Bibeli Gusunɔn Gari

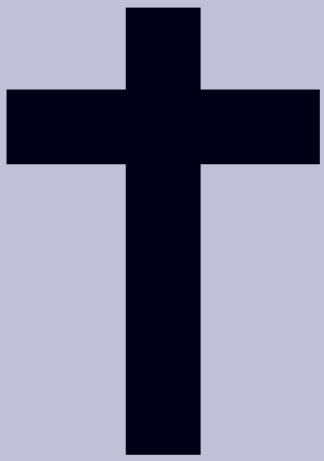

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Torubu 1
Yaribu 44
Sãarun Wooda 80
Gbaburu 105
Sõɔsiru 139
Yosue 169
Kparobu 189
Rutu 210
Samuɛli I 213
Samuɛli II 241
Sinambu I 265
Sinambu II 293
Bandun Gari I 320
Bandun Gari II 347
Ɛsidarasi 378
Nɛɛmi 387
Ɛsitɛɛ 401
Yoobu 408
Womusu 434
Mɔnnu 496
Waasu kowo 516
Womu Duro 523
Esai 528
Yeremi 580
Swĩi 632
Esekiɛli 637
Daniɛli 679
Osee 692
Yoɛli 700
Amɔsu 704
Abudiasi 711
Yonasi 713
Misee 715
Nahumu 720
Habakuku 722
Sofoni 725
Asee 728
Sakari 730
Malasi 739

NT

Mateu 742
Maaku 774
Luku 795
Yohanu 828
Gɔrobun Kookoosu 853
Romu 883
Korinti I 896
Korinti II 909
Galati 917
Efesu 922
Filipi 927
Kolose 931
Tɛsalonika I 935
Tɛsalonika II 938
Timɔte I 940
Timɔte II 944
Titu 947
Filemɔɔ 949
Heberu 950
Yakɔbu 960
Piɛɛ I 964
Piɛɛ II 968
Yohanu I 971
Yohanu II 975
Yohanu III 976
Yudu 977
Kãsiru 979

HANDUNIAN TORUBU

Bibelin tire gbiikira ba sokumɔ Handunian Torubu. Tera ta sun sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ ba ka handunia ka tɔnu taka kua, ka nge mɛ durum ka wahala ya ka torua handunia sɔɔ. Tera ta maa sun Isirelibɔn sikadobɔn gari sɔ̃ɔmɔ. Sikado ben gbiikoowa Aburahamu wi u yĩsiru yara win naanɛ dokebun sɔ̃ ka win mɛm nɔɔbun sɔ̃. Tera ta maa sun win bii Isakin gari sɔ̃ɔmɔ ka sere maa win debubu Yakɔbu wi u bibu wɔkura yiru mara.

Bibu wɔkura yiru yen turo u kua nɛnɛm. Win yĩsira Yosɛfu. Wiya u win tundo ka win maabu ka win wɔnɔbu faaba kua Egibitiɔ gɔ̃ɔrun saa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Handunian torubu, wiru 1n di sere wiru 11.
2. Aburahamun gari, wiru 12n di sere wiru 25:18.
3. Isakin gari, wiru 25:19n di sere wiru 26:35.
4. Yakɔbun gari, wiru 27n di sere wiru 36.
5. Yosɛfun gari, wiru 37n di sere wiru 50.

GÃANU KPURON TORE

Nge mɛ Gusunɔ u ka handunia taka kua

1 Sanam mɛ Gusunɔ u handunia torua, u wɔllu ka tem taka kua.

2 Tem daa wãawa bitam. Gãanu kun wãa mɛ sɔɔ. Mɛn temɔ wɔru bɔkɔwa ga wãa mi, ma yam wɔ̃kura gu wukiri. Ma nim mu tɛrie tem mɛn wɔllu gia. Nim mɛn wɔlləwa Gusunɔn Hunde ra n bɛllimɔ.

3 Yera Gusunɔ u nɛɛ, yam bururam mu kooro. Ye u gerua mɛ, ma mu koora.

4 Ma yam bururam mɛ, mu nùn wɛ̃re. Saa yera u mu wunana ka yam wɔ̃kuru.

5 Ma u yam bururam soka sɔ̃ɔ sɔɔ, yam wɔ̃kuru maa wɔ̃kuru. Ma sɔ̃ɔ sɔɔ ge ka wɔ̃ku te, n swĩina ma n kua tɔ̃ɔ gbiikiru.

6 Ma Gusunɔ u nɛɛ, gãanu nu tɛrio wɔllɔ nge gɔna kpa mu n nim bɔnu sãa.

7 Ye u gerua mɛ, ma wom mu tɛria mu nim mɛ bɔnu kua. Sukum wãa nim wɔllɔ, sukum maa wãa temɔ.

8 Ma u gãa ni soka wɔllu. Saa ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru yiruse.

9 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mɛ mu wãa wom dirum temɔ mu subenu koowo kpa tem gbebum mu tera.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

10 Ma u tem gbebum mɛ soka tem, ma u maa nim sube nin baatere soka nim wɔ̃ku. Ma n nùn wɛ̃re.

11 Yera u nɛɛ, tem mu gãa dabinu kpiiyo, ka yaka si su ko n binu marumɔ ka dãa binugii bwese bweseka ni nu nin bweseru mɔ nin marum sɔɔ.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

12 Tem mu gãa dabinu kpia, ka yaka bwese bweseka si su binu marumɔ, ka dãa binugii bwese bweseka ni nu bweseru mɔ nin marum sɔɔ. Ma n nùn wɛ̃re.

13 Ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru itase.

14 Ma Gusunɔ u nɛɛ, fitilanu nu kooro wom dirum sɔɔ kpa nu sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru wunana, kpa nu n sɔ̃ɔsimɔ saa ye wɔ̃su ka tɔ̃ɔ bakanu koo tore.

15 Kpa nu n sãa fitilanu wom dirum sɔɔ nu ka tem yam bururasia.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

16 U fitila bakanu yiru kua, niya sɔ̃ɔ ka suru. U maa kperi kua. U sɔ̃ɔ kuawa u n ka bandu dii sɔ̃ɔ sɔɔ, ma u suru kua u n ka bandu dii wɔ̃kuru.

17 Ma u ni kpuro doke wɔllɔ nu n ka tem yam bururasie,

18 kpa nu n sãa sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kurun sunɔ, kpa nu n yam bururam ka yam wɔ̃kuru wunanɛ. Ma n nùn wɛ̃re.

19 Saa ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru nnɛse.

20 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mu de hunde koniba dabi dabinu nu koora mɛ sɔɔ, kpa gunɔsu su n yɔ̃ɔmɔ wom dirum sɔɔ.

21 Yera u swɛ̃ɛ bɛkɛ taka kua ka yɛɛ kpuro yi yi sĩimɔ yi yiba nim mɛ sɔɔ bwese bweseka. U maa gunɔsu kua bwese bweseka. Ma n nùn wɛ̃re.

22 Yen biru u yi domaru kua u nɛɛ, yi kɔwaro yi dabia yi yibu nim wɔ̃kun nim sɔɔ kpa gunɔsu su dabia handunia sɔɔ.

23 Saa ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru nɔɔbuse.

24 Ma Gusunɔ u nɛɛ, yɛɛ bwese bweseka yi maruro tem sɔɔ. Yiya kpaaku yɛɛ ka gbeeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri, yi kpuro bwese bweseka.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

25 U gbeeku yɛɛ kua bwese bweseka ka kpaaku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri. Ma n nùn wɛ̃re.

26 Yen biru Gusunɔ u nɛɛ, kon tɔnu taka ko u n sãa nɛn weenasii mam mam, kpa u n sãa ye na taka kua kpuron wirugii. Yeya tem kpuro ka swɛ̃ɛ ka gunɔsu ka kpaaku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri temɔ kpuro.

27 Ye u gerua mɛ,
ma u tɔnu taka kua
u ka nùn weenɛ mam mam.
U bu kuawa durɔ ka kurɔ.

28 Ma u bu domaru kua u nɛɛ, i maruro i dabia i handunia yibu ya n sãa bɛegia kpa i n yɛɛ kpuro nɔma sikerenɛ. Yiya swɛ̃ɛ ka gunɔsu ka yɛɛ yi yi sĩimɔ temɔ kpuro.

29 U maa nɛɛ, wee ye i ko n da di. Yeya yakɔ bweseru baatere tem sɔɔ kpuro te ta ra

binu ma, ka dãa binugiru baatere te ta ten bweseru mɔ ten marum sɔɔ.
30 Ma u maa handunian yɛɛ kpuro yi yi hunde mɔ yi sĩimɔ temɔ ka gunɔsu kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bɛɛ yakɔ beku baagere wɛ̃ i n da di.
Ye u geruа mɛ, ma n koora.
31 Yera u mɛɛra kpuro ye u kua, ma n nùn wɛ̃re gem gem. Saa ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru nɔɔba tiase.

2

1 Nge mɛya Gusunɔ u ka wɔllu ka tem ka kpuro ye ya wãa sɔɔ taka kua u wiru go.
2 Tɔ̃ru nɔɔba tiase sɔɔra u win sɔma ye u kua kpuro wiru go ma u wɛ̃ra tɔ̃ru nɔɔba yiruse.
3 Ma u nɔɔba yiruse te yi nɛnɛm win sɔ̃, u tu domaru kua yèn sɔ̃ te sɔɔra u wɛ̃ra ye u kpuro taka kua u kpa.

Gusunɔ u tɔnu doke gbaa te ba sokumɔ Edɛniɔ

4 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u wɔllu ka tem taka kua,
5 dãru gara kun gina kpia tem sɔɔ, yakasu gasu kun maa kpia domi Yinni Gusunɔ kun gina gura nɛɛsie sanam mɛ. Tɔnu maa sari wi u koo tem mɛ wuku.
6 Adama kakoru garu ta ra se tem di tu tem mɛ nikererasia kpuro.
7 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u tɔnu mɔma ka tem u nùn wãarun wom wɛ̃sie win wɛ̃rɔ, ma tɔnu kua waso.
8 Ma Yinni Gusunɔ u gbaaru kua Edɛniɔ sɔ̃ɔ yari yerun bera, ma u tɔnu wi u kua mi sua u doke sɔɔ.
9 Ma u dãa bwese bweseka kpiisia te sɔɔ, ni nu waabu wã ka ni nu dim do, ka sere dãa tèn binu nu koo tɔnu wãaru wɛ̃, ka maa tèn binu nu koo tɔnu gea ka kɔ̃sa giasia. Dãnu yiru ye, nu wãawa gbaa ten suunu sɔɔ.
10 Daaru gara wãa gbaa te sɔɔ, te ta tu nike nikeru sãa. Min diya ta yara ma ta kɛri kua nnɛ.
11 Gbiikaan yĩsira Pisoni. Yeya ya tem mɛ ba mɔ̀ Hafila sikerenɛ.
12 Tem mɛ sɔɔra wura gea wãa. Turare nubu durorugia maa wãa mi, ka kpee gobiginu.
13 Kɛra yirusen yĩsira maa Gihoni. Yeya ya tem mɛ ba mɔ̀ Kusi sikerenɛ.
14 Kɛra itasewa maa Tigiri. Yeya ya kokumɔ tem mɛ ba mɔ̀ Asirin sɔ̃ɔ yari yeru gia. Kɛra nnɛsewa maa Efarati.
15 Ye Yinni Gusunɔ u gbaa te sɔɔru kua u kpa Edɛniɔ, yera u tɔnu wi sua u doke sɔɔ u ka tu wuku kpa u n tu kɔ̃su.
16 Ma u nùn wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, kaa kpĩ a gbaa ten dãnu kpuron binu di.
17 Adama dãa tèn binu nu koo tɔnu gea ka kɔ̃sa giasia, a ku ra ten binu di, domi dɔma te a nu di, kaa gbiwa.
18-20 Ka tema Yinni Gusunɔ u gbeeku yɛɛ kpuro kua ka gunɔsu kpuro, ma u ka ye kpuro na tɔnu win mi, u ka wa mɛ u koo ye yĩsiru kɛ̃. Ma tɔnu wi, u yaa sabenu kpuro ka gunɔsu ka gbeeku yɛɛ kpuro yĩsa kã. Yĩsi te tɔnu wi, u maa yaa baayere kã teya ba ka ye sokumɔ. Adama ye kpuro sɔɔ, sari ye ya ka nùn weenɛ ye ya koo nùn somi. Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u nɛɛ, n ǹ wã tɔnu u n wãa wi turo. Kon nùn goo kua u n sãa nge wi, wi u koo nùn somi.
21 Yera Yinni Gusunɔ u tɔnu wi dom mɔn bakaru kpɛ̃ɛ u dweeya. Ma u win yɛ̃san kuku teeru wuna ma u yɛ̃sa ye kɔrua ka yaa baasi.
22 Ma u tɔn kurɔ taka kua ka tɔn durɔn kuku te, te u wuna. Ma u ka nùn na tɔn durɔ win mi.
23 Yera durɔ wi, u nɛɛ,
wee tɛ̃, wini u wasi mɔ nge nɛgii mam mam.
Ba koo nùn sokuwa tɔn kurɔ,
domi tɔn durɔn min diya u yara.
24 Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ, kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.
25 Saa ye sɔɔ, durɔ wi ka win kurɔ terera ba wãa. Sekura kun maa ben goo mɔ̀.

Gusunɔ u win taka koora kpuro bɔ̃rusi

3

1 N deema waa ya bwisi bo gbeeku yɛɛ kpuro sɔɔ yi Yinni Gusunɔ u taka kua. Yera ya na kurɔ win mi, ya nùn bikia ya nɛɛ, ka gem Gusunɔ u nɛɛ, i ku gbaa tenin dãa binu kpuro di?
2 Ma kurɔ wi, u ye wisa u nɛɛ, sa ra gbaa ten dãa binu di ni,
3 ma n kun mɔ te ta wãa suunu sɔɔ. Tera u nɛɛ, su ku mam ten binu baba su sere di su ku ka gbin sɔ̃.
4 Yera waa ye, ya kurɔ wi wisa ya nɛɛ, i ǹ gbimɔ pai!
5 Domi Gusunɔ u yɛ̃ dɔma te i ten binu di, bɛɛn nɔni koo wukiarawa kpa i n sãa nge win tii, i n gea ka kɔ̃sa yɛ̃.
6 Ma kurɔ wi, u wa dãa te, ta ka dii dobu weenɛ ta waabu wã, ta koo maa kpĩ tu nùn ko bwisigii. Ma u ten bii ni sɔra u di. U maa win durɔ wɛ̃ ka wi ba wãasinɛ, ma wi, u maa di.
7 Yera be yiru kpuron nɔni wukiara ba gia ma terera ba wãa. Ma ba da ba dãa te ba mɔ̀ figien wuru bakasu bura ba swɛɛna ba ka tii gandi.
8 Ye ba Yinni Gusunɔn nɔɔ nua u bɔsu gbaa te sɔɔ yoka, yera ba da ba nùn kukue gbaa ten dãnun suunu sɔɔ.
9 Adama Yinni Gusunɔ u durɔ wi soka u nɛɛ, mana a wãa.
10 Durɔ wi, u wisa u nɛɛ, ye na wunɛn nɔɔ nua gbaaru sɔɔ, bɛrum man mwa domi terera na wãa, ma na kukua.

11 Gusunɔ u nɛɛ, waɾa nun sɔ̃ɔwa ma teɾeɾa
a wãa. Nge a dãa ten binu diwa te na nɛɛ, a ku
di.
12 Duɾɔ wi, u nɛɛ, kuɾɔ wi a man wɛ̃ u n ka
man wãa wiya man dãa ten binu wɛ̃ ma na di.
13 Ma Yinni Gusunɔ u kuɾɔ wi bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na a kua mɛ.
Ma u wisa u nɛɛ, waa ya man kɔkuɾa na ka
di.
14 Yinni Gusunɔ u waa ye sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yèn
sɔ̃ a kua mɛ, a kua bɔ̃ruɾa n yɛɛ kpuɾo kere.
Wunɛn nukuɾa kaa n da ka kabiɾi.
Tema kaa n da di
sere ka wunɛn wãaɾun nɔɾɔ.
15 Na kon maa yibɛɾɛ tɛɛɾu doke
wunɛ ka kuɾɔ win baa sɔɔ,
ka maa wunɛn bweseɾu ka win bweseɾun
baa sɔɔ.
Win bweseɾun goo u koo nun wiɾu kɔɾa,
kaa maa win naa tokuɾu mɛɛɾa ko.
16 Yeɾa u maa kuɾɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kon wunɛn guɾan wahala sosi.
Kaa n da mawa ka nɔni swãaɾu.
Wunɛn kĩɾu kpuɾo ta ko n wãawa wunɛn
duɾɔ sɔɔ,
wiya ko n maa sãa wunɛn wiɾugii.
17-19 U maa duɾɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yèn sɔ̃ a
wunɛn kuɾɔn gaɾi wuɾa, ma a dãa ten binu
di te na nɛɛ, a ku di,
na tem bɔ̃ɾusi wunɛn sɔ̃.
Sãkunu ka awĩiya mu koo nun kpiiya,
wunɛn wãaɾu kpuɾo sɔɔ,
nɔwiawa kaa n da ko
kpa a wɛnya a sere wunɛn dĩanu wa gbeɾɔ.
Yen biɾu kaa gbi
kpa bu nun sike temɔ,
domi tema na ka nun kua.
Kaa maa wuɾa a ko tem mɛ.
20 Ma Adamu u win kuɾɔ yĩsiɾu kã Efa, domi
wiya u sãa tɔmbu kpuɾon mɛɾo.
21 Ma Yinni Gusunɔ u Adamu ka win kuɾɔ
yaa gɔnan yabenu kua u bu sebusia.
22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee tɔnu wi, u
kua nge mɛ na sãa, u gea ka kɔ̃sa gia. Tɛ̃ na ǹ
kon de u dãa bii ni nu koo nùn wãaɾu wɛ̃ sɔɾi
u di u n ka wãa ka baadommaɔ.
23 Yeɾa u nùn giɾa Edɛnin gbaa ten min di
u da u tem wuku mɛ u ka nùn mɔma.
24 Nge mɛya u ka Adamu giɾa ma u wɔllun
kɔ̃sobu doke Edɛnin gbaa ten kɔnnɔwɔ, ge ga
wãa sɔ̃ɔ yaɾi yeɾun beɾa gia. Ba takobi nɛni ba
ye fĩamɔ ma ya ballimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ nge dɔ̃ɔ yaɾa,
ba ka dãa tèn binu nu koo tɔnu wãaɾu wɛ̃
kɔ̃su.

Kaɛni ka Abɛli

4

1 Yen biɾu Adamu ka win kuɾɔ Efa ba
mɛnna ma Efa u guɾa sua u Kaɛni maɾa. Ma
u nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn somiɾa na tɔnu taka
kua.
2 Ma u maa guɾa sua u Abɛli, Kaɛnin wɔnɔ
maɾa.
Abɛli wiya u ɾa yãanu kpaɾe, Kaɛni maa
kua gbee wuko.
3 Sɔ̃ɔ mɛɛɾun biɾu, Kaɛni u ka win kɛ̃ɾu
na Yinni Gusunɔn mi, te ta sãa win gberun
dĩanu.
4 Ma Abɛli maa ka wigiɾu na te u gɔsa
saa win yaa sabenun bii gbiikinun di ni nu
bɔɔɾu. Yinni Gusunɔ u ka Abɛli nɔni geu
mɛɛɾa ma u win kɛ̃ɾu mwa.
5 Adama u ǹ ka Kaɛni nɔnu geu mɛɛɾa, u ǹ
maa win kɛ̃ɾu mwɛ. Ma Kaɛni u mɔɾu baɾa
sere win wuswaa buɾisina.
6 Yeɾa Yinni Gusunɔ u Kaɛni bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na a mɔɾu bare, mban sɔ̃na wunɛn
wuswaa buɾisinɛ.
7 Geema, à n gea mɔ̀, wunɛn bwɛ̃ɾa ko n
kpĩ. N n maa kɔ̃san na a mɔ̀, duɾum ya
kpĩ wunɛn dii kɔnnɔwɔ nge yaa gɔba ya nun
maɾa. Adama a de a ye kamia.
8 Sɔ̃ɔ teeɾu Kaɛni u win wɔnɔ Abɛli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, su da gbeɾɔ.
Sanam mɛ ba wãa mi, yeɾa u win wɔnɔ wi
sɛ̃ɾe u go.
9 Ma Yinni Gusunɔ u da Kaɛnin mi, u nùn
bikia u nɛɛ, mana wunɛn wɔnɔ Abɛli u wãa.
U wisa u nɛɛ, na yɛ̃ ro? Nɛna na nɛn wɔnɔn
kɔ̃so?
10 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, mba a kua
mi. Wunɛn wɔnɔn yɛm mɛ mu yaɾi temɔ, mu
nɛn laakaɾi seeye.
11 Tɛ̃ kaa ko bɔ̃ɾuɾo n kere tem mɛ a deɾa
mu wunɛn wɔnɔ win yɛm nɔɾa.
12 À n tem mɛ wuka, mu ǹ maa nun dĩanu
kuammɛ sãa sãa. Kaa n sãawa kpiko ka
yaayaaɾe kowo handunia sɔɔ.
13 Yeɾa Kaɛni u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, a man sɛɛyasiamɔ bi bu man kere.
14 A man giɾe gisɔ tem mɛn di. Na dɔɔ na n
kukua mi n toma wunɛn min di, kpa na n sãa
kpiko na n yaayaaɾe mɔ̀ handunia sɔɔ. Wi u
man wa kpuɾo, kpa u man go.
15 Adama Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
aawo, n ǹ mɛ. Goo ù n nun go, kon yɛ̃ɾo mɔɾu
kɔsiawa tia tian nɔn nɔɔba yiɾu.
Ma u Kaɛni yĩɾeɾu koosi, wi u nùn wa u ku
ka nùn gon sɔ̃.
16 Ma Kaɛni u doona n toma Yinni
Gusunɔn min di, u da u sina Edɛnin sɔ̃ɔ yaɾi
yeɾun beɾa gia, Nɔduɔ. Yĩsi ten tubusiana
yaayaaɾen tem.

Kaɛnin bibun bweseɾu

17 Yen biɾu Kaɛni ka win kuɾɔ ba mɛnna ma
kuɾɔ wi, u guɾa sua u Enɔku maɾa. Ma Kaɛni
u wuu gagu bana u gu soka Enɔku nge win
biin yĩsiɾu.
18 Enɔku wi, u Iɾadi maɾa, Iɾadi maa
Mɛhuyaɛli maɾa. Mɛhuyaɛli u Mɛtusaɛli
maɾa ma Mɛtusaɛli u Lemɛki maɾa.

19 Lemɛki wi, u kurəbu yiru sua. Turon
yĩsira Ada, turogira maa Sila.
20 Ada u Yabali mara. Wiya u sãa be ba wãa
kunə ba yaa sabenu kparamən baaba.
21 Win wənən yĩsira Yubali. Wiya maa
sãa be ba ra mərəkunu ka guunu so kpuron
baaba.
22 Sila wi maa, u Tubali Kaɛni mara wi u ra
dendi yãnu kpuro seku ye n sãa sisu ka sii
gandu. Win sesun yĩsira Naama.
23 Yera Lemɛki u win kurəbu sɔ̃əwa u nɛɛ,
i man swaa dakio,
bɛɛ nɛn kurəbu, Ada ka Sila.
Na tənu gɔ bɛɛn sɔ̃
yèn sɔ̃ u man mɛɛra kua.
24 Bà n wi u Kaɛni gɔ məru kəsia nən nəəba
yiru,
ba koo nɛ Lemɛki məru kəsia
nən wata ka wəkura nəəbu ka yiru.
25 Adamu ka win kurə Efa ba mɛnna kpam,
ma Efa u gura sua u bii tən durə mara u
nùn yĩsiru kã Sɛti. U nɛɛ, domi Yinni Gusunə
u kpam man bii tən durə kã u kua Abɛlin
kəsire, wi Kaɛni u gɔ.
26 Sɛtin tii, u bii tən durə mara ma u nùn
yĩsiru kã Enəsi. Sanam mɛ səəra təmba Yinni
Gusunə sãaru torua.

Adamun bibun bweseru

5

1 Wee nge mɛ ba Adamun bweserun yĩsa
yorua. Dəma te Gusunə u tən durə ka tən
kurə taka kua u bu kuawa win weenasibu.
2 U bu soka təmbu ma u bu domaru kua.
3 Ye Adamu u kua wɔ̃ɔ wunaa teeru ka
wəkuru (130) u bii tən durə mara wi u ka nùn
weenɛ mam mam. Ma u nùn yĩsiru kã Sɛti.
4 Sɛtin marubun biru Adamu wi, u bii tən
durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua
wɔ̃ɔ nɛnɛ (800).
5 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunaa teeru ka
wəkuru (930) ma u kpuna u gu.
6 Ye Sɛti u kua wɔ̃ɔ wunəbu ka nəəbu (105),
yera u Enəsi mara.
7 Enəsin marubun biru, Sɛti wi, u bii tən
durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua
wɔ̃ɔ nɛnɛ ka nəəba yiru (807).
8 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunəbu ka wəkura
yiru (912) ma u kpuna u gu.
9 Ye Enəsi u kua wɔ̃ɔ wɛnɛ ka wəkuru, yera
u Kenani mara.
10 Kenanin marubun biru Enəsi wi, u bii
tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka
kua wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wəkura nəəbu (815).
11 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunəbu ka nəəbu
(905) ma u kpuna u gu.
12 Ye Kenani u kua wɔ̃ɔ wata ka wəkuru,
yera u Mahalalɛɛli mara.
13 Mahalalɛɛlin marubun biru Kenani wi,
u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere
n ka kua wɔ̃ɔ nɛnɛ ka weeru (840).
14 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunəbu ka
wəkuru (910) ma u kpuna u gu.
15 Ye Mahalalɛɛli u kua wɔ̃ɔ wata ka nəəbu,
yera u Yerɛdi mara.
16 Yerɛdin marubun biru Mahalalɛɛli wi, u
bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n
ka kua wɔ̃ɔ nɛnɛ ka tɛna (830).
17 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wɛnɛ ka wəkura
nəəbu (895) ma u kpuna u gu.
18 Ye Yerɛdi u kua wɔ̃ɔ wunaa wata ka yiru
(162), yera u Enəku mara.
19 Enəkun marubun biru Yerɛdi wi, u bii
tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka
kua wɔ̃ɔ nɛnɛ (800).
20 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunaa wata ka
yiru (962) ma u kpuna u gu.
21 Ye Enəku u kua wɔ̃ɔ wata ka nəəbu, yera
u Mɛtusela mara.
22 Mɛtuselan marubun biru Enəku wi, u
ka Gusunə swĩina. U bii tən durəbu ka tən
kurəbu marumə sere n ka kua wɔ̃ɔ gooba
wunəbu (300).
23 U kuawa wɔ̃ɔ gooba wunəbu ka wata ka
nəəbu (365).
24 U ka Gusunə swĩina, yen biru u doona
wəllə, domi Gusunə u nùn suawa wasiru.
25 Ye Mɛtusela u kua wɔ̃ɔ wunaa wɛnɛ ka
nəəba yiru (187), yera u Lemɛki mara.
26 Lemɛkin marubun biru Mɛtusela wi, u
bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n
ka kua wɔ̃ɔ nata ka wunaa wɛnɛ ka yiru (782).
27 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunaa wata ka
nəəba nnɛ (969) ma u kpuna u gu.
28 Ye Lemɛki u kua wɔ̃ɔ wunaa wɛnɛ ka
yiru (182), u bii tən durə mara.
29 Ma u nùn yĩsiru kã Nəwɛ, u nɛɛ, winiwa
koo sun somi bɛsɛn wasirara ka bɛsɛn sɔm
sɛ̃səgia səə ye sa mɔ̀ yèn sɔ̃ Yinni Gusunə u
tem bɔ̃rusi.
30 Nəwɛn marubun biru Lemɛki wi, u maa
bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n
ka kua wɔ̃ɔ nɛɛra wunəbu ka wɛnɛ ka wəkura
nəəbu (595).
31 U kuawa wɔ̃ɔ nata ka wunaa wata ka
wəkura nəəbu ka yiru (777) ma u kpuna u gu.
32 Ye Nəwɛ u kua wɔ̃ɔ nɛɛra wunəbu (500),
yera u Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti mara.

Təmbun daa kɔ̃sa

6

1 Sanam mɛ təmba kəwarabu torua
handunia səə ma ba bii tən kurəbu marumə,
2 Wəllun təmbu * gaba na ba wa ma
təmbun bii tən kurəbu ba wã ma ba tii
kurəbu gəsia.

* **6:2** ***wəllun təmbu*** - Ka Heberum ba yorua, Gusunən bii tən durəbu. Gaba tamaa yen tubusiana wəllun təmbu. Gaba maa tamaa ba sãa Sɛtin bweseru. Gaba maa tamaa ba sãawa sina bibu.

3-4 Ma ba ka bu mɛnna ba bibu mara. Bii beya ba kua durɔ gbebunu handunia sɔɔ, ni nu raa yĩsiru yara yellu. Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn hunde kun ko n wãa tɔmbu sɔɔ ka baadommaɔ domi ba sãawa be ba koo gbi. Ka mɛ, kon de ba n gina wãa wɔ̃ɔ wunaa teeru.

5 Domi u wa tɔmbun daa kɔ̃sa kpɛ̃a handunia sɔɔ. Ben gɔ̃run bwisikunu nu ra n wãawa kɔ̃sa sɔɔ baadomma.

6 Ma win gɔ̃ru ga sankira yèn sɔ̃ u tɔmbu taka kua handuniaɔ. Ya nùn dua too sere win nukurɔ.

7 Ma u nɛɛ, wi, u koo kpuro kpeerasiawa handunia sɔɔn di, saa tɔnun min di n ka girari yɛɛyɔ yi yi ra sĩ ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu. Domi win nukura sankira yèn sɔ̃ u yeba kpuro taka kua.

Ye Gusunɔ u Nɔwɛ yiire

8 Adama Gusunɔ u ka Nɔwɛ nɔnu geu mɛɛra

9-10 domi u win woodaba mɛm nɔɔwa. U ǹ taarɛ mɔ win waati ye sɔɔ, ma u ka Gusunɔ swĩina. Bii tɔn durɔbu itawa u mara. Ben yĩsa wee, Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti.

11 Saa ye sɔɔ, handunian kɔ̃sa kpɛ̃a Gusunɔn wuswaaɔ ma ya gɔba banda.

12 Yera u handunia mɛɛrima u wa yen kɔ̃sa kpɛ̃a domi hunde koni baayere ya yen daa sanka.

13 Ma u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na gɔ̃ru doke n hunde koniba kpuro kpeerasia, domi ba dera handunian gɔba banda. Kon bu kpeerasia, be ka tem sannu.

14 Adama wunɛ Nɔwɛ, a tii kpakoro bakaru kuo ka dãa damgia, ta n dii sɔsu mɔ, kpa a tu dãa fĩifĩinu tɛɛni ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ.

15 Amɛniwa kaa tu koosina. A de ten dɛ̃ɛbu bu n sãa gɔm soonu gooba wunɔbu (300) kpa ten yasum mu n sãa gɔm soonu weeraakuru, kpa ten gunum mu n sãa gɔm soonu tɛna.

16 A de ta n kpɛɛru mɔ wɔllɔ. Kpɛɛ te sɔɔ, kpa a fɛnɛnti ko yen dɛ̃ɛbu ka yasum mu n sãa gɔm soo teeru. Kpa a kɔnnɔ yaba ten yɛ̃sɔɔ, a kɛnutiru doke. A de ta n sãa gidambisa ita.

17 Wee, kon de nim yibu bakaru tu na tem sɔɔ, tu hunde koni baayere kpeerasia handunia sɔɔ. Ye ya wãa tem sɔɔ kpuro ya koo gbiwa.

18 Adama wuna kon wure n ka nɛn arukawani bɔke. Kaa du kpakoro te sɔɔ, wunɛ ka wunɛn kurɔ ka wunɛn bibu ka ben kurɔbu sannu.

19 Hunde koni baayere, yen yiruwa kaa maa duusia dwaa ka nia kpakoro te sɔɔ ka wunɛ sannu.

20 Gunɔsu ka yɛɛ yi yi ra kabiri, ye kpuron bwese bweseka sɔɔ, yiru yiruwa ya koo na wunɛn mi, a ka ye faaba ko.

21 A maa dĩa ni ba ra di kpuro mɛnnɔ a yi kpa nu ko wunɛ ka yɛɛ yin dĩanu.

22 Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Gusunɔ u nùn yiire.

Nɔwɛ u yɔɔwa u dua kpakoro te sɔɔ

7

1 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna na wa a man mɛm nɔɔwammɛ saa yenin tɔmbu sɔɔ. Yen sɔ̃, i duo kpakoro te sɔɔ, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu kpuro.

2 Kpa a ka yɛɛ yi kaa ka yãkuru ko du yiru yirun wasi nɔɔba yiru dwaa ka nia, ka maa yɛɛ yi yi tien yiru yiru dwaa ka nia,

3 ka maa gunɔsu yiru yirun wasi nɔɔba yiru dɔɔ ka niu su ka wa su bweseru tiara handunia sɔɔ.

4 Domi sɔ̃ɔ nɔɔba yirun biru kon de gura yu nɛ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru kpa n hunde koni baayere kam koosia ye na taka kua.

5 Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u nùn yiire.

Handunia gira ya nim diira

6 Sanam mɛ nim yibu bakara tunuma, Nɔwɛ u mɔwa wɔ̃ɔ nata (600).

7 Ma u dua kpakoro te sɔɔ ka win kurɔ ka win bibu ka ben kurɔbu bu ka wa bu nim yibu baka te suuri.

8 Yɛɛ yi ba koo ka yãkuru ko ka yi yi tie ka gunɔsu ka yɛɛ kpuro yi yi kabirimɔ temɔ,

9 yen baayere ya dua kpakoro te sɔɔ yiru yiru dwaa ka nia ka Nɔwɛ sannu nge mɛ Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

10 Sɔ̃ɔ nɔɔba yirun biru nim yibu baka te, ta tunuma tem sɔɔ.

11 Nɔwɛn wɔ̃ɔ natasen suru yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ, yera n sãare nge ba wɔru bɔkɔ kɔria ma nim mu kurama ka dam tem di, ma gura nɛmɔ nge wɔlla gɛ̃ɛra.

12 Gura ye, ya nawa tem sɔɔ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru.

13 Tɔ̃ɔ te sɔɔra Nɔwɛ dua kpakoro te sɔɔ, wi ka win kurɔ ka win bibu ita be, Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti, ka maa ben kurɔbu ita,

14 be ka gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka gunɔsu ka sere ye ya kasa mɔ, ye kpuro bwese bweseka.

15-16 Hunde koni baayere kpuro gesi, ya duawa ka Nɔwɛ sannu goo ge sɔɔ yiru yiru dwaa ka nia, nge mɛ Gusunɔ u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa. Ma Yinni Gusunɔ u nùn kɛnusi.

17-18 Gura nɛmɔ ma nim mu kpɛ̃amɔ tem sɔɔ sere sɔ̃ɔ weeru, mu tɛriamɔ mu kpakoro te yĩiya ma ta seewa tem di ta gɛrua mɛn wɔllɔ.

19 Ma mu kpɛ̃amɔ mu sosimɔ sere mu guu bakanu kpuro mwɛ tem sɔɔ.

20 Mu kpam gunia guunun wɔllun di sere gɔm soonu wɔkura nɔɔbu.

21 Ma hunde koni baayere handunia sɔɔ ya gu, saa tɔmbu sere ka yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka ye ya kabirimɔ temɔ kpuro.

22 Ye ya wɛ̃siamə tem dira səə kpuro gesi ya
guwa.
23 Hunde koniba kpuro handuniaə ba kam
kuawa, saa tənu sere yɛɛ naasu nnɛgii ka yi
yi ra kabiri ka gunəsu. Kpurowa n kam kua,
ma n kun mə Nəwɛ turo ka sere win təmbu
ka yɛɛ yi yi wãa kpakoro te səə.

Nim bakam mɛ, mu gbera

24 Ma nim mɛ, mu tɛrie handunia səə sõə
wunaa weeru ka wəkuru.

8

1 Adama Gusunə kun Nəwɛ duari ka
gbeeku yɛɛ kpuro ka yaa sabe ni kpuro yi
yi ka nùn wãa kpakoro te səə. Ma u dera woo
ga kua tem səə ma nim mɛ, mu kaaram torua.
2 Nim mɛ mu kuramə tem di mu yõra, wəlla
maa kɛnua, gura yõra.
3 Nim mu doonamə fiiko fiiko. Sõə wunaa
weeru ka wəkurun biru ma mu kaara.
4 Suru nəəba yirusen sõə wəkura nəəbu ka
yiruse səə, yera kpakoro te, ta da ta yõra guu
te ba mɔ̀ Araratin wəllə.
5 Nim mu kaaramə sere n ka kua suru
wəkuruse. Suru win tõə gbiikiru səəra
guunun wii wəlla tera.
6 Ye n maa kua sõə weeru, ma Nəwɛ u
kpakoro ten fɛnɛnti wukia.
7 U gbanamgbaaru yõsu ta n ka yaayaare
mɔ̀ ta n daamə ta n wuramamə sere nim mu
ka gbera temə.
8 Yen biru u totobɛrɛru yõsu u ka wa nim
mù n kaara temə.
9 Adama totobɛrɛ te, ta ǹ ayeru wa mi ta
koo sura. Ma ta wura win mi, kpakoro te səə,
yèn sõ nim gina tie tem səə kpuro. Ma Nəwɛ
u nəmu dɛmia u tu mwa u doke kpakororu
səə.
10 U maa mara n kua sõə nəəba yiru u sere
maa totobɛrɛ te yõsu.
11 Ta wurama win mi yoka ta dãa wuru
beku nəə bɛri. Ma Nəwɛ u gia ma nim mu
kaarawa temə.
12 Ma u maa mara sõə nəəba yiru, u kpam
totobɛrɛ te yõsu. Ta ǹ maa wuramɛ win mi.
13 Yen dəma tera n kua Nəwɛn wõə nata ka
tiasen (601) suru gbiikoon tõə gbiikiru. Ma u
kpakoro te kpɛɛya u deema wee, nim mu kpa
tem mu gberama.
14 Ye n kua suru yirusen sõə yɛnda nəəbu
ka yiru, yera u deema wee, tem mu gbera
mam mam.
15 Yera Gusunə u Nəwɛ sõəwa u nɛɛ,
16 i yario kpakororun di wunɛ ka wunɛn
kurə ka wunɛn bibu ka ben kurəbu.
17 I ka yɛɛ bwese bweseka kpuro yario saa
gunəsu sere yɛɛ naasu nnɛgii ka yɛɛ yi yi ra
kabiri temə, kpa yi marura yi dabia kpa yi
tɛria temə.
18 Ma Nəwɛ u yara wi ka win kurə ka win
bibu ka ben kurəbu.
19 Ma yɛɛ yi yi naasu nnɛ mə kpuro ka yi
yi ra kabiri ka gunəsu kpuro, yaa baayere
gesi ye ya wãa temə kpurowa ya yara goon
di, baayere ka yen bweseru.
20 Saa yera Nəwɛ u yãku yeru bana mi u
koo Yinni Gusunə sã. Ma u yɛɛ ka gunəsu gəsa
bweseru baatere səə te ba ra ka yãkuru ko.
Ma u ka yãku dõə mwaararuginu kua yãku
yee ten wəllə.
21 Ma Yinni Gusunə u yãku ni mwa ma u tii
sõəwa u nɛɛ, na ǹ kon maa tem bõrusi tənun
sõ. Domi tənun gõrun bwisikunu sãawa
kõsunu saa win birun di. Na ǹ maa hunde
koniba kpuro kpeerasiamə nge mɛ na kua.
22 Sere dunia yu ka kpe,
duurubu ka gɛ̃ɛbun saa
ka wooru ka yam susurun saa
ka sõə sãreru ka wuburun saa,
ka sere maa sõə səə ka wõkuru,
yen gaa kun kpeemə.

Arukawani ye Gusunə u ka Nəwɛ bəkua

9

1 Yen biru Gusunə u Nəwɛ ka win bibu
domaru kua u nɛɛ, i maruro i dabia kpa i yibu
tem səə.
2 Handunian yaa baayere ka gunə baagere
ka ye ya kabirimə temə ka swãa baayere nim
wõku səə ya ko n bɛɛn bɛrum mə, domi na bɛɛ
ye kpuro nəmu səndia.
3 Ye ya sĩimə ya wasi kpuro, ya ko n sãawa
bɛɛn dĩanu nge mɛ na raa bɛɛ dãa binu ka
yaka bii wɛ̃, mɛya na maa bɛɛ ye kpuro
wɛ̃ɛmə.
4 Adama i ku yaa tem ka yen yɛm sannu, i
kun ye sake, domi yen yɛma mu dera ya wãa.
5 I n maa yɛ̃ ma hunde koni baayere ye ya
tənu go, kon ye win yɛm kəsire bikia.
6 Wi u tənun yɛm yari,
tənuwa koo maa yɛ̃ron yɛm yari,
domi na tənu taka kuawa nɛn weenasii.
7 Adama i n maruramə i n dabiamə kpa i tɛria
tem səə.
8 Gusunə u kpam Nəwɛ ka win bibu sõəwa
u nɛɛ,
9 wee, na wure na ka bɛɛ nɛn arukawani
bəkumə ka bɛɛn bwese te ta koo marura bɛɛn
min di,
10 ka sere hunde koni baayere ye ya ka bɛɛ
wãa, saa gunəsu sere yaa sabenu ka gbeeku
yɛɛ yi yi ka bɛɛ yara kpakoro ten di kpuro
gesi.
11 Arukawani yera, nim yiburu ta ǹ maa
hunde koniba kpuro kam koosiamə, mɛya ta
ǹ maa handunia kpeesiamə.
12 Arukawani ye na wure na bəkumə
ka bɛɛ ka hunde koni baayere sere ka
baadommaə, yen yĩreru wee.
13 Tera guru waa ye na dokemə wəllə.
14 Nà n guru winu doke wəllə, guru waa ye,
ya koo sõəsira ni səə,

15 kpa n nɛn arukawani yaaya ye na ka bɛɛ
bɔkua ka hunde koni baayere, kpa nim mu
ku maa yibu mu sere baayere kam koosia ye
ya wasi.
16 Guru waa ye, ya koo sɔ̃ɔsira guru wiru
sɔɔ. Nà n ye mɛɛra kpa n arukawani nɔru
sarigia ye yaaya ye ya wãa nɛ Gusunɔ ka
hunde koni baayeren baa sɔɔ.
17 Nɛn arukawani yen yĩrera mi.

Nɔwɛ ka win bibun gari

18 Nɔwɛn bibu ita be ba raa dua kpakoro
te sɔɔ ba yara, bera Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti.
Kamu sãawa Kananin tundo.
19 Be ita beya ba sãa Nɔwɛn bibu. Ben min
diya handuniagiba tɛriara kpuro.
20 Sanam mɛya Nɔwɛ u wukubu torua u
dãa bii ni ba mɔ̀ resɛm duura.
21 Sɔ̃ɔ teeru u nin tam nɔra ya nùn goomɔ,
ma u da win kurɔ u kpuna tereru.
22 Ye Kamu Kananin tundo u win baan tere
te wa u da tɔɔwɔ u win mɔɔ ka wɔnɔ, Sɛmu ka
Yafɛti sɔ̃ɔwa.
23 Yera ba na ba kumbooro sua ba sɔndi
ben senɔ ba ka birum birum sĩa ba ben
tundon tereru wukiri. Ba ṅ tu wa yèn sɔ̃ ba
ben wuswaa sĩiyɛ.
24 Sanam mɛ Nɔwɛn tam mu kpalla, yera u
nua ye win bii yiruse u nùn kua.
25 Ma u nɛɛ,
kam koorewa Kanani.
U koo kowa win maabu ka win wɔnɔbun
yoo.
26 U maa nɛɛ,
bu Gusunɔ siaro wi u sãa Sɛmun Yinni.
Wiya u koo Kanani ko Sɛmun yoo,
27 kpa u maa Yafɛti dukia sosia,
u de wi ka Sɛmu ba n wãa sannu,
kpa Kanani u ko ben yoo.
28 Nim yibu baka ten biru Nɔwɛ u kua wɔ̃ɔ
gooba wunɔbu ka weeraakuru (350).
29 Win wɔ̃ɔ kpuro ga kuawa nɛnɛ ka wunaa
weeru ka wɔkuru (950) ma u kpuna u gu.

10

Nɔwɛn bibun bweseru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 1:5-23)

1 Nɔwɛn bibu Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti ben
bweseru wee. Be ita kpuro ba bibu mara
nim yibu baka ten biru.
2 Be Yafɛti u mara be wee, Gomɛɛ ka
Magɔgu ka Madai ka Yafani ka Tubali ka
Mɛsɛki ka Tirasi.
3 Ma Gomɛɛ u seewa u maa Asikenasi ka
Rifati ka Togaama mara.
4 Yafaniwa u maa Elisa ka Taasisi ka Kitimu
ka Dodanimu mara.
5 Yafɛtin bwese tera ta da ta sina nim
wɔ̃kun bɔkuɔ ka tem burenɔ. Miya ba
marura ma ben baawure u da u sina yam
tem ka win bwese kɛra, ba ben barum
gerumɔ.
6 Be ba maa sãa Kamun bibu, be wee, Kusi
ka Misiraimu ka Puti ka Kanani.
7 Kusi u seewa ma u Saba ka Hafila ka
Sabuta mara ka Raema ka Sabuteka. Raema
u maa seewa u Seba ka Dedani mara.
8 Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ
Nimurodu. Wiya u gbia u kua wɔrugɔ damgii
handunia sɔɔ.
9 Yinni Gusunɔ u dera u kua taaso geon
tii tii. Yen sõna ba ra mɔndu garu ko bu
nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun ko taaso geo nge
Nimurodu.
10 Nimurodu wi, u gina gbia u bandu di
Babɛliɔ ka Erɛkiɔ ka Akadiɔ ka Kalinɛɔ Sinɛan
temɔ.
11 Tem min diya u yara u da Asirin temɔ.
Ma u wuu sini bana si ba mɔ̀ Ninifu ka Re-
hobɔtuhiro ka Kalasi,
12 ka maa Resɛni, Ninifu ka Kalasin baa sɔɔ.
Wuu si kpuro su kuawa wuu bɔkɔ teu.
13 Misiraimu wiya u Ludiba mara ka
Ananiba ka Lehabuba ka Nafituba
14 ka Paturusigibu ka Kafitorigibu ka
Kasulugibu mìn di Filisitiban bwesera
yarima.
15 Kanani u maa Sidoni mara. Wiya u sãa
win bii gbiikoo. Ma u maa Hɛti mara.
16 Win bibun gaba ba kua Yebusiba ka
Amɔreba ka Girigasiba
17 ka Hefiba ka Aakiba ka Siniba
18 ka maa Aafadiba ka Semarigibu ka
Hamatiba. Yen biru Kananin bwese kɛri yi,
yi yarina.
19 Yi da da Sidoniɔ, Geran bera gia sere
ka Gasaɔ ka maa Sodomuɔ ka Gomɔra gia ka
Adima ka Seboimuɔ n ka girari Lesaɔ.
20 Beya ba sãa Kamun bibu. Ma ben
baawure u da u sina yam tem ka win bwese
kɛra, ba ben barum gerumɔ.
21 Be ba maa sãa Sɛmu, Yafɛtin mɔɔn bibun
bweseru beya Heberuba.
22 Ben yĩsa wee, Elamu ka Asuri ka
Aapasadi ka Ludi ka Aramu.
23 Ma Aramu u seewa u maa Usi ka Uli
mara ka Getɛɛ ka Masi.
24 Aapasadi u maa Sela mara. Ma Sela u
maa Heberu mara.
25 Ma Heberu u bii tɔn durɔbu yiru mara.
Turowa ba sokumɔ Pelɛgi, yèn sɔ̃ win waati
sɔɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn
yĩsira maa Yokutani.
26 Ma Yokutani wi, u maa Alimɔdadi mara
ka Selɛfu ka Hasamafɛti ka Yeraa
27 ka Hadoramu ka Usali ka Dikila
28 ka Obali ka Abimaɛli ka Saba
29 ka Ofiri ka Hafila ka Yobabu. Be
kpurowa ba sãa Yokutanin bibu.
30 Ba sinawa saa Mɛsan di sere ka guu te ta
wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia te ba mɔ̀ Sefaa.
31 Be ba sãa Sɛmun bibu bera mi. Ma ben
baawure u da u sina yam tem ka win bwese
kɛra, ba ben barum gerumɔ.

32 Nge mɛ Nɔwɛn bibun bweserun kɛri yi sãa ka sere maa tem mi ba da ba wãa wãa ka barum mɛ kɛra baayere ya ra gere, mɛya mi. Ben min diya handunian bweseru baatere ta yara nim yibu baka ten biru.

Ba gidambisa bana Babɛliɔ

11

1 N deema yellu handunia kpuro sɔɔ, barum tema ba ra gere mam mam.
2 Ma ba seewa ba doona saa sɔ̃ɔ yari yerun di ba batuma deema Sinɛan temɔ ma ba sin yeru kua mi.
3 Yera ba geruna ba nɛɛ, too, i de su biriki mura su ye wɔ̃ yu gbera.
Ma ba ka biriki ye bana kua yèn sɔ̃ ba ɲ̀ kpenu mɔ. Ma ba kɔntaa kua ben simaa.
4 Ba kpam nɛɛ, i de su wuu swĩi kpa su gidambisa bani yèn wii kpiira koo wɔllu girari, kpa su yĩsiru yari kpa su ku yarina handunia kpuro sɔɔ.
5 Yera Yinni Gusunɔ u sarama u ka wuu ge ka gidambisa ye mɛɛri ye tɔmba banimɔ mi.
6 Ma u nɛɛ, be wee, ba sãa bwese teeru ba maa barum tem gerumɔ ma ba bwisika bu yeni ko. Saa tẽn di gãanu kun bu yinarimɔ bu ka ko ye ba bwisika kpuro.
7 Yen sɔ̃, kon sara n da n ben barum burisina kpa bu ku maa nɔɔsina.
8 Yera Yinni Gusunɔ u bu yarinasia n toma min di, ba wuu gen bana deri ba da ba pusa tem kpuro sɔɔ.
9 Yen sɔ̃na ba wuu ge soka Babɛli, domi miya Yinni Gusunɔ u barum burisina. Min diya u maa tɔmbu kpuro yarinasia ba pusa handunia kpuro sɔɔ.

Sɛmun bibun bweseru n ka Aburamu girari

10 Sɛmun bibun bweseru wee. Nim yibu baka ten biru n kua wɔ̃ɔ yiru yera u Aapasadi mara. N deema saa ye sɔɔra u mɔ wɔ̃ɔ wunɔbu (100).
11 Aapasadin marubun biru Sɛmu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛɛra wunɔbu (500).
12 Ye Aapasadi u kua wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔbu ma u Sela mara.
13 Selan marubun biru Aapasadi u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka ita (403).
14 Ye Sela u kua wɔ̃ɔ tɛna ma u Heberu mara.
15 Heberun marubun biru Sela u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka ita (403).
16 Heberu u kua wɔ̃ɔ tɛna ka nnɛ ma u Pelɛgi mara.
17 Pelɛgin marubun biru Heberu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka tɛna (430).
18 Pelɛgi u kua wɔ̃ɔ tɛna ma u Rehu mara.
19 Rehun marubun biru Pelɛgi u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ goobu ka nɔɔba nnɛ (209).
20 Rehu u kua wɔ̃ɔ tɛna ka yiru ma u Serugu mara.
21 Serugun marubun biru Rehu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ goobu ka nɔɔba yiru (207).
22 Ye Serugu u kua wɔ̃ɔ tɛna ma u Nakori mara.
23 Nakorin marubun biru Serugu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ goobu (200).
24 Ye Nakori u kua wɔ̃ɔ tɛna tia sari ma u Tera mara.
25 Teran marubun biru Nakori u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ wunaa teeru tia sari (119).
26 Tera u kua wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru ma u Aburamu ka Nakori ka Harani mara.
27 Teran bibun bweseru wee. Tera u Aburamu mara ka Nakori ka Harani. Ma Harani u seewa u Lɔtu mara.
28 Harani wi, u gu ben wuu Uru sɔɔ, Kaladen temɔ mi ba nùn mara, win tundo Tera u sɔ̃.
29 Aburamu ka Nakori ba kurɔbu sua. Aburamun kurɔn yĩsira Saarai, Nakorigiin yĩsira maa Milika. Wi ka Yisika ba sãawa Haranin bibu.
30 Saarai u sãawa wĩro, u ɲ̀ bii mara.
31 Yen biru Tera u win bii Aburamu sua ka Saarai Aburamun kurɔ ka Lɔtu Haranin bii, ba seewa ba yara sannu Urun di Kaladen temɔ ba dɔɔ Kananin temɔ. Ye ba tura wuu ge ba mɔ̀ Karaniɔ ma ba sina mi.
32 Ye Tera u kua wɔ̃ɔ goobu ka nɔɔbu (205) ma u kpuna u gu Harani mi.

ABURAHAMU

Gusunɔ u Aburamu gɔsa nɛnɛm

12

1 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Aburamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo wunɛn tem di a wunɛn wuu deri ka wunɛn tundon yɛnu a da tem gam mi kon nun sɔ̃ɔsi.
2 Wunɛn min diya kon de bwese bakaru tu yari. Kon nun domaru kua kpa wunɛn yĩsiru tu kpɛ̃a kpa a ko domarun nuuru.
3 Baawure wi u nun domaru kua, kon maa yɛ̃ro domaru kua. Wi u maa nun bɔ̃rusi, kon yɛ̃ro bɔ̃rusi. Wunɛn min diya handunian tɔmbu kpuro ba koo domaru wa.
4 Yera Aburamu u swaa wɔri nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa ma ba da sannu ka Lɔtu. Sanam mɛ ba yara Haranin di, Aburamu u mɔwa wɔ̃ɔ wata ka wɔkura nɔɔbu.
5 U win kurɔ Saarai sua ka Lɔtu win wɔnɔn bii ka ben arumani ye ba mɔ kpuro ka sɔm kowo be ba wa Haraniɔ. Be kpurowa ba swaa wɔri ma ba tura Kananin temɔ.

Aburamu u Egibiti da saa Kananin di

6 Ye ba tura mi, ma Aburamu u tem mɛ
bukiana sere u ka tura Sikɛmuɔ mi dãa sɔ̃ɔ ga
wãa ge ba mɔ̀ Mɔre. Kananiba maa wãa tem
mɛ sɔɔ, saa ye.
7 Sɔ̃ɔ teeru yera Yinni Gusunɔ u Aburamu
kure u nɛɛ, wunɛn bibun bweserа kon tem
mɛ wɛ̃.
Ma u yãku yeru bana u ka Yinni Gusunɔ sã
wi u nùn kure mi.
8 Yen biruwa u seewa min di u da guuru
garun bera gia Betɛlin sɔ̃ɔ yari yerɔ u win
dii bekuruginu gira. U Betɛli mɛɛra sɔ̃ɔ kpee
yeru gia, Ayi maa sɔ̃ɔ yari yerɔ. Miya u maa
yãku yeru bana u Yinni Gusunɔ sãwa.
9 Ma u maa seewa u win sanum wɔri u dɔɔ
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ.
10 Ye Aburamu u tura mi, yera gɔ̃ɔra
tunuma tem mɛ sɔɔ. Ma u seewa u da
Egibitin temɔ u sina mi, domi gɔ̃ɔ te, ta kpɛ̃a
win tem mi.
11 Sanam mɛ ba Egibitin tem turuku kua,
Aburamu u win kurɔ Saarai sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
wunɛ kurɔ burɔwa.
12 Egibitigibu bà n nun wa ba koo nɛɛ, a sãa
nɛn kurɔ kpa bu man go bu nun deri.
13 Na nun kanamɔ, a nɛɛ, wunɛ nɛn sesuwa
kpa bu ku man wahala ko wunɛn sɔ̃, kpa a wa
a nɛn wiru dwe.
14 Ye ba tura Egibitiɔ, Egibitigiba wa ma
kurɔ wi, u wã gem gem.
15 Egibiti sunɔn bwãaba nùn wa ma ba na
ba sunɔ kurɔ win buram gari saaria, ma sunɔ
u dera ba ka nùn na win mi.
16 Ma u Aburamu gea kua gem gem kurɔ
win sɔ̃. U nùn yãanu kã ka nɛɛ ka kɛtɛkunu
ka kɛtɛku mɛrobu ka yooyoosu ka yoo tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u sunɔ wi ka win
yɛnugibu kpuro wahala baka doke Saarai,
Aburamun kurɔn sɔ̃.
18 Yera u Aburamu soka u nɛɛ, mban sɔ̃na
a man kua mɛ. Mban sɔ̃na a ǹ man sɔ̃ɔwa ma
wunɛn kurɔwa.
19 Ma a nɛɛ, wunɛn sesuwa, a dera na nùn
sua kurɔ. Tɛ̃ wunɛn kurɔ wee, a nùn suo a ka
doona.
20 Ma u wooda wɛ̃ bu de u doona ka win
kurɔ ka win ye u mɔ kpuro.

13

1 Ma Aburamu u seewa Egibitin di u wura
Nɛgɛbu gia wi ka win kurɔ ka ye u mɔ kpuro
ka Lɔtu sannu.

Aburamu ka Lɔtu ba karana

2 Aburamu u sãawa dukiagii. U yaa sabenu
mɔ ka sii geesu ka wura.
3 Ma u sanum so Nɛgɛbun di u da Betɛli
gia u tura mi u raa win dii bekuruginu gira
Betɛli ka Ayin baa sɔɔ.
4 Miya u Yinni Gusunɔ sãwa mi u raa yãku
yeru bana.
5 N deema Lɔtu u maa yãanu mɔ ka nɛɛ ka
dii bekuruginu u ka Aburamu swĩi.
6 Ben arumani ye, ya kpã sere yam mi ba
wãa mu ǹ tura ba n ka wãa mi sannu.
7 Yen sɔ̃na sannɔ ga dua Aburamun
kparobu ka Lɔtugibun suunu sɔɔ. N deema
Kananiba ka Feresiba ba wãa tem mɛ sɔɔ
sanam mɛ.
8 Yera Aburamu u Lɔtu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
nun kanamɔ, a ku de sikirinɔ ga n wãa nɛ ka
wunɛn suunu sɔɔ, ǹ kun mɛ nɛn kparobu ka
wunɛgibun suunu sɔɔ. Domi bɛsɛ dusina.
9 A ǹ tem waamɔ kpuro wunɛn wuswaaɔ?
A de su kabana. À n da nɔm dwarɔ, kon da
nɔm geuɔ, ǹ n maa nɔm geu gian na a da, kon
da nɔm dwarɔ.
10 Ma Lɔtu u nɔni seeya u Yuudɛnin daarun
bera mɛɛra sere n ka da wuu ge ba mɔ̀ Soari.
U wa tem mu gea sãa mu nike nikeru mɔ nge
gbaa te Yinni Gusunɔ u kua Edɛniɔ, ǹ kun
mɛ Egibitin tem. N deema Yinni Gusunɔ kun
gina Sodomu ka Gomɔra kpeerasie.
11 Yera Lɔtu u Yuudɛnin wɔwa ye kpuro tii
gɔsia ma u da sɔ̃ɔ yari yeru gia. Mɛya n kua
ba ka karana.
12 Aburamu u sina Kananin temɔ, Lɔtu
u maa da u sina wɔwa yen wusun bɔkuɔ
ma u ka win dii bekuruginu susimɔ sere ka
Sodomuɔ.
13 Sodomugibu wee, tɔn kɔ̃sɔba. Ba sãawa
durumgibu mam mam Gusunɔn wuswaaɔ.
14 Ye Lɔtu ka Aburamu ba karana ba kpa,
yera Yinni Gusunɔ u Aburamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a nɔni seeyo kpa a sɔ̃ɔ yari yeru ka duu yeru
mɛɛri n toma ka sɔ̃ɔ yɛ̃si yɛ̃sika.
15 Domi tem mɛ a waamɔ mi kpuro, wunɛ
ka wunɛn bibun bweserа kon mu wɛ̃ ka
baadommaɔ.
16 Kon wunɛn bibun bweseru dabiasia nge
yanim. Wi u koo kpĩ u yanim gari wiya u koo
maa kpĩ u wunɛn bibun bweseru gari.
17 A seewo a tem mɛ bɔsu kpa a mɛn kpãaru
wa nge mɛ mu nɛ. Domi wuna kon mu wɛ̃.
18 Ma Aburamu u win dii bekuruginu
kparenu kua u da u sina Manden sɔ̃ɔwɔ, wuu
ge ba mɔ̀ Heboronin bɔkuɔ. Ma u yãku yeru
bana u ka Yinni Gusunɔ sã mi.

Aburamu u Lɔtu wɔra

14

1 Sanam mɛ Amurafɛli u sãa Sinɛan sunɔ,
ma Ariɔku sãa Elasan sunɔ, ma Kedolamɛɛ
sãa Elamun sunɔ, ma Tideali sãa Goyimun
sunɔ,
2 sanam mɛya sinam be, ba tabu kua ka
Bera, Sodomun sunɔ, ka Birisa, Gomɔran
sunɔ, ka Sinɛabu, Adiman sunɔ, ka Semɛbɛɛ,
Seboimun sunɔ, ka Belan sunɔ ye ba maa
sokumɔ Soari.

3 Beni kpurowa ba mɛnna nim wɔ̃ku
bɔruguu ge ba maa sokumɔ Sidimu, gen
wɔwaɔ.
4 N deema wɔ̃ɔ wɔkura yiruwa ba
Kedolamɛɛ yoru diiya, adama wɔ̃ɔ wɔkura
itase sɔɔ ba seewa ba ka tii yina.
5 Yera wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse, Kedolamɛɛ ka
sinam be ba wãa ka wi, ba tabu da ma ba
Refaba tabu di Asiterɔtu Kaanaimuɔ, ma ba
Susiba tabu di Hamuɔ, ma ba Emiba tabu di
Safe Kiriataimuɔ.
6 Ba maa Horiba tabu di ben guu te ba
mɔ̀ Seiriɔ sere Paranin sɔ̃ɔwɔ ge ga wãa
gbaburun bera.
7 Yen biru ba gɔsirama ba da Eni
Misipatiɔ, ye ba maa sokumɔ Kadɛsi. Miya
ba Amalɛkiba tabu wɔri ba kamia ben
tem kpuro sɔɔ ka Amɔreba be ba tɛrie
Hasasɔntamaaɔ.
8 Yera Sodomun sunɔ seewa ka Gomɔran
sunɔ ka Adiman sunɔ ka Seboimun sunɔ ka
Belan sunɔ ye ba maa sokumɔ Soari, ba da ba
ka sinam be tabu yinna Sidimun wɔwaɔ.
9 Sinam beya Kedolamɛɛ, Elamun sunɔ, ka
Tideali, Goyimun sunɔ, ka Amurafɛli, Sinɛan
sunɔ, ka Ariɔku, Elasan sunɔ. Sinambu nnɛ
be, ba ka nɔɔbu be tabu mɔ̀.
10 Sidimun wɔwa miya kɔntaan wɔrusu
wãa nge dɔkɔba. Yera Sodomun sunɔ ka
Gomɔran sunɔ ba duki sua ba da ba wɔriki si
sɔɔ. Be ba tie ba maa duki doona guunu gia.
11 Be ba bu tabu di, ba Sodomu ka
Gomɔragibun dukia gura ka ben dĩanu
kpuro ba ka doona.
12 Ba maa Aburamun wɔnɔn bii Lɔtu mwa
wi u wãa Sodomuɔ ka win dukia kpuro ba ka
doona.
13 Yera durɔ goo wi u kpikiru sua
Sodomun di u na u Aburamu, Heberu wi
sɔ̃ɔwa. N deema Aburamu u sɔ̃ Manden
sɔ̃ɔwɔ. Mande sãawa Amɔren bweseru,
Ɛsikoli ka Anɛɛn wɔnɔ, be ba arukawani
bɔkua ka Aburamu.
14 Ye Aburamu u nua ma ba win wɔnɔn bii
yoru mwa, yera u win sɔm kowo wɔrugɔba
gɔsa gooba wunɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka ita
(318) be ba mara win yɛnuɔ u bu tabu yãnu
wɛ̃. Ma u ka sinam be naa gira sere Danuɔ.
15 Ma u win tɔmbu bɔnu kua u ka bu wɔri
wɔ̃kuru, wi ka win sɔm kowobu. U bu tabu
di ma u bu naa swĩi sere Kobaɔ, ye ya wãa
Damasin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
16 U dukia ye kpuro wɔrama ma u win
wɔnɔn bii Lɔtu wɔrama ka win ye u mɔ
ka sere maa tɔn be ba raa mwɛɛra ka ben
kurɔbu.

Aburamu u ka Mɛɛkisidɛki ka Sodomun sunɔ yinna

17 Ye Aburamu u Kedolamɛɛ ka sinam be
ba wãa ka wi tabu diima u wee, Sodomun
sunɔ u nùn sennɔ da Safen wɔwaɔ ye ba maa
sokumɔ sunɔn wɔwa.
18 Ma Mɛɛkisidɛki, Salɛmun sunɔ u ka pɛ̃ɛ
na mi ka tam. Durɔ wi sãawa Wɔrukoon
yãku kowo.
19 U Aburamu domaru kua u nɛɛ, Gusunɔ,
wi, wi u kpuro kere, u maa wɔllu ka tem taka
kua, u koo nun domaru kua.
20 Wigia siarabu domi u nun wunɛn
wɛrɔbu nɔmu bɛria.
Ma Aburamu u ye u waama kpuron
wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua u
Mɛɛkisidɛki wi wɛ̃.
21 Yen biru Sodomun sunɔ u Aburamu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man tɔmbu wɛ̃ɛyɔ kpa a dukia
sua yu ko wunɛgia.
22 Aburamu u Sodomun sunɔ wisa u nɛɛ,
na nɔmu sua wɔllɔ na bɔ̃rua ka Gusunɔn
yĩsiru, wi, wi u kpuro kere u maa wɔllu ka
tem taka kua,
23 ma na ǹ gãanu ganu suamɔ ni nu sãa
wunɛginu baa wɛ̃ɛ siira, baa bara wɛ̃ru kpa
a ku ra ka nɛɛ, wuna a man kua dukiagii. Na
ǹ gãanu ganu suamɔ,
24 ma n kun mɔ ye nɛn aluwaasiba ba di.
Adama a de Anɛɛ ka Ɛsikoli ka Mande be ba
ka man da bu ben bɔnu sua.

Arukawani ye Gusunɔ u ka Aburamu bɔkua

15

1 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u
ka Aburamu gari kua kãsiru sɔɔ u nɛɛ,
Aburamu, a ku bɛrum ko, nɛna na wunɛn
tɛrɛru, wunɛn are ko n kpã gem gem.
2 Aburamu nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
mba kaa maa man wɛ̃. Wee na gɔɔ dɔɔ bii sari
kpa Ɛliesɛɛ Damasigii u ko nɛn tubi dio.
3 Yèn sɔ̃ a ǹ man bii kã, nɛn yoo Ɛliesɛɛ wi
ba mara nɛn yɛnuɔ wiya koo nɛn tubi di.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Aburamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n ǹ wi, u koo ko wunɛn tubi dio. Wunɛn
tii tiin biiwa u koo wunɛn tubi di.
5 Ma Gusunɔ u ka nùn da tɔɔwɔ u nɛɛ, a
wɔllu mɛɛrio kpa a kperi gari, à n kaa kpĩ.
Nge mɛya wunɛn bwesera koo dabiru nɛra.
6 Ma Aburamu u Yinni Gusunɔ naanɛ kua.
Yen sɔ̃na Gusunɔ u nùn garisi gemgii.
7 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na
Yinni Gusunɔ, nɛ wi na nun yarama saa Urun
di Kaladen temɔ kpa n ka nun tem mɛni wɛ̃.
8 Adama u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
amɔna ko na n ka yɛ̃ ma tem mɛni mu koo ko
nɛgim.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a naa gbiiba wɔ̃ɔ
itagia tama ka boo niu wɔ̃ɔ itaguu, ka yãa
kinɛru wɔ̃ɔ itagiru ka kparuko ka totobɛrɛ
buu kpa a man ye goowa a yi.
10 Yera Aburamu u yɛɛ yi kpuro mɛnna u
yi go u bɛrana yiru u yin bɛsi yi u karinasia,
adama u ǹ gunɔsu bɛre si.

11 Yaberekunu nu sarama yaa goo ni sɔɔ,
ma Aburamu u nu gira.
12 Ye sɔ̃ɔ duɔ, dom mɔn bakara Aburamu
wɔri ma bɛrum nùn mwa yam wɔ̃ku te sɔɔ.
13 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
n yɛ̃ ma wunɛn bibun bwesera ta koo tem
tukumɔ sina mi ba koo bu yoru diisia kpa bu
bu nɔni sɔ̃ sere wɔ̃ɔ nɛɛru (400).
14-16 Adama kon tem mɛn tɔmbu siri be
ba koo bu yoo te diisia. Wɔ̃ɔ dabirun biru
ba koo yari tem min di ka dukia baka kpa
bu kpam gɔsirama mini, domi Amɔreban du-
rum kun gina yiba n ka bu kpeerasia. Adama
wunɛ kaa tɔkɔ kowa kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ kpa a da a wunɛn
baababa deema ka alafia.
17 Ye sɔ̃ɔ kpa yam tĩra niki niki, yera
Gusunɔ u kurama yaa bɛsi yin kpoo kpooka
sɔɔ. U sãa nge dɔ̃ɔ bokon wiisu ka dɔ̃ɔ yari.
18 Nge mɛya u ka Aburamu arukawani
bɔkua tɔ̃ɔ te sɔɔ u nɛɛ, wunɛn bwesera kon
tem mɛni wɛ̃ saa daa piibu ge ga wãa Egibitin
tem nɔɔ bura yerun di sere daa baka ten mi,
te ba mɔ̀ Efarati.
19 Tem mɛ, mu sãawa Keniban tem ka
Kenisibagim ka Kadimɔnibagim
20 ka Hɛtibagim ka Feresibagim ka Refaban
tem,
21 ka Amɔreban tem ka Kananiban tem ka
Girigasiban tem ka Yebusiban tem.

Agaa u Aburamu Isimɛɛli marua

16

1 Aburamu ka win kurɔ Saarai ba ɲ bii
mara. Wee Saarai wi, u yoo tɔn kurɔ goo mɔ
wi u sãa Egibitigii. Win yĩsira Agaa.
2 Ma Saarai u win durɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
Yinni Gusunɔ u man kua wĩro. Na nun
kanamɔ, a ka nɛn yoo duo. Sɔrɔkudo kon
bibu wa saa win min di.
M a Aburamu u win kurɔn gari wura.
3 Saa ye sɔɔra Saarai u win yoo Agaa wi sua
u win durɔ kã kurɔ. N deema ba wɔ̃ɔ wɔkuru
kua kɔ Kananin temɔ.
4 Ma Aburamu u ka Agaa mɛnna ma Agaa u
gura sua. Ye u wa u gura mɔ, yera u win yinni
Saarai gɛndu wɔri.
5 Ma Saarai u Aburamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn
wɔmburu tu wɔri wunɛ sɔɔ. Na nun nɛn yoo
kã kurɔ, adama ye u wa ma u gura mɔ, yera
u man gɛndu wɔri. Yinni Gusunɔwa koo sun
siria nɛ ka wunɛ.
6 Aburamu u Saarai wisa u nɛɛ, wuna a
wunɛn yoo mɔ, a ka nùn koowo nge mɛ a kĩ.
Saa yera u Agaa nɔni mɛni ma Agaa u duka
sua win min di.
7 Yinni Gusunɔn gɔrado * u nùn wa
gbaburɔ bwia gaan bɔkuɔ Surin swaaɔ.
8 U nɛɛ, Agaa, Saarain yoo, man diya a wee.
Mana a dɔɔ.
Agaa u nɛɛ, na duka suɔwa nɛn yinni
Saarain min di.
9 Ma gɔrado wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gɔsiro
wunɛn yinnin mi, kpa a nùn wiru kpĩiya.
10 Kon wunɛn bweseru dabiasia sere goo
kun kpɛ̃ u tu gari.
11 Wee a gura mɔ, kaa bii tɔn durɔ ma kpa a
nùn yĩsiru kɛ̃ Isimɛɛli. Domi Yinni Gusunɔ u
wunɛn nɔɔ nua nɔni swãa te sɔɔ.
12 Bii wi, u ko n sãawa nge kɛtɛku gbeeku.
U ko n ka tɔmbu kpuro nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
Tɔmbu kpuro ba koo maa ka nùn nɔɔ
gɔmunu ko. U ko n ka win dusibu tondinɛ.
13 Ye Yinni Gusunɔ u ka Agaa gari yi kua
u kpa, ma Agaa u nùn yĩsiru kã u nɛɛ, wuna
Yinni wi u waamɔ. Domi u tii bikia u nɛɛ, ka
gem na Gusunɔ wa ka nɔni, ma na wãa na ɲ
gu?
14 Yen sɔ̃na ba dɔkɔ ye soka Gusunɔ u man
waamɔ. Dɔkɔ ye, ya wãawa Kadɛsi ka Barɛdin
baa sɔɔ.
15 Yen biru Agaa u Aburamu bii tɔn durɔ
marua, ma Aburamu u bii wi yĩsiru kã
Isimɛɛli.
16 Aburamun wɔ̃ɔ ga sãawa wɛnɛ ka nɔɔba
tia sanam mɛ ba Isimɛɛli mara.

Bango sãawa Gusunɔn arukawani yen yĩreru

17

1 Ye Aburamu kua wɔ̃ɔ wunɔbu tia sari
yera Yinni Gusunɔ u nùn kure u nɛɛ, nɛna
na Gusunɔ Dam kpurogii. A n sĩimɔ nɛn
wuswaaɔ kpa a kun taarɛ mɔ.
2 Kon ka nun arukawani bɔke kpa n wunɛn
bweseru dabiasia gem gem.
3 Yera Aburamu u yiira mii mii u wuswaa
tem girari. Ma Gusunɔ u kpam ka nùn gari
kua u nɛɛ,
4 nɛn arukawani wee, ye na ka nun
bɔkumɔ. Kon nun kowa bwese dabinun
baaba.
5 Ba ɲ koo maa nun soku Aburamu, ba
koo nun sokuwa Aburahamu, ye ya gerumɔ
bwese dabinun baaba.
6 Kon de wunɛn bibu bu marura bu sosi
sere ba ɲ garirɔ, kpa bwesenu ka sinambu
bu kɔwara wunɛn min di.
7 Kon wure n ka bɛɛ nɛn arukawani bɔke,
wunɛ ka wunɛn bibu ka ben bweseru kpuro
kpa na n sãa wunɛn Yinni ka wunɛn bwe-
serun Yinni sere ka baadommaɔ.
8 Kpa n wunɛ ka wunɛn bibun bweseru
Kananin tem mɛ wɛ̃, mè sɔɔ a wãa mi, a sɔru
dimɔ. Mɛ kpuro mu koo ko begim sere ka
baadommaɔ kpa na n sãa ben Yinni.

* **16:7** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** - Isireliba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru sia. Yen sɔ̃na ù n bu kurema ba ra nɛɛ, Gusunɔn gɔradowa.

9 Ma u kpam Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
nɛn arukawani nɛnuɔ, wunɛ ka wunɛn bi-
bun bweseru. A ku de bu ye duari wunɛn
bweserɔ.
10 Arukawani ye wee, ye na ka bɛɛ bɔkumɔ,
ye i ko nɛnɛ wunɛ ka wunɛn bibun bweseru.
I ko i tɔn durɔ baawure bango kua wi u wãa
bɛɛn suunu sɔɔ.
11 Kpa ya n sãa arukawani yen yĩreru ye ya
wãa nɛ ka bɛɛn suunu sɔɔ.
12 I n da bii tɔn durɔ baawure bango kue ù
n sɔ̃ɔ nɔɔba ita tura. N ǹ mɔ be ba mara bɛɛn
yɛnuɔ tɔna, ka maa be i ka gobi dwawa tɔn
tukobun mi.
13 I ko be kpuro bango kuawa kpa nɛn
arukawani yen yĩreru ta n wãa bɛɛn wasi sɔɔ
sere ka baadommaɔ.
14 Tɔn durɔ wi ba ǹ bango kue, i ko i nùn
wunawa wigibun min di i go. Domi u nɛn
arukawani sanka.
15 Gusunɔ u kpam Aburahamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a ku maa wunɛn kurɔ soku Saarai.
Saaraawa kaa n da nùn soku.
16 Kon nùn domaru kua kpa u nun bii tɔn
durɔ marua. Nɛn doma ten saabu bwese
dabinu ka sinambu ba koo kɔwara win min
di.
17 Yera Aburahamu u Gusunɔ yiira mii mii
u siriru tem girari u yɛ̃ɛ ma u gerua win tii
sɔɔ u nɛɛ, ba koo maa tɔnu wɔ̃ɔ wunɔbugii bii
marua? Saaraa wi u kua wɔ̃ɔ wɛnɛ ka wɔkuru
mini, u koo bii ma?
18 Yera u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de
Isimɛɛlin sanu sanusu su nun wɛ̃re kpa u nɛn
tubi di.
19 Ma Gusunɔ u nɛɛ, aawo, wunɛn kurɔ
Saaraawa koo nun bii tɔn durɔ marua kam
kam, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Isaki. Wiya kon
wure n ka nɛn arukawani bɔke ye ya ǹ
kpeemɔ win bweserɔ.
20 Mɛya na wunɛn kanaru nua te a kua
Isimɛɛlin sɔ̃. Wee, kon maa nùn domaru kua
kpa u marura, win bibu bu dabia sere ba ǹ
garirɔ. U koo bibu wɔkura yiru ma, kpa bii
be, bu ko bwese bakarun kɛri wɔkura yirun
nuuru.
21 Adama nɛn arukawani ye, ya ko n
wãawa Isakin mi, wi Saaraa koo nun marua
gasɔku amadaare.
22 Ye Gusunɔ u ka Aburahamu gari kua u
kpa, u nùn deri u doona wɔllɔ.
23 Yen biru Aburahamu u Isimɛɛli sua ka
yobu kpuro be ba mara win yɛnuɔ ka be u
ka gobi dwa, tɔn durɔ be ba wãa win yɛnuɔ
kpuro gesi, ma u bu bango kua dɔma te, nge
mɛ Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
24 Aburahamu u mɔwa wɔ̃ɔ wunɔbu tia
sari sanam mɛ u bango kua.
25 Win bii Isimɛɛli u maa mɔwa wɔ̃ɔ
wɔkura ita.
26 Sɔ̃ɔ tee tera ba Aburahamu ka win bii
Isimɛɛli bango kua.
27 Tɔn durɔbu kpuro be ba mara win yɛnuɔ
ka be u dwa tɔn tukobun mi, ba bu bango
kuawa ka wi sannu.

Ba Aburahamu biin nɔɔ mwɛɛru kua

18

1 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u Aburahamu
kure Manden sɔ̃ɔwɔ ye u sɔ̃ win dii
bekurugirun kɔnnɔwɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
2 U nɔni seeya u mɛɛra. Wee tɔn durɔbu ita
ba yɔ̃ saruɔ. Ye u bu wa yera u seewa u duka
da ben mi, u yiira ben wuswaaɔ.
3 Ma u ben tɔnwero sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, à n
wura, a yɔ̃ro, a ku man sarari a doona.
4 I de bu nim tama i ka bɛɛn kɔ̃ri kpakia kpa
i wɛ̃ra dãa saaru mini.
5 Kon da n dĩanu tama fiiko kpa i di i ka
dam wa. Yen biru kpa i sere swaa wɔri i
doona. Bɛɛn naa te, ta bɛɛrɛ kua. Yen sɔ̃, i de
i nɛn yaarɛ di.
Ma ba nɛɛ, a koowo nge mɛ a gerua.
6 Yera Aburahamu u gɔsira ka sɛndaru win
dii bekurugirɔ Saaraan mi. U nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a wasi suo a som sakakun nɔɔ ita sua a
buri kpa a kiraru sɔmɛ.
7 Ma Aburahamu u duka da win naa gɔ̃ɔwɔ
u naa kinɛ kpɛmbu ge ga wã mwa u win sɔm
kowo turo wɛ̃. Ma u gu go u sawa fuuku.
8 Aburahamu u naa bogum sua ka bom ka
yaa saara ye, u ka da u yi tɔn ben wuswaaɔ.
Win tii u da u sina bee tia dãa ten saarɔ
sanam mɛ ba dimɔ nge mɛ ben komaru.
9 Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunɛn
kurɔ Saaraa u wãa.
Ma u nɛɛ, u wãa dirɔ.
10 Ma ben turon min di Gusunɔ u nɛɛ,
gasɔku amadaare kon wurama wunɛn mi.
Saa ye sɔɔ, wee, wunɛn kurɔ Saaraa u koo bii
tɔn durɔ ma.
N deema Saaraa u yɔ̃ u gari yi swaa daki dii
kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔɔ win biruɔ.
11 Aburahamu ka Saaraa ba maa bukura
gem gem. Saaraa kun sãa wi u koo bii ma.
12 Ma u tii yɛ̃ɛ u nɛɛ, tɛ̃ ye na tɔkɔ kua na
kpa, nɛn durɔn tii maa tɔkɔ kua, yera sa ko
maa kpĩ su mɛnnabun nuku dobu wa?
13 Ma Yinni Gusunɔ u Aburahamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, mban sɔ̃na Saaraa u yɛ̃ɛ u nɛɛ, u koo bii
mawa mi ka gem? Wi, wi u tɔkɔ kua u kpa?
14 Gãanu ganu wãa ni nu ka man sɛ̃? Nge
mɛ na yi, suru nɔɔba nnɛn biru kon wurama
kpa Saaraa u bii tɔn durɔ ma.
15 Ma Saaraa u siki u nɛɛ, na ǹ yɛ̃ɛ. Domi
bɛrum nùn mwa.
Adama Yinni Gusunɔ u nɛɛ, weesa, a yɛ̃ɛ.

Aburahamu u Gusunɔ suuru kana Sodomun sɔ̃

16 Ma tɔn be, ba seewa ba doonɔ.
Ba wuswaa tĩi Sodomun bera gia. Ma
Aburahamu u bu swaa yɔ̃ra.

17 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ye kon ko, n
weenɛ n ye Aburahamu beruɑ?
18 N ɲ gãanun sõ, Aburahamun bwesera
koo kpɛ̃a kpa ta n dam mɔ. Win min diya
handunian bwesenu kpuro nu koo domaru
wa.
19 Domi wiya na gɔsa u ka win bibu ka ben
bweseru wooda wɛ̃ bu nɛn swaa swĩi kpa ba
n sĩimɔ dee dee ba n nɛn kĩru mɔ̀, kpa n nɛn
nɔɔ mwɛɛnu yibia ni na nùn kua.
20 Ma u nɛɛ, tɔmbun weeweenu kpɛ̃a
Sodomu ka Gomɔragibun daa kɔ̃san sõ. Ben
durum ya banda.
21 Yen sõna kon sara kpa n wa bà n mɔ̀ ka
gem nge mɛ na nɔɔmɔ. Ñ kun mɛ, kpa na n
yɛ̃.
22 Tɔn ben yiru ba ben swaa wɔri ba doonɔ
Sodomun bera gia. Adama Yinni Gusunɔ u
gina yõra ka Aburahamu.
23 Ma Aburahamu u nùn susi u nɛɛ, ka gem
kaa tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu go sannu?
24 Sɔrɔkudo tɔn geobu weeraakuru ba ko
n wãa wuu ge sɔɔ, be ba wunɛn kĩru mɔ̀. Ñ
n man na, kaa maa bu gowa? A ɲ wuu gen
tɔmbu suuru kuammɛ tɔmbu weeraaku ten
sõ?
25 N ɲ weenɛ a tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu
kpeerasia sannu kpa be kpuro bu are tee wa.
Yen bwesera kun ka nun weenɛ. Wunɛ wi
kaa handunia kpuro siri, a ɲ kaa ko ye n wã?
26 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nà n tɔn geobu
weeraakuru wa Sodomun nukuru sɔɔ, kon
wuu ge kpuro suuru kua ben sõ.
27 Aburahamu u kpam gari sua u nɛɛ, wee,
na kãka na ka nɛn Yinni gari kua, nɛ wi na sãa
tua ka torom dirum.
28 Sɔrɔkudo tɔnu weeraaku te sɔɔ, nɔɔbu
koo kaara. Nɔɔbu yen sarirun sõ kaa wuu ge
kpeerasia?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ gu
kpeerasiamɔ nà n tɔn geobu weeru ka nɔɔbu
wa ge sɔɔ.
29 Aburahamu u kpam nùn sõɔwa u nɛɛ,
sɔrɔkudo tɔn geobu weeruwa ba ko n wãa
mi.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon wuu ge deri
gen tɔnu weeru yen sõ.
30 Aburahamu u nɛɛ, a ku ka man wasira.
Kon kpam gari gere. Ñ n tɔn geobu tɛnan na
ya wãa mi maa ni?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ gu kam
koosiamɔ nà n tɛna ye wa mi.
31 Ma Aburahamu u nɛɛ, Yinni, wee na
kãka na ka nun gari mɔ̀. Ñ n tɔn geobu
yɛndun na ta maa wãa mi ni?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ gu
kpeerasiamɔ nà n yɛn te wa.
32 Aburahamu u kpam nɛɛ, a suuru koowo,
nɔn tee teniwa kon gari gere. Baa ɲ n
wɔkurun na ta wãa mi ni?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ gu
kpeerasiamɔ nà n wɔku te wa.
33 Yen biru Yinni Gusunɔ u doona ye u ka
Aburahamu gari kua u kpa. Aburahamu u
maa gɔsira u da win yɛnuɔ.

Lɔtu u yara Sodomun di

19

1 Tɔmbu yiru be ba raa Sodomun swaa
wɔri ba tura mi yoka. Ñ deema ba sãawa
Gusunɔn gɔradoba. Wee, saa ye sɔɔ, Lɔtu u
sõ wuun gbãra kɔnnɔwɔ mi wuun wirugibu
ba ra sinɛ. Ye u bu wa u seewa
2 u bu sennɔ da u yiira ben wuswaaɔ u nɛɛ,
i dam kooma nɛn yinnibu, i de su da nɛn
yɛnuɔ i bɛɛn kõri kpakia i kpuna mi. Bururu
kpa i yellu se i bɛɛn swaa wɔri.
Ba nɛɛ, aawo, tɔɔwɔwa sa ko kpuna.
3 Adama Lɔtu u bu nɔɔ gɛ̃ɛ ba sere wura ba
dua win yɛnuɔ. U tɔ̃ɔ baka dim kua ka pɛ̃ɛ ye
ba kun seeyatia doke ma ba di.
4 Ba ɲ gina kpunam kpa Sodomugibu ba
ka yɛnu ge tarusi saa bukurobun di sere
ka aluwaasi yãkaminɔ, wuu gen tɔn durɔbu
kpuro gesi.
5 Ma ba Lɔtu soka ba nɛɛ, mana durɔ be, ba
wãa be ba sɔbia wunɛn yɛnuɔ yoka ye. A bu
yarama su ka bu kpuna nge tɔn kurɔbu.
6 Ma Lɔtu u yara u bu deema yɛnu
kɔnnɔwɔ, u gambo kɛnua birum birum.
7 U nɛɛ, kpaasibu, i suuru koowo i ku daa
kɔ̃sa ko mɛ.
8 Wee, na bii wɔndiaba yiru mɔ be ba kun
gina durɔ yɛ̃. I de n bɛɛ bu yarama kpa i ka
bu ko nge mɛ n bɛɛ wɛ̃re. Adama durɔ beni, i
man bu derio domi sɔba.
9 Ba nɛɛ, wunɛ sɔɔwa, ma a kĩ a sun siri? A
tii gawo min di, ɲ kun mɛ, ye sa ko nun kua
ya koo begia kera.
Ma ba Lɔtu bɔrikia ka dam sere ba kĩ bu
win gambo kɔra.
10 Saa yera sɔɔ be, ba Lɔtu gawa ba sure
yɛnuɔ ba gambo kɛnua.
11 Ma ba tɔn be kpuro wɔ̃koru kpɛ̃ɛ be ba yõ
yɛnu gen kɔnnɔwɔ saa aluwaasi yãkaminun
di sere ka bukurobɔ. Yera ba babi babi ba ɲ
kɔnnɔ ge wa.
12 Sɔɔ be, ba Lɔtu bikia ba nɛɛ, wara a mɔ
mini maa. Wunɛn bibun durɔbu ka wunɛn
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Be ba sãa
wunɛgibu kpuro gesi, a bu mɛnnɔ i yari
minin di.
13 Domi sa ko wuu ge kpeerasia tɛ̃ yèn
sõ tɔmbun weeweenu kpɛ̃a ni ba Gusunɔ
koosimɔ gen tɔmbun daa kɔ̃san sõ. Yen sõna
u sun gɔrima su ka gu kam koosia.
14 Ma Lɔtu u yara u da u win bibun durɔ
kɛ̃ɛrobu sõɔwa bu seewo bu yari min di domi
Yinni Gusunɔ u koo wuu ge kam koosia.
Adama ba gari yi atafiiru kua.
15 Buru buru yam sãreru gɔrado be, ba
Lɔtu nɔɔ gɛ̃ɛ ba mɔ̀, a seewo a wunɛn kurɔ sua

ka wunɛn bii wɔndiaba yiru be ba wãa mini
kpa i ku ra kam ko bà n wuu ge kpeerasiamɔ.
16 Ye ba wa ma Lɔtu u tɛɛmɔ, ba wi ka win
kurɔ ka win bii wɔndiaba yiru yen nɔmu
nɛnua ba gawa ba ka yara sere wuun biruɔ,
domi Yinni Gusunɔ u ben wɔnwɔndu wa.
17 Ye ba bu yara ba kpa ben turo u nɛɛ, a
ka wunɛn hunde dukao, a ku ra sĩira, a ku
ra maa yõra batuma mi. A duka doo guunun
bera gia kpa a ku ra kam ko.
18 Ma Lɔtu u nɛɛ, aawo, yinni.
19 Wee, a man durom kua, a maa man
wunɛn wɔnwɔndun kpãaru sõɔsi ye a ka nɛn
hunde faaba kua. Adama na ɲ kpẽ n duka
turi guu ten mi, wahala ye, ya kun ka man
babe kpa n kam ko.
20 Wuu geni wee, ga wãa turuku, ga ɲ maa
kpã. A de n da n kuke mi, kpa n faaba wa. Ye
u wa gɔrado wi, u ɲ wisa, ma u nɛɛ, nge ga ɲ
piibu sãa ro?
21 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kon kpam nun
durom kua. Wuu gèn gari a mɔ̀ mi, na ɲ gu
kpeerasiamɔ.
22 A hania koowo a da a kuke mi, domi na ɲ
kpẽ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a tura mi.
Yen sõna ba wuu ge yĩsiru kã Soari. Yen
tubusiana wuu piibu.
23 N deema sõɔ yarima Lɔtu u sere dua
Soariɔ.
24 Yera Yinni Gusunɔ u sõɔ bisu ka dõɔ
nɛɛsia saa wɔllun di Sodomu ka Gomɔra sɔɔ.
25 U wuu si kpeerasia ka sin tɔmbu kpuro
ka sin batuma ka ye ya kpia mi kpuro.
26 Adama suaru sɔɔ Lɔtun kurɔ u sĩira, ma
u gɔsira bɔɔ kperu.
27 Ye n kua buru buru yellu, yera
Aburahamu u da u yõra mi u raa ka Yinni
Gusunɔ gari kua.
28 Ye u mɛɛra Sodomu ka Gomɔran bera
ka batuma yen mi gia, u wa wee, dõɔ wiira
seemɔ nge gbee burɔn dõɔ wiiru.
29 Sanam mɛ Gusunɔ u batuma yen wusu
kpeerasiamɔ, u Aburahamu yaaye ma u Lɔtu
yara kam koo bin min di.

Mìn di Mɔabuba ka Amɔniban bwesera yara

30 Yen biru Lɔtu u yara Soarin di u da u
sina guuru garun kpee wɔru sɔɔ ka win bii
wɔndiaba yiru ye sannu, domi u bɛrum bara
u sina Soariɔ.
31 Yera win bii yeruma u win wɔnɔ sõɔwa
u nɛɛ, bɛsɛn tundo wee, u tɔkɔ kua. Tɔn durɔ
goo maa sari bera mi, wi u koo sun sua nge
mɛ siba mɔ̀ tem baama.
32 A na su bɛsɛn tundo tam nɔrusia mu
n kpã kpa su de u ka sun kpuna kpa win
bweseru tu ku gbi.
33 Wõku te, ba ben tundo tam nɔrusia, ma
yeruma u da u win tundo kpunɛ, adama Lɔtu
kun yẽ saa ye bii wi, u na u kpuna ka saa ye u
seewa.
34 Yen sisiru yeruma wi, u win wɔnɔ sõɔwa
u nɛɛ, wee, gĩa wõkuru na dera bɛsɛn tundo
ka man kpuna. Su kpam nùn tam nɔrusia
wõku te, kpa wunɛ a maa da u ka nun kpuna
kpa win bweseru tu ku gbi.
35 Ma ba wure ba ben tundo tam nɔrusia
wõku te, ma wɔnɔ da u nùn kpunɛ. Tundo
kun yẽ saa ye bii wi, u na u kpuna ka saa ye u
seewa.
36 Ma Lɔtun bii tɔn kurɔbu yiru ye, ba win
guri sua.
37 Bii yeruma wi, u mara tɔn durɔ ma u nùn
yĩsiru kã Mɔabu. Yen tubusiana nɛn tundon
bii. Win min diya Mɔabuban bwesera yara.
38 Wɔnɔ wi, u maa mara tɔn durɔ, ma u nùn
yĩsiru kã Bɛni Ami. Yen tubusiana nɛn dusin
bii. Win min diya Amɔniban bwesera maa
yara.

Aburahamu ka Abimɛlɛki

20

1 Yeniban biru Aburahamu u seewa
Manden di, ma u da sõɔ yẽsan nɔm dwaru
gia Nɛgɛbuɔ Kadɛsi ka Surin baa sɔɔ, u da u
wãa wuu ge ba mɔ̀ Geraɔ.
2 Gera miya u ra n win kurɔ Saaraa sokumɔ
win sesu. Ye Geran sunɔ Abimɛlɛki u nua mɛ,
yera u Saaraa sua kurɔ u yɛnu doke.
3 Adama Yinni Gusunɔ u Abimɛlɛki sõɔwa
dosu sɔɔ wõkuru u nɛɛ, wee, kaa gbi tẽ kurɔ
win sõ wi a sua mi, domi wi ka win durɔwa
ba wãa mi.
4 N deema Abimɛlɛki u ɲ gina ka Saaraa
mɛnnare. Yera u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ,
kaa tɔnu go wi u kun taarɛ gaa mɔ?
5 N ɲ win tiiwa u man sõɔwa ma win
sesuwa? Ma kurɔ win tii u maa gerua mɛ. N
n mɛn na, na ɲ kõsa bwisika nɛn gõruɔ n sere
mam nɛɛ, na durum kua ka nɛn nɔma.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, geema
na yẽ ma a ɲ taarɛ gaa mɔ wunɛn gõruɔ sanam
mɛ a yeni kua. Yen sõna na ɲ dere a nùn baba
kpa a ku ra durum ko.
7 N n mɛn na, a durɔ wi nùn win kurɔ wesio
tẽ, domi nɛn sɔmɔwa u sãa. U koo maa nun
kanaru kua kpa a ku gbi. À n maa yina a nùn
kurɔ wi wesia, i ko gbiwa wunɛ ka wunɛn
tɔmbu kpuro.
8 Yera Abimɛlɛki u seewa buru buru yellu
u win bwãabu kpuro mɛnna u bu Yinni
Gusunɔn gari yi saaria. Ma bɛrum bwãa be
mwa gem gem.
9 Saa ye sɔɔra Abimɛlɛki u Aburahamu
bikia u nɛɛ, amɔna a ka sun kua mɛ. Mba
na nun torari a ka sun durum baka yenin
bweseru sɔbi nɛ ka nɛn tɔmbu. A man gãanu
kua ni nu ɲ weenɛ bu tɔnu kua.
10 Mba a bwisika a ka yenin bweseru kua.
11 Ma Aburahamu u wisa u nɛɛ, na raa
tamaa ba ɲ Gusunɔn bɛrum mɔwa tem mini,
kpa bu man go nɛn kurɔn sõ.

12 Adama ka yen de kpuro u sãawa nɛn
sesu tundo turosi, sa ɲ̀ sãa mɛro turo. Ma na
nùn sua kurɔ.
13 Yen sɔ̃, saa mìn di Gusunɔ u man yara
nɛn yɛnun di na bɔsu, na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
u man biru wukirio. Mi sa dua kpuro u n da
nɛɛ, u sãawa nɛn sesu.
14 Yera Abimɛlɛki u nùn win kurɔ Saaraa
wesia. Ma u maa nùn yoo tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu wɛ̃ ka yãanu ka kɛtɛba.
15 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na tem mɛ
mɔ. A gɔsio mɛ sɔɔ, bera mi a kĩ a n wãa.
16 Ma u maa Saaraa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee wi a
sokumɔ wunɛn sesu mi, na nùn sii geesun
gobi nɔrɔbu (1.000) wɛ̃ɛmɔ. Yeni ya koo
wunɛn tɔmbu sɔ̃ɔsi ma a dɛɛre, kpa ba n yɛ̃
ma a ɲ̀ kɔ̃sa gaa kue.
17-18 N deema Gusunɔ u raa Abimɛlɛki ka
win kurɔ ka win yobu bararu kpɛ̃ɛ te ta ɲ̀
derimɔ bu ma, ye u ka Saaraa mwan sɔ̃.
Yen sɔ̃na ye u Saaraa wesia, Aburahamu u
Gusunɔ kana, ma u bu bɛkia bu ka kpĩ bu ma.

Isakin marubu

21

1 Yinni Gusunɔ u yaaye ye u raa Saaraa
sɔ̃ɔwa. U maa win nɔɔ mwɛɛru yibia.
2 Saaraa u gura sua ma u Aburahamu
bii tɔn durɔ marua win tɔkɔru sɔɔ, saa ye
Gusunɔ u raa nùn bura.
3 Aburahamu u bii wi yĩsiru kã Isaki.
4 Ye Isaki kua sɔ̃ɔ nɔɔba ita u nùn bango kua
nge mɛ Gusunɔ u raa nùn wooda wɛ̃.
5 Aburahamu mɔwa wɔ̃ɔ wunɔbu (100)
sanam mɛ ba win bii Isaki mara.
6 Saa ye sɔɔra Saaraa nɛɛ, Gusunɔ u man
yɛ̃ɛsu go. Be ba maa nua kpuro ba koo ka
man yɛ̃ɛwa.
7 U kpam nɛɛ, wara koo raa Aburahamu sɔ̃
ma nɛ Saaraa kon bii bɔm kɛ̃. Wee tɛ̃ na nùn
bii tɔn durɔ marua win tɔkɔru sɔɔ.

Aburahamu u Agaa ka Isimɛɛli gira

8 Bii wi, u kpɛ̃a ma ba nùn bɔm kara. Yera
Aburahamu u yaa dii bakabu kua dɔma te.
9 Ye Saaraa wa ma bii wi Agaa Egibitigii wi,
u Aburahamu maru u Isaki yɛ̃ɛmɔ,
10 yera u Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yoo wi
giro ka win bii, domi win bii kun tubi dimɔ
ka nɛn bii sannu.
11 Gari yi, yi Aburahamu dua gem gem win
bii Isimɛɛlin sɔ̃.
12 Adama Gusunɔ u Aburahamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a ku gari yi gɔburu wa wunɛn yoo wi
ka win biin sɔ̃. A Saaraa kuo ye u nun bikia
kpuro. Domi Isakin min diya bwese baka tèn
nɔɔ mwɛɛru na nun kua ta koo yari.
13 Kon maa de wunɛn yoo win bii u ko
bweseru garun nuuru, domi wunɛn biiwa u
sãa.
14 Ye n kua sisiru Aburahamu u seewa
buru buru yellu u dĩanu ka nim bwãaru sua
u Agaa wɛ̃. U maa nùn bii wi nɔmu bɛria
u nɛɛ, bu doo. Ma ba doona ba da ba tora
gbaburɔ te ba ra soku Beri Seba.
15 Ye bwãa ten nim mu kpa, yera u bii wi
deri dãa piibu gagun saarɔ.
16 Ma u da u sina n dɛsire n tura mi bà n sɛ̃u
toba ga koo wen saka. Domi u nɛɛ, u ɲ̀ kpɛ̃ u
n win bii mɛɛra u n gbimɔ. Mi u sɔ̃ mi, ma u
wura takana u swĩ.
17 Gusunɔ u bii win nɔɔ nua ma win gɔrado
u Agaa soka wɔllun di u nɛɛ, mba n nun mɔ̀,
Agaa. A ku nanda, domi Gusunɔ u bii win nɔɔ
nua mi u wãa.
18 A seewo a da a nùn sua a kɔkiri domi kon
nùn ko bwese bakarun nuuru.
19 Saa yera Gusunɔ u kurɔ win nɔni wukia
ma u dɔkɔ gaa wa mi. U da u bwãa te nim
yibia u bii wɛ̃ u nɔra.
20-21 Gusunɔ u wãa ka bii wi, sanam mɛ u
kpɛ̃amɔ. U wãa gbaburɔ te ba mɔ̀ Parani, ma
u kua tɛn towo. Win mɛro maa nùn kurɔ sua
Egibitin tem di.

Aburahamu u ka Abimɛlɛki arukawani bɔkua

22 Saa ye sɔɔra Abimɛlɛki ka win tabu sunɔ
wi ba mɔ̀ Pikoli ba na Aburahamun mi. Ba
nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa wa ma Gusunɔ u wãa ka
wunɛ ye a mɔ̀ kpuro sɔɔ.
23 Yen sɔ̃, a bɔ̃ruo ka win yĩsiru ma a ɲ̀ nɛ
ka nɛn bibu ka nɛn debuminu bɔrɔ kɔ̃ɔ kom
kuammɛ, kpa a nɛ ka nɛn tem mɛgibu durom
kua nge mɛ na nun kua.
24 Ma Aburahamu u nɛɛ, na wura, kon
bɔ̃re.
25 Adama u Abimɛlɛki gerusi dɔkɔ gaan sɔ̃
ye Abimɛlɛkin yobu ba nùn mwaari.
26 Abimɛlɛki u nɛɛ, na ɲ̀ yɛ̃ wi u yen bwe-
seru kua. Mɛya wunɛn tii, a ɲ̀ maa man sɔ̃ɔre
ma n kun mɔ gisɔ.
27 Ma Aburahamu u yãanu ka kɛtɛba sua
u Abimɛlɛki wɛ̃, be yiru ba ka arukawani
bɔkua.
28 Ma Aburahamu u maa yãa gbiibi gɔsa
nɔɔba yiru u yi nɛnɛm.
29 Yera Abimɛlɛki u nùn bikia u nɛɛ, mba
kaa ka yãa gbiibi nɔɔba yiru yeni ko.
30 Aburahamu u nùn wisa u nɛɛ, a nu mɔɔ
kpa nu n sãa seeda ma nɛna na dɔkɔ yeni gba.
31 Yen sɔ̃na ba yam mi soka Beri Seba domi
miya ba arukawani bɔkua ka bɔ̃rui.
Yĩsi ten
tubusiana dɔkɔ yèn nuurɔ ba bɔ̃rua.
32 Ye ba arukawani bɔkua ba kpa, yera
Abimɛlɛki ka win tabu sunɔ Pikoli ba gɔsira
ba wura ben wuuɔ Filisitiban temɔ.
33 Yen biru Aburahamu u dãru garu duura
Beri Seba mi, ni nu ra saa bakaru ko. Ma u
Yinni Gusunɔ sãwa mi. Yinni Gusunɔ wi, u
ko n wãawa ka baadommaɔ.
34 Aburahamu u sina Filisitiban tem mi, u
tɛ.

Gusunɔ u nɛɛ, Aburahamu s2 u ka Isaki yãkuru koowo

22

1 Yeniba kpuron biruwa Gusunɔ u
Aburahamun laakari mɛɛra u nùn soka u
nɛɛ, Aburahamu.
Ma Aburahamu u wura u nɛɛ, nɛ wee, Yinni.
2 Ma u nɛɛ, a Isaki wunɛn bii teere te suo
wi a kĩ mi, a ka da Məriyan temɔ kpa a ka
nùn yãku dãɔ mwaararugiru ko guuru garun
wɔllɔ te kon nun sõɔsi.
3 Yera Aburahamu u seewa buru buru
yellu u win kɛtɛku gaari bɔkua ma u win sɔm
kowo aluwaasiba yiru sua ka win bii Isaki
sannu. U yãku dãa bɛsuka. Yen biru ba swaa
wɔri ba dɔɔ mi Gusunɔ u nùn sõɔwa.
4 Ba sanum so sõɔ yiru, yen itasera
Aburahamu u yam mi wa sarun di ye u nɔni
seeya.
5 Ma u win sɔm kowo be sõɔwa u nɛɛ, i
yõro mini ka kɛtɛku. Nɛ ka nɛn bii sa dɔɔ guu
teɔnɔn mi, su sãaru ko kpa su wurama su bɛɛ
deema.
6 Ma Aburahamu u yãku dãa ye sua u win
bii Isaki sɔbi. Win tii u dõɔ ka woburu sua u
nɛni ma be yiru ba swĩinɛ.
7 Yera Isaki u nùn bikia u nɛɛ, baaba.
Aburahamu u nɛɛ, nɛ wee, nɛn bii.
Isaki nɛɛ, dõɔ ka dãa wee, adama mana
yãku yãara wãa.
8 Aburahamu nùn wisa u nɛɛ, nɛn bii,
Gusunɔ u koo tii win yãku yãaru waawa.
Ma be yiru ye, ba n dɔɔ.
9 Ye ba tura mi Gusunɔ u raa nùn yĩreru
kua, Aburahamu u yãku yeru kua u yãku dãa
ye tɛria ten wɔllɔ, ma u win bii Isaki bɔkua u
sɔndi mi.
10 Yen biru Aburahamu u woburu sua u ka
win bii Isaki saka.
11 Yera Yinni Gusunɔn gɔrado * u nùn soka
wɔllun di u nɛɛ, Aburahamu, Aburahamu.
Ma u nɛɛ, nɛ wee, Yinni.
12 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, a ku ra bii wi baba,
a ku nùn gãanu ganu kua. Domi na gia tẽ ma
a man nasie, a ɲ maa ka man wunɛn bii teere
te yinari.
13 Yera Aburahamu u nɔni seeya u sĩira u
yãa kinɛru wa tèn kɔba tõki tẽke ta yõ. Ma u
da u tu mwa u ka yãku dõɔ mwaararugii te
kua win biin ayerɔ.
14 Ma u yam mi yĩsiru kã, Yinni Gusunɔ u
koo bukata wunana. Yen sõna ba ra məndu
ko ka gisɔ bu nɛɛ, Yinni Gusunɔn guurɔ
bukata ya koo wunanara.
15 Yinni Gusunɔ u kpam Aburahamu soka
nɔn mɛɛruse wɔllun di u nɛɛ,
16 yèn sõ a kua mɛ, ma a ɲ ka man wunɛn bii
teere te yinari, nɛ, Yinni Gusunɔ na bõrumɔ
ka nɛn tiin yĩsiru
17 kon nun domaru kua ka gem kpa n
wunɛn bweseru dabiasia nge wɔllun kperi,
ɲ kun mɛ nge yani sɛɛri yi yi wãa nim wõkun
goorɔ, kpa ba n ben yibɛrɛba taare.
18 Bwesenu kpuro handunia sɔɔ nu koo
domaru wa saa wunɛn bweserun min di, yèn
sõ a nɛn gari mɛm nɔɔwa.
19 Ma Aburahamu u gɔsirama u na u win
sɔm kowo be deema ba wɔma yɛnuɔ Beri
Sebaɔ.

Nakorin bibun bweseru

20 Yeniban biruwa Aburahamu u nua ma
Milika u maa ka win wɔnɔ Nakori bibu mara.
21 Win bii gbiikoon yĩsira Usi. Usin wɔnɔba
Busi ka Kemuɛli wi u sãa Aramun tundo,
22 ka Kesɛdi ka Haso ka Pilidasi ka Yidilafu
ka Bɛtuɛli.
23 Bɛtuɛliwa u Rebeka mara. Bibu nɔɔba
ita ye Milika u Aburahamun wɔnɔ Nakori
marua, bera mi.
24 Nakorin kurɔ goo wi ba mɔ̀ Reuma u maa
nùn bibu marua. Bera Tebaki ka Gahamu ka
Tahasi ka Maaka.

Saaraa u gu. Aburahamu u tem dwa mi u koo nùn sike

23

1 Saaraa u kuawa wõɔ wunaa teeru ka
nɔɔba yiru (127) u sere gu.
2 Heboroniɔwa u gu Kananin temɔ ma
Aburahamu u na u win gɔɔ swĩ.
3 N deema u ɲ win goo te sikum kpa. Yera
u seewa u da Hɛtiban mi, u bu sõɔwa u nɛɛ,
4 bɛɛn tii i yẽ ma nɛ sɔɔwa bɛɛn tem mi. Yen
sõ, i man tem dɔreo mi ko na n da nɛn tɔmbu
sike kpa n da n nɛn kurɔ sike mi tẽ, na kun
win goru mɛɛra mɛ.
5 Ma Hɛti be, ba Aburahamu wisa ba nɛɛ,
6 yinni, a bɛsɛn gari swaa dakio. Gusunɔ
u nun kuawa sina bii bɛsɛn suunu sɔɔ. A
wunɛn kurɔ sikuo bɛsɛn wìn siki wɔru ga
nun wẽre sɔɔ. Goo kun ka nun gu yinarimɔ.
7 Yera Aburahamu u tɔn be yiira u bu bɛɛrɛ
wẽ.
8 U nɛɛ, ì n kĩ n nɛn kurɔ sike kpa na kun
win goru mɛɛra, i Eforoni Sokaan bii sõɔwɔ
yèn bukata na mɔ,
9 kpa u man Makpelan kpee wɔru ge ga
wãa win gbee goorɔ deria kpa n nùn gobi
kɔsia nge mèn nɔɔ u gerua, kpa gu ko nɛn siku
yeru bɛɛn suunu sɔɔ.
10 N deema Eforoni Hɛti wi, u sõ ka wuun
wirugibu gbãra kɔnnɔwɔ mi ba ra sinɛ. Ma u
Aburahamu wisa Hɛti be ka be ba dumɔ min
nɔni biru u nɛɛ,
11 aawo, nɛn yinni, na nun gbee te kãwa ka
kpee wɔru ge ga wãa mi. A gu mɔɔ nɛn tɔmbu

* **22:11** ***Yinni Gusunɔn*** *gɔrado* - I wiru 16:7n tubusianu mɛɛrio.

kpuron nɔni birɔ. A doo a wunɛn kurɔ sike mi.
12 Ma Aburahamu u yiira tɔn ben wuswaaɔ
13 u Eforoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a maa nɛgii swaa dakio. Kon nun gbee ten gobi kɔsiawa. A yi mɔɔ kpa n nɛn kurɔ sike mi.
14 Adama Eforoni u Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
15 nɛn yinni, a swaa dakio a nɔ. Mba sii geesun gobi nɛɛru (400) ya tura nɛ ka wunɛn baa sɔɔ. A wunɛn kurɔ sikuo kperu mi.
16 Aburahamu u Eforonin gari yi wura, ma u sii geesun gobi nɛɛ te sua u Eforoni wɛ̃ Hɛtiba kpuron nɔni biru. Sii geesun gobi yira tenkuba ba ra ka kiaru dwe saa ye sɔɔ.
17 Nge mɛya Eforonin gbee te ka ten kpee wɔru ge ka ten dãa ni nu wãa mi kpuro
18 ya kua Aburahamugia Hɛtiba kpuron nɔni biru ka sere be ba maa dumɔ gbãra kɔnnɔn min di.
19 Yen biruwa Aburahamu u win kurɔ Saaraa sikua Makpelan kpee wɔru ge sɔɔ Manden deedeeru Heboroniɔ Kananin temɔ.
20 Nge mɛya gbee te Aburahamu u dwa Hɛti win mi, ka kpee wɔru ge, n ka kua win tɔmbun siku yeru.

Ba Isaki kurɔ kasua

24

1 Aburahamu wee, u tɔkɔ kua gem gem. Yinni Gusunɔ u maa nùn domaru kua yabu baayere kpuro sɔɔ.
2 Sɔ̃ɔ teeru u win yobun tɔnwero wi u win yɛnun dukia kpuro nɔmu sɔndia sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a wunɛn nɔma dokeo nɛn tɔbuɔ,
3 kpa a bɔ̃re ka Yinni Gusunɔn yĩsiru wi u sãa wɔllu ka tem Yinni, ma a ṅ kaa nɛn bii kurɔ sua Kananin bii wɔndiaba sɔɔ bèn suunu sɔɔ sa wãa mini.
4 Adama kaa da nɛn temɔ sere nɛn wuuɔ a nɛn bii Isaki kurɔ kasuama.
5 Yoo wi, u nùn wisa u nɛɛ, à ku tuba kurɔ wi, u ṅ ko n kĩ u man swĩima sere tem mini. N weenɛ n ka wunɛn bii da tem mìn di a yarima?
6 Aburahamu u nɛɛ, aawo, a laakari ko a ku ra ka nɛn bii da mi.
7 Gusunɔ, wɔllun Yinni, wi u man yarama nɛn baan yɛnu ka nɛn tem di, u ka man gari kua u bɔ̃rua u nɛɛ, nɛn bibun bwesera u koo tem mɛ wɛ̃. Wiya u koo de win gɔrado u nun gbiiya kpa a ka nɛn bii kurɔ kasuama min di.
8 Kurɔ wi, ù kun kĩ u nun swĩima a dibu yara bɔ̃ri yin min di. Adama a ku ra ka nɛn bii da tem mi.
9 Yera yoo wi, u win nɔma doke win yinni Aburahamun tɔbuɔ u ka bɔ̃rua ma u koo ye kpuro ko mam mam.
10 Yen biru u yooyoosu wɔkuru wuna saa win yinnin yooyoosu sɔɔn di, domi win yinnin arumani kpuro wãawa win nɔmaɔ. Ma u seewa u swaa wɔri u da Aburahamun wɔnɔ Nakorin wuuɔ Mɛsopotamin temɔ.
11 Ye u tura wuu gen bɔkuɔ u win yooyoosu yiirasia su ka wɛ̃ra dɔkɔ gaan bɔkuɔ yoka, saa ye tɔn kurɔba ra nim takam nɛ.
12 Yera u nɛɛ, Gusunɔ, wunɛ wi a sãa nɛn yinni Aburahamu Yinni, na nun kanamɔ, a Aburahamu durom kuo, a de ye na kaso na n ye wa gisɔ.
13 Wee na wãa dɔkɔ yèn bɔkuɔ mi wuu gen wɔndiaba ba koo yarima bu nim takiri.
14 Ben wi kon nim nɔruram kana n nɔ, kpa u win tooru sika u nɛɛ, n nɔruo, kpa u maa nɛn yooyoosu kɛ̃, a de wɔndia wi, u n sãa wi a wunɛn bɔ̃ɔ Isaki gɔsia. À n kua mɛ, ko na n yɛ̃ ma a nɛn yinni durom kuawa.
15 U ka gari yi gere u kpe, wee Rebeka u yarima ka tooru. Rebeka wi, win tundowa Bɛtuɛli, Nakorin bii wi Milika u nùn marua.
16 Wɔndia wi, kurɔ burɔn tii tiiwa. Mɛya u ṅ durɔ yɛ̃. U dua bwiaɔ u nim taka ma u kpam makama.
17 Yera yoo wi, u duka da u ka nùn yinna u nùn bikia u nɛɛ, kaa wura a man nim kɛ̃ n nɔ fiiko wunɛn tooru min di?
18 U nɛɛ, oo.
Ma u too te sɔbia u nùn mu kã.
19 Sanam mɛ u durɔ wi nim mɛ kã u kpa u nɛɛ, kon maa wunɛn yooyoosu takiriama su nɔ su debu.
20 Yera u nim mɛ mu tie wisi ka sɛndaru mi yɛɛ ra nim nɔ ma u duka wura bwiaɔ u yooyoo si kpuro takiria.
21 Durɔ wi, u nùn mɛɛra ka biti, adama u mari u ka wa Yinni Gusunɔ ù n win sanum mɛ dorasiamɔn na.
22 Sanam mɛ yooyoo si, su nim nɔra su kpa, durɔ wi, u wuran taabu yarama ge ga gea * sãa ka wuran sum bɛkɛ yiru yi yi bunu † u nùn wɛ̃.
23 Ma u nɛɛ, waran biiwa a sãa. A gem mɔ, a man sɔ̃ɔwɔ, ayera wãa wunɛn baan yɛnuɔ n ka sɔbia mi?
24 Rebeka u nùn wisa u nɛɛ, nɛn baawa Bɛtuɛli wi Milika u Nakori marua.
25 Bɛsɛn yɛnuɔ yakasu ka taka kpuro yibawa, ayera maa wãa mi kaa sɔbia.
26 Ma durɔ wi, u yiira u Yinni Gusunɔ siara u nɛɛ,
27 Gusunɔgia siarabu wi u sãa nɛn yinni Aburahamun Yinni, wi u kun dere win wɔnwɔndu ka win bɔrɔkiniru tu nùn

* **24:22** ***ge*** *a* - Ka Heberum ba nɛɛ, taabu gen bunum mu sãawa sikilin bɔnu, ye ya sãa garamu nɔɔba ita. † **24:22** ***bunu*** - Ka Heberum ba nɛɛ, sumi yin bunum mu sãawa sikili wɔkuru, ye ya sãa garamu wunaa wata ka nɔɔbu (165).

dɛsirari. Ma u man kpara u ka da sere win
wɔnɔbun yɛnuɔ.
28 Ma Rebeka u duka da u win mɛron
yɛnugibu ye kpuro saaria.
29 N deema u sesu goo mɔ, win yĩsira
Labani.
30 Labani wi, u taabu ge ka sumi yi wa win
sesu Rebekan nɔmaɔ, u maa win gere kpuro
nua ye u nɛɛ, mɛsuma durɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa.
Yera u yara ka duka u durɔ wi sennɔ da mi u
wãa ka win yooyoosu bwian bɔkuɔ.
31 Ye u tura mi, u nɛɛ, a seewo su da yɛnuɔ,
wunɛ wi Yinni Gusunɔ u domaru kua. Mban
sɔ̃na kaa n yɔ̃ tɔɔwɔ. Wɔɔ, na nun ayeru kua
yɛnuɔ ka wunɛn yooyoosugiru kpuro.
32 Ye durɔ wi, u tura yɛnu mi, Labani u
dera ba yooyoosun sɔmunu kusia ma u su
yakasu ka taka wɛ̃ su di. Ma u nim tama mɛ
durɔ wi ka wigibu ba koo ka kɔ̃ri kpakia.
33 Ma ba nùn dĩanu yiiya. Adama u nɛɛ, na
ǹ gina dimɔ ma n kun mɔ na gari yi na ka
sĩimɔ gerua na kpa.

Ma Labani u nɛɛ, a geruo.

34 Yera u nɛɛ, na sãawa Aburahamun yoo.
35 Yinni Gusunɔ u nɛn yinni wi domaru
kua gem gem ma u kua gobigii kpoko. U nùn
yãanu kã ka kɛtɛba ka yooyoosu ka kɛtɛkunu
ka sii geesu ka wura ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu.
36 Win kurɔ Saaraa u maa nùn bii tɔn durɔ
marua win tɔkɔru sɔɔ, ma u bii wi ye u mɔ
kpuro wɛ̃.
37 U maa man bɔ̃rusia sanam mɛ u nɛɛ, n ku
ra win bii wi kurɔ sua Kananin wɔndiaba sɔɔ,
bèn temɔ u wãa mi.
38 Adama n doo win dusibun mi, n nùn
kurɔ kasua.
39 Na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, kurɔ wi, ù kun kĩ u
man swĩima maa ni?
40 Ma u man wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi u
sãamɔ u koo win gɔrado gɔrima u ka man da
kpa u nɛn sanum dorasia kpa n win bii kurɔ
suama win dusibun min di.
41 Nà n wura na da win dusibun mi, na
dibu yara nɛn bɔ̃rin di. Nà n maa tura mi, ma
ba kun man goo wɛ̃, ka mɛ, na dibu yara nɛn
bɔ̃rin di.
42 Ye na tunuma bwiaɔ gisɔ na nɛɛ, Gusunɔ,
wunɛ wi a sãa nɛn yinni Aburahamun Yinni,
a man nɛn sanum mɛ dorasio.
43 Wee, na wãa bwia yen bɔkuɔ. Bii wɔndia
wi u koo nim takam na, ma na nùn kana na
nɛɛ, u man nim kɛ̃ n nɔ win toorun di,
44 kpa u man wisi u nɛɛ, n nɔruo kpa u maa
nɛn yooyoosu taka, a de wɔndia wi, u n sãa
kurɔ wi a nɛn yinnin bii gɔsia.
45 N ka nɛn gɔ̃ruɔ gari yi gere n kpe, ma
Rebeka u yarima ka win tooru. Ma u dua
bwiaɔ u nim takama. Ma na nùn kana na nɛɛ,
u man nim kɛ̃ n nɔ.
46 U win tooru sɔbia fuuku u nɛɛ, n nɔruo.
Yen biru u koo maa nɛn yooyoosu takiriama
su nɔ. Na nɔra ma u maa su kã su nɔra.
47 Na nùn bikia na nɛɛ, waran biiwa u sãa.
U wisa u nɛɛ, Bɛtuɛliwa u sãa win tundo wi
Nakori ka Milika ba mara. Ma na nùn taabu
dokea wɛ̃rɔ. Ma na sumi doke win nɔmaɔ.
48 Yera na Yinni Gusunɔ kpuna wi u sãa
nɛn yinni Aburahamun Yinni. Ma na nùn
siara yèn sɔ̃ u man kpara ka bɔrɔkiniru n ka
na n nɛn yinnin wɔnɔn debubu win bii sua.
49 Tɛ̃, ì n kĩ i nɛn yinni durom ka bɔrɔkiniru
kua, i man sɔ̃ɔwɔ. I kun maa mɔ̀, i man sɔ̃ɔwɔ,
kpa n da gam.
50 Labani ka Bɛtuɛli ba wisa ba nɛɛ, Yinni
Gusunɔn min diya yeni kpuro ya wee. Sa ǹ
kpɛ̃ su yen gea ǹ kun mɛ yen kɔ̃sa gere.
51 Rebeka wee wunɛn wuswaaɔ. A nùn suo
a ka da u n sãa wunɛn yinnin biin kurɔ nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
52 Ye Aburahamun yoo wi, u ben gari yi
nua, ma u Yinni Gusunɔ kpuna.
53 Yen biru u sii geesu ka wuraba yarama
ka beka u Rebeka kã. U maa win sesu ka win
mɛro gãa geenu kã.
54 Yenin biru durɔ wi ka win tɔmbu ba di
ba nɔra ma ba kpuna.
Ye ba seewa bururu, yoo wi, u nɛɛ, i de n
gɔsira n wura nɛn yinnin mi.
55 Adama Rebekan sesu ka win mɛro ba
nɛɛ, a de wɔndia wi, u ka sun sina saa fiiko
nge sɔ̃ɔ wɔkurun saka kpa a sere doona.
56 U bu wisa u nɛɛ, i ku maa de n tɛ, domi
Yinni Gusunɔ u nɛn sanum dorasia. Yen sɔ̃, i
man karo n da nɛn yinnin mi.
57 Yera ba nɛɛ, su wɔndia win tii soku su nɔ
ye u koo gere.
58 Ma ba Rebeka soka ba nùn bikia ba nɛɛ,
a wura a ka durɔ wi da?
Ma u nɛɛ, oo, kon da.
59 Ma ba ben sesu Rebeka ka yoo wi u
nùn nɔɔri win birun di nɔɔ kana ba doona
ka Aburahamun yoo wi ka tɔn be ba nùn
yɔ̃sirima.
60 Ba Rebeka domaru kua ba nɛɛ,
wuna bɛsɛn sesu, Gusunɔ u de a ko tɔn
dabinun mɛro,
kpa wunɛn bibun bweseru tu ten yibɛrɛba
taare
tu ben wusu mwɛɛri.
61 Rebeka ka win yoo tɔn kurɔbu ba seewa
ba yooyoosu sɔni ba durɔ wi swĩi ba n doonɔ.
62 N deema Isaki u wurama dɔkɔn di ye ba
mɔ̀ Gusunɔ u man waamɔ, ma u da u wãa
gbaburɔ Nɛgɛbuɔ.
63 Sɔ̃ɔ teeru u yara yoka u swaa gawa u ka
bwisiku. Yera u nɔni seeya u mɛɛra saruɔ u
yooyoosu wa su wee.
64 Rebekan tii u maa nɔni seeya u mɛɛra u
Isaki wa ma u sara yooyoon di
65 u yoo wi bikia u nɛɛ, durɔ wara u sisi
yakasun di u ka sun yinna mini.

Yoo wi, u nɛɛ, nɛn yinniwa.
Yera Rebeka u sɔnditia sua u tii wukiri nge
mɛ ben komaru.
66 Ye ba ka Isaki yinna, yoo wi, u nùn gari
yi kpuro saaria ye u kua.
67 Ma Isaki u ka Rebeka da win mɛro
Saaraan kuu bekurugirɔ. Ma u nùn sua win
kurɔ. U nùn kĩa gem gem. Nge mɛya Isakin
nukura ka yɛmia win mɛron gɔɔn biru.

Aburahamun bibu gabu

25

1 Saaraan gɔɔn biru Aburahamu u maa
kurɔ sua. Kurɔ win yĩsira Ketura.
2 Kurɔ wi, u Aburahamu bibu nɔɔba tia
marua. Bera Simurani ka Yokusani ka
Mɛdani ka Madiani ka Yisibaku ka Sua.
3 Ma Yokusani u seewa u Seba ka Dedani
mara. Dedanin bibun bwesera Asuriba ka
Letusiba ka Lumiba.
4 Madiani u maa seewa u bibu mara. Bera
Efa ka Efɛɛ ka Enɔku ka Abida ka Ɛlida.
Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win
nikurɔminu.
5 Adama ye Aburahamu u mɔ kpuro, Isaki
turowa u wɛ̃.
6 Ma u win kurɔ be ba tien bibu kɛ̃nu kã
kã. Yen biru u bu gira Isakin min di, ba da
sɔ̃ɔ yari yerun bera gia.

Aburahamu u gu, ba nùn sikua

7-8 Aburahamu u tɔkɔ kua kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ, u kuawa
wɔ̃ɔ wunaa wata ka wɔkura nɔɔbu (175) ma
u kpuna u gu.
9 Yera win bibu Isaki ka Isimɛɛli ba na ba
nùn sikua Makpelan kpee wɔruɔ Eforoni
Sokaan biin gberɔ, Manden deedeeru.
Eforoni wi, u sãawa Hɛti.
10 Aburahamun tiiwa u gbee te dwa
Hɛtiban mi. N deema miya ba raa win kurɔ
Saaraa sikua.
11 Aburahamun gɔɔn biru Gusunɔ u win
bii Isaki domaru kua. Saa ye sɔɔ, u wãawa
dɔkɔn bɔkuɔ ye ba mɔ̀ Gusunɔ u man waamɔ.

Isimɛɛlin bibun bweseru

12 Isimɛɛlin bibun bweseru wee. Isimɛɛli
u sãawa Aburahamun bii wi u ka Agaa
Egibitigii mara. Agaa wi, u sãawa Saaraan
yoo wi u Aburahamu wɛ̃ kurɔ.
13 Isimɛɛli wiya u seewa u bibu mara. Ben
yĩsa wee nge mɛ ba bɔm wɛ̃ɛna. Nɛbayɔtuwa
u sãa win bii gbiikoo. Nɛbayɔtun wɔnɔba
Kedaa ka Adibɛli ka Mibusamu
14 ka Mikima ka Duma ka Masa
15 ka Hadadi ka Tema ka Yeturi ka Nafisi ka
Kɛdima.
16 Ma be wɔkura yiru yen baawure u kua
win bwese kɛran wirugii. Ben tiin yĩsa ba
ben wusu kã ka ben gberu kpaanɛba.
17 Isimɛɛli u kuawa wɔ̃ɔ wunaa teeru ka
wɔkura nɔɔbu ka yiru. Yen biru u kpuna u
gu u win baababa deema gɔriɔ.
18 Win bibu ba wãawa nɛnɛm ba ka
Aburahamun bii be ba tie tondinɛ. Ba da ba
sina Hafila ka Surin tem baa sɔɔ Egibitin tem
sɔ̃ɔ yari yeru gia, Asirin swaaɔ.

YAKƆBU

Esau ka Yakɔbu

19 Aburahamun bii Isakin bibun bweseru
wee.
20 Ye Isaki u kua wɔ̃ɔ weeru yera u Rebeka
sua kurɔ. Rebeka u sãawa Labanin sesu. Ben
baawa Bɛtuɛli Aramugii. Ben wuuwa maa
Padanaramu.
21 Isaki u Yinni Gusunɔ kana win kurɔn sɔ̃
domi u kua wĩro. Gusunɔ u win kanaru mwa,
ma win kurɔ Rebeka u gura sua.
22 Yera biba kuru karanamɔ win nukurɔ.
Ma u nɛɛ, mban sɔ̃na yenin bwesera man
deema.
Ma u Gusunɔ bikia, mba yenin tubusianu.
23 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bwesenu yiruwa nu wãa wunɛn nukurɔ.
Bwese ni, nu koo kabana
sanam mɛ nu yara wunɛn nukurun di.
Nin teera koo tensim dam kera.
Mɔɔ * wiya u koo win wɔnɔ wiru kpĩiya.
24 Ye kurɔ win maru suru yiba, wee
sikabara ba wãa win nukurɔ.
25 Gbiikoo u yara ma win wasi sansu yiba,
ma ba nùn yĩsiru kã Esau †.
26 Yen biru yiruse maa yarima. Win nɔma
Esaun naa tokuru nɛni. Ma ba nùn yĩsiru kã
Yakɔbu ‡. Isaki u mɔwa wɔ̃ɔ wata sanam mɛ
ba bu mara.
27 Bii be, ba seewa ba kpɛ̃a. Esau u kua
taaso geo, u ra n wãawa yakasɔ. Adama
Yakɔbu u kuawa tɔn sɛ̃ɛ wi u ra n wãa yɛnuɔ.
28 Isaki u Esau kĩru bo, domi u ra win
taasorun yaa tem. Ma Rebeka u maa Yakɔbu
kĩru bo.
29 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ Yakɔbu u agbaara ye ya
swɛ̃ri mɔ̀, yera Esau u wurama taaso gberun
di ka wasira bakaru.
30 Yera u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man yabu
swãa ye sɔko n nɔ, domi na wasira too.
Yen sɔ̃na ba Esau soka Edɔmu. Yen
tubusiana tɔn swãɔ.
31 Ma Yakɔbu u nɛɛ, a gina man wunɛn bii
yerumarun tubi dɔreo.
32 Esau u nɛɛ, n wee na gɔɔ dɔɔ. Mba nɛn
yerumarun arufaani.
33 Ma Yakɔbu nɛɛ, a bɔ̃ruo gina.
Ma u bɔ̃rua ma u win yerumaru Yakɔbu
dɔre.
34 Saa yera Yakɔbu u pɛ̃ɛ ka agbaara yè sɔɔ
u swii doke sua u Esau wɛ̃. Esau u di u nɔra

* **25:23** ***m*ɔɔ** - Yuuban mi, sika wi ba gbia ba mara, wiya tɔnwero.
† **25:25** ***Esa*u** - Yĩsi ten tubusiana, wi u sansu mɔ.
‡ **25:26** ***Yakɔbu*** - Yĩsi ten tubusiana, wi u goon ayeru mwa.

ma u wigiru doona. Nge mɛya n kua u ka win yerumaru gɛma.

Isaki u da u wãa Geraɔ

26

1 Gɔ̃ɔra kpam dua tem mɛ sɔɔ, nge mɛ ta raa kua Aburahamun waati. Ma Isaki u da u wãa Abimɛlɛki Filisitiban sina bokon mi Geraɔ.
2 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u Isaki kure u ka nùn gari kua u nɛɛ, a ku ra da Egibitiɔ. A de a sina tem mɛ kon nun sɔ̃ɔsi sɔɔ.
3 A ku doona tem minin di. Ko na n wãa ka wunɛ kpa n nun domaru kua. Domi wunɛn bibun bweseɾa kon tem mɛ wɛ̃. Mɛsuma kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na wunɛn tundo Aburahamu kua.
4 Kon de wunɛn bibun bweseru tu dabia nge wɔllun kperi. Beya kon maa tem mɛ kpuro wɛ̃. Ben min diya handunian bwesenu nu koo domaru wa.
5 Domi Aburahamu u nɛn gere mɛm nɔɔwa, u maa nɛn woodaba swĩi ye na nùn sɔ̃ɔwa kpuro.
6 Yera n dera Isaki u sina Geraɔ.
7 Ye u wãa mi, tɔmbu bà n nùn win kurɔn gari bikia, u ra nɛɛ, win sesuwa yèn sɔ̃ u bɛrum mɔ̀ bu ku raa nùn go ù n nɛɛ win kurɔwa. Domi Rebeka u sãawa kurɔ burɔ.
8 Nge mɛ u tɛɛmɔ wuu mi, yera sɔ̃ɔ teeru Abimɛlɛki Filisitiban sunɔ wi, u mɛɛrima saa win dirun fɛnɛntin di u wa wee, Isaki ka Rebeka ba bɔnda mɔ̀.
9 Ma u Isaki sokusia. Ye u na, u nùn bikia u nɛɛ, ase wunɛn kurɔwa Rebeka. Ma a sun weesu kua a nɛɛ, wunɛn sesuwa?
Isaki u nùn wisa u nɛɛ, na ǹ kĩ bu man gowa. Yen sɔ̃na na ka gerua mɛ.
10 Abimɛlɛki u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban bweseɾa a sun kua mɛ. Wee, n daa tie fiiko goo u ka wunɛn kurɔ wi kpuna, kpa a ra de sa n sãa taarɛgibu.
11 Saa yera u kpara u nɛɛ, wi u Isaki ǹ kun mɛ win kurɔ baba ba koo yɛ̃ro gowa.
12 Yeniba kpuron biru Isaki u gberu kua tem mi. Ma win dĩanu gea kua wɔ̃ɔ ge sɔɔ. Nu kuawa ye u duuran nɔn wunɔbu (100) yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua.
13 Nge mɛya Isakin dukia ya ka kuuramɔ ya dɔɔ. Ma u kua gobigii kpoko.
14 U yãanu ka kɛtɛba mɔ ka yoo dabinu.

Isaki u ka Abimɛlɛki arukawani bɔkua

Yera n dera Filisitiba ba ka nùn nisinu seewa.
15 Ma ba dɔkɔ be win tundo Aburahamun yoba raa gba kpuro kɔrua ka tem.
16 Yera Abimɛlɛki u nɛɛ, a doonɔ bɛsɛn min di, domi a sun dam kere.
17 Ma Isaki u doona ben min di u da u wãa daru wɔwa gaan mi, Geran tem mɛ sɔɔ.
18 U win tundo Aburahamun dɔkɔba wia ye Filisitiba ba raa kɔrua win gɔɔn biru. Ma u dɔkɔ be yĩsa kã kã nge mɛ win tundo u ra raa bu soku.
19 Ma Isakin yoo be, ba dɔkɔ gba wɔwa ye sɔɔ, ba nim gem kamɛ.
20 Ka mɛ, Geragibun naa kparoba na ba Isakin naa kparobu sannɔ nɔɔ kuura ba nɛɛ, ben dɔkɔwa.
Ma Isaki u dɔkɔ ye yĩsiru kã Sikirinɔsu.
21 Yera Isakin yoo be, ba kpam dɔkɔ gaa gba, ma Geragibun naa kparo be, ba kpam na ba ka bu sanna dɔkɔ yen sɔ̃. Ma Isaki u dɔkɔ ye yĩsiru kã Yibɛrɛ.
22 Ma u win kuru wuka saa min di u da u sina gam gia. Ma u kpam dɔkɔ gba mi. Adama ba ǹ maa ka nùn sannɛ. Ma u yam mi yĩsiru kã Tii mɔru.
23 Yen biru Isaki u doona saa min di ma u da Beri Sebaɔ.
24 Yera Yinni Gusunɔ u nùn kure wɔ̃ku te, u nɛɛ, nɛna na Gusunɔ wunɛn tundo Aburahamun Yinni. A ku bɛrum ko. Ko na n wãa ka wunɛ. Kon nun domaru kua kpa n de wunɛn bweseru tu dabia nɛn bɔ̃ɔ Aburahamun sɔ̃.
25 Ma Isaki u yãku yeru bana Beri Seba mi, u Yinni Gusunɔ sãwa. U win kuu bekuruginu gira, ma win yoba dɔkɔ gba mi.
26 Saa yera Abimɛlɛki ka win bɔrɔ Ahusati ka sere maa win tabu sunɔ Pikoli ba seewa Geran di ba Isaki beram da.
27 Ye ba tura mi, yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i maa man naa swĩi. Domi bɛɛya i man tusa i gira bɛɛn suunu sɔɔn di.
28 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, sa yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ. Yen sɔ̃na sa na a ka sun arukawani bɔke.
29 N n mɛn na, a bɔ̃ruo ma a ǹ kaa sun kɔ̃sa gaa kua nge mɛ sa nun gea kua sa dera a doona ka bɔri yɛndu bɛsɛn min di. Wee tɛ̃ Yinni Gusunɔ u nun domaru kua.
30 Ma Isaki u bu yaarɛ kua, ba di ba nɔra ma ba kpuna mi.
31 Yera ba seewa buru buru yellu ba arukawani ye bɔkua ka bɔ̃ri. Ma Isaki u dera ba doona ka alafia.
32 Yen tɔ̃ɔ tera Isakin yobu ba na ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ ba nim wa dɔkɔ ye ba gba sɔɔ.
33 Ma u dɔkɔ ye yĩsiru kã Seba. Yen tubusiana Nɔɔ mwɛɛru. Yen sɔ̃na ba ka wuu ge sokumɔ Beri Seba sere ka gisɔn gisɔ. Yen tubusiana nɔɔ mwɛɛrun dɔkɔ.

Esau u bwese tukunu sua kurɔbu

34 Esau u mɔwa wɔ̃ɔ weeru u ka kurɔbu yiru sua. Bera Yuditi, Berin bii, ka Basimati, Elonin bii. Be kpuro ba sãawa Hɛtiba.
35 Adama kurɔ be, ba Isaki ka Rebeka nuki sanka to.

Yakɔbu u Esaun domaru mwa

27

1 Sanam mɛ Isaki u təkə kua, win nəni dam
dwiiya, u ɩ̀ maa yam waamə, ma u win bii
yeruma soka u nɛɛ, Esau.
Esau u nɛɛ, nɛ wee.
2 Ma Isaki u nɛɛ, wee na təkə kua, na ɩ̀ maa
nɛn gəən tɔ̃ru yɛ̃.
3 Yen sɔ̃, na nun kanamə tɛ̃, a seewo a
wunɛn sɛ̃ɛ bwãaru ka wunɛn tɛndu sua a da
yakasə a man yaa goowama.
4 Kpa a ka man ye yaa dibu kua nge mɛ na
ra kã a ka man naawa n di kpa n nun domaru
kua n sere gbi.
5 Ma Esau u seewa u da yakasə u ka gbeeku
yaa ye gooma. N deema Rebeka u nəəmə ye
Isaki u win bii Esau sɔ̃əmə.
6 Yera u win bii Yakəbu sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
na nua wunɛn baa u wunɛn məə Esau sɔ̃əwa
u nɛɛ,
7 u doo u nùn yaa goowama kpa u ka nùn
ye yaa dibu kua u di kpa u nùn domaru kua
Yinni Gusunən wuswaaə u sere gbi.
8 Tɛ̃ nɛn bii, a nɛn gari nəəwə yi kon nun sɔ̃.
9 A doo boo gɔ̃rə a man boo binu yiru tama
ni nu wã kpa n nu wunɛn baaba kua nge mɛ
u ra kã,
10 kpa a ka nùn daawa u di, kpa u nun
domaru kua u sere gbi.
11 Yakəbu u win mɛro wisa u nɛɛ, wee, nɛn
məə u sansu mə adama nɛna kun mə.
12 À ku tuba, nɛn baaba koo man baba kpa
n ko wee kowo win mi. Kpa doma te na kĩ
mi, tu ko bɔ̃ri.
13 Win mɛro nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn bii, a
de bɔ̃ri yi, yi wəri nɛn wirə. A gesi nɛn gari
nəəwə kpa a man boo ni tama.
14 Ma Yakəbu u da u ka boo ni na u win
mɛro wɛ̃. U ka yaa dibu kua bi Isaki u ra kã.
15 Yen biru u win bii gbiikoo Esaun tɔ̃ə
baka yãnu sua ni nu wãa dirə u nu Yakəbu
sebusia.
16 Ma u nùn boo bii nin gəni tɛ̃kusi win
nəmaə ka win wĩirə, domi u ɩ̀ sansu mə.
17 Ma u dĩa duro ni ka pɛ̃ɛ ye u kua win bii
Yakəbu nəmu bɛria.
18 Saa yera Yakəbu u ka nu da win tundon
mi, u nɛɛ, baaba.
Ma tundo u wura u nɛɛ, nɛ wee, wuna
were nɛn bii.
19 Yakəbu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛna
Esau, wunɛn bii yeruma. Wee, na kua nge
mɛ a gerua. A seewo a sina a nɛn taasorun
yaa tem, kpa a man doma te kua.
20 Ma Isaki u nùn bikia u nɛɛ, amənа a ka ye
wa fuuku mɛ, nɛn bii.
Yakəbu u nùn wisa u nɛɛ, Gusunə wunɛn
Yinniwa u man ye gawama.
21 Ma Isaki u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, a susima nɛn
bii, n nun baba n wa à n sãa Esaun na ka gem.
22 Yakəbu u susi win baaba Isakin mi, ma
u nùn baba u nɛɛ, Yakəbun nəəwa na nəəmə,
adama Esaun nəma na baba.
23 U ɩ̀ nùn tuba yèn sɔ̃ win nəma sansu mə
nge Esaugia. Adama ye u kĩ u nùn domaru
kua,
24 u gina nɛɛ, wuna nɛn bii Esau ka gem?
U wisa u nɛɛ, oo, nɛna.
25 Isaki u nɛɛ, a ka susima n wunɛn
taasorun yaa tem kpa n nun domaru kua.
Yakəbu u ka susi win mi, ma u di. U maa
tam sua u nùn wɛ̃ ma u nərа.
26 Yen biru Isaki u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a
susima a man sɔ̃su, nɛn bii.
27 Yakəbu u susi u nùn sɔ̃su. Isaki u win
yãnun nuburu nua ma u nùn domaru kua u
nɛɛ, wee nɛn biin nubura ka gberun nuburu
weenɛ te Yinni Gusunə u domaru kua.
28 Gusunə u de gura ya n da nun nɛɛyɛ tem
barukagim səə,
kpa a alikama ka resɛm wa n kpɛ̃a n banda.
29 Tən dabinu nu nun wiru kpĩiya,
kpa bwese dabinu nu nun yiira.
Kpa a ko wunɛn mɛro bisibun yinni,
kpa ben tii bu nun yiira.
Wi u nun bɔ̃rusi u koo bɔ̃ri wa.
Wi u maa nun domaru kua, yɛ̃ro koo domaru
wa.
30 Ye Isaki u Yakəbu domaru kua u kpa,
sanam mɛ Yakəbu u doona kese, yera win
məə Esau u wurama taasorun di.
31 Ma u dĩanu kua u ka da win tundon
mi, u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, baaba, a seewo a nɛn
taasorun yaa tem kpa a man doma te kua.
32 Win tundo Isaki u nùn bikia u nɛɛ, wuna
were.
U nɛɛ, nɛna Esau wunɛn bii yeruma.
33 Ma Isaki u diira gem gem u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn
na, wara u man gbeeku yaa tama na tema a
sere tunuma, na maa nùn domaru kua. Yɛ̃ro
koo maa baruka ko.
34 Ye Esau u gari yi nua win tundon nəən
di, yera u wura kua ka nuku sankira bakanu,
ma u win tundo sɔ̃əwa u nɛɛ, baaba, a maa
nɛn tii domaru kuo.
35 Isaki u nɛɛ, wunɛn wənə u na u wunɛn
domaru mwa ka bwisi.
36 Esau u nɛɛ, wee u man taki di nən yiru
nge mɛ win yĩsiru. U man nɛn yerumaru
mwaari. Gisə u maa nɛn domaru mwa. A ɩ̀
maa domaru garu mə a man kua?
37 Isaki u nùn wisa u nɛɛ, wee na nùn kua
wunɛn yinni, na maa nùn win mɛro bisibu
kpuro wɛ̃ bu ko win yobu. Na maa sii dĩanu
ka dãa bii ni ba ra ka tam ko kpuron domaru
kua. N n mɛn na, mba kon kpĩ n maa nun
kua, nɛn bii.
38 Esau u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, doma teni
tənawa a mə, baaba? A maa man domaru
kuo.
Ma u wura nəə kpɛ̃ɛ u swĩ.
39 Win tundo Isaki u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
ye kon nun sɔ̃.
Wunɛn tem kun baruka wasi.
Mɛya gura kun maa nɛmə wunɛn mi.

Wunɛn takobin areya kaa n dimə a n ka wãa.
40 Kaa maa ko wunɛn wənən yoo.
Adama à n da ka tii yina,
kaa win yoru yari nge mɛ kɛtɛ ya ra yen sugu
fɛ̃re yu kõ.

Yakəbu u da Labanin mi

41 Saa dəma ten diya Esau u Yakəbu tusa
doma te ben tundo nùn kuan sõ. Ma u gerua
win tii səə u nɛɛ, nɛn baaban gəə turuku kua.
Win gəə gbabu sindun biruwa kon nɛn wənə
go.
42 Ba Rebeka gari yi dəmɛya yi win bii
gbiikoo Esau u gerua. Ma u win bii dãako
Yakəbu sokusia u nùn sõəwa u nɛɛ, n wee,
wunɛn məə u kĩ u win məru kəsia u nun go.
43 Tɛ̃ nɛn bii, a nɛn gari swaa dakio. A
seewo a kpikiru da nɛn sesu Labanin mi
Haraniə.
44 Kpa a sina mi sõə mɛɛru gaa sere wunɛn
məən bwɛ̃ra yà n kpuna.
45 Win məru yà n sara wunɛn min di, u koo
duari ye a nùn kua. Sanam mɛya kon de a
gəsirama. Domi na ǹ kĩ n bɛɛ yiru kpuro bia
sõə teeru.
46 Yera Rebeka u da u Isaki sõəwa u nɛɛ, na
ka nɛn wãaru wasira Esaun kurə benin daan
sõ, be ba sãa Hɛtiba. Yakəbu ù n maa kurə sua
tem mini nge be, mban wãara ko na n maa
wãa.

28

1 Yera Isaki u Yakəbu soka u nùn domaru
kua, ma u nùn sõəwa u nɛɛ, a ku ra ko a
Kanani minin kurə sua.
2 Yen sõ, a seewo a da Padanaramuə, Bɛtuɛli
wunɛn mɛron baaban yɛnuə kpa a kurə sua
mi, Labani wunɛn dwaanin bibu səə.
3 Kpa Gusunə Dam kpurogii u nun domaru
kua, a marura a tɛria a ka ko bwese dabinun
nuuru.
4 Kpa u nun domaru kua wunɛ ka wunɛn
bibun bweseru nge mɛ u Aburahamu kua,
kpa tem mɛ, mu ko wunɛgim mi a səru dimə,
mɛ Gusunə u Aburahamu kã.
5 Isaki u dera Yakəbu u da Padanaramu gia
Labanin mi, wi u sãa Bɛtuɛli Aramugiin bii,
Yakəbu ka Esaun dwaani.
6 Esau u wa ma Isaki u Yakəbu domaru kua
ma u nùn gəra Padanaramu gia u win kurə
kasu. U maa nua ma saa ye u nùn domaru
kuammɛ u nɛɛ, u ku raa kurə sue Kananin bii
tən kurəbu səə.
7 U maa wa ma Yakəbu u win baa ka win
mɛron gari nua ma u doona Padanaramu gia.
8 Yera u gia ma Kananin bii tən kurəbun
daa ya ǹ win baa wɛ̃remə.
9 Ma u seewa u da Isimɛɛlin mi, u win bii
Mahalati, Nɛbayətun sesu sua kurə u doke
kurə be u raa mə səə. Isimɛɛli wi, u sãawa
Aburahamun bii.

Yakəbu u dosa Bɛtɛliə

10 Yakəbu u seewa saa Beri Seban di u
doona Harani gia.
11 U tura yam gam. Miya u sĩ domi sõə u
dua. Ye u kpunamə u kperu garu sua u tu
wiru kpĩiri.
12 Yera u dosa u wa wee, sɛra gaa ya yõ temə
ma yen wira wəllu girari, ma u Gusunən
gəradoba wa ba yəəmə ba saramamə ka sɛra
ye.
13 Yinni Gusunən tii u yõ yen wəllə ma
u ka nùn gari kua u nɛɛ, nɛna Gusunə,
Aburahamu wunɛn debun Yinni ka Isakin
Yinni. Tem mi a kpĩ mi, wuna kon mu wɛ̃ ka
sere maa wunɛn bibun bweseru.
14 Wunɛn bibun bwese te, ta koo kowa nge
yani sɛɛri kpa tu tɛria tem mɛn goonu nnɛ
kpuro səə. Wunɛ ka wunɛn bibun bweserun
min diya handunian bwesenu kpuro nu koo
domaru wa.
15 Wee na wãa ka wunɛ, ko na n maa nun
kõsu yam kpuro mi a dəə kpa n maa ka nun
wurama tem mɛ səə. Domi na ǹ nun derimə
sere n ka ko nge mɛ na nun sõəwa.
16 Yakəbu u dom yanda ma u nɛɛ, Yinni
Gusunə u wãa mini ka gem. Na ǹ daa maa yɛ̃
mɛ.
17 Yera bɛrum nùn mwa ma u nɛɛ, n wã bu
suunu mi nasia. Gusunən yɛnuwa mini ka
maa wəllun duu yeru.
18 Ma u seewa buru buru yellu u kpee te
sua te u wiru kpĩiri mi, u gira temə tu ka ko
yĩreru. Ma u ten wəllə gum wisi.
19 U yam mi yĩsiru kã Bɛtɛli. Yen tubusiana
Gusunən wãa yeru. Adama wuu ge ga wãa
mi, ba ra raa gu sokuwa Lusi.
20 Yen biru u nəə mwɛɛru kara u nɛɛ,
Gusunə ù n ka man wãa, ma u man kõsu nɛn
sanum mɛ səə, ma u man dĩanu wɛ̃ ka yãa ni
kon sebe,
21 kpa n gəsira nɛn baaban yɛnuə ka alafia,
wiya ko n sãa nɛn Yinni.
22 Kpee te na gira mini, ta kua yĩreru ma
miya n ko n ko win wãa yeru. Ye u maa man
wɛ̃ kpuron wəkuru baateren wəllə kon nùn
tia tia wesia.

Yakəbu u tura Labanin mi

29

1 Ma Yakəbu u seewa u win sanum wəri u
da sõə yari yeru gia.
2 Ye u Harani turuku tia, yera u mɛɛra u
dəkə gaa wa yakasə. U wa wee, yãa gõsu gasu
ita ya kpĩ ya wɛ̃ramə dəkə yen bəkuə, domi
miya ba ra yaa sabenu nim kɛ̃ nu nə. Kpee te
ba maa ka dəkə yen nəə wukiri ta kpã.
3 Miya yaa sabenu kpuro ra mɛnnɛ, kpa
bu kpee te swɛnya dəkən nəən di bu nu nim
kɛ̃, kpa bu kpam wure bu dəkə ye wukiri ka
kpee te.
4 Yakəbu u yãa nin kparobu bikia u nɛɛ,
kpaasibu, saa man diya i na.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛ Haranigiba.

5 U bu bikia u nɛɛ, i Labani Nakorin bii yɛ̃?
Ba nɛɛ, oo, sa nùn yɛ̃.
6 Ma u nɛɛ, u sere bwãa do?
Ba nɛɛ, oo, u alafia mɔ. A ǹ mam win bii Rasɛli wa u wee mini ka win yãanu?
7 Yakɔbu u nɛɛ, wee sõɔ kpã, saa kun tura gina i ka yaa sabenu mɛnna. I nu nim kɛ̃ɛyɔ kpa i kpam da i nu kpara.
8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ǹ kpɛ̃ sere yãa gõsu kpuro sù n mɛnna. Sanam mɛya sa ra kpee te swɛnyɛ dɔkɔn nɔɔn di su sere yãanu nim kɛ̃.
9 Saa ye u ka bu gari mɔ̀ mi, yera Rasɛli u tunuma ka win tundon yãanu, domi wiya u sãa nin kparo.
10 Ye Yakɔbu u win dwaani Labanin bii Rasɛli wa ka win yãa gõɔ, u susi u kpee te swɛnya dɔkɔn nɔɔn di ma u yãa ni nim kã.
11 Ma u Rasɛli tɔbura u nùn sõsu. Ma durɔ wura nɔɔ kpɛ̃ɛ u swĩ nuku dobun sõ.
12 U Rasɛli sõɔwa u nɛɛ, sa sãawa dusinu. Domi nɛ Rebekan biiwa.
Ma Rasɛli u duka da u win tundo gari yi sõɔwa.
13 Ye Labani u win dwaanibu Yakɔbun labaari nua, u duka na u nùn senna. U nùn tɔbura u nùn bɔkasi u sõsu, ma u ka nùn da yɛnuɔ. Ma Yakɔbu u Labani sõɔwa kpuro ye u ka sĩimɔ.
14 Yera Labani u nɛɛ, ka gem nɛ ka wunɛ yɛm tema.
Ma Yakɔbu u sina Labanin mi suru tia.

Yakɔbu u Labani sɔmburu kua Rasɛli ka Lean sõ

15 Yen biru Labani u Yakɔbu sõɔwa u nɛɛ, kaa man sɔmburu kua kam yèn sõ a sãa nɛn dusi? A man sõɔwɔ nyen na kaa man mwaari.
16 N deema Labani u bii tɔn kurɔbu yiru mɔ. Gbiikoon yĩsira Lea, wɔnɔgira maa Rasɛli.
17 Lean nɔni kun dam mɔ, adama Rasɛli kurɔ burɔwa, win wasi ka win wuswaa ya girima mɔ.
18 Yakɔbu u Rasɛli kĩ. Ma u Labani sõɔwa u nɛɛ, kon nun sɔmburu kua sere wõɔ nɔɔba yiru wunɛn bii Rasɛlin sõ.
19 Ma Labani u nɛɛ, ya wã. N buram bo n nun wi kɛ̃, ye kon ka nùn durɔ goo kɛ̃. N n mɛn na, a ka man sinɔ.
20 Yera n dera Yakɔbu u sɔmburu kua wõɔ nɔɔba yiru Labanin mi. Ma n nùn kua nge sõɔ yiru yèn sõ u Rasɛli kĩ.
21 Yen biru u Labani sõɔwa u nɛɛ, a man nɛn kurɔ wɛ̃ɛyɔ kpa n nùn yɛnu doke, domi nɛn tõra yiba.
22 Yera Labani u win wɔɔ beran tɔmbu mɛnna kpuro ma u tõɔ baka dim kua.
23 Ye n kua yoka, u win bii Lea sua u Yakɔbu duusia ma ba mɛnna.
24 Ma u win yoo tɔn kurɔ Silipa sua u win bii Lea wɛ̃.
25 Sisiru bururu, wee Yakɔbu deema Leawa. Ma u Labani sõɔwa u nɛɛ, mban bwesera a man kua mɛni. N ǹ Rasɛlin sõna na nun sãwa ro? Mban sõna a man weesu kua.
26 Labani u nɛɛ, n ǹ bɛsɛn komaru bu wɔnɔ kurɔ kpaaru sua kpa mɔɔ u n wãa.
27 A gina kurɔ kpaarun sõɔ nɔɔba yiru dakuro ka Lea. Yen biru sa ko maa nun wiɔnɔ wɛ̃. Kpa a kpam man sɔmburu kua wõɔ nɔɔba yiru win sõ.
28 Ma Yakɔbu u kua nge mɛ. U sõɔ nɔɔba yiru ye dakura ka Lea. Yen biru Labani u nùn win bii Rasɛli kã kurɔ.
29 Ma u maa win yoo tɔn kurɔ Biliha sua u win bii Rasɛli wɛ̃.
30 Yakɔbu u ka Rasɛli mɛnna, u nùn kĩa n kere Lea. Ma u kpam Labani sɔmburu kua wõɔ nɔɔba yiru.

Yakɔbun bibu

31 Ye Yinni Gusunɔ u wa ma Yakɔbu u ǹ Lea kĩ, ma u dera Rasɛli u kua wĩro ma u Lea kua bii mɛro.
32 U gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nùn yĩsiru kã Rubɛni, u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wa ma ba man gema. Tɛ̃ nɛn durɔ u koo man kĩa.
33 Yen biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nua ma ba ǹ man kĩ. Yera u ka kpam man wini kã.
Yera ba nùn yĩsiru kã Simɛɔ.
34 Simɛɔn biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara, ma ba nùn yĩsiru kã Lefi. Yera u nɛɛ, tɛ̃ra nɛn durɔ u koo man tii gawe, domi na nùn bii tɔn durɔbu ita marua.
35 Lefin biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara, ma u nɛɛ, tɛ̃ kon Yinni Gusunɔ siara. Yen sõna u bii wi yĩsiru kã Yuda.
Yen biru u gina marubu yõra.

30

1 Ye Rasɛli u deema u ǹ ka Yakɔbu marumɔ, yera u ka win mɔɔ nisinu seewa. Ma u Yakɔbu sõɔwa u nɛɛ, a de n ka nun ma. Ma n kun mɛ, kon gbi.
2 Yera Yakɔbu u ka Rasɛli mɔru bɛsira u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛna Gusunɔ n ka nun yinari a ma?
3 Rasɛli u nɛɛ, too, ya ǹ taarɛ, nɛn yoo Biliha wee, a ka duo kpa n bibu wa saa win min di n taaru sɔndi, kpa sa n wãasinɛ.
4 Ma u win yoo Biliha sua u Yakɔbu wɛ̃ kurɔ. Yakɔbu u ka nùn mɛnna,
5 yera u gura sua u Yakɔbu bii tɔn durɔ marua.
6 Rasɛli u nɛɛ, Gusunɔ u nɛn kanaru nua ma u man siria ma u man bii tɔn durɔ kã.
Yen sõna u bii wi yĩsiru kã Danu.
7 Danun biru Biliha u maa gura sua ma u Yakɔbu bii tɔn durɔ marua.
8 Rasɛli u nɛɛ, na ka nɛn mɔɔ gabirina gem gem na nùn kamia.

Ma u bii wi yĩsiru kã Nɛfitali.

9 Saa ye Lea u deema u marubu yõra, yera
u win yoo Silipa sua u Yakəbu wɛ̃ kurə.
10 Ma Silipa u gura sua u Yakəbu bii tən
durə marua.
11 Lea u nɛɛ, anna a nɛn wii dobu wa!
Ma u nùn yĩsiru kã Gadi.
12 Gadin biru Silipa u kpam gura sua u
Yakəbu bii tən durə marua.
13 Yera Lea u nɛɛ, doo nəərugiiwa na sãa,
domi tən kurəbu ba koo man soku doo
nəərugii.
Ma u nùn yĩsiru kã Asɛɛ.
14 Sõə teeru doo gɛ̃ɛrun saa səə, yera Rubɛni
u seewa u da yakasə u dãa te ba sokumə
mandaragoren * binu sərima u ka win mɛro
Lea wəma. Saa yera Rasɛli u Lea sõəwa u nɛɛ,
a suuru koowo, a man wunɛn biin dãa bii ni
səko.
15 Lea u nùn wisa u nɛɛ, ye a man nɛn durə
mwaari n ɲ̀ nun tura? Yera a kpam kĩ a man
nɛn biin dãa binu mwaari?
Rasɛli nɛɛ, a suuru koowo, kon de bɛsɛn
durə u ka nun du yoka ye, wunɛn biin dãa
bii nin sõ.
16 Ye n kua yoka Yakəbu u gberun di wee,
yera Lea u seewa u da u ka nùn yinna ma
u nɛɛ, nɛna kaa ka du gisə, domi nɛn biin
mandaragoren bina na ka nun dwa.
Ma Yakəbu u ka nùn dua dəma te.
17 Ma Gusunə u Lean kanaru mwa, u gura
sua u Yakəbu bii tən durə nəəbuse marua.
18 Yera u nɛɛ, Gusunə u man nɛn are wɛ̃,
yèn sõ na dera nɛn durə u nɛn yoo sua kurə.
Ma u bii wi yĩsiru kã Isakari.
19 Isakarin biru Lea u kpam gura sua u
Yakəbu bii tən durə nəəba tiase marua.
20 Ma u nɛɛ, Gusunə u man kɛ̃ɛ geeru kã.
Tɛ̃ nɛn durə u koo man tii gawe u man bɛɛrɛ
doke yèn sõ na nùn bii tən durəbu nəəba tia
marua.
Ma u bii wi yĩsiru kã Sabuloni.
21 Yen biru u bii tən kurə mara ma u nùn
soka Dina.
22 Gusunə u maa Rasɛlin tii yaaye u win
kanaru mwa ma u nùn kua bii mɛro.
23 U gura sua u bii tən durə mara ma u nɛɛ,
Gusunə u man sekuru yara.
24 Yera u bii wi yĩsiru kã Yosɛfu. U nɛɛ, kpa
Yinni Gusunə u kpam man bii tən durə sosia.

Yakəbu u kĩ Labani u nùn kara

25 Saa ye Rasɛli u Yosɛfu mara, yen biruwa
Yakəbu u Labani sõəwa u nɛɛ, a den man karo
mɛ, n we nɛn temə.
26 Kpa a de n ka nɛn kurəbu ka nɛn bibu da
bèn sõ na nun sãwa. A maa yɛ̃ kə mèn nəə na
nun səmburu kua.
27 Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, a suuru
koowo, a de a yõra gina. Domi na wa ma
wunɛn sõna Gusunə u man domaru kua.
28 Yen sõ, a man sõəwə nyen na n weenɛ n
nun kəsia, kpa n nun wɛ̃.
29 Yera Yakəbu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii
a yɛ̃ nge mèn nəə na nun sãwa. A maa wa nge
mèn nəə wunɛn yãa gõə ga kuura nɛn nəmaə.
30 Domi yãa gõə piibuwa a raa mə n sere
tunuma wunɛn mi. Adama ye na tunuma,
Yinni Gusunə u nun domaru kua ma ga kpɛ̃a.
N n mɛn na, saa yerà kaa den man yõsu n nɛn
tiin səmburu ko.
31 Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, mba kon
nun wɛ̃.
Yakəbu u nɛɛ, na ɲ̀ kĩ a man gãanu ganu wɛ̃.
Ye kon nun sõ wee. À n wura, a de n kpam
wunɛn yãa gõə ge sua n kpara.
32 Gisə kon du wunɛn sabenu səə n mɛɛri
mɛɛri n wa yãanu ka bonu ni nu bausu mə
ka yãa nìn sansu tĩri. Niya kon gəsi nɛnɛm nu
n sãa nɛn kəsiaru.
33 Siara gem mu koo sõəsira sanam mɛ a na
a ka nɛn kəsiaru wa. Domi boo ni nu ɲ̀ bausu
mə ka yãa ni nu ɲ̀ tĩri nù n wãa nɛginu səə, a
man garisio gbɛnə.
34 Labani u nùn wisa u nɛɛ, n kooro nge mɛ
a gerua.
35 Yen tõə te, Labani wi, u bonu ka yãa ni
nu bausu mə ka ni nu tĩri wuna u yi nɛnɛm
ma u nu win bibu nəmu bɛria.
36 Yen biru u dera ba ka sabe ni tonda saa
Yakəbun min di nge sõə itan sanum saka.
Ma Yakəbu u ni nu tie kparamə.
37 Sanam mɛ u nu kparamə, yera u dãnu
ganun kãasi beki bura u yin koro wərukisu
yorua yorua nge mɛ ba ra kaaru yore.
38 Ma u dãa kãasi yi sua u doke mi sabenu
ra nim nə, domi miya nu ra n yəənamə.
39 Sanam mɛ, nù n yəəna dãa kãasi yin
bəkuə, nu ra binu mawa ni nu bausu mə.
40 Yen biru Yakəbu u ni nu tĩri ka ni nu
bausu mə wunamə nɛnɛm u yiimə bee tia nu
ko wiginu.
41 U n deema yãa damgina nu yəənamə, u
ra dãa kãasi yi kɔ̃wa nin wuswaaə.
42 Adama ù n wa ni nu ɲ̀ gea sãa, niya nu
yəənamə, u ra yi suewa min di kpa ni, nu n
sãa Labaniginu.

Yakəbu u duka sua saa Labanin min di

43 Mɛya Yakəbu u kua u ka dukia wa ya kpã.
U yãanu ka bonu ka yooyoosu ka kɛtɛkunu
ka yoo tən durəbu ka tən kurəbu mə.

31

1 Sõə teeru Yakəbu u nua Labanin bibu
ba gerumə ba mò, Yakəbu u bɛsɛn tundon
arumani kpuro gura ma u kua dukiagii.

* **30:14** ***mandaragore*** - Ba nɛɛ, dãa ten binu nu koo kpĩ nu tən kurə ko bii mɛro.

2 Yen biru u wa ma Labani kun maa nùn
mɛɛra nge yellu.
3 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a gɔsiro wunɛn baaban temɔ mi ba nùn
mara. Ko na n ka nun wãa.
4 Ma Yakɔbu u win kurɔbu Lea ka Rasɛli
sokusia bu na win mi kpara gberɔ.
5 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wa bɛɛn baaba kun
maa man mɛɛra nge yellu. Adama Gusunɔ,
nɛn baaban Yinni, u ka man wãa.
6 Bɛɛn tii i maa wa nge mɛ na bɛɛn baaba
sɔmburu kua ka nɛn dam kpuro.
7 Wee tɛ̃, u man kam mɛɛra, u nɛn kɔsiarun
gari kɔsa sere nɔn wɔkuru. Adama Gusunɔ
kun dere u man kɔ̃sa kua.
8 Domi bɛɛn tundo wi, ù n nɛɛ, sabe ni nu
bau bakasu mɔ niya nu ko n sãa nɛginu, ni
kpurowa nu ra bau si ko. U n maa nɛɛ, ni nu
bau piiminu mɔ, ni kpurowa nu ra ko mɛ.
9 Nge mɛya Gusunɔ u ka bɛɛn tundon yãa
gɔ̃ɔ wɔra u man wɛ̃.
10 Saa ye sabe ni, nu yɔɔnamɔ na dosa.
Dosu ge sɔɔ, na nɔni seeya wɔllɔ na wa nin
dwanu kpuro bausu mɔwa.
11 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u man soka u
nɛɛ, Yakɔbu! Yera na wura na nɛɛ, nɛ wee.
12-13 Ma u nɛɛ, wiya Gusunɔ, wi, wi u man
kure Betɛliɔ mi na kperu gira na gum wisi ta
n ka sãa yĩreru. Miya na maa nùn nɔɔ mwɛɛru
kua. Tɛ̃, n nɔni seeyo kpa n wa ma sabe nin
dwanu kpuro bausu mɔwa. Domi u wa ye
Labani u man kua. Kpa n se tem minin di n
wura tem mi ba man mara.
14 Rasɛli ka Lea ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ǹ
maa bɔnu gaa mɔ bɛsɛn tundon mi.
15 U sun mɛɛra nge sɔbu domi u sun dɔra u
bɛsɛn gobi di.
16 Arumani ye Gusunɔ u nùn wɔrari ya
maa kua bɛsɛ ka bɛsɛn bibugia. N n mɛn na,
a koowo ye Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa.
17 Yen biru Yakɔbu u seewa u win kurɔbu
ka win bibu yooyoosu sɔndi.
18 Ma u win dukia kpuro sua ka win sabe
ni u wa Padanaramuɔ. U swaa wɔri u dɔɔ win
tundo Isakin mi, Kananin temɔ.
19 Ye ba doonɔ, yera Rasɛli u da u win
tundo Labanin bũu wi ba mɔ̀ Terafimu
gbɛna. N deema saa ye sɔɔ, Labani u win
yãanun sansu bɔɔrimɔ.
20 Nge mɛya Yakɔbu u ka Labani nɔni
wɔ̃kua u doona, u ǹ maa nùn gãanu sɔ̃ɔwa.
21 U win ye u mɔ kpuro gura. Ma u da u
daa te ba mɔ̀ Efarati tɔbura u doona Galadin
guunu gia.
22 Ye Yakɔbu u doona, yen sɔ̃ɔ itasera ba na
ba Labani sɔ̃ɔwa ma Yakɔbu u duka sua.
23 Ma Labani u win tɔmbu sua ba Yakɔbu
naa gira. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa ba kua swaa sɔɔ
ba sere nùn naamwɛ Galadin guunɔ.
24 N deema Gusunɔ u Labani sɔ̃ɔwa dosu
sɔɔ wɔ̃kuru u nɛɛ, a tii laakari ko, a ku ra
Yakɔbu gãanu ganu sɔ̃.
25 Ye u Yakɔbu naamwɛ mɛ, u deema wee,
u win kuu bekuruginu gire Galadin guu nin
mi. Yera ba maa beginu gira mi, wi ka win
tɔmbu.
26 Yen biruwa u Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban
sɔ̃na a man kua mɛ. A man kam mɛɛra a ka
nɛn bibu doonama nge yoo be a mwɛɛrima
tabu gberun di.
27 Mban sɔ̃na a duka sua asiri sɔɔ, a ǹ man
nɔɔ kanɛ. À n daa man sɔ̃ɔwa, kon de a doona
ka nuku dobu ba n womusu mɔ̀, kpa ba n
mɔrɔkunu ka gãasu soomɔ.
28 Wee, a yina n nɛn bibu ka nɛn debuminu
nɔɔ kana n bu bɔkasi a sere doona. Anna a ka
gari bakaru kua mɛ!
29 Na yiiko mɔ n ka nun kɔ̃sa kua, adama
Gusunɔ, wunɛn baaban Yinni, u man sɔ̃ɔwa
gĩa u nɛɛ, n laakari ko n ku ra nun gãanu ganu
sɔ̃.
30 Wee a doonɔ wunɛn baaban yɛnuɔ gèn
bɛkɛ a ra n mɔ̀, a ǹ maa wee mini. Adama
mban sɔ̃na a nɛn bũu kpɛɛru gbɛna.
31 Ma Yakɔbu u Labani wisa u nɛɛ, na ǹ yɛ̃
à n kaa ra man wunɛn bibu wɔrari. Yen sɔ̃na
na kua mɛ.
32 Adama a bũurio bɛsɛn sɔmunu sɔɔ tɔn
beni kpuron wuswaaɔ. À n wunɛn gãanu wa
mi, kpa a sua. Wìn mi a wunɛn bũu kpɛɛru
wa, kpa bu yɛ̃ro go.
N deema Yakɔbu kun yɛ̃ ma win kurɔ
Rasɛliwa u bũu kpɛɛ te gbɛna u nɛni.
33 Ma Labani u dua Yakɔbun kuu
bekurugirɔ ka Bilihagirɔ ka Silipagirɔ ka sere
maa Leagirɔ, adama u ǹ gãanu wa. Ye u yara
Lean kurun di, ma u dua Rasɛligirɔ.
34 Ma u kuu te bũura u ǹ gãanu wa. N
deema Rasɛli u bũu kpɛɛ te sua u doke win
yooyoon gaarin kɔkɔrɔ u sinari.
35 Yera u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ka
man mɔru ko, na ǹ kpɛ̃ n se domi na nɔma
nɛni.
Labani u win bũu kpɛɛ te kasu kuu te sɔɔ
kpuro u ǹ wa.
36 Saa yera Yakɔbu u mɔru bɛsira ma u ka
Labani sannɔ wɔri u nɛɛ, toraru mba na nun
torari mɛ, ǹ kun mɛ kɔ̃sa yerà na nun kua mɛ,
a ka man naa gire ka dam.
37 Sanam mɛ a bɛsɛn yãnu bũura mba a wa
mi, ye ya sãa wunɛn yɛnun gãanu. A man
ye sɔ̃ɔsio nɛn tɔmbu ka wunɛgibun wuswaaɔ,
kpa ba n sãa bɛsɛn seeda.
38 Wee wɔ̃ɔ yɛnda na kua wunɛn mi.
Wunɛn yãanu ǹ kun mɛ wunɛn bonu yen gaa
kun nukuru yarire nɛn nɔma sɔɔ. Mɛya na ǹ
maa wunɛn yãa gɔ̃ɔn di yãa kinɛru garu suare
n tem.
39 Gbeeku yaa yà n wunɛn saberu garu go,
na ku ra ka nun tu naawɛ. Nɛna na ra ten
kɔsire wɛ̃. Ten te ba maa gbɛna wɔ̃kuru ǹ
kun mɛ sɔ̃ɔ sɔɔ, a ra man ten kɔsire bikiewa.
40 Mɛya na ra n sɔ̃ɔ soore kpara gberɔ, kpa
wɔ̃kuru na n wooru nɔrure, na ǹ dweeyamɔ.

41 Nge mɛya na kua sere wɔ̃ɔ yɛndu, na nun
sɔmburu kuaWa wɔ̃ɔ wɔkura nnɛ wunɛn bii
tɔn kurɔbun sɔ̃, ma na maa kua wɔ̃ɔ nɔɔba tia
yãa ni ka boo nin sɔ̃. Ka mɛ, a nɛn kɔsiarun
gari gɔsiaWa sere nɔn wɔkuru.
42 Gusunɔ, wi, wi Aburahamu ka nɛn
baaba Isaki ba nasie ù kun daa ka man wãa,
kaa man deriWa nɔm dira. Wee, u nɛn
wɔnwɔndu Wa ka nɛn waHala ye na kua. Yen
sɔ̃na u man siria gĩa.
43 Yera Labani u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn
kurɔ be, ba sãaWa nɛn bibu. Bii beni ba maa
sãaWa nɛn debuminu. Yãa gɔ̃ɔ sini, su maa
sãaWa nɛgisu. Ye a gesi wa mini kpuro nɛgia.
Adama na ǹ kpɛ̃ n nɛn bibu ka nɛn debumii
ni nɛnɛ.
44 Yen sɔ̃ tɛ̃, a de nɛ ka wunɛ su arukaWani
bɔke kpa su yĩreru doke ta n sãa yen seeda.
45 Ma Yakɔbu u kperu sua u gira yam mi, ta
n ka sãa yĩreru.
46 Ma u win tɔmbu sɔ̃ɔWa u nɛɛ, i kpenu
gurama. Ma ba nu gurama ba suba. Yen biru
ba sina ba di nin bɔkuɔ.
47-48 Labani u nɛɛ, kpee sube teni, ta sãaWa
bɛsɛn seeda nɛ ka wunɛ.
Yen sɔ̃na ben baaWure u yam mi yĩsiru kã
ka win barum, Seeda yeru.
49 Ba maa yam mi soka Misipa domi Labani
u Yakɔbu sɔ̃ɔWa u nɛɛ, Gusunɔ u bɛsɛn
baaWure gbara su ku ka wɔrina sà n yarina
minin di.
50 À n nɛn bibu nɔni sɔ̃ɔmɔ, ǹ kun mɛ à
n kurɔ kpao sua, n ǹ tɔnu koo sun siria,
GusunɔWa koo sun siria nɛ ka wunɛ. Yen sɔ̃,
a laakari ko.
51-52 Kpee sube teni ka kpee te a gira mi,
nu kua seeda nɛ ka wunɛn baa sɔɔ. Mɛya na
ǹ kpee ni saramɔ n nun wɔri. A ku ra maa nu
sara a man wɔrima.
53 Sà n kua mɛ, Gusunɔ, Aburahamu ka
Nakorin Yinni, u koo sun siria.
Ma Yakɔbu u maa bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru, wi, wi win tundo Isaki u nasie.
54 Saa yera u yãkuru kua guuru wɔllu mi,
ma u win tɔmbu mɛnna ba di sannu. Yen
biru ba kpuna mi wɔ̃ku te.

32

1 Ye n kua buru buru yellu, Labani u seeWa
u win bibu ka win debuminu nɔɔ kana u bu
bɔkasi, ma u ben baaWure domaru kua. Yen
biru u gɔsira u wura win yɛnuɔ.

Yakɔbun sɔɔru bu sere yinna ka Esau

2 Yakɔbu u sWaa mɔ̀ u doonɔ, yera
Gusunɔn gɔradoba ba ka nùn yinna.
3 Ye Yakɔbu u gɔrado be wa, yera u nɛɛ,
Gusunɔn tabu kowoba beni.
Ma u yam mi yĩsiru kã Mahanaimu. Yĩsi ten
tubusiana, sansani yiru.
4 Yera u sɔmɔbu gɔra win mɔɔ Esaun mi,
Edɔmun temɔ mɛ ba maa mɔ̀ Seiri.
5 U bu wooda wɛ̃ u nɛɛ, amɛniWa i ko nɛn
tɔnwero Esau sɔ̃ i nɛɛ, nɛ Yakɔbu win bɔ̃ɔ, na
da na sina Labanin mi sere n ka kua gisɔ.
6 Na nɛɛ mɔ ka kɛtɛkunu ka yãanu ka yoo
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Yera na nùn
nɔɔsiamɔ u ka man nɔnu geu mɛɛri, wi, wi u
sãa nɛn tɔnwero.
7 Sɔmɔ be, ba da ba wurama Yakɔbun mi,
ba nɛɛ, sa tura wunɛn mɔɔ Esaun mi, u maa
sun sennɔ sisi ka tabu kowobu tɔmbu nɛɛru
(400).
8 Yera bɛrum Yakɔbu mWa u nanda gem
gem. Ma u tɔn be ba wãa ka wi bɔnu kua
wuunu yiru ka win yãanu ka kɛtɛba ka yooy-
oosu.
9 Ma u nɛɛ, baa Esau ù n na u sube teeru
wɔri u tu kamia, te ta tie ta koo yari baani.
10 Ma u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛn baaba Aburahamu ka nɛn tundo Isakin
Yinni, a man sɔ̃ɔWa n wuro nɛn temɔ mi ba
man mara. GeA tɔnaWa kaa man kua.
11 Na ǹ tura n ka wunɛn durom bakam ka
wunɛn bɔrɔkiniru kpuro wa te a man sɔ̃ɔsi,
nɛ wi na sãa wunɛn bɔ̃ɔ. Domi na Yuudɛni
yeni tɔburaWa ka nɛn dɛka tɔna. Adama tɛ̃
nɛn tɔmbu ka nɛn sabenu kua wuunu yiru.
12 Na nun kanamɔ a man wɔro saa nɛn mɔɔ
Esaun nɔmun di. Domi na bɛrum mɔ̀ u ku
raa sun wɔrima u gɔ ka nɛn kurɔbu ka bibu
sannu.
13 Wuna a maa gerua kaa man durom kua
kpa a nɛn bibun bweseru dabiasia nge nim
wɔ̃kun yanim mɛ goo kun kpɛ̃ u gari.
14 Yam miya Yakɔbu u sɔbia u kpuna. Ma
u win yaa sabenun sukum sua u ka win mɔɔ
Esau kɛ̃.
15 Sabe niya boo ninu goobu (200) ka boo
kinɛnu yɛndu ka yãa ninu goobu ka yãa
kinɛnu yɛndu
16 ka naa mɛrobu weeru ka naa kinɛnu
wɔkuru ka kɛtɛku mɛrobu yɛndu ka kɛtɛku
dWanu wɔkuru, ka mam yooyoo mɛrobu
tɛna ka sin bii ni nu bom nɔrumɔ.
17 U ye kpuro sua u win yobu nɔmu bɛria
gɔ̃ɔ ka gɔ̃ɔ nɛnnɛnka. Ma u bu sɔ̃ɔWa u nɛɛ, i n
gbia nɛn wusWaaɔ kpa i de gɔ̃ɔ si, su n sWĩinɛ
dandankuru.
18 Ma u gbiikoo sɔ̃ɔWa u nɛɛ, Esau nɛn mɔɔ
ù n ka nun yinna, ù n nun bikia weren min
diya a wee, mana a dɔɔ, weren sabena a
gbiisie,
19 a nùn wisio a nɛɛ, win bɔ̃ɔ Yakɔbugina.
Nu sãaWa kɛ̃ɛ te na wi, nɛn tɔnwero
mɔrisiama. Nɛn tii na wee biruɔ.
20 Gari teeya u yiruse sɔ̃ɔWa ka itase. Mɛya
u be kpuro sɔ̃ɔWa be ba sabe ni kpare gesi.
21 Ma Yakɔbu u maa nɛɛ, i geruo i nɛɛ, wee,
nɛ win bɔ̃ɔ na wee bɛɛn biruɔ.
Domi u bwisika win tii sɔɔ u nɛɛ, Esau ù
n kɛ̃ɛ te na gbiisie wa, win mɔru koo sure.
Yen biru nɛ ka wi sa ko waana nɔni ka nɔni.

Sɔrɔkudo u koo man dam koosia ka nuku dobu.
22 Kɛ̃ɛ te, ta gbia ma u yɔ̃ra u kpuna mi, wɔ̃ku te.

Durɔ goo u ka Yakɔbu gabirina Peniɛliɔ

23 Yakɔbu u seewa wɔ̃ku te, u win kurɔbu yiru ka win yoo tɔn kurɔbu yiru ka win bibu wɔkura tia sua u da u ka bu Yabɔkun daaru tɔbura.
24 Ye u bu tɔburasia u kpa, ma u wura u maa ye u mɔ kpuro tɔburasia.
25 Yakɔbu u tia wi turo. Yera durɔ goo u na u ka nùn gabirina sere yam ka sãra.
26 Ye durɔ wi, u wa ma u ɲ̀ kpɛ̃ u Yakɔbu sura, ma u win gãa kpɔɔ so, ga sɔsiara ye ba wɔri mɔ̀.
27 Yen biru durɔ wi, u nɛɛ, a de n doona, domi yam sãrera wee.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ nun derimɔ a doona ma n kun mɔ a man domaru kua.
28 Yera durɔ wi, u bikia u nɛɛ, amɔna wunɛn yĩsiru.
U wisa u nɛɛ, Yakɔbu.
29 Durɔ wi, u maa nɛɛ, ba ɲ̀ maa nun sokumɔ Yakɔbu. Isireliwa ba koo nun soku yèn sɔ̃ a ka Gusunɔ gabirina ka maa tɔnu, ma a kamia.
30 Yera Yakɔbu u nɛɛ, a gem mɔ, a man wunɛn yĩsiru sɔ̃ɔwɔ.
U nùn wisa u nɛɛ, mban sɔ̃na a nɛn yĩsiru bikiamɔ.
Ma u nùn domaru kua.
31 Yakɔbu u yam mi yĩsiru kã Peniɛli. Yĩsi ten tubusiana, Gusunɔn wuswaa. U nɛɛ, na Gusunɔ wa nɔni ka nɔni, nɛn hunde maa faaba waara.
32 Ye u Peniɛli tɔbura, ma sɔ̃ɔ u n yarimɔ. Saa dɔma ten diya u killimɔ ka gãa te.
33 Yen sɔ̃na sere ka gisɔ Isireliba ba ku ra yaan sĩiru tem te ta ka gãaru sɔrinɛ, yèn sɔ̃ sĩiru miya Gusunɔ u Yakɔbu so u ka kua gãarugii.

Yakɔbu u ka Esau yinna

33

1 Yeniban biru Yakɔbu u nɔni seeya u wa wee, Esau u wee ka win tabu kowobu tɔnu nɛɛ te. Yera Yakɔbu u win bibu bɔnu kua u Lea nùn wigibu wɛ̃. Ma u maa Rasɛli wigii wɛ̃. Ma u maa win yoo tɔn kurɔbu yiru begibu wɛ̃.
2 Ma u win yoo tɔn kurɔ be gbiisia ka ben bibu, ma u dera Lea ka win bibu ba bu swĩi, yen biru Rasɛli ka win bii Yosɛfu ba swĩi.
3 Ma Yakɔbu u besira u bu gbiiya u da u yiira nɔn nɔɔba yiru win mɔɔn wuswaaɔ.
4 Yera Esaun tii u maa duka na u Yakɔbu gaba wĩirɔ ba bɔkasina ba sɔ̃suna. Ma be yiru kpuro ba swĩ.
5 Ye Esau u nɔni seeya u Yakɔbun kurɔ be ka bii be wa, yera u nɛɛ, berà beni.

Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, bii be Gusunɔ u man kã win durom saabu, bera mi.
6 Yera yoo be, ba na Esaun wuswaaɔ ba yiira.
7 Ma Lea ka wigibu ba na ba yiira. Yen biru Rasɛli ka Yosɛfu ba maa na ba yiira.
8 Ma Esau u maa Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a tɔn be ka sabe ni gbiisiama nɛn mi.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na nun ye kpuro mɔrisiawa kpa a ka man nɔnu geu mɛɛrin sɔ̃.
9 Ma Esau u nɛɛ, nɛn wɔnɔ, sabe ni na mɔ nɛn tii nu man tura, a wunɛginu nɛnuɔ.
10 Yera Yakɔbu u nɛɛ, aawo, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, a nɛn kɛ̃ɛ te mɔɔ. Domi ye a man dam koosia ka nuku dobu na wunɛn wuswaa waasinawa nge Gusunɔgia.
11 N n mɛn na, a nɛn kɛ̃ɛ te mɔɔ. Domi Gusunɔ u man durom kua u man wɛ̃ kpuro yèn bukata na mɔ.
Ma u Esau suuru kana gem gem u sere kɛ̃ɛ te mwa.
12 Ma u nɛɛ, a seewo su doona kpa na n nun swaa gbiiye.
13 Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, nɛn tɔnwero, a yɛ̃ ma na bibu mɔ be ba kun gina dam mɔ, ka yãa binu ka kɛtɛ binu ni nu bom nɔrumɔ. Yen sɔ̃, sà n dera ba sĩa too baa sɔ̃ɔ teeru, sabe ni kpuro nu koo gbisuku.
14 Yen sɔ̃, a n gbia, kpa nɛ ka bii be ka sabe ni, sa n wunɛn yira swĩi kpurɛ kpurɛ sere su ka tunuma Seiriɔ mi a wãa.
15 Ma Esau u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, kon nun nɛn tɔmbu gabu deria.
Yakɔbu u nɛɛ, aawo, tɔnwero, n de gesi durom wa wunɛn min di.
16 Yen dɔma tera Esau u gɔsira u doona Seiriɔ.
17 Adama Yakɔbu u da Sukɔtuɔ. Ye u tura mi, u diru bana ma u win sabenu kunu kua. Yen sɔ̃na ba yam mi soka Sukɔtu. Yen tubusiana, kunu.

Yakɔbu u win sansani gira Sikɛmun bɔkuɔ

18 Yen biru u seewa min di u tura ka alafia Kananin temɔ mìn di u raa da Padanaramuɔ. Ma u win kunu gira wuu ge ba mɔ̀ Sikɛmun bɔkuɔ.
19 Tem mi u nu gira mi, ma u mu dwa ka sii geesun gobi wunɔbu (100) Hamɔrin bibun mi. Ben turon yĩsira Sikɛmu.
20 Yera u yãku yeru kua mi, u tu yĩsiru kã u nɛɛ, Gusunɔwa u sãa Isirelin Yinni.

Sikɛmu u Dina gaba

34

1 Sanam mɛ ba wãa Sikɛmu mi, yera Dina, Lean bii tɔn kurɔ, wi u Yakɔbu marua, u da win wɔndia kpaasibun mi, be ba sãa tem migibu.
2 Ma Sikɛmu wi u sãa Hamɔri, tem min sunɔn bii u Dina wa. Ma u nùn gaba u sɛ̃re u ka kpuna. N deema Hamɔri wi, u sãawa Hefi.

3 Sikɛmu wi, u Dina kĩa gem gem sere u ka
nùn gari kua u wa u ka win gãru sĩiyɛ win mi.
4 Yen biruwa u win tundo sõɔwa u nɛɛ, a
man wɔndia wini kasuo n sua kurɔ.
5 Saa ye sɔɔra Yakɔbu u maa nua ma ba ka
win bii Dina kpuna ka dam. Yera u mari u
ɲ̀ gãanu gerua sere ye win biba wɔma kpara
gberun di.
6-7 Ye ba gari yi nua, ma be kpuro ba mɔru
bɛsira ye Sikɛmu u ka Isirelin bweserun
yĩsiru sanka u ka ben sesu Dina kpuna. Domi
n ɲ̀ weenɛ bu yen bweseru ko ben suunu sɔɔ.
Yen biru Hamɔri, Sikɛmun tundo wi, u
seewa u da Yakɔbun mi, u ka nùn gari yi ko.
8 Sanam mɛ u tunuma u nɛɛ, nɛn bii
Sikɛmu u wunɛn bii wɔndia wi ba mɔ̀ Dinan
gɔɔ gbimɔ kĩrun sõ. Yen sõ, a suuru koowo a
nùn wɔndia wi kɛ̃ɛyɔ u sua kurɔ.
9 Domi bɛsɛn bibu bà n suana sa ko ko tia
bɛsɛ ka bɛɛ. Yen sõ, i sun bɛɛn wɔndiaba
wɛ̃ɛma kpa su maa bɛsɛgibu bɛɛ wɛ̃.
10 Yen biru i ko n wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ, i n
mɔ̀ ye i kĩ, i n tenkuru mɔ̀ kpa i dukia wa.
11 Yera Sikɛmun tii u maa Yakɔbu ka win
bii be ba tie sõɔwa u nɛɛ, kon ko kpuro ye i
man sõɔwa kpa i ka man nɔnu geu mɛɛri.
12 Yen sõ, i man dokiri gobi bɛkɛ bureo ka
kɛ̃ɛ dabinu nge mèn nɔɔ i kĩ. Kon ye kpuro
wɛ̃ ì n ko gesi man bii wi kɛ̃ n sua kurɔ.
13 Adama yèn sõ Sikɛmu u Dina sanka, yen
sõna Yakɔbun bii be, ba wi ka win tundo
Hamɔri wisa ka bwisi ba nɛɛ,
14 n ɲ̀ koorɔ su bɛsɛn sesu bango sari wɛ̃,
domi bɛsɛn mi, seku bakara.
15 Ye sa bikiamɔ tɔna, yera bɛɛn tɔn durɔ
baawure u bango ko nge bɛsɛ.
16 Saa yera sa ko bɛsɛn wɔndiaba bɛɛ kɛ̃
kurɔbu kpa i maa sun bɛɛgibu wɛ̃ kurɔbu kpa
sa n wãa sannu su ko bwese teeru.
17 Adama ì n yina i bango ye ko, sa ko bɛsɛn
wɔndia mwawa kpa su doona minin di.
18 Gari yi, yi ka Sikɛmu ka win tundo
naawa.
19 N ɲ̀ maa tɛ Sikɛmu ka yi mɛm nɔɔwa
domi u Yakɔbun bii wɔndia wi kĩ too. N
deema wiya u bɛɛrɛ bo win baaban yɛnuɔ.
20 Ma wi ka win tundo Hamɔri ba da wuun
gbãra kɔnnɔwɔ mi bukurobu ba ra siri, ba bu
sõɔwa ba nɛɛ,
21 tɔn beni ba ka sun do. Yen sõ, su de ba n
wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ ba n tenkuru mɔ̀. Domi
tem mɛ, mu kpã. Kpa su ben wɔndiaba sua
kurɔbu, kpa be, bu maa bɛsɛgibu sua kurɔbu
22 kpa su ko bwese teeru. Yu ka koora mɛ,
sere bɛsɛn tɔn durɔ baawure u bango ko nge
mɛ ben tii ba sãa.
23 Yà n koora mɛ, berà ba ben sabe ni mɔ ka
ben dukia. I de su ko mɛ kpa bu wa bu sina
ka bɛsɛ sannu.
24 Be ba wãa gbãra kɔnnɔwɔ kpuro ba
Hamɔri ka win biin gari yi nɔɔmɔ, ma tɔn
durɔbu be ba yi nua ba da ba bango ye kua.
25 Ye tɔn be, ba bango ye kua ba wãa wahala
sɔɔ gina, ba tamaa goo kun bu wɔrimɔ,
yen sõɔ itasera Yakɔbun bibu Simɛɔ ka Lefi,
Dinan sesubu, ba ben takobiba sua ba wuu
ge wɔri ba gen tɔn durɔbu kpuro go.
26 Mɛya ba maa Hamɔri ka win bii Sikɛmu
go. Ma ba ben sesu Dina yara Sikɛmun yɛnun
di.
27 Ma Yakɔbun bii be ba tie ba da ba wuu ge
wɔri ba gen yãnu gurama yèn sõ ba ben sesu
sanka.
28 Ba ben yãanu ka kɛtɛba gura ka ben
kɛtɛkunu ka yaa sabe ni nu wãa ben gberu
kpaanɛɔ
29 ka ben arumani kpuro ka ben bibu ka
ben kurɔbu. Ye tɔn be, ba mɔ gesi yɛnusɔ
kpuro ba gurawa.
30 Yera Yakɔbu u win bibu Lefi ka Simɛɔ
sõɔwa u nɛɛ, wahala baka i ka man kasu mi.
I dera nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ. Domi Kananiba
ka Feresiba ba koo man tusi. Yen biru bà
n da nɔɔ tia kua ba man wɔrima ba koo sun
kpeerasiawa mam mam, domi nɛn tɔmba
kun dabi.
31 Ma ba Yakɔbu wisa ba nɛɛ, sa ko dewa ba
n bɛsɛn sesu garisi kurɔ tanɔ?

Gusunɔ u Yakɔbu domaru kua Betɛliɔ

35

1 Yeniban biru Gusunɔ u Yakɔbu sõɔwa u
nɛɛ, a seewo a da Betɛliɔ kpa a n wãa mi, kpa
a man yãku yeru kua mi na raa nun kure
sanam mɛ a wunɛn mɔɔ duka suurimɔ.
2 Yakɔbu u win tɔmbu sõɔwa u nɛɛ, bũu ni
i raa mɔ, i nu wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di, kpa i
tii dɛɛrasia i bɛɛn yãnu tea.
3 Domi sa ko se su da Betɛliɔ. Miya kon
Gusunɔ yãku yeru kua domi wiya u man
somi sanam mɛ na wãa wahala sɔɔ. Mɛya u
maa ka man wãa nɛn sanum kpuro sɔɔ.
4 Ma be kpuro ba ben bũu kpɛɛ ni ba wa
saa tɔn tukobun min di gura ba Yakɔbu wɛ̃ ka
maa ben swaa tonkunu. Ma u ye kpuro sua
u sikua dãa bakaru garun nuurɔ Sikɛmu mi.
5 Yen biru ba seewa ba doona min di. Ma
Gusunɔ u dera tɔn be ba ka bu sikerenɛ mi,
ba bɛrum soora. Yen sõna ba ɲ̀ bu swaa
naamwɛ.
6 Yakɔbu u tunuma, wi ka win tɔn be, Lusiɔ
ye ba maa sokumɔ Betɛli, Kananin temɔ.
7 Yera u Yinni Gusunɔ yãku yee te bania
ma u tu yĩsiru kã Gusunɔ u wãa Betɛliɔ. Domi
miya u nùn kure sanam mɛ u win mɔɔ duka
suurimɔ.
8 Yam miya Debora wi u Rebeka nɔɔri
birun di u gu. Ma ba nùn sikua Betɛlin
guurun nuurɔ dãa bakaru garun korɔ. Yen
sõna ba dãa te soka gɔɔ wurin dãru.
9 Yen biru Gusunɔ u kpam Yakɔbu kure
Betɛliɔ ma u nùn domaru kua, sanam mɛ u
wurama Padanaramun di.

10 U nɛɛ, wunɛn yĩsira Yakɔbu, adama ba ṅ
koo maa ka nun tu soku. Isireliwa ba ko n da
nun soku.
11 U maa nɛɛ, nɛ Gusunɔ na sãawa Dam
kpurogii. A maruro kpa wunɛn bibu bu
kɔwara kpa bwese dabinu ka sinambu bu
marura wunɛn min di.
12 Wunɛ ka wunɛn bibun bwesera i ko n
tem mɛ mɔ mɛ na Aburahamu ka Isaki wɛ̃.
13 Ye Gusunɔ u gari yi gerua u kpa, u doona
wɔllɔ u Yakɔbu deri.
14 Ma Yakɔbu u kperu sua u gira ba n ka
yaaye ma miya Yinni Gusunɔ u ka nùn gari
kua. Ma u tu tam ka gum wisi kpa ta n ka sãa
Gusunɔgiru.
15 Yera u yam mi soka Betɛli, domi miya
Gusunɔ u ka nùn gari kua.

Rasɛlin gɔɔ

16 Yen biru Yakɔbu ka win tɔmbu ba seewa
Betɛlin di ba dɔɔ Efaratad. Ye ba Efarata
turuku kua, yera Rasɛli u yiira u mara swaa
ye sɔɔ. Kurɔ wi, u wahala kua win maru bi
sɔɔ.
17 Sanam mɛ u wahala mɔ̀, yera marusio u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku nanda, bii tɔn durɔwa
a maa wa.
18 Ye u mara u kpa u gɔɔ dɔɔ, yera u win bii
wi yĩsiru kã Bɛni Oni. Yen tubusiana, bii wi
na mara ka wahala. Adama win tundo u nùn
soka Bɛnyamɛɛ. Yen tubusiana maa, nɛn nɔm
geun bii *.
19 Ma Rasɛli u kpuna u gu. Ba nùn
sika Efaratan swaaɔ ye ba maa sokumɔ
Bɛtelehɛmu.
20 Yera Yakɔbu u kperu garu sua u gira
Rasɛlin siki ten mi, ba n ka nùn yaaye. Kpee
te, ta wãa mi sere ka gisɔn gisɔ.
21 Min diya u seewa u da u win kuu
bekurugiru gira Migidali Edɛɛɔ.
22 Sanam mɛ ba wãa Migidali Edɛɛ mi, yera
ben turo Rubɛni u da u ka win tundon kurɔ
Biliha kpuna. Ma tundo wi, u ye nua.
Yakɔbun bii tɔn durɔbu ba sãawa wɔkura
yiru.
23 Bibu wɔkura yiru ye sɔɔ, Leagiba Rubɛni
wi, wi u sãa Yakɔbun bii gbiikoo, ka Simɛɔ ka
Lefi ka Yuda ka Isakari ka Sabuloni.
24 Be ba maa sãa Rasɛligibu, bera Yosɛfu ka
Bɛnyamɛɛ.
25 Be ba sãa Biliha, Rasɛlin yoon bibu, bera
Danu ka Nɛfitali.
26 Silipa wi u sãa Lean yoo, wigiba maa
Gadi ka Asɛɛ. Bii be ba Yakɔbu marua
Padanaramuɔ bera mi.
27 Yen biru Yakɔbu u tura win tundo Isakin
mi, Mandeɔ, Kiriati Ariban bɔkuɔ ye ba maa
mɔ̀ Heboroni. Miya Aburahamu ka Isaki ba
sɔru di.
28-29 Isaki u tɔkɔ kua gem gem u kuawa wɔ̃ɔ
wunɔbu ka wɛnɛ (180), ma u kpuna u gu u
da u win baababa deema. Win bibu Esau ka
Yakɔbu ba na ba nùn sika.

Esau u sina Edɔmun temɔ

36

1 Esau wi ba maa sokumɔ Edɔmu win bi-
bun bweseru wee.
2 U kurɔbu sua Kananiban bweseru sɔɔ.
Kurɔ ben yĩsa wee, Ada, Eloni Hɛtin bii, ka
Oholibama, Anan bii, Sibeoni Hefin debubu,
3 ka Basimati, Isimɛɛlin bii, Nɛbayɔtun
sesu.
4 Ada u Esau Elifasi marua. Ma Basimati u
Rewɛli mara.
5 Ma Oholibama u Yeusi mara ka Yalamu
ka Kore. Bii be Esau u mara Kananin temɔ,
bera mi.
6 Ma u win kurɔbu sua ka bii be kpuro ka
win tɔn be u mɔ kpuro, ka win yaa sabenu ka
win dukia ye u wa Kananin tem mi kpuro,
ma u seewa u da tem gam u ka win wɔnɔ
Yakɔbu tonda.
7 Domi ben yaa sabenu dabi sere ayera
kun bu turi bu ka nu kpara. Yen sõ, ba ṅ kpɛ̃
ba n wãa yam tem.
8 Ma Esau u da u wãa Seirin guunun bera
gia. Esau wiya ba ra maa soku Edɔmu.

Esaun bibun bweseru

9 Bii be u mara, bera ba kua Edɔmuba. Ma
ba sina Seirin guunu gia. Ben bweseru wee.
10-13 Elifasi, Adan bii u seewa u Temani
mara ka Omaa ka Sefo ka Gatamu ka Kenasi.
Ma win kurɔ wi ba mɔ̀ Tinna u nùn
Amalɛki marua.
Rewɛli, Basimatin bii u maa seewa u
Nahati ka Seraki ka Sama ka Misa mara. Bera
ba kua Rewɛlin bweseru.
14 Be ba maa sãa Oholibaman bibu, bera
Yeusi ka Yalamu ka Kore.
15 Be ba sãa Esaun bibun bweserun tore,
bera mini. Esaun bii gbiikoo Elifasi wiya
u sãa bwese ninin sikado, Temanigibu ka
Omaagibu ka Sefogibu ka Kenasigibu
16 ka Koreba ka Gatamugibu ka Amalɛkiba.
Bera ba sãa Adan bibu.
17 Rewɛliwa u maa sãa benin sikado,
Nahatigibu ka Serakiba ka Samagibu ka
Misagibu. Be kpurowa ba sãa Basimatin
bibun bweseru.
18 Be ba maa sãa Oholibaman bibun bwe-
serun nuuru, bera Yeusi ka Yalamu ka Kore.
19 Saa Esaun min diya bwese ni kpuro nu
marura.
20 Seiri Horin bweserun diya tɔn beni ba
yara. Ma ba kua win bwese ten kɛrin nuuru.
Beya Lotani ka Sobali ka Sibeoni ka Ana

* **35:18** ***nɛn nɔm geun bii*** - Heberuban mi, ba nɔm geu garisiwa gãa geenu n kere nɔm dwaa.

21 ka Disoni ka Esɛɛ ka Disani. Bera ba kua
Horiban sikadoba be ba wãa Edəmun temə
saa yellun di.
22 Ye Lotani u seewa ma u Hori mara ka
Hemamu. N deema Lotani wi, u sesu goo mə
wi ba mɔ̀ Tinna.
23 Ma Sobali u maa seewa u Alifani mara ka
Manahati ka Ebali ka Sefo ka Onamu.
24 Ma Sibeoni u maa bibu yiru mara, Aya
ka Ana. Ana wiya u bwii wa yìn min di
nim sum mu yarimə saa ye u win tundon
kɛtɛkunu kparamə gbaburə.
25 Wiya u Disoni ka win sesu Oholibama
mara.
26 Be ba maa sãa Disonigibu, bera
Hɛmudani ka Ɛsibani ka Yitirani ka Kerani.
27 Be ba maa sãa Esɛɛgibu, bera Bilani ka
Safani ka Akani.
28 Ma Disani u maa Usi ka Arani mara.
29-30 Beniwa ba kua Horiban bwese kɛrin
wirugibu Edəmun temə, Lotani ka Sobali ka
Sibeoni ka Ana ka Disoni ka Esɛɛ ka Disani.
31 Sinam be ba bandu di di Edəmuə Isire-
liba bu sere maa bandu swĩi ben temə, be
wee.
32 Bela, Beorin bii, win wuun yĩsira
Dinaba.
33 Ye Bela u gu ma Yobabu, Serakin bii,
Botisiragii u gəna kəsire kua.
34 Ye Yobabu u gu ma Husamu Temanigii u
gəna kəsire kua.
35 Ye Husamu u gu ma Hadadi, Bedadin
bii u gəna kəsire kua. Wiya u Madianiba go
Məabun baru kpaanə. Win wuuwa Afiti.
36 Ye Hadadi u gu ma Samula Masirekagii
u gəna kəsire kua.
37 Ye Samula u gu ma Səəlu u gəna kəsire
kua. Səəlu wi, u sãawa Rehobətugii. Wuu ge,
ga wãawa daa te ba mɔ̀ Efaratin goorə.
38 Ye Səəlu u gu ma Baali Hanani, Akaborin
bii, u gəna kəsire kua.
39 Ye Baali Hanani u gu ma Hadari
Paugii u gəna kəsire kua. Win kurən
yĩsira Mɛhetabɛli, Matiredin bii, Mɛsaabun
debubu.
40 Be ba maa sãa Esaun bweserun sikadoba
ba ka wãa Edəmuə, be wee, Tinna ka Alifa ka
Yetɛti
41 ka Oholibama ka Ela ka Pinəni
42 ka Kenasi ka Temani ka Mibisaa
43 ka Madiɛli ka Iramu. Tem mi ben
baawure u sina, win yĩsira ba ra ka mu soku.
Be kpuro ba maruraWa saa Esaun min di.

YOSƐFU

Yosɛfu ka win maabu

37

1 Yakəbu u sina Kananin temə mi win
tundo u raa sina.
2 Win bibun gari wee. Ye Yosɛfu u kua wɔ̃ə
wəkura nəəbu ka yiru, u yaa sabenu kparamə
ka win maabu. U ra n wãawa ka win tundo
turosibu, Biliha ka Silipan bibu sannu. Yera
u ra ben tundo dəmɛyɛ daa kɔ̃sa ye win maa
be, ba mɔ̀.
3 N deema Yakəbu wi ba maa mɔ̀ Isireli u
Yosɛfu kĩ n win bii be ba tie kpuro kere, yèn
sɔ̃ təkəru səəra u nùn mara. Ma u nùn tako *
nəni bwese bwesekagia kua.
4 Ye win maaba wa ben tundo u nùn kĩ n
be kpuro kere, yera ba nùn tusiru seewa. Ba
ku ra kpĩ bu ka nùn kĩru gari sɔ̃.
5-7 Sɔ̃ə teeru Yosɛfu u dosa. Yera u win
maabu dosu ge saaria. U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i
swaa dakio n bɛɛ nɛn dosu sɔ̃. Doo bəka sa
bəkumə gberə, yera nɛn doo bəkuru ta seewa
ta yɔ̃ra, ma bɛɛginu na nu tu sikerena nu tu
kpunammɛ.
Ye ba win gari nua yera ba nùn tusiru sosi
8 ba nɛɛ, wuna a tamaa kaa ko bɛsɛn sunə
kpa a n sun kpare?
Ma ba kpam nùn tusa ba sosi win dosu ka
win garin sɔ̃.
9 Yen biru u kpam dosu gagu kua u gu
win maabu saaria u nɛɛ, wee na kpam dosa
na wa sɔ̃ə ka suru ka kperi wəkura tia man
kpunammɛ.
10 U maa gu win tundo sɔ̃əwa. Ma win
tundo u nùn gerusi u nɛɛ, mba wunɛn dosu
genin tubusianu. Nɛ ka wunɛn mɛro ka
wunɛn maabu sa ko na su nun kpunawa?
11 Win maaba ka nùn nisinu nɛni, adama
win tundo u ye kpuro lasabu mɔ̀ win gɔ̃ruə.

Ba Yosɛfu dwa ba ka doona Egibitiə

12 Sɔ̃ə teeru Yosɛfun maaba ka ben tundon
sabenu kəsəru da Sikɛmuə.
13 Ma Isireli u Yosɛfu sɔ̃əwa u nɛɛ, n ṅ
Sikɛmu gia wunɛn maaba kəsəru da? A na n
nun gəri ben mi.
Yosɛfu u nɛɛ, too.
14 Ma Isireli u nɛɛ, a doo a mɛɛri bà n bwãa
do kpa a wa sabenu nù n maa alafia mə, kpa
a wurama a man sɔ̃.
Nge mɛya u ka Yosɛfu gəra Sikɛmuə saa
Heboronin di.
15 Sanam mɛ u sirenɛ gbabu te səə, yera
durə goo u ka nùn yinna u nùn bikia u nɛɛ,
mba a kasu.
16 Yosɛfu u nɛɛ, nɛn maaba na kasu. A gem
mə a man sɔ̃əwə mi ba ben sabenu kparamə.
17 Durə wi, u nɛɛ, ba doona minin di. Domi
na nua ba nɛɛ, bu doona Dotani gia.
Ma Yosɛfu u win maabu naa gira u bu
deema Dotaniə.
18 Ye ba nùn wa sarun di, u sere turi ben
mi, ba wesiana kə bu ka nùn go.
19 Ba sɔ̃ona ba nɛɛ, bɛsɛn dosusugii wee u
sisi.

* **37:3** ***tako*** - Yabe te ba ka yã mini ta sãawa te sina bokon bibu ba ra doke.

20 I de su nùn go tɛ̃ su kpɛ̃ɛ dəkə kpiri ninin
teeru səə, kpa su nɛɛ, yaa kɔ̃sa gaa ya nùn
tema, kpa su wa mɛ win dosu si, su koo ka
koora.
21 Ye Rubɛni u nua mɛ, u kasu u nùn faaba
ko. Ma u nɛɛ, i ku de su nùn go.
22 I nùn kpɛ̃ɛyə dəkə kpiri teni səə gbaburu
mi. Adama i ku nùn nəma doke.
N deema Rubɛni u bwisikumə u nùn wəra
ben nəman di kpa u nùn gəsia ben tundon
mi.
23 Saa ye Yosɛfu u tunuma ben mi, ba nùn
win tako nəni bwese bwesekagia ye potari.
24 Ma ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ dəkə kpiri te səə,
te ta ɲ nim mə.
25 Yen biru ba sina ba dimə. Ye ba nəni
seeya ba tenku wuuru garu wa be ba sãa
Isimɛɛliba ba swĩinɛ ba wee Galadin di ba
ben yooyoosu turare ka gum sawaram ka
tim mɛ ba ra soku miru səbi ba ka dəə Egibiti
gia.
26 Ma Yuda u win maabu ka wənəbu sɔ̃əwa
u nɛɛ, arufaani yerà sa ko wa sà n bɛsɛn wənə
gə sa tii marisi.
27 I na su da su nùn Isimɛɛliba dəre, su ku
nùn nəma doke. U sãawa bɛsɛn yɛm domi
bɛsɛn wənəwa.
Ma ba win gari wura.
28 Ye Isimɛɛli be, be ba sãa Madianin
temgibu, ba sarə, yera Yosɛfun maaba nùn
gawa ba yara dəkə kpiri ten min di ba nùn
Isimɛɛli be dəre ka sii geesun gobi yɛndu, ma
ba ka nùn doona Egibitiə.
29 Ma Rubɛni u wurama dəkə kpiri ten
mi, u deema wee, Yosɛfu kun maa wãa mi.
Yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku
sankiranun sɔ̃.
30 Ma u gəsira u wigibu deema u nɛɛ, bii wi
kun maa wãa mi ni! Nɛn wãaru! Mana kon
du!
31 Sanam mɛya ba boo kinɛru go ma ba
Yosɛfun yaberu sua ba ka tu boo gen yɛm
tɛɛra.
32 Yera ba goo gəra ben tundon mi ka tako
nəni bwese bwesekagia ye, u nùn sɔ̃ u nɛɛ, u
mɛɛrio ye ba wa. Win biin yabera mi? Nge n
ɲ te.
33 Ye u tura mi, Yakəbu u yabe te tuba. Ma
u nɛɛ, nɛn biin yabera mi. Gbeeku yaa ya nùn
kasuka ya tema.
34 Yera u win tiin yaberu nɛnua u karana
ma u saaki sua u deewa nuku sankiranun sɔ̃.
U win biin gəə wooru sina sɔ̃ə dabi dabinu.
35 Win bii tən durəbu ka tən kurəbu kpuro
ba na bu ka nùn nukuru yɛmiasia, adama u
yina u ben goon gari nə. U nɛɛ, u koo win biin
gəə swĩwa sere u ka nùn naamwɛ gəriə. Ma u
gəə wi swĩ n ka tɛ.
36 Saa ye səə, Madiani be, ba tura Egibitiə,
ma ba Yosɛfu Potifaa dore wi u sãa Egibiti
sunən sina kpaa kɔ̃sobun wirugii.

Yuda ka Tamaa

38

1 Yen biru Yuda u win maabu ka wənəbu
deri u da Hiran mi, Adulamuə.
2 Miya u Kananin wəndia bii goo wa wìn
tundo ba mɔ̀ Sua. Ma u nùn sua kurə, ba
mɛnna.
3 Kurə wi, u gura sua u bii tən durə mara,
ma ba bii wi yĩsiru kã Eru.
4 U maa wure u gura sua u bii tən durə
mara, ma ba nùn yĩsiru kã Onani.
5 Ye u Onani sarasia, u kpam wure u gura
sua u bii tən durə mara, ma ba nùn yĩsiru kã
Sela. Saa yè səə kurə wi, u Sela mara, Yuda u
ɲ wãa mi. U da u wãawa Kisibuə.
6 Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kpɛ̃a ma win
tundo u nùn kurə kasua. Kurə win yĩsira
Tamaa.
7 Ye Yinni Gusunə u wa ma Eri u sãa tən
kɔ̃so, ma u dera u gu.
8 Saa ye səəra Yuda u Onani sɔ̃əwa u nɛɛ, a
wunɛn məən kurə suo a yɛnu doke kpa a nùn
bweseru kasua nge mɛ wooda ya gerumə.
9 Onani u wa ma kurə wi, ù n mara, bii
be, ba ɲ ko n sãa wigibu. Yera ù n ka nùn
mɛnnamə u ku ra wure u tii wa kurə wi səə,
u ku ka win məə bibu maruan sɔ̃.
10 Ye Onani u mɔ̀ mi, ya ɲ Yinni Gusunə
dore. Yen sɔ̃na u maa dera u gu.
11 Yera Yuda u Tamaa sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo a
gəminiru di sere nɛn bii Sela ù n kpɛ̃a.
Domi u tii sɔ̃əwa u nɛɛ, Sela ù n kurə wi sua,
u koo ra maa gbi nge win maabu.
Ma Tamaa u doona u da u wãa win tundon
yɛnuə.
12 Sanam dəə sanam wee, Yudan kurə Suan
bii u gu. Ye Yuda u yen gəminiru di u kpa,
win bwɛ̃ra wurama, yera ba da Tinnaə wi
ka win bərə Hira Adulamugii wi. Miya ba
Yudan yãanun sansu bəərimə.
13 Yera goo u da u Tamaa sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
wunɛn dwaa tundo u dəə Tinnaə u ka win
yãanun sansu bəəri.
14 Ye u nua mɛ, yera u win gəmini yãnu
pota, ma u tii sənditia wukiri nge kurə tanə,
u da u sina wuu ge ba mɔ̀ Enaimun kənnəwə
Tinnan swaaə. Domi u wa Sela u kpɛ̃a, ba ɲ
maa nùn wi wɛ̃ durə.
15 Ye Yuda u sarə u nùn wa u sɔ̃ mi, ma u
nùn garisi kurə tanə yèn sɔ̃ u win wuswaa
sənditia wukiri.
16 Ma u susi win bəkuə u ka nùn gari kua u
nɛɛ, su da wunɛn yɛnuə n ka nun kpuna.
Domi u ɲ yɛ̃ win biigii kurəwa. Ma kurə wi,
u nùn wisa u nɛɛ, mba kaa man kɛ̃ à n ka man
kpuna.
17 Ma Yuda u nɛɛ, kon de bu ka nun boo
kpɛmu naawa.
Kurə wi, u nɛɛ, ɲ n mɛn na, a man gãanu
tərubа yiiyo sere à n boo ge mərisiama.

18-19 Yuda u nùn wisa u nɛɛ, mba a kĩ n nun
tərubа yiiya.
Ma u nɛɛ, a man wunɛn taabu ge ga wunɛn
yĩreru mə ka gen wɛ̃ɛ ka dɛka ye a nɛni wɛ̃ɛma.
Yera u ye kpuro kurə wi wɛ̃, ma u da u
ka nùn kpuna. Yen biru kurə wi, u seewa u
doona. U da u sənditia ye wuna ma u maa
win gəmini yãa ni doke. Amɛn biru u deema
wee, u gura mə.
20 Yuda u win bərə Hira Adulamugii wi
gəra u ka boo ge kurə wi daawa, kpa u win
yãa ni u tərubа yii mi mwaama. Adama ye u
tura mi, u ǹ kurə wi wa.
21 Yera u yam min təmbu bikia u nɛɛ, mana
kurə tanə wi u raa wãa Enaimun kənnəwə
swaa səə mini.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, kurə tanə goo sari
mini.
22 Yera u gəsira Yudan mi, u nɛɛ, na ǹ kurə
wi wa. Yam min təmbu ba maa nɛɛ, kurə tanə
goo sari ben wuu mi.
23 Yuda u nɛɛ, ǹ n mɛn na, u nɛnuə, ye u wa
kə. Wee, na ka nun boo kpɛmu ge gəra win
mi, a ǹ maa nùn wa. Yen sɔ̃, su ku de bu sun
yɛ̃ɛ.
24 Suru itan biru ba na ba Yuda sɔ̃əwa ba
nɛɛ, wunɛn biigii kurə Tamaa u kurə tanaru
dimə sere u mam ten gura sua.
Ma Yuda u nɛɛ, bu nùn yaro wuun di bu
dɔ̃ə mɛni.
25 Sanam mɛ ba ka nùn yariə wuun di, yera
u gəra bu Yuda taabu ge ka gen wɛ̃ɛ yi ka dɛka
ye sɔ̃əsi, kpa bu nùn sɔ̃ ma wi u ye kpuro mə,
yɛ̃ron gura u mə.
26 Ye ba ka yãa ni tura, Yuda u nu gia ma u
nɛɛ, kurə wi, u man gem kere, domi na yina
n nùn nɛn bii Sela wɛ̃ durə.
Yen biru Yuda kun maa ka nùn mɛnnare.
27 Sanam mɛ kurə wi, u marubu tura yera
ba wa ma sikabara ba wãa win nukurə.
28 Ye u yiire, yera bii ben turo u nəma
yarama, ma marusio u nəmu ge səə wɛ̃ɛ
wunəmgii gbinisi u nɛɛ, winiwa koo gbi u
yarima.
29 Adama u nəmu ge wesia, ma wi u kun
daa nəma yare mi, u gbia u yarima. Yera
marusio u nɛɛ, anna a ka tii swaa kɛnia mɛ!
Yen sɔ̃na ba nùn yĩsiru kã Perɛsi. Yen
tubusiana, swaa kɛniə.
30 Yen biruwa wi ba wɛ̃ɛ wunəmgii gbinisi
mi, u yarima. Ma ba nùn yĩsiru kã Seraki.

Yosɛfu u wãa Potifaan mi

39

1 Isimɛɛliba ba ka Yosɛfu da Egibitiə. Ma
Potifaa Egibitigii u nùn dwa ben mi. Potifaa
wi, u sãawa Egibiti sunən sina kpaa kɔ̃sobun
wirugii.
2 Yinni Gusunə u wãa ka Yosɛfu, ma u
nùn kua tən barukagii. U wãa win yinni
Egibitigiin yɛnuə.
3 Yinni wi, u wa ma Yinni Gusunə u ka nùn
wãa, ma u maa nùn swaa kusiammɛ yabu
baayere səə ye u mò.
4 Yen sɔ̃, u ka nùn nənu geu mɛɛra u nùn
kua win yɛnun səm kowobu kpuron wirugii,
ma win ye u mə kpuro u nùn nəmu səndia.
5 Saa mìn di u Yosɛfu kua win yɛnun səm
kowobu kpuron wirugii ma u nùn ye u mə
kpuro nəmu səndia, Yinni Gusunə u win
yɛnu ge domaru kua ka ye u mə kpuro yɛnuə
ka gberə.
6 Potifaa wi, u ye u mə kpuro deri Yosɛfun
nəma səə. U ǹ maa yen gaan gari yɛ̃ ma n kun
mə win dĩa ni u koo doke nəəwə baasi.

Yosɛfu ka Potifaan kurə

N wee Yosɛfu durə burəwa. Win wasi ka
win wuswaa girima mə.
7 Yera sɔ̃ə teeru win yinnin kurə u nùn nəni
girari ma u nɛɛ, a de a ka man kpuna.
8 Adama Yosɛfu u yina. U kurə wi sɔ̃əwa u
nɛɛ, n wee, nɛn yinni u ǹ yɛnun gãanun gari
yɛ̃. Win ye u mə kpuro, nɛna u nəmu səndia.
9 U ǹ man dam kere yɛnu ge səə, u ǹ maa
man gãanu yinari ma n kun mə wunɛ təna
yèn sɔ̃ a sãa win kurə. Yera kon gãa ninin
bweseru ko kpa n Gusunə torari?
10 Baadommawa kurə wi, u ra n ka nùn gari
yi mò. Ka mɛ, Yosɛfu u yina u ka nùn kpuna.
U ku ra mam kã ba n wãa sannu.
11 Sɔ̃ə teeru Yosɛfu u dua dirə u ka win
səmburu ko. N deema yɛnu gen tənu goo sari
turuku.
12 Yera kurə wi, u Yosɛfun bekuru nɛnua u
nɛɛ, a ka man kpunə.
Yosɛfu u nùn beku te deria u duka yara
təəwə.
13 Ye kurə wi, u wa ma u nùn beku te deria
u duka yara təəwə,
14 yera u win yɛnugibu soka u nɛɛ, i na i wa.
Heberu wi nɛn durə ka na u sun kam mɛɛra.
U kĩ u ka man kpuna adama na wura kua tãa
tãa.
15 Ye u nua na wura kua mɛ, u man win
bekuru deria u duka yara təəwə.
16 Ma kurə wi, u beku te yii yeru kua sere
win yinni u ka wurama yɛnuə.
17 Sanam mɛ u wurama mi, kurə wi, u nùn
sɔ̃əwa u nɛɛ, yoo Heberu wi a ka sun naawa
mi, u man duwi u ka man sanku.
18 Ye na wura kua, yera u man win bekuru
deria u duka yara təəwə.
19 Ye durə wi, u win kurən gari yi nua, yera
u məru bɛsira.
20 Ma u Yosɛfu sua u doke pirisəm dirə mi
ba ra sunən pirisəmba doke.

Ba Yosɛfu pirisəm kpɛ̃ɛ

Miya u wãa.
21 Adama Yinni Gusunə u wãa ka wi. U
maa nùn domaru kua u dera u kĩi geeru wa
pirisəm kɔ̃sobun wirugiin mi.

22 Ma wirugii wi, u nùn pirisɔm be ba wãa
mi kpuro nɔmu sɔndia. Ye ba koo ko kpuro,
wiya ra yen wooda wɛ̃.
23 Wirugii wi, u ku ra mɛɛri ye Yosɛfu u mɔ̀
domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. Ma u dera
win ye u kua kpuro ya wɛ̃ra.

40

1 Yeba kpuron biru Egibiti sunɔn sɔm
kowobun wirugibu yiru ba nùn torari. Turo
u sãa pɛ̃ɛ kowobun wirugii, turo maa wi u ra
nùn nɔra wɛ̃.
2 Ma u ka be yiru ye mɔru bara.
3 U bu doke pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin dirɔ
mi ba Yosɛfu kɛnua.
4 Pirisɔm kɔ̃sobun wirugii wi, u bu Yosɛfu
nɔmu sɔndia u n bu sɔmburu kuammɛ. Ma
ba sɔ̃ɔ mɛɛru kua pirisɔm diru mi.

Yosɛfu u dosusu tubusia pirisɔm dirɔ

5 Yera wɔ̃kuru garu be yiru ye, ba dosa
pirisɔm diru mi. Ben baawure ka wiguu ka
gen tubusianu nɛnɛm.
6 Ye Yosɛfu u na ben mi bururu u bu mɛɛra,
yera u deema ben nuki sankire.
7 Ma u bu bikia u nɛɛ, amɔna bɛɛn wuswaa
ka burisinɛ mɛ gisɔ.
8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa dosawa. Goo maa
sari wi u koo sun dosu si tubusia.
Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ Gusunɔwa u
ra n gãanu kpuron tubusianu yɛ̃? N n mɛn
na, i man bɛɛn dosu si saario.
9-10 Ma wi u ra Egibiti sunɔ tam nɔra wɛ̃, u
win dosu Yosɛfu saaria u nɛɛ, nɛn dosu sɔɔ
wee, na resɛm dãru wa nɛn wuswaaɔ ta kpia.
Dãa te, ta kãasi ita mɔ. Ma ta wɛ̃su kua ta binu
mara nu ye.
11 N deema na Egibiti sunɔn nɔra nɛni nɛn
nɔmuɔ. Na resɛm ye wɔka na gamɛ nɔra ye
sɔɔ. Ma na ye sua na nùn wɛ̃.
12 Ma Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, dosu gen
tubusianu wee. Kãasi ita ye, sɔ̃ɔ itawa mi.
13 N tie sɔ̃ɔ ita sunɔ u ka nun yara pirisɔm
di kpa u nun wesia wunɛn sɔmburu sɔɔ. Kaa
kpam nùn win nɔra wɛ̃ nge mɛ a ra raa ko
sanam mɛ a sãa win sɔm kowo.
14 Adama a n man yaaye sanam mɛ a doo
nɔɔru wɔri. Na nun kanamɔ, a man durom
kuo a sunɔ nɛn gari sɔ̃ kpa a man yara dii
tenin di.
15 Domi ba man gbɛnawa saa Heberuban
tem di, ba ka man na mini. Yen biru na ṅ maa
gãanu kue ba ka man kpɛ̃ɛma pirisɔm diru
mi.
16 Ye pɛ̃ɛ kowobun wirugii wi, u wa ma
Yosɛfu u wiɔnɔn dosu ge tubusia n dora, yera
u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ, nɛna maa birenu ita
sɔɔwa nì sɔɔ ba ra pɛ̃ɛ doke.
17 Bire te ta wãa wɔllɔ, kira bwese bwe-
sekawa wãa mi, ye ba yeesia pɛ̃ɛ doo sɔɔ. Ma
gunɔsu kira ni dimɔ bire te sɔɔ, nɛn wiru
wɔllɔ.
18 Yosɛfu nùn wisa u nɛɛ, gen tubusianu
wee. Birenu ita ye, sɔ̃ɔ itawa mi.
19 N tie sɔ̃ɔ ita sunɔ u ka wunɛn wiru bura
kpa bu nun sãarusia dãa wɔllɔ, gunɔsu su
wunɛn yaa di.
20 Ye n kua sɔ̃ɔ ita ye, Egibiti sunɔ u win
marubun tɔ̃ɔ bakaru kua. Ma u sɔm kowobu
yiru ye yara pirisɔm di, u bu yɔ̃rasia win sɔm
kowo be ba tien wuswaaɔ.
21 Ma wi u ra nùn nɔra wɛ̃ mi, u nùn wesia
win sɔmburu sɔɔ.
22 Adama ba pɛ̃ɛ kowobun wirugii wi
sãarusia nge mɛ Yosɛfu u raa bu tubusia.
23 Yen biru sunɔn nɔri wɛ̃ɔ wi, u Yosɛfu
duari.

Egibiti sunɔ u dosa

41

1 Wɔ̃ɔ yirun biru Egibiti sunɔn tii u dosa.
Wee u yɔ̃ daru bɔ̃ɔwɔ.
2 Yera naa mɛro burɛ nɔɔba yiru yi yi bɔɔru
yi yarima daarun di yi dimɔ daru bɔ̃ɔwɔ.
3 Ma nɛɛ nɔɔba yiru gɛɛ maa yarima daarun
di yi yi woore yi ṅ waabu wã, yi yɔ̃ra yiɔnɔn
bɔkuɔ daru bɔ̃ɔ mi.
4 Ma yi nɛɛ burɛ yi yi bɔɔru mwɛ. Ma u dom
yanda.
5 U kpam dweeya ma u dosa nɔn mɛɛruse.
Wee, doo gãa teeru sɔɔ, u doo wii geenu
nɔɔba yiru wa ni nu bɛm mɔ swɛɛ swɛɛ.
6 Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa
yara niɔnɔn temɔ, ni nu sakosu sãa nu gbere
sɔ̃ɔ ka woon sɔ̃.
7 Doo wii sako si, su doo wii geenu mwɛ
mwɛ. Ma u dom yanda u deema u dosawa.
8 Ye n kua bururu win bwɛ̃ra kun kpunɛ.
U sɔrobu ka bwisigibu kpuro soka be ba wãa
Egibitiɔ. U bu win dosu si kpuro saaria.
Adama baa ben turo kun kpĩa u nùn dosu si
tubusie.
9 Saa ye sɔɔra win nɔri wɛ̃ɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, gisɔra na yaaya ma na tora.
10 Sanam mɛ a mɔru kua ka bɛsɛ wunɛn
sɔm kowobu, ma a dera ba sun kpɛ̃ɛ nɛ ka pɛ̃ɛ
kowobun wirugii pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin
dirɔ,
11 bɛsɛ yiru ye, sa dosa wɔ̃ku teeru. Ma
bɛsɛn baawure u win dosun tubusianu nua
nge mɛ u dosa.
12 N deema bɛsɛ ka Heberu bii goowa sa
wãa mi, wi u sãa pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin
yoo. Ye sa nùn bɛsɛn dosu si saaria, yera u
sun si tubusia.
13 Ma n kua nge mɛ u baawure tubusia. A
man wesia nɛn sɔmburu sɔɔ, ma a dera ba pɛ̃ɛ
kowobun wirugii wi sãarusia.

Yosɛfu u Egibiti sunɔn dosusu tubusia

14 Ye Egibiti sunɔ u nua mɛ, u Yosɛfu
sokusia. Mii mii ba nùn yarama pirisɔm
dirun di, u win toburu kɔna ka win baa

sansu u yãnu kɔsa, ma u seewa u da sunɔ win mi.

15 Sunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na dosa. Goo kun kpĩa u man dosu ge tubusie. Na maa nua a ra dosu tubusie bà n nun gu sɔ̃ɔwa.

16 Ma Yosɛfu u nùn wisa u nɛɛ, n ǹ nɛ, Gusunɔwa u koo nun ge tubusia n dora.

17 Ma sunɔ u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ na yɔ̃ daru bɔ̃ɔwɔ.

18 Yera naa mɛro burɛ nɔɔba yiru yi yi bɔɔru yi yarima daarun di yi dimɔ daru bɔ̃ɔwɔ.

19 Ma nɛɛ nɔɔba yiru gɛɛ maa yarima daarun di yi yi woore yi ǹ waabu wã. Na ǹ naa kɔ̃simii nin bweseru waare Egibitin tem kpuro sɔɔ.

20 Nɛɛ yi, yi nɛɛ gbiikii nɔɔba yiru yi yi bɔɔru mi mwɛ.

21 Adama ye yi yi mwɛ mɛ, a ǹ kaa n mam yɛ̃ nge yi gãanu mwɛ. Domi mɛ yi woore yellun di, mɛya yi woore mi. Ma na dom yanda.

22 Yen biru na kpam dosa na doo gãa teeru sɔɔ doo wii geenu nɔɔba yiru wa ni nu bɛm mɔ swɛɛ swɛɛ.

23 Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa yara niɔnɔn temɔ ni nu sakosu sãa nu gbere sɔ̃ɔ ka woon sɔ̃.

24 Doo wii sako si, su doo wii gee ni mwɛ mwɛ. Na dosu ge nɛn sɔrobu saaria adama ben goo kun man gu tubusie.

25 Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gãa teena a dosa. Gusunɔwa u nun sɔ̃ɔsi ye u koo ko.

26 Naa mɛro burɛ nɔɔba yiru ye, ka doo wii geenu nɔɔba yiru ye, wɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa. Ye kpuro ya sãawa dosu teu.

27 Nɛɛ nɔɔba yiru yi yi woore yi ǹ waabu wã mi, yi yi yara yiɔnɔn biruɔ, ka doo wii sakosu nɔɔba yiru si su gbere sɔ̃ɔ ka woon sɔ̃ mi, nu sãawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru yè sɔɔ gɔ̃ɔra ko n wãa.

28 Gusunɔwa nun sɔ̃ɔsi ye u koo ko nge mɛ na raa nun sɔ̃ɔwa, sunɔ.

29 N wee, wɔ̃ɔ nɔɔba yiru sɔɔ, debura ko n wãa Egibitin tem kpuro sɔɔ.

30-31 Adama yen biru gɔ̃ɔra koo tem mɛ kpuro wɔri wɔ̃ɔ nɔɔba yiru kpa tu kpɛ̃a gem ka tia sere ba ǹ koo maa debu ten yira wa.

32 Ye a ka dosu ge kua nɔn mɛɛru, Gusunɔ u kĩ a n yɛ̃ ma ya koo kooraWa ya ǹ maa tɛɛmɔ.

33 Tɛ̃, sunɔ, n weenɛ a bwisigii goo kasu wi u lasabu mɔ, kpa a nùn ko Egibitin wirugii.

34 Kpa a maa tɔmbu gabu wuna be ba koo deburun saan dĩanu kpuro bɔnu ko suba nɔɔbu kpa bu nin sube teeru mwa baawuren mi.

35 Kpa bu dĩa ni kpuro mɛnna ka wunɛn yiiko bu doo bɔkunu bere biranu sɔɔ wuu baageren sɔ̃ kpa ba n nu kɔ̃su.

36 Niya nu ko n berua tɔmbun sɔ̃ ba n ka gɔ̃ɔrun wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye mara ye ya wee tem mɛ sɔɔ, kpa tu ku raa ka tɔmbu kpuro go.

Ba Yosɛfu kua Egibitin wirugii

37 Ma Yosɛfun gari yi, yi Egibiti sunɔ dore ka win sina asakpɔbu kpuro.

38 Yera u bu bikia u nɛɛ, mana sa ko maa tɔnu wa wi u Gusunɔn Hunde mɔ nge wini.

39 Ma u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ Gusunɔ u nun ye kpuro sɔ̃ɔsi, goo maa sari wi u bwisi ka lasabu mɔ nge wunɛ.

40 Kon nun ko nɛn yɛnu yɛ̃ro. Nɛn tɔmbu kpuro ba koo wunɛn gari mɛm nɔɔwa. Nɛn sina gɔna tɔnawa ko na n ka nun kere.

41 U maa nɛɛ, wee, na nun kua Egibitin tem kpuron wirugii.

42 Yera u win taabu ge ga win yĩreru mɔ pota win nɔmun di u Yosɛfu dokea win nɔmuɔ. Ma u nùn yãa buranu sebusia. Yen biru u nùn yɔni wuragii dokea wĩirɔ.

43 Ma u dera ba nùn yɔɔsia kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe ya wigia swĩi. Gaba nùn gbiiye ba mɔ̀, i yiiro i yiiro. Nge mɛya Egibiti sunɔ u ka Yosɛfu kua tem mɛ kpuron wirugii.

44 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ Egibiti sunɔ, nɛna na gerua, Egibitin tem kpuro sɔɔ, goo kun kpɛ̃ u gãanu ko ma n kun mɔ ka wunɛn wooda.

45-46 Ma u Yosɛfu yĩsiru kã Safenati Paniaki te ta sãa be Egibitigibun yĩsiru. Ma u nùn Potiferan bii Asinati kã kurɔ. Potifera wi, u sãawa wuu ge ba mɔ̀ Onin yãku kowo. Yosɛfu u mɔwa wɔ̃ɔ tɛna sanam mɛ Egibiti sunɔ u nùn kua wirugii.

Ma Yosɛfu u doona u da u Egibitin tem kpuro bera.

47 Deburun wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, tem mu dĩanu kua gem gem.

48 Yera Yosɛfu u wuu baageren gbean dĩanu mɛnna wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, u nu berua wuu gen biranu sɔɔ.

49 Dĩa ni u mɛnna mi, nin kpãara banda sere ba ǹ kpɛ̃ bu nin geeru gia. Nu sãawa nge yani sɛɛri.

50 Gɔ̃ɔ ten saa yu sere na, Asinati, Potiferan bii u Yosɛfu bii tɔn durɔbu yiru marua.

51 Yen gbiikoowa Yosɛfu u yĩsiru kã Manase, u nɛɛ, domi Gusunɔ u dera na nɛn wahala kpuro duari ka maa nɛn baan yɛnu kpuro.

52 Ma u yiruse yĩsiru kã Efaraimu, u nɛɛ, domi Gusunɔ u dera na mara tem mi na nɔni swãaru wa.

53 Sanam dɔɔ sanam wee, debu baka ten wɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen baa doona Egibitin temɔ.

54 Ma wɔ̃ɔ nɔɔba yiru gɔ̃ɔrugia ya tunuma nge mɛ Yosɛfu u raa gerua. Gɔ̃ɔ te, ta tem baama kpuro nɛnua, ma n kun mɔ Egibitin tem tɔna sɔɔ mi dĩanu wãa.

55 Adama ye gɔ̃ɔra ra dua mi, tɔmba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ bu ka dĩanu wan sɔ̃. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu doo Yosɛfun mi, kpa bu ko ye u koo bu sɔ̃.

56 Ye Yosɛfu u wa gɔ̃ɔra tem mɛ kpuro
nɛnua, yera u bira ni kpuro wukia u tɔmbu
dĩanu dɔremɔ. Gɔ̃ɔ te, ta kpɛ̃amɔ.
57 Ma tɔmba naamɔ Egibitiɔ tem kpuron di
bu ka dĩanu dwe Yosɛfun mi, domi gɔ̃ɔ te, ta
tem kpuro nɛni gem gem.

Yosɛfun maaba dĩanu dwebu da Egibitiɔ

42

1 Ye Yakɔbu u nua dĩanu wãa Egibitiɔ, yera
u win bibu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i mɛɛrinɛ
i ɲ gãanu mɔ̀.
2 Na nua ma Egibitiɔ dĩanu wãa. N n mɛn
na, i seewo i da i sun nu dwiama kpa su wa
sa n ka wãa.
3 Ma Yosɛfun maabu wɔkuru ba seewa ba
da Egibitiɔ bu ka dĩanu dwe.
4 Adama Yakɔbu kun wure Yosɛfun wɔnɔ
Bɛnyamɛɛ u ka bu da domi u nɛɛ, wahala gaa
ya koo ra nùn deema.
5 Ma ba dĩa ni dwem da Egibitiɔ ka
Kananiba gabu. Domi gɔ̃ɔra wãa Kananin
tem kpuro sɔɔ.

Yosɛfu u win maabu buku buku kua

6 Saa ye sɔɔ, Yosɛfuwa u Egibitin tem
kparamɔ. Wiya u tem min tɔmbu dĩanu
dɔrasiamɔ. Ye win maa be, ba tura mi, ba nùn
yiira ba wiru tem girari.
7 Ye u bu wa u bu gia, adama u kua nge u
ɲ bu yɛ̃. Ma u bu gerusi ka dam u nɛɛ, man
diya i na.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, saa Kananin tem diya
sa na su ka dĩanu dwe.
8 Adama ka mɛ, ba ɲ nùn tuba.
9 Saa yera u yaaya dosu ge u raa kua ben sɔ̃.
Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nawa i ka bɛsɛn tem
saria mɛɛri kpa i wa mi sa dam kɔmiɛ.
10 Ba nùn wisa ba nɛɛ, aawo, yinni, sa nawa
su ka dĩanu dwe.
11 Tɔn turowa u bɛsɛ kpuro mara. Gema sa
gerumɔ, sa ɲ sãa be ba tem saria mɛɛrim na.
12 Adama Yosɛfu u bu wisa u nɛɛ, weesa, i
nawa i ka wa mi sa dam kɔmiɛ.
13 Ba kpam nùn wisa ba nɛɛ, yinni, sa sãawa
bɛsɛ tɔnu wɔkura yiru. Tɔn turowa u sun
mara Kananin temɔ. Bɛsɛn wi u piiburu bo,
wiya sa deri yɛnuɔ ka bɛsɛn tundo, ma turo
u sariru kua.
14 Yosɛfu kpam bu wisa u nɛɛ, weesa i mɔ̀.
I nawa i ka bɛsɛn tem saria mɛɛri.
15 Wee nge mɛ kon ka bɛɛn laakari mɛɛri. I
kun ka bɛɛn wɔnɔ wi u wãa yɛnuɔ mi nɛ, sere
ka Egibiti sunɔn yĩsiru i ɲ yariɔ minin di.
16 Yen sɔ̃, i bɛɛn turo gɔrio u da u ka nùn
na. Bɛɛ be i tie, bu bɛɛ doke pirisɔm dirɔ. Saa
ye sɔɔra sa ko wa ɲ n gem na i gerumɔ. Ma n
kun mɛ, sere ka Egibiti sunɔn yĩsiru, i nawa i
ka tem saria mɛɛri.
17 Ma u bu kɛnusi pirisɔm dirɔ sɔ̃ɔ ita.

18 Sɔ̃ɔ itase tera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
Gusunɔ nasie. Yen sɔ̃, i koowo mɛni kpa i wa
i n ka wãa.
19 I n sãan na tɔn geobu, i bɛɛn turo derio
diru mini. Bɛɛ be i tie kpa i ka bɛɛn tɔmbu
dĩanu daawa gɔ̃ɔ ten sɔ̃.
20 Kpa i ka man bɛɛn wɔnɔ dãako wi naawa.
Saa yera kon gia ma gema i gerumɔ, kpa su
bɛɛ deri i n wãa.
Ba wura mɛ,
21 ma ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ, kɔ̃sa ye sa bɛsɛn wɔnɔ
Yosɛfu kua yera ya sun kɔsiemɔ tɛ̃, domi sa
win nuku sankiranu wa. Ye u sun suuru
kana sa ɲ wure.
22 Rubɛni u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ daa bɛɛ
sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku bii wi kɔ̃sa gaa kua? Adama
i ɲ nɛn gari wure. Wee, tɛ̃ Gusunɔ u sun win
yɛm bikiamɔ.
23 Sanam mɛ ba gari yi mɔ̀, ba ɲ yɛ̃ Yosɛfu u
ben barum nɔɔmɔ. Domi goowa u ra bu gari
tusie.
24 Ma Yosɛfu u bu dɛsirari gina u da u swĩ.

Yosɛfun maaba gɔsira Kananin temɔ

Yen biru u wura u ka bu gari kua. Ma u be
sɔɔ Simɛɔ gɔsa u dera ba ka nùn yɔni bɔkua be
kpuron nɔni biru.
25 Yen biru u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
ben saakiba sɔɔ dĩanu yibio kpa bu ben
baawuren gobi wesia win saaki sɔɔ, kpa bu
be dĩanu kusenu kua ni ba koo di swaa sɔɔ.
Ma ba kua mɛ.
26 Ma ba ben dĩa ni kɛtɛkunu sɔbi ba doona.
27 Swaa sɔɔ mi ba wɛ̃re, yera ben turo u
win saaki kusia u ka win kɛtɛku dĩanu kɛ̃. Ma
u deema gobi wee saaki ye sɔɔ.
28 Ma u be ba tie sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba man nɛn
gobi wesia. Yi wee nɛn saakiɔ.
Yera ba nanda ba geruna ba nɛɛ, mba
Gusunɔ u sun kua yeni.
29 Ma ba wure ba swaa wɔri ba tura ben
tundon mi Kananin temɔ. Ba nùn sɔ̃ɔwa
kpuro ye n bu deema.
30 Ba nɛɛ, durɔ wi u sãa Egibitigibun
wirugii u sun gerusi u nɛɛ, sa nawa su ka ben
tem saria mɛɛri.
31 Ma sa nùn wisa sa nɛɛ, sa sãawa tɔn
geobu. Sa ɲ nɛ su ka ben tem saria mɛɛri.
32 Sa kpam nùn sɔ̃ɔwa sa nɛɛ, sa sãawa
tɔn turon bibu, bɛsɛ wɔkura yiruwa a mara.
Bɛsɛn turo sariru kua. Wi u piiburu bo, u
maa wãa yɛnuɔ ka wunɛ.
33 Yera u sun wisa u nɛɛ, su nùn bɛsɛn turo
derio. Bɛsɛ be sa tie, kpa su ka bɛsɛn tɔmbu
dĩanu naawa ni nu koo bu turi gɔ̃ɔ ten sɔ̃,
34 kpa su ka nùn bɛsɛn wɔnɔ wi u wãa
yɛnuɔ mi naawa. Nge mɛya u koo be ka gia
ma sa sãa tɔn geobu, sa ɲ weesu mɔ̀, sa ɲ maa
sãa be ba ben tem saria mɛɛrim na. Kpa u sun
bɛsɛn turo wi wesia. Mɛya u koo be maa de
su tenkuru ko ben tem mi.

35 Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera ben baawure u win saaki kusia. Be ka ben tundo ba wa wee, ben baawuren gobi yi u kɔsia yi wãa win saakiɔ. Ma bɛrum be kpuro mwa.
36 Yera Yakɔbu u nɛɛ, i ko de n nɛn bibu kpuro biawa. Domi wee, Yosɛfu u sariru kua, na maa Simɛɔ bia, tẽ i kĩ i Bɛnyamɛɛ sua. Ye kpuro nɛ sɔɔra ya wɔrimɔ.
37 Rubɛni u ben tundo wisa u nɛɛ, a gesi man Bɛnyamɛɛ nɔmu sɔndio. Nà kun ka nùn wuramɛ, nɛn bibu yiru wee, a bu goowo.
38 Yakɔbu u bu wisa u nɛɛ, nɛn bii u ṅ ka bɛɛ dɔɔ. Domi win mɔɔ u gu, wi turowa u man tie. Yen sõ, wahala gaa yà n seewa ya nùn deema gbaburu sɔɔ, nuku sankiraru ta koo ra man go, domi na tɔkɔ kua.

Yosɛfun maabu ba ka Bɛnyamɛɛ da Egibitiɔ

43

1 Sanam dɔɔ sanam wee, gɔ̃ɔra dam mɔ̀ Kananin temɔ ta dɔɔ.
2 Ye Yakɔbu ka win bibu ba dĩa ni di ba kpa, ni ba raa dweema Egibitin di mi, yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i maa wuro Egibiti mi, i sun dĩanu fiiko dwiama.
3 Yuda u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Egibitin wirugii wi, u sun sɔ̃ɔwa u sirewa u nɛɛ, su ku na win wuswaaɔ ma sa ṅ bɛsɛn wɔnɔ Bɛnyamɛɛ nɛni.
4 N n mɛn na, à n wura u sun swĩi, sa ko da su nun dĩanu dwiama.
5 À n maa yina, sa ṅ dɔɔ. Domi durɔ wi, u nɛɛ, su ku ra nɛ win wuswaaɔ ma n kun ka bɛsɛn wɔnɔ wi.
6 Ma Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari kɔ̃si yiren bwesera i man kua mɛ, ye i nɛɛ, i maa wɔnɔ mɔ u bɛɛ tie.
7 Ba nùn wisa ba nɛɛ, durɔ wi, u sun bikia u sirewa u nɛɛ, amɔna sa sãa. Wara sun mara. Bɛsɛn tundo u wãa hunde sɔɔ? Sa maa wɔnɔ goo mɔ? Ma sa nùn wisa ye u sun bikia kpuro. Amɔna sa ko n ka yɛ̃ ma u koo nɛɛwa su ka bɛsɛn wɔnɔ na.
8 Yuda u win tundo Isireli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de bɛsɛn wɔnɔ wi, u ka man da kpa su doona kpa bɛsɛ kpuro su ku ra gbi, bɛsɛ ka wunɛ ka bɛsɛn bibu.
9 Ye n nùn deema kpuro nɛna kon ye sɔbe kpa na n sãa taaregii wunɛn mi, nà kun ka nùn wuramɛ.
10 Wunɛn tii a wa saa mìn di sa gari yi mɔ̀, sà n dɔɔn na, sa n gɔsiramɛ nɔn mɛɛruse.
11 Isireli u gerua u nɛɛ, ṅ n mɛn na, yà n kua tilasi, i gãa buranu suo ni nu sãa bɛsɛn tem miginu ni nu ṅ wãa Egibitiɔ i ka durɔ wi daawa, nge gum sawaram ka tim fiiko ka turare fiiko ka dãa marum fiiko ka tii bi ba ra soku miru.
12 Kpa i n gobi nɛni nge mɛ i raa ka dan nɔn yiru. I n tura mi, kpa i bu yiɔnɔ wesia yi sa deema bɛɛn saakiba sɔɔ. À ku tuba, ba yi duariwa.
13 Yen biru i bɛɛn wɔnɔ wi suo kpa i da.
14 Gusunɔ Dam kpurogii u koo de durɔ wi, u bɛɛn wɔnwɔndu wa kpa u de i wurama ka Simɛɔ ka Bɛnyamɛɛ. Nà n kon maa bibu bian na, to, kpa n bia.

Yosɛfu u ka win maabu gari mɔ̀

15 Ma bii be, ba kɛ̃ɛ ni sua ka gobi yi ba raa ka dan nɔn yiru ka Bɛnyamɛɛ sannu. Ma ba seewa ba swaa wɔri ba da Egibitiɔ. Ye ba tura mi, ba da Yosɛfun mi.
16 Sanam mɛ Yosɛfu u bu wa ka Bɛnyamɛɛ sannu, u win sɔm kowobun wirugii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be duusio nɛn dirɔ. Yen biru a doo a yaa go. Domi sanna sa ko di sɔ̃ɔ sɔɔ ge nɛ ka be.
17 Ma sɔm kowo wi, u kua nge mɛ Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa. U ka bu da diru mi.
18 Ye ba wãa diru mi, yera bɛrum bu mwa ba tii sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, gobi yi ba wesia bɛsɛn saakiba sɔɔ, yin sɔ̃na ba ka sun na mini, kpa bu sun mwa ka dam ka bɛsɛn kɛtɛkunu, kpa su ko ben yobu.
19 Yera saa Yosɛfun dii kɔnnɔn di ba sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
20 yinni, a sun suuru kuo. Ye sa gbia sa na mini sa dĩanu dwa,
21 saa ye sa ka nu dɔɔ yɛnuɔ, sa yɔ̃ra swaaɔ su ka wɛ̃ra. Yera sa bɛsɛn saakiba kusia ma sa deema gobi yi sa kɔsia kpuro wee, yi wãa bɛsɛn baawuren saaki sɔɔ. Yi wee, sa ka wurama.
22 Domi sa ṅ yɛ̃ wi u yi wesia bɛsɛn saakiba sɔɔ. Mɛya sa maa ka gobi na su ka wure su dĩanu dwe.
23 Sɔm kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, i ku nanda, i ku wurura. Gusunɔ, bɛɛn baaban Yinniwa u bɛɛ yi kã. Na raa bɛɛn gobi yi mwa.

Yen biru u bu Simɛɔ yarama.

24 Ma u bu duusia Yosɛfun yɛnuɔ u dera ba ben kɔ̃ri kpakia, u maa ben kɛtɛkunu taka wɛ̃.
25 Ma Yosɛfun maa be, ba ben kɛ̃nu sɔɔru mɔ̀ sere u ka tunuma sɔ̃ɔ sɔɔ, domi ba nua ma sanna ba koo di ka wi.
26 Ye Yosɛfu u tunuma yera ba da ba yiira ba nùn kɛ̃ɛ ni wɛ̃.
27 Ma u ben alafia bikia u nɛɛ, bɛɛn durɔ tɔkɔ wìn gari i gerua mi, u bwãa do? U wãa hunde sɔɔ sere ka tɛ̃?
28 Ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn tundo, wunɛn bɔ̃ɔ u wãa hunde sɔɔ, u bwãa do.

Ma ba kpam nùn yiira.

29 Ye Yosɛfu u nɔni seeya u win wɔnɔ Bɛnyamɛɛ wa, yera u bikia u nɛɛ, bɛɛn wɔnɔ wìn gari i man sɔ̃ɔwa mi, wiya mini?

Ma u Bɛnyamɛɛ domaru kua u nɛɛ, Gusunɔ u nun durom kua nɛn bii.

30 Ma u seewa fia u bu deri u da u swĩ dii sɔɔwɔ, domi win wɔnɔn kĩra nùn nɛnua too too.

31 Ye u swĩ u kpa, u wuba ma u yarima. Ka mɛ, u maa tii dam kãawa u ku ka swĩ ben wuswaaɔ. Ma u wooda wɛ̃ bu ka dĩa ni na.
32 Ma u sina nɛnɛm, win maabu ka wɔnɔ maa nɛnɛm, Egibitigii be ba ra maa ka nùn di, be maa nɛnɛm. Domi Egibitigibu ba ku ra kã bu ka Heberuba di sannu yèn sɔ̃ ba bu garisi disigibu.
33 Yosɛfu u win maa be sinasia nge mɛ ba ka kerane saa gbiikoon di sere ka dãakowɔ. Ma ba mɛɛrina ka biti ye u ka bu sinasia.
34 Ma ba bu dĩa ni wɛ̃ɛmɔ ni nu wãa Yosɛfun tabulu wɔllɔ, adama Bɛnyamɛɛginu nu sãawa beginun nɔn nɔɔbu. Ma ba di ba nɔra ba nuku dobu kua.

Yosɛfu u win maabu yina bɛria ka win nɔra

44

1 Yosɛfu u win yɛnun sɔm kowobun wirugii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn ben saakiba yibio nge mɛ ben baawure u koo kpĩ u sɔbe, kpa a ben baawuren gobi wesia win saakiɔ.
2 Kpa a nɛn nɔra ye ba kua ka sii geesu doke ben yãkabun saakiɔ ka sere maa win dĩanun gobi.
Sɔm kowo wi, u kua kpuro nge mɛ Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa.
3 Bururu yam sãreru ba bu kara ba doona ka ben kɛtɛkunu.
4 Ye ba swaa wɔri n ɲ̀ tɛ, yera Yosɛfu u win sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be naa swĩiyɔ kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, mban sɔ̃na ba bu gea kua ma ba kɔ̃sa wesia.
5 Ba ɲ̀ yɛ̃ ma nɔra yera nɛ wunɛn yinni na ra ka tam nɔ, kpa n ka wa ye ya wee sia? Mban sɔ̃na ba kɔ̃sa yenin bweseru kua.
6 Ma sɔm kowo wi, u bu naa swĩi. Ye u bu naamwɛ, u bu gari yi sɔ̃ɔwa.
7 Ba nùn wisa ba nɛɛ, mban sɔ̃na a gari yinin bweseru gerua. Sere ka Gusunɔ wi sa sãamɔn yĩsiru, sa ɲ̀ yenin bweseru kue.
8 Bɛsɛ be sa ka nun gobi yi a duari bɛsɛn saakiba sɔɔ naawa saa Kananin di, bɛsɛra sa ko maa sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura gbɛni wunɛn yinnin dirun di?
9 Yen sɔ̃, wìn mi a nɔra ye wa, yɛ̃ro u gbi, kpa bɛsɛ be sa tie, su ko wunɛn yobu.
10 Ma sɔm kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, ya wã ye i gerua. Adama wìn mi na nɔra ye wa, wi turowa u koo ko nɛn yoo. Bɛɛ be i tie, kpa i doona.
11 Ma ben baawure u win saaki yi temɔ ka sɛndaru u kusia.
12 Ma sɔm kowo wi, u na u saaki be mɛɛra mɛɛra saa bukurogian min di n ka girari ben yãkabugiaɔ. Ma u nɔra ye wa Bɛnyamɛɛn saakiɔ.
13 Ma ba ben tiin yabenu nɛnua ba kasuka nuku sankiranun sɔ̃. Yera ba maa ben kɛtɛkunu sɔmunu sɔbi ba wura wuuɔ.

Yuda u suuru kanamɔ Bɛnyamɛɛn sɔ̃

14 Yuda ka wigibu ba tunuma Yosɛfun yɛnuɔ ba deema u ɲ̀ gina yara. Ma ba yiira win wuswaaɔ.
15 Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban bwesera i kua mɛ. I ɲ̀ yɛ̃ ma tɔnu nge nɛ u koo kpĩ u wa ye ya wee sia?
16 Ma Yuda nùn wisa u nɛɛ, yinni, yen yerà kon maa gere su ka yari taarɛn di. Domi Gusunɔ u sun wa ma sa sãa taarɛgibu. Tɛ̃ a sun mɔɔ su ko wunɛn yobu, bɛsɛ ka wìn mi ba nɔra ye wa.
17 Yera Yosɛfu u nɛɛ, su ku wa mɛ bu nɛɛ, nɛna na yen bweseru kua. Adama wìn mi ba nɔra ye wa, wiya u koo ko nɛn yoo. N n mɛn na, bɛɛ be i tie, i gɔsiro yɛnuɔ ka bɔri yɛndu i bɛɛn tundo deema.
18 Ma Yuda u maa Yosɛfu susi u nɛɛ, a suuru koowo yinni, nà n maa gãanu gerua, a ku mɔru ko, domi a sãawa nge Egibitin sunɔ.
19 Yinni, wuna a sun bikia a nɛɛ, sa tundo mɔ? Sa wɔnɔ mɔ?
20 Ma sa nun wisa sa nɛɛ, sa tundo mɔ u tɔkɔ kua, ka wɔnɔ turo wi ba mara tɔkɔru sɔɔ. Bii win mɔɔ u gu, wi turowa u tie win mɛron bera gia. Bɛsɛn tundo wi, u maa nùn kĩ too.
21 Ye sa yeni gerua, yinni, ma a nɛɛ, su ka nùn na wunɛn mi, a nùn wa ka nɔni.
22 Ma sa wisa sa nɛɛ, n ɲ̀ koorɔ bii wi, u bɛsɛn tundo deri, domi ù n nùn deri, tundo wi, u koo gbi.
23 Ma a sun sɔ̃ɔwa a nɛɛ, sà kun ka nùn sisi, su ku ra nɛ wunɛn mi.
24 Saa ye sa tura bɛsɛn tundon mi, sa wunɛn gari yi nùn sɔ̃ɔwa.
25 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru ma u nɛɛ, su gɔsirama mini su ka maa nùn dĩanu dwia fiiko.
26 Yera sa nùn wisa sa nɛɛ, sa ɲ̀ dɔɔ ma n kun mɔ ka bɛsɛn wɔnɔ sannu, domi sa ɲ̀ kpɛ̃ su na wunɛn wuswaaɔ n kun ka wi.
27 Ma bɛsɛn tundo u sun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa yɛ̃ ma bibu yiruwa win kurɔ Rasɛli u nùn marua.
28 Ben turo u yara yɛnun di, u ɲ̀ maa nùn wa sere ka gisɔ. U yĩiyɔ ma gbeeku yaa ya nùn sɛ̃re ya kasuka.
29 Yen sɔ̃, sà n maa nùn yiruse wi suari, ù n nua wahala gaa ya nùn deema, nuku sankiranu koo be nùn go, domi u tɔkɔ kua.
30-31 Yen sɔ̃ tɛ̃, yinni, nà n wura bɛsɛn tundon mi, bii wi sari, sa ko de durɔ tɔkɔ te, tu gbi ka nuku sankiranu bii win kĩrun sɔ̃.
32 Yen biru nɛ wi na gari mɔ̀ mini, nɛna na tii bii wi sɔbi, domi na nɛɛ, nà kun ka nùn wurame, n kua nɛn sɔmunu sere ka baadommaɔ.
33 Yen sɔ̃ tɛ̃, na nun kanamɔ a man koowo yoo bii win ayerɔ, kpa wi ka be ba tie bu gɔsira yɛnuɔ.
34 Domi na ɲ̀ yɛ̃ amɔna kon bɛsɛn tundo tusia nà n sĩa bii wi sari. Gusunɔ u ku de nɛn nɔni yi wa kɔ̃sa ye ya koo durɔ tɔkɔ te deema.

Yosɛfu u tii win maabu tusia

45

1 Yosɛfu u den kpana u tii nɛnɛ Egibitigii be ba wãa mi kpuron wuswaaɔ. Yera u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu yario min di.

Ma be kpuro ba yara ba bu deri wi ka win maabu u ka tii bu tusia.

2 U wura kua sere Egibitigii be ba wãa turuku mi, ba ye nua, ma ba ye sunɔn yɛnugibu sɔ̃ɔwa.

3 Yosɛfu u win maabu ka wɔnɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna Yosɛfu. Bɛsɛn baaba u wãa hunde sɔɔ?

Adama ba kpana bu nùn wisi domi bɛrum bu mwa win wuswaaɔ.

4 Ma u nɛɛ, i suuru koowo i susima nɛn bɔkuɔ.

Ye ba nùn susi, yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛn wɔnɔ Yosɛfu wi i dɔra ba ka na Egibiti mini.

5 Tɛ̃, i ku nuki sankira, i ku maa taarɛ wɛ̃ɛna ye i ka man dɔra. Domi Gusunɔwa u dera na na mini n ka bɛɛ faaba ko.

6 Wee, gɔ̃ɔ ten wɔ̃ɔ yirusewa sa dɔɔ mini. N maa tie wɔ̃ɔ nɔɔbu yè sɔɔ goo kun kpɛ̃ u duure u sere gɛ̃.

7 Gusunɔn sinara na ka na tem mini n ka bɛɛ dĩanu berua kpa n bɛɛ yara gɔ̃ɔ ten di n bɛɛn bweseru faaba ko.

8 N ɲ̀ bɛɛ i dera na na mini. Gusunɔwa u dera na na, ma u man kua Egibiti sunɔn yɛnu yɛ̃ro ka win ye u mɔ kpuron wirugii ka sere maa tem mɛn wirugii.

9 Yen sɔ̃, i gɔsiro fuuku bɛsɛn tundon mi, i nùn sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ win bii Yosɛfu na gerua, Gusunɔ u man kua Egibitin tem wirugii, u de u na fuuku.

10 U n na kon de u sina Gosɛniɔ kpa u n wãa nɛn bɔkuɔ, wi ka win bibu ka win debuminu ka win yãanu ka win kɛtɛba ka win ye u mɔ kpuro gesi.

11 Yèn bukata u mɔ kpuro kon nùn wɛ̃, domi gɔ̃ɔra maa tie wɔ̃ɔ nɔɔbu. U n wãa nɛn bɔkuɔ, gɔ̃ɔ te, ta ɲ̀ maa bu goomɔ ka win yɛnugibu ka win ye u mɔ kpuro.

12 Bɛɛ kpuro ka wunɛn tii Bɛnyamɛɛ, i wa ka nɔni ma nɛna Yosɛfu, nɛ wi na ka bɛɛ gari mɔ̀ mini.

13 N n mɛn na, i doo i bɛsɛn tundo sɔ̃ nge mɛ nɛn yiiko ya nɛ Egibitiɔ ka ye i wa mini kpuro. I doo fuuku i nùn tama.

14 Yen biru Yosɛfu u win wɔnɔ Bɛnyamɛɛ nɛnua u bɔkasi wĩirɔ, ma u swĩ. Bɛnyamɛɛn tii u maa swĩ mi ba bɔkasinɛ.

15 Ye u Bɛnyamɛɛ yɔ̃su, yera u win maa ben baawure bɔkasi u sɔ̃su u ka swĩisimɔ. Yen biruwa ba ka nùn gari kua.

Egibiti sunɔ u Yakɔbu sokusia u na Egibitiɔ

16 Ye Egibiti sunɔn yɛnugiba nua ma Yosɛfun maaba tunuma, yera ya sunɔn tii ka win tɔmbu dore.

17 Ma u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn maa be sɔ̃ɔwɔ bu ben kɛtɛkunu sɔmunu sɔbio bu da Kananin temɔ

18 bu ka bɛɛn tundo ka bɛɛn yɛnugibu na nɛn turuku. Kon bu tem gem wɛ̃ kpa ba n dĩa geenu mɔ ba n dimɔ.

19 A maa bu sɔ̃ɔwɔ bu Egibitin sarɛtiba suo bu ka da bu bɛɛn tundo ka ben kurɔbu ka ben bibu suama.

20 Bu ku wurura ben ye ba koo derin sɔ̃, domi gãa ni nu gea sãa Egibiti mini, niya nu koo ko beginu.

21 Ma Isirelin bii be, ba kua mɛ. Yosɛfu u bu sarɛtiba wɛ̃ ma u bu dĩanu kusenu kua ni ba koo di swaaɔ nge mɛ sunɔ u gerua.

22 U ben baawure yabe kpaaru kã. Adama yabe kpaanu nɔɔbuwa u Bɛnyamɛɛ kã ka sii geesun gobi gooba wunɔbu (300).

23 Ma u ben tundo Egibitin gãa geenu mɔrisia u nu kɛtɛkunu wɔkuru sɔbi. U dĩanu sua u bu wɛ̃ ka kuse ni ba koo di swaaɔ bà n wee Egibitiɔ. Ma u maa ni kɛtɛku ninu wɔkuru sɔbi.

24 Yen biru u dera win maa be, ba swaa wɔri. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i suuru koowo, i ku ra sanna swaaɔ.

25 Ma ba doonama saa Egibitin di ba na ben tundo Yakɔbun mi Kananiɔ.

26 Ye ba tura, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yosɛfu kun gu, u wasi. Wiya u mam Egibitin tem kpuro kpare.

Ye Yakɔbu u nua mɛ, u kpana u bu wisi, domi u ɲ̀ naanɛ kue ye ba nùn sɔ̃ɔmɔ.

27 Adama ye ba nùn kpuro saaria ye Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa, ma u sarɛti be wa be u mɔrisiama bu ka nùn suama, yera win bwɛ̃ra den yɛmia ma win dam wurama.

28 Yera u nɛɛ, wee tɛ̃, nɛn bii Yosɛfu u wãa hunde sɔɔ, nɛn bwɛ̃ra kpuna tɛ̃. Kon da n nùn wa n sere gbi.

Yakɔbu ka win tɔmbu ba da Egibitiɔ

46

1 Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli u seewa u swaa wɔri ka ye u mɔ kpuro u tura Beri Sebaɔ. Miya u Gusunɔ yãkuru kua nge mɛ win tundo Isaki u ra raa ko.

2 Yera wɔ̃kuru Gusunɔ u ka nùn gari kua kãsiru sɔɔ u nɛɛ, Yakɔbu, Yakɔbu.

Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee.

3 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nɛna Gusunɔ, wunɛn tundon Yinni. A ku bɛrum ko, a doo Egibiti mi, domi miya kon nun ko bwese bakarun nuuru.

4 Nɛn tii kon ka nun da kpa n maa ka nun wurama. Yosɛfun nɔmu sɔɔra kaa gbi.

5-6 Yakɔbu ka win tɔmbu kpuro ba seewa Beri Seban di, ma win biba nùn doke sarɛti

sɔɔ ka ben tiin bibu ka ben kurɔbu. Sarɛti be, Egibiti sunɔwa u bu mɔrisiama bu ka bu sua. Yen biru ba ben yaa sabenu gura ka ben dukia ye ba wa Kananin temɔ. Ma ba doona Egibitiɔ,
7 wi ka win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka maa win debuminu, win yɛnugibu kpuro gesi.

Yakɔbun tɔmbu

8 Be ba sãa Yakɔbun bweseru be ba na Egibitiɔ, ben yĩsa wee.
Rubɛni, win bii gbiikoo,
9 ka win bibu Enɔku ka Paalu ka Hɛsironi ka Kaami.
10 Simɛɔ ka win bibu Yɛmuɛli ka Yamini ka Ohadi ka Yakini ka Sokaa ka sere Sɔɔlu wìn mɛro u sãa Kananigii.
11 Lefi maa ka wigibu Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari.
12 Yuda ka wigibu Eri ka Onani ka Sela ka Perɛsi ka Seraki. Adama Eri ka Onani ba gu Kananin temɔ. Ma ben wɔnɔ Perɛsi wi, u Hɛsironi mara ka Hamulu.
13 Isakari ka maa wigibu Tola ka Pufa ka Yoobu ka Simuroni.
14 Sabuloni maa ka wigibu Serɛdi ka Eloni ka Yalɛɛli.
15 Beni ka sere win bii tɔn kurɔ Dina ba sãa Lean bibu be u Yakɔbu marua Padanaramuɔ. Be ka ben bibu ba sãawa mi tɔnu tɛna ka ita.
16 Gadi ka maa wigibu Sifioni ka Hagi ka Suni ka Ɛsiboni ka Eri ka Arodi ka Areli.
17 Asɛɛ ka maa wigibu Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka ben sesu Seraki. Ma Beria u Heberu mara ka Maakiɛli.
18 Bera ba sãa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Silipan min di. Be kpuro ba sãawa tɔnu wɔkura nɔɔbu ka tia. Silipa wi, u sãawa Lean yoo wi Labani win tundo u nùn wɛ̃.
19 Yosɛfu ka Bɛnyamɛɛwa ba sãa Rasɛlin bibu.
20 Yosɛfu u wãawa Egibitiɔ u ka Manase ka Efaraimu mara. Bii ben mɛron yĩsira Asinati. U sãawa Potifera, Onin yãku kowon bii.
21 Ma Bɛnyamɛɛ u seewa u Bela mara ka Bekɛɛ ka Asibɛli ka Gera ka Namani ka Ehi ka Rɔsi ka Mupimu ka Hupimu ka Aadu.
22 Be ba sãa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Rasɛlin min di, bera mi. Be kpuro ba kuawa tɔnu wɔkura nnɛ.
23 Biliha u bibu yiru mara, beya Danu ka Nɛfitali. Danu u seewa u Husimu mara.
24 Nɛfitali u maa seewa u Yasɛɛli ka Guni ka Yesɛɛ ka Silɛmu mara.
25 Bera ba sãa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Bilihan min di. Be kpuro ba sãawa mi tɔmbu nɔɔba yiru. Biliha wi, u sãawa Rasɛlin yoo wi Labani win tundo u nùn wɛ̃.
26 Tɔn be ba ka Yakɔbu da Egibitiɔ be ba sãa win tiin yɛm, ba sãawa tɔnu wata ka nɔɔba tia, win bibun kurɔbu baasi.
27 N deema Yosɛfu u maa bibu yiru mara Egibiti mi. Ma Yakɔbun tɔmbu be ba sãa win yɛm ba ka wãa Egibitiɔ, ben geera kua tɔnu wata ka wɔkuru.

Yakɔbu ka win tɔmbu Egibitiɔ

28 Ye ba sisi mi, yera Yakɔbu u Yuda gɔra u da u Yosɛfu sõ ma u dɔɔ Gosɛni gia.
29 Ma Yosɛfu u win kɛkɛ ye dumi gawe dua u ka da Gosɛniɔ u ka win tundo Isireli yinna. Ye ba yinna u nùn gaba wĩirɔ u bɔkasi ma u swĩisi n ka tɛ.
30 Ma Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, u Yosɛfu sõɔwa u nɛɛ, baa nà n gu gisɔ, ya ǹ taarɛ, domi na wunɛn wuswaa wa, na maa wa ma a wãa hunde sɔɔ.
31 Yera Yosɛfu u win maabu ka sere maa win tundon yɛnugii be ba tie sõɔwa u nɛɛ, na kon da n sunɔ nɔɔsia ma bɛɛ nɛn tundon yɛnugibu i tunuma, bɛɛ be i raa wãa Kananin temɔ.
32 Kon nùn sõ ma yaa sabenun sɔmbura i ra ko. I maa ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn kɛtɛba na, ka sere bɛɛn ye i mɔ kpuro.
33 Yen sõ, ù n da bɛɛ bikia u nɛɛ,
34 sɔmbu terà i ra ko, i nùn wisio i nɛɛ, yaa sabenun nɔɔriba bu sãa bɛɛn sɔmburu saa bɛɛn birun di sere ka gisɔ, bɛɛ ka bɛɛn baababa. Nge mɛya i ko wa i ka sina Gosɛnin temɔ, domi Egibitigiba ku ra sabe kparobu kã.

47

1-2 Yen biruwa Yosɛfu u win maa ben nɔɔbu sua ba da Egibiti sunɔn mi. Ma Yosɛfu u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛn maabu ka nɛn tundo ba na saa Kananin tem di ka ben yãanu ka ben kɛtɛba ka ben ye ba mɔ kpuro. Wee, ba wãa Gosɛnin temɔ.

Ma u win maa be Egibiti sunɔ tusia.
3 Sunɔ wi, u bu bikia u nɛɛ, sɔmbu terà i ra ko.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, yaa sabena sa ra kpare, yinni. Mɛya maa bɛsɛn baababan tii.
4 Ba maa nɛɛ, sa nawa su ka sina tem mi, domi yaka bekusu sari si bɛsɛn yaa sabenu koo di, yèn sõ gõɔ te, ta Kananin tem nɛni. Yen sõna sa nun kanamɔ a de su sina Gosɛnin temɔ.
5 Yera sunɔ wi, u Yosɛfu sõɔwa u nɛɛ, wee, wunɛn tundo ka wunɛn maabu ba wɔma wunɛn mi.
6 Egibitin tem kpuro wee wunɛn nɔmuɔ. A de bu sina Gosɛniɔ, domi min tema mu gea sãa. À n maa yɛ̃ gaba kparabun hania mɔ be sɔɔ, a bu nɛn yaa sabenu nɔmu sɔndio.
7 Yen biru Yosɛfu u ka win tundo Yakɔbu da Egibiti sunɔn mi, ba tɔbirina. Ma Yakɔbu u sunɔ wi domaru kua.
8 Yera sunɔ u nùn bikia u nɛɛ, wunɛn wõɔ nyewa mini.

9 Yakəbu u nùn wisa u nɛɛ, nɛn wõə wunaa
teeru ka wəkura mi, mìn di na handunia dua,
na maa sirenɛwa. Nɛn wõə ga ǹ dabi, ga
ǹ maa nuku dobu mə, mɛya ga ǹ maa nɛn
baababaguu tura ge ba kua sanam mɛ ba wãa
hunde sɔɔ.
10 Ma Yakəbu u kpam sunə domaru kua ba
sere yara win min di.
11 Yosɛfu u win tundo ka win maabu sin
yeru kua, u bu tem wɛ̃ Ramusɛsin bera gia
mi n gea bo Egibitin tem sɔɔ, nge mɛ sunə u
raa nùn sõəwa u ko.
12 Ma u win tundon yɛnugii be kpuro
dĩanu wɛ̃ nge mɛ ben geera nɛ.

Gõə bakaru

13 Sanam dəə sanam wee, gõəra kpɛ̃a
tem mɛ sɔɔ. Baa dĩa bura kun maa wãa.
Egibitigibu ka Kananiba ba wururawa kpuro
gõə ten sõ.
14 Ba ka ben gobi kpuro dĩanu dwa. Ma
Yosɛfu u gobi yi mɛnna u yi sunən yɛnuə.
15 Sanam mɛ gobi kpa Egibitiə ka Kananiə,
Egibitigibu kpuro ba na ba Yosɛfu deema ba
nɛɛ, a sun dĩanu wɛ̃ɛma. Mban sõna sa ko gbi
a n sun mɛɛra, domi bɛsɛn gobi kpa.
16 Yosɛfu u bu sõəwa u nɛɛ, ì kun gobi mə, i
man bɛɛn yaa sabenu wɛ̃ɛma kpa n bɛɛ dĩanu
wɛ̃.
17 Ba ka ben dumi ka yãanu ka bonu ka nɛɛ
ka kɛtɛkunu Yosɛfu naawa. Ma u ka ye kpuro
bu dĩanu kəsina. Nge mɛya ba ka ben sabenu
kpuro dĩanu kəsina wõə ge.
18 Ye wõə ge, ga doona, ba kpam na Yosɛfun
mi, ba nɛɛ, yinni, sa ǹ kpɛ̃ su nun gãanu
berua. Bɛsɛn gobi kpa, bɛsɛn yaa sabenu
kpuro maa wãa wunɛn mi. A yɛ̃ ma gãanu
kun maa sun tie ma n kun mə bɛsɛn wasi ka
bɛsɛn gbea.
19 Mban sõna kaa n sun mɛɛra sa n gbiə, kpa
bɛsɛn gbea yu kam ko. Yen sõ, a ka sun dĩanu
kəsinə kpa bɛsɛn gbea yu ko sunəgia kpa su
ko win yobu. A sun dĩa bweseru wɛ̃ɛyə su
duure ni sa ko ra di sa n ka wãa, kpa gbea ye,
yu ku ko gbee diinu.
20 Ma Yosɛfu u Egibitigibun gbea kpuro
sunə dwia, domi gõəra dera ba nùn ye dəre.
Yera tem mɛ kpuro mu kua sunəgim.
21 Ma Yosɛfu u təmbu kpuro yarinasia u bu
yoo səmburu koosia Egibitin tem kpuro sɔɔ.
22 Adama u ǹ yãku kowobun gbea dwa,
domi Egibiti sunə u wooda gaa mə ye ya dera
u ra bu dĩanu wɛ̃. Yen sõna ba ǹ ben gbea
dəre.
23 Ma Yosɛfu u təmbu sõəwa u nɛɛ, gisə na
bɛɛ dwa bɛɛ ka bɛɛn gbea i kua sunən yobu.
Wee, na bɛɛ dĩa bweseru wɛ̃ɛmə i ka duure
gbea ye sɔɔ.
24 Sanam mɛ dĩanu ra ye, i nu bənu koowo
suba nəəbu, i sunə sube teeru wɛ̃ kpa i suba
nnɛ tii yiiya. Mi sɔɔra ko i bweseru wuna i ka
duure kpa i ye ya tie di, bɛɛ ka bɛɛn təmbu.
25 Ma ba nɛɛ, wunɛn durom mɛ, mu sun
faaba kua. Tɛ̃ sa ko ko sunən yobu.
26 Nge mɛya Yosɛfu u ka wooda yeni yi,
ye ya nɛɛ, ba n da Egibitin gbean dĩanu
bənu ko suba nəəbu kpa sube teeru tu ko
sunəgiru. Wooda ye, ya wãa sere ka gisə.
Yãku kowobun gbea tənawa ya ǹ kue wigia.

Ye Yakəbu u kĩ bu nùn kua ù n gu

27 Yakəbu wi ba maa sokumə Isireli ka
wigibu ba sina Egibitin temə Gosɛnin bera
gia. Ba dukia kpaasinamə mi, ba maruramə
ba dabiamə.
28 Yakəbu u kua wõə wəkura nəəbu ka yiru
Egibitin temə. Ma win wãarun sanam kpuro
mu kua wõə wunaa weeru ka nəəba yiru.
29 Ye win gəə turuku kua, u win bii Yosɛfu
soka u nùn sõəwa u nɛɛ, nà n wunɛn kĩi geeru
wa, na nun kanamə, a wunɛn nəmu dokeo
nɛn təbuə a ka bõre ma a ǹ man sikumə
Egibitin tem mini.
30 Sanam mɛ kon kpuna n gbi n nɛn
baababa deema, a nɛn goru suo a ka yari
Egibitin di kpa a tu sike ben sikaə.
Yosɛfu u nùn wisa u nɛɛ, kon ko nge mɛ a
gerua.
31 Yakəbu nɛɛ, a bõruo.
Ma Yosɛfu u bõrua. Yen biru Yakəbu u yiira
win kpin yerun wiru gia u Gusunə siara.

Yakəbu u Efaraimu ka Manase domaru kua

48

1 Yeniba kpuron biru ba na ba Yosɛfu
sõəwa ma win tundo kun bwãa do. Yera u
win bibu yiru Manase ka Efaraimu sua ba da
mi.
2 Ye ba Yakəbu nəəsia ma win bii Yosɛfu u
na win mi, yera u kookari kua u seewa u sina
win kpinu wəllə.
3 Ma u Yosɛfu sõəwa u nɛɛ, Gusunə Dam
kpurogii u man kure Lusiə Kananin temə ma
u man domaru kua.
4 U nɛɛ, kon marura n dabia kpa n ko bwese
dabirun nuuru kpa u nɛn bibun bweseru
tem mɛ wɛ̃ ba n mu mə sere ka baadommaə.
5 Tɛ̃, Yosɛfu, wunɛn bibu yiru beni,
Manase ka Efaraimu be ba nun marua
Egibitin tem mini n ka sere nun swĩima mi,
ba kua nɛgibu. Na bu mɛɛra nge Rubɛni ka
Simɛə.
6 Adama bii be a mara benin biru, bera ba
ko n sãa wunɛgibu. Ben maabun yĩsa ba koo
ka tubi di.
7 Na yeni mɔ̀wa yèn sõ na wunɛn mɛro
Rasɛli kĩ. Ye sa wee Padanin di u man
gbiiriwa swaaə Kananin temə ye n tie fiiko
su ka Efarata du. Miya na nùn sika. Efarata
yera ba mɔ̀ Bɛtelehɛmu.
8 Ma Isireli u Yosɛfun bibu mɛɛra u nɛɛ,
berà mini.
9 Yosɛfu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛn biba
mi, be Gusunə u man kã.

Ma Isireli u nɛɛ, a de bu susima nɛn bɔkuɔ
kpa n bu domaru kua.
10 N deema Isirelin nɔni dam dwiiya
tɔkɔrun sɔ̃. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u yam wa sãa sãa.
Yen sɔ̃na Yosɛfu u bu susisia win bɔkuɔ. Ma
Isireli u ben baawure bɔkasi u sɔ̃su.
11 U Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ daa maa
yĩiyɔ n nun wa. N wee, sere ka wunɛn bibɔ
Gusunɔ u dera na wa.
12 Ma Yosɛfu u bii be seeya saa win tundon
taarun kɔkɔrun di, ma win tii u yiira win
wuswaaɔ u siriru tem tura.
13 Yen biru u Efaraimu yɔ̃rasia Isirelin
nɔm dwarɔ, Manase maa win nɔm geuɔ.
14 Adama Isireli u win nɔm geu dɛmia u
sɔndi Efaraimun wirɔ wi u sãa yãkabu. Ma
u win nɔm dwaru sɔndi Manasen wirɔ. N
deema Isireli u yɛ̃ sãa sãa ye u mɔ̀. U yɛ̃ ma
Manasewa u sãa yeruma.
15 Ma u Yosɛfu domaru kua u nɛɛ,
Gusunɔ wìn wuswaaɔ nɛn baababa
Aburahamu ka Isaki ba ben wãaru
di,
wiya u man kpara saa nɛn marubun di sere
ka gisɔ.
16 Win gɔrado u maa man wɔra kɔ̃sa kpuron
di.
Gusunɔ wiya u koo wunɛn bii beni domaru
kua.
Nɛn yĩsiru ka nɛn baababa Aburahamu ka
Isakin yĩsina ba koo ka bu soku,
kpa bu marura bu dabia.
17 Sanam mɛ Yosɛfu u wa ma win tundo
u win nɔm geu sɔndi Efaraimun wirɔ, win
nukura kun dore, yera u nɔmu ge nɛnua u
gawa Efaraimun wirun di u sɔndi Manasen
wirɔ.
18 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ mɛ baaba,
domi winiwa u sãa yeruma. A wunɛn nɔm
geu sɔndio win wirɔ.
19 Adama u yina u nɛɛ, na yɛ̃ mɛ, nɛn bii,
na yɛ̃. Win tii u koo maa ko bwese bakarun
nuuru. Adama win wɔnɔ koo nùn kera.
Wiya u koo ko bwese dabinun nuuru.
20 U bu domaru kua dɔma te, u nɛɛ, Isire-
liba bà n domaru mɔ̀, bɛɛn yĩsa ba koo ka ko
bu nɛɛ, Gusunɔ u nun koowo nge Efaraimu
ka Manase.
Nge mɛya u ka Efaraimu gbiisia.
21 Ma Isireli u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, na
gɔɔ turuku kua. Adama Gusunɔ u ko n ka bɛɛ
wãa kpa u ka bɛɛ wura bɛɛn baababan temɔ.
22 Miya kon nun tem gam sosia mɛ na ɲ̀
wunɛn maabu ka wɔnɔ wɛ̃ɛmɔ. Tem mɛ, mu
sãawa mɛ na mwa Amɔreban nɔman di ka
takobi ka tɛndu.

Yakɔbun gari dãaki

49

1 Yen biru Yakɔbu u win bibu soka u nɛɛ,
i mɛnnama kpa n bɛɛ sɔ̃
ye n koo bɛɛ deema amɛn biru.
2 I na i nɔ nɛn bibu, i man swaa dakio.
3 Rubɛni, wunɛ nɛn bii yeruma, a sãawa nɛn
dam.
Wuna na mara nɛn aluwaasiru sɔɔ.
Wuna a yiiko ka dam bo nɛn bibu sɔɔ.
4 Adama a sãawa nge nim tora, a ɲ̀ gaya mɔ.
Yen sɔ̃na a ɲ̀ kaa ko wunɛn wɔnɔbun wirugii.
Domi a ka nɛn kurɔ Biliha kpuna,
a nɛn kpin yeru disi doke.
5 Wunɛ Simɛɔ ka Lefi, daa tia i mɔ.
I ra bɛɛn takobi suewa ka gbana i ka kɔ̃sa ko.
6 Bɛɛn mɔrun sɔ̃ i tɔmbu go.
Bɛɛn nuku kɔ̃surun sɔ̃
i kɛtɛ kinɛnun naa sĩinu bɔɔra.
Yen sɔ̃, nɛn gɔ̃ru gu ku raa du
bɛɛn kankam wesianɔ sɔɔ.
Nɛn bwɛ̃ra yu ku raa ka bɛɛ mɛnnɛ.
7 Bɛɛn mɔru yu ko bɔ̃rura yèn sɔ̃ ya sãa
gbanagia.
Mɛya maa ka bɛɛn nuku gbisibu yèn sɔ̃ bu ɲ̀
wɔnwɔndu mɔ.
I ko n yarinɛwa bɛɛn tem kpuro sɔɔ.
8 Wunɛ maa Yuda, wunɛn maabu ka wɔnɔbu
ba koo nun siara.
Kaa wunɛn yibɛrɛban wĩinu taare.
Wunɛn tundo bisibu ba koo nun yiirawa.
9 Yuda nɛn bii, a sãawa nge gbee sunɔ
kpɛmbu,
ge ga yaa gooma ga wee,
kpa gu kpam wura gu yaa sãkiria.
A sɛ̃ nge gbee sunɔ mɛro.
Wara koo kãku u nun bɛsu.
10 Banda kun doonɔ wunɛn bweserun di.
Sina bɔra kun kisiramɔ wunɛn nɔmun di,
sere Silo ù n tunuma,
kpa bwesenu kpuro nu nùn mɛm nɔɔwa.
11 Wunɛn resɛm ya koo kuura
sere a wunɛn kɛtɛku ka gen buu sɔri mi.
Yen marum mu koo nun tam wɛ̃ mu n kpã
sere a ka mu wunɛn yãnu tea nge nim.
12 Kpa wunɛn nɔni yi n sɔ̃ri tam mɛn sɔ̃.
Kpa wunɛn donnu nu n buriri bom bekum
sɔ̃.
13 Wunɛ maa Sabuloni, kaa n wãawa nim
wɔ̃kun goorɔ mi goo nimkusu ra yɔ̃re.
Wunɛn tem mu ko n tɛriewa sere Sidoni gia.
14 Isakari, wunɛ a sãawa nge kɛtɛku damguu.
A ra kã a n wãa tem nɔɔ bura yenun baaba
sɔɔ.
15 A wa ma mi a wɛ̃re n wã.
Tem mɛ, mu maa gea sãa.
Yen sɔ̃na a wura a sɔmunu sua kpa a yoo
sɔmburu ko.
16 Wunɛ maa Danu, wuna kaa n da wunɛn
bweserun gari wunanɛ Isireliban su-
unu sɔɔ.
17 Kaa n sãawa nge surɔkɔru swaa sɔɔ,
te ta dumin naa sĩinu dwɛ̃ɛmɔ,
maasɔbu bu ka fukura yin wɔllun di.
18 Yinni Gusunɔ, na wunɛn faaba yĩiyɔ.

19 Wunɛ maa Gadi, wɛrə dabira ta koo nun wəri,
adama kaa bu kamia a gira.
20 Asɛɛ, wunɛ maa, wunɛn tem mu ko n dĩa geenu mə.
Sina dima kaa n da di.
21 Wunɛ maa Nɛfitali, a sãawa nge gina ye ya tii məru kĩ,
ya maa bii buranu marumə.
22 Wunɛ Yosɛfu, a sãawa nge kɛtɛku gbeeku ge ga wãa bwian bəkuə.
A sãawa nge kɛtɛku buu ge ga wãa guurun gãarə.
23 Yibɛrɛba ba nun nəə kuura,
ba nun wəri ka məru,
ba nun sɛ̃ɛnu twee.
24 Adama wunɛn tɛnda kun wurure
yèn sõ nɛn Yinni, Gusunə Dam kpurogii, u wunɛn nəma dam kãa.
Wi, wi u Isireliba kpare,
u bu ganua nge kpee bakaru,
25 wiya u koo nun somi u nun domaru kua,
kpa gura yu nun nɛɛya,
kpa nim mu n yiba bwiiyə yi a mə wunɛn tem səə.
U koo maa wunɛn kurəbu ko bii mɛrobu,
kpa wunɛn sabenu nu ma.
26 Wunɛn domaru ta koo wunɛn baababagiru kera.
Ta kpã ta guunu kpuro kere.
Doma te, ta ko n nun wãasiwa, Yosɛfu,
wunɛ wi a sãa nɛnɛm wunɛn maabu səə.
27 Wunɛ maa Bɛnyamɛɛ, a sãawa nge dɛmaku ge ga ra n yaa goomə bururu ka yoka ga n temmə.
28 Nge mɛya Isireli u ka win bibu domaru kua nɛnnɛnka. Ye u maa bu sõəwa, yera mi. Bii beya ba kua win bwese kɛri wəkura yiru ye.

Yakəbun gəə

29 Yen biru Yakəbu u win bibu yiire u nɛɛ, na dəə n nɛn təmbu deema gəriə. I man sikuo nɛn baababan sikirə, kpee wəru səə ge ga wãa Eforoni Hɛtin gberə.
30 Kpee wəru gera ga wãa Makpelan gberə, Manden deedeeru Kananin temə. Gbee tera Aburahamu u dwa Eforoni Hɛtin mi, tu ka ko win təmbun siku yeru.
31 Miya ba Aburahamu sikua ka win kurə Saaraa, ka maa Isaki ka win kurə Rebeka. Miya na maa Lea sikua.
32 Ba gbee te ka ten kpee wəru ge dwawa Hɛtiban mi.
33 Sanam mɛ Yakəbu u win bibu gari yi sõəwa u kpa, yera u win naasu sua u sondi kpin yeru wəllə ma u gu u da u win baababa deema.

Yakəbun sikubu

50

1 Yera Yosɛfu u da u win tundo sɛ̃re u swĩisimə.
2 Ma u win tiin dokotoroba yiire bu win tundon goru tim sawa tu ku ka kõsi. Ma ba tu tim mɛ sawamə
3 n ka kua sõə weeru. Egibitigiba gəə wooru sina sere sõə wata ka wəkuru.
4 Sanam mɛ ba gəə woo ten baa kpa, Yosɛfu u Egibiti sunən yɛnugibu sõəwa u nɛɛ, i suuru koowo, nà n kĩi geeru wa bɛɛn mi, na kĩ i man sunə sõəwa i nɛɛ,
5 nɛn tundo u ka man arukawani bəkua u nɛɛ, wee, u koo gbi. Ma u man bõrusia u nɛɛ, ù n gu, n ka nùn doo n sike siki te u gba səə Kananin temə. Yen sõna na kĩ n da mi, n nùn sike, kpa n gəsirama.
6 Yera sunə u nùn wisa u nɛɛ, a seewo a da a wunɛn tundo sike nge mɛ u nun bõrusia.
7 Yosɛfu u seewa u da u ka win tundo sike. Egibiti sunən səm kowobu kpuro ba nùn swĩi ka win yɛnun wirugibu ka Egibitin wirugibu
8 ka Yosɛfun yɛnugibu ka win maabu ka wənə, win tundon yɛnugibu kpuro gesi. Bibu ka yãanu ka kɛtɛba tənawa ba deri Gosɛniə.
9 Kɛkɛ be dumi gawe ka maasəbu ba maa Yosɛfu swĩi sere tən wəru ge, ga kpɛ̃a n banda.
10 Ye ba tura doo soo yerə te ba ra soku Atadi, Yuudɛnin daarun guruə, miya ba nəəgiru sua tãa tãa ba gəə wuri mɔ̀. Ma Yosɛfu u win tundon gəə wooru sina mi, sõə nəəba yiru.
11 Kananin temgibu ba gəə woo te wa Atadin doo soo yeru mi, ma ba nɛɛ, wee, Egibitigibu ba ko n damgii goon gəə mɔ̀.
Yen sõna ba doo soo yee te soka Abɛli Misiraimu ka ben barum. Ta wãawa Yuudɛnin daarun guruə.
12 Nge mɛya Yakəbun biba kua ye u bu yiire.
13 Ba win goru sua ba ka da Kananin temə ba sikua kpee wəru səə Makpelaə. Kpee wəru ge, ga wãa gberu garu səə Manden deedeeru te Aburahamu u dwa Eforoni Hɛtin mi, tu ka ko win təmbun siku yeru.
14 Ye Yosɛfu u win tundo sikua u kpa, u gəsirama Egibitiə ka win maabu ka be ba ka nùn da kpuro.

Yosɛfu ka win maabu Yakəbun gəən biru

15 Ye Yosɛfun maaba wa ben tundo u gu, yera ba nɛɛ, sərəkudo Yosɛfu koo sun tusi kpa u sun kõsa kpuro kəsie ye sa raa nùn kua.
16 Ma ba nùn gəria ba nɛɛ, bɛsɛn tundo u sere gbi u sun wooda yeni wɛ̃
17 u nɛɛ, su nun gari yini sõ, a be gem mə, a ka sun suuru koowo a bɛsɛn durum ye kpuron gari wunə wunɛn gõrun di, domi sa nun torari. Yen sõ, a sun suuru kuo bɛsɛ be sa Gusunə, wunɛn baaban Yinni sãamə.

Sanam mɛ Yosɛfu u gari yini nua u swĩ.
18 Yera win maa ben tii ba da ba yiira win
wuswaaɔ ba nɛɛ, a sun garisio wunɛn yobu.
19 Ma Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum
ko, na ɲ̀ Gusunɔ.
20 Kɔ̃sa i raa bwisika i man kua, adama
Gusunɔ u kɔ̃sa ye gɔsia gea u ka tɔn dabinu
faaba kua nge mɛ sa waamɔ gisɔ.
21 N n mɛn na, i ku bɛrum ko, kon bɛɛ ka
bɛɛn bibu nɔɔri.
Ma u bu nukuru yɛmiasia ka gari dori.
22 Yosɛfu u sina Egibitiɔ wi ka win tundon
yɛnugibu. Win wãarun sanam kpuro kuawa
wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɔkuru (110).
23 U Efaraimun bibu wa sere ka win debu-
minɔ. Mɛya u maa Manasen bii Makirin bibu
wa u sɔndi win taarɔ.
24 Yen biru u win maabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
kon gbi adama Gusunɔ u koo na u bɛɛ yara
tem mɛn di, kpa u ka bɛɛ da tem mɛ sɔɔ,
mèn nɔɔ mwɛɛru u Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu kua.
25 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɔ̃ruo ma Gusunɔ
ù n na u bɛɛ yara mi n toma minin di, i ko nɛn
kukunu sua i ka doona.
26 Yosɛfu u kuawa wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɔkuru
u ka kpuna u gu. Yera ba win goru tim sawa
ba doke kpakororu sɔɔ Egibitiɔ.

ISIRELIBAN YARIBU YORUN DI

Ba tire te soka Yaribu yèn sɔ̃ tera ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Gusunɔ u ka Isireliba yara Egibitin di mi ba yoru dimɔ. N deema gɔ̃ɔra ta ka Isireliba da Egibiti mi. Gɔ̃ɔ ten biru, ba sina mi, ba marura. Adama amɛn biru Egibitin sunɔ u bu yoru diisia, ma Gusunɔ u ben weeweenu nua. Yera u kparo goo gɔsa be sɔɔ, u ka bu yara yoo ten di. Kparo wiya Mɔwisi. Nɔni swãa dabira Yinni Gusunɔ u Egibitigibu kpɛ̃ɛ ba sere wura ba Isireli be yɔ̃su. Ma ba yara Egibitin min di. Ba da ba wãa gbaburɔ. Miya u wure u gerua u sire ma ba ko n sãa win tɔmbu. Adama ba nùn mɛm nɔɔ sariru koosi nɔn dabinu. Sanam mɛ Mɔwisi u yɔɔwa Sinain guurɔ Yinni Gusunɔ u nùn woodaba wɛ̃ ka sere maa win kuu bekurugirun kpunaa. Tire ten wii goberu ta ka kuu bekurugii ten sɔmburu yã.

Tire ten kpunaa

1. Mɔwisin marubu ka win sokuru Gusunɔn sɔmburu sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Gusunɔ u Isireliba yara yorun di, wiru 5n di sere wiru 18.
3. Gusunɔ u ka Isireliba arukawani bɔkua, wiru 19n di sere wiru 31.
4. Isireliba ba mɛm nɔɔbu sariru kua, wiru 32n di sere wiru 33:6.
5. Gusunɔ u wãa Isireliban suunu sɔɔ, wiru 33:7n di sere wiru 34.
6. Swaa ye Isireliba ba koo swĩi bu ka ben toranun suuru wa, wiru 35n di sere wiru 40.

GUSUNƆ U ISIRELIBA YARA EGIBITIN DI

Isireliba ba yoru dimɔ Egibitiɔ

1 Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, win bibun yĩsa wee, be ba ka nùn na Egibitiɔ, ben baawure ka win kurɔ ka bibu.
2 Beya Rubɛni ka Simɛɔ ka Lefi ka Yuda
3 ka Isakari ka Sabuloni ka Bɛnyamɛɛ
4 ka Danu ka Nɛfitali ka Gadi ka Asɛɛ.
5 Yakɔbun bibu ka win debumii ni, ba sãawa tɔnu wata ka wɔkuru. N deema Yosɛfu, wi, u wãa Egibitiɔ sanam mɛ.
6 Sanam dɔɔ sanam wure Yosɛfu ka win maabu ka be ba wãa win waati sɔɔ kpuro ba gu.
7 Ma Isirelin bii be, ba marura ba dabia ba tɛria ba yiba tem mɛ sɔɔ ba kua damgibu.
8 Yen biru sunɔ kpao u bandu di wi u kun Yosɛfun wãarun gari gɛɛ yɛ̃.
9 Yera u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Isireliba wee, ba sun dabiru kere ba maa sun dam kere. N n mɛn na, kari baka sa tii derie.
10 Tabu bù n da seewa ba koo bɛsɛn wɛrɔbu somi bu ka sun tabu ko. Bà n kpa bu sere sun kisirari bu doona. Yen sɔ̃, i de su bu bwisi gɛɛ kasua su ka ben marubu yɔ̃rasia kpa bu ku maa dabiru sosi.
11 Ma ba bu sɔman wirugibu gɔsia be ba koo bu yoo sɔm sɛ̃sɔginu koosia. Nge mɛya ba kua ba ka wuu marosu bana si ba sokumɔ Pitomu ka Ramusɛsi, si su kua Egibiti sunɔn dukia beru yenu.
12 Adama nge mɛ ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔ, nge mɛya ba maa dabiamɔ ba sosimɔ. Ma Egibitigibu ba bu tusa n banda.
13 Ma ba bu yoo sɔmburu doke.
14 Ba birikiba muramɔ ka sɔndu, ba maa gbee sɔma baayere mɔ̀. Ma ben wãara sɛ̃sia domi ka nuku kɔ̃sura ba ka bu sɔma ye kpuro koosiamɔ.

Egibiti sunɔ u Isireliba nɔni sɔ̃ɔmɔ

15 Ma Egibiti sunɔ u Heberuban marusio beni, Sifira ka Pua sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 ì n Heberuban kurɔbu marusiamɔ, ì n wa bii tɔn durɔwa ba mara, i nùn goowo. N n tɔn kurɔn na, i nùn derio u n wãa.
17 Adama marusio be, ba Gusunɔ nasie. Yen sɔ̃na ba ǹ kue nge mɛ sunɔ wi, u bu yiire. Ba bii be kpuro deriwa.
18 Ma u bu soka u nɛɛ, mban sɔ̃na i ka kua mɛ, i dera bii be, ba wãa.
19 Marusio be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Heberuban kurɔbu ba ǹ sãa nge Egibitigibu. Ben wasi yi sãu. Ba ra mawa su sere tunuma.
20-21 Ma Gusunɔ u marusio be durom kua u ben tii bibu kã yèn sɔ̃ ba nùn nasie. Mɛya maa Heberu be, ba dabiamɔ ba dam sosimɔ.
22 Ma Egibiti sunɔ u win tɔmbu kpuro wooda wɛ̃ u nɛɛ, i Heberuban bii wɛ̃ɛ tɔn durɔbu kpuro kpɛ̃ɛyɔ daa baka te ba mɔ̀ Nilu sɔɔ, kpa i bii wɛ̃ɛ tɔn kurɔbu deri.

Mɔwisin marubu

2

1 Durɔ goo wãa Lefin bweseru sɔɔ, win kurɔ maa sãa win bwese te.
2 Yera saa ye sɔɔ, ye ba mɛnna ka kurɔ wi, ma kurɔ wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ. U wa ma bii wi, u wã, ma u nùn berua suru ita.
3 Saa ye bii wi kun maa berurɔ, u kpakoro bwĩigiru kua u tu kɔntaa ka dãa swĩi swĩinu tɛɛni, nim mu ku ka du mi, ma u bii wi sua u kpɛ̃ɛ sɔɔ. U da u tu yi naa yarin suunu sɔɔ daa baka ten goorɔ.
4 Ma bii win sesu u da mi, u yɔ̃ n dɛsire u ka mɛɛra u wa ye n koo bii wi deema.
5 Saa ye sɔɔra Egibiti sunɔn bii tɔn kurɔ u na daaru mi, u ka wobure. Ma win yoba bɔsu daa ten bɔ̃ɔwɔ. Ye u kpakoro bwĩigii te wa, ma u yoo ben turo gɔra u ka tu na.
6 Yera u tu wukia u deema bii wɛ̃ɛra ta wãa mi, tɔn durɔ, ta sumɔ. Ma wɔnwɔnda nùn mwa u nɛɛ, Heberuban biiwa.
7 Yera bii win sesu besirama u sunɔn bii wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kĩ n da n nun goo kasuama

Heberuban kurəbu səə wi u koo nun bii wi nəəria?

8 Ma sunən bii wi, u nɛɛ, oo, a doo.

Yera wəndia wi, u da u bii wɛ̃ɛ ten mɛro sokuma.

9 Ye u na, yera sunən bii wi, u nɛɛ, a bii wi məə a man nəəria, kon da nun yen kəsiaru wɛ̃.

Kurə wi, u bii wɛ̃ɛ te sua u ka da u nəəri.

10 Sanam mɛ bii wi, u bəm karabu tura, yera u ka nùn wura, ma sunən bii wi, u nùn kua nge win tiin bii maruro. U tii sɔ̃əwa u nɛɛ, na nùn yaramawa nim di. Yen sɔ̃, win yĩsira Məwisi.

Məwisi u yakura u da Madianiə

11 Sanam dəə sanam wure, Məwisi u kpɛ̃a. Yera u win mɛro bisibu Heberuba beram da, u wa ba səm sɛ̃səginu mɔ̀. Ma u mam Egibitigii goo wa u ben turo soomə u kĩ u go.

12 Yera Məwisi u mɛɛra gee ka giə, u ɲ goo wa. Ma u Egibitigii wi so u go. U nùn sikua yani sɛɛri səə.

13 Yen sisiru u kpam wura mi. Yera u deema Heberuba yiru ba sannamə. Ma u bu yakiana u wi u kun gem mə sɔ̃əwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a wunɛn beruse soomə.

14 Ma durə wi, u Məwisi wisa u nɛɛ, wara nun kua bɛsɛn wirugii a ka sun siri. A kĩ a man gowa nge mɛ a Egibitigii wi go?

Ye Məwisi u nua mɛ, bɛrum nùn mwa. U nɛɛ, ɲ n mɛn na, təmbu kpuro ba gari yi nua.

15 Saa ye Egibiti sunə u nua ye ya koora yera u swaa kasu u ka Məwisi go. Adama Məwisi u yakura u doona min di u da u wãa Madianin temə.

Sɔ̃ə teeru u da u sɔ̃ dəkə gaan bəkuə.

16 Yera Madianin yãku kowon bii wəndiaba nəəba yiru ba nim takam na dəkə mi, ma ba nim yibia sabenun nim nəru yerə ben baaban sabenu nu ka nə.

17 Ma kparobu gaba na ba bu gire. Adama Məwisi u seewa u bu sanna u ben sabenu nim kã.

18 Saa ye ba gəsira yɛnuə, ben tundo Rewɛlin mi, wi ba maa mɔ̀ Yetoro, u nɛɛ, amənа i ka yellu wəma mɛ gisə.

19 Ba nùn wisa ba nɛɛ, Egibitigii goowa u ka sun yina ye kparo be, ba sun gire, sere u mam sun nim taka u bɛsɛn sabenu kã.

20 Yera u win bii be bikia u nɛɛ, mana durə wi, u sere wãa. Mban sɔ̃na i ɲ ka nùn nɛ. I doo i nùn sokuma u na u di.

21 Ye Məwisi u na u di ma u wura u ka sina durə win mi. Ma u nùn bii ben turo kã kurə, wi ba mɔ̀ Sefora.

22 Kurə wi, u gura sua u Məwisi bii tən durə marua. Yera Məwisi u nùn yĩsiru kã ka win barum Gɛɛsəmu, yen tubusiana, səə, domi u nɛɛ, u sãawa səə tem tukumə.

Gusunə u Məwisi soka u ka Isirelibа wəra

23 Sanam dəə sanam wure, Egibiti sunə wi, u gu. Saa ye səə, Isireliba ba weeweenu mɔ̀ ba wuri mɔ̀ ben yoo səma yen sɔ̃. Ben wuri yi, yi Gusunə girari,

24 ma u ben weeweenu nua. N deema u ɲ win arukawani duari ye u ka ben baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu bəkua.

25 Yera u bu mɛɛrima u ben wənwəndu wa.

3

1 Saa ye səə, Məwisi u win dokiri Yetoro, Madianin yãku kowon sabenu kpare. U ka nu da yakasə sɔ̃ə duu yeru gia. Ma u tura sere guu te ba mɔ̀ Horɛbuə te ba maa sokumə Sinai te Gusunə u tii gəsia.

2 Yera Yinni Gusunən gərado * u ka nùn gari kua dɔ̃ə yarin di yi yi wãa awĩi gɛɛn suunuə. Məwisi u mɛɛra u wa wee, awĩi yi kpuro yi dɔ̃ə mɔ̀, adama yi ɲ dɔ̃ə mwaaramə.

3 Ma u nɛɛ, kon gɛra n kãsi baka te wawa, kpa n wa yèn sɔ̃ awĩi yi, yi ɲ dɔ̃ə mwaaramə.

4 Ye Yinni Gusunə u wa ma u gɛra u ka wa, yera u nùn soka saa awĩi yin suunu səən di u nɛɛ, Məwisi, Məwisi.

Ma Məwisi u wura u nɛɛ, nɛ wee.

5 Gusunə u nɛɛ, a ku susima mini. A wunɛn salubata ye poto domi nɛna na wãa mini,

6 nɛ wi na sãa wunɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakəbun Yinni.

Ma Məwisi u win wuswaa berua domi bɛrum nùn mɔ̀ u ka Gusunə mɛɛri.

7 Yinni Gusunə u kpam nɛɛ, na nɛn təmbun nəni swãaru wa be ba wãa Egibitiə. Na maa ben weeweenu nua dam mɛ ba bu dəremən sɔ̃. Na ben nuku sankiranu yɛ̃.

8 Yera na sarama n ka bu wəra Egibitigibun nəman di, kpa n ka bu da tem bakam gam səə mɛ mu gea sãa mu tim ka bom yiba. Tem mɛ səəra Kananiba ka Hɛtiba ka Amərebа ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba ba wãa.

9 Wee, na Isirelibаn weeweenu nua. Na maa dam mɛ wa mɛ Egibitigiba bu dəremə.

10 A doo n nun gəri tɛ̃ Egibiti sunən mi, a nɛn təmbu Isireliba yarama win tem di.

Gusunə u win yĩsiru Məwisi tubusia

11 Məwisi u nùn wisa u nɛɛ, wara ra n nɛ n ka da Egibiti sunən mi, n Isireliba yara win tem di.

12 Gusunə u nɛɛ, ko na n ka nun wãa. Sanam mɛ a tən be yarama Egibitin di, guu tenin miya i ko na i man sã. Yeniwa ya ko n sãa yĩreru a n ka yɛ̃ ma nɛna na nun gəra.

13 Məwisi u Gusunə sɔ̃əwa u nɛɛ, ɲ n mɛn na, kon da Isirelibаn mi, n bu sɔ̃ n nɛɛ, bɛsɛn sikadoban Yinniwa u man gərima ben mi. Adama bà n man bikia, amənа win yĩsiru, mba kon gere.

---

* **3:2** ***Yinni Gusunən gərado*** - Heberuba ba ku ra kã bu Gusunən yĩsiru soku. Yen sɔ̃na ba yorua Yinni Gusunən gərado. N deema Gusunən tii tiiwa u ka nùn gari kua.

14 Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, nɛna wi na ra n
wãa. A Isireliba wisio a nɛɛ, wi u tii sokumɔ
Wi u ra n wãa, wiya u nun gɔrima ben mi.
15 Mɛniwa nɛn yĩsiru sere ka baadommaɔ.
Mɛya ba ko n da man soku sere ka ben
bweserun bibɔ. Ma u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, amɛniwa kaa Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, nɛ wi na
ra n wãa na sãa bɛɛn sikadoba Aburahamu ka
Isaki ka Yakɔbun Yinni, na maa nun gɔrima
ben mi.
16 A doo a Isireliban guro gurobu mɛnna
a bu sɔ̃ a nɛɛ, nɛ wi na ra n wãa, na sãa bɛɛn
sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun
Yinni, na maa nun kure na ka nun gari
kua na nɛɛ, na bu wa, na maa wa ye ba bu
kuammɛ Egibitiɔ.
17 Ma na nɛɛ, kon bu yara Egibitin di mi
ba nɔni swãaru waamɔ. Kpa n ka bu da
Kananiba ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Feresiba
ka Hefiba ka Yebusiban temɔ mɛ mu tim ka
bom yiba.
18 Ba koo wunɛn gari wura kpa wunɛ ka
Isireliban guro gurobu i da Egibiti sunɔn mi,
i nɛɛ, nɛ wi na ra n wãa na sãa bɛɛ Heberuban
Yinni, na maa ka bɛɛ gari kua. U de i da
gbaburɔ i tonda nge sɔ̃ɔ itan sanum saka kpa
i nɛ bɛɛn Yinni yãkuru kua mi.
19 Na yɛ̃ ma Egibiti sunɔ ù n nua mɛ, u ɲ
wuramɔ i da ma n kun mɔ na nùn nɛn dam
sɔ̃ɔsi.
20 Yen sɔ̃, kon nɛn nɔmu dɛmia kpa n
sɔm maamaaki bwese bweseka dabinu ko
Egibitiɔ. Yen biru ba koo bɛɛ gira i doona.
21 Sanam mɛ ba koo doona ba ɲ doonɔ nɔm
dira. Domi kon de nɛn tɔmbu bu kĩi geeru wa
Egibitigibun mi.
22 Bɛɛn tɔn kurɔ baawurewa u koo win
beruse ɲ kun mɛ ka wi ba wãa yɛnu teu
sɔɔ bura yãa ni ba kua ka wura ka sii geesu
kana, ka maa beka kpa bu ye kpuro ben
bibu dokea. Nge mɛya i ko ka Egibitigibun
arumani gura.

Mɔwisi u kĩ u Gusunɔn sokuru yina

4

1 Ma Mɔwisi u wisa u nɛɛ, na tɔn be yɛ̃. Ba ɲ
koo man naanɛ ko. Ba ɲ gari yi swaa dakimɔ.
Ba koo nɛɛ, wunɛ Yinni Gusunɔ a ɲ man kure
a ka man gari kue.
2 Yinni Gusunɔ u nùn bikia u nɛɛ, mba a
nɛni wunɛn nɔmuɔ mi.
Mɔwisi u nɛɛ, dɛka.
3 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a ye kɔ̃ɔwɔ temɔ.
Ma u ye kɔ̃ temɔ, ma ya gɔsia waa. Yera
Mɔwisi u duka sua yen min di.
4 Yinni Gusunɔ u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
wunɛn nɔmu dɛmiɔ kpa a yen siru nɛnɛ a sua.
Ma u win nɔmu dɛmia u yen sii te nɛnua u
sua, ma ya kpam gɔsia dɛka win nɔmuɔ.
5 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yeniwa kaa
ko, kpa bu gia ma nɛ wi na ra n wãa na
ka nun gari kua, nɛ wi na sãa ben baababa
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni.
6 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a wunɛn
nɔmu dokeo wunɛn yaberun sɔɔwɔ tororɔ.
Ma u doke, yen biru u wuna. Wee ga
burura nge wɛ̃su, ga bara disigiru wa.
7 Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a maa wunɛn
nɔmu ge wesio mi.
U wesia, ma u ge wuna. Ma ga kpam kua
nge mɛ ga raa sãa.
8 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bà kun nun naanɛ
kue, bà kun yĩre gbiikiru wure, ba koo
yiruseru wura.
9 Bà kun maa wure baa mɛ ba yĩrenu yiru
ye wa, bà n wunɛn gari yina, a daa baka ten
nim sɔko a yari temɔ. Nim mɛ a sɔka mi, mu
koo gɔsiawa yɛm temɔ.

Gusunɔ u Aroni gɔsa u ka Mɔwisi somi

10 Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
Yinni, gari gerubu bu ra n ka man sɛ̃ yellun
di, baa ka tɛ̃ ye a ka man gari mɔ̀, domi nɛn
yara bunu.
11 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wara tɔnun nɔɔ kua. Wara ra tɔnu ko soso.
Wara ra yam waasie. Wara ra tɔnu ko wɔ̃ko.
N ɲ nɛ, Yinni Gusunɔ wi ro?
12 N n mɛn na, a doo tɛ̃. Kon nun somi. Kon
nun sɔ̃ɔsi ye kaa gere.
13 Adama Mɔwisi u nɛɛ, aawo, a goo gɔsio a
gɔri.
14 Saa yera Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi mɔru
kua. Ma u nɛɛ, n ɲ Aroni Lefi u sãa wunɛn
mɔɔ? Na yɛ̃ ma gari gerubu kun ka nùn sɛ̃.
Win tii wee, u nun sennɔ sisi. U n nun wa,
win nukura koo dora.
15 A ka nùn gari koowo, kpa a nùn sɔ̃ ye u
koo gere. Nɛna kon wunɛn nɔɔ ka win nɔɔ
dendi, kpa n bɛɛ sɔ̃ɔsi ye i ko ko.
16 Wiya u koo tɔmbu wunɛn gari tusia. U
ko n sãa nge wunɛn nɔɔ, kpa a n sãa nɛn
kɔsire win sɔ̃.
17 Tɛ̃, a dɛka ye suo ye kaa ka yĩreru ko, kpa
a n ye nɛni wunɛn nɔmuɔ.

Mɔwisi u gɔsira Egibitiɔ

18 Yen biru Mɔwisi u doona min di. U
gɔsira u da win dokiri Yetoron mi. Ye u tura
mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da n nɛn dusibu
wa mɛ ba ka wãa Egibitiɔ.
Ma Yetoro u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo ka bɔri
yɛndu.
19-20 Ma Mɔwisi u win kurɔ ka win bibu sua
u bu kɛtɛkunu yɔɔsia ba da Egibitin temɔ. U
maa dɛka ye sua ye Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u n
nɛni mi. Domi Yinni Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, be ba raa kasu bu nùn go, be kpuro ba
gu. Yen sɔ̃, u gɔsiro u da Egibitiɔ.
21 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, tɛ̃, a doo Egibiti mi, kpa a n yaaye yĩre ni
na nun nɔmu bɛria, a ka nu ko Egibiti sunɔn
wuswaaɔ. Adama kon win gɔ̃ru bɔbiasia. U ɲ
wuramɔ u tɔn be deri bu doona.

22 Kpa a nùn sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua, Isirelin bweseru ta sãawa
nge nɛn bii yeruma.
23 Yen sõ, u de nɛn bii wi, u doona u ka man
sã. U n maa yina, kon win bii yeruma go.
24 Swaa sɔɔ mi Mɔwisi u yõra u kpuna, miya
Yinni Gusunɔ u nùn sẽre, u kĩ u nùn go.
25 Ma Sefora u kpee nɔɔ durorugiru sua u
win bii bango kua, ma u win sen sarusu sua
u ka Mɔwisin tiin tɔn durɔru baba u nɛɛ, wee,
na wunɛn woro yɛmgiru kua.
26 Bango yen sõna u gerua mɛ. Sanam mɛ
sɔɔra Yinni Gusunɔ u Mɔwisi deri.
27 N deema Yinni Gusunɔ u raa Aroni
sõɔwa u nɛɛ, a seewo a Mɔwisi sennɔ da
gbaburɔ.
Aroni u seewa u da ma u ka Mɔwisi yinna
guu ten mi, te Gusunɔ u tii gɔsia. Ma ba
gabana ba bɔkasina nuku dobun sõ.
28 Yen biru Mɔwisi u Aroni saaria kpuro ye
Yinni Gusunɔ u ka nùn gɔrima, ka yĩre ni u
nùn sõɔwa u ko.
29 Ma Mɔwisi ka Aroni ba gurena ba da
Egibitiɔ, ba Isireliban guro gurobu mɛnna.
30 Ma Aroni u bu gari yi kpuro saaria yi
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa mi. Ma Mɔwisi
u tɔn be yĩre ni kua.
31 Yera, ba naanɛ doke. Ba gia ma Yinni
Gusunɔ u wa nge mɛ ba bu nɔni sõɔmɔ. Tẽ u
kĩ u bu faaba ko. Ma ba yiira ba nùn sãwa.

Mɔwisi ka Aroni ba da Egibiti sunɔn mi

5

1 Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba seewa ba da
Egibiti sunɔn mi ba nɛɛ, amɛniwa Isireliban
Yinni wi ba mɔ̀ Wi u ra n wãa, u gerua. U nɛɛ,
a de win tɔmbu bu da gbaburɔ bu sãaru ko.
2 Ma Egibiti sunɔ u nɛɛ, wara ba mɔ̀ Wi u
ra n wãa, n ka sere nùn mɛm nɔɔwa, n de
bɛɛ Isireliba i doona. Na ǹ nùn yẽ. Na ǹ maa
derimɔ i doona.
3 Yera ba nɛɛ, bɛsɛ Heberuban Yinniwa u
sun kure u ka sun gari kua. Yen sõ, a de su da
gbaburɔ nge sõɔ itan sanum saka su ka nùn
yãkuru kua, kpa u ku raa sun bara bakaru
kpẽɛ su gbi, ǹ kun mɛ u de bu sun go tabu sɔɔ.
4 Ma Egibiti sunɔ u bu sõɔwa u nɛɛ,
wunɛ Mɔwisi ka Aroni, mban sõna i tɔn be
sɔmburu yõrasia. I doo i bɛɛn sɔma ko.
5 Wee, ye tɔn be, ba marura ba dabia tẽ tem
mɛni sɔɔ, yera i kĩ i ben sɔmburu yõrasia?

Ba Isireliba sɔmburu sosia

6 Dɔma teya Egibiti sunɔ u wigii be ba tɔn
be kpare sɔma ye sɔɔ, ka Isireliban swaa
gbiobu sõɔwa u nɛɛ,
7 i ku ra maa tɔn be taka nɔɔ wẽ nge yellu
bu ka birikiba ko. I de ben tii bu da bu taka
nɔɔ kasu.
8 Ka mɛ, i ku ben birikiban geeru kawa mɛ
ba ra raa ko yellu. Domi yikura ta bu mɔ̀. Yen
sõna ba weeweenu mɔ̀ ba mɔ̀, bu da bu ben
Yinni yãkuru kua.
9 I de tɔn ben sɔmburu tu sẽsɔ sosi, kpa ba n
tu mɔ̀. Sanam mɛ, ba ǹ koo maa weesu swaa
daki.
10 Ma be ba tɔn be kpare sɔma ye sɔɔ mi, ka
Isireliban swaa gbiobu ba na ba bu sõɔwa ba
nɛɛ, amɛniwa Egibiti sunɔ u gerua. U nɛɛ, u ǹ
maa bɛɛ taka nɔɔ wẽɛmɔ.
11 N n mɛn na, i doo i bɛɛn taka nɔɔ kasu mi
i ko wa. Adama ka mɛ, sa ǹ gãanu kawamɔ
bɛɛn sɔma sɔɔ.
12 Ma tɔn be, ba yarina baama Egibitin tem
sɔɔ, ba yakasu kasu bu ka taka nɔɔ ko.
13 Be ba bu kpare sɔma ye sɔɔ, ba bu baasi
ba mɔ̀, i bɛɛn sɔma yibio tõru baatere nge mɛ
i ra raa ko, sanam mɛ ba bɛɛ taka nɔɔ wẽɛmɔ.
14 Ma ba Isireliban swaa gbio be Egibiti
sunɔn tɔmba wuna soomɔ ba bu bikiamɔ,
mban sõna i ǹ bɛɛn birikiban geeru yibie gĩa
ka gisɔ nge mɛ i ra raa ko.
15 Sanam mɛ sɔɔra Isireliban swaa gbio be,
ba da ba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ ba mɔ̀,
mba n kua, yinni, a ka sun yenin bweseru
kuammɛ.
16 Ba ku ra maa sun taka nɔɔ wẽ. Kpa ba n
mɔ̀ su birikiba muro. Yen biru sà kun kue,
kpa ba n sun soomɔ. N sere deema, wunɛn
tɔmbun taarɛwa.
17 Ma Egibiti sunɔ u bu wisa u nɛɛ,
yikurobu bɛɛ, i ǹ garu kobu kĩ. Yen sõna i
gerumɔ, n de i da i Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
18 I doo tẽn tẽ ge i bɛɛn sɔmburu ko.
Goo kun maa bɛɛ taka nɔɔ wẽɛmɔ. Adama
birikiban gee tee tera i ko n muramɔ mi.
19 Isireliban swaa gbio be, ba wa ma ben
wahala ya sosimɔwa domi ba nɛɛ, bu ku raa
ben birikiban geeru kawe. Tõru baatere ka
ten sɔmbura.
20 Ye tɔn be, ba yarima Egibiti sunɔn min
di, ba Mɔwisi ka Aroni deema ba yõ ba bu
mara.
21 Yera ba bu sõɔwa ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u
bɛɛ waamɔ. U koo maa bɛɛ siri. Bɛɛya i sun
tusiru kasua Egibiti sunɔ ka win tɔmbun mi.
Wee, i takobi doke ben nɔmuɔ bu ka sun go.
22 Ma Mɔwisi u wura Yinni Gusunɔn mi, u
nɛɛ, Yinni, mba n dera a tɔn be kõsa kuammɛ.
Mban sõna a man gɔrima ben mi.
23 Saa mìn di na da Egibiti sunɔn mi, na ka
wunɛn yĩsiru nùn gari sõɔwa, u wunɛn tɔmbu
gɔba kuammɛwa, a ǹ maa bu wɔre sere ka tẽ.

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, tẽ kaa
wa ye kon Egibiti sunɔ kua. Kon nùn tilasi ko
u ka bu yõsu bu doona. U koo mam bu girawa
win tem di.

Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua

2 Ma Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua u
nɛɛ, nɛna Wi u ra n wãa.

3 Na Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu kure
na ka bu gari kua. Ba maa gia ma nɛna na sãa
Gusunə Dam kpurogii. Adama ba ɲ̀ tuba ma
nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
4 Na maa ka bu arukawani bəkua ma kon
bu Kananin tem wɛ̃ mu ko begim mɛ̀ səə ba
sina nge səbu.
5 Na Isireliban weeweenu nua mi ba
yoru dimə Egibitigibun mi, na maa nɛn
arukawani ye yaaye.
6 Yen sõ, a Isireliba sõəwə a nɛɛ, nɛna Wi
u ra n wãa, na kon maa bu wəra saa wahala
ye Egibitigiba bu koosiamən di. Kon bu
yakia ben yorun di, kpa n nɛn dam sõəsi n
Egibitigibu wahala doke, kpa n nɛn təmbu
faaba ko.
7 Kon bu mwa bu ko nɛn təmbu, kpa n ko
ben Yinni, kpa bu gia ma nɛna Wi u ra n wãa,
na maa sãawa ben Yinni nɛ wi na bu yakiamə
ben yoo səma ye Egibitigiba bu koosiamən
di.
8 Na kon bu duusia tem mɛ səə, mɛ na
Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu nəə mwɛɛru
kua na nɛɛ, kon bu wɛ̃ ba n mə. Nɛ wi na ra n
wãa nɛna na gerua mɛ.
9 Yera Məwisi u da u Isireliba gari yi
sõəwa. Adama ba ɲ̀ nùn swaa daki, domi
ben yoo səm sɛ̃səgii ni, nu kpɛ̃a sere ba mwia
kpanamə.
10 Ma Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
11 a seewo a da a Egibiti sunə sõ u be de
Isireliba bu doona win tem di.
12 Ma Məwisi u Yinni Gusunə wisa u nɛɛ,
wee Isireliba ba ɲ̀ nɛn gari swaa daki. Aməna
Egibiti sunə u koo ka man swaa daki. Na ɲ̀
daa nun sõəwa ma gari gerubu ra n ka man
sɛ̃?
13 Yen biru Yinni Gusunə u Məwisi ka
Aroni wooda wɛ̃ ye ba koo Isireliba ka Egibiti
sunə sõ kpa bu ka Isireliba yara Egibitin di.

Məwisi ka Aronin bwese kɛra Isireliba səə

14 Isirelin bii gbiikoo wi ba mɔ̀ Rubɛni, win
bibun yĩsa wee, Enəku ka Paalu ka Hɛsironi
ka Kaami. Ben min diya Rubɛnin bwese kɛri
marura.
15 Be ba maa sãa Simɛəba, beya Yɛmuɛli
ka Yamini ka Ohadi ka Yakini ka Sokaa ka
Səəlu wìn mɛro sãa Kananigii. Ben min diya
Simɛən bwese kɛri marura.
16 Be ba maa sãa Lefin bibu, beya Gɛɛsəni
ka Kehati ka Mɛrari. Ben min diya Lefin
bwese kɛri maa marura. Ben baaba Lefi wi,
u kuawa wõə wunaa weeru ita sari u sere gu.
17 Ma Gɛɛsəni u seewa u bii tən durəbu yiru
mara. Beya Libini ka Simɛi. Ma ba marura ba
kua Gɛɛsənin bweseru.
18 Be ba maa sãa Kehatiba, beya Amuramu
ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli. Ma ben
baaba Kehati wi, u kua wõə wunaa teeru ka
wəkura ita u sere kpuna u gu.
19 Be ba maa sãa Mɛrariba, beya Makili ka
Musi. Beni kpurowa ba kua Lefin bwese
kɛri.
20 Amuramu u win tiə Yokebɛdi sua kurə.
Wiya u ka Aroni ka Məwisi mara. Amuramu
wi, u kuawa wõə wunaa weeru ita sari u sere
kpuna u gu.
21 Be ba maa sãa Yiseharin bibu, beya Kore
ka Nɛfɛgi ka Sikiri.
22 Be ba maa sãa Usiɛlin bibu, beya Mikali
ka Elisafani ka Sitiri.
23 Aroni u Eliseba, Abinadabun bii sua
kurə. Kurə wi, u sãawa Nasonin sesu. Ma u
ka Aroni bibu mara. Bera Nadabu ka Abihu
ka Eleasaa ka Itamaa.
24 Be ba maa sãa Koren bibu, beya Asiri
ka Ɛlikana ka Abiasafu. Ben min diya Koren
bwesera marura.
25 Ma Eleasaa, Aronin bii wi, u Putiɛlin
bii wəndia turo sua kurə. U ka nùn bii tən
durə mara. Bii win yĩsira Finɛɛsi. Be sa wa
mi kpuro, beya ba sãa Lefin bwese kɛrin
wirugibu.
26 Be səəra Yinni Gusunə u Məwisi ka
Aroni gəsa bu ka Isireliba yara saa Egibitin
di. U nɛɛ, bà n yariə bu de ba n swĩinɛ
bweseru ka bweseru ba n səka sãa swɛɛ swɛɛ.
27 Ma Məwisi wi ka Aroni wi, ba wura ba da
ba Egibitin sina boko wi kana u de Isireliba
bu yari win tem di.

Yinni Gusunə u win nəə mwɛɛru sire

28 Sanam mɛ Yinni Gusunə u ka Məwisi
gari kua Egibitiə,
29 u nùn sõəwa u nɛɛ, nɛna Wi u ra n wãa.
A Egibiti sunə sõəwə kpuro ye na nun sõəmə
mini.
30 Ma Məwisi u Yinni Gusunə wisa u nɛɛ,
wee, gari gerubu ra n ka man sɛ̃. Egibiti sunə
u koo wura u man swaa daki?

7

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
wee, na nun kua nɛn kəsire Egibiti sunən sõ.
Wunɛn məə Aroni u ko n maa sãa wunɛn gari
gero.
2 Wuna kaa nùn sõ ye na nun sõəmə kpuro.
Wiya u koo maa Egibiti sunə sõ, kpa u de
Isireliba bu doona win tem di.
3-4 Kon de Egibiti sunən gõru gu bəbia
sere u ɲ̀ bɛɛ swaa dakimə, baa mɛ kon yĩre
nanumgii dabinu ko win temə. Yen sõ, na
kon nùn nɛn dam sõəsi n win təmbu wahala
doke, kpa n nɛn təmbu Isireliba yara win
tem di, ba n səka sãa swɛɛ swɛɛ nge tabu
kowobu.
5 Sanam mɛ na nɛn dam sõəsi tem mi,
ma na Isireliba yara min di, sanam mɛya
Egibitigiba koo gia ma nɛna Yinni Gusunə.
6 Ma Məwisi ka Aroni ba kua mam mam
nge mɛ Yinni Gusunə u bu sõəwa.

7 Sanam mɛ ba ka Egibiti sunɔ gari yiba mɔ̀,
Mɔwisi u mɔwa wɔ̃ɔ wɛnɛ, ma Aroni u mɔ
wɔ̃ɔ wɛnɛ ka ita.

Egibiti sunɔ u yina u Mɔwisi ka Aroni swaa daki

8 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 Egibiti sunɔ ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nùn
yĩreru kuo te ta sɔ̃ɔsi ma nɛna na bɛɛ gɔrima,
saa ye sɔɔra wunɛ Mɔwisi kaa Aroni sɔ̃ u win
dɛka suo u ye kɔ̃ sunɔ win wuswaaɔ. Ya koo
gɔsia waa.
10 Ma ba seewa ba da Egibiti sunɔn mi,
ba kua ye Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Aroni
u win dɛka ye kɔ̃ sunɔ wi ka win bwãabun
wuswaaɔ. Ma ya gɔsia waa.
11-12 Yera Egibiti sunɔ u win bwisigibu
ka win timgibu ka win sɔrobu soka. Ben
baawure u dobo dobo kua, u win dɛka kɔ̃
ma ya gɔsia waa. Adama Aronigia ya begii
mwɛɛki.
13 Ka mɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia, u ń
maa Mɔwisi ka Aronin gere swaa daki, nge
mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala gbiikaa ye Gusunɔ u Egibitigibu doke, yɛm

14 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia. U yina tɔn
be, bu doona.
15 Wee u koo da daarɔ buru buru yellu. A
doo a ka nùn yinna daarun goorɔ kpa a n dɛka
ye nɛni, ye ya raa gɔsia waa mi.
16 Kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, nɛ Gusunɔ
Heberuban Yinniwa na nun gɔrima win mi.
U de nɛn tɔmbu bu da bu man sã gbaburɔ.
Na wa ma sere ka tɛ̃ u ń gari yi swaa sue.
17 Yèn sɔ̃ u nɛɛ, u ń man yɛ̃, yen sɔ̃na na nɛɛ,
amɛniwa u koo ka man gia, nɛ wi na ra n wãa.
A daa ten nim soowo ka dɛka ye a nɛni mi,
kpa n nim mɛ gɔsia yɛm.
18 Swɛ̃ɛ yi yi wãa daa te sɔɔ, kpa yi gbi, kpa
daa ten nim mu sankira sere Egibitigibu bu
kpana bu mu nɔ.
19 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a Aroni sɔ̃ɔwɔ u win dɛka suo u ye tĩi
Egibitin nim kpuron wɔllɔ mɛ mu wãa daanɔ
ka yɛrusɔ ka sere kotosɔ ka wekenɔ. Mi nim
mu wãa kpuro gesi mu koo gɔsiawa yɛm, kpa
yɛm mu n wãa Egibitin tem kpuro sɔɔ.
20 Ma Mɔwisi ka Aroni ba kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Aroni u win dɛka ye
sua, ma u daa ten nim so Egibiti sunɔ ka win
bwãabun wuswaaɔ. Ma mu gɔsia yɛm.
21 Swɛ̃ɛ yi yi wãa daa te sɔɔ, yi gu. Ma daa
ten nim mu sankira. Egibitigiba kpana bu
mu nɔ. Ma nim mɛ mu wãa tem mɛ kpuro
sɔɔ mu kua yɛm.
22 Adama Egibitin sɔrobu ba maa kua mɛ
ka ben dobo dobo. Ye Egibiti sunɔ u wa mɛ,
ma win gɔ̃ru ga bɔbia, u ń Mɔwisi ka Aronin
gari swaa daki nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa
gerua.
23 Egibiti sunɔ u gɔsira win yɛnuɔ. Gari yi,
yi ń mam nùn nande.
24 Ma Egibitigibu kpuro ba tem gba gba daa
ten goorɔ bu ka nim wa bu nɔ, domi ba ń kpɛ̃
bu daa ten nim nɔ.
25 Ma daa ten nim mɛ, mu gɔsire yɛm n
ka kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa dɔma tèn di Yinni
Gusunɔ u dera ba mu so.

Wahala yiruse, surenu

26 Yen biru Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo Egibiti sunɔn mi, a nùn sɔ̃
a nɛɛ, nɛ Yinni Gusunɔ na nɛɛ, u de nɛn tɔmbu
bu da bu man sã.
27 U n maa yina u bu kara bu doona, kon
de surenu yibu nu wahala doke win tem sɔɔ
kpuro.
28 Surenu koo marura daa baka ten di, kpa
nu gasirima sere win yɛnuɔ ka win dii sɔɔwɔ
ka win kpinu wɔllɔ n ka da win bwãabu ka
win tɔmbun diaɔ. Nu koo mam du sere doo
koo yenɔ ka sonɔ.
29 Sure ni, nu ko nu n kabirimɔ kpa nu win
tii ka win tɔmbu ka win bwãabu makiri.

8

1 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a Aroni sɔ̃ u doo u win nɔmu dɛmia u dɛka
ye tĩi daanu ka yɛrusun wɔllɔ kpa surenu nu
gasirima nu na nu n wãa Egibitin tem sɔɔ.
2 Yera Aroni u win nɔma dɛmia Egibitin
daanu gia, ma surenu nu gasirima nu
Egibitin tem wukiri.
3 Adama Egibiti sunɔn sɔro be, ba maa kua
mɛ, ka ben dobo dobo. Ba dera surenu nu
gasirima Egibitin temɔ.
4 Ma Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni soka u
nɛɛ, i Yinni Gusunɔ kanɔ u sure ni doonasia
nɛ ka nɛn tɔmbun min di, kpa n de tɔn be, bu
doona bu nùn yãkuru kua.
5 Sanam mɛya Mɔwisi u Egibiti sunɔ sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, na wunɛn gere mara, a man sɔ̃ saa yerà
dim dim kon Yinni Gusunɔ kana wunɛ ka
wunɛn tɔmbu ka wunɛn bwãabun sɔ̃, u ka de
sure ni, nu tonda bɛɛ ka bɛɛn yɛnusun di, kpa
nu kun maa tie ma n kun mɔ daa bakaru sɔɔ.
6 U wisa u nɛɛ, sia.
Ma Mɔwisi u nɛɛ, n koo koora mɛ, kpa a gia
ma goo sari wi u sãa nge Gusunɔ bɛsɛn Yinni.
7 Sure ni, nu koo ka nun tonda nu geera
wunɛn bwãabu ka wunɛn tɔmbu ka bɛɛn
yɛnusun di. Daa bakaru tɔna sɔɔra nu ko nu
n tie.
8 Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba yara Egibiti
sunɔn min di. Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ
nɔɔgiru sue u sure ni gira ni u Egibiti sunɔ
wisi mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ Mɔwisi u
bikia. Yera sure ni, nu gbisuka diaɔ ka yɛnu
yaariɔ ka gbeaɔ.

10 Ba nu gura ba mɛnna mɛnna. Ma nin
nubura yiba tem mɛ sɔɔ.
11 Ye Egibiti sunɔ u wa ma wahala ya
dwiiya yera u kpam win gɔ̃ru bɔbiasia. U
ɲ̀ maa Mɔwisi ka Aroni swaa daki, nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala itase, gaanikunu

12 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, u Aroni sɔ̃ɔwɔ u win dɛka suo u tem
so, kpa tua yu gɔsia gaanikunu Egibitin tem
kpuro sɔɔ.
13 Ma ba kua nge mɛ. Tua kpuro ya gɔsia
gaanikunu tem mɛ kpuro sɔɔ. Gaanikuu ni,
nu dua tɔmbu ka yaa sabenu sɔɔ.
14 Ma sɔrobu ba dobo dobo kua bu ka maa
gaanikunu ko. Adama ba kpana. Gaanikuu
ni, nu wãawa baama.
15 Yera sɔro be, ba Egibiti sunɔ sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, Gusunɔn tiin dama mini.
Adama ka mɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔɔbu.
U ɲ̀ Mɔwisi ka Aronin gari swaa daki nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala nnɛse, gbabu swɛ̃ɛ

16 Yen biru Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo buru buru yellu a da a
ka Egibiti sunɔ yinna sanam mɛ u dɔɔ daarɔ,
kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ
na gerua. U de nɛn tɔmbu bu da bu man sã.
17 U n maa yina nɛn tɔmbu bu doona kon
nùn gbabu swɛ̃ɛ surema yi yi koo wi ka win
bwãabu ka win tɔmbu kuni. Egibitigibun
yɛnusu kpurowa su ko n gbabu swɛ̃ɛ yiba
kpa yi tem wukiri.
18 Adama dɔma te, na ɲ̀ derimɔ gbabu swɛ̃ɛ
yi da Gosɛniɔ mi nɛn tɔmba wãa, kpa u gia ma
nɛ, Yinni Gusunɔ na wãa tem mɛ sɔɔ.
19 Kon nɛn tɔmbu ka win tɔmbu wunana.
Siawa yĩre te, ta koo sɔ̃ɔsira.
20 Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ. Gbabu
swɛ̃ɛ wuuru ta Egibiti sunɔ ka win bwãabun
yɛnusu wɔri. Ma Egibitin tem kpuro mu
sankira gbabu swɛ̃ɛ yin saabu.
21 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni
sokusia u nɛɛ, i doo i bɛɛn Yinni yãku te kua
tem mɛ sɔɔ, i ku yari.
22 Adama Mɔwisi u wisa u nɛɛ, n ɲ̀
koorɔ mɛ domi bɛsɛn yãkunu ko n sãa
taarɛ Egibitigibun nɔni sɔɔ. Sà n maa yãku
taarɛginu kua ben nɔni biru, ba ɲ̀ koo sun
kpenu kasuku?
23 Yen sɔ̃, sa ko dawa gbaburɔ mi n toma
nge sɔ̃ɔ itan sanum saka su ka Gusunɔ bɛsɛn
Yinni yãkuru kua, nge mɛ u sun sɔ̃ɔwa su ko.
24 Egibiti sunɔ u nɛɛ, kon de i da i Gusunɔ
bɛɛn Yinni yãkuru kua gbaburɔ, adama i ku
tonda. Yen sɔ̃, i kanaru koowo nɛn sɔ̃.
25 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, wee, na
doonɔ wunɛn min di, n ka Yinni Gusunɔ
kana wunɛn sɔ̃. Sia gbabu swɛ̃ɛ yi, yi koo
doona wunɛ ka wunɛn bwãabu ka wunɛn
tɔmbun min di. Adama a ku maa sun
yaakoru ko a yina su da su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni yãkuru kua.
26 Yera Mɔwisi u yara Egibiti sunɔn min di,
u da u Yinni Gusunɔ suuru kana.
27 Ma Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ Mɔwisi
u nùn bikia. Gbabu swɛ̃ɛ yi, yi tonda Egibiti
sunɔ ka win bwãabu ka win tɔmbun min di.
Yi ɲ̀ maa tie mi, baa tia.
28 Adama ka mɛ kpuro, Egibiti sunɔn gɔ̃ru
ga bɔbia kpam maa, ma u yina tɔn be, bu
doona.

Wahala nɔɔbuse, yaa sabenun gɔɔ

9

1 Yen biru kpam Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo Egibiti sunɔn mi kpa a nùn
sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Heberuban Yinni Wi u
ra n wãa na gerua. Na nɛɛ, u de nɛn tɔmbu bu
doona bu man sã.
2 Adama ù kun bu yɔ̃su, ma u yen yina
yinaminu mɔ̀ kpam,
3 wee, kon nɛn nɔm damguu doke win
dumi ka kɛtɛkunu ka yooyoosu ka kɛtɛba ka
yãanu sɔɔ, win yaa sabenu kpuro gesi ni ba
kparamɔ gberɔ. Adumgbɛku baka ya koo nu
wɔri.
4 Saa ye sɔɔ, kon Isiriliban sabenu ka
Egibitiginu wunana. Ye ya sãa Isiriliban
sabenu, yen gaa kun gbimɔ.
5 Ma Yinni Gusunɔ u tɔ̃ru yi u nɛɛ, ù kun bu
yɔ̃su, siawa kon yabu ye ko tem mɛ sɔɔ.
6 Yen sisiru Yinni Gusunɔ u kua mɛ.
Egibitigibun sabenu gbisuka kpuro, adama
Isiriliban sabenu sɔɔ, baa teeru ta ɲ̀ gu.
7 Egibiti sunɔ u ye ya kooran labaari bikia.
U nua ma Isiriliban sabenu sɔɔ baa teeru ta ɲ̀
gu. Ka mɛ, win gɔ̃ru ga kpam bɔbia, u ɲ̀ wure
tɔn be, bu doona.

Wahala nɔɔba tiase, bwisinu

8 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i torom sɔko doowɔ i n nɛni,
kpa Mɔwisi u mɛ yɛ̃ka wɔllɔ Egibiti sunɔn
wuswaaɔ.
9 Torom mɛ, mu koo gɔsia nge tua, kpa mu
Egibitin tem kpuro wukiri. Mu koo bwisinu
wisi tɔmbu ka sabenu sɔɔ, kpa nu booboosu
ko.
10 Yera ba torom mɛ sɔka ba da Egibiti
sunɔn wuswaaɔ. Ma Mɔwisi u torom mɛ
yɛ̃kana wɔllɔ, ma mu kua bwisinu tɔmbu ka
sabenun wasi sɔɔ.
11 Saa ye sɔɔ, sɔroba kpana bu yarima
Mɔwisin wuswaaɔ bwisi nin sɔ̃. Domi nu
ben tii wisiwa nge Egibitigii be ba tie.
12 Egibiti sunɔ u ɲ̀ Mɔwisi ka Aronin gari
swaa daki. Yinni Gusunɔ u dera win gɔ̃ru ga
bɔbia ga sosi nge mɛ u raa Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Wahala nɔɔba yiruse, guru kpenu

13 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a seewo buru buru yellu a da Egibiti
sunɔn mi, kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ

Gusunɔ Heberuban Yinni nɛ wi na ra n wãa na gerua. U de nɛn tɔmbu bu doona bu man sã.

14 Domi tɛ̃, n ɲ mɔ win bwãabu ka win tɔmbu tɔna kon wahala doke ye ya koo nɛn dam bakam sɔ̃ɔsi. Ka win tiiwa kpa u gia ma goo sari nge nɛ handunia sɔɔ.

15 Nà n daa nɛn nɔm damguu dɛmia na wi ka win tɔmbu bara kɔ̃suru kpɛ̃ɛ, u ɲ ko n daa maa wãa handuniaɔ.

16 Adama na dera u wãa u ka nɛn dam wan sɔ̃, kpa nɛn yĩsiru tu ka nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.

17 Wee u ka nɛn tɔmbu seewa sere ka tɛ̃. U ɲ dere bu doona.

18 Yen sɔ̃, sia amadaare kon de guru kpenu nu nɛɛra ka dam nìn bweseru nu ɲ koore Egibitin temɔ saa yen toren di sere n ka gisɔ girari.

19 N n mɛn na, a de bu win yaa sabenu kuku yeru kua, ka yabu ye u mɔ kpuro gberɔ. Domi guru kpee ni, nu koo tɔmbu kpuro so gbeaɔ ka yaa sabenu kpuro ni nu ɲ kuku yeru wa, kpa sabe ni, ka tɔn be, bu kam ko.

20 Yera Egibiti sunɔn bwãabu gabu be ba Yinni Gusunɔn gari nasie, ba dera ben yobu ba ka ben sabenu wɔma yɛnuɔ fuuku fuuku.

21 Be ba kun maa Yinni Gusunɔn gari gara, ba ben yobu ka yaa sabenu deri gbeaɔ.

22 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔma suo wɔllɔ kpa guru kpenu nu yɛ̃kama Egibitin tem kpuro sɔɔ, tɔmbu ka sabenu ka ye ya kpia gbeaɔ kpuron wɔllɔ.

23 Yera Mɔwisi u win dɛka sua u tĩi wɔllɔ, ma Yinni Gusunɔ u dera guru kpenu nɛmɔ. Guru maakinu mɔ̀ nu girarimɔ sere temɔ.

24 Gura yen bwesera kun nɛɛre Egibitin tem sɔɔ saa yen toren di.

25 Ma guru kpee ni, nu baayere kpuro so nu go ye ya wãa gbeaɔ Egibitin tem sɔɔ, saa tɔmbu sere ka sabenu ka ye ya kpia kpuro. Ma dãnu kpuro nu bɛsikira.

26 Gosɛnin bera mi Isireliba ba wãa tɔnawa guru kpee ni, nu ɲ na.

27 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni sokusia u nɛɛ, na wa ma nɛna na tora. Gusunɔ wi u ra n wãa u gem mɔ. Nɛ ka nɛn tɔmbu sa taarɛ kua.

28 A Yinni Gusunɔ kanɔ domi guru gbãsuku ni, ka guru kpee ni, nu den tura. Kon de i doona, na ɲ maa bɛɛ nɛnumɔ.

29 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, nà n yara wuun di kon nɛn nɔma sua wɔllɔ n Yinni Gusunɔ kana, kpa guru gbãsukunu ka guru kpenu nu mari a ka gia ma wiya handunia mɔ.

30 Adama na yɛ̃ ma wunɛ ka wunɛn bwãabu i ɲ Yinni Gusunɔ nasiam kpa.

31 Saa ye gura ye, ya na, wɛ̃su ka ɔɔsu kam kua yèn sɔ̃ ɔɔsu ya nɔɔ kusia, wɛ̃su maa wɛ̃su sãa.

32 Adama alikama ya ɲ kam kue yèn sɔ̃ ya ɲ sanam mɛ kpã.

33 Yen biru Mɔwisi u yara Egibiti sunɔn min di u da wuun biruɔ. Ma u win nɔma sua wɔllɔ u Yinni Gusunɔ kana, ma guru gbãsukunu ka guru kpee ni, nu mari. Gura kun maa nɛmɔ.

34 Ye Egibiti sunɔ u wa mɛ, u win toraru sosi. Wi ka win bwãaba ben gɔ̃rusu bɔbiasia.

35 U ɲ wure Isireliba bu doona nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua saa Mɔwisin nɔɔn di.

Wahala nɔɔba itase, twee

10

1-2 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na dera Egibiti sunɔ ka win bwãabun gɔ̃rusu bɔbia, kpa n ka nɛn yĩre ni sɔ̃ɔsi ben suunu sɔɔ. Kpa wunɛn tii a ka wunɛn bibu ka wunɛn debuminu sɔ̃ nge mɛ na ka Egibitigibu yaakoru kua, ka yĩre ni na sɔ̃ɔsi ben suunu sɔɔ kpa i n ka yɛ̃ ma nɛna Gusunɔ wi u ra n wãa. N n mɛn na, a doo Egibiti sunɔn mi.

3 Mɔwisi ka Aroni ba da sunɔ win mi, ba nɛɛ, amɛniwa bɛsɛ Heberuban Gusunɔ wi u ra n wãa u gerua. U nɛɛ, sere domma kaa n yinɛ a tii kawa win wuswaaɔ. A de win tɔmbu bu doona bu nùn sã.

4 À n maa yina a bu kara, wee, sia u koo de twee yi na wunɛn tem kpuro sɔɔ.

5 Yi koo tɛria yi tem wukiri. Baa tem bau ba ɲ wasi. Yi koo dĩa ni nu tie di ni guru kpenu kun sanka, kpa yi bɛɛn gbean dãa wurusu kpuro di.

6 Yi koo wunɛ ka wunɛn bwãabu ka Egibitigibu kpuron dia duuri yi yibu. Wunɛn baababa ka wunɛn sikadoba ba ɲ yen bweseru waare saa mìn di ba wãa handunia sɔɔ sere ka gisɔ.

Ma Mɔwisi u seewa u yara Egibiti sunɔn min di.

7 Yera Egibiti sunɔn bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, sere domma durɔ wini u ko n sun wahala mɔ̀. A de tɔn be, bu doona bu da bu Gusunɔ ben Yinni sã. A ɲ wa ma bɛsɛn tem mu kam kobu dɔɔ?

8 Ma ba dera Mɔwisi ka Aroni ba wurama Egibiti sunɔn mi. Ye ba tura mi, yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã, adama bɛɛ sɔɔ berà ba koo da.

9 Mɔwisi u wisa u nɛɛ, bɛsɛ kpurowa, bibu ka bukurobu ka bɛsɛn yaa sabenu. Sanna sa ko da. Domi tɔ̃ɔ bakara sa ko Yinni Gusunɔ kua.

10 Ma Egibiti sunɔ u bu yaakoru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ da baani, nà n dera i da ka bɛɛn kurɔbu ka bibu. Domi gãa kɔ̃suna i bwisikumɔ.

11 Adama bɛɛ tɔn durɔbu tɔnawa i ko da. Domi mɛya i bikia.

Yera u dera ba bu gira win min di.
12 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn dɛka suo a tĩi Egibitin tem sɔɔ kpa twee yi na yi tem mɛ wukiri, yi kpuro di ye ya kpia mi, ye guru kpenu nu deri.
13 Yera Mɔwisi u win dɛka ye sua u tĩi mi. Ma Yinni Gusunɔ u dera woo gaga seema saa sɔ̃ɔ yari yerun di tem mɛ sɔɔ. Woo ge, ga kuawa saa sɔ̃ɔ sɔɔn di sere ka wɔ̃kuru kpuro. Sisi bururu ba deema twee wee yam kpuro yi woo ge, ga ka na.
14 Twee yi, yi na wuunu ka wuunu yi pusa Egibitin tem baama. Yi dabia yi sara yi ba raa waare. Mɛya ba ɲ maa yin bweseru wasi.
15 Tem kpuro mu tĩra twee yin saabu. Ma yi yakasu ka dãa binu kpuro di, ni guru kpenu kun daa sanka. Wuru gaga kun maa tie Egibitin tem sɔɔ dãaɔ ka dãa kikisɔ.
16 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni sokusia fuuku u nɛɛ, na Gusunɔ bɛɛn Yinni tora, mɛya, na maa bɛɛn tii tora.
17 Tɛ̃, i man suuru kuo nɔn tee teni kpa i Gusunɔ bɛɛn Yinni kana u man wahala gɔɔgia yeni wunari.
18 Ma Mɔwisi u yara min di u da u Yinni Gusunɔ suuru kana.
19 Yera Yinni Gusunɔ u dera woo damguu ga seema saa sɔ̃ɔ duu yerun di ga ka twee yi doona ga gure nim wɔ̃ku sɔɔ ge ba mɔ̀ Naa yari. Baa yin tia kun tiare tem mɛ kpuro sɔɔ.
20 Adama Yinni Gusunɔ u kpam dera Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia, u ɲ wure Isireliba bu doona.

Wahala nɔɔba nnɛse, yam wɔ̃kuru

21 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn dɛka tĩiyɔ wɔllɔ kpa yam wɔ̃ku sinumgiru tu Egibitin tem wukiri, sere bu tu baba.
22 Yera Mɔwisi u win dɛka ye tĩi wɔllɔ ma yam wɔ̃kura kua Egibitin tem kpuro sɔɔ sɔ̃ɔ ita.
23 Egibitigiba kun waanamɔ, goo kun seere win yɛnun di sere sɔ̃ɔ ita ye. Adama mi Isireliba ba wãa kpuro, yam bururam mu wãawa.
24 Egibiti sunɔ u Mɔwisi sokusia u nɛɛ, i doo i Yinni Gusunɔ sã ka bɛɛn kurɔbu ka bibu sannu. Adama i ku ka bɛɛn yaa sabenu da.
25 Mɔwisi u wisa u nɛɛ, ɲ n mɛn na, a sun yaa sabenu wɛ̃ɛyɔ domi n ɲ koo koora sa kun nu mɔ su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãkunu ganu kua.
26 Yen sɔ̃, sa ko ka bɛsɛn yaa sabenu dawa, baa samu sa ɲ derimɔ. Domi miya sa ko gɔsi ye sa ko ka nùn sã. Sa ɲ maa gina yen geeru yɛ̃ ka yen ye sa ko gɔsi sere sà n tura mi.
27 Adama Yinni Gusunɔ u dera Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia, u ɲ wure bu doona.
28 Ma sunɔ wi, u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gɛsiro nɛn bɔkun di. A ku ra maa na nɛn wuswaaɔ, domi dɔma te na maa nun wa, a guwa.
29 Mɔwisi u nɛɛ, too, ya wã, a ɲ maa man wasi.

Mɔwisi u wahala wɔkurusen gari mɔ̀

11

1 N deema Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n tie wahala tia ye kon Egibitigibu ka ben sunɔ doke. Yera ya koo de u bɛɛ yɔ̃su. U koo mam bɛɛ giraWa minin di ka dam.
2 A tɔn durɔ ka tɔn kurɔ baawure sɔ̃ɔwɔ u bura yãa wuraginu ka sii geesuginu kana win beruse Egibitigiin mi.
3 N deema Yinni Gusunɔ u dera Egibitigibu ba ka Isireliba nɔnu geu mɛɛra. Mɔwisi u maa sãa tɔn boko sunɔn bwãabu ka Egibitigii be ba tien nɔni sɔɔ.
4 Mɔwisi u sere doona Egibiti sunɔn min di, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. Wɔ̃kurun bɔnun sakawa u koo Egibitin tem bukiana.
5 Bii yerumaba kpuro ba koo gbi, saa wunɛn bii yeruman di, wi u koo wunɛn sina gɔna tubi di sere ka yoo tɔn kurɔn bii tɔn durɔ gbiikoowɔ. Yaa sabenun bii gbiikii dwanu nu koo maa gbi.
6 Wuri bɛkɛ yi ko n wãa Egibitin tem kpuro sɔɔ dɔma te, yìn bweseru yi ɲ koore. Mɛya yi ɲ koo maa wure yi ko.
7 Adama bɛsɛ Isireliban mi, baa bɔ̃ɔ ga ɲ sun worimɔ sere ka bɛsɛn yaa sabenɔ, kpa i n ka yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u sun wunanɛ ka bɛɛ Egibitigibu.
8 Ma Mɔwisi u kpam nɛɛ, wunɛn bwãabu kpuro ba koo na bu kpuna nɛn wuswaaɔ bu man sɔ̃ bu nɛɛ, n yario ka nɛn tɔmbu kpuro be ba man swĩi. Yen biru na kon den yari n doona.
Ye u gari yi gerua u kpa, ma u yara Egibiti sunɔn min di ka mɔru baka.
9 Yinni Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Egibiti sunɔ kun wunɛn gari swaa dakimɔ. Yera ya koo de n maa sɔm maamaakiginu ganu ko Egibitin temɔ.
10 Mɔwisi ka Aroni ba sɔm maamaakigii ni kpuro kua Egibiti sunɔn wuswaaɔ adama Yinni Gusunɔ dera win gɔ̃ru ga bɔbia ma u ɲ wure Isireliba bu doona win tem di.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

12

1 Mɔwisi ka Aroni bu sere yari Egibitin di Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 suru winiwa u koo ko bɛɛn suru gbiikoo wɔ̃ɔ sɔɔ.
3 I Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, suru winin sɔ̃ɔ wɔkuru, ben yɛnu yɛ̃ro baawure u yãa kinɛ kpɛndu gɔsi win yɛnun sɔ̃.

4 Yɛnu yɛ̃ro wìn tɔmba kun dabiru tura bu
ka yãa giriru tem, wi ka win beruse bu yãaru
gɔsio te begiba koo kpĩ bu tem bu kpe.
5 I ko kpĩ i yãaru ɲ̀ kun mɛ boo gɔsi, adama
i de ya n sãa kinɛru te ta wõɔ tia mɔ, kpa ta
kun alebu mɔ.
6 I ko nu berewa sere suru win sõɔ wɔkura
nnɛ, kpa bɛɛ Isireliba kpuro i nu go dɔma ten
yoka kpaa.
7 I ko nin yɛm sua i tɛɛniwa dinu mi i ko nin
yaa tem kɔnnɔsun beri berika ka sin wɔllɔ.
8 Wɔ̃ku tera ba koo yaa ye wõ kpa bu ye di
ka pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doke ka kpee wuru si
su sosu sannu.
9 I ku yen gɔma tem, ɲ̀ kun mɛ ye ba yikua.
I ye wõɔwɔ girum girum ka yen wiru ka
taanu ka bɔsɔ yãnu.
10 Yà n maa tiara i ko ye wisiwa dõɔ sɔɔ. I
ku de yen gaa yu yam sãra.
11 Wee mɛ i ko i n sãa i ka ye di. I n sɔɔru
sãa i ka swaa wɔri, i n gbaburun yãnu doke, i
n bokunu nɛni, kpa i di ka wasi kasanu, domi
ya sãawa tõɔ bakaru te i ko man diiya Gɔɔ
sararibun sõ.
12 Wõ̃ku tera kon Egibitin tem bukiana kpa
n bii tɔn durɔ gbiikoo baawure go, tɔmbun
bibu ka yaa sabenun binu. Mɛya kon ka
sõɔsi ma Egibitigibun bũnu nu ɲ̀ dam mɔ. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa kon ye ko.
13 Yɛm mɛya mu koo ko yĩreru te ta yɛnusu
sõɔsimɔ mi i wãa. Nà n yɛm mɛ wa, kon bɛɛ
sarariwa. Kɛ̃si te, ta ɲ̀ bɛɛ babamɔ te kon ka
Egibitigibu wahala ko.
14 I ko i n da tõɔ te yaayewa wõɔ ka wõɔ,
kpa i man tõɔ bakaru diiya. Bɛɛn bibun
bweseru ba ko n da maa tu yaayewa sere ka
baadommaɔ.

Pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken tõɔ bakaru

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, i ko kowa sõɔ
nɔɔba yiru i ku pɛ̃ɛ di ye ba seeya. Tõɔ
gbiikiru i ko pɛ̃ɛ seeyatia yara bɛɛn yɛnusun
di. Domi bɛɛn goo ù n gãanu di ni nu seeyatia
mɔ sõɔ nɔɔba yiru ye, yu sere yibu, ba koo
yɛ̃ro gowa.
16 Tõɔ gbiikiru ka tõru nɔɔba yiruse, i ko
mɛnnawa i man sã. I ku ra sɔmburu garu ko
tõnu yiru ye sɔɔ, ma n kun mɔ bɛɛn dĩa ni i ko
din kobu.
17 I ko n da pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken tõɔ
bakaru di, domi tõɔ te sɔɔra na bɛɛn bweseru
kpuro yara Egibitin tem di. Yen sõ, bɛɛn
bibun bweseru ba ko n da tõɔ bakaru diwa
tõɔ te sɔɔ, sere ka baadommaɔ.
18 Suru gbiikoon sõɔ wɔkura nnɛsen yokan
di, pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia dokewa i ko i n dimɔ
sere ka win sõɔ yɛnda tiasen yokaɔ.
19 Sõɔ nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, bu ku raa pɛ̃ɛ
seeyatia wa bɛɛn yɛnusɔ. Domi wi u gãanu di
ni ba seeyatia doke, ba koo yɛ̃ro gowa, baa ù
n sɔɔn na.
20 N n mɛn na, bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ, i ku
ra gãanu di ni ba seeyatia doke.

Gɔɔ sararibun torubu

21 Yen biru Mɔwisi u Isireliban guro
gurobu sokusia u nɛɛ, i yãa kinɛ kpɛnnu gɔsio
nge mɛ bɛɛn yɛnusu nɛ, kpa i nu go gɔɔ u ka
bɛɛ sarari.
22 Kpa bɛɛn baawure u dãa kiku ge ba mɔ̀
isɔpu sua u wasi yãa yɛm sɔɔ mɛ mu ko n
wãa gbɛ̃ɛrɔ, kpa u tɛɛni win dii kɔnnɔn beri
berikaɔ ka gen wɔllɔ. Bɛɛn goo u ku raa yari
dirun di ma n kun mɔ yam sãra mam mam.
23 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo tem mɛ
bukiana u ka Egibitigibu go, u koo yɛm mɛ
wa bɛɛn dii kɔnnɔsun beri berikaɔ ka sin
wɔllɔ, kpa u bɛɛn dia sarari. U ɲ̀ wuramɔ gɔɔn
gɔrado u du u bɛɛ go.
24 Bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru, mɛya i ko i
n da tõɔ baka te di sere ka baadommaɔ.
25 Sanam mɛ i tem mɛ dua, mɛ Yinni
Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru
kua, i de tõɔ baka te, tu ko bɛɛn wororu.
26 Bɛɛn bibu bà n bɛɛ woro ten tubusianu
bikia,
27 i ko bu wisi i nɛɛ, Gɔɔ sararibun yãkura
te sa ka Yinni Gusunɔ sãamɔ, domi u bɛsɛ
Isireliban dia sarari, u ɲ̀ sun go sanam mɛ u
Egibitigibu goomɔ.
Yen biru Isireliba ba yiira ba Gusunɔ sãwa.
28 Ma ba da ba kua dee dee ye Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa.

Bii gbiikobun gɔɔ

29 Ye n kua wõ̃kurun bɔnu, Yinni Gusunɔ
u bii gbiikobu kpuro go Egibitin temɔ, saa
Egibiti sunɔn tiin bii gbiikoon di wi u koo
win sina gɔna tubi di, sere ka be ba wãa
pirisɔm sɔɔn bii gbiikobu, n ka da yaa
sabenun bii gbiikinɔ.
30 Egibiti sunɔ ka win bwãabu ka tɔn be ba
tie Egibiti ye sɔɔ kpuro, ba seewa wõ̃kuru ba
wuri bɛkɛ kua domi yɛnu gagu sari gèn mi tɔn
tia tia kun gu.
31 Wõ̃ku tee te sɔɔ, Egibiti sunɔ u Mɔwisi
ka Aroni soka, u nɛɛ, i seewo i doona nɛn
tɔmbun min di, bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu Isireliba.
I doo i Yinni Gusunɔ sã nge mɛ i gerua.
32 I ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn kɛtɛba doo nge
mɛ i gerua, kpa i maa man domaru kana bɛɛn
Yinnin mi.
33 Ma Egibitigiba Isireliba baasi bu ka yari
ben tem di fuuku, ba nɛɛ, domi sa ko gbi su
kpe.
34 Ma Isireli be, ba ben pɛ̃ɛ kpii te ta ɲ̀
seeyatia mɔ sua gbɛ̃a sɔɔ ba tu beka wukiri ba
sɔɔwa.
35 N deema Isireliba ba raa kua nge mɛ
Mɔwisi u gerua, ba Egibitigibu bura yãa ni ba
kua ka wura ka sii geesu kana, ka maa beka.
36 Yinni Gusunɔ u maa dera tɔn be, ba kĩi
geeru wa Egibitigii ben mi. Ma ba bu wɛ̃ ye

ba bikia kpuro. Nge mɛya ba ka Egibitigibun yãnu wa ba gura.

Isireliba ba yara Egibitin di

37 Isireliba ba swaa wəri ka naasu saa Ramusɛsin di ba dəə Sukətuə. Ben geera sãa nərəbun suba natan saka (600.000), tən kurəbu ka bibu ka durə təkənu baasi.
38 Ma ba ka ben yaa sabenu da dabi dabinu, kɛtɛba ka yãanu ka bonu. Tən tuko dabira maa bu swĩi.
39 Ba pɛ̃ɛ kua ka pɛ̃ɛ kpii te ba ɲ seeyatia doke, domi ba bu girawa Egibitin di ba yara ka sɛndaru. Ba ɲ maa fɛɛ wa bu dĩa kusenu sua.
40-41 Gusunən təmbu Isireliba ba kuawa Egibitiə wõə nɛɛru ka tɛna (430). Dəma te wõə nɛɛru ka tɛna ye, ya yiba, yera be kpuro ba yara Egibitin di.
42 Wõku te səə, Yinni Gusunə u Isireliba kõsu ba ka yara Egibitin di. Yen sõna wõə ka wõə Isireliba ba ko n da dom se wõku te. Kpa bu Yinni Gusunə tõə bakaru diiya, be ka ben bibun bweseru sere ka baadommaə.

Gəə sararibun tõə bakarun yaa dibun wooda

43 Yinni Gusunə u Məwisi ka Aroni sõəwa u nɛɛ, wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmə Gəə sararibun tõə bakarun sõ wee.
Səə goo u ku raa ten yaa dibu di.
44 Adama yoo tən tuko be i dwa ka gobi, ma i bu bango kua, ba koo kpĩ bu di.
45 Səə wi u sarə, ɲ kun mɛ tən tuko goo wi u səmburu mò bɛɛn mi, u ka gobi wa, be yiru yen goo kun yaa dii bi dimə.
46 Dirəwa i ko tõə baka ten yaa dibu di. I ku ra ka yen yaa yari təəwə.
Baa yen yaa kuku teeru i ku ra kəra.
47 Isireliba kpurowa ba koo tõə baka te di.
48 Səə goo ù n tem yarima u wãa bɛɛn mi, ù n kĩ u tõə baka ten yaa dibu di, i nùn bango koowo ka win yɛnun tən durəbu kpuro i sere yaa dii bi di ka wi sannu. Domi u ɲ ko n maa sãa nge səə.
Adama bango sarirugii goo kun bu dimə.
49 Wooda tia ye, ya ka bɛɛ kpuro yã, bɛɛ Isireliba ka sere səə be ba wãa bɛɛn mi.
50 Ma Isireliba ba kua nge mɛ Yinni Gusunə u Məwisi ka Aroni sõəwa.
51 Yen tõə tera u maa Isireliba yara Egibitin di bwese kɛra ka bwese kɛra.

Gəə sararibun tõə bakarun woodaba

13

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
2 a de Isireliba bu ben bii tən durə gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikii dwanu wuna nɛnɛm kpa ye kpuro ya n sãa nɛgia.
3 Məwisi u Isireliba sõəwa u nɛɛ, i n da tõə te yaaye tè səə Gusunə u bɛɛ yarama ka win dam bakam saa Egibitin di, mi i yoru di. Yen sõ, ì n tõə ten yaa dibu dimə, i ku ra pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke di.
4 Suru wì səə ba ra gɛ̃ɛbu tore, wi ba mò Abibu, win tõə gbiikiru səərə i yara.
5 Yinni Gusunə u bɛɛn baababa nəə mwɛɛru kua ka bõri sannu u nɛɛ, u koo bu tem gem wɛ̃ mi tim ka bom yiba. Tem miya Kananiba ka Hɛtiba ka Aməreba ka Hefiba ka Yebusiba ba wãa. U n ka bɛɛ tura tem mi, i n da tõə baka teni di i ka nùn sã suru win tõə gbiikiru səə.
6 Sõə nəəba yirun baa səərə i ko pɛ̃ɛ di ye ba ɲ seeyatia doke. Yen nəəba yirusen tii səərə i ko Yinni Gusunə tõə bakaru diiya.
7 Sõə nəəba yiru ye səə, i ku maa de pɛ̃ɛ ye ya seeyatia mə ɲ kun mɛ seeyatia gaa ya n wãa bɛɛn suunu səə tem mɛ kpuro səə.
8 Dəma te i tõə baka te mò, i bɛɛn bibu sõəwə i nɛɛ, sa yeni mòwa su ka yaaya ye Yinni Gusunə u sun kua sanam mɛ sa yara Egibitin di.
9 Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua nəmaə, ɲ kun mɛ sirikanaə, kpa i n Yinni Gusunən woodaba yaayamə bɛɛn faagi səə. Domi wiya u bɛɛ yarama ka win dam bakam Egibitin di.
10 Yen sõna n weenɛ i tõə baka ten wooda yibia wõə baagere, ten saa yà n tura.
11 Saa ye Yinni Gusunə u dera bɛɛ Isireliba i dua Kananin temə, mɛ u bɛɛ ka bɛɛn baababa nəə mwɛɛru kua ka bõri ma u bɛɛ mu wɛ̃,
12 i ko nùn bɛɛn bii tən durə gbiikobu ka bɛɛn yaa sabenun bii gbiikii dwanu yiiyawa nɛnɛm n sãa wigia.
13 Adama bɛɛn goo ù n kĩ u win kɛtɛku buu gbiikuu nɛnɛ, u koo gu yakiawa ka yãa buu. U kun maa kue mɛ, u koo gen wĩi suma buawa u go. I ko maa bɛɛn bii tən durə gbiikoo baawure yakiawa ka gobi.
14 Baa sia bɛɛn bibu bà n da bɛɛ bikia ba nɛɛ, mba yenin tubusianu, kpa i bu wisi i nɛɛ, tõə te Yinni Gusunə u sun yarama ka win dam bakam Egibitin di, mi sa raa yoru di, tera sa yaayamə mi.
15 Domi saa ye Egibiti sunə u yina mam mam su yari tem min di, yera Yinni Gusunə u dera tem min bii tən durə gbiikoba gu gu ka maa yaa sabenun bii gbiikii dwanu. Yen sõna sa ra ka bɛsɛn yaa sabenun bii gbiikii dwanu Yinni Gusunə yãkuru kue, kpa su bɛsɛn bii tən durə gbiikobu yakia.
16 Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua nəmaə ka sirikanaə kpa ta n sun yaayasie ma dam bakama Yinni Gusunə u ka sun yara saa Egibitin di.

Yinni Gusunə u dera guru wii wurora Isireliba kpare

17 Sanam mɛ Egibiti sunə u dera Isireliba ba doona, Yinni Gusunə u ɲ wure bu kpe ka swaa ye ya dəə Filisitiban temə, baa mɛ ya

turuku bo. Domi u nɛɛ, u ɲ̀ kĩ bu gɔ̃ru gəsia
bu wura Egibitiə sanam mɛ ba bu tabu wəri.
18 Yen sɔ̃na u ka bu gbaburun swaa bɛɛri
nim wɔ̃kun bera gia, ge ba mɔ̀ Naa yari. Tɔn
be, ba yarawa Egibitin di ka tabun sɔɔru.
19 Ma Məwisi u Yosɛfun goru sua ba ka da,
nge mɛ Yosɛfu u raa Isireliba bɔ̃rusia bu ko.
U nɛɛ, bu de bu ka win goru yari sanam mɛ
Yinni Gusunə u koo bu yakia.
20 Isireliba ba doona Sukətun di ba da
ba ben sansani kua Etamuə gbabu dirirun
nəəwə.
21 Yinni Gusunə u bu swaa gbiiye guru wii
wuroru səə sɔ̃ə səə ka wɔ̃kuru. Wɔ̃kuru kpa
ta n sãa nge dɔ̃ə yari bakaru ta n ka bu yam
bururasie.
22 Sɔ̃ə səə ka wɔ̃kuru guru wii wuro te, ta
ku ra biare tən ben wuswaaə.

Ba nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari təbura

14

1 Yen biru Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u
nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃əwə bu wuro Piha Hirotun
bera gia bu ben sansani gira Migidoli ka
nim wɔ̃kun baa səə, Baali Sefonin deedeeru.
Miya i ko gina yɔ̃ra nim wɔ̃kun bəkuə,
3 kpa Egibiti sunə u n tamaa bɛɛ Isireliba
i kɔ̃əraWa tem mɛ səə, mi gbaburu ta bɛɛ
sikerenɛ,
4 kpa n win gɔ̃ru bəbiasia u bɛɛ naa swĩi.
Adama kon wi ka win tabu kowobu dendi n
ka nɛn yiko sɔ̃əsi kpa Egibitigibu bu ka gia
ma nɛna Yinni Gusunə.
Ma Isireliba ba kua mɛ.
5 Sanam mɛ ba Egibiti sunə sɔ̃əwa ma tən
be, ba yakurawa, yera wi ka win bwãabu ba
ben himba gəsia. Ba nɛɛ, mban bwesera sa
kua mini. Domi sa dera Isireliba ba bɛsɛn
yoru yara ba doona.
6 Ma Egibiti sunə u win tabu kɛkɛ səəru kua
ka win tabu kowobu sannu.
7 U tabu kɛkɛ nata (600) sua yi yi gia sãa
ka sere Egibitin tabu kɛkɛba kpuro, yen
baayere ka yen tabu kowo damgii.
8 Saa yera Yinni Gusunə u sunə win gɔ̃ru
bəbiasia, ma u Isireliba naa gira baa mɛ u yɛ̃
ma Yinni GusunəWa u bu yara.
9 Egibitigibun tabu kowobu ka ben
maasəbu ka dumi, ka tabu kɛkɛba ba bu naa
gira ma ba bu naamwɛ mi ba yɔ̃ra nim wɔ̃kun
bəkuə ba ben sansani gira Piha Hirotun bera
gia Baali Sefonin deedeeru.
10 Sanam mɛ Egibiti sunə u turuku
kua, Isireliba ba nəni seeya ba wa wee,
Egibitigiba kɛkua ba wee. Ma bɛrum bu mwa
gem gem, ma ba Yinni Gusunə nəəgiru sue.
11 Ba Məwisi sɔ̃əwa ba nɛɛ, siku yeru
sariwa Egibitiə? Yen sɔ̃na a ka sun na su gbi
gbaburu mini? A wa ye a ka sun deema ye a
sun yarama Egibitin di?
12 Sa ɲ̀ daa nun sɔ̃əwa mɛ Egibitiə sa nɛɛ, a
sun derio su Egibitigibu yoru diiya? Domi sa
kĩru bo su bu yoru diiya ka sere ye sa ko gbi
gbaburu mini.
13 Yera Məwisi u tən be wisa u nɛɛ, i
ku bɛrum ko, i yɔ̃ro sɛ̃ɛ, kpa i wa nge mɛ
Yinni Gusunə u koo bɛɛ faaba ko gisə. Domi
Egibitigii be i waamə mini, i ɲ̀ maa bu wasi
sere ka baadommaə.
14 I yɔ̃ro sɛ̃ɛ, Yinni GusunəWa u koo bɛɛ
sanna.

Yinni Gusunə u nim wɔ̃ku burana

15 Ma Yinni Gusunə u Məwisi bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i man nəəgiru mɔ̀. A Isireliba
sɔ̃əwə bu seewo bu da wuswaaə.
16 Wunɛ maa, a wunɛn dɛka suo a tĩi nim
wɔ̃ku wəllə kpa gu bənu ko yiru Isireliba bu
ka du bu təbura ge səə, ga n tem gbere.
17 Nɛna kon Egibitigibun gɔ̃rusu bəbiasia
bu ka bu swĩi mi. Kpa n ben sunə kamia ka
win tabu kowobu ka win tabu kɛkɛba ka win
maasəbu, kpa bu nɛn yiiko wa.
18 Saa ye səəra ba koo gia ma nɛna na Yinni
Gusunə.
19 Sanam mɛ səə, Gusunən gərado wi u
Isireliba gbiiye u gəsira ben biru gia ma guru
wii wuro te, te ta raa bu gbiiye, ta maa
wurama biruə.
20 Ma ta da Egibitigibu ka Isireliban
sansani yiru yen baa səə. Ta yam tĩri
Egibitigibun bera gia ma ta yam buriri
Isireliban mi gia. Ma Isireliba ka Egibitigibu
ba ɲ̀ susinɛ wɔ̃ku te kpuro.
21 Ye ba tura nim wɔ̃ku gen mi, yera
Məwisi u win dɛka tĩi gen wəllə ma Yinni
Gusunə u woo damguu seeya sɔ̃ə yari yerun
di wɔ̃ku giriru səə, ga dera nim wɔ̃ku gen nim
mu bənu kua yiru, ma gen suunu səə mi, n
gbera.
22 Nim mu kpaasinɛ bera ka bera ben nəm
geuə ka nəm dwarə. Ma Isireliba ba sĩa tem
gbebum səə, ba təbura.
23 Egibitigibu ba bu naa swĩi ba dua nim
wɔ̃ku gen suunu səə, ka ben sunən dumi ka
win tabu kɛkɛba ka win maasəbu.
24 Ye n kua buru buru yellu, ma Yinni
Gusunə u bu mɛɛrima saa guru wii wuro
ten min di, ma u bu nandasia. Be kpuro ba
yɔ̃suna.
25 U dera ben kɛkɛban naasu wəərama, ba
kpana bu sĩ fuuku. Ma ba nɛɛ, su duki gəsira
Isireliban min di, domi Yinni Gusunə u ka
sun sannaməwa ben sɔ̃.
26 Ma Yinni Gusunə u kpam Məwisi sɔ̃əwa
u nɛɛ, a wunɛn dɛka tĩiyə nim wɔ̃ku mi, kpa
nim mɛ, mu wurama mu Egibitigibu ka ben
tabu kɛkɛba ka maasəbu wukiri.
27 Məwisi u win dɛka ye tĩi nim wɔ̃ku gen
mi. Ye n kua yam sãreru, ma nim mɛ, mu
wurama nge mɛ mu raa sãa. Egibitigibu ba

kĩ bu nim mɛ suuri, adama Yinni Gusunɔ u
bu sure mɛn suunu sɔɔ.
28 Nim mɛ, mu wurama mu Egibiti sunɔn
tabu kɛkɛba ka win maasɔbu ka tabu kowobu
kpuro wukiri be ba Isireliba naamwɛm da
nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ. Baa ben turo, u ɲ̀
yara.
29 Adama Isireliba ba sĩa tem gbebum
sɔɔ nim wɔ̃ku gen suunuɔ. Domi nim mu
kpaasinɛwa bera ka bera ben nɔm geuɔ ka
nɔn dwarɔ.
30-31 Ye Isireliba ba sɔm damgiru wa te
Yinni Gusunɔ u Egibitigibu koosi ma ba ben
gonu wa nim wɔ̃kun goorɔ, yera ba gia ma
Yinni Gusunɔwa u bu faaba kua dɔma te,
saa Egibitigibun nɔman di. Ma ba nùn nasia
ba sosi, ba nùn naanɛ kua ka maa win gɔro
Mɔwisi.

Mɔwisi ka Isireliban womu

15

1 Saa yera Mɔwisi ka Isireliba ba Yinni
Gusunɔ siarabun womu kua. Ba nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ tɔma ka womu
domi u win wɛrɔbu tabu di.
U dumi ka yin maasɔbu sure nim wɔ̃ku sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔwa nɛn dam,
wiya na siaramɔ ka nɛn womu.
Wiya u man faaba kua.
Wiya nɛn Yinni, kon nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Wiya nɛn baaban Yinni, kon nùn wɔlle sua.
3 U sãawa tabu kowo ka gem.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.
4 U Egibiti sunɔn tabu kɛkɛba ka win tabu
kowo damgibu sure
nim wɔ̃ku sɔɔ ge ba mɔ̀ Naa yari.
Win tabu kowo gisonkoba ba nim diira.
5 Nim mɛ, mu bu wukiri,
ma ba numa temɔ nge kperu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn nɔm geu ga dam
yiikogim mɔ.
Geya ga wunɛn wɛrɔbu munka muku muku.
7 Wunɛn sinandun kpãaru ta ra wunɛn
wɛrɔbu taare.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
a ra de bu dɔ̃ɔ mwaarewa nge wĩi.
8 A wɛ̃ru wura ma nim mu kpaasina
mu sinum kua bera ka bera nge gbãraru.
9 Wɛrɔ u nɛɛ, u koo bu naa swĩi kpa u bu
naamwɛ.
U koo mɔru kɔsia be sɔɔ nge mɛ u kĩ,
kpa u takobi woma u bu go ka win nɔma,
kpa u ben dukia bɔnu ko.
10 Adama a wunɛn wom wɛ̃sia,
ma nim mu bu wukiri.
Ba numa ba kpuna nge dɔ̃ɔ kpenu mi nim mu
duku.
11 Yinni Gusunɔ, mba n ka nun weenɛ
ye tɔmba sãamɔ kpuro sɔɔ.
Mba n ka nun dɛɛraru nɛ, wunɛ wi a nanum
mɔ.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi ba koo siara.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi a ra sɔm
maamaakiginu ko.
12 Domi a wunɛn dam sɔ̃ɔsi, ma tem bu mwɛ.
13 Wunɛn wɔnwɔndu sɔɔra
a wunɛn tɔmbu swaa sɔ̃ɔsi be a yakia.
A maa bu kparaama ka wunɛn dam
a ka dɔɔ sere wãa yee te a bu nɔɔ mwɛɛru kua
sɔɔ.
14 Tɔn tukobu ba ye nua, ma ba diirumɔ.
Filisitiba ba bɛrum soora.
15 Edɔmun sinambun toronu kara.
Ma Mɔabun tabu durɔbu ba diirumɔ.
Kananiba kpuro, ben wasi dwiiya.
16 Bɛrum ka nandabu koo bu deema subaru
sɔɔ.
Wunɛn dam saabu ba koo mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ nge
kperu.
Sere wunɛn tɔn be a yakia yorun di
bu ka nim wɔ̃ku tɔbura, Yinni Gusunɔ.
17 Kaa ka bu da kpa a bu tãsisia
wunɛn tiin guuru wɔllɔ,
mi a wunɛn wãa yeru sɔɔru kua.
Tera ta sãa wunɛn sãa yeru te a tii kua.
18 Wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa n bandu diiwa ka
baadommaɔ.
19 Sanam mɛ Egibiti sunɔn dumi ka win
tabu kɛkɛba ka maasɔbu ba dua nim wɔ̃ku
sɔɔ, Yinni Gusunɔ u dera nim mu wurama
mu bu wukiri. Adama u dera tem mu gbera
nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ, ma Isireliba ba
tɔbura.
20 Yen biruwa Aronin sesu Mariamu wi
u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u bara kpãru sua ma
tɔn kurɔbu kpuro ba nùn swĩi ba bara kpãnu
soomɔ ba yaamɔ.
21 Mariamu u bu womu geni kua u nɛɛ,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ ka womu,
domi u nasara wa ka win yiiko.
Dumi ka yin maasɔbu u sure nim wɔ̃ku sɔɔ.

ISIRELIBAN SANUM GBABURƆ

Nim sosuram

22 Yen biru Mɔwisi u Isireliba kpara saa
nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin di ba da
gbaburɔ te ba mɔ̀ Suri. Sɔ̃ɔ itawa ba sĩa gbabu
te sɔɔ ba ɲ̀ nim wa.
23 Ma ba tura Maraɔ adama nim mɛ ba wa
mi, mu sosu, ba ɲ̀ kpĩa bu nɔ. Yen sɔ̃na ba
yam mi soka Mara. Yen tubusiana sosura.
24 Ma tɔn be, ba Mɔwisi wɔkisi ba nɛɛ, mba
sa ko nɔ.
25 Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue. Ma
Yinni Gusunɔ u nùn dɛka gaa sɔ̃ɔsi. Ye u dɛka
ye sua u kare nim mɛ sɔɔ, ma mu dora.
Miya Yinni Gusunɔ u win tɔmbu woodaba
wɛ̃ ka woronu. Miya u maa ben laakari
mɛɛra.
26 U nɛɛ, ì n nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere
nua sãa sãa, ma i mɔ̀ ye n man wɛ̃re ma i
nɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na ɲ̀ ka bɛɛ bara

ni sɛɛyasiamɔ ni na Egibitigibu kpɛ̃ɛ. Nɛna Yinni Gusunɔ nɛ wi na ra n bɛɛ bɛkiamɔ.
27 Yen biru ba tura Elimuɔ mi nim bwii wɔkura yiru ya wãa ka kpakpa bɛ̃ɛ wata ka wɔkuru. Ma ba ben sansani gira bwii yin bɔkuɔ.

Manna ka kusunu

16

1 Ma Isireliban wuu te kpuro ta seewa Elimun di ta da gbaburɔ te ba mɔ̀ Sini te ta wãa Elimu ka Sinain baa sɔɔ. Saa dɔma tèn di ba doona Egibitin di, ba kuawa suru tia ka sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ba sere tura mi.
2 Ma be kpuro ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wɔri gbaburu mi.
3 Ba nɛɛ, n daa sanɔ bo Yinni Gusunɔ u sun go Egibitiɔ mi sa ra raa sinɛ su dĩanu di ni sa kĩ ka yaa. Adama wee, i ka sun na gbabu teni sɔɔ gɔ̃ɔru tu ka sun go bɛsɛ kpuro.
4 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃ kon de dĩanu nu nɛɛra wɔllun di nge gura bɛɛ kpuron sɔ̃, kpa tɔmbu ba n da yari bu gure baadomma mèn bukata ba mɔ tɔ̃ɔ te. Nge mɛya kon ka ben laakari mɛɛri n wa bà n koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
5 Sɔ̃ɔ nɔɔba tiase, mɛ ba ra guren nɔn yiruwa ba koo gura kpa bu yen sɔmburu ko.
6 Ma Mɔwisi ka Aroni ba Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yoka ye, i ko gia ma Yinni Gusunɔwa u bɛɛ yarama Egibitin di.
7-8 Domi u koo bɛɛ yaa wɛ̃ i tem yèn sɔ̃ u nua i nùn wɔkisimɔ. I n yɛ̃ ma wiya i wɔkisimɔ, n ń mɔ bɛsɛ. Sia bururu u koo maa bɛɛ dĩanu wɛ̃ i di i debu, kpa i win yiiko wa.
9 Ma Mɔwisi u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Isireliban wuuru kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bu susima Yinni Gusunɔ mi, yèn sɔ̃ u ben wɔkinu nua.
10 Saa ye Aroni u ka Isireliban wuu te gari mɔ̀, ba sĩira gbaburu gia ba wa wee, Yinni Gusunɔn yiikon girima sɔ̃ɔsira guru wii wuro te sɔɔ.
11 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 na Isireliban weeweenu nua. A bu sɔ̃ɔwɔ ma yoki yam bere berebu ba koo yaa tem kpa sia bururu bu dĩanu di bu debu kpa bu gia ma nɛna na Gusunɔ ben Yinni.
13 Ye n kua yoka yera kusu wuu bakara na ta tɛria sansani ye kpuro sɔɔ. Sisiru bururu ma tem kpuro mu kakoru sãa.
14 Saa ye kako te, ta gbera gãa piiminu tɛrie temɔ nge dĩa bimi. N sãa nge guru kpenu nu tem wukiri.
15 Ye Isireliba ba ye wa, ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ, mba yeni. Domi ba ń ye yɛ̃.
Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeniwa dĩa ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ɛma i di.
16 U nɛɛ, yɛnu yɛ̃ro baawure u koo guraWa mèn nɔɔ win yɛnugibu ba koo di sɔ̃ɔ teeru nge mɛ ben geera nɛ.
17 Ma Isireliba ba kua mɛ. Gaba gura n kpã n kere gabu.
18 Yen biru ba ye yĩira. Ma ba deema wi u gura n kpã u ń saka sare. Wi u maa gura fiiko u ń saka kɔmiɛ. Baawure u wa dee dee nge mèn nɔɔ u koo di.

Mannan wooda

19 Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn goo u ku de yu tiara sere sisiru bururu.
20 Adama ba ń Mɔwisigia nua. Ben gaba dera ya tiara sere sisiru bururu ma ya kɔ̃sa ya kɔkɔnu kua. Yera Mɔwisi u ka bu mɔru bara.
21 Bururu baatere ba ra gurewa mèn nɔɔ ba koo di, adama sɔ̃ɔ ù n ye, ya ra yandewa.
22 Alusuman sɔ̃ɔ nɔɔba tiase, ben sɔ̃ɔ yirun dim sakawa ba gura. Ben guro gurobu kpuro ba na ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba kua mɛ.
23 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, sia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira te sa ra nùn derie, i sɔnwɔ ye i kĩ i sɔmɛ, kpa i yike ye i kĩ i yike. Kpa i sukum yi sere sia bururu.
24 Ba ye yi sere sisiru bururu nge mɛ Mɔwisi u gerua. Ya ń maa kɔ̃sa, yu sere kɔkɔnu ko.
25 Mɔwisi u nɛɛ, i ye dio domi tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira te i ko Yinni Gusunɔ deria. Gisɔ i ń ye wasi temɔ.
26 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko n da ye gure. Adama sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira. Te sɔɔra i ń ko ye wa i gura.
27 Ka mɛ, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, tɔn ben gaba yara bu wa bu ka gura adama ba ń gãanu wa.
28 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere domma i ko i n nɛn gere ka nɛn woodaba yinamɔ.
29 I yaayo ma nɛ, Yinni Gusunɔ na bɛɛ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wɛ̃. Yen sɔ̃na na ra bɛɛ sɔ̃ɔ yirun dĩanu wɛ̃ sɔ̃ɔ nɔɔba tiase. I de bɛɛn baawure u sina u ku yari win wãa yerun di u sɔmburu ko sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te sɔɔ.
30 Ma tɔn be, ba wɛ̃ra tɔ̃ɔ te sɔɔ.
31 Isireliba ba dĩa ni soka ka ben barum manna. Yen tubusiana, mba yeni. Ya sãaWa nge dĩa bima kpika piibu. À n denda, ya dowa nge kira te ba kua ka tim.
32 Sɔ̃ɔ teeru Mɔwisi u nɛɛ, wooda wee ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. I manna beruo, sɔ̃ɔ teerun dim saka bɛɛn bibun bweserun sɔ̃ bu ka wa dĩa ni u bɛɛ wɛ̃ i di gbaburɔ sanam mɛ u bɛɛ yarama Egibitin di.
33 Mɔwisi u maa Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wekeru garu tama a manna doke sɔ̃ɔ teerun dim saka, kpa a tu yi Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa ya n berua bɛɛn bibun bweserun sɔ̃.
34 Ma Aroni u ye sua u yi woodan kpakororun wuswaaɔ kpa ya n berua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u ko.
35 Isireliba ba manna ye diwa wɔ̃ɔ weeru, sere ba ka tura Kananin tem nɔɔ bura yerɔ, tem mɛ̀ sɔɔ ba koo du ba n wãa.
36 Mannan sɔ̃ɔ teerun dim sakawa ba ra soku omɛri. Omɛri ye, ya sãawa ditiri nnɛn saka. Omɛri wɔkurun sakawa ba ra soku efa.

Nim mu yara kperun di

17

1 Isireliban wuu te kpuro ta sĩima saa gbaburun di te ba mɔ̀ Sini, ta ka ten sanum dɔɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Ye ba tura Refidimuɔ ma ba ben sansani gira, adama ba ǹ nim wa mi, bu nɔ.

2 Miya ba Mɔwisi nɔɔ kuurim wɔri ba nɛɛ, a sun nim wɛ̃ɛyɔ su nɔ.

Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na i ka man nɔɔ kuurimɔ. Nge mba n kua i ka Yinni Gusunɔn laakari mɛɛrimɔ.

3 Adama nim nɔru ga tɔn be baasi gia ma ba Mɔwisi wɔkisimɔ ba mɔ̀, mban sɔ̃na a sun yarama Egibitin di. Kaa ka de nim nɔru gu sun go, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu ka bɛsɛn yaa sabenu.

4 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue u nɛɛ, mba kon tɔn beni kua. Wee, ba kĩ bu man kpenu kasuku.

5 Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i saro i da i n tɔn be gbiiye wunɛ ka ben guro gurobu sannu, kpa a n wunɛn dɛka ye nɛni yè a ka daa ten nim so.

6 Wee, kon yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ kperu garun wɔllɔ Horɛbun guurɔ, te ba maa sokumɔ Sinai, kpa a kpee te so. Nim mu koo yari min di tɔn be, bu ka nɔ.

Ma Mɔwisi u kua mɛ, Isireliban guro gurobun wuswaaɔ.

7 Yera u yam mi yĩsinu yiru kã Teera Masa domi miya Isireliba ba nùn nɔɔ kuura. Yiruse maa Mɛriba domi miya ba Yinni Gusunɔn laakari mɛɛra ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wãa bɛsɛn suunu sɔɔ? Nge u sari.

Isireliba ba ka Amalɛkiba tabu kua

8 Sanam mɛ sɔɔra Amalɛkiba ba na ba Isireliba tabu wɔri Refidimuɔ.

9 Yera Mɔwisi u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a durɔbu gabu gɔsio kpa i yari i da i ka Amalɛkiba tabu ko sia. Nɛn tii kon da n yɔ guuru wɔllɔ na n dɛka ye sue wɔllɔ ye Gusunɔ u nɛɛ, na n nɛni.

10 Yosue u Amalɛkiba tabu wɔri nge mɛ Mɔwisi u nùn sɔ̃ɔwa. Ma Mɔwisi ka Aroni ka Huri ba da guu ten wɔllɔ.

11 Mɔwisi ù n win nɔma sue wɔllɔ, Isireliba ba ra n kamiamɔwa, adama ù n ye sura temɔ, Amalɛkibara ba ra n bu kamiamɔ.

12 Mɔwisin nɔma ya mɔnya ma ba kperu garu sua ba yi win kɔkɔrɔ ma u tu sinari. Ma Aroni ka Huri ba win nɔma sue wɔllɔ, turo nɔm geuɔ, turo maa nɔm dwarɔ. Ma win nɔma suare wɔllɔ dim dim sere sɔ̃ɔ ka dua.

13 Ma Yosue u Amalɛki ka win tɔmbu kamia mam mam.

14 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yeni yoruo tireru sɔɔ i ka ye yaaya, kpa a Yosue sɔ̃ ma kon de bu Amalɛkiba duari mam mam handunia sɔɔ.

15 Yen biru Mɔwisi u yãku yeru gira ma u tu yĩsiru kã Yinni Gusunɔwa nɛn tuuta. Domi wiya u bu nasara wɛ̃.

16 U nɛɛ, yèn sɔ̃ Amalɛkiba ba Yinni Gusunɔ seesi, yen sɔ̃na u koo ka bu tabu ko sere ka baadommaɔ.

Yetoro u Mɔwisi beram da

18

1 Saa ye sɔɔ, Yetoro Madianiban yãku kowo, wi u sãa Mɔwisin dokiri, u nua kpuro ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka win tɔmbu Isireliba kua sanam mɛ u bu yarama Egibitin di.

2-3 Ma u seewa u da Mɔwisin mi ka Mɔwisin kurɔ Sefora ka win bibu yiru be u raa deri wi, Yetoron mi. N deema, ye Mɔwisi u bii be mara, u turo yĩsiru kã Gɛɛsɔmu yèn sɔ̃ u wãa tem tukumɔ u ka nùn mara.

4 Ma u yiruse yĩsiru kã Ɛliesɛɛ yèn sɔ̃ Gusunɔ win baaban Yinniwa u nùn somi u nùn wɔra Egibiti sunɔn nɔmun di.

5 Ma Yetoro ka Mɔwisin kurɔ ka win bii be, ba tura mi Isireliba ba ben sansani gire guu te ba mɔ̀ Sinaiɔ.

6 Saa yera Yetoro u Mɔwisi gɔria u nɛɛ, bu nùn sɔ̃ wee, u ka nùn win kurɔ naawa ka win bibu yiru ye.

7 Ye Mɔwisi u nua mɛ, yera u yara u win dokiri sennɔ da. Ye u tura mi, ma u yiira win wuswaaɔ. Yen biru u seewa ba bɔkasina ba tɔbirina. Ma Mɔwisi u ka nùn da win dii bekurugirɔ.

8 Ma u win dokiri wi saaria kpuro ye Yinni Gusunɔ u Egibitigibu ka ben sunɔ kua be Isireliban sɔ̃, ka sere nɔni swãa te ba wa swaa sɔɔ, ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u bu yara te sɔɔn di.

9 Durom mɛ Yinni Gusunɔ u Isireliba kua mi, sanam mɛ u bu yara Egibitigibun nɔman di, ya Yetoro dore.

10 Yera u nɛɛ, na Yinni Gusunɔ siara wi u bɛɛ wɔra saa Egibiti sunɔ ka win tɔmbun yorun di.

11 Tɛ̃ na gia ma wiya u bũnu kpuro kere. Domi u dera Egibitigibun nuku kɔ̃sura wɔri ben tii sɔɔ.

12 Ma u Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãkunu ganu. Yera Aroni ka Isireliban guro gurobu ba na ba di ka Mɔwisin dokiri wi sannu ba ka Gusunɔ sãwa.

Yetoro u Mɔwisi bwisi kã

13 Yen sisiru bururu yera Mɔwisi u sina u ka Isireliba siria, ma tɔn be, ba yɔ̃ win wuswaaɔ saa bururun di sere ka yokaɔ.

14 Ye Yetoro u wa mɛ, yera u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba a tɔn be kuammɛ mɛ. Mban sɔ̃na a sɔ̃ wunɛ turo a bu siriammɛ saa bururun di sere ka yokaɔ.

15 Ma Məwisi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tən be, ba
naaməwa nɛn mi, n ka bu Gusunə bikia ye u
kĩ bu ko.
16 Bà n maa gari gɛɛ mə ben tii tiinɛ sɔɔ kpa
n bu siria n bu sɔ̃ɔsi ye Yinni Gusunə u kĩ.
17 Yera win dokiri wi, u nɛɛ, ye a mɔ̀ mi, ya
ɲ̀ wã.
18 Kaa ra tii mɛɛra kowa mi, ka sere maa tən
be ba nun sikerenɛ mini. Domi səmbu te, ta
kpã. A ɲ̀ kpɛ̃ a tu ko wunɛ turo.
19 Tɛ̃ a nɛn gari nɔɔwɔ, kpa Gusunə u nun
somi. Bwisi yi kon nun kɛ̃ wee. A koowo tən
ben wirugii Gusunən wuswaaɔ, kpa a n da ka
ben gari de win mi.
20 Kpa a bu Gusunən woodaba tubusia ka
swaa ye ba koo swĩi, ka səma ye ba koo ko.
21 Kpa a gabu gəsi be sɔɔ, be ba koo kpĩ
bu bu kpara kpa yɛ̃roba n sãa be ba Gusunə
nasie, ba gem swĩi, ba ku ra nəm biran kɛ̃nu
mwɛ. Kpa a ben gabu ko təmbu nərəbun
(1.000) wirugibu, gabu maa wunəbun (100)
wirugibu, gabu weeraakurun wirugibu,
gabu maa wəkurun wirugibu.
22 Beya ba ko n da tən be sirie baadomma
kpa ba n da ka gari yi yi sɛ̃ nɛ wunɛn mi. A de
bu nun wunɛn səmunu kawa, kpa bu ka nun
səbe.
23 À n kua mɛ, ma Gusunə u nun kpare
swaa ye sɔɔ, kaa kura, kpa tən be, bu maa turi
mi ba dɔɔ ka bəri yɛndu.
24 Məwisi u win dokirin gere wura u kua
kpuro nge mɛ u nùn sɔ̃ɔwa.
25 U tən be gəsa Isireliba sɔɔ be ba
koo səmbu te kpĩ. Ma u ben gabu kua
təmbu nərəbun (1.000) wirugibu, gabu
maa wunəbun (100) wirugibu, gabu
weeraakurun wirugibu, gabu maa wəkurun
wirugibu.
26 Bera ba ra gari yi yi ɲ̀ sɛ̃ siri. Yi yi sɛ̃ kpa
bu ka Məwisi daawa.
27 Yen biru win dokiri u nùn nɔɔ kana ma
u doona u da win temə.

GUSUNƆ U KA ISIRELIBA ARUKAWANI BƆKUA

Isireliba ba wãa Sinain guurun nuurə

19

1-2 Yen biru Isireliba ba doona Refidimun
di. Ye n kua suru itasen tɔ̃ɔ gbiikiru saa mìn
di ba yara Egibitin di, yera ba tura Sinain
gbaburə. Ma ba ben sansani gira guu te ba
mɔ̀ Sinain nuurə.
3 Yera Yinni Gusunə u Məwisi soka guu ten
wəllə u ka nùn gari ko.
Ye u yɔɔwa mi, yera Yinni Gusunə u nɛɛ,
amɛniwa kaa Yakəbun bibu Isireliban bwese
kɛri sɔ̃ a nɛɛ,
4 i wa ye na Egibitigibu kua ka nge mɛ na
bɛɛ tii gawe na sua ka nɛn nəm damguu nge
mɛ gunə bakeru ta ra ten binu sue.
5 Tɛ̃, ì n nɛn gere nua, ì kun nɛn arukawani
kusie, i ko ko nɛn tiin təmbu n təmbu kpuro
kere. Handunia kpuro sãawa nɛgia,
6 adama bɛɛ i ko n sãawa nɛn tən be na gəsa
na tii yiiye, kpa i n sãa nɛn yãku kowobu tən
be ba tien sɔ̃. Gari yi kaa Isireliba sɔ̃wa mi.
7 Yen biru Məwisi u sarama u tən ben guro
gurobu sokusia u bu sɔ̃ɔwa kpuro ye Yinni
Gusunə u nɛɛ u bu sɔ̃.
8 Ma tən be kpuro ba wura ba nɛɛ, ye Yinni
Gusunə u gerua kpuro, yeya sa ko ko.
Ma Məwisi u maa ka tən ben gere wura
Yinni Gusunən mi.
9 Ma Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, kon na wunɛn mi guru wii wuro te ta
sinum mə sɔɔ, kpa tən be, bu nə sanam mɛ na
ka nun gari mɔ̀, kpa ba n da n nun naanɛ sãa.
Saa ye sɔɔra Məwisi u den Yinni Gusunə
tən ben gari yi tusia.

Gusunə u ka Məwisi yinna Sinain guuru wəllə

10 Yera Yinni Gusunə u kpam nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a doo a tən be deema a bu sɔ̃ bu ben beka
teo bu tii dɛɛrasia gisə ka sia,
11 kpa ba n sɔɔru sãa ba n ka sɔ̃ɔ itase mara.
Domi sɔ̃ɔ itase te sɔɔra nɛ, Yinni Gusunə kon
sarama Sinain guurə be kpuro bu ka man wa.
12 Kaa tən be yĩreru kua mi ba koo yɔ̃ra guu
ten bəkuə, kpa a bu sɔ̃ ba n tii sɛ bu ku raa guu
te yə, bu ku mam susi ten gãarə bu tu bɛsu.
Ben wi u tu bɛsu, yɛ̃ro koo gbiwa.
13 Ba ɲ̀ nùn sɛ̃remə ka nəma, kpena ba koo
nùn kasuku, ɲ̀ kun mɛ bu nùn sɛ̃ɛnu twee bu
ka gə. Baa ɲ̀ n yaa saberun na, mɛya ba koo
ka tu gə. Kəba yà n swĩwa ba koo susi guu ten
bəkuə.
14 Ma Məwisi u sarama guu ten min di,
u tən be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu tii dɛɛrasio bu ka
Gusunə sã. Ma ba ben beka tea.
15 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku ra ka bɛɛn
kurəbu bakuna i n sɔɔru sãa i n ka sɔ̃ɔ itase te
mara.
16 Sɔ̃ɔ itase ten bururu ba guru kukiribu
nua, ma ba guru maakinu ka guru wii wuro
te ta sinum mə wa guu ten wəllə. Ma kəba ya
sumə tãa tãa sere tən be ba wãa sansani ye sɔɔ
kpuro bɛrum bu mwa ba diira.
17 Yera Məwisi u tən be yarama ben
sansanin di bu da bu ka Gusunə yinna, ma
ba yɔ̃ra guu ten nuurə.
18 Wiisu Sinain guu te wukiri, domi Yinni
Gusunə u sarama ka dɔ̃ɔ u wãa ten wəllə. Wii
si, su yɔɔmə nge dɔ̃ɔ bokon wiisu. Ma guu te,
ta yĩirumə ka dam.
19 Kəba yen swĩi maa sosimə. Yera Məwisi
u gari gerua, ma Gusunə u nùn wisa ka nɔɔgii
te ta sãa nge guru kukiribu.
20 Nge mɛya Yinni Gusunə u ka sarama guu
ten wəllə, ma u Məwisi soka. Yera Məwisi u
yɔɔwa u da mi.

21 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
saro a tɔn be kirɔ ko gem gem bu ku raa
susima bu yĩre te sara bu man mɛɛri, kpa ben
dabiru tu ku raa kam ko.
22 Mɛya yãku kowobun tii, be ba ra man
susi, bu de bu tii dɛɛrasia kpa n ku ra ben
gabu go.
23 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tɔn be, ba ǹ yɔɔmɔ guuru wɔllu mi. Domi a
sun kirɔ kua gem gem a nɛɛ n bu yĩreru kuo
guu ten bɔkuɔ mi ba koo yɔ̃ra. Kpa su tu
garisi guu te a tii yiiye.
24 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a saro a da kpa wunɛ
ka Aroni i yɔɔma, adama yãku kowobu ka tɔn
be ba tie, bu ku raa yĩre te sara bu man mɛɛri,
kpa n ku ra ben gabu go.
25 Ma Mɔwisi u sara u da u tɔn be gari yi
sɔ̃ɔwa.

20

Wooda wɔku te Gusunɔ u Isireliba wɛ̃
(I maa mɛɛrio Wooda Yiruse 5:6-21)

1 Yen biru Gusunɔ u gari yini kpuro gerua
u nɛɛ.
2 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u ra n wãa
nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin tem di, na bɛɛ
yakia saa yorun di.
3 Yen sɔ̃, i ǹ ko i gãanu ganu sã nɛ baasi.
4 I ku ra tii bwãarokunu kua ni nu sãa
gãanun weenasinu ni nu wãa wɔllɔ, ǹ kun
mɛ temɔ, ǹ kun mɛ nim sɔɔwɔ.
5 I ku ra yiira i bwãaroku gagu sã, domi
nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wãa. Nɛ, Yinni
nisinugiiwa, nɛ wi na ra baababan durum
mɔɔru mwɛ ben bibun mi be ba man tusan
suunu sɔɔ sere ka ben sikadominun bibɔ.
6 Adama be ba man kĩ, ma ba nɛn wooda
nasie, na ra ben bibun bweseru wɔnwɔndu
kue sere ka baadommaɔ.
7 Nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wãa. I ku ra nɛn
yĩsiru soku kam. Wi u tu soka kam, kon yɛ̃ro
sɛɛyasia.
8 I wɛ̃ro tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, kpa i tu garisi
te na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃.
9 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko n da bɛɛn sɔma kpuro
ko.
10 Adama sɔ̃ɔ nɔɔba yirusera ta sãa tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru te i nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni derie.
Tɔ̃ɔ te sɔɔ, i ku ra sɔmburu garu ko, bɛɛ ka
bɛɛn bibu, ǹ kun mɛ bɛɛn yobu, ǹ kun mɛ
bɛɛn yaa sabenu, ǹ kun mɛ sɔɔ be ba wãa bɛɛn
yɛnusɔ.
11 Domi sɔ̃ɔ nɔɔba tian baa sɔɔra na ka wɔllu
ka tem ka nim wɔ̃ku kua ka baayere kpuro ye
ya wãa mi sɔɔ. Ma na wɛ̃ra sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse.
Yen sɔ̃na na sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te domaru kua
na tu yi nɛnɛm nɛn sɔ̃.
12 I bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ kpa
bɛɛn hunde yu wa yu dakaa da tem mɛ na bɛɛ
wɛ̃ sɔɔ.
13 I ku ra tɔnu go.
14 I ku ra sakararu ko.
15 I ku ra gbɛni.
16 I ku ra goo gari mani.
17 I ku ra bɛɛn tɔnusin diru binɛ ko, ǹ kun
mɛ win kurɔ, ǹ kun mɛ win yobu, ǹ kun
mɛ win yaa sabenu, ye n sãa wunɛn tɔnusin
gãanu kpuro gesi.
18 Yen biru tɔn be kpuro ba guru kukiribu
ka kɔban swĩi nua ma ba guru maakinu wa
guu ten wɔllɔ te wiisu wukiri. Yera ba diira
ba da ba yɔ̃ra n dɛsire.
19 Ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wunɛn tii, à n ka
sun gari kua, sa ko nun swaa daki. Adama a
ku de Gusunɔ u ka sun gari ko, kpa su ku ra
gbi.
20 Ma Mɔwisi u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ i ku
bɛrum ko. Domi Yinni Gusunɔ u nawa u ka
bɛɛn laakari mɛɛri kpa i n nùn nasie, i ku ra
maa ka durum ko.
21 Ma tɔn be, ba yɔ̃ n dɛsire saa ye Mɔwisi u
guru wii sinumgii te susi mi Gusunɔ u wãa.

Yãku yerun wooda

22 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bɛɛn tii i wa ma wɔllun
diya na ka bu gari kua.
23 Yen sɔ̃, i ku ra maa tii bwãaroku gagu kua
ka wura, ǹ kun mɛ ka sii geesu, kpa i gu ko
bɛɛn bũu.
24 Adama i ko man yãku yeru bania ka tem.
Kpa i bɛɛn yaa sabenu gɔsi i ka man yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua ten
wɔllɔ. Yam kpuro mi na gɔsa i ka man sã, ko
na n wãa mi, kpa n bɛɛ domaru kua.
25 I n man yãku yeru baniammɛ ka kpenu,
i ku tu bani ka kpee ni i dãka. Domi ì n kpee
ni dãka, i nu disi dokewa mi.
26 I ku ra de ta n yɔɔtia mɔ, kpa bu ku raa
ka bɛɛn tereru wa ì n yɔɔmɔ mi.

Wooda ye Yinni Gusunɔ u Isireliba wɛ̃ yobun sɔ̃

21

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyɔ.
2 Ben goo ù n win Isirelisi dwa yoo, yoo wi,
u koo win yinni sãwa wɔ̃ɔ nɔɔba tia, nɔɔba
yiruse u koo yariwa yoo ten di u kun gãanu
kɔsie.
3 U kun kurɔ mɔ u ka dua yoo te sɔɔ, wi
turowa u koo yari. U n maa kurɔ mɔ ba ka
nùn dwa, sanna ba koo yari.
4 N n win yinnin na, u nùn kurɔ wɛ̃, ma u
ka kurɔ wi bibu mara, dɔma te u yariɔ yorun
di, u koo kurɔ ka win bibu win yinni deriawa
kpa u yari wi turo.
5 Adama yoo wi, ù n gerua batuma sɔɔ u
nɛɛ, u win yinni kĩ ka maa win kurɔ wi, ka
win bibu, yen sɔ̃, u ǹ yariɔ,
6 saa yera yinni wi, u koo ka nùn da Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Miya u koo nùn sɛ̃ririsia
sãa yee ten gamboɔ, u nùn swaa yaba ka

sɔkura. Kpa n sãa yĩreru ma yoo wi, u sãawa win yoo sere ka baadommaɔ.

7 Goo ù n maa win bii tɔn kurɔ dɔra yoo, ba ɲ̀ nùn yakiamɔ nge mɛ ba ra yoo tɔn durɔbu yakie.

8 Win yinni ù n nùn sua kurɔ, ma u wa dãkuru ya ɲ̀ ka nùn naawɛ u koo kpĩ u nùn win tɔmbu yakie. Adama u ku raa nùn tɔn tuko yakie. Domi durɔ wi, u kua naanɛ sarirugii.

9 Goo ù n yoo tɔn kurɔ dwa u ka win bii tɔn durɔ wɛ̃, u nùn kuo nge mɛ ba ra bii wɔndia kue bà n nùn suamɔ.

10 Goo ù n yoo sua kurɔ, yen biru ù n maa kurɔ kpao sua, u ku raa yoo win dĩanu ka win yãa ni u ra raa nùn wɛ̃ kawa. Mɛya maa ben wãasinaa sɔɔ, u ku raa de gãanu ganu kɔsi.

11 U kun maa nùn gãanu ita yenin gaa kuammɛ, u de kurɔ wi, u yari yorun di u kun gãanu kɔsie.

Daa kõsa ye tɔnu ù n kua ba koo nùn go

12 Wi u tɔnu so u go, ba koo yɛ̃ron tii gowa.

13 Adama wi u kun kĩ u ka tɔnu go samba sɔɔ, nɛ Yinni Gusunɔ kon yam gam gɔsi mi u koo kpikiru da u kuke.

14 Wi u win winsim mwa u go nuku kõsurun sõ ka bwisi, bu yɛ̃ro mɔɔ bu go, baa ù n dua nɛn sãa yerɔ u yãku yeru nɛnua u ka bõre.

15 Wi u win tundo so, ɲ̀ kun mɛ win mɛro, ba koo yɛ̃ro mwa bu gowa.

16 Wi u tɔnun tii gbɛna u dɔra, ɲ̀ kun mɛ u nùn kua win yoo, ba koo yɛ̃ro mwa bu gowa.

17 Wi u win mɛro, ɲ̀ kun mɛ win tundo kõsa gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa.

Wooda ye Gusunɔ u yi be ba tɔmbu mɛɛra kuan sõ

18 Saa ye tɔmbu yiru ba sannamɔ ma ben turo u win winsim so ka nɔm kuseru, ɲ̀ kun mɛ u nùn kara ka kperu u mɛɛra kua, ma ya kun nùn go, ba ɲ̀ wi u nùn so mi goomɔ. Yà n nùn kpĩ,

19 ma u ra sanɔ kua u ka dɛka sĩimɔ, wi u nùn mɛɛra kua mi, ba ɲ̀ nùn gãanu kuammɛ. Adama durɔ win sɔmbu te u koo raa ko ù n bwãa do, wi u nùn mɛɛra kua mi, wiya u koo tu ko, kpa u maa mɛɛra yen nɔɔribun gobi kɔsia.

20 Goo ù n win yoo so ka bokuru u go mii mii ba koo yɛ̃ro gowa.

21 Adama yoo wi, ù n kua tõɔ giriru ɲ̀ kun mɛ sõɔ gira yiru u sere gu, ba ɲ̀ maa win yinni gãanu kuammɛ, domi yoo wi, u sãawa win gobi.

22 Tɔn durɔbu gabu bà n sannamɔ, ma ba guragii wɔri sere win nukura ka yara, ma win gam kun mɛɛra wa, yen mɛ kurɔ win durɔ u tɔn be bure, mɛya ba koo kɔsia siri kowobun wuswaaɔ.

23 Adama kurɔ wi, ù n mɛɛra gaa wa, mɛɛra yen bwesera ba koo maa bu ko. U n maa gun na, ba koo bu gowa.

24 N n win nɔnin na ba wuna ba koo maa begii wunawa. N n win dondun na ba bua, ba koo maa beginu buawa. N n win nɔman na ba bua, ba koo maa begia buawa. N n win naasun na ba bua, ba koo maa begisu buawa.

25 N n maa dõɔn na ba nùn mɛni, ba koo maa be dõɔ mɛniwa. Mɛɛra yèn bweseru ba nùn kua gesi, yen bwesera ba koo maa bu ko.

26 Goo ù n win yoo tɔn durɔ, ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔn nɔnu kɔra, u koo yoo wi karawa u doona nɔnu gen sõ.

27 N n maa win dondun na u wuna, u koo nùn karawa u doona don ten sõ.

28 Kɛtɛ yà n tɔnu kɔba so ya go, ba koo yen tii kpenu kasuku bu gowa, ba ɲ̀ yen yaa temmɔ. Yen biru ba ɲ̀ maa yen yinni gãanu kuammɛ.

29 Adama kɛtɛ ye, yà n daa goo kɔba sɔkure ma ba yen yinni sõɔwa ma u ɲ̀ ka ye gãanu kue, ba koo win tii gowa ka kɛtɛ ye sannu.

30 Bà n maa nùn gãanu buren na u wa u ka win wãaru yakia, u koo ni kpuro kɔsiawa nge mɛ ba gerua.

31 Kɛtɛ yen bweseru yà n bii goo kɔba sɔka, siri tee biya ba koo ye kua mi, ka yen yɛ̃ro.

32 Adama kɛtɛ ye, yà n goon yoo so ya go, sii geesun gobi tɛna yen yinni u koo yoo win yinni wɛ̃, kpa bu kɛtɛ ye kpenu kasuku bu go.

33 Goo ù n dɔkɔ mɔ, ɲ̀ kun mɛ u wɔru gagu gba u deri u ɲ̀ wukiri, ma goon yaa sabera wɔri mi, ta gu,

34 wi u dɔkɔ ye mɔ ɲ̀ kun mɛ wɔru ge, u koo sabe ten kɔsire wɛ̃wa kpa u sabe goo te sua.

35 Goon kɛtɛ yà n googia mɛɛra kua ya go, ba koo kɛtɛ wasa ye dɔrawa bu yen gobi bɔnu ko. Kpa bu maa ye ya gu min yaa bɔnu ko.

36 Kɛtɛ ye, yà n daa gɛɛ mɛɛra koore, ma yen yɛ̃ro u yɛ̃ adama u ɲ̀ gãanu kue, u koo ye ya gu min kɔsire wɛ̃wa kpa wi, u goo te sua.

Yaa sabenun gbɛnan wooda

37 Goo ù n kɛtɛ gbɛna u go, ɲ̀ kun mɛ u ye dɔra, kɛtɛ nɔɔbuwa u koo kɔsia tia yen wɔllɔ. N n maa yãarun na, yãanu nnɛwa u koo kɔsia tee ten wɔllɔ.

22

1-3 Ye u gbɛna mi, bà n ye wa win nɔma sɔɔ, ɲ̀ n kɛtɛn na, ɲ̀ kun mɛ kɛtɛku, ɲ̀ kun mɛ yãaru, ma ya gesi wasi, yen yiruwa u koo wɛ̃. U kun maa gãanu mɔ, ba koo win tii dɔrawa.

Goo ù n gbɛna da wõkuru, bà n nùn mwa wõku te, ba so ba go, ba ɲ̀ goo win yɛm bikiamɔ. Adama yam mù n sãra ba sere nùn go, be ba nùn go mi, ba koo bu win yɛm bikia.

Goon gãa ni ba suan woodaba

4 Bɛɛn goo ù n win sabenu sure win winsim gberɔ, ɲ̀ kun mɛ win dãa gbaarɔ, ma nu

dĩanu asɔrɔ kua, win gberun dĩa geena u koo yɛ̃ro kɔsire wɛ̃, ɲ̀ kun mɛ win dãa marum.
5 Goo ù n dɔ̃ɔ mɛnima, dɔ̃ɔ wi, ù n dua goon gberɔ, ma yɛ̃ron dĩanu kpuro dɔ̃ɔ mwaara, wi u dɔ̃ɔ mɛni mi, u koo dĩa ni nu dɔ̃ɔ mwaaran kɔsire wɛ̃wa.
6 Goo ù n win winsim gobi, ɲ̀ kun mɛ gãanu berusia, ma ba nu gbɛna mi u berua mi, bà n gbɛnɔ wi wa ye u sua min nɔn yiruwa u koo kɔsia.
7 Bà kun maa nùn wa, wìn mi ba gãa ni gbɛna u koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u nɔma sua wɔllɔ u bɔ̃re u nɛɛ, u ɲ̀ gãanu ganu sue ni ba nùn berusia mi sɔɔ.
8 Tɔmbu yiru bà n gãanu sikirinɛmɔ, ɲ̀ n yaa saberun na, ɲ̀ kun mɛ yãnu, ɲ̀ kun mɛ gãa ni nu kɔ̃ɔra, be kpuro ba koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u bu siria. Ben wi u kun gem mɔ, ye ba sikirinɛ min wasi yiruwa u koo kɔsia.
9 Goo ù n win winsim yaa saberu garu sabusia, ma ta bɔɔra ɲ̀ kun mɛ ta gu ɲ̀ kun mɛ ba tu sɛ̃re ba mwa goo kun wa,
10 wi ba tu sabusia mi, u koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u bɔ̃re u nɛɛ, u ɲ̀ tu babe. Sanam mɛya, wi u sabe te mɔ mi, u koo durɔ win gere wura kpa wi ba sabe te sabusia u ku maa gãanu ganu kɔsia.
11 Adama bà n sabe te gbɛnan na win yɛnuɔ, u koo ten kɔsire wɛ̃wa.
12 N n maa gbeeku yaan na ya tu mwa ya kasuka, u ka ten seeda na u sɔ̃ɔsi. Saa ye, u ɲ̀ maa ten kɔsire wɛ̃ɛmɔ.
13 Goo ù n maa win winsim yaa saberu bɔkura, ma ta bɔɔra ɲ̀ kun mɛ ta gu sanam mɛ wi u tu mɔ u ɲ̀ wãa mi, ba koo nùn ten kɔsire wɛ̃wa.
14 Adama ù n wãa mi, ba ɲ̀ maa nùn kɔsire wɛ̃ɛmɔ. Bà n maa tu due kuan na, ten due gobi yi, yi tura.

Tɔmbun wãasinaan wooda ka sãarugia

15 Goo ù n wɔndia kɔkura u nùn bekuru doke, ma ba ɲ̀ daa wɔndia wi durɔ kã, wi u nùn bekuru doke mi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mɛ ba ra ko, kpa u wɔndia wi sua kurɔ.
16 Baa wɔndia win tundo ù n yina bu suana, ka mɛ, durɔ wi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mɛ ba ra ko bu ka wɔndia sua.
17 Tɔn kurɔ sɔro ù n wãa bɛɛn suunu sɔɔ, i nùn goowo.
18 Wi u maa ka yaa saberu kpuna, i yɛ̃ro goowo.
19 Nɛ, Yinni Gusunɔ turowa i ko sã. Wi u yina u bũu goo sãamɔ, i yɛ̃ro goowo.
20 I ku sɔɔ goo nɔni sɔ̃. I ku maa nùn taki di. I yaayo ma bɛɛn tii i raa sɔru di Egibitin temɔ.
21 I ku gɔmini goo nɔni sɔ̃, ɲ̀ kun mɛ gobeku goo.
22 Wi u bu nɔni sɔ̃ɔmɔ ma ba man somiru kana, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, kon bu somi.
23 Kpa n de nɛn mɔru yu se bu bɛɛ go tabu gberɔ, bɛɛn kurɔbu bu maa ko gɔminibu kpa bɛɛn bibu bu maa ko gobekuba.
24 Bɛɛ Isireliba sɔɔ, bɛɛn wi u sãaro gobi bɔkura, u ku raa yi nim dokea nge mɛ bwese tukunu nu ra ko.
25 I n goon bekuru tɔruba mwa, i nùn tu wesia sɔ̃ɔ u sere du.
26 Domi beku tee tera u mɔ mi, u ka win wasi wukiri. Yen sɔ̃, à n tu nɛni mba u koo wukiri wɔ̃kuru. Sanam mɛ sɔɔ, ù n man wuri koosima, kon nùn wɔnwɔndu kua, n nùn swaa daki.
27 I ku ra man kɔ̃sa gerusi, i ku ra maa bɛɛn wirugii bɔ̃re.
28 I n bɛɛn dĩa gbiikinu gã i ku de n tɛ i sere ka nɛginu na.
I ku maa tɛ i ka bɛɛn bii tɔn durɔ gbiikobu yakia domi ba sãawa nɛgibu.
29 Mɛya i ko maa man bɛɛn yaa sabenun bii gbiikinu yiiya nɛnɛm adama i ko de nu gina bɔm nɔwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru, nɔɔba itase i sere ka man nu yãkuru kua.
30 Bɛɛn tii maa, i ko n wãawa nɛnɛm nɛn sɔ̃, i n dɛɛre. Yen sɔ̃, i ku yaa gaa tem ye gbeeku yaa ya go ya deri. I ye bɔ̃nu wɛ̃ɛyɔ domi ba ɲ̀ ye sake.

I n da bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu sirie dee dee

23

1 I ku labaari weesugia kpara. I ku maa tɔn kɔ̃so seeda weesugia diiya u ka yari.
2 Bɛɛn goo u ku raa tɔn dabinun gere swĩi u ka kɔ̃sa ko. Mɛya u ku maa bu swĩi bà n gem sĩiyamɔ siribu sɔɔ.
3 I ku goo siri ka wɔnwɔndu baa ù n sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
4 I n bɛɛn wɛrɔbun saberu garu wa ta kɔ̃ɔrɔ, kɛtɛwa? N kun mɛ kɛtɛku? I tu mɔɔ i ka nùn wurama.
5 I n maa win kɛtɛku wa ga wɔrumɛ ka sɔmunu, i ku doona i nùn deri. I nùn somiɔ i ka gu seeya.
6 Siribu sɔɔ, i ku wi u gem mɔ gem bira win bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛrun sɔ̃.
7 I ku seeda weesugia wura. I ku maa goo go wi u kun taarɛ gaa kue. Domi wi u kua mɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon yɛ̃ro sɛɛyasia.
8 I ku nɔm biran kɛ̃nu mwa domi nu ra tɔnu nɔni wɔ̃kewa gem swaa sɔɔ kpa u kpana u mu gere.
9 I ku wi u sɔru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ nɔni sɔ̃. Domi bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ u bwisikumɔ, yèn sɔ̃ i raa sɔru di Egibitiɔ.

Wɔ̃ɔ wɛ̃raruguu ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

10 Wɔ̃ɔ nɔɔba tian baa sɔɔra i ko i n da bɛɛn gberun dĩanu duure, kpa i nu gɛ̃.
11 Adama wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i bɛɛn gbean tem kpuro deriwa mu wɛ̃ra, ka bɛɛn dãa gbaanɔ. Kpa i de be ba sãa sãarobu bu da bu dĩanu kunɔnu ko be ka yaa sabenu.

12 Mɛya maa sɔ̃ɔ nɔɔba tian baa sɔɔra i ko
i bɛɛn sɔma kpuro ko. Adama nɔɔba yiruse
i ko wɛ̃rawa ka bɛɛn yobu ka sɔɔ be ba
sɔmburu mɔ̀ bɛɛn mi, ka sere bɛɛn yaa sabe
ni i ra ka sɔmburu ko.
13 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa kpuro, i ye mɛm nɔɔwɔ
mam mam. Kpa i ku ra bũnu ganun yĩsiru sia
i sere nɛɛ, ko i nu sã.

Tɔ̃ɔ bakanu ita ni nu kpãaru bo

14 Wɔ̃ɔ baagere nɔn itawa i ko i n da man
tɔ̃ɔ bakaru kue.
15 Pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakara
i ko gbi i ko. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa i ko pɛ̃ɛ di
ye ya kun seeyatia mɔ nge mɛ na raa bɛɛ
yen wooda wɛ̃, wɔ̃ɔn suru gbiikoo wi ba mɔ̀
Abibu sɔɔ, domi saa yera i yara Egibitin di. I
n kanaru mɔ̀, goo u ku raa na nɛn wuswaaɔ u
kun kɛ̃ru nɛni.
16 Yiruse kpa i maa bɛɛn gbean dĩa
gbiikinun yaa kpaabun tɔ̃ɔ bakaru di. Yen
biru ì n bɛɛn gberun dĩanu kpuro gã kpa i
maa yen tɔ̃ɔ bakaru di, i n wãa kunu sɔɔ.
17 Nge mɛya wɔ̃ɔ baagere bɛɛ tɔn durɔbu i
ko i n da ka mɛnnɛ nɔn ita nɛn sãa yerɔ.
18 I n man yãkuru kua, i ten yaa gum dɔ̃ɔ
mɛniɔ dɔma te. I n maa ten yaa dimɔ, i ku ye
mɛnna ka pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke.
19 I n da ka man bɛɛn gberun dĩa gbiikii ni
nu gea sãa naawɛ nɛn sãa yerɔ. Domi nɛna na
sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. I ku boo buu yike ka
gen mɛron bom.

Sɔ̃ɔsinu ganu ka nɔɔ mwɛɛnu

20 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u
Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ nɛn gɔrado
gɔriama u ka bɛɛ kpara kpa u n bɛɛ kɔ̃su bɛɛn
sanum sɔɔ. U koo ka bɛɛ da tem mɛ na bɛɛ
sɔɔru kua sɔɔ.
21 Yen sɔ̃, i de i n tii sɛ kpa i nùn mɛm nɔɔwa,
kpa i ku nùn nuki sanku. Domi u ǹ da bɛɛ
suuru kuamme ì n tora, yèn sɔ̃ nɛn yiiko ya
wãa wi sɔɔ.
22 Adama ì n nùn mɛm nɔɔwa mam mam,
ma i mɔ̀ dee dee ye na bɛɛ yiire, nɛna kon ka
bɛɛn wɛrɔbu kpuro sanna.
23 Nɛn gɔrado wi, u koo bɛɛ swaa gbiiya u
ka bɛɛ turi sere tem mi Amɔreba ka Hɛtiba
ka Feresiba ka Kananiba ka Hefiba ka sere
Yebusiba ba wãa. Kpa n be kpuro go bɛɛn sɔ̃.
24 Adama ì n tura mi, i ku ra ben bũnu sã, i
ku maa ben komanu saari. I ben bũu turanu
suririo kpa i ben bwãarokunu kɔsuku muku
muku.
25 Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i ko i sã kpa n
bɛɛ domaru kua, i n dĩanu mɔ ka nim. Mɛya
na kon maa bɛɛ baranu gbara.
26 Na ǹ maa derimɔ tɔn kurɔ goon nukuru
tu yari, mɛya bɛɛn goo kun maa mɔ̀ wĩro. Kon
maa de bɛɛn hunde yu dɛ̃ɛya.
27 Ye kon maa wure n ko wee. Be ba nua i
duɔ ben temɔ kpuro, kon de bu nanda, kpa
bu yari bu doona bɛɛn sɔ̃.
28 Kon Hefi be, ka Kanani be, ka Hɛti be
susunu kpare, kpa bu yari bu doona tem min
di.
29 Adama na ǹ be kpuro giramɔ wɔ̃ɔ tian
baa sɔɔ, tem mɛ, mu ku raa ka ko bansu, kpa
gbeeku yɛɛ yi bɛɛ yibusi.
30 Fiiko fiikowa kon de ba n doonamɔ min
di, sere i ka dabia i tɛria i sina tem mɛ kpuro
sɔɔ.
31 Tem mɛ kon bɛɛ wɛ̃ mi, mɛn nɔɔ bura
yera ko n wãawa saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Naa yarin di sere n ka girari Filisitiban nim
wɔ̃kuɔ, ka maa saa Sinain gbaburun di, sere
n ka girari daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ. Tɔn be ba
wãa tem mi kpuro, kon bɛɛ bu nɔmu bɛriawa
kpa i bu gira.
32 I ku ra ka bu arukawani gaa bɔke. I ku
maa ben bũu goo sã.
33 I n ben bũnu sãamɔ, nu ko n sãawa bɛɛn
yina. Yen sɔ̃, i ku de ben goo u n wãa bɛɛn
suunu sɔɔ kpa u ku raa bɛɛ torasia nɛn swaa
sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire

24

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
yɔɔma Sinain guuru mini, nɛn mi, wunɛ ka
Aroni ka Nadabu ka Abihu ka Isireliban guro
gurobu wata ka wɔkuru, kpa i man kpuna
sarun di.
2 Wunɛ Mɔwisi, kaa man susima wunɛ
turo. Be ba ka nun yɔɔma bu yɔ̃ro mi ba wãa
mi. Tɔn be ba maa tie, bu ku raa yɔɔma mini.
3 Ma Mɔwisi u da u tɔn be Yinni Gusunɔn
gari ka win woodaba kpuro sɔ̃ɔwa. Ma be
kpuro ba wura ka gɔ̃ru teu ba nɛɛ, sa ko ko
ye Yinni Gusunɔ u gerua kpuro.
4 Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi kpuro
yorua ma u seewa buru buru u yãku yeru
bana guu ten nuurɔ. U maa kpenu wɔkura
yiru gira nge mɛ Isireliban bwese kɛrin
geera nɛ.
5 Ma u Isireliban aluwaasiba gabu gɔra bu
ka Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kua kpa bu naa kinɛnu go bu ka siarabun
yãkunu ko.
6 Mɔwisi u yaa yɛm mɛn bɔnu sua u doke
gbɛ̃a sɔɔ. Ma u sukum mɛ n tie yɛ̃ka yãku yee
ten wɔllɔ.
7 Ma u woodan tire te sua u tu gara tɔn
ben wuswaaɔ. Ma ba nɛɛ, sa ko Yinni Gusunɔ
mɛm nɔɔwa kpa su ko kpuro ye u gerua.
8 Ma Mɔwisi u yɛm mɛ sua u yɛ̃ka tɔn
ben wɔllɔ u nɛɛ, yɛm mɛ wee, mɛ mu Yinni
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru siremɔ te u bɛɛ kua
sanam mɛ u bɛɛ wooda yeniba kpuro wɛ̃.
9 Ma Mɔwisi ka Aroni ka Nadabu ka Abihu
ka Isireliban guro gurobu wata ka wɔku te,
ba guu te yɔɔwa.
10 Ma ba Gusunɔ, be Isireliban Yinni wi
wa. N sãare nge u yɔ̃ turaru garun wɔllɔ te ba

kua ka kpee boogu ni nu baalimɔ weenɛ. Nu dɛɛrewa nge wɔllu te ta kun guru wiru mɔ.
11 Gusunɔ u ɲ̀ Isirelibɔn guro guro be kɔ̃sa gaa kue. Ba nùn wa ma ba di ba nɔra.

Mɔwisi u yɔɔwa Sinain guurɔ

12 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔɔma a yɔ̃ra guuru mini. Kon nun kpee bɛsi wɛ̃ mì sɔɔ na wooda kpuro yorua, tɔn be ka ben bibun bweseru ba n ka ye mɛɛrimɔ baadomma.
13 Ma Mɔwisi u seewa ka win bɔ̃ɔ Yosue. Adama u sere guu te yɔ,
14 u guro guro be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yɔ̃ro mini, i sun ma sere su ka wurama bɛɛn mi. Wee Aroni ka Huri ba wãa ka bɛɛ. Bɛɛn goo ù n gari giri gɛɛ mɔ, u na ben mi.
15 Yen biru u yɔɔwa guu ten wɔllɔ, ma guru wii wurora tu wukiri.
16-17 Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya sɔ̃ɔsira mi. Isirelibɔ ba ye wa, ya sãa nge dɔ̃ɔ boko. Ma guru wii wuro te, ta Sinain guu te wukiri sere sɔ̃ɔ nɔɔba tia. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka saa guru wii wuro ten min di.
18 Yera Mɔwisi u dua guru wii ten sɔɔwɔ ma u yɔɔwa guu ten wɔllɔ. Miya u wãa sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru.

YINNI GUSUNƆN KUU BEKURUGIRUN KPUNAA

Kɛ̃ɛ ni Isirelibɔ ba koo wɛ̃ bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru ko

25

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isirelibɔ sɔ̃ɔwɔ bu ka man kɛ̃nu naawa. Ye ba wɛ̃ ka nuku tia kpuro, a mɔɔ.
3 Kɛ̃ɛ ni ba koo wɛ̃, niya, wura ka sii geesu ka sii gandu,
4 ka ana bekunu ni ba wɔ̃kua ka bura, ka maa gaadura ka ni ba swɛ̃rasia ka sɛ̃ɛsu, ka ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka yaa sansun beka,
5 ka yãa gɔni yi ba swɛ̃rasia ka sɛ̃ɛsu, ka gɔni sinumgii, ka dãa damgia,
6 ka gum mɛ ba ra ka fitila sɔ̃re ka gum mɛ mu turare mɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare ye ba ra dɔ̃ɔ doke,
7 ka kpee gobiginu nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru ka kpee gobiginu bwese bweseka ka ni ba koo doke yãku kowo tɔnweron yabe tarakpe sɔɔ ka sere maa win bɔɔ baran wɔllɔ.
8 Yen biru i ka man ye kpuro kuu bekurugiru kuo na n ka wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
9 I ko tu kowa ka ten dendi yãnu kpuro nge mɛ kon bɛɛ sɔ̃ɔsi.

Yinni Gusunɔn woodan kpakororu

10 Ba koo kpakororu ko ka dãa damgia. Ten dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu yiru ka bɔnu. Ten yasum mu ko n maa sãawa gɔm soo teeru ka bɔnu kpa ten gunum mu n sãa gɔm soo teeru ka bɔnu.
11 Kpa a tu wura pote ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ. Kpa a ten goonu nnɛ kpuro nɔɔ bɔka kua ka wura.
12 Kpa a wuran sumi ko wasi nnɛ a doke ten goo gookan yinna yenu sɔɔ, yiru ya n mɛɛrinɛ bee tia, yiru yeni ya n maa mɛɛrinɛ bee tia.
13 Yen biru a dãa pɔɔsi kasu yiru a yi wura pote.
14 Kpa a yi wasi kpakoro ten sumi sɔɔ beri berika, yi n sãa ten nɛnutii.
15 Sumi yi sɔɔra dãa pɔɔsi yi, yi ko n da n wãa. Ba ɲ̀ yi wunamɔ min di.
16 Yen biru kaa woodan kpee bɛsi yi kon nun wɛ̃ doke kpakoro te sɔɔ.
17 Kpa a kpakoro te wukiritia kua ka wura ya n ka tu saka nɛ.
18-19 Kpa a wɔllun kɔ̃sobu yirun weenasibu ko ka wura a mani wukiritia yen goo piiminun wɔllɔ gee ka gee.
20 Kpa yi n kpakoro ten wukiritia ye kasa wukiri mam mam. Yi ko n wuswaa kisinɛwa yi n mɛɛrinɛ.
21 Kaa woodan kpee bɛsi yi doke kpakoro te sɔɔ, a sere ten wukiritia ye doke.
22 Yen wɔlləwa ko na n da ka nun yinnɛ kɔ̃sobu yiru yen baa sɔɔ, kpa n nun nɛn woodaba kpuro wɛ̃ Isirelibɔn sɔ̃.

Tabulu yèn mi ba koo pɛ̃ɛ yi, ye ba ka Gusunɔ naawa

23 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa tabulu ko ka dãa damgia. Yen dɛ̃ɛbu ko n sãawa gɔm soonu yiru, yen yasum mu ko n maa sãa gɔm soo teeru, kpa yen gunum mu n sãa gɔm soo teeru ka bɔnu.
24 Kpa a ye kpuro wura pote, kpa a maa yen goo gooka nɔɔ bɔka kua ka wura.
25 Yen biru kpa a dãa bɛsi piiminu gore yen goo gooka mi, ni nu ka nɔm tararu yasum nɛ, a ka sikerena, kpa a nin tii wura pote.
26 Kpa a maa sumi nnɛ ko ka wura a doke tabulu yen goo gookaɔ mi yen naasu gire gire.
27 Mi ba dãa bɛsi piimii ni goren bɔku bɔkuka sɔɔra sumi yi, yi ko n wãa, kpa bu dãa pɔɔsi wasi yi sɔɔ, ba n da ka tabulu ye sue.
28 Dãa pɔɔsi yi, yi ko n sãawa dãa damgia kpa a yi wura pote.
29 Yen biru kaa gbɛ̃a ko ka nɔri ka pɛrɛntiba ka gbɛ̃ɛ yorukunu, ye kpuro ya n sãa wuragia kpa ba n da ka dendi ba n yãku tam wisimɔ.
30 Kpa a pɛ̃ɛ ye ba ka man naawa sɔndi tabulu yen wɔllɔ. A ku ra de pɛ̃ɛ ye, yu biara mi. A de ya n da n wãa nɛn wuswaaɔ baadomma.

Fitilan dabu

31-32 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa dabu ko ka wura gea, ga n kãasi mɔ nɔɔba tia, gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ita ita. Kpa gen yɔ̃ratia ka gen pɔtura ka gen kãasi ka gen

bura te ta ka dãa marum ka biibii weenɛ, ye kpuro ya n sãa bəri tia.
33 A de kãasi nəəba tia yen baayere ya n buranu ita ita mə ni nu ka biibii weenɛ.
34 Kpa dabu gen pəturan tii ya n buranu nnɛ mə ni nu ka dãa marum weenɛ.
35 Mi kãasi yiru yiru yi gbinnɛ ka pəturа, kaa nin temə buraru koosiwa te ta ka dãa marum weenɛ.
36 Bura te, ka kãasi yi, ye kpuro ya n sãa wuran bəri tia.
37 Yen biru kaa fitilanu nəəba yiru ko, kpa a nu səndi səndi dabu gen wəllə ka gen tiin wii kpiirə. Kpa ba n nu sɔ̃re nu n yam bururasie.
38 Baku piibu ge ba ko n da ka fitila nin dɔ̃ə səmɛ ka mì səə nin torom mu ko n da wəriki, kaa ye kpuro kowa ka wura gea.
39 Dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro, wuran kilo tɛnan sakawa kaa ka ye ko.
40 Wunɛ Məwisi, a de a n səmbu te nəni doke kpa a kuu te ko ta n sãa nge te na nun sɔ̃əsi guuru wəllə.

Kuu bekurugii tèn mi ba ra ka Yinni Gusunə yinnɛ

26

1 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a bekunu wəkuru wesio ka wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura, ka maa wɛ̃ɛ wunəmgii, kpa a beka ye buraru dokea ta n sãa wəllun kɔ̃sobun weenasibu. Kpa a ka man kuu bekurugiru kua.
2 Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gəm soonu tɛna yiru sari. Yen yasum maa gəm soonu nnɛ.
3 Beka yen nəəbu nəəbuwa ba koo sua bu swɛɛna.
4 Yen biru kpa a yen baayeren goo baka teerə wɛ̃ri doke ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura, yi ba koo ra ka ye sərena.
5 Wɛ̃ri weeraakuukuubuwa kaa doke beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerə yi n nəə kisinɛ.
6 Yen biru kaa səretinu weeraakuru ko ka wura bu ka beka ye kpuro sərena, kpa yu ko beku teeru kuu ten sɔ̃.
7 Kpa a maa bekunu wəkura tia wesi ka boo sansu ni ba koo kuu bekurugii te wukiri.
8 Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gəm soonu tɛna. Yen yasum maa gəm soonu nnɛ.
9 Beka yen nəəbuwa ba koo gbi bu swɛɛna kpa bu maa nəəba tia yeni swɛɛna. Kpa bu nəəba tiase ten sukum bue kuu ten wəllə wuswaa gia.
10 Kpa a wɛ̃ri weeraakuukuubu doke beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerə.
11 Yen biru kaa səretinu weeraakuru ko ka sii gandu, kpa a nu doke beka yen wɛ̃ri yi səə, a ka ye sərena, yu ko beku teeru.
12 Bà n ka tu kuu te wukiri, beku te ta kuu te sare mi, a de ta n sãare kuu ten biruə.
13 Kuu ten yasum gia, beka ye ya maa tiara, a de ya n sãare beri berika gəm soo teeru.
14 Kaa bekunu yiru ko bu ka kuu te wukiri, teeru ka yãa kinɛnun gəni, yi ba swɛ̃rasia, teeru maa ka yaa gəni sinumgii, te ta ko n wãa kpuron wəllə.
15 Akasian dãa bɛsiya kaa gira a ka kuu te ko.
16-17 Dãa bɛsi yi, yi ko n nɛwa. Yin dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gəm soonu wəkuru kpa yin yasum mu n sãa gəm soo teeru ka bənu. Kpa a yin baayere səretinu yiru dokea yi n ka sərenɛ.
18 Kuu ten sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia dãa bɛsi yɛnda kaa gira.
19 Kpa a yi yɔ̃ratii kua weeru ka sii geesu a doke yiru yiru, yin tia səə temə, yi n ka səretii ni nɛni.
20 Ten sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia bɛsi yɛnda kaa maa ko.
21 Kpa a maa yi yɔ̃ratii weeru kua ka sii geesu bu doke yiru yiru yin tia səə.
22 Ten sɔ̃ə duu yeru gia dãa bɛsi nəəba tia kaa gira.
23 Dãa bɛsi yiru yiruwa kaa doke ten goo gəmkinu yiruə biru gia.
24 Dãa bɛsi yi, yi ko n maninɛwa yiru yiru saa tem di sere ka wəllə. Kpa a sumi doke yi n ka sərenɛ wəllə. Mɛsuma kaa goo gəmkinu yiru yen dãa bɛsi yiru yiru ye kua.
25 Kpa yi kpuro yi n sãa dãa bɛsi nəəba ita. Kpa a yen baayere səə yɔ̃ratii doke yiru yiru yi ba kua ka sii geesu.
26-27 Yen biru kpa a ten yɛ̃si itaə akasian dãa nəəbu nəəbu kare.
28 Dãa karetia ye ya wãa yɛ̃sa baayeren suunu səə mi, yen nəə ga koo yɔ̃rawa dãa gəmkinə.
29 Kpa a maa dãa bɛsi yi ka dãa karetii yi wura pote. Kpa a maa wuran sumi ko yì səə ba koo dãa karetii yi wasi wasi.
30 À n yeniba kpuro mɛnna a kpa, saa yera kaa den kuu bekurugii te gira ta n sãa nge te na nun sɔ̃əsi guu te ba mɔ̀ Sinain wəllə.
31 Kpa a maa beku kareru ko ka wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ ye ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunəmgii. Kpa a wəllun kɔ̃sobun weenasibu ko beku te səə, kpa ya n sãa buraru.
32 Kaa akasian dãa bɛsi sinumgii nnɛ ko a wura pote kpa a səretii wuragii doke yi səə, yi ka beku kare te gaba. Kpa a dãa bɛsi yi yɔ̃ratii dokea yi ba kua ka sii geesu.
33-34 Kpa a beku kare te bwɛ̃ te ta ko n dii səə ge ga dɛɛre gem gem ka adɛrə ge ga dɛɛre bənu sãa.

À n beku kare te bwɛ̃ a kpa, ten səəwəwa kaa ka kpakoro te da a yi tè səə woodan kpee bɛsi yiru ye, ya wãa. Kpa a kpakoro te

wukiritia dokea dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ mi.
35 Kaa tabulu ye yiwa nɔm geu gia adɛrɔ ge sɔɔ à n duɔ kuu ten mi, kpa a dabu ge yi nɔm dwaru gia, tabulu ye ka dabu ge, nu n mɛɛrinɛ.
36 A kuu ten beku kɛnutiru wesio ka wẽɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wẽɛ wunɔmgii ka wẽɛ damgii, kpa a beku te sɔma dokea.
37 Kpa a akasian dãa bɛsi sinumgii nɔɔbu wura pote kpa a yin baayere yɔ̃ratia kua ka sii gandu. Yen biru kpa a sɔretii wuragii doke yin baayere sɔɔ bu ka beku kɛnutii te bwẽ.

Yãku yeru

27

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa yãku yeru ko ka akasian dãa. A de ten goonu nnɛ kpuro nu n nɛ, nu n sãa gɔm soonu nɔɔbu nɔɔbu, kpa ten gunum mu n sãa gɔm soonu ita.
2 Kpa a ten wɔllun goo gɔmkinɔ kãanu doke kpa a nu sii gandu pote.
3 Kaa yãku yee ten dendi yãnu kpuro kowa ka sii gandu. Niya gbẽɛ ni ba koo ka torom gura, ka kaatonu ka kaato donnuginu, ka gbẽɛ nì sɔɔ ba koo yaa yɛm doke bu ka yẽka, ka dɔ̃ɔ guratii.
4 Kpa a kɔkɔsɔ ko ka sii gandu kpa a yen goo gɔmkinɔ sii gandun sumi doke.
5 Yen biru kpa a ye sua a doke yãku yee ten kɔkɔrɔ kpa yen nɔɔ gu seema wɔllɔ yãku yee ten suunu suunukaɔ.
6 Kpa a tu suatii yiru kua ka akasian dãa pɔɔsi a yi sii gandu pote.
7 Kaa dãa pɔɔsi yi wasi sumi yi sɔɔ ba n da ka yãku yee te sue.
8 Kaa yãku yee te kowa ka dãa bɛsi ta n wɔru mɔ, nge te na nun sɔ̃ɔsi.

Kuu ten kara

9 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kuu bekurugii te kara koosio. Yen sɔ̃ɔ yẽsan nɔm dwaru gia kpa a bekunu kare ni ba wesa ka wẽɛ damgii. Bà n ni kpuro swɛɛna, nu ko gɔm soonu wunɔbu (100).
10 Ba koo beka ye sɔrewa dãa bɛsi sinumgii yɛndu sɔɔ ka sɔretii ka sii dɛki yi ba kua ka sii geesu. Kpa dãa bɛsi yin yɔ̃ratii yi n sãa sii gandu.
11 Nge mɛya ya ko n maa sãa sɔ̃ɔ yẽsan nɔm geu gia, kpa ye yiru ye, ya n dẽɛbu nɛ.
12 Kara yen sɔ̃ɔ duu yeru gia kaa bekunu kare dãa bɛsi sinumgii wɔkuru sɔɔ yi ba yɔ̃ratii kua. Kara yen yasum mu ko n sãawa gɔm soonu weeraakuru.
13 Mɛya yen sɔ̃ɔ yari yeru gia yen yasum ko n maa sãawa gɔm soonu weeraakuru.
14-15 Yen suunu sɔɔ kaa kɔnnɔ wĩa ga n sãa gɔm soonu yɛndu. Kpa a kɔnnɔ gen beri berikaɔ beka kare gɔm soonu wɔkura nɔɔbu nɔɔbu dãa bɛsi sinumgii ita ita sɔɔ. Dãa bɛsi yin baayere ya ko n yɔ̃ratia mɔ.
16 Kara yen kɔnnɔn tii sɔɔ, kaa beku kɛnutiru doke, tèn yasum ko n sãa gɔm soonu yɛndu. Wẽɛ damgiiya kaa ka tu ko kpa a tu buraru kua ka wẽɛ wunɔmgii ka yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura. Kpa a maa tu gaba kua ka dãa bɛsi sinumgii nnɛ yi yi yɔ̃ratii mɔ.
17 Kara yen beku sɔretii ka yen sii dɛki yi, yì sɔɔ ba koo beku ni sɔresi, ye kpuro ya ko n sãawa sii geesu, kpa yen dãa bɛsi sinumgii yin yɔ̃ratii yi n sãa sii gandu.
18 Kara yen dẽɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu wunɔbu (100) kpa yen yasum mu n maa sãa gɔm soonu weeraakuru, kpa yen gunum mu n sãa gɔm soonu nɔɔbu. Ba koo yen beka wesiwa ka wẽɛ damgii kpa bu sii pɔɔsi yin yɔ̃ratii ko ka sii gandu.
19 Kuu bekurugii ten dendi yãnu kpuro, sii ganda ba koo ka nu ko. Mɛya kuu te ka kara yen gabatian kurum kpuro ya ko n sãawa sii gandu.

Fitila gen gum

20 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de Isireliba bu dãa ye ba mɔ̀ olifin binun gum ko mɛ mu gea sãa, ba n da ka kuu ten fitila sɔ̃re baadomma.
21 Kuu bekurugii ten adɛrɔ ge sɔɔra Aroni ka win bibu ba koo da bu fitila ni yi yi, beku kare ten biruɔ te ta woodan kpakororu berua. Mɛya fitila ni, nu ko n da n sɔ̃re saa yokan di sere ka bururu. Isireliba ba koo wooda yeni nɛnɛwa sere ka baadommaɔ.

Yãku kowobun sãa yãnu

28

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn mɔɔ Aroni ka win bibu nnɛ ye wunɔ nɛnɛm Isireliban suunu sɔɔn di kpa ba n sãa nɛn yãku kowobu. Bii bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa.
2 A de bu wunɛn mɔɔ Aroni wi sãa yãnu kua ni nu koo win yiiko ka win girima sɔ̃ɔsi.
3 Yen sõ, be na yen bwisi wẽ, a bu wooda wẽɛyɔ bu ka nùn yãa ni kua ni u koo doke dɔma te ba koo nùn tusia tɔmbun wuswaaɔ ka sanam mɛ u win sɔmburu mɔ̀.
4 Yãa ni ba koo ko wee, bɔɔ bara ye u koo doke win tororun wɔllɔ, ka yabe tarakpe, ka yaberu ka tako ye ba sɔma kua ka dawani ka sere maa sẽkatia. Yeniba kpuro ya ko n sãawa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke bà n yãkurun sɔmburu mɔ̀.
5 Ba koo yãa ni kpuro kowa ka beku ni ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka ni ba wunɔm doke, ka ni ba kua ka wẽɛ damgii ka wuran wẽɛ siiri.

Yabe tarakpe

6 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa yabe tarakpe kowa ka beku te ba kua ka wɛ̃ɛ damgii kpa a ge burɔru kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wuran wɛ̃ɛ siiri.
7 Kpa a gu sari kua yi ba koo ka gen senu sɔrena.
8 Kpa a sɛ̃katia ko ya n sãa beku nɔni tee ka yabe tarakpe ge. Kpa ya n yinusi ge sɔɔ.
9 Yen biru a kpee gobiginu yiru suo nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru, kpa a Isirelin bibu wɔkura yiru yen yĩsa yore ni sɔɔ.
10 Teerɔ ben nɔɔba tian yĩsa. Teerɔ maa nɔɔba tia benin yĩsa. Kaa ye kpuro yorewa nge mèsum ba keranɛ.
11 Kaa yĩsa ye yorewa kpee ni sɔɔ, nge mɛ ba ra yore sisɔ. À n ye yorua a kpa, kpa a kpee ni wura gore a ka sikerena.
12 Kpa a nu mani tarakpe gen sari sɔɔ. Aroni ù n nu doke win senɔ, niya nu koo sɔ̃ɔsi ma ka Isireliban yĩsina u dua nɛn sãa yerɔ, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n ka bu yaaye.
13 Mi ba kpee ni gore mu ko n sãawa wura,
14 kpa a yɔni wuragii yiru tari a yi sɔre wura ye sɔɔ.

Bɔɔ bara

15 Kaa bɔɔ bara ko ye Aroni u ko n da doke win tororɔ, u ka nɛ, Yinni Gusunɔn kĩru bikia. Ye ka tarakpe ge, ya ko n sãawa beku nɔni tee, ka bura teeru.
16 Bɔɔ bara yen goonu nnɛ kpuro nu ko n nɛwa, nu n sãa gɔm soonun bɔnu bɔnu.
17 Kpa a bɔɔ bara ye sɔɔ kpee gobigii bwese bweseka mani yu ko sĩa nnɛ. Kpee nin nɔni wee. Sĩi gbiikaa sɔɔ, swãaru ka dɔm buuru, ka wuru beku.
18 Yiruse sɔɔ maa, swãaru ka boogu ka sõɔ tiro.
19 Itase sɔɔ, dɔm buuru ka nɔni bwese bweseka ka gaadura.
20 Nnɛse sɔɔ, wuru beku ka bɛrɔ wuru, ka nɔni bwese bweseka. Kpa a ni kpuro wura gore gore.
21 Kpee bwese bweseka wɔkura yiru yen baatere sɔɔra kaa Isirelin bibun yĩsinu yore tia tia. Kaa nu yorewa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
22 Kaa yɔni wuragii yiru ko bɔɔ bara ye sɔɔ.
23 Kpa a taaminu yiru ko ka wura, a sɔre bɔɔ bara yen soo wɔrikisɔ.
24 Taaminu yiru ye sɔɔra ba koo yɔni yi sɔre sɔre.
25 Kpa a bɔɔ bara yen yɔni yi gbinisi tarakpe gen sariɔ.
26 Yen biru kaa maa taaminu yiru ko ka wura, a nu doke bɔɔ bara yen soo temkisɔ si su yabe tarakpe ge girari.
27 Kpa a taaminu yiru ko a doke yabe tarakpe gen sarin nɔɔwɔ wuswaaɔ, sɛ̃katia yen wɔllu gia.
28 Yen biru kaa bɔɔ bara yen taamii ni sɔɔ wɛ̃ɛ gaaduragii doke kpa a yi gbinɛ yabe tarakpe gen taaminu sɔɔ. Nge mɛya kaa ka ye sɔre yabe tarakpe ge sɔɔ, kpa yu ku ka bãari.
29 Saa ye Aroni u duɔ kuu bekurugii ten mi, u ko n bɔɔ bara ye dokewa win tororɔ yè sɔɔ ba Isireliban bwese kɛri wɔkura yiru yen yĩsa yorua, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n ka bɛɛ yaaye baadomma.
30 Kaa maa urimu ka tumimu doke bɔɔ bara ye sɔɔ, kpa ya n wãa Aronin tororɔ saa kpuro ye u duɔ nɛn sãa yerɔ, kpa u ka gia ye na kĩ Isireliban sõ.

Sãa yãa ni nu tie

31 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yabe tèn wɔllɔ yãku kowo u koo yabe tarakpe ge sɔndi, kaa tu kowa ka beku gaaduragiru.
32 Kpa a ten wĩirɔ sɔma doke a sinum koosia tu ku raa ka gɛ̃ɛra. Wĩi ten min diya u koo wiru wasi ù n yabe te sebumɔ.
33 Kpa a maa ten temɔ tusanu doke nu n ka dãa marum gam weenɛ ni ba kua ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii, ka sere maa yangire piiminu wuraginu a ka sikerena.
34 Kpa a de dãa marum weenasim mɛ ka yangire ni, nu n kpasa sãa.
35 Yabe tera Aroni ko n da n sebua ù n sɔmburu mɔ̀ kuu bekurugii te sɔɔ. Mèn nɔɔ u duɔ, ka mèn nɔɔ u yariɔ na kon da n yangire nin wɔkinu nɔɔmɔwa, kpa n ku nùn go kuu bekurugii te sɔɔ.
36 Kpa a maa wuran batani ko a yore ye sɔɔ, wini sãawa Yinni Gusunɔgii. Kaa ye yorewa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
37 Kpa a batani ye sɔresi Aronin dawanin wuswaaɔ ka wɛ̃ɛ gaaduragii.
38 U ko n ye dokewa baadomma ù n dɔɔ nɛn sãa yerɔ, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n ka Isireliban yãkunu mwa baa bà n toranu ganu kua saa ye ba yãku ni mɔ̀.
39 Kpa a maa tako ka dawani ko ka wɛ̃ɛ damgii, ka sɛ̃katia ye ba sɔma doke.
40 Kaa maa Aronin bibu takoba kua ka maa sɛ̃katii ka furɔsu, ya n sãa ben burɔru te ta ben girima sɔ̃ɔsimɔ.
41 Yen biru kaa Aroni ka win bibu yãa ni sebusia, kpa a bu gum tãre wirɔ a ka sɔ̃ɔsi ma na bu gɔsa ba n sãa nɛn yãku kowobu.
42 A bu sokoto kpirinu kuo kpa bu ku ka ben tereru wan sõ. Kaa ye kpuro kowa ka wɛ̃ɛ damgii.
43 Aroni ka win bibu ba ko n nu dokewa bà n dɔɔ kuu bekurugii te sɔɔ, ǹ kun mɛ bà n susiɔ yãku yerɔ bu ka ben sɔmburu ko. Yera ya koo de na kun bu go nɛn sãa yerɔ, domi ba ǹ wãa mi tereru. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ Aroni ka win bibun bweserun sõ.

Nge mɛ ba koo ka sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u yãku kowobu gɔsa

29

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee nge mɛ kaa koosina a ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa na yi nɛnɛm bu ka ko yãku kowobu nɛn sãa yerɔ.

A naa kinɛ kpɛndu suo ka yãa kinɛnu yiru. A ku de yen gaa ya n alebu mɔ.

2 Kpa a pɛ̃ɛ ko ka alikaman som, a ku seeyatia doke, kpa a maa kira wɔ̃ɔranu ko nìn somɔ ba ǹ seeyatia doke, ka kira nìn som ba ka gum burina.

3 Kpa a nu doke bireru sɔɔ a ka da yãku yerɔ ka naa kinɛ kpɛn te, ka yãa kinɛnu yiru ye, kpa a ka ye kpuro yãkuru ko.

4 Kpa a de Aroni ka win bibu bu na kuu ten kɔnnɔwɔ mi nɛ, Yinni Gusunɔ na ra ka Isireliba yinnɛ, kpa a bu wobure ka nim.

5 Kpa a Aroni nùn win sãa yãa ni sebusia. Niya tako ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe ge, ka bɔɔ bara ye. Kpa a sɛ̃katia ye sɛ̃ke yabe tarakpe gen wɔllɔ.

6 Kpa a maa dawani sua a doke win wirɔ, kpa a wuran batani ye sua yè sɔɔ ba yorua, wini sãawa Yinni Gusunɔgii, a doke win dawani yen wuswaaɔ.

7 Yen biru kpa a maa gum sua a tãre win wirɔ a ka sɔ̃ɔsi ma na nùn gɔsa na yi u n sãa nɛn yãku kowo.

8 Kpa a maa win bibu soku a bu tako be sebusia,

9 a bu ben sɛ̃katii sɛ̃kea kpa a bu ben furɔsu dokea nge mɛ a Aronin tii kua. Saa dɔma ten diya ba koo ko yãku kowobu sere ka baadommaɔ.

Yeniba kpuron biru, amɛniwa kaa de bu ka sɔmbu te tore.

10 Naa kinɛ te a gɔsa mi, kaa ka tu nawa kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa Aroni ka win bibu bu ben nɔma sɔndi naa yen wiru wɔllɔ.

11 Kpa a ye saka nɛn wuswaaɔ kuu ten kɔnnɔ mi.

12 Kpa a yen yɛm dɛka ka niki bia a tɛɛni yãku yee ten kãanɔ. Mɛ mu tie kpa a yɛ̃ka ten temɔ.

13 Kpa a yen bɔsɔnun gum sua ka yen worun bɛsi baka ka yen gabu swii ka yen gum sannu, kpa a ye kpuro mɛnna a dɔ̃ɔ doke yãku yee ten wɔllɔ.

14 Adama naa kinɛ ten yaa ka ten gɔna ka ten bɔsɔ bisu, ye kpurowa kaa dɔ̃ɔ doke bɛɛn sansanin biruɔ. Yãku te, ta ko n sãawa te ta koo ben durum wukiri.

15 Yen biru ba koo ka yãa kinɛ nin teeru na, kpa Aroni ka win bibu bu ben nɔma sɔndi ten wiru wɔllɔ.

16 Bà n kua mɛ ba kpa, yera kaa tu saka kpa a ten yɛm sua a yɛ̃ka yãku yee ten goo gookaɔ.

17 Kpa a ten yaa bɔɔri bɔɔri a yi ka ten wiru sannu, kpa a maa ten bɔsɔnu tea ka ten kɔ̃ri kpa a ye kpuro sɔndi wii te ka ye a bɔɔra min wɔllɔ.

18 À n kua mɛ a kpa, kpa a ye kpuro dɔ̃ɔ sɔ̃re yãku yee ten wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

19 Kpa a maa yãa kinɛru yiruse teni sua. Kpa Aroni ka win bibu bu kpam ben nɔma sɔndi ten wirɔ.

20 Yen biru, kpa a tu saka a ten yɛm sua a tɛɛni Aronin soo nɔm geuguuɔ, ka win bibun soo nɔm geugisɔ, ka ben nɔm geun niki bii bakanɔ, ka sere ben nɔm geun naa niki bii bakanɔ. Yɛm mɛ mu tie, kpa a mu yɛ̃ka yãku yee ten goo gookaɔ.

21 Kpa a maa yɛm mɛ mu wãa yãku yee ten wɔllɔ sua a mɛnna ka gum mɛ ba ra kpuro tãre ye Gusunɔ u gɔsa nɛnɛm kpa a mu wisi Aroni ka win bibun sãa yãa ni ba sebuan wɔllɔ. Nge mɛya Aroni ka win bii be, ka ben sãa yãa ni kpuro, ba ko n sãa nɛnɛm nɛn sɔ̃.

22 Kpa a yãa ten gum sua ka ten siru ka ten bɔsɔnun gum ka ten worun bɛsi baka, ka ten gabu swii yiru ka yin gum sannu, ka ten nɔm geun nɔmu. Domi yãa kinɛ te, ta ko n sãawa te ba ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa nɛnɛm nɛn sɔ̃.

23 Kpa a maa pɛ̃ɛ tia sua ye ba ǹ seeyatia doke, ka kira wɔ̃ɔra teeru ka kira teeru tèn som ba ka gum burina, saa birerun di te ta yii sãa yerɔ.

24 Kpa a ye kpuro Aroni ka win bibu nɔmu bɛria kpa a ben nɔma sua a ka sɔ̃ɔsi beri berika nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

25 Yen biru kpa a ye kpuro mwa ben nɔman di a ye sɔndi yãku dɔ̃ɔ mwaara ten wɔllɔ kpa a dɔ̃ɔ doke kpa ya n sãa yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te ta man nuburu dore.

26 Kpa a maa yãa kinɛ te ba ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa nɛnɛm min guroguroru sua a sɔ̃ɔsi beri berika nɛn wuswaaɔ. À n kua mɛ a kpa, yaa ye, ya ko n sãawa wunɛgia.

27 Kpa a yãa kinɛ ten nɔmu sua a yiiya wɔllɔ nɛn wuswaaɔ. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi ma guroguro te ka nɔmu ge, ya sãawa nɛgia.

28 Mɛya maa Isireliba bà n siarabun yãkunu mɔ̀ ba ko n da yaan guroguroru ka yen nɔm geun nɔmu wunɛ nɛnɛm nɛn sɔ̃ kpa bu ye Aroni ka win bibun bweseru wɛ̃ kpa ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.

29 Aroni ù n maa gu, win bibun bweseru sɔɔra ba koo turo wuna bu sãa yãa ni sebusia bu nùn gum tãre wirɔ dɔma te ba koo sɔ̃ɔsi ma u sãa win kɔsire.

30 Wi, wi u kua Aronin kɔsire mi, u ko n yãa ni dokewa sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Wiya u ko n da du kuu ten mi, mi Yinni Gusunɔ u ra ka Isireliba yinnɛ kpa u sɔmburu ko adɛrɔ ge ga dɛɛre sɔɔ.

31 Kaa yãa kinɛ te ba ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa nɛnɛm yaa sua a yike sãa yerɔ.

32 Kuu ten kɔnnɔwɔra Aroni ka win bibu
ba koo yaa ye ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bireru sɔɔ mi
mɛnna bu tem.
33 Be tɔnawa ba koo yãku dĩa ni di, ni ba ka
ben durum wukiri sanam mɛ ba sõɔsi ma na
bu gɔsa nɛnɛm nɛn sõ. Tɔn tuko goo u ku raa
nu di, domi nu sãawa dĩa ni ba wuna nɛnɛm
nɛn sõ.
34 Nù n tiara sere sisiru bu ku maa nu di.
Bu nu wisio dõɔ sɔɔ nu dõɔ mwaara.
35 A Aroni ka win bibu kuo mam mam nge
mɛ na nun sõɔwa. Sõɔ nɔɔba yiruwa kaa bu
yen yãku yãki kua a ka sõɔsi ma na bu gɔsa
nɛnɛm nɛn sõ.
36 A n da naa kinɛru go yen tõɔ baatere
yãku yee ten wɔllɔ, yen yɛm mu ka tɔmbun
durum wukiri. Yãku niya nu koo yãku yee te
disi wɔka. Yen biru kpa a gum tãre ten wɔllɔ
a ka sõɔsi ma ta wãa nɛnɛm nɛn sãarun sõ.
37 Mɛya kaa n da ko sere sõɔ nɔɔba yiru ye,
yu ka yibu, kpa yãku yee te, ta n sãa nɛnɛm ta
n dɛɛre. Yen sõ, ye n koo tu ture kpuro, baa ɲ
n tɔnun na, u de u n dɛɛre.

Yãku ni ba ko n da ko tõɔ baatere

38 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, wee
ye kaa n da ko baadomma. Kaa ka yãa kinɛ
kpɛmminu yiru wõɔ tiaginu yãkuru ko tõɔ
baatere,
39 teeru bururu, teeru maa yoka.
40-41 Bururu ka yokan yãku nin baateren
wɔlləwa kaa som kilo ita ye ya ka olifin binun
gum yarum ditiri tia ka bɔnu burinɛ doke, ka
maa tam ditiri tia ka bɔnu, kpa a ye kpuro
dõɔ doke. Yen nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ
dore.
42 Yãku dõɔ mwaararugii tera bɛɛn bibun
bweseru ba ko n da ko kuu bekurugii ten
kɔnnɔwɔ nɛn wuswaaɔ sere ka baadommaɔ.
Miya bɛɛ Isireliba i ko ka man yinna, kpa n
ka nun gari ko.
43 Kpa yam mi, mu n sãa nɛnɛm mu n dɛɛre
nɛn yiikon sõ.
44 Nɛn tiiwa kon kuu te dɛɛrasia ka yãku
yee te, n yi nɛnɛm ka sere maa Aroni ka win
bibu ba n ka sãa nɛn yãku kowobu.
45 Kpa na n wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ i
n man sãamɔ.
46 Kpa i n yɛ̃ ma nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn
Yinni nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin di. Kpa
na n ka bɛɛ wãa.
Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.

Kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dõɔ doke

30

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, kaa kpakororu garu ko tèn wɔllɔ ba ko n
da turare dõɔ doke. Kaa tu kowa ka akasian
dãa.
2 Ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum mu ko n nɛwa,
mɛ kpuro mu n sãa gɔm sooru tia tia, kpa ten
gunum mu n sãa gɔm soonu yiru. Kpa a de
ten goo gɔmkinu nnɛn dãa yu nɔɔ yari nge
kãanu.
3 Kpa a ten baama kpuro wura pote sere ka
ten kãanɔ. Kpa a ten goonu nnɛ nɔɔ bɔka kua
ka wura a ka sikerena.
4 Kpa a maa ten goo gɔmkinɔ wuran sumi
doke ten nɔɔ bɔkan temɔ, kpa ba n da dãa
wasi yi sɔɔ, bu ka tu sua.
5 Dãa ye kaa wasi sumi yi sɔɔ, ya ko n sãawa
akasian dãa ye ba wura pote.
6 À n kua mɛ a kpa, kpa a kpakoro te sua a yi
adɛrɔ ge sɔɔ beku kare ten deedeeru te ta nɛ,
Yinni Gusunɔn woodan kpakororu berua dii
sɔɔ ge ga dɛɛre gem gem sɔɔwɔ. Miya ko na n
da ka nun yinnɛ.
7-8 Bururu baatere saa ye Aroni u fitilanu
gum dokemɔ ka yoka baayere saa ye u nu
sõramɔ, u ko n da turare dõɔ dokewa kpakoro
ten wɔllɔ. Nge mɛya wi ka win bibun bwe-
seru ba ko n da ko sere ka baadommaɔ.
9 Adama i ɲ ko turare tuka dõɔ doke
kpakoro ten wɔllɔ. Mɛya i ɲ maa yãku dɔɔ
mwaararuginu mɔ̀ mi, ɲ kun mɛ i dĩanu ganu
sɔndi mi, ɲ kun mɛ i tam wisi mi, i ka yãkuru
ko.
10 Wõɔ ka wõɔwa Aroni u ko n da ten kãa ni
sɔɔ yãku yɛm tɛɛni mɛ ba ra ka durum wukiri
u ka tu disi wɔka. Nge mɛya wi ka win bibun
bweseru ba ko n da ko sere ka baadommaɔ,
kpa ta n yii nɛnɛm nɛn sõ.

Gobi yi ba koo wɛ̃ kuu bekurugii ten sõ

11 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
12 a Isireliba gario. Be ba wõɔ yɛndu turan
diya kaa gari kpa a de ben baawure u gobi gɛɛ
wɛ̃ u ka win wãaru yakia. Kpa n de wahala yu
bu suuri saa ye a bu garimɔ mi.
13 Wi ba gara, sii geesun bɔri piibuwa u koo
wɛ̃. Yi kpuro yi ko n nɛwa. Gobi yi, yi ko n
sãawa nge mɛ ba ra sãa yerun gobi di.
14 Be ba wõɔ yɛndu tura ka be ba kere mɛ,
beya ba koo gobi yi wɛ̃.
15 Gee tee tera baawure u koo wɛ̃. Gobigii
kun wɛ̃ɛmɔ n sãaro kere, u ka win wãaru
yakia. Domi hunde tia be kpuro ba mɔ.
16 Gobi yiya kaa n da ka kuu bekurugii ten
sɔmburu ko. Nge mɛya kon ka yaaya ma
Isireliba ba ben wãaru yakia.

Boo gèn mi ba ko n da sãa yerun nim take

17 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
18 kaa boo ko ka gen sɔwaritia, ye kpuro ya
n sãa sii gandu. À n gu kua a kpa, a gu yiiyo
yãku yeru ka kuu bekurugii ten baa sɔɔ kpa
bu gu nim take.
19 Nim mɛya Aroni ka win bibu ba ko n da
ka ben nɔma ka naasu kpakie bu ka dɛɛra,
20 bu sere du kuu ten mi, bu ka ben
sɔmburu ko, ɲ kun mɛ bu sere susi yãku yerɔ
bu ka yãkuru ko kpa bu ku raa gbi.

21 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ bɛɛn bibun bweseru sɔɔ.

Gum mɛ ba kua sãarun sõ

22 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
23 a turare bwese bweseka ye ya nuburu
do suo, miru kilo nɔɔbu, ka sinamɔmu kilo
yiru ka bɔnu, ka kanɛli kilo yiru ka bɔnu
24 ka kasi kilo nɔɔbu, ka sere olifin gum
ditiri nɔɔba tia.
25 Ye kpurowa kaa de wi u turare kobu yɛ̃
u mɛnna u ka gum ko mɛ ba ko n da kpuro
tãre bu ka sõɔsi ma na ye gɔsa nɛnɛm.
26 Gum mɛya kaa kuu te yɛ̃ka, ka nɛn
woodan kpakoro te,
27 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu, ka dabu
ge, ka gen dendi yãnu, ka sere kpakoro tèn
wɔllɔ ba ra turare dõɔ doke,
28 ka yãku yee tèn mi ba ko n da yãku dõɔ
mwaararuginu ko, ka ten dendi yãnu, ka boo
ge, ka gen sɔwaritia.
29 Nge mɛya kaa ka sãa yãa ni kpuro
dɛɛrasia kpa nu n yii nɛn sõ. Ye n koo nu bɛsu
kpuro, a de ya n dɛɛre.
30 Kpa a maa Aroni ka win bibu gum mɛ
tãre ba n ka sãa nɛn yãku kowobu.
31 Mɛya kaa Isireliba sõ a nɛɛ, gum mɛ, mu
ko n sãawa dɛɛram mɛ ba ko n da kpuro tãre
bu ka sõɔsi ma ya wãa nɛnɛm nɛn sãarun sõ.
Yeni ya ko n sãawa wooda bɛɛ sɔɔ sere ka
baadommaɔ.
32 Goo u ku raa mu sawa. Goo u ku raa maa
mɛn bweseru ko. I ko nu yiwa nɛnɛm nɛn
sãarun sõ.
33 Yen sõ, goo ù n yina u mɛn bweseru kua,
ǹ kun mɛ u tɔn diro goo mu tɛɛni, ba koo yɛ̃ro
wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.

Turare ye ba koo dõɔ doke sãa yerɔ

34 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa
u nɛɛ, a turare bwesenu ita kasuo ye ya
nuburu do, ka maa turare ye ba mɔ̀ ansam,
ye kpuro ya n saka nɛ.
35 Wi u turaren kobu yɛ̃ kpa u ye kpuro
mɛnna u bɔru doke yu ko turare dɛɛra ye ba
kua nɛnɛm nɛn sãarun sõ.
36 Kpa a yen sukum buuru wuna, a da a yi
kuu bekurugii te sɔɔ, woodan kpakoro ten
wuswaaɔ mi ko na n da ka nun yinnɛ. Kpa
i ye yi nɛnɛm nɛn sãarun sõ.
37 Yen sõ, goo u ku raa turare yen bweseru
ko win tiin sõ. I ko ye yiwa nɛnɛm nɛn sãarun
sõ.
38 Wi u yina, u yen bweseru kua win tiin
sõ, ba koo yɛ̃ro wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.

Kuu bekurugii ten sɔm kowobu

31

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
2 wee na Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu
gɔsa Yudan bweseru sɔɔ.
3 Na nùn nɛn Hunde yibie u n ka sɔm
bwese bwesekan bwisi mɔ, kpa u n yen
asansi kpuro yɛ̃.
4 U koo kpĩ u yen kpunaaba yi. U wuran
sɔmburu yɛ̃, ka sii geesu ka sii gandu.
5 Ka nge mɛ ba ra kpee gobiginu sɔɔ yore
ni ba koo gore, ka sere maa dãa dãkubu, ye
kpuro gesi ye n sãa burarun sɔmburu.
6 Ma na nùn Oholiabu, Ahisamakin bii wi
u sãa Danun bweseru nɔmu sɔndia u ka nùn
somi. Yen biru na maa gabu bwisi kã be ba
sɔmbu te yɛ̃. Be kpurowa ba koo mɛnna bu
sɔmbu te ko te na nun sõɔwa mi.
7 Tera kuu bekurugii te, ka nɛn woodan
kpakoro te, ka ten wukiritia, ka sere maa
kuu ten dendi yãa ni nu tie,
8 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu, ka dabu
wuraguu ge, ka gen dendi yãnu, ka kpakoro
tèn wɔllɔ ba ko n da turare dõɔ doke,
9 ka yãku yee te, ka ten dendi yãnu, ka boo
ge, ka gen sɔwaritia,
10 ka sere yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n
da sebe bu ka yãkurun sɔmburu ko,
11 ka gum mɛ ba ko n da gãanu yɛ̃ke bu ka
sõɔsi ma ya wãa nɛnɛm nɛn sãarun sõ, ka sere
turare nubu durorugia ye. Ye kpurowa ba
koo ko nge mɛ na nun sõɔwa.

Tõɔ wɛ̃rarugiru

12 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
13 a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, i ko tõɔ
wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwawa
mam mam. Domi ta ko n sãawa nɛn
arukawanin yĩreru ye na bɔkua ka bɛɛ sere ka
baadommaɔ. Yĩre tera ta koo sõɔsi ma nɛna
na bɛɛ gɔsa na yi nɛnɛm nɛn sõ.
14 I n da wɛ̃re tõɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ. I ku
tu garisi nge sanam dirum. Wi u yina ma
u sɔmburu kua te sɔɔ, ba koo yɛ̃ro wunawa
bɛɛn suunu sɔɔn di bu go.
15 Yen sõ, alusuma tia sɔɔ, sõɔ nɔɔba tia i ko
n da sɔmburu ko, adama nɔɔba yiruse te, ta
ko n sãawa tõɔ wɛ̃rarugiru te na yi nɛnɛm nɛn
sõ. Bɛɛn wi u sɔmburu kua tõɔ te sɔɔ, ba koo
yɛ̃ro gowa.
16 A de bɛɛ Isireliba i n tõɔ wɛ̃rarugii ten
wooda mɛm nɔɔwammɛ, sere ka bɛɛn bibun
bweserɔ, domi arukawani ye, ya ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.
17 Tõɔ te, ta sãawa yĩreru te ta ko n wãa nɛ ka
bɛɛn suunu sɔɔ. Domi sõɔ nɔɔba tia sɔɔra na
wɔllu ka tem taka kua na kpa. Nɔɔba yiruse
ma na sɔmburu deri na wɛ̃ra.
18 Ye Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari yi kua
guu te ba mɔ̀ Sinaiɔ u kpa, yera u nùn kpee
bɛsi yiru wɛ̃ yì sɔɔ win tii u woodaba yorua.

ISIRELIBA BA GUSUNƆN ARUKAWANI KUSIA

Ba naa buu wuraguu kua ba sãwa

32

1 Sanam mɛ tɔn be, ba wa Mɔwisi u tɛɛmɔ
u ɲ̀ saramɛ saa guu ten wɔllun di, ba da
ba mɛnna Aronin mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
a seewo a sun yinni kua wi u ko n sun
swaa gbiiye. Domi Mɔwisi wi u sun yarama
Egibitin tem di, sa ɲ̀ yɛ̃ ye n nùn deema.
2 Yera Aroni u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɛɛn
kurɔbun swaa tonku wuraginu potirima ka
bɛɛn bibuginu i ka na.
3 Ma be kpuro ba ben swaa tonku
wuraginu potira ba ka Aroni naawa.
4 U nu mwa u yania ma u kuura kua ye ya
ka naa buu weenɛ, u wura ye wisi mi, ma ya
kua bwãaroku.
Ma ba nɛɛ, bɛsɛn yinni wee, wi u sun
yarama saa Egibitin di.
5 Ye Aroni u ye wa, yera u yãku yeru gira
bwãaroku gen wuswaaɔ. Ma u kpara u nɛɛ,
sia sa ko Yinni Gusunɔ tɔ̃ɔ bakaru kua.
6 Yen sisiru, ba seewa buru buru yellu ma
ba yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka siarabun
yãkunu. Tɔn be, ba sina ba di ba nɔra, ma ba
seewa ba kom bɛrɛtɛkɛ mɔ̀.
7 Saa yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a saro fuuku domi wunɛn tɔn be a
yarama Egibitin di mi, wee ba disi duura.
8 Ba swaa ye deri kɔ ye na nɛɛ bu swĩi. Wee
ba tii wuran bwãaroku kua ge ga ka naa buu
weenɛ. Ma ba yiira ba gu yãkuru koosi. Ba
nɛɛ, geya ga ben yinni wi u bu yarama saa
Egibitin di.
9 Ma u kpam nɛɛ, na tɔn be wa, ben swaa
tau, ba ɲ̀ kĩ bu wiru kpĩ.
10 Tɛ̃ nɛn mɔru ya seewa. A de n bu kam
koosia. Adama wunɛ, kon de wunɛn tɔmbu
bu ko bwese bakaru.
11 Mɔwisi u Gusunɔ win Yinni suuru kana
u nɛɛ, Yinni, mban sɔ̃na a ka wunɛn tɔmbu
mɔru mɔ̀ be a yarama Egibitin di ka wunɛn
dam bakam.
12 Mban sɔ̃na kaa de Egibitigibu bu gere bu
nɛɛ, kɔ̃sa a kĩ a wunɛn tɔmbu kua. Yen sɔ̃na a
ka bu yarama kpa a bu go guunun bera gia, a
bu kpeerasia ba kun maa wãa handuniaɔ. A
wunɛn mɔru ye suresio, a ku maa kɔ̃sa ye ko,
ye a kĩ a bu kua mi.
13 A wunɛn bwãabu Aburahamu ka Isaki
ka Yakɔbu yaayo be a nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri
a nɛɛ, kaa de ben bibun bweseru tu dabia
nge wɔllun kperi, kpa a bu tem mɛ kpuro
wɛ̃ mèn gari a ka bu kua, ba n ka mu mɔ ka
baadommaɔ.
14 Ma Yinni Gusunɔ u kɔ̃sa ye deri ye u raa
nɛɛ u koo win tɔmbu kua mi.
15 Saa yera Mɔwisi u sarama guu ten
wɔllun di u woodan kpee bɛsi yiru ye nɛni
yèn beri yiru yiru kpuro ba yorua.
16 Kpee bɛsi yi, yi sãawa yi Gusunɔn tii u
kua. Win tiiwa u maa yorua yi sɔɔ.
17 Ye ba saram wee, Yosue u tɔmbun
wurenu nua nge mɛ ba gbisimɔ. U Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tabun wurenu wãa sansaniɔ.
18 Mɔwisi u nɛɛ, n ɲ̀ be ba nasara suan
wurenu mi. N ɲ̀ maa mɔ be ba dɛsiru
mwɛɛraginu. Be ba womusu mɔ̀n wurena na
nɔɔmɔ.
19 Ye Mɔwisi u sansani ye turuku kua, u
naa buu wuraguu ge wa ka tɔn be ba yaamɔ,
ma u mɔru bɛsira u kpee bɛsi yi sura u
kɔsuka guu ten nuurɔ.
20 Ma u naa buu ge sua u dɔ̃ɔ mɛni. Ma u
ge munia muku muku u wisi nim sɔɔ. Ma u
dera ba nim mɛ nɔra.
21 Ma u Aroni bikia u nɛɛ, mba tɔn be, ba
nun kua a ka bu durum baka yen bweseru
koosia.
22 Aroni u nùn wisa u nɛɛ, a ku de wunɛn
mɔru yu kpɛ̃a. A yɛ̃ ma tɔn be, ba ra n bɔ
kɔ̃san kobu sɔɔ.
23 Ba man sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n bu yinni kuo
wi u ko n bu swaa gbiiye, domi wunɛ wi a
bu yarama Egibitin tem di, ba ɲ̀ yɛ̃ ye n nun
deema.
24 Ma na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, ben wi u wuran
gãanu mɔ u nu tama. Ye ba ka na, ma na nu
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ. Yera naa buu wuraguu ge, ga
yarima.

Ba Isireliba sɛɛyasia

25 Mɔwisi u wa ma Aroni u kpana u tɔn be
nɔni doke, ma u dera ba mɔ̀ ye ba kĩ. Yera n
dera ben yibɛrɛba ba bu yaa kasikimɔ.
26 Sanam mɛya u yɔ̃ra sansani yen duu
yerɔ u nɛɛ, baawure wi u ka Yinni Gusunɔ yɔ̃,
u na nɛn bera gia.
Ma Lefiba kpuro ba mɛnna win mi.
27 Ma u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u
gerua. Bɛɛn baawure u win takobi suo u n
nɛni, kpa u n sirenɛ sansani ye sɔɔ duu yee
teerun di sere ten tensim mi. Kpa u win dusi
ka win beruse ka win kpaasi go.
28 Ma Lefi be, ba kua nge mɛ Mɔwisi u bu
yiire. Be ba gu dɔma te, ben suunu sɔɔ, ba
tura tɔnu nɔrɔbun suba itan saka (3000).
29 Yera Mɔwisi u nɛɛ, gisɔra i bɛɛn tii Yinni
Gusunɔ wɛ̃ mam mam, ye bɛɛn baawure u ka
win bii tɔn durɔ ka win dusi seesi. Yen sɔ̃, u
bɛɛ domaru kua gisɔ.

Mɔwisin kanaru

30 Yen sisiru u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, i
durum baka kua. Yen sɔ̃, kon yɔ guu ten mi,
n Yinni Gusunɔ suuru kana bɛɛn durum yen
saabu.
31 Yera u gɔsira u da Yinni Gusunɔn mi, u
nɛɛ, kuku, tɔn be, ba durum baka kua. Ba tii
bwãaroku kua ka wura.
32 Na nun kanamɔ a bu suuru kuo. À kun
maa suuru mɔ̀, a nɛn yĩsiru wunɔ tire te sɔɔn
di, tèn mi a wunɛn tɔmbun yĩsa yorua.

33 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ, wi u
man torari, yɛ̃ron yĩsira kon wuna nɛn tireru
sɔɔn di.
34 Yen sɔ̃, a doo a tɔn be kpara i da sere yam
mi na nun sɔ̃ɔwa. Wee nɛn gɔrado u ko n nun
gbiiye mi. Adama saa ya sisi yè sɔɔ kon tɔn be
nɔma doke n bu sɛɛyasia ben durum sɔ̃.
35 Yen biru u tɔn be baranu kpɛ̃ɛ yèn sɔ̃ ba
dera Aroni u bu naa buu ge kua.

*Yinni Gusunɔ u Isireliba wooda wɛ̃ bu ka
doona Sinain guurun di*

33

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i seewo i doona minin di, wunɛ ka tɔn
be a yarama Egibitin di, kpa i da tem mi, mèn
nɔɔ mwɛɛru na kua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon mu
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu ka ben bibun
bweseru wɛ̃.
2 Kon nɛn gɔrado goo gɔri u n nun gbiiye
kpa n nun Kananiba ka Amɔreba ka Hɛtiba,
ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba gira.
3 I doo tem mɛ sɔɔ. Tim ka bom yiba mi.
Adama na ǹ ka bɛɛ dɔɔ. Kpa n ku ra bɛɛ kam
koosia swaaɔ, domi bɛɛn swaa tau.
4 Ye tɔn be, ba labaari kɔ̃sa ye nua, ben wasi
dwiiya. Ba ǹ maa ben bura yãnu ganu doke
nuku sankiranun sɔ̃.
5 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben swaa tau. Nà n ka
bu sĩimɔ nɔni kpaki teeru sɔɔ mam, kon bu
kam koosia. Bu ben bura yãnu potirio tɛ̃, kpa
n wa ye kon bu kua.
6 Ma ba ǹ maa ben bura yãa ni doke saa mìn
di ba doona Horɛbun guu ten di.

Yinni Gusunɔn kuru

7 Mi Isireliba ba ben sansani gira kpuro,
Mɔwisi u ra ka kuu bekurugii te dewa u gira
mi n ka sansani ye dɛsire. U tu soka Yinni
Gusunɔn kuru. Be ba kĩ bu Yinni Gusunɔ
gãanu bikia bera ba ra yari sansanin di bu da
kuu ten mi.
8 Mɔwisi ù n yariɔ u dɔɔ kuu ten mi, tɔn
be kpuro ba ra sewa bu yɔ̃ra ben kunun
kɔnnɔwɔ ba n Mɔwisi mɛɛra sere u ka du kuu
te sɔɔ.
9 U n dua mi, saa yera guru wii wuro te, ta
ra saramɛ tu yɔ̃ra kuu ten kɔnnɔwɔ kpa Yinni
Gusunɔ u ka nùn gari ko.
10 Tɔn be kpurowa ba ra guru wii wuro te
wa, ta yɔ̃ kuu ten kɔnnɔwɔ. Kpa ben baawure
u yiira win kurun kɔnnɔwɔ.
11 Yinni Gusunɔ u ra ka Mɔwisi gari kowa
nɔni ka nɔni nge mɛ tɔnu u ra ka win bɔrɔ
gari ko. Yen biru Mɔwisi u ra gɔsiramɛ u na
sansaniɔ. Adama win bɔ̃ɔ aluwaasi Yosue,
Nunin bii, u ku ra yari kuu ten min di.

*Yinni Gusunɔ u win tɔmbu nɔɔ mwɛɛru
kua ma u ko n ka bu wãa*

12 Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, a nɛɛ, n ka tɔn be doo tem mɛ sɔɔ. Mɛya
a maa nɛɛ, a man yɛ̃ sãa sãa. Kaa n ka man
nɔnu geu mɛɛra. Adama a ǹ man sɔ̃ɔwa wi u
koo man yɔ̃siri.
13 N n mɛn na, tɛ̃, a man wunɛn himba
sɔ̃ɔsio kpa n nun gìa, kpa n kpam wunɛn
durom wa. A yaayo ma tɔn be, ba sãawa
wunɛn tɔn be a gɔsa.
14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn tii kon ka
nun da kpa n nun nasara wɛ̃.
15 Mɔwisi u wisa u nɛɛ, à kun ka sun dɔɔ
wunɛn tii, a ku de su doona minin di.
16 Amɔna ba koo ka tubu ma sa wunɛn kĩi
geeru wa, nɛ ka wunɛn tɔmbu, ma n kun mɔ
a ka sun da. À n ka sun da, saa yera sa ko n
sãa nɛnɛm handunian tɔn be ba tie sɔɔ.
17 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon
ko nge mɛ a man bikia. Domi na nun yɛ̃ sãa
sãa, a maa nɛn kĩi geeru wa.
18 Mɔwisi u nɛɛ, a man wunɛn yiikon
girima sɔ̃ɔsio.
19 Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, kon na n sara
wunɛn wuswaaɔ ka nɛn girima kpuro, kpa
n nun nɛn yĩsiru sɔ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ. Be
na kĩ n durom kua, beya na ra durom kue.
Be na maa kĩ n wɔnwɔndu kua, kpa n bu
wɔnwɔndu kua.
20 Adama na ǹ derimɔ a nɛn wuswaa wa,
domi goo sari wi u koo nɛn wuswaa wa kpa
u n wãa.
21 Yen sɔ̃, ayeru garu wee nɛn bɔkuɔ kpee
baa sɔɔ, mi kaa kpĩ a n wãa.
22 Sanam mɛ na sarɔ ka nɛn yiikon girima,
kon nun nɛn nɔma wukiri kpee baa ye sɔɔ.
23 Yen biru kon nɛn nɔma wuna kpa a nɛn
biru wa, adama a ǹ nɛn wuswaa wasi.

Kpee bɛsi yiru yen kɔsire

34

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
kpee bɛsi yiru mɛnɔ a dãku nge yiɔnɔ. Kon
kpam gari yi yore mi, yi yi raa wãa kpee bɛsi
yi sɔɔ, yi a kɔsuka.
2 A sɔɔru koowo sia bururu yellu, a yɔɔma
Sinain guuru mi, kpa a yɔ̃ra nɛn wuswaaɔ ten
wɔllɔ.
3 A ku de goo u ka nun yɔɔma mi. A ku ra
maa de n goo wa guu ten gam gum. Mɛya a ku
maa de kɛtɛba ka yãanu, yen gaa yu yakasu di
guu ten turuku.
4 Ma Mɔwisi u kpee bɛsi yiru mɛna u dãka
nge yiɔnɔ. U seewa buru buru yellu u yɔɔwa
Sinain guurɔ u kpee bɛsi yiru ye nɛni nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
5 Yera Yinni Gusunɔ u sarama guru wii
wuroru sɔɔ u yɔ̃ra win bɔkuɔ. Ma u win tiin
yĩsiru gerua u nɛɛ, nɛna na Yinni Gusunɔ.
6 Ma u sara Mɔwisin wuswaaɔ u nɔɔgiru
sua u nɛɛ, nɛna Yinni Gusunɔ durom ka
wɔnwɔndugii. Na ra saku n sere mɔru ko.
Nɛn tɔn geeru ka nɛn bɔrɔkiniru ta kpã.

7 Na ra tɔmbu nɛn kĩru sɔ̃ɔsi sere ka
baadommaɔ. Na ra tɔn be ba kɔ̃sa kua bu ben
durum suuru kue, adama na ku ra taarɛgii
garisi dɛɛro. Na ra baababan durum mɔɔru
mwɛ ben bibun mi sere ka ben sikadominun
bibɔ.
8 Yera Mɔwisi u yiira fuuku u nùn sãwa.
9 Ma u nɛɛ, Yinni, à n ka man nɔnu geu
mɛɛra, na nun kanamɔ, a de a ka sun da. Wee,
tɔn be, swaa taoba. Adama a sun bɛsɛn daa
kɔ̃sa ka bɛsɛn durum suuru kuo kpa a sun ko
wunɛgibu.

Gusunɔ u wure u ka Isireliba arukawani bɔkua

10 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, na ka bɛɛ
arukawani bɔkumɔ. Kon sɔm maamaakigia
ko wunɛn tɔn be kpuron wuswaaɔ, yèn
bweseru goo kun koore tem gam. Tɔn be
kpuro bèn suunu sɔɔ i wãa, ba koo nɛ, Yinni
Gusunɔn sɔmburu wa. Domi gãa nanumgina
kon bɛɛ kua.
11 Wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mi gisɔ, i ye
mɛm nɔɔwɔ. Wee, kon Amɔreba ka Kananiba
ka Hɛtiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba
gira bɛɛn wuswaan di.
12 Wunɛ, Mɔwisi, a n tii sɛ, kpa a ku ra ka
tem min tɔmbu arukawani bɔke, mi i ko i du
kpa bu ku raa ko bɛɛn yina.
13 Adama i ko ben yãku yenu sura kpa i
ben bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sãa yerun dãnu
wukiri, kpa i win bwãarokunu kɔsuku.
14 I ku ra bũu goo sã domi nɛn yĩsira nis-
inugii. Na ku ra wure bu maa yinni goo sã.
15 A n tii sɛ kpa a ku ra ka tem min
tɔmbu arukawani bɔke. Domi bà n ben bũnu
gasirimɔ ba sãamɔ ba yãkunu mɔ̀, ba koo bɛɛ
soku i ka bu ko. Kpa ben yãku yaa yu bɛɛ binɛ
ko i di.
16 Sɔrɔkudo i ko bɛɛn bii tɔn durɔbu
kurɔbu sua ben bii wɔndiaba sɔɔ, kpa kurɔ
be, bu de bɛɛn bii be, bu nɛn sãaru deri bu
tɔn ben bũnu sã.
17 I ku ra sisu sua i ka tii bwãaroku kua i sã.
18 I n da pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doken tɔ̃ɔ
bakaru ko saa ye na yi, suru wi ba mɔ̀ Abibu
sɔɔ. Kpa i pɛ̃ɛ ye di sɔ̃ɔ nɔɔba yiru nge mɛ
na bɛɛ yiire. Domi suru wi sɔɔra i yarima
Egibitin di.
19 Bii gbiikoo tɔn durɔ baawure u ko n
sãawa nɛgii, mɛya maa yaa sabenu kpuron
bii gbiikii dwanu, ǹ n kɛtɛn na, ǹ n maa
yãarun na, ǹ kun mɛ boo.
20 N n kɛtɛkun na, i ka gen buu gbiikuu yãa
buu kɔsinɔ kpa gu ko yãku yãaru. I kun maa
kue mɛ, i gen wĩi suma buo i go. I ko bii
gbiikoo tɔn durɔ baawure yakiawa ka gobi.
I ku de goo u na nɛn wuswaaɔ u kun kɛ̃ru
nɛni.
21 Alusuma sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko sɔmburu
ko, kpa i wɛ̃ra sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, baa ǹ n
duurubun saan na, ǹ kun mɛ gɛ̃ɛbun saa.
22 I n da gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru ko sanam mɛ
i alikama yè ya gbia ya ye gɛ̃ɛbu torua, kpa
i Kunun tɔ̃ɔ bakaru ko sanam mɛ i bɛɛn dãa
binu sɔrimɔ, wɔ̃ɔ gà n kpeeyɔ.
23 Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, nɔn itawa tɔn durɔ baawure
u koo na nɛ Gusunɔ, Isireliba Yinnin sãa
yerɔ.
24 I ku bɛrum ko. Kon bwese ni gira bɛɛn
wuswaan di, kpa n bɛɛn tem yasiasia. Goo
kun kãkɔ u mu binɛ ko sanam mɛ i man tɔ̃ɔ
bakaru diiyammɛ nɔn ita ye, wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ.
25 I ku man yãku yaan yɛm wɛ̃ ka pɛ̃ɛ ye ba
seeyatia doke sannu. I n Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ
bakaru mɔ̀, i ku de ten yaa yu tiara sere sisiru
bururu.
26 Wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ i n da ka bɛɛn gbean dĩa
gbiikinu nɛ, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
I ku ra boo buu yike ka gen mɛron bom.
27 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a gari yi yoruo domi yiya nɛn arukawanin
wiru ye na ka bɛɛ bɔkumɔ, wunɛ ka Isireliba.
28 Mɔwisi u wãa mi ka Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔ
sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru. U ǹ dĩanu
di, u ǹ maa nim nɔra. Ma Yinni Gusunɔ u
arukawani yen gari yorua kpee bɛsi yi sɔɔ,
yiya wooda wɔku te.

Mɔwisi u sarama Sinain guurun di

29 Ye Mɔwisi u ka Yinni Gusunɔ gari kua u
kpa, u sarama Sinain guurun di u woodan
kpee bɛsi yiru ye nɛni, win wuswaa ya
ballimɔ. Adama win tii u ǹ yɛ̃ mɛ.
30 Aroni ka Isireliba kpuro ba nùn mɛɛra
ba wa wee, win wuswaa ballimɔ ma ba
bɛrum bara bu nùn susi.
31 Adama u bu soka, ma Aroni ka Isireliban
guro gurobu ba na win mi, u ka bu gari kua.
32 Yen biru Isireliba kpuro ba nùn susi, ma
u bu wooda ye kpuro saaria ye Yinni Gusunɔ
u nùn wɛ̃ Sinain guuru wɔllu mi.
33 Ye u ka bu gari kua u kpa, u win wuswaa
sɔnditia wukiri.
34 U n da Yinni Gusunɔn kuu ten mi u ka
nùn gari ko, u ra sɔnditia ye wunɛwa sere ù
n kpam yarima. U n yarima min di, yera u ra
Isireliba sɔ̃ ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
35 Kpa bu win wuswaa wa ya ballimɔ. Yen
biruwa u ra ye sɔnditia wukiri sere ù n kpam
duɔ u ka Yinni Gusunɔ gari ko.

YINNI GUSUNƆN KURUN SƆMBURU

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

35

1 Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u sun
sɔ̃ɔwa su ko.
2 Alusuma tia sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia sa ko n
da bɛsɛn sɔma kpuro ko. Adama sɔ̃ɔ nɔɔba
yiruse ya ko n sãawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru te sa
ko Yinni Gusunɔ deria. Yen sɔ̃, bɛsɛn wi u
sɔmburu kua te sɔɔ, ba koo yɛ̃ro gowa.

3 Baa dɔ̃ɔ i ku ra sɔ̃re tɔ̃ɔ te sɔɔ, bɛɛn yɛnusɔ.

Kɛ̃ɛ ni ba koo ka na Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten sɔ̃

4 Mɔwisi u kpam Isiriliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ yiire.

5 U nɛɛ, i ka nùn kɛ̃nu naawa ka nuku tia bɛɛn ye i mɔ sɔɔ. Kɛ̃ɛ nìn bweseru i ko i ka na wee. Niya wura ka sii geesu ka sii gandu,

6 ka beka ye ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura, ka beku wunɔmginu ka maa ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka sere ye ba kua ka boo sansu,

7 ka yãa kinɛnun gɔni yi ba sɛ̃ɛsu doke ka gɔni damgii ka akasian dãa,

8 ka gum mɛ ba koo ka fitilanu sɔ̃ra, ka gãa nubu duroruginu ni ba ko n da doke gum sɔɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare sɔɔ ye ba ra dɔ̃ɔ doke

9 ka kpee gobiginu nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru ni ba koo doke yabe tarakpe ge sɔɔ, ka ni ba koo doke bɔɔ bara yen wɔllɔ.

10 Bɛɛn baawure wi u maa sɔmbu ten bwisi mɔ, u na u tu ko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua,

11 ye u nɛɛ, su kuu bekurugiru koowo mi sa ko n da nùn sã, kpa su ten wukiritii ko yi ba kua ka boo sansu ka yaa gɔni, ka sɔretii ni, ka dãa bɛsi yi, ka dãa karetii yi, ka ten dãa bɛsi sinumgii ka yin yɔ̃ratii,

12 ka woodan kpakororu ka ten wukiritia ka ten dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue, ka beku kare te ta ko n tu berua dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ,

13 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu kpuro, ka sere dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka ye sue, ka pɛ̃ɛ ye ba koo yi yen wɔllɔ,

14 ka dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro, ka gen fitilanu, ka nin gum,

15 ka kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke, ka sere ten dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue, ka gum mɛ ba ko n da kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm ka turare ye ba ko n da dɔ̃ɔ doke, ka beku kɛnutii te ba koo doke kuu ten kɔnnɔwɔ,

16 ka yãku yeru ka ten kɔkɔsɔ ye ba koo ko ka sii gandu, ka ten dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue ka ten dendi yãnu, ka boo ge, ka gen sɔwaritia,

17 ka kuu ten karan bekunu, ka yen sii pɔɔsi ka yin yɔ̃ratii ka sere maa kara yen kɔnnɔn beku kɛnutiru

18 ka kuu ten gabatian kurumba ka ten wɛ̃ɛ,

19 ka beka ye ba koo ka kuu ten dendi yãnu kpuro bɔke, ka sere sãa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke bu ka sɔmburu ko kuu ten mi.

20 Ye Mɔwisi u gari yi gerua u kpa ma Isiriliba kpuro ba doona win min di.

21 Yen biru, be ba gari yi gɔ̃ru doke, ba ka kɛ̃ɛ ni na ka nuku tia bu ka Yinni Gusunɔn kuu te ko, ka ten dendi yãnu kpuro ka yãa ni yãku kowobu ba ko n da doke bu ka sɔmburu ko kuu ten mi.

22 Tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu be ba gɔ̃ru doke bu ka Yinni Gusunɔ kɛ̃ru naawa, ba ka swaa tonkunu ka sumi ka taaminu ka sɛɛnin batanibа, ye ya sãa wuran gãanu kpuro gesi, ben baawure u ka na ma u yi ka kɛ̃ɛ wɛ̃ɛbun wororu.

23 Be ba maa beka mɔ ye ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura, ka beku wunɔmginu ka maa ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka sere maa ye ba kua ka boo sansu, ka yãa kinɛnun gɔni yi ba sɛ̃ɛsu doke, ka gɔni damgii, ye kpurowa ba ka na Yinni Gusunɔn kuu ten sɔ̃.

24 Be ba maa sii geesu mɔ, ka sii gandu, ba ka na ba yi ka kɛ̃ɛ wɛ̃ɛbun wororu. Be ba maa akasian dãa mɔ ba ka na sɔmbu ten sɔ̃.

25 Tɔn kurɔ be ba maa wɛ̃ɛ taribu yɛ̃, ba wɛ̃ɛ bwese bweseka tara, gaadura gii, ka boogugii ka wunɔmgii, ka wɛ̃ɛ damgii, ba ka na.

26 Ma ben gabu be ba sɔmbu ten yɛ̃ru ka ten kĩru mɔ, ba boo sansun wɛ̃ɛ tara.

27 Be ba maa sãa wirugibu ba ka kpee gobiginu nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru na bu ka yabe tarakpe ge ka bɔɔ bara ye buraru koosi.

28 Ma gaba ka gum na mɛ ba koo ka fitilanu sɔ̃ra, ka gãa nubu duroruginu ni ba ko n da doke gum sɔɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare sɔɔ ye ba ra dɔ̃ɔ doke.

29 Isiriliba sɔɔ, be ba tii wɛ̃ bu ka somi sɔmbu te sɔɔ, te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa mi, ba ka ben kɛ̃ɛ ni nawa ka nuku tia.

Bɛsalɛli ka Oholiabu ba sɔmbu te torua

30 Mɔwisi u kpam Isiriliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, Yinni Gusunɔ u Bɛsalɛli Urin bii gɔsa wi u sãa Hurin debubu Yudan bweseru sɔɔ.

31 Ma u nùn win Hunde yibia u bwisi ka laakari ka yɛ̃ru wa u ka sɔm bwese bweseka ko.

32 U koo kpĩ u sɔmbu ten baayeren kpunaa yi. Ye u koo ko, yera wura ka sii geesu ka sii gandun sɔmburu,

33 ka kpee gobiginun dãkubu ka nin gorebu ka dãnun dãkubu, sãa yee ten bura yãnu baaniren sɔmburu gesi.

34 Yen biru Gusunɔ u maa bu bwisi kã, wi ka Oholiabu wi u sãa Ahisamakin bii Danun bweseru sɔɔ, bu ka gabu sɔmbu te sɔ̃ɔsi.

35 Bera u yɛ̃ru wɛ̃ bu ka sãa yee ten bura yãnu ko kpa bu beka ye kpuro buraru kua. U bu yɛ̃ɛ te wɛ̃wa sãa yee ten sɔma baayere kpuron sɔ̃.

36

1 Bɛsalɛli ka Oholiabu ka tɔn be Yinni Gusunɔ u bwisi ka yɛ̃ru ka laakari wɛ̃ bu ka kuu ten sɔmburu kpuro ko, ba koo tu kowa nge mɛ u gerua.

2 Ma Məwisi u Bɛsalɛli ka Oholiabu sokusia
ka sere be Yinni Gusunə u maa sɔmbu ten
bwisi ka yɛ̃ru kã ma ba tii wɛ̃ ka nuku tia.
3 Ma ba kɛ̃ɛ ni mwɛɛra Məwisin min di, ni
Isireliba ba wɛ̃ Yinni Gusunən kuu ten sɔ̃.
Adama bururu baatere ba ra n maa ka kɛ̃ɛ ni
naaməwa Məwisin mi ka kĩru.
4 Ma tən be ba sɔmbu te mɔ̀ mi, ben
baawure u gina win sɔmburu deri,
5 ma ba na Məwisin mi, ba nùn sɔ̃əwa ba
nɛɛ, təmba ka kɛ̃nu naamə n kere mèn bukata
sa mə su ka sɔmbu te ko te Yinni Gusunə u
gerua.
6 Yera Məwisi u dera ba kpara ba nɛɛ, goo
u ku maa ka kɛ̃nu na kuu ten sɔ̃. Mɛsuma u
kua u ka kɛ̃ɛ ni yɔ̃rasia.
7 Domi ni ba wɛ̃ kə nu koo turi nu tiara.

Ba kuu ten səma mɔ̀

8 Tən be ba sɔmbu ten yɛ̃ru mə mi, ba kuu
te kua ka beka wəku te ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii
ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura,
ka wɛ̃ɛ wunəmgii. Ma ba wəllun kɔ̃sobun
weenasibu kua ya kua buraru beka ye sɔɔ.
9 Beku nin teerun dɛ̃ɛbu bu sãawa gəm
soonu tɛna yiru sari. Ten yasum maa gəm
soonu nnɛ.
10 Yen biru ba beka yen nɔɔbu sua ba
swɛɛna. Nge mɛya ba maa kua ka nɔɔbu ye
ya tie.
11 Ma ba yen baayeren goo baka teerə wɛ̃ri
doke ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura, yi ba koo ra
ka ye sərena.
12 Wɛ̃ri weeraakuukuubuwa ba doke beka
ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerə yi n
nɔɔ kisinɛ.
13 Yen biru ba səretinu weeraakuru kua ka
wura ba ka beka ye kpuro sərena ma ya kua
beku teeru kuu ten sɔ̃.
14 Ba maa bekunu wəkura tia wesa ka boo
sansu bu ka kuu bekurugii te wukiri.
15 Beku nin baateren dɛ̃ɛbu bu sãawa gəm
soonu tɛna, ten yasum gəm soonu nnɛ.
16 Ma ba beka yen nɔɔbu sua ba swɛɛna. Ma
ba maa nɔɔba tia ye ya tie swɛɛna nɛnɛm.
17 Ma ba wɛ̃ri weeraakuukuubu doke beka
ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerə.
18 Ma ba səretii kua weeraakuru ka sii
gandu bu ka beka ye kpuro sərena, kpa
bekunu wəkura tia ye, yu ko beku teeru.
19 Ma ba yãa kinɛnun gəni swɛ̃rasia ba
swɛɛna bu ka kuu te wukiri. Ma ba maa yaa
gəni sinumgii gɛɛ swɛɛna yi ba koo səndi ye
kpuron wəllə.
20 Yen biru ba akasian dãa bɛsi kasu yi ba
koo gira yi ka ko kuu ten dãa.
21 Dãa bɛsi yin dɛ̃ɛbu bu sãawa gəm soonu
wəkuru, yin yasum maa gəm soo teeru ka
bənu.
22 Ma ba yi səretii dokea yiru yiru yi biru
kisinɛ.
23 Dãa bɛsi yɛnda ba kua bu ka gira kuu ten
sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia.
24 Ma ba yen baayere yɔ̃ratii yiru kua ka sii
geesu. Ma ba yi doke mi səretii yi, yi wãa.
25 Ma ba maa dãa bɛsi yɛndu kua bu ka gira
ten sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia.
26 Ma ba yen baayere yɔ̃ratii yiru dokea yi
ba kua ka sii geesu.
27 Dãa bɛsi nɔɔba tia ba kua bu ka gira ten
biruə sɔ̃ə duu yeru gia.
28 Ba maa dãa bɛsi yiru kua bu ka doke tia
tia ten goo gəmkinə biru gia,
29 yi n ka yiənə maninɛ saa tem di sere ka
wəllə ma ba yi sumi wasi wəllə. Mɛsuma ba
goo gəmkinu yiru ye kpuro kua.
30 Nge mɛya ba dãa bɛsi nɔɔba ita kua bu
ka gira kuu ten biru gia, yin baayere ka yen
yɔ̃ratii yiru yi ba kua ka sii geesu. Ma yi kua
yɔ̃ratii wəkura nɔɔbu ka tia.
31-32 Yen biru ba ten yɛ̃si itaə akasian dãa
nɔɔbu nɔɔbu kare. Ma ba sɔ̃ə yari yerugia
deri.
33 Dãa karetia ye ya wãa yɛ̃sa baayeren
suunu sɔɔ mi, yen nɔɔ ga yɔ̃ra dãa gəmkinə.
34 Ma ba dãa bɛsi yi ka dãa karetii yi wura
pote. Ma ba wuran sumi kua yì sɔɔ ba koo
dãa karetii yi wasi wasi.
35 Ma ba beku kareru kua ka wɛ̃ɛ damgii
ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura,
ka wɛ̃ɛ wunəmgii. Ma ba wəllun kɔ̃sobun
weenasibu kua beku te sɔɔ, ya kua ten
buraru.
36 Yen biru ba dãa bɛsi sinumgii nnɛ kua
ba wura pote, ma ba səretii wuragii doke yi
sɔɔ yi ka beku kare te gaba. Ma ba dãa bɛsi yi
yɔ̃ratii dokea yi ba kua ka sii geesu.
37 Ma ba kuu ten beku kɛnutiru wesa ka
wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka
maa gaadura, ka wɛ̃ɛ wunəmgii ma ba beku
te səma dokea.
38 Ba akasian dãa bɛsi sinumgii nɔɔbu kua
bu ka beku kɛnutii te bwɛ̃, ka səretii yi yi
koo tu gaba, ma ba dãa bɛsi yi furəsu ka sii
dɛki kua ba ye kpuro wura pote. Ma ba yin
baayere yɔ̃ratia kua ka sii gandu.

Woodan kpakororu

37

1 Bɛsalɛli u Yinni Gusunən woodan
kpakoro te kua ka akasian dãa. Ten dɛ̃ɛbu bu
sãawa gəm soonu yiru ka bənu. Ten yasum
ka ten gunum mu nɛwa, ye kpuro gəm soo
teeru ka bənu bənu.
2 Ma u tu wura pote ten sɔɔwə ka təəwə. Ma
u ten goonu nnɛ ye, nɔɔ bəka kua ka wura.
3 Ma u wuran sumi kua wasi nnɛ u doke
ten goo gookan yinna yenu sɔɔ, yiru ya
mɛɛrinɛ bee tia, yiru yeni ya maa mɛɛrinɛ
bee tia.
4 Ma u dãa pəəsi kua yiru u yi wura pote.

5 Ma u yi wasi kpakoro ten sumi yi sɔɔ beri
berika. Yiya ba ko n da ka tu sue.
6 Yen biru u kpakoro te wukiritia kua ka
wura. Wukiritia yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu yiru ka bɔnu, yen yasum maa gɔm soo
teeru ka bɔnu.
7-8 Ma u wɔllun kɔ̃sobun weenasibu yiru
kua ka wura u mani wukiritia yen goo piimi-
nun wɔllɔ gee ka gee.
9 Ma yi kpakoro ten wukiritia ye kasa
wukiri mam mam. Yi wuswaa kisinɛwa yi
mɛɛrinɛ.

Tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi

10 U tabulu ye kua ka akasian dãa. Yen
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yiru, yen yasum
maa gɔm soo teeru. Ma yen gunum maa sãa
gɔm soo teeru ka bɔnu.
11 U ye kpuro wura pote ma u ye nɔɔ bɔka
kua ka wura.
12 Ma u dãa bɛsi piiminu gore yen goo
gooka mi, ni nu ka nɔm tararun yasum nɛ u
ka sikerena ma u maa nin tii wura pote.
13 Ma u sumi nnɛ kua ka wura u doke yen
goo gookaɔ mi yen naasu gire gire.
14 Sumi yi, yi wãa mi ba dãa bɛsi piimii
ni goren bɔku bɔkukaɔ. Yi sɔɔra ba koo dãa
pɔɔsi wasi bu ka tabulu ye sua.
15 Ma u dãa pɔɔsi yiru kua u wura pote.
16 Yen biru u tabulu yen dendi yãnu
kua. Niya pɛrɛntiba ka nɔri ka gbɛ̃a ka gbɛ̃ɛ
yorukunu nì sɔɔ ba ko n da tam doke bu ka
yãkunu ko. U ye kpuro kuawa ka wura.

Fitilan dabu

17 Ma ba dabu ge seka ka wura. Gen yɔ̃ratia
ka gen pɔtura ka gen kãasi ka gen bura te ta
ka dãa marum ka biibii weenɛ, ye kpuro ya
sãawa bɔri tia.
18 Kãasi nɔɔba tia ga mɔ. Gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ
kãasi ita ita.
19 Gen kãasa baayere, buranu itawa ya mɔ.
Nu ka dãa marum ka biibii weenɛ.
20 Dabu gen pɔturan tii ya buranu nnɛ mɔ
ni nu ka dãa marum ka biibii weenɛ.
21 Mi kãasi yiru yiru yi gbinnɛ ka pɔtura,
u min temɔ buraru koosiwa te ta ka dãa
marum weenɛ.
22 Bura ni ka kãasi yi, ye kpuro ya sãawa
wuran bɔri tia.
23 Yen biru ba fitila nɔɔba yiru ye kua ka
nin baku ka mi torom mu ko n da wɔriki. Ye
kpurowa ba kua ka wura.
24 Wura ye ba ka dabu ge ka gen dendi
yãnu kpuro kua, ya sãawa kilo tɛna.

Kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke

25 Yen biru ba maa kpakororu kua tèn
wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke. Ten dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soo teeru. Ten yasum maa
gɔm soo teeru. Ten goonu nnɛ ye, ya nɛwa.
Ten gunum maa gɔm soonu yiru. Ma ba dera
ten goo gɔmkinu nnɛn dãa ya nɔɔ yara nge
kãanu.
26 Ma ba kpakoro te kpuro wura pote, sere
ka ten kãanɔ ma ba tu nɔɔ bɔka kua ka wura
ba ka sikerena.
27 Ma ba sumi nnɛ kua ka wura ba doke ten
goo gɔmkinɔ nɔɔ bɔka yen temɔ yi mɛɛrinɛ
yiru yiru. Sumi yi sɔɔra ba koo dãa pɔɔsi yiru
wasi beri berika yi ba ko n da ka tu sue.
28 Ma ba dãa pɔɔsi yi kua ka akasian dãa ba
yi wura pote.
29 Yen biru be ba ra turare ko ba gum mɛ
kua mɛ ba ko n da kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma
Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka sere maa turare
ye ba ko n da dɔ̃ɔ doke.

Yãku yeru ka boo sii ganduguu

38

1 Ma ba yãku yee te kua ka akasian dãa. Ten
goonu nnɛ ye kpuro ya nɛwa. Ya sãa gɔm
soonu nɔɔbu nɔɔbu. Ten gunum maa gɔm
soonu ita.
2 Ma ba dera kãanu nu yara ten wɔllun goo
gɔmkinɔ ma ba yãku yee te kpuro sii gandu
pote.
3 Ma ba ten dendi yãnu kpuro kua ka sii
gandu. Niya gbɛ̃ɛ ni ba koo ka torom gura,
ka kaatonu, ka kaato donnuginu, ka gbɛ̃ɛ nì
sɔɔ ba koo yaa yɛm doke bu ka yɛ̃ka, ka dɔ̃ɔ
guratii.
4 Ma ba kɔkɔsɔ kua ka sii gandu, ba ye sua
ba doke yãku yee ten kɔkɔrɔ ma yen nɔɔ ga
seema wɔllɔ yãku yee ten suunu suunukaɔ.
5 Ma ba yen goo gookaɔ sumi doke yì sɔɔ ba
koo dãa pɔɔsi wasi.
6 Ma ba akasian dãa pɔɔsi yiru kua ba sii
gandu pote.
7 Ma ba dãa pɔɔsi yi wasi sumi yi sɔɔ beri
berika yi ba ko n da ka yãku yee te sue. Ba tu
kuawa ka dãa bɛsi ma ta wɔru mɔ.
8 Ma ba boo ge kua ka gen sɔwaritia, ye
kpuro ya sãawa sii gandu. Ba nu mwɛɛrawa
tɔn kurɔbun mi be ba ra sinɛ sãa yee ten
kɔnnɔwɔ. N deema sii gan niya nu ra n sãa
ben digi.

Kuu ten kara

9 Ba kuu te kara koosi ka beku damginu.
Yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yen dɛ̃ɛbu bu
sãawa gɔm soonu wunɔbu (100).
10 Ma ba dãa bɛsi sinumgii yɛndu sua yi kua
kara yen dãa. Ma ba yin yɔ̃ratii kua ka sii
gandu. Yen biru ba maa yin beku sɔretinu
kua ka sii geesu. Ma ba sii geesun dɛki kua
bu ka beka ye taare.
11 Kara yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, yen
bekunun dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu wunɔbu
(100). Ma ba nu sɔre kara dãa sɔɔ nge mɛ ba
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii ni kua.
12 Sɔ̃ɔ duu yeru gia kara yen bekunun
dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu weeraakuru. Ma ba

nu sɔre kara dãnu wɔkuru sɔɔ ye ya sɔretii mɔ nge mɛ ba sõɔ yɛ̃san nɔm dwarugii ni kua.
13 Yen sõɔ yari yeru gia maa, yen dɛ̃ɛbu bu sãaWa gɔm soonu weeraakuru.
14-15 Kara beku ni nu wãa kara yen kɔnnɔn beri berikaɔ, nin dɛ̃ɛbu bu sãaWa gɔm soonu wɔkura nɔɔbu nɔɔbu. Ma ba nu kara dãnu kua ita ita, ten baatere ka ten yõratia.
16 Ba kara yen bekunu kpuro kuaWa ka wɛ̃ɛ damgii.
17 Kara dãa nin yõratii, sii ganda ba ka yi kua. Yen sɔretii ni nu wãa dãa ye sɔɔ, ka sii dɛki yi, ye kpuro ya sãaWa sii geesu. Ma ba dãa nin wɔllɔ sii geesu pote. Dãa ni kpuro nu sɔrenɛWa ka sii dɛki yi.
18 Ba kara kɔnnɔ gen beku kɛnutii te kuaWa ka wɛ̃ɛ damgii ma ba tu buraru kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi ba wõkua ka bura ka maa gaadura. Ten yasum sãaWa gɔm soonu yɛndu, ten gunum maa gɔm soonu nɔɔbu nge mɛ kuu ten beku teera yasum nɛ.
19 Dãa bɛsi sinumgii nnɛ sɔɔra ba beku kare te sɔre, ma ba yin yõratii kua ka sii gandu. Ba yin wii wɔllɔ sii geesu pote nge furɔ. Ma ba yin sɔretinu ka sere yin sii dɛki yi kua ka sii geesu.
20 Kuu bekurugii te, ka kara yen gabatian kurum kpuro ya sãaWa sii gandu.

Sii si kuu bekurugii te, ta di

21 Mɔwisi u Lefiba sõɔWa bu sisun dooru ko si kuu bekurugii te, ta di, tè sɔɔ ba koo Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te doke. Itamaa, Aroni yãku kowon biiwa u sãa ben wirugii.
22 Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu, Yudan bweseru sɔɔ, u kuu ten sɔmburu kua kpuro te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔWa u ko.
23 Oholiabu, Ahisamakin bii, Danun bweseru sɔɔ, wiya u Bɛsalɛli somi u ka sɔmbu te kua. Wiya u gãa dabinu kua kua. U sɔman kpunaaba kua, u kpee gobiginu dãka, ma u bekunu buraru kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi ba wõkua ka bura ka maa gaadura.
24 Wura ye Isireliba ba wɛ̃ ba ka kuu bekurugii te, ka ten dendi yãnu kpuro kua ya sãaWa kilo nɛnɛ ka wata ka wɔkura nɔɔbu ka yirun (875) saka. Ba ye yĩiraWa ka ben sãa yerun sakaku.
25 Sii gee si Isireliba ba maa wɛ̃ sanam mɛ ba bu garimɔ, su kuaWa kilo nɔrɔbun suba ita ka wɔkura nɔɔbu ka yirun (3.017) saka. Ba su yĩiraWa ka ben sãa yerun sakaku.
26 Tɔn be ba sii gee si wɛ̃, ben geera sãaWa tɔnu nɔrɔbun suba nata ka ita, ka nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550). N deema be ba wõɔ yɛndu tura, ka be ba kere mɛ, bera ba gara. Ben baawure u wɛ̃Wa garamu nɔɔbu.
27 Sii geesun kilo nɔrɔbun suba itaWa (3.000) ba ka kuu bekurugii te ka ten beku kare ten dãa bɛsin yõratii wunɔbu (100) kua. Yen baayere, kilo tɛna.
28 Ma ba maa ka sii geesun kilo wɔkura nɔɔbu ka ita ye ya tie sɔretii ni, ka dãa bɛsi yin furɔsu, ka sii dɛki yi kua.
29 Sii gan ni Isireliba ba maa mɛnna, nu kuaWa kilo nɔrɔbun suba yiru ka wunaa teeru ka nnɛ (2.124).
30 Sii gan niya ba ka kuu ten kɔnnɔn dãa bɛsi sinumgiin yõratii kua ka yãku yee te, ka ten kɔkɔsɔ ye, ka ten dendi yãnu.
31 Ka niya ba maa kuu ten kara dãnun yõratii, ka yen kɔnnɔn pɔɔsin yõratii ka sere kuu te, ka kara yen gabatian kurum kpuro kua.

Yãku kowon yabe tarakpe

39

1 Ba yãku kowobun yãa ni kua ka yãa sansun beku ni ba wõkua ka bura ka maa gaadura ka ni ba wunɔm doke. Ma Mɔwisi u dera ba Aronin sãa yãa ni kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
2 Ba yabe tarakpe ge kua ka beku te ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ma ba ge buraru kua ka wɛ̃ɛ yi ba wõkua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka wura.
3 Ba wura ye bɛsukaWa teere teere ba doke doke yabe tarakpe gen bekuru sɔɔ.
4 Ma ba gu sari yiru kua bu ka gen senu sɔrena.
5 Yabe tarakpe ge ka gen sɛ̃katia ya sãaWa beku nɔni tee, ma ba sɛ̃katia ye yinusi yabe te sɔɔ. Ba ye kuaWa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔWa u ko.
6 Ma ba kpee gobiginu yiru nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru wura gore nì sɔɔ ba Isireli bibun yĩsa yorusi nge mɛ ba ra yore sisɔ.
7 Ma ba nu mani sari yi sɔɔ nu ka sõɔsi ma Isirelin bwesenu kpuron yĩsa Aroni u sɔɔWa sanam mɛ u duɔ sãa yee ten mi. Mɛya ba ye kpuro kua nge mɛ Mɔwisi u gerua.

Yãku kowon bɔɔ bara

8 Ba maa bɔɔ bara ye kua. Ye ka yabe tarakpe ge, ya sãaWa beku nɔni tee ka bura teeru.
9 Bɔɔ bara yen yasum ka yen dɛ̃ɛbu mu nɛWa. Ye kpuro gɔm soonun bɔnu bɔnu.
10 Ma ba ye kpee gobiginu bwese bweseka mani sĩa nnɛ. Kpee nin nɔni wee. Sĩi gbiikaa sɔɔ, swãaru ka dɔm buuru ka wuru beku.
11 Yiruse sɔɔ maa, swãaru ka boogu ka sõɔ tiro.
12 Itase sɔɔ, dɔm buuru ka nɔni bwese bweseka ka gaadura.
13 Nnɛse sɔɔ, wuru beku ka bɛrɔ wuru ka nɔni bwese bweseka. Ba ye kpuro wura gore gorewa ba sere mani bɔɔ bara ye sɔɔ.
14 Ma ba nin baatere sɔɔ Isirelin bibun yĩsinu yorua tia tia, domi ben baawuren

yĩsiru ta sãawa Isireliban bwese kɛra tian yĩsiru.
15 Ma ba bɔɔ bara ye wuran yɔni yiru kua.
16 Ma ba taaminu yiru ka sɔretinu yiru kua ka wura, ma ba taamii ni doke bɔɔ bara yen soo wɔrikisɔ.
17 Taaminu yiru ye sɔɔra ba wuran yɔni yiru ye sɔre.
18 Ma ba bɔɔ bara yen yɔni yi gbinisi yabe tarakpe gen sariɔ mi wuran sɔretii ni, nu wãa, kpa ya n ka sɔndi tororu wɔllɔ.
19 Ma ba maa wuran taaminu yiru kua ba doke bɔɔ bara yen soo temkisɔ si su yabe tarakpe ge girari.
20 Ma ba maa taaminu yiru kua ka wura ba nu doke yabe tarakpe gen sarin nɔɔwɔ wuswaaɔ sɛ̃katia yen wɔllu gia.
21 Yen biru ba bɔɔ bara yen taamii ni sɔɔ wɛ̃ɛ gaaduragii doke ba yi gbinua yabe tarakpe gen taaminu sɔɔ. Nge mɛya ba ka ye sɔre yabe tarakpe ge sɔɔ yu ku ka bãari. Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Yãku kowon sãa yãa ni nu tie

22 Yabe tèn wɔllɔ ba yabe tarakpe ge sɔndi, ba tu wesawa ka wɛ̃ɛ gaaduragii.
23 Ma ba ten wĩirɔ sɔma doke ba sinum koosia kpa tu ku raa ka gɛ̃ɛra.
24 Ma ba ten temɔ tusanu doke ni nu ka dãa marum gam weenɛ. Ba nu kua ka wɛ̃ɛ damgii ka yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii.
25 Ma ba maa wuran yangire piiminu kua ba nu doke ba ka sikerena, nu kpasa sãa ka tusa ni.
26 Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
27 Ma ba Aroni ka win bibu takoba kua ka wɛ̃ɛ damgii.
28 Mɛya ba maa dawani ye kua ka furɔsu si su sãa ben buraru te ta ben girima sɔ̃ɔsimɔ, ka sokoto kpirinu. Ba ye kpuro kua ka wɛ̃ɛ damgii.
29 Ba maa sɛ̃katia ye wesa ka wɛ̃ɛ damgii ba buraru koosi ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. Mɛya ba ye kpuro kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
30 Ba batani wuragia ye kua ba yorua ye sɔɔ, wini sãawa Yinni Gusunɔgii. Ba ye yoruawa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
31 Ma ba ye sɔresi dawani yen wɔllɔ ka wɛ̃ɛ gaaduragii nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Ba Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten sɔmburu kua ba kpa

32 Isireliba ba Yinni Gusunɔn kuu bekurugii te kua ba kpa. Ba ye kpuro kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
33 Ma ba ka Mɔwisi ten yãnu kpuro naawa. Niya beka ye ka yen sɔretinu ka dãa bɛsi yi ka dãa karetii yi ka dãa bɛsi sinumgii yi ka yin yɔ̃ratii
34 ka yãa kinɛnun gɔni yi ba swɛ̃rasia ka yaa gɔni sinumgii yi ka beku kare te
35 ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te ka ten nɛnutii ka ten wukiritia,
36 ka tabulu ye ka yen dendi yãnu ka pɛ̃ɛ ye ba ra yi yen wɔllɔ,
37 ka dabu wuraguu ge ka gen fitilanu ka nin dendi yãnu ka nin gum,
38 ka kpakoro wuragiru tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke, ka gum mɛ ba ko n da kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare nubu durorugia ye
ka kuu ten kɔnnɔn beku kɛnutiru,
39 ka yãku yee te ba kua ka sii gandu ka ten kɔkɔsɔ sii gandugia ka ten nɛnutii ka sere ten dendi yãnu kpuro
ka maa boo ge ka gen sɔwaritia,
40 ka kuu ten karan bekunu ka yen dãnu ka nin yɔ̃ratii ka yen kɔnnɔn beku kɛnutiru ka yen wɛ̃ɛ ka yen gabatian kurumba,
ka sere sãarun dendi yãnu kpuro ni ba koo dendi kuu te sɔɔ,
41 ka sãa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke bà n sɔmburu mɔ̀ sãa yee ten mi. Niya nu koo ben girima sɔ̃ɔsi.
42 Isireliba ba sɔmbu te kuawa mam mam nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
43 Ye Mɔwisi u yãa ni mɛɛra u kpa, yera u wa ba nu kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Ma u bu domaru kua.

Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u kuu te giro

40

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra kaa nɛn kuu te gira.
3 À n tu gira a kpa, kpa a woodan kpakoro te sua a doke te sɔɔ, kpa a tu gandi ka beku kare te.
4 Kpa a tabulu ye duusia ka yen dendi yãnu, ka maa dabu ge, kpa a gen fitilanu doke nin ayenɔ.
5 Kaa maa de bu kpakoro wuragiru tèn mi ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke yi woodan kpakororun deedeeru. Kpa a maa beku kɛnutiru doke kuu ten kɔnnɔwɔ.
6 Kpa a ma yãku yee te yi ten ayerɔ kuu ten kɔnnɔn deedeeru.
7 Kpa a boo ge yi yãku yee te ka kuu ten baa sɔɔ kpa a gu nim yibia.
8 Kpa a kuu ten kara ye gira a ka sikerena, kpa a yen kɔnnɔn beku kɛnutiru doke.

Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u kuu te gum yɛ̃ka ta n ka sãa nɛnɛm

9 Yen biru kaa gum yɛ̃ka kuu te sɔɔ ka ten dendi yãnu kpuro sɔɔ. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi ma ta sãa sãarugiru.

10 Mɛya kaa maa yãku yee te gum mɛ yɛ̃ka
ka ten dendi yãnɔ. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi ma
ta sãa sãarugiru.
11 Kaa maa boo gen tii ka gen sɔwaritia gum
mɛ yɛ̃ka a ka sɔ̃ɔsi ma ga sãa sãaruguu.
12 Yen biru kaa ka Aroni ka win bibu na
kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa a bu wobure ka nim
dirum.
13 Kpa a Aroni sãa yãa ni sebusia a nùn gum
mɛ tãre a ka sɔ̃ɔsi ma u sãa nɛn yãku kowo.
14 Mɛya kaa maa win bibu sɔ̃ bu susima kpa
a bu tako be sebusia.
15 Yen biru kpa a maa bu gum mɛ tãre nge
mɛ a ben tundo kua. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi
ma ba sãa nɛn yãku kowobu, be ka ben bibun
bweseru sere ka baadommaɔ.

Mɔwisi u kuu te gira

16 Mɔwisi u kua kpuro nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
17 Ye n kua wɔ̃ɔ yirusen suru gbiikoon tɔ̃ɔ
gbiikiru saa mìn di ba yarima Egibitin di,
yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira.
18 U gbia u dãa bɛsi yin yɔ̃ratii gira ma u dãa
bɛsi yi doke sɔɔ, ma u yi dãa kare. Ma u dãa
bɛsi sinumgii gira. Ma u beka ye wukiri yin
wɔllɔ.
19 Ma u boo sansun beka ye sɔndi beka yen
wɔllɔ. Ma u yaa gɔni yi sua u ka ye kpuro
wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
20 Ma u woodan kpee bɛsi yi sua u doke yin
kpakoro te sɔɔ. Ma u dãa pɔɔsi yi ba ra ka tu
sue wasi yin bɛri yenɔ. Ma u ten wukiritia
doke.
21 Ma u ka kpakoro te na u yi kuu ten dii te
ta dɛɛre gem gem sɔɔ, ma u beku kare te doke
u ka kpakoro te gandi nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn sɔ̃ɔwa.
22 Ma u tabulu ye doke nɔm geu gia adɛrɔ
ge sɔɔ, à n duɔ kuu ten mi.
23 Ma u pɛ̃ɛ ye yorua tabulu wɔllɔ mam
mam, ye ba ka Yinni Gusunɔ naawa, nge mɛ
u nùn sɔ̃ɔwa.
24 Ma u dabu ge doke nɔm dwaru gia
tabulun deedeeru.
25 Ma u gu fitilanu sɔndi u sɔ̃ra Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ u nùn sɔ̃ɔwa.
26 Ma u kpakoro wuragii te doke adɛrɔ
ge sɔɔ beku kare ten bɔkuɔ te ta woodan
kpakoro te gandi.
27 Ma u turare dɔ̃ɔ doke ten wɔllɔ, nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
28 Ma u beku kɛnutiru doke kuu ten
kɔnnɔwɔ.
29 Ma u yãku yee te yi kuu ten kɔnnɔwɔ.
Ma u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka abɔru garu
kua mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
30 Ma u boo ge doke yãku yee te ka kuu ten
baa sɔɔ. Ma u gu nim yibia, mɛ ba koo ka tii
dɛɛrasia sãarun sɔ̃.
31 Mɛya Mɔwisi ka Aroni ka win bii tɔn
durɔbu ba ra ka ben nɔma ka naasu kpakie,
32 bà n duɔ kuu ten mi, ǹ kun mɛ bà n yãku
yee te susiɔ, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
33 Ma Mɔwisi u kuu te ka yãku yee te
kara koosi. Ma u beku kɛnutiru doke yen
kɔnnɔwɔ. Nge mɛya u ka sɔmbu te wiru go.

Guru wii wuro te, ta yɔ̃ra kuu ten wɔllɔ

34 Sanam mɛya guru wii wuro te, ta kuu te
wukiri ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya
tu yiba.
35 Mɔwisi u ǹ maa kpĩa u kuu te du yèn sɔ̃
guru wii wuro te, ta yɔ̃ ten wɔllɔ ma Yinni
Gusunɔn yiikon girima ye, ya yiba te sɔɔ.
36 Saa ye Isirelíba ba wãa gbaburɔ, guru wii
wuro te, tà n seewa kuu ten wɔllun di yera ba
ra se bu swaa wɔri.
37 Adama tà kun seewe, ba ku ra swaa wɔri.
38 Isirelíban sanum mɛ kpuro sɔɔ, Yinni
Gusunɔn guru wii wuro te, ta ra n wãawa
win kuu ten wɔllɔ sɔ̃ɔ sɔɔ. Ń n kua wɔ̃kuru,
dɔ̃ɔwa ta ra n ka weenɛ.

SÃARUN WOODA

Sãarun Woodan tirerun gari sun sõɔmɔ wooda ye Isireliba ba swĩi ba ka Gusunɔ sãwa. Yãku kowoba ba tɔmbu wooda ye sõɔsi. Wooda ye, ya bu sõɔsimɔwa gãa ni nu disi mɔ ka ni nu ɲ disi mɔ. Ya maa nɛɛ, n weenɛ Isireliba ba n dɛɛre bu sere Gusunɔ susi.

Tire ten kpunaa

1. Yãkunun wooda, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Wooda ye ba yi yãku kowobun sõ, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye ya disi mɔ ka ye ya ɲ disi mɔ, wiru 11n di sere wiru 15.
4. Toranun yãkunu, wiru 16.
5. Dɛɛrasiabu ka sãarun wooda, wiru 17n di sere wiru 27.

YÃKU NI ISIRELIBA BA KOO KO

Yãku dõɔ mwaararuginu

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka saa win kuu bekurugii tèn mi ba ra nùn sãn di.

2 U nùn sõɔwa u nɛɛ, a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, ben goo ù n kĩ u nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua, u koo kpĩ u kɛtɛ go, ɲ kun mɛ yãaru.

3 N n yãku dõɔ mwaararugira yɛ̃ro u mɔ̀ ka kɛtɛ, kɛtɛ ye, ya ko n sãawa kɛtɛ kinɛru te ta ɲ alebu gaa mɔ. U koo yãku te kowa nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ, kpa u ka nɛ, Yinni Gusunɔn durom wa.

4 U koo win nɔma sɔndiwa kɛtɛ yen wiru wɔllɔ ye nɛ Gusunɔ na wura yu ka win durum wukiri.

5 U koo kɛtɛ ye gowa nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ. Aronin bibu be ba sãa yãku kowobu, beya ba koo yen yɛm sua kpa bu mu yɛ̃ka bu ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.

6 Yen biru ba koo sabe te kokuwa kpa bu ten yaa bɔtiri.

7 Yãku kowo bera ba koo yãku dãa yi yi kpa bu dõɔ doke.

8 Dõɔ wi sɔɔra ba koo ye kpuro doke ka yen wiru ka yen gum.

9 Ba koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu kpuro teawa kpa yãku kowobu bu ye kpuro dõɔ doke. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararuginu nìn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

10 Goo ù n maa yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀ ka yãaru, ɲ kun mɛ ka boo, yãa kinɛra u koo go, ɲ kun mɛ boo kinɛru te ta ɲ alebu gaa mɔ.

11 U koo tu sakawa yãku yerun sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yãku kowobu bu ten yɛm sua bu yɛ̃ka yɛ̃ka bu ka yãku yerun nɔɔ bɔka sikerena.

12 U koo yaa ye bɔtiriwa kpa u kpɛ̃ɛ yãku dõɔ sɔɔ ka yen wiru ka yen gum sannu.

13 U koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu sua u teawa, kpa yãku kowo u ye kpuro sua u dõɔ doke, yu dõɔ mwaara mam mam. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

14 Goo ù n yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀ ka gunɔsu, kparukona u koo ka tu ko, ɲ kun mɛ totobɛrɛnu.

15 Yãku kowo u koo ka gunɔ ge na yãku yerɔ. Kpa u gen wiru bura kpa u gen yɛm yɛ̃ka yɛ̃ka yãku yee ten yɛ̃saɔ.

16 U koo gen sansu wukiriwa kpa u gen yõɔru wĩa u kõ yãku yerun sõɔ yari yeru gia mì ba ra torom wisi.

17 Kpa u gu bɛra bɛsi yiru u kun sɔsianɛ. Yen biruwa u koo gu dõɔ kpɛ̃ɛ, kpa gu dõɔ mwaara. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn nuburu ta koo nɛ Yinni Gusunɔ dore.

Yãku ni ba kua ka dĩa binnu

2

1 Goo ù n kĩ u Yinni Gusunɔ yãkuru kua ka win dĩa binnu, soma u koo sua, u mu burina ka gum ka sere turare ye ba ra dõɔ doke yãku yerɔ.

2 U koo ka ye dawa Aronin bibun mi be ba sãa yãku kowobu. Ben turowa u koo som mɛn nɔm wɔɔ teeru sɔka u doke yãku yerun wɔllɔ ka turare ye kpuro kpa u dõɔ doke. Yera ya koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore.

3 Som mɛ mu tie mu ko n sãawa Aroni ka win bibugim. Mu kuawa mi dĩa dɛɛranu, domi ba ka nu Yinni Gusunɔ yãkuru kua.

4 À n Yinni Gusunɔ yãkuru kuammɛ ka kira ni ba wõɔwa, kaa nu kowa ka som mɛ ba gum yɛ̃ka ɲ kun mɛ mɛ ba ka gum burina ba ɲ seeyatia doke.

5 Bà n koo yãku te kon na ka kira ni ba sɔnwa, ba koo nu kowa ka som buu te ba burina ka gum, seeyatia sari.

6 Yen biru ba koo nu muririwa kpa bu gum yɛ̃ka nin wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãkuru.

7 Bà n koo yãku te kon na, ka kira te ba koo wõ, ba koo tu kowa ka som buuru te ba burina ka gum.

8 Ba koo ka yãku kira te dawa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Kpa u tu yãku kowo wɛ̃ u ka tu da yãku yerɔ.

9 U koo ten garu mura te ta koo de Yinni Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye kpa u tu dõɔ doke yãku yee ten mi, kpa tu dõɔ mwaara. Ta ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore.

10 Kira ni nu tie, Aroni ka win biba ba ni mɔ. Nu kuawa mi dĩa dɛɛranu domi ba ka nu Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua.

11 Kira ni ba koo ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ko kpuro, bu ku raa nu
seeyatia doke, bu ku raa maa nu tim doke.
12 Kaa kpĩ a ka wunɛn dĩa gbiikinu Yinni
Gusunɔ naawa. Adama a ɲ̀ ka nu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀ yãku yerɔ.
13 Dĩa ni a ka yãkuru mɔ̀ kpuro, kaa
nu bɔru dokewa. A ku duari a kun tu
doke. Domi bɔru ta sãawa wunɛ ka Gusunɔn
arukawanin yĩreru. Yen sɔ̃na ba ko n da tu
doke yãkuru baatere sɔɔ.
14 I n kĩ i ka bɛɛn gberun dĩa gbiikinu na
Yinni Gusunɔn mi, i ko i nu sɔmɛwa kpa i nu
nam i sere ka na.
15 Kpa i ka nu gum burina, i turare sɔndi
nin wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãkuru.
16 Yãku kowowa u koo som mɛ mu sãa
Gusunɔgim dɔ̃ɔ doke ka sere maa turare ye.
Yera ya koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya
ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru Yinni
Gusunɔn sɔ̃.

Siarabun yãkunu

3

1 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ Yinni
Gusunɔn mi ka kɛtɛ kinɛru, ɲ̀ kun mɛ ka kɛtɛ
nia, yen ye u wa kpurowa u koo ka na, ya kun
gesi alebu mɔ.
2 U koo win nɔmu sɔndiwa kɛtɛ yen wiru
wɔllɔ kpa u ye saka kuu ten kɔnnɔwɔ mi ba
ra Yinni Gusunɔ sã. Kpa yãku kowo Aronin
bibu bu yen yɛm yɛ̃ka bu ka sãa yerun nɔɔ
bɔka sikerena.
3 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera gum mɛ mu bɔsɔ yãnu tɛ̃ke,
4 ka gabu swii yiru ka yin gum mɛ mu yi
tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka yen buro ge ga yen woru
wukiri. Ba koo gu wĩawa ka gabu swii sannu.
5 Yãku kowoba ba koo ye kpuro dɔ̃ɔ doke
yu dɔ̃ɔ mwaara ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
sannu. Ya ko n sãawa yãku tèn nubura koo
Yinni Gusunɔ dore.
6 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka yãaru,
yãa te u wa kpurowa u koo ka na, baa ɲ̀ n
nirun na, ta kun gesi alebu mɔ.
7 N n yãa kpɛndun na, u koo ka tu dawa
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
8 Kpa u win nɔma sɔndi ten wiru wɔllɔ u
sere tu saka Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ.
Saa yera yãku kowobu ba koo ten yɛm sua bu
yɛ̃ka bu ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.
9 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera ten gum, ka ten siru kpuro te ba koo
bura saa ten gabu wãan di, ka gum mɛ mu
bɔsɔnu wukiri,
10 ka ten gabu swii, ka ten gum mɛ mu wãa
yɛ̃saɔ ka ten buro ge ga woru wukiri, ge ba
koo wĩa ka gabu swii sannu.
11 Yãku kowo u koo ye kpuro dɔ̃ɔ
dokewa yãku yerɔ, kpa ya n sãa yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru Yinni Gusunɔn sɔ̃.
12 Goo ù n maa ka boo yãkuru mɔ̀, u koo ka
gu dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
13 U koo win nɔma sɔndiwa boo gen wiru
wɔllɔ kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa u sere gu saka.
Kpa yãku kowobu bu gen yɛm sua bu yɛ̃ka
yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu ka sikerena.
14 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera gum mɛ mu gen bɔsɔ yãnu tɛ̃ke,
15 ka gabu swii yiru ka gum mɛ mu yi tɛ̃ke
ka gen buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wĩa
ka gabu swii sannu.
16 Yãku kowowa u koo ye kpuro dɔ̃ɔ doke
mu dɔ̃ɔ mwaara. Kpa ya n sãa yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru tèn nubura koo Yinni Gusunɔ
dore.
Yen gum kpuro mu ko n sãawa Yinni
Gusunɔgim.
17 Yen sɔ̃na baa ɲ̀ n saa yeren na, mi i
wãa kpuro, i wooda yeni mɛm nɔɔwɔ sere ka
baadommaɔ, yera i ku yaa gum di, i ku maa
yen yɛm di.

Toranun yãkunu

1. Yãku kowo tɔnweron toranun yãkuru

4

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isirelibа wooda yeniba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, goo
ù n Yinni Gusunɔn wooda gaa tora u kun yɛ̃,
wee ye u koo ko.
3 N n yãku kowon na u tora, ma win tora te,
ta Isirelibа kpuro torasia, u koo ka kɛtɛ kinɛ
kpɛmbu nawa ge ga ɲ̀ alebu gaa mɔ, u go u ka
win tora ten suuru wa.
4 U koo ka kɛtɛ ye dawa Yinni Gusunɔn
kurun kɔnnɔwɔ, kpa u win nɔma sɔndi yen
wiru wɔllɔ u sere ye saka Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
5 Yen biru kpa u yen yɛm sua u ka da kuu
ten sɔɔwɔ.
6 U koo ka mu win niki bia dɛkawa, kpa u
mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru kuu ten beku kare
ten bera gia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
7 Yen biru u koo yɛm mɛ yɛ̃ka kpakoro tèn
mi ba ra turare dɔ̃ɔ doken kãanɔ te ta wãa
kuu ten sɔɔwɔ, kpa u mɛn sukum wisi yãku
yerun temɔ te ta wãa kuu ten kɔnnɔwɔ.
8 U koo yaa yen gum kpuro wuna mɛ mu
wãa bɔsɔ yãnu sɔɔ,
9 ka yen gabu swii, ka gum mɛ mu gabu
swii yi wukiri yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka buro ge ga
woru wukiri, ge ba koo wĩa ka gabu swii
sannu.
10 Ye ba ra wĩɛ bà n siarabun yãkuru mɔ̀
gesi, yera ba koo maa wĩa yeni sɔɔ. Yen biru
yãku kowo tɔnwerowa u koo ye dɔ̃ɔ doke
yãku yerun wɔllɔ.
11-12 U koo ye ya tie kpuro gurawa u ka
da sansanin biruɔ mi ba gɔsa ba n da yãku
dɔ̃ɔ mwaararugirun torom kube. Miya u
koo yen gɔna ka yaa ye ya tie kpuro dɔ̃ɔ

doke torom mɛn wəllə, ka yen wiru ka yen wəbunu ka yen bəsə yãnu.

2. Yãku te ba koo ko Isireliba kpuron tora run sõ

13 Isireliba kpuro bà n Gusunən wooda gaa sara ba ɲ̀ ka baaru, ba torawa mi.
14 Adama bà n tuba ma ba torawa mi, ba koo naa kinɛ kpɛmbu gowa bu ka ben tora ten suuru kana. Ba koo ka naa kinɛ te dawa Yinni Gusunən kurun kənnəwə.
15 Kpa Isireliban wirugibu bu ben nəma səndi naa yen wiru wəllə kpa ben turo u ye saka Yinni Gusunən wuswaaə.
16 Yãku kowo tənwerowa u koo yen yɛm fiiko sua u ka da kuu ten mi.
17 Saa ye səərа u koo yɛm mɛ dɛka ka win niki bia kpa u mu yɛ̃ka nən nəəba yiru kuu ten beku kare ten deedeeru.
18 Yen biru, kpa u maa kpakoro tèn mi u ra turare dõə doken kãanu yɛm yɛ̃ka. Yɛm mɛ mu tie, kpa u mu wisi yãku yerun temə te ta wãa kuu ten kənnəwə.
19 Yen biru u koo yaa yen gum kpuro sua u dõə doke yãku yerun wəllə.
20 Nge mɛ u raa kua win tiin torarun sõ, nge mɛya u koo ko Isireliba kpuron tora ten sõ kpa Gusunə u sere bu suuru kua.
21 Yen biru kpa u ka yaa ye ya tie da sansanin biruə kpa bu ye doke dõə səə nge mɛ ba raa kua wi, yãku kowon torarun sõ. Yãku te, ta sãawa Isireliba kpuro bu ka ben torarun suuru wa.

3. Yãku te Isireliban wirugii u koo ko win torarun sõ

22 Isireliban wirugii goo ù n Gusunən wooda gaa sara u ɲ̀ ka baaru, u torawa mi.
23 Adama ù n tuba ma u tora, boo kinɛra u koo go te ta ɲ̀ alebu gaa mə u ka yãkuru ko. Kpa Gusunə u nùn win tora te suuru kua.
24 U n ka boo ge na, u koo win nəma səndiwa boo gen wəllə kpa u gu saka mi ba ra yãku dõə mwaararuginun yaa sake. Yãku te, ta sãawa torarun suurugiru.
25 Yãku kowo wi, u koo ka win niki bia yɛm mɛ dɛkawa kpa u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanu səə. Yɛm mɛ mu tie, kpa u mu wisi yãku yee ten temə.
26 U koo yaa yen gum kpuro suawa u dõə doke nge mɛ ba ra siarabun yãkuru ko. Nge mɛya yãku kowo tənwero wi, u koo ko u ka wirugii win torarun suuru kana. Saa ye səə, Gusunə u koo nùn tu suuru kua.

4. Yãku te ba koo ko tən diron torarun sõ

27 Tən diro goo ù n Gusunən wooda gaa sara u ɲ̀ ka baaru, u torawa mi.
28 Adama ù n tuba ma u torawa, boo niu ge ga ɲ̀ alebu gaa məwa u koo ka yãkuru ko Gusunə u ka nùn win toraru suuru kua.
29 U koo win nəma səndiwa boo gen wiru wəllə kpa u gu saka mi ba ra yãku dõə mwaararugirun yaa sake.
30 Yen biru, yãku kowo u koo na u yɛm mɛ dɛka ka win niki bia, kpa u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanə, kpa u yɛm mɛ mu tie wisi yãku yee ten temə.
31 Yen biru, ba koo yaa yen gum kpuro wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim wĩɛ. Kpa yãku kowo u mu dõə mɛni, kpa mɛn nuburu tu Yinni Gusunə dore. Nge mɛya yãku kowo wi, u koo ka toro wi suuru kana. Saa ye səə, Gusunə u koo nùn suuru kua.
32 Toro wi, ù n maa kĩn na, u ka yãa kpɛndu yãkuru ko, yãa nira u koo ka na u go, te ta ɲ̀ alebu mə, u ka win torarun suuru wa.
33 U n kĩ u tu go, u koo win nəma səndiwa ten wiru wəllə kpa u tu saka mi ba ra yãku dõə mwaararugirun yaa go.
34 Yen biru yãku kowo u koo yɛm mɛ dɛka ka win niki bia u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanə. Yɛm mɛ mu tie kpa u mu wisi sãa yee ten temə.
35 Yen biru u koo yen gum wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim wĩɛ. Yãku kowowa u koo mɛ kpuro dõə doke ka yãku dõə mwaararugiru sannu. Nge mɛya yãku kowo wi, u koo ko u ka toro wi suuru kana. Saa ye səərа Yinni Gusunə u koo nùn win tora te suuru kua.

5. Tora bwese bwesekan yãkunu

5

1 Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bõrua ma u koo seeda di gãa ni u wan sõ, adama u ɲ̀ gerua ye u wa, ɲ̀ kun mɛ ye u yɛ̃. Saa ye səə, yɛ̃ro u torawa mi.
2 Su tɛ̃ kpam nɛɛ, goo u gãanu baba ye ya disi mə u kun ka baaru, aa, yaa sabe te ba ku ra din gora? N kun mɛ gbeeku yaa ye ba ku ra din gora? N kun mɛ yaa ye ya ra kabirin gora? Saa ye səə, yɛ̃ro u disi duurawa mi.
3 Su maa tɛ̃ nɛɛ, goo ù n win winsim baba wi u disi gɛɛ mə yi yi koo nùn tia, n deema u ɲ̀ yɛ̃, ma u ra ye tuba, yɛ̃ro u torawa mi.
4 Toraru garu wee maa. Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bõrua u win winsim kõsa kua ɲ̀ kun mɛ u nùn gea kua, u ɲ̀ bwisika, ù n deema gari yi, gari giriya u gerua, yɛ̃ro u torawa mi.
5 Goo ù n tora nin garu kua, u koo yen tuuba kowa.
6 Adama u sere tora ten suuru wa, u koo yãa niru ɲ̀ kun mɛ boo niu gowa u ka Yinni Gusunə yãkuru kua. Yen biru yãku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi, kpa u sere win torarun suuru wa.

6. Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun toranun yãkuru

7 Goo ù kun kpɛ̃ u yãa niru ɲ̀ kun mɛ boo niu wa u ka torarun yãkuru ko, u koo kpĩ u kparukonu yiru ɲ̀ kun mɛ totobɛrɛnu yiru kasu. Gunə gen teuwa ba koo ka torarun

yãkuru ko. Kpa bu maa ka teu geni yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
8 Ba koo gina yãku kowo wi gunɔ ge wɛ̃wa ge ba ka torarun suuru kanabu na mi, kpa u gen wĩiru bua u kun sɔsie.
9 Kpa u gen yɛm dɛka u yɛ̃ke yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ, mɛ mu tie kpa u wisi ten temɔ. Ya ko n sãawa torarun yãkuru.
10 Yen biru yãku kowo u koo gunɔ yiruse sua nge mɛ wooda ya gerua u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru garu ko. Kpa u nùn suuru kanabun wororu koosi. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka yɛ̃ro suuru kua.
11 Goo ù kun kpɛ̃ u kparukonu yiru ye wa, ɲ̀ kun mɛ totobɛrɛnu yiru ye, u ka som buuru kilo nnɛ na u ka yãkuru ko kpa u ka win torarun suuru wa. Adama u ku mu gum doke, u ku maa mu turare doke, domi u ka mu nawa u ka win torarun suuru wa.
12 U koo ka som mɛ dawa yãku kowon mi kpa yãku kowo wi, u mɛn nɔm kure teeru sɔka u dɔ̃ɔ doke mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Som nɔm kure tee te, ta koo de Yinni Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Yãku tera ta koo de u win torarun suuru wa.
13 Saa ye sɔɔ, yãku kowo wi, u koo wi u tora suuru kanabun wororu koosi. Kpa Gusunɔ u nùn win torarun suuru kua.

Kpa yãku kowo u mɛ mu tie sua win tiin sɔ̃, nge gberun dĩanun yãkunu.

Yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛ

14 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
15 goo ù n gãanu nɛni ni n weenɛ u Yinni Gusunɔn wɛ̃, ma u ɲ̀ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔgina, wee ye u koo ko win tora ten sɔ̃. Kaa nùn yãa kinɛru te ta ɲ̀ alebu gaa mɔn geeru burawa te u koo kasu u ka na u ka torarun sɔmbun yãkuru ko. Kaa ten gee te burawa ka sii geesun gobi yi ba ra di Yinni Gusunɔn kuu bekurugirɔ.
16 Kpa u ka gãa ni u nɛni mi na. Yen biruwa u koo maa ka nin bɔnu nɔɔbusen tia na. Yãku kowowa u koo ye wɛ̃. Yãku kowo wiya u koo nùn torarun yãkuru kua, kpa u sere suuru wa.
17 Goo ù n Yinni Gusunɔn wooda gaa sara, baa u kun yɛ̃, u torawa mi. Yen torara ko n nùn wãasiwa.
18 Yen sɔ̃, u koo ka yãa kinɛru te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ dawa yãku kowon mi, win tora ten sɔ̃ nge mɛ n weenɛ u kɔsia. Kpa yãku kowo u nùn suuru kanabun wororu koosi. Saa ye sɔɔra Gusunɔ u koo nùn suuru kua.
19 Ya ko n sãawa torarun sɔmbun yãkuru. Domi yɛ̃ro u Yinni Gusunɔ torariwa.
20 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 goo ù n win winsim weesu kua gãa ni u nùn berusie sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ u bɔkura, ɲ̀ kun mɛ u gbɛna, ɲ̀ kun mɛ u kawa,
22 ɲ̀ kun mɛ u gãanu dɔba ma u siki, ɲ̀ kun mɛ u bɔ̃ri weesugii kua,
23 tɔnu win bweseru u Yinni Gusunɔ torariwa mi. U koo gãa ni u gbɛna mi wesia, ɲ̀ kun mɛ ni u kawa mi, ɲ̀ kun mɛ ye ba nùn berusia mi, ɲ̀ kun mɛ ye u dɔba ma u siki,
24 ɲ̀ kun mɛ yèn bɔ̃ri u kua mi. Adama n ɲ̀ mɔ ye tɔna u koo wesia. U koo maa yen bɔnu nɔɔbusen tia kɔsiawa dɔma te u koo win torarun sɔmbun yãkuru ko.
25 U koo ka yãa kinɛru dawa yãku kowon mi, te ta gãa nin gobin saka tura bu ka ye Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
26 Yinni Gusunɔn wuswaaɔra yãku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi. Yen biru Gusunɔ u koo yɛ̃ro suuru kua, baa ɲ̀ n mɛren na win torara nɛ.

Yãkunun woodaba

1. Yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te yãku kowobu ba ko n da ko

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Aroni ka win bibu wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ, wee ye ya sãa yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun wooda.

Ten yãku yaa ya ko n wãawa dɔ̃ɔ sɔɔ wɔ̃ku giriru, kpa bu ku de dɔ̃ɔ wi, u gbi sere yam mu ka sãra.
3 Yen biru yãku kowo u koo win tako sebewa ka win sokoto kpiriru kpa u yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ten torom gura u yi yãku yee ten bɔkuɔ.
4 Yen biruwa u koo win yãa ni pota kpa u kpaanu doke u sere torom mɛ sua u ka yari sansanin di. Kpa u ka mu da yam mi ba gɔsa mɛn sɔ̃ u yi mi.
5 Dɔ̃ɔ wi u mwaaramɔ yãku yee ten mi, ba ɲ̀ koo de u gbi pai! Bururu baatere yãku kowo u ko n da tu dãa dokewa. Yen wɔllɔwa u koo yãku yaa sɔndi ka sere siarabun yãku gum.
6 Dɔ̃ɔ u ko n wãawa yãku yee te sɔɔ sere ka baadommaɔ, ba ɲ̀ koo de u gbi.

2. Yãkuru te ba ra ko ka gberun dĩanu

7 Yãku te ba ra ko ka gberun dĩanun wooda wee.

Aronin biba ba ko n da ka tu de yãku yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
8 Kpa ben wi u yãkuru mɔ̀ dɔma te, u som nɔm kure teeru sɔka mɛ ba ka yãkuru na mɛ ba gum wisi, ka turare kpuro, kpa bu ye kpuro mɛnna bu dɔ̃ɔ doke kpa ten nuburu tu Gusunɔ dore kpa u n yɛ̃ro yaaye.
9-10 Som mɛ mu tiara Aroni ka win biba ba koo mɛ di. Yera ya ko n sãa begia yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru sɔɔ. Adama ba koo mu diwa Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun yaaraɔ. Ba ɲ̀ mɛ pɛ̃ɛ seeyatia dokemɔ. Ya sãawa nɛnɛm nge yãku te ba kua bu ka torarun suuru wan dĩanu, ɲ̀ kun mɛ te ba ra ka toraru sɔmɛn dĩanu.

11 Aronin bii tɔn durɔ baawurewa u koo
dĩa ni di. Yeni ya ko n sãawa wooda win
bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ. Tɔn
tuko wi u koo nu baba kpuro u koo gbiwa.
12 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, yãku te Aroni ka win bibu ba koo Yinni
Gusunɔ kua wee.
13 Bà n Aroni ka win bibu tusia ma ba kua
nɛn yãku kowobu, saa dɔma ten diya ba ko n
da som kilo ita ka yãkuru ko tõɔ baatere, tia
ka bɔnu bururu, yoka maa tia ka bɔnu.
14 Ba koo som mɛ mɔmwa buturu buturu,
kpa bu mɛ sɔmɛ siru sɔɔ ka gum, kpa mɛn
nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
15 Yãku kowo wi ba gum tãre ba gɔsa
Aronin bibu sɔɔ u ka nùn kɔsire ko, win tii
u koo tu kowa. Ya ko n sãawa wooda sere
ka baadommaɔ nɛ, Yinni Gusunɔn sõ. Ba koo
som mɛ dõɔ dokewa kpuro.
16 Yãku te yãku kowon tii u kua, ba koo de
tu dõɔ mwaarawa mam mam, ba ṅ koo tu di.

3. Yãku te ba koo ko bu ka suuru kana

17 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
18 a Aroni ka win bibu sõɔwɔ a nɛɛ, yãku te
ba koo ko bu ka suuru kanan wooda wee.
Yam mi ba ra yãku dõɔ mwaarargirun
yãku yaa sake, miya ba koo yãku tenin yaa
saka. Ya ko n sãawa gãa dɛɛranu.
19 Yãku kowo wi u koo yãku te ko wiya u
koo ye di. U koo ye diwa yam dɛɛramɔ, kuu
ten yaaraɔ.
20 Tɔn tuko wi u koo yãku yaa ye baba
kpuro u koo gbiwa. Yãku yaa yen yɛm mù n
wisi win yaberɔ u koo tu teawa yam dɛɛram
mi.
21 Bà n tu sawa wekeru sɔɔ te ba kua ka
sɔndu, ba koo weke te kɔrawa. N n maa weke
te ba kua ka sii gandun na, ba koo tu teawa
sãa sãa ka nim.
22 Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo
kpĩ u tu di domi ta sãawa dĩa dɛɛranu.
23 Adama ba ṅ koo torarun yãku yaa tem
tèn yɛm ba ka dua sãa yerɔ. Ba koo ye dõɔ
dokewa yu dõɔ mwaara mam mam.

4. Yãku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛ

7

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, yãku
te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛn wooda wee.
Yãku te, ta ko n sãawa yãku dɛɛraru.
2 Mi ba ra yãku dõɔ mwaarargirun yaa
sake, miya ba koo maa ten yaa saka, kpa bu
yaa yen yɛm yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu
ka sikerena.
3 Yaan mi ba koo ka Yinni Gusunɔ yãkuru
kua wee, yera yen gum kpuro, ka yen siru ka
bɔsɔ yãnun gum,
4 ka yen gabu swii yiru, ka gum mɛ mu
yi tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sika, ka yen buro ge ga woru
wukiri.
5 Yãku kowo u koo ye kpuro dõɔ dokewa
yãku yerɔ Yinni Gusunɔn sõ. Yãku te, ta
sãawa te ta koo toraru sɔmɛ.
6 Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo
tu di. Ba koo tu diwa yam dɛɛramɔ domi ta
sãawa dĩa dɛɛranu.
7 Yen wooda ye, ya sãawa tia ka torarun
yãkurugia. Yãku kowo wi u yãku te kua,
wiya u yen yaa mɔ.

5. Ye ya ko n sãa yãku kowobugia

8 Goo ù n yãku dõɔ mwaararugiru kua,
yãku kowo wi u nùn tu kua wiya u ten gɔna
mɔ.
9 Yãku te ba kua ka gberun dĩanu ba
wõɔwawa? Aawo, ba sɔnwawa? Yãku kowo
wi u tu kua wiya u tu mɔ.
10 Adama ni ba ka gum burina ka ni ba ṅ
yeesie, ba koo nu Aronin bibu bɔnu kuawa.

6. Siarabun yãkuru

11 Siarabun yãkurun wooda wee.
12 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀, u koo kira
bwesenu ita kowa. U koo gbiikinu ko ka gum
nu kun seeyatia mɔ, kpa u yirusenun som
gum yɛ̃ka nu kun seeyatia mɔ, kpa u itasenun
som burina ka gum u sɔmɛ.
13 Kira nin biru, u koo pɛ̃ɛ ye ba seeyatia
doke sosi mi, ka sere win siarabun yãkunun
yaa.
14 Ba koo yãku dĩa nin baaniren sukum
suawa wɔllɔ bu Yinni Gusunɔ sõɔsi. Yera ya
ko n sãa wi u yɛm yɛ̃kaginu.
15 Dɔma te ba siara bin yãkuru kua, yen
dɔma tera ba koo ten yaa di, ba ṅ koo de ten
yaa yu yam sãra.
16 Adama goo ù n yãkuru kua u ka win nɔɔ
mwɛɛru yibia ṅ kun mɛ win tii ù n gõru doke
u ka nɛ, Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃, u koo kpĩ u
ten yaan sukum di yen tõɔ te, kpa u sukum
yi sere sisiru.
17 Adama yà n maa wure ya tiara sõɔ
itaseru ba koo ye dõɔ mɛniwa.
18 Goo ù n siarabun yãku yaa ye ya tiara
sere sõɔ ita tema, Gusunɔ kun maa yɛ̃ron
yãku te mwaamɔ. U win yãkuru garisiwa mi
kam domi yaa ye, ya disi duura. Wì u maa ye
tema, yɛ̃ro u torawa mi.
19 Mɛya bà n maa ka yãku yaa gãanu baba
ni nu disi mɔ, ba koo ye dõɔ mɛniwa, ba ṅ ye
dimɔ.
Wi u kun disi mɔ, wiya koo yãku yaa tem,
20 adama goo ù n wãa disi gɛɛ sɔɔ u ka
siarabun yãkuru dimɔ te ba Yinni Gusunɔ
kua, ba koo yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu
sɔɔn di.
21 Goo ù n maa tɔnu baba wi u disi mɔ, ṅ
kun mɛ yaa gaa ye ya sãa seseru, ṅ kun mɛ
gãanu ganu ni nu disi mɔ, ma u ka siarabun
yãkuru di te ba Yinni Gusunɔ kua ba koo
yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu sɔɔn di.

Wooda Isireliban sõ

22 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
23 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bu ku yaa gaan
gum di nge yãaru ɲ̀ kun mɛ kɛtɛ, ɲ̀ kun mɛ
boo. Bu ku yen gaan gum di.
24 Sabe te gbeeku yaa ya go, ɲ̀ kun mɛ te ta
gu, i ko i kpĩ i ka ten gum gãanu ko. Adama i
ɲ̀ mu dimɔ.
25 Goo ù n yãkurun yaan gum di mɛ ba ka
Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua,
ba koo yɛ̃ro girawa wigibun suunu sɔɔn di.
26 I ku gunɔ gagun yɛm di ɲ̀ kun mɛ yaa gaa,
baa mi i da kpuro.
27 Wi u mu di, ba koo yɛ̃ro girawa win
tɔmbun suunu sɔɔn di.
28 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
29 a Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ,
goo ù n nɛ Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru
kuammɛ, u koo wunawa ye ya sãa nɛgia.
30 Win tiiwa u koo ka nɛ, Yinni Gusunɔ yen
gum ka yen guro gururo naawa u kpara nɛn
wuswaaɔ.
31 Yãku kowowa u koo yen gum mɛ dɔ̃ɔ
doke yãku yerɔ. Adama yaa guro guro te, ta
ko n sãawa Aroni ka win bibugiru.
32 Yãku yaa yen nɔmu nɔm geuguu ga ko n
maa sãawa Aroni ka win bibuguu.
33 Yaa nɔmu ge, ga ko n sãawa Aronin
biiguu wi u yɛm yɛ̃ka ma u yaa gum mɛ doke
yãku yerɔ.
34 Yaa nɔmu ge, ge ba man sɔ̃ɔsi, ka yen
guro guro te ba kpara nɛn wuswaaɔ sanam
mɛ ba siarabun yãkuru mɔ̀ mi, yera ya ko
n da n sãa Aroni ka win bibugia sere ka
baadommaɔ.
35 Yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu sɔɔ, yeniwa ya
ko n sãa Aroni ka win bibugia dɔma tèn di ba
koo bu gum tãre bu ka ko yãku kowobu.
36 Wooda yera Yinni Gusunɔ u Isireliba
wɛ̃ɛmɔ bu ka Aroni ka win bibu yaa ye wɛ̃
saa dɔma tèn di ba bu gum tãre bu ka ko yãku
kowobu. Ba ko n da bu ye kuewa sere ka ben
bibun bweserɔ.
37 Nge mɛya ba ko n da ko bà n yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ bà n yãkuru
mɔ̀ ka gberun dĩanu, ɲ̀ kun mɛ bà n tararun
yãkuru mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ bà n yãkuru mɔ̀ te ba
ra ka toraru sɔmɛ, ɲ̀ kun mɛ te ba ra ko bu
ka tɔnu gum tãre u sere sɔmburu tore, ɲ̀ kun
mɛ bà n siarabun yãkuru mɔ̀.
38 Yinni Gusunɔwa u Mɔwisi wooda yeni
wɛ̃ gbaburɔ, Sinain guurɔ, tɔ̃ɔ te u bu wooda
wɛ̃ bu ka nùn yãkunu kua.

BA YÃKU KOWO GBIIKOBU TUSIA KA WORORU

Woro te ba koo ko yãku kowobun sɔ̃ bu sere sɔmburu tore

8

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2-3 a Aroni ka win bibu sokuo Yinni
Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. Kpa a de bu ka
ben yãku yãnu na ka gum mɛ ba ra gãanu tãre
bu ka nu gɔsi Yinni Gusunɔn sɔ̃ ka naa kinɛ te
ba koo ka tararun yãkuru ko ka yãa kinɛnu
yiru ka bire te ta pɛ̃ɛ mɔ ye ba ɲ̀ seeyatia
doke. A maa Isireliba kpuro mɛnnɔ mi.
4 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi wura
u Isireliba kpuro mɛnna sãa yee ten kɔnnɔ
mi.
5 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni
Gusunɔ u geruа su ko.
6 Ma u dera Aroni ka win bibu ba na u bu
wobura.
7 Ma u Aroni win tako sebusia ka sɛ̃katia
ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe
ge, ge u gbinisi yabe boogugii te sɔɔ ka gen
sɛ̃katia.
8 Ma u bɔɔ bara ye sɔndi win tororu wɔllɔ.
Ma u urimu ka tumimu doke bɔɔ bara yen
sɔɔwɔ.
9 Ma u dawani ye bɔkua win wirɔ. Ma u
wuran batani ye mani nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn sɔ̃ɔwa.
10 Mɔwisi u gum mɛ sua u sãa yee te yɛ̃ka
ka ten dendi yãnu kpuro, ma ta kua nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sɔ̃.
11 Ma u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru yãku
yerun wɔllɔ, ka ten dendi yãnɔ ka boo sii
ganduguu ge, ka gen yɔ̃ratiiyɔ, ye kpuro ya
n ka sãa Gusunɔn kuu bekurugirugia.
12 Ma u Aroni gum mɛ tãre wirɔ u ka nùn
wuna nɛnɛm u ko yãku kowo.
13 Yen biru Mɔwisi u maa Aronin bibu
soka u bu takoba dokea ka sɛ̃katii ka furɔsu
nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
14 Mɔwisi u maa ka naa kinɛru na te ba koo
ka tararun yãkuru ko. Ma Aroni ka win bibu
ba ben nɔma sɔndi naa kinɛ ten wiru wɔllɔ.
15 Ma Mɔwisi u ye saka u yen yɛm dɛka ka
win niki bia u tɛɛni yãku yerun kãanu wɔllɔ
ka sere maa ten nɔɔ bɔkaɔ u ka sikerena. Nge
mɛya u ka kuu te dɛɛrasia. Ma u maa yɛm
yɛ̃ka kuu ten temɔ. Nge mɛya u ka kuu te kua
nɛnɛm tèn mi ba ko n da toranun yãkuru ko.
16 Ma u yen gum mɛ sua mɛ mu bɔsɔ yãnu
tɛ̃ke ka yen buro ge ga woru wukiri ka yen
gabu swii yiru ye, ka yin gum sannu. Ye
kpurowa u dɔ̃ɔ doke yãku yerun wɔllɔ.
17 Adama u naa kinɛ ten tii ka ten bisu ka
ten gɔna yarawa tɔɔwɔ u dɔ̃ɔ doke nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
18 U maa ka yãa kinɛru na yãku dɔ̃ɔ
mwaararugirun sɔ̃. Ma Aroni ka win bibu ba
ben nɔma sɔndi yãa ten wiru wɔllɔ.
19 Ma Mɔwisi u tu saka u ten yɛm yɛ̃ka u ka
yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.
20 Ma u yãa ten yaa bɔɔra, yen biru u ten
wiru dɔ̃ɔ doke ka ten gum ka yaa ye u murura
mi.
21 Ma u ten nuki ka ten kɔ̃ri tea ka nim.
Ma u yãa kinɛ ten yaa doke dɔ̃ɔ sɔɔ yãku
yeru wɔllɔ u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua

ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u gɛrua. Ma yãku ten nubura Yinni Gusunɔ dore.

22 Yen biru u maa ka yãa kinɛru yiruse na te ba koo ka Aroni ka win bibu tusia ma ba sãa yãku kowobu. Aroni ka win bibu ba ben nɔma sɔndi yãa ten wiru wɔllɔ.

23 Ma Mɔwisi u tu saka, u ten yɛm sua u tɛɛni Aronin soo nɔm geuguuɔ ka nɔm geun niki bii bakaɔ ka maa win nɔɔ nɔm geuguun niki bii bakaɔ.

24 Ma u maa Aronin bibu soka u bu yaa yɛm mɛ tɛɛni ben soo nɔm geugisɔ, ka maa nɔm geun niki bii bakanɔ ka ben naa nɔm geugisun niki bii bakanɔ. Ma u yɛm mɛ mu tie yɛ̃ka yãku yee ten nɔɔ bɔkaɔ.

25 Ma u yen gum sua ka yen siru ka yen nukin gum ka yen buro ka yen gabu swii ka sere yen nɔm geu.

26 Ma u pɛ̃ɛ sua bireru sɔɔ ye ba ɲ seeyatia doke ka kira te ba kua ka gum ka sere maa kira sɔndanu. Ma u ye kpuro sɔndi yaa gum mɛn wɔllɔ ka yãa nɔmu gen wɔllɔ.

27 Yen biru u ye Aroni ka win bibu wɛ̃. Ma u nɛɛ, bu ye Yinni Gusunɔ wɛ̃ɛyɔ. Kpa bu ye sɔ̃ɔsi beri berika.

28 Yen biru u ye kpuro mwa ben nɔman di u dɔ̃ɔ mɛni yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ten wɔllɔ. Ma yen nubura Yinni Gusunɔ dore. Ngɛ mɛya ba ka Aroni ka win bibu wuna nɛnɛm.

29 Ma Mɔwisi u yãa ten guro guroru sua u tu sɔ̃ɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma ta kua Mɔwisigiru ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

30 Mɔwisi u gum mɛ sua ka yɛm fiiko mɛ mu wãa yãku yeru wɔllɔ, ma u mu Aroni yɛ̃ka ka win sãa yãnɔ ka sere maa win bibun wɔllɔ ka ben sãa yãnu sɔɔ. Ngɛ mɛya u ka ye kpuro dɛɛrasia u yi nɛnɛm.

31 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yãku yaa ye saawo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Miya i ko i ye di ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bire te sɔɔ. Bɛɛya i ko ye di ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u gɛrua.

32 Yaa ka pɛ̃ɛ ye ya tiara, i ko ye kpuro dokewa dɔ̃ɔ sɔɔ yu dɔ̃ɔ mwaara.

33 I ko i n wãawa kuu ten kɔnnɔ mi sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. I ɲ yariɔ min di. Domi sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa i ko i ko ba n bɛɛ tusiamɔ.

34 Yinni Gusunɔwa u yenin wooda wɛ̃ i n da ko ngɛ mɛ i wa sa kua gisɔ i ka bɛɛn toranun suuru wa.

35 N n mɛn na, i ko i sinawa kuu ten kɔnnɔ mi sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru, wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ. Kpa i win woodaba mɛm nɔɔwa i ku ra ka gbin sɔ̃. Wooda be Yinni Gusunɔ u man wɛ̃ bera mi.

36 Ma Aroni ka win bibu kpuro ba kua ye Yinni Gusunɔ u bu yiire saa Mɔwisin min di.

Aroni ka win bibu ba sɔmburu torua

9

1 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, Mɔwisi u Aroni ka win bibu soka ka sere Isiriliban guro gurobu.

2 U Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a naa kinɛ kpɛndu suo a ka yãkuru ko wunɛn torarun sɔ̃, kpa a yãa kinɛru kasu a ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. A ɲ kaa de yen gaa ya n alebu mɔ. Kpa a ka ye kpuro Yinni Gusunɔ yãkuru kua sãa yerɔ.

3 Yen biru kaa Isiriliba sɔ̃ a nɛɛ, bu boo kinɛru suo ben torarun yãkurun sɔ̃ ka naa buu ka yãaru ye kpuro ya n wɔ̃ɔ tia tia mɔ, kpa ya kun alebu gaa mɔ. Ba koo ka ye yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kowa.

4 Kpa a maa ka naa kinɛru ka yãa kinɛru na bu ka siarabun yãkuru ko Yinni Gusunɔn mi, ka som mɛ ba bura ka gum. Domi Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kure mi gisɔ.

5 Ba ka ye kpuro na kuu ten mi ye Mɔwisi u bikia. Ma be kpuro ba na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

6 Mɔwisi u nɛɛ, i koowo ye Yinni Gusunɔ u gɛrua. Kpa u de win yiiko yu bɛɛ kure.

7 Mɔwisi u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a susima yãku yeru mini, kpa a wunɛn tiin torarun yãkuru ko ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru. Yen biru kpa a maa wunɛn tɔmbu Isiriliban toranun yãkuru ko ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u gɛrua.

8 Ma Aroni u susi yãku yee ten bɔkuɔ. Ma u naa kinɛ kpɛm te go win torarun sɔ̃.

9 Ma win biba nùn yen yɛm wɛ̃. Ma u mu dɛka ka niki bia u tɛɛni sãa yerun kãanu sɔɔ, ma u mɛ mu tie wisi yãku yee ten temɔ.

10 Yen biru u yaa yen gum sua u dɔ̃ɔ doke ka yen gabu swii yiru ka yen buro ge ga woru wukiri ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u gɛrua.

11 Adama yen yaa ka yen gɔna, tɔɔwɔwa u da u ye dɔ̃ɔ doke.

12 Yen biru Aroni u yãa te saka bu ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Ma win biba ten yɛm sua ba nùn wɛ̃. Ma u mu yɛ̃ka u ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.

13 Yen biru ba yãa ten yaa bɔɔra ba Aroni wɛ̃ ka ten wiru. Ma u ye kpuro dɔ̃ɔ doke.

14 U ten nuki tea ka ten kɔ̃ri u sɔndi yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ten wɔllɔ u dɔ̃ɔ doke.

15 Yen biru u Isiriliban yãkunu kua. U boo ge saka ge ba koo ka yãkuru ko tɔmbun toranun sɔ̃ ma u kua ngɛ mɛ u raa yãku gbiikii te kua ka naa kinɛ kpɛmbu ge.

16 Yen biru u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ngɛ mɛ wooda ya gɛrua.

17 Ma u gberun dĩanu sua u ka yãkuru kua. U som nɔm kureru sua u dɔ̃ɔ doke yãku yerun wɔllɔ bururu baateren yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te baasi.

18 U kɛtɛ ye ka yãa kinɛ te saka ba ka siarabun yãkuru kua Isiriliban sɔ̃. Ma win bibu ba nùn yen yɛm wɛ̃ u ka mu yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ u ka sikerena.

19 Ma ba maa nùn kɛtɛ yen gum wɛ̃ ka yãa
ten siru ka maa ten gum mɛ mu ten bɔsɔ
yãnu tɛ̃ke ka sere maa ten gabu swii ka maa
ten buro ge ga woru wukiri.
20 Ma u yaa yen gum sɔndi yen guro
gurorun wɔllɔ. Yen biru u gum mɛ dɔ̃ɔ doke
yãku yeru wɔllɔ.
21 Ma Aroni u yaa yen guro guro ni sua
ka yen nɔm geu ge, u sɔ̃ɔsi beri berika Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ Mɔwisi u gerua.
22 Sanam mɛ Aroni u toranun yãkunu ka
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu
kua u kpa, yera u nɔma sua wɔllɔ u Isireliba
domaru kua. Yen biru u sara yãku yerun di.
23 Mɔwisi ka Aroni ba dua kuu ten mi. Ye
ba yara, ma ba tɔmbu domaru kua. Saa yera
Yinni Gusunɔ u bu win yiikon girima sɔ̃ɔsi.
24 Ma dɔ̃ɔ yari yara win wuswaan di yi da yi
yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te mwa ka yãku ni nu
tien yaa gum mɛ. Ma Isireliba kpuro ba ye
wa. Ma ba nuku dobun kuuki wɔri ba yiira
sere temɔ.

Aronin biba dɔ̃ɔ mwaara

10

1 Aronin bibu Nadabu ka Abihu ben
baawure u win dɔ̃ɔ guratia sua ba dɔ̃ɔ gure,
ma ba turare doke mi. Yen biru ba ka Yinni
Gusunɔ daawa kuu bekurugirɔ. Nge mɛya ba
ka dɔ̃ɔ tuko da kuu ten mi. N deema Yinni
Gusunɔ u bu ye yinari.
2 Yera u dera dɔ̃ɔ u yara u bu di ma ba gu
mi.
3 Ma Mɔwisi u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u ɲ̀ daa bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
u kĩwa be ba nùn susimɔ bu win dɛɛraru
nasia,
kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃ tɔmbu kpuron
wuswaaɔ?
Ma Aroni u win nɔɔ mari.
4 Ma Mɔwisi u Misaɛli ka Elisafani Usiɛlin
bibu soka. Usiɛli wi, u sãawa Aronin tundon
wɔnɔn bii. Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i
bɛɛn wɔnɔbun gonu sua kuu ten min di i ka
nu da sansanin biruɔ.
5 Ma ba na ba goo ni sua ka nin takoba
sannu ba ka da sansanin biruɔ nge mɛ
Mɔwisi u gerua.
6 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be
ba tie Eleasaa ka Itamaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛɛn
winu deri diinu, i ku maa bɛɛn yãnu gɛ̃ɛku
nuku sankiranun sɔ̃ kpa Gusunɔ u ku raa bɛɛ
go kpa u ka Isireliba mɔru ko. Adama i de
bɛɛn mɛro bisibu Isireliba bu swĩ be dɔ̃ɔ u
din sɔ̃.
7 Bɛɛn tii i ku doona kuu ten kɔnnɔn di kpa
i ku ra ka gbin sɔ̃. Domi gum mɛ ba bɛɛ tãre
mi, mu bɛɛ kuawa mi Yinni Gusunɔn yãku
kowobu.

Ma Aroni ka win bii be, ba kua ye Mɔwisi
u gerua.

Gusunɔ u yãku kowobu yinari bu tam nɔ

8 Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9-11 a ɲ̀ kaa tam bɔɔbɔm gam nɔ wunɛ ka
wunɛn bibu ì n dɔɔ nɛn kuu bekurugirɔ, kpa
i ku ra ka gbin sɔ̃. Kpa i ka kpĩ i wunana ye
ya sãa sãarugia ka ye ya ɲ̀ sãa sãarugia. Mɛya
i ko i maa kpĩ i wunana ye ya dɛɛre ka ye
ya ɲ̀ dɛɛre. Mɛya i ko i maa kpĩ i Isireliba
Gusunɔn woodaba kpuro sɔ̃ɔsi ye u Mɔwisi
wɛ̃. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka bɛɛn
bibun bweserɔ.

Wooda ye ba yi yãku dĩanun sɔ̃

12 Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be ba
nùn tie, Eleasaa ka Itamaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i som
mɛ suo mɛ ba ka yãkunu kua mu tiara. Kpa i
ka mu pɛ̃ɛ ko ye i kun seeyatia doke. Kpa i ye
di yãku yerun bɔkuɔ. Domi nu kuawa mi dĩa
dɛɛranu.
13 I ko ye diwa yam dɛɛram sɔɔ. Yera ya ko
n sãa wunɛ ka wunɛn bibugia nge mɛ Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa.
14 Mɛya wunɛ ka wunɛn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu i ko i yaa nɔmu ge ba kpara mi
di ka guro guro te ba sɔ̃ɔsi beri berika Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Yera ya ko n sãa wunɛ
ka wunɛn bibugia Isireliba bà n siarabun
yãkuru kua.
15 Isireliba ba ko n da ka yen nɔmu ge ka
guro guro te nɛwa ka sere maa yaa gum mɛ
ba ra dɔ̃ɔ doke yãku yerun wɔllu mi. Bà n
ye kpuro sɔ̃ɔsi beri berika ba kpa, ya koo
kowa wunɛ ka wunɛn bibugia. Ya ko n sãawa
wooda sere ka baadommaɔ nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.
16 Yera Mɔwisi u torarun yãku boo ge
bikia. Adama u deema ba gu dɔ̃ɔ mɛni. Yera u
ka Aronin bibu yiru Eleasaa ka Itamaa mɔru
bara u nɛɛ,
17 mban sɔ̃na i ɲ̀ boo gen yaa temɛ Yinni
Gusunɔn kuru mini. Domi ga sãawa dĩa
dɛɛranu. Yinni Gusunɔ u bɛɛ gu wɛ̃wa i ka
Isireliba kpuron toranun yãkuru ko.
18 Adama i ɲ̀ ka gen yɛm duumɛ Yinni
Gusunɔn kuu ten sɔɔwɔ. N deema i ko i raa
gen yaa temwa kuu ten mi nge mɛ Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa.
19 Aroni u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɛ̃ ye
n man deema sanam mɛ Isireliba ba Yinni
Gusunɔ yãkuru kua ben toranun sɔ̃ ka maa
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru. Yen dɔma te, nà
n torarun suurun yãku ten yaa di, ya koo
Gusunɔ dore? Aawo! Ya ɲ̀ Gusunɔ doremɔ.
20 Ma Aronin wisi bi, bu Mɔwisi dore.

YE YA DƐƐRE KA YE YA N DƐƐRE

Yaa ye ya sãa seseru

11

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,

2 bu Isireliba sɔ̃ɔwɔ bu nɛɛ, yɛɛ yi ba koo
kpĩ bu di wee.
3 Ba koo kpĩ bu yaa di ye ya naa kaburosu
mɔ ma ya ra tuka ko.
4 Adama ba ɲ yɛɛ dimɔ yi yi ra tuka ko tɔna
ma yi ɲ naa kaburosu mɔ. Nge mɛya ba ɲ
yooyoo temmɔ yèn sɔ̃ ga ɲ naa kaburosu mɔ
baa mɛ ga ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa
disigia.
5 Ba ɲ koo yaa ye ba mɔ̀ damaa * tem baa mɛ
ya ra tuka ko yèn sɔ̃ ya ɲ naa kaburosu mɔ.
6 Mɛya ba ɲ koo maa wukun yaa tem domi
ga ɲ naa kaburosu mɔ baa mɛ ga ra tuka ko.
Ba koo gu garisiwa yaa disigia.
7 Mɛya ba ɲ koo maa kurusɔ di. Ga naa
kaburosu mɔ adama ga ku ra tuka ko. Ba koo
gu garisiwa yaa disigia.
8 Bu ku yɛɛ yi di, bu ku maa yin gonu baba.
Ba koo yi garisiwa disigii.
9 Yɛɛ yi yi maa wãa daanɔ ka nim wɔ̃kuɔ, yi
yi wãa nim sɔɔ gesi kpuro yi ba koo di wee.
Yiya yi yi kɛ̃ɛritii mɔ ka kokosu sannu.
10 Adama yi yi kun kɛ̃ɛritii mɔ ka kokosu
sannu, ba koo yi garisiwa disigii.
11 Ba ɲ koo yi di. Mɛya bu ku maa yin gonu
baba.
12 Yɛɛ yi yi gesi wãa nim wɔ̃ku sɔɔ, ka daanɔ,
ma yi ɲ kɛ̃ɛritii ka koko si mɔ, ba koo yi
garisiwa disigii.
13 Gunɔsu sɔɔ, si ba koo garisi disigisu wee,
siya gunɔ bakeru ka sere maa si su ra swɛ̃ɛ di
ka si su ra yaa di
14 ka yaberekunu ka sere si su ka nu weenɛ
15 ka gbanamgbaanu ka maa si su ka nu
weenɛ
16 ka taataanu ka booro ka sere si su ka su
weenɛ ka kasa ka si su ka ye weenɛ,
17 ka booro bweseru garu ka nim
kpakpayɛ, ka booro dãa kɔ̃ɔru
18 ka gunɔ gbamgbayaku ka gunɔ si su ra
swɛ̃ɛ din bweseru
19 ka swãa wĩaku ka si su ka ye weenɛ ka
kɔ̃ɔ.
20 I ku maa kɔkɔmii ni nu kasa ka naasu mɔ
di.
21 Adama ni sɔɔ, i ko i kpĩ i di ni nu ra yɔ̃ɔku
tem sɔɔ
22 nge twea ka gbɔɔ ka ni nu ka ye weenɛ.
23 Adama ni nu tie nu kasa ka naasu mɔ mi,
i ku nu di.

Ye ya ra tɔnu ko disigii

24 Yɛɛ gɛɛ wãa yìn goru tɔnu ù n baba u koo
ko disigii. U ko n disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten
yokaɔ.
25 Wi u yin goru sɔɔwa, u koo win yãnu
teawa. Kpa u n wãa disi sɔɔ sere ka yokaɔ.
26-28 Yɛɛ yi i ko i garisi disigii yi wee. Yiya yi
yi ɲ naa kaburosu mɔ ka yi yi ku ra tuka ko ka
sere yi yi naasu nnɛ mɔ yi sĩimɔ ka naa sɛ̃nu.
Wi u yin gaa baba u disi duurawa mi sere ka
tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Wi u maa yin goru sɔɔwa u koo
win yãnu teawa kpa u n disi mɔ sere ka tɔ̃ɔ
ten yokaɔ.
29 Yɛɛ yi yi kabirimɔ sɔɔ wee yi i ko i garisi
disigii. Yiya gunɔ yantaru ka gunɔ kiikiiru ka
dɛba ka ye ya ka ye weenɛ kpuro
30 ka duurubɛɛku ka sureru ka ko-
rombɔɔru ka sokoro ka sunɔ naki.
31 Yi kpurowa i ko i garisi disigii yɛɛ yi yi
kabirimɔ sɔɔ. Wi u yin gaan goru baba u ko n
disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
32 Yin gaan goru tà n wɔri dendi yãnu sɔɔ ni
ba kua ka dãa ɲ kun mɛ ka bekuru ɲ kun mɛ
ka gɔna ɲ kun mɛ ka saaki, dendi yãa ni, nu
disi duurawa mi. Ba koo nu dokewa nim sɔɔ
sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Yen biru nu sere dɛɛra.
33 Yen gaa yà n wekeru garu wɔri te ba
kua ka sɔndu, ye ya wãa mi sɔɔ kpuro ya disi
duurawa mi. Ba koo weke te kɔrawa. Bà n
nim doke weke te sɔɔ, ma nim mɛ, mu tãra
dĩanu sɔɔ ɲ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ, ba koo ye
kpuro garisiwa disi.
34 Bà n nim doke weke te sɔɔ, ma nim mɛ,
mu dãare dĩanu sɔɔ ɲ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ,
ba koo ye kpuro garisiwa disi baa ɲ n weke
tere sɔɔn na ya wãa.
35 Mi yaa yen goru ta wɔri kpuro gesi, doo
koo yerɔ ɲ kun mɛ pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yerɔ, ba koo ye
kpuro kɔsukuwa. Domi ye kpuro ya disi
duurawa mi.
36 Yaa goo te, tà n wɔri dɔkɔ sɔɔ ɲ kun mɛ
daarɔ, i ɲ ko i nim mɛ garisi disi. Adama wi u
tu baba u disi duurawa.
37 Tà n wɔri dĩa bwese te ba koo duure sɔɔ,
dĩa bwese te, ta ɲ disi duure.
38 Adama bà n daa dĩa bwese te wasan na
bu ka di, ta disi duurawa mi.
39 Yaa ye ba ra di yà n ka tii gu, wi u yen
goru baba, yɛ̃ro u disi duurawa mi sere n ka
ko tɔ̃ɔ ten yoka.
40 Wi u yen yaa tema ɲ kun mɛ u yen goru
sɔɔwa, u koo win yãnu teawa kpa u n disi mɔ
sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
41 I ku yɛɛ yi yi kabirimɔn yaa tem
42 ka yi yi ra ka nukuru sĩ ka yi yi kabirimɔ
ka naasu nnɛ ɲ kun mɛ yi yi naa dabinu mɔ.
I ko ye kpuro deriwa mam mam.
43 I ku de yɛɛ yin bweseru yi bɛɛ ko
disigibu.
44 Domi nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni. I
ko i tii dɛɛrasia kpa i n dɛɛre. Domi na sãawa
Dɛɛro. Yen sɔ̃na i ɲ ko i tii disi doke ka yɛɛ yi
yi kabirimɔ.
45 Nɛna na bɛɛ yarama Egibitin di na n ka
sãa bɛɛn Yinni. Yen sɔ̃, i de i n dɛɛre. Domi
na dɛɛre.
46 Wooda yeni kpurowa na yi yɛɛ kpuron
sɔ̃ ka gunɔsu ka yɛɛ yi yi wãa nimɔ ka sere yi
yi kabirimɔ.

* **11:5** ***damaa*** - Damaa ye, ya ka saataburu weenɛ.

47 Yera ya koo de i n da yaa wunanɛ ye ba
koo ka yãkuru ko ka ye ba ɲ̀ ka yãkuru mɔ̀.
Mɛya maa ya koo bɛɛ sɔ̃ɔsi yaa ye i ko i di ka
ye i ɲ̀ dimɔ.

Tɔn kurɔ ù n maran wororu

12

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ ù n gura
sua ma u bii tɔn durɔ mara, u ko n disi mɔwa
sɔ̃ɔ nɔɔba yiru nge sanam mɛ u yasa mɔ̀.
3 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, kpa bu win bii wi bango
kua.
4 Adama kurɔ wi, u ko n wãawa disi sɔɔ
sɔ̃ɔ tɛna ka ita kpam u sere dɛɛra yɛm mɛ u
yarin sɔ̃ marubun saa. U ku raa sãa yãnu
ganu baba, u ku raa maa da Gusunɔn kuu
bekurugirɔ sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.
5 Ɲ n maa tɔn kurɔn na u mara, u ko n
wãawa disi sɔɔ alusuma yiru. Ya ko n sãawa
nge sanam mɛ u yasa mɔ̀. Yen biru u koo
kowa sɔ̃ɔ wata ka nɔɔba tia u sere dɛɛra win
yɛm mɛ mu yarin sɔ̃ marubun saa.
6 Tɔn kurɔ wi u mara, win dɛɛrasiabun
saa yà n tura, u koo ka yãaru wɔ̃ɔ tiagiru
nawa u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Kpa
u totobɛrɛru ɲ̀ kun mɛ kparuko sua u ka win
torarun yãkuru ko.
7 Yãku kowowa u koo ka ye yãkuru ko. Kpa
u nùn win torarun suuru kana. Saa ye sɔɔra
u koo dɛɛra win yɛm mɛ mu yarin sɔ̃.
Wooda yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na wɛ̃ɛmɔ
tɔn kurɔ wi u bii maran sɔ̃.
8 U kun yãaru wa, u koo totobɛrɛnu yiru
ɲ̀ kun mɛ kparukonu yiru kasu. Nin teuwa
u koo ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko kpa u
maa ka teu geni torarun yãkuru ko. Yãku
kowowa u koo nùn yãku te kua. Saa ye sɔɔra
u koo dɛɛra.

Gɔnan bararun wooda

13

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
2 goo ù n mɔsiru mɔ wasi sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ
debu, ɲ̀ kun mɛ bau kpiku ge ga ka bara
disigiru weenɛ, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku
kowo Aronin mi ɲ̀ kun mɛ win bibun turon
mi.
3 Yãku kowo wiya u koo bara te mɛɛri. U n
deema bau ge, ga san kpikisu mɔ, ma ga wɔru
mɔ, saa ye sɔɔra u koo gere ma yɛ̃ro u bara
disigiru barɔ.
4 U n maa bau kpiku gagu mɔ ma ga ɲ̀ wɔru
mɔ, ma gen sansu kun buriri, yãku kowo u
koo ka yɛ̃ro dawa diru garu sɔɔ u kɛnusi sɔ̃ɔ
nɔɔba yiru.
5 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo ù n wa bau
ge, ga ɲ̀ yabi, u koo maa nùn kɛnusiwa sɔ̃ɔ
nɔɔba yiru.
6 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, yãku kowo u koo maa
nùn yarawa u mɛɛri. U n deema ga ɲ̀ yabi
baama, u koo yɛ̃ro sɔ̃wa ma u dɛɛre, ya sãawa
debu, kpa u win yãnu tea u dɛɛra.
7 Amɛn biru, debu ye, yà n yabi gɔna ye sɔɔ,
yɛ̃ro u koo maa wurawa yãku kowo u nùn
mɛɛri.
8 Yãku kowo wi, ù n nùn mɛɛra ma u deema
ya yabi win gɔna sɔɔ, u koo yɛ̃ro sɔ̃wa ma u ɲ̀
dɛɛre, u bara disigiru mɔwa.
9 Goo ù n bara disigiru barɔ, ba koo ka nùn
dawa yãku kowon mi.
10 Yãku kowo wiya u koo nùn mɛɛri. U n
bau kpiku wa mi, ma bau gen sansu buriri,
ma gɔna ye, ya boo kua,
11 ya sãawa bara disigii te ta torumɔ yɛ̃ron
gɔna sɔɔ. Yãku kowo u koo yɛ̃ro garisiwa
disigii. U ɲ̀ maa nùn kɛnusimɔ.
12 Adama yãku kowo ù n mɔsi mɔsiminu
wa nu yabi yɛ̃ron gɔna kpuro sɔɔ, saa win
wirun di sere ka naasɔ,
13 u koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre, domi win
wasi kpuro yi burura.
14 Adama dɔma te ba boo swãɔ wa win wasi
sɔɔ, ba koo nùn garisiwa disigii.
15 Yãku kowon tiiwa u koo nùn mɛɛri. U
n deema boo swãɔ u wãa mi, u koo nùn
garisiwa disigii, domi ya sãawa bara disigiru.
16 Adama win wasi yi, yì n kɔsa, ma yi
burura kpuro, u koo maa dawa u yãku kowo
wa.
17 Yen biru, yãku kowo u koo ye mɛɛriwa.
U n wa ya burura, saa ye sɔɔ, u koo yɛ̃ro
garisiwa u dɛɛre.
18 Goo ù n win bwisi kpaka sɔɔ
19 mɔsiru garu wa, ma u deema ta buriri,
ɲ̀ kun mɛ ta sɔ̃ri, yɛ̃ro u koo dawa u tii sɔ̃ɔsi
yãku kowon mi.
20 Yãku kowo wi, u koo nùn mɛɛriwa. U
n deema mɔsi te, ta wɔru mɔ, ma win wasin
sansu su burura, saa ye sɔɔra yãku kowo u
koo nùn garisi disigii. Bara disigira ta yarimɔ
saa bwisi kpaka yen min di.
21 Adama yãku kowo ù n wa ma san kpik-
isu sari mɔsi ten wɔllɔ, yen biru mɔsi te, ta
ɲ̀ wɔru mɔ, ma ta buriri fiiko, u koo durɔ wi
kɛnusiwa dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
22 Mɔsi te, tà n gɔna yabi, yãku kowo u
koo nùn garisiwa disigii domi bara disigira
ta nùn deema.
23 Adama mɔsi te, ta kun yabi, ta sãawa
bwisi kpaka. Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo
gere ma yɛ̃ro kun disi mɔ.
24 Goo ù n dɔ̃ɔ mwaara ma yen boo kpaka
sɔɔ bau kpiku ga yara, ɲ̀ kun mɛ bau sɔ̃ɔ, yãku
kowo u koo yɛ̃ro mɛɛriwa.
25 Gen sansu sù n kua kpikisu ma wɔru ga
sɔ̃ɔsire gɔna ye sɔɔ, saa ye sɔɔ bara disigira ta
sɔ̃ɔsira mi. Yãku kowo u koo nùn garisiwa
disigii.
26 Adama yãku kowo ù n wa ma san kpik-
isu sari bau ge sɔɔ, ga ɲ̀ maa wɔru mɔ, ma
ga buriri fiiko, u koo yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ sɔ̃ɔ
nɔɔba yiru.

27 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo nùn mɛɛri. Ũ n wa bau ge, ga yabi win gɔna sɔɔ, u koo nùn garisiwa disigii. Ta sãawa bara disigiru.
28 Adama bau ge, ga kun yabi, ma ga burura fem fem, dɔ̃ɔ mwaara kpaka yera. Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo nùn garisiwa u dɛɛre.
29 Tɔn durɔ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ ù n bau gagu mɔ win wirɔ, ɲ̀ kun mɛ win tonkurorɔ,
30 yãku kowo u koo gu mɛɛriwa. Gà n wɔru mɔ ma gen sansu su ɲ̀ sinum mɔ, ma su swɛ̃rama nge dɔm buuru, yãku kowo u koo yɛ̃ro garisiwa disigii. Ya sãawa wii kpaka ye ya wãa wirɔ, ɲ̀ kun mɛ tonkurorɔ.
31 Yãku kowo wi, ù n wa ya wɔru mɔ, ma san wɔ̃kusu sari, u koo yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
32 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo maa yɛ̃ro mɛɛriwa. Ũ n deema wii kpaka ye, ya ɲ̀ yabi ma ya sansu mɔ si su ka dɔm buuru weenɛ, ma su ɲ̀ wɔru mɔ,
33 yɛ̃ro u koo win sansu kɔniwa. Adama u ɲ̀ kpaka ye kɔnimɔ. Yen biruwa yãku kowo u koo maa nùn kɛnusi dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
34 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo ye mɛɛriwa. Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma ya ɲ̀ tĩre ya gɔna kere, yãku kowo u koo nùn garisiwa u dɛɛre. Ũ koo win yãnu tea. Saa ye sɔɔ, u dɛɛrawa mi.
35 Adama wii kpaka ye, yà n dãkuru yabi, yãku kowo u koo maa nùn mɛɛriwa.
36 Ũ n wa ya yabi gɔna ye sɔɔ, yãku kowo u ɲ̀ maa kasumɔ yɛ̃ro ù n san dɔm buuru mɔ. Ũ koo nùn garisiwa disigii.
37 Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma yen sansu tĩra, yɛ̃ro u bɛkurawa mi. Ũ ɲ̀ maa disi mɔ. Yãku kowowa u koo gere ma u dɛɛre.
38 Tɔn durɔ goo ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ goo ù n win gɔna sɔɔ bau kpikisu wa,
39 yãku kowowa u koo nùn mɛɛri. Ũ n bausu gasu wa si su ɲ̀ buriri sãa sãa, bau si, su ɲ̀ sɛ̃. Ũ koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre.
40 Goo ù kun seri mɔ wirɔ, wii kpararugiiwa ba koo yɛ̃ro garisi. Ũ dɛɛrewa mi.
41 N n wuswaa gian na u ɲ̀ seri mɔ, yɛ̃ro u sãawa wii kpararugii. Ka mɛ, yɛ̃ro u dɛɛrewa.
42 Adama wii kpara te sɔɔ, bau gagu gà n sɔ̃ɔsira ga sɔ̃ri, bara disigira ta torumɔ mi.
43 Yãku kowowa u koo gu mɛɛri. Ũ n deema wii kpara te, ta bau kpikisu mɔ su ka bara disigiru weenɛ, wi u su mɔ mi, u bara disigiru barɔwa mi. Ũ ɲ̀ dɛɛre.
44 Yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii win wii bau gen sɔ̃.
45 Wi u bara disigiru mɔ kpuro, u koo yãnu dokewa ni nu gɛ̃ɛre, u ku furɔ doke, kpa u win wuswaa wukiri kpa u n nɔɔgiru sue u n mɔ̀, disigii, disigii.
46 Ũ ko n sãawa disigii sere win bara disigii te, tu ka kpe. Yen sɔ̃na u ko n wãa yeru mɔ bee tia u n ka tɔmbu dɛsire.

Disi gɔmi yãnu sɔɔ

47-49 Bà n disi gɔmi gɛɛ wa yi sɔ̃ri ɲ̀ kun mɛ yi sãa nge wuru biresu yãnu ganu sɔɔ, ni ba kua ka yãa sansu ɲ̀ kun mɛ kĩa si ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ yaa gɔna, bau ge, yãku kowo u koo gu mɛɛriwa.
50 Yãku kowo wi, ù n yãa ni mɛɛra u koo nu yiwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
51 Yen sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u maa yãa ni mɛɛriwa. Ũ n deema disi gɔmi yi, yi yabi baama, ma ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yi wĩa, saa ye sɔɔ, u koo nu garisiwa yãa disiginu.
52 Saa ye sɔɔra yãku kowo u koo yãa ni dɔ̃ɔ mɛni. Baa bà n nu kua ka wɛ̃su ɲ̀ kun mɛ ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ ka yãa sansun wɛ̃ɛ ɲ̀ kun mɛ ka mam gɔna, ka mɛ, ba koo ye kpuro dɔ̃ɔ mɛniwa. Domi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu disi gɔmi yi wĩa. Dɔ̃ɔwa u koo ye go.
53 Adama yãku kowo ù n wa gɔmi yi, yi ɲ̀ yabi yãa ni sɔɔ,
54 u koo de bu nu teawa kpa bu maa nu diru kɛnusi sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
55 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u maa nu mɛɛriwa. Ũ n deema disi gɔmi yi ɲ̀ kɔsa, yi ɲ̀ maa yabi, ba koo yãa ni garisiwa disiginu kpa bu nu dɔ̃ɔ doke. Domi disi gɔmi yi, yi nu di biruɔ ɲ̀ kun mɛ wuswaaɔ.
56 Adama yãku kowo ù n deema disi gɔmi yi, yi burura, u koo ye wɔkawa yãa nin min di.
57 Yen biru yì n maa wurama yãa ni sɔɔ, yi ko n sãawa disi gɔmi. Ba koo yãa ni dɔ̃ɔ mɛniwa.
58 Bà n yãnu ganu tea ni nu disi gɔmi kpia, ma disi gɔmi yi, yi wĩara, ba koo wure bu maa nu teawa bu sere nu garisi nu dɛɛre.
59 Yeniwa ya sãa disi gɔmin wooda yi yi ra kpi yãnu sɔɔ ye ba kua ka wɛ̃su ɲ̀ kun mɛ ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ ka gɔna. Wooda yera ya koo sɔ̃ɔsi yãa ni nu dɛɛre ka ni nu kun dɛɛre.

Wi u raa bara disigiru mɔn dɛɛrasiabu

14

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wee nge mɛ ba koo ka tɔnu dɛɛrasia wi u raa bara disigiru mɔ. Ba koo ka nùn dawa yãku kowon mi,
3 kpa yãku kowo u ka nùn yari sansanin di u nùn mɛɛri. Ũ n deema u bɛkura,
4 yãku kowo u koo nùn sɔ̃wa ye ba koo ka nùn dɛɛrasia. Ũ koo gunɔminu yiru sua ni ba ra ka yãkuru ko ka sere dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka dãa kiku gagun kãasa ge ba mɔ̀ isɔpu.
5 Yãku kowo u koo de bu gunɔ gen teu sakawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu te ta nim gem mɔ.
6 Yen biru u koo gunɔ ge ga wasi mi, ka sɛdurun dãa ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, ka isɔpun kãasa ye dokewa yɛm mɛ sɔɔ, mɛ ba wisi nim sɔɔ mi.

7 U koo ye yɛ̃kawa nɔn nɔɔba yiru wi ba koo
dɛɛrasian wɔllɔ. Yen biru u koo nùn garisiwa
u dɛɛre kpa u gunɔ ge yɔ̃su gu doona.
8 Wi u koo tii dɛɛrasia, u koo win yãnu
teawa kpa u win sansu kɔni, kpa u wobure
nim sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo nùn garisi
u dɛɛre. Yen biru, u koo kpĩ u wurama
sansaniɔ. Adama u koo kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru
tɔɔwɔ u kun due win kuu bekurugirɔ.
9 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo win sansu
kɔniwa ka win seri ka win toburu ka win
nɔni burosu. Ye ya sãa sansu kpuro gesi, u
koo kɔniwa. U koo maa win yãnu teawa kpa
u wobure u dɛɛra.
10 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, u koo yãanu yiru sua ni
nu ɲ̀ alebu mɔ ka yãa nii teeru wɔ̃ɔ tiagiru ka
som kilo nɔɔba nnɛ mɛ ba burina ka gum ka
sere maa gum litirin bɔnu.
11 Yãku kowo wi u koo tɔnu wi dɛɛrasia u
koo nùn tusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu
ten kɔnnɔwɔ ka maa win yãku dĩanu.
12 Yãku kowo u koo yãa nin teeru suawa
kpa u ka tu yãkuru ko te ba ra ka toraru sɔmɛ
ka sere gum litirin bɔnu ye, kpa u ye kpuro
sɔ̃ɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
13 Kpa u tu saka yam dɛɛram mi, mi ba ra
torarun yãkuru ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun
yaa sake. Domi torarun yãku yaa ka ye ba ra
ka toranu sɔmɛgia ya sãawa dĩa dɛɛranu ni nu
koo ko yãku kowoginu.
14 Yãku kowo u koo torarun yãku yaa yen
yɛm sua u tɛɛni wi u dɛɛrasiamɔn soo nɔm
geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia bakaɔ ka
sere win nɔɔ nɔm geuguun niki bia bakaɔ.
15 Yãku kowo u koo maa gum litirin bɔnu
ye wisiwa win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ.
16 Kpa u ka win nɔm geun niki bia gum
mɛ dɛka u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
17 Yen biru, kpa u gum mɛ mu tie tɛɛni
wi u dɛɛrasiamɔn soo nɔm geuguuɔ ka maa
win nɔm geun niki bia bakaɔ ka win nɔɔ nɔm
geuguun niki bia bakaɔ. U koo mu tɛɛniwa
mi u raa yɛm mɛ doke.
18 Kpa u maa mɛ mu tie win nɔma sɔɔ doke
yɛ̃ron wiru wɔllɔ kpa u nùn dɛɛrasiabun
wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
19 Kpa u nùn torarun yãkuru kua. Nge
mɛya u koo ka nùn dɛɛrasia. Yen biruwa u
koo yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun yaa go.
20 Kpa u ye dɔ̃ɔ doke yãku yerɔ ka kɛ̃nu.
Nge mɛya u koo ka yɛ̃ro torarun yãkuru kua
kpa u dɛɛra.

Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u raa bara disigiru mɔn dɛɛrasiabu

21 Wi u bara disigiru mɔ ma u ɲ̀ dam mɔ u
ka yãku yaa saberu wa, yãa teera u koo kasu
u ka yãkuru ko te ta sãa torarun sɔmbugiru.
Yãku kowo u koo ka tu suuru kanabun
wororu ko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yen
biru durɔ wi, u koo som kilo ita wɛ̃ mɛ ba
bura ka gum ka sere maa gum litirin bɔnu.
22 U koo maa ka kparukonu yiru na ɲ̀
kun mɛ totobɛrɛnu yiru nge mɛ win waara
nɛ. Ba koo gen teu go win torarun suurun
sɔ̃. Kpa bu maa ka teu ge ga tie yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ko.
23 Win dɛɛrasiabun sɔ̃ɔ itasera u koo ka ye
kpuro yãku kowo naawa sãa yerun kɔnnɔwɔ
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
24 Yãku kowo wi, u koo yãa te mwa ka gum
litirin bɔnu ye, kpa u ye kpuro sɔ̃ɔsi beri
berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
25 Yen biru u koo yãa te saka kpa u ten
yɛm sua u tɛɛni wi u raa bara disigiru mɔn
soo nɔm geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia
bakaɔ ka sere maa win nɔɔ nɔm geuguun niki
bia bakaɔ.
26 Yen biru yãku kowo wi, u koo gum mɛ
wie win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ.
27 Kpa u ka win nɔm geun niki bia gum mɛ
dɛka u yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
28 U koo maa gum mɛ tɛɛni wi u raa bara
disigiru mɔn soo nɔm geuguuɔ ka nɔm geun
niki bia bakaɔ ka sere win nɔɔ nɔm geuguun
niki bia bakaɔ. U koo mu dokewa mi u raa
gesi yɛm tɛɛni.
29 Yen biru gum mɛ mu tie win nɔmaɔ, u
koo mu wisiwa wi u raa bara disigiru mɔn
wirɔ u sere nùn dɛɛrasiabun wororu kua
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
30 Yen biru, u koo gunɔ gen teu go, gèn
bweseru u wa.
31 Ba koo ka gen teu torarun suurun
yãkuru ko. Teu maa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
ka som mɛ, ka gum mɛ. Kpa yãku kowo
wi, u wi u raa bara disigiru mɔ dɛɛrasiabun
wororu kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
32 Wooda yeniwa wi u bara disigiru mɔ
ma u ɲ̀ dam mɔ u koo swĩi u ka dɛɛrasiabun
yãkuru ko.

Disi gɔmi dirun gani sɔɔ

33 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
34 sanam mɛ i ko i du Kananin temɔ mɛ kon
bɛɛ wɛ̃, nà n dera disi gɔmi yi kpia diru garu
sɔɔ tè sɔɔ i wãa,
35 wi u dii te mɔ, u koo dawa u yãku kowo
sɔ̃ u nɛɛ, wee u gãanu waamɔ win dirɔ nge
disi gɔmi.
36 Yãku kowo wi, u sere du u ka dii te
mɛɛri, u koo dewa bu ten yãnu kpuro yara
kpa yãa nin tii nu ku raa disi duura. Yen biru
u koo du kpa u disi gɔmi yi mɛɛri.
37 U n deema gɔmi yi sãa nge wuru bekusu,
ɲ̀ kun mɛ yi sɔ̃ri, kpa yi n sãa nge wɔru gana
ye sɔɔ,
38 u koo yariwa kpa u dii te kɛnɛ sɔ̃ɔ nɔɔba
yiru.

39 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo u koo wura
diru mi. U n deema disi gɔmi yi yabi dii ten
gani sɔɔ,
40 u koo de bu dii ten kpenu wɔɔriwa nìn
mi disi gɔmi yi, yi kpia bu ka nu yari wuun
di bu kõ mi n kun dɛɛre.
41 U koo dewa bu dii ten sɔɔwɔ kpuro kɛra
kpa bu yanim mɛ ba kɛra mi yari wuun biruɔ
mi n kun dɛɛre.
42 Yen biru kpa bu kpee kpaanu kɔsire ko.
Kpa bu wure bu dii te tãwa.
43 Amɛn biru, disi gɔmi yi, yì n maa
wurama dii te sɔɔ,
44 yãku kowo u koo maa sewa u da u tu
mɛɛri. U n deema disi gɔmi yi, yi maa kpia
dii ten gani sɔɔ, saa ye sɔɔ, n ǹ maa koorɔ bu
yi wĩa min di. Dii te, ta disi duurawa mi.
45 Ba koo tu surawa kpa bu ten kpenu ka
dãa ka tem gura bu ka da wuun biruɔ mi n
kun dɛɛre.
46 Wi u dua diru mi sanam mɛ ba tu kɛnusi,
u disi duurawa mi sere ka yokaɔ.
47 Wi u kpuna mi, ǹ kun mɛ u gãanu di mi,
u koo win yãnu teawa.
48 Sanam mɛ ba dii te sɔnwa ba kpa, yãku
kowo ù n wura u ka tu mɛɛri, ma u deema
disi gɔmi yi sari, u koo dii te garisiwa ta dɛɛre.
Domi disi gɔmi yi, yi doona.
49 Bu ka dii ten dɛɛrasiabun woronu ko,
ba koo gunɔsu yiru kasuwa ka dãa ye ba
mɔ̀ sɛduru ka kiku ge ba mɔ̀ isɔpu ka wɛ̃ɛ
wunɔmgii.
50 U koo gunɔ gen teu sakawa wekeru sɔɔ
te ba kua ka sɔndu ta nim gem mɔ.
51 Yen biru, u koo ge ga wasi sua ka sɛduru
ye, ka isɔpu ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, kpa u ye
kpuro doke gunɔ ge ba sakan yɛm mɛ sɔɔ, mɛ
ba wisi nim sɔɔ mi, kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba
yiru dii te sɔɔ.
52 U koo ka gunɔ gen yɛm mɛ ba wisi nim
sɔɔ mi, disi wɔka ka gunɔ ge ga wasi ka sɛduru
ye, ka isɔpu ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi.
53 Kpa u gunɔ ge ga wasi yõsu gu doona
yakasɔ. Saa ye sɔɔra u koo dii te dɛɛrasiabun
wororu koosi kpa tu dɛɛra.
54 Wooda yenibara ba ko n da swĩi bara
disigiru ka wii kpakin sõ
55-56 ka mɔsiru ka debu ka disi gɔmi yi yi ra
kpi yãnu sɔɔ ka dia sɔɔ.
57 Wooda yera ya koo sõɔsi gãa ni nu dɛɛre
ka ni nu kun dɛɛre.

Tɔn durɔrun disi

15

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u
nɛɛ,
2 i Isireliba sõɔwɔ i nɛɛ, ben goo ù n kentu
kpika mɔ, u kuawa mi disigii.
3 Ya ra wĩ? Ya ku ra wĩ? Ka mɛ, u kuawa mi
disigii.
4 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta disi
duurawa mi, ka sere maa gãa ni u sinari
kpuro.
5 Wi u maa kpin yee te baba kpuro u
koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim.
Adama ka mɛ, yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ.
6 Wi u maa sina mi barɔ wi, u sina, u
koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim.
Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka
yokaɔ.
7 Wi u barɔ wi baba, u koo win yãnu teawa
kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n
sãawa disigii sere ka yokaɔ.
8 Barɔ wi, ù n goo yãatam sie, yɛ̃ro u koo
win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka
mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ.
9 Gãa ni barɔ wi, u sɔni kpuro, nu kuawa
mi disiginu.
10 Gãa ni u sakusi kpuro, wi u nu baba yɛ̃ro
u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ. Wi u maa
nu sɔɔwa yɛ̃ro u koo win yãnu teawa kpa u
wobure. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere
ka yokaɔ.
11 Wi u dera barɔ wi, u nùn baba, ma u ǹ
niɛ, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ.
12 Barɔ wi, ù n dendi yãnu baba ni ba kua
ka sɔndu ba koo nu kɔsukuwa. Nù n maa
sãan na ni ba kua ka dãa, ba koo nu teawa.
13 Sanam mɛ kentu ye, ya wĩibu yõra, u koo
kowa sõɔ nɔɔba yiru u sere dɛɛra. U koo win
yãnu tea kpa u wobure ka nim. Saa ye sɔɔ, u
dɛɛrawa mi.
14 Sõɔ nɔɔba itase u koo kparukonu yiru ǹ
kun mɛ totobɛrɛnu yiru sua u ka da Gusunɔn
kurun kɔnnɔwɔ kpa u nu yãku kowo wɛ̃.
15 Yãku kowo u koo nin teu gowa torarun
sõ. Kpa u ka teu geni yãku dõɔ mwaararugiru
ko kpa u nùn dɛɛrasiabun wororu koosi
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u dɛɛra.
16 Goon sen nim mù n yari, u koo wobu-
rewa. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere
ka yokaɔ.
17 Mù n yãnu ganu tãre, ǹ kun mɛ gɔna ye
ba ra wukiri, ba koo ye teawa ka nim. Adama
ka mɛ, ya ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
18 Kurɔ ka durɔ bà n mɛnna, be kpuro ba
koo woburewa ka nim. Adama ka mɛ, ba koo
bu garisiwa disigibu sere ka yokaɔ.

Tɔn kurɔrun disi

19 Tɔn kurɔ ù n yasa mɔ̀, ba koo nùn
garisiwa disigii sõɔ nɔɔba yiru. Wi u nùn
baba kpuro u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ.
20 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta kuawa
mi disigiru. Ye u maa sinari kpuro ya kuawa
mi disigia.
21 Wi u maa kurɔ win kpin yeru baba, u
koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama
ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ.

22 Goo ù n baba ye kurɔ wi, u sinari, yɛ̃ro u
koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama
ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
23 Gãa ni nu wãa win kpin yee ten wɔllɔ ɲ̀
kun mɛ ye u sinarin wɔllɔ, wi u yen gaa baba,
u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ.
24 Tɔn durɔ goo ù n ka nùn mɛnna, ma win
yɛm mu nùn tãre, durɔ wi, u kuawa mi disigii
sere sõɔ nɔɔba yiru. Kpin yee tè sɔɔ u gesi
kpuna ta maa disi duurawa mi.
25 Tɔn kurɔ wi u yɛm wĩimɔ, win yasan saa
baasi, ɲ̀ kun mɛ, mu wĩimɔ mu win yasan saa
kera, ba koo nùn garisiwa disigii yɛm wĩi bin
saa kpuro sɔɔ nge win yasan saa.
26 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro ka ye u
sinari kpuro, ya kuawa mi disigia nge sanam
mɛ u win yasa mɔ̀.
27 Wi u kpin yee te baba, ɲ̀ kun mɛ sin
yee te, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, u kuawa mi disigii sere ka
yokaɔ.
28 Sanam mɛ yɛm mɛ, mu yõra u koo kowa
sõɔ nɔɔba yiru bu sere nùn garisi wi u dɛɛre.
29 Yen sõɔ nɔɔba itase sɔɔra u koo
kparukonu yiru ɲ̀ kun mɛ totobɛrɛnu yiru
kasu kpa u ka yãku kowo daawa Gusunɔn
kuu ten kɔnnɔwɔ.
30 Kpa yãku kowo u nin teu sua u ka
torarun suurun yãkuru ko kpa u maa teu
geni sua u ka yãku dõɔ mwaararugiru ko.
Yen biruwa u koo kurɔ wi dɛɛrasiabun
wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa
u dɛɛra.
31 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni
sõɔwa u nɛɛ, i Isireliba sõɔwɔ i nɛɛ, bu de bu
ka nɛn kuu te ta wãa ben suunu sɔɔ tonda
sanam mɛ ba disi mɔ kpa bu ku raa gbi.
32 Wooda yeni ya wãawa kentugibun sõ ka
wìn sen nim mu yari
33 ka tɔn kurɔ wi u yasa mɔ̀ ka tɔn durɔ wi
u yɛm wĩimɔ win tɔn durɔrun di ka tɔn kurɔ
wi yɛm wĩimɔ win tɔn kurɔrun di ka maa tɔn
durɔ wi u ka tɔn kurɔ disigii kpuna.

Wõɔ ka wõɔn yãku te ba ra ko Isireliba kpuron toranun sõ

16

1 Aronin bii be ba gu Yinni Gusunɔn kurɔ
yèn sõ ba ka turare tuka da mi, ben gɔɔn
biruwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a wunɛn mɔɔ Aroni sõɔwɔ a nɛɛ, u kun da
du kiri kiri kuu ten dii te ta dɛɛre gem gem
sɔɔ mi woodan kpakorora wãa ka ten wukir-
itia kpa u ku raa gbin sõ. Domi kpakoro
ten wukiritian wɔlləwa kon tii sõɔsi guru wii
wuroru sɔɔ.
3 Dɔma te u duɔ mi, u koo kɛtɛ kinɛ
kpɛndu kasuwa u ka win torarun yãkuru ko.
Kpa u maa yãa kinɛru kasu u ka yãku dõɔ
mwaararugiru ko.
4 Yen biru u koo win tako doke kpa u
sokoto kpiribu doke ka sɛ̃katia. Ye kpuro ya
ko n sãawa ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii kpa u
dawani bɔke. U koo woburewa u sere yãa ni
kpuro doke.
5 Isireliba ba koo maa boo kinɛnu yiru wɛ̃
u ka ben toranun yãkunu ko kpa bu nùn yãa
kinɛru wɛ̃ u ka yãku dõɔ mwaararugiru ko.
6 U n koo yãkuru tore, u koo gina win tii
ka win yɛnugibun toranun yãkuru kowa ka
kɛtɛ kinɛ te.
7 Yen biru kpa u boo kinɛnu yiru ye sua
u ka da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu ten
kɔnnɔwɔ.
8 Kpa u nu tubu tubu koosi u ka wa ge
ga sãa Yinni Gusunɔguu ka ge ba koo yõsu
gbaburɔ.
9 Boo ge ga sãa Yinni Gusunɔguu, gera u
koo ka torarun yãkuru ko.
10 Ge ba koo maa yõsu gbaburɔ, gera ba
koo ka torarun suurun wororu ko. Wasira
ba koo ka gu na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu
sere gu yõsu gu doona gbaburɔ.
11 Aroni u koo gina gbiwa u win tiin kɛtɛ
kinɛ te go win toranun sõ ka sere maa win
yɛnugibuginun sõ.
12 Kpa u dõɔ gɛ̃ɛ gura saa yãku yerun di yi
ba yibie dõɔ guratii sɔɔ kpa u turare buuru
sɔka nɔm kurenu yiru kpa u ka ye kpuro du
dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ.
13 U koo turare ye doke dõɔ gɛ̃ɛ yi sɔɔ Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ kpa yen wiisu su woodan
kpakoro ten wukiritia wukiri kpa u ku raa ka
gbin sõ.
14 Yen biru kpa u kɛtɛ yen yɛm sua u dɛka
ka win niki bia kpa u mu yɛ̃ka kpakoro ten
wukiritia sɔɔ sõɔ yari yeru gia. Kpa u maa ko
mɛ kpakoro ten wuswaaɔ nɔn nɔɔba yiru.
15 Yen biruwa u koo maa boo ge ga sãa
Yinni Gusunɔguu mi go Isireliba kpuron
toranun sõ kpa u gen yɛm sua u ka da dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa u mu yɛ̃ka
woodan kpakoro ten wukiritia wɔllɔ ka maa
ten wuswaaɔ nge mɛ u kua ka kɛtɛ yen yɛm.
16 Kpa u dii te ta dɛɛre gem gem
dɛɛrasiabun wororu koosi u ka ten disi wɔka
yi ta duura Isireliban toranu ka ben mɛm
nɔɔbu sarirun sõ. Nge mɛya u koo ko u ka dii
dɛɛra ten disi wɔka, domi ta wãa disigibun
suunu sɔɔ.
17 Goo kun ko n wãa dii ten sɔɔwɔ sanam
mɛ Aroni u koo du mi, u ka toranun yãkuru
ko sere u da u ka yarima. U koo win tii ka win
yɛnugibun toranun yãkuru ko. Yen biru kpa
u maa Isireliba kpurogiru ko.
18 U n yariɔ, u koo dawa yãku yerɔ kpa u
tu dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen biru kpa
u kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm sua u tɛɛni yãku
yerun kãanu nnɛ yen baayere sɔɔ.
19 U koo yɛm mɛ dɛkawa ka win niki bia u
yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru yãku yee ten wɔllɔ. Nge

mɛya u koo ka tu dɛɛrasia Isireliban toranun di kpa u tu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃.

20 Sanam mɛ u dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasia u kpa, ka dii dɛɛra te, ka yãku yeru, u koo de bu ka boo ge ga wasi mi nawa.

21 Aroni u koo win nɔma kpuro sɔndiwa boo gen wiru wɔllɔ kpa u Isireliban toranu kpuro tuuba ko ka mɛm nɔɔbu sari te ba kua kpuro. Kpa u boo ge tora ni kpuro sɔbi kpa u de goo u gu gira u ka da gbaburɔ.

22 Nge mɛya boo ge, ga koo ka Isireliba kpuron toranu sɔbe gu ka doona gbaburɔ mi goo kun wãa.

23 Yen biru u koo wura kuu ten mi, kpa u win sãa yãa ni u doke potiri u nu yi mi.

24 Kpa u wobure yam dɛɛramɔ kpa u win tiin yãnu doke. Yen biru kpa u yari u na u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko win tiin sɔ̃ ka sere maa Isireliban sɔ̃. Yen biru kpa u torarun yãkuru ko win tiin sɔ̃ ka sere Isireliban sɔ̃. Kpa u suuru kanabun woronu ko win tii ka Isireliban sɔ̃.

25 Yen biru kpa u yaa yen gum dɔ̃ɔ doke yãku yerɔ ye ba ka torarun yãkuru kua mi.

26 Wi u boo ge gira u ka da gbaburɔ u koo win yãnu teawa kpa u wobure u sere du sansaniɔ.

27 Kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm mɛ ba ka da dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ toranun sɔ̃, ba koo yen yaa ka yen gɔni ka yen bisu yarawa ben sansanin di bu dɔ̃ɔ doke.

28 Wi u ye kpuro dɔ̃ɔ mɛni u koo win yãnu teawa kpa u wobure u sere wurama sansaniɔ.

29 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ. Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkuruse, i nɔɔ bɔkuo kpa i bɛɛn sɔma deri sere ka sɔbɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ.

30 Domi tɔ̃ɔ te sɔɔra ba koo bɛɛ torarun yãkuru kua bu ka bɛɛ dɛɛrasia. Nge mɛya i ko i ka dɛɛra bɛɛn durum kpuron di Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

31 Tɔ̃ɔ te, ta koo kowa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru kpa i n da nɔɔ bɔke. Kpa ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.

32 Amɛn biru yãku kowo wi ba gum tãre ba gɔsa u ka ko yãku kowo tɔnwero win baaban kɔsire, wiya u koo sãa yãa ni doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii.

33 Wiya u ko n da yãkuru ko u ka dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasia ka sere dii dɛɛra te, ka yãku yee te, ka yãku kowobu ka sere maa Isireliba kpuro.

34 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ. Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, ba ko n da yãkuru kowa Isireliba kpuron toranun sɔ̃ nɔn teeru.

Ma Aroni u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

NGE MƐ ISIRELIBA BA KO N KA DƐƐRE

Gusunɔ u yina bu yɛm di

17

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

2 a Aroni ka win bibu ka sere Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wooda wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na wɛ̃ɛmɔ.

3 Isireliba sɔɔ goo ù n kĩ u saberu garu saka sansaniɔ ǹ kun mɛ mi u wãa kpuro, u koo gina ka tu nawa nɛn kuu bekurugirun kɔnnɔwɔ u ka tu yãkuru ko nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

4 Yɛ̃ro u kun kue mɛ, ba koo nùn sabe ten yɛm bikiawa domi u yɛm yariwa mi. Saa ye sɔɔ, ba koo yɛ̃ro yarawa Isireliban suunu sɔɔn di.

5 Wooda yeni ya koo dewa Isireliba bu ka ben yaa sabenu na yãku kowon mi nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ bu go nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kpa bu ku raa tu go mi ba tura. Kpa ta n sãa siarabun yãkuru.

6 Yãku kowowa u koo ten yɛm mɛ yɛ̃ka yãku yerɔ kuu ten kɔnnɔwɔ. Kpa u ten gum dɔ̃ɔ doke mèn nuburu ta koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

7 Nge mɛya Isireliba ba ǹ maa ka bũnu yãkuru kuammɛ nìn bwãarokunu nu ka bonu weenɛ. Yeni ya ko n wãawa ben tiin sɔ̃ ka ben bibun bibun sɔ̃ sere ka baadommaɔ.

8 N n mɛn na, Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru mɔ̀, ǹ kun mɛ yãkunu ganu,

9 ma u ǹ ka nu nɛ nɛ, Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ u ka nin yaa go, ba koo yɛ̃ro yarawa ben suunu sɔɔn di.

10 Wee wooda ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa wɛ̃ɛmɔ. Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa ben suunu sɔɔ ù n yɛm di, baa ǹ n mɛren na mu sãa, nɛ, Yinni Gusunɔwa kon yɛ̃ro wɔrima n nùn yara win tɔmbun suunu sɔɔn di.

11 Domi yɛm sɔɔra hunde koni kpuron wãara wãa. Na dera i yɛm dendimɔ yãku yerɔ i ka bɛɛn toranun suuru wa. Yɛm mɛya mu ra de tɔnu u win torarun suuru wa.

12 Yen sɔ̃na na nɛɛ, Isireliban goo ǹ kun mɛ sɔɔ goo bɛɛn suunu sɔɔ u ǹ yɛm dimɔ.

13 Bɛɛ Isireliban goo ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa gaa mwa taasoru sɔɔ ǹ kun mɛ gunɔ gagu ge ba ra di, u koo yaa ye, ǹ kun mɛ gunɔ gen yɛm yariwa kpa u mu yanim wukiri.

14 Domi hunde koni ye ya wasi kpuro, yen wãara wãawa yen yɛm sɔɔ. Yen sɔ̃na na nɛɛ, i ku hunde koni gaan yɛm di. Domi yɛm sɔɔra wãara wãa. Wi u maa yina u mu di, ba koo yɛ̃ro wunawa wigibun suunu sɔɔn di.

15 Bɛɛ Isireliban goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa goru di ǹ kun mɛ yaa ye gbeeku yaa ya go, yɛ̃ro u koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ u sere dɛɛra.

16 U kun win yãa ni teye, ma u ɲ̀ wobura, u
koo win tora run are mwa.

Kɔ̃ɔ mɛnna bi bu ɲ̀ bɛɛrɛ mɔ

18

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛna na Gusunɔ
bɛɛn Yinni.
3 I ku ra ko ye ba ra ko Egibitiɔ mi i raa sina.
I ku maa ko ye Kananiba mɔ̀ mi na ka bɛɛ dɔɔ.
I ku ben komanu swĩi.
4 Adama i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu
mɛm nɔɔwɔ kpa i ye swĩi. Domi nɛna na sãa
Gusunɔ bɛɛn Yinni.
5 N n mɛn na, i nɛn gere ka nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɔ. Wi u ye mɛm nɔɔwa u ko n
wãawa yen sɔ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni
gerumɔ.
6 Nɛna na wooda yeniba wɛ̃ɛmɔ. Na nɛɛ,
bɛɛn goo u ku raa ka win dusi tɔn kurɔ kɔ̃ɔ
mɛnna.
7 I ku bɛɛn tundo sekuru doke i ka bɛɛn
mɛro kɔ̃ɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn mɛro.
8 I ku ka bɛɛn mɛron nisi goo kɔ̃ɔ mɛnna,
domi ì n kua mɛ, i bɛɛn tundo sekuru
dokewa mi.
9 I ku ka bɛɛn sesu tundo turosi ɲ̀ kun mɛ
mɛro turosi kɔ̃ɔ mɛnna baa bà kun bɛɛ seeye
yɛnu teu sɔɔ.
10 I ku ka bɛɛn nikurɔbu kɔ̃ɔ mɛnna baa ù
n sãan na tɔn durɔn bii, ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔn
bii. Domi wi u kua mɛ, u tii sekuru dokewa
mi.
11 I ku ka bɛɛn tundon kurɔ goon bii kɔ̃ɔ
mɛnna domi u sãawa bɛɛn sesu.
12 I ku ka bɛɛn tiɔ kɔ̃ɔ mɛnna, domi u sãawa
bɛɛn tundon dusi.
13 I ku maa ka bɛɛn mɛron wɔnɔ ɲ̀ kun
mɛ win mɔɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn
mɛron dusi.
14 I ku maa bɛɛn tundon wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ
win mɔɔ sekuru doke i ka win kurɔ kɔ̃ɔ
mɛnna. Domi kurɔ wi, u sãawa nge bɛɛn tiin
mɛro.
15 I ku ka bɛɛn bigii kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna, domi
u sãawa bɛɛn biin kurɔ.
16 I ku ka bɛɛn wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn mɔɔn
kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. I n kua mɛ, i nùn sekuru
dokewa.
17 I ku ka tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna kpa i maa ka
win bii kɔ̃ɔ mɛnna, ɲ̀ kun mɛ win nikurɔbu,
domi ba sãawa mi dusinu. I n kua mɛ, ya
sãawa mi tora bakaru.
18 I ku bɛɛn kurɔn wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ win mɔɔ
sua kurɔ sanam mɛ kurɔ win tii u wãa wãaru
sɔɔ. Domi ya koo nisinu ma.
19 I ku ka tɔn kurɔ mɛnna sanam mɛ u yasa
mɔ̀, domi u sãawa disigii.
20 I ku ka bɛɛn winsim kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. I n
kua mɛ, i tii disi koosiwa mi.
21 I ku ka bɛɛn bii yãkuru ko bũu wi ba
mɔ̀ Mɔlɔkun mi. Domi ì n kua mɛ, nɛ, Yinni
Gusunɔn yĩsira i sanka mi. I n yɛ̃ ma nɛna na
sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
22 I ku ka bɛɛn tɔn durɔsi kɔ̃ɔ mɛnna nge
mɛ i ra ka tɔn kurɔ ko. Domi ya sãawa seku
bakaru.
23 I ku ka yaa saberu kɔ̃ɔ mɛnna nge tɔn
kurɔ. Domi ì n kua mɛ, i tii disi dokewa.
Nge mɛya maa tɔn kurɔ goo u ku raa de yaa
saberu tu ka nùn mɛnna. Ya sãawa seku
bakaru.
24 I ku de koma ninin bweseru nu bɛɛ ko
disigibu. Domi niya bwese tuku nini nu ra
ko ni kon gira bɛɛn suunu sɔɔn di.
25 Ba tem mɛn tii disi doke, ma na mu
sɛɛyasia ma mu mɛn tɔmbu yarinasia.
26 Bɛɛ Isireliba ka bɛɛ sɔbu bɛɛ be i wãa
Isireliba sɔɔ, i nɛn gere ka nɛn wooda ye mɛm
nɔɔwɔ. Kpa i bwese nin koma sekurugii ni
deri.
27 Be ba raa sina tem mɛ sɔɔ i sere na, ba
koma ni kua ma tem mɛ, mu disi duura.
28 N n mɛn na, bɛɛn tii i ku mu disi
doke kpa mu ku raa maa bɛɛ yarinasia nge
yellugibu.
29 Domi be ba koma nin garu saara Isire-
liba kpuro sɔɔ, ba koo bu wunawa ben
tɔmbun suunu sɔɔn di.
30 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni. I de i nɛn gere
ka nɛn wooda ye mɛm nɔɔwa mam mam.
Kpa i ku bwese tuku nin komanu swĩi ni ba
ra ko i sere tunuma mini. Kpa i ku ra tii disi
doke.

Nge mɛ n weenɛ bu Gusunɔ sã

19

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, i de i n
dɛɛre, domi nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni na dɛɛre.
3 Yen sɔ̃, bɛɛn baawure u win tundo ka
win mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ kpa u n da wɛ̃re tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ. Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.
4 I ku tii bũnu wɛ̃, i ku ra maa bwãaroku
gagu seku.
5 I n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru
kuammɛ, i tu koowo nge mɛ ta koo ka man
wɛ̃re.
6 I ko ten yaa diwa dɔma te i ka ye yãkuru
kua ɲ̀ kun mɛ sisiru. Adama ye ya tiara sɔ̃ɔ
itase, i ko ye dɔ̃ɔ mɛniwa.
7 I n ye di sɔ̃ɔ itase, na ɲ̀ yãku te mwaamɔ.
Domi yaa ye, ya disi duurawa mi.
8 Wi u ye di u koo win torarun are wa,
domi u ɲ̀ ye garisi nɛgia. Ba koo yɛ̃ro
wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.
9 I n bɛɛn dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku gɛ̃ ye ya wãa
gbee goorɔ. I ku maa bɛɛn gberun dĩanu
kunɔnu ko.
10 Mɛya i ku maa resɛm gberu sɔɔ resɛm
kunɔnu ko ka maa resɛm ye ya wɔruma. I ko
ye deriwa sãarobu ka sɔbun sɔ̃. Nɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.

11 I ku gbɛni, i ku maa bɛɛn winsim weesu
kua ɲ̀ kun mɛ i nùn nɔni wɔ̃ke.
12 I ku bɔ̃ri weesugii ko ka nɛn yĩsiru. Domi
ì n kua mɛ, i nɛn yĩsiru sankawa. Nɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.
13 I ku bɛɛn winsim dam dɔre. I ku maa
nùn gãanu mwaari ka dam. I ku bɛɛn sɔm
kowon kɔsiaru nɛnɛ sere yam mu ka sãra.
14 I ku soso wɔmɛ. I ku maa gãanu yi wɔ̃kon
wuswaaɔ ni nu koo nùn sura. I de bɛɛn
daa yu sɔ̃ɔsi ma i man nasie nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinni.
15 I ku murafitiru ko siribu sɔɔ. I ku goon
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru ɲ̀ kun mɛ win dam mɛɛri i ka
nùn siri. Adama i ko i bu siriwa nge mɛ
baawuren gem mu nɛ.
16 I ku gari weesugii kpara bɛɛn tɔnusin sɔ̃.
I ku maa nùn gari mani yi yi koo nùn go.
17 I ku bɛɛn winsim tusi gɔ̃ruɔ. Adama i
nùn gerusio kpa i ku ra tii durum sɔbi win
sɔ̃.
18 I ku bɛɛn winsim mɔru kɔsie. I ku maa
ka goo mɔru nɛnɛ. I bɛɛn tɔnusi kĩɔ nge bɛɛn
tii. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
19 I de i nɛn wooda yeniba mɛm nɔɔwa. I
ku de yɛɛ bwese bweseka yu yɔɔna. I ku dĩa
bwesenu yiru duure gbee teeru sɔɔ. I ku
yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ bwesenu yiru.
20 Goo ù n ka yoo tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna
wi ba durɔ kã, adama ba ɲ̀ gina nùn yakie
win yorun di, yɛ̃ro u koo yen gobi kɔsiawa,
adama ba ɲ̀ bu goomɔ. Domi kurɔ wi, u gina
sãa yoo.
21 Durɔ win torarun sɔ̃, u koo ka yãa
kinɛru na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ win ku-
run kɔnnɔwɔ u ka torarun sɔmbun yãkuru
ko.
22 Kpa yãku kowo u nùn torarun suurun
wororu koosi nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Saa ye sɔɔra u koo win torarun suuru wa.
23 Sanam mɛ i dua Kananin temɔ i kpa, ma
i dãa bwese bweseka duura, i ko yen marum
garisiwa disigim, wɔ̃ɔ ita. I ɲ̀ mu dimɔ.
24 Wɔ̃ɔ nnɛsen marum mɛ ya koo ma, mu
ko n sãawa nɛ Yinni Gusunɔgim, i ka man
siara tɔ̃ɔ bakarun saa.
25 Saa wɔ̃ɔ nɔɔbusen diya bɛɛn tii i ko i n
da dãa marum mɛ sɔri i di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa na yeni gerua.
26 I ku gãanu ganu di ka yɛm. I ku wɛɛ ɲ̀
kun mɛ guru wiru mɛɛri i ka bikiaru ko.
27 I ku bɛɛn wirun goo gookan seri kɔni
bwɛɛrɛkɛ. I ku maa bɛɛn toburun beri berika
kɔni.
28 I ku bɛɛn wasi muriri goon gɔɔn sɔ̃. I ku
maa bɛɛn wasi yore. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
29 I ku bɛɛn bii wɔndiaba sekuru doke i
bu kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ sãaru garun sɔ̃, kpa
sakararu ka sekuru sariru tu ku raa yibu tem
mɛ sɔɔ.
30 I n da tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru yaaye kpa i nɛn kuu
bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na yeni gerua.
31 I ku da be ba ra gɔribu sokun mi ɲ̀ kun
mɛ sɔrobun mi kpa i ku ra ka tii disi doke.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
32 I wi u seri kpiki mɔ kpuro kpunɔ kpa i
durɔ tɔkɔ bɛɛrɛ wɛ̃. I maa nɛ, Yinni Gusunɔ
nasio. Domi nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
33 Sɔɔ goo ù n wãa bɛɛn tem sɔɔ, i ku nùn
dam dɔre.
34 I ko i nùn kuawa nge kpaa yɛ̃ro, kpa i
nùn kĩa nge bɛɛn tii. Domi bɛɛn tii i raa sɔru
di Egibitiɔ. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na yeni
gerua.
35 I ku murafitiru ko siribu sɔɔ, ka gãa
yĩirubu sɔɔ, ka kiloba sɔɔ ka sakakunu sɔɔ.
36 I de bɛɛn kiloba ka bɛɛn sakakunu ye
kpuro ya n sãa dee dee. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yin-
niwa na ye gerua, nɛ wi na bɛɛ yara Egibitin
di.
37 I nɛn woodaba kpuro mɛm nɔɔwɔ kpa i
ye swĩi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

Sãa ni Gusunɔ u yina

20

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben goo ɲ̀ kun mɛ
sɔɔ wi u wãa be sɔɔ ù n win bii sua u ka bũu
wi ba mɔ̀ Mɔlɔku yãkuru kua, ba koo nùn
kasukuwa bu go.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon nùn wɔri kpa n
nùn wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di yèn sɔ̃ u
ka win bii Mɔlɔku yãkuru kua ma u nɛn kuru
disi doke u nɛn yĩsi dɛɛraru sanka.
4 Isireliba bà n yina bu durɔ win bweseru
go, ma ba nùn mɛɛra u daa yen bweseru mɔ̀,
5 nɛn tiiwa kon nùn wɔri wi ka win
yɛnugibu kpuro kpa n nùn yara win tɔmbun
suunu sɔɔn di ka sere be ba maa Mɔlɔku ye
sãamɔ.
6 Goo ù n bikiaru da gɔri sokobun mi ɲ̀ kun
mɛ sɔrobun mi, kon nùn wɔriwa kpa n nùn
wuna win tɔmbun suunu sɔɔn di.
7 I de i n dɛɛre, domi nɛn tii na dɛɛre. Nɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

Kɔ̃ɔ mɛnna bi Gusunɔ u yina

8 Nɛna Yinni Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka
dɛɛre. I ko i nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa kpa
i sĩ ye sɔɔ.
9 Goo ù n win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro
bɔ̃rusi, ba koo yɛ̃ro gowa kpa win yɛm mu
wɔri win tii sɔɔ.
10 Goo ù n ka goon kurɔ kpuna, ba koo kurɔ
wi ka durɔ wi gowa.
11 Goo ù n ka win tundon kurɔ kpuna,
u win tundo sekuru dokewa. Ba koo yɛ̃ro
gowa ka kurɔ wi sannu kpa ben yɛm mu wɔri
ben tii sɔɔ.
12 Goo ù n ka win biin kurɔ kpuna, ba koo
yɛ̃ro gowa ka kurɔ wi sannu. Domi seku

bakara ba kua mi. Ben yɛm mu koo wəriwa ben tii səə.
13 Tən durə ù n ka win tən durəsi kpuna nge mɛ ba ra ka tən kurə mɛnnɛ, ba koo be yiru ye kpuro gowa. Domi gãa kɔ̃suna ba kua mi. Ben yɛm mu koo wəriwa ben tii səə.
14 Goo ù n bii ka mɛro sua kurə, tora bakara mi. Ba koo be kpuro dɔ̃ə mɛniwa. Kpa yen bweseru ya kun wãa bɛɛn suunu səə.
15 Goo ù n maa ka yaa saberu mɛnna nge mɛ ba ra ka tən kurə mɛnnɛ, ba koo yɛ̃ro gowa ka yaa sabe ten tii.
16 Tən kurə ù n maa ka yaa saberu mɛnna nge mɛ ba ra ka tən durə mɛnnɛ, ba koo nùn gowa ka yaa sabe ten tii. Kpa ben yɛm mu wəri ben tii səə.
17 Goo ù n win sesu tundo turosi ɲ̀ kun mɛ mɛro turosi sua kurə u ka kpuna, ba tii sekuru dokewa mi. Ba koo bu wunawa ben təmbun suunu səən di. Durə wi, u koo win torarun are səbewa. Domi u ka win sesu kpuna.
18 Goo ù n ka tən kurə mɛnna wi u yasa mɔ̀, ma yen yɛm mɛ mu yara u mu wa, ba koo be yiru ye yarawa Isireliban suunu səən di.
19 I ku ka bɛɛn mɛron wənə ɲ̀ kun mɛ win məə ɲ̀ kun mɛ bɛɛn tiə kɔ̃ə mɛnna. Domi i sãawa dusinu. Wi u kua mɛ, u koo yen are wa.
20 Goo ù n ka win tundon wənə ɲ̀ kun mɛ tundon məən kurə kpuna, u bu sekuru dokewa. Kurə wi, ka durə wi, ba koo ben toranun are wa. Ba ɲ̀ bii marumə sere bu ka gbi.
21 Goo ù n win wənə ɲ̀ kun mɛ win məən kurə sua, u torawa mi. U win wənə ɲ̀ kun mɛ win məə wi sekuru dokewa mi. Kurə wi, ka durə wi, ba ɲ̀ bibu marumə.
22 I de i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nəəwa kpa i ka ye səmburu ko, kpa tem mi na ka bɛɛ dəə mu ku raa bɛɛ yarinasia.
23 I ku bwese nin komanu swĩi ni na kon bɛɛ gira. Domi koma niya ba kua na ka bu yina.
24 Na bɛɛ sɔ̃əwa na nɛɛ,
bɛɛya i ko i n ben tem mɛ mə.
Nɛna kon bɛɛ mu wɛ̃.
Tem mɛ, mu tim ka bom yiba.
Nɛna Gusunə bɛɛn Yinni nɛ wi na bɛɛ wuna saa bwese ni nu tien di.
25 Yen sɔ̃na i ko i wunana yaa ye i ko i di ka ye i kun dimə ka sere maa gunə si i ko i di ka si i ɲ̀ dimə kpa i ku ra bɛɛn təmbu disi doke yɛɛ yi, ka gunə sin sɔ̃ ye na gesi nɛɛ, i ku di mi.
26 I de i n dɛɛre i n wãa nɛn sɔ̃, domi na dɛɛre. Nɛ, Yinni Gusunəwa na bɛɛ wuna nɛnɛm bwese ni nu tien suunu səən di i n ka sãa nɛgibu.
27 Goo ù n wãa bɛɛn suunu səə, tən kurə ɲ̀ kun mɛ tən durə ma u ra gəribu soku ɲ̀ kun mɛ u ra sərorу ko, ba koo yɛ̃ro kpenu kasukuwa kpa win yɛm mu wəri win tii səə.

Yãku kowobun woodaba

1. Wooda ye ya ka yãku kowon tii yã

21

1 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a Aroni ka win bibu sɔ̃əwə a nɛɛ, yãku kowo u ku raa tii disi doke u wigii goon goru baba
2 ma n kun mə win mɛro ka win tundon goru ka win tiin biigiru ka win wənə ka win məəgiru
3 ka sere win sesu wi u kun durə yɛ̃giru wi ba ɲ̀ gina sue.
4 Isireliban suunu səə, yãku kowo wi, u sãawa ben guro guro. Yen sɔ̃, u ɲ̀ koo tii disi doke ka ben goon goru.
5 Goo ù n gu, yãku kowobu bu ku raa ben wii suunun seri kəni, bu ku raa maa ben toburun beri berika kəni.
6 Mɛya bu ku raa maa tii muriri wasi səə. Ba ko n wãawa nɛ Gusunə ben Yinnin sɔ̃. Ba ɲ̀ nɛn yĩsiru sankumə. Domi beya ba ko n da man yãkunu kue ni nu sãa nɛn dĩanu. Yen sɔ̃, ba ko n dɛɛrewa.
7 Ba ɲ̀ koo kurə tanə ɲ̀ kun mɛ wi ba gaba ba ka kpuna sua kurə. Ba ɲ̀ maa kurə wi u win durə yina suamə. Domi ba ko n dɛɛrewa ba n wãa nɛ, Yinni Gusunən sɔ̃.
8 Isireli baawurewa u koo yãku kowo garisi tən dɛɛro. Domi wiya u ra ka bɛɛn yãkunu nɛ, nɛ, Yinni Gusunən mi. Yen sɔ̃, ba ko n dɛɛrewa, domi nɛ, Yinni Gusunə na dɛɛre. Nɛna na bɛɛ gəsa i n ka maa dɛɛre.
9 Yãku kowo goon bii wəndia ù n tii sekuru dokemə u kurə tanaru dimə, win tundowa u sekuru dokemə. Ba koo bii wəndia wi dɔ̃ə mɛniwa.
10 Yãku kowo wi ba gum tãre wirə u kua yãku kowo tənwero, ma ba nùn sãa yãnu dokea, u ku maa win seri sanku goon gəən sɔ̃. Mɛya u ku maa win yãnu gɛ̃ɛ̃ku.
11 U ku raa goru garu susi u tii disi doke, baa ɲ̀ n win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛron gorun na.
12 U ɲ̀ maa yariə nɛn kurun di goon gorun sɔ̃, u ku ka kuu te disi doken sɔ̃. Domi ba nùn gum tãre u n ka sãa nɛnɛm. Nɛ, Yinni Gusunəwa na ye gerua.
13 Wəndia wi u kun durə yɛ̃wa yãku kowo tənwero u koo sua kurə.
14 U ɲ̀ koo gəmini goo sua kurə ɲ̀ kun mɛ kurə wi ba yina ɲ̀ kun mɛ kurə wi ba gaba ba ka kpuna ɲ̀ kun mɛ kurə tanə. Adama wəndia wi u kun durə yɛ̃wa u koo sua win dusibu səə.
15 Kpa u ku raa bwese tukuru doke win bweseru səə. Nɛ Yinni Gusunəwa na nùn gəsa u n ka dɛɛre.

2. Wi u kun kpɛ̃ u ko yãku kowo

16 Yinni Gusunə u maa Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,
17 a Aroni ka win bibu sɔ̃əwə a nɛɛ, baa ka win bibun bweserə goo ù n alebu gaa mə win

wasi sɔɔ, yɛ̃ro kun kpɛ̃ u da nɛn kuu te sɔɔ u nɛ, Yinni Gusunɔ dĩanu ganu yãkuru kua.
18 Alebugii goo kun kpɛ̃ u nɛn sɔmbu te ko, aa wɔ̃kowa? Aa kɔ̃ri barɔwa? N kun mɛ yɛ̃ron wuswaa ya kɔsikirewa?
19 N kun mɛ yɛ̃ron naasu ɲ̀ kun mɛ win gãsera bɔɔrewa?
20 N kun mɛ yɛ̃ro u kundu kpiawa? N kun mɛ u sãawa tɔn kɔmiakubu? N kun mɛ yɛ̃ron nɔni kpiawa? N kun mɛ yɛ̃ro taataaru ɲ̀ kun mɛ debu mɔwa? N kun mɛ win tĩa bii kɔsikira?
21 Wi u alebu gaa mɔ wasi sɔɔ gesi Aronin bweseru sɔɔ, u ɲ̀ kpɛ̃ u nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u ka dĩanu ganu na u ka yãkuru ko nɛn kuu te sɔɔ.
22 Adama u koo kpĩ u nɛ, Yinni Gusunɔn dĩa dɛɛranu di.
23 Win alebun sɔ̃na u ɲ̀ kpɛ̃ u susi yãku yerɔ ka kuu ten beku kare ten mi. Kpa u ku raa nɛn kuu te disi doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra yãku kowobu gɔsi ba n ka dɛɛre.
24 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro gari yi sɔ̃ɔwa.

3. Be ba koo yãku dĩanu di

22

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba n tii sɛ dĩa ni Isireliba ba ka man naawamme sɔɔ, kpa bu ku raa nɛn yĩsi dɛɛra te sanku. Nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
3 Ben bweseru sɔɔ, goo ù n nu susi, ma u disi gɛɛ mɔ, ba koo yɛ̃ro yarawa nɛn sɔmburun di.
4 Aronin bweseru sɔɔ, goo ù n bara disigiru mɔ, ɲ̀ kun mɛ ù n kentu kpika mɔ, u ɲ̀ yãku dĩa ni dimɔ sere ù n dɛɛra,
5 ka sere wi u goru baba ɲ̀ kun mɛ wìn sen nim mu wĩa ɲ̀ kun mɛ wi u yaa gaa baba ye ya disi mɔ ɲ̀ kun mɛ wi u goo baba wi u disi mɔ.
6 Wi u yen gaa baba gesi, u disi duurawa mi sere ka yokaɔ. U ɲ̀ kpɛ̃ u yãku dĩa ni di ma n kun mɔ u wobura mam mam.
7 U n wobura, yokan di u dɛɛra, u koo kpĩ u nɛn dĩa ni di. Domi niya nu sãa win dĩanu.
8 Mɛya yãku kowo goo kun yaa goru temmɔ ɲ̀ kun mɛ yaa ye gbeeku yaa gaa ya go u ku raa ka tii disi doken sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa domi bà n nɛn dĩanu disi doke, ba koo ben torarun are sɔbe kpa bu gbi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu gɔsa ba n ka dɛɛre.
10 Tɔn diro kun yãku dĩa ni dimɔ baa yãku kowon sɔm kowo ɲ̀ kun mɛ win sɔɔ. Yɛ̃ro kun yãku dĩa ni dimɔ.
11 Adama yoo wi yãku kowo u dwa ka wi ba mara win yɛnuɔ, ba koo kpĩ bu dĩa ni di.
12 Yãku kowon bii tɔn kurɔ ù n tɔn diro sua durɔ, ù ku raa yãku dĩa ni di.
13 Adama bii wi, ù n sãa gɔmini ɲ̀ kun mɛ win durɔ u nùn yina, ma u ɲ̀ ka durɔ wi mara, ma u gɔsira win tundon yɛnuɔ u sɔ̃ nge sanam mɛ u ɲ̀ durɔ sue, u koo kpĩ u dĩa ni di. Ma n kun mɛ, tɔn diro u ku dĩa ni di.
14 Tɔn tuko goo ù n nu di u ɲ̀ ka baaru, u koo nin kɔsire yãku kowo wɛ̃wa. Yen biru kpa u nùn nin bɔnu nɔɔbun tia sosia.
15 Yãku kowobu bu ku raa dĩa ni disi doke nì Isireliba ba ka yãkuru kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
16 Bà n nu di sanam mɛ n ɲ̀ weenɛ bu nu di, ba Isireliba toranu sɔbimɔwa. Nɛna Yinni Gusunɔ, nɛ wi na ra yãkunu dɛɛrasie.

Sabe te ba koo ka yãkuru ko

17 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18 a Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, goo be sɔɔ ɲ̀ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n kĩ u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko ka kĩru, ɲ̀ kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia,
19 nɛ, Yinni Gusunɔ n sere tu mwa, yaa sabe dɔɔ ge ga ɲ̀ alebu mɔ gera u koo ka na, naa, ɲ̀ kun mɛ yãaru, ɲ̀ kun mɛ boo, ya n gesi sãa dwa.
20 U ɲ̀ koo ka yaa saberu na te ta alebu gaa mɔ. Domi ù n ka tu yãkuru kua, na ɲ̀ mwaamɔ.
21 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka kĩru ɲ̀ kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, u koo tu kowa ka sabe te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ n sere win yãku te mwa.
22 N n mɛn na, bu ku ka sabe wɔ̃ko na, ɲ̀ kun mɛ te ta kɔ̃ri bɔɔre, ɲ̀ kun mɛ te ba so ba kɔsiki, ɲ̀ kun mɛ te ta boo boosu ɲ̀ kun mɛ taataaru mɔ gɔnaɔ. Bu ku ka yen gaa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
23 Ba koo kpĩ bu ka yaa sabe tèn wasin bee tia kpãaru bo kɛ̃run yãkuru ko. Adama bu ku ka tu nɔɔ mwɛɛrugiru ko.
24 Bu ku raa ka yaa sabe tèn tĩara kɔra ɲ̀ kun mɛ ba wĩa nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua. Bu ku maa yen bweseru yaa saberu garu kua bà n dua ben temɔ.
25 Bu ku ka nɛ, Yinni Gusunɔ sabe ten bweseru yãkuru kua te ba wa sɔbun mi. Domi sabe tèn wasi ba mɛɛra kua, ta sãawa nge sabe te ta alebu mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔ, na ɲ̀ yãku ten bweseru mwaamɔ.
26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
27 bà n kɛtɛ buu mara ɲ̀ kun mɛ yãaru ɲ̀ kun mɛ boo, ga koo kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka gen mɛro. Adama saa sɔ̃ɔ nɔɔba itasen di, ba koo kpĩ bu ka gu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
28 Bu ku raa yaa saberu garu go ka ten buu sɔ̃ɔ teeru.
29 Bà n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru kuamme, bu tu koowo nge mɛ kon ka tu mwa.

30 Yen dɔma tera ba koo ten yaa di. Ba ɩ̀ yen gaa tiamɔ sere sisiru.
31 Ba koo nɛn wooda ye mɛm nɔɔwaWa kpa bu ye swĩi.
32 Bu ku raa nɛn yĩsiru sanku kpa bu wa bu man bɛɛrɛ wɛ̃ ben suunu sɔɔ. Nɛna na Yinni Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka dɛɛre.
33 Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di na n ka sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.

Tɔ̃ɔ baka bwese bweseka

23

1-2 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, tɔ̃ɔ baka nì sɔɔ i ko i n da mɛnnɛ i man sã, ni wee.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

3 Alusuma tia sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko i n da sɔmburu ko, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i wɛ̃ra kpa i mɛnna i ka man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. I ko i tu diwa nɛn sɔ̃ baa mi i wãa kpuro gesi.
4 Tɔ̃ɔ baka ni nu maa tie, nì sɔɔ i ko i mɛnna i ka man sã, nin tɔ̃nu wee.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen yokan di, i Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru dio nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
6 Yen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru tore. I ko i kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru i n pɛ̃ɛ dimɔ ye ba kun seeyatia doke.
7 Alusuma yen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra i ko i mɛnna i man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko.
8 Alusuma yen tɔ̃ɔ baatere i ko i n da man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuewa. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i kpam mɛnna i man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku sɔmburu garu ko.

Gberun dĩa gbiikinun tɔ̃ɔ bakaru

9-10 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, ì n dua tem mɛ kon bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i dĩanu gã, i ko i ka dĩa gbiikii ni i gã mi yãku kowo daawaWa.
11 Kpa yãku kowon tii u man nu tusia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sisiru kpa n wa n ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri.
12 Yen tɔ̃ɔ te, i ko i man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãaru wɔ̃ɔ tiagiru te ta ɩ̀ alebu gaa mɔ.
13 I ko i maa som kilo nɔɔba tia mɛ i ka gum burina sɔndi kpa ye kpuron nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore. Yen biru kpa i tam litiri tia ka bɔnu tãre som mɛn wɔllɔ.
14 I ɩ̀ ko i dĩa gbiikii nin pɛ̃ɛ di ɩ̀ kun mɛ nin bima ye ba sɔnwa ɩ̀ kun mɛ ye ba kɔsuka sere dɔma te i ka nɛ, Yinni Gusunɔgia na. I ko wooda yeni mɛm nɔɔwaWa mi i wãa kpuro sere ka baadommaɔ.

Gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru

15 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, i ko i maa alusuma gariwa nɔɔba yiru saa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sisirun di dɔma tèn di i ka bɛɛn dĩa gbiikii ni, nɛ, Yinni Gusunɔ naawa.
16 I ko i gariwa sɔ̃ɔ weeraakuru sere n ka ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru nɔɔba yirusen sisiru. Kpa i maa nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
17 I ko i ka pɛ̃ɛ yiru na saa bɛɛn yɛnun di yèn baayere ba kua ka som kilo ita ka pɛ̃ɛ seeyatia. Bɛɛn gberun dĩa gbiikii niya i ko i ka yen som mɛ ko, kpa yãku kowo u ye sɔ̃ɔsi beri berika.
18 Yen biru, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãanu nɔɔba yiru ni nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ kpa nu kun alebu gaa mɔ ka maa kɛtɛ kinɛ kpɛm teeru ka yãa kinɛnu yiru ka sere tam. Kpa ye kpuron nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
19 I ko i maa boo go bɛɛn toranun yãkurun sɔ̃ ka maa yãanu yiru ni nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ siarabun yãkurun sɔ̃
20 ka pɛ̃ɛ ye sannu. Yãku kowo u koo ka ye kpuro Yinni Gusunɔ daawaWa u nu tusiarun wororu koosi. Kpa ye kpuro ya n sãa nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ye kpuron biru, yaa ye kpuro ya koo kowa yãku kowogia.
21 Yen tɔ̃ɔ te, i ko mɛnnawa bɛɛ kpuro i man sã. I ɩ̀ maa sɔmburu mɔ̀ dɔma te. Mi i wãa kpuro, i ko i wooda yeni mɛm nɔɔwaWa sere ka baadommaɔ.
22 I n bɛɛn gberun dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku ni nu wãa bɛɛn gbee goorɔ gɛ̃. Yen biru i ku maa nu kunɔnu ko. I ko i nu sãarobu ka sɔbu deriawa. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

Tɔ̃ɔ baka tè sɔɔ ba ra kɔbi wure

23-24 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i wɛ̃rawa kpa i kɔbi so Gusunɔ u ka bɛɛ yaaya. Tɔ̃ɔ te, i ko i mɛnnawa kpa i man sã.
25 I ku ra sɔmburu garu ko. Kpa i man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.

Torarun suurun tɔ̃ɔ bakaru

26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
27 wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkurusewa i ko i yãkuru ko bɛɛn toranun suurun sɔ̃. I ko i mɛnnawa kpa i nɔɔ bɔke kpa i man sã. Kpa i man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.
28 I ku ra sɔmburu garu ko tɔ̃ɔ te sɔɔ. Domi tɔ̃ɔ te sɔɔra ba koo bɛɛ toranun suuru kobun woronu koosi Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ.
29 Wi u kun nɔɔ bɔkue yen tɔ̃ɔ te, ba koo nùn wunawa win tɔmbun suunu sɔɔn di.
30 Wi u maa sɔmburu kua tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon de bu yɛ̃ro gowa.
31 I ku ra sɔmburu garu ko tɔ̃ɔ te. Ya ko n sãawa wooda ka baadommaɔ ka bɛɛn

bibun bweserɔ. Mi i wãa kpuro, i ko ye mɛm
nɔɔwawa.
32 Ya ko n sãawa nge tõɔ wɛ̃rarugiru kpa i
nɔɔ bɔke. I ko i wɛ̃rawa saa surun sõɔ nɔɔba
nnɛn yokan di sere ka yen sisirun yokaɔ.

Kunun tõɔ bakaru

33-34 Yinni Gusunɔ u Isireliba sõɔwa saa
Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, saa wõɔn suru nɔɔba
yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbun di, i ko i Kunun
tõɔ bakaru diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka nɛ, Yinni
Gusunɔ sã.
35 Yen tõɔ gbiikiru, i ko i mɛnna i man sã. I
ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te.
36 Tõɔ baatere i ko i n da man yãku dõɔ
mwaararugiru kuewa sere n ka ko sõɔ nɔɔba
yiru ye. Yen sõɔ nɔɔba itase, i ko i kpam
mɛnnawa i man sã kpa i man yãku dõɔ
mwaararuginu kua. Tõɔ te, i ku ra sɔmburu
garu ko. Ta sãawa gãa girinu.
37 Yeniba kpuro ya sãawa tõɔ baka ni i ko i
di nɛ Yinni Gusunɔn sõ. Kpa i man yãku dõɔ
mwaararuginu kua ka bɛɛn gberun dĩanu ka
siarabun yãkunu ka tam. Yãkuru baatere ka
ten tõru.
38 Mɛya i ku maa tõɔ wɛ̃rarugiru duari ka
yãku ni i ra man kue ka sere maa kɛ̃ɛ ni i ra
ka nɛ ka maa nɔɔ mwɛɛrun yãkuru.
39 Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbuse
sɔɔ, ì n bɛɛn gberun dĩanu gã, i ko i tõɔ bakaru
diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka man bɛɛrɛ wɛ̃. Yen
tõɔ gbiikiru ka yen tõru nɔɔba itase, i ko i
wɛ̃rawa i ku sɔmburu garu ko.
40 Yen tõɔ gbiikii te, i ko i dãa marum
buram sua ka kpakpa wurusu ka dãa wuru
bakasu si su ra n wãa daarɔ kpa i n nuku
dobu mɔ̀ nɛn wuswaaɔ sõɔ nɔɔba yiru ye.
41 Wõɔ baagere i ko i n da tõɔ baka te diwa i
ka man bɛɛrɛ wɛ̃ suru nɔɔba yiruse ye sɔɔ. Ya
ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ.
42 Bɛɛ Isireliba kpurowa i ko i n wãa kunu
sɔɔ sere sõɔ nɔɔba yiru.
43 Kpa bɛɛn bibun bweseru tu ka gia ma
na ben sikadoba sinasia kunu sɔɔ sanam mɛ
na bu yarama Egibitin di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa na ye geruа.
44 Nge mɛya Mɔwisi u Isireliba tõɔ baka ni
sõɔwa ni ba ko n da di bu ka Yinni Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃.

Gusunɔn kuu bekurugirun dabu

24

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, bu nùn olifin gum
kasuo mɛ mu gea bo kpa fitilanu nu n ka sõre
yoka baayere.
3 Aroni u koo ka gum mɛ dawa nɛ, Yinni
Gusunɔn kuu bekurugii ten mi, beku kare
ten wuswaaɔ te ta woodan kpakoro te ganua.
Kpa u de fitila ni, nu n sõre yokan di sere yam
mu ka sãra. Yeni ya ko n sãawa wooda sere
ka ben bibun bweserɔ.
4 Aroni u koo fitila ni sɔndiwa dabu
wuraguun wɔllɔ kpa nu n sõre wõkuru
baatere sere yam mu ka sãra.

Pɛ̃ɛ ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ̃

5 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a pɛ̃ɛ
wɔkura yiru wõɔwɔ yen baayere ya n sãa kilo
nɔɔba tia.
6 Kaa ye yorewa nɛn wuswaaɔ tabulu
wuragia yen wɔllɔ sĩa yiru, yen baayere sɔɔ
pɛ̃ɛ nɔɔba tia.
7 Sĩa baayeren wɔllɔ kaa turare gea sɔndi
kpa bu ye dõɔ mɛni nɛn sõ pɛ̃ɛ yen ayerɔ kpa
n bɛɛ yaaya.
8 Tõɔ wɛ̃rarugiru baatere, ba ko n da man
pɛ̃ɛ yen bweseru yiiyewa kpa ya n yii mi
baadomma. Ya ko n sãawa wooda bɛɛn bi-
bun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ.
9 Pɛ̃ɛ ye ba kɔsire kua mi, ya ko n sãawa
Aroni ka win bibugia. Ba koo ye diwa
yam dɛɛramɔ. Pɛ̃ɛ ye, ya sãawa nɛnɛm
domi nɛna ba ye wɛ̃ sanam mɛ ba yãku dõɔ
mwaararugiru mɔ̀. Aronin bwesera ta ko n
da ye di sere ka baadommaɔ.

Wi u Gusunɔ gari kam gerusin sɛɛyasiabu

10-11 Sõɔ teeru Isireliban goo ka Egibitigii
goon bii wì u ka Isireli tɔn kurɔ mara ba
sanna. Kurɔ Isireli win yĩsira Selomiti, De-
birin bii, Danun bweseru sɔɔ. Selomitin bii
wi, u Gusunɔn yĩsiru gari kam gerusimɔ u
bõrusimɔ. Yera yande ba ka nùn da Mɔwisin
mi.
12 Ma ba nùn yii ba ka mara bu wa ye Yinni
Gusunɔ u koo gere.
13 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
14 i ka durɔ wi yario sansanin di. Be ba maa
nua u nɛ Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi,
kpa bu ben nɔma sɔndi win wirɔ bu ka seeda
di kpa Isireliba kpuro bu nùn kpenu kasuku
bu go.
15 Yen biru wooda yeniwa kaa Isireliba wɛ̃
a nɛɛ, wi u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi,
yɛ̃ro u koo yen are wa.
16 Wi u gesi nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam
gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa. Isireliba kpurowa
ba koo nùn kpenu kasuku bu go. Baa ù n sãan
na sɔɔ, ba koo nùn gowa yèn sõ u nɛ, Yinni
Gusunɔ gari kam gerusi.
17 Goo ù n win winsim go, ba koo maa yɛ̃ro
gowa.
18 Goo ù n win winsim yaa saberu go, u
koo ten kɔsire wɛ̃wa wasiru. Hundewa ya
hunden kɔsire.
19 Goo ù n maa win winsim mɛɛra kua,
mɛɛra yen bwesera ba koo yɛ̃ro ko.
20 Wi u goo bua, ba koo maa yɛ̃ro buawa.
Wi u goon nɔni wĩa, ba koo maa yɛ̃ron nɔni
wĩawa. Wi u goon dondu bua, ba koo maa
yɛ̃rogiru buawa. Kõsa ye tɔnu u win tɔnusi
kua kpuro, yera ba koo maa nùn kɔsie.

21 Wi u yaa saberu go, u koo ten kɔsire
wɛ̃wa. Wi u maa tɔnu go, ba koo maa yɛ̃ro
gowa.
22 Wooda tia yera ba koo ka bɛɛ ka bɛɛn
sɔbu siri. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye
gerua.
23 Ma Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sɔ̃ɔwa.
Ma ba durɔ wi u Yinni Gusunɔ gari kam
gerusi mi yara sansanin di ba nùn kpenu
kasuka ba go. Nge mɛya ba ka kua ye Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Tem wɛ̃rasiabu

25

1-2 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua guu
te ba mɔ̀ Sinain wɔllɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba ì n
dua tem mɛ sɔɔ, mɛ kon bɛɛ wɛ̃ mi, i ko i dewa
bɛɛn gbean tem mu wɛ̃ra nɛn sɔ̃.
3 Wɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔra i ko i bɛɛn gbea duure
kpa i bɛɛn resɛm gbaanu sɔmɛ i nin dãnu
kɔni. Kpa i yen marum sɔri.
4 Adama wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, ya ko n sãawa
wɔ̃ɔ wɛ̃raruguu Yinni Gusunɔn sɔ̃. Bɛɛn
gbenu nu koo wɛ̃rawa mam mam. I ku ra nu
dĩanu duure, i ǹ ko i maa bɛɛn resɛm kɔni.
5 Baa dĩa ni nu wɔruma sanam mɛ i gɛ̃ɛmɔ
ma nu kpia ka tii, i ǹ nu gɛ̃ɛmɔ. I ǹ maa resɛm
sɔrimɔ ye ya ka tii mara. Domi bɛɛn gbea ya
koo wɛ̃rawa mam mam wɔ̃ɔ ge sɔɔ.
6 Adama wɔ̃ɔ wɛ̃raruguu ge sɔɔ, ye ya kpia
ka tii, yera i ko i di bɛɛ ka bɛɛn sɔm kowobu
ka bɛɛn yobu ka sere maa sɔɔ be ba wãa bɛɛn
suunu sɔɔ
7 ka bɛɛn yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ. Ye tem
mɛ, mu koo kpi yera i ko i di.

Yakiabun wɔ̃ɔ

8 I ko i wɔ̃ɔ nɔɔba yirun suba nɔɔba yiru
deriwa yu doona. Ye kpuro ya sãawa mi, wɔ̃ɔ
weeraakuru tia sari.
9 Yen wɔ̃ɔ dãakun suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ
wɔkuru, tɔ̃ɔ te ba torarun yãkuru kua mi, i ko
i kɔbi wurawa ka kuuki tem mɛ kpuro sɔɔ.
10 Wɔ̃ɔ weeraakurusen wɔ̃ɔ ge, ga ko n
sãawa nɛnɛm nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃. Kpa i
kpara ma baawure u tii mɔ. Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, ba
koo gbee te goo u raa dɔra ǹ kun mɛ te ba nùn
mwaari wesiawa tu ko wigiru. Wi u raa maa
yoru dimɔ, u koo yakiara u wura win yɛnuɔ.
11 Nge mɛya i ko n da wɔ̃ɔ weeraakuru
baateren yakiabun tɔ̃ɔ bakaru di. I ko i
wɛ̃rawa wɔ̃ɔ ge sɔɔ. I ǹ dĩanu ganu duurumɔ.
I ǹ maa dĩanu ganu gɛ̃ɛmɔ ni nu ka tii kpia.
Mɛya i ǹ maa resɛm sɔrimɔ ye ya mara resɛm
gbaarɔ te ba ǹ sɔnwa.
12 Domi nuku dobun wɔ̃ɔwa ge i ko i wuna
nɛnɛm nɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃. Adama bɛɛn
gbean dĩana i ko i di.
13 Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, baawure u koo win tem
mwawa mɛ ba raa nùn mwaari.
14 I n tem dɔramɔ, ǹ kun mɛ ì n dwemɔ,
bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni wɔ̃ke.
15 Wi u kĩ u win gberu dɔra, u koo gina
lasabu kowa u wa mèn nɔɔ ta koo dĩanu ma
sere wɔ̃ɔ weeraaku te, tu ka yibu tè sɔɔ ba ra
yakiabun tɔ̃ɔ bakaru ko tè sɔɔ yɛ̃ro u koo tu
wesia.
16 Nge mɛ wɔ̃su su dabiru nɛ, nge mɛya
gbee ten gobi yi ko n kpãaru nɛ. Wɔ̃sun
sukum mɛ mu tie mù kun dabi sere wɔ̃ɔ
weeraaku te, tu ka yibu, ten gobi yi ǹ ko yi
n kpã. Domi ye ba koo gɛ̃ gbee te sɔɔ, yera u
dɔramɔ.
17 Bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni
wɔ̃ke. I ko i man nasiawa domi nɛna na sãa
Gusunɔ bɛɛn Yinni.
18 I nɛn woodaba mɛm nɔɔwɔ kpa i sĩ ye
sɔɔ. Saa ye sɔɔra i ko i sina tem mɛ sɔɔ ka bɔri
yɛndu.
19 Tem mɛ, mu koo dĩanu ko ni nu koo bɛɛ
turi kpa i n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
20 Sɔrɔkudo i ko i tii bikia i nɛɛ, mba i ko i
di wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te. Domi i ǹ wɔ̃ɔ ge sɔɔ
dĩanu duurumɔ, i ǹ maa gɛ̃ɛmɔ.
21 Kon bɛɛ domaru kua wɔ̃ɔ nɔɔba tiase kpa
bɛɛn gbea yu wɔ̃ɔ itan dĩanu ma.
22 Wɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ, i ko i dĩanu duure
kpa bɛɛn dĩa gurunu nu n tie sere i ka wɔ̃ɔ
nɔɔba nnɛsen dĩanu gɛ̃.

Tem ka dian yakiabu

23 Goo kun tɔnu tem dɔremɔ kpa yɛ̃ro u n
mu mɔ sere ka baadommaɔ, domi nɛ, Yinni
Gusunɔwa na tem mɔ, i maa wãawa nɛn mi
nge sɔbu.
24 Yen sɔ̃na mi i sina kpuro, i ko i tem
yakiabun wooda ye mɛm nɔɔwawa.
25 Bɛɛ sɔɔ, goo ù n kua sãaro, ma u win tem
sukum dɔra, win dusi goo ù n gobi mɔ, u koo
kpĩ u mu yakia.
26 Yɛ̃ro ù kun maa dusi goo mɔ wi u koo mu
yakia, win tii u koo kookari kowa u ka mu
yakia.
27 U koo wɔ̃su gariwa si su tie wɔ̃ɔ
weeraaku te, tu ka sere yibu kpa u si kpuron
gobi kɔsia kpa tem mɛ, mu ko wigim.
28 U kun gobi wa u ka mu yakia, u koo mu
wi u tem mɛ dwa deria sere yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru tu ka turi. Yen biru u koo kpĩ u wura
tem mɛ sɔɔ.
29 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo ù n win diru
dɔra te ta wãa wuu gbãraruguu sɔɔ, wɔ̃ɔ tia
u mɔ u ka tu yakia.
30 Yɛ̃ro ù n kpana u dii te yakia wɔ̃ɔ tia yen
baa sɔɔ, ta koo kowa wi u tu dwagiru sere
ka baadommaɔ. U ǹ maa tu wesiamɔ baa
yakiabun tɔ̃ɔ bakaru tà n tunuma.
31 Adama dii te ta wãa wuu ge ga ǹ gbãraru
mɔ sɔɔ, ba koo tu yakiawa nge mɛ ba ra tem
yakie. Baa ǹ n mɛren na, wi u raa dii te mɔ,
ba koo nùn tu wesiawa yakiabun tɔ̃ɔ bakaru
sɔɔ.
32 Adama Lefiban wusu ka ben dia, ba ko n
da kpĩ bu ye yakie saa kpuro.

33 Wi u Lefiban goon diru dwa, yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru tà n tunuma, u koo yariwa dii ten
min di ka wuu gen min di. Lefiban dia ya
sãawa ben tiiginu Isirelibaginun suunu sɔɔ.
34 Gbee ni nu maa ka ben wusu sikerenɛ,
ben goo kun kpɛ̃ u nu dɔra. Domi bera ba nu
mɔ sere ka baadommaɔ.

Bɔkurabun wooda

35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛn Isirelisi ù n
sãaru duura, ma u ǹ kpɛ̃ u tii nɔɔri, a de a nùn
somi u ka win wãaru di. Nge mɛya kaa maa
sɔɔ kua kpa u wa u sina tem mɛ sɔɔ wunɛn
bɔkuɔ.
36 À n nùn gãanu bɔkura, a ku nùn are
kasusi. A de a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni nasia,
kpa wunɛn winsim u wa u n wãa wunɛn
bɔkuɔ.
37 À n nùn gobi bɔkura ǹ kun mɛ dĩanu, a
ku nim doke.
38 Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.
Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di n ka bɛɛ
Kananin tem wɛ̃ kpa na n sãa bɛɛn Yinni.

Yorun wooda

39 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn Isirelisi
ù n sãaru duura ma u nun tii dɔre, a ku nùn
yoo sɔma koosia.
40 U ko n sãawa wunɛn sɔm kowo, u n wãa
wunɛn yɛnuɔ sere yakiabun tɔ̃ɔ bakaru tu ka
na.
41 Yakiabun tɔ̃ɔ baka te, tà n tunuma, kaa
nùn yakiawa wi ka win bibu kpa u wura u
win yɛnugibu deema, u win sikadoban gbea
tubi di.
42 Domi ba sãawa nɛn yobu be na yarama
Egibitin di. Ba ǹ koo bu dɔra nge mɛ ba ra
yobu dɔre.
43 A ku nùn dam dɔre. A sɔ̃ɔsio ma a nɛ
Gusunɔ wunɛn Yinni nasie.
44 À n yobu kĩ, bwese tuku ni nu ka
nun sikerenɛwa kaa yoru mwɛɛri ba n sãa
wunɛgibu.
45 Kaa kpĩ a sɔbun bibu dwe be ba wãa
wunɛn yɛnuɔ ka sere be ba mara bɛɛn tem
sɔɔ. À n bu dwa, ba ko n sãawa wunɛgibu.
46 Wunɛn bibun bweseru ta koo kpĩ tu bu
tubi di sere ka baadommaɔ. Adama goo u ku
raa win Isirelisi dam dɔre.
47 Sɔɔ goo ù n wãa wunɛn yɛnuɔ, ma u kua
gobigii, ma Isireli goo u sãaru duura, ma u tii
sɔɔ wi dɔre, ǹ kun mɛ sɔɔ win dusi goo,
48 Isireli wi, u koo kpĩ u tii yakia ǹ kun mɛ
win dusi goo u nùn yakia
49 ǹ kun mɛ win baan mɔɔ ǹ kun mɛ win
baan wɔnɔ ǹ kun mɛ ben bii goo ǹ kun mɛ
win dusi goo gesi. Wi u maa tii dɔra mi, ù n
dam wa u ka tii yakia, u koo kpĩ u tii yakia.
50 Ba koo wɔ̃sun geeru gariwa wi ka wi u
nùn dwa saa mìn di u tii dɔra sere yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru tu ka turi. Win yakiabun gobin
geeru ta ko n sãawa nge gobi yi ba koo sɔm
kowo kɔsia wɔ̃ɔ si sɔɔ.
51 Wɔ̃su sù n maa tie su kpã yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru tu sere turi, u koo win yakiabun gobi
kɔsiawa nge mɛ wɔ̃ɔ sin geera nɛ.
52 Wɔ̃su sù kun maa dabi sere yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru tu ka turi, u koo win yakiabun gobi
kɔsiawa nge mɛ wɔ̃ɔ sin geera nɛ.
53 U n wãa win yinnin mi, yinni wi, u koo
nùn kowa nge mɛ ba ra sɔm kowo kue. U ǹ
koo nùn dam dɔre.
54 U kun kpĩa u tii yakie ka swaa yen gaa,
u koo yakiara wi ka win bibu yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru sɔɔ.

Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni

55 Isireliba ba sãawa nɛ, Yinni Gusunɔn
yobu be na yara Egibitin di. Nɛ Gusunɔ na
sãawa ben Yinni.

26

1 Na nɛɛ, i ku bwãaroku gagu sã. I ku ra maa
gãanu ganun weenasinu ko. I ku maa kperu
garu gira te ba gãanu ganun weenasinu koosi
kpa i yiira i sã. Domi nɛna na Gusunɔ bɛɛn
Yinni.
2 I tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru yaayo kpa i nɛn kuu
bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ye gerua.

Domanu

3 I n nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ma i ye swĩi,
4 kon de gura yu nɛ yen saa sɔɔ kpa tem mu
dĩanu wɛ̃ kpa dãnu nu binu ma.
5 I ko n dĩanu gɛ̃ɛmɔwa sere bɛɛn resɛm yu
ka sɔribu turi. Kpa resɛm ye, ya n maa wãa
duurubun saa. I ko i di i debu kpa i n wãa ka
bɔri yɛndu bɛɛn tem sɔɔ.
6 Kon de alafia ya n wãa tem mɛ sɔɔ. Goo
kun bɛɛ baasimɔ ì n dò. Kon de yɛɛ gɔbi yi
doona. Mɛya tabu kun maa duɔ tem mɛ sɔɔ.
7 I ko i bɛɛn yibɛrɛba naa giraWa kpa i bu
takobi sɔkiri i kamia.
8 Bɛɛn nɔɔbu ba koo kpĩ bu tɔmbu wunɔbu
(100) naa swĩi bu go. Kpa bɛɛn wunɔbu bu
tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) naa
swĩi bu go ka takobi.
9 Kon ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri kpa n de i
marura i kɔwara kpa n de nɛn arukawani ya
n wãa sere ka bɛɛn bibun bibɔ.
10 I ko i bɛɛn dĩa gurunu di sere nu tiara
kpa i kpaanu kɔsire ko bɛɛn biranɔ.
11 Kon de bu nɛn wãa yeru gira bɛɛn suunu
sɔɔ. Na ǹ maa bɛɛ biru kisimɔ.
12 Na kon sĩimɔwa bɛɛn suunu sɔɔ kpa na n
sãa bɛɛn Yinni kpa i n maa sãa nɛn tɔmbu.
13 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni, nɛ wi na
bɛɛ yara saa yorun di Egibitiɔ. Nɛna na
Egibitigibun dam dɔrebu kpeerasia. Tɛ̃ i ko
i kpĩ i sĩ n kun ka sekuru.

Bɔ̃ri

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ì kun nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ, ma i ǹ sĩimɔ ye sɔɔ,
15 ma i nɛn arukawani yina, i nɛn woodaba
biru kisi, i ǹ ka bu sɔmburu kue,

16 wee ye kon bɛɛ kua.

Kon bɛɛ bɛrum tia kpa n de wasi sun bakaru tu bɛɛ wɔri i woora sere bɛɛn nɔni yi tonda kpa i n wahala mɔ̀. Kam sɔɔra i ko i bɛɛn dĩanu duure. Domi bɛɛn yibɛrɛbara ba koo nu di.

17 Kon bɛɛ biru kisi kpa bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛ kamia. Kpa be ba bɛɛ tusa bu bɛɛ dam dɔre. I ko i duki yakikirawa baa bà kun bɛɛ naa gire.

18 Yeniba kpuron biru, ì kun man mɛm nɔɔwɛ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn torarun sõ.

19 Kon bɛɛn dam bua mèn sõ i tii sue. Kon de wɔllu tu bɔbia nge sisu kpa gura yu ku nɛ. Kpa tem mu bɔbia nge sii gandu.

20 I ko i bɛɛn dam dɔrawa kam sɔɔ. Domi tem mu ɲ̀ dĩanu mɔ̀. Mɛya dãnu nu ɲ̀ maa marumɔ.

21 I n man seesimɔ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn toranun sõ.

22 Kon bɛɛ gbeeku yɛɛ surema yi bɛɛn bibu go sere ka bɛɛn yaa sabenɔ kpa i kun maa dabi kpa bɛɛn swɛɛ yi gbi.

23 Sɛɛyasia bini bù kun maa dere i gõru gɔsie, ma i man seesimɔ,

24 nɛn tii kon bɛɛ seesi kpa n maa bɛɛ sɛɛyasia too too n kere yellu bɛɛn toranun sõ.

25 Kon de tabu bu bɛɛ wɔri yèn sõ i nɛn arukawani kusia. I n mɛnna i kukua bɛɛn wusɔ, kon de bararu tu bɛɛ wɔri kpa yibɛrɛba bu bɛɛ nɔma turi.

26 Kon de gõɔru tu na. Saa ye sɔɔ, tɔn kurɔbu wɔkuru ba koo pɛ̃ɛ wõwa doo teu sɔɔ kpa bu ka bɛɛ naawa ye ya ɲ̀ bɛɛ debumɔ.

27 Yeniban biru ì kun man mɛm nɔɔwɛ, ma i man seesimɔ,

28 nɛn tii kon bɛɛ seesi ka mɔru kpa n bɛɛ sɛɛyasia nɔn nɔɔba yiru n kere yellu bɛɛn toranun sõ.

29 I ko i gõɔru wa sere i bɛɛn bibu tem.

30 Kon bɛɛ tusi sere n bɛɛ gunguu nìn mi i ra yãkuru ko kɔsuku ka bwãarokunu ni i ra ka sõɔ sã. Kon bɛɛn gonu sɔndi bwãaroku nin kɛ̃kin wɔllɔ.

31 Kon bɛɛn wusu gɔsia bansu kpa n bɛɛn sãa yenu kɔsuku. Na ɲ̀ maa bɛɛn yãkunu mwaamɔ.

32 Kon bɛɛn tem kam koosia. Bɛɛn yibɛrɛ be, ba koo na bu sina mi, kpa biti yu bu mwa.

33 Kon de bu bɛɛ tabu wɔri kpa i yarina i da tem tukumɔ. Kpa bɛɛn wusu su ko bansu.

34-35 Saa yè sɔɔ i ko i n wãa tem tukum mi, bɛɛn tem mɛ, mu koo wɛ̃ra, wɛ̃ra bi i ɲ̀ daa mu wɛ̃ɛre.

36 Be ba koo tiara ba n wãa yibɛrɛban temɔ, kon de bu nuki sankira. Baa wuru kokosun damu, ga koo de bu duka yakurawa. Ba koo yakurawa nge be ba yibɛrɛba wa ba tabu yãnu nɛni ba ka bu naa gire. Ba koo wɔrukuwa baa goo ù kun bu naa swĩi.

37 Ba koo wɔrikinawa nge be ba goonamɔ tabu sɔɔ ka takobi. Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yõra bu ben yibɛrɛba ma.

38 Ba koo gbiwa bwese tukunun suunu sɔɔ. Kpa yibɛrɛba bu bu kam koosia.

39 Be ba koo tiara yibɛrɛban tem mi, ba koo woorawa ka nuku sankiranu ben toranun sõ ka ben baababaginun sõ.

Gusunɔ u koo win arukawani yaaya

40 Isireli be ba tiara, ba koo ben toranu tuuba ko ka ben baababaginu ni ba kua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka sere seesi bi ba man seesi.

41 Ba koo gia ma nɛna na bu seesi ma na ka bu da tem tukumɔ ben yibɛrɛban mi. Saa ye sɔɔra ba koo tii kawa ben naanɛ sarirun sõ kpa bu gia ma nɛna na bu sɛɛyasiamɔ ben toranun sõ.

42 Saa ye sɔɔ, kon nɛn arukawaniba yaaya ye na bɔkua ka ben baababa. Bera Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu. Kon maa nɛn nɔɔ mwɛɛru yaaya te na kua ben tem sõ.

43 Ben biru, tem mɛ, mu koo wɛ̃ra. Saa ye sɔɔra ba koo sɛɛyasiabu wa yèn sõ ba nɛn woodaba deri.

44 Adama baa bà n wãa tem tukumɔ ben yibɛrɛban mi, na ɲ̀ bu derimɔ mam mam. Na ɲ̀ bu biru kisimɔ, na ɲ̀ maa bu kpeerasiamɔ. Na ɲ̀ nɛn arukawani ye kusiamɔ. Domi na sãawa Gusunɔ ben Yinni.

45 Ben arufaanin sõ kon arukawani ye yaaya ye na ka ben baababa bɔkua mi, ye ya dera na bu yara Egibitin di bwesenu kpuron nɔni biru, ma na kua ben Yinni. Nɛna Yinni Gusunɔ.

46 Wooda ka sõɔsi niniwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ Sinain guurɔ u ka Isireliba sõ.

Nɔɔ mwɛɛnun yibiabu

27

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,

2 a Isireliba wooda yeni sõɔwɔ a nɛɛ, goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo nɛ, Yinni Gusunɔ tɔnu kɛ̃, u koo kpĩ u gobi kɔsia tɔnu win ayerɔ nge mɛni u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

3 Saa tɔn durɔ wi u wõɔ yɛndu mɔn di n ka da wõɔ watagii, sii geesun gobi weeraakura u koo kɔsia nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kɔsi.

4 N n tɔn kurɔn na, sii geesun gobi tɛna.

5 Tɔn durɔ wi u mɔ wõɔ nɔɔbu n ka da wõɔ yɛndugii, sii geesun gobi yɛnda u koo kɔsia. N n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi wɔkuru.

6 Saa tɔn durɔ suru tiagii sere n ka da wõɔ nɔɔbugii, sii geesun gobi nɔɔbuwa u koo kɔsia. N n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi itawa u koo kɔsia.

7 Goo ù n maa wõɔ wata mɔ ɲ̀ kun mɛ ù n kere mɛ, sii geesun gobi wɔkura nɔɔbuwa u

koo kəsia. N n maa tən kurən na, sii geesun gobi wəkura u koo kəsia.

8 Goo ù n sãa sãaro too, ma u ɲ kpɛ̃ u kəsia mɛ ba gerua, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku kowon mi, kpa yãku kowo wi, u nùn sɔ̃ mèn nəə u koo kəsia nge mɛ win waara nɛ.

9 Goo ù n nɛ, Yinni Gusunə nəə mwɛɛru kua ma u koo man yaa saberu kɛ̃ te ba ra ka yãkuru ko, yaa sabe te, ta ko n sãawa nɛgiru.

10 Ba ɲ ka tu garu kəsinamə te ta kun wã. Baa tà kun maa wã, ba ɲ ka tu garu kəsinamə te ta wã. Ka mɛ, bà n maa ka tu kəsina, ni yiru kpuro nu ko n sãawa nɛginu.

11 Goo ù n ka yaa saberu na te ba ku ra ka yãkuru ko, ba koo ka tu dawa yãku kowon mi.

12 Kpa yãku kowo u tu mɛɛri u ten geeru bura.

13 Wi u ka yaa sabe te na, ma u kĩ u tu yakia, gee te yãku kowo u nùn bure, tera u koo kəsia. Kpa u maa gee ten bənu nəəbun tia sosi.

14 Goo ù n win diru Yinni Gusunə kã, yãku kowowa u koo da u tu mɛɛri kpa u ten geerun saka gere. Gee te u gerua mi, tera ba koo ka səmburu ko.

15 Adama ù n kĩ u win dii te yakia, u koo gina gee te yãku kowo u bura mi kəsiawa kpa u ten wəllə bənu nəəbusen tia sosi dii te, tu sere maa ko wigiru.

16 Goo ù n maa win gberu Yinni Gusunə wɛ̃, ba koo ten geeru burawa. Dĩa ni ba koo duuren kpãara ba koo mɛɛri. Nge tɛ̃ bà n dĩa ni ba mɔ̀ əəsu duura, ma nu kilo gooba wunəbu (300) kua, sii geesun gobi weeraakura ba koo kəsia.

17 N n sãan na yakiabun tõə bakarun diya u gbee te wɛ̃, ten gobi kpurowa u koo kəsia.

18 U n gbee te Yinni Gusunə wɛ̃ yakiabun tõə bakarun biru, yãku kowo u koo ten gobi kawawa. U koo wõə si su tie sere yakiabun tõə bakaru tu ka turin gobi kəsiawa.

19 Yɛ̃ro ù n kĩ u win gbee te yakia, u koo kəsiawa ye ba bura mi, kpa u yen bənu nəəbun tia sosi gbee te, tu sere maa ko wigiru.

20 U kun tu yakie, ma ba tu goo dəre, u ɲ maa kpɛ̃ u tu yakia win tii.

21 Yakiabun tõə bakaru tà n tunuma, ta koo kowa Yinni Gusunəgiru. Yãku kowoba ba ko n tu mə sere ka baadommaə.

22 Goo ù n Yinni Gusunə gberu wɛ̃ te u dwa, n ɲ mə te u tubi di,

23 yãku kowowa u koo tu mɛɛri kpa u ten geeru bura. U koo wõsu gariwa si su tie yakiabun tõə bakaru tu ka turi. Wõə si kpuron gobiya u koo gere kpa gobi yi, yi ko Yinni Gusunəgii.

24 Adama yakiabun tõə bakaru tà n tunuma, gbee te, ta ko n sãawa wi u raa nùn tu dəregiru.

25 Ba koo gãanu kpuron geeru burawa nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kəsi. N deema gobi yin tian bunum mu ra n sãawa garamu wəkuru.

Kɛ̃ɛ bwese bweseka

26 Goo u ku raa win yaa saberun buu gbiikuu Yinni Gusunə kɛ̃. Domi ga sãawa Yinni Gusunəguu kə yèn sõ ga sãa buu gbiikuu. Baa ɲ n yãarun na ɲ kun mɛ kɛtɛ, ga sãawa Yinni Gusunəguu.

27 Gà n maa sãan na sabe te ba ku ra ka yãkuru kon buu gbiikuu, wi u ka tu na u koo kpĩ u tu yakia ù n gee te yãku kowo u nùn bure kəsia kpa u maa ten bənu nəəbun tia sosi. U n kpana u tu yakia, yãku kowo u koo kpĩ u tu goo dəre nge mɛ u ten geeru bure.

28 Gãa ni ba Yinni Gusunə kã sere ka baadommaə, aa tənuwa? N kun mɛ yaa sabera? N kun mɛ gbee te u tubi diwa? Gãa ni ba gəsa ba yi Yinni Gusunən sõ gesi, n ɲ maa koorə u nu yakia ɲ kun mɛ u nu dəra. Nu ko n sãawa Yinni Gusunəginu sere ka baadommaə.

29 Baa ɲ n tənun na n ɲ koorə u nùn yakia. Ba koo yɛ̃ro gowa.

30 I ko i n da Yinni Gusunə bɛɛn gberun dĩanun suba wəkuru səə tia yiiyewa sere ka dãa marumə.

31 Goo ù n kĩ u ye yakia, u koo yen gee te kəsiawa kpa u maa yen bənu nəəbun tia sosi.

32 Mɛya maa yaa sabenu səə. Yãara? Kɛtɛwa? Boowa? Sabe ni ba kpare gesi, wəkuru baateren wəllə Yinni Gusunə u teeru mə.

33 Wi u sabe ni mə, u ɲ koo gəsi te ta wã ɲ kun mɛ te ta kun wã. U ɲ maa ka tu garu kəsinamə. Baa ù n ka tu garu kəsina, ni yiru kpuro nu ko n sãawa Yinni Gusunəginu. N ɲ koorə bu nu yakia.

34 Wooda yenibara Yinni Gusunə u Məwisi wɛ̃ Isireliban sõ Sinain guurə.

ISIRELIBAN SANUM GBABURU SƆƆ

Gabu ba tire te yĩsiru kãwa Gari Gari yèn sõ te sɔɔra ba Isireliba gara sanam mɛ ba yarima Egibitin di. Adama sà n mɛɛra sãa sãa, sa ko wa ma yĩsi te, ta ǹ ka tire ten gari kpuro yã. Domi ten gari mɛro ya sãawa Isireliban sirenabu wõɔ weeru Sinain gbaburɔ. Yen sɔ̃na ba tu soka ka Heberum Gbaburun Tireru. Wõɔ wee te sɔɔ, Isireliba ba wurura ba nuki sankira, ba ben gutururu sõɔsi ka sere ben naanɛ sariru Yinni Gusunɔn mi, ye ba ka nùn seesi nɔn dabinu. Adama Yinni Gusunɔ u ǹ ka bu kõsa nɛnua. U bu win durom ka win tɔn geeru sõɔsiwa. Ka mɛ, u ku ra de u kun bu sɛɛyasie. Domi u sãawa gemgii.

Tire ten kpunaa

1. Sanum sɔɔru, wiru 1n di sere wiru 10:10.
2. Isireliban sanum Sinain guurun di n ka da Mɔabuban temɔ, wiru 10:11n di sere wiru 21.
3. Isireliba Mɔabuban temɔ, wiru 22n di sere wiru 25.
4. Kananin tem dubun sɔɔru, wiru 26n di sere wiru 36.

ISIRELIBA BA WÃA SINAIN GBABURƆ

Ba Isireliba gara

1 Ye Isireliba ba yarima Egibitin di, yen wõɔ yirusen suru yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua win kuu bekurugirɔ, gbabu te ba mɔ̀ Sinaiɔ.

2 U nɛɛ, i Isireliban tɔn durɔbu kpuro gario, wunɛ ka Aroni, yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra ka bwese kɛra, kpa i baawuren yĩsiru yore.

3 I bu gario be ba wãa tabu wuunu sɔɔ, saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu tabu ko.

4 Bwese kɛra baayeren guro gurowa u koo bɛɛ somi.

5 Be ba koo bɛɛ somi mi, beya,
Elisuri, Sedeurin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ,
6 ka Selumiɛli, Surisadain bii, Simɛɔn bweseru sɔɔ,
7 ka Nasoni, Aminadabun bii, Yudan bweseru sɔɔ,
8 ka Nɛtanɛɛli, Suarin bii, Isakarin bweseru sɔɔ,
9 ka Eliabu, Helonin bii, Sabulonin bweseru sɔɔ,
10 ka Elisama, Amihudun bii, Efaraimu, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ,
ka Gamuliɛli, Pedasurin bii, Manase, Yosɛfun bii turo goon bweseru sɔɔ,
11 ka Abidani, Gideonin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ,
12 ka Akiesɛɛ, Amisadain bii, Danun bweseru sɔɔ,
13 ka Pagiɛli, Okiranin bii, Asɛɛn bweseru sɔɔ,
14 ka Eliasafu, Dewɛlin bii, Gadin bweseru sɔɔ,
15 ka sere Ahira, Enanin bii, Nɛfitalin bweseru sɔɔ.

16 Guro guro be ba gɔsa mi, ba sãawa Isireliban tabu sinambu.

17 Ma Mɔwisi ka Aroni ba tɔmbu wɔkura yiru ye sua bèn yĩsinu ba sia mi.

18 Ma ba Isireliba kpuro soka ba mɛnna wõɔn suru yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔ, ma ba bu gara bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu, saa tɔn durɔ be ba wõɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, ma ba ben yĩsa yorua.

19 Mɔwisi u bu gara Sinain gbaburɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.

20-43 Ba Isireliban bwese kɛra baayeren tɔmbu gara yɛnu ka yɛnu. Ma ba ben yĩsa yorua saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di, be ba koo kpĩ bu tabu ko. Ba garim toruawa ka Rubɛni, Yakɔbun bii gbiikoon bwese kɛra. Tɔn ben geeru wee.

Rubɛnin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔba tia ka nɛɛra wunɔbu (46.500).

Simɛɔn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba nnɛ ka gooba wunɔbu (59.300).

Gadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka nata ka weeraakuru (45.650).

Yudan bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nnɛ ka nata (74.600).

Isakarin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nnɛ ka nɛɛru (54.400).

Sabulonin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru (57.400).

Efaraimu, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu (40.500).

Manase, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).

Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔbu ka nɛɛru (35.400).

Danun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka yiru ka nata ka wunɔbu (62.700).

Asɛɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunɔbu (41.500).

Nɛfitalin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru (53.400).

44 Tɔn be Mɔwisi ka Aroni ka Isireliban guro gurobu wɔkura yiru ye, ba gara, ben geera mi.

45 Ba bu garawa saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn
di sere ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu
tabu ko.
46 Be kpuron geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun
suba nata ka ita ka nɛɛra wunɔbu ka
weeraakuru (603.550).

Lefiban bweserun sɔmburu

47 Baŋ̃ Lefiban bweserɔ tɔmbu gara,
48 yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
49 Isireliba sɔɔ, a ku Lefiban bweserun
tɔmbu gari.
50 Kaa de bu nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te
nɔɔriwa ka ten dendi yãnu ka ye ya wãa mi
kpuro, beya ba ko n da ye kpuro sɔbe. Kpa
bu ben kunu gira bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn
kuu te sikerena.
51 Isireliba bà n seewa, Lefibara ba ko n da
kuu te kure. Bà n koo maa ben sansani gira,
ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu te girewa. Tɔn
tuko ù n tu bɛsu, ba koo nùn gowa.
52 Isireli be ba maa tie, ba koo sinawa ben
bwese kɛran wuuru sɔɔ, ben baawure u yɔ̃ra
mi ben gidi bɔra ya gire nge mɛ ba bu bɔnu
sãa.
53 Adama Lefiba ba koo ben sansani girawa
bu ka kuu te sikerena mi woodan kpakorora
wãa. Nge mɛya ba koo ka tu kɔ̃su. Saa ye sɔɔ,
Isireliba baŋ̃ maa wasi bu tu susi n sere ka
bu mɔru ko.
54 Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn wooda ye
kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye u Mɔwisi
wɛ̃ mi.

Nge mɛ Isireliba

ba koo ka sinasina ben sansaniɔ

2

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
2 Isireliba bà n ben sansani giramɔ, ben
baawure u koo win kuru girawa win bwe-
serun gidi bɔran bɔkuɔ. Ba koo ben kuu
ni girawa bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te
sikerena, kpa begii ni, nu n ka tu dɛsire fiiko.
3 Sɔ̃ɔ yari yeru giara Yudaba ba koo ben
sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben
tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Nasoni, Aminadabun
bii.
4 Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun
suba wata ka wɔkura nnɛ ka nata (74.600).
5-7 Be ba ko n wãa ben wuuru sɔɔ bera,
Isakarin bwese kɛra ka Sabulonin bwese
kɛra.
Isakarin tabu sunɔn yĩsira Nɛtanɛɛli, Suarin
bii. Win tabu kowobun geera sãawa
nɔrɔbun suba weeraakuru ka nnɛ ka nɛɛru
(54.400).
Sabuloniban tabu sunɔn yĩsira Eliabu,
Helonin bii.
8 Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun
suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru
(57.400).
9 Be kpurowa ba sãa Yudaban tabu kowobu
ma ben geera kua nɔrɔbun suba wunɔbu ka
wɛnɛ ka nɔɔba tia ka nɛɛru (186.400).
Isireliba bà n sanum seewa, bera ba ko n da
gbi.
10 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru giara Rubɛniba ba
koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ
be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Elisuri, Sedeurin bii.
11 Ben tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔba tia ka nɛɛra
wunɔbu (46.500).
12-14 Be ba ko n wãa ben wuuru sɔɔ, bera
Simɛɔn bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra.
Simɛɔban tabu sunɔn yĩsira Selumiɛli,
Surisadain bii. Ben tabu kowobu ba sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba
nnɛ ka gooba wunɔbu (59.300).
Gadigibun tabu sunɔn yĩsira Eliasafu,
Dewɛlin bii.
15 Ben tabu kowoba sãawa tɔmbu nɔrɔbun
suba weeru ka nɔɔbu ka nata ka weeraakuru
(45.650).
16 Be ka Rubɛnin tabu kowobu kpuro ba
sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu ka
weeraakuru ka tia ka nɛɛru ka weeraakuru
(151.450).
Beya ba koo ko yiruse bà n swaa wɔriɔ.
17 Yen biru, Lefiba ba koo Yinni Gusunɔn
kuru sua kpa ba n wãa tabu kowo wuunu
yiru ye ya gbia ka wuunu yiru ye ya wãa
biruɔn suunu sɔɔ. Ben tii ba ko n swĩinɛwa
nge mɛ ba ra ka sinɛ sinɛ bà n sansani giramɔ.
Ben baawure u koo yɔ̃rawa win gidi bɔran
bɔkuɔ.
18 Sɔ̃ɔ duu yeru giara Efaraimuba ba koo
ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka
ben tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Elisama, Amihudun
bii.
19 Win tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu
(40.500).
20-23 Ben wuuru sɔɔra Manaseba ka
Bɛnyamɛɛba ba koo ben sansani gira.
Manaseban tabu sunɔn yĩsira Gamuliɛli,
Pedasurin bii.
Win tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).
Bɛnyamɛɛban tabu sunɔwa Abidani,
Gideonin bii. Win tabu kowobun geera
sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔbu
ka nɛɛru (35.400).
24 Be kpuro ka Efaraimun tabu kowobun
geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu
ka nɔɔba ita ka wunɔbu (108.100).
Bera ba ko n sãa itase bà n swaa wɔriɔ.

25 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu giara Danuba ba koo
maa ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ
be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Akiesɛɛ, Amisadain bii.
26 Win tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba wata ka yiru ka nata ka
wunɔbu (62.700).
27-30 Ben wuuru sɔɔra Asɛɛba ka Nɛfitaliba ba
koo du.
Asɛɛban tabu sunɔn yĩsira Pagiɛli, Okiranin
bii.
Ben tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunɔbu
(41.500).
Nɛfitaliban tabu sunɔn yĩsira Ahira, Enanin
bii.
Win tabu kowobun geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru
(53.400).
31 Be kpuro ka Danuba ben geera kuawa
tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa wata ita sari ka
nata (157.600).

Isireliba bà n swaa wɔri, kpa ben
baawuren gidi bɔra ya n bu gbiiye, bera ba
koo be ba tie swĩi biruɔ.

32 Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben
geera kuawa nɔrɔbun suba nata ka ita ka
nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550). Ba
bu garawa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu
ka yɛnu.

33 Baǹ Lefiban bweseru gara yèn sõ Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u ku bu gari.

34 Ma Isireliba ba kua mam mam ye Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa. Ben baawure u
win sansani girawa mi ben gidi bɔra ya gire.
Yen biru, bà n seewa ba swaa wɔriɔ, ba ra n
swĩinɛwa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka
yɛnu.

Lefin bweserun sɔmburu

3

1 Tɔn be ba wãa Aroni ka Mɔwisin bwese
kɛra sɔɔ sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi
gari kua Sinaiɔ, ben yĩsa wee.

2 Bibu nnɛwa Aroni u mɔ. Gbiikoon yĩsira
Nadabu. Be ba maa tie bera, Abihu ka
Eleasaa ka Itamaa.

3 Be kpurowa ba gum tãre bu ka ko yãku
kowobu, ma ba bu yi nɛnɛm sɔmbu ten sõ.

4 Adama Nadabu ka Abihu ba gu sãa
yerun kɔnnɔwɔ Sinain gbaburɔ sanam mɛ
ba ka Yinni Gusunɔ turare tuka daawɔ bu
ka yãkunu ko. N deema ben goo kun bii
mara. Ma n tia Eleasaa ka Itamaa ka sere ben
baaba Aroni wi u ra n bu kpare yãku kobun
sɔmburu sɔɔ.

5 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
6 a de Lefin bibun bweseru tu na kpa a tu
Aroni nɔmu sɔndia sɔmbu ten sõ.

7 Ba ko n da n wãawa Gusunɔn kurun
kɔnnɔwɔ bu ka ten sɔmburu ko Aroni ka
Isireliba kpuron ayerɔ.

8 Beya ba koo kuu te, ka ten dendi yãnu
kpuron sɔmburu ko Isireliban ayerɔ.

9 Kaa wooda wɛ̃wa a nɛɛ, Aroni ka win biba
ba ko n Lefiba mɔ bu ka sãa yee ten sɔmburu
ko.

10 Adama Aroni ka win bibu tɔnawa ba koo
yãkuru ko. Goo ù n yãkuru kua, ma n kun be,
ba koo yɛ̃ro gowa.

11 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 wee na Lefiba wuna Isireliban suunu
sɔɔn di ba n ka sãa Isireliban bii tɔn durɔ
gbiikobun kɔsire, kpa bu ko nɛgibu.

13 Domi saa mìn di na Egibitigibun bii
gbiikobu go, saa min diya na Isireliban bii
gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikinu tii
yiiya. Ma ba kua nɛgibu. Nɛna Yinni Gusunɔ.

Ba gari gari kua Lefiban

bweseru sɔɔ nɔn gbiikiru

14 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa
Sinain gbaburɔ u nɛɛ,
15 a Lefin bibun bweseru gario yɛnu ka
yɛnu, bweseru ka bweseru. Ben tɔn durɔ
baawurewa kaa gari saa be ba suru tia mɔn
di sere ka be ba kere mɛ.

16 Ma Mɔwisi u bu gara nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.

17 Be ba sãa Lefin bibu bera, Gɛɛsɔni ka
Kehati ka Mɛrari.

18 Be ba sãa Gɛɛsɔnin bibu ka ben bweseru
bera, Libini ka Simɛi.

19 Be ba sãa Kehatin bibun bweseru bera,
Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli.

20 Be ba maa sãa Mɛrariba ka ben bweseru
bera, Makili ka Musi. Beni kpurowa ba sãa
Lefin bibun bweseru.

21 Gɛɛsɔnin min diya Libinin bweseru ka
Simɛin bweseru ta yara.

22 Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ
ka be ba kere mɛ Gɛɛsɔnin bweseru sɔɔ ben
geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru
ka nɛɛra wunɔbu (7.500).

23 Gɛɛsɔniba ba ra ben sansani girewa
Yinni Gusunɔn kurun biruɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia.

24 Ben kparon yĩsira Eliasafu, Laɛlin bii.

25 Ye Gɛɛsɔnin bweseru ta ko n da ko kuu
bekurugii te sɔɔ yera, kuu ten beku karenu
ni ba koo doke ten sɔɔwɔ ka ten tɔɔwɔ ka ten
kɔnnɔwɔ

26 ka ten yaaraɔ ka yaara yen kɔnnɔwɔ ka
sere maa ten wɛ̃ɛ kpuro.

27 Kehatin min diya Amuramugibu
ka Yiseharigibu ka Heboronigibu ka
Usiɛligibun bwese kɛri maa yara.

28 Tɔn durɔ be ba gara Kehatin bwese te
sɔɔ, be ba suru tia mɔ ka be ba kere mɛ, ben
geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba ita
ka nata (8.600).

29 Kehatiba ba ra ben sansani girewa kuu
ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
30 Ben kparon yĩsira Elisafani, Usiɛlin bii.
31 Kehati bera ba ko n da woodan kpakoro
ten sɔmburu ko ka tabulu ye, ka dabu ge, ka
yãku yenu ka kuu ten dendi yãnu kpuro ka
dii dɛɛrarun beku kare te. Beya ba ko n da ye
kpuron sɔmburu ko.
32 Wi u sãa Lefiba kpuron guro guro wiya,
Eleasaa, Aroni yãku kowon bii. Wiya u tɔn
be kpuro kpare be ba sãa yee ten sɔma mɔ̀.
33 Mɛrarin min diya Makiligibu ka
Musigibun bweserа yara.
34 Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ
ka be ba kere mɛ, ben geera kuawa tɔmbu
nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka goobu (6.200).
35 Ben kparon yĩsira Suriɛli, Abihailin bii.
Ba ra ben sansani girewa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia.
36 Beya ba Yinni Gusunɔn kuu ten dãa bɛsi
ka ten dãa pɔɔsi ka ten gbereba ka ten yɔ̃ratii
ka ten sɔm yãnu kpuro nɔmu sɔndia,
37 ka sere ten kara dãnu ka ten yɔ̃ratii ka
ten kurumba ka ten wɛ̃ɛ.
38 Mɔwisi ka Aroni ka win bibu ba ra ben
sansani girewa kuu ten kɔnnɔwɔ sɔ̃ɔ yari
yeru gia. Domi beya ba ko n da sɔmburu ko
kuu te sɔɔ Isireliban sɔ̃ kpa ba n tu kɔ̃su tɔn
tuko goo u ku raa ka tu susin sɔ̃, kpa u ku raa
gbi.
39 Lefi tɔn durɔ be Mɔwisi ka Aroni ba gara
be ba suru tia mɔ ka be ba kere mɛ, nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ben geera sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000).

Bii gbiikobun yakiabu

40 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a Isireliban bii tɔn durɔ gbiikobu gario
saa be ba suru tia mɔn di sere ka be ba kere
mɛ, kpa a bu gari baawure ka win yĩsiru.
41 Yen biru, kpa a Lefiba wuna a yi nɛnɛm
ba n sãa nɛ Yinni Gusunɔgibu Isireliban bii
gbiikobun ayerɔ. Mɛya kaa maa man ben
yaa sabenu yiiya Isireliban yaa sabenun bii
gbiikinun ayerɔ.
42 Ma Mɔwisi u Isireliban bii gbiikoo be
gara nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u ko.
43 Ma be kpuron geera kua tɔnu nɔrɔbun
suba yɛnda yiru ka goobu ka wata ka wɔkura
ita (22.273).
44 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
45 a Lefiba wunɔ nɛnɛm kpa bu ko bii
gbiikoo be kpuron kɔsire. Mɛya kaa maa ko
ka ben yaa sabenu kpuro, nu ko Isireliban
yaa sabenun buu gbiikuu baageren kɔsire.
Ba ko n wãawa nɛn sɔ̃. Nɛna Yinni Gusunɔ.
46 Bà n kĩ bu Isireliban bii gbiikobu goobu
ka wata ka wɔkura ita (273) be ba Lefiba
dabiru kere mi yakia,
47 sii geesun gobi nɔɔbuwa kaa mwa ben
baawuren wɔllɔ. Gobi yin tian bunum mu
sãawa garamu wɔkuru nge mɛ ba ka yi dimɔ
sãa yerɔ.
48 Aroni ka win biba kaa yi nɔmu bɛria bu
ka Isireliban bii gbiikobu yakia be ba Lefiba
dabiru kere.
49 Ma Mɔwisi u gobi yi mwɛɛra u yi bii
gbiikoo ben yakiabun sɔ̃.
50 Ma yi kua sii geesun gobi nɔrɔbu ka
gooba wunɔbu ka wata ka nɔɔbu (1.365) nge
mɛ ba ka yi dimɔ sãa yerɔ.
51 Ma u yi kpuro Aroni ka win bibu wɛ̃ nge
mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

Kehatin bwese kɛran sɔmburu

4

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
2 i Kehatin bweserun tɔmbu gario Lefin
bibun bweseru sɔɔ, yɛnu ka yɛnu,
3 saa be ba wɔ̃ɔ tɛna mɔn di n ka girari be ba
mɔ wɔ̃ɔ weeraakurɔ, be ba koo kpĩ bu Yinni
Gusunɔn kuu ten sɔmburu ko.
4 Sãa yerun dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔra ba
koo sɔmburu ko. Sɔmbu te ba koo ko wee.
5 Bà n seewa ba doonɔ, Aroni ka win biba
ba koo beku kare te sɔsia te ta wãa dii te ta
dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ, kpa bu tu woodan
kpakoro te wukiri.
6 Ten wɔlloɔwa ba koo gɔni damgii tɛria kpa
bu maa yin wɔllɔ beku boogugiru sɔndi kpa
bu sere kpakoro ten nɛnutii wasi.
7 Ba koo beku boogugiru tɛriawa tabulu
yen wɔllɔ mi ba ra pɛ̃ɛ sɔndi kpa bu yen
wɔllɔ gbɛ̃ɛnu sɔndi ka nɔri ka pɛrɛntiba ka
tam kparabanu, kpa bu ku de pɛ̃ɛ yu biara mi
baadomma.
8 Yen biruwa ba koo ye kpuron wɔllɔ
beku wunɔmgiru wukiri kpa bu gɔni damgii
sɔndi. Bà n kpa, kpa bu tabulu yen nɛnutii
wasi.
9 Yen biru, ba koo maa beku boogugiru
sua bu dabu ge wukiri ka gen fitilanu ka
gen bakusu ka gen torom guratii ka gum
kparabanu, gen dendi yãnu kpuro gesi.
10 Ba koo dabu ge, ka gen dendi yãa ni
kpuro dokewa bɔɔru sɔɔ te ba kua ka gɔni
damgia. Yen biru, kpa bu tu sãarusia dãa
pɔtura sɔɔ ye ba koo ka tu sua.
11 Kpa bu maa beku boogugiru sua bu
wukiri kpakoro ten wɔllɔ mi ba ra turare dɔ̃ɔ
doke kpa bu maa tu gɔni damgii wukiri. Yen
biru, kpa bu ten nɛnutii wasi.
12 Kpa bu kuu ten dendi yãnu kpuro sua
bu nu kure ka beku boogugiru. Yen biru,
kpa bu nu doke bɔɔru sɔɔ te ba kua ka gɔni
damgii kpa bu bɔɔ te sãarusia dãa pɔtura sɔɔ
ye ba koo ka tu sua.
13 Kpa bu maa torom gura yãku yerun di.
Yen biru, kpa bu tu beku wunɔmgiru wukiri.
14 Ten wɔlloɔwa ba koo ten dendi yãa ni
kpuro doke. Niya, dɔ̃ɔ guratii ka kaato
donnuginu ka kaato ni nu tie ka gbɛ̃ɛ ni ba ra

ka yɛm yɛ̃ke, kpa bu ye gəni damgii wukiri. Yen biru, kpa bu yen nɛnutii wasi.
15 Aroni ka win bibu bà n dendi yãa ni kpuro wukiri ba kpa, Kehatin bwesera ta koo na tu nu sua tu səbe. Adama tu ku raa dendi yãa nin tii baba bà kun nu bekuru wukiri kpa tu ku raa gbi. Isireliba bà n seewa ba swaa wəri, Kehatin bwese tera ta ko n da sãa yãa ni səbe.
16 Eleasaa, Aroni yãku kowon biiwa u ko n da maa dabu gen gum gari yɛ̃, ka sere turare nubu durorugia ye, ka bururu ka yokan yãku te ba ra ko tãə baatere ka gum mɛ ba ra gãanu tãre bu ka nu gəsi bu yi nɛnɛm nɛ, Yinni Gusunən sõ. Wiya u koo nɛ, Yinni Gusunən kuu te nəni doke ka ye ya wãa te səə.
17 Yinni Gusunə u maa Məwisi ka Aroni sõəwa u nɛɛ,
18-19 i de i Kehatin bweseru nəni doke kpa tu ku raa gbi tà n sãa yãa nin səmburu mɔ̀. Wee mɛ kaa ko. Wunɛ Aroni ka wunɛn bibu, i ko i ka baawure dawa win ayerə kpa i nùn sõəsi yãa nìn səmburu u koo ko.
20 Bu ku raa du mi, bu ka sãa yee ten dendi yãnu kpuro mɛɛri kpa nɛ, Yinni Gusunə n ku ra bu go.

Gɛɛsənin bwese kɛran

səmburu

21 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
22 a Gɛɛsənin bwese kɛran təmbu gario yɛnu ka yɛnu.
23 Kaa bu gariwa saa be ba wõə tɛna mən di sere n ka girari be ba mə wõə weeraakurə, be ba koo kpĩ bu gesi sãa yee ten səmburu ko.
24 Wee səmbu te Gɛɛsənin bweseru ta koo ko.
25 Ta ko n da kuu ten beka səbewa ka ten gəni damgii yi ba ra wukiri wəllə ka sere ten kənnən beku kare te,
26 ka ten yaaran beka ka yen kənnən beku kareru ka ten wɛ̃ɛ ka ten səm yãa ni nu tie. Ye kpuron səmbura ba koo ko.
27 Gɛɛsənin bweseru tà n səmburu mɔ̀, Aroni ka win biba ba koo tu nəni doke, beya ba koo tu sõ yè ta koo ko.
28 Səma ye kpurowa Gɛɛsənin bweseru ta koo ko. Itamaa, yãku kowo, Aronin biiwa u koo bu kpara.

Mɛrarin bwese kɛran səmburu

29 Yinni Gusunə u maa Məwisi sõəwa u nɛɛ, a Mɛrarin bwese kɛran təmbu gario yɛnu ka yɛnu.
30 Kaa ben tən durəbu gariwa saa be ba wõə tɛna mən di n ka da be ba mə wõə weeraakurə, be ba koo kpĩ bu gesi kuu ten səmburu ko.
31 Wee səmbu te ba koo bu nəmu bɛria. Beya ba ko n da kuu ten dãa bɛsi səbe ka ten dãa pəəsi ka ten gbereba ka ten yõratii,
32 ka maa ten yaaran kara dãnu ka ten yõratii ka ten kurumba ka ten wɛ̃ɛ ka sere ten dendi yãa ni nu tie. Ba koo baawure wɛ̃wa ye u koo səbe.
33 Səma yeniwa Mɛrarin bwese kɛra ya ko n da ko kuu te səə. Itamaa yãku kowo Aronin biiwa u koo bu nəni doke.

Ba Lefiba gara be ba koo kpĩ

bu kuu ten səmburu ko

34-49 Məwisi ka Aroni ka Isireliban yɛnu yɛ̃robu ba Lefiban bwese kɛri yinin təmbu gara, yiya, Kehati ka Gɛɛsəni ka Mɛrari. Ba bu garawa yɛnu ka yɛnu saa be ba wõə tɛna mən di sere n ka da be ba mə wõə weeraakurə, be ba koo kpĩ bu gesi nge mɛ Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa.
Be ba gara Kehatin bweseru səə, ben geera kuawa təmbu nərəbun suba yiru ka nata ka wunəbu ka weeraakuru (2.750).
Gɛɛsənin bweseru səə maa, ben geera kuawa təmbu nərəbun suba yiru ka nata ka tɛna (2.630).
Mɛrarin bweseru səə, ben geera maa kua təmbu nərəbun suba ita ka goobu (3.200).
Ma Lefiba kpuron geera kua təmbu nərəbun suba nəəba ita ka nɛɛra wunəbu ka wɛnɛ (8.580).
Ba ben baawure sõəwa ye u koo ko ka ye u koo səbe nge mɛ Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa.

Be ba koo yara sansanin di

5

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sõəwə a nɛɛ, bu bu yaro sansanin di, be ba disi mə gənan bara disiginun sõ, ǹ kun mɛ kentun sõ, ǹ kun mɛ goru garun sõ.
3 Yɛ̃ro u sãawa tən kurə? I ko i nùn yarawa kpa u ku raa sansani ye disi doke, yèn suunu səə nɛ, Yinni Gusunə na wãa.
4 Ma Isireliba ba Yinni Gusunən wooda ye mɛm nəəwa. Ma ba təmbu kpuro yara be ba disi mə mi, nge mɛ Yinni Gusunə u gerua.

Torarun səmbu

5 Yinni Gusunə u maa kpam Məwisi sõəwa u nɛɛ,
6 a Isireliba sõəwə a nɛɛ, tən kurəwa? Aa, tən durəwa? U n win winsim tora, Yinni Gusunəwa u tora.
7 Yɛ̃ro u koo win tora te tuuba kowa kpa u gãa nìn sõ u tora mi wesia, kpa u yen bənu nəəbun tia sosi.
8 Wi ba koo gãa ni wesia, ù kun wãa ma uǹ maa goo mə wi ba koo nu wɛ̃, Yinni Gusunəwa ba koo nu wɛ̃, kpa nu ko yãku kowoginu. U koo maa yãa kinɛru wɛ̃ te ba koo ka nùn win torarun yãkuru kua.

9 Yãkuru baatere tèn sukum ba wĩa nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sɔ̃, ta ko n sãawa yãku
kowogiru.
10 Kpuro ye ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sɔ̃, ya
kuawa yãku kowogia. U koo kpĩ u ye yi
nɛnɛm win tiin sɔ̃.

Tɔn kurɔ wi ba tamaa

u sakararu kua

11 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 a Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ
goo ù n naanɛ sarirun kookoosu mɔ̀,
13 ma win durɔ u tamaa durɔ goo u ka nùn
kpuna, baa mɛ ganu sari ni nu nùn sɔ̃ɔsimɔ
ma u ka goo kpuna, mɛya uǹ maa seedagii
goo mɔ wi u nùn wa u ye mɔ̀, durɔ win tii uǹ
maa ka nùn ye mwɛ,
14 sɔrɔkudo uǹ ye kue, adama ka mɛ, nis-
inun sɔ̃, uǹ nùn naanɛ sãa, ma u tamaa u
sakararu kuawa kam kam,
15 baa ǹ n mɛren na, durɔ wi, u koo ka win
kurɔ wi dawa yãku kowon mi ka ɔɔsun som
kilo ita. Uǹ gum dokemɔ som mɛ sɔɔ. Mɛya
uǹ maa turare sɔndimɔ mɛn wɔllɔ. Domi ta
sãawa yãkuru te ta nisinu yaayamɔ.
16 Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo ka nùn dawa
sãa yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
17 u yɔ̃rasia, kpa u doma nim sua wekerun
di te ba kua ka sɔndu, kpa u tua sɔka sãa
yerun temɔ u ka nim mɛ burina.
18 U koo de kurɔ wi, u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ kpa u nùn win yasa pota, kpa u kɛ̃ɛ
te sɔndi kurɔ win nɔmaɔ. Saa ye sɔɔ, yãku
kowon tii u ko n nim sosuram nɛni mɛ mu
ka bɔ̃ri naamɔ,
19 kpa u kurɔ wi bɔ̃rusia u nɛɛ, saa ye a wãa
wunɛn durɔn yɛnuɔ, tɔn durɔ goo ù kun ka
nun kpunɛ, ma aǹ tii disi doke, Gusunɔ u ku
de a bɔ̃ri wa yi nim mɛ, mu koo ka na.
20 Adama ma a ka durɔ goo kpuna, a tii disi
kua,
21 Yinni Gusunɔ u nun sɛɛyasia, kpa u nun
wĩroru kpɛ̃ɛ kpa wunɛn nukuru tu mɔsi sere
ba n da nun sie bà n tɔmbu bɔ̃rusimɔ.
22 Gusunɔ u de nim mɛ mu ka bɔ̃ri naamɔ
mi, mu du wunɛn nukurɔ kpa wunɛn nuku
te, tu mɔsi, kpa wunɛn marutuu gu gbera.
Saa ye sɔɔra, kurɔ wi, u koo gere u nɛɛ, ami!
23 Yãku kowo u koo bɔ̃ri yi yorewa tireru
sɔɔ kpa u yi tea ka nim sosuram mɛ,
24 mɛ mu ka bɔ̃ri naamɔ kpa u mu kurɔ wi
nɔrusia, kpa nim mɛ, mu du win nukurɔ mu
nùn kɔ̃sa kua.
25 Yen biru yãku kowo u koo nisinun kɛ̃ɛ te
mwa kurɔ win nɔman di kpa u tu sɔ̃ɔsi beri
berika, kpa u ka sere tu da yãku yerɔ.
26 Yen biru u koo kɛ̃ɛ ten som nɔm kure
teeru sua kpa u mu dɔ̃ɔ mɛni yãku yerɔ kpa
Yinni Gusunɔ u kurɔ wi yaaya. Yen biru kpa
u kurɔ wi nim sosuram mɛ nɔrusia.
27 U n kurɔ wi nim mɛ nɔrusia ma u disi mɔ,
u kua naanɛ sarirugii win durɔn mi, nim mɛ,
mu koo ka nùn bɔ̃ri naawa, kpa mu nùn kɔ̃sa
kua, win nukuru tu mɔsi kpa win marutuu
gu gbera, kpa ba n da nùn sie bà n tɔmbu
bɔ̃rusimɔ.
28 Adama ù kun disi mɔ, u tii nɛnua dee
dee, ba koo nùn garisiwa taarɛ sarirugii. Saa
ye sɔɔ, u koo bibu wa u ma.
29 Yeniwa ya sãa kurɔ ka durɔn nisinun
wooda. Kurɔ ù n win durɔ nɔni wɔ̃kua u
sakararu kua,
30 ǹ kun mɛ durɔn nisinu nù n seewa, ù n
win kurɔ taarɛ weesugia wɛ̃ɛmɔ, yãku kowo
u koo ka nùn dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
kpa u ko mam mam ye wooda ye, ya gerua.
31 Durɔ u ko n sãa taarɛ sarirugii. Adama
kurɔ ù n tora u koo ten are wa.

Be ba tii Yinni Gusunɔ wɛ̃

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, goo ù n tii wuna
nɛnɛm u ka tii Yinni Gusunɔ wɛ̃,
3 yɛ̃ro uǹ koo tam gam nɔ, baa mɛ ba kua ka
resɛm. Uǹ maa resɛm beka ǹ kun mɛ gbeba
dimɔ.
4 Saa ye u tii Gusunɔ wɛ̃ mi, uǹ gãanu dimɔ
ye ba kua ka resɛm.
5 Uǹ maa win seri kɔnimɔ sere win tii
wɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ te, tu ka yibu. U koo win seri
deriwa yi n kpɛ̃amɔ, kpa u n wãa Gusunɔn sɔ̃.
6 U ku raa maa susi goru garun bɔkuɔ u
sere tu baba,
7 baa ǹ n win baan gorun na, ǹ kun mɛ
win mɛrogiru, ǹ kun mɛ win wɔnɔ ka win
mɔɔgiru, ǹ kun mɛ win sesugiru. Domi seri
yi u sɔɔwa mi, yi sɔ̃ɔsimɔ ma u tii Gusunɔ
wɛ̃ɛwa.
8 Win tii wɛ̃ɛbun saa ye sɔɔ, u ko n wãawa
Yinni Gusunɔn sɔmburun sɔ̃.
9 Wi ka goo bà n wãa sannu ma yɛ̃ro u
gu suaru sɔɔ, ma u disi duura, u koo win
seri kɔniwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse dɔma te u tii
dɛɛrasiamɔ.
10 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, u koo ka yãku
kowo kparukonu yiru naawa, ǹ kun mɛ,
totobɛrɛnu yiru, sãa yerun kɔnnɔwɔ,
11 kpa yãku kowo u gen teu go, u ka durɔ
win torarun suuru bikia kpa u ka yiruse
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Yen biru kpa u
nùn dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen tɔ̃ɔ te, u
dɛɛrawa mi.
12 Kpa u maa wure u tii Yinni Gusunɔ wɛ̃.
Saa yera u koo yãa kinɛru wɔ̃ɔ tiagiru go u ka
win toraru sɔmɛ. Adama tɔ̃ɔ gbiikii ni u raa
tii wɛ̃ mi, nu kam kuawa mi.
13 Be ba tii Gusunɔ wɛ̃n wooda wee. Goo
ù n tii wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃, ma u
yen tɔ̃ru yibia te u bura ba koo ka nùn dawa
Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ.
14 Miya u koo ka win kɛ̃ru na Yinni
Gusunɔn mi. Niya yãa kinɛru wɔ̃ɔ tiagiru te
taǹ alebu mɔ, u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru

ko, ka maa yãa niru wɔɔ tiagiru te taṅ alebu mɔ u ka tɔrarun yãkuru ko. Kpa u maa ka yãa kinɛru na te taṅ alebu mɔ u ka siarabun yãkuru ko.
15 U koo maa ka pɛ̃ɛ na bireru sɔɔ ye baṅ seeyatia doke, yen gɛɛ yi n kpã yèn som ba ka gum burina, yen gɛɛ yi kun maa kpã yi ba koo gum tɛɛni.
16 Yen biru kpa yãku kowo u ka kɛ̃ɛ ni na Yinni Gusunɔn mi, kpa u tɔrarun yãkunu ko ka sere yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu.
17 Kpa u maa siarabun yãkunu ko ka yãa kinɛ te, ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bire te sɔɔ, ye baṅ seeyatia doke, ka som mɛ, ka tam mɛ.
18 Saa ye sɔɔ, wi u tii wɛ̃ mi, u koo win seri yi kɔniwa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ, kpa u yi kpɛ̃ɛ mi ba siarabun yãkurun dɔ̃ɔ sɔ̃rua.
19 Yen biru yãku kowo u koo yãa kinɛ ten nɔmu sua te ba sawa mi, kpa u pɛ̃ɛ ka kira teeru sua birerun di, kpa u ye kpuro sɔndi durɔ win nɔmuɔ wi ba kɔna mi.
20 Yen biru yãku kowo u koo ye Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔsi, ka sere yaa yen guro guroru ka yen taa teeru sannu, kpa yu ko wi yãku kowogia. Woro nini kpuron biruwa wi u tii Yinni Gusunɔ wɛ̃ mi, u koo den kpĩ u tam nɔ.
21 Yera ya sãa be ba tii wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃n wooda. Yãku niya ba koo maa ko. Bà n maa dam mɔ bu ka Yinni Gusunɔ kɛ̃nu ganu wɛ̃ nini baasi, ba koo kpĩ bu ko. Adama baa ṅ n mɛren na, ba koo nùn wɛ̃wa ye ba nɔɔ mwɛɛru kua nge mɛ yen wooda ya gerua.

Nge mɛ ba ko n da domaru ko

22 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
23 a Aroni ka win bii tɔn durɔbu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee nge mɛ ba ko n da gere bà n Isireliba domaru kuammɛ.
24 Ba ko n da nɛɛwa,
Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kua,
kpa u bɛɛ kɔ̃su.
25 Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri
kpa u bɛɛ durom kua.
26 Gusunɔ u bɛɛ mɛɛrima,
kpa u bɛɛ bɔri yɛndu wɛ̃.
27 Yãku kowo ù n nɛn yĩsiru sokusina mɛ, sanam mɛ u Isireliba domaru kuammɛ, saa yera kon doma te mwa.

Kɛkɛ yi Isireliban

guro guroba wɛ̃ sãa yerun sɔ̃

7

1 Sanam mɛ Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira u kpa, u tu gum yɛ̃ka, te ka ten dendi yãnu kpuro, ta n ka sãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ka yãku yee te ka ten dendi yãnu ye kpurowa u gum yɛ̃ka u wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃.
2 Yera Isireliban bwese kɛra baayeren guro guro be ba raa tɔmbu gara mi, ba susima.
3 Ben baawure u ka win kɛ̃ru na. Kɛ̃ɛ niya nɛɛ wɔkura yiru ka kɛkɛ nɔɔba tia ye nɛɛ gawe. Ba kɛkɛ yi wukiritii kua. Wirugibu yiruwa ba mɛnna ba kɛkɛ tia kasu ba wɛ̃. Ma ben baawure u naa tia wɛ̃. Ma ba ka ye na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
4 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 a ye kpuro mɔɔ nɛn kuu ten sɔmburun sɔ̃, kpa a ye Lefiba bɔnu kua nge mɛ ben baawuren sɔmbura sãa yu ka nùn somi.
6 Ma Mɔwisi u kɛkɛ be ka nɛɛ yi mwa ma u yi Lefiba wɛ̃.
7 U Gɛɛsɔnin bwese kɛra kɛkɛ yiru wɛ̃ ka nɛɛ nnɛ ben sɔmburun sɔ̃.
8 U Mɛrarin bwese kɛra kɛkɛ nnɛ wɛ̃ ka nɛɛ nɔɔba ita, ben sɔmburun sɔ̃. N deema Itamaa yãku kowo Aronin biiwa u bu kpare.
9 Uṅ Kehatiba yen gaa wɛ̃. Domi sãa yerun dendi yãnun tiiwa be, ba ra sue ben senɔ.

Kɛ̃ɛ ni ba kua sanam mɛ

ba yãku yeru wukiamɔ

10 Dɔma te ba yãku yee te gum yɛ̃ka ta n ka sãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃, Isireliban bwese kɛrin wirugibu ba ka ben kɛ̃nu na yãku yee ten wuswaaɔ.
11 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de Isireliban guro guro be, bu na tia tia, ben baawure u n win kɛ̃ru mɔ u ka tu sɔ̃ɔsi yãku yee ten sɔ̃, ben baawure u n win tɔ̃ru mɔ.
12-83 Wee nge mɛ ba ka kɛ̃ɛ ni naasina.
Tɔ̃ɔ gbiikiru Nasoni, Aminadabun bii, Yudan bweseru sɔɔ, wiya u ka wigiru na.
Tɔ̃ru yiruse Nɛtanɛɛli, Suarin bii, Isakarin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru itase Eliabu, Helonin bii, Sabulonin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nnɛse Elisuri, Sedeurin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nɔɔbuse Selumiɛli, Surisadain bii, Simɛɔn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nɔɔba tiase Eliasafu, Dewɛlin bii, Gadin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nɔɔba yiruse Elisama, Amihudun bii, Efaraimun bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nɔɔba itase Gamuliɛli, Pedasurin bii, Manasen bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru nɔɔba nnɛse Abidani, Gideonin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru wɔkuruse Akiesɛɛ, Amisadain bii, Danun bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru wɔkura tiase Pagiɛli, Okiranin bii, Asɛɛn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tɔ̃ru wɔkura yiruse Ahira, Enanin bii, Nɛfitalin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Wee ye ben baawure u ka na.
Yera gbɛ̃ɛru te ba kua ka sii geesu, tèn bunum mu sãa kilo tia ka garamu gooba wunɔbu (300), ka maa gbɛ̃ɛru garu te ba ko n da ka

yɛm yɛ̃ke. Ba maa te kuawa ka sii geesu. Ten bunum mu sãawa garamu nata ka wunəbu (700). Ba ni kpuron bunum yĩirawa ka sãa yerun yĩirutia. Ma ba gbɛ̃ɛnu yiru ye səə, som doke mɛ ba burina ka gum bu ka yãkuru ko. Ben baawure u ka nəra wuragia na ye ba turare yibie. Nəra yen bunum mu sãa garamu wunəbu (100).
Ba maa ka kɛtɛ kinɛru ka yãa kinɛru ka yãa kpɛndu wõə tiagiru na. Ye ita kpurowa ba koo ka yãku dõə mwaararugiru ko,
kpa bu ka boo kinɛru na te ba koo ka tora run yãkuru ko,
ka maa naa kinɛnu yiru ka yãa kinɛnu nəəbu ka boo kinɛnu nəəbu ka yãa kpɛmminu nəəbu wõə tiaginu ni ba koo ka siarabun yãkunu ko.

84 Kɛ̃ɛ ni ba kua dəma te, yãku yee ten sõ, ni kpuron geera kuawa gbɛ̃ɛnu wəkura yiru ni ba kua ka sii geesu ka sere maa sii geesun gbɛ̃ɛnu ganu wəkura yiru ni ba ko n da ka yɛm yɛ̃ke, ka maa nəri wuragii wəkura yiru.

85 Gbɛ̃ɛ nin baateren bunum mu sãawa kilo tia ka garamu gooba wunəbu (300). Ni ba ra ka maa yɛm yɛ̃ke mi, nin teerun bunum maa sãawa garamu nata ka wunəbu (700). Gbɛ̃ɛ ni kpuron bunum mu kuawa kilo yɛnda nnɛ, nge mɛ ba ra yĩire sãa yerə.

86 Nəri wuragii yi, yin baayeren bunum mu sãawa garamu wunəbu (100). Ma nəri wəkura yiru ye kpuron bunum mu kua kilo tia ka garamu goobu (200). Ba yin baayere turare yibie ye ba koo dõə doke.

87 Yen biru ba yaa sabenu wɛ̃. Niya naa kinɛnu wəkura yiru ka yãa kinɛnu wəkura yiru ka yãa kpɛmminu wõə tiaginu wəkura yiru ni ba koo ka yãku dõə mwaararuginu ko ka maa som mɛ ba ra ka yãku te ko, ka maa boo kinɛnu wəkura yiru ni ba koo ka toranun yãkuru ko,

88 ka kɛtɛ kinɛnu yɛnda nnɛ, ka yãa kinɛnu wata ka boo kinɛnu wata ka yãa kpɛmminu wõə tiaginu wata. Ni kpurowa ba koo ka siarabun yãkunu ko. Kɛ̃ɛ niniwa ba kua sanam mɛ ba yãku yee te gum yɛ̃ka ta n ka sãa nɛnɛm Gusunən sõ.

89 Sanam mɛ Məwisi u dua Yinni Gusunən kuu ten mi, u Yinni Gusunən nəə nəəmə. Nəə ge, ga weewa wəllun kõsobun weenasibu yiru yen baa səən di, ye ya wãa woodan kpakoro ten wukiritian wəllə. Min diya Gusunə u ka nùn gari mɔ̀.

Nge mɛ ba koo fitilanu yiisina

8

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ, a Aroni sõəwə a nɛɛ,

2 ù n fitilanu nəəba yiru ye doke dabu ge səə, u de nu n yam bururasie wuswaaə.

3 Ma Aroni u kua mɛ. U nu doke doke dabu gen wuswaaə nge mɛ Yinni Gusunə u nùn sõəwa.

4 Ba dabu ge kuawa ka wura bəri tia saa gen wəllun di sere n ka da temə, ka sere bura ni ba gu kua. Məwisi u dera ba gu kuawa nge mɛ Yinni Gusunə u nùn sõəsi.

Ba Lefiba wuna nɛnɛm

Yinni Gusunən səmburun sõ

5 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,

6 a Lefiba wunə Isireliban suunu səən di kpa a bu dɛɛrasia.

7 Wee nge mɛ kaa ko a ka bu dɛɛrasia. Kaa bu nim yɛ̃kawa mɛ mu koo ben toranu wukiri. Kpa a de bu ben wasin sansu kəni. Kpa bu ben yãnu tea kpa bu tii dɛɛrasia.

8 Yen biru ba koo kɛtɛ kinɛ kpɛmbu sua ka som mɛ ba ka gum burina ka kɛtɛ kinɛ kpɛmbu gagu bu ka torarun yãkuru ko.

9 Kpa a Isireliba kpuro mɛnna kuu ten kənnəwə, kpa a de Lefiba bu susima

10 nɛ, Yinni Gusunən wuswaaə, kpa Isireliba bu ben nəma səndi Lefi ben wiru wəllə.

11 Kpa Aroni u Lefi be sõəsi beri berika nɛ, Yinni Gusunən wuswaaə nge yãkuru te Isireliba ba ka na. Saa ye səə, ba bu wunawa mi nɛnɛm nɛn səmburun sõ.

12 Lefiba ba koo maa ben nəma səndi kɛtɛ kinɛ nin wiru wəllə. Yen biru kpa Aroni u teeru go ben torarun suurun sõ kpa u ka teeru yãku dõə mwaararugiru ko u sere bu dɛɛrasiabun woronu koosi.

13 Kaa de Lefiba kpuro bu se bu yõra Aroni ka win bibun wuswaaə, kpa a bu sõəsi beri berika nge yãkuru nɛ, Yinni Gusunən wuswaaə.

14 Kaa Lefiba wunawa nɛnɛm Isireliban suunu səən di, kpa ba n wãa nɛn səmburun sõ.

15 Yeniban biru ba koo səmburu ko nɛn sãa yerə. Kaa bu dɛɛrasiawa kpa a bu sõəsi beri berika nge yãkuru.

16 Domi ba man bu wɛ̃wa mam mam ba kua Isireliban bii gbiikobu kpuron kəsire.

17 Ben bii gbiikobu kpuro ba sãawa nɛgibu saa təmbun bii gbiikobun di n ka da yaa sabenun binə. Na bu wunawa nɛnɛm ba kua nɛgibu, saa mìn di na bii gbiikobu go Egibitiə.

18 Na Lefiba mwa Isireliban bii gbiikobun ayerə.

19 Na bu wunawa na Aroni ka win bibu wɛ̃, bu ka səmburu ko Isireliban sõ sãa yerə, kpa ba n sãa nge yãkuru te Isireliba ba wɛ̃ ben toranun sõ. Saa ye səə, Isireli be, baǹ susimə nɛn kuu ten bəkuə n sere bu go.

20 Məwisi ka Aroni ka Isireliba kpuro ba kua mam mam ye Yinni Gusunə u gerua Lefiban sõ.

21 Lefiba ba tii dɛɛrasia ba ben yãnu tea, ma Aroni u bu sõəsi beri berika nge yãkuru. Ma

u bu torarun suuru ka dɛɛrasiabun woronu koosi.
22 Yen biruwa Lefi be, ba na Yinni Gusunɔn kuu ten mi, ba ben sɔmburu torua Aroni ka win bibun nɔni biru, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u ko ben sõ.
23 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
24 Lefi be ba wõɔ yɛnda nɔɔbu mɔ ka be ba kere mɛ, beya ba koo sɔmburu ko nɛn kuu te sɔɔ.
25 Be ba wõɔ weeraakuru tura, ba koo yariwa ben sɔmburun di mam mam. Baǹ maa man sɔmburu kuammɛ.
26 Ba ko n da ben Lefisibu somi bà n sɔmburu mɔ̀. Adama ben tii baǹ ko n maa sɔmburu mɔ mi. Nge mɛya kaa Lefiba kua ben sɔmburun swaa sɔɔ.

Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru

9

1 Ye Isireliba ba yarima Egibitin di yen wõɔ yirusen suru gbiikoo sɔɔ, yera Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua Sinain gbaburɔ.
2 U nɛɛ, Isireliba ba ko n da Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru diwa saa ye na yi sɔɔ.
3 Yera suru winin sõɔ wɔkura nnɛsen yoka, sanam mɛ sõɔ dua. Ba koo tu diwa nge mɛ ten wooda ya gerua.
4 Ma Mɔwisi u Isireliba sõɔwa nge mɛ ba koo ka Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di.
5 Ma ba tõɔ te di suru gbiikoon sõɔ wɔkura nnɛse yen yoka sanam mɛ sõɔ dua, Sinain gbaburu mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa bu ko.
6 Yen dɔma te, tɔmbu gaba wãa be ba disi mɔ gorun sõ. Baǹ kpĩa ba tõɔ baka te di. Ma ba da ba Mɔwisi ka Aroni deema.
7 Ba bu sõɔwa ba nɛɛ, wee sa disi mɔ gorun sõ. Yen sõ, kaa sun yinari su ka bɛsɛn yãkuru na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ tõɔ te sɔɔ, nge Isireli be ba tie?
8 Ma Mɔwisi u nɛɛ, i yõro n bikia ye Yinni Gusunɔ u koo man sõ bɛɛn sõ.
9 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ,
10 ben goo ǹ kun mɛ ben bibun bweseru sɔɔ, goo ù n disi mɔ gorun sõ, ǹ kun mɛ u wuu da, ka mɛ, u koo Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru diwa nɛn sõ.
11 Adama ba koo tu diwa suru yirusen sõɔ wɔkura nnɛsen yoka sanam mɛ sõɔ dua. Kpa bu ten yaa tem ka pɛ̃ɛ ye baǹ seeyatia doke ka maa kpee wuru si su sosu.
12 Bu ku yen gaa deri sere sisiru bururu. Baǹ maa yen kukunu kɔramɔ. Bu de bu yen wooda mɛm nɔɔwa mam mam.
13 Goo ù n dɛɛre ma uǹ wuu de, ma u ka sere yina u Gɔɔ sararibun tõɔ baka te di, ba koo yɛ̃ro yarawa Isireliban sansanin di, yèn sõ u yina u ka win yãkuru na ten saa sɔɔ. Yɛ̃ro u koo win tora ten are mwawa.
14 Sɔɔ goo ù n wãa bɛɛn suunu sɔɔ, u tõɔ baka te dimɔ, u koo tu diwa nge mɛ na ten wooda yi. Bɛɛ ka sɔbu, wooda tia yera na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Guru wii wuroru ta Yinni

Gusunɔn kuu te wukiri

15 Dɔma te Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira u kpa, guru wii wurora ta tu wukiri saa yoka yen di n ka girari bururɔ. Ma ta yam bururasie nge dõɔ kuu ten wɔllɔ.
16 Nge mɛya ta tu wukiri saa dɔma ten di. Wõkuru kpa ta n yam buriri.
17 Guru wii wuro te, tà n seewa Yinni Gusunɔn kuu ten wɔllun di, Isireliba ba ra kuu te wukewa bu doona. Kpa bu maa yõra mi guru wii wuro te, ta yõra.
18 Nge mɛya ba ra ka Yinni Gusunɔn gere tubu ù n kĩ bu kuu te gira, ǹ kun mɛ, ù n kĩ bu tu wuka. Guru wii wuro te, tà n wãa kuu ten wɔllɔ, ba ku ra doonɛ min di.
19 Tà n yõra kuu ten wɔllɔ n ka tɛ, Isireliba ba ra Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛwa, ba ku ra doonɛ min di.
20 Tà n yõra saa fiiko, miya ba ra ben sansani gire saa fiiko. Yen biru kpa bu se bu doona Yinni Gusunɔ ù n nɛɛ, bu se bu doona.
21 Gasɔ guru wii wuro te, ta ra yõre yam tem, saa yokan di sere ka bururɔ, ǹ kun mɛ sõɔ teeru ka wõku teeru. Adama tà n seewa, Isireliba ba ra sewa bu swaa wɔri.
22 Adama tà n yõra kuu ten wɔllɔ sõɔ yiru ǹ kun mɛ suru tia ǹ kun mɛ wõɔ tia Isireliba ba ku ra kuu te wuke, ma n kun mɔ ba guru wii wuro te wa ta seewa.
23 Ba ku ra se, ba ku ra maa sinɛ, ma n kun mɔ Yinni Gusunɔ u bu wooda wɛ̃. Ba ra win wooda swĩiwa nge mɛ u Mɔwisi sõɔwa u ko.

Kɔbi yiru

yi ba kua ka sii geesu

10

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a de bu kɔbi yiru seku ka sii geesu yi ba ko n da so bu ka tɔmbu mɛnna kpa bu bu sõ bu seewo bu doona sansanin di.
3 Bà n kɔbi yiru ye so sannu, tɔmbu kpurowa ba koo mɛnna wunɛn mi, Yinni Gusunɔn kuu ten wuswaaɔ.
4 Adama bà n yin tia so, Isireliban wirugibu ka ben yɛnu yɛ̃roba ba koo mɛnna wunɛn mi.
5 Bà n kɔba so ba kuuki koosi, be ba ben sansani gire Yinni Gusunɔn kuu ten sõɔ yari yeru gia, bera ba koo gbi bu doona.
6 Bà n maa wure ba so ba kuuki koosi, be ba ben sansani gire sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia kpa be, bu maa doona.
7 Adama bà n kĩ bu tɔmbu kpuro mɛnna, ba koo kɔba sowa ba kun kuuki kue.

8 Aroni ka win bibu, be, be ba sãa yãku
kowobu, be tɔnawa ba ko n da kɔbi yi so.
Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka ben bibun
bweserɔ.
9 I n dua bɛɛn tem sɔɔ, i tabu mɔ̀ ka bɛɛn
yibɛrɛba i ko i kɔbi yi sowa i n kuuki koosimɔ
kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n ka bɛɛ yaaya n bɛɛ
wɔra yibɛrɛ ben nɔman di.
10 I n yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀, ǹ kun
mɛ siarabun yãkunu tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ, ǹ kun mɛ
tɔ̃ɔ ni i ra di surun tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ, ǹ kun mɛ
nuku dobun saa gaa sɔɔ, i ko i n da kɔbi sowa.
Nge mɛya kon ka bɛɛ yaaya. Nɛna Gusunɔ
bɛɛn Yinni.

ISIRELIBAN SANUM SAA SINAIN DI N KA DA MƆABUN TEM NƆƆ BURA YERƆ

Isireliba ba swaa wɔri

11 Ye Isireliba ba yarima saa Egibitin
di, yen wɔ̃ɔ yirusen suru yirusen sɔ̃ɔ
yɛnduse sɔɔra, guru wii wurora seewa Yinni
Gusunɔn kuu ten wɔllun di.
12 Ma Isireliba ba seewa Sinain gbaburun
di ba swaa wɔri nge mɛ ba wooda yi bu ka
swĩina. Ma guru wii wuro te, ta da ta yɔ̃ra
Paraniɔ.
13 Dɔma te, ben see gbiikiba ba seewa mi,
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa bu
da.
14-16 Yudaban tabu kowo wuura ta gbia
ta swaa wɔri ba ben gidi bɔra nɛni. Be
ba maa wãa wuu te sɔɔ, beya Isakariba ka
Sabuloniba. Nasoni, Aminadabun biiwa
u sãa Yudaban tabu sunɔ. Isakariban
tabu sunɔwa maa Nɛtanɛɛli, Suarin bii.
Sabuloniban tabu sunɔwa maa Eliabu,
Helonin bii.
17 Ba Yinni Gusunɔn kuu te kurua. Ma
Gɛɛsɔniba ka Mɛrariba be ba sãa Lefin bwe-
seru ba ten yãnu sua ba ka swaa wɔri ba
Yudaban tabu wuu te swĩi.
18-20 Yen biruwa Rubɛnin bwese kɛra ka
yen tabu kowo wuuru, ba Lefi be swĩi. Be
ba maa wãa tabu wuu te sɔɔ, bera Simɛɔba ka
Gadiba. Rubɛniban tabu sunɔn yĩsira Elisuri,
Sedeurin bii. Simɛɔban tabu sunɔn yĩsira Se-
lumiɛli, Surisadain bii. Gadiban tabu sunɔn
yĩsira maa Eliasafu, Dewɛlin bii.
21 Yen biru Kehatibara ba swĩi be, be ba
sãarun dendi yãnu sɔɔwa. Lefi be ba gbia ba
koo kuu te girawa Kehatiba bu sere tunuma.
22-24 Kehatiban biru, Efaraimun bwese
kɛra ya swĩi ka yen tabu kowo wuunu
ba ben gidi bɔra gbiisie. Beya Manaseba
ka Bɛnyamɛɛba. Efaraimuban tabu sunɔn
yĩsira Elisama, Amihudun bii. Manaseban
tabu sunɔn yĩsira Gamuliɛli, Pedasurin bii.
Bɛnyamɛɛban tabu sunɔn yĩsira Abidani,
Gideonin bii.
25-27 Yen biruwa Danun bwese kɛra ka
yen tabu kowo wuunu ba bu swĩi ba ben
gidi bɔra nɛni. Beya Asɛɛba ka Nɛfitaliba.
Beya ba kua tɔn be kpuro kpuron biru
kɔre. Danuban tabu sunɔn yĩsira Akiesɛɛ,
Amisadain bii. Asɛɛban tabu sunɔn yĩsira
Pagiɛli, Okiranin bii. Nɛfitaliban tabu sunɔn
yĩsira Ahira, Enanin bii.
28 Nge mɛya Isireliba ba swĩinɛ ba ka swaa
wɔri be ka ben tabu kowobu.

Mɔwisi u goo kasu

u ka bu swaa sɔ̃ɔsi

29 Mɔwisi u Hobabu win kurɔn sesu,
Rewɛli Madianin bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa dɔɔwa
tem mi Yinni Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua
u sun wɛ̃. A na a ka sun da, kpa su ka nun
durom mɛ bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛsɛ
Isireliba nɔɔ mwɛɛru kua.
30 Hobabu u nùn wisa u nɛɛ, naǹ ka bɛɛ dɔɔ.
Kon dawa nɛn temɔ sere nɛn yɛnuɔ.
31 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, a suuru
koowo a ku sun deri. Domi a gbabu te yɛ̃ mi
sa wãa mi. A de a sun gbiiya.
32 À n sun swĩi sa ko ka nun durom mɛ
bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u koo sun kua.
33 Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn guu te
deri ba sĩa sɔ̃ɔ ita. Ma ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu gbia bu ka yam kasu mi
ba koo wɛ̃ra.
34 Guru wii wuro te, ta ra n wãawa ben
wɔllɔ sɔ̃ɔ sɔɔ bà n swaa wɔri.
35 Woodan kpakoro te, tà n seewa Mɔwisi u
ra nɛɛwa, Yinni, a seewo a yɔ̃ra, kpa a wunɛn
yibɛrɛba yarinasia. Kpa be ba maa nun tusa
bu duki wunɛn wuswaan di.
36 Bà n maa woodan kpakoro te yi, u ra
nɛɛwa, Yinni Gusunɔ, a wurama a n wãa
Isireli dabi dabi ten suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u dera dɔ̃ɔ u na

11

1 Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba ka Yinni Gusunɔ
wɔki. Ye u nu nua, yaǹ nùn dore. Ma u ka
bu mɔru kua, u dera dɔ̃ɔ u na u ben sansanin
bee tia mwa.
2 Yera Isireli be, ba Mɔwisi wuri koosi. Ma
u Yinni Gusunɔ kana. Ma dɔ̃ɔ wi, u yɔ̃ra.
3 Ma ba yam mi yĩsiru kã Tabera, yèn sɔ̃ dɔ̃ɔ
u yabura ben suunu sɔɔ.

Isireliba

ba yaa kanamɔ bu tem

4 Sɔ̃ɔ teeru tɔn tukobu be ba Isireliba
swĩima ben gbɛnubu seewa, ka sere maa
Isireliban tii ba wɔkinu torua ba mɔ̀, wara u
koo sun yaa wɛ̃ su tem.
5 Domi sa yaaye swɛ̃ɛ yi sa ra raa wa su
tem faara ka gbɛsɛnu ka wĩaru ka ayo ka
alumasanu ka alumasanu ganu.
6 Wee tɛ̃ sa gberamɔ saǹ maa gãanu waamɔ
sa dimɔ ma n kun mɔ manna.
7 Manna ye, dĩa bim kpika ya ka weenɛ.

8-9 Wɔ̃kuru Gusunɔ u ra dewa yu sara ma ka kakoru kpa sisiru bururu tɔmbu bu yarima bu gura. Ba ra ye namwa, ɲ̀ kun mɛ bu suni soru sɔɔ. Kpa bu ye swɛ̃ wekerɔ. Ba ra maa ka ye kiraru ko. Manna ye, ya ra n numɔwa nge kira te ba sɔnwa.

10 Mɔwisi u nua ma Isireliba ba wɔki yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra ka bwese kɛra. Ma Yinni Gusunɔn mɔru seewa gem gem.

11 Yera Mɔwisin nukura sankira, u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na aɲ̀ ka man nɔnu geu mɛɛra. Mban sɔ̃na a ka man nuki sankumɔ mɛ, ye a ka man tɔn be nɔmu bɛria.

12 Nɛna na tɔn ben gura sua? Nɛna na bu mara? Mban sɔ̃na a man sɔ̃ɔmɔ n bu bɔkio nge mɛ bii mɛro u ra win bii bɔki, kpa n ka bu da sere mi a ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua.

13 Mana kon yaa wa n tɔn beni kpuro wɛ̃. Domi wee ba man wuri koosimɔ, ba mɔ̀, n bu yaa wɛ̃ɛyɔ bu tem.

14 Nɛ turo naɲ̀ kpɛ̃ n bu sɔbe. Domi sɔmu ni, nu bunu.

15 Na nun kanamɔ, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, ye kaa ka man deri mɛsum, a man goowo. A ku de na n wãa nɔni swãaru sɔɔ.

16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man Isireliban guro gurobu wata ka wɔku te ta sãa wirugibu mɛnnama. A de bu na nɛn kuu ten mi ka wunɛ sannu.

17 Miya nɛn tii kon na n gari ko. Kon Hunde wi u wãa wunɛ sɔɔn dam sukum wuna n bu wɛ̃ kpa bu wa bu nun somi a ka tɔn be kpara. Kpa ba kun sãa wunɛ turon sɔmunu.

18 Kaa Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, bu tii dɛɛrasio sian sɔ̃. Ba koo yaa tem domi na ben wɔkinu nua ni ba man koosimɔ. Ba mɔ̀, wara u koo bu yaa wɛ̃ bu tem, domi sanam mɛ ba wãa Egibitiɔ ba ye kpuro mɔ. Adama tɛ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu yaa wɛ̃.

19 N ɲ̀ sɔ̃ɔ teeru tɔna ba koo ye tem, ɲ̀ kun mɛ, sɔ̃ɔ yiru, ɲ̀ kun mɛ, sɔ̃ɔ nɔɔbu, ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ɔ wɔkuru, ɲ̀ kun mɛ, sɔ̃ɔ yɛndu.

20 Suru gira ba koo ye tem sere yu yari ben wɛ̃run di, yu bu tusi. Domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ yina, nɛ wi na wãa ben suunu sɔɔ. Ba man wɔkisi ba mɔ̀, mban sɔ̃na ba yara Egibitin di.

21 Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, tɔn durɔbu nɔrɔbun suba nataWa (600.000) Isireliba ba sãa, bèn suunu sɔɔ na wãa. Yera a nɛɛ, kaa bu yaa wɛ̃ bu tem sere suru gira mam mam?

22 Domi wee, baa sà n bɛsɛn yãanu ka kɛtɛba kpuro go, ɲ̀ kun mɛ su nim wɔ̃kun swɛ̃ɛ kpuro mwɛɛri, ye kpuro yaɲ̀ bu turi.

23 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ, a tamaa nɛ nɔm kpiribugiiwa? Tɛ̃ kaa wa ye na nun sɔ̃ɔwa yà kun koo koora.

Gusunɔ u win Hunde

Isireliban guro gurobu

wata ka wɔku te wɛ̃

24 Ma Mɔwisi u yara u da u Yinni Gusunɔn gari yi tɔn be sɔ̃ɔwa. U Isireliban guro gurobu wata ka wɔkuru mɛnna. Ma u dera ba sina ba ka kuu te sikerena.

25 Yinni Gusunɔ u sarama guru wii wuroru sɔɔ. Ma u ka Mɔwisi gari kua. Ma u Hunde ye u Mɔwisi wɛ̃n dam sukum sua u guro guro be wɛ̃. Ma guro guro be, ba sãaru wɔri nge Gusunɔn sɔmɔbu, adama n ɲ̀ ka tɛ.

26 Ben yiru gabu Ɛlidadi ka Mɛdadi ba sina ben sansaniɔ, baɲ̀ de Yinni Gusunɔn kuu ten mi. Adama ka mɛ, Hunde u bu yɔɔwa. Ma ba maa sãaru mɔ̀ sansani mi.

27 Yera aluwaasi goo u seewa u da u ye Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Ɛlidadi ka Mɛdadi ba sãaru mɔ̀ nge Gusunɔn sɔmɔbu bɛsɛn sansaniɔ.

28 Yera Yosue Nunin bii, wi u sãa Mɔwisin sɔm kowo saa win aluwaasi piiburun di, u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni, a bu yinario bu sãa te ko.

29 Mɔwisi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nisinu mɔ̀wa nɛn sɔ̃? Gusunɔ u de win Hunde yu du Isireliba kpuro sɔɔ, kpa bu ko win sɔmɔbu.

30 Yen biru Mɔwisi ka guro guro be, ba doona sansani yen min di.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

kusunu wɛ̃ bu tem

31 Yera Yinni Gusunɔ u woo seeya saa nim wɔ̃kun di. Ma woo ge, ga ka kusunu na nu tɛria sansani ye sɔɔ kpuro nge sɔ̃ɔ teerun sanum saka. Kusu ni, nu tem wukiriwa gɔm soonu yirun saka.

32 Tɔ̃ɔ te, ba kusunu guraWa sere ka wɔ̃kurɔ. Yen sisiru ba maa gura. Be ba gura fiiko, bera ba kilo nɔrɔm nɔrɔm suba dabinu gura. Ma ba kusu ni tɛria ba ka ben sansani sikerena.

33 Sanam mɛ ba kusu ni nɔɔ kpɛ̃ɛ, yera Yinni Gusunɔn mɔru seewa ma u Isireliba nɔni swãa bakaru kpɛ̃ɛ.

34 Ma ba yam mi yĩsiru kã kɔdɛn sikiru. Domi miya ba bu sika be ba binɛ kua too yaa ye sɔɔ.

35 Saa min diya Isireliba ba seewa ba da Haserɔtuɔ. Ma ba yɔ̃ra mi.

Yinni Gusunɔ u dera

bara disigira Mariamu wɔri

12

1 Mɔwisi u kurɔ goo sua wi u sãa Etiopigii. Yera Mariamu ka Aroni ba Mɔwisi wĩimɔ.

2 Ba nɛɛ, Mɔwisi tɔnan min diya Yinni Gusunɔ u ra ka Isireliba gari ko? Aawo! U ra maa ka bu gari ko saa bɛsɛn min di.

Yera Yinni Gusunɔ u gari yi nua.

3 N deema Mɔwisi u suuru mɔ too. Goo sari wi u nùn suuru kere handunia ye sɔɔ.

4 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni ka
Mariamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro i doo nɛn
kuu bekurugirɔ.
Ma ba da mi.
5 Ma Yinni Gusunɔn tii u sarama guru
wii wuro te sɔɔ, u na u yɔ̃ra win kuu ten
kɔnnɔwɔ. Ma u Aroni ka Mariamu soka. Ma
be yiru ye, ba na.
6 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nɛn gari swaa
dakio. Nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ,
kãsiru sɔɔra na ra bu tii sɔ̃ɔsi, kpa n ka bu gari
ko dosu sɔɔ.
7 Adama n ɲ mɛ na ra ka Mɔwisi nɛn sɔm
kowo gari ko. Domi u sãawa naanɛgii nɛn
tɔmbu sɔɔ.
8 Nɔɔ ka nɔɔwa na ra ka nùn gari ko, n ɲ
maa mɔ kãsiru sɔɔ na ra nùn tii sɔ̃ɔsi. U ra
man wawa sãa sãa nge mɛ na sãa. Ɲ n mɛn na,
mban sõna iɲ bɛrum kue i ka nɛn sɔm kowo
Mɔwisi wĩi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua. Yen
biru u doona.
10 Yera guru wii wuro te, ta doona. Ma
Gusunɔ u dera bara disigira Mariamu wɔri
u bau kpikisu yara nge wɛ̃su. Ma Aroni u
Mariamu mɛɛra u deema bara disigira ta nùn
mwa.
11 Yera Aroni u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
suuru kuo. A ku de su bɛsɛn torarun are wa
te sa kua nge gari bakasu.
12 A ku de Mariamu u n sãa nge bii wi ba
mara goru ma win wasin bee tia ya kɔ̃sa.
13 Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
u nɛɛ, a nùn bɛkio.
14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Mariamun
tundo ù n nùn yãatam sie wuswaaɔ baɲ koo
nùn kɛnusi gina sɔ̃ɔ nɔɔba yiru sekurun sõ? N
n mɛn na, bu nùn yaro sansanin di sɔ̃ɔ nɔɔba
yiru, yen biru kpa bu ka nùn wurama yɛnuɔ.
15 Ma ba Mariamu yara sɔ̃ɔ nɔɔba yiru
sansanin biruɔ. Adama Isireliba baɲ doonɛ
sere ye Mariamu u wurama.
16 Yeniban biru Isireliba ba seewa
Haserɔtun di ba da ba sina Paranin gbaburɔ.

Mɔwisi u tɔmbu gɔra bu Kananin tem saria mɛɛri

13

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a tɔmbu gɔsio bu ka Kananin tem saria
mɛɛrim da, mɛ na bɛɛ Isireliba wɛ̃ɛmɔ.
Bwese kɛra baayere sɔɔ, tɔn turowa kaa gɔsi u
da. Yɛ̃ro u ko n sãawa bwese kɛra yen wirugii
turo.
3 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gere wura. U
tɔn be gɔsa u bu gɔra saa Paranin gbaburun
di. Be u gɔsa mi, be kpuro ba sãawa Isire-
liban wirugibu.
4 Ben yĩsa wee.
Rubɛnin bweseru sɔɔ, Samua, Sakurin bii.
5 Simɛɔn bweseru sɔɔ, Safati, Horin bii.
6 Yudan bweseru sɔɔ, Kalɛbu, Yɛfunɛn bii.
7 Isakarin bweseru sɔɔ, Yiguali, Yosɛfun bii.
8 Efaraimun bweseru sɔɔ, Osee, Nunin bii.
9 Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, Paati, Rafun bii.
10 Sabulonin bweseru sɔɔ, Gadiɛli, Sodin bii.
11 Yosɛfun bweseru sɔɔ, be ba sãa Manasen
bwese kɛra, Gadi, Susin bii.
12 Danun bweseru sɔɔ, Amiɛli, Gemalin bii.
13 Asɛɛn bweseru sɔɔ, Seturi, Mikaɛlin bii.
14 Nɛfitalin bweseru sɔɔ, Nakabi, Fofusin bii.
15 Gadin bweseru sɔɔ, Gewɛli, Makin bii.
16 Tɔn be ba sia mi, beya Mɔwisi u gɔsa u
gɔra bu ka tem mɛn saria mɛɛrim da. Ma u
Osee Nunin bii yĩsiru kã, Yosue.
17 Mɔwisi u sere bu gɔri u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i doo Kananin temɔ saa mɛn sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di kpa i ka da guunun bera gia.
18 Kpa i tem mɛn saria mɛɛri kpa i wa mɛn
tɔmbu bà n dam mɔ, bà kun maa dam mɔ, bà
n dabi, bà kun maa dabi.
19 I ko i maa mɛɛri tem mɛ, mù n gea sãa,
mù kun maa gea sãa. Kpa i mɛɛri mɛn wusu
sù n gbãranu mɔ, sù kun maa mɔ.
20 Kpa i maa mɛɛri mù n koo dĩanu ko, mù
kun maa mɔ̀, mù n dãnu mɔ, mù kun maa mɔ.
I wɔrugɔru koowo. Kpa i ka mɛn dãa marum
wɔma.
N deema saa ye sɔɔra resɛm gbiikaa ya ra
ye.
21 Yen biruwa tɔn be, ba seewa ba tem mɛn
saria mɛɛrim da saa gbaburu te ba mɔ̀ Sinin
di n ka da Rehɔbuɔ, Hamatin swaaɔ.
22 Ba dua tem mɛ sɔɔ saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di ma ba ka da sere Heboroniɔ mi
Ahimani ka Sesai ka Talimai, Anakin bibun
bwesera wãa. Heboroni ye, ya Egibitin wuu
ge ba mɔ̀ Soani tɔkɔru kere ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
23 Ma ba tunuma wɔwa ye ba mɔ̀ Ɛsikoliɔ.
Miya ba resɛm kãasa bura ka sere yen
swaaru. Ma ba ye sɔɔwa be yiru ba sãarusie
ka dɛka. Ba maa dãa marum gam sua mɛ ba
mɔ̀ gerenadi ka figi.
24 Ba wɔwa ye yĩsiru kã Ɛsikoli, yèn sõ miya
Isireliba ba resɛm swaaru bura.

Mɔwisin gɔrobu ba gɔra tusia

25 Sɔ̃ɔ weerun biru gɔro be, ba wurama.
26 Ye ba tunuma, ba wura Kadɛsiɔ, Paranin
gbaburɔ, mi Mɔwisi ka Aroni ka Isireliba
kpuro ba wãa. Ma ba geruа ye ba wa kpuro.
27 Ba nɛɛ, too, sa da tem mi a sun gɔra mi.
Ka gem tem mɛ, mu tim ka bom kokumɔwa.
Mɛn dãa marum gam wee sa ka na.
28 Adama tɔn be ba wãa mi, ba dam mɔ.
Ben wusu su kpã su maa gbãranu mɔ. Sa
maa Anakin bibun bweseru wa mi, be ba ra
n gunu.
29 Ma Amalɛkiba ba wãa mɛn sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Ma Hɛtiba ka Yebusiba ka
Amɔreba ba wãa guunun bera gia. Kananiba
ba maa wãa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn
bɔkuɔ, ka sere Yuudɛnin daarun goorɔ.

30 Yera tɔmba Mɔwisi wɔkisim seewa. Ma
Kalɛbu u bu marisia u nɛɛ, su da su tem mɛ
mwa mu ko bɛsɛgim. Sa ko nasara wa.
31 Adama tɔn be ba ka nùn tem mɛ mɛɛrim
da mi, ba nùn siki ba nɛɛ, saɲ kpɛ̃ su ka tem
mɛn tɔmbu sanna. Domi ba sun dam kere.
32 Ma ba seewa ba tem mɛ nanum sosi
Isireliban wuswaaɔ. Ba nɛɛ, tem mi sa bɔsu
mi, mu ra tɔmbu gowa be ba kĩ bu sina mi.
Be sa wa mi kpuro ba gunuwa.
33 Sa mam Anakin bibun bweseru wa mi,
be ba sãa doogo bweseru. Ben wuswaaɔ sa
sãawa nge twee. Mɛya ben tii ba koo sun
garisi.

Isireliba ba yina

bu du Kananin temɔ

14

1 Ye Isireliba ba gari yi nua ba kpa, yera ba
nɔɔgiru sua ba swĩ wɔ̃ku giriru.
2 Ma ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wɔri ba
nɛɛ, mban sɔ̃na saɲ daa yande gu Egibitiɔ, ɲ
kun mɛ gbaburu mini.
3 Mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u ka sun na tem
mini bu sun go ka takobi kpa bɛsɛn kurɔbu
ka bɛsɛn bibu bu ko yibɛrɛbagibu. N buram
bo su wura Egibitiɔ.
4 Ma ba wesiana ba nɛɛ, su bɛsɛn tii kparo
kua, kpa su wura Egibitiɔ.
5 Ye Mɔwisi ka Aroni ba nua mɛ, yera
ba kibari ba wuswaa tem girari Isireliba
kpuron wuswaaɔ.
6 Yera be sɔɔ, be ba tem mɛn saria mɛɛrim
da mi, Yosue, Nunin bii ka Kalɛbu, Yɛfunɛn
bii ba ben tiin yãnu gɛ̃ɛ̃ka nuku sankiranun
sɔ̃.
7 Ba gerua ba nɛɛ, tem mɛ sa mɛɛrim da mi,
mu wã̃ gem gem.
8 Tim ka boma mu kokumɔ mi. Gusunɔ ù
n ka sun nɔnu geu mɛɛra, u koo ka sun da mi,
kpa u sun mu wɛ̃.
9 Yen sɔ̃, i ku nùn seesi, kpa i ku tɔn ben
bɛrum ko. Domi ba koo kowa nge bɛsɛn
dĩanu. Ben bũnu kun bu kɔ̃sumɔ. Adama
Yinni Gusunɔ u ko n ka sun wãa. I ku ben
bɛrum ko.
10 Saa ye Isireliba ba gerunamɔ bu Kalɛbu
ka Yosue kpenu kasuku, saa yera Yinni
Gusunɔn yiiko ya sɔ̃ɔsira win kuu ten wɔllɔ
Isireliba kpuron wuswaaɔ.

Mɔwisi u Isireliba

suuru kanammɛ Gusunɔn mi

11 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sere saa yerà Isireliba ba ko n man gɛma.
Sere saa yerà ba koo den man naanɛ ko, baa
mɛ na maamaaki dabinu kua ben suunu sɔɔ.
12 Kon bu baranu kpɛ̃ɛwa, kpa n bu go.
Adama wunɛ kon de wunɛn bweseru tu kpɛ̃a
tu dam ko n kere Isireli be ba tie.
13 Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, wuna a Isireliba yarama Egibitin di ka
wunɛn dam. Egibitigibu bà n nua ye a Isire-
liba kua,
14 ba koo ye Kananiba sɔ̃. N deema ben tii
ba nua ma wuna a Isireliba kpare, a ra tii bu
sɔ̃ɔsi nɔni ka nɔni. Ba maa nua ma wuna a
bu kɔ̃su. Domi a ra n bu swaa gbiiye sɔ̃ɔ sɔɔ
ka guru wii wuroru, wɔ̃kuru kpa a n wãa dɔ̃ɔ
yara sɔɔ.
15 Wee tɛ̃, à n wunɛn tɔn be kpeerasia nɔn
teeru, bwese tuku ni nu wunɛn gari nua, nu
koo gere nu nɛɛ,
16 wunɛ Yinni Gusunɔ aɲ dam mɔ a ka
wunɛn tɔn be kpara a ka da tem mi a bu nɔɔ
mwɛɛru kua. Yen sɔ̃na a na a bu go gbaburɔ.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, na nun kanamɔ a de a wunɛn
dam bakam sɔ̃ɔsi nge mɛ a gerua a nɛɛ,
18 a sãawa suurugii. Wunɛn durom mu
kpã. A ra tɔmbu ben toranu suuru kue. A
ku ra toro deri a kun nùn sɛɛyasie. Mɛya a
ra baababan toranun mɔɔru mwɛ ben bibun
mi, sere ka ben sikadominɔ.
19 Yen sɔ̃, Yinni, a tɔn be, ben toranu suuru
kuo. A wunɛn wɔnwɔndu yaayo. A yaayo
nge mɛ a ra n bu suuru kuammɛ saa mìn di
a bu yarima Egibitin di.
20 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon bu suuru
kua nge mɛ a kana.
21 Adama sere ka nɛn wãaru ka sere maa
nɛn yiiko ye ya tem kpuro yiba,
22-23 Isireli be, baɲ duɔ tem mɛ sɔɔ, bu
sere mu wa, mɛ na bɔ̃rua na nɛɛ, kon ben
baababa wɛ̃. Domi ba nɛn yiiko ye wa
ka sɔm maamaakigii ni na kua Egibitiɔ ka
gbaburɔ. Ba maa nɛn laakari mɛɛra gbaburɔ
nɔn dabinu, ma baɲ nɛn gere mɛm nɔɔwɛ, ba
man gɛma.
24 Adama yèn sɔ̃ Kalɛbu, nɛn sɔm kowo uɲ
bwisika nge be, ma u nɛn gere swĩi mam
mam, kon de u du tem mɛ sɔɔ, mɛ u beram
da kpa win bibun bweseru ta n mu mɔ.
25 Adama Amalɛkiba ka Kananibara ba wãa
tem mi, wɔwa sɔɔ. Yen sɔ̃, sia i gɔsiro i da
gbaburɔ nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari gia.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu sɛɛyasia

26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
27 na nua Isireliba ba man wɔkisimɔ. Sere
saa yerà ba koo man wɔkisim mari.
28 I bu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, sere ka nɛn wãaru kon
bu kuawa nge mɛ ba gerumɔ.
29 Gbaburu miniwa ba koo dɛlla bu gbi, be,
be ba gesi gara be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka be ba
kere mɛ, ba ka man wɔkisi.
30 Ben goo kun duɔ tem mi, mɛ na bɛɛ nɔɔ
mwɛɛru kua, i ka sina, ma n kun mɔ Kalɛbu,
Yɛfunɛn bii, ka Yosue, Nunin bii.
31 Adama ben bii be ba nɛɛ, ba koo ko
yibɛrɛban yobu mi, beya kon de bu du tem

mɛ sɔɔ, kpa ba n wãa mi, mɛ be, ba gəburu wa mi,
32 kpa be, bu dɛlla gbaburu mini bu gbi.
33 Ben bii be, ba koo sirena wõɔ weeru gbaburu mi, ben baababan mɛm nɔɔbu sarirun sõ sere bu ka gbisuku bu kpe.
34 Nge mɛ ba kua sõɔ weeru ba ka tem mɛn saria mɛɛra, nge mɛya kon maa de bu ko wõɔ weeru gbaburɔ ben toranun sõ. Sõɔ wee ten tõɔ baatere ta ko n sãawa nge wõɔ tia. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma gãa girina nà kun ka bu wãa.
35 Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua. Mɛya kon bu kua domi ba man seesi ben nuku kõsurun sõ. Ba koo gbisukuwa gbaburu mi, kpa ben gonu nu kam ko mi.
36 Be Məwisi u raa gəsa ba ka tem mɛn saria mɛɛrim da, ye ba wurama ba wəki, ma ba tem mɛ nanum doke,
37 beya Yinni Gusunə u so u go,
38 ma n kun mə Yosue, Nunin bii ka Kalɛbu, Yɛfunɛn bii.

Isireliba ba maa tora

39 Ma Məwisi u da u Yinni Gusunən gari yi Isireliba kpuro sõɔwa. Ma ben nuki sankira gem gem.
40 Ma ba seewa buru buru yellu ba yɔɔwa guuru wəllə ba mɔ̀, Yinni, bɛsɛ wee sa ko da mi a nɛɛ, su da mi. Sa torawa.
41 Yera Məwisi u nɛɛ, mban sõna i Yinni Gusunən wooda sara kpam. Ye i mɔ̀ mi, yaǹ ka bɛɛ gam dɔɔ.
42 I ku da, domi Yinni Gusunə uǹ ka bɛɛ wãa. I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛ kamia.
43 Amalɛkiba ka Kananiba ba wãa bɛɛn wuswaaɔ. Ba koo maa bɛɛ go ka takobi, domi i Yinni Gusunə biru kisi. Uǹ ko n maa wãa ka bɛɛ.
44 Ka mɛ, ba da guuru wəllu mi. Adama baǹ ka Yinni Gusunən woodan kpakoro te de. Mɛya Məwisin tii kun maa ka bu de.
45 Saa ye sɔɔra Amalɛkiba ka Kanani be ba wãa guurun bera mi, ba na ba Isireliba wəri. Ma ba bu go go ba ka da sere Hɔɔmaɔ.

Som ka gum ka tam yãkuru

15

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sõɔwə a nɛɛ, ì n dua tem mèn nɔɔ mwɛɛru na bɛɛ kua sɔɔ, i ka sina,
3 ma i nɛ, Yinni Gusunə yãku dõɔ mwaararugiru kuammɛ, ǹ kun mɛ nɔɔ mwɛɛrun yãkuru, ǹ kun mɛ kɛ̃ru garu te i kua ka kĩru, ǹ kun mɛ tõɔ bakarun yãkuru, i ko i tu kowa ka yãaru, ǹ kun mɛ ka kɛtɛ, ǹ kun mɛ ka boo, kpa yãku ten nuburu tu man dore.
4 Wi u koo ka yaa saberu garu yãkuru na, u koo som səndimawa kilo ita mɛ ba burina ka gum ditiri tia ka bənu.
5 N n maa yãarun na ba ka yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀, ǹ kun mɛ siarabun yãkuru, ba koo tam ditiri tia ka bənu səndiwa te sɔɔ.
6 N n maa yãa kinɛrun na, ba ka yãkuru mɔ̀, ba koo som səndimawa kilo nɔɔba tia, mɛ ba burina ka gum ditiri yiru,
7 ka sere tam ditiri yiru. Bà n ye kpuro dõɔ doke, yen nuburu ta koo man dore.
8 N n maa kɛtɛn na, ba ka yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀, ǹ kun mɛ siarabun yãkuru, ǹ kun mɛ nɔɔ mwɛɛrun yãkuru, ǹ kun mɛ yãkuru garu,
9 ba koo som kilo nɔɔba nnɛ mɛ ba burina ka gum ditiri ita səndiwa yaa ye sɔɔ,
10 ka sere tam ditiri ita. Saa ye sɔɔ, bà n ye kpuro dõɔ doke, yen nuburu ta koo man dore.
11 Nge mɛya ba ko n da ko bà n ka kɛtɛ yãkuru mɔ̀, ǹ kun mɛ yãa kinɛru, ǹ kun mɛ yãa kpɛmbu, ǹ kun mɛ boo kpɛmbu.
12 Yãkuru baaterewa i ko i n da kue mɛ, nge mɛ ten wooda ya gerua.
13 Isireli baawurewa u ko n da ko mɛ, ù n yãkuru mɔ̀ tèn nubura koo man dore.
14 Sɔbu be ba wãa saa fiiko, ǹ kun mɛ be ba tɛ mi, bà n yãkuru mɔ̀ tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunə dore, ba koo kowa nge mɛ.
15 Wooda tia yera baawure u koo swĩi. Ya ko n maa wãawa sere ka bɛɛn bibun bweserɔ. Nɛ, Yinni Gusunə, naǹ bɛɛ Isireliba ka sɔbu wunanamɔ.
16 Wooda tia yera i ko i swĩi bɛɛ kpuro.

Dĩa gbiikii ni ba koo din kɛ̃ru

17 Yinni Gusunə u Məwisi sõɔwa u nɛɛ,
18 a Isireliba wooda yeni sõɔwə a nɛɛ, sanam mɛ i ko i du tem mɛ sɔɔ, mi na ka bɛɛ dɔɔ,
19 ma i dĩanu kua i ka di i ko i yen sukum suawa i man wɛ̃.
20 I ko i som buri kpa i man kiraru kua i ka na kpa i tu sõɔsi beri berika, nge mɛ i ra ka bɛɛn dĩa gbiikinu nɛ i sõɔsi.
21 Nge mɛya i ko i ka man kira gbiikiru wɛ̃ te i wõɔwa. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ.

Yãku ni ba koo ko

tora ni baǹ yɛ̃n sõ

22-23 Yinni Gusunə u maa Məwisi sõɔwa u nɛɛ, tɛ̃wa? N kun mɛ siawa? I n nɛn wooda gaa sara iǹ ka baaru, ye na bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru wɛ̃ saa wunɛn min di,
24 ma goo kun tora te wa, bɛɛ kpurowa i ko i man yãku dõɔ mwaararugiru kua ka naa kinɛ kpɛmbu tèn nubura koo man dore. Kpa i som ka tam mɛ ba ra səndi mi, doke ka sere maa boo kinɛru, tora ten suurun sõ.
25 Yãku kowowa u koo Isireliba kpuro dɛɛrasiabun wororu koosi. Kpa be kpuro bu ben torarun suuru wa. Domi ba torawa

baŋ̀ ka baaru, ma ba ka ben yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru na ka torarun yãkuru nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
26 Kon bu ben tora te suuru kua ka maa sɔɔ be ba wãa ben suunu sɔɔ. Domi ba torawa baŋ̀ ka baaru.
27 N n maa tɔn turon na u tora uŋ̀ ka baaru, u koo boo niu wɔ̃ɔ tiaguu gowa win tora ten sɔ̃.
28 Yãku kowowa u koo nùn dɛɛrasiabun wororu kua. U n tu kua u kpa yɛ̃ro u koo suuru wa.
29 Isireliba ka sɔbu kpuro wooda tia yera ba ko n mɔ ben goo ù n tora uŋ̀ ka baaru.
30 Adama ben goo ù n yɛ̃ ma torara u ka mɔ̀, u man torariwa. Ba koo nùn yarawa win tɔmbun min di.
31 Domi u nɛn gari gɛma, ma u nɛn woodaba sara. Ba koo nùn yarawa win tɔmbun min di kpa u win torarun are sɔbe.

Goo u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun

wooda sara

32 Sanam mɛ Isireliba ba wãa gbaburɔ ba goo mwa u dãa guramɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
33 Be ba nùn wa, ba ka nùn da Mɔwisi ka Aronin mi ka Isireliba kpuron mi.
34 Ma ba nùn kɛnusi dirɔ gina, domi baŋ̀ yɛ̃ ye ba koo nùn kua.
35 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba koo yɛ̃ro yarawa sansanin di kpa bu nùn kpenu kasuku bu go.
36 Ma ba nùn yara sansanin di ba kpenu kasuka ba go, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Yabenun sari

37 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
38 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bu tii sari kuo yi n sãare ben yabenun swaa buaɔ kpa bu yi wɛ̃ɛ gaaduragii sɔ̃re.
39 Bà n sari yi wa, yi sãare, ba koo nɛn woodaba yaaya bu ye mɛm nɔɔwa. Saa ye, baŋ̀ maa ben tiin gɔ̃ru kĩru mɔ̀ bu sere ko naanɛ sarirugibu, bu da bu bũnu gasiri.
40 Nge mɛya ba koo ka nɛn woodaba yaaya, kpa bu ka ye mɛm nɔɔwa kpa ba n sãa nɛnɛm nɛn sɔ̃.
41 Nɛna na sãa Gusunɔ wi u bu yara Egibitin di na n ka sãa ben Yinni.

Kore u Mɔwisi seesi

16

1 Kore, Yiseharin bii, Kehatin debubu, Lefin bweseru sɔɔ, ka Datani ka Abiramu, Eliabun bibu ka Oni, Pelɛtin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ,
2 be kpurowa ba Mɔwisi seesi, ka sere maa tɔmbu goobu ka weeraakuru (250) gabu be ba sãa Isireliban wirugii be ba naanɛ sãa.
3 Yera ba mɛnna ba Mɔwisi ka Aroni soka ba nɛɛ, ya den tura mɛ, bɛsɛ Isireliba kpuro sa sãawa be Gusunɔ u gɔsa. U maa wãa bɛsɛ kpuron suunu sɔɔ. Mban sɔ̃na i tamaa i sun kere, bɛsɛ, Gusunɔn tɔn be sa tie.
4 Sanam mɛ Mɔwisi u gari yi nua, yera u wuswaa tem girari.
5 U Kore ka win tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sia bururu, Yinni Gusunɔ u koo sun sɔ̃ɔsi wi u sãa wigii ka wi u gɔsa. U koo maa de yɛ̃ro u nùn susi.
6 Tɛ̃, wunɛ Kore ka wunɛgibu, i dɔ̃ɔ guratii suo.
7 Sia kpa i turare dɔ̃ɔ doke Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Sa ko wa wi u koo gɔsi u n sãa wigii. Aŋ̀ wa bɛɛ Lefin bibu i banda?
8 Mɔwisi u kpam Kore sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa dakio bɛɛ Lefiba.
9 Ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ gɔsa Isireliba sɔɔ, i ka win sɔmburu ko win kuru sɔɔ, kpa i n sãa win tɔmbun sɔm kowobu, yaŋ̀ bɛɛ tura?
10 U wura wunɛ Kore ka wunɛgibu i nùn susi, yera i maa yãku kowobun sɔmburu kĩ?
11 N n mɛn na, Yinni Gusunɔwa i seesimɔ. Domi wara ra n Aroni i n ka sere nùn wɔki.
12 Yera Mɔwisi u gɔra bu da bu Datani ka Abiramu, Eliabun bibu sokuma. Adama ba yina bu na.
13 Ba nɛɛ, wee Mɔwisi u dera sa tem deri mi tim ka bom mu kokumɔ, ma u ka sun na gbaburu mini u ka sun go. Yeni yaŋ̀ nùn tura? Yera u kĩ u maa sun dam dɔre?
14 Uŋ̀ ka sun nɛ tem mi tim ka bom mu kokumɔ. Uŋ̀ maa sun resɛm gbaanu wɛ̃. U tamaa u koo sun nɔni wɔ̃kewa? U doo, saŋ̀ wee.
15 Ma mɔru ya Mɔwisi mwa, u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ben yãkuru mwa. Naŋ̀ bu kɛtɛku mwaarire. Naŋ̀ maa ben goo kɔ̃sa kuare.

Yinni Gusunɔ u Kore

ka wigibu kam koosia

16 Mɔwisi u maa Kore sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ ka wunɛgibu i na sia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, kpa Aroni u n wãa mi.
17 Kpa bɛɛn baawure u win dɔ̃ɔ guratia sua u turare dɔ̃ɔ doke Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yi kpuro yi ko n sãawa mi, goobu ka weeraakuru (250). Wunɛ ka maa Aroni i ko i n maa bɛɛgia nɛni.
18 Ma ben baawure u win dɔ̃ɔ guratia nɛni u dɔ̃ɔ doke. Ma ba turare doke. Ba da ba yɔ̃ra Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ ka Aroni ka sere maa Mɔwisi.
19 Ma Kore u Isireliba kpuro mɛnna Mɔwisi ka Aronin sɔ̃, kurun kɔnnɔ mi.
Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya sɔ̃ɔsira.
20 Ma u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 i doonɔ tɔn ben min di, domi kon bu gowa mi tɛ̃n tɛ̃ ge.
22 Ma Mɔwisi ka Aroni ba wuswaa tem girari ba nɛɛ, Gusunɔ wuna a hunde koni

kpuro wãaru wɛ̃. Tɔn turon tɔrarun sɔ̃na kaa tɔmbu kpuro gɔ?
23 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ,
24 a de tɔn be, bu se Kore ka Datani ka Abiramun bɔkun di bu da n toma.
25 Mɔwisi u seewa ka Isireliban guro gurobu ba da ba Abiramu ka Datani deema.
26 Saa yera u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tondo saa tɔn kɔ̃so ben kunun di. I ku maa ben gãanu baba. I n maa yina i kua mɛ, i ko i gbi ben tora nin sɔ̃.
27 Ma tɔn be kpuro ba ka Kore ka Datani ka Abiramu tonda.
Ma Datani ka Abiramu ba yara ba wãa ben kunun kɔnnɔwɔ ka ben bibu ka ben kurɔbu ka ben debuminu.
28 Ma Mɔwisi u nɛɛ, tɛ̃ i ko i gia ma Gusunɔwa u man gɔsa n ka sɔma ye ko ye i waamɔ na mɔ̀. Naǹ ye mɔ̀ ka nɛn gɔ̃ru kĩru.
29 Tɔn be, bà n gu nge mɛ tɔmbu kpuro ba ra gbi, n ǹ Yinni Gusunɔ u man gɔsa.
30 Adama Yinni Gusunɔ ù n gãa nanumginu kua, u dera tem mu nɔɔ baara mu bu mwɛ ka ye ba mɔ kpuro, kpa bu da gɔribun wãa yerɔ, saa yera, i ko i gia ma tɔn be, ba Yinni Gusunɔ gɛmawa.
31 Sere Mɔwisi u ka gari gere u kpe, ma mi ba yɔ̃ mi, mu bɛsira.
32 Ma tem mu nɔɔ baara mu Kore ka win yɛnugibu ka ben arumani kpuro mwɛ, ka sere maa Datani ka Abiramu ka ben yɛnugibu, ka ben arumani kpuro.
33 Ma ba dua gɔribun wãa yerɔ wasiru, ka sere ben ye ba mɔ kpuro. Ma tem mɛ, mu bu wukiri. Nge mɛya ba ka doona Isireliban suunu sɔɔn di.
34 Isireli be ba wãa mi, sanam mɛ ba tɔn ben wuri nua, yera ba duki yakikira. Domi bɛrum bu mwa, tem mu ku raa ben tii mwɛ.
35 Ma dɔ̃ɔ yara ya na, ya tɔmbu goobu ka weeraaku (250) te di, te ta turare dɔ̃ɔ dokemɔ mi.

Kore ka wigibun dɔ̃ɔ guratiin

gari

17

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Eleasaa, Aroni yãku kowon bii sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, u tɔmbu goobu ka weeraaku ten dɔ̃ɔ guratii yi wunɔ saa dɔ̃ɔn di. Domi yi sãawa Yinni Gusunɔgii. Adama u yin dɔ̃ɔ yɛ̃ɛ guro u ka da u yari n toma.
3 Kpa u de bu dɔ̃ɔ guratii yi so yi ko fɛrɛ fɛrɛ kpa bu ka yi yãku yeru wukiri. Domi Yinni Gusunɔwa ba ka yi turare dɔ̃ɔ dokea, kpa ye kpuro ya n sãa yaayatia Isireliban mi.
4 Ma yãku kowo Eleasaa u dɔ̃ɔ guratii yi ba kua ka sii gandu mi gura, ba ka yãku yerun wukiritii kua.
5 Ma ya kua yaayatia Isireliban sɔ̃ ye ya bu sɔ̃ɔmɔ ma goo kun kpɛ̃ u Yinni Gusunɔ turare dɔ̃ɔ dokea, ma n kun mɔ be ba sãa Aronin bibun bweseru. Wi u maa yina u kua mɛ, ba koo yɛ̃ro kuawa nge mɛ ba Kore ka wigibu kua. Domi mɛya Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa, saa win sɔm kowo Mɔwisin nɔɔn di.

Tɔmba Mɔwisi ka Aroni

taarɛ wɛ̃

6 Yera sisiru bururu Isireliba kpuro ba ka Mɔwisi ka Aroni wɔki ba mɔ̀, wee i dera Yinni Gusunɔn tɔmba gu.
7 Sanam mɛ tɔn be kpuro ba mɛnnamɔ bu ka Mɔwisi ka Aroni seesi, yera ba mɛɛra Yinni Gusunɔn kurun bera gia, ma ba wa guru wii wuroru ta tu wukiri. Ma Yinni Gusunɔn yiiko ya sɔ̃ɔsira.
8 Mɔwisi ka Aroni ba da kuu ten mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 i yario tɔn ben suunu sɔɔn di. Kon bu gowa nɔni kpaki teeru.
Ma Mɔwisi ka Aroni ba yiira ba wuswaa tem girari.
11 Mɔwisi u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dɔ̃ɔ guratia ye suo, kpa a dɔ̃ɔ sua yãku yerun di a doke ye sɔɔ, kpa a turare doke mi, kpa a da tɔn ben mi gia fuuku a bu dɛɛrasiabun wororu koosi. Domi Yinni Gusunɔn mɔru ya seewa. Kɛ̃si kɛ̃si barara ta torua.
12 Aroni u dɔ̃ɔ guratia ye sua nge mɛ Mɔwisi u geru. U da tɔn ben mi. Ma u deema kɛ̃si kɛ̃si bararu ta torua tɔn ben suunu sɔɔ. Ma u turare dɔ̃ɔ doke, u bu dɛɛrasiabun wororu koosi.
13 Ma u yɔ̃ra be ba gu ka be ba wasin baa sɔɔ. Ma bara te, ta yɔ̃ra.
14 Tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkura nnɛ ka nata ka wunɔbuwa ba gu yen dɔma te (14.700), be ba gu Koren tɔrarun sɔ̃ baasi.
15 Yen biru Aroni u gɔsira u da Mɔwisin mi, Yinni Gusunɔn kuu ten kɔnnɔwɔ. Ma bara te, ta yɔ̃ra.

Aronin dɛka

16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben bwese kɛra baayeren wirugii u ka dɛka tia na,
18 kpa a ben baawuren yĩsiru yore win dɛka sɔɔ, kpa a Aronin yĩsiru yore Lefin bwese kɛran dɛka sɔɔ. Domi bwese kɛra baayeren wirugii u ko n win dɛka mɔwa.
19 Yen biru kpa a dɛki yi yi nɛn kuu bekurugirɔ, mi na ra ka bɛɛ yinnɛ.
20 Wi na gɔsa, win dɛka ya koo kpara. Saa yera kon Isireliba marisia wɔki ni ba bɛɛ koosimɔ min sɔ̃.
21 Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sɔ̃ɔwa. Ma bwese kɛra baayeren wirugii u dɛka tia wɛ̃. Ma yi kpuro yi kua dɛki wɔkura yiru. Ma Aronin dɛka ya wãa begiin suunu sɔɔ.
22 Mɔwisi u ka dɛki yi da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu bekurugiru mi.

23 Bururu yam sãreru Mɔwisi u dua kuru
mi, ma u deema Aronin dɛka ye ya sãa
Lefiban dɛka, ya kpara ya wɛ̃su kua sere ya
binu mara nu ye.
24 Ma Mɔwisi u dɛki yi gura Yinni Gusunɔn
wuswaan di, u ka da Isireliba kpuron
wuswaaɔ bu ka wa kpa ben baawure u win
dɛka sua.
25 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ka Aronin dɛka wuro a yi woodan kpakoro
ten wuswaaɔ, ya n ka sãa seeda Isireliban sɔ̃
be ba man seesi. Nge mɛya baṅ maa ka man
wɔkimɔ n sere bu go.
26 Ma Mɔwisi u kua kpuro nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

Yãku kowobu

ka Lefiban sɔmburu

27 Yera Isireliba ba na ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, wee, sa gbimɔ sa dɔɔ.
28 Wi u gesi Yinni Gusunɔn kuu te susi, u
ra gbiwa. Mɛya sa ko n gbimɔ sa n dɔɔ?

18

1 Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wunɛ ka wunɛn bibun bweseru ka Lefiba
kpurowa i ko i bɛɛn toranun are sɔbe ì
n tora Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Adama
wunɛ ka wunɛn bibun bweseru tɔnawa i ko
bɛɛn toranun are sɔbe ni i kua yãku kobun
sɔmburu sɔɔ.
2 I n da kuu bekurugii ten wuswaaɔ, mi
woodan kpakoro te, ta wãa, a de wunɛn
tundo bisibu Lefiba bu na bu ka bɛɛ somi,
wunɛ ka wunɛn bibu.
3 Ba ko n da kowa ye a bu sɔ̃ɔwa kuu ten
nɛnubu sɔɔ. Adama baṅ sãarun dendi yãnu
ganu babamɔ, ṅ kun mɛ yãku yeruginu, kpa
i ku ra ka gbin sɔ̃, wunɛ ka be.
4 Beya ba ko n da bɛɛ somi kpa ba n da kuu
ten sɔmburu ko. Tɔn tuko goo kun susimɔ
mi.
5 Bɛɛn tii i ko n da sɔmburu kowa yãku yerɔ
ka dii te ta dɛɛre gem gem mi. Nge mɛya nɛn
mɔru kun maa ka seemɔ Isireliban sɔ̃.
6 Na bɛɛn tundo bisibu Lefiba gɔsa Isire-
liban suunu sɔɔn di. Ba sãawa nɛgibu, adama
na bɛɛ bu wɛ̃wa bu ka kuu ten sɔmburu ko.
7 Wunɛ ka maa wunɛn bibu, bɛɛgia yãku
kobu yãku yerɔ ka sere ye ya sãa dii te ta
dɛɛre gem gem sɔma. Sɔmbu tera i ko i ko.
Nɛna na bɛɛ tu wɛ̃ɛmɔ. Ta sãawa kɛ̃ɛ geeru.
Tɔn tuko goo ù n man susi, kon nùn gowa.

Ye ya sãa

yãku kowobun dĩanu

8 Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
yãku ni Isireliba ba ka man naawamme
kpuro sɔɔ, kon bɛɛ bɛɛn saria wɛ̃ wunɛ ka
wunɛn bibu. Ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ.
9 Yãku ni ba koo man kua, bà n kpa, nìn
sukum kaa n mɔ, ni wee, tora run yãkunu,
ka yãku ni ba ra ka toraru sɔmɛ, ka gberun
dĩanun yãkunu, ka kɛ̃nu. Bà n yãku ni sɔɔ
nɛgia wĩa, sukum mɛ mu tia wunɛ ka wunɛn
biba i mɛ kpuro mɔ.
10 I ko i da i mu diwa yam dɛɛramɔ. Wunɛ
ka wunɛn bii tɔn durɔ baawurewa i ko mu di.
I ko mu garisiwa dĩa dɛɛranu.
11 Wee ye ya ko n maa sãa bɛɛgia. Yera kɛ̃ɛ
ni ba ka man naawa ba sɔ̃ɔsi beri berika. Ya
ko n sãawa wunɛ ka wunɛn bibugia. Be ba
dɛɛre wunɛn yɛnuɔ kpuro, bera ba koo ye di.
12 Kaa maa dĩa gbiikii ni ba ka man naawan
tii sua. Guma? Aa, alikamawa? Aa, tam
kpama? Wunɛ ka wunɛn biba i ko n ye mɔ.
13 Dĩa gbiikii ni ba ka man gesi naawa
kpuro, nu ko n sãawa wunɛ ka wunɛn
bibuginu. Be ba dɛɛre wunɛn yɛnu sɔɔ, bera
ba koo nu di.
14 Gãa ni ba maa yi nɛn sɔ̃ mam mam, nu
ko n sãawa bɛɛginu.
15 Bii tɔn durɔ gbiikoo ka yaa saberun buu
dɔɔ gbiikuu ge ba koo man wɛ̃, ye kpuro ya
ko n sãawa wunɛ Aronigia. Adama kaa dewa
ba n da bii tɔn durɔ gbiikoo yakie ka sere maa
yaa ye ba ku ra ka yãkuru kon buu.
16 Kaa de bu ye yakiawa saa min di ya suru
tia mɔ, ka sii geesun gobi nɔɔbu nge mɛ ba
ra yi yĩire sãa yerɔ. Gobi yin tian bunum mu
sãawa garamu wɔkuru.
17 Adama aṅ kɛtɛ buu dɔɔ gbiikuu yakiamɔ,
ṅ kun mɛ yãa buu, ṅ kun mɛ boo buu. Sabe
nini kpuro nu sãawa ni ba ra ka yãkuru ko.
Kaa nu gowa a nin yɛm wisi yãku yerɔ kpa
a nin gum dɔ̃ɔ doke kpa mɛn nuburu tu nɛ,
Yinni Gusunɔ dore.
18 Yen yaa kpuro ya ko n sãawa bɛɛgia nge
mɛ siarabun yãkurun yaa taa nɔm geugiru ka
ten guro guroru nu sãa bɛɛginu.
19 Yãkunu kpuro ni Isireliba ba ka gesi na
nɛn mi, ba sɔ̃ɔsi beri berika na bɛɛ nu wɛ̃ɛmɔ.
Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ
wunɛ ka wunɛn bibun bweserun sɔ̃.
20 Yinni Gusunɔ u maa Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
aṅ tem wasi Isireliban suunu sɔɔ. Nɛna kaa
n mɔ. Nɛna na sãa wunɛn arumani.

Ye ya ko n sãa Lefiban saria

21 Ye Isireliba ba wa kpuron wɔkuru
baateren wɔllɔ, yen tia ye ba ra man wɛ̃,
Lefibara kon ye wɛ̃ ben sɔmbu te ba mɔ̀ nɛn
sãa yerɔn sɔ̃.
22 Isireli be ba tie, baṅ maa susimɔ nɛn sãa
yerɔ bu sere taarɛ wa ye ya koo de bu gbi.
23 Lefibara ba koo sɔmburu ko nɛn sãa
yerɔ, beya ba koo maa ben tiin toranu sɔbe ni
ba koo ko mi. Baṅ ko ba n tem mɔ Isireliban
suunu sɔɔ. Ya ko n sãawa wooda sere ka ben
bibun bweserɔ.
24 Adama ye Isireliba ba wa kpuron
wɔkuru baateren wɔllɔ, yen tia ye ba ra man

wɛ̃, yeya ya ko n sãa begia. Yen sɔ̃na na nɛɛ, baṅ tem gam wasi nge Isireli be ba tie.

25 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 a Lefiba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, Isireliban ye ba wa kpuron wɔkuru baatere sɔɔ, yen tia tia ye ba ra man wɛ̃, Lefi be, bà n ye mwa ya kua begia, ben tii bu maa wɔkuru baatere sɔɔ tia wunɔ nɛn sɔ̃.
27 Nge mɛya ben tii ba koo maa ka ben kɛ̃nu na ni nu sãa nge ben gberun dĩanu, ṅ kun mɛ tam.
28 Nge mɛya ba ko n da maa ye ba wa Isireliban min di kpuron wɔkuru baateren wɔllɔ tia wunɛ. Aroniwa ba ko n da ye wɛ̃.
29 Kɛ̃ɛ ni ba gesi wa kpuro ba ko n da Gusunɔgia wunɛwa. Gea ba koo nùn wuna.
30 Bà n Gusunɔgia wĩa, ye ya tie ya ko n sãawa begia, nge mɛ Isireli be ba tie ba ra ben alikama ṅ kun mɛ ben tam tii yiiye, bà n Gusunɔgia wĩa.
31 Be ka ben yɛnugibu ba koo kpĩ bu dĩa ni di mi ba tura. Domi nu sãawa ben sɔmburun kɔsiaru.
32 Bà n gea wuna nɛn sɔ̃, ma ba ye ya tie di, baṅ Isireliban kɛ̃ɛ ni ba man wɛ̃ disi doke, baṅ maa toraru garu mɔ mi sɔɔ, bu sere gbi.

Naa nia swãan torom

19

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 i Isireliba sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ka naa nia swãa na ye ya kun bau mɔ, kpa ya kun alebu gaa mɔ, kpa ba kun ka ye sɔmburu koore.
3 Kpa bu ye yãku kowo Eleasaa nɔmu bɛria. U ko de bu ka ye dawa sansanin biruɔ kpa bu ye saka win wuswaaɔ.
4 Eleasaa wi, u koo naa yen yɛm dɛkawa ka win niki bia kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru nɛn kurun kɔnnɔ gia.
5 Kpa u de bu naa gira ye dɔ̃ɔ mɛni win nɔni biru ka yen gɔna ka yen yɛm ka yen bisu kpuro.
6 Saa ye sɔɔra u koo sɛdurun dãa ka dãa kiku ge ba mɔ̀ isɔpu * doke dɔ̃ɔ wi sɔɔ, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii kpa ye kpuro yu dɔ̃ɔ mwaara ka naa ye sannu.
7 Yen biru Eleasaa wi, u koo win yãnu teawa kpa win tii u wobure. Yen biru kpa u gɔsira u wura sansaniɔ. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
8 Wi u naa ye dɔ̃ɔ mɛni, u koo maa win yãnu teawa kpa u wobure. Win tii u ko n maa disi mɔwa sere ka yokaɔ.
9 Wi u dɛɛre wiya u koo da u yen torom gura kpa u mu yi sansanin biruɔ mi disi kun wãa. Miya ba koo ka mu Isireliba dɛɛrasiabun nim kua. Nim mɛ, mu ko n sãawa nge yãkuru tororun sɔ̃.
10 Wi u torom mɛ gura, u koo win yãnu teawa. Ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ Isireliban sɔ̃, ka sere maa sɔɔ be ba wãa ben suunu sɔɔn sɔ̃.

Dɛɛrasiabun wooda

11 Wi u tɔn goru baba u ko n disi mɔwa sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
12 Dɛɛrasiabun nim mɛya ba koo nùn yɛ̃ka sɔ̃ɔ itase ka maa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, kpa u sere dɛɛra. Adama ù kun tii dɛɛrasie sɔ̃ɔ itase ka maa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u ko n disi mɔwa.
13 Wi u tɔn goru baba, ma uṅ tii dɛɛrasie, u nɛn kuru disi dokewa mi. Ba koo nùn yaraWa Isireliban suunu sɔɔn di. Domi baṅ nùn dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ke. Yɛ̃ro u gina disi mɔwa mi.
14 Wooda gaa wee maa. Goo ù n gu win kurɔ, be ba wãa kuu te sɔɔ, u ka gu ka be ba dua mi, be kpuro ba disi duurawa mi, sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
15 Weke te ta maa wãa kuru mi, ma taṅ wukiri, ten tii ta disi duurawa mi.
16 Wi u goru baba yakasɔ wi ba go ka takobi, ṅ kun mɛ wi u gɔɔ diro gu, ka maa wi u tɔnun kukunu ṅ kun mɛ sikiru baba, be kpuro ba disi duurawa mi sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
17 Bu ka wi u disi duura dɛɛrasia, naa swãa yen torom mɛya ba koo doke gbɛ̃ɛ̃ru sɔɔ bu nim gem doke.
18 Wi u dɛɛre wiya u koo dãa kiku ge ba mɔ̀ isɔpu sua kpa u ge wasi nim mɛ sɔɔ u kuu te yɛ̃ka ka sere dendi yãa ni nu wãa mi ka tɔn be ba wãa mi. Nim mɛya ba koo maa ka tɔnu baawure yɛ̃ka wi u tɔn goru ṅ kun mɛ tɔn kukunu ṅ kun mɛ, sikiru baba.
19 Ba koo nùn nim mɛ yɛ̃kawa sɔ̃ɔ itase ka sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse. Yen biru wi ba mu yɛ̃ka mi, u koo win yãnu teawa kpa u wobure. Saa yoka yen diya u dɛɛra.
20 Adama goo ù n disi mɔ, ma baṅ nùn dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ke u ka dɛɛra, ba koo nùn yaraWa Isireliban suunu sɔɔn di, yèn sɔ̃ u nɛn kuru disi doke.
21 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ Isireliban sɔ̃. Wi u tɔnu dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ka, u koo maa win yãnu teawa. Wi u maa nim mɛ baba kpuro u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
22 Tɔnu wi u disi mɔ, gãa ni u baba kpuro nu disi duurawa mi. Wi u maa nu baba, yɛ̃ron tii u disi duurawa mi, sere ka yokaɔ.

Mɛriban nim

* **19:6** ***isɔpu*** - Yuuban tem kikisa. Sin wurusa ba ra ka sãarun dendi yãnu yɛm yɛ̃ke bu ka nu dɛɛrasia.

20

1 Wɔ̃ɔn suru gbiikoo sɔɔra Isireliba kpuro
ba tunuma gbaburɔ te ba sokumɔ Sini, ma ba
sina Kadɛsiɔ. Miya Mariamu u gu, ma ba nùn
sika.
2 Saa ye sɔɔra Isireliba ba nim bia ma ba
Mɔwisi ka Aroni seesi.
3 Ma tɔn be, ba ka Mɔwisi wɔki ba nɛɛ,
mban sɔ̃na aṅ dere Yinni Gusunɔ u yande
sun go sanam mɛ u bɛsɛgibu goomɔ.
4 Mban sɔ̃na a ka bɛsɛ Gusunɔn tɔmbu na
gbaburu sɔɔ mini su ka gbi bɛsɛ ka bɛsɛn yaa
sabenu.
5 Mban sɔ̃na a sun yarama Egibitin di ma
a ka sun na yam kɔ̃sum mini, mi saṅ kpɛ̃
su dĩanu ganu duure. Dãa ye ba mɔ̀ figie
sari mini, resɛm maa sari, gerenadi maa sari.
Mɛya nim kun mam wãa mɛ sa ko nɔ.
6 Ma Mɔwisi ka Aroni ba tɔn be deri ba da
Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. Ma ba yiira
ba wuswaa tem girari. Ma Yinni Gusunɔn
yiiko ya sɔ̃sira.
7 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
8 a wunɛn dɛka suo kpa wunɛ ka wunɛn
mɔɔ Aroni i Isireliba mɛnna kpa i ka kpee te
gari ko be kpuron wuswaaɔ. Ta koo nim yara
i nɔ bɛɛ ka bɛɛn yaa sabenu.
9 Ma Mɔwisi u dɛka ye sua ye ya wãa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn tii
u nùn sɔ̃ɔwa.
10 Ma wi ka Aroni ba Isireliba kpuro soka
ba da kpee ten mi. Yera Mɔwisi u nɛɛ, i swaa
dakio i nɔ bɛɛ mɛm nɔɔ sariba. Kpee tenin
min diya sa ko de nim mu yari?
11 Yera Mɔwisi u kpee te so ka win dɛka ye,
nɔn yiru ma nim mu yara n kpã kpee ten min
di. Ma tɔn be kpuro ka ben yaa sabenu ba
nim mɛ nɔra.
12 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, yèn sɔ̃ i man naanɛ bira iṅ man bɛɛrɛ wɛ̃
Isireliban wuswaaɔ, yen sɔ̃na naṅ derimɔ i
ka bu du tem mɛ sɔɔ, mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru
kua.
13 Gari yinin sɔ̃na ba ra nim mɛ soku
Mɛriban nim. Yen tubusiana sannɔn nim.
Domi miya Isireliba ba Yinni Gusunɔ wɔkisi
ma u bu win dɛɛraru sɔ̃ɔsi.

Edɔmuban sunɔ u yina

Isireliba bu kpe

saa win tem di

14 Saa Kadɛsi min diya Mɔwisi u Edɔmun
sunɔ gɔria bu nùn sɔ̃ nge mɛ be Isireliba ba
wahala kua.
15 U nɛɛ, yellu, bɛsɛn baababa ba da
Egibitiɔ. Miya bɛsɛn bwesera sina n ka tɛ. Ma
Egibitigibu ba sun nɔni sɔ̃ɔwa bɛsɛ ka bɛsɛn
baaba be.
16 Saa ye sɔɔra sa Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
sa nùn somiru kana. Ma u bɛsɛn nɔɔ nua
u win gɔrado gɔrima u sun yara Egibitin di.
Wee tɛ̃ sa wãa Kadɛsi mini wunɛn tem nɔɔ
bura yerɔ.
17 Yen sɔ̃, sa nun kanamɔ a de su wunɛn
tem bukiana. Saṅ kpeeyɔ ka bɛɛn gbea gia,
saṅ bɛɛn resɛm gbaanu duɔ, saṅ maa bɛɛn
dɔkɔban nim nɔrumɔ. Swaa baka sa ko mwa
saṅ gɛramɔ gam sere su ka bɛɛn tem sara.
18 Adama Edɔmun sina boko wi, u nɛɛ, iṅ
nɛn tem bukianamɔ. I n maa yina i na, kon
ka bɛɛ tabu ko.
19 Ma Isireliba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ko
kpewa ka swaa baka. Bɛsɛ ka bɛsɛn yaa
sabenu sà n wunɛn dɔkɔban nim nɔra sa ko
yen gobi kɔsia. A gesi de su wunɛn tem
bukiana su doona.
20 Ma Edɔmun sina boko wi, u nɛɛ, naṅ
wurewa i nɛn tem bukiana.
Yera Edɔmuban tabu kowobu ba seewa ba
da ba ka Isireliba yinna.
21 Ma ba yina Isireliba bu ben tem mɛ
bukiana bu doona. Saa ye sɔɔra Isireliba ba
gɔsira, ba kpa gam gian di.

Aronin gɔɔ

22-23 Isireliba kpuro, ba seewa Kadɛsi min
di ba da Horin guurɔ, Edɔmun tem nɔɔ bura
yerɔ. Miya Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi ka
Aroni gari kua u nɛɛ,
24 wee Aroni u koo gbi. Uṅ duɔ tem mɛ
sɔɔ mɛ kon Isireliba wɛ̃ yèn sɔ̃ iṅ nɛn wooda
mɛm nɔɔwɛ ye na bɛɛ wɛ̃ Mɛribaɔ.
25 Wunɛ Mɔwisi, a Aroni ka win bii Eleasaa
suo a ka bu da Horin guu ten wɔllɔ.
26 Kpa a Aronin sãa yãnu pota a nu Eleasaa
sebusia. Domi miya Aroni u koo gbi.
27 Ma Mɔwisi u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn
sɔ̃ɔwa. Wi ka Aroni ka Eleasaa ba yɔɔwa guu
ten wɔllɔ Isireliba kpuron nɔni biru.
28 Ye ba tura mi, u Aronin sãa yãa ni pota u
nu Eleasaa sebusia. Yen biru, Aroni u kpuna
u gu guu ten mi. Ma Mɔwisi ka Eleasaa ba
sarama.
29 Ye Isireliba ba wa ma Aroni u guwa, yera
be kpuro ba win gɔɔ swĩ sɔ̃ɔ tɛna.

Isireliba ba Kananiba tabu di

21

1 Aradin sunɔ Kananigii wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃̃san
nɔm dwaru gia u nua ma Isireliba ba wee ka
Atarimun swaa. Yera u da u bu tabu wɔri, ma
u ben gabu yoru mwɛɛra.
2 Yera Isireliba ba Yinni Gusunɔ nɔɔ
mwɛɛ teni kua ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ, à n
sun tɔn beni nɔmu bɛria, sa ko ben wusu
kpeerasiawa mam mam.
3 Ma u Isireliban gari yi wura u bu Kanani
be nɔmu bɛria. Ma ba Kanani be, ka ben
wusu kpeerasia. Yera ba yam mi yĩsiru kã
Hɔɔma. Yen tubusiana bansu.

Wɛɛ dɛ̃ɛgii

4 Yeniban biru, Isireliba ba seewa Horin
guurun di ma ba kpa ka nim wɔ̃ku ge ba

mɔ̀ Naa yarin swaaɔ kpa bu ka Edɔmun tem bɛwa. Adama ba tɛmanabu kpana swaaɔ.
5 Ma ba Yinni Gusunɔ ka Mɔwisi wɔkisim
wɔri ba mɔ̀, mban sɔ̃na i sun yarama Egibitin
di. Su ka gbi gbaburɔ? Domi dĩanu ka nim
sari mini. Manna ye wee, ya sun tusa. Dĩa
kamwa.
6 Yera Yinni Gusunɔ u bu wɛɛ dɛ̃ɛgii sure
ma ben dabira gu.
7 Yera be ba tie ba na ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, wee sa tora sa wunɛ ka Gusunɔ wɔkisi.
Tɛ̃, a Gusunɔ kanɔ u sun wɛɛ yi gira yi tonda.
Ma Mɔwisi u kanaru kua tɔn ben sɔ̃.
8 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
waan weenasia koowo kpa a ye bwɛ̃ dɛkan
wɔllɔ. Wi waa ya dɔma ma u waan weenasia
ye mɛɛra, uǹ maa gbimɔ.
9 Ma Mɔwisi u waa sii gandugia ye kua u ye
bwɛ̃ dɛkan wɔllɔ. Wi waa ya dɔma kpuro ma
u waa sii gandugia ye mɛɛra, u ku ra maa gbi.

Isireliba

ba tura Pisigan guurɔ

10 Yeniban biru, Isireliba ba swaa wɔri ma
ba da ba ben sansani gira Obɔtuɔ.
11 Saa Obɔtun di, ba maa seewa ba da
ba ben sansani gira Iye Abarimun gbaburɔ,
Mɔabun deedeeru, sɔ̃ yari yeru gia.
12 Saa min di, ba maa seewa ba da ba ben
sansani gira Serɛdin wɔwaɔ.
13 Saa Serɛdin di, ba maa da ba ben
sansani gira Aanɔɔn daarun guru giɔ, tèn
nim mu kokumɔ Amɔreban tem di mu dɔɔ
gbaburu gia. Domi Aanɔɔ ya sãawa Mɔabu ka
Amɔreban tem nɔɔ bura yeru.
14 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔn tabun tireru sɔɔ
ba Fahɛbun gari mɔ̀ ye ya wãa Sufan temɔ ka
yen daa tori ka Aanɔɔ
15 ka yen daa tori yi yi wãa Arin bera ma yi
da yi girari Mɔabun tem nɔɔ bura yerɔ.
16 Saa min di, ba da Beriɔ. Beri miya Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be mɛnnɔ
kpa n bu nim wɛ̃.
17 Yera Isireliba ba womu geni kua ba nɛɛ,
nim, a yarima dɔkɔn di kpa su taki ko.
18 Sinamba ba dɔkɔ ye gba.
Damgiba ba ye gba ka ben sina dɛki.
Yen biruwa Isireliba ba seewa gbabu ten
min di ba da Matanaɔ.
19 Saa Matanan di, ba da Nahaliɛliɔ. Saa
Nahaliɛlin di, ba da Bamɔtuɔ.
20 Saa Bamɔtun di, ba maa da wɔwa gaan mi,
Mɔabun temɔ, guu te ba mɔ̀ Pisigan wɔllɔ
gbaburun deedeeru.

Isireliba

ba Sihoni ka Ogu kamia

21 Isireliba ba Sihoni Amɔreban sina boko
sɔmɔbu gɔria ba nɛɛ,
22 a de su wunɛn tem bukiana. Saǹ kpeeyɔ
ka bɛɛn gbea gia, saǹ bɛɛn resɛm gbaanu duɔ,
saǹ maa bɛɛn dɔkɔban nim nɔrumɔ. Swaa
baka sa ko mwa, saǹ gam gɛramɔ sere su ka
bɛɛn tem yari.
23 Adama Sihoni u yina Isireliba bu kpe saa
win tem di. Yera u win tabu kowobu mɛnna
ba da ba Isireliba wɔri Yahasiɔ gbaburɔ.
24 Ma Isireliba ba bu gɔ gɔ ba ben tem mwa
saa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn di n ka da daa te ba
mɔ̀ Yabɔkuɔ, sere n ka girari Amɔniban tem
nɔɔ bura yerɔ. N deema Amɔni be, ba ben
tem nɔɔ bura yerɔ tem kɔ̃sobu yii.
25 Ma Isireliba ba Amɔreban wusu kpuro
mwɛɛra ba sina mi ka Hɛsiboniɔ ka gen baru
kpaanɔ.
26 Hɛsiboni ye, ya sãawa Sihonin tiin wuu.
Sihoni wi, u raa ka Mɔabuba tabu kua ma u
bu tabu di sere u Mɔabuban tem mwa u ka
na sere daa te ba mɔ̀ Aanɔɔwɔ.
27 Yen sɔ̃na wom kowobu ba ra mɔndu ko
bu nɛɛ,
i na i Hɛsiboni bani.
I na i Sihonin wuu bani i gu gbãraru toosi.
28 Domi dɔ̃ɔ u yara Hɛsibonin di.
Dɔ̃ɔ yara ya yara Sihonin wuun di.
Ma u wuu ge ba mɔ̀ Ari Mɔabu di
ka bũu ni nu wãa Aanɔɔn gungunu wɔllɔ.
29 Mɔabu, a kam kuawa!
Bɛɛ be i maa bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi sãamɔ, i
kɔ̃ɔrawa!
Domi u dera Amɔreban sina boko Sihoni
u tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu yoru
mwɛɛra.
30 Adama sa Amɔreba sɛ̃ɛnu twee.
Ma Hɛsiboni ya wɔruka.
Ma tem mɛ kpuro mu kam kua
sere Diboniɔ n ka girari Nɔfaɔ, ka Mɛdebaɔ.
Sa ye kpuro kam koosiawa mam mam.
31 Nge mɛya Isireliba ba ka sina Amɔreban
tem sɔɔ.
32 Ma Mɔwisi u gɔra bu da bu Yasɛɛn saria
mɛɛri. Yen biru ba ye mwa ka yen baru
kpaanu ma ba Amɔre be ba wãa mi gira.
33 Yen biru ba swaa kɔsa ba da Basani gia.
Yera Ogu Basanin sunɔ u seewa ka win tabu
kowobu u bu tabu wɔrim da Edɛɛɔ.
34 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ku win bɛrum ko, domi kon nun nùn nɔmu
sɔndia, wi ka win tɔmbu ka ben tem kpuro,
kpa a bu kua nge mɛ a Sihoni, Amɔreban
sunɔ kua wi u wãa Hɛsiboniɔ.
35 Ma Isireliba ba bu gɔ, wi ka win bibu ka
sere win tɔmbu. Baa tɔn turo, baǹ deri. Ma
ba win tem mwa.

ISIRELIBA BA WÃA MƆABUBAN TEM BƆKUƆ

Balamun gari

22

1 Yen biru, Isireliba ba da ba ben sansani
gira Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, sɔ̃ɔ
yari yeru gia, Yerikon deedeeru.

2 Balaki, Siporin bii u wa ye Isireliba ba
Aməreba kua.
3 Yera Məabuba ba nanda Isireliban
dabirun sõ.
4 Ma ba Madianiban guro gurobu sõəwa ba
nɛɛ, tən dabi teni, ta koo sun wəri tu di nge
mɛ nɛɛ yi ra yakasu di. Saa ye səə, Balakiwa u
sãa Məabuban sunə.
5 Yera u səməbu gəra Balamu Beorin biin
mi, Petoriə ye ya wãa Efaratin daarə win
təmbun temə, u nùn sõəwa u nɛɛ, wee,
bweseru gara yarima saa Egibitin di ma ta
handunia kpuro pusi. Ta maa man turuku
kooma.
6 Yen sõ, na nun kanamə a na a man tən be
bõrusia. Domi ba man dam kere. À n kua
mɛ, sərəkudo kon kpĩ n bu kamia n gira nɛn
tem di. Domi na yɛ̃ ma wi a domaru kua u ra
domaru wa. Wi a maa bõrusi, u ra bõri wa.
7 Ma Məabuba ka Madianiban guro guro
be, ba da Balamu səro win mi, ba kɛ̃nu nɛni.
Ye ba tura mi, yera ba nùn Balakin gari yi
sõəwa.
8 Balamu u bu sõəwa u nɛɛ, i kpunə mini
wõku te, sisiru kpa n bɛɛ sõ ye Yinni Gusunə
u man sõəwa.
Ma Məabun guro guro be, ba sina mi.
9 Yera Yinni Gusunə u Balamu bikia u nɛɛ,
tən berà ba wãa wunɛn mi.
10 Balamu u Gusunə wisa u nɛɛ, Balaki
Siporin bii, Məabuban sina bokowa u tən be
gərima bu man sõ bu nɛɛ,
11 wee, bweseru gara yarima Egibitin di
ma ta handunia pusi. Yen sõ, n be na n tən
be bõrusi. Sərəkudo u koo kpĩ u tən be wəri
u kamia u gira win tem di.
12 Gusunə u Balamu sõəwa u nɛɛ, a ku da. A
ku tən be bõrusi domi na bu domaru kua.
13 Ma Balamu u seewa buru buru u
Balakin səmə be sõəwa u nɛɛ, i wuro bɛɛn
temə, domi Yinni Gusunə u yina n ka bɛɛ da.
14 Ma tən be, ba seewa ba gəsira Balakin mi.
Ma ba nùn sõəwa ma Balamu u yina u na.
15 Yera Balaki u maa wirugibu gabu soka u
gəra be ba gbiikobu dabiru ka bɛɛrɛ kere.
16 Ba seewa ba da Balamun mi. Ye ba tura
mi, yera ba nùn sõəwa ba nɛɛ, amɛniwa bɛsɛn
sina boko Balaki, Siporin bii u gerua. U nɛɛ,
u nun kanaməwa a ku yina a na.
17 Domi u koo be nun bɛɛrɛ baka wɛ̃. U koo
ko kpuro ye a nùn bikia. A gesi na a nùn tən
be bõrusia.
18 Yera Balamu u tən be wisa u nɛɛ, baa
Balaki ù n man win diru kã te ta wura ka sii
geesu yiba naǹ kpɛ̃ n gãanu ko. Domi naǹ
kpɛ̃ n Yinni Gusunən gere yina.
19 Ka mɛ, i kpunə wõku te, kpa n bɛɛ sõ ye u
man sõəwa.
20 Ma Yinni Gusunə u Balamu kure wõku
te, u nùn sõəwa u nɛɛ, tɛ̃ yèn sõ tən be, ba na
bu nun soku, a seewo a ka bu da. Adama kaa
kowa ye na nun sõəwa.
21 Balamu u seewa buru buru, u win
kɛtɛku niu gaari bəkua ma u ka Məabuban
guro guro be da.

Balamu ka win kɛtɛku

22 Ye Balamu u swaa wəri u win kɛtɛku səni
ma win səm kowobu yiru ba nùn swĩi, yera
Yinni Gusunə u ka nùn məru kua ma u nùn
win gərado gəria u bunana swaaə.
23 Ye kɛtɛku ge, ga gərado wi wa u yõ swaa
suunuə u win takobi womɛ, yera ga gɛra ga
da yakasə. Ma Balamu u gu so, u ka gu swaa
sure.
24 Ma gərado wi, u da u yõra swaa kisa gaa
səə, resɛm gbaanu yirun ganin baa səə.
25 Yera kɛtɛku ge, ga maa Yinni Gusunən
gərado wi wa ma ga da ga mani gani yin tiaə.
Ma ga Balamun naasu ka gana ye baari. Ma u
gu so kpam.
26 Yera gərado wi, u swɛnya u da wuswaaə,
mi baǹ kpɛ̃ bu maa gɛra gam.
27 Yera kɛtɛku ge, ga maa gərado wi wa
ma ga wəruma. Saa yera Balamu u maa gu
soberu wəri ka məru.
28 Yera Yinni Gusunə u dera kɛtɛku ge, ga
nəə wukia ga gari gerua ga nɛɛ, Balamu, mba
na nun kua a ka man so mɛ sere nən ita.
29 Ma u kɛtɛku ge wisa u nɛɛ, a man
yaakoru mòwa. Nà n daa mam takobi nɛni,
na n nun go kə.
30 Ma kɛtɛku ge, ga nùn wisa ga nɛɛ,
na sãawa wunɛn kɛtɛku, a ra man səni
baadomma sere n ka gisə girari. Nge mɛya
na ra nun kue?
Ma Balamu u wisa u nɛɛ, aawo, n ǹ mɛ.
31 Saa yera Yinni Gusunə u Balamun nəni
wukia ma u Gusunən gərado wi wa u yõ swaa
suunu səə u win takobi womɛ. Yera u yiira u
wuswaa tem girari.
32 Ma gərado wi, u nùn bikia u nɛɛ, mban
sõna a ka wunɛn kɛtɛku so mɛ, sere nən ita.
Na nawa n ka nun yõrasia. Domi karin swaa
a swĩi mi.
33 Kɛtɛku ge, ga man wa ma ga gɛra sere nən
ita. Gà kun daa gɛre mɛ, kon daa nun gowa
kpa n gen tii deri.
34 Ma Balamu u gərado wi sõəwa u nɛɛ, wee
na tora. Naǹ yɛ̃ ma a wãa swaaə. Tɛ̃, nɛn
sanum mɛ, mù kun ka nun naawɛ, kon gəsira
n wura nɛn yɛnuə.
35 Ma gərado wi, u nɛɛ, aawo. A ka tən be
doo. Adama gari yi kon nun sõ, yiya kaa gere.
Ma Balamu u ka Balakin tən be da.

Balamu ka Balaki ba yinna

36 Sanam mɛ Balaki u nua ma Balamu u
wee, yera u nùn sennə da sere Məabuban
wuuə ben tem nəə bura yerə Aanəən daarə.
37 Ma Balaki u nùn sõəwa u nɛɛ, mban sõna
aǹ nɛ sanam mɛ na gbia na nun səməbu gəria.
A tamaa naǹ kpɛ̃ n nun gãanu kɛ̃?
38 Ma Balamu u Balaki wisa u nɛɛ, geema,
wee, na na wunɛn mi tɛ̃, adama naǹ gɛɛ mə

n nun sɔ̃. Yinni Gusunɔwa u koo man sɔ̃ ye
kon nun sɔ̃.
39 Ma Balamu ka Balaki ba swaa wɔrima ba
tunuma Kiriati Husɔtuɔ.
40 Yera Balaki u kɛtɛba ka yãanu go u ka
yãkuru kua.

Balamu u Isireliba

domaru kua

41 Yen sisiru bururu, Balaki u Balamu sua
ba yɔɔwa Bamɔtu Baaliɔ. Min diya ba Isire-
liban sukum waama.

23

1 Ma Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u nùn
yãku yenu nɔɔba yiru kuo. Yen biru, kpa
u kɛtɛ nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru
kasu.
2 Ma Balaki u kua ye Balamu u nùn sɔ̃ɔwa.
Ma wi ka Balamu ba kɛtɛ yen tia ka yãa kinɛ
teeru go yãku yee nin baateren wɔllɔ.
3 Yera Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yɔ̃ro yãku dɔ̃ɔ mwaarugii nin bɔkuɔ kpa nɛ
n dɛsira n da gam gum. Sɔrɔkudo Yinni
Gusunɔ u koo man kure mi, kpa u man sɔ̃ ye
kon nun sɔ̃.
Ma Balamu u da gunguru garun wɔllɔ.
4 Yera Yinni Gusunɔ u nùn kure ma
Balamu u gerua u nɛɛ, wee na yãku yenu
nɔɔba yiru kua ma na kɛtɛ ka yãaru go yãku
yee nin baateren wɔllɔ.
5 Saa yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa ye
u koo Balaki sɔ̃, ma u nɛɛ, u gɔsiro u wura
Balakin mi.
6 Ma Balamu u wura u da u Balaki deema
mi u win yãku ni mɔ̀ ka Mɔabuban wirugibu
gabu.
7 Saa yera Balamu u gari gerua u nɛɛ,
wee Balaki Mɔabun sunɔ u dera na na saa
Aramun di.
Wiya u dera na sarama saa sɔ̃ɔ yari yerun
guunun di.
U nɛɛ, n be na n Yakɔbun bweseru bɔ̃rusi.
N be na n ka be Isireliba mɔru ko.
8 Adama kon tɔnu bɔ̃rusi wi Gusunɔ kun
bɔ̃rusi?
Amɔna kon ka tɔnu mɔru ko wi Gusunɔ kun
ka mɔru mɔ̀.
9 Na Isireliba waamɔ guunu wɔllɔ ka
gungunu wɔllɔ
ba wãa nɛnɛm baǹ ka bweseru garu weenɛ.
10 Goo kun kpɛ̃ u bu gari.
Ba dabi nge yani sɛɛri mini.
Wara u koo kpĩ u ben bɔnu nnɛn sube teeru
gari.
Na kanamɔwa n gbi nge Isireli be, be ba sãa
gemgibu.
Na kĩwa nɛn wãarun wii goberu ta n sãa nge
begiru.
11 Yera Balaki u Balamu bikia u nɛɛ, mba a
man kuammɛ mɛsum. Na nun sokusiawa a
ka nɛn yibɛrɛba bɔ̃rusi. Adama wee domara
a bu kuammɛ.
12 Ma Balamu u nùn wisa u nɛɛ, ye Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa, n ǹ yera kon gere?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn mɛɛruse

13 Balaki u maa Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩima su da gam gia. Min di kaa ben sukum
wa n ǹ be kpuro. Be a wa mi, kpa a bu bɔ̃rusi.
14 Ma u ka nùn da sansanin kɔ̃su yeru
garun mi, Pisigan guuru wɔllɔ. Miya u maa
yãku yenu nɔɔba yiru kua. Ma u naa kinɛru
ka yãa kinɛru go yãku yee nin baateren wɔllɔ.
15 Ma Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro
mi a yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀ mini, kpa n
da n nɔ ye Yinni Gusunɔ u koo man sɔ̃.
16 Yera Yinni Gusunɔ u na u ka Balamu
yinna. Ma u nùn sɔ̃ɔwa ye u koo Balaki sɔ̃. Ma
u nɛɛ, u wuro Balaki win mi.
17 Ma u wura u da Balakin mi u deema u
wãa win yãkunun bɔkuɔ, wi ka Mɔabuban
wirugibu. Saa yera u Balamu bikia u nɛɛ,
mba Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa.
18 Ma Balamu u nɛɛ,
Balaki, a seewo a swaa daki.
Wunɛ Siporin bii, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ.
19 Gusunɔ kun sãa nge tɔnu u sere weesu ko.
Uǹ sãa nge tɔnu u sere kɔbia ye u raa gerua.
Ye u gerua, yera u ra ko.
Yèn himba u maa yi, ya ra koorewa.
20 Wee Gusunɔ u man wooda wɛ̃ n Isireliba
domaru kua.
Win tiiwa u bu tu kua kɔ.
Yen sɔ̃, naǹ kpɛ̃ n tu yina.
21 Uǹ toraru garu wa Isireliba sɔɔ.
U sãawa Gusunɔ ben Yinni, u maa wãa ka be.
U sãawa ben sina boko.
U maa nuku dobu mɔ ben sɔ̃.
22 Wiya u bu yara Egibitin di.
U bu dam wɛ̃ nge kɛtɛ gbeekiru.
23 Sɔroru taǹ kpɛ̃ tu Isireliba gãanu kua.
Dobo dobo yaǹ kpɛ̃ yu bu nɔni wɔ̃ke.
Saa yà n tura ba koo bu sɔ̃ bu nɛɛ,
bu mɛɛrio ye Yinni Gusunɔ u kua.
24 Ba sãawa nge gbee sunɔ ge ga ra yaa mwɛ
gu tem
kpa gu yen yɛm nɔ gu sere da gu kpuna.
25 Ma Balaki u Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à kun
kĩ a bu bɔ̃rusi, a ku bu domaru kua.
26 Yera Balamu u nùn wisa u nɛɛ, naǹ daa
nun sɔ̃ɔwa na nɛɛ, kon kowa ye Yinni Gusunɔ
u gerua?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn itase

27 Balaki u maa Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n
mɛn na, a na su da gam gia. Sɔrɔkudo Yinni
Gusunɔ u koo wura a Isireliba bɔ̃rusi nɛn sɔ̃.
28 Ma Balaki u ka Balamu da Peorin guuru
wɔllɔ tèn min di ba gbaburu mɛɛra.

29 Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
yãku yenu nɔɔba yiru kuo, kpa a ka man naa
kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru
naawa,
30 ma Balaki u kua ye Balamu u nùn sɔ̃ɔwa
mi. U naa kinɛru ka yãa kinɛru go yãku yee
nin baateren wɔllɔ.

24

1 Ye Balamu u wa ma Yinni Gusunɔ u
yɔ̃rariwa u Isireliba domaru kua, yera uǹ
maa bikiaru kue Yinni Gusunɔn mi nge mɛ
u ra raa ko yellu. Adama u win wuswaa tĩiwa
gbaburun bera gia.
2 Ye u nɔni seeya u wa Isireliba ba ben
sansani gire bwese kɛra ka bwese kɛra, yera
Gusunɔn Hunde nùn yɔɔwa.
3 Ma u gari gerubu wɔri u nɛɛ,
nɛ, Balamu, Beorin bii, wee ye na gerumɔ.
Na ra yam wa.
4 Na ra Gusunɔn nɔɔ nɔ.
Wi, Dam kpurogii u ra de n kãsinu wa.
Domi u ra man tii sɔ̃ɔsi nà n nùn sãamɔ.
5 Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweseru, bɛɛn kunu
nu wã.
6 Nu tɛrie nge wɔwa ma nu sãa nge gbaa te ta
wãa daarun bɔkuɔ.
Ma nu gire nge dãa ni ba mɔ̀ sɛduru ni Yinni
Gusunɔ u duura daarun bɔkuɔ
ka sere dãa kiki si ba mɔ̀ aloɛsi.
7 Ba nim mɔ mu yiba mu yarimɔ
mu dãa gbaaru nim yɛ̃kamɔ.
Isireliban sina boko u koo Agagi tabu di
kpa win bandu tu dam ko.
8 Gusunɔwa u bu yara Egibitin di
ka win dam bakam nge kɛtɛ gbeekiru.
Wiya u ra de bu bwese tukunu kamia nɔni
kpaki teeru
kpa bu nu sɛ̃ɛnu twee bu nin kukunu kɔsuku
bu go.
9 Be wee ba kpunamɔ nge gbee sinansu.
Wara u koo kpĩ u bu seeya.
Bɛɛ, Isireliba, wi u bɛɛ domaru kua, u koo
domaru wa.
Wi u maa bɛɛ bɔ̃rusi, u koo bɔ̃ri wa.
10 Yera Balakin mɔru ya seewa sere u nɔma
yɛ̃kana. Ma u nɛɛ, Balamu, na nun sokawa
a ka nɛn yibɛrɛba bɔ̃rusi. Adama wee a bu
domaru kua nɔn ita.
11 Yen sɔ̃, a doonɔ minin di tɛ̃, a wura
wunɛn yɛnuɔ. Na raa nɛɛ, kon nun gãanu kɛ̃,
adama Yinni Gusunɔ kun wure a ye wa.

Balamu u gerumɔ

ye ya koo koora

12 Ma Balamu u Balaki wisa u nɛɛ, naǹ daa
wunɛn gɔro be sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
13 baa à n man wunɛn diru kã, te ta wura
ka sii geesu yiba naǹ kpɛ̃ n gea ǹ kun mɛ kɔ̃sa
gere ma n kun mɔ ye Yinni Gusunɔn u man
sɔ̃ɔwa?
14 Tɛ̃ wee na gɔsirɔ nɛn tɔmbun mi. Adama
a na a nɔ yè Isireliba ba koo wunɛn tɔmbu
kua sia.
15 Ma u maa nɛɛ,
wee ye nɛ Balamu Beorin bii na gerumɔ,
nɛ wi na ra yam wa.
16 Na ra Yinni Gusunɔn nɔɔ nɔ.
Na maa wi, Wɔrukoon himba yɛ̃.
Na ra wi Dam kpurogiin kãsinu wa,
domi u ra man tii sɔ̃ɔsi nà n nùn sãamɔ.
17 Na wa ye ya sisi, adama n ǹ mɔ gisɔ.
Na wa ye ya koo koora, adama n ǹ tɛ̃.
Wee kpera gaa yara Yakɔbun bweserun di.
Sina boko goo u yara Isireliban suunu sɔɔn
di,
be, be ba sãa Yakɔbun bweseru.
Ma u ka win sina dɛka Mɔabuba soomɔ baa
saburosɔ.
Ma ya be ba tii suen bweserun winu
kɔsukumɔ.
18 U maa Edɔmu be ba sãa win yibɛrɛban tem
mwa mɛ ba mɔ̀ Seiri.
Ma Isireliba ba nasara sua.
19 Sina boko wi, u win yibɛrɛba taare.
Ma u be ba raa tie go u kpeerasia mam mam.

Isireliban yibɛrɛba

ba koo kam ko

20 Ye Balamu u Amalɛkiba wa, yera u nɛɛ,
Amalɛkibara ba dam bo dunia sɔɔ.
Adama ba koo bu kam koosia sɔ̃ɔ teeru.
21 Ye Balamu u maa Keniba wa, yera u nɛɛ,
bɛɛ Keniba, wee bɛɛn wãa yera naanɛ mɔ
nge gunɔ sokuru te ta yii kpee baa sɔɔ.
22 Adama Asirigibu ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri
kpa bu bɛɛn wãa yenu kɔsuku.
23 Ma Balamu u maa nɛɛ,
Gusunɔ ù n goon gɔɔn saa yi, yɛ̃ro u koo kpĩ
u n wãa?
24 Goo nimkusu su koo na saa Kitimun di
kpa yibɛrɛba bu Asirigibu ka Ebɛɛn bweseru
sekuru doke.
Adama yibɛrɛ ben tii ba koo kam kowa.
25 Yeniban biru, Balamu u gɔsira u da win
wuuɔ, ma Balaki u maa wura win yɛnuɔ.

Isireliba ba bũu sãaru wɔri

25

1 Saa ye Isireliba ba wãa Sitimuɔ, yera ba
ka Mɔabuban wɔndiaba sakararu torua.
2 Ma wɔndia be, ba dera Isireli be, ba ben
bũu sãaru wɔri, ba ka bu di, ba ka bu nɔra.
Ma ba ben bũnu yiira ba sãwa.
3 Ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali Peorigii wɛ̃. Ma
Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua.
4 U Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Isireliban
wirugibu kpuro mɛnnɔ, kpa a de bu be ba
taarɛ mɔ go sɔ̃ɔ sɔɔ nɛn wuswaaɔ. Saa yera
nɛn mɔru ya koo sure.
5 Ma Mɔwisi u Isireliban wirugibu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ben baawure u mɛɛrio win tɔmbu sɔɔ

be ba Məabuban bũu wi ba mɔ̀ Baali Peorigii sãamə, kpa u bu go.

6 Saa yè sɔɔ Isireliba ba wuri mɔ̀ Yinni Gusunən kurun kɔnnəwə, saa yera ben turo u ka kurə Madiani goo na wigibun mi, Isireliba kpuron wuswaaə ka Məwisin wuswaaə.

7 Ye Finɛɛsi, Eleasaan bii, Aronin debubu u wa mɛ, yera u seewa tən ben suunu sɔən di u yaasa sua.

8 Ma u Isireli wi swĩi sere win kurə ma u bu yaasa sɔkura ben bəsənə. Saa yera wahala ya yɔ̃ra Isireliba sɔə.

9 Yen dəma te, təmbu nərəbun suba yɛnda nnɛwa (24.000) ba gu.

10 Yinni Gusunə u maa Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,

11 wee yãku kowo Finɛɛsi, Eleasaan bii, Aronin debubu, u nɛn məru suresia ye u ka man sanna, Isireliban suunu sɔə. Yen sɔ̃na nan̓ bu kpeerasie.

12 Yen sɔ̃, a nùn sɔ̃əwə a nɛɛ, wee na ka nùn arukawani bəkumə ye ya sãa bəri yɛndugia.

13 Arukawani ye, ya koo de wi ka win bibun bweseru ba n sãa yãku kowobu sere ka baadommaə. Domi u nɛ, Gusunə win Yinni sanna. Ma ya dera Isireliba ba ben tররun suuru wa.

14 Isireli wi ba go ka kurə Madiani wi sannu, win yĩsira Simiri, Salun bii. U sãawa Simɛən bwese kɛra tian wirugii.

15 Kurə Madiani win yĩsira maa Kosibi. Win tundon yĩsira Suri. U sãawa Madianiban bwese kɛra tian wirugii.

16 Yinni Gusunə u maa Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,

17 i Madianiba wərio, kpa i bu go.

18 Domi ba sãawa bɛɛn yibɛrɛba be ba bɛɛ torasia ben bũu Baali Peorigiin sɔ̃ ka Kosibi, ben wirugii turon bii wəndian sɔ̃, wi ba go sanam mɛ wahala ya seewa Peoriə.

Ba Isireliba gara nən mɛɛruse

26

1 Wahala yen biru, Yinni Gusunə u Məwisi ka yãku kowo Eleasaa, Aronin bii sɔ̃əwa u nɛɛ,

2 i Isireliban bii tən durəbu gario be ba wɔ̃ə yɛndu mə ka be ba kere mɛ, be ba koo gesi kpĩ bu tabu da. I ko i bu gariwa bwese kɛra ka bwese kɛra.

3 Ma Məwisi ka Eleasaa ba ye Isireliba sɔ̃əwa Məabun wəwaə, Yuudɛnin bəkuə, Yerikon deedeeru.

4 Ba nɛɛ, bu gario ben be ba wɔ̃ə yɛndu mə ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu tabu ko nge mɛ Gusunə u raa bu yen wooda wɛ̃ sanam mɛ ba yarima Egibitin di.

5 Bèn min di Rubɛni, Yakəbun bii gbiikoon bwese kɛri torua, bera Enəku, wìn min di Ɛnəkuban bwese kɛra yara, ka Paalu, wìn min di Paaluban bwese kɛra yara,

6 ka Hɛsironi, wìn min di Hɛsironiban bwese kɛra yara, ka Kaami wìn min di Kaamiban bwese kɛra yara.

7 Be ba sãa Rubɛnin bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa təmbu nərəbun suba weeru ka ita ka təmbu nata ka wunəbu ka təmbu tɛna (43.730).

8 Eliabu, Paalun bii,

9 wiya u Nɛmuɛli mara, ka Datani, ka Abiramu. Datani wi, ka Abiramu ba sãawa win gerunasibu. Beya ba Məwisi ka Aroni seesi, ma ba ka Koren bibun bweseru yɔ̃ra sanam mɛ ba Yinni Gusunə seesi.

10 Ma tem mu nɔə baara mu bu mwɛ ka Koren tii sannu. Ma dɔ̃ə u gabu di. Ben geera sãa təmbu goobu, ka weeraakuru (250). Ma ya kua kirə be ba tien sɔ̃.

11 Adama Koren bibu ban̓ dəma te gu.

12 Bèn min di Simɛən bwese kɛri torua bera, Nɛmuɛli, wìn min di Nɛmuɛliban bwese kɛra yara, ka Yamini, wìn min di Yaminiban bwesera yara, ka Yakini, wìn min di Yakiniban bwesera yara,

13 ka Seraki, wìn min di Serakiban bwesera yara, ka Sɔɔlu, wìn min di Sɔɔluban bwesera yara.

14 Be ba sãa Simɛən bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa təmbu nərəbun suba yɛnda yiru ka təmbu goobu (22.200).

15 Bèn min di Gadin bwese kɛri torua, bera Sefoni, wìn min di Sefoniban bwese kɛra yara, ka Hagi, wìn min di Hagiban bwese kɛra yara, ka Suni, wìn min di Suniban bwesera yara,

16 ka Osini, wìn min di Osiniban bwesera yara, ka Eri, wìn min di Eriban bwesera yara.

17 Ka Arodi, wìn min di Arodiban bwesera yara, ka Areli, wìn min di Areliban bwesera yara.

18 Be ba sãa Gadin bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa təmbu nərəbun suba weeru ka nɛɛra wunəbu (40.500).

19-21 Bèn min di Yudan bwese kɛri torua, bera Sela, wìn min di Selaban bwese kɛra yara, ka Perɛsi, wìn min di Perɛsiban bwesera yara, ka Seraki, wìn min di Serakiban bwesera yara. Bèn min di Perɛsin bwese kɛri torua, bera Hɛsironi wìn min di Hɛsironiban bwese kɛra yara, ka Hamulu wìn min di Hamuluban bwesera yara. Yudan bibu yiru Eri ka Onani ba gu Kananin temə.

22 Be ba sãa Yudan bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa təmbu nərəbun suba wata ka wəkura nɔəbu ka tia ka nɛɛra wunəbu (76.500).

23 Bèn min di Isakarin bwese kɛri torua, bera Tola, wìn min di Tolaban bwesera yara, ka Pufa, wìn min di Pufaban bwesera yara,

24 ka Yasubu, wìn min di Yasububan bwesera yara, ka Simuroni, wìn min di Simuroniban bwesera yara.

25 Be ba sãa Isakarin bwese kɛri, bera mi.
Ben geera sãawa nɔrɔbun suba wata ka nnɛ
ka gooba wunɔbu (64.300).
26 Bèn min di Sabulonin bwese kɛri
torua, bera Serɛdi, wìn min di Serɛdiban
bwese kɛra yara, ka Heloni, wìn min di
Heloniban bwesera yara, ka Yalɛɛli wìn min
di Yalɛɛliban bwesera yara.
27 Be ba sãa Sabulonin bwese kɛri torua,
bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun
suba wata ka nɛɛra wunɔbu (60.500).
28 Yosɛfun bweseru sɔɔra Manase ka
Efaraimu ba wãa.
29 Manasen biiwa Makiri, wìn min di
Makiriban bwese kɛra yara. Makiriwa u
Galadi mara, wìn min di Galadiban bwese
kɛra yara.
30 Bèn min di Galadin bwese kɛri torua,
bera Yesɛɛ, wìn min di Yesɛɛban bwese kɛra
yara, ka Helɛki wìn min di Helɛkiban bwese
kɛra yara.
31 Ka Asiriɛli wìn min di Asiriɛliban
bwesera yara, ka Sikɛmu wìn min di
Sikɛmuban bwesera yara,
32 ka Semida wìn min di Semidaban
bwesera yara, ka Hefɛɛ, wìn min di Hefɛɛban
bwesera yara.
33 Selofadi Hefɛɛn bii, unˆ bii tɔn durɔbu
mara ma n kun mɔ tɔn kurɔbu tɔna. Beya,
Mala ka Nɔa, ka Hogula, ka Milika, ka Tirisa.
34 Be ba sãa Manasen bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeraakuru ka yiru ka tɔmbu nata ka
wunɔbu (52.700).
35 Bèn min di Efaraimun bwese kɛri
torua, bera Sutelaki, wìn min di Sutelakiban
bwese kɛra yara, ka Bekɛɛ wìn min di
Bekɛɛban bwesera yara, ka Takani wìn min
di Takaniban bwesera yara.
36 Sutelakin biiwa Erani wìn min di
Eraniban bwese kɛra yara.
37 Be ba sãa Efaraimun bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun
suba tɛna ka yiru ka tɔmbu nɛɛra wunɔbu
(32.500). Be kpuro ba sãawa Yosɛfun bibu.
38 Bèn min di Bɛnyamɛɛn bwese kɛri torua,
bera Bela, wìn min di Belaban bwesera yara,
ka Asibɛli wìn min di Asibɛliban bwesera
yara, ka Akiramu wìn min di Akiramuban
bwesera yara,
39 ka Sufamu wìn min di Sufamuban
bwesera yara, ka Hufamu wìn min di
Hufamuban bwesera yara.
40 Belan biba Aadi ka Namani. Aadin min
diya Aadiban bwese kɛra yara. Namanin
min diya maa Namaniban bwese kɛra yara.
41 Be ba sãa Bɛnyamɛɛn bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeru ka nɔɔbu ka tɔmbu nata (45.600).
42 Bèn min di Danun bwese kɛra torua,
bera Sukamu, wìn min di Sukamuban bwese
kɛra yara.
43 Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
wata ka nnɛ ka tɔmbu nɛɛru (64.400).
44 Bèn min di maa Asɛɛn bwese kɛri torua,
bera Yimina, wìn min di Yiminaban bwesera
yara, ka Yisifi wìn min di Yisifiban bwesera
yara, ka Beria wìn min di Beriaban bwesera
yara.
45 Berian bweseru sɔɔra Hebɛɛ u wãa, wìn
min di Hebɛɛban bwesera yara, ka Maakiɛli
wìn min di Maakiɛliban bwesera yara.
46 Asɛɛ u bii tɔn kurɔ mɔ wi ba sokumɔ
Seraki.
47 Be ba sãa Asɛɛn bwese kɛri, bera mi.
Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeraakuru ka ita ka tɔmbu nɛɛru (53.400).
48 Be ba Nɛfitalin bwese kɛri torua, bera
Yasiɛli, wìn min di Yasiɛliban bwesera yara,
ka Guni wìn min di Guniban bwesera yara.
49 Ka Yesɛɛ wìn min di Yesɛɛban bwesera
yara, ka Silɛmu wìn min di Silɛmuban
bwesera yara.
50 Be ba sãa Nɛfitalin bwese kɛri, bera mi.
Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru
ka nɔɔbu ka tɔmbu nɛɛru (45.400).
51 Isireli be ba gara mi, be kpuron geera
kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nata ka tia ka
tɔmbu nata ka wunɔbu ka tɛna (601.730).

Nge mɛ ba koo tem mɛ

bɔnu koosina

52 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ.
53 A bwese kɛri yi tem mɛ bɔnu kuo nge mɛ
yin geera nɛ.
54 Bwese kɛra yèn tɔmba dabiru bo, a ye
tem wɛ̃ɛyɔ mu n kpã. Bwese kɛra yèn tɔmba
kun maa dabi kpa a ye tem wɛ̃ fiiko. A yen
baayere tem wɛ̃ɛyɔ nge mɛ yen tɔmba geeru
nɛ.
55 Adama kaa bu tem mɛ bɔnu kuawa ka
tɛtɛ a bu wɛ̃ bwese kɛra ka bwese kɛra.
56 Ba koo tem mɛ bɔnu kowa ka tɛtɛ bu ka
bwese kɛra baayere wɛ̃ nge mɛ yen tɔmba
geeru nɛ.

Ba Lefiban bweseru gara

nɔn mɛɛruse

57 Lefin bweseru sɔɔ, be ba gara, bera
Gɛɛsɔni wìn min di Gɛɛsɔniban bwese kɛra
yara, ka Kehati wìn min di Kehatiban
bwesera yara, ka Mɛrari wìn min di
Mɛrariban bwesera yara.
58 Be ba sãa Lefin bwese kɛri, bera Li-
binan yɛnugibu, ka Heboronin yɛnugibu
ka Makirin yɛnugibu, ka Musin yɛnugibu,
ka Koren yɛnugibu, Kehatiwa u Amuramu
mara.
59 Amuramun kurɔn yĩsira Yokebɛdi. U
sãawa Lefin bii wi u mara Egibitiɔ. Bii be u
Amuramu marua, bera Aroni, ka Mɔwisi, ka
Mariamu ben sesu.
60 Bii be Aroni u mara, bera Nadabu, ka
Abihu, ka Eleasaa, ka Itamaa.

61 Adama Nadabu ka Abihu ba guwa sanam mɛ ba ka dɔ̃ɔ tuko dua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu ka yãkuru ko.
62 Tɔn durɔ be ba suru tia tia mɔ ba gara ka be ba mɛ kere, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda ita (23.000). Baṅ bu gara sanam mɛ ba Isireliba garimɔ domi baṅ ka bu tem bɔnu mɔ̀.

Gari gari yen wii goberu

63 Isireli be Mɔwisi ka yãku kowo Eleasaa ba gara Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru, bera mi.
64 Isireli be kpuro sɔɔ, goo sari mi, wi Mɔwisi ka yãku kowo Aroni ba raa gara Sinain gbaburɔ,
65 ma n kun mɔ Kalɛbu, Yɛfunɛn bii ka Yosue, Nunin bii. Domi nge mɛya Yinni Gusunɔ u raa bu sɔ̃ɔwa.

Tubi ye tɔn kurɔba ko n mɔ

27

1 Selofadi, wi u sãa Hefɛɛ ka Galadi ka Makiri ka Manasen sikadobu Yosɛfun bweseru sɔɔ, u bii tɔn kurɔbu nɔɔbu mara. Bera Mala ka Nɔa ka Hogula ka Milika ka Tirisa
2 ma be, ba na Mɔwisi ka yãku kowo Eleasaan mi, ka wirugibun mi ka sere Isireliba kpuron mi Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ ba nɛɛ,
3 bɛsɛn tundo u guwa gbaburɔ. Uṅ wãa Koren bibun wuuru sɔɔ be ba Yinni Gusunɔ seesi. U guwa win tii tiin toranun sɔ̃. Adama uṅ bii tɔn durɔ mɔ.
4 N weenɛ bu win bwese kɛra deri yèn sɔ̃ uṅ bii tɔn durɔ mɔ? I sun tem wɛ̃ɛyɔ bɛsɛn tundon maabu ka wɔnɔbun suunu sɔɔ.
5 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ kana ben gari yin sɔ̃.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ.
7 Selofadin bii be, ba gem mɔ. A bu tem wɛ̃ɛyɔ mɛ ben tundo u ko n daa mɔ. Kaa bu mu wɛ̃wa ben tundon maabu ka wɔnɔbun suunu sɔɔ.
8 Yen biru, kpa a Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, goo ù n gu ma uṅ bii tɔn durɔ mɔ, win bii tɔn kurɔwa u koo win arumani sua u tubi di.
9 U kun maa bii tɔn kurɔ mɔ, win maabu ka wɔnɔba ba koo win arumani sua bu tubi di.
10 U kun maa maabu ka wɔnɔbu mɔ, win tundon maabu ka wɔnɔba ba koo win arumani sua bu tubi di.
11 Win tundo ù kun maa maabu ka wɔnɔbu mɔ, win mɛro bisi wi u fɛ̃ɛ fɛ̃ɛ bo wiya u koo win arumani tubi di. Yeni ya ko n sãawa wooda Isireliba sɔɔ nge mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na ye Mɔwisi wɛ̃.

Yinni Gusunɔ u Yosue gɔsa

u ka ko Mɔwisin kɔsire

12 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔɔwo Abarimun guu tenin wii kpiirɔ, kpa a nɔni seeya a tem mɛ mɛɛri mɛ kon Isireliba wɛ̃.
13 Yen biru, kpa a kpuna a gbi nge mɛ wunɛn mɔɔ Aroni u gu.
14 Domi iṅ woodaba mɛm nɔɔwɛ Sinin gbaburɔ, sanam mɛ Isireliba ba man seesi. Iṅ maa man bɛɛrɛ wɛ̃ ben wuswaaɔ sanam mɛ ba nim kanamɔ. Yera n dera na Mɛriban nim mɛ soka Sannɔn nim Kadɛsiɔ, Sinin gbaburɔ.
15 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16-17 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a taka koora kpuro hunde wɛ̃, a goo gɔsio, a nùn ko wirugii wi u koo kpĩ u wunɛn tɔmbu kpara kpa ba kun ka sãa nge yãa ni nuṅ kparo mɔ.
18 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ, Yosue Nunin bii wee, wì sɔɔ nɛn Hunde u yiba. A nùn suo kpa a nùn nɔma sɔndi.
19 Kaa ka nùn dawa yãku kowo Eleasaan wuswaaɔ, kpa a nùn ko wunɛn kɔsire Isireliba kpuron nɔni biru.
20 A nùn wunɛn yiikon bɔnu wɛ̃ɛyɔ kpa Isireliba kpuro bu nùn mɛm nɔɔwa.
21 Yãku kowo Eleasaawa u ko n da wa kpa Eleasaa u man kana win sɔ̃ ka woro te ba ra ko ka urimu. Win gariya Yosue ka Isireliba kpuro ba ko n da ka sɔmburu ko.
22 Ma Mɔwisi u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. U Yosue sua ma u ka nùn da yãku kowo Eleasaan wuswaaɔ Isireliba kpuron nɔni biru.
23 Ma u nùn nɔma sɔndi u nùn kua win kɔsire nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

Tɔ̃ru baateren yãkurun

wooda

28

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyɔ.
A nɛɛ, bu ku duari saa ye na yi ba n da ka man kɛ̃nu naawɛ kpa bu man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ni nu koo man nuburu dore.
3 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔ̃ɔ baatere, yãa kpɛmminu yiru ni nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ kpa nu kun alebu gaa mɔ, niya ba koo ka man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua baadomma.
4 Ba koo ka teeru yãkuru kowa bururu, teeru maa yoki kpaa,
5 ka som kilo ita mɛ ba burina ka olifin gum ditiri tia ka bɔnu.
6 Tɔ̃ɔ baateren yãku te, ta ko n sãawa nge yãku nubu durorugii te ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua Sinain guurɔ.
7 Bururu ba ko n da ka tam nɛwa ditiri tia ka bɔnu nɛn sãa yerɔ bu ka yãkuru ko ka yãa te sannu.
8 Yoka, kpa bu maa man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãa tee te ta tie ka som ka tam nge mɛ ba raa kua bururu. Ta ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru te ta koo nɛ, Yinni Gusunɔ nuburu dore.

Tɔɔ wɛ̃rarugirun yãkunun

wooda

9 Tɔɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãanu yiru ni nu wɔɔ
tia tia mɔ ma nuṅ alebu gaa mɔ, niya i ko i ka
nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua ka tam ka som
kilo nɔɔba tia mɛ ba burina ka gum.
10 I ko i n da yãku te kowa tɔɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ tɔɔ baateren yãku dɔɔ mwaararugii ni i ra
ko baasi.

Surun tɔɔ gbiikirun yãkunun

wooda

11 Suru baawuren tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i
nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dɔɔ mwaararuginu
kuawa ka naa kpɛmi yiru, ka yãa kinɛru, ka
yãa kpɛmminu nɔɔba yiru, ni nu wɔɔ tia mɔ.
Kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mɔ.
12 I ko i ka ten baatere yãkuru kowa ka som
mɛ ba burina ka gum.
13 Yãa kpɛmmii nin baatere maa ka som
kilo ita mɛ ba burina ka gum. Yãku dɔɔ
mwaararugii niya nu koo nɛ Yinni Gusunɔ
nuburu dore.
14 I n ka kɛtɛ yãkuru mɔ̀, tam ditiri itawa i
ko i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀, tam ditiri
yiruwa i ko i ka ko. I n maa ka yãa kpɛmbu
mɔ̀, tam ditiri tia ka bɔnuwa i ko i ka ko. Yãku
dɔɔ mwaararugii ni i ko i n da ko wɔɔn suru
baawuren tɔɔ gbiikiru sɔɔ, niya mi.
15 Yen biru, i ko i maa nɛ, Yinni Gusunɔ
torarun yãkuru kua ka tɔɔ baateren yãku dɔɔ
mwaararugiru ka ten tam baasi.

Gɔɔ sararibun yãkunun

wooda

16 Wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ wɔkura nnɛse
sɔɔra i ko i Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di, nɛ,
Yinni Gusunɔn sɔ̃.
17 Suru win sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i
tɔɔ bakaru tore te i ko i di sɔɔ nɔɔba yiru. Tɔɔ
ni sɔɔ, pɛ̃ɛ ye baṅ seeyatia dokewa i ko i di.
18 Tɔɔ baka ten tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i bɛɛn
sɔma deriwa, kpa i mɛnna i nɛ, Yinni Gusunɔ
sã.
19 I ko i man yãku dɔɔ mwaararugiru
kuawa ka naa kpɛmi yiru, ka yãa kinɛru, ka
yãa kpɛmminu nɔɔba yiru, ni nu wɔɔ tia mɔ,
kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mɔ.
20 I ko i ka yaa saberu baatere yãkuru kowa
ka som sannu mɛ ba burina ka gum. I n
yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko
i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀ som kilo nɔɔba
tia i ko i ka ko.
21 I n maa ka yãa kpɛmbu mɔ̀, som kilo
itawa i ko i ka ko.
22 Yen biru, kpa i boo kinɛru go i ka torarun
yãkuru ko.
23 Yãku ni kpurowa i ko i n da ko tɔɔ
baateren bururun yãku dɔɔ mwaararugii te
baasi.
24 Sɔɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni
Gusunɔ yãku dɔɔ mwaararugiru kuawa
baadomma te ta koo man nuburu dore tɔɔ
baateren bururun yãku dɔɔ mwaararugii te
baasi.
25 Yen sɔɔ nɔɔba yiruse, i ko i bɛɛn sɔma
deriwa kpa i mɛnna i man sã.

Gɛ̃ɛbun saan yãkunun wooda

26 Gɛ̃ɛbun tɔɔ bakaru sɔɔ, i ko i ka nɛ, Yinni
Gusunɔ bɛɛn gbean dĩa gbiikinu naawawa
kpa i mɛnna i man sã. Iṅ dɔma te sɔmburu
garu mɔ̀.
27 I ko i man yãku dɔɔ mwaararuginu
kuawa ni nu nuburu do ka naa kpɛmi yiru,
ka yãa kinɛru, ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru
ni nu wɔɔ tia mɔ.
28 I ko i ka yaa saberu baatere yãkuru kowa
ka som sannu mɛ ba burina ka gum. I n
yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko
i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀ som kilo nɔɔba
tia i ko i ka ko.
29 I n maa ka yãa kpɛmbu mɔ̀ som kilo
itawa i ko i ka ko.
30 Yen biru, kpa i boo go i ka torarun
yãkuru ko,
31 yãku ni kpurowa i ko i n da ko tɔɔ
baateren bururun yãku dɔɔ mwaararugii te
baasi. Yaa sabe ni nuṅ alebu gaa mɔwa i ko i
n da ka yãkuru ko, ka tam sannu.

Yãku te ba koo

ka Yinni Gusunɔ takaru ko

29

1 Suru nɔɔba yirusen tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ku
sɔmburu garu ko. I ko i mɛnnawa i Yinni
Gusunɔ takaru ko. I ko i tɔɔ te diwa i n kɔbi
soomɔ.
2 I ko Yinni Gusunɔ yãku dɔɔ
mwaararuginu kua ni nu koo nũn nuburu
dore, ka kɛtɛ kpɛma, ka yãa kinɛru, ka yãa
kinɛ kpɛmminu wɔɔ tia tiaginu nɔɔba yiru.
Yaa sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuṅ
alebu gaa mɔ.
3 I ko i ka yaa sabe ten baatere yãkuru
kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n
yãkuru mɔ̀ ka kɛtɛ, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko
i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa kinɛru, som kilo nɔɔba
tia i ko i ka ko.
4 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo
itawa i ko i ka ko.
5 I ko i maa torarun yãkuru ko ka boo
kinɛru.
6 Yãku niniwa i ko i n da ko suru baawuren
tɔɔ gbiikiruginu ka tɔɔ baatereginu ka nin
som ka tam baasi. I ko nu kowa nge mɛ
ba nin wooda yi. Nu ko n sãawa yãku dɔɔ
mwaararuginu ni nu koo nɛ, Yinni Gusunɔ
nuburu dore.

Durum wɔkabun yãkurun

wooda

7 Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔ, i
ku sɔmburu garu ko. I ko i mɛnnawa i Yinni
Gusunɔ sã kpa i nɔɔ bɔke.
8 I ko i Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kuawa ni nu koo nùn
nuburu dore, ka naa kpɛma, ka yãa kinɛ
kpɛmminu wɔ̃ɔ tia tiaginu nɔɔba yiru. Yaa
sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuǹ alebu
gaa mɔ.
9 I n yãkuru mɔ̀, i ko i nu kowa ka som mɛ
ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka naa, som
kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa
kinɛru som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
10 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo
itawa i ko i ka ko.
11 Yãku ninin biru, i ko i yãkuru ko ka boo
kinɛru bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, torarun
yãkuru ka tɔ̃ɔ baateregiru ka nin som ka tam
baasi.

Kunun tɔ̃ɔ bakarun yãkunun

wooda

12 Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse
sɔɔ, i bɛɛn sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna
i nɛ, Yinni Gusunɔ sã kpa i man tɔ̃ɔ bakaru
diiya sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
13 Tɔ̃ɔ baka ten tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i
nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kuawa ni nu koo man nuburu dore. I ko i nu
kowa ka naa kpɛmi wɔkura ita ka yãa kinɛnu
yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ ni
nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ. Yaa sabe ni kpuro nu ko n
sãawa ni nuǹ alebu gaa mɔ.
14 I ko i ka yaa sabe nin baatere yãkuru
kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n
yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko
i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa kinɛru, som kilo nɔɔba
tia i ko i ka ko.
15 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo
itawa i ko i ka ko.
16 I ko i maa yãkuru ko ka boo kinɛru bu ka
bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tɔ̃ɔ baateren yãku dɔ̃ɔ
mwaararugii te i ra ko ka som ka tam sannu
baasi.
17-34 Tɔ̃ɔ baateren yãku ni baasi, i ko i maa
yãkunu ko ka yaa sabe ni nuǹ alebu gaa mɔ
ka maa som mɛ ba burina ka gum, nge mɛ i ra
ko saa tɔ̃ɔ baka ten sɔ̃ɔ yirusen di n ka girari
ten sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse. Nge mɛniwa i ko i yãku
ni koosina.
Sɔ̃ɔ yiruse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ
kinɛ kpɛnnu wɔkura yiru ka yãa kinɛnu yiru,
ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ wɔ̃ɔ tia
tiaginu ka maa boo kinɛru.
Sɔ̃ɔ itase sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ
kpɛnnu wɔkura tia ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa
kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wɔ̃ɔ tia tiaginu
ka maa boo kinɛru.
Sɔ̃ɔ nnɛse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ
kpɛnnu wɔkuru, ka yãa kinɛnu yiru ka yãa
kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wɔ̃ɔ tia tiaginu,
ka boo kinɛru.
Sɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ
kinɛ kpɛnnu nɔɔba nnɛ ka yãa kinɛnu yiru,
ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wɔ̃ɔ tia
tiaginu, ka boo kinɛru.
Sɔ̃ɔ nɔɔba tiase, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ
kinɛ kpɛnnu nɔɔba ita ka yãa kinɛnu yiru
ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wɔ̃ɔ tia
tiaginu, ka boo kinɛru.
Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka
kɛtɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba yiru, ka yãa kinɛnu
yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wɔ̃ɔ
tia tiaginu, ka boo kinɛru.
35 Tɔ̃ɔ baka ten sɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ, i bɛɛn
sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna i ka nɛ,
Yinni Gusunɔ sã,
36 kpa i man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua
ni nu koo man nuburu dore, ka kɛtɛ kinɛru,
ka yãa kinɛru ka yãa kinɛ kpɛmminu nɔɔba
yiru wɔ̃ɔ tia tiaginu. Yaa sabe ni kpuro nu ko
n sãawa ni nuǹ alebu gaa mɔ.
37 I ko i yãku nin baatere kowa ka som ka
tam nge mɛ ba yen wooda yi.
38 Kpa i maa yãkuru ko ka boo kinɛru bu ka
bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tɔ̃ɔ baateren yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ka ten som ka tam baasi.
39 Yãku nini kpurowa i ko i nɛ, Yinni
Gusunɔ kua tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, ka sere maa
yãku ni i ra ko baadomma. Niya yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ni i ra ko ka som ka tam, ka
siarabun yãkunu, ka kɛ̃nu, ka sere maa ni i
ra ko nɔɔ mwɛɛrun sɔ̃.

30

1 Yeniwa Mɔwisi u Isirelibа kpuro sɔ̃ɔwa
nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn yiire.

Wooda ye ba yi

nɔɔ mwɛɛnun sɔ̃

2 Mɔwisi u Isirelibаn bwese kɛrin
wirugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee wooda ye Yinni
Gusunɔ u wɛ̃.
3 U nɛɛ, goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo
nùn kɛ̃ru wɛ̃, ǹ kun mɛ ù n bɔ̃rua u nɛɛ, u
koo tii nɛnɛ gãanu ganun sɔ̃, uǹ win gari yi
kɔbiamɔ. U koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.
4 Bii wɔndia ù n Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru
kua, ǹ kun mɛ, ù n bɔ̃rua sanam mɛ u gina
wãa win tundon nɔma sɔɔ,
5 ma tundo wi, uǹ nùn ye yinari sanam mɛ
u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia wi, u koo
win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.
6 Adama win tundo ù n nùn ye yinari
sanam mɛ u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia
wi, uǹ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ. Yinni
Gusunɔ u koo nùn yen suuru kua, domi win
tundowa u nùn ye yinari.
7 Wɔndia goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ǹ kun
mɛ ù n bɔ̃rua n deema uǹ bwisika saa ye u
bɔ̃ri yi mɔ̀, yen biru ma u durɔ sua,
8 ma win durɔ kun nùn ye yinari sanam
mɛ u yen gari nua, u koo win nɔɔ mwɛɛ te
yibiawa.

9 Adama win durə ù n ye yina sanam mɛ u
yen gari nua, uṅ maa nəə mwɛɛ te yibiamə te
u kua. Yinni Gusunə u koo maa nùn suuru
kua.
10 Tən kurə wìn durə gu, ṅ kun mɛ wi ka
durə ba yinana, ù n nəə mwɛɛru kua, u koo
tu yibiawa.
11 Kurə məro goo ù n nəə mwɛɛru kua, ṅ
kun mɛ ù n bɔ̃rua,
12 ma win durə kun nùn ye yinari sanam
mɛ u yen gari nua, kurə wi, u koo win nəə
mwɛɛ te yibiawa.
13 Adama win durə ù n nùn ye yinari
sanam mɛ̀ səə u yen gari nua, kurə wi, uṅ maa
nəə mwɛɛ te yibiamə. Yinni Gusunə u koo
nùn suuru kua domi win durəwa u nùn ye
yinari.
14 Kurə məro ù n nəə mwɛɛru kua, ṅ kun
mɛ ù n bɔ̃rua u nɛɛ, u koo tii nɛnɛ gãanu
ganun sɔ̃, win durəwa u koo de nəə mwɛɛ te,
tu koora, ṅ kun mɛ tu wəruma.
15 Sanam mɛ durə wi, u gari yi nua, ù kun
ye yinɛ, u yi wurawa. Kurə wi, u koo nəə
mwɛɛ te yibiawa.
16 Adama durə wi, ù n dera n tɛ u sere nùn
ye yinari, durə wiya u koo yen taarɛ wa.
17 Wooda yeniwa Yinni Gusunə u Məwisi
wɛ̃ wəndia ka win tundon sɔ̃, ka sere maa
kurə məro ka win durən sɔ̃.

Isireliba ba Madianiba tabu di

31

1 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,
2 a doo a Madianiba məru kəsia kɔ̃sa ye ba
Isireliba kuan sɔ̃. Yen biruwa kon de a kpuna
a gbi a wunɛn baababa deema.
3 Ma Məwisi u tən be sɔ̃əwa u nɛɛ, gabu bu
ben tabu yãnu sebuo bu da bu Madianiba
wəri kpa bu bu məru kəsia nge mɛ Yinni
Gusunə u gerua.
4 Yen sɔ̃, bwese kɛra baayere yu tabu
kowobu nərəbu (1.000) gəsio.
5 Ma Isireliban bwese kɛra baayere ya
təmbu nərəbu gəsa. Ma ben geera kua tabu
kowobu nərəbun suba wəkura yiru (12.000).
6 Ma Məwisi u tabu kowobu nərəbun suba
wəkura yiru ye tabu gəra. Ba dawa ka Finɛɛsi,
yãku kowo Eleasaan bii, u Yinni Gusunən
kurun dendi yãnu nɛni ka kəbi sannu.
7 Ma ba Madianiba tabu wəri nge mɛ Yinni
Gusunə u raa Məwisi sɔ̃əwa, ma ba ben tən
durəbu kpuro go.
8 Ma ba ben sinambu nəəbu ye go. Bera, Efi
ka Rekɛmu ka Suri ka Huri ka Reba. Ba maa
Balamu Beorin bii go.
9 Adama ba ben kurəbu ka bibu yoru
mwɛɛra ma ba ben yaa sabenu ka ben
arumaniba gura.
10 Ma ba ben wusu ka ben kpara yenu dɔ̃ə
mɛni.
11 Ma ba ka ye kpuro doona ye ba gura,
təmbu ka yaa sabenu.
12 Ma ba ka ye kpuro na Məwisi ka
yãku kowo Eleasaa ka Isireliba kpuron mi
sansaniə, Məabun wəwaə, Yuudɛnin bəkuə,
Yerikon deedeeru.
13 Yera Məwisi ka yãku kowo Eleasaa ka
Isireliban wirugibu ba yara ben sansanin di
ba bu sennə da.
14 Yera Məwisi u ka tabu sinambu məru
kua, ka nərəm nərəm wirugibu, ka wunəm
wunəm wirugibu, be ba taa bi da ba wee.
15 U nɛɛ, mban sɔ̃na i tən kurəbu deri iṅ bu
go.
16 I yɛ̃ ma bera Balamu u bərie ma ba dera
Isireliba ba Yinni Gusunə torari Peorin gari
səə, ma Yinni Gusunə u bu kɛ̃si kɛ̃si bararu
sure.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, i ben bii tən durəbu kpuro
goowo ka tən kurə be ba durə yɛ̃.
18 Adama i tii wəndiaba yiiyo be baṅ durə
yɛ̃.
19 Be ba maa tənu go, ṅ kun mɛ ba goru
baba, ba koo yariwa sansanin di sɔ̃ə nəəba
yiru, kpa bu tii dɛɛrasia be ka ben yobu, sɔ̃ə
itase ka sɔ̃ə nəəba yiruse.
20 I ko i bɛɛn yãnu dɛɛrasiawa ka gãanu
kpuro ni ba kua ka yaa gəna, ka boo sansu,
ka sere maa ni ba kua ka dãa.
21 Ma yãku kowo Eleasaa u tabu kowo be
ba tabu da mi sɔ̃əwa u nɛɛ, wee wooda ye
Yinni Gusunə u Məwisi wɛ̃. U nɛɛ,
22 wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii
wɔ̃kusu ka pɛɛrum,
23 sii si ba koo gesi kpĩ bu dɔ̃ə doke kpuro,
i ko i su dɔ̃ə dokewa kpa i su dɛɛrasia. Ye
baṅ maa kpɛ̃ bu dɔ̃ə doke i ko i ye wasiwa
dɛɛrasiabun nim səə.
24 I ko i bɛɛn yãnu teawa sɔ̃ə nəəba yiruse
kpa i dɛɛra. Yen biru i ko i kpĩ i wurama
sansaniə.

Isireliba

ba arumani bənu kua

25 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,
26 wunɛ ka yãku kowo Eleasaa ka Isire-
liban yɛnu yɛ̃robu, i arumani ye gario ye
Isireliba ba mwaama mi, təmbu ka yaa
sabenu.
27 I ko i ye bənu kowa suba yiru ya n
kpãaru nɛ, be ba tabu dagia ka be baṅ tabu
degia.
28 Be ba tabu dan bənu səə, wee ye i ko
i wuna nɛ Yinni Gusunən sɔ̃. Yera nɛɛra
wunəbu (500) baayeren wəllə i tia wuna nɛn
sɔ̃, təmbu səə ka kɛtɛba səə, ka kɛtɛkunu səə,
ka yãanu ka bonu səə.
29 Kpa a ye yãku kowo Eleasaa wɛ̃.
30 Be baṅ maa tabu den bənu səə,
weeraakuru baateren wəllə, kaa tia tia wuna
nɛn sɔ̃ təmbu səə ka kɛtɛba səə ka kɛtɛkunu
səə ka yãanu səə ka bonu səə, ka sere yaa
sabe ni nu tie səə, kpa a ye Lefiba wɛ̃ be ba
səmburu mɔ̀ nɛn sãa yerə.

31 Ma Məwisi ka Eleasaa ba kua ye Yinni
Gusunə u Məwisi yiire.
32 Arumani ye ba gura kpuro, yen
geeru wee. Yãanu ka bonun geera sãa
nərəbun suba nata ka wata ka wəkura nəəbu
(675.000).
33 Kɛtɛban geera sãa nərəbun suba wata ka
wəkura yiru (72.000).
34 Kɛtɛkunun geera sãa nərəbun suba wata
ka tia (61.000).
35 Wəndiaban geera maa sãa nərəbun suba
tɛna ka yiru, be baǹ durə yɛ̃ (32.000).
36 Be ba tabu dan bənu ya kua yãanu
nərəbun suba gooba wunəbu ka tɛna ka
nəəba yiru ka nɛɛra wunəbu (337.500).
37 Mi səə, ba nata ka wata ka wəkura nəəbu
wuna Yinni Gusunən sõ (675).
38 Ben kɛtɛban geera sãa nərəbun suba tɛna
ka nəəba tia (36.000). Mi səə, ba wata ka
wəkura yiru wuna Yinni Gusunə sõ.
39 Ben kɛtɛkunun geera sãa nərəbun suba
tɛna ka nɛɛra wunəbu (30.500). Mi səə, ba
wata ka tia wuna Yinni Gusunən sõ.
40 Tən be ba mwɛɛran geera maa sãa
nərəbun suba wəkura nəəbu ka tia (16.000).
Mi səə, ba tɛna ka yiru wuna Yinni Gusunən
sõ.
41 Ma Məwisi u Gusunəgia kpuro yãku
kowo Eleasaa wɛ̃ nge mɛ Gusunə u nùn sõəwa
u ko.
42-43 Bənu ye ba Isireli be ba tie wɛ̃ ya nɛwa
ka be ba tabu dagia. Ya sãawa nərəbun suba
gooba wunəbu ka tɛna ka nəəba yiru ka nɛɛra
wunəbu (337.500),
44 ka kɛtɛba nərəbun suba tɛna ka nəəba tia
(36.000)
45 ka kɛtɛkunu nərəbun suba tɛna ka nɛɛra
wunəbu (30.500),
46 ka təmbu nərəbun suba wəkura nəəbu
ka tia (16.000).
47 Bənu ye Məwisi u Isireli be wɛ̃ səə,
ye u wuna Yinni Gusunən sõ, yera tia tia
weeraakuru baateren wəllə, təmbu səə, ka
yaa sabenu səə. Ma u ye kpuro Lefiba wɛ̃
be ba səmburu mò sãa yerə, nge mɛ Yinni
Gusunə u nùn wooda wɛ̃.

Kɛ̃ɛ ni ba Yinni Gusunə wɛ̃

48 Tabu kowobu nərəm nərəm wirugibu ka
wunəm wunəm wirugibu ba mɛnnama ba na
Məwisin mi.
49 Ma ba nùn sõəwa ba nɛɛ, sa tabu kowobu
gara be sa kpare. Baa tən turo uǹ kare be səə.
50 Yen sõna sa ka Yinni Gusunə takarun
kɛ̃nu naawa ni ba kua ka wura. Niya sumi ka
taaminu ka swaa tonkunu ka yəni. Kpa nu n
sãa nge torarun yãkuru.
51 Ma Məwisi ka yãku kowo Eleasaa ba kɛ̃ɛ
ni kpuro mwa ni ba kua ka wura mi.
52 Kɛ̃ɛ ni tabu kowobun wirugii be, ba
Yinni Gusunə wɛ̃ mi, nin bunum mu koo ko
nge kilo wunaa wata ka wəkurun saka.
53 Adama be ba sãa tabu kowobu ba ben
arumani ye ba gura tii yiiyawa kpuro.
54 Məwisi ka Eleasaa ba ka kɛ̃ɛ ni kpuro da
ba yi Yinni Gusunən kurə, Yinni Gusunə u n
ka win təmbu Isireliba yaaye.

Isireliban bwese kɛri ita

yi sina Yuudɛnin

sõə yari yeru gia

32

1 Rubɛnin bwese kɛra ka Gadin bwese
kɛran təmbu ba yaa sabenu mə nu dabi too.
Ma ba wa ma Yasɛɛn tem ka Galadin tem mu
gea sãa ben yaa sabenun sõ.
2 Yera ba da ba Məwisi ka yãku kowo
Eleasaa ka Isireliban wirugibu deema, ba
nɛɛ,
3 wuu sini, Atarətu ka Diboni ka Yasɛɛ ka
Nimura ka Hɛsiboni ka Eleale ka Sebamu ka
Nɛbo ka sere Beoni,
4 si Yinni Gusunə u dera bɛsɛ Isireliba sa
kamia, sin tem mu gea sãa yaa sabenun sõ.
Wee sa maa yaa sabenu mə nu dabi.
5 Yen sõ, à n ka sun nənu geu mɛɛran na,
a de bu sun tem mɛ wɛ̃ bɛsɛ wunɛn səm
kowobu. A ku de su Yuudɛni təbura.
6 Ma Məwisi u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn mɛro
bisibu ba koo dawa ba n tabu mò kpa bɛɛ i n
sõ mini?
7 Iǹ yɛ̃ ma i ko i bu mwia kpanasiawa kpa
ba kun kĩ bu da tem mɛ Yinni Gusunə u bu
wɛ̃ səə?
8 Nge mɛya bɛɛn baababa ba kua yellu
sanam mɛ sa wãa Kadɛsi Baanɛaə, ye na bu
gəra ba da ba Kananin tem saria mɛɛra. Ye
ba da ba tura sere Ɛsikolin wəwaə ma ba tem
mɛn saria mɛɛra.
9 Ye ba gəsirama, ma ba begibu Isireliba
mwia kpanasia bu ku ka da tem mɛ Yinni
Gusunə u bu wɛ̃ səə.
10 Yen tõə te səə, Yinni Gusunə u məru
bɛsira ma u bõrua u nɛɛ,
11 tən be ba yarima Egibitin di mi, be ba
wõə yɛndu mə ka be ba kere mɛ, ben goo
kun duə tem mɛ səə, mɛ u nəə mwɛɛru kua
u Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu wɛ̃. Domi
ba yina bu win gere mɛm nəəwa.
12 Kalɛbu, Yɛfunɛn bii, Kenasin bweseru
səə, ka sere Yosue, Nunin bii, be tənawa ba
koo du tem mɛ səə yèn sõ ba nùn mɛm nəəwa
mam mam.
13 Yinni Gusunə u ka bɛɛn baababa məru
kua ma u dera ba yaayaare kua gbaburə wõə
weeru sere be kpuro ba ka kpeera, be, be ba
kua ye yaǹ nùn wɛ̃re.
14 Wee, tɛ̃ bɛɛ, i kĩ i bɛɛn baaba ben yira
swĩi, kpa i de Yinni Gusunə u kpam məru
bɛsira ka bɛɛ Isireliba.
15 Domi ì n gera win swaan di, u koo de bɛɛ
kpuro i kpam tɛ gbaburə. Saa ye səə, kpa i de
bɛɛgibu bu kam ko.

16 Ma ba Məwisi wisa ba nɛɛ, aawo. Sa
ko bɛsɛn yaa sabenu karaba kua kpa su maa
wusu bani su gbãranu toosi bɛsɛn kurəbu ka
bibun sõ.
17 Yen biru, sa ko tabu yãnu sua kpa sa n
gbia su ka bɛsɛgibu duusia ben temə, mɛ ba
bu wɛ̃. Sa ye səə, sa ko bɛsɛn kurəbu ka bibu
deriwa ba n wãa wuu gbãranugii si səə, tem
mɛn təmbun sõ.
18 Saǹ wurə bɛsɛn yɛnusə ma n kun mə
Isireli baawure u win tem mwa.
19 Sà n tem mɛni wa guru gee sõə yari yeru
mi, saǹ maa tem gam kĩ Yuudɛnin guru giə.
20 Ma Məwisi u bu sõəwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na,
i de i bɛɛn nəə mwɛɛru yibia. I tabu yãnu suo
kpa i da i tabu ko ka wɛrəbu nge mɛ Yinni
Gusunə u bɛɛ yiire.
21 Bɛɛ kpuro, i Yuudɛni təburo nge mɛ
Gusunə u kĩ kpa i n wãa mi sere u ka win
yibɛrɛba gira win wuswaan di,
22 kpa u tem mɛ mwa. Saa ye səə, iǹ ko i n
maa taarɛ gaa mə. I ko i kpĩ i wurama bɛɛn
temə, kpa mu n sãa bɛɛgim.
23 Adama ì kun kue mɛ, i Yinni Gusunə
torariwa mi. Kpa i n yɛ̃ ma bɛɛya i ko i tora
ten are səbe.
24 I doo i wusu bani bɛɛn kurəbu ka bibun
sõ, kpa i maa karaba ko bɛɛn yaa sabenun sõ.
Yen biru kpa i na i bɛɛn nəə mwɛɛru yibia.
25 Ma Gadigibu ka Rubɛni be, ba Məwisi
wisa ba nɛɛ, Yinni, ye a gerua mi kpuro, sa
wura.
26 Sa ko bɛsɛn kurəbu ka bɛsɛn bibu ka
bɛsɛn yaa sabenu deri Galadi mini.
27 Kpa bɛsɛ kpuro su Yuudɛni təbura sa n
tabu yãnu nɛni su ka tabu ko Yinni Gusunən
wuswaaə nge mɛ a gerua.
28 Yera Məwisi u yãku kowo Eleasaa ka
Yosue Nunin bii, ka Isireliban bwese kɛra
baayeren wirugii wooda wɛ̃ ben sõ.
29 U nɛɛ, Gadin bwese kɛra ka Rubɛnigia
bà n tabu yãnu sua ma ba Yuudɛni təbura
ka bɛɛ sannu bu ka tabu ko Yinni Gusunən
wuswaaə, ma ba bɛɛ somi i ka tem mɛ mwa, i
bu Galadin tem wɛ̃ɛyə mu ko begim.
30 Adama bà kun kue mɛ, i ko i bu tem
wɛ̃wa bɛɛn suunu səə Kananin temə.
31 Ma Gadigibu ka Rubɛni be, ba kpam
nɛɛ, ye Yinni Gusunə u nun sõəwa kpuro, sa
wura.
32 Sa ko tabu yãnu sua su Kananin tem wəri
nge mɛ Yinni Gusunə u gerua kpa sa n bɛsɛn
tem mə Yuudɛnin bera gee.
33 Ma Məwisi u Gadigii be ka Rubɛni be,
ka Manase, Yosɛfun biin bwese kɛran bənu
Aməreba ka Basanigibun tem kpuro wɛ̃, mɛn
wuu marosu ka mɛn baru kpaanu, mi Sihoni
ka Ogu ba raa bandu dii.
34 Wuu si Gadigiba ba bana, siya Diboni ka
Atarətu ka Aroɛɛ,
35 ka Atarətu Sofani ka Yasɛɛ ka Yogbea,
36 ka Bɛti Nimura ka Bɛti Harani. Ma ba
su gbãranu toosi. Ba maa ben yaa sabenu
karaba kua.
37 Wuu si Rubɛniba maa bana, siya
Hɛsiboni,
38 ka Eleale ka Kiriataimu ka Nɛbo ka Baali
Mɛəni ka Sibima. Ma ba si kpuro yĩsinu kəsa.
39 Makiri Manasen biin sikadominu, beya
ba Galadin tem wəri ba Aməreba gira tem
mɛn di ma ba mu mwa.
40 Ma Məwisi u bu tem mɛ wɛ̃ ba sina mi.
41 Manasen bii wi ba maa mɔ̀ Yairi, win
sikadomina nu da nu Aməreban baru
kpaanu wəri nu mwa, ma nu nu soka Yairin
wusu.
42 Yen biru Nəbaki u Kenati wəri u mwa,
ka yen baru kpaanu ma u ye soka ka win tiin
yĩsiru, Nəbaki.

Mi Isireliba ba sirena gbaburə

33

1-2 Sanam mɛ Məwisi ka Aroni ba Isireliba
kparama wuuru ka wuuru Egibitin di Yinni
Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ, u yoruo mi ba
da da. Ye u yorua wee.
3 U nɛɛ, wõən suru gbiikoon sõə wəkura
nnɛse səə yera ba Gəə sararibun tõə bakaru di
nən gbiikiru. Yen sisiru ma ba seewa ba yara
Ramusɛsin di Egibitigibun nəni biru ka toro
sindu.
4 Saa ye səə, Egibitigibu ba ben bii gbiikobu
sikumə be ba gu saa ye Yinni Gusunə u ka
ben bũnu siri.
5 Ye Isireliba ba seewa Ramusɛsin di, ba
dawa Sukətuə, ba ben sansani gira.
6 Sukətun di ba da Etamuə tem saaram gam
bəkuə, ba ben sansani gira.
7 Saa Etamun di, ba na Pihahirətuə ye
ya wãa Baali Sefonin deedeeru ma ba ben
sansani gira Migidolin wuswaaə.
8 Saa Pihahirətun di ba nim wõku təbura ba
da Etamun tem saaram bera gia. Ba sanum
sowa sõə ita ma ba da ba ben sansani gira
Maraə.
9 Saa maran di ba tunuma Elimuə mi nim
nənusu wəkura yiru ka kpakpa bɛ̃ɛ wata ka
wəkura wãa ma ba ben sansani gira mi.
10 Saa Elimun di ba da ba ben sansani gira
nim wõkun bəkuə ge ba mɔ̀ Naa yari.
11 Saa min di, ma ba da bera mi ba mɔ̀ Sini,
mi tem mu sãa saaram.
12 Saa min di ma ba da ba ben sansani gira
Dofukaə.
13 Saa min di ma ba da Alusiə ba ben
sansani gira mi.
14 Saa min di, ma ba da Refidimuə ba ben
sansani gira mi. Miya Isireliba ba nim bia bu
nə.
15 Saa min diya ba seewa ba da bera mi
ba mɔ̀ Sinai mi tem mu sãa saaram ba ben
sansani gira mi.

16 Saa min diya ba da Kiburəti Hatafaə ba
ben sansani gira mi.
17 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Haserətuə.
18 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Ritimaə.
19 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Riməə Pɛrɛsiə.
20 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Libinaə.
21 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Risaə.
22 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Kehelataə.
23 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
guu te ba mɔ̀ Safɛɛə.
24 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Haradaə.
25 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Makelətuə.
26 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Tahatiə.
27 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Tarakiə.
28 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Mitikaə.
29 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Hasiməna ə.
30 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Məserətuə.
31 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Bɛnɛ Yakaniə.
32 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Hori Gidigadiə.
33 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Yotibataə.
34 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Aboronaə.
35 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Ɛsioni Gebɛɛə.
36 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Kadɛsiə bera mi ba mɔ̀ Siniə, mi tem mu sãa
saaram.
37 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
guu te ba mɔ̀ Horiə Edəmun tem nəə bura
yerə.
38-39 N deema n kua wɔ̃ə weeru saa min
di ba yarima Egibitin di. Saa ye, yãku kowo
Aronin wɔ̃ə wunaa teeru ka itawa mi. Ma u
yəəwa guu ten wəllə nge mɛ Yinni Gusunə u
nùn sɔ̃əwa. Miya u kpuna u gu wɔ̃ən suru
nəəbusen tɔ̃ə gbiikiru səə.
40 Ma Aradin sina boko wi u sãa Kananigii
u ka wãa Kanani yen sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru
gia, u nua ma Isireliba ba tunuma.
41 Ye Isireliba ba seewa Hori min di, ma ba
da Salumənaə, ba ben sansani gira.
42 Saa min diya da ba ben sansani gira
Punəəwə.
43 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Obətuə.
44 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Iye Abarimuə Məabuban tem nəə bura yerə.
45 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Diboni Gadiə.
46 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Aliməə Dibilataimuə.
47 Saa min diya ba da ba ben sansani
gira Abarimun guunun bera gia, Nɛbon
deedeeru.
48 Ye ba doona Abarimun guunun di, ba
nawa Məabuban wəwaə Yuudɛnin bəkuə,
Yerikon deedeeru.
49 Ma ba ben sansani gira mi, saa Bɛti
Yɛsimətin di, n ka girari Abɛli Sitimuə.

Yinni Gusunə u wooda wɛ̃

bu Kananin tem bənu ko

50 Yinni Gusunə u ka Məwisi gari kua
Məabun wəwaə, Yuudɛnin bəkuə, Yerikon
deedeeru, u nɛɛ,
51 a Isireliba sɔ̃əwə a nɛɛ, sanam mɛ ba koo
Yuudɛni təbura bu du Kananin temə,
52 bu tem mɛn təmbu kpuro giro ben
wuswaan di kpa bu ben bwãarokunu
kəsuku ni ba dãka ka ni ba seka, ka sere maa
ben yãku yenu.
53 Bu tem mɛ məə kpa bu sina mi, domi na
bu mu wɛ̃wa mu n sãa begim,
54 kpa bu tem mɛ bənu ko ka tɛtɛ nge mɛ
ben bwese kɛrin təmba geeru nɛ. Bèn təmbu
ba dabi, bu bu tem wɛ̃ɛyə mu n kpã. Be baǹ
maa dabi kpa u bu wɛ̃ fiiko. Ba koo bwese
kɛra baayere yen tem wɛ̃wa bera ye ba tɛtɛ
di kpa mu n sãa begim.
55 Adama bà kun tem mɛn təmbu gire ben
wuswaan di, be ba deri mi, ba ko n sãawa nge
sãki yi yi ko n ben nəni səkumə, ka yabiri yi yi
ko n bu səkirimə bera ka bera. Ba ko n sãawa
ben yibɛrɛba tem mɛ səə, mi ba koo sina mi.
56 Saa ye, beya kon kua ye na raa gɔ̃ru doke
n yibɛrɛ be kua.

Kananin tem nəə bura yenu

34

1 Yinni Gusunə u ka Məwisi gari kua u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃əwə a nɛɛ, bà n dua Kananin
temə, mɛ mu koo ko begim, mɛn nəə bura
yenu wee.
3 Sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia mu koo nəə
yɔ̃rawa bera mi ba mɔ̀ Siniə mi tem mu
saaram sãa kpa gu maa da Məabun tem
bəkuə. Nəə ge, ga koo torewa nim wɔ̃ku
bəruguun bəkuə, sɔ̃ə yari yeru gia.
4 Min di, kpa gu fuka gu da Akarabimun
guunu gia sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwarə kpa gu
bera mi ba mɔ̀ Sinin sukum sara sere ka
Kadɛsi Baanɛaə, n ka da Hasaa Adariə sere ka
Asiməəwə.
5 Saa Asiməən di kpa gu maa da Egibitin daa
tora gaan mi kpa gu da gu yɔ̃ra nim wɔ̃kuə ge
ba mɔ̀ Mɛditeranɛ.

6 Sɔ̃ɔ kpee yeru gia mɛn nɔɔ ga koo yɔ̃rawa
nim wɔ̃ku teu gen mi.
7 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ba koo tem mɛn nɔɔ
suawa saa nim wɔ̃ku gen min di n ka da
Horin guurɔ.
8 Min di, ba koo de gu kpewa ka Hamatiɔ n ka
na Sedadiɔ.
9 Kpa gu doona min di gu da Siforoniɔ kpa
gu da gu yɔ̃ra Hasaa Enaniɔ. Miya n ko n sãa
bɛɛn tem nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia.
10 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa, mɛn nɔɔ bura yera
koo torewa saa Hasaa Enanin di kpa tu da
Sefamuɔ.
11 Saa Sefamun di kpa tu da Ribilan bera gia
Ainin sɔ̃ɔ yari yeru gia kpa tu Kinɛrɛtin daa
burerun gooru bɛwa.
12 Saa min di, kpa tu da Yuudɛnin bera gia
kpa tu da tu yɔ̃ra nim wɔ̃ku bɔruguuɔ. Mi n
ko n sãa bɛɛn tem nɔɔ bura yeru miya mi.
13 Ye Mɔwisi u Isireliba gari yi sɔ̃ɔwa ma
u maa nɛɛ, tem mɛya mi, mɛ Yinni Gusunɔ
u himba kua u bɛɛ bwese kɛri nɔɔba nnɛ ka
bɔnu wɛ̃ i bɔnu ko ka tɛtɛ.
14-15 Bwese kɛri yiru ka bɔnu yeni,
Rubɛnigiru ka Gadigiru ka Manasegirun
bɔnu, ba ben tem mwa kɔ Yuudɛnin bera
gee, Yerikon deedeeru, sɔ̃ɔ yari yeru gia.

Wirugii be Gusunɔ u gɔsa bu ka tem mɛ bɔnu ko

16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii,
beya ba koo tem mɛn bɔnu kobun wunanɔsu
ko,
18 kpa a ben bwese kɛra baayeren di
wirugii turo wuna u raa bu somi.
19 Be ba koo bu somi, beya
Kalɛbu, Yɛfunɛn bii, Yudan bweseru sɔɔ.
20 Ka Samuɛli, Amihudun bii, Simɛɔn bwe-
seru sɔɔ,
21 ka Ɛlidadi, Kisilonin bii, Bɛnyamɛɛn bwe-
seru sɔɔ,
22 ka Buki, Yogilin bii, Danun bweseru sɔɔ,
23-24 ka Haniɛli, Efodun bii, Manasen bwe-
seru sɔɔ ka Kemuɛli, Sifitanin bii, Efaraimun
bweseru sɔɔ. N deema Manase ka Efaraimun
bwesenu nu sãawa Yosɛfun bwese kɛri.
25 Ka Elisafani, Paanakin bii, Sabulonin bwe-
seru sɔɔ,
26 ka Patiɛli, Asanin bii, Isakarin bweseru
sɔɔ,
27 ka Ahihudu, Selɔmin bii, Asɛɛn bweseru
sɔɔ,
28 ka Pedahɛli, Amihudun bii, Nɛfitalin bwe-
seru sɔɔ.
29 Be Yinni Gusunɔ u gɔsa bu ka Isireliban
bwese kɛri Kananin tem mɛ bɔnu kua, bera
mi.

35

Wuu si ba Lefiba wɛ̃

1 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua
Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon
deedeeru u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ bu wusu gɔsi ben tem
sɔɔ bu Lefiba wɛ̃ mi ba ko n wãa ka sere maa
kpara yenu.
3 Lefiba ba koo sinawa wuu marosu sɔɔ,
kpa ba n tem mɔ mi ba ko n da ben yaa
sabenu kpare.
4 Kpara yee ni i ko i bu wɛ̃ mi, nin yasum
mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbu (1.000) saa
gbãrarun beri berikan di,
5 kpa nin dɛ̃ɛbu bu n sãa gɔm soonu
nɔrɔbun suba yiru (2.000) sɔ̃ɔ yari yeru gia,
ka sɔ̃ɔ duu yeru gia, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia, ka maa nɔm geu gia, kpa wuu ga n wãa
suunu sɔɔ. Nge mɛya ben kpara yee ni, nu
ko n sãa wuu baagere sɔɔ.
6 Ba koo bu wusu nɔɔba tia wɛ̃ mi wi u tɔnu
go u ko n da kpikiru de, ka maa wusu gasu
weeru ka yiru.
7 Wuu si kpuro su ko n sãawa weeru ka
nɔɔba ita, ka sin kpara yenu.
8 Isireliban bwese kɛra baayere ya koo
Lefiba wusu wɛ̃wa nge mɛ yen tem mu
kpãaru nɛ. Be ba dabi ba koo wɛ̃wa n dabi.
Be baṅ maa dabi, kpa bu wɛ̃ fiiko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

9 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bà n Yuudɛni
tɔbura ba dua Kananin temɔ,
11 bu wusu gasu gɔsio mi wi u kun kĩ u ka
tɔnu go u ko n da kpikiru de,
12 sere bu ka nùn da bu siri tɔmbun
wuswaaɔ. Nge mɛya u koo ka yari wi u kĩ u
nùn mɔru kɔsian nɔman di.
13 Wuu sìn mi ba ko n da kpikiru de, su ko
n sãawa nɔɔba tia,
14 ita ya n wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia,
ita ye ya maa tie ya n wãa Kananin temɔ.
15 Isireli goo, ṅ kun mɛ sɔɔ wi u wãa Isire-
liban suunu sɔɔ, ù kun kĩ u ka tɔnu go, u koo
kpĩ u kpikiru da wuu sin gagun mi.
16-19 Goo ù n tɔnu so u go ka gãa ni ba kua
ka sisu, ṅ kun mɛ ka kperu, ṅ kun mɛ ka
bokuru, u sãawa tɔn gowo. Wi u go min tɔnu
u koo maa nùn mɔru kɔsie u gowa.
20 Goo ù n win winsim tusa u bɔria, ṅ kun
mɛ u nùn gãanu kara,
21 ṅ kun mɛ u nùn so ka nɔma u go, ba koo
yɛ̃ron tii gowa, domi u sãawa tɔn gowo. Wi
u go min tɔnu u koo maa nùn mɔru kɔsie u
gowa.
22-23 Goo ù kun maa kĩ u ka win winsim
bɔria, ṅ kun mɛ u nùn kara ka gãanu ṅ kun
mɛ, u ka nùn kperu so u go,
24 tɔmbu ba koo ye ya koora min saria
mɛɛriwa bu ka yɛ̃ro siri wi u tɔnu go mi.
25 Kpa bu nùn wiru dwe bu de u wura wuu
gèn mi u raa kpikiru da, kpa u sina mi sere

yãku kowo tɔnwero u ka gbi wi ba gum tãre wirɔ.
26 Wi u tɔnu go mi, ù n yara wuu gen min di, gèn mi u kpikiru da mi,
27 ma wi u kĩ u nùn mɔru kɔsia u nùn go, yɛ̃ro kun taarɛ gaa mɔ.
28 Domi wi u tɔnu go mi, n weenɛ u sinawa wuu mi u raa kpikiru da sere yãku kowo tɔnwero u ka gbi. Yen biru u koo kpĩ u wura win temɔ.
29 Wooda beniwa ba ko n da swĩi, be ka ben bibun bweseru yam kpuro mi ba wãa.
30 Goo ù n tɔnu go, tɔn dabira ba koo yen seeda di bu sere yɛ̃ro go. Tɔn turon seeda dibu kun tura bu ka tɔnu taarɛ wɛ̃ bu go.
31 Bu ku nɔm biran kɛ̃ru mwa bu ka tɔn gowo deri. N weenɛ u gbiwa kam kam.
32 Bań maa nɔm biran kɛ̃ru mwaamɔ bu ka de u da wuu gèn mi ba ra kpikiru de, kpa u wura win temɔ yãku kowo tɔnwero ù n gu.
33 Bu ku raa tɔnu go, domi yera ya koo ben tem disi doke. N ń maa koorɔ bu mɛ dɛɛrasia ma n kun mɔ ba yɛ̃ro go, wi u tɔnu go mi.
34 Bu ku raa tem mɛ disi doke mɛ̀ sɔɔ ba ko n wãa, domi nɛ Yinni Gusunɔ, ko na n wãa ka be, nɛ wi na ra n wãa be Isireliban suunu sɔɔ.

Kurɔ suabun wooda ye ba yi

tɔn kurɔ be ba tem tubi din sõ

36

1 Manasen bweseru ta sãawa Yosɛfun bwese kɛra. Bwese te sɔɔ, Galadi u sãa Makirin bii, Manasen debubu. Galadi win bweserun wirugiba ba da ba Mɔwisi ka Isireliban yɛnu yɛ̃robu deema,
2 ba nɛɛ, Mɔwisi, wee sanam mɛ Yinni Gusunɔ u nun yiire a Isireliba tem bɔnu kua ka tɛtɛ, u nun sõɔwa u nɛɛ, a bɛsɛn mɔɔ Selofadin tem win bii wɔndiaba wɛ̃.
3 Tɛ̃, bii wɔndia be, bà n durɔbu sua Isireliban bwese kɛri yi yi tien gaa sɔɔ, ba koo ben tem mɛ ba tubi di suawa bu bwese kɛra yèn mi ba wura sosia. Ań wa ma bɛsɛn tem mu koo kaara mɛ ba sun wɛ̃ ka tɛtɛ?
4 Isireliban yakiabun tõru tà n tunuma, ba koo ben bɔnu wunawa bɛsɛn min di bu ye bwese kɛra yèn mi ba wura sosia.
5 Ma Mɔwisi u Isireliba sõɔwa u nɛɛ, Yosɛfun bweserun tɔn be, ba gem mɔ.
6 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Selofadin bii wɔndiaban sõ. U nɛɛ, ba koo kpĩ bu durɔ sua wi ba kĩ, adama ya n gesi sãa ben tundon bwese kɛra sɔɔ.
7 Isireliban bwese kɛra gaan tem muń duɔ bwese kɛra gaan tem sɔɔ. Isirelin bwese kɛra baayere, ya koo yen tem nɛnɛwa mɛ ya tubi di.
8 Tɔn kurɔ baawure wi u tem wa u tubi di Isireliban bwese kɛra gaa sɔɔ, u koo durɔ suawa win bwese kɛra ye sɔɔ, u wa u ka win tundon tem mɛ u tubi di nɛnɛ.
9 Bwese kɛra gaan tem kun duɔ bwese kɛra gaan temɔ. Adama Isireliban bwese kɛra baayere ya koo yen tem nɛnɛwa kem kem mɛ ya tubi di.
10-11 Ma Selofadin bii wɔndia be, Mala ka Tirisa ka Hogula ka Milika ka Nɔa ba Yinni Gusunɔn wooda ye wura ye u Mɔwisi wɛ̃ mi. Ma ba ben tundon maabu ka wɔnɔbun bibu sua durɔbu.
12 Ba durɔbu suawa Yosɛfun bwese kɛra sɔɔ, Manasen bibun bweserɔ, ma tem mɛ ba tubi di muń mɛnanɛ ka ben tundobun tem.
13 Wooda ka yiire bi Yinni Gusunɔ u Isireliba wɛ̃ Mɔwisin min di, Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru, biya mi.

WOODAN SƆƆSIRU

Tire teni ta ka Mɔwisin gari yã yì sɔɔ u Isireliba wooda tubusiamɔ. Ta maa ka sɔm maamaakigii ni yã ni Yinni Gusunɔ u kua be, win tɔmbu Isireliban sɔ̃. U ka Isireliba arukawani bɔkua, ma u bu kpara wɔ̃ɔ weeru gbaburu sɔɔ. U bu yakia ben yibɛrɛban nɔman di, ma u bu nɔɔ mwɛɛnu kua. Ma u bu wooda wɛ̃ ye ba koo mɛm nɔɔwa ba n ka wãa. Ta maa sun Mɔwisin gɔɔn gari sɔ̃ɔwa ka nge mɛ Yosue u kua ben kparo.

Tire ten kpunaa

1. Ye Gusunɔ u gbia u kua ben sɔ̃n yaayasiabu, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Woodaban sɔ̃ɔsibu, wiru 5n di sere wiru 26.
3. Domanu ka bɔ̃ri, wiru 27n di sere wiru 30.
4. Mɔwisin kirɔ dãaki, wiru 31n di sere wiru 33.
5. Mɔwisi u gu ma Yosue u sɔmburu sua, wiru 34.

MƆWISIN SƆƆSI GBIIKIRU

1 Wee gari yi Mɔwisi u Isireliba sɔ̃ɔwa sanam mɛ ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia wɔwa gaa sɔɔ, mi tem saara wãa, Sufun deedeeru, wuu sinin suunu sɔɔ, Parani ka Tofɛli ka Labani ka Haserɔtu ka Disahabu.

2 À n kpa ka Seirin guurun swaa, saa Horɛbun guurun di, a ka turi Kadɛsi Baanɛaɔ, kaa sĩwa sɔ̃ɔ wɔkura tia.

3 Wɔ̃ɔ weeruse sɔɔ, mìn di Isireliba ba yarima Egibitin di, yen suru wɔkura tiasen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Mɔwisi u Isireliba sɔ̃ɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bu sɔ̃.

4 Ya koorawa sanam mɛ Mɔwisi u Sihoni, Amɔreban sina boko wi u wãa Hɛsiboniɔ kamia u kpa ma u da u Ogu, Basanin sina boko wi u wãa Edɛɛ ka Atarɔtuɔ kamia.

5 Mɔabuban temɔ, Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia, miya Mɔwisi u Isireliba Yinni Gusunɔn woodaba sɔ̃ɔsibu torua.

Yinni Gusunɔ u Isireliba wooda

wɛ̃ bu ka doona Horɛbun di

6 Mɔwisi u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka sun gari kua Horɛbun guurɔ u nɛɛ, sa sina sa tɛ guu ten gãarɔ.

7 N n mɛn na, su seewo su swaa wɔri su da guunun bera gia mi Amɔreba ba wãa ka Kananin temɔ Yuudɛnin tem tɛɛraɔ ka guunu gia ka wɔwaɔ ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka nim wɔ̃kun goorɔ ka Libaniɔ sere n ka da Efaratin daarɔ,

8 kpa su tem mɛ mɛɛri domi u sun mu nɔmu sɔndiawa. U nɛɛ, su doo su mu mwa domi u nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u mu bɛsɛn baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu wɛ̃, be ka ben bibun bweseru.

Mɔwisi u wirugibu gɔsa

9 Saa yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, su doo su tem mɛ mwa, nɛ Mɔwisi na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ sɔbe nɛ turo.

10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u dera i marura ma i dabia nge wɔllun kperi.

11 Na kanamɔ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u de i dabia i sosi kpa u bɛɛ domaru kua nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua.

12 Adama i n yɛ̃ ma na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ sɔbe nɛ turo.

13 N n mɛn na, i tɔmbu gɔsio bɛɛn bwese kɛra baayere sɔɔ be ba yɛ̃ru ka bwisi mɔ, ma ba bɛɛrɛ mɔ tɔmbu sɔɔ, kpa n bu ko bɛɛn wirugibu.

14 Ma i man wisa i nɛɛ, ye na gerua mi, ya wã.

15 Ma i ka tɔn be na bɛɛn bwese kɛra baayeren di ma na bu sua na bu kua bɛɛn wirugibu, gabu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wirugibu, gabu wunɔm wunɔm wirugibu, gabu weeraakuukuubun wirugibu, gabu maa wɔku wɔkubun wirugibu, ma na gabu sɔma wɛ̃ bu ka wirugii be kpara bɛɛn bwese kɛra baayere sɔɔ.

16 Ma na wirugii be wooda wɛ̃ na nɛɛ, ben mɛro bisibu bà n gari mɔ ben tii tiinɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ, ka tɔn tuko, bu bu swaa dakio kpa bu bu siria dee dee.

17 Bu ku tɔmbun bɛɛrɛ mɛɛri bà n sirimɔ. Bu bu swaa dakio, bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ka damgii. Bu ku ben goo nasia domi ba koo siriwa ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Bà n ka gari gɛɛ yinna yi yi bu sɛ̃siemɔ, bu ka yi na nɛn mi bu man sɔ̃ kpa n yi wɛ̃ɛri.

18 Nge mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔsi saa ye sɔɔ, ye i ko i ko kpuro.

Isireliban mɛm nɔɔbu sariru

19 Yen biru, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nɔɔ kã ma sa seewa Horɛbun guurun di sa gbabu baka nanumgii te kpuro bukiana te i yɛ̃ mi, ma sa kpa ka guunun swaaɔ mi Amɔreba ba wãa nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire. Ma sa tura Kadɛsi Baanɛaɔ.

20 Miya na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wee i tunuma Amɔreban guurɔ te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo sun wɛ̃.

21 I mɛɛrio wee, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ tem mɛ nɔmu bɛria. I seewo kpa i mu mwa nge mɛ wi, bɛsɛn baababan Yinni u bɛɛ sɔ̃ɔwa. I ku bɛrum ko. I de i n wɔrugɔru mɔ.

22 Ma bɛɛ kpuro i na i man deema i nɛɛ, su tɔmbu gɔri bu da bu tem mɛn saria mɛɛri kpa bu wurama bu sun sɔ̃ swaa ye sa ko kpe, ka wuu sìn mi sa ko gbi su turi.

23 Bɛɛn gari yi, yi man wɛ̃re, ma na tɔmbu wɔkura yiru gɔsa bɛɛn bwese kɛra baayere sɔɔ tia tia.

24 Ma ba doona ba guunun bera gian swaa mwa ma ba tura sere Ɛsikolin wɔwaɔ. Mi kpurowa ba bɔsu ba mɛɛra.

25 Ma ba tem mɛn dãa binu sɔrima ba ka
sun naawa. Ma ba nɛɛ, tem mɛ, mu gia sãa
mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ɛmɔ.
26 Adama i ɲ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin gere
mɛm nɔɔwɛ, domi i yina i da.
27 I nùn seesiwa bɛɛn kuu bekuruginu sɔɔ i
nɛɛ, yèn sõ u sun tusa, yen sõna u sun yarama
Egibitin di u ka sun Amɔreba nɔmu sɔndia,
bu sun kpeerasia.
28 I nɛɛ, mban sõna i ko i da i bu wɔri.
Bɛɛgibu ba dera i mwia kpana domi ba nɛɛ,
tɔn be, ba sun dam kere, ba sun gunum
kere, ba maa ben wusu gbãranu toosiwa n
ka wɔllu girari. Yen biru, ba mam Anakin bi-
bun bweseru wa mi, be ba ra n sãa doogoba.
29 Ma na bɛɛ wisa na nɛɛ, i ku nanda, i ku
maa ben bɛrum ko.
30 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ko n sun gbiiye
kpa win tii u sun sanna nge mɛ u kua bɛsɛn
nɔni biru Egibitiɔ,
31 ka gbaburɔ. Bɛɛn tii i wa ma u sun bɔki
bɛsɛn sanum sɔɔ nge mɛ tɔnu u ra win bii
bɔki sere sa ka tura mi sa dɔɔ.
32 Adama ka mɛ, i ɲ Gusunɔ bɛsɛn Yinni
naanɛ kue,
33 baa mɛ u ra n sun swaa gbiiye u ka sun
ayeru sɔ̃ɔsi mi sa ko yɔ̃ra. Wɔ̃kuru, u ra sun
kparewa u n bɛsɛn swaa yam bururasie ka
dɔ̃ɔ yara, sɔ̃ɔ sɔɔ maa ka guru wii wuroru.
34 Yinni Gusunɔ u bɛɛn weeweenu nua, ma
u mɔru kua u bɔ̃rua u nɛɛ,
35 baa bɛɛn turo kun duɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ
mu gea sãa mi, mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua u bɛsɛn
baababa wɛ̃,
36 ma n kun mɔ Kalɛbu, Yɛfunɛn bii. Wiya
u koo mu wa. Wi ka win bibun bwesera u
koo tem mɛ wɛ̃ mɛ u bɔsu u mɛɛra mi, domi
u win swɛɛ kpuro swĩiwa dee dee.
37 Yinni Gusunɔ u maa ka man mɔru kua
bɛɛn sõ, ma u nɛɛ, nɛn tii na ɲ maa duɔ tem
mɛ sɔɔ.
38 Nɛn sɔm kowo Yosue, Nunin biiwa u koo
du mi. Yen sõ, n be nùn dam kɛ̃ɛyɔ, domi
wiya u koo bɛɛ Isireliba kpara u ka bɛɛ tem
mɛ wɛ̃.
39 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ, i nɛɛ,
yibɛrɛba ba koo bɛɛn bibu gurawa. Adama
bii be, be ba ɲ gina gea ka kɔ̃sa yɛ̃ mi, beya
ba koo du tem mɛ sɔɔ ka Yosue sannu. Beya
u koo tem mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
40 Yen sõ, bɛɛ i gɔsiro kpa i da gbaburu gia
nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin bera gia.
41 Ma i man wisa i nɛɛ, i tora Yinni Gusunɔn
mi. Adama tɛ̃, i ko da i tabu ko nge mɛ wi,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gerua. Ma i bɛɛn tabu
yãnu sua i dɔɔ ka wɔbia i ka guunun bera gia
tabu wɔri.
42 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n
bɛɛ sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, i ku ra da i tabu ko. U ɲ wãa
ka bɛɛ. Yen sõ, i ku da, domi ba koo bɛɛ kamia.
43 Na bɛɛ ye sɔ̃ɔwa adama i yina i man swaa
daki. I ɲ Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ.
Ma i gɔ̃ru bɔbia i da i tabu wɔri guunun bera
gia.
44 Saa yera Amɔre be ba wãa bera mi, ba
yarima ba bɛɛ kamia Seiriɔ, ma ba bɛɛ naa
swĩi nge tĩi sere ba ka girari Horimaɔ.
45 Ye i wurama, i Yinni Gusunɔ weeweenu
koosi. Adama u ɲ bɛɛ swaa daki.
46 Ma i sina n ka tɛ Kadɛsi Baanɛaɔ.

2

1 Yen biru ma sa gɔsira sa da ka gbaburun
swaa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin bera gia
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Ma sa sirena
Seirin guunɔ n ka tɛ.

Isireliba ba Edɔmuba

ka Mɔabuba ka Amɔniban tem

bukiana

2 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
3 wee sa sirena guunun bera mi gia n ka tɛ.
Su maa doo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
4 U nɛɛ, n bɛɛ wooda yeni wɛ̃ n nɛɛ, i seewo
i Seirin tem bɛwa mi bɛɛn mɛro bisibu Esaun
bibun bweseru ba wãa. Ba ko n bɛɛn bɛrum
mɔ, adama i n tii sɛ,
5 i ku ra bu wɔri. Domi u ɲ bɛɛ ben tem
wɛ̃ɛmɔ baa mèn nɔɔ i ko i naasu sɔndi. Esaun
bibun bwesera u Seirin guunun beran tem
mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
6 Dĩa ni i ko i di ka sere maa nim mɛ i ko i
nɔ, i ko i ye kpuro dwewa ben mi.
7 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛsɛn sɔma
kpuro domaru kua ma u sun kɔ̃su sanam mɛ
sa gbabu baka te bukianamɔ. U wãa ka bɛsɛ
sere n ka kua gisɔ wɔ̃ɔ weeru. Sa ɲ gãanu bie.
8 Ma sa Seirin tem bɛwa mi bɛsɛn mɛro bis-
ibu Esaun bibun bwesera wãa. Sa ɲ maa tem
tɛɛran swaa mwɛ ye ya dɔɔ Elatiɔ ka Ɛsioni
Gebɛɛɔ. Ma sa gɔsira sa Mɔabun gbaburun
swaa mwa.
9 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su
ku Mɔabuba nɔɔ kuuri, su ku bu tabu wɔri,
domi u ɲ sun gãanu nɔmu sɔndiammɛ ben
temɔ. Lɔtun bibun bwesera u Arin tem mɛ
wɛ̃ ba n mɔ.
10 Yellu, Emibara ba wãa Arin tem mɛ sɔɔ.
Ba sãawa bwese te ta dam mɔ. Ba dabi ba maa
gunu nge Anakin bibun bweseru.
11 Gabu ba tamaa ba sãawa Refaba nge mɛ
Anakiba ba sãa, adama Mɔabuba ba ra bu
sokuwa Emiba.
12 Nge mɛya maa Horiba ba raa wãa Seirin
temɔ yellu. Ma Esaun bibun bweseru ba bu
kpeerasia ma ba sina mi, nge mɛ bɛɛ Isireliba
i kua tem mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
13 Yen biru, Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃ u
nɛɛ, su seewo su swaa wɔri kpa su Serɛdin
daaru tɔbura. Ma sa tu tɔbura.
14 Saa mìn di sa seewa Kadɛsi Baanɛan di
sere sa ka Serɛdin daaru tɔbura, n kuawa
wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔba ita. Be ba raa sãa tabu

kowobu sa ka seema ba ɲ̀ maa wãa nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa geruɑ ka bɔ̃ri.
15 Win tiiwa u bu nɔma doke u kpeerasia.
16 Sanam mɛ tabu kowo be kpuro ba gu ba kpa,
17 sanam mɛ sɔɔra Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18 tɛ̃, su Mɔabun tem nɔɔ bura yeru saro kpa su Arin tem bukiana,
19 su na Amɔniban mi. Adama su ku bu nɔɔ kuuri, su ku maa ka bu tabu ko. Domi u ɲ̀ sun gãanu wɛ̃ɛmɔ ben tem mɛ sɔɔ. Ba sãawa Lɔtun bibun bweseru. Bera u maa tem mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
20 Tem mɛ, mu raa sãawa Refaban tem. Domi yellu Refabara ba raa wãa mi, be, be Amɔniba ba ra soku Sansumiba.
21 Bwese te, ta dam mɔ ma ba dabi. Ba gunuwa nge Anakiba. Adama Yinni Gusunɔ u bu Amɔniba nɔma bɛria, ba bu gira ma ba sina mi.
22 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u Esaun bibun bweseru kua be ba wãa Seiriɔ. U dera ba Horiba gira ma ba bu kpeerasia ba sina ben temɔ sere ka giso.
23 Kafitorigibu ba na saa ben tem di ba Afi be ba wãa baru kpaanɔ n ka girari Gasaɔ kpeerasia ma ba sina ben wusɔ.
24 Yen biru, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, su seewo su swaa wɔri kpa su Aanɔɔn daaru tɔbura. Wee u koo sun Sihoni Amɔre, Hɛsibonin sina boko nɔmu bɛria ka win tem. U nɛɛ, su doo su nùn wɔri kpa su ka nùn tabu ko.
25 Saa gisɔn di u koo de nandabu bu n wãa handunian bwesenu kpuro sɔɔ bɛsɛn sɔ̃. Bà n bɛsɛn damu nua, kpa bu diiri bɛrum sɔ̃.

Ba Sihoni, Hɛsibonin

sina bokon tem wɔri

26 Saa Kedemɔtin di, na sɔmɔbu gɔra Sihoni, sina bokon mi, kpa bu nùn bɔri yɛndun gari sɔ̃ bu nɛɛ,
27 u de su win tem bukiana. Swaa doowa sa ko n swĩi, sa ɲ̀ gam gɛramɔ.
28 Sa ko nùn dĩa ni sa ko di ka nim mɛ sa ko nɔn gobi kɔsia. U gesi de su win tem bukiana.
29 Esaun bibun bweseru be ba wãa Seiriɔ ka Mɔabuba be ba wãa Arin temɔ ba wura sa ben tem bukiana. U maa de su win tem bukiana su ka Yuudɛni tɔbura kpa su du tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ sɔɔ.
30 Adama Sihoni, Hɛsibonin sina boko u yina su sara ka win temɔ. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u win gɔ̃ru bɔbiasia u sun nùn nɔmu sɔndia nge mɛ i waamɔ giso.
31 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n mɛɛrio u sun Sihoni ka win tem nɔmu bɛria. Su nùn wɔrio su tem mɛ mwa.
32 Ma Sihoni ka win tabu kowobu ba na ba sun tabu wɔri Yahasiɔ.
33 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nùn nɔmu bɛria. Ma sa nùn kamia wi ka win bibu ka win tabu kowobu kpuro.
34 Sa win wusu kpuro mwɛɛra sa kam koosia mam mam, ma sa tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu kpuro kpeerasia, baa tɔn turo kun tiare.
35 Ma sa ben yaa sabenu ka ben arumani ye sa gura ben wuu si sɔɔ tii koosi.
36 Saa Aroɛɛn di ye ya wãa Aanɔɔn daarun goorɔ ka wuu ge ga wãa wɔwaɔ n ka da sere Galadiɔ, wuu gaga kun kpĩa gu sun ma. Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun si kpuro nɔmu bɛriawa.
37 Adama sa ɲ̀ Amɔniban tem babe ka tem mɛ mu wãa Yabɔkun daarun goorɔ ka wuu si su wãa guunɔ ka sere mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yinari su wɔri.

Ba Ogu, Basanin sina bokon

tem mwa

3

1 Yen biru, sa tem tureru yɔɔwa sa da Basaniɔ. Ma Ogu, Basanin sina boko ka win tabu kowobu ba na ba sun tabu wɔri Edɛɛɔ.
2 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su ku Ogu win bɛrum ko domi u koo sun nùn nɔmu bɛria, wi ka win tabu kowobu ka win tem kpuro. Sa ko nùn kuawa nge mɛ sa Sihoni, Amɔreban sina boko kua, wi u wãa Hɛsiboniɔ.
3 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun Ogu, Basanin sina boko nɔmu bɛria ka win tabu kowobu kpuro. Sa bu kamia sa kpeerasia, baa tɔn turo sa ɲ̀ deri.
4 Sa win wusu kpuro mwɛɛra, baa teu ga ɲ̀ kpĩa gu sun ma. Siya wusu wata ye ya wãa Aagɔbun temɔ Basaniɔ. Ogun tema sere mi.
5 Wuu si kpuro su gbãranu mɔwa ni nu gunu, ma ba nu gambo sisugii kua ba ra ka kɛnɛ. Wusu maa wãa su dabi mi, si ba ɲ̀ gbãranu toosi.
6 Sa si kpuro mwɛɛra ma sa tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu kpuro kpeerasia nge mɛ sa Sihoni, Hɛsibonin sina boko kua.
7 Ma sa wuu sin yaa sabenu ka sin arumani gura sa tii yiiya.

Ba Galadin tem bɔnu kua

8 Nge mɛya sa ka Amɔreban sinambu yiru yen tem mwa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia saa Aanɔɔn daarun di n ka da Hɛɛmɔɔn guurɔ.
9 Sidonigibu ba ra Hɛɛmɔɔn guu te sokuwa Sirioni, kpa Amɔreba bu maa tu soku Seniri.
10 Sa Basanin sina boko Ogun wusu kpuro tabu di. Siya wuu si su wãa gunguru wɔllɔ ka Galadin temɔ ka Basanin tem mɛ kpuro sɔɔ n ka girari Salikaɔ ka Edɛɛɔ.
11 N deema Refaban bweseru sɔɔ, Ogu, Basanin sina boko, wi turowa u raa tie. Kpakoro sisugiru sɔɔra ba win goru doke. Kpakoro te, ta wãa Amɔniban wuu maro

Rabaɔ. Ten dɛ̃ɛbu sãaWa gɔm soonu nɔɔba nnɛ. Ma ten yasum sãa gɔm soonu nnɛ.
12 Saa ye sɔɔra na Rubɛnin bweseru ka Gadin bweseru tem mɛ wɛ̃ mɛ mu wãa Aanɔɔn bera gia Aroɛɛn sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia ka wuu si su wãa Galadin guunun bee tia.
13 Ma na Manasen bweserun bɔnu Galadin tem sukum mɛ mu tie wɛ̃ ka Basanin tem mi Ogu u raa bandu dii. N deema Aagɔbun tem ka Basanin tem mɛya ba ra maa soku Refaban tem.
14 Yairi, Manasen bii, u Aagɔbun tem kpuro mwa n ka da Gesuriba ka Maakatigibun tem nɔɔ bura yerɔ. Ma u wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ soka Yairin wusu nge mɛ ba su sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ.
15 Ma na Makiri Galadin tem wɛ̃.
16 Ma na Rubɛnin bweseru ka Gadin bweseru Galadin tem bee tia wɛ̃ n ka da Aanɔɔn daarɔ sere ka Yabɔkun daarɔ. Aanɔɔn daara ta sãa tem mɛn nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwaru gia, ma Yabɔkun daaru ta maa bu buranɛ ka Amɔniba.
17 Ben tem mɛya mu wãa Yuudɛnin wɔwaɔ, saa Genɛsarɛtin daa burerun di n ka da nim wɔ̃ku bɔruguuɔ. Ma mu da sere ka Pisigan guurɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia.
18 Saa ye sɔɔ, ma na bɛɛ wooda yeni wɛ̃ na nɛɛ, tɛ̃, wee Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ tem mɛ wɛ̃ i n mɔ. Tɛ̃, bɛɛ tabu kowobu kpuro, i bɛɛn tabu yãnu suo kpa i Yuudɛni tɔbura ka bɛɛgibu Isireliba sannu.
19 Bɛɛn kurɔbu ka bɛɛn bibu ka bɛɛn yaa sabe ni tɔnawa i ko i deri wuu si na bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
20 I bɛɛn mɛro bisibu somiɔ sere Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bu swĩi ben temɔ nge mɛ u bɛɛ kua, kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ u koo bu wɛ̃ Yuudɛnin sɔ̃ɔ kpee yeru gia. Saa ye sɔɔra i ko i wura bɛɛn temɔ mɛ na bɛɛ wɛ̃.
21 Ma na Yosue wooda yeni wɛ̃ na nɛɛ, win nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sinambu yiru ye kua. Nge mɛya u koo maa sinambu kpuro kua be u koo ka tabu ko sanam mɛ i Yuudɛni tɔbura.
22 I ku bu nasia, domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ sanna.

Mɔwisi u ɲ duɔ

Kananin temɔ

23 Saa ye sɔɔ, na Yinni Gusunɔ suuru kana na nɛɛ,
24 Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛ wunɛn sɔm kowo wunɛn kpãaru ka wunɛn dam bakam kookoo gbiikisu sɔ̃ɔsi. Yinni goo sari wɔllɔ ka temɔ wi u koo kpĩ u ko ye a ra ko.
25 A de n Yuudɛni tɔbura kpa n tem buram mɛ wa guru giɔ mi guu buranu wãa ka maa Libani.
26 Adama Yinni Gusunɔ u ka man mɔru kua bɛɛn sɔ̃ ma u yina u nɛn kanaru nɔ. U nɛɛ, ya tura mɛ. N ku maa nùn yen gari sɔ̃.
27 U nɛɛ, n yɔɔwo Pisigan guurun wii kpiirɔ kpa n nɔni seeya n mɛɛri sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwaru gia ka sɔ̃ɔ kpee yeru gia ka sere maa sɔ̃ɔ yari yeru gia. Adama na ɲ Yuudɛni tɔburamɔ.
28 U nɛɛ, n Yosue bwisi kɛ̃ɛyɔ kpa n nùn dam kɛ̃, n de u n wɔrugɔru mɔ. Domi wiya u koo Yuudɛni tɔbura kpa u Isireliba kpara u ka bu tem mɛ wɛ̃ mɛ kon wa mi.
29 Ma sa sina wɔwa mi, Bɛti Peorin deedeeru.

I Yinni Gusunɔn wooda

mɛm nɔɔwɔ

4

1 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba, i yiirebu ka woodaba swaa dakio be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. I ye mɛm nɔɔwɔ kpa i wa i n wãa, kpa i du tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃.
2 I ko i win woodaba mɛm nɔɔwawa nge mɛ na bɛɛ ye wɛ̃. I ku gãanu ganu sosi ye sɔɔ, i ku maa gãanu ganu kawa.
3 Bɛɛn nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u kua Baali Peorigiin sɔ̃. U tɔmbu kpeerasia kpuro bɛɛ sɔɔ be ba da ba nùn sãwa.
4 Adama bɛɛ be i Gusunɔ bɛsɛn Yinni naanɛ sãa, bɛɛya i wãa wãaru sɔɔ gisɔ.
5 Wee na bɛɛ yiirebu ka woodaba wɛ̃ nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u man sɔ̃ɔwa n ko. I ko i ye mɛm nɔɔwawa tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
6 I n ye mɛm nɔɔwa ma i ye swĩi dee dee, bwese ni nu tie nù n wooda ye nua, nu koo bɛɛ garisiwa yɛ̃robu ka bwisigibu, kpa nu nɛɛ, anna a bwese baka ten yɛ̃ru ka bwisi wa!
7 Sà n Gusunɔ bɛsɛn Yinni somiru kana u ra n ka sun wãa saa kpuro. Bweseru gara wãa baa ni nu kpãaru bo sɔɔ, te ta Yinni mɔ nge mɛ?
8 Bweseru gara wãa baa ni nu kpãaru bo sɔɔ tèn yiirebu ka ten woodaba ba sãa dee dee nge wooda be na bɛɛ wɛ̃ gisɔ?

Isireliba ba yɔ̃ra

Yinni Gusunɔn wuswaaɔ

Horɛbun guurɔ

9 I n tii sɛ kpa i ku duari bɛɛn wãaru kpuro sɔɔ ye i wa ka nɔni. I ku maa de yu yari bɛɛn gɔ̃run di. I ye bɛɛn bibu ka maa bɛɛn bibun bibu nɔɔsio.
10 I tɔ̃ɔ te yaayo tè sɔɔ i da i yɔ̃ra Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ Horɛbun guurɔ sanam mɛ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n bɛɛ Isireliba kpuro mɛnnama win mi, kpa u bɛɛ win woodaba sɔ̃, kpa i gia nge mɛ i ko i ka nùn mɛm nɔɔwa bɛɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ kpa i maa ye bɛɛn bibu nɔɔsia.
11 Ma i mɛnnama i na i yɔ̃ra guu ten nuurɔ tèn min di dɔ̃ɔ buri yi yarimɔ yi wɔllu girari dɔ̃ɔ wiisu ka guru wii wuroru sɔɔ.

12 Ma Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ɔ
yara sɔɔn di. I win nɔɔ nua adama i ɲ̀ nùn wa.
13 U ka bɛɛ arukawani bɔkua u nɛɛ, i win
wooda wɔkuru mɛm nɔɔwɔ te u yorua kpee
bɛsi yiru sɔɔ.
14 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u man yiire n
bɛɛ wooda wɛ̃ kpa i ye mɛm nɔɔwa tem mɛ i
ko i mwa sɔɔ.

Ba Isireliba kirɔ mɔ̀

bũu sãanun sɔ̃

15 Wee, i ɲ̀ Yinni Gusunɔn tii wa sanam mɛ
u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ɔ yara sɔɔn di Horɛbun
guurɔ. Yen sɔ̃, i n tii sɛ,
16 i ku ra ka nùn torari i bwãarokunu ko ni
nu ka tɔn durɔ weenɛ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ,
17 ɲ̀ kun mɛ yaa ye ya sĩimɔ tem sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ gunɔ,
18 ɲ̀ kun mɛ yaa ye ya kabirimɔ temɔ, ɲ̀ kun
mɛ swãa.
19 I n nɔni seeya wɔllɔ i ka sɔ̃ɔ ka suru ka
kperi mɛɛri ka kpuro ye ya wãa mi, i ku de
yu bɛɛ gawa i ka yiira i ye sã. Yeba kpurowa
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u handunian bwesenu
kpuro deria nu n mɔ.
20 Adama bɛɛ, u bɛɛ nɔma nɛnua u yara
Egibitigibun nɔni yi ba bɛɛ sɔ̃ɔmɔn di kpa i n
ka sãa win tɔmbu nge mɛ i sãa gisɔ.
21 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka man mɔru
kua bɛɛn sɔ̃. U bɔ̃rua u nɛɛ, na ɲ̀ Yuudɛni
tɔburamɔ, na ɲ̀ maa duɔ tem gem mɛ sɔɔ, mɛ
u koo bɛɛ wɛ̃ i n mɔ.
22 Miniwa kon kpuna n gbi. Na ɲ̀ Yuudɛni
tɔburamɔ. Adama bɛɛ, i ko ye tɔbura kpa i
tem gem mɛ mwa i sina mi.
23 I n tii sɛ kpa i ku duari arukawani ye
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ bɔkua. I ku ra
tii bwãarokunu kua ni nu ka gãanu weenɛ ni
u bɛɛ yinari i ko.
24 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa nge
dɔ̃ɔ wi u ra kam koosie, u maa sãa nisinugii.
25 I n sina n ka tɛ tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ, ma i bibu
ka debuminu wa, i ku ra nùn torari i tii
bwãarokunu kua ni nu ka gãanu weenɛ, i ku
maa kɔ̃sa gaa ko ye ya koo win mɔru seeya.
26 I n tora ten bweseru kua, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ na
siremɔ gisɔ, wɔllu ka tem mu sãa nɛn seeda
ma i ko i gbiwa tem mɛ i ko i mwa mi sɔɔ
Yuudɛnin guru gĩɔ. Bɛɛn wãaru ta ɲ̀ dakaa
dɔɔ. Ba koo bɛɛ kpeerasiawa mam mam.
27 Yinni Gusunɔ u koo de i n yarinɛwa
bwese tukunun suunu sɔɔ kpa i kun dabi
yãatem mi u dera i yoru dimɔ.
28 Miya i ko i bũnu sã ni tɔmba kua ka dãa ɲ̀
kun mɛ ka kpenu ni nu ku ra yam wa, nu ku
ra gari nɔ, nu ku ra maa nuburu nɔ.
29 Miya i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni kasu. I n
nùn kasu ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro, ka bɛɛn bwɛ̃ra
kpuro, i ko i nùn wa.
30 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa mi kpuro yà n koora,
ma i wãa nɔni swãaru sɔɔ, i ko i gɔsiramawa
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mi kpa i wure i nùn
mɛm nɔɔwa.
31 Domi u sãawa wɔnwɔndugii wi u kun
bɛɛ derimɔ. U ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ. U ɲ̀ maa
duarimɔ arukawani ye u ka bɛɛn baababa
bɔkua ka bɔ̃ri.

Isireliba ba kua seeda

32 I bwisikuo ye ya koora yellu, ye ya
koora tɛɛ tɛɛbun di saa mìn di Gusunɔ u tɔnu
taka kua handunia sɔɔ. I bwisikuo ye ya
koora handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Gãa
maamaakiginu ganu nu koore nge nini? I
nɔɔre ba gãanu gerure nge mɛni?
33 Bweseru gara wãa te Yinni Gusunɔ u ka
gari koore dɔ̃ɔ yara sɔɔn di nge bɛɛ ma ta wãa
ta wasi?
34 Yinni goo u win tɔmbu wɔrare ben
yibɛrɛban nɔman di ka win dam bakam,
ka laakari mɛɛribu, ka yĩrenu, ka sɔm
maamaakiginu, ka tabu, ka win dam ka gãa
nanumginu nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
Egibitigibu kua bɛɛn wuswaaɔ?
35 Bɛɛya i kua seeda kpa i ka gia ma Gusunɔ
turowa u sãa Yinni. Goo maa sari nge wi.
36 U dera i win nɔɔ nua wɔllun di u ka bɛɛ
sɔ̃ɔsinu wɛ̃ kpa i ka nùn mɛm nɔɔwa. U maa
dera i dɔ̃ɔ wa temɔ ma u ka bɛɛ gari kua wi
sɔɔn di.
37 U bɛɛn baababa kĩa ma u bɛɛ gɔsa bɛɛ
be i sãa ben bibun bweseru. Yen sɔ̃na u bɛɛ
yarama Egibitin di ka win dam bakam.
38 U bɛɛ bwese tukunu gira ni nu bɛɛ
dabiru ka dam kere ma u bɛɛ kpara u ka dua
ben temɔ u bɛɛ mu wɛ̃ nge mɛ i waamɔ gisɔ.
39 N n mɛn na, i bwisikuo gisɔ kpa i n yɛ̃
ma Gusunɔ turowa u sãa Yinni wɔllɔ ka temɔ.
Goo maa sari nge wi.
40 I win woodaba ka win yiirebu mɛm
nɔɔwɔ bi na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, kpa i wa i n
bɔri yɛndu mɔ bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru
kpa bɛɛn wãaru tu dakaa da tem mɛ sɔɔ, mɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Mɔwisi u wusu ita gɔsa

mi ba ko n da kpikiru de

41 Mɔwisi u wusu ita gɔsa Yuudɛnin sɔ̃ɔ
yari yeru gia,
42 kpa su n sãa kpiki yenu. Wi u tɔnu gɔ ka
samba, u ɲ̀ daa ka yɛ̃ro mɔru nɛni, u ko n da
kpikiru de mi, u ka win wãaru bere.
43 Rubɛnin tem sɔɔ, u Beseri gɔsa ye ya
wãa gunguru wɔllɔ mi gãanu ku ra kpi.
Gadin temɔ, u Ramɔti gɔsa ye ya wãa Galadiɔ.
Manasen tem sɔɔ, u Golani gɔsa ye ya wãa
Basanin temɔ.

MƆWISIN SƆƆSIRU YIRUSE

44-45 Mɔwisi u Isireliba yiirebu ka
woodaba ka sɔ̃ɔsinu wɛ̃ sanam mɛ ba yarima
Egibitin di.
46 Saa ye, ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru
gia wɔwaɔ, Bɛti Peorin deedeeru, Sihoni,

Amɔrebɔn sinɔ bokon temɔ wi u wãã Hɛsibonɔɔ. Wiyɔ Mɔwisi kɔ Isireliba ba kamɔɔ sanam mɛ ba yarima Egibitin di.
47 Ma ba win tem mwɔ kɔ maa Ogu, Basanin sinɔ bokon tem. Amɔrebɔn sinambu yiru ye, ba raa wãawɔ ba bandu dii Yuudɛnin guru giɔ sɔ̃ɔ yari yeru giɔ.
48 Ben tem mɛn nɔɔ burɔ yerɔ dɔwɔ Aroɛɛɔ, Aanɔɔn dɔarun goorɔ sere n kɔ girari guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔwɔ te ba maa sokumɔ Siɔni,
49 kɔ tem mɛ mu wãã Yuudɛnin wɔwɔɔ sɔ̃ɔ yari yeru giɔ n kɔ girari nim wɔ̃ku bɔruguuɔ sere n kɔ dɔ guu te ba mɔ̀ Pisigɔn nuurɔ.

Woodɔ wɔkuru

5

1 Mɔwisi u Isireliba kpuro sokusiɔ ba mɛnna mɔ u bu sɔ̃ɔwɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba i woodɔ kɔ yiirebu swaa dakio i nɔ bi na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ.
2 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u kɔ sun arukɔwɔni bɔkua Horɛbun guurɔ.
3 N ɲ bɛsɛn baababa tɔna u kɔ ye bɔkuɔ, adamɔ kɔ bɛsɛn tiiwɔ bɛsɛ be sɔ wãã sɔ wɔsi mini gisɔ.
4 Yinni Gusunɔ u kɔ bɛɛ gari kua nɔni kɔ nɔni guuru wɔllɔ saa dɔ̃ɔ yarɔ sɔɔn di.
5 Saa ye sɔɔ, ma na yɔ̃ bɛɛ kɔ win suunu suunukɔ sɔɔ na kɔ bɛɛ tusiɔmɔ ye u gerumɔ, domi i ɲ yɔɔwe guu ten wɔllɔ yèn sɔ̃ i dɔ̃ɔ win bɛrum mɔ. U nɛɛ,
6 wiyɔ u sãã Gusunɔ bɛsɛn Yinni. Wiyɔ u sun yarɔmɔ Egibitin di mi sɔ raa wãã sɔ yoru dimɔ.
7 U maa nɛɛ, sɔ ɲ ko n maa Yinni goo mɔ wi baasi.
8 Su ku rɔ tii bwãaroku gagu kua gɔ n kɔ gãanu weenɛ wɔllɔ, ɲ kun mɛ temɔ, ɲ kun mɛ nim sɔɔ.
9 Su ku rɔ yiirɔ su nu sã. Domi wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawɔ nisinugii. U rɔ baababan durum mɔɔru mwɛ ben bibun mi, be ba nùn tusɔn suunu sɔɔ sere kɔ ben bibun bibɔ.
10 Adamɔ be ba nùn kĩ mɔ ba win woodaba mɛm nɔɔwɔmmɛ u rɔ ben bibun bweserun nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wɔnwɔndu kue.
11 Su ku rɔ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsiru soku kam. Domi wi u win yĩsiru sokɔ kam, u koo yɛ̃ro sɛɛyasiɔ.
12 Su tɔ̃ɔ wɛ̃rɔrugiru mɛm nɔɔwɔ su tu bɛɛrɛ wɛ̃ nge mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire.
13 Sɔ̃ɔ nɔɔba tiɔ sɔɔrɔ sɔ ko n dɔ bɛsɛn sɔmɔ kpuro ko.
14 Adamɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiruseru tɔ sãawɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔ̃ru tè sɔɔ u wɛ̃rɔ. Yen sɔ̃, su ku rɔ sɔmburu garu ko bɛsɛ kɔ bɛsɛn bibu kɔ bɛsɛn sɔm kowobu kɔ bɛsɛn kɛtɛba kɔ bɛsɛn kɛtɛkunu, bɛsɛn yaa sɔbenu kpuro gesi, kɔ maa sɔɔ wi u wãã bɛsɛn yɛnuɔ. Bɛsɛ kpuro sɔ ko wɛ̃rɔwɔ.
15 Su yaayo nge mɛ sɔ raa yoru dimɔ Egibitiɔ, mɔ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yarɔmɔ min di kɔ win dam bɔkam. Yen sɔ̃nɔ u sun yiire su tɔ̃ɔ wɛ̃rɔrugii te mɛm nɔɔwɔ.
16 Su bɛsɛn tundobu kɔ bɛsɛn mɛrobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ nge mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire kpɔ bɛsɛn wãaru tu dɔkaa dɔ kpɔ sɔ n bɔri yɛndu mɔ tem mɛ u sun wɛ̃ sɔɔ.
17 Su ku rɔ tɔnu go.
18 Su ku rɔ sɔkarɔru ko.
19 Su ku rɔ gbɛni.
20 Su ku rɔ goo gari mɔni.
21 Su ku rɔ bɛsɛn tɔnusin kurɔ binɛ ko, ɲ kun mɛ win diru, ɲ kun mɛ win gberu, ɲ kun mɛ win sɔm kowo tɔn durɔ ɲ kun mɛ tɔn kurɔ, ɲ kun mɛ win kɛtɛ, ɲ kun mɛ win kɛtɛku, win gãanu kpuro gesi.
22 Gari yiniwɔ Yinni Gusunɔ u nɔɔ suɔ guuru wɔllɔ u bɛsɛ win tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwɔ dɔ̃ɔ yarɔ sɔɔn di kɔ guru wii wuroru sɔɔn di kɔ guru wii sinumgirun di, u ɲ gãanu sosi. Yen biru, u ye yoruɔ kpee bɛsi yiru sɔɔ u mɔn wɛ̃.

Mɔwisi u sãawɔ Yinni Gusunɔn gɔro

23 Sanam mɛ i Yinni Gusunɔn nɔɔ ge nuɔ guru wii sinumgiru sɔɔn di, guuru wɔllɔ tèn mi dɔ̃ɔ u wãã, yerɔ bɛɛn bwese kɛrin wirugibu kɔ bɛɛn guro gurobu ba na nɛ Mɔwisin mi.
24 Ma ba nɛɛ, wee Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bu win yiikon girimɔ kɔ win kpãaru sɔ̃ɔsi. Ba win nɔɔ nuɔ dɔ̃ɔ yarɔ sɔɔn di. Gisɔ, ba wɔ mɔ Gusunɔ u kɔ tɔmbu gari kua mɔ ba wãã ba ɲ gu.
25 Adamɔ mban sɔ̃nɔ ba koo de dɔ̃ɔ boko wi, u bu di kpɔ bu gbi. Domi bà n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ mɛ, ba koo gbi.
26 Warɔ u Yinni Gusunɔ wi u rɔ n wãan gari nɔɔre dɔ̃ɔ yarɔ sɔɔn di nge be, mɔ yɛ̃ro u wãã u ɲ gu.
27 Yen sɔ̃, nɛ Mɔwisi, n susio Gusunɔ bɛsɛn Yinnin bɔkuɔ kpɔ n swaa dɔki ye u gerua. Yen biru, kpɔ n bu ye nɔɔsiɔ. Ba koo ye nɔ, kpɔ bu kɔ ye sɔmburu ko.
28 Ma Yinni Gusunɔ u nua ye ba man sɔ̃ɔwɔ. Ma u nɛɛ, ye ba geruɔ mi kpuro gari burɛyɔ.
29 Bà n koo raa kpĩ bu nùn ben gɔ̃ru wukiɔ nge mɛ, bu kɔ nùn bɛɛrɛ wɛ̃ kpɔ bu win woodaba mɛm nɔɔwɔ, ba ko n daa bɔri yɛndu mɔ be kɔ ben bibun bweseru sere kɔ baadommaɔ.
30 Yen sɔ̃ tɛ̃, u nɛɛ, n doo n bu sɔ̃ bu wuro ben kuu bekuruginɔ.
31 Adamɔ u nɛɛ, nɛ, n sinɔ kɔ wi, kpɔ u man woodaba kɔ sɔ̃ɔsinu kɔ yiirebu sɔ̃ ye kon bu wɛ̃ bu mɛm nɔɔwɔ tem mɛ u bu wɛ̃ɛmɔ sɔɔ.
32 Ma Mɔwisi u maa bu sɔ̃ɔwɔ u nɛɛ, i woodɔ be kpuro mɛm nɔɔwɔ mam mam be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃. I ku rɔ gam gɛrɔ be sɔɔn di.

33 I swaa ye swĩiyɔ mam mam kpa bɛɛn
wãaru tu dakaa da kpa i n bɔri yɛndu mɔ tem
mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.

I Gusunɔ bɛɛn Yinni kĩɔ

6

1 Mɔwisi u maa nɛɛ, wee wooda ka sɔ̃ɔsi ni
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u man yiire n bɛɛ wɛ̃ i
mɛm nɔɔwa tem mɛ i ko i mwa sɔɔ.
2 Nge mɛya i ko i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni
bɛɛrɛ wɛ̃ bɛɛn wãarun tõru kpuro sɔɔ kpa
i win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa
be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ bɛɛ ka bɛɛn bibu ka bɛɛn
debuminu kpa bɛɛn wãaru tu wa tu dakaa da.
3 Bɛɛ Isireliba, i ko i ye swaa dakiwa kpa
i ye mɛm nɔɔwa kpa i wa i n bɔri yɛndu mɔ
kpa i marura i dabia nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn
baababan Yinni u sun sɔ̃ɔwa sanam mɛ u
sun tem nɔɔ mwɛɛru kua mi tim ka bom mu
kokumɔ.
4 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ. Gusunɔ
bɛsɛn Yinni turowa u sãa kpuron Yinni.
5 I nùn kĩɔ ka bɛɛn gõru kpuro ka bɛɛn
bwɛ̃ra kpuro ka bɛɛn dam kpuro.
6 Wooda be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, i de ba n wãa
bɛɛn gõruɔ.
7 I bɛɛn bibu yen keu kuo kpa i n da ka bu
yen gari ko yɛnuɔ ka swaaɔ ì n wuu dɔɔ ka saa
ye i ko i kpuna ka saa ye i seewa.
8 I de ya n gbinisi bɛɛn nɔmaɔ ka bɛɛn sirinɔ
kpa i ku ra ka ye duari.
9 I ye yoruo bɛɛn dian gambon kadiriba sɔɔ
ka wuun duu yerun kɔnnɔsɔ.

Isireliba, i ku Gusunɔ

bɛsɛn Yinni duari

10 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ
kpara u ka da tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, nge
mɛ u bɛsɛn baababa, Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua, i ko i wuu bakasu
ka wuu burɔsu wa si i ǹ banɛ,
11 ka yɛnu si su arumani bwese bweseka
yiba ye i ǹ kasu ka dɔkɔba be i ǹ gba ka
resɛmba ka olifiba be i ǹ duure.
12 I ko i dĩanu wa siki siki i n dimɔ. Adama
i n tii sɛ kpa i ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni duari
wi u sun yara Egibitin di mi sa yoru di.
13 I ko i nùn nasiawa kpa i n wi turon
wãaru wãa. Win yĩsira i ko i n da ka bõre.
14 I ku ra da i bwese tuku ni nu ka bɛɛ
sikerenɛn bũnu sã.
15 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa bɛsɛn
suunu sɔɔ. U sãawa nisinugii. N n mɛn na,
i n tii sɛ. I ku ra win mɔru seeya kpa u bɛɛ
kpeerasia handunia sɔɔ.
16 I ku ra win dam mɛɛri i ka wa mɛ mu nɛ
nge mɛ i kua sanam mɛ i wãa Masaɔ.
17 Adama i win woodaba ka win sɔ̃ɔsinu ka
win yiire bi u bɛɛ wɛ̃ mɛm nɔɔwɔ dee dee.
18-19 I n mɔ̀ ye ya wã Yinni Gusunɔn nɔni
sɔɔ, i ko i bɔri yɛndu wa kpa i tem gem mɛ
mwa sanam mɛ u bɛɛn yibɛrɛba gira u kpa.
Domi u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka
bõri u nɛɛ, u koo bu mu wɛ̃.
20 Sɔ̃ɔ teeru bɛɛn bibu bà n bɛɛ bikia ba nɛɛ,
mban sõna Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wooda
beni ka sɔ̃ɔsi nini ka yiire bini wɛ̃,
21 kpa i bu wisi i nɛɛ, sa raa sãawa Egibiti
sunɔn yobu Egibiti mi, ma Yinni Gusunɔ u
sun yarama min di ka win dam bakam.
22 U sɔm maamaakiginu kua nu kpã bɛsɛn
nɔni biru. Niya u ka Egibitigii be, ka ben sina
boko ka win yɛnugibu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ.
23 Ma u sun yarama min di u ka sun da tem
mɛ sɔɔ, mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua
ka bõri u nɛɛ, u koo bu wɛ̃.
24 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire u nɛɛ,
su wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ, kpa su nùn
bɛɛrɛ wɛ̃. Saa yera bɔri yɛnda ko n sun wãasi
baadomma kpa u n sun kõsu nge mɛ u mɔ̀
gisɔ.
25 Sà n wooda be kpuro mɛm nɔɔwa dee
dee nge mɛ u sun yiire, saa yera sa ko n sãa
gemgibu win wuswaaɔ.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn tɔmbu

7

1 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de i du tem mɛ i
ko i mwa sɔɔ kpa u bwese dabi nini gira bɛɛn
wuswaan di. Niya, Hɛtiba ka Girigasiba ka
Amɔreba ka Kananiba ka Feresiba ka Hefiba
ka Yebusiba. Nu sãawa mi bwesenu nɔɔba
yiru ni nu bɛɛ dabiru kere ma nu bɛɛ dam
kere.
2 U koo bɛɛ bu nɔmu bɛria kpa i bu kamia
i kpeerasia. I ku ra ka bu arukawani bɔke, i
ku ra maa ben wɔnwɔndu ko.
3 I ku ra ka bu nɔɔ tia ko i suana bɛɛ ka be. I
ku ra bɛɛn bii wɔndiaba ben bii aluwaasiba
kɛ̃ bu sua kurɔbu. I ku ra maa ben bii
wɔndiaba kasu bɛɛn bii aluwaasiba bu sua
kurɔbu.
4 Domi ba koo de bɛɛn bibu bu gɛra Yinni
Gusunɔn swaan di bu ben bũnu sã, kpa Yinni
Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru ko u bɛɛ kpeerasia mii
mii.
5 Wee nge mɛ i ko i bu kua. I ko i ben
bũu turanu suririwa, kpa i ben bwãarokunu
kɔsuku i dɔ̃ɔ mɛni.
6 Domi i sãawa bwese te Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u wuna nɛnɛm handunian bwese ni
nu tie sɔɔn di, kpa i n ka sãa win tɔmbu.

Yinni Gusunɔ u sãawa

naanɛgii

7 N ǹ mɔ yèn sõ i bwesenu kpuro dabiru
kere Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ arukawani
bɔkua. Bɛɛya i mam piiburu bo bwesenu
kpuro sɔɔ.
8 Adama Yinni Gusunɔ u bɛɛ kĩwa ma u kĩ u
win nɔɔ mwɛɛru yibia te u bɛɛn baababa kua.

Yen sɔ̃na u bɛɛ yarama ka win dam bakam Egibiti sunɔn yorun di.
9 Yen sɔ̃, i de i n yɛ̃ ma Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u sãa Gusunɔ. U ra win arukawani nɛnɛ ka be ba win woodaba mɛm nɔɔwammɛ sere ka ben bibun bweserun nɔrɔm nɔrɔmwɔ (1.000). Be ba nùn kĩ, u ku ra bu tɔnu kandu kue.
10 Adama u ra be ba nùn tusa ben kɔ̃sa kɔsiewa u bu kpeerasia yande.
11 Yen sɔ̃, i win woodaba ka win yiirebu ka win sɔ̃ɔsinu mɛm nɔɔwɔ ni na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, kpa i ka ye sɔmburu ko.
12 I n wooda be swaa daki, ma i bu mɛm nɔɔwa, u ko n arukawani ye nɛniwa mam mam ye u ka bɛsɛn baababa bɔkua ka bɔ̃ri.
13 U koo bɛɛ kĩa kpa u bɛɛ domaru kua u de i dabia. U koo bɛɛn bibu domaru kua ka dĩa ni i duura ka dĩa binnu ka dãa bii ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko. U koo de bɛɛn naa gɔ̃su ka bɛɛn yãa gɔ̃su ka bɛɛn boo gɔ̃su su kuura tem mɛ sɔɔ, mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bɛɛn baababa wɛ̃.
14 U koo bɛɛ domaru kua n bwesenu kpuro kere. Bɛɛ sɔɔ, tɔn durɔ goo, ɲ kun mɛ tɔn kurɔ goo kun mɔ̀ wĩro. Mɛya bɛɛn yaa saberu gara kun maa gimare mɔ̀.
15 Yinni Gusunɔ u koo de baranu nu ka bɛɛ tonda. I yɛ̃ bara kɔ̃su ni u raa Egibitigibu sure. U ɲ derimɔ ten garu tu bɛɛ deema. Adama be ba bɛɛ tusa, bera u koo nu sure.
16 I ko i bwesenu kpuro kpeerasiawa mam mam ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ nɔmu bɛria. I ku ra nin wɔnwɔndu ko, i ku ra maa nin bũnu sã. Domi bũu ni, nu ko n sãawa yina bɛɛn sɔ̃.

Yinni Gusunɔwa

u win tɔmbu kɔ̃su

17 Sɔrɔkudo i ko i gere bɛɛn gɔ̃ruɔ i nɛɛ, bwese ni, nu bɛɛ dam kere. Amɔna i ko i ko i ka nu gira.
18 I ku nin bɛrum ko. I yaayo ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u Egibitigibu kpuro ka ben sunɔ kua.
19 Bɛɛn nɔni yi wa nɔni swãa baka te u bu kpɛ̃ɛ ka sɔm maamaakigii ni u kua ka win dam bakam mɛ u sɔ̃ɔsi sanam mɛ u bɛɛ yarama tem mɛn di. Nge mɛya u koo maa bwese ni kpuro kua nìn bɛrum i mɔ mi.
20 U koo nu susu bakanu sure sere be ba kisira ba kuku yenu kasu bu ka kpeera mam mam.
21 I ku diiri bwese nin sɔ̃. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ wãa wi, wi u kpã ma u nanum mɔ.
22 U koo bɛɛ bwese ni kpuro gira kpurɛ kpurɛ. I ɲ kpɛ̃ i nu kpeerasia mii mii gbeeku yɛɛ yi ku ka bɛɛ yibusin sɔ̃.
23 Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi, u koo bɛɛ bu nɔmu bɛria. U koo de bu duki su bɛɛn wuswaan di sere bu ka kpeera mam mam.
24 U koo bɛɛ ben sinambu nɔmu bɛria kpa i de ben yĩsiru tu gbi handunia sɔɔ. Ben goo kun yɔ̃ramɔ bɛɛn wuswaaɔ. I ko i bu kpeerasiawa kpuro.
25 I ko i ben bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniwa. I ku nin sii geesu ka nin wura ye ba nu sebusie binɛ ko i sua kpa yu ku raa ko bɛɛn yina. Domi ya sãawa disi wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mi.
26 I ku ra bwãaroku nin bweseru duusia bɛɛn diaɔ. I n kua mɛ, i ko kam kowa ka ni sannu. I ko i nu bwɛ̃ra yariwa, i nu garisi disiginu. Domi nu koo kam kowa.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

sɛɛyasia gbaburɔ

8

1 I wooda be mɛm nɔɔwɔ be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ kpa bɛɛn hunde yu dakaa da, kpa i marura i dabia, kpa i du tem mɛ sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bɛɛn baababa wɛ̃.
2 I yaayo sanum bakam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u dera sa sĩa gbaburɔ sere wɔ̃ɔ weeru. Ma u bɛsɛn laakari mɛɛra, u dera sa nɔni sɔ̃ɔra su ka tii kawa kpa u ka bɛsɛn gɔ̃run bwisikunu gia, kpa u wa sà n ko win wooda mɛm nɔɔwan na, ɲ kun mɛ su ye yina.
3 U dera sa nɔni sɔ̃ɔra sa wahala kua gɔ̃ɔrun sɔ̃, su ka tii kawa ma u sun manna wɛ̃, dĩa ni bɛsɛ ka bɛsɛn baababa sa ɲ daa yɛ̃. Nge mɛya u ka sun sɔ̃ɔsi ma tɔnu kun ko n wãa dĩanu tɔnan sɔ̃ ma n kun mɔ wi, Gusunɔn gere kpuron sɔ̃.
4 Wɔ̃ɔ weeru ye sɔɔ, bɛsɛn yãnu kun kpeere, bɛsɛn naasu kun maa mɔsire.
5 I n yɛ̃ ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nɔni dokewa nge mɛ tɔnu u ra win bii nɔni doke.
6 I Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm nɔɔwɔ i sĩ win swɛɛ sɔɔ, kpa i nùn nasia.

Kirɔ kɔkiribun sɔ̃

7 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ duusia tem gem sɔɔ, mi nim tori ka yɛrusu ka bwii dabira wãa wɔwi sɔɔ ka guunɔ.
8 Alikama ka dobi ka dãa bii ni ba mɔ̀ resɛm ka figi ka gerenadi ya kpia tem mɛ sɔɔ ma mu olifin gum ka tim yiba.
9 Tem mɛ sɔɔ, i ko i dĩanu wa nu n kpã i di, i ɲ maa gãanu ganun yãaru mɔ̀. Mɛn kpenu nu ko n sii wɔ̃kusu mɔ, kpa mɛn guunun sɔɔwɔ sii ganda n wãa.
10 Sanam mɛ i dĩanu wa i di i deba, i Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro tem gem mɛ u bɛɛ wɛ̃n sɔ̃.
11 I n tii sɛ kpa i ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni duari. I ku ra win woodaba ka win sɔ̃ɔsinu ka win yiirebu mɛm nɔɔbu yina be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ.
12 I ko i dĩanu wa i di i debu kpa i dii geenu bani i n wãa ni sɔɔ.
13 Bɛɛn kɛtɛba ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bonu nu koo marura nu dabia kpa bɛɛn sii geesu ka

bɛɛn wura ka bɛɛn arumani bwese bweseka ye i mɔ yu kuura.
14 Saa ye sɔɔ, i n tii sɛ kpa i ku ra tii sua i Gusunɔ bɛsɛn Yinni duari wi, wi u sun yarama Egibitin di, mi sa raa yoru dimɔ.
15 U dera sa sĩa gbabu baka nanumgiru sɔɔ mi wɛɛ dɛ̃ɛgii ka nii yi wãa, mi tem mu gbere, nim sari, ma u dera nim mu kokuma kperun di bɛsɛn sɔ̃.
16 U sun manna wɛ̃ gbaburu mi, sa di ye bɛsɛn baababa ba ɲ̀ daa yɛ̃. Ma u dera sa nɔni sɔ̃ɔra su ka tii kawa kpa u ka bɛsɛn laakari mɛɛri u sere sun gea kua.
17 I n tii sɛ kpa i ku ra gere i nɛɛ, bɛɛn hania ka bɛɛn tiin dama i ka arumani ye wa.
18 I yaayo ma Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u bɛɛ dam wɛ̃ i ka arumani ye wa. Ma u arukawani ye sire ye u ka bɛsɛn baababa bɔkua ka bɔ̃ri nge mɛ i waamɔ gisɔ.
19-20 I kun Gusunɔ bɛsɛn Yinni mɛm nɔɔwɛ, ma i nùn duari, i da i bũnu yiiramme i sãamɔ, na bɛɛ sɔ̃mɔ na siremɔ gisɔ, i ko i kpeerawa nge mɛ u bwese ni kpeerasia bɛsɛn wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

durom kua

9

1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ. Wee gisɔ, i ko i Yuudɛni tɔbura kpa i bwese bakanu gira ni nu bɛɛ dam kere, kpa i ben wuu bakasu mwa si ba gbãranu toosi nu gunu too.
2 I Anakiba yɛ̃. Ba dam mɔ, ma ba gunu. I maa nɔɔre ba ben gari gerumɔ ba mɔ̀, wara u koo kpĩ u yɔ̃ra ben bweserun wuswaaɔ.
3 Wee i ko bu gira. Gisɔ i ko i gia ma Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tiiwa u ko n bɛɛ gbiiye nge dɔ̃ɔ wi u ra kpuro kam koosie. U koo de bu yarina bɛɛn wuswaan di u bu kpeerasia. I ko i bu gira kpa i bu kam koosia fuuku nge mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
4 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ bu gira bɛɛn wuswaan di, i ku ra tii sua i nɛɛ, bɛɛn gean kobun sɔ̃na Yinni Gusunɔ u bɛɛ duusia tem mɛ sɔɔ. Domi bwese nin kɔ̃san kobun sɔ̃na u koo nu gira bɛɛn wuswaan di.
5 N ɲ̀ mɔ gea ye i mɔ̀n sɔ̃na i ko i ben tem mɛ mwa. Ben kɔ̃san kobun sɔ̃na Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bu gira bɛɛn wuswaan di, kpa win nɔɔ mwɛɛru tu ka sirera te u bɛsɛn baababa, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu kua ka bɔ̃ri.
6 I n yɛ̃ ma n ɲ̀ mɔ bɛɛn gean kobun sɔ̃na Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ tem gem mɛ wɛ̃ɛmɔ i n mɔ. Domi i sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.

Isireliba ba tora

7 I yaayo nge mɛ i Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mɔru seeya gbaburɔ. Saa dɔma tèn di i yarima Egibitin di sere i ka tunuma mini, i ra n nùn seesimɔwa.
8 I win mɔru seeya guu te ba mɔ̀ Horɛbuɔ, ma u ka bɛɛ mɔru kua u gɔ̃ru doke u bɛɛ kpeerasia.
9 Sanam mɛya na yɔɔwa guuru wɔllɔ n ka woodan kpee bɛsi mwa yì sɔɔ arukawani ye Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ bɔkua ya yorua. Na sinawa migum sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru, na ɲ̀ di, na ɲ̀ maa nɔra.
10-11 Sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru wee ten biru, yera Yinni Gusunɔ u man kpee bɛsi yiru ye wɛ̃, yì sɔɔ win tii u woodaba kpuro yorua, be u bɛɛ sɔ̃ɔwa dɔ̃ɔ yara sɔɔn di sanam mɛ i mɛnnɛ guurun nuurɔ. Kpee bɛsi yiya yì sɔɔ ba arukawani yen wooda yorua.
12 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo kpa n sara fuuku fuuku. Domi bɛɛ nɛn tɔn be na yarama Egibitin di, i kɔ̃sa kua. I gera fuuku win swaan di ye u bɛɛ sɔ̃ɔsi. I sisu yania i ka tii bwãaroku kua.
13 Ma u maa nɛɛ, u wa ma i sãawa bwese te ta degangam mɔ.
14 N be de u bɛɛ kpeerasia, kpa u bɛɛn yĩsiru go handunia sɔɔ, kpa u man ko bwese damgiru te ta koo bɛɛ dabiru kera.
15 Ma na gɔsirama na sarama guu ten min di, tèn wɔllɔ dɔ̃ɔ u wãa. Na kpee bɛsi yiru ye nɛni yì sɔɔ arukawanin wooda ya yorua.
16 Ma na mɛɛra na deema wee, i Gusunɔ bɛsɛn Yinni torariwa ka gem. I sisu yania i ka tii bwãaroku kua ga ka naa buu weenɛ. Geema, i gerawa fuuku fuuku win swaan di ye u bɛɛ sɔ̃ɔsi.
17 Ma na kpee bɛsi yiru ye na nɛni mi mɛnna na sura na kɔsuka bɛɛn wuswaaɔ.

Mɔwisi u Yinni Gusunɔ

somiru kana Isireliban sɔ̃

18 Yen biru, na kpuna Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru nge yellu, na ɲ̀ di, na ɲ̀ maa nɔra bɛɛn torarun sɔ̃ te i kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ ma ta win mɔru seeya.
19 Ma bɛrum man mwa win mɔru yen kpãarun sɔ̃ ye ya dera u kĩ u bɛɛ kpeerasia. Adama dɔma te, u kpam nɛn kanaru mwa.
20 Yinni Gusunɔ u maa ka Aroni mɔru kua too, ma u kĩ u nùn go. Adama na maa kanaru kua win sɔ̃ tɔ̃ɔ te sɔɔ.
21 Ma na bwãaroku ge sua ge i kua ga ka naa buu weenɛ mi, gèn sɔ̃ i tora, ma na gu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ. Na gu munia ga buuru kua nge tua ma na ye wisi nim bwerɔ tèn nim mu saramamɔ guurun di.
22 I maa Yinni Gusunɔn mɔru seeya Taberaɔ ka Masaɔ ka Kiburɔti Hatafaɔ.
23 Sanam mɛ u bɛɛ gɔra Kadɛsi Baanɛaɔ u nɛɛ, i doo i tem mɛ mwa mɛ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, i nùn seesiwa wi, wi u sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. I yina i bɛɛn naanɛ doke wi sɔɔ. I ɲ̀ maa win gere mɛm nɔɔwɛ.
24 I ra n Yinni Gusunɔ seesimɔwa saa mìn di na bɛɛ yɛ̃.

25 Ma na kpuna Yinni Gusunɔn wuswaaɔ
na nùn kana sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru
yèn sɔ̃ u nɛɛ, u koo bɛɛ kpeerasia.
26 Ma na nùn kana na nɛɛ, Gusunɔ nɛn
Yinni, a ku wunɛn tɔmbu kpeerasia be ba
sãa wunɛn arumani, be, be a yakia wunɛn
kpãarun saabu, ma a bu yarama Egibitin di
ka wunɛn dam bakam.
27 A wunɛn sɔm kowobu, Aburahamu
ka Isaki ka Yakɔbu yaayo. A ku wunɛn
tɔmbun degangam ka ben nuku kɔ̃suru ka
ben toranu mɛɛri,
28 kpa tɔn bèn tem di a bu yarama bu ku raa
gere bu nɛɛ, wunɛ Yinni Gusunɔ a ɲ̀ kpɛ̃ a ka
bu dawa tem mɛ a bu nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ. A
ɲ̀ bu kĩwa. Yen sɔ̃na a bu yarama a ka de bu
gbi gbaburɔ.
29 N sere deema ba sãawa wunɛn tɔmbu ka
wunɛn arumani ma a bu yarama Egibitin di
ka wunɛn dam bakam.

Yinni Gusunɔ u suuru kua

10

1 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, n kpee bɛsi yiru dãkuo yi n ka yiɔnɔ
weenɛ kpa n kpakororu ko ka dãa kpa n
yɔɔma win mi guuru wɔllɔ.
2 U koo maa wooda be ba raa wãa kpee bɛsi
yi na kɔsuka sɔɔ yore kpee bɛsi yini sɔɔ, kpa
n yi doke kpakororu sɔɔ.
3 Ma na kpakoro te kua ka akasian dãa. Na
kpee bɛsi yiru ye dãka yi ka yiɔnɔ weenɛ. Ma
na yɔɔwa guu ten wɔllɔ na kpee bɛsi yi nɛni.
4 Ma Yinni Gusunɔ u wooda wɔku te ta raa
yorua kpee bɛsi yiɔnɔ sɔɔ yorua yini sɔɔ, be
u raa bɛɛ sɔ̃ɔwa dɔ̃ɔ yara sɔɔn di dɔma te i ka
mɛnna guu ten nuurɔ. Ma u man yi wɛ̃.
5 Ma na gɔsirama na sarama guu ten wɔllun
di. Ma na kpee bɛsi yi doke kpakoro te na kua
mi sɔɔ. Miya yi wãa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
man yiire n ko.
6 Yen biru, bɛsɛ Isireliba sa doona Beerɔtu
Bɛnɛ Yakanin di sa da Mɔseraɔ. Miya Aroni
u kpuna u gu ma sa nùn sika mi. Ma win bii
Eleasaa u kua yãku kowo win ayerɔ.
7 Saa min di, ma sa da Gudugodaɔ. Saa
Gudugodan di, ma sa da Yotibataɔ, tem mi
daru tori yiba.
8 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Lefin bwese
kɛra gɔsa, ma u bu yiire u nɛɛ, bera ba ko n
da win woodan kpakororu sɔbe kpa ba n da
sɔmburu ko win sãa yerɔ. Kpa ba n da maa
Isireliba domaru kue ka win yĩsiru. Sɔmbu
tera ba ra ko sere ka gisɔ.
9 Yen sɔ̃na Lefiba ba ɲ̀ tem wa ben mɛro
bisibun suunu sɔɔ. Yinni Gusunɔgia ya sãa
ben tubi nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
10 Ma na sina guuru wɔllu mi, sɔ̃ɔ sɔɔ
weeru ka wɔ̃kuru weeru nge mɛ na raa kua
yellu. Ma Yinni Gusunɔ u maa nɛn kanaru
mwa u nɛɛ, u ɲ̀ maa bɛɛ kpeerasiamɔ.
11 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo n da n
bɛɛ gbiiya kpa i da i tem mɛ mwa mɛ u bɔ̃rua
u nɛɛ, u koo bɛsɛn baababa wɛ̃.

Kĩru ka mɛm nɔɔbun wooda

12 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba, ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
kĩ, yera i nùn nasia, i n sĩimɔ win swɛɛ kpuro
sɔɔ, kpa i nùn kĩa i n nùn sãamɔ ka bɛɛn gɔ̃ru
kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro,
13 kpa i win woodaba ka win yiirebu mɛm
nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ kpa i wa i n bɔri
yɛndu mɔ.
14 Domi wiya u wɔllu mɔ ka tem ka ye ya
wãa mɛ sɔɔ.
15 Bɛɛn baababa tɔnawa u ka arukawani
bɔkua ma u bu kĩa. Yen biru, bwesenu kpuro
sɔɔ, bɛɛya u gɔsa bɛɛ be i sãa ben bibu nge mɛ
i waamɔ gisɔ.
16 Yen sɔ̃, i nùn tii wɛ̃ɛyɔ mam mam kpa i
ku maa nùn seesi.
17 Domi u sãawa wɔllun Yinni ka yinnibun
Yinni. U kpã, u dam mɔ, ma u nanum mɔ.
U ku ra goon nɔnu mɛɛri, u ku ra maa nɔm
biran kɛ̃ru mwɛ.
18 U ra gobekuba ka gɔminibu ben gem wɛ̃,
kpa u sɔbu kĩru sɔ̃ɔsi u bu dĩanu ka yãnu wɛ̃.
19 Yen sɔ̃, i sɔbu kĩɔ bɛɛn tii, domi i raa sɔru
di Egibitiɔ.
20 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni nasio kpa i wi turo
sã. I ka nùn maninɔ, kpa i n da bɔ̃re ka wi
turon yĩsiru.
21 Wiya n weenɛ i siara domi u sãawa bɛsɛn
Yinni. U maa gãa baka nanumginu kua bɛsɛn
suunu sɔɔ sa wa ka nɔni.
22 Bɛsɛn baababa ba sãawa tɔmbu wata ka
wɔkuru sanam mɛ ba da Egibitiɔ. Adama tɛ̃,
u dera sa dabia nge wɔllun kperi.

Mɔwisi u Isireliba yaayasiamɔ

ye Yinni Gusunɔ u kua ben sɔ̃

11

1 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni kĩɔ kpa i win yi-
irebu ka win sɔ̃ɔsinu ka win gere ka win
woodaba mɛm nɔɔwa baadomma.
2 Tɛ̃, na ɲ̀ ka bɛɛn bibu gari mɔ̀, be, be ba ɲ̀
wa, ba ɲ̀ maa yɛ̃ nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u win dam sɔ̃ɔsisina. Adama bɛɛn tiiwa na
ka gari mɔ̀, bɛɛ be i win kpãaru ka win dam
bakam seeda kua
3 ka sere maa maamaaki nanumgia ye u
kua u ka Egibitin sunɔ ka win temgibu kpuro
sɛɛyasia.
4 I yɛ̃ ye u ben tabu kowobu ka ben dumi
ka ben tabu kɛkɛba kua. U dera nim wɔ̃ku ge
ba mɔ̀ Naa yari ga bu di sanam mɛ ba sun naa
gire ma u bu kpeerasia mam mam.
5 Ma u sun kɔ̃su gbaburɔ sere sa ka tunuma
mini.
6 U dera tem mu nɔɔ wukia mu Datani
ka Abiramu, Eliabun bibu, Rubɛnin bwe-
seru sɔɔ mwɛ ka ben yɛnugibu ka ben kuu

bekuruginu ka be ba ka bu nɔɔ tia kua kpuro sannu bɛsɛ Isireliba kpuron wuswaaɔ.
7 Bɛsɛn nɔni yi gãa baka ni kpuro wa ni Yinni Gusunɔ u kua.
8 Yen sɔ̃, i wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ kpa i dam wa i ka tem mɛ mwa mè sɔɔ i ko i du mi,
9 kpa bɛɛn wãaru tu dakaa da tem mɛ sɔɔ, mèn nɔɔ mwɛɛru Yinni Gusunɔ u kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bɛsɛn baababa ka ben bibun bweseru wɛ̃, mè sɔɔ tim ka bom mu yiba.

Tem mɛ Yinni Gusunɔ

u nɔɔrimɔ

10 Tem mɛ i ko i mwa mi, mu ǹ sãa nge Egibitin tem mìn di i yarima, mi ì n dĩanu duura i kpa, i ra nu nim yɛ̃ke nge kara mi ba kpee duura.
11 Tem mɛni, mu sãawa tem guunugim ka wɔwigim mè sɔɔ gura ya ra nɛ.
12 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ra tem mɛ nɔɔriwa kpa u mu kɔ̃su saa wɔ̃ɔn torubun di sere gen kpeerɔ.
13 I n woodaba mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, ma i Gusunɔ bɛɛn Yinni kĩa ma i nùn sãamɔ ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro,
14 u koo de gura yu nɛ yen saa sɔɔ bɛɛn tem sɔɔ kpa alikama yu koora i wa i gɛ̃ kpa i maa dãa binu sɔri ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko.
15 U koo maa de yakasu su kpi bɛɛn yaa sabenun sɔ̃. I ko i maa deburu wa.
16 Yen sɔ̃, i n tii sɛ kpa i ku ra gɛra swaa gean di i da i bũnu yiira i nu sã.
17 Domi ya koo de Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru ko, kpa u wɔllu kɛnɛ gura yu yɔ̃ra yu ku maa nɛ, kpa tem mu ku maa dĩanu ko kpa i gbi mii mii tem gem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.
18 Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i de yi n wãa bɛɛn gɔ̃ruɔ ka bɛɛn nɔɔwɔ. I de yi n gbinisi bɛɛn gãsenɔ ka bɛɛn sirinɔ kpa i n ka yi yaaye.
19 I ko i yi bɛɛn bibu keu kowa kpa i n da bu yin gari sɔ̃ yɛnusɔ ka swaaɔ ì n wuu dɔɔ ka sanam mɛ i ko i kpuna ka sanam mɛ i seewa.
20 I yi yoruo bɛɛn dian gamboban kadiriba sɔɔ ka wuu duu yerun kɔnnɔsɔ.
21 I n kua mɛ, nge mèn nɔɔ wɔllu ka tem mu wãa, nge mɛn nɔra Yinni Gusunɔ u koo de bɛɛn wãaru tu dɛnya tem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bu wɛ̃.
22 I n wooda be kpuro mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ mi, ma i ka be sɔmburu kua i Gusunɔ bɛsɛn Yinni kĩa, ma i sĩa win swɛɛ kpuro sɔɔ, ma i ka nùn maninɛ mam mam,
23 saa ye sɔɔra u koo bɛɛ bwese ni kpuro gira ni nu bɛɛ dam ka dabiru kere mi, kpa i nin tem mwa.
24 Mi i naasu sɔndi kpuro mu koo kowa bɛɛgim. Bɛɛn tem mɛn nɔɔ bura yera ko n wãawa saa tem saaran di sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ n ka da Libanin guunɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ, saa maa daa baka te ba mɔ̀ Efaratin di sɔ̃ɔ yari yerɔ, n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia.
25 Goo kun kpɛ̃ u yɔ̃ra bɛɛn wuswaaɔ u bɛɛ ma. Yam kpuro mi i ko da tem mɛ sɔɔ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de min tɔmbu bu bɛrum soora kpa ba n nande bɛɛn sɔ̃ nge mɛ u bɛɛ yen nɔɔ mwɛɛru kua.
26 I swaa dakio i nɔ. Domaru ka bɔ̃ri wee. I gɔsio ye i kĩ gisɔ.
27 I n Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, i ko i domaru wa.
28 Adama ì n yina i win woodaba mɛm nɔɔwa, ma i gɛra win swaan di ye na bɛɛ sɔ̃ɔsimɔ gisɔ, ma i da i bũnu sãwa ni i ǹ daa yɛ̃, i ko i bɔ̃ri wa.
29 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de i du tem mɛ i ko i mwa sɔɔ, guu te ba mɔ̀ Garisimun wɔlləwa i ko i domarun gari kpara kpa i maa bɔ̃rin gari kpara guu te ba mɔ̀ Ebalin wɔllɔ.
30 Guu ni, nu wãawa Yuudɛnin guru giɔ, swaa ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gian biruɔ, Kananiban temɔ, be ba wãa Yuudɛnin wɔwaɔ, Giligalin deedeeru, Mɔren dãa sɔ̃ɔn bɔkuɔ.
31 I ko i Yuudɛni tɔbura i da i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. Mu koo ko bɛɛgim kpa i sina mi,
32 kpa i woodaba ka yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa mam mam be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ.

YINNI GUSUNƆN WOODABA 12

1 Woodaba ka yiirebu wee ye i ko i mɛm nɔɔwa i ka sɔmburu ko bɛɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Sãa yee teera ta ko n wãa

Yinni Gusunɔn sɔ̃

2 I ko i bwese ni i ko i gira min bũnun sãa yenu kpuro kɔsukuwa mam mam guunɔ ka gungunɔ ka dãa kubenɔ.
3 I ko i ben yãku yenu suririwa, kpa i ben bũu turanu kɔsuku. I ko i ben bwãarokunu bɔɔkuwa i dɔ̃ɔ mɛni kpa bu ku maa nin yĩsinu yaaya yam mi kpuro sɔɔ.
4 I ku bwese tuku nin komanu saari ì n Gusunɔ bɛsɛn Yinni sãamɔ.
5 Yam mi u koo gɔsi u win wãa yeru ko, miya bɛɛ kpuro i ko i da i nùn sã kpa u bɛɛ win tii sɔ̃ɔsi mi.
6 Miya i ko i n da ka bɛɛn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu de ka siarabun yãkunu ka bɛɛn ye i mɔ kpuron wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ka bɛɛn gbean dĩa gbiikinu ka kɛ̃nu ka maa kɛ̃ɛ ni i kua i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ka sere maa bɛɛn yaa sabenun bii gbiikinu.

7 Gusunɔ bɛɛn Yinnin sãa yeru miya i ko i
yãku diiranun sukum di sannu bɛɛ ka bɛɛn
yɛnugibu kpa i n nuku dobu yiba yèn sɔ̃ u bɛɛ
domaru kua ye i kua kpuro sɔɔ.
8 Saa ye, i ɲ̀ ko i maa Yinni Gusunɔ sã nge
mɛ sa mɔ̀ mini gisɔ mi baawure u mɔ̀ ye u kĩ.
9 Geema, i ɲ̀ gina tura tem mɛ sɔɔ, mɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ kpa i n ka
wãaru dimɔ bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Adama i ko i Yuudɛni tɔbura kpa i sina
tem mɛ sɔɔ mɛ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mi. U koo bɛɛ
wɛ̃rabu wɛ̃ sanam mɛ u koo bɛɛ wɔra bɛɛn
yibɛrɛba kpuron nɔman di be ba bɛɛ sikerenɛ
kpa i sina mi ka bɔri yɛndu.
11 Miya Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo win wãa
yeru gɔsi mi u koo bɛɛ win tii sɔ̃ɔsi. Miya i
ko i n da ka bɛɛn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu de
ka siarabun yãkunu ka bɛɛn ye i mɔ kpuron
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ka bɛɛn gbean
dĩa gbiikinu ka kɛ̃nu ka sere maa kɛ̃ɛ ni i kua
i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia nge mɛ na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa.
12 Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru miya i ko
i nuku dobu ko bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka Lefi be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ ben tiin tem mɔ.
13 I n tii sɛ kpa i ku ra yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko yãku turanu kpuron mi,
ni i ko i wa.
14 Adama i ko i nu kowa yam mi Yinni
Gusunɔ u koo gɔsi bɛɛn bwese kɛri tian temɔ
kpa i ko mi kpuro ye na bɛɛ yiiremɔ.
15 Arumani ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, mi i wãa, i ko i kpĩ i yaa go i tem
saa ye i kĩ. Be ba dɛɛre ka be ba kun dɛɛre,
be kpuro ba koo kpĩ bu ye tem nge mɛ ba ra
nɛmu ka gina tem.
16 Yen yɛm tɔnawa i ɲ̀ dimɔ. I ko i mu
yariwa temɔ nge nim.
17 I ku ra wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia
di bɛɛn yɛnuɔ, ye i wuna alikama sɔɔ ka dãa
binu sɔɔ ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum
ko. I ku maa bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn
bonun bii gbiikinu di bɛɛn yɛnusɔ ka kɛ̃nu
ka kɛ̃ɛ ni i kua i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ka
sere maa bɛɛn gbean dĩa gbiikinu.
18 Adama i ko i ye diwa sãa yerɔ te Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u gɔsa bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka Lefi be ba wãa bɛɛn suunu
sɔɔ. Miya i ko i nuku dobu ko arumani ye i
ko i n mɔn sɔ̃.
19 I n tii sɛ saa kpuro ye i ko i n wãa bɛɛn
tem mɛ sɔɔ kpa i ku ra Lefiba biru kisi.
20 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
bɛɛn tem yasiasia nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru
kua, saa ye, yaa yà n bɛɛ binɛ mɔ̀, i ko i kpĩ i
ye tem nge mɛ i kĩ.
21 Sãa yee te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa tà
n ka bɛɛ toma, i ko i kpĩ i yaa sabenu wuna
bɛɛn naa gɔ̃ɔ ka bɛɛn yãa gɔ̃ɔ ka bɛɛn boo gɔ̃ɔ
sɔɔn di nge mɛ na bɛɛ yiire, kpa i ye go i tem
bɛɛn yɛnusɔ nge mɛ i kĩ.
22 Wi u dɛɛre ka wi u kun dɛɛre, bɛɛ
kpurowa i ko i ye tem nge mɛ ba ra nɛmu ka
gina tem.
23 Adama i tii nɛnuɔ kpa i ku ra yaa yen yɛm
di domi yɛm mɛya mu sãa yen wãaru. N ɲ̀
maa weenɛ i yaa ye mɛnna i di ka yen wãaru
sannu.
24 I ko i mu yariwa temɔ nge nim.
25 I n kua mɛ, i ko i bɔri yɛndu wa bɛɛ ka
bɛɛn bibun bweseru domi i kua ye ya koo
Yinni Gusunɔ wɛ̃re.
26 Adama ye i Yinni Gusunɔ yiiya ka kɛ̃ɛ ni
i kua i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia, i ko ka ye
kpuro dawa win sãa yerɔ te u gɔsa.
27 I n yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀, yaa ka
yen yɛm sanna i ko i mɛnna i yi Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin yãku yeru wɔllɔ. I n maa siarabun
yãkunu mɔ̀, i ko i yen yɛm yariwa yãku yeru
wɔllɔ kpa i yen yaa tem.
28 I sɔ̃ɔsi ni kpuro swaa dakio, i nu mɛm
nɔɔwa ni na bɛɛ wɛ̃ mi, kpa i wa i n bɔri yɛndu
mɔ sere ka baadommaɔ bɛɛ ka bɛɛn bibun
bweseru, kpa i n mɔ̀ ye ya wã ya Gusunɔ
bɛsɛn Yinni doremɔ.

I ku ra Kananiban bũnu sã

29 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bwese ni
kpeerasia ni i ko i gira mi. Sanam mɛ i nu gira
i sina nin temɔ,
30 i n tii sɛ kpa i ku ra de nu bɛɛ yina mwa i
nin kookoosu saari. I ku ra kasu i gia nge mɛ
nu ra ka nin bũnu sã, kpa i gere i nɛɛ, i ko i
kowa nge mɛ.
31 I ku ra bu saari ì n Gusunɔ bɛsɛn Yinni
sãamɔ, domi bà n sãaru mɔ̀, gãa disigina ba
ra n mɔ̀ ni Gusunɔ u tusa. Ba ra mam ben
bũnu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuewa ka ben
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.

13

1 I ko i wooda be kpuro mɛm nɔɔwawa be
na bɛɛ wɛ̃ mi. I ku ra gãanu ganu sosi, i ku ra
maa gãanu ganu kawa be sɔɔ.

Ba koo Isireli

be ba bũnu sãamɔ sɛɛyasia

2 Bɛɛn suunu sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ goo ɲ̀ kun
mɛ yam wao goo ù n bɛɛ maamaakin gari
sɔ̃ɔwa,
3 ma ye yɛ̃ro u bɛɛ sɔ̃ɔwa mi, ya koora, ma
u bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i da i bũnu sã ni i ɲ̀ daa yɛ̃,
4 i ku ra win gari nɔ. Domi Gusunɔ bɛsɛn
Yinniwa u bɛɛn laakari mɛɛrimɔ u ka wa ì n
nùn kĩn na ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra
kpuro.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinni turowa i ko i kasu
kpa i nùn nasia. I win woodaba nɔni dokeo, i
nùn mɛm nɔɔwa, kpa i nùn sã kpa i n ka nùn
maninɛ.
6 I ko sɔmɔ wi, ɲ̀ kun mɛ yam wao wi
gowa wi u bɛɛ bɔriamɔ i ka Gusunɔ bɛsɛn

Yinni deri wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di. I ko yɛ̃ro gowa yèn sɔ̃ u kĩ u bɛɛ gɛrasia Gusunɔ bɛsɛn Yinnin swaan di, ye u sun sɔ̃ɔwa su swĩi. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa kpeerasia bɛɛn suunu sɔɔn di.

7-8 Bwese tukunu nu ko n bɛɛ sikerenɛ, ganu nu n wãa turuku kpa ganu nu n wãa n toma handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ, nu n bũnu sãamɔ ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i ǹ daa yɛ̃. Sɔrɔkudo bɛɛn mɔɔ ǹ kun mɛ bɛɛn wɔnɔ ǹ kun mɛ bɛɛn bii tɔn durɔ ǹ kun mɛ tɔn kurɔ ǹ kun mɛ bɛɛn kurɔ ǹ kun mɛ bɛɛn bɔrɔ kĩnasi goo u koo bɛɛ kɔkiri asiri sɔɔ u nɛɛ, i da i bũu ni sã.

9 I ku ra yɛ̃ro swaa daki i win gari gem mwa. I ku ra maa win wɔnwɔndu ko i sere nùn biru wukiri.

10 Adama i ko i nùn gowa. Wunɛ wi u kɔkura, wuna kaa gbi a nùn kpenu kasukum tore a ka go, tɔn be ba tie bu sere nun swĩi.

11 I ko i nùn kpenu kasuku i gowa yèn sɔ̃ u kasu u bɛɛ gɛrasia Gusunɔ bɛsɛn Yinnin swaan di wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di.

12 Mɛya n ko n sãa kpa bɛɛ Isireliba kpuro i nɔ, kpa i bɛrum soora i ku maa ka kɔ̃sa yen bweseru ko bɛɛn suunu sɔɔ.

13-14 Sɔrɔkudo wuu si Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃n teu sɔɔ, tɔn kɔ̃sobu gabu ba koo wuugibu kɔkiri bu nɛɛ, bu da bu bũnu sã ni, ni i ǹ daa yɛ̃. I n nua mɛ,

15 i ko i gari yin kaso kowa i yi wɛ̃ɛri kpa i yi bikikia ka laakari i wa bà n kɔ̃sa ye kuan na ka gem.

16 Bà n ye kuan na, saa yera i ko wuu gen tɔmbu kpuro go ka ben yaa sabenu kpa i wuu gen tii kpeerasia ka ye ya wãa ge sɔɔ.

17 I ko i wuu gen arumani kpuro mɛnnawa gen yaaraɔ mi ba ra mɛnnɛ, kpa i wuu ge ka arumani ye kpuro dɔ̃ɔ mɛni muku muku. Ya ko n sãawa nge yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru te i Gusunɔ bɛɛn Yinni kua. Wuu ge, ga ko n sãawa bansu sere ka baadommaɔ. Ba ǹ maa su seeyamɔ.

18-19 I ku ra maa tii gãanu yiiya arumani ye sɔɔ. Ya ko n sãawa Gusunɔ bɛsɛn Yinnigia, kpa win mɔru yu wa yu sure. I n win nɔɔ nua ma i win woodaba kpuro mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, kpa i n mɔ̀ ye ya wã win nɔni sɔɔ, u koo bɛɛ wɔnwɔndu ka durom kua, kpa i dabia nge mɛ u bɛsɛn baababa yen nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.

Gɔɔ woro ni Gusunɔ u yina

14

1 Bɛɛ Isireliba, i sãawa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔmbu. Goo ù n gu, i ku ra bɛɛn wasin gam mura. I ku ra maa bɛɛn seri kɔni wuswaa gia.

2 Domi i sãawa bwese te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa nɛnɛm. Handunian bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛya u gɔsa i n ka sãa win tɔmbu.

Yaa ye n weenɛ bu di

ka ye n ǹ weenɛ bu di

3 I ku ra gãa disiginu di.

4 Yɛɛ yi i ko i di, yiya naa ka yãaru ka boo

5 ka yaa kpiku ka nɛmu ka kpasa ka kpee boo ka gini bukaru ka kpee bɛra ka gina.

6 Yɛɛ yi yi naa kaburosu yiru mɔ ma yi ra tuka ko, yi kpurowa i ko i di.

7 Adama i ku ra yaa di ye ya ra tuka ko tɔna ǹ kun mɛ ye ya naa kaburosu yiru mɔ tɔna. Nge mɛya i ku ra yooyoo di ka saataburu ka maa damaa *. Yɛɛ yi, yi ra tuka ko adama yi ǹ naa kaburosu yiru yiru mɔ. I ko i yi garisiwa disigii.

8 I ku ra kurusɔ di ge, ge ga naa kaburosu yiru yiru mɔ, adama ga ku ra tuka ko. I ko i gu garisiwa disiguu. I ku ra yɛɛ yin gaa di, i ku ra maa yin gaan goru baba.

9 Yɛɛ yi yi wãa nim sɔɔ i ko i di yiya, yɛɛ yi yi kɛ̃ɛritii ka kokosu mɔ kpuro.

10 Adama yi yi ǹ kɛ̃ɛritii ka kokosu mɔ, i ku ra yi di. I ko i yi garisiwa disigii.

11 Gunɔ ge ga dɛɛre kpurowa i ko i di.

12 Adama gunɔ si i ǹ dimɔ siya, gunɔ bakeru ka yabereku ka gunɔ bake te ta ra n wãa nim wɔ̃kuɔ

13 ka bɔsu sooku ka siro ka ye ya ka gu weenɛ kpuro

14 ka gbanamgbaaru ka ye ya ka tu weenɛ kpuro

15 ka taataaru ka booro ka kparuko yãatam barebu ka kasa ka ye ya ka ye weenɛ kpuro

16 ka booron bweseru baatere

17 ka gbamgbayaku ka tionko ka swãa wĩaku

18 ka nim kpakpayɛ ka bukaabo ka ye ya ka ye weenɛ kpuro ka kpurabu ka sere kɔ̃ɔ.

19 I ko i kɔkɔmii ni nu ra yɔ̃ yɔ̃ garisiwa disiginu. I ku ra nu di.

20 Adama ni nu dɛɛre kpurowa i ko i kpĩ i di.

21 I ku ra yaa gaa di ye ya ka tii gu. I ye sɔɔ wi u wãa bɛɛn yɛnuɔ kɛ̃ɛyɔ u di ǹ kun mɛ i ye sɔbu gabu dɔre. Domi i sãawa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔmbu mam mam. I ku ra maa boo buu yike ka gen mɛron bom.

Wɔkuru baateren wɔllun

tia tian wooda

22 Wɔ̃ɔ baagere, bɛɛn gbean dĩanu sɔɔ, wɔkuru baateren wɔllɔ tia tiawa i ko i n da wunɛ,

23 kpa i n da ka de Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ te u gɔsa. I ko i tia tia ye wuna bɛɛn alikama sɔɔ ka dãa bii ni ba ra ka tam ko sɔɔ ka ni ba ra ka gum ko sɔɔ, kpa i ye di mi, ka bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bonun bii

* **14:7** ***damaa*** - A maa mɛɛrio Sãarun Wooda 11:5

gbiikinu. Ye kpurowa i ko i n da di mi, kpa i ka gia nge mɛ i ko i n da Gusunɔ bɛɛn Yinni nasie baadomma.
24 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ domaru kua ma bɛɛn dĩanu nu koora, sɔrɔkudo i ɲ kpĩa i ka tia tia ye na ye i wuna wɔkuru baateren wɔllɔ yèn sɔ̃ bɛɛn gbabura toma ka win sãa yee te u gɔsa mi.
25 Saa ye sɔɔ, i ko i tia tia ye dɔrawa yè i wuna wɔkuru baateren wɔllɔ mi, kpa i yen gobi nɛnuma i ka na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ te u gɔsa.
26 Miya i ko i ka gobi yi nɛɛ dwe ka yãanu ɲ kun mɛ bonu ka tam mɛ mu du ka mɛ mu bɔ ye ya koo ka bɛɛ naawa kpuro gesi kpa i ye di mi, i n ka Gusunɔ bɛɛn Yinni sãamɔ, kpa i n nuku dobu mɔ̀ bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu.
27 Saa ye sɔɔ, i ku ra Lefiba duari be ba wãa bɛɛn wusɔ, domi ba ɲ tem mɔ bɛɛn suunu sɔɔ.
28 I ko i n da wɔ̃ɔ itase ka wɔ̃ɔ itasen wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia yiwa bɛɛn wusɔ,
29 kpa ya n sãa Lefibagia be, be ba ɲ tem mɔ bɛɛn suunu sɔɔ ka sɔbugia ka gobekubagia ka gɔminibugia be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, kpa bu di bu debu kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ domaru kua bɛɛn sɔma kpuro sɔɔ ye i mɔ̀.

Dibun karabu wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

15

1 I ko i n da be ba bɛɛn dibu nɛni karewa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
2 Wee nge mɛ i ko i ka wooda ye sɔmburu koosina. Sanam mɛ ba dibu karabun gari kpara Yinni Gusunɔn sɔ̃, n weenɛwa be ba ben winsim gobi bɔkura bu yɛ̃robu dii bi kara, kpa bu ku maa bu gãanu bikia.
3 I ko i kpĩ i sɔbu baasi bu ka bɛɛ bɛɛn dibu kɔsia, adama i ko i bɛɛn mɛro bisibu karawa.
4-5 I n gesi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔɔ nua, i win woodaba mɛm nɔɔwa mam mam be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, u koo bɛɛ domaru kua tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ kpa sãaro u kun wãa bɛɛ sɔɔ.
6 U koo bɛɛ domaru kua nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua. I ko i bwese tuku dabinu gobi bɔkura, adama bɛɛ, i ɲ ko i n gobi bɔkurabun bukata mɔ. I ko i bwese tuku dabinu kera, adama nu ɲ kpɛ̃ nu bɛɛ kera.
7 Ka mɛ, bɛɛn goo ù n sãa sãaro tem mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃n wuu gagu sɔɔ, i ku ra gɔbia i yina i nùn gobi bɔkura.
8 I ko i nùn bɔkurawa ka nuku tia yìn bukata u mɔ.
9 I laakari ko, kpa i ku ra nuku kɔ̃su bwisikunu ko i nɛɛ, wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse wee ya turuku kooma yè sɔɔ ba ra dibugibu kare, kpa i sɛ̃sia i yina i nùn bɔkura. I n kua mɛ, u koo Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue bɛɛn sɔ̃, kpa i yen taarɛn are sɔbe.
10 I nùn bɔkuro ka nuku tia. I n kua mɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛn sɔma kpuro domaru kua ye i mɔ̀.
11 Sãarobu ba ko n wãawa tem mɛ sɔɔ saa kpuro. Yen sɔ̃na na bɛɛ wooda yeni wɛ̃ na nɛɛ, i de i n sãa nuku tiagibu bɛɛn mɛro bisi be ba sãa sãarobu ka wɔnwɔndobu sɔɔ.

Yobun karabu

12 Bɛɛn Heberusi goo, tɔn durɔ ɲ kun mɛ tɔn kurɔ ù n tii bɛɛ dɔre, u koo bɛɛ sɔmburu kuawa wɔ̃ɔ nɔɔba tia. Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse i ko i nùn karawa u doona.
13 I n nùn karamɔ, i ku de u doona nɔm dira.
14 I ko i nùn kɛ̃ru wɛ̃wa bɛɛn yaa sabenu sɔɔ ka bɛɛn alikama sɔɔ ka tam sɔɔ, kpuro sɔɔ gesi ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ domaru kua.
15 I yaayo ma i raa yoru di Egibitiɔ, ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ yakia. Yen sɔ̃na na bɛɛ wooda yeni wɛ̃ɛmɔ gisɔ.
16 Bɛɛn yoo goo ù n nɛɛ, u ɲ yariɔ bɛɛn min di yèn sɔ̃ u bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu kĩ, u maa dobu nɔɔmɔ bɛɛn mi,
17 saa ye sɔɔ, u koo gambo gballiwa kpa i sɔkura sua i ka win swaa yaba kpa u ko bɛɛn yoo sere ka baadommaɔ. Nge mɛya i ko i maa yoo tɔn kurɔn tii kua.
18 I ku ra de n bɛɛ sɛ̃sie i ka yoo kara u doona bɛɛn min di yèn sɔ̃ sɔmbu te u bɛɛ kua wɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔ ta bɛɛ sɔm kowo wi i kɔsiamɔn aren nɔn yiru wɛ̃, kpa Gusunɔ bɛɛn Yinni u bɛɛ domaru kua ye i mɔ̀ kpuro sɔɔ.

Yaa sabenun bii gbiikinu

19 I ko i bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bonun bii gbiikii dwanu Gusunɔ bɛsɛn Yinni yiiyewa. I ku ra ka bɛɛn nɛɛn bii gbiikinu sɔmburu ko, i ku ra maa bɛɛn yãanun bii gbiikinun sansu bɔɔri.
20 I ko i n da nin yaa temwa bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu wɔ̃ɔ baagere Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ te u gɔsa.
21 Yaa sabe nin garu tà n naasu barɔ ɲ kun mɛ tà n wɔ̃ko sãa ɲ kun mɛ tà n alebu gaa mɔ, i ku ra ka tu Gusunɔ bɛɛn Yinni yãkuru kua.
22 I ko i ten yaa temwa yɛnuɔ. Wi u dɛɛre ka wi u ɲ dɛɛre, be kpurowa ba koo ye tem nge mɛ ba ra nɛmu ka gina tem.
23 Adama i ku ra yen yɛm di. I ko i mu yariwa temɔ nge nim.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

16

1 Suru wi ba mɔ̀ Abibu sɔɔ, i ku ra duari i Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔ̃. Domi suru wi sɔɔra u bɛɛ yara Egibitin di wɔ̃kuru.
2 Yɛɛ yi i ko i wuna bɛɛn yaa sabenu sɔɔ i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãkuru kua Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, yiya, yãanu ka

bonu ka kɛtɛba. I ko i tɔ̃ɔ baka te diwa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ te u gɔsa.
3 Tɔ̃ɔ baka ten sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ɲ̃ pɛ̃ɛ
dimɔ ye ba seeyatia doke. Ye ba ɲ̃ seeyatia
dokewa i ko i di yèn sõ ka duka i yara Egibitin
di. I n nɔni swãarun pɛ̃ɛ ye dimɔ, nge mɛya
bɛɛn wãaru kpuro sɔɔ i ko i ka tɔ̃ɔ baka te
yaaya tè sɔɔ i yara Egibitin di.
4 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ɲ̃ ko i de pɛ̃ɛ
seeyatia ya n wãa bɛɛn tem mɛ kpuro sɔɔ. I
ɲ̃ maa yaa ye i ka yãkuru kua tɔ̃ɔ gbiikirun
yoka yiimɔ sere sisiru bururu.
5 I ku ra tɔ̃ɔ baka te di bɛɛn wusu kpuro sɔɔ
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ swĩi,
6 ma n kun mɔ wuu ge u gɔsa sɔɔ, mi win
sãa yeru ta wãa. I ko i yãkuru kowa yoka
sanam mɛ sɔ̃ɔ u dua nge saa ye i yarima
Egibitin din saka.
7 I ko i yaa sabe te wɔ̃wa kpa i tu tem yam
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa mi. I n tɔ̃ɔ baka
te di i kpa, yen sisiru bururu, kpa i gɔsira i
wura bɛɛn wusɔ.
8 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔ, i ko i pɛ̃ɛ diwa ye ba ɲ̃
seeyatia doke. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, kpa i mɛnna
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sõ. I ɲ̃ ko i sɔmburu
garu ko tɔ̃ɔ te sɔɔ.

Gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru

9 Saa yèn di i dĩanu gɛ̃ɛbu torua, i ko i
alusuma gariwa yu ka ko nɔɔba yiru.
10 Yen biru, kpa i Gusunɔ bɛsɛn Yinni
gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru diiya kpa i maa ka nùn
kɛ̃nu naawa ye u domaru kua u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
11 I ko i nuku dobu ko win wuswaaɔ win
sãa yee te u gɔsa sɔɔ bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka Lefiba ka sɔbu ka gobekuba
ka gɔminibu, be kpuro gesi be ba wãa bɛɛn
suunu sɔɔ.
12 I wooda be mɛm nɔɔwɔ kpa i ka sɔmburu
ko. I yaayo ma i raa sãawa yobu Egibitiɔ.

Kunun tɔ̃ɔ bakaru

13 I n bɛɛn gbean dĩa bimiginu so i kpa, ma
i bɛɛn resɛm binu gama i kpa, i ko i Kunun tɔ̃ɔ
bakaru diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
14 I ko i nuku dobu kowa tɔ̃ɔ baka te sɔɔ,
bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka
bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka
Lefiba ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu be
ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
15 I ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni tɔ̃ɔ baka te
diiyawa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru sãa yee te u gɔsa sɔɔ.
Domi u koo bɛɛn gbean dĩanu ka sɔma ye i mɔ̀
kpuro domaru kua kpa i n wãa nuku dobu
sɔɔ mam mam.
16 Wɔ̃ɔ baagere, nɔn itawa bɛɛn tɔn durɔbu
kpuro ba ko n da de Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa
yerɔ te u gɔsa. Saa yera, pɛ̃ɛ ye ba ɲ̃ seeyatia
doken tɔ̃ɔ bakarun saa ka gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakarun
saa ka kunun tɔ̃ɔ bakarun saa. Adama bu ku
da mi ka nɔm dira.
17 Ben baawure u koo ka kɛ̃ru dawa mèn
nɔru u koo kpĩ ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
domaru kua u nùn wɛ̃ sɔɔ.

Wooda ye ba yi siribun sõ

18 I ko i bɛɛn bwese kɛri sɔɔ siri kowobu
ka wirugibu swĩiwa bɛɛn wusu kpuro sɔɔ si
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃. Kpa ba n da
tɔmbu siri gem sɔɔ.
19 I ku ra siri ka murafitiru, i ku ra goo gem
wɛ̃ win bɛɛrɛn sõ. I ku ra maa nɔm biran kɛ̃ru
mwa domi ta ra laakarigibun nɔni wɔ̃kewa
kpa tu gemgibun gere gɔsia.
20 I ko i gem swĩiwa mam mam kpa i wa i
n wãa, kpa i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Ba bũu sãaru yina

21 I ku ra bũu dãru garu gira yãku yerun
bɔkuɔ te i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni bania.
22 I ku ra maa kperu garu gira ta n sãa bũu,
domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ye kpuro tusa.

17

1 I ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãkuru kua ka
kɛtɛ ɲ̃ kun mɛ ka yãaru ɲ̃ kun mɛ ka boo, yen
gaa yà n bararu garu ɲ̃ kun mɛ alebu gaa mɔ,
domi ya sãawa sese disigiru win mi.
2-3 I n da da i wãa wuu si Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, sɔrɔkudo sɔ̃ɔ teeru wuu
sin gagu sɔɔ, tɔn durɔ goo ɲ̃ kun mɛ tɔn kurɔ
goo u koo Yinni Gusunɔ tɔnu kam kom kua u
da u bũnu yiira u sã, ka mam sɔ̃ɔ ka suru ka
kperi kpuro. Yeya ya ko n sãa kɔ̃sa Gusunɔn
nɔni sɔɔ domi n ɲ̃ mɛ u bɛɛ yiire i ko.
4 Sanam mɛ i nua ba nɛɛ, goo u yen bwe-
seru kua, i ko i yen gari wɛ̃ɛriwa ka laakari. I
n deema yɛ̃ro u sese disigii te kuawa ka gem
bɛɛ Isireliban tem sɔɔ,
5 saa ye sɔɔra i ko i ka yɛ̃ro da wuun gbãra
kɔnnɔwɔ ɲ̃ n tɔn durɔn na, ɲ̃ n maa tɔn kurɔn
na kpa i nùn kpenu kasuku i go.
6 I ku ra goo taarɛ wɛ̃ i go ma n kun mɔ
tɔmbu yiru ɲ̃ kun mɛ ita ba win seeda di. Tɔn
turon seeda dibu kun tura.
7 Seedagii beya ba koo gbi bu yɛ̃ro kpenu
kasukum tore bu ka go kpa tɔn be ba tie bu
sere maa swĩi. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa ye
wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

Siribu

8 Goo ù n tɔnu go ɲ̃ kun mɛ gabu bà n sanna
ɲ̃ kun mɛ goo ù n goo mɛɛra kua, ma i kpana
i bu siria, i seewo i ka bu da yam mi Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u koo tii gɔsia sɔɔ.
9 I doo yãku kowobu Lefiban mi ka siri
kowobun mi kpa bu bɛɛ sõ nge mɛ i ko i siri
bi koosina.
10 I ko i kowa dee dee ye ba bɛɛ sɔ̃ɔwa sãa
yee ten min di tè Yinni Gusunɔ u tii gɔsia.
11 I ko i wooda ka sɔ̃ɔsi ni ba bɛɛ wɛ̃ mi mɛm
nɔɔwawa mam mam. I ku ra yen gaa yina.
12 Wi u tii sua ma u yina u yãku kowo wi u
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔmburu mɔ̀ mi ka siri

kowon gari swaa daki, ba koo yɛ̃ro gowa. Nge
mɛya i ko i ka kɔ̃sa wuna bɛɛ Isireliban suunu
sɔɔn di
13 kpa tɔnu baawure wi u ye nua u nanda
kpa goo u ku maa tii sua.

Wooda ye ba yi

sina bokon swĩibun sɔ̃

14 Sanam mɛ i dua i wãa tem mɛ Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ sɔɔ, ma i gerua i nɛɛ,
i kĩ i n sina boko mɔwa nge mɛ bwese ni nu
bɛɛ sikerenɛ nu mɔ,
15 wi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa, wiya i ko
i swĩi u ko sina boko. U ko n sãawa Isireli. I
ku ra de sɔɔ wi i ɲ sãa bwese teeru u ko bɛɛn
sina boko.
16 Sina boko wi, u ɲ ko u n dumi mɔ dabi
dabiru. U ɲ ko u n da maa gabu gɔri Egibitiɔ
bu dumi dweema. Domi Yinni Gusunɔ u bɛɛ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u ɲ kĩ i maa wura mi.
17 Win kurɔbu ba ɲ ko ba n dabi win gɔ̃ru
gu ku raa ka gɛra Gusunɔn min di. U ɲ koo
maa tii sii geesu ka wura sweena siki siki.
18 Sina boko wi, ù n sina gɔna sina u kpa,
u koo de bu nùn wooda yeni yoruawa tireru
sɔɔ ye ya ko n wãa yãku kowo Lefiban mi.
19 Tire te, ta ko n wãawa win bɔkuɔ kpa u n
da tu gari tɔ̃ɔ baatere win wãarun tɔ̃ru kpuro
sɔɔ kpa u ka gia nge mɛ u koo Gusunɔ win
Yinni nasia, u win woodaba ka win yiirebu
mɛm nɔɔwa.
20 Kpa u ku tii sua u n tamaa u win Isirelisibu kerewa kpa u ku wooda yen gaa yina kpa
wi ka win bibun bweserun bandu tu dakaa
da Isireliban suunu sɔɔ.

Ye ya ko n sãa Lefibagia

18

1 Yãku kowo Lefiba ka be ba tie Lefin
bweseru sɔɔ kpuro ba ɲ tem wasi nge Isireli
be ba tie. Yãku ni ba Yinni Gusunɔ kua ka
gãa ni ba ka nùn naawa, yera ya ko n sãa ben
dĩanu.
2 Ba ɲ tem wasi mu n sãa ben tubi nge
Isireli be ba tie. Adama Yinni Gusunɔgia ya
ko n sãa ben tubi nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
3 Yãku yaan mi bɛɛ Isireliba i ko yãku
kowobu wɛ̃ ì n yãkuru kua ka kɛtɛ ɲ kun mɛ
ka yãaru ɲ kun mɛ ka boo, miya yen nɔm
faram ka yen baa saburosu ka yen bɔsɔnu.
4 Kpa i maa bu bɛɛn dĩa ni i gbia i gã wɛ̃.
Niya, alikama ka dãa bii ni ba ra ka tam ko ka
ni ba ra ka gum ko ka sere bɛɛn yãanun san
si i gbia i bɔɔra.
5 Domi bɛɛn bwese kɛri kpuro sɔɔ, Lefin
bwese kɛra Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa bu ka
sɔmburu ko win sãa yerɔ be, ka ben bibun
bweseru sere ka baadommaɔ.
6 Lefi goo ù n kĩ u yari Isirelin wuu gagun
di mi u wãa u ka da mi Yinni Gusunɔn sãa
yera wãa,
7 u koo kpĩ u win sɔmburu ko mi, Gusunɔ
win Yinnin wuswaaɔ nge mɛ win mɛro bisibu Lefi be u deema mi ba mɔ̀.
8 Ba koo nùn dim wɛ̃wa mu n ka begim nɛ
baa mɛ u ye u raa mɔ dɔra.

Gusunɔn sɔmɔ weesugibu

ka win sɔmɔ gemgii

9 I n tura tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃, i ku ra mɛn tɔmbun sãaru
saari te Yinni Gusunɔ u tusa.
10 I ku ra de bɛɛ sɔɔ, goo u ka win bii yãkuru
garu ko. I ku maa de goo u n sɔroru mɔ̀ bɛɛn
suunu sɔɔ,
11 ɲ kun mɛ u n gɔribu sokumɔ ɲ kun mɛ u
n dobo doboba mɔ̀.
12 Domi yeni kpurowa Yinni Gusunɔ u
tusa. Yen sɔ̃na u koo tem min tɔn be kpuro
gira bɛɛn wuswaan di,
13 kpa bɛɛ i n sãa Gusunɔ bɛsɛn Yinnigibu
mam mam.
14 Domi bwese te i ko i gira mi, ba ra
sɔroru kowa kpa bu kperin saria mɛɛri bu ka
bikiaru ko. Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ɲ
bɛɛ ye wurarimɔ.
15 U koo bɛɛ win sɔmɔ goo seeya bɛɛn bweseru sɔɔn di nge nɛ, Mɔwisi. Wiya i ko i swaa
daki.
16 Domi yera i Yinni Gusunɔ bikia sanam
mɛ i mɛnna Horɛbun guurɔ. I nɛɛ, i ɲ maa kĩ
i Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nɔ ɲ kun mɛ i win
dɔ̃ɔ boko wi wa. Domi i ɲ kĩ u bɛɛ go.
17 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bɛɛn bikia bi, bu wã.
18 U nɛɛ, u koo bɛɛ win sɔmɔ goo seeya
bɛɛgibun suunu sɔɔn di nge nɛ, kpa u win
gari doke win nɔɔ sɔɔ. Kpa sɔmɔ wi, u bɛɛ sɔ̃
kpuro ye u nùn yiire.
19 Bɛɛn goo ù n yina u gari yi swaa daki yi
sɔmɔ wi, u koo gere ka Gusunɔn yĩsiru, u koo
yɛ̃ro sɛɛyasiawa.
20 Adama sɔmɔ wi, ù n gari gɛɛ sosi ka Yinni
Gusunɔn yĩsiru ye u ɲ nùn yiire u gere ɲ kun
mɛ ù n gari gerua ka bũnun yĩsiru, ba koo nùn
gowa.
21 Sɔrɔkudo i ko i tii bikia i nɛɛ, amɔna sa ko
n ka yɛ̃ gari yi Yinni Gusunɔ kun gerua.
22 Gusunɔn sɔmɔ goo ù n gari gerua ka
Yinni Gusunɔn yĩsiru, ma yi ɲ koore mɛ, yiya
yi ɲ sãa Yinni Gusunɔn gere. Sɔmɔ wiya u
win gari seka. I ku win bɛrum ko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

19

1 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bwese tukunu
gira nin tem di kpa u nin tem mɛ bɛɛ wɛ̃, kpa
i n ben wusu ka ben yɛnusu mɔ.
2-3 Tem mɛ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ mi,
ì n mu mwa i kpa, i mu bɔnu koowo beri ita
kpa i yen baayere sɔɔ wuu teu wuna mi be

ba tɔnu go ba ko n da kpikiru we, kpa i swɛɛ yabiri yi ba ko n da ka de mi.
4 Tɔn be ba ben winsim go ba ɲ̀ ka baaru, ba ɲ̀ daa maa yibɛrɛ tɛɛru mɔɔsinɛ, be tɔnaWa ba koo kpĩ bu kpikiru da wuu sin mi.
5 Nge tɛ̃, gabu bà n da yakasɔ ba dãa kĩimɔ, kpa gbãa yu wɔɔra yu win beruse wɔri yu go, wuu gen teu sɔɔra u koo kpikiru da u wa u n ka wãa,
6 kpa wi ba gon dusibun mɔru yà n seewa bu ku raa yɛ̃ro naa turi bu mwa swaan tondabun sɔ̃. Domi wi, ka wi u gu mi, ba ɲ̀ daa yibɛrɛ tɛɛru sãa.
7 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i wusu ita gɔsio su n sãa kpiki yenu.
8-9 Ma i wooda ye kpuro mɛm nɔɔwa i ye nɔni doke ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, ma i Gusunɔ bɛsɛn Yinnin kĩru mɔ̀, u koo bɛɛn tem mɛ yasiasia kpa u mu bɛɛ wɛ̃ mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua. Saa yera i ko i maa wusu ita gasu gɔsi i sosi sìn mi ba ko n da kpikiru de.
10 Nge mɛya ba ɲ̀ koo maa be ba kun toren yɛm yari tem mɛ sɔɔ mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ i n mɔ, kpa yɛ̃ron yɛm mu kun wãa bɛɛn winɔ.
11 Adama goo ù n win winsim tusa, ma u nùn so u go, yen biru, kpa u kpikiru we wuu sin gagu sɔɔ,
12 win wuun guro gurobu ba koo dawa bu nùn mwaama bu wi u koo nùn mɔru kɔsie nɔmu bɛria u nùn go.
13 I ku nùn wɔnwɔndu kua. I taarɛ sarirugiin yɛm wunɔ bɛɛ Isiriliban suunu sɔɔn di kpa n bɛɛ wɛ̃ra.

Gbee kɔɔrɔn wooda

14 I n dua tem mɛ sɔɔ i kpa mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃, bà n bɛɛ mu bɔnu kua ba kpa, i ku ra bɛɛn winsim kɔɔrɔ mure bɛɛgia sɔɔ.

Seeda ye ba koo wura

15 Goo ù n tɔnu go ɲ̀ kun mɛ ù n toraru garu kua, tɔn turon seeda kun tura bu ka yɛ̃ro taarɛ wɛ̃. Adama tɔmbu yiru ɲ̀ kun mɛ ita bà n seeda di, saa yera ba koo yɛ̃ro garisi taarɛgii.
16 Goo ù n win winsim kɔ̃sa gaa mani,
17 be yiru ye kpuro ba koo dawa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu yãku kowobu ka siri kowobu wa be ba dɔma te sɔmburu mɔ̀ mi.
18 Siri kowo be, ba koo ben gari wɛ̃ɛriwa ka laakari. Bà n deema seeda weesugia u win winsim manimɔ,
19 saa ye sɔɔra ba koo nùn kua nge mɛ u raa bwisika bu win winsim wi kua. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.
20 Tɔmbu bà n ye nua, ba koo bɛrum duura. Ba ɲ̀ maa kɔ̃sa yen bweseru mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ.
21 I ku taarɛgii wɔnwɔndu kua. Wi u tɔnu go, ba koo maa win tii gowa. Wi u win winsim nɔni wuna, ba koo maa wigii wunawa. Wi u win winsim dondu bua, ba koo maa wigiru buawa. Wi u win winsim nɔma bua, ba koo maa wigia buawa. Wi u win winsim naasu bua, ba koo maa wigisu buawa.

Tabun wooda

20

1 Sanam mɛ i bɛɛn yibɛrɛba tabu wɔri, ì n ben dumi wa ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka sere ben tɔmbu be ba bɛɛ dabiru kere, i ku ben bɛrum ko. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa ka bɛɛ wi, wi u bɛɛ yarama Egibitin di.
2 I sere tabu tore, yãku kowo u koo nawa bɛɛn wuswaaɔ u nɛɛ,
3 i nɔɔwɔ bɛɛ Isiriliba. Wee i na gisɔ i ka bɛɛn yibɛrɛba tabu ko. I ku de bɛɛn goon tororu tu kara. I ku bɛrum soora, i ku diiri, i ku maa nanda ben sɔ̃.
4 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ wãa. Wiya u koo bɛɛ nasara wɛ̃.
5 Yen biru be ba ra tabu kowobu mwɛɛri, ba koo bikia bu nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara u yɛnu kpɔɔ bana ma u ɲ̀ gina wure ge sɔɔ. Yɛ̃ro u de u wura yɛnuɔ, kpa u ku gbi taa bi sɔɔ goo u du win yɛnu ge sɔɔ.
6 Ba koo maa bikia bu nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara u dãa gbaanu kua ma u ɲ̀ gina yen are diire. Yɛ̃ron tii u de u gɔsira yɛnuɔ kpa u ku raa gbi taa bi sɔɔ goo u tu tubi di.
7 Ba koo maa bikia bu nɛɛ, wara ba kurɔ kã ma u ɲ̀ nùn sue gina. Win tii u wuro yɛnuɔ kpa u ku raa gbi taa bi sɔɔ kpa goo u kurɔ wi sua.
8 Kpa bu maa nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara u wurure. Bu de yɛ̃ro u wura win yɛnuɔ. Kpa u ku raa be ba tie bɛrum tia.
9 Bà n gari yi gerua ba kpa, kpa bu bu tabu sinambu kua.
10 Sanam mɛ i wuu gagu tabu wɔri, i gina gen tɔmbu bikio bu tii wɛ̃ ka alafia.
11 Bà n wura ba bɛɛ ben wuun kɔnnɔ kenia i dua, be kpurowa i ko i yoo sɔma koosia.
12 Adama bà kun kĩ bu bɛɛ senna ka alafia, ma ba nɛɛ, ba koo ka bɛɛ sannawa, i bu tabu wɔrio.
13 Saa yè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ bu nɔmu bɛria, saa yera i ko i tɔn durɔ be ba wãa mi kpuro go ka takobi.
14 Adama tɔn kurɔbu ka bii piiminu ka yaa sabenu ka arumani ye ya wãa wuu ge sɔɔ kpurowa i ko i gura yu ko bɛɛgia, kpa i ye dendi nge mɛ i kĩ, domi Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u bɛɛ ye wɛ̃.
15 Mɛsuma ko i bwese nin wusu kpuro kua ni nu ka bɛɛ toma, nu ɲ̀ wãa tem mɛ i ko i mwa sɔɔ.
16 Adama tɔn benin wusu sɔɔ, si Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ mi, i n mɔ, i ku ra de sin tɔnu goo u n wãa.
17 I de i bu go kpuro mam mam, be ba sãa Hɛtiba ka Amɔreba ka Kananiba ka Feresiba

ka Hefiba ka Yebusiba nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ yiire.
18 Kpa bu ku raa bɛɛ ben koma bɔrɔnugii ni tie ni ba ra ben bũnu koosi. Kpa i ku ra ka ni Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
19 Sanam mɛ i wuu gagu wɔri i gu tarusi n ka tɛ i sere gu kamia, i ku ra gen dãa binuginu gbãa suasi. I ko i kpĩ i nin binu di, adama i ku nu kĩi i sura domi dãru ta ɲ sãa tɔnu wi i ko i wɔri i go.
20 Dãa te i yɛ̃ ta ɲ sãa diiraru, tera i ko i kpĩ i bura i ka sɛri ko yi i ko i ka gbãraru yɔ sere i ka wuu ge kamia.

Wi ba go yakasɔn gari

21

1 Sanam mɛ i wãa tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i wa ba goo go mɛ sɔɔ, yɛ̃ron gora kpĩi yakasɔ, ma i ɲ sere yɛ̃ wi u nùn go,
2 sanam mɛ sɔɔra guro gurobu ka siri kowobu ba koo yarima kpa bu wusun tondam yĩire si su wi ba go mi sikerenɛ.
3 Wuu ge ba wa ga ka wi ba go mi turuku bo, wuu gen guro gurobu ba koo naa gbiiba kasuma tia ye ba ɲ sugu dokere yu ka sɔmburu garu ko.
4 Kpa wuu gen guro guro be, bu ka naa gbiiba ye da wɔwa gaa sɔɔ ye ya nim kokumɔ, mi goo kun wukure u sere gãanu duure. Kpa bu naa gbiiba yen wĩi suma bua mi.
5 Kpa yãku kowobu bu susima yen bɔkuɔ be, be ba sãa Lefin bibu be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wuna nɛnɛm bu ka win sãa yerun sɔmburu ko kpa bu maa tɔmbu domaru kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Beya ba ko n da gari kpuro wunanɛ yi yi sãa soonaa ka mɛɛran gari.
6 Kpa wuu gen guro guro be kpuro be ba susi wi ba go min bɔkuɔ bu ben nɔma nia naa yen wɔllɔ wɔwa mi.
7 Kpa bu gere bu nɛɛ, ben nɔma kun yɛm mɛni yari, mɛya ben nɔni kun maa wa mɛ n kua u ka gu.
8 Yinni u be win tɔmbu Isireli be u yakiama tora ten suuru kuo, kpa u ku yɛm mɛ garisi ben winɔ mɛ mu sãa toraru sarirugiin yɛm. Saa ye, Gusunɔ u koo maa bu yɛm mɛ suuru kua.
9 Nge mɛya i ko i ka toraru sarirugiin yɛm wuna bɛɛ sɔɔn di kpa i n mɔ̀ ye ya koo Gusunɔ wɛ̃re.

Kurɔ dɛson suabu

10 Sanam mɛ i yara i bɛɛn yibɛrɛba tabu wɔrim dɔɔ be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ nɔmu bɛria, ma i bu dɛsiru mwa,
11 be sɔɔ, ma bɛɛn turo u kurɔ burɔ wa ma u nùn kĩru gɔ̃ru doke u ka nùn sua kurɔ,
12 saa ye, u koo nùn suawa u ka da win yɛnuɔ kpa u de u wii pɔɔru woka kpa u win nii kɔkɔsu bɔɔri.
13 Kpa u win yãa ni u raa doke pota kpa u da u sina yɛ̃ron yɛnuɔ u swĩ win baaba ka win mɛron sɔ̃ suru tia. Yen biru, kpa yɛ̃ro u den da u nùn deema u ko win durɔ kpa wi, u maa ko win kurɔ.
14 Adama ù n da nùn bwɛ̃ra yara, u de u doona mi u kĩ. U ku raa nùn dɔra u gobi mwa. Mɛya u ku maa nùn garisi yoo. Domi u ka nùn mɛnna.

Ye ya sãa bii yerumagia

15 Goo ù n maa kurɔbu mɔ yiru, ma u turo kĩ n kere turo, ma be yiru kpuro ba nùn bii tɔn durɔbu marua, wi u kun kĩ mi, ma wiya u nùn yeruma marua,
16 sanam mɛ u bii be tubi bɔnu kuammɛ, n ɲ weenɛ u wi u kĩn bii garisi yeruma wi u ɲ kĩn biin ayerɔ.
17 Adama n weenɛ u wi u ɲ kĩn bii wura nge win yeruma, kpa u nùn win tubin bɔnu yiru wɛ̃. Domi u sãawa win tundon dam yĩre gbiikiru. N weenɛwa u yerumarun baa wa.

Bii mɛm nɔɔ sarin kɔkɔrɔ

18 Goo ù n bii tɔn durɔ mɔ, ma bii wi, u kua mɛm nɔɔ sari wi u ku ra win tundo ka win mɛron gere nɔ baa bà n nùn sɛɛyasia,
19 saa ye sɔɔ, win tundo ka win mɛro ba koo nùn mwawa bu ka na wuun guro gurobun mi,
20 kpa bu guro guro be sɔ̃ bu nɛɛ, ben bii wee, u ku ra ben gari nɔ. U win wãaru dimɔwa bɛrɛtɛkɛ tam nɔrubu sɔɔ.
21 Saa yera wuun tɔn durɔbu kpuro ba koo nùn kpenu kasuku bu go kpa i kɔ̃sa wuna bɛɛn suunu sɔɔn di. Isireliba kpuro bà n ye nua kpa bu bɛrum ko.

Wi ba soora doken goru

22 Goo ù n toraru garu kua te ta tura bu ka nùn go, ma ba nùn soora doke ba bwɛ̃ dãa wɔllɔ,
23 bu ku de win goru ta n wãa dãa mi sere ka wɔ̃kurɔ. Baa ɲ n yen mɛren na, bu de bu nùn sike yen tɔ̃ɔ te. Domi wi ba soora doke ba bwɛ̃ u kuawa mi bɔ̃ruro Gusunɔn wuswaaɔ. I n da ko mɛ, kpa i ku ra bɛɛn tem disi doke mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃.

A wunɛn tɔnusin gãanu

garisio nge wunɛn tiiginu

22

1 I n bɛɛn tɔnusin naa ɲ kun mɛ win yãaru wa ta kɔ̃ɔramɔ, i ku ra de tu doona. I ka tu wuro wi u tu mɔn mi.
2 Yɛ̃ron yɛnu gà n toman na, ɲ kun mɛ ì kun nùn yɛ̃n na, i yaa sabe te suo i ka da bɛɛn yɛnuɔ i tu nɔɔri sere wi u tu mɔ ù n tu kasum na. Saa yera i ko i nùn tu wesia.
3 I n maa bɛɛn tɔnusin kɛtɛku wa ɲ kun mɛ win yaberu ɲ kun mɛ win gãanu ganu ni nu kɔ̃ɔra, nge mɛya i ko i maa nu kua. I ku nu deri nu kam ko.

4 I n wa goon kɛtɛku ɲ̀ kun mɛ win naa ya
wɔruma swaa sɔɔ, i ku de yen yɛ̃ro u ye seeya
wi tɔna. I ko i nùn somiwa u ka ye seeya.

Wooda bwese bweseka

5 Tɔn kurɔ u ku raa tɔn durɔn gãanu sebe,
mɛya tɔn durɔ u ku raa maa tɔn kurɔn gãanu
sebe. Domi wi u kua mɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u koo yɛ̃ro tusi.

6 I n wuu dɔɔ ma i gunɔ wa ga sɛ̃a wɔkusi ɲ̀
kun mɛ ga binu wɔkusi dãaɔ ɲ̀ kun mɛ temɔ,
i ku gu mwa ka gen binu sannu.

7 I de mɛro gu doona kpa i tii binu yiiya,
kpa bɛɛn wãaru tu bɛɛ wɛ̃ra kpa tu dakaa da.

8 I n dii kpaaru bana i kpa, i ten tɛɛra wɔllɔ
gani dumi dokeo i ka sikerena kpa baa goo ù
n wɔruma min di u gu, i kun taarɛ mɔ.

9 Bɛɛn resɛm gbaanu sɔɔ, i ku ra maa dĩa
bweseru garu duure. I n kua mɛ, ten marum
kpuro ka maa resɛm ye, ya ko n sãawa
Gusunɔgia.

10 I n wukumɔ, i ku naa ka kɛtɛku sugu
doke sannu.

11 I ku yãnu sebe ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii
ka yãa sansun wɛ̃ɛ sannu.

12 I bɛɛn bekan soo sookaɔ sari dokeo.

Suanaan wooda sarabu

13 Goo ù n kurɔ sua ma ba mɛnna ka kurɔ
wi, yen biru ma u ɲ̀ maa kurɔ wi kĩ, u nùn
tusa,

14 sere u nùn funɛ wuna u win yĩsiru sanka,
u gerua u nɛɛ, u kurɔ wi sua, ye ba dua ka wi,
u ɲ̀ ka nùn deemɛ,

15 saa ye sɔɔra bii kurɔbu gen tundo ka gen
mɛro ba koo ka bii win wɔndiarun seeda na
bu wuun guro gurobu sɔ̃ɔsi wuun duu yerɔ
mi ba ra mɛnnɛ.

16 Kpa bii win tundo u guro guro be sɔ̃ u
nɛɛ, na nɛn bii wɔndia wi durɔ wini kãwa u
n mɔ kurɔ, adama u nùn tusa.

17 Wee u nùn weesu mani u nɛɛ, u ɲ̀ ka
nùn deemɛ. Adama nɛn biin wɔndiarun
yĩreru wee. Kpa bu beku te dɛria wuun guro
gurobun wuswaaɔ.

18 Kpa wuun guro guro be, bu durɔ wi
mwa bu so,

19 kpa bu nùn sii geesun gobi wunɔbu
(100) bure u wɔndia win tundo kɔsia domi u
Isiriliban wɔndia turon yĩsiru sanka. Yen sɔ̃,
u ɲ̀ maa kpɛ̃ u kurɔ wi yina, u ko n nùn suewa
sere ka win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

20 Adama gari yi, yì n sãan na gem, ma ba ɲ̀
yĩreru garu wa te ta sãa bii wigiru,

21 saa ye sɔɔra ba koo kurɔ wi sua bu ka
da win baaban yɛnu kɔnnɔwɔ kpa win wuun
tɔn durɔbu bu nùn kpenu kasuku bu ka
go. Domi seku bakara Isiriliban mi bu nɛɛ,
bii wɔndia u durɔ damaru kua win baaban
yɛnuɔ. Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa yen
bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

22 Bà n durɔ goo mwa u sakararu mɔ̀ ka
goon kurɔ, ba koo be kpuro gowa durɔ wi
ka kurɔ wi. Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa yen
bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

23 Bii wɔndia goo ù n wãa, ma ba nùn durɔ
kãa, adama ba ɲ̀ gina suanɛ, ma durɔ goo u
nùn wa ma u ka nùn kpuna,

24 i ko i be yiru kpuro mwawa i ka na wuun
duu yerɔ mi guro gurobu ba ra mɛnnɛ, kpa i
bu kpenu kasuku i go yèn sɔ̃ bii wɔndia wi,
u ɲ̀ wura kue saa ye u nùn gaba wuuɔ ka yèn
sɔ̃ durɔ wi, u win winsim kurɔ bekuru doke.
Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa yen bweseru
wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

25 Adama durɔ wi, ù n wɔndia wi ba durɔ
kãa mi wan na yakasɔ u ka nùn gaba u ka
kpuna ka dam yakasu mi, durɔ wi tɔnawa ba
koo go.

26 I ku wɔndia wi gãanu kua. U ɲ̀ toraru
garu kue te ta weenɛ bu ka nùn go. N sãawa
nge durɔ goo wi u win beruse wɔri u go.

27 Domi u nùn deemawa yakasɔ. Ma bii
wɔndia wi, u wura kua adama goo sari wi u
koo nùn wɔra.

28 Durɔ goo ù n maa bii wɔndia goo wa wi
ba ɲ̀ gina durɔ kã, ma u nùn gaba u ka kpuna,
ma ba bu mwa,

29 durɔ wi, u koo bii wɔndia win tundo sii
geesun gobi weeraakuru wɛ̃wa kpa u bii wi
sua kurɔ, domi u nùn bekuru doke. U ɲ̀ maa
kpɛ̃ u nùn yina sere ka win wãarun nɔrɔ.

23

1 Durɔ goo u ku raa maa win baaban kurɔ
kĩa. Ũ n kua mɛ, u win baaba sekuru dokewa
mi.

Tɔn be ba ɲ̀ ko n wãa

Gusunɔn tɔmbun wuuru sɔɔ

2 Wìn tĩa bii ba kɔsuka ɲ̀ kun mɛ wìn tɔn
durɔru ba bura, u ɲ̀ kpɛ̃ u ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnna.

3 Be ba ɲ̀ weenɛ bu suana ma ba ka suana,
ben bibu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnna sere ka ben bibun bibun bwe-
serun nɔn wɔkurɔ.

4 Mɛya Amɔniban goo ɲ̀ kun mɛ Mɔabuban
goo u ɲ̀ kpɛ̃ u ka Yinni Gusunɔn tɔmbu
mɛnna sere ka ben bibun bibun bweserun
nɔn wɔkurɔ.

5 Domi ba ɲ̀ ka sun nim ka dĩanu sennɔ kue
saa ye sa yarima Egibitin di. Ba da ba Balamu,
Beorin bii, Petorigii wi u na Mɛsopotamin di
gobi kãwa u ka na u sun bɔ̃rusi.

6 Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ɲ̀ Balamu
win gere swaa daki. U bɔ̃ri yi gɔsiawa
domaru domi u sun kĩ.

7 I ku ra ben alafia kasu ɲ̀ kun mɛ ben gea
sere ka baadommaɔ bɛɛn wãarun tɔ̃ru kpuro
sɔɔ.

8 I ku ra ko i Edɔmu goo tusi, domi ba
sãawa bɛsɛn wɔnɔbu. I ku ra maa Egibitigii
goo tusi domi sa sɔru di ben temɔ.

9 Ben bibu ba ko n da ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnnɛwa sere ka ben sikadominɔ.

Sansanin dɛɛraru

10 I n yara i ka yibɛrɛba tabu wɔri, saa
ye sɔɔra i ko i tii laakari ko ka gãa disiginu
kpuro.
11 Tɔn durɔ goo ù n wãa bɛɛ sɔɔ, ma u dosa
sere u tii wa dosu ge sɔɔ, i ka nùn yario
sansanin di gina.
12 Adama sõɔ ù n kɛlla, u koo woburewa.
Yen biru, sõɔ ù n dua kpa u wurama sansaniɔ.
13 I de i n gam mɔ sansanin biruɔ mi i ko i
n da dii bera ko,
14 kpa i n gãanu nɛni ni i ko ka wɔru gbe i
ka bɛɛn dii bera ye sike.
15 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa bɛɛn
sansani ye sɔɔ u sĩimɔ sĩimɔ u ka bɛɛ kɔ̃su kpa
u bɛɛ bɛɛn yibɛrɛba nɔmu bɛria. Yen sõ, n
weenɛwa bɛɛn sansani ya n dɛɛre kpa u ku
bɔrɔnu ganu wa bɛɛn suunu sɔɔ ni nu koo de
u bɛɛ biru kisi.

Yoo wi u duka sua

16 I ku yoo wi u win yinni duka suuri mwa
i wesia win yinnin mi.
17 I de u n wãa mi u kĩ bɛɛn suunu sɔɔ wuu
ge u koo gɔsi sɔɔ. I ku nùn dam dɔre.

Kurɔ damaru sãaru sɔɔ

18 I ku de durɔ dama woronu ń kun mɛ
kurɔ dama woronu nu n wãa bɛɛn sãaru sɔɔ.
19 I ku ra ka durɔ dama gobi ń kun mɛ kurɔ
dama gobi gɛɛ na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ i
ka ye i Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua kɔsia. Domi
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yen bweseru tusa.

Bɔkurabun nim dokebu

20 Bɛɛn Isirelisibu bà n gãanu bɔkura, i ku
bu nim dokea, ń n gobin na, ń n maa dĩanun
na ń kun mɛ gãanu ganu.
21 Sɔɔwa i ko i yen bweseru kua, adama i ku
ra bɛɛn Isirelisibu kua mɛ, kpa Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ domaru kua tem mɛ sɔɔ mɛ i ko i
du mi, i n mɔ.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

22 I n Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru garu kua, i ku tɛ
i ka tu yibia domi u koo bɛɛ tu bikia kpa i n
taarɛ mɔ.
23 Adama ì kun nɔɔ mwɛɛru garu kue, i ń
ko i n taarɛ mɔ.
24 Nɔɔ mwɛɛ te i yara bɛɛn nɔɔn di, i ko i tu
yibiawa domi i tu kuawa ka bɛɛn tiin nɔɔ, n ń
ka tilasi.

Ye kaa kpĩ a ko goon gbaarɔ

25 I n dua goon dãa gbaarɔ, i yen binu dio
nge mɛ i kĩ, adama i ku ra nin ganu doke
birerɔ i ka doona.
26 I n maa dua goon alikama gbaarɔ, i ko i
kpĩ i alikama wɔka ka nɔma adama i ku ye
kɔmbɔ doke.

Kurɔ wi ba yina

24

1 Goo ù n kurɔ sua ma u kurɔ wi gãanu
waasi ye ya ń ka nùn naawɛ, ma u kurɔ wi
yinanaan tireru yorua u nùn nɔmu bɛria, ma
u nùn gira win yɛnun di u doona,
2 ma yen biru, kurɔ wi, u da u mɔre durɔ
goon mi,
3 durɔ dãako win tii ù n nùn yinabun tireru
yorua, ma u nùn yina, u nùn yara win yɛnun
di ń kun mɛ ù n gu,
4 win durɔ gbiikoo wi u raa nùn yina mi, u
ku maa nùn kasu bu mɛnna. Domi kurɔ wi,
u kua disigii. Yeya Yinni Gusunɔ u tusa. I n
kua mɛ, i tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ
wɛ̃ bɛɛrɛ sari kookoosu koosiwa mi.

Wi u kurɔ kpao sua

5 Goo ù n kurɔ kpao sua, u ku tabu da. Mɛya
bu ku maa nùn tilasi gaa ko. Bu de u n tii mɔ
sere wõɔ tia, kpa u wa u win kurɔ wi nukuru
dorasia.

Tɔruban wooda

6 N ń weenɛ i goon nɛɛru tɔruba mwa baa
ten bia. Domi ì n kua mɛ, i mwawa mi ye n
ko n de u n wãa.

Tɔnu wi u win tɔnusi gbɛnan

wooda

7 Bɛɛn goo ù n win Isirelisi mwa u gɔsia yoo
ń kun mɛ u nùn dɔra, i ko i yɛ̃ro wi gowa. Nge
mɛya i ko i ka kɔ̃sa yen bweseru wuna bɛɛn
suunu sɔɔn di.

Bara disigirun wooda

8 I de i be ba bara disigiru mɔ laakari ko
gem gem kpa i ko nge mɛ yãku kowobu
Lefiba ba koo bɛɛ sõɔsi. Nge mɛ na yiire i ko,
nge mɛya i ko i ko mam mam.
9 I yaayo ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
Mariamu kua saa ye sa wee Egibitin di sa
wãa swaaɔ.

Tɔruban gari

10 I n bɛɛn Isirelisi goo gãanu bɔkura, i ku
du win dirɔ i ka tɔruba sua.
11 I yɔ̃ro tɔɔwɔ kpa wi i gãanu bɔkura mi u
yarima u bɛɛ tɔruba wɛ̃.
12-13 I n yãaro gãanu bɔkura ma u bɛɛ win
yaberu tɔruba wɛ̃, i ku de ta n wãa bɛɛn mi
sere yam mu ka tĩra. Baa ń n kua amɔ, sõɔ ù n
dua, i ko i nùn win yabe te wesiawa kpa u wa
u tu wukiri u ka kpuna. Kpa u bɛɛ domaru
kua kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinni u maa bɛɛ siara.

I yãarobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ

14 I n yãaro goo mɔ sɔm kowo, ù n sãa Isireli
ń kun mɛ sɔɔ, i ku nùn taki di.
15 I nùn win sɔmburun gobi wɛ̃ɛyɔ
baadomma sõɔ u sere du. Domi u sãawa
yãaro, u win gobin bukata mɔ gea. I kun
kue mɛ, ma u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue bɛɛn
sõ, i ko i taarɛ wa.

Baawurewa

u koo win torarun are wa

16 Ba ɲ̀ tɔnu goomɔ win biin torarun sɔ̃, mɛya ba ɲ̀ maa bii goomɔ win mɔwɔbun
torarun sɔ̃. Ba ɲ̀ goo goomɔ goon torarun sɔ̃.

Ye ba koo ko yãarobun sɔ̃

17 I ku ra ko i sɔɔ ɲ̀ kun mɛ gobeku gem
bira siribu sɔɔ. Mɛya i ku ra maa gɔmini goon
bekuru tɔruba mwa.
18 Adama i yaayo ma sa raa yoru di Egibitiɔ
ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yakia. Yen sɔ̃na
na bɛɛ yiiremɔ i n da wooda yeni swĩi.
19 Saa yè sɔɔ i bɛɛn dĩanu gɛ̃ɛmɔ, ma i yen
gɛsɛ tia duari gbee suunu sɔɔ, i ku maa wura
i ye sua. I de yu ko sɔbu ka gobekuba ka
gɔminibugia, kpa Gusunɔ bɛɛn Yinni u wa u
bɛɛn nɔman sɔma kpuro domaru kua.
20 I n yɔɔwa bɛɛn dãa ye ba mɔ̀ olifin wɔllɔ
i ye sɔra, i ku ra maa wure i yɔ i ye i duari
sɔri. I de ye, yu ko sɔbu ka gobekuba ka
gɔminibugia.
21 Sanam mɛ i bɛɛn resɛm binu sɔrimɔ, i ku
ra maa gɔsira i wura biruɔ. Ye i deri mi, yeya
ya koo ko sɔbu ka gobekuba ka gɔminibugia.
22 Bɛɛn tii i yaayo ma i yoru di Egibitiɔ. Yen
sɔ̃na na bɛɛ yiiremɔ i n da yeni swĩi.

Siribun wooda

25

1 Nɔɔsinaa sariru tà n dua tɔmbu gabun baa
sɔɔ, ma ba da siri yerɔ ba bu siria, saa ye sɔɔ,
wi u gem mɔ, i nùn win gem wɛ̃ɛyɔ. Wi u maa
taarɛ mɔ kpa i nùn win taarɛ wɛ̃.
2 Wi siribu di, bà n nùn soberu bure,
siri kowo u koo de yɛ̃ro u kpunawa win
wuswaaɔ kpa bu nùn so nge mɛ win torara
nɛ.
3 Adama bu ku sɛni nɔɔ weeru sara, domi
yà n kera mɛ, i bɛɛn mɛro bisi wi bɛɛrɛ birawa
mi.

Naa yà n sɔmburu mɔ̀ dĩanɔn

wooda

4 I ku bɛɛn naa kinɛrun nɔɔ bɔke saa ye ta
sɔmburu mɔ̀ dĩanu sɔɔ.

Gɔmini wi u kun bii mɔn

wooda

5 Mɔɔ ka wɔnɔ bà n wãa yɛnu teu sɔɔ, ma
mɔɔ u gu u ɲ̀ bii mara, win gɔmini wi, u ku
yari yɛnu min di u mɔraru da gam. Win
durɔn wɔnɔ wiya u koo nùn sua kurɔ.
6 Bà n bii tɔn durɔ mara, ba koo bii gbiikoo
wi garisiwa wi u gu min bii kpa win yĩsiru tu
wa ta n wãa Isireliban suunu sɔɔ.
7 Goo ù n yina u win mɔɔn kurɔ gɔmini sua,
kurɔ wi, u doo siri yerɔ u wuun guro gurobu
deema kpa u bu sɔ̃ u nɛɛ, nɛn durɔn wɔnɔ u
yina u man sua kurɔ u ka win mɔɔ bii marua
win yĩsiru tu ka wa ta n wãa Isireliban suunu
sɔɔ.
8 Saa ye sɔɔra wuun guro guro be, ba koo
durɔ wi soku kpa bu nùn gari yi bikia. U n
yinan na mam mam u win mɔɔn gɔmini wi
sua kurɔ,
9 kurɔ wi, u koo dawa u win bara nɔɔ teu
wuna guro guro ben wuswaaɔ, kpa u nùn
yãatam sie kpa u gere u nɛɛ, wee nge mɛ ba
ra durɔ kue wi u yina u win mɔɔ bii marua.
10 Kpa bu win bweseru yĩsiru kɛ̃ Isireliba
sɔɔ bu nɛɛ, wìn bara nɔɔ ba wunan bweseru.

Ye ba yina sannɔ sɔɔ

11 Tɔn durɔbu yiru bà n sannamɔ, kpa mi
ba sannamɔ mi, ben turon kurɔ u na u ka
win durɔ wɔra win yibɛrɛn nɔman di, kpa u
yibɛrɛ win tɔn durɔru nɛnɛ,
12 saa ye sɔɔ, i kurɔ win nɔmu ge buro. I ku
nùn wɔnwɔndu kua.

Tenkurun swaan wooda

13 I ku kiaru dɔrena ka taki, i de bɛɛn kilo
ya n sãa dee dee, kpa yen gaa kun gaa kere.
14 I de bɛɛn sakakunu nu n sãa dee dee. I
ku de gagu ga n gagu kere.
15 I de bɛɛn kilo ya n sãa dee dee kpa bɛɛn
sakakunu nu n sãa tia. Kpa bɛɛn wãaru tu
wa tu dakaa da tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
16 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi, u be ba
yen bweseru mɔ̀ tusa.

Amalɛkiban kpeerasiabu

17 I yaayo ye Amalɛkiba ba bɛɛ kua saa ye i
wee Egibitin di,
18 i wasire, ma ba bɛɛ wɔri birun di ba be ba
wãa biruɔ gɔ gɔ, ba ɲ̀ Gusunɔn bɛrum kue.
19 Saa yè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ
wɛ̃rabu wɛ̃ u de yibɛrɛba kpuro bu bɛɛ deri
tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ mu n ka sãa bɛɛgim,
i ko i Amalɛkiba kpuro kam koosiawa kpa bu
ku maa ben yĩsiru yaaya handunia sɔɔ. I ku ra
ye duari.

Dĩa gbiikinun wooda

26

1 I n da i dua tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i mu mwa, i sina mɛ sɔɔ,
2 i de bɛɛn baawure u win gbean dĩa
gbiikinu tama ni u duura tem mɛ sɔɔ, u nu
doke bireru sɔɔ u ka na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
sãa yerɔ,
3 kpa u da saa ye sɔɔn yãku kowon mi, u
nùn sɔ̃ u nɛɛ, u gerumɔ Gusunɔ win Yinnin
wuswaaɔ gisɔ ma u dua tem mɛ sɔɔ, mɛ Yinni
Gusunɔ wi, u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua
u nɛɛ, u koo sun wɛ̃.
4 Kpa yãku kowo wi, u yɛ̃ro bire te
mwaari u yi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yãku
yerun wuswaaɔ.
5 Kpa yɛ̃ro u gere Gusunɔn wuswaaɔ u nɛɛ,
win sikado u sãawa Aramugii wi u kun wãa
yeru mɔ. U da Egibitiɔ u sina mi ka tɔmbu
fiiko be ba wãa ka wi. Yen biru, tɔn be, ba
dabia ba kua bwese damgiru.

6 Adama Egibitigibu ba bu dam dɔre, ba bu
nɔni sɔ̃ɔwa, ma ba bu kua yobu.
7 Yera ba Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni
nɔɔgiru sue, ma u begia nua. U ben nɔni
swãaru wa ka dam mɛ ba bu dɔremɔ ka nge
mɛ ba bu taare.
8 Yen biru, u bu yarama Egibitin di ka
win nɔm damguu, ka nanum bakam, ka sɔm
maamaakiginu.
9 U ka bu tunuma tem mini, mɛ mu tim ka
bom yiba, ma u bu mu wɛ̃.
10 Yen sɔ̃na tɛ̃, u ka tem mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn wɛ̃n dĩa gbiikinu na win wuswaaɔ.
Kpa yɛ̃ro u yiira u wuswaa tem girari u ka
Gusunɔ sã.
11 Yen biru, bɛɛ ka Lefiba ka sɔɔ be ba wãa
bɛɛn suunu sɔɔ, i ko n nuku dobu mɔ̀ gãa
geenu kpuron sɔ̃ ni Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ
ka bɛɛn bibu wɛ̃.

Wɔkuru baateren wɔllɔn

tia tian wɛ̃ɛbun wɔ̃ɔ

12 Wɔ̃ɔ yirun biru, itase, i ko ge sokuwa
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tian wɛ̃ɛbun wɔ̃ɔ.
I n bɛɛn dĩanu gã i kpa, i ko nin wɔkuru
baateren wɔllɔ tia tia wunawa kpa i Lefiba wɛ̃
ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu kpa ba n da
di bu debu bɛɛn wuu si sɔɔ.
13 Saa yera i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni sɔ̃ i
nɛɛ, wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ye ya sãa
wigia, wee i wunama bɛɛn yɛnun di i Lefiba
wɛ̃ ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu nge mɛ
u bɛɛ yiire i ko. I ɲ yen gaa duari i sere ye
deri.
14 I ɲ wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia yen
gaa di sanam mɛ i gɔɔ wooru sɔ̃. I ɲ ye sue
sanam mɛ i ɲ dɛɛre. I ɲ maa yen gaa gɔribu
wɛ̃.
15 U tukama u bɛɛ mɛɛri saa win sin yee
dɛɛrarun di te ta wãa wɔllɔ, kpa u bɛɛ win
tɔmbu Isireliba domaru sosia ka bɛɛn tem
mɛ u bɛɛ wɛ̃, mɛ mu tim ka bom yiba nge mɛ
u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua.

Isireliba ba sãawa

Gusunɔn tɔmbu

16 Gisɔ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
u nɛɛ, i win woodaba ka win yiirebu kpuro
mɛm nɔɔwɔ. I n tii sɛ kpa i ye kpuro swĩi ka
gɔ̃ru tia ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro.
17 Gisɔ, i wura ma Gusunɔwa u sãa bɛsɛn
Yinni, i maa wura ma i ko i sĩ win swaa sɔɔ,
kpa i win woodaba ka win yiirebu kpuro
mɛm nɔɔwa.
18 Yinni Gusunɔn tii u maa wura gisɔ ma
i sãa win tɔn be u gɔsa nɛnɛm win tiin sɔ̃ i
ka win yiirebu kpuro swĩi nge mɛ u bɛɛ nɔɔ
mwɛɛru kua.
19 Mɛya u koo maa bɛɛ wɔlle sua i yĩsiru yari
kpa i n bɛɛrɛ mɔ n kere handunian bwesenu
kpuro ni u taka kua, kpa i n sãa win tɔn be u
tii yiiya nge mɛ u gerua.

ISIRELIBA BA GUSUNƆN ARUKAWANI YAAYAMƆ

Kpee ni ba koo sɔnna

Ebalin guurɔ

27

1 Mɔwisi ka Isireliban guro gurobu ba
tɔmbu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i wooda be kpuro mɛm
nɔɔwɔ be Mɔwisi u bɛɛ saaria mi gisɔ.
2 Tɔ̃ɔ tè sɔɔ i da i Yuudɛnin daaru tɔbura, i
dua tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ,
i de i kpee bakanu gurama i sɔnna i tãwaru
koosi,
3 kpa i wooda yenin gari kpuro yore ni sɔɔ
dɔma te. Nge mɛya i ko i ka tem mɛ du mɛ mu
tim ka bom yiba mɛ Gusunɔ bɛsɛn baababan
Yinni u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua.
4 I n Yuudɛni ye tɔbura i kpa, yera i ko i
sere kpee nìn wooda na bɛɛ wɛ̃ gisɔ gurama
i sɔnna Ebalin guurɔ kpa i nu tãwaru koosi.
5 Miya i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãku yeru
kua ka kpee ni i ɲ ka sisu dãke.
6 Kpee ni ba ɲ dãke tɔnawa i ko i ka nùn
yãku yee te bania. Miya i ko i nùn yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu
7 ka siarabun yãkunu kua, kpa i sina mi
i di ka nuku dobu Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
wuswaaɔ.
8 Kpa i woodan gari yi yore kpee ni sɔɔ mɛ
baawure u koo kpĩ u ka yi gari sãa sãa.
9 Ma Mɔwisi ka yãku kowobu Lefiba ba
Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i mario i nɔ,
gisɔra i kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔmbu.
10 Yen sɔ̃, i de i nùn mɛm nɔɔwa kpa i win
yiirebu ka win woodaba swĩi ye na bɛɛ saaria
mi gisɔ.
11 Mɔwisi u dɔma te tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 ì n Yuudɛnin daaru tɔbura i kpa, bwese
nini, Simɛɔba ka Lefiba ka Bɛnyamɛɛba ka
Yudaba ka Isakariba ka Yosɛfuba ba koo da
bu yɔ̃rawa Garisimun guurɔ kpa bu tɔmbu
domaru kua,
13 kpa maa bwese nini, Rubɛniba ka
Gadiba ka Asɛɛba ka Sabuloniba ka Danuba
ka Nɛfitaliba bu da bu yɔ̃ra Ebalin guurɔ kpa
bu bɔ̃rin gari gere.

Bɔ̃ri wɔkura yiru

14 Guuru miya Lefiba ba koo gbãra tãa tãa
bu Isireliba kpuro sɔ̃ bu nɛɛ,
15 bɔ̃rurowa wi u dãa dãka ɲ kun mɛ u sisu
yania u wisi u ka tii bwãaroku gagu kua u
sã gbɛnum, domi Yinni Gusunɔ u yabu yen
bweseru tusa ye ba ka nɔma kua ba sãamɔ.
Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
16 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u kun win
tundo ɲ kun mɛ win mɛro bɛɛrɛ doke. Kpa
tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
17 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win
winsim tem nɔɔ bura yeru sare. Kpa tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ami!

18 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u wɔ̃ko
swaa sɔ̃ɔsi kankam. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ,
ami!
19 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u sɔɔ ɲ̀ kun
mɛ gobeku ɲ̀ kun mɛ gɔmini win gem bira
siri yerɔ. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
20 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win
tundon kurɔ kĩa, domi u win tundon kpin
yeru disi dokewa mi. Kpa tɔmbu kpuro bu
nɛɛ, ami!
21 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka yaa
saberu kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ,
ami!
22 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka win
sesu mɛro turosi ɲ̀ kun mɛ tundo turosi
kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
23 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka win
kurɔn mɛro kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ,
ami!
24 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win
tɔnusi so u go bɔkuɔ gbɛnum. Kpa tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ami!
25 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u nɔm
biran gobi mwa u ka taarɛ sarirugii go. Kpa
tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
26 Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u yina u
woodan gari yini mɛm nɔɔwa. Kpa tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ami!

28

Domarun nɔɔ mwɛɛnu

1 Mɔwisi u nɛɛ, ì n Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
gere kpuro swaa daki, ma i win yiirebu
kpuro mɛm nɔɔwa bi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini gisɔ,
saa yera u koo bɛɛ wɔlle sua n kere bwesenu
kpuro ni nu tie.
2 Ma i win gere kpuro mɛm nɔɔwa, wee
nge mɛ u koo bɛɛ domaru kua.
3 U koo bɛɛ kpuro domaru kua, be ba wãa
wuu marosɔ ka be ba wãa baru kpaanɔ.
4 U koo de i bii dabinu ma kpa u de dĩanu
nu koora bɛɛn gbeaɔ kpa bɛɛn kɛtɛba ka bɛɛn
yãanu ka bonu nu marura nu dabia.
5 U koo de i dãa bii dabinu wa i birenu
yibia kpa u de i n som mɔ mu n kpã i ka pɛ̃ɛ
ko.
6 Mi i dɔɔ kpuro, u koo bɛɛ domaru kua.
7 Wi, Yinni Gusunɔ, u koo de yibɛrɛ be ba
bɛɛ seesi bu yarina bɛɛn wuswaan di. Swaa
tia ba koo ka duuma adama ba koo duki
yarinawa bu swaa dabinu mwa.
8 U koo bɛɛn dĩa ni i gã i doke biranu sɔɔ
kɔ̃su, kpa u de ye i mɔ̀ kpuro yu wɛ̃ra. U
koo bɛɛ domaru sosia tem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.
9 I n win wooda be kpuro mɛm nɔɔwa, ma i
win kĩru mɔ̀, u koo bɛɛ wuna nɛnɛm win tiin
sɔ̃ nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua.
10 Handunian tɔmbu kpuro ba koo wa ma
i sãa Yinni Gusunɔn tɔmbu kpa ba n bɛɛn
bɛrum mɔ.
11 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ durom dabinu
yibusi tem mɛ sɔɔ mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ
mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo bɛɛ wɛ̃. I ko i bii
dabinu ma kpa bɛɛn yaa sabenu nu dabia kpa
bɛɛn gbea yu dĩanu ko.
12 U koo bɛɛ wɔllu wukia mi win arumanin
beru yera wãa kpa u de gura yu nɛ bɛɛn tem
sɔɔ saa ye n weenɛ. Kpa ye i mɔ kpuro yu
kuura. I ɲ̀ maa gobi bɔkuramɔ gabun mi. Tɔn
tuko dabira ta koo gobi bɔkura bɛɛn mi.
13 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kowa wiru, n
ɲ̀ mɔ siru. I ko i n da n yĩsiru yaraWa, i ɲ̀
biru wurɔ. Adama yu ka sere koora mɛ, i
ko i wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm
nɔɔwaWa mam mam ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini
gisɔ.
14 I ku ra ko i gɛra gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔwa mini
kpuron gaan di, kpa i da i bũnu sã.

Bɔ̃rin nɔɔ mwɛɛnu

15 Mɔwisi u maa nɛɛ, ma i ɲ̀ Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin gere swaa daki, ma i kun ye kpuro
mɛm nɔɔwɛ ka yiire bi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini gisɔ,
bɔ̃ri yiniwa yi koo bɛɛ wɔri.
16 Bɛɛ kpuro i ko i bɔ̃ri wa, be ba wãa wuu
marosɔ ka be ba wãa baru kpaanɔ.
17 I ɲ̀ dãa binu wasi i birenu yibia, i ɲ̀ maa
som wasi i ka pɛ̃ɛ ko.
18 I ɲ̀ bibu marumɔ ba n dabi. Bɛɛn dĩanu
nu kooramɔ bɛɛn gbeaɔ. Mɛya bɛɛn kɛtɛba
ka bɛɛn yãanu ka bonu nu ɲ̀ maruramɔ nu
dabia.
19 Mi i dɔɔ kpuro, bɔ̃riya yi ko n bɛɛ swĩi.
20 Ye i mɔ̀ kpuro sɔɔ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u
koo de i bɔ̃ri waWa kpa i n bɛrum mɔ kpa i
wahala ko sere i ka kam ko mam mam yèn sɔ̃
i nùn deri ma i kɔ̃sa kua.
21 U koo ka bɛɛ bara kɔ̃sunu naaWa ni nu
koo bɛɛ kpeerasia tem min di mɛ i ko n mɔ.
22 U koo de bɛɛn wasi yi gbera ɲ̀ kun mɛ yi
swĩa ɲ̀ kun mɛ yi mɔsi ɲ̀ kun mɛ yi wooru
bara. U koo maa yina gura yu nɛ kpa bɛɛn
gbean dĩanu nu gbera ɲ̀ kun mɛ nu kɔ̃si.
Wahala ye kpurowa i ko wa sere u ka bɛɛ
kpeerasia mam mam.
23 Wɔllu ta koo bɔbiawa nge sii gandu bɛɛn
wii wɔllɔ kpa tem mu bɔbia nge sisu.
24 Tua ka yanima u koo sure bɛɛn gbeaɔ
guran ayerɔ sere u ka bɛɛ kpeerasia mam
mam.
25 Yinni Gusunɔ u koo de bɛɛn yibɛrɛba bu
bɛɛ kamia. Swaa tia ko i ka bu wɔri adama i
ko i duki yarinawa ben wuswaan di i swaa
dabinu mwa. Handunian bwesenu kpuro
nu koo biti ko nù n wa ye ya bɛɛ deema.
26 Bɛɛn gonu nu koo kowa gunɔsu ka
gbeeku yɛɛn dĩanu. Goo kun yin gaa giramɔ.
27 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ bwisinu wisi
nge mɛ u Egibitigibu kua. U koo de i n gɔnan
bara bwese bweseka mɔ ye ya ɲ̀ bɛkuramɔ.
28 U koo de wiiraru ka wɔ̃koru ka
fanfankura n bɛɛ wãasi.

29 Sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara, i ko n sĩimɔwa i n babi nge
wɔ̃kobu. Gãanu sari ni nu koo wɛ̃ra ye i ko i
ko kpuro sɔɔ. Mɛya gaba ko n bɛɛ taki dimɔ
ba n bɛɛ gbɛnimɔ. Goo kun ko n maa wãa wi
u koo ka bɛɛ yina.
30 Bɛɛn goo ù n kurɔ wa, goowa u koo nùn
sua. Goo ù n diru bana, goowa u koo du te
sɔɔ. Goo ù n maa resɛm gbaaru kua, goowa u
koo ten dãa binu di.
31 Ba koo bɛɛn naa kinɛnu go bɛɛn
wuswaaɔ, adama i ɲ nin yaa temmɔ. Ba koo
bɛɛn kɛtɛkunu mwa ka dam, i ɲ maa kpɛ̃ i
nu wɔrama. Bɛɛn yibɛrɛba ba koo bɛɛn sabe
piiminu gura, i ɲ maa wasi wi u koo ka bɛɛ
yina.
32 Ba koo bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu mwɛɛri bu ko tɔn tukobun yobu bɛɛn
nɔni biru i n mɛɛra, kpa i wasira ka swaan
mɛɛribu saa kpuro, adama i ɲ kpɛ̃ i gãanu ko.
33 Bwese tuku ni i ɲ yɛ̃ nu koo na nu bɛɛn
tem dĩanu kpuro ka bɛɛn wahala ye i kuan
are di. Ba ko n bɛɛ dam dɔremɔwa kpa ba n
bɛɛ taki dimɔ baadomma.
34 Mɛya i ko i ko wiirobu kɛ̃si ni bɛɛn nɔni
yi koo wan sɔ̃.
35 Yinni Gusunɔ u koo de i bosu wa si i
ɲ bɛkuramɔ. Su ko n wãawa bɛɛn dũunɔ ka
bɛɛn taanɔ kpa su yɛ̃bi bɛɛn wasi kpuro sɔɔ
saa bɛɛn wirun di sere ka bɛɛn naasɔ.
36 Mɛya u koo de bu bɛɛ mwɛɛri ka bɛɛn
sunɔ wi i ko i ko bɛɛn wirugii bu ka da tem
tukumɔ bwese te bɛɛ ka bɛsɛn baababa i ɲ yɛ̃
mi, kpa i bũnu sã mi, ni ba kua ka dãa ka maa
kpenu.
37 Bwesenu kpuro nìn mi Yinni Gusunɔ u
koo de i da, nu ko n biti sãawa ye ya bɛɛ
deema min sɔ̃. Saa yera ba koo bɛɛ funɛ wuna
kpa bu bɛɛ yaakoru ko.
38 Dĩa bwese bakara i ko i ka da gbeaɔ i
duure, adama nin fiikowa i ko i wa i gɛ̃, domi
twee yi koo na yi nu di.
39 I ko i resɛm gbaanu ko i nu nɔɔri, adama
i ɲ nin binun tam nɔrumɔ, mɛya i ɲ maa nin
dãa marum wasi i sɔri domi kɔkɔna nu koo
mu di.
40 I ko i n olifin dãa mɔ bɛɛn tem beri
berika kpuro sɔɔ. Adama i ɲ yen gum wasi,
domi ye kpuro ya koo dɛlla yu wɔrukuwa ya
kun ye.
41 I ko i bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ma
adama ba ɲ mɔ̀ bɛɛgibu domi ba koo bu yoru
mwɛɛriwa bu ka doona tem tukumɔ.
42 Bɛɛn dãa ka bɛɛn gbean marum
kpurowa mu koo ko tween dĩanu.
43 Sɔɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ ba ko n
dam mɔ̀ ba n dɔɔwa. Adama bɛɛ, i ko i biru
wurawa.
44 Bera ba ko n da bɛɛ bɔkure. I ɲ wasi i bu
bɔkura. Ba ko n sãawa wiru kpa i n sãa siru.
45 Bɔ̃ri yini kpurowa yi koo bɛɛ deema.
Kpa yi n bɛɛ wãasi sere bu ka bɛɛ kam koosia.
Domi i ɲ Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere swaa daki,
i ɲ win yiirebu wure, i ɲ maa win woodaba
mɛm nɔɔwɛ ye u bɛɛ wɛ̃.
46 Mɛya ya ko n sãawa yĩreru te Gusunɔ u
koo ka bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru kirɔ ko.
47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ doma bakaru
kua. Adama i ɲ nùn sãwa ka gɔ̃ru teu ka nuku
dobu.
48 Yen sɔ̃na u koo bɛɛ yibɛrɛba sure kpa i bu
yoru diiya i n wãa gɔ̃ɔru ka nim nɔru ka sãaru
ka tereru sɔɔ. Ba koo bɛɛ yoo te diisiawa sere
bu ka bɛɛ kam koosia.
49 U koo bɛɛ bweseru garu surema tonton-
den di, tu bɛɛ wukiri nge gunɔ bakeru. I ɲ ko
i bwese ten barum nɔ.
50 Bwese te, ta ko n nuki sosuwa. Ta ɲ
ko n bukurobun bɛɛrɛ yɛ̃. Ta ɲ maa bibun
wɔnwɔndu mɔ̀.
51 Ta koo bɛɛn yaa sabenu ka bɛɛn gbean
dĩanu mwɛɛriwa sere tu ka bɛɛ kam koosia.
Ta ɲ bɛɛ dĩanu ganu deriammɛ ɲ kun mɛ gum
ɲ kun mɛ tam ɲ kun mɛ yaa saberu.
52 Ba koo bɛɛ tarusiwa baama mi i wãa
kpuro sere bɛɛn gbãra damgii ni i naanɛ sãa
nu ka wɔruku. Ba koo bɛɛ tarusiwa tem mɛ
kpuro sɔɔ mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.
53 Sanam mɛ bɛɛn yibɛrɛ be, ba bɛɛ tarusi,
gɔ̃ɔra koo ko sere i bɛɛn bibu tem be Yinni
Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.
54 Bɛɛn suunu sɔɔ, durɔ wi ba mam mɛɛra
u wɔnwɔndu mɔ too, u koo win wɔnɔbu ka
win maabu ka win tiin kurɔ ka win bii be ba
tie tusi.
55 Domi nɔni swãa ten saa sɔɔ, u ɲ ko n kĩ
u ka ben goo win bii be u gon yaa bɔnu ko.
Domi win bii bera ba ko n sãa win dĩa ni nu
tie.
56 Kurɔ wi ba raa maa mɛɛra u du u sam mɔ
sere u ku ra yari tɔɔwɔ u bɔsu, u koo maa ko
nge mɛ.
57 U koo mam bii wɛ̃ɛ te u mara ka ten yãa
ni nu wɔruma sua u bere u n temmɔ asiri
sɔɔ. Domi u ɲ dĩanu ganu wasi u di saa ye
yibɛrɛba ba bɛɛ tarusi mi.
58 I kun Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ
ye ya yorua tire teni sɔɔ, ma i ɲ win yĩsi baka
te nasie,
59 u koo de bara bakanu nu bɛɛ ka bɛɛn
bibu wɔri. Kpa nu n wãa sere ka bɛɛn bibun
bweserɔ nu ka tɛ.
60 U koo ka Egibitin bara ni kpuro na u bɛɛ
sure nìn bɛrum i mɔ mi.
61 Baranu kpurowa u koo bɛɛ sure, ka
mam ni nu ɲ yorua woodan tireru sɔɔ. Ni
kpurowa nu koo bɛɛ wɔri sere nu ka bɛɛ kam
koosia.
62 Bɛɛn fiiko tɔnawa ya koo tiara bɛɛ sɔɔ,
bɛɛ be i dabi mi nge wɔllun kperi. Domi i ɲ
Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwɛ.
63 Nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa bɛɛ durom
kua, u bɛɛ dabiasia ka kĩru, nge mɛya u koo
maa bɛɛ yara ka win kĩru tem mɛ u bɛɛ wɛ̃n
di kpa i kam ko.

64 Nge mɛya u koo de i yarina i n wãa
handunian bwesenu kpuro sɔɔ. Miya i ko i
bũnu sã ni bɛɛ ka bɛsɛn baababa i ɲ̀ daa yɛ̃ ni
ba ka dãa ka kpenu kua.
65 Bwese ni sɔɔ, i ɲ̀ bɔri yɛndu wasi. Mɛya i
ɲ̀ sinamɔ yam tem. Yinni Gusunɔ u koo de i
burisina kpa i n nuki sankire i n sumɔ.
66 Bɛɛn hunde ya ko n sãawa nge ye ba ka
wɛ̃ɛ sɔri kpa i n bɛrum soore wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ
sɔɔ, kpa i n sika mɔ̀ bɛɛn wãarun sɔ̃.
67 Bɛrum mɛn saabu ye i ko wan sɔ̃, i ko i
n kĩ bururu tu na fuuku yokan saa sɔɔ. Kpa
bururun saa, i n kĩ yoka yu na fuuku.
68 Yinni Gusunɔ u koo de bu ka bɛɛ wura
Egibitiɔ ka goo nimkusu. U koo ka bɛɛ wura
tem mɛ sɔɔ mɛ na raa nɛɛ, i ɲ̀ wasi. I n tura mi,
i ko i bɛɛn tii yibɛrɛba dɔre i ko yobu. Adama
goo kun bɛɛ dwemɔ.

MƆWISIN SƆƆSI DÃAKIRU

69 Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u ka Isire-
liba arukawani bɔke Mɔabuban temɔ ye u
raa ka bu bɔkua Horɛbuɔ baasi.

Ye Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

29

1-2 Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i wa sɔm maamaakigii
ni Yinni Gusunɔ u kua, ka nɔni swãa ni u
Egibitin sunɔ ka win sɔm kowobu kpuro
kpɛ̃ɛ ben tem mɛ kpuro sɔɔ.
3 Adama sere ka tɛ̃ u ɲ̀ dere i tubu ye bɛɛn
nɔni wa ka ye bɛɛn swasu nua.
4 U bɛɛ kpara gbaburɔ wɔ̃ɔ weeru ma bɛɛn
yãa ni i doke nu ɲ̀ gɛ̃ɛkire, bɛɛn baranu kun
maa diire nu sere kpe.
5 U ɲ̀ dere i pɛ̃ɛ di. I ɲ̀ maa tam nɔrure.
Win tiiwa u bɛɛ nɔɔri i ka tubu ma wiya u sãa
Gusunɔ bɛɛn Yinni.
6 Sanam mɛ sa tunuma mini, Sihoni,
Hɛsibonin sunɔ ka Ogu, Basanin sunɔ ba
yarima ba sun tabu wɔri ma sa ka bu tabu
kua sa kamia.
7 Sa ben tem mwa sa Rubɛnin bwese kɛra
ka Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese
kɛran sukum wɛ̃.
8 Yen sɔ̃, i de i wooda yen gari mɛm nɔɔwa
kpa ye i mɔ̀ kpuro yu bɛɛ wɛ̃ra.

I arukawani ye nɛnuɔ n wã

9-10 Mɔwisi u maa nɛɛ, wee gisɔ i na Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ ka bɛɛn bwese kɛrin
wirugibu ka yin guro gurobu ka yin tabu
sinambu, bɛɛ Isireliba kpuro gesi ka bɛɛn
kurɔbu ka bibu ka sere tɔn tukobu be ba wãa
bɛɛn suunu sɔɔ ka bɛɛn sɔm kowobu be ba ra
bɛɛ dãa kasue ka be ba nim takirimɔ.
11 Bɛɛ kpurowa i mɛnna i ka Yinni Gusunɔ
arukawani bɔke. Tɛ̃, u bɛɛ kanamɔ i ye wuro
ka bɔ̃ri,
12 kpa i n sãa win tɔmbu kpa wi, u n
maa sãa bɛɛn Yinni nge mɛ u bɛɛn sikadoba
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru
kua ma u bɛɛn tii sɔ̃ɔwa mɛ.
13 N ɲ̀ mɔ bɛɛ tɔna u ka arukawani ye bɔkua
ka bɔ̃ri,
14 ka be ba mɛnnɛ win wuswaaɔ mini
kpurowa ka mam be ba kun wãa minin tii
kpuro.
15 Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ sa raa ka wãa Egibitiɔ
ka nge mɛ sa sina bwese tukunun suunu sɔɔ
nìn tem sa sasira.
16 I ben bũu kamgii ni wa ni ba kua ka dãa
ka kpenu ka sii geesu ka sere maa wura.
17 Yen sɔ̃, bɛɛn suunu sɔɔ, goo ɲ̀ kun mɛ
yɛnu gagu ɲ̀ kun mɛ bwese kɛra gaa yu ku
raa Gusunɔ bɛsɛn Yinni biru kisi kpa yu da
yu bwese tuku nin bũnu sã. Bɛɛn suunu sɔɔ,
goo u ku raa gɔsira u ko nge dãa ye ya dɛ̃ɛ mɔ.
18 Wi u arukawani yen gari nua ye ba
bɔkua ka bɔ̃ri mi, u ku tii sua win gɔ̃ruɔ u nɛɛ,
u koo bɔri yɛndu wa baa ù n win tiin kĩru mɔ̀,
kpa u de goo u wɔri bũu sãaru sɔɔ.
19 Yinni Gusunɔ kun nùn suuru kuammɛ.
Win mɔru ka win nisinu koo wɔriwa yɛ̃ro
sɔɔ. Bɔ̃ri yi ba yorua tire te sɔɔ, yi koo nùn
diwa kpa Yinni Gusunɔ u de bu win yĩsiru
duari handunia sɔɔ.
20 U koo yɛ̃ro wunawa Isireliban bwese
kɛrin suunu sɔɔn di nge mɛ bɔ̃ri yi, yi gerumɔ
woodan tire te sɔɔ.

Yinni Gusunɔn bɔ̃ri

yi koo bu di

21 Sɔ̃ɔ teeru bii be ba koo ra marura ka sɔɔ
be ba koo ra na saa tontonden di, ba koo wa
asɔrɔ ye ya bɛɛn wuu kua ka nge mɛ Yinni
Gusunɔ u bɛɛn tem mɛ kam koosia
22 ka sɔ̃ɔ bisu ka bɔru sere ba ɲ̀ kpɛ̃ bu
gãanu duure, gãanu kun mam kpɛ̃ nu kpi
mɛ sɔɔ baa yakasu su ɲ̀ seemɔ mi. Ba
mu kpeerasiawa nge Sodomu ka Gomɔra ka
Adima ka Seboimu, wuu si Yinni Gusunɔ u
kpeerasia ka win mɔru baka.
23 Saa yera bwese ni, nu koo bikia nu
nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u tem mɛ kua
mɛsum. Mban sɔ̃na u mu kpeerasia ka win
mɔru baka.
24 Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, mɛn tɔmbu ba
arukawani ye kusiawa ye wi, Gusunɔ ben
sikadoban Yinni u ka bu bɔkua sanam mɛ u
bu yarama Egibitin di.
25 Ma ba bũnu sãaru wɔri ni ba ɲ̀ daa yɛ̃ ni
Yinni Gusunɔ u bu yinari.
26 Yen sɔ̃na u mɔru kua u bu bɔ̃ri yi yi wãa
tire te sɔɔ sure.
27 Ma u win tɔmbu gira u yara tem min di
ka win dam bakam ba da ba wãa tem tukumɔ
mi ba bu waamɔ gisɔ.
28 Ye ya berua, Yinni Gusunɔ turowa u ye
yɛ̃. Adama bɛsɛgia ye u sun sɔ̃ɔsi bɛsɛ ka

bɛsɛn bibun bweseru kpa su win wooda ye mɛm nɔɔwa.

Isireliba ba koo wura

Yinni Gusunɔn mi

30

1 Sanam mɛ bɔ̃ri ka domarun gari yi na bɛɛ
sɔ̃ɔwa kpuro yi bɛɛ deema, ma Yinni Gusunɔ
u bɛɛ gira i da i wãa tem tukumɔ,
2 ma i gɔ̃ru gɔsia i wurama win mi, ma i win
gere mɛm nɔɔwa ka gɔ̃ru tia bɛɛ ka bɛɛn bibu
nge mɛ na bɛɛ yiiremɔ gisɔ,
3 saa ye sɔɔra wi, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
wɔnwɔndu kua kpa u ka bɛɛ wurama mìn di
u raa bɛɛ yarinasia i yoru dimɔ.
4 U n daa dera ba ka bɛɛ yoru da n toma, u
koo da u bɛɛ kasuma
5 u ka bɛɛ wurama tem mɛ bɛɛn baababa ba
raa mɔ sɔɔ kpa i n mu mɔ. U koo bɛɛ gea kua
n kere bɛɛn baababa kpa i bu dabiru kera.
6 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn gɔ̃rusu ka bɛɛn
bibugisu dɛɛrasia kpa i nùn kĩa ka gɔ̃ru tia ka
bɛɛn bwɛ̃ra kpuro kpa i wa i n wãa.
7 Saa ye, kpa u bɔ̃ri yi yi wãa tire te sɔɔ bɛɛn
yibɛrɛba sure be ba bɛɛ tusa ba nɔni sɔ̃ɔwa
mi.
8 Bɛɛ maa, i ko i gɔsirama i wi, Yinni
Gusunɔ mɛm nɔɔwa, kpa i win woodaba swĩi
ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ.
9 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ dukia yibie kpa
u bɛɛ kuurasia ye i mɔ̀ kpuro sɔɔ. U koo bɛɛn
bibu ka bɛɛn yaa sabenu ka bɛɛn gbean dĩanu
dabiasia. Domi u koo maa bɛɛn doo nɔɔru kĩa
nge mɛ u raa yellu bɛɛn sikadobagiru kĩa.
10 Yeni kpuro ya koo koora ì n wurama win
mi ka gɔ̃ru teu ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro ma i win
gere mɛm nɔɔwa ma i win woodaba swĩi dee
dee ye ba yorua win tire te sɔɔ.

Gusunɔn gari yi wãa turuku

11 Wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ, ya ɲ̀
sɛ̃ yu ka bɛɛ yeeri. Ya ɲ̀ maa sɛ̃ i ka ye mɛm
nɔɔwa.
12 Ya ɲ̀ wãa wɔllɔ bu sere nɛɛ, wara u koo
da wɔllɔ u ka sun ye naawa u sun nɔɔsia su
sere ye mɛm nɔɔwa.
13 Ya ɲ̀ maa wãa daarun guru giɔ bu sere
nɛɛ, wara u koo nim wɔ̃ku tɔbura u da u ka
sun ye naawa u sun nɔɔsia su sere ye mɛm
nɔɔwa.
14 Ka gem wooda ye, ya wãawa bɛɛn bɔkuɔ
ka bɛɛn nɔsɔ ka bɛɛn gɔ̃rusɔ. I ko i kpĩ i ye
mɛm nɔɔwa.

I de i wãaru gɔsi

15 Bɛɛ Isireliba, wee na wãaru ka gea ka
maa gɔɔ ka kɔ̃sa yiimɔ bɛɛn wuswaaɔ i ka gɔsi.
16 Yen sɔ̃na na bɛɛ yiiremɔ gisɔ, i Gusunɔ
bɛɛn Yinni kĩɔ kpa i sĩ win swɛɛ sɔɔ. Kpa
i win woodaba mɛm nɔɔwa ka win gere ka
win yiirebu kpa i kpĩ i n wãa i n dabiamɔ. Saa
ye sɔɔ, u koo bɛɛ domaru kua tem mɛ i ko i
mwa sɔɔ i n mɔ.
17 Adama bɛɛn gɔ̃ru gà n sĩira ma i ɲ̀ nùn
mɛm nɔɔwɛ, ma i da i bũnu sãamɔ,
18 na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma i ko i gbiwa tem mɛ sɔɔ
mɛ i ko i mwa i n mɔ mi, ì n Yuudɛnin daaru
tɔbura.
19 Wɔllu ka tema mu sãa nɛn seeda gisɔ ma
na bɛɛ wãaru ka gɔɔ, ka maa domaru ka bɔ̃ri
yiiyamme. N n mɛn na, i wãaru gɔsio kpa i
wa i n wãa bɛɛ ka bɛɛn bibun bweserɔ.
20 Kpa i Gusunɔ bɛsɛn Yinni kĩa i n ka
nùn maninɛ kpa i n nùn mɛm nɔɔwammɛ.
Domi yera ya koo de i n wãa kpa yu bɛɛn
wãaru dɛnyasia i ka wa i n wãa tem mɛ sɔɔ,
mɛ u bɛsɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua.

MƆWISIN NƆƆ KANABU KA WIN GƆƆ

Yinni Gusunɔ u Yosue kua

Mɔwisin kɔsire

31

1 Mɔwisi u kpam Isireliba gari yini sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
2 wee gisɔ na wɔ̃ɔ wunaa teeru mɔ, na
ɲ̀ maa kpɛ̃ n bɛɛ kpara. Yeniba kpuron
biru, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀
Yuudɛni tɔburɔ.
3 Adama win tiiwa u koo bɛɛ swaa gbiiya
kpa u bwese ni nu wãa mi go kpa i nin tem
mwa. Yosuewa u koo ko bɛɛn kparo nge mɛ
wi, Yinni Gusunɔn tii u gerua.
4 U koo bwese ni kam koosia nge mɛ u
Amɔreban sinam beni, Sihoni ka Ogun tem
kam koosia.
5 U koo bɛɛ bu nɔmu bɛria kpa i bu kua nge
mɛ na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
6 Yen sɔ̃, i tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa i n wɔrugɔru
mɔ. I ku nanda, i ku maa diiri ben wuswaaɔ.
Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tiiwa u koo bɛɛ
swaa gbiiya. U ɲ̀ bɛɛ derimɔ, u ɲ̀ maa bɛɛ biru
kisimɔ.
7 Yera Mɔwisi u Yosue soka u na Isireliba
kpuron wuswaaɔ ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa a n wɔrugɔru mɔ. Domi
wuna kaa ka tɔn be da tem mɛ sɔɔ, mɛ Yinni
Gusunɔ u ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri. Wuna kaa bu mu bɔnu kua.
8 Win tiiwa u koo nun swaa gbiiya kpa u n
ka nun wãa. U ɲ̀ nun biru kisimɔ, u ɲ̀ maa
nun derimɔ. Yen sɔ̃, a ku nanda, a ku maa de
wunɛn tororu tu kara.

Woodan garibu wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

9 Mɔwisi u wooda ye yorua ma u ye yãku
kowobu Lefiban bweseru be ba ra Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu sɔbe ka Isire-
liban guro gurobu wɛ̃.

10 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɔ̃ɔ nɔɔba yiru
baayere yè sɔɔ ba ra be ba dibu nɛni kare,
Kunun tɔ̃ɔ bakarun saa,
11 sanam mɛ Isireliba kpuro ba mɛnna
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ batuma ye u gɔsa
sɔɔ, saa yera kaa n da wooda ye kpuro gari
bu nɔ.
12 Be kpurowa kaa mɛnna, tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka bibu ka tɔn tukobu be ba wãa
ka bɛɛ, bu ka woodan gari yi nɔ, kpa bu wa
bu Gusunɔ bɛsɛn Yinni nasia kpa bu wooda
ye kpuro mɛm nɔɔwa.
13 Nge mɛya bɛɛn bii be ba ɲ̀ wooda yen
gari yɛ̃ ba koo ka ye nɔ, kpa bu Gusunɔ bɛsɛn
Yinni nasia saa kpuro ye ko i n wãa tem mɛ
sɔɔ, mɛ i ko i mwa ì n Yuudɛni tɔbura.

Gari dãaki yi Gusunɔ

u ka Mɔwisi kua

14 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee tɔ̃ɔ te kaa gbi ta turuku kooma. Yen
sɔ̃, a Yosue sokuma kpa i na i yɔ̃ra nɛn kuu
bekurugii ten mi, mi na ra ka bɛɛ yinnɛ, kpa
n Yosue sɔ̃ ye u koo ko.
Ma Mɔwisi ka Yosue ba da ba yɔ̃ra kuu ten
mi.
15 Miya Yinni Gusunɔ u bu kure guru wii
wuroru sɔɔ. Ma guru wii wuro te, ta da ta
yɔ̃ra kuu ten kɔnnɔwɔ.
16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
kaa wura a wunɛn sikadoba deema. Wunɛn
biru, Isireliba ba koo man deri kpa bu nɛn
arukawani kusia ye na ka bu bɔkua kpa bu
da bu bũnu gasiri bu sã tem mi ba duɔ mi sɔɔ.
17 Yen tɔ̃ɔ te, kon ka bu mɔru ko kpa n
bu biru kisi n bu deri. Ba koo kam kowa.
Wahala ka nɔni swãa dabinu koo bu deema.
Saa ye sɔɔra ba koo tii sɔ̃ bu nɛɛ, nɛ, Gusunɔ
ben Yinni na ɲ̀ wãa ben suunu sɔɔ, yen sɔ̃na
wahala yeni ya bu deemamɔ.
18 Ka gem nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu biru
kisi n bu deri. Domi ba kɔ̃sa kua ba bũnu
sãwa.
19 Tɛ̃, a womu geni yoruo ga n sãa seeda nɛ
ka Isireliban suunu sɔɔ. A bu womu ge sɔ̃ɔsio
kpa ga n wãa ben nɔɔwɔ.
20 Domi kon de bu du tem mɛ na gerua
ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon ben baababa wɛ̃ sɔɔ,
mi tim ka bom mu kokumɔ. Ba koo di bu
debu bu bɔria. Adama ba koo man torari bu
nɛn arukawani kusia bu ben gɔ̃ru gɔsie bũnu
ganun mi bu nu sã.
21 Saa ye sɔɔ, wahala ka nɔni swãaru garu
tà n maa seewa ben suunu sɔɔ, ben bibun
bweseru ta koo womu ge yaaya kpa ga n sãa
seeda. Na ben gɔ̃run gari yɛ̃ saa tɛ̃n di n sere
mam bu duusia tem mɛ sɔɔ mɛ na bu nɔɔ
mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.
22 Tɔ̃ɔ te sɔɔra Mɔwisi u womu ge yorua ma
u gu Isireliba sɔ̃ɔsi.
23 Yinni Gusunɔ u Yosue, Nunin bii wooda
yeni wɛ̃ u nɛɛ, a de a tii dam kɛ̃ kpa a n
wɔrugɔru mɔ. Domi wuna kaa Isireliba du-
usia tem mɛ sɔɔ, mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua
ka bɔ̃ri. Mɛya nɛn tii ko na n wãa ka wunɛ.
24 Sanam mɛ Mɔwisi u wooda ye yorua
tireru sɔɔ u kpa,
25 yera u Lefiba be ba ra Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu sɔbe sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 i woodan tire teni suo kpa i tu yi
kpakoro ten bɔkuɔ kpa ta n sãa seeda bɛɛn sɔ̃.
27 Na bɛɛn swaa taabu yɛ̃. Domi i ra Yinni
Gusunɔ seesi nɛn wuswaaɔ. Kaa ra sere gere
nɛn gɔɔn biru?
28 I bɛɛn bwese kɛrin guro gurobu ka bɛɛn
tabu sinambu mɛnnama bu na nɛn mi. Kon
gari yini gere bu yi nɔ. Kpa wɔllu ka tem mu
n sãa nɛn seeda bɛɛn wuswaaɔ.
29 Na yɛ̃ ma nɛn gɔɔn biru i ko wɔri durum
sɔɔ. Kpa i swaa ye deri ye na bɛɛ sɔ̃ɔsi. Yen
sɔ̃, wahala koo bɛɛ deema. Domi i ko kɔ̃sa ko
i Yinni Gusunɔn mɔru seeya ka bwãaroku ni
i seka.

Mɔwisin womu

30 Ma Mɔwisi u womu genin gari kpuro
gerua, ma Isireliba kpuro ba yi nua. Ge wee.

32

1 Wɔllu, a swaa dakio a nɛn gari nɔ.
Tem, a swaa tem kpĩiyɔ a nɛn nɔɔ nɔ.
2 Nɛn yɛ̃ru ta kokumɔ nge guru nim
ma nɛn gari nɛmɔ nge kakoru
ma yi dãakumɔ nge dirum yaka bekusu sɔɔ.
3 Kon Yinni Gusunɔn yĩsiru kpara.
Bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsirun
kpãaru kparo.
4 Yinni Gusunɔ u sãawa nge kperu.
U ra kowa dee dee.
Win siribu bu ra n dɛɛrewa.
U sãawa naanɛgii, murafitiru sari win mi.
U sãawa gemgii.
5 Adama bɛɛ, i sãawa tɔn kɔ̃sobu be ba ɲ̀ dee
dee swĩi.
I nùn torari.
Ya kua bɛɛn sekuru.
I ɲ̀ maa sãa win bibu.
6 Gari bakasu bɛɛ,
nge mɛya ba ra Yinni Gusunɔ kue?
U ɲ̀ sãa bɛɛn baaba ka bɛɛn taka kowo?
N ɲ̀ wi, u bɛɛ tãsisia u kua win tɔmbu?
7 I yellu yaayo.
I bwisikuo ye n koora yellu.
I bɛɛn baababa ka bukurobu bikio, ba koo
bɛɛ sɔ̃.
8 Sanam mɛ u tɔmbu tem bɔnu kua,
ka saa ye u bweseru baatere ten tem nɔɔ
bura yeru kua,
u nin baatere goo wɛ̃ wɔllun di wi u ko n tu
kpare.
9 Adama u tii Isireliba yiiya,
be ba sãa Yakɔbun bweseru.
10 Yinni Gusunɔ u bu deema gbaburɔ mi
gbeeku bɔ̃nu nu gberi.

Ma u bu sua u nɔɔri u keu sɔ̃ɔsi.
U ben laakari mɔ nge win tiin nɔni.
11 U bu kɔ̃su nge kasa
ye ya yɔ̃ɔwa yen sokuru wɔllɔ
ya ka yen binu yɔ̃ɔsiamɔ.
Ma ya kasa dɛrie yu ka nu gaba.
12 Yinni Gusunɔ turowa u bu kpara.
Bũu goo kun nùn somi.
13 U dera ba da ba sina gunguru wɔllɔ.
Ma u bu gberun dĩanu diisia.
U dera ba kperun tim di.
U dera ben dãa gbaanu gea kua kpenu wɔllɔ bu ka gum wa.
14 Ba kɛtɛba ka yãanun bom nɔrumɔ.
Ba yãa kpɛmminu ka yãa kinɛnu ka boo kinɛnun yaa gumgia temmɔ.
Som gem dĩana ba ra n dimɔ.
Mɛya ba ra maa resɛm tam gem nɔ.
15 Ye ba deba ba kpa ma ba Gusunɔ seesi.
Ye ba bɔria ba kpa, yera ba wi, Gusunɔ ben taka kowo deri.
Ma ba nùn gɛma wi, wi u sãa ben faaba kowo.
16 Ba win nisinu seeya ba da ba bũnu sãamɔ.
Ba win mɔru seeya ba da ba bũnu yiire
17 ma ba nu yãkuru koosimɔ ni,
ni nu ɲ sãa gem.
Ba ɲ daa nu yɛ̃,
ben baababa ba ɲ nu sãare.
18 Ba Gusunɔ duari wi u sãa nge ben kpee baa mi ba ra kuke,
wi, wi u bu wãaru wɛ̃.
19 Sanam mɛ Gusunɔ u wa mɛ,
yera win mɔru seewa ma u bu gɛma
be, be ba sãa win bibu.
20 U nɛɛ, u ɲ maa bu somimɔ kpa u wa ye ya koo bu deema.
Domi ba sãawa mɛm nɔɔ sarirugibu ka naanɛ sariba.
21 Ba win mɔru ka win nisinu seeya
ben bũu ni ba sokumɔ Gusunɔn sɔ̃,
ni nu ɲ sãa gãanu.
Yen sɔ̃na u nɛɛ,
wi, u koo maa bwese wiirarugiru sokusia
u ka ben mɔru seeya,
kpa u ben nisinu seeya ka bwese te,
te ba ɲ garisi gãanu.
22 Win mɔru koo se nge dɔ̃ɔ yara
kpa yi gãanu kpuro dɔ̃ɔ mɛni tem sɔɔ,
kpa yu maa da sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.
Kpa yu guunun kpɛɛkpɛɛkunu dɔ̃ɔ mɛni.
23 U koo bu nɔni swãaru sure.
Kpa u bu twee.
24 Ba koo gbi gɔ̃ɔru ka bararun sɔ̃.
Bara bakanu koo bu go.
U nɛɛ, u koo bu gbeeku yɛɛ sure yi bu mwɛɛri.
Kpa u maa de wɛɛ dɛ̃ɛgii yi bu dwɛ̃ɛ.
25 Tabu koo bu go swɛɛ sɔɔ kpa be ba wãa yɛnusɔ bu bɛrum soora.
Aluwaasiba ka wɔndiaba ba koo gbisuku,
baa ka bii wɛ̃ɛnɔ ka tɔkɔnɔ ba ɲ derimɔ.
26 U koo bu kam koosiawa mam mam sere goo kun maa bu yaayamɔ.
27 Adama u ɲ wuramɔ yibɛrɛba bu nùn yɛ̃ɛ
yèn sɔ̃ ba win tɔmbu kamia,
kpa bu nɛɛ, n ɲ wi, Yinni Gusunɔ u ye kua.
28 Isireliba ba sãawa bwese te ta ɲ bwisi mɔ,
ta ɲ maa laakari mɔ.
29 Bà n daa bwisi mɔn na,
ba koo raa gia ye ya koo bu deema.
30 Kpa bu tii bikia bu nɛɛ,
tɔn turo u koo kpĩ u tɔmbu nɔrɔbu (1.000) yarinasia?
N kun mɛ tɔmbu yiru bu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) yarinasia?
Geema Gusunɔ bɛsɛn Yinni damgii u sun deriwa,
u sun yibɛrɛba nɔmu bɛriawa.
31 Adama yibɛrɛ ben tii ba yɛ̃
ma ben bũu wi u bu kɔ̃su
u ɲ wi, Gusunɔ Isirelibɔn Yinni dam tura.
32 Ben yibɛrɛ be, ba sankirewa nge Sodomu ka Gomɔragibu.
Ba sãawa nge tam mɛ mu sosu, ma mu dɛ̃ɛ mɔ.
33 Ba sosuwa nge waan dɛ̃ɛ.
Ba sãawa nge waa gɔsɔrun dɛ̃ɛ.
34 Yinni Gusunɔ u yɛ̃ ye yibɛrɛ be, ba kua.
U maa yɛ̃ ye u koo bu kɔsie.
35 Wiya u koo bu mɔru kɔsie u bu sɛɛyasia.
Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo wɔruma.
Tɔ̃ɔ te, nɔni swãarugira, ta ɲ maa tɛɛmɔ.
36 Yinni Gusunɔ ù n deema
win tɔmbu ba ɲ dam mɔ,
ba ɲ maa tãsi yeru garu mɔ,
u koo bu siria,
kpa u be, win sɔm kowobun wɔnwɔndu wa.
37 Saa ye sɔɔ, u koo bikia u nɛɛ,
mana bɛɛn bũu damgii ni, nu wãa,
nìn mi i kuku yeru kasu,
38 ni i ra yaa gumgia goowe,
kpa i nu tam wɛ̃ nu nɔ.
I nu sokuo nu na nu bɛɛ somi tɛ̃.
I de nu duki na nu bɛɛ faaba ko.
39 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛna na wãa.
Goo maa sari wi u sãa Gusunɔ.
Nɛna na ra go,
nɛna na ra maa seeye.
Nɛna na ra mɛɛra ko
kpa n wure n bɛkia.
Goo sari wi u koo kpĩ u tɔnu wɔra nɛn nɔmun di.
40 Sere ka nɛn wãaru, na nɔmu sua wɔllɔ na bɔ̃rua na nɛɛ,
41 kon nɛn takobi nɔɔ dɛ̃ɛri,
kpa n tɔmbu siri.
Kon nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie
kpa n bu sɛɛyasia
be, be ba man tusa.
42 Nɛn sɛ̃ɛnu koo yɛm debu
kpa nɛn takobi yu be ba man seesimɔ go.
Na ɲ goo derimɔ
wi u ka man tabu mɔ̀.
Be, be ba mɛɛra kua ka be ba yoru mwɛɛra
ba koo gbiwa.

43 Bɛɛ bwese tukunu, i Yinni Gusunɔn tɔmbu tɔmɔ,
domi u koo bu mɔru bara,
kpa u bu ben toranu suuru kua
u ben tem dɛɛrasia.
44 Ma Mɔwisi ka Yosue, Nunin bii ba na
Isireliban wuswaaɔ ba bu womu gen gari
kpuro saaria.

Mɔwisin kirɔ dãaka

45 Sanam mɛ Mɔwisi u Isireliba Yinni
Gusunɔn sɔ̃ɔsi te sɔ̃ɔwa u kpa, yera u nɛɛ,
46 wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ, i ye
mɛm nɔɔwɔ. I de i ye bɛɛn bibu sɔ̃ɔsi kpa bu
wa bu ye mɛm nɔɔwa kpuro.
47 I n yɛ̃ ma wooda ye, ya ɲ̀ faagin gari.
Domi yeya ya koo bɛɛ wãaru wɛ̃ kpa yu de tu
dakaa da tem mɛ sɔɔ, mɛ i ko i mwa Yuudɛnin
guru giɔ.

Mɔwisi

u win gɔɔn labaari nua

48 Yen tɔ̃ɔ tera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
49 a doo guu ni ba mɔ̀ Abarimuɔ, Mɔabun
temɔ Yerikon deedeeru, kpa a yɔ Nɛbon
guurɔ. Saa min diya kaa Kananin tem wa mɛ
kon Isireliba wɛ̃.
50 Guu ten wɔlləwa kaa gbi nge mɛ wunɛn
mɔɔ Aroni u gu Horiɔ, kpa a da a wunɛn
sikadoba deema.
51 Domi bɛɛ kpuro i ɲ̀ man naanɛ kue
Isireliba kpuron wuswaaɔ sanam mɛ i wãa
Mɛriban bwiaɔ, Kadɛsiɔ, Sinin gbaburɔ. A ɲ̀
man bɛɛrɛ wɛ̃ Isireliban wuswaaɔ dɔma te.
52 Yen sɔ̃na kon de a tem mɛ wa tontonden
di mɛ na nɛɛ, kon Isireliba wɛ̃ mi, adama a ɲ̀
duɔ mɛ sɔɔ.

Mɔwisi u Isireliban

bwese kɛri domaru kua

33

1 Mɔwisi Gusunɔn tɔnu u sere gbi, u Isire-
liba domaru kua, u nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ u na Sinain guurun di
nge dɔ̃ɔ wi u Seirin guuru wukiri,
ma u win tɔmbu yam bururasia saa Paranin
guurun di.
Gusunɔn gɔradoba dabi dabira ta nùn
yɔ̃sirima.
Ma u wooda nɛni win nɔm geuɔ nge dɔ̃ɔ.
3 Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ.
U ra tɔmbu kpuro kɔ̃su be ba sãa wigibu,
ba ra yiire win nuurɔ bu ka win sɔ̃ɔsiru wa.
4 Nɛ, Mɔwisi, na bɛɛ wooda wɛ̃
ye ya sãa bɛɛ Yakɔbun bibun bweserun tubi
ye ya kpuro kere.
5 Yinni Gusunɔ u kua sina boko Isireliɔ
sanam mɛ ben guro gurobu ka ben kparobu
ba mɛnna
ka sere maa ben bwese kɛri.
6 Mɔwisi u den domaru torua u nɛɛ,
Rubɛnin bwese kɛra yu dakaa da,
yu ku raa gbi.
Gusunɔ u de yen tɔmbu bu dabia.
7 U maa gerua Yudan bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a swaa dakio
a Yudan bwese kɛran sokuru nɔ.
A de ba n nɔɔ tia sãa ka Isirelin bwese kɛri yi
yi tie.
A ye somiɔ yen yibɛrɛba bà n ye wɔrim wee.
8 Lefin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna a wunɛn sɔm kowobu
Lefiba urimu ka tumimu nɔmu bɛria.
A ben laakari mɛɛra Masaɔ,
ma a bu siri Mɛriban bwian gari sɔɔ.
9 Ba nun naanɛ kua n kere ben mɛro ka ben
tundo
ka ben wɔnɔbu ka sere ben bibu.
Ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
Ma ba wunɛn arukawani ye yibia.
10 Ba wunɛn tɔmbu wunɛn wooda sɔ̃ɔsi bu ka
nun mɛm nɔɔwa.
Ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko
kpa bu turare dɔ̃ɔ doke wunɛn yãku yerɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a ben bwese kɛra somiɔ bu
ka dam ko.
A ben ye ba mɔ̀ kpuro domaru kuo.
A ben yibɛrɛban dam buo.
A ku maa de bu se sere ka baadommaɔ.
12 Bɛnyamɛɛn bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra ya sãawa ye Yinni
Gusunɔ u kĩ.
Maa ya wãa bɔri yɛndu sɔɔ win bɔkuɔ.
U bu kɔ̃su baadomma.
U maa wãa ben suunu sɔɔ.
13 Yosɛfun bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a ben tem domaru kuo,
kpa mu guran nim wa,
ka maa nim mɛ mu koo yari tem sɔɔn di.
14 A ben tem mɛ domaru kuo,
kpa dĩanu nu se,
kpa suru baawure ba n da n gɛ̃ɛru mɔ̀.
15 A de dĩa geenu nu koora ben guunu
kpuron wɔllɔ.
16 A de tem mɛ, mu dukia yibu.
Kpa wunɛ wi a gari gerua saa kiki bekusun
din domaru tu du Yosɛfun bwese kɛra
sɔɔ.
Domi yen tɔmbu ba kua begibun wirugibu.
17 Yosɛfun bwese kɛra ye, ya bɛɛrɛ mɔ.
Ya dam mɔ nge kɛtɛ kinɛru.
Yen dam mu sãawa nge gbeeku kɛtɛn kɔbin
dam.
Dam mɛya ya ra ka bwese tukunu so,
kpa yu nu gira.
Efaraimun tɔn dabira ta sãa nge kɔbi yin tia,
ma Manasen tɔn dabira maa sãa nge kɔbi yin
yiruse.
18 Sabuloni ka Isakarin bwese kɛrin sɔ̃ u
nɛɛ,
Gusunɔ, a Sabulonin bwese kɛra kuurasio
yen tenkurun sɔ̃ te ya mɔ̀ nim goorɔ.

Kpa a de Isakarin bwese kɛra ya n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ yen kunɔ.
19 Ba koo tɔmbu soku ben guunɔ
kpa bu yãkunu ko sannu
nge mɛ wooda ya gerua.
Ben dukia ya koo nawa nim wɔ̃kun tenku-
run di
ka sere maa yani sɛɛrin di.
20 Gadin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
bu Gusunɔ siaro
wi u Gadin bwese kɛra batuma baka wɛ̃.
Ya yen yibɛrɛba mara
nge gbee sunɔ ge ga gen yaa mara gu kasuku
saa wirun di sere ka naasɔ.
21 Ya tii tem mɛ mu gea bo gɔsia.
Ye wirugii u ra sue yera ya sua.
Ya gbia Isireliba kpuron wuswaaɔ tabu sɔɔ.
Ya Yinni Gusunɔn wooda ka win gere mɛm
nɔɔwa.
22 Danun bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Danun bwese kɛra ya sãawa nge gbee sunɔ
kpɛmbu
ge ga yɔ̃ɔma Basanin di.
23 Nɛfitalin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Nɛfitalin bwese kɛra ya Yinni Gusunɔn
domaru yiba
ma ya win durom wa.
Yen tem mu ko n wãawa saa sɔ̃ɔ duu yerun
di
n ka da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ.
24 Asɛɛn bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Asɛɛn bwese kɛra yu domaru wa
n kere bwese kɛri yi yi tie.
Gusunɔ u de yen maabu bu ye kĩru sɔ̃ɔsi,
kpa yen tem mu n olifin gum yiba too,
25 kpa yen wusun gbãranun kɔnnɔsu su n sãa
sisugisu ka sii gandugisu,
kpa ya n dam mɔ yen wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
26 Yera Mɔwisi u kpam gerua u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i n yɛ̃ ma Yinni goo sari nge
Gusunɔ.
Wee u wɔllu sɔni u ka sisi bɛɛn mi ka win
yiiko baka.
Guru wira u dua u ka wee u bɛɛ somi.
27 Wiya u sãa bɛɛn kuku yeru sere ka
baadommaɔ.
Saa yee yellun diya win nɔm damguu ga bɛɛ
kɔ̃su.
Ma u bɛɛ yibɛrɛba gira u nɛɛ, i bu kam koosio.
28 Yen sɔ̃na bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru, i
sɔ̃ bɔri yɛndu sɔɔ.
I sɔ̃wa mi dĩa binnu ka resɛm ya ra koore too.
Mɛya gura ya ra maa nɛ mi.
29 Bɛɛ Isireliba, i sãawa doo nɔɔrugibu.
I ɲ ka bweseru garu weenɛ.
Domi i sãawa bwese te Yinni Gusunɔ u faaba
kua.
U sãawa nge bɛɛn tɛrɛru
te ta bɛɛ kɔ̃su.
U sãawa nge bɛɛn takobi
ye ya bɛɛ nasara wɛ̃ɛmɔ.
Bɛɛn yibɛrɛba ba koo na bu bɛɛ suuru kana
kpa i ben tii suabu kpeerasia.

Mɔwisin gɔɔ

34

1 Yeniban biru, Mɔwisi u seewa u da
Mɔabun guunu gia. Ma u yɔɔwa guu te ba
mɔ̀ Nɛboɔ sere Pisigan wii kpiirɔ Yerikon
deedeeru. Ma Yinni Gusunɔ u nùn tem
mɛ kpuro sɔ̃ɔsi saa Galadin di sere n ka da
Danuɔ,
2 ka Nɛfitalin tem ka Efaraimugim ka
Manasegim saa Yudan tem di n ka da nim
wɔ̃kuɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
3 ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ
ka Yuudɛnin bera gia ka wɔwaɔ ye ya wãa
Yeriko ye ba maa mɔ̀ Kpakpa bɛ̃ɛn wuun bera
gia n ka girari Soariɔ.
4 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tem
mɛ na Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ
mwɛɛru kua mɛya mi, mɛya na maa dera a
wa mi. Tɛ̃, kon mu ben bibun bweseru wɛ̃.
Adama wunɛ, na ɲ derimɔ a taara mi.
5 Yeniban biru, Mɔwisi Yinni Gusunɔn sɔm
kowo u kpuna u gu Mɔabun tem mi nge mɛ
wi, Yinni Gusunɔ u gerua.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sikua Mɔabun
wɔwa mi, Bɛti Peorin deedeeru. Adama sere
ka gisɔ goo kun win sikiru waare.
7 Sanam mɛ Mɔwisi u gu, u mɔwa wɔ̃ɔ
wunaa teeru. Adama win dam tie. Mɛya win
nɔni kun maa dam dwiiye.
8 Ma Isireliba kpuro ba win gɔɔ wooru sina
sɔ̃ɔ tɛna ba wuri mɔ̀, Mɔabun wɔwa mi.
9 Mɔwisi u Yosue, Nunin bii nɔma sɔndi
u ka ko win kɔsire. Yosue wi, u bwisi yiba.
Ma Isireliba ba nùn mɛm nɔɔwa ba Gusunɔn
wooda ye u Mɔwisi wɛ̃ swĩi dee dee.
10 Isireliba sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ goo kun maa
yĩsiru yarire nge Mɔwisi. Domi Yinni Gusunɔ
u ra ka nùn gari kowa nɔɔ ka nɔɔ.
11 Goo sari wi ba koo ka nùn weesina win
sɔm maamaakigia ye u kuan sɔ̃ sanam mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn gɔra Egibitin sunɔ ka
win sina bwãabu ka win tem tɔmbu kpuron
mi.
12 Gusunɔn sɔmɔ goo sari wi u koo kpĩ
u maamaaki ye, ka gãa nanumgii ni ko, ni
Mɔwisi u kua Isireliba kpuron wuswaaɔ.

YOSUE

Ba tire te sokumə Yosue yèn sɔ̃ wiya u sãa Isireliban kparo waati yè sɔɔ ba ka dua Kananin temə, mɛ Gusunə u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Tire te, ta gerumə nge mɛ ba koosina ba ka Kananin tem mwa ka nge mɛ ba ka mu Isireliban bwese kɛra baayere bɔnu kua. Yosue u sere gbi u Isireliba kana bu tii Gusunə wɛ̃ bu wi turo sã.

Tire ten kpunaa

1. Kananin tem mwaabu, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Tem mɛn bɔnu kobu, wiru 13n di sere wiru 21.
3. Yosuen kirə dãaki, wiru 22n di sere wiru 24.

Yosue u kua Məwisin kəsire

1 Məwisi, Yinni Gusunən sɔm kowon gəən biru, Yinni Gusunə u ka Yosue, Məwisin asakpə gbiikoo wi u sãa Nunin bii gari kua.

2 U nɛɛ, wee, nɛn sɔm kowo Məwisi u gu. Ñ n mɛn na, a seewo a Yuudɛni ye təbura, wunɛ ka Isireliba kpuro i da tem mɛ na bu wɛ̃ɛmə sɔɔ.

3 Tem mi i dua kpuro, mu koo kowa bɛɛgim. Nɛna na bɛɛ mu wɛ̃ɛmə, nge mɛ na Məwisi nɔɔ mwɛɛru kua.

4 Saa Nɛgɛbun tem di n ka da Libanin temə, saa maa daa baka ten min di te ba mɔ̀ Efarati, ka Hɛtiban tem kpuro, n ka da nim wɔ̃ku bɔkə gen mi, ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ, ge ga wãa sɔ̃ə duu yerə, mi kpurowa mu ko n sãa bɛɛn tem.

5 Yibɛrɛ goo kun kpɛ̃ u yɔ̃ra u nun ma wunɛn wãaru kpuro sɔɔ. Nge mɛ na raa ka Məwisi wãa, nge mɛya ko na n maa ka nun wãa. Na ñ nun derimə pai. Mɛya na ñ maa nun kɔ̃əmə.

6 A de a n wərugəru mə. Domi wuna kaa tən be gbiiya bu ka tem mɛ mwa, mɛ na gerua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon ben baababa wɛ̃.

7 A n gesi wərugəru mə. Kpa a laakari doke a ka wooda kpuro mɛm nɔɔwa ye nɛn sɔm kowo Məwisi u nun wɛ̃. A ku ra yen gaa gɛɛrari baa fiiko, kpa n nun wɛ̃ra mi a da kpuro.

8 A de woodan tire ten gari yi n da n wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ, kpa a n yi bwisikumə saa baayere, sɔ̃ə sɔɔ ka wɔ̃kuru. Kpa a laakari doke a ka ye kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye ba yorua mi. Domi à n kua mɛ, ye a mɔ̀ kpuro ya koo arufaani ko.

9 A yaayo ma na nun yiire na nɛɛ, a n wərugəru mə. A ku de wunɛn tororu tu kara, domi nɛ Gusunə wunɛn Yinni ko na n wãa ka wunɛ baama mi a dɔɔ.

Yosue u Isireliba wooda wɛ̃

10 Yen biru Yosue u win təmbu Isireliban wirugibu wooda wɛ̃,

11 u nɛɛ, i sansani bukianə, kpa i təmbu sɔ̃ bu dĩanun sɔɔru ko, domi mìn di ka sɔ̃ə ita, sa ko Yuudɛni ye təbura su da su tem mɛ mwa, mɛ Gusunə bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ɛmə sa n mə.

12 Ma u Rubɛniba ka Gadiba ka sere Manaseban sukum sɔ̃əwa u nɛɛ,

13 i yaayo ye Məwisi, Yinni Gusunən sɔm kowo u bɛɛ yiire. U nɛɛ, Gusunə bɛɛn Yinni u koo bɛɛ tem mɛ wɛ̃ mi i ko i n bɔri yɛndu mə.

14 Yen sɔ̃ tɛ̃, bɛɛn kurəbu ka bɛɛn bii piiminu ka bɛɛn sabenu koo sina tem mɛ sɔɔ Yuudɛnin bera mini, adama bɛɛ tabu durəbu kpuro i ko i təbura i n tabu yãnu nɛni, i ka bɛɛn mɛro bisibu somi,

15 sere bu ka tem mɛ mwa mɛ Gusunə bɛɛn Yinni u koo bu wɛ̃ kpa u ben tii bɔri yɛndu wɛ̃ nge mɛ u bɛɛ wɛ̃. Sanam mɛya i ko i wurama i bɛɛn tem mwa mɛ Məwisi, Yinni Gusunən sɔm kowo u bɛɛ wɛ̃ Yuudɛnin sɔ̃ə yari yerun bera gia.

16 Ba Yosue wisa ba nɛɛ, ye a sun yiire kpuro, yeya sa ko ko. Mi a maa sun gəra kpuro, sa ko dawa.

17 Nge mɛ sa Məwisin gari mɛm nɔɔwa mam mam, nge mɛya sa ko maa wunɛgii mɛm nɔɔwa. Yinni Gusunə u n gesi ka nun wãa nge mɛ u raa ka Məwisi wãa.

18 Baa ñ n weren na, ma u wunɛn wooda sɔɔ degangam mɔ̀, ma u ñ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ, sa ko yɛ̃ro gowa. Adama wunɛn tii, a n gesi wərugəru mə.

Yosue u səməbu gəra

bu ka Yerikon saria mɛɛri

2

1 Yosue Nunin bii, u durəbu yiru gabu gəra asiri sɔɔ saa Sitimun di u nɛɛ, i doo i tem mɛn saria mɛɛri, n mam nɛɛre wuu ge ba mɔ̀ Yeriko. Ye ba tura mi, ba dua kurə tanə goon yɛnuə wi ba sokumə Rahabu bu ka kpuna mi.

2 Yera ba Yerikon sunə sɔ̃əwa ba nɛɛ, wee, Isireli gaba na mini yoka ye, bu ka sĩ sĩ bu bɛsɛn tem saria mɛɛri.

3 Ma Yerikon sunə wi, u Rahabu gəria u nɛɛ, a durə be yarama be ba na ba dua wunɛn yɛnuə mi, domi ba nawa bu ka sĩ sĩ bu bɛsɛn tem mɛ kpuron saria mɛɛri.

4-6 N deema gəro be, bu sere tunuma, kurə wi, u durəbu yiru ye berua dii tɛɛran wəllə, ma u bu dãa wɛ̃ɛ damgiru garun dɛki wukiri yi yi keewa. Ma u nɛɛ, geema, durə be, ba na nɛn mi, adama na ñ yɛ̃ mìn di ba na. Ye sɔ̃ u kpa bu sere gbãra kənnə kɛnɛ, saa yera ba yara nɛn min di. Na ñ maa yɛ̃ gee ba da. I bu kasuo fuuku, i ko i bu wa.

7 Ye ba nua mɛ, ba bu kaso wəri ba da ka swaa ye ya dəə Yuudɛnin daarun təbura yerə. Ma ba gbãra kənnə kɛnua ben biru.

8 Yen biruwa Rahabu u yɔɔwa dii tɛɛra yen
wɔllɔ Yosuen gɔro ben mi, bu sere kpuna,
9 u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u
bɛɛ tem mɛ wɛ̃, yeya n dera bɛɛn bɛrum sun
mwa. Tem mɛn tɔmbu kpuro ba diirimɔwa
bɛɛn sɔ̃.
10 Domi sa nua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nim
wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari gberasia i ka tɔbura
sanam mɛ i yarima Egibitin tem di. Sa maa
nua nge mɛ i Amɔreban sinambu yiru Sihoni
ka Ogu go Yuudɛnin guru giɔ ma i ben ye ba
mɔ kpuro munka muku muku.
11 Yande ye sa yeni nua, sa nanda. Ma
bɛsɛ kpuron toronu kara bɛɛn saabu. Domi
Gusunɔ bɛɛn Yinni wiya u sãa wɔllu ka tem
yɛ̃ro.
12 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ tɛ̃, i bɔ̃ruo
ka Yinni Gusunɔn yĩsiru ma i ko i nɛn baan
yɛnugibu tɔn geeru kua nge mɛ na bɛɛ kua. I
man yĩreru garu kuo te ta sɔ̃ɔsimɔ ka gem,
13 ma i ko nɛn baa ka nɛn mɛro ka nɛn
sesubu ka nɛn wɔnɔbu ka bɛsɛn bweseru
kpuro faaba ko sa kun ka gu.
14 Durɔ be, ba nùn wisa ba nɛɛ, sere ka
bɛsɛn wãaru, à kun bu bɛsɛn asiri dɔmɛyɛ, sa
ko nun tɔn geeru ka bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi sanam
mɛ Yinni Gusunɔ u sun tem mɛ nɔmu bɛria u
kpa.
15 N deema Rahabun diru ta girariwa
wuun gbãraru sɔɔ, ma u bu sarasia wuun
biruɔ win fɛnɛntin di ka wɛ̃ɛ wɔba.
16 U nɛɛ, i saro i da guunun bera gia, be ba
bɛɛ kasu mi, bu ku raa ka bɛɛ wa. Kpa i kuke
mi nge sɔ̃ɔ ita sere bà n wurama. Yen biru
kpa i bɛɛn swaa wɔri i doona.
17 Durɔ be, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yèn nɔɔ
mwɛɛru sa kua ka bɔ̃ri mi, sa ko ye ko.
Adama wee ye wunɛn tii kaa ko.
18 Sà n dua tem mɛ sɔɔ, kaa wɛ̃ɛ wunɔmgii
yini gbinisiwa wunɛn fɛnɛnti mini mìn di
kaa sun sarasia, kpa a wunɛn baa ka wunɛn
mɛro, ka wunɛn sesubu mɛnna wunɛn diru
mini, be ba sãa wunɛn yɛnugibu kpuro gesi.
19 Ben goo ù n yara wunɛn dirun di u da
tɔɔwɔ, win tii sɔɔra win yɛm mu koo wɔri,
bɛsɛ sa ǹ ko sa n toraru mɔ wi sɔɔ. Adama
wi u wãa ka wunɛ sannu wunɛn dirɔ, goo ù
n nùn go, win yɛm mu wɔri bɛsɛn wirɔ.
20 Adama à n bu bɛsɛn asiri ye dɔmɛya, bɔ̃ri
yi a sun koosia mi, yi ǹ maa sun dimɔ.
21 U bu wisa u nɛɛ, na wura n koora nge mɛ
i gerua.
Nge mɛya u ka bu nɔɔ kana ma ba doona.
Ma u wɛ̃ɛ wunɔmgii yi sɔri fɛnɛnti yen mi.
22 Ba doona ba tura guunun bera gia. Ba
sina mi sɔ̃ɔ ita sere be ba bu kasu mi, ba ka
gɔsirama domi ba bu mɛɛra swaa yen baama
kpuro ba ǹ bu wa.
23 Yen biru Yosuen gɔro be, ba sarama
guunun beran di ba Yuudɛni tɔbura ba wura
win mi. Ma ba nùn saaria kpuro ye n bu
deema mi gia.
24 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, geema, Yinni
Gusunɔ u sun tem mɛ kpuro nɔmu sɔndiawa.
Mɛn tɔmbu kpuro ba nandewa ba diirimɔ
bɛsɛn sɔ̃.

Isireliba ba Yuudɛni tɔbura

3

1 Yosue u seewa buru buru yellu, wi ka
Isireliba kpuro, ma ba doona Sitimun di ba
tura Yuudɛnin daarɔ. Ba kpuna mi sɔ̃ɔ ita bu
sere tu tɔbura.
2 Sɔ̃ɔ ita yen biru, yera wirugibu ba sansani
bukiana ba tɔmbu sɔ̃ɔwa
3 ba nɛɛ, sanam mɛ i yãku kowo Lefiba wa
ba Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodan kpakororu
sɔɔwa, i seewo i bu swĩi biruɔ.
4 Ba ko n bɛɛ gbiiye yèn sɔ̃ i ǹ swaa ye
swĩire. Adama i ku susi kpakoro ten bɔkuɔ. I
de i n tu swĩi dandankuru nge kilo tian saka.
5 Ma Yosue u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tii
dɛɛrasio domi sia Yinni Gusunɔ u koo sɔm
maamaakiginu ko bɛɛn suunu sɔɔ.
6 U maa yãku kowobu sɔ̃ɔwa bu woodan
kpakoro te suo bu swaa wɔri bu tɔn be
gbiiya. Ma ba kua nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
7 Yen biru Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, saa gisɔn di, kon de a n yiiko mɔ Isireliba
kpuron nɔni sɔɔ, kpa ba n yɛ̃ ma na wãa ka
wunɛ nge mɛ na raa wãa ka Mɔwisi.
8 Kaa yãku kowo be ba woodan kpakororu
sɔɔwa sɔ̃ a nɛɛ, bà n tura Yuudɛnin daarɔ bu
nim duo bu yɔ̃ra mɛn goorɔ.
9 Ma Yosue u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i susima
mini kpa i Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari nɔ.
10-11 I n wa Gusunɔ Yinni wason
kpakororu ta bɛɛ gbiiye ta Yuudɛni duɔ, i
ko i n yɛ̃ ma Gusunɔ u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
U koo maa Kananiba ka Hɛtiba ka Hefiba
ka Feresiba ka Girigasiba ka Amɔreba ka
Yebusiba gira bɛɛn wuswaan di.
12 I tɔn durɔbu gabu gɔsio tɛ̃ Isireliban
bweseru baateren di tia tia, sɔmburu garun
sɔ̃.
13 Yãku kowo be ba Gusunɔ, tem kpuron
Yinnin woodan kpakororu sɔɔwa, bà n ben
naasu kpɛ̃ɛ Yuudɛnin daarɔ, nim mɛ, mu koo
burana. Mɛ mu wee, kpa mu guna ko.
14 Ma tɔn be, ba yara ben kunun di bu
ka Yuudɛni tɔbura. Yãku kowo be, ba gbia
wuswaaɔ.
15 Saa ye, gɛ̃ɛbun saawa. Saa ye sɔɔra daa
ten nim mu ra n yiba mu n tɛrie sere ka ten
guruɔ. Ye yãku kowo ben naasu daa ten nim
baba,
16 yera mu burana mu guna kua sarun
di wuu ge ba mɔ̀ Adamun beraɔ. Wuu ge,
ga wãawa Saatanin bɔkuɔ. Ma nim mɛ mu
daamɔ nim wɔ̃ku bɔruguu gia mu doona
mam mam. Saa yera tɔn be, ba tɔbura
Yerikon deedeeru.

17 Be kpuro ba ka təbura ba kpa, yãku
kowo be, ba yõwa sim sim daa te sɔɔ mi ba
naasu kpɛ̃ɛ nim ka burana mi.

Isireliba ba kpenu wəkura yiru

sənna seedan sõ

4

1 Saa ye tən be kpuro ba Yuudɛni təbura ba
kpa, yera Yinni Gusunə u Yosue sõəwa u nɛɛ,
2 i durəbu wəkura yiru gəsio bɛɛn bweseru
baatere səə tən tia tia.
3 I bu sõəwə bu kpenu wəkura yiru sua
Yuudɛnin tora minin di, mi yãku kowoba
yərа sim sim mi, kpa i ka da i yi mi i ko bɛɛn
sansani gira i kpuna yoka ye.
4 Ma Yosue u durəbu wəkura yiru ye soka
be u gəsa Isireliba sɔɔ,
5 u bu sõəwa u nɛɛ, i gəsiro Gusunə bɛsɛn
Yinnin kpakoro ten mi, Yuudɛnin daarun
tora sɔɔ, kpa bɛɛn baawure u da u kperu sua
u seru səndima kpa nu n sãa wəkura yiru nge
mɛ bɛsɛ Isireliban bwesenun geera nɛ.
6 Kpa nu n sãa seeda ye ya koo sun yaayasia
ye ya koora mini. Bɛsɛn bibu bà n sun bikia
sõə teeru, mba kpee nin tubusianu,
7 kpa su bu sõ ma Yuudɛnin daarun nim
mu kokubu yərа Yinni Gusunən kpakororun
wuswaaə sanam mɛ ba ka tu təburə. Kpee
nini nu ko n sãa yen seeda bɛsɛ Isireliban sõ
sere ka baadommaə.
8 Ma ba kua nge mɛ Yosue u bu sõəwa. Ba
kpenu wəkura yiru sua Yuudɛnin tora sɔən
di nge mɛ ben bweserun geera nɛ, ba ka da
ba yi yam mi ba ben sansani gira dəma te, nge
mɛ Yinni Gusunə u Yosue sõəwa.
9 Yosue u maa kpenu wəkura yiru ganu sua
u sənna Yuudɛnin tora sɔə mi yãku kowo be,
ba yərа. Nu maa wãa mi sere ka gisən gisə.
10 Yãku kowo be, ba yərа Yuudɛnin tora
sɔə, sere ye Yinni Gusunə u Yosue sõəwa u
təmbu sõ kpuro ya ka koora. N deema mɛya
Məwisi u raa maa Yosue yiire. Ma tən be, ba
kua bara bara ba təbura.
11 Ye tən be kpuro ba təbura ba kpa, saa
yera be ba kpakoro te sɔəwa ba maa təbura,
ma ba besira ba da tən ben wuswaaə.
12 N deema Rubɛniba ka Gadiba ka sere
Manaseban sukum ba təbura ka ben tabu
yãnu Isireli be ba tien wuswaaə nge mɛ
Məwisi u raa bu sõəwa bu ko.
13 Ben geera sãawa nərəbun suba weerun
(40.000) saka be ba təbura Yinni Gusunən
wuswaaə ba da wəwaə Yerikon bəkuə ka ben
tabu sɔəru.
14 Tõə tera Yinni Gusunə u Yosue wəlle sua
Isireliba kpuron wuswaaə ma ba nùn nasia
win wãarun tõru kpuro sɔə nge mɛ ba raa
Məwisi nasie.
15 Yinni Gusunə u Yosue sõəwa u nɛɛ,
16 a yãku kowo be ba woodan kpakoro te
sɔəwa sõəwə bu yario Yuudɛnin toran di bu
da guruə.
17 Ma Yosue u bu sõəwa mɛ.
18 Saa yè sɔə yãku kowo be, ba yara daa ten
min di, ye ben naasu maka guruə, saa yera
daa ten nim mɛ, mu wura mɛn ayerə mu yiba
mu tɛrie sere ka ten guruə nge yellu.
19 Ben wõən suru gbiikoon sõə wəkuruse,
yera tən be, ba Yuudɛni təbura. Ma ba ben
sansani gira Giligaliə, Yerikon sõə yari yeru
gia.
20 Kpenu wəkura yiru ye ba gurama
Yuudɛnin daa tora yen di, Giligali miya
Yosue u nu sənna.
21 Ma u Isireliba sõəwa u nɛɛ, bɛɛn bibu bà
n bɛɛ bikia sõə teeru ba nɛɛ, mba kpee ninin
tubusianu,
22 kpa i bu tubusia nge mɛ bɛsɛ Isireliba sa
ka Yuudɛni yeni təbura yen gbeba,
23 i nɛɛ, Gusunə bɛsɛn Yinniwa u yen nim
gberasia bɛsɛn wuswaaə sere sa ka təbura sa
kpa, nge mɛ u nim wõku ge ba mò Naa yari
kua.
24 Kpa handunian təmbu kpuro bu ka gia
ma win dam mu kpã, kpa sa n nùn nasie sere
ka baadommaə.

5

1 Saa ye sɔə, Amərеban sinam be ba wãa
Yuudɛnin sõə duu yeru gia ka Kananigii be
ba wãa nim wõku ge ba mò Mɛditeranɛn bera
gia, be kpuro ba nua ma Yinni Gusunə u
Yuudɛnin nim gberasia Isireliban wuswaaə
sere ba ka təbura ba kpa. Yera ba nanda ma
ben toronu kara Isireli ben sõ.

Ba Isireliba bango kua

Giligaliə

2 Sanam mɛ səərа Yinni Gusunə u Yosue
sõəwa u nɛɛ, a wobunu koowo ka kpenu
kpa a Isireli be kpuro bango ko be ba mara
gbaburə.
3 Ma Yosue u kua nge mɛ Yinni Gusunə u
gerua, u Isireliba bango ye kua guuru garun
mi, ma ba tu soka Bangon kperu.
4-5 N deema be ba yarima Egibitin di mi, be
kpurowa ba bango sãa. Adama be ba mara
gbaburə, ba ṅ ben goo bango kue. Ma ben tən
durə be ba tabu toobun saka tura ba ka yara
Egibitin di mi, be kpuro ba gu gbaburə swaa
sɔə sanam mɛ ba wee.
6 Domi Isireliba ba sĩa wõə weeru gbaburu
mi, ma ben tabu durə be ba raa bango sãa,
ba kam kua, yèn sõ ba ṅ Yinni Gusunən gere
mɛm nəəwɛ. Ma u gerua ka bõri u nɛɛ, ba ṅ
koo maa tem mɛ wa mɛ mu tim ka bom yiba,
mɛ u ben baababa nəə mwɛɛru kua.
7 Ben bii be Yinni Gusunə u seeya ben
ayenə, beya Yosue u bango kua, domi ba ṅ
daa bu bango kue swaaə.

8 Saa ye ba tɔn be bango kua, ba sina
sansaniɔ sɛ̃ɛ sere ben boo u ka kpa.
9 Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
gisɔra na bɛɛ seku te wunari te i raa mɔ saa
ye i sãa yobu Egibitiɔ.
Yen sɔ̃na ba yam mi sokumɔ Giligali sere
ka gisɔ. Yĩsi ten tubusiana, ba wuna.

Ba Gɔɔ sararibun

tɔ̃ɔ bakaru di

10 Isireliba ba sina ben sansaniɔ Giligali
mi, ye ya wãa wɔwaɔ Yerikon bɔkuɔ. Ma
ba Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di surun sɔ̃ɔ
wɔkura nnɛsen yoka.
11 Tɔ̃ɔ baka ten sisira ba tem mɛn dĩanu
dibu torua. Ba dobi sɔnwa ba tema, ba maa
pɛ̃ɛ di ye ba kun seeyatia doke.
12 Dɔma tera manna ya yɔ̃ra ma ba Kananin
tem min dĩanu dim torua wɔ̃ɔ ge.

Yosue ka durɔ

wi u takobi nɛni

13 Ye Yosue u Yeriko turuku kua, subaru
sɔɔ u durɔ goo wa u yɔ̃ win wuswaaɔ u takobi
womɛ u nɛni. Yera u susi durɔ win mi, u nɛɛ,
wunɛ bɛsɛgiiwa? Nge wɛrɔwa a sãa.
14 Durɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo, na ṅ yen
goo. Na sãawa Yinni Gusunɔn tabu kowobun
wirugii. Yen sɔ̃na na na wunɛn mi tɛ̃.
Ye Yosue u nua mɛ, ma u kpuna u wuswaa
tem girari, u nɛɛ, yinni, na sãawa wunɛn bɔ̃ɔ,
mba a kĩ a man sɔ̃.
15 Tabu kowobun wirugii wi, u Yosue
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn salubata poto, domi
yam mi a yɔ̃ mi, Gusunɔ u wãa mi.
Ma Yosue u kua mɛ.

Isireliba ba Yeriko kpeerasia

6

1 Yerikogibu ba ben wuun gbãrarun
gamboba bɛri, ba dãa sɛ̃siki, Isireliba bu ku
ka du. Goo kun duɔ mi, goo kun maa yariɔ
min di.
2 Ma Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, na nun Yeriko nɔmu bɛria ka yen sunɔ
ka yen tabu durɔ damgibu.
3 Wunɛ ka wunɛn tabu durɔbu kpuro i n
da sĩ sĩ i ka wuu ge sikerena nɔn teeru tɔ̃ru
baatere sere n ka ko sɔ̃ɔ nɔɔba tia.
4 Yãku kowobu nɔɔba yiru ba ko n Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu gbiiye ba n yaa
kɔbi nɛni. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse i ko wuu ge
sikerenawa nɔn nɔɔba yiru kpa yãku kowo
be, ba n kɔbi yi soomɔ.
5 Bà n kɔbi yi so ba gawa, ma i yin swĩi nua,
tɔmbu kpuro bu tabun kuuki koowo. Saa
yera wuu gen gbãraru ta koo wɔruma, kpa
baawure u du deedeeru mi u yɔ̃n di.
6 Ma Yosue Nunin bii u yãku kowobu soka
u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu suo bu senu sɔndi kpa ben nɔɔba
yiru bu kɔbi sua bu woodan kpakoro te
gbiiya.
7 Yera u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i seewo
i sĩ sĩ i n ka wuu ge sikerenamɔ, kpa
tabu kowobu gabu ba n woodan kpakoro te
gbiiye.
8-9 Ye Yosue u ka tɔn be gari yi kua u kpa,
ma ba swaa wɔri. Tabu kowo be, ba gbia, ma
yãku kowo be ba kɔbi nɛni ba swaa wɔri ba
kɔbi yi soomɔ. Ma ba ka bu woodan kpakoro
te swĩi biruɔ. Tabu kowo be ba maa tie, ba
kpakoro te swĩi. Saa ye be kpuro ba sĩimɔ ba
wuu ge sikerenamɔ, yãku kowo be, ba ben
kɔbi soomɔ.
10 N deema Yosue u raa tɔn be yiire bu ku
gbãra, bu ku wɔki, bu ku mam de gari gɛɛ yi
yari ben nɔsun di, sere tɔ̃ɔ te u koo bu sɔ̃ bu
kuuki ko. Tɔ̃ɔ tera ba koo kuuki ko.
11 Yera ba ka woodan kpakoro te wuu
ge sikerena nɔn teeru. Ma ba wura ben
sansaniɔ sere maa sisiru.
12 Yosue u seewa buru buru yellu ma yãku
kowobu ba woodan kpakoro te sua.
13 Ben nɔɔba yiru be ba kɔbi nɛni, ba swaa
wɔri ba sĩimɔ ten wuswaaɔ. Tabu kowobu
gabu ba bu gbiiye ba tabu yãnu bɛki. Ma
gabu ba kpakoro te swĩi biruɔ, saa ye be
kpuro ba sĩimɔ ma yãku kowo be, ba kɔbi yi
soomɔ.
14 Sɔ̃ɔ yiruse ba wuu ge sikerena nɔn teeru
ma ba wura ben sansaniɔ. Nge mɛya ba kua
sere n ka kua sɔ̃ɔ nɔɔba tia.
15 Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, ma ba seewa
buru buru yam sãreru ba wuu ge sikerena
nɔn nɔɔba yiru. Tɔ̃ɔ te tɔnawa ba gu sikerena
nɔn nɔɔba yiru.
16 Nɔn nɔɔba yiruse te, saa ye yãku kowo
be, ba kɔbi yi so, yera Yosue u tɔn be sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, i kuuki koowo. Domi Yinni Gusunɔ u
bɛɛ wuu ge nɔmu bɛria.
17 I ṅ ko i ko i kun wuu ge ka ye ya wãa ge
sɔɔ kpuro kpeerasie. Ya ko n sãawa nge yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru Yinni Gusunɔn sɔ̃.
Adama i ko i Rahabu, kurɔ tanɔ wi, ka wigii be ba wãa
win dirɔ deri, yèn sɔ̃ u tɔn be sa raa gɔra mi
berua.
18 I n tii sɛ ka gãa ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i
kpeerasia. Domi ì n nu sua, bɛsɛ Isireliba sa
ko nɔni swãaru wa kpa su kam ko.
19 Adama ye n sãa sii geesu ka wura, ka
sii gandu ka sere sii wɔ̃kusu, ye kpurowa i
ko Yinni Gusunɔ gura i yiiya win arumanin
beru yerɔ.
20 Ye yãku kowobu ba ben kɔbi so, tɔn be,
ba yin swĩi nua ma ba kuuki kua. Yera wuu
gen gbãrara wɔruma. Ma ben baawure u dua
deedeeru mi u yɔ̃n di. Ma ba wuu ge mwa.
21 Ma ba ye ya wãa ge sɔɔ kpuro go mam
mam ka takobi, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu,
bibu ka bukurobu, ka yaa sabenu kpuro.

Yosue u Rahabu ka wigibu

faaba kua

22 N deema Yosue u raa durəbu yiru be ba
tem mɛn saria mɛɛrim da sɔ̃əwa u nɛɛ, bu doo
kurə win dirə kpa bu wi ka wigibu kpuro
yarama nge mɛ ba raa yen nəə mwɛɛru kua
ka bɔ̃ri.
23 Ma durə be, ba dua ba Rahabu yarama
ka win baa ka win mɛro ka win sesubu,
win mɛro bisibu kpuro gesi, ba ka bu da
Isireliban sansanin biruə.
24 Yen biruwa ba wuu ge dɔ̃ə sɔka ka
baayere kpuro ye ya wãa wuu ge səə ma n
kun mə ye n sãa sii geesu, ka wura, ka sii
gandu ka sere sii wɔ̃kusu. Yera ba doke Yinni
Gusunən sãa yerun arumanin beru yerə.
25 Yosue u Rahabu, kurə tanə wi faaba kua
ka win mɛro bisibu kpuro. Ma ba wãa ka
Isireliba sannu sere ka gisə yèn sɔ̃ u Yosuen
təmbu berua be u gəra bu Yerikon saria
mɛɛri.
26 Yen biruwa Yosue u bɔ̃rua u nɛɛ,
baawure wi u seewa u Yeriko bana kpam,
u koo ko bɔ̃ruro Yinni Gusunən wuswaaə.
U n kpɛɛkpɛɛku suramə,
win bii gbiikoowa u koo gbi.
U n maa bana wiru go u gamboba dokemə,
kpa win bii dãako u gbi.
27 Ma Yinni Gusunə u wãa ka Yosue ma u
yĩsiru yara tem mɛ kpuro səə.

Akanin durum ka win gəə

7

1 Adama Isireliba ba kua naanɛ sarirugibu
gãa ni Yinni Gusunə u nɛɛ, bu kpeerasia mam
mam Yerikoən sɔ̃. Domi Akani u gãanu sua
min di, ma Yinni Gusunə u ka Isireliba məru
kua. Akani wi, u sãawa Kaamin bii. U
maa sãa Sabidin debubu ka sere maa Serakin
sikadobu Yudan bweseru səə.
2 Yera Yosue u təmbu gəra Yerikon di Ayiə,
ye ya wãa Bɛti Afɛnin bəkuə, Betɛlin sɔ̃ə yari
yeru gia. U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i doo i tem mɛn
saria mɛɛri. Ma ba da ba Ayin saria mɛɛra.
3 Ye ba wurama Yosuen mi, ba nɛɛ, wuu ge,
ga ɲ̀ tura ge təmbu kpuro ba koo daawa. A
de təmbu nərəbun suba yiru (2.000), ɲ̀ kun
mɛ ita bu da bu Ayi wəri, a ku təmbu kpuro
wahala doke. Domi wuu gen təmbu ba ɲ̀
dabi.
4 Ma təmbu nərəbun suba itan (3.000) saka
ba swaa wəri ba da mi, adama ba Ayin təmbu
kpana ba duki gəsirama.
5 Ayigibu ba bu naa swĩi saa wuu gen duu
yerun di sere Sebarimuə, ma ba Isireliban
tənu tɛna ka nəəba tia gɔ sanam mɛ ba duki
mɔ̀ ba wee. Yeya n dera Isireliba ba nanda,
ba mwia kpana.
6 Yosue ka Isireliban guro gurobu ba ben
yabenu nɛnua ba karana ba tii tua wisi
wirə nuku sankiranun sɔ̃, ma ba wiru tem
girari Yinni Gusunən woodan kpakoro ten
wuswaaə sere sɔ̃ə ka kpa.
7 Yosue u nɛɛ, kuku, Yinni Gusunə, mban
sɔ̃na a dera sa Yuudɛni təbura ma a sun
Amərebə nəmu bɛria bu sun gɔ. Sà n daa yɛ̃
mɛ, sa n sinɛ Yuudɛnin guru giə.
8 Yinni, mba kon gere. Wee, Isireliba ba
ben yibɛrɛba nasia ba biruku yira wura.
9 Domi Kananiba ka tem mɛn təmbu kpuro
ba koo ye nə kpa bu sun kooro bure bu bɛsɛn
yĩsiru wuna handunian di. Amənа kaa ko
wunɛn yĩsi baka te, ta kun ka gu.
10 Yera Yinni Gusunə u Yosue sɔ̃əwa u nɛɛ,
a seewo. Mban sɔ̃na a wunɛn wuswaa tem
girari mɛsum.
11 Isireliba ba durum kuawa. Ba nɛn
wooda sara ye na bu wɛ̃. Ba gãanu sua ni na
nɛɛ bu kpeerasia. Ba nu gbɛna ba doke ben
tiin yãnu səə ba berua.
12 Yen sɔ̃na ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yɔ̃ra bu ben
yibɛrɛba ma. Ma ba biruku yira wura. Domi
tɛ̃ ba sãawa be ba koo kpeerasia. I kun gãa ni
wunɛ bɛɛn suunu səən di, na ɲ̀ kpɛ̃ na n maa
wãa ka bɛɛ.
13 A seewo a tən be səəru koosia kpa bu tii
dɛɛrasia sian sɔ̃, domi nɛ Gusunə, be Isire-
liban Yinni, na nɛɛ, ba gãanu nɛni ni na nɛɛ
bu kpeerasia. Yen sɔ̃, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yɔ̃ra bu ben
yibɛrɛba ma, ma n kun mə ba nu wuna ben
suunu səən di.
14 Yen sɔ̃na sia bururu bɛɛn bwesenu
kpuro nu koo na nu sara nɛn wuswaaə tia
tia. Bwese te na gəsa, ten kãasi kpuro yi koo
na yi sara tia tia. Bwese kãasa ye na gəsa,
yen yɛnusu kpurowa su koo na su sara tia tia.
Yɛnu ge na gəsa, gen tən durəbu kpurowa ba
koo na bu sara tia tia.
15 Sanam mɛ, kpa n gəsi wi u gãa ni sua kpa
i nùn dɔ̃ə mɛni, wi ka win ye u mə kpuro yèn
sɔ̃ u nɛn wooda sara, ma u dera Isireliba ba
sekuru wa.
16 Yen sisiru Yosue u seewa buru buru
yellu u dera Isireliban bwesenu nu na nu
sara Gusunən wuswaaə tia tia. Ma Yinni
Gusunə u Yudan bweseru gəsa.
17 Ma Yosue u dera Yudan bweserun kãasi
yi na yi sara tia tia, ma Yinni Gusunə u
Serakin kãasa gəsa. Ma u dera win kãasan
yɛnusu kpuro su na su sara tia tia. Ma Yinni
Gusunə u Sabidin yɛnu gəsa.
18 Ma u dera Sabidin yɛnun tən durəbu
kpuro ba na ba sara tia tia. Ma Yinni Gusunə
u Akani gəsa wi u sãa Kaamin bii, ka Sabidin
debubu, ka Serakin sikadobu Yudan bwe-
seru səə.
19 Yosue u Akani sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn bii, a
Gusunə Isireliban Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə, kpa a
gem gere. A man sɔ̃əwə ye a kua. A ku man
yen gaa berua.
20 Akani u Yosue sɔ̃əwa u nɛɛ, geema, na
Gusunə Isireliban Yinni tora. Ye na kua wee.

21 Ye sa tabu di sa mwa sɔɔ, na yabe buraru
garu wa te ba kua Babiloniɔ ka sii geesun
gobi goobu (200) ka wura dɛka yèn bunum
ka kilon bɔnu nɛ. Na ye binɛ kua ma na sua
na sikua nɛn kurɔ, sii gee siya su wãa ten
temɔ.
22 Yande Yosue u tɔmbu gɔra ba duki da
Akanin kuru mi, ba deema wee, gãa ni kpuro
nu berua kuu te sɔɔ. Ma sii gee si, su wãa nin
temɔ.
23 Ba ni kpuro suama kuu ten min di ba ka
da Yosue ka Isireliba kpuron mi, ba yi Yinni
Gusunɔn woodan kpakororun wuswaaɔ.
24 Yosue ka Isireliba kpuro ba Akani
Serakin sikadobu sua ka gãa ni u gura, ka win
bibu ka win yaa sabenu ka win kuu te, ka
sere win ye u mɔ kpuro gesi, ba ka da sere
Akɔɔn wɔwaɔ.
25 Ma Yosue u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a
dera sa wahala yeni wa. Yinni Gusunɔ u koo
maa de a wahala wa gisɔ.
Ma Isireliba kpuro ba wi ka win tɔmbu
kpenu kasuka. Ma ba bu dɔ̃ɔ mɛni ka win ye
u mɔ kpuro sannu.
26 Ma ba kpenu gura ba nin takanu kua ben
wɔllɔ te ta wãa mi sere ka gisɔ. Ye kpuron
sɔ̃na ba yam mi sokumɔ Akɔɔn wɔwa sere ka
gisɔn gisɔ. Yĩsi ten tubusiana, nɔni swãarun
wɔwa.
Saa yera Yinni Gusunɔn mɔru ya sure.

Isireliba ba Ayigibu kamia

8

1 Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
nanda, a seewo a tabu durɔbu kpuro sua
kpa i Ayi wɔri. Domi na bɛɛ yen sunɔ ka
win tɔmbu ka win wuu ka gen baru kpaanu
kpuro nɔmu bɛria.
2 Kaa bu kpeerasiawa nge mɛ a Yerikogibu
ka ben sunɔ kua. Kpa i ben ye ba mɔ ka ben
yaa sabenu mwɛɛri, ye kpuro yu ko bɛɛgia.
Yen sɔ̃, ì n da, bɛɛn gaba koo kukewa wuu gen
biruɔ, ba n bu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
3-4 Ma Yosue u seewa u ka Ayi wɔri ka win
tabu durɔbu kpuro. Yera be sɔɔ, u nɔrɔbun
suba tɛna (30.000) gɔsa u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
doo i kuke wuu gen biruɔ wɔ̃kuru, adama i
kun ka bu toma kpa i n yɔ̃ mi, i n sɔɔru sãa.
5 Nɛ ka maa tabu kowo be ba tie, sa ko wuu
ge susi. Bà n sun wɔrim wee, kpa su duki
gɔsirama nge yellu.
6 Kpa bu sun naa gira. Mɛya sa ko ka bu
yara wuun di mam mam. Domi ba koo nɛɛ,
sa duki mɔ̀wa nge mɛ sa raa kua yellu ben
wuswaaɔ. Kpa bu sun naa swĩi.
7 Saa yera, bɛɛ be i kukua mi, i ko yarima
i wuu ge wɔri, i gu mwa. Yinni Gusunɔwa u
koo bɛɛ gu nɔmu bɛria.
8 Wee, na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmɔ. Sanam mɛ i
gu mwa i kpa, i gu dɔ̃ɔ sɔ̃reo, nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.
9 Ma Yosue u dera ba da ba kukua Ayi ka
Betɛlin baa sɔɔ, Ayin sɔ̃ɔ duu yeru gia. Adama
win tii ka tɔn be ba tie ba kpuna sansaniɔ
wɔ̃ku te.
10 Ye n kua buru buru yellu, u seewa u
win tabu kowobu mɛɛra mɛɛra ma wi ka
Isireliban guro gurobu ba bu kpara ba ka da
Ayi gia.
11 Yosue ka win tabu kowo be, ba Ayi susi.
Sanam mɛ ba tura yen deedeeru, yera ba ben
sansani gira sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. N deema
wɔwa gaa wãa be ka Ayin baa sɔɔ.
12 Yosue u maa dera tabu durɔbu nɔrɔbun
suba nɔɔbu (5.000) ya da ya kukua Betɛli ka
Ayin baa sɔɔ, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
13 Isireli be ba tie, ba ben sansani gira sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ben gaba maa da ba
kukua Ayin sɔ̃ɔ duu yeru gia. Adama Yosuen
tii u da u kpunawa wɔwa yen mi, wɔ̃ku te.
14 Ye n kua buru buru yellu, yera Ayin
sunɔ u Isireliba wa. Ma wi ka win tabu
kowobu ba seewa ka sɛndaru bu ka Isireliba
wɔri Yuudɛnin wɔwa mi, mi ba raa bu kamia.
Adama ba ṅ yɛ̃ ma Isireliban sukum mu
kukua wuun biruɔ.
15 Ye Yosue ka win tɔmbu ba bu wa, yera ba
bwisi kua ba duki yakura ba swaa mwa ye ya
dɔɔ gbaburu gia.
16 Ma ba Ayin tɔn durɔbu kpuro soka. Yera
ba yara ba bu naa gira sere mi n toma wuun
di.
17 Tɔn durɔ goo kun maa tiare Ayi ka
Betɛlin wuu si sɔɔ. Ba wuu ge deriwa ba ṅ
kɛnua ba Isireliba naa gira.
18 Ma Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
wunɛn yaasa ye a nɛni mi tĩiyɔ Ayi gia, domi
kon nun wuu ge nɔmu bɛria.
Ma Yosue u win yaasa ye tĩi mi.
19 Saa yera tɔn be ba kukua mi, ba yara saa
ben kuku yerun di ba wuu ge wɔri. Ye ba gu
mwa ba kpa, ma ba yande gu dɔ̃ɔ sɔ̃re.
20-21 Ye Ayigibu ba biru sĩira, yera ba wa
wee, dɔ̃ɔ wiira ta ben wuu wukiri ta wɔllu
girari. Ma ba deema ba ṅ maa kpɛ̃ bu gam
susi bu ka tii faaba ko. Saa yera Yosue ka
Isireli be ba raa duki mɔ̀ ba dɔɔ gbaburu gia
mi, ba wa ma begibu ba wuu ge dɔ̃ɔ sɔ̃re, yera
ba gɔsirama ba Ayigii be wɔri.
22 Sanam mɛya Isirelin tabu kowo be ba
raa wuu ge dɔ̃ɔ mɛni mi, ba yara min di ba
gen tabu kowo be mara. Ma ba bu suunu
doke sere ba ṅ yɛ̃ mi ba koo da. Ba bu mwɛɛra
ba go go kpuro. Ben goo kun bu kisirari,
23 ma n kun mɔ ben sunɔ wi ba mwa
wasiru ba ka da Yosuen mi.
24 Ye Isireliba ba ben yibɛrɛ be mwa ba go
go gbaburu mi, mi ba bu naa swĩi, yera ba
maa gɔsirama Ayiɔ ba tɔn be ba tie go go.
25 Tɔn be ba go dɔma te, kurɔbu ka
durɔbu, ba sãawa nɔrɔbun suba wɔkura yiru
(12.000).

26 Saa ye ba taa bi mɔ̀ Yosue u win yaasa ye
wuu ge tĩiwa sere ba ka gen tɔmbu kpuro go
mam mam.
27 Isireliba ba Ayigibun yaa sabenu gura ka
ben arumani kpuro, nge mɛ Yinni Gusunɔ u
Yosue sɔ̃ɔwa.
28 Ma Yosue u wuu ge dɔ̃ɔ sɔka ma ga kua
bansu sere ka gisɔn gisɔ.
29 Saa yera u dera ba Ayin sunɔ wi soora
doke ba bwɛ̃ ba deri saa bururun di sere sɔ̃ɔ
ka kpa. Yoka u dera ba win goru bwɛ̃ɛya ba
kɔ̃ wuu gen duu yerɔ. Ma ba tu kpenu sɛ̃siki.
Kpee ni, nu wãa mi sere ka gisɔn gisɔ.

Yosue u Isireliba

Yinni Gusunɔn wooda garia

guu te ba mɔ̀ Ebaliɔ

30 Yenibɔn biru Yosue u Gusunɔ, Isireliban
Yinni yãku yeru bania guu te ba mɔ̀ Ebalin
wɔllɔ.
31 U yãku yee te banawa nge mɛ Mɔwisi,
Yinni Gusunɔn sɔm kowo u Isireliba sɔ̃ɔwa
ye u yorua woodaban tireru sɔɔ. U nɛɛ, bu
Yinni Gusunɔ yãku yeru kuo ka kpee ni ba ń
dãke. Ye ba tu bana ba kpa ma ba yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua mi.
32 Isireliba kpuron wuswaaɔ Yosue u wure
u wooda yorua ye Mɔwisi u raa yorua.
33 Isireliba kpuro ka ben wirugibu ka ben
siri kowobu ka ben guro gurobu ka sere be
ba sãa sɔbu kpuro ba yɔ̃ ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te dɛsire. Ben gabu ba yɔ̃
guu te ba mɔ̀ Garisimun bera gia, gabu maa
guu te ba mɔ̀ Ebalin bera gia. Ma be kpuro
ba yãku kowobu Lefi be ba woodan kpakoro
te sɔɔwa wuswaa kisi. Domi mɛya Mɔwisi u
bu sɔ̃ɔwa bu ko saa ye ba koo bu domaru kua.
34 Yen biru Yosue u bu wooda ye garia sere
ka ye ya bɔ̃ri ka domarun gari mɔ̀, nge mɛ
Mɔwisi u yorua yen tireru sɔɔ.
35 Ye kpurowa u gara Isireliban wuswaaɔ,
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sere
maa sɔbu be ba wãa ben suunu sɔɔ. Baa yen
tia, u ń bure.

Isireliba ba ka Gabaonigibu

arukawani bɔkua

9

1-2 Sinam be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
guunun bera gia ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛ gia n ka da Libanin tem bera gia,
ba nua ma Isireliba ba Yerikogibu ka Ayigibu
kamia. Yera ba nɔɔ tia kua bu ka Isireliba
ka ben wirugii Yosue wɔrima. Bwese ninin
sinamba, Hɛtiba ka Amɔreba ka Kananiba ka
Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba.
3 Adama ye Gabaonigibu be ba sãa Hefiba
ba maa nua ye Yosue u Yerikogibu ka Ayigibu
kua,
4-5 yera ba swaa kasu bu ka tii dwe. Ma ba
dĩanu kusenu kua ba doke saaki tɔkɔnu sɔɔ,
ma ba maa gɔni bɔɔ tɔkɔnu sua mì sɔɔ ba ra
tam doke ka sere maa pɛ̃ɛ gbebi yi yi bukusa
kua, ma ba ye kpuro ben kɛtɛkunu sɔbi. Ma
ben tii ba yãa tɔkɔnu ka bara tɔkɔnu doke.
6 Ma ba da ba Yosue ka Isireliba deema
Giligaliɔ ba nɛɛ, saa tontonden diya sa wee su
ka bɛɛ arukawani bɔke.
7 Ma Isireliba ba bu wisa ba nɛɛ, sɔrɔkudo i
wãawa bɛsɛn turuku mini, sa ń kpɛ̃ su ka bɛɛ
arukawani bɔke.
8 Ma ba Yosue wisa ba nɛɛ, sa wura su ko
wunɛn sɔm kowobu.
Ma Yosue u bu bikia u nɛɛ, man diya i wee.
Bwese terà i sãa.
9 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛ wunɛn
bwãabu sa weewa saa tontonden di yèn
sɔ̃ sa Gusunɔ wunɛn Yinnin baaru nua ka
maamaaki ye u kua Egibitiɔ,
10 ka nge mɛ u Amɔreban sinambu yiru
ye kua, be ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru
gia. Beya Sihoni, Hɛsibonin sunɔ, ka Ogu,
Basanin sunɔ wi u wãa Asitarɔtuɔ.
11 Ye sa maa seewa bɛsɛn wuun bukurobu
ka be ba tie ba sun kirɔ kua ba nɛɛ, su dĩanu
kusenu koowo swaan sɔ̃ kpa su na su bɛɛ
deema su bɛɛ bikia i ka sun arukawani bɔke
kpa sa n bɛɛ sãamɔ.
12 Bɛɛn tii i wa nge mɛ bɛsɛn pɛ̃ɛ ye, ya
gbere ya bukusa sãa. Sanam mɛ sa seewa
yɛnun di, ya sãawa pɛ̃ɛ suma.
13 I maa bɛsɛn gɔni mɛɛrio yì sɔɔ sa tam
doke. Yi raa sãawa gɔni kpɛɛ, wee tɛ̃ yi
gɛ̃ɛkire. Mɛya maa bɛsɛn baranu ka yãa ni sa
doke, nu gɛ̃ɛkira swaa sɔɔ gbabu ten dɛ̃ɛbun
sɔ̃.
14 Adama Isireliba ba ń Yinni Gusunɔ bikie
bu nɔ ù n kĩ bu ka bu arukawani bɔke. Ma ba
sibun dĩa kuse ni mura ba di.
15 Ma Yosue u ka bu nɔɔ tia kua, ba
arukawani bɔkua ba n ka wãasinɛ alafia sɔɔ.
Ma Isireliban bukurobu ba wura ka bɔ̃ri ma
ba koo ben arukawani ye yibia.
16 Yen sɔ̃ɔ itasera Isireliba ba nua ma tɔn
ben wusu wãawa ben turuku mi.
17 Ma ba seewa ba wuu si mɛɛrim da. Ba
sĩawa sɔ̃ɔ yiru, itase ma ba tura mi. Wuu siya,
Gabaoni, ka Kefira ka Berɔtu ka Yarimun
wuu.
18 Adama ba ń bu go yèn sɔ̃ ben bukuroba
ka bu arukawani bɔkua kɔ, ma ba koo bu deri
alafia sɔɔ. Ma ba ye bɔ̃rua ka Gusunɔ ben
Yinnin yĩsiru. Ka mɛ, be Isireli be, ba ka ben
bukuro be wɔki.
19 Ma bukuro be, ba wisa ba nɛɛ, sa ń kpɛ̃
su tɔn be nɔni sɔ̃, domi sa ka bu arukawani
bɔkua kɔ. Sa bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru
ma sa ń bu gãanu kuammɛ.
20 Tilasiwa su ka bu deri. Ma n kun mɛ, sa
ko Yinni Gusunɔn mɔru seeya.
21 Yen sɔ̃, wee ye sa ko bu kua. Ba ko n da
sun dãa kasuewa kpa ba n da sun nim takirie.

22 Ma Yosue u Gabaonigii be kpuro
sokusia. Ye ba tunuma u bu bikia u nɛɛ,
mban sõna i sun weesu kua, i nɛɛ, i weewa
tontonden di. Ma sa deema i wãa bɛsɛn
turuku.
23 Tɛ̃ i kua bõrurobu bɛɛ kpuro. I ko i n
sãawa bɛsɛn yobu, kpa i n da nim takiri, i dãa
kasu bɛsɛn Yinnin sãa yerun sõ.
24 Ma Gabaonigii be, ba nɛɛ, wee yèn sõ sa
kua mɛ. Sa nua ma Gusunɔ wunɛn Yinni u
win sɔm kowo Mɔwisi wooda wɛ̃ u bɛɛ tem
mɛ kpuro wɛ̃ kpa i mɛn tɔmbu kpuro go be
i ka gesi yinna kpuro. Yen sõna sa ka bɛsɛn
wãaru nanda.
25 Tɛ̃, wee sa wãa wunɛn nɔmuɔ. A ka sun
koowo nge mɛ n weenɛ.
26 Ma Yosue u ǹ wure Isireliba bu bu go.
27 Adama u bu sure ba n da dãa kasu kpa
bu nim takiri Isireliban sõ ka ben yãkunun
sõ yam mi Yinni Gusunɔ u koo ra gɔsi bu nùn
sã. Sere ka gisɔn gisɔ Gabaonigibun bibun
bwese tera, ta sɔmbu te mɔ̀.

Isireliba ba Amɔreba kamia

10

1 Adoni Sedɛki, Yerusalɛmun sunɔ u nua
ma Yosue u Ayi kamia u ye kpeerasia u yen
sunɔ go, nge mɛ u raa Yeriko ka yen sunɔ kua.
U maa nua ma Gabaonigibu ba ka Isireliba
arukawani bɔkua, ba wãa ben suunu sɔɔ.
2 Yeniba kpuron sõ u nanda gem gem,
domi Gabaoni wuu bɔkɔwa nge sìn mi
tem yɛ̃robu ba ra n wãa. Ga maa Ayi
kere. Yen biru gen tɔmbu kpuro tabu durɔ
wɔrugɔbara.
3 Yen sõna Adoni Sedɛki, Yerusalɛmun
sunɔ wi, u sinam beni gɔria. Beya Hohamu
Heboronin sunɔ, ka Pireamu Yaamutin
sunɔ, ka Yafia Lakisin sunɔ ka Debiri
Egolonin sunɔ.
4 U nɛɛ, bu na win mi, kpa bu nùn somi
bu ka Gabaoni wɔri yèn sõ yen tɔmbu ba ka
Yosue ka Isireliba arukawani bɔkua.
5 Nge mɛya Amɔreban sinambu nɔɔbu be,
ba mɛnna ba ka ben tabu kowobu kpuro da
ba ben sansani gira Gabaonin bɔkuɔ. Ma ba
ye wɔri.
6 Ma Gabaonigibu ba Yosue sɔmɔ gɔria
win sansaniɔ Giligaliɔ ba nɛɛ, a ku wunɛn
nɔma wuna bɛsɛ wunɛn bwãabun min di.
A na fuuku a sun faaba ko, a sun somi.
Domi Amɔreban sinambu kpuro be ba wãa
guunun bera gia, ba mɛnna ba sun wɔrima.
7 Ma Yosue u seewa saa Giligali min di, ka
win tabu kowobu kpuro bè sɔɔ tabu durɔ
wɔrugɔba ba wãa.
8 Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ku bu
nasia domi na nun bu nɔmu bɛria. Ben goo
sari wi u koo yõra wunɛn wuswaaɔ.
9 Yosue ka win tɔmbu ba sanum so wõku
giriru. Ma ba Amɔreba wɔri suaru sɔɔ.
10 Yera Yinni Gusunɔ u dera Amɔre be, ba
burisina Isireliban wuswaaɔ. Ma Isireliba ba
bu go go gem ka tia Gabaonin bɔkuɔ. Ba ben
gabu naa swĩi ba go Bɛti Horonin swaaɔ sere
ba ka tura Asekaɔ ka Makedaɔ.
11 Sanam mɛ ba Isireliba duki suurimɔ Bɛti
Horonin swaaɔ, ye ya saramɔ guurun di,
miya Yinni Gusunɔ u dera guru kpee bakanu
nu bu wɔrikimɔ wɔllun di nu goomɔ, sere ba
ka tura Asekaɔ. Be guru kpee ni, nu go, ba
dabi ba kere be Isireliba ba go.
12 Dɔma te Yinni Gusunɔ u Isireliba
Amɔreba nɔmu bɛria, Yosue u nùn kana
Isireliban nɔni biru u nɛɛ,
a de sõɔ u yõra sau Gabaonin deedeeru
kpa suru u maa yõra Ayalonin wɔwan
deedeeru.
13 Ma sõɔ u yõra sɛ̃ɛ, mɛya maa suru u yõra
sere ba ka ben yibɛrɛ be kpuro kamia. Gari
yi, yi yorua Yasarin tirerɔ, yi nɛɛ, sõɔ u yõra
wɔllun suunu suunukaɔ. U ǹ ka dubu sɛnde
nge sõɔ teerun saka.
14 Tõru gara kun maa naare nge te, tè sɔɔ
Yinni Gusunɔ u tɔnun gere wura mɛ, dɔma
te u Isireliba sanna mi.
15 Yen biru Yosue u gɔsira u da win
sansaniɔ Giligaliɔ, wi ka Isireliba kpuro.

Yosue u Amɔreban

sinambu nɔɔbu ye go

16 Saa ye sɔɔ, sinambu nɔɔbu be, ba kpikiru
sua ba da ba kukua kpee wɔruɔ Makedaɔ.
17 Yera goo u na u Yosue sõɔwa ma sinam
be, ba wãa kpee wɔru gen mi.
18 Ma Yosue u nɛɛ, i ge kɛnuɔ ka kpee
bakanu kpa i kõsobu yi mi.
19 Adama i ku tɛ mi, i yibɛrɛ be ba tie naa
swĩiyɔ kpa i ku de bu du ben wusɔ, domi
Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u sun bu nɔmu bɛria.
20 Yosue ka Isireliba ba Amɔreba kpuro
kamia, ma n kun mɔ be ba kpĩa ba duki sua
ba kukua wuu si su gbãraru mɔ sɔɔ.
21 Ma Yosuen tɔmbu ba wurama ka bɔri
yɛndu win mi Makedaɔ. Tem mɛ sɔɔ, goo kun
maa kãka u ben kõsa gere.
22 Yen biruwa Yosue u nɛɛ, i man kpee
wɔru ge wukio kpa i man sinambu nɔɔbu ye
yarama.
23 Ba bu yarama ba ka da Yosuen mi. Ba
sãawa wuu sinin sinambu, Yerusalɛmu ka
Heboroni ka Yaamuti ka Lakisi ka Egoloni.
24 Ye ba ka sinam be kpuro na Yosuen mi,
yera u Isireliba kpuro sokusia u nɛɛ, be ba
sãa tabu kowobun wirugibu ba ka taa bi kua,
bu na bu sinam ben wĩinu ka naasu taare.
Ma ba kua nge mɛ u gerua.
25 Yosue u maa bu sõɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum
ko, i de i n wɔrugɔru mɔ kpa i ku mwia kpana.
Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ko n da bɛsɛn
yibɛrɛba kpuro kue.

26 Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sinam be
go u ben gonu bwɛ̃ dãnu nɔɔbu sɔɔ. U nu deri
mi sere n ka kua yoka.
27 Yoka yera u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu goo ni
sarasio kpa bu nu kpɛ̃ɛ kpee wɔru ge sɔɔ. Yen
biru ba kpee bakanu sua ba ka wɔru gen nɔɔ
kɔrua. Kpee ni, nu wãa mi, sere ka gisɔn gisɔ.

Yosue u maa Amɔreban

wusu gasu mwa

28 Yen tɔ̃ɔ tera Yosue u wuu ge ba mɔ̀
Makeda wɔri u mwa. U gen sunɔ go ka tɔn
be ba wãa mi kpuro. Baa tɔn turo u ṅ deri. U
Makedan sunɔ wi kuawa nge mɛ u Yerikogii
kua.
29 Yen biru saa Makedan di, Yosue ka win
tɔn be, ba da ba Libina wɔri.
30 Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu
bɛria. Ba gen tɔmbu go kpuro. Baa tɔn turo,
ba ṅ deri. Ma ba gen sunɔ kua nge mɛ ba
Yerikogii kua.
31 Saa Libinan di Yosue ka win tɔmbu ba
maa da ba Lakisi tarusi ba ye wɔri.
32 Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu
bɛria. Ye ba gu wɔri mɛ, yen sɔ̃ɔ yirusera ba
gu kamia ba gen tɔmbu kpuro go. Baa tɔn
turo, ba ṅ deri, nge mɛ ba kua Libinaɔ.
33 N deema Horamu Gesɛɛn sunɔ ka win
tabu kowobu ba wãa mi, ba Lakisigibu
somimɔ. Adama Yosue u be kpuro kamia u
bu go, u ṅ ben goo deri.
34 Saa Lakisin min diya Yosue ka win tɔn
be, ba maa da Egoloniɔ ba ye tarusi ba wɔri.
35 Yen dɔma tera ba wuu ge kamia, ma ba
gen tɔmbu go nge mɛ ba kua Lakisiɔ.
36 Egoloni min diya ba maa da ba Heboroni
wɔri.
37 Ma ba wuu gen tɔmbu mwɛɛra ba go
go, ka gen sunɔn tii, ka sere maa gen baru
kpaanugibu kpuro. Baa tɔn turo, ba ṅ deri,
ba bu gowa nge mɛ ba kua Egoloniɔ.
38 Yen biru ba maa gɔsira ba da Debiriɔ. Ma
ba ye wɔri
39 ba kamia ba yen tɔmbu ka yen sunɔ ka
yen baru kpaanugibu kpuro mwɛɛra ba go.
Baa tɔn turo, ba ṅ deri. Yosue u dera ba tɔn
be kpuro gowa nge mɛ u Heboronigibu ka
Libinagibu ka ben sinambu kua.
40 U bera min tɔmbu gowa ka min sinambu
wuu si su wãa guunun bera gia ka si su wãa
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ ka si su wãa wɔwaɔ ye
ya wãa nim wɔ̃kun bera gia, ka sere maa si
su wãa gungunɔ. Baa tɔn turo u ṅ deri. U bu
gowa nge mɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni u nùn
sɔ̃ɔwa u ko.
41 Ma Yosue u maa wusu kpuro wɔri saa
Kadɛsi Baanɛa ka Gasan di si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia n ka girari Gosɛnin bera gia
Yudan temɔ sere n ka da Gabaoniɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia.
42 U wuu si su wãa mi kpuro mwɛɛra u
sin sinambu kamia. Domi Gusunɔ Isireliban
Yinniwa u bu sannammɛ.
43 Yeniba kpuron biru Yosue ka win tɔmbu
ba gɔsirama ben sansaniɔ Giligaliɔ.

Yosue u Yabini ka win bɔrɔba

kamia

11

1 Saa ye Yabini, Hasorin sina boko u nua
ma Yosue ka wigibu ba tabu dimɔ, yera u
sɔmɔbu gɔra Yobabu, Madonin sunɔn mi ka
Simuronin sunɔn mi ka Akusafun sunɔn mi,
2 ka sere sinam be ba wãa guunun
bera gia, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ka be ba
wãa Yuudɛnin wɔwaɔ daa bure te ba mɔ̀
Genɛsarɛtin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ka
be ba wãa batuma ye ba mɔ̀ Sefalaɔ, ka maa
Dorin bera gia, nim wɔ̃kun bɔkuɔ sɔ̃ɔ duu
yeru gia.
3 Mɛya u maa Kananiba nɔɔsia be ba wãa
Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia ka gen sɔ̃ɔ duu
yeru gia. Beya Amɔreba ka Hɛtiba ka Fere-
siba ka Yebusiba be ba wãa guunun bera gia,
ka Hefiba be ba wãa guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn
gãarɔ Misipan temɔ.
4 Sinam be kpuro ba seewa ka ben tabu
kowo dabi dabinu nge yani sɛɛri yi yi wãa
nim wɔ̃kun bɔkuɔ. Mɛya ba maa tabu kɛkɛba
mɔ ka dumi dabi dabinu.
5 Ma ba nɔɔ tia kua ba na ba ben sansani
gira Mɛromun daarɔ bu ka Isireliba wɔri.
6 Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ku ben bɛrum ko. Sia amadaare kon bɛɛ bu
nɔmu sɔndia, kpa i bu mwɛɛri i go, kpa i ben
dumin naa sĩinu bɔɔri, yen biru i ben tabu
kɛkɛ be dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni.
7 Saa yera Yosue ka win tabu kowobu ba
da ba tɔn be wɔri subaru sɔɔ Mɛromun daaru
mi.
8 Yera Yinni Gusunɔ u bu bɛri ben nɔmaɔ
ba bu kamia. Be ba duki sua ba bu naa swĩi
sere wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Sidoniɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia ka sere Miserefɔti Maimuɔ ka
Misipan wɔwaɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ba bu gowa
mam mam, baa tɔn turo ba ṅ dere u sĩa.
9 Yosue u kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa. U tɔn ben dumin naa sĩinu bɔɔra
ma u tabu kɛkɛ be dumi gawe mi dɔ̃ɔ mɛni.

Ba Hasori mwa

10 Ye Yosue u gɔsirama, yera u wuu ge ba
mɔ̀ Hasori wɔri u mwa u gen sunɔ go. N
deema wuu gera ga sãa bera min wuu maro
gèn mi ben sina boko u wãa.
11 Yosue u dera ba gen tɔmbu kpeerasia
mam mam, ma ba gu dɔ̃ɔ mɛni.
12 Ma ba sinam ben wuu si su tie wɔri ba
sin sinambu ka sin tɔmbu kpuro kpeerasia.
Ba kuawa nge mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn
sɔm kowo u Yosue sɔ̃ɔwa.

13 Adama ba ɲ̀ wuu si su wãa gungunu
wəllə dɔ̃ɔ mɛni, ma n kun mə Hasori ye.
14 Ye ba tən be kpuro go ba kpa, yera ba ben
dukia ka ben yaa sabenu gura ba tii koosi.
15 Yosue u dera ba kua nge mɛ Yinni
Gusunə u win sɔm kowo Məwisi sɔ̃əwa u ko.
U ɲ̀ yen gaa bure.

Yosue u Kananin tem kpuro

mwa

16 Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem mɛ
kpuro mwa, mɛn guunun bera gia ka mɛn sɔ̃ɔ
yɛ̃san nəm dwaru gia ka Gosɛnin tem kpuro,
ka Sefalan bera gia, ka Yuudɛnin wəwa gia,
ka sere guu ni nu wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm geu gia
ka bera min batuma.
17 Sinam be ba kamia mi, ben wusu wãawa
saa guu tèn mi gãanu ku ra kpin bera gian di
Seirin bəkuə, sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru gia n ka
girari Baali Gadiə ye ya wãa Libanin wəwaə
guu te ba mɔ̀ Hɛɛməən gãarə sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm
geu gia.
18 Ba ka sinam be tabu kua n tɛ ba sere bu
kamia be kpuro.
19 Tən be kpuro səə, Hefi be ba wãa
Gabaoniə tənawa ba ka Isireliba dora. Be ba
tie Isireliba ba bu wəriwa ba go mam mam.
20 Domi Yinni Gusunə u dera sin təmbun
gɔ̃rusu bəbia ba ka Isireliba tabu kua, kpa
Isireliba bu wa bu ka bu kpeerasia mam
mam ba kun ben wənwəndu kue, nge mɛ
Yinni Gusunə u win sɔm kowo Məwisi sɔ̃əwa.
21 Saa ye səə, Yosue u maa seewa u Anakiba
wəri be ba wãa guunun bera gia Heboroniə
ka Debiriə ka Anabuə ka sere be ba wãa
Yuda ka Isirelin guunun bera gia, u bu
kpeerasiawa mam mam be ka ben wusu,
22 ma n kun mə be ba duki sua ba da Gasaə
ka Gatiə ka Asidəduə.
23 Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem
mɛ kpuro mwɛɛra nge mɛ Yinni Gusunə u
Məwisi sɔ̃əwa. Yen biru u mu bənu kua. U
Isireliban bwese kɛra baayere yegim wɛ̃. Saa
ye səəra ba tabun baa deri ba wɛ̃ra.

Sinam be Isireliba ba kamia

12

1 Məwisin waati səə Isireliba ba sinam be
ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia kamia.
Ma ba bera min tem mwɛɛra mɛ mu wãa
Yuudɛnin wəwa kpuro səə saa daa te ba mɔ̀
Aanəən di sere n ka girari guu te ba mɔ̀
Hɛɛməəwə.
2-3 Sinam ben turon yĩsira Sihoni. U sãawa
Aməreban sunə. Win wuuwa Hɛsiboni.
Wiya u mə kpuro saa Aroɛɛn di ye ya wãa daa
te ba mɔ̀ Aanəən goorə sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru
gia, sere n ka girari guu te ba mɔ̀ Pisigaə,
saa min di sere Bɛti Yesimətiə nim wɔ̃ku
bərguun sɔ̃ɔ yari yeru gia, saa maa min di,
n ka da daa te ba mɔ̀ Yabəkuə Amənibaɲ tem
nəə bura yerə, ka Galadin tem bee tia sere
daa bure te ba mɔ̀ Genɛsarɛtiə.
4 Turowa maa Ogu, wi u sãa Basanin sunə.
Wiya u tie Refan bweseru səə. U wãawa
Asitarətuə, ka Edɛɛə.
5 Wiya u Basanin tem kpuro mə saa guu
te ba mɔ̀ Hɛɛməən di sere ka Salikaə ka
mi Gesuriban tem ka Maakagibun tem nəə
ga yɔ̃ra, ka Galadin tem bee tia mi Sihoni,
Hɛsibonin sunən tem nəə ga yɔ̃ra.
6 Tem mɛn təmbu kpurowa Məwisi, Yinni
Gusunən sɔm kowo ka Isireliba ba go. Ma
Məwisi u tem mɛ Rubɛnin bwese kɛra ka
Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran
sukum bənu kua.
7 Yosue ka win təmbu Isireliba ba sinam
be ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ duu yeru gia kamia.
Sinam ben tema mu wãa saa Baali Gadin di
Libanin guunun wəwa səə, sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm
geuə, sere guu tèn mi gãanu ku ra kpi te
ta wãa Seirin bəkuə, sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru
gia. Tem mɛya Yosue u Isireliban bwese kɛri
bənu kua.
8 Mɛya mu wãa guunun bera gia ka sere
Sefalan beran batumaə ka Yuudɛnin wəwaə
ka min guunə ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru gia mi
gãanu ku ra kpi. Hɛtibara ba wãa tem mi, ka
Amərebaɲ ka Kananiba ka Feresiba ka Hefiba
ka sere maa Yebusiba.
9 Sinam be ba maa kamia mi, ben wusu
wee, siya Yeriko ka Ayi ye ya wãa Betɛlin
bəkuə
10 ka Yerusalɛmu ka Heboroni,
11 ka Yaamuti ka Lakisi,
12 ka Egoloni ka Gesɛɛ,
13 ka Debiri ka Gedɛɛ,
14 ka Həəma ka Aradi
15 ka Libina ka Adulamu
16 ka Makeda ka Betɛli,
17 ka Tapua ka Hefɛɛ,
18 ka Afɛki ka Lasaroni,
19 ka Madoni ka Hasori
20 ka Simuroni Mɛroni ka Akusafu
21 ka Tanaki ka Mɛgido,
22 ka Kedɛsi ka Yokunɛamu ye ya wãa guu
te ba mɔ̀ Kaamɛliə,
23 ka Dori ye ya wãa Dorin guunun bera
gia, ka Goyimu ye ya wãa Giligalin bəkuə,
24 ka Tirisa. Sinam be kpuro ba sãawa tɛna
ka tia.

Tem mɛ mu tie

Isireliba bu mwa

13

1 Yosue u təkə kua gem gem. Yera Yinni
Gusunə u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wee, a təkə kua.
Adama tem mɛ mu tie mu kpã mɛ Isireliba
ba ɲ̀ gina mwɛ.
2 Mɛya Filisitiban tem ka Gesuriban tem
3 ka Afaban tem mɛ mu wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm
dwarə. Tem mɛ kpuro mu sãawa Kananiban

tem. Mu wãawa saa daa te ba mɔ̀ Sikorin di te
ta wãa Egibitin tem nɔɔ bura yerɔ, sere Eko-
ronin tem nɔɔ bura yerɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia. Mɛn wuu maroɔwa Filisitiban sinambu
nɔɔbu ba wãa. Wuu siya Gasa ka Asidɔdu ka
Asikaloni ka Gati ka Ekoroni.
4 Kananin tem mɛ mu maa tie bu mwa, mu
wãawa saa Mɛaran di ye ya sãa Sidonigibun
wuu, n ka girari Afɛkiɔ Amɔreban tem nɔɔ
bura yerɔ,
5 ka maa Gibaligibun tem, ka sere Libanin
tem kpuro sɔ̃ɔ yari yeru gia, saa Baali Gadi ye
ya wãa guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn gãarɔn di n ka
girari Hamatin duu yerɔ,
6 ka sere Libanin guunun bera gia n ka
da Miserefɔti Maimuɔ mi Sidonigibu ba wãa.
Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu tem mɛn tɔmbu
gira kpa a bu tem mɛ bɔnu kua ka tɛtɛ nge mɛ
na nun yiire a ko.
7 Ben bwese kɛri nɔɔba nnɛ ye ka Manasen
bwese kɛran sukum be ba ɲ̀ daa gãanu wa,
bera kaa tem mɛ bɔnu kua.

Ba tem mɛ mu wãa Yuudɛnin

sɔ̃ɔ yari yeru gia bɔnu kua

8 Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u Rubɛnin
bwese kɛra ka Gadiba ka Manasen bwese
kɛran sukum tem bɔnu kua mɛ mu wãa
Yuudɛnin daarun sɔ̃ɔ yari yeru gia.
9 Ben tem mɛ, mu wãawa saa Aroɛɛn di ye
ya wãa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn goorɔ, sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia n ka da wuu ge ga wãa daa
ten wɔwan suunu sɔɔ, sere Diboniɔ Mɛdiban
batuma sɔɔ,
10 ka wuu si Sihoni Amɔreban sina boko wi
u wãa Hɛsiboniɔ u mɔ n ka girari Amɔniban
tem nɔɔ bura yerɔ,
11 ka Galadiɔ ye ya sãa Gesuriba ka
Maakagibun tem ka sere guu te ba mɔ̀
Hɛɛmɔɔwɔ, ka Basaniɔ n ka girari Salikaɔ,
12 ka sere sina boko Ogun temɔ wi u raa
wãa Basaniɔ u bandu dii Asitarɔtuɔ ka Edɛɛɔ.
Wiya u tie Refan bweseru sɔɔ. Sinam be yiru
kpurowa Mɔwisi u kamia u ben tem mwɛɛra.
13 Adama Isireliba ba ɲ̀ Gesuriba ka
Maakagibu gire. Yen sɔ̃na bwesenu yiru ye,
ya wãa Isireliban suunu sɔɔ sere ka gisɔn
gisɔ.
14 Lefin bwese kɛra tɔnawa ba ɲ̀ tem wɛ̃
mi ba ko n wãa. Domi Gusunɔ u dera be
ka ben bibun bweseru ba yãkunun sukum
dimɔ, yera ya kua ben tubi nge mɛ u raa bu
sɔ̃ɔwa.
15 Tem mɛ Mɔwisi u Rubɛnin bwese kɛra
wɛ̃ yɛnu ka yɛnu,
16 mɛya mu wãa saa Aroɛɛn di ye ya wãa
daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn goorɔ, n ka da wuu ge
ga wãa wɔwa yen suunu sɔɔ ka batuma ye ya
wãa Mɛdiban bɔkuɔ,
17 ka Hɛsiboni ka wuu si su wãa batuma ye
sɔɔ. Siya Diboni ka Bamɔtu Baali ka Bɛti Baali
Mɛɔni,
18 ka Yahasi ka Kedemɔti, ka Mɛfati,
19 ka Kiriataimu ka Sibima ka Sere Hasasaa
ye ya wãa guurɔ te ta wãa wɔwaɔ,
20 ka Bɛti Peori ka guu te ba mɔ̀ Pisigan
bera gia ka Bɛti Yesimɔti,
21 ka sere Sihoni Amɔregii wi u raa bandu
dii Hɛsiboniɔn wuu si su wãa batuma sɔɔ.
N deema Mɔwisi u sunɔ wi kamia, ka
Madianiban sinambu. Beya Efi ka Rekɛmu
ka Suri ka Huri ka Reba. Be kpurowa ba raa
Sihoni sãamɔ.
22 U maa dera ba Balamu Beorin bii go wi
u sãa sɔro.
23 Rubɛnin bwese kɛran tem mɛn nɔɔ ga
yɔ̃rawa sere Yuudɛniɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia. Beya
ba wuu si ba sia sia mi kpuro mɔ.
24 Tem mɛ Mɔwisi u Gadin bwese kɛra wɛ̃
mɛya mu wãa
25 saa Yasɛɛn di ka Galadin wusu kpuro
ka wuu si su wãa Amɔniban tem sukum
sɔɔ n ka girari Aroɛɛɔ, Raban sɔ̃ɔ yari yerun
deedeeru.
26 Mɛya mu maa da saa Hɛsibonin di n ka
girari Ramati Misipeɔ ka Bɛtonimuɔ, saa maa
Mahanaimun di, n ka girari Debirin tem nɔɔ
bura yerɔ,
27 ka Yuudɛnin wɔwan wuu sini, Bɛti
Haramu ka Bɛti Nimura ka Sukɔtu ka Safoni.
Wuu siya su raa sãa sina boko Sihonin wusu,
wi u raa sɔ̃ Hɛsiboniɔ. Yuudɛnin daara ta sãa
tem mɛn nɔɔ bura yeru sere n ka da daa bure
te ba mɔ̀ Genɛsarɛti.
28 Wuu si ba sia mi, siya su kua Gadin
bwese kɛran tubi.
29 Tem mɛ Mɔwisi u Manasen bwese kɛran
sukum wɛ̃ mu n saa ben tubi,
30 mɛya mu wãa Mahanaimun sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia. Tem mɛya Basanin tem kpuro
mi sina boko Ogu u raa bandu dii ka sere
Yairin wusu kpuro. Sin geera sãawa wata.
31 Tem mɛya, mu maa Galadin tem sukum
mɔ ka Asitarɔtu ka Edɛɛ, wuu si su raa sãa
sina boko Ogun wusu. Tem mɛ kpurowa ba
Makiri, Manasen biin bwese kɛran sukum
wɛ̃.
32 Mɔwisi u tem mɛ bɔnu kuawa sanam mɛ
u wãa Mɔabun temɔ Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru
gia Yerikon deedeeru.
33 Adama u ɲ̀ Lefin bwese kɛra tem gam
wɛ̃. U bu sɔ̃ɔwa bu ko Gusunɔ ben Yinnin
yãku kowobu. Yeya ya ko n sãa ben tubi, nge
mɛ Yinni Gusunɔ u geruɔ.

Ba Yuudɛnin sɔ̃ɔ duu yerun

bera bɔnu kua

14

1 Yãku kowo Eleasaa ka Yosue, Nunin
bii, ka Isireliban bwese kɛra baayeren guro
gurobu bera ba Isireliba tem bɔnu kua. Wee
nge mɛ ba mu bɔnu koosina.

2 Bwese kɛra nɔɔba nnɛ ka Manasen bwese
kɛran sukum ye ya tie ye ya ɲ̀ daa tem wa,
yera ba tem mɛ bɔnu kua. Tɛtɛwa ba ka mu
bɔnu kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa bu ko.
3 N deema Mɔwisi u raa Isireliban bwese
kɛra yiru ka Manasen bwese kɛran sukum
tem wɛ̃ Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia. Adama
u ɲ̀ Lefiba tem gam wɛ̃,
4 ma n kun mɔ wusu gasu ka sin kpara
yenu. Manase ka Efaraimu ba sãawa Yosɛfun
bibu. Bera ba kua bwese kɛra yiru.
5 Isireliba ba tem mɛ bɔnu kuawa nge mɛ
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
6 Sɔ̃ɔ teeru Yudan bibu ba Yosue deema
Giligaliɔ. Ma Kalɛbu, Yɛfunɛ Kenisin bii, u
Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn tii a yaaye ye Yinni
Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sɔ̃ɔwa nɛ ka
wunɛn sɔ̃ Kadɛsi Baanɛaɔ.
7 Nɛ Kalɛbu, wɔ̃ɔ weeruwa na mɔ sanam
mɛ Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u man gɔra
Kadɛsi Baanɛan di n na n tem mɛ bɔsu bɔsu
n mɛn saria mɛɛri. Na na na bɔsu na mɛɛra.
Ma na wura na nùn sɔ̃ɔwa mam mam ye na
wa.
8 Adama be ba man yɔ̃sirima na ka tem
mɛ mɛɛrim na mi, ba dera tɔmba tem mɛ
bwɛ̃ra yara. Adama nɛ, na Gusunɔn gere
mɛm nɔɔwawa mam mam.
9 Yen dɔma tera Mɔwisi u bɔ̃rua u nɛɛ, bera
mi nɛn tii na mɛɛrim da mi, ya koo ko nɛ ka
nɛn bibun bweserugia sere ka baadommaɔ
yèn sɔ̃ na Gusunɔn gere mɛm nɔɔwa mam
mam.
10 Yen wɔ̃ɔ weeru ka nɔɔbuwa mini ye
Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari yi sɔ̃ɔwa saa
ye bɛsɛ Isireliba sa wãa gbaburɔ. Saa maa
dɔma ten diya Yinni Gusunɔ u man kɔ̃su nge
mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua sere na ka gisɔ wɔ̃ɔ
wɛnɛ ka nɔɔbu tura.
11 Ka mɛ, na dam mɔ sere ka gisɔ n ka tabu
da, ɲ̀ kun mɛ n ka sɔmburu garu ko, nge mɛ
na raa mɔ sanam mɛ Mɔwisi u man gɔrima n
tem mɛn saria mɛɛri.
12 Yen sɔ̃ tɛ̃, a man guunun bera gia wɛ̃ɛyɔ
mi Yinni Gusunɔ u man nɔɔ mwɛɛru kua.
Na nùn sɔ̃ɔwa ma Anakin bwesera ta wãa
bera mi. Ba ben wusu gbãranu toosiwa mam
mam. Yen sɔ̃, Gusunɔ ù n ka man wãa, kon
tem mɛ mwa nge mɛ win tii u gerua.
13-14 Yosue u Kalɛbu Yɛfunɛ Kenisin bii
domaru kua. Ma u nùn Heboronin bera
wɛ̃. Yera ya kua wigia yèn sɔ̃ u Gusunɔ ben
Yinnin gere mɛm nɔɔwa mam mam.
15 Heboroni yera ba ra raa soku Ariban
wuu. Ariba wi, u yĩsiru yara Anakin bweseru
sɔɔ.
Yeniba kpuron biruwa Isireliba ba wɛ̃ra
ba ɲ̀ maa tabu kue.

Tem mɛ ba Yudan bwese kɛra

wɛ̃

15

1 Tem mɛ ba Yudan bwese kɛra wɛ̃, mɛn
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mu yɔ̃rawa Edɔmun
tem nɔɔ bura yerɔ. Mi gia n sãawa batuma mi
gãanu ku ra kpi. Yera ba sokumɔ Sini.
2 Bera min nɔɔ bura yeru ta toruawa saa
nim wɔ̃ku bɔruguun di
3 ma ta da gunguu te ba mɔ̀ Akarabimuɔ ka
Siniɔ sere ka Kadɛsi Baanɛaɔ. Saa maa min di,
ta da Hɛsironiɔ ka Adariɔ sere ka Kaakaaɔ.
4 Saa min di ta da Asimɔɔn bera gia n ka
da Egibitin daarɔ, ma ta daa te swĩi sere
nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Nge mɛya
Yudaban tem nɔɔ bura yeru ta sãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia.
5 Sɔ̃ɔ yari yeru gia nim wɔ̃ku bɔruguuwa
ga sãa mɛn nɔɔ bura yeru, n ka girari mi
Yuudɛnin daara ra nim sure.
6 Saa min di, mɛn sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gian nɔɔ bura yeru ta dawa Bɛti Hogulaɔ ka
Bɛti Araban sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ n ka girari
Bohanin kperɔ. Bohani wi, u sãawa Rubɛnin
bii.
7 Saa min di, ta maa da Debiriɔ, Akɔɔn
wɔwan bɔkuɔ. Saa min di ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia sere Giligalin bɔkuɔ, Adumimun
guurun deedeeru, yen daarun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia, n ka da Eni Semɛsin bwiin bɔkuɔ,
sere ka Eni Rogɛliɔ.
8 Saa min di, ta sara ta da Bɛni Hinɔmun
wɔwaɔ, Yebusin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ye
ba maa sokumɔ Yerusalɛmu, ka sere guu ni
nu wãa wɔwa yen sɔ̃ɔ duu yeru gia, ka mi
Refan wɔwa ya yɔ̃ra sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
9 Saa maa min di ta da ta Nɛfitoan bwii
girari n ka da wuu si su wãa guu te ba mɔ̀
Eforoniɔ, n ka maa da sere Balaɔ ye ba maa
sokumɔ Yarimun wuu.
10 Saa Balan di, ta maa da sɔ̃ɔ duu yeru gia
n ka girari Seirin guuru gia ka guu te ba mɔ̀
Yarimun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Kɛsaloniɔ, ma
ta da Bɛti Semɛsiɔ ka Tinnaɔ,
11 ka Ekoronin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, n ka
da Sikoroniɔ ka guu te ba mɔ̀ Bala gia sere
Yabunɛɛliɔ ma ta yɔ̃ra nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ.
12 Nim wɔ̃ku geya, ga sãa tem mɛn nɔɔ bura
yeru sɔ̃ɔ duu yeru gia.
Nge mɛya ba Yudaban tem mɛn nɔɔ bura
yenu yi yi.
13 Ba Kalɛbu Yɛfunɛn bii Yudaban tem gam
wɛ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa. Ba
nùn Ariban wuu wɛ̃ ye ba maa mɔ̀ Heboroni.
Ariba wi, u sãawa Anakiban sikado.
14 Kalɛbu wi, u Anakiban bwesenu ita
gira. Bera Sesaiba ka Akimaniba ka sere
Talimaiba.
15 Heboronin diya u seewa u da u De-
birigibu wɔri. Wuu gera ba ra raa soku
Sefɛɛn wuu.

16 Ma Kalɛbu u nɛɛ, wi u kpĩa u Sefɛɛn wuu
kamia, yɛ̃rowa u koo win bii wɔndia Akusa
kɛ̃ u sua kurɔ.
17 Yera Otiniɛli, Kalɛbun mɔɔ Kenasin bii,
u wuu ge kamia. Ma Kalɛbu u nùn win bii
wɔndia wi wɛ̃ kurɔ.
18 Sanam mɛ kurɔ wi, u dua Otiniɛlin yɛnuɔ
u kpa, yera u nùn bwisi kã u nɛɛ, a doo a tem
bikia nɛn tundon mi. Adama kurɔ win tii u
da win tundo Kalɛbun mi. Ye u tura mi, u
sara saa win kɛtɛkun di. Yera Kalɛbu u nùn
bikia u nɛɛ, mba a kĩ.
19 Ma u wisa u nɛɛ, a suuru koowo a man
bwii kɛ̃. Domi bera ye a man wɛ̃ sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia, nim sari mi.
Ma Kalɛbu u nùn bwii wɛ̃ yi yi wãa guunɔ
ka wɔwaɔ.
20 Tem mɛ ba sia sia mini kpurowa mu kua
Yudan bwese kɛran tubi.
21 Wuu si su wãa Edɔmun tem nɔɔ bura
yeru gia Yudaban tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia, siya Kabisɛɛli, ka Edɛɛ ka Yaguri,
22 ka Kina, ka Dimɔna, ka Adada,
23 ka Kedɛsi, ka Hasori, ka Itinani,
24 ka Sifu, ka Telɛmu, ka Bealɔtu,
25 ka Hasori Hadata, ka Keriɔtu Hɛsironi ye
ba maa sokumɔ Hasori,
26 ka Amamu, ka Sema, ka Mɔlada,
27 ka Hasori Gada, ka Hɛsimɔɔ, ka Bɛti
Palɛti,
28 ka Hasaa Suali, ka Beri Seba, ka Bisotia,
29 ka Bala, ka Iyimu, ka Asɛmu,
30 ka Ɛlitoladi, ka Kesili, ka Hɔɔma,
31 ka Sikilagi, ka Madimana, ka Sansana,
32 ka Lebaɔti, ka Silimu, ka Aini, ka Rimɔɔ.
Wuu si kpuro su kuawa tɛna tia sari, gen
baagere ka gen baru kpaanu.
33 Wuu si su maa wãa wɔwa sɔɔ, siya
Ɛsitaoli, ka Sorea, ka Asina,
34 ka Sanɔa, ka Eni Ganimu, ka Tapua, ka
Enamu,
35 ka Yaamuti, ka Adulamu, ka Soko, ka
Aseka,
36 ka Saaraimu, ka Aditaimu, ka Gedera, ka
Gederɔtaimu. Si maa, su kuawa wɔkura nnɛ,
gen baagere ka gen baru kpaanu.
37 Ka Senani, ka Hadasa, ka Migidali Gadi,
38 ka Dilani, ka Misipe, ka Yokutɛɛli,
39 ka Lakisi, ka Bosikati, ka Egoloni,
40 ka Kaboni, ka Lasimasi, ka Kitilisi,
41 ka Gederɔtu, ka Bɛti Dagoni, ka Naama,
ka Makeda. Si maa, su kuawa mi wɔkura
nɔɔbu ka tia, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
42 Ka maa Libina, ka Etɛɛ, ka Asani,
43 ka Yifuta, ka Asina, ka Nɛsibu,
44 ka Keila, ka Akisibu, ka Maresa. Ma si
kpuro su maa kua nɔɔba nnɛ, gen baagere ka
gen baru kpaanu.
45 Ka maa Ekoroni, ye ka yen wuu marosu
ka yen baru kpaanu.
46 Ka sere wuu marosu ka baru kpaanu ni
nu ka Asidɔdu sikerenɛ ka ni nu wãa Ekoroni
ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn baa sɔɔ,
47 ka Asidɔdu, ka Gasa, ka sin wuu marosu
ka baru kpaanu, n ka girari Egibitin daarɔ
sere n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.
48 Wuu si su maa wãa guunɔ, siya Samiri
ka Yatiri ka Soko,
49 ka Dana, ka Sanan wuu, ge ba maa mɔ̀
Debiri,
50 ka Anabu, ka Ɛsitemɔa, ka Animu,
51 ka Gosɛni, ka Holoni, ka Gilo. Ma si, su
maa kua wɔkura tia, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
52 Ka Arabu, ka Duma, ka Eseani,
53 ka Yanumu, ka Bɛti Tapua, ka Afɛki,
54 ka Humuta, ka Ariban wuu ge ba maa mɔ̀
Heboroni, ka Siori. Ma si kpuro su maa kua
nɔɔba nnɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu.
55 Ka maa Maoni, ka Kaamɛli, ka Sifu, ka
Yuta,
56 ka Yisirɛɛli, ka Yokudeamu, ka Sanɔa,
57 ka Kaɛni, ka Gibea, ka Tinna. Si kpuro
su maa kua wɔkuru, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
58 Ka sere maa Halulu, ka Bɛti Suri, ka
Gedori,
59 ka Marati, ka Bɛti Anɔtu, ka Eletekonu.
Si kpuro su sãawa nɔɔba tia, gen baagere ka
gen baru kpaanu.
60 Ka sere maa Baalin wuu ge ba maa mɔ̀
Yarimun wuu, ka Raba. Ma si, su maa kua
yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu.
61 Wuu si su wãa bera mi gãanu ku ra kpi,
siya Bɛti Araba, ka Midini, ka Sekaka,
62 ka Nibusani, ka wuu mi bɔra wãa, ka Eni
Engɛdi. Si kpuro su kuawa wusu nɔɔba tia,
gen baagere ka gen baru kpaanu.
63 Adama Yudan bibun bweseru, ba ɲ̀ kpĩa
ba Yebusiba gire be ba wãa Yerusalɛmuɔ.
Yen sɔ̃na ba wãa sere ka gisɔn gisɔ, ka Yudaba
sannu.

Tem mɛ ba Efaraimu

ka Manasen bwese kɛri wɛ̃

16

1 Tem mɛ ba Yosɛfun bibun bweseru wɛ̃,
mɛn nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Yuudɛnin
di, Yerikon bɔkuɔ, n ka da bwiiyɔ yi yi wãa
Yerikon sɔ̃ɔ yari yeru gia gbaburɔ, n ka girari
Betɛliɔ mi guunu wãa.
2 Saa maa min di, ta da Lusiɔ ka Atarɔtuɔ,
Aakiban tem nɔɔ bura yerɔ.
3 Ma ta da sɔ̃ɔ duu yeru gia mi Yafilɛtiban
tem mu nɔɔ yɔ̃ra. Ma ta maa da Bɛti Horoniɔ
ka Gesɛɛɔ n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ.
4 Tem mɛya mu kua Yosɛfun bibu Manase
ka Efaraimun bweserun tubi.
5 Efaraimuba ba mɛn sukum sua mɛ̀n nɔɔ
bura yeru ta wãa saa Atarɔtu Adarin di sɔ̃ɔ

yari yerɔ sere n ka girari Bɛti Horoniɔ ye ya wãa gunguru wɔllɔ.
6 Min diya ta da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ta da Mikimɛtatin di sere Taanati Siloɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia, n ka girari Yanɔaɔ.
7 Saa Yanɔan di ta da Atarɔtuɔ ka Naaratɔɔ ka Yerikoɔ n ka girari Yuudɛniɔ.
8 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, ta da saa Tapuan di n ka da Kanan daarɔ, n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Mɛni kpurowa ba Efaraimun bwese kɛra wɛ̃.
9 Ma ba maa Manasen tem wusu gasu ka sin baru kpaanu sua ba bu sosia.
10 Efaraimuba ba ɲ̀ Kananiba gire be ba wãa Gesɛɛɔ. Ba bu deriwa ben suunu sɔɔ ba yoo sɔma koosiamɔ sere ka gisɔn gisɔ.

17

1 Yosɛfun bii gbiikoo Manase, wigibu ba maa ben tem bɔnu wa. N deema ba raa Makiri, Manasen bii gbiikoon bwese kɛra ben tem wɛ̃ kɔ. Makiri wi, u sãawa tabu durɔ, wiya maa sãa Galadin tundo. Tem mɛ ba wa mi, mɛya Galadi ka Basani Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia.
2 Manasen bibun bweserun kɛri yi yi tie ba maa bu tem gam wɛ̃ Yuudɛnin sɔ̃ɔ duu yeru gia. Bera Abiesɛɛba ka Helɛkiba ka Asiriɛliba ka Sikɛmuba ka Hefɛɛba ka Semidaba. Be kpurowa ba sãa Yosɛfun sikadominu.
3 Galadi, Makirin bii, Manasen debubu u Efɛɛ mara. Efɛɛ wi, u Selofadi mara. Selofadi wi, u ɲ̀ bii tɔn durɔ mara, sere tɔn kurɔbu tɔna. Bii ben yĩsa wee. Mala ka Nɔa ka Hogula ka Milika ka Tirisa.
4 Beya ba da ba yãku kowo Eleasaa deema ka Yosue Nunin bii, ka Isireliban guro gurobu ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa bu maa sun tem wɛ̃ bɛsɛgibun suunu sɔɔ.
Ma ba bu tem mɛ wɛ̃ n kua ben tubi.
5 Yeya n dera Manase be, ba ka tem mɛn suba wɔkuru wa, Galadi ka Basani baasi.
6 N ɲ̀ mɔ tɔn durɔbu tɔnawa ba tem mɛ bɔnu kua, ka tɔn kurɔba be ba wãa bwese te sɔɔ. Ma Manasen bwese kɛran sukum mu sina Galadiɔ.
7 Be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ben tem nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Asɛɛn di sere Mikimɛtatiɔ Sikɛmun bɔkuɔ, ka Yaminiɔ n ka girari Eni Tapuagibun bera gia.
8 Bera ye, ya sãawa Manaseban tem. Adama Tapua ye ya wãa ben tem nɔɔ bura yeru mi, ya sãawa Efaraimuban wuu.
9 Nɔɔ bura yee te, ta maa dawa sere Kanan daarun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Wuu si su wãa mi, su sãa Efaraimubagisu baa mɛ su ka wãa Manaseban temɔ. Ma ta da daa ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.
10 Nge mɛya ba tem mɛ bɔnu kua. Ma Efaraimun bwese kɛra ya wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Manasegia maa wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ, gera ga sãa tem yiru ye kpuron nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ duu yeru gia. Ma Asɛɛban tem ka Isakariban tem mu maa sãa ben nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Asɛɛban tem mu wãawa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ma Isakarigibun tem maa wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia.
11 Yera ba Manaseba wusu gasu wɛ̃ si su wãa Isakariban tem sɔɔ, ka Asɛɛbagim sɔɔ. Wuu siya Bɛti Seani, ka Yibileamu, gen baagere ka gen baru kpaanu, ka sere maa Dori ka Eni Dori, ka Tanaki, ka Mɛgido, gen baagere ka gen baru kpaanu.
12 Adama Manaseba ba kpana bu Kananiba gira wuu sin min di, ma ba dera ba wãa ka be sannu.
13 Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, ba ɲ̀ kpĩa bu Kanani be kpuro gira, adama sɔm sɛ̃sɔgina ba bu koosia.
14 Yera Efaraimun bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran sukum ba Yosue bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na a sun tem bɛsi tia tɔna wɛ̃, bɛsɛ be Yinni Gusunɔ u domaru kua sa dabia.
15 Ma Yosue u bu wisa u nɛɛ, ì n dabin na, ma Efaraimun guurun bera ya bɛɛ basa, i doo dãa sɔ̃ɔ mi Feresiba ka Refaba ba wãa i tii ayeru kasua.
16 Ma tɔn be, ba nùn wisa ba nɛɛ, geema, guurun bera mi gian tem kun sun turi. Yen biru Kanani be ba wãa wɔwaɔ ba tabu kɛkɛ sisugii yi dumi gawe mɔ. Mɛya maa be ba wãa Bɛti Seaniɔ ka yen baru kpaanɔ, ka sere maa be ba wãa Yisirɛɛlin wɔwaɔ.
17 Ma Yosue u Efaraimun bwese kɛra ye ka Manasen bwese kɛran sukum mɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i dabi, i maa dam mɔ. Yen sɔ̃, n ɲ̀ tem bɛsi tia tɔna mu ko n sãa bɛɛgim.
18 Bera mi dãa sɔ̃ɔ ga wãa mi, yera ya ko n maa sãa bɛɛgia. I ko yen dãa ye bɔɔri kpa i Kanani be kamia baa mɛ ba dam mɔ ba tabu kɛkɛ sisugii yi mɔ, kpa tem mɛ, mu ko bɛɛgim.

Tem mɛ mu tie bu bɔnu ko

18

1 Sanam mɛ Isireliba ba Kananiba kamia, yera ba mɛnna Siloɔ. Ma ba kuu bekurugii te gira tèn mi ba ra Yinni Gusunɔ sã.
2 N deema Isireliban bwese kɛra nɔɔba yiruwa ya ɲ̀ gina tem wa.
3 Ma Yosue u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa yerà i mara i sere da i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃.
4 Yen sɔ̃, bwese kɛra baayere sɔɔ, i tɔmbu ita ita gɔsio n bu gɔri bu tem mɛ mɛɛrim da, kpa bu wa nge mɛ ba koo mu burana burana kpa bu wurama bu man sɔ̃ nge mɛ n sãa.
5 Ba koo mu bɔnu kowa wasi nɔɔba yiru. Adama Yudaba ba ko n wãawa mi ba wãa mi, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, Yosɛfun bwese kɛri maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.

6 N n mɛn na, i doo tɛ̃, i tem mɛ bɔnu ko
wasi nɔɔba yiru ye, kpa i na i man sɔ̃. Kpa su
mu tɛtɛ toosi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ
su ka wa mɛ mu sãa bɛɛn baawuregim.
7 Adama Lefiba ba ṅ ko ba n tem mɔ. Domi
ba kon sãa Yinni Gusunɔn yãku kowobu.
N deema Gadi ka Rubɛnin bwese kɛri ka
Manasen bwese kɛran sukum ba tem wa kɔ
Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia mɛ Mɔwisi, Yinni
Gusunɔn sɔm kowo u bu bɔnu kua.
8 Yen biru tɔn be, ba da ba tem mɛ bukiana
ba kua ye Yosue u bu sɔ̃ɔwa.
9 Ma ba ye kpuro yorua ye ba wa mi, ka nge
mɛ ba tem mɛ ka mɛn wusu burana burana
ma ba wurama Yosuen mi Siloɔ.
10 Yen biru Yosue u bu tem mɛ bɔnu kua ka
tɛtɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u bwese kɛra
baayere yen tem wɛ̃.

Tem mɛ ba Bɛnyamɛɛn

bwese kɛra wɛ̃

11 Tem mɛ ba gbia ba tɛtɛ toosi, Bɛnyamɛɛn
bwese kɛra ya mu di. Ben tem mɛ, mu
wãawa Yudan bwese kɛragim ka Yosɛfun
bwese kɛrigim baa sɔɔ.
12 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, tem mɛn nɔɔ
bura yeru ta wãawa saa Yuudɛnin di n ka
girari Yerikon sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ma ta da
guunun bera gia sɔ̃ɔ duu yerɔ sere Bɛti Afɛniɔ
mi gãanu ku ra kpi.
13 Saa min diya ta da ta yɔ̃ra Lusiɔ ye ba
ra maa soku Betɛli, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Min diya ta maa da ta girari Atarɔtu Adariɔ.
Ma ta guu te bɛwa te ta wãa Bɛti Horonin sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwarɔ. Bɛti Horoni ye, ya wãawa
wɔwa sɔɔ.
14 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, ta dawa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia saa guu ten di n ka girari
Baalin wuuɔ ge ba maa sokumɔ Yarimun
wuu. Wuu ge, ga sãawa Yudaban wuu.
15 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia maa, ta dawa
sɔ̃ɔ duu yeru gia saa Yarimun wuun di sere
Nɛfitoan bwiiyɔ.
16 Saa maa min di, ta dawa guu te ta wãa
Bɛni Hinɔmun wɔwan deedeeru, Refaban
wɔwan sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ta da
Yebusiban guunun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
n ka girari Eni Rogɛliɔ.
17 Saa maa min di, ta dawa Eni Semɛsiɔ sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia ka Gelilɔtuɔ, gunguu te ba
mɔ̀ Adumimun deedeeru. Min di ta maa da
sere Bohanin kperɔ. Rubɛnin biin yĩsira ba
ka kpee te sokumɔ.
18 Ma ta da Yuudɛnin wɔwaɔ guunun sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia
19 sere ka Bɛti Hogulaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia mi Yuudɛnin daara suremɔ nim wɔ̃ku
bɔruguuɔ, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ.
20 Yuudɛnin daara ta sãa tem mɛn nɔɔ bura
yeru sɔ̃ɔ yari yeru gia.
Mɛn nɔra Bɛnyamɛɛn bwese kɛran tem mu
yasum nɛ.
21 Wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ, siya Yeriko ka
Bɛti Hogula ka Emɛki Kesisi,
22 ka Bɛti Araba ka Semaraimu ka Betɛli,
23 ka Afimu, ka Para, ka Ofara,
24 ka Kefaa Amɔnai, ka Ofini, ka Geba.
Wuu si kpuro su sãawa wɔkura yiru, gen
baagere ka gen baru kpaanu.
25 Sin gasa, Gabaoni, ka Rama ka Berɔtu,
26 ka Misipe, ka Kefira, ka Mɔsa,
27 ka Rekɛmu ka Yiipɛɛli, ka Tareala,
28 ka Sela, ka Elɛfu, ka Yebusi ye ba maa mɔ̀
Yerusalɛmu, ka Gibea ka Kiriati. Si kpuro su
sãawa wusu wɔkura nnɛ, gen baagere ka gen
baru kpaanu.
Yeni kpurowa n kua Bɛnyamɛɛn bwese
kɛran tubi.

Tem mɛ ba Simɛɔn

bwese kɛra wɛ̃

19

1 Tem mɛn bɔnu yirusewa ya kua Simɛɔn
bwese kɛragia. Yudaban tema mu ka begim
sikerenɛ.
2 Wuu si su wãa mi, siya Beri Seba ka Seba
ka Mɔlada,
3 ka Hasaa Suali, ka Bala ka Asɛmu,
4 ka Ɛlitoladi, ka Betuli ka Hɔɔma,
5 ka Sikilagi, ka Bɛti Maakabɔti ka Hasaa
Susa,
6 ka Bɛti Lebaɔti, ka Sarusɛni. Si kpuro su
sãawa mi wusu wɔkura ita, gen baagere ka
gen baru kpaanu,
7 Aini, ka Rimɔɔ, ka Etɛɛ, ka Asani, si maa
wusu nnɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu,
8 n ka da Balati Beriɔ ye ba maa sokumɔ
Ramati, Nɛgɛbuɔ. Tem mɛ ba sia sia mi
kpuro, mɛya mu saa Simɛɔn bwese kɛragim.
9 Yudaban tem sukuma ba Simɛɔn bwese
kɛra wɛ̃, domi Yudabagim mɛ, mu kpã.

Tem mɛ ba Sabulonin

bwese kɛra wɛ̃

10 Sabulonin bwese kɛra ya Kananin tem
bɔnu itase tɛtɛ di. Ben tem mɛ, mu dawa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia sere Saridiɔ.
11 Saa maa min di mu da mu nɔɔ yɔ̃rawa
sɔ̃ɔ duu yeru gia Marealaɔ ka Dabesɛtiɔ sere
daru koka ye ya wãa Yokunɛamun sɔ̃ɔ yari
yeru gia.
12 Saridin bera gia maa tem mɛn nɔɔ bura
yeru ta dawa sɔ̃ɔ yari yeru gia sere Kisilɔti
Taboriɔ, n ka girari Dabaratiɔ ka Yafiaɔ.
13 Min di ta da Gita Efɛɛɔ ka Ita Kasiniɔ n ka
da Rimɔɔwɔ sere Nɛa gia.
14 Ma ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sere
Hanatoni gia n ka girari Yifuta Elin wɔwaɔ.
15 Wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ, su sãawa
wusu wɔkura yiru, gen baagere ka gen baru
kpaanu. Sin gasa, Katati ka Nahalali ka
Simuroni ka Yideala ka Bɛtelehɛmu.

16 Bera yeni kpurowa ya kua Sabulonin
bwese kɛragia.

Tem mɛ ba Isakarin

bwese kɛra wɛ̃

17 Isakarin bwese kɛra ya maa Kananin tem mɛn bɔnu nnɛse tɛtɛ di.
18 Wuu si su wãa ye sɔɔ, siya Yisirɛɛli ka
Kesulɔtu ka Sunɛmu,
19 ka Hafaraimu, ka Siɔni, ka Anasarati,
20 ka Rabiti, ka Kisioni, ka Abɛsi,
21 ka Remɛti, ka Eni Ganimu, ka Eni Hada,
ka Bɛti Pasɛsi.
22 Ma tem mɛn nɔɔ bura yeru ta maa da
Taboriɔ ka Sakasimaɔ ka Bɛti Semɛsiɔ n ka
girari daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ. Wusu wɔkura
nɔɔbu ka tia su sãa, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
23 Bera ye kpurowa ya kua Isakarin bwese
kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Asɛɛn bwese kɛra

wɛ̃

24 Asɛɛn bwese kɛra ya maa Kananin tem
mɛn bɔnu nɔɔbuse tɛtɛ di.
25 Wuu si su wãa mi, siya Hɛlikati, ka Hali,
ka Betɛni, ka Akusafu,
26 ka Alamɛlɛki, ka Amɛadi, ka Mikali. Tem
mɛn sɔ̃ɔ duu yeru gia, mɛn nɔɔ bura yeru ta
wãawa saa Kaamɛlin guurun di n ka girari
daa te ba mɔ̀ Sikori Libinatiɔ.
27 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa, ta dawa saa Bɛti
Dagonin di n ka Sabulonin bwese kɛran tem
girari sere wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Yifuta Eliɔ, ma
ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Bɛti Emɛkiɔ ka
Nɛyɛliɔ, ka Kabuluɔ,
28 ka Abudoniɔ ka Rehɔbuɔ ka Hamɔɔwɔ ka
Kanaɔ. Ma ta yɔ̃ra wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Sidoniɔ.
29 Min di ta maa da Rama gia ka sere
Tiriɔ, wuu ge ba gbãraru koosi, sere n ka
girari Hosaɔ ma ta yɔ̃ra nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ, Akisibun beraɔ.
30 Wuu siniwa su maa wãa tem mɛ sɔɔ. Siya
Uma ka Afɛki ka Rehɔbu. Wuu si su wãa
tem mɛ kpuro sɔɔ, su sãawa yɛnda yiru, gen
baagere ka gen baru kpaanu.
31 Bera ye kpurowa ya kua Asɛɛn bwese
kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Nɛfitalin

bwese kɛra wɛ̃

32 Nɛfitalin bwese kɛra ya maa Kananin
tem bɔnu nɔɔba tiase tɛtɛ di.
33 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, mɛn nɔɔ bura
yeru ta wãawa Helɛfun di sere Sananimun
dãa sɔ̃ɔwɔ n ka girari Adami Nɛkɛbuɔ
ka Yabunɛɛliɔ ka Lakumuɔ, ma ta yɔ̃ra
Yuudɛniɔ.
34 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, tem mɛ, mu nɔɔ
yɔ̃rawa Asinɔtu Taboriɔ ka Hukɔkuɔ n da n
Sabulonin bwese kɛran tem bɛwa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia n ka girari Asɛɛn bwese kɛran
temɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia. Sɔ̃ɔ yari yeru gia daa
te ba mɔ̀ Yuudɛni ta kua mɛn nɔɔ bura yeru.
35 Ben tem mɛ sɔɔ, wuu si su gbãraru mɔ
wee, Sidimu ka Seri ka Hamati ka Rakati ka
Kinɛrɛti,
36 ka Adama ka Rama ka Hasori
37 ka Kedɛsi ka Edɛɛ ka Eni Hasori,
38 ka Yireoni ka Migidali Eli, ka Horɛmu,
ka Bɛti Anati ka Bɛti Semɛsi. Wuu si kpuro
su sãawa yɛndu tia sari, gen baagere ka gen
baru kpaanu.
39 Bera ye kpurowa ya kua Nɛfitalin bwese
kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Danun

bwese kɛra wɛ̃

40 Danun bwese kɛra ya maa Kananin tem
mɛn bɔnu nɔɔba yiruse tɛtɛ di.
41 Wuu si su maa wãa ben tem mɛ sɔɔ, siya
Sorea ka Ɛsitaoli ka Yiri Semɛsi,
42 ka Salabini, ka Ayaloni ka Yitila,
43 ka Eloni ka Tinnata, ka Ekoroni,
44 ka Ɛliteke, ka Gibetoni ka Balati,
45 ka Yehudi, ka Bɛnɛ Beraki, ka Gati Rimɔɔ,
46 ka Yaakonin daaru ka Rakoni, ka Yafon
bera.
47 Sanam mɛ Danuba ba wa yibɛrɛba ba
kpam ben tem mwɛɛrimɔ, yera be, ba maa da
ba Lesɛmu wɔri ba yen tɔmbu kpuro go. Ma
ba yande sina mi, ya kua ben wuu. Yera ba
ye ben sikadon yĩsiru kã te ba mɔ̀ Danu.
48 Wuu si su wãa mi kpuro su kuawa
begisu ka sin baru kpaanu.
49 Sanam mɛ Isireliba ba tem mɛ bɔnu
kua ba kpa, yen biruwa ba Yosue Nunin bii
wigim wɛ̃.
50 Wiya ba wuu ge ba mɔ̀ Tinnati Seraki
wɛ̃ ye u bikia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Wuu gera ga wãa Efaraimun guunun bera
gia. Ma u gu bana sɔnwa u sina mi.
51 Yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii
ka sere maa Isireliban bwese kɛrin wirugiba
ba Kananin tem mɛ kpuro bɔnu kua ka tɛtɛ
Siloɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ. Ma
ba bwese kɛra baayere wɛ̃ bɔnu ye ya tɛtɛ di.
Mɛsuma ba ka tem mɛ bɔnu kua.

Wuu sìn mi ba ra kpikiru de

20

1 Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ bu wusu gɔsio sìn mi
ba ko n da kpikiru de nge mɛ na raa Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
3 Bɛɛn suunu sɔɔ, goo ù n win winsim go u
kun kĩ, u koo kpĩ u da u kuke wuu sin teu sɔɔ.
Sanam mɛ, wi u nùn naa swĩi u go, u ka mɔru
kɔsia, u ǹ maa nùn goomɔ.
4 Ʊ n tura wuu sin gagu sɔɔ, u koo yɔ̃rawa
wuu gen gbãra kɔnnɔwɔ mi guro gurobu ba
ra siri, kpa u tii tusia u gere ye ya nùn deema.
Saa ye sɔɔ, ba koo nùn wãa yeru kasua wuu
ge sɔɔ.

5 Wi u maa nùn naa swĩi mi, ù n tunuma
wuu gen mi, ba ǹ maa wiɔnɔ yaramamɔ u
sere nùn gɔ. Domi u ǹ kĩ u ka tɔnu wi gɔ.
6 Wuu gen bukurobu bà n nùn siri, miya u
ko n wãa sere yãku kowo tɔnwero u ka gbi.
Yen biruwa u koo den kpĩ u wura win wuuɔ,
u n tii mɔ.
7 Ma Isireliba ba wuu sini gɔsa mi ba ko n
da kpikiru we. Siya Kedɛsi ye ya wãa Galileɔ,
Nɛfitalin guunun bera gia, ka Sikɛmu ye ya
wãa Efaraimun guunun bera gia, ka Ariban
wuu ye ba mɔ̀ Heboroni ye ya wãa Yudan
guunun bera gia.
8 Yuudɛnin guru giɔ ba maa Besɛɛ gɔsa
Yerikon sɔ̃ɔ yari yeru gia batumaɔ mi gãanu
ku ra kpi, Rubɛniban tem sɔɔ, ka Ramɔti ye
ya wãa Galadiɔ, Gadiban tem sɔɔ, ka Golani
ye ya wãa Basaniɔ Manaseban tem sɔɔ.
9 Wuu siya ba gɔsa mi goo wi u ǹ kĩ u ka
tɔnu gɔ, u koo kpĩ u kpikiru da, ǹ n Isirelin
na, ǹ n maa tɔn tukon na, bà n nùn gire bu
gɔ. Ba ǹ kpɛ̃ bu nùn gɔ ba kun nùn siri.

21

Wuu si ba Lefin bwese kɛra wɛ̃
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 6:39-66)

1 Lefin bwese kɛran bukurobu ba na ba
yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii ka
Isirelin bwese kɛri yi yi tien bukurobu
deema
2 Siloɔ Kananin temɔ. Ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ
u Mɔwisi wooda wɛ̃ u nɛɛ, u sun wusu wɛ̃ mi
sa ko n wãa ka sere maa kpara yenu.
3 Yera Isireliba ba wusu gasu gɔsa ben
bwese kɛra baayeren tem sɔɔ ka kpara yenu
ba Lefiba wɛ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
4 Ye ba wuu si bɔnu mɔ̀ ka tɛtɛ, Kehatin
yɛnugibu be ba sãa Aroni yãku kowon bibu,
beya ba gbia ba tɛtɛ di. Wusu wɔkura itawa
ba wa Yudaban tem sɔɔ ka Simɛɔbagim sɔɔ ka
Bɛnyamɛɛbagim sɔɔ.
5 Ben be ba maa tie yɛnu ge sɔɔ, beya ba
wusu wɔkuru tɛtɛ di si su wãa Efaraimuban
tem sɔɔ ka Danubagim sɔɔ ka Manasen
bwese kɛra ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gian tem
sɔɔ.
6 Gɛɛsɔnin yɛnugibu ba maa wusu wɔkura
ita tɛtɛ di si su wãa Isakariban tem sɔɔ
ka Asɛɛbagim sɔɔ, ka Nɛfitalibagim sɔɔ ka
Manasebagim sɔɔ mɛ mu wãa Basaniɔ sɔ̃ɔ
yari yerɔ.
7 Mɛrarin yɛnugibu, be, ba maa wusu
wɔkura yiru tɛtɛ di si su wãa Rubɛniban tem
sɔɔ ka Gadibagim sɔɔ ka Sabulonibagim sɔɔ.
8 Mɛya Isireliba ba kua ba ka Lefin bwese
kɛra ye wuu si wɛ̃ ka sin kpara yenu nge mɛ
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
9-10 Lefin tɔn be ba sãa Kehatin yɛnugibu
Aronin bweseru sɔɔ, beya ba gbia ba tɛtɛ
di. Wuu si ba wa Yudaban tem sɔɔ ka
Simɛɔbagim sɔɔ, si wee.
11 Ba bu Ariban wuu wɛ̃ ge ba ra maa soku
Heboroni ka gen kpara yenu. Anakiban
sikado Ariban yĩsira ba ka gu sokumɔ. Ga
wãawa Yudan guunun bera gia.
12 Gen gberu kpaanɛbara ba raa Kalɛbu
Yɛfunɛn bii wɛ̃.
13 Heboroni yen biru, ba maa bu Libina
wɛ̃,
14 ka Yatiri ka Ɛsitemɔa,
15 ka Holoni, ka Debiri,
16 ka Aini, ka Yuta, ka Bɛti Semɛsi. Si kpuro
su sãawa wusu nɔɔba nnɛ, gen baagere ka
gen kpara yenu. Yudaba ka Simɛɔban tem
sɔɔra si kpuro su wãa.
17 Bɛnyamɛɛban tem sɔɔ, ba Gabaoni tɛtɛ di
ka Geba,
18 ka Anatɔtu ka Alimɔɔ. Wusu nnɛwa mi,
gen baagere ka gen kpara yenu.
19 Wuu si kpuro, si ba yãku kowo Aronin
bweseru wɛ̃ su sãawa wɔkura ita, gen
baagere ka gen kpara yenu.
20 Kehatin yɛnugii be ba tie Aronin bwese
te sɔɔ, ba maa wusu wa Efaraimuban tem sɔɔ.
21 Siya Sikɛmu ye ya wãa Efaraimun
guunun bera gia mi ba ko n da kpikiru de, ka
Gesɛɛ,
22 ka Kibisaimu ka Bɛti Horoni. Si kpuro su
sãawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen kpara
yenu.
23 Danuban tem sɔɔ, ba bu Ɛliteke wɛ̃ ka
Gibetoni,
24 ka Ayaloni ka Gati Rimɔɔ. Si kpuro su
sãawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen kpara
yenu.
25 Manasen bwese kɛra ye ya wãa sɔ̃ɔ duu
yeru gian temɔ be, ba maa bu wusu yiru wɛ̃,
Tanaki ka Gati Rimɔɔ, gen baagere ka gen
kpara yenu.
26 Wuu si ba bu wɛ̃ mi kpuro su sãawa
wɔkuru, gen baagere ka gen kpara yenu.
27 Lefi be ba tie ba sãa Gɛɛsɔnin yɛnugibu,
ba maa wusu yiru wa Manasen bwese kɛra
ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gian temɔ. Wuu siya
Golani, Basanin temɔ mi ba ko n da kpikiru
de ka Bɛsitara, gen baagere ka gen kpara
yenu.
28 Isakariban tem sɔɔ, ba bu Kisioni wɛ̃ ka
Dabarati,
29 ka Yaamuti, ka Eni Ganimu. Si kpuro su
kuawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen kpara
yenu.
30 Asɛɛban tem sɔɔ, ba bu Mikali ka
Abudoni ka Hɛlikati
31 ka Rehɔbu wɛ̃. Si kpuro su kuawa wusu
nnɛ, gen baagere ka gen kpara yenu.
32 Nɛfitalibagim sɔɔ maa, ba bu Kedɛsi wɛ̃
ye ya wãa Galilen temɔ, mi ba ko n da kpikiru
de, ka Hamɔti Dori, ka Kaatani. Siya su kua
wusu ita, gen baagere ka gen kpara yenu.

33 Wuu si Gɛɛsɔni be, ba tɛtɛ di mi, su sãawa
wɔkura ita, gen baagere ka gen kpara yenu.
34 Be ba sãa Mɛrariba Lefin bwese te sɔɔ,
ba maa bu wusu nnɛ wɛ̃, gen baagere ka gen
kpara yenu Sabuloniban tem sɔɔ. Wuu siya
Yokunɛamu ka Kaata
35 ka Dimma ka Nahalali.
36 Rubɛniban tem sɔɔ ba bu wusu nnɛ wɛ̃,
gen baagere ka gen kpara yenu. Siya Besɛɛ ka
Yasa,
37 ka Kedemɔti ka Mɛfati.
38-39 Gadiban tem sɔɔ, Mɛrari be, ba maa
wusu nnɛ wa, gen baagere ka gen kpara
yenu. Wuu siya Mahanaimu ka Hɛsiboni ka
Yesɛɛ ka Ramɔti ye ya wãa Galadin temɔ, mi
ba ko n da kpikiru de.
40 Wuu si Mɛrari be, ba tɛtɛ di, si kpuro su
sãawa wɔkura yiru.
41-42 Wuu si Lefin bwese kɛri yi wa Isire-
lin bwese kɛri yi yi tien mi, su kuawa
weeraakuru yiru sari, gen baagere ka gen
kpara yenu.
43 Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ka Isireliba
tem mɛ kpuro wɛ̃ nge mɛ u ben sikadoba
nɔɔ mwɛɛru kua. Ma ba sina mɛ sɔɔ, mu kua
begim.
44 Mɛya u maa dera ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
nge mɛ u raa ben sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua.
U bu ben yibɛrɛba kpuro nɔmu bɛria. Ben
goo sari wi u ka tii yina.
45 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka win nɔɔ
mwɛɛ ni kpuro yibia ni u Isireliba kua, baa
nin teeru ta ɲ̀ kam wɔra.

Isireliban bwese kɛri

yi yi wãa Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia,

yi gɔsira yin temɔ

22

1 Yera Yosue u Rubɛniba ka Gadiba soka ka
Manasen bwese kɛran sukum mɛ mu wãa sõɔ
yari yeru gia.
2 U bu sõɔwa u nɛɛ, ye Mɔwisi, Yinni
Gusunɔn sɔm kowo u gerua kpuro wee, i ye
mɛm nɔɔwa ma i kua mam mam ye nɛn tii na
bɛɛ yiire.
3 I ɲ̀ bɛɛgibu Isireliba deri baa fiiko tabu
sɔɔ sere ka gisɔ. I Gusunɔ bɛsɛn Yinnin gere
mɛm nɔɔwawa.
4 Wee tɛ̃ u dera bɛɛgibu ba wɛ̃re tem mɛ
sɔɔ, nge mɛ u raa gerua. Yen sõ, i gɔsiro i
wura tem mɛ Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo
u bɛɛn baawure bɔnu kua sɔɔ Yuudɛnin sõɔ
yari yeru gia, kpa i da i sina mi.
5 I n tura mi, i de i wooda ye Mɔwisi u
bɛɛ wɛ̃ mɛm nɔɔwa mam mam. Yera, i Yinni
Gusunɔ kĩɔ kpa i win woodaba mɛm nɔɔwa.
I de i n ka nùn maninɛ kpa i nùn sã ka bɛɛn
gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwisikunu kpuro.
6-8 Yen biru u bu domaru kua ma u nɛɛ, i
gɔsiro bɛɛn temɔ ka bɛɛn yaa sabenu ka sii
geesu ka wura ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu.
Arumani ye i gura bɛɛn yibɛrɛban min di
gesi kpuro, i ye bɔnu koowo ka bɛɛn tɔn
be i raa deri mi. I n maa yɛ̃ ma Mɔwisi
u Manasen bwese kɛran sukum tem wɛ̃
Basaniɔ Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia. Na maa
ben sukum bɔnu wɛ̃ sõɔ duu yeru gee nge mɛ
na Isireliban bwese kɛri yi yi tie kua.

Ba yãku yeru bana Yuudɛnin bɔkuɔ

9 Ma Rubɛniba ka Gadiba ka Manase be, ba
gɔsira ba da ben temɔ ba Isireliban bwese
kɛri yi yi tie deri, Kananin tem mi. Ba da
ba sina Galadin temɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ
u gerua saa win sɔm kowo Mɔwisin nɔɔn di.
10 Ye Rubɛniba ka Gadiba ka Manaseban
sukum ba Yuudɛnin daaru tura Kananin
bera gia, yera ba yãku yee nanumgiru bana
daa ten bɔkuɔ.
11 Ma goo u na u Isireli be ba tie sõɔwa
u nɛɛ, wee Rubɛniba ka Gadiba ka sere
Manaseban sukum ba yãku yeru bana
Yuudɛnin bɔkuɔ bɛsɛn bera gee.
12 Ye Isireli be ba tie ba nua mɛ, yera
be kpuro ba mɛnna Siloɔ bu ka ben tundo
bisibu tabu wɔri.
13-14 Yera ba Finɛɛsi yãku kowo Eleasaan
bii gɔra Galadin tem mi, ka Isireliban bwese
kɛri wɔku ten baayeren wirugii bu ka
Rubɛniba ka Gadiba ka Manase be gari ko.
15 Ye ba tura mi, yera ba bu sõɔwa ba nɛɛ,
16 ka Isireli be ba tie kpuron yĩsira sa ka
bɛɛ bikiamɔ, mban sõna i Yinni Gusunɔ seesi
i bɛɛn arukawani kusia ye i ka nùn bɔkua.
Domi i tii yãku yeru bania.
17 I yaaye ma Peoriɔ sa tora ten bweseru
kua ma Gusunɔ u sun sɛɛyasia. Wee, sere ka
gisɔ sa yen wahala mɔ̀. Yeni ya ɲ̀ bɛɛ tura?
18 Wee tɛ̃, i nùn mɛm nɔɔbu sariru koosi
gisɔ. I n yɛ̃ ma bɛsɛ Isireliba kpuro sɔɔra win
mɔru ya koo wɔri sia.
19 I n maa yɛ̃ tem mi i wãa mi, i ɲ̀ kpɛ̃ i
Gusunɔ sã, i gɔsirama bɛsɛn mi, mi win sãa
yee dɛɛrara wãa. Sa ko bɛɛ tem wɛ̃. Yen sõ, sa
bɛɛ kanamɔ, i ku Gusunɔ seesi. I ku maa sun
seesi i yãku yeru garu bani.
20 I yaayo sanam mɛ Akani wi u wãa
Serakin bweseru sɔɔ u tora ye u ka arumani
sua ye ba nɛɛ, goo u ku sua. Isireliba
kpurowa Gusunɔ u seesi. Domi n ɲ̀ Akani
tɔna u gu dɔma te, tora ten sõ.
21 Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera Rubɛniba
ka Gadiba ka sere Manaseba ba wisa ba nɛɛ,
22 Yinni Gusunɔ turowa u wãa. Wiya u yɛ̃
yèn sõ sa kua mɛ. Isireliba kpuro ba koo maa
gia. Sà n Yinni Gusunɔ seesi sa nùn toran na,
u ku de sa n wãa.
23 Sà n maa yãku yee teni bana bɛsɛn tiin
sõn na, su ka yãku dõɔ mwaararuginu ko
ɲ̀ kun mɛ kɛ̃nuginu ɲ̀ kun mɛ siarabuginu,
Gusunɔn tii u sun siri.
24 Adama yèn sõ sa tu kua wee, bɛruma n
sun mwa domi sa ɲ̀ kĩ amɛn biru bɛɛn bibun

bweseru tu bɛsɛgibu sɔ̃ tu nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ, bɛsɛ ka Gusunɔ Isireliban Yinni.
25 Win tiiwa u bɛɛ tem nɔɔ burana, u
Yuudɛnin daaru doke bɛsɛn suunu sɔɔ. Yen
sɔ̃, sa ɲ̀ baa mɔ win sãaru sɔɔ. Kpa a deema
bɛsɛn bibun bweseru ta Gusunɔn sãaru deri
bɛɛn bibun sɔ̃.
26 Yeniban saabuwa sa ka yãku yee teni
bana, n ɲ̀ mɔ sa kĩ su tii yãkunu kua.
27 Adama sa kĩwa ta n sãa seeda bɛsɛn
bibun bweseru ka bɛɛn bibun bweserun sɔ̃.
Kpa tu bu sɔ̃ɔsi ma sa ra Yinni Gusunɔ sã
ka yãkunu. Be kpuro bà n seeda ye wa mɛ,
bɛɛgibu ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu nɛɛ, bɛsɛgiba kun
baa mɔ Yinni Gusunɔn sãaru sɔɔ.
28 Baa ɲ̀ n saa yeren na ba sun sɔ̃ɔwa mɛ, ɲ̀
n maa bɛsɛn bibun bwesera ba sɔ̃ɔwa mɛ, ba
koo kpĩ bu bu wisi bu nɛɛ, i mɛɛrio nge mɛ
bɛsɛn sikadoba ba yãku yee teni bana nge te
ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, adama ba ɲ̀
tu banɛ bu ka tii yãkunu kua mi. Seedan sɔ̃na
ba tu bana.
29 Yen sɔ̃, i n yɛ̃ ma sa ɲ̀ gɔ̃ru doke su Yinni
Gusunɔ seesi kpa su ko naanɛ sarirugibu win
mi, yãku yee tenin sɔ̃. Mɛya sa ɲ̀ maa kĩ su
yãkunu ko gam, ma n kun mɔ yãku yee ten
mi, te ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yee dɛɛrarɔ.
30 Sanam mɛ yãku kowo Finɛɛsi Eleasaan
bii ka Isireliban guro gurobu ka ben yɛnu
yɛ̃robu ba nua ye Rubɛniba ka Gadiba ka
Manaseba ba gerua, yera ben bwɛ̃ra kpuna.
31 Ma Finɛɛsi u Rubɛniba ka Gadiba ka
Manase be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ sa gia ma Yinni
Gusunɔ u wãa ka bɛsɛ, domi i ɲ̀ nùn mɛm
nɔɔ sariru koosi. Mɛya win mɔru ya ɲ̀ maa
wɔrimɔ bɛsɛ sɔɔ yèn bɛrum sa raa mɔ̀.
32 Yen biru Finɛɛsi wi, ka Isireliban guro
guro be, ba gɔsira Galadin di ba wura ba
begibu sɔ̃ɔwa ye ba nua mi kpuro.
33 Ye begii be, ba nua mɛ, ya bu dore. Ma
ba Yinni Gusunɔ siara ba gɔ̃ru gɔsia ba nɛɛ,
ba ɲ̀ maa Rubɛnin bwese kɛra ye, ka Gadigia
ye wɔrimɔ bu ben tem kam koosia.
34 Yen biruwa Rubɛniba ka Gadiba ba nɛɛ,
yãku yee teni ta sãawa seeda bɛsɛ kpuron
wuswaaɔ ma Yinni Gusunɔ turowa u wãa.
Ma ba tu yĩsiru kã, Seeda.

Yosuen gari dãaki

23

1 Yinni Gusunɔ u Isireliba wɔra ben yibɛrɛ
be ba ka bu sikerenɛn nɔman di. Ma ba wãa
bɔri yɛndu sɔɔ sere n ka tɛ. Yosue u maa tɔkɔ
kua gem gem.
2 Yera u Isireliba kpuro sokusia ka ben
guro gurobu ka ben wirugibu ka ben siri
kowobu ka ben tabu sinambu. Ma u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ wee na tɔkɔ kua gem gem.
3 I maa wa nge mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u
bwese ni i deema mini kua. Wiya u ka bu
tabu kua bɛɛn sɔ̃ u bu kamia.
4 Yen biru i wa nge mɛ tem mɛ sa mwa
ka mɛ sa ɲ̀ mwaabu kpa, na mu bɔnu kua
ka tɛtɛ, ma na bwese kɛra baayere yegim
wɛ̃. Tem mɛya mu wãa saa Yuudɛnin di sɔ̃ɔ
yari yeru gia n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
5 Tɔn be ba wãa mɛ sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo
bɛɛ bu gira kpa ben tem mɛ, mu ko bɛɛgim,
nge mɛ win tii u gerua.
6 Yen sɔ̃, i tɛmanɔ, i hania koowo kpa i wa
i wooda ye mɛm nɔɔwa ye Mɔwisi u yorua
tireru sɔɔ kpa i ku yen gaa gɛɛrari baa fiiko.
7 I ku ka bwese tuku ni nu wãa bɛɛn suunu
sɔɔ arukawani bɔke i suana. I ku yiira i nin
bũnu sã. I ku maa ka nin yĩsa bɔ̃re.
8 Adama i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ tɔnawa i
ko n ka maninɛ nge mɛ i sãa sere ka gisɔ.
9 Domi u bwese damginu gira bɛɛn suunu
sɔɔn di. Goo maa sari wi u kpĩa u yɔ̃ra bɛɛn
wuswaaɔ sere ka gisɔ.
10 Bɛɛn tɔn turo u koo kpĩ u yibɛrɛ nɔrɔbu
(1.000) gɔ, nge mɛ Gusunɔn tii u nɔɔ mwɛɛru
kua, yèn sɔ̃ u ra n wãa ka bɛɛ tabu sɔɔ.
11 Yen sɔ̃ i de i nùn kĩa.
12 I n nùn biru kisi i ka bwese ni nu wãa
bɛɛn suunu sɔɔ nɔɔ tia kua, i nin wɔndiaba
sua kurɔbu kpa nin tii nu bɛɛgibu sua
kurɔbu,
13 saa ye sɔɔ, i n yɛ̃ ma u ɲ̀ maa yibɛrɛ be
giramɔ. U koo dewa ba n sãa bɛɛn yina. Ba
ko n bɛɛ wahala mɔ̀ ba n nɔni sɔ̃ɔwa, kpa
i gbisuku tem durom mɛni sɔɔ mɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃.
14 N n nɛn sɔ̃n na, wee na gɔɔ tura. I n yɛ̃ sãa
sãa ma nɔɔ mwɛɛ gee ni u bɛɛ kua, u ni kpuro
yibia mam mam. Baa nin teera kun kam kue.
15 Mɛya i n maa yɛ̃ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛ
gee ni yibia mi, mɛya u koo maa kɔ̃sa ye u
gerua kpuro ko. U koo bɛɛ go mam mam tem
durom mɛ sɔɔ mɛ u bɛɛ wɛ̃ mini.
16 I n win arukawani ye kusia ye u ka
bɛɛ bɔkua kpa i da i n bwese tukunun bũnu
yiirammɛ i n sãamɔ, saa yera win mɔru koo
se kpa i gbisuku tem durom mɛni sɔɔ.

Yosue u ka Isireliba gari kua

Sikɛmuɔ

24

1 Yosue u Isireliban bwesenu kpuro
mɛnna Sikɛmuɔ ma u ben guro gurobu soka
ka ben wirugibu ka ben siri kowobu ka ben
tabu sinambu. Ma ba ben tii tusia Gusunɔn
wuswaaɔ.
2 Ma Gusunɔ Isireliban Yinni u be kpuro
sɔ̃ɔwa saa Yosuen nɔɔn di u nɛɛ, yellu, bɛɛn
baababa ba wãa daa te ba mɔ̀ Efaratin guruɔ.
Miya ba bũnu sãamɔ. Ben turowa Tera,
Aburahamu ka Nakorin tundo.
3 Ma na bɛɛn baaba Aburahamu yara saa
daa ten bera giɔn di. Na dera u bɔsu Kananin

tem kpuro sɔɔ ma na win bibu dabiasia. Na
nùn Isaki kã.
4 Ma na maa Isaki Yakəbu ka Esau kã. Na
Esau Seirin guuru gia wɛ̃ u n mə, adama
Yakəbu ka win bibu, be, ba dawa Egibiti gia.
5 Na Məwisi ka Aroni gəra Egibitigibun
mi. Ma na Egibitigii be tɔ̃ya kua ka gãa
maamaakigii ni na kua. Yen biru na bɛɛ
Isireliba yara min di.
6 Ye na bɛɛn baababa yara min di, ma
Egibitigiba bu naa gira ka ben tabu kɛkɛba ka
maasəbu. Saa ye bɛɛn baaba be, ba tura nim
wɔ̃kuə ge ba mɔ̀ Naa yari,
7 miya ba man nəəgiru sue ma na yam
wɔ̃kuru doke be ka Egibitigibun baa sɔɔ. Na
dera nim wɔ̃kun nim mɛ, mu Egibitigii be
wukiri ba nim diira. Bɛɛn baababa ba wa ka
nəni ye na Egibitigibu kua. Yen biru i wɔ̃ə
dabinu kua gbaburə.
8 Ma na ka bɛɛ na Aməreban temə be ba
wãa Yuudɛnin guru giə. Ba ka bɛɛ sanna, na
maa bɛɛ bu nəmu bɛria, ma ben tem mu kua
bɛɛgim. Ma na bu kpeerasia bɛɛn wuswaaə.
9 Balaki, Siporin bii, Məabun sunə, u seewa
u ka bɛɛ tabu kua. U Balamu Beorin bii
sokusia u na u bɛɛ bɔ̃rusi.
10 Adama na yina n Balamun gere swaa
daki ma na dera u bɛɛ domaru kua, ma na bɛɛ
wəra Balakin nəman di.
11 Yen biru i Yuudɛni təbura i tura Yerikoə,
ma Yerikogibu ka Amərebа ka Feresiba ka
Kananiba ka Hɛtiba ka Girigasiba ka Hefiba
ka Yebusiba ba bɛɛ sannə seesi. Ma na bɛɛ bu
nəmu bɛria.
12 Na susu bakanu gəra bɛɛn wuswaaə, nu
bu gira nge mɛ nu Amərebаn sinambu yiru
ye kua. N ɲ̀ mə bɛɛn takobiba, ɲ̀ kun mɛ bɛɛn
tɛnnu i ka bu kamia.
13 Na bɛɛ gbea wɛ̃ ye i ɲ̀ kasire, ka wusu mi
i wãa si i ɲ̀ banɛ, ka dãa yèn binu i dimə ye i
ɲ̀ duure.
14 Yen biru Yosue u nɛɛ, yen sɔ̃, i de i Yinni
Gusunə nasia kpa i nùn sã ka gɔ̃ru teu ka
bərəkiniru. I bɛɛn baababan bũnu derio ni ba
raa sãamə daa te ba mɔ̀ Efaratin guruə ka maa
Egibitiə.
15 I kun maa kĩ i Gusunə sã, i gəsio gisə wi
i ko i sã, ɲ̀ n bũnun na, ni bɛsɛn baababa ba
sãwa daa ten guruə, ɲ̀ n maa Amərebaginun
na, bèn temə i wãa mi. Adama nɛ ka nɛn
yɛnugibu, Yinni Gusunəwa sa ko sã.
16 Ma tən be, ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ Yinni
Gusunə derimə su bũnu sã pai!
17 Domi wiya bɛsɛn Yinni wi u sun yarama
saa Egibitigibun yorun di, bɛsɛ ka bɛsɛn
baababa. U maa səm maamaakigii dabinu
kua bɛsɛn nəni biru. Ma u sun kɔ̃su baama
mi sa da kpuro bɛsɛn sanum sɔɔ ka bwese
tukunun suunu sɔɔ.
18 Ma u sun bwese dabinu gira, ka mam
Amərebа be ba raa wãa tem mɛ sɔɔ. Yen sɔ̃na
sa ko Yinni Gusunə sã. Domi u sãawa bɛsɛn
Yinni ka gem.
19-20 Yosue u tən be sɔ̃əwa u nɛɛ, ya sɛ̃ i ka
Yinni Gusunə sã domi u sãawa dɛɛro, u ɲ̀
wuramə i maa goo sã. Yen sɔ̃, ì n nùn deri
ma i bũnu sãwa, u ɲ̀ bɛɛ bɛɛn durum suuru
kuammɛ. Baa mɛ u bɛɛ gea kua kɔ, u koo
gəsirawa u bɛɛ kɔ̃sa kua kpa u bɛɛ kam koosia.
21 Ma tən be, ba Yosue sɔ̃əwa ba nɛɛ, baa ɲ̀
n mɛren na, Yinni Gusunəwa sa ko sã.
22 Yosue u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ, i bɛɛn tii
seeda diiya ma Yinni Gusunəwa i gəsa i sã.
Ma ba nɛɛ, mɛya sa gerua.
23 Ma u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i bũnu wunə i kɔ̃
ni nu wãa bɛɛn suunu sɔɔ, kpa i tii Gusunə
bɛsɛn Yinni wɛ̃.
24 Ma tən be, ba Yosue sɔ̃əwa ba nɛɛ,
Gusunə bɛsɛn Yinniwa sa ko sã, kpa su nùn
mɛm nəəwa.
25 Dəma tera Yosue u ka tən be arukawani
bəkua u bu wooda wɛ̃ Sikɛmu mi.
26 Yen biru u gari yi yorua Gusunən
woodan tireru sɔɔ ma u kpee bakaru sua u
gira dãa bakaru garun nuurə mi ba Yinni
Gusunən kuu bekurugiru gire.
27 Yosue u tən be kpuro sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
kpee teni ta ko n sãawa bɛsɛn seeda domi ta
gari kpuro nua yi Yinni Gusunə u sun sɔ̃əwa.
Ta koo bɛɛ yi yaayasia kpa i ku ra ka ko naanɛ
sarirugibu Gusunən sãaru sɔɔ.
28 Ma Yosue u tən be yarinasia u dera ben
baawure u da win tem mɛ u mwa sɔɔ.

Yosue ka Eleasaa ba gu

29 Yeniba kpuron biru Yosue Nunin bii,
Yinni Gusunən səm kowo u gu. U kuawa wɔ̃ə
wunəbu ka wəkuru (110).
30 Ba nùn sika win temə Tinnati Serakiə
Efaraimun guunun bera gia, Gaasin guurun
sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia.
31 Isireliba ba Yinni Gusunə sãwawa
Yosuen waati ye kpuro sɔɔ ka maa guro
guro be u derin waati sɔɔ, be ba yɛ̃ ye Yinni
Gusunə u be Isireliba kua gesi.
32 Yosɛfun kuku ni Isireliba ba ka na
Egibitin di, ba nu sika Sikɛmun tem mɛ sɔɔ,
mɛ Yakəbu u dwa Hamərin bii Sikɛmu ka
win wənəbun mi, ka sii geesun gobi wunəbu
(100). N deema tem mɛya ba Yosɛfun bibun
bweseru wɛ̃.
33 Ma Aronin bii Eleasaa u maa gu ma ba
nùn sika gunguru wəllə te ba win bii Finɛɛsi
wɛ̃. Ta wãawa Efaraimun guunun bera gia.

KPAROBU

Tire te ba mɔ̀ Kparobu tera ta Isireliban sindun torubu Kananin temɔn gari gerumɔ n ka girari saa ye ba sina boko swĩi.

Ben waati ye sɔɔ, Isireliba ba kua ye ba kĩ. Ba ku ra Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ. Ma u dera yibɛrɛba ba bu nɔni sɔ̃ɔwa. Ben nɔni swãaru sɔɔ, bà n gɔ̃ru gɔsia ba Gusunɔ nɔɔgiru sue, u ra bu suuru kuewa kpa u bu kparo goo seeya wi u koo bu wɔra saa yibɛrɛban nɔman di.

Tire ten kpunaa

1. Yosuen gɔɔn gari, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Kparo be Gusunɔ u seeya, wiru 2:11n di sere wiru 16.
3. Mɛro bisi sannɔsu, wiru 17n di sere wiru 21.

Isireliba ba wãa Kananin temɔ

1 Yosuen gɔɔn biru Isireliba ba Yinni Gusunɔ bikia u bu sɔ̃ bwese kɛra ye ya koo gbi yu da yu Kanani be ba tie wɔri.

2 Yera u bu wisa u nɛɛ, Yudan bwese kɛra, domi na bu tem mɛ nɔmu sɔndia.

3 Ma Yudaba ba ben maabu Simɛɔba sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i na i ka sun Kanani be ba wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ wɔri su go. Yen biru kpa su maa da bɛɛn mi.

Ma Simɛɔ be, ba wura ba da.

4-5 Yera be kpuro ba mɛnna ba Kanani be wɔri. Yinni Gusunɔ u maa bu Kanani be ka Feresiba nɔmu sɔndia. Ma ba bu kamia ba ben tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) go Besɛkiɔ. Miya ba yande wuu gen sunɔ deema ba nùn wɔri.

6 Yera u duka sua ma ba nùn naa gira ba mwa ba win nɔman niki bii bakanu bɔɔra ka win naa niki bii bakanu.

7 Yera Besɛkin sunɔ wi, u gerua u nɛɛ, sinambu wata ka wɔkura na dera ba ben nɔman niki bii bakanu bɔɔra ka ben naasuginu. Dĩa buri yi na deri, yiya ba ra n dimɔ. Wee tɛ̃ Gusunɔ u man ye kpuro kɔsiemɔ.

Ma ba ka nùn da Yerusalɛmuɔ. Miya u gu.

8 Yeniba kpuron biru Yudaba ba Yerusalɛmu wɔri ba ye kamia. Yen dɔma te, ba yen tɔmbu go ma ba wuu ge dɔ̃ɔ mɛni.

9 Yera ba maa da ba Kanani be ba wãa guunɔ wɔri ka be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia gbaburɔ, ka sere be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia.

10 Ma ba maa Kanani be ba wãa Heboroniɔ wɔri ye ba ra raa soku Ariban wuu. Miya ba Sesaiba ka Akimaniba ka Talimaiba kamia.

11 Heboronin di ba maa da ba Debirigibu wɔri. Saa ye sɔɔ, ba ra wuu ge sokuwa Sefɛɛn wuu.

12 Ma Kalɛbu u nɛɛ, wi u kpĩa u Sefɛɛn wuu ge mwa, yɛ̃rowa u koo win bii wɔndia Akusa kɛ̃ kurɔ.

13 Yera Otiniɛli, Kalɛbun wɔnɔ Kenasin bii u wuu ge kamia. Ma Kalɛbu u nùn win bii wɔndia wi kã kurɔ.

14 Sanam mɛ kurɔ wi, u dua Otiniɛlin yɛnuɔ u kpa, yera u nùn bwisi kã u nɛɛ, a doo a tem bikia nɛn tundon mi. Adama kurɔ win tii u da win tundo Kalɛbun mi. Ye u tura mi, u sara saa win kɛtɛkun di. Yera Kalɛbu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.

15 Ma u wisa u nɛɛ, a suuru koowo a man bwii kɛ̃. Domi bera ye a man wɛ̃ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, nim sari mi.

Ma Kalɛbu u nùn bwii wɛ̃ yi yi wãa guunɔ ka wɔwaɔ.

16 Keniba be ba sãa Mɔwisin dokirin bweseru ba Yudaba swĩi ba doona Yerikon di sannu, mi kpakpa bɛ̃ɛ wãa. Ba da ba sina gbaburɔ Yudaban temɔ Aradin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.

17 Yen biru Yudaba ka ben maabu Simɛɔba ba Kanani be ba wãa Sefatiɔ wɔri ba kpeerasia mam mam. Wuu gera ba yĩsiru kã Hɔɔma. Yen tubusiana bansu.

18 Yuda be, ba maa Gasa mwa ka Asikaloni ka Ekoroni, yen baayere ka yen baru kpaanu.

19 Yinni Gusunɔ u ka Yuda be wãa. Yera ba bera mi guunu wãa mwa ya kua begia. Adama bań kpĩa ba tɔn be ba wãa nin wɔwaɔ kamiɛ. Domi tɔn be, ba tabu kɛkɛ sisugii mɔ yi dumi gawe.

20 Mɛsuma Kalɛbu u ka Heboroni wa nge mɛ Mɔwisi u raa gerua. Ma u Anakiban bwese kɛri ita gira min di.

21 Adama Bɛnyamɛɛba bań kpĩa ba Yebusiba gire saa Yerusalɛmun di. Yera n dera ba ka wãa ben suunu sɔɔ sere ka gisɔn gisɔ.

22 Yinni Gusunɔ u wãa ka Manaseba ka Efaraimuba be ba sãa Yosɛfun bibun bweseru. Ma ba Betɛli wɔrim da.

23 Adama ba gina dera gaba da ba yen saria mɛɛra. Betɛli yera, ba ra raa soku Lusi.

24 Ye ba tura mi, yera ba goo wa u yariɔ wuu gen min di. Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔsio mìn di ba ra ka wuu geni du, kpa su nun gea kua.

25 Ma durɔ wi, u bu sɔ̃ɔsi. Ye ba dua wuu ge sɔɔ, yera ba gen tɔmbu go. Ma ba durɔ wi deri ka win yɛnugibu kpuro.

26 Yen biru durɔ wi, u yara wuu gen min di u da Hɛtiban temɔ u wuu kpɔɔ bana. Ma u gu yĩsiru kã Lusi. Yĩsi tera ba ka gu sokumɔ sere ka gisɔ.

27 Manaseba bań kpĩa ba Bɛti Seanigibu ka Taanakigibu ka Dorigibu ka Yibileamugibu ka sere maa Mɛgidogibu ka ben baru kpaanugibu gire. Yera n dera Kanani be, ba ka wãa Manaseban suunu sɔɔ.

28 Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, baŋ̀ maa kpĩa ba tɔn be gire. Adama ba bu yoo sɔma koosia.
29 Mɛya maa Efaraimuba baŋ̀ kpĩa ba Kananigii be ba wãa Gesɛɛɔ gire. Yera n dera tɔn be, ba ka wãa ben suunu sɔɔ.
30 Sabuloniba, be maa, baŋ̀ kpĩa ba Kitironigibu ka Nahalaligibu gire. Ba dera ba wãa ka be sannu, adama ba bu yoo sɔma koosia.
31 Asɛɛba baŋ̀ maa kpĩa ba Akogibu ka Sidonigibu ka sere Alabugibu ka Akisibugibu ka Helubagibu ka Afikigibu ka Rehɔbugibu gire.
32 Ma Asɛɛ be, ba wãa ka be sannu.
33 Nɛfitaliba baŋ̀ maa kpĩa ba Bɛti Semɛsigibu ka Bɛti Anatigibu gire. Ba wãa ben suunu sɔɔ, adama ba bu yoo sɔma koosia.
34 Amɔreba ba Danuba gira saa wɔwan di. Ma Danu be, ba da ba wãa guunɔ.
35 Yen sɔ̃na Amɔre be, baŋ̀ doonɛ saa Haari Herɛsi ka Ayaloni ka Saabimun di. Adama yen biru Efaraimuba ka Manaseba ba bu taare ba yoo sɔma koosia.
36 Sɔ̃ɔ yɛ̃sɔn nɔm dwaru gia, Amɔreban tem nɔɔ ga Edɔmuban tem bɛwa n ka da sere gunguu te ba mɔ̀ Akarabimuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia. Akarabimu yen tubusiana nia.

Gusunɔn gɔrado u da

Bokimuɔ

2

1 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado u seewa Giligalin di u da Bokimuɔ. Ma Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa gɔrado win nɔɔ sɔɔn di u nɛɛ, na bɛɛ yarama Egibitin di na ka bɛɛ na tem mɛ sɔɔ, mɛ na bɛɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri. Na nɛɛ, naŋ̀ nɛn arukawani kusiamɔ pai ye na ka bɛɛ bɔkua.
2 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku ra ka tem mɛn tɔmbu arukawani bɔke. I ben bũu sãa yenu kɔsukuo. Adama iŋ̀ nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Mban sɔ̃na i kua mɛ.
3 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma naŋ̀ bu giramɔ bɛɛn min di. Ba ko n wãawa bɛɛn bɔkuɔ, ba n sãa bɛɛn wɛrɔbu, kpa ben bũnu nu ko bɛɛn yina.
4 Saa ye Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u gari yi gerua u kpa, yera Isireliba kpuro ba nɔɔgiru sua ba swĩ.
5 Yen sɔ̃na ba yam mi soka Bokimu. Miya ba Yinni Gusunɔ yãkunu kua.

Yosuen gɔɔ

6 Sanam mɛ Yosue u wãa wãaru sɔɔ, u dera Isireli baawure u dawa u win tem mwa mɛ mu kua wigim.
7 Tɔn be, ba Yinni Gusunɔ sãwa Yosuen waati kpuro sɔɔ ka maa guro guro be u derin waati sɔɔ, be ba sɔm maamaakiginu kpuro wa ni Yinni Gusunɔ u Isireliba kua.
8 Yosue, Nunin bii, Yinni Gusunɔn sɔm kowo, u kuawa wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɔkuru (110) ma u gu.
9 Ba nùn sika win temɔ Tinnati Herɛsiɔ, Efaraimuban bera gia Gaasin guurun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
10 Saa yen tɔmbu kpuro ba gu, ma be ba seewa ben ayenɔ baŋ̀ Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. Mɛya ba maa duari ye u raa ben baababa kua.

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

sãaru deri

11 Ye Isireliba ba kua, yaŋ̀ Yinni Gusunɔ dore. Domi ba nùn deri ba da ba bũnu sãamɔ ni ba ra soku Baaliba.
12-13 Ba Gusunɔ ben baababan yinni deri wi u bu yarama Egibitin di. Ma ba be ba bu sikerenɛn bũu ni ba mɔ̀ Baaliba ka Asitaateba sãamɔ ba nu wiru kpĩiyammɛ. Yera n dera Yinni Gusunɔn mɔru seewa.
14 Ma u bu tɔn diobu nɔmu bɛria ba bu ye ba mɔ kpuro gurari. U maa bu ben yibɛrɛ be ba bu sikerenɛ dɔre. Baŋ̀ maa kpĩa ba ka tii yinɛ.
15 Baama mi ba tabu da, Yinni Gusunɔ u ra dewa bu kɔ̃sa wa nge mɛ u raa gerua ka bɔ̃ri. Ba nɔni swãaru wa ta kpã.
16 Yen biruwa u bu kparobu seeya be ba koo bu faaba ko tɔn diobun nɔmun di.
17 Ka mɛ, ba ku ra kparo ben gere wure. Baŋ̀ ka Gusunɔ turo yɔ̃re. Bũna ba ra sã. Mii mii ba swaa ye deri ye ben baababa ba raa swĩi. Baŋ̀ maa Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ.
18 Yinni Gusunɔ ù n bu kparo wɛ̃, u ra n wãawa ka yɛ̃ro u ka bu wɔra ben yibɛrɛban nɔman di, kparo win waati kpuro sɔɔ. Domi u ra ben wɔnwɔndu wa sanam mɛ ba weeweenu mɔ̀, be ba bu tɔ̃ya mɔ̀ ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔn sɔ̃.
19 Adama kparo wi, ù n gu, ba ra maa kɔ̃sa kowa n kere ben baababa. Bũna ba ra kasu bu wiru kpĩiya bu sã. Ben gɔ̃ru ga ra bɔbiewa bu ka swaa kɔ̃sa ye swĩi ka degangam.

Yinni Gusunɔ

u Isireliban laakari mɛɛra

20 Kpa Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru ko gem gem u nɛɛ, tɔn be, ba nɛn wooda sanka ye na ben baababa wɛ̃. Baŋ̀ maa nɛn gere mɛm nɔɔwɛ.
21 Yen sɔ̃na naŋ̀ maa bu bweseru garu giramme bwese ni Yosue u deri sɔɔ sanam mɛ u gu.
22 Bwese niya kon ka ben laakari mɛɛri, kpa n wa bà n koo lasabu ko, bu nɛn swaa swĩi, nge mɛ ben baababa ba kua.
23 Ma Yinni Gusunɔ u bwese ni deri, uŋ̀ ka nin girabu sɛnde.

3

1 Yinni Gusunɔ u bwese ni nu tie deri
Isireliban suunu sɔɔ, u n da ka ben laakari
mɛɛri be baɲ tabu koore nge ben baaba be
ba Kananin tem mwa.
2 U yeni kuawa be ba kun tabu koore mi bu
ka tabu gia.
3 Bwese ni u deri ben suunu sɔɔ wee, Fil-
isitiba ka ben sinambu nɔɔbu ka Kananiba ka
Sidonigibu ka sere Hefiba be ba wãa Libanin
guunɔ, saa Baali Hɛɛmɔɔn guurun di n ka
girari Lebo Hamatiɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u dera ba wãa Isireliban
suunu sɔɔ kpa u n da ka Isireli ben laakari
mɛɛri. Saa ye sɔɔra u koo gia bà n koo
win woodaba swĩi ye u ben baababa wɛ̃ saa
Mɔwisin min di.
5 Yen sɔ̃na Isireliba ba wãa ka Kananiba ka
Hɛtiba ka Amɔreba ka Filisitiba ka Hefiba ka
Yebusiba sannu.
6 Ma ba ben bii wɔndiaba sua kurɔbu. Be,
ba maa bu begibu wɛ̃ ba sua kurɔbu. Saa yera
Isireliba ba tɔn ben bũnu sãaru wɔri.

KPAROBU

Otiniɛli

7 Yeniban biru, Isireliba ba Yinni Gusunɔ
duari ma ba kɔ̃sa kua ba bũu ni ba mɔ̀ Baaliba
ka Asitaateba sãamɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua, u
bu Mɛsopotamin sina boko nɔmu bɛria, wi
ba mɔ̀ Kusani Risetaimu. Ma ba nùn sãwa
wɔ̃ɔ nɔɔba ita.
9 Saa ye sɔɔra ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru
sue ba faaba kana. Ma u ben kanaru nua u
bu faaba kowo waawa, u bu wɔra sunɔ win
nɔman di. Faaba kowo win yĩsira Otiniɛli,
Kenasin bii. Kenasi wi, u sãawa Kalɛbun
wɔnɔ.
10 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn Hunde u
Otiniɛli wi yɔɔwa ma u kua Isireliban kparo.
Yen biru u seewa u da u ka sina boko wi tabu
kua. Ma Yinni Gusunɔ u nùn sunɔ wi nɔmu
bɛria u kamia.
11 Saa yera Isireliba ba maa bɔri yɛndu wa
wɔ̃ɔ weeru. Yen biruwa Otiniɛli u gu.

Ehudu

12 Otiniɛlin biru, Isireliba ba maa kɔ̃sa kua
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma u Mɔabun sina
boko Egoloni dam wɛ̃, u nùn Isireliba nɔmu
bɛria.
13 Ma sina boko wi, u Amɔniba mɛnna ka
Amalɛkiba ba da ba Isireliba wɔri, ma ba
Yeriko mwa.
14 Yera Isireli be, ba Egoloni wi sãwa wɔ̃ɔ
yɛndu yiru sari.
15 Sanam mɛ sɔɔra ba Yinni Gusunɔ
nɔɔgiru sue ba faaba kowo kana. Ma u bu
faaba kowo wi waawa. Win yĩsira Ehudu,
Geran bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Durɔ wi,
u sãawa nɔm dwaagii.
Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba nùn gɔra u da u
Egoloni kɛ̃ru wɛ̃.
16 Ma Ehudu wi, u takobi kua. Yen beri
berika nɔɔ do. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soo
teeru. Ma u ye doke win pɔraɔ nɔm geu gia u
yaberu sebusi.
17 Ye u tura Egolonin mi, u nùn kɛ̃ɛ te wɛ̃.
N deema sunɔ wi, durɔ bemberera.
18 Yen biru Ehudu u gɔsirɔ yɛnuɔ, wi ka tɔn
be ba ka kɛ̃ɛ te na.
19 Adama sanam mɛ ba tura kpee kɔra
yeru garun mi, Giligalin bɔkuɔ, yera Ehudu u
gɔsirama u na sina boko win mi, u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, yinni, na gari asirigii gɛɛ mɔ kon nun
sɔ̃.
Ma sina boko u nɛɛ, win sina bwãabu bu
gina yario be kpuro.
20 Saa ye sɔɔ, sina boko u sɔ̃ gidambisan dii
woo durɔrugiru garu sɔɔ te ba kua wi turon
sɔ̃. Ehudu u nùn susi u nɛɛ, gari yi na mɔ yi
weewa Gusunɔn min di.
Ma Egoloni u seewa saa win kitarun di u
yɔ̃ra.
21 Sanam mɛya Ehudu u win nɔm dwaa ye
dɛmia u takobi ye woma saa win yɛ̃si nɔm
geu gian di, u sunɔ wi sɔka nukurɔ.
22 Takobi ye, ya duawa ka yen buru sannu.
Ma win wasin gum mu ye nɛnua sɔɔwɔ. Yera
u ye derisi Egolonin nuku te sɔɔ.
23 Yen biru Ehudu u yara dii ten bee tia
gian di ma u ten gambo kɛnua u bɛri.
24 Ye u doona, yera sina bokon bwãaba na
ba deema dii ten gamboba ba kɛnua sim sim.
Ma ba nɛɛ, u ko n swaa swĩibu mɔ̀wa.
25 Ma ba nùn mara n ka tɛ. Ye ba wa uɲ
kɛniɛ, yera ben tii ba kɔkɔrɔ sua ba kɛnia. Ma
ba deema wee, ben sina boko u kpĩ temɔ u
guu.
26 Saa ye sɔɔ, Ehudu u tonda u kpee kɔra
yee te sara, u da Seiraɔ.
27 Ye u tura mi, u tabu kɔba so Efaraimun
guunɔ. Ma Isireliba kpuro ba sarama ba ka
nùn taa bi da, u bu swaa gbiiye.
28 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man swĩiyɔ, domi
Yinni Gusunɔ u sun bɛsɛn yibɛrɛba Mɔabuba
nɔmu bɛria.
Ma ba nùn swĩi ba da. Ba yɔ̃ra Yuudɛnin
tɔbura yerɔ, Mɔabuban tem bera gia. Baɲ
dere baa Mɔabu ben turo u daa te tɔbura.
29 Yen dɔma te, Mɔabuban tabu durɔ
damgibu nɔrɔbun suba wɔkura (10.000) ba
gɔ. Baa ben tɔn turo kun bu kisirari.
30 Tɔ̃ɔ te, Isireliba ba Mɔabuba sekuru
doke. Saa dɔma ten diya Isireliban tem mu
bɔri yɛndu wa sere wɔ̃ɔ wɛnɛ.

Sangaa

31 Ehudun biru Yinni Gusunɔ u maa
Sangaa, Anatin bii gɔsa u kua Isireliban
kparo. Sangaa wi, Filisitiban tabu durɔbu
nataWa u gɔ ka kɛtɛ kpara dɛka yèn nɔɔ ga sɛ̃u
mɔ.

Debora ka Baraki

4

1 Ehudun gɔɔn biru Isireliba ba kpam kua
ye yaɲ̀ Yinni Gusunɔ dore.
2 Ma u bu Kananin sunɔ Yabini nɔmu bɛria
wi u bandu dii Hasoriɔ. Win tabu sunɔwa
Sisera wi u wãa Harosɛti Goimuɔ.
3 Yabini wi, tabu kɛkɛ sisugii nɛnɛ ka
wunɔbuwa (900) u mɔ. Ma u Isireliba dam
dɔre sere n ka kua wɔ̃ɔ yɛndu. Yera ba Yinni
Gusunɔ nɔɔgiru sue ba faaba kana.
4 N deema Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ wi ba
mɔ̀ Debora, Lapidɔtun kurɔ, wiya u sãa Isire-
liban kparo saa ye sɔɔ.
5 U ra n sɔ̃wa kpakpa bãa gaan nuurɔ ye
ya wãa Rama ka Betɛlin baa sɔɔ, Efaraimun
guunun bera gia. Ma ba ye yĩsiru kã Deboran
kpakpa bãa. Miya Isireliba ba ra de u ka bu
siribu kua.
6 Sɔ̃ɔ teeru u Abinɔamun bii Baraki sokusia
wi u wãa Kedɛsiɔ Nɛfitaliban temɔ. U nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni,
wiya u nun wooda yeni wẽ̃ u nɛɛ, a tɔmbu
nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) gɔsio saa
Nɛfitaliba ka Sabuloniban min di a ka bu da
guu te ba mɔ̀ Taboriɔ.
7 U koo Sisera, Yabinin tabu sunɔ ka win
tabu kɛkɛba ka win tabu kowobu gawama
wunɛn mi, Kisionin daarɔ, kpa u nun bu
nɔmu bɛria.
8 Ma Baraki u nùn wisa u nɛɛ, à n kaa ka
man da, kon da. Adama à kun ka man dɔɔ,
naɲ̀ dɔɔ.
9 Ma Debora u nɛɛ, ya wã, kon ka nun
da, adama aɲ̀ siarabu wasi sà n da sannu.
Domi Yinni Gusunɔ u koo Sisera tɔn kurɔ goo
nɔmu bɛria.
Ma Debora u seewa u ka Baraki da sere
Kedɛsiɔ.
10 Baraki u Sabuloniba ka Nɛfitaliba
sokusia Kedɛsiɔ. Ma ben tɔmbu nɔrɔbun
suba wɔkuru (10.000) ba ka nùn yɔ̃ra ka
Debora sannu.
11 N deema Mɔwisin kurɔn sesu Hobabu,
win bwesera ba mɔ̀ Keniba. Ben turo Hebɛɛ
u ka Keni be ba tie karana. Ma u da u win
kuru gira dãa bakaru garun nuurɔ Sanaimuɔ,
Kedɛsin bɔkuɔ.
12 Yen biruwa ba Sisera sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Baraki, Abinɔamun bii, u da guu te ba mɔ̀
Taboriɔ.
13 Ma Sisera u win tabu kowobu kpuro
sokusia u nɛɛ, bu na Harosɛti Goimun di ka
win tabu kɛkɛ sisugii nɛnɛ ka wunɔbu (900)
ye. Ma ba mɛnna Kisionin daarɔ.
14 Ma Debora u Baraki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
seewo, domi gisɔra Yinni Gusunɔ u koo nun
gbiiya u ka nun Sisera nɔmu bɛria.
Yera Baraki u sarama guu ten min di ka
win tɔmbu nɔrɔbun suba wɔku (10.000) te ta
nùn swĩi.
15 Ye ba Sisera ka win tabu kowobu ka
win tabu kɛkɛba wɔri, Yinni Gusunɔ u
dera Siseran tɔn be, ba burisina Barakin
wuswaaɔ. Ma Sisera u sara win kɛkɛn di u
duka sua ka naasu.
16 Baraki u Siseran tabu kowobu ka win
tabu kɛkɛba naa gira sere Harosɛti Goimuɔ.
Ma ba bu go be kpuro ka takobi. Baa ben turo
baɲ̀ deri.
17 Adama Sisera u duka sua u da u kukua
Hebɛɛ Kenin kurɔ wi ba mɔ̀ Yaɛlin kuu
bekurugirɔ, domi Hebɛɛ ka Yabini, Hasorin
sunɔ ba nɔɔsinamɔ.
18 Yaɛli u yara u Sisera dam koosia u nɛɛ, a
duuma nɛn yinni, a ku bɛrum ko.
Ma u dua kurɔ win mi, ma kurɔ wi, u
bekuru sua u nùn wukiri.
19 Yera Sisera u nɛɛ, a suuru koowo, a man
nim kɛ̃ɛyɔ n nɔ. Nim nɔru ga man mɔ̀wa.
Ma kurɔ wi, u bom bwãaru sua u nùn wẽ̃ u
nɔra. Yera u kpam nùn bekuru wukiri.
20 Sisera maa nɛɛ, a yɔ̃ro dii kɔnnɔwɔ. Goo
ù n na u nun bikia, u nɛɛ, goo wãa mini? A
nɛɛ, aawo.
21 N deema Sisera u wasire too, ma u
dweeya mam mam. Yera Yaɛli, Hebɛɛn kurɔ
wi, u kurun sii dɛka sua ka matalaka u durɔ
wi susi sẽ̃ɛ u sii dɛka ye kpare win baa
saburon deedeeru. Ma ya girari temɔ. Ma
durɔ wi, u gu.
22 N wee, saa ye sɔɔ, Baraki u Sisera naa
gire. Ye Yaɛli u yara u nùn sennɔ da u nɛɛ, a
na, kon nun durɔ wi sɔ̃ɔsi wi a kasu.
U dua kurɔ win kuru mi, u wa wee, Sisera
u kpĩ u guu, sii dɛka gire win baa saburoɔ.
23 Dɔma te, Gusunɔ u dera Isireliba ba
Yabini, Kananiban sunɔ kawa.
24 Yen biru ba ra n ka nùn tabu mɔ̀wa sere
ba ka nùn taare mam mam ba go.

Debora ka Barakin womu

5

1 Dɔma tera Debora ka Baraki Abinɔamun
bii ba womu geni kua ba nɛɛ,
2 i Yinni Gusunɔ siaro
domi Isireliban wirugibu ba gɔ̃ru doke bu
tabu ko.
Tɔmbu kpuro ba maa tii wẽ̃ bu ka bu swĩi.
3 I nɔɔwɔ bɛɛ sinambu,
i swaa dakio bɛɛ tem yɛ̃robu.
Na kon Gusunɔ, Isireliban Yinni tɔma ka
womusu.
4 Yinni, sanam mɛ a sarama Seirin guurun di
Edɔmun temɔ,
tem mu yĩira,
guru winu gɔsira nim,
ma gura na.
5 Guu bakanu nu yĩira
wunɛ Gusunɔ Isireliban Yinnin wuswaaɔ,
wunɛ wi a tii sɔ̃ɔsi Siɔniɔ.
6 Sangaa, Anatin biin waati sɔɔ,
ka maa Yaɛlin saa sɔɔ,

goo ku ra sĩ swaa dosɔ.
Be ba gam dɔɔ, swaa kisiya ba ra ka de.
7 Wirugii goo sari wi u dam mɔ Isireliba sɔɔ,
sere nɛ Debora na ra ka seewa nge ben mɛro.
8 Sanam mɛ ba Gusunɔ deri ba bũnu sãamɔ,
saa yera ba bu tabu wɔrima.
Adama baa ben tɔmbu nɔrɔbun suba weeru (40.000) sɔɔ,
goo sari wi u tɛrɛru ṅ kun mɛ yaasa mɔ.
9 Nɛn gɔ̃ru ga dora Isirelin wirugibun sõ,
ka be ba tii wẽ̃ bu ka tabu ko.
I Yinni Gusunɔ takaru koowo.
10 Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i kɛtɛku kpikinu sɔni,
i gari yi kparo.
Bɛɛ gobigibu, bɛɛ be i sõ beku buranu wɔllɔ,
i yi geruo.
Bɛɛ maa bwẽ̃ɛbwẽ̃ɛbu, bɛɛ be i ka naasu sĩimɔ,
i yi wonwɔ.
11 I swaa dakio.
Dɔkɔban bɔkuɔ tɔmba Yinni Gusunɔn nasaran womusu mɔ̀,
ye u Isireliba wẽ̃.
Yen biru Yinni Gusunɔn tɔmbu ba sarama
ba da ba wãa ben wusɔ.
12 A seewo, Debora, a tabun womu ko,
a n ka sun gbiiye.
A seewo, Baraki, Abinɔamun bii,
a ka wunɛn yobu wurama.
13 Isireliban sukum ba damgibu kamia.
Yinni Gusunɔ u dera na nasara wa tabu durɔbun wɔllɔ.
14 Be ba Amalɛkiba kamia,
ba na Efaraimuban tem di.
Bɛnyamɛɛba ba maa bu swĩi.
Wirugiba na Makirin bweserun di.
Tabu sinamba maa na Sabulonibaɲ min di.
15 Isakariban wirugibu ba ka Debora yɔ̃ra.
Ma ben tɔmbu kpuro ba Baraki swĩi.
Ba duki na wɔwa mi.
Adama Rubɛniba baṅ nɔɔ tia kue.
Ba sika kua taa bin daabu sɔɔ.
16 Mban sɔ̃na ba yãanu sinɛ.
Ba kĩwa bu kparobun nɔɔ nɔ be ba nu sokumɔ?
Mɛya Rubɛniba baṅ nɔɔ tia kue.
Ba sika kua taa bin daabu sɔɔ.
17 Galadigibu ba sina Yuudɛnin guruɔ.
Mba n kua Danuba ba ka ben goo nimkusu sinɛ.
Asɛɛba ba maa sõ
nim wõkun bera gia ka gen goorɔ, baṅ nɛ.
18 Adama Sabuloniba ka Nɛfitaliba
ba tii doke kari sɔɔ tabu gberɔ.
19 Kananin sinamba na ba ka bu tabu kua Tanakiɔ
daarun bɔkuɔ te ba mɔ̀ Mɛgido.
Adama baṅ bu kamiɛ bu sere ben arumani gaa gura.
Baa sii geesu baṅ wa ba sue.
20 Wɔllun diya kperi yi ka Sisera tabu kua.
Yi wãawa yin swɛɛ sɔɔ saa ye yi ka nùn sannamɔ.
21 Kisionin daaru te ta wãa yellun di,
ten nim mu seewa mu bu gura.
Su se su tabu wɔri ka wɔrugɔru.
22 Siseran tabu kowobu ba duki doona.
Ben dumin naasun wɔkinu nɔɔra.
23 Yinni Gusunɔn gɔrado u gerua u nɛɛ,
i Mɛrosi bɔ̃rusio,
i yen tɔmbu bɔ̃rusio.
Domi baṅ nɛ ka wɔrugɔba sannu
bu ka Yinni Gusunɔ somi.
24 Kaa domaru wa, Yaɛli, Hebɛɛ Kenin kurɔ.
Kaa domaru wa, Yaɛli,
n kere kurɔbu gabu be ba wãa kunɔ.
25 Sisera u nun nim bikia, ma a nùn bom wẽ̃.
A ka nùn naa bom gum naawa gbẽ̃ɛ bɛɛrɛgiru sɔɔ.
26 A kurun sii dɛka sua ka nɔm dwaru.
Ma a matalaka sua wunɛn nɔm geuɔ.
A Sisera kpare a win baa saburosu yabura.
27 Sisera u dwiiya u kpuna wunɛn naasɔ.
Mi u kpĩ mi, miya u gbiisi.
28 Siseran mɛro u mɛɛra fɛnɛntin di
u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
amɔna win tabu kɛkɛ yaṅ ka tunumɛ.
Mba n kua win dumi yi ka tɛ mɛ.
29-30 Win bwãa bwisigiba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
ba arumani gura ba bɔnu mɔ̀wa,
kpa tabu kowo baawure u wɔndia turo
ṅ kun mɛ yiru sua.
Sisera u beku gobiginu suamɔ win tiin sõ,
ka yabe ni ba sɔma dokea.
N deema mɛya win mɛro u maa tii sɔ̃ɔmɔ.
31 Yinni Gusunɔ, a de wunɛn yibɛrɛba kpuro bu gbi nge Sisera.
Adama be ba nun kĩ, ba n ballimɔ nge sõɔ wii wɔllun sõɔ.
Yen biruwa tem mɛ, mu bɔri yɛndu wa wõɔ weeru.

Madianiba

ba Isireliba nɔni sõɔwa

6

1 Yen biru Isireliba ba kpam kua ye yaṅ Yinni Gusunɔ dore. Ma u bu Madianiba nɔmu sɔndia sere wõɔ nɔɔba yiru.
2 Madiani be, ba bu dam dɔremɔ gem gem. Yen sõna Isireliba ba da ba kuku yenu kua kpee baaba sɔɔ ka kpee wɔrusɔ guunun bera gia.
3 Isireliba bà n ben dĩanu duura, Madiani be, ka Amalɛkiba ka bwesenu ganu saa sõɔ yari yerun di, ba ra nɛwa bu bu wɔri.
4 Kpa bu ben sansani gira Isireliban gbeaɔ, bu ben dĩa ni kpuro sanku sanku, bu ka da sere Gasan bɔkuɔ, kpa bu maa ben yaa sabenu gura. Ba ku ra bu gãanu derie ni ba koo di.
5 Ba ra nɛwa ka ben yaa sabenu ka ben kuu bekuruginu ba n dabi nge twee. Be ka ben yooyoosu baṅ geeru mɔ. Ba ra nɛwa tem mɛ sɔɔ bu ka mu sanku,

6 kpa bu Isireliba deri nəni swãaru səə. Yera n dera Isireli be, ba Yinni Gusunə
nəəgiru sue ba nùn soka.
7 Sanam mɛ ba nùn soka Madiani ben sɔ̃,
8 u bu win sɔmə goo gəria wi u bu sɔ̃əwa u
nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ,
u bɛɛ yarama yorun di te i raa Egibitigibu
diiyammɛ.
9 U bɛɛ wəra ben nəman di ka sere maa be
ba bɛɛ dam dəremə kpuron nəman di. Ma u
be kpuro gira bɛɛn wuswaan di. U ben tem
mwa u bɛɛ wɛ̃.
10 U bɛɛ sɔ̃əwa ma wiya Gusunə bɛɛn Yinni.
Yen sɔ̃, i ku Aməreban bũnu sã bèn temə i
wãa. Adama iṅ win gere mɛm nəəwɛ.

Gusunə u Gedeoni gəsa

u ka Isireliba faaba ko

11 Yen biruwa Yinni Gusunən gərado u na
Ofaraə u sina dãru garun nuurə. Dãa te, ta
sãawa Yoasigiru wi u sãa Abiesɛɛn bweseru.
Win bii Gedeoni u alikama soomə dãa bii
gama yerə Madianiba bu ku raa ka nùn wa.
12 Ma Yinni Gusunən gərado wi, u tii
Gedeoni sɔ̃əsi, u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, tabu durə
damgii wunɛ, Yinni Gusunə u ka nun wãa.
13 Gedeoni u nùn wisa u nɛɛ, nɛn yinni,
Yinni Gusunə ù n wãa ka bɛsɛ, mba n kua
yeniba kpuro ya ka sun deema. Mban sɔ̃na
u ku ra maa səm maamaakigia ko ye bɛsɛn
baababa ba sun sɔ̃əwa u ra raa ko ye u ka bu
yarama Egibitin di. Tɛ̃ wee, u sun Madianiba
nəmu səndia u deri.
14 Ma Yinni Gusunə u nùn mɛɛra u nɛɛ, a
doo ka wunɛn dam kpuro a Isireliba wəra
Madianiban nəman di. Nɛna na nun gəra.
15 Gedeoni u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn yinni,
swaa yerà kon kpe n ka Isireliba faaba ko,
domi Manasen bweseru səə, nɛn təmba ba
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo. Nɛna na maa sãa yãkabu
nɛn baan yɛnuə.
16 Yinni Gusunə u nùn wisa u nɛɛ, ka mɛ, ko
na n ka nun wãa. Madianiban dam mu koo
ko nge tən turogim kpa a bu sɛ̃suku.
17 Gedeoni u nɛɛ, à n ka man nənu geu
mɛɛran na, a man yĩreru garu sɔ̃əsio te ta
gerumə ma wunɛ Gusunəwa a ka man gari
mò.
18 Na nun kanamə a ku doona minin di
sere n ka wurama wunɛn mi ka nɛn kɛ̃ru kpa
n nun tu wɛ̃.
Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, to, kon nun ma
sere a ka wurama.
19 Ye Gedeoni u da yɛnuə u boo buu gə u
gu sawa ma u som sua kilo tɛnagim u ka pɛ̃ɛ
kua ye yaṅ seeyatia mə. U yaa ye doke bireru
səə, ma u kpee təm doke wekeru səə u ka na
u nùn ye kpuro yiiya dãa ten nuurə.
20 Gərado wi, u nɛɛ, a yaa ye ka pɛ̃ɛ ye suo
a səndi kpee tenin wəllə kpa a kpee təm mɛ
wisi yen wəllə.
Ma u kua mɛ.
21 Gərado wi, u yaa ye ka pɛ̃ɛ ye baba ka
win dɛka ye u nɛnin sɛ̃ru. Ma dɔ̃ə u yarima
kpee ten min di u yaa ye ka pɛ̃ɛ ye mwa. Yera
Gedeoni u gərado wi bia.
22 Saa yera u tuba ma Yinni Gusunən
gəradowa ma u nɛɛ, Yinni Gusunə, na kam
kua, domi na wunɛn gərado wa nəni ka nəni.
23 Adama Yinni Gusunə u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ,
a wunɛn laakari kpĩiyə, a ku bɛrum ko, aṅ
gbimə.
24 Ma Gedeoni u nùn yãku yeru bania mi,
ma u tu yĩsiru kã, Yinni Gusunə u ra bəri
yɛndu wɛ̃. Yãku yee te, ta wãa mi sere ka gisə
Ofaraə Abiesɛɛban temə.

Gedeoni u bũu wi ba mò

Baalin yãku yeru sura

25 Wɔ̃ku tee te səəra Yinni Gusunə u maa
Gedeoni sɔ̃əwa u nɛɛ, a wunɛn baan naa
kinɛru suo ka naa kinɛru garu te ta wɔ̃ə nəəba
yiru mə, kpa a bũu wi ba mò Baalin sãa yee te
sura te wunɛn baa u mə mi, kpa a ten bũu dãa
te ta gire mi wuka.
26 Kpee tenin wəlləwa kaa man yãku yeru
bania nge mɛ ba ra ko, kpa a naa kinɛru
yiruse te sua a ka yãku dɔ̃ə mwaararugiru ko
ka bũu dãa te a wuka mi.
27 Ma Gedeoni u təmbu wəkuru gəsa win
səm kowobu səə u da u kua ye Yinni Gusunə
u nùn yiire. Adama yèn sɔ̃ u win baan
yɛnugibu ka wuugibun bɛrum mə, uṅ ye kue
sɔ̃ə səə. Wɔ̃kura u ye kua.
28 Ye wuugiba seewa buru buru yellu,
ba wa wee, ba bũu wi ba mò Baalin yãku
yeru sura, ma ba ten bũu dãru wuka, ma
ba naa kinɛru yiruse te gə ba ka yãku dɔ̃ə
mwaararugiru kua sãa yee kpaa te ba gira mi
səə.
29 Yera ba bikianamə ba mò, wara u yabu
ye kua.
Ba kaso kua baama bu ka nə. Ma ba nua ma
Gedeoni, Yoasin biiwa u ye kua.
30 Ma ba Yoasi sɔ̃əwa ba nɛɛ, a wunɛn bii
yarama su nùn gə, domi u bũu wi ba mò
Baalin yãku yeru sura, u maa ten bũu dãru
wuka.
31 Yoasi u be ba yɔ̃ mi kpuro sɔ̃əwa u nɛɛ,
bɛɛya i ko Baali sanna? Bɛɛya i ko nùn faaba
ko? Baawure wi u nùn məru bara, u koo gbi
yam mu sere sãra. U n sãan na Gusunə, i de
u ka tii yina. Domi win sãa yera ba sura.
32 Saa dəma ten diya ba Gedeoni soka
Yerubaali yèn sɔ̃ Yoasi u nɛɛ, bu de Baali u ka
tii yina, domi win yãku yera ba sura.

Gedeoni u Gusunə

yĩreru bikiamə

33 Yen biru Madianiba kpuro ka Amalɛkiba
ka bwese ni nu wãa sɔ̃ə yari yeru gia ba
mɛnna ba Yuudɛni təbura ba ben sansani
gira wəwaə ye ba ra soku Yisirɛɛli.

34 Ma Yinni Gusunɔn Hunde u Gedeoni
yɔɔwa. Ma u kɔba wura u ka Abiesɛɛba soka
bu nùn swĩi.
35 Ma u Manaseba kpuro sokusia ka Asɛɛba
ka Sabuloniba ka Nɛfitaliba. Ma be kpuro ba
na ba mɛnna sannu, ba nùn swĩi.
36 Yera Gedeoni u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n
kaa Isireliba faaba kon na saa nɛn min di nge
mɛ a gerua, a man yĩreru sɔ̃ɔsio.
37 Wee, kon yãa san sini yi temɔ alikama
soo yerɔ. N n kua bururu, dirum mù n wãa
yãa san si tɔna sɔɔ, kpa alikama soo yee te
kpuro ta n gbere, sanam mɛ sɔɔra kon gia ma
geema, kaa Isireliba faaba kowa saa nɛn min
di nge mɛ a gerua.
38 Ma n koora mɛ. Sisiru u seewa buru
buru yellu u yãa san si gama ma sin nim mu
gbɛ̃ɛ yoruku yiba.
39 Ma Gedeoni u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
ka man mɔru ko, a de n ka nun gari ko nɔn
tee teni. Na kĩ a maa man yĩreru sɔ̃ɔsi ka yãa
san si. A de si tɔna su n gbere kpa alikama
soo yee te, ta n kakoru sãa baama.
40 Ma Gusunɔ u kua mɛ wɔ̃ku te. Yãa san
si tɔna su gbere, ma alikama soo yee te, ta
kakoru sãa.

Gedeoni ka win tɔmbu

gooba wunɔbu

7

1 Ma Gedeoni wi ba maa mɔ̀ Yerubaali, wi
ka win tɔmbu kpuro ba seewa buru buru
ba da ba ben sansani gira yɛru ge ba mɔ̀
Harodun bɔkuɔ. Madianiban sansani ya maa
wãa ben sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia wɔwa gaa sɔɔ
guu te ba mɔ̀ Mɔren bɔkuɔ.
2 Yera Yinni Gusunɔ u Gedeoni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, wunɛn tɔn be, ba dabi too. Nà n bu
Madianiba nɔmu bɛria ba ko n tamaa ben tiin
dama ba ka bu kamia. Baǹ koo maa man
siara.
3 Yen sɔ̃, a doo a kpara tɔn be sɔɔ, a nɛɛ,
baawure wi u nande ma bɛrum nùn mɔ̀, u
gɔsiro saa Galadi minin di u wura yɛnuɔ. Ma
tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) ba
gɔsira ba wura.
Ma n tie tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000).
4 Ma Yinni Gusunɔ u maa Gedeoni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, ka mɛ, tɔn be, ba dabi too. A ka bu doo
daarɔ. Miya kon nun bu wunana. Ben wi na
nɛɛ, u koo ka nun da, wiya u koo da. Ben wi
na nɛɛ, uǹ ka nun dɔɔ, wiya kun dɔɔ.
5 Yera Gedeoni u dera tɔn be, ba da daarɔ.
Miya Yinni Gusunɔ u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
be ba nim sɔka ka nɔma ba nɔra, a bu wunanɔ
ka be ba yiira ba nɔɔ girari daarɔ.
6 Be ba ka nɔma nim sɔka ba nɔra, ben
geera kuawa tɔnu gooba wunɔbu (300). Be
ba tie ba yiirawa ba ka nɔra.
7 Ma Yinni Gusunɔ u Gedeoni sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, wunɛ ka tɔmbu gooba wunɔbu be ba
nim sɔka ba ka nɔra mi, bɛɛn nɔmuɔra kon
Madianiba bɛri, n ka bɛɛ faaba ko. A de be ba
tie kpuro bu wura yɛnuɔ.
8 Ma Gedeoni u dera tɔn be kpuro ba
gɔsira ma n kun mɔ tɔmbu gooba wunɔbu ye.
Adama u dera ba dĩanu ka kɔbi kpuro deri
mi.
N deema Madianiban sansani ya wãa
wɔwaɔ ma Isireliba ba maa wãa yen gungurɔ.

Nasaran yĩreru

9 Ye n kua wɔ̃kuru, Yinni Gusunɔ u
Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a da a
Madianiban sansani wɔri domi na nun ye
nɔmu bɛria.
10 À n maa bɛrum mɔ̀n na, a ka da mi, a gina
doo mi, wunɛ ka wunɛn bɔ̃ɔ Pura,
11 kpa i nɔ ye ba gerumɔ, kpa i dam wa i ka
da i bu wɔri.
Yera ba sara ba da sere be ba sansani kɔ̃sun
bɔkuɔ.
12 Madianiba ka Amalɛkiba ka bwese ni nu
na saa sɔ̃ɔ yari yerun di ba tɛriewa wɔwa
ye sɔɔ nge twee. Ben yooyoosu kun geeru
mɔ, su dabiwa nge yani sɛɛri yi yi wãa nim
wɔ̃kun goorɔ.
13 Saa ye Gedeoni u tura mi, saa yera durɔ
goo u win beruse sɔ̃ɔmɔ dosu ge u kua. U
nɛɛ, wee na dosa na wa ma kira tumaani
gaa ya binda ya na ya wɔri bɛsɛ Madianiban
sansanin kuu teerɔ ya tu fuka ta wɔruma.
14 Win beruse wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n
ǹ mɔ gãa tukunu ganu. Gedeoni, Yoasin
bii, Isireli win takobiwa ya koo sun tabu di.
Gusunɔwa u nùn bɛsɛ Madianiba ka bɛsɛn
sansani kpuro nɔmu bɛria.
15 Gedeoni u dosu ge ka gen tubusianu
nua. Yera u yiira u Gusunɔ siara. Ma u gɔsira
u wura win sansaniɔ u nɛɛ, i seewo domi
Yinni Gusunɔ u bɛɛ Madianiba nɔmu bɛria.

Gedeoni u Madianiba kamia

16 Gedeoni u win tɔmbu gooba wunɔbu
(300) ye bɔnu kua wuunu ita. Ma u ben
baawure kɔba wɛ̃ ka wekeru tè sɔɔ wii bɔnda
wãa.
17 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì n deema na ben
sansani turuku kua i man mɛɛrio sãa sãa kpa
i ko nge mɛ na mɔ̀.
18 Saa ye nɛ ka be sa wãa sannu sa bɛsɛn
kɔbi wura, saa yera i ko i maa bɛɛgii wura
kpa sa n ka sansani ye sikerenɛ kpa i n
gbãsukumɔ i n mɔ̀, Yinni Gusunɔ u nasara
wa! Gedeoni u maa nasara wa!
19 Wɔ̃ku suunu sɔɔ, saa ye wuu kɔ̃sobu ba
ra kɔsinɛ, yera Gedeoni ka win tɔn be ba wãa
win mi, ba tura sansani yen kɔnnɔwɔ. Ma ba
ben kɔbi wura ba weke ni kɔsuka ni ba nɛni
mi.
20 Saa yera wuunu yiru ye ya tie ya yen
kɔbi wura, ma ba ben wekenu kɔsuka. Ba wii

bɔn ni sua ka nɔm dwaa ma ba kɔbi nɛni ka nɔm geu. Ba yi wuramɔ, ma ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u nasara wa! Gedeoni u maa nasara wa!

21 Ben baawure u ka yɔ̃ win yɔ̃ra yerɔ ba sansani ye sikerenɛ. Ma wɛrɔ be kpuro ba duku dukubu mɔ̀ ka nɔɔgiru. Ma ben gaba kpooru so ba doona.

22 Sanam mɛ tɔmbu gooba wunɔbu ye, ya yen kɔbi wuramɔ yera Yinni Gusunɔ u dera wɛrɔ be kpuro ba goonamɔ ka takobi. Ma ben gabu ba duki sua sere Bɛti Sitaɔ ye ya wãa Sereran bera gia Abɛli Mɛholan deedeeru Tabatin bɔkuɔ.

23 Ma Gedeoni u Isireliba sokusia saa Nɛfitaliba ka Asɛɛba ka Manaseban tem kpuron di. Ma ba Madianiba kpuro naa swĩi.

24 U maa gɔra Efaraimuban guunun beri berika kpuro sɔɔ u nɛɛ, bu sarama bu Madianiba swaa bura Yuudɛnin tɔbusɔ sere n ka girari Bɛti Baraɔ.

Yera Efaraimuba kpuro ba mɛnna ba da ba swaa bura Yuudɛnin tɔbusun di sere n ka girari Bɛti Baraɔ.

25 Ba Madianiban sinambu yiru mwa be ba mɔ̀ Orɛbu ka Seebu. Ba Orɛbu gowa kpee saara gaan wɔllɔ, ma ba ye soka Orɛbun kpee saara. Ba maa Seebu go dãa bii gama yerɔ, ma ba te soka Seebun dãa bii gama yeru. Yen biru ba maa Madianiba naa swĩi. Ma ba ka Orɛbu ka Seebun winu na Gedeonin mi Yuudɛnin guruɔ.

Efaraimuba

ba ka Gedeoni mɔru kua

8

1 Yen biru Efaraimuba ba Gedeoni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, mban sɔ̃na a sun kua mɛ, anˀ sun soka su nun somi sanam mɛ a dɔɔ a ka Madianiba tabu ko.

Ma ba nùn gerusi gem gem.

2 Gedeoni u bu wisa u nɛɛ, tɔn be i naa gira i go mi, i kua n kere ye Abiesɛɛba be ba sãa nɛn tiin tɔmbu ba kua.

3 Bɛɛya Gusunɔ u Madianiban sinam beni Orɛbu ka Seebu nɔmu bɛria. N n mɛn na, taa bi na kua buˀn gãanu tura bi bɛɛ i kua sɔɔ.

Ye u bu sɔ̃ɔwa mɛ, yera ben mɔru ya sure.

Gedeoni u da

Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia

4 Yen biruwa Gedeoni u na Yuudɛniɔ u ye tɔbura wi ka win tɔmbu gooba wunɔbu (300) ye. N deema ba wasire. Adama ka mɛ, ba wɛrɔ be naa swĩi.

5 Ye ba tura Sukɔtuɔ yera u Sukɔtugii be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bɛɛ kanamɔwa i man dĩanu kɛ̃ɛyɔ baa fiiko nɛn tɔn be, bu wa bu di domi ba wasira. Sa maa Sebaki ka Salumuna, Madianiban sinambu naa swĩiwa.

6 Ma Sukɔtugibun wirugiba nùn wisa ba nɛɛ, mban sɔ̃na sa ko wunɛn tabu kowobu dĩanu kɛ̃. Inˀ Sebaki ka Salumuna nɔma tura gina.

7 Ma Gedeoni u nɛɛ, too, yanˀ taarɛ. Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u man Sebaki ka Salumuna nɔmu bɛria, sãki ka awĩin sɛniya kon ka bɛɛ so.

8 Min diya u da Penuɛliɔ. Ye u tura mi, gãa tee niya u maa ben tii kana. Ma ba nùn wisa nge mɛ Sukɔtugiba wisa.

9 Ma Gedeoni u Penuɛligibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nà n nasara wa ma na gɔsirama na wee, kon bɛɛn gidambisa ye sura.

10 N deema Sebaki ka Salumuna ba wãa Kaakoriɔ ka ben tabu kowobu bèn geera sãa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu (15.000). Beya ba tie ben tabu kowo be sɔɔ, be ba na saa sɔ̃ɔ yari yerun di. Domi ba ben nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000) go.

11 Gedeoni u swaa mwa ye ya gbaburu bɛwe, Nɔbaki ka Yogbean sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma u da u tɔn be wɔri Kaakoriɔ subaru sɔɔ banˀ ka baaru.

12 Yera Madianiban sinambu yiru be, Sebaki ka Salumuna ba duki yakikira. Ma Gedeoni u bu naa swĩi u mwɛɛrima. U ben tabu sĩa ye kpuro burisina.

13 Ye u gɔsirama u wee, u kpawa ka Herɛsiɔ ye ya wãa gungunun baa sɔɔ.

14 Ma u Sukɔtun bii aluwaasi goo mwa, u nùn gari bikikia. Ma aluwaasi wi, u nùn Sukɔtun guro gurobu ka yen wirugibun yĩsa yorua tɔnu wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru.

15 Ma u da u Sukɔtugii be deema u nɛɛ, Sebaki ka Salumuna be wee, bèn sɔ̃ i man kem sɔ̃ɔwa i nɛɛ, mban sɔ̃na i ko i nɛn tabu kowobu be ba wasira dĩanu kɛ̃. Domi sanˀ Sebaki ka Salumuna nɔma tura gina.

16 Ma u wuu gen guro gurobu mwɛɛra u bu sɛɛyasia ka sãki ka awĩin sɛni.

17 Yen biru u Penuɛligibu go go, ma u ben gidambisa sura.

18 Ma u Sebaki ka Salumuna bikia u nɛɛ, durɔ be i go Tabori mi, amɔna ba sãa.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, ba ka nun weenɛwa, ba sãa nge sina bibu.

19 Yera u nɛɛ, nɛn maaba mi, nɛn mɛro turosibun tii tii. Na bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, ì kun daa bu go, nanˀ bɛɛ goomɔ.

20 Ma u win bii yeruma Yetɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a bu go.

Adama bii durɔbu ge, ganˀ gen takobi womɛ bɛrum sɔ̃. Domi unˀ gina kpã.

21 Yera Sebaki ka Salumuna ba nɛɛ, wunɛn tii a seewo a sun go. Domi tɔn durɔn tiiwa u koo kpĩ u yen bweseru ko.

Ma Gedeoni u seewa u Sebaki ka Salumuna go. Yen biru u bura yãa ni nu wãa ben yooyoosun wĩinɔ kusia u ka doona.

Ye Gedeoni u kua

win wãa dãakiru sɔɔ

22 Yen biru Isireliba ba Gedeoni sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, wuna kaa ko bɛsɛn wirugii, wunɛ ka
wunɛn bii ka win bibun bweseru. Domi
wuna a sun wɔra Madianiban nɔman di.
23 Gedeoni u bu wisa u nɛɛ, naɲ mɔ̀ bɛɛn wirugii, nɛn bibu baɲ maa mɔ̀ bɛɛn wirugibu. Yinni Gusunɔwa u koo ko bɛɛn wirugii.
24 Adama kon bɛɛ gãa teenu kana. I de bɛɛn baawure u man swaa tonkunu wɛ̃ ni i wɛrɔbu mwaari.
N deema Madianiba ba swaa tonku wuraginu mɔ, domi ba sãawa Isimɛɛlin bweseru.
25 Ba nɛɛ, sa ko nun wɛ̃ ka nuku tia.
Yera ba bekuru garu tɛria tè sɔɔ be kpuro ba swaa tonku ni kpɛ̃ɛ ni ba wɛrɔbu mwaari mi.
26 Swaa tonku wuragii ni ba Gedeoni wɛ̃ mi, nin bunum mu tura kilo yɛndun saka. Ni baasi u maa Madianiban sinambun wuraba ka swaa tonkunu ka yabe gobiginu wa, ka maa bura yãa ni nu raa wãa ben yooyoosun wĩinɔ.
27 Ma u bwãaroku kua ka wura ye, u gu yii yeru kua win wuu Ofaraɔ. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔn sãaru deri, ba da ba gu sãamɔ. Ma ga ra kua Gedeoni ka win tɔmbun yina.
28 Taa bi sɔɔ, Isireliba ba Madianiba kamia ba bu taare mam mam. Ma tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ wɔ̃ɔ weeru sere Gedeoni u da u ka gu.
29 Saa ye sɔɔra Gedeoni, Yoasin bii wi, u da u sina win yɛnuɔ.
30 U bii tɔn durɔbu maraWa wata ka wɔkuru, domi win kurɔba dabi.
31 Win kurɔ tanɔ wi u wãa Sikɛmuɔ u maa nùn bii tɔn durɔ marua, wi ba yĩsiru kã Abimɛlɛki.
32 Gedeoni u tɔkɔ kuawa kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ ma u gu. Ba nùn sika win tundo Yoasin sikirɔ Ofaraɔ, Abiesɛɛban temɔ.
33 Win gɔɔn biru Isireliba ba kpam Yinni Gusunɔn sãaru deri, ba bũu ni ba mɔ̀ Baaliba sãamɔ. Ma ba Baali Beriti kua ben bũu.
34 Baɲ maa Gusunɔ ben Yinni yaaye wi u raa bu wɔra ben yibɛrɛban nɔman di be ba bu sikerenɛ kpuro.
35 Mɛya baɲ maa Gedeonin tɔmbu takaru garu kue, gea ye u raa bu kua kpuron sɔ̃.

9

Abimɛlɛki u kua Sikɛmugibun kparo

1 Yen biruwa Abimɛlɛki, Gedeonin bii, u da Sikɛmuɔ win dwaanibun mi, u ka bu gari kua.
2 U nɛɛ, i doo i Sikɛmun wirugibu bikia, mba ba kĩru bo, Gedeonin bibu wata ka wɔku te kpuro ta n sãa ben kparobu? Nge tɔn turowa ba kĩ. I de bu yaaya ma nɛna na sãa ben mɛro bisi wi ba bu marua.
3 Ma win dwaani be, ba win gari yi kpuro Sikɛmun wirugii be sɔ̃ɔwa. Ma ben laakari ya wura win mi mam mam yèn sɔ̃ u sãa ben mɛro bisi.
4 Ba nùn sii geesun gobi wata ka wɔkuru wɛ̃ yi ba sua Baali Beritin sãa yerun di. Ka gobi yiya u tɔn garu koo sariba ka naanaanugibu kasu ba nùn swĩi.
5 U da win tundon yɛnuɔ Ofaraɔ, ma u win tundo turosibu wata ka wɔku te go kperu garun wɔllɔ ma n kun mɔ ben dãako Yotamu wi u da u kukua.
6 Ma Sikɛmugibu kpuro ka Milon yɛnugibu ba da ba mɛnna Sikɛmu mi, dãa bakaru garun nuurɔ kpee te ba giran bɔkuɔ, ma ba Abimɛlɛki wi kua ben kparo.

Yotamun mɔndu

7 Ye Yotamu u gari yi nua, u da u yɔ̃ra guuru wɔllɔ te ba mɔ̀ Garisimu u nɔɔgiru sua u gbãra u nɛɛ, i nɛn gari swaa dakio bɛɛ Sikɛmugibu, kpa Gusunɔ u maa bɛɛgii swaa daki.
8 Sɔ̃ɔ teeru dãnu mɛnna nu sunɔ kaso da wi u koo bandu di nin suunu sɔɔ. Nu dãa te ba mɔ̀ olifi deema nu nɛɛ, a de a ko bɛsɛn sunɔ.
9 Adama olifi ye, ya nɛɛ, naɲ nɛn gum kobu derimɔ n ko bɛɛn sunɔ, domi mɛna ba ra ka tɔnu wɔlle sue kpa bu maa ka mu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Ma nu dãa ye ba mɔ̀ figie deema nu nɛɛ, a na a ko bɛsɛn sunɔ.
11 Adama figie ye, ya nu wisa ya nɛɛ, naɲ nɛn bii geenu ka nɛn bam derimɔ n ko bɛɛn sunɔ.
12 Ma dãa ni, nu maa da resɛm mi, nu ye sɔ̃ɔwa nu nɛɛ, a na a ko bɛsɛn sunɔ.
13 Adama resɛm ye, ya nu wisa ya nɛɛ, naɲ nɛn tam derimɔ n ko bɛɛn sunɔ, domi tam mɛna mu Gusunɔ ka tɔmbu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
14 Saa yera dãa ni kpuro nu maa da nu awĩi deema nu nɛɛ, a na a ko bɛsɛn sunɔ.
15 Ma awĩi yi, yi dãa ni wisa yi nɛɛ, ì n kĩ n ko bɛɛn sunɔ ka gem, i na i kuke nɛn kɔkɔrɔ. Ma n kun mɛ, dɔ̃ɔ u koo yari saa nɛn min di, kpa u Libanin dãa baka ni ba mɔ̀ sɛduruba mwa.
16 Ma Yotamu u kpam nɛɛ, tɛ̃ na bɛɛ bikiamɔ, ye i Abimɛlɛki kua bɛɛn kparo mi, i ye kuawa ka nuku tia murafitiru sari? I bɛsɛn tundo Gedeoni ka win yɛnugibu tɔn geeru sɔ̃ɔsi? I nùn kua nge mɛ u bɛɛ kua?
17 Domi nɛn tundo u bɛɛ sanna, u win wãaru kari bɔrie ye u ka bɛɛ wɔra Madianiban nɔman di.
18 Bɛɛ wee, i nɛn tundon yɛnugibu seesi gisɔ ma i nɛn maabu wata ka nɔɔba nnɛ mwɛɛra i go kperu garun wɔllɔ. Ma i win yoo tɔn kurɔn bii Abimɛlɛki kua bɛɛ

Sikɛmugibun kparo yèn sɔ̃ u sãa bɛɛn mɛro bisi.
19 Tɛ̃ ye i Gedeoni ka win yɛnugibu kua mi, ì n ye kuan na ka nuku tia murafitiru sari, Gusunɔ u de bɛɛ ka Abimɛlɛki i n wãasinɛ ka nuku dobu.
20 Adama yà kun sãa mɛ, u de dɔ̃ɔ u yari Abimɛlɛkin min di u bɛɛ Sikɛmugibu ka Milon yɛnugibu mwa, kpa dɔ̃ɔ u maa yari bɛɛ Sikɛmugibu ka Milon yɛnugibun min di u Abimɛlɛki mwa.
21 Yen biru Yotamu u duka sua u doona min di, u da u sina Beriɔ yèn sɔ̃ u win mɔɔ Abimɛlɛkin bɛrum mɔ.

Sikɛmugibu

ba Abimɛlɛki seesi

22 Abimɛlɛki u Isireliba kpara wɔ̃ɔ ita.
23 Yen biru Gusunɔ u dera Abimɛlɛki ka Sikɛmugibu ba ku ra nɔɔsinɛ. Yen sɔ̃na tɔn be, ba Abimɛlɛki seesi.
24 Yeni ya koorawa kpa Abimɛlɛki ka Sikɛmugii be ba raa Gedeonin bibu wata ka wɔkuru go mi, bu ka yen nɔni swãaru wa. Domi be kpurowa ba nɔɔ tia kua ba ka bu go.
25 Sikɛmugibu bu ka Abimɛlɛkin waaru go, yera ba tɔmbu gabu berua guunu wɔllɔ. Tɔn be, bà n goo wa u sarɔ mi, kpa bu yɛ̃ro sɛ̃re bu win yãnu mwa. Yera ba da ba ye Abimɛlɛki sɔ̃ɔwa.
26 Sɔ̃ɔ teeru Gaali, Ebɛdin bii, u da Sikɛmuɔ, wi ka wigibu. Ma Sikɛmugibu ba nùn tii wɛ̃.
27 Yera ba da ben gbeaɔ ba resɛmba sɔra ba gama ma ba tɔ̃ɔ bakaru kua. Ba da ben bũu dirɔ ba di ba nɔra ma ba Abimɛlɛki bɔ̃rusi.
28 Gaali u Sikɛmugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na bɛsɛ Sikɛmugibu sa ko ka wura Abimɛlɛki u sun taare. Wara ra n Abimɛlɛki. N ǹ Gedeonin bii ro? N ǹ Sebuluwa u sãa win tabu sunɔ ro? N n mɛn na, i de su bɛsɛn sikado Hamɔri wiru kpĩiya wi u wuu ge swĩi. Domi naǹ wa mban sɔ̃na sa ko Abimɛlɛki sã.
29 Bà n daa man kua wuu gen kparo, kon daa Abimɛlɛki fukawa, kpa n nùn sɔ̃ n nɛɛ, u wureo u win tabu yãnu sosi kpa u na u ka man wɔri.
30 Sanam mɛ Sebulu wi u wuu ge kpare, u nua ye Gaali u gerua kpuro, yera u mɔru bɛsira.
31 Ma u tɔmbu gɔra asiri sɔɔ u nɛɛ, bu Abimɛlɛki sɔ̃ ma Gaali, Ebɛdin bii u tunuma u tɔmbu gari kɛ̃mɔ bu ka wi Abimɛlɛki fuka.
32 Yen sɔ̃, u de wi ka win tɔmbu bu da bu kuke wɔ̃kuru yakasɔ,
33 kpa u wuu ge wɔrima buru buru yellu, saa ye Gaali ka wigibu ba yarima kpa u bu kua nge mɛ u kĩ.
34 Ye n kua sisirun wɔ̃kuru, yera Abimɛlɛki u win tabu kowobu bɔnu kua wuunu nnɛ, ma ba da ba kukua Sikɛmun biruɔ.
35 Saa ye Gaali ka win tɔmbu ba yarima wuu gen min di, yera Abimɛlɛki ka wigibu ba yarima ben kuku yenun di bu ka nùn wɔri.
36 Ye Gaali u bu wa, yera u Sebulu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a mɛɛrio nge mɛ tɔmba saram wee guunun di.
Ma Sebulu u nùn wisa u nɛɛ, guunun tirosa a waamɔ mi, n ǹ tɔmbu.
37 Gaali u nɛɛ, ka gem, tɔmba ba saram wee guu te ta wãa suunu sɔɔn di. Ma gaba maa wee dãa bakarun beran di mi sɔroba ra sinɛ.
38 Saa ye sɔɔra Sebulu u nɛɛ, gari dori yi a raa maa saarimɔ mi ni? Yi a sun sɔ̃ɔwa a nɛɛ, wara ra n Abimɛlɛki su ka de u sun taare. Tɛ̃ wiya wee mi, ka win tɔmbu be a gema mi. N n mɛn na, i wɔrinɔ wunɛ ka wi.
39 Ma Gaali u gɔsira u Sikɛmugibu mɛnna u bu kpara ba ka Abimɛlɛki tabu kua.
40 Adama u nùn kpana u duka sua. Ma Abimɛlɛki u nùn naa gira u win tɔn dabiru mɛɛra kua googookum, bu sere wuun gbãrarun kɔnnɔ turi.
41 Ma Abimɛlɛki u da u wãa Arumaɔ. Saa ye sɔɔra Sebulu u Gaali gira ka sere maa Sikɛmugii be ba ka nùn yɔ̃ra. Ma u nɛɛ, bu ku raa maa wurama wuu mi.
42 Sisiru, Sikɛmugii be ba tie, ba sɔɔru kua ba gbea dɔɔ. Yera ba da ba ye Abimɛlɛki sɔ̃ɔwa.
43 Ma u win tɔmbu bɔnu kua wuunu ita, u dera ba kukua yakasɔ. Ye ba Sikɛmugii be wa ba yarima wuun di, yera ba bu tabu wɔri.
44 Ma Abimɛlɛkin tii ka wuu teeru ba da ba yɔ̃ wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ. Yera wuunu yiru ye ya tie, ya da ya be ba wãa gbeaɔ mi deema ya bu go go.
45 Ma ba ka wuu gen tɔmbu tabu kua, sere sɔ̃ɔ u ka kpa. Ma u gen tii kɔsuka mam mam u bɔru wisi gen kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ u ka sɔ̃ɔsi ma u gu bɔ̃rusi.
46 Sanam mɛ be ba wãa Sikɛmun tabu kowobun kariɔ, ba nua mɛ, yera be kpuro ba dua wɔruɔ bũu wi ba mɔ̀ Beritin dirun temɔ.
47 Ma goo u na u Abimɛlɛki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔmba wãa ba mɛnnɛ wɔru ge sɔɔ.
48 Yera Abimɛlɛki ka wigibu ba na guu te ba mɔ̀ Saamɔɔwɔ, ma u gbãa sua u ka dãa kãasa gaa bura u seru sɔndi. Yen biru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ bu maa koowo nge mɛ.
49 Ma ben baawure u dãa kãasa bura u seru sɔndi ba ka nùn swĩi. Ma be kpuro ba ben dãa ye sure wɔru gen kɔnnɔwɔ. Yen biru ba ye dɔ̃ɔ doke. Ma Sikɛmugii be ba wãa wɔru ge sɔɔ kpuro ba dɔ̃ɔ mwaara. Ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu (1.000), kurɔbu ka durɔbu.

Abimɛlɛkin gɔɔ

50 Yen biru Abimɛlɛki u maa da u wuu ge ba mɔ̀ Tebɛsi wɔri, u gu kamia.
51 N deema wuu ge sɔɔ, ba kuku yeru garu mɔ te ba bana. Ta sãawa dii tɛɛra. Ten

wəlləwa wuu gen təmbu, kurəbu ka durəbu kpuro ka gen wirugibu ba yəəwa ba kukua.
52 Ma Abimɛlɛki u kpĩa u da dii tɛɛra yen bəkuə u ka bu wəri. Sanam mɛ u wãa ten kənnəwə, u ka tu dõə sõre,
53 yera kurə goo u nùn nɛɛ bia kara u wiru kəra.
54 Saa yera Abimɛlɛki u aluwaasi wi u win tabu yãnu səəwa sõəwa u nɛɛ, a man wunɛn takobi səkuo n gbi kpa bu ku nɛɛ tən kurəwa u man go.
Ma aluwaasi wi, u nùn ye səka u go.
55 Ye Isireliba ba wa Abimɛlɛki u gu, yera ba yarina be kpuro. Ben baawure u da win yɛnuə.
56 Mɛsuma Yinni Gusunə u ka Abimɛlɛki kəsie kõsa ye u win tundo turosibu wata ka nəəba nnɛ ye kua be u go.
57 Mɛya Yinni Gusunə u maa Sikɛmugibu ben kõsa ye ba kua kəsie. Ma Yotamu, Gedeonin biin bõri yi bu di.

Kparobu gabu, Tola ka Yairi

10

1 Abimɛlɛkin gəən biru, Tola, Puan bii, Dodon debubu Isakarin bweseru səə u seewa u Isireliba faaba kua. Tola wi, u raa wãawa Samiriə Efaraimun guunun bera gia.
2 Wõə yɛnda itawa u Isireliba kpara. Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sika Samiri mi.
3 Tolan biru Yairi Galadigiiwa u Isireliba kpara wõə yɛnda yiru.
4 Bibu tɛna u mə, ben baawure ka win kɛtɛku. Wusu tɛna ba maa mə si ba ra soku Yairin baru kpaanu. Su wãawa Galadiə.
5 Yen biru Yairi u kpuna u gu ma ba nùn sikua Kaməəwə.

Isireliba

ba kpam bũu sãaru wəri

6 Yeniban biru Isireliba ba kpam kua ye yaǹ Yinni Gusunə dore. Ba da ba bũu tən durə be ba mɔ̀ Baaliba ka bũu tən kurə be ba mɔ̀ Asitaateba sãamə. Bũu ni, nu sãawa Sirigibu ka Sidonigibu ka Amənibaka Məabuba ka Filisitiban bũnu. Nge mɛya Isireliba ba kua ba ka Yinni Gusunə deri, baǹ maa nùn sãamə.
7 Yera win məru ya seewa u bu Filisiti be ka Aməni be nəmu səndia.
8 Ma ba Isireli be ba wãa Aməreban temə Galadiə, Yuudɛnin sõə yari yeru gia mi nəni sõəwa n ka kua wõə yɛndu yiru sari.
9 Saa ye səə, Amənibaba maa Yuudɛnin daaru təbura ba da ba Yudaba wəri ka Bɛnyamɛɛba ka Efaraimuba. Ma Isireliba kpuro ba nəni sõəra.
10 Yera ba Yinni Gusunə nəəgiru sue ba nɛɛ, sa nun torari sa durum kua. Domi sa nun deri wunɛ wi a sãa bɛsɛn Yinni ma sa da sa bũu ni ba mɔ̀ Baaliba sãamə.
11 Ma Yinni Gusunə bu wisa u nɛɛ, ye Egibitigibu ka Amərebaka Amənibaka Filisitiba,
12 ka Sidonigibu ka Amalɛkiba ka Maoniba ba raa bɛɛ taare i sãa ben yobu, ma i man nəəgiru sue i faaba kana, naǹ bɛɛ wurari ro? Naǹ bɛɛ wəre ben nəman di?
13 Adama wee, i man deri i bũnu sãamə. Yen sõ tẽ, naǹ maa bɛɛ somimə.
14 I doo i bũu ni i sãamə mi faaba kana nu bɛɛ wəra nəni swãa ten min di.
15 Ma ba nɛɛ, sa yẽ ma sa nun torariwa, a ka sun koowo nge mɛ a kĩ. Adama a ku de a kun sun faaba kue gisə.
16 Yera Isireli be, ba bũu ni wuna ben suunu səən di, ba Yinni Gusunə sãwa. Saa ye səəra u ben wənwəndu wa, wahala ye ba bu mɔ̀n sõ.
17 Ma Amənibaba mɛnna ba ben sansani gira Galadiə. Yera Isireliba ba maa begia gira Misipaə Galadin tem mi.
18 Ma ba wesiana ba nɛɛ, wara u koo sun kpara su ka Amənibawəri. Wi u kpĩa u kua mɛ, yẽrowa u koo ko bɛsɛ be sa wãa Galadi mini kpuron kparo.

Yɛfite

11

1 Durə goo u wãa Galadi mi, win yĩsira Yɛfite. Durə wi, tabu durən tiiwa. Galadiwa u nùn mara ka kurə tanə goo.
2 Galadi wi, u maa bibu gabu mara ka win kurə. Sanam mɛ bii be, ba kpẽa ba Yɛfite gira win tundon yɛnun di ba nɛɛ, uǹ tundon tubi dimə domi u sãawa kurə tanə bii.
3 Ma Yɛfite u win tundo turosi be duka suuri, u da u wãa Tobuə. Ma u garu koo sariba mɛnna u ka təmbu wəraa daamə.
4 Yen biru Amənibaba Isireliba wəri.
5 Sanam mɛ tabu swĩa, yera Isireliban guro gurobu be ba wãa Galadiə ba da ba Yɛfite deema Tobu mi.
6 Ba nɛɛ, a na a ko bɛsɛn kparo su ka Amənibawəri.
7 Yera u guro guro be sõəwa u nɛɛ, nɛ wi na sãa bɛɛn yibɛrɛ? N ǹ bɛɛ i man gira saa nɛn tundon yɛnun di? Yèn sõ i wãa wahala səə, n ǹ yen sõna i man somiru kanamə?
8 Ma Galadigii be, ba nùn wisa ba nɛɛ, geema, yen sõna sa na wunɛn mi, a sun kpara su ka Amənibatabu ko. Yen biru kpa a n sãa bɛsɛn kparo, bɛsɛ be sa wãa Galadin bera mi.
9 Yɛfite u bu wisa u nɛɛ, ì n ka man da sa Amənibatabu wəri, ma Yinni Gusunə u dera sa bu kamia, nɛna kon ko bɛɛn kparo ka gem?
10 Ma tən be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Yinni Gusunəwa ko n sãa bɛsɛn seeda sà kun kue ye sa gerua.
11 Yera Yɛfite u ka bu da, ma ba nùn kua ben kparo. Saa ye səəra u win gari yi kpuro Yinni Gusunə saaria Misipaə.

Gari yi Yɛfite

u Amənibɑ sɔ̃ɔwɑ

12 Yerɑ Yɛfite u Amənibɑn sinɑ boko gɔriɑ u nɛɛ, mbɑ n sun mɔɔsinɛ nɛ kɑ wunɛ, ɑ kɑ nɛn tem tɑbu wɔrimɔ.

13 Mɑ sinɑ boko wi, u nùn wisɑ u nɛɛ, sɑnɑm mɛ Isireliba bɑ wee Egibitin di, bɑ nɛn tem mwɑ sɑɑ dɑɑ te bɑ mɔ̀ Aanɔɔn di n kɑ girɑri dɑɑ te bɑ mɔ̀ Yabɔkuɔ kɑ Yuudɛnin wɔwɑɔ. Yen sɔ̃, i sun bɛsɛn tem wesio kɑ bɛɛn tii. I n kuɑ mɛ, sɑnnɔ mɑɑ sɑri.

14 Yerɑ Yɛfite u mɑɑ sunɔ wi gɔriɑ u nɛɛ,

15 Isireliba bɑn̄ Mɔabubɑn tem kɑ Amənibɑn tem mwɛ.

16 Geemɑ, sɑnɑm mɛ bɑ wee Egibitin di, bɑ gbɑburu sɑrɑ mɑ bɑ nim wɔ̃ku ge bɑ mɔ̀ Nɑɑ yɑri tɔburɑ. Yen biru bɑ dɑ Kɑdɛsiɔ.

17 Sɑɑ min diyɑ bɑ Edɔmun sunɔ gɔriɑ bɑ nɛɛ, u de bu win tem sɑrɑ bu dɑ wuswɑɑɔ Kɑnɑnin temɔ. Adɑmɑ u yinɑ mɑm mɑm. Mɛyɑ bɑ mɑɑ Mɔɑbun sunɔ gɔriɑ. Yerɑ win tii, u mɑɑ yinɑ. Mɑ Isireliba bɑ sinɑ Kɑdɛsi mi.

18 Yen biruwɑ bɑ seewɑ Kɑdɛsin min di bɑ gbɑburun swɑɑ mwɑ bɑ Mɔɑbubɑ kɑ Edɔmubɑn tem sɛ̃ɛnɑ sere bɑ kɑ turɑ Mɔɑbu ben tem sɔ̃ɔ yɑri yerɔ. Mɑ bɑ ben sɑnsɑni girɑ dɑɑ te bɑ mɔ̀ Aanɔɔn bɔkuɔ mi Mɔɑbubɑn tem mu nɔɔ yɔ̃rɑ.

19 Sɑɑ min diyɑ bɑ mɑɑ Sihoni, Amɔrebɑn sinɑ boko gɔriɑ wi u wɑ̃ɑ Hɛsibɔniɔ bɑ nɛɛ, u de bu sɑrɑ win temɔ bu doonɑ Kɑnɑnin tem giɑ.

20 Adɑmɑ Sihoni un̄ Isireliba nɑɑnɛ kue u sere de bu sɑrɑ win temɔ. Mɑ u win tɑbu kowobu kpuro mɛnnɑ bɑ ben sɑnsɑni girɑ Yahɑsiɔ. Mɑ bɑ kɑ Isireliba tɑbu kuɑ.

21 Yerɑ Yinni Gusunɔ u Sihoni kɑ win tɔmbu kpuro Isireliba nɔmu bɛriɑ. Mɑ Isireliba bɑ bu gɔ gɔ bɑ kɑmiɑ bɑ tem mɛ kpuro mwɑ.

22 Bɑ mwɑwɑ sɑɑ dɑɑ te bɑ mɔ̀ Aanɔɔn di n kɑ girɑri dɑɑ te bɑ mɔ̀ Yabɔkuɔ. Sɑɑ mɑɑ gbɑburun di te tɑ wɑ̃ɑ sɔ̃ɔ yɑri yerɔ n kɑ girɑri Yuudɛniɔ.

23 Wee tɛ̃ Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni u Amɔrebɑn tem mɛ mwɑ u sun wɛ̃. Yerɑ ɑ kĩ ɑ mɑɑ sun mu mwɑɑri?

24 Tem mɛ wunɛn bũu Kemɔsi u nun wɛ̃, ɑn̄ mu nɛni wunɛ ro? N n mɛn nɑ, sɑ ko mɑɑ tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ nɛnɛwɑ.

25 Bɑɑ Bɑlɑki Siporin bii, Mɔɑbubɑn sunɔ wi u dɑm bɑkɑm mɔ, un̄ wure u kɑ sun sikirinɑ u sere nɛɛ, u koo sun tɑbu wɔri. Wunɛ ɑ nùn dɑm kerewɑ?

26 Wee yen wɔ̃ɔ gooba wunɔbuwɑ (300) mini ye Isireliba bɑ kɑ wɑ̃ɑ Hɛsibɔniɔ kɑ Arɔɛɛɔ kɑ sere wuu si su wɑ̃ɑ mi kpuro kɑ si su wɑ̃ɑ dɑɑ te bɑ mɔ̀ Aanɔɔn bɔkuɔ. Mbɑn sɔ̃nɑ in̄ bu tem mɛ mwɑɑri sɑɑ sɑɑ yen di.

27 Sinɑ boko, n n̄ nɛ nɑ torɑ, wunɑ ɑ torɑ. Domi wunɑ ɑ gbiɑ ɑ sun tɑbu wɔrimɑ. Yen sɔ̃nɑ Yinni Gusunɔ wi u rɑ tɔmbu sirie u sun siriɑ gisɔ bɛsɛ kɑ bɛɛ.

28 Adɑmɑ Amənibɑn sinɑ boko wi, un̄ Yɛfiten gɑri wure.

Yɛfiten nɔɔ mwɛɛru

29 Yerɑ Yinni Gusunɔn Hunde u Yɛfite yɔɔwɑ. Mɑ u Mɑnɑsen tem sɑrɑ u dɑ Misipɑɔ Gɑlɑdin temɔ. Min diyɑ u mɑɑ dɑ Amənibɑn temɔ.

30 Miyɑ u Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛ teni kuɑ u nɛɛ, Yinni, ɑ̀ n mɑn Amənibɑ nɔmu bɛriɑ,

31 mɑ nɑ bu kɑmiɑ nɑ wee, tɔnu wi nɑ gbiɑ nɑ kɑ yinnɑ, wiyɑ kon mwɑ n kɑ nun yɑ̃ku dɔ̃ɔ mwɑɑrɑrugiru kuɑ.

32 Min diyɑ u seewɑ u dɑ Amənibɑn temɔ u kɑ bu tɑbu ko. Mɑ Yinni Gusunɔ u mɑɑ nùn bu nɔmu bɛriɑ.

33 Mɑ u bu kɑmiɑ u nɑsɑrɑ sɑɑ u ben wusu yɛndu mwɑ si su wɑ̃ɑ Arɔɛɛn di n kɑ dɑ Minitiɔ sere kɑ Abɛli Kerɑmimuɔ. Mɑ Gusunɔ u derɑ Isireliba bɑ bu tɑɑre mɑm mɑm.

34 Sɑnɑm mɛ Yɛfite u gɔsirɔ win wuuɔ, Misipɑɔ, yerɑ win bii wɔndiɑ u yɑrimɑ u nùn sennɔ wee, u bɑrɑ kpɑ̃ru soomɔ u yɑɑmɔ. N deemɑ bii wɔndiɑ wi turowɑ u mɑrɑ. Un̄ mɑɑ bii goo mɔ.

35 Sɑnɑm mɛ u bii wi wɑ, yerɑ u win tiin yɑberu nɛnuɑ u kɑrɑnɑ nuku sɑnkirɑnun sɔ̃, u nɔɔgiru sɑɑ u nɛɛ, nɛn bii, nuku sɑnkirɑ bɑkɑnu sɔɔrɑ ɑ mɑn doke mi. Domi nɑ Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kuɑ. Tɑn̄ mɑɑ kɔbiɑrɔ.

36 Mɑ bii wɔndiɑ wi, u win tundo wisɑ u nɛɛ, ɑ̀ n Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kuɑ, ɑ kɑ mɑn koowo kpuro nge mɛ ɑ gerɑ domi u derɑ ɑ Amənibɑ be bɑ sɑ̃ɑ wunɛn yibɛrɛbɑ mɔru kɔsiɑ.

37 Adɑmɑ ɑ mɑn suru yiru kɛ̃ɛyɔ gɑnɑ kpɑ n dɑ guunu wɔllɔ kɑ nɛn wɔndiɑ kpɑɑsibu su wuri ko mi, yèn sɔ̃ nɑn̄ durɔ sue nɑ kɑ gbiɔ.

38 Mɑ Yɛfite u nùn suru yiru ye kã. U dɑ guunu wɔllu mi, kɑ win wɔndiɑ kpɑɑsibu bɑ wuri kuɑ.

39 Ye suru yiru ye, yɑ yibɑ, u dɑ u win tundo deemɑ. Mɑ tundo u kɑ nùn yɑ̃ku te kuɑ, tèn nɔɔ mwɛɛru u Yinni Gusunɔ kuɑ. Nge mɛyɑ wɔndiɑ wi, u kɑ gu, un̄ durɔ sue. Sɑɑ dɔmɑ ten diyɑ bɑ woro teni yi Isireliɔ.

40 Wɔ̃ɔ bɑɑgere Isireliban tɔn kurɔbu bɑ rɑ yɑriwɑ wuun di bu dɑ bu Yɛfite Gɑlɑdigiin bii wɔndiɑ wi swĩiyɑ sɔ̃ɔ nnɛ.

Yɛfite kɑ Efɑrɑimubɑ

12

1 Yenibɑn biruwɑ Efɑrɑimubɑ bɑ mɛnnɑ bɑ Yuudɛni tɔburɑ bɑ dɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm geu giɑ Yɛfiten mi, bɑ nɛɛ, mbɑn sɔ̃nɑ ɑ Amənibɑ tɑbu wɔri mɑ ɑn̄ sun sokɑ su nun somi. Yen

sɔ̃ tɛ̃, sa ko nun dɔ̃ɔ mɛni ka wunɛn diru sannu.
2 Yera Yɛfite u bu wisa u nɛɛ, geema, nɛ ka
nɛgibu sa ka Amɔniba tabu kua gem gem. Saa
ye sɔɔra na bɛɛ soka i ka sun somi. Adama
bɛɛn goo kun nɛ.
3 Ye na wa mɛsum, yera na nɛn wãaru kari
bɔrie na ka Amɔni be tabu kua. Yinni Gusunɔ
u maa man bu nɔmu bɛria. N n mɛn na, mba
na kua i ka man tabu wɔrima gisɔ.
4 Yera Efaraimu be, ba Galadigii be
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i sãawa be ba duki yakura
bɛsɛ Efaraimun bwese kɛran di i da i wãa
Manaseban suunu sɔɔ.
Ye Yɛfite u nua mɛ, ma u win tɔmbu kpuro
mɛnna ba Efaraimuba tabu wɔri ba kamia.
5 Yera Galadigii be, ba da Yuudɛnin tɔbura
yerɔ ba swaa bura mi Efaraimuba ba koo
tɔbura. Efaraimu goo ù n na mi, ù n kĩ u
tɔbura, yera Galadigibu ba ra nùn bikie bu
nɛɛ, a sãawa Efaraimu?
U n nɛɛ, aawo,
6 kpa bu nɛɛ, ǹ n mɛn na, a geruo a nɛɛ,
Kibolɛti.
Kpa u nɛɛ Gibolɛti.
Domi Efaraimu be, ba ku ra kpĩ bu gere
dee dee. Sanam mɛya Galadigii be, ba koo
nùn sɛ̃re yande bu saka Yuudɛnin tɔbu mi.
Ben taa bi sɔɔ, Efaraimuba nɔrɔbun suba
weeru ka yiruwa (42.000) ba gu.
7 Yɛfite wi, u Isireliba kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba
tia ma u kpuna u gu, ba nùn sikua win wuuɔ,
Galadin temɔ.

Kparobu gabu, Ibisani

ka Eloni ka Abudoni

8 Yɛfiten biru Ibisani, Bɛtelehɛmugiiwa u
kua Isireliban kparo.
9 Bibu watawa u mara, bii tɔn durɔbu tɛna,
tɔn kurɔbu maa tɛna. Ma u dera bii tɔn
kurɔ be, ba mɔra ka Isireliban bwese kɛri
gɛɛ. Mɛya maa win tɔn durɔ be, ba wɔndiaba
sua Isireliban bwese kɛri gɛɛ sɔɔ. U Isireliba
kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
10 Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua
Bɛtelehɛmuɔ.
11 Ibisanin biru, Eloni, Sabulonin bwese
kɛragiiwa u kua Isireliban kparo. U Isireliba
kparawa wɔ̃ɔ wɔkuru.
12 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn
sikua Ayaloniɔ Sabulonin temɔ.
13 Elonin biru, Abudoni, Hilɛlin bii,
Piratonigiiwa u kua Isireliban kparo.
14 Bibu weeruwa u mara. Ma win debu-
minu sãa tɛna. Win bii be, ka win debu-
mii ni, ben baawure u win kɛtɛku mɔwa.
Abudoni u Isireliba kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba ita.
15 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn
sikua Piratoniɔ Efaraimun temɔ Amalɛkiban
guurɔ.

Sansom marubu

13

1 Abudonin biru Isireliba ba kpam kua ye
yaǹ Yinni Gusunɔ dore, ma u bu Filisitiba
nɔmu bɛria wɔ̃ɔ weeru.
2 N deema durɔ goo wãa Soreaɔ Danun
bweseru sɔɔ, win yĩsira Manɔa. Win kurɔ u
sãawa wĩro.
3-5 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado * goo u
kurɔ wi kure u nɛɛ, wee, a sãa wĩro, adama
kaa gura sua kpa a bii tɔn durɔ ma. U ko
n sãawa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sɔ̃ saa
win marubun di. Yen sɔ̃, a n tii sɛ, a ku tam
gam nɔ, kpa a ku gãa seseruginu di. A ku ra
maa de bu bii win seri bura, domi wiya u koo
Isireliba wɔram tore saa Filisitiban nɔman
di.
6 Ma kurɔ wi, u da u win durɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Gusunɔn tɔnu goowa u man deema. U sãawa
nge Gusunɔn gɔrado goo. U nanum mɔ too.
Naǹ maa nùn bikie mìn di u na. Uǹ maa man
win yĩsiru sɔ̃ɔwa.
7 Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon be gura
sua kpa n bii tɔn durɔ ma. Yen sɔ̃, n ku be tam
gam nɔ, kpa n ku gãa seseruginu di. Domi bii
wi, u ko n sãa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn
sɔ̃ saa win marubun di sere ka win wãarun
nɔrɔ.
8 Yera Manɔa u kanaru kua nge mɛni, u nɛɛ,
Yinni, a de wunɛn tɔnu wi a gɔrima mi, u
kpam sun naawa kpa u sun sɔ̃si ye n weenɛ
su bii wi kua wi sa ko ma mi.
9 Ma Gusunɔ u Manɔan kanaru mwa, u
dera win gɔrado wi, u wura kurɔ win mi, mi
u sɔ̃ gberɔ. Adama win durɔ sari mi.
10 Ma u duka da win durɔn mi, u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, durɔ wi u na nɛn mi gin teeru, wee u
maa na tɛ̃.
11 Manɔa u seewa u win kurɔ swĩi ba na
durɔ win mi. Yera Manɔa nùn bikia u nɛɛ,
wuna a ka kurɔ wi gari kua?
Ma u nɛɛ, oo, nɛna.
12 Manɔa u nɛɛ, wunɛn gari yi, yì n koora,
wooda yerà sa ko swĩi bii win sɔ̃. Amɔna sa
ko nùn kua.
13 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u nùn wisa
u nɛɛ, ye na kurɔ wi sɔ̃ɔwa mi kpuro, yera u
koo se.
14 Uǹ koo gãanu di ni nu yara resɛm di.
Uǹ tam gam nɔrumɔ, uǹ maa gãa seseruginu
dimɔ. Ye na nùn yiire mi kpuro, yera u koo
ko.
15 Manɔa u Yinni Gusunɔn gɔrado wi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, na nun kanamɔ, a de su nun gɔ̃rasia,
kpa su nun boo kpɛmu yaarɛ ko.
16 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, baa à n man gɔ̃rasia,
naǹ wunɛn dĩanu dimɔ. Adama à n kĩ a nu
kon na ka mɛ, a ka ye Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru kuo.

---

* **13:3-5** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** Isireliba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru sia. Yen sɔ̃na ù n bu kurema ba ra nɛɛ, Gusunɔn gɔradowa.

Manɔa uɩ̀ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔn gɔradowa durɔ wi, u sãa.
17 Ma u nɛɛ, amɔna wunɛn yĩsiru, kpa su wa su nun takaru ko, wunɛn gari yi, yì n koora.
18 Yera gɔrado wi, u nɛɛ, mban sõna a nɛn yĩsiru bikiamɔ. Nɛn yĩsira, wi u ra maamaaki ko.
19 Saa yera Manɔa u boo kpɛmu sua ka dĩanu ganu u yi kperu wɔllɔ u ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua, wi, wi u ra maamaaki ko. Saa ye Manɔa ka win kurɔ ba yãku te mɛɛra,
20 saa ye sɔɔra dɔ̃ɔ yara ya seewa wɔllɔ yãku ten min di, ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u dua dɔ̃ɔ yara ye sɔɔ u ka suara. Ye Manɔa ka win kurɔ ba wa mɛ, ma ba kpuna ba wuswaa tem girari.
21 Saa ye sɔɔra u den gia ma Yinni Gusunɔn gɔradowa mi. Saa dɔma ten di Gusunɔn gɔrado wi, uɩ̀ maa naare ben mi.
22 Ma Manɔa u win kurɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa ko gbiwa mi, domi sa Gusunɔ wa.
23 Yera win kurɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ ù n kĩ u sun gon na, uɩ̀ koo raa bɛsɛn yãku te mwa. Uɩ̀ koo raa maa de su yeniba kpuro wa kpa su yenin bweseru nɔ ye sa nua tɛ̃.
24 Amɛn biru kurɔ wi, u gura sua ma u bii tɔn durɔ mara. Ma ba nùn yĩsiru kã Sansom. Bii wi, u kpɛ̃a ma Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua.
25 Sanam mɛ u wãa Makanɛ Danuɔ, Sorea ka Ɛsitaolin baa sɔɔ, Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa u ka win sɔmburu tore.

Sansom u wɔndia goo kĩ

Tinnaɔ

14

1 Sɔ̃ɔ teeru, Sansom u seewa u da Tinnaɔ. Ma u bii kurɔbu gagu wa mi, Filisitiban bii wɔndiaba sɔɔ, ga nùn wɛ̃re.
2 Ye u wuma u win tundo ka win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bii kurɔbu gagu wa Tinnaɔ Filisitiban bibu sɔɔ. I man nùn kasuo n sua kurɔ.
3 Win tundo ka win mɛro ba nùn wisa ba nɛɛ, tɔn kurɔbu sariwa wunɛn mɛro bisibu sɔɔ, ɩ̀ kun mɛ bɛsɛn bweseru sɔɔ, a ka da a kurɔ kasu Filisitiba sɔɔ be ba ku ra bango ko mi?
Adama Sansom u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka mɛ, a man nùn kasuo domi u man wɛ̃rewa.
4 Win tundo ka win mɛro baɩ̀ yɛ̃ ma gari yi, yi weewa saa Yinni Gusunɔn min di, domi swaa u kasu u ka Filisitiba sanna. N deema saa ye sɔɔ, Filisitibara ba sãa Isiriliban yinnibu.
5 Yera Sansom u seewa u dɔɔ Tinna mi ka win tundo ka win mɛro. Ye ba tura Tinnagibun dãa gbaarɔ, miya Sansom u gera ma gbee sunɔ kpɛmu gagu ga nùn kɛɛnu gurema subaru sɔɔ ga kukirimɔ.
6 Saa yera Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u gbee sunɔ ge nɛnua u yakana ka win nɔma nge mɛ ba ra boo buu yakanɛ. Adama uɩ̀ win tundo ka win mɛro sɔ̃ɔwa ye u kua.
7 Ma u doona u da u ka kurɔ wi gari kua. Kurɔ wi, u nùn wɛ̃re gem gem.
8 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru Sansom u kpam sarɔ mi ka win tundo ka win mɛro u ka win kurɔ sua. Ma u gera gbee sunɔ goo ten mi, u tu mɛɛra. Yera u deema wee, tĩi yi mɔma te sɔɔ, yi tim koosi.
9 Ma u nɔma kpɛ̃ɛ u tim mɛ wɔwa u dimɔ swaaɔ. Ye u win tundo ka win mɛro naamwɛ, u maa bu wɛ̃ ba di. Adama uɩ̀ bu sɔ̃ɔwa ma gbee sunɔ gorun diya u tim mɛ wunama.

Sansom u Filisitiba

sukuru kua

10 Ma win tundo u da kurɔ win yɛnuɔ. Miya Sansom u kurɔ kpaa dĩanu kua domi mɛya aluwaasiba ba ra ko.
11 Sanam mɛ Filisitiba ba wa mɛ, ma ba aluwaasiba tɛna kasu ba da ba ka nùn sina.
12 Ma Sansom u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ sukuru garu kua. Sere n ka ko kurɔ kpaa ten sɔ̃ɔ nɔɔba yiru, kpa i man tu tubusia. I n tu tuba, kon bɛɛn baawure yaberu kɛ̃ ka tɔ̃ɔ baka yãnu.
13 Adama ì kun tu tuba bɛɛya i ko man ye kpuro wɛ̃.
Ma ba nɛɛ, oo, a sun tu kuo, sa swaa daki.
14 Ma u nɛɛ,
dion min diya dĩanu yara.
Damgiin min diya gãa duronu yara.
Ma ba kpana bu suku te tubusia sere n ka kua sɔ̃ɔ ita.
15 Yen biru ba Sansom kurɔ wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a wunɛn durɔ kɔkirio u ka sun suku te tubusia. À n yina, sa ko bɛɛ dɔ̃ɔ mɛni, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu kpuro. N ɩ̀ i sun sokawa i ka bɛsɛn yãnu wɔra?
16 Ma Sansom kurɔ u na u sumɔ win wuswaaɔ u nɛɛ, a man kam mɛɛrawa. Aɩ̀ man kĩ. A nɛn tɔmbu sukuru kua, adama aɩ̀ man tu tubusie.
Ma Sansom u nɛɛ, suku te naɩ̀ nɛn tundo ka nɛn mɛro tubusie, wuna kon sere tu tubusia?
17 Ma u sumɔ tɔ̃ɔ baatere Sansom wuswaaɔ. Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruseru yera u nùn suku ten tubusianu sɔ̃ɔwa. Domi wuri yi, yi den nùn wasira. Ma kurɔ wi, u da u nu win tɔmbu sɔ̃ɔwa.
18 Yera sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse ten yoka tɔn be, ba Sansom sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
mba n do n tim kere.
Nge mba n dam mɔ n kere gbee sunɔ.
Ma Sansom u nɛɛ, ì kun daa ka nɛn kurɔ sɔmburu kue nge naa wuku, iɩ̀ daa suku te tubu.
19 Yande Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u da u Asikalonigibu go tɔnu tɛna

tɔn durɔbu tɔna. U ben yãnu gura u ka da u be ba win suku te tuba wɛ̃. Ma u gɔsira win baan yɛnuɔ ka mɔru.
20 Yera ba win kurɔ wi sua ba aluwaasi tɛna yen turo kã wi u kua win kurɔ kpaa saro.

Sansom u Filisitiba

mɔru kɔsie

15

1 Ye n kua sõɔ mɛɛru, alikama gɛ̃ɛbun saa, Sansom u boo kpɛmu gagu sua u ka win kurɔ beram da. Ye u tura mi, yera u win dokiri sõɔwa u nɛɛ, na kĩ n da nɛn kurɔn dirɔ. Adama dokiri wi, u yina.
2 U nɛɛ, na tamaa aɲ maa nùn kĩwa mam mam. Ma na nùn wunɛn bɔrɔ kã. Win wɔnɔ wee, a nùn suo kɔsire. U maa nùn buram kere.
3 Sansom u nɛɛ, nà n Filisitiba kõsa kua tɛ̃, naɲ ko na n taarɛ mɔ ye sɔɔ.
4 Ma u doona u sɛ̃usu gooba wunɔbu (300) mwa u sin sinu bɔkua yiru yiru. Yera u wii bɔnnu sɔrisi nin sii nin suunu sɔɔ.
5 Ma u wii bɔn ni dõɔ doke u sɛ̃u si sure Filisitiban alikama gbaanɔ. Ye ba gã ba suba ka ye baɲ gɛ̃ɛbu kpa sere ka ben dãa gbaanɔ mi ba olifiba duura, kpuro ya dõɔ mwaarawa.
6 Ma Filisitiba ba nɛɛ, wara u sun yenin bweseru kua.
Ma ben gaba nɛɛ, Sansom, Tinnagibun dokiriwa, yèn sõ ba win kurɔ wɔra ba goo kã.
Ma ba da ba kurɔ wi ka win tundo mwa ba bu dõɔ mɛni.
7 Sansom u bu sõɔwa u nɛɛ, yeniwa i mɔ̀? N n mɛn na, naɲ derimɔ na kun mɔru kɔsie.
8 Ma u bu wɔri ka dam u bu go ta saka sara. Ma u da u wãa Etamun kpee baa sɔɔ.

Sansom u Filisitiba kamia

9 Saa ye sɔɔra Filisitiba ba seewa ba da ba ben sansani gira Yudaban temɔ ba tɛrie sere Lekiɔ.
10 Ye Yudaba ba bu wa ba nɛɛ, mba n kua i ka sun wɔrima mɛni.
Ba nɛɛ, Sansomwa sa kasu su mwa su bɔke su nùn kua nge mɛ u sun kua.
11 Yera Yudaban tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000) ba seewa ba da Etamun kpee baa mi, ba Sansom deema ba nɛɛ, aɲ yɛ̃ ma Filisitibara ba sãa bɛsɛn yinnibu? Mban bwesera a sun kua mɛni.
Sansom u bu wisa u nɛɛ, nge mɛ ben tii ba man kua, nge mɛya na maa bu kua.
12 Ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, sa nawa su ka nun mwa su bɔke su nun Filisitiba nɔmu bɛria.
Ma u nɛɛ, i bõruo bɛɛn tii i kun man goomɔ.
13 Ba nɛɛ, ya wã. Sa kĩ su nun bɔkewa su nun Filisitiba nɔmu bɛria. Saɲ nun goomɔ.
Ma ba nùn bɔkua ka wɛ̃ɛ kpɛɛ yiru. Ba nùn yarama kpee baa yen min di.
14 Ye u tura Lekiɔ, Filisitiba ba nùn sennɔ na ka wure bakanu. Saa yera Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa. Ma u wɛ̃ɛ yi ba ka nùn bɔkua kasuka yi kua nge wɛ̃ɛ yi yi dõɔ soora. Ma yi wɔruma win nɔman di.
15 Yera u kɛtɛkun baa saburo beku gagu dɔba u ka tɔmbu nɔrɔbu (1.000) go.
16 Ma u nɛɛ,
ka kɛtɛkun baa saburowa
na tɔmbu nɔrɔbu go.
Na bu suba suba nge takanu.
17 Ye u gari yi saara u kpa, ma u kɛtɛkun baa saburo ge kõ. Ma ba yam mi yĩsiru kã Ramati Leki. Yĩsi ten tubusiana baa saburon gunguru.
18 Yen biru nim nɔru ga Sansom kua gem gem. Yera u Yinni Gusunɔ somiru kana u nɛɛ, wuna a dera na nɛn tɔmbu faaba baka yeni kua. Tɛ̃ kaa de n gbiwa ka nim nɔru? Kpa n wɔri tɔn tuko be baɲ bango kuen nɔma sɔɔ?
19 Yera Yinni Gusunɔ u dera nim mu yara kpee wɔru gagun min di Leki mi, ma ya kua nim nɔnu. Sansom u nɔra ma win hunde ya wurama, u dam kua. Yen sõna ba nim nɔnu ge soka Eni Hakore. Yen tubusiana, wi u somiru kanan nim nɔnu. Ga wãa mi sere ka gisɔn gisɔ.
20 Sansom u kuawa Isireliban kparo wõɔ yɛndu saa ye Filisitiba ba sãa ben yinnibu.

Sansom u Gasa da

16

1 Sõɔ teeru Sansom u da Gasaɔ. U kurɔ tanɔ goo wa mi, ma u da u kpuna win mi.
2 Yera Gasagiba nua ma u wãa mi. Ma ba yam mi tarusi ba nùn mara wõku giriru wuu gen kɔnnɔwɔ. Ba yõra sɛ̃ɛ wõku giri te, ba nɛɛ, ɲ n kua yam sãreru, kpa bu nùn go.
3 Ye n kua wõkurun bɔnu, yera Sansom u seewa u wuu gen gambo gira ye kpuro wuka u seru sɔndi u ka da sere guuru wɔllɔ te ta wãa Heboronin deedeeru.

Sansom ka Dalila

4 Yen biru Sansom u kpam kurɔ goo wa u nùn wɛ̃re. Kurɔ wi, u wãawa Sorɛkin wɔwaɔ. Win yĩsira Dalila.
5 Ma Filisitiban sinambu ba da kurɔ win mi, ba nɛɛ, a nùn kɔkirio kpa a nɔ mìn di win dam bakam mɛ, mu wee, ka nge mɛ sa ko ko su ka nùn nɔma turi. Saa yera sa ko nùn kamia kpa bɛsɛn baawure u nun sii geesun gobi nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100) wɛ̃.
6 Ma Dalila u da u Sansom sõɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ a man sõɔwɔ man diya wunɛn dam bakam mɛ, mu wee. Mba ba koo ka nun bɔke, bu ka nun kamia.
7 Sansom u nùn wisa u nɛɛ, bà n man bɔkua ka tɛn wɛ̃ɛ beki nɔɔba yiru, kon kowa dam sarirugii kpa na n sãa nge tɔn be ba tie.
8 Ma Filisitiban sinambu ba tɛn wɛ̃ɛ beki kasuma wasi nɔɔba yiru yi baɲ keewe. Yera Dalila u ka yi Sansom bɔkua.

9 N deema Filisiti gaba wãa ba kukua win
mi, dii sɔɔwɔ. Ma u nɛɛ, Sansom, Filisitiba
wee ba nun wɔrima.
Yera Sansom u seewa u tɛn wẽɛ yi kasuka
nge sobu ye ya dɔ̃ɔ soora. Ma baṅ gie mìn di
win dam mɛ, mu naamɔ.
10 Ma Dalila u Sansom sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, a
man yaakoru kua, ma a man weesu kua. Tẽ
a suuru koowo a man gem sɔ̃ɔwɔ. Ka mba ba
koo nun bɔke.
11 Yera u nɛɛ, bà n ka man wẽɛ kpɛɛ bɔkua
yi baṅ ka gãanu bɔkure, kon kowa dam
sarirugii kpa na n sãa nge tɔn be ba tie.
12 Ma Dalila u wẽɛ kpɛɛ sua u ka nùn bɔkua
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee ba
nun wɔrima.
N deema ben gaba wãa ba kukua dii sɔɔwɔ.
Adama Sansom u wẽɛ yi ba ka nùn bɔkua
kasuka nge wẽɛ siira.
13 Dalila u kpam Sansom sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere
ka tẽ a man yaakoru mɔ̀wa a man weesu
kuammɛ. A den man sɔ̃ɔwɔ ka gem ye ba koo
ka nun bɔke.
U nɛɛ, a nɛn wirun tara nɔɔba yiru ye
mɛnnɔ ka wẽɛ siiri a wesi.
14 Ye Sansom u dweeya, ma Dalila u win
wirun tari yi mɛnna ka wẽɛ siiri u wesa. Ma u
ka yi dãru kparesi temɔ. Yera u nùn yamia u
nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee, ba nun wɔrima.
Sansom u yanda, win dom kpalla, ma u dãa
te wuka ka wesi te sannu.
15 Kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma a maa nɛɛ
a man kĩ ni? Adama wunɛn gɔ̃ru gaṅ wãa dee
dee nɛ sɔɔ. Wee, a man yaakoru kua sere nɔn
ita. Aṅ man sɔ̃ɔwa mìn di wunɛn dam bakam
mɛ, mu wee.
16 Baadommawa u ra n nùn gari yi sɔ̃ɔmɔ
sere win baasi bi, bu Sansom bande, u ka bu
wasira.
17 Ma u nùn win gɔ̃ru wukia u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, kɔ̃ɔ gaṅ nɛn wiru yẽ saa mìn di ba man
mara. Domi na sãawa wi Gusunɔ u gɔsa saa
nɛn mɛron nukurun di. Bà n man kɔna, nɛn
dam mu koo man deri kpa n ko dam sarirugii
nge tɔn be ba tie.
18 Sanam mɛ Dalila u wa ma u nùn win
gɔ̃ru kpuro wukia, ma u Filisitiban sinambu
sokusia u nɛɛ, bu den na tẽ, domi Sansom u
nùn win gɔ̃ru kpuro wukia.
Yera Filisitiban sinam be, ba seema ba na
kurɔ win mi ka gobi yi.
19 Ma Dalila u dera Sansom u dweeya win
taarɔ ma u goo soka, u na u win tari nɔɔba
yiru ye kpuro kɔna. Ma Sansom dam mu
doona. Nge mɛya Dalila u ka nùn nɔma tura.
20 U nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee, ba nun
wɔrima.
Ma u dom yanda, u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon yari
n ka tii yina nge mɛ na ra ko. Domi uṅ yẽ ma
Yinni Gusunɔ u nùn deri.
21 Yera Filisitiba ba nùn sɛ̃re ba win nɔni
yiru kpuro wɔwa. Ma ba ka nùn da Gasaɔ.
Ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni ba nùn doke
pirisɔm dirɔ. Ba dera u dobi nammɔ nge mɛ
ba ra ben yaa sabenu koosie.
22 Sanam dɔɔ sanam wee, win seri kpiimɔ
yi ba raa kɔna mi.

Sansom gɔɔ

23 Saa ye sɔɔ, Filisitiban sinambu ba mɛnna
bu ka ben bũu Dagoni yãku bakaru kua kpa
bu maa nuku dobu ko. Domi ba nɛɛ, u bu ben
yibɛrɛ Sansom nɔmu bɛria.
24 Sanam mɛ ba bũu wi wa, yera ba nùn
siarabu wɔri ba mɔ̀,
bɛsɛn bũu u sun bɛsɛn yibɛrɛ nɔma bɛria
wi u raa bɛsɛn tem sankumɔ,
ma u bɛsɛn tɔn dabinu goomɔ.
25 Ben nuku doo bi sɔɔ, ba nɛɛ, su Sansom
yarama u na u sun yɛ̃ɛsu go. Ma ba nùn
yarama pirisɔm dirun di. U na ma ba nùn
yaakoru kua. Ba nùn yɔ̃rasia gbere yirun baa
sɔɔ.
26 Yera Sansom u aluwaasi wi u win nɔma
nɛni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man yɔ̃suo kpa n gbere be
nɛnɛ bèn wɔllɔ gidambisa yeni ya sõ kpa n yi
gballi.
27 N deema tɔmba yiba dii te sɔɔ, tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu. Filisitiban sinambu
nɔɔbu kpuro ba wãa mi. Be ba wãa wɔllɔ, ben
geera kua tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000) be ba
Sansom mɛɛra dɔma te.
28 Yera Sansom u Yinni Gusunɔ kana u
nɛɛ, Yinni, na nun kanamɔ, a man yaayo, a
maa man dam kɛ̃ɛyɔ nɔn tee teni tɔna kpa n
Filisitiba mɔru kɔsia n wiru go nɛn nɔni yiru
yen sõ.
29 Ma Sansom u gbere suunukii yiru ye
nɛnua yèn wɔllɔ gidambisa ye, ya yõ, tia win
nɔm geuɔ, tia maa win nɔm dwarɔ.
Ma u ye bɔria,
30 u nɛɛ, a de n gbi ka Filisitiba sannu.
Ma u yãara ka win dam kpuro, ma dii te, ta
Filisitiban sinambu wɔri ka tɔn be ba wãa mi.
Tɔn be ba gu ka wi sannu dɔma te, ba dabi ba
kere be u go sanam mɛ u wasi.
31 Yera win wɔnɔbu ka win tundon
yɛnugibu kpuro ba na ba win goru sua ba ka
da ba sikua win tundo Manɔan sikirɔ, Sorea
ka Ɛsitaolin baa sɔɔ.
Wõɔ yɛnda Sansom u Isireliba kpara.

Mika u bũnu kua

17

1 Durɔ goo u wãa Efaraimun guunun bera
gia, win yĩsira Mika.
2 Sõɔ teeru u win mɛro sõɔwa u nɛɛ, sii
geesun gobi nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100) yi a
nɛɛ, ba gbɛna, sere a gbɛnɔ wi bõrusi nɛn nɔni
biru, yi wee. Nɛna na yi sua.
Ma win mɛro u nɛɛ, Gusunɔ u bõri yi gɔsia
domaru wunɛ sɔɔ, nɛn bii.
3 Ma Mika u gobi yi suama u win mɛro
wesia. Yera mɛro u nùn sõɔwa u nɛɛ, wee, na

sii gee si Yinni Gusunɔ wɛ̃ɛmɔ, bu bwãaroku koowo wunɛn sɔ̃ kpa bu su pote. N n mɛn na, a yande su nɛnuɔ.
4 Adama u yina. Ma u su mɛro wesia. Yera win mɛro wi, u sin gobi goobu (200) sua u seko wɛ̃. Ma seko wi, u bwãaroku kua u gu sii gee si pote. Yen biru ba gu yi Mikan dirɔ.
5 N deema Mika u raa sãa yeru mɔ win yɛnuɔ. Ma u dera ba nùn bwãaroku ganu kua. Ma u win tiin bii turo gɔsa u kua nin yãku kowo.
6 Domi saa ye sɔɔ, Isireliba baŋ̀ kparo mɔ, baawure u mɔ̀wa ye u kĩ.
7 Saa ye sɔɔ, aluwaasi goo wãa Bɛtelehɛmuɔ Yudan temɔ. Durɔ wi, u sãawa Lefin bweseru.
8 Ma u seewa Bɛtelehɛmun di u win wasangariru doona. Ye u tura Efaraimun guunɔ, ma u dua Mikan yɛnuɔ.
9 Yera Mika u nùn bikia u nɛɛ, man diya a wee.
Ma u wisa u nɛɛ, nɛ yãku kowon bwesera. Na weewa Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan temɔ. Na nɛn bɔsunu mɔ̀wa, na kasu mi kon sina.
10 Ma Mika u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na, a sinɔ nɛn mini kpa a n sãa nɛn yɛnun yãku kowo, kpa na n da nun sii geesun gobi wɔkuru wɛ̃ wɔ̃ɔ baagere, ka sere maa yãa ni kaa n da doke, kpa na n nun nɔɔrimɔ.
Ma durɔ wi, u wura.
11 Nge mɛya u ka sina Mikan mi. Ma Mika u nùn mɛɛra nge win tiin bii.
12 Ma u nùn kua win yãku kowo.
13 Yera Mika u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u koo man domaru kua tɛ̃ domi na yãku kowo mɔ wi u sãa Lefin bweseru.

Danuba

ba Mikan bwãarokunu

ka win yãku kowo wɔra

18

1 Saa ye sɔɔ, Isireliba baŋ̀ kparo mɔ. Mɛya maa Danuba ba kpana bu ben tem mwa mɛ ba tubi di. Yera ba bɔsu ba tem kasu.
2 Ma ba tabu durɔ wɔrugɔba nɔɔbu gɔsa ben suunu sɔɔ ba bu gɔra saa Soreaɔn di ka Ɛsitaolin di bu ka da bu tem saria mɛɛri. Ma tɔn be, ba seewa ba da. Ye ba tura Efaraimun guunɔ, yera ba dua Mikan yɛnuɔ ba kpuna.
3 Sanam mɛ ba wãa mi, yera ba Lefi goon nɔɔ nua, ma ba win gari gerubu tuba. Yera ba nùn soka ba bikia ba nɛɛ, mba a kom na bera gee. Mban sɔ̃na a wãa mini.
4 U bu wisa u nɛɛ, Mikawa u man yii mini na n sãa win yãku kowo, u n man gobi kɔsiamɔ.
5 Ma tɔn be, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a Gusunɔ bikio u sun sɔ̃ɔsi bɛsɛn sanum mù n koo dora.
6 Ma yãku kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, i doo ka bɔri yɛndu. Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kpara bɛɛn sanum sɔɔ.
7 Ma tɔnu nɔɔbu be, ba doona min di, ba da Laisiɔ. Ba deema bera min tɔmba wãawa bɔri yɛndu sɔɔ, nandabu sari, nge Sidonigibu. Domi tɔn tuko goo kun bu baasi. Mɛya baŋ̀ maa wɛrɔ goo mɔ turuku. Sidonigibu ba ka bu toma. Baŋ̀ maa wãasinɛ ka bweseru garu.
8 Laisi min di, tɔmbu nɔɔbu be, ba gɔsira ba da ba begibu deema Soreaɔ ka Ɛsitaoliɔ. Ma begii be, ba bu bikia ba nɛɛ, mba ka mba i wa mi gia.
9 Ma ba wisa ba nɛɛ, i seewo su da su Laisigibu wɔri. Domi tem mi ba wãa mi, tem gem tiiwa. I ku de sa n wãa mini sa n kom yaa bie. I seewo su da fuuku su bu wɔri, su ben tem mɛ mwa.
10 Tem mɛ, mu kpã, gãanu kun maa bu kɔmiɛ. Sà n tura mi, sa ko deema wee ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Gusunɔ u koo maa sun bu nɔmu bɛria.
11 Yera Danun bwese te sɔɔ, tɔmbu nata (600) ba seewa saa Soreaɔn di ka Ɛsitaolin di ba ben tabu yãnu nɛni.
12 Ba da Yarimun wuuɔ Yudan temɔ ba ben sansani gira mi. Yen sɔ̃na ba yam mi sokumɔ Makanɛ Danu sere ka gisɔ. Yen tubusiana Danun sansani.
13 Saa min diya ba maa da Efaraimun guunɔ ma ba da sere Mikan yɛnuɔ.
14 Yera tɔmbu nɔɔbu be ba raa tem min saria mɛɛrim na mi, ba begibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i yɛ̃ ma bwãaroku ge ba sii geesu pote ka bwãarokunu ganu nu wãa diru mini? N n mɛn na, i de su bwisiku ye n weenɛ su ko.
15 Ma tɔn be, ba da diru mi Lefi aluwaasi wi, u wãa. Ma ba nùn tɔbura.
16 Tɔmbu nata ye, ba da ba yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ ba tabu yãnu nɛni.
17 Ma tɔmbu nɔɔbu be, ba dua Mikan dirɔ, ba bwãaroku ni yarama kpuro. Saa ye sɔɔ, yãku kowo wi, u yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ ka tɔnu nata ye.
18 Ye u wa tɔn be, ba dua Mikan dirɔ ba bwãaroku ni yarama, yera u bu bikia u nɛɛ, mba i mɔ̀ mi.
19 Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a wunɛn nɔɔ mario. A ku gam gere. Sa ko nun ko bɛsɛn yãku kowo. Yen yerà a kĩru bo, a n sãa tɔn turon yãku koowo? Nge Isirelin bwese kɛri giragii.
20 Ma gari yi, yi yãku kowo wi dore. Yera ba nùn bwãaroku ni wɛ̃ u ka bu swĩi.
21 Ma Danu be, ba gurena ba doona, ba ben bibu gbiisie ka yaa sabenu ka sere ben sɔmunu.
22 Ye ba yara Mikan yɛnun di ba tonda, yera be ba ka Mika wãa sannu ba gurena ba Danu be naa gira,

23 ba bu sokumə tãa tãa. Yera Danu be, ba
yõra ba Mika bikia ba nɛɛ, mba a kĩ a ka sun
naa gire mɛ.
24 Ma u bu wisa u nɛɛ, mba n maa man tie.
Wee, i nɛn bũnu gura ma i nɛn yãku kowo
mwa, ma i mɔ̀, mba na kĩ?
25 Yera ba nɛɛ, saɲ maa kĩ su wunɛn nəə
nə. À n maa yina, bɛsɛn gabun məru koo se
kpa bu nun wəri bu go tɛ̃, wunɛ ka wunɛn
yɛnugibu.
26 Ma Danu be, ba ben swaa wəri ba n
doonə. Ye Mika u wa tən be, ba nùn dam
kere, yera u gəsirama u wuma win yɛnuə.

Danuba ba Laisi kamia

27 Nge mɛya Danuba ba ka Mikan
bwãarokunu doona ka win yãku kowo
sannu. Yen biruwa ba da ba Laisi wəri, ba
yen təmbu go be ba raa wãa bəri yɛndu səə
mi. Ye ba bu go ba kpa, ma ba wuu ge dõə
mɛni.
28 Goo kun kpĩa u Laisigii be faaba kue,
domi Sidonigibu ba ka bu toma. Baɲ maa
ka bweseru garu wãasinɛ. Ba wãawa Bɛti
Rehəbun wəwaə. Yen biruwa Danu be, ba
wuu ge bana ba sina mi.
29 Ma ba gu yĩsi kpaaru kã, Danu. N deema
ben sikadon yĩsira mi, wi u sãa Yakəbun bii.
30 Yera Danu be, ba bwãaroku ge gira bu ka
sã. Ma Yonatam, Gɛɛsəmun bii, Məwisin de-
bubu, ka win bibu ba kua ben yãku kowobu
sere ba ra ka Isireliba gura ba ka doona tem
tukumə.
31 Nge mɛ Isireli be ba tie ba Yinni Gusunə
sãamə Siloə n ka tɛ, nge mɛya Danu be, ba
maa bwãaroku ge ba gira mi sãwa n ka tɛ.

Lefi goo ka win kurə

19

1 Lefi goo wãa Efaraimun guunun bera gia,
baru kpaaru garun mi. Yera u kurə tanə goo
sua wi u sãa Bɛtelehɛmugii Yudan temə. Saa
ye səə, Isireliba baɲ sunə mə.
2 Durə wi ka win kurə ba sanna. Yen sõna
kurə wi, u da u sina suru nnɛ win tundon
yɛnuə Bɛtelehɛmuə.
3 Yera win durə u nùn naa da u nùn kəkiri u
ka wurama yɛnuə. Sanam mɛ u dəə, win səm
kowo u nùn yõsiri ka ben kɛtɛkunu yiru. Ye
ba tura kurə win mi, ba dua win tundon dirə.
Ye tundo wi, u durə wi wa, ma u nùn dam
koosia ka nuku dobu.
4 U dera ba sina mi, sõə ita. Ba di ba nəra.
5 Sõə nnɛse ba seewa buru buru yellu ba
səəru kua bu ka doona. Adama win dokiri u
nɛɛ, bu yõro bu gãanu di bu sere doona.
6 Ma ba sina ba di be yiru ye. Yera dokiri
wi, u maa bu gõra u nɛɛ, bu kpunə sere sisiru
bu maa nuku dobu ko.
7 Lefi wi, u kĩa u doona adama win dokiri
u nùn suuru kana ma u maa sina wõku teeru.
8 Sõə nəəbuse u seewa buru buru yellu u
ka doona. Yera dokiri wi, u maa nɛɛ, u sinə u
gãanu di kpa u doona sõə ù n kɛlla.
Ma ba sina ba di sannu.
9 Sanam mɛ Lefi wi, u seewa ka win kurə ka
win səm kowo, win dokiri wi, u nùn sõəwa
u nɛɛ, sõə u kpa, yam maa tĩramə. Bu maa
sinə sere sia bururu, kpa bu yellu se bu swaa
wəri.
10 Adama Lefi wi, u den yina, ma ba swaa
wəri ka win kurə ka win səm kowo wi, ka
ben kɛtɛkunu yiru ye. Yen dəma te, ba
tura Yebusin deedeeru ye ba maa sokumə
Yerusalɛmu.
11 Sanam mɛ ba Yebusi ye bəku kua, saa ye
səə, sõə u kpeema. Yera səm kowo wi, u win
yinni sõəwa u nɛɛ, a de su da Yebusiban wuu
genin mi su kpuna.
12-13 Yera win yinni u nùn wisa u nɛɛ, tən
tukobun wuuəra sa ko da? A de su yande turi
Gibeaə, ɲ̀ kun mɛ Ramaə mi Isireliba ba wãa,
kpa su kpuna min gam.
14 Yera ba ben swaa wəri ba n doonə.
Sanam mɛ ba tunuma Gibeaə Bɛnyamɛɛn
temə, sõə u dua u kpa.
15 Ye ba tura mi, ba da ba wãawa batuma
mi wuugiba ra mɛnnɛ. Adama goo kun bu
soka bu na bu kpuna win yɛnuə.
16 Yera durə təkə goo u wee gberun di, u
sarə. U sãawa Efaraimun guunun beragii.
Adama u wãawa wuu gen mi. N deema
Gibeagii be, ba sãawa Bɛnyamɛɛba.
17 Yera u nəni seeya u tən be wa, ba sõ
wuun mɛnnə yeru mi. Ma u bu susi u nɛɛ,
bɛɛ ka sanum. Man diya i wee. Mana i dəə.
18 Lefi wi, u nùn wisa u nɛɛ, sa weewa
Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan temə. Sa
dəəwa sere Efaraimun guunun bera gia baru
kpaaru garun mi, domi miya na wãa na
ka sãa yãku kowo. Yen sõna na gəsirə mi.
Adama ye sa tunuma mini, goo kun sun dam
koosie su sere nɛɛ, sa ko səbia yɛ̃ron yɛnuə,
19 baa mɛ sa taka mə bɛsɛn kɛtɛkunun sõ, sa
maa dĩanu ka tam mə. Gãanu kun sun kəmiɛ.
20 Saa yera durə təkə wi, u nɛɛ, to, i duuma.
Gusunə u de i bəri yɛndu wa. Yèn bukata
i mə, kon bɛɛ ye kpuro kasua. I ku kpuna
batuma mini. I na su da nɛn yɛnuə.
21 Ma u ka tən be da win yɛnuə u ben
kɛtɛkunu dĩanu wɛ̃. Ben tii ba ben naasu
kpakia, ma u bu dĩanu wɛ̃ ba dimə ba nərumə
22 ba nuku dobu mɔ̀.
Yera wuu min təmbu gabu be ba sãa garu
ko sariba, ba na ba dii te sikerena, ba ten
gambo soomə ba baasi ba mɔ̀, a durə wi u
dua wunɛn yɛnuə mi sun yarama su ka nùn
kpuna nge tən kurə.
23 Ma durə təkə wi, u yara u bu suuru kana
u nɛɛ, aawo, nɛgibu. I ku daa kõsa yenin
bweseru ko domi nɛn yɛnuəra durə wi, u
wãa.

24 Wee na bii wəndia mə wi u kun durə yɛ̃. Durə win tii, u maa kurə mə. Na kon bɛɛ bu yarama kpa i ka bu ko nge mɛ i kĩ. Adama i ku ka durə win tii kɔ̃sa yenin bweseru ko.
25 Ka mɛ, tən be, baɲ durə win gari wure. Yera Lefi wi, u win kurə yarama u bu wɛ̃. Ma ba nùn tilasi kua ba ka nùn kpuna wɔ̃ku giriru sere yam ka sãra. Yen biru ba nùn deri u doona.
26 Yera kurə wi, u seewa u na u wəruma yenu gèn mi win durə u wãan kənnəwə.
27 Ye n kua bururu, Lefi wi, u seewa u kĩ u swaa wəri. U gambo kenia, yera u deema wee, win kurə u kpĩ u gãseru dɛmiɛ kənnəwə.
28 Ma u kurə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, a seewo su doona.

Adama uɲ wisibu nua. Ase kurə wi, u guwa mi. Yera durə nùn sua u səndi win kɛtɛkun wəllə u ka doona win wuuə.
29 Ye u tura win yenuə, yera u woburu sua u ka kurə win goo te bətira kpirinu wəkura yiru, ma u Isireliban bwese kɛra baayere kpiri tia tia mərisia.
30 Be ba ye wa kpuro, ba biti soorawa ba nɛɛ, saɲ yenin bweseru waare saa mìn di sa yarima Egibitin di. Yen sɔ̃, i de su mɛnna su wesiana kpa su wa yen mɛ sa ko ko.

Ba Bɛnyamɛɛba sɛɛyasia

20

1 Isireli be ba wãa Danuə sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia sere n ka girari Beri Sebaə sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwarə ka maa be ba wãa Galadin temə sɔ̃ə yari yeru gia, ba mɛnna ba nəə tia kua nge tən turo Yinni Gusunən sãa yerə Misipaə.
2 Ben bwese kɛra baayeren wirugibu ba nawa dəma te. Ben tabu naanaakobu be ba koo kpĩ bu ka takobi sanna ba sãawa təmbu nərəbun suba nɛɛru (400.000).
3 N deema Bɛnyamɛɛba ba nua kə ma Isireli be ba tie ba mɛnnɛ Misipaə.

Ma Isireli be, ba bikia ba nɛɛ, amənа daa kɔ̃sa yenin bweseru ya ka koora.
4 Ma Lefi wìn kurə ba go mi, u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, na nɛn kurə naa dawa sa wee. Ma sa tunuma Gibeaə sa kpuna mi.
5 Yera Gibeagii be, ba man seesi, ba na ba man tarusi diru mi na kpĩ wɔ̃kuru. Nɛn tiiwa ba raa kasu bu ka kpuna bu go adama na bu nɛn kurə wɛ̃ ma ba ka nùn kpuna ka tilasi ba go.
6 Yera na win goo te sua na bətira na Isirelin bwese kɛra baayere kpiri tia tia mərisia. Domi gãa kɔ̃suna ba kua mi, nìn bweseru n ɲ weenɛ Isireliba bu ko.
7 Yen sɔ̃, bɛɛ Isireliba, wee i mɛnnɛ mini tɛ̃. I wesianə kpa i ko ye n weenɛ i ko.
8 Ma be kpuro ba nəə nɛra nge tən turo. Ba nɛɛ, bɛsɛn goo kun wurə win yenuə u sere nɛɛ u koo sina win kuu bekurugirə.
9 Wee ye sa ko Gibeagii be kua. Sa ko tɛtɛ towa
10 su ka təmbu gəsi Isirelin bwese kɛra baayere səə. Təmbu wunəbu (100) səə, sa ko wəkuru wĩa. Təmbu nərəbu (1.000) səə, sa ko wunəbu wĩa. Təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) səə, kpa su nərəbu wĩa. Tən beya ba koo da bu sun dĩanu kasuama su ka wa su di bɛsɛ be sa mɛnnɛ mini, kpa su wa su Gibeagii be sɛɛyasia ben daa kɔ̃sa ye ba kua min sɔ̃.
11 Nge mɛya Isireliba kpuro ba ka mɛnna ba nəə tia kua bu ka Gibeagii be wəri.
12 Ma Isireli be, ba təmbu gəra Bɛnyamɛɛn tem kpuro səə ba nɛɛ, amənа kɔ̃sa yenin bweseru ya ka koora bɛɛn suunu səə mɛ.
13 Yen sɔ̃, i sun tən kɔ̃so be nəmu səndio su bu go, kpa su kɔ̃sa ye wuna bɛsɛ Isireliban suunu səən di.

Adama Bɛnyamɛɛ be, ba yina bu ben mɛro bisi ben gari nə.
14 Ma ba maa mɛnna Gibeaə bu ka Isireliba tabu ko.
15 Yen dəma te, təmbu nərəbun suba yɛnda nəəbu ka tia (26.000) be ba koo kpĩ bu ka takobi sanna, ba mɛnna Bɛnyamɛɛn tem səə ka sere maa tabu durəbu nata ka wunəbu (700) be ba sãa Gibean tiigibu.
16 Bɛnyamɛɛban tabu durəbu səə, ben nata ka wunəbu (700) ba sãawa nəm dwaagibu. Be kpuro ba nəma dowa gem gem. Domi ben goo sari wi u koo tənun sera kpurantɛɛru yĩisi u kəmia.
17 Isireliba səə maa, be ba tabun dəənɛ mə ba koo kpĩ bu ka takobi sanna ba sãawa nərəbun suba nɛɛru (400.000).
18 Ma Isireli be, ba da Betɛliə bu ka Gusunə bikia u bu sɔ̃əsi bwese kɛra ye ya koo gbi yu Bɛnyamɛɛba wəri. Ma Yinni Gusunə u Yudaba gəsa.
19 Sisiru bururu Isireliba kpuro ba seewa ba ben sansani gira Gibean bəkuə.
20 Yen biru ba ben tabu sĩa yi Gibean deedeeru bu ka Bɛnyamɛɛba wəri.
21 Yen dəma tera Gibeagii be, ba yarima ba Isireliba wəri ba ben təmbu nərəbun suba yɛnda yiru (22.000) go.
22-23 Ma Isireliba ba da ba Gusunə weeweenu koosi sere n ka kua yoka. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, bu maa ben mɛro bisi be wərio?

Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, oo, bu doo.

Saa yera ba dam wa. Ma ba ben tabu sĩa kpĩ mi ba raa yellu kpĩ ba ka Bɛnyamɛɛ be wəri.
24 Yera ba kpam Bɛnyamɛɛba wəri nən yiruse te.
25 Bɛnyamɛɛ be, ba kpam yarima ba Isireliban tabu durəbu nərəbun suba yɛndu yiru sari go (18.000).
26 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Betɛliə ba sina Yinni Gusunən sãa yeru mi, ba weeweenu mə̀. Yen dəma te, ba nəə bəkuawa sere n ka kua yoka. Ma ba Yinni Gusunə yãku dɔ̃ə mwaararuginu kua ka siarabun yãkunu.

27-28 N deema Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te, ta wãa Betɛli mi. Fineɛsi, Eleasaan bii, Aronin debubuwa u sãa yãku kowo saa ye. Yera Isireli be, ba Yinni Gusunɔ bikia ba nɛɛ, su kpam Bɛnyamɛɛba wɔrio?

Ma u nɛɛ, oo, i doo. Kon bɛɛ bu nɔmu bɛria sia.

29-30 Sõɔ itase Isireliba ba da ba tabu sĩa kpĩ bu ka Bɛnyamɛɛba wɔri nge mɛ ba raa kua yellu. Adama ba maa tabu kowobu berua ba ka Gibea sikerena.

31 Yera Bɛnyamɛɛba ba maa yara ba ka Isireli be yinna. Ma ba bu naa gira ba ka wuu yara ba tonda. Nge mɛ ba raa kua ba ka Isireliba go yellu, nge mɛya ba maa torua ma ba maa ben tɔnu tɛna go Betɛlin swaaɔ ka Gibeagia sɔɔ yakasɔ.

32 Ma Bɛnyamɛɛ be, ba nɛɛ, wee, sa maa bu kamia nge yellu. Adama Isireliba ba nɛɛ, i de su duki su kpa bu ben wuu deri bu tonda.

33 Ma ba da ba mɛnna Baali Tamaaɔ. Yera be ba raa kukua ba yarima Mare Geban di mi ba wãa.

34 Ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ma ba da Gibeaɔ ba tabu kua gem gem ka Bɛnyamɛɛba. Bɛnyamɛɛ be, baɲ yẽ ba kam kobu dɔɔwa mi.

35 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba burisina Isireliban wuswaaɔ. Yen dɔma tera Isireliba ba tɔmbu go nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka wunɔbu (25.100) Bɛnyamɛɛn tabu kowobu sɔɔ.

36 Saa ye sɔɔra Bɛnyamɛɛba ba tuba ma ba kam kuawa.

Isireliba ba raa duki sua ba bu deri yèn sõ ba yẽ ma ben tabu kowobu gaba kukua Gibeaɔ ba Bɛnyamɛɛba mara.

37 Bera ba yarima ba Gibea ye wɔri ba yen tɔmbu go.

38 N deema Isireliba ba raa wesiana ba nɛɛ, be ba kukua mi, bu wuu ge dõɔ sõreo, kpa be ba tie bu gɔsirama bà n wiisu wa.

39 Ye ba wii si wa, yera ba gɔsirama. Bɛnyamɛɛba ba raa bu tɔmbu tɛna goori. Yen sõna ba tamaa ba maa bu kamiawa nge yellu.

40 Adama saa ye sɔɔ, wii bakara seewa saa Gibean di, ma Bɛnyamɛɛba ba wa dõɔ wiira ben wuu wukiri mam mam.

41 Isireli be ba raa duki sua mi, ba gɔsirama. Saa yera Bɛnyamɛɛ be, ba nanda, domi ba wa wɔrɔ ye ya bu deema.

42 Yen sõna ba duki sua ba doona tem saaram bera gia. Adama Isireli be ba wuu ge dõɔ sõre ba yarima ba bu naa swĩi ba goomɔ

43 sere Gibean sõɔ yari yerɔ. Baɲ wure Bɛnyamɛɛ be, bu yõra baa fiiko bu sere wẽra.

44 Nge mɛya ba kua ba ka Bɛnyamɛɛban tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000) ye go.

45 Ba maa ben tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000) go swaa sɔɔ be ba duki mɔ̀ ba dɔɔ tem saaramɔ Rimɔɔn kperu gia. Ma ba be ba tie naa swĩi sere Gideomuɔ. Miya ba maa ben tɔmbu nɔrɔbun suba yiru (2.000) go.

46 Be ba gu dɔma te, ben bwese te sɔɔ, ba sãawa tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000).

47 Adama Bɛnyamɛɛba nata (600) ba kpĩa ba tura Rimɔɔn kperu mi, tem saaramɔ ma ba kua suru nnɛ bera mi.

48 Isireliba ba gɔsirama ba na Bɛnyamɛɛ be ba tien wusu sɔɔ. Ba bu go go sere ka ben yaa sabenɔ. Hunde koni ye ya wãa mi kpuro gesi, ba gowa. Ma ba ben wuu si kpuro dõɔ mɛni.

Bɛnyamɛɛn bwese kɛra

maa seewa

21

1 N deema Isireliba ba raa nɔɔ mwɛɛru kua Misipaɔ ba nɛɛ, baɲ Bɛnyamɛɛ goo ben bii wɔndia goo wẽɛmɔ u sua kurɔ.

2 Ma ba na ba sina Betɛliɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sere n ka kua yoka. Ba wuri kua ka dam

3 ba nɛɛ, Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, mban sõna bɛsɛn bwese kɛra tia ya kpeera.

4 Ma ba seewa buru buru yellu ba yãku yeru kua mi, ma ba yãku dõɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua ten wɔllɔ.

5 Yen biruwa ba nɛɛ, geema sa nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri sa nɛɛ, be ba kun de Misipaɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ sa ko bu gowa. N n mɛn na, berà bɛsɛ Isireliba sɔɔ, baɲ ka sun mɛnnɛ mi.

6 N deema Isireliba ba gõru gɔsia ba nɛɛ, wee sa bɛsɛn bwese kɛri tia go.

7 Tẽ amɔna sa ko ko su ka Bɛnyamɛɛ be ba tie kurɔbu waawa. Domi sa bõrua kɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sa nɛɛ, saɲ maa bu bɛsɛn bii wɔndiaba wẽɛmɔ bu sua kurɔbu.

8 Ma ba bikiana ba nɛɛ, bɛsɛ sɔɔ berà baɲ nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ Misipaɔ. Ma ba deema goo kun nɛ saa Yabɛsin di ye ya wãa Galadiɔ.

9 Domi sanam mɛ ba tɔmbu gara ba deema Yabɛsigii goo kun wãa mi.

10 Saa yera Isireli be sɔɔ, ba tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000) gɔsa ba bu wooda wẽ ba nɛɛ, i doo i Yabɛsigibu go kpuro.

11 I tɔn durɔbu kpuro goowo ka kurɔ be ba durɔ yẽ kɔ.

12 Ye ba tura mi, ba wɔndiaba wa tɔnu nɛɛru (400) be ba kun durɔ yẽ. Ma ba bu mwɛɛrima ba ka na ben sansaniɔ Siloɔ Kananin temɔ.

13 Yen biruwa Isireliba ba Bɛnyamɛɛ be ba da ba kukua Rimɔɔn kpee wɔruɔ gɔria ba nɛɛ, bu yarima, tabu kpa, ba dora.

14 Yera Bɛnyamɛɛ be, ba yarima. Ma ba bu wɔndia be wẽ ba sua kurɔbu, be ba mwɛɛrima saa Yabɛsin di mi, Galadin temɔ. Adama kurɔ be, baɲ bu dabiru tura.

15 Ma Isireliba ba Bɛnyamɛɛ ben
wənwəndu wa yèn sõ Yinni Gusunə u dera
ben bwese kɛra kanda.
16 Ma Isireliban guro gurobu ba nɛɛ, wee
tən kurəbu sari Bɛnyamɛɛn bweseru səə.
Mana ben tən durə be ba tie ba koo kurəbu
wa.
17 Domi n ń weenɛ ben bweseru tu kam ko,
kpa bɛsɛ Isireliban bwese kɛri tia ye, yu gbi.
18 Adama sań kpẽ su bu bɛsɛn bii wəndiaba
wẽ bu sua kurəbu, domi sa nəə mwɛɛru kua
ka bɔ̃ri sa nɛɛ, Isireli wi u win bii wəndia
Bɛnyamɛɛ goo wẽ u sua kurə, yen yẽro u kam
ko.
19 Adama ba bwisika ba nɛɛ, wee wõə ka
wõən tõə bakara turuku kua te sa ra Yinni
Gusunə kue Siloə. Silo ye, ya wãawa swaaə
ye ya dəə saa Betɛlin di sere Sikɛmuə sõə yari
yerə, Betɛli ka Lebonan baa səə.
20 Ma ba Bɛnyamɛɛba bwisi yini kã ba nɛɛ,
i doo i kuke resɛm gbaanə.
21 Kpa i n yəəru bwẽɛ i n Silon wəndiaba
mara, be ba koo yarima ba n yaamə. I n bu
wa mɛ, kpa i yarima gbaa nin min di, i bu sẽre
i mwɛɛri i ka doona bɛɛn temə bu ko bɛɛn
kurəbu.
22 Ben məwəbu bà n na, ba sun weeweenu
koosi, sa ko bu wisi su nɛɛ, sań kpĩa sa bɛɛ
kpuro kurəbu waawe Yabɛsin taa bi səə. Nge
mɛ n ń ben tii ba bɛɛ bii wəndia be wẽ, bań
ben nəə mwɛɛru kəbie.
23 Ma Bɛnyamɛɛ be, ba ka tən ben gari
səmburu kua. Ba wəndia be mwɛɛra sanam
mɛ ba yaamə Siloə. Ben baawure u wəndia
wa u sẽre u sua kurə. Ma ba ka da ben temə.
Ba wure ba ben wusu bana, ba sina mi.
24 Yen biruwa Isireli be ba tie ba yarina.
Baawure u da u win bwese kɛra deema win
temə.
25 N deema saa ye səə, Isireliba bań kparo
mə. Ben baawure u mɔ̀wa nge mɛ u kĩ.

RUTU

Tire te, ta ka kurɔ goon gari yã wi ba mɔ̀ Rutu. Rutu wi, u ǹ sãa Isireli. Ta sun sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ u ka dua Gusunɔn tɔmbu Isireliba sɔɔ. Ta maa Rutu win bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi win durɔn tɔmbu sɔɔ ka naanɛ ye u Gusunɔ Isirelibaɲ Yinni kua.

Rutu ka win dwaa mɛro ba raa wãa yãaru sɔɔ. Ben naanɛ ye ba Gusunɔ kuan sɔ̃, u bu kua dukiagibu sere u mam dera Rutu u bii mara ma bii wi, u kua Dafidin debu.

Tire ten kpunaa

1. Naomi u gɔsira u wura Bɛtelehɛmuɔ, wiru 1.
2. Rutu u Boasin kĩi geeru wa, wiru 2 ka wiru 3.
3. Boasi u Rutu sua kurɔ, wiru 4.

Elimɛlɛkin yɛnun nɔni swãaru

1 Kparobun waati sɔɔ, gɔ̃ɔra dua Isireliban temɔ. Yera durɔ goo u seewa Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan temɔ, u da u wãa Mɔabuɔ ka win kurɔ ka win bii tɔn durɔbu yiru.

2 Durɔ win yĩsira Elimɛlɛki. Win kurɔwa Naomi. Win bii ben yĩsa wee, Maloni ka Kilioni. Be kpuro ba sãawa Efaratan bweseru. Ben wuuwa Bɛtelehɛmu, Yudan temɔ. Ye Elimɛlɛki ka win tɔn be kpuro ba tura Mɔabu mi, yera ba ben wãa yeru kua.

3 Sɔ̃ɔ teeru, Elimɛlɛki u kpuna u gu. Ma u Naomi ka bibu yiru ye deri.

4 Ma bii be, ba Mɔabun bii wɔndiaba sua kurɔbu. Kurɔ ben turon yĩsira Oripa, turowa maa Rutu. Ma ba wãa mi sannu sere n ka kua wɔ̃ɔ wɔkuru.

5 Yen biruwa Maloni ka Kilioni ba kpuna ba gu. Ma Naomi u tia wi turo. U ǹ ka win durɔ, u ǹ maa ka win bibu yiru ye.

Naomi ka Rutu

ba gɔsira Bɛtelehɛmuɔ

6-7 Yeniban biru, Naomi u nua Gusunɔ u win tɔmbu durom kua u bu dĩanu wɛ̃. Yera u seewa sɔ̃ɔ teeru ka win bigii kurɔbu Mɔabun di, ba wiɔ Yudan temɔ.

8 Ma u bigii kurɔ be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn baawure u wuro win mɛron yɛnuɔ, kpa Yinni Gusunɔ u bɛɛ gea kua nge mɛ i bɛɛn durɔ be ba gu kua, ka maa nɛn tii.

9 Kpa Yinni Gusunɔ u de bɛɛn baawure u durɔ wa u wɛ̃ra win yɛnuɔ.

Ma u ben baawure sɔ̃su u bu nɔɔ kana. Saa ye sɔɔra ba wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ ba swĩ.

10 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa ko ka nun dawa wunɛn tɔmbun mi.

11 Ma Naomi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii kurɔminu, i wuro bɛɛn tɔmbun mi. Mban daaba i ko ka man da. Domi na ǹ maa bii tɔn durɔbu tie nukurɔ be ba koo ko bɛɛn durɔbu.

12 N n mɛn na, i gɔsiro nɛn bii kurɔminu. Domi na bukura kɔ, na ǹ maa sãa wi u koo durɔ sua. Baa nà n maa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, kon durɔ wa wɔ̃ku te kpa n gura sua n bii ma,

13 i ko i yɔ̃ra ù n kpɛ̃a i sere nùn sua durɔ? Nge win sɔ̃na i ko nɛɛ, i ǹ durɔ goo suamɔ? Aawo, nɛn bii kurɔminu, yeni ya ǹ koorɔ. Bɛɛn sɔ̃na na nuki sankire too. Domi Gusunɔ u man win nɔmu sɛ̃re.

14 Yera be kpuro ba maa wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ ba swĩ. Ma Oripa u Naomi sɔ̃su u nùn nɔɔ kana u doona. Adama Rutu kun nùn deri.

15 Yera Naomi u nɛɛ, wee wunɛn beruse u wura win tɔmbun mi, kpa ba n ben bũnu sãamɔ sannu. Wunɛn tii a gɔsiro a nùn swĩi.

16 Ma Rutu u nɛɛ, a ku man tilasi ko n ka nun deri. A de n ka nun da. Domi mi a dɔɔ miya kon da. Mi a wãa, miya ko na n wãa. Kpa wunɛn tɔmbu bu ko nɛn tɔmbu. Kpa Gusunɔ wunɛn Yinni u ko nɛn Yinni.

17 Mi kaa gbi, miya kon gbi, kpa bu sun sike mi sannu. Gãanu nù n dera na nun deri, ma n kun mɔ gɔɔ, Gusunɔ u man kuo nge mɛ u kĩ.

18 Ye Naomi u wa ma Rutu u yɔ̃rawa u ka nùn da, yera u ǹ maa gɛɛ gerua.

19 Ma be yiru ye kpuro ba da Bɛtelehɛmuɔ sannu. Ye ba tura mi, ma biti tɔmbu mwa ba mɔ̀, Naomiwa mini?

20 Ma u bu wisa u nɛɛ, i ku maa man soku Naomi, i man sokuo Mara *. Domi Dam kpurogii u man nuki sanka.

21 Doo nɔɔra na ka yara minin di, adama Yinni Gusunɔ u dera na gɔsirama nɔm dira. N n mɛn na, mban sɔ̃na i man sokumɔ Naomi. Domi wee Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u man taarɛ wɛ̃, ma u man nuku sankiranu kpɛ̃ɛ.

22 Nge mɛya Naomi ka win bigii kurɔ Rutu, Mɔabu, ba ka Mɔabun tem deri ba na Bɛtelehɛmuɔ dĩa ni ba mɔ̀ ɔɔsun gɛ̃ɛrun tore sɔɔ.

Rutu u dĩanu kunɔnu mɔ̀

Boasin gberɔ

2

1 Naomin durɔ Elimɛlɛkin dusi goo u wãa wi ba mɔ̀ Boasi. Durɔ wi, u dukia mɔ, u maa bɛɛrɛ mɔ.

2 Yera sɔ̃ɔ teeru Rutu Mɔabu u Naomi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da goo wi u koo man tɔn geeru kuan gberɔ n dĩanu kunɔnu ko. Ma Naomi u nɛɛ, ya wã, a doo nɛn bii kurɔbu.

3 Ma u seewa u da goon gberɔ u ɔɔsu kunɔnu mɔ̀, u ka be ba ɔɔsu gɛ̃ɛmɔ swĩi. N deema gbee te, ta sãawa Boasigiru Elimɛlɛkin dusi.

* **1:20** ***Mara*** - Yĩsi ten tubusiana sosura. Naomi, yĩsi ten tubusiana, dobu.

4 Yera Boasin tii u seema Bɛtelehɛmun di
u na gberu mi, u win sɔm kowobu tɔbura u
nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n ka bɛɛ wãa.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, kpa u maa nun
domaru kua.
5 Saa yera u win sɔm kowo ben wirugii
bikia u nɛɛ, waran kurɔwa bii kurɔbu ge.
6 Wirugii wi, u nùn wisa u nɛɛ, kurɔ Mɔabu
wi u ka Naomi wɔma wiya mi.
7 U na u nɛɛ, su de u sun swĩi u n dĩanu
kunɔnu mɔ̀. Ye sa wura, ma u win sɔmburu
wɔri saa buru ten di, u ṅ wɛ̃re sere ka tɛ̃, ma
n kun mɔ ye u da u sina saa fiiko saarɔ.
8 Saa yera Boasi u Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
nɔɔmɔ bii kurɔbu, a n da nɛ mini baadomma,
a ku maa da goon gberɔ. A na a n kunɔnu mɔ̀
a n nɛn sɔm kowo bii kurɔmii nini swĩi a n
laakari sãa mi ba gɛ̃ɛmɔ.
9 Na maa nɛn sɔm kowobu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu
ku nun baba. Nim nɔru gà n nun mɔ̀, a doo a
nɔ ben bwãa nin mi, mì sɔɔ ba nim take.
10 Saa ye sɔɔra Rutu u yiira kurɛ u wiru tem
girari u nɛɛ, amɔna na ka kĩi geeru wa wunɛn
mi, nɛ wi na sãa sɔɔ.
11 Ma Boasi u nùn wisa u nɛɛ, sa nua ye
a wunɛn dwaa mɛro kua saa mìn di wunɛn
durɔ u gu, ka nge mɛ a wunɛn baaba ka
wunɛn mɛro deri, ka wunɛn tem ka sere maa
wunɛn bweseru. Ma a na bɛsɛn bweseru sɔɔ
te a ṅ daa yɛ̃.
12 N n mɛn na, Gusunɔ Isireliban Yinni wi,
wìn mi a na u ka nun kɔ̃su u nun yen dibu
kɔsia mam mam ye a kua kpuron sɔ̃.
13 Saa yera Rutu u nɛɛ, nɛn yinni, na wa
ma a man kĩi geeru sɔ̃ɔsi. Domi a ka man
gari kua, a nɛn nukuru yɛmiasia, nɛ wi na ṅ
wunɛn sɔm kowobun goo tura.
14 Sanam mɛ ba dimɔ, Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a susima a pɛ̃ɛ sua a sɔ̃re kpee sɔɔ kpa a
di.
Ma Rutu u sina sɔm kowo ben bɔkuɔ. Yera
ba nùn dobi sɔndɛ wɛ̃ u di. Ye u deba ma u
sukum berua.
15 Yen biru, u seewa u ka dĩanu kunɔnu ko.
Ma Boasi u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
de u mam dĩanu kunɔnu ko ka mi i ṅ gã. I ku
nùn yinari.
16 Kpa i dĩa nɔmusu gasu deri u ka wa u
gura. I ku maa nùn wɔkisi.
17 Yen dɔma te, Rutu wi, u dĩanu kunɔnu
kuawa saa bururun di sere ka yokaɔ. Domi
ni u wa nin yari yi kuawa kilo tɛnan saka.
18 Yen biru, u yi sua u ka da yɛnuɔ u win
dwaa mɛro sɔ̃ɔsi ka sere maa dĩa ni u din
sukum, ma u ye kpuro win dwaa mɛro wi
yiiya.
19 Yera win dwaa mɛro u nùn bikia u nɛɛ,
waran gberɔwa a dĩa nini wa a kunɔnu kua
mɛ gisɔ. Gusunɔ u yɛ̃ro domaru kua wi u
wunɛn bwisiku nini kua.
Ma Rutu u nùn wisa u nɛɛ, Boasin gberɔwa
u sɔmburu kua dɔma te.
20 Ma Naomi u nɛɛ, Boasi wi, u sãawa bɛsɛn
dusi wi u ra sun tubi di. Yinni Gusunɔ wì u
ra baadomma gɔribu ka wasobu durom kue,
u nùn domaru kua.
21 Rutu u maa Naomi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wi,
u mam man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na n da n wãa ka
win sɔm kowobu sere bu ka win dĩa ni gɛ̃ bu
kpe.
22 Ma Naomi u nɛɛ, ya wã. N n mɛn na, a
ku ra maa da goon gberɔ. A doo a ka win sɔm
kowo tɔn kurɔ be swĩina.
23 Yera Rutu u ra n ka Boasin sɔm kowo tɔn
kurɔ be sɔmburu mɔ̀ sere ba ka ben ɔɔsu ka
alikama gã ba kpa. Adama Naomin miya u
wãa u ka sɔmbu te daamɔ.

Rutu u durɔ wa

3

1 Sɔ̃ɔ teeru Naomi u win bigii kurɔ Rutu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nun wãa yeru kua mi kaa
wɛ̃ra, kpa a n ka nuku dobu mɔ.
2 Boasi wìn sɔm kowo tɔn kurɔbu a ra n
swĩi, u sãawa bɛsɛn dusi. Wee tɛ̃, u koo da
wɔ̃ku te, u alikama sara doo soo yerɔ.
3 Yen sɔ̃, a woburuo, kpa a wunɛn yãa
geenu doke, kpa a tii turare yɛ̃ka, kpa a nùn
naamwɛ doo soo yeru mi. Adama a ku de
durɔ wi, u nun tubu sere u ka di u nɔ u kpe.
4 Saa ye u da u kpuna, a mɛɛrio mi u kpĩ.
Yen biru, kpa a win bekuru gbabia a kpuna
win naasu gia. Saa yera u koo nun sɔ̃ ye u kĩ
a ko.
5 Ma Rutu u win dwaa mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye
a man sɔ̃ɔwa kpuro, yera kon ko.
6 Ma u seewa u da doo soo yeru mi, u
kua nge mɛ win dwaa mɛro wi, u nùn sɔ̃ɔwa
kpuro.
7 Ye u wa Boasi u di u kpa u nɔra, u da u
kpuna mi win dĩanu suba, saa yera Rutun tii
u da sɛ̃ɛ u durɔ win bekuru gbabia u kpuna
win naasɔ.
8 Ye n kua wɔ̃ku suunu, yera Boasi u dom
nanda u yɛ̃sa gɔsia, ma u deema wee kurɔ goo
u kpĩ win naasɔ.
9 Ma u bikia u nɛɛ, wara mi.
Rutu nùn wisa u nɛɛ, nɛna wunɛn yoo
Rutu. A man yakio kpa n ko wunɛn kurɔ,
domi wuna a ra man tubi di.
10 Ma Boasi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun
domaru kua nɛn bii kurɔbu. Wunɛn
bɔrɔkini te a man sɔ̃ɔsi mini, ta kere te a
wunɛn dwaa mɛro kua. Domi a ṅ aluwaasi
goo kasu a sua wi u sãa sãaro, ṅ kun mɛ
gobigii.
11 Yen sɔ̃, nɛn bii kurɔbu, a ku bɛrum ko. Ye
a bikia kpuro yera kon nun kua. Domi nɛn
tɔmbu kpuro ba nua ma wunɛ kurɔ geowa.
12 Geema, kon kpĩ n nun tubi di, adama
goo wãa wi u sãa wunɛn durɔn mɛro bisi n
nɛn mi turuku kere.
13 A kpunɔ mini wɔ̃ku te. Sia bururu, ù n
kĩ u nun tubi di, u koo yen gari ko. Adama

ù n yina, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, nɛn tiiwa kon ye ko. N n mɛn na, a kpunɔ mini sere sia.

14 Ma Rutu u kpuna gee Boasi u naasu tĩi sere n ka kua bururu. Adama tɔmbu bu ka nùn wa kpuro, u seewa. Yera Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku de goo u nɔ ma tɔn kurɔ goo u na doo soo yeru mini.

15 Ma u maa Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn beku te a wukiri mi tɛrio.

Ma u tu tɛria. Yera Boasi u nùn ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu wisia u bɔkua u nùn wɛ̃. Ma Rutu u gɔsira u da wuuɔ.

16 Saa ye u tura win dwaa mɛron mi, ma dwaa mɛro u nùn bikia u nɛɛ, wuna mi nɛn bii kurɔbu?

Ma Rutu u nɛɛ, oo, nɛna.

Yen biru, u dwaa mɛro saaria ye Boasi u nùn kua.

17 U nɛɛ, durɔ wi, u nɛɛ, na ɲ̀ gɔsirɔ wunɛn mi nɔm dira. Yen sɔ̃na u man ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu ye wɛ̃.

18 Ma Naomi u nùn wisa u nɛɛ, a sinɔ mini sɛ̃ɛ nɛn bii kurɔbu sere su ka wa mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora. Domi durɔ win bwɛ̃ra kun kpunamɔ ma n kun mɔ u yi wiru go gisɔ.

Boasi u Rutu sua kurɔ

4

1 Bururu Boasi u da u sina wuun gbãra kɔnnɔwɔ mi ba ra siri. Yera u win mɛro bisi goo wa u sarɔ. N deema win gariya u raa Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wiya u koo nùn yakia u tubi di. Ma u nùn soka u nɛɛ, waanɛ, a na mini.

Ma u na u yɔ̃ra.

2 Yera Boasi u wuun guro gurobu sɔɔ tɔmbu wɔkuru soka, ma u nɛɛ, i sinɔ mini. Ma ba sina.

3 Saa yera u win mɛro bisi wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Naomi wi u wɔma saa Mɔabun di u tem dɔramɔ mɛ mu sãa Elimɛlɛki bɛsɛn mɛro bisigum.

4 Yen sɔ̃na na gɔ̃ru doke n nun ye nɔɔsia. Kpa a mu yakia a tubi di wuugibu ka bɛsɛn guro gurobun wuswaaɔ. À kun maa mu yakiamɔ, a man sɔ̃ kpa na n yɛ̃. Domi wunɛn biru goo sari wi koo mu yakia u tubi di ma n kun mɔ nɛ.

Ma durɔ wi, u nɛɛ, kon mu yakia.

5 Yera Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, dɔma te kaa mu yakia a tubi di, ka Rutu Mɔabu Elimɛlɛkin biin gɔmini sanna kaa mɛnna a yakia a tubi di. Kpa Elimɛlɛkin yĩsiru tu ku ka gbi.

6 Ma durɔ wi, u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, na ɲ̀ maa mu yakiamɔ. Domi ye na mɔ nɛn tii ya koo ra kam ko. Yen sɔ̃, na nun mu deria. A yakio a tubi di.

7 N deema sanam mɛ, Isireliba sɔɔ, wi u gãanu kɔsinamɔ ka goo, ɲ̀ kun mɛ u gãanu yakiamɔ, u ra win bara nɔɔ teu potewa u wiɔnɔ wɛ̃ ga n ka sãa seeda.

8 Yera durɔ wi, u Boasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tem mɛ yakio. Ma u win bara nɔɔ teu sua u nùn wɛ̃.

9 Ma Boasi u wuun bukuro be, ka tɔn be ba wãa mi kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya i sãa nɛn seedagibu gisɔ, ma na Elimɛlɛki ka win bibu Kilioni ka Malonin yãnu kpuro yakia saa Naomin min di na tubi di.

10 Mɛya na maa Rutu Mɔabu wi u sãa Malonin gɔmini yakia u kua nɛn kurɔ. Kpa Malonin tubi ye u deri yu ku ka kam ko. Kpa win yĩsiru tu ku gbi win bweseru sɔɔ ka sere maa wuu geni sɔɔ.

11 Ma guro guro be, ka tɔn be ba wãa mi, ba nɛɛ, mɛya sa sãa wunɛn seedagibu. Yinni Gusunɔ u de kurɔ wi u duɔ wunɛn yɛnuɔ mi, u ko nge Rasɛli ka Lea. Domi be yiru yera ba Isirelin bweseru mara. Gusunɔ u maa nun ko tɔn boko kpa a yĩsiru yari Bɛtelehɛmu ye sɔɔ Efaratan bweseru sɔɔ.

12 Kpa u de bii be kurɔ wi, u koo nun maruan bweseru tu ko nge Perɛsin bweseru wi Tamaa u Yuda marua.

Boasin bweseru

13 Yen biru, Boasi u Rutu yɛnu doke. Ma u ka nùn mɛnna. Yinni Gusunɔ u dera Rutu u gura sua, ma u bii tɔn durɔ mara.

14 Ma tɔn kurɔbu ba Naomi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa Yinni Gusunɔ siara wi u dera a goo wa u nun yakia. Gusunɔ u de u yĩsiru yari Isireliɔ.

15 Wunɛn bigii kurɔ wi, u bibu nɔɔba yiru kere be kaa n mɔ. Domi u nun kĩ too. Wee u nun bii tɔn durɔ marua wi u koo nun wãa kpaaru wɛ̃. Kpa u nun nɔɔri wunɛn tɔkɔru sɔɔ.

16 Ma u bii wi sua u taaru sɔndi u ka sɔ̃ɔsi ma u kua win tii tiigii. Yen biru, u nùn mwa u nɔɔrimɔ.

17 Yera Naomin kpaasibu ba nɛɛ, wee ba Naomi bii tɔn durɔ marua. Ma ba nùn yĩsiru kã Obɛdi. Wiya u seewa u Isai Dafidin tundo mara.

Dafidin sikadoba

18 Be ba sãa Perɛsin bweseru be wee.

19 Perɛsi u Hɛsironi mara. Ma Hɛsironi u seewa u Ramu mara. Ma Ramu u seewa u maa Aminadabu mara.

20 Ma Aminadabu u seewa u Nasoni mara. Ye Nasoni u seewa, yera u Saamɔɔ mara.

21 Ma Saamɔɔ u seewa u Boasi mara. Ye Boasi u seewa ma u Obɛdi mara.

22 Ma Obɛdi u seewa u Isai mara. Ma Isai u maa seewa u Dafidi mara.

SAMUƐLIN TIRE GBIIKIRU

Tire teni ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ kparoba ka nɔru kua ma banda torua Isiriliban suunu sɔɔ. Ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Samuɛli u win sɔmburu koosina. Wiya u Sɔɔlu Isiriliban sina boko gbiikoo bandu wɛ̃.

Tire te, ta maa sun sɔ̃ɔmɔ ye Sɔɔlu wi, u kua. U mɛm nɔɔbu sariru kua, u Gusunɔn arukawani kusia. Ma u kua sunɔ kɔ̃so. Ye Gusunɔ u wa mɛ, yera u Dafidi gɔsa u swĩi bandu sɔɔ, Sɔɔlun ayerɔ.

Tire ten kpunaa

1. Samuɛlin waati, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Sɔɔlu u bandu di Isiriliba sɔɔ, wiru 8n di sere wiru 15.
3. Gusunɔ u Sɔɔlu biru kisi, ma u Dafidi gɔsa, wiru 16n di sere wiru 31.

Ɛlikana ka wigibu Siloɔ

1 Durɔ goo u wãa Efaraimun bweseru sɔɔ, win yĩsira Ɛlikana. Win wuuwa Ramataimu Sofimu, Efaraimun guunun bera gia. U sãawa Yerohamun bii. N deema Sufuwa u Tohu mara. Tohu u Elihu mara. Ma Elihu u Yerohamu wi mara.

2 Ɛlikana wi, u kurɔbu yiru mɔ. Gbiikoon yĩsira Hana, yirusen yĩsira Penina. Ma Penina u bibu mara adama Hana u ɲ bii marure.

3 Wɔ̃ɔ baagere durɔ wi, u ra win wuu deriwa u da Siloɔ u Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni sã, kpa u yãkuru ko mi, mi Elin bibu yiru Hofini ka Finɛɛsi ba wãa be ba sãa Yinni Gusunɔn yãku kowobu.

4 Ɛlikana ù n yãkuru kua, u ra Penina ka maa win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ben yãku yaa wɛ̃wa.

5 Adama Hanagia u ra de ya n kpãaru bo. Domi u nùn kĩ baa mɛ Yinni Gusunɔ u nùn kua wĩro.

6 Adama win nisi u ra n nùn nɔɔ kuurimɔwa win wĩro ten saabu.

7 Mɛya u ra nùn kue wɔ̃ɔ baagere. Hana ù n tura Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, win nisi u ra nùn nɔɔ kuuriwa sere u swĩ, kpa u kun di.

8 Kpa win durɔ Ɛlikana u nùn bikia u nɛɛ, Hana, mba n kua a ka sumɔ. Mban sɔ̃na a ɲ dimɔ. Mba n kua wunɛn nuki ra n ka sankire. Nɛ ka wunɛn wãasinaa ya ɲ kere bii tɔn durɔbu wɔkuru?

Hanan kanaru

9-11 Sɔ̃ɔ teeru ye ba di ba kpa, yera Hana u seewa ka nuku sankira bakanu u da u Yinni Gusunɔ kanamɔ ka swĩi. U nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a de a nɛ wunɛn yoon nɔni swãaru wa, kpa a man yaaya, a ku man duari. À n man bii tɔn durɔ kã, kon de u n sãa wunɛgii win wãaru kpuro sɔɔ. Mɛya kɔ̃ɔ ga ɲ win wiru babamɔ baa nɔn teeru. N deema Eli wi u sãa yãku kowo tɔnwero u sɔ̃ kitarɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ.

12 Nge mɛ Hana u kana te mɔ̀ kpeetim sari, yera Eli u win nɔɔ mɛɛra tii.

13 Hana u gari mɔ̀wa gɔ̃ruɔ, win nɔɔ ga mɔ̀ sumi sumi, adama u ɲ gari gerua u yare goo u nɔ. Yen sɔ̃na Eli u tamaa tama u nɔra too.

14 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere domma kaa de tam mu n nun goomɔ. A wunɛn tam nɔru bi derio.

15 Hana u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ mɛ, yinni. Na ɲ tam gam nɔra. Nɛ tɔn kurɔ nuku sankiranugiiwa. Nɛn gɔ̃run gariya na Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔmɔ.

16 A ku nɛ wunɛn bii garisi nge bii kam. Nɛn nuku sankira bakanun saabuwa na kanaru mɔ̀ sere ka tɛ̃.

17 Saa yera Eli u nùn wurari u nɛɛ, a doo ka alafia kpa Isiriliban Yinni u nun wɛ̃ ye a nùn bikia.

18 Ma Hana u nùn nɔɔ kana u nɛɛ, a ka man wunɛn nɔnu geu mɛɛrio.

Ma u doona. U da u di. U ɲ maa mɔrua.

19 Ma ba seewa buru buru yellu ba Yinni Gusunɔ sãwa ba sere swaa wɔri ba sĩa ben wuuɔ Ramaɔ.

Samuɛlin marubu

ka win tusiaru

Ɛlikana u ka Hana mɛnna, ma Gusunɔ u Hanan kanaru mwa.

20 Sanam dɔɔ sanam wee, Hana u gura sua u bii tɔn durɔ mara. U nùn yĩsiru kã Samuɛli u nɛɛ, domi na nùn nɔna kuawa Yinni Gusunɔn mi.

21 Ye wɔ̃ɔ ga kpam wurama, Ɛlikana u seewa ka win yɛnugibu kpuro, ba dɔɔ bu ka wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãkuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpa u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

22 Adama Hana u ɲ de. U win durɔ sɔ̃ɔwawa u nɛɛ, n kua ù n bii wi bɔm kara, yera u koo ka nùn da kpa bu nùn Yinni Gusunɔ tusia kpa u nùn deri mi, sere ka baadommaɔ.

23 Win durɔ Ɛlikana u nùn wisa u nɛɛ, a koowo nge mɛ n wã wunɛn nɔni sɔɔ. A sinɔ sere à n bii wi bɔm kara kpa Yinni Gusunɔ u de wunɛn gari yi koora.

Ma kurɔ wi, u sina u win bii bɔm kɛ̃mɔ sere u ra ka nùn bɔm kara.

24 Ye u nùn bɔm mɛ kara u kpa, ye ba maa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãkuru dɔɔ, ma u ka nùn da ka naa kinɛru wɔ̃ɔ itagiru ka som saaki kpiriru ka tam bwãa teeru. Yera u ka da Silo mi, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Sanam mɛ, bii wi, u ɲ kpã.

25 Ba naa kinɛ te saka, ma ba ka bii wi da Elin mi.

26 Ma Hana u gerua u nɛɛ, nɛn yinni, a man gafara kuo. Sere ka wunɛn wãaru, nɛna

kurɔ wi u dɔma te yɔ̃ra wunɛn bɔkuɔ mini, u
kanaru kua Yinni Gusunɔn mi.
27 Bii winiwa na kana, ma Yinni Gusunɔ u
nɛn kanaru mwa u man nùn kã.
28 Yen sɔ̃na na kĩ n nùn Yinni Gusunɔ wɛ̃
kpa u n sãa wigii win wãaru kpuro sɔɔ ma ba
yiira ba Yinni Gusunɔ sãwa.

Hanan siarabu

2

1 Hana u Gusunɔ siara u nɛɛ,
nɛn gɔ̃ru ga dora ye Yinni Gusunɔ u man
kuan sɔ̃.
Nɛn nukura do win faaban sɔ̃.
Wee na dam kua.
Na nùn siaramɔ nɛn yibɛrɛban wuswaaɔ.
2 Yinni Gusunɔ turowa u dɛɛre.
U sãawa nge kpee baa mi na ra kuke.
Wi turowa u sãa Gusunɔ.
3 I kun da n maa tii siaramɔ.
I ku de tii sua gari yi yari bɛɛn nɔsun di.
Domi Gusunɔ u sãawa Yinni wi u kpuro yɛ̃.
Wiya u ra tɔnun daa wɛ̃ɛri.
4 Wiya u dera tabu kowo damgibun tɛma
bɔɔkira.
Ma dam sarirugiba dam kua.
5 Be ba raa deburu mɔ,
bera ba tɛ̃ sɔmburu kasu
bu ka dĩanu wa.
Be gɔ̃ɔra raa mɔ̀,
beya ba tɛ̃ wɛ̃re.
Wĩro u mara bibu nɔɔba yiru.
Adama wi u raa bii dabinu mara
u tia wi turo.
6 Yinni Gusunɔwa u ra de tɔnu u gbi.
Wiya u ra maa de u n wãa.
Wiya u ra de u da gɔriɔ.
Wi turo wiya u ra maa nùn yare min di.
7 Yinni Gusunɔn min diya
yãaru ka arumani ya ra nɛ.
U ra goo taare temɔ,
kpa u goo wɔlle sua.
8 U ra wɔnwɔndo seeye tem di.
Kpa u wi ba gɛma wɔlle sua.
U ra bu sinasie ka sina bibu sannu
kpa bu ko bɛɛrɛgibu.
Wiya u handunian kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Gen wɔlləwa u ye sɔndi.
9 U koo win bɔrɔkiniban sanu sanusu kɔ̃su.
Adama u koo de tɔn kɔ̃sobu
bu kam ko yam wɔ̃kurɔ.
Domi goo sari wi u koo nasara wa
ka win tiin dam.
10 Yinni Gusunɔ u koo win yibɛrɛba kɔsuku
muku muku ka guru kpenu.
U koo hadunia kpuro siri.
U koo wi u gɔsa ko sunɔ,
kpa u nùn dam wɛ̃.
11 Yen biru Ɛlikana u wura win wuuɔ
Ramaɔ. Adama Samuɛli u sina yãku kowo
Elin mi, u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu mɔ̀.

Elin bii tɔn durɔbu

12 Elin bii tɔn durɔbu ba sãawa bii kamba.
Ba ɲ Yinni Gusunɔ nasie.
13 Baa mɛ ba sãa yãku kowobu, wee ye ba
ra ko. Goo ù n yãkuru na, ma ba ten yaa
yikumɔ, yãku kowon sɔm kowo u ra ka win
sii kaato donnu itaguu nɛwa,
14 kpa u gu kpɛ̃ɛ wekerɔ. Ye ga sɔka kpuro,
yera ya ra ko yãku kowogia. Mɛsuma ba ra
Isireliba kpuro kue be ba yãkuru na Siloɔ.
15 Gasɔ, bu sere yaa gum dɔ̃ɔ doke Yinni
Gusunɔn sɔ̃, yãku kowon sɔm kowo u ra
nɛwa u durɔ wi u ka yãku te na sɔ̃ u nɛɛ, a
man yãku kowon yaa wɛ̃ɛma u winyam wɔ̃.
Domi u ɲ yaa yikura mwaamɔ wunɛn nɔman
di. Yaa gɔma u kĩ.
16 Durɔ wi, ù n nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de bu yaa
gum dɔ̃ɔ doke gina nge mɛ wooda ya gerua,
bà n kpa, kpa a sua mɛ̀n nɔɔ a kĩ, sanam mɛya
yãku kowon sɔm kowo wi, u ra nɛɛ, aawo, a
man ye wɛ̃ɛyɔ tɛ̃n tɛ̃, ɲ kun mɛ, kon mwa ka
dam.
17 Nge mɛya ba yãku ni ba ra Yinni Gusunɔ
kuen bɛɛrɛ kawa. Ma ya kua durum baka win
wuswaaɔ.
18 Samuɛli u sɔmburu mɔ̀ Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ. U sãawa bii piibu ma ba nùn yãku
kowon yaberu kua ka wɛ̃ɛ damgii u sebua.

Yinni Gusunɔ u Ɛlikana

ka Hana domaru kua

19 Mɛya maa wɔ̃ɔ baagere Samuɛlin mɛro
u ra n nùn yabe piibu kuammɛ u ka na bà n
yãkuru sisi ka win durɔ.
20 Kpa Eli u Ɛlikana ka win kurɔ Hana
domaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de kurɔ
wi, u ka nun bii dabinu ma, kpa bu ko
Samuɛli wi i Yinni Gusunɔ wɛ̃n kɔsire.
Yen biru kpa Ɛlikana ka Hana bu gɔsira ben
wuuɔ.
21 Ma Yinni Gusunɔ u Hana domaru kua.
U maa bibu mara tɔn durɔbu ita, tɔn kurɔbu
yiru.
Samuɛli u maa kpɛ̃amɔ Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.

Eli ka win bii tɔn durɔbu

22 Eli u tɔkɔ kua gem gem ma u nua ye win
bii tɔn durɔbu ba Isireliba kuammɛ kpuro ka
nge mɛ ba ra ka kurɔbu kpunɛ be ba sɔmburu
mɔ̀ Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ.
23 Ma u bu bikia u nɛɛ, amɔna i ka daa yenin
bweseru mɔ̀, domi tɔmbu kpurowa ba man
bɛɛn daa kɔ̃san gari sɔ̃ɔmɔ.
24 I ku maa ko mɛ, bɛɛ nɛn bibu. Bɛɛn
labaari ye na nɔɔmɔ ya ɲ wã. Domi i dera
Yinni Gusunɔn tɔmba durum mɔ̀.
25 Goo ù n win winsim torari, Gusunɔwa
u koo nùn yen suuru kana, adama goo ù n
Yinni Gusunɔ torari, wara u koo nùn suuru
kana.

Ka mɛ, ba ɲ̀ ben tundon gere ye nua, domi
Yinni Gusunɔ u sɔɔru kpa kɔ u ka bu go.
26 Adama Samuɛli u kpɛ̃amɔ ma Yinni
Gusunɔ u ka nùn nɔnu geu mɛɛra. Mɛya maa
tɔmbun tii.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Elin bweserun sɔ̃

27 Gusunɔn sɔmɔ goo u na Elin mi, u nɛɛ,
amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, saa ye
wunɛn baababa ba wãa Egibitiɔ ba yoru dimɔ
Egibiti sunɔn mi, u bu win tii sɔ̃ɔsi kpasasa.
28 Ma u wunɛn baaba Aroni gɔsa Isire-
liban bweseru kpuro sɔɔ u ka ko win yãku
kowo kpa u n da nùn yãkunu kue, u turare
dɔ̃ɔ doke, kpa u n da Isireliba bikiaru kue
wi Yinni Gusunɔn mi. U mam wi ka win
yɛnugibu Isireliban yãku yaan sukum yɔlla
kua bu di.
29 Mba n kua i ka win yãkunu kam mɛɛra
mɛ, ka kɛ̃ɛ ni u yiire bu ka na win sãa yerɔ.
Mban sɔ̃na i win tɔmbu Isireliban yãkunun
yaa gumgia dimɔ i bɔriamɔ. Amɔna a ka
wunɛn bibu bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ n kere wi.
30 Yen sɔ̃, u nɛɛ, wiya u raa gerua ma wunɛn
yɛnu ka wunɛn baaban yɛnugibu ba koo
ko win yãku kowobu sere ka baadommaɔ.
Adama tɛ̃ u gerua u nɛɛ, ya ɲ̀ maa koorɔ mɛ,
domi be ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, beya u koo
bɛɛrɛ wɛ̃. Be ba kun nùn gara, beya u ɲ̀
garisimɔ.
31 Wee, sanam sisi mɛ̀ sɔɔ u koo wunɛn
dam sura ka maa wunɛn baaban yɛnun dam,
kpa goo u ku maa tɔkɔ ko wunɛn bweserɔ.
32 Goo koo ko wunɛn kɔsire win sãa yerɔ.
Isireli be ba tie ba koo durom wa adama
wunɛn bweseru sɔɔ goo kun maa tɔkɔ mɔ̀.
33 Ba koo gbiwa tabu sɔɔ. Baa ù n goo deri u
waamɔ ye ba mɔ̀ win sãa yerɔ, u ko n nisinu
mɔwa kpa u n nuki sankire.
34 Yeniwa ya koo ko nɛn garin yĩreru wunɛ
sɔɔ. Wunɛn bibu yiru ye, Hofini ka Finɛɛsi,
ba koo gbi sannu sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
35 Na kon yãku kowo naanɛgii goo seeya
wi u koo nɛn kĩru ko nge mɛ na gɔ̃ru doke,
kpa win bweseru tu ko yãku kowobu sere ka
baadommaɔ sunɔ wi na gɔsan wuswaaɔ.
36 Goo ù n tiara wunɛn bweserɔ u koo da u
yɛ̃ro wiru kpĩiyawa gobi fiikon sɔ̃, ɲ̀ kun mɛ
dĩanun sɔ̃, kpa u gere u nɛɛ, a suuru koowo,
a de n ko yãku kowo goon sɔm kowo kpa na
n da dĩanu fiiko wa n di.

3

1 Samuɛli, bii aluwaasi wi, u wãa u Yinni
Gusunɔn sɔmburu mɔ̀ Elin wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Samuɛli kure

Saa ye sɔɔ, daa daakawa Yinni Gusunɔ u ra
ka tɔnu gari ko, kpa u bu kure kãsiru sɔɔ gasɔ
ka gasɔ tɔna.
2 N deema saa ye sɔɔ, Elin nɔni dam
dwiiyama. U ku ra maa yam wa sãa sãa. Sɔ̃ɔ
teeru, u kpĩ win kpin yerɔ sãa yerɔ,
3 Samuɛli u maa kpĩ Gusunɔn woodan
kpakororun bɔkuɔ. Saa ye, fitila ga gina sɔ̃re.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Samuɛli soka ma u
wura.
5 Ma u duka da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee.
Eli u nɛɛ, amɔna.
U nɛɛ, na nua a man sokawa.
Ma Eli u nɛɛ, na ɲ̀ nun soka, a wuro wunɛn
kpin yerɔ.
Ma u wura u kpuna.
6 Yinni Gusunɔ u maa nùn soka u nɛɛ,
Samuɛli, Samuɛli.
Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee. Na
nua a man sokuwa.
Eli u nɛɛ, na ɲ̀ nun soka, nɛn bii. A doo a
kpuna.
7 N deema Samuɛli u ɲ̀ Yinni Gusunɔn nɔɔ
tuba domi u ɲ̀ gu nɔɔre.
8 Yinni Gusunɔ u maa nùn soka nɔn itase.
Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee, domi
na nua a man soka.
Ma Eli u tuba ma Yinni Gusunɔwa u bii wi
soku.
9 Yen sɔ̃na u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a
kpuna. Bà n kpam nun soka a geruo a nɛɛ,
wunɛ win sɔm kowo a nɔɔmɔ, u geruo.
Ma Samuɛli u da u kpuna win kpin yerɔ.
10 Yinni Gusunɔ u nùn susi ma u nùn soka
nge mɛ u raa kua. U nɛɛ, Samuɛli, Samuɛli.
Saa yera Samuɛli u wura u nɛɛ, nɛ wunɛn
sɔm kowo, na nɔɔmɔ, a geruo.
11 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, kon gãa kɔ̃sunu ko Isireliban suunu sɔɔ.
Tɔn be ba ye nua kpuro ba koo gɔma dwiiya.
12 Tɔ̃ɔ te sɔɔra kon de ye kpuro yu koora
mam mam ye na gerua Elin yɛnun sɔ̃.
13 Domi Eli u yɛ̃ ma win biba bɔ̃rin
kookoosu mɔ̀, u ɲ̀ maa bu gerusi. Yen sɔ̃na
na bɔ̃rua na nɛɛ, kon win yɛnugibu sɛɛyasia
sere ka baadommaɔ ben daa kɔ̃san sɔ̃.
14 Yãkuru garu sari te ba koo maa ko n ka
bu suuru kua.
15 Samuɛli u kpuna sere n ka kua sisiru. Ma
u sãa yerun gamboba kɛnia. Adama u ɲ̀ kãka
u Eli kãsi ten gari yi sɔ̃.
16 Saa ye sɔɔra Eli u nùn soka u nɛɛ,
Samuɛli, nɛn bii.
Ma Samuɛli u wura u nɛɛ, nɛ wee.
17 Eli u gerua u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u
nun sɔ̃ɔwa. A suuru koowo, a ku man yi
berua. Gusunɔwa u koo nun sɛɛyasia à kun
man ye kpuro sɔ̃ɔwa.
18 Ma Samuɛli u nùn gari yi kpuro saaria.
U ɲ̀ nùn yin gɛɛ berue. Ma Eli u nɛɛ, Gusunɔ
wiya Yinni. U koowo nge mɛ n weenɛ win
nɔni sɔɔ.
19 Ma Samuɛli u kpɛ̃amɔ. Yinni Gusunɔ u
wãa ka wi. U ɲ̀ maa dere Samuɛlin gari yi
kam wɔri, baa yin tia.

20 Isireliba kpuro saa Danun di sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia sere n ka da Beri Sebaɔ sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia ba gia ma Gusunɔwa u
Samuɛli kua win sɔmɔ ka gem.
21 Yinni Gusunɔ u ra n tii sɔ̃ɔsimɔ Siloɔ mi
u Samuɛli kure u ka nùn gari kua.

4

1 Ma Isireliba kpuro ba Samuɛlin gari nua.

Filisitiba ba Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu mwa

Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba yara bu ka Filisitiba
tabu wɔri ma ba ben sansani gira Ebɛni Esɛɛn
bɔkuɔ. Filisiti be, ba maa wãa Afɛki gia.
2 Miya ba ben tabu tɛria ba dɔɔ bu ka
Isireliba yinna. Saa yè sɔɔ ba sannɔ wɔrina
ma Filisitiba ba Isireliba kamia ba bu go dabi
dabinu nge tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn saka
(4.000) tabu gberu mi.
3 Ye Isireliba ba wura ben sansaniɔ, yera
ben guro gurobu ba gerua ba nɛɛ, mba n
kua gisɔ, Gusunɔ u ka dera Filisitiba ba sun
kamia. I de su da su Gusunɔn woodan
kpakororu tama Silon di ta n wãa bɛsɛn su-
unu sɔɔ, kpa tu sun wɔra bɛsɛn yibɛrɛban
nɔman di.
4 Ma tɔn be, ba gabu gɔra Siloɔ, ma ba
ka bu Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodan
kpakoro te naa. Ten wɔlloɔwa Yinni Gusunɔ
u ra tii sɔ̃ɔsi wɔllun kɔ̃sobun weenasibun
suunu sɔɔ. Ma Elin bii tɔn durɔbu yiru,
Hofini ka Finɛɛsi ba kpakoro te yɔ̃sirima.
5 Sanam mɛ ba ka kpakoro te tura Isire-
liban sansani mi, ma be kpuro ba seewa ba
kuuki mɔ̀ sere tem mu yĩirimɔ.
6 Ye Filisitiba ba wure ni nua, ba nɛɛ, mban
sɔ̃na Heberu be, ba wure mɛ, ben sansaniɔ.
7 Ma ba ra nua ma Yinni Gusunɔn woodan
kpakororɔ ta tunuma mi. Yera bɛrum bu
mwa ba nɛɛ, Gusunɔ u dua Heberuban
sansaniɔ. Gbera sun di. Yenin bweseru raa
sari.
8 Gbera sun di. Wara koo sun wɔra Gusunɔ
damgii winin nɔman di. Wiya u Egibitigibu
nɔni swãa bwese bweseka doke sere ka
gbaburɔ.
9 Yen sɔ̃, i wɔrugɔru koowo kpa i tɔn durɔ
kom sɔ̃ɔsi, bɛɛ Filisitiba, kpa i ku ra ko ben
yobu, nge mɛ ba raa gasɔ kua bɛɛn yobu. I tɔn
durɔ kom sɔ̃ɔsio kpa i ka bu sanna.
10 Ma Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri ba
kamia. Yera Isireli be kpuro ba duki sua.
Ben baawure dɔɔ win kuru gia. Ben be ba
gu taa bi sɔɔ dɔma te, ba kuawa tɔnu nɔrɔbun
suba tɛna (30.000).
11 Ma Filisitiba ba Gusunɔn woodan
kpakororu mwa. Miya Elin bii tɔn durɔbu
yiru ye, Hofini ka Finɛɛsi ba gu.

Eli ka Finɛɛsin kurɔn gɔɔ

12 Dɔma tera, durɔ goo wi u sãa Bɛnyamɛɛn
bweseru u duka yara tabu sansani min di u
da Siloɔ. N deema u win yaberu gɛ̃ɛka u tua
wisi win wirɔ u ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔsi.
13-15 Ma u dua wuuɔ u wuugibu tabun
labaari sɔ̃ɔwa. Ma wuu giru ge kpuron tɔmba
seewa ba wuri mɔ̀. N deema Eli u tɔkɔ kua u
wɔ̃ɔ wunɔbu yiru sari mɔ. Win nɔni kun dam
mɔ. U ɲ maa yam waamɔ sãa sãa. Saa ye, u
sɔ̃ kitarɔ u swaa mɛɛra, domi win bwɛ̃ra kun
kpunɛ Gusunɔn woodan kpakoro ten sɔ̃. Ye
u wuri yi nua, ma u nɛɛ, mban sɔ̃na ba wuri
mɔ̀ mɛ. Ma durɔ wi, u duka da win mi, u ka
nùn sɔ̃ ye n koora.
16 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na weewa tabu
gberun di. Gisɔra na yarima min di.

Ma Eli u nùn bikia u nɛɛ, amɔna n kua, nɛn
bii.
17 Ma u wisa u nɛɛ, Isireliba ba duki sua
Filisitiban wuswaan di. Tɔn be ba go mi ba
dabi. Mɛya maa wunɛn bibu yiru ye, Hofini
ka Finɛɛsi, ba gu. Ma Filisitiba ba Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu mwa.
18 Saa yè sɔɔ Eli u nua ba Gusunɔn
woodan kpakororu mwa, yera u wɔruma
win kitarun di gbaru gbara gambon bɔkuɔ.
Win wĩi suma bɔɔra ma u gu, domi u tɔkɔ
kua, u maa kpã. Wɔ̃ɔ weeruwa Eli wi, u kua
Isireliban kparo.
19 Saa ye sɔɔ, Elin bii Finɛɛsin kurɔ u gura
mɔ. Win marubu maa turuku kua. Saa ye
u nua ba Gusunɔn woodan kpakororu mwa,
win dwaa tundo u maa gu, ka win durɔn tii,
yera win nukura wuriribu torua, ma u yiira
u mara.
20 Yen biru u gɔɔ dɔɔ. Ye u wasikiramɔ, be
ba nùn yɔ̃re saa ye u yiire, ba nùn sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, a ku bɛrum ko, wee, a bii tɔn durɔ mara.

Adama u ɲ ben gari wure. U bu atafiiru
kua.
21 Ma u bii wi yĩsiru kã Ikabɔdu. Yĩsi ten
tubusiana, Gusunɔ kun maa wãa Isireliban
suunu sɔɔ. U nùn soka mɛ, yèn sɔ̃ ba bu Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu mwaari ka maa
win dwaa tundo ka win durɔn gɔɔn sɔ̃.
22 Ma u nɛɛ, Gusunɔ kun maa wãa Isire-
liban suunu sɔɔ. Domi yibɛrɛba ba win
woodan kpakororu mwa.

Gusunɔn woodan kpakororu

Filisitiban mi

5

1 Filisitiba ba Gusunɔn woodan kpakoro te
sua saa Ebɛni Esɛɛn di ba ka da Asidɔduɔ,
2 ba tu duusia ben bũu Dagonin dirɔ ba yi
temɔ win bɔkuɔ.
3 Ye n kua sisiru Asidɔdugibu ba seewa
buru buru yellu ba deema wee, ben bũu wi,
u wɔrumɛ u kibari Yinni Gusunɔn woodan
kpakororun wuswaaɔ. Ma ba nùn seeya ba
kpam wesia win ayerɔ.
4 Sisiru ba maa seewa buru buru yellu ba
deema wee, bũu wi, u wɔrumɛ u kibari Yinni

Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ, ma win wiru ka nɔma kpuro ya bɔtikire ya yii dii kɔnnɔwɔ. Win kuseru tɔnawa ta tie.

5 Yen sɔ̃na Dagonin yãku kowobu ka be ba ra du win dirɔ bu ka nùn sã kpuro Asidɔduɔ, ba ku ra maa dii kɔnnɔ gen deedeeru taare sere ka gisɔn gisɔ.

6 Ma Yinni Gusunɔ u Asidɔdugibu ka ben baru kpaanugibu kpuro nɔmu doke u bu bwisinu wisi u dera ba nɔni swãaru wa.

7 Saa ye Asidɔdugibu ba deema mɛya n sãa, ma ba nɛɛ, sa ɲ maa Isireliban Yinnin woodan kpakororu yiimɔ bɛsɛn mini domi u sun nɔmu doke ka mam bɛsɛn bũu Dagonin tiiɔ.

8 Ma ba gɔra baama kpuro mi Filisitiban sinamba wãa. Ba na ba mɛnna ba wesiana ba nɛɛ, amɔna sa ko ko ka Isireliban Yinnin woodan kpakoro te.

Yera ba nɛɛ, i de su ka tu da Gatiɔ.

Ma ba tu sua ba ka da mi.

9 Ye ba ka tu tura wuu gen mi, Yinni Gusunɔ u maa wuu gegibu nɔmu doke sere wuu ge, ga burisina. Gen tɔn durɔbu saa bukurobun min di, sere ka bibɔ, ba bwisinu barawa.

10 Yen sɔ̃na ba ka maa kpakoro te da Ekoroniɔ. Ye ba ka tu wuu dua, yera Ekoronigiba wuri wura ba nɛɛ, wee, ba ka sun Isireliban Yinnin woodan kpakoro te naawa bu ka sun gɔ bɛsɛ kpuro.

11 Ma ba gɔra Filisitiban sinambu kpuron mi, ba bu mɛnna ba nɛɛ, i de bu ka Isireliban Yinnin kpakoro te wura ten ayerɔ kpa tu ku sun gɔ tu kpe.

Domi wuu ge kpuro ga burisina gɔɔn bɛrum sɔ̃, yèn sɔ̃ Gusunɔ u bu nɔmu doke gem gem.

12 Wuu gen tɔn durɔ be ba ɲ gu, bwisinu bu wisiwa kpuro sere ben wuri yi wɔllu girari.

Filisitiba ba kpakoro te wesia

6

1 Yinni Gusunɔn woodan kpakorora wãawa Filisitiban temɔ suru nɔɔba yiru.

2 Ma Filisitiba ba ben yãku kowobu ka ben sɔrobu soka ba bu bikia ba nɛɛ, amɔna sa ko ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te ko. I sun sɔ̃ɔwɔ nge mɛ sa ko koosina su ka tu wesia Isireliban mi.

3 Ma ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ì n Isireliban Yinnin kpakoro te wesiamɔ, i ku ra tu wesia kam dirum, adama baa ɲ n mɛren na, i suuru kanabun kɛ̃nu wɛ̃ɛyɔ, i ka bɛkura, kpa i gia yèn sɔ̃ u bɛɛ nɔmu doke sere ka tɛ̃.

4 Ma Filisitiba ba nɛɛ, kɛ̃ɛ nirà sa ko wɛ̃ su ka suuru kana.

Ma ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i bwisinun weenasinu koowo wasi nɔɔbu ka maa gunɔnun weenasinu wasi nɔɔbu, ye kpuro ka wura, nge mɛ bɛɛ Filisitiban sinamba geeru nɛ, yèn sɔ̃ bara tee tera ta bɛɛ mwa ka bɛɛn sinambu.

5 Yen sɔ̃na i ko i bwisinun weenasinu ko ka gunɔ ni nu tem sankumɔn weenasinu, kpa i Isireliban Yinni bɛɛrɛ wɛ̃. Sɔrɔkudo u koo win nɔman bunum kawa u bɛɛ wahala wunari bɛɛ ka bɛɛn bũnu ka bɛɛn tem min di.

6 N n mɛn na, i ku bɛɛn gɔ̃ru bɔbiasia nge mɛ Egibitigibu ka ben sunɔ ba kua. I yaayo nge mɛ Gusunɔ u bu kua sanam mɛ ba ɲ Isireliba yɔ̃su ba doonɛ.

7 Yen sɔ̃, i naa kɛkɛ kpaa koowo tɛ̃, kpa i naa mɛrobu tama yiru yi yi binu bom kɛ̃mɔ yi ba kun sugu dokere kpa i yi sɔri kɛkɛ ye sɔɔ, kpa i ka yin binu da yɛnuɔ.

8 Kpa i Yinni Gusunɔn kpakoro te sua i sɔndi kɛkɛ ye sɔɔ, kpa i wuran yabu ye i nùn kua mi sua i doke kpakororu garu sɔɔ i yi teɔnɔn bɔkuɔ, kpa i nɛɛ yi yɔ̃su yi doona ka yin tii.

9 Sanam mɛ yi doonɔ, i n yi mɛɛra. Yì n dɔɔ Bɛti Semɛsi gia Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ, i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u sun kɔ̃sa yeni kua. Adama yì kun kue mɛ, sanam mɛya i ko i gia ma n ɲ win nɔma ya sun so, ya yen naaru nawa.

10 Ma durɔ be, ba kua mɛ. Ba naa mɛrobu yiru ye kasu ba yi sɔri naa kɛkɛ ye sɔɔ, ma ba yin binu kɛnusi yɛnuɔ.

11 Ma ba ka Yinni Gusunɔn kpakoro te na ba yi kɛkɛ ye sɔɔ, ka kpakoro tè sɔɔ bwisinu ka gunɔnun weenasinu wãa mi.

12 Ma nɛɛ yi, yi yande doona Bɛti Semɛsin swaaɔ tururu. Yi sumɔ yi ka swaa ye swĩi, yi dɔɔ sɔru sɔrum mɛ, yi ɲ gam gɛre. Ma Filisitiban sinamba yi swĩi dandankuru ba ka dɔɔ sere Bɛti Semɛsiɔ, Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ.

13 N deema Bɛti Semɛsigibu ba ben alikama gɛ̃ɛmɔ wɔwaɔ. Ye ba nɔni seeya, yera ba woodan kpakoro te wa, ma ba nuku dobu wɔri.

14-15 Ma naa kɛkɛ ye, ya dua Yosue Bɛti Semɛsigiin gberɔ, ya yɔ̃ra mi. Wee kpee bakaru gara wãa mi. Ma Lefiba ba na ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sua kɛkɛ yen di ka sere maa kpakoro te ta wuran yabu yeba mɔ, ma ba ye kpuro yi kpee baka ten wɔllɔ. Ma ba kɛkɛ yen dãa bɛsuka ba ka naa mɛro be Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua. Ma ba maa siarabun yãkunu kua dɔma te.

16 Ye Filisitiban sinambu nɔɔbu be, ba wa mɛ, yera ba gɔsira Ekoroniɔ dɔma te.

17 Bwisinun weenasii ni Filisitiba ba kua ka wura ba Yinni Gusunɔ wɛ̃ ben durum sɔ̃, ba nu kuawa wuu sinin sɔ̃, Asidɔdu ka Gasa ka Asikaloni ka Gati ka maa Ekoroni.

18 Gunɔnun weenasii ni ba kua ka wura, nin geera maa kuawa nge mɛ Filisitiban sinambu nɔɔbu yen wusu nɛ si su gbãraru mɔ ka si su kun mɔ. Kpee baka tèn wɔllɔ

ba kpakoro te yi, ta wãawa Yosue Bɛti Semɛsigiin gberɔ, ta sãa seeda sere ka gisɔn gisɔ.
19 Yinni Gusunɔ u maa Bɛti Semɛsigibu gabu go domi ba win kpakoro ten sɔɔwɔ mɛɛra. Be u go mi, ben geera kuawa tɔnu wata ka wɔkuru. Ma be ba tie ba nɔɔgiru sua ba gɔɔ swĩ yèn sõ Yinni Gusunɔ u ben dabinu go.
20 Ma Bɛti Semɛsigibu ba nɛɛ, wara u koo yõra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, domi u dɛɛre. Nge weren miya kpakoro te, ta koo da tà n yara bɛsɛn min di.
21 Ma ba sɔmɔbu gɔra Yarimun wuugibun mi, ba nɛɛ, Filisitiba ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te wurama mini. I na i tu sua i ka da bɛɛn mi.

7

1 Ma Yarimun wuugiba na ba kpakoro te sua ba ka da Abinadabun yɛnuɔ guuru wɔllɔ. Ma ba win bii Eleasaa wuna nɛnɛm u ka kpakoro te kõsu.

Samuɛli u Isireliba kpare

2 Saa mìn di Yinni Gusunɔn kpakoro te, ta wãa Yarimun wuu mi, ya tɛ ya kuawa wõɔ yɛndu. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔ kasu.
3 Ma Samuɛli u bu sõɔwa u nɛɛ, ì n yɛ̃ i gɔsirawa Yinni Gusunɔn mi, ka bɛɛn gõru kpuro, i bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di, ka ni nu tie, kpa i bɛɛn gõrusu Yinni Gusunɔ wɛ̃ i wi turo sã. U koo bɛɛ faaba ko Filisitiban nɔman di.
4 Ma Isireliba ba bũu ni ba mɔ̀ Asitaate ka Baali kpuro wuna ben suunu sɔɔn di, ba Gusunɔ sãamɔ wi turo.
5 Ma Samuɛli u nɛɛ, Isireliba kpuro bu mɛnnama Misipaɔ, kpa u Yinni Gusunɔ suuru kana ben sõ.
6 Ma ba mɛnna Misipa mi, ba nɔɔ bɔkua ba gerua ba nɛɛ, sa Yinni Gusunɔ tora. Ma ba nim taka ba mu yɛ̃ka win sãa yerɔ bu ka sõɔsi ma ba tii wɛ̃. Yen tõɔ te, be kpuro ba wura ma Samuɛli sãa ben kparo.
7 Ye Filisitiba ba nua ma Isireliba ba mɛnna Misipaɔ, yera ben sinamba bu daawa. Saa ye Isireliba ba ben baaru nua, ma ba nanda ben sõ.
8 Ma ba Samuɛli sõɔwa ba nɛɛ, a ku mari, a n da sun Gusunɔ bɛsɛn Yinni sokue u sun faaba ko Filisitiban nɔman di.
9 Ma Samuɛli u yãa kinɛru sua te ta bom nɔrumɔ u ka tu Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua. U maa nùn kana Isireliban sõ, ma u nùn wurari.
10 Saa ye Samuɛli u yãku te mɔ̀ mi, saa yera Filisitiba ba Isireliba tabu wɔrima. Yera Yinni Gusunɔ u dera gura ya gbãra ya Filisiti be nandasia, ben laakari ya burisina, ma ba duki yarina Isireliban min di.
11 Ma Isireliban tabu durɔbu ba yara Misipan di ba Filisiti be naa gira ba bu go go ba ka tura sere Bɛti Kariɔ.
12 Ma Samuɛli u nɛɛ, Gusunɔ u sun somimɔwa sere ka gisɔ. Ma u kperu garu sua u tu gira Misipa ka Sɛnin baa sɔɔ, u tu soka Ebɛni Esɛɛ. Yen tubusiana, somirun kperu.
13 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Filisitiba taare, ba ń maa naare Isireliban mi. Ma u bu nɔni sõɔwa sere Samuɛlin wãarun nɔrɔ.
14 Wuu si Filisitiba ba raa mwa Isireliban mi, saa Ekoronin di sere n ka da Gatiɔ, Isireliba ba si kpuro wɔrawa ka sin baru kpaanu Filisitiban nɔman di. Ma alafia ya dua Isireliba ka bwese ni nu ka bu sikerenɛn suunu sɔɔ.
15 Samuɛli u kuawa Isireliban kparo win wãarun tõru kpuro sɔɔ.
16 Wõɔ ka wõɔ u ra dewa u Betɛligibu ka Giligaligibu bera ka maa Misipagibu, kpa u bu siribu kua.
17 Yen biru kpa u wura Ramaɔ mi win tɔmba wãa, u bu siribu kua. U maa Yinni Gusunɔ yãku yeru kua mi.

Isireliba ba sina boko bikia

8

1 Saa ye Samuɛli u tɔkɔ kua, u dera win biba kua Isireliban kparobu.
2 Win bii gbiikoon yĩsira Yoɛli, yirusegira maa Abia. Bera ba kua kparobu Beri Sebaɔ.
3 Adama win bii be, ba ń win yira swĩi. Ba ye gɛrariwa gobin binɛn sõ. Ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ. Ba ku ra tɔmbu sirie dee dee.
4 Ma Isireliban guro gurobu kpuro ba mɛnna ba da Samuɛlin mi Ramaɔ.
5 Ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, wee, a tɔkɔ kua, wunɛn biba kun maa wunɛn yira swĩi. N n mɛn na, a sun goo kasuo u ko bɛsɛn sina boko u n sun kpare nge mɛ bwesenu kpuro nu mɔ.
6 Adama gari yi, yi ń Samuɛli dore, ye ba nɛɛ, u bu sina boko kasuo wi u ko n bu kpare. Ma u kanaru kua.
7 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, ye tɔn be, ba nun sõɔwa kpuro, a wuro. A ku yina. Domi n ń wunɛ ba yinamɔ, nɛna ba yina na n sãa ben sunɔ.
8 Saa mìn di na bu yarama Egibitin di sere ka gisɔ ba man yinawa ba bũnu sãamɔ. Nge mɛya ba maa nun kuammɛ.
9 Yen sõ, a ben gere wuro, adama a bu sõɔwɔ ye sina boko wi, u koo ra bu kua, kpa ba n yɛ̃.

Sina bokon saria

10 Ma Samuɛli u Yinni Gusunɔn gari yi kpuro tɔn be tusia.
11 U nɛɛ, sina boko wi u koo bandu di mi, amɛniwa u koo ko. U koo bɛɛn bii tɔn durɔbu mwɛɛri ba n sãa win tabu kowobu, gabu bu win tabu kɛkɛban sɔmburu ko, kpa

gabu ba n sãa maasɔbu, kpa gabu ba n sãa win kirukuba ba n duku dukubu mɔ̀ win tabu kɛkɛn wuswaaɔ.
12 U koo gabu gɔsi ba n sãa tabu kowo wuunun wirugibu, kpa u gabu wuna ba n win gbee sɔma mɔ̀ kpa gabu ba n tabu yãnu ka tabu kɛkɛban yãnu sekumɔ.
13 U koo maa bɛɛn bii wɔndiaba mwɛɛri ba n da nùn turare kue kpa ba n sãa dĩa kowobu ka pɛ̃ɛ kowobu.
14 U koo bɛɛn gbee geenu mwɛɛri ka maa bɛɛn gbaa geenu mi i dãa binu duura ni ba sokumɔ resɛm ka olifi, kpa u win bwãabu wɛ̃.
15 I n bɛɛn gberun dĩanu ka bɛɛn resɛm marum kpuro suba suba wɔkuru, sube teera ko n sãawa wigiru, kpa u tu sua u win sɔm kowobu ka ben wirugibu wɛ̃.
16 U koo bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu be ba dam mɔ mwɛɛri, ka bɛɛn kɛtɛkunu ka bɛɛn naa kinɛ geenu kpa u ka win tii tiin sɔmburu ko.
17 U koo bɛɛn yaa sabenu mɛnna kpa nin wɔkuru baateren wɔllɔ u teeru sua, kpa bɛɛn tii i n sãa win yobu.
18 Dɔma te ye kpuro ya koora, i ko weeweenu ko sina boko wi i gɔsan sɔ̃, adama Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bɛɛ wurarimɔ dɔma te.
19 Ka mɛ, tɔn be, ba ɲ̀ Samuɛlin gere wure. Ba nɛɛ, sina bokowa sa kĩ.
20 Kpa bɛsɛn tii sa n sãa nge bwesenu kpuro. Sina boko wi, u ko n da bɛsɛn siribu ko kpa u n da sun kpare tabu sɔɔ.
21 Ye Samuɛli u tɔn ben gari yi kpuro nua u kpa, yera u yi Yinni Gusunɔ saaria.
22 Yinni Gusunɔ u Samuɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn ben gere wuro, kpa a bu sina boko wi kua.

Yen biru Samuɛli u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ben baawure u gina doo win wuuɔ.

Sɔɔlu u win baan kɛtɛkunu

kasu

9

1 Durɔ goo u wãa Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, win yĩsira Kisi. Win baababara Abiɛli ka Serori ka Bekorati ka Afia. Be kpuro ba sãawa Bɛnyamɛɛn bweseru. Kisi wi, u sãawa tɔn boko, u maa gobi mɔ.
2 Wiya u bii tɔn durɔ goo mɔ wi ba sokumɔ Sɔɔlu. U sãa aluwaasi durɔ burɔ. Isireliba kpuro sɔɔ, goo sari wi u nùn gea tura. Mɛya be kpuron gunum mu ra yɔ̃rewa win serɔ.
3 Yera Kisi win kɛtɛkunu nu kɔ̃ɔra. Ma u win bii Sɔɔlu wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u seewo u sɔm kowo turo sua bu da bu nùn kɛtɛku ni kasuama.
4 Ma ba sara ba da Efaraimun guunun bera gia, ka Salisan temɔ, adama ba ɲ̀ nu wa. Min di, ba maa da Salimun temɔ ka Bɛnyamɛɛn tem mɛ kpuro sɔɔ, adama ba ɲ̀ nu wa.
5 Saa ye ba tura Sufuɔ, yera Sɔɔlu u sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na su wura yɛnuɔ, domi à n da, nɛn baaba u kɛtɛku nin gari duari u bɛsɛn weeweenu mɔ̀.
6 Ma sɔm kowo wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, Gusunɔn tɔnu goo u wãa wuu ge sɔɔ, u bɛɛrɛ mɔ. Ye u maa gerua kpuro ya ra koorewa. A na su da win mi. Sɔrɔkudo u koo sun sɔ̃ swaa ye sa ko kpe su ka kɛtɛku ni wa.
7 Ma Sɔɔlu u sɔm kowo wi wisa u nɛɛ, sà n da durɔ win mi, mba sa ko sii kɛ̃. Wee, sa ɲ̀ maa dĩanu tie bɛsɛn bɔɔrɔ. Mɛya gãanu ganu maa sari ni sa ko nùn kɛ̃. Nge mba sa mɔ.
8 Ma sɔm kowo wi, u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, na sii geesun gobi piibu gagu mɔ mini, kon yi Gusunɔn tɔnu wi kɛ̃ kpa u sun bɛsɛn swaa sɔ̃ɔsi ye sa ko kpe su ka kɛtɛku ni wa.
9-11 Saa yera Sɔɔlu u sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema a gerua. A na su da. Ma ba da wuu mi, mi Gusunɔn tɔnu wi, u wãa. Ye ba wuu gen tureru yɔɔmɔ, yera ba ka wɔndia gabu yinna ba yarima ba nim takam dɔɔ. Ba bu bikia ba nɛɛ, yam wao wi, u wãa mini?

N deema yellu Isireliban goo ù n kĩ u gãanu bikia Gusunɔn mi, ba ra nɛɛwa, a na su da yam waon mi. Wi sa tɛ̃ sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, wiya ba ra sanam mɛ soku yam wao.
12 Wɔndia be, ba bu wurari ba nɛɛ, oo, tɛ̃n tɛ̃ gera u doona mini. I bɔbio, u bɛɛ gbiiye wuuɔ, domi tɔmba yãkuru garu kobu na gunguru mi gisɔ.
13 I n wuu dua i ko nùn wa u sere yɔ gunguru mi, u di. Domi goo kun dimɔ ma n kun mɔ u tura mi, yèn sɔ̃ wiya u koo yãkuru domaru koosi, yen biru be ba soka bu sere di. I doo fuuku, i ko i nùn wa.

Sɔɔlu ka Samuɛli ba yinna

14 Ma ba doona. Ye ba duɔ wuuɔ, yera ba ka Samuɛli yinna u yariɔ u dɔɔ gunguru mi.
15 N deema Sɔɔlu u sere na wuu mi, Yinni Gusunɔ u Samuɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 sia amadaare kon Bɛnyamɛɛban turo gɔrima wunɛn mi, kpa a nùn gum tãre wirɔ domi na nùn gɔsa u ka ko nɛn tɔmbu Isireliban sunɔ. Wiya u koo bu wɔra Filisitiban nɔman di. Domi na ben wuri nua ma na bu mɛɛrima na ben wahala wa.
17 Saa ye Samuɛli u Sɔɔlu wa, Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wiya mi, wìn gari na raa nun sɔ̃ɔwa. Wiya u koo bandu di nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
18 Yera Sɔɔlu u susi Samuɛlin bɔkuɔ wuu duu yerɔ u nɛɛ, a gem mɔ, a man sɔ̃ɔwɔ mi yam wao wi, u wãa.
19 Samuɛli u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, nɛna yam wao wi. A na su da gunguru mi. Sanna sa ko di gisɔ. N n kua bururu, ye a bwisikumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a bikia, kon nun ye kpuro wisi, kpa n de a doona.
20 Kɛtɛku ni nu kɔ̃ɔra yen sɔ̃ɔ ita gisɔ, a ku maa nin gari ko, domi siba nu wa. Adama a

n yɛ̃ ma Isireliban sia ya ko n wãa wunɛ ka wunɛn baan yɛnugibun nɔmaɔ.
21 Ma Sɔɔlu u nùn wisa u nɛɛ, nɛ Bɛnyamɛɛn bwesera. N ɩ̀ beya ba piiburu bo Isireliba sɔɔ? Bɛnyamɛɛn bwese te sɔɔ kpam, n ɩ̀ nɛn dusiba ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo? Mba n kua a ka man gari yinin bweseru mɔ̀.
22 Samuɛli u ka Sɔɔlu ka sɔm kowo wi da gunguru mi, u bu duusia dii bakarɔ u bu aye bɛɛregiru wɛ̃ tɔmbu tɛnan suunu sɔɔ be ba dim soka mi.
23 Ma Samuɛli u dĩa kowo sõɔwa u nɛɛ, a dĩa ni tama ni na nɛɛ, a gina yiiyo bee tia wunɛn mi.
24 Dĩa kowo u ka yaa taaru na u yi Sɔɔlun wuswaaɔ. Ma Samuɛli u nɛɛ, wee ye ba nun yiiya, a tii ye gaweo a di. Domi na ye beruawa wunɛn gisɔn naa ten sõ n sere tɔmbu dim soku mini.
Ma Sɔɔlu ka Samuɛli ba di sannu dɔma te.
25 Ye ba sarama gunguru min di, ba wura wuuɔ, ma Samuɛli u ka Sɔɔlu gari kua win dii tɛɛra wɔllɔ, ma Sɔɔlu ka win sɔm kowo ba kpuna mi.

Samuɛli u Sɔɔlu gum tãre

u ka ko sunɔ

26 Buru buru yellu, Samuɛli u Sɔɔlu soka dii tɛɛra wɔllu mi, u nɛɛ, a seewo, kon nun kara a doona.
Sɔɔlu u seewa, ma wi ka Samuɛli ba yara sannu yɛnun di.
27 Sanam mɛ ba wuu yarimam dɔɔ, Samuɛli u Sɔɔlu sõɔwa u nɛɛ, a de wunɛn sɔm kowo u sun gbiiya u doona.
Ma sɔm kowo wi, u gbia u doona. Yera Samuɛli u nɛɛ, a yõro, kpa n nun sõ ye Gusunɔ u gerua.

10

1 Ma Samuɛli u gum kparaba piibu sua u gen gum tãre Sɔɔlun wirɔ u nùn bɔkasi u nɛɛ, na yeni kuawa a n ka yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko win tɔmbun sunɔ.
2 Sà n yarina minin di tɛ̃, kaa ka durɔbu yiru gabu yinna Sɛɛtakiɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ Rasɛlin sikirun bɔkuɔ. Ba koo nun sõ bu nɛɛ, kɛtɛku ni a kaso da mi, ba nu wa kɔ. Wunɛn baa u ɩ̀ maa nin bwisikunu mɔ̀, wunɛn tiin bwisikuna u mɔ̀. U tii bikiamɔ, amɔna u koo ko win biin sõ.
3 Kpa a sara a da sere Taborin dãa baka ten mi. Kaa ka durɔbu ita gabu yinna be ba dɔɔ Betɛliɔ bu ka Yinni Gusunɔ sã. Ben turo u ko n boo binu ita sɔɔwa, turo ko n pɛ̃ɛ ita nɛni, kpa turo u n maa tam kparaba nɛni.
4 Ba koo nun tɔbiri kpa bu nun pɛ̃ɛ yiru wɛ̃ kpa a ye mwa.
5 Yen biru kaa da sere gunguru mi ba ra Gusunɔ sã te ba mɔ̀ Gibea. Miya Filisitiban tabu kowo wuuru gara wãa. Saa ye a duɔ wuu ge sɔɔ, kaa ka Gusunɔn sɔmɔbun wuuru garu yinna be ba saram wee gunguu ten min di, ba girigbo ka bwãaru ka guuru ka mɔrɔku soomɔ, ba Yinni Gusunɔ sãamɔ.
6 Saa ye, Yinni Gusunɔn Hunde u koo nun yɔ kpa a ko tɔn kpao kpa a n Yinni Gusunɔ sãamɔ ka win sɔmɔ be sannu.
7 Saa ye yĩrenu ita ye, ya nun koora ya kpa, a koowo kpuro ye wunɛn nɔma ya baba domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ.
8 Kpa a man gbiiya a da Giligaliɔ a man ma mi sõɔ nɔɔba yiru. Miya kon nun deema kpa n yãku dõɔ mwaararuginu ko ka maa siarabun yãkunu kpa n nun sõɔsi ye n weenɛ a ko.
9 Sanam mɛ Sɔɔlu u Samuɛli biru kisi u doonɔ, Gusunɔ u win gõru gɔsia kpɔɔ, ma yĩre ni kpuro nu koora tõɔ te sɔɔ.
10 Sanam mɛ Sɔɔlu ka win sɔm kowo ba tura Gibeaɔ, Gusunɔn sɔmɔbun wuuru gara ka bu yinna. Yera Gusunɔn Hunde u Sɔɔlu yɔɔwa, ma u Gusunɔ sãaru wɔri ben suunu sɔɔ.
11 Be ba raa nùn yɛ̃ kpuro, ye ba nùn wa u Gusunɔ sãamɔ sɔmɔ ben suunu sɔɔ mɛ, yera ba bikiamɔ ba mɔ̀, mba n Kisin bii Sɔɔlu deema. U tɛ̃ sãawa Gusunɔn sɔmɔ?
12 Wuu gen tɔnu goo u wisa u nɛɛ, wara sɔmɔ ben tiin baaba. Yen sõna ba ra mɔndu ko bu nɛɛ, Sɔɔlu tɛ̃ sãawa Gusunɔn sɔmɔ?
13 Saa ye Sɔɔlu u sãa te kua u kpa, ma u da gunguu ten mi.
14 Yera win baa yãkabu u nùn bikia u nɛɛ, mana i da ka wunɛn sɔm kowo.
Sɔɔlu u nùn wisa u nɛɛ, sa kɛtɛkunu kaso dawa, adama sa ɩ̀ nu wa. Ma sa da Samuɛlin mi.
15 Yera baa yãkabu wi, u nɛɛ, a man sõɔwɔ ye Samuɛli u nun sõɔwa.
16 Ma Sɔɔlu u nɛɛ, u sun sõɔwa dim dim ma ba kɛtɛku ni wa.
Adama u ɩ̀ nùn bandun gari sõɔwa yi Samuɛli u gerua.

Ba Sɔɔlu bandu wɛ̃

17 Yen biru Samuɛli u Isireliba kpuro sokusia ba mɛnna Yinni Gusunɔn sãa yerɔ Misipaɔ.
18 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u bɛɛ yarama Egibitin di ma u bɛɛ wɔra Egibitigibun nɔman di, ka bwesenu kpuro ni nu raa bɛɛ dam dɔremɔn nɔman di.
19 Adama wee, i nùn yina gisɔ, wi u bɛɛ faaba kua bɛɛn wahala ka bɛɛn nɔni swãarun di. Ma i nɛɛ, u bɛɛ sunɔ kuo, u bɛɛ kpara. N n mɛn na, i yarima bweseru ka bweseru, kpa i tii tusia yɛnu ka yɛnu win wuswaaɔ.
20 Ma Samuɛli u dera Isireliban bwesenu kpuro nu susi nu tii tusia. Yera Gusunɔ u sõɔsi ka yĩreru ma u Bɛnyamɛɛn bweseru gɔsa.

21 Yen biru Samuɛli u dera Bɛnyamɛɛn
tɔmbu ba susi ba tii tusia yɛnu ka yɛnu ma
Gusunɔ u Matirin yɛnu gɔsa. Matirin yɛnu
ge sɔɔ, Kisin bii Sɔɔluwa u gɔsa. Adama ye ba
nùn soka soka ba ɲ nùn wa.
22 Yen sɔ̃na ba kpam Yinni Gusunɔ bikia ba
nɛɛ, durɔ wi, u tunuma kɔ mini?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, wee, u kukua
tɔmbun yãnu sɔɔ.
23 Ba duki da mi, ma ba ka nùn na. Ye u
yɔ̃ra tɔmbun suunu sɔɔ, be kpuron gunum
mu yɔ̃rawa win serɔ.
24 Ma Samuɛli u tɔn be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
durɔ wi wee, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. Goo
maa sari bɛɛ kpuro sɔɔ wi u ka nùn nɛ.
Ma tɔn be kpuro ba kuuki kua ma ba nɛɛ,
sunɔn hunde yu dakaa da.
25 Ma Samuɛli u bu sinandun wooda tusia,
ma u ye yorua tireru sɔɔ u yi Gusunɔn sãa
yerɔ. Yen biru u tɔn be kpuro kara, ben
baawure u da win yɛnuɔ.
26 Sɔɔlun tii u maa da win yɛnuɔ Gibeaɔ. N
deema Gusunɔ u tabu durɔ damgibu gabun
gɔ̃ruɔ doke bu nùn swĩi.
27 Adama aluwaasi garu ko sariba gabu ba
gerumɔ ba mɔ̀, durɔ winiwa u koo kpĩ u sun
faaba ko? Ma ba nùn gɛma ba ɲ ka nùn kɛ̃ru
naawɛ. Adama Sɔɔlu kun gɛɛ gerua.

Sɔɔlu u Amɔniba kamia

11

1 Amɔniban sunɔ wi ba mɔ̀ Nakasi u seewa
u da u Yabɛsi wɔri Galadin temɔ. Ma
Yabɛsigibu kpuro ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ka
sun arukawani bɔkuo, sa ko nun yoru diiya.
2 Adama Nakasi u bu wisa u nɛɛ, ì n wura
n bɛɛn baawuren nɔm geun nɔnu wɔwa, kpa
bɛɛ Isireliba kpuro i sekuru wa, sanam mɛya
kon ka bɛɛ arukawani bɔke.
3 Yabɛsin guro gurobu ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
a sun sɔ̃ɔ nɔɔba yiru kɛ̃ɛyɔ su wa su ka tɔmbu
gɔri Isirelin tem kpuro sɔɔ. Sà kun wa wi u
koo sun faaba ko, sa ko bɛɛ tii yɔ̃sua.
4 Yera gɔro be, ba da Gibeaɔ mi Sɔɔlu u wãa,
ba labaari ye gerua. Ye tɔmba nua mɛ, ma be
kpuro ba nɔɔgiru sua ba swĩ.
5 N deema Sɔɔlu u wee gberun di ka win
kɛtɛba, ma u bikia u nɛɛ, mba n tɔn be deema
ba ka sumɔ mɛ. Ma ba nùn Yabɛsigibun gari
yi saaria.
6 Ye Sɔɔlu u yi nua, yera Gusunɔn Hunde u
nùn yɔɔwa ma win nukura gbisa gem ka tia.
7 Yera u win kɛtɛba yiru sua u go u ye
bɔtira bɔtira, ma u dera ba ka yen kpiri ni da
Isirelin tem kpuro sɔɔ ba nɛɛ, nge mɛya ba
koo baawuren kɛtɛba kua wi u yina u Sɔɔlu
ka Samuɛli swĩi bà n tabu seewa.
Ma Yinni Gusunɔn bɛrum mu tɔn be mwa,
yera be kpuro ba mɛnna ba yara nge tɔn turo.
8 Sɔɔlu u dera ba tɔn be gara gara Besɛkiɔ.
Isireliban geera kuawa tɔnu nɔrɔbun suba
gooba wunɔbu (300.000). Yudaba ba maa sãa
tɔnu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).
9 Ma ba Yabɛsigibun gɔro be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
i doo i bɛɛgibu sɔ̃ i nɛɛ, sia sere sɔ̃ɔ u ka ye, ba
koo faaba wa.
Ye gɔro be, ba tura ba Yabɛsigii be sɔ̃ɔwa
mɛ, yera ben nukura dora.
10 Ma ba Amɔniba sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sia sa ko
bɛɛ tii yɔ̃sua i ka sun ko nge mɛ n bɛɛ wɛ̃re.
11 Sɔɔlu u win tɔmbu bɔnu kua wuunu ita.
Yen sisiru saa ye goo gbiikaa swĩ, u dera ba da
ba Amɔniban sansani wɔri ba bu go go sere
sɔ̃ɔ ka ye. Be ba tie ba yarinɛwa ba sebiri tia
tia.
12 Yera Isireliba ba Samuɛli sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
berà ba ɲ daa kĩ Sɔɔlu u ko bɛsɛn sunɔ. Be ba
gerua mɛ, a de bu yarima su bu go.
13 Adama Sɔɔlu u nɛɛ, ba ɲ goo goomɔ gisɔ,
domi gisɔra Yinni Gusunɔ u sun faaba kua.
14 Ma Samuɛli u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
na su da Giligaliɔ kpa su Sɔɔlun bandun dam
sire.
15 Ma be kpuro ba da mi, ba Sɔɔlun bandun
dam sire Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba maa
Yinni Gusunɔ siarabun yãkunu kua. Ma
Sɔɔlu ka Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ bakaru di ka
nuku dobu.

Samuɛli u Isireliban kparabu

deri

12

1 Samuɛli u Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee na bɛɛn gere wura gãanu kpuro sɔɔ ma
na bɛɛ sunɔ kua.
2 Tɛ̃ wiya u koo bɛɛ kpara, domi na tɔkɔ kua,
nɛn seri burura, nɛn biba maa bukura nge
bɛɛ. Wee na bɛɛ kpara saa nɛn aluwaasirun
di sere n ka girari gisɔ.
3 I man seeda diiyo Yinni Gusunɔ ka sunɔ
wi u gɔsan wuswaaɔ. Waran kɛtɛwa na
mwaare. N kun mɛ, weren kɛtɛkuwa na
mwa. Wara na taki diire. N kun mɛ, wara
na dam dɔrere. Nge weren kɛ̃ra na mwaare
n ka nùn gem wɛ̃. Wi na yen gaa kuare, kon
yɛ̃ro yen dibu kɔsia.
4 Ba nɛɛ, a ɲ sun taki diire, a ɲ maa sun
dam dɔrere. Mɛya a ɲ maa bɛsɛn goon kɛ̃ru
mwaare a ka nùn gem wɛ̃.
5 Samuɛli u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ
ka sunɔ wi u gɔsa ba sãa seeda gisɔ ma i ɲ kɔ̃sa
gaa wa nɛ sɔɔ.
Ba nɛɛ, mɛya.
6 Yera Samuɛli u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn seeda, wi, wi u
Mɔwisi ka Aroni gɔsa ma u bɛɛn baababa
yarama saa Egibitin tem di.
7 N n mɛn na, i yɔ̃ro sɛ̃ɛ tɛ̃, kpa i bɛɛn taarɛ
nɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kon bɛɛ win
sɔm geenu yaayasia ni u kua bɛɛ ka bɛɛn
baababan sɔ̃.

8 Yakəbu ka wigibu ba da Egibitiə. Ma Egibitigibu ba ben bibun bweseru nəni sɔ̃əwa, ma ba Yinni Gusunə nəəgiru sue u ka bu somi. Ma u bu Məwisi ka Aroni gəria. Beya ba bu yara Egibitin di, ma ba dera ba sina tem mini.

9 Adama ba Gusunə ben Yinni wi duari. Ma u bu Hasorin tabu sunə Sisera nəmu səndia ka Filisitiba ka Məabun sunə. Be kpurowa ba ka bu tabu kua ba bu kamia.

10 Yera ba Yinni Gusunə soka ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, ba durum kua domi ba nùn deri ba bũu tən durə be ba mò Baaliba ka bũu tən kurə wi ba mò Asitaate sãamə. Adama ù n bu wərа ben yibɛrɛban nəman di, ba koo nu deri bu nùn sã.

11 Ma Yinni Gusunə u bu Gedeoni gəriama ka Baraki ka Yɛfite ka sere maa nɛ Samuɛli. Ma u bɛɛ wərа saa bɛɛn yibɛrɛban nəman di be ba bɛɛ sikerenɛ, ma i sina ka alafia.

12 Adama sanam mɛ i wa ma Amənіban sunə Nakasi u bɛɛ tabu wərim wee, yera i man sɔ̃əwa i nɛɛ, sunəwa i kĩ u bɛɛ kpara, baa mɛ Yinni Gusunə u bandu dii bɛɛn suunu səə.

13 I nùn sunə bikia, ma u bɛɛ nùn wɛ̃. Sunə wi i kĩ mi, wi wee mi tɛ̃.

14 I n Yinni Gusunə nasie, ì n nùn sãamə, ì n win gari mɛm nəəwammɛ, ma i ń win gere yinɛ, ma i nùn swĩi dee dee, bɛɛ ka bɛɛn sunə wi u bɛɛ kpare, i ko i gea wa.

15 Adama ì kun win gari mɛm nəəwɛ, ma i win gere yina, u koo bɛɛ nəma doke nge mɛ u bɛɛn baababa kua.

16 Tɛ̃, i yõro i wa gãa baka ni Yinni Gusunə u koo ko bɛɛn wuswaaə.

17 N ń doo gɛ̃ɛrun saawa sa wãa mi tɛ̃? Kon Yinni Gusunə kana u de gura yu nɛ ka gbãsukunu. Sanam mɛya i ko gia ma durum baka i kua win mi, ye i ka tii sunə bikia.

18 Ma Samuɛli u Yinni Gusunə kana. Gura na tə̃ə te səə, ka gbãsukunu. Yera tən be kpuro ba Yinni Gusunə ka Samuɛli nasia.

19 Ma be kpuro ba Samuɛli sɔ̃əwa ba nɛɛ, a Gusunə wunɛn Yinni kanə bɛsɛ wunɛn bwãabun sɔ̃ kpa su ku ra gbi yèn sɔ̃ sa kpam durum sosi bɛsɛn durum gura səə domi sa tii sunə bikia.

20 Ma Samuɛli u bu wisa u nɛɛ, i ku nanda. Geema, i kɔ̃sa ye kpuro kua, adama i ku maa gera Yinni Gusunən swaan di. I nùn sãawə ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro.

21 I ku gera i bũnu swĩi. Nu ń arufaani gaa mə, nu ń maa kpɛ̃ nu bɛɛ faaba ko, domi kama nu sãa.

22 Yinni Gusunə u gɔ̃ru doke u bɛɛ ko win təmbu, u ń maa bɛɛ yinamə win yĩsi bakarun bɛɛrɛn sɔ̃.

23 Nɛn tii maa Gusunə u man gbara bu nɛɛ, na ń maa bɛɛ kanaru kuammɛ. Domi yeya n ko n sãa nɛn durum win mi. Ko na n bɛɛ swaa gea sɔ̃əsiməwa ye ya dɛnde.

24 I n gesi Yinni Gusunə nasie kpa i n nùn sãamə ka nuku tia ka bɛɛn gɔ̃rusu kpuro, kpa i n yaaye gãa baka ni u bɛɛ kua.

25 Adama ì n daa kɔ̃sa mò, i ko i kam kowa bɛɛ ka bɛɛn sunə wi.

Isireliba ba ka Filisitiba

tabu kua

13

1 Səəlu u məwa wɔ̃ə * sanam mɛ u bandu di Isireliba səə. Ye u bu kpara wɔ̃ə yiru,

2 yera u tənu nərəbun suba ita (3.000) gəsa be səə. Ben nərəbun suba yiru (2.000) ya wãa ka wi Mikimasiə, Betɛlin guurun bera gia. Tənu nərəbu (1.000) ba maa wãa ka Yonatam Gibeaə, Bɛnyamɛɛn temə. Ma u dera tən be ba tie ba wura ben yɛnusə.

3 Gibea miya Yonatam u Filisitiban tabu kowo wuuru garu wəri u kamia. Ma Filisiti be ba tie ba yen baaru nua. Yera Səəlu u dera ba kəba so Isirelin tem kpuro səə ba nɛɛ, i de Heberuba kpuro bu baaru ye nə.

4 Yera Isireliba kpuro ba nua ma Səəlu u Filisitiban tabu kowo be kamia sere ben məru seewa. Yera n dera Isireli be kpuro ba mɛnna Səəlun mi ye u bu soka Giligaliə.

5 Ma Filisitiba ba maa mɛnna bu ka Isireliba tabu ko. Ba tabu kɛkɛba məwa nərəbun suba tɛna (30.000) ka maa maasəbu nərəbun suba nəəba tia (6.000). Ben tabu kowobu ba ń garirə. Ba dabiwa nge yani sɛɛri nim wɔ̃kun goorə. Ma ba na ba sansani gira Mikimasiə, Bɛti Afɛnin sɔ̃ə yari yeru gia.

6 Sanam mɛ Isireliba ba wa ma ba ń kurə, domi Filisitiba ba bu sɛ̃ke, ma ba da ba kukua kpee wərusə, ka awĩi səə, ka kpee baaba səə, ka wərusə, sere ka dəkə kpirinə.

7 Isireliba səə, gabu ba mam da sere Yuudɛnin guruə Gadi ka Galadin temə.

Adama Səəlu u wãa Giligaliə. Be ba ka nùn wãa mi kpuro ba bɛrum soore ba diirumə.

8 Ba tɛ mi, ba kuawa sɔ̃ə nəəba yiru nge mɛ Samuɛli u Səəlu bura, adama Samuɛli u ń nɛ. Yera təmba yarinam torua.

9 Yen sɔ̃na Səəlu u nɛɛ, bu yaa sabenu tama u ka yãku dɔ̃ə mwaararuginu ko ka maa siarabun yãkunu. Ma u yãku dɔ̃ə mwaararugii te kua ka win tii.

10 Saa ye u yãku te kua u kpa kese, yera Samuɛli u kurama ma Səəlu u yarima u nùn sennə da.

11 Samuɛli u nɛɛ, mban sɔ̃na a yenin bweseru kua.

Səəlu u wisa u nɛɛ, na wa təmba yarinamə ma a ń nɛ saa ye a bura. Filisitiba wee, ba maa mɛnnɛ Mikimasiə.

* **13:1** ***w***ɔ̃ə - Ye ba yorua Heberum səə, ya ń dɛɛrɛ.

12 Ma na bwisika na nɛɛ, Filisitiba ba koo
man wərima Giligali mini, na ɩ̀ maa Gusunə
somiru kanɛ. Yen sɔ̃na nɛn tii na yãku te kua.
13 Ma Samuɛli u nɛɛ, gari bəkən kookoosa
a kua mi. A ɩ̀ Gusunə wunɛn Yinnin wooda
mɛm nəəwɛ ye u nun wɛ̃. À n daa ye mɛm
nəəwa, Yinni Gusunə u koo raa de wunɛn
bweseru ta n bandu dii Isireliba səə sere ka
baadommaə.
14 Adama tɛ̃ wunɛn bandu ta ɩ̀ maa tɛɛmə.
Yinni Gusunə u koo goo kasu wìn daa ya nùn
wɛ̃re kpa u nùn ko win təmbun kparo. Domi
wunɛ, a ɩ̀ win wooda mɛm nəəwɛ.
15 Ma Samuɛli u seewa u doona Giligalin di.
Yera Səəlu ka win tabu kowo be ba tie ba maa
da Gibeaə, Bɛnyamɛɛn temə. Ma u bu gara
mi. Ben geera kua tənu natan (600) saka.
16 Səəlu ka win bii Yonatam ka tən be ba ka
bu wãa sannu, ba ben sansani gira Gibea mi.
Adama Filisitiban sansani ya wãa Mikimasiə.
17 Filisitiban tabu kowobun wuunu ita ya
yara ben sansanin di ya Isireliba wəraa da.
Wuu teera da Ofaran swaaə Sualin temə.
18 Ma yirusera Bɛti Horonin swaa swĩi. Ma
itasera maa da Bɛnyamɛɛn tem nəə bura yerə
wəwa gaan bəkuə mi purukanu ra n wãa
gbaburun bera gia.
19 N deema sekobu sari Isireliban tem
kpuro səə domi Filisitiba ba nɛɛ, ba ɩ̀ wure
bu takobiba ko ɩ̀ kun mɛ yaasi.
20-21 Yen sɔ̃na Isireliba ba ra de Filisitiban
mi bu ka ben naa tebonun yari nəə dera, ka
ben dãkunu ka ben gbɛ̃ɛ ka ben tebonu ka
maa ben naa kpara dɛkin nəə sɛ̃nu.
22 Yen sɔ̃na tabun sanam mɛ səə, tən be ba
wãa Səəlu ka win bii Yonatam mi, ben goo
kun takobi mə, ɩ̀ kun mɛ yaasa. Səəlu ka win
bii Yonatam tənawa ba yeba mə.
23 Ma Filisitiban tabu kowobun wuu teeru
gara yara ta da Mikimasiə, bera mi guunu
yiru nu yinna. N deema miya ba ra ka sare.

Yonatam u Filisitiba kamia

14

1 Sɔ̃ə teeru Yonatam, Səəlun bii, u win bɔ̃ə
aluwaasi wi u ra win tabu yãnu səbe sɔ̃əwa u
nɛɛ, a na su da Filisitiban tabu kowo wuu ten
mi, te ta wãa giə.
Adama u ɩ̀ Səəlu sɔ̃əwa ma u gam dəə.
2 Səəlu u wãa Migoroniə Gibean bəkuə
dãru garun nuurə te ba ra soku gerenadi.
Tən be ba wãa ka wi, ben geera sãawa tənu
natan (600) saka.
3 N deema yãku kowo wi ba mɔ̀ Aya u
wãa tən ben suunu səə u sãa yãa ni ba ra
ka bikiaru ko Gusunən mi nɛni. Aya wi, u
sãawa Akitubun bii. Akitubu wi, ka win
wənə Ikabədu, be, ba maa sãawa Finɛɛsin
bibu. Finɛɛsin tundowa Eli, wi u raa sãa
Yinni Gusunən yãku kowo Siloə. Tənu nata
ye səə, goo kun yɛ̃ Yonatam u yara.
4 Swaa ye Yonatam u swĩi u ka da Fil-
isitiban tabu kowo ben mi, ya kpawa ka kpee
bakanu yirun baa səə. Teerun yĩsira Bosɛsi,
yirusera maa Sɛnɛ.
5 Teera wãa swaa yen sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia
Mikimasin deedeeru. Teera maa wãa Geban
deedeeru.
6 Yonatam u win bɔ̃ə aluwaasi wi sɔ̃əwa u
nɛɛ, a na su da bango sari ben mi. Sərəkudo
Yinni Gusunə u koo sun somi. Domi gãanu
sari ni nu koo nùn ganɛ u kun ka sun faaba
kue, baa sà kun dabi.
7 Aluwaasi wi, u nɛɛ, a koowo kpuro ye a
gɔ̃ru doke, a ku sika ko. Na wãa ka wunɛ.
8 Ma Yonatam u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, su da ben
bera gia kpa bu sun wa.
9 Bà n nɛɛ, su yɔ̃ro su bu ma, sa ko yɔ̃rawa
su bu ma.
10 Bà n maa nɛɛ, su na ben mi, sa ko dawa,
domi ben soku tera ta ko n sãa yĩreru ma
Yinni Gusunə u sun bu nəmu bɛria.
11 Ma be yiru ye, ba dera Filisitiba ba bu
wa. Ma Filisiti be, ba nɛɛ, Heberuba wee, ba
yarimamə wərusun di mi ba raa kukua.
12 Ma Filisitiban tabu kowo be, ba Yonatam
ka win aluwaasi wi nəə kɔ̃ ba nɛɛ, i na mini su
bɛɛ gari gɛɛ sɔ̃.
Ma Yonatam u win bɔ̃ə aluwaasi wi sɔ̃əwa u
nɛɛ, a man swĩima domi Yinni Gusunə u sun
bu nəmu bɛria, bɛsɛ Isireliba.
13 Yera durə u kabura u ka yəəwa u da mi ba
wãa ma aluwaasi wi, u nùn swĩi. Ye ba tura
mi, ma u bu soomə u suririmə. Yera win bɔ̃ə
aluwaasi wi, u bu goomə win biruə.
14 Ben tabun tore ye səə, be yiru ye, ba
təmbu gowa nge tənu yɛndun saka batuma
piibu səə.
15 Ma bɛrum Filisitiban tabu kowobu mwa
kpuro be ba wãa sansaniə, ka be ba wãa
tabu gberə, ka be ba sansani kɔ̃su, ka maa
be ba yarimə ba təmbu wəraa daamə. Sere
ka tem tii mu yĩiruməwa ma təmba burisina.
Gusunəwa u dera yabu ye kpuro ya koora
mɛ.
16 Be ba Səəlun sansani kɔ̃su Gibeaə
Bɛnyamɛɛn temə, ba wa Filisitiban tabu
kowo dabinu ba duku dukubu mɔ̀ baama
kpuro.
17 Ma Səəlu u win təmbu sɔ̃əwa u nɛɛ, i
bɛsɛn təmbu mɛnnə i ben yĩsa soku kpa su wa
be ba kun wãa mi.
Ma ba kua mɛ, ba deema Yonatam ka win
bɔ̃ə aluwaasi wi u ra win tabu yãnu səbe,
beya ba sari mi.
18 Ma Səəlu u Aya sɔ̃əwa u nɛɛ, u Gusunən
woodan kpakororu suama.
N deema kpakoro te, ta wãa Isireliban
sansaniə sanam mɛ.
19 Nge mɛ Səəlu u ka yãku kowo wi gari
mɔ̀, wure ni nu wãa Filisitiban sansaniə nu
sosiməwa nu dəə. Yera Səəlu u yãku kowo wi

sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kpakoro te derio, su ku maa Gusunɔ gãanu bikia.
20 Ma Sɔɔlu ka win tabu kowobu ba mɛnna ba da tabu gberɔ, ba deema wee Filisitiba ba burisinɛ ba goonamɔ ka takobi.
21 N deema Heberu gabu ba raa yoru dimɔ Filisitiban mi, sere ba ka bu da ben sansaniɔ. Adama ye ba Sɔɔlu ka Yonatam ka begibu wa, yera ba tii wuna ba wura ben mi.
22 Isireli gabu ba raa maa kukua Efaraimun guunun bera gia. Ye ba nua ma Filisitiba ba duki mɔ̀, yera ba seema ba wɔri tabu sɔɔ ba bu naa swĩi,
23 ba ka tura Bɛti Afɛnin wuswaaɔ. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Isireliba faaba kua dɔma te.

Isireliba ba Yonatam yakia

Sɔɔlu nɔman di

24 Isireliba ba nɔni sɔ̃ɔra gem gem dɔma te, yèn sɔ̃ Sɔɔlu u bɔ̃rua u nɛɛ, ma n kun mɔ na nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsia, wi u di yoka yu sere turi, kon yɛ̃ro gowa. Yen sɔ̃na tɔn be sɔɔ, goo kun dĩanu dende.
25 Sɔɔlun tɔmbu kpuro ba tura dãa sɔ̃ɔwɔ mi tim mu tɛrie temɔ.
26 Sanam mɛ ba sɔ̃ɔ ge duɔ, ba deema wee, tim mɛ, mu koka temɔ. Ka mɛ, goo kun kãka u mu dabure domi ba bɔ̃ri yi nasie.
27 Adama Yonatam u ɲ̀ daa nua ma win tundo u tɔn be kirɔ kua ka bɔ̃ri. Yera u dɛka ye u nɛni ka tim bau sɔka u wuna u nɔɔ kpɛ̃ɛ, ma u dam wa.
28 Saa ye sɔɔra tɔn ben turo u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn tundo u sun kirɔ kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, wi u di gisɔ, u koo yɛ̃ro go. Yera n dera tɔn be, ba ka wasira gem gem.
29 Ma Yonatam u nɛɛ, nɛn baaba u bɛsɛn tɔmbu nɔni sɔ̃ɔmɔwa. A ɲ̀ wa nge mɛ na dam wa sanam mɛ na tim mɛn fiiko di?
30 N koo raa wɛ̃ra too tɔn be, bà n di baa fiiko ye ba wɔra ben yibɛrɛban nɔman di. Domi ba koo raa Filisiti be go n kere mɛ.
31 Dɔma te, ba Filisitiba gowa saa Mikimasin di sere ka Ayaloniɔ. Ma ba wasira gem gem.
32 Yera ye Filisitiba ba deri, ba ye kata kua ba gura. Ba yãanu ka kɛtɛba ka kɛtɛ binu mwɛɛrimɔ ba goomɔ ma ba yaa ye temmɔ mi ya kpĩ yɛm sɔɔ.
33 Saa ye sɔɔra ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, tɔn be, ba Yinni Gusunɔ torarimɔ ba yaa temmɔ mi ya kpĩ yɛm sɔɔ.
Ma Sɔɔlu u nɛɛ, naanɛ sarirugibu bɛɛ! I kpee bakaru bimiama mini tɛ̃.
34 Kpa i baawure sɔ̃ u ka win kɛtɛ ɲ̀ kun mɛ win yãaru na u saka mi, kpa u da u di. Bà n kua mɛ, ba ɲ̀ maa Yinni Gusunɔ torarimɔ.
Wɔ̃ku te sɔɔ, tɔn ben baawure u ka win kɛtɛ na u go mi.
35 Ma Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ yãku yeru kua mi, tera ta sãa gbiikiru ni u kua sɔɔ.
36 Yen biru u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su da su Filisitiba naa gira wɔ̃kuru su bu wɔri sa n ben yãnu guramɔ sere yam mu ka sãra. Su ku ra ben goo deri, baa turo.
Ma ba nɛɛ, a koowo mɛ n nun wɛ̃re.
Adama yãku kowo u nɛɛ, su gina da su Gusunɔ bikia.
37 Ma Sɔɔlu u Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Filisitiba naa gira? Kaa sun bu nɔmu bɛria?
Adama Gusunɔ u ɲ̀ nùn wisa dɔma te.
38 Yera Sɔɔlu u nɛɛ, i mɛnnama bɛɛ be i sãa wirugibu kpa su gia mi torara wãa gisɔ.
39 Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, wi u ra Isireliba faaba ko, baa ɲ̀ n nɛn bii Yonatam na, u tora, u koo gbiwa.
Adama tɔn ben goo kun nùn wisa.
40 Ma u nɛɛ, i doo i yɔ̃ra miɔnɔ, nɛ ka nɛn bii Yonatam sa ko maa yɔ̃ra mini.
Tɔn be, ba nɛɛ, a koowo mɛ n nun wɛ̃re.
41 Ma Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, a sun sɔ̃ɔsio ka yĩreru mi torara wãa.
Ma torara sɔ̃ɔsira Yonatam ka Sɔɔlun bera gia. Be ba tie ba yara.
42 Sɔɔlu u kpam nɛɛ, n tiara nɛ ka nɛn bii.
Ma torara sɔ̃ɔsira Yonatam mi.
43 Sɔɔlu u Yonatam sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man sɔ̃ɔwɔ ye a kua.
Yonatam u nɛɛ, na tim bau sɔka ka dɛka ye na nɛni ma na mɛn fiiko denda. Nɛ wee, na wura n gbi.
44 Yera Sɔɔlu u nɛɛ, nà kun nun go, Yonatam, Gusunɔ u man kua nge mɛ u kĩ.
45 Adama tɔn be, ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yonatam, wi u Isireliba faaba baka yeni kua, wiya u koo gbi? Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, baa win seri tia ya ɲ̀ wukuramɔ yu wɔri. Domi ka Gusunɔn somira u sɔmburu kua gisɔ.
Mɛsuma ba ka Yonatam yakia u ɲ̀ ka gu.
46 Yen biru Sɔɔlu u sina u ɲ̀ maa Filisitiba naa swĩi. Ma Filisiti be, ba wura ben temɔ.

Sɔɔlun nasara

47 Sanam mɛ Sɔɔlu u bandu di u kpa Isireliban suunu sɔɔ u ka win yibɛrɛba tabu kua u ka sikerena. Bera Mɔabuba ka Amɔniba ka Edɔmuba ka Soban sinambu ka sere maa Filisitiba. Mi u tabu da da kpuro u ra kamiɛwa.
48 Sɔ̃ɔ teeru u tabu kua ka wɔrugɔru u Amalɛki be ba bu dam dɔremɔ kamia u Isireliba faaba kua ben nɔman di.
49 Sɔɔlun bii tɔn durɔbun yĩsa wee, Yonatam ka Yisifi ka Maakisua. Win bii tɔn kurɔ gbiikoon yĩsira Mɛrabu, yiruse maa Mikali.
50 Win kurɔn yĩsira Akinɔamu, Akimasin bii. Win tabu sunɔwa Abinɛɛ, Nɛrin bii. Nɛri sãawa Sɔɔlun tundon mɔɔ.
51 Kisi, Sɔɔlun tundo, ka Nɛri, Abinɛɛn tundo, ba sãawa Abiɛlin bibu.

52 Sɔɔlun wãaru kpuro sɔɔ, tabu kun
dwiiyare wi ka Filisitiban baa sɔɔ. Yen sõna
win tɔmbu sɔɔ, ù n goo wa wi u dam mɔ u
wɔrugɔru mɔ, u ra yɛ̃ro mwaamɛwa u ko win
tabu kowo.

Isireliba ka Amalɛkiban tabu

15

1-2 Samuɛli u Sɔɔlu sõɔwa u nɛɛ, nɛna
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gɔrima wunɛn
mi, n nun gum wisi n ka sõɔsi ma u nun gɔsa a
ko sunɔ win tɔmbu Isireliban suunu sɔɔ. Yen
sõ tɛ̃, a swaa dakio a nɔ ye u gerua. U nɛɛ, u
koo Amalɛkiba dibu kɔsia ye ba ka Isireliba
swaa bura sanam mɛ ba yara Egibitin di.
3 Yen sõ, a doo a bu wɔri kpa a ye ba mɔ
kpuro kpeerasia mam mam. A ku de bu
tiara. A bu goowo kpuro tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu ka bibu sere ka bii wɛ̃ɛnɔ, ka maa ben
yaa sabenu.
4 Ma Sɔɔlu u win tɔmbu mɛnna u gara
Telaimuɔ. Win tabu kowobun geera kua
nɔrɔbun suba goobu (200.000), ma Yudaba
ba maa kua tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000).
5 Sanam mɛ Sɔɔlu ka win tabu kowobu
ba tura Amalɛkiban wuu bɔkɔwɔ, yera ba
kukua gen wɔwa gaa sɔɔ.
6 Ma Sɔɔlu u Keniba sõɔwa u nɛɛ, bu de
bu tii wuna Amalɛkiban min di, kpa wi, u
ku raa bu mɛnna u go kpuro sannu. Domi
be, ba Isireliba durom kuawa saa ye ba
wee Egibitin di. Ma Keni be, ba yara saa
Amalɛkiban min di.
7 Yen biru Sɔɔlu ka win tabu kowobu ba
Amalɛkiba wɔri ba bu sunka saa Hafilan di
sere ka Suriɔ ye ya wãa Egibitin sõɔ yari yeru
gia.
8 Ma ba ben sunɔ mwa wi ba sokumɔ Agagi.
Be ba tie, ma ba bu go ka takobi.
9 Adama Sɔɔlu ka win tabu kowobu, ba
Agagi deri, ba ɲ̀ nùn go, ka sere maa yaa sabe
ni nu gea sãa, yãanu ka kɛtɛba ka naa kpɛmi
ka yãa kpɛmminu ni nu gum mɔ ka baayere
kpuro ye ya gea sãa. Ba yina bu ye kpuro
kpeerasia mam mam. Adama ye ya ɲ̀ dam
mɔ ka ye ya ɲ̀ waabu wã, ba ye kpuro gowa
mam mam.
10 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Samuɛli
gari kua u nùn sõɔwa u nɛɛ,
11 nɛn nukura sankira ye na ka Sɔɔlu kua
sunɔ. Domi u man biru kisi, u ɲ̀ nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ.
Ye Samuɛli u gari yi nua, yera u mɔru kua
gem gem, ma u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
wɔ̃ku giriru.
12 Sisiru bururu u seewa yellu u dɔɔ u ka
Sɔɔlu yinna. Adama ba nùn sõɔwa ba nɛɛ,
Sɔɔlu u da wuu ge ba mɔ̀ Kaamɛli gia. Miya
u kperu garu gira tɔmbu bu ka win nasara
yaaya. Min diya u maa gɔsira u da Giligaliɔ.
13 Ma Samuɛli u da win mi. Ye Sɔɔlu
u Samuɛli wa, yera u nɛɛ, Gusunɔ u nun
domaru kua. Wee na kpuro kua ye u man
yiire.
14 Samuɛli u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, amɔna na ka
yãanu ka kɛtɛban wuri nɔɔmɔ.
15 Sɔɔlu u nɛɛ, tabu kowoba ba yãanu ka
kɛtɛ geenu gɔsa ba ka wɔma saa Amalɛkiban
min di kpa bu ka Gusunɔ wunɛn Yinni
yãkuru kua. Adama ba ye ya ɲ̀ gea sãa
kpeerasiawa mam mam.
16 Ma Samuɛli u nɛɛ, a sakuo n nun sõ ye
Yinni Gusunɔ u man sõɔwa gĩa wɔ̃kuru.
Sɔɔlu nɛɛ, a geruo.
17 Samuɛli u nɛɛ, yellu a tii garisiwa
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsa a kua
Isireliban sunɔ.
18 Ma u nun gɔra u nɛɛ, a doo a Amalɛki
durumgii be tabu wɔri a bu go a kpeerasia
mam mam.
19 N n mɛn na, mban sõna a ɲ̀ Yinni
Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ. Mban sõna i kua
ye ya ɲ̀ nùn dore, i ben yãnu kata kua i gura.
20 Sɔɔlu u nɛɛ, na Yinni Gusunɔn gere mɛm
nɔɔwa fa. Na da mi u man gɔra, ma na
Amalɛkiban sunɔ Agagi mwa na ka na, ma na
win tɔmbu go mam mam.
21 Adama nɛn tabu kowoba ba ben yãanu
ka ben kɛtɛ geenu mwaama bu ka Gusunɔ
wunɛn Yinni yãkuru kua Giligaliɔ.
22 Samuɛli u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u kĩru
bo. Yãkunu? Nge mɛm nɔɔbu. Wee mɛm
nɔɔbu bu yãkuru kere. Wii kpĩibu bu maa
yãku yaa gum kere.
23 Wi u ku ra Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ u sãawa
taarɛgii nge sɔro. Wi u ku ra nùn wiru kpĩiyɛ,
u sãawa nge bũu sãɔ. Tɛ̃, yèn sõ a Yinni
Gusunɔn gere yina, win tii u maa nun yina,
u nun bandu yara.
24 Yera Sɔɔlu u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ, na
durum kua, na Yinni Gusunɔn wooda sara
ka maa wunɛn gere. Na nɛn tɔmbun bɛrum
kua ma na ben gere wura.
25 Adama na nun kanamɔ, a man nɛn du-
rum suuru kuo, kpa a ka man wura Giligaliɔ,
n ka Yinni Gusunɔ sã.
26 Ma Samuɛli u nùn sõɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ maa
ka nun wurɔ. Domi a Yinni Gusunɔn gari
yina. Mɛya u maa nun yina, u nun bandu
yara.
27 Sanam mɛ Samuɛli u gɔsirɔ u ka doona,
yera Sɔɔlu u win yaberun swaa gaba, ma
yabe te, ta gɛ̃ɛra.
28 Samuɛli u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u nun Isireliban bandu wɔrari gisɔ
u tu goo wɛ̃ wi u nun sanɔ kere.
29 Gusunɔ, Isireliban Yinni yiikogii u ku
ra weesu ko, u ku ra maa win himba gɔsie,
domi u ɲ̀ sãa nge tɔnu.
30 Sɔɔlu u kpam nɛɛ, na durum kua, adama
tɛ̃ na nun kanamɔ a man bɛɛrɛ dokeo nɛn
tɔmbu Isireliba ka ben guro gurobu kpuron

wuswaaɔ. A ka man gɔsiro Giligali mi kpa n
ka Gusunɔ wunɛn Yinni sã.
31 Ma Samuɛli u gɔsira u ka Sɔɔlu da. Sɔɔlu
u Yinni Gusunɔ sãwa.
32 Yera Samuɛli u nɛɛ, i ka man Agagi,
Amalɛkiban sunɔ wi naawa mini. Ma Agagi
wi, u susi ka nuku dobu. Domi u bwisika ma
gɔɔ nùn sarari.
33 Adama Samuɛli u nɛɛ,
nge mɛ wunɛn takobi ya tɔn kurɔbu gabun
bibu go,
nge mɛya wunɛn mɛro u koo maa bii bia.
Ma Samuɛli u Agagi go u bɔtira Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ Giligaliɔ.
34 Yen biru Samuɛli u da Ramaɔ, Sɔɔlu maa
da win yɛnuɔ Gibeaɔ.
35 Sere Samuɛli u ka gu, u ɲ maa
Sɔɔlu mɛɛrim daare. Adama u ra n nùn
swĩiyammɛwa yèn sõ Gusunɔn nuki sankira
ye u ka nùn kua Isirelibɔn sunɔ.

Gusunɔ u Dafidi gɔsa

u ka ko sunɔ

16

1 Yinni Gusunɔ u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ, sere
saa yerà kaa n wãa a n Sɔɔlu swĩiyammɛ.
Domi na nùn bandu yara. U ɲ maa kpɛ̃ u
bandu di Isireliba sɔɔ. Yen sõ, a gum yibio
wunɛn kɔba ye sɔɔ kpa n nun gɔri a da Isai,
Bɛtelehɛmugiin mi. Domi na win bii turo
gɔsa u ka ko sunɔ wi na kĩ.
2 Adama Samuɛli nɛɛ, amɔna kon ko n ka da
mi, domi Sɔɔlu ù n ye nua, u koo man go.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a naa gbiiba suo
kpa a nɛɛ, a nawa a ka man yãkuru kua.
3 Kpa a Isai soku yãku yeru mi. Miya kon
nun sõ ye kaa ko. Yera a gum tãre wi kon nun
sõɔsin wirɔ.
4 Samuɛli u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔwa. Ye u na Bɛtelehɛmuɔ, yera wuu
gen guro gurobu ba na win mi ka bɛrum ba
nɛɛ, n ka sere do mɛ?
5 Ma Samuɛli u bu wisa u nɛɛ, n do gbãa
gbãa. Na nawa n ka Yinni Gusunɔ yãkuru
kua. I bɛɛn tii disi wunario kpa i na yãku
yerɔ.
Ma Samuɛli u maa Isai ka win bii tɔn
durɔbu soka. Ba tii disi wunari ba na yãku
yeru mi.
6 Saa ye be kpuro ba tunuma, yera Samuɛli
u Eliabu wa. Ma u bwisika u nɛɛ, à n da wiya
mi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa.
7 Adama Yinni Gusunɔ u Samuɛli sõɔwa u
nɛɛ, a ku win wasin buram mɛɛri, ɲ kun mɛ
win gunum, n ɲ wi, na gɔsa. Domi nɛ, Yinni
Gusunɔ, na ku ra wasin buram mɛɛri nge
tɔnu. Gõruwa na ra mɛɛri.
8 Ma Isai u Abinadabu soka, u dera u susi
Samuɛlin wuswaaɔ. Ma Samuɛli u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ kun maa wini gɔsa.
9 Ma Isai u dera Sama u susi Samuɛlin
wuswaaɔ. Adama Samuɛli u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ kun winin tii gɔsa.
10 Isai u dera win bibu nɔɔba yiru ba susi
Samuɛlin wuswaaɔ. Adama Samuɛli u nùn
sõɔwa u nɛɛ, Yinni kun ben goo gɔsa.
11 Ma u Isai bikia u nɛɛ, wunɛn bii tɔn
durɔbu kpurowa mini?
Isai u nùn wisa u nɛɛ, ben dãako wi ba mɔ̀
Dafidi, wiya u woo, u yãanu kparamɔ.
Yera Samuɛli u nɛɛ, a de bu nùn kasuma.
Domi sa ɲ kpɛ̃ su yãkuru ko ma n kun mɔ u
na.
12 Ma Isai u dera ba nùn kaso da ba ka na.
Dafidi wi, u sãawa tɔn swãɔ, u wasi bwãa do,
u maa waabu wã. Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a
seewo a nùn gum mɛ tãre domi wiya na gɔsa.
13 Yera Samuɛli u win kɔba ye sua u nùn
gum mɛ tãre win maabun wuswaaɔ. Ma
Gusunɔn Hunde u Dafidi yɔɔwa saa dɔma ten
di.
Yen biru Samuɛli u gɔsira u wura Ramaɔ.
14 Yen biru Gusunɔn Hunde u Sɔɔlu deri
ma Yinni Gusunɔ u dera hunde kõsa ya nùn
tõya mɔ̀.
15 Ma Sɔɔlun bwãabu ba nùn sõɔwa ba nɛɛ,
wee Yinni Gusunɔ u dera hunde kõsa ya nun
tõya mɔ̀.
16 N n mɛn na, bɛsɛn yinni, a de su goo kasu
wi u mɔrɔku soberu yɛ̃. Yinni Gusunɔ ù n
dera hunde kõsa ya nun seeri, kpa u mɔrɔku
ge so kpa yu sara.
17 Ma Sɔɔlu u win bwãa be wisa u nɛɛ, i doo
i goo kasu wi u mɔrɔku soberu yɛ̃ sãa sãa kpa
i ka nùn na nɛn mi.
18 Ma win bõɔ turo u nɛɛ, na Isai
Bɛtelehɛmugiin bii turo waare wi u mɔrɔku
soberu yɛ̃. U maa wɔrugɔru mɔ gem gem,
u sãawa tabu durɔ, u ra maa gari gere ka
laakari. Durɔ burɔn tiiwa. Yinni Gusunɔ
maa wãa ka wi.
19 Yera Sɔɔlu u gɔra Isain mi, u nɛɛ, a man
wunɛn bii Dafidi yãa kparo wi kɛ̃ɛma u na
nɛn mi.
20 Ma Isai u pɛ̃ɛ sua ka tam mɛ ba doke yaa
gɔnan bɔɔru sɔɔ, ka boo kpɛmu, u ye kpuro
kɛtɛku sɔbi. Ma u Dafidi swaa sure ka yãa ni
kpuro u da Sɔɔlun mi.
21 Ye u tura mi, u kua win bõɔ. Sɔɔlu u
nùn kĩa gem gem ma u nùn kua win tabu yãa
sɔwo.
22 Ma Sɔɔlu u maa gɔra Isain mi, u nɛɛ,
a man Dafidi derio u n sãa nɛn sɔm kowo,
domi win daa ya man dore.
23 Saa dɔma ten di, Yinni Gusunɔ ù n dera
hunde kõsa ya Sɔɔlu seeri, Dafidi u ra win
mɔrɔku suewa u so, kpa hunde kõsa ye, yu
sara. Kpa win laakari yu wurama mam mam.

Dafidi ka Goliati

17

1 Yen biru Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna ba tabun sɔɔru kua Sokoɔ Yudan temɔ. Ba ben sansani gira Efɛsi Damimuɔ, ye
ya wãa Soko ka Asekan baa sɔɔ.
2 Sɔɔlu ka Isireliba ben tii ba mɛnna ba ben
sansani gira Elan wɔwa sɔɔ. Miya ba tabu kpĩ
bu ka Filisitiba wɔri.
3 Filisitiba ba yõ wɔwa yen bera gee, ma
Isireliba ba maa yõ yen bera giɔ.
4 Tabu durɔ goo u yarima Filisitiban
sansanin di, u da u yõra sansani yiru yen
baa sɔɔ. Win yĩsira Goliati. Gatin diya u na.
Ma win gunum tura gɔm soonu nɔɔba tia ka
bɔnu.
5 U sii gandun furɔ doke, ka sii gandun
tarakpe ye ba kua nge swãa kokosu. Yen
bunum mu kua kilo wata.
6 U maa sii gandun kɔrɔm doke, ma u sii
gandun yaasa bɛki.
7 Yaasa yen buru ta sãawa nge weson dɛka
ye u ra beku yasa tẽke. Yen bɛm bunum tura
kilo nɔɔba yirun saka. Ma tabu kowo goo u
nùn gbiiye u win tɛrɛru nɛni.
8 Goliati wi, u yõra u gbãra u Isireliban
tabu kowobu sõɔwa u nɛɛ, mban sõna i
yarima i tabu sĩa kpĩ. I ṅ yẽ ma nɛ Filisitiwa,
bɛɛ maa Sɔɔlun yobu? I goo gɔsio bɛɛn suunu
sɔɔ u na u ka man sanna.
9 U n kpĩa u man kamia u go, nɛn tɔmbu bu
ko bɛɛn yobu. Adama nà n nùn kamia na go,
bɛɛya ko i ko bɛsɛn yobu, kpa i sun sã.
10 Sannɔwa na kĩ gisɔ. I goo wunama wi u
koo ka man sanna.
11 Ye Sɔɔlu ka Isireliba kpuro ba Filisiti win
gari yi nua, ma bɛrum bu mwa gem gem.
12 Dafidi wee, u sãawa Isain bii. Isai wi,
Efaratigiiwa wi u wãa Bɛtelehɛmuɔ Yudan
temɔ. Bii tɔn durɔbu nɔɔba itawa u mara.
Sɔɔlun waati ye sɔɔ, u sãawa durɔ tɔkɔru gem
gem.
13 Win bii bukurobu ita ba Sɔɔlu swĩi ba ka
tabu da. Ben yĩsa wee, Eliabu ka Abinadabu
ka Sama.
14 Sanam mɛ ba wãa Sɔɔlun sansaniɔ, win
bii dãako Dafidi
15 u ra dewa Bɛtelehɛmuɔ u ka win tundon
yãanu kpara kpa u gɔsirama Sɔɔlun mi.
16 Saa ye sɔɔ, Goliati wi, u ra nɛwa Isire-
liban wuswaaɔ bururu ka yoka u ka tii bu
sõɔsi. Mɛya u kua sere sõɔ weeru.
17 Sõɔ teeru Isai u win bii Dafidi sõɔwa u
nɛɛ, a gbere sɔndanu saaki tia suo ka pẽɛ
wɔku te, kpa a ka wunɛn maabu daawa
fuuku tabu gberɔ.
18 A maa gasanu wɔku te suo a ben wuurun
wirugii wẽ kpa a wa nge bà n bwãa do, kpa a
ka gãanu wurama ben min di ni nu koo man
sõɔsi ma a tura mi.
19 Ba wãa ka Sɔɔlu ka Isireliban tabu
kowobu Elan wɔwaɔ. Miya ba tabu mɔ̀ ka
Filisitiba.
20 Sisiru buru buru, Dafidi u seewa u yãa
ni goo nɔmu sɔndia. Ma u win sɔmunu sua
u doona nge mɛ Isai u nùn yiire. Ye u tura
mi, u deema wee, tabu kowoba yarimamɔ ba
tabun sɔɔru mɔ̀. Ba gbamgba soomɔ ba kuuki
mɔ̀.
21 Isireliba ka Filisitiba ba tabu tɛriamɔ.
22 Dafidi u win sɔmunu sɔbia u yãnun kõso
nɔmu bɛria, ma u duka da tabu gberɔ u win
maabu deema u bu tɔbura.
23 Sanam mɛ u ka bu gari mɔ̀, wee Fil-
isitiban tabu durɔ Gatigii wi ba mɔ̀ Goliati u
kurama saa Filisitiban tabu sĩan di. U win
gari yi saarim seewa, ma Dafidi u yi nua.
24 Ye Isireliba ba durɔ wi wa, be kpuro ba
bɛrum soora gem gem ba duki yakikira.
25 Ma ba mɔ̀, durɔ wi wee, u maa yarima
u ka sun nɔɔ kasu. Wi u kpĩa u nùn go, sunɔ
u koo yẽro dukia baka wẽ, kpa u nùn win bii
wɔndia kẽ kurɔ. Mɛya yẽron yɛnugiba ko n tii
mɔ. Sunɔ kun maa bu gãanu bikiamɔ.
26 Ma Dafidi u be ba wãa win bɔkuɔ bikia
u nɛɛ, wara ra n Filisiti, bango sarirugii wi,
u sere ka bɛsɛ Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ
kasu. Mba ba koo yẽro wẽ wi u nùn go, ma
u Isireliba sekuru yara.
27 Ba nùn sõɔwa ye ba raa gerunamɔ. Ba
nɛɛ, yeni ka yeniwa ba koo yẽro wẽ wi u nùn
go.
28 Ye Eliabu Dafidin mɔɔ tɔnwero u nua
Dafidi u gari mɔ̀ ka tɔn be, u ka nùn mɔru kua
u nùn bikia u nɛɛ, wara a sere yãa gõɔ piibu
ge deria gbaburɔ. Na wunɛn anayisiru yẽ ka
wunɛn woo bɔbunu. Na yẽ ma a na a ka tabu
mɛɛriwa.
29 Dafidi u wisa u nɛɛ, mba n kua. Baa gari
na ṅ kpẽ n bikia?
30 Ma u nùn biru kisi u da u goo gari bikia.
Yera ba nùn wisa nge mɛ gbiikoba raa gerua.
31 Be ba nua ye Dafidi u gerua, yera ba da
ba Sɔɔlu saaria. Ma Sɔɔlu u Dafidi sokusia.
32 Dafidi u Sɔɔlu sõɔwa u nɛɛ, a ku de goon
tororu tu kara Filisiti win sõ, yinni, kon da n
ka nùn sanna.
33 Sɔɔlu u nɛɛ, a ṅ kpẽ a susi Filisiti win mi,
a sere ka nùn sanna. Domi wunɛ bii piibuwa
gina. Durɔ wi, u maa sãawa tabu durɔ saa
win aluwaasirun di.
34 Ma Dafidi u Sɔɔlu sõɔwa u nɛɛ, na raa
sãawa nɛn tundon yãa kparo. Gbee sunɔ, ṅ
kun mɛ yaa kõsa gaa yà n na ya yãa teeru mwa
yãa gõɔ sɔɔ,
35 na ra ye naa girewa kpa n ye so n yãa te
wɔra yen nɔɔn di. Yà n man sĩirema yen nɔɔ
gbiniya na ra nɛnɛ n ka ye so n go.
36 Yinni na yaa kõsi goore. Nge mɛya kon
maa Filisiti bango sarirugii wini go nge yen
tia, domi u Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ kasu.
37 Yinni Gusunɔ wi u man wɔra saa gbee
sunɔ ka yaa kõsa yen min di u koo maa man
wɔra Filisiti win nɔman di.

Ma Sɔɔlu u nɛɛ, a doo kpa Yinni Gusunɔ u nun yɔ̃re.
38 Ma Sɔɔlu u win tiin tabu yɔ̃nu kpuro sua u Dafidi sebusia. Niya tarakpe ka sii gandun furɔ,
39 ka takobi. Yen biruwa Dafidi u kookari kua u ka sĩ, domi u ɲ yen dɔɔnɛ mɔ. Adama u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ kpɛ̃ n ka yeniba kpuro sĩ, domi na ɲ yen dɔɔnɛ mɔ.
Ma u ye pota u yi.
40 Yera u win dɛka sua u da u kpee gori nɔɔbu dɔbura daarɔ u yi doke win kpara bɔɔrɔ ma u win kpurantɛɛru sua u susi Filisiti win mi.
41 Saa ye sɔɔ, Filisiti wi, u win tɛrɛ nɛnɔ gbiisie ba ka susimɔ ba dɔɔ Dafidin mi.
42 Ye Filisiti wi, u Dafidi mɛɛra tii, u wa ma aluwaasi kpɛmbuwa, tɔn swãa durɔ burɔ, yera u nùn gɛma.
43 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ bɔ̃ɔwa a ka sere dɛki suama a man kasu? Yera u Dafidi bɔ̃rusi ka win bũnun yĩsiru.
44 Ma u nɛɛ, a susima, kon de gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yu wunɛn yaa di.
45 Dafidi wi, u Filisiti wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ wee a ka man sannɔ wee ka takobi ka yaasa ka saka. Adama nɛ, na ka nun sannɔ weewa ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yĩsiru, wi u maa sãa Isireliban tabu kowobun Yinni wi a nɔɔ kasu.
46 Gisɔ Yinni Gusunɔ u koo man nun nɔmu bɛria. Kon nun so n sura kpa n wunɛn wiru bura. Gisɔ kon Filisitiban tabu kowobun gonu gunɔsu ka gbeeku yɛɛ wɛ̃ yi di. Kpa handuniagibu kpuro bu gia ma Gusunɔ Isireliban Yinni u dam mɔ.
47 Be ba wãa mini kpuro ba koo wa ma Yinni Gusunɔ kun takobi ka yaasan bukata mɔ u ka tɔnu faaba ko. Domi wiya u ra tabu di. U koo sun bɛɛ nɔmu bɛria.
48 Saa ye Filisiti wi, u susimɔ u ka Dafidi wɔri, saa yera Dafidin tii u maa duka dɔɔ Filisitiban tabu sĩaɔ u ka nùn yinna.
49 Ma u win nɔmu kpɛ̃ɛ kpara bɔɔ te sɔɔ u kperu wuna u bɛri win kpurantɛɛru sɔɔ. Ma u Filisiti wi kpee te kara ta da ta numa win sirikanaɔ ma u wɔruma u kibari.
50 Kpurantɛɛrun kpee teera Dafidi u ka Filisiti wi kamia. Ye u nùn sura baa takobi u ɲ nɛni.
51 Ma u duka da u durɔ win takobi woma yen kararun di u ka nùn go u wiru bura. Ye Filisitiba ba wa ma ben tabu durɔ wi, u gu, yera ba duki yarina.
52 Yera Isireliban tabu durɔbu ka Yudaba ba seewa ba Filisitiba fɛɛrisi ka tabun wurenu ba bu gira sere Gati ka Ekoronin kɔnnɔwɔ, ma Filisitiban gonu wɔruka Saaraimun swaaɔ sere ka Gatiɔ n ka girari Ekoroniɔ.
53 Ma Isireliba ba gɔsirama ba Filisitiban sansani wɔri ba ben yãnu gura.
54 Yen biru Dafidi u Goliatin wiru sua u ka da Yerusalɛmuɔ. Adama ye ya sãa Goliatin tabu yãnu kpuro u ni yiwa win tiin kurɔ.

Yonatam

u ka Dafidi bɔrɔnu kua

55 Saa ye Sɔɔlu u Dafidi wa u dɔɔ u ka Filisiti wi sanna, yera u win tabu sunɔ Abinɛɛ bikia u nɛɛ, Abinɛɛ, weren biiwa bii durɔbu geni.
Abinɛɛ u wisa u nɛɛ, sere ka wunɛn wãaru, na ɲ yɛ̃.
56 Ma sunɔ u nɛɛ, a bikio kpa a nɔ ɲ n weren biin na.
57 Ye Dafidi u Filisiti wi go u kpa u win wiru bura u nɛni u ka wee, yera Abinɛɛ u ka nùn da Sɔɔlun mi.
58 Sɔɔlu u nùn bikia u nɛɛ, bii wunɛ, weren biiwa wunɛ.
Dafidi u nɛɛ, Isai, wunɛn bɔ̃ɔ wi u wãa Bɛtelehɛmuɔ, wiya u man mara.

18

1 Saa ye Dafidi u ka Sɔɔlu gari kua u kpa, Yonatam u nùn kĩa nge win tiin hunde ma u ka nùn bɔrɔnu kua gem gem.
2 Saa maa dɔma ten diya Sɔɔlu u nùn mwa u yi u ɲ maa wure u da win tundon mi.
3 Yonatam u bɔ̃rua ma u ko n sãa Dafidin bɔrɔ sere ka baadommaɔ yèn sɔ̃ u nùn kĩ nge win tiin hunde.
4 Yera u win tiin yaberu pota u Dafidi kã ka maa win tabu yaberu ka mam win takobi ka win tɛndu ka win kpaka.
5 Mi Sɔɔlu u Dafidi tabu gɔra kpuro, u ra nasara suewa. Yen sɔ̃na u nùn kua win tabu kowobun tɔnwero. Ma n tɔmbu kpuro dore ka mam Sɔɔlun tabu durɔbun tii.

Sɔɔlu

u ka Dafidi nisinu seewa

6 Saa yè sɔɔ tabu kowoba wee tabu gberun di, mi Dafidi u Filisiti wi go, yera tɔn kurɔba yarima Isireliban wusu kpuron di bu ka Sɔɔlu senna. Ba yaamɔ ba baranu ka mɔrɔkunu soomɔ, ba kuuki mɔ̀ ka nuku dobu.
7 Ba womusu mɔ̀ ba mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm (1.000) go.
Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000) go.
8 Gari yi, yi ɲ ka Sɔɔlu naawɛ, ma u mɔru bara gem gem. U nɛɛ, ba Dafidi siara nɔrɔbun suba wɔku wɔkubun sɔ̃, adama nɛgibu nɔrɔm nɔrɔm tɔna. Mba na maa ka Dafidi kere sina gɔna baasi.
9 Saa dɔma ten diya Sɔɔlu u ka Dafidi nɔnu kɔ̃su mɛɛrim torua.
10 Yen sisiru Gusunɔ u dera hunde kɔ̃sa ya Sɔɔlu seeri ma u bindimɔ win yɛnun suunu sɔɔ u gari gerumɔ nge bũnugii. Ma Dafidi u mɔrɔku sua u nùn soowammɛ nge mɛ win dɔɔnɛ. N deema Sɔɔlu u win yaasa nɛni.

11 Ma u ye fĩa u ka Dafidi sɔku u nɛɛ, kon
ka nùn gana mɛnnawa. Nge mɛya u kua sere
nɔn yiru, adama Dafidi u ye kpuro fuka ma
Sɔɔlu u nùn kɔmia.
12 Yen biru Sɔɔlu u Dafidi nasia, domi u gia
ma Yinni Gusunɔ u nùn deri, ma u ka Dafidi
wãa.
13 Yera n dera u nùn dɛsirasia win bɔkun
di u nùn kua tabu kowobu nɔrɔbun (1.000)
tɔnwero. Ma Dafidi u Isireliba kpara tabu
sɔɔ.
14 Ye u gɔ̃ru doke u ko kpuro, ya ra
koorewa, domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wi.
15 Ye Sɔɔlu u wa ye Dafidi u mɔ̀ kpuro ya ra
koorewa, yera u nùn nasiam sosi.
16 Adama Isireliba ka Yudaba kpuro ba
Dafidi kĩa yèn sɔ̃ u bu kparamɔ ben tabu sɔɔ.

Dafidi u Sɔɔlun bii Mikali

sua kurɔ

17 Ma Sɔɔlu u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii
wɔndia gbiikoo Mɛrabuwa kon nun kɛ̃ kurɔ.
Adama a de a n sãa damgii kpa a Yinni
Gusunɔ sanna. Domi Sɔɔlu u bwisika u nɛɛ,
u ɲ̀ kĩ u nùn go win tii, Filisitibara u koo nùn
bɔrie.
18 Adama Dafidi u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, yinni,
wara ra n nɛ. Mba nɛn yɛnugibu ka nɛn
tundon bweseru n ka sere ko wunɛn dokiri.
19 Adama saa ye Sɔɔlu u koo Dafidi Mɛrabu
wi wɛ̃ kurɔ, saa yera u nùn sua u Adiriɛli,
Mɛholagii wɛ̃ u sua kurɔ.
20 N deema Sɔɔlun bii wɔndia goo, wi ba mɔ̀
Mikali, u Dafidi kĩ. Ye ba Sɔɔlu gari yi sɔ̃ɔwa,
n nùn dore.
21 Ma u nɛɛ, kon nùn wi kɛ̃, kpa u ko yina
Filisitiba bu ka Dafidi nɔma turi. Ma u Dafidi
sɔ̃ɔwa nɔn yiruse u nɛɛ, saa gisɔn di kaa ko
nɛn dokiri.
22 Ma Sɔɔlu u win bwãabu yiire bu ka
Dafidi gari yi ko nɛkɛ nɛkɛ bu nɛɛ, wee, sunɔn
nukura do wunɛn sɔ̃. Win bwãabu kpuro ba
maa nun kĩ. Yen sɔ̃, a de a n sãa win dokiri.
23 Ma ba da ba Dafidi gari yi nɔɔsia. Ma
Dafidi u nɛɛ, bɛɛn nɔni sɔɔ gãa piimina mi?
Bu nɛɛ, na sãa sunɔn dokiri? Nɛ bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛwa
wi ba kun garisi gãanu.
24 Ma Sɔɔlun gɔro be, ba wura ba nùn
Dafidin gari yi sɔ̃ɔwa.
25 Sɔɔlu u nɛɛ, amɛniwa i ko i Dafidi sɔ̃ i nɛɛ,
na ɲ̀ dokiririun gãanu ganu kĩ, ma n kun mɔ
Filisitiban sen sarusu wunɔbu (100). Yera ya
ko n sãa mɔru kɔsiaru nɛn yibɛrɛban mi.
Sɔɔlu u yeni gerumɔwa kpa Filisitiba bu ka
Dafidi go.
26 Ye ba da ba Dafidi gari yi sɔ̃ɔwa ya nùn
dore u n ka sãa sunɔn dokiri. Tɔ̃ɔ te ba koo
nùn kurɔ wɛ̃ tu sere turi,
27 u seewa ka win tabu kowobu ba da ba
Filisitiba go tɔnu goobu (200). Ma Dafidi u ka
ben sen sarusu na u su gara tia tia u sunɔ wɛ̃.
Saa yera Sɔɔlu u nùn win bii Mikali wɛ̃ kurɔ.
28 Ye Sɔɔlu u gia ma Yinni Gusunɔ u ka
Dafidi wãa, win bii Mikali u maa nùn kĩ gem
gem,
29 yera u nùn nasiam sosi. Ma u kua win
yibɛrɛ win wãaru kpuro sɔɔ.
30 Yen biru Filisitiban tabu sinambu ba ra
n wɔraa naamɔ Isireliban mi. Dafidi ù n ka
bu sanna, u ra nasara suewa n kere Sɔɔlun
tabu tɔnwero be ba tie. Yen sɔ̃na u yĩsiru
yara.

Yonatam u ka Dafidi yina

19

1 Sɔɔlu u win bii Yonatam ka win bwãabu
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Dafidi goowo. Adama
Yonatam u Dafidi kĩ n banda.
2 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn baa Sɔɔlu u
swaa kasu u ka nun go. A de a n tii yɛ̃ sia
bururu, kpa a kuku yeru kasu a n wãa mi.
3 Nɛ ka nɛn baa sa ko na su yɔ̃ra deedeeru
mi a kukua kpa n ka nùn wunɛn gari ko. Kpa
n nun sɔ̃ ye na nua win min di.
4 Ye ba na mi, Yonatam u win baa Dafidin
gea saaria u nɛɛ, wunɛ sunɔ a ku wunɛn bɔ̃ɔ
Dafidi torari. U ɲ̀ nun kɔ̃sa gaa kue. Ye u kua
kpuro, gãa geena.
5 U tii kari bɔrie ye u ka Filisiti wi go. Ma
Yinni Gusunɔ u Isireliba kpuro nasara baka
wɛ̃. Wunɛn tii a ye wa, ma wunɛn nukura
dora. N n mɛn na, mban sɔ̃na a kĩ a tora a ka
Dafidi wi u dɛɛre mi go kam.
6 Ma Sɔɔlu u Yonatam gari yi wura ma u
bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru,
na ɲ̀ maa Dafidi goomɔ.
7 Ma Yonatam u Dafidi soka u nùn gari yi
kpuro saaria. U ka nùn da Sɔɔlun mi, ma
Dafidi u nùn sãwa nge yellu.

Mikali u Dafidi faaba kua

8 Tabu kpam tunuma ma Dafidi u yara u ka
Filisitiba sanna. U bu kamia mam mam, ma
ba duki sua.
9 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u dera hunde
kɔ̃sa ya kpam Sɔɔlu seeri. Saa ye, u sɔ̃ win
dirɔ u win yaasa nɛni, ma Dafidi u nùn
mɔrɔku soowammɛ.
10 Sɔɔlu u kĩ u Dafidi yaasa kara u ka gana
mɛnna, adama Dafidi u fuka ma Sɔɔlun yaasa
ya da ya gira ganaɔ. Yera Dafidi u kura u duka
sua wɔ̃ku te.
11 Ma Sɔɔlu u sɔmɔbu gɔra Dafidin dirɔ bu
tu kɔ̃su bu wa bu ka nùn go yam sãreru.
Adama Mikali, Dafidin kurɔ, u nùn gari yi
nɔɔsia u nɛɛ, ù kun duka sua wɔ̃ku te, sisiru
ba koo nùn go.
12 Yera Mikali u Dafidi yara fɛnɛntin di ma
u kura u kpikiru sua. Nge mɛya u ka bu
kisirari.
13 Ma Mikali u bwãaroku gagu sua u gu kpĩ
kpin yerɔ. U gen wiru boo gɔna wukiri. Ma
u gu bekuru bubusi.

14 Saa ye Sɔɔlu u tɔmbu gɔra bu Dafidi mwaama, yera Mikali u nɛɛ, sii barɔ u kpĩ.
15 Ye ba wura ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa mɛ, yera u nɛɛ, bu doo bu Dafidi wa, kpa bu ka nùn na ka win kpin yee te sannu, u nùn go.
16 Ye ba dua Dafidin dirɔ, ba deema bwãarokuwa ga kpĩ kpin yeru wɔllɔ. Gen wira boo gɔna wukiri.
17 Yen biru Sɔɔlu u Mikali sokusia u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a man nɔni wɔ̃kua mɛ, a dera nɛn yibɛrɛ u man kisirari u doona.

Mikali u nùn wisa u nɛɛ, u nɛɛwa n de u doona. N kun mɛ, u koo man go.

Sɔɔlu u Dafidi naa swĩi

Nayɔtuɔ

18 Ye Dafidi u kpikiru sua u Sɔɔlu kisirari, yera u da Samuɛlin mi Ramaɔ u nùn saaria kpuro ye Sɔɔlu u nùn kua. Ma wi ka Samuɛli ba sina sannu Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.
19 Yera ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wɔɔ Dafidi u wãa Ramaɔ ka Samuɛli sannu wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.
20 Ma Sɔɔlu u sɔmɔbu gɔra mi, bu Dafidi mwaama. Adama ye ba tura mi, ba ka Gusunɔn sɔmɔ wuuru yinna, Samuɛli u bu gbiiye ba sãaru mɔ̀. Ma Gusunɔn Hunde u sɔmɔ be yɔɔwa ma ben tii ba Gusunɔ sãaru wɔri nge sɔmɔ be.
21 Yera gaba da ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa. Ma u maa sɔmɔbu gabu gɔra. Ma ben tii ba maa Gusunɔ sãaru wɔri nge sɔmɔ be.
22 Ye Sɔɔlu nua mɛ, yera win tii u den swaa wɔri u dɔɔ Ramaɔ. Ye u tura dɔkɔ baka ye ya wãa Sekuɔ, yera u bikia u nɛɛ, mana Samuɛli ka Dafidi ba wãa.

Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba wãa Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.
23 Ye u dɔɔ mi, yera Gusunɔn Hunde u maa win tii yɔɔwa ma u Gusunɔ sãaru wɔri nge win sɔmɔ, u ka tura sere Nayɔtuɔ.
24 U win yaberu pota ma u Gusunɔ sãamɔ Samuɛlin wuswaaɔ. Dɔma te, u kpĩwa basi sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru kpuro. Yen sɔ̃na ba ra nɛɛ, Sɔɔlun tii u maa kua Gusunɔn sɔmɔ?

Yonatam u Dafidi somi

20

1 Dafidi u yakura u doona saa Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtun di, u da u Yonatam deema. U nɛɛ, mba na kua. Mba nɛn toraru. Nge taarɛ mba na wunɛn tundo kua u ka kĩ u man go.
2 Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, su ku wa mɛ! A ǹ gbimɔ. Nɛn tundo u ku ra gãanu ganu ko u kun man sɔ̃ɔwa, baa ǹ n gãa piiminun na. N n mɛn na, u ǹ yenin bweseru mɔ̀ u kun man sɔ̃ɔwa. Gari yi, yi ǹ sãa mɛ.
3 Dafidi u nɛɛ, kam kam mɛya n sãawa. Adama wunɛn tundo u ǹ dere a yi nɔ, domi u yɛ̃ ma a man kĩ too. U ǹ maa kĩ wunɛn nukuru tu sankira. Sere ka wunɛn wãaru ka maa Yinni Gusunɔn wãaru, naa dabusa teera ta man karanɛ ka gɔɔ.
4 Ma Yonatam u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na, ye a kĩ kpuro, a geruo. Kon nun ye kua.
5 Dafidi u nɛɛ, wee siara suru kpao u koo yari. Na ǹ kon maa ko na kun de sunɔn mi su di sannu. Adama a de n da n kuke yakasɔ sere n ka ko sin teerun yoka.
6 Wunɛn tundo ù n bikia mana na wã, a nùn sɔ̃ɔwɔ ma na nun kana n ka da nɛn wuu Bɛtelehɛmuɔ. Domi nɛn yɛnugibu kpuro ba ben wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãkuru mɔ̀ mi.
7 U n nɛɛ, n wã, nɛ wunɛn bɔ̃ɔ, na alafia waWa. Adama ù n mɔru bara, a n yɛ̃ ma kɔ̃sa u bwisikumɔ nɛn sɔ̃.
8 Adama wunɛ, a man kĩru sɔ̃ɔsio, domi a nɔɔ mwɛɛru kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ma kaa n sãa nɛn bɔrɔ sere ka baadommaɔ. Nà n taarɛ gaa mɔ, a man goowo wunɛn tii. Mban sɔ̃na kaa ka man da wunɛn tundon mi u ka man go.
9 Yonatam u nɛɛ, a ku yenin bweseru bwisiku. Nà n gia ma nɛn tundo u kĩ u nun kɔ̃sa kua, kon nun sɔ̃.
10 Dafidi u bikia u nɛɛ, wunɛn tundo ù n ka nun mɔru wisa, wara koo man sɔ̃.
11 Yonatam u nɛɛ, a na su da yakasɔ.

Ma be yiru ba yara ba da yakasɔ.
12 Ma Yonatam u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka Gusunɔ Isireliban Yinnin wãaru, sia amadaare, ǹ kun mɛ sin teeru, kon nɛn tundon laakari mɛɛri. U n gea bwisikumɔn na wunɛn sɔ̃, kon nun goo gɔriama u nun sɔ̃.
13 Adama ù n kĩ u nun kɔ̃sa kua, kon nun nɔɔsia kpa n de a doona ka bwɛ̃ɛ dora. Nà kun kue mɛ, Yinni Gusunɔ u man yen dibu kɔsia. Kpa u nun yɔ̃re nge mɛ u nɛn tundo yɔ̃re.
14 Adama saa ye na wãa wãaru sɔɔ kpuro, a man kĩru sɔ̃ɔsio tèn bweseru Yinni Gusunɔ u ra win tɔmbu sɔ̃ɔsi, kpa bu ku raa man go. Nà n maa gu,
15 kpa a nɛn yɛnugibu kĩru sɔ̃ɔsi, baa sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera wunɛn yibɛrɛba kpuro ba gbisuka ba kpa.
16 Ma u ka Dafidi arukawani bɔkua win yɛnugibun sɔ̃ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u Dafidin yibɛrɛba ben dibu kɔsie.
17 Yen biru Yonatam u dera Dafidi u win nɔɔ mwɛɛru sire kĩrun sɔ̃ domi u nùn kĩa nge win tiin hunde.
18 Ma u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, siara suru kpao koo yari. Ba koo bikia, mana a wãa. Domi bà n dimɔ, ba koo wa ma a ǹ wãa wunɛn sin yerɔ.
19 Sin teerun yoka, a doo mi a raa kukua sanam mɛ wahala ye, ya torua. Kpa a n wãa kpee te ba mɔ̀ Esɛlin gãarɔ.
20 Kon sɛ̃ɛnu ita to kpee ten bera gia kpa n sãa nge yĩreru gara na toosimɔ.
21 Yen biru kon bii gɔri u da u sɛ̃ɛ ni kasuma. Nà n nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u mɛɛrio,

wee sɛ̃ɛ ni, nu wãa win biruɔ, u nu tama, a n
yɛ̃ ma kaa kpĩ a yarima ka bɔri yɛndu. Domi
sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, kari maa sari.
22 Adama nà n bii wi sõɔwa na nɛɛ, wee sɛ̃ɛ
ni, nu wãa win wuswaaɔ, a n yɛ̃ ma Yinni
Gusunɔwa u kĩ a doona. N n mɛn na, a doonɔ.
23 Gari yi sa maa bɔkua nɛ ka wunɛ,
Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn seeda sere ka
baadommaɔ.
24 Ma Dafidi u da u kukua yakasɔ.
Ye suru kpao u yara, sunɔ u na u ka yen tõɔ
bakaru di.
25 Ma u sina win ayerɔ ganan bɔkuɔ, Abinɛɛ
maa wãa win bɔkuɔ, ma Yonatam u sina ben
wuswaaɔ, adama Dafidin sin yerɔ goo sari.
26 Tõɔ te sɔɔ, Sɔɔlu kun gãanu gerua, domi u
tamaa, u disi mɔwa. Yiya yi ko n nùn yinari.
27 Adama yen sisiru, surun sõɔ yiruse, goo
sari kpam Dafidin sin yerɔ. Ma Sɔɔlu u win
bii Yonatam bikia u nɛɛ, mban sõna Isain bii
u ṅ tõɔ bakaru nɛ saa gĩan di.
28 Ma Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, Dafidi
u man suuru kana u nɛɛ, n de u da
Bɛtelehɛmuɔ,
29 domi miya ba yãkuru garu mɔ, ma win
mɔɔ u nùn sokusia. Yen sõna u nɛɛ, ù n nɛn kĩi
geeru wa, n nùn yɔlla kuo u da u win maabu
wa. Yera n dera u ṅ nɛ u ka nun di.
30 Ma Sɔɔlu ka Yonatam mɔru kua u nùn
sõɔwa u nɛɛ, bii seege wunɛ! Na yɛ̃ ma wunɛ
ka wunɛn mɛron sekura nɔɔ tia ye a ka Isain
bii sãa mi.
31 Domi ù n wãa wãaru sɔɔ, a ṅ maa bandu
dimɔ tem mɛ sɔɔ. A ṅ kaa n maa bɔri yɛndu
mɔ. N n mɛn na, a gɔrio bu nùn mwaama,
domi n weenɛwa bu nùn go.
32 Ma Yonatam u win tundo bikia u nɛɛ,
mban sõna u koo gbi. Mba u kua.
33 Yera Sɔɔlu u win yaasa fĩa u ka Yonatam
sɔku, ma Yonatam u gia ma win tundo u
sɔɔru kpa u ka Dafidi go.
34 Yera u seewa dii yerun min di ka mɔru.
U ṅ maa sõɔ yirusen tõɔ baka te di. Win
nukura sankira gem gem Dafidin sõ. Domi
win tundo u nùn bɛɛrɛ sari kom kua.
35 Ye n kua sisiru bururu, Yonatam u da
yam mi ba raa yinna yeru kuana, wi ka
Dafidi. Ma bii tɔn durɔbu gagu ga nùn swĩi.
36 Ma u bii wi sõɔwa u nɛɛ, a duka doo a sɛ̃ɛ
ni kon to mi kasuma.
Ye bii wi, u duka dɔɔ, yera Yonatam u sɛ̃u
toba ga nùn sarari.
37 Saa ye bii wi, u tura deedeeru mi sɛ̃u ge,
ga da, yera Yonatam u kpam gbãra u nɛɛ, ga
wãa wunɛn wuswaaɔ,
38 a duka doo, a ku yõra, a wasi suo.
Ma bii wi, u da u sɛ̃u ge dɔbama u ka na win
yinnin mi.
39 Adama u ṅ yɛ̃ asiri ye ya wãa mi.
Yonatam ka Dafidi tɔnawa ba ye yɛ̃ɛsinɛ.
40 Ma Yonatam u win tabu yãnu sua u bii
wi wɛ̃ u nɛɛ, a ka wuro yɛnuɔ.
41 Saa ye bii wi, u doona ma Dafidi u
yarima saa kpee ten gãarun di sõɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia. Yera u Yonatam kpuna nɔn ita u
wiru tem girari. Ma u seewa ba bɔkasina ba
swĩsi be kpuro. Adama Dafidigiiya yi kera.
42 Ma Yonatam u Dafidi sõɔwa u nɛɛ, a doo
ka alafia, kpa a n yaaye nge mɛ nɛ ka wunɛ sa
nɔɔ tia kua sa bõrua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru
sa nɛɛ, u n wãa bɛsɛn suunu sɔɔ ka maa bɛsɛn
bibu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

21

1 Yera Dafidi u seewa min di, u n doonɔ. Ma
Yonatam maa gɔsira u da wuuɔ.

Dafidi u Sɔɔlu duka suuri

2 Dafidi u da Nɔbuɔ Akimɛlɛkin mi, wi u sãa
yãku kowo. Ye Akimɛlɛki u nùn wa, yera u
nùn sennɔ na ka bɛrum, u nùn bikia u nɛɛ,
mba n kua a ka sĩimɔ wunɛ turo, baa tɔn turo
u ṅ ka nun swĩi.
3 Ma Dafidi u yãku kowo wi wisa u nɛɛ,
sunɔwa u man sɔmburu garu yiire. U maa
nɛɛ, n ku de goo u n yɛ̃ yèn sõ u man gɔra. Yen
sõna na nɛn bwãabu sõɔwa na nɛɛ, su yinna
yam kasa.
4 Tɛ̃ dĩa nirà a mɔ yɛnuɔ. N n pɛ̃ɛn na, a
man wasi nɔɔbu kɛ̃ɛma, ṅ kun mɛ, ye a gesi
mɔ kpuro.
5 Ma yãku kowo wi, u Dafidi wisa u nɛɛ, pɛ̃ɛ
gaa sari ma n kun mɔ pɛ̃ɛ ye ba Yinni Gusunɔ
wɛ̃, ye à n kaa di, kaa gina tɔn kurɔ dɛsirari.
6 Ma Dafidi u yãku kowo wi wisa u nɛɛ, ba
sun kurɔ dendibu yinari kɔ nge mɛ ba ra sun
kue sà n tabu dɔɔ. Kaa ra sere gere gɔra ye ba
sun kooma mini? Yen sõ, nɛn bwãaba dɛɛre
kɔ.
7 Yera yãku kowo wi, u pɛ̃ɛ ye suama u
Dafidi wɛ̃, domi pɛ̃ɛ gaa sari mi, ma n kun mɔ
ye ba raa gura Yinni Gusunɔn sãa yerun di,
ma ba swĩa kɔsire kua.
8 N deema yen tõɔ te, Sɔɔlun yãa kparobun
wirugii u na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u ka
sãarun wororu garu ko. Durɔ win yĩsira
Dɔɛgu. U sãawa Edɔmu.
9 Ma Dafidi u Akimɛlɛki bikia u nɛɛ, a ṅ
yaasa ṅ kun mɛ takobi mɔ mi? Domi na ṅ
sannɔ yãnu ganu suamɛ yɛnun di yèn sõ sunɔ
u man baasi n win gɔra ye da fuuku.
10 Yera Akimɛlɛki wi, u nùn wisa u nɛɛ,
takobi gaa sari ma n kun mɔ Goliatigia wi a
gɔ Elan wɔwaɔ. Ye wee, ba ka bekuru bɔkua
ba yii yãku kowon yabe tarakpen biruɔ. À n
ye kĩ, a suo.
Ma Dafidi nɛɛ, a man ye wɛ̃ɛma domi gaa
raa ru maa sari ye ya ye tura.

Dafidi u wãa Filisitiban mi

Gatiɔ

11 Yen biru Dafidi u seewa u duka yakura
Sɔɔlun sõ ma u da u wãa Akisin mi, wi u sãa
Gatin sunɔ.

12 Adama Akisin sina bwãabu ba nɛɛ, n ɲ̀
Dafidi Isiriliban sunɔ, wiya mi? Wi ba ra n
tɔmamɔ ba n mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm go.
Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku
wɔkubu (10.000) go.
13 Ma gari yi, yi Dafidi sãwana sere u Ak-
isin bɛrum kua.
14 Yera u tii gɔsia wiiro u dweebu mɔ̀
nge gari bɔkɔ, u seewa u yorumɔ wuun
kɔnnɔn gamboba sɔɔ. Ma u yãatam wĩimɔ mu
kokumɔ win toburɔ.
15 Ma Akisi u win bwãa be sõɔwa u nɛɛ,
bɛɛn tii i wa ma durɔ wini kun bwãa do.
Mban sõna i ka man nùn naawa.
16 I tamaa na ɲ̀ wiiro waarewa i ka sere
man durɔ wini naawa u man win wiira
kookoosu sõɔsi? Durɔ winin bwesera i ko i
duusia nɛn dirɔ?

Dafidi u kua

wuuru garun wirugii

22

1 Yen biru Dafidi u maa kpam da u kukua
Adulamun kpee wɔruɔ. Ye win tundon
yɛnugibu kpuro ba nua ma u kukua mi, yera
ba seewa ba da win mi.
2 Ma be ba dibu nɛni, ka be ba dam dɔremɔ
ka be ba ɲ̀ nuku dobu mɔ, ba mɛnna ba da
win mi, ba nùn kua ben kparo. Ben geera
sãawa tɔnu nɛɛrun (400) saka.
3 Saa min diya Dafidi u da Misipaɔ Mɔabun
temɔ, ma u tem min sunɔ sõɔwa u nɛɛ, na nun
kanamɔ, a de nɛn tundo ka nɛn mɛro bu na ba
n kukua wunɛn mini sere n ka gia ye Gusunɔ
u koo ka man ko.
4 Ma sunɔ u wura. Yera Dafidi u ka win
tundo ka win mɛro da sunɔ win mi. Miya ba
wãa sere n ka kua win saa kpuro ye u kukua
kperu mi.
5 Sõɔ teeru Gusunɔn sɔmɔ Gadi u Dafidi
sõɔwa u nɛɛ, a kun wãa kpee wɔru geni sɔɔ.
A seewo a da Yudan temɔ kpa a n wãa mi.
Ma Dafidi u seewa u da u wãa dãa sõɔ ge ba
mɔ̀ Herɛtiɔ.

Sɔɔlu u dera

ba yãku kowobu go

6 Sõɔ teeru Sɔɔlu u da u sõ dãru garun
nuurɔ Gibeaɔ gunguru garun mi, u win yaasa
nɛni, ma win bwãaba nùn sikerenɛ. Saa ye
sɔɔra u Dafidi ka win tɔmbun labaari nua.
7 Yera u win bwãa be sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ
nɛgibu, Bɛnyamɛɛn bweseru, i swaa dakio i
nɔ. I tamaa Isain bii u koo bɛɛ resɛm gbaaru
wɛ̃ nge mɛ na bɛɛ wɛ̃, kpa u bɛɛn baawure
ko tɔmbu wunɔbu (100) ɲ̀ kun mɛ nɔrɔbun
(1.000) wirugii?
8 N n mɛn na, mban sõna i man seesi. Domi
bɛɛn goo kun man dɔmɛyɛ arukawani ye nɛn
bii Yonatam u ka Isain bii Dafidi bɔkua. Bɛɛn
goo kun maa man wɔnwɔndu kue, u man sõ
bwisi yi nɛn bii u Dafidi kã u ka man yina
bɛria nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.
9 N deema Dɔɛgu Edɔmu wi, u wãa ka
Sɔɔlun bwãabu sannu dɔma te. Yera u wisa
u nɛɛ, na Isain bii wi wa Nɔbuɔ Akimɛlɛki,
Akitubun biin mi.
10 Ma Akimɛlɛki wi, u nùn bikiaru kua
Yinni Gusunɔn mi. Yen biru u nùn dĩanu wɛ̃
ka maa Goliatin takobi ye.
11 Ye Sɔɔlu u nua mɛ, yera u dera ba
Akimɛlɛki Akitubun bii wi sokusia ka win
yɛnugibu, be, be ba sãa yãku kowobu Nɔbuɔ.
Ma ba mɛnna ba na sunɔn mi.
12 Ma Sɔɔlu u nɛɛ, Akimɛlɛki, a swaa dakio
a nɔ.
Yera Akimɛlɛki u wisa u nɛɛ, na nɔɔmɔ,
yinni.
13 Sɔɔlu u nùn bikia u nɛɛ, mban sõna i nɔɔ
tia kua i man seesi, wunɛ ka Isain bii. Mban
sõna a nùn dĩanu ka takobi wɛ̃. Yen biru a
nùn bikiaru kua Gusunɔn mi, u ka man seesi,
kpa u man yina bɛria nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.
14 Akimɛlɛki u sunɔ wisa u nɛɛ, wunɛn
bwãabu kpuro sɔɔ, wara u ra nun wiru kpĩiyɛ
nge wunɛn dokiri Dafidi wi u ra wunɛn
woodaba mɛm nɔɔwɛ. Mɛya maa wunɛn
yɛnugibu ba ra n nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
15 Gisɔra na bikiaru torua Yinni Gusunɔn
mi win sõ? N n mɛn na, yinni, a ku man gari
yini sɔbi, ɲ̀ kun mɛ nɛn yɛnugii goo. Na ɲ̀ yi
yɛ̃, baa fiiko.
16 Yera sunɔ u nùn wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gowa
wunɛ ka wunɛgibu kpuro.
17 Ma u win tabu kowo be ba nùn kõsu
sõɔwa u nɛɛ, i susima i man Yinni Gusunɔn
yãku kowo beni goowa, yèn sõ ben tii ba
Dafidi nɔma kã. Ba maa yɛ̃ ma u man duka
suuriwa. Ma ba ɲ̀ nɛ bu man sõ.
Adama tabu kowo be, ba yina bu Yinni
Gusunɔn yãku kowo be go.
18 Yera n dera u Dɔɛgu sõɔwa u nɛɛ, a
susima, kpa a Yinni Gusunɔn yãku kowo be
go.
Ma u susi u bu go. Yen dɔma te, yãku
kowobu wɛnɛ ka nɔɔbuwa u go be ba ben sãa
yãnu doke.
19 Sɔɔlu u maa dera ba Nɔbugibu go,
kurɔbu ka durɔbu, sere ka bii wɛ̃ɛnɔ, ka yaa
sabenɔ, niya kɛtɛba ka kɛtɛkunu ka yãanu.
N deema wuu ge, ga sãawa yãku kowobun
wuu.
20 Sanam mɛ ba tɔn be goomɔ, ba ɲ̀
Akimɛlɛkin bii turo Abiataa nɔma tura.
Domi u duka sua u doona Dafidin mi gia.
21 Ye u tura Dafidin mi, u nùn sõɔwa u nɛɛ,
Sɔɔlu u Yinni Gusunɔn yãku kowobu go.
22 Yera Dafidi u Abiataa sõɔwa u nɛɛ, saa
dɔma tèn di na Dɔɛgu Edɔmu wa, u wãa mi, na
yɛ̃ kam kam ma u koo da u Sɔɔlu nɛn labaari
sõ. N n mɛn na, nɛna na dera ba wunɛn
yɛnugibu kpuro go.

23 Yen sɔ̃, a sinɔ a n wãa ka nɛ. A ku nanda,
domi wi u kasu u nun go mi, nɛn tiiwa yɛ̃ro
u maa kasu u go. À n maa wãa nɛn bɔkuɔ, kaa
n wãa alafia sɔɔ.

Dafidi u kpikiru da

23

1 Sɔ̃ɔ teeru ba na ba Dafidi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
wee, Filisitiba ba Keila wɔri ma ba ben dĩa ni
nu wãa biranu sɔɔ kpuro gura.
2 Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ,
kon kpĩ n da n Filisiti be wɔri?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo, a
doo a bu wɔri. Kaa bu kamia kpa a Keila
wɔra.
3 Adama Dafidin tɔmbu ba nùn sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, bɛsɛ wee, sa nande baa mɛ sa wãa Yudan
tem sɔɔ. Amɔna sa ko n sãa sà n Filisitiba
wɔrim dɔɔ.
4 Yera Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u
nɛɛ, n doo n Keila ye wɔra?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo, a
seewo a da a Filisiti be wɔri. Domi na nun
bu nɔmu bɛria.
5 Yera Dafidi u seewa u da Keila mi ka win
tɔmbu. Ma u Filisitiba wɔri u bu kamia mam
mam, u ben yaa sabenu gurama. Nge mɛya u
ka Keilagii be faaba kua.
6 N deema saa ye, Abiataa, Akimɛlɛkin bii,
u duka yakurama u na u wãa Dafidin mi, u
yãku kowon yabe tarakpe nɛni te ba ra ka
Yinni Gusunɔn kĩru bikie.
7 Yen biruwa ba da ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Dafidi u tunuma u wãa Keilaɔ. Yera Sɔɔlu u
nɛɛ, Gusunɔwa u man nùn nɔmu bɛria. Domi
u na u tii kɛnusi wuu ge ga gbãraru ka gambo
mɔ sɔɔ.
8 Yera Sɔɔlu u win tabu kowobu kpuro
mɛnna bu da bu ka Keila wɔri, kpa bu Dafidi
ka win tɔmbu tarusi.
9 Saa ye sɔɔ, Dafidi u nua kɔ̃sa ye Sɔɔlu u kĩ
u nùn kua. Yera u yãku kowo Abiataa sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a ka yabe tarakpe ye na.
10 Ma Dafidi u nɛɛ, Gusunɔ Isiriliban
Yinni, wee, na nua ma Sɔɔlu u swaa kasu u
ka na Keila mini u ye kpeerasia nɛn sɔ̃.
11 Yinni, a man sɔ̃ɔwɔ, Sɔɔlu u koo na mini
ka gem? U n tunuma, wuu gen wirugibu ba
koo man mwa bu nùn nɔmu bɛria?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, kam
kam, Sɔɔlu u koo na.
12 Ma Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u
nɛɛ, wuu gen wirugibu ba koo man mwa bu
nùn nɔmu bɛria?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya ba koo
nun kua.
13 Yera Dafidi u seewa ka tɔmbu natan
(600) saka ba yara Keilan di ba da ba sirenɛ.
Saa ye sɔɔra ba maa Sɔɔlu nɔɔsia ma Dafidi
sari mi. Ma Sɔɔlu u ǹ maa de u wuu ge wɔri.
14 Yeniban biru Dafidi u da u kukua
gbaburɔ kpee baa sɔɔ Sifun guurɔ. Ma
Sɔɔlu u maa nùn kaso wɔri nge mɛ u ra ko
baadomma. Adama Gusunɔ kun dere u nùn
nɔma turi.
15 Saa ye sɔɔra Dafidi u gia kam kam ma
Sɔɔlu u kasuwa u nùn go. Ma u da u wãa
gbaburɔ Sifun dãa sɔ̃ɔwɔ.
16 Yera Yonatam Sɔɔlun bii u maa wa mɛ,
ma u seewa u da Dafidin mi, u ka nùn dam
kɛ̃ u Gusunɔ naanɛ ko.
17 Ye u tura mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
nanda. Domi Sɔɔlu kun nun naa turi. Wuna
kaa bandu di Isireliɔ kpa na n sãa wunɛn
yiruse ban te sɔɔ. Nɛn tundo Sɔɔlun tii, u yɛ̃
mɛ.
18 Yera ba arukawani bɔkua Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Ma Dafidi u sina dãa
sɔ̃ɔ mi. Yonatam u maa gɔsira u da yɛnuɔ.

Sɔɔlu u Dafidi naa gire

19 Ma Sifugibu ba da Sɔɔlun mi Gibeaɔ ba
nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidi u kukua bɛsɛn mi,
kpee baa sɔɔ dãa sɔ̃ɔwɔ, Hakilan guurɔ te ta
wãa bera mi gãanu ku ra kpin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia.
20 Tɛ̃ wee, a nùn kasu a mwa. N n mɛn na,
a na, sa ko nun nùn nɔmu bɛria.
21 Ma Sɔɔlu u bu wisa u nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ
domaru kua domi na wa i nɛn wɔnwɔndu
mɔ.
22-23 Yen sɔ̃, na bɛɛ kanamɔ, i doo i mɛɛri mi
u ra sĩ sĩ. Kpa i win kuku yenu kpuro mɛɛri,
kpa i wa mi u wãa. Domi ba man sɔ̃ɔwa ma
u bwisi mɔ too. Yen biru kpa i na i man sɔ̃ ù
n wãa mi. Kpa n se n da n nùn kasu, baa ǹ n
Yudan bweseru kpuro sɔɔn na kon bukiana.
24 Ma tɔn be, ba kua mɛ. Ba gbia ba da Sifuɔ
Sɔɔlu u sere na. N deema saa ye sɔɔ, Dafidi
ka wigibu ba wãa Araban guurɔ Maoniɔ mi
gãanu ku ra kpin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
25 Yen biruwa Sɔɔlu u seewa ka win tɔmbu
u da u Dafidi kasu. Yera gaba na ba ye Dafidi
sɔ̃ɔwa. Ma u seewa min di u da u wãa guuru
garun mi Maonin gbaburɔ. Ye Sɔɔlu u nua
mɛ, yera u Dafidi naa swĩi gbaburu mi.
26 Ye u tura mi, guu ten bee tia u bɛwe.
Ma Dafidi u maa wãa ten bee tiaɔ ka wigibu.
Adama saa ye sɔɔ, Sɔɔlu ka wigibu ba Dafidi
ka win tɔmbu kooro bure ba kpa. Yera Dafidi
u swaa kasu u ka duka yakura.
27 Yera sɔmɔ goo u na yɛnun di u Sɔɔlu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de a na fuuku, Filisitiba wee,
ba sun wɔrima.
28 Yera Sɔɔlu u gɔsirama u gina Dafidi deri
u da Filisiti ben mi gia. Yen sɔ̃na ba yam mi
soka kpee te ta bu burana.

Dafidi u yina u Sɔɔlu go

24

1 Dafidi u seewa bera min di ma u da u
kukua Engɛdiɔ.

2 Saa yè sɔɔ Sɔɔlu u Filisitiba naa swĩi u
gɔsirama, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidi u
wãa Engɛdin gbaburɔ.
3 Ma Sɔɔlu u tɔmbu nɔrɔbun suba ita
(3.000) sua be ba sãa tabu durɔbu Isireliba
sɔɔ, bu da sere kpee bakanun bera gia mi
kpee bɛri yi ra n wãa bu Dafidi ka win tɔmbu
kasuma.
4 Ye ba tura yãanun wãa yeru garun mi,
swaa ye sɔɔ, kpee wɔru gaga maa wãa mi, ma
Sɔɔlu u dua wɔru ge sɔɔ u ka swaa swĩibu ko.
N deema Dafidi ka win bwãabu ba wãa wɔru
gen sɔɔwɔ.
5 Ma Dafidin bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ɲ̀
wa ma tɔ̃ɔ te, ta tura? Te Yinni Gusunɔ u nun
bura u nɛɛ, u koo nun wunɛn yibɛrɛ nɔmu
bɛria kpa a nùn kua nge mɛ a kĩ.
Yera Dafidi u seewa sɛ̃ɛ u Sɔɔlun yaberun
soo bura.
6 Yen biruwa u nanda ye u ka Sɔɔlun
yaberun soo ge bura.
7 Saa ye sɔɔra Dafidi u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Gusunɔ u man yenin bweseru gbara bu
nɛɛ, nɛna na nɛn yinni nɔma doke wi Yinni
Gusunɔ u gɔsa u kua sunɔ.
8 Ka gari yiya Dafidi u win bwãabun
laakari kpunasia u ɲ̀ ka dere bu Sɔɔlu wɔri.
Ma Sɔɔlu u seewa u yara u doona min di.
9 Yen biruwa Dafidi u yarima wɔru gen
min di u Sɔɔlu soka u nɛɛ, nɛn yinni, sunɔ.
Ma Sɔɔlu u sĩira u mɛɛrima biruɔ. Yera
Dafidi u yiira u wuswaa tem girari u nùn
bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Ma u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a ka
tɔmbun gari nɔɔmɔ be ba mɔ̀, wunɛn kɔ̃sa na
kasu.
11 Wee, wunɛn tiin nɔni wa gisɔ ma Yinni
Gusunɔ u man nun nɔmu bɛria kpee wɔru
ge sɔɔ. Ba nɛɛ, n nun goowo, adama na nun
deri. Na nɛɛ, na ɲ̀ nɛn yinni, wi Yinni Gusunɔ
u gɔsa u kua sunɔ nɔmu dokemɔ.
12 Ka yen de kpuro a mɛɛrio. Wee, na
wunɛn yaberun sukum nɛni. Nge mɛ na ka
yabe ten soo bura mi, na ɲ̀ ka nun go, n
weenɛ a gia ma na ɲ̀ sãa mɛm nɔɔ sari. Nɛn
kookoosu sɔɔ, kɔ̃sa gaa maa sari, ɲ̀ kun mɛ
toraru garu wunɛn sɔ̃. Adama wunɛ wee, a
man naa swĩi a go.
13 Yen sɔ̃, Yinni Gusunɔwa u koo sun siria
nɛ ka wunɛ. Kpa u nun ye a man kuan dibu
kɔsia. Adama nɛn nɔma kun nun babamɔ.
14 Nge mɛ ba ra gere bu nɛɛ, daa kɔ̃sa ya ra
nɛwa tɔn kɔ̃son min di. Yen sɔ̃na nɛn nɔmu
ga ɲ̀ nun babamɔ.
15 Weren sɔ̃na wunɛ Isireliban sunɔ a
yarima. Wara a naa gire. Nɛ wi na sãa nge
bɔ̃ɔ goru? N kun mɛ nge goo dɛ̃ɛ?
16 Yinni Gusunɔwa u sãa siri kowo. U
n bɛsɛn gari wɛ̃ɛra, u koo sun siria, nɛ ka
wunɛ. Kpa u ka man yina u man wɔra wunɛn
nɔman di.
17 Ye Dafidi u Sɔɔlu gari yi sɔ̃ɔwa u kpa, yera
Sɔɔlu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, wunɛn nɔɔwa mi,
Dafidi nɛn bii?
Ma Sɔɔlu u nɔɔgiru sua u wura kua.
18 U Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man gem kere.
Domi a man gea kua, ma na nun kɔ̃sa dibu
kɔsia.
19 Wee, a man sɔ̃ɔsi gisɔ gea ye a man kua.
Yinni Gusunɔ u raa man doke wunɛn nɔmuɔ.
A ɲ̀ maa man go.
20 Domi tɔnu u ku ra win yibɛrɛ nɔma turi
kpa u nun yɔ̃su u doona ka alafia. Yen sɔ̃na
Yinni Gusunɔ u koo nun gea dibu kɔsia ye a
man kua minin sɔ̃.
21 Tɛ̃ na yɛ̃ kam kam ma kaa ko sunɔ kpa
Isireliban bandu ta n dam mɔ wunɛn nɔmaɔ.
22 Yen sɔ̃, a bɔ̃ruo tɛ̃ ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru ma a ɲ̀ nɛn bibun bweseru kpuro
goomɔ nɛn biru, kpa bu nɛn yĩsiru duari nɛn
baaban bweseru sɔɔ.
23 Ma Dafidi u Sɔɔlun gari yi wura ka bɔ̃ri u
nɛɛ, u ɲ̀ bu goomɔ. Yen biru Sɔɔlu u da yɛnuɔ.
Adama Dafidi ka win bwãabu ba gɔsira ba
wura ben kuku yerɔ.

Nabali u yina u Dafidi somi

25

1 Saa ye sɔɔra Samuɛli u gu, ma Isireliba
kpuro ba mɛnna ba win gɔɔ swĩ. Ma ba
nùn sikua win yɛnu sɔɔ Ramaɔ. Yen biruwa
Dafidi u seewa u da u wãa Paranin gbaburɔ.
2-3 Durɔ goo wãa Maoniɔ, win yĩsira Nabali.
U sãawa Kalɛbun bweseru. U maa sãawa
dukia bakagii. U yãanu mɔwa nɔrɔbun suba
ita (3.000), bonu maa nɔrɔbu (1.000). Durɔ
wi, u sɛ̃, win kookoosu kun wã, adama win
kurɔ Abigali u bwisi mɔ. U maa sãa kurɔ
burɔ. Kaamɛliɔra durɔ win gberu kpaanɛ
wãa. Miya u win yãa nin sansu bɔɔrimɔ.
4 N deema saa ye sɔɔ, Dafidi u maa wãa
bera mi. Yera u nua ma Nabali u win yãanun
sansu bɔɔrimɔ mi,
5 ma u aluwaasi tɔnu wɔkuru gɔra u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo Nabalin mi, i man nùn
tɔbiria.
6 I nɛɛ, Gusunɔ u win wãaru dakaa daasia,
kpa u n wãa bɔri yɛndu sɔɔ wi ka win
yɛnugibu, ka ye u mɔ kpuro.
7 Wee, tɛ̃ na nua ma ba win yãanun sansu
bɔɔrimɔ. Mɛya sa maa wãa ka win yãa
kparobu sannu. Sa ɲ̀ ben goo torarire. Mɛya
ben goo kun maa win yãaru biare saa mìn di
sa wãa Kaamɛli mini ka be.
8 N n weesun na, u win yãa kparo be bikio.
Yen sɔ̃, u de u bɛɛ nɛn sɔm kowobu mɛɛri ka
nɔnu geu. Domi i nawa tɔ̃ɔ bakarun saa sɔɔ.
Yen sɔ̃na na nùn kanamɔ u nɛ win bii ka bɛɛ
nɛn sɔm kowobu dĩanu kɛ̃ɛma ni u mɔ.
9 Saa ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura mi, yera
ba Nabali gari yi kpuro sɔ̃ɔwa. Yen biru ba ɲ̀
maa gam gerua.

10 Yera Nabali u bu wisa u nɛɛ, wara ra n
Dafidi, Isain bii. Tɛ̃ sɔɔ, yoo aluwaasi dabira
ta ra kpikiru su saa ben yinnibun min di.
11 Yera kon ben bweseru nɛn dĩanu ka nɛn
nim ka yaa wɛ̃ ye na nɛn sɔm kowobu yiiye,
be, be na ɲ̀ yɛ̃ mìn di ba wee?
12 Ma Dafidin aluwaasi be, ba gɔsirama ba
nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye Nabali u gerua.
13 Yera u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de bɛɛn
baawure u sɔɔru ko kpa u win takobi sua u
bɛki.
Ma ben baawure u win takobi sua u bɛki.
Dafidi u maa wigia sua u bɛki. Win tɔn be,
ba sãawa nata. Yera ben nɛɛru (400) ba nùn
swĩi. Ma u dera goobu (200) be ba tie, ba ben
yãnu kɔ̃su.

Abigali u Dafidi somi

14 Yera Nabalin sɔm kowo turo u na u
Abigali sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, Dafidi u bɛsɛn yinni
sɔmɔbu gɔriama saa gbaburun di bu nùn
tɔbiri. Adama u bu gira ka dam,
15 baa mɛ siba sun gea kua. Ben goo kun
sun torari. Ba ɲ̀ bɛsɛn yaa saberu garu mwɛ
saa ye sa wãa ka be gbaburɔ.
16 Wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ, ba kua bɛsɛn gbãraru,
ba sun kɔ̃su sanam mɛ sa wãa ka be, sa bɛsɛn
yaa sabenu kparamɔ.
17 N n mɛn na, a koowo ye kaa kpĩ a ko.
Domi Dafidi u bwisika u bɛsɛn yinni ka win
yɛnugibu kpuro kam koosia. A maa yɛ̃ bɛsɛn
yinni wi, u sɛ̃ sere goo kun kpɛ̃ u nùn susi u
nùn bwisi kɛ̃.
18 Ye Abigali u nua mɛ, yera u pɛ̃ɛ goobu
(200) sua fuuku ka tam bwãa bakanu yiru ka
yãanu nɔɔbun yaa ka dĩa bii sɔndɛn sakaku
nɔɔbu ka resɛm gbebi saaki wunɔbu (100) ka
dãa marum mɛ ba sokumɔ figien gbebi saaki
goobu (200),
19 ma u ye kpuro sua u kɛtɛkunu sɔbi. Ma
u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gbiiyo, na
wee biruɔ.
Adama u ɲ̀ win durɔ gãanu sɔ̃ɔwa.
20 Yera u win kɛtɛku yɔɔwa u kpa ka
guurun yɛ̃saɔ. Saa ye sɔɔ, Dafidi ka wigibu ba
maa saram wee ma ba yinna kɛ.
21 N deema Dafidi u raa nɛɛ, wee, kam sɔɔra
na Nabalin dukia kɔ̃su. Baa win yaa saberun
teera kun gu gbaburɔ. Wee tɛ̃, kɔ̃sa u man
dibu kɔsie.
22 Yen sɔ̃, nà kun Nabali ka win ye u mɔ
kpuro kpeerasie yam mu sere sãra Gusunɔ
u man kuo mɛ u kĩ.
23 Sanam mɛ Abigali u Dafidi wa, yera u
sara win kɛtɛkun di fuuku u yiira u wiru tem
girari win wuswaaɔ.
24 U nɛɛ, nɛna na taarɛ mɔ, nɛn yinni. A de
a swaa tem kpĩ a nɔ ye kon nun sɔ̃.
25 Ye Nabali tɔnu kam wi, u nun kua kpuro,
a ku ye garisi gãanu. Domi u sãawa nge wiiro
nge mɛ win yĩsira gerumɔ. Mɛya maa, tɔn be
a gɔrima mi, nɛ ka be, sa ɲ̀ waanɛ.
26 Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa
wunɛn wãaru, Yinni Gusunɔwa u nun yinari
a wunɛn yibɛrɛban yɛm yari. Yen sɔ̃ tɛ̃, be ba
nun tusa ba wunɛn kɔ̃sa kasu, u de bu kam
ko nge Nabali.
27 N n mɛn na, a nɛn kɛ̃nu mɔɔ kpa a nu
wunɛn aluwaasi be ba nun swĩi bɔnu kua.
28 Na nun kanamɔ, yinni, a man nɛn toranu
suuru kuo. Domi Yinni Gusunɔ u koo de a
bandu di kpa ta n wãa sere ka wunɛn bibun
bweserɔ, yèn sɔ̃ a tabu mɔ̀ win sɔ̃. Ba ɲ̀ maa
toraru garu wasi wunɛn wãaru sɔɔ.
29 Goo ù n nun naa gire u kasu u nun go,
Gusunɔ u koo wunɛn hunde bere kpa u nun
kɔ̃su, adama u koo wunɛn yibɛrɛban hunde
kasa ko n toma nge kpurantɛɛrun kperu.
30 Saa ye Yinni Gusunɔ u koo nun durom
kua mɛ u nun nɔɔ mwɛɛru kua, kpa u nun ko
Isireliban kparo,
31 a ku de wunɛn gɔ̃ru gu nun taarɛ wɛ̃ a
sere sɔnsɔnnu ko yibɛrɛban yɛm mɛ a yarin
sɔ̃ a ka wunɛn tii faaba ko. Yinni Gusunɔ ù n
nun durom mɛ kua, a de a man yaaya.
32 Yera Dafidi u Abigali wisa u nɛɛ, na
Gusunɔ Isireliban Yinni siara wi u nun
gɔrima a na a ka man yinna mini gisɔ.
33 Na nùn siara bwisi yi u nun kãn sɔ̃ yi a ka
man yɔ̃rasia n ku ka tɔnu go n ka nɛn tii faaba
ko.
34 Ye kpuro sɔɔ, Gusunɔ Isireliban Yinniwa
u man yinari n kɔ̃sa ko. Adama sere ka win
wãaru, à kun daa nɛ nɛn mini fuuku, sere
n ka ko bururu yam sãreru, baa Nabalin
tɔmbun turo, na ɲ̀ derimɔ na kun go.
35 Yen biru u Abigalin kɛ̃ɛ ni mwa ni u ka
na saa win yɛnun di. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a gɔsiro ka bɔri yɛndu. Domi wunɛn tii a wa
nge mɛ na nun swaa daki. Na maa nun dam
koosia ka kĩru.

Nabalin gɔɔ

36 Yen biru Abigali u gɔsira Nabalin mi, ma
u deema wee, u tɔ̃ɔ bakaru dimɔ nge sina
boko, u nuku dobu mɔ̀, ma tam nùn goomɔ.
Adama Abigali kun nùn gãanu sɔ̃ɔwa gina
sere ye n kua sisiru.
37 Sisi ten bururu Nabalin tam mu sara ma
Abigali u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye n koora. Yera
u nanda sere win torora kara. Ma win wasi
kpuro dwiiya.
38 Sɔ̃ɔ wɔkurun biru Gusunɔ u dera Nabali
wi, u gu.
39 Ye Dafidi u nua Nabali u gu, yera u gerua
u nɛɛ, na Yinni Gusunɔ siara yèn sɔ̃ u man
sanna, u Nabali kɔsie ye u man kua. Mɛya u
maa yina nɛ win bɔ̃ɔ n kɔ̃sa ko. Win tiiwa u
Nabali nùn win nuku kɔ̃suru kɔsie.
Yen biru Dafidi u Abigali gɔria u nɛɛ, u kĩ u
nùn sua kurɔ.
40 Ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura Abigalin mi,
Kaamɛliɔ, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidiwa

u sun gɔrima wunɛn mi, su be nun suama a ko win kurɔ.
41 Ma kurɔ wi, u seewa u wuswaa tem girari ma u nɛɛ, wee, na wura n ko win yoo kpa na n da win bwãabun naasu teye.
42 Yera Abigali u yande seewa u wɔndiaba sua tɔmbu nɔɔbu. Ma u win kɛtɛku yɔɔwa ba Dafidin sɔmɔ be swĩi, u da u kua Dafidin kurɔ.
43 Dafidi u raa maa Akinɔamu Yisirɛɛligii sua kurɔ. Ma be yiru ye, ba mɔre win mi.
44 N deema Sɔɔlu u raa win bii Mikali wɔra Dafidin min di u Paati, Laisin bii kã u sua kurɔ. Paati wi, u sãawa Galimugii.

Dafidi u Sɔɔlu deri

u ɲ̀ nùn go

26

1 Yeniban biruwa Sifugibu ba da Gibeaɔ ba Sɔɔlu sõɔwa ba nɛɛ, Dafidi u wãa u kukua Hakilan guurɔ gbaburu mi gãanu ku ra kpin deedeeru.
2 Ma Sɔɔlu u seewa u da gbaburu mi, ka tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba ita (3.000) u ka Dafidi kasu.
3 Ye u tura mi, yera u win sansani gira Hakilan guurɔ, swaan bɔkuɔ. N deema Dafidin tii u wãa gbaburu mi.
4 Ye u nua Sɔɔlu u nùn kasu mɛ, yera u tɔmbu gɔra bu da bu mɛɛri ù n tunuma. Ma tɔn be, ba da. Yen biru ba gɔsirama ba nɛɛ, Sɔɔlu u wãa mi kam kam.
5 Yera Dafidin tii u seewa u na mi Sɔɔlu u win sansani gire. U wa mi Sɔɔlu ka win tabu sunɔ Abinɛɛ, Nɛrin bii, ba ra kpunɛ. Sɔɔlu u ra kpunɛwa sansanin suunu sɔɔ kpa tabu kowo be ba tie ba n kpĩ ba n ka nùn sikerenɛ.
6 Ma Dafidi u na u Akimɛlɛki Hɛti ka Abisai bikia u nɛɛ, bɛɛn wara koo ka man da Sɔɔlun sansaniɔ.
Ma Abisai u nɛɛ, kon ka nun da. N deema Abisai wi, u sãawa Yoabun mɔɔ. Ben mɛron yĩsira Seruya.
7 Yera Dafidi ka Abisai wi, ba seewa wɔ̃kuru ba da Sɔɔlun sansaniɔ ba deema wee, u kpĩ u do sansani yen suunu sɔɔ, u win yaasa gire win wiru gia. Ma Abinɛɛ ka tabu kowo be ba tie ba kpĩ ba ka nùn sikerenɛ.
8 Abisai u Dafidi sõɔwa u nɛɛ, a ɲ̀ wa ma Gusunɔ u nun wunɛn yibɛrɛba nɔmu bɛria? Yen sõ, a de n Sɔɔlu nɛn yaasa sɔku nɔn teeru n ka tem mɛnna n derisi mi.
9 Adama Dafidi u Abisai sõɔwa u nɛɛ, a ku nùn go. Domi wara u koo wi Yinni Gusunɔ u gɔsa go, kpa Gusunɔ u yɛ̃ro deri u kun nùn ye kɔsie.
10 Dafidi u maa nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru na yɛ̃ ma win tii u koo nùn go tabu gberɔ, ɲ̀ kun mɛ win gɔɔn tõru tà n tura.
11 Gusunɔ u man bere bu nɛɛ, nɛna na wi u gɔsa nɔmu doke na go. Yen sõ, a de su win yaasa ye ya wãa win wirɔ mi sua ka win nim bwãaru kpa su ka doona.
12 Ma Dafidi u yaasa ye sua ka nim bwãa te, ma ba doona. Goo kun maa seewe u sere bu wa, domi Gusunɔwa u bu dom mɔn bakaru kpẽɛ.
13 Ma u besira u yɔɔwa guu ten bee tia ye ya ka Sɔɔlun sansani dɛsire.
14 Yera u nɔɔgiru sua sansani mi gia ka dam u nɛɛ, Abinɛɛ, Nɛrin bii, a ɲ̀ wuramɔ?
Ma Abinɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, wuna were a ka sina boko wɔkisimɔ.
15 Ma Dafidi u Abinɛɛ wisa u nɛɛ, a ɲ̀ tɔn durɔ ro? Tabu durɔ wara u ka nun nɛ Isireliɔ. Mban sõna a ɲ̀ wunɛn yinni sina boko kõsu. Domi wee, goo u na u ka nùn go.
16 Ye a kua mi, ya ɲ̀ wã. Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru n weenɛwa bu bɛɛ kpuro go, yèn sõ i ɲ̀ bɛɛn yinni sina boko kõsu, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. A mɛɛrio tẽ win wiru gia. Mana win yaasa ka win nim bwãara wãa.
17 Yera Sɔɔlu u Dafidin nɔɔ gia. Ma u nɛɛ, Dafidi, nɛn bii, wunɛn nɔɔwa mi?
Ma Dafidi u nùn wisa u nɛɛ, yinni sina boko, nɛna mi.
18 Ma u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, mban sõna a man naa gire sere ka tẽ. Mba na nun kua. Mba na tora.
19 Yinni sina boko, a man swaa dakio. N n Yinni Gusunɔn na u nun bɔriamɔ a ka man go, u nɛn yãkuru mɔɔ, kpa win bwẽra yu kpuna su dora. Adama ɲ̀ n tɔmbun na, Yinni Gusunɔ u bu bõrusio domi ba man girewa n ka yari tem minin di mɛ u win tɔmbu wẽ kpa n da n bũnu sã.
20 Domi wee wunɛ Sɔɔlu, Isireliban sina boko, a man kasu a go nge goo dẽɛ, ɲ̀ kun mɛ nge kusu guuru wɔllɔ. Adama Gusunɔ u ku de n gbi tem tukumɔ mi ko na n ka nùn toma.
21 Sɔɔlu u Dafidi wisa u nɛɛ, nɛn bii, na gɔba kuawa. A wurama yɛnuɔ. Na ɲ̀ maa nun kõsa kuammɛ. Domi gisɔ nɛn wãaru ta sãawa gãa bakanu wunɛn nɔni sɔɔ. Wee na kua nge wiiro, na tora too.
22 Yera Dafidi u nɛɛ, sina boko, wunɛn yaasa wee. A de wunɛn aluwaasi turo u na u ye mwa.
23 Kpa Yinni Gusunɔ wi u sãa gemgii ka bɔrɔkini u baawure kɔsie ye u kua. Wee, u man nun nɔma bɛria gisɔ, adama na ɲ̀ wure n nun nɔma doke wunɛ wi u gɔsa u kua sunɔ.
24 Nge mɛ na wunɛn wãaru garisi gãa bakanu gisɔ, nge mɛya Yinni Gusunɔ u maa nɛgiru garisi. Wiya u koo maa man yara saa nuku sankiranu kpuron di.
25 Ma Sɔɔlu u Dafidi sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u nun domaru kua, nɛn bii. Wunɛn ye a nia sãa kpuro ya koo koorawa.
Yen biru Dafidi u swaa wɔri u doona. Ma Sɔɔlu u maa gɔsira u da win yɛnuɔ.

Dafidi u kpikiru da

Filisitiban temə

27

1 Yeniban biru, Dafidi u tii sɔ̃əwa u nɛɛ, sɔ̃ə teeru Səəlu u koo man nəma turi u go. Yen sɔ̃, n burɔm bo n duka yakura minin di n kpikiru da Filisitiban temə kpa Səəlu u ku maa man kasu Isireliban tem kpuro sɔə. Nge mɛya kon ka wa n kisira win nəman di.

2 Yera Dafidi u seewa wi ka win tabu durəbu nata (600) ba da Akisi, Maəkin biin mi. Akisi wi, u sãawa Gatin sunə.

3 Durə win miya u wãa ka win təmbu nata ye, ben baawure ka win kurə ka bibu. Dafidin kurəbu yiru Akinəamu, Yisirɛɛligii, ka Abigali, Kaamɛligii, Nabalin gəmini, ba maa wãa ka wi.

4 Saa yera ba da ba Səəlu sɔ̃əwa ma Dafidi u kpikiru sua u wãa Gatiə. Ma Səəlu u nùn deri sɛ̃ɛ, u ɲ maa kasu u nùn go.

5 Sɔ̃ə teeru Dafidi u Akisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a man durom kuo, a de n da n sina baru kpaaru garun mi. Domi na ɲ kĩ na n wãa ka wunɛ sannu wunɛn tiin wuu mini.

6 Yen tɔ̃ə tera Akisi u nùn wuu ge ba mɔ̀ Sikilagi wɛ̃. Yen sɔ̃na ga kua Yudaban sina boko wi u bandu diiguu sere ka gisə.

7 Ma Dafidi u wãa baru kpaaru mi sere n ka kua wɔ̃ə tia ka suru nnɛ.

8 Min diya wi ka win təmbu ba ra yari bu Gesuriba ka Girisigibu ka Amalɛkiba wəraa de. Domi tən beya ba wãa Suriə n ka girari Egibitin temə saa yellun di.

9 Dafidi ka win tabu kowobu bà n dua tən ben wuu gagu sɔə, ba ra gen təmbu gowa mam mam, kurəbu ka durəbu, kpa bu ben yãnu gura ka ben yaa sabenu, niya yãanu ka kɛtɛba ka kɛtɛkunu ka yooyoosu. Yen biru kpa bu gəsira Akisin mi.

10 Yera Akisi u ra bu bikie u nɛɛ, mana i gisə wəraa da. Kpa Dafidi u nùn wisi u nɛɛ, sa dawa Yudan tem sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia. Gasə kpa u maa nɛɛ, sa dawa Yeramɛɛliban tem sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia. Gasə kpa u maa nɛɛ, Keniban tem sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia.

11 Dafidi ka win təmbu bà n wəra ye da, wuu ge ba wəri ba ra gen təmbu gowa mam mam. Baa tən turo ba ku ra deri wasiru, u sere na Gatiə u Akisi sɔ̃ u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa Dafidi ka win təmbu ba ra ko. Nge mɛya Dafidi u kua saa ye u wãa Filisitiban tem mi.

12 Ma Akisi u nùn naanɛ kua u nɛɛ, Isirelibara Dafidi u məru seeyamə. Yen sɔ̃, u ko n sãawa nɛgii sere ka baadommaə.

28

1 Sanam mɛ sɔə, Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna bu wa bu ka Isireliba sanna. Ma Akisi u Dafidi sɔ̃əwa u nɛɛ, a n yɛ̃ kam kam ma kaa ka man taa bini da, wunɛ ka wunɛn bwãabu.

2 Dafidi u nɛɛ, geema, yinni. Kaa maa wa ye kon kpĩ n ko.

Akisi u nɛɛ, ɲ n mɛn na, kaa kowa nɛn tii tiin kɔ̃so sere ka baadommaə.

Səəlu u bikiaru da

3 N deema Samuɛli u gu kə. Ma Isireliba kpuro ba win gəə swĩ, ba nùn sikua win wuu Ramaə. Səəlu u maa sərobu ka gəri sokobu kpuro gira tem mɛn di.

4 Yera sɔ̃ə teeru Filisitiba ba mɛnna ba ben sansani gira Sunɛmuə. Ma Səəlu u Isireliba kpuro mɛnna ba maa ben sansani gira Giliboaə.

5 Saa ye Səəlu u Filisitiban tabu kowo be wa u nanda, win tororа kara u diirumə gem gem.

6 Ma u Yinni Gusunə kana u nùn sɔ̃əsi ye u koo ko. Adama u ɲ nùn wisa dosu sɔə, ɲ kun mɛ yãku kowon min di, ɲ kun mɛ win səmə goon min di.

7 Ma Səəlu u win bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ, i man kurə goo kasuo wi u ra gəribu soku, kpa n da win mi n bikiaru ko.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, kurə goo wãa Ɛndoriə wi u ra gəribu soku.

8 Ma Səəlu u tii gəsia u yãnu kəsa u da kurə win mi wɔ̃kuru, ka win bwãabu yiru gabu sannu. Ye ba tura mi, ma u nɛɛ, na kĩ a man gəri goo sokua wìn yĩsiru kon nun sɔ̃.

9 Adama kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, a yɛ̃ sãa sãa ye Səəlu u kua, nge mɛ u gəri sokobu ka sərobu kpuro gira tem mɛn di. N n mɛn na, mban sɔ̃na a man yina bɛriammɛ bu ka man go.

10 Ma Səəlu u bɔ̃rua ka Yinni Gusunən yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunən wãaru, a ɲ wahala gaa wasi gari yini sɔə.

11 Ma kurə wi, u Səəlu bikia u nɛɛ, ben weren yarowa kon nun sokua.

Ma u nɛɛ, Samuɛli.

12 Ye kurə wi, u Samuɛli wa, yera u nəəgiru sua u nɛɛ, ase wuna mi, Səəlu? Mban sɔ̃na a man nəni wɔ̃kua.

13 Ma sina boko Səəlu u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a man sɔ̃əwə ye a wa.

Kurə wi, u nɛɛ, siiniwa na wa. Ya yarimam wee tem di.

14 Səəlu u nɛɛ, mba ya ka weenɛ.

U nɛɛ, durə təkəra ya ka weenɛ, ta kumbooro sebua ta yarim wee.

Ma Səəlu u gia ma Samuɛliwa. Ma u yiira u wuswaa tem girari u nùn bɛɛrɛ wɛ̃.

15 Samuɛli u Səəlu sɔ̃əwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man baasi ka wunɛn soku te.

Səəlu u nɛɛ, nəni swãa bakara ta man deema domi Filisitiba ba ka man tabu mɔ̀. Gusunə u maa man deri. U ku ra maa man wisi saa win səməbun min di, ɲ kun mɛ dosu sɔə. Yen sɔ̃na na na n nun soku kpa a man sɔ̃əsi ye kon ko.

16 Samuɛli u nɛɛ, ma a yɛ̃ Yinni Gusunɔ u nun deri u kua wunɛn yibɛrɛ, mban sɔ̃na a man bikiamɔ ye kaa ko.
17 U kua ye u raa gerua saa nɛn min di. U wunɛn bandu wɔra u Dafidi wɛ̃,
18 yèn sɔ̃ a ɲ̀ win gari mɛm nɔɔwɛ, ma a yina a Amalɛkiba win mɔru kpuro kɔsia.
19 U koo wunɛ ka Isireliba Filisitiba nɔmu bɛria. Sia wunɛ ka wunɛn bii tɔn durɔbu i ko man deema mini. Kpa Yinni Gusunɔ u Isireliban tabu kowobu Filisitiba nɔmu bɛria.
20 Mii mii Sɔɔlu u wɔruma birem nge wi u gu. Bɛrum nùn mwa gem gem Samuɛlin gari yin sɔ̃. U ɲ̀ maa dam mɔ tɔ̃ɔ te sɔɔ, domi u ɲ̀ di sɔ̃ɔ sɔɔn di sere n ka kua wɔ̃kuru.
21 Ye kurɔ wi, u na Sɔɔlun mi, u wa ma u bɛrum soore ma u nɛɛ, wee, yinni, na wunɛn gari mɛm nɔɔwa. Na nɛn wãaru saraa kua, na kua ye a man yiire.
22 Yen sɔ̃, na nun kanamɔ, a nɛn gari nɔɔwɔ. Wee kon nun dĩanu fiiko yiiya. A de a nu di kpa a dam wa a ka swaa wɔri.
23 Adama Sɔɔlu u yina u nɛɛ, na ɲ̀ dimɔ. Yera win bwãabu ka kurɔ wi, ba nùn suuru kana. Ma u ben gere wura u seewa tem di u sina kpin yerɔ.
24 N deema kurɔ wi, u naa kpɛma gaa mɔ ye ya gea sãa ma u kua bara bara u ye go u sawa. U maa som sua u bura u ka pɛ̃ɛ kua, u ɲ̀ seeyatia doke.
25 U ka ye Sɔɔlu ka win bwãabu naawa ba di. Ye ba di ba kpa, ma ba seewa ba doona wɔ̃ku te.

Filisitiban tabu sinambu

ba Dafidi yina

29

1 Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna Afɛkiɔ. Saa ye sɔɔra Isireliba ba ben sansani gire Yisirɛɛlin bwiin bɔkuɔ.
2 Yera Filisitiban tabu kowobu ba seewa wuu wuuka ma ben sinambu ba bu swaa gbiiye ba ka dɔɔ. Ma Dafidi ka win tɔmbu ba wãa Akisin wuuru sɔɔ biruɔ.
3 Yera Filisitiban sinambu ba nɛɛ, mba Heberu beni ba mɔ̀ mini.

Ma Akisi u bu wisa u nɛɛ, Dafidi, Sɔɔlu Isireliban sina bokon bɔ̃ɔwa mi. Ye u ka wãa bɛsɛn suunu sɔɔ, ya sɔ̃ɔ yiru kua. Na ɲ̀ maa taarɛ gaa wa wi sɔɔ sere ka gisɔ.
4 Ma Filisitiban sinam be, ba ka Akisi mɔru kua sere ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a durɔ wi giro u wura mi a raa nùn yii. A ku de u ka sun taa bi da kpa u ku raa ko bɛsɛn yibɛrɛ sà n ka Isireliba tabu mɔ̀. Nge amɔna u koo ko u ka durom wa win yinnin mi, ma n kun mɔ u bɛsɛn tɔmbu go.
5 Nge n ɲ̀ Dafidi turo wi mi rò, wi ba tɔmamɔ ba mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm (1.000) go.
Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000) go.
6 Akisi u Dafidi soka u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, a sãawa bɔrɔkini. Na raa kĩ a n wãa ka nɛ taa bini sɔɔ. Domi na ɲ̀ kɔ̃sa gaa wa wunɛ sɔɔ saa mìn di a ka wãa mini, sere ka gisɔ. Adama Filisitiban sinam be ba tie ba ɲ̀ nun kĩ.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, a wuro yɛnuɔ ka bɔri yɛndu kpa a ku ra ben mɔru seeya.
8 Adama Dafidi u Akisi wisa u nɛɛ, mba na nun kua. Tora terà a wa nɛ sɔɔ saa mìn di na ka wãa wunɛn mi, a sere nɛɛ, na ɲ̀ ka nun taa bi dɔɔ.
9 Ma Akisi u nùn wisa u nɛɛ, na yɛ̃ ma a ɲ̀ gãanu kue. Na maa nun kĩ. Ma na nun mɛɛra nge Gusunɔn gɔrado. Adama ka mɛ, Filisitiban sinam be, ba nɛɛ, a ɲ̀ ka sun taa bi dɔɔ.
10 N n mɛn na, a seewo buru buru yellu wunɛ ka wunɛn yinnin bwãa be ba nun swĩima, kpa i doona.
11 Ma Dafidi ka win tɔn be, ba seewa buru buru yellu ba wura Filisitiban temɔ. Ma Filisiti be tɔna ba da Yisirɛɛliɔ bu ka taa bi ko.

Dafidi u Amalɛkiba naa gire

30

1 Ye n kua sɔ̃ɔ ita Dafidi ka win tɔmbu ba Sikilagi tura. N deema Amalɛkiba ba raa tem mɛn sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia wɔraa da. Saa ye sɔɔra ba maa na ba Sikilagi wɔri, ba ye kɔsuka ba dɔ̃ɔ mɛni.
2 Ba yen tɔmbu mwɛɛra tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu, saa bukurobun di sere ka bibɔ. Adama ba ɲ̀ ben goo go. Ba bu gura ba ka doonawa.
3 Ye Dafidi ka win tɔmbu ba tura mi, ba deema wee, ba wuu ge dɔ̃ɔ mɛni ma ba ben kurɔbu ka bibu gura ba ka doona.
4-5 Ba ka Dafidin tiin kurɔbu yiru ye doona, Akinɔamu Yisirɛɛligii, ka Abigali, wi u raa sãa Nabalin kurɔ Kaamɛliɔ. Yera Dafidi ka win tɔmbu ba wuri kua sere ba ɲ̀ maa dam tie.
6 Ma Dafidin nuki sankira too domi win tɔmbu ba gerunamɔ ba mɔ̀ bu nùn kpenu kasuku bu go, yèn sɔ̃ ba ben kurɔbu ka bibu bia. Yera n dera ba nuki sankire. Adama Dafidi u tii deri Yinni Gusunɔn nɔmuɔ. Ma u nùn dam kã.
7 Yera Dafidi u yãku kowo Abiataa, Akimɛlɛkin bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka man yabe tarakpe ye naawa ye ba ra ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi.

Ma Abiataa u ka ye na.
8 Ma Dafidi u bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ, Yinni, nà n Amalɛkiban tabu kowo be naa gira, kon bu naamwɛ?

Yera Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, mɛya, kaa bu naamwɛ, kpa a wunɛn tɔmbu yakiama.

9-10 Ma Dafidi u seewa ka tabu kowobu nata (600) ye. Ye ba tura Besorin daarɔ miya ben goobu (200) be ba wãa biruɔ ba yɔ̃ra domi ba wasire too. Ma wi ka tɔmbu nɛɛru (400) te ta tie ba tɔbura ba Amalɛki be naa swĩi.

11 Yera ba Egibitigii goo wa gbabu te sɔɔ, ma ba ka nùn da Dafidin mi, ba nùn pɛ̃ɛ wɛ̃ u di. Ma u nim nɔra.

12 Yera ba maa nùn dãa marum mɛ ba ra soku figien gbebi ka maa resɛm gbebin kurenu yiru wɛ̃. Ye u yeba kpuro di u kpa, ma win hunde ya wurama. Domi u raa kuawa sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka wɔ̃kunu ita u ɲ di u ɲ nɔra.

13 Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, wara u sãa wunɛn yinni. Bwese terà wunɛn tii a sãa.

Yera u Dafidi wisa u nɛɛ, na sãawa Egibitigii, na ka sere sãa Amalɛki goon yoo. Yen sɔ̃ɔ itawa mini ye nɛn yinni u ka man deri yèn sɔ̃ na barɔ.

14 Sa wɔraa dawa Keretiba ka Yudaba ka Kalɛbuban tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Mɛya sa maa da Sikilagiɔ sa ye dɔ̃ɔ mɛni.

15 Ma Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, a kĩ a ka man da tɔn ben mi?

Yera durɔ wi, u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bɔ̃ruo ka Gusunɔn yĩsiru ma a ɲ man goomɔ, a ɲ maa man nɛn yinni nɔmu sɔndiammɛ, nà n ka nun da mi.

Dafidi u Amalɛkiba kamia

16 Ma ba nɔɔsina nge mɛ. Ma u ka Dafidi da. Ye ba tura mi, yera ba wa wee, Amalɛkiba ba tɛrie baama ba tɔ̃ɔ bakanu mɔ̀ ba dimɔ ba nɔrumɔ dukia ye ba gura Filisitiba ka Yudaban min din sɔ̃.

17 Yera Dafidi u bu wɔri u goomɔ saa bururun di n ka kua sisirun yoka. Baa ben goo kun kisire ma n kun mɔ aluwaasi tɔnu nɛɛru (400) be ba yooyoosu sɔni. Bera ba duki.

18 Dafidi u ye kpuro yakia ye Amalɛki be, ba raa mwɛɛra ka sere maa win kurɔbu yiru ye.

19 Ma Yuda ben baawure u win tɔmbu wa, bukurobu ka bibu. Ye yibɛrɛba ba raa gesi mwa mi kpuro, yen gaa kun kam kue. Ba ye kpuro mwɛɛrimawa ba ka wɔma yɛnuɔ.

20 U maa yaa sabenu kpuro mwɛɛra, ma win tɔn be ba nu kpare ba gerumɔ ba mɔ̀, wee, ye Dafidi u tabu diima.

21 Ye u gɔsirama u wee, u tura Besorin daarɔ, mi u raa win tɔmbu goobu (200) deri be ba wasira, yera ba seewa ba nùn sennɔ na. Ma u susi u bu tɔbura.

22 Yera tɔn kɔ̃so be ba ka nùn taa bi da, ba seewa ba wɔki ba nɛɛ, sa ɲ ka tɔn be ba wasira mi dukia ye sa waama bɔnu mɔ̀. Adama sa ko bu ben kurɔbu ka ben bibu wesia. Domi ba ɲ ka sun taa bi de.

23 Yera Dafidi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛgibu i ku ko mɛ ye Yinni Gusunɔ u sun kã sɔɔ. Wee, u sun kɔ̃su bɛsɛn yibɛrɛban suunu sɔɔ, ma u sun bu nɔmu bɛria.

24 Ye i man bikiamɔ mini, goo kun ye wuramɔ.

Be ba taa bi da
ka be ba sina ba bɛsɛn yãnu kɔ̃su,
be kpuron bɔnu ya ko n nɛwa.

25 Nge mɛya ba kua dɔma te, ma ya kua wooda Isireliɔ sere ka gisɔ.

26 Ye Dafidi u tunuma Sikilagiɔ, yera u dukia yen sukum Yudaban guro gurobu ka win bɔrɔba mɔrisia, u nɛɛ, dukia ye sa mwɛɛrima Gusunɔn yibɛrɛban min di, ye sɔɔ, ye sa bɛɛ kãwa mi.

27 Ma u Betɛligibu begia mɔrisia ka Ramɔtigibu be ba sɔ̃ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ka Yatirigibu,

28 ka Aroɛɛgibu ka Sifumɔtugibu, ka Ɛsitemɔagibu,

29 ka Rakaligibu ka Yeramɛɛliba ka sere be ba wãa Keniban wusɔ,

30 ka Hɔɔmagibu ka Korasanigibu ka Atakigibu

31 ka Heboronigibu ka sere maa bèn mi wi Dafidi ka win tɔmbu ba raa da da.

Sɔɔlu ka win bibun gɔɔ

31

1 Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti be, ba bu naa gira ba gɔ gɔ Giliboan guurɔ.

2 Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua naamwɛ. Ma ba bii be gɔ.

3 Sannɔ ge, ga Sɔɔlu swĩiyɛ. Tɛn towobu ba nùn sɛ̃ɛnu twee ba mɛɛra kua gem gem.

4 Yera u win tabu yãa sɔɔwo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn takobi womɔ a man ye sɔku kpa bangɔ sarirugii be, bu ku raa man sɔku bu yaa kasiki.

Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi bɛrum nùn mwa gem gem. Ma Sɔɔlu u takobi ye mwa u ka tii sɔka u kibarisi u taare.

5 Ye win tabu yãa sɔɔwo wi, u wa ma u gu, yera u maa win takobi sua u tii sɔka nge mɛ Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yãatem mi.

6 Nge mɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita be, ka win tabu yãa sɔɔwo ka sere maa win tabu kowobu kpuro sannu sɔ̃ɔ tee te.

7 Ye Isireli be ba wãa wɔwan guruɔ ka be ba wãa Yuudɛnin daarun guruɔ ba nua ma ben tabu kowoba duki sua, Sɔɔlu ka win bii tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben wusu deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na ba sina wuu si sɔɔ.

8 Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin yãnu potirimɔ. Yera ba Sɔɔlu ka win bibu itan gonu wa Giliboan guurɔ.

9 Ma ba Sɔɔlun wiru bura ba win tabu yãnu kpuro potira. Yera ba sɔmɔbu gɔra bu yen

labaari kpara ben bũu diaɔ ka ben tɔmbun
mi, ben tem sɔɔ kpuro gesi.
10 Yera ba win tabu yãnu sua ba doke ben
bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten dirɔ, ma ba win goru
sua ba bwɛ̃ Bɛti Sanin gbãraru wɔllɔ.
11 Sanam mɛ Galadin wuu ge ba mɔ̀
Yabɛsin tɔmba nua ye Filisitiba ba Sɔɔlu kua,
12 yera be ba sãa tabu durɔbu ba seewa ba
sanum so wɔ̃ku giriru. Ye ba tura Bɛti Sani
mi, yera ba Sɔɔlu ka win bibun gonu bwɛ̃ɛya
gbãra ten min di, ba ka na Yabɛsiɔ, ba nu dɔ̃ɔ
kpakura.
13 Ma ba ben kukunu gura ba sikua dãru
garun nuurɔ Yabɛsiɔ. Ma ba gɔɔ wooru sina,
ba nɔɔ bɔkua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

SAMUƐLIN TIRERU YIRUSE

Samuɛlin tire gbiikirun gariya tire teni ta kurasiamɔ. Dafidin bandun gariya ta mɔ̀ te u di Yudaba ka Isireliba kpuro sɔɔ.

Ta maa sun sɔ̃ɔmɔ taa bi Dafidin tabu kowobu ka win tii ba kua u ka kpĩa u win bandu dam sire.

Nasia te u Gusunɔ nasie ka sere maa kĩi te u nùn kĩ, ye kpuro ya dera tɔmba win tii kĩa ma u bɛɛrɛ kua. Mɛya ta maa sun sɔ̃ɔsimɔ ma Dafidi u kɔmiɛ win wãaru sɔɔ. U tora, ma win tora te, ta ka wahala dabinu na win yɛnuɔ. Win biba goona ma ba karana. Ba toranu kua ni nu ǹ mam ka nɔɔ gerurɔ. Adama wahala ye kpuro sɔɔ, Dafidi u nasara wa, yèn sɔ̃ u win toranu wura Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

Tire ten kpunaa

1. Dafidi u bandu di Yudaba sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 20.
3. Dafidin bandun gari gɛɛ, wiru 21n di sere wiru 24.

Dafidi u Sɔɔlun gɔɔ nua

1 Ye Dafidi u Amalɛkiba go u wee, yera u yɔ̃ra Sikilagiɔ sɔ̃ɔ yiru. N deema Sɔɔlu u gu kɔ.

2 Sɔ̃ɔ itaseru, yera durɔ goo u yarima saa tabu gberun di mi Sɔɔlu u raa wãa. Durɔ win yabera gɛ̃ɛkire ma win wira tua sãa nuku sankiranun sɔ̃. Saa ye u tunuma Dafidin mi, u yiira kurɛ u wiru tem girari.

3 Ma Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u nɛɛ, saa Isireliban tabun sansanin diya na duka suuma.

4 Dafidi u kpam nùn bikia u nɛɛ, amɔna gbera sãa. A suuru koowo a man sɔ̃ɔwɔ nge mɛ n koosina kpuro.

Ma durɔ wi, u nɛɛ, tabu Isireliba swĩiyɛ ba duki. Ben dabira maa wɔruka ba gu. Mɛya Sɔɔlun tii ka win bii Yonatam ba gu.

5 Ma Dafidi u nɛɛ, amɔna a kua a ka yɛ̃ ma Sɔɔlu ka win bii Yonatam ba gu.

6 Ma u nɛɛ, na nɛn wãaru wãawa Gilibɔan guuru wɔllɔ na ka Sɔɔlu mɛɛra u ka tii win yaasa tãsa. Ma yibɛrɛban tabu kɛkɛ dumigii ka maasɔbu ba nùn sɔndi mam mam ba gire.

7 Saa ye u sĩira u mɛɛrima biruɔ u man wa, yera u man soka ma na wura na da win mi.

8 Ma u man bikia u nɛɛ, nɛ wara. Na nùn wisa na nɛɛ, nɛ Amalɛkiwa.

9 Ma u nɛɛ, n susima win bɔkuɔ kpa n nùn go baa mɛ u dam tie u tirekiramɔ.

10 Ma na susi win bɔkuɔ na nùn go. Domi na yɛ̃ ma u ǹ maa seemɔ, mi u wɔra mi. Ma na win sina furɔ pota ka win suma ye u doke nɔmaɔ. Yera na ka nun naawa mini, nɛn yinni.

11 Ye Dafidi u nua mɛ, yera u win yaberu nɛnua u karana. Ma be ba wãa ka wi, ben tii ba maa kua mɛ bu ka ben nuku sankiranu sɔ̃ɔsi.

12 Ma ba gɔɔ wooru sina ba swĩ ba nɔɔ bɔkua sere sɔ̃ɔ u ka kpa Sɔɔlu ka win bii Yonatam sɔ̃, ka sere maa Isireliban sɔ̃, be, Yinni Gusunɔn tɔn be ba go tabu gberɔ.

13 Ma Dafidi u durɔ wi bikia u nɛɛ, wuu man diya a na.

U wisa u nɛɛ, nɛn baa u yarimawa saa Amalɛkiban tem di sa ka wãa mini.

14-16 Dafidi kpam nùn bikia u nɛɛ, amɔna a ka kãka a wi Yinni Gusunɔ gɔsa nɔma doke a go. Yen sɔ̃, wunɛn yɛm mu yɔ̃ra wunɛn wiru wɔllɔ. Domi wunɛn tiin nɔɔwa ga seeda di ma a wi Yinni Gusunɔ gɔsa go.

Saa yera Dafidi u win aluwaasiban turo soka u nɛɛ, a susio a nùn sɛ̃re a go.

Ma aluwaasi wi, u Amalɛki wi sɛ̃re u so u go.

Dafidi u Sɔɔlu ka Yonatam gɔɔ swĩ

17 Ma Dafidi u womu geni kua win gɔɔ swĩi sɔɔ Sɔɔlu ka win bii Yonatam sɔ̃.

18 Mɛya u maa yiire bu Yudaban bibu womu ge sɔ̃ɔsi. Tɛnda ga tɔmamɔ. Ma ba ge yorua Yasarin tireru sɔɔ. Womu ge wee.

19 Isireli, wunɛn yiikogiba wɔruma,
wunɛn damgiba kpuna guuru wɔllɔ.
20 I ku de bu labaari ye nɔ Gatiɔ.
I ku de bu ye kpara Asikalonin wuuɔ.
Kpa Filisiti bango sari ben kurɔbu bu ku yɛ̃ɛri.
Kpa ben wɔndiaba bu ku nuku dobu ko.
21 Bɛɛ Gilibɔan guunu,
Gusunɔ u ku de gura yu nɛ bɛɛn wɔllɔ.
Gusunɔ u ku de kakoru tu wɔruma bɛɛn wii kpiirɔ.
Gusunɔ u ku de bɛɛn tem mu dĩa geenu ma.
Domi miya ba tabu durɔbu funɛ wĩa.
Miya ba ben tɛrɛnu kasi kua.
Miya Sɔɔlun tɛrɛra gum tɛɛnibu nɔru kua.
22 Baa mɛ ba yibɛrɛba waamɔ,
baa mɛ ba tabu durɔbun wɔrugɔru waamɔ,
Yonatam nɔm wĩira kun dwiiyare ka tɛn tobu.
Sɔɔlun takobi kun maa kam wɔrire.
23 Sɔɔlu ka Yonatam ba kĩanawa
ben wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Ba ǹ karanɛ baa ka gɔɔ sɔɔ.
Ba sãu tabu sɔɔ n kere gunɔ bakenu.
Ba gbee sinansu dam kere.
24 Bɛɛ Isirelin tɔn kurɔbu,
Sɔɔlu u ra raa de i beku nɔni swãa burɛginu dewe.
Wiya u ra raa de i wuran buranu doke bɛɛn yãnu sɔɔ.
I swĩiyɔ win sɔ̃.
25 Damgiba wɔruka tabu gberɔ.

Yonatam u kpuna Isirelin guunu wɔllɔ.
26 Yonatam nɛn kĩnasi,
na nuku sankira bakanu mɔ wunɛn sɔ̃.
A ra n sãawa gãa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.
Wunɛn kĩi te a man kĩa ta tɔn kurɔgiru kere.
27 Damgiba wɔruka tabu gberɔ.
Tabu yãnu nu kam kua.

Ba Dafidi kua sunɔ Yudaɔ

2

1 Yeniba kpuron biru ye ya koora wee. Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Yudan wuu gagu mwa?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, a doo.

Ma u nɛɛ, gen geren miya kon da.

Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo Heboroniɔ.

2 Ma Dafidi u da mi ka win kurɔbu yiru beni, Akinɔamu Yisirɛɛligii ka Abigali Nabalin gɔmini.

3 Ma u dera win bwãa be ba wãa ka wi, be ka ben tɔmbu ba da ba wãa Heboroniɔ ka yen baru kpaanɔ.

4 Yudaba ba na Dafidin mi, ba nùn gum tãre wirɔ u ka ko ben sunɔ.

Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yabɛsi Galadigibu ba Sɔɔlun goru sikua.

5 Yera Dafidi u bu sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, i bu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo be bu domaru kua yèn sɔ̃ ba ben yinni Sɔɔlu gea kua, ba win goru sikua.

6 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ u be bu durom kuo. Kpa u bu bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi. Nɛn tii kon maa bu durom kua ben ye ba kua min sɔ̃.

7 N n mɛn na, bu be yɔ̃ro dim dim kpa bu ko tabu durɔ wɔrugɔba domi ben yinni Sɔɔlu u gu. Adama ba n yɛ̃ ma Yudaba ba man gum tãre wirɔ n ka ko ben sunɔ.

Ba Isi Bosɛti kua

Isirelibaɲ sunɔ

8 Yera Abinɛɛ, Nɛrin bii wi u sãa Sɔɔlun tabu kowobun wirugii, u Sɔɔlun bii Isi Bosɛti sua u ka da Mahanaimuɔ.

9 Miya u nùn kua Isireliba kpuron sunɔ be ba wãa Galadiɔ ka Asuriɔ ka Yisirɛɛliɔ ka Efaraimun temɔ ka sere maa Bɛnyamɛɛn temɔ.

10 Isi Bosɛti wi, u mɔwa wɔ̃ɔ weeru sanam mɛ u bandu di Isireliba sɔɔ. Adama Dafidiwa Yudaba ba ka yɔ̃ra.

11 Ma u kua ben sunɔ wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia Heboroniɔ.

Tabu dua Isireliba

ka Yudaban suunu sɔɔ

12 Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Isi Bosɛtin tabu kowobu ba yara saa Mahanaimun di ba da Gabaoniɔ.

13 Yera Yoabu Seruyan bii, Dafidin tabu sunɔ ka win tabu kowobu ba maa da Gabaoni mi. Ma ba yinna daa burerɔ ka Isi Bosɛtin tabu kowo be, ka Abinɛɛ wi. Ma daa te, ta bu buranɛ. Dafidi ka wigibu ba wãa guru gee. Ma Isi Bosɛtigibu ba maa wãa guru giɔ.

14 Abinɛɛ u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de wunɛn aluwaasi beni bu seema bu gabirina ka nɛgibu bɛsɛn wuswaaɔ, ben baawure ka win saro. Kpa su wa wi u kere.

Ma Yoabu u nɛɛ, oo, na wura.

15 Yera ba seewa ba da ba yinna ben baawure ka win saro Isi Bosɛtin bera gia be ba sãa Bɛnyamɛɛn bweseru, tɔmbu wɔkura yiruwa ba yarima. Dafidin tɔmbu sɔɔ maa, tɔmbu wɔkura yiru.

16 Yera aluwaasi be, ba gabirina. Ben baawure u win yibɛrɛn wiru nɛni, ma ba takobi sɔkirina yɛ̃sɔɔ ba wɔruka sannu sannu ba gbisuka. Yera ba yam mi yĩsiru kã, takobin gberu.

17 Yen dɔma te, taa bi, bu swĩa. Ma Dafidin tɔmbu ba Abinɛɛ ka wigibu kamia.

18 Dafidin tabu kowo be sɔɔ, Seruyan bibu itawa ba wãa mi. Beya Yoabu ka Abisai ka Asaɛli. Asaɛli u duka mɔwa wi, nge nɛm taakɔ.

19 Yera u dɔma te Abinɛɛ naa gira, u ǹ wure u nùn deri baa fiiko.

20 Ma Abinɛɛ u sĩira u Asaɛli bikia u nɛɛ, Asaɛli, wuna mi?

Ma u wisa u nɛɛ, oo, nɛna mi.

21 Yera Abinɛɛ u nɛɛ, a man derio n doona, a ku man swĩi. A nɛn aluwaasiban turo mɛɛrio a mwa kpa a win yãnu wɔra a ka doona.

Adama Asaɛli u yina u nùn deri.

22 Abinɛɛ u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dɛsiro nɛn bɔkun di. Domi nà n nun so na go, amɔna nɛ ka wunɛn mɔɔ Yoabu sa ko n mɛɛrinɛ.

23 Adama Asaɛli u yina u nùn deri. Yera Abinɛɛ u ka nùn yaasan koru sɔka nukurɔ ma ya yara win biruɔ. Ma u wɔruma yande u gu. Wi u tunuma mi Asaɛlin goo te, ta kpĩ, u ra gina yɔ̃rewa.

24 Ma Yoabu ka Abisai ba Abinɛɛ naa gira. Ye sɔ̃ɔ u duɔ yera ba tura Aman gungurɔ te ta wãa Giasin deedeeru Gabaonin swaaɔ mi gãanu ku ra kpin bera gia.

25 Bɛnyamɛɛgibu ba mɛnna ba ka Abinɛɛ yɔ̃ra. Ma ba da ba yɔɔwa guuru garun wɔllɔ.

26 Yera Abinɛɛ u Yoabu soka u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa yerà kaa wunɛgibu sɔ̃ bu ku maa ben mɛro bisibu naa swĩi. Kaa de sa n tabu mɔ̀wa sere ka tɛ̃? A ǹ yɛ̃ ma bin wii goberu, nisina ta koo ma?

27 Yoabu u nùn wisa u nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru, à kun daa yeni gerua, sere sia burura nɛn tɔmba koo raa tabu yɔ̃ra.

28 Ma u kɔba so. Yera tɔn be kpuro ba tabu yɔ̃ra ba Isireliba deri.

29 Abinɛɛ ka wigibu ba sĩawa wɔ̃ku giriru Yuudɛnin wɔwaɔ, ma ba Yuudɛni tɔbura ba Bitoroni bukiana ma ba tura Mahanaimuɔ.

30 Ma Yoabu u Abinɛɛ deri u doona. Yera win tii u gɔsirama u win tabu kowobu

mɛnna u gara. Ma u deema Dafidin tɔn be sɔɔ, tɔmbu yɛndu tia sariwa ba gɔ, ka sere maa Asaɛli.
31 Adama Dafidin tɔmbu ba Bɛnyamɛɛba ka Abinɛɛn tabu kowobu gabu gowa tɔmbu gooba wunɔbu ka wata (360).
32 Ma ba da ba Asaɛlin goru sua ba sikua win tundon sikirɔ Bɛtelehɛmuɔ. Yoabu ka win tɔmbu ba dɔma te sĩawa wɔ̃ku giriru. Sanam mɛ ba Heboroni duɔ, yera yam mu n sãramɔ.

3

1 Sɔɔlun yɛnugibu ba ka Dafidi yibɛrɛ tɛɛru kua n tɛ. Ma Sɔɔlun yɛnu ga dam dwiiyamɔ ga dɔɔ, adama Dafidiguu ga dam sosimɔwa ga dɔɔ.

Dafidin bii be u mara

Heboroniɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 3:1-4)

2 Saa ye sɔɔ, Dafidi u bibu nɔɔba tia mara Heboroniɔ. Ben gbiikoowa Amɔɔ. Win mɛrowa Akinɔamu, Yisirɛɛligii.
3 Yirusewa Kileabu. Win mɛrowa Abigali, Nabali Kaamɛligiin gɔmini. Itasewa Abusalɔmu. Win mɛrowa Maaka, Talimai Gesuriban sina bokon bii.
4 Nnɛsewa Adoniya. Win mɛrowa Hagiti. Nɔɔbusewa Sefatia. Win mɛrowa Abitali.
5 Nɔɔba tiasewa maa Yitereamu. Win mɛrowa Egila.

Abinɛɛ ka Isi Bosɛti

ba ɲ nɔɔsinɛ

6 Saa ye tabu wãa Dafidin yɛnu ka Sɔɔlun yɛnun baa sɔɔ, Abinɛɛ u ka Sɔɔluba yɔ̃rawa dim dim.
7 Adama sɔ̃ɔ teeru Isi Bosɛti u Abinɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a ka nɛn tundo Sɔɔlun kurɔ Risipa, Ayan bii kpuna.
8 Ma Isi Bosɛtin gari yi, yi Abinɛɛ dua. Ma u nɛɛ, a tamaa na sãawa nge Yudan wirugii be ba Sɔɔlu seesimɔ? Wee, sere ka tɛ̃, nɛna na wunɛn tundo Sɔɔlun yɛnugibu ka win bɔrɔba durom kuammɛ. Yen biru na ɲ wure n nun Dafidi nɔmu sɔndia. Yera tɛ̃ a man gerusimɔ kurɔ winin sɔ̃?
9 N n mɛn na, Gusunɔ u man kua ye u kĩ nà kun ka Dafidi yɔ̃re kpa n de Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u nùn kua,
10 ye u nɛɛ u koo bandu wuna saa Sɔɔlun bweserun di u tu Dafidi wɛ̃ kpa u n sãa sunɔ Isireliba ka Yudaban tem kpuro sɔɔ.
11 Saa ye sɔɔ, Isi Bosɛti kun maa gãanu gerua. Domi Abinɛɛn gari yi, yi nùn bɛrum mwa.

Abinɛɛ ka Dafidi ba dora

12 Yera Abinɛɛ u Dafidi sɔmɔbu gɔria Heboroniɔ u nɛɛ, wara u tem mɛ mɔ. Yen sɔ̃, u be ka man arukawani bɔkuo. Ko na n wãa ka wi, kpa n de Isireliba kpuro bu wura win mi gia.
13 Ye sɔmɔ be, ba tura mi, ba Dafidi gari yi saaria. Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã, kon ka be nùn arukawani bɔke. Adama gãa teena na nùn bikiamɔ. Niya u gina man Mikali, Sɔɔlun bii mwaama su sere waana nɛ ka wi.
14 Ma Dafidi u Isi Bosɛti sɔmɔbu gɔria bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ, bu be nùn win kurɔ Mikali wɛ̃ɛma wìn dokuru u raa kɔrua ka Filisitiban sen sarusu wunɔbu (100) si ba nùn bikia.
15 Yera Isi Bosɛti u dera ba kurɔ wi mwaama Patiɛli, Laisin biin min di mi u mɔre.
16 Ma Patiɛli wi, u Mikali swĩi u sumɔ sere ba ka tura Bahurimuɔ. Ma Abinɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a den gɔsiro. Yera u gɔsira u wura win yɛnuɔ.
17 Yen biru Abinɛɛ u Isireliban guro gurobu mɛnna u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Dafidiwa i raa kĩ u n sãa bɛɛn sina boko.
18 Yen sɔ̃ tɛ̃, i nùn koowo sunɔ. Domi Yinni Gusunɔ u raa gerua u nɛɛ, saa win bɔ̃ɔ Dafidin nɔman diya u koo win tɔmbu Isireliba yakia Filisitiban nɔman di ka sere maa ben yibɛrɛ be ba tien nɔman di.
19-20 Ma Abinɛɛ u da u Bɛnyamɛɛba be ba sãa Sɔɔlun bweseru deema u bu gari yi sɔ̃ɔwa. Ma ba tɔmbu yɛndu gɔsa ba nùn yɔ̃siri ba da Dafidin mi. Ye ba tura mi, yera u Dafidi sɔ̃ɔwa kpuro ye Isireliba ka Bɛnyamɛɛba ba gɔ̃ru doke bu ko. Ma Dafidi u bu tɔ̃ɔ baka dim kua.
21 Yen biruwa Abinɛɛ u maa Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni sina boko, kon se n da n Isireliba kpuro mɛnna kpa bu ka nun arukawani bɔke ba n ka wunɛn gari sɔmburu mɔ̀. Kpa a n bandu dii be sɔɔ, a n mɔ̀ ye a kĩ.

Yen biru Dafidi u dera Abinɛɛ u gɔsira u da win yɛnuɔ ka bɔri yɛndu.

Yoabu u Abinɛɛ gɔ

22 Saa ye sɔɔ, Dafidin tabu kowobu ba gabu wɔraa da, ma ba dukia baka gurama ba ka wee. N deema Dafidi u dera Abinɛɛ u gɔsira win yɛnuɔ ka bɔri yɛndu saa Heboronin di.
23 Sanam mɛ Yoabu ka tabu kowo be, ba tunuma yɛnuɔ, yera ba bu Abinɛɛn labaari sɔ̃ɔwa. Ba nɛɛ, Abinɛɛ, Nɛrin bii, u na Dafidi sina bokon mi. Adama Dafidi u nùn deri u doona ka bɔri yɛndu.
24 Yera Yoabu u da u sina boko deema u nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. Ye Abinɛɛ u na wunɛn mi, ma a nùn deri u doona ka bɔri yɛndu?
25 Wunɛn tii a Abinɛɛ wi yɛ̃. A yɛ̃ ma u nawa u ka nun nɔni wɔ̃ke kpa u ka gia ye a mɔ̀ kpuro.
26 Ye Yoabu u gari yi gerua u kpa, yera u doona Dafidin min di, ma u sɔmɔbu gɔra ba Abinɛɛ naa swĩi, ba nùn naamwɛ Siran

dəkəwə. Ma ba dera u gəsirama. Adama Dafidi u ɲ yeniba kpuro yɛ̃.
27 Saa ye Abinɛɛ u gəsirama Heboroniə, yera Yoabu u nun soka wuun gbãrarun kənnən bee tiaə, u kua nge u kĩ u nùn gari asirigii sɔ̃. Ma u nùn wobu sɛ̃u səka nùkurə u go. Nge mɛya u ka məru kəsia yèn sɔ̃ u win wənə Asaɛli go.
28 Yen biruwa Dafidi u ye nua, ma u nɛɛ, nɛn bandu ta dɛɛre Yinni Gusunən wuswaaə, nɛn tii na maa dɛɛre, Abinɛɛ, Nɛrin biin yɛm mɛ ba yarin sɔ̃.
29 Yen sɔ̃, Gusunə u de mu wəri Yoabun wirə ka sere maa win bweserə. Kpa win bweseru səə, goo u n da n yɛm wĩimə, ɲ kun mɛ u n bara disigiru mə, ɲ kun mɛ u n sãa yɛmə, ɲ kun mɛ u gbi tabu səə, ɲ kun mɛ u dĩanu bia u di.
30 Nge mɛya Yoabu ka win wənə Abisai ba ka Abinɛɛ go yèn sɔ̃ u ben wənə Asaɛli go tabu səə Gabaoniə.
31 Ma Dafidi u Yoabu ka tən be ba wãa mi sɔ̃əwa u nɛɛ, i bɛɛn yãa ni i doke mi kasukuo kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sɔ̃, kpa i Abinɛɛn gəə swĩ.
Ma wi, Dafidin tii, u goo te swĩi ye ba ka tu dəə bu sike.
32 Ma ba Abinɛɛn goo te sikua Heboroni mi. Yera wi Dafidi sina boko u wura kua ka dam siki ten mi. Ma tən be ba wãa mi, ba swĩ.
33 Win gəə wuri səə u nɛɛ,
Abinɛɛ, mban sɔ̃na a gu nge tən gowo.
34 Ba ɲ nun mwɛ ba nəma ka naasu bəkue.
A wəruma a gu nge wi tən kɔ̃soba so ba go.
Yera təmbu kpuro ba kpam wure ba swĩ.
35 Yen biru ba maa na ba Dafidi nukuru yɛmiasia ba nɛɛ, u dio. Adama u yina, domi u Yinni Gusunə nəə mwɛɛru kua u nɛɛ, Gusunə u nùn kua ye u kĩ, ù n di sɔ̃ə u sere du.
36 Ma təmbu kpuro ba wa ye Dafidi sina boko u kua ma ya bu dore.
37 Dafidin təmbu ka Isireliba kpuro gesi, ba gia ma n ɲ ka win yɛ̃ru ba ka Abinɛɛ, Nɛrin bii go.
38 Ma sina boko u win bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ, i n yɛ̃ ma tən bokowa u gu mi gisə Isireliə.
39 Wee, na ɲ dam mə, baa mɛ ba man gum tãre wirə na ka kua sunə. Seruyan bibu ba man bəbunu kere. Yen sɔ̃, Gusunə u tən kɔ̃so nùn win nuku kɔ̃suru kəsie.

Ba Isi Bosɛti go

4

1 Saa ye Səəlun bii Isi Bosɛti u nua ma Abinɛɛ u gu Heboroniə, yera win gəma kpuro dwiiya. Ma Isireliba kpuro ba nanda.
2 Səəlun bii wi, u tabu sinambu yiru mə be ba ra tabu kowobu kpare bu ka wəraa da. Beya Baana ka Rekabu. Be kpuro ba sãawa Riməə, Beerətugiin bibu Bɛnyamɛɛn bweseru səə.
3 Beerətu ye, ya wãawa Bɛnyamɛɛn tem səə. Adama yen təmbu ba duki sua ma ba da ba wãa Gitaimuə sere ka gisən gisə.
4 N deema Yonatam, Səəlun bii turo u bii tən durə mə wi ba mɔ̀ Mɛfibosɛti. Bii wi, u kua yɛmə. Wɔ̃ə nəəbuwa u mə sanam mɛ Səəlu ka Yonatam ba gu Yisirɛɛliə tabu səə. Ye kurə wi u bii wi nəərimə u gəə win labaari nua, yera u bii wi sua u ka doonə. Ye u duka mɔ̀ ka sɛndaru ma u wəruma u nùn sura. Min diya bii wi, u kua yɛmə.
5 Yera sɔ̃ə teeru Baana ka Rekabu ba da Isi Bosɛtin dirə sɔ̃ə səə mi u do u sɔ̃ə sure.
6-7 Ma ba dua sere dii ten səəwə nge ba kĩ bu dobi sua. Ye ba tura mi u kpĩ, yera ba nùn woburu səka ba go. Ma ba win wiru bura ba ka doona. Ma ba swaa mwa ye ya dəə Yuudɛnin wəwa gia. Yen dəma te, wɔ̃ku girira ba sĩa.
8 Yera tən be, ba ka Isi Bosɛtin wii te da Dafidin mi, Heboroniə, ba nɛɛ, wunɛn yibɛrɛ Səəlu wi u kasu u nun hunde wuna, win bii Isi Bosɛtin wiru wee. Yinni Gusunəwa u Səəlu ka win bweseru məru kəsie gisə wunɛn sɔ̃.
9-11 Dafidi u Rekabu ka Baana wisa u nɛɛ, i ɲ yaaye səmə wi u na u man Səəlun gəə sɔ̃əwa, ma u tamaa labaari gea u man nəəsiamə, adama na dera ba nùn mwa ba go Sikilagiə? Na nùn win labaarin are wɛ̃. Kaa sere gere tən kɔ̃sobu be ba tənu wi u kun gãanu kue kãasi ba go win dirə mi u kpĩ? Sere ka Yinni Gusunən wãaru wi u man wəra saa nəni swãaru kpuron di, kon de bu bɛɛ gowa.
12 Ma u win tabu kowobu sɔ̃əwa u nɛɛ, bu Rekabu ka Baana məə bu go. Yera ba ben naasu ka nəma bəərə, yen biru ba bu bwɛ̃ Heboronin daa burerun bəkuə. Ma ba Isi Bosɛtin wii te sua ba sikua Abinɛɛn sikirə Heboroni mi.

5

Dafidi u kua

Isireliba ka Yudaban sunə
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:1-3)

1 Isireliban bwesenu kpuro nu mɛnna nu na Dafidin mi Heboroniə, ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, bɛsɛ ka wunɛ sa sãawa yɛm tem.
2 Baa yellun di saa ye Səəlu u wãa u sãa bɛsɛn sunə, wuna a ra sun mɛnnɛ a sun kpara su ka tabu da su ka wurama. Yinni Gusunə u maa nun sɔ̃əwa ma wuna kaa ko bɛsɛn wirugii kpa a bɛsɛ win təmbu kpara.
3 Dafidi u ka ben guro gurobu arukawani bəkua Yinni Gusunən wuswaaə Heboroni mi. Yera ba nùn gum tãre wirə ba nùn kua be Isireliban sunə.
4-5 Dafidi u məwa wɔ̃ə tɛna saa yè səə u ban dibu torua. U kua Yudaban sunə wɔ̃ə nəəba yiru ka suru nəəba tia Heboroniə. Ma u maa bandu di Yerusalɛmuə wɔ̃ə tɛna ka

ita. Yudaba ka Isireliba kpuron suunu sɔɔ u kuawa wɔ̃ɔ weeru bandu sɔɔ.

Dafidi u Yerusalɛmu mwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:4-9, 14:1-2)

6 Sɔ̃ɔ teeru Dafidi sina boko u seewa ka win tɔmbu ba da Yerusalɛmuɔ bu ka Yebusiba tabu wɔri.

Adama Yebusi be, ba nɛɛ, u ṅ kpɛ̃ u du mi. Domi baa wɔ̃kobu ka yɛmɔbu ba koo nùn gira.

7 Adama Dafidi u ben kari ye ya wãa wuu gen suunu sɔɔ wɔri u mwa. N deema yeya ba mɔ̀ Siɔni. Yen biru ba ye soka Dafidin wuu.

8 Tɔ̃ɔ teya Dafidi u gerua u nɛɛ, bɛɛn baawure wi u kĩ u Yebusiba go, u duo ben nim swaa ye ba gban min di kpa u wɔ̃kobu ka yɛmɔ be, be na tusa mi nɔma turi. Yen sɔ̃na ba ra nɛɛ, wɔ̃kobu ka yɛmɔbu ba ṅ duɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

9 Ye Dafidi u kari ye mwa u kpa, yera u sina mi. Ma ba ye soka Dafidin wuu. Yera u gbãraru bana saa win tiin yɛnun di u ka da sere batuma ye ba mɔ̀ Miloɔ.

10 Saa ye sɔɔ, Dafidin banda dam sosimɔ ta dɔɔwa. Domi Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wãa ka wi.

11 Yera Tirin sunɔ wi ba mɔ̀ Hiramu u Dafidi sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba sokumɔ sɛduru, ka sere maa dãa dãkobu ka be ba ra maa kpenu dãku. Kpa bu nùn sina kpaaru bania.

12 Ma Dafidi u tuba ma Gusunɔwa u win bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sɔ̃.

Dafidin bii be u mara

Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 3:5-9; 14:3-7)

13 Sanam mɛ Dafidi u doonama Heboronin di u da u wãa Yerusalɛmuɔ, yera u maa kurɔbu gabu sua ma ba nùn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu maru.

14 Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka Salomɔɔ

15 ka Yibaa ka Elisua ka Nɛfɛgi ka Yafia

16 ka Elisama ka Eliada ka Elifelɛti.

Dafidi u Filisitiba tabu di
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 14:8-16)

17 Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tãre wirɔ u kua Isireliban sunɔ, yera be kpuro ba seewa ba nùn wɔrim wee. Ye u nua mɛ, ma u sara u da kuku yeru garun mi, mi ba ṅ nùn wasi.

18 Saa ye sɔɔra Filisiti be, ba tunuma ba tɛria Refan wɔwaɔ.

19 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Filisiti be wɔri? Kaa man bu nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo, kon nun bu nɔmu bɛria.

20 Ma Dafidi u seewa u da Baali Perasimuɔ. Miya u Filisiti be go go. Ma u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nɛn yibɛrɛban wuuru gĩa nge mɛ nim tora ya ra guna gĩɛ.

Yen sɔ̃na ba yam mi yĩsiru kã Baali Perasimu.

21 Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben bwãarokunu deri mi. Ma Dafidi ka win tɔmbu ba nu gura.

22 Amɛn biru Filisiti be, ba kpam na ba tɛria Refan wɔwa mi.

23 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n bu wɔri kpam? Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo, adama a ku da sɔru sɔrum mɛ. A besiro kpa a da ben biruɔ, a n wãa dãa ye ba mɔ̀ miren sɔ̃ɔwɔ.

24 Sanam mɛ a naa damu damusu gasu nɔɔmɔ dãa wɔllɔ, a wasi suo, domi nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun gbiiye n ka ben sansani wɔri.

25 Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. U da u Filisiti be go go saa Geban di u ka da Gesɛɛɔ.

6

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu suam da
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 13:4-14)

1 Dafidi u kpam Isireliban tabu durɔbu kpuro soka u mɛnna ba kua tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).

2 Yera Dafidi u seewa ka win tɔn be kpuro ba da Balaɔ Yudan temɔ bu ka Gusunɔn woodan kpakororu tama. Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yĩsira ba ra ka tu soku, wi, wi u ra sinɛ ten wɔllɔ, wɔllun kɔ̃sobun weenasibun suunu sɔɔ.

3 Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa gaa sɔɔ ba ka doona Abinadabun yɛnun di ge ga wãa gunguru wɔllɔ. Usa ka Akiyo, Abinadabun bibu, bera ba naa kɛkɛ ye kpare.

4 Usa u wãa yen yɛ̃saɔ, ma Akiyo u ye gbiiye ba ka dɔɔ.

5 Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi ba mɔrɔkunu soomɔ, ka gɔ̃ɔgenu ka bara kpãnu ka sɛkɛtirɛnu ka yankokonu. Ma ba womusu mɔ̀ ba yaamɔ ka ben dam kpuro, ba ka Gusunɔ sãamɔ.

6 Saa yè sɔɔ ba tura Nakonin doo soo yerɔ, yera nɛɛ yi, yi sokura. Ma kpakoro te, ta sikirama, ma Usa u tu gaba.

7 Mii mii Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten bɔkuɔ u gu, yèn sɔ̃ u tu baba.

8 Dafidi u mɔru kua too yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi yĩsiru kã Usan goo yeru. Tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ.

9 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te. Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka

Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi win yɛnuɔ.

10 Ma u gɔ̃ru doke u ku gina ka tu da win wuuɔ. Ma u dera ba ka tu da Obɛdi Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ.

11 Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi ka win yɛnugibu domaru kua.

Ba ka kpakoro te na

Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 15:25-16:3)

12 Yen biru ba Dafidi sɔ̃ɔwa ma Yinni Gusunɔ u Obɛdi Edɔmu ka win ye u mɔ kpuro domaru kua woodan kpakoro ten sɔ̃. Saa yera Dafidi u da u kpakoro te suama u ka na win wuuɔ ka nuku doo bakabu.

13 Tɔn be ba kpakoro te sɔɔwa mi, ye ba kua naa dabusanu nɔɔba tia, yera Dafidi u dera ba naa kinɛru ka naa kpɛmbu ge ga gea sãa go ba ka yãkuru kua.

14 Ma u seewa u yaberu pota u yãku kowon sãa yãnu ganu pɔra sɛ̃ke ma u yaamɔ basi ka win dam kpuro Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

15 Wi ka Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te suama ba wee ba kuuki mɔ̀ ka nuku dobu ma ba kɔbi soomɔ.

16 Ye kpakoro te, ta duɔ Dafidin wuuɔ, ma Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u mɛɛrima saa fɛnɛntin di u wa wee, Dafidi u yɔ̃ɔkumɔ u yaamɔ kpakoro ten wuswaaɔ. Yera u nùn gɛma.

17 Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ te Dafidi u kua ten sɔ̃. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka maa siarabun yãkunu.

18 Ye u yãku ni kua u kpa, yera u win tɔmbu Isireliba domaru kua ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yĩsiru.

19 Ma u be kpuro dĩanu bɔnu kua tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. U ben baawure pɛ̃ɛ ka yaa wɔ̃ɔra wɛ̃ ka sere mara kira te ba kua ka resɛm gbeba. Ma ben baawure u gɔsira u da win yɛnuɔ.

20 Dafidi u maa seewa u da u ka win yɛnugibu tɔbiri. Yera Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u yarima u Dafidi sennɔ na. Ma u nɛɛ, anna a girima wa gisɔ ye Isireliban sina boko u ka tii kawa, u tii kakia nge tɔn diro win bwãabun yoo tɔn kurɔbun wuswaaɔ.

21 Yera Dafidi u Mikali sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi u wunɛn tundo ka win yɛnugibu kpuro deri, ma u man gɔsa n ka ko win tɔmbu Isireliban kparo, wiya na yaawa na bɛɛrɛ wɛ̃.

22 Kon maa wure n de bu man gɛm win sɔ̃ n mɛ kere, kpa n tii kawa. Nge mɛya ko na n bɛɛrɛ mɔ baa ka yoo tɔn kurɔ ben wuswaaɔ.

23 N deema Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ wi, u ɲ bii marure sere u ka gu.

7

Nɔɔ mwɛɛ

te Yinni Gusunɔ u Dafidi kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 17:1-15)

1 Ye Yinni Gusunɔ u sina boko Dafidi wɔra win yibɛrɛ be ba nùn sikerenɛn nɔman di, u dera u wãa bɔri yɛndu sɔɔ u sɔ̃ win yɛnuɔ.

2 Yera sina boko wi, u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee na wãa diru sɔɔ te ba kua ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru. Adama Gusunɔn woodan kpakororu wee ta wãa kuu bekurugiru sɔɔ. Amɔna a wa.

3 Ma Natani u nùn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔ̃ru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ.

4 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ u nɛɛ,

5 a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, nɛ Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔmɔ, n ɲ mɔ wiya u koo man diru bania mi na kon wãa.

6 Domi na ɲ sinare diru garu sɔɔ saa mìn di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wãawa kuu bekurugiru sɔɔ.

7 Baama mi sa da nɛ ka Isireliba gbaburɔ, na ra ben gabu gɔsiwa ba n ka be ba tie kpare. Adama na ɲ ben goo taarɛ wɛ̃ɛre n nɛɛ, mban sɔ̃na u ɲ man diru baniɛ ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.

8 Yen sɔ̃, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ̃ a nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, nɛna na yeni gerumɔ. Yãa kparabun diya na nùn wunama u n ka sãa nɛn tɔmbu Isireliban kparo.

9 Na wãa ka wi baama kpuro mi u da. Mɛya na maa nùn win yibɛrɛba dɛra. Ma na dera u yĩsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ.

10 Na Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wãa mi ka bɔri yɛndu, kpa tɔn kɔ̃sobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ̃ nge mɛ ba bu kua yellu,

11 kparobun waati sɔɔ. Na nùn wɔra win yibɛrɛba kpuron nɔmun di ma na nùn wɛ̃rabu wɛ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nùn sɔ̃ɔmɔ, kon nùn ko bwese bakarun nuuru.

12 Win saa yà n tura u gu ba nùn sika win baababan sikirɔ, kon win bii turo wuna u bandu di. Kpa n win ban ten dam sire.

13 Wiya u koo man diru bania u ka nɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃, kpa n win sina gɔna swĩi sere ka baadommaɔ.

14 Na kon sãa win tundo, kpa u n maa sãa nɛn bii. U n toraru garu kua, tɔmba kon de bu nùn so bu sɛɛyasia.

15 Adama na ɲ nùn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu Sɔɔlu wunari wi na yina ma na wi, Dafidi gɔsa.

16 Win bweseru ta ɲ gbimɔ. Win bandu ta ko n maa wãawa win bibun bweseru sɔɔ, kpa n ten dam sire sere ka baadommaɔ.

17 Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera
u seewa u da u Dafidi sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi kpuro kãsi te sɔɔ.

Dafidi u Gusunɔ siaramɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 17:16-27)

18 Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na
yɛ̃ ma na ǹ sãa gãanu. Nɛn bweserа kun
maa gãanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ
Yerusalɛmu mini.
19 Adama a ye garisi gãa piiminu wunɛn
mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bwe-
seru ta ko n sãa sia. Ma a man ye sɔ̃ɔmɔ, nɛ
wi na sãa tɔn diro.
20 Yinni, mba kon maa nun sɔ̃. Domi a man
yɛ̃ kɔ.
21 Wunɛn gari ka maa wunɛn gɔ̃run kĩrun
saabuwa a ka man gãa baka nini kpuro kua.
Ma a man nu sɔ̃ɔsi.
22 Gãanu kpuro ye sa nua a kua, geema,
ya sɔ̃ɔsimɔ ma a kpã. Goo sari wi u sãa nge
wunɛ. Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
23 Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba
te ta koo nɛɛ, ten bũu u tu yakiama yorun
di ma u tu yĩsiru kã ta n ka sãa wigiru.
Ka geema gãa bakana a sun kua. A maa
gãa maamaakiginu kua wunɛn tem sɔ̃ bɛsɛn
wuswaaɔ ye a ka sun yakiama Egibitigibun
min di, ka bwesenu ganun nɔman di, ka
ben bũnun suunu sɔɔn di, kpa sa n ka sãa
wunɛgibu
24 mam mam sere ka baadommaɔ. Ma
wunɛ Gusunɔ a kua bɛsɛn Yinni.
25 N n mɛn na, Yinni, gari yi a gerua nɛ
ka nɛn bweserun sɔ̃, a de yi koora sere ka
baadommaɔ.
26 A de wunɛn yĩsiru tu wɔlle suara sere ka
baadommaɔ kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinniwa a sãa Isireliban Yinni. Kpa
a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn
wuswaaɔ.
27 Domi wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
wunɛ wi a maa sãa Isireliban Yinni, wuna a
man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru
tu bandu di nɛn biru. Yen sɔ̃na na ka kãka na
kana teni mɔ̀.
28 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa Gusunɔ.
Wunɛn gari yi a gerua yi ra koorewa. Wuna
a maa man durom mɛni nɔɔ mwɛɛru kua.
29 N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru
kuo kpa ta n bandu dii sere ka baadommaɔ
wunɛn wuswaaɔ. Domi wuna a gerua mɛ.
Kpa a maa de doma te, ta n bu wãasi sere ka
baadommaɔ.

8

Dafidin tabu kowobu

ba nasara wa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 18:1-13)

1 Yeniban biru ye ya koora wee. Dafidi u
ka Filisitiba tabu kua u kamia u bu sekuru
doke. Ma u bu taare u kua ben yinni.
2 Yen biru u maa Mɔabuba wɔri u kamia.
Be u mwɛɛra u bu kpĩ kpĩwa sĩa ita. Ma u sĩa
yirun tɔmbu gɔ, ma u tiagibu deri. Nge mɛya
Dafidi u ka Mɔabuba mwa u taare u bu wɔ̃ɔ
gobi sure.
3 U maa Hadadesɛɛ Rehɔbun bii kamia, wi
u sãa Soban sina boko Sirin temɔ. Sanam mɛ
sɔɔ, Hadadesɛɛ wi, u dɔɔwa u daa te ba mɔ̀
Efaratin tem mwa.
4 Yera Dafidi u durɔ win maasɔbu tɔmbu
nɔrɔbu ka nata ka wunɔbu (1.700) mwa
ka maa naanaakobu nɔrɔbun suba yɛndu
(20.000). Ma u tii dumi wunɔbu (100) yiiya
ben dumi sɔɔ, ma u yi yi tien naa sĩinu bɔɔra.
5 Yen biruwa Sirigibu ba na saa Damasin
di bu ka Hadadesɛɛ Soban sunɔ wi somi. Ma
Dafidi u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru
(22.000) gɔ.
6 Yera u win tabu kowobu yi yi Siri mi. Ma
Sirigii be, ba kua wigibu, u bu taare u wɔ̃ɔ
gobi sure. Mi Dafidi u gesi dua kpuro, Yinni
Gusunɔ u ra nùn nasara wɛ̃wa.
7 Yera Dafidi u Hadadesɛɛn tɛrɛ wuraginu
suama u ka na Yerusalɛmuɔ.
8 Ma u maa sii gannu wa too u gura saa
Hadadesɛɛn wuu maro sinin min di, Betasi
ka Berotai.
9 Ye Toi, Hamatin sina boko u nua ma
Dafidi u Hadadesɛɛn tabu kowobu kpuro
kamia,
10 yera u win bii Yoramu gɔra Dafidin mi,
u ka nùn tɔbiri kpa u nùn siara yèn sɔ̃ u
Hadadesɛɛ tabu wɔri u kamia. Domi Toi
ka Hadadesɛɛ ba raa tabu wɔrinɛwa. Ma
Yoramu u seewa u dendi yãa ni ba kua ka sii
geesu ka wura ka sii gandu sua u ka Dafidi
naawa.
11-12 Ma Dafidi u ye kpuro mwa u Yinni
Gusunɔ yiiya nge mɛ u raa nùn sii geesu ka
wura yiiye ye u gura saa Sirigibu ka Mɔabuba
ka Amɔniba ka Filisitiba ka Amalɛkiban min
di, ka sere maa ye u wa Hadadesɛɛ Rehɔbun
biin min di.
13 Sanam mɛ Dafidi u ka Sirigibu tabu kua
u wee, yera u Edɔmuba wɔri wɔwa ye ya wãa
nim wɔ̃ku bɔruguun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia. Ma u yĩsiru yara, u ben tɔmbu nɔrɔbun
suba yɛndu yiru sari (18.000) gɔ.
14 Yera u tabu kowobu yi yi Edɔmun tem
kpuro sɔɔ. Edɔmuba ba kua wigibu, ba ka
win woodaba sɔmburu mɔ̀. Mi Dafidi u gesi
dua kpuro Gusunɔ u ra nùn nasara wɛ̃wa.

Dafidin sɔm kowobun yĩsa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 18:14-17)

15 U bandu dii Isireliba kpuro sɔɔ u be
kpuro siriammɛ nge mɛ n weenɛ.

16 Saa ye sɔɔ, Yoabu Seruyan biiwa u sãa win tabu sunɔ. Yosafati, Ahiludun biiwa maa sãa win tire bero.
17 Sadɔku, Akitubun bii ka Akimɛlɛki, Abiataan bii, beya ba sãa yãku kowobu. Serayawa maa sãa win tire yoro.
18 Bɛnaya, Yehoyadan bii u sãawa Dafidin kɔ̃sobun wirugii. Kɔ̃so beya Keretiba ka Peletiba. Beya ba ra tɔn kɔ̃sobu go, kpa bu win gɔra da. Win tiin biba ba maa sãa win tem sina asakpɔbu.

Dafidi ka Mɛfibosɛti

9

1 Sɔ̃ɔ teeru Dafidi u bikia u nɛɛ, Sɔɔlun bweseru sɔɔ, goo u ń maa tie, kpa n wa n yɛ̃ro durom kua Yonatam sɔ̃?
2 N deema sɔm kowo goo u wãa Sɔɔlun yɛnuɔ wi ba sokumɔ Siba. Ma Dafidi u nùn sokusia. Ye u na, ma u nùn bikia u nɛɛ, wuna ba sokumɔ Siba?
Ma u wura u nɛɛ, oo, nɛna mi, yinni.
3 Ma Dafidi u nɛɛ, goo sari wi u sãa Sɔɔlun bweseru kpa n wa n yɛ̃ro durom kua nge mɛ na Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua?
Ma Siba u nùn wisa u nɛɛ, Yonatam u bii goo mɔ mi, wi u sãa yɛmɔ.
4 Sina boko u bikia u nɛɛ, mana u sere wãa.
Ma Siba u nɛɛ, u wãawa Makiri, Amiɛlin biin yɛnuɔ Lodebaaɔ.
5 Ma Dafidi u gɔra Lodebaa mi, bu nùn kasuma.
6 Yera ba ka Mɛfibosɛti, Yonatam bii, Sɔɔlun debubu ge na Dafidin mi. Ma u kpuna Dafidin wuswaaɔ u nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Dafidi u nùn soka u nɛɛ, Mɛfibosɛti.
Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee, yinni.
7 Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku nanda. Duroma kon nun kua ka gem wunɛn baaba Yonatam sɔ̃. Kon nun wunɛn debu Sɔɔlun tem kpuro wesia. Yen biru a n da ka man di saa baayere nɛn dii yerɔ.
8 Ma u maa kpuna u Dafidi bɛɛrɛ wɛ̃. U nɛɛ, yinni, mba na sãa a ka nɛn laakari mɔ mɛsum, nɛ wi na sãa nge bɔ̃ɔ goru mini.
9 Yera sina boko u Siba Sɔɔlun sɔm kowo soka u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gãa ni nu raa sãa Sɔɔlu wunɛn yinniginu kpuro, ka ye ya sãa win yɛnun baayere gesi, na ye win debubu Mɛfibosɛti wɛ̃.
10 Tɛ̃ wunɛ ka wunɛn bibu ka wunɛn sɔm kowobu, bɛɛ kpurowa i ko i nùn wukua, kpa u ka dĩanu wa u n dimɔ. Adama Mɛfibosɛti wi, u ko n da ka man diwa baadomma nɛn dii yerɔ.
N deema Siba wi, bii tɔn durɔbu wɔkura nɔɔbuwa u mɔ. Win sɔm kowobu maa tɔnu yɛndu.
11 Ma u sina boko wisa u nɛɛ, yinni, ye a man sɔ̃ɔwa kpuro, yera kon ko. Ma Mɛfibosɛti u ra n daamɔ u n dimɔ Dafidin dii yerɔ, nge win bibun turo.
12 Mɛfibosɛti wi, u bii piibu gagu mɔ ge ba mɔ̀ Mika. Ma tɔn be ba wãa Siban yɛnuɔ kpuro ba kua Mɛfibosɛtin sɔm kowobu.
13 Mɛfibosɛti, yɛmɔ wi, u da u wãa Yerusalɛmuɔ kpa u wa u n da ka dim de sina bokon dii yerɔ baadomma.

10

Ba Dafidigibu sekuru doke
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:1-5)

1 Yeniba kpuron biru, Amɔniban sunɔ u kpuna u gu, ma win bii Hanuni u gɔna kɔsire kua.
2 Yera Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni durom kuawa nge mɛ win tundo Nakasi u raa man kua. Ma u win bwãabu gɔra bu da bu ka nùn nukuru yɛmiasia win tundon gɔɔn sɔ̃. Ye bwãa be, ba tura mi,
3 yera Hanunin sina asakpɔbu ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidin bwãa be, ba nawa bu ka wunɛn tundo bɛɛrɛ wɛ̃? A ń yɛ̃ ba nawa bu ka bɛsɛn wuun saria gia, kpa bu gu wɔrima bu mwa?
4 Yera Hanuni u Dafidin bwãa be mwɛɛra, u ben tobunu kɔna beri berika u sukum deri. Ma u ben yabenu bɔtira ben taanun deedeerun di. Yen biru u bu gira ba doona.
5 Yera gaba da ba ye Dafidi sɔ̃ɔwa. Ma u tɔmbu seeya bu na bu bu sennɔ ko kpa bu bu sɔ̃ bu gina sinɔ Yerikoɔ sere ben tobunu nù n kpia. Domi ba wãawa seku bakaru sɔɔ.

Dafidi u Sirigibu ka Amɔniba kamia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:6-19)

6 Ye Amɔniba ba wa ma Dafidin wɛ̃ra woo dua ben sɔ̃, yera ba tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛndu (20.000) kana Sirigibun min di. Tabu kowo ben wusa, Bɛti Rehɔbu ka Soba. Ma ba tɔmbu nɔrɔbu (1.000) wa Maakan sina bokon min di. Sobagibun min di maa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000).
7 Ye Dafidi u nua mɛsum, yera u bu Yoabu ka win tabu durɔbu sure ba bu wɔri.
8 Ma Amɔni be, ba yara ba ben tabu sĩa kpĩ ben wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ. Adama Sirigii be ba na Soba ka Bɛti Rehɔbun di, ka Tobugibu ka Maakagibu, ba da ba wãawa nɛnɛm yakasɔ.
9 Ye Yoabu u wa ma ba koo bu wɔrimawa biru ka wuswaan di, yera u tabu yɛ̃robu gɔsa Isireliba sɔɔ, bu ka da bu Sirigibu wɔri.
10 Be ba maa tie u nɛɛ win wɔnɔ Abisai u bu kparo, bu ka da bu Amɔniba wɔri.
11 U win wɔnɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Sirigibu bà n man dam kera, a na a man somi. Amɔniba bà n maa nun dam kera kon na n nun somi.
12 A de a n wɔrugɔru mɔ, kpa su sanna ka hania bɛsɛn tɔmbu ka wuu si Yinni Gusunɔ u sun wɛ̃n sɔ̃, kpa win tii u sun kua nge mɛ u kĩ.

13 Yoabu ka win tabu kowobu ba seewa ba
da bu ka Sirigii be wəri, ma Sirigii be, ba duki
yakikira.
14 Ye Aməniba ba wa ma Sirigibu ba
duki yakikira, yera ben tii ba maa yakikira
Abisain wuswaan di, ba wəri wuuə. Yen biru
Yoabu u gəsira u wura Yerusalɛmuə.
15 Ye Sirigii be, ba wa ma Isireliba ba bu
kamiawa, yera ba wure ba maa ben tabu
kowobu mɛnna.
16 Ma Hadadesɛɛ u gəra bu Sirigii be ba wãa
daa te ba mɔ̀ Efaratin guruə sokuma. Yera ba
mɛnna ba na Helamuə. Sobaki Hadadesɛɛn
tabu sunəwa u bu kpare.
17 Yera ba Dafidi ye sɔ̃əwa. Ma u Isireliba
mɛnna, ba Yuudɛni təbura ba na Helamuə.
Saa ye səəra Sirigibu ba səəru kua ba Isireliba
wəri ba ka bu tabu kua.
18 Adama ba bu kpana ba duki sua. Ma
Isireliba ba ben təmbu nata ka wunəbu (700)
go be ba tabu kɛkɛba kpare səə, ka maasəbu
nərəbun suba weeru (40.000). Ma ba ben
tabu sunə Sobaki mɛɛra kua. Miya u gu.
19 Sinam be ba raa Hadadesɛɛ sãamə mi,
ba wa ma Isireliba ba nùn kamia. Yera ba
ka Isireli be dora ma ba Dafidi sãwa. Saa
yen dəma ten di, Sirigibu ba ɲ̀ maa wure bu
Aməniba somiru da.

Dafidi ka Bati Seba

11

1 Wɔ̃ə kpəən saa yè səə sinambu ba ra tabu
yari, yera Dafidi u win bwãabu ka win tabu
sunə Yoabu ka sere maa Isireliba kpuro gəra
bu da bu Aməniba go. Kpa bu wuu ge ba mɔ̀
Raba mwa. Adama win tii u ɲ̀ de. U sɔ̃ yɛnuə
Yerusalɛmuə.
2 Yera yoka gaa u seewa saa win kitarun
di u bəsu win sina dii tɛɛra wəllə. Min diya
u kurə goo wa u woburumə. Kurə wi, kurə
burən tiiwa.
3 Yera u gəra bu kurə win asansi bikia.
Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, wiya ba mɔ̀ Bati Seba,
Eliamun bii. U sãawa Uri Hɛtin kurə.
4 Ma Dafidi u səməbu gəra bu nùn sokuma.
Ye u na, ma u ka nùn mɛnna. Yen biru kurə
wi, u dɛɛrasiabun wororu kua, ma u wura
win yɛnuə.
5 Ye u deema wee, n kua gura, ma u Dafidi
gəria bu nùn sɔ̃ wee, u gura mə.
6 Yera Dafidi u gəra Yoabun mi, u de Uri
Hɛti wi, u na.
Ma Yoabu u dera Uri u da Dafidin mi saa
tabu gberun di.
7 Ye u tura, yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ,
Yoabu u bwãa do? Win təmbu kpuro ba
alafia mə? Anna maa tabu gia sãa.
8 Yen biru u maa nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, u doo
win yɛnuə kpa u win kɔ̃ri tea u wɛ̃ra.
Yera Uri u seewa u yara sina kpaarun di.
Ma Dafidi u nùn kɛ̃nu mərisia yɛnuə.
9 Adama Uri kun de win yɛnuə. U da u
kpunawa sina kpaa ten kənnəwə ka sunən
kirukuba sannu.
10 Ye ba Dafidi sɔ̃əwa ma Uri kun de yɛnuə,
yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, n ɲ̀ gbaburun
diya a wee ro? Mba n kua a ɲ̀ ka de wunɛn
yɛnuə.
11 Ma Uri u Dafidi sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunən
woodan kpakororu ka Isireliba ka Yudaba ba
wãa kunu səə tabu gberə, ka sere nɛn yinni
Yoabu. Yera kon da nɛn yɛnuə n di kpa n nə
kpa n ka nɛn kurə mɛnna? Sere ka wunɛn
wãaru, na ɲ̀ kpɛ̃ n yen bweseru ko.
12 Ma Dafidi u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
a kpam kpunə mini gisə kpa a doona sia. Ma
Uri u sina Yerusalɛmuə dəma te.
13 Yera Dafidi u nùn dim soka u dera u di u
nəra sere tam mu nùn go.
Adama ye n kua wɔ̃kuru u kpam yara u
da u kpuna ka sunən kirikuba. U ɲ̀ de win
yɛnuə.
14 Sisiru bururu yera Dafidi u Yoabu tireru
yorua u Uri wɛ̃ u ka da.
15 Ye u yorua tire te səə wee. U nɛɛ, bu ka
Uri doo mi tabu sum kpa bu yarina bu nùn
deri, yibɛrɛba bu nùn sɛ̃re bu go.

Urin gəə

16 Saa yè səə Yoabu u tire te gara u kpa,
yera u Uri sure mi u yɛ̃ yibɛrɛban tabu durə
damgiba wãa. Domi wiya u wuu gen saria yɛ̃
ba ka gu tarusi.
17 Yera wuu gen tabu durə be, ba yarima ba
tabu wərina ka Yoabu, ma Dafidin təmbu səə
dabira wəruka. Mi səəra Uri Hɛti wi, u gu.
18 Ma Yoabu u səmə wuna u ka nùn gəri
Dafidin mi, u nùn taa bin labaari kpuro sɔ̃.
19 Yera u səmə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, à n sina boko
taa bin baaru kpuro saaria a kpa,
20 ma a wa u məru bɛsira sere u nun sɔ̃əwa
u nɛɛ, wara raa nɛɛ, i wuu ge susi i gu tabu
wəri. I ɲ̀ yɛ̃ ma gbãraru wəllun diya ba ra
sɛ̃ɛnu tweemɛ?
21 Wara u Abimɛlɛki, Gedeonin bii go. I ɲ̀
yaaye ma tən kurəwa u nùn nɛɛrun bia kara
gbãraru wəllun di ma u gu Tebɛsiə? N n mɛn
na, mban sɔ̃na i gbãra te susi. U n gerua mɛ,
u kpa, saa yera kaa nùn sɔ̃ win bɔ̃ə Uri, Hɛti
wi, u maa gu.
22 Səmə wi, u seewa u doona. Ye u tura
Dafidin mi, u nùn ye kpuro saaria ye Yoabu
u nùn sɔ̃əwa u gere.
23 U nɛɛ, ka gem, tən be, ba sun dam kere.
Ba raa yarima ba sun deema yakasə, ma sa bu
gira sa ka da sere ben gbãra kənnəwə.
24 Yera ben tɛn towobu ba wunɛn bwãabu
tweema saa gbãra ten wəllun di. Sina boko,
miya wunɛn bwãabun dabira gu. Mi səəra
Uri Hɛti win tii u gu.
25 Ma Dafidi u səmə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, à n
wura, a Yoabu sɔ̃ u ku de yeniba yu win nuki
sanku. Domi tabu səə, takobi yà kun gee go,

ya koo giɔ gɔ. N n mɛn na, u hania koowo u tɔn be wɔri u wuu ge mwa. Wunɛn tii à n tura, a nùn dam kɛ̃ɛyɔ.
26 Ye Urin kurɔ wi, u nua ma win durɔ u gu yera u win gɔɔ swĩ.
27 Saa ye yen baa ya doona, ma Dafidi u sɔmɔ gɔra ba ka kurɔ wi na win yɛnuɔ u nùn sua kurɔ, ma u nùn bii tɔn durɔ marua. Adama ye Dafidi u kua mi, ya ǹ Yinni Gusunɔ dore.

Natani

u Dafidi nùn win taarɛ sɔ̃ɔsi

12

1 Yen biru Yinni Gusunɔ u Natani gɔra Dafidin mi. Ye u tura, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔmbu yiru gaba ba wãa wuu teu sɔɔ. Turo sãa gobigii. Turo maa sãa sãaro.
2 Ben wi u sãa gobigii mi, u yãanu ka kɛtɛba mɔ dabi dabinu.
3 Adama sãaro wi, u ǹ gãanu ganu mɔ ma n kun mɔ yãa niu piibu gagu ge u dwa. U gu nɔɔrimɔ ma ga kpɛ̃amɔ ka win bibu sannu. Dĩa ni durɔ wi, u ra di, niya u ra yãa buu ge wɛ̃. Kaa te u ra ka nim nɔ, tera u ra maa ka gu nim kɛ̃. Kpa ga n kpĩ win tororu wɔllɔ. U yãa buu ge mɛɛrawa nge win bii wɔndia.
4 Sɔ̃ɔ teeru gobigii wi, u sɔɔ wa. Ye u kĩ u nùn yaarɛ ko, yera u ǹ wa win sabe dabi te sɔɔ, ye u koo wuna u go sere sãaro win yãa buu teu ge. Gera u mwa u ka win sɔɔ yaarɛ kua.
5-6 Ye Dafidi u gari yi nua u kpa, yera win mɔru seewa gem gem ye durɔ wi, u kua min sɔ̃. Ma u Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, n weenɛwa durɔ wi, u yãa buu gen saka nnɛ kɔsia kpa bu durɔ win tii go. Domi u ǹ sãaro win wɔnwɔndu kue.
7 Ma Natani u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna a sãa nge durɔ wi. Tɛ̃ wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u nun bandun gum tãre a ka kua Isireliban sunɔ. Ma u nun wɔra Sɔɔlun nɔman di.
8 Yen biru u nun wunɛn yinni Sɔɔlun yɛnu wɛ̃ ka win kurɔbu ka sere maa Isireliba ka Yudaban bweseru. U kun yɛ̃ ma yeni ya tura u n daa nun sosie.
9 N n mɛn na, mban sɔ̃na a win gari atafiiru kua a ka kua ye n sãa kɔ̃sa win nɔni sɔɔ. A dera Amɔniba ba Uri Hɛti wi go ka takobi, ma a win kurɔ sua a tii koosi.
10 Yen sɔ̃, tabu kun maa kpeemɔ wunɛn yɛnuɔ, domi a nùn gema ma a Uri Hɛtin kurɔ wɔra a kua wunɛgii.
11 U kpam nun sɔ̃ɔmɔ ma u koo de kɔ̃sa gaa yu se wunɛn bweseru sɔɔn di yu nun deema. Yera u koo de wunɛn bweserun goo u wunɛn kurɔbu sua u ka kpuna wunɛn wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
12 Wunɛ a raa ka Urin kurɔ kpunawa gbɛnum, adama u koo de yɛ̃ro wi, u ka wunɛgibu kpuna Isireliba kpuron wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ.
13 Ma Dafidi u Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn tora te, ta kpã te na Yinni Gusunɔ kua.
Natani u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa nun wunɛn durum suuru kua. A ǹ maa gbimɔ.
14 Adama ye a kua mi, ya dera Yinni Gusunɔn yibɛrɛba ba win yĩsiru gari kam gerusi. Yen sɔ̃, u koo de bii wi kurɔ wi, u ka nun mara mi, u gbi.
15 Ye Natani u gari yi gerua u kpa, u gɔsira u da win yɛnuɔ.

Dafidin biin gɔɔ

Yen biru Yinni Gusunɔ u dera bii wi Dafidi u ka Urin kurɔ Bati Seba mara u bara gem gem.
16 Yera Dafidi u Gusunɔ kanaru wɔri u nɔɔ bɔkua bii win sɔ̃. Ma u dua dirɔ u kpuna temɔ wɔ̃ku giriru.
17 Win bwãabun guro gurobu ba nùn suuru kana u ka se tem sɔɔn di, adama u yina. Mɛya u maa yina u gãanu di.
18 Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, yera bii wi, u gu. Ma Dafidin bwãa be, ba bɛrum bara bu nùn sɔ̃. Domi ba nɛɛ, u ǹ sun swaa daki nuku sankiranun sɔ̃ sanam mɛ bii wi, u barɔ. Amɔna sa ko koosina tɛ̃ su ka nùn bii win gɔɔ sɔ̃ kpa sa kun ka win nuki sanka sa sosi.
19 Sanam mɛ Dafidi u wa win bwãabu ba gunnu gunnu gari mɔ̀, u gia ma bii wi, u guwa. Ma u bu bikia u nɛɛ, bii wi, u guwa?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, u gu.
20 Saa yera Dafidi u seewa tem di u da u wobura u win yãnu kɔsa, ma u tii turare yɛ̃ka u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u nùn sãwa. Yen biru u gɔsirama yɛnuɔ u dĩanu bikia. Ma ba nùn wɛ̃ u di.
21 Ma win bwãabu ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, mba wunɛn kookoo sin tubusianu. Domi sanam mɛ bii wi, u wasi, a nɔɔ bɔkua ma a swĩ. Adama tɛ̃ ye u gu, ma a seewa a di.
22 U bu wisa u nɛɛ, saa ye bii wi, u wasi, na nɔɔ bɔkua na swĩ, domi na ǹ yɛ̃ Yinni Gusunɔ ù n koo nɛn wɔnwɔndu wa kpa u bii wi bɛkia.
23 Adama tɛ̃ u gu. Mban sɔ̃na ko na n maa nɔɔ bɔkua. Kon kpĩ n nùn seeya gɔrin di? Nɛna kon da n nùn deema mi u wãa. N ǹ maa wi, u koo wurama nɛn mi.

Salomɔɔn marubu

24 Yen biru Dafidi u da u win kurɔ Bati Seba nukuru yɛmiasia, ma u ka nùn mɛnna. Kurɔ wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ. Ma Dafidi u nùn yĩsiru kã Salomɔɔ. Yinni Gusunɔ u bii wi kĩa gem gem.
25 Ma u win sɔmɔ Natani gɔra u maa nùn yĩsiru garu kɛ̃ te ba mɔ̀ Yedidia. Yen tubusiana, wi Yinni Gusunɔ u kĩ.

Dafidi u Raba mwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 20:1-3)

26 Saa ye sɔɔra Yoabu u Amɔniban wuu ge
ba mɔ̀ Raba wɔri u gen wɔɔ bera mwa mi ben
sina boko u ra n wãa.
27 Yera u Dafidi sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, wee, na
Raban bera mi nim mu wãa mwa kɔ.
28 Yen sɔ̃, a tɔn be ba tie mɛnnɔ kpa i na i
wuu ge mwa mam mam. Domi na ɲ̀ kĩ bu
nɛɛ, nɛ Yoabuwa na gu mwa.
29 Yera Dafidi u tɔn be kpuro mɛnna, ma ba
da ba Raba wɔri ba ye mwa.
30 Ma u wuu min sunɔn furɔ wuraguu
mwa. Gen bunum mu sãawa kilo tɛna ka
nnɛ. Ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu sua
ba Dafidi dokea wirɔ. Yen biru u ka gu da
Yerusalɛmuɔ. Yen dɔma te, dukia baka Dafidi
u gura.
31 Ma u Raban tɔn be ba tie yoo sɔma
koosia. Ben gaba dãa bɔɔrimɔ ka gbɛ̃ɛ, gabu
ka sii, gaba tem gbemɔ ka dãkuru, ma gaba
birikiba mɔ̀. Nge mɛya u Amɔniban wusu
kpuron tɔmbu yoo sɔma kpɛ̃ɛ. Yen biru u
gɔsirama Yerusalɛmuɔ ka win tɔmbu kpuro.

Amɔɔ ka Tamaa

13

1 Yeniban biru, ye ya koora wee.
Abusalɔmu, Dafidin bii, u sesu mɔ wi ba
sokumɔ Tamaa. Kurɔ burɔn tiiwa u sãa. Yera
ben tundo turosi wi ba mɔ̀ Amɔɔ u nùn kĩa
too,
2 sere kĩi te, ta dera u ɲ̀ maa yɛ̃ ye u mɔ̀. Ma
u tii kua barɔ. Adama Tamaa u ɲ̀ gina durɔ
yɛ̃, ya maa sɛ̃ Amɔɔ u ka nùn kpuna.
3 N deema Amɔɔ u bɔrɔ goo mɔ wi ba
sokumɔ Yonadabu. U sãawa Dafidin mɔɔ
Saman bii. U maa bwisi mɔ too.
4 Ma u Amɔɔ bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a
wooramɔ a dɔɔ, wunɛ wi a sãa sina bokon bii.
A man sɔ̃ɔwɔ ye n nun mɔ̀.
Ma Amɔɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn sesu
Tamaawa na kĩ, Abusalɔmun mɛro turosi.
5 Ma Yonadabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a
kpuna kpa a nɛɛ, a barɔwa. Wunɛn tundo, ù n
na wunɛn mi, kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, u de wunɛn
sesu Tamaa u na wunɛn mi, u nun dĩanu kua
a n waamɔ, kpa a nu mwa win nɔman di a
sere di.
6 Ma Amɔɔ u da u kpuna u tii bararu mani.
Yera sina boko Dafidi u nùn beram na. Ma
Amɔɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a
de nɛn sesu Tamaa u na u man kiranu yiru
kua na n waamɔ, kpa n nu mwa win nɔman
di n di.
7 Ma Dafidi u sɔmɔ gɔra Tamaan mi, u nùn
sɔ̃ u nɛɛ, u doo u win sesu Amɔɔ deema win
dirɔ u nùn dĩanu kua.
8 Yera Tamaa u da u Amɔɔ deema diru mi u
kpĩ, ma u som sua u bura u kira ni kua Amɔɔn
nɔni biru.
9 Yen biru u kira weke te sua ma u kira ni
gɔsie gbɛ̃ɛru garu sɔɔ. Adama Amɔɔ u yina u
di. U nɛɛ, bu tɔmbu kpuro yaro win dirun di.
Yera be kpuro ba yara min di.
10 Saa yera Amɔɔ u Tamaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ka kira ni na dii sɔɔwɔ kpa n nu mwa wunɛn
nɔmun di, n sere di.
Ma Tamaa u kira ni sua u ka nùn daawa dii
sɔɔ mi.
11 Ye u nùn kira ni wɛ̃ɛmɔ, yera Amɔɔ u nùn
gaba u nɛɛ, a de n ka nun kpuna, nɛn sesu.
12 Ma Tamaa u nɛɛ, aawo, a ku man sanku.
Domi ba ku ra yen bweseru ko bɛsɛ Isireliba
sɔɔ. A ku bɛɛrɛ sari kom mɛ ko.
13 À n kua mɛ, mana kon we ka seku ten
bweseru. Mɛya wunɛn tii kaa ko bɛɛrɛ sari
bɛsɛ Isireliba sɔɔ. Yen sɔ̃, a bɛsɛn tundo sina
boko sɔ̃ɔwɔ. U ɲ̀ yinamɔ a man sua kurɔ.
14 Adama Amɔɔ kun Tamaan gari yi wure.
Ma u nùn tilasi kua u ka nùn kpuna.
15 Yen biru Amɔɔ u nùn tusa too n kere
kĩi te u raa nùn kĩ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
seewo a doona.
16 Yera Tamaa u nɛɛ, a ku maa kɔ̃sa sosi kɔ̃sa
ye a man kua sɔɔ a n man gire.
Adama Amɔɔ u ɲ̀ win gari swaa daki.
17 Ma u aluwaasi wi u nùn nɔɔrimɔ soka u
nɛɛ, a kurɔ wini giro minin di. A de u yari
tɔɔwɔ kpa a gambo kɛnɛ a bɛri.
18 Ma Amɔɔn aluwaasi wi, u Tamaa yara u
gambo ye kɛnua.
N deema yabe nɔnigira * Tamaa u sebua.
Ten bwesera sina bokon bii wɔndia be ba ɲ̀
durɔ yɛ̃ ba ra sebe.
19 Ye Tamaa u yara, yera u tii torom wisi
wirɔ ma u win yabe nɔnigii te gĩa u ka win
nuku sankiranu sɔ̃ɔsi. U wiru nɔma sɔndi u
sumɔ ka dam.
20 Yera win sesu Abusalɔmu u na u nùn
bikia u nɛɛ, Amɔɔ u ka nun kpuna? Ɲ n mɛn
na, a seewo, nɛn sesu, a ku gari yi garisi gɔ̃ruɔ
too, domi wunɛn sesuwa.
Adama ka mɛ, Tamaan nukura sankira too.
Ma u da u wãa Abusalɔmun dirɔ.
21 Sina boko Dafidi u ye kpuro nua, yera u
mɔru kua. Adama u ɲ̀ Amɔɔ gerusi, yèn sɔ̃ u
sãa win bii gbiikoo ma u nùn kĩ too.
22 Abusalɔmu kun maa Amɔɔ gãanu sɔ̃ɔwa.
Adama u nùn tusa yèn sɔ̃ u win sesu tilasi kua
u ka kpuna.

Abusalɔmu u win sesu

mɔru bara

23 Wɔ̃ɔ yirun biru, sɔ̃ɔ teeru Abusalɔmu
u win yãanun sansu bɔɔrimɔ Baali Hasoriɔ
Efaraimun tem bɔkuɔ. Ma u win tundo
turosibu sina bokon bibu kpuro dim soka.
24 U sere bu dim mɛ soku, u da u sina
boko deema u nɛɛ, yinni, wee ba nɛn yãanun

* **13:18** ***yabe nɔnigiru*** - I Handunian torubu 37:3n tubusianu mɛɛrio.

sansu bɔɔrimɔ, sa yen tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀. Na kĩ wunɛ ka wunɛn bwãabu i na i ka sun di.

25 Ma sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo, nɛn bii, bɛsɛn kpuro kun dɔɔ. Domi sɔmunu koo kpɛ̃a.

Ma u nɛɛ, a suuru ko, a de a da ka mɛ.

Adama sina boko u yina. Domara u nùn kua.

26 Yera u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de baa nɛn mɔɔ Amɔɔ u na.

Ma sina boko u nɛɛ, mban sɔ̃na a kĩ u na wunɛn mi.

27 Abusaləmu u maa sina boko suuru kana, ma u dera Amɔɔ u da ka sere maa win bii be ba tie kpuro.

28 Yera Abusaləmu u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n laakari sãa sanam mɛ tam mu koo Amɔɔ go. Saa yera kon bɛɛ sɔ̃ n nɛɛ, i nùn soowo i go. I ku bɛrum ko domi nɛna na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmɔ. I de i yɔ̃ra i tɔn durɔ kom sɔ̃ɔsi.

29 Ma Abusaləmun sɔm kowo be, ba Amɔɔ kua nge mɛ u gerua. Yera sina bokon bii be ba tie ben baawure u win kɛtɛku yɔɔwa u duka sua.

30 Sanam mɛ ba duki yarina mi, yera Dafidi u nua ma ba win bibu kpuro go, baa ben turo kun tie.

31 Ma u seewa u win yaberu nɛnua u karana u kpuna temɔ nuku sankiranun sɔ̃. Mɛya maa win bwãaba kua.

32 Yonadabu, Dafidin mɔɔ Saman bii, u gerua u nɛɛ, yinni, a ku nɛɛ, ba wunɛn bibu kpuro go. Domi Amɔɔ tɔnawa u gu. Saa dɔma tèn di u ka Tamaa kpuna ka dam mi, yera Abusaləmu u ka bwisika u nùn go.

33 Yen sɔ̃ tɛ̃, a ku gɔ̃ru doke ma wunɛn bibu kpurowa ba gu. Adama a n yɛ̃ ma Amɔɔ tɔnawa u gu.

34 Yen biru Abusaləmu u duka yakura.

Gbãrarun kɔnnɔ kɔ̃so u sĩira u wa wee, tɔn wɔru ga wee win biruɔ guurun bera gian di. Ma u da u sina boko sɔ̃ɔwa ye u wa.

35 Ma Yonadabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, wunɛn biba. Wee ba wee. N ǹ mɛya na nun sɔ̃ɔwa?

36 Sere u ka gari yi gere u kpe, yera sina bokon bii be, ba tunuma. Ma ba wuri wɔri. Sina bokon tii ka win bwãabu ba maa swĩ gem gem.

37-38 N deema saa ye sɔɔ, Abusaləmu u kpikiru woo Talimai, Amihudun biin mi, wi u sãa Gesurin sina boko. Ma u sina mi, n ka kua wɔ̃ɔ ita. Saa ye kpuro sɔɔ, Dafidi u wãa win sina kpaarɔ u win bii Amɔɔn gɔɔ sumɔ.

39 Saa ye Dafidin nukura yɛmia, win mɔru ye u ka Abusaləmu mɔ̀ ya sure.

Yoabu u kĩ

Abusaləmu u gɔsirama yɛnuɔ

14

1 Yoabu Seruyan bii u gia ma Dafidi sina bokon gɔ̃ru ga woowa win bii Abusaləmun mi gia.

2 Yera u gɔra Tekoaɔ bu da bu kurɔ bwisigii goo kasuma. Ye kurɔ wi, u tunuma yera Yoabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gɔɔ woorun yãnu dokeo kpa a n sãa nge a nuki sankire. A ku turare gaa doke. A n gesi sãa nge wi u gɔɔ sɔ̃ n tɛ.

3 À n kua mɛ, kpa a da sina bokon mi, a nùn sɔ̃ ye kon nun sɔ̃ kpuro.

Ma u nùn sɔ̃ɔwa ye u koo gere.

4 Ma kurɔ wi, u seewa u da u ka sina boko gari yi ko. Ye u tura mi, yera u yiira u wiru tem girari u nɛɛ, yinni, a man faaba koowo.

5 Yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua.

Ma u wisa u nɛɛ, yinni, wee, nɛ gɔminiwa. Nɛn durɔ u gu,

6 u man bibu yiru deria. Bii bera ba sanna gberɔ. Saa ye sɔɔ, goo sari ben turuku u sere bu yakiana. Ma turo u win winsim so u go.

7 Tɛ̃ wee, nɛn bweseru ta man seesi ta nɛɛ, n bu wi u win winsim go mi nɔmu sɔndio bu maa nùn go, yèn sɔ̃ u win winsim yɛm yari. Wee, nà n bu bii wi nɔmu sɔndia, na ǹ maa bii goo mɔ wi u koo nɛn durɔn tubi di, kpa win bweseru tu gbi.

8 Ma sina boko u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gina wio. Kon nɛn bwãabu sɔ̃ bu da bu nun wunɛn gari yi wunana.

9 Ma kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, baa bà n koo goo taarɛ wɛ̃, nɛ ka nɛn tundon yɛnugiba ba koo taarɛ wɛ̃, n ǹ wunɛ ka wunɛn bwãabu.

10 Sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n wunɛn kɔ̃sa gerua, a ka nùn na mini. Saa yera yɛ̃ro kun maa nun babamɔ.

11 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, a man nɔɔ mwɛɛru kuo ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, ma a ǹ derimɔ be ba bii win mɔru kɔsiamɔ bu maa kɔ̃sa sosi bu nɛn bii wi u tie go.

Yera sina boko u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, wunɛn bii wi, baa win wirun seri tia kun wɔrimɔ.

12 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a de n maa gari fiiko gere.

Yera sina boko u nɛɛ, a geruo.

13 Ma u nɛɛ, yinni, mban sɔ̃na a kɔ̃sa yeni mɔ̀ ye ya Gusunɔn tɔmbu waamɔ. A dera wunɛn tiin bii u kpikiru woo wunɛn sɔ̃. Tɛ̃, wunɛn gari yi a gerua mi, wuna yi ka yã.

14 Tilasiwa bɛsɛn baawure u ka gbi sɔ̃ɔ teeru kpa sa n sãa nge nim mɛ mu yari tem sɔɔ, mɛ ba ǹ kpɛ̃ bu maa gura. Adama Gusunɔ kun kĩ Abusaləmu u gbi tɛ̃. U kĩwa u gɔsirama kpikirun di u n wãa win bɔkuɔ.

15 Yinni, ye na ka na wunɛn mi, na nun gari yini kpuro sɔ̃ɔwa, nɛn tɔmba ba man bɛrum tia. Yera na nɛɛ, kon na n nun yi sɔ̃. Sɔrɔkudo kaa nɛn gere wura.

16 Kpa a sun wɔra nɛ ka nɛn bii be ba kasu
bu sun gon nɔman di, be, be ba ɲ̀ kĩ sa n maa
baa mɔ tem mɛ Gusunɔ u sun wɛ̃ sɔɔ.
17 Na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wunɛn gari yi
koo man nukuru yɛmiasia. Domi na nun
mɛɛraWa nge Gusunɔn gɔrado wi u kɔ̃sa ka
gean wunanɔ yɛ̃. Kpa Gusunɔ wunɛn Yinni
u n wãa ka wunɛ.
18 Ma sina boko u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
kĩ n nun gãanu bikia. A ku man weesu kua a
yen gaa bere.
Ma kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a geruo.
19 Yera sina boko u nɛɛ, n ɲ̀ Yoabuwa u nun
yeniba sɔ̃ɔwa?
Kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, sere ka
wunɛn wãaru, ye a gerua mi, ya sãawa gem.
Wunɛn bɔ̃ɔ Yoabuwa u man gari yi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n na n nun sɔ̃.
20 U ye kuawa n wa gari yi kpuro yi ka
wɛ̃ra. Wee, a maa bwisi mɔ nge Gusunɔn
gɔrado a n ka yɛ̃ ye ya kooramɔ handuniaɔ.
21 Yen biru Dafidi sina boko u da u Yoabu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, kon ko nge mɛ a kĩ. A doo a
nɛn bii Abusaləmu wi gɔsiama.
22 Yera Yoabu u nùn kpuna ka bɛɛrɛ u nùn
siara. Ma u gerua u nɛɛ, yinni, gisɔra na wa
ma a ka man nɔnu geu mɛɛra. Domi a nɛɛ, kaa
ko ye na nun kana.
23 Ma Yoabu u seewa u da Gesuriɔ
Abusaləmun mi, u ka nùn wurama
Yerusalɛmuɔ.
24 Ye ba tunuma, sina boko u nɛɛ, a de u da
u sina win yɛnuɔ. A ku de u na nɛn mi.
Ma Abusaləmu u da win yɛnuɔ, u ɲ̀ de sina
bokon mi.

Abusaləmu ka Dafidi ba dora

25 Abusaləmu wi, durɔ burɔn tiiwa. Goo
sari Isireliba sɔɔ wi u yĩsiru yara buram mɛn
saabu. Saa win naa tararun di sere ka win
wirɔ, gam sari mi kaa kpaka wa.
26 Wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔwa u ra win seri kɔni. Domi
saa yera yi ra nùn buniɛ too. Win seri yi ba
kɔna mi, yin bunum mu ra kilo yiru kere.
27 Bii tɔn durəbu itawa u mara ka bii tɔn
kurɔ turo. Win yĩsira Tamaa. U sãawa kurɔ
burɔn tii.
28 Abusaləmu wi, u kuawa wɔ̃ɔ yiru
Yerusalɛmuɔ, u ɲ̀ sina boko waare.
29 Yera u Yoabu sokusia u na u nùn gɔri sina
bokon mi. Adama Yoabu u yina u na. Ma u
kpam wure u nùn sokusia. Ka mɛ, u yina u
na.
30 Ma Abusaləmu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yoabun gberu wee nɛgirun bɔkuɔ. U
maa dĩanu mɔ mi. I doo i win gbee te dɔ̃ɔ
mɛni.
Ma ba da ba tu dɔ̃ɔ mɛni.
31 Yera Yoabu u seewa u da Abusaləmun
mi, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua wunɛn
bwãabu ba ka da ba nɛn gberu dɔ̃ɔ mɛni.
32 Abusaləmu u nùn wisa u nɛɛ, domi na
nun sokusia na nɛɛ, a na n nun gɔri sina
bokon mi, kpa a nùn bikia mban sɔ̃na u dera
na wurama Gesurin di. Domi n daa sanɔ na
n woo mi gia. Tɛ̃ na kĩ su waana nɛ ka sina
boko. Taarɛ gaa yà n man wãasi, kpa u man
go.
33 Ma Yoabu u da sina bokon mi, u nùn
gari yi tusia. Yera sina boko u Abusaləmu
sokusia. Ye u tunuma win mi, u kpuna ka
bɛɛrɛ. Ma sina boko u nùn tɔbura u bɔkasi.

Abusaləmu u nia sãa

u sina boko bandu mwaari

15

1 Yen biru Abusaləmu u da u tabu kɛkɛ
kasu ka dumi ka tɔmbu weeraakuru be ba ra
n nùn gbiiye mi u dɔɔ.
2 U ra sewa buru buru yellu u n wãa wuun
duu yerɔ. Goo ù n sarɔ u siribu dɔɔ sina
bokon mi, yera u ra yɛ̃ro yɔ̃rasie u nùn bikia
u nɛɛ, bwese kɛra yeren min diya a yarima.
U n nùn wisa u nɛɛ, u yarimawa Isireliban
bwese kɛra kasan di,
3 kpa Abusaləmu u nùn sɔ̃ u nɛɛ, a wunɛn
gem mɔ, adama à n da sina bokon mi, goo
kun nun swaa dakimɔ.
4 Kpa u n kpam mɔ̀, bà n man kua siri kowo
tem mɛ sɔɔ, baawure wi u siribu na nɛn mi,
kon nùn siriawa dee dee.
5 Mi u yɔ̃ wuun duu yerɔ, goo ù n na win
mi, u nùn kpuna u ka nun bɛɛrɛ wɛ̃, u ra
nɔmu dɛmiɛwa u yɛ̃ro nɛnɛ u bɔkasi.
6 Nge mɛya Abusaləmu u Isireliba kpuro
kua be ba siribu daamɔ sina bokon mi. Ma
ba tii wesia win mi gia.
7 Ye n kua wɔ̃ɔ nnɛ, yera Abusaləmu u sina
boko Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a
de n da Heboroniɔ n ko yèn nɔɔ mwɛɛru na
Yinni Gusunɔ kua.
8 Domi sanam mɛ na wãa Gesuriɔ, Sirin
temɔ, na nɛɛ, ma Yinni Gusunɔ u ka man
wurama baani ka gem, kon nùn yãkunu kua
Heboroniɔ.
9 Ma sina boko u nɛɛ, a doo ka bɔri yɛndu.
Ma Abusaləmu u seewa u da Heboroni mi.
10 Min diya u tɔmbu gɔra gɔra asiri sɔɔ
Isireliban bwesenu kpuro sɔɔ, u nɛɛ, bu be
sɔ̃, bà n kãakãagin swĩi nua, bu kuuki koowo
kpa bu kpara bu nɛɛ, Abusaləmu u bandu di
Heboroniɔ.
11 Ma u tɔmbu goobu (200) kana
Yerusalɛmun di, ba ka nùn da Heboroni mi.
Adama ba ɲ̀ yɛ̃ ye u nia sãa win gɔ̃ruɔ.
12 Sanam mɛ u yãkuru mɔ̀, yera u dera
ba da Giloɔ ba Ahitofɛli, Dafidin bwisi kɛ̃ɔ
kasuma. Yera Abusaləmun nia ye u sãa mi,
ya dam kua. Tɔn be ba ka nùn yɔ̃ra ba
dabiamɔ gem gem.

Dafidi u kpikiru sua Yerusalɛmun di

13 Yera goo u na u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Isireliban dabira ba tii wesia Abusaləmun
mi.
14 Ma Dafidi u win bwãa be ba ka nùn
wãa Yerusalɛmuə sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na,
i seewo su kpikiru su. Ma n kun mɛ, bɛsɛn
goo kun kisiramə Abusaləmun nəman di. I
wasi suo su doona, u ku raa sun deema mini
u sun wahala doke. Kpa u wuu ge wəri u gen
təmbu go.
15 Yera win bwãa be, ba geru a ba nɛɛ, ye a
kĩ kpuro, yinni, yera sa ko ko.
16 Ma sina boko u swaa wəri, ka win
yɛnugibu. Adama u dera win ban sina
kurəbu wəkuru ba sina ba sina kpaaru kɔ̃su.
17 Saa ye sina boko u yariə, yera win təmbu
kpuro ba nùn swĩi. Ma ba da ba yɔ̃ra sere
wuun yɛnu dãaku gagun bəkuə.
18 Ma win bwãabu kpuro ka Keretiba ka
Pelɛtiba ba nùn sararimə ka sere maa təmbu
nata (600) be ba nùn swĩima Gatin di ba sara
ba da win wuswaaə.
19 Ma sina boko u Itai, Gatigii sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
mban sɔ̃na a ka sun swĩi. A gəsiro a sina
Abusaləmu u nun deema. Domi wunɛ sɔɔwa.
Yen biru ba ka nun nawa saa wunɛn tem di.
20 Sɔ̃ə mɛɛ tera a tunuma, kpa na n ka nun
yaayaare mə̀ gisə? Nɛn tii na ǹ yɛ̃ mi na dəə.
N n mɛn na, a gəsiro ka wunɛn tən be ba
nun swĩi, kpa Yinni Gusunən durom ka win
bərəkiniru ta n ka nun wãa.
21 Adama Itai u sina boko wisa u nɛɛ, sere
ka Yinni Gusunən wãaru ka maa wunɛn tiin
wãaru, yinni, yam kpuro mi a wãa, baa ǹ n
gəə sɔən na, miya ko na n maa wãa.
22 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na,
a gbiiyo su da.
Ma Itai, Gatigii wi, u gbia ka win tabu
kowobu ka sere ben yɛnugibu kpuro.
23 Saa ye tən be, ba sarə ba doonə, yera tem
mɛn təmbu ba wuri wure. Ma sina boko ka
win təmbu kpuro ba daa te ba mə̀ Sedoroni
təbura ba doona gbaburun bera gia.
24 Yãku kowo Sadəku u maa wãa mi ka Lefi
be ba Yinni Gusunən woodan kpakororu
sɔɔwa. Ba tu səbia ba yi. Ma yãku kowo
Abiataa u yãkuru mə̀ sere tən be kpuro ba ka
yara wuun di ba kpa.
25 Ye ba yãkuru kua ba kpa, yera sina
boko u Sadəku sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunən
woodan kpakoro te suo a ka wura wuuə.
Yinni Gusunə ù n man durom kua, u koo de
n wurama kpa n maa tu wa ten wãa yerə.
26 Adama ù n nɛɛ, u man yinawa, to, nɛ
wee! U man kuo nge mɛ u kĩ.
27 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wa? A
wuro ka bəri yɛndu, ka wunɛn bii Akimasi
ka Abiataa ka win bii Yonatam.
28 Wee, kon yɔ̃ra daa ten təbura yerə
gbaburu mini, sere a ka man labaari sɔ̃ɔma.
29 Nge mɛya Sadəku ka Abiataa ba ka Yinni
Gusunən kpakoro te wura Yerusalɛmuə. Ma
ba sina mi.

Dafidi u Usai gəra

u ka Abusaləmun kpunaa gia

asiri sɔə

30 Ma Dafidi u Olifin guuru yəəmə ka swĩi u
yasa wiru wukiri, u sĩimə ka naa dirusu. Nge
mɛya win bwãa be ba ka nùn dəə ba maa kua.
Ba guu te yəəmə ka swĩi ba yasi wiru wukiri.
31 N deema goo u raa Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Ahitofɛli u wãa ka Abusaləmu, tən be ba
sina boko seesi sɔə. Ma Dafidi u Yinni
Gusunə kana u nɛɛ, u de Ahitofɛlin bwisi yi
u Abusaləmu kɛ̃mə mi, yi ko asansi sarirugii.
32 Sanam mɛ Dafidi u tura guuru wəllə mi
ba ra Gusunə sã, u deema Usai Aakigii u wãa
mi, u nùn mara u yabe kĩasu sebua. Ma win
wira tua sãa u ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔsi.
33 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sà n da
sannu, ya ǹ man somimə.
34 N n mɛn na, a gəsiro wuuə kpa a da a
Abusaləmu sɔ̃ ma kaa ko win bɔ̃ə nge mɛ a raa
sãa win tundon bɔ̃ə. Nge mɛya kaa man somi
à n Ahitofɛlin bwisi kam koosiamə.
35 Yãku kowobu Sadəku ka Abiataa ba
wãa mi ka wunɛ. Gari yi a nua saa sunə
Abusaləmun yɛnun di kpuro, a doo a bu yi
sɔ̃.
36 Wee, ben bibu yiru Akimasi, Sadəkun
bii ka Yonatam Abiataan bii ba maa wãa mi.
Beya kaa gərima bu na bu man sɔ̃ ye a nua
kpuro.
37 Ma Usai, Dafidin bɔ̃ə wi, u wura
Yerusalɛmuə. Saa yera Abusaləmun tii u maa
tunuma mi.

Dafidi ka Siba

16

1 Saa ye Dafidi u saram wee, u guu ten
wii kpiiru deri kese, yera Siba, Mɛfibosɛtin
səm kowo u kurama Dafidin wuswaaə ka
kɛtɛkunu yiru ni u pɛ̃ɛ goobu (200) səbi ka
resɛm swaanu wunəbu (100) ka maa dãa
binu ganun swaanu wunəbu ka sere tam mɛ
ba doke gənan bəə bakaru sɔə.
2 Ma sina boko u Siba bikia u nɛɛ, mba
yeniba.
Ma Siba u nùn wisa u nɛɛ, yinni, kɛtɛku
nini, nu sãawa ni wunɛn yɛnugibu ba koo
sɔni. Pɛ̃ɛ yeni ka dãa bii nini, ya sãawa ye
wunɛn tabu kowobu ba koo di. Be ba maa
wasira gbaburə, tam mɛniwa ba koo nə, kpa
bu dam wa.
3 Sina boko u kpam bikia u nɛɛ, Mɛfibosɛti
wunɛn yinnin debubu maa ni?
Ma Siba u nɛɛ, u wãa Yerusalɛmuə. Domi
u nɛɛ, gisəra Isireliba ba koo nùn win debun
bandu wesia.

4 Sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃, ye
Mɛfibosɛti u raa mɔ, ya kua wunɛgia.
Ma Siba u kpuna u nùn bɛɛrɛ wɛ̃ u nɛɛ, na
siara, yinni, ye a ka man durom mɛni kua.

Simɛi u Dafidi wɔmmɔ

5-6 Ye sina boko Dafidi u tunuma
Bahurimuɔ, yera Sɔɔlun dusi goo wi ba mɔ̀
Simɛi, Geran bii, u yarima wuu gen min di,
u kpenu sua u Dafidi ka win sina asakpɔbu
kasukumɔ, baa mɛ Dafidin tabu durɔbu ka
win tɔmbu ba wãa win nɔm geuɔ ka win
nɔm dwarɔ. Ma u nùn wɔmmɔ,
7 u mɔ̀, a doonɔ, a doonɔ, tɔn gowo wunɛ,
kam wunɛ.
8 Gusunɔ u nun mɔru kɔsie, ma u ban te
sua u wunɛn bii Abusaləmu nɔmu bɛria yèn
sɔ̃ a Sɔɔlun yɛnugibu go ma a bandu di win
ayerɔ. Wee tɛ̃, a wɔnwɔndu soore, mɛya n
maa ka nun wã, domi wunɛ tɔn gowowa.
9 Yera Abisai, Seruyan bii, u sina boko
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, mban sɔ̃na bɔ̃ɔ goo teni
ta ka nun wɔmmɔ mɛ. A de n da n nùn wiru
bura.
10 Ma Dafidi u nɛɛ, ya ǹ bɛɛ wa, bɛɛ Seruyan
bibu. Durɔ wi, ù n man wɔmmɔ yèn sɔ̃ Yinni
Gusunɔ u nɛɛ u ko mɛ, wara koo nùn yinari.
11 Ma u Abisai ka win bwãabu kpuro sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wee, nɛn tiin bii wi na mara, u kĩ u man
go. Kaa sere gere Bɛnyamɛɛ wini? N n mɛn
na, i de u man wɔmɛ, Yinni Gusunɔ ù n nùn
sɔ̃ɔwa mɛ.
12 Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nɛn
wɔnwɔndu wa kpa u kɔ̃sa ye gɔsia gea.
13 Ye Dafidi u seewa u win swaa wɔri u
doonɔ ka win tɔmbu, yera Simɛi u sĩimɔ guu
ten yɛ̃saɔ u bu bɛwe u bu kpenu kasukumɔ,
u bu yanim wisimɔ, u Dafidi wɔnsimɔ.
14 Ye sina boko ka win tɔn be, ba tura
Yuudɛnin daarɔ, ba wasira gem gem. Ma ba
wɛ̃ra mi.

Abusaləmu u wãa

Yerusalɛmuɔ

15 Abusaləmu u tunuma Yerusalɛmuɔ ka
Isireliba dabinu. Ahitofɛli u maa wãa ka be.
16 Sanam mɛ Usai Aakigii, Dafidin bɔrɔ u
tunuma Abusaləmun mi, yera u gerua u nɛɛ,
sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da.
17 Ma Abusaləmu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba
n kua a ǹ ka wãa wunɛn bɔrɔ Dafidin wuurɔ.
Nge mɛya a ka nùn kĩru sɔ̃ɔsimɔ?
18 Usai u nùn wisa u nɛɛ, n ǹ mɛn baa. Domi
wi Yinni Gusunɔ ka tɔn beni ka Isireliba
kpuro ba gɔsa, wigiiwa na sãa. Wiya na kon
maa ka yɔ̃ra.
19 Yen biru n ǹ wuna win bii? Nge mɛ na
raa wunɛn tundo sãwa, nge mɛya kon maa
nun sã.

Abusaləmu

u ka Dafidin kurɔbu kpuna

20 Yera Abusaləmu u Ahitofɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i wesianɔ sannu kpa i gere ye sa ko ko.
21 Ma Ahitofɛli u Abusaləmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a doo a ka wunɛn tundon kurɔ be ba sina
kpaaru kɔ̃su mi kpuna. Saa ye sɔɔra Isireliba
kpuro ba koo gia ma a ka wunɛn tundo wi
karanawa mam mam. Kpa be ba ka nun wãa
kpuro bu ka nun yɔ̃ra dim dim.
22 Ma ba Abusaləmu kuru gira dii tɛɛra
wəllɔ, ma u ka win tundon kurɔ be mɛnna
Isireli ben nɔni biru.
23 N deema saa ye sɔɔ, ba ra n Ahitofɛlin
gari garisiwa nge Gusunɔn tiin gere. Mɛya
Abusaləmu ka Dafidin tii ba ra n yi garisi.

Usai u Ahitofɛlin kpunaa

sanka

17

1 Yen biru Ahitofɛli u Abusaləmu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a de n tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkura yiru
(12.000) gɔsi kpa n Dafidi naa swĩi wɔ̃ku te.
2 Saa ye sɔɔ, u ko n wasire, u ǹ ko n maa
dam gam mɔ, kpa n nùn nare. Win tɔmbu bà
n yarina ba nùn deri wi turo, kpa n nùn sɛ̃re
n go.
3 Mɛsuma kon ko Isireliba kpuro bu ka
wurama wunɛn mi. Domi wi a kasu mi, sà
n nùn nɔma tura, be kpuro ba koo wurama
wunɛn mi, kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
4 Ma gari yi, yi Abusaləmu ka Isireliban
guro gurobu kpuro dore.
5 Adama Abusaləmu u nɛɛ, bu Usai Aakigii
sokuma kpa bu maa nɔ ye win tii koo gere.
6 Ye Usai u tunuma Abusaləmun mi, ma
Abusaləmu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa
Ahitofɛli u gerua. Ya nun wɛ̃re su ko mɛ?
Nge amɔna a wa.
7 Usai u nɛɛ, Ahitofɛlin bwisi yi u nun kɛ̃mɔ
mini gisɔ, yi ǹ bwisi gee.
8 Wunɛn tii, a wunɛn tundo ka win tɔmbu
yɛ̃ ma ba sãawa tabu durɔbu. Ba kɔ̃ruawa
nge gbeeku yaa gɔba ye ba binu mwaari. Yen
biru a yɛ̃ ma wunɛn tundo wi, u sãawa tabun
saria yɛ̃ro. U ǹ wuramɔ u kpuna ka tɔn be
sannu.
9 Wee à n da tɛ̃, u kukua kpee wɔru gagu
sɔɔ, ǹ kun mɛ yam gam. Win tɔmbu bà n gbia
ba sun wɔri, ma ba bɛsɛn gabu go, wi u ye
nua, u koo nɛɛ, wee, ba Abusaləmun tɔmbu
go go.
10 Saa ye sɔɔ, bɛsɛn suunu sɔɔ, baa goo ù n
sãa tabu durɔ, ma u wɔrugɔru mɔ nge gbee
sunɔ, yɛ̃ro koo bɛrum duura. Domi Isireliba
kpuro ba yɛ̃ ma wunɛn tundo u sãa tabu
durɔ. Mɛya u maa tabu kowo damgibu mɔ.
11 Bwisi yi na mɔ kon nun kɛ̃ wee. A de
Isireliba kpuro be ba wãa Danun di sere ka
Beri Sebaɔ bu mɛnna ba n dabi nge yani sɛɛri
nim wɔ̃kun goorɔ kpa wunɛn tii a n bu gbiiye
i ka taa bi da.

12 Kpa su bu wəri subaru səə mi ba gesi wãa
su bu wukiri mam mam nge mɛ dirum mu
ra yakasu wukiri. Sà n kua mɛ, ben goo kun
kisiramə baa sunən tii.
13 Bà n dua wuu gagu səə ba kukua, Isire-
liba kpuro ba koo wuu ge wəri bu gen gani
wɛ̃ɛ sõre bu gawa bu suriri kpa bu gen kpenu
gura bu da bu sure wəwa səə. Baa gen kpee
teera kun tiaramə.
14 Ma Abusaləmu ka win təmbu ba nɛɛ,
Usai Aakigiin bwisi yi, yi Ahitofɛligii kere.
N deema Yinni Gusunəwa u kĩ u Ahitofɛlin
bwisi gee yi sĩiya kpa kõsa yu Abusaləmu
deema.

Ba Dafidi bwisi kã u ka duka

15 Yera Usai u da u Sadəku ka Abiataa
yãku kowo be sõəwa u nɛɛ, mɛni ka mɛniwa
Ahitofɛli u Abusaləmu ka Isireliban guro
gurobu bwisi kã. Ma nɛ, na maa bu sõəwa
mɛni ka mɛni.
16 Yen sõ, a goo gərio tɛ̃ Dafidin mi, u nùn sõ
u ku raa kpuna daa ten təbura yerə gbaburu
mi, wõku te. U təburo u doona ka win təmbu
kpa bu ku raa bu nəma turi bu go.
17 N deema saa ye səə, Yonatam ka Akimasi
ba wãa Eni Rogɛliə domi ba ɲ kãkə bu du
wuuə goo u bu wa. Yen sõna ba ra wəndia goo
gəri ben mi, u bu sõ kpuro ye ya kooramə,
kpa be maa bu da bu Dafidi sina boko sõ.
18 Adama sõə teeru, aluwaasi goo u bu wa
ma u da u Abusaləmu sõəwa. Yen sõna ba
seewa fuuku fuuku, ba yakura ba da durə
goon yɛnuə Bahurimuə. N deema durə wi, u
dəkə mə win yɛnu yaaraə. Ma ba dua ye səə
ba kukua.
19 Yera durə win kurə u bekuru garu sua u
ka dəkə ye wukiri ma u dobi yi ba sura tɛria
ten wəllə kpa bu ku ka gia ma ba wãa mi.
20 Ye Abusaləmun bwãaba da yɛnu mi,
yera ba kurə wi bikia ba nɛɛ, mana Akimasi
ka Yonatam ba wãa.
Ma kurə wi, u bu wisa u nɛɛ, ba daa piibu
geni təbura ba doona.
Ba bu kasu kasu ba ɲ wa. Ma ba gəsira
Yerusalɛmuə.
21 Ye ba doona ba kpa, yera Yonatam ka
Akimasi ba yarima dəkə yen min di, ba da ba
Dafidi gari yi sõəwa ba nɛɛ, u seewo fuuku
ka win təmbu bu daa te təbura bu doona.
Domi amɛniwa Ahitofɛli u Abusaləmu bwisi
kã win sõ.
22 Ye Dafidi u gari yi nua, ma u seewa ka
win təmbu u Yuudɛnin daa te təbura. Be
kpurowa ba doona yam mu sere sãra.
23 Ye Ahitofɛli u wa ba ɲ ka win gari
səmburu kue, yera u win kɛtɛku gaari bəkua
u sĩa win wuuə, u da win tiin yɛnuə u win
yɛnugibu saaria kpuro mɛ ba koo koosina.
Yen biru u win tii soora doke u gu. Ma ba nùn
sikua win baaban sikirə.

Dafidi u wãa Mahanaimuə

24 Ye Dafidi u tura Mahanaimuə, saa yera,
Abusaləmu u Yuudɛnin daaru təburama, wi
ka win təmbu kpuro.
25 U Amasa kua win tabu sunə Yoabun
ayerə. Amasan tundon yĩsira Yitira, Isireli
*. Win mɛrowa Abigali, Nakasin bii. Wi ka
Seruya, Yoabun mɛro ba sãawa məə ka wənə.
26 Abusaləmu ka win təmbu ba ben
sansani giraWa Galadin temə.
27 Saa yè səə Dafidi u wãa Mahanaimuə,
yera Sobi, Nakasin bii, wi u sãa Aməniban
bweseru saa Raban di, ka Makiri Amiɛlin bii
saa Lodebaan di, ka Baasilai, Galadigii, saa
Rogɛlimun di,
28 ba ka Dafidi kpin yenu naawa ka gbɛ̃ɛ
basilaba, ka wekenu, ka maa dĩanu. Niya
alikama ka əəsu, ka som, ka gbere wõəranu
ka swii ka dãsi ka sõki yi ba sənwa,
29 ka tim, ka naa bogum ka yãa yaa, ka
gasanu. Domi ba nɛɛ, gõəru ka nim nəru
ka wasiraru, ya ko n tən be wahala koomɛ
gbaburun di.

Ba Abusaləmun tabu kowobu

kamia

18

1 Yen biru Dafidi u seewa u win tabu
kowobu gara be ba ka nùn wãa. Yera u bu
kua wuu wuuka təmbu nərəm nərəm (1.000)
ka wunəm wunəm (100), wuu nin baatere ka
ten wirugii.
2 Ma u tən be bənu kua suba ita. U sube
teeru sua u Yoabu Seruyan bii nəmu bɛria. U
maa sube tee teni sua u Abisai, Yoabun wənə
nəmu bɛria. Tee te ta maa tie, ma u Itai Gatigii
wɛ̃. Ma u bu sõəwa u nɛɛ, nɛn tii, kon ka bɛɛ
da tabu gberə.
3 Ma ba nùn sõəwa ba nɛɛ, a ku ka sun da.
Domi yibɛrɛba bà n sun wəri sa duki mò, ya
ɲ ko n bu gãanu sãa, baa bà n bɛsɛn bənu go.
Adama wunɛ, bà n nun nəma tura, a sãawa
nge bɛsɛn nərəbun suba wəkuru (10.000).
Yen sõ, n sanə a n sõ wuuə kpa a n ka sun
somimamə.
4 Ma sina boko u bu sõəwa u nɛɛ, ye ya bɛɛ
wɛ̃re, yeya kon ko.
Ma u da u yõ gbãra kənnən bəkuə saa ye
tabu kowobu ba yariə wuu wuuka, gabu
wunəm wunəm, gabu maa nərəm nərəm
(1.000).
5 Sina boko u Yoabu ka Abisai ka Itai wooda
yeni wɛ̃ u nɛɛ, i ku ka Abusaləmu bii aluwaasi
wi bəəbəm ko, ì n yɛ̃ i man kĩn na.
Ma təmbu kpuro ba sina bokon woodan
gari yi nua yi u wirugii be sõəwa
Abusaləmun sõ.

* **17:25** ***Isireli*** - Bandun Gari I, 2:17 səə ba nɛɛ, Yitira u sãaWa Isimɛɛli.

6 Yera ba yara ba da tabu gberɔ bu ka Isireli be ba Abusaləmu swĩi yinna. Ma ba sannə wərina Efaraimun sɔ̃ɔwə.
7 Dãa sɔ̃ɔ miya Dafidin tən be, ba Abusaləmugibu go go. Təmbu nərəbun suba yɛnda (20.000) ba go dəma te.
8 Ma taa bi, bu tɛria tem mɛ kpuro sɔɔ. Tən be ba kam kua dãa sɔ̃ɔ ge sɔɔ, ba kere be ba nəma tura ba go.

Yoabu u Abusaləmu go

9 Wee ye ya Abusaləmu deema. U kurama Dafidin tabu kowobun wuswaaə u win kɛtɛku sɔni. Yera kɛtɛku ge, ga ka nùn dua dãa bakaru garun kəkərə. Miya dãa ten kãasa gaa ya win seri sɔre ma kɛtɛku ge, ga doona ga nùn deri mi, u sãare, u ɲ̀ ka wəllu, u ɲ̀ maa ka tem.
10 Ye Dafidin təmbun turo u nùn wa, ma u da u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, na Abusaləmu wa u sãare dãru garun kəkərə.
11 Yoabu u durə wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye a nùn wa mɛ, mba n kua a ɲ̀ ka nùn so a sure, kpa n da nun sii geesun gobi wəkuru kɛ̃ ka kpaka.
12 Ma durə wi, u Yoabu wisa u nɛɛ, baa nà n sii geesun gobi nərəbu (1.000) wa, na ɲ̀ sina bokon bii nəmu səndimə. Domi sa nəəmə sanam mɛ sina boko u wunɛ ka Abisai ka Itai wooda wɛ̃ɛmə u nɛɛ, i ku ka win bii Abusaləmu bəəbəm ko.
13 Yen biru nà n wooda ye sara na nùn go, wunɛn tii a ɲ̀ ka man yɔ̃ramə. Gãanu maa sari ni nu sina boko berue.
14 Ma Yoabu nɛɛ, na ɲ̀ maa yɔ̃ramə kam sɔɔ n ka tɛ ka wunɛn gari yi.
Yera u dɛki ita sua yi yi nəə sɛ̃u sãa u da mi dãa te, ta Abusaləmu sɔre. Ma u nùn yi sɔkura win sɔndun deedeerə sanam mɛ u ɲ̀ gina gəə kpa.
15 Ma aluwaasi wəku te ta Yoabun tabu yãnu səəwa ba Abusaləmu kooro bure ba so ba dakura.
16 Yera Yoabu u dera ba kəba so win təmbu bu ka wurama bu ku maa Abusaləmun təmbu naa swĩi.
17 Ma ba Abusaləmun goru sua ba kpɛ̃ɛ wəru bəkə gagu sɔə dãa sɔ̃ɔ mi. Yera ba kpenu mɛnna ba suba win goo ten wəllə ba nin takaru kua. Isireli be ba raa Abusaləmu swĩi kpuro ba duki yarina. Ben baawure u wura win yɛnuə.
18 N deema sanam mɛ Abusaləmu u wãa wãaru sɔɔ, u tii gana gaa bania ka kpenu wəwa sɔə ye ba sokumə sina bokogia. U ye kuawa ba n ka nùn yaaye, domi u nɛɛ, u ɲ̀ bii mara wi u koo de ba n nùn yaaye. Yen sɔ̃na u gana ye soka ka win tiin yĩsiru. Yera ba sokumə sere ka gisə Abusaləmun yaayatia.

Ba Dafidi Abusaləmun gəə

sɔ̃ɔwa

19 Akimasi, Sadəkun bii, u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n duka da n sina boko labaari dora yeni sɔ̃, ma Yinni Gusunə u nùn wəra win yibɛrɛban nəman di.
20 Ma Yoabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ɲ̀ ka labaari ye dəə gisə. A de sere sanam gam domi sina bokon biiwa u gu.
21 Yera Yoabu u yoo Kusigii wi u ka bu wãa mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a sina boko sɔ̃ ye a wa ka wunɛn nəni.
Ma durə wi, u kpuna Yoabun wuswaaə u nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Yen biru u seewa u duka da.
22 Akimasi, Sadəkun bii wi, u kpam Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n Kusigii wi swĩi biruə baa ɲ̀ n yen mɛren na.
Ma Yoabu u nɛɛ, nɛn bii, mban sɔ̃na a kĩ a da, domi labaari yeni, ya ɲ̀ nun arufaani gaa wɛ̃ɛmə à n ye sina boko sɔ̃ɔwa.
23 Ma Akimasi u nɛɛ, baa ɲ̀ n yen mɛren na, ka mɛ, na kon dawa.
Yoabu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a doo.
Ma Akimasi u kpa ka Yuudɛnin wəwa gia u Kusigii wi gbiiri.
24 Saa ye sɔə, Dafidi u sɔ̃ wuun gbãrarun kənnəsu yirun baa sɔə. N deema wuun kɔ̃so u yəəwa dii tɛɛran wəllə gbãrarun kənnən deedeeru. Ye u wiru seeya, yera u wa wee, goo u duka mɔ̀ u wee wi turo.
25 Yera u nəəgiru sua u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo wəə u wee!
Ma sina boko u nɛɛ, ɲ̀ n tən turon na, labaari dora u ka wee.
Saa ye sɔə, durə wi, u turuku mɔ̀.
26 Ma kɔ̃so wi, u maa goo wa u wee. Yera u kpam nəəgiru sua kənnən bera gia u nɛɛ, goo wəə u maa duka mɔ̀ u wee!
Sina boko u nùn wisa u nɛɛ, labaari dora win tii u maa ka wee.
27 Kɔ̃so wi, u nɛɛ, wi u gbia mi, win duku naasu su ka Akimasi, Sadəkun biigisu weenɛ.
Ma sina boko u nɛɛ, tən geowa. Labaari gea u ka sisi.
28 Ye Akimasi u turuku kua, yera u nəəgiru sua ka dam u nɛɛ, sina boko, wunɛ ka baruka!
Ma u nùn kpuna u gerua u nɛɛ, su Gusunə wunɛn Yinni siara ye u ka wunɛ nɛn yinni wəra be ba nun seesimən nəman di.
29 Ma sina boko u bikia u nɛɛ, Abusaləmu bii aluwaasi wi, u wãa alafia səə?
Akimasi u nùn wisa u nɛɛ, yinni, sanam mɛ Yoabu u nɛ ka wunɛn səmə Kusigii wi gərima, saa yera na tən dabinun wurenu nua, adama na ɲ̀ yɛ̃ mba n kua.
30 Ma sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dɛsiro minin di a yɔ̃ra giə.
Yera Akimasi u dɛsira u da u yɔ̃ra mi.
31 Saa yera Kusigii wi, u maa tunuma sina bokon mi, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, a swaa dakio a labaari dora nə. Gisə Yinni Gusunə u nun siria u nun wəra be ba nun seesimə kpuron nəman di.

32 Sina boko u Kusigii wi bikia u nɛɛ, Abusaləmu, bii aluwaasi wi, u wãa alafia sɔɔ?
Kusigii wi, u wisa u nɛɛ, nge mɛ n bii aluwaasi wi kua, Gusunə u de n wunɛn yibɛrɛba ka be ba nun seesimə kpuro kua mɛ.

Dafidin nuku sankiranu

19

1 Ma gari yi, yi sina boko wurura. Yera u seewa u yɔɔwa gbãrarun gidambisa wəllə. Miya u wãa u sirenɛ u sumə u mɔ̀, nɛn bii Abusaləmu, nɛn bii. Nà n daa gu wunɛn ayerə, ya sanə bo. Nɛn bii Abusaləmu, nɛn bii.
2 Yera ba da ba Yoabu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee sina boko u sumə u kpasa wəri mɔ̀ Abusaləmun sɔ̃.
3 Dəma ten nasara ye, ya gəsirawa nuku sankiranu Dafidin təmbu kpuron mi. Domi ba nua ma u sumə win bii gəən sɔ̃.
4 Ma tən be kpuro ba gəsirama tabu gberun di ba dua wuuə ka sekuru dəma te, nge be ba duki yakikirama tabu gberun di.
5 Sina boko u win wuswaa wukiri u wura mɔ̀ tãa tãa u mɔ̀, nɛn bii Abusaləmu, Abusaləmu nɛn bii, nɛn bii.
6 Ye Yoabu u tunuma, yera u da u sina boko deema yɛnu sɔɔwə. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee a bɛsɛ wunɛn bwãabu kpuro sekuru doke gisə bɛsɛ be sa wunɛ ka wunɛn bibu kpuro faaba kua ka wunɛn kurəbu kpuro.
7 Sa wa wee a wunɛn yibɛrɛba kĩ ma a be ba nun kĩ tusa. Domi a sun sɔ̃əsi gisə ma bɛsɛ wunɛn bwãabu ka bɛsɛn wirugibu sa ǹ sãa gãanu wunɛn nəni sɔɔ. Tɛ̃ na gia ma Abusaləmu ù n daa wãa wãaru sɔɔ kpa bɛsɛ kpuro sa n guwa, ya koo nun dore.
8 Adama tɛ̃, a yario a da a wunɛn bwãabu gɔ̃rusu yɛmiasia. À n yina a ko mɛ, na nun sɔ̃əmə sere ka Yinni Gusunən wãaru baa tən turo kun ka nun yɔ̃ramə saa wɔ̃ku ten di. Kaa maa wahala wa ya n kere ye a waare saa wunɛn aluwaasirun di n ka girari gisə.
9 Yera sina boko u da u sina gbãra kənnəwə. Ma ba tən be kpuro sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee sina boko u yarima u sɔ̃ kənnəwə. Ma be kpuro ba na win mi.

Dafidi u swaa wəri

u wurə Yerusaləmuə

N deema Isireli be ba raa Abusaləmu swĩi kpuro ba duki sua. Ben baawure u da u wãa win yɛnuə.
10 Yera Isireliban bwese ni sɔɔ kpuro ba sikirinamə ba mɔ̀ Dafidi sina bokowa u sun wəra bɛsɛn yibɛrɛban nəman di ǹ kun mam ko Filisitiba. Tɛ̃ wee u yakura bɛsɛn tem di Abusaləmun sɔ̃.
11 Adama n wee Abusaləmu wi sa bandu wɛ̃ mi, u gu tabu gberə. N n mɛn na, mban sɔ̃na sa ǹ gerunamə su ka sina boko naa da.
12-13 N deema Dafidi u nua ye Isireli be kpuro ba gerumə. Yera u gəra bu yãku kowobu Sadəku ka Abiataa sɔ̃ bu da bu Yudaban guro gurobu sɔ̃ bu nɛɛ, beya ba sãa win dusibu, wi ka beya ba sãa yɛm tem, ǹ n mɛn na mban sɔ̃na ba koo nɛɛ, beya ba dãkuru seema ba sina boko naa na.
14 U maa nɛɛ, bu Amasa sɔ̃ ma wi ka wi ba sãawa yɛm tem. Yen sɔ̃, wi Dafidi u koo nùn ko win tabu sunə sere ka baadommaə Yoabun ayerə. U kun kue mɛ, Gusunə u be nùn kua nge mɛ u kĩ.
15 Ma Dafidin gari yi, yi dera Yudaba kpuro ba nəə nɛra mam mam. Ma ba nùn səmə gəria ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, u wurama ka win bwãabu kpuro.
16 Yera sina boko u gəsirama u na Yuudɛnin daarə.

Dafidi u Simɛi suuru kua

Ma Yudaba ba nùn sennə da. Ba tura sere Giligaliə kpa bu ka nùn somi ù n daa te təburamə.
17 Ma Simɛi, Gera Bahurimugiin bii wi u sãa Bɛnyamɛɛn bweseru u seewa fuuku u ka sina boko Dafidi sennə da ka Yudaba sannu.
18 Bɛnyamɛɛn bweseru sɔə be ba Simɛi swĩima ba sãawa təmbu nərəbu (1.000) ka sere Siba wi u raa sãa Sɔəlun səm kowo wi ka maa win bibu wəkura nəəbu ka win səm kowobu yɛndu. Tən be kpurowa ba gbia ba sina boko turia Yuudɛnin daaru mi.
19 Ma ba sina bokon yɛnugibu guramə ba ka təburamə ka goo nimkuu bu ka win nənu geu wa.
Ye sina bokon tii u təbura u kpa, Simɛi wi, u da u yiira win wuswaaə.
20 U nɛɛ, yinni, a ku kɔ̃sa ye garisi ye na nun kua dəma te a yariə Yerusalɛmun di. A ku ye doke gɔ̃ruə.
21 Na yɛ̃ ma na torawa. Yen sɔ̃na yinni, be ba sãa Isireliban bweseru kpuro na bu gbiiya n ka nun sennə na.
22 Yera Abisai Seruyan bii u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ǹ weenɛ bu Simɛi wi go? Domi u wunɛ wi Yinni Gusunə u gəsa wənwa.
23 Ma Dafidi u Abisai ka win məə Yoabu wisa u nɛɛ, mba n bɛɛ wa bɛɛ Seruyan bibu. Mban sɔ̃na i man yibɛrɛ tɛɛru seesimə. N weenɛ bu goo go gisə? Wara kun yɛ̃ ma nɛna na sãa Isireliban sina boko tɛ̃.
24 Ma sina boko u Simɛi sɔ̃ɔwa ka bɔ̃ri u nɛɛ, a ǹ gbimə.

Dafidi u Mɛfibosɛti kĩru sɔ̃əsi

25 Mɛfibosɛti, Sɔəlun debubu, win tii u sina boko sennə da. N deema saa mìn di sina boko u kpikiru sua sere u ka wuramə bəri yɛndu sɔə, Mɛfibosɛti kun win naasu nim tɛɛnire. U ǹ maa win nəə sansu kənire. Mɛya u ǹ maa win yãnu teare.
26 Sanam mɛ u tunuma Yerusalɛmuə sina bokon mi, yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ,

Mɛfibosɛti, mban sɔ̃na a ɲ̀ ka man de sanam mɛ na kpikiru dɔɔ.
27 Mɛfibosɛti u nùn wisa u nɛɛ, geema a
yɛ̃ ma na sãawa yɛmɔ. Yen sɔ̃na na nɛn sɔm
kowo sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u man nɛn kɛtɛku gaari
bɔkuo kpa n ka nun da. Adama u man bɔrɔ
kɔ̃ɔru kua.
28 Ma u da u man sanka wunɛn mi. Nɛn
yinni sina boko, na yɛ̃ ma a sãawa nge
Gusunɔn gɔrado. A koowo nge mɛ n nun
wɛ̃re.
29 Domi gɔɔwa nɛn baaban bweseru ta ka
weenɛ wunɛn mi. Adama ka mɛ, a dera na ra
di ka be ba dimɔ wunɛn dii yerɔ sannu. Mba
kon kpĩ n maa nun bikia.
30 Sina boko u nɛɛ, mban sɔ̃na na maa
gari dɛ̃ɛyasiamɔ, domi na gɔ̃ru doke kɔ ma
wunɛ ka Siba i ko wunɛn debun tem mɛ bɔnu
kowa.
31 Yera Mɛfibosɛti u nùn wisa u nɛɛ, yinni,
Siba u mam mɛ kpuro suo. Domi wee a
wɔma yɛnuɔ baani.

Dafidi u Baasilai kĩru sɔ̃ɔsi

32 Baasilai, Galadigii u maa na saa
Rogɛlimun di u ka Dafidi yɔ̃siri sere
Yuudɛnin daarɔ kpa bu daa te tɔbura sannu.
33 Baasilai wi, u tɔkɔ kua gem gem. U mɔwa
wɔ̃ɔ wɛnɛ. U maa sãa gobigii. Wiya u Dafidi
nɔɔri saa ye u wãa Mahanaimuɔ.
34 Yera sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na
a ka man tɔbura su da Yerusalɛmuɔ a n wãa
nɛn mi. Kon nun nɔɔri mam mam.
35 Adama Baasilai u nùn wisa u nɛɛ, nɛn
wãarun tɔ̃ra kun maa dɛ̃u n sere ka nun swĩi
su da Yerusalɛmuɔ.
36 Wee wɔ̃ɔ wɛnɛwa na mɔ. Na ɲ̀ maa kpɛ̃
n gea ka kɔ̃sa wunana. Mɛya baa dĩa ni na
dimɔ na ɲ̀ kpɛ̃ n maa ye ya do ka ye ya kun
do wunana. Yen biru, na ɲ̀ maa kpɛ̃ n tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbun womusu nɔ. N n mɛn
na, yinni, mban sɔ̃na na kon maa sãa wunɛn
sɔmunu.
37 Na ɲ̀ tura n ka are bɛkɛ yinin bweseru
wa. Kon ka nun Yuudɛnin daaru tɔburawa
kpa n nun yɔ̃siri fiiko.
38 Kpa a de n gɔsira n wura nɛn wuuɔ n gbi
mi. Kpa bu man sike nɛn baaba ka nɛn mɛron
sikinun bɔkuɔ. Adama nɛn bii Kimuhamu
wee, i doo ka wi u n sãa wunɛn bɔ̃ɔ, kpa a nùn
kua nge mɛ a kĩ.
39 Ma sina boko u nɛɛ, na wura Kimuhamu
u ka man da. Kon maa nùn kua nge mɛ n koo
nun wɛ̃re. Ye a gɔ̃ru doke n nùn kua kpuro,
yeya kon ko.
40 Sanam mɛ sina boko ka win tɔn be
ba nùn swĩi ba daaru tɔbura ba kpa, yera
u Baasilai bɔkasi u nùn domaru kua. Ma
Baasilai u gɔsira u wura win yɛnuɔ.
41 Sina boko u Giligalin swaa wɔri. Ma
Kimuhamu u nùn swĩi.

Yudaba ka Isireliba

ba sina boko sikirinɛmɔ

Yudaba kpuro ka Isireliban sukum ba nùn
biru wɔ̃ku kua.
42 Yen biru Isireliba kpuro ba na sina
bokon mi ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, mban sɔ̃na
Yudaba bɛsɛn tundo bisibu ba na ba nun sua
gbɛnum ba Yuudɛnin daaru tɔburasia wunɛ
ka wunɛn yɛnugibu, ka wunɛn tɔmbu kpuro.
43 Ma Yudaba ba Isireliba wisa ba nɛɛ, sa
yeni kuawa yèn sɔ̃ bɛsɛ ka sina boko sa sãa
bwese kɛri tia. Nge mban mɔruwa i mɔ̀. I nua
sina boko u sun dĩanu wɛ̃ɛmɔwa? Nge kɛ̃nu
gana i nua u sun kã.
44 Ma Isireliba ba Yudaba wisa ba nɛɛ,
bɛsɛra sa bɛɛ Dafidi sina boko mɔru kere sere
nɔn wɔkuru. Domi sa dabiru bo. Bɛsɛra sa
gbia sa bwisika su ka da su bɛsɛn sina boko
suama. Mba n kua i ka sun gɛma.
Adama Yudaba ba bu gerusi ka dam.

Seba u Dafidi seesi

20

1 Saa ye sɔɔ, tɔn kɔ̃so goo wãa Bɛnyamɛɛn
bweseru sɔɔ, win yĩsira Seba, Bikirin bii.
Yera u kɔba so u nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ ka Dafidi Isain bii.
Mɛya sa ɲ̀ maa tubi tia dimɔ.
Yen sɔ̃, bɛɛ Isireliba, baawure u wuro win
yɛnuɔ.
2 Yera Isireli be kpuro ba Dafidi deri ba
Seba swĩi. Adama Yudaba ba ka Dafidi
ben sina boko yɔ̃ra. Ma ba nùn yɔ̃siri saa
Yuudɛnin daarun di sere Yerusalɛmuɔ.
3 Dafidi u tura win yɛnuɔ Yerusalɛmuɔ. U
win kurɔbu wɔku te u raa deri ba yɛnu kɔ̃su
sua u doke diru garu sɔɔ u nɔɔrimɔ. Adama u
ɲ̀ ka bu kpunare. Diru miya u bu kɛnusi ba
wãa nge gɔminibu sere ba ra ka gu.

Yoabu u Amasa go

4 Yera sina boko u Amasa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere
n ka ko sɔ̃ɔ ita na kĩ a man Yudaba mɛnna a
ka bu na mini.
5 Ma Amasa wi, u da u Yuda be kpuro
mɛnna. Adama u tɛ n kere sɔ̃ɔ ita ye sina boko
u nùn bura.
6 Ma Dafidi u Abisai sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Seba,
Bikirin bii, u koo sun kɔ̃sa kua ya n
Abusalɔmugia kere. Yen sɔ̃, a wunɛn yinnin
tabu kowobu suo kpa i nùn naa swĩi, u sere
kuke wuu ge ga gbãraru mɔ sɔɔ.
7 Ma Abisai u seewa ka Yoabun tabu
kowobu ka Pelɛtiba ka Keretiba be ba sãa
sina bokon kɔ̃sobu, ka sere maa tabu durɔ
wɔrugɔba. Beya ba yara Yerusalɛmun di ba
Seba, Bikirin bii wi naa gira.
8 Sanam mɛ ba tura Gabaonin kpee bakarɔ
yera ba ka Amasa yinna. N deema Yoabu
u win tabu yãnu sebua ma u win takobin
bɛkitia sɛ̃ka pɔraɔ, ma yen tii ya sãare. Ye
u Amasa susimɔ, yera takobi ye, ya wɔruma
yen kararun di.

9 Ma u Amasa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bwãa do nɛn
wɔnɔku?
Yen biru u win toburu nɛnua u ka nùn
bɔkasi.
10 N deema Amasa kun takobi yen laakari
sãa ye Yoabu u nɛni. Ma u nùn ye sɔka
nɔn teeru nukurɔ u nuki yara. Ma Amasa u
wɔruma yande u gu.

Ba Seba kamia ba go

Yen biru Yoabu ka win wɔnɔ Abisai ba
wure ba Seba naa gira.
11 Yera Yoabun tabu durɔ turo u yɔ̃ra
Amasan goo ten bɔkuɔ u gerumɔ u mɔ̀, wi u
Yoabu ka Dafidi kĩ, u Yoabu swĩiyɔ.
12 Ma Amasan goo te, ta kpĩ ta yɛm mwɛɛre
swaa suunu sɔɔ. Ye tabu durɔ wi, u wa tɔmba
yɔ̃ramɔ mi, yera u goo te gawa swaan di u ka
da yakasɔ u tu bekuru wukiri.
13 Ye u kpa, yera tɔmba sara ba Yoabu swĩi
ba ka Seba Bikirin bii wi naa gira.
14 Ye Yoabu u dɔɔ Abɛli Bɛti Maakan bera
gia, yera u Isireliban bwese kɛri kpuro
bukiana. Ma ben tabu durɔ wɔrugɔba ba nùn
swĩi.
15 Ye ba tunuma Abɛli Bɛti Maakaɔ ba
deema Seba u wãa mi, yera ba ye tarusi. Ba
yanim takaru kua ta ka wuu gen gbãraru
gunum nɛra. Yen biru ba gbãra ten temɔ gba
bu ka tu sura.
16 Yera wuu min tɔn kurɔ bwisigii goo u
nɔɔgiru sua u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ. I man
Yoabu sokuama n ka nùn gari ko.
17 Ma Yoabu u nùn susi. Yera kurɔ wi, u
nùn bikia u nɛɛ, wuna Yoabu?
Ma u wisa u nɛɛ, oo, nɛna.
Kurɔ wi, u maa nɛɛ, a nɛn gari swaa dakio.
Ma Yoabu u nɛɛ, a geruma.
18 Kurɔ wi, u nɛɛ, yellu ba ra raa nɛɛwa, a
bikiaru doo Abɛli Bɛti Maakaɔ kpa n nùn kua
nge mɛ a kĩ.
19 Bɛsɛn wuu geni, ga sãawa wuu si su
bɔri yɛndu mɔn teu ka si su ra Isireliban
woodaba mɛm nɔɔwɛn teu, n kere wuu si su
tie. Adama wunɛ, a kasu a gu go, ge, ge ga
sãa Isireliban wuu marosun teu. Mban sɔ̃na
a kasu a Yinni Gusunɔn arumani kpeerasia.
20 Ma Yoabu u nùn wisa u nɛɛ, su ku wa
mɛ, bu nɛɛ, nɛna na wuu ge kpeerasia na gen
dukia gura.
21 N ɲ̀ mɛ nɛn bwisikunu. Efaraimu wi ba
mɔ̀ Seba, Bikirin biiwa u Dafidi seesi. Wiya
sa kasu. Yen sɔ̃, i nùn yarama i sun nɔmu
sɔndia, kpa n doona n wuu ge deri.
Ma kurɔ wi, u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa ko nun
win wiru kasa kuama.
22 Ma kurɔ wi, u da u tɔmbu mɛnna ka
bwisi ba da Seban mi, ba win wiru bura ba tu
Yoabu kasa kuama. Yera Yoabu u kɔba so ma
win tabu kowobu ba yarina ba wuu ge deri.
Ben baawure u wura win yɛnuɔ. Ma Yoabun
tii u gɔsira Yerusalɛmuɔ u da sina bokon mi.

Dafidin sɔm kowobu

23 Saa ye sɔɔ, be ba sãa Dafidi sina bokon
sɔm kowobu, ben yĩsa wee. Yoabuwa Dafidi
u kua Isireliba kpuron tabu sunɔ. Bɛnaya,
Yehoyadan bii, wiya u maa Keretiba ka
Pelɛtiba kpare be ba sãa Dafidin tiin kɔ̃sobu.
24 Adoramuwa u ra maa tɔmbu wɔ̃ɔ gobi
mwaari. Yosafati, Ahiludun biiwa u ra maa
tirenu bere.
25 Seyawa maa sãa tire yoro. Ma Sadɔku ka
Abiataa ba sãa yãku kowobu.
26 Ira, Yairigiiwa maa sãa Dafidin sina
kpaarun wirugii turo.

Ba Sɔɔlun bweseru go

21

1 Dafidin bandun waati, gɔ̃ɔra dua tem mɛ
sɔɔ, ta kua wɔ̃ɔ ita. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ
bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na gɔ̃ɔ te, ta wãa mɛ. Ma
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gɔ̃ɔ te, ta
wãawa yèn sɔ̃ Sɔɔlun yɛnugibu ba yɛm yari,
ba Gabaonigibu go.
2 N deema Gabaonigii be, ba ɲ̀ sãa Isire-
liba. Ba sãawa Amɔreban bweseru. Adama
Isireliba ba ka bu arukawani bɔkua ba nɛɛ,
ba ɲ̀ bu goomɔ. Ka mɛ, Sɔɔlu u kasu u bu
kpeerasia Isireliba ka Yudaban kĩrun sɔ̃. Yera
Dafidi u bu soka u nɛɛ,
3 mba kon kpĩ n bɛɛ kua. Mba kon ko n
ka kɔ̃sa ye ba bɛɛ kua min durum wɔka kpa i
wa i sun domaru kua, bɛsɛ be sa sãa Gusunɔn
tɔmbu.
4 Ma Gabaonigii be, ba nùn wisa ba nɛɛ,
bɛsɛ ka Sɔɔlun yɛnugibun sannɔ ge, ga ɲ̀
kpeemɔ ka wura ɲ̀ kun mɛ ka sii geesu. Mɛya
n ɲ̀ maa bɛsɛn sɔmunu su ka nɛɛ, bu goo go
Isireliɔ.
Ma sina boko Dafidi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n
mɛn na, i man sɔ̃ɔwɔ ye i kĩ. Kon bɛɛ ye kua.
5 Ma ba sina boko wisa ba nɛɛ, nge mɛ Sɔɔlu
u kasu u bɛsɛn bweseru kpeerasia Isireliban
suunu sɔɔn di,
6 nge mɛya a maa sun win bweseru sɔɔ tɔn
durɔbu nɔɔba yiru yaro a sun bu nɔmu bɛria,
kpa su ka bu da su sãarusia Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ Gibeaɔ, wi, Sɔɔlu wi Yinni Gusunɔ
u raa gɔsan tiin wuuɔ.
Ma sina boko u bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ bu
nɔmu bɛria.
7 Adama u ɲ̀ dere bu ka Mɛfibosɛti,
Yonatam bii, Sɔɔlun debubu da, arukawani
ye ba bɔkua wi ka Yonatam Yinni Gusunɔn
wuswaaɔn sɔ̃.
8 Ma u Risipa, Ayan biin bibu yiru mwa
be u ka Sɔɔlu mara. Bii bera Aamɔni
ka Mɛfibosɛti. Ma u maa Mɛrabu Sɔɔlun
biin bii tɔn durɔbu nɔɔbu mwa be u ka
Adiriɛli Mɛholagii mara. Adiriɛli wi, u sãawa
Baasilain bii.
9 Beniwa Dafidi u Gabaonigii be nɔmu
bɛria. Ma ba da ba bu bwɛ̃ guuru wɔllɔ Yinni

Gusunən wuswaaə. Ma be kpuro ba gu sõə tee te. Saa ye, ya sãawa dĩa gbiikinun gɛ̃ɛbun saa.
10 Risipa, Ayan bii, u saaki sua u da u tɛria guu ten wəllə, ma u wãa mi saa gɛ̃ɛbun torubun di sere gura ya ka wurama. U win bibun gonu kõsu. Sõə səə u ra gunəsu girewa su ku raa goo ni di. Wõkuru kpa u gbeeku yɛɛ gira.
11 Yera ba da ba ye Dafidi sõəwa.
12 Ma u da Yabɛsiə Galadin temə u Səəlu ka win bii Yonatam kukunu gurama. N deema Yabɛsigii beya ba raa goo ni sua Bɛti Sanin di mi Filisitiba ba raa nu bwɛ̃ sanam mɛ ba Səəlu gə Giliboaə.
13 Ma u Səəlu ka Yonatam kuku ni sua ka sere maa be ba bwɛ̃ miginu.
14 Ma ba Səəlu ka Yonatamginu sikua Selaə Bɛnyamɛɛn temə Kisi, Səəlun tundon sikirə.
Ye ba ye kpuro kua mam mam nge mɛ sina boko u gerua, yera Yinni Gusunən məru ya sure.

Dafidin tabu kowobu

ba ka Filisitiba tabu kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 20:4-8)

15 Filisitiba ba ka maa Isireliba tabu seewa, ma Dafidi ka win tabu kowobu ba da ba bu wəri. Yen dəma te, Dafidi u wasira gem gem.
16 Filisiti goo wi ba mɔ̀ Yisibi Benəbu, Rafan bweseru səə u yaasa mə ye ba kua ka sii gandu. Yen bunum mu sãawa kilo ita. Durə wi, u maa takobi kpaa sɛ̃ke win pəraə. Wiya u gerua ma u koo Dafidi gə.
17 Ma Abisai Seruyan bii, u na u Dafidi somi u Filisiti wi so u gə. Yera Dafidin tabu kowobu ba nùn sõəwa ka bõri ba nɛɛ, a ṅ maa ka sun tabu dəə. Domi sa ṅ kĩ bu nun gə kpa bandu tu kpe Isireliə.
18 Yeniban biru tabu maa seewa Isireliba ka Filisitiban suunu səə. Ma Ɛlikanani, Yaaren bii, Bɛtelehɛmugii, u Goliati Gatigiin wənə gə. Wi ba gə mi, win yaasan buru ta sãawa nge weson dɛka.
20 Taa binin biru ba maa tabu kua Gatiə ka Filisitiba. Durə goo wãa Gati mi, wi u yara Rafan bweserun di. Durə wi, u gunu too. Niki bii nəəba tia tiawa u mə nəmaə ka naasə, ma ni kpuro nu kua yɛnda nnɛ.
21 Yera u Isireliba nəə kuura. Ma Yonatam, Dafidin məə Saman bii, u da u nùn gə.
22 Filisitiban tabu kowo Gatigibu nnɛ be, ba yarawa Rafan bweserun di. Ma Dafidi ka wigibu ba bu gə.

22

Dafidin nasaran womu
(I maa mɛɛrio Womu 18)

1 Womu geniwa Dafidi u Yinni Gusunə kua sanam mɛ u nùn wəra saa win yibɛrɛban nəman di, n mam nɛɛre Səəlu.
2 U nɛɛ,
Yinni Gusunə, wuna a sãa nɛn dam.
Wuna na kĩ.
3 A sãawa nge kpee baa yè səə kon kuke.
A sãawa nɛn kuku yee naanɛgiru.
Wuna a sãa nɛn Yinni wi u man yakia.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru.
Wunɛn dama mu man wəra.
Wuna a sãa nɛn kari.
4 I Yinni Gusunə siaro.
Nà n nùn nəəgiru sue
na faaba kana,
u ra man wərewa
nɛn yibɛrɛban nəman di.
5 Gəə raa man bəkua,
u ka man doonə nge nim tori baka.
6 Gəribun wãa yera man tɛ̃kua.
Gəə man taa bɛrie.
7 Ma na nəəgiru sua nɛn nuku sankiraru səə,
na Yinni Gusunə soka.
Ma u nɛn nəə nua saa win wãa yerun di.
Mɛya maa nɛn weeweenu wəri win swaa səə.
8 Tem mu yĩira,
ma guunu diira,
yèn sõ Yinni Gusunə u məru bɛsira.
9 Ma win məru seewa nge wiisu,
ma ya yabura nge dõə yara,
ma ya yarimə win nəən di nge dõə buri.
10 U dera wəlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua.
Ma u sarama u guru wii bakaru taakumə.
11 U wəllun kõso səni nge duma.
Ma u bɛllimə woo səə.
12 U kukua yam wõkuru səə,
ma guru wii sinumginu nùn wukiri.
13 Win wuswaaə yam bururam mu wãa.
Min diya gura nɛmə ka guru kpenu ka dõə buri.
14 Win nəə ga nəəra wəllun di nge guru gbãsukubu.
Ma guru kpenu nɛmə ka dõə buri.
15 U nɛn yibɛrɛba yarinasia ka guru kpenu
ni nu sãa nge sɛ̃ɛnu.
U bu gira baama ka guru maakinu.
16 U wɛ̃ru wura, yibɛrɛba ba nanda.
Ma guru woo bəkə ga daanu gberasia.
Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sõəsira.
17 Ma u win nəmu dɛmiama wəllun di
u man nɛnua u yara nim bwee bakarun di.
18 U man wəra yibɛrɛban nəman di.
Yibɛrɛ be, ba man dam kere.
Yibɛrɛ be, ba man tusa.
19 Yibɛrɛ be, ba man wəriwa nəni swãarun saa səə.
Adama Yinni Gusunə u kua nɛn tãsi yeru.
20 U man wəra ben nəman di,
na n ka tii mə,
domi u man kĩ.
21 U man domaru kua yèn sõ na dɛɛre.
U man domaru kua yèn sõ na gem swĩi.

22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
Na ɲ̀ nùn seesi.
23 Na win wooda kpuro swĩi.
Na ɲ̀ win gere yinɛ.
24 Na nɛn tii nɛnua,
kpa n ku ra ka durum ko.
Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.
25 Yen sɔ̃na u man kɔsia nge mɛ nɛn daa gea nɛ.
U man kɔsia nge mɛ nɛn gɔ̃ru ga dɛɛram nɛ.
26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun sãawɛwa naanɛgii.
Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa gemgii.
27 Sà n sãa dɛɛrobu, kaa n sun sãawɛwa dɛɛro.
Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun sãawɛwa keetagii.
28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa
a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko,
kpa a be ba tii sue kawa.
29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
A ra man yam bururasie.
30 A ra man dam kɛ̃
n ka kpĩ n yibɛrɛ be ba tabu yãnu mɔ wɔri,
kpa n yɔ̃ n ben gbãraru sure.
31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ̀, ya ra n dɛndewa.
Bwisi geeya u ra tɔnu kɛ̃.
U sãawa be ba nùn naanɛ sãan tɛrɛru.
32 Gusunɔ turowa u wãa.
Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wi turowa u koo sun kɔ̃su.
33 Wiya u sãa nɛn kuku yee damgiru.
Wiya u ra man swaa gea sure,
34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge nɛmu,
na n ka yɔ̃ dim dim guuru wɔllɔ.
35 Wiya u ra man tabu sɔ̃si.
Wiya u ra man dam kɛ̃, n ka tɛndu gawa te ta bɔ.
36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko nge tɛrɛru.
Wuna a ra man bere ka wunɛn dam bakam.
Wunɛn durom saabuwa na ka kua damgii.
37 Nà n duka mɔ̀, a ra de na n sãu.
Nà n duka mɔ̀, na ku ra maa sokure.
38 Nà n nɛn yibɛrɛba naa gire,
wuna a ra de n bu naamwɛ.
Wuna a ra de na kun gɔsiramɛ,
ma n kun mɔ na bu kpeerasia.
39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
kpa bu kpana bu se.
40 Yinni, wuna a ra man dam kɛ̃ n ka tabu ko.
Wuna a ra man nasara wɛ̃ nɛn yibɛrɛban wɔllɔ.
41 Wuna a ra de nɛn yibɛrɛba bu man biru kisi.
Wuna a ra de n be ba man tusa kpeerasia.
42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge tua.
Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge pɔtɔkɔ.
Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba faaba kana,
a ku bu faaba ko.
Bà n somiru kana,
a ku bu wisi.
44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
be ba man seesin nɔman di.
Wuna a man kua bwese tukunun wirugii.
Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.
45 Bà n yande nɛn gari nua,
ba ra n man mɛm nɔɔwammɛwa.
Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.
Bà n man wa, ba ra nandewa.
46 Bà n man wa, ba ra yarimɛwa
ben kuku yerun di ba n diirumɔ.
47 Yinni Gusunɔ u wãa.
I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi na ra kuke.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ. Wiya u man faaba kua.
48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn yibɛrɛban mi.
Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
49 Wiya u ra de n kisira yibɛrɛban nɔman di.
Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
Wuna a man faaba kua tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
50 Yen sɔ̃na kon womusu ko ka wunɛn yĩsiru.
Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua sunɔ.
Wuna a man nasara baka wɛ̃.
Na yɛ̃ ma kaa n man durom sɔ̃simɔ,
nɛ ka nɛn bweseru sere ka baadommaɔ.

Dafidin gari dãaki

23

1 Dafidi, Isain bii, wi Gusunɔ Yakɔbun
Yinni u gɔsa u wɔlle sua, win womusa Isireliba ba ra n kĩ bu nɔ. Win gari dãaki wee. U nɛɛ,
2 Gusunɔn Hunde u gari kua saa nɛn nɔɔn di.
Win gariya yi wãa nɛn yara sɔɔ.
3 Gusunɔ, Isiriban Yinni wi u ra bu kɔ̃su,
u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sunɔ wi u tɔmbu kparamɔ gem swaa sɔɔ,
ma win tii u Gusunɔ nasie,
4 u sãawa nge sɔ̃ɔ yanan yam bururam guru wiru sari.
Sɔ̃ɔ yana yera ya ra de yaka bekusu su balli,
gura yà n na ya kpa.
5 Nge mɛya nɛn bweseru ta sãa Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi u ka man arukawani bɔkua ye ya ɲ̀ nɔru mɔ.
U ye kpuron kpunaa yi.
Goo kun maa kpɛ̃ u ye kɔsi.
Saa kpuro u ra man nasara wɛ̃.
Ye na kĩ kpuro u ra man kuewa.
6 Adama be ba Gusunɔ gɛma ba sãawa nge sãki
yi ba ra bure bu kɔ̃.
Ba ku ra yi babe ka nɔm dira.
7 Wi u kĩ u yi baba,
sisu ka yaasan bura u koo ka yi sɔ̃re,
kpa u yi dɔ̃ɔ mɛni yam tem mi sɔɔ.

Dafidin tabu durɔbu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:10-47)

8 Dafidin tabu durəbun yĩsa wee. Ben ita
ba yĩsiru yara.
Yosɛbu Basebɛti, Takemənigii, u sãawa
ben turo. Wiya u təmbu nɛnɛ (800) go ka
yaasa nən teerun tabu səə.
9 Yirusen yĩsira Eleasaa, Dodon bii, Akosin
sikadobu. Sanam mɛ Filisitiba ba yara bu ka
Isireliba tabu ko, wi ka Dafidiwa ba yõra ba
bu mara. N deema saa ye, Isireliba ba wãa
guunə.
10 Yen dəma te, Eleasaa wi, u Filisitiba
gowa sere win nəma mənya u kpana u takobi
yõsu. Ma Yinni Gusunə u nùn nasara baka
wɛ̃. Yen biru Isireliba ba na ba nùn deema
bu ka Filisiti ben yãnu gura.
11 Ben itasen yĩsira Sama, Agen bii,
Hararigii. Saa ye səə, Filisitiba ba maa mɛnna
Lekiə bu ka Isireliba tabu wəri. N deema
gberu gara wãa mi, tè səə ba dãsi duura. Ye
Isireliba ba duki mɔ̀ Filisiti ben sõ,
12 yera Sama u yõra mi, u ka tu yina. Ma u
ka Filisitiba tabu kua u bu go. Gusunə u nùn
nasara baka wɛ̃ dəma te.
13 Gɛ̃ɛbun saa səə, Dafidin tabu sinambu
tɛna səə ben ita ba da ba nùn deema
Adulamun kpee wəruə sanam mɛ Filisitiban
tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten
sansani gira Refaban wəwaə.
14 Saa ye səə, Dafidi u wãa kpee wəru
ge səə. Ma Filisitiban sansani ya maa gire
Bɛtelehɛmuə.
15 Ma Dafidi u Bɛtelehɛmun bɛkɛ kua u
nɛɛ, wara u koo ka man Bɛtelehɛmun gbãra
kənnən dəkən nim naawa n nə.
16 Yera win tabu durəbu ita be, ba da ba
Filisitiban sansani ye wəri ka dam ba Dafidi
nim mɛ takama. Adama u ɲ mu nəra. U ka
mu yãkuru kuawa, u Yinni Gusunə yaria.
17 U nɛɛ, Gusunə u man gbara bu nɛɛ, nɛna
na nim mɛ nəra. Domi mɛn sõna tən beni ba
ben wãaru kari bərie. Nim mɛ, mu sãawa nge
ben yɛm mɛ mu koo raa yari.
Yen sõna u yina u mu nə.
Yeniba kpurowa Dafidin tabu durəbu ita
be, ba kua.
18 Abisai Seruyan bii, Yoabun wənə, wiya
u sãa təmbu tɛna yen wirugii. Təmbu gooba
wunəbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u
yĩsiru yara təmbu tɛna yen suunu səə.
19 Ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ too. Adama u ɲ tabu
durə gbiikobu ita be tura.
20 Bɛnaya, Kabisɛɛligii, Yehoyadan bii, u
sãawa tabu durə wərugə. Ma u yĩsiru yara
nasara dabi ni u wan sõ. Wiya u Məabun
təmbu yiru gabu go be ba sɛ̃ nge gbee
sinansu. Wiya u maa dua dəkə kpiriru səə u
gbee sunə kãasi mi, u go puran saa səə.
21 Ma u Egibitin tabu durə damgii goo go.
Saa yè səə u nùn wərim dəə, bokura u nɛni.
Ye u tura mi, ma u durə win yaasa ye u nɛni
wəra u ka nùn səka u go.
22 Yeniwa Bɛnaya Yehoyadan bii u kua. Ma
u maa yĩsiru yara Dafidin tabu durəbu tɛna ye
səə.
23 U bɛɛrɛ baka wa be səə, adama ya ɲ tabu
durə gbiikobu ita begia tura. Ma Dafidi u nùn
kua win kõsobun wirugii.
24 Dafidin tabu durəbu tɛna yen gabun
yĩsa wee. Asaɛli, Yoabun wənə, ka Ɛlikanani,
Dodon bii, Bɛtelehɛmugii,
25 ka Sama, ka Elika, Harodugibu,
26 ka Helɛsi, Pelɛti ka Ira Ikɛsin bii,
Tekoagii,
27 ka Abiesɛɛ, Anatətugii, ka Mɛbunai,
Husagii,
28 ka Saaməə, Akoasigii, ka Maharai,
Nɛtofagii,
29 ka Helɛbu, Baanan bii, wi u maa sãa
Nɛtofagii, ka Itai, Ribain bii, Gibeagii. Gibea
ye, ya wãa Bɛnyamɛɛn temə.
30 Ka Bɛnaya, Piratonigii, ka Hidai, Nakale
Gaasigii,
31 ka Abi Aliboni, Arabagii, ka Asimafɛti,
Baakumugii,
32 ka Eliaba, Saabonigii, ka Bɛnɛ Yasɛni, ka
Yonatam,
33 ka Sama, Hararigii, ka Akiamu, Saraan
bii, Hararigii,
34 ka Elifelɛti, Akasibain bii. Akasibain
tundo u sãa Maakagii. Ka Eliamu, Ahitofɛlin
bii, Gilogii,
35 ka Hɛsirai, Kaamɛligii, ka Paarai,
Arabugii,
36 ka Yigeali, Natanin bii, Sobagii, ka Bani,
Gadigii,
37 ka Selɛki, wi u sãa Amənin bweseru, ka
Naharai, Beerətugii wi u ra Yoabu, Seruyan
biin tabu yãnu səbe,
38 ka Ira, ka Garɛbu, Yetɛɛgibu,
39 ka Uri, Hɛti. Dafidin tabu durə damgibu
ba sãawa tənu tɛna ka nəəba yiru.

24

Dafidi u win təmbu gara
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:1-6)

1 Yinni Gusunə u ka maa Isireliba məru
kua too, ma u dera Dafidi u bu seesi, u nùn
sõəwa u nɛɛ, a doo a Isireliba ka Yudaba gari.
2 Yera u Yoabu win tabu sunə wi u wãa
win turuku sõəwa u nɛɛ, a doo a Isireliban
bwesenu kpuro bera saa tem mɛn sõə yɛ̃san
nəm geu gian di sere mɛn sõə yɛ̃san nəm
dwarə, kpa a bu gari. Nge mɛya kon ka gia
mɛ̀n nəə ba geeru nɛ.
3 Yoabu u sina boko sõəwa u nɛɛ, Gusunə
wunɛn Yinni u de tən ben dabiru tu sosi
wunəm wunəm subenu n kere yellu, kpa u
maa de a bu wa ka nəni. Adama mban sõna a
kĩ a yeni ko.
4 Ka mɛ, sina boko u Yoabu gari kamia ka
sere maa tabu sinam be ba tie. Ma Yoabu ka
tabu sinam be, ba yara ba da ba Isireliba gara.

5 Ba da ba Yuudɛni təburɑ mɑ ba ben kunu
girɑ Aroɛɛn sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm dwarɔ, wɔwɑɔ. Mɑ
ba Gadin tem bukiɑna ba da Yasɛɛ gia.
6 Min di, ba da Galadin temɔ, ka Kadɛsiɔ
Hɛtiban temɔ, ka Danu Yaniɔ ka yen baru
kpaanɔ ka Sidoniɔ,
7 ka Tiriɔ ye ya gbãra damgiru mɔ, ka wuu
si su raa sãa Hefiba ka Kananibagisɔ, n ka
girari Beri Sebaɔ, Yudan tem sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm
dwarɔ.
8 Nge mɛya ba kua ba ka tem mɛ kpuro
bukiana. Ma n kua suru nɔɔba nnɛ ka sɔ̃ɔ
yɛndu ba sere tunuma Yerusalɛmuɔ.
9 Ye ba tunuma sina bokon mi, ma Yoabu
u nùn tɔn ben geeru sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, Isireliba
sɔɔ, be ba sãa tabu kowobu ba ka takobi
sannɔ yɛ̃, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
nɛnɛ (800.000). Yudan bweseru sɔɔ maa, ba
sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɛɛra wunɔbu
(500.000).

Gusunɔ u Dafidi sɛɛyasia

win torarun sɔ̃
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:7-17)

10 Ye Dafidi u nua mɛ, yera win torara kara,
ma u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na tora n kpã
ye na ka tɔn be gara. Tɛ̃ na gia ma gari baka
kookoosa na kua. A man nɛn tora ten suuru
kuo.
11-12 Saa yera Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ
Gadi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a Dafidi sɔ̃ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Wee,
na nùn nɔni swãaru ita gaa yiiye. Yen sɔ̃, u de
u gɔsima ten te u kĩ kpa n sere de tu koora.
Sisiru bururu ye Dafidi u seewa,
13 Gusunɔn sɔmɔ Gadi u da win mi, u nùn
sɔ̃ɔwa ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yen
yerà a kĩ. Gɔ̃ɔru tu du wunɛn tem sɔɔ wɔ̃ɔ
nɔɔba yiru? Nge a kpikiru su suru ita wunɛn
yibɛrɛban sɔ̃. Nge bararu garu tu pusi wunɛn
tem sɔɔ sɔ̃ɔ ita. Tɛ̃, a bwisikuo kpa a man sɔ̃ ye
kon da n wi u man gɔrima sɔ̃.
14 Yera Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, nuku
sankira bakana nu man deema mi. N buram
bo Yinni Gusunɔ u man sɛɛyasia ye tɔnu koo
ka man sɛɛyasia. Domi win wɔnwɔnda kpã.
15 Ma Yinni Gusunɔ u dera barara pusi
saa dɔma ten bururun di n ka girari sɔ̃ɔ ita
ye. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru
(70.000) ba gbisuka Isirelin tem kpuro sɔɔ.
16 Saa ye Yinni Gusunɔn gɔrado u sɔɔru
kpa u ka Yerusalɛmu kpeerasia, yera Yinni
Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia u wahala baka ye
yɔ̃rasia. Ma u gɔrado wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya tura
mɛ. A wunɛn nɔma wĩɔ minin di.
Saa ye sɔɔ, gɔrado wi, u wãawa Arafuna
Yebusin doo soo yerun bɔkuɔ.
17 Sanam mɛ Dafidi u gɔrado wi wa wi u
tɔmbu goomɔ yera u nɛɛ, nɛna na tore. Tɔn
beni ba ṅ gãanu kue. Yen sɔ̃, a de a man nɔma
doke nɛ ka nɛn yɛnugibu.

Dafidi u Yinni Gusunɔ

yãku yeru bania
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:18-26)

18 Yen dɔma tera Gadi u da Dafidin mi, u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔ yãku yeru
kuo Arafuna Yebusin doo soo yeru mi.
19 Ma Dafidi u Gadin gari yi wura. U kua
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U da mi.
20 Yera Arafuna u mɛɛra gunguru wɔllun di
u wa wee, sina boko ka win sina asakpɔbu ba
wee, yera u sarama ka duka u da u nùn yiira
u wuswaa tem girari.
21 Ma u Dafidi bikia u nɛɛ, yinni, mba n kua
a ka sisi nɛn mi.
Dafidi u nùn wisa u nɛɛ, na nawa n ka
wunɛn doo soo yee te dwe kpa n Yinni
Gusunɔ yãku yeru bania mi. Kpa bara te ta
pusa bɛsɛn tem sɔɔ mi, tu doona.
22 Yera Arafuna u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a batuma ye suo kam, kpa a yãkunu ko
mi, ni a kĩ. Kɛtɛba wee, yi kaa ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru ko, kpa yin sugu ka yin
kɛkɛban dãnu nu ko yãku dãa.
23 Ye kpurowa durɔ wi, u sina boko kã, ma
u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn Yinni,
u ka nun nɔnu geu mɛɛri.
24 Adama sina boko u nɛɛ, aawo, kon
batuma ye dwewa ka nɛn gobi. Na ṅ Gusunɔ
nɛn Yinni yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuammɛ
ka gãa ni nu ṅ man gãanu diiri.
Ma Dafidi u batuma ye ka kɛtɛ be dwa ka
sii geesun gobi weeraakuru.
25 Ma u yãku yee te kua batuma mi. U yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka sere maa siarabun
yãkunu. Saa yera Yinni Gusunɔn mɔru ya
sure. Ma bara te, ta doona tem min di.

SINAMBUN TIRE GBIIKIRU

Isireliban bandun gari yi ba torua Samuɛlin tirenu sɔɔ, yin sukuma mu wãa Sinambun tirenu sɔɔ. Tire gbiikii teni sɔɔra Dafidin gɔɔn gari wãa ka sere maa win bii Salomɔɔn bandun gari. Salomɔɔ wi, u Yinni Gusunɔ sãa yeru bania Yerusalɛmuɔ. Amɛn biru, ma u mɛm nɔɔbu sariru kua. Mɛm nɔɔbu sari tera ta dera Isireliban banda bɔnu kua yiru. Ma ya dera Isireliba kpuron dam ka ben girima ya kaara. Waati ye sɔɔ, Gusunɔ u ra Isireliba ka ben sinambu win sɔmɔbu gɔrie bu ka bu kirɔ ko bũu sãaru ka daa kɔ̃sa kpuron sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Dafidin wãa dãakiru bandu sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 2:12.
2. Salomɔɔn bandu, wiru 2:13n di sere wiru 11.
3. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 12n di sere wiru 22.

Adoniya u kĩ u tii ko sunɔ

1 Dafidi u tɔkɔ kua u bukura gem gem. Baa bà n nùn beka bubusi, ka mɛ, u ra n kurusinɛwa woorun sɔ̃.

2 Sɔ̃ɔ teeru win bwãaba na ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni, a de su nun wɔndia kasuama u n da n wãa wunɛn bɔkuɔ u n nun nɔɔrimɔ kpa u n da n nun bɔkasi a n ka yam susuru waamɔ.

3-4 Ma ba wɔndia kurɔ burɔ kaso wɔri Isireliban tem kpuro sɔɔ. Yera ba wɔndia goo wa wi ba sokumɔ Abisagi. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa. U sãawa Sunɛmugii. Ma ba nùn mwaama ba ka na sina bokon mi. Wiya u ra n nùn nɔɔrimɔ. Adama u ṅ nùn yɛ̃ kurɔ.

5-6 Adoniya wi Dafidi u ka Hagiti mara wiya u kua Dafidin yeruma Abusalɔmun gɔɔn biru. U sãawa durɔ burɔn tii. Tundo kun nùn wɔkisire saa mìn di ba ka wãa. U ṅ maa nùn bikiare u nɛɛ, mban bwesera a mɔ̀ mɛ. Yera Adoniya wi, u tii wɔlle sua u nɛɛ, wiya u koo bandu di. Ma u tii tabu kɛkɛ kasua ye dumi gawe ka maasɔbu ka sere tabu durɔbu tɔnu weeraakuru be ba ra n nùn gbiiye.

7 Ma u ka Yoabu Seruyan bii ka yãku kowo Abiataa gari bɔkua. Ma ba ka nùn yɔ̃ra.

8 Adama yãku kowo Sadɔku ka Bɛnaya Yehoyadan bii, ka Gusunɔn sɔmɔ Natani, ka Simɛi ka Rei ka sere Dafidin tabu kowo damgibu, beya ba ṅ ka Adoniya nɔɔ tia kue.

Natani u Bati Seba bwisi kã

9 Ma Adoniya u yãkuru kua ka yãanu ka kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ Sohelɛtin kperun bɔkuɔ te ta wãa Eni Rogɛlin bera gia. Ma u win tundo turosibu dim soka mi, ka Yudaba kpuro, be ba sãa sina bokon bwãabu.

10 Adama u ṅ Gusunɔn sɔmɔ Natani soka ka Bɛnaya ka Dafidin tabu durɔ damgii be, ka maa sere Salomɔɔ win tundo turosi.

11 Yera Natani u da u Bati Seba Salomɔɔn mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ṅ nua ma Adoniya Hagitin bii, u bandu di? Dafidi bɛsɛn yinni kun maa yɛ̃.

12 Yen sɔ̃, a na tɛ̃ n nun bwisi kɛ̃ ye kaa ko a ka wunɛn hunde bere, ka maa wunɛn bii Salomɔɔgia.

13 A doo a wunɛn yinni Dafidi sina boko deema a nùn sɔ̃ a nɛɛ, n ṅ wiya u nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, wunɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di win biru? Mba n kua Adoniya u ka bandu sina.

14 Saa ye kaa ka nùn gari yi tore, kon duuma mi nɛn tii, kpa n wunɛn gari sire n sosi.

15 Ma Bati Seba u seewa u da diru mi sina boko u kpĩ. Domi sina boko u tɔkɔ kua gem gem. Abisagi Sunɛmugiiwa u wãa mi, u nùn nɔɔrimɔ.

16 Ye Bati Seba u tura mi, u yiira sina bokon wuswaaɔ. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.

17 Ma u wisa u nɛɛ, nɛn yinni, wuna a man nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri a nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn yĩsiru nɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di wunɛn biru.

18 Wee tɛ̃ Adoniya u bandu di. Wunɛ nɛn yinni sina boko a ṅ ka baaru.

19 Ma u kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ ka yãa dabinu go. Ma u win tundo turosibu dim soka ka Abiataa yãku kowo ka sere Yoabu wi u sãa tabu sunɔ. Adama u ṅ wunɛn bii Salomɔɔ soka.

20 Tɛ̃ sina boko, wee, wuna Isireliba kpuro ba swaa daki a ka bu sɔ̃ wi u koo ko wunɛn kɔsire bandu sɔɔ.

21 Yinni, saa ye kaa kpuna nge wunɛn baaba, ba koo nɛ ka nɛn bii Salomɔɔ mɛɛriwa taarɛgibu.

22 Ye Bati Seba ka Dafidi ba gari mɔ̀, yera Gusunɔn sɔmɔ Natani u tunuma mi.

23 Ma ba sina boko sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Natani wee, u tunuma. Yera u sina boko yiira u wuswaa tem giraari.

24 U nùn bikia u nɛɛ, yinni, wuna a nɛɛ, Adoniya u bandu dio u ko wunɛn kɔsire sina gɔnaɔ?

25 Domi wee, u kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ go ka yãa dabi dabinu. Ma u win tundo turosibu sokusia ka tabu sinambu ka Abiataa yãku kowo. Wee, ba dimɔ ba nɔrumɔ win wuswaaɔ. Ma ba gerumɔ ba mɔ̀ Adoniya, sina boko, win hunde yu dakaa da.

26 Adama u ṅ nɛ ka Sadɔku yãku kowo soka, ka Bɛnaya Yehoyadan bii, ka sere maa wunɛn bii Salomɔɔ.

27 Sina boko, wunɛn min diya gari yini yi koora? Ma a ṅ sere bɛsɛ wunɛn bwãabu sɔ̃ɔwa wi u koo bandu di wunɛn biru?

Dafidi u Salomɔɔ gɔsa

u ka ko win kɔsire

28 Ma Dafidi sina boko u nɛɛ, i man Bati
Seba sokuo.
Ma ba nùn soka u susi u yɔ̃ra sina bokon
wuswaaɔ.
29 Yera sina boko u bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka
Yinni Gusunɔn wãaru wi u man yara saa
wahala kpuron di,
30 kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia gisɔ te na nun
kua ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin yĩsiru
na nɛɛ, Salomɔɔwa u koo bandu di nɛn biru
u ko nɛn kɔsire.
31 Ma Bati Seba u yiira u wuswaa tem girari
u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, wunɛn hunde yu
dakaa da.
32 Ma Dafidi u nɛɛ, bu nùn Sadɔku yãku
kowo sokuo ka Gusunɔn sɔmɔ Natani ka maa
Bɛnaya Yehoyadan bii. Ye ba tunuma, yera
ba dua mi u wãa.
33 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nɛn bwãabu suo
kpa i nɛn bii Salomɔɔ kɛtɛku yɔɔsia i ka nùn
da bwia ye ba mɔ̀ Gihoniɔ.
34 Miya yãku kowo Sadɔku ka Gusunɔn
sɔmɔ Natani ba koo nùn gum tãre wirɔ u ka
ko Isireliban sunɔ, kpa i kɔbi wura, yen biru
i gere i nɛɛ, Salomɔɔ sina bokon hunde yu
dakaa da.
35 Yen biru kpa i nùn suama u na u sina
nɛn sina gɔnaɔ u ko nɛn kɔsire. Domi wiya
na gɔsa u ka Isireliba ka Yudaba kpara.
36 Ma Bɛnaya Yehoyadan bii u nɛɛ, ami, nɛn
yinni sina boko. Yinni Gusunɔ u de n koora
mɛ.
37 Nge mɛ Yinni Gusunɔ u ka nun wãa, u
n maa ka Salomɔɔ wãa mɛ, kpa u win bandu
wɔlle sua n wunɛgiru kera.

Salomɔɔ u kua sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 29:21-25)

38 Yera yãku kowo Sadɔku ka Gusunɔn
sɔmɔ Natani ka Bɛnaya Yehoyadan bii ka
Keretiba ka Pelɛtiba be ba sãa sina bokon
tiin kɔ̃sobu, ba da ba Salomɔɔ deema. Ma ba
nùn yɔɔsia sina bokon kɛtɛku wɔllɔ ma ba da
Gihoni mi.
39 Ye ba tura mi, yera Sadɔku u da kuu
bekurugirɔ u gum kɔba tama. Ma u Salomɔɔ
gum mɛ tãre wirɔ u ka nùn ko sunɔ. Yen biru
ba kɔba so, ma tɔn be kpuro ba nɛɛ, sina boko
Salomɔɔ, wunɛn hunde yu dakaa da.
40 Ma tɔn be kpuro ba nùn swĩi ba kɔbi
soomɔ ka nuku doo bakabu. Ma n sãare nge
tem mu yĩirumɔwa ben wurenun sɔ̃.

Salomɔɔ u Adoniya suuru kua

41 Adoniya ka win tɔn be u dim soka mi
kpuro ba wure ni nua saa yè sɔɔ ba dim kpa.
Ye Yoabu u kɔban swĩi nua, yera u nɛɛ, mban
sɔ̃na ba wure mɛni wuuɔ.
42 U gari yi gerumɔ u ǹ kpa, yera Yonatam,
Abiataa yãku kowon bii u tunuma. Ma
Adoniya u nɛɛ, a dam kooma tabu durɔ
naanɛgii. Na yĩiyɔ n labaari gea nɔ wunɛn
min di.
43 Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, aawo. Domi
Dafidi sina boko bɛsɛn yinni u Salomɔɔ
bandu wɛ̃.
44 Ma u dera Sadɔku yãku kowo ka
Gusunɔn sɔmɔ Natani ka Bɛnaya Yehoyadan
bii ka Keretiba ka Pelɛtiba ba nùn sina bokon
kɛtɛku yɔɔsia,
45 ba da Gihoniɔ. Miya Sadɔku yãku kowo
ka Gusunɔn sɔmɔ Natani ba nùn gum tãre
wirɔ, u kua sunɔ. Yen biruwa ba gɔsirama
min di ka nuku doo bakabu. Ma wuu ge, ga
gbisimɔ ka wurenu. Niya i nɔɔmɔ mi.
46 Salomɔɔ u maa sɔ̃ sina gɔnaɔ kɔ.
47 Ma sina bwãaba na ba bɛsɛn sina
boko Dafidi domaru kua ba nɛɛ, Gusunɔ u
Salomɔɔn yĩsiru ka win bandu wɔlle sua n
kere wi Dafidigiru. Ma Dafidi u seewa u
wuswaa tem girari win kpin yerun wɔllɔ.
48 Ma u gerua u nɛɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinnigia siarabu wi u nùn goo kã u win sina
gɔna kɔsire kua. Ma u maa ka yɛ̃ro nɔni wa.
49 Be Adoniya u dim soka mi kpuro, ba
nanda ye ba gari yi nua. Ma ben baawure u
win swaa mwa u doona.
50 Yera Adoniya u bɛrum soora Salomɔɔn
sɔ̃, ma u seewa u da u yãku yerun kãanu
nɛnua Salomɔɔ u ku ka nùn gon sɔ̃.
51 Yera ba Salomɔɔ sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee
Adoniya u bɛrum soore wunɛn sɔ̃. U da u
yãku yerun kãanu nɛni u mɔ̀, wunɛ Salomɔɔ
a be bɔ̃ruo gisɔ ma a ǹ nùn goomɔ.
52 Ma Salomɔɔ u nɛɛ, ù n tii nɛnua dee
dee, baa win wirun seri tia ya ǹ wɔrumamɔ.
Adama sà n kɔ̃sa gaa wa win min di, u koo
gbiwa.
53 Yera u dera ba nùn yara yãku yee ten
min di. Ma Adoniya wi, u na Salomɔɔn
wuswaaɔ u kpuna u nùn tɔbura. Yen biru
Salomɔɔ u nɛɛ, u wio win yɛnuɔ.

Wooda ye Dafidi u Salomɔɔ wɛ̃

2

1 Ye Dafidi u gɔɔ turuku kua, yera u win bii
Salomɔɔ wooda yeniba wɛ̃ u nɛɛ,
2 wee, na dɔɔ mi baawure u koo da. Adama
wunɛ a de a n wɔrugɔru mɔ, a n tororu sɔ̃.
3 A Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɔ, kpa a
n sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ, kpa a n win woodaba
swĩi nge mɛ ba yorua Mɔwisin tireru sɔɔ. À n
kua mɛ, ye a mɔ̀ kpuro, ya koo koorawa.
4 Kpa Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru
yibia te u man kua u nɛɛ, nɛn bibu bà n sĩimɔ
gem sɔɔ ka ben gɔ̃ru kpuro ka ben bwisikunu
kpuro, na ǹ kon bia wi u koo ko nɛn kɔsire
Isireliban bandu sɔɔ.
5 Yen biru Dafidi u maa nɛɛ, a n yɛ̃ ye Yoabu
Seruyan bii u man kua. Domi u Isireliban
tabu sinambu yiru beni, Abinɛɛ, Nɛrin bii

ka Amasa Yetɛɛn bii go, u ben yɛm yari bəri yɛndun saa səə. Ma u mu tɛɛni win kpakaə, ka maa win baranə.

6 Yen sɔ̃, a koowo mèn nəə wunɛn bwisi yi nɛ. A ku ra de u seri bururа u sere gbi.

7 Adama a Baasilai Galadigiin bibu durom kuo. A de ba n da di ka be ba dimə wunɛn dii yerə sannu. Domi beya ba na ba man somi sanam mɛ na kpikiru sua wunɛn məə Abusaləmun sɔ̃.

8 A maa Simɛi Geran bii Bɛnyamɛɛn bweseru səə yaayo. U na Bahurimun di, u man wəm kɔ̃sunu wənwa dəma te na kpikiru dəə Mahanaimuə. Adama ye na wee, u man sennə na Yuudɛnin daarə. Ma na bɔ̃rua ka Yinni Gusunən yĩsiru na nɛɛ, nɛn takobi kun maa nùn goomə.

9 Adama tɛ̃, a ku de u kun sɛɛyasiabu wa. A bwisi mə, wuna a yɛ̃ mɛ kaa nùn kua. A de u ka hunde tumaru gbi.

Dafidin gəə

ka Salomənn bandu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 29:26-28)

10 Yen biru Dafidi u kpuna u gu u win baababa naamwɛ. Ma ba nùn sika win wuu Yerusalɛmuə ge ba maa sokumə Dafidin wuu.

11 Dafidi u kuawa wɔ̃ə weeru bandu səə. Gbiikaa u kua wɔ̃ə nəəba yiru Heboroniə. Yen biruwa u kua wɔ̃ə tɛna ka ita Yerusalɛmuə.

12 Saa ye səəra Salomənn u da u sina win tundon sina gəna wəllə. Ma ba win ban te dam sire gem gem.

Adoniyan gəə

13 Adoniya Hagitin bii u na Salomənn mɛro Bati Seban mi, ma Bati Seba u nùn bikia u nɛɛ, n ka sere do?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa.

14 Adama gari gɛɛ wãa yi na kĩ n nun sɔ̃.

Ma kurə wi, u nɛɛ, a geruo mɛ.

15 Yera Adoniya u nɛɛ, a yɛ̃ ma nɛna na raa ban te mə. Nɛna Isirelib kpuro ba yĩiyə n tu di. Adama wee ta wura nɛn wənən mi. Domi Yinni Gusunəwa u nùn tu wɛ̃.

16 Tɛ̃, gãa teena na kĩ n nun bikia. Yen sɔ̃, a ku man nu yinari.

Ma kurə wi, u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a geruo.

17 Ma Adoniya u nɛɛ, na nun kanamə, a doo a man Salomənn sɔ̃əwa u be man Abisagi Sunɛmugii kɛ̃ kurə. U ɲ nun ye yinarimə.

18 Ma Bati Seba u nɛɛ, to, kon da n nùn sɔ̃.

19 Yera Bati Seba u da Salomənn mi, u ka nùn Adoniyan gari yi sɔ̃. Ye sina boko u win mɛro wa u wee, yera u seewa u nùn sennə da. U yiira win wuswaaə. Ma u seewa u da u sina win sina kitarə. Ma u dera ba ka win mɛro kitaru garu naawa u sina win nəm geuə.

20 Ye u sina u kpa, yera u sina boko sɔ̃əwa u nɛɛ, gãanu gana na ka na, na kĩ n nun kana. Yen sɔ̃, a ku man nu yinari.

Ma Salomənn u nɛɛ, a geruo na ɲ nun yinarimə.

21 Ma Bati Seba u nɛɛ, a de bu Abisagi Sunɛmugii wunɛn mənn Adoniya wɛ̃ kurə.

22 Yera Salomənn u nùn wisa u nɛɛ, a ku ra yande nɛɛ, n nùn bandu wɛ̃ɛyə? Domi u sãawa nɛn mənn. Win təmba maa yãku kowo Abiataa ka Yoabu Seruyan bii.

23 Ma Salomənn u bɔ̃rua u nɛɛ, Yinni Gusunə u man kua nge mɛ u kĩ, ma na kun Adoniya go win gari yinin sɔ̃.

24 Yinni Gusunə wiya, u man dam kã ma u man sinasia nɛn tundo Dafidin sina gənaə, ma u man ban te wɛ̃ ka nɛn bibun bweserə nge mɛ u nəə mwɛɛru kua. Sere ka win wãaru, kon dewa bu Adoniya go gisə.

25 Ma Salomənn wi, u Bɛnaya Yehoyadan bii gəra u da u Adoniya go. Ma u da u nùn go.

Ba yãku kowo Abiataa yara

win səmburun di

26 Yen biruwa Salomənn u yãku kowo Abiataa sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo wunɛn temə Anatətuə. Domi gəəwa a ka weenɛ. Adama na ɲ gina nun goomə yèn sɔ̃ wuna a kua yãku kowo nɛn tundo Dafidin waati səə. Mɛya a maa ka nùn win nəni swãaru kpuro bənu kua.

27 Nge mɛya Salomənn u ka Abiataa gira yãku kowo səmburun di. Ma Yinni Gusunən gari yi u raa gerua Elin yɛnun sɔ̃ Siloə yi koora.

Yoabun gəə

28 Sanam mɛ Yoabu u nua ye ya Adoniya ka Abiataa deema, yera u duka sua u da Yinni Gusunən sãa yerə, u yãku yerun kãanu nɛnua u ka bɔ̃rua. Domi Adoniyawa u ka yɔ̃. Adama u ɲ daa ka Abusaləmu yɔ̃re.

29 Ma ba da ba Salomənn sɔ̃əwa ma Yoabu u duka sua u na u wãa Yinni Gusunən sãa yerə u yãku yerun turarun kãanu nɛni.

Saa yera Salomənn u Bɛnaya Yehoyadan bii sɔ̃əwa u nɛɛ, u doo u nùn go.

30 Ye Bɛnaya u tura sãa yee ten mi, yera u Yoabu sɔ̃əwa u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, a yarima.

Adama Yoabu u nɛɛ, aawo, miniwa kon gbi.

Ma Bɛnaya u gəsira u wura Salomənn mi, u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa Yoabu u gerua.

31 Sina boko u nɛɛ, a koowo nge mɛ u gerua. A nùn sɛ̃reo mi, a go, kpa a nùn yara min di a da a sike. Nge mɛya kaa nɛ ka nɛn bweseru yara təmbu yiru ben yɛm di, mɛ Yoabu u yari. Domi ba ɲ kɔ̃sa gaa kue.

32 Tən beya Abinɛɛ, Nɛrin bii, Isireliban tabu sunə, ka maa Amasa Yetɛɛn bii, Yudaban tabu sunə. Ba nùn gem ka bɛɛrɛ kere, ma u bu go ka takobi nɛn tundo Dafidi u ɲ ka baaru.

Yen sɔ̃, Gusunɔ u de win yɛm mu wɔri win tii sɔɔ.
33 Ben yɛm mu ko n wãawa Yoabu ka win bibun bweserɔ sere ka baadommaɔ. Adama Yinni Gusunɔ u koo de bɔri yɛndu ta n wãa Dafidi ka win bibun bweserɔ ka maa win bibun bandu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
34 Yera Bɛnaya u da u Yoabu sɛ̃re u go. Ma ba nùn sikua win gberu kpaanɛɔ.
35 Ma sina boko u Bɛnaya kua tabu sunɔ Yoabun kɔsire. Mɛya u maa Sadɔku kua yãku kowo Abiataan kɔsire.

Salomɔɔ u dera ba Simɛi go

36 Yen biru sina boko u gɔra bu da bu Simɛi sokuma. Ye u na, yera sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn tiin yɛnu baniɔ Yerusalɛmuɔ. Kpa a n wãa ge sɔɔ, a ku yari min di.
37 Dɔma te a yara min di, ma a Sedoronin wɔwa tɔbura na kon dewa bu nun go. Saa ye sɔɔ, wuna a tii go.
38 Ma Simɛi u nɛɛ, ya wã yinni. Kon ko ye a gerua.
Ma u da u wãa Yerusalɛmu mi, n ka tɛ.
39 Wɔ̃ɔ itan biru yera win yobu yiru gabu ba duka yakura ba da ba wãa Akisi, Maakan biin mi, wi u sãa Gatin sunɔ. Yera ba na ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, wunɛn yobu ba wãa Gatiɔ.
40 Yera Simɛi u seewa u win kɛtɛku gaari bɔkua u da Gatiɔ Akisin mi, u yoo be mwaama.
41 Yera ba da ba Salomɔɔ sɔ̃ɔwa ma Simɛi u yara Yerusalɛmun di u da Gatiɔ. Adama u wurama kɔ.
42 Sina boko u gɔra u nɛɛ, bu nùn sokuma. Ye u na, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ daa nun bɔ̃rusie ka Yinni Gusunɔn yĩsiru na nɛɛ, a n yɛ̃ dɔma te a yara Yerusalɛmun di, kaa gbiwa? A ɲ wisa a nɛɛ, ya wã, a nua?
43 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ɲ nɔɔ mwɛɛ te yibie te a kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Mban sɔ̃na a ɲ gari yi mɛm nɔɔwɛ yi na nun sɔ̃ɔwa mi.
44 Tɛ̃ a yaaye kɔ̃sa ye a nɛn tundo Dafidi kua? Yinni Gusunɔwa u koo nun ye kɔsie.
45 Adama nɛ, sina boko Salomɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo man domaru kua. Kpa u nɛn tundo Dafidin ban te na dii mini tãsisia sere ka baadommaɔ.
46 Yen biru sina boko u Bɛnaya Yehoyadan bii wooda wɛ̃, u nɛɛ, u doo u Simɛi go. Ma u yara u da u nùn go.
Yeniban biruwa Salomɔɔn banda dam kua.

Salomɔɔ u Egibitin sunɔn bii

sua kurɔ

3

1 Salomɔɔ u Egibitin sunɔn bii sua kurɔ. Nge mɛya ba ka arukawani bɔkua. Ma u ka kurɔ wi da Dafidin wuu Yerusalɛmuɔ sere u ka win tiin yɛnu bani ka Yinni Gusunɔn sãa yeru, ka sere maa gbãra te u koo bani u ka Yerusalɛmu sikerena.
2 Isireliba ba ra yãkuru kowa gungunu wɔllɔ saa ye sɔɔ, domi ba ɲ gina diru garu banɛ mi ba ko n da Yinni Gusunɔ sã.
3 Salomɔɔ u Yinni Gusunɔ kĩa. Ma u win tundo Dafidin wooda kpuro mɛm nɔɔwa. Mɛya win tii u ra yãkunu ko gungunu wɔllɔ, kpa u turare dɔ̃ɔ doke mi.

Salomɔɔ u bwisi kana
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:2-13)

4 Sɔ̃ɔ teeru Salomɔɔ sina boko u seewa u da Gabaoniɔ u ka yãkuru ko. Domi miya yãku yee bakara wãa. Yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu dabi dabina u dɔma te kua mi.
5 Gabaoni miya Yinni Gusunɔ u nùn kure dosu sɔɔ wɔ̃kuru. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bikio ye a kĩ n nun kua.
6 Salomɔɔ u nùn wisa u nɛɛ, a wunɛn bɔ̃ɔ Dafidi nɛn tundo kĩi geeru sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ u sĩa dee dee gem sɔɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ wunɛn wuswaaɔ. Ye ya kpuro kere, yera a dera nɛ, win bii, na kua win kɔsire bandu sɔɔ gisɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a man gɔsa a kua nɛn tundo Dafidin kɔsire. Wee nɛ aluwaasi piibuwa. Na ɲ yɛ̃ mɛ kon ko n ka tɔn be kpara.
8 Na maa wãa ben suunu sɔɔ, be, be a gɔsa. Ma ba maa dabi sere ba ɲ garirɔ.
9 Yen sɔ̃, a man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka bu kpara, kpa n kpĩ n gea ka kɔ̃sa wunana. Ma n kun mɛ, wara u koo kpĩ u wunɛn tɔn dabi teni kpara.
10 Ma Salomɔɔn wisi bi, bu Yinni Gusunɔ dore.
11 Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ɲ bikie wunɛn wãaru tu dakaa da, a ɲ maa bikie a n dukia mɔ, mɛya a ɲ maa wunɛn yibɛrɛban gɔɔ kanɛ. Adama bwisiya a bikia a ka kpĩ a wunɛn tɔmbu kpara dee dee.
12 Yen sɔ̃na kon nun kua nge mɛ a gerua. Kon nun laakari ka bwisi kɛ̃ yìn bweseru goo kun waare, mɛya goo kun maa ye wasi wunɛn biru.
13 Kon maa nun dukia ka bɛɛrɛ wɛ̃ wunɛn wãaru sɔɔ ye a ɲ bikie. Sinambu sɔɔ, goo sari wi u koo ka nun nɛra.
14 Yen biru à n sĩĩimɔ nɛn swɛɛ sɔɔ, ma a nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwamme nge mɛ wunɛn tundo Dafidi u kua, kon de wunɛn wãaru tu dakaa da.
15 Saa yera Salomɔɔ u yanda ma u tuba ma Yinni Gusunɔwa u ka nùn gari kua dosu sɔɔ. Ma u gɔsirama Yerusalɛmuɔ u da mi Yinni Gusunɔn woodan kpakorora yii u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua mi, ka siarabun yãkunu. Ma u win bwãabu kpuro dim soka.

Salomɔɔ u gari sɛ̃sɔgii siri

16 Sɔ̃ɔ teeru kurɔ tanɔbu yiru gabu ba na sina boko Salomɔɔn mi, ba yɔ̃ra win wuswaaɔ.

17 Ma ben turo u nɛɛ, yinni, a man yisa
kuo. Nɛ ka kurɔ winiwa sa wãa dii teerɔ. Win
bɔkuɔra na yiira na mara.
18 Ye na mara, yen sɔ̃ɔ itasera win tii u maa
mara. Ma sa wãa dii tee te sɔɔ sannu. Goo
kun maa ka sun wãa mi.
19 Ye n kua wɔ̃kuru yera u win bii kpunari
u go.
20 Yinni, yera u seema wɔ̃ku te, u nɛn bii
sua saa nɛn yɛ̃san di ye na do. Ma u nùn kpĩ
win tororu wɔllɔ. Yen biru u win bii goo te
sua u man yiiya.
21 Ye na seewa bururu n ka nɛn bii bɔm kɛ̃,
yera na deema bii gora. Ma na wure na bii
wi mɛɛra tii, na deema u ń sãa nɛgii.
22 Ma win winsim u nɛɛ, nɛn biiwa u wasi.
Gbiikoo wi, u maa nɛɛ, n ń mɛ, wunɛgiiwa
u gu.
Mɛsuma ba sikirinamɔ sina bokon
wuswaaɔ.
23 Yera sina boko u nɛɛ, too wee, bɛɛ kpuro
i ń wure. Domi wini ù n nɛɛ, win biiwa u
wasi kpa wiɔnɔ u nɛɛ, aawo, wunɛgiiwa u gu.
24 N n mɛn na, i man takobi tama. Ma ba ka
nùn ye naawa.
25 Ma u nɛɛ, bu bii wi u wasi mi buranɔ
kpirinu yiru. Kpa ben baawure u kpiri
kpirika sua.
26 Yera wɔnwɔnda bii win mɛron tii mwa.
Ma u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni, na
nun kanamɔ, a nùn bii wi wɛ̃ɛyɔ. A ku de bu
nùn go.
Adama turo wini u nɛɛ, a nùn buranɔ kpa
u ku ko bɛsɛn googii.
27 Yera sina boko u nɛɛ, i ku bii wi go. I kurɔ
gbiikoo bii wi wɛ̃ɛyɔ. Wiya u sãa win mɛro.
28 Ye Isireliba kpuro ba nua nge mɛ sina
boko u siri ba nùn nasia. Domi ba wa ma
Gusunɔwa u nùn bwisi yi kã u ka siri bi kua.

Salomɔɔn sina asakpɔbu

4

1 Salomɔɔ u kua Isireliba kpuron sina
boko.
2 Win sina asakpɔbun yĩsa wee, Asaria
Sadɔkun bii, u sãawa yãku kowo.
3 Elihorɛfu ka Akiya, Sisan bibu ba sãawa tire
yorobu.
Yosafati Ahiludun bii, wiya u ra maa tirenu
bere.
4 Bɛnaya, Yehoyadan bii, wiya u sãa tabu
sunɔ. Sadɔku ka Abiataawa ba maa sãa yãku
kowobu.
5 Asaria Natanin bii, wiya u maa sãa bera ka
beran wirugibun guro guro.
Sabudu, Natanin bii, wiya u sãa win sina
asakpɔ wi u ra nùn bwisi kɛ̃.
6 Ma Akisaa u sãa sina kpaarun sɔm
kowobun wirugii.
Adoniramu Abidan bii u sãawa be ba yoo
sɔma mɔ̀n wirugii.
7 Salomɔɔ u tem mɛ bɔnu kuawa bera
wɔkura yiru. Ma u yen baayeren wirugii
swĩi. Bera, ba ra wi sina boko ka win
yɛnugibu nɔɔri. Ben baawure u ra bu kowa
suru tia wɔ̃ɔ tia sɔɔ.
8 Wirugii ben yĩsa wee.
Hurin biiwa u Efaraimun guunun bera gia
mɔ.
9 Dekerin biiwa u maa Makasi mɔ ka
Saabimu, ka Bɛti Semɛsi ka Eloni ka Bɛti
Hanani.
10 Hesɛdin biiwa u maa Aruboti mɔ ka Soko
ka sere maa Hefɛɛn tem kpuro.
11 Abinadabun biiwa u Dorin tem mɔ. Wiya
u Salomɔɔn bii Tafati sue kurɔ.
12 Baana, Ahiludun bii, wiya u Tanaki, ka
Mɛgido mɔ ka Bɛti Seani ye ya wãa Saatanin
bɔkuɔ Yisirɛɛlin wɔwaɔ. Bera ye, ya toruawa
saa Bɛti Seanin di n ka da Abɛli Mɛholaɔ sere
ka Yokumɛamun bera gia.
13 Gebɛɛn biiwa u maa Ramɔti mɔ ye ya wãa
Galadin temɔ ka sere maa Yairi, Manasen
biin baru kpaanu, Galadiɔ. Gebɛɛn bii wiya
u maa Aagɔbu mɔ Basanin temɔ. Wusu
wataWa u mɔ si ba gbãranu toosi ba nin
kɛnutinun sɛ̃retinu kua ka sii gandu.
14 Akinadabu Idon bii, wiya u maa
Mahanaimu gia mɔ.
15 Akimasi wi, u Salomɔɔn bii Basimati sue
kurɔ, wiya u Nɛfitalin bera gia mɔ.
16 Baana Usain bii, wiya u maa Asɛɛn tem ka
Bealɔtun tem mɔ.
17 Yosafati, Paruakin bii, wiya u maa Isakarin
tem mɔ.
18 Simɛi, Elan bii, wiya u maa Bɛnyamɛɛn tem
gia mɔ.
19 Geberi Hurin bii, wiya u maa Galadin tem
gia mɔ, mi Sihoni Amɔreban sina boko ka
Ogu Basanin sina boko ba raa bandu dii.
Tɔmbu wɔkura yiru ye baasi, Salomɔɔ u maa
tɔn turo gɔsa u n ka sãa be kpuron guro guro.

Salomɔɔ u dukia wa win bandu sɔɔ

20 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba dabi
nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri. Ba dimɔ, ba
nɔrumɔ, ba nuku dobu mɔ̀.

5

1 Sinam be ba wãa saa daa te ba mɔ̀ Efaratin
di sere n ka girari Filisitiban temɔ, n ka da
Egibitin daarɔ, Salomɔɔwa u be kpuro mɔ
win wãaru kpuro sɔɔ. Ba ra n ka nùn wɔ̃ɔ
gobi naawammɛ.
2 Dĩa ni Salomɔɔn yɛnugibu ba ra di sɔ̃ɔ
teeru wee. Som mɛ mu ń ye, tɔnnu nɔɔba nnɛ
ka sere maa som buuru tɔnnu yɛndu yiru
sari,
3 ka kɛtɛ wɔkuru yi ba nɔɔrimɔ yɛnuɔ ka
kɛtɛ yɛndu yi ba ra kpare, ka yãanu wunɔbu
(100) ka gbeeku yɛɛ gɛɛ nge nɛnnu ka gini ka
sere maa gue yi yi gum mɔ.

4 Be ba wãa Efaratin sɔ̃ɔ duu yerɔ, saa
Tifusakin di sere ka Gasaɔ Salomɔɔwa u be
kpuro mɔ. Win woodawa ba ka sɔmburu mɔ̀.
Ma bɔri yɛnda wãa bera mi kpuro sɔɔ.
5 Win waati ye sɔɔ, Yudaba ka Isireli be ba
wãa saa tem mɛn goo gbiikirun di sere mɛn
goo gɔmkirɔ ba wãawa bɔri yɛndu sɔɔ, ben
baawure u win gberu wukumɔ.
6 Yeniban biru, Salomɔɔ u dumi mɔ
nɔrɔbun suba weeru (40.000), ma u yi wãa
yeru kua. Yiya yi ra win tabu kɛkɛba gawe. U
maa maasɔbu mɔ tɔnu nɔrɔbun suba wukura
yiru (12.000).
7 Bera wɔkura yiru yen wirugii bera, ba ra
n ka dĩanu naamɔ ni Salomɔɔ ka win tɔmbu
ba ra di. Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, suru tia bera baayere
ya mɔ yu ka dĩanu na. Ba ku ra de dĩanu nu
biara Salomɔɔn yɛnuɔ.
8 Ba ra maa ka dobi ka taka de de win
dumin sɔ̃ mi yi wãa nge mɛ ba bu sɔ̃ɔwa bu
ko.

Salomɔɔ u tɔmbu kpuro

bwisi kera

9 Gusunɔ u Salomɔɔ bwisi ka laakari ka yɛ̃ɛ
bakaru kã te ta ɲ̀ kinɛ mɔ.
10 Win bwisi yi, yi sɔ̃ɔ yari yerugibun
bwisigibu ka Egibitigibun bwisigibugii kere
sere mi n toma.
11 Goo sari wi u nùn bwisi tura. Win
bwisi yi, yi Etani, Ɛsarakin sikadobugii kere.
Mɛya yi maa Hemanigii kere ka Kaakoligii,
ka Daadagii ka Maholin bibugii. Ma Salomɔɔ
u yĩsiru yara bwese ni nu ka nùn sikerenɛn
suunu sɔɔ.
12 Mɔnnu nɔrɔbun suba itawa (3.000)
Salomɔɔ u yorua. Ma u womusu kua su
nɔrɔbu (1.000) kere.
13 U tɔmbu dãnun faagi kua saa bakanun
di sere ka dãa kikisɔ, si su ra kpi gana wɔllɔ.
Mɛya u maa yɛɛ naasu nnɛgiin faagi kua ka yi
yi ra kabiri, ka gunɔsu ka swɛ̃ɛ.
14 Ma sinam dabinu ba tɔmbu gɔrimɔ win
mi, saa tem tukum di bu ka win bwisin gari
nɔ.

Salomɔɔ u sɔɔru mɔ̀ u ka

Yinni Gusunɔn sãa yeru bani
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 2:2-15)

15 Hiramu Tirin sunɔ u raa sãawa Dafidin
bɔrɔ. Ye u nua ma ba Salomɔɔ bandun gum
tãre u kua sunɔ, win tundo Dafidin kɔsire,
yera u sɔmɔbu gɔra bu nùn tɔbiri.
16 Ma Salomɔɔ u maa gɔra Hiramun mi.
17 U nɛɛ, a nɛn tundo Dafidi yɛ̃. A yɛ̃ ma u
ɲ̀ kpĩa u Yinni Gusunɔ sãa yeru baniɛ, yèn sɔ̃
tabu nùn sikerenɛ baama kpuron di. Yinni
Gusunɔ u maa dera u win yibɛrɛba taare.
18 Tɛ̃ na wɛ̃re yèn sɔ̃ Gusunɔ nɛn Yinni u
dera bɔri yɛnda wãa nɛn tem beri berika
kpuro sɔɔ. Mɛya na ɲ̀ maa yibɛrɛ goo mɔ wi u
koo man wɔrima.
19 Yen sɔ̃, tɛ̃ na nia sãa n diru bani mi ba ko
n da Gusunɔ nɛn Yinni sã, nge mɛ win tii u
raa Dafidi nɛn tundo sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, win bii
wi u koo sina win sina gɔna wɔllɔ u ko win
kɔsire, wiya u koo nùn diru bania.
20 Yen sɔ̃, a de wunɛn sɔm kowobu bu
man dãa damgia ye ba mɔ̀ sɛduru bɔɔriama
Libanin guurun di. Kpa n nun ben kɔsiaru
wɛ̃ nge mɛ a gerua kpuro. Nɛn sɔm kowobu
ba koo wunɛgibu somi bu ka sɔmbu te ko.
Domi a yɛ̃ ma goo sari bɛsɛ sɔɔ wi u dãa
burabu yɛ̃ nge bɛɛ, Sidonigibu.
21 Ye Hiramu u Salomɔɔn gari yi nua, yera
win nukura dora gem gem. Ma u nɛɛ, na
Yinni Gusunɔ siara wi u Dafidin bii bwisi kã
u ka tɔn dabi te kpara.
22 Ma u kpam Salomɔɔ gɔria u nɛɛ, na nua
ye a geruma. Yen sɔ̃, na kon ko ye a bikia mi
kpuro. Kon nun dãa damgia ye ba mɔ̀ sɛduru
ka sipɛrɛ kasuama.
23 Nɛn sɔm kowobu ba koo ka dãa ye na
saa Libanin guunun di sere nim wɔ̃kuɔ. Yen
biru, kon ye tari tari ya n ka gerua nim sɔɔ
yu ka na sere mi kaa man sɔ̃. Miya kon de
bu ye kusia bu yi, kpa wunɛn tiigibu bu den
yen wunanɔ ko. Ye kaa man kɔsia, yera a nɛn
yɛnugibu dĩanu mɔrisiama.
24 Ma Hiramu u dãa ni kpuro mɔrisia nge
mèn nɔɔ Salomɔɔ u kĩ.
25 Ma Salomɔɔ u Hiramu alikama tɔnnu
nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) mɔrisia, ka
olifin gum yarum ditiri nɔrɔbun suba nɔɔba
ita (8.000). Nge mɛya u ra ko wɔ̃ɔ baagere
Hiramu u ka win yɛnu nɛnɛ.
26 Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ bwisi kã nge
mɛ u raa gerua. Ma bɔri yɛnda wãa wi ka
Hiramun baa sɔɔ. Ma ba arukawani mɔɔsinɛ.

Salomɔɔ u tɔmbu sɔma koosia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:18, 2:1,16-17)

27 Salomɔɔ u tɔmbu gɔsa Isireliba sɔɔ be ba
koo kpĩ bu sɔmunu sɔbe. Ma ben geera kua
tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).
28 Adoniramuwa u sãa tɔn be kpuron
kpara. Ma u bu bɔnu kua wuunu ita,
nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000). Suru
tia sɔɔ, wuu nin teera ta ra ka dĩa ni de
Libaniɔ, kpa be ba tie ba n wãa yɛnuɔ. Yen
sɔ̃na ben baawure u ra ko suru yiru win
yɛnuɔ, kpa u ko suru tia Libaniɔ.
29 Salomɔɔ u maa sɔm kowobu mɔ tɔnu
nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ra kpenu
dãku guunɔ, ka tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka
wɔkuru (70.000) be ba ra kpee ni gure.
30 Be ba ra n sɔm kowo be kpuro kpare, ba
n bu wooda wɛ̃ɛmɔ, ba sãawa nɔrɔbun suba
ita ka gooba wunɔbu (3.300).
31 Salomɔɔ sina boko, u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
kpee bakanu bɛsukuo ni nu geenu sãa bu ka
dii ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.

32 Win sɔm kowobu ka Hiramugibu ka
Gibaligibu be ba sɔmbu ten saria yɛ̃ ba
mɛnna ba dãa yen sɔmburu kua ma ba kpee
ni dãka bu ka dii te bani.

6

Salomɔɔ u diru bana tèn mi

ba kon da Yinni Gusunɔ sã
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 3:1-14)

1 Ye Yuuba ba yara Egibitin di n kua wɔ̃ɔ
nɛɛru ka wɛnɛ (480), yera Salomɔɔ u diru
bana torua tèn mi ba ko n da Yinni Gusunɔ
sã. N deema win bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru
yiruse sɔɔra mi.

2 Dii te u bana mi, ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm
soonu wata. Ma ten yasum mu sãa gɔm
soonu yɛndu. Ten gunum maa gɔm soonu
tɛna.

3 Dii ten duu yee gbiikirun dɛ̃ɛbu sãawa
gɔm soonu yɛndu. Duu yee ten yasum ka dii
ten tiin yasum tia. Ma ten gunum mu sãa
gɔm soonu wɔkuru.

4 Sina boko Salomɔɔ u dera ba dii te
fɛnɛntiba kua ba sisu kare.

5 Yera u maa gidambisa ye ya dinu ita mɔ
gɔri ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ka ten biruɔ.

6 Gidambisa yen dii temkirun yasum mu
sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Te ta maa wãa
suunu sɔɔ, tegim maa gɔm soonu nɔɔba
tia. Itaserugim maa sãawa gɔm soonu nɔɔba
yiru. N deema sãa yee ten gana ya sinum mɔ
temɔ, adama gidambisan dii temkirun wɔllɔ
ba yen sinum kawawa gɔm soo teeru daasin
dãa yii yerun sɔ̃. Dii suunukirun wɔllɔ ba
maa yen sinum kawa gɔm soo teeru daasin
dãa yii yerun sɔ̃. Ba yeni kuawa domi ba ṅ kĩ
bu sãa yee ten gana yaba.

7 Ye ba dii te banimɔ, ba tu banawa ka kpee
ni ba raa dãka ten sɔ̃. Yen sɔ̃na ba ṅ sɔm yãnu
ganun damu nua mi, ni ba kua ka sisu, baa
matalaka ṅ kun mɛ gbãa.

8 Gidambisa yen kɔnnɔsu, su wãawa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia. Ma ba yɔɔtii bana saa
tem di bu ka yɔ yen dii wɔrukirɔ.

9 Ye Salomɔɔ u dii te bana u kpa, yera u tu
kpɛ ka sɛdurun dãa bɛsi, ka dãa yen bĩinu.

10 Gidambisa yen diru baateren gunum
mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma u dii nin
daasi dãa sɔndi sɔndi nin ayenɔ, sãa yee ten
gana wɔllɔ.

11 Ma Yinni Gusunɔ u ka Salomɔɔ gari kua
u nɛɛ,

12 wee, a man diru baniammɛ. Mɛya à
n maa nɛn yiirebu ka nɛn woodaba mɛm
nɔɔwammɛ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na
wunɛn tundo Dafidi kua wunɛn sɔ̃.

13 Ko na n wãa dii te sɔɔ nɛn tɔmbu Isire-
liban suunuɔ, na ṅ bu derimɔ.

Dii ten sɔɔn bura yãnu

14 Ye Salomɔɔ u dii te bana u kpa,

15 yera u dera ba ten sɔɔn gani wukiri ka
dãa damgia ye ba mɔ̀ sɛdurun bɛsi, saa yin
tem di sere ba ka daasi girari. Ma u maa dãa
damgia ye ba mɔ̀ sipɛrɛ tɛria ten temɔ.

16 Yera u dii ten sɔɔwɔ burana ka sɛdurun
dãa saa ten tem di sere ka daasiɔ, ma n kua
dii sɔɔ gèn yasum kua gɔm soonu yɛndu. Ma
u gu kua dii te ta dɛɛre gem gem.

17 Sãa yee ten adɛrɔn dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu weeru.

18 Sɛdurun dãa ye ba doke dii ten gani sɔɔ
mi, ba ye sɔɔ bwãanu ka biibiin weenasii
yorua. Dii ten ganan gam sari mi n tere.

19 Dii sɔɔ ge u kua sãa yee ten suunu sɔɔ
mi, u gu kuawa u ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te yi mi.

20 Dii sɔɔ gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
yɛndu. Ma gen yasum maa sãa gɔm soonu
yɛndu. Ma gen ganin gunum maa sãa gɔm
soonu yɛndu. Ma u yi wura wukiri. U
maa dera ba kpakororu garu kua ka sɛdurun
dãa, ba wura pote. Ma ba tu yi dii sɔɔ gen
kɔnnɔwɔ.

21 Ma u dera ba wuran tii tii doke sãa yee
ten sɔɔwɔn ganiɔ ka ten temɔ. U maa wuran
sum piiminu kua u doke dii te ta dɛɛre gem
gem kɔnnɔwɔ. Niya ba ka beku kare te gabe.

22 U wura dokewa dii ten sɔɔwɔ kpuro,
sere ka kpakoro te ta wãa dii te ta dɛɛre gem
gem kɔnnɔwɔ.

23 Ma u wɔllun kɔ̃sobun weenasibu yiru
gɛɛ kua ka dãa damgia u doke dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ. Yin gunum mu sãawa gɔm
soonu wɔkuru.

24 Yin kasan dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
nɔɔbu nɔɔbu. Yin kasi yiru ye ya girarinɛ mi,
yin dɛ̃ɛbu kuawa gɔm soonu wɔkuru.

25-26 Wɔllun kɔ̃sobun weenasii be, ba
weenɛwa mam mam. Ba maa gunum ka
yasum nɛwa.

27 Salomɔɔ u bu yɔ̃rasia dii te ta dɛɛre gem
gem suunu sɔɔ. Ba kasa dɛmiɛ. Turon kase
teeru ta gana gee girari. Ma turogira maa
gana giɔ girari. Ma kasa yiru yeni, ya yinnɛ
dii ten suunu sɔɔ.

28 Ma u yi kpuro wura pote.

29 Yen biru, u dera ba dii ten sɔɔwɔ ka
ten adɛrɔwɔ wɔllun kɔ̃sobun weenasibu kua
gani sɔɔ, ka sere maa kpakpa wurusu, ka
biibiiban weenasii.

30 Ma u sãa yee ten temɔ kpuro wura doke.

31 Yera u gambo sikanɛba doke dii te ta
dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ ye ba kua ka dãa
damgia. Gambo ye, ka yen kadirin yasum
mu ka gana yen bɔnu nɔɔbun tia nɛ.

32 Dãa damgia ba ka gambo sikanɛ be kua.
Ma ba wɔllun kɔ̃sobu ka kpakpa wurusu ka
biibiiban weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Yera
u ye kpuro wura pote, ma ya kua buraru.

33 U maa dera ba sãa yee ten kɔnnɔn
gambon kadiri kua ka dãa damgia. Ma u ye
gambo sikanɛba dokea ye ba kua ka dãa ye ba

mɔ̀ sipɛrɛ. Gambo ye, ka yen kadirin yasum mu ka gana yen bɔnu nnɛn tia nɛ.
34 Dãa yen bɛsi yiru yiruwa ba doke gambo sikanɛ yen baayere sɔɔ. Bà n ye kɛnia kpa yu tii kure.
35 Ma ba wɔllun kɔ̃sobu ka kpakpa wurusu ka biibiin weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Ma u ye kpuro wura doke.
36 Ma ba dii te agbara toosi ba ka sikerena. Ba yen gana kuawa kpenu itan sɔkenun saka. Ma ba sɛdurun dãa bĩinu sɔndi yen wɔllɔ.
37 Salomɔɔn bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru yiruse sɔɔra ba Yinni Gusunɔn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
38 Ma ba dii te bana ba kpa ka ten baayere kpuro nge mɛ ba ten kpunaa yi, win bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru nɔɔba itase sɔɔ.
Salomɔɔ u dii te banawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

Salomɔɔn sina kpaarun bana

7

1 Salomɔɔ u win tiin sina kpaaru banawa wɔ̃ɔ wɔkura ita u sere tu kpa.
2 Dii te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ tera u gbia u bana. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100), ten yasum maa gɔm soonu weeraakuru, ten gunum maa gɔm soonu tɛna. Dãa gea ye ba mɔ̀ sɛdurun bĩina ba gira sĩa nnɛ. Yen biru, yera ba maa ka dãa dumi kua ba sɔndi dãa bĩi nin wɔllɔ.
3 Ma ba daasi kua ka sɛdurun dãa, ba sɔndi dãa dumi yin wɔllɔ. Yin geera sãawa weeru ka nɔɔbu. Ma ba ye bɔnu kua sĩa ita. Sĩa yen baayere ya mɔwa dãa wɔkura nɔɔbu.
4 Ba dii ten goo bakanɔ fɛnɛntiba doke sĩa ita ita, ba nɔɔ kisinɛ.
5 Fɛnɛnti be, ka ben kadirin goonu nnɛ ya yasum nɛwa kpuro. Ma yi nɔɔ kisinɛ.
6 Ma u maa dii ten wuswaaɔ kɔbɛ kua ka gbereba. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru, yen yasum maa gɔm soonu tɛna. Ma u maa gaa kua yen wuswaaɔ ka gbereba.
7 Ma u maa siri gbaburu bana u sɛdurun dãa bɛsi tɛria ten temɔ ka ten daasiɔ.
8 Yen biru ba maa win tiin diru bana nge mɛ ba dii te ba mɔ̀ Libanin dãa sɔ̃ɔ bana. Ba tu banawa dii ten biruɔ.
Ma u maa Egibitin sunɔn bii wi u sue kurɔ bania mɛ.
9 Ba dia ye kpuro banawa ka kpee buranu ni ba bɔɔra ka sii nge mɛ n weenɛ nu n dɛ̃ɛbu nɛ. Nin goonu kpurowa ba dãka ba sere ka nu bana ye kua. Kpee niya ba ka dia ye kpuro bana saa yen kpɛɛkpɛɛkun di sere ka wɔllɔ. Niya ba maa ka sina kpaa ten agbara bana.
10 Kpee bakana ba ka kpɛɛkpɛɛku ge kua. Nin ganu nu sãawa gɔm soonu wɔkuru, ganu maa gɔm soonu nɔɔba ita.
11 Kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔwa ba kpee bura ni sɔndi ka sɛdurun dãa bĩinu.
12 Kpee nin ita itawa ba sɔnna ba ka agbara ye kua. Yen biru ma ba sɛdurun dãa bĩi ni yɔ̃rasia yen wɔllɔ ba ka ye sikerena nge mɛ ba Yinni Gusunɔn sãa yerun agbara kua ka nge mɛ ba win sina kpaarun kɔbɛ kua.

Hiramun sɔmburu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 2:12-13)
13-14 Durɔ goo wãa Tiriɔ wi ba mɔ̀ Hiramu. Hiramu wi, u sãawa gɔmini goon bii Nɛfitalin bweseru sɔɔ. Adama win tundo u sãa Tirigii. Ma u sãa seko. Hiramu wi, u bwisi ka laakari mɔ gem gem. U maa sii gandun sɔmburu yɛ̃. Yen sɔ̃na sina boko Salomɔɔ u nùn sokusia u ka nùn sii gandun sɔm bwese bweseka kua. Ye u tunuma ma u nùn sɔma ye kpuro kua.

Gbere sii gandugii
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 3:15-17)
15 U gbere yiru kua ka sii gandu. Yen baayeren dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu yɛndu yiru sari. Yen bɔɔrum maa gɔm soonu wɔkura yiru.
16 Ma u yen baayere furɔ kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
17 U furɔ gen baageren wɔllɔ sii yãki tara nɔɔba yiru yiru. Ma u yi kua nge yɔni.
18-20 Ma u dãa marum weenasim kua sĩa yiru, u ka yɔni yin baayere sikerena. Yen geera sãawa goobu (200). Ma ba nɔɔ bɔka kua yɔni yin wɔllɔ, ba ka sikerena. Ba maa furɔsu gasu sɔndi nɔɔ bɔka yen wɔllɔ, sìn gunum maa sãa gɔm soonu nnɛ. Ma ba su biibiin weenasii dokea.
21 Ma u da u gbere yi doke Yinni Gusunɔn sãa yerun duu yerun wuswaaɔ. Ye u yi nɔm geuɔ, yera u yĩsiru kã Yakini, yen tubusiana Gusunɔ u ra tãsisie. Ye ya maa wãa nɔm dwaru gia, yera u maa yĩsiru kã, Boasi, yen tubusiana Gusunɔ u dam mɔ.
22 Nge mɛya ba ka gbere yiru yen sɔma wiru go.

Boo sii ganduguu mi

ba ko n da sãarun nim doke
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 4:2-5)
23 Hiramu u boo kua, ka sii gandu. Ga sãawa bwɛɛrɛkɛ. Gen yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa sãa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sãa gɔm soonu tɛna.
24 Ma gen nɔɔn temɔ dãa marum gam weenasim mu wãa sĩa yiru, sĩa baayeren gɔm soo teeru sɔɔ wɔku wɔkubu. Ba ye kpuro wisiwa ka sii gandu.
25 Ma ba boo sii ganduguu ge sɔndi kɛtɛn bwãarokunu wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia mɛɛra. Ma ita ya mɛɛra sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ita yeni ya mɛɛra sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma ita ye ya maa tie ya mɛɛra sɔ̃ɔ duu yeru gia. Ma yi kpuro yi koru kisinɛ boo gen temɔ.

26 Ba gen nɔɔ kuawa nge nɔran nɔɔ ga ka
biibii ye ya nɔɔ kusie weenɛ. Nɔɔ gen sinum
mu ka nɔm tararu yasum nɛ. Boo ge, ga koo
kpĩ gu ditiri nɔrɔbun suba wɛnɛn (80.000)
nim mwa.

Boo gen yõratii

27 Ma u boo ge yõratii wɔkuru kua ka sii
gandu. Yin baayeren goonu nnɛ ya yasum
nɛwa. Mu sãawa gɔm soonu nnɛ nnɛ. Ma yin
dɛ̃ɛbu maa sãa gɔm soonu ita ita.
28 Wee nge mɛ Hiramu u yõratii yi koosina.
U gina yen baayere kadiri kua ka sii gandun
dɛki nnɛ, ye ba swɛɛna ka sii gandun bɛsi.
Yen biru u sii gandu kua fɛfɛrɛfɛ u wasi wasi.
29 Sii fɛfɛrɛfɛ ye sɔɔra u gbee sinansu ka
kɛtɛba ka wɔllun kõsobun weenasibu kua.
Ma u kadiri yen temɔ ka yen wɔllɔ buraru
garu kua ta sãare.
30 Yõratia yen baayere, uruu nnɛwa ya mɔ.
Ba ye kuawa ka sii gandu. Ma ba yen baayere
akisi bɔra kua ka sii gandu ba sɔre kadiri yen
naasu nnɛ sɔɔ. Ma bura ni nu sãare mi, nu
naa si wukiri. Kadiri ye, ka yen naa si, ya
sãawa sii bɔri tia.
31 Ba yõratia yen baayeren wɔllɔ nɔɔ gagu
seeya bwɛrɛrɛ. Gen dukum mu sãawa gɔm
soo teeru, ma gen yasum mu sãa gɔm soo
teeru ka bɔnu. Miya ba koo boo ge sɔndi. Sii
fɛfɛrɛfɛ si ba wasi yõratii yin kadiri sɔɔ mi,
goonu nnɛwa su mɔ. Nin dɛ̃ɛbu ka yasum n
nɛwa. Sin wɔlloʼwa ba buraru koosi.
32 Boo gen uruu nnɛ ye, ya wãawa kadiri
yen temɔ. Ma uruu ben akisi bɔri yi
gbinnɛ kadiri yen naasu nnɛ sɔɔ. Uruu yen
baayeren gunum mu sãawa gɔm soo teeru ka
bɔnu.
33 Ba yen naa si kuawa nge tabu kɛkɛgisu.
Sin akisi bɔra ka yen mɔyo, ka yen uruu ka
ɛrɛyõba, ba ye kpuro kuawa ka sii gandu te
ba yania.
34 Yõratii yin gooru baatere ta gabatia
mɔwa. Yõratia baayere ka yen gabatia ye, ya
sãawa sii bɔri tia.
35 Nɔɔ ge ba seeya mi, ba gen wɔllɔ buraru
kua gɔm soorun bɔnu. Yõratia baayere ka
yen sii fɛfɛrɛfɛ ka yen gabatia, ya sãawa sii
bɔri tia.
36 Gabatii yi ka yin sii fɛfɛrɛfɛ si sɔɔ, ba
wɔllun kõsobu ka gbee sinansu ka kpakpa
wurusun weenasisu kua mi ayera tie. Yen
biruwa ba maa buraru garu kua ba ka sik-
erena.
37 Nge mɛya ba ka yõratii wɔku te kua ka
sii bwese teeru te ba yania. Yi kpuro yi
weenɛwa ma yi kpãaru nɛ.
38 Ma u maa boosu gasu kua wɔkuru ka sii
gandu. Gen baagere ga koo litiri nɔrɔbu ka
natan (1.600) nim mwa. Ma gen baageren
gunum mu sãa gɔm soonu nnɛ. Siya u koo
sɔndi yõratii yin wɔllɔ.

39 U yõratia yen nɔɔbu doke dii ten sõɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia, ma u maa nɔɔbu yeni
doke ten sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma u boo
bɔkɔ ge yi dii ten gɔmburɔ sõɔ yari yerɔ,
Nɛgɛbun bera gia.

Sãa yerun dendi yãnu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 4:7-5:1)

40 Ma Hiramu u torom guratii kua, ka
kaatonu ka gbɛ̃ɛ ni ba ko n da ka yɛm yɛ̃ke.
Nge mɛya u ka dendi yãa ni kpuro kua u
wiru gɔ, ni Salomɔɔ u nùn yiire u ko Yinni
Gusunɔn sãa yee ten sõ.
41 Ye u kua mi, yera
gbere sii gandugii yiru ka yin furɔsu yiru,
ka maa yin furɔsu gasu, si ba kua bwɛɛrɛkɛ,
ka yin sii yãki, yi ba tara nge yɔni,
42 ka sere dãa marum weenasim nɛɛru (400),
ye ba kua nge buraru ba ka yɔni yi sikerena,
43 ka yõratii wɔkuru ka boosu wɔkuru,
44 ka maa boo bɔkɔ,
ka kɛtɛn bwãarokunu wɔkura yiru yèn wɔllɔ
ba boo ge sɔndi,
45 ka torom guratii ka kaatonu,
ka gbɛ̃a ye ba ra ka yãku yɛm yɛ̃ke.
Sãa yee ten dendi yãa ni Salomɔɔ u Hiramu
yiire u ko, u nu kuawa ka sii gandu, ma u nu
wɔriasia.
46 Sina boko Salomɔɔ u dera ba dendi yãa ni
kpuro sekawa Yuudɛnin wɔwaɔ, Sukɔtu ka
Saatanin baa sɔɔ.
47 Yen biru, u dera ba dendi yãa ni kpuro
gura ba ka da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Dendi
yãa ni, nu dabi sere ba ṅ mam kasu bu nin
bunum geeru gia.
48 Dendi yãa ni Salomɔɔ u dera ba kua ka
wura, niya
kpakoro tèn wɔllɔ ba ra turare dõɔ doke
ka tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi ye ba ka Gusunɔ
naawa,
49 ka dabu wɔkuru ni ba yi dii te ta dɛɛre gem
gem kɔnnɔn deedeerɔ, nɔɔbu nɔm geu
gia, nɔɔbu yeni maa nɔm dwaru gia,
ka nin fitilanu, ka nin bakusu ka sere nin
biibiin weenasii,
50 ka gbɛ̃a, ka woba ka nɔri, ka gbɛ̃ɛ
yorukunu, ka dõɔ guratii,
ka dii te ta dɛɛre gem gem gamboban sɔretii.
Ka sere maa gambo ni nu tien sɔretii.
51 Ye ba sãa yee ten sɔmburu kpuro kpa,
yera sina boko Salomɔɔ u sii geesu ka wura
ka yãnu ganu yarama ni win tundo Dafidi
u raa gɔsa u yi Yinni Gusunɔn sõ. Ma u ye
kpuro yi sãa yee ten arumani beru yerɔ.

8

Ba ka woodan kpakoro te da
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 5:2-6:2)

1 Yen biru, Salomɔɔ u Isiriliban guro
gurobu ka ben yɛnu yɛ̃robu ka ben
bwese kɛra baayeren wirugibu sokusia

Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun
di te ba mɔ̀ Siɔni, kpa bu tu doke sãa yeru mi.
2 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Salomɔɔn
mi, wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse wì sɔɔ ba ra tɔ̃ɔ
bakaru garu ko.
3 Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma,
yera yãku kowobu ba Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te sua,
4 ka win kuu bekurugii te, ka sere sãarun
dendi yãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro. Yãku
kowobu Lefibara ba ye kpuro suama.
5 Sina boko Salomɔɔ ka Isireliba kpuro be
ba mɛnnɛ mi, ba na ba yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro ten bɔkuɔ. Ma ba yãanu ka
kɛtɛ dabinu go ba ka yãkunu kua. Sabe ni ba
go mi, nu ṅ garirɔ.
6 Ma yãku kowobu ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te da ten ayerɔ dii te ta
dɛɛre gem gem sɔɔ. Ba tu yiwa wɔllun
kɔ̃sobun weenasibu yirun kasin kɔkɔrɔ.
7 Kɔ̃so be, ba kasa dɛriewa ba woodan
kpakoro te wukiri.
8 Ba koo kpĩ bu nɛnutia ye wa ya tere saa
dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔn di, domi ba
ye kuawa ya dɛ̃u. Adama ba ṅ kpɛ̃ bu ye wa
saa tɔɔn di. Miya ya wãa sere ka gisɔn gisɔ.
9 Gãanu sari kpakoro te sɔɔ, ma n kun mɔ
wooda wɔkurun kpee bɛsi yiru yi Mɔwisi
u doke mi. Yinni Gusunɔwa u nùn yi wɛ̃
Horɛbun guurɔ sanam mɛ u ka Isireliba
arukawani bɔkua, ye ba yarima Egibitin di.
10 Saa ye yãku kowo be, ba yarima sãa
yee ten min di, yera guru wii wurora dii te
wukiri, sere ka ten sɔɔwɔ.
11 Yãku kowo be, ba kpana bu ben
sɔmburu ko dii ten mi, guru wii wuro ten
saabu. Domi Yinni Gusunɔn yiiko ya yiba dii
te sɔɔ.
12 Yera Salomɔɔ u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a bwisika a n wãa
guru wii sinumgiru sɔɔ.
13 Adama nɛ, na nun wãa yee geeru bania,
mi kaa n wãa sere ka baadommaɔ.

Salomɔɔn gari

yi u Isireliba sɔ̃ɔwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 6:3-11)

14 Yera sina boko Salomɔɔ u sĩira Isireliba
kpuron mi gia mi ba yɔ̃. Ma u bu domaru
kua.
15 U gerua u nɛɛ, na Gusunɔ Isireliban
Yinni siara, domi u win nɔɔ mwɛɛru yibia te
u Dafidi nɛn tundo kua u nɛɛ,
16 saa mìn di u win tɔmbu Isireliba yarama
Egibitin di, u ṅ wuu gagu gɔsa ben wusu gasu
sɔɔ bu ka diru bani mi ba koo nùn sã. Adama
Dafidiwa u gɔsa u n ka sãa ben kparo.
17 Nɛn tundo Dafidi wi, u raa gɔ̃ru doke u
Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania.
18 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya
wã ye u gɔ̃ru doke u ka nùn diru bania.
19 Adama n ṅ wi, u koo nùn tu bania. Win
bii wi u koo ma wiya u koo tu bani.
20 Tɛ̃ Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛ te
yibia. Wee nɛ Salomɔɔ na sina bɛsɛ Isireliban
sina gɔna wɔllɔ, na nɛn tundo Dafidi kɔsire
kua. Yen biru na Gusunɔ bɛsɛn Yinni dii te
bania mi ba ko n da nùn sã.
21 Dii te sɔɔra na win woodan kpakororu
wãa yeru kua. Kpee bɛsi yiruwa yi wãa
kpakoro te sɔɔ, yì sɔɔ ba win woodaba yorua,
ye u bɛsɛn baababa wɛ̃ sanam mɛ u bu
yarama Egibitin di.

Salomɔɔn kanaru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 6:12-40)

22 Yera Salomɔɔ u yɔ̃ra tura tèn mi ba ra
yãkunu kon wuswaaɔ Isireliban nɔni biru,
ma u nɔma sua wɔllɔ u kanaru kua.
23 U nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni, goo
maa sari nge wunɛ wɔllɔ ka temɔ. Wunɛn
bwãa be ba nun mɛm nɔɔwammɛ ka gɔ̃ru tia,
a ra arukawani ye a ka bu bɔkua yibie kpa a
bu wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
24 Wee a wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te a
wunɛn bɔ̃ɔ Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn
sɔ̃ɔwa kpuro, a ye kua gisɔ, ka wunɛn dam.
25 Yen sɔ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a nɔɔ mwɛɛ
te yibio te a nùn kua mi, a nɛɛ, u ṅ kɔsire
biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo win
bandu di, bii be, bà n tii nɛni dee dee ben
wãaru sɔɔ, ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ nge
mɛ wi, Dafidi u kua.
26 N n mɛn na, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a de
wunɛn gari yi a nùn sɔ̃ɔwa mi kpuro, yi
koora.
27 Adama kaa sere kpĩ a sina tem mɛ sɔɔ ka
gem? Domi wɔlla kun nun tura. Kaa sere
gere dii te na nun bania mini?
28 Ka mɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛn gere
swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ te na mɔ̀ gisɔ.
29 A de wunɛn nɔni yi n wãa dii te sɔɔ
wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ. A nɛn kanaru swaa dakio
te na mɔ̀ yam mini, domi miya a nɛɛ, kaa tii
sɔ̃ɔsi.
30 Nɛ ka wunɛn tɔmbu sà n mɛnnama yam
mini, sa kanaru mɔ̀, a sun swaa dakio, saa
wɔllu di mi a wãa kpa a sun suuru kua.
31 Goo ù n win winsim torari, ma ba yɛ̃ro
tilasi kua, u ka na mini u bɔ̃re yãku yerɔ,
32 na nun kanamɔ, a nùn swaa dakio
wɔllun di, kpa a bu siria. A tɔn kɔ̃so nùn win
kɔ̃sa kɔsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem
wɛ̃.
33 Yibɛrɛba bà n wunɛn tɔmbu Isireliba
kamia yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia
ba na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ,
34 a bu swaa dakio saa wɔllun di kpa a bu
ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru
mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ, mɛ a raa ben
baababa wɛ̃.
35 À n dera gura ya yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba nun
torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia yèn sɔ̃ a bu sekuru

doke, ma ba mɛɛrima yam mini, ba nun sãamə ba kanaru mɔ̀,
36 a bu swaa dakio saa wəllun di, kpa a bu ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔ̃ɔsio yè sɔɔ ba koo sĩ, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ sɔɔ, mɛ bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.
37 Gɔ̃ɔru tà n dua tem mɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ kɛ̃si kɛ̃si bararu, ǹ kun mɛ dĩanun gɔɔ, ǹ kun mɛ twee, ǹ kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu ra dĩanu sanku, ǹ kun mɛ yibɛrɛba bà n tem mɛn wusu tarusi, ǹ kun mɛ bara bwese bweseka yà n wunɛn tɔmbu deema, ǹ kun mɛ wahala gaa,
38 bà n seewa ba kanaru mɔ̀, ma ben baawure u win toraru wura win gɔ̃ruɔ, ma u win nɔma suema dii tenin bera gia,
39 a bu swaa dakio saa wəllun di mi a wãa, kpa a bu suuru kua, a baawure kua nge mɛ u sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gɔ̃ru yɛ̃.
40 Kpa bu nun nasia ben wãaru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ a ben baababa wɛ̃.
41-42 Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sɔ̃ u nua wunɛn yĩsira kpã, ma a dam bakam mɔ, ma yɛ̃ro u kanaru mɔ̀ dii te sɔɔ,
43 a nùn swaa dakio saa wəllun di mi a wãa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamə kpa handunian tɔmbu kpuro bu nun gia kpa bu nun nasia, nge mɛ wunɛn tɔmbu Isireliba ba nun nasie, kpa ba n yɛ̃ ma wuna ba ra sã dii te sɔɔ, te na bana mini.
44 À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wɛ̃ bu da bu ben yibɛrɛba tabu wɔri, ma ba kanaru koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima wuu ge a gəsa ka dii te na nun banian bera gia,
45 a ben kanaru swaa dakio wəllun di kpa a bu nasara wɛ̃.
46 Bà n daa maa nun torari, domi goo sari wi u ku ra tore, ma wunɛn mɔru ya seewa a bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia, ma ba bu mwɛɛra ba ka da, ba yoru dimə turuku ǹ kun mɛ, mi n toma,
47-48 bà n bwisika tem mi ba yoru dimə mi, ma ba gɔ̃ru gəsia mam mam, ba nun tii wɛ̃ ma ba tem mɛni mɛɛrima mɛ a ben baababa wɛ̃, ka wuu geni, ge a gəsa ka sãa yee te na nun bania mini, bà n kanaru mɔ̀, ba mɔ̀, ba nun torari ba durum kua,
49 a bu swaa dakio wunɛn wãa yerun di kpa a bu kua ye n weenɛ.
50 A bu ben durum ka ben toranu kpuro suuru kuo, kpa a de be ba bu yoru diisiamə bu ben wənwəndu wa.
51 Domi ba sãawa wunɛn tɔmbu be a yarama Egibitin di mi ba nəni sɔ̃ɔra.
52 A de a nɛ ka wunɛn tɔmbu kpuro durom kua kpa a bɛsɛn nɔɔ nɔ, saa ye sa nun kanamə kpuro.
53 Domi wuna a sun gəsa bwese ni nu tien suunu sɔɔn di. Ma a sun kua wunɛgibu nge mɛ a gerua, saa wunɛn sɔm kowo Mɔwisin nɔɔn di, sanam mɛ a bɛsɛn baababa yarama Egibitin di.

Salomɔɔn kana dãakiru

54 Saa ye Salomɔɔ u win kana te kua u kpa, yera u seewa u yɔ̃ra yãku yeru mi, mi u raa yiire u nɔma sue wəllɔ.
55 Mi u yɔ̃ mi, u nɔɔgiru sua min di, ka dam u Isireli be ba mɛnnɛ mi domaru kua u nɛɛ,
56 na Yinni Gusunə siara wi u win tɔmbu bɔri yɛndu wɛ̃ nge mɛ u raa gerua. Nɔɔ mwɛɛ duro ni u raa kua saa win sɔm kowo Mɔwisin min di, nin gara kun kam kue.
57 Yen sɔ̃, na kanamə u n maa ka sun wãa nge mɛ u raa ka bɛsɛn baababa wãa, u ku sun duari, u ku maa sun deri.
58 U bɛsɛn bwɛ̃ra gəsio win mi gia kpa su kpĩ su win swɛɛ kpuro swĩi su win woodaba ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa bi u bɛsɛn baababa wɛ̃.
59 Kana te na kua win wuswaaə mini, u tu mɔɔ kpa u n tu yaaye baadomma, kpa u n da nɛ ka win tɔmbu Isireliba gea kue.
60 Nge mɛya handunian bwesenu kpuro nu koo ka gia ma wi turowa u sãa Gusunə. Goo maa sari nge wi.
61 Yen sɔ̃, bɛɛ win tɔmbu, i bɛɛn gɔ̃rusu nùn wɛ̃ɛyə mam mam. Kpa i kpĩ i win yiirebu ka win woodaba mɛm nɔɔwa.

Ba yãku kobu torua

Yinni Gusunən sãa yerə
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 7:4-10)

62 Yen biru Salomɔɔ sina boko ka Isireliba kpuro ba mɛnna ba Yinni Gusunə yãkunu kua.
63 Salomɔɔ u kɛtɛ nərəbun suba yɛnda yiru (22.000) ka yãanu nərəbun suba wunaa teeru (120.000) go u ka siarabun yãkunu kua. Mɛya ba ka Yinni Gusunə sãa yee te wukia.
64 Yen dəma te, Salomɔɔ u dera ba sãa yee ten yaaran suunu gəsa ba dɛɛrasia. Ma ba yãkunu kua mi, domi yãku yerun tura te ba kua ka sii gandu ta ǹ kpɛ̃ tu yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni mwa ka dĩa ni ba Yinni Gusunə kã mi, ka sere siarabun yãkunun yaa gum.
65 Ba sãa yee ten wukiabun tɔ̃ɔ bakaru diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Yen biruwa ba maa Kunun tɔ̃ɔ bakaru di. Tɔn dabira nawa tem mɛn baaman di saa Hamatin di n ka girari Egibitin daarun bera gia. Ma ba mɛnna Yinni Gusunən wuswaaə siki siki. Ba tɔ̃ɔ baka te diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
66 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, yera Salomɔɔ u ben baawure kara, ma ba nùn domaru kua. Yen biru ba sĩa ben yɛnusə ka nuku dobu ka bɔri yɛndu, durom mɛ Yinni Gusunə u win bɔ̃ɔ Dafidi ka win tɔmbu Isireliba kuan sɔ̃.

9

Yinni Gusunə

u maa Salomɔɔ kure
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 7:11-22)

1 Saa yè sɔɔ Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka win tiin sina kpaaru ka sere maa ye u gɔ̃ru doke kpuro kua u kpa,
2 saa yera Yinni Gusunɔ u nùn kure nɔn yiruse nge mɛ u raa nùn kure Gabaoniɔ.
3 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wunɛn kanaru nua. Yen sɔ̃ tɛ̃, dii te a bana nɛn sɔ̃ mi, na tu wuna nɛnɛm ta kua mi ba ko n da man sã. Ko na n tu mɛɛra kpa nɛn bwɛ̃ra n wãa te sɔɔ sere ka baadommaɔ.
4 Wunɛn tii à n sĩimɔ gem sɔɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ nɛn wuswaaɔ ma a nɛn woodaba ka nɛn yi-irebu mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ Dafidi wunɛn tundo u kua,
5 kon wunɛn bandu dakaa daasia nge mɛ na wunɛn tundo wi nɔɔ mwɛɛru kua, na nɛɛ, u ɲ̀ kɔsire biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo bandu di Isireliba sɔɔ.
6 Adama wunɛ ka wunɛn tɔmbu ka bɛɛn bibun bweseru ì n man yina, ma i ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ, ma i da i n bũnu sãamɔ,
7 kon bɛɛ wuna tem mɛ na raa bɛɛ wɛ̃ kpuron di. Kpa n maa dii te na wuna nɛnɛm nɛn sɔ̃ mi yina mam mam kpa i sekuru wa bwese tukunun wuswaaɔ nu bɛɛ yɛ̃ɛ.
8 Wi u raa dii ten kpãaru yɛ̃, ù n doonɔ mi, ma u ten bansu wa biti koo nùn mwa u nɛɛ, kuku! Mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u tem mɛgibu kua mɛ, ka maa dii teni.
9 Kpa bu wisi bu nɛɛ, ba Gusunɔ ben Yinni deriwa wi u ben baababa yarama Egibitin di. Wee tɛ̃ bũna ba sãamɔ. Niya ba mɛm nɔɔwammɛ. Yen sɔ̃na u dera wahala yeni ya bu deema.

Salomɔɔ ka Hiramun

arukawani
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 8:1-18)

10 Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka win tiin sina kpaaru banawa wɔ̃ɔ yɛndu u sere ye kpuro wiru go.
11 N deema Hiramu Tirin sina bokowa u nùn dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ ka wura mɔrisia nge mɛ̀n nɔɔ u kĩ sanam mɛ u win sɔma ye mɔ̀. Yen sɔ̃na u maa Hiramu wi wusu yɛndu kã, Galilen tem sɔɔ.
12 Yera Hiramu u seewa Tirin di u da u wuu si mɛɛra, si Salomɔɔ u nùn kã mi.
13 Adama wuu si, su ɲ̀ nùn wɛ̃re. Ma u nɛɛ, wuu sinin bwesera a man kã nɛn kĩnasi? Yera u su yĩsiru kã Kam. Yĩsi tera ba ra ka su soku sere ka gisɔn gisɔ.
14 N deema Hiramu u raa Salomɔɔ wura tɔnnu ita ka bɔnu mɔrisia.

Ye Salomɔɔ u maa kua

15 Tɔn be Salomɔɔ u yoo sɔma koosia, beya ba Yinni Gusunɔn sãa yeru ka win tiin sina kpaa te bana te u soka Wɔwa ye ba kɔrua, ka sere Yerusalɛmun gbãra te, ka maa wuu si ba mɔ̀ Hasori, ka Mɛgido, ka Gesɛɛ.
16 N deema Egibitin sunɔ u raa Gesɛɛ wɔri u dɔ̃ɔ mɛni u Kanani be ba wãa mi go u kpa, ma u wuu ge sua u win bii tɔn kurɔ kã, saa ye Salomɔɔ u bii wi sua kurɔ.
17 Yen sɔ̃na Salomɔɔ u wuu ge sɔnwa u bana. U maa Bɛti Horoni bana ye ya wãa wɔwaɔ,
18 ka Balati, ka Tadimɔri ye ya wãa Yudan temɔ mi gãanu ku ra kpi,
19 ka maa wuu sìn mi u ra win dĩanu bere, ka sìn mi win tabu kɛkɛ be dumi gawe wãa ka sìn mi win maasɔbu ba wãa ka si u gɔ̃ru doke u bana Yerusalɛmuɔ ka Libaniɔ ka maa tem mɛ u mɔ kpuro sɔɔ.
20-21 Bwese ni nu wãa Isireliban suunu sɔɔ ba ɲ̀ kpĩa ba go, niya Amɔreba ka Hɛtiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba. Ben bibun bwesera Salomɔɔ u yoo sɔma koosia. Ma ba kua yobu sere ka gisɔn gisɔ.
22 Adama Salomɔɔ u ɲ̀ Isireliba yoo sɔma koosie. U bu kuawa win tabu kowobu ka win tiin sɔm kowobu, ka win sina asakpɔbu ka win tabu sinambu ka win tabu kɛkɛ kparobu ka win maasɔbu.
23 Be u gɔsa bu ka yoo sɔma ye kpara, ba sãawa nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (550).
24 Sanam mɛ Egibiti sunɔn bii wɔndia wi Salomɔɔ u sue kurɔ, u wura yɛnu ge Salomɔɔ u nùn bania sɔɔ, saa yera Salomɔɔ u maa wɔwa ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia kɔrua.
25 Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, nɔn itawa Salomɔɔ u ra Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue ka siarabun yãkunu, yãku yee ten mi, te u Yinni Gusunɔ kua. Yen biru u ra turare dɔ̃ɔ doke kpakoro tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke te ba yi dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔn deedeeru. Nge mɛya Salomɔɔ u ka sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ ba sãa yee te kua.
26 Ma u dera ba goo nimkuu dãka Ɛsioni Gebɛɛɔ, Elatin bɔkuɔ nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yariɔ Edɔmun temɔ.
27 Ma Hiramu u win tiin sɔm kowo be ba nim asansi yɛ̃ mɔrisia Salomɔɔn goo nimkuu sin sɔ̃.
28 Yera ba da Ofiriɔ ba wura gura tɔnnu wɔkura yiru ba ka Salomɔɔ daawa.

10

Seban sunɔ tɔn kurɔ

u Salomɔɔ mɛɛrim da
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 9:1-12)

1 Saa yè sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nua ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yĩsiru yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nùn gãa sɛ̃sɔgii dabinu bikia.
2 U tura Yerusalɛmuɔ ka win sina bwãa dabinu be ba nùn swĩi ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye

u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya
wãa win gɔ̃ruɔ.
3 Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia.
Yen gaa kun nùn wisibu sɛ̃sie.
4 Ye kurɔ wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro
wa, ka dii te u bana,
5 ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa
yeru, ka win sɔm kowobun yãa ni ba ra doke
bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam
dokeye nɔraɔginu, ka maa yãku ni u ra ko
diru mi u ra Yinni Gusunɔ sã, ye kpuro ya
nùn biti mwa sere u wom mwɛ.
6 Ma u sina boko Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wunɛn dam ka wunɛn bwisin baaru ye na
nua saa nɛn tem di, ye kpuro gema.
7 Adama na ṅ daa gari yi naanɛ kue sere na
ka tunuma mini. Wee, nɛn nɔni yi ye kpuro
wa. Ka gem ye na wa mini, ba ṅ daa man yen
bɔnu sɔ̃ɔwa. Wunɛn bwisi ka wunɛn dukia
ya kpã n kere nge mɛ wunɛn yĩsira yara.
8 Doo nɔɔrugiba wunɛn tɔmbu ka wunɛn
sɔm kowo be ba nun nɔɔrima saa baayere.
Ma ba wunɛn bwisi yin gari swaa daki.
9 Na Gusunɔ wunɛn Yinni siara wi u nun
durom kua u nun swĩi Isirelibɔn sina gɔna
wɔllɔ. U bu kĩwa sere ka baadommaɔ. Yen
sɔ̃na u nun kua ben sunɔ, a n da ka bu sirie
dee dee.
10 Ma u sina boko wura kã tɔnnu ita
ka bɔnu ka maa turare, ka kpee gobiginu.
Salomɔɔ kun maa turare waare gam gum di
ya n kpãaru nɛ mɛ.
11 Hiramun goo nimkuu si su ka wura
naamɔ Ofirin di siya su maa ka dãa gea ye ba
mɔ̀ santali naamɔ ka maa kpee gobiginu.
12 Ma sina boko u ka dãa ye gbereba kua
sãa yerɔ, ka sere maa win tiin dirɔ. Dãa yera
u maa ka sinusu kua ka be ba ra womusu kon
mɔrɔkunu. Dãa yen bwesera kun saara mɔ.
Mɛya ba ṅ maa yen bweseru waare.
13 Ma Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wɛ̃ kpuro
ye u bikia. U nùn kɛ̃ru kãwa nge mɛ win yiiko
ya nɛ. Yen biru ma kurɔ wi, u gɔsira u wura
win temɔ ka win bwãabu.

Salomɔɔn dukia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:14-17, 9:13-28)

14 Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ ya
sãawa tɔnnu yɛndu.
15 Ye baasi, u ra maa wura mwɛ tenkuban
mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan
mi, ka sere maa win tem beri berikan
wirugibun mi.
16-17 U dera ba tɛrɛ bakanu goobu (200)
ka tɛrɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka
wura. Tɛrɛ baka nin teerun bunum mu
sãawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun
bunum mu maa sãa kilo tia ka bɔnu. Ma
u tɛrɛ ni doke diru garu sɔɔ, te ba sokumɔ
Libanin dãa sɔ̃ɔ, win sina kpaarɔ.
18 Yera u maa sina kitaru kua ka suunu
donnu ma u tu wura gean tii pote.
19 Sina kita te, ta yɔɔtia mɔwa naa
dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten mi u ra gballi
wɔwa koosia. Ma ta nɔm sɔnditia mɔ yɛ̃si
yɛ̃sika. Yen baayeren bɔkuɔra ba gbee sunɔn
weenasia kua ya yɔ̃, tia nɔm dwarɔ, tia maa
nɔm geuɔ.
20 Ma ba maa gbee sinansun weenasisu
kua wɔkura yiru ba doke tia tia yɔɔtia yen
naa dabusaru baateren yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Nɔɔba
tia ya wãa nɔm dwarɔ, nɔɔba tia maa nɔm
geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten
bweseru kuare.
21 Salomɔɔn nɔri kpuro yi sãawa wura, ka
sere maa win gbɛ̃a ye u ra ka di win sina
kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔn diru.
Gãanu ganu sari mi, ni ba kua ka sii geesu.
Domi win waati ye sɔɔ, ba ṅ sii geesu garisi
gãanu,
22 yèn sɔ̃ win tiin goo nimkusu si su
ka Hiramugisu tenkuru mɔ̀ sannu su ra n
naamɔ wɔ̃ɔ ita ka wɔ̃ɔ ita saa tontonden di, su
n wuraba ka sii geesu sɔɔwa ka suunu donnu
ka wɔnnu ka gunɔ burasu.
23 Salomɔɔ u sinam be ba wãa dunia sɔɔ
kpuro bwisi ka dukia kere.
24 Tɔmbu kpuro ba ra n kasuwa bu win
gari nɔ, win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn kãn
sɔ̃.
25 Wɔ̃ɔ baagere tɔmbu ba ra ka nùn kɛ̃nu
naawɛ. Gabuginu sii geesu, gabu wura, gabu
yabenu, gabu tabu yãnu, gabu turare, gabu
maa dumi ka kɛtɛkunu.
26 Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi dumi
gawe ka maa maasɔbu. Tabu kɛkɛ yen geera
sãawa nɔrɔbu nɛɛru (1.400). Maasɔ be, ba
maa sãa nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000).
Ma u maasɔ be yi yi wuu marosɔ mi win tabu
kɛkɛ yi wãa ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win
tii u wãa.
27 Ma u dera sii geesu koora Yerusalɛmu
mi nge kpenu. U dera dãa gea ye ba mɔ̀
sɛduru ya dabia nge yakasun dãa ye ba mɔ̀
sikamɔre ye ya ra n wãa wɔwaɔ.
28-29 Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn
dumi ka tabu kɛkɛba dwem daawe Egibitiɔ
kpa bu ka yi na wuunu ka wuunu. Tabu
kɛkɛ yen tian gobi sãawa sii geesun gobi nata.
Dum tian gobi maa sãa sii geesun gobi wunaa
weeru ka wɔkuru. Tenku bera ba ra maa yi
Hɛtiban sinambu ka Sirigibun sinambu dɔre
nge mɛ.

11

Salomɔɔ u Gusunɔ biru kisi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 11:18-12:1)

1 Egibiti sunɔn bii wɔndia wi Salomɔɔ u
sue baasi, u maa bwese tukunun kurɔbu
kĩa. U kurɔbu sua Mɔabuban bweseru sɔɔ ka

Amənibɑ sɔɔ kɑ Edəmubɑ sɔɔ kɑ Sidonigibu sɔɔ kɑ Hɛtibɑ sɔɔ.
2 N deemɑ Yinni Gusunə u rɑɑ Isireliba sõɔwɑ u nɛɛ, bu ku rɑɑ kɑ bwese tuku ni mɛnna, bu ku rɑɑ mɑɑ wurɑ nu nɑ ben mi, nu kɑ bu mɛnna. Domi nu koo de bu ben gõrusu sĩiya win min di kpɑ bu nin bũnu sã. Adɑmɑ bwese niyɑ Salomɔɔ u dɑ u kɑ mɛnna ben kurə be u kĩn sɑɑbu.
3 Sinɑ bibu nɑtɑ kɑ wunəbuwɑ (700) Salomɔɔ u suɑ kurəbu kɑ sere mɑɑ gooba wunəbu (300) be bɑ ɲ sãɑ sinɑ bibu. Kurə berɑ bɑ win gõru sĩiya Yinni Gusunən min di.
4 Yerɑ n derɑ win təkəru sɔɔ, u dɑ u bũu sãɑmə. Mɑ u ɲ mɑɑ tii Yinni Gusunə wɛ̃ mɑm mɑm. U ɲ kue ngɛ mɛ win tundo Dɑfidi u kuɑ Yinni Gusunən sãɑru sɔɔ.
5 Salomɔɔ u dɑ u Sidonigibun bũu wi bɑ mɔ̀ Asitɑɑte kɑ Amənibɑn bũu wi bɑ mɔ̀ Milikəmu sãɑmə.
6 Kõsɑ u kuɑ. U ɲ Yinni Gusunə swĩi mɑm mɑm ngɛ mɛ win tundo Dɑfidi u kuɑ.
7 Yerɑ u mɑɑ dɑ u bũu kõsunun turɑnu bɑnɑ guu te tɑ wãɑ Yerusɑlɛmun deedeerə. Niyɑ Məɑbubɑn bũu wi bɑ mɔ̀ Keməsi kɑ Amənibɑn bũu wi bɑ mɔ̀ Mələku.
8 Mɑ u win kurə be kpuro bũu turɑnu bɑniɑ. Miyɑ bɑ rɑ n bũnu yãkuru kuɑmmɛ kpɑ bɑ n nu turɑre dõə dokeɑmmɛ.
9-10 N deemɑ Gusunə Isireliban Yinni u rɑɑ Salomɔɔ kure nən yiru mɑ u nùn sõɔwɑ u nɛɛ, u ku rɑɑ dɑ u bũu goo sã. Adɑmɑ Salomɔɔ u ɲ Yinni Gusunən gere ye mɛm nɔɔwɛ. Mɑ u win gõru sĩiya Yinni Gusunən min di. Yerɑ Yinni Gusunə u kɑ nùn mərु kuɑ.
11 Mɑ u nùn sõɔwɑ u nɛɛ, wee ɑ ɲ nɛn ɑrukɑwɑni kɑ nɛn woodɑ ye nɑ nun wɛ̃ mɛm nɔɔwɛ. Yen sõ, kon wunɛn bɑndu kɑrɑnɑ n ten sukum wunɛn sɔm kowo goo wɛ̃.
12 Adɑmɑ nɑ ɲ ye mɔ̀ wunɛn wãɑru sɔɔ, wunɛn tundo Dɑfidin sõ. Wunɛn biin nəmun diyɑ kon tu mwɑ.
13 Adɑmɑ nɛn bõə Dɑfidin sõ kɑ sere mɑɑ Yerusɑlɛmu ye nɑ gəsɑn sõ, nɑ ɲ nun te kpuro mwɑɑrimə. Kon nùn Isireliban bwese kɛrɑ tiɑ deriɑ u ko yen sunə.

Salomɔɔn yibɛrɛba

14 Yinni Gusunə u derɑ Hɑdɑdi wi u sãɑ Edəmun bweserun sinɑ bii u kuɑ Salomɔɔn wɛrə.
15 N deemɑ Dɑfidi u rɑɑ kɑ Edəmubɑ tɑbu kuɑ u bu go. Yerɑ win tɑbu sunə Yoɑbu u dɑ mi, u kɑ Isireli be bɑ go go sike.
16 Mɑ u sinɑ mi, suru nɔɔbɑ tiɑ, wi kɑ win tɑbu kowobu. Mɑ bɑ Edəmubɑn tən durəbu kpuro go, bibu kɑ bukurobu.
17 Sɑɑ yerɑ Hɑdɑdi u kpikiru suɑ u dɑ Egibiti giɑ kɑ Edəmubɑ gɑbu be bɑ sãɑ win bɑɑbɑn yobu. N deemɑ Hɑdɑdi wi, u sãɑwɑ ɑluwɑɑsi.
18 Ye bɑ seewɑ Mɑdiɑnin di, bɑ dɑwɑ Pɑrɑniə, miyɑ u mɑɑ gɑbu wɑ bɑ nùn swĩi bɑ kɑ turɑ Egibiti sunən mi. Yerɑ Egibiti sunə wi, u nùn diru wɛ̃ kɑ mɑɑ tem. Yen biru u nɔɔ mwɛɛru kuɑ mɑ u ko n dɑ nùn dĩɑnu wɛ̃.
19 Egibiti sunə wi, u kɑ Hɑdɑdi nənu geu mɛɛrɑ. N deemɑ Egibiti sunə wi, u kurə mə wi bɑ mɔ̀ Tɑpenɛsi. Kurə wi, u yiiko mə. Win wənəwɑ Egibiti sunə u Hɑdɑdi kã u suɑ kurə.
20 Yerɑ Hɑdɑdin kurə wi, u nùn bii tən durə mɑruɑ. Mɑ bɑ nùn yĩsiru kã Genubɑti. Mɑ Tɑpenɛsi u bii wi suɑ u nɛnuɑ win yɛnuə kɑ Egibiti sunən bibu sɑnnu.
21 Sɑɑ ye Hɑdɑdi u nuɑ mɑ Dɑfidi u kpunɑ u gu, bɑ nùn sikuɑ win bɑɑbɑbɑn sikɑə, win tɑbu sunə Yoɑbu u mɑɑ gu, yerɑ u Egibiti sunə sõɔwɑ u nɛɛ, ɑ de n den gəsirɑ n dɑ nɛn wuuə.
22 Yerɑ u nùn sõɔwɑ u nɛɛ, mbɑ n nun kəmiɛ nɛn mini ɑ kɑ kĩ ɑ we.
Mɑ u nùn wisɑ u nɛɛ, nɑ ɲ gãɑnu bie. Adɑmɑ kɑ mɛ, ɑ de n we.
23 Yinni Gusunə u mɑɑ Resoni Eliɑdɑn bii seeyɑ u kɑ Salomɔɔ seesi. Resoni wi, u rɑɑ kpikiru suɑwɑ win yinni Hɑdɑdesɛɛ Sobɑn sunən min di.
24 Sɑnɑm mɛ Dɑfidi u bu wəri u goomə, mɑ Resoni wi, u təmbu mɛnnɑ u kuɑ ben wirugii. Wi, kɑ tən beyɑ bɑ dɑ bɑ sinɑ Dɑmɑsiə u bɑndu di mi.
25 Resoni wi, u kuɑ Isireliban yibɛrɛ Salomɔən wãɑru kpuro sɔə. Mɛyɑ mɑɑ Hɑdɑdi u Isireliba kõsɑ kuɑ, u bu tusɑ. Mɑ u dɑ u bɑndu di Siriə.

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunə

u Yeroboɑmu kuɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Bɑndun Gɑri II, 9:29-31)

26 Salomɔən sɔm kowo turo wi bɑ mɔ̀ Yeroboɑmu u mɑɑ nùn seesi. Win tundon yĩsirɑ Nɛbɑti. U sãɑwɑ Efɑrɑtigii, win wuuwɑ Sereda, win mɛron yĩsirɑ Serua. U sãɑwɑ gəmini.
27 Wee ngɛ mɛ u kɑ nùn seesi. Salomɔɔ u wəwɑ gɑɑ kərumə. Mɑ u Yerusɑlɛmun gbãrɑru sɔmmə.
28 Ye u Yeroboɑmu wɑ u sãɑ ɑluwɑɑsi dɑmgii u mɑɑ sɔmburu mɔ̀ mi kɑ hɑniɑ, yerɑ u nùn kuɑ Mɑnɑse kɑ Efɑrɑimun bwese kɛrɑn wirugii bu kɑ sɔmbu te ko.
29 Sõə teeru, Yeroboɑmu u yɑrɑ Yerusɑlɛmun di, mɑ u kɑ Gusunən sɔmə Akiyɑ Sidonigii yinnɑ swɑɑə. U kumbooro kpɔɔ sebuɑ. Be yiru tənɑwɑ bɑ wãɑ yɑkɑsu mi dəmɑ te.
30 Mɑ Akiyɑ u win kumbooro kpɔɔ ge nɛnuɑ u gɛ̃ɛkɑ bɛsi wəkurɑ yiru.
31 Yerɑ u Yeroboɑmu sõɔwɑ u nɛɛ, ɑ yen wɑsi wəkuru suo, domi ɑmɛniwɑ Gusunə Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u koo Salomɔən bɑndu mwɑ u kɑrɑnɑ kpɑ u nun

Isirelibɑn bwese kɛri wɔkuru wɛ̃ ɑ n sãɑ ben sunɔ.
32 Adɑmɑ u koo nùn kɛri tiɑ deriɑ win bɔ̃ɔ Dɑfidin sɔ̃, kɑ mɑɑ Yerusɑlɛmun sɔ̃. Domi Isirelibɑn wusu kpuro sɔɔ, yerɑ u gɔsɑ.
33 U yeni mɔ̀wɑ yèn sɔ̃ be Isirelibɑ bɑ wi Yinni Gusunɔ deri. Mɑ bɑ dɑ bɑ Sidonigibun bũu wi bɑ mɔ̀ Asitɑɑte sãɑmɔ kɑ Mɔɑbubɑn bũu wi bɑ mɔ̀ Kemɔsi, kɑ Amɔnibɑ bũu wi bɑ mɔ̀ Milikɔmu. Bɑ yinɑ bu sĩ win swɑɑ sɔɔ bu sere ko ye u kĩ. Mɛyɑ bɑ mɑɑ yinɑ bu win woodɑbɑ kɑ win yiirebu mɛm nɔɔwɑ nge mɛ Dɑfidi wi, Sɑlomɔɔn tundo u kuɑ.
34 Adɑmɑ u koo be de u n ginɑ bɑn te dii sere u kɑ gbi win bɔ̃ɔ Dɑfidin sɔ̃, wi u gɔsɑ mɑ u win woodɑbɑ kɑ win yiirebu mɛm nɔɔwɑ.
35 Yen biru u koo Isirelibɑn bwese kɛri wɔkuru mwɑ sɑɑ win biin nɔmɑn di kpɑ u nun ko ben sunɔ.
36 Kpɑ u bwese kɛri tiɑ win bii wɛ̃ Dɑfidin sɔ̃ kpɑ u n dɑ n kɔsire mɔ bɑndu sɔɔ Yerusɑlɛmuɔ wuu ge u gɔsɑ bu kɑ nùn sã mi.
37 Wunɛ mɑɑ Yerobɔɑmu u koo nun suɑ kpɑ ɑ n bɑndu dii Isirelibɑ kpuro sɔɔ, kpɑ ɑ n bu woodɑ wɛ̃ɛmɔ nge mɛ ɑ kĩ.
38 À n dɑ ko ye u nun yiire kpuro mɑ ɑ sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ, mɑ ɑ win woodɑbɑ mɛm nɔɔwɑ nge mɛ win bɔ̃ɔ Dɑfidi u kuɑ, u ko n kɑ nun wãɑwɑ sere kɑ bɑɑdommɑɔ, kpɑ u nun ko Isirelibɑn bwese kɛri wɔkurun sunɔ. Kpɑ wunɛn bibun bweseru bɑ n dɑ bɑn te di sere kɑ bɑɑdommɑɔ nge mɛ u Dɑfidi nɔɔ mwɛɛru kuɑ.
39 Nge mɛyɑ u koo kɑ Dɑfidin bibun bweseru sekuru doke Sɑlomɔɔn durum sɔ̃. Adɑmɑ n ǹ mɔ kɑ bɑɑdommɑɔ.
40 Ye Sɑlomɔɔ u gɑri yi nuɑ, yerɑ u swɑɑ kɑsu u kɑ Yerobɔɑmu gɔ. Mɑ Yerobɔɑmu u seewɑ u kpikiru suɑ u dɑ Egibitin sunɔ Sisɑkin mi. Miyɑ u wãɑ sere Sɑlomɔɔ u kɑ gu.
41 Ye Sɑlomɔɔ u kuɑn sukum kɑ sere mɑɑ win bwisin gɑri, ye kpuro yɑ yoruɑ tireru gɑru sɔɔ te bɑ mɔ̀ Sɑlomɔɔn kookoosun tireru.
42 Sɑlomɔɔ u bɑndu diwɑ wɔ̃ɔ weeru Isirelibɑ kpuro sɔɔ.
43 Ye u kpunɑ u gu, bɑ nùn sikɑ win tundo Dɑfidin wuuɔ. Mɑ win bii Robɔɑmu u kuɑ win kɔsire bɑndu sɔɔ.

12

Robɔɑmu

u bukurobun gɑri yinɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Bɑndun Gɑri II, 10:1-15)

1 Robɔɑmu u dɑ Sikɛmuɔ. Domi Isirelibɑ kpurowɑ bɑ dɑ mi, bu kɑ nùn ko sunɔ.
2 Sɑɑ yè sɔɔ Yerobɔɑmu Nɛbɑtin bii u kpikiru suɑ Sɑlomɔɔn sɔ̃, u wãɑ Egibitiɔ yerɑ u nuɑ mɑ Robɔɑmu u bɑndu di. Yerɑ bɑ nùn sɔmɔ gɔriɑ bɑ nɛɛ, u nɑ.
3 Ye u tunumɑ, mɑ wi kɑ Isirelibɑn bwese kɛri wɔkuru bɑ mɛnnɑ bɑ dɑ bɑ Robɔɑmu sɔ̃ɔwɑ bɑ nɛɛ,
4 wunɛn tundo u sun yoo sɔmɑ koosiɑ, mɑ yɑ sun buniɛ nge kɛtɛn sugu. Adɑmɑ wunɛ ɑ sun tu kɑwo kpɑ su nun swĩi.
5 Mɑ u bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, i ginɑ doo. N n kuɑ sɔ̃ɔ itɑ kpɑ i wurɑmɑ.
Mɑ tɔn be, bɑ doonɑ.
6 Yerɑ Robɔɑmu u Isirelibɑn bukurobu mɛnnɑ win mi, be bɑ rɑ rɑɑ win tundo Sɑlomɔɔ bwisi kɛ̃, u bu bikiɑ u nɛɛ, bwisi yirà i mɑn kɛ̃mɔ n tɔn be sɔ̃.
7 Mɑ bɑ nùn wisɑ bɑ nɛɛ, à n wurɑ sɑɑ gisɔn di, ɑ tɔn be nɔɔri kpɑ ɑ ko ye bɑ nun bikiɑ, kpɑ ɑ bu wisi kɑ kĩru, bɑ ko n sãɑwɑ wunɛn tɔmbu sere kɑ bɑɑdommɑɔ.
8 Adɑmɑ Robɔɑmu wi, u ǹ bukuro ben gɑri wure. Win sɑɑrɑsi kɑ be u biru di sɑnnu, berɑ u bwisi bikiɑ.
9 U bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, bwisi yirà i mɑn kɛ̃mɔ n kɑ tɔn be wisi be bɑ nɛɛ, n bù yoo sɔmɑ kɑwo ye nɛn tundo u rɑɑ bu koosiɑ.
10 Yerɑ bɑ nùn wisɑ bɑ nɛɛ, ɑ bu sɔ̃ɔwɔ ɑ nɛɛ, wunɛn nikibii piibu gɑ wunɛn tundon pɔrɑ bɔɔrum kere.
11 Wunɛn tundo u rɑɑ bu yoo sɔmɑ koosiɑ. Mɛyɑ kɑɑ mɑɑ tu sosi. Wunɛn tundo u rɑɑ bu sɛɛyɑsiɑ kɑ yii sɛnnu, mɛyɑ kɑɑ mɑɑ bu sɛɛyɑsiɑ kɑ som kpɑki.
12 Yerɑ Yerobɔɑmu kɑ tɔn be kpuro bɑ nɑ Robɔɑmun mi sɔ̃ɔ itɑse ye, nge mɛ u rɑɑ gerɑ.
13 Robɔɑmu u tɔn be wisɑ kɑ dɑm, u ǹ bukuro ben bwisi yi gɑrisi gãɑnu.
14 Adɑmɑ win sɑɑrɑsi ben bwisiyɑ u kɑ sɔmburu kuɑ mɑ u nɛɛ, nɛn tundo u rɑɑ bɛɛ yoo sɔmɑ koosiɑ. Adɑmɑ tɛ̃, nɛgirɑ tɑ koo kerɑ. U rɑɑ bɛɛ sɛɛyɑsiɑ kɑ yii sɛnnu. Adɑmɑ nɛ, som kpɑkiyɑ kon kɑ bɛɛ sɛɛyɑsiɑ.
15 Nge mɛyɑ Robɔɑmu u yinɑ u tɔn begii swɑɑ dɑki domi Yinni Gusunɔwɑ u derɑ n kuɑ mɛ, kpɑ win gɑri yi kɑ koorɑ, ye u Yerobɔɑmu Nɛbɑtin bii sɔ̃ɔwɑ sɑɑ Akiyɑ Silogiin nɔɔn di.

Isirelibɑn bɑndɑ bɔnu kuɑ

yiru
(I mɑɑ mɛɛrio Bɑndun Gɑri II, 10:16-11:4)

16 Ye Isirelibɑ kpuro bɑ wɑ mɑ sinɑ boko u ǹ ben gere swɑɑ dɑki, yerɑ bɑ nùn sɔ̃ɔwɑ bɑ nɛɛ,
mbɑ n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ kɑ Dɑfidi Isɑin bii.
Sɑ ǹ mɑɑ bɔnu gɑɑ mɔ kɑ wi.
Bɛsɛ Isirelibɑ i de su gɔsirɑ bɛsɛn yɛnusɔ.
Wunɛ Robɔɑmu ɑ wunɛn bweserun wunɑnɔ koowo.
Mɑ Isireli be, bɑ gɔsirɑ ben yɛnusɔ.
17 Mɑ Robɔɑmu u kuɑ Yudɑn bweseru tɔnɑn sunɔ.
18 Sɑɑ ye sɔɔrɑ u Adorɑmu gɔrɑ Isirelibɑn mi, wi u rɑ bu kpɑre bu kɑ yoo sɔmɑ ko. Mɑ

ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii, u win tabu kɛkɛ wəri fuuku fuuku u da Yerusalɛmuə.
19 Nge mɛya Isireliban bwese kɛri wəku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana sere ka gisə.
20 Saa yè səə Isireliba kpuro ba nua ma Yeroboamu u wurama saa Egibitin di, yera ba mɛnna ba nùn sokusia. Ye u na, yera ba nùn kua ben sunə. Yudan bweseru baasi, goo sari wi u maa ka Dafidin bweseru yɔ̃ra.
21 Saa yè səə Roboamu u tunuma Yerusalɛmuə, yera u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro mɛnna. Ma u be səə tabu durə damgibu nərəbun suba goobu yɛndu sari (180.000) gəsa bu da bu Isireliban bwese kɛri wəku te wəri, kpa bu ban te wərama bu nùn wesia.
22 Adama Gusunə u ka win səmə Semaya gari kua u nɛɛ,
23 a Roboamu Saloməən bii Yudaban sunə ka Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro sɔ̃əwə,
24 a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua. Bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gəsiro win yɛnuə, domi yeni ya nawa saa nɛ Yinni Gusunən min di.

Ma ba Yinni Gusunən gere wura, ba gəsira ba wura ben yɛnusə.
25 Yeroboamu u wuu ge ba mɔ̀ Sikɛmu gbãraru toosi ge ga wãa Efaraimun guurun bera gia. Ma u sina mi. Yen biru u yara min di u da u Penuɛli gbãraru toosi.

Yeroboamu

u Gusunən swaa deri

26-27 Yera Yeroboamu u bwisika u nɛɛ, tən be, bà n daamə Yerusalɛmuə bu ka yãkuru ko Yinni Gusunən sãa yerə, nɛn ban te na dii mi, ta koo ra wura Dafidin bweseru səə. Domi ben laakari ya koo wura ben yinni Roboamun mi, wi u sãa ben sunə. Kpa bu man go bu wa bu ka wura win mi.
28 Ye Yeroboamu u bwisi bikia bikia, yera u kɛtɛn bwãarokunu yiru kua ka wura u nɛɛ, bɛɛ Isireliba na bɛɛ wasiraru waawa ka Yerusalɛmun daabu. Yen sɔ̃, bɛɛn yinni wee mini wi u bɛɛ yarama Egibitin di.
29 Ma u gen teu yi Betɛliə, teu maa Danuə.
30 Ma yeni ya kua yina ye ya bu sure durum səə, domi ba ra n daaməwa Betɛliə ɲ̀ kun mɛ Danuə ba n bwãaroku ni sãamə.
31 Yera Yeroboamu u sãa yenu bana gungunu wəllə. Yen biru u yãku kowobu gəsa be ba kun sãa Lefin bweseru.
32 Yeroboamu u tɔ̃ru bura bu ka tɔ̃ə bakaru ko wɔ̃ən suru nəəba itasen sɔ̃ə wəkura nəəbuse səə, nge mɛ Yudaba ba ra ko. Ma u da Betɛliə u yəəwa yãku yerə u bwãaroku ni yãkuru koosi. Ma u yãku kowo be u gəsa yi Betɛli mi.

Yeroboamun yãku yee te,

ta ɲ̀ ka Gusunə naawɛ

33 Ye tɔ̃ə te, ta tura te Yeroboamu u bura mi, yera Isireliba kpuro ba tɔ̃ə bakaru di Betɛliə. Ma win tii u yəəwa yãku yerə, u turare dɔ̃ə doke.

13

1 Yera Yinni Gusunə u dera win səmə goo u seema saa Yudan di u na Betɛliə sanam mɛ Yeroboamu u turare dɔ̃ə dokemə ben yãku yerə.
2 Ma u yãku yee te nəəgiru sue u nɛɛ, yãku yeru wunɛ! Yãku yeru wunɛ! A nəəwə ye Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ, wee ba koo bii tən durə goo ma Dafidin bweseru səə, kpa bu nùn yĩsiru kɛ̃ Yosiasi. Wiya u koo se u ka bũu yãku kowo be yãkuru ko mi ba ra raa yãkuru ko. Kpa bu təmbun kukunu dɔ̃ə mɛni wunɛn wəllə.
3 Gusunən səmə wi, u maa nɛɛ, yãku yee teni, ta koo bɛsikirawa. Kpa ten yãku torom mu yari baama. Saa ye səə, ba koo gia ma Yinni Gusunəwa u gari yi gerua.
4 Sanam mɛ Yeroboamu u nua ye səmə wi, u yãku yee te gerusi, yera u nəmu dɛmia u nɛɛ, i nùn məə.

Adama Yeroboamun nəmu ge u Gusunən səmə wi tĩi mi, ga gu, ma u kpana u gu kure.
5 Yera yãku yee te, ta bɛsira, ma ten yãku torom mɛ mu wãa wəllə mu pusi yam kpuro nge mɛ Yinni Gusunə u raa gerua saa səmə win nəən di.
6 Yera Yeroboamu u Gusunən səmə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, a Gusunə wunɛn Yinni kanə nɛn sɔ̃, kpa u de nɛn nəmu ge, gu wurama nge mɛ ga raa sãa.

Ma səmə wi, u Yinni Gusunə kana. Yera Yinni Gusunə u dera nəmu ge, ga wurama nge mɛ ga raa sãa.
7 Saa yera sina boko Yeroboamu u nɛɛ, a duuma nɛn yɛnuə kpa a di. Yen biru, kpa n nun kɛ̃nu wɛ̃.
8 Yera Gusunən səmə wi, u sina boko wisa u nɛɛ, baa à n nɛɛ, kaa man wunɛn dirun arumanin bənu kɛ̃, na ɲ̀ duə wunɛn yɛnuə. Na ɲ̀ maa dĩanu ganu dimə. Mɛya na ɲ̀ maa nim nərumə.
9 Domi Yinni Gusunəwa u man wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, n ku ra dĩanu ganu di, n ku ra nim nə, n ku ra maa gəsira ka swaa ye na ka na.
10 Ye u yeniba gerua u kpa, yera u swaa gaa mwa u ka sĩa.

Gusunən səmən

mɛm nəə sariru

11 Saa ye səə, Gusunən səmə durə təkə goo u maa wãa Betɛli mi. Yera win bii tən durəbu ba na, ba nùn sɔ̃əwa kpuro ye Gusunən səmə wi, u kua Betɛli mi dəma te, ka maa gari yi u sina boko Yeroboamu sɔ̃əwa.

12 Ye durɔ tɔkɔ wi, u nua mɛ, yera u bu bikia
u nɛɛ, swaa yerà u mwa u ka sĩa.
Ma bii be, ba nùn sõɔwa swaa ye u ka sĩa.
13 Yera u nɛɛ, bu win kɛtɛku gaari bɔkuo.
Ye ba gu gaari bɔkua ba kpa, u gu sɔni.
14 Ma u Gusunɔn sɔmɔ wi naa swĩi. Yera u
nùn deema u sõ, dãa bakaru garun nuurɔ u
nùn bikia u nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi u na
saa Yudan tem di?
Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo, nɛna.
15 Ma durɔ tɔkɔ wi, u nɛɛ, su wura su da nɛn
yɛnuɔ su di.
16 Adama sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ̀
koorɔ n ka nun wura n sere mam nɛɛ, kon di
mi, kpa n nɔ.
17 Domi Yinni Gusunɔwa u man wooda
yeni wɛ̃, u nɛɛ, n ku ra di, n ku ra maa nim
nɔ mi. Kpa n ku ra ka maa swaa ye wɔma ye
na ka da.
18 Yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛn
tii Gusunɔn sɔmɔwa nge wunɛ. Gusunɔwa u
man win gɔrado gɔriama, u man sõɔwa u nɛɛ,
n ka nun gɔsiama nɛn yɛnuɔ a di mi, kpa a nɔ.
N deema weesa durɔ tɔkɔ te, ta mɔ̀.
19 Ma Gusunɔn sɔmɔ wi, u gɔsirama u da
durɔ tɔkɔ win yɛnuɔ u di u nɔra.

Gusunɔ u win sɔmɔ wi

taarɛ wɛ̃

20 Ye ba sõ ba dimɔ, yera Yinni Gusunɔ u ka
durɔ tɔkɔ te gari kua.
21 Ma durɔ tɔkɔ te, ta Gusunɔn sɔmɔ wi
sõɔwa ka dam ta nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ
u gerua. U nɛɛ, yèn sõ a ɲ̀ win gere mɛm
nɔɔwɛ wi, wi u sãa wunɛn Yinni,
22 ma a gɔsirama a di a nɔra yam mini, mi
u nɛɛ, a ku di a ku maa nɔ, yen sõna tɛ̃ kaa
gbi. Adama ba ɲ̀ wunɛn goru sikumɔ wunɛn
baababan sikaɔ.
23 Ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u di u kpa u nɔra,
yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn kɛtɛku gaari bɔkua.
24 Ye u gu sɔni u wiɔ, yera swaa sɔɔ gbee
sunɔ ga nùn sɛ̃re ga go. Ma win goru ta kpĩ
swaa sɔɔ. Ma win kɛtɛku ge, ka gbee sunɔ ge,
nu yõ win bɔkuɔ.
25 Be ba sarɔ mi, ba goo te wa, ka gbee sunɔ
ge, ga yõ goo ten bɔkuɔ. Ye ba tura wuu mi
Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta wãa, ma ba ye
tɔmbu sõɔwa.
26 Ye Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta nua mɛ,
yera ta nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wiya. Domi u ɲ̀
Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ. Yen sõna u nùn
gbee sunɔ kpare ga nùn sɛ̃re ga go nge mɛ u
raa gerua.
27 Ma durɔ tɔkɔ te, ta ten bibu sõɔwa ta nɛɛ,
i man nɛn kɛtɛku gaari bɔkuo.
Ma ba gu gaari bɔkua.
28 Yera u seewa u da. Ma u deema Gusunɔn
sɔmɔn goo te wee ta kpĩ. Ma kɛtɛku ge, ka
gbee sunɔ ge, nu yõ goo ten bɔkuɔ. Adama
gbee sunɔ ge, ga ɲ̀ goo te temɛ, ga ɲ̀ maa
kɛtɛku ge go.
29 Ma durɔ wi, u goo te sua u sɔndi win
kɛtɛku wɔllɔ u ka tu na win wuuɔ, u sika siki
wɔru ge u raa gba win tiin sõn mi, u ten gɔɔ
swĩ.
30 Ye ba goo te sikua ba kpa, ma ba gɔɔ wuri
kua ba nɛɛ, wanyo, wanyo, nɛn kĩnasi!
31 Ye ba yeniba kpuro kua ba kpa, yera
Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ wi, u win bibu
sõɔwa u nɛɛ, nà n gu, i man sikuo mi ba
Gusunɔn sɔmɔ wi sikua, kpa nɛn kukunu nu
n kpĩ wiginun bɔkuɔ.
32 Domi gari yi u gerua Betɛlin sõ, ka maa
bũu tura ni ba bana Samarin wuu marosɔn
sõ, yi koo kooraWa kam kam.
33 Baa mɛ ba Yeroboamu kirɔ kua, ka mɛ,
u ɲ̀ win gõru gɔsie. U maa kpam bũu yãku
kowobu gɔsaWa win tɔmbu sɔɔ, be ba yen
kĩru mɔ.
34 Yera ya Yeroboamun yɛnugibu durum
koosia. Yen sõna Gusunɔ u win bweseru
kpeerasia tem mɛ kpuro sɔɔ.

Yeroboamun biin gɔɔ

14

1 Saa ye sɔɔra Abia Yeroboamun bii u bara.
2 Ma Yeroboamu u win kurɔ sõɔwa u nɛɛ,
na nun kanamɔ, a seewo a tii gɔsia kpa bu ku
raa gia ma a sãaWa nɛn kurɔ kpa a da Siloɔ,
a Gusunɔn sɔmɔ Akiya deema, domi wiya u
man sõɔwa ma nɛna kon ko tɔn benin sina
boko.
3 Yen sõ, a pɛ̃ɛ suo wasi wɔkuru ka kiranu
ganu, ka tim bwãaru, kpa a ka nùn daaWa kpa
a nùn bikia ye ya koo bɛsɛn bii wi deema.
4 Ma kurɔ wi, u kua nge mɛ. U seewa u da
Siloɔ u Gusunɔn sɔmɔ Akiya deema win dirɔ.
N deema Akiyan nɔni dam dwiiya tɔkɔrun sõ.
U ku ra maa yam wa.
5 Yinni Gusunɔ u Akiya sõɔwa u nɛɛ, wee
Yeroboamun kurɔ u wee u ka bikiaru ko
wunɛn mi, yèn sõ win bii u barɔ. U n tunuma
wunɛn mi, a nùn sõɔwɔ mɛni ka mɛni. Domi
u koo tii gɔsiaWa nge goo.
6 Ye kurɔ wi, u tunuma, yera Akiya u win
naasun damu nua win dii kɔnnɔwɔ. Ma u
nɛɛ, a duuma Yeroboamun kurɔ. Mban sõna
a tii gɔsiamɔ nge goo. Wee Gusunɔ u man
yiire n nun labaari kõsa yeni sõ.
7 Yen sõ, a doo a Yeroboamu sõ a nɛɛ,
amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U
nɛɛ, wee wiya u nùn gɔsa Isireliban suunu
sɔɔ ma u nùn kua ben kparo.
8 U ban ten sukum mwa saa Dafidin bwe-
serun min di u nùn wɛ̃. Adama wee u ɲ̀ kue
nge win bõɔ Dafidi wi u win woodaba mɛm
nɔɔwa u nùn sãwa ka win gõru kpuro. Ma u
sĩa dee dee win wuswaaɔ.
9 Wee, wi Yeroboamu u kõsa kua n kere
tɔn be ba nùn gbiiye. Domi u dera ba bũnu
sãwa. Ma u bwãarokunu kua ka sisu u ka wi,
Gusunɔn mɔru seeya. Ma u nùn biru kisi.

10 Yen sɔ̃na u koo de kɔ̃sa yu du win yɛnuɔ.
U koo win yɛnugibu kpuro go, bibu ka yobu,
ba ɲ̀ goo derimɔ. U koo bwese te kpuro gowa
mam mam.
11 Wi u gu wuuɔ bɔ̃na nu koo yɛ̃ron goru
tem. Wi u maa gu yakasɔ gunɔsa su koo maa
win goru di.
12 Tɛ̃ wunɛ win kurɔ a seewo a da yɛnuɔ.
Adama à n wuu duɔ fia, bii wi, u ko n maa
gbimɔwa.
13 Isireliba ba koo nùn sike kpa bu win
gɔɔ wooru sina. Wi turowa ba koo sike
Yeroboamun bwese te sɔɔ. Domi wi turo
wiya u Gusunɔ Isireliban Yinni wɛ̃re.
14 Yen biru Yinni Gusunɔ u koo sina boko
kpao swĩi Isireliɔ, kpa u Yeroboamun bwese
te kpuro go. Ye wee, ya mam tunuma kɔ.
15 Mɛya Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba
nɔni sɔ̃, kpa ba n sãa nge kaba te ta bãarimɔ
nim sɔɔ. U koo bu yara tem gem mɛn di,
mɛ u ben baababa wɛ̃. Kpa u bu yarinasia
sere Efaratin daarun guru giɔ. Domi ba
win mɔru seeya ba bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten
bwãarokunu kua.
16 U koo bu biru kisi Yeroboamun durum
ye u kuan sɔ̃, ka ye u maa dera win tɔmba
kuan sɔ̃.
17 Yen biru Yeroboamun kurɔ wi, u seewa
u doona. Ye u tura yɛnuɔ Tirisaɔ, u win dii
kɔnnɔ nɔɔ sɔndi, yera win bii aluwaasi wi, u
n gbimɔ.
18 Yera ba nùn sikua. Ma Isireliba kpuro ba
win gɔɔ wooru sina nge mɛ Yinni Gusunɔ u
raa gerua, saa win sɔmɔ Akiyan nɔɔn di.
19 Taa bi Yeroboamu u kua win bandu sɔɔ,
ka nge mɛ u tɔmbu kpara, ye kpuron gari
yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
20 Wɔ̃ɔ yɛnda yiruwa u kua bandu sɔɔ. Yen
biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win
baababan sikaɔ. Yera win bii Nadabu u gɔna
kɔsire kua.

Roboamun

bandun faagin sukum
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 12:1-16)

21 Salomɔɔn bii Roboamu u bandu di
Yudaɔ. Win mɛron yĩsira Naama. U sãawa
Amɔnigii. Roboamu wi, u mɔwa wɔ̃ɔ weeru
ka tia u sere ban te di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura
nɔɔbu ka yiru ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. N
deema wuu gera Yinni Gusunɔ u gɔsa Isire-
liban wusu kpuro sɔɔ, u win yĩsiru doke.
22 Roboamun waati ye sɔɔ, Yudaba ba kɔ̃sa
kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, ma ba win
mɔru seeya ya kere ye u raa ka ben baababa
kua.
23 Domi ben tii ba bũu turanu bana, ma
ba maa bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu
kua ba yi gungunu wɔllɔ ka mi dãa koo
bakanu wãa.
24 Ba maa kurɔbu ka durɔbu gɔsa
sakararun sɔ̃ ba ka bwese ni Yinni Gusunɔ u
nɛɛ bu kpeerasian sãanu saarimɔ.
25 Roboamun bandun wɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔra
Sisaki Egibitin sina boko u na u Yerusalɛmu
tabu wɔri.
26 Ma u Yinni Gusunɔn sãa yerun dukia
gura sere ka be Yudaban sina kpaarugia
kpuro. U maa tɛrɛ ni sua, ni Salomɔɔ u kua
ka wura.
27 Yera Roboamu u dera ba nin kpaanu
kua ka sii gandu. Ma u dera sina bokon tiin
kɔ̃sobu ba nu kɔ̃su.
28 Sina boko ù n dɔɔ Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ, win kirukuba ba ra tɛrɛ ni suewa ba n
nùn gbiiye. Bà n gɔsirama kpa bu nu yi ben
diaɔ.
29 Ye Roboamu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
30 Win waati ye sɔɔ, tabu ra n wãawa
wi ka Yeroboamun baa sɔɔ. Yeniban biru
Roboamu u kpuna u gu.
31 Ma ba nùn sika win baababan sikaɔ
Dafidin wuuɔ. Win mɛron yĩsira Naama,
Amɔnigii. Win biru, win bii Abiyamuwa u
bandu kɔsire kua.

15

Abiyamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 13:1-3, 22-23)

1 Yeroboamun bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu
ka itase sɔɔra Abiyamu u bandu di Yudaɔ.
2 U kuawa wɔ̃ɔ ita bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
Win mɛron yĩsira Maaka. U sãawa
Abisalɔmun * bii.
3 Durum ye Abiyamun tundo u kua, yera
win tii u maa kua. U ɲ̀ win tii Yinni Gusunɔ
wɛ̃ mam mam nge mɛ win sikado Dafidi u
kua.
4 Adama Dafidin bweseru ta n ka sɔ̃ɔsire
bandu sɔɔ nge fitila, yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ
u nùn Abiyamu kã u kua win kɔsire bandu
sɔɔ, Yerusalɛmuɔ.
5 Domi Dafidi wi, u sĩa dee dee Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. U ye kpuro mɛm nɔɔwa
ye u nùn sɔ̃ɔwa u ko, ma n kun mɔ ye u Uri
Hɛti go ma u win kurɔ sua baasi.
6 Abiyamun tundo Roboamun waati sɔɔ,
tabu kun kpa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ.
7 Ye Abiyamu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Mɛya
maa win waati ye sɔɔ, tabu wãa wi ka Yer-
oboamun baa sɔɔ.
8 Yen biru Abiyamu u kpuna u gu, ma
ba nùn sikua win baababan sikaɔ, Dafidin
wuuɔ. Ma win bii Asa u bandu kɔsire kua.

* **15:2** ***Abisalɔmu*** - Baa mɛ yen yora ya wunanɛ fiiko, ka mɛ, gaba tamaa Abusalɔmuwa ba ka yã.

Asa u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 14:1-2, 15:16-19, 16:1-6, 11-14)

9 Yeroboamu Isireliban sunɔn bandun wɔ̃ɔ
yɛndusewa Asa u bandu di Yudaɔ.
10 U kuawa wɔ̃ɔ weeru ka tia Yerusalɛmuɔ.
Win nikurɔn yĩsira Maaka. U sãawa
Abusaləmun bii.
11 Asa wi, u sĩawa dee dee Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ nge win sikado Dafidi.
12 U kurɔ tanɔbu gira win tem di. Ma u bũu
ni win baababa ba raa seka kɔsuka.
13 U maa win nikurɔ yara sina asakpɔ te u
diin di, yèn sɔ̃ kurɔ wi, u Asitaaten bwãaroku
kua. Ma Asa u bwãaroku ge kɔsuka u gu dɔ̃ɔ
mɛni muku muku. U gen torom gura u wisi
Sedoronin wɔwaɔ.
14 Adama u ṅ gungunu mi ba ra yãkuru ko
mi kɔsuke, baa mɛ u Yinni Gusunɔ kĩa ka win
gɔ̃ru kpuro.
15 U maa dera ba ka kɛ̃nu na Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ, nùn wooda win baaba ka win tii ba
yi. Kɛ̃ɛ niya sii geesu ka wura ka sere maa
yãnu ganu.
16 Asan waati ye sɔɔ, tabu ra n wãawa wi ka
Isireliban sunɔ Basan baa sɔɔ.
17 Sɔ̃ɔ teeru Basa u Yudaba wɔri. Ma
u Rama mwa u yen gbãraru sɔnwa. Kpa
Yudaba bu ku raa maa ka du mi, bu yari.
18 Yera Asa u sii geesu ka wura ye ya tie
kpuro gura, saa sãa yerun arumani beru
yerun di, ka sere sina kpaarun arumani beru
yerun di u ka gɔra Damasiɔ Sirin sina boko
Bɛni Hadadi Tabirimɔn biin mi, wi u sãa
Hɛsionin debubu. Ma Asa u gɔro be sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i nɛɛ,
19 u de su arukawani bɔke nɛ ka wi nge mɛ
ya raa wãa nɛn baaba ka win baaban suunu
sɔɔ. Wee na nùn sii geesu ka wura kɛ̃ɛma.
Yen sɔ̃, u de u arukawani ye kusia, ye u ka
Basa Isireliban sunɔ bɔkua, kpa u nùn deri.
20 Bɛni Hadadi u Asan gari nua, ma u win
tabu sinambu gɔra Isirelin wuu marosɔ, ba
da ba Iyoni wɔri ka Danu ka Abɛli Bɛti Maaka
ka Kinɛrɔtu ka sere maa Nɛfitalin tem kpuro.
21 Saa ye Basa Isireliban sina boko u ye
nua, yera u Raman gbãra ten sɔmburu deri
ma u da u wãa Tirisaɔ.
22 Ma sina boko Asa u Yudaba kpuro
mɛnna, baa tɔn turo ba ṅ deri. Ba da ba
kpenu ka dãa gura ye Basa u raa ka gbãra
te sɔmmɔ. Ma u dera ba ka ye Geban
gbãraru sɔnwa Bɛnyamɛɛn tem sɔɔ, ka sere
maa Misipagiru.
23 Ye Asa u kuan sukum ka sere maa wuu
si u bana kpuro ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi ye
kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun
faagin tireru sɔɔ. Win tɔkɔru sɔɔ u naasu
bara,
24 ma u kpuna u gu. Ba nùn sikua win
baababan sikaɔ win sikado Dafidin wuuɔ.
Ma win bii Yosafati u gɔna sina.

Nadabu u kua Isireliban sina boko

25 Nadabu Yeroboamun bii u bandu di
Isireliɔ, Asa Yudan sina bokon bandun wɔ̃ɔ
yiruse sɔɔ. Nadabu wi, u kuawa wɔ̃ɔ yiru
bandu sɔɔ.
26 U ṅ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Kɔ̃sa u kua nge mɛ win tundo u raa kua ye ya
Isireliba doke toraru sɔɔ.
27 Ma Basa Akiyan bii Isakarin bweseru
sɔɔ, u nùn seesi u sɛ̃re u go, Gibetoniɔ, Fil-
isitiban temɔ, saa ye Nadabu ka Isireliba
kpuro ba wuu ge tarusi.
28 Asa Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ
itase sɔɔra Basa u Nadabu wi go. Ma u bandu
di win ayerɔ.
29 Sanam mɛ u bandu di u kpa, yera u
Yeroboamun yɛnugibu kpuro go. Baa ben
tɔn turo u ṅ deri nge mɛ Yinni Gusunɔ u
gerua Siloɔ saa win sɔmɔ Akiyan nɔɔn di.
30 Yeni ya kooraWa Yeroboamun durum sɔ̃
ka yèn sɔ̃ u Isireliba doke toraru sɔɔ. Ma ba
Gusunɔ ben Yinnin mɔru seeya.
31 Ye Nadabu u kuan sukum mu yorua
Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
32 Basa ka Asan baa sɔɔ, tabu wãawa sere
be kpuro ba ka gu.

Basa u kua Isireliban sina boko

33 Asa Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ
itasewa Basa Akiyan bii u bandu di Tirisaɔ
Isireliba kpuron suunu sɔɔ. U kuawa wɔ̃ɔ
yɛnda nnɛ ban te sɔɔ.
34 Adama u ṅ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. Kɔ̃sa u kua. Yeroboamun yira u
swĩi, ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.

16

1 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ
Yehu Hananin bii gɔra Basan mi, u nùn sɔ̃ u
nɛɛ,
2 wiya u nùn gɔsa sanam mɛ u ṅ sãa gãanu
ma u nùn kua win tɔmbu Isireliban kparo.
Adama u Yeroboamun yira swĩi. Ma u wi
Gusunɔn tɔmbu doke toraru sɔɔ ba win mɔru
seeya.
3 Yen sɔ̃, Gusunɔ u koo win yɛnu kpeerasia
kpa gu ko nge Yeroboamu Nɛbatin biiguu.
4 Win yɛnugii wi u koo gbi wuuɔ, bɔ̃na nu
koo yɛ̃ron goru tem. Wi u maa gu yakasɔ,
gunɔsa su koo yɛ̃ron goru di.
5 Ye Basa u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te
u sɔ̃ɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban
sinambun faagin tireru sɔɔ.
6 Yen biru Basa u kpuna u gu. Ba nùn sika
win baababan sikaɔ Tirisaɔ. Ma win bii Ela u
gɔna kɔsire kua.
7 N deema Basa u sere gbi, Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa saa win sɔmɔ Yehu Hananin biin
nɔɔn di u nɛɛ, win yɛnu ga koo kowa nge
Yeroboamuguu, kɔ̃sa ye u kuan sɔ̃, ye ya wi,
Yinni Gusunɔn mɔru seeya, ka sere yèn sɔ̃ u
Yeroboamun yɛnugibu kpuro go.

Ela u kua Isireliban sina boko

8 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ
yɛnda nɔɔbu ka tiase sɔɔra Ela Basan bii u
bandu di Tirisaɔ. U kuawa wõɔ yiru ban te
sɔɔ.
9 Win tabu sunɔ turo wi ba mɔ̀ Simiri wi
u ra tabu kɛkɛ yi dumi gawen bɔnu kpare u
nùn seesi saa ye wi, Ela u wãa Tirisaɔ u tam
nɔrumɔ mu nùn goomɔ Tirisan sunɔn sɔm
kowobun wirugiin mi, wi ba mɔ̀ Aritisa.
10 Miya Simiri u dua u nùn sɛ̃re u go. Saa
ye sɔɔ, Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ
yɛnda nɔɔbu ka yiruse sɔɔra mi. Ma Simuri
wi, u bandu di wi, Elan ayerɔ.
11 Sanam mɛ u ban te di u kpa, yera u
Basan tɔmbu kpuro go, ka win dusibɔ ka win
kpaasibɔ. Baa ben tɔn turo u ɲ̀ deri.
12 Simiri u Basan yɛnugibu kpuro gowa
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔ
Yehun nɔɔn di,
13 ye u nɛɛ, u koo de bu Basan yɛnu
kpeerasia, wi ka win bii Elan toranun sõ
te ba dera Isireliba ba kua. Domi ba dera
ba bũnu sãwa ma ya wi Gusunɔ Isireliban
Yinnin mɔru seeya.
14 Ye Ela u kuan sukum ba yen gari yorua
Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Simiri u kua Isireliban sina boko

15 Asa, Yudaban sina bokon bandun wõɔ
tɛna ita sarise sɔɔra Simiri u bandu di Tirisaɔ.
Ma u kua sõɔ nɔɔba yiru ban te sɔɔ. N
deema saa ye sɔɔ, Isireliba ba ben sansani
gire Filisitiban wuu ge ba sokumɔ Gibetonin
deedeerɔ.
16 Tɔn be ba wãa sansani mi, ba nua ma
Simiri u sina boko seesi, sere u mam nùn go.
Yen dɔma tera, Isireli be ba wãa sansani mi,
ba tabu sunɔ Omiri kua sunɔ Isireliba kpuro
sɔɔ.
17 Ma Omiri ka tɔn be, ba seewa Gibetonin
min di ba da ba Tirisa tarusi.
18 Ye Simiri u wa ba wuu ge tarusi mɛ, yera
u da u kukua sina kpaarɔ sere sina bokon
dirɔ. Ma win tii u dii te dõɔ sõre.
19 Nge mɛya u ka gu win tora te u kuan sõ.
Domi kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Yeroboamun yira u swĩi ye ya Isireliba doke
toraru sɔɔ.
20 Ye Simiri u kuan sukum ka nge mɛ u
Isireliban sinambu seesi u go, ye kpuro ya
yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
21 Saa ye sɔɔra Isireliba ba bɔnu kua wu-
unu yiru. Wuu teeru ta ka Tibini Ginatin
bii yõra, ma ta nùn kua sunɔ. Teera maa ka
Omiri yõra.
22 Be ba ka Omiri yõra bera ba dabiru bo.
Tibini u gu. Ma Omiri u kua be kpuron sunɔ.

Omiri u kua Isireliban sina boko

23 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ
tɛna ka tiase sɔɔra Omiri u bandu di Isireliɔ.
U raa bandu di Tirisaɔ wõɔ nɔɔba tia u sere
kua Isireliba kpuron sunɔ. Ma u kua wõɔ
wɔkura yiru ban te sɔɔ.
24 Yera u da Semɛɛn mi u Samarin guuru
dwa ka sii geesun gobi nɔrɔbun suba nɔɔba
tia (6.000). Ma u wuu bana guu ten wɔllɔ u
gu yĩsiru kã Samari, Semɛɛ win yĩsirun sõ.
25 Omiri wi, kõsa u kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ ya kere sinam be ba nùn gbiiyegia.
26 Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi
mam mam ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.
Ya dera ba bũnu sãwa. Ma Gusunɔ Isireliban
Yinni u ka bu mɔru kua.
27 Ye Omiri u kuan sukum ka wɔrugɔɔ
te u sõɔsi, ye kpuro ya yorua Isireliban
sinambun faagin tireru sɔɔ.
28 Omiri wi, u kpuna u gu, ma ba nùn sikua
win baababan sikaɔ Samariɔ. Yen biru, win
bii Akabu u gɔna kɔsire kua.

Akabu u kua Isireliban sina boko

29 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ
tɛna ka nɔɔba itase sɔɔra Akabu Omirin bii
u maa bandu di Isireliban mi Samariɔ. U
kuawa wõɔ yɛnda yiru ban te sɔɔ.
30 Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, u kõsa kua n
kere sinam be ba nùn gbiiye.
31 U ɲ̀ daa mam yɛ̃ Yeroboamu Nɛbatin bii
u durum kua, wigian kpãarun saabu. Domi
u Yesabɛli Etibaalin bii sua kurɔ. Etibaali
wiya u sãa Sidonigibun sunɔ. Yen biru u maa
da u bũu wi ba mɔ̀ Baali sãamɔ.
32 Ma u bũu wi diru bania Samariɔ. Ma u
yãku yeru kua dii te sɔɔ.
33 Ma u bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãaroku
kua ge ba ko n da maa sã. Yeya n dera Yinni
Gusunɔ u ka nùn mɔru kua n kere sinam be
ba nùn gbiiye.
34 Akabun waati ye sɔɔ, Hili Betɛligii u
seewa u Yeriko bana. Saa ye u wuu
gen kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ ma win bii gbiikoo
Abiramu u gu. Saa ye u maa gen gbãrarun
gambo dokemɔ ma win bii dãako Segubu u
maa gu. N deema Yinni Gusunɔ u raa gerua
Yosue Nunin biin nɔɔn di u nɛɛ, wi u maa
wuu ge bana, mɛsuma yɛ̃ron bibu ba koo gbi.

Eli u nɛɛ, gbebura koo na

17

1 Gusunɔn sɔmɔ Eli wi u wãa Tisibiɔ
Galadin temɔ u sina boko Akabu sõɔwa u
nɛɛ, ka Gusunɔ Isireliban Yinni wi na sãamɔ
minin wãaru, gura ka kakoru, yen gaa kun
maa nɛmɔ wõɔ sinin baa sɔɔ sere dɔma te na
wure na nɛɛ, ya koo nɛ.

Eli u wãa

daa te ba mɔ̀ Keritiɔ

2 Yera Yinni Gusunɔ u Eli sõɔwa u nɛɛ,
3 a seewo minin di kpa a da sõɔ yari yeru
gia a n wãa Keritin daarɔ Yuudɛnin guruɔ.
4 Daa ten nima kaa n da n nɔrumɔ kpa n
gunɔmɔri gɔrima yi ka nun dĩanu naawa.

5 Ma Eli u doona min di u kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. U da u wãa daa ten mi.
6 Yera gunɔmɔri yi, yi ra ka nùn pɛ̃ɛ ka yaa
naawɛ bururu ka yoka. Daa ten nima u ra n
maa nɔrumɔ.

Eli ka kurɔ gɔmini goo

Sarepataɔ

7 Sanam dɔɔ sanam wee, daa ten nim mu
kpa. Domi gura kun maa nɛɛre tem mɛ sɔɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Eli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
9 a seewo a da Sarepataɔ, Sidonin temɔ, kpa
a n wãa mi. Domi na gɔmini goo sɔ̃ɔwa u nun
diisia.
10 Ma u seewa u da Sarepata mi. Ye u wuu
ge duɔ, yera u deema gɔmini goo wee, u dãa
kasu. Ma u nùn soka u nɛɛ, a suuru koowo a
doo, a man nim kasuama fiiko n nɔ.
11 Ye u nim mɛ kaso dɔɔ, Eli u kpam nùn
soka u nɛɛ, a man pɛ̃ɛ kpiribu kasuama mi, n
nɔɔ kpɛ̃ɛ.
12 Ma kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, ka Gusunɔ
wunɛn Yinnin wãaru, na ɲ dĩa yebunu ganu
mɔ yɛnuɔ, ma n kun mɔ som nɔm kure teeru
te na mɔ kaarɔ ka sere maa gum fiiko bwãarɔ.
Yen dãa na kasu mini, nà n sĩa yɛnuɔ, n ka
doo ko su di ka nɛn bii. Yen biru kpa sa n gɔɔ
mara.
13 Eli u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a
doo a ko nge mɛ a gerua. Adama a gina man
kira piibu kuama ka som mɛ. Yen biru kpa a
wunɛ ka wunɛn biigiru ko.
14 Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua u
nɛɛ, som mɛ mu wãa kaa te sɔɔ, ka gum mɛ
mu wãa bwãa te sɔɔ, mu ɲ kpeemɔ pai, sere
n ka ko tɔ̃ɔ te u koo de gura yu nɛ.
15 Ma u da u kua nge mɛ Eli u gerua. Wi ka
win yɛnugibu ka Elin tii ba maa wa ba di sɔ̃ɔ
dabi dabinu.
16 Som mɛ, ka gum mɛ, mu ɲ kpa nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua win sɔmɔ Elin nɔɔn
di.

Eli u kurɔ gɔmini win bii

wesia wasiru

17 Yeniban biru, kurɔ win bii u bara gem
gem ma u gu.
18 Yera u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn tɔnu
wunɛ, a nawa a ka Gusunɔ nɛn toranu
yaayasia? Domi wee nɛn bii u gu.
19 Eli u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bii wi
wɛ̃ɛma.
Ma u nùn mwa kurɔ win nɔman di u ka da
dii ten gidambisan wɔllɔ mi u ra n wãa. Ma u
nùn kpĩ win kpin yerɔ.
20 Ma u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, Yinni
kaa dewa kɔ̃sa yu kurɔ wi deema wìn mi na
sɔbia? Kpa a de win bii u gbi?
21 Yera u bii wi kibarisi nɔn ita u Gusunɔ
kana u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a de bii wi, u
se.
22 Ma Yinni Gusunɔ u Elin kana te mwa, bii
win wɛ̃siara wurama u kua waso.
23 Yera Eli u nùn suama u ka sarama wasiru
u nùn win mɛro wɛ̃. U nɛɛ, wunɛn bii wee.
24 Ma kurɔ wi, u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃, na gia
ma Gusunɔn tɔnuwa a sãa. Gari yi a maa
gerumɔ yi sãawa gem, yi weewa Gusunɔn
min di.

Eli u nɛɛ,

gura koo maa wurama

18

1 Yeniban biru, gbebu ten wɔ̃ɔ itase sɔɔ,
Yinni Gusunɔ u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo, Akabu
u nun wa domi kon de gura yu nɛ.
2 Saa ye, gɔ̃ɔra dam mɔ Samariɔ. Ma Eli u
seewa u dɔɔ Akabun mi.
3 N deema saa ye sɔɔra Akabu u Abudiasi
sokusia, wi u sãa win sina kpaarun sɔm
kowobun wirugii.
4 Saa yè sɔɔ Yesabɛli u Yinni Gusunɔn
sɔmɔbu goomɔ, yera Abudiasi wi, u
ben wunɔbu (100) sua u bɔnu kua
weeraakuukuubu u berua kpee wɔru sɔɔ.
Miya u ra n ka bu dĩanu ka nim daawammɛ.
5 Ye u tunuma Akabun mi, Akabu u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de su da su mɛɛri nge sa ko
yaka bekusu wa mi bwii ka daru koki yi wãa
kpa bɛsɛn yooyoosu ka dumi ka kɛtɛkunu nu
wa nu di. Kpa bɛsɛn sabenun gɔɔ u ka saka
nɛra.
6 Ma Akabu ka Abudiasi, ba yam mi bɔnu
kua, ba yaka bekusu kaso wɔri. Ben baawure
u win swaa mwa.
7 Ye Abudiasi u swaa mɔ̀ u dɔɔ, yera u ka Eli
yinna. Ma u nùn tuba. Yera u yiira u wuswaa
tem girari u nɛɛ, wuna mini, nɛn yinni Eli?
8 Yera Eli u nùn wisa u nɛɛ, nɛna mi. A doo
a wunɛn yinni Akabu sɔ̃ ma a man wa.
9 Ma Abudiasi u nɛɛ, toraru mba na tora
yinni, a ka kĩ a man Akabu nɔmu sɔndia u
man go.
10 Ka Gusunɔ wunɛn Yinnin wãaru, bwe-
seru garu sari tèn mi nɛn yinni kun gɔre bu
nun kasuma. Bwese te, tà n nɛɛ, ta ɲ nun
wa mi, u ra bu bɔ̃rusiewa kpa u n ka yɛ̃ ma
geema a ɲ wãa mi.
11 Miya a nɛɛ, n seewo n da tɛ̃ n nɛɛ, na nun
wa?
12 Nà n doona kpa Gusunɔn Hunde u nun
sua u ka da mi na ɲ yɛ̃. Saa ye sɔɔ, nà n Akabu
sɔ̃ɔwa na nun wa kpa u na u nun bia, a n yɛ̃
ma u koo man gowa. N deema na Gusunɔ
nasiewa saa nɛn piiburun di.
13 Yinni, ba ɲ nun sɔ̃ɔwa ye na kua ye
Yesabɛli u Yinni Gusunɔn sɔmɔbu goomɔ?
Sɔmɔbu wunɔbuwa (100) na berua. Na bu
bɔnu kua weeraakuukuubu. Na dera ba dua
kpee wɔrusu sɔɔ. Miya na ra ka bu dĩanu ka
nim daawe.

14 Yera a nɛɛ, n doo tɛ̃ n nɛn yinni sɔ̃ n nɛɛ, wunɛ Eli a wãa mini. U ɲ koo man go?

15 Adama Eli u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔ dam kpurogii wi na sãamɔn wãaru kon da n yɔ̃ra Akabun wuswaaɔ gisɔ.

Eli ka Akabu ba waana

16 Yera Abudiasi u da u ka Akabu yinna ma u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye u wa. Ma Akabu u Eli sennɔ da.

17 Saa ye u Eli wɛndɛ kua, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna mi, wunɛ wi a nɔni swãa teni doke bɛsɛ Isireliban temɔ?

18 Eli u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ nɛ na nɔni swãaru doke tem mɛ sɔɔ. Wuna. Domi wunɛ ka wunɛn tundon yɛnugibu, bɛɛya i Yinni Gusunɔn woodaba deri, ma i da i bũu wi ba sokumɔ Baali sãamɔ.

19 Yen sɔ̃ tɛ̃, a de Isireliba bu mɛnnama guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ ka sere bũu wi ba sokumɔ Baalin yãku kowobu tɔnu nɛɛru ka weeraakuru (450) ka maa bũu wi ba sokumɔ Asitaaten yãku kowobu tɔnu nɛɛru (400) be ba ra mɛnnɛ bu di sannu ka Yesabɛli.

Eli ka bũu yãku kowobu

20 Yera Akabu u gɔra ba Isireliba mɛnna ka bũu yãku kowo be, guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ.

21 Ma Eli u bu susi u nɛɛ, domma i ko i bɛɛn gɔ̃rusu yiru deri. N n Yinni Gusunɔn na u sãa kpuron Yinni, i nùn sãawɔ. N n maa Baalin na, i nùn sãawɔ.

Adama tɔn be, ba ɲ nùn gãanu ganu wisa.

22 Ma u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee tɛ̃, nɛ turowa na tie Yinni Gusunɔn sɔmɔbu sɔɔ. Adama be, be ba sãa Baalin yãku kowobu, ba sãawa tɔnu nɛɛru ka weeraakuru (450).

23 Yen sɔ̃ tɛ̃, bu sun naa kinɛnu yiru wɛ̃ɛma. Kpa Baalin yãku kowo be, bu teeru sua bu ten yaa muriri bu sɔndi dãa gbebi wɔllɔ bu ku dɔ̃ɔ doke. Kpa nɛ n maa teeru sua n ko mɛ.

24 Yen biru kpa bu ben bũnu soku, kpa n maa Yinni Gusunɔ soku kpa su wa wìn Yinni u koo wisi u dɔ̃ɔ doke dãa ye sɔɔ.

Ma tɔn be kpuro, ba nɛɛ, too, ya wã.

25 Ma Eli u yãku kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gbio i bɛɛn naa kinɛru sua i go, domi bɛɛya i dabiru bo, kpa i bɛɛn bũu soku. Adama i ku ra dɔ̃ɔ doke dãa ye sɔɔ ka bɛɛn tii.

26 Ma ba naa kinɛ te ba bu wɛ̃ mi go. Yera ba bũu wi soka saa bururun di sere sɔ̃ɔ u ka na wiru wɔllɔ. Ba mɔ̀, Baali, a sun wurario! Ma ba yaamɔ ba ka ben yãku yerun tura te sikerenamɔ. Adama ba ɲ nɔɔ gagu nua. Ba ɲ maa wisibu gabu wa.

27 Sɔ̃ɔ wii wɔɔ te, yera den Eli u bu yaakoru mɔ̀, u mɔ̀, i gbãro ka dam, domi u sãawa bɛɛn bũu. Sɔrɔkudo u gãanu bwisikumɔwa, ɲ kun mɛ, u gãanu mɔ̀wa ni nu nùn nɛni ɲ kun mɛ u gam dawa, ɲ kun mɛ, u do! Yen sɔ̃, i gbãro kpa u dom yanda.

28 Ma ba gbãsuka tãa tãa ba seewa ba tii takobi ka yaasi sɔkirimɔ nge mɛ ben komaru. Ma yɛm mu kokumɔ saa ben wasin di.

29 Ye sɔ̃ɔ u kɛlla, yera ba maa sãaru wɔri ka dam, sere yokan yãkurun saa ya ka tura. Adama ba ɲ bũu goon nɔɔ nua, ba ɲ maa wisibu gabu nua, ɲ kun mɛ gãa ni nu koo tɔmbun laakari seeya.

30 Ye Eli u tɔn be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i susima nɛn gee, ma be kpuro ba susi win mi. Yera u Yinni Gusunɔn yãku yerun tura te ba raa sanka mi sɔnwa.

31 Ma u kpenu wɔkura yiru sua nge mɛ Yakɔbun bibun geera nɛ. Yakɔbu wiya Yinni Gusunɔ u maa yĩsiru kã Isireli.

32 Kpee niya Eli u ka yãku yee te kua ma u wɔru gba u ka tu sikerena. Wɔru ge, ga koo nim kotosu yirun saka mwa.

33 Ma u dãa gbebi yorua tura ten wɔllɔ u naa kinɛ te go, u ten yaa murura u sɔndi dãa yen wɔllɔ.

34 Yen biru u nɛɛ, bu kotosu nnɛ nim yibio bu wisi yãku yaa ye ka dãa yen wɔllɔ.

Ma ba kua mɛ. Ma u maa nɛɛ, bu wureo bu nim mɛ wisi.

Ma ba kua mɛ. U maa nɛɛ, bu wureo bu wisi nɔn itase.

Ma ba kua mɛ.

35 Ma nim mɛ, ku kokumɔ tura ten min di, sere mu wɔru ge ga ka tu sikerenɛ mi yiba.

36 Ye yokan yãkurun saa ya tura, yera Gusunɔn sɔmɔ Eli u susi yãku tura ten mi, u nɛɛ, Gusunɔ, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de bu gia gisɔ ma wuna a sãa Gusunɔ Isireliɔ, ma na maa sãa wunɛn bɔ̃ɔ. Kpa ba n yɛ̃ ma gãa ni na kua, wunɛn min diya nu koora.

37 A man wisio Yinni Gusunɔ, a man wisio, kpa tɔn be, bu gia ma wuna a sãa kpuron Yinni, wuna kaa de bu ben gɔ̃ru gɔsie wunɛn mi.

38 Yera Yinni Gusunɔ u dera dɔ̃ɔ u sarama u yãku yee te wɔri. Yaa ye, ka dãa ye, ka kpee ni, ye kpurowa ya dɔ̃ɔ mwaara sere ka temɔ. Ma wɔru gen nim mɛ, mu gbera.

39 Saa ye tɔn be, ba wa mɛ, yera ba yiira ba wuswaa tem girari ba nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u sãa kpuron Yinni.

40 Ma Eli u nɛɛ, ɲ n mɛn na, bu bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku kowo be mwɛɛrima, bu ku raa de ben goo u kisira.

Yera ba bu mwɛɛra. Eli u dera ba ka bu da Kisionin daarɔ. Miya u bu sakira.

Gura ya wurama

41 Yen biru Eli u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a di kpa a nɔ. Domi gbãra bi a nɔɔmɔ mini, gura ya wee mi.

42 Ma Akabu u doona u ka di kpa u nɔ. Adama Eli u da guu ten wii kpiirɔ. Miya u yiira u win wiru bɛri win dũan baa sɔɔ.

43 Ma u win bɔ̃ɔ aluwaasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yɔɔma kpa a mɛɛri nim wɔ̃kun bera gia.
Yera aluwaasi wi, u yɔɔwa u mɛɛra u nɛɛ,
na ɲ gãanu ganu wa.
Ma Eli u nùn daasia mɛ sere nɔn nɔɔba
yiru.
44 Ye u mɛɛra nɔn nɔɔba yiruse, yera u nɛɛ,
guru wii wuro piibu gagu wee ga seema nim
wɔ̃kun di, ga ka tɔnun nɔm tararu nɛ.
Yera Eli u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ n mɛn na, a
saro a da a Akabu sɔ̃ u win tabu kɛkɛ ye dumi
gawe sɔɔru ko u da yɛnuɔ fuuku kpa gura yu
ku raa nùn yɔ̃rasia.
45 Ye n sosi fiiko wɔlla tĩra guru wirun
saabu. Ma woo ga seewa, gura ya tunuma ka
dam. Yera Akabu u win tabu kɛkɛ ye wɔri u
da Yisirɛɛliɔ.
46 N deema Yinni Gusunɔn dam mu wãa ka
Eli. Yera u kpaka sɛ̃ka pɔraɔ, ma u duka wuka
u Akabu gbiiri, u gbia u tura Yisirɛɛli mi.

Eli u mwia kpana

19

1 Ye Akabu u tura yɛnuɔ u win kurɔ
Yesabɛli sɔ̃ɔwa ye Eli u kua kpuro ka nge mɛ
u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku kowo be kpuro
go ka takobi.
2 Ma Yesabɛli u Eli sɔmɔ gɔria u nɛɛ, ma na
kun nun go sia amadaare nge mɛ a tɔn ben
baawure go, bũnu nu man kua nge mɛ nu kĩ.
3 Ye Eli u nua mɛ, yera u duka sua u ka
win hunde bere. Ma u tura Beri Sebaɔ Yudan
temɔ. Miya u win bɔ̃ɔ aluwaasi deri.
4 Ma win tii u sanum so tɔ̃ɔ giriru, u da u
wãa gbaburɔ u sɔ̃ dãru garun nuurɔ, ma u
Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya den tura mɛ, a
nɛn hunde suo. Domi na ɲ nɛn baababa gea
kere.
5 Ma u kpuna u dweeya dãa ten nuurɔ.
Yera Gusunɔn gɔrado goo u na u nùn baba u
nɛɛ, a seewo a di.
6 Ma Eli u seewa u deema kiraru wee win
wirun bɔkuɔ kpee sundu garun wɔllɔ, ka
nim bwãaru. Yera u di u nɔra. Ma u wure
u kpuna.
7 Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u kpam
wurama u nùn baba u nɛɛ, a seewo a di, domi
gbabu te ta nun tie, ta dɛ̃u.
8 Ma u seewa u di u nɔra. U dam wa u ka
sanum wɔri. U sĩa sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru
weeru. Ma u tura Yinni Gusunɔn guurɔ, te
ba mɔ̀ Horɛbu.

Yinni Gusunɔ u Eli dam kã

9 Guu ten kpee wɔru sɔɔra Eli u da u kpuna
wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u nùn bikia u
nɛɛ, mba a mɔ̀ mini.
10 Ma u nùn wisa u nɛɛ, wunɛ wɔllu ka
tem Yinniwa na sannammɛ, domi Isireliba
ba wunɛn woodaba deri ma ba wunɛn yãku
yɛnu kɔsuka. Mɛya ba wunɛn sɔmɔbu go go
ka takobi. Nɛ turowa na tie. Yera ba maa man
kasu bu hunde wuna.
11 Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yarima kpa a yɔ̃ra guu ten wɔllɔ kpa n na n
sara wunɛn wuswaaɔ. Ma u yarima.
Yera woo bɔkɔ ga na ga guu te bɛsuka.
Adama Yinni Gusunɔ u ɲ wãa woo ge sɔɔ. Ma
tem mu yĩira. Adama Yinni Gusunɔ u ɲ wãa
yĩiri bi sɔɔ.
12 Ma dɔ̃ɔ u maa na. Mɛya Yinni Gusunɔ
kun wãa dɔ̃ɔ wi sɔɔ. Yen biru damu piibu
gaga maa na ge ga nɔɔbu do.
13 Ye Eli u damu ge nua, yera u win kum-
booro wiru wukiri, u yarima kpee wɔru gen
min di, u yɔ̃ra gen nɔɔwɔ. Ma u maa nɔɔ gagu
nua ga nùn bikia ga nɛɛ, mba a mɔ̀ mini, Eli.
14 Eli u wisa u nɛɛ, wunɛ wɔllu ka tem
Yinniwa na sannammɛ domi Isireliba ba
wunɛn woodaba deri, ma ba wunɛn yãku
yenu kɔsuka. Mɛya ba maa wunɛn sɔmɔbu
go ka takobi. Nɛ turowa na tie. Yera ba maa
man kasu bu hunde wuna.
15 Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ,
a gɔsiro a gbaburun swaa mwa kpa a da
Damasiɔ. À n tura mi, a Hasaɛli bandun gum
tãreo u ko Sirin sunɔ.
16 Kpa a maa Yehu Nimusin bii bandun
gum tãre u ko Isireliban sunɔ. Kpa a Abɛli
Mɛholagii wi ba mɔ̀ Safatin bii Elisee gum
tãre u ko Gusunɔn sɔmɔ wunɛn kɔsire.
17 Kon de Hasaɛli u tɔn be go ka takobi. Ben
wi u kisira win nɔman di, Yehuwa u koo yɛ̃ro
go. Wi u maa kisira Yehun nɔman di, kpa
Gusunɔn sɔmɔ Elisee u nùn go.
18 Adama kon tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba
yiru (7.000) deri Isireliba sɔɔ, be ba kun
yiirare bũu wi ba mɔ̀ Baalin nuurɔ bu nùn sã.

Yinni Gusunɔ u Elisee soka

19 Yen biru Eli u seewa u doona min di.
Ma u da u Elisee Safatin bii deema u kɔrɔ mɔ̀
win gberɔ. N deema naa wuku yɛnda nnɛwa
u mɔ. Win tii u ka yen yiru sɔmburu mɔ̀.
Ma Eli u nùn susi mi u sɔmburu mɔ̀, u win
kumbooro pota u nùn kare u ka nùn sɔ̃ɔsi ma
wiya u koo ko win kɔsire.
20 Yera Elisee u win nɛɛ yi deri u Eli duka
swĩi biruɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da n nɛn
tundo ka nɛn mɛro nɔɔ kana kpa n wurama
n nun swĩi.
Eli u nùn wisa u nɛɛ, a doo, adama a n yaaye
ye na nun kua.
21 Ye Elisee u gɔsirama Elin min di, yera u
na u win nɛɛ yin yiru sua u go u ka yãkuru
kua. Ma u yin sugun dãa sua u ka yen yaa
yikua, u tɔmbu wɛ̃ ba tema. Yen biru u seewa
u da u Eli swĩi u kua win bɔ̃ɔ.

Akabu u ka Sirigibu tabu kua

20

1 Bɛni Hadadi Sirin sina boko u win tabu
kowobu kpuro mɛnna, ka dumi ka tabu kɛkɛ

be dumi gawe. Ma sinambu tɛna ka yiru ba
nùn somiru na. Ma u da u Samari wɔri ba ye
tarusi.
2 Yera u Akabu Isireliban sina boko
sɔmɔbu gɔria u nɛɛ,
3 bu nùn sɔ̃ ma win wura ka win sii gee si
u mɔ kpuro ya kua wi Bɛni Hadadigia. Mɛya
maa win kurɔbu ka win bii be ba buram bo,
ba kua wi Bɛni Hadadigibu.
4 Ma Isireliban sina boko u nɛɛ, i doo i bɛɛn
yinni sɔ̃ ma na wura na n sãa wigii ka nɛn ye
na mɔ kpuro nge mɛ win tii u gerua.
5 Yeniban biruwa sɔmɔ be, ba wurama
Akabun mi, ba nɛɛ, wee Bɛni Hadadi u raa
nun gɔriama a nùn sii geesu ka wura ka
wunɛn kurɔbu ka bibu wɛ̃ɛma.
6 Yen sɔ̃, sia amadaare u koo win sɔm
kowobu gɔrima bu wunɛn diru bũuri ka
wunɛn bwãabuginu, kpa bu mɛɛri ye ya sãa
gãa bakanu wunɛn nɔni sɔɔ bu sua.
7 Ye Akabu Isireliban sina boko u ye kpuro
nua, yera u Isireliban guro gurobu mɛnna u
nɛɛ, i ɲ̀ wa ma durɔ wi, u bɛsɛn kɔ̃sa kasuwa.
Domi u raa gɔrima n nùn nɛn kurɔbu ka bibu
ka sii geesu ka wura wɛ̃ɛma. Ma na ɲ̀ yen gaa
yinɛ.
8 Ma Isireliban guro guro be, ba nɛɛ, a ku
nùn swaa daki. A ku ra wura.
9 Yera Akabu u Bɛni Hadadin gɔro be sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, i doo i bɛɛn yinni sina boko sɔ̃ i nɛɛ, ye
u gbia u bikia, kon ye ko. Adama ye u geruma
mini tɛ̃, na ɲ̀ ye mɔ̀.
Ma gɔro be, ba seewa ba wura ba Bɛni
Hadadi ye kpuro sɔ̃ɔwa.
10 Ye Bɛni Hadadi u nua mɛsum yera u
Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bũnu nu man kua nge
mɛ nu kĩ, nà kun Samari kɔsuke sere yen tua
kun tura yu nɛn tɔmbu kpuron nɔm wɔɔnu
yibu.
11 Ma Isireliban sina boko, u wisa u nɛɛ, wi
u tabu yãnu sebua, u ɲ̀ kpɛ̃ u tii siara nge wi
u tabu yãnu pota u yi.
12 N deema Bɛni Hadadi u tam nɔrumɔwa
ka sinambu gabu sannu kuu bekurugirɔ,
sanam mɛ u Akabun gari yi nua. Yera u win
tabu kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu doo bu sɔɔru ko
ben sansaniɔ kpa bu wuu ge tarusi. Ma ba da
ba gu tarusi.

Akabu u tabu di

13 Yera Gusunɔn sɔmɔ goo u na Akabun mi,
u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
a tɔn dabi te wa? U koo nun tu nɔmu sɔndia
kpa a gia ma wiya u sãa kpuron Yinni.
14 Akabu u nɛɛ, weren min diya ya koo ka
koora mɛ.
Ma sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, amɛniwa
Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, ya koo
koorawa saa tabu kowo be bera ka beran
wirugiba gɔsan min di.
Ma Akabu u maa bikia u nɛɛ, tabu sunɔ
wara u koo wooda wɛ̃ su ka bu wɔri.
Sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, wuna kaa ko taa
bin sunɔ.
15 Yera Akabu u bera ka beran tabu kowo
be mɛnna. Ma ba kua goobu ka tɛna ka yiru
(232). Yen biru u Isireliban tabu kowobu
mɛnna, ma be, ba maa kua nɔrɔbun suba
nɔɔba yiru (7.000).
16 Ma u Sirigii be wɔrim da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di. Saa ye sɔɔ, Bɛni Hadadi u sɔ̃
u tam nɔrumɔ wi ka sinambu tɛna ka yiru be
ba nùn somiru na.
17 Isireliban bera ka beran tabu kowo be,
ba gbia ba tabu yara. Yera Bɛni Hadadi u
bikia u nɛɛ, berà mini. Ma ba nùn wisa ba nɛɛ,
Samarin diya ba yarima.
18 Ma u nɛɛ, ba yarima bu ka tabu ko? Aa,
ba yarimawa bwɛ̃ɛ dora sɔɔ? Ka mɛ, i bu
mwɛɛrima wasiru.
19 Yera Isireliban tabu kowo be ba tie, ba
bera ka beran tabu kowo be swĩi.
20 Ma ben baawure u win wɛrɔ naa swĩi u
go. Sirigii be ba tie, ba duki yakura ba doona.
Adama Isireli be, ba bu naa swĩi. Bɛni Hadadi
u duka yakura ka win duma, ka sere maa
maasɔbu gabu.
21 Nge mɛya Isireliban sina boko u ka Bɛni
Hadadin tabu kowobu kamia mam mam. U
ben dumi go. Ma u ben tabu kɛkɛba mwɛɛra.
22 Yera Gusunɔn sɔmɔ wi, u maa da
Akabun mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo kpa
a n wɔrugɔru mɔ kpa a bwisiku mɛ kaa ko.
Domi wɔ̃ɔ kpɔɔ Sirin sina boko wi, u koo maa
gɔsirama u nun wɔri.

Sirigibu

ba kpam Isireliba wɔri

23 Sirin sina bokon tabu kowobu ba nùn
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Isireliban bũnu nu sãawa
guunuginu. Yen sɔ̃na ba sun kamia. N n mɛn
na, su bu wɔri wɔwa sɔɔ kpa bu wa ma sa bu
dam kere.
24 Yen sɔ̃, a sinam be kpuro yaro bɛsɛn
wuurun di kpa a tabu sinambu kɔsire ko mi.
25 Yen biru kpa a maa tabu kowo kpaobu
gɔsi ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe kpa ye kpuro
ya n geeru nɛ nge mɛ a raa mɔ yellun taa bi
sɔɔ. Kpa su da su bu wɔri wɔwa mi. Miya sa
ko bu kamia.
Yera u ben gari yi wura u kua mɛ.
26 Yen wɔ̃ɔ kpɔɔ Bɛni Hadadi u win tabu
kowo be mɛnna u gara, ma ba da Afɛkiɔ bu
ka Isireliba wɔri.
27 Isireliban tii, ba ben tabu kowobu
mɛnna ba gara. Ma ba dĩanu sua, ba da bu
ka Sirigii be wɔri. Yera ba ben sansani gira
Sirigibun sansanin deedeerɔ. Ma ba sãa nge
boo gɔ̃ɔ piiminu yiru Sirigibun wuswaaɔ.
Domi Sirigii be, ba dabiwa sere ba bera mi
yiba.
28 Yera Gusunɔn sɔmɔ wi, u maa na Isire-
liban sina bokon mi u nɛɛ, amɛniwa Yinni
Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, yèn sɔ̃ Sirigibu ba

nɛɛ, u sãawa guunun yinni, yen sɔ̃na u koo be tabu kowo dabi te bɛɛ nɔmu bɛria kpa i gia ma wiya u sãa kpuron Yinni.

29 Ma Sirigii be, ka Isireliba ba kua sɔ̃ɔ nɔɔba tia ba mɛɛrinɛ. Yen nɔɔba yirusera ba tabu wɔrina. Ma Isireliba ba Sirigibun tabu kowobun nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000) go sɔ̃ɔ teeru.

30 Be ba tie, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ita sari (27.000). Ma ba duki yakikira, ba da ba wãa Afɛkiɔ. Yera gbãrara bu sɛ̃re ta go.

Akabu u Bɛni Hadadi deri

u ṅ go

Saa ye sɔɔra Bɛni Hadadi u da u kukua Afɛki yen diru garun gidambisan wɔllɔ.

31 Ma win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, sa nua ma Isireliban sinamba ra n tɔmbun wɔnwɔndu mɔ. Yen sɔ̃, su saakiba dewe kpa su wɛ̃ɛ sɛ̃ka wirɔ nuku sankiranun sɔ̃, kpa su da Isireliban sina bokon mi, sɔrɔkudo u koo sun wɔnwɔndu kua, kpa u de sa n wãa.

32 Ma ba saaki be deewa pɔraɔ, yen biru ba wɛ̃ɛ sɛ̃ka wirɔ, ba da ba Isireliban sina boko deema ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wunɛn bɔ̃ɔ Bɛni Hadadiwa u sun gɔrima u nɛɛ, a win wãaru dweo u ka wa u n wãa.

Yera Akabu u bu wisa u nɛɛ, wi, nɛn kĩnasi, u wãa wãaru sɔɔ?

33 Ye tɔn be, ba nua u wisa n do, yera ba gerua fuuku fuuku ba nɛɛ, oo, wunɛn kĩnasi u wãa.

Ma Akabu u nɛɛ, i doo i ka nùn na.

Yera Bɛni Hadadi u na wi, Akabun mi. Ma Akabu u nùn yɔɔsia win tabu kɛkɛ wɔllɔ.

34 Saa yera Bɛni Hadadi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon nun wuu si nɛn tundo u raa wunɛn tundo mwaari mi wesia. Kpa a kia dɔra yenu ko Damasiɔ nge mɛ nɛn tundo u kua Samariɔ.

Ma Akabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa kon nun deri a n wãa, kpa su arukawani bɔke nɛ ka wunɛ.

Ma ba arukawani ye bɔkua. Yen biru u dera Bɛni Hadadi u doona.

Gusunɔ u Akabu taarɛ wɛ̃

35 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ aluwaasi goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u win turo kanɔ u nùn so. Adama win turo wi, u yina u nùn so.

36 Yera sɔmɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n man doonari tɛ̃, gbee sunɔ ga koo nun sɛ̃re gu go. Domi a ṅ Yinni Gusunɔn gari mɛm nɔɔwɛ.

Sanam mɛ u sɔmɔ wi doonari, yera gbee sunɔ ga nùn sɛ̃re ga go.

37 Yera sɔmɔ wi, u ka maa goo yinna, ma u nɛɛ, a man soowo, a suuru ko.

Ma durɔ wi, u nùn so u mɛɛra kua.

38 Ma sɔmɔ wi, u tii kɔsa u sɛ̃katia sɛ̃ka win nɔniɔ, u da u sina swaa baarɔ mi sina boko Akabu u koo ka doona.

39 Sanam mɛ sina boko u sarɔ win bɔkuɔ, yera u nɔɔgiru sua u nɛɛ, wee na raa wãa tabu sĩa sɔɔ, ma subaru sɔɔ goo u yara u ka man tabu durɔ goo naawa n nùn kɔ̃su. U nɛɛ, nà n dera durɔ wi, u doona, nɛna kon ko win kɔsire, ṅ kun mɛ, kon sii geesun gobi nɔrɔbun suba ita (3.000) kɔsia.

40 Sanam mɛ na wãa na sirenɛ, yera durɔ wi, u man kisirari u doona.

Ma Isireliban sina boko u nɛɛ, mɛsuma ba koo nun kua. Domi wunɛn tiiwa a gerua.

41 Saa yera sɔmɔ wi, u win sɛ̃katia ye u ka nɔni bɔkua mi kusia, ma Isireliban sina boko u nùn tuba u wa ma Gusunɔn sɔmɔbun turowa.

42 Yera u maa sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sɔ̃ a dera durɔ wi u nun nɔmu bɛria mi, u doona, wi u nɛɛ, a kam koosia, tɛ̃, wuna kaa gbi win ayerɔ, kpa wunɛn tɔmbu bu maa gbi win tɔmbun ayerɔ.

43 Yera Isireliban sina boko Akabu u gɔsira win yɛnuɔ ka nuku sankiranu ka mɔru.

Akabu u dera ba Nabɔti go

21

1 Yeniban biru ye ya koora wee. Durɔ goo u wãa Yisirɛɛliɔ, win yĩsira Nabɔti. U resɛm gbaaru mɔ, Akabu Samarin sunɔn sina kpaarun bɔkuɔ.

2 Sɔ̃ɔ teeru Akabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man wunɛn resɛm gbaa te derio tu ko nɛn saadiɛ̃. Domi ta wãa nɛn sina kpaarun bɔkuɔ. Kpa n nun resɛm gbaaru garu kɔsire kua tèn resɛm ya yeni gea kere. Ñ n maa gobin na a kĩ, kon nun yi wɛ̃ nge mɛ gbaa ten geera nɛ.

3 Adama Nabɔti u nɛɛ, Gusunɔ u man bere n ka nɛn tubi sua n nun wɛ̃, ye nɛn baababa ba man deria.

4 Ma Akabu u gɔsira yɛnuɔ ka nuku sankiranu u mɔrua Nabɔti Yisirɛɛligiin gari yin sɔ̃. U da u kpuna u kɔ̃rua, u yina u di.

5 Yera win kurɔ Yesabɛli u na win mi, u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na wunɛn nukura ka sankire sere a kpana a di.

6 U nun wisa u nɛɛ, Nabɔtiwa na sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u man win resɛm gbaaru derio. Kpa n nùn ten gobi kɔsia, ṅ kun mɛ, n nùn garu kɔsire kua. Adama u nɛɛ, u ṅ man tu wɛ̃ɛmɔ.

7 Yera Yesabɛli wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ wuna a sãa Isireliban sunɔ? A seewo a di ka nuku dobu. Nɛ, kon nun Nabɔtin gbaa te wɛ̃.

8 Yera u guro gurobu ka siri kowobu be ba wãa wuu teu ka Nabɔti tirenu yorua ka Akabun yĩsiru u Akabun yĩreru doke tire ni sɔɔ.

9 Ye u yorua wee. U nɛɛ, i kparo i baawure sɔ̃ u nɔɔ bɔke kpa i de tɔmbu bu mɛnna kpa i Nabɔti gbiisia ben wuswaaɔ.

10 Kpa i tɔn kɔ̃sobu yiru gabu wuna bu na win wuswaaɔ bu nùn taarɛ wɛ̃ ba n mɔ̀, wiya u Gusunɔ ka sina boko bɔ̃rusi. Yen biru i nùn yaro i ka da wuun biruɔ i kpenu kasuku i go.

11 Ma Nabɔtin wuun guro guro be, ka ben siri kowo be, ba kua nge mɛ Yesabɛli u bu sɔ̃ɔwa tire ni sɔɔ.
12 Ba nɔɔ bɔku te kua wuu giru ba maa Nabɔti gbiisia tɔmbun wuswaaɔ.
13 Ma tɔn kɔ̃sobu yiru ye, ba na ba sina win wuswaaɔ. Ba tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Nabɔti u Gusunɔ ka sina boko bɔ̃rusi.
Ma ba nùn gawa ba ka yara wuun biruɔ ba kpenu kasuka ba go.
14 Ma wuun wirugii be, ba Yesabɛli sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, ba Nabɔti kpee ni kasuka ba go.
15 Saa ye Yesabɛli u nua ma ba Nabɔti go, yera u da u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a resɛm gbaa te sua te Nabɔti Yisirɛɛligii u raa yina u nun dɔre mi, domi u gu.
16 Ye Akabu u nua mɛ, yera u da u gbaa te sua.

Yinni Gusunɔ

u Akabu ka Yesabɛli taarɛ wɛ̃

17 Saa yera Yinni Gusunɔ u Eli Tisibigii sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18 a seewo a da a ka Akabu Isireliban sina boko yinna wi u wãa Samariɔ. Wi wee, u wãa Nabɔtin resɛm gbaarɔ u ka tu sua.
19 A nùn sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Ye u tɔnu go u kpa, yera u koo maa yɛ̃ron tubi sua? Tɛ̃ mi bɔ̃nu nu Nabɔtin yɛm dabura, miya nu koo maa win tiigim dabiri.
20-21 Yera Eli u da Akabun mi. Ye u tura mi, yera Akabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yibɛrɛ, a den man wa?
Eli u nùn wisa u nɛɛ, na nun wa. Wee, Yinni Gusunɔ u koo nun kɔ̃sa surema kpa u wunɛn tɔmbu kpuro go ka wunɛn yobɔ yèn sɔ̃ a tii yɔ̃su a kɔ̃sa kua win wuswaaɔ.
22 U koo de wunɛn yɛnu gu ko nge Yeroboamu Nɛbatin biiguu, ɲ ku mɛ, nge Basa Akiyan biiguu. Domi a win mɔru seeya, ma a Isireliba doke toraru sɔɔ.
23 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua Yesabɛlin sɔ̃. U nɛɛ, bɔ̃na nu koo win goru tem Yisirɛɛlin gbãrarun bɔkuɔ.
24 Mɛya maa Akabugibu sɔɔ, wi u gu yɛnuɔ, bɔ̃na nu koo yɛ̃ron goru tem. Wi u maa gu yakasɔ, gunɔsa su koo yɛ̃ron goru di.
25 Domi goo sari wi u tii yɔ̃su kɔ̃sa sɔɔ nge Akabu, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. N deema win kurɔ Yesabɛliwa u ra n nùn dam kɛ̃mɔ u ka ye ko.
26 U kɔ̃sa kua ye ya ɲ ka nɔɔ gerurɔ. Domi u da u bũnu sãamɔ nge Amɔreba be Gusunɔ u gira. Ma u ben tem Isireliba wɛ̃.

Akabu u win durum

tuuba kua

27 Ye Akabu u Elin gari yi nua mɛ, yera u tii kawa u win yabe ni u sebua nɛnua u gɛ̃ɛka ma u saaki sua u tii tɛ̃kusi, u nɔɔ bɔkua. Saaki yera, u ra ka bɔsu ka nuku sankiranu. Yera u ra mam ka kpunɛ.
28 Ma Yinni Gusunɔ u maa Eli Tisibigii wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
29 a wa nge mɛ Akabu u tii kawa nɛn wuswaaɔ? Yen sɔ̃, na ɲ maa derimɔ kɔ̃sa ye, yu koora win waati sɔɔ. Win biin waati sɔɔra kon de yu koora.

22

Akabu u kĩ

u wuu ge ba mɔ̀ Ramɔti wɔra
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:1-3)

1 Isireliba ka Sirigibu ba kua wɔ̃ɔ yiru ben goo kun goo tabu wɔri.
2 Wɔ̃ɔ itase sɔɔ, ye Yosafati Yudaban sina boko u na Isireliban sina bokon mi,
3 yera Isireliban sina boko u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yɛ̃ ma Ramɔti ye ya wãa Galadin temɔ ya sãawa bɛsɛgia? Mban sɔ̃na sa ɲ ko ye mwa Sirin sunɔn nɔman di.
4 Ma u Yosafati bikia u nɛɛ, kaa ka man taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ?
Yosafati u nùn wisa u nɛɛ, à n sɔɔru kpa na kpawa mi. Wunɛn tɔmbu bà n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Mɛya maa nɛn maasɔbu.

Sɔmɔ weesugibu ba nɛɛ,

Akabu koo tabu di
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:4-11)

5 Ma Yosafati u maa nɛɛ, na nun kanamɔ, a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ mɛ u koo nun sɔ̃.
6 Saa yera Isireliban sina boko u sɔmɔbu mɛnna nge tɔnu nɛɛrun (400) saka. Ma u bu bikia u nɛɛ, n doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ n ka Sirigibu tabu ko? Nge n ku da.
Yera sɔmɔ be, ba nùn wisa ba nɛɛ, a doo. Yinni Gusunɔ u koo nun ye nɔmu bɛria.
7 Adama Yosafati u bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo sari mini wìn min di sa ko kpĩ su Yinni Gusunɔn gere nɔ?
8 Isireliban sina boko u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ turowa u wãa mini, wìn min di sa ko kpĩ su Yinni Gusunɔn gere nɔ. Adama na nùn tusa. Domi u ku ra man gãa geenu sɔ̃. Sɔmɔ win yĩsira Misee Yimilan bii.
Ma Yosafati u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.
9 Yera Isireliban sina boko wi, u win sɔm kowo gɔra u nɛɛ, u doo u Misee Yimilan bii wi sokuma fuuku.
10 Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yãnu doke, ben baawure u sɔ̃ win sina kitarɔ, Samarin gbãra kɔnnɔwɔ. Ma sɔmɔ be, ba wãa ben wuswaaɔ ba gari mɔ̀.
11 Yera Sedesiasi Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. Ma u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua, kɔbi yini, yi sãawa yĩreru te ta wunɛn dam sɔ̃ɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go.

12 Nge mɛya sɔmɔ be kpuro, ba gerumɔ ba mɔ̀, a doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun tɔn be nɔma bɛria.

Misee u Akabu sɔ̃ɔwa

ma u ɲ̀ nasara wasi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:12-27)

13 Sɔmɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee sɔmɔ be ba wãa mi kpuro, ba sina boko gari gea gerua. Yen sɔ̃, a de wunɛ ka ben gari yi ko tia.

14 Ma Misee u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, ye wi, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa, yera kon gere.

15 Ye Misee u tura sina bokon wuswaaɔ, sina boko u nùn bikia u nɛɛ, sa ko kpĩ su tabu da Ramɔti Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma u nɛɛ, i doo mɛ, i ko i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu nɔmu bɛria.

16 Adama sina boko u nùn wisa u nɛɛ, nɔn nyewa kon nun bɔ̃rusia a sere man gem sɔ̃ mɛ Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa a gere.

17 Misee u nùn wisa u nɛɛ,
na Isiliba wa ba yarinɛ guunu wɔllɔ
ba sãa nge yãa ni nu kun kparo mɔ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔn beni ba ɲ̀ kparo mɔ.
Ben baawure u gɔsiro u wura yɛnuɔ ka alafia.

18 Yera Isiliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ daa nun sɔ̃ɔwa ma u ku ra man gãa geenu sɔ̃, sere gãa kɔ̃sunu?

19 Yera Misee u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn gari swaa dakio, na nùn wa u sɔ̃ win sina kitaru wɔllɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ̃ win nɔm geu ka win nɔm dwarɔ.

20 Ma u nɛɛ, wara u koo Akabu nɔni wɔ̃ke u ka taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ̀. Wini ù n gerua mɛni, wi, u gere mɛ.

21 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔ̃ra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi nɔni wɔ̃ke. Yinni Gusunɔ u ye bikia u nɛɛ, amɔna kaa koosina.

22 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du sɔmɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wã, swaa gea. Kaa maa kpĩ a nùn nɔni wɔ̃ke. N n mɛn na, a yario a da a ko mɛ.

23 Wee tɛ̃, Yinni Gusunɔ u dera hunde ye, ya dua sɔmɔ be sɔɔ, bu ka nun weesu kua. Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma kɔ̃sa Yinni Gusunɔ u koo de yu nun deema.

24 Yera Sedesiasi Kenaanan bii u susi Miseen bɔkuɔ u nùn baara so. Ma u nɛɛ, domma Yinni Gusunɔn hunde u yara nɛn min di u ka sere nun gari kua.

25 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa gia dɔma te kaa duku dukubu ko, a n kuku yeru kasu dirɔ.

26 Yera Isiliban sina boko u nɛɛ, i Misee mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka maa Yoasi, sina bokon biin mi.

27 Kpa i bu sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ sina boko na gerua. Na nɛɛ, bu durɔ wi mɔɔ bu doke pirisɔmwɔ kpa ba n nùn dĩanu ka nim wɛ̃ɛmɔ saka sɔɔ sere n ka wurama tabu gberun di ka alafia.

28 Misee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n ɲ̀ Yinni Gusunɔ u ka man gari kua. Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

Akabun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:28-34)

29 Yeniban biru, Isiliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ.

30 Yera Isiliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nɛn yãnu kɔsi kpa n ganu doke nì sɔɔ ba ɲ̀ man tubu. Adama wunɛ, a n wunɛn sina yãnu doke.

Mɛsuma Isiliban sina boko u kua bu ku ka nùn tubu taa bi sɔɔ.

31 N deema tabu kɛkɛ tɛna ka yiruwa Sirin sina boko u mɔ ye dumi gawe. Ma u yen wirugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo go ma n kun mɔ Isiliban sina boko tɔna.

32 Saa ye Sirin tabu wirugii be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isiliban sina bokowa mi kam kam. Ma ba sĩirema win mi, bu nùn wɔri. Adama u nɔɔgiru sua u faaba kana.

33 Ye Sirin tabu kowo be, ba deema n ɲ̀ Isiliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.

34 Saa ye sɔɔra durɔ goo u sɛ̃u tooma Isiliban mi gia u ɲ̀ goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wɔri deedeeru mi wi tarakpe ga yɔ̃ra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa sɔ̃ɔsio sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kɛkɛ sĩiyɔ biruɔ kpa a man yara tabu sĩan di, domi ba man mɛɛra kuawa mi.

35 Yen dɔma te, taa bi, bu swĩa gem gem. Ma ba sina boko nɛnusi u ka yɔ̃ win tabu kɛkɛ sɔɔ u wuswaa tĩi Sirigibun tabu sansanin bera gia. Ma win yɛm mu wĩa kɛkɛ ye sɔɔ. Yen yoka ma u gu.

36 Ye sɔ̃ɔ u duɔ, yera goo u gbãra Isiliban sansaniɔ u nɛɛ, baawure u wuro win yɛnuɔ.

37 Nge mɛya sina boko Akabu u ka gu. Ma ba ka win goru na Samariɔ ba sikua.

38 Ye ba win tabu kɛkɛ ye woburumɔ Samarin yɛruɔ, yera bɔ̃nu na, nu win yɛm dabura. Ma kurɔ tanɔba na ba wobura mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

39 Ye Akabu u kuan sukum ka dii te u bana ka suunu donnu, ka wuu si u bana kpuron gari yi wãa Isiliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

40 Ba Akabu sikua win baababan sikaɔ. Ma win bii Akasia u bandu di.

Yosafati u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 20:31-21:1)

41 Akabu Isireliban sina bokon bandun
wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra Yosafati u bandu di Yudaɔ.
42 Yosafati wi, u mɔwa wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔbu
sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wɔ̃ɔ yɛnda
nɔɔbu bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron
yĩsira Asuba Silikin bii.
43 U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re. Win
tundo Asan yira u swĩi mam mam.
44 Adama u ɲ̀ gungunu mi ba ra bũu
yãkuru ko kɔsuke. U dera tɔmba ben yãkunu
mɔ̀ mi, ma ba turare dɔ̃ɔ dokemɔ.
45 Mɛya maa bɔri yɛnda wãa wi ka Isire-
liban sina bokon suunu sɔɔ.
46 Ye Yosafati u kuan sukum ka wɔrugɔɔ
te u sɔ̃ɔsi tabu sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ,
47 ka nge mɛ u kurɔ tanɔ be ba tie saa win
tundo Asan waatin di gira, be ba gɔsa ba n ka
sakararu mɔ̀ ben sãarun swaa sɔɔ.
48 Saa ye sɔɔ, Edɔmuba ba ɲ̀ sunɔ mɔ.
Adama Yudaban sina boko u goo yi mi, u n
ka sãa ben wirugii.
49 Yosafati u goo nimkusu dãka si ba ko n
da ka wura kaso de Ofiriɔ. Adama su ku ra
turi mi, su ra kɔsirewa swaaɔ, wuu ge ba mɔ̀
Ɛsioni Gebɛɛɔ.
50 Yera Akasia Akabun bii u Yosafati sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a kĩ wunɛn sɔm kowobu ka nɛgibu ba
n da de sannu? Ma Yosafati u yina.
51 Yen biruwa Yosafati u kpuna u gu. Ma ba
nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ.
Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire kua.

Akasia u kua Isireliban sina boko

52 Akasia, Akabun bii u bandu di Isireliba
sɔɔ Samariɔ, Yosafati Yudaban sina bokon
bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ. Ma
Akasia wi, u kua wɔ̃ɔ yiru bandu sɔɔ.
53 Win ban te sɔɔ, kɔ̃sa u kua Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Win tundo ka win
mɛron yira u swĩi, ka sere maa Yeroboamu
Nɛbatin biigia, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
54 Bũu wi ba mɔ̀ Baali wiya u ra yiire u n
sãamɔ. Ma u Yinni Gusunɔn mɔru seeya nge
mɛ win tundo u raa kua.

SINAMBUN TIRERU YIRUSE

Sinambun Tireru Yiruse te, Isireliban ban te ta bɔnu kua yirun gariya ta mɔ̀. Waati ye sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ Eliseewa u Isireliban sinambu kirɔ kua ben mɛm nɔɔ sarirun sɔ̃.

Ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ yibɛrɛba ba na Asirin di ba Isireliba gura ba ka da ben temɔ. Ma ben banda nɔru kua, ma n tie Yudabagiru. Adama wɔ̃ɔ wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbun biru, Babilonin sina boko u na u Yudaba wɔri. Ma u Gusunɔn sãa yerun yãnu gura kpuro ma u Yudaban sinambu gabu ka maa Yudaba gabu mwɛɛra u ka da win temɔ Babiloniɔ. Saa yera Yudaban tiin banda nɔru kua.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban bandu ka Yudabagirun gari, wiru 1n di sere wiru 17.
2. Yudaban ban dãakiru, wiru 18n di sere wiru 24.
3. Yerusalɛmun kpeeru, wiru 25.

Gusunɔn sɔmɔ Eli ka Akasia

1 Akabun gɔɔn biru Mɔabuba ba maa ka tii yinam seewa.

2 N deema Akasia u wɔruma saa win gidambisan fɛnɛntin di. Ma u tii mɛɛra kua gem gem. Yera u win bwãabu gɔra u nɛɛ, i doo i man bikiaru kua Filisitiban bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ. Kpa u man sɔ̃ nà n kon se nɛn mɛɛra yen bosun di.

3 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔn gɔrado u Eli Tisibigii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a ka Isireliban sina bokon sɔmɔ be yinna kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, n ǹ Gusunɔ sariwa Isireliɔ, i ka bikiaru dɔɔ bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ?

4 Yen sɔ̃ tɛ̃, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ u nɛɛ, kpin yee tè sɔɔ Akasia u kpĩ mi, u ǹ maa seemɔ. U koo gbiwa ka gem.

Ma Eli u seewa u da u kua nge mɛ gɔrado wi, u gerua.

5 Saa yera sɔmɔ be, ba wurama Akasian mi. Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i wurama fuuku mɛ.

6 Ba nùn wisa ba nɛɛ, goowa u sun sennɔ na, ma u sun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su gɔsiro wunɛn mi, kpa su nun sɔ̃ su nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n ǹ Gusunɔ sariwa Isireliɔ wunɛ sina boko a ka bikiaru dɔɔ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ? Yen sɔ̃ tɛ̃, kpin yee tèn mi a kpĩ mi, a ǹ kaa maa se, kaa gbiwa.

7 Akasia u kpam bu bikia u nɛɛ, durɔ wi i ka yinna mi, amɔna u sãa.

8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, durɔ wi, yaa sansun yabera u sebua. Ma u gɔnan kpaka sɛ̃ke pɔraɔ.

Yera Akasia u nɛɛ, Eliwa, Tisibigii.

Akasia u kĩ u Eli mwa

9 Ma Akasia u tɔmbu weeraakuru gɔra ka ben wirugii u nɛɛ, bu doo guuru wɔllu mi Eli u sɔ̃, bu nùn mwaama. Ye ba tura mi, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ! Sina boko u nɛɛ, a sarama.

10 Eli u wirugii wi wisa u nɛɛ, nà n sãan na Gusunɔn sɔmɔ, dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di u wunɛ ka wunɛn tɔmbu weeraakuu te wɔri.

Yera dɔ̃ɔ u sarama u bu wɔri.

11 Akasia u maa kpam wirugii goo gɔra ka tɔnu weeraakuru. Ye u tura Elin mi, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, sina boko u nɛɛ, a sarama fuuku.

12 Ma Eli u nùn wisa u nɛɛ, nà n sãan na Gusunɔn sɔmɔ, dɔ̃ɔ u sarama u nun wɔri wunɛ ka wunɛn tɔmbu.

Ma dɔ̃ɔ u sarama u durɔ wi ka win tɔn be kpuro wɔri u go.

13 Yera Akasia u kpam wirugii goo gɔra nɔn itase ka tɔmbu weeraakuru. Ye wirugii wi, u tura mi, yera u yɔɔwa sere mi Eli u sɔ̃, ma u yiira win wuswaaɔ u nùn kana u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, na nun kanamɔ, a nɛ ka tɔmbu weeraakuu ten wãaru mɛɛrio.

14 Domi a dera dɔ̃ɔ u wirugibu yiru ye wɔri, ka ben baawuren tɔmbu weeraakuukuubu. Adama nɛ, na nun kanamɔ, a nɛn wãaru mɛɛrio.

15 Saa yera Yinni Gusunɔn gɔrado u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka durɔ wi doo, a ku bɛrum ko.

Ma u sara ba da sina bokon mi.

16 U sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, Gusunɔ sariwa Isireliɔ wìn mi kaa bikiaru ko, a ka bikiaru dɔɔ Filisitiban bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi, Ekoroniɔ? Yen sɔ̃, kpin yee tè sɔɔ a kpĩ mi, a ǹ maa seemɔ, kaa gbiwa.

17 Yeniban biru Akasia u kpuna u gu nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua saa win sɔmɔ Elin nɔɔn di. Ma Yoramu u bandu di. Domi Akasia u ǹ bii mara. Ma win wɔnɔ Yoramu u bandu di. N deema Yudaban sina boko Yoramu, Yosafatin biin bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔra mi.

18 Ye Akasia u kuan sukum ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Eli u suara wɔllɔ

2

1 Ye saa ya tura Yinni Gusunɔ u ka Eli sua wɔllɔ ka woo guna, yera wi ka Elisee ba seewa ba yara Giligalin di.

2 Swaa sɔɔ, yera Eli u Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini, domi Yinni Gusunɔ u man gɔriɔ sere Betɛliɔ.

Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru na ǹ nun derimɔ.

Ma ba da Betɛliɔ sannu.

3 Yera Gusunɔn sɔmɔn bwãabu gabu, ba yarima ba Elisee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma gisɔra ba koo nun wunɛn yinni suari?

Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, na yɛ̃. I bɛɛn nɔsu mario.

4 Ye ba maa swaa wɔri ba doonɔ, yera Eli u kpam Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini. Domi ba man gɔriɔ Yerikoɔ.

Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru na ṅ nun derimɔ.

Ma ba da Yeriko mi sannu.

5 Ma Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba wãa Yerikoɔ, ba Elisee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma gisɔra ba koo nun wunɛn yinni suari?

Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, na yɛ̃. I bɛɛn nɔsu mario.

6 Ye ba maa swaa wɔri ba doonɔ, yera Eli u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini, domi Yinni Gusunɔ u man gɔriɔ Yuudɛniɔ.

Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru, na ṅ nun derimɔ.

Ma ba swaa wɔri ba n doonɔ.

7 Gusunɔn sɔmɔn bwãa ben tɔnu weeraakuru ba na ba yɔ̃ra Yuudɛnin daarun deedeeru, ba dɛsire fiiko. Ma Eli ka Elisee ba da ba yɔ̃ra daa ten goorɔ.

8 Yera Eli u win kumbooro pota u gu kurua u ka daa ten nim so. Ma nim mɛ, mu burana mu kua tem dira. Ma be yiru ye, ba tɔbura ba doona.

9 Saa ye ba sara ba kpa, Eli u Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba a kĩ n nun kua bu sere man nun suari.

Elisee u nɛɛ, ye na nun kanamɔ yera a de na n wunɛn dam mɛ Gusunɔn Hunde u nun wɛ̃n nɔn yiru mɔ.

10 Eli u nùn wisa u nɛɛ, gãa sɛ̃sɔgina a bikia. Adama à n man waamɔ sanam mɛ na suaramɔ wɔllɔ, ya koo koora nge mɛ a kĩ. À kun maa man wa ya ṅ koorɔ.

11 Nge mɛ ba faagi mɔ̀ ba ka dɔɔ, yera gãanu ganu na ka dɔ̃ɔ nge tabu kɛkɛ ye dumi gawe ka yen maasɔbu, ma ya bu karana. Ma Eli u suara wɔllɔ ka woo guna. Ma u win kumbooro kɔ̃ temɔ.

12 Saa ye Elisee u wa ba ka Eli doona, yera u nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ, nɛn baaba, nɛn baaba, wunɛ wi a sãa Isireliban dam mɛ mu bu kɔ̃su nge ben tabu kɛkɛ dumigii ka yen maasɔbu.

Yen biru u ṅ maa nùn wa. Ma Elisee u win tiin yaberu nɛnua u gĩa wasi yiru, nuku sankiranun sɔ̃.

13 Ma u kumbooro ge sua ge Eli u kɔ̃ temɔ. Yen biru u gɔsirama u na u yɔ̃ra Yuudɛnin daarun tɔbuɔ.

14 Yera u kumbooro ge sua u ka nim mɛ so u nɛɛ, mana a wãa, Gusunɔ, Elin Yinni. Mana a wãa!

Ma nim mɛ, mu burana mu kua tem dira. Saa yera u tɔbura.

15 Yera Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba na Yerikon di mi, ba nùn wa. Ma ba nɛɛ, Elin dam mu wãa Elisee sɔɔ.

Ma ba nùn sennɔ da, ba yiira win wuswaaɔ ba wiru tem giraari.

16 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ wunɛn bwãabu sɔɔ, tabu durɔbu weeraakuru ba wãa. A de bu da bu nun wunɛn yinni kasuama. Sɔrɔkudo, Yinni Gusunɔ u ko n nùn deri guuru garun wɔllɔ, ṅ kun mɛ wɔwa gaa sɔɔ.

Ma Elisee u bu wisa u nɛɛ, i ku de bu da.

17 Adama ba nùn bikia ba baasi. Ma u wura u nɛɛ, bu doo.

Yera tɔn be, ba da ba Eli kasu sere sɔ̃ɔ ita ba ṅ nùn wa.

18 Yen biru ba gɔsirama ba Elisee deema Yerikoɔ. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ṅ daa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku da?

Elisee u nim dorasia

19 Sɔ̃ɔ teeru Yerikogibu ba na Eliseen mi, ba nɛɛ, bɛsɛn wuu ge, ga wã nge mɛ wunɛ bɛsɛn yinni a waamɔ. Adama gen nim kun gea sãa. Mɛya mu ku ra de gãanu nu ma, saa tɔmbu sere ka yaa sabenɔ ka dãaɔ.

20 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu gbɛ̃ɛ kpaaru tama bu bɔru doke te sɔɔ.

Ma ba ka nùn tu naawa.

21 Ma u da daa ten wirɔ, u bɔɔ te doke mi. Yera u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo nim mɛ dorasia, mu ṅ maa goo goomɔ, mu ṅ maa yinamɔ gãanu nu ma.

22 Ma nim mɛ, mu dora sere ka gisɔn gisɔ nge mɛ Elisee u gerua.

Yɛɛ kɔ̃si yi bibu go

be ba Elisee yɛ̃ɛmɔ

23 Saa Yerikon di Elisee u maa da Betɛliɔ. Yera swaa sɔɔ, biba nùn wuremɔ ba mɔ̀, wii kpararugii, a yario minin di.

24 Yera Elisee u sĩira biruɔ u bu mɛɛrima ma u bu bɔ̃rusi ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Yera yɛɛ kɔ̃si yiru yi yarima dãa sɔ̃ɔn di yi ben weeru ka yiru sɛ̃suka yi go.

25 Saa Betɛli min di, u maa da guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ. Min diya u gɔsira u da Samariɔ.

Yoramu u kua Isireliban sina boko

3

1 Yosafati Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ yɛndu yiru sarise sɔɔra, Yoramu Akabun bii u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariɔ. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkura yiru ban te sɔɔ.

2 Ma u kɔ̃sa kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Adama ya ṅ win tundo ka win mɛrogia tura. Domi u bũu wi ba mɔ̀ Baalin bwãarokunu kɔsuka ye win tundo u raa kua.

3 Yeroboamu Nɛbatin bii wi u Isireliba doke toraru sɔɔn yira u swĩi mam mam.

Isireliba

ba ka Mɔabuba tabu kua

4 N deema Mɛsa, Məabuban sina boko, yaa
sabenun səmbura u ra ko. Mɛya Isireliba
ba ra nùn məəru mwaari. Məə tera yãa
gbiibi nərəbun suba wunəbu (100.000) ka
yãa kinɛnu nərəbun suba wunəbu, ka sere
maa nin sansu.
5 Saa yè səə Akabu u gu, yera Məabuban
sunə wi, u Isireliba seesi.
6 Yera sõə teeru Yoramu u seewa Samarin
di u da u Isireliban tabu kowobu kpuro bera.
7 Ma u gəra bu Yosafati Yudaban sina boko
sõ bu nɛɛ, wee, Məabun sunə u nùn seesi.
Yen sõ, wi Yosafati u kĩ u na u ka nùn da
bu Məabun sunə wi wəri? Ye Yosafati u gari
yi nua, u wura u nɛɛ, oo, kon da nɛ ka nɛn
təmbu, ka maasə tabu durəbu. Domi nɛ ka
wunɛ sa sãawa tia.
8 Adama u bikia u nɛɛ, swaa yerà sa ko kpe
su ka bu wəri bi da. Ma Yoramu u nɛɛ, bu
doo bu nùn sõ ma ba koo kpewa Edəmun
gbaburu tem mi gãanu ku ra kpi gian di.
9 Ma Isireliban sina boko ka Yudaban sina
boko ka Edəmun sina boko ba seewa ba swaa
ye wəri. Ye ba sĩa sõə nəəba yiru yera sinam
be, ka ben tabu kowobu ka ben yaa sabe ni
ba ka bu swĩi kpuro, ba nim bia bu nə.
10 Ma Isireliban sina boko u nəəgiru sua u
nɛɛ, kuukuu! Yinni Gusunə, a bɛsɛ sinambu
ita yeni sokawa a ka sun Məabuba nəmu
bɛria?
11 Saa yera Yosafati u nɛɛ, Yinni Gusunən
səmə goo sari mini, wìn min di sa ko kpĩ su
nə ye Yinni Gusunə u koo sun sõ?
Ma Isireliban sina bokon bõə turo u nɛɛ,
Elisee Safatin bii u wãa mini, wi u raa sãa
Elin bõə.
12 Ma Yosafati u nùn bikia u nɛɛ, Yinni
Gusunə u ra ka nùn gari ko?
Ba nɛɛ, oo.
Saa yera Isireliban sunə ka Yosafati
Yudaban sunə, ka Edəmun sunə ba seewa
ba da Eliseen mi.
13 Ma Elisee u Isireliban sunə sõəwa u nɛɛ,
mba n sun məəsinɛ nɛ ka wunɛ. A doo
Gusunən səmə bèn mi wunɛn baa ka wunɛn
mɛro ba ra raa bikiaru den mi.
Ma Isireliban sina boko u nùn wisa u nɛɛ,
aawo, domi Yinni Gusunə u bɛsɛ sinambu ita
yeni sokawa u ka sun Məabuba nəmu bɛria.
14 Yera Elisee u nɛɛ, sere ka Gusunə wəllu
ka tem Yinnin wãaru wìn səmə na sãa, nà kun
daa Yosafati Yudaban sina boko mɛɛra, na ǹ
daa wunɛn laakari mò, n sere mam nɛɛ, kon
nun mɛɛri.
15 Adama tẽ, a ka man mərəku sowo naawa.
Sanam mɛ mərəku sowo wi, u na u mərəku
soomə, yera Yinni Gusunən dam mu dua
Elisee səə.
16 Ma u nɛɛ, ye Yinni Gusunə u gerua wee.
U nɛɛ, i wərusu gbeo wəwa mini.
17 Domi i ǹ woo wasi, i ǹ maa gura wasi.
Ka mɛ, wəwa ye, ya koo nim yibu kpa i nə bɛɛ
ka bɛɛn tabu kowobu, ka maa sere bɛɛn yaa
sabenu.
18 Adama yeniba kpuro gãa piimina Yinni
Gusunən nəni səə. Domi u koo Məabuba bɛri
bɛɛn nəma səə.
19 Kpa i ben wuu marosu mwɛɛri si su
gbãranu mə. Kpa i ben dãa gbaanu kpuro
mwɛɛri i bəəri. Kpa i ben dəkəba ka ben bwii
kpuro kəre. Mɛya i ko i maa ben gbee geenu
kam koosia i nu kpenu sẽsiki.
20 Yen sisiru bururu, saa ye ba kĩ bu buru-
run yãkuru ko, yera ba wa wee, nim mu wee,
saa Edəmun bera gian di, mu tem wukiri.
21 Saa ye səərа Məabuba ba nua ma sinam
be, ba bu wərim wee. Yera ba ben təmbu
kpuro mɛnna be ba tura bu tabu da ka be ba
kere mɛ. Ma ba bu yi yi ben tem nəə bura
yenə.
22 Ye Məabu be, ba seewa bururu, yera ba
wa sõə yana ballimə nim mɛ səə. Ma mu sõri
nge yɛm.
23 Saa yera ba nɛɛ, yɛma mi, Isireliban
sinam be ka ben tabu kowoba ba səkirina ba
goona. N n mɛn na, i de su da su ben yãnu
gura.
24 Ye ba tura Isireliban sansaniə, yera Isire-
liba ba yarima ba bu go go. Ben gaba duki
yakikira. Ma Isireliba ba bu naa swĩi sere
wuuə ba bu go go.
25 Ma ba ben wuu marosu kpuro kəsuka
ba ben gbee geenu kpuro kam koosia. Ba
nu kpenu sẽsiki. Ma ba ben dəkəba ka
bwii kpuro kərua. Ba maa ben dãa gbaanu
kpuron dãnu bəərа.
Yen biru be ba ka kpurantɛɛru tabu mò,
ba wuu ge ba mò Kiri Haresɛti wəri, ba gen
gbãraru kəsuka.
26 Ye Məabuban sunə u wa ma ba nùn
tabu kamiawa, yera u təmbu nata ka wunəbu
(700) wuna be ba ka takobi tabu yẽ, ba swaa
kasu bu ka da bu Edəmun sunə wəri. Adama
ba kpana.
27 Yera Məabuban sunə wi, u win yeruma
sokusia wi u koo raa nùn kəsire ko bandu səə.
Ma u nùn mwa u ka yãku dõə mwaararugiru
kua win gbãraru wəllə. Ma ya Isireliba biti
kua. Yen sõna ba gəsira ba doona ba nùn deri.

Elisee u kurə gəmini goo somi

4

1 Sõə teeru kurə goo u na Eliseen mi.
N deema win durə u raa wãawa Gusunən
səmən bwãabu wuuru səə. Yera kurə wi, u
Elisee nəəgiru sue u nɛɛ, wee nɛn durə wi u
sãa wunɛn səm kowo u gu. A maa yẽ ma u
Yinni Gusunə nasie. Yera u durə goon dibu
nɛni. Durə wiya u na u nɛn bibu yiru mwa.
U bu kua yobu.
2 Yera Elisee u nùn bikia u nɛɛ, mba kon
kpĩ n nun kua. A man sõəwə ye a mə yɛnuə.
Ma kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, na ǹ

gãanu ganu mə yɛnuə, ma n kun mə gum fiiko akparaba səə.

3 Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, a doo a gbɛ̃a bəkura wunɛn berusebu kpuron mi kpa a ka nu na dabi dabinu.

4 À n tura wunɛn yɛnuə, a duo wunɛn dirə ka wunɛn bibu kpuro i tii diru kɛnusi. Yen biru kpa a gum mɛ wisi wisi gbɛ̃ɛ ni səə. Nin ni nu yiba kpa a ni yi bee tia.

5 Saa yera kurə wi, u seewa u Elisee deri. Ma u da u tii gambo kɛnusi wi ka win bibu. Ma bii be, ba nùn gbɛ̃ɛ ni tĩimə u gum mɛ wisimə.

6 Sanam mɛ gbɛ̃ɛ ni, nu yiba yera u win bii turo sɔ̃əwa u nɛɛ, a maa man gbɛ̃ɛru wɛ̃ɛma.

Yera bii wi, u nɛɛ, gbɛ̃a kpa.

Ma gum mɛ, mu yɔ̃ra.

7 Yen biruwa u da u Elisee deema u nùn sɔ̃əwa ye ya koora. Ma Elisee u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo a gum mɛ dəra kpa a ka mɛn gobi dii bi kəsia. Kpa a yi yi tie yi, i n dimə i n ka wãa wunɛ ka wunɛn bibu.

Elisee ka kurə gobigii

wi u wãa Sunɛmuə

8 Sɔ̃ə teeru Elisee u sarə Sunɛmuə. N deema kurə gobigii goo wãa mi, ma kurə wi, u nùn suuru kana u na u di win mi. Saa maa dəma ten di, ù n sarə mi, miya u ra gɛre u di.

9 Yera kurə wi, u win durə sɔ̃əwa u nɛɛ, durə wi u ra sare mini, Gusunən tən dɛɛrowa u sãa.

10 A de su gidambisa bani bɛsɛn dirun wəllə. Kpa su kpinu doke mi ka tabulu ka kitaru ka fitila. Kpa durə wi, u n da n wãa mi, ù n na.

11 Sɔ̃ə teeru Elisee u maa wura mi, yera u deema ba ye kpuro bana. Ma u da u kpuna mi.

12 Ma u win səm kowo aluwaasi wi ba ra soku Gehasi gəra u da u kurə wi sokuma. Yera u da u nùn soka. Ma kurə wi, u na u yɔ̃ra Eliseen wuswaaə.

13 Elisee u Gehasi sɔ̃əwa u nɛɛ, a kurə wi sɔ̃, wee u sun bɛɛrɛ doke nɛ ka wunɛ. Tɛ̃ mba u kĩ su nùn kua. U kĩ su win durom mɛ u sun kua sina boko sɔ̃? N kun mɛ tabu sunə?

Adama kurə wi, u wisa u nɛɛ, na wãawa mini ka bəri yɛndu nɛn təmbun suunu səə.

14 Yen biru Elisee u Gehasi bikia u nɛɛ, mba sa ko kpĩ su kurə wi kua.

Gehasi u wisa u nɛɛ, u ṅ bii marure, win durə maa sere təkə kua.

15 Elisee u nɛɛ, ṅ n mɛn na, a nùn sokuma.

Ma Gehasi u nùn soka u na u yɔ̃ra dii kənnəwə.

16 Elisee u kurə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, gasəku amadaare, kaa bii tən durə taaru swĩi.

Yera kurə wi, u nɛɛ, yinni, a ku man nəni wɔ̃ke, domi a sãawa Gusunən tənu.

17 Yen biruwa kurə wi, u gura sua u bii tən durə mara wɔ̃ə kpəə ge səə, ge Elisee u nùn bura.

Elisee

u kurə gobigii win bii seeya

18 Bii wi, u kpɛ̃a. Sɔ̃ə teeru ye u yara u da mi win tundo u wãa ka win səm kowobu ba dobi gɛ̃ɛmə.

19 Yera u win tundo sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn wira man dumə, nɛn wira man dumə.

Ma tundo u win səm kowo turo sɔ̃əwa u nɛɛ, a ka nùn doo win mɛron mi fuuku.

20 Saa yera u bii wi sua u ka da. Ma mɛro u nùn sua u taaru səndi. Sere n ka ko sɔ̃ə səə, bii wi, u gu.

21 Ma kurə wi, u yəəwa dii te ba Elisee kuan mi, u bii goo te kpĩ win kpin yerə. Ma u tu gambo kɛnusi u sarama.

22 Yen biru u win durə soka u nɛɛ, a man səm kowo ben turo kɛ̃ɛma ka kɛtɛku teu. Na kon duka da Eliseen mi, n wurama tɛ̃.

23 Durə wi, u nɛɛ, mban sɔ̃na a dəə win mi gisə. Domi suru kpao kun yara. Tɔ̃ə wɛ̃rarugira kun maa tura. Adama kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, gam sari.

24 Yen biru u dera ba kɛtɛku gaari bəkua. Ma u səm kowo wi sɔ̃əwa u nɛɛ, a ka man doo a ku yɔ̃ra gam, ma n kun mə na nɛɛ, a yɔ̃ro.

25 Ma ba da mi Elisee u wãa guu te ba mɔ̀ Kaamɛliə. Ye u kurə wi wɛndɛ kua, yera u win bɔ̃ə aluwaasi Gehasi sɔ̃əwa u nɛɛ, kurə Sunɛmugii wi wee, u wee.

26 A duka doo a ka nùn yinna. A nùn bikia a nɛɛ, u bwãa do? Win durə maa ni? Bii wi, u alafia mə? Yɛnugibu kpuro ba bwãa do?

Ye u nùn bikia mɛ, ma kurə wi, u wisa u nɛɛ, sa bwãa do kpuro gbãa gbãa.

27 Ye kurə wi, u tura mi Elisee u wãa guu ten wəllə, yera u win naasu sɛ̃re. Ma Gehasi u susi u ka nùn bəria. Ma Elisee u nɛɛ, a nùn derio. Domi u wãa nuku sankiranu səə. Na ṅ maa yɛ̃ mban sɔ̃na. Domi Yinni Gusunə kun man ye sɔ̃əsi.

28 Yera kurə wi, u Elisee sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn yinni, na nun bii bikia? Na ṅ daa nun sɔ̃əwa na nɛɛ, a ku man nəni wɔ̃ke?

29 Ma Elisee u Gehasi sɔ̃əwa u nɛɛ, a tii suo kpa a nɛn dɛka sua a n nɛni a da kurə win yɛnuə. À n ka goo yinna swaaə, a ku yɔ̃ra a yɛ̃ro təbiri. Goo ù n maa nun təbura, a ku nùn wurari. À n tura mi, a nɛn dɛka ye səndio bii win wuswaaə.

30 Ma bii win mɛro u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunən wãaru ka maa wunɛn tiigiru, na ṅ nun derimə n doona minin di.

Yera Elisee u seewa u bu swĩi.

31 Gehasi u bu gbiiya u doona. Ye u tura mi, yera u dɛka ye sua u səndi bii win wuswaaə. Adama bii wi kun kusunu kue u sere nɛɛ, u koo gari gere. Yen biru Gehasi u gəsira u ka

Elisee yinna. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii wi kun seewe.

32 Ye Elisee u dua diru mi, u deema wee bii goo te, ta kpĩ win kpin yerɔ.

33 Yera u tii gambo kɛnusi u Yinni Gusunɔ kana.

34 Ma u bii wi kibarisi, u win nɔɔ girari win nɔɔwɔ. U win nɔni girari win nɔniɔ. Ma u maa win nɔma sɔndi win nɔmaɔ. Mɛya u bii wi kibarisi sere win wasi yi ka swĩa.

35 Elisee u seewa bii win wɔllun di. Ma u gina sĩa sĩa dii te sɔɔ. Yen biru u maa wurama u nùn kibarisi. Bii wi, u sũa nɔn nɔɔba yiru, ma u nɔni wukia.

36 Yera Elisee u Gehasi soka u nɛɛ, a doo a kurɔ wi sokuma.

Ma Gehasi u da u nùn sokuma. Ye kurɔ wi, u tunuma Eliseen mi, yera Elisee u nɛɛ, a wunɛn bii suo.

37 Ma u yiira Eliseen nuurɔ u wiru tem girari, yen biru u win bii sua u yara.

Kpee yi yi ń diirɔ

38 Yeniban biru, Elisee u wurama Giligaliɔ. Saa ye sɔɔ, gɔ̃ɔra wãa tem mi. Ma Gusunɔn sɔmɔn bwãabun wuuru ta sõ win wuswaaɔ. Yera u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a weke bakaru sɔndio a sɔmɔ be kpee saawa.

39 Yera sɔmɔ ben turo u seewa u kpee yorim da yakasɔ. Yera u kaaru garun marum wa resɛm yakasugia sɔɔ. Ma u mu yora u bɔɔru yibia. Ye u tura yɛnuɔ yera u mu bɔɔra u kpɛ̃ɛ kpee yi sɔɔ. Domi ba ń mu yɛ̃.

40 Ma ba tɔmbu wɛ̃ bu ka di. Adama sanam mɛ ba ye dabura ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, dɛ̃ɛ wãa kpee yi sɔɔ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ wunɛ!

Goo kun kpĩa u maa yi di.

41 Yera Elisee u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a som sua a doke kpee weke te sɔɔ. Ma sɔm kowo wi, u kua mɛ. Yera Elisee u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yi tɔmbu wɛ̃ɛyɔ bu di.

Domi gãa kɔ̃sunu kun maa wãa kpee yi sɔɔ.

Elisee u tɔmbu wunɔbu diisia

42 Yeniban biru, durɔ goo u na saa Baali Salisan di u ka Elisee pɛ̃ɛ naawa, ye ba kua ka ɔɔsun som kpam ka sere maa dĩa bimi kpɛɛ gɛɛn saaki tia. Yera Elisee u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u ye bɔnu koowo tɔn be ba wãa min sõ.

43 Adama sɔm kowo wi, u nùn wisa u nɛɛ, amɔna kon kpĩ n ka dĩa nini tɔmbu wunɔbu (100) diisia.

Ma Elisee u maa nùn wisa u nɛɛ, a ye tɔn be kpuro bɔnu kuo. Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, baawure u koo wa u di, kpa nu tiara.

44 Ma Eliseen sɔm kowo wi, u pɛ̃ɛ ye, tɔn be bɔnu kua. Ben baawure u wa u di. Ma sukum tia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Namani u bɛkura

5

1 Namani u sãawa Sirin sina bokon tabu sunɔ, ma u sãa tɔn boko bɛɛrɛgii win yinnin nɔni sɔɔ. Domi win min diya Yinni Gusunɔ u dera Sirigibu ba nasara wa. Adama tabu durɔ wi, u bara disigiru mɔ win wasi sɔɔ.

2 N deema Sirigibu ba Isiriliban bii wɔndia goo mwaama sanam mɛ ba ka Isiriliba tabu kua. Bii wiya, u ra n wãa Namanin kurɔn mi.

3 Sɔ̃ɔ teeru bii wi, u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni ù n daa da Gusunɔn sɔmɔ wi u wãa Samariɔn mi u koo nùn bɛkia.

4 Ye Namani u gari yi nua, yera u seewa u da u win yinni sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɛni ka mɛniwa bii wɔndia wi sa mwaama Isiriliban tem di u gerua.

5 Ma sina boko wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ń n mɛn na, a de a da Samari mi, kpa n Isiriliban sina boko tireru yorua n nun wɛ̃.

Ma Namani u seewa u sii geesu sua kilo gooba wunɔbu (300), ka wura kilo wata ka yabe kumboorosu wɔkuru.

6 Ye u tura mi, yera u tire te Isiriliban sina boko wɛ̃. Ye ta gerua wee. Sina boko, tire teni tà n wunɛn nɔmu dua, a n yɛ̃ ma nɛna na nɛn tabu sunɔ Namani surema wunɛn mi, a ka nùn win bara disigiru bɛkia.

7 Saa ye Isiriliban sina boko u tire te gara u kpa, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sõ. U nɛɛ, na ra ko Gusunɔ, wi u ra go kpa u wure u wãaru wɛ̃? Mban sõna u man durɔ wi surema n nùn bɛkia. Bɛɛn tii i mɛɛrio i ń wa ma u man nɔɔ kasuwa?

8 Saa ye Elisee Gusunɔn sɔmɔ u nua sina boko u win tiin yaberu karana yera u nùn gɔria u nɛɛ, mban sõna a kua mɛ. A de Namani u na nɛn mi, kpa u gia ma Gusunɔn sɔmɔ u wãa Isireliɔ.

9 Ma Namani u seewa u da mi ka dumi ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u da u yõra Eliseen yɛnun kɔnnɔwɔ.

10 Yera Elisee u sɔmɔ gɔra u nɛɛ, a doo a Namani sõ u doo u num nɔn nɔɔba yiru Yuudɛnin daarun nim sɔɔ. Win wasi koo wurama nge mɛ yi raa sãa, kpa u dɛɛra.

11 Ye Namani u yeni nua, yera u mɔru bara ma u gɔsira u doonɔ u mɔ̀, na raa tamaa u koo yarimawa u yõra nɛn wuswaaɔ u Gusunɔ win Yinni kana, kpa u win nɔma saasi mi nɛn bara te, ta wãa u man bɛkia.

12 Damasin daa ni ba mɔ̀ Abana ka Paripari, nin nim kun Isiriliban daarun nim buram kere? Na ń kon da n wobure mi kpa n dɛɛra?

Ma u sĩira u doonɔ ka mɔru.

13 Adama win bwãabu ba nùn susi, ma ba nùn dam kã ba nɛɛ, baaba, Gusunɔn sɔmɔ wi, ù n daa nun gãanu bikia ni nu sɛ̃, a ń kaa ko? N n mɛn na, yera kaa kpana a da a wobure a ka dɛɛra?

14 Yera u sara u dua nim mɛ sɔɔ u numa nɔn nɔɔba yiru nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ wi, u raa

nùn sɔ̃ɔwa. Ma win wasin gɔna ya wɛ̃ra nge bii piibugia ma u dɛɛra.

15 Yen biru u gɔsirama Eliseen mi, ka win tɔn be ba nùn swĩi kpuro. Ye ba tura mi, yera u yɔ̃ra Eliseen wuswaaɔ u nɛɛ, na gia tɛ̃, ma Yinni goo sari tem kpuro sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔ Isireliban Yinni. Yen sɔ̃, a suuru koowo a nɛn kɛ̃ru mɔɔ.

16 Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔ wi na sãamɔn wãaru na ɲ̀ wunɛn kɛ̃ɛ te mwaamɔ.

Namani u nùn kɔkura. Ka mɛ, u yina.

17 Yera Namani u nɛɛ, yinni, wee a nɛn kɛ̃nu yina. A de n tem sɔka kɛtɛkunu yirun sɔmunun saka n ka da nɛn yɛnuɔ. Domi na ɲ̀ maa kĩ n yãku dãɔ mwaararuginu ɲ̀ kun mɛ siarabuginu ko gãanu ganun nuurɔ, ma n kun mɔ Yinni Gusunɔn mi.

18 Adama Yinni Gusunɔ u man suuru kua, nà n nɛn yinni Sirin sunɔn nɔma nɛnua su ka da bũu wi ba ra soku Rimɔɔn dirɔ, ma na yiira ka wi sannu mi.

19 Elisee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo ka bɔri yɛndu.

Ma u doona.

Gehasin toraru

Ye Namani u doona Eliseen min di u tonda fiiko,

20 yera Gehasi Eliseen aluwaasi wi, u bwisika u nɛɛ, wee, nɛn yinni kun Namani Sirigii wi gãanu mwaari ni u ka na sɔɔ. Yen sɔ̃, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru kon nùn naa girawa kpa n nùn gãanu mwaari.

21 Yera Gehasi u Namani naa gira. Ye Namani u nùn wa u bu naa gire biruɔ, yera u yɔ̃ɔwa saa win tabu kɛkɛn di u sura, u na u ka Gehasi yinna. Ma u nùn bikia u nɛɛ, n ka do mɛ?

22 Gehasi u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa. Nɛn yinniwa u man gɔrima. U nɛɛ, wee ye ya nùn deema. Gusunɔn sɔmɔn bwãabu yiru gaba na saa Efaraimun guurun beran di. A be nùn sii geesun kilo tɛna ka yabe geenu yiru wɛ̃ɛma ben sɔ̃.

23 Namani u nùn kɔkura u nɛɛ, a yande kilo wata suo.

Ma u sii gee si doke saaki yiru sɔɔ, ma u nùn yabenu yiru ye wɛ̃. Yera u win aluwaasiba sɔɔ, tɔnu yiru wuna bu ka nùn ye daawa.

24 Ye ba tura guuru mi Elisee u wãa, yera Gehasi u kɛ̃ɛ ni mwa saa tɔn ben min di u ka da win dirɔ. Ma u dera ba gɔsira ba doona.

25 Yen biru u da u win yinni Elisee deema. Ma Elisee u nùn bikia u nɛɛ, Gehasi, man diya a wee mɛ.

U nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ gam de ni.

26 Adama Elisee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tamaa nɛn bwɛ̃ra kun ka nun wãa mi, saa ye durɔ wi, u yɔ̃ɔwa u sura win tabu kɛkɛn di u ka nun yinna? Saa yeni sɔɔra kaa sii geesu mwa kpa a ka yabenu ka olifin dãa gbaanu dwe, ka resɛm marum ka yaa sabenu ka sɔm kowobu?

27 Tɛ̃, Namanin bara disigii te, ta koo wura wunɛ ka wunɛn bweseru kpuro sɔɔ, sere ka baadommaɔ.

Ma Gehasi u doona Eliseen min di, ka bara disigii te. Ma ta win wasin gɔna bururasia.

Gbãa yara ye ya wɔri

nim bwerɔ

6

1 Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba wãa Eliseen mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee mi sa wãa mini, min batuma kun sun tura.

2 Yen sɔ̃, a de su da daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ bɛsɛn baawure u dãa gɔɔnu kasuma. Kpa su ka wãa yee kpaaru ko. U bu wisa u nɛɛ, i doo.

3 Ma ben turo u nɛɛ, a de su da ka wunɛn tii sannu.

Elisee u nɛɛ, too, su da.

4 Ma ba da sannu. Ye ba Yuudɛni tura yera ba dãa kĩinu wɔri.

5 Saa ye ben turo u dãru garu buramɔ, yera win gbãa wɔɔra ya wɔri nim bweru sɔɔ. Ma u Elisee nɔɔgiru sue u nɛɛ, nɛn yinni, na gbãa ye bɔkuramawa.

6 Yera Elisee u nɛɛ, deedeeru mana ya wɔri.

Ma durɔ wi, u nùn sɔ̃si. Elisee u dɛka bura u kpɛ̃ɛ deedeeru mi. Ma gbãa yara ye, ya gɛruma wɔllɔ.

7 Elisee u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ye suo.

Ma u nɔmu dɛmia u ye sua.

Ba Sirigibu tabu di

8 Sanam mɛ Sirin sina boko u ka Isireliba tabu mɔ̀, yera u win bwãabu sɔ̃ɔwa mi u koo win sansani gira.

9 Adama Elisee u Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, u tii laakari ko, u ku raa de yam kasa. Domi Sirigibu ba wãa mi.

10 Yera Isireliban sina boko u gɔra yam mi Elisee u nùn yĩreru kua mi, bu ka mu gia kpa ba n mu kɔ̃su.

Nɔn dabira ya koora mɛsum.

11 Yera Sirin sina bokon bwɛ̃ra kun kpunɛ gari yin sɔ̃. Ma u win tabu kowobu mɛnna u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man sɔ̃ɔwɔ wi u sãa Isireliban tɔnu bɛsɛn suunu sɔɔ.

12 Ma win tabu kowo ben turo u nùn wisa u nɛɛ, nɛn yinni, goo sari bɛsɛn suunu sɔɔ wi u sãa Isireli. Gusunɔn sɔmɔ Elisee wi u wãa Isireliɔ, wiya u ra ka wunɛn gari yi a gerumɔ wunɛn dii sɔɔwɔ de u Isireliban sina boko sɔ̃.

13 Yera sina boko u nɛɛ, i doo i kasu mi u wãa kpa n gɔri bu nùn mwaama.

Ye ba da ba wurama, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u wãawa Dotaniɔ.

14 Ma ba maasɔbu gɔra ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka tabu durɔbu dabi dabinu, ba na ba wuu ge tarusi wɔ̃kuru.

15 Ye Eliseen sɔm kowo aluwaasi u seewa buru buru yellu u yariɔ, yera u wa wee, tabu

durəbu ba wuu ge tarusi ka dumi ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u nəəgiru sua u nɛɛ, wee! Nɛn yinni, amənа sa ko koosina.
16 Elisee u nùn wisa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, domi be ba ka sun wãa ba dabi ba kere begibu.
17 Ma Elisee u Yinni Gusunə kana u nɛɛ, a nɛn aluwaasi win nəni wukio kpa u wa.
Ma Yinni Gusunə u win nəni wukia. Yera u deema wee, dumi ka tabu kɛkɛ dãəgii yi wãa guu ten wəllə kpuro yi ka Elisee sikerenɛ.
18 Ma Sirigii be, ba da Eliseen mi. Yera Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunə, a bu wɔ̃koru kpɛ̃ɛyə.
Ma u bu wɔ̃koru kpɛ̃ɛ nge mɛ Elisee u gerua.
19 Elisee u tən be sɔ̃əwa u nɛɛ, n ǹ swaa ye mini, n ǹ maa wuu ge mini. I man swĩima kon ka bɛɛ da wi i kasun mi.
Ma u ka bu da Samariə.
20 Saa ye ba tura mi, Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunə, a tən ben nəni wukio kpa bu wa mi ba wãa.
Ma Yinni Gusunə u ben nəni wukia. Yera ba deema wee, ba wãawa Samarin wuu suunu səə.
21 Ye Isireliban sina boko u bu wa, yera u Elisee bikia u nɛɛ, nɛn baaba n bu goowo?
22 Elisee u nùn wisa u nɛɛ, be a yoru mwaama tabu gberun di, a ra bu go ro? N n mɛn na, a beni dĩanu ka nim wɛ̃ɛyə bu di bu nə, kpa a de bu gəsira ben yinnin mi.
23 Isireliban sina boko u dera ba bu dim bakam kua. Ma ba di ba nəra. Yen biru u bu yɔ̃su ba doona ben yinnin mi. Saa dəma ten di, Sirigibu ba ku ra maa Isireliba wərimɛ.

Gɔ̃ərа dua Samariə

24 Ye n tɛ fiiko Bɛni Hadadi Sirin sina boko, u win tabu kowobu kpuro mɛnna ba da ba Samari tarusi.
25 Yera n dera gɔ̃ərа dua Samariə sere ba kɛtɛkun wiru dəramə sii geesun gobi wɛnɛ ma ba totobɛrɛ bisun kilon bənu dəramə sii geesun gobi wunəbu (100).
26 Ye kurə goo u Isireliban sina boko wa u sĩimə gbãraru wəllə, yera u nùn nəəgiru sue u nɛɛ, a man faaba koowo nɛn yinni.
27 Ma sina boko u nùn wisa u nɛɛ, Gusunə ù kun nun faaba kue, nɛna kon sere kpĩ n nun faaba ko? A wa na dobi nɛniwa? N kun mɛ resɛm tama a wa na nɛni?
28 U maa nùn bikia u nɛɛ, nge mba n nun mɔ̀.
Kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, kurə winiwa u man sɔ̃əwa u nɛɛ, n ka nɛn bii tən durə na su tem gisə, sia kpa su maa wigii tem.
29 Ma na wura na nɛn bii yikua sa tema. Sisiru, na nɛɛ, u maa ka wigii wi na su tem. Adama u winyam berua.
30 Saa ye sina boko u kurə win gari nua, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ̃. N deema gbãraru wəlləwa u wãa. Yera təmba wa wee, u saaki sebua.
31 Ma sina boko u gerua u nɛɛ, Gusunə u man kua nge mɛ u kĩ, ma na kun Elisee Safatin biin wiru bure gisə.

Elisee u gerua

ma gɔ̃ərа koo kpe

32 N deema saa ye səə, Elisee u sɔ̃ win yɛnuə wi ka Isireliban guro guro be ba nùn beram na. Ma sina boko u win bɔ̃ə turo gəra Eliseen mi. Adama bɔ̃ə wi, u sere turi mi, Elisee u guro guro be sɔ̃əwa u nɛɛ, tən gowo wi, u səmə gərim wee u ka man wiru bura. Yen sɔ̃, i n tii sɛ saa ye səmə wi, u koo tunuma. I ka nùn gambo ye bərio təəwə, i ku de u du. Domi win yinnin tii u nùn swĩi biruə.
33 U ka bu gari yi mə̀ u ǹ kpa, yera səmə wi, u kurama u da Eliseen bera gia. U nɛɛ, wahala yeni ya weewa Yinni Gusunən min di, mban sɔ̃na ko na n maa gãanu yĩiyə win mi.

7

1 Elisee u bu wisa u nɛɛ, i Yinni Gusunən gari swaa dakio i nə. U nɛɛ, sia amadaare som ka alikama ya ko n wãa Samarin gbãra kənnəwə ba n dəramə. Ba koo som mɛn kilo wəkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia kpa bu əəsun kilo yɛnda nnɛ dwe ka sii geesun gobi tia.
2 Sina bokon kɔ̃sobun wirugii u Elisee wisa u nɛɛ, baa Yinni Gusunə ù n fɛnɛntiba yabura wəllə ya koo koora mɛ?
Elisee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye wa ka wunɛn nəni. Adama a ǹ ye dimə.

Sirigiba duki sua

ba ben sansani deri

3 N deema təmbu nnɛ gabu be ba bara disigiru mə ba ra n wãa wuu gen kənnəwə ba sɔ̃əna ba nɛɛ, mban sɔ̃na sa ko n wãa mini sere su ka gbi.
4 Sà n maa sɔ̃ mini, gəə turo wiya mi. N n mɛn na, su da su tii Sirigibu nəmu bɛria. Bà n sun deri sa n wãa, bà n maa sun go su gbi.
5 Yera ba seewa yoki yam bere berebu ba da mi Sirigibu ba ben sansani gire. Ye ba tura mi, ba deema goo sari.
6 N deema Yinni Gusunə u dera Sirigibu ba tabu kɛkɛ yi dumi gawen wurenu nua, ka maa maasəbu, ka tabu kowobu dabi dabinu. Yera ba nɛɛ, Isireliban sina boko u Hɛtiba ka Egibitigibu gobi kã bu ka na bu sun tabu wəri.
7 Yera ba seewa yoki yam bere berebu ge, ba duki sua ba ben kuu bekunuginu deri ka ben dumi ka kɛtɛkunu ka ben sansani nge mɛ ba ka ye gira. Ba duki yakikirawa nəm dira, bu gesi wa bu ben hunde faaba ko.
8 Saa ye tən be, ba tura sansani yen mi, yera ba dua kuu bekurugiru garu səə. Miya ba

dĩanu wa ba di ba nɔra. Ma ba sii geesu gura ka wuraba ka yãnu, ba da ba ye kpuro berua. Yen biru ba wurama ba dua garun mi, ma ba gãa dabinu wa ba gura ba berua.

Gɔ̃ɔra kpa Samariɔ

9 Yen biru ba geruna ba nɛɛ, n ɲ gea sa mɔ̀ mini. Domi gisɔn tɔ̃ɔ te, labaari gean tɔ̃ra. Sà n maari sere yam mu ka sãra, sa ko nɔni swãaru wa. N n mɛn na, su da wuuɔ tɛ̃ su sina boko nɔɔsia.

10 Ye ba tura wuun duu yerɔ, ba wuun kɔ̃so turo soka, ba nùn saaria ye ba wa. Ba nɛɛ, sa dua Sirigibun sansaniɔ. Mɛya sa ɲ maa goon nɔɔ nua gam. Dumi ka kɛtɛkunu tɔnawa sa wa mi, ni ba sɔri, ka sere maa ben kuu bekunuginu nu yɔ̃ nge mɛ ba ka nu gira.

11 Ma wuun kɔ̃sobu ba mɛnna ba da sina bokon mi, ba nùn gari yi saaria.

12 Yera sina boko u seewa wɔ̃kuru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ sɔ̃ bwisi yi Sirigibu ba sun kua. Ba yɛ̃ ma sa wãa gɔ̃ɔru sɔɔ, yen sɔ̃na ba ben sansani deri ba da ba kukua yakasɔ, ma ba nɛɛ, bɛsɛ Isireliba sà n yara bɛsɛn wuun di, kpa bu sun mwɛɛri wasiru. Yen biru bu du bɛsɛn wuuɔ.

13 Yera win bɔ̃ɔ turo u nɛɛ, tɔn be ba gu kɔ wuu geni sɔɔ ka be ba tie, tia yera. Yen sɔ̃, a de su dumi nɔɔbu wuna dumi yi yi tie sɔɔ, su ka gabu gɔri kpa su wa ye n koo bu deema.

14 Yen sɔ̃na ba tabu kɛkɛ ye dumi gawe wuna yiru ka sere maasɔ dumigibu. Ma sina boko u nɛɛ, bu Sirigii be naa swĩiyɔ bu wa.

15 Yera ba bu naa swĩi sere daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ. Ma ba Sirigii ben yira ye sɔɔ yãnu wa ni ba kɔ̃ kɔ̃ sɛndarun sɔ̃. Yen biru sɔmɔ be, ba gɔsirama ba na ba sina boko ye kpuro sɔ̃ɔwa.

16 Yera Isireliba ba yara ba da ba Sirigibun sansani wɔri ba yen yãnu gura. Ma som ka ɔɔsu ya koora. Ma ba som mɛn kilo wɔkura yiru dɔramɔ ka sii geesun gobi tia. Ma ba maa ɔɔsu kilo yɛnda nnɛ dɔramɔ ka sii geesun gobi tia nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

17 Sina boko u win kɔ̃sobun wirugii wi yi gbãra kɔnnɔwɔ. Adama tɔmba nùn taaka ba gɔ, nge mɛ Elisee u raa geruа saa ye sina boko u da win mi.

18 U nɛɛ, som ka ɔɔsu ya ko n wãa Samarin gbãra kɔnnɔwɔ. Kpa bu som mɛn kilo wɔkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia. Kpa bu ɔɔsun kilo yɛnda nnɛ dwe ka sii geesun gobi tia.

19 Adama sina bokon kɔ̃sobun wirugii wi, u nɛɛ, baa Yinni Gusunɔ ù n fɛnɛntiba yabura wɔllɔ, yeni ya koo koora mɛ?

Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye wa ka wunɛn nɔni. Adama a ɲ ye dimɔ.

20 Mɛya n maa nùn kua. Domi tɔmba nùn taaka ba gɔ.

Kurɔ Sunɛmugii wi,

u wurama win temɔ

8

1 Sɔ̃ɔ teeru Elisee u kurɔ wìn bii u raa seeya gɔrin di mi, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i seewo wunɛ ka wunɛn yɛnugibu i kpikiru su i da mi i ko i kpĩ i n wãa. Domi Yinni Gusunɔ u koo de gɔ̃ɔ bakaru tu du tem mɛ sɔɔ, sere wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

2 Ma kurɔ wi, u kua nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ wi, u gerua. Ba seewa wi ka win yɛnugii be, ba kpikiru da Filisitiban temɔ. Miya ba sina sere wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye.

3 Wɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen biruwa kurɔ wi, u gɔsirama win temɔ Isireliɔ. Ma u da u sina boko deema u nùn win yɛnu ka win gbea wesia.

4 N deema saa ye sɔɔra sina boko u ka Eliseen bɔ̃ɔ Gehasi gari mɔ̀ u nùn bikiamɔ sɔm maamaaki ye Elisee u kua.

5 Sanam mɛ Gehasi u sina boko gari yi saariammɛ nge mɛ Elisee u goru seeya gɔrin di, yera kurɔ wìn bii u seeya mi, u kurama u na sina bokon mi u ka win yɛnu ka win gbea bikia u nùn wesia. Ma Gehasi u nɛɛ, yinni, kurɔ wi wee, ka win bii wì Elisee u seeya mi.

6 Yera sina boko u kurɔ wi Eliseen gari bikia. Ma u nùn kpuro saaria. Yen biruwa sina boko u win kiruku turo seeya u nɛɛ, u doo u kurɔ win tem mwa, u nùn wesia ka ye ba raa duuran are kpuro saa mìn di u ka wuu yara, sere n ka girari dɔma te.

Elisee ka Hasaɛli

7 Yen biru Elisee u da Damasiɔ. N deema Bɛni Hadadi Sirin sina boko u barɔ ta kpã. Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ goo u na u wãa wuu mini.

8 Yera sina boko wi, u Hasaɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kɛ̃ru suo a n nɛni, kpa a da Gusunɔn sɔmɔ win mi, a nùn sɔ̃ a nɛɛ, u man Gusunɔ bikio nà n kon bɛkura nɛn bara te na barɔ minin di.

9 Ma Hasaɛli u da Eliseen mi ka kɛ̃ɛ ni nu sãa Damasin gãa geenu, u nu yooyoosu weeru sɔbi. Ye u tura Eliseen mi, yera u nɛɛ, wunɛn bɔ̃ɔ Sirin sina boko Bɛni Hadadiwa u man gɔrima n be nun bikia ù n koo bɛkura win bara te u barɔ min di.

10 Ma Elisee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a nùn sɔ̃ ma u koo raa bɛkura, adama wee tɛ̃ Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi ma u koo gbi.

11 Yera Elisee u Hasaɛli mɛɛra tii, ma u swĩi wɔri.

12 Hasaɛli wi, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua a ka sumɔ, nɛn yinni.

Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, na wa kɔ̃sa ye kaa Isireliba kua. Kaa ben wuu si su gbãra damginu mɔ dɔ̃ɔ mɛni, kpa a ben aluwaasiba gɔ ka takobi, kpa a ben bii piiminu nam muku muku, kpa a ben gurigibun nuki bɛsuku.

13 Hasaɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, man diya
kon dam bakam mɛnin bweseru wa n ka gãa
baka ninin bweseru ko, nɛ wi na ɲ sãa gãanu.
Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, Yinni
Gusunəwa u man sõəsi ma kaa bandu di Siriə.
14 Saa ye səərа u doona Eliseen min di u da
u win yinni Bɛni Hadadi deema. Yera Bɛni
Hadadi u nùn bikia u nɛɛ, mba Elisee u nun
sõəwa.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, kaa be bɛkura.
15 Ye n kua sisiru, yera Hasaɛli u bekuru
kasu te ta sinum mə u wasa nimə ma u tu sua
u ka sina bokon wuswaa wukiri. Ma u gu.
Saa ye səərа Hasaɛli u gəna kəsire kua.

Yoramu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 21:2-20)

16 Akabu Isireliban sina bokon bii
Yoramun bandun wõə nəəbuse səərа,
Yosafati Yudaban sina bokon bii Yoramu u
bandu di Yudaə.
17 Yosafatin bii Yoramu wi, u məwa
wõə tɛna ka yiru sanam mɛ u ban te di
Yerusalɛmuə. U kuawa wõə nəəba ita ban
te səə.
18 Ma u kõsa kua Yinni Gusunən nəni səə.
U Isireliban sinambun yira swĩi, nge mɛ
Akabun bwesera kua. Domi Akabun biiwa
u sue kurə.
19 Adama Yinni Gusunə u ɲ kĩ u Yudaban
bweseru kpeerasia win bõə Dafidin sõ. Domi
u raa nùn nəə mwɛɛru kua ma win bibun
bwesera ta ko n wãa ban te səə sere ka
baadommaə.
20 Yoramun waati ye səərа Edəmuba ba
Yudaba seesi. Ma ba ben tii sunə kua.
21 Sõə teeru yera Yoramu u seewa u da
Sairiə ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ye
n kua wõku suunu, yera u Edəmu be wəri
be ba nùn tarusi mi, ka ben tabu sinambu
ka sere be ba tabu kɛkɛba kpare. Adama
Yudaba kpuro ba duki yakikira, ba da ben
yɛnusə.
22 Saa dəma ten diya Edəmuba ba ka tii yina
Yudaban min di sere ka gisən gisə.
Saa tia ye səərа Libinagibun tii ba maa
Yudaba seesi.
23 Ye Yoramu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru səə.
24 Yen biruwa Yoramu u kpuna u gu. Ma ba
nùn sikuə win baababan sikaə Dafidin wuuə.
Ma win bii Akasia u gəna kəsire kua.

Akasia

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:1-6)

25 Yoramu, Akabun bii, wi u sãa Isire-
liban sina boko, win bandun wõə wəkura
yiruse səərа Akasia Yoramun bii u bandu di
Yudaban mi.
26 Akasia u məwa wõə yɛnda yiru saa yè
səə u ban te di. Ma u kua wõə tia ban te
səə Yerusalɛmuə. Win mɛron yĩsira Atali
Isireliban sina boko Omirin bii.
27 Adama kõsa u kua Yinni Gusunən
wuswaaə nge mɛ Akabun bwesera kua, yèn
sõ u Akabun debubu sue kurə.
28 Yera wi ka Yoramu Akabun bii ba da
ba Hasaɛli Sirin sina boko tabu wəri Ramətiə
Galadin temə. Ma Sirigii be, ba Yoramu
mɛɛra kua.
29 Saa ye səərа Yoramu u gəsira Yisirɛɛliə u
ka win mɛɛra yen tim ko. Yen biru Akasia
Yudaban sina boko u na mi, u ka nùn təbiri
win mɛɛra yen sõ.

Ba Yehu gum tãre

u ka ko Isireliban sina boko

9

1 Sõə teeru Elisee u turo soka Gusunən
səmən bwãabun wuurun di u nùn sõəwa u
nɛɛ, a səəru koowo kpa a gum kəba ye sua a
ka da Ramətiə Galadin temə.
2 À n tura mi, a doo a Yehu wa Yosafatin
bii, Nimusin debubu. A nùn wunə wigibun
suunu səən di a ka da diru garun mi, bee tia.
3 Miya kaa nùn gum tãre u ko sunə kpa a
nùn sõ a nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunə u gerua.
U nɛɛ, u koo nùn ko Isireliban sina boko. Yen
biru kpa a gambo kɛnia a duka doona. A ku
ra yõre.
4 Ma Gusunən səmə aluwaasi wi, u da
Raməti mi, Galadin temə.
5 Ye u tura mi, yera u deema wee, be, tabu
sinambu ba mɛnnɛ ba wesianamə. Ma u bu
sõəwa u nɛɛ, i man isa kuo, na kĩ n ka bɛɛn
turo gari ko.
Ma Yehu u nùn wisa u nɛɛ, bɛsɛn wara.
Ma səmə wi, u nɛɛ, tabu sunə wuna.
6 Yera u seewa ba da yɛnuə. Ye ba tura dirə,
ma u nùn gum mɛ tãre wirə u nɛɛ, amɛniwa
Gusunə Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ,
wuna u gəsa a ka ko win təmbu Isireliban
sina boko.
7 Kpa a wunɛn Yinni Akabun bweseru
kpuro go. U koo maa de a win səməbu ka
win səm kowobu kpuron yɛm məəru mwa
Yesabɛlin mi.
8 Akabun bweseru kpurowa u koo de a
kpeerasia sere ka ben bibə.
9 Kpa bwese te, tu ko nge mɛ Yeroboamu
Nɛbatin biigira kua ka Basa Akiyan biigiru.
10 Mɛya ba ɲ maa Yesabɛli sikumə, bõna nu
koo win goru tem Yisirɛɛliə.
Ye Gusunən səmə wi, u gari yi gerua u kpa,
yera u gambo kɛnia u duka yakura.
11 Yehu u yarima u da u win berusebu
deema. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, n ka sere do?
Mban sõna wiiro wini u na wunɛn mi.
Ma Yehu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i durə wi
yɛ̃, i maa yɛ̃ ye u koo kpĩ u gere.

12 Adama ba nɛɛ, aawo, sa ɲ̀ yɛ̃. A sun sɔ̃ɔwɔ ye u gerua.

Ma Yehu u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa u man sɔ̃ɔwa. Yen biru u man gum tãre ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔsa n ka ko Isireliban sina boko.

13 Mii mii ba seewa ba ben yãnu potira ba tɛria dii kɔnnɔn yɔɔtia wɔllɔ ba Yehu swĩi mi. Ma ba kɔba soomɔ ba mɔ̀ Yehu u kua sunɔ.

Ba nɔɔsina bu ka Yoramu

Isireliban sina boko go

14 Saa ye sɔɔ, Yoramu ka Isireliba ba Sirin sina boko Hasaɛli wɔrim da Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Yera Yehu Yosafatin bii Nimusin debubu u nùn seesi.

15 N deema Yoramu wi, u gina wãa Yisirɛɛliɔ ba nùn nɔɔrimɔ mɛɛra ye u wan sɔ̃ sanam mɛ u tabu mɔ̀ ka Sirin sunɔ wi.

Yera Yehu u win tabu sina kpaasibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n bɛɛn kĩrun na, i ku de baa bɛɛn tɔn turo u yari u da Yisirɛɛliɔ u sina boko yen labaari sɔ̃.

16 Saa yera Yudan sina boko Akasia u maa Yoramu mɛɛrim na win mɛɛra yen sɔ̃. Yera Yehu u win tabu kɛkɛ ye dumi gawe yɔɔwa u maa da mi.

17 Ma wuu kɔ̃so u Yehun tabu wuuru wa ta wee. Yera u da u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na tabu wuuru garu waamɔ ta wee.

Ma Yoramu u nɛɛ, a maasɔ goo gɔrio u da u bu bikia u nɛɛ, bɔri yɛndun gariya ba ka sĩimɔ?

18 Ma maasɔ wi, u da Yehun mi, u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, bɔri yɛndun gariya i ka sĩimɔ?

Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa, a wuro nɛn biruɔ!

Yera kɔ̃so wi, u maa da sina bokon mi, u nɛɛ, gɔro wi, u tura tɔn ben mi, adama u ɲ̀ gɔsiramɛ.

19 Ma Yoramu u maa dera maasɔ kpao u da. Ye u tura mi, yera u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, bɔri yɛndun gariya i ka sĩimɔ?

Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa. A wuro nɛn biruɔ!

20 Yera kɔ̃so wi, u maa da sina bokon mi, u nɛɛ, winin tii u tura mi. Adama u ɲ̀ wuramɛ. Tɔn wuu te ta maa wee mi, ta sãawa nge Yehu Nimusin biigiru. Domi wi u tabu kɛkɛ ye kpare u mɔ̀wa nge wiiro.

21 Yera Yoramu u nɛɛ, i nɛn tabu kɛkɛ sɔɔru koowo, ma ba ye sɔɔru kua. Yera wi, Yoramu, Isireliban sina boko ka Akasia Yudaban sina boko ba seewa ba dɔɔ bu ka Yehu yinna, ben baawure u wãa win tabu kɛkɛ sɔɔ. Ma ba Yehu deema Nabɔti Yisirɛɛligiin gbaarɔ.

Yoramun gɔɔ

22 Saa yè sɔɔ Yoramu u Yehu wa, yera u nùn bikia u nɛɛ, alafiawa a ka sĩimɔ mɛ?

Ma Yehu u nɛɛ, amɔna alafia ya ko n ka wãa, domi a dera wunɛn mɛro Yesabɛli u bũnu gasirimɔ u sãamɔ ma u sɔroru mɔ̀.

23 Ma Yoramu u biruku yira wura u duka yakura. U nɔɔgiru sua u nɛɛ, kɛ̃sira tunuma, Akasia.

24 Saa yera Yehu u win tɛndu sua u Yoramu toba win senun baa sɔɔ. Ma sɛ̃u ga da ga wɔri win woo sɔndɔ. Ma u wɔruma u gu, win tabu kɛkɛ ye sɔɔ.

25-26 Ma Yehu u win tabu sunɔ turo Bidikaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sanam mɛ sa Akabu swĩi ka dumi a yaaye ye Yinni Gusunɔ u gerua win sɔ̃? U nɛɛ, nge mɛ Akabu u Nabɔti ka win bibun yɛm yari gbaa te sɔɔ, nge mɛya u koo maa de win bweserun yɛm mu yari gbaa te sɔɔ. Yen sɔ̃, a Yoramun goo te suo a kare gbaa ten mi.

Ba Akasia

Yudaban sina boko go
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:7-9)

27 Ye Akasia u wa mɛ, yera u duka sua u da Bɛti Gani gia. Ma Yehu u nùn naa swĩi sere Gurin gungurɔ, Yibileamun bɔkuɔ. Ma u nɛɛ, i nùn tweeyo, ma ba nùn twee ba ka da Mɛgidoɔ. Miya u gu.

28 Ma win bwãaba win goru sua ba ka da Yerusalɛmuɔ ba sikua, win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ.

29 N deema Akasia wi, u bandu diwa Yudaɔ Akabun bii Yoramun bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiase sɔɔ.

Ba Yesabɛli go

30 Yen biruwa Yehu u dua Yisirɛɛliɔ. Ye Yesabɛli u nua mɛ, yera u win wuswaa buraru kua u kiroba doke nɔniɔ. Ma u win wiru yara fɛnɛntin di u ka yam mɛɛra.

31 Sanam mɛ Yehu u dua wuuɔ, yera Yesabɛli u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Simiri wi u ra win yinni gon kɔsire, n sere do a ka na mi?

32 Ma Yehu u wuswaa seeya fɛnɛnti yen bera gia wɔllɔ u nɛɛ, wara u ka man yɔ̃ra.

Ma sina bokon sɔm kowobun wirugibu gabu yiru ɲ̀ kun mɛ ita ba nùn mɛɛrima temɔ.

33 Yera u nɛɛ, i Yesabɛli kasa kooma temɔ.

Ma ba nùn kasa kua. Yera win yɛm yari gbãraru wɔllɔ, ka maa dumin wɔllɔ. Ma Yehu u nùn yasisi ka tabu kɛkɛ ye dumi gawe.

34 Yen biruwa Yehu u dua sina kpaaru mi, ma u di u nɔra. Yera u nɛɛ, i doo i kurɔ kam wi sike domi u sãawa sina bokon bii.

35 Ye ba da, yera ba deema win wii koko ka win naasu ka nɔm taranu tɔnawa nu wãa mi, ma ba nu sua ba sikua.

36 Ma ba da ba ye Yehu sɔ̃ɔwa, yera u bu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni Gusunɔ u raa gerua saa win sɔmɔ Eli Tisibigiin nɔɔn di, ye u nɛɛ, bɔ̃na nu koo Yesabɛlin goru tem Yisirɛɛlin gberɔ.

37 Nge mɛya win wasin sukum mu kua
taaki Yisirɛɛlin gberɔ. Kpa bu ku raa ka nɛɛ,
Yesabɛlin sikira mini.

Ba Akabun bweseru go

10

1 Akabu u bibu mɔwa wata ka wɔkuru, ba
wãa Samariɔ. Ma Yehu u Yisirɛɛlin sinambu
tireru yorua ka yen guro gurobu ka sere be
ba Akabun bii be nɛni u nɛɛ,
2 bɛɛ be i sina bokon bibu kɔ̃su ka win
tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ka win dumi ka wuu
gbãraruguu ka win tabu yãnu, tire teni tà n
bɛɛn nɔma dua, ye ko i ko wee,
3 i mɛɛrio win bii be sɔɔ, wi n weenɛ u win
baan gɔna kɔsire ko kpa i nùn ko sunɔ. Yen
biru kpa i nùn sanna.
4 Ye ba tire te wa, ma ba bɛrum soora gem
gem ba nɛɛ, wee sinambu yiru ba ṅ kpĩa ba
yɔ̃re wunɛ Yehun wuswaaɔ. Kaa sere gere
bɛsɛ?
5 Sina kpaarun sɔm kowobun wirugii ka
wuun wirugibu ka guro gurobu, ka be ba
sina bii be nɛni, ba mɛnna ba Yehu bii gɔria
ba nɛɛ, sa ko n sãawa wunɛn bwãabu. Ye a
maa gerua kpuro yera sa ko ko. Sa ṅ goo
bandu wɛ̃ɛmɔ.
6 Yera Yehu u maa bu tireru yorua u nɛɛ, ì
n sãan na nɛgibu, ma i ko i nɛn gere wura,
i man bii ben winu bɔɔriama Yisirɛɛliɔ sia
amadaare.
N deema tem min wirugiba ba sina bokon
bibu wata ka wɔku te nɛni.
7 Ye ba tire te wa, yera ba sina bibu wata
ka wɔku te mwɛɛra, ba ben winu bura. Ma
ba nu gure birenu sɔɔ ba ka Yehu daawa
Yisirɛɛliɔ.
8 Ma win sɔmɔ u da u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba ka
sina bii ben wii ni na. Yera u nɛɛ, bu nu bɔnu
koowo suba yiru kpa bu nu yi kɔnnɔwɔ sere
sisiru bururu.
9 Ye u yara sisiru bururu, ma u da u yɔ̃ra
tɔmbu kpuron wuswaaɔ u nɛɛ, bɛɛ i sãawa
gemgibu. Adama nɛ, na nɛn yinni sina boko
Yoramu seesi ma na nùn go. Beni maa ni,
wara u be go.
10 I n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔn gari yi u gerua
Akabun bweserun sɔ̃, yen gaa kun kam
wɔrimɔ domi u win nɔɔ mwɛɛru yibiamɔwa
te u kua saa win sɔmɔ Elin nɔɔn di.
11 Ma Yehu u tɔn be ba tie Akabun yɛnuɔ
kpuro go Yisirɛɛliɔ, saa be ba sãa wirugibu ka
win kpaasibu ka win bũu yãku kowobu, baa
ben turo u ṅ deri.

Yehu u Akasian tɔmbu go
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:8)

12 Yen biru Yehu u seewa u da Samariɔ mi
yãa kparobu ba ra ben yãanu sɔri bu ka nin
sansu bɔɔri.
13 Yera u ka Akasia Yudaban sina bokon
mɛro bisibu gabu yinna. Ma u bu bikia u nɛɛ
berà i sãa.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa sãawa Akasian mɛro
bisibu. Sa nawa su ka Yesabɛlin bibu tɔbiri
ka sina bokon bii be ba tie Yisirɛɛliɔ.
14 Yera Yehu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
bu mɔɔ wasiru.
Ma ba bu mwɛɛra wasiru ba sakira. Baa
ben turo ba ṅ deri. Yen biru ba ben gonu
sure dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Be ba go mi, ben
geera sãawa tɔnu weeru ka yiru.

Yehu u maa

Akabun tɔn be ba tie go

15 Ye Yehu u doona min di, yera u ka
Yonadabu, Rekabun bii yinna u wee. Ma u
nùn tɔbura. Yen biru u nɛɛ, wunɛn gɔ̃ru ga
dɛɛre nge mɛ nɛguu ga sãa wunɛn sɔ̃?
Ma Yonadabu u nùn wisa u nɛɛ, oo.
Ma Yehu u nɛɛ, ṅ n mɛn na, a man nɔma
wɛ̃ɛma.
Ma u nùn nɔma wɛ̃. Yera Yehu u nùn yɔɔsia
win tabu kɛkɛ sɔɔ, u yɔ̃ra win bɔkuɔ.
16 Ma u nɛɛ, su da sannu kpa a wa sɔmbu te
na mɔ̀ ka kĩru Yinni Gusunɔn sɔ̃.
17 Ye ba tura Samariɔ, ma Yehu u Akabun
tɔn be ba tie kpuro go. U bu kpeerasia nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔ Elin
nɔɔn di.

Yehu u bũu wi ba mɔ̀ Baalin

sãɔbu kpuro go

18 Yen biru Yehu u tɔmbu kpuro mɛnna u
bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Akabu u bũu wi ba mɔ̀ Baali
sãwa fiiko. Adama nɛ, kon nùn sãwa gem
gem.
19 Yen sɔ̃ tɛ̃, i man Baalin yãku kowobu
mɛnnama ka ben sɔrobu ka ben bwãabu be
ba ra gesi Baali ye sã kpuro. I ku ra de baa
ben tɔn turo u sina. Domi na kĩ n yãku
bakaru kowa Baalin mi. Ben wi u maa yina
u na sere bu yɛ̃ro go.
Adama u yeni gerumɔwa u ka Baalin sãɔbu
kpuro bwisi kua u bu go.
20 Yehu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu kparo kpa
tɔmbu kpuro bu mɛnna sɔ̃ɔ teeru bu Baali sã.
Ma ba kpara.
21 Yera u maa sɔmɔbu gɔra Isireliban tem
kpuro sɔɔ. Ba Baalin sãɔbu kpuro mɛnna.
Baa ben tɔn turo kun sinɛ. Ma be kpuro ba
yiba bũu wi ba mɔ̀ Baalin diru mi, siki siki.
22 Ma u wi u ra bũu dii ten yãku yãnu bere
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u yãa ni yarama u be ba koo bũu
ni sã kpuro wɛ̃. Ma u nu yarama.
23 Yera Yehu ka Yonadabu Rekabun bii ba
dua bũu diru mi, ba bũu sãɔ be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i
mɛɛrio sãa sãa Yinni Gusunɔn sãɔbu bà n wãa
mi. Domi Baalin sãɔbu tɔna tɔnawa sa kĩ ba n
wãa mini.
24 N deema Yehu u tabu durɔbu gɔsa tɔmbu
wɛnɛ u yɔ̃rasia dii ten kɔnnɔwɔ u bu sɔ̃ɔwa

u nɛɛ, bɛɛn wi u dera tɔn be ba wãa dii te sɔɔ, baa ben turo, u yara u doona, yɛ̃rowa ba koo go. Ma wi Yehu ka Yonadabun tii ba dua bu ka siarabun yãkuru ko Baalin mi ka maa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru.
25 Sanam mɛ ba yãku ni kua ba kpa, yera Yehu u tabu kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i duo mi, i bũu sãɔ be kpuro go, i ku ra de baa ben turo u yari.
Ma ba dua mi, ba bu go go ka takobi. Yera ba goo ni yara ba ka da wuun biruɔ. Yen biru ba gɔsira ba wura bũu diru mi.
26 Ma ba Baalin bwãaroku ge yarama ba dɔ̃ɔ mɛni tɔɔwɔ.
27 Yen biru ba bũu dii te sura. Ma mi kpuro n kua tɔmbun swaa swĩi yeru sere ka gisɔ.

Yehun gɔɔ

28 Nge mɛsuma Yehu u ka Baalin sãaru kpeerasia Isireliɔ.
29 Adama ka mɛ, u Yeroboamu Nɛbatin biin yira swĩi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ, ye ba ka naa buu wuraginu sãwa ni u kua u yi Betɛliɔ, ka Danuɔ.
30 Yera Yinni Gusunɔ u Yehu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn bibu ba koo bandu diwa Isireliɔ sere ka ben debuminɔ, yèn sɔ̃ a kua ye ya wã nɛn nɔni sɔɔ. A Akabun bweseru go nge mɛ na gerua.
31 Adama ka mɛ, Yehu u ṅ Gusunɔ Isireliban Yinni mɛm nɔɔwɛ kpuro, domi Yeroboamun yira u swĩi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
32-33 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Isireliban tem kawabu torua. Ma u dera Hasaɛli u bu seesi u ben tem nɔɔ bura yenu kpuro mwɛɛra. Nge mɛya n kua ba ṅ ka Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yerun bera kpuro mɔ n ka da sere daa te ba mɔ̀ Aanɔɔwɔ, Anɛɛn bera gia, Galadi ka Basanin temɔ, mi Gadigibu ka Rubɛniba ka Manaseba ba wãa.
34 Ye Yehu u maa kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
35-36 U kuawa wɔ̃ɔ tɛna yiru sari bandu sɔɔ, Samariɔ Isireliba sɔɔ. Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Samariɔ. Ma win bii Yoakasi u bandu kɔsire kua.

11

Atali u bandu wɔra Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:10-12)

1 Ye Atali sina boko Akasian mɛro u wa ma win bii u gu, yera u seewa u sina bibun bweseru kpuro go.
2 Adama Yoseba, Yoramu sina bokon bii, u win sesu Akasian bii Yoasi sua asiri sɔɔ sanam mɛ Atali u sina bii be goomɔ. Ma u da u nùn berua win nɔɔrion kpin yerɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Nge mɛya n kua ba ṅ ka Yoasi go.
3 Ma Yoseba u nùn berua wɔ̃ɔ nɔɔba tia sãa yeru mi. N deema saa ye sɔɔ, Atali u bandu dii tem mi.

Ba Yoasi kua sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 23:1-21)

4 Ye Yoasi u kua wɔ̃ɔ nɔɔba yiru mi ba nùn berua mi, yera Yehoyada yãku kowo u tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna ka Keretiba ka sina bokon kɔ̃sobu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, u ka bu arukawani bɔkua. Ma u dera ba bɔ̃rua sãa yee ten mi. Yen biru u bu sina bokon bii Yoasi wi sɔ̃ɔsi.
5 Ma u bu wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, ye i ko i ko wee. Bɛɛ sɔɔ, be ba koo sɔmburu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ba koo bu bɔnu kowa wuunu ita. Kpa wuu teeru tu sina bokon yɛnu kɔ̃su.
6 Yiruse maa, tu maa yɔ̃ra kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Suuri gia. Kpa itase te ta tie, tu yɔ̃ra sina kpaa kɔ̃sobun biruɔ bu ka tɔmbu yinari bu du mi.
7 Wuunu yiru ni nu ṅ sɔmburu mɔ̀ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, niya nu koo Yinni Gusunɔn sãa yeru kɔ̃su mi sina boko u wãa.
8 Kpa nu n nùn sikerenɛ, ben baawure u n win tabu yãnu nɛni. Saa ye sɔɔ, wi u bu bɛsu kpuro bu yɛ̃ro goowo. Ba ko n wãawa sina bokon bɔkuɔ ù n yariɔ ṅ kun mɛ ù n duɔ.
9 Ma tabu kowobun wirugii be, ba kua kpuro nge mɛ Yehoyada u bu yiire. Ben baawure u win tabu kowobu sua be ba ra sɔmburu sue tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka sere be ba ra maa wɛ̃re te sɔɔ. Be kpuro ba da Yehoyadan mi.
10 Yera Yehoyada wi, u wirugii be, Dafidin yaasi wɛ̃ yi yi wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka tɛrɛnu.
11 Ma tabu kowo ben baawure u win tabu yãnu nɛni ba ka yɔ̃ ba sina boko sikerenɛ yãku yerun bɔkuɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
12 Yãku kowo Yehoyada u Yoasi, sina bokon bii yarama. U nùn sina furɔ dokea ma u nùn woodan tireru wɛ̃. Yen biru ba nùn gum tãre wirɔ ba kua sunɔ. Ma ba taki kua ba nɛɛ, sina boko, wunɛn wãaru tu dakaa da.
13 Saa ye sɔɔ, Atali u tɔn be kpuron wurenu nua, yera u seema u na Yinni Gusunɔn sãa yeru mi.
14 U wa wee, sina boko u yɔ̃ mi sina bokoba ra yɔ̃re bu ka gari ko, ka tabu sinambu ka be ba ra kɔbi so, be kpuro ba yɔ̃ sina bokon bɔkuɔ. Ma tem mɛn tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ̀, ba kɔbi soomɔ. Saa yera Atalin tii u win yaberu nɛnua u karana u nɛɛ, ba man seesi! Gbera man di!
15 Yehoyada u ṅ kĩ bu Atali go Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Yen sɔ̃na u wirugii be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Atali yaro tɔɔwɔ. Wi u nùn swĩi kpuro, i yɛ̃ro goowo ka takobi.
16 Ma ba ka nùn yara, ba ka da sina bokon yɛnuɔ ka swaa ye dumi yi ra ka du. Miya ba nùn go.

17 Yen biru Yehoyada u dera sina boko
Yoasi ka win tɔmbu Yudaba ba ka Yinni
Gusunɔ arukawani bɔkua ye ya gerumɔ ma
ba ko n sãa win tɔmbu.
18 Ma ba da bũu wi ba mɔ̀ Baalin dirɔ, ba
tu kɔsuka muku muku ka ten turanu ka ten
bwãarokunu. Ma ba Matani go wi u sãa Baali
yen yãku kowo. Yen biruwa Yehoyada yãku
kowo u tɔmbu yi yi bu ka Yinni Gusunɔn sãa
yeru kõsu.
19 Ma u dera tabu kowobun wirugii be, ka
Kereti be, ka sina bokon tiin kõso be, ka sere
maa wuun tɔmbu kpuro, ba ka Yoasi yara
Yinni Gusunɔn sãa yee ten min di, ba ka nùn
da sina kpaarɔ ka swaa ye sina bokon kõsobu
ba ra ka du. Ma ba nùn swĩi sina kitarɔ.
20 Ma tɔn be kpuro ba nuku dobu mɔ̀.
Ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, domi ba Atali go ka
takobi sina kpaarɔ.

12

Yoasi u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:1-3)

1-2 Yehun bandun wõɔ nɔɔba yiruse sɔɔra
Yoasi u bandu di Yerusalɛmuɔ. U mɔwa
wõɔ nɔɔba yiru saa ye sɔɔ. Ma u kua wõɔ
weeru ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Sibia
Beri Sebagii.
3 Yoasi wi, u kuawa ye ya Yinni Gusunɔ
wɛ̃re win wãaru sɔɔ. Yera u yãku kowo
Yehoyadan sõɔsiru wura.
4 Adama u ṅ gunguu ni kɔsuke nìn mi ba ra
bũnu sã. Domi tɔmba ra n daamɔ mi ba n bũu
ni sãamɔ kpa ba n turare dõɔ dokemɔ.

Yoasi u Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔnwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:4-14)

5 Yoasi u dera ba Yinni Gusunɔn sãa yeru
sɔnwa ma u yãku kowobu mɛnna u bu sõɔwa
u nɛɛ, bu gobi mɔɔ yi ba ka na sãa yerun sõ.
Yiya yi ba raa baawure bure win wãarun sõ,
ka sere maa yi gaba gõru doke ba wɛ̃ ka nuku
tia.
6 U nɛɛ, bu yi kpuro mɔɔ begibun min di.
Kpa bu yi dendi bu ka sãa yee te sɔmɛ mi ta
sankira.
7 Adama yãku kowo be, ba ṅ sãa yee
te sɔnwa sere n ka kua sina boko Yoasin
bandun wõɔ yɛnda itase.
8 Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada ka
yãku kowo be ba tie soka. Ma u bu bikia u
nɛɛ, mban sõna i ṅ sãa yee te sɔnwa. N n mɛn
na, i ku ra maa gobi gɛɛ mwa tɔmbun min di,
bɛɛn tiin sõ. Adama i ko yi deriwa i ka sãa yee
te sɔmɛ.
9 Ma yãku kowo be, ba gõru doke bu ku
maa tɔn ben gobi mwa, kpa bu ku maa bu sãa
yee ten sɔmbun sɔmburu nɔmu sɔndia.
10 Yera yãku kowo Yehoyada u kpakoro
piibu gagu kua, u gu yaba wɔllɔ. Ma u da
u yi yãku yerun bɔkuɔ, nɔm geu gia, Yinni
Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ. Gobi yi tɔmba
ka na sãa yee ten sõ, mi sɔɔra yãku kowo be
ba sãa yee te kõsu ba ra yi kpɛ̃ɛ.
11 Bà n wa gobi yi, yi dabia kpakoro te sɔɔ,
yera ba ra sunɔn tire yoro ka yãku kowo
tɔnwero sokusie bu yi gura bu gari.
12 Kpa bu yi be ba koo sãa yee ten sɔmburu
ko nɔma bɛria. Yiya ba ka dãa dãkobu kɔsia,
ka nɔman sɔm kowobu,
13 ka banɔbu, ka be ba kpenu dãkumɔ. Yi
sɔɔra ba ka maa dãa dwa ka kpenu ka gãa ni
ba koo ka sãa yee te sɔmɛ kpuro gesi.
14 Adama baa yin gɛɛ, ba ṅ ka sãa yee ten
dendi yãnu dwa nge gbɛ̃a ye ba kua ka sii
geesu ṅ kun mɛ wobunu, ṅ kun mɛ nɔri, ṅ
kun mɛ kɔbi, ṅ kun mɛ dendi yãa ni ba kua
ka wura, ṅ kun mɛ ka sii geesu.
15 Be ba sɔmbu te mɔ̀, beya ba yi wɛ̃ ba ka
sãa yee te sɔnwa.
16 Ba ku ra bu bikie nge mɛ ba ka gobi yi
dendisinamɔ. Domi ba ye kpuro mɔ̀wa dee
dee.
17 Gobi yi ba ra wɛ̃ yaa saberun ayerɔ,
torarun yãkurun sõ ba ku ra yi yi Yinni
Gusunɔn sãa yerun sõ. Yiya yi ra ko yãku
kowogii.

Yoasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:23-27)

18 Saa ye sɔɔra Sirin sina boko Hasaɛli u
Gati wɔri. Ma u ye mwa. Yen biru u gõru
doke u da u Yerusalɛmu mwa.
19 Yera Yoasi Yudan sina boko u yãa geenu
gura ni win tii u yi Yinni Gusunɔn sõ, ka sere
ni win baababa Yosafati ka Yoramu ka Akasia
ba yi, ka maa wura ye ya wãa Yinni Gusunɔn
arumanin beru yerɔ, ka sere ye ya wãa sina
kpaarɔ. Ye kpurowa u sua u Hasaɛli Sirin
sina boko mɔrisia. Ma Hasaɛli wi, u ṅ maa
Yerusalɛmu wɔri.
20 Ye Yoasi u kuan sukum mu yorua Yudan
sinambun faagin tireru sɔɔ.
21-22 N deema win bwãabu Yosakaa
Simɛatin bii, ka Yosabadi Somɛɛn bii, beya
ba nùn seesi ba go Milon dirɔ Silan wɔwaɔ.
Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin
wuuɔ. Ma win bii Amasia u bandu kɔsire
kua.

Yoakasi u kua Isireliban sina boko

13

1 Yoasi Akasian bii, Yudaban sina bokon
bandun wõɔ yɛnda itase sɔɔra Yoakasi, Yehun
bii u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariɔ. Yoakasi
wi, u kuawa wõɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru ban
te sɔɔ.
2 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, Yero-
boamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam,
wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
3 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Isireliba
mɔru bara too. Ma u bu Sirin sina boko
Hasaɛli nɔmu bɛria ben wãaru kpuro sɔɔ n ka

girari sere win bii Bɛni Hadadin waati kpuro sɔɔ.
4 Yera Yoakasi u Yinni Gusunɔ somiru kana. Ma Yinni Gusunɔ u nùn wurari. Domi u wa dam mɛ Sirin sinam be, ba Isireliba dɔremɔ.
5 Yera u bu faaba kowo seeya wi u bu yara nɔni swãa ten min di. Saa yera ba sina ka bɔri yɛndu ben yɛnusɔ nge yellu.
6 Adama ka mɛ, ba ɲ Yeroboamun bweserun yira deri wi u Isireliba doke toraru sɔɔ. Ba wɔriwa win durum sɔɔ. Ba maa dera bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu nu gire Samariɔ.
7 Yoakasin tabu kowobu sɔɔ, Yinni Gusunɔ u dera Sirin sina boko u ben dabiru go, u nama muku muku ba kua nge tua. Maasɔbu weeraakuru tɔnawa u nùn deria ka tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe wɔkuru.
8 Ye Yoakasi u kuan sukum, ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
9 Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Samariɔ. Ma win bii Yoasi u bandu kɔsire kua.

Yoasi u kua Isireliban sina boko

10 Yoasi Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔba yiruse sɔɔra, Yoasi Yoakasin bii u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ.
11 Yoasi wi, kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
12 Ye Yoasi u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi, ka sere maa taa bi u kua ka Amasia Yudaban sina boko, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
13 Ma u kpuna u gu, ba nùn sikua mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kɔsire kua.

Isireliba ba koo Sirigibu kamia

14 Elisee u bara. Bara tera u ka gu. Adama u sere gbi, Yoasi Isireliban sina boko u da win mi, u swĩ win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn baaba! Nɛn baaba wunɛ wi a sãa Isireliban dam mɛ mu bu kɔ̃su nge ben tabu kɛkɛ dumigii ka ben maasɔbu.
15 Elisee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a tɛndu sua ka sɛ̃ɛnu.
Ma u tɛn te sua ka sɛ̃ɛ ni.
16-17 U maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a fɛnɛnti wukio ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia.
Ma sina boko Yoasi wi, u ye wukia. Ma Elisee u maa nɛɛ, a wunɛn tɛn te suo a bɛri.
Ma sina boko u tu sua u bɛri. Yera Elisee u win nɔma sɔndi sina bokogian wɔllɔ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a toowo. Ma u toba. Yen biru u maa sina boko Yoasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nasaran sɛ̃uwa mi. Geya ga sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ nasara wɛ̃ Sirigibun wɔllɔ. I ko i bu gowa mam mam Afɛkiɔ.
18 Elisee u kpam Yoasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sɛ̃ɛ ni suo.
Ma u nu sua. Yera u nɛɛ, a ka nu tem soowo.
Ma u so nɔn ita u yɔ̃ra.
19 Ma Elisee u ka sina boko mɔru kua u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa raa sowa nɔn nɔɔbu ɲ kun mɛ nɔn nɔɔba tia. Saa yera kaa raa Sirigii be go mam mam. Adama wee tɛ̃ nɔn ita tɔnawa kaa bu kamia.
20 Yen biruwa Elisee u gu, ba nùn sikua. Yen wɔ̃ɔ ge ga swĩi sɔɔra Mɔabun tabu kowobun wuunu ganu nu ra Isireliba wɔraa nɛ.
21 Yera sɔ̃ɔ teeru durɔ goo u gu Isireliban suunu sɔɔ. Ye ba nùn sikumɔ, yera ba wa wee, Mɔabuban tabu kowo wuuru gara kurama. Ma ba goo te kare Eliseen siki wɔruɔ. Ye durɔ win goo te, ta da ta Eliseen kukunu wɔri, yera durɔ wi, u kua waso. Ma u seewa u yɔ̃ra.

Isireliba ba Sirigibu kamia

22 Hasaɛli, Sirin sina boko u raa Isireliba dam dɔre Yoakasin wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
23 Adama Yinni Gusunɔ u bu mɛɛrima, ma u ben wɔnwɔndu wa, arukawani ye u ka Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu bɔkuan sɔ̃. U ɲ wure u bu biru kisi, bu kam ko.
24 Hasaɛli wi, u gu. Ma win bii Bɛni Hadadi u bandu kɔsire kua.
25 Saa ye sɔɔra Yoasi Yoakasin bii, u Isireliban wuu si mwɛɛra si Bɛni Hadadin tundo Hasaɛli u raa mwɛɛra tabu sɔɔ. Nɔn itawa u Bɛni Hadadi wi tabu di u ka wuu si kpuro mwɛɛra.

14

Amasia u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 25:1-4,11-12,17-28; 26:1-2)

1 Yoasi Yoakasin bii, Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔra Amasia, Yoasi Yudaban sina bokon bii u bandu di Yudaɔ.
2 Saa ye u ban te di, wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbuwa u mɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ tɛna tia sari bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yoadani Yerusalɛmugii.
3 Gea u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, adama ya ɲ Dafidigia tura. U kuawa nge mɛ win tundo Yoasi u kua.
4 U ɲ maa gunguu nùn mi ba ra bũnu yãkuru ko kɔsuke. U dera ba yãkunu mɔ̀ ma ba turare dɔ̃ɔ dokemɔ nin wɔllɔ.
5 Sanam mɛ win banda dam kua, yera u win bwãabu go, be ba raa win tundo go.
6 Adama u ɲ tɔn ben bibu go nge mɛ ya yorua Mɔwisin tireru sɔɔ tè sɔɔ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ba ɲ tundo goomɔ win biin torarun

sɔ̃. Mɛya ba ɲ̀ maa bii goomə win tundon torarun sɔ̃. Adama wi u tora wiya ba koo go.
7 Amasia wiya, u maa Edəmuban tabu kowobu nərəbun suba wəkuru (10.000) go wəwa sɔɔ ye ba sokumə Bəru. Taa bi sɔərа u wuu ge ba sokumə Sila mwa, ma u gen yĩsiru gəsia Yokutɛɛli. Yĩsi tera ba ka gu sokumə sere ka gisə.
8 Yera u maa Yoasi Yoakasin bii, Yehun debubu sɔmə gəria u nɛɛ, u seema bu yinna bu tabu ko.
9 Yera Yoasi wi, u Amasia sɔ̃əwa u nɛɛ, sãku koru garu ta wãa Libanin guurə, tera ta dãa bakaru garu gəria ta nɛɛ, a man wunɛn bii wəndia kɛ̃ɛma u ko nɛn biin kurə. Yera gbeeku yɛɛ yi seewa yi da yi sãku koo te taaka yi go.
10 Geema Amasia, wee tɛ̃ a Edəmuba kamia ma a tii sue. A ɲ̀ sinamə wunɛn yɛnuə sɛ̃ɛ? Kpa a n nuku dobu mɔ̀ wunɛn nasaran sɔ̃? Mban sɔ̃na kaa maa tii tabu kpɛ̃ɛ bi bu koo ka nun kɔ̃sa naawa kpa wunɛ ka Yudaba i kam ko.
11 Adama Amasia kun win gere swaa sue. Ma Yoasi Isireliban sina boko u da u bu tabu wəri. Ma ba yinna ba waana nəni ka nəni wi ka Yudaban sina boko Bɛti Semɛsiə, Yudaban temə.
12 Ma Isireliba ba Yudaba kamia ba duki yakikira, ben baawure u da u wəri win kuu bekurugirə.
13 Isireliban sina boko Yoasi, Akasian debubu u Amasia Yudaban sina boko yoru mwa Bɛti Semɛsi mi. Yen biru u da Yerusalɛmuə ma u yen gbãrarun gana sura gəm soonu nɛɛru (400) saa kənnə ge ba mɔ̀ Efaraimun di sere n ka da kənnə ge ga wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia.
14 Ma u da u wura gura, ka sii geesu ka sere gãa gee ni nu wãa Yinni Gusunən sãa yerə ka sinambun arumanin beru yerə. Yen biru u maa təmbu məəru mwɛɛra. Ma u gəsira Samariə.
15 Ye Yoasi u kuan sukum ka wərugəə te u sɔ̃əsi ka taa bi u ka Amasia Yudaban sina boko kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
16 Sanam mɛ Yoasi u kpuna u gu, ba nùn sikua Samariə mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kəsire kua.
17 Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gəən biru, Amasia Yoasin bii, Yudaban sina boko u maa kuawa wɔ̃ə wəkura nəəbu.
18 Ye Amasia u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
19 Yera sɔ̃ə teeru ba nùn seesi Yerusalɛmuə. Ma u duka yakura u da Lakisiə. Adama ba nùn naa swĩi mi, ba go.
20 Ma ba win goo te sua ka kɛkɛ ye dumi gawe ba ka na Yerusalɛmuə ba sikua win baababan sikaə, Dafidin wuuə.
21 Yeniban biru Yudaba kpuro ba Asaria Amasian bii sua ba swĩi win tundon bandun sɔə. Saa ye sɔə, u məwa wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia.
22 Ye Asaria u bandu di u kpa, yera u Elati mwa ma u ye bana sənwa.

Yeroboamu yiruse

u kua Isireliban sina boko

23 Amasia Yoasin bii Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ə wəkura nəəbuse sɔərа Yeroboamu Yoasin bii, Isireliban sina boko u bandu di Samariə. Ma u kua wɔ̃ə weeru ka tia.
24 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunən wuswaaə. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔə.
25 U Isireliban wusu kpuro mwɛɛra si su wãa saa Hamatin di, sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia sere n ka da nim wɔ̃ku bəruguuə nge mɛ Yinni Gusunə u gerua saa win səmə Yonasi Amitain biin nəən di, wi u sãa Gati Hefɛɛgii.
26 Mɛya Yinni Gusunə u Isireliban nəni swãaru wa ta kpã. Domi be kpurowa ba yoru dimə, ba ɲ̀ maa goo mə wi u koo bu wəra.
27 N deema Yinni Gusunə u ɲ̀ gɔ̃ru doke u ka Isireliban yĩsiru go. Yen sɔ̃na u bu faaba kua saa Yeroboamu Yoasin biin nəman di.
28 Ye Yeroboamu u kuan sukum ka wərugəə te u sɔ̃əsi taa bi u kua sɔə, ka nge mɛ u wuu si su wãa Damasiə ka Hamatiə mwɛɛra si su raa sãa Yudabagisu, ye kpurowa ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔə.
29 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaə mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Sakari u bandu kəsire kua.

15

Asaria

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 26:3-4,21-23)

1 Yeroboamu Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ə tɛna ita sarise sɔərа Asaria Amasian bii u bandu di Yudaə.
2 U məwa wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ə weeraakuru ka yiru bandu sɔə. Win mɛron yĩsira Yekolia, Yerusalɛmugii.
3 U kua ye ya wã Yinni Gusunən wuswaaə nge mɛ win baaba Amasia u kua.
4 Adama u ɲ̀ gungunu mi ba ra bũu yãkunu ko, bu turare dɔ̃ə doke kəsuke. Domi təmba daamə ba yãkunu mɔ̀ mi.
5 Yera Yinni Gusunə u sina boko wi bara disigiru kpɛ̃ɛ sere u da u ka gu. Ma ba nùn yara ba ka da diru garun mi. U wãa mi wi turo. Ma win bii Yotamu u nùn kəsire kua u tem mɛ kpare.

6 Ye Asaria u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
7 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua
win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win
bii Yotamu u bandu kɔsire kua.

Sakari

u kua Isireliban sina boko

8 Asaria Yudaban sina bokon bandun wõɔ
weeru yiru sarise sɔɔra, Sakari Yeroboamun
bii u kua Isireliban sina boko Samariɔ. U
kuawa suru nɔɔba tia bandu sɔɔ.
9 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, nge
mɛ win baababa ba kua. Yeroboamu Nɛbatin
biin yira u swĩi, wi, wi u Isireliba doke toraru
sɔɔ.
10 Sõɔ teeru Salumu Yabɛsin bii u nùn seesi
u go Yibileamuɔ. Ma u bandu kɔsire kua.
11 Ye Sakari u kuan sukum mu yorua Isire-
liban sinambun faagin tireru sɔɔ.
12 Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari yi ka
koora yi u Yehu sõɔwa u nɛɛ, win biba koo
bandu diwa sere ka win bibun debuminɔ.

Salumu u kua Isireliban sina boko

13 Asaria Yudaban sina bokon bandun wõɔ
weeru tia sarise sɔɔra, Salumu u bandu di
Samariɔ Isireliba sɔɔ. U kuawa suru tia ban
te sɔɔ.
14 Sõɔ teeru Mɛnahɛmu Gadin bii u seewa
Tirisan di u na Samariɔ. Miya u Salumu
Yabɛsin bii go. Ma u bandu kɔsire kua.
15 Ye Salumu u kuan sukum ka nge mɛ
u Sakari seesi u go, ye kpurowa ya yorua
Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
16 Yen biruwa Mɛnahɛmu wi, u wuu ge ba
mɔ̀ Tifusaki wɔri. Ma u tɔmbu go saa Tirisan
di n ka da Tifusaki mi. U Tifusaki ye wɔriwa
ka dam yèn sõ tɔn be, ba yina u du ben wuuɔ,
ma u ben gurigibun nuki bɛsuka.

Mɛnahɛmu u kua Isireliban sina boko

17 Asaria Yudaban sina bokon bandun wõɔ
weeru tia sarise sɔɔra Mɛnahɛmu Gadin bii u
bandu di Isireliɔ. U kuawa wõɔ wɔkuru ban
te sɔɔ Samariɔ.
18 Kõsa u kua win wãaru kpuro sɔɔ, Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin
biin yira u swĩi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
19 Yen biru Pulu Asirin sina boko u na u
Isireliba wɔri. Yera Mɛnahɛmu u nùn sii
geesun tɔnnu tɛna wẽ u ka wa u nùn deri kpa
u maa win bandu tãsisia.
20 Mɛnahɛmu wi, u sii gee si mwɛɛrawa be
ba dukia mɔn mi. U ben baawure burewa
sii geesun gobi weeraakuru. Ye Asirin sina
boko u sii gee si mwa, yera u gɔsira u da win
temɔ.
21 Ye Mɛnahɛmu u kuan sukum ye kpuron
gari yi yorua Isireliban sinambun faagin
tireru sɔɔ.
22 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua
win baababan sikaɔ. Ma win bii Pekasia u
bandu kɔsire kua.

Pekasia

u kua Isireliban sina boko

23 Asaria Yudaban sina bokon bandun wõɔ
weeraakuruse sɔɔra Pekasia Mɛnahɛmun
bii, u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ. Ma u
kua wõɔ yiru ban te sɔɔ.
24 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi, wi u
Isireliba doke toraru sɔɔ.
25 Yera win tabu sunɔ Peka Remalian bii,
ka Galadin tabu kowobu weeraakuru ba nùn
seesi ba go sina kpaarɔ Samariɔ. Yen biruwa
ba maa Aagɔbu ka Arie go. Ma Peka u bandu
kɔsire kua.
26 Ye Pekasia u kuan sukum ye kpuron gari
yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru
sɔɔ.

Peka

u kua Isireliban sina boko

27 Asaria Yudaban sina bokon bandun wõɔ
weeraakuru ka yiruse sɔɔra Peka, Remalian
bii, u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariɔ. U
kuawa wõɔ yɛndu ban te sɔɔ.
28 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi wi u
Isireliba doke toraru sɔɔ.
29 Pekan waati ye sɔɔra Tigilati Pilesɛɛ,
Asirin sina boko, u Iyoni mwa ka Abɛli Bɛti
Maaka ka Yanɔa, ka Kedɛsi ka Hasori ka
Galadi ka Galilen tem ka Nɛfitaliban tem
kpuro. Ma u tem mi kpuron tɔmbu mwɛɛra
u ka da Asiriɔ.
30 Yen biruwa Osee Elan bii, u Isireliban
sina boko Peka seesi u go. Ma u bandu di
win ayerɔ. N deema Yotamu Asarian biin
bandun wõɔ yɛndusewa mi.
31 Ye Peka u kuan sukum ya yorua Isire-
liban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Yotamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 27:1-3,7-9)

32 Peka, Remalian bii Isireliban sina bokon
bandun wõɔ yiruse sɔɔra Yotamu, Asarian
bii, u bandu di Yudaɔ.
33 U mɔwa wõɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u
ban te di. Ma u kua wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia
ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yerusa, Sadɔkun
bii.
34 Win baaba Asarian yira u swĩi mam
mam. U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re.
35 Adama u ṅ gunguu nìn mi ba ra bũu
yãkuru ko kɔsuke. Ma tɔmba daamɔ ba
yãkunu mɔ̀ mi, ba turare dõɔ dokemɔ nin
wɔllɔ.

Yotamu wiya, u Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ge ga mɛɛra sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia bana.
36 Ye Yotamu u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
37 Win waati ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u dera Resini Sirin sina boko ka Peka, Remalian bii Isireliban sina boko ba Yudaba wɔrim torua.
38 Sanam mɛ Yotamu u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasi u bandu kɔsire kua.

16

Akasi u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 28:1-27)

1 Peka, Remalian biin bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra Akasi, Yotamun bii u bandu di.
2 Akasi wi, u mɔwa wɔ̃ɔ yɛndu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Adama kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ɲ̀ kue nge win sikado Dafidi.
3 Isireliban sinambun yira u swĩi sere u mam dera ba ka win bii yãkuru kua ba wɔ̃ɔwa nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasio.
4 Mɛya ba ra maa bũu yãkuru ko kpa bu turare dɔ̃ɔ doke gungunu wɔllɔ ka guunu wɔllɔ ka sere maa dãa kubenɔ.
5 Yera sɔ̃ɔ teeru Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii Isireliban sina boko ba seewa ba Akasi tabu wɔri, ma ba Yerusalɛmu tarusi. Adama ba kpana bu nùn kamia.
6 Saa ye sɔɔra Resini u Elati mwa Yudaban nɔman di, ma u bu gira min di. U dera Edɔmuba ba na Elati mi, sere ka gisɔn gisɔ.
7 Yera Akasi u Tigilati Pilesɛɛ Asirin sina boko sɔmɔ gɔria u nɛɛ, nɛna Akasi, wunɛn bɔ̃ɔ, a na a man somi, Sirin sina boko ka Isireliban sina bokon sɔ̃ be ba man tabu wɔrima.
8 Ma Akasi u sii geesu sua ka wura ye ya wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ka sinambun arumani beru yerɔ. Ma u ye kpuro gura u Asirin sina boko wɛ̃.
9 Saa ye sɔɔra Asirin sina boko wi, u Akasin gari yi wura. Ma u da u Damasi wɔri u mwa u gen tɔmbu yoru mwɛɛra u ka da Kiriɔ. Ma u ben sina boko Resini wi mwa u go.
10 Ye Akasin tii u da Damasiɔ u ka Tigilati Pilesɛɛ yinna mi, yera u bũu turaru garu wa mi, ma u ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum ka ten gunum yĩira u yorua ye ya sãa ten saria kpuro gesi. Ma u ye yãku kowo Uri mɔrisia u nɛɛ, u nùn ten bweseru kuo.
11 Ma yãku kowo wi, u bũu tura ten weenasiru kua nge mɛ Akasi u nùn yorua u ko. U tu kuawa Akasi u sere gɔsirama saa Damasin di.
12 Ye Akasi u gɔsirama Damasi min di, u bũu tura te wa.
13 Ma u susi u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka ni ba ra ko ka tam ka som ka sere maa siarabun yãkunu. Ma u ten yaa yɛm wisi bũu tura ten wɔllɔ.
14 Yãku yee te ba kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sɔ̃ ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ka yãku yee ten baa sɔɔ. Yera Akasi u Yinni Gusunɔn yãku yee te swɛnyasia u tu yi kpaa ten biruɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
15 Ma sina boko Akasi u yãku kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa tɛ̃n di, a de a n da bururun yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko ka yokan yãku te ba ra ko ka som yãku yee kpaa ten mi, ka nɛ sina bokon yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka yãku ni ba ra ko ka som ka tam ka sere maa yãku ni tɔmba ka naamɔ. Kpa a n da yãku ni ba ka na kpuro gesin yɛm wisi ten wɔllɔ. Adama nɛn tii ko na n da bikiaru ko Yinni Gusunɔn yãku yee te ba kua ka sii gandun mi.
16 Ma yãku kowo Uri, u wura ye sina boko Akasi u gerua kpuro.
17 Akasi u boo sii gandugii sin sɔwaritii kɔsuka ma u boo sin tii sua. Ma u boo bɔkɔ ge swɛnya nɛɛ yin wɔllun di, yi ba kua ka sii gandu. Ma u gu sɔndi turaru garun wɔllɔ te ba bana ka kpenu.
18 Asirin sina bokon nuku dobun sɔ̃, u maa kɔnnɔ gèn min di ba ra ka du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ kɔsa, ka sinambun duu yeruguu.
19 Ye Akasi u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
20 Sanam mɛ Akasi u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Esekiasi u gɔna kɔsire kua.

Osee u kua Isireliban sina boko

17

1 Akasi, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ wɔkura yiruse sɔɔra, Osee Elan bii, u bandu di Samariɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛ ban te sɔɔ.
2 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Adama ya ɲ̀ Isireliban sinam be ba nùn gbiiyegia tura.
3 Yera Asirin sina boko Saamanasaa u Osee wi wɔri u kamia, ma u nùn gobi bure wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ ye u ko n da kɔsie.
4 Sɔ̃ɔ teeru Asirin sina boko wi, u gia ma Osee u kĩ u nùn seesi. Domi u nua ma u Egibitin sina boko gɔria Soowɔ kpa u ku raa maa ka Asirin sina bokon wɔ̃ɔ gobi yi kɔsia. Yera Asirin sina boko wi, u Osee mwa u ka yɔni bɔkua u kɛnua.
5 Yen biru u Isireliban tem kpuro wɔri u da Samariɔ. Ma u dera ba ye tarusi wɔ̃ɔ ita.

Isireliban banda kpa

6 Oseen bandun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔra, Asirin sina boko u Samari mwa. Ma u Isireliba yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. U

dera ben gaba wãa Salasin temə ka Gosanin temə mi daa te ba mɔ̀ Sabori ta wãa ka maa Mɛdiban wuu marosə.
7 Yeni ya koora yèn sɔ̃ Isireliba ba tora ba bũnu sãamə Yinni Gusunən wuswaaə wi, wi u bu yara saa Egibitin sunən nəman di.
8 Ba bwese tukunun deema swĩi ni Yinni Gusunən tii u gira ben suunu səən di ka maa koma kamgii ni ben sinamba mwaama.
9 Isireliba ba Yinni Gusunə kɔ̃sa kua ya banda, ba gungunu bana mi ba ra bũnu sã ben wuu marosə, ka sere mi wuun kɔ̃soba ra yɔ̃re, gbãranə.
10 Ba maa tii bwãarokunu kua gungunu kpuron wəllə, ka mi dãa kubenu wãa.
11 Miya ba ra n yãkunu mɔ̀, ba n turare dɔ̃ə dokemə nge bwese tuku ni Yinni Gusunən tii u gira ben suunu səən di. Nge mɛya ba ka gãa kɔ̃su dabinu kua ni nu Yinni Gusunən məru seeya.
12 Domi ba bũnu sãwa ni u bu yinari mam mam.
13 Mɛya u Isireliba ka Yudaba kirə kua saa win səməbun nəən di u nɛɛ, bu daa kɔ̃sa derio kpa bu win woodaba mɛm nəəwa ka win gere, kpa ba n sĩimə dee dee win woodaba səə ye u ben baababa wɛ̃. Yera u maa ben tii wɛ̃ saa win səmə səm kowobun nəən di.
14 Adama ba swaa taaya, ba ɲ̀ Yinni Gusunə mɛm nəəwɛ. Ba kua nge ben baababa be ba ɲ̀ Gusunə ben Yinni naanɛ kue.
15 Ba win woodaba deri ka arukawani ye u ka ben baababa bəkua ka sere maa kirə ye u bu kua. Ma ba kam dirum swĩi, ma ben tii ba kam kua. Ba bwese tukunu ni nu ka bu sikerenɛn daa saara ye Gusunə ben Yinni u bu yinari.
16 Ba Yinni Gusunən wooda atafiiru kua ba tii kɛtɛn bwãarokunu kua ka sii gandu ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu. Ma ba sɔ̃ə ka suru ka kperi sãamə ka sere maa bũu wi ba mɔ̀ Baali.
17 Kɔ̃sa ba mɔ̀ Yinni Gusunən wuswaaə. Domi ba ka ben bibu yãkunu mɔ̀, ba wɔ̃əmə dɔ̃ə səə. Yen biru ba sɔronu mɔ̀. Yeniba kpurowa ya Yinni Gusunən məru seeya.
18 Ma u Isireliba kpuro yarinasia saa win wuswaan di. U Yudaba tənа deri.
19 Yudaban tii, ba ɲ̀ Gusunə ben Yinni mɛm nəəwɛ. Isireliban yira ba swĩi mam mam.
20 Ma Yinni Gusunə u Isireliban bweseru kpuro biru kisi. U bu wɛrəbu nəma bɛria, ba bu sekuru doke, ba ka bu doona win wuswaan di.
21 Sanam mɛ Yinni Gusunə u dera Isireli be, ba karana ka Dafidin yɛnugibu ba kpa, yera ba Yeroboamu Nɛbatin bii kua ben sunə. Ma Yeroboamu wi, u dera ba tora Yinni Gusunən wuswaaə.
22 Domi kɔ̃sa ye u kua, yera ba maa swĩi mam mam.
23 Yen sɔ̃na u bu gira win wuswaan di nge mɛ u raa gerua saa win səməbun nəən di. Ma ba bu gura ba ka da Asiriə. Mɛya ba yoru dimə sere ka gisən gisə.

Ba ka Isireliba da Asirin temə

24 Yen biru, Asirin sina boko u dera təmba na saa Babilonin di ka Kutan di ka Afan di ka Hamatin di ka sere maa Sefaafaimun di. Ma u dera ba Isireliba kəsire kua. Ba Samari mwa, ma ba sina Isireliban wuu marosə.
25 Sanam mɛ ba sindu torua tem mi, ba ɲ̀ Gusunə Isireliban Yinni sãamə. Ma Gusunə u dera gbee sinansu su ben dabiru go.
26 Yera ba Asirin sina boko sɔ̃əwa ba nɛɛ, bwese tuku ni a ka na Samari mini, nu ɲ̀ Gusunə Isireliban Yinnin sãaru yɛ̃. Wee u dera gbee sinansu su na su bu sɛ̃suka su go.
27 Ma Asirin sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, Isireli be na yoru mwɛɛra səə bu de yãku kowo turo u da u bu sɔ̃əsi nge mɛ ba ra ka Gusunə sã tem mi.
28 Yera Isireliban yãku kowo turo u na u sina Betɛliə u ka bu sɔ̃əsi nge mɛ ba koo ka Gusunə sã.
29 Adama bwese tuku nin baatere mi ta wãa kpuro ta ten bwãaroku kuawa ta sãamə. Ma ba nu yi yi mi Isireliba ba ra raa yãkunu ko, gungunu wəllə.
30 Ben bũu nin yĩsa wee. Babilonigibugiin yĩsira Sukətu Benətu. Kutagibugiiwa maa Nɛɛgali. Hamatigibugiiwa Asima.
31 Afabagina maa Nibukasi ka Taataki. Sefaafaimugibu maa, biba ba ra wɔ̃ bu ka ben bũu ni ba mɔ̀ Adamɛlɛki ka Anamɛlɛki yãkuru kua.
32 Ka mɛ, ba maa Gusunə sãamə. Adama ba maa yãku kowobu gəsa be səə, be ba ko n da bu yãkuru kue ben bũu yãku yerə, gungunu wəllə.
33 Nge mɛya ba Yinni Gusunə sãamə. Ma ben baawure u maa win bũu mə u sãamə, wi u ka na saa win tem di.
34 Sere ka gisə ben yellun komana ba swĩi. Ba ɲ̀ maa Yinni Gusunə sãamə ka gem. Ba ɲ̀ win yiirebu ka win woodaba swĩi dee dee ye u Yakəbun bibun bweseru wɛ̃. Yakəbu wiya, Yinni Gusunə u maa yĩsiru kã Isireli.
35 N deema Yinni Gusunə u raa ka Yakəbun bii be arukawani bəkua u nɛɛ, i ku ra yiira bũnun nuurə i nu sã. I ku ra maa nu yãkuru koosi.
36 Adama nɛ, Yinni Gusunə, nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin di ka nɛn dam bakam, nɛ turowa i ko i yiira i sã kpa i man yãkuru kua.
37 I nɛn yiirebu ka nɛn woodaba kpuro ye na bɛɛ wɛ̃ mɛm nəəwə baadomma. I ku ra bũnu ganu sã.
38 Mɛya i ku maa arukawani ye duari ye na ka bɛɛ bəkua na nɛɛ, i ku ra bũu goo sã.

39 I de i man sã domi nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. Kon bɛɛ wɔra saa bɛɛn wɛrɔbu
kpuron nɔman di.
40 Adama ka mɛ, ba ɲ̀ Yinni Gusunɔ mɛm
nɔɔwɛ. Ben tiin yellun komana ba swĩi.
41 Nge mɛya bwese tuku nin tii nu Yinni
Gusunɔ sãamɔ nu maa ka nin bũnu sãamɔ.
Mɛya ben bibu ka ben debuminɔ nu mɔ̀ sere
ka gisɔ nge mɛ ben baababa ba kua.

18

Esekiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 29:1-2; 31:1)

1 Osee, Elan bii, Isireliban sina bokon
bandun wõɔ itase sɔɔra, Esekiasi Akasin bii,
Yudaban sina boko u bandu di Yudaɔ.
2 U mɔwa wõɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u ban
te di. Ma u kua wõɔ tɛna tia sari ban te sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Abi, Sakarin
bii.
3 Esekiasi u kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re
nge mɛ win sikado Dafidi u kua.
4 U gungunu kɔsuka mi ba ra bũu yãkuru
ko ka maa nin bwãarokunu. Ma u waa sii
gandugia ye bɔɔka ye Mɔwisi u kua. Domi
Isireliba ba ra n daamɔ yen nuurɔ ba n turare
dõɔ dokemɔ. Ba ye yĩsiru kã Nɛhusitani.
5 Esekiasi wi, u Gusunɔ naanɛ kua n kere
Yudaban sinam be ba nùn gbiiye kpuro ka
sere be ba bandu di win biru.
6 U ka Gusunɔ yɔ̃rawa dim dim. U ɲ̀ nùn
biru kisi baa fiiko. U win woodaba mɛm
nɔɔwawa ye u Mɔwisi wɛ̃.
7 Gusunɔ u ka nùn wãa. Ma n nùn
kooramme ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ. Saa ye sɔɔ, u
Asirin sina boko seesi. Ma u yara win yorun
di.
8 Yen biru u Filisitiba tabu wɔri u kamia
sere u ka da Gasaɔ. Ma u ben tem mwɛɛra ka
ben wuu gbãra damgisu ka mi ben kõsobu ba
ra n wãa wãa.

Samarin tarusibun

yaayasiabu

9 Esekiasi Yudaban sina boko win bandun
wõɔ nnɛse sɔɔ, ka maa Osee, Elan bii, Isire-
liban sina bokon bandun wõɔ nɔɔba yiruse
sɔɔ, yera Saamanasaa Asirin sina boko ka
win tɔmbu ba Samari tarusi wõɔ yiru.
10 Ma wõɔ itaseru ba ye kamia. Saa yera
Esekiasi u win bandun wõɔ nɔɔba tiase sɔɔ
dɔɔ. Ma Osee, Isireliban sina boko u maa wãa
win bandun wõɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ.
11 Asirin sina boko u Isireliba gura u ka da
win temɔ. Ma u bu yi wuu ge ba sokumɔ
Salasiɔ ka Saborin daarun goorɔ Gosanin
temɔ ka sere maa Mɛdiban wusɔ.
12 Domi Isireli be, ba ɲ̀ Yinni Gusunɔn gere
mɛm nɔɔwɛ, ba ɲ̀ maa arukawani ye u ka bu
bɔkua wure. Mɛya ba ɲ̀ maa Mɔwisi win sɔm
kowo mɛm nɔɔwɛ.

Asirigibu

ba Yerusalɛmu tarusi
(I maa mɛɛrio Esai 36:1 ka Bandun Gari II, 32:1)

13 Esekiasi Yudaban sina bokon bandun
wõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ, yera Asirin sina boko
Sankeribu u Yudaban wuu si su gbãranu mɔ
kamia.
14 Ma Esekiasi u gɔra Lakisiɔ Asirin sina
boko win mi u nɛɛ, bu nùn sõ ma wi Esekiasi
u torawa. Ye u maa nùn bikia kpuro u koo ye
ko. Yen sõ, u de u doona win tem di.
Ma Asirin sina boko wi, u Esekiasi sii
geesu kilo nɔrɔbun suba nɔɔba nnɛ (9.000) ka
wura kilo nɛnɛ ka wunɔbu (900) bikia.
15 Ma Esekiasi u sii gee si su wãa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ ka maa si su wãa sina
bokon arumani beru yerɔ gura u Asirin sina
boko wi wɛ̃,
16 ka maa wura ye u raa doke sãa yerun
gamboba sɔɔ ka kɔnnɔn dãa sɔɔ.

Asirin tabu kowobun

wirugiin gere
(I maa mɛɛrio Esai 36:2-22 ka Bandun Gari II, 32:9-16)

17 Saa Lakisi min diya Asirin sina boko u
tabu durɔ damgibu gɔrima ka ben wirugibu
ita bu Esekiasi wɔri Yerusalɛmuɔ. Ye tɔn be,
ba tura mi, yera ba bura ba yɔ̃ra nim toran
bɔkuɔ ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔ saa
bwian di, mi ba ra beka wɔ̃ken swaaɔ.
18 Sanam mɛ sɔɔra ba sina boko sokusia.
Adama Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon
sɔm kowobun wirugiiwa u da ben mi ka
Sebina wi u sãa sina bokon tire yoro ka Yoasi
Asafun bii wi u ra tirenu bere.
19 Asirin tabu kowobun wirugii ben turo,
u bu sõɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sõɔwɔ i nɛɛ,
amɛniwa bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u
kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yɔ̃rari u
naanɛ sãa mɛ.
20 Domi u nɛɛ, u dam mɔ. Ma u bwisi kɛ̃ɔ
mɔ u ka tabu ko. Adama gari saarinu tɔnawa.
N n mɛn na, ma sɔɔra win naanɛ ya wãa u ka
nùn seesi.
21 Geema win naanɛ wãawa Egibitin sunɔn
mi, wi u sãa nge kaba te ta kɔsikire. Wi u
tu nɛnua u tãsiri kpa tu nùn mura tu mɛɛra
ko. Nge mɛya Egibitin sunɔ u sãa be ba nùn
yĩiyɔn mi.
22 Mɛya i ko i gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa i naanɛ sãa. Adama n ɲ̀ win sãa yenu
ka yãku yena Esekiasi u kɔsuka? Ma u bɛɛ
Yudaba ka Yerusalɛmugibu sõɔwa u nɛɛ, i n
da de sãa yerɔ, Yerusalɛmuɔ i yãkuru ko mi
tɔna?
23 N n mɛn na, u ka nɛn yinni Asirin
sina boko arukawani bɔkuo kpa u nùn dumi

nərəbun suba yiru (2.000) wɛ̃ ù n yɛ̃ u koo maasəbu wa bu yi səni.

24 Domi u ɲ̀ kpɛ̃ u yɔ̃ra u wi u piiburu bo nɛn yinnin tabu kowobu səə ma, baa mɛ u tamaa Egibitigibu ba koo nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka maasəbu wɛ̃.

25 U ɲ̀ yɛ̃ ma ka Yinni Gusunən yɛ̃ra u ka tem mɛ wərima, kpa u mɛ kəsuku? Domi Gusunən tiiwa u nɛɛ, u doo u tem mɛ wəri kpa u mu kəsuku.

26 Eliakimu Hilikiyan bii ka Sebina ka Yoasi ba durə wi sɔ̃əwa ba nɛɛ, a suuru koowo, sa nun kanaməwa a ka bɛsɛ wunɛn bwãabu gari koowo ka aramum, domi sa mu nəəmə. A ku ka maa bɛsɛn barum Heberum gari gere, kpa tən be ba swaa daki gbãrarun di bu ku nə ye sa gerumə.

27 Adama durə wi, u bu wisa u nɛɛ, i tamaa nɛn yinni u man gərima bɛɛ ka bɛɛn yinni tənan sɔ̃ n ka gari yini gere? Aawo, ka maa be ba sɔ̃ gbãraru wəllən sɔ̃na u man gərima. N ɲ̀ maa tɛɛmə i ka bɛɛn tiin swaa swĩibu di kpa i bɛɛn yɛ̃kum nə ka be sannu.

28 Saa ye səərа durə wi, u gbãra ka dam ka Yudaban barum u nɛɛ, i bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro keren gari swaa dakio.

29 U nɛɛ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nəni wɔ̃ke domi u ɲ̀ kpɛ̃ u bɛɛ wəra saa win nəmun di.

30 I ku wura i Gusunə naanɛ ko baa Esekiasi ù n nɛɛ, Yinni Gusunə u koo bɛɛ wəra, n ɲ̀ koorə Asirin sina boko u wuu ge mwa.

31 I ku maa nùn swaa daki. Adama i nəəwə ye Asirin sina boko u gerua. U nɛɛ, i ka nùn nəə tia koowo kpa i nùn tii wɛ̃. Kpa baawure u wa u win tiin resɛmba ka win dãa binu di. Kpa u maa win dəkən nim nə.

32 Yen biru u koo na u bɛɛ sua u ka da tem gam mɛ mu sãa nge bɛɛn tiin tem mɛ, mi resɛm ka alikama wãa, kpa i n pɛ̃ɛ ka tam mə ka tim ka olifin gum. Mɛya i ko i n wãa, ye i ko i raa ka gbi mini. Yen sɔ̃, i ku maa Esekiasin gere swaa daki. Domi u koo bɛɛ nəni wɔ̃ke u nɛɛ, Yinni Gusunə u koo bɛɛ wəra.

33 Bwese ni nu tien bũnu nu ɲ̀ bu wəre Asirin sina bokon nəman di.

34 Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimu ka Hena ka Ifan bũnu nu wãa tɛ̃. Nu kpĩa nu Samarigibu wəra saa win nəman di?

35 Bũu ni kpuro səə, nin nirà nu nin tem wəra saa win nəman di, bu sere nɛɛ, Yinni Gusunə u koo Yerusalɛmu wəra.

36 Ma Yudaba kpuro ba mari, domi sina boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nùn gɛɛ wisi.

37 Ma Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon səm kowobun wirugii wi, ka maa win tire yoro Sebina ka sere Yoasi, Asafun bii wi u ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi, ba yabe kĩanu sebua nuku sankiranun sɔ̃. Ma ba nùn durə win gari yi kpuro saaria.

19

Sina boko Esekiasi

u bwisi bikia

(I maa mɛɛrio Esai 37:1-7)

1 Saa ye Esekiasi sina boko u gari yi nua, yera u win tiin yabenu nɛnua u gĩana. Ma u saaki sua u sebua nuku sankiranun sɔ̃. Ma u da Yinni Gusunən sãa yerə.

2 Yera u Eliakimu səm kowobun wirugii ka maa Sebina win tire yoro ka yãku kowo guro gurobu gəra Gusunən səmə Esai Amətin biin mi. N deema be maa, saakibara ba sebua ba ka da mi.

3 Ye ba tura mi, ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, amɛniwa Esekiasi u gerua u nɛɛ, gisən tɔ̃ə te, nuku sankiranu səərа sa wãa. Ba sun sɛɛyasiamə, ma ba sun doke sekuru səə. Gisən wahala ye, ya sãawa nge tən kurə wi u yiire u kĩ u ma, ma u ɲ̀ dam mə u ka wɛ̃ma.

4 N n mɛn na, a kanaru koowo bɛsɛ be sa gina tien sɔ̃. Sərəkudo Gusunə wunɛn Yinni u ko n Asirin sina bokon gari yi nua wi u na u nùn wənwa. Kpa u nùn sɛɛyasia.

5 Ye Esai u Esekiasin bwãa ben gari yi nua,

6 yera u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ye i ko i bɛɛn yinni sɔ̃ wee. I nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ, u ku de gari yi u nua mi, yi nùn bɛrum ko, ye Asirin sina bokon gəro be, ba ka wi Yinni Gusunə wənwa mi.

7 U koo de Asirin sina boko wi, u labaari gaa nə kpa yu win bwɛ̃ra gəsia u wura win temə. Miya u koo de bu nùn go ka takobi.

Asirigibu

ba maa Yudaba nandasia

(I maa mɛɛrio Esai 37:8-13 ka Bandun Gari II, 32:17)

8 Asirin sina bokon gəro wi, u gəsira u da Libinaə. Domi u nua ma win yinni u doona Lakisin di u da u Libinagii be tabu wəri.

9 Saa ye səərа Asirin sina boko u nua ma Tiraka Etiopin sina boko u nùn tabu wərim wee. Yera u maa Esekiasi səməbu gəria u nɛɛ,

10 amɛniwa i ko i Esekiasi sina boko sɔ̃. I nɛɛ, u ku de Gusunə win Yinni wi u naanɛ sãa mi, u nùn nəni wɔ̃ke, u nɛɛ, nɛ, Asirin sina boko na ɲ̀ kpɛ̃ n Yerusalɛmu mwa.

11 Wi Esekiasin tii u nua nge mɛ bɛsɛn sinam be ba man gbiiye ba raa tem mɛ mu tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa u koo yari win nəman di?

12 Sanam mɛ nɛn baababa ba Gosani kpeerasia ka Harani ka Resɛfu ka sere Edɛnigibu, be ba wãa Telasaaə, ben bũnu kpĩa nu bu yara?

13 Nge mana Hamatigibun sunə u wãa ka Aapadigibun sunə ka Sefaafaimugibun sunə, ka Henagibun sunə ka sere maa Ifagii.

Esekiasin kanaru

(I maa mɛɛrio Esai 37:14-20)

14 Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura
Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wɛ̃ tè sɔɔ
ben yinnin gari wãa. Ma Esekiasi u tu gara.
Yen biru u da Gusunɔn sãa yerɔ ma u tu dɛria
mi.
15 U kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wunɛ wi a sɔ̃ gɔradoban suunu sɔɔ, wunɛ
turowa a sãa sinambu kpuron Yinni. Wuna
a wɔllu ka tem taka kua.
16 A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki a
nɛn gari nɔ. Kpa a Sankeribu Asirin sunɔn
gari nɔ, wi u win sɔm kowobun wirugii
gɔrima u ka nun wɔmɛ.
17 Ka gem, Yinni, na yɛ̃ ma Asirin sinambu
ba bwese dabinu kpeerasia ka nin tem.
18 Ma ba nin bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniki.
Domi nu ɲ sãa Gusunɔ. Nu sãawa tɔmbun
sɔma ye ba kua ka dãa ka kpenu. Yen sɔ̃na
ba kpĩa ba nu kpeerasia.
19 Adama wunɛ, a sãawa Gusunɔ bɛsɛn
Yinni. A sun wɔro saa Sankeribun nɔman
di kpa handunian sinambu kpuro bu gia ma
wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.

Esain gari

yi u sina boko nɔɔsia
(I maa mɛɛrio Esai 37:21-35)

20 Yera Esai Amɔtin bii u Esekiasi sɔmɔ
gɔria u nɛɛ, bu nùn sɔ̃ ma Gusunɔ Isiriban
Yinni u win kanaru mwa te u kua Sankeribu
Asirin sina bokon sɔ̃.
21 Ye Yinni Gusunɔ u gerua win sɔ̃, ye wee.
U nɛɛ,
Yerusalɛmun tɔmbu kpuro ba nùn gɛma.
Ba nùn yaakoru mɔ̀.
Ba nùn yɛ̃ɛmɔ ba wii gimanu koosimɔ.
22 Wara u kam mɛɛra. Wara u wɔnwa.
Wara u ka nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
U ɲ yɛ̃ ma wi, Gusunɔ, Isiriban Yinnin tii
wi u dɛɛren wuswaaɔra u tii sue?
23 Win sɔmɔba na, ba wi, Yinni Gusunɔ
wɔnwa.
Ma u nɛɛ, ka win tabu kɛkɛ dabira
u yɔɔwa Libanin guu ni nu bon wɔllɔ.
Ma u dua sere sere yen dãa sɔ̃ɔn sɔɔwɔ
u gen dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ
ye ya gunum bo bɔɔra.
24 U nɛɛ, u bwia gba.
Ma u tem tukum nim nɔra.
Win tabu kowobu ba bɔsu
Egibitin nim tori kpuro sɔɔ
ba yi sanka.
25 Adama u ɲ yɛ̃ ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa
u yeniban himba yi saa yellun di?
Wee tɛ̃, himba ye, ya koora.
Ma u dera wi, Asirin sina boko
u wuu si su gbãranu mɔ bansu koosia.
26 Yinni Gusunɔwa u dera wuu sin tɔmba
bɛrum soora,
ba wãa sekuru sɔɔ.
Ba kua dam sariruɡibu nge yakasu gberɔ,
ɲ kun mɛ, nge doo gãaru te gɛmi di.
27 Yinni Gusunɔ wi, u maa nɛɛ,
u yɛ̃ saa ye Asirin sina boko wi,
u ra sinɛ ka saa ye u ra du dirɔ
ka saa ye u ra yari,
ka maa saa ye u ka nùn mɔru mɔ̀.
28 Tɛ̃ yèn sɔ̃ u ka Yinni Gusunɔ mɔru mɔ̀
ma u nùn gari sɔ̃ɔwa ka tii suabu,
u koo win wɛ̃ru yaba u yɔni doke.
Kpa u maa nùn yaruka dokea nɔɔwɔ.
Kpa u de u gɔsira u wura mìn di u na.
29 Ma Esai u Esekiasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye
ya ko n sãa yĩreru wunɛn mi. Gisɔku ge, ka
gasɔku, doo gãariya i ko i di. Adama wɔ̃ɔ itase
i ko i duurewa kpa i gɛ̃. Mɛya i ko i maa resɛm
duure kpa i yen marum di.
30-31 Yudaban bweseru sɔɔ, be ba tiara
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ ba koo faaba wa
kpa bu kpara nge dãa, kpa bu gbini ko sere
tem sɔɔwɔ kpa bu binu ma. Yeniwa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinni u koo ko win hanian sɔ̃.
32 U gerua u nɛɛ, Asirin sina boko wi, u ɲ
duɔ Yerusalɛmuɔ. Mɛya win tabu kowobu ba
ɲ ye susiɔ ba n tɛrɛnu nɛni bu ka kuku yenu
ko bu sere nɛɛ, ba koo sɛ̃u to.
33 Swaa ye u ka na, yera u koo ka gɔsira, u ɲ
duɔ wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunɔn tiiwa u gerua
mɛ.
34 Domi u koo wuu ge kɔ̃suwa u gu faaba
ko win tiin sɔ̃, ka maa Dafidi win sɔm kowon
sɔ̃.

Yinni Gusunɔ

u Asirigibu kamia
(I maa mɛɛrio Esai 37:36-38 ka Bandun Gari II, 32:21-22)

35 Ye n kua wɔ̃kuru yera Yinni Gusunɔn
gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma
u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wɛnɛ ka nɔɔbu
(185.000) go. Ye ba seewa bururu, ba deema
wee gona nu tɛrie.
36 Yera Sankeribu Asirin sina boko u gɔsira
u da u wãa Ninifuɔ.
37 Sɔ̃ɔ teeru u da u yiire win bũu wi ba
ra soku Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu
yiru beni, Adamɛlɛki ka Sarɛsɛɛ ba nùn go ka
takobi. Ma ba kpikiru sua ba da tem mi ba mɔ̀
Ararati gia. Ma win bii Esaa Hadoni u bandu
kɔsire kua.

20

Esekiasi u bara

ma Yinni Gusunɔ u nùn bɛkia
(I maa mɛɛrio Esai 38:1-8 ka Bandun Gari II, 32:24)

1 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ
turuku kua. Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai Amɔtin
bii u na win mi. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a wunɛn
yɛnugibu sɔ̃ɔwɔ ye baawure ko n da ko
wunɛn biru. Domi kaa gbi.

2 Yera Esekiasi u win wuswaa sĩiya u gana
girari ma u kanaru kua u nɛɛ,
3 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo, a yaayo ma
na sĩa dee dee wunɛn wuswaaɔ. Na wunɛn
woodaba mɛm nɔɔwa. Na maa kua ye n nun
wɛ̃re.
Yen biru u swĩ gem gem.
4 Sanam mɛ Esai u yariɔ sina kpaaru min
di, yera Yinni Gusunɔ u ka nùn gari kua u nɛɛ,
5 a gɔsiro a ka Esekiasi nɛn tɔmbun kparo
sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua,
nɛ wi na sãa bɛɛn baaba Dafidin Yinni. Na
nɛɛ, na win kanaru mwa, na maa win nɔni
yĩresu wa. Wee, kon de u bɛkura. Yen biru
sõɔ itase u koo da nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
6 Kon maa win wãarun tõru sosi wõɔ
wɔkura nɔɔbu kpa n nùn faaba ko n wuu ge
wɔra saa Asirin sina bokon nɔman di. Mɛya
kon gu kõsu nɛn tiin sõ ka nɛn sɔm kowo
Dafidin sõ.
7 Yen biru Esai u nɛɛ, bu dãa ye ba mɔ̀ figien
marum suo bu pɛra bu tɛɛni win bara ten
wɔllɔ. Ma ba mu pɛra ba tɛɛni ma u bɛkura.
8 N deema Esekiasi u raa Esai bikia u nɛɛ,
mba n ko n sãa yĩreru te ta koo nùn sõɔsi ma u
koo bɛkura kpa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
yen sõɔ itaseru.
9 Ma Esai u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ
u koo win gari yibia yìn nɔɔ mwɛɛru u kua.
Yɔɔtian tiro ga koo kesi sere naa dabusanu
wɔkuru sõɔ ù n kɛlla. A kĩ gu kaara? Nge gu
sosi.
10 Ma Esekiasi u nɛɛ, n ṅ sɛ̃ yɔɔtian tiro gu
ka sosi naa dabusanu wɔkuru sõɔ ù n kɛlla.
Yen sõ, na kĩwa gu kaara.
11 Yera Gusunɔn sɔmɔ Esai u Yinni Gusunɔ
kana u de gu kaara. Ma Yinni Gusunɔ u dera
n koora mɛ.

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria
(I maa mɛɛrio Esai 39)

12 Saa ye sɔɔ, Mɛrodaki Baladani,
Baladanin bii, Babilonin sina boko u
Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kɛ̃nu.
Domi u nua ma Esekiasi u bara.
13 Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi,
yera u bu dam koosia, ma u ben gari swaa
daki ye ba ka sĩimɔ. Yen biru u ka bu da
win arumani beru yerɔ. Yera ya sãa sii geesu
ka wura ka turare ka gum nubu durorugim
ka tabu yãnu. Ye ya gesi sãa win arumani
kpuro, yen gaa sari ye u ṅ bu sõɔsi.
14 Yen biruwa Esai u na u sina boko Es-
ekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun
naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.
Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa
tem tontonden di mɛ ba mɔ̀ Babiloni.
15 Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ka mba
ba wa wunɛn yɛnuɔ.
Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa
nɛn yɛnu ge sɔɔ kpuro, ba wawa. Nɛn
arumani sɔɔ gãanu sari ni na ṅ bu sõɔsi.
16 Yera Esai u nùn sõɔwa u nɛɛ, a swaa dakio
a nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua.
17 U nɛɛ, wee tõru gara sisi tè sɔɔ ba
koo wunɛn arumani kpuro gura bu ka da
Babiloniɔ ka ye wunɛn baababa ba sweena
ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun
deria tõɔ te.
18 Ba koo wunɛn tiin bweseru sɔɔ bibu
mwɛɛri kpa bu ka bu da Babiloniɔ bu bu
maatam ko. Kpa bu ko sina bokon sɔm
kowobu sina kpaarɔ.
19 Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari bura.
Domi alafia ka bɔri yɛndu ta ko n wãa nɛn
wãarun tõru kpuro sɔɔ.
20-21 Yen biru Esekiasi u kpuna u gu, ma ba
nùn sika win baababan sikaɔ. Saa yera win
bii Manase u bandu kɔsire kua. Ye Esekiasi
u kuan sukum ka maa win wɔrugɔru ka nge
mɛ u wɔru gba mi nim mu koo sina, ma u
mu tori wuna yi ka nim na Yerusalɛmuɔ,
ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun
faagin tireru sɔɔ.

21

Manase

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:1-10,18-20)

1 Wõɔ wɔkura yiruwa Manase u mɔ sanam
mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u ban te sɔɔ
kua wõɔ weeraakuru ka nɔɔbu. Win mɛron
yĩsira Hɛfisiba.
2 Manase wi, u kua ye ya ṅ Yinni Gusunɔ
dore. Domi u bwese tuku ni Yinni Gusunɔ
u gira be Isiriban suunu sɔɔn din komanu
swĩi.
3 Ma u wure u kpam gunguu ni bana, mi
ba ra bũu yãkuru ko, ni win tundo Esekiasi
u kɔsuka. Ma u maa bũu wi ba mɔ̀ Baali yãku
yenu kua. Mɛya u kpam wure u bũu wi ba
mɔ̀ Asitaaten bwãaroku kua ba sãamɔ nge mɛ
Akabu Isiriban sina boko u raa kua. Saa
yera u maa sõɔ ka suru ka kperi kpuro mɛnna
u sãamɔ.
4 Ma u maa bũu turanu ganu kua Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. N deema sãa yee ten sõna
Yinni Gusunɔ u raa nɛɛ, Yerusalɛmu miya
kon nɛn yĩsiru doke.
5 Ma u turanu kua mi ba ra sõɔ ka suru ka
kperi sã sãa yerun yaari yiru sɔɔ.
6 U mam ka win bii yãkuru kua u nùn
wõɔwa. U ra maa guru winu ka wɛɛ bikiaru
koosi. U tɔmbu gɔsa be ba ra nùn gɔribu
sokue. Nge mɛya u kõsa mɔ̀ u sosimɔ Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ u ka win mɔru seeya.
7 U bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãaroku sua,
u doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema

sãa yee ten sɔ̃na Gusunɔ u Dafidi ka win bii Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yerusalɛmuwa na gɔsa Isireliban wusu kpuro sɔɔ. Ma na dera ba man diru bania mi, mi ba ko n da man sã. Miya na nɛɛ, kon nɛn yĩsiru doke.

8 Mɛya na ṅ maa derimɔ Isireliba bu yari ben tem di mɛ na ben baababa wẽ, bà n nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, ye nɛn sɔm kowo Mɔwisi u bu wẽ.

9 Adama ba ṅ swaa daki. Wee Manase u bu torasia ba kɔ̃sa kua ya kere bwese tuku ni Yinni Gusunɔ u kpeerasia, be Isireliban suunu sɔɔn digia.

10 Yera Yinni Gusunɔ u gari kua saa win sɔmɔn nɔɔn di.

11 U nɛɛ, wee Manase Yudaban sina boko u kua ye ya ṅ wã. U mam kɔ̃sa kua n kere ye Amɔreba ba kua. U dera Yudaba ba durum kua. Domi u bwãarokunu kua ba sãamɔ.

12 Yen sɔ̃, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni kon Yerusalɛmu ka Yudan tem mɛ n tie nɔni swãaru doke kpa baawure wi u wuu ge wa, biti yu nùn mwa sere u kpana u nɔɔ mari.

13 Kon bu sɛɛyasia nge mɛ na dera ba Samari ka Akabun yɛnu kua. Kon de bu gen tɔmbu kpuro gurawa, kpa bu bu gɔ̃ɔri wĩa wĩa, bu wukiri nge wekeru.

14 Mi sɔɔ, be ba tiara kon bu wɛrɔbu nɔmu sɔndia kpa wɛrɔ be, bu ben yãnu gura kpuro.

15 Domi ba man kɔ̃sa kua, ba nɛn mɔru seeyamɔ saa dɔma tèn di na ben baababa yarama saa Egibitin di.

16 Mi sɔɔra Manase u tora teni sosi, u taarɛ sarirugibun yɛm yari sere mu koka Yerusalɛmun swɛɛ kpuro sɔɔ, tora ni u Yudaba koosia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ baasi, ye u ka dera ba bũnu sãwa.

17 Ye Manase u kuan sukum ka win tora ni u kua, ye kpuro ya yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

18 Sanam mɛ u kpuna u gu, u da u win baababa deema. Ma ba nùn sikua win yɛnuɔ gbaa te ba mɔ̀ Usaɔ. Yen biru win bii Amɔɔ u bandu kɔsire kua.

Amɔɔ u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:21-25)

19 Wɔ̃ɔ yɛnda yiruwa Amɔɔ u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ yiru ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Mɛsulemɛti, Harusi Yotibagiin bii.

20 Amɔɔ wi, u maa kua ye ya kun Yinni Gusunɔ dore, nge mɛ win tundo Manase u kua.

21 Win tundon yira kpurowa u swĩi. U bũnu sãamɔ, ma u yiiramɔ bwãarokunun nuurɔ nge mɛ win tundo u ra raa ko.

22 Ma u Gusunɔ win sikadoban Yinni deri, u ṅ win swɛɛ swĩi.

23 Yera win bwãabu gaba nɔɔ tia kua ba da ba nùn go win dirɔ.

24 Adama tɔn be ba nùn go mi, ba maa ben tii mwɛɛra ba go. Ma ba dera win bii Yosiasi u bandu kɔsire kua.

25 Ye Amɔɔ u kuan sukum ye kpuro ya yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

26 Sanam mɛ Amɔɔ u kpuna u gu ba nùn sikua win baababan sikaɔ gbaa te ba mɔ̀ Usaɔ. Ma win bii Yosiasi u bandu kɔsire kua.

22

Yosiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:1-2)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa Yosiasi u mɔ saa ye u bandu di Yerusalɛmuɔ. U kua wɔ̃ɔ tɛna ka ita ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yedida, Adaya Bosikatigiin bii.

2 Yosiasi wi, u kua ye ya Yinni Gusunɔ wẽre, domi u sĩa win sikado Dafidin yira kpuro sɔɔ, u ṅ yen gaa gɛɛrari.

Ba Yinni Gusunɔn woodan

tireru wa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:8-18)

3 Ye Yosiasi u kua wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari bandu sɔɔ, yera sɔ̃ɔ teeru u win tire yoro Safani Asalian bii, Mɛsulamun debubu gɔra sãa yerɔ u nɛɛ,

4 a doo yãku kowo tɔnwero Hilikiyan mi, a nùn sɔ̃ a nɛɛ, u gobi yi dooru koowo yi ba ka na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ yi tɔmba kɔ̃sobu wẽ.

5 Kpa bu sãa yerun sɔm kowobun wirugibu gobi yi nɔmu bɛria.

6 Kpa bu ka yi dãa dãkobu ka banɔbu ka sɔm kowobu kɔsia kpa bu ka dãa dwe ka kpenu ni ba koo ka sãa yee te sɔmɛ.

7 Adama bu ku bikia nge mɛ ba ka gobi yi dendisina, domi ba sãawa naanɛgibu.

8 Safani u da u Hilikiya gari yi sɔ̃ɔwa. Ma Hilikiya u Safani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na Yinni Gusunɔn woodan tireru wa sãa yerɔ. Ma u nùn tu wẽ u gara.

9 Yen biru Safani u gɔsirama u na sina bokon mi, u nùn gɔra tusia. U nɛɛ, wunɛn bwãaba gobi yi sua ba sãa yerun sɔm kowobun wirugibu nɔmu bɛria.

10 Ma u maa nɛɛ, tireru garu wee te yãku kowo tɔnwero Hilikiya u man wẽ.

Ma u tu sina boko garia.

Yosiasi sina boko

u bikiaru da Huludan mi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:19-28)

11 Saa yè sɔɔ sina boko Yosiasi u tire ten gari nua, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ̃.

12 Ma u yãku kowo Hilikiya ka Akikamu Safanin bii ka Akabori Miseen bii ka sere Safani win tire yoro ka Asaya win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

13 i doo i Yinni Gusunɔ bikia ye tire tenin gari gerumɔ nɛ ka nɛn tɔmbu Yudaban sɔ̃. Domi mɔru ye Yinni Gusunɔ u ka sun mɔ̀ ya kpã, yèn sɔ̃ bɛsɛn baababa ba ɲ̀ tire ten gari swaa sue bu sere ko nge mɛ ta gerua.
14 Ma yãku kowo Hilikiya ka Akikamu ka Akabori ka Safani ka Asaya ba da ba Gusunɔn sɔmɔ Huluda wa Yerusalɛmun wɔɔ bera kpaaɔ. Huluda win durɔwa Salumu Tikifan bii, Harasin debubu. Salumu wiya u ra yãku kowobun yabenu bere. Ye ba tura mi, yera ba Huluda gari yi sɔ̃ɔwa.
15 Ma u bu wisa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durɔ wi u bɛɛ gɔrima sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
16 amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo de kɔ̃sa yu na Yerusalɛmuɔ kpa yu min tɔmbu deema nge mɛ tire ten gari yi gerua te wi Yudaban sina boko u gara.
17 Domi ba wi Yinni Gusunɔ deri, ma ba bũnu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ bu ka win mɔru seeya ka ben kookoosu kpuro. Yen sɔ̃ tɛ̃, u ka Yerusalɛmugibu mɔru mɔ̀, ya ɲ̀ maa suremɔ.
18 Adama Yudaban sunɔ wi u bɛɛ gɔrima, i nùn sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua win wooda ye u garan sɔ̃. U nɛɛ,
19 yèn sɔ̃ wi, sina boko u nua Yerusalɛmugibu ba koo kɔ̃sa wa, bu nuki sankira kpa bu bu gɛm, ma gari yi, yi wi sina bokon gɔ̃ru so, ma u tii kawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ u swĩ, u win yaberu nɛnua u karana,
20 yen sɔ̃na u koo de wi, sina boko u gbi bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu nùn sike win baababan sikaɔ. Win nɔni kun maa kɔ̃sa ye wasi, ye ya koo Yerusalɛmu deema.

Yosiasi u Gusunɔn arukawani dubia

ye u ka Isireliba bɔkua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:29-32)

Ma tɔn be, ba gɔsirama ba sina boko gari yi kpuro sɔ̃ɔwa.

23

1 Yeniban biru, sina boko Yosiasi u gɔra bu Yudaba ka Yerusalɛmugibun guro gurobu mɛnnama.
2 Ma ba da sãa yerɔ ka yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu gesi kpuro, bibu ka guro gurobu. Ma ba bu Yinni Gusunɔn tire te garia, te ba wa mi.
3 Yera sina boko u da u yɔ̃ra mi u ra yɔ̃re, u nɔɔ mwɛɛ teni kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U nɛɛ, kon Yinni Gusunɔ swĩiwa kpa n win woodaba ka win yiirebu ka ye u gerua kpuro mɛm nɔɔwa ka nɛn gɔ̃ru kpuro. Kpa n wa n tire tenin gari nɛnɛ. Ma tɔn ben tii ba wura mɛ.

Yosiasi u sãa tukunu yinasia

win tem sɔɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:3-5)

4 Ma u dera yãku kowo tɔnwero Hilikiya ka yãku kowo be ba tie ka be ba sãa yerun kɔnnɔ kɔ̃su ba bũu ni ba mɔ̀ Baali ka Asitaaten sãa yãnu ka ye ba ra ka kperi sã gura ba yara sãa yee ten min di. Ma ba da ba nu dɔ̃ɔ mɛni Yerusalɛmun biruɔ, Sedoronin wɔwaɔ. Ma ba nin torom gura ba ka da Betɛliɔ.
5 Ma u maa yãku kowobu gira, be Yudaban sinamba gɔsa bu ka turare dɔ̃ɔ doke yãku yenu sɔɔ ni ba kua Yerusalɛmuɔ ka yen baru kpaanɔ, ka Yudaban wusɔ. Ma u maa bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku kowobu gira ka maa be ba suru ka sɔ̃ɔ ka kperi sãamɔ.
6 U maa dera ba bwãaroku ge ba kua Asitaaten sɔ̃ yara sãa yerun di. Ma u gu yara Yerusalɛmun di u gu dɔ̃ɔ mɛni Sedoronin wɔwaɔ. Ma u gen torom sua u wisi mi ba ra tɔmbu sike.
7 Yera u maa dia ye kɔsuka mi ba ra sakararu ko bũu sãarun sɔ̃. Miya maa kurɔbu ba ra yãnu wesi bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sɔ̃.
8 U dera Yinni Gusunɔn yãku kowoba na saa Yudan wusun di, ma ba sãa yee nìn mi ba ra turare dɔ̃ɔ doke gungunu wɔllɔ kɔsuka saa Geban di n ka girari Beri Sebaɔ. Mɛya ba maa bũu sãa yee ni nu wãa wuun gbãra kɔnnɔn nɔm dwarɔ kɔsuka, Yosue wuun sunɔn dii kɔnnɔn bɔkuɔ.
9 U ɲ̀ dere gunguu nin yãku kowobu bu yãkuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ Yerusalɛmuɔ. Adama u dera ba pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doke dimɔ ka begibu sannu.
10 Ma u maa dera ba sãa yee te ba mɔ̀ Tofɛti kɔsuka Hinɔmun wɔwaɔ. Kpa bu ku raa maa ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko mi, bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔkun sɔ̃.
11 Ma u dera ba bwãaroku ni nu ka dumi weenɛ kɔsuka ni Yudaban sinamba ka na bu ka sɔ̃ɔ sã. U maa kɛkɛ ye dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni ye ba ra dendi bu ka sɔ̃ɔ wi sã. Yeniba kpurowa ya raa wãa sãa yerun kɔnnɔwɔ, Nɛtani Mɛlɛkin yɛnun bɔkuɔ. Nɛtani Mɛlɛki wi, u sãawa sina bokon sɔm kowobun wirugii.
12 Yosiasi u dera ba bũu tura ni Yudaban sinamba raa kua Akasin dirun gidambisan wɔllɔ kɔsuka ka ni Manase u kua sãa yerun yaari yiru ye sɔɔ. Ye Yosiasi u nu kɔsuka u kpa, u dera ba nin yanim gura ba wisi Sedoronin wɔwaɔ.
13 U dera ba maa bũu sãa yenu kɔsuka ni Salomɔɔ u kua Yerusalɛmun sɔ̃ɔ yari yerɔ Olifin guurun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Miya ba ra Sidonigibun bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sã ka Mɔabuban bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi ka maa Amɔniban bũu wi ba mɔ̀ Milikɔmu.
14 Ma u ben bwãarokunu kɔsuka u maa dera ba dãa ye wuka ye ba raa gire Asitaaten

sɔ̃. Ma u ka tɔmbun kukunu yen wɔrusu kɔrua.

Yosiasi u sãa tukunu yinasia

Isireliɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:6-7)

15 U maa dera ba tura te ta wãa Betɛliɔ kɔsuka ka bũu tura te Yeroboamu Nɛbatin bii u kua, wi u Isireliba doke toranu sɔɔ. Yen biru u tu dɔ̃ɔ mɛni muku muku, ka sere maa dãa ye ba gira Asitaaten sɔ̃.
16 Ye Yosiasi u sĩira u mɛɛra guu ten wɔllɔ, yera u wa sika wee. Ma u gɔra bu da bu tɔn be ba sikua min kukunu sikiama. Ma u kuku ni dɔ̃ɔ doke Betɛlin bũu turaru mi, u ka yãku yee te disi doke nge mɛ Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔn nɔɔn di.
17 Saa yera u maa bikia u nɛɛ, waran sikira na waamɔ mini.

Ma wuu gen tɔmbu ba nùn wisa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wi u na saa Yudan di u ye a yãku yee te kua minin gari gerua, win sikira mi.
18 Ma sina boko u nɛɛ, i tu derio goo u ku raa win kukunu baba.

Nge mɛya ba ka durɔ win kukunu deri, ka sere maa Gusunɔn sɔmɔ wi u na Samarin diginu.
19 Yosiasi u maa dera ba bũu dia ye Isireliban sinamba bana kɔsuka, ben tem mɛ kpuron wuu marosɔ. Domi yera ba ka Yinni Gusunɔn mɔru seeya. U bũu dia ye kɔsukawa mam mam nge mɛ u kua Betɛliɔ.
20 U bũu nin yãku kowobu go nin turanɔ mi ba ra nu sã. Ma u tɔmbun kukunu dɔ̃ɔ mɛni tura nin wɔllɔ.

Yen biru u gɔsira u wura Yerusalɛmuɔ.

Yosiasi u Gɔɔ sararibun

tɔ̃ɔ bakaru kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 35:1,18-19)

21 Yosiasi sina boko u win tɔmbu kpuro wooda wɛ̃ u nɛɛ, i bɛɛn Yinni Gusunɔ Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru diiyo nge mɛ ba yorua win woodan tireru sɔɔ.
22 Ma ba tɔ̃ɔ baka te di ta kera te ba ra raa di saa kparobun waatin di n ka girari sinam be ba nùn gbiiye kpuron waati sɔɔ Yudaɔ ka Isireliɔ.
23 Yosiasi u kuawa wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari bandu sɔɔ, saa ye ba tɔ̃ɔ baka te di Yerusalɛmuɔ.

Ye Yosiasi u maa kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 35:20-27; 36:1)

24 Yen biru Yosiasi u dera ba gɔri sokobu ka sɔrobu go. Ma u maa dera ba bwãaroku ni ba mɔ̀ Terafimu kam koosia ka sere maa bũu tura ni nu wãa Yerusalɛmuɔ ka Yudan temɔ. U yeni kuawa bu ka woodan tire te yãku kowo Hilikiya u wa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ mɛm nɔɔwa.
25 Sinam be ba Yosiasi gbiiye, ben goo sari wi u Yinni Gusunɔ sãwa nge wi ka win gɔ̃ru kpuro, ka win bwɛ̃ra kpuro, ka win dam kpuro nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua. Mɛya maa win biru sunɔ goo sari wi u kua nge mɛ.
26 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun sure ye u Yudaba seesi, kɔ̃sa ye Manase u kuan sɔ̃.
27 Ma u nɛɛ, kon Yudaba kua nge mɛ na Isireliba kua. Kon bu gira nɛn wuswaan di, kpa n Yerusalɛmu wuu ge na raa gɔsa mi deri, ka sere maa sãa yee tèn mi na nɛɛ, ko na n da tii sɔ̃ɔsi.
28 Ye Yosiasi u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
29 Yosiasin waati ye sɔɔ, Egibitin sina boko wi ba mɔ̀ Nɛko, u seewa sɔ̃ɔ teeru u Asirin sina boko tabu somiru dɔɔ daa te ba mɔ̀ Efaratin bera gia. Ma sina boko Yosiasi u seewa u da u ka nùn tabu wɔri. Ye Nɛko u nùn wa, yera u dera ba nùn go Mɛgidoɔ.
30 Ma Yosiasin tabu kowobu ba win goru sua ba kpɛ̃ɛ win tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe, ba ka na Yerusalɛmuɔ. Ba nùn sika win siki wɔruɔ. Yera ba win bii Yoakasi sua ba bandun gum tãre, u kua sunɔ win tundon ayerɔ.

Yoakasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:2-4)

31 Yoakasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda ita saa ye u bandu di. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ, Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali Yeremin bii, wi u wãa Libinaɔ.
32 Yoakasi wi, u ǹ kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye win sikadoba ba raa kua, yera u kua mam mam.
33 Ma Nɛko Egibitin sina boko u nùn mwa u bɔkua u ka da Ribilaɔ Hamatin temɔ. Nge mɛya u ka nùn bandu yara. Ma u Yudaba sii geesun kilo nɔrɔbun suba ita (3.000) bure ka wuran kilo tɛna.
34 Ma u Eliakimu Yosiasin bii bandu wɛ̃. Yera u nùn yĩsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u ka Yoakasi da Egibitiɔ. Miya u gu.
35 Yoyakimu u Egibitin sunɔ sii gee si wɛ̃ ka wura ye. Adama u win tem tɔmbu sii geesu ka wuran geeru burewa n ka turi gee te Egibitin sunɔ u bikia.

Yoyakimu u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:5-8)

36 Wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbuwa Yoyakimu u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Sebuda, Pedaya Rumagiin bii.
37 Yoyakimu wi, u ǹ kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye win sikadoba ba raa kua, yera u kua mam mam.

24

1 Yoyakimun waati sɔɔra Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u Yudaba wɔri u bu taarewa wɔ̃ɔ ita. Yen biru ba nùn seesi bu ka tii yina.
2 Adama Yinni Gusunɔ u dera Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu, ba Yoyakimu wɔri bu ka Yudaba kpeerasia nge mɛ u gerua saa win sɔmɔbun nɔɔn di.
3 U yeni kuawa u ka Yudaba gira win wuswaan di Manasen tora ni u kuan sɔ̃.
4 Domi Manase wi, u taarɛ sarirugibun yɛm yari mu koka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ. Yeni kpuron sɔ̃na Yinni Gusunɔ u ṅ bu suuru kue.
5 Ye Yoyakimu u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
6 Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sika win baababan sikaɔ. Ma win bii Yoyakini u bandu kɔsire kua.
7 Egibitin tabu kowobu ba ṅ maa yarire ben tem di. Domi Babilonin sina boko u bu tem mwaari saa Egibitin daarun di sere n ka girari daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:9-10)

8 Wɔ̃ɔ yɛndu yiru sariwa Yoyakini u mɔ saa ye u bandu di. Win mɛron yĩsira Nɛhusita Ɛlinatani Yerusalɛmugiin bii.
9 Yoyakini wi, u ṅ kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa u kua mam mam nge mɛ win tundo u raa kua.
10 Saa ye sɔɔra Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaan tabu kowobu ba na ba Yerusalɛmu wɔri ba ye tarusi.
11 Ma wi sina bokon tii u na mi, u bu deema.
12 Yera Yoyakini Yudaban sina boko u yara u Nɛbukanɛsaa wi sennɔ da ka win mɛro, ka win bwãabu ka win sina asakpɔbu ka win yɛnun sɔm kowobun wirugibu. Ma Nɛbukanɛsaa u nùn mwa u pirisɔm doke. U yeni kuawa win bandun wɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ.
13 Ma u sãa yerun arumani gura, ma u ten dendi yãa ni Salomɔɔ u kua ka wura kɔsuka, ma u maa sina kpaarun arumani gura nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
14 Ma u Yerusalɛmun wirugibu ka ben damgibu gura u ka da ben mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ben gaba sãa sekobu gabu maa dãa dãkobu. Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu tɔnawa u deri.
15 U sina boko Yoyakini ka win mɛro ka win kurɔbu ka win yɛnun sɔm kowobun wirugibu ka tem min damgibu kpuro gura u ka da Babiloniɔ.
16 Tabu kowo be u gura ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma nɔman sɔm kowobu ba sãa tɔmbu nɔrɔbu (1.000). Be kpuro ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba.
17 Yen biru u Matania kua sunɔ Yoyakinin ayerɔ. Ma u nùn yĩsiru kã Sedesiasi. Matania wi, u sãawa Yoyakinin tundon wɔnɔ.

Sedesiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Yeremi 52:1-3 ka Bandun Gari II, 36:11-12)

18 Saa ye Sedesiasi u bandu di Yerusalɛmuɔ, u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda tia. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia bandu sɔɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali Yeremi Libinagiin bii.
19 Sedesiasi wi, u ṅ kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye Yoyakimu u raa kua, yera win tii u maa kua mam mam.
20 Ye kpuro ya koora yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu mɔru kua domi u kĩ u bu fɛ̃ra u kɔ̃.

Ba Yerusalɛmu tarusi
(I maa mɛɛrio Yeremi 39:1-7; 52:3-11)

Saa ye sɔɔra Sedesiasi u Babilonin sina boko seesi.

25

1 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse yen suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkurusewa Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u Yerusalɛmu wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Yera u win sansani gira yen bɔkuɔ. Ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena.
2 Ma ba wuu ge tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiase.
3 Saa ye sɔɔra gɔ̃ɔra dam kua wuu ge sɔɔ. Wɔ̃ɔ gen suru nnɛsen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ,
4 Babilonigibu ba Yerusalɛmun gbãra te yaba. Ma Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba duki yakura min di wɔ̃kuru baa mɛ Babilonigii be, ba wuu ge tarusi. Yudaba ba yaraWa saa kɔnnɔ ge ga wãa gbãraru yirun baa sɔɔn di, sina bokon saadiɛ̃n bɔkuɔ, Yuudɛnin wɔwan bera gìa.
5 Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swĩi. Ma ba nùn naamwɛ Yerikon wɔwaɔ. Yera win tabu kowobu ba yarina ba nùn deri.
6 Ma ba nùn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ. Miya ba nùn siri.
7 Ba win bibu sakira win wuswaaɔ. Ma ba win tiin nɔni wɔwa. Yen biru ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni yiru ba ka da Babiloniɔ.

Ba Yerusalɛmun tɔn be ba tie

yoru mwɛɛra
(I maa mɛɛrio Yeremi 39:8-10; 52:12-30 ka Bandun Gari II, 36:17-21)

8 Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka nnɛse sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Nɛbusarada wi u sãa Babilonin sina bokon kɔ̃sobun wirugii u na Yerusalɛmuɔ.

9 Ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru dɔ̃ɔ mɛni
ka Isireliban sina kpaaru, ka dia ye ya gesi
wã kpuro. Ye ya sãa damgibun dia u dɔ̃ɔ
mɛniwa.
10 Tabu kowo be ba nùn swĩi ba
Yerusalɛmun gbãraru kɔsuka.
11 Ma u Isireli be ba tii wɛ̃ ka be ba tie gura
u ka doona.
12 Adama u mɛɛra be ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo,
ma u be deri Yerusalɛmu mi, bu ka gbea
wuku, kpa ba n resɛm sɔmburu mɔ̀.
13 Babilonin tabu kowo be, ba Yinni
Gusunɔn sãa yerun gbere ye ba kua ka sii
gandu kɔsuka, ka yen yɔ̃ratii ka sere maa
boo sii ganduguu gè sɔɔ ba ra nim doke. Ma
ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ.
14 Ma ba maa ten dendi yãnu gura ni ba
kua ka sii gandu. Niya gbɛ̃ɛ ni ba ra ka torom
gure, ka kaatonu ka wobunu ka nɔri.
15 Kɔ̃sobun wirugii wi, win tii u ten doo
sua ka ten gbɛ̃a ye ba kua ka wura ka sii
geesu,
16 ka sere sãa yerun gbere yiru ye, ka boo
ge, ka yɔ̃ratii yi. Dendi yãa sii gandugii ni
Salomɔɔ u kua kpuro, niya ba gura. Goo kun
kpɛ̃ u nin bunum geeru gari.
17 Domi gbere yen tian gunum mu sãawa
gɔm soonu yɛndu yiru sari. Ma ba yen wɔllɔ
sii gandu sɔndi nge furɔ, gɔm soonu ita. Yen
biru ba furɔ ge buraru koosi nge mangon
marum. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu.
Nge mɛya ba maa yiruse kua.
18 Kɔ̃sobun wirugii wi, u yãku kowo
tɔnwero Seraya mwa, ka win yiruse Sofoni,
ka sere maa tɔmbu ita be ba sãa yerun kɔnnɔ
kɔ̃su.
19 Yen biru u tabu kowobun wirugii goo
mwa ka tɔmbu nɔɔbu sina bokon bwãabu
sɔɔ, ka sere tabu sunɔn tire yoro wi u ra
tɔmbu soogeru mwɛ, ka sere maa damgibu
gabu tɔmbu wata be ba tie wuu ge sɔɔ.
20 Be kpurowa u sua u ka Babilonin sina
boko daawa Ribilaɔ.
21 Ma Babilonin sina boko wi, u dera ba bu
so ba go Ribila mi, Hamatin temɔ.
Nge mɛya ba ka Yudaba gura ba ka da tem
tukumɔ sere mi n toma.

Ba Gedalia kua

Yudaban tem yɛ̃ro
(I maa mɛɛrio Yeremi 40:7-41:18)

22 Yen biru Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaa u Gedalia Akikamun bii
Safanin debubu kua Yuda be ba tien tem
yɛ̃ro.
23 Saa ye tabu kowobun wirugii be
ba tie Yudaɔ ka ben tɔmbu, ba nua ma
Babilonin sina boko u Gedalia kua ben tem
yɛ̃ro, yera ba seewa ba da Gedalia win mi
Misipaɔ. Wirugii beya Isimɛɛli Nɛtanian bii
ka Yokanani Karean bii ka Seraya, Tanumɛti
Nɛtofagiin bii ka Yaasania Maakagiin bii.

24 Yera Gedalia u geruа ka bɔ̃ri u nɛɛ, i ku
Babilonin sinam ben bɛrum ko. I sinɔ sɛ̃ɛ
bɛsɛn tem mɛ sɔɔ kpa i ben sina boko wi sã. I
n kua mɛ, i ko i dobu nɔ.
25 Adama wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ,
Isimɛɛli Nɛtanian bii Elisaman debubu, wi
u sãa sina bii u na, wi, ka tɔmbu wɔkuru
gabu ba Gedalia go, ka Yudaba gabu ka maa
Babilonigii be ba wãa ka wi.
26 Ma Yuda be ba tie saa ben wirugibun di
sere ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ, ka ben tabu kowobun
wirugii be, ba seewa ba kpikiru sua ba da
Egibitiɔ. Domi ba Babilonigibun bɛrum mɔ.

Ba Yoyakini yara pirisɔm di
(I maa mɛɛrio Yeremi 52:31-34)

27 Ye ba Yoyakini Yudaban sina boko
mwa ba ka da Babiloniɔ, yen wɔ̃ɔ tɛna ka
nɔɔba yiruse sɔɔra Efili Mɛrodaki u bandu di
Babiloniɔ. Wɔ̃ɔ gen suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ
yɛnda nɔɔbu ka yiruse sɔɔra u Yoyakini wi
yara pirisɔm di.
28 U ra ka nùn gari ko ka kĩru. Ma u nùn aye
bɛɛrɛgiru wɛ̃. Win aye te, ta sinam be ba yoru
dimɔ Babiloniɔ kpurоginu kere.
29 Babilonin sina boko wi, u dera ba
Yoyakini yãa kpaanu sebusia dɔma te u nùn
yara pirisɔm di. Sanna ba ra di sere Yoyakini
u da u ka gu.
30 Yèn bukata u mɔ kpuro sina boko wi, u
ra nùn wɛ̃wa baadomma sere ka win wãarun
tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI GBIIKII

À n gina Isireliban bandun garin tire gbiikiru gara kaa nɛɛ, Samuɛlin tirera yɛ̃ro u sua u ka tu yorua. Dafidin bandun gariya u mɔ̀ te Gusunɔn tii u swĩi. Yɛ̃ro u kĩ u sun sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ turowa u sãa Isireliban sina boko. Ma ben sinam be u ra swĩi mi, ba sãa win sɔm kowobu.

Ta maa sun sɔ̃ɔmɔ ma Dafidiwa u sãa yerun banan himba ka ten sɔma kpuron sɔɔru kua. Ma u Lefiba bɔnu kua wuu wuuka sãarun sɔ̃. Adama Salomɔɔwa u tu bana.

Tire ten kpunaa

1. Bwese tɔ̃ki ka yin tɔmbun yĩsa, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Sɔɔlun gɔɔ, wiru 10.
3. Dafidin bandun gari, wiru 11n di sere wiru 29.

ISIRELIBAN BWESE TƆKI

Adamun bweserun tɔ̃kan di n ka girari Esaun bibun bweserɔ

1 Adamuwa u sãa Sɛtin tundo. Ma Sɛti u maa Enɔsi mara.
2 Ma Enɔsi u Kenani mara. Ma Kenani u Mahalalɛɛli mara. Ma Mahalalɛɛli u maa Yerɛdi mara.
3 Yerɛdiwa u Enɔku Mara. Ma Enɔku u Mɛtusela mara. Ma Mɛtusela u Lemɛki mara.
4 Ma Lemɛki u maa Nɔwɛ mara. Nɔwɛ wiya u sãa Sɛmu ka Kamu ka Yafɛtin tundo.
5 Be ba sãa Yafɛtin bibu, bera Gomɛɛ, ka Magɔgu, ka Madai, ka Yafani, ka Tubali, ka Mɛsɛki, ka sere maa Tirasi.
6 Be ba sãa Gomɛɛn bibu, bera Asikenasi, ka Rifati, ka Togaama.
7 Be ba sãa Yafanin bibu, bera Elisa, ka Taasisa, ka Kitimu, ka sere Dodanimu.
8 Kamun biba, Kusi, ka Misiraimu, ka Puti, ka sere Kanani.
9 Kusin biba maa, Saba, ka Hafila, ka Sabuta, ka Raema, ka sere Sabuteka. Be ba sãa Raeman bibu, bera Seba ka Dedani.
10 Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ Nimurodu. Wiya u gbia u kua wɔrugɔ damgii handunia sɔɔ.
11 Misiraimuwa u Ludiba mara ka Ananiba, ka Lehabuba, ka Nafituba,
12 ka Paturusigibu, ka Kasulugibu, mìn di Filisitiban bwesera yarima, ka sere Kafitorigibu.
13 Kananiwa u Sidoni ka Hɛti mara. Sidoni wiya u sãa win bii gbiikoo.
14 Kanani win bibu gaba ba kua Yebusiba, ka Amɔreba, ka Girigasiba,
15 ka Hefiba, ka Aakiba, ka Siniba,
16 ka maa Aafadiba, ka Semarigibu, ka Hamatiba.
17 Be ba sãa Sɛmun bibun bweseru, bera Elamu, ka Asuri, ka Aapasadi, ka Ludi, ka Aramu, ka Usi, ka Uli, ka Getɛɛ, ka sere Mɛsɛki.
18 Aapasadiwa u Sela mara. Ma Sela u maa Heberu mara.
19 Bii tɔn durɔbu yiruwa Heberu u mara. Gbiikoon yĩsira Pelɛgi. Yĩsi ten tubusiana, ba bɔnu kua, yèn sɔ̃ win waati sɔɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn yĩsira maa Yokutani.
20 Yokutaniwa u Alimɔdadi mara, ka Selɛfu, ka Hasamafɛti, ka Yeraa,
21 ka Hadoramu, ka Usali, ka Dikila,
22 ka Ebali ka Abimaɛli, ka Seba, ka Ofiri, ka Hafila, ka Yobabu.
23 Beni kpurowa ba sãa Yokutanin bibu.
24 Sɛmuwa u Aapasadi mara. Ma Aapasadi u maa Sela mara.
25 Selawa u Heberu mara. Ma Heberu u Pelɛgi mara. Ma Pelɛgi u maa Rehu mara.
26 Rehuwa u Serugu mara. Ma Serugu u Nakori mara. Ma Nakori u maa Tera mara.
27 Terawa u Aburamu mara wi ba maa sokumɔ Aburahamu.
28 Aburahamun biba, Isaki ka Isimɛɛli.
29 Ben bibun bweseru wee.
Isimɛɛlin bii gbiikoowa Nɛbayɔtu. Win wɔnɔba Kedaa, ka Adibɛli, ka Mibusamu,
30 ka Mikima, ka Duma, ka Masa, ka Hadadi, ka Tema,
31 ka Yeturi, ka Nafisi, ka sere Kɛdima. Beniwa ba sãa Isimɛɛlin bibu.
32 Aburahamun kurɔ wi ba mɔ̀ Keturа, win biba Simurani, ka Yokusani, ka Mɛdani, ka Madiani, ka Yisibaku, ka sere Sua. Yokusanin biba maa Seba ka Dedani.
33 Madianin biba Efa, ka Efɛɛ, ka Enɔku, ka Abida, ka Ɛlida. Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win nikurɔminu.
34 Aburahamuwa u Isaki mara. Isakin biba Esau ka Isireli.
35 Be ba sãa Esaun bibu, bera Elifasi, ka Rewɛli, ka Yeusi, ka Yalamu, ka sere Kore.
36 Be ba sãa Elifasin bibu, bera Temani, ka Omaa, ka Sefi, ka Gatamu, ka Kenasi, ka Tinna, ka sere Amalɛki.
37 Be ba sãa Rewɛlin bibu, bera Nahati, ka Seraki, ka Sama, ka sere Misa.
38 Seirin biba Lotani, ka Sobali, ka Sibeoni, ka Ana, ka Disoni, ka Esɛɛ, ka sere Disani.
39 Be ba sãa Lotanin bibu, bera Hori, ka Homamu. Lotanin sesuwa Tinna.
40 Be ba sãa Sobalin bibu, bera Aliani, ka Manahati, ka Ebali, ka Sefi, ka sere Onamu. Sibeonin biba maa Aya ka Ana.
41 Anan biiwa Disoni. Disonin biba maa Hamurani, ka Ɛsibani, ka Yitirani, ka sere Kerani.
42 Be ba sãa Esɛɛn bibu, bera Bilani, ka Safani, ka Yakani. Be ba maa sãa Disanin bibu, bera Usi ka Arani.

Edɔmun sinambu
(I maa mɛɛrio Torubu 36:31-43)

43 Sinam be ba bandu di Edɔmuɔ, Isireliba bu sere maa bandu swĩi ben temɔ, bera Bela, Beorin bii. Win wuun yĩsira Dinaba.
44 Ye Bela u gu, ma Yobabu, Serakin bii, Botisiragii u gɔna kɔsire kua.
45 Ye Yobabu u gu, ma Husamu, Temanigii u gɔna kɔsire kua.
46 Ye Husamu u gu, ma Hadadi, Bedadin bii u gɔna kɔsire kua. Wiya u Madianiba go Mɔabun baru kpaanɔ. Win wuuwa Afiti.
47 Ye Hadadi u gu, ma Samula, Masirekagii u gɔna kɔsire kua.
48 Ye Samula u gu, ma Sɔɔlu, Rehobɔtugii u gɔna kɔsire kua. Rehobɔtu ye, ya wãawa daa bakarun bera gia.
49 Ye Sɔɔlu u gu, ma Baali Hanani, Akaborin bii, u gɔna kɔsire kua.
50 Ye Baali Hanani u gu, ma Hadari, Paigii, u gɔna kɔsire kua. Win kurɔn yĩsira Mɛhetabɛli, Matiredin bii, Mɛsaabun debubu.
51 Hadarin gɔɔn biru, Edɔmuba ba bandu bɔnu kuawa bwese kɛra ka bwese kɛra. Be ba kua wirugibu bwese kɛri yi sɔɔ, bera Tinna, ka Alifa, ka Yetɛti,
52 ka Oholibama, ka Ela, ka Pinɔni,
53 ka Kenasi, ka Temani, ka Mibisaa,
54 ka Madiɛli, ka Iramu. Be ba kua ben bwese kɛrin wirugibu Edɔmuɔ, bera mi.

Yudan bibun bweseru

2

1 Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, win bibun yĩsa wee. Rubɛni, ka Simɛɔ, ka Lefi, ka Yuda, ka Isakari, ka Sabuloni,
2 ka Danu, ka Yosɛfu, ka Bɛnyamɛɛ, ka Nɛfĩtali, ka Gadi, ka Asɛɛ.
3 Be ba maa sãa Yudan bibu, bera Eri ka Onani, ka Sela. Ben mɛrowa Sua, Kananigii. Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kõsa kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, ma Yinni Gusunɔ u dera u gu.
4 Tamaa Yudan biigii kurɔwa u nùn Perɛsi ka Seraki marua. Ma Yudan bibu kpuro ba kua tɔmbu nɔɔbu.
5 Be ba sãa Perɛsin bibu, bera Hɛsironi, ka Hamulu.
6 Serakin biba maa Simiri, ka Etani, ka Hemani, ka Kalikoli, ka sere Dara. Be kpuro ba kuawa mi tɔmbu nɔɔbu.
7 Kaamiwa u Akani mara. Akani wiya u Isireliba nɔni swãaru kpɛ̃ɛ kõsa ye u kuan sõ. U yãnu sua ni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasia mam mam.
8 Etanin biiwa Asaria.
9 Be ba maa sãa Hɛsironin bibu, bera Yeramɛɛli, ka Ramu, ka Kalɛbu, wi ba maa sokumɔ Kelubai.
10 Ramuwa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u maa Nasoni mara, wi u kua Yudaban wirugii.
11 Nasoni wiya u Saluma mara. Ma Saluma u maa Boasi mara.
12 Boasiwa u Yobɛdi mara. Ma Yobɛdi u maa Isai mara.
13 Eliabuwa u sãa Isain bii gbiikoo. Ma Abinadabu u sãa yiruse. Ma Sama u sãa itase.
14 Ma Nɛtanɛɛli u sãa nnɛse. Ma Radai u sãa nɔɔbuse.
15 Ma Osɛmu u sãa nɔɔba tiase. Ma Dafidi u sãa nɔɔba yiruse.
16 Ben sesuba Seruya ka Abigali. Be ba sãa Seruyan bibu, bera Abisai ka Yoabu ka Asaɛli. Ba sãawa mi, be ita.
17 Amasan mɛrowa Abigali. Win tundowa maa Yetɛɛ, Isimɛɛli.
18 Kalɛbu, Hɛsironin bii u tɔn durɔbu ita mara ka win kurɔ Asuba. Bera Yesɛɛ ka Sobabu ka Aadoni. U maa ka Yeriɔtu mara.
19 Ye Asuba u gu, ma Kalɛbu u Efarata sua kurɔ. Ma Efarata wi, u nùn Huri marua.
20 Huri wiya u Uri mara. Ma Uri u maa Bɛsalɛli mara.
21 Yen biru, ye Hɛsironi u kua wɔɔ wata, yera u Makiri, Galadin tundon bii sua kurɔ. Ma u nùn Segubu marua.
22 Segubu wiya u Yairi mara. Yairi wi, u wusu wawa yɛnda ita Galadin temɔ.
23 Adama Gesuriba ka Sirigibu ba Yairin wuu si wɔri ba mwa ka Kenatin wusu ka sin baru kpaanu kpuro. Su sãawa wusu wata. Be ba wãa wuu si sɔɔ kpuro, ba sãawa Makiri Galadin tundon debuminu.
24 Hɛsironi, Abian durɔn gɔɔn biru, Kalɛbu u maa ka Efarata mɛnna ma u nùn bii tɔn durɔ marua wi ba sokumɔ Asuri. Asuri wiya u sãa Tekoagibun sikado.
25 Yeramɛɛli, Hɛsironin bii gbiikoon biba, Ramu, ka Buna, ka Orɛni, ka Osɛmu, ka Akiya. Ramuwa u sãa ben gbiikoo.
26 Yeramɛɛli wi, u maa kurɔ goo sua wi ba sokumɔ Atara, Onamun mɛro.
27 Ramu, Yeramɛɛlin bii gbiikoon biba Maasi, ka Yamini, ka Ekɛɛ.
28 Be ba sãa Onamun bibu, bera Samai, ka Yada. Be ba maa sãa Samain bibu, bera Nadabu ka Abisuri.
29 Abisurin kurɔn yĩsira Abihaili. Wiya u nùn Akubani ka Mɔlidi marua.
30 Be ba sãa Nadabun bibu, bera Selɛdi ka Apaimu. Selɛdi wi, u ṅ bii mara u ka gu.
31 Apaimuwa u Yisei mara. Ma Yisei u Sesani mara. Ma Sesani u maa Alai mara.
32 Be ba sãa Yada, Samain wɔnɔn bibu, bera Yetɛɛ ka Yonatam. Yetɛɛ wi, u ṅ bii mara u ka gu.
33 Be ba sãa Yonatam bibu, bera Pelɛti ka Sasa. Beni kpurowa ba sãa Yeramɛɛlin bibun bweseru.

34 Sesani u ɲ̀ bii tɔn durɔbu mara. Bii
tɔn kurɔbu tɔnawa u mara. Sesani wi, u
Egibitigii goo mɔ yoo, wi ba ra soku Yara.
35 Ma Sesani u win bii tɔn kurɔ sua u Yara
win yoo Egibitigii wi wɛ̃ u sua kurɔ. Ma u
nùn Atai marua.
36 Ataiwa u Natani mara. Ma Natani u maa
Sabadi mara.
37 Sabadiwa u Efilali mara. Ma Efilali u
Obɛdi mara.
38 Obɛdiwa u Yehu mara. Ma Yehu u maa
Asaria mara.
39 Asariawa u Halɛsi mara. Ma Halɛsi u
maa Elasa mara.
40 Elasawa u Sisimai mara. Ma Sisimai u
maa Salumu mara.
41 Salumuwa u Yekamia mara. Ma
Yekamia u Elisama mara.
42 Kalɛbu, Yeramɛɛlin mɔɔn bii gbiikoowa
Mɛsa, wi u sãa Sifun tundo ka Maresa wi u
sãa Heboronin tundo.
43 Be ba sãa Heboronin bibu, bera Kore, ka
Tapua ka Rekɛmu, ka Sema.
44 Semawa u Rakamu, Yɔɔkamun tundo
mara. Rekɛmuwa u maa Sammai mara.
45 Sammaiwa u Maoni mara. Ma Maoni u
Bɛti Suri mara.
46 Efa, Kalɛbun kurɔ goo, wiya u Harani, ka
Mɔsa, ka Gasɛsi mara. Harani wi, u maa bii
mara ma u nùn yĩsiru kã Gasɛsi.
47 Be ba sãa Yadain bibu, bera Regɛmu ka
Yotamu, ka Gesani, ka Pelɛti, ka Efa, ka Saafu.
48 Maaka, Kalɛbun kurɔ goowa u Sebɛɛ ka
Tirana mara.
49 Yen biru u maa Saafu, Madimanan
tundo mara, ka Sefa, Makibena ka Gibean
tundo. Kalɛbu u bii tɔn kurɔ mara. Wiya ba
mɔ̀ Akusa.
50 Win kurɔ Efaratan bii gbiikoowa Huri.
Bibu itawa Huri u mara. Bera Sobali wi u sãa
Kiriati Yarimun kaba wuko,
51 ka Saluma, Bɛtelehɛmun kaba wuko, ka
Harɛfu, Bɛti Gedɛɛn kaba wuko.
52 Be ba sãa Sobali, Kiriati Yarimun
kaba wukon bweseru, bera Haroegibu, ka
Mɛnuhɔtugibun sukum,
53 ka bwese kɛri yi yi wãa Kiriati Yarimuɔ.
Yiya Yetɛɛba, ka Putiba, ka Sumatiba,
ka Misiraiba. Bwese kɛri yin min diya
Soreagibu ka Ɛsitaoligibu ba yara.
54 Saluman min diya Bɛtelehɛmugibu
ba yara ka Nɛtofagibu, ka Atarɔtu Bɛti
Yoabugibu, ka Manahatigibun sukum, ka
Soreagibu,
55 ka be ba ra tirenu yore ba ka wãa
Yabɛsiɔ. Bera Tireatigibu ka Simɛatigibu ka
Sukatigibu. Ba sãawa Keniba be ba yara
Hamatin bweserun di wi u sãa Rekabun
bweserun sikado.

Dafidin bibun bweserun tɔ̃ka

3

1 Bii be Dafidi u mara Heboroniɔ ben yĩsa
wee. Amɔɔ, Akinɔamu Yisireɛligiin biiwa u
sãa gbiikoo. Ma Daniɛli, Abigali, Kaamɛligiin
bii u sãa yiruse.
2 Ma Abusalɔmu, Maakan bii u sãa itase.
Maaka wi, u sãawa Talimai, Gesurin sina
bokon bii. Ma Adoniya, Hagitin bii u sãa
nnɛse.
3 Ma Sefatia, Abitalin bii u sãa nɔɔbuse. Ma
Yitireamu, Egilan bii u sãa nɔɔba tiase. Egila
wi, u maa sãawa Dafidin kurɔbun turo.
4 Be nɔɔba tia yera ba nùn marua
Heboroniɔ. Dafidi u bandu diwa Heboroni
mi wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia. Yen
biruwa u maa bandu di Yerusalɛmuɔ wɔ̃ɔ
tɛna ka ita.
5 Bii be u maa mara Yerusalɛmuɔ, bera
Simɛa, ka Sobabu, ka Natani ka Salomɔɔ.
Bibu nnɛ ye, ya sãawa Bati Seba, Amiɛlin biin
bibu.
6 Dafidi u maa bibu gabu mara. Bera Yibaa,
ka Elisua, ka Elifelɛti,
7 ka Nɔga, ka Nɛfɛgi, ka Yafia, ka Elisama,
8 ka Eliada, ka Elifelɛti. Ba sãawa mi be
nɔɔba nnɛ.
9 Be ba sãa Dafidin bibu bera mi, win
kurɔbu gabun bibu baasi. Ben sesuwa
Tamaa.
10 Salomɔɔwa u Roboamu mara. Ma
Roboamu u Abiya mara. Ma Abia u Asa
mara. Ma Asa u Yosafati mara.
11 Ma Yosafati u Yoramu mara. Ma Yoramu
u Akasia mara. Ma Akasia u Yoasi mara.
12 Ma Yoasi u Amasia mara. Ma Amasia u
Asaria mara. Ma Asaria u Yotamu mara.
13 Ma Yotamu u Akasi mara. Ma Akasi u
Esekiasi mara. Ma Esekiasi u Manase mara.
14 Ma Manase u Amɔɔ mara. Ma Amɔɔ u
Yosiasi mara.
15 Be ba sãa Yosiasin bibu, be wee.
Yohananiwa u sãa gbiikoo. Ma Yoyakimu
u sãa yiruse. Ma Sedesiasi u sãa itase. Ma
Salumu u sãa nnɛse.
16 Be ba sãa Yoyakimun bibu, bera Yekonia
ka Sedesiasi.
17 Be ba maa sãa Yekonian bibu, bera Asiri
wi u Sealitiɛli mara,
18 ka Maakiramu, ka Pedaya, ka Senasaa,
ka Yekamia, ka Hosama, ka Nɛdabia.
19 Be ba sãa Pedayan bibu, bera Sorobabɛli
ka Simɛi. Be ba maa sãa Sorobabɛlin bibu,
bera Mɛsulamu ka Hanania. Selomitiwa u
sãa ben sesu.
20 Pedaya wi, u maa bibu nɔɔbu gabu
mara. Bera Hasuba, ka Ohɛli, ka Berekia, ka
Hasadia, ka Yusabu Hesɛdi.
21 Be ba sãa Hananian bibun bweseru,
bera Pelatia, ka Esai, ka Refayan bibu,
ka Ananin bibu, ka Abudiasin bibu, ka
Sekanian bibu.

22 Bibu nɔɔba tia Sekania u mara. Bera Semaya, ka Hatusi, ka Yigeali, ka Bariaki, ka Nɛaria, ka Safati.
23 Bibu itawa Nɛaria u mara. Bera Elionai, ka Esekiasi, ka Asirikamu.
24 Be ba maa sãa Elionain bibu, bera Hodafia, ka Eliasibu, ka Pelaya, ka Akubu, ka Yokanani, ka Delaya, ka Anani. Ba maa sãawa mi be nɔɔba yiru.

Yudan bibun bweseru

4

1 Be ba sãa Yudan bibu, bera Perɛsi, ka Hɛsironi, ka Kaami, ka Huri, ka Sobali.
2 Reaya, Sobalin biiwa u Yasati mara. Ma Yasati u Akumai ka Lahadi mara. Bera ba sãa Sorean bweserun tɔ̃ka.
3-4 Huri, Efaratan bii gbiikoo, Bɛtelehɛmun kaba wuko, u bibu mara. Bera Etamu, ka Yisirɛɛli, ka Yisima, ka Yidibasi, ka ben sesu Hɛsɛlɛponi, ka Penuɛli, Gedorin kaba wuko, ka Esɛɛ, Husan kaba wuko.
5 Kurɔbu yiruwa Asuri, Tekoan kaba wuko u mɔ. Bera Helea ka Naara.
6 Be Naara u nùn maruа, bera Akusamu, ka Hefɛɛ, ka Temɛni, ka Akasitari.
7 Be ba sãa Helean bibu, bera Serɛti, ka Sokaa, ka Ɛtinani.
8 Kɔsiwa u Anubu ka Sobeba mara. Hosi win min diya Akaakɛli, Harumun biin bwese tɔ̃ka ya yara.
9 Yabɛsi u bɛɛrɛ mɔ n kere win wɔnɔbu. Win mɛro u nùn yĩsi te kãwa yèn sɔ̃ u wahala kua win marubu sɔɔ.
10 Yabɛsi wi, u kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, a de wunɛn domaru ta n man wãasi. A nɛn tem kpãaru sosio. A wunɛn nɔmu dɛmiɔ a man kɔ̃su. Kpa a de nɔni swãaru ka wahala yu ka man tonda.
Ma Gusunɔ u nùn kua ye u bikia.
11 Kelubu, Sukan mɔɔwa u Mɛkiri, Ɛsitonin tundo mara.
12 Ɛsitoniwa u sãa Rafa ka Paseaki ka Tekinan yɛnugibun sikado. Tekina wiya u wuu ge ba mɔ̀ Nakasi swĩi. Ben bibun bwesera ta sina Rekaɔ.
13 Be ba sãa Kenasin bibu, bera Otiniɛli ka Seraya. Otiniɛlin biiwa maa Hatati.
14 Mɛnɔtaiwa u Ofara mara. Ma Seraya u maa Yoabu mara. Yoabu wiya u sãa sɔm kowobun sikado be ba wãa wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Nɔman sɔm kowobun wɔwa.
15 Kalɛbu, Yɛfunɛn biiwa u Iru ka Ela ka Naamu mara. Elawa u maa Kenasi mara.
16 Be ba sãa Yehalɛɛlin bibu, bera Sifu, ka Sifa, ka Tiria, ka Asarɛli.
17-18 Ɛsidarasin biba Yetɛɛ, ka Mɛrɛdi, ka Efɛɛ, ka Yaloni. Mɛrɛdi u Bitiya Egibiti sunɔn bii wɔndia sua kurɔ, ma u nùn Mariamu ka Samai ka Yisiba maruа. Yisiba wiya u wuu ge ba mɔ̀ Ɛsitemɔa swĩi. Ma Mɛrɛdi wi, u maa kurɔ Yuda goo sua. Wiya u Yerɛdi mara, ka Hebɛɛ, ka Yekutiɛli. Yerɛdiwa u wuu ge ba mɔ̀ Gedori swĩi, ma Hebɛɛ u maa Soko swĩi, ma Yekutiɛli u maa Sanɔa swĩi.
19 Hodiyawa u Nakamun sesu sua kurɔ. Win bibun bwesera Gaamiba be ba wãa Keilaɔ ka sere Maakagibu be ba wãa Ɛsitemɔaɔ.
20 Be ba sãa Simɔɔn bibu, bera Amɔɔ, ka Rina, ka Bɛni Hanani, ka Tiloni. Be ba maa sãa Yisein bibun bweseru, bera Sokɛti ka win bii.
21 Be ba sãa Sela, Yudan biin bweseru, bera Eri, wi u wuu ge ba mɔ̀ Leka swĩi, ka Lada, wi u maa Maresa swĩi, ka sere maa bwese te ta ra beka wesi ka wɛ̃ɛ damgii Bɛti Asibeaɔ,
22 ka Yokimu ka tɔn be ba wãa Kosebaɔ ka Yoasi ka Sarafu be ba Mɔabuba sua kurɔbu, ba sere na ba sina Lesɛmuɔ. Yeni ya kooraWa yee yellun di.
23 Ben bibun bwesera ta ra wekenu mɔm. Ba ra n wãa dãa gbaanɔ ka kpara yenɔ ba n sina boko sɔmburu kuammɛ.

Simɛɔn bibun bweseru

24 Be ba sãa Simɛɔn bibun bweseru, bera Nɛmuɛli, ka Yamini, ka Yaribu, ka Seraki, ka Sɔɔlu.
25 Ye Sɔɔlu u seewa, yera u Salumu mara. Ma Salumu u maa seewa u Mibusamu mara. Ma Mibusamu u maa Misama mara.
26 Ye Misama u seewa, yera u Hamuɛli mara. Ma Hamuɛli u maa seewa u Sakuri mara. Ma Sakuri u maa Simɛi mara.
27 Bii tɔn durɔbu wɔkura nɔɔbu ka tia Simɛi u mara ka sere bii tɔn kurɔbu nɔɔba tia. Ben bweseru ta ṅ mara n dabi. Yen sɔ̃na ta ṅ kuure too nge Yudan bweseru.
28-31 Wuu sì sɔɔ ba wãa sere n ka girari Dafidin bandun waati sɔɔ, si ka sin baru kpaanu, siya Beri Seba, ka Mɔlada, ka Hasaa Suali, ka Bila, ka Ɛtisɛmu, ka Toladi, ka Bɛtuɛli, ka Hɔɔma, ka Sikilagi, ka Bɛti Maakabɔti, ka Hasaa Susimu, ka Bɛti Bire, ka Saaraimu,
32 ka maa wusu nɔɔbu yeni, Etamu, ka Aini, ka Rimɔɔ, ka Tokɛni, ka Asani,
33 ka sere maa wuu si su ka bu sikerenɛ ka sin baru kpaanu n ka girari sere Balatiɔ. Ye ba yorua ben wãa yenu ka ben bwese tɔ̃kan sɔ̃, yera mi.
34 Be ba sãa Simɛɔn bwese kɛran wirugibu, bera Mɛsobabu, ka Yamulɛki, ka Yosa, Amasian bii,
35 ka Yoɛli ka Yehu, Yosibian bii, Serayan debubu, Asiɛlin sikadobu,
36 ka Elionai, ka Yaakoba, ka Yesosaya, ka Asaya, ka Adiɛli, ka Yesimiɛli, ka Bɛnaya,
37 ka Sisa, Sifein bii, Alonin debubu, Yedaya ka Simuri ka Semayan sikadobu.
38 Beniwa ba sãa wirugibu ben bwese kɛri sɔɔ. Ma ben bwesera marura ba dabia.

39 Ma ba da Gedorin bera gia n ka da
wɔwan sɔ̃ yari yeru gia bu ka yakasu kasu
ben yaa sabenun sɔ̃.
40 Ba yaka geesu wa mi. Ben tem mɛ, mu
kpã. Ma mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Domi be ba
raa wãa mi yellu ba sãawa Kamun bweseru.
41 Esekiasi, Yudaban sina bokon waati
sɔɔra tɔn be, ba na tem mɛ sɔɔ, ma ba
Maoniba kpeerasia mam mam. Ma ba ben
kunu wɔri ba kɔsuka. Ma ba sina tem mɛ sɔɔ.
Domi yakasu wãa mi, ben yãanun sɔ̃.
42 Simɛɔn bwese kɛran tɔmbu gabu ba da
Seirin guurɔ. Ben geera sãawa tɔmbu nɛɛra
wunɔbu (500). Be ba maa sãa ben wirugibu,
bera Pelatia, ka Nɛaria, ka Refaya, ka Usiɛli,
Yisein bii.
43 Ma ba Amalɛki be ba tie mi go. Ma ba
sina mi, sere ka gisɔn gisɔ.

Rubɛnin bwese kɛran tɔmbu

5

1 Rubɛni u sãawa Isirelin bii gbiikoo. N
deema Rubɛni wi, u ka win tundon kurɔ
kpuna. Ma ba win yerumaru mwa ba win
wɔnɔ Yosɛfun bibu wɛ̃. Yen sɔ̃na ba ǹ
win bwese kɛran tɔmbun yĩsa tireru doke
yerumarun swaa sɔɔ.
2 Isirelin bii be sɔɔ, Yudawa u dam bo.
Win bwese kɛran diya kparo u yara. Adama
Yosɛfun biba ba yerumaru wɛ̃.
3 Be ba sãa Rubɛni, Isirelin bii gbiikoon
bibu, bera Enɔku, ka Paalu, ka Hɛsironi, ka
Kaami.
4 Yoɛliwa u Semaya mara. Ma Semaya u
seewa u Gɔgu mara. Ma Gɔgu u maa seewa
u Simɛi mara.
5 Ye Simɛi u seewa, ma u Misee mara, ma
Misee u seewa u Reaya mara.
6 Ma Reaya u seewa u Baali mara. Ma
Baali u seewa u Beera mara. Wiya u sãa
Rubɛniban wirugii. Wiya Tigilati Pilesɛɛ,
Asirin sina boko u yoru mwa.
7 Beeran tɔmbun yĩsa wee nge mɛ ba ka
bu tireru doke yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra
ka bwese kɛra, ka nge mɛ ba ka keranɛ.
Yeyɛliwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sakari u swĩi,
8 ka Bela, Asasin bii, Seman debubu, Yoɛlin
sikadobu.
Belan tema Aroɛɛn di, n ka da guu te ba mɔ̀
Nɛboɔ, sere ka Baali Mɛɔniɔ.
9 Sɔ̃ɔ yari yeru gia, win tem mu wãawa saa
Efaratin daarun di sere n ka da gbaburun
duu yerɔ. Domi ben yaa sabenu nu dabia
Galadin tem mɛ sɔɔ.
10 Sɔɔlu, sina bokon waati sɔɔ, ba ka
Hagareniba tabu kua ba kamia. Ma ba sina
ben wãa yenɔ Galadin sɔ̃ɔ yari yerun bera gia
kpuro.

Gadin bwese kɛran tɔmbu

11 Gadin bwese kɛran tɔmbu ba sina
Rubɛniban deedeeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia,
Basanin temɔ sere n ka girari Salikaɔ sɔɔ yari
yeru gia.
12 Yoɛlin bwese kɛra ya kpãaru bo. Ma
Safamugia ya sãa yiruse. Ma Yanaigia ka
Safatigia ya wãa Basaniɔ.
13 Bwese kɛri nɔɔba yiru gɛɛ maa wãa. Yiya
Mikaɛlin bwese kɛra, ka Mɛsulamugia, ka
Sebagia, ka Yoraigia, ka Yakanigia, ka Siagia,
ka sere Ebɛɛgia.
14 Be ba sãa Abihailin bibun bweseru, bera
Huri, ka Yaroasi, ka Galadi, ka Mikaɛli, ka
Yɛsisai, ka Yado, ka sere Busi.
15 Aki, Abudiɛlin bii, Gunin debubuwa u
sãa ben wirugii.
16 Gadin bwese kɛrin tɔn be, ba wãawa
Galadiɔ ka Basaniɔ ka yen baru kpaanɔ ka
yen kpara yenɔ saa Saronin di n ka da yen nɔɔ
bura yenɔ.
17 Ba ben bwese kɛri yi kpuro tireru
dokewa nge mɛ yi ka swĩinɛ, Yotamu
Yudaban sina boko ka Yeroboamu Isireliban
sina bokon waati sɔɔ.
18 Rubɛnin bwese kɛra ka Gadigia ka sere
Manasen bwese kɛran bɔnu ba tabu durɔ
damgibu mɔ be ba koo kpĩ bu tɛrɛru ka
takobi nɛnɛ kpa bu tɛndu to. Ba maa tabu
tobu yɛ̃ gem gem. Ben geera sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru ka nnɛ ka tɔmbu nata
ka wunɔbu ka wata (44.760). Ba maa sɔɔru
sãa bu ka tabu to.
19 Ma ba Hagareniba ka Yeturigibu, ka
Nafisigibu, ka Nɔdabugibu tabu wɔri.
20 Sanam mɛ ba taa bi mɔ̀, ba Yinni Gusunɔ
somiru kana domi ba ben naanɛ doke wi sɔɔ.
Ma ba Hagarenigii be, ka be ba bu somiru na
kamia.
21 Ma ba ben yaa sabenu mwɛɛra.
Niya yooyoosu nɔrɔbun suba weeraakuru
(50.000) ka yãa ninu nɔrɔbun suba goobu ka
weeraakuru (250.000) ka kɛtɛkunu nɔrɔbun
suba yiru (2.000) ka sere tɔmbu nɔrɔbun
suba wunɔbu (100.000).
22 Tɔn be ba go taa bi sɔɔ, ba dabi. Domi
Yinni Gusunɔwa u dera n koora mɛ. Ma ba
sina tem mi sere n ka tura saa ye ba bu yoru
mwa ba ka doona.

Manasen bwese kɛra

23 Manasen bwese kɛran sukum mu na mu
sinawa tem mɛ mu wãa Basaniɔ, n ka da Baali
Hɛɛmɔɔwɔ ka Seniriɔ, sere ka guu te ba mɔ̀
Hɛɛmɔɔ. Tɔn be, ba dabi.
24 Ben wirugibun yĩsa wee. Efɛɛ, ka Yisei,
ka Eliɛli, ka Asiriɛli, ka Yeremi, ka Hodafia,
ka Yadiɛli. Ba sãawa tɔn durɔ wɔrugɔba, ma
ba yĩsiru yara.
25 Adama ba Gusunɔ ben baababan Yinni
torari. Ba bwese tukunun bũnu sãwa ni u raa
kam koosia.
26 Yen sɔ̃na wi, Gusunɔ Isireliban Yinni
u dera Asirin sinam beni, Pulu ka Tigilati
Pilesɛɛ ba Rubɛniba, ka Gadiba, ka Manasen

bwese kɛran sukum yoru mwɛɛra ba ka da Salasiɔ, ka Saboriɔ, ka Haraɔ, ka sere Gosanin daarun bɔkuɔ. Miya ba wãa sere ka gisɔ.

Lefi be ba sãa yãku kowo

tɔnwerobu

27 Be ba sãa Lefin bibu, bera Gɛɛsɔni, ka Kehati, ka Mɛrari.
28 Ye Kehati u seewa, ma u Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli mara.
29 Ye Amuramu u seewa, ma u Aroni ka Mɔwisi ka Mariamu mara. Ma Aroni u maa seewa u Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa mara.
30 Ye Eleasaa u seewa, ma u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua mara.
31 Ye Abisua u seewa ma u Buki mara. Ma Buki u seewa u Usi mara.
32 Ye Usi u seewa, ma u Seraya mara. Ma Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara.
33 Ye Mɛrayɔtu u seewa, ma u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara.
34 Ye Akitubu u seewa, ma u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u seewa u Akimasi mara.
35 Ye Akimasi u seewa, ma u Asaria mara. Ma Asaria u seewa u Yokanani mara.
36 Ye Yokanani u seewa, ma u Asaria mara. Asaria wiya u ra yãkunu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ te Salomɔɔ u bana Yerusalɛmuɔ.
37 Ye Asaria wi, u seewa, ma u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara.
38 Ye Akitubu u seewa ma u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u seewa u Salumu mara.
39 Ye Salumu u seewa, ma u Hilikiya mara. Ma Hilikiya u seewa u Asaria mara.
40 Ye Asaria u seewa ma u Seraya mara. Ma Seraya u seewa u Yosadaki mara.
41 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera Nɛbukanɛsaa u Yudaba ka Yerusalɛmugibu yoru mwɛɛra u ka doona, ka Yosadaki wi sanna mi.

Lefin bwese kɛran

tɔmbu gabu

6

1 Lefiwa u Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari mara.
2 Ye Gɛɛsɔni u seewa, ma u Libini ka Simɛi mara.
3 Be ba sãa Kehatin bibu, bera Amuramu, ka Yisehari, ka Heboroni, ka Usiɛli.
4 Be ba maa sãa Mɛrarin bibu, bera Makili ka Musi. Beni kpurowa ba kua wirugibu Lefin bwese kɛri sɔɔ.
5 Ma Gɛɛsɔni u seewa u Libini mara. Ma Libini u seewa u Yasati mara. Ma Yasati u seewa u Simma mara.
6 Ma Simma u seewa u Yoasi mara. Ma Yoasi u seewa u Ido mara. Ma Ido u seewa u Seraki mara. Ma Seraki u seewa u Yatarai mara.
7 Kehatiba sɔɔ, Kehati u seewa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u seewa u Kore mara. Ma Kore u seewa u Asiri mara.
8 Ma Asiri u seewa u Ɛlikana mara. Ma Ɛlikana u seewa u Abiasafu mara. Ma Abiasafu u seewa u Asiri mara.
9 Ma Asiri u seewa u Tahati mara. Ma Tahati u seewa u Uriɛli mara. Ma Uriɛli u seewa u Osiasi mara. Ma Osiasi u seewa u Sɔɔlu mara.
10 Be ba sãa Ɛlikanan bibu gabu, bera Amasai ka Akimɔti.
11 Ahimɔtin bweseru sɔɔ, Akimɔti u seewa u Ɛlikana mara. Ma Ɛlikana u seewa u Sofai mara. Ma Sofai u seewa u Nahati mara.
12 Ma Nahati u seewa u Eliabu mara. Ma Eliabu u seewa u Yeroamu mara. Ma Yeroamu u seewa u Ɛlikana goo mara.
13 Samuɛlin biba maa sãa Yoɛli ka Abiya.
14 Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Mɛrari u seewa u Makili mara. Ma Makili u seewa u Libini mara. Ma Libini u seewa u Simɛi mara. Ma Simɛi u seewa u Usa mara.
15 Ma Usa u seewa u Simɛa mara. Ma Simɛa u seewa u Hagiya mara. Ma Hagiya u seewa u Asaya mara.
16 Sanam mɛ ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu yii yeru waawa, sanam mɛya Dafidi u Lefi ben gabu kua wom kowobun wirugibu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
17 Bera ba ra wom kowobu kpare Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun wuswaaɔ sere Salomɔɔ u ra ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bana Yerusalɛmuɔ. Ba ben sɔmburu kuawa dee dee nge mɛ ba bu ten wooda wɛ̃.
18 Be ba kua wom kowobun wirugibu ka ben bibun bweseru wee.

Kehatin bweseru sɔɔ, Hemaniwa u sãa wom kowobun wirugii. Win sikadobara Yoɛli ka Samuɛli,
19 ka Ɛlikana, ka Yeroamu, ka Eliɛli, ka Toa,
20 ka Sufu, ka Ɛlikana, ka Mahati, ka Amasai,
21 ka maa Ɛlikana goo, ka Yoɛli goo ka Asaria, ka Sofoni,
22 ka Tahati, ka Asiri, ka Abiasafu, ka Kore,
23 ka Yisehari, ka Kehati, ka Lefi, ka Isireli.
24 Asafu u maa sãawa wom kowobun wirugii turo. Wiya u ra n wãa Hemanin nɔm geuɔ u n nùn somimɔ. Win sikadobara Berekia, ka Simɛa,
25 ka Mikaɛli, ka Baaseya, ka Maakiya,
26 ka Etini, ka Seraki, ka Adaya,
27 ka Etani, ka Simma, ka Simɛi,
28 ka Yasati, ka Gɛɛsɔni, ka Lefi.
29 Mɛrarin bweseru sɔɔ, be ba ra womusu ko, ba ra n wãawa Hemanin nɔm dwaru gia. Ben wirugiiwa Etani. Etani win sikadobara Kisi, ka Abudi, ka Maluku,
30 ka Hasabia, ka Amasia, ka Hilikiya,
31 ka Amusi, ka Sani, ka Semɛɛ,
32 ka Makili, ka Musi, ka Mɛrari, ka Lefi.

33 Ben mɛro bisi be ba tie, bera ba ra sɔma
ko ye ya wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpuro.
34 Aroni ka win bibun bwesera ba ra yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu ko yãku yeru wɔllɔ kpa
bu maa turare dɔ̃ɔ doke mi. Bera ba ra sɔma
kpuro ko dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa
bu torarun yãkunu ko Isireliban sɔ̃ nge mɛ
Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u bu yiire.
35 Aronin bweserun tɔ̃ka wee. Aroni u
seewa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u seewa
u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua
mara.
36 Ma Abisua u seewa u Buki mara. Ma
Buki u seewa u Usi mara. Ma Usi u seewa u
Seraya mara.
37 Ma Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara.
Ma Mɛrayɔtu u seewa u Amaria mara. Ma
Amaria u seewa u Akitubu mara.
38 Ma Akitubu u seewa u Sadɔku mara. Ma
Sadɔku u seewa u Akimasi mara.

Wuu si ba Lefin bibun

bweseru wɛ̃

39 Ye ba tɛtɛ toba, be ba gbia ba tem wɛ̃ bera
Kehatin bwese kɛragibu, Aronin bweseru
sɔɔ. Ben wãa yenu ka ben kpara yenu ka ben
tem nɔɔ bura yenu wee.
40 Niya Heboroni ye ya wãa Yudan temɔ ka
yen kpara yenu ni nu ka ye sikerenɛ.
41 Adama yen baru kpaanu, Kalɛbu,
Yɛfunɛn biiwa ba mi wɛ̃.
42 Wuu si ba Aronin bibun bweseru wɛ̃,
siya Heboroni mi ba ko n da kpikiru de,
ka Libina ka yen kpara yenu, ka Yatiri, ka
Ɛsitemɔa ka yen kpara yenu,
43 ka Hilɛni ka yen kpara yenu, ka Debiri
ka yen kpara yenu,
44 ka Asani ka yen kpara yenu, ka Bɛti
Semɛsi ka yen kpara yenu,
45 ka Bɛnyamɛɛn tem wuu sini, Gibea ka
yen kpara yenu, ka Alemɛti ka yen kpara
yenu, ka Anatɔtu ka yen kpara yenu. Wuu si
kpuro su kuawa mi wɔkura ita nge mɛ bwese
kɛri yi, yi geeru nɛ.
46 Ye ba maa tɛtɛ toba, Kehatin bibun
bwese te ta tie, ta wusu wɔkuru wa
Efaraimun bwese kɛran tem sɔɔ ka Danun
bwese kɛragim sɔɔ, ka Manasen bwese kɛran
sukumgim sɔɔ.
47 Gɛɛsɔnin bibun bweseru ta wusu wawa
wɔkura ita nge mɛ ben bwese kɛrin geera
nɛ. Wuu si, su wãawa Isakarin bwese
kɛran tem sɔɔ ka Asɛɛn bwese kɛragim sɔɔ,
ka Nɛfitalin bwese kɛragim sɔɔ ka Manasen
bwese kɛragim sɔɔ Basaniɔ.
48 Ye ba maa wure ba tɛtɛ toba, wusu
wɔkura yiruwa Mɛrarin bibun bwesera wa
Rubɛnin bwese kɛran tem sɔɔ, ka Gadigian
tem sɔɔ, ka Sabulonigian tem sɔɔ nge mɛ ben
bwese kɛrin geera nɛ.
49 Isireliba ba maa Lefiba wusu gasu wɛ̃ ka
sin kpara yenu.
50 Ba wuu si gɔsawa ka tɛtɛ Yudan bwese
kɛran temɔ, ka Simɛɔn bwese kɛragim sɔɔ, ka
Bɛnyamɛɛn bwese kɛragim sɔɔ.
51 Kehatin bibun bwese te ta maa tie, ta
wusu wawa Efaraimun bwese kɛran tem sɔɔ.
52 Wuu si ba bu wɛ̃, siya Sikɛmu ye ya wãa
Efaraimun guurɔ, ka yen kpara yenu. Miya
ba ko n da kpikiru de. Ka Gesɛɛ ka yen kpara
yenu,
53 ka Yokumɛamu ka yen kpara yenu, ka
Bɛti Horoni ka yen kpara yenu,
54 ka Ayaloni ka yen kpara yenu, ka sere
maa Gati Rimɔɔ ka yen kpara yenu.
55 Wuu si Manasen bwese kɛran sukum
mu maa wa, siya Anɛɛ ka yen kpara yenu, ka
Bileamu ka yen kpara yenu. Siya ba Kehatin
bwese kɛragii be ba tie wɛ̃.
56 Ba maa Gɛɛsɔnin bwese kɛran tɔmbu
wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Manasen bwese
kɛran sukum min di, siya Golani ye ya wãa
Basaniɔ ka yen kpara yenu, ka Asitarɔtu ka
yen kpara yenu.
57 Wuu si ba wa Isakarin bwese kɛran
min di, siya Kedɛsi ka yen kpara yenu, ka
Dabarati ka yen kpara yenu,
58 ka Ramɔti ka yen kpara yenu, ka sere
Anɛmu ka yen kpara yenu.
59 Wuu si ba wa Asɛɛn bwese kɛran min di,
siya Masikali ka yen kpara yenu, ka Abudoni
ka yen kpara yenu,
60 ka Hukɔku ka yen kpara yenu, ka sere
Rehɔbu ka yen kpara yenu.
61 Wuu si ba wa Nɛfitalin bwese kɛran min
di, siya Kedɛsi ye ya wãa Galilen temɔ ka yen
kpara yenu, ka Hamɔɔ ka yen kpara yenu, ka
sere Kiriataimu ka yen kpara yenu.
62 Ba Lefi be ba tie Mɛrarin bweseru sɔɔ
wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Sabulonin bwese
kɛran min di, siya Rimɔnɔ ka yen kpara
yenu, ka Tabori ka yen kpara yenu.
63 Wuu si ba wa Rubɛnin bwese kɛran min
di Yuudɛnin guru giɔ, Yerikon deedeeru sɔ̃ɔ
yari yeru gia, siya Beseri ye ya wãa tem
saaraɔ ka yen kpara yenu, ka Yasa ka yen
kpara yenu,
64 ka Kedemɔti ka yen kpara yenu, ka sere
Mɛfati ka yen kpara yenu.
65 Wuu si ba maa wa Gadin bwese kɛran
min di, siya Ramɔti, Galadin temɔ ka yen
kpara yenu, ka Mahanaimu ka yen kpara
yenu,
66 ka Hɛsiboni ka yen kpara yenu, ka sere
Yasɛɛ ka yen kpara yenu.

Isakarin bibun bweseru

7

1 Bibu nnɛwa Isakari u mara. Bera Tola, ka
Pua, ka Yasubu, ka Simuroni.
2 Tolan biba Usi, ka Refaya, ka Yerieli ka
Yamai, ka Yibisamu, ka sere Samuɛli. Bera
ba sãa wirugibu ben yɛnusɔ, Tolan bwese
kɛra sɔɔ. Ba sãawa wɔrugɔba ben waati ye

sɔɔ. Dafidin waati sɔɔ, ben geera sãawa nɔrɔbun suba yɛnda yiru ka tɔmbu nata (22.600).

3 Usin biiwa Yisiraya. Yisiraya ka win bibu ba sãawa be wirugibu nɔɔbu. Win bii bera Mikaɛli, ka Abudiasi, ka Yoɛli, ka Yisiya.

4 Be ba wãa ka be sannu, tɔn kurɔbu ka bibu ba dabi sere ba koo kpĩ bu tɔn durɔbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba tia (36.000) wa be sɔɔ be ba koo kpĩ bu tabu ko.

5 Isakarin bwese kɛra sɔɔ, be ba tireru doke, ben geera sãawa nɔrɔbun suba wɛnɛ ka nɔɔba yiru (87.000). Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba.

Bɛnyamɛɛ ka Nɛfitalin

bibun bweseru

6 Bibu itawa Bɛnyamɛɛ u mara. Bera Bela, ka Bekɛɛ, ka Yediɛli.

7 Bibu nɔɔbuwa Bela u mara. Bera Ɛsiboni, ka Usi, ka Usiɛli, ka Yerimɔti, ka maa Iri. Ben baawure u sãawa win bwese kɛran wirugii. Be kpuro maa wɔrugɔbara. Ba bu tireru doke ma ben geera kua nɔrɔbun suba yɛnda yiru ka tɔmbu tɛna ka nnɛ (22.034).

8 Bekɛɛn biba Semira, ka Yoasi, ka Ɛliesɛɛ, ka Elionai, ka Omiri, ka Yeremɔti, ka Abiya, ka Anatɔtu, ka Alamɛti. Beni kpurowa ba sãa Bekɛɛn bibu.

9 Ma ba bu tireru doke nge mɛ ba ka swĩinɛ bwese kɛra ye sɔɔ. Be kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃ro wɔrugɔba. Ma ben geera sãa tɔnu nɔrɔbun suba yɛndu ka goobu (20.200).

10 Yediɛlin biiwa Bilihani. Bilihanin biba maa Yeusi, ka Bɛnyamɛɛ, ka Ehudu, ka Kenaana, ka Setani, ka Taasisi, ka sere Akisasaa.

11 Be kpuro ba sãawa Yediɛlin bibun bweseru. Be kpuro maa wɔrugɔbara. Ma ben baawure u sãa wirugii win bwese kɛra sɔɔ. Ben geera sãawa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka yiru, ka tɔmbu goobu (17.200) be ba koo kpĩ bu tabu ko.

12 Supimu ka Hupimu ba sãawa Irin bibu. Ma Husimu u maa sãa Akɛɛn bii.

13 Nɛfitalin biba Yasiɛli, ka Guni, ka Yesɛɛ, ka sere Salumu. Beni kpuro ba sãawa Bilihan nikurɔminu.

Manasen bibun bweseru

14 Bii be Manase u ka win kurɔ Sirigii mara, bera Asiriɛli ka Makiri wi u sãa Galadin tundo.

15 Makiri wiya u Hupimu ka Supimu kurɔbu sua. Win sesun yĩsira Maaka. Win bii yirusen yĩsira Selofadi. Bii tɔn kurɔba Selofadi wi, u mara.

16 Maaka, Makirin kurɔ u bii tɔn durɔ mara ma ba nùn yĩsiru kã Perɛsi. U maa wure u bii tɔn durɔ mara ma ba nùn yĩsiru kã Serɛsi. Serɛsi wiya u Ulamu ka Rekɛmu mara.

17 Ulamun biiwa Bedani.

Beniwa ba sãa Galadi, Makirin bii, Manasen debubun bibun bweseru.

18 Hamɔlekɛti, Galadin sesuwa u Isodu ka Abiesɛɛ ka Mala mara.

19 Be ba sãa Semidan bibu, bera Akiyani ka Sikɛmu ka Likisi ka sere Aniamu.

Efaraimun bibun bweseru

20 Efaraimun bibun bweseru wee. Efaraimu u Sutelaki mara. Ma Sutelaki u Berɛdi mara. Ma Berɛdi u Tahati mara. Ma Tahati u Eleada mara. Ma Eleada u Tahati mara.

21 Ma Tahati u Sabadi mara. Ma Sabadi u Sutelaki mara. Efaraimu u maa bibu yiru mara, Sutelaki baasi, beya Esɛɛ ka Eleadi. Bera ba Gatigibu wɔri bu ka sibun yaa sabenu mwa. Adama Gatigii be, siba bu go.

22 Ma Efaraimu u gɔɔ wooru sina n ka tɛ. Ma win mɛro bisibu ba na ba nùn nukuru yɛmiasia.

23 Yen biruwa u ka win kurɔ mɛnna, ma u gura sua u bii tɔn durɔ mara. Ma ba nùn yĩsiru kã Beria yèn sɔ̃ u nuku sankiranu wa win yɛnuɔ.

24 U maa bii tɔn kurɔ mara wi ba mɔ̀ Seraki. Wiya u Bɛti Horoni bana ye ya wãa wɔwaɔ, ka ye ya wãa gunguru wɔllɔ, ka maa Usɛni Seera.

25 Ma Beria wi, u seewa u Refa mara. Ma Refa u seewa u Resɛfu mara. Ma Resɛfu u seewa u Telaki mara. Ma Telaki u seewa u Takani mara.

26 Ma Takani u seewa u Ladani mara. Ma Ladani u seewa u Amihudu mara. Ma Amihudu u seewa u Elisama mara.

27 Ma Elisama u seewa u Nuni mara. Ma Nuni u seewa u Yosue mara.

28 Tem mɛ ba wa ba sina mɛya Betɛli ka yen wuu si su ka ye sikerenɛ. Siya Naarani ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia ka Gesɛɛ ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia ka yen baru kpaanu, ka Sikɛmu ka yen baru kpaanu, n ka girari Gasaɔ ka yen baru kpaanɔ.

29 Tem mɛ Manasen bibun bwesera wa, mɛya Bɛti Seani ka yen baru kpaanu, ka Taanaki ka yen baru kpaanu, ka Mɛgido ka yen baru kpaanu, ka sere Dori ka yen baru kpaanu.

Wuu si sɔɔra Yosɛfu, Isirelin biin bibun bwesera sina.

Asɛɛn bibun bweseru

30 Be ba sãa Asɛɛn bibu, bera Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka sere ben sesu Seraki.

31 Be ba sãa Berian bibu, bera Hebɛɛ ka Maakiɛli. Maakiɛli wiya u wuu ge ba mɔ̀ Biisafiti swĩi.

32 Hebɛɛwa u Yafilɛti mara ka Somɛɛ ka Hotamu ka sere ben sesu Sua.

33 Be ba sãa Yafilɛtin bibu, bera Pasaki ka Bimali ka sere Asifati. Be ba sãa Yafilɛtin bibu, bera mi.

34 Be ba sãa Samɛɛn bibu, bera Aki ka Roga
ka Huba ka sere Aramu.
35 Be ba sãa win wɔnɔ Helɛmun bibu, bera
Sofaki ka Yimina ka Selɛsi ka sere Amali.
36 Be ba sãa Sofakin bibu, bera Sua ka
Haanɛfɛɛ ka Suali ka Beri ka Yimura,
37 ka Beseri ka Hɔdu ka Samma ka Silisa ka
Yitirani ka sere Beera.
38 Be ba sãa Yetɛɛn bibu, bera Yɛfunɛ ka
Pisipa ka sere Ara.
39 Be ba sãa Ulan bibu, bera Ara ka Haniɛli
ka sere Risia.
40 Be ba sãa Asɛɛn bibun bweseru, bera
mi. Ben baawure u sãawa wirugii win beraɔ.
Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba. Be ba tireru
doke, ben geera sãawa nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu ka tia (26.000) be, be ba koo kpĩ bu
tabu ko.

Bɛnyamɛɛn bwese kɛragii

be ba wãa Yerusalɛmuɔ

8

1 Bibu nɔɔbuwa Bɛnyamɛɛ u mara. Wee
nge mɛ ba ka swĩinɛ, Bela ka Asibɛli
2 ka Ara ka Nɔka ka sere Rafa.
3 Be ba sãa Belan bibu, bera Adari ka Gera
ka Abihudu
4 ka Abisua ka Naama ka Akoasi
5 ka Gera ka Sefufani ka sere Huramu.
6 Ehudun bii be ba sãa wirugibu
Gebagibun suunu sɔɔ, ma ba ka bu da
Manahatiɔ,
7 bera Namani ka Akiya ka sere Gera. Gera
wi u ka bu da mi, wiya u Usa ka Ahihudu
mara.
8 Saaraimu u win kurɔbu yiru beni gira.
Bera Husimu ka Baara. Yen biruwa u bibu
gabu mara Mɔabuban temɔ.
9 Bii be u ka win kurɔ Hodɛsi mara, bera
Yobabu ka Sibiya ka Mɛsa ka Malikamu,
10 ka Yeusi ka Sokia ka sere Mirima. Be
kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃robu.
11 Be u ka win kurɔ Husimu mara, bera
Abitubu ka Ɛlipali.
12 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Ebɛɛ ka
Miseamu ka sere Semɛɛ wi u wuu ge ba mɔ̀
Onɔɔ bana ka sere maa Lodu ka yen baru
kpaanu.
13 Beria ka Sema be ba sãa wirugibu
Ayalonigibun suunu sɔɔ, bera ba Gatigibu
gira.
14-16 Be ba sãa Berian bibu, bera Akiyo ka
Sasaki ka Yeremɔti ka Sebadia ka Aradi ka
Edɛɛ ka Mikaɛli ka Yisifa ka sere Yoasi.
17-18 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Sebadia
ka Mɛsulamu ka Hisiki ka Hebɛɛ ka Yisimɛrai
ka Yisilia ka sere Yobabu.
19-21 Be ba sãa Simɛin bibu, bera Yakimu ka
Sikiri ka Sabidi ka Ɛlienai, ka Silitai ka Eliɛli
ka Adaya ka Beraya ka Simurati.
22-25 Be ba sãa Sasakin bibu, bera Yisipani
ka Ebɛɛ ka Eliɛli ka Abudoni ka Sikiri ka
Hananu ka Hanania ka Elamu ka Antotia ka
Yifideya ka sere Penuɛli.
26-27 Be ba sãa Yerohamun bibu, bera
Sanserai ka Seharia ka Atalia ka Yaaresia ka
Eliya ka sere Sikiri.
28 Be ba sãa wirugibu nge mɛ ba ka swĩinɛ,
bera mi. Ba wãawa Yerusalɛmuɔ.
29 Wi u Gabaoni swĩi, u wãa Gabaoni mi.
Win kurɔn yĩsira Maaka.
30 Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba maa
tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nadabu,
31 ka Gedori ka Akiyo ka Sekɛɛ,
32 ka sere Mikoloti, Simɛan tundo. Ben tii
ba wãawa Yerusalɛmuɔ, ben mɛro bisibun
bɔkuɔ.

Sɔɔlun bibun bweseru
(I maa mɛɛrio 9:39-44)

33 Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu
mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua
ka Abinadabu ka sere Ɛsibaali.
34 Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma
Mɛribu Baali u maa Misee mara.
35 Be ba sãa Miseen bibu, bera Pitoni ka
Mɛlɛki ka Tarea ka sere Akasi.
36 Akasiwa u Yehoyada mara. Ma
Yehoyada u Alemɛti mara ka Asimafɛti ka
sere Simiri. Simiriwa u Mɔsa mara.
37 Ma Mɔsa u Binɛa mara. Ma Binɛa u Rafa
mara. Ma Rafa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u
Asɛli mara.
38 Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Bera
Asirikamu ka Bokuru ka Isimɛɛli ka Searia ka
Abudiasi ka sere Hananu. Beni kpurowa ba
sãa Asɛlin bibu.
39 Asɛli wi, u wɔnɔ mɔ wi ba sokumɔ Esɛki.
Bibu itawa Esɛki wi, u mara. Bera Ulamu ka
Yeusi ka Elifelɛti.
40 Ulamun bibu ba kuawa wɔrugɔba ka tɛn
towobu. Ben bibu ka ben debuminu dabi.
Ba tura nge tɔmbu wunaa weeru ka wɔkuru
(150).

Be kpuro ba sãawa Bɛnyamɛɛn bibun bwe-
seru.

9

1 Ba Isireliba kpuron yĩsa yorua ben gari
garin tireru sɔɔ nge mɛ ba ka swĩinɛ, bwese
kɛra ka bwese kɛra.

Isireli be ba wurama yorun di

N deema ba Yudaba kpuro yoru mwa ba
ka da Babiloniɔ kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
2 Be ba gbia ba sina ben tem wusu sɔɔ, bera
Isireliba ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere
Nɛtiniba.
3 Be ba na ba sina Yerusalɛmuɔ, bera
Yudan bweseru ka Bɛnyamɛɛn bweseru ka
Efaraimugiru ka Manasegiru.
4 Ka sere Utai wi u wãa Yudan bwese kɛra
sɔɔ. U sãawa Amihudun bii. Amihudu wi,

u sãawa Omirin bii, Imirin debubu, Banin
sikadobu, Perɛsin bwese kɛra sɔɔ.
5 Silonigibun bwese kɛra sɔɔra Asaya u
wãa ka win bibu. Asaya wiya u sãa win bii
gbiikoo.
6 Serakin bwese kɛra sɔɔra Yewɛli ka
wigibu ba wãa. Ben geera sãawa nata ka
wɛnɛ ka wɔkuru (690).
7 Be ba wãa Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ,
bera Salu, Mɛsulamun bii, Hodafian debubu,
Asenuan sikadobu,
8 ka Yibinɛa, Yoramun bii, ka Ela, Usin bii,
Mikirin debubu ka Mɛsulamu, Sefatian bii,
Rewɛlin debubu, Yibinian sikadobu, ka sere
ben tɔmbu gabu.
9 Tɔn be kpurowa ba sãa wirugibu ben
yɛnusɔ nge mɛ ba ka swĩinɛ. Ben geera sãawa
nɛnɛ ka wunɔbu ka weeraakuru ka nɔɔba tia
(956).
10 Be ba sãa yãku kowobu, bera Yedaya ka
Yoyaribu ka Yakini,
11 ka Asaria. Win sikadobara Hilikiya ka
Mɛsulamu ka Sadɔku ka Mɛraɣɔtu ka sere
Akitubu wi u sãa Yinni Gusunɔn sãa yerun
wirugii.
12 Adaya u maa sãa yãku kowo. Win
sikadobara Yerohamu ka Pasuri ka Maakiya
ka Masai ka Adiɛli ka Yasisia ka Mɛsulamu ka
Mɛsilemiti ka Imɛri.
13 Be ka begii be ba sãa wirugibu ben
yɛnusɔ, ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka
nata ka wunɔbu ka wata (1.760). Be kpuro
ba sãawa wɔrugɔba. Bera ba ra sɔmburu ko
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
14 Semaya u sãawa Lefi. Win sikadoba
wee, nge mɛ ba ka swĩinɛ. Bera Hasubu ka
Asirikamu ka sere Hasabia, Mɛrarin bwese
kɛra sɔɔ.
15 Be ba maa sãa Lefiba, bera Bakibakaa
ka Herɛsi ka Galali ka Matania. Matania win
sikadobara Misee ka Sikiri ka Asafu.
16 Abudiasin tii u sãa wa Lefi. Win
sikadobara Semaya ka Galali ka Yedutum.
Berekia, Asan bii, Ɛlikanan debubu wi u wãa
Nɛtofagibun temɔ, u maa sãawa Lefi.
17 Be ba sãa kɔnnɔ kõsobu, bera Salumu ka
Akubu ka Talumɔɔ, ka Ahimani ka begibu.
Salumuwa u sãa ben wirugii.
18 Wiya u ra n wãa sina bokon kɔnnɔwɔ ge
ga wãa sõɔ yari yeru gia sere ka gisɔ. Be ba sãa
kɔnnɔ kõsobu Lefin bweseru sɔɔ, bera mi.
19 Salumu, Koren bii, Abiasafun debubu,
Koren sikadobu ka wigii be ba tie, bera ba
ra Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun kɔnnɔ
kõsu. Ben sikadobara ba ra raa sɔmbu te ko.
20 Finɛɛsi, Eleasaan biiwa u sãa ben
wirugii. Ma Yinni Gusunɔ u wãa ka wi.
21 Sakari, Mɛselemian biiwa u ra kuu
bekurugii ten kɔnnɔ kõsu.
22 Be kpuron geera sãawa mi goobu ka
wɔkura yiru (212). Bera ra kɔnnɔsu kõsu.
Ben yĩsa ba maa doke tireru sɔɔ ka ben wusu.
Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔ Samuɛliwa ba bu
sɔmbu te nɔmu sɔndia.
23 Be ka ben bibun bwesera ba ra Yinni
Gusunɔn sãa yee ten kɔnnɔ si kõsu.
24 Be ba sãa yerun kɔnnɔ si kõsu mi, ba ra
n wãawa bera ka bera, sõɔ yari yerɔ ka sõɔ
duu yerɔ, ka sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ ka yen nɔm
dwarɔ.
25 Begibu gabu ba ra nɛ ben mi saa ben
wusun di bu ka bu sina mi alusuma tia.
26 Kɔnnɔ kõsobun wirugibu nnɛ be, ba
sãawa Lefiba. Ba ra n wãawa ben sɔmburu
sɔɔ baadomma. Bera ba ra maa sãa yerun dii
sɔsu ka sãa yee ten arumani kõsu.
27 Ba ra kpunɛwa bu ka sãa yee te sikerena.
Yam mù n sãra, kpa bu ten kɔnnɔsu wukia.
28 Kɔnnɔ kõso ben gaba ba ra yãkurun
dendi yãnu kõsu. Ba ra nu gariwa bà n
nu yaramɔ. Kpa bu maa nu gari bà n nu
duusiamɔ.
29 Ben gaba ba ra maa sãa yerun dendi yãa
ni nu tie kõsu ka sere maa som ka tam ka gum
ka turare ye ba ra dõɔ doke ka maa turare
nubu durorugia.
30 Yãku kowoba ba ra turare nubu
durorugia ye ko.
31 Lefi ben turo, Matitia, Salumun bii
gbiikoo, Koren bweseru sɔɔ, wiya u ra
kiranu wõ.
32 Wigibu gabu Kehatin bweseru sɔɔ, bera
ba ra tõɔ wɛ̃rarugiru baateren pɛ̃ɛ ko, ye ba ra
Yinni Gusunɔ yiiye.
33 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu. Bera
ba ra maa wom kowobu kpare. Ba ra n
wãawa sãa yerun dinu ganu sɔɔ. Ba ku ra
maa sɔma gaa ko, yèn sõ ba ra n sɔmburu mò
sõɔ sɔɔ ka wõkuru.
34 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu nge mɛ
ba ka swĩinɛ. Be, ba wãawa Yerusalɛmuɔ.

Sɔɔlun bibun bweseru
(I maa mɛɛrio 8:29-38)

35 Yeyɛli wi u Gabaoni swĩi, u wãawa
Gabaoniɔ. Win kurɔn yĩsira Maaka.
36 Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba maa
tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nɛri ka
Nadabu,
37 ka Gedori ka Akiyo ka Sakari ka sere
Mikoloti.
38 Mikoloti wiya u Simɛamu mara. Be
kpuro ba wãawa Yerusalɛmuɔ begibun
bɔkuɔ.
39 Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu
mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua
ka Abinadabu ka sere Ɛsibaali.
40 Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma
Mɛribu Baali u maa Misee mara.
41 Miseen biba Pitoni ka Mɛlɛki ka sere
Tarea.
42 Akasiwa u Yara mara. Ma Yara u Alemɛti
mara ka Asimafɛti ka sere Simiri. Simiriwa u
Mɔsa mara. Ma Mɔsa u maa Binɛa mara.

43 Binɛawa u Refaya mara. Ma Refaya u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Asɛli mara.
44 Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Ben yĩsa wee, Asirikamu ka Bokuru ka Isimɛɛli ka Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Be ba sãa Asɛlin bibu, bera mi.

DAFIDI, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

10

Sɔɔlu ka win bibun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli I, 31:1-13)

1 Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti be, ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ.
2 Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua naamwɛ. Ma ba bii be go.
3 Sannɔ ge, ga Sɔɔlu swĩɛ. Tɛn towobu ba nùn sɛ̃ɛnu twee ba mɛɛra kua gem gem.
4 Yera u win tabu yãa sɔɔwo sõɔwa u nɛɛ, u win takobi womɔ u nùn ye sɔku kpa bango sarirugii be, bu ku raa nùn sɔku bu yaa kasiki.

Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi bɛrum nùn mwa gem gem. Ma Sɔɔlu u takobi ye mwa u ka tii sɔka u kibarisi u taare.
5 Ye win tabu yãa sɔɔwo wi, u wa ma u gu, yera u maa win takobi sua u tii sɔka nge mɛ Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yam tem mi.
6 Nge mɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita be, ka win tabu yãa sɔɔwo ka sere maa win tabu kowobu kpuro sannu.
7 Ye Isireli be ba wãa Yisirɛɛlin wɔwaɔ ba nua ma ben tabu kowoba duki sua, Sɔɔlu ka win bii tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben wusu deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na ba sina wuu si sɔɔ.
8 Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin yãnu potirimɔ. Yera ba Sɔɔlu ka win bibu itan gonu wa Giliboan guurɔ.
9 Ma ba Sɔɔlun wiru bura ba win tabu yãnu kpuro potira. Yera ba sɔmɔbu gɔra bu yen labaari kpara ben bũu diaɔ ka ben tɔmbun mi, ben tem sɔɔ kpuro.
10 Yera ba win tabu yãnu sua ba doke ben bũu dirɔ. Ma ba win wiru sua ba bwɛ̃ ben bũu wi ba mɔ̀ Dagonin dirɔ.
11 Sanam mɛ Yabɛsi ye ya wãa Galadin temɔ, yen tɔmbu ba nua ye Filisitiba ba Sɔɔlu kua,
12 yera be ba sãa tabu durɔ wɔrugɔba ba seewa ba Sɔɔlu ka win bibun goo ni sua ba ka da Yabɛsiɔ. Ma ba ben kukunu sikua dãru garun nuurɔ Yabɛsi mi. Ma ba nɔɔ bɔkua sõɔ nɔɔba yiru.
13 Sɔɔlu u guwa yèn sõ u Yinni Gusunɔ tɔnu kam kom kua, u ṅ win woodaba mɛm nɔɔwɛ. U bikiaru dawa be ba ra gɔribu sokun mi.
14 U ṅ Yinni Gusunɔ bikie. Ma Yinni Gusunɔ u dera u gu. Ma u win bandu sua u Isain bii, Dafidi wɛ̃.

11

Dafidi u kua Isireliban sunɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:1-3)

1 Isireliba kpuro ba mɛnna ba na Dafidin mi Heboroniɔ. Ma ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ ka wunɛ, sa sãawa yɛm tem.
2 Baa yellun di, saa ye Sɔɔlu u sãa bɛsɛn sunɔ, wuna a ra sun mɛnnɛ a sun kpara a ka tabu da, kpa a ka maa sun wurama. Gusunɔ wunɛn Yinni u maa nun sõɔwa u nɛɛ, wuna kaa ko bɛsɛn wirugii kpa a bɛsɛ win tɔmbu kpara.
3 Yera Isireliban guro gurobu kpuro ba na Dafidi sina bokon mi Heboroniɔ. Ma u ka bu arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ Heboroni mi. Yera ba nùn gum tãre wirɔ, ba nùn kua be, Isireliban sunɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa Samuɛlin nɔɔn di.

Dafidi u Yerusalɛmu wɔri
u mwa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:6-10)

4 Sõɔ teeru, Dafidi ka Isireliba kpuro ba Yerusalɛmu wɔri. Yerusalɛmu yera ba maa sokumɔ Yebusi. Miya Yebusiba ba wãa.
5 Yera ba Dafidi sõɔwa ba bɛɛ, n ṅ koorɔ u duuma wuu ge sɔɔ.

Adama Dafidi u bu wɔri u ben wuu gbãraruguu ge mwa. N deema gera ba maa sokumɔ Siɔni. Yen biru ba gu soka Dafidin wuu.
6 N deema Dafidi u raa win tabu kowobu sõɔwa u nɛɛ, wi u gbia u Yebusiba wɔri u kamia, yɛ̃rowa u koo ko tabu kowobun wirugii. Ma Yoabu, Seruyan bii u gbia u bu wɔri u kamia. Ma u kua wirugii.
7 Dafidi u da u sina wuu gbãraruguu gen mi. Yen sõna ba gu soka Dafidin wuu.
8 Ma u bani kua u ka gu sikerena. U banawa saa Milon di u ka sikerena. Ma Yoabu u maa gen mi n tie sɔnwa.
9 Ma Dafidin dam mu sosimɔ. Domi Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wãa ka wi.

Dafidin tabu kowobu
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 23:8-39)

10 Wee be ba sãa Dafidin tabu kowobun wirugibu. Be ka Isireliba kpurowa ba nùn kua sina boko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua win tɔmbun sõ. Ba nùn mɛm nɔɔwawa mam mam win bandun waati ye kpuro sɔɔ.
11 Yasobeamu, Hakumɔnin bii u sãa tabu kowobun wirugii ben turo. Wiya u tɔmbu gooba wunɔbu (300) go ka yaasa nɔn teerun tabu sɔɔ.
12 Yen biru Eleasaa, Dodon bii, Akosigii, u sãawa tabu kowobu ita yen turo.

13 U wãa ka Dafidi Pasi Damimuɔ, sanam
mɛ Filisitiba ba mɛnna bu ka bu tabu wɔri.
Ma Isireliba ba duki Filisitiban wuswaan di.
N deema gberu gara wãa mi, tè sɔɔ ba ɔɔsu
duura.
14 Yera Eleasaa ka win tɔmbu ba yõra gbee
ten suunu sɔɔ ba ka tu yina. Ma ba ka
Filisitiba tabu kua ba bu go. Yinni Gusunɔ u
bu nasara baka wẽ dɔma te.
15 Sõɔ teeru Dafidin tabu sinambu tɛna ye
sɔɔ, ben ita ba da ba nùn deema Adulamun
kpee wɔruɔ, sanam mɛ Filisitiban tabu
kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani
gira Refaban wɔwaɔ.
16 Saa ye sɔɔ, Dafidi u wãa kpee wɔru
ge sɔɔ, ma Filisitiban sansani ya maa gire
Bɛtelehɛmuɔ.
17 Ma Dafidi u Bɛtelehɛmun bɛkɛ kua u
nɛɛ, wara u koo ka man Bɛtelehɛmun gbãra
kɔnnɔn dɔkɔn nim naawa n nɔ.
18 Yera win tabu durɔbu ita be, ba da ba
Filisitiban sansani ye wɔri ka dam ba Dafidi
nim mɛ takama ba ka na. Adama u ǹ mu nɔra.
U ka mu yãkuru kuawa, u Yinni Gusunɔ
yaria.
19 U nɛɛ, Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, nɛna
na nim mɛ nɔra. Domi mɛn sõna tɔn beni ba
ben wãaru kari bɔrie. Nim mɛ, mu sãawa nge
ben yɛm mɛ mu koo raa yari.
Yen sõna u yina u mu nɔ.
Yeniba kpurowa Dafidin tabu kowobu ita
be, ba kua.
20 Abisai, Yoabun wɔnɔwa u sãa tabu
sinambu tɛna yen wirugii. Tɔmbu gooba
wunɔbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u
yĩsiru yara wigibun suunu sɔɔ.
21 Ba nùn bɛɛrɛ wẽ too. Adama u ǹ tabu
durɔbu ita be tura.
22 Bɛnaya, Kabisɛɛligii, Yehoyadan bii, u
sãawa tabu durɔ wɔrugɔ. Ma u yĩsiru yara
nasara dabi te u wan sõ. Wiya u Mɔabuban
tɔmbu yiru gabu go, be ba sẽ nge gbee
sinansu. Wiya u maa dua dɔkɔ kpiriru sɔɔ u
gbee sunɔ kãasi mi, u go puran saa sɔɔ.
23 Ma u Egibitin tabu durɔ damgii goo go.
Win gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma
u yaasa nɛni. Yen buru ta sãawa nge weson
dɛka ye u ra beku yasa tẽke. Saa yè sɔɔ u nùn
wɔrim dɔɔ, bokura u nɛni. Ye u tura mi, ma
u durɔ win yaasa ye u nɛni mi wɔra u ka nùn
sɔka u go.
24 Yeniba kpurowa Bɛnaya Yehoyadan bii
u kua. Ma u yĩsiru yara tabu kowobu tɛna ye
sɔɔ.
25 U bɛɛrɛ baka wa Dafidin tabu durɔbu
tɛna ye sɔɔ. Adama ya ǹ tabu durɔ gbiikobu
ita begia tura. Ma Dafidi u nùn kua win tiin
kõsobun wirugii.
26 Dafidin tabu kowo ben gabun yĩsa wee,
Asaɛli, Yoabun wɔnɔ, ka Ɛlikanani, Dodon bii,
Bɛtelehɛmugii,
27 ka Samɔti, Harorigii, ka Helɛsi, Palonigii,
28 ka Ira, Ikɛsin bii, Tekoagii, ka Abiesɛɛ,
Anatɔtugii,
29 ka Sibekai, Husagii, ka Ilai, Akoasigii,
30 ka Maharai, Nɛtofagii, ka Helɛdi, Baanan
bii, wi u maa sãa Nɛtofagii,
31 ka Itai, Ribain bii, Gibeagii, ye ya wãa
Bɛnyamɛɛn temɔ, ka Bɛnaya, Piratonigii,
32 ka Hurai, Nasale Gaasigii, ka Abiɛli,
Arabagii,
33 ka Asimafɛti, Basarumugii, ka Eliaba,
Saabonigii,
34 ka Bɛnɛ Hasɛmu, Gisonigii, ka Yonatam,
Sagen bii, Hararigii,
35 ka Akiamu, Sakaan bii, Hararigii, ka
Elifali, Urun bii,
36 ka Hefɛɛ, Mɛkeragii, ka Akiya, Palonigii,
37 ka Hɛsiro, Kaamɛligii, ka Naarai, Ɛsibain
bii,
38 ka Yoɛli, Natanin mɔɔ, ka Mibisaa,
Hagirin bii,
39 ka Selɛki, Amɔnigii, ka Nakarai,
Berɔtugii wi u ra Yoabu, Seruyan biin tabu
yãnu sɔbe,
40 ka Ira, ka Garɛbu be ba sãa Yetɛɛba,
41 ka Uri, Hɛti, ka Sabadi, Alaigii,
42 ka Adina, Sisan bii, Rubɛnin bwese
kɛran wirugii turo, wi u tabu kowobu tɛna
mɔ,
43 ka Hanani, Maakan bii, ka Yosafati, Mi-
tinigii,
44 ka Osiasi, Asitarɔtugii, ka Sama, ka Yeyɛli
be ba sãa Hotamun bibu, Aroɛɛgibu,
45 ka Yediɛli, Simurin bii, ka win wɔnɔ
Yoka, Tisigii,
46 ka Eliɛli, Makafimugii, ka Yeribai, ka
Yosafia, Elinamun bibu, ka Yitima, Mɔabu,
47 ka Eliɛli, ka Obɛdi, ka Yasiɛli, Sobagii.

Tabu kowo be ba ka Dafidi

nɔɔ tia kua Sɔɔlun waati

12

1 Sanam mɛ Dafidi u kpikiru sua u da
Sikilagiɔ u ka Sɔɔlu Kisin bii tonda, yera gaba
seewa ba da win mi. Ba sãawa tabu durɔ
wɔrugɔba be ba sɔɔru sãa bu ka nùn tabu
somi.
2 Ma ba tɛnnu ka kpurantɛɛnu nɛni. Ba
maa ye kpuron tobu yẽwa nɔm geu ka nɔm
dwaru.
Be ba sãa Bɛnyamɛɛba, Sɔɔlun bwese kɛra
sɔɔ,
3 bera tabu sunɔ Akiesɛɛ ka Yoasi be ba sãa
Sema, Gibeagiin bibu, ka Yesiɛli, ka Pelɛti be
ba sãa Asimafɛtin bibu, ka Beraka ka Yehu be
ba sãa Anatɔtugibu,
4 ka Yisimaya, Gabaonigii, wi u sãa tabu
sinambu tɛna yen wirugii turo,
5 ka Yeremi ka Yasiɛli, ka Yokanani ka
Yosabadi, Gederagii,
6 ka Elusai ka Yerimɔti ka Bealia ka Semaria
ka Sefatia, Harɔfugii,

7 ka Ɛlikana ka Yisiya ka Asarɛli, ka Yoesɛɛ
ka Yasobeamu, be ba sãa Koren bwese
kɛragibu,
8 ka Yoela ka Sebadia be ba sãa Yerohamun
bibu, Gedorigibu.
9 Gadiba sɔɔ, tabu durɔ wɔrugɔba ba na
Dafidin mi kpee wɔru gen mi, gbaburɔ. Ba
sãaWa be ba tabu tobu yɛ̃. Ma ba tɛrɛnu ka
yaasi nɛni. Ba dam mɔWa nge gbee sinansu.
Ma ba sãu nge nɛm ni nu wãa guunu wɔllɔ.
10-14 Ba sãaWa tɔnu wɔkura tia. Bera tabu
sunɔ Esɛɛ ka Abudiasi ka Eliabu ka Misimana
ka Yeremi ka Atai ka Eliɛli ka Yokanani ka
Ɛlisabadi ka Yeremi ka Makibanai.
15 Be ba sãa Gadigibu ba ka sãa tabu
sinambu, bera mi. Wi u piiburu bo be sɔɔ,
wiya u koo tɔmbu wunɔbu (100) tabu wɔri.
Wi u maa bo, kpa u tɔmbu nɔrɔbu (1.000)
tabu wɔri.
16 Bera ba Yuudɛni tɔbura wɔ̃ɔn suru
gbiikoo sɔɔ, sanam mɛ ya nim yiba sere
bɔ̃ɔWɔ. Bera ba maa tɔn be ba wãa wɔwi sɔɔ
gira yen sɔ̃ɔ yari yeru gia ka yen sɔ̃ɔ duu yeru
gia.
17 Bɛnyamɛɛba ka Yudaba ben tii ba maa na
Dafidin mi kpee wɔru mi.
18 Dafidi u bu sennɔ da, ma u bu sɔ̃ɔWa u
nɛɛ, ì n ween na nɛn mi ka bwisiku geenu, i
ka man somi, kon ka bɛɛ nɔɔ tia ko. Adama ì n
ween na i ka man samba ko, kpa nɛn yibɛrɛba
bu ka man go sanam mɛ na ǹ taarɛ gaa kue,
Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u ye waaWo,
kpa u sun siria.
19 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u dua
Amasai, tabu sinambu tɛna yen turo sɔɔ, ma
u gerua u nɛɛ,
wuna sa ka yɔ̃ra,
wunɛ Dafidi, Isain bii.
Wunɛ ka be ba nun somimɔn bwɛ̃ra yu
kpunɔ.
Domi Gusunɔ wunɛn Yinni u nun faaba kua.
Ma Dafidi u bu mWa ka nuku dobu. Ma u
dera ba dua win tabu sinambun wuuru sɔɔ.
20 Manasen bwese kɛran tɔmbu ba Dafidi
swĩi sanam mɛ wi ka Filisitiba ba dɔɔ bu ka
Sɔɔlu tabu ko. Adama ba ǹ Filisiti be somi.
Domi ye Filisiti ben wirugibu ba wesiana, ba
Dafidi girawa ba nɛɛ, u ko n wãaWa Sɔɔlu win
yinnin biruɔ kpa u ra bu wiru bɔɔri.
21 Manasen bwese kɛragii be ba Dafidi
swĩima sanam mɛ u gɔsirama Sikilagiɔ, bera
Adina ka Yosabadi ka Yediɛli ka Mikaɛli ka
Yosabadi gɔo ka Elihu ka Silitai. Be kpuro
ba sãaWa Manasen bwese kɛran tabu kowo
wuunun wirugibu.
22 Bera ba Dafidi somi domi be kpuro
ba sãaWa tabu durɔ wɔrugɔba ka maa tabu
sinambu.
23 Tɔ̃ɔ baatere, tɔmbu ba ra n naamɔWa
Dafidin mi bu ka nùn somi sere win tabu
kowobu ba dabia ba dam kua nge Gusunɔn
tabu kowobu.

Tabu sinam be ba Dafidi kua

Isireliba kpuron sunɔ

24 Tabu kowo be ba na Dafidin mi
Heboroniɔ bu ka nùn Sɔɔlun bandu wesia
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ben geeru
wee.
25 Yudan bwese kɛra sɔɔ, tabu kowo be ba
tɛrɛnu ka yaasi nɛni, ba sãaWa tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔba tia ka nɛnɛ (6.800).
26 Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, be ba sãa tabu
durɔ wɔrugɔba ben geera sãaWa nɔrɔbun
suba nɔɔba yiru ka wunɔbu (7.100).
27 Lefiban bwese kɛra sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun
suba nnɛ ka nata (4.600) ba wãa,
28 ka Yehoyada, Aronin yɛnun wirugii ka
win tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka
wunɔbu (3.700),
29 ka Sadɔku, aluWaasi kpɛmbu wi u sãa
tabu durɔ wɔrugɔ ka wirugibu yɛnda yiru be
ba sãa win tundon yɛnugibu.
30 Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba
sãa Sɔɔlun mɛro bisibu, ba sãaWa tɔmbu
nɔrɔbun suba ita (3.000) domi ben dabira
ba ka Sɔɔlu yɔ̃ra n ka saa ye girari.
31 Efaraimun bwese kɛra sɔɔ ba sãaWa
nɔrɔbun suba yɛndu ka nɛnɛ (20.800). Ba
bu gara yɛnu ka yɛnu. Ba sãaWa tabu durɔ
wɔrugɔba be ba yĩsiru yara.
32 Manasen bwese kɛran sukumgibu ba
sãaWa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka ita
(18.000). Bera ba soka ka ben yĩsa bu ka da
bu Dafidi ko sunɔ.
33 Isakarin bwese kɛra sɔɔ, ba sãaWa tabu
sinambu goobu (200) ka sere maa ben tɔn be
ba kpare. Isakarin bwese kɛragii be, ba ben
waatin asansi yɛ̃ bu ka tubu ye Isireliba ba
koo ko.
34 Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, ba sãaWa
tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000)
be ba tabu yɛ̃, ba maa tabu yãa bwese bwe-
seka nɛni, ba sɔɔru kpeere bu ka tabu ko ka
gɔ̃ru tia.
35 Nɛfitalin bwese kɛra sɔɔ, ba sãaWa tabu
sinambu nɔrɔbu (1.000) ka sere maa tabu
kowobu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba yiru
(37.000) be ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni.
36 Danun bwese kɛra sɔɔ, be ba tabun sɔɔru
kpeere, ba sãaWa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu ka ita ka tɔnu nata (28.600).
37 Asɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba tabu yɛ̃ ma
ba sɔɔru sãa bu ka tabu ko, ba sãaWa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru (40.000).
38 Be ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia,
Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen bwese
kɛran sukumgibu ba sãaWa tɔmbu nɔrɔbun
suba wunaa teeru (120.000). Ba maa tabu
yãa bwese bweseka mɔ.
39 Tɔn be ba tabun sɔɔru sãa mi, be
kpurowa ba na Heboroniɔ ka gɔ̃ru tia, kpa bu
ka Dafidi ko Isireliba kpuron sunɔ. Ma Isireli
be ba tie ba ka bu nɔɔ tia kua.

40 Ma ba kua sɔ̃ɔ ita Dafidin mi, ba dimɔ ba
nɔrumɔ. Domi begibu ba dĩanun sɔɔru kua
ben sɔ̃.
41 Yen biru be ba wãa ben bɔkuɔ n ka girari
Isakariba, ka Sabuloniba ka sere Nɛfitaliba,
ba ra ben kɛtɛkunu ka ben yooyoosu ka
ben birakɔsu ka sere maa ben kɛtɛba dĩanu
sɔbimɛwa bu ka na, ka maa som ka figi gbebi,
ka resɛm gbebi, ka tam ka gum, ka kɛtɛba ka
yãanu dabi dabinu, domi be kpuro ba wãa
nuku dobu sɔɔ.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu yi

Obɛdi Edɔmun yɛnuɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 6:1-11)

13

1 Sɔ̃ɔ teeru Dafidi u tabu kowobu nɔrɔm
nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna
ka sere maa wirugii be ba tie.
2 Ma u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeni yà n
ween na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin min di, ma
ya bɛɛ wɛ̃re, i de su sɔmɔbu gɔri bɛsɛgibun
mi Isirelin tem kpuro sɔɔ, yãku kowobu ka
Lefiban mi be ba wãa wuu marosɔ ka kpara
yenɔ kpa bu mɛnnama.
3 Kpa su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodan
kpakoro te wurama. Domi sa ǹ ten gari kue
Sɔɔlun waati sɔɔ.
4 Ma tɔn be kpuro ba wura bu ko mɛ. Domi
gari yi, yi ka bu naawa.
5 Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna saa
Sikorin di ye ya wãa Egibitiɔ sere ka Hamatin
duu yerɔ kpa bu da bu Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te suama Kiriati Yarimun
di.
6 Yera Dafidi u seewa ka Isireli be kpuro
ba da Baalaɔ ye ba maa mɔ̀ Kiriati Yarimu,
Yudan temɔ, bu ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te tama, tèn wuswaaɔ ba ra Yinni
Gusunɔn yĩsiru soku, wi u ra n sɔ̃ ten wɔllɔ
wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ.
7 Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa gaa
sɔɔ ba ka doona Aminadabun yɛnun di. Usa
ka Akiyowa ba naa kɛkɛ ye kpare.
8 Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi
ba mɔrɔkunu soomɔ ka gɔ̃ɔgenu, ka bara
kpãnu, ka sɛkɛtirɛnu, ka yankokonu. Ma ba
womusu mɔ̀ ba yaamɔ ka ben dam kpuro ba
ka Gusunɔ sãamɔ.
9 Saa yè sɔɔ ba tura Kidonin doo soo yerɔ,
yera kpakoro te, ta wɔrumaa dɔɔ, ma Usa u
nɔma dɛmia u tu gaba.
10 Mii mii, Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru
kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten bɔkuɔ
u gu, yèn sɔ̃ u tu baba.
11 Dafidi u mɔru kua too yèn sɔ̃ Yinni
Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi
yĩsiru kã Perɛsi Usa. Yen tubusiana Usan goo
yeru. Yĩsi tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔn
gisɔ.
12 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te.
Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi win
yɛnuɔ.
13 U ǹ dere bu gina ka tu da win yɛnuɔ
Yerusalɛmuɔ. U dera ba ka tu dawa Obɛdi
Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ.
14 Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ
u durɔ wi ka win yɛnugibu ka maa ye u mɔ
kpuro domaru kua.

14

Dafidi u wãa Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio 3:5-9; Samuɛli II, 5:11-16)

1 Sɔ̃ɔ teeru, Hiramu, Tirin sunɔ u Dafidi
sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba sokumɔ sɛduru
ka dãa dãkobu ka be ba ra kpenu dãku, kpa
bu nùn sina kpaaru bania.
2 Dafidi u tuba ma Gusunɔwa u win
bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te
wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sɔ̃.
3 Yen biru Dafidi u maa kurɔbu gabu sua
Yerusalɛmuɔ. Ma ba nùn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu marua.
4 Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka
Salomɔɔ
5 ka Yibaa ka Elisua ka Elifelɛti
6 ka Nɔga ka Nɛfɛgi ka Yafia
7 ka Elisama ka Beliada ka sere Elifelɛti
goo.

Dafidi u Filisitiba kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:17-25)

8 Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tãre
wirɔ u kua Isireliba kpuron sunɔ, yera be
kpuro ba seewa ba nùn wɔrim wee. Ye u nua
mɛ, yera u sara u da u ka bu yinna.
9 Saa ye sɔɔra Filisiti be, ba tunuma ba tɛria
Refan wɔwaɔ.
10 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ,
n doo n Filisiti be wɔri? Kaa man bu nɔmu
bɛria?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo,
kon nun bu nɔmu bɛria.
11 Ma ba seewa ba da Baali Perasimuɔ.
Miya Dafidi u Filisiti be go go. Ma u gerua
u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nɛn yibɛrɛban wuuru
gĩa nge mɛ nim tora ya ra guna gĩɛ.
Yen sɔ̃na ba yam mi yĩsiru kã Baali
Perasimu.
12 Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben
bwãarokunu deri mi. Ma Dafidi u win
tɔmbu sɔ̃ɔwa bu nu guro bu dɔ̃ɔ mɛni.
13 Amɛn biru, Filisiti be, ba kpam na ba
tɛria Refan wɔwa mi.
14 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n
maa doo n bu wɔri? Ma Yinni Gusunɔ u nùn
wisa a nɛɛ, oo. Adama a ku da sɔru sɔrum mɛ.
A besiro kpa a da a n wãa dãa ye ba mɔ̀ miren
sɔ̃ɔwɔ.
15 Sanam mɛ a naa damu damusu gasu
nɔɔmɔ dãa wɔllɔ, a yarima. Domi nɛ, Yinni

Gusunɔwa na nun gbiiye n ka ben sansani ye wɔri.
16 Ma Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. U da u Filisiti be go go saa Gabaonin di n ka da Gesɛɛɔ.
17 Ma Dafidi u yĩsiru yara tem baama kpuro sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u nùn dam wɛ̃ bwesenu kpuro sɔɔ.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu wãa yeru

sɔɔru kua

15

1 Yeniban biru, Dafidi u tii dia bania Yerusalɛmuɔ. U maa Yinni Gusunɔn woodan kpakororu wãa yeru kua mi.
2 Ma u nɛɛ, Lefiba tɔnawa n weenɛ bu tu sɔbe. Domi bera Yinni Gusunɔ u gɔsa bu ka tu sɔbe, kpa bu maa ten sɔmburu ko saa kpuro sɔɔ.
3 Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te da ten ayerɔ mi u sɔɔru kua ten sɔ̃.
4 U maa yãku kowobu Aronin bweserugibu ka Lefiba mɛnna.
5 Kehatin bweseru sɔɔ, Uriɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wunaa teeru (120).
6 Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Asayawa u sãa wirugii, ka wigibu tɔmbu goobu ka yɛndu (220).
7 Gɛɛsɔnin bwese kɛra sɔɔ, Yoɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔmbu wunaa teeru ka wɔkuru (130).
8 Elisafanin bwese kɛra sɔɔ, Semayawa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu goobu (200).
9 Heboronin bwese kɛra sɔɔ, Eliɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wɛnɛ (80).
10 Usiɛlin bwese kɛra sɔɔ, Aminadabuwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
11 Ma Dafidi u yãku kowobu Sadɔku ka Abiataa soka, ka sere maa Lefi beni, Uriɛli ka Asaya ka Yoɛli ka Semaya ka Eliɛli ka sere Aminadabu.
12 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya i sãa wirugibu Isireliban bwese kɛri sɔɔ. Yen sɔ̃, i tii dɛɛrasio bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu, kpa i da i ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin woodan kpakororu suama i ka na yam mi na tu wãa yeru kua sɔɔ.
13 Yellu, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun sɛɛyasia ka gɔɔ yèn sɔ̃ i ǹ daa wãa mi, ma sa ǹ win wooda mɛm nɔɔwɛ.
14 Yera yãku kowo be, ka Lefi be, ba tii dɛɛrasia bu wa bu ka Gusunɔ be Isireliban Yinnin woodan kpakoro te suama.
15 Ma Lefi be, ba kpakoro te sua ba seru sɔndi ka ten dãa pɔɔsi yi ba ra ka tu sue nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa yiire bu ko saa Mɔwisin nɔɔn di.
16 Ma Dafidi u maa Lefiban wirugii be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu begibu sɔɔru koosio be ba koo womusu ko ba n guunu ka mɔrɔkunu ka sɛkɛtirɛnu soomɔ ka dam bu ka nuku dobu sɔ̃ɔsi.
17 Be Lefiba ba sɔɔru koosia, bera Hemani, Yoɛlin bii ka win sɔm kowosii beni, Asafu, Berekian bii ka sere maa Etani, Kusayan bii, Mɛrarin bwese kɛragii.
18 Be ba maa swĩi, bera Sakari ka Bɛni ka Yaasiɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka Eliabu ka Bɛnaya ka Maaseya ka Matitia ka Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi Edɔmu ka sere Yeyɛli. N deema beni kpuro ba sãawa kɔnnɔ kɔ̃sobu.
19 Wom kowo be ba sɛkɛtirɛnu soomɔ ni ba kua ka sii gandu, bera Hemani ka Asafu ka sere Etani.
20 Be ba maa guunu soomɔ ni nu gɔ̃ru yãka mɔ, bera Sakari ka Asiɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka Eliabu ka Maaseya ka sere maa Bɛnaya.
21 Matitia ka Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi Edɔmu ka Yeyɛli ka sere Asasia, bera ba mɔrɔku sɛrum nɔɔba itaginu soomɔ ba ka womusu swĩi.
22 Lefi be sɔɔ, Kenaniawa u sãa wom kowo ben wirugii. Wiya u bu womusu koosiamɔ domi u yɛ̃ru mɔ.
23 Be ba ra Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sɔbe, bera Berekia ka Ɛlikana
24 ka Obɛdi Edɔmu ka Yehia. Yãku kowo be ba ra kɔbi so Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ, bera Sebania ka Yosafati ka Nɛtanɛɛli ka Amasai ka Sakari ka Bɛnaya ka sere Ɛliesɛɛ.

Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu

ta tura Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 6:12-19)

25 Dafidi ka Isireliban guro gurobu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm wirugibu ba swaa wɔri ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te wee Obɛdi Edɔmun yɛnun di ka nuku dobu.
26 Yinni Gusunɔ u wãa ka Lefi be ba win woodan kpakoro te sɔɔwa. Ma ba kɛtɛ nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru go ba ka yãkuru kua.
27 Dafidi ka Lefi be ba woodan kpakoro te sɔɔwa ka wom kowobu, ka sere Kenania wi u wom kowo be kpare, be kpuro ba yabenu sebua ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii. Yen biru, Dafidi u maa yãku kowon yabe tarakpe doke.
28 Isireliba kpuro ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te na Yerusalɛmuɔ. Ba kuuki mɔ̀ nuku dobun sɔ̃, ma ba kɔbi ka sɛkɛtirɛnu ka guunu ka mɔrɔkunu soomɔ.
29 Ye ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te duɔ Dafidin wuuɔ, yera Mikali

Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u mɛɛrima saa fɛnɛntin di. Ye u wa sina boko Dafidi u yɔ̃ɔkumɔ u yaamɔ, yera u nùn gɛma.

16

1 Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ te Dafidi u kua ten sɔ̃. Yen biruwa u Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua.
2 Ye Dafidi u yãku ni kua u kpa, yera u win tɔmbu Isireliba domaru kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.
3 Ma u be kpuro dĩanu bɔnu kua, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. U baawure pɛ̃ɛ ka yaa wɔ̃ɔra wɛ̃ ka sere maa kira te ba kua ka resɛm gbeba.

Lefiba ba Yinni Gusunɔ

siaramɔ ka womusu

(I maa mɛɛrio Womu 105:1-15; 96; 106:1,47-48)

4 Ma Dafidi u Lefi ben gabu sɔma wɛ̃ woodan kpakoro ten sɔ̃, kpa bu ka Gusunɔ be Isirelibɑn Yinni sã. Kpa bu nùn siara, kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
5 Asafuwa u sãa ben wirugii. Ma Sakari u sãa win yiruse. Ma Yeyɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Matitia ka Eliabu ka Bɛnaya ka Obɛdi Edɔmu ka sere Yeyɛli ba guunu ka mɔrɔkunu soomɔ. Ma Asafu u maa sɛkɛtirɛnu soomɔ.
6 Ma yãku kowo beni, Bɛnaya ka Yasiɛli ba kɔbi soomɔ tãa tãa Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ.
7 Tɔ̃ɔ tera Dafidi u dera Asafu ka wigibu ba Yinni Gusunɔ tɔmam torua. Ba nɛɛ,
8 i Yinni Gusunɔ siaro, kpa i nùn sã,
kpa i bwesenu nɔɔsia sɔm baka ni u kua.
9 I nùn tɔmɔ.
I nùn siaro ka womusu,
kpa i win sɔm maamaakiginun gari kpara.
10 I yɛ̃ɛrio win yĩsi dɛɛrarun sɔ̃,
kpa i nuku dobu ko
bɛɛ bèn gɔ̃ru ga nùn kasu.
11 I gɔsiro Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin mi,
kpa i nùn kasu baadomma.
12-13 Bɛɛ Isireliba, Yakɔbu Gusunɔn sɔm kowon bweseru,
bɛɛ be u gɔsa,
i yaayo sɔm maamaakigii ni u kua
ka gari yi u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
14 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wiya u koo handunia kpuro siri.
15-16 I arukawani ye yaayo baadomma
ye u ka Aburahamu bɔkua
ka maa nɔɔ mwɛɛ te u Isaki kua.
17 U ka ye Isireliba, Yakɔbun bweseru bɔkuawa
ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.
18 U nɛɛ, u koo bu Kananin tem wɛ̃
bu tubi di.
19 N deema sanam mɛ,
Isireliba ba ɲ̀ dabi,
ma ba sãa sɔbu tem mɛ sɔɔ.
20 Ba ra n daamɔwa bwese tukunun mi
ka wuu tukusɔ.
21 Adama u ɲ̀ dere goo u bu dam dɔre.
U maa sinambu sɛɛyasia ben sɔ̃.
22 U nɛɛ, i ku nɛn tɔn be na gɔsa baba.
I ku maa nɛn sɔmɔbu kɔ̃sa kua.
23 Yen sɔ̃, bɛɛ handuniagibu,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ.
I win faaban gari kparo tɔ̃ɔ baatere.
24 I win yiikon girima ka win sɔm maamaakiginu kparo
bwesenun suunu sɔɔ.
25 Domi Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya n weenɛ bu siara.
U bũnu kpuro nanum kere.
26 Bwese tukunun bũnu nu sãawa kam dirum.
Adama Yinni Gusunɔwa u wɔllu kua.
27 Yiiko ka girima ya wãa win wuswaaɔ.
Ma dam ka nuku dobu wãa win wãa yerɔ.
28 Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunɔ yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
29 I Yinni Gusunɔn yĩsiru yiiko wɛ̃ɛyɔ.
I ka nùn kɛ̃nu daawo win sãa yerɔ.
Kpa i yiira win wuswaaɔ
i nùn sã win dɛɛrarun sɔ̃.
30 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i diirio win wuswaaɔ.
Tem mu dam mɔ,
mu ɲ̀ bãarimɔ.
31 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio,
kpa tem mu nuku dobu ko.
I bwesenu kpuro sɔ̃ɔwɔ
ma Yinni Gusunɔ u bandu dii.
32 Nim wɔ̃ku gu kuuki koowo,
ka ye ya wãa ge sɔɔ.
Ye ya wãa gen bera mi gia kpuro,
yu nuku dobu koowo.
33 Dãnu, i nuku dobun kuuki koowo
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi u wee u handuniagibu siri.
34 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.
Win kĩru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
35 I nùn nɔɔgiru sueyo i nɛɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo, a sun faaba koowo.
A sun wɔro bwese tukunun nɔman di,
kpa a sun mɛnna.
Saa yera sa ko nun tɔma
sa n wunɛn yĩsi dɛɛraru soku,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ, sa n mɔ̀,
36 Gusunɔ, Isirelibɑn Yinni,
wuna ba ko n siaramɔ sere ka baadommaɔ.
Ma tɔmbu kpuro ba nɛɛ, ami! I Yinni Gusunɔ siaro.
37 Yen biru Dafidi u Asafu ka wigibu yiire
ba n wãa Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten mi, ba n sɔmburu mɔ̀ baadomma.

38 Ma u Obɛdi Edɔmu ka Hosa ka begibu gɔsa. Ben geera sãawa tɔmbu wata ka nɔɔba ita (68). Obɛdi Edɔmu, Yedutum bii, ka Hosa ba sãawa kɔnnɔ kɔ̃sobu.

39 Ma Dafidi u yãku kowo Sadɔku ka wigibu yiire bu sɔmburu ko gunguru wɔllɔ Gabaoniɔ, mi ba ra Yinni Gusunɔ yãkuru kue,

40 ba n da nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue baadomma yãku yerɔ, bururu ka yoka, kpa bu maa ko kpuro ye ya wãa wooda sɔɔ ye u Isireliba wɛ̃.

41 Be sɔɔra Hemani ka Yedutum ka sere be ba gɔsa ba ben yĩsa sia sia mi, bu ka Yinni Gusunɔ sã ba wãa. Domi wi, Yinni Gusunɔn tɔn geeru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.

42 Hemani ka Yedutum, bera ba ra kɔbi ka sɛkɛtirɛnu ka sere maa yãa ni nu tien wunanɔsu ko, ni ba ra ka womusu ko bà n Yinni Gusunɔ sãamɔ. Yedutum biba ba maa sãa kɔnnɔn kɔ̃sobu.

43 Yen biru, tɔmbu kpuro ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ. Ma Dafidi u maa da win yɛnuɔ u ka win yɛnugibu domaru kua.

17

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ u Dafidi

ka win bibun bweseru kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:1-17)

1 Ye Dafidi u da u sina win yɛnuɔ, yera u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ na n wãa diru sɔɔ te ba kua ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru, kpa Gusunɔn woodan kpakororu ta n wãa kuu bekurugiru sɔɔ?

2 Ma Natani u nùn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔ̃ru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ.

3 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ u nɛɛ,

4 a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔmɔ ma n ǹ wi u koo man diru bania mi na ko n wãa.

5 Domi na ǹ sinare diru garu sɔɔ saa mìn di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wãawa kuu bekurugirɔ kpa ba n ka man bɔsu.

6 Baama mi sa da nɛ ka Isireliba, na ra kparobu gɔsiwa ba n be ba tie kpare. Adama na ǹ ben goo taarɛ wɛ̃ɛre n nɛɛ, mban sɔ̃na u ǹ man diru baniɛ ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.

7 Yen sɔ̃, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, yãa kparabun diya na nùn wunama u n ka sãa nɛn tɔmbu Isireliban kparo.

8 Na wãa ka wi, baama kpuro mi u da. Mɛya na nùn win yibɛrɛba dɛra. Ma na dera u yĩsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ.

9 Na nɛn tɔmbu Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wãa mi ka bɔri yɛndu, kpa tɔn kɔ̃sobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ̃

10 nge mɛ ba bu kua yellu kparobun waati sɔɔ. Na win yibɛrɛba kpuro sekuru doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nùn sɔ̃ɔmɔ ma kon nùn ko bwese bakarun nuuru.

11 Win saa yà n tura u gu, ba nùn sika win baababan sikaɔ, kon win bii turo wuna u bandu di, kpa n ban ten dam sire.

12 Bii wiya u koo man diru bania, kpa n win sina gɔna swĩi ya n dam mɔ sere ka baadommaɔ.

13 Na kon sãa nge win tundo, kpa u n maa sãa nge nɛn bii. Na ǹ nùn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu sunɔ wi u nùn gbiiye wunari.

14 Kon nùn ko nɛn tɔmbun sunɔ, kpa n win ban ten dam sire sere ka baadommaɔ.

15 Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u da u yi Dafidi sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi kãsi te sɔɔ.

Dafidi u kanaru kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:18-29)

16 Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. U gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma na ǹ sãa gãanu. Nɛn bwesera kun maa gãanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalɛmu mini.

17 Ma a ye garisi gãa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru ta ko n sãa sia. Ma wunɛ wi a kpã, a man ye sɔ̃ɔmɔ nɛ wi na sãa tɔn diro.

18 Mba kon maa gere bɛɛrɛ ye a man doke min sɔ̃. Domi a man yɛ̃ kɔ.

19 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari ka maa wunɛn gɔ̃run kĩrun saabuwa a ka man gãa baka nini kpuro kua. Ma a man nu sɔ̃ɔsi.

20 Gãanu kpuro ye sa nua a kua, ya sɔ̃ɔsi ma a kpã. Goo sari wi u sãa nge wunɛ. Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.

21 Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten bũu u tu yakiama yorun di, ma u tu yĩsiru kã ta n ka sãa wigiru. Ka geema, gãa bakana a sun kua. A maa gãa maamaakiginu kua bɛsɛn wuswaaɔ ye a ka bwese tukunu gira bɛsɛn wuswaan di, ma a sun yakiama Egibitigibun min di.

22 A wunɛn tɔmbu Isireliba swĩi ba n ka sãa wunɛgibu mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ, a kua ben Yinni.

23 N n mɛn na, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweserun sɔ̃ a de yi koora sere ka baadommaɔ.

24 A de wunɛn yĩsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ. Kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa a sãa Isireliban Yinni. Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaaɔ.

25 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di nɛn biru. Yen sɔ̃na na ka kãka na kana teni mɔ̀.

26 Yinni, wuna a sãa Gusunə. Wuna a
maa nɛ wunɛn səm kowo durom mɛnin nəə
mwɛɛru kua.
27 N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru
kuo, kpa ta n bandu dii sere ka baadommaə
wunɛn wuswaaə. Ye a domaru kua, ya ko n
maa domaru məwa sere ka baadommaə.

18

Dafidi u bwese tukunu kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:1-14)

1 Yeniban biru, Dafidi u Filisitiba kamia,
u bu sekuru doke. Ma u Gati ka yen baru
kpaanu mwa.
2 Ma u Məabuba kamia ba kua win yobu.
Ma ba nùn wõə gobi kəsiamə.
3 Yen biru u Hadadesɛɛ, Soban sina boko
kamia Hamatin bera gia, sanam mɛ wi,
Hadadesɛɛ u dəə u win tem yasiasia daa te ba
mò Efaratiə.
4 Ma Dafidi u nùn tabu kɛkɛ nərəbu (1.000)
mwaari ye dumi gawe, ka maasəbu nərəbun
suba nəəba yiru (7.000), ka naanaakobu
nərəbun suba yɛndu (20.000). Ma u ben
dumi kpuron naa sĩinu bəəra ma n kun mə
wunəbu (100) yi u tii deria.
5 Sirigii be ba wãa Damasiə ba na bu
ka Hadadesɛɛ, Soban sina boko somi. Ma
Dafidi u ben təmbu nərəbun suba yɛnda yiru
(22.000) go.
6 Ma u bu kparobu yiiya. Ma Sirigii be,
ba kua win yobu, ba nùn wõə gobi kəsiamə.
Yinni Gusunə u ra n Dafidi kõsuwa baama
kpuro mi u da.
7 Ma u Hadadesɛɛn səm kowobun tɛrɛnu
mwɛɛra ni ba kua ka wura. Ma u ka nu na
Yerusalɛmuə.
8 U maa sii gandu gurama ta kpã Tibusati
ka Kunun di. Wusu yiru ye, ya sãawa
Hadadesɛɛgisu. Sii gan teya Saloməə u ka boo
kua ka gen yõratii ka maa sãa yerun dendi
yãnu.
9 Ye Tohu, Hamatin sina boko u nua ma
Dafidi u Hadadesɛɛ, Soban sina boko ka win
tabu kowobu kamia,
10 yera u win bii Hadoramu gəra Dafidin
mi u nùn təbiri kpa u nùn siara yèn sõ u
Hadadesɛɛ tabu wəri u kamia. Domi Tohu u
raa ka Hadadesɛɛ tabu mòwa. Ma u Dafidi
gbɛ̃a mərisia bwese bweseka ye ba kua ka
wura ka sii geesu ka maa sii gandu.
11 Ma Dafidi u ye kpuro yi Yinni Gusunən
sõ, ka maa sii geesu, ka wura ye u mwɛɛra
bwese tuku ninin min di. Niya, Edəmuba
ka Məabuba ka Aməniba ka Filisitiba ka sere
Amalɛkiba.
12 Abisai, Seruyan bii, u Edəmuba kamia
wəwaə ye ba mò Bəru. Ma u ben nərəbun
suba yɛndu yiru sari (18.000) go.
13 Ma u kparobu yi yi Edəmu mi. Ma
Edəmu be kpuro ba kua Dafidin yobu. Yinni
Gusunə u ra n Dafidi kõsuwa baama kpuro
mi u da.

Dafidin səm kowobun yĩsa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:15-18)

14 Dafidi u bandu di Isireliba kpuro səə. Ma
u gea mò, u bu siriammɛ dee dee.
15 Yoabu, Seruyan biiwa u tabu kowobu
kpare. Ma Yosafati, Ahiludun bii u sãa tire-
nun bero.
16 Sadəku, Akitubun bii, ka Abimɛlɛki,
Abiataan biiwa ba sãa yãku kowobu. Ma
Safusa u sãa tire yoro.
17 Bɛnaya, Yehoyadan biiwa u sãa Keretiba
ka Pelɛtiban kparo. Ma Dafidin bibu ba sãa
win gerunasibu.

19

Ba Dafidin sina asakpəbu
sekuru doke
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 10:1-5)

1 Yeniban biru Nakasi, Aməniban sina
boko u gu. Ma win bii u bandu kəsire kua.
2 Ma Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni, Nakasin bii
wi tən geeru kua. Domi mɛya win tundo
u man kua. Yera Dafidi u səməbu gəra bu
nùn nukuru yɛmiasia win tundon gəən sõ.
Ye Dafidin səmə be, ba tura Hanuni win mi,
Amənibaa temə bu ka nùn nukuru yɛmiasia,
3 yera Amənibaa wirugibu ba Hanuni
sõəwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidi u ka wunɛn
tundo bɛɛrɛ wɛ̃n sõna u səməbu gərima bu
nun nukuru yɛmiasia? A ṅ yɛ̃ bu ka wuu ge
bukiana bu gen saria gia kpa bu gu wərima
bu kam koosian sõna səmə beni ba na wunɛn
mi?
4 Yera Hanuni u Dafidin səmə be mwa u
ben toba kəna ma u ben yabenu karana saa
suunun di sere taanə. Ma u bu yõsu ba
doona.
5 Ye Dafidi u nua ye n tən be deema ma u
wa ba wãa seku bakaru səə, yera u gabu gəra
bu ka bu yinna kpa bu bu sõ bu gina doo bu
sina Yerikoə sere ben toba ye, yà n kpia bu
sere wurama.

Dafidi u ka Amənibaa
ka Sirigibu tabu kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 10:6-19)

6 Ye Aməni be, ba wa ma ba Dafidin
məru seeyawa, yera Hanuni ka Aməni be,
ba sii geesun gobi nərəbu (1.000) mərisia
Sirigibun mi be ba wãa Mɛsopotamiə ka
Maakaə ka sere Sobaə bu ka bu tabu kɛkɛba
ka maasəbu wɛ̃ɛma.
7 Ma ba bu tabu kɛkɛ nərəbun suba tɛna ka
yiru (32.000) wɛ̃ɛma, ka maa Maakan sunə ka
win tabu kowobu. Ma ba na ba ben sansani
gira Mɛdebaə. Ma Amənibaa ba maa yarima
ben wusun di ba mɛnna ka tabun səəru.
8 Ye Dafidi u nua mɛ, yera u bu Yoabu ka
win tabu kowo damgibu sure.

9 Ma Amənibə ba yarima ba wãa wuun duu yerə. Sinam be ba maa bu somiru na, ma ba da ba yõra nɛnnɛnka.
10 Ma Yoabu u deema u koo tabu kowa biruə ka wuswaaə. Ma u Isireliban tabu kowo damgibu səə tabu kowo wuuru sua u Sirigibu kpare.
11 Ma u maa win wənə Abisai tabu kowo be ba tie wɛ̃ bu ka Amənibə wəri.
12 Ma u nɛɛ, Sirigibu bà n man kamiamə, a man somiru na. Amənibə bà n maa nun kamiamə, kon nun somiru na.
13 A de a n wərugəru mə, kpa su taa bi ko ka wərugəru bɛsɛn təmbun sõ ka maa Gusunə bɛsɛn Yinnin wusun sõ. Kpa Yinni Gusunə u ko ye n ko n nùn wɛ̃re.
14 Ma Yoabu ka win təmbu ba Sirigibu tabu wəri. Ma Sirigii be, ba duki sua Yoabun wuswaan di.
15 Ye Amənibə ba wa ma Sirigibu ba duki sua, yera ben tii ba maa duki yarina Abisai, Yoabun wənən wuswaan di ba dua wuuə. Ma Yoabu u gəsirama Yerusalɛmuə.
16 Ye Sirigibu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba səməbu gəra bu Sirigii be ba wãa daarun guru giə sokuma. Sofaki, Hadadesɛɛn tabu kowobun wirugii u bu gbiiye.
17 Ma ba ye Dafidi nəəsia. Yera u Isireliban tabu kowobu kpuro mɛnna, u ka bu Yuudɛni təbura, ma ba sĩa ba da Sirigii ben bera gia ba bu tabu wəri ba kamia. Ma Sirigii be, ba duki sua Isireliban wuswaan di.
18 Dafidi u ben tabu kɛkɛ be dumi gawe nərəbun suba nəəba yiru (7.000) kəsuka ka be ba wãa be səə, ka naanaakobu nərəbun suba weeru (40.000), ka sere maa ben tabu sunə Sofaki.
19 Ye Hadadesɛɛn səm kowobu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba ka Dafidi nəə tia kua ba nùn tii wɛ̃. Saa dəma ten di, Sirigibu ba ku ra maa kã bu Amənibə somiru da.

20

Yoabu u Raba tabu wəri

u mwa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 11:1; 12:26-31)

1 Wõə kpəən saa yè səə sinambu ba ra tabu yari, yera Yoabu ka win tabu kowo damgii be u kpare ba da ba Amənibən tem wəri ba kəsuka. Ma ba Raba tarusi ba mwa. N deema saa ye səə, Dafidi u wãawa win yɛnuə Yerusalɛmuə.
2 Yen biruwa Dafidi u wuu gen sunən furə wuraguu mwa. Gen bunum mu sãawa kilo tɛna ka nnɛ. Ma ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu sua ba Dafidi dokea wirə. Yen dəma te, dukia baka Dafidi u gura wuu gen min di u ka doona.
3 Ma u gen təmbu yoo səma koosia. Ben gaba dãa bəərimə ka sii, gabu ka gbɛ̃ɛ, gaba kpenu dãkumə, ma gaba tem gbemə ka dãkunu. Nge mɛya u maa Amənibən wusu kpuron təmbu yoo səma koosia. Yen biru, Dafidi u gəsirama Yerusalɛmuə ka win tabu kowobu.

Ba Filisitiba kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 21:18-22)

4 Yeniban biru Isireliba ba ka Filisitiba tabu kua Gesɛɛə. Saa ye səərа Sibekai, Husagii u Sipai, Rafan bweserun turo go. Ma u Filisiti be sekuru doke.
5 Yen biru tabu maa seewa Isireliba ka Filisitiban suunu səə. Yera Ɛlikanani Yairin bii, u Lasimi, Goliati, Gatigiin wənə go. Lasimi win yaasan buru ta bəəruwa nge weson beku tɛ̃ketiru.
6 Isireliba ba maa ka Filisitiba tabu kua Gati mi. Miya tabu kowo goo wãa u gunu too. Niki binu nəəba tia tiawa u mə nəmaə ka naasə. Ma ni kpuro nu kua yɛnda nnɛ. Win tii u sãawa Rafan bweserugii.
7 U Isireliba nəə kuura, ma Yonatam, Dafidin məə, Simɛan bii, u nùn go.
8 Tən be kpuro ba sãawa Rafan bweseru. Dafidi ka win tabu kowoba ba bu go Gatiə.

21

Dafidi u dera ba Isireliba gara
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:1-9)

1 Sõə teeru Setam u Isireliba seesi, ma u Dafidi bərie u ka bu gari.
2 Ma Dafidi u Yoabu ka tabu kowobun wirugii be ba tie sõəwa u nɛɛ, bu doo bu Isireliba gari saa ben tem sõə yɛ̃san nəm geu gian di sere mɛn sõə yɛ̃san nəm dwarə, kpa bu na bu nùn gəra tusia. Nge mɛya u koo ka ben geeru gia.
3 Yoabu u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunə u de win təmbu bu dabia wunəm wunəm subenu. Nɛn yinni sina boko, tən beni kpurowa ba sãa wunɛn səm kowobu. Mban sõna a maa yeni bikiamə. Mban sõna kaa bu torasia.
4 Adama sina boko u yõrariwa win wooda ye səə dim dim, ye u Yoabu wɛ̃ mi. Ma Yoabu u da u Isireliban tem kpuro bukiana. Ma u wurama Yerusalɛmuə.
5 U Dafidi gari gari yi tusia. Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben geera sãawa yako tia ka təmbu nərəbun suba wunəbu (1.100.000). Yudaban geera sãawa nərəbun suba nɛɛru ka wata ka wəkuru (470.000).
6 Yoabu u ṅ Lefin bwese kɛragibu ka Bɛnyamɛɛn bwese kɛragibu gara. Domi sina bokon wooda ye, ya ṅ ka nùn naawɛ.

Yinni Gusunə u Dafidi

taarɛ wɛ̃
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:10-17)

7 Dafidin wooda ye, ya ɲ̀ Yinni Gusunɔ dore. Ma u Isireliba sɛɛyasia.
8 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye na kua mi, tora bakara. A de a nɛ wunɛn sɔm kowo suuru kua, domi wiira kookoosa na kua mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Gadi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 a doo a Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee, na nùn nɔni swãanu ita yiiye. U gɔsio te u kĩ n ka nùn sɛɛyasia.
11 Yera Gadi u da Dafidin mi, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua.
12 U nɛɛ, gɔ̃ɔru tu wunɛn tem wɔri wɔ̃ɔ ita, ɲ̀ kun mɛ wunɛn yibɛrɛba bu ka nun tabu ko suru ita bu kamia, ɲ̀ kun mɛ Yinni Gusunɔ u de gɔɔn gɔrado u kɛ̃si kɛ̃si bararu pusi Isireliban tem kpuro sɔɔ u mu kpeerasia. Nɔni swãanu ita ye sɔɔ, a gɔsio ye a kĩ kpa n da n ye Yinni Gusunɔ sɔ̃, wi u man gɔrima.
13 Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, na wãa nuku sankira bakanu sɔɔ. Adama n burɔm bo n wɔri Yinni Gusunɔn nɔmuɔ ye kon ka wɔri tɔmbun nɔmaɔ. Domi win wɔnwɔnda kpã.
14 Ma Yinni Gusunɔ u kɛ̃si kɛ̃si bararu sure Isireliba sɔɔ. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) ba gu.
15 Yinni Gusunɔ u win gɔrado gɔra Yerusalɛmuɔ u ye kpeerasia. Sanam mɛ gɔrado wi, u ye kpeerasiamɔ, Yinni Gusunɔ u mɛɛra, ma u gɔ̃ru gɔsia kɔ̃sa yen di. Ma u win gɔrado wi u wuu ge kpeerasiamɔ mi, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n den tura mɛ, a wunɛn nɔmu wunɔ.
N deema gɔrado wi, u wãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yerɔ.
16 Dafidi u nɔni seeya u gɔrado wi wa u wãa wɔllu ka tem baa sɔɔ, u win takobi sue Yerusalɛmun bera gia. Yera Dafidi ka win tɔmbun guro gurobu ba saaki dewa ma ba yiira ba wuswaa tem girari nuku sankiranun sɔ̃.
17 Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na wooda wɛ̃ bu tɔn be gari. N n mɛn na, nɛna na tora. Tɔn beni ba ɲ̀ gãanu kue. Yen sɔ̃, a nɛ ka nɛn yɛnugibu nɔma dokeo kpa a wunɛn tɔmbu Isireliba deri.

Dafidi u Yinni Gusunɔ

yãku yeru bania
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:18-25)

18 Yinni Gusunɔn gɔrado u Gadi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Dafidi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, u doo Ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru mi, u Yinni Gusunɔ yãku yeru bania.
19 Ma Dafidi u seewa u da nge mɛ Yinni Gusunɔ u Gadi sɔ̃ɔwa.
20 N deema Ɔɔnani u wãa win doo soo yerɔ ka win bibu nnɛ ba alikama soomɔ. Ye u sĩira yera u Gusunɔn gɔrado wa ma ba da ba kukua.
21 Ma Dafidi u da Ɔɔnanin mi. Ye Ɔɔnani u Dafidi wa, yera u yarima doo soo yee ten min di u yiira win wuswaaɔ u siriru tem girari.
22 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man wunɛn doo soo yee te derio n Yinni Gusunɔ yãku yeru bania mi. Kpa wahala ye ya nɛn tɔmbu deema mi, yu kpe. Kon tu dwe ka sii geesun gobi nge mɛ kaa ten gobin geeru bure.
23 Ma u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, a tu suo a ka ko ye a kĩ. Kɛtɛba wee, a ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Naa kɛkɛba wee yi ko yãku dãa. Alikama wee a ka kɛ̃run yãkuru ko. Ye kpuro na nun kãwa.
24 Ma Dafidi sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo, kon tu dwewa nge mɛ kaa ten gobin geeru bura. Na ɲ̀ Yinni Gusunɔ gãanu wɛ̃ɛmɔ ni nu sãa wunɛginu n ka nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua te ta ɲ̀ man gãanu diiri.
25 Ma Dafidi u nùn wuran gobi nata (600) wɛ̃ yam min sɔ̃.
26 Dafidi u Yinni Gusunɔ yãku yeru bania mi. Ma u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua. Yen biru u Yinni Gusunɔ kana. Ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa, u dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di yãku yeru wɔllu mi, u yãku ni mwa.
27 Yinni Gusunɔ u ka win gɔrado wi gari kua, ma u win takobi wesia yen kararɔ.
28 Saa yera Dafidi u tuba ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa Ɔɔnani Yebusin doo soo yeru mi. Saa dɔma ten diya u ra nùn yãkuru kue mi.
29 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn kuu bekurugii te Mɔwisi u kua gbaburɔ, ta wãawa Gabaonin gungurɔ ka yãku yeru sannu mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko.
30 Dafidi kun kpɛ̃ u da kuu bekurugii ten mi, u ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi, yèn sɔ̃ bɛrum nùn mwa gɔrado win sɔ̃.

22

1 Ma Dafidi u nɛɛ, yam miniwa ba koo Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Miya yãku yera ko n maa wãa mi Isireliba ba ko n da yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

sãa yerun sɔɔru mɔ̀

2 Dafidi u dera ba sɔbu kpuro mɛnna be ba wãa Isireliɔ. Ma u bu yiire bu kpee bakanu dãku bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani.
3 U maa sisu sɔɔru kua siki siki bu ka kulumba seku gamboban kadiriban sɔ̃ ka maa sɔretii. Sii gan te u mɛnna, ta kpã sere n ɲ̀ koorɔ bu tu yĩire.
4 Mɛya u maa dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduruba mɛnna siki siki sere ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ye gari. Sidonigibu ka Tirigiba ba ka nùn ye naawa.
5 Domi Dafidi u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, win bii Salomɔɔ u sãawa bii piibu. U ɲ̀ gina bwisi mɔ. Wee sãa yee te ba koo Yinni Gusunɔ bania

mi, ta ko n yĩsiru yarawa tem kpuro sɔɔ ten giriman kpãarun sõ. Yen sõna u kĩ u nùn ten sɔɔru kua. Ma Dafidi u sɔɔru dabinu kua u sere gu.

Dafidi u Salomɔɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sãa yee te

bani

6 Dafidi u win bii Salomɔɔ soka ma u nùn yiire u nɛɛ, a Gusunɔ Isireliban Yinni sãa yeru baniɔ.

7 Nɛn bii, nɛn tiiwa na raa gõru doke n nùn tu bania.

8 Adama u man sõɔwa u nɛɛ, na tɔmbun yɛm yari too win wuswaaɔ taa baka bi na kuan sõ. Yen sõ n ṅ nɛ kon nùn sãa yeru bania mi ba ko n da nùn sã.

9 Adama kon bii ma. Bii wi, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ. U koo maa nùn wɔra win yibɛrɛ be ba ka nùn sikerenɛn nɔman di. Ba koo nùn sokuwa Salomɔɔ. Yen tubusiana bɔri yɛndu. Domi win bandun saa sɔɔ, u koo de Isireliba ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

10 Wiya u koo nùn sãa yeru bania. U ko n sãawa win bii, kpa wi, u n maa sãa win tundo. Kpa u win bandun dam sire Isireliban suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

11 Tɛ̃, nɛn bii, Gusunɔ wunɛn Yinni u ko n ka nun wãa. Kpa wunɛn wãaru tu dakaa da. Kpa a kpĩ a nùn sãa yee te bania nge mɛ u nun yiire.

12 U de a n bwisi ka yɛ̃ru mɔ sanam mɛ u koo de a bandu di Isireliba sɔɔ, kpa a win woodaba mɛm nɔɔwa.

13 À n Yinni Gusunɔn wooda ka win yiirebu mɛm nɔɔwa bi u Mɔwisi wɛ̃ Isireliban sõ, saa yera ye a mɔ̀ kpuro ya koo nun koora. A n gesi dam ka wɔrugɔru mɔ. A ku nanda, a ku maa bɛrum ko.

14 Wee na kookari kua na wura sɔɔru kua ya tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000) kere Yinni Gusunɔn sãa yee ten sõ. Ma na sii geesu sɔɔru kua su tɔnnu nɔrɔbun suba tɛna (30.000) kere. Na sii gandu ka sii wõkusu sɔɔru kua siki siki sere ba ṅ kpɛ̃ bu su yĩire. Mɛya na maa dãa ka kpenu sɔɔru kua. Adama wunɛn tii kaa kpĩ a maa sosi mi sɔɔ.

15 Sɔm kowoba ko n wãa wunɛn bɔkuɔ dabi dabinu. Bera be ba ra kpenu dãku ka be ba ra dãa dãku ka sere be ba sɔm bwese bwesekan kobu yɛ̃.

16 Wee a wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wõkusu mɔ su ṅ geeru mɔ. Tɛ̃, a seewo, kpa a sɔmbu te ko. Kpa Yinni Gusunɔ u n ka nun wãa.

17 Yen biru Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro yiire bu win bii Salomɔɔ somi sɔmbu te sɔɔ.

18 U maa bu sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u wãa ka bɛɛ. Wiya u dera i wãa bɔri yɛndu sɔɔ beri berika. Domi u man tem mɛ nɔmu bɛria. Ma mu kua wi ka win tɔmbugim.

19 Tɛ̃ i Gusunɔ bɛɛn Yinni kasuo ka bɛɛn gõru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro. I seewo i win sãa yeru bani, kpa i ka win woodan kpakororu ka win sãarun dendi yãnu kpuro da mi.

Dafidi u dera ba Lefiba gara

23

1 Ye Dafidi u tɔkɔ kua, yera u win bii Salomɔɔ kua Isireliban sunɔ.

2 Ma u Isireliban guro gurobu ka yãku kowobu ka Lefiba mɛnna.

3 Ma ba Lefiba gara tia tia be ba wõɔ tɛna mɔ, ka be ba kere mɛ. Ma ben geera kua nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba ita (38.000).

4 Ma Dafidi u tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda nnɛ (24.000) gɔsa be sɔɔ, be ba ko n da Yinni Gusunɔn sãa yee ten bana nɔni doke, ka tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) be ba koo tɔmbu kpara, kpa ba n da bu sirie.

5 U maa tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛ (4.000) gɔsa be ba tie sɔɔ, ba n da sãa yee ten kɔnnɔsu kõsu, kpa tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛ (4.000) be ba tie ba n da Yinni Gusunɔ tɔmɛ ka dwee yãa ni wi, Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunɔ siara.

6 Ma u bu bɔnu kua wuu wuuka nge mɛ ba ka wãa Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari, Lefin bibun bwese kɛri sɔɔ.

7 Gɛɛsɔnin biba Ladani ka Simɛi.

8 Bibu itawa Ladani u mara. Bera Yehiɛli ka Setamu ka Yoɛli. Yehiɛliwa u sãa ben gbiikoo.

9 Bibu itawa Simɛi u mara. Bera Selomiti ka Hasiɛli ka Harani. Bera ba sãa Ladanin bwese kɛran wirugibu.

10 Simɛi u maa bibu nnɛ gabu mara. Bera Yasati ka Sina ka Yeusi ka Beria.

11 Yasatiwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sina u sãa yiruse. Yeusi ka Beria ba ṅ bibu mara n dabi. Ma ba bu garisi bwese kɛri tia.

12 Bibu nnɛwa Kehati u mara. Bera Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli.

13 Amuramun biba Aroni ka Mɔwisi. Ma ba Aroni ka win bibun bweseru gɔsa ba yi nɛnɛm sere ka baadommaɔ ba n da ka Yinni Gusunɔ turare dõɔ dokeye, kpa ba n da maa sãarun sɔmburu ko, kpa ba n da maa tɔmbu domaru kue ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.

14 Adama ba Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowon bibu garisiwa Lefin bwese kɛra sɔɔ.

15 Mɔwisin biba, Gɛɛsɔmu ka Ɛliesɛɛ.

16 Gɛɛsɔmun bii gbiikoowa Sebuɛli.

17 Ɛliesɛɛn biiwa Rehabia. Bii turo win biru u ṅ maa goo mara. Adama Rehabia u bibu mara ba dabi.

18 Yiseharin bii gbiikoowa Selomiti.

19 Bibu nnɛwa Heboroni u mara. Bera Yeriya ka Amaria ka Yasiɛli ka Yekamɛamu.

20 Bibu yiruwa Usiɛli u mara. Bera Misee
ka Yisiya.
21 Mɛrarin biba Makili ka Musi. Makilin
biba maa Eleasaa ka Kisi.
22 Eleasaa u ɲ̃ bii tɔn durɔbu mara u ka gu.
Bii tɔn kurɔba u mara. Bera ben mɛro bisibu
Kisin bibu ba sua kurɔbu.
23 Bibu itawa Musi u mara. Bera Makili ka
Edɛɛ ka Yeremɔti.
24 Be ba sãa ben yɛnun wirugibu Lefin bi-
bun bweseru sɔɔ nge mɛ ba ka bu tireru doke
tia tia, bera mi. Bera ba ko n da sɔmburu ko
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu
mɔn di n ka da be ba mɛ kere.
25 Domi Dafidi u raa nɛɛ, Gusunɔ Isirelibɔn
Yinni u win tɔmbu bɔri yɛndu wɛ̃. Yen
biru u ko n wãawa Yerusalɛmuɔ sere ka
baadommaɔ.
26 Saa ye sɔɔ, Lefiba ba ɲ̃ maa Yinni
Gusunɔn kuu bekurugiru ka ten dendi yãnu
sɔɔmɔ.
27 Dafidin yiire dãaki bin biruwa ba Lefiba
gara saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn di n ka girari
be ba kere mɛ.
28 Ba bu dokewa Aronin bibun bweserun
wuuru sɔɔ bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn
sãa yerun yaaraɔ ka ten dii sɔsɔ. Bera ba ko
n da sãa yee ten dendi yãnu kpuro dɛɛrasie
kpa bu maa sɔma gaa ko mi.
29 Bera ba ko n da pɛ̃ɛ ye ba ko n da Yinni
Gusunɔ yiiye ko, ka sere maa som mɛ ba ko
n da ka kɛ̃nun yãkunu ko, ka pɛ̃ɛ ye ba ku ra
seeyatia doke, ka pɛ̃ɛ ye ba ra wɔ̃ pɛrɛnti sɔɔ,
ka kira ni ba ra sɔmɛ. Beya ba ko n da yeba
kpuron kpãaru ka yen dɛ̃ɛbun saria mɛɛri.
30 Ba ko n da nɛwa sãa yeru mi bururu ka
yoka bu ka Yinni Gusunɔ tɔma, kpa bu nùn
bɛɛrɛ wɛ̃.
31 Mɛya ba ko n da maa nùn yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu kue baadomma tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao ù n yara, ka
tɔ̃ɔ baka ni nu tia sɔɔ nge mɛ nin geera nɛ ka
nge mɛ ba nin wooda yi.
32 Bera ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu
bekurugirun sɔmburu ko, kpa Aronin bibun
bweseru tu maa win sãa yerun sɔmburu ko.

Yãku kowobun wuunu

24

1 Ba Aronin bibun bweseru bɔnu kua wu-
uru ka wuuru. Bibu nnɛwa Aroni wi, u
mara. Bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka
Itamaa.
2 Nadabu ka Abihu ba gbia ba guwa ben
tundo u sere gu. Be, ba ɲ̃ bibu mara. Eleasaa
ka Itamaa, be tɔnawa ba yãku sɔma kua.
3 Dafidi u Aronin bibun bweseru bɔnu
kuawa nge mɛ ben baawuren sɔmbura sãa.
Sadɔku u wãawa Eleasaan bibun bweseru
sɔɔ. Ma Akimɛlɛki u maa wãa Itamaan bibun
bweseru sɔɔ.
4 N deema tɔmba dabiru bo Eleasaan bi-
bun bweseru sɔɔ n kere Itamaan bibugiru
sɔɔ. Yen sɔ̃na ba Eleasaan bibun bweseru
bɔnu kua wuuru wɔkura nɔɔbu ka tia, nin
baatere ka ten wirugii. Ma ba maa Itamaan
bibugiru bɔnu kua wuuru nɔɔba ita, nin
baatere ka ten wirugii.
5 Ba bu bɔnu kuawa ka tɛtɛ. Domi be ba
sãa sãa yerun wirugibu ka Yinni Gusunɔn
sãarun wirugibu, be kpuro ba sãawa Eleasaa
ka Itamaan bibun bweseru.
6 Tire yoro Semaya, Nɛtanɛɛlin bii, Lefin
bwese kɛra sɔɔ, wiya u ben yĩsa tireru doke
sina boko ka wirugibu ka yãku kowo Sadɔku
ka Akimɛlɛki, Abiataan bii ka yãku kowobun
wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ.
Ba Eleasaa ka Itamaan bibun bwese nin yĩsa
tireru dokewa ka tɛtɛ. Ba ra gina Eleasaagibu
gɔsiwa, yen biru kpa bu maa Itamaagibu gɔsi.
7-18 Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa
ka tɛtɛ, ben yĩsa wee.
Yehoyaribuwa u sãa gbiikoo.
Ma Yedaya u sãa yiruse.
Ma Harimu u sãa itase.
Ma Seorimu u sãa nnɛse.
Ma Maakiya u sãa nɔɔbuse.
Ma Miyamini u sãa nɔɔba tiase.
Ma Hakɔtu u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Abiya u sãa nɔɔba itase.
Ma Yosue u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Sekania u sãa wɔkuruse.
Ma Eliasibu u sãa wɔkura tiase.
Ma Yakimu u sãa wɔkura yiruse.
Ma Hupa u sãa wɔkura itase.
Ma Yesebabu u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Biliga u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Imɛri u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Hesiri u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hapisɛsi u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Petahia u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Esekiɛli u sãa yɛnduse.
Ma Yakini u sãa yɛnda tiase.
Ma Gamulu u sãa yɛnda yiruse.
Ma Delaya u sãa yɛnda itase.
Ma Maasia u sãa yɛnda nnɛse.
19 Nge mɛya ba ka bu yi yi bu ka sɔmburu
ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba ra ben
sɔmburu kowa nge mɛ ben sikado Aroni u
bu yiire bu ko. N deema Gusunɔ Isirelibɔn
Yinnin tiiwa u Aroni wooda ye wɛ̃.

Lefi be ba tien yĩsa

20 Lefin bibun bweserun wirugii be ba
tien yĩsa wee.
Amuramun bibun bweseru sɔɔ,
Subaɛliwa. Subaɛlin bibun bweseru sɔɔ,
Yesidiawa.
21 Rekabian bibun bweseru sɔɔ, Yisiyawa
u sãa gbiikoo.
22 Yiseharin bibun bweseru sɔɔ,
Selomɔtuwa. Selomɔtun bibun bweseru sɔɔ
maa, Yasatiwa.

23 Heboronin bibun bweseru sɔɔ, Yeriyawa u sãa gbiikoo. Ma Amaria u sãa yiruse. Ma Yasiɛli u sãa itase. Ma Yekamɛamu u sãa nnɛse.
24 Usiɛlin bibun bweseru sɔɔ, Miseewa. Miseen bibun bweseru sɔɔ, Samiriwa.
25 Yisiya, Miseen mɔɔn bibun bweseru sɔɔ, Sakariwa.
26 Mɛrarin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Musi ka Musin bii Yasian biba.
27 Yaasiya, Mɛrarin biin bibun bweseru sɔɔ, Sohamu ka Sakuri ka Ibiriwa.
28-29 Makilin bibun bweseru sɔɔ, Eleasaawa, wi u kun bibu mara. Kisin bibun bweseru sɔɔ, Yeramɛɛliwa.
30 Musin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Edɛɛ ka Yerimɔtiwa.
Be ba sãa Lefin bibun bweserun kɛri, bera mi.
31 Ben tii ba tɛtɛ tobawa nge mɛ begibu Aronin bibun bweserugibu ba kua sina boko Dafidi ka Sadɔku ka Akimɛlɛki ka yãku kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ka woro tee teya ba ka ben baawuren yĩsiru tireru doke, ba ɲ ben keranaa mɛɛra.

Wom kowobun wuunu

25

1 Dafidi ka tabu sinambu ba Asafun bibun bweseru ka Hemanin bibugiru ka Yedutum bibugiru gɔsa ba yi nɛnɛm sãarun sõ. Gari yi Gusunɔ u bu sõɔwa, yiya ba ra ka womusu ko ka mɔrɔkunu ka guunu ka sɛkɛtirɛnu. Be ba sɔma ye mɔ̀, ben yĩsa wee.
2 Asafun bibun bweseru sɔɔ, Sakuri ka Yosɛfu ka Nɛtania ka Asarela. Ben tundo Asafuwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa yiya u ra n ka womu mɔ̀ nge mɛ sina boko u nùn yiire.
3 Yedutum bibun bweseru sɔɔ, Gedalia ka Seri ka Esai ka Hasabia ka Matitia ka Simɛiwa. Ben tundo Yedutumwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa, yiya u ra n ka womu mɔ̀ ka mɔrɔku, u n ka Gusunɔ siaramɔ kpa u n nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 Hemanin bibun bweseru sɔɔ maa, Bukia ka Matania ka Usiɛli ka Sebuɛli ka Yerimɔti ka Hanania ka Hanani ka Eleata ka Gidaliti ka Romanti Esɛɛ ka Yosibekasa ka Malɔti ka Hotiri ka Makasiɔti.
5 Beni kpurowa ba sãa Hemanin bibun bweseru. Hemani wiya u ra Yinni Gusunɔn dam wɔlle sue kpa u sina boko sõ ye Yinni Gusunɔ u gerua. Hemani wi, u bii tɔn durɔbu mara wɔkura nnɛ, bii tɔn kurɔbu maa ita.
6 Tɔn be kpurowa ba ra womusu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sɛkɛtirɛnu ka guunu ka mɔrɔkunu kpa ben tundobu ba n bu kpare. Ba ra ben sɔmburu kowa ka sina bokon wooda. Kpa Asafu ka Yedutum ka Hemani ba n bu gbiiye.
7 Be ba womusu yɛ̃ ka be ba bu swĩi, be kpuron geera sãawa goobu ka wɛnɛ ka nɔɔba ita (288).
8 Ba tɛtɛ tobawa bu ka sɔmburun kpunaa yi. Ba ɲ nɛɛ, bukurowa gee, ɲ kun mɛ biiwa gee. Mɛya ba ɲ maa nɛɛ, be ba womusu yɛ̃wa gee, ɲ kun mɛ be ba torumɔwa gee.
9-31 Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, be wee.
Yosɛfu, Asafun bweseru sɔɔ, wiya u sãa gbiikoo.
Ma Gedalia u sãa yiruse.
Ma Sakuri u sãa itase.
Ma Yiseri u sãa nnɛse.
Ma Nɛtania u sãa nɔɔbuse.
Ma Bukia u sãa nɔɔba tiase.
Ma Yesarela u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Esai u sãa nɔɔba itase.
Ma Matania u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Simɛi u sãa wɔkuruse.
Ma Asarɛli u sãa wɔkura tiase.
Ma Hasabia u sãa wɔkura yiruse.
Ma Subaɛli u sãa wɔkura itase.
Ma Matitia u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Yeremɔti u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Hanania u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Yosibekasa u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hanani u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Malɔti u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Eliata u sãa yɛnduse.
Ma Hotiri u sãa yɛnda tiase.
Ma Gidaliti u sãa yɛnda yiruse.
Ma Makasiɔti u sãa yɛnda itase.
Ma Romanti Esɛɛ u sãa yɛnda nnɛse.
Wuuru baateren wirugii ka win yɛnugibu ba ra n sãawa wɔkura yiru.

Be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu

kõsu

26

1 Ba be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu kõsu bɔnu kua wuu wuuka. Koren bweseru sɔɔ, Mɛselemia, Koren bii, Asafun debubuwa ba gɔsa.
2 Bibu nɔɔba yiruwa u mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. Sakari ka Yediɛli ka Sebadia ka Yatiniɛli,
3 ka Elamu ka Yokanani ka sere Elionai.
4 Ba maa Obɛdi Edɔmu gɔsa. Ma Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua, u bibu nɔɔba ita mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. Semaya ka Yosabadi ka Yoasi ka Sakaa ka Nɛtanɛɛli,
5 ka Amiɛli ka Isakari ka sere Pɛlitai.
6 Semaya, Obɛdi Edɔmun bii gbiikoo u bibu mara be ba kua damgibu, begibun suunu sɔɔ. Domi ba sãawa wɔrugɔba.
7 Bii bera, Otini ka Refaɛli ka Obɛdi ka Ɛlisabadi ka sere ben wɔnɔbu yiru beni, Elihu ka Semaya be ba sãa wɔrugɔba.
8 Tɔn be kpurowa ba sãa Obɛdi Edɔmun bibun bweseru. Be ka ben bibu ka ben

dusibu ba sãawa wərugəba ma ba hania mə
səmburu səə. Ba sãawa təmbu wata ka yiru.
9 Mɛselemian bibu ka win wənəbu ba
sãawa təmbu wəkura nəəbu ka ita. Be kpuro
ba sãawa wərugəba.
10-11 Mɛrarin bweseru səə, Hosawa ba gəsa.
Bibu nnɛwa u mara. Bera Simiri ka Hilikiya
ka Tebalia ka Sakari. Ma u Simuri kua ben
wirugii baa mɛ n ɩ̀ wi u sãa bii gbiikoo.
Hosan bibu ka win wənəbu ba sãawa təmbu
wəkura ita.
12 Kənnə kɔ̃sobun wuu ni, ka nin wirugibu
ka ben mɛro bisibu, bera ba ko n da kənnəsu
kɔ̃su Yinni Gusunən sãa yerə.
13 Ba kənnəsu bənu kuawa ka tɛtɛ, yɛnu ka
yɛnu, bibu ka bukurobu, baawure u n ka yɛ̃
mi u koo kɔ̃su.
14 Ye ba tɛtɛ toba, sɔ̃ə yari yeru giara Se-
lemia u wa. Ma win bii Sakari wi u sãa bwisi
kɛ̃ə u maa sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia tɛtɛ di.
15 Obɛdi Edəmuwa u sɔ̃ə yɛ̃san nəm
dwarugia tɛtɛ di. Ma win bii u maa yɛnusu
tɛtɛ di mi ba ra dĩanu bere.
16 Supimu ka Hosawa ba kənnə ge ga wãa
sɔ̃ə duu yeru gia tɛtɛ di, ka ge ba mɔ̀ Salekɛti,
ga mɛɛra swaaə ye ya dəə gunguru gia. Kɔ̃so
be, ba mɛɛrinɛwa.
17 Tɔ̃ə baatere Lefiba nəəba tia ba ra n wãa
sɔ̃ə yari yeru gia, kpa təmbu nnɛ ba n wãa
sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia, kpa nnɛ ba n wãa sɔ̃ə
yɛ̃san nəm dwarə kpa nnɛ ba n maa wãa diaə
mi ba ra dĩanu bere. Adama ba diagii be
bənu sãawa wuunu yiru, wuu teerə təmbu
yiru.
18 Sɔ̃ə duu yeru gia, dia ye ba gəri gəri səə,
təmbu yiru, swaan bera gia, maa təmbu yiru.
19 Kənnə kɔ̃sobun wuu ni ba kua Kore ka
Mɛrarin bwese kɛri səə, niya mi.

Səma ye ba Lefi gabu wɛ̃

20 Lefiba səə, Akiyawa u ra Yinni Gusunən
sãa yerun arumani bere ka sere maa kɛ̃ɛ ni
ba ka Yinni Gusunə naawa.
21 Gɛɛsənin bweseru səə, Ladanin bibun
bwesera ba sãa yɛnu yɛ̃robu. Wee nge mɛ ba
ka swĩinɛ.
22 Yeyɛli ka win bibu Setamu ka win wənə
Yoɛli bera ba ra Yinni Gusunən sãa yerun
arumani bere.
23 Amuramun bweseru səə ka Yiseharin
bweseru səə, ka Heboronin bweseru səə ka
Usiɛlin bweseru səə,
24 Sebuɛli, Gɛɛsəmun bii, Məwisin de-
bubuwa u sãa arumanin berobun wirugii.
25 Win bweseru səəra Ɛliesɛɛ, Gɛɛsəmun
wənən bibun bwesera wãa. Rehabia,
Ɛliesɛɛn bii u Esai mara. Ma Esai u Yoramu
mara. Ma Yoramu u Sikiri mara. Ma Sikiri u
Selomiti mara.
26 Arumani ye sina boko Dafidi ka yɛnu
yɛ̃robu ka tabu kowobu nərəm nərəm ka
wunəm wunəm wirugibu ka tabu sinambu
ba ka Yinni Gusunə naawa, yera Selomiti ka
wigibu ba kɔ̃su.
27 N deema arumani ye ba tabu di, yen
sukuma ba ka Yinni Gusunə naawa bu ka
win sãa yeru səmɛ.
28 Arumani ye Gusunən səmə Samuɛli ka
Səəlu, Kisin bii ka Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Yoabu,
Seruyan bii, ba ka Yinni Gusunə naawa,
Selomiti ka wigii bera ba maa ye kpuro
berua.
29 Kenania ka win bibu be ba wãa
Yiseharin bweseru səə, bera ba ra təmbun
wunanəsu ka siribu ko Isirelin temə.
30 Hasabia ka təmbu nərəbu ka nata ka
wunəbu (1.700) gabu be ba sãa wərugəba
Yiseharin bweseru səə, bera ba Isireliban
tem kpare mɛ mu wãa Yuudɛnin sɔ̃ə duu
yeru gia. Bera ba ra maa Yinni Gusunən sãa
yerun səmburu ko ka maa sina bokogiru.
31 Yeriyawa u sãa wirugii Heboronin bwe-
seru səə. Dafidin bandun wɔ̃ə weeruse
səərа ba bwese ten tɔ̃kan kaso kua. Ma ba
wərugəba wa be səə Yasɛɛə Galadin temə.
32 Yerian mɛro bisi be, ba sãawa wərugəba.
Be kpuro maa yɛnu yɛ̃roba. Ben geera sãawa
nərəbun suba yiru ka təmbu nata ka wunəbu
(2.700). Bera ba Yinni Gusunən sãa yerun
səmburu ka maa sina bokogiru nəmu bɛria
bera mi Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen
bwese kɛran sukumgiba wãa sɔ̃ə yari yeru
gia.

Tabu kowobun səma

27

1 Wee Isireli be ba sina bokon səmburu
mɔ̀. Ba sãawa yɛnu yɛ̃robu ka tabu kowobu
nərəm nərəm ka wunəm wunəm wirugibu.
Bera ba ra tabu kowobun wuunu kpare be
ba ra n səmburu naamə suru ka suru, wɔ̃ə
səə. Wuuru baatere ta sãawa təmbu nərəbun
suba yɛnda nnɛ (24.000).
2-15 Wuu nin baatere ta ten wirugii mə.
Suru gbiikoo səə, Yasobeamu, Sabudiɛlin bii,
Perɛsin bweseru səə, wiya u wuu gbiikii ten
tabu sinambu kpara.
Suru yiruse səə, Dodai, Akosigiiwa u wuuru
yiruse kpara. Ma Mikoloti u sãa win yiruse.
Suru itase səə, Bɛnaya, yãku kowo
Yehoyadan biiwa u wuuru itase kpara. U
sãawa tabu durə wərugəba tɛnan turo. Wiya
u maa sãa ben wirugii. Win bii Amisabadiwa
u nùn kəsire kua u wuu te kpara.
Suru nnɛse səə, Asaɛli, Yoabun məəwa u
wuuru nnɛse kpara. Yen biruwa win bii
Sebadia u nùn kəsire kua.
Suru nəəbuse səə, Samɛhutu Yisiragiiwa u
wuuru nəəbuse kpara.
Suru nəəba tiase səə, Yira, Ikɛsin bii,
Tekoagiiwa u wuuru nəəba tiase kpara.
Suru nəəba yiruse səə, Helɛsi Palonigii,
Efaraimun bwese kɛra səə, wiya u wuuru
nəəba yiruse kpara.

Suru nɔɔba itase sɔɔ, Sibekai Husagii, Serakin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru nɔɔba itase kpara.
Suru nɔɔba nnɛse sɔɔ, Abiesɛɛ Anatɔtugii, Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru nɔɔba nnɛse kpara.
Suru wɔkuruse sɔɔ, Marai Nɛtofagii, Serakin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkuruse kpara.
Suru wɔkura tiase sɔɔ, Bɛnaya Piratonigii, Efaraimun bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkura tiase kpara.
Suru wɔkura yiruse sɔɔ, Hɛlidai Nɛtofagii, Otiniɛlin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkura yiruse kpara.

Bwese kɛrin wirugibu

16 Wee be ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
Rubɛnin bwese kɛra sɔɔ, Ɛliesɛɛ, Sikirin biiwa u sãa wirugii.
Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, Sefatia, Maakan biiwa u sãa wirugii.
17 Lefin bwese kɛra sɔɔ, Hasabia, Kemuɛlin biiwa u sãa wirugii.
Aronin bibun bweseru sɔɔ, Sadɔkuwa u sãa wirugii.
18 Yudan bwese kɛra sɔɔ, Elihu, Dafidin mɛro bisibu sɔɔ, wiya u sãa wirugii.
Isakarin bwese kɛra sɔɔ, Omiri, Mikaɛlin biiwa u sãa wirugii.
19 Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, Yisimaya, Abudiasin biiwa u sãa wirugii.
Nɛfitalin bwese kɛra sɔɔ, Yerimɔti, Asiriɛlin biiwa u sãa wirugii.
20 Efaraimun bibun bweseru sɔɔ, Hosee, Asasian biiwa u sãa wirugii.
Manasen bwese kɛran sukumgibu sɔɔ, be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia, Yoɛli, Pedayan biiwa u sãa wirugii.
21 Manasen bwese kɛran sukumgibu sɔɔ, be ba maa wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, Galadin temɔ, Ido, Sakarin biiwa u sãa wirugii.
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, Yaasiɛli, Abunɛɛn biiwa u sãa wirugii.
22 Danun bwese kɛra sɔɔ, Asarɛli, Yerohamun biiwa u sãa wirugii.
Tɔn beni kpurowa ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
23 Dafidi u ɲ̀ Isireliba gara be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka be ba ɲ̀ tura mɛ, yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo Isireliba dabiasia nge wɔllun kperi.
24 Yoabu, Seruyan biiwa u raa Isireliba garibu torua, ma ya Yinni Gusunɔ mɔru kua. Yen sɔ̃na u ɲ̀ ye kurasie. Adama ba ɲ̀ tɔn be ba gara min geeru yorua sina boko Dafidin wãarun faagin tireru sɔɔ.

Dafidin sɔm kowobu gabu

25 Asimafɛti, Abudiɛlin biiwa u ra sina bokon arumani bere.
Yonatam, Osiasin biiwa u ra maa gbean dĩanu bere, wuu marosuginu ka baru kpaanuginu, ka sere kɔ̃su yenuginu.
26 Ɛsiri, Kelubun bii wiya u sãa be ba gbean sɔma mɔ̀n wirugii.
27 Simɛi, Ramagii, wiya u sãa resɛm gbaa sɔm kowobun wirugii.
Sabidi Sefamugii, wiya u sãa mi ba ra tam bere kpuron wirugii.
28 Baali Hanani, Gedɛɛgii, wiya u ra dãa ye ba mɔ̀ olifi ka sikamɔre ye ya wãa wɔwa ye ba mɔ̀ Sefalaɔn wunanɔsu ko.
Yoasi, wiya u maa sãa gum beru yenun wirugii.
29 Sitarai Saronigii, wiya u ra kɛtɛ yi ba kparamɔ Saroniɔn wunanɔsu ko.
Safati, Adilain bii, wiya u ra maa kɛtɛ yi ba kparamɔ wɔwi sɔɔn wunanɔsu ko.
30 Obili, Isimɛɛli, wiya u ra yooyoo si ba mɔn wunanɔsu ko.
Yesidia Mɛronɔtugii, wiya u ra maa kɛtɛku ninu ni ba mɔn wunanɔsu ko.
31 Yasisi Hagarenigii, wiya u ra yãa ni ba mɔn wunanɔsu ko.
Beni kpurowa ba sina boko Dafidin arumanin wunanɔsu mɔ̀.

Sina bokon gerunasibu

32 Yonatam, Dafidin dusiwa u sãa win bwisi kɛ̃ɔ. Yonatam wi, u bwisi ka yɛ̃ru mɔ too. Yehiɛli, Hakumɔnin bii wiya u sãa sina bokon bibun keu koosio.
33 Ahitofɛli u maa sãawa sina bokon bwisi kɛ̃ɔ. Usai Aakigii, wiya u sãa sina bokon bɔ̃ɔ kpaasi.
34 Ahitofɛlin biru, Yehoyada, Bɛnayan bii ka Abiataa, beya ba maa kua win bwisi kɛ̃ɔbu. Ma Yoabu u sãa win tabu sunɔ.

Dafidi u Salomɔɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sãa yeru bani

28

1 Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro mɛnna Yerusalɛmuɔ ka ben bwese kɛrin wirugibu ka tabu kowo wuunun wirugibu ka tabu sinam be ba tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm kpare ka be ba sina bokon arumani ka win sabenun wunanɔsu mɔ̀n wirugibu, ka win bibun keu koosiobu ka win sina kpaarun sɔm kowobu ka win tabu durɔ wɔrugɔba ka ben damgibu kpuro gesi.
2 Yera sina boko Dafidi u seewa u yɔ̃ra u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro bisibu, bɛɛ nɛn tɔmbu kpuro, i man swaa dakio i nɔ. Wee na raa gɔ̃ru doke n Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania mi ba koo win woodan kpakororu yi te ta sãa win naa sɔnditiru, ma na sɔɔru sãa n ka tu bani.
3 Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ nɛ kon tu bani. Domi na sãawa tɔnu wi u tabu kua ma u yɛm yari.

4 Wi, Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni u man
gɔsa nɛn tundon yɛnun di n ka ko bɛɛ Isire-
liban sunɔ sere ka baadommaɔ. Yellun di,
Yudan bwesera u kua wirugii. Yudan bwese
te sɔɔ, ma u nɛn tundon yɛnu gɔsa. Nɛn
tundon yɛnu ge sɔɔ, ma u man gɔsa n ka
bandu di bɛɛ Isireliba sɔɔ.
5 Yinni Gusunɔ u man bii dabiru kã. Be
sɔɔra u Salomɔɔ gɔsa u swĩi bɛɛ Isirelibɔn sina
gɔna sɔɔ, ye ya sãa wi, Yinni Gusunɔgia.
6 U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔwa u
koo nùn diru bania ka ten yaari mi ba ko n da
nùn sã. Domi wiya u gɔsa u n ka sãa nge win
bii kpa wi, Yinni Gusunɔ u n maa sãa nge win
tundo.
7 U koo win bandun dam sire sere ka
baadommaɔ ù n win woodaba ka win yi-
irebu mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.
8 Tɛ̃, nɛgibu, na bɛɛ yiiremɔ Isireliba,
Gusunɔn tɔmbun wuswaaɔ ka Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin tii wi u sun swaa dakin wuswaaɔ,
i de i win wooda mɛm nɔɔwa, i ye nɛnɛ
bɛɛn gɔ̃rusɔ kpa i wa i n tem mɛ mɔ, kpa i
maa bɛɛn bibu mu deria bu tubi di sere ka
baadommaɔ.
9 Ma u maa nɛɛ, wunɛ maa Salomɔɔ nɛn
bii, a Gusunɔ, nɛ wunɛn tundon Yinni gio
kpa a nùn sã ka wunɛn gɔ̃ru kpuro ka wunɛn
bwɛ̃ra kpuro. Domi wiya u ra tɔmbun
gɔ̃rusu ka ben bwisikunu wɛ̃ɛri. À n nùn
kasu, u koo de a nùn wa. Adama à n nùn deri,
u koo maa nun deriwa sere ka baadommaɔ.
10 Tɛ̃, a n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsawa
a ka nùn diru bania mi ba ko n da nùn sã. Yen
sɔ̃ a de a n wɔrugɔru mɔ kpa a se a sɔmburu
ko.

Dafidi u Salomɔɔ

sãa yee ten kpunaa wɛ̃

11 Yen biru Dafidi u win bii Salomɔɔ sãa
yee ten kpunaa wɛ̃ ka ten dia ye ba gɔri
gɔrigia, ka ten arumani beru yerugia, ka dii
wɔrukinugia, ka dii sɔɔkinugia, ka dii tèn mi
ba koo Yinni Gusunɔn woodan kpakororu
yigia.
12 Dii ten kpunaa kpurowa u nùn wɛ̃ ye u
raa himba sãa u ko kpuro. Yera sãa yerun
yaarin kpunaa ka dia ye ya ka yi sikerenɛgia
ka dia yèn mi ba ko n da sãa yee ten arumani
beregia, ka yèn mi ba ko n da kɛ̃nu beregia ni
ba Gusunɔ wɛ̃,
13 ka nge mɛ ba yãku kowobu ka Lefiba
bɔnu kua wuu wuukagia, ka nge mɛ ba ko n
da ben sɔmburu koosinɛ Yinni Gusunɔn sãa
yerɔgia, ka sere maa dendi yãa ni ba ko n da
ka sɔmburu kogia.
14 U nùn wura sɔ̃ɔsi ye u koo ka dendi yãa
wuraginu ko, nge mɛ nin baaniren bunum
nɛ. Ma u nùn sii geesu sɔ̃ɔsi si u koo ka dendi
yãa sii geesuginu ko, nge mɛ nin baaniren
bunum nɛ. Ba koo dendi yãa ni kowa nin
baanire ka nin sɔmburu.
15 Mɛya u maa bu wura ka sii geesun
bunum saka wɛ̃ ye ba koo ka dabu wuraginu
ka sii geesuginu ko, ni kpuro ka nin fitilaba.
16 U maa nùn wura wɛ̃ mèn saka ba koo
ka tabulu wuragii ko mi ba ko n da Yinni
Gusunɔ pɛ̃ɛ yiiye, ma u maa nùn sii geesu wɛ̃
u ka tabulu gɛɛ ko.
17 Yen biru u maa nùn sɔ̃ɔsi nge mɛ ba koo
kaato donnuginu koosina ka gbɛ̃a ka nɔri yi
ba kua ka wura gea ka sii geesugii, ka yin
baayeren bunum,
18 ka yãku yee wuragiru mi ba ko n da
turare dɔ̃ɔ doke ka ten bunum. U maa nùn
sɔ̃ɔsi nge mɛ ba koo naa kɛkɛ ka wɔllun
kɔ̃sobun weenasibu koosina ka wura. Yin
kasi yi ko n dɛriewa yi n Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu wukiri.
19 Ma Dafidi u nɛɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa u
yeniba kpuron kpunaa yorua u man wɛ̃. Ma
u man yen bwisi wɛ̃ n ka ye tubu.
20 Yen biru, Dafidi u win bii Salomɔɔ sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a tii dam kɛ̃ɔ, kpa a n wɔrugɔru mɔ, kpa
a se a sɔmburu ko. A ku bɛrum ko, a ku maa
nanda. Domi Gusunɔ nɛn Yinni u ko n ka
nun wãa. U ǹ nun derimɔ, u ǹ maa nun biru
kisimɔ sere win sãa yee ten sɔmburu kpuro
tu ka wiru goora.
21 Yãku kowobu ka Lefiba wee ba bɔnu
sãa wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔn sãarun
sɔma ko. N n sãa yee ten banan sɔ̃n na,
tɔmbu wee be ba sɔm bwese bwesekan kobu
yɛ̃ ba maa tii wɛ̃ ka kĩru. Be ka wirugibu ka
Isireliba kpuro ba koo nun wiru kpĩiya.

Kɛ̃ɛ ni ba wɛ̃

sãa yee ten banan sɔ̃

29

1 Sina boko Dafidi u tɔn be ba mɛnnɛ mi
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔ wi Yinni
Gusunɔ u gɔsa, u sãawa bii piibu. U ǹ gina
tɔmbun kparabun bwisi mɔ. Sɔmbu te u koo
maa ko ta kpã, domi sãa yee te, ta ǹ ko n sãa
tɔnugiru. Ta ko n sãawa Yinni Gusunɔgiru.
2 Na nɛn dam kpuro doke n ka Gusunɔ nɛn
Yinni sãa yee ten banan sɔɔru ko. Dendi yãa
ni ba koo ko ka wura, na nin wura yii. Ni
ba koo maa ko ka sii geesu, na nin sii geesu
yii. Ni ba koo maa ko ka sii gandu, na nin
sii gandu yii. Ni ba koo maa ka sii wɔ̃kusu
ko, na nin sii wɔ̃kusu yii. Ni ba koo maa
ko ka dãa, na nin dãa yii. Ni ba koo maa ko
ka kpee gobigii nɔni bwese bwesekaginu, na
nin kpee gobiginu yii. Ma maa kpee kpiki
buranu yii nu kpã.
3 Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yee ten kĩrun
sɔ̃, wura ye na mɔ ka sii gee si na mɔ, ye
kpurowa na wɛ̃ sãa yee ten sɔ̃ ye na raa sɔɔru
kua yellu baasi.
4 Yera wura ye ya na Ofirin di tɔnnu
wunɔbu (100), ka sii geesu tɔnnu goobu ka
weeru (240) bu ka sãa yee ten gani pote,

5 ka sere maa dendi yãa ni ba koo ka wura ko ka ni ba koo ka sii geesu ko, dendi yãa ni sɔm kowo be, ba koo gesi ko kpuro. Tɛ̃, bɛɛ sɔɔ, wara kĩ u Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃ ka nuku tia, kpa sɔm kowobu bu ka ye gãa wuraginu ka sii geesuginu seku.

6 Yera yɛnu yɛ̃robu ka Isirelibɔn bwese kɛrin wirugibu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu ka sina bokon sɔm kowobun wirugibu ba kɛ̃nu wɛ̃ ka nuku tia.

7 Ye ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sãa yee ten sõ, yera wuran tɔnnu wunaa wata ka wɔkuru ka wuran gobi nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) ka sii geesun tɔnnu gooba wunɔbu (300) ka sii gandun tɔnnu nata (600) ka sii wɔ̃kusun tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000).

8 Be ba kpee gobiginu mɔ, ba nu Yeyɛli, Gɛɛsɔnin bweserugii wɛ̃ u doke Yinni Gusunɔn sãa yerun arumanin beru yerɔ.

9 Tɔn be kpuro ba nuku dobu kua kɛ̃ɛ ni ba Yinni Gusunɔ wɛ̃n sõ, domi ba nu wɛ̃wa ka nuku tia. Ma sina boko Dafidin tii u nuku doo bakabu kua.

Dafidin kanaru

10 Dafidi u Yinni Gusunɔ siara tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuron wuswaaɔ. U nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn sikado Yakɔbun Yinni siaro sere ka baadommaɔ.

11 Yinni Gusunɔ, wuna a kpã, a dam mɔ, a maa yiiko mɔ. A ṅ nɔru mɔ. Domi wuna a mɔ kpuro ye ya wãa wɔllɔ ka ye ya wãa temɔ. Wuna a bandu dii, wuna a kpuro kere.

12 Wunɛn min diya dukia ka bɛɛrɛ ya ra nɛ. Wuna a bandu dii kpuron wɔllɔ. Wunɛn nɔmuɔra dam kpuro mu wãa. Wuna kaa kpĩ a gãanu kpuro wɔlle sua kpa a nu tãsisia.

13 Tɛ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, sa nun siaramɔ, sa maa wunɛn yĩsirun kpãaru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

14 Nɛ ka nɛn tɔmbu sa ṅ gãanu tura su ka nun kɛ̃nu wɛ̃. Gãanu kpuro naamɔwa wunɛn min di. Ye sa maa nun wɛ̃ɛmɔ kpuro, wunɛn min diya sa ye waamɔ.

15 Sa bɛsɛn wãaru dimɔwa wunɛn wuswaaɔ nge sɔbu nge mɛ bɛsɛn sikadoba ba kua. Bɛsɛn wãarun tõru kpuro koo doonawa nge saaru, yĩiyɔbu sari.

16 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a kpuro mɔ. Wunɛn min diya arumani yeni kpuro ya wee ye sa sɔɔru kua su ka nun diru bania te ta ko n wunɛn yĩsi dɛɛraru sɔɔwa.

17 Gusunɔ nɛn Yinni, na yɛ̃ ma wuna a ra tɔnun gõru wɛ̃ɛri, a ra maa gem kã. Wee na ka nun kɛ̃ɛ nini naawa ka gõru dɛɛrɔ. Na maa wa wunɛn tɔn be ba wãa mini, ba nun kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ ka nuku dobu.

18 Gusunɔ, bɛsɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de wunɛn tɔmbun gõrusu ka ben bwisikunu nu n sãa mɛni baadomma, kpa ben gõrusu su n tãsa wunɛ sɔɔ.

19 Kpa a de nɛn bii Salomɔɔn gõru ga n sõ, u ka wunɛn yiirebu ka wunɛn sõɔsinu ka wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, u ka ye kpuro sɔmburu ko, kpa u sãa yee te bani tèn sõ na sɔɔru yeni kpuro kua.

20 Dafidi u maa tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuro sõɔwa u nɛɛ, i Gusunɔ bɛɛn Yinni siaro.

Ma be kpuro ba Gusunɔ ben sikadoban Yinni siara, ba yiira win wuswaaɔ ka maa sina bokon wuswaaɔ.

Ba Salomɔɔ kua sina boko

21 Yen sisiru, ba Yinni Gusunɔ siarabun yãkunu ka yãku dõɔ mwaararuginu kua ka kɛtɛ nɔrɔbu (1.000) ka yãa kinɛnu nɔrɔbu (1.000) ka yãa kpɛmminu nɔrɔbu (1.000), yãku nin baatere ka ten tam. Ma ba maa yãku dabinu ganu kua Isireliba kpuron sõ.

22 Yen tõɔ te, ba di ba nɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka nuku doo bakabu. Ma ba maa Salomɔɔ Dafidin biin bandu dam sire ba nùn gum tãre wirɔ nɔn yiruse Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u ka ko kparo. Yen biru, ba maa Sadɔku gum tãre wirɔ ba nùn kua yãku kowo.

23 Salomɔɔ u sina Isirelibɔn sina gɔnaɔ ye ya maa sãa Yinni Gusunɔgia. U kua sunɔ win tundo Dafidin ayerɔ. U kuura, ma Isireliba kpuro ba nùn wiru kpĩiya.

24 Wirugibu ka tabu kowo damgibu ka mam sina boko Dafidin bii be ba tie kpuro, ba nùn wiru kpĩiyawa.

25 Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ wɔlle sua Isireliba kpuron suunu sɔɔ. Ma u win bandu girima doke n kere sinam be ba nùn gbiiye Isireliɔ.

Dafidin gɔɔ

26 Dafidi Isain bii u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ.

27 U bandu diwa wõɔ weeru Isireliba sɔɔ. Heboroniɔ wõɔ nɔɔba yiru, Yerusalɛmuɔ maa wõɔ tɛna ka ita.

28 Dafidi u dukia ka girima wa. U tɔkɔ kuawa kõɔ kõɔ. Ma u gu bɔri yɛndu sɔɔ. Ma win bii Salomɔɔ u bandu kɔsire kua.

29 Ye sina boko Dafidi u gbia u kua, ka ye u kua dãku te, ye kpuron gari yi yorua yam wao Samuɛlin tireru sɔɔ ka Gusunɔn sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka sere maa yam wao Gadin tireru sɔɔ.

30 Tire ni sɔɔra ba maa win bandun gari yorua ka win wɔrugɔru, ka ye n koora Isireliban temɔ ka tem tukumɔ win waati ye sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI YIRUSE

Salomɔɔn bandun faagiwa tire te, ta mɔ̀ ka nge mɛ Isireliban bwese kɛri wɔkuru ta win bii Roboamu seesi ma ta Yeroboamu kua ten sina boko. Ma Roboamu u kua Yudaba tɔnan sina boko ma win bibun bwesera ban te wɛ̃ɛnamɔ sere Babilonigibu ba ra ka na ba Yerusalɛmu wɔri ba kamia.

Tire ten kpunaa

1. Salomɔɔn bandun gari, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 10:1n di sere wiru 11:4.
3. Yudaban bandun gari, wiru 11:5n di sere wiru 36:23.

SALOMƆƆ, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

1 Salomɔɔ, Dafidin biin banda dam kua domi Gusunɔ win Yinni u wãa ka wi, ma u nùn wɔlle sua.

Salomɔɔ u bwisi kana
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 3:4-15)

2 Sɔ̃ɔ teeru Salomɔɔ u ka Isireliba kpuro gari kua ka ben tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) ka wunɔm wunɔm sinambu ka ben siri kowobu ka ben yɛnu yɛ̃robu, ben wirugibu kpuro gesi.

3 U ka tɔn be kpuro da Gabaoniɔ gungurɔ. N deema miya Yinni Gusunɔn kuu bekurugiru ta wãa te Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u kua sanam mɛ Isireliba ba wãa gbaburɔ.

4 Adama ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu sua saa Kiriati Yarimun di ba ka da Yerusalɛmuɔ ba yi kuu bekurugirɔ.

5 N deema kuu ten wuswaaɔra yãku yee te Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu u kua ka sii gandu ta wãa.

Miya Salomɔɔ ka tɔn be kpuro ba bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi.

6 Yera Salomɔɔ u da u yãkuru kua yãku yee ten mi, te ta wãa kuu bekurugii ten wuswaaɔ. Yãanu nɔrɔbuwa (1.000) u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.

7 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ kure. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ n nun kɛ̃.

8 Ma Salomɔɔ u nɛɛ, wee a nɛn tundo Dafidi durom kua. Ma a man kɔsire kua win ayerɔ.

9 Tɛ̃, a de wunɛn nɔɔ mwɛɛru tu yibiara te a nɛn tundo Dafidi kua. Domi a dera na bandu di tɔn wuurun suunu sɔɔ te ta dabi nge yani sɛɛri.

10 Yen sɔ̃ tɛ̃, a man bwisi ka laakari kɛ̃ɛyɔ, kpa n kpĩ n ka tɔn be kpara. Ma n kun mɛ, wara u koo kpĩ u wunɛn tɔn dabi te kpara.

11 Gusunɔ u Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nua ye ya wãa wunɛn gɔ̃ruɔ. Wee, a ɲ̀ dukia ka arumani bikie, ɲ̀ kun mɛ bɛɛrɛ, ɲ̀ kun mɛ be ba nun tusan gɔɔ. Mɛya a ɲ̀ maa bikie wunɛn wãaru tu dakaa da. Adama bwisi ka laakariwa a bikia a ka nɛn tɔmbu kpara bèn wɔllɔ na dera a bandu dii.

12 Tɛ̃, kon nun bwisi ka laakari ye wɛ̃. Ye baasi, kon maa nun dukia ka arumani ka bɛɛrɛ wɛ̃ ye sinam be ba nun gbiiye ba ɲ̀ waare a sere bandu di. Mɛya wunɛn biru, goo kun maa ye wasi.

13 Yeniban biru, Salomɔɔ u sarama gunguu ten min di, mi Yinni Gusunɔn kuu bekurugira wãa. Ma u wurama Yerusalɛmuɔ u bandu dii Isireliba kpuron wɔllɔ.

Yiiko ka arumani

ye Salomɔɔ u mɔ
(I maa mɛɛrio 9:25-28, Sinambu I, 10:26-29)

14 Salomɔɔ u tabu kɛkɛ yi dumi gawe mɛnna nɔrɔbu ka nɛɛru (1.400). Ma u maa maasɔbu mɛnna nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u be kpuro yi yi wusu gasu sɔɔ ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.

15 U dera wura ka sii geesu dabia Yerusalɛmuɔ nge kpenu. Ma u dera dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ya maa dabia baama nge dãa ye ba mɔ̀ sikamɔre ye ya ra n wãa Sefalan wɔwaɔ.

16 Egibitin diya ba ra ka nùn dumi naawɛ. Tenkubara ba ra yi dwem de.

17 Ba ra nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawen tia dɔrewa sii geesun gobi nata (600). Kpa bu maa nùn duma dɔre sii geesun gobi wunaa weeru ka wɔkuru. Bera ba ra maa ka Hɛtiban sinambu ka Sirigibun sinambu dumi daawe.

Salomɔɔ u sãa yerun banan

sɔɔru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 5:15-32, 7:13-14)

18 Salomɔɔ u wooda wɛ̃ bu Yinni Gusunɔ diru bania, kpa bu maa win tii sina kpaaru bania.

2

1 Yera u tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa be ba ko n da sɔmunu sue, ka tɔmbu nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ko n da kpenu dãku guunɔ. Ma u maa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata (3.600) gɔsa be ba ko n sɔmbu te nɔni doke.

2 Salomɔɔ u Hiramu, Tirin sunɔ gɔria u nɛɛ, nge mɛ a raa nɛn tundo Dafidi dãa ye ba mɔ̀ sɛduru kã u ka win sina kpaaru bana, nge mɛya nɛn tii na maa kĩ a man kɛ̃ɛma.

3 Wee na Gusunɔ nɛn Yinni diru baniammɛ ta n sãa wigiru. Miya ba ko n da nùn turare nubu durorugia dɔ̃ɔ dokeye, kpa bu win pɛ̃ɛ yi mi baadomma. Miya ba ko n da maa yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko bururu ka

yoka, tɔ̃ɔ baatere, ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao baawure sɔɔ, ka Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ bakaru baatere sɔɔ nge mɛ ba Isireliba yen wooda wɛ̃ sere ka baadommaɔ.

4 Dii te, ta ko n kpã. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bũnu kpuro kpãaru kere.

5 N n mɛn na, goo kun kpɛ̃ u nùn diru bania. Domi baa wɔllu ka ten kpãaru ta ǹ kpɛ̃ tu nùn mwa. Yen sɔ̃, wara ra n nɛ, Salomɔɔ n sere ka nùn diru bania. Nɛgia n ko mi ko na n da nùn turare dɔ̃ɔ dokeye.

6 Yen sɔ̃ tɛ̃, wunɛ Hiramu, a man goo mərisiama wi u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusun sɔmburu yɛ̃ ka sere beka ye ba wɔ̃kua ka wunɔm ka maa gaadura kpa u n maa gãanun weenasinun kobu yɛ̃ gana sɔɔ, kpa bu sɔmburu ko sannu ka nɛn tɔn be ba maa yɛ̃ru mɔ ba ka wãa Yerusalɛmu mini ka Yudan tem kpuro sɔɔ. Tɔn be, ba sãawa be nɛn tundo Dafidi u gɔsa.

7 A de a man dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ ka santali mərisiama Libanin di. Domi na yɛ̃ ma wunɛn sɔm kowobu ba yen burabu yɛ̃. Nɛn sɔm kowobu ba koo bu somi sɔmbu te sɔɔ.

8 A de bu man dãa ye kasuama ya n kpã. Domi dii te na kĩ n bani mi, ta kpã. Ta ko n maa wã.

9 Saa ye sɔɔ, kon wunɛn sɔm kowobu alikaman som tɔnnu nərəbun suba nɔɔba tia (6.000) wɛ̃ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ ɔɔsun som tɔnnu nərəbun suba nɔɔba tia ka tam ditiri nərəbun suba nɛnɛ (800.000) ka sere maa gum ditiri nərəbun suba nɛnɛ.

10 Ma Hiramu, Tirin sunɔ, u Salomɔɔ wisa tireru sɔɔ u nɛɛ, geema, yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ, yen sɔ̃na u nun kua ben sunɔ.

11 I ka man Gusunɔ Isireliban Yinni siaro wi u wɔllu ka tem taka kua. Wee u Dafidi bii bwisigii ka laakarigii kã wi u koo wi, Yinni Gusunɔ sãa yeru bania ka sere maa win tiin sina kpaaru.

12 Tɛ̃, wunɛ Salomɔɔ, kon sɔm yɛ̃ro goo mərisiama. Yɛ̃ro u bwisi mɔ too. Win yĩsira Huramabi.

13 U sãawa kurɔ goon bii. Kurɔ wi, u sãawa Danun bweserugii. Ma win tundo u sãa Tirigii. Huramabi wi, u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka kpenu ka dãan sɔmburu yɛ̃. U maa bekan sɔmburu yɛ̃, ye ba kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka gaaduragii, ka wɛ̃ɛ swɛ̃ɛ ka sere maa wɛ̃ɛ damgii. Mɛya u maa gãanun weenasinun kobu gani sɔɔn sɔmburu yɛ̃. Sɔmbu te ba gesi nùn nɔmu sɔndia kpuro, u koo kpĩ u tu kowa. U koo sɔmbu te kowa ka wunɛn sɔm kowobu sannu ka sere be nɛn Yinni Dafidi wunɛn tundo u gɔsa.

14 Tɛ̃, wunɛ maa, a sun alikama ka ɔɔsu ka gum ka tam mɛ mərisiama yèn gari a gerua mi.

15 Bɛsɛ sa ko maa nun dãa bɔɔria nge mèn nɔɔ a kĩ, kpa su ye mərisiama ka goo nimkusu sere Yafoɔ. Kpa wunɛgibu bu maa na bu ka ye da Yerusalɛmuɔ.

16 Salomɔɔ u sɔbu gara be ba wãa Isireliba sɔɔ. N deema win tundo Dafidi u raa bu gara. Sɔɔ ben geera kuawa tɔnu nərəbun suba wunaa weeru ka wɔkura ita ka nata (153.600).

17 Ma u ben nərəbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa ba n da sɔmunu sue, kpa ben nərəbun suba wɛnɛ (80.000) ba n da kpenu dãku guunɔ. Ben nərəbun suba ita ka nata (3.600) ye ya tie, ba n da sɔm kowo be ba tie nɔni doke.

3

Sãa yerun bana
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 6:1-38)

1 Salomɔɔ u sãa yee ten bana torua Yerusalɛmuɔ guu te ba mɔ̀ Mərìyan wɔllɔ mi ba win tundo Dafidi sɔ̃ɔsi. N deema yam mi n daa sãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru.

2 U sãa yee ten bana toruawa win bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru yirusen sɔ̃ɔ yiruse sɔɔ.

3 Ba dii te yĩirawa ka yellun yĩirutia ye ba ra ka gãanu yĩire. Ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wata. Ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu.

4 Dii ten yasum ka ten duu yee gbiikirun dɛ̃ɛbu n nɛwa. N sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten gunum mu sãa gɔm soonu wunaa teeru. Ma Salomɔɔ u ten sɔɔwɔ wura gea pote.

5 Ma u dii ten tiin gani dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ wukiri. Yen biru, u maa ye wura ye ya gea sãa pote. Ma u dera ba kpakpa wurusu ka yɔnin weenasii kua kua gani yi sɔɔ.

6 Ma u tu buraru kua ka kpee gobiginu. N deema wura ye u ka sɔma ye kpuro kua mi, ya weewa saa Paafaimun di.

7 U dii te wura potewa ka ten gbereba sɔɔ, ka ten kɔnnɔ suukusɔ ka ten ganiɔ, ka ten gamboba sɔɔ, ma u wɔllun kɔ̃sobun weenasibu kua ten gani sɔɔ.

8 Ma u dii te ta dɛɛre gem gem bana mi. Ten dɛ̃ɛbu ka dii ten tiin yasum mu nɛwa. Mu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma u tu wura gea pote. Wura yen geera sãawa tɔnnu yɛndu.

9 Wura ye ba ka kulumba kuan geera sãawa kilon bɔnu. Baa ka dia ye ya wãa wɔllɔ kpuro ba ye wura potewa.

10 U maa kɔ̃sobun weenasibu yiru kua dii te ta dɛɛre gem gem mi sɔɔ. Ma u ye wura pote.

11 Wɔllun kɔ̃so ben kasa nnɛ ye kpuron dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Kasa yen tian dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma ben turon kase teeru ta gana girari. Ma tee teni ta ka kɔ̃so yirusegirun teeru girarinɛ.

12 Ma kɔ̃so yiruse win kase teeru ta maa dii
ten goo teɔnɔ girari. N deema ten yirusewa
ta ka gbiikoo wigiru girarinɛ.
13 Kɔ̃so be kpuron kasa ya dɛriarewa. Ma
yen dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu yɛndu. Ma ba yɔ̃
ba wuswaa tĩi dii ten kɔnnɔ gia.
14 Ma u dii ten beku kareru kua ka wɛ̃ɛ
damgii yi ba wɔ̃kua ka gaadura ka wunɔm
ka sere maa tom. Ma ba maa kɔ̃sobun
weenasibu kua beku te sɔɔ.

Dii ten gbere be ba kua

ka sii gandu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:15-22)

15 U dii ten wuswaaɔ gbere yiru kua. Yen
baayeren gunum mu sãawa gɔm soonu tɛna
ka nɔɔbu. Ma ba ye furɔsu sɔndia wɔllɔ. Sin
gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
16 U maa yɔnin weenasiin buraru garu kua
nge te u raa kua sãa yeru mi. Ma u bura te
doke furɔ sin wɔllɔ. Ma u dãa marum gam
weenasim kua wunɔbu (100) u doke yɔni yi
sɔɔ.
17 Ma u gbere yiru ye gira sãa yee ten
wuswaaɔ. Tia nɔm geuɔ, tia maa nɔm dwarɔ.
Ma u nɔm geugia ye yĩsiru kã Yakini. Ma u
maa nɔm dwarugia ye yĩsiru kã Boasi.

4

1 U maa yãku yeru kua ka sii gandu. Ten
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten
yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma ten
gunum mu sãa gɔm soonu wɔkuru.

Boo sii ganduguu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:23-26)

2 U boo sii ganduguu kua. Gen nɔɔn yasum
mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum
maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sãa
gɔm soonu tɛna. Ga sãawa bwɛɛrɛkɛ mam
mam.
3 Ba gen nɔɔ bɔkan temɔ kɛtɛban weenasii
kua ba ka sikerena. Gɔm soo teerun baa sɔɔ,
kɛtɛ wɔkura ba kua. Ba kɛtɛn weenasii yi
kuawa sĩa yiru. Ma ye kpuro ya sãa sii bɔri
tia ka boo sii ganduguu ge.
4 Ba boo ge sɔndiwa kɛtɛn weenasii
wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya wuswaa kisi
sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia, ita maa sɔ̃ɔ duu yeru
gia, ita yeni maa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwaru gia, ita
ye ya maa tie, sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma boo ge, ga
sɔndi kɛtɛn weenasii yin wɔllɔ. Ma kɛtɛ ben
biru ga wura sɔɔwɔ.
5 Boo gen sinum mu ka nɔm tararu nɛ.
Ma ba gen nɔɔ bɔka kua nge nɔragia. Ma ga
maa nɔɔ dɛriare nge biibii. Ga koo kpĩ gu
nim mwa ditiri nɔrɔbun suba wunaa teeru
(120.000).
6 U wekenu wɔkuru kua ma u nin nɔɔbu
yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa
ten nɔm dwarɔ bu wa bu ka tii sãrasia, kpa
bu maa ka yãku yaa kpakia bà n yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀. Boo sii ganduguu gen
nima yãku kowobu ba ra ka ben nɔma ka
naasu kpakie.

Dendi yãa ni ba kua ka sisu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:40-51)

7 U maa dabu wuraginu kua wasi wɔkuru.
U nu kuawa nge mɛ ba nin wooda yi. Ma u
nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu
yeni maa nɔm dwarɔ.
8 U tabulu wɔkuru kua u yi sãa yeru mi. U
nɔɔbu yi nɔm dwarɔ, ma u maa nɔɔbu yi nɔm
geuɔ.
Ma u maa gbɛ̃ɛ wuraginu kua wunɔbu
(100) nì sɔɔ ba ko n da yãku yaa yɛm doke bu
ka yɛ̃ɛka.
9 U yaara gaa kua yãku kowobun sɔ̃. Yen
biru, u maa yaara baka gaa kua ka yen
gamboba. Ma u gambo be sii gandu pote.
10 U boo sii ganduguu ge yiwa yaara yen
nɔm geuɔ sɔ̃ɔ yari yerun nɔm dwaru gia.
11 Huramu u torom guratii kua ka kaatonu
ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ko n da yãku yaa yɛm doke
bu ka yɛ̃ɛka. Nge mɛya u ka sɔmbu te kua u
kpa te sina boko Salomɔɔ u nùn yiire u ko
Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃.
12 Wee ye u maa kua. Yera gbere yiru
ka furɔsu yiru si ba koo doke gbere ben wɔllɔ
ka kɔkɔsɔ bwesenu yiru ye ba koo sɔndi furɔ
sin wɔllɔ.
13 U maa dãa marum weenasim kua nɛɛru
(400) kɔkɔsɔ yiru yen sɔ̃. Kɔkɔsɔ yiru yen
baayere sɔɔ, dãa marum weenasim mɛn sĩa
yiru yiruwa u kua u ka sɔndi furɔ sin wɔllɔ.
14 U wekenu kua wɔkuru ka nin sɔwaritii
wɔkuru.
15 U boo sii ganduguu kua, ka kɛtɛn weenasii
wɔkura yiru yi yi boo ge sɔɔwa.
16 U maa torom guratii kua, ka kaatonu, ka
kaato donnuginu.
Dendi yãa ni sina boko Salomɔɔ u dera
Huramabi u kua mi, u nu kuawa ka sii gan
te ba wɔriasia.
17 U dera ba yãa ni kpuro kua ka sii gandu
Yuudɛnin wɔwaɔ mi sɔnda wãa Sukɔtu ka
Seredan baa sɔɔ.
18 Salomɔɔ u dera ba dendi yãa ni kua nu
dabi sere ba ṅ maa sii gan ten bunum yĩira.
19 Salomɔɔ u maa dera ba dendi yãa ni nu
tie kua. Niya
yãku yee wuragii te,
ka tabulu yè sɔɔ ba ra pɛ̃ɛ sɔndi,
20 ka dabunu ka nin fitilanu ni ba kua ka
wura gea. Ba koo nu sɔ̃rawa nge mɛ sãa
yerun wooda ya gerua.
21 U maa biibiin weenasii kua ka fitilanu ka
nin bakusu. U ye kpuro kuawa ka wura gea.
22 U maa woba kua, ka nɔri, ka gbɛ̃a, ka dɔ̃ɔ
guratii. Ba ye kpuro kuawa ka wura gea.
U maa dii te ta dɛɛre gem gem gamboba
ka sãa yee ten tiin kɔnnɔn gamboba kua ka
wura.

5

1 Ye Salomɔɔ u sãa yee ten sɔmburu kua u
kpa, yera u sii geesu ka wura ka gãa ni win
tundo u raa yi sãa yee ten sɔ̃ kpuro gurama u
doke Yinni Gusunɔn arumanin beru yerɔ.

Ba woodan kpakororu yi Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:1-13)

2 Yen biru, Salomɔɔ u Isireliban guro
gurobu ka ben yɛnu yɛ̃robu ka bwese kɛra
baayeren wirugibu sokusia Yerusalɛmuɔ
bu ka Yinni Gusunɔn woodan kpakororu
suama saa Dafidin sina kpaarun di te ba maa
mɔ̀ Siɔni, kpa bu tu doke sãa yeru mi.
3 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Salomɔɔn
mi wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse wì sɔɔ ba ra tɔ̃ɔ
bakaru garu ko.
4 Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma,
yera Lefiba ba Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te sua,
5 ka win kuu bekurugii te, ka sere sãarun
dendi yãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro. Yãku
kowobu ka Lefibara ba ye kpuro suama.
6 Sina boko Salomɔɔ ka Isireliba kpuro be
ba mɛnnɛ mi, ba na ba yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro ten wuswaaɔ. Ma ba yãanu
ka kɛtɛ dabinu go ba ka yãkunu kua. Sabe ni
ba go mi, nu ɲ garirɔ.
7 Ma yãku kowobu ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te da ten ayerɔ dii te ta
dɛɛre gem gem sɔɔ. Ba tu yiwa wɔllun
kɔ̃sobun weenasibu yirun kasin kɔkɔrɔ.
8 Kɔ̃so be, ba kasa dɛriewa ba woodan
kpakoro te ka ten nɛnutii wukiri.
9 Ba koo kpĩ bu nɛnutii yi wa yi tere saa dii
te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔn di. Domi ba yi
kuawa yi dɛ̃u. Adama ba ɲ kpɛ̃ bu yi wa saa
tɔɔn di. Miya kpakoro te, ta wãa sere ka gisɔn
gisɔ.
10 Gãanu sari kpakoro te sɔɔ, ma n kun mɔ
wooda wɔkurun kpee bɛsi yiru ye Mɔwisi
u doke mi. Yinni Gusunɔwa u nùn yi wɛ̃
Horɛbun guurɔ sanam mɛ u ka Isireliba
arukawani bɔkua ye ba yarima Egibitin di.
11 Yãku kowobu ba tii dɛɛrasia. Adama ba
ɲ kue nge mɛ wooda ya nɛɛ bu ko wuuru ka
wuuru. Ma be kpuro ba yara sãa yee ten min
di.
12 Ma Lefiba kpuro be ba sãa wom
kowobu, Asafu ka Hemani ka Yedutum ka
ben bibu ka begibu kpuro ba yabenu sebua
ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ba ka yɔ̃ yãku yerun
sɔ̃ɔ yari yeru gia ba sɛkɛtirɛnu nɛni ka guunu
ka mɔrɔkunu. Ma yãku kowobu wunaa
teeru ba wãa ben bɔkuɔ ba kɔbi soomɔ.
13 Be ba kɔbi soomɔ ka be ba womusu
mɔ̀ ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, i Yinni
Gusunɔ siaro, domi u sãawa tɔn geo, win
durom mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye ba mɔ̀ mɛ, saa yera guru wii wurora
Yinni Gusunɔn sãa yee te wukiri.
14 Ma yãku kowobu ba kpana bu yɔ̃ra bu
ben sɔmburu ko guru wii ten sɔ̃. Domi Yinni
Gusunɔn yiikon girima ya dii te yiba.

6

1 Yera Salomɔɔ u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a bwisika a n wãa guru wii
sinumgiru sɔɔ.
2 Adama nɛ, na nun wãa yee geeru bania
mi kaa n wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi Salomɔɔ

u Isireliba sɔ̃ɔwa

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:14-21)

3 Yera sina boko Salomɔɔ u sĩira Isireliba
kpuron mi gia, mi ba yɔ̃. Ma u bu domaru
kua.
4 U gerua u nɛɛ, na Gusunɔ Isireliban Yinni
siara. Domi u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u
Dafidi nɛn tundo kua u nɛɛ,
5 saa mìn di u win tɔmbu Isireliba yarama
Egibitin di, u ɲ wuu gagu gɔsa ben wusu gasu
sɔɔ bu ka diru bani mi ba koo nùn sã. U ɲ maa
goo gɔsa u n ka sãa win tɔmbun kparo.
6 Adama Yerusalɛmuwa u gɔsa bu ka nùn
sãa yeru bania mi. Mɛya u maa Dafidi gɔsa u
n ka sãa ben kparo.
7 Nɛn tundo Dafidi wi, u raa gɔ̃ru doke u
Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania.
8 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya
wã ye u gɔ̃ru doke u ka nùn diru bania.
9 Adama n ɲ wi, u koo nùn tu bania. Win
bii wi u koo ma, wiya u koo tu bani.
10 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛ te
yibia. Wee nɛ, Salomɔɔ, na sina bɛsɛ Isire-
liban sina gɔna wɔllɔ na kua nɛn tundo
Dafidin kɔsire. Yen biru, na Gusunɔ bɛsɛn
Yinni dii te bania mi ba ko n da nùn sã.
11 Dii te sɔɔra na win woodan kpakororu
wãa yeru kua. Kpee bɛsi yiruwa yi wãa
kpakoro te sɔɔ, yì sɔɔ ba win woodaba yorua
be u bɛsɛn baababa wɛ̃.

Salomɔɔn kanaru

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:22-53)

12 Yera Salomɔɔ u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn yãku
yerun wuswaaɔ Isireliban nɔni biru, ma u
nɔma yiiya wɔllɔ u kanaru kua.
13 N deema Salomɔɔ u raa turaru garu kua
ka sii gandu. Ma u tu doke sãa yerun yaara
yen suunu sɔɔ. Tura ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu nɔɔbu. Ten yasum maa gɔm soonu
nɔɔbu. Ma ten gunum maa sãa gɔm soonu
ita. Miya u yɔɔwa u yiira Isireliba kpuron
wuswaaɔ. Ma u nɔma yiiya wɔllɔ u nɛɛ,
14 Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, goo maa
sari nge wunɛ wɔllɔ ka temɔ. Wunɛn bwãa
be ba nun mɛm nɔɔwammɛ ka gɔ̃ru tia, a ra
arukawani ye a ka bu bɔkua yibie, kpa a bu
wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
15 Wee a wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te a
wunɛn bɔ̃ɔ Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn
sɔ̃ɔwa kpuro, a ye kua gisɔ ka wunɛn dam.

16 Yen sɔ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a nɔɔ mwɛɛ
te yibio te a nùn kua mi. A nɛɛ, u ɲ̀ kɔsire
biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo win
bandu di, bii be, bà n tii nɛni dee dee ben
wãaru sɔɔ, ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ nge
mɛ wi, Dafidi u kua.
17 N n mɛn na, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a de
wunɛn gari yi a nùn sɔ̃ɔwa mi kpuro yi koora.
18 Adama kaa sere kpĩ a sina tem mɛ sɔɔ ka
gem? Domi wɔlla kun nun tura. Kaa sere
gere dii te na nun bania mini?
19 Ka mɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛn gere
swaa dakio, kpa a nɛn kanaru nɔ te na mɔ̀
gisɔ.
20 A de wunɛn nɔni yi n wãa dii te sɔɔ
wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ. A nɛn kanaru swaa dakio
te na mɔ̀ yam mini. Domi miya a nɛɛ, kaa tii
sɔ̃ɔsi.
21 Nɛ ka wunɛn tɔmbu, sà n mɛnna yam
mini, sa kanaru mɔ̀, a sun swaa dakio saa
wɔllun di mi a wãa kpa a sun suuru kua.
22 Goo ù n win winsim torari, ma ba yɛ̃ro
tilasi kua u ka na mini u bɔ̃re yãku yerɔ,
23 na nun kanamɔ a yɛ̃ro swaa dakio
wɔllun di kpa a bu siria. A tɔn kɔ̃so nùn win
kɔ̃sa kɔsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem
wɛ̃.
24 Yibɛrɛba bà n wunɛn tɔmbu Isireliba
kamia yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia
ba na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ,
25 a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu
ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru
mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ mɛ a raa ben
baababa wɛ̃.
26 À n dera gura ya yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba nun
torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia yèn sɔ̃ a bu sekuru
doke, ma ba mɛɛrima yam mini ba nun
sãamɔ ba kanaru mɔ̀,
27 a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu
ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔ̃ɔsio
yè sɔɔ ba koo sĩ, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ
sɔɔ, mɛ bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.
28 Gɔ̃ɔru tà n dua tem mɛ sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ kɛ̃si
kɛ̃si bararu, ɲ̀ kun mɛ dĩanun gɔɔ, ɲ̀ kun mɛ
twee, ɲ̀ kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu ra dĩanu
sanku, ɲ̀ kun mɛ yibɛrɛba bà n tem mɛn
wusu tarusi, ɲ̀ kun mɛ bara bwese bweseka
yà n wunɛn tɔmbu deema, ɲ̀ kun mɛ wahala
gaa,
29 bà n seewa ba kanaru mɔ̀ ma ben
baawure u win toraru wura win gɔ̃ruɔ, ma
u win nɔma suema dii tenin bera gia,
30 a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa
kpa a bu suuru kua a baawure kua nge mɛ u
sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gɔ̃ru yɛ̃.
31 Kpa bu nun nasia ba n sĩimɔ wunɛn swɛɛ
sɔɔ ben wãaru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ a ben
baababa wɛ̃.
32 Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sɔ̃ u
nua wunɛn yĩsira kpã, ma a dam bakam mɔ,
ma yɛ̃ro u kanaru mɔ̀ dii te sɔɔ,
33 a nùn swaa dakio saa wɔllun di mi a
wãa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamɔ. Kpa
handunian tɔmbu kpuro bu nun gia, kpa bu
nun nasia nge mɛ wunɛn tɔmbu Isireliba ba
nun nasie, kpa ba n yɛ̃ ma wuna ba ra sã dii
te sɔɔ, te na bana mini.
34 À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wɛ̃ bu
da bu ben yibɛrɛba tabu wɔri, ma ba kanaru
koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima wunɛn gee
a gɔsa, ka dii te na nun banian bera gia,
35 a ben kanaru swaa dakio wɔllun di kpa
a bu kua dee dee.
36 Bà n daa maa nun torari domi goo sari
wi u ku ra tore, ma wunɛn mɔru ya seewa, a
bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia, ma ba bu mwɛɛra
ba ka da ba yoru dimɔ turukuɔ ɲ̀ kun mɛ mi
n toma,
37-38 bà n bwisika tem mi ba yoru dimɔ mi
ma ba gɔ̃ru gɔsia mam mam ba nun tii wɛ̃, ma
ba tem mɛni mɛɛrima mɛ a ben baaba wɛ̃, ka
wuu geni ge a gɔsa ka sãa yee te na nun bania
mini, bà n kanaru mɔ̀ ba mɔ̀, ba nun torari,
ba durum kua,
39 a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa
kpa a bu kua dee dee, kpa a bu ben toranu
kpuron suuru kua.
40 Tɛ̃, Gusunɔ nɛn Yinni, a de a nɔni wukia
kpa a swaa daki kana te na mɔ̀.
41 Yinni Gusunɔ,
a seewo a na mi a ra wɛ̃re,
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu,
mi wunɛn dam mu ra sɔ̃ɔsire.
A de wunɛn yãku kowobu ba n faaba mɔ.
Kpa be ba nun mɛm nɔɔwammɛ
ba n nuku dobu mɔ̀ doo nɔɔru sɔ.
42 Yinni Gusunɔ,
a ku wi a gɔsa biru kisi.
A wunɛn durom yaayo
mɛ a Dafidi wunɛn sɔm kowo kua.

7

Sãa yee ten wukiabu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:62-66)

1 Sanam mɛ Salomɔɔ u kanaru kua u kpa,
yera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di u yãku dɔ̃ɔ
mwaararugii ni ka yãku ni nu tie mwa.
Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te
wukiri.
2 Yãku kowobu ba ɲ̀ kpĩa bu du Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ, domi win yiikon girima
ya yiba ten mi.
3 Ye Isireliba kpuro ba dɔ̃ɔ wi ka Yinni
Gusunɔn yiikon girima ye wa ya sarama ya
wãa sãa yee ten wɔllɔ, yera ba yiira ba siriru
tem girari turarun wɔllɔ te ba kua ka kpenu.
Ma ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, Yinni
Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win durom mu ra
n wãawa sere ka baadommaɔ.
4 Isireliba kpuro ka sina boko ba yãkunu
kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Yen dɔma te, Salomɔɔ u naa kinɛnu
nɔrɔbun suba yenda yiru (22.000) go ka

yãanu nərəbun suba wunaa teeru (120.000). Nge mɛya ba ka sãa yee te wukia.
6 Yãku kowobu ba yɔ̃ ben ayenə, ma Lefiba ba dwee yãnu soomə, ni sina boko Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunə sã. N deema u raa bu yiire bu womu geni ko bu nɛɛ, Gusunən durom mu ko n wãawa sere ka baadommaə. Ma yãku kowobu ba kəbi soomə Isireliba kpuron wuswaaə mi ba yɔ̃.
7 Saloməə u sãa yee ten yaaran su-unu dɛɛrasia ye ya wãa sãa yee ten tii tiin wuswaaə. Domi miya u yãku dɔ̃ə mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua yèn sɔ̃ yãku yee te ba kua ka sii gandu ten ayera kun tura bu ka yãku ni kpuro ko mi.
8 Saloməə ka Isireliba kpuro ba tɔ̃ə baka te diwa sere sɔ̃ə nəəba yiru. Ma tən dabiru ta na saa Hamatin tem kpuron di, n ka girari Egibitin daaru gian di.
9 Sɔ̃ə nəəba itase, ba maa mɛnna be kpuro ba yãku yee te dɛɛrasia ba yi nɛnɛm. Ba ye kuawa sɔ̃ə nəəba yiru. Yen biruwa ba maa tɔ̃ə bakarun tii di sere sɔ̃ə nəəba yiru.
10 Wɔ̃ən suru nəəba yirusen sɔ̃ə yɛnda itase səərа Saloməə u dera təmba wura ben yɛnusə. Ma ba nuku dobu mɔ̀ durom mɛ Gusunə u Dafidi ka Saloməə ka sere win təmbu Isireliba kuan sɔ̃.

Yinni Gusunə

u kpam Saloməə kure
(I maa mɛɛrio 1:7-12, Sinambu I, 9:1-9)

11 Sanam mɛ Saloməə u Yinni Gusunən sãa yeru ka win tiin sina kpaaru bana u kpa, ma ye kpuro ya koora, ye u gɔ̃ru doke u ko Yinni Gusunən sãa yerə ka sere maa win tiin sina kpaarə,
12 yera Yinni Gusunə u nùn kure wɔ̃kuru. Ma u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, na wunɛn kanaru nua. Na yam mi gəsa. Miya ba ko n da man yãkunu kue.
13 Nà n wəllu kɛnua, ma gura kun maa nɛmə, ǹ kun mɛ na dera twee yi tem mɛ wukiri yi mɛn dĩanu di, ǹ kun mɛ nà n mɛn təmbu kɛ̃si kɛ̃si baranu sure,
14 saa ye səə, bɛɛ be i sãa nɛn təmbu, i nɛn yĩsiru səəwa, ma i tii kawa i bɛɛn daa kɔ̃sa deri, ma i man soka, kon bɛɛ wurari wəllun di kpa n bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua, kpa n bɛɛn tem arumani wesia.
15 Saa ye səə, kon bɛɛ mɛɛri kpa n kana ni i man koosima sãa yeru mini swaa daki.
16 Tɛ̃, na tu gəsa na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃, ta n ka nɛn yĩsiru səəwa. Ten miya nɛn nəni ka nɛn gɔ̃ru kpuro ko n woo.
17 Wunɛ maa Saloməə, à n sĩimə nge mɛ wunɛn tundo Dafidi u sĩa, ma a mɔ̀ ye na nun yiire kpuro, ma a nɛn woodaba mɛm nəəwamme,
18 kon wunɛn bandun dam sire nge mɛ na wunɛn tundo Dafidi nəə mwɛɛru kua na nɛɛ, u ǹ kəsire biamə wi u koo bandu di Isireliə.
19 Adama ì n gəsira i nɛn woodaba deri be na bɛɛ wɛ̃, ma i maa da i bũnu sãwa,
20 kon bɛɛ wunawa nɛn tem di mɛ na bɛɛ wɛ̃. Kpa n dii te yina te na gəsa na yi nɛnɛm nɛn yĩsirun sɔ̃ mi. Kpa n de bwesenu kpuro nu tu yɛ̃ɛ.
21 Be ba raa ten kpãaru yɛ̃ yellu, bà n sarə mi, biti koo bu mwa kpa bu bikia bu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni Gusunə u wuu geni ka dii teni kua mɛ.
22 Kpa bu wisi bu nɛɛ, ba Gusunə ben baababan Yinni deriwa, wi, wi u bu yarama Egibitin di ma ba da ba bũnu yiirammɛ ba sãamə. Yen sɔ̃na u dera wahala yeni kpuro ya bu deema.

8

Ye Saloməə u maa kua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 9:10-28)

1 Wɔ̃ə yɛndun baa səərа Saloməə u Yinni Gusunən sãa yeru ka sere maa win tiin sina kpaaru bana u kpa.
2 U maa wuu si Huramu u nùn kã sənwa. Ma u dera Isireliba ba sina mi.
3 Saloməə u Hamati wəri ye ya wãa Soban bera gia, ma u ye mwa.
4 U tem mi gãanu ku ra kpin wuu ge ba mɔ̀ Tadiməri bana ka sere maa Hamatin wuu sìn mi ba ko n da win dĩanu bere.
5 U Bɛti Horoni ye ya wãa gunguru wəllə ka ye ya wãa wəwaə bana. Wuu si, su gbãranu ka gamboba mə, ka maa yen sɛ̃retinu.
6 U maa wuu ge ba mɔ̀ Balati bana ka wuu sìn mi u ko n da win dĩanu bere. Ma u sin gasu səə win tabu kɛkɛ yi dumi gawe berua ka maasəbu. Ye Salomən gɔ̃ru ga kĩ, yera u bana Yerusalɛmuə ka Libaniə, ka sere wuu si u mə səə.
7 Tən be ba tie Hɛtiba səə, ka Amərebа səə, ka Feresiba səə, ka Hefiba səə, ka Yebusiba səə, be, be ba ǹ sãa Isireliba,
8 ben bibun bwese te ta seewa ben biru, tera Saloməə u yoo səma koosia sere ka gisən gisə.
9 Saloməə u ǹ Isireliban goo yoo səmburu koosie. Be, ba sãawa win tabu kowobu ka wirugibu, ka tabu sinambu, ka tabu kɛkɛ yi dumi gawen kparobu.
10 Wirugii be Saloməə u gəsa bu ka win təmbu kpara səmbu te səə, ben geera sãawa goobu ka weeraakuru (250).
11 Saloməə u dera win kurə wi u sãa Egibiti sunən bii u yara Dafidin yɛnun di ge u bana. U nɛɛ, win kurə kun sinamə Dafidi Isireliban sina bokon yɛnua. Domi mi ba woodan kpakororu doke, yam mi, mu kuawa mi yam dɛɛram.
12 Yera Saloməə u yãku dɔ̃ə mwaararuginu kua yãku yee ten wəllə te u bana Yinni Gusunən sãa yerun wuswaaə.

13 U ra yãkunu ko nge mɛ Məwisin wooda
ya geruɑ tɔ̃ɔ baateren sɔ̃, ka suru kpaon sɔ̃, ka
tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrarugiru sɔɔ ka tɔ̃ɔ bakanu ita yenin sɔ̃
ni ba ra ko wɔ̃ɔ tia sɔɔ. Niya pɛ̃ɛ ye ba ku ra
seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru, ka duurubun tɔ̃ɔ
bakaru, ka sere maa Kunun tɔ̃ɔ bakaru.
14 U yãku kowobu yi wuu wuuka nge mɛ
win tundo Dafidi u raa kua. Yãku kowo
ben baawure ka win sɔmburu. Lefiba ka
maa ben sɔmburu. Bera ba ra n Yinni
Gusunɔ siaramɔ tɔ̃ɔ baatere kpa bu maa yãku
kowobu somi ben sɔma sɔɔ. Ma ba kɔnnɔsun
kɔ̃sobu yi yi wuu wuuka.
15 Ba ɲ̀ sina bokon wooda sare ye u yi yãku
kowobu ka Lefiban sɔ̃ ka sere maa arumani
beru yerun sɔ̃.
16 Nge mɛya ba ka sãa yee ten sɔmbu te
kpuro kpara saa ten torubun di sere ba da ba
ka tu wiru go. Nge mɛya ba ka dii te bana ba
kpa.
17 Yen biru Salomɔɔ u da Ɛsioni Gebɛɛɔ ka
Elɔtuɔ. Wuu si, su wãawa nim wɔ̃kun bɔkuɔ
Edɔmun temɔ.
18 Huramu u dera win sɔm kowo be ba
nim yɛ̃ ba ka Salomɔɔ goo nimkusu daawa.
Ma ba da Ofiriɔ ka Salomɔɔn sɔm kowobu
sannu. Min diya ba ka sina boko Salomɔɔ
wuran tɔnnu wɔkura ita naawa.

9

Seban sunɔ tɔn kurɔ

u Salomɔɔ mɛɛrim da
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 10:1-13)

1 Saa yè sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nua
ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yĩsiru
yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka
mɛɛri kpa u nùn gãa dabinu bikia. U tura
Yerusalɛmuɔ, ka win sina bwãa dabinu be
ba nùn swĩi, ka yooyoo si su turare ka wura
dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura
Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wãa
win gɔ̃ruɔ.
2 Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia.
Yen gaa kun nùn wisibu sɛ̃sie.
3 Ye kurɔ wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro
wa, ka dii te u bana
4 ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa
yeru, ka win sɔm kowobun yãa ni ba ra doke
bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam
dokeye nɔraɔginu, ka yãku ni u ra ko diru mi
u ra Yinni Gusunɔ sã,
5 ye kpuro ya nùn biti mwa sere u wom
mwɛ. Ma u sina boko Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wunɛn dam ka wunɛn bwisin baaru ye na
nua saa nɛn tem di, ye kpuro geema.
6 Adama na ɲ̀ daa gari yi naanɛ kue sere na
ka tunuma mini. Wee nɛn nɔni yi ye kpuro
wa. Ka gem, ye na wa mini, ba ɲ̀ daa man yen
bɔnu sɔ̃ɔwa. Wunɛn bwisi ka wunɛn dukia
ya kpã n kere nge mɛ wunɛn yĩsira yara.
7 Doo nɔɔrugiba wunɛn tɔmbu ka wunɛn
sɔm kowo be ba nun nɔɔrimɔ saa baayere.
Ma ba wunɛn bwisi yin gari swaa daki.
8 Na Gusunɔ wunɛn Yinni siara wi u nun
durom kua u nun swĩi Isiriliban sina gɔna
wɔllɔ. U bu kĩwa sere ka baadommaɔ. Yen
sɔ̃na u nun kua ben sunɔ a n da ka bu sirie
dee dee.
9 Ma u sina boko wura kã tɔnnu ita ka bɔnu,
ka maa turare ka kpee gobiginu. Salomɔɔ
kun maa turare waare gam gum di ya n
kpãaru nɛ mɛ.
10 Huramun sɔm kowobu ka Salomɔɔgii be
ba ka wura naamɔ Ofirin di, beya ba maa ka
dãa gea ye ba mɔ̀ santali ka kpee gobiginu
naamɔ.
11 Ma sina boko u ka dãa ye yɔɔtii kua sãa
yerɔ ka sere maa win tiin dirɔ. Dãa yera
u maa ka wom kowobun mɔrɔkunu ka ben
guunu kua. Dãa yen bwesera kun saara mɔ.
Mɛya ba ɲ̀ maa yen bweseru waare Yudan
temɔ.
12 Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wɛ̃ kpuro ye
u bikia. U nùn kɛ̃ru kãwa n kere ye u ka na.
Yen biru, ma kurɔ wi, u gɔsira u wura win
temɔ ka win bwãabu.

Salomɔɔn dukia
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 10:14-29)

13 Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ ya
sãawa tɔnnu yɛndu.
14 Ye baasi, u ra maa wura ka sii geesu
mwɛ tenkuban mi ka maa sinam be u ka
arukawani bɔkuan mi, ka sere maa win tem
beri berikan wirugibun mi.
15-16 U dera ba tɛrɛ bakanu goobu (200)
ka tɛrɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka
wura. Tɛrɛ baka nin teerun bunum mu
sãawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun
bunum mu maa sãa kilo ita. Ma u tɛrɛ ni doke
diru garu sɔɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ,
win sina kpaarɔ.
17 Yera u maa sina kitaru kua ka suunu
donnu, ma u tu wura gean tii pote.
18 Sina kita te, ta yɔɔtia mɔwa naa
dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten naa sɔnditia
kua ka wura. Ma ta nɔm sɔnditia mɔ yɛ̃si
yɛ̃sika. Yen baayeren bɔkuɔra ba gbee sunɔn
weenasia kua ya yɔ̃, tia nɔm dwarɔ, tia maa
nɔm geuɔ.
19 Ma ba maa gbee sinan sin weenasisu kua
wɔkura yiru ba doke tia tia yɔɔtia yen naa
dabusaru baateren yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Nɔɔba tia
ya wãa nɔm dwarɔ, nɔɔba tia maa wãa nɔm
geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten
bweseru kuare.
20 Salomɔɔn nɔri kpuro yi sãawa wura gea
ka sere maa win gbɛ̃a ye u ra ka di win sina
kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ. Gãanu
ganu sari mi ni ba kua ka sii geesu, domi win
waati ye sɔɔ, ba ɲ̀ sii geesu garisi gãanu.

21 Yèn sɔ̃ Huramun sɔm kowobu ba ka
Salomɔɔn goo nimkusu tenkuru mɔ̀ su ra n
naamɔ wɔ̃ɔ ita ka wɔ̃ɔ ita saa tontonden di,
su n wuraba ka sii geesu sɔɔwa ka suunu
donnu, ka wɔnnu ka gunɔ burasu.
22 Salomɔɔ u sinam be ba wãa dunia sɔɔ
kpuro bwisi ka dukia kere.
23 Sinambu kpuro ba ra n kasuwa bu win
gari nɔ win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn kãn
sɔ̃.
24 Wɔ̃ɔ baagere, ben baawure u ra ka nùn
kɛ̃ru naawɛwa. Gabu sii geesu, gabu wura,
gabu yabenu, gabu tabu yãnu, gabu turare,
gabu maa dumi ka kɛtɛkunu.
25 Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi dumi
gawe ka maasɔbu. U dum gɔ̃nu kua nɔrɔbun
suba nnɛ (4.000). Maasɔ be, ba maa sãa
nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u bu
yi yi wuu marosɔ, mi win tabu kɛkɛba ba wãa
ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.
26 Sinam be ba wãa saa daa te ba mɔ̀
Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temɔ, n
ka da Egibitin daarɔ, Salomɔɔwa u be kpuro
mɔ.
27 Ma u dera sii geesu koora Yerusalɛmu
mi nge kpenu. Mɛya u maa dera dãa gea ye
ba mɔ̀ sɛduru ya dabia nge yakasun dãa ye ba
mɔ̀ sikamɔre ye ya ra n wãa Sefalan wɔwaɔ.
28 Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn
dumi dwem daawe Egibitiɔ ka sere maa tem
baamaɔ.

Salomɔɔn gɔɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 11:41-43)

29 Salomɔɔn kookoo si u kua, gbiikisu
ka dãakisu, si kpuron garin sukum yorua
Gusunɔn sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka
Gusunɔn sɔmɔ Akiya, Silogiin tireru sɔɔ,
ka sere maa Gusunɔn sɔmɔ Yedon kãsinun
tireru sɔɔ. Yedo wiya u Yeroboamu, Nɛbatin
bii, Isireliban sina bokon wãarun faagi
yorua.
30 Salomɔɔ u bandu diwa wɔ̃ɔ weeru Isire-
liba kpuron wɔllɔ Yerusalɛmuɔ.
31 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn
sikua win tundo Dafidin wuuɔ. Ma win bii
Roboamu u bandu kɔsire kua.

YUDAN SINAMBUN GARI

10

Isireliban banda

bɔnu kua yiru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 12:1-15)

1 Roboamu u da Sikɛmuɔ. Domi Isireliba
kpurowa ba da mi bu ka nùn ko sunɔ.
2 N deema Yeroboamu, Nɛbatin bii, u raa
kpikiru sua Salomɔɔn sɔ̃ u da u wãa Egibitiɔ.
Sanam mɛ u nua Roboamu u bandu di, yera
u gɔsirama Egibiti min di.
3 Yera ba nùn sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, u na. Ye
u tunuma, yera wi ka Isireliban bwese kɛri
wɔkuru ba mɛnna ba da ba Roboamu sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ,
4 wunɛn tundo u sun yoo sɔma koosia, ma
ya sun buniɛ nge kɛtɛn sugu. Adama wunɛ a
sun tu kawo kpa su nun swĩi.
5 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gina doo. N n kua
sɔ̃ɔ ita kpa i wurama.
Ma tɔn be, ba doona.
6 Yera Roboamu u Isireliban bukurobu
mɛnna win mi, be ba ra raa win tundo
Salomɔɔ bwisi kɛ̃. Ma u bu bikia u nɛɛ, bwisi
yirà i man kɛ̃mɔ n tɔn be sɔ̃.
7 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, à n wura saa gisɔn
di, a tɔn be nɔɔri kpa a ko ye ba nun bikia,
kpa a bu wisi ka kĩru, ba ko n sãawa wunɛn
tɔmbu sere ka baadommaɔ.
8 Adama Roboamu wi, u ṅ bukuro ben gari
wure. Win saarasi ka be u biru di sannu,
bera u bwisi bikia.
9 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bwisi yirà i man kɛ̃mɔ n
ka tɔn be wisi be ba nɛɛ, n bu yoo sɔma kawo
ye nɛn tundo u raa bu koosia.
10 Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wunɛn niki bii piibu ga wunɛn tundon pɔra
bɔɔrum kere.
11 Wunɛn tundo u raa bu yoo sɔma koosia.
Mɛya kaa maa tu sosi. Wunɛn tundo u raa
bu sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Mɛya kaa maa bu
sɛɛyasia ka som kpaki.
12 Yera Yeroboamu ka tɔn be kpuro ba
na Roboamun mi sɔ̃ɔ itase te, nge mɛ u raa
gerua.
13 Roboamu u tɔn be wisa ka dam. U ṅ
bukuro ben gari yi garisi gãanu.
14 Adama win saarasi ben bwisiya u ka
sɔmburu kua, ma u nɛɛ, nɛn tundo u raa bɛɛ
yoo sɔma koosia. Adama tɛ̃, nɛgira ta koo
kera. U raa bɛɛ sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Adama
nɛ, som kpakiya kon ka bɛɛ sɛɛyasia.
15 Nge mɛya Roboamu u yina u tɔn begii
swaa daki, domi Yinni Gusunɔwa u dera n
koora mɛ, kpa win gari yi ka koora yi u
raa Yeroboamu, Nɛbatin bii sɔ̃ɔwa saa Akiya,
Silogiin nɔɔn di.

Roboamu

u kua Yudaban sunɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 12:16-25)

16 Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u
ṅ ben gere swaa daki, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ ka Dafidi, Isain bii.
Sa ṅ maa bɔnu gaa mɔ ka wi.
Bɛsɛ Isireliba i de su gɔsira
su wura bɛsɛn yɛnusɔ.
Wunɛ Roboamu,
a wunɛn bweserun wunanɔ koowo.
Ma Isireli be, ba gɔsira ba wura ben
yɛnusɔ.
17 Ma Roboamu u kua Yudaba tɔnan sunɔ.
18 Saa ye sɔɔra u Hadoramu gɔra Isireliban
mi, wi u ra bu kpare bu ka wɔ̃ɔ gobi mwa.

Ma ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii u win tabu kɛkɛ wəri fuuku fuuku u da Yerusalɛmuə.
19 Nge mɛya Isireliban bwese kɛri wəku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana sere ka gisə.

11

1 Saa yè səə Roboamu u tunuma Yerusalɛmuə, yera u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro mɛnna, ma u be səə tabu durə damgibu nərəbun suba wunəbu ka wɛnɛ (180.000) gəsa bu da bu Isireliban bwese kɛri wəku te wəri kpa bu ban te wərama bu nùn wesia.
2 Adama Gusunə u ka win səmə Semaya gari kua u nɛɛ,
3 a Roboamu, Salomənn bii, Yudaban sunə ka Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro sɔ̃əwə a nɛɛ,
4 wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua. Na nɛɛ, bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gəsiro win yɛnuə. Domi yeni ya nawa saa nɛn min di.
Ma ba Yinni Gusunən gere wura, ba gəsira ba wura ben yɛnusə.

Roboamu

u wusu gbãranu banisi

5 Roboamu u da u sina Yerusalɛmuə. Ma u Yudan wusu gbãranu banisi.
6 U Bɛtelehɛmu bana, ka Etamu ka Tekoa
7 ka Bɛti Suri ka Soko ka Adulamu
8 ka Gati ka Maresa ka Sifu
9 ka Adoraimu ka Lakisi ka Aseka
10 ka Sorea ka Ayaloni ka Heboroni. Wuu si, su wãawa Yudan temə ka Bɛnyamɛɛn temə. Ma u su tãsisia.
11 U su gbãranu toosi, ma u tabu sinambu yi yi mi. Ma u dia kua mi ba ko n da dĩanu ka gum ka tam bere.
12 U wuu sin baagere səə tɛrɛnu ka yaasi yi. Ma u su tãsisia. Ma Yudaba ka Bɛnyamɛɛba ba ka nùn yãra.

Yãku kowobu ka Lefiba

ba wura Roboamun mi gia

13 Yãku kowobu ka Lefi be ba wãa Isireliban tem səə kpuro, ba seewa ben wãa yerun di ba na Roboamun mi.
14 Lefiba ba ben wãa yenu deri ma ba na Yudaə ka Yerusalɛmuə yèn sɔ̃ Yeroboamu ka win bibu ba bu yinari bu ben yãku kowo səma ko.
15 Yeroboamu u yãku kowobu yi yi win bwãarokunun sɔ̃, ni u kua nu ka boo kinɛnu ka kɛtɛba weenɛ.
16 Isireli be ba tie ba Yinni Gusunən sãarun kĩru mə, ba Lefiba swĩi Yerusalɛmuə bu ka Gusunə ben baababan Yinni yãkuru kua.
17 Ma ba Yudan bandun dam sire, ba Roboamu, Salomənn bii tãsisia wɔ̃ə ita. Wɔ̃ə ita ye səərа ba sĩa Dafidi ka Salomənn yira səə.

Roboamun bweseru

18 Roboamu u Mahalati sua kurə. Mahalatin tundon yĩsira Yerimməti, Dafidin bii. Win mɛron yĩsira Abihaili, Eliabun bii, Isain debubu.
19 Mahalati wi, u bii tən durəbu mara. Bera Yeusi ka Semaria ka Sahamu.
20 Mahalatin biru, u Maaka sua kurə. Maaka wi, u sãawa Abusaləmun bii. Ma u Roboamu Abia ka Ataï marua ka maa Sisa ka Selomiti.
21 Roboamu u Maaka kĩ too n kere win kurə be ba tie. Domi kurəbu yɛndu yiru sariwa u sue yɛnuə ma u maa kurə tanəbu mə wata təəwə. Bii tən durəbu tɛna yiru sariwa u mara. Bii tən kurəbu maa wata.
22 Roboamu u Abia, Maakan bii yerumaru wɛ̃. Ma u nùn kua win maabu ka win wənəbun guro guro. Domi u kĩ u nùn ko sunə.
23 Yen biru, u win bii be ba tie yarinasia ka bwisi. U dera ba da ba wãa Yudaba ka Bɛnyamɛɛn wuu gbãranugisu səə. U bu dĩanu wɛ̃ nu kpã. Ma u maa bu kurə dabinu sua.

12

Egibitin sunə Sisaki

u Yudaba wəri
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 14:25-28)

1 Ye Roboamu u wa ma win banda dam kua, u tãsa, yera u Yinni Gusunən woodaba deri. Ma Isireliba kpuro ba maa win yira swĩi.
2 Roboamun bandun wɔ̃ə nəəbuse səərа Sisaki, Egibitin sunə u Yerusalɛmu wəri. Domi Roboamu ka wigibu ba Yinni Gusunə torari.
3 Sisaki wi, u tabu kɛkɛba məwa nərəbu ka goobu (1.200), maasəbu maa nərəbun suba wata (60.000). Ma u na saa Egibitin di ka tən dabi dabinu. Bera Libigibu ka Sukigibu ka Etiopigibu.
4 Ma u Yudan wuu gbãranugisu mwɛɛra sere n ka girari Yerusalɛmuə.
5 Yera Gusunən səmə Semaya u da u Roboamu deema ka Yudaban tabu sinambu be ba duki sua sanam mɛ Sisaki u wee. Ma u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ, i nùn deri. Wee u koo maa bɛɛn tii deri, kpa u bɛɛ bɛri Sisakin nəmuə.
6 Isireliban tabu sinambu ka ben sina bokon tii, ba ben toranu wura ba nɛɛ, Yinni Gusunə u sãawa gemgii.
7 Ye Yinni Gusunə u wa ba tii kawa, yera u Semaya sɔ̃əwa u nɛɛ, wee ba tii kawa. Yen sɔ̃, na ṅ maa bu kpeerasiamə. Na ṅ tɛɛmə n ka bu somiru na. Na ṅ derimə Sisaki u maa Yerusalɛmu wəri nɛn mərun sɔ̃.
8 Adama ba koo ko Sisakin yobu kpa bu gia ma nɛn yinniru ka handunian sinambun yinniru nu ṅ tia.

9 Sisaki, Egibitin sina boko u da u
Yerusalɛmu wəri ma u Yinni Gusunən sãa
yeru ka sina bokon dirun arumani gura.
Ye kpurowa u sua. U maa tɛrɛnu gura ni
Saloməə u kua ka wura.
10 Ma Roboamu u tɛrɛ nin kəsire kua ka
sii gandu. Ma u nu sina kpaarun kənnən
kõsobun wirugibu nəmu səndia.
11 Mèn nəə sina boko u gesi dəə Yinni
Gusunən sãa yerə, kənnə kõso be, ba ra nɛwa
bu nu sua. Yen biru, kpa bu maa ka nu wura
bu yi ben dirə.
12 Məru ye Yinni Gusunə u raa ka
Roboamu sãa ya sure yèn sõ u tii kawa. Ma u
ɲ dere bu nùn kam koosia mam mam. Ma u
dera gãa geenu tiara Yudaə.

Roboamun bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 14:21-24,29-31)

13 Roboamu u məwa wõə weeru ka tia
sanam mɛ u bandu di Yerusalɛmuə. Ma u
win bandun dam sire. U kuawa wõə wəkura
nəəbu ka yiru bandu səə Yerusalɛmu mi. N
deema wuu gera Yinni Gusunə u gəsa Isire-
liba kpuron sõ ga n ka win yĩsiru səəwa.
Roboamu win mɛron yĩsira Naama, wi u sãa
Aməni.
14 Kõsa u kua, domi u ɲ Yinni Gusunə kasu
ka win gõru kpuro.
15 Roboamun kookoo si u kua, gbiikisu ka
dãakisu, ye kpuron gari yi yorua Gusunən
səməbu Semaya ka Idon tirenu səə. Tire ni
səəra ba ben yĩsa yorua nge mɛ ba ka swĩinɛ.
Roboamu ka Yeroboamu ba ra n tabu mɔ̀wa
baadomma.
16 Roboamu u kpuna u gu, ma ba nùn sikua
win baababan sikaə Dafidin wuuə. Ma win
bii Abia u bandu kəsire kua.

13

Abia u bandu di Yudaə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:1-8)

1 Yeroboamun bandun wõə wəkura nəəbu
ka itase səəra Abia u bandu di Yudaə.
2 U bandu diwa wõə ita Yerusalɛmuə. Win
mɛron yĩsira Maaka, Uriɛli, Gibeagiin bii.
Abia ka Yeroboamu ba tabu kuawa ben
wãaru kpuro səə.
3 Abia u tabu kowo damgibu sua nərəbun
suba nɛɛru (400.000) u ka Yeroboamu wəri.
Ma Yeroboamu u maa tabu durə damgibu
sua nərəbun suba nɛnɛ (800.000) u bu sure.
4 Yera Abia u seewa u nəəgiru sua saa
guu te ba mɔ̀ Semaraimun di. Guu te, ta
sãawa Efaraimun guurun bee tia. U nɛɛ,
Yeroboamu, wunɛ ka Isireliba, i man swaa
dakio i nə.
5 I ɲ yɛ̃ ma Dafidi ka win bibun bwesera
Gusunə Isireliban Yinni u bandu wɛ̃ Isire-
liba kpuro səə? U maa nɛɛ, u ɲ arukawani ye
kusiamə.
6 Adama Yeroboamu, Nɛbatin bii, Saloməə,
Dafidin biin səm kowo u win yinni seesi.
7 N deema garu koo saribara ba mɛnna
ba na wi Yeroboamun mi. Ma ba Roboamu
kamia. Roboamu u sãawa aluwaasi. U ku ra
gãanu ko ka toro sindu. Ma u kpana u yərə
dim dim ben wuswaaə.
8 Tɛ̃, i tamaa i ko i ka ban te yina te
Yinni Gusunə u Dafidin bibun bweseru nəə
mwɛɛru kua. Geema i dabi too. Ma i kɛtɛn
bwãarokunu mə ni Yeroboamu u bɛɛ kua ka
wura nu n sãa bɛɛn yinnibu.
9 Ma i Yinni Gusunən yãku kowobu
Aronin bibu ka sere Lefiba yina. Ma i tii yãku
kowo kpaobu kua nge bwese tukunu. Wi u
gesi seewa u ka naa kpɛma ka yãa kinɛnu
nəəba yiru na, wiya ba ra ko bwãaroku nin
yãku kowo, ni, ni nu ɲ sãa Gusunə.
10 Adama bɛsɛ Yudaba, Gusunəwa u sãa
bɛsɛn Yinni. Sa ɲ maa nùn deri. Yãku
kowobu Aronin bweseru ka Lefiba, bera ba
win səma mɔ̀.
11 Sa ra Yinni Gusunə tõə baateren yãku
dõə mwaararuginu kue bururu ka yoka. Sa
ra nùn turare dõə dokeye kpa su nùn pɛ̃ɛ
yiiya tabulu dɛɛra yen wəllə. Mɛya sa ra maa
fitilanu sõre yoka baayere dabu wuraguu
gen wəllə. Bɛsɛ, sa nùn mɛm nəəwammɛ.
Adama bɛɛ i nùn deri.
12 Mɛya Gusunə ka win yãku kowobu ba
wãa ka bɛsɛ. Ba sun swaa gbiiye. Mɛya sa
kəbi mə yìn swĩi yi dam mə. Sa ko bɛɛ yi swee.
Bɛɛ Isireliba, i ku ka Gusunə bɛɛn baababan
Yinni tabu ko. Domi i ɲ kamiamə.
13 Yera Yeroboamu u dera win tən be ba
kukua Yudaban biruə ba yarima ba Yuda be
wəri. N deema Yeroboamun tabu kowobu
gabu ba wãa Yudaban wuswaaə. Nge mɛya
n kua ba ka bu suunu doke.
14 Ye Yudaba ba sĩira, yera ba wa ma ba koo
tabu kowa biruə ka wuswaaə. Ma ba nəəgiru
sua ba Yinni Gusunə somiru kana. Sanam
mɛ, yãku kowobu ba kəbi soomə,
15 yera Yudaba kpuro ba tabun kuuki
wura. Ma Yinni Gusunə u Yeroboamu ka
wigibu wəri Abia ka Yudaban wuswaaə.
16 Isireliba ba duki yakikira adama Gusunə
u bu bɛri Yudaban nəmaə.
17 Ma Abia ka win təmbu ba Isireliba
kamia. Isireli be səə, təmbu nərəbun suba
nɛɛra wunəbuwa (500.000) ba wəruka ba gu.
18 Isireliba ba sekuru wa dəma te. Ma
Yudaba ba nasara sua. Domi Gusunə ben
baababan Yinniwa ba tãsa.
19 Abia u Yeroboamu naa gira, ma u nùn
wuu sini mwaari, Betɛli ka yen baru kpaanu
ka Yesana ka yen baru kpaanu ka Eforoni ka
yen baru kpaanu.
20 Yeroboamun dam kpuro mu kpa Abian
waati ye səə. Ma Yinni Gusunə u dera u gu.
21 Yen biru, Abia u win bandun dam sire.
U kurəbu sua wəkura nnɛ. Ma u bii tən

durəbu yɛndɑ yiru mɑrɑ kɑ bii tən kurəbu wəkurɑ nəəbu kɑ tiɑ.
22 Ye Abiɑ u kuɑn sukum kɑ ye u gerua, yɑ
yorua Gusunən səmə Idon tireru səə.
23 Abiɑ u kpunɑ u gu, mɑ bɑ nùn sikuɑ win
baababan sikəə, Dafidin wuuə. Mɑ win bii
Asɑ u bandu kəsire kuɑ.

Asɑ u bandu di Yudəə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:9-11)

Mɑ bəri yɛndɑ dua tem mɛ səə sere wõə
wəkuru.

14

1 Asɑ u sĩɑ dee dee Gusunə win Yinnin
wuswaaə.
2 U bũu yãku yenu kɑ gungunu kɑ
bwãarokunu kəsukɑ.
3 U Yudaba sõəwɑ u nɛɛ, bu Gusunə ben
baababan Yinni kasuo, kpɑ bu win yiirebu
kɑ win woodaba mɛm nəəwɑ.
4 U bwãaroku kɑ gungunu mi bɑ rɑ bũnu sã
kpuro kəsukɑ. Mɑ win bandɑ wãɑ bəri yɛndu
səə.
5 U derɑ bɑ wuu gbãranugisu seeya. Win
bandu səə, tabu sari. Bəri yɛndɑ tɑ wãɑ, domi
Yinni Gusunə u derɑ u wɛ̃rɑ.
6 Asɑ u maa Yudaba sõəwɑ u nɛɛ, su wuu si
səmɛ su si gbãranu kɑ kõsu yenu toosi kpɑ su
sin kənnəsun gamboba kəkərəba doke, domi
tem mɛ, mu sãawɑ bɛsɛgim. Mɛya sɑ Gusunə
bɛsɛn Yinni kasu mɑ u sun wɛ̃rabu wɛ̃ beri
berika kpuro.
Mɑ bɑ kpĩɑ bɑ wuu si sənwɑ.
7 Asɑ u tabu kowobu nərəbun subɑ
gooba wunəbu (300.000) mə Yudaba səə
be bɑ tɛrɛnu kɑ yaasi mə. Bɛnyamɛɛba səə
maa, təmbu nərəbun subɑ goobu kɑ wɛnɛ
(280.000) be bɑ tɛrɛnu nɛni mɑ bɑ tɛn toobu
yɛ̃. Be kpuro bɑ sãawɑ tabu durə damgibu.
8 Yerɑ Seraki, Etiopigii u Yudaba wərim
wee. Mɑ u tunuma Maresaə kɑ win tabu
kowobu nərəbun subɑ nərəbu (1.000.000),
kɑ tabu kɛkɛ yi dumi gawe gooba wunəbu
(300).
9 Mɑ Asɑ u seemɑ u kɑ nùn yinnɑ wəwɑ ye
bɑ mɔ̀ Sefatəə, Maresan bəkuə.
10 Mɑ Asɑ u Gusunə win Yinni kana u nɛɛ,
Yinni Gusunə, wunɛ turowɑ kaa kpĩ a damgii
ǹ kun mɛ dam sarirugii somiru nɑ. Yen sõ,
a na a sun somi. Domi wunɛ səərɑ sɑ tãsɑ.
Mɛya kɑ wunɛn yĩsira sɑ kɑ tən dabi teni
wərim nɑ. Gusunə bɛsɛn Yinni, a ku de tənu
u nasara wa wunɛn wəllə.
11 Mɑ Yinni Gusunə u derɑ Asɑ kɑ
Yudaba bɑ Etiopigibu kamia, bɑ duki yarina
Yudaban wuswaan di.
12 Mɑ Asɑ kɑ wigibu bɑ bu naa gira sere
Geraə. Mɑ Etiopigii be, bɑ wəruka bɑ gu.
Domi Yinni Gusunə kɑ win tabu kowobɑ
bɑ Etiopigii be kam koosia. Yen dəma te,
Yudaba bɑ yãnu gurawɑ too.
13 Asɑ kɑ win təmbu bɑ wuu si su wãɑ
Geraə wəri bɑ kəsukɑ. Mɑ bɑ dukia baka
gurɑ. Domi sin təmbɑ Yinni Gusunən bɛrum
kua bɑ nandɑ.
14 Bɑ be bɑ yaa sabenu kõsun kuu
bekunuginu kasukɑ. Mɑ bɑ yãanu kɑ
yooyoosu mwɛɛra dabi dabinu. Yen biru,
bɑ gəsira bɑ wurɑ Yerusalɛmuə.

15

Asɑ u bũu sãaru yina
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:12-15)

1 Yinni Gusunə u derɑ win Hunde u Asaria,
Odɛdin bii yəəwɑ.
2 Mɑ u dɑ Asan wuswaaə u nùn sõəwɑ u nɛɛ,
Asɑ, wunɛ kɑ Yudaba, kɑ Bɛnyamɛɛba, i swaa
dakio i nə. Yinni Gusunə u wãɑ kɑ bɛɛ, ì n kɑ
nùn yərɑ. I n nùn kasu, i ko i nùn wɑ. Adama
ì n nùn deri, u koo maa bɛɛ deri.
3 N deema saa ye səə, Isireliba bɑ Yinni
Gusunə deri. Bɑ ǹ yãku kowobu mə be bɑ
koo bu Yinni Gusunən woodaba sõəsi. Mɛya
bɑ ǹ maa Gusunən wooda gaa mə.
4 Adamɑ ben nuku sankiranu səə, bɑ
gəsirama Gusunə ben Yinnin mi bɑ nùn
kasu. Mɑ u tii bu sõəsi.
5 Waati ye səə, be bɑ dumə kɑ be bɑ yarimə
bɑ ǹ bəri yɛndu mə. Domi tabu wãawɑ tem
kpuro səə.
6 Tabu wãɑ bwesenu səə kɑ wusu səə.
Domi Gusunəwɑ u bu wahala dabi ni
suremə.
7 Yen sõ tɛ̃, i yõro dim dim, kpɑ i ku mwia
kpanɑ. Domi i ko i bɛɛn kookoosun are wɑ i
mwɑ.
8 Ye Asɑ u Gusunən səmə Asaria, Odɛdin
biin gari yi nua, yerɑ u dam wɑ mɑ u bũu
ni nu wãɑ Yudan tem səə kɑ Bɛnyamɛɛn tem
səə kpuro kpeerasia kɑ sere maa ni nu wãɑ
wuu si bɑ mwɛɛra səə Efaraimun guurə. Mɑ
u Yinni Gusunən yãku yeru seeya te tɑ rɑ n
wãɑ sãɑ yerun wuswaaə.
9 Mɑ u Yudaba kpuro mɛnna kɑ
Bɛnyamɛɛba kɑ Efaraimuba kɑ Manaseba
kɑ sere Simɛəba, be, be bɑ wurama win mi
Yudaə. Domi Isireliba dabira tɑ wurama
Yudaə yèn sõ bɑ wɑ mɑ Gusunə, Asan Yinni
u kɑ nùn wãɑ.
10 Mɑ bɑ mɛnna Yerusalɛmuə wõən suru
itase səə. N deema Asan bandun wõə wəkurɑ
nəəbuse səərɑ mi.
11 Yen tõə te, arumani ye bɑ gurɑ səə, kɛtɛ
nata kɑ wunəbu (700) kɑ yãanu nərəbun
subɑ nəəba yiruwɑ (7.000) bɑ kɑ Yinni
Gusunə yãkunu kuɑ.
12 Bɑ nəə mwɛɛru kua mɑ bɑ koo Gusunə
ben baababan Yinni kasuwɑ kɑ ben gõru
kpuro, kɑ ben bwɛ̃rɑ kpuro.
13 Ben wi u yina u Gusunə Isireliban Yinni
kasu, bɑ koo yɛ̃ro gowɑ, baa ù n sãan na

bukuro ɲ̀ kun mɛ bii, tɔn durɔ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ.
14 Ma ba bɔ̃ri yi wuramɔ ka dam Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ, ma ba nuku dobun
kuuki mɔ̀ ba kɔbi ka guunu soosimɔ.
15 Ma Yudaba kpuro ba nuku dobu kua
ben nɔɔ mwɛɛ te ba kuan sɔ̃. Domi ba tu
kuawa ka ben gɔ̃ru kpuro. Ma ba Yinni
Gusunɔ kasu ka ben gɔ̃ru kpuro. Ma u bu tii
sɔ̃ɔsi, u bu wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika.
16 Asa u mam Maaka win mɛro yara
bandun di. Domi u bwãaroku kua Asitaaten
sɔ̃. Ma Asa u gu kɔsuka muku muku u dɔ̃ɔ
mɛni wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni.
17 Adama Asa u ɲ̀ kpĩa u gungunu mi ba ra
bũnu sã kpuro kpeerasie baa mɛ u tii Gusunɔ
wɛ̃ mam mam win wãaru kpuro sɔɔ.
18 Wi ka win tundo ba sii geesu ka wura
ka gãa bwese bweseka yi Yinni Gusunɔn sɔ̃.
Ma u ye kpuro sua u ka da Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ.
19 Ma tabu yɔ̃ra saa ye sɔɔ, sere n ka kua
Asan bandun wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔbuse sɔɔ.

16

Asa u ka Basa,

Isireliban sina boko tabu kua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:16-22)

1 Asan bandun wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔba tiase sɔɔ,
yera Basa, Isireliban sina boko u Yudaba
tabu wɔrima. Ma u Rama gbãraru toosi u ka
Asan tɔmbu Yudaba yinari bu du bu yari.
2 Yera Asa u sii geesu ka wura yarama
Yinni Gusunɔn arumani beru yerun di ka
maa sina bokon arumani beru yerun di. Ma
u ka ye kpuro gɔra Sirin sina boko Bɛni
Hadadin mi, wi u wãa Damasiɔ.
3 U nɛɛ, u de bu arukawani bɔke nge mɛ
ben baababa ba raa bɔkua. Wee u nùn sii
geesu ka wura mɔrisiammɛ. Yen sɔ̃, u de
u win arukawani kusia ye wi ka Basa Isire-
liban sina boko ba bɔkua, kpa Basa u wa u wi,
Asa deri.
4 Ma Bɛni Hadadi u Asan gari yi wura. Ma
u win tabu sinambu gɔra bu Isireliban wusu
wɔri. Ma ba Iyoni wɔri ka Danu ka Abɛli
Maimu ka sere maa Nɛfitalin wuu sìn mi ba
ra dĩanu bere.
5 Sanam mɛ Basa u ye nua, yera u win
sɔmburu yɔ̃rasia u Raman bana ye deri.
6 Ma Asa u dera Yudaba ba kpenu ka dãa
ye Basa u raa ka Rama banimɔ mi gura. Ma
ba ka ye Geba ka Misipa bana.

Asa u Gusunɔn sɔmɔ Hanani

pirisɔm doke

7 Saa ye sɔɔra, Gusunɔn sɔmɔ Hanani u da
u Asa Yudaban sina boko deema u nɛɛ, yèn
sɔ̃ a wunɛn naanɛ doke Sirin sina boko sɔɔ, n
ɲ̀ mɔ Gusunɔ wunɛn Yinni sɔɔ, yen sɔ̃, Sirin
sina bokon tabu kowobu ba koo nun kisirari.
8 Etiopigibu ka Libigibu ba tabu kowo dabi
dabinu mɔ ka tabu kɛkɛ dabi dabinu yi dumi
gawe, ka sere maa maasɔbu. Ka mɛ, Yinni
Gusunɔ u nun bu nɔmu bɛria yèn sɔ̃ a nùn
naanɛ kua.
9 Domi Yinni Gusunɔ u kpuro mɛɛra
handunia ye sɔɔ u ka wa be ba nùn kĩ ka
ben gɔ̃ru kpuro. Adama wunɛ, a gari baka
kookoosu kua gari yi sɔɔ. Yen sɔ̃, saa tɛ̃n di,
ba koo ka nun tabu ko.
10 Ma Asa u ka Gusunɔn sɔmɔ wi mɔru
kua gem gem. Ma u dera ba nùn pirisɔm
doke. Saa ye sɔɔra u maa Yudaban gabu dam
dɔremɔ.

Asan bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:23-24)

11 Asan bandun tore ka ten kpeerun gari
yi yorua Yudaban sinambu ka Isireliban
sinambun tireru sɔɔ.
12 Asan bandun wɔ̃ɔ weeru tia sarise sɔɔ, u
naasu bara sere u nɔni sɔ̃ɔra. Baa mɛ u barɔ,
ka mɛ, u ɲ̀ Yinni Gusunɔ kasu. Timgiba u
kasu.
13 Ma Asa u kpuna u gu win bandun wɔ̃ɔ
weeru ka tiase sɔɔ. U da u win baababa
deema.
14 Ba nùn sikua siki ni u dera ba gban teerɔ
Dafidin wuuɔ. Bu sere nùn sike, ba nùn
kpĩwa kpin yeru garun mi tè sɔɔ ba turare
bwese bweseka mɛnna ye ba kua nge mɛ
turare kowobu ba ra ko. Ma ba nùn ye dɔ̃ɔ
dokea gem gem.

Yosafati u bandu di

17

1 Asan gɔɔn biru, win bii Yosafatiwa u
bandu kɔsire kua.
2 U win bandun dam sire Isireliban sɔ̃. Ma
u tabu kowobu yi yi Yudan wuu gbãranugisu
kpuro sɔɔ. Ma u maa wirugibu yi yi Yudan
tem mɛ sɔɔ ka sere maa Efaraimun wusu sɔɔ
si win tundo Asa u raa mwɛɛra.
3 Yinni Gusunɔ u ka Yosafati wãa. Domi u
sĩa Dafidi win sikadon yiri gbiikii sɔɔ. U ɲ̀
bũu wi ba mɔ̀ Baali kasu u sãwa.
4 Gusunɔ win sikadon Yinniwa u kasu. Ma
u win woodaba mɛm nɔɔwa. U ɲ̀ Isireliban
yira swĩi.
5 Yinni Gusunɔ u Yosafatin bandu dam
sire. Ma Yudaba kpuro ba ka nùn kɛ̃nu
naawammɛ. U dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa.
6 Ma win gɔ̃ru ga tãsa Yinni Gusunɔ sɔɔ.
Ma u dera ba bũnu ka nin sãa yenu kɔsuka
Yudaɔ.
7 Win bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, yera u win
tabu sinam beni gɔsa bu da bu keu sɔ̃ɔsi
Yudan wusu sɔɔ. Bera Bɛni Haili ka Abudiasi
ka Sakari ka Nɛtanɛɛli ka Misee.
8 Ma u dera Lefiba ba bu swĩi. Lefi bera
Semaya ka Nɛtania ka Sebadia ka Asaɛli ka

Semiramətu ka Yonatam ka Adoniya ka Tobiya ka Tobi Adoniya ka sere yãku kowo beni, Elisama ka Yoramu.

9 Ba Yinni Gusunən woodan tireru nɛni ba ka Yudaban wusu bukianɛ, ba bu wooda yen keu sõəsimə.

Yosafatin bandun dam

10 Sinam be ba ka Yudaba sikerenɛ ba bɛrum duura Yinni Gusunən sõ. Ba ṅ maa ka Yosafati tabu kue.

11 Filisitiba ba ka Yosafati kɛ̃nu naawa, ka sere maa wõə gobi yi ba ra nùn kəsie ka sii geesun gobi. Ma Daarububa ba ka nùn yaa sabenu naawa. Niya yãanu nərəbun suba nəəba yiru ka nata ka wunəbu (7.700) ka bonu nərəbun suba nəəba yiru ka nata ka wunəbu.

12 Ma Yosafatin yiiko ya sosimə ya dəə. Ma u dii damginu ka maa wusu bana Yudaə mi ba ra dĩanu bere.

13 U səm dabi dabinu kua Yudan wusu səə. Ma u tabu kowo wərugəba mə Yerusalɛmuə.

14 Tabu kowo ben geeru wee yɛnu ka yɛnu. Yudaba səə, be ba sãa tabu kowobu nərəm nərəm (1.000) wirugibu, be wee. Adina ka win tabu kowo wərugəba nərəbun suba gooba wunəbu (300.000).

15 Yen biru, Yokanani ka win tabu kowobu nərəbun suba goobu ka wɛnɛ (280.000).

16 Ma Amasia, Sikirin bii wi u tii Yinni Gusunə wɛ̃ ka kĩru, u maa tabu kowobu nərəbun suba goobu (200.000) kpare.

17 Bɛnyamɛɛn bweseru səə, Eliada tabu kowo wərugəwa u tabu kowobu nərəbun suba goobu (200.000) kpare be ba tɛnnu ka tɛrɛnu mə.

18 Ma Sosabadi u maa təmbu nərəbun suba wunəbu ka wɛnɛ (180.000) kpare be ba tabu yãnu nɛni.

19 Tabu kowo beniwa ba sina bokon səma mò, be ba wãa Yudan wuu gbãranugisu səə baasi.

18

Yosafati u ka Akabu

arukawani bəkua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:1-4)

1 Yosafati u dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa. Ma u ka Akabu arukawani bəkua kurə kɛ̃ɛnaa səə.

2 Amɛn biru, u da u Akabu deema Samariə. Ma Akabu u dera ba ka yãanu ka kɛtɛ dabi dabinu go Yosafati ka win təmbun sõ. Ma Akabu u Yosafati kana bu da bu Raməti wəri ye ya wãa Galadin temə.

3 U nɛɛ, Yosafati, kaa ka man da Raməti, Galadin temə?

Ma Yosafati u nùn wisa u nɛɛ, oo. À n səəru kpa, na maa kpawa mi. Wunɛn təmbu bà n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Sa ko ka nun taa bi da kpa su wuu ge wəri sannu.

Səmə weesugiba nɛɛ,

Akabu koo tabu di
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:5-12)

4 Ma Yosafati u Isireliban sina boko sõəwa u nɛɛ, adama a gina Yinni Gusunə bikio a nə mɛ u koo nun sõ.

5 Ma Isireliban sina boko u səməbu mɛnna təmbu nɛɛru (400). Ma u bu bikia u nɛɛ, su tabu doo Raməti Galadin temə? Nge su ku da.

Ma ba wisa ba nɛɛ, a doo, Gusunə u koo nun ge nəmu bɛria.

6 Adama Yosafati u maa bikia u nɛɛ, Yinni Gusunən səmə goo maa sari mini wìn min di sa ko win gere nə?

7 Isireliban sina boko u wisa u nɛɛ, Gusunən səmə turowa u wãa mini wìn min di sa ko kpĩ su Gusunən gere nə. Adama na nùn tusa domi u ku ra man gãa geenu sõ ma n kun mə gãa kõsunu. Win yĩsira Misee Yimilan bii.

Ma Yosafati u nùn sõəwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.

8 Yera Isireliban sina boko u win səm kowo gəra u da u Misee Yimilan bii sokuma fuuku.

9 Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yãnu doke, ben baawure u sõ win sina kitarə Samarin gbãra kənnəwə. Ma Gusunən səmə be kpuro ba wãa ben wuswaaə ba gari mò.

10 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u sisun kəbunu seka. U nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ, kəbi yini yi sãawa yĩreru te ta wunɛn dam sõəsimə mɛ kaa ka Sirigibu go mam mam.

11 Ma Gusunən səmə be kpuro ba gari tee yi gerua. Ba mò, a doo Raməti Galadin temə. Kaa nasara wa. Yinni Gusunə u koo nun wuu ge nəmu bɛria.

Misee u nɛɛ,

ba koo Akabu kamia
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:13-28)

12 Səmə wi ba gəra u bu Misee sokua u Misee sõəwa u nɛɛ, wee Gusunən səmə be ba wãa mi kpuro ba sina boko gari dori gerua. Yen sõ, a de wunɛ ka ben gari yi ko tee.

13 Ma Misee u wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunən wãaru, ye wi, Gusunə nɛn Yinni u man sõəwa, yera kon gere.

14 Ye Misee u tunuma sina bokon mi, yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Misee, sa ko kpĩ su tabu da Raməti Galadin temə? Nge su ku da.

Ma Misee u wisa u nɛɛ, i doo mɛ. I ko i nasara wa. Yinni Gusunə u koo nun bu nəmu bɛria.

15 Adama sina boko u nɛɛ, nən nyewa kon nun bõrusia a sere man gem sõ mɛ Yinni Gusunə u nun sõəwa a gere.

16 Misee u nɛɛ,

na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wəllə,
ba sãa nge yãa ni nu kun kparo mə.
Ma Yinni Gusunə u nɛɛ,
tən beni ba ɲ̀ kparo mə.
Ben baawure u gəsiro u wura yɛnuə ka alafia.
17 Yera Isireliban sina boko u Yosafati
sɔ̃əwa u nɛɛ, na ɲ̀ daa nun sɔ̃əwa ma u ku ra
man gãa geenu sɔ̃, ma n kun mə gãa kɔ̃sunu?
18 Yera Misee u Akabu sɔ̃əwa u nɛɛ, a Yinni
Gusunən gari swaa dakio. Na nùn wa u sɔ̃
win sina kitarə. Ma win tabu kowobu ba yɔ̃
win nəm geuə ka win nəm dwarə.
19 Ma u nɛɛ, wara koo Akabu nəni wɔ̃ke u
ka taa bi da Ramətiə Galadin temə, kpa u gbi
mi. Ma ba yen wesianə mɔ̀. Wini ù n gerua
mɛni, wiənə u gere mɛ.
20 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔ̃ra Yinni
Gusunən wuswaaə ya nɛɛ, kon Akabu wi
nəni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunə u ye bikia u nɛɛ,
amənа kaa koosina.
21 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du
Gusunən səmə be səə, kpa n de bu weesu ko
bu ka sina boko nəni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunə
u ye wisa u nɛɛ, ya wã. Swaa gea. Kaa maa kpĩ
a bu nəni wɔ̃ke. N n mɛn na, a yario a da a ko
mɛ.
22 Wee tɛ̃, Yinni Gusunə u dera hunde ye,
ya dua win səmə be səə bu ka nun weesu kua.
Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma kɔ̃sa Yinni Gusunə u koo de
yu nun deema.
23 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u susi Mise-
een bəkuə, u nùn baara so. Ma u nɛɛ, swaa
yerà Yinni Gusunən hunde u ka yara nɛn
min di u ka sere nun gari kua.
24 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye gia dəma
te kaa n duku dukubu mɔ̀ a n kuku yeru kasu
diaə.
25 Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee
məə i ka da Aməə wi u sãa wuun wirugii ka
maa Yoasi sina bokon biin mi.
26 Kpa i bu sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ sina boko
na gerua. Na nɛɛ, bu nùn məə bu kpɛ̃ɛ pirisəm
səə kpa ba n nùn dĩanu ka nim wɛ̃ɛmə saka
səə sere n ka wurama tabu gberun di ka
alafia.
27 Misee u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, à n wurama ka
alafia, n ɲ̀ Yinni Gusunə u ka man gari kua.
Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi
swaa suo.

Akabun gəə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:29-40)

28 Yeniban biru, Isireliban sina boko ka
Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa
bi da Ramətiə Galadin temə.
29 Yera Isireliban sina boko u Yosafati
sɔ̃əwa u nɛɛ, kon yãnu ganu kəsi ni ba ɲ̀ ka
man tubu. Adama wunɛ, a n wunɛn sina
yãnu doke.
Mɛsuma Isireliban sina boko u kua u ka taa
bi da.
30 N deema Sirin sina boko u win tabu
kɛkɛban tabu sinambu sɔ̃əwa u nɛɛ, i ku goo
go ma n kun mə Isireliban sina boko tənа.
31 Ye tabu sinam be, ba Yosafati wɛndɛ kua,
yera ba nɛɛ, Isireliban sunəwa. Ma ba nùn
kooro bure bu ka nùn wəri. Adama u nəəgiru
sua u somiru kana. Ma Yinni Gusunə u nùn
somi, u bu gira ba ka nùn tonda.
32 Ye tabu sinam be, ba wa ma n ɲ̀ Isire-
liban sina boko mi, yera ba nùn deri ba
doona.
33 Yera goo u sɛ̃u tooma Isireliban mi gia.
U ɲ̀ goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wəri
deedeeru mi win tarakpe ga yɔ̃ra. Yera u win
tabu kɛkɛ swaa sɔ̃əsio sɔ̃əwa u nɛɛ, a tabu kɛkɛ
ye sĩiyə biruə, kpa a man yara tabu sĩan di.
Domi ba man mɛɛra kua.
34 Tabu swĩa yen dəma te, sere ba sina
boko nɛni u ka yɔ̃ win tabu kɛkɛ səə u mɛɛra
Sirigibun sansani gia sere n ka kua yoka. Ye
sɔ̃ə u dua, ma u gu.

Yosafati u wirugibu gəsa

19

1 Yeniban biru, Yosafati u wurama
Yerusalɛmuə ka bəri yɛndu.
2 Ma Yehu, Gusunən səmə Hananin bii u
nùn sennə da. Ma u Yosafati sɔ̃əwa u nɛɛ, ba
ra tən kɔ̃so somi? A be ba Gusunə tusa kĩ?
Yeniban sɔ̃, Yinni Gusunə u ka nun məru sãa.
3 Adama u gãa geenu wa ni a kua. Yera a
bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu kpuro
kəsuka mam mam tem mɛ kpuro səə. Ma a
wunɛn tii wɛ̃ a ka wi, Yinni Gusunə kasu.
4 Yen biru Yosafati u maa sina
Yerusalɛmuə. Ma u win təmbu bera saa Beri
Seban di n ka da Efaraimun guunə. Ma u ben
gɔ̃rusu wesia Gusunə ben baababan Yinnin
mi.
5 Ma u siri kowobu yi Yudan wuu
gbãraruguu baagere səə.
6 Ma u siri kowo be sɔ̃əwa u nɛɛ, i de i n tii
sɛ ye i sirimə səə. Domi n ɲ̀ təmbun sɔ̃ i siribu
mɔ̀. Yinni Gusunən sɔ̃na i sirimə. U ko n maa
wãa bɛɛn bəkuə.
7 Yen sɔ̃, i de i nùn nasia kpa i n tii sɛ. Domi
Yinni Gusunən mi, weesu sari. U ku ra maa
goo garisi tuko. Mɛya u ku ra maa nəm biram
kɛ̃nu mwɛ.
8 Sanam mɛ ba wurama Yerusalɛmuə,
Yosafati u Lefiba ka yãku kowobu yi, ka sere
maa Isireliban guro gurobu, bu ka təmbu
siria bà n gari gɛɛ mə.
9-10 Wee wooda ye u bu wɛ̃. U nɛɛ, goo ù n
ka siribu na bɛɛn mi saa wuu gagun di yèn sɔ̃
ba goo go, ɲ̀ kun mɛ goo u wooda sara, ɲ̀ kun
mɛ u Yinni Gusunən yiirebu gabu yina, i ko
i nùn siriawa dee dee Gusunən nasiaru səə,
ka murafitiru sariru səə, ka gɔ̃ru dɛɛrə. I de i
bu swaa gea sɔ̃əsi kpa bu ku raa Yinni Gusunə
torari kpa u ku bɛɛ ka bɛɛgibu məru ko. Nge

mɛya i ko i n da ka bu sirie kpa i ku ka taarɛ wa.
11 Wee yãku kowo tɔnwero Amaria u ko n sãa wirugii sãarun swaa sɔɔ, kpa Sebadia, Isimɛɛlin bii Yudaban yɛnu yɛ̃ro u n sãa wi u ra sina bokon yɛnun wunanɔsu ko, kpa Lefiba ba n maa sãa siri kowobu. Yen sõ, i tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa i se i sɔma ko, kpa Yinni Gusunɔ u n wãa ka wi u koo gea ko.

Yosafati u ka Edɔmuba

tabu kua

20

1 Yeniban biru, Mɔabuba ka Amɔniba ba seewa ba Yosafati tabu wɔrim wee.
2 Ma ba na ba ye Yosafati sõɔwa. Ba nɛɛ, wee tɔn dabiru ta nun wɔrim wee saa nim wõku bɔruguun guru giɔn di, Edɔmun temɔ. Ba wãa Hasasɔn Tamaaɔ ye ya wãa Engɛdiɔ.
3 Yera Yosafati u nanda. Ma u Gusunɔ kasu. U dera ba nɔɔ bɔkua Yudan tem kpuro sɔɔ.
4 Ma Yudaba kpuro ba mɛnna bu ka Yinni Gusunɔ kana. Tɔmbu kpurowa ba na saa Yudan wusu kpuron di bu ka Yinni Gusunɔ kasu.
5 Yosafati u seewa u yõra Yudaba ka Yerusalɛmugii ben suunu sɔɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun yaara kpaan wuswaaɔ.
6 Ma u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni, wuna a sãa Yinni wɔllɔ. Wuna a bwesenu kpuron bandu nɛni. Wuna a maa dam kpuro nɛni wunɛn nɔmaɔ. Goo sari wi u koo ka nun tabu ko.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a tem min tɔmbu gira bɛsɛ, wunɛn tɔmbu Isirelibɔn wuswaan di. Ma a mu bɛsɛ, Aburahamu wi u nun kĩan bibun bweseru wɛ̃.
8 Sa sina tem mɛ sɔɔ. Ma sa sãa yeru bana te ta wunɛn yĩsiru sɔɔwa.
9 Sa nɛɛ, wahala gaa yà n sun deema, aa, taba? Wunɛn siribu bu sun wɔriwa? Aa, barara? Aa, gɔ̃ɔra? Ma sa seema sa na diru mini wunɛn wuswaaɔ sa nun kana bɛsɛn wahala sɔɔ, kaa sun wurari kpa a sun faaba ko.
10-11 Wee tɛ̃, Mɔabuba ka Amɔniba ka Edɔmuba be ba wãa Seirin guurɔ ba na bu bɛsɛ Isireliba gira tem mɛ a sun wɛ̃n di. N deema a raa bɛsɛn baababa sõɔwa a nɛɛ, bu ku du bwese ni sɔɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Ma ba bu deri, ba ɲ bu kam koosie. Wee, ba wee bu sun kõsa kua.
12 Yera wunɛ Yinni Gusunɔ, a ɲ kaa bwese ni siri? Domi bɛsɛ, sa ɲ dam gam mɔ. Wee tɔn dabira sun wɔrim wee, sa ɲ yɛ̃ ye sa ko ko. Adama wuna sa mɛɛra.
13 Ma Yudaba kpuro ba yõ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka ben kurɔbu ka bibu kpuro.

Gusunɔ u dera

Yudaba ba tabu di

14 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Yaasiɛli, Sakarin bii yɔɔwa tɔmbun suunu sɔɔ. Yaasiɛli wi, u sãawa Asafun bweseru, Lefiba sɔɔ. Win sikadobara Bɛnaya ka Yeyɛli ka Matania.
15 Ma Yaasiɛli u nɛɛ, bɛɛ Yudaba kpuro, ka bɛɛ Yerusalɛmugibu kpuro, ka sere wunɛ sina boko Yosafati, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, i ku nanda, i ku maa wurura tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi n ɲ bɛɛ i ko i tabu ko. Wi, Yinni Gusunɔn tiiwa u koo taa bi ko.
16 Sia i doo i bu wɔri. Ba koo kurana saa gunguu te ba mɔ̀ Sisin di, kpa i bu deema wɔwi piibu gagu sɔɔ gbabu te ba mɔ̀ Yeruɛliɔ.
17 Bɛɛn tii i ɲ tabu mɔ̀. Adama i gesi doo i yõra mi. I ko i wa faaba ye Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ ko. Bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalɛmugibu, i ku nanda, i ku maa wurura. Sia i yario i ka bu yinna. Wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa.
18 Yera Yosafati ka Yudaba kpuro ka Yerusalɛmugibu ba yiira ba wuswaa tem girari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
19 Yera Lefiba sɔɔ, Kehatiba ka Koreba ba seewa ba Gusunɔ Isirelibɔn Yinni siaramɔ ka nɔɔgiru.
20 Yera ba yara buru buru yellu ba da gbaburu gia te ba mɔ̀ Tekoa. Sanam mɛ ba yariɔ, yera Yosafati u seewa u yõra. U nɛɛ, bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalɛmugibu, i man swaa dakio i nɔ. I Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ koowo, kpa i dam wa. I bɛɛn naanɛ dokeo win sɔmɔbun gere sɔɔ, kpa i nasara wa.
21 Ma ba nɔɔsina ka tɔn be. Yera Yosafati u wom kowobu gɔsa ba n sãa yãnu sebua, kpa ba n tabu kowobu gbiiye, ba n Yinni Gusunɔ siaramɔ ka womu geni, ba n mɔ̀, i Yinni Gusunɔ siaro. Domi win durom mu ɲ nɔru mɔ.
22 Sanam mɛ tɔn be, ba taki seewa ba womu mɔ̀ bu ka Yinni Gusunɔ siara, yera Yinni Gusunɔ u Amɔniba ka Mɔabuba ka Edɔmu be ba wãa guu te ba mɔ̀ Seiriɔ burisina. Ma ba sɛ̃sukuna ben tii tiinɛ.
23 Amɔniba ka Mɔabuba ba Edɔmuba wɔri ba kam koosia mam mam. Ye ba bu gɔ ba kpa, yera ba wɔrina ben tii tiinɛ ba goona.
24 Sanam mɛ Yudaba ba tunuma mìn di ba ra n tem mi gãanu ku ra kpi wɛndɛ sãa, yera ba mɛɛra bera mì gia tɔn dabira raa wãa, ma ba deema gona nu kpĩ kpĩ. Goo kun kisire.
25 Yera Yosafati ka wigibu ba na ba goo nin yãnu potira. Ba dukia guraWa be sɔɔ ka sere gãa gobiginu. Ba yãa ni guraWa nge mèn nɔɔ ba koo kpĩ bu sua. Ba kuaWa sõɔ ita ba yãa ni guramɔ. Domi nu kpã.
26 Sõɔ nnɛse, ba mɛnna wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Beraka. Ma ba Yinni Gusunɔ siara. Yen sõna ba yam mi yĩsiru kã Beraka. Tera ba ka mu

sokumə sere ka gisə. Yĩsi ten tubusiana, mi ba Yinni Gusunə siara.
27 Yosafati u Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro kpara ka nuku dobu ba ka wura Yerusalɛmuə. Domi Yinni Gusunə u bu nuku dobu wɛ̃ ben yibɛrɛ be u bu kamian sõ.
28 Ba dua Yerusalɛmuə ba womusu mɔ̀ ka mərəkunu ka gɔ̃əgenu ka kəbi ba ka dua sere Yinni Gusunən sãa yerə.
29 Ma tem tukum sinambu kpuro ba Yinni Gusunə nasia sanam mɛ ba nua ma u Isireliban yibɛrɛba kpeerasia.
30 Yosafati u win bandu diwa bəri yɛndu səə. Ma Gusunə win Yinni u nùn wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika kpuro.

Yosafatin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:41-51)

31 Sanam mɛ Yosafati u bandu di Yudaə, wõə tɛna ka nəəbuwa u mə. Win mɛron yĩsira Asuba, Silikin bii. Ma u kua wõə yɛnda nəəbu bandu səə Yerusalɛmuə.
32 Yosafati u win tundo Asan yira swĩiwa mam mam. Gea u kua Yinni Gusunən wuswaaə.
33 Adama u ɲ gunguu nìn mi ba ra bũu yãkunu ko kpuro kpeerasie. Domi win təmbu Yudaba ba ɲ ben gõru Gusunə ben baababan Yinni wɛ̃ mam mam.
34 Yosafatin kookoosun sukum, gbiikisu ka dãakisu, ye kpuro ya yorua Yehu, Hananin biin tireru səə te ba doke Isireliban sinambun faagin tireru səə.
35 Yeniban biru, Yosafati u da u ka Akasia Isireliban sina boko arukawani bəkua. Akasia wi, u ɲ Yinni Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃.
36 Durə wiya Yosafati u ka arukawani bəkua ma ba goo nimkusu kua si su ra de Taasisiə. Ba goo nimkuu si kuawa Ɛsioni Gebɛɛə.
37 Yera Ɛliesee, Dodafan bii, Maresagii u Gusunən gari gerua Yosafatin sõ u nee, Yinni Gusunə u koo wunɛn səmburu kam koosia yèn sõ a ka Akasia arukawani bəkua.

Yen biruwa goo nimkuu si, su kəsikira. Su ɲ maa kpĩa su Taasisi de.

21

1 Yeniban biru, Yosafati u kpuna u gu. Ma ba nùn sika win baababan sikaə, Dafidin wuuə. Ma win bii Yoramu u bandu kəsire kua.

Yoramu u bandu di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 8:16-24)

2 Yoramu u wənəbu məwa nəəba tia. Be kpuro ba sãawa Yosafatin bibu. Bera Asaria ka Yeyɛli ka Sakari ka Asaria ka Mikaɛli ka Sefatia.
3 Ben tundo u ben baawure kɛ̃ru wɛ̃ ta kpã. Tera sii geesu ka wura ka gãa gobiginu ka wuu si su gbãranu mə Yudan temə. Adama Yoramuwa u bandu wɛ̃ domi wiya u sãa win bii gbiikoo.
4 Sanam mɛ Yoramu u ban te di u kpa, ma u tu tãsisia, yera u win wənə be kpuro ka Isireliban bukurobu gabu go.
5 Sanam mɛ Yoramu u ban te di, u məwa wõə tɛna ka yiru. Ma u kua wõə nəəba ita bandu səə Yerusalɛmuə.
6 Isireliban sinambun yira u swĩi nge mɛ Akabun yɛnugibu ba kua. Domi Akabun bii tən kurəwa u sua kurə. Kõsa u kua Yinni Gusunən wuswaaə.
7 Adama Yinni Gusunə u ɲ wure u nùn go, arukawani ye u ka Dafidi bəkuan sõ ye u nee, Dafidi kun kəsire biamə bandu səə win bweserə.
8 Yoramun waati ye səə, Edəmuba ba ka tii yina, ma ba ben sunə kua.
9 Yera Yoramu u seewa ka win tabu sinambu ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ma ba bu tarusi. Adama, ye n kua wõkuru, ma ba duki yakura.
10 Saa yen dəma ten diya Edəmuba ba ka tii yinɛ sere ka gisən gisə.

Ma Libinagibu ba maa Yudaba seesi yèn sõ ba Gusunə ben baababan Yinni deri.
11 Yoramu u mam bũu yãku yenu kua Yudaban guunu wəllə. Ma u dera ba bũu gasirinu wəri. U bu bəriewa ni səə mam mam.
12 Yera Gusunən səmə Eli u nùn yorua u nee, amɛniwa Gusunə wunɛn baaba Dafidin Yinni u gerua. U nee, wee, a ɲ sĩa wunɛn baababa Yosafati ka Asa, Yudaban sinambun yira səə.
13 Isireliban sinambun yira səəra a sĩa. Ma a dera Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro ba bũu gasirinu wəri nge mɛ Akabun yɛnugibu ba dera Isireliba ba kua. Yen biru, a maa wunɛn wənəbu mwɛɛra a go, be, be ba nun sanə kere wunɛn tundon yɛnuə.
14 Yen sõ, Yinni Gusunə u koo wunɛn təmbu wahala baka doke, ka wunɛn kurəbu ka wunɛn bibu ka sere maa bɛɛn arumani ye i mə.
15 Kpa u wunɛn tii bara bakaru kpɛ̃ɛ nuki səə. Kpa ta n kpɛ̃amə tõə baatere sere tu ka wunɛn nuki yarama təəwə.
16 Yera Yinni Gusunə u Filisitiba seeya ka Daarububa be ba wãa Kusigibun bəkuə. Ma ba Yoramu wəri.
17 Yera ba Yudaba wəri ba ben dukiaba mwɛɛra ye ya wãa sina bokon yɛnuə ka maa win bibu ka win kurəbu ba ka doona. Win bii dãako Akasiawa ba deri, wi ba maa mɔ̀ Yoakasi.
18 Yeniban biru, Yinni Gusunə u sina bokon tii bararu kpɛ̃ɛ nukurə te u ɲ bɛkuramə.
19 Ma win bara te, ta sosimə tõə baatere. Bara ten wõə yiruse səəra win nuki yarima ten wahalan sõ. Ma u gu nəni swãa bakaru

sɔɔ. Win tɔmbu ba ɲ̀ nùn turare dɔ̃ɔ dokeye nge mɛ u win baababa kua.

20 Yoramu u mɔwa wɔ̃ɔ tɛna ka yiru sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ nɔɔba ita bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Ye u gu, goo kun nùn wɔnwɔndu kue. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ. Adama n ɲ̀ mɔ sinambun sikaɔ.

22

Akasia u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 8:25-29, 9:27-29)

1 Yerusalɛmugibu ba dera Akasia, Yoramun bii dãako u bandu di win tundon ayerɔ. Domi yibɛrɛ be ba na ka Daarububa ba win maabu kpuro wɔri ba go. Nge mɛya Akasia u ka bandu wa u di.

2 Sanam mɛ u bandu di, u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda yiru. Wɔ̃ɔ tia u kua bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Atali, Omirin bii.

3 U sĩawa Akabun yɛnugibun yira sɔɔ. Domi bwisi kɔ̃siya win mɛro u nùn kɛ̃mɔ u ka kɔ̃sa ko.

4 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ nge mɛ Akabun yɛnugibu ba kua. Ben miya u bwisi kɛ̃ɔbu wa win tundon gɔɔn biru. Ba nùn bwisi kɔ̃si kã, ma yi nùn kam koosia.

5 Domi u ka Yoramu Akabun bii, Isireliban sina boko tabu da bu ka Hasaɛli, Sirin sina boko tabu wɔri Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Ma Sirigibu ba Yoramu mɛɛra kua.

6 Ma u gɔsira Yisirɛɛliɔ bu ka win mɛɛra ye tim kua. Yera Akasia, Yoramun bii, Yudaban sina boko u na Yisirɛɛli mi u ka nùn wa mi ba nùn tim nɛndu kuammɛ. Domi mɛɛra ye, ya ɲ̀ sanɔ mɔ̀.

7 Yinni Gusunɔ u dera Akasia u Yoramu beram da kpa u ka kam ko mi. Ye Akasia u tura mi, yera wi ka Yoramu ba Yehu, Nimusin bii wɔrim da. N deema Yinni Gusunɔwa u Yehu wi gɔsa u ka Akabun yɛnugibu kpeerasia.

8 Sanam mɛ u Akabun yɛnugii be kpeerasiamɔ, yera u ka Akasian sina bwãabu yinna ka win maabun bibu be ba nùn kɔ̃su. Ma Yehu u be kpuro mwɛɛra u go.

9 Ma ba Akasian tii kasu ba mwa Samariɔ, mi u kukua. Ba ka nùn na Yehun mi, ba go. Ma ba nùn sikua yèn sɔ̃ u sãa sina boko Yosafati wi u Gusunɔ kasu ka win gɔ̃ru kpuron bii.

Akasian bwese te sɔɔ, goo sari wi u sãa dee dee u ka bandu di.

Atali u bandu di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:1-3)

10 Ye Atali u wa win bii Akasia u gu, yera u Yudaban sina bibu kpuro go.

11 Sanam mɛ ba bii be goomɔ, yera Yoseba, sina boko Yoramun bii tɔn kurɔ u Yoasi, Akasian bii sua u berua asiri sɔɔ. Ma u nùn sua u ka da ka win nɔɔrio mi kpin yenu wãa sãa yerɔ. Nge mɛya Yoseba, yãku kowo Yehoyadan kurɔ u ka Yoasi wɔra Atalin nɔman di, u ɲ̀ ka nùn wa u go. Yoseba wi, u sãawa Akasian sesu.

12 Ba nùn beruawa wɔ̃ɔ nɔɔba tia Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Domi Atali u bandu dii saa ye.

23

Ba Atali bandu yara
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:4-20)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, Yehoyada u wɔrugɔru kua u ka tabu kowobun wirugii be ba tabu kowobu wunɔm wunɔm kpare arukawani bɔkua. Bera Asaria, Yerohamun bii ka Isimɛɛli, Yokananin bii ka Asaria, Obɛdin bii ka Maseya, Adayan bii ka Elisafati, Sikirin bii.

2 Ba Yudan tem bukiana. Ma ba Lefiba mɛnna saa Yudan wusu kpuron di ka sere Isireliban yɛnu yɛ̃robu. Be kpuro ba na Yerusalɛmuɔ.

3 Ma be kpuro ba ka sina bokon bii Yoasi arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Yera Yehoyada u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, sina bokon bii u koo bandu di Yerusalɛmuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua Dafidin bibun sɔ̃.

4 Wee ye ba koo ko. Be ba koo sɔmburu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãku kowobu ka Lefiba, ba koo tii bɔnu kowa wuunu ita.

5 Wuu teeru ta n sãa yerun kɔnnɔsu kɔ̃su, kpa wuu teeru ta n sina kpaaru kɔ̃su, kpa itaseru ta n wãa kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Kpɛɛkpɛɛku, kpa tɔn be ba tie kpuro ba n yɔ̃ sãa yerun yaaraɔ.

6 Goo u ku raa du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ma n kun mɔ yãku kowobu ka Lefiba be ba sɔmburu mɔ̀ dɔma te. Beya ba koo kpĩ bu du mi, domi beya ba dɛɛre. Tɔmbu kpuro ba koo yɔ̃rawa tɔɔwɔ bu kɔnnɔ kɔ̃su.

7 Lefiba ba koo sina boko sikerenawa, kpa ben baawure u n tabu yãnu nɛni, wi u dua mi, bu ka nùn go. I ko i n wãawa sina bokon bɔkuɔ sanam mɛ u duɔ ka sanam mɛ u yariɔ.

8 Lefiba ka Yudaba kpuro ba kua kpuro ye yãku kowo Yehoyada u gerua. Ben baawure u win tɔmbu sua be ba duɔ sɔmburu sɔɔ ka be ba yariɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ. Domi yãku kowo Yehoyada u ɲ̀ goo bure.

9 U tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu yaasi ka tɛrɛ bakanu ka piiminu wɛ̃. Tɛrɛ ni, nu sãawa sina boko Dafidiginu ni nu wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

10 Ma u tɔmbu yi yi ba sina boko sikerenɛ saa sãa yee ten nɔm geu gian di n ka da ten nɔm dwarɔ yãku yerun bɔkuɔ. Ben baawure u win tabu yãnu nɛni.

11 Yera ba ka Yoasi susima. Ma Yehoyada ka win bibu ba nùn bandun gum tãre u kua sina boko. Ma ba nùn sina furɔ dokea. Ma ba nùn

woodan tireru wɛ̃ ba nɛɛ, sina boko, wunɛn
wãaru tu dakaa da.
12 Ye Atali u nua tɔmba duki mɔ̀ ba sina
boko tɔmamɔ,
13 yera u na ben mi, Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ. U mɛɛra u deema sina boko u yɔ̃
turaru wɔllɔ. Ma wirugibu ka be ba kɔbi
wuramɔ ba yɔ̃ win bɔkuɔ. Tɔmbu kpuro ba
nuku dobu mɔ̀, ba kɔbi soomɔ. Yera wom
kowobu ba womusu mɔ̀ ka ben dwee yãnu
ba Yinni Gusunɔ siaramɔ. Yera Atali u win
yãnu nɛnua u gɛ̃ɛka nuku sankiranun sɔ̃. U
nɛɛ, ba man seesi! Ba man seesi!
14 Ma Yehoyada u tabu sinam be yara be ba
sãa tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu.
U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Atali wi yaro. Wi u maa
nùn swĩi, kpa i yɛ̃ro go ka takobi. N deema
yãku kowo Yehoyada u raa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu ku nùn go sãa yeru mi.
15 Ma ba nùn deri u da sina bokon dirɔ saa
dumin kɔnnɔn di. Miya ba nùn sɛ̃re ba go.
16 Yeniban biru, Yehoyada ka tɔn be ba tie
ka sina boko Yoasi ba arukawani bɔkua ba
nɛɛ, ba ko n sãawa Yinni Gusunɔn tɔmbu.
17 Ma tɔn be kpuro ba dua bũu wi ba mɔ̀
Baalin dirɔ ba ye kɔsuka ka yen turarɔ ka yen
bwãarokunɔ. Ma ba yen yãku kowo Matani
go yen yãku yenɔ.
18 Yehoyada u Yinni Gusunɔn sãa yeru
Lefi be ba sãa yãku kowobu nɔmu bɛria bu
kɔ̃su. N deema Dafidi u raa bu bɔnu kua
wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kua nge mɛ Mɔwisin wooda
ya gerua. Kpa ba n da maa womusu ko ka
nuku dobu bu ka Gusunɔ siara.
19 U kɔnnɔn kɔ̃so be yiwa sãa yee ten
kɔnnɔwɔ kpa disigii goo u ku raa ka du mi.
20 U tabu sinambu ka sina bibu ka wuun
bukurobu ka sere tɔmbu kpuro mɛnna. Ma
u dera ba ka sina boko yara Yinni Gusunɔn
sãa yerun di, ma ba ka nùn da sina kpaarɔ
saa kɔnnɔ ge ga wãa gunguru gian di. Miya
ba sina boko sinasia sina kitarɔ.
21 Ma tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ̀.
Wuu ga wãa bɔri yɛndu sɔɔ yèn sɔ̃ ba Atali
go.

24

Yoasi u dera ba Yinni Gusunɔn

sãa yeru sɔnwa
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 12:1-17)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa Yoasi u mɔ sanam mɛ
u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ weeru bandu sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Sibia, Beri
Sebagii.
2 Yoasi u kuawa ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re
yãku kowo Yehoyadan wãaru kpuro sɔɔ.
3 Yera Yehoyada u Yoasi kurɔbu yiru sua.
Ma ba Yoasi bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu
marua.
4 Yeniban biruwa Yoasi u gɔ̃ru doke u
Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔmɛ.
5 Ma u yãku kowobu ka Lefiba mɛnna
u nɛɛ, i yario i da Yudaban wusu sɔɔ, ka
Isirelibagisɔ i gobi mwɛɛri wɔ̃ɔ baagere i ka
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru sɔmɛ. I de i ye
ko fuuku.
Adama Lefiba ba ń ye kue.
6 Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada
soka. U nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a ń Lefiba
gobi yi bikie yi Mɔwisi Yinni Gusunɔn sɔm
kowo u Isireliba bure bu ka Yinni Gusunɔn
sãa yeru sɔmɛ.
7 Domi Atali tɔn kɔ̃so wi ka win bibu ba
Yinni Gusunɔn sãa yerun yãnu gura ka ten
dendi yãnu ba ka bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
8 Yera sina boko u nɛɛ, bu de bu kpakoro
piibu gagu ko, kpa bu gu yi sãa yerun
kɔnnɔwɔ tɔɔwɔ.
9 Ma ba kpara Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ ba
nɛɛ, bu ka gobi yi na yi Mɔwisi Gusunɔn sɔm
kowo u Isireliba bure gbaburɔ mi gãanu ku
ra kpi.
10 Yɛnu yɛ̃robu ka tɔn be kpuro ba nuku
dobu kua. Ma ba ka gobi na ba kpɛ̃ɛmɔ
kpakoro te sɔɔ sere ta ka yiba.
11 Tɔ̃ɔ baatere Lefiba ba ra nɛwa bu
kpakoro te sua bu ka da tɔn be sina boko u
gɔsa ba n da gina tu mɛɛrim mi. Bà n deema
kpakoro te, ta yiba, yera sina bokon tire yoro
ka yãku kowo tɔnweron sɔmɔ ba ra gobi yi
wie kpa bu kpakoro te wesia ten ayerɔ. Nge
mɛya ba ra ko tɔ̃ɔ baatere, kpa bu gobi wa yi
n kpã.
12 Yen biru sina boko ka Yehoyada ba ra
gobi yi tɔn be wɛ̃ be ba sɔmbu te nɔmu
sɔndia. Domi ba sɔm kowobu sua be ba koo
gobi kɔsia. Ben gabu ba sãawa kpee dãkobu,
gabu dãa dãkobu, gabu maa be ba ra sisu ka
sii gandun sɔmburu ko. Tɔn beni kpurowa
ba koo dii te sɔmɛ.
13 Be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia, ba
sɔmburu kua. Ma ba dera ba sãa yee te
sɔmmɔ. Ba dii te sɔnwa ta dam kua.
14 Sanam mɛ ba sɔmbu te kua ba kpa yera
ba ka gobi yi yi tie na sina boko ka Yehoyadan
mi. Ba sãa yee ten dendi yãnu kua ka mi ba ra
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kon dendi yãnu, ka
nɔri, ka dendi yãnu ganu ni ba kua ka wura
ka sii geesu. Ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugii
ni kowa Yehoyadan wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

Yoasi u Gusunɔ biru kisi

15 Yen biru, Yehoyada u tɔkɔru kua kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ.
Ma u kpuna u gu. U mɔwa wɔ̃ɔ wunaa teeru
ka wɔkuru sanam mɛ u gu.
16 Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ, mi ba ra
sinambu sike. Domi u gea kua Isireliɔ ka maa
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka sere sãa yee ten
mi.

17 Yehoyadan gɔɔn biru, Yudan wirugibu
ba na ba sina boko kpuna ka bɛɛrɛ, ma u ben
gari swaa daki.
18 Yera ba Gusunɔ ben baababan Yinnin
sãa yeru biru kisi. Ma ba da ba bũu wi
ba mɔ̀ Asitaate sãamɔ ka sere bwãarokunu
ganu. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yudaba ka
Yerusalɛmugibu mɔru kua. Domi ba tora.
19 Yinni Gusunɔ u bu win sɔmɔbu gɔria bu
wa bu ka gõru gɔsia bu wurama win mi. Ma
sɔmɔ be, ba ka bu gari kua. Adama ba ṅ swaa
daki.
20 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Sakari,
yãku kowo Yehoyadan bii yɔɔwa. Ma u
yõra tɔmbun wuswaaɔ u nɛɛ, amɛniwa Yinni
Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, mban sõna i win
woodaba saramɔ. I ṅ maa koorɔ. Domi i wi,
Yinni Gusunɔ deri. Yen sõna win tii u koo
maa bɛɛ deri.
21 Yera ba nɔɔ toosi kua ka sina boko. Ma u
bu wooda wɛ̃ bu ka Sakari kpenu kasuku bu
gɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ.
22 Sina boko Yoasi u duari gea ye Sakarin
tundo Yehoyada u nùn kua. Ye Sakari u gɔɔ
dɔɔ, yera u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a waawo kpa a
baawure siria.

Yoasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 12:18-22)

23 Wõɔ tian biru, Sirigibun tabu kowobu
ba Yoasi wɔrima. Ba Yudan tem kpuro
wukiri, ba tunuma sere Yerusalɛmuɔ. Ma ba
wirugibu gɔ gɔ ba ben yãnu gura ba ka ben
sina boko daawa Damasiɔ.
24 Tabu kowo be Sirigibu ba ka na mi, ba
ṅ dabi. Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u dera
ba Yudaban tabu kowo dabi dabinu kamia.
Domi ba wi, Gusunɔ ben baababan Yinni
deri. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u Sirigibu
denda u ka Yoasi sɛɛyasia.
25 Sanam mɛ Sirigii be, ba biru kisi, ba
Yoasi deri wahala baka sɔɔ, ma win bwãaba
nùn seesi ba gɔ win kpin yerɔ yèn sõ u yãku
kowo Yehoyadan bibu gɔ. Ma ba nùn sikua
Dafidin wuuɔ. Adama ba ṅ ka nùn de mi ba
ra sinambu sike.
26 Be ba nùn seesi, bera Sabadi ka
Yosabadi. Sabadin mɛron yĩsira Simɛati, wi
u sãa Amɔni, Yosabadin mɛron yĩsira maa
Simɛriti, wi u sãa Mɔabu.
27 Yoasin bibun geeru ka gari yi ba gerua
win sõ ka sere Yinni Gusunɔn sãa yee te u
sɔnwa, ye kpuron gari yi yorua sinambun
faagin tireru sɔɔ. Win bii Amasiawa u bandu
di win ayerɔ.

25

Amasia

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:1-7)

1 Amasia u mɔwa wõɔ yɛnda nɔɔbu sanam
mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u kua wõɔ
yɛnda nɔɔbu ka nnɛ bandu sɔɔ. Win mɛron
yĩsira Yoadani, Yerusalɛmugii.
2 U kua dee dee Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ.
Adama u ṅ win gõru kpuro Yinni Gusunɔ wɛ̃.
3 Sanam mɛ win banda dam kua, yera u
win bwãabu gɔ be ba raa win tundo gɔ.
4 Adama u ṅ ben bibu gɔ. U Yinni Gusunɔn
wooda swĩiwa ye u Mɔwisi sõɔwa u yorua
woodan tireru sɔɔ u nɛɛ, baababa ba ṅ gbimɔ
ben bibun toranun sõ. Mɛya maa bibu ba ṅ
gbimɔ ben baababan toranun sõ. Baawure u
koo gbiwa win tiin torarun sõ.
5 Yera Amasia u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba
mɛnna yɛnu ka yɛnu ka sere tabu sinam be
ba tabu kowobu wunɔm wunɔm ka nɔrɔm
nɔrɔm (1.000) kpare. Ma u bu gara saa be
ba wõɔ yɛndu mɔn di n ka girari be ba kere
mɛ. Ma ba kua tɔmbu nɔrɔbun suba gooba
wunɔbu (300.000). Ba sãawa be ba tabu yɛ̃
sãa sãa. Ba koo kpĩ bu ka yaasi ka tɛrɛnu
sanna.
6 Ma u maa tabu durɔ wɔrugɔba kasu
Isireliba sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu
(100.000) bu ka nùn somi kpa u bu sii geesun
gobi tɔnnu ita wɛ̃.
7 Yera Gusunɔn sɔmɔ goo u na u nùn sõɔwa
u nɛɛ, Yinni, a ku de Isireliba bu ka nun
da. Domi Yinni Gusunɔ u ṅ ka bu wãa, be
Efaraimu be.
8 À n ka bu da, baa mɛ a dam mɔ, Gusunɔ
u koo nun sura yibɛrɛban wuswaaɔ. Domi
wiya u ra somi kpa u kamia.
9 Ma Amasia u sɔmɔ wi sõɔwa u nɛɛ, amɔna
kon ko tɛ̃ n ka nɛn sii geesun gobi tɔnnu ita ye
mwa ye na Isireliban tabu kowo be wɛ̃ mi.
Yera sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ u
koo kpĩ u nun wɛ̃ n ye kpuro kere.
10 Yera Amasia u tabu kowo be ba na saa
Efaraimuban min di mi wuna, kpa bu ka
gɔsira bu we. Adama tabu kowo be, ba ka
Yudaba mɔru kua, ma ba gɔsira ben yɛnusɔ
ka mɔru baka.
11 Ma Amasia u wɔrugɔru seewa u win
tɔmbu kpara ma u da u wãa wɔwaɔ ye ba mɔ̀
Bɔru. Miya u tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) gɔ Seirin bibun bweseru sɔɔ.
12 Ma ba maa tɔn ben nɔrɔbun suba
wɔkuru (10.000) mwɛɛra wasiru ba ka da
guuru wɔllɔ. Min diya ba bu kasi kooma ba
kasikira.
13 Adama Efaraimu be Amasia u yinari bu
ka nùn tabu da mi, ba pusi Yudan wusu sɔɔ
saa Samarin di n ka da Bɛti Horoniɔ. Ma ba
tɔmbu nɔrɔbun suba ita (3.000) gɔ, ba ben
yãnu gura.

Yoasi, Isireliban sina boko

u Amasia kamia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:8-14)

14 Sanam mɛ Amasia u Edɔmuba kamia u
wurama, yera u dera ba Seirin bibun bwe-
serun bũnu gurama ba ka na win temɔ. Ma u

nu kua win tiiginu. U nu yiirammɛ u sãamɔ. Ma u nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.

15 Yera Yinni Gusunɔ u ka Amasia mɔru kua. Ma u nùn win sɔmɔ goo gɔriama. U nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a Edɔmuban bũnu gurama, ni, ni nu ɲ̀ kpĩa nu bu wɔre wunɛn nɔman di.

16 Sanam mɛ u gari yi mɔ̀ u dɔɔ, yera Amasia u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wara nun gɔsa a n ka sãa nɛ sina bokon bwisi kɛ̃ɔ. A doonɔ min di. Mban sɔ̃na a kĩ bu nun go.

Ye sɔmɔ wi, u doonɔ, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma Gusunɔ u gɔ̃ru doke u nun kpeerasia yèn sɔ̃ a kua mɛ. Wee a ɲ̀ nɛn bwisi kɛ̃ru wure.

17 Sanam mɛ Amasia ka wigibu ba nɔɔsina, yera u gɔra bu Yoasi, Isireliban sina boko Yoakasin bii, Yehun debubu sɔ̃ bu nɛɛ, u na bu tabu yinna.

18 Yera Yoasi Isireliban sina boko u wisima u nɛɛ, sãkin kikiru garu ta wãa Libanin guurɔ. Tera ta dãa bakaru sɔmɔbu gɔria Libaniɔ ta nɛɛ, a man wunɛn bii wɔndia kɛ̃ema u ko nɛn biin kurɔ. Adama gbeeku yɛɛ yi seewa yi da yi sãkin kiki te taaka yi go.

19 Geema Amasia. Wee, a Edɔmuba kamia. Ma a tii sue. Yen sɔ̃, a sinɔ sɛ̃ɛ wunɛn yɛnuɔ. Mban sɔ̃na kaa tii tabu sure bi bu koo ka nun kɔ̃sa naawa. Domi wunɛ ka Yudaba, sa ko bɛɛ kam koosia.

20 Adama Amasia kun nùn swaa daki. Domi ye kpuro ya weewa saa Yinni Gusunɔn min di u ka wa u nùn yibɛrɛba nɔmu bɛria. Domi Amasia wi, u Edɔmuban bũnu guramawa u sãamɔ.

21 Yera Yoasi, Isireliban sina boko u seewa u da u Amasia, Yudaban sina boko wɔri Bɛti Semɛsiɔ Yudaban temɔ.

22 Ma Isireliba ba Yudaba kamia. Ma Yuda ben baawure u duka sua u wura win yɛnuɔ.

23 Yoasi, Isireliban sina boko u Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, Yoakasin debubu yoru mwa Bɛti Semɛsiɔ. Ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ. Saa ye sɔɔra wi, Yoasi, u Yerusalɛmun gbãraru sura gɔm soonu nɛɛru (400) saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Efaraimun di sere n ka da kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Gani gɔmburu.

24 Ma Yoasi wi, u wura ka sii geesu gura ka sãa yerun gãa gee ni nu wãa Obɛdi Edɔmun yɛnuɔ ka sere maa sina kpaarun arumani. Ma u gabu mɔɔru mwɛɛra u ka gɔsira win wuuɔ Samariɔ.

Amasian gɔɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:15-20)

25 Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gɔɔn biru, Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, u maa kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu bandu sɔɔ.

26 Ye Amasia u gbia u kua ka ye u kua dãku ten sukum, ye kpuro ya yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

27 Ye Amasia u ka Yinni Gusunɔ tonda u kpa, yera ba nùn seesi Yerusalɛmuɔ. Ma u duka sua u da u wãa Lakisiɔ. Miya ba nùn naa swĩi ba go.

28 Ma ba win goru suama ka dumi ba ka na ba sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ.

26

Osiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:21-22, 15:1-3)

1 Amasian gɔɔn biru, Yudaba kpuro ba Osiasi sua ba swĩi bandu sɔɔ win tundo Amasian ayerɔ. Saa ye sɔɔ, u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia.

2 Wiya u Elati bana u sɔnwa. Ma u dera ya kua Yudabagia win tundon gɔɔn biru.

3 Osiasi u kuawa wɔ̃ɔ weeraakuru ka yiru Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yekolia Yerusalɛmugii.

4 U sĩawa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ win tundo Amasia u kua.

Osiasi u Gusunɔ biru kisi

5 Osiasi u kookari kua u ka Yinni Gusunɔ sãwa Sakarin wãaru kpuro sɔɔ. Sakari wi, u bwisi mɔ u ka kãsinu tubusia ni nu wee Gusunɔn min di. Saa ye sɔɔ, ye Osiasi u mɔ̀ kpuro ya ra nùn koorewa.

6 Sɔ̃ɔ teeru u yara u ka Filisitiba wɔri. Ma u da u Gatin gbãraru yaba ka Yabinɛgiru ka Asidɔdugiru. Ma u wusu bana Asidɔdugibun temɔ Filisitiban wusun suunu sɔɔ.

7 Yinni Gusunɔ u nùn somi u ka Filisitiba ka Daarububa tabu kua ka be ba wãa Guri Baaliɔ ka sere Maoniba.

8 Saa ye sɔɔ, Amɔniba ba ka Osiasi kɛ̃nu naawammɛ ma u yĩsiru yara sere Egibitin tem nɔɔ bura yerɔ. Domi win dam mu nɔɔra baama kpuro.

9 Osiasi u kɔ̃su yenu kua Yerusalɛmuɔ kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Gani gɔmburu, ka ge ga wãa wɔwa gia, ka gbãrarun goo gɔmkirɔ. Ma u dera nu dam mɔ.

10 U maa kɔ̃su yenu bana gbaburɔ, ma u dɔkɔ dabi dabinu gba, domi u sabe dabi dabinu mɔ ni nu wãa Sefalan wɔwaɔ ka nim wɔ̃kun goorɔ. Mɛya u maa gbaa wukobu mɔ ka be ba ra resɛm sɔmburu ko guunɔ ka guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ. Domi u ra gbee sɔmburu kã.

11 Osiasi u tabu durɔbu mɔ be ba ra tabu de wuu wuuka nge mɛ win tire yoro Yeyɛli ka win tabu sunɔ turo Maaseya ba ka bu gara. Win sina asakpɔ turo wi ba mɔ̀ Hanania, wiya u bu kpare.

12 Yɛnu yɛ̃robu ka tabu durɔ wɔrugɔba, be kpuron geera sãawa nɔrɔbun suba yiru ka nata (2.600).

13 Tɔn be, ba tabu durɔbu nɔrɔbun suba gooba wunɔbu ka nɔɔba yiru ka nɛɛra

wunəbu mə ba kpare (307.500). Bera ba ra sina boko somi tabu səə.
14 Osiasi u tabu kowo be kpuro tɛrɛnu ka yaasi wɛ̃ ka sii furəsu ka yabe tarakpenu ka tɛnnu ka kpurantɛɛnu.
15 U dera bwisigii goo u tabu yãnu ganu kua ni ba yi kɔ̃su yenə ka gani gəmunə. Niya nu ra n sɛ̃ɛnu toomə, ɲ̀ kun mɛ nu n kpenu kasukumə. Ma sina boko Osiasi u yĩsiru yara n toma. Domi u somiru wa sere u ka win bandu tãsisia.
16 Sanam mɛ Osiasi u win bandu tãsisia u kpa, yera u tii sua sere bu nùn kam kua. U ɲ̀ Gusunə win Yinni mɛm nəəwɛ. Ma u da Yinni Gusunən sãa yerə u ka turare dɔ̃ə doke mi, ka tii.
17 Yen biru, yãku kowo Asaria u dua mi, ka yãku kowobu wɛnɛ,
18 be ba wərugəru mə. Ma ba sina boko Osiasi sɔ̃əwa ba nɛɛ, Osiasi, n ɲ̀ wunɛ kaa Yinni Gusunə turare dɔ̃ə dokea. Aronin bibun bwesera ba gəsa yen sɔ̃. N n mɛn na, a yario sãa yeru min di. Domi a kua mɛm nəə sari. A ɲ̀ maa bɛɛrɛ wasi Yinni Gusunən wuswaaə.
19 Yera sina boko Osiasi u məru seewa. N deema u ye ba ra ka turare dɔ̃ə doke nɛni. Yera bara disigira nùn wəri win sirikanaə yãku kowo ben nəni biru Yinni Gusunən sãa yeru mi, mi ba ra turare dɔ̃ə doken wuswaaə.
20 Yera yãku kowo tənwero Asaria ka yãku kowo be ba tie, ba nùn mɛɛra, ma ba deema wee, bara disigira win sirikanaə. Yera ba yande nɛɛ, u yario təəwə. Ma Osiasi u yara təəwə fuuku fuuku, domi u wa ma Yinni Gusunə u nùn bara disigiru kpɛ̃ɛ.

Osiasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 15:5-7)

21 Ma bara disigii te, ta Osiasi wãasi sere u da u ka gu. Ba nùn yara Isireliban suunu səən di, u da u wãa wi turo. Win bii Yotamuwa u nùn kəsire kua u tem mɛ kparamə.
22 Ye Osiasi u gbia u kua, ka ye u kua win wãa dãakiru səə, ye kpuron gari yi yorua Gusunən səmə Esai, Amətin biin tireru səə.
23 Osiasi u kpuna u gu. Ma ba ka nùn da mi ba ra sinambu sike. Adama ba ɲ̀ nùn sikua win baababan siki wəruə, domi ba nɛɛ, u bara disigiru mə. Ma win bii Yotamu u bandu kəsire kua.

27

Yotamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 15:32-38)

1 Wɔ̃ə yɛnda nəəbuwa Yotamu u mə sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia bandu səə Yerusalɛmuə. Win mɛron yĩsira Yerusa, Sadəkun bii.
2 U sĩawa dee dee Yinni Gusunən wuswaaə. Win tundo Osiasin yira u swĩi mam mam. Adama u ɲ̀ due Yinni Gusunən sãa yerə. Yen biru, u dera təmba sankiramə win tem mɛ səə.
3 Wiya u Yinni Gusunən sãa yerun kənnə ge ga wãa gunguru gia bana. Ma u maa bani dabinu kua Ofɛlin gbãrarə.
4 U wusu bana Yudan guunə. Ma u maa kɔ̃su maru yenu kua ka dii baka damginu yakasə.
5 U maa ka Amənibа tabu kua, ma u bu kamia. Wɔ̃ə ge səə, Amənibа ba nùn sii geesun gobi wunəbu (100) wɛ̃ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ əəsun tənnu nərəbun suba ita (3.000) ka alikaman tənnu nərəbun suba ita. Nge mɛya ba mɔ̀ sere n ka girari wɔ̃ə ita.
6 Yotamu u dam kua. Domi u win naanɛ doke Yinni Gusunə səə.
7 Ye Yotamu u kuan sukum, win tabu ka win səma ye u kua, ye kpuron gari yorua Isirelibа ka Yudaban sinambun faagin tireru səə.
8 Yotamu u məwa wɔ̃ə yɛnda nəəbu sanam mɛ u kua sina boko. Ma u kua wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia ban te səə Yerusalɛmuə.
9 Yen biru, u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuə. Ma win bii Akasi u bandu kəsire kua.

28

Akasi u kua sina boko Yudaə
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 16:1-6)

1 Akasi u məwa wɔ̃ə yɛndu sanam mɛ u bandu di. U kuawa wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia bandu səə Yerusalɛmuə. U ɲ̀ sĩa dee dee Yinni Gusunən wuswaaə. U ɲ̀ win sikado Dafidin yira swĩi.
2 Isireliban sinambun yira u swĩi. U mam bũu wi ba mɔ̀ Baalin bwãaroku sii ganduguu kua.
3 U turare dɔ̃ə doke Hinəmun bibun bweserun wəwaə. Ma u ka win tiin bibu yãku dɔ̃ə mwaararuginu kua nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunə u gira Isirelibаn wuswaan di.
4 U ra bũu yãkunu ko kpa u nu turare dɔ̃ə dokea gungunə ka guunə ka sere dãa kubenə.
5 Gusunə wi, Akasin Yinni u nùn Sirin sina boko nəmu bɛria. Ma ba nùn kamia ba win tən dabinu mwɛɛra ba ka da Damasiə. Yen biru, Gusunə u maa nùn bɛri Isirelibаn nəmaə. Ma Isireli be, ba nùn kamia.
6 Peka, Remalian bii, u təmbu nərəbun suba wunaa teeru (120.000) gə sɔ̃ə teerun sɔ̃ə, yèn sɔ̃ ba Gusunə ben baababan Yinni deri. Tən be ba gə mi, be kpuro ba sãawa tabu durə wərugəba.
7 Sikiri, Efaraimuban tabu durə u Maaseya, sina bokon bii gə ka Asirikamu wi u sãa sina bokon yɛnun səm kowobun wirugii ka sere Ɛlikana sina bokon sina asakpə gbiikoo.

8 Isireliba ba ben mɛro bisibu Yudaba yoru mwa tɔmbu nɔrɔbun suba goobu (200.000), kurɔbu ka bibu. Ma ba ben yãa dabinu gura ba ka da Samariɔ.
9 N deema Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo u wãa mi. Win yĩsira Odɛdi. Yera u tabu kowo be sennɔ da. U nɛɛ, wee Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni u ka Yudaba mɔru kua, ma u bɛɛ bu nɔmu bɛria, ma i bu go ka wɔnwɔndu sariru sere ben wuri yi nùn girari.
10 Yera i kĩ tẽ, Yuda be, ka Yerusalɛmugii be, bu ko bɛɛn yobu? I ɲ tamaa i Gusunɔ bɛɛn Yinni torari?
11 I swaa dakio i nɔ. I yoo be i mwɛɛra bɛɛn mɛro bisibu sɔɔ mi yõsuo bu wura ben yɛnusɔ. Domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru baka mɔ̀.
12 Efaraimuban wirugibu gabu, Asaria, Yokananin bii ka Berekia, Mɛsilemɔtun bii ka Esekiasi, Salumun bii ka Amasa, Adilain bii, bera ba tabu kowobu seesi be ba wee tabu gberun di.
13 Ba bu sõɔwa ba nɛɛ, i ɲ ka yoo be duɔ mini. I kĩ i bɛsɛn taarɛ sosiwa Yinni Gusunɔn mi. Domi sa tore kɔ. Ma Yinni Gusunɔ u ka sun mɔru sãa.
14 Yera tabu kowo be, ba yoo be yõsu, ba bu ben yãnu wesia Isireliba ka ben wirugibun wuswaaɔ.
15 Wirugii be ba soka ka ben yĩsa ba yoo be sua, ba ben be ba wãa tereru yãnu dokea ni tabu kowoba mwɛɛrima. Ba bu yãnu ka baranu wẽ. Ba dera ba di ma ba nɔra. Ma ba ben mɛɛran bosu bɔkua. Ma ba yoo be sɔɔ be ba kun kpẽ bu sĩ kɛtɛkunu sɔndi ba ka da Yerikoɔ mi kpakpa bẽɛ wãa. Yen biru, Isireli be ba ka bu da ba wurama Samariɔ.

Akasi u somiru kasu

Asirigibun mi
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 16:7-20)

16 Saa ye sɔɔra sina boko Akasi u gɔra Asirin sinambun mi, u bu somiru kana.
17 Edɔmuba ba na ba kpam Yudaba wɔri ba kamia, ma ba Yuda be, yoru mwɛɛra ba ka doona.
18 Filisitiba ba wɔraa na wuu si su wãa Sefalan wɔwaɔ ka si su wãa Yudan tem sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia. Ma ba Bɛti Semɛsi ka Ayaloni mwa ka Gederɔtu ka Soko ka yen baru kpaanu ka Tinna ka yen baru kpaanu ka Gimuso ka yen baru kpaanu. Ma ba sina wuu si sɔɔ.
19 Domi Yinni Gusunɔ u Yudaba sekuru doke ben sina boko Akasin sõ. Akasi wi, u kom bɛrɛtɛkɛ kuawa Yudaɔ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosiwa mam mam.
20 Ma Asirin sina boko Tigilati Pilesɛɛ u na u nùn wɔri nge yibɛrɛ. U ɲ nùn somi.
21 Domi Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sina kpaaru ka win tem wirugibun arumani gura u Asirin sina boko wẽ. Adama ka mɛ, yen gaa kun nùn yare.
22 Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu sɔɔ, ka mɛ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosimɔwa u dɔɔ.
23 U Damasin bũnu yãkuru kua ni nu nùn kamia mi. Domi u nɛɛ, wee Sirin sina bokon bũnu nu ra bu somi. Tẽ, win tii u koo maa nu yãkuru kua kpa nu wa nu nùn somi. Adama nu ɲ nùn somi. Nu nùn kam kuawa wi ka Isireliba kpuro.
24 Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu kpaasina u kɔsuka. Ma u dera ba tu kɛnua. Ma u bũu yãku yenu kua beri berika kpuro Yerusalɛmuɔ.
25 Yera u gungunu kua Yudan wusu kpuro sɔɔ bu ka bũnu yãkuru kua kpa bu maa nu turare dõɔ dokea mi. Nge mɛya u kua u ka Gusunɔ win baababan Yinnin mɔru seeya.
26 Akasin kookoosun sukum gbiikisu ka dãakisu si kpuro su yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
27 Yen biru, Akasi u kpuna u gu, ma ba nùn sikua Yerusalɛmuɔ. Adama ba ɲ nùn sikua Isireliban sinambun sikaɔ. Yen biru, win bii Esekiasi u bandu kɔsire kua.

29

Esekiasi u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:1-4)

1 Esekiasi u mɔwa wõɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di. Win mɛron yĩsira Abiya, Sakarin bii. U kuawa wõɔ yɛnda nɔɔbu ka nnɛ bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
2 U kua ye ya Yinni Gusunɔ wẽre. Win sikado Dafidin yira u swĩi mam mam.
3 Win bandun wõɔ gbiikuun suru gbiikoo sɔɔ, u Yinni Gusunɔn sãa yeru kɛnia. Ma u ten gamboba sɔnwa.
4 U dera yãku kowobu ka Lefiba ba na. Ma u bu mɛnna sãa yerun batumaɔ ye ya wãa sõɔ yari yeru gia.
5 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ Lefiba i swaa dakio i nɔ. I tii dɛɛrasio, kpa i maa Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin sãa yeru dɛɛrasia. I ye ya disi mɔ kpuro yaro sãa yee ten min di.
6 Bɛsɛn baababa ba kua mɛm nɔɔ sariba. Ba kõsa kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔni sɔɔ. Ba wi ka win sãa yeru biru kisi.
7 Ma ba sãa yee te kɛnua, ba ten fitilaba go. Ba ku ra nùn turare dõɔ dokeye. Ba ku ra maa nùn yãku dõɔ mwaararuginu kue.
8 Yera Yinni Gusunɔ u Yuda ka Yerusalɛmu mɔru seesi. Ma u dera ye kpuro ya kua bansu ba ye yẽɛmɔ nge mɛ i waamɔ gisɔ.
9 Bɛsɛn baababa ba gbisuka tabu sɔɔ ma bɛsɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛsɛn kurɔbu ba yoru da tem tukumɔ Yinni Gusunɔn mɔru yen sõ.
10 Tẽ, na kĩ n ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni arukawani bɔke, kpa win mɔru ye, yu wa yu sure u sun deri.

11 Yen sɔ̃, nɛn bibu, i ku maa Gusunɔ
atafiiru ko. Domi u bɛɛ gɔsaWa i ka nùn
sɔmburu kua, i n nùn sãamɔ, kpa i n nùn
turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
12 Lefiba be ba seewa ba na, bera Mahati,
Amasain bii ka Yoɛli, Asarian bii Kehatin
bibun bweseru sɔɔ ka Kisi, Abudin bii ka
Asaria, Yehalɛɛlin bii Mɛrarin bibun bwe-
seru sɔɔ ka Yoasi, Simman bii ka Edɛni, Yoan
bii Gɛɛsɔnin bibun bweseru sɔɔ
13 ka Simuri ka Yeyɛli Elisafanin bibun
bweseru sɔɔ ka Sakari ka Matania Asafun
bibun bweseru sɔɔ
14 ka Yeyɛli ka Simɛi Hemanin bibun bwe-
seru sɔɔ ka Semaya ka Usiɛli Yedutum bibun
bweseru sɔɔ.
15 Ba ben mɛro bisibu mɛnna ye ba tii
dɛɛrasia ba kpa. Yen biru, ba Yinni Gusunɔn
sãa yeru dɛɛrasia nge mɛ sina boko u gerua
ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃.
16 Yãku kowobu ba dua Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ bu ka tu dɛɛrasia. Ma ba disinu kpuro
yara ni nu wãa sãa yeru mi, ka ten yaaraɔ.
Min diya Lefiba ba disi ni gura ba ka da ba
kube wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni.
17 Ba sãa yee ten dɛɛrasiabu toruawa wɔ̃ɔn
suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikirun di. Yen sɔ̃ɔ nɔɔba
itase, ma ba tura ten adɛrɔwɔ. Yen biruwa ba
maa kua sɔ̃ɔ nɔɔba ita ba ka tu dɛɛrasia ba kpa.
Sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ba kua ba ka te kpuro
dɛɛrasia ba kpa.
18 Ma ba da sina boko Esekiasin mi ba nɛɛ,
wee sa sãa yee te dɛɛrasia sa kpa ka yãku yee
te, ka ten dendi yãnu ka tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ
yi ka yen dendi yãnu.
19 Yãa ni kpurowa sa sɔnwa, ma sa nu
dɛɛrasia ni Akasi u raa disi doke win mɛm
nɔɔbu sarirun sɔ̃ sanam mɛ u bandu dii. Ni
kpurowa sa yi Yinni Gusunɔn yãku yerun
wuswaaɔ.

Esekiasi u maa

Yinni Gusunɔn sãaru seeya

20 Yera sɔ̃ɔ teeru, Esekiasi u seewa buru
buru yellu u wuun wirugibu mɛnna, ma ba
da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
21 Ma ba ka naa kinɛnu nɔɔba yiru na ka yãa
kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kpɛmminu nɔɔba
yiru ka boo kinɛnu nɔɔba yiru bu ka toranun
yãkunu ko bandun sɔ̃ ka yãku yee ten sɔ̃
ka sere Yudaban sɔ̃. Yera sina boko u yãku
kowobu Aronin bibun bweseru sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu ye kpuro goowo Yinni Gusunɔn yãku
yerɔ.
22 Ma ba kɛtɛ kinɛ ni sakira ba nin yɛm sua
ba yɛ̃ka yãku yerɔ. Yen biru, ba yãa kinɛ ni
sakira ma ba nin yɛm yɛ̃ka yãku yerɔ. Mɛya
ba maa yãa kpɛmmii ni sakira ba nin yɛm
yɛ̃ka yãku yerɔ.
23 Yen biru, ba maa ka boo kinɛ ni na sina
bokon wuswaaɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ
bu ka toranun yãkunu ko. Ma be kpuro ba
ben nɔma sɔndi boo nin wiru wɔllɔ.
24 Ma yãku kowobu ba boo ni sakira ba nin
yɛm yari yãku yerun temɔ. Ba yãku te kuawa
Isireliba kpuron toranun sɔ̃. Domi sina boko
u nɛɛ, yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni, ka torarun
yãku ni, ba koo nu kowa Isireliba kpuron sɔ̃.
25 U Lefiba doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba
sɛkɛtirɛnu nɛni ka guunu ka mɔrɔkunu nge
mɛ Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔbu Gadi ka maa
Natani ba wooda wɛ̃ bu ko. Yinni Gusunɔwa
u bu wooda ye wɛ̃.
26 Ma Lefiba ba na ba sina Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ ka dwee yãa ni Dafidi u dera ba kua.
Ma yãku kowobu ba maa dua ka ben kɔbi.
27 Ma Esekiasi u nɛɛ, bu yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru koowo yãku yeru wɔllɔ. Ye
ba yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te torua, yera ba
maa womusu torua. Ma ba kɔbi so ka sere
Dafidi Isireliban sina bokon dwee yãa ni.
28 Ma tɔn be kpuro ba yiira bu ka Yinni
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃. Ba kɔbi soomɔ, ba womusu
mɔ̀ sere ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te wiru
go.
29 Sanam mɛ ba yãku ni kua ba kpa, yera
sina boko ka win tɔn be kpuro ba yiira ba
Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
30 Yera Esekiasi ka Yudaban wirugibu ba
Lefiba sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bu Yinni Gusunɔ siaro
ka Dafidin womusu ka maa Asafun womusu.
Ma ba Yinni Gusunɔ kpuna ba nùn sãwa ka
nuku doo bakabu.
31 Esekiasi u nɛɛ, tɛ̃, wee i tii dɛɛrasia, i kua
Yinni Gusunɔgibu. Yen sɔ̃, i susima i nùn
siarabun yãkunu kua win sãa yerɔ.
Yera tɔn be, ba maa ka yaa sabenu na ba ka
nùn siarabun yãku ni kua. Ma gaba maa nùn
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka nuku tia.
32 Yaa sabe ni ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii
ni kua mi, nu dabi. Kɛtɛban geera sãawa
wata ka wɔkuru, yãa kinɛnu maa wunɔbu
(100) ka sere yãa kpɛmminu goobu (200). Ye
kpurowa ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni kua.
33 Yen biru, ba maa kɛtɛ nata (600) go ka
yãanu nɔrɔbun suba ita (3.000).
34 Adama yãku kowobu ba ṅ dabi dɔma
te. Yen sɔ̃na ba ṅ kpĩa bu yãku yãa ni koku.
Ben mɛro bisibu Lefibara ba bu somi ba ka
sɔmbu te kua sere saa ye yãku kowobu be ba
tie ba tii dɛɛrasia. Domi Lefiba ba tii wɛ̃ ka
kĩru n kere yãku kowobu.
35 Dɔma te, ba yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kua nu dabi ka siarabun yãku ni ba kua ka
yaa gum ka sere tam mɛ ba ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kua.
Nge mɛya ba ka sãaru seeya Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ.
36 Esekiasi ka tɔn be kpuro ba nuku dobu
kua yèn sɔ̃ Gusunɔ u doke tɔmbun gɔ̃rusɔ ba
ka win sãaru seeya mɛsum fuuku.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakarun

sɔɔru

30

1 Esekiasi u sɔmɔbu gɔra Isireliɔ ka Yudaɔ. N deema u raa Efaraimuba ka Manaseba tireru yorua bu ka na bu Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di Gusunɔ, be Isireliban Yinnin sãa yerɔ, Yerusalɛmuɔ.

2 Sina boko Esekiasi ka win sina asakpɔbu ka Yudaba ba nɔɔsina ma ba koo Gɔɔ sararibun tõɔ baka te di wõɔn suru yiruse sɔɔ.

3 Domi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu tu di ten saa sɔɔ yèn sõ yãku kowo dabiru ta ɲ̀ tii dɛɛrasie. Mɛya tɔn dabira kun maa mɛnnɛ Yerusalɛmuɔ.

4 Sina boko ka tɔn be kpuro ba tõɔ te wura.

5 Ma ba dera ba kpara Isirelin tem kpuro sɔɔ saa Beri Seban di n ka da sere Danuɔ, tɔmbu bu ka na Yerusalɛmuɔ bu Gusunɔ Isireliban Yinni Gɔɔ sararibun tõɔ baka te diiya. Domi tɔn dabiru ta ku ra raa maa tu di nge mɛ ba yorua bu ko.

6 Ma gɔro be, ba sina boko ka win sina asakpɔbun tire ni sua ba ka da Isireliɔ ka Yudaɔ. Ma ba bu sõɔwa ka sina bokon yĩsiru ba nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i wurama Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinnin mi, kpa win tii u maa wurama bɛɛn mi. I de i wurama bɛɛ be i kisira Asirin sina bokon nɔman di.

7 I ku bɛɛn baababa ka bɛɛn maabu saari be ba ɲ̀ Gusunɔ ben baababan Yinni mɛm nɔɔwɛ, ma u bu kam koosia nge mɛ i waamɔ gisɔ.

8 I ku swaa taaya nge bɛɛn baababa. I wurama Yinni Gusunɔn mi. I na i nùn sã win sãa yerɔ te u tii yiiye sere ka baadomma. I na i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã kpa win mɔru baka ye, yu bɛɛ doonari.

9 I n wurama Yinni Gusunɔn mi, bɛɛn tɔmbu ka bɛɛn bii be ba mwɛɛra ba ka yoru da, ba koo bu wɔnwɔndu kua kpa bu den de bu wurama tem mɛ sɔɔ. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u ra suuru ko. Win wɔnwɔnda kpã. U ɲ̀ maa bɛɛ biru kisimɔ ì n wurama win mi.

10 Nge mɛya gɔro be, ba gerumɔ ba ka wusu gasirimɔ saa Efaraimun tem di ka Manasen temɔ n ka girari Sabulonin temɔ. Ma ba bu yɛ̃ɛmɔ ba yaakoru koosimɔ.

11 Adama gaba tii kawa Asɛɛn temɔ ka Manasen temɔ ka Sabulonin temɔ, ma ba seema ba na Yerusalɛmuɔ.

12 Mɛya maa Yinni Gusunɔ u ka Yudaba wãa. Ma u dera ben gɔru ga kua tia bu ka sina boko ka win sina asakpɔbun gari mɛm nɔɔwa nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru

13 Tɔn dabiru ta mɛnna wõɔn suru yiruse sɔɔ Yerusalɛmuɔ bu ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tõɔ bakaru ko. Dɔma te, tɔn be, ba dabia.

14 Yera ba seewa ba bũu yãku yee ni nu wãa Yerusalɛmuɔ kɔsuka ka sere mi ba ra nu turare dõɔ dokeye. Ma ba ye kpuro gura ba sure wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni.

15 Yen biru, ba Gɔɔ sararibun tõɔ bakarun yãku yaa sakira wõɔn suru yirusen sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ. Sekura yãku kowobu ka Lefiba mwa, ma ba tii dɛɛrasia. Ba yãku dõɔ mwaararuginu kua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

16 Ben baawure u da u wãa win ayerɔ nge mɛ Mɔwisi Yinni Gusunɔn tɔnu u yorua woodan tireru sɔɔ. Ma yãku kowobu ba yɛm yɛ̃kamɔ mɛ Lefiba ba bu wɛ̃ɛmɔ.

17 Nge mɛ tɔn dabira wãa be ba ɲ̀ tii dɛɛrasie dɔma te, yera n dera Lefiba ba bu yãku yɛɛ yi sakiriammɛ, kpa bu ka yi dɛɛrasia bu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ.

18-19 Tɔn dabiru ta wãa te ta ɲ̀ tii dɛɛrasie, n mam nɛɛre Efaraimuba sɔɔ ka Manaseba sɔɔ ka Isakariba sɔɔ ka sere Sabuloniba sɔɔ. Ba Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di. Adama ba ɲ̀ ten wooda swĩi. Yen sõna Esekiasi u bu kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ tɔn geowa. Be ba tii wɛ̃ ka ben gõru kpuro ba ka wunɛ Gusunɔ ben baababan Yinni kasu, baa mɛ ba ɲ̀ tii dɛɛrasie, a bu suuru kuo.

20 Yinni Gusunɔ u Esekiasin kana te mwa ma u tɔn be suuru kua.

21 Nge mɛya Isireli be ba mɛnna Yerusalɛmuɔ, ba ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tõɔ bakaru di sõɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu. Tõɔ baatere yãku kowobu ka Lefiba ba ra n Yinni Gusunɔ siaramɔwa ka dwee yãnu.

22 Esekiasi u Lefi baawure siara sɔmbu te u kuan sõ Yinni Gusunɔn sõ. Ba yãku yaa ye tema sõɔ nɔɔba yiru. Ma ba siarabun yãkunu kua ba ka Gusunɔ ben baababan Yinni siara.

23 Yen biru, tɔn be, ba maa wura bu tõɔ bakaru di sõɔ nɔɔba yiru. Ma ba maa sina sõɔ nɔɔba yiru ba tõɔ bakaru di ka nuku dobu.

24 Domi Esekiasi u kɛtɛ kinɛnu nɔrɔbu (1.000) gɔsa ka yãanu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma win sina asakpɔbu ba maa kɛtɛ kinɛnu nɔrɔbu gɔsa ka yãanu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ma yãku kowobu dabinu ba tii dɛɛrasia.

25 Yudaba kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere be ba na Isirelin di ka sɔbu be ba wãa Isireliɔ ka Yudaɔ, be kpurowa ba nuku dobu kua dɔma te.

26 Nuku doo bakabu bu wãa Yerusalɛmuɔ. Saa Salomɔɔ Dafidi Isireliban sina bokon biin waatin di, ba ɲ̀ tõɔ baka ten bweseru koore Yerusalɛmuɔ.

27 Yera yãku kowobu ka Lefiba ba seewa ba tɔn be domaru kua. Yinni Gusunɔ u ben nɔɔ nua domi ben kana te, ta nùn girari sere win wãa yee dɛɛrarɔ wɔllɔ.

Esekiasi

u Yinni Gusunɔn sãaru seeya

31

1 Yeniba kpuron biru, Isireli be ba wãa mi, ba seewa ba da Yudan wusu kpuro sɔɔ ba bwãarokunu kɔsuka ma ba gungunu ka bũu yãku yenu kpuro kɔsuka Yudan temɔ ka Bɛnyamɛɛn temɔ ka Efaraimun temɔ ka Manasen temɔ. Yen biru, be kpuro ba wurama ben temɔ, ben baawure u da u wãa win wãa yerɔ.

2 Esekiasi u wure u yãku kowobu ka Lefiba wesia ben sɔmburu sɔɔ nge mɛ ba ka bɔnu sãa ka sɔmbu te baawure u ra ko. Bera ba ko n da yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu ko ka sere womusu bu ka Yinni Gusunɔ siara win sãa yerun kɔnnɔwɔ.

3 Sina boko Esekiasi u win dukian sukum wɛ̃ bu ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko ni ba ra ko bururu ka yoka ka ni ba ra ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka suru kpaon tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ ka sere tɔ̃ɔ baka ni nu tie sɔɔ nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ.

4 Yera u Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu yãku kowobu ka Lefiba ben baa wɛ̃ɛyɔ, kpa bu kpĩ bu Yinni Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwa sãa sãa.

5 Sanam mɛ gari yi, yi nɔɔra baama, yera Isireliba ba ben alikama ye ya gbia ya ye wɛ̃ ka tam kpam ka gum ka tim ka sere ben dĩanu ganu. Mɛya ba maa ka gãanu kpuron wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na.

6 Mɛya Isireliba ka Yudaba be ba wãa Yudan wuu marosɔ ba ben yaa sabenun wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia wɛ̃ ka sere gãa ni ba gɔsa ba yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ma ba nu suba suba.

7 Ba nin subenu toruawa saa wɔ̃ɔn suru itasen di n ka da wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ.

8 Esekiasi ka win sina bwãabu ba na ba subu ni wa, yera ba Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu siara.

9 Ma Esekiasi u yãku kowobu ka Lefi be bikia u nɛɛ, subu nirà mini.

10 Yera yãku kowo tɔnwero Asaria, Sadɔkun bweseru sɔɔ, u nùn wisa u nɛɛ, saa mìn di ba ka kɛ̃nu naamɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, dĩanu ra n wãawa sa n dimɔ, sa n debumɔ. Ni nu tiara nu kpã niya mini. Domi Yinni Gusunɔ u sun domaru kua.

11 Ma Esekiasi u wooda wɛ̃ bu dinu sɔmɛ mi ba koo nu yi. Ma ba dinu sɔnwa.

12 Ma ba ka kɛ̃nu ka wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na ka yãku dĩa ni nu sãa Yinni Gusunɔginu. Lefi wi ba mɔ̀ Konania wiya ba dĩa ni nɔmu sɔndia, ma win mɛro bisi Simɛi u sãa win yiruse.

13 Yeyɛli ka Asasia ka Nakati ka Asaɛli ka Yerimɔti ka Yosabadi ka Eliɛli ka Yisimakia ka Makati ka Bɛnaya be kpurowa Konania ka win mɛro bisi Simɛi ba kpare nge mɛ sina boko Esekiasi ka yãku kowo Asaria Yinni Gusunɔn sãa yerun wirugii ba wooda wɛ̃.

14 Kore wi u sãa Lefi Yiminan bii, u sãawa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gian kɔ̃so. Wiya ba kɛ̃ɛ ni nɔmu sɔndia ni ba ka Yinni Gusunɔ naawa ka nuku tia ka sere ni ba ra wunɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃. Beya ba ko n da kɛ̃ɛ ni bɔnu ko.

15 Yãku kowobun wusu sɔɔ, Edɛni ka Miyamini ka Yosue ka Semaya ka Amaria ka Sekaniawa ba gɔsa bu Kore wi somi ba n da ka kɛ̃ɛ ni begibu bɔnu kue dee dee bibu ka bukurobu kpuro nge mɛ ba ka bu bɔnu sãa wuu wuuka,

16 Beya tɔn durɔ bii be ba gara saa wɔ̃ɔ itan di n ka da be ba kere mɛ, ka be ba gesi dumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ tɔ̃ɔ baatere bu ka ben sɔma ko wuu wuuka,

17 ka yãku kowo be ba gara yɛnu ka yɛnu ka Lefiba be ba gara saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn di nge mɛ ben sɔmbura sãa wuu wuuka,

18 ka sere maa tɔn be ba tie kpuro ka ben debuminu ka ben kurɔbu ka bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu, domi ba tii wɛ̃wa mam mam Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔmburu sɔɔ.

19 Aronin bibun bweseru te ta sãa yãku kowobu baru kpaanɔ wuu marosun bɔkuɔ, ba tɔmbu gɔsa wuu baagere sɔɔ be ba ko n da bu dĩanu bɔnu kue ben suunu sɔɔ, ka sere Lefi be ba gara garan suunu sɔɔ.

20 Wee ye Esekiasi u kua Yuda kpuro sɔɔ. U sĩawa dee dee gem sɔɔ Gusunɔ win Yinnin wuswaaɔ.

21 Sɔma ye u kua bu ka sãaru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere win woodan mɛm nɔɔbu, u ye kpuro kuawa ka gɔ̃ru tia. Ma u koora.

32

Asirin sina boko Sankeribu

u Yudan tem wɔri
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:13, Esai 36:1)

1 Esekiasi u sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeniban biruwa Sankeribu, Asirin sina boko u na Yudaɔ, ma u dera ba wuu gbãrarugisu tarusi. U nɛɛ, u koo su wɔriwa ka dam.

2 Ye Esekiasi u wa Sankeribu u na u ka Yerusalɛmu tarusi, yera u wirugibu ka tabu kowo damgibu soka,

3 bu wesiana bu ka bwii yi kɛnɛ yi yi wãa wuun biruɔ.

4 Tɔn dabira ta nùn somi ba ka bwii yi kɔrua ka nim tora ye ya kokumɔ bera yen suunu sɔɔ. Domi Esekiasi u nɛɛ, u ń kĩ Asirigibu bà n tunuma bu nim deema n kpã.

5 Ma u win bandun dam tãsisia. U Yerusalɛmun gbãrarun mi n wɔruma seeya ka maa wuun kɔ̃su yenu. Ma u gbãraru garu bana wuun biruɔ u ka sikerena. Ma u karì ye sɔnwa ye ba mɔ̀ Milo Dafidin wuuɔ. U tabu yãa dabi dabinu kasu ka maa tɛrɛnu.

6 U tabu sinambu kua ma u bu mɛnna
wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ. Ma u bu kirɔ kua
u nɛɛ,
7 bu tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa bu wɔrugɔru sɔ̃ɔsi.
Bu ku bɛrum ko bu diiri Asirin sina boko ka
win tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi be ba ka bu
wãa ba dabi n kere be ba ka nùn wãa.
8 Tɔmba ba ka nùn wãa. Adama be, Gusunɔ
ben Yinniwa u koo bu somi. Wiya u koo bu
dam wɛ̃ tabu sɔɔ.
Ma tɔn be, ba Esekiasi Yudan sina bokon
gari yi naanɛ kua.

Sankeribu u gɔra

Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:17-37, Esai 36:2-22)

9 Yeniban biru, Sankeribu, Asirin sina
boko u win sɔm kowobu gɔra Yerusalɛmuɔ
sanam mɛ u wãa Lakisiɔ ka win tabu kowobu
kpuro. U sɔm kowo be gɔrawa Esekiasi ka
Yuda be ba wãa Yerusalɛmuɔ kpuron mi,
10 bu nɛɛ, amɛniwa wi, Sankeribu, Asirin
sina boko u gerua. U nɛɛ, ma sɔɔra ba ben
naanɛ doke ba ka wãa Yerusalɛmuɔ ka nuku
sankiranu.
11 Bu ku de Esekiasi u bu nɔni wɔ̃ke kpa
u de bu gbi gɔ̃ɔru ka nim nɔrun sɔ̃ ye u nɛɛ,
Gusunɔ ben Yinni u koo bu wɔra wi, Asirin
sina bokon nɔman di.
12 Ba ǹ yɛ̃ ma wi, Esekiasiwa u gungunu
kɔsuka ka Yinni Gusunɔn yãku yee te? Ma
u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yãku yee teeru tɔnan miya
ba ko n da de bu yiira bu Yinni Gusunɔ sã kpa
bu nùn turare dɔ̃ɔ dokea.
13 Adama be, ba ǹ yaaye ye wi, Sankeribu
ka win baababa ba bwesenu kpuro kua? Nin
bũnu nu kpĩa nu bu yara saa win nɔman di?
14 Bwese ni win baababa ba kam koosia
sɔɔ, nin niren bũna nu kpĩa nu bu yakia win
nɔman di ben tii bu ka sere nɛɛ, Gusunɔ ben
Yinni u koo bu yakia.
15 Yen sɔ̃, bu ku de Esekiasi u bu nɔni wɔ̃ke
kpa u n bu gàrì seeyamɔ mɛsum. Bu ku nùn
naanɛ ko. Domi bweseru garun bũnu kun
kpĩa nu tu wɔre win nɔman di, ǹ kun mɛ win
baababan nɔman di. Kaa sere gere Yudaban
bũnu?
16 Nge mɛya Sankeribun sɔmɔ be, ba Yinni
Gusunɔ ka win sɔm kowo Esekiasi wɔmmɔ.

Sankeribun sɔmɔbu

ba Yinni Gusunɔ wɔmmɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:14-19, Esai 37:14-20)

17 Sankeribu u tireru yorua u ka Gusunɔ
Isireliban Yinni wɔmɛ. U nɛɛ, nge mɛ bwese
ni nu tien bũnu nu ǹ kpĩa nu nin tɔmbu wɔre
win nɔman di, nge mɛya Gusunɔ, Esekiasin
Yinni u ǹ maa kpɛ̃ u bu wɔra win nɔman di.
18 Ma Sankeribun sɔmɔ be, ba gbãramɔ ka
dam ka Yudan barum bu ka tɔmbu nandasia
be ba wãa gbãra ten sɔɔwɔ kpa bu wa bu wuu
ge mwa.
19 Ba Gusunɔ Yerusalɛmugibun Yinnin
gari mɔ̀ nge bwese ni nu tien bũu ni ba ka tii
seka.

Asirigibu ba duki yakikira
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:15,35-37, Esai 37:15,36-38)

20 Yera Esekiasi ka Gusunɔn sɔmɔ Esai,
Amɔtin bii ba kanaru wɔri gari yin sɔ̃ ba
Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue wɔllɔ.
21 Yera Yinni Gusunɔ u gɔrado goo gɔra
u Asirigibun sansani wɔri u ben tabu durɔ
wɔrugɔba ka ben tabu sinambu ka ben
wirugibu gɔ. Yera Asirin sina boko u gɔsira u
wura win temɔ ka sekuru. Ma u da win bũu
dirɔ. Miya win tiin bibu ba na ba nùn kãasi
ba gɔ ka takobi.
22 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Esekiasi ka
Yerusalɛmugibu faaba kua saa Sankeribun
nɔman di ka sere be ba tie kpuron nɔman di.
Ma u bu kɔ̃su be ba ka bu sikerenɛn sɔ̃.
23 Tɔn dabira ta ra ka Yinni Gusunɔ kɛ̃nu
naawɛ Yerusalɛmuɔ kpa tu maa ka Esekiasin
tii kɛ̃ɛ gobiginu naawa. Saa yen dɔma ten di,
u yĩsiru yarawa bwesenu kpuro sɔɔ.

Esekiasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 20:1-21, Esai 38:1-8, 39)

24 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ
turuku kua. Ma u Yinni Gusunɔ kana. Ma
Yinni Gusunɔ u nùn wisa, ma u nùn sɔm
maamaakiginu kua.
25 Adama Esekiasi kun kue nge u durom
wa Yinni Gusunɔn min di. Ma u tii sua. Yera
Yinni Gusunɔ u bu mɔru seesi wi ka Yudaba
ka Yerusalɛmugibu.
26 Ye u wa mɛ, yera wi ka Yerusalɛmugibu
ba tii kawa. Ma Yinni Gusunɔn mɔru ya
doona ben min di Esekiasin waati ye sɔɔ.
27 Esekiasi u dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa.
U sii geesu ka wura ka kpee gobiginu ka
turareba kasu ka tɛrɛnu ka gãa bwese bwe-
seka ye ya wã.
28 U alikaman biranu kua, ma u tam kpam
ka gum beru yenu kua ma u yaa sabenu
baaniren gɔ̃ru kua ka sere nin dii yenu.
29 Ma u tii wusu bania. U yaa sabenu wa
dabi dabinu, kɛtɛba ka yãanu ka bonu. Domi
Yinni Gusunɔ u nùn dukia baka wɛ̃.
30 Wiya u maa Gihonin yɛru gèn nɔɔ ga wãa
gungurun bera gia kɔrua, ma u nɔɔ kpɔɔ yaba
Dafidin wuun sɔ̃ɔ duu yeru gia.
Ye Esekiasi u gɔ̃ru doke u ko kpuro, ya nùn
koorawa.
31 Adama sanam mɛ Babilonin sina boko u
sɔmɔbu mɔrisia u ka wa sɔm maamaaki ye
Yinni Gusunɔ u mɔ̀ Isireliɔ, yera Gusunɔ u
Esekiasi deri u ka wa ye ya wãa win gɔ̃ruɔ.
32 Ye Esekiasi u kuan sukum ka nge
mɛ u Gusunɔ sãwa ka naanɛ, ye kpuron

gari yi yorua Gusunən səmə Esai, Amətin biin kãsinun tireru səə ka maa Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru səə.
33 Esekiasi u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin bibun bweserun siku yerə bera gee n gunum bo. Yerusalɛmugibu ka Yudaba ba nùn gəə swĩiya. Yen biru, win bii Manase u bandu kəsire kua.

33

Manase

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 21:1-18)

1 Manase u məwa wõə wəkura yiru sanam mɛ u bandu di Yudaə. Ma u kua wõə weeraakuru ka nəəbu ban te səə Yerusalɛmuə.
2 Kõsa u kua Yinni Gusunən nəni səə. Bwese ni Yinni Gusunə u gira Isireliban wuswaan di nin kom kõsum mɛya u swĩi.
3 U wure u gungunu seeya ni win tundo Esekiasi u kəsuka. Ma u bũu wi ba mə̀ Baalin yãku yenu kua ka bũu wi ba mə̀ Asitaaten bwãarokunu ni win tundo u raa kəsuka. Ma u kperi ka sõə ka surun sãaru wəri.
4 U bũu turanu bana Yinni Gusunən sãa yerə tèn mi Yinni Gusunə u win yĩsiru doke sere ka baadommaə.
5 U maa suru ka sõə ka kperin yãku yenu kua sãa yee ten yaari yiru ye səə.
6 U dera ba ka win bii tən durəbu yãkuru kua Hinəmun wəwaə. U ra ka wɛɛ ka guru winu sərоru ko kpa u dobo doboba ko. U gəri sokobu yii be ba ra nùn sian gari sõ. Ma u kõsa mə̀ u dəə ye ya Yinni Gusunən məru seeya.
7 U win bũun bwãaroku kua u yi Yinni Gusunən sãa yerə. N deema Yinni Gusunə u raa Dafidi ka win bii Saloməə sõəwa u nɛɛ, sãa yee teni ka Yerusalɛmu yeniwa na gəsa Isireliban suunu səə ya n ka nɛn yĩsiru səəwa sere ka baadommaə.
8 Na ǹ maa Isireliba yaramə saa ben tem di mɛ na ben baababa wɛ̃ bà n gesi nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nəəwammɛ ye na Məwisi wɛ̃ u yorua.
9 Adama Manase u dera Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba ka Yinni Gusunə tonda, ma ba kõsa kua n kere bwese ni Yinni Gusunən tii u gira be Isireliban wuswaan di.
10 Yinni Gusunə u ka Manase ka win təmbu gari kua. Adama ba ǹ nùn swaa daki.
11 Yera Yinni Gusunə u Asirin sina bokon tabu sinambu gəra ba Manase mwa ba yəni doke, ma ba nùn bəkua ka sii gandun yəni ba ka da Babiloniə.
12 Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu səə, yera u tii kawa Gusunə win baababan Yinnin wuswaaə. Ma u nùn kana.
13 Ma Yinni Gusunə u gõru gəsia u win kanaru mwa, u ka nùn wura Yerusalɛmuə win bandu səə. Saa ye səəra Manase u gia ma Gusunəwa u sãa Yinni.
14 Yeniban biru, u gana bana Yerusalɛmun təəwə Gihonin sõə duu yeru gia wəwaə. Gana ye, ya dawa sere kənnəwə ge ba mə̀ Swɛ̃ɛ. Ma ya ka Yerusalɛmun wəə bera ye ba mə̀ Ofɛli sikerena. U dera gana ye, ya gunia too. Ma u tabu sinambu doke Yudan wuu si su gbãranu mə kpuro səə.
15 Ma u tən tukobun bũnun bwãarokunu ka win tiiguu ge, ni u raa doke Yinni Gusunən sãa yerə kpuro wuna ka sere bũu yãku yee ni u bana Yinni Gusunən sãa yerun guurə Yerusalɛmuə. Ma u nu kasi kua wuun biruə.
16 Yera u Yinni Gusunən yãku yeru wesia sãa yerə. Ma u siarabun yãkunu kua. U Yudaba wooda wɛ̃ bu Gusunə Isireliban Yinni wi turo sã.
17 Saa ye səə, təmba yãkunu mə̀ gungunə, adama Gusunə ben Yinniwa ba nu kuammɛ.
18 Ye Manase u kuan sukum ka kana te u kua ka Yinni Gusunən gari yi win səməbu ba nùn sõəwa, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru səə.
19 Win kanaru ka nge mɛ Yinni Gusunə u nùn wurari ka win toranu ka gunguu ni u kua ka mɛm nəəbu sari te u kua ka sere bwãaroku ni u seka ma u nu gira u sãwa u sere tii kawa, ye kpuron gari yi yorua Hosain tireru səə.
20 Yen biruwa Manase u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win tiin dirə. Ma win bii Aməə u bandu kəsire kua.

Aməə u kua sina boko Yudaə
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 21:19-26)

21 Wõə yɛnda yiruwa Aməə u mə sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõə yiru ban te səə Yerusalɛmuə.
22 Kõsa u kua Yinni Gusunən nəni səə nge win tundo Manase. U bwãaroku ni Manase u kua kpuro yãkuru kua u sãwa.
23 U ǹ tii kawe Yinni Gusunən wuswaaə nge mɛ win tundo u tii kawa. Adama u win toranu sosiməwa u dəə.
24 Win səm kowobu ba nùn seesi ma ba nùn go win dirə.
25 Adama be ba nùn seesi ba go mi, təmba maa ben tii so ba go. Ma ba win bii Yosiasi kəsire kua bandu səə.

34

Yosiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:1-2, 23:4-20)

1 Wõə nəəba itawa Yosiasi u mə sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõə tɛna ka tia bandu səə Yerusalɛmuə.

2 Gea u kua Yinni Gusunən nəni səə. Win
sikado Dafidin yira səərа u sĩa mam mam. U
ɲ̀ yen gam gɛre.
3 Win bandun wõə nəəba itase səə, sanam
mɛ u sãa aluwaasi, u Gusunə win sikado
Dafidin Yinni kasum wəri. Win bandun wõə
wəkura yiruse səə, u Yerusalɛmu ka Yuda
dɛɛrasiabu torua. U gunguu nìn mi ba ra
bũnu sã kəsuka ka nin bwãaroku bwese bwe-
seka.
4 Ba bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku yenu kəsuka
win wuswaaə. Ma u bwãaroku ni ba kua sõən
sõ ka ni ba kua ka sii gandu kəsuka. U dera ba
nu munkawa ma ba nin kɛ̃ki gura ba wisi be
ba nu sãamən sikan wəllə.
5 Ma u bũu yãku kowobun kukunu sikia u
dõə doke ben yãku yenə. Nge mɛya u ka Yuda
ka Yerusalɛmu dɛɛrasia.
6 Manasen wusu səə ka Efaraimugisə ka
Simɛəgisə ka Nɛfitaligisə si su kua bansu, u
bũu yãku yenu kəsukawa
7 ma u bwãarokunu surura ma ba nu
kəsuka muku muku nu kua tua. Mɛya u
maa bwãaroku ni ba kua sõən sõ kəsuka Isire-
liban tem kpuro səə. Ma u gəsira u wura
Yerusalɛmuə.

Yãku kowo tənwero

u woodan tireru wa
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:3-10)

8 Yosiasin bandun wõə yɛndu yiru sarise
səə, sanam mɛ u tem mɛ, ka Yinni Gusunən
sãa yee te dɛɛrasia u kpa, yera u Safani,
Asalian bii gəra ka Maaseya wi u sãa wuun
guro guro ka Yoasi, Yoakasin bii wi u sãa
tire bero bu ka Gusunə win Yinnin sãa yeru
səmɛ.
9 Tən be kpuro ba da yãku kowo tənwero
Hilikiyan mi. Ma ba nùn gobi wɛ̃ yi
Lefiba ba raa mwɛɛra Yinni Gusunən sãa
yerun sõ saa Manasen tem di ka Efaraimun
tem di ka Yudaban min di ka Isireliba
kpuron min di ka Bɛnyamɛɛn tem di ka sere
Yerusalɛmugibun min di.
10 Be ba səmbu te kpare bera ba gobi yi
nəmu səndia ma ba yi səm kowobu wɛ̃ be ba
sãa yee te səmmə.
11 Bera dãa dãkobu ka banəbu. Gobi yiya
ba koo ka kpee bakanu dwe ka dãa ye ba koo
ka dia kpɛ ye Yudaban sinamba sanka.
12 Tən be, ba səmburu kuawa ka naanɛ.
Yasati ka Abudiasi be ba sãa Lefiba, Mɛrarin
bweseru səə ka Sakari ka Mɛsulamu, Kehatin
bweseru səə, bera ba bu kpare.
13 Lefi be ba womusu ka dweebu yɛ̃, bera
ba ra maa be ba ra səmunu sue nəni doke ka
sere maa sãa yee ten səm bwese bwesekan
kowobu. Ma Lefiba gabu ba sãa tire yorobu
ka səman guro gurobu. Gaba maa sãa kənnən
kõsobu.
14 Sanam mɛ ba da bu ka gobi yi sua yi ba
wɛ̃ Yinni Gusunən sãa yerun sõ, yera yãku
kowo Hilikiya u woodan tireru wa tè Yinni
Gusunə u raa Məwisi wɛ̃.
15 Yera Hilikiya u Safani, tire yoro sõəwa u
nɛɛ, na woodan tireru wa Yinni Gusunən sãa
yerə. Ma Hilikiya u tu suama u Safani wɛ̃.
16 Ma Safani u tire te sua u ka sina boko
daawa. Ma u nùn sõəwa u nɛɛ, wunɛn səm
kowobu ba kua kpuro ye a bu yiire.
17 Ba tən be a sãa yee ten səmburu nəmu
səndia ka tən be ba səma mɔ̀ mi, gobi yi wɛ̃.
18 Yen biru, yãku kowo Hilikiya u maa man
tireru garu wɛ̃.
Ma Safani u tu gara sina bokon wuswaaə.

Yosiasi u təmbu gəra

bu bikiaru ko Huludan mi
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:11-20a)

19 Sanam mɛ sina boko u wooda yen gari
nua, yera u win yãnu nɛnua u karana nuku
sankiranun sõ.
20 Yera sina boko u Hilikiya ka Akikamu,
Safanin bii ka Abudoni, Miseen bii ka tire
yoro Safani ka Asaya win səm kowo sõəwa u
nɛɛ,
21 i doo i bikiaru ko Yinni Gusunən mi
Isireliba ka Yuda be ba tien sõ tire te sa wa
minin garin sõ. Domi Yinni Gusunə u ka sun
məru mɔ̀ ya kpã yèn sõ bɛsɛn baababa ba ɲ̀
win gari mɛm nəəwɛ. Ba ɲ̀ kue nge mɛ ya
yorua woodan tire te səə.
22 Hilikiya ka tən be sina boko u gəsa mi, ba
da Gusunən səmə tən kurə Huludan mi. Hu-
luda wi, u sãawa Salumun kurə, Tokehatin
bii, Hasira wi u ra sãa yãnu kõsun debubu.
Huluda wi, u wãawa Yerusalɛmun wəə beri
kpaaə. Sanam mɛ ba nùn sõəwa ye ba kĩ,
23 yera u bu wisa u nɛɛ, amɛniwa Gusunə
Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durə wi u
bɛɛ gərima sõəwə i nɛɛ,
24 u koo de kõsa ka bõri yi tem mɛn
təmbu deema yi yi yorua tireru səə tè i gara
Yudaban sina bokon wuswaaə.
25 Domi ba nùn biru kisi ba da ba bũnu
turare dõə dokeammɛ. Ma ba win məru
seeya ka bwãaroku ni ba tii kua ba sãamə.
Yen sõ, u ko n ka tem mɛn təmbu məru sãawa,
ya ɲ̀ suremə.
26-27 Adama i ko i Yudaban sina boko wi u
bɛɛ gərima i ka bikiaru ko Yinni Gusunən mi
sõ i nɛɛ, Gusunə Isireliban Yinni u nɛɛ, u win
kanaru mwa. Domi ye u win woodan gari
yi nua, yi win gõru taarɛ wɛ̃, ma u tii kawa
Gusunən wuswaaə, ma u win yaberu nɛnua
u karana nuku sankiranun sõ, ma u swĩ wi,
Gusunən wuswaaə.
28 Tɛ̃, Gusunə wi, u koo de u gbi bəri yɛndu
səə kpa bu nùn sike win sikirə. Win nəni kun
wahala ye wasi ye u koo de yu Yerusalɛmu ka
yen təmbu deema.

Yosiasi u wure u ka Gusunə

arukawani bəkua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:20b-23:3)

Yera Hilikiya ka wigibu ba ka sina boko gari yi daawa.
29 Ma sina boko u gəra bu Yudaba ka
Yerusalɛmun guro gurobu kpuro mɛnna.
30 Yen biru, u da Yinni Gusunən sãa yerə ka
Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro ka yãku
kowobu ka Lefiba təmbu kpuro gesi, saa
bukurobun di n ka da bibə. Ma u be kpuro
Yinni Gusunən woodan tire te garia te ba wa
sãa yee ten mi.
31 Yera sina boko u yõra win turaru wəllə,
ma u ka Yinni Gusunə arukawani bəkua u
nɛɛ, u koo wi, Yinni Gusunən woodaba ka
win gere swĩiwa ka win gõru kpuro ka win
bwẽra kpuro kpa u ka gari yi mɛm nəəwa yi
ba yorua woodan tire te səə.
32 Ma u dera tən be ba wãa Yerusalɛmuə
ka Bɛnyamɛɛn temə ba dua arukawani ye səə.
Ma ba kua nge mɛ Gusunə ben baababan
Yinnin arukawani ye, ya gerumə.
33 Yosiasi u bũnun bwãarokunu kəsuka ni
Isireliba ba waama tem tukum di. Ma u be
ba wãa Isireliə kpuro tilasi kua bu ka Gusunə
ben Yinni sã. Win wãarun tõru kpuro səə, ba
ṅ gɛre Yinni Gusunən yiran di.

35

Yosiasi

u Gəə sararibun tõə bakaru di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:21-23)

1 Yosiasi u Gəə sararibun tõə bakaru di
Yerusalɛmuə Yinni Gusunən sõ. Ba ten yãku
yee sakirawa wõən suru gbiikoon sõə wəkura
nnɛse səə.
2 U yãku kowobu doke ben səmburu səə.
Ma u bu dam kã bu ka Yinni Gusunən sãa
yerun səmburu ko.
3 U Lefi be ba gəsa nɛnɛm Yinni Gusunən sõ
ba Isireliba keu sõəsimə sõəwa u nee, i Yinni
Gusunən woodan kpakoro deera te dokeo
sãa yerə tè Saloməə Dafidi Isireliban sina
bokon bii u bana. I ṅ maa tu suamə senə. I
de bee ka been təmbu i Gusunə been Yinni sã.
4 I de i n səəru sãa yenu ka yenu ka nge
me Dafidi Isireliban sina boko ka win bii
Saloməə ba bee bənu kua ba yorua.
5 I de i been ayeru mwa sãa yerə yenu
ka yenu nge me ba been mero bisibu Lefiba
bənu sãa.
6 Beeya i ko i Gəə sararibun yãku yee sakiri.
Yen sõ, i de i tii deerasia, kpa i ten səəru ko
been mero bisibun sõ nge me Yinni Gusunə u
Məwisi wooda wẽ.
7 Yosiasi u tən be ba wãa mi yãanu ka bonu
wẽ nərəbun suba tena (30.000) ka sere ketɛba
nərəbun suba ita (3.000) bu ka ye kpuro Gəə
sararibun tõə bakaru ko. Yaa sabe ni kpuro
nu weewa sina bokon arumanin di.
8 Win sina bwãabu ba təmbu ka yãku
kowobu ka Lefiba kẽnu kã ka nuku tia. Ma
sãa yerun wirugibu, Hilikiya ka Sakari ka
Yehiɛli ba yãku kowobu yãanu nərəbun suba
yiru ka nata (2.600) ka sere kɛtɛba gooba
wunəbu (300) wẽ.
9 Konania ka Semaya ka Nɛtanɛɛli ka ben
mero bisibu Lefiban wirugibu, Hasabia ka
Yeyɛli ka Yosabadi ba Lefiba yãanu nərəbun
suba nəəbu (5.000) ka kɛtɛba nɛɛra wunəbu
(500) wẽ.
10 Wee nge me ba tõə baka ten kpunaa
koosina. Yãku kowobu ka Lefiba ba ben
ayeru sua wuu wuuka nge me sina boko u
gerua.
11 Ba Gəə sararibun yee go. Ma yãku
kowobu ba yem yẽkamə me Lefiba ba bu
tĩimə. Yen biru, ma Lefi be, ba yee yi kokumə.
12 Ba yãku dõə mwaararuginun yee yi
nɛnɛm bu ka ye təmbu wẽ yenu ka yenu kpa
bu ka ye Yinni Gusunə yãkuru kua nge me ba
yorua woodan tireru səə te Yinni Gusunə u
Məwisi wẽ. Nge meya ba maa kua ka kɛtɛba.
13 Ba Gəə sararibun yãku yaa ye wõəwa nge
me wooda ya gerua. Yen biru, ba yaa ye ba
wĩa nɛnɛm Yinni Gusunən sõ yikua. Ma ba
yande ye təmbu kpuro bənu kua.
14 Yen biruwa ba ben tiigia ka yãku
kowobugia yikua. Domi yãku kowo Aronin
bibu ba səmburu kua sere ka wõkurə. Ba
yãku dõə mwaararuginu ka yaa gum yãkunu
mò. Yen sõna Lefiba ba bu yaa yikuamme.
15 Wom kowo Asafun bibu ba wãa ben
ayerə nge me Dafidi ka Asafu ka Hemani ka
Yedutum, sina bokon bwisi kẽə ba wooda yi.
Ma kənnən kõsobu ba yõ kənnə baageren mi.
Ba ṅ doone ben ayerun di, domi Lefiba ba bu
ben dĩanu kuamme.
16 Nge meya ba kpunaa yi dəma te, bu ka
Gəə sararibun tõə bakaru di, kpa bu yãku dõə
mwaararuginu ko Yinni Gusunən yãku yerə
nge me sina boko u wooda yi.
17 Isireli be ba wãa mi kpuro ba Gəə
sararibun tõə bakaru di dəma te, ma ba pẽɛ
ye ba kun seeyatia doken tõə bakaru di sõə
nəəba yiru.
18 Saa Gusunən səmə Samuɛlin waatin di
sere n ka gisə girari, ba ṅ Gəə sararibun tõə
bakaru garu diire me Isireliə. Meya sina
boko goo maa sari Isireliə wi u Gəə sararibun
tõə bakaru diire nge Yosiasi ka yãku kowobu
ka Lefiba ka Yudaba ka Isireliba be ba wãa
Yerusalɛmuə dəma te.
19 Yosiasin bandun wõə yendu yiru sarise
səəra ba Gəə sararibun tõə baka te di.

Yosiasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:28-30)

20 Ye Yosiasi u Yinni Gusunən sãa yee te
sənwa u kpa, yen biruwa Egibitin sunə Nɛko
u seewa u tabu dəə Kaakemisiə, daa te ba mò

Efaratiɔ. Yera Yosiasi u seewa u nùn wɔrim da mi.
21 Yera Nɛko u nùn sɔmɔbu gɔria u nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ Yudaban sina
boko. Domi n ɲ wunɛ na tabu wɔrim wee
gisɔ. Yɛnu ge ga ka man tabu mɔ̀, gera na
wɔrim dɔɔ. Yinni Gusunɔwa u man sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, n doo fuuku. Yen sɔ̃, a ku ka Gusunɔ
gabirina wi u ka man wãa, kpa u ku raa nun
kam koosia.
22 Adama Yosiasi u yina u nùn deri. U ɲ
Nɛkon gari yi wure yi yi wee Yinni Gusunɔn
min di. Ma u tii kɔsa bu ku ka nùn tubu. U da
u Nɛko tabu wɔri wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Mɛgido.
23 Yera tɛn towobu ba Yosiasi twee. Ma u
win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ka man doonɔ
minin di, domi ba man mɛɛra kua ya kpã.
24 Win sɔm kowobu ba nùn sua saa win
tabu kɛkɛn di ma ba nùn doke win tabu kɛkɛ
gaa sɔɔ ba ka da Yerusalɛmuɔ. Ma u kpuna u
gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ. Ma
Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba win gɔɔ swĩ.
25 Yeremi u gɔɔ swĩ Yosiasin sɔ̃. Ma wom
kowobu, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba Yosiasi
doke gɔɔ swĩin womusu sɔɔ sere ka gisɔ. Su
kua wororu Isireliɔ. Womu si, su wãa ben
gɔɔ swĩin womusun tireru sɔɔ.
26-27 Ye Yosiasi u kuan sukum, ye u gbia
u kua ka ye u kua dãku te, ka nge mɛ
u Gusunɔ sãwa ka naanɛ nge mɛ Yinni
Gusunɔn woodan tirera gerua, ye kpuron
gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun
faagin tireru sɔɔ.

Yoakasi ka Yoyakimu

ka Yoyakini ba bandu di

ba wɛ̃ɛna
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:30-24:17)

36

1 Tɔmba Yoakasi, Yosiasin bii sua ma
ba nùn kua sunɔ win tundon ayerɔ
Yerusalɛmuɔ.
2 Yoakasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda ita sanam mɛ
u bandu di Yudaɔ. Ma u kua suru ita ban te
sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
3 Egibitin sunɔwa u nùn bandu yara. Ma u
win tɔmbu sii geesun tɔnnu ita ka wuran kilo
tɛna bure bu kɔsia wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ.
4 Yen biruwa u Yoakasi win wɔnɔ,
Eliakimu sua u kɔsire kua bandu sɔɔ. Ma u
nùn yĩsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u Yoakasi
sua u ka da Egibitiɔ.

Yoyakimu

u kua Yudaban sina boko
5 Yoyakimu u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu
sanam mɛ u bandu di Yudaɔ, ma u kua wɔ̃ɔ
wɔkura tia bandu sɔɔ. Kɔ̃sa u kua Gusunɔ
win Yinnin nɔni sɔɔ.
6 Yera sɔ̃ɔ teeru Babilonin sina boko,
Nɛbukanɛsaa u na u Yoyakimu tabu wɔri. Ma
u nùn mwa u bɔkua ka sii gandun yɔni u ka
da Babiloniɔ.
7 Nɛbukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sãa yerun
dendi yãnu gura u ka da u yi win sina kpaarɔ.
8 Ye Yoyakimu u kuan sukum ka kɔ̃sa ye
u kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Yen
biru, win bii Yoyakiniwa u bandu kɔsire kua.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko
9 Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa * Yoyakini u mɔ saa ye u
bandu di. Ma u kua suru ita ka sɔ̃ɔ wɔkuru
ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Kɔ̃sa u kua Yinni
Gusunɔn nɔni sɔɔ.
10 Ye n kua wɔ̃ɔ kpɔɔ, yera Nɛbukanɛsaa
Babilonin sina boko u na u Yoyakini mwa
u ka da Babiloniɔ. Ma u Yinni Gusunɔn
sãa yerun dendi yãnu ganu gura. Ma u
Yoyakinin baa yãkabu Sedesiasi kua sunɔ
Yudaban suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.

Sedesiasi u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 24:18-25:21, Yeremi 39:1-10, 52:1-27)
11 Sedesiasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda tia sanam
mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura
tia ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
12 Kɔ̃sa u kua Gusunɔ win Yinnin
wuswaaɔ. U ɲ tii kawe Gusunɔn sɔmɔ
Yeremin wuswaaɔ wi u ra nùn Yinni
Gusunɔn gari sɔ̃.
13 U swaa taaya, ma u gɔ̃ru bɔbia. U ɲ
win gɔ̃ru wesie Gusunɔ Isireliban Yinnin mi
gia. U mam Nɛbukanɛsaa seesiwa wi u nùn
bɔ̃rusia ka Yinni Gusunɔn yĩsiru sanam mɛ ba
arukawani bɔkumɔ.
14 Yãku kowobun wirugibu ka Yuda be ba
tie kpuro ba kɔ̃sa kua ya kpã. Domi ba tɔn
tukobun komanu swĩi. Ma ba Yinni Gusunɔn
sãa yeru disi doke te u gɔsa Yerusalɛmuɔ.
15 N deema Gusunɔ ben baababan Yinni
wi, u bu kirɔ kua yee yellun di saa win
sɔmɔbun min di. Domi u kĩ u win tɔmbu ka
win sãa yee te faaba ko.
16 Adama ba Yinni Gusunɔn sɔmɔ be yɛ̃ɛ ba
yaakoru koosi. Ba ben gari atafiiru kua sere
Yinni Gusunɔn tii u ka bu mɔru kua ye ba ɲ
kpɛ̃ bu suresia.
17 Yera Yinni Gusunɔ u dera Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko u bu tabu wɔri, ma u
ben aluwaasiba takobinu sɔkura u gɔ ben sãa
yerɔ. U ɲ goo deri, aluwaasiba ka wɔndiaba
ka durɔ tɔkɔnu. Be kpurowa Yinni Gusunɔ u
bɛri win nɔmaɔ.
18 Nɛbukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sãa
yerun arumani gura baka ka piibu ka ben

* **36:9** ***wɔ̃ɔ nɔɔba itawa*** - Sinambu II, 24:8 ya nɛɛ, Yoyakini u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka ita sanam mɛ u bandu di.

sina kpaarun arumani ka sina bokon tiigia
ka sere maa win sina bwãabugia.
19 Ma ba Yinni Gusunɔn sãa yeru ka
Yerusalɛmun dii geenu dɔ̃ɔ sɔka. Ma ba yen
gãa geenu kɔsuka. Ma ba yen gbãraru sura.
20 Nɛbukanɛsaa u be ba ǹ go tabu sɔɔ gura u
ka da Babiloniɔ. Ma ba kua wi ka win bibun
yobu sere Pɛɛsiba ba ka bandu di.
21 Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari yi ka
koora yi win sɔmɔ Yeremi u raa gerua u nɛɛ,
ba koo Yudaba yoru mwa kpa tem mɛ, mu wa
mu sanam wɛ̃ragim di kpa mu wɛ̃ra sere wɔ̃ɔ
wata ka wɔkuru, wahala ye mu raa wan sɔ̃.

Sirusi u Yudaba wooda wɛ̃

bu wura ben temɔ

22 Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ
gbiikuu sɔɔ, yera Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru doke
u win gari yibia yi u raa gerua saa win gɔro
Yeremin nɔɔn di. Ma u doke Sirusin gɔ̃ruɔ
bu ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem
kpuro sɔɔ.
23 Yi nɛɛ, amɛniwa Sirusi, Pɛɛsin sina boko
u gerua. U nɛɛ, Gusunɔ Wɔrukoo u man
handunian bannu kpuro wɛ̃. Ma u man yiire
n nùn sãa yeru bania Yerusalɛmuɔ Yudaban
temɔ. Yen sɔ̃, be ba sãa Isirelibа kpuro bu
wuro Yerusalɛmuɔ kpa Gusunɔ ben Yinni u
n ka bu wãa.

ƐSIDARASI

Ɛsidarasin tireru, Isirelibɑn bɑndun gɑri yirusen mi n tiewɑ tɑ fɛɛrisi. Tire ten gɑri sun sɔ̃ɔmɔwɑ nge mɛ Yuu be bɑ rɑɑ yoru mwɛɛrɑ bɑ kɑ dɑ Bɑbilonioɔ ben gɑbɑ kɑ wurɑmɑ yorun di Yerusɑlɛmuɔ. Beyɑ bɑ wure bɑ Yinni Gusunɔn sãɑru seeyɑ. N deemɑ Bɑbilonin sinɑ boko Sirusiwɑ u woodɑ ye wɛ̃ bɑ kɑ wurɑmɑ Yerusɑlɛmuɔ bɑ Yinni Gusunɔn sãɑ yeru seeyɑ.

Yenibɑn biru sinɑ boko Aɑtɑsɛsi u derɑ Yuu gɑbu bɑ mɑɑ gɔsirɑmɑ Bɑbilonin di bɑ wurɑmɑ Yerusɑlɛmuɔ. Ɛsidɑrɑsiwɑ u sãɑ ben kpɑrɔ. Ɛsidɑrɑsi wi, u Yinni Gusunɔn woodɑn yɛ̃ru mɔ. U derɑ bɑ gãɑ dɑbinu sɔnwɑ sãɑrun swɑɑ sɔɔ kɑ ben wãɑsinɑɑ sɔɔ.

Tire ten kpunɑɑ

1. Isireli be bɑ gbiɑ bɑ wurɑmɑ yorun di, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isirelibɑ bɑ wure bɑ Yinni Gusunɔn sãɑ yeru seeyɑ, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Ɛsidɑrɑsi u gɔsirɑmɑ Yerusɑlɛmuɔ kɑ Yuu gɑbu, wiru 7n di sere wiru 10.

Sirusi u Yudɑbɑ woodɑ wɛ̃ bu wurɑ ben temɔ

1 Sirusi Pɛɛsin sinɑ bokon bɑndun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru doke u win gɑri yibiɑ yi u rɑɑ gerɑ sɑɑ win sɔmɔ Yeremin nɔɔn di. Mɑ u doke Sirusin gɔ̃ruɔ bu kɑ gɑri yini yore. Mɑ bɑ yi kpɑrɑ win tem kpuro sɔɔ.

2 Yi nɛɛ, ɑmɛniwɑ Sirusi Pɛɛsin sinɑ boko u gerɑ. U nɛɛ, Wɔrukoo u mɑn hɑndunian bɑnnu kpuro wɛ̃. Mɑ u mɑn yiire n nùn sãɑ yeru bɑniɑ Yerusɑlɛmuɔ Yudɑbɑn temɔ.

3 Yen sɔ̃, be bɑ sãɑ Isirelibɑ kpuro bu doo Yerusɑlɛmuɔ kpɑ bu Gusunɔ ben Yinni sãɑ yeru bɑniɑ mi, domi miyɑ bɑ rɑ nùn yãkuru kue. Kpɑ u n kɑ bu wãɑ.

4 Bèn mi Isireli be bɑ tie bɑ wãɑ kpuro bɑ koo bu somiwɑ kɑ sii geesu kɑ wurɑ kɑ yɑɑ sɑbenu kɑ gãɑ nìn bukɑtɑ bɑ ko n mɔ kɑ sere mɑɑ kɛ̃ɛ ni bɑ koo wɛ̃ kɑ kĩru sãɑ yee ten bɑnɑn sɔ̃.

5 Sɑɑ ye sɔɔrɑ Yudɑbɑ kɑ Bɛnyɑmɛɛbɑn yɛnu yɛ̃robu kɑ yãku kowobu kɑ Lefibɑ bɑ sɔɔru kuɑ, be kpuro gesi, be Yinni Gusunɔ u seeyɑ bu kɑ dɑ bu win sãɑ yeru bɑni Yerusɑlɛmuɔ.

6 Bèn mi bɑ rɑɑ wãɑ, mɑ bɑ bu somi kɑ dendi yãɑ wurɑginu kɑ sii geesuginu kɑ yɑɑ sɑbenu kɑ gãɑ nìn bukɑtɑ bɑ ko n mɔ mɔ kɑ gãɑ geenu kpuro gesi kɑ sere kɛ̃ɛ ni bɑ wɛ̃ kɑ kĩru.

7 Mɑ sinɑ boko Sirusi u bu Yinni Gusunɔn sãɑ yerun dendi yãnu kpuro wesiɑ ni Nɛbukɑnɛsɑɑ u rɑɑ gurɑmɑ Yerusɑlɛmun di u kɑ dɑ u yii win bũu dirɔ.

8 Sirusi wi, u derɑ win ɑrumɑni bero Miteredɑti u ye kpuro gurɑmɑ mɑ u ye gɑrɑ u Sesibɑsɑɑ wɛ̃ wi u sãɑ Yudɑbɑn sinɑ bii turo.

9 Ye u bu wesiɑ mi, yerɑ gbɛ̃ɛ wurɑginu tɛnɑ kɑ gbɛ̃ɛ sii geesuginu nɔrɔbu (1.000) kɑ wobunu tɛnɑ tiɑ sɑri

10 kɑ nɔri wurɑgii tɛnɑ kɑ nɔri sii geesugii nɛɛru kɑ wɔkuru (410) kɑ sere dendi yãnu gɑnu nɔrɔbu (1.000).

11 Dendi yãɑ ni kpuro ni bɑ kuɑ kɑ wurɑ kɑ sii geesu, yen geerɑ kuɑwɑ nɔrɔbun sub nɔɔbu kɑ nɛɛru (5.400). Sesibɑsɑɑ u kɑ ye kpuro dɑ sɑnɑm mɛ be, Isireli be bɑ yoru mwɛɛrɑ bɑ wurɔ Yerusɑlɛmuɔ.

Yuu be bɑ wurɑmɑ

Yerusɑlɛmuɔ

2

1 Isireli be Nɛbukɑnɛsɑɑ Bɑbilonin sinɑ boko u yoru mwɛɛrɑ u kɑ dɑ Bɑbilonioɔ ben dɑbirɑ wurɑmɑ Yerusɑlɛmuɔ Yudɑɔ mɑ ben bɑɑwure u dɑ u sinɑ win wuuɔ.

2 Tɔn be bɑ bu kpɑre bɑ kɑ wurɑmɑ Yerusɑlɛmuɔ mi, berɑ Sorobɑbɛli kɑ Yosue kɑ Nɛɛmi kɑ Serɑyɑ kɑ Relɑyɑ kɑ Mɑɑdose kɑ Bilisɑni kɑ Misipɑɑ kɑ Bigifɑi kɑ Rehumu kɑ Bɑɑnɑ. Isireli be kpuron geeru wee bwese kɛrɑ kɑ bwese kɛrɑ.

3 Pɑreɔsin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɔrɔbun subɑ yiru kɑ wunɔbu kɑ wɑtɑ kɑ wɔkurɑ yiru (2.172).

4 Sefɑtian bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu gooba wunɔbu kɑ wɑtɑ kɑ wɔkurɑ yiru (372).

5 Arɑsin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɑtɑ kɑ wunɔbu kɑ wɑtɑ kɑ wɔkurɑ nɔɔbu (775).

6 Pɑrɑti Mɔɑbun bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɔrɔbun subɑ yiru kɑ nɛnɛ kɑ wɔkurɑ yiru (2.812). Tɔn be, bɑ sãɑwɑ Yoɑbu kɑ Yosuen sikɑdominu.

7 Elɑmun bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɔrɔbu kɑ goobu kɑ weerɑɑkuru kɑ nnɛ (1.254).

8 Sɑtun bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɛnɛ kɑ wunɔbu kɑ weeru kɑ nɔɔbu (945).

9 Sɑkɑin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɑtɑ kɑ wunɔbu kɑ wɑtɑ (760).

10 Bɑnin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɑtɑ kɑ weeru kɑ yiru (642).

11 Bebɑin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɑtɑ kɑ yɛndɑ itɑ (623).

12 Asigɑdin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɔrɔbu kɑ goobu kɑ yɛndɑ yiru (1.222).

13 Adonikɑmun bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɑtɑ kɑ wɑtɑ kɑ nɔɔbɑ tiɑ (666).

14 Bigifɑin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɔrɔbun subɑ yiru kɑ weerɑɑkuru kɑ nɔɔbɑ tiɑ (2.056).

15 Adinin bweseru sɔɔ, bɑ sãɑwɑ tɔmbu nɛɛru kɑ weerɑɑkuru kɑ nnɛ (454).

16 Atɛɛn bweseru sɔɔ, be bɑ sãɑ Esekiɑsin yɛnugibu bɑ sãɑwɑ tɔmbu wunɔbu yiru sɑri.

17 Bɛsain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛnda ita (323).
18 Yoran bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
19 Hasun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu goobu ka yɛnda ita (223).
20 Gibaan bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu wɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu.
21 Bɛtelehɛmugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka ita (123).
22 Nɛtofagibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru ka nɔɔba tia.
23 Anatɔtugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka nɔɔba ita (128).
24 Asimafɛtigibu, ba sãawa tɔmbu weeru ka yiru.
25 Kiriati Arimugibu ka Kefiragibu ka Beerɔtugibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunɔbu ka weeru ka ita (743).
26 Ramagibu ka Gebagibu ba sãawa tɔmbu nata ka yɛnda tia (621).
27 Mikimasigibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka yiru (122).
28 Betɛligibu ka Ayigibu ba sãawa tɔmbu goobu ka yɛnda ita (223).
29 Nɛbogibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru ka yiru.
30 Magibisigibu ba sãawa tɔmbu wunaa weeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (156).
31 Elamu goon bweseru sɔɔ maa, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ (1.254).
32 Harimun bibun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛndu (320).
33 Lodugibu ka Hadidigibu ka Onɔɔgibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunaa teeru ka nɔɔbu (725).
34 Yerikogibu ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (345).
35 Senaagibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka tɛna (3.630).
36 Yãku kowobu Lefiban bweseru sɔɔ be ba sãa Yedayan bibu be ba sãa Yosuen yɛnugibu, ba sãawa tɔmbu nɛnɛ ka wunaa wata ka wɔkura ita (973).
37 Imɛrin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka weeraakuru ka yiru (1.052).
38 Pasurin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeru ka nɔɔba yiru (1.247).
39 Harimun bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka yiru (1.017).
40 Lefiba sɔɔ, be ba sãa Yosue ka Kadimiɛli, Hodafian sikadominu, ba sãawa tɔmbu wata ka wɔkura nnɛ (74).
41 Lefi be sɔɔ, be ba sãa wom kowobu Asafun sikadominu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka nɔɔba ita (128).
42 Lefi be sɔɔ, be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu kɔ̃su, bera Salumun debuminu ka Atɛɛ ka Talumɔɔ ka Akubu ka Hatita ka Sobai. Be kpuro ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka nnɛ (139).
43 Be ba wãa Nɛtinin bweseru sɔɔ, ben sikadobara Sisa, ka Hasufa ka Tabaɔtu
44 ka Kɛrɔsi ka Siaa ka Padoni
45 ka Lebana ka Hagaba ka Akubu
46 ka Hagabu ka Samulai ka Hananu
47 ka Gidɛli ka Gasara ka Reaya
48 ka Resini ka Nɛkoda ka Gasamu
49 ka Usa ka Paseaki ka Besai
50 ka Asina ka Mɛhunimu ka Nɛfusimu
51 ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru
52 ka Basilutu ka Mɛhida ka Haasa
53 ka Baakɔsi ka Sisera ka Tamaa
54 ka Nɛtisa ka Hatifa.
55 Be ba sãa Salomɔɔn sɔm kowobun bibun sikadoba, bera Sotai ka Soferɛti ka Peruda
56 ka Yaala ka Daakoni ka Gidɛli
57 ka Sefatia ka Hatili ka Pokerɛti Hatisebaimu ka Ami.
58 Salomɔɔn sɔm kowo ben bibu ka Nɛtini be, be kpuro ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkura yiru (392).
59-60 Tɔmbu nata ka weeraakuru ka yiru (652) be ba sãa Delaya ka Tobiya ka Nɛkodan bweseru ba wurama Tɛli Mɛlan di ka Tɛli Asan di ka Kerubu Adanin di ka Imɛrin di ba ǹ kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka wunanɛ bu ka sɔ̃ɔsi ma ben tii ba sãawa Isireliba.
61-62 Yãku kowobu sɔɔ, gaba ben bweserun tɔ̃ka kasu ba bia, ma ba bu yara yãku sɔmburun di. Bera, Habayan bweseru ka Hakɔtugiru ka Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai yèn sɔ̃ ben sikado u Baasilai Galadigiin bii wɔndia sua kurɔ.
63 Ma tem mɛn kparo u nɛɛ, ma n kun mɔ yãku kowo goo u kpĩa u bikiaru kua ka urimu ka tumimu, ben goo kun yãku dĩanu dimɔ.
64 Tɔn be kpuro ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka yiru ka gooba wunɔbu ka wata (42.360).
65 Ben sɔm kowobun geeru ta sãawa nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru (7.337). Be sɔɔ, wom kowoba sãawa goobu (200) tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.
66 Ba dumi mɔwa nata ka wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (736) ka birakɔsu goobu ka weeru ka nɔɔbu (245)
67 ka maa yooyoosu nɛɛru ka tɛna ka nɔɔbu (435) ka kɛtɛkunu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka nata ka wunaa teeru (6.720).
68 Ye Isireliba ba tura Yerusalɛmuɔ, yera yɛnu yɛ̃robu gabu ba ka Yinni Gusunɔ kɛ̃ru naawa bu ka win sãa yeru bani mi ta raa wãa.
69 Baawure u win kɛ̃ru wɛ̃wa nge mɛ win mɔra nɛ sãa yee ten sɔmburun sɔ̃. Kɛ̃ɛ ni kpuro nu kua wuran gobi nɔrɔbun suba wata ka tia (61.000) ka sii geesun kilo nɔrɔbun suba yiru ka nɛɛra wunɔbu (2.500) ka yãku kowon takoba wunɔbu (100).
70 Yãku kowobu ka Lefiba ka Isireli be ba tie ka wom kowobu ka be ba ra kɔnnɔsu kɔ̃su

ka Nɛtiniba, be kpuro ba sinawa ben wusɔ mi ba raa wãa, Isireliba kpuro gesi.

Yosue ka Sorobabɛli

ba Yinni Gusunɔn sãaru seeya

3

1 Sanam mɛ wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse ya tunuma, yera Isireli be ba wãa ben wusɔ ba nɔɔ tia kua ba mɛnna Yerusalɛmuɔ.
2 Yãku kowo Yosue, Yosadakin bii ka win yãku kowosibu ka Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka win mɛro bisibu ba Yinni Gusunɔn yãku yeru bana seewa bu ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko mi nge mɛ ba yorua Gusunɔn woodan tireru sɔɔ te win sɔm kowo Mɔwisi u yorua.
3 Ma ba yãku yee te bana yellugirun kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ baa mɛ ba tɔn be ba deema min bɛrum mɔ. Ma ba ra Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue mi, bururu ka yoka.
4 Yen biru, ba Kunun tɔ̃ɔ bakaru kua nge mɛ woodan tirera gerua. Tɔ̃ɔ baatere, ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kowa nge mɛ wooda ye, ya nin geeru yi.
5 Saa yen dɔma ten diya ba ra tɔ̃ɔ baateren yãkunu ko ka surun tɔ̃ɔ gbiikiruginu ka tɔ̃ɔ baka ni nu tieginu ka sere kɛ̃ɛ ni ba ra ka Yinni Gusunɔ naawɛ.
6 Nge mɛya saa suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikirun di, ba Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuammɛ baa mɛ ba ɲ̀ gina sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
7 Amɛn biru, ba sɔm kowobu gobi wɛ̃ bu ka kpenu dãku kpa bu ka dãa bĩinu bɔɔri. Yen biru ba maa Sidonigibu ka Tirigibu dĩanu kã ka gum ka tam kpa bu wa bu ka bu dãa ye ba mɔ̀ sɛduruba naawa ka goo nimkuu sere Yafoɔ. Sirusiwa u yen wooda wɛ̃.
8 Ye Isireliba ba wurama Yerusalɛmuɔ, yen wɔ̃ɔ yirusen suru yiruse sɔɔra Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka Yosue, Yosadakin bii ka ben yãku kowosibu ka Lefiba ka sere be ba wurama yorun di, be kpuro ba sɔmburu wɔri. Yera ba Lefi be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka be ba mɛ kere yiire bu sãa yee ten banan sɔmburu kpara.
9 Ma Yosue ka win bibu ka win wɔnɔbu ka Kadimiɛli ka win bibu be ba sãa Yudaba, be kpuro ba sɔɔru kua bu ka sãa yee ten sɔmburu kpara. Be ba sãa Henadadin bweseru ba maa bu somi.
10 Sanam mɛ ba sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ, ba dera yãku kowobu ba ben sãa yãnu doke ba na ba yɔ̃ra mi, ba kɔbi nɛni. Ma Lefi be ba sãa Asafun bibu ba maa ben sɛ̃katii nɛni. Be kpuro ba Yinni Gusunɔ sãamɔ nge mɛ Dafidi Isireliban sina boko u yiire.
11 Ba womu geni kɔ̃ɔnamɔ ba ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win kĩru Isireliban sɔ̃ ta ɲ̀ kpeemɔ. Ma tɔn be kpuro ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ba kuuki mɔ̀ yèn sɔ̃ ba win sãa yerun kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ.
12 Adama yãku kowo dabiru ka Lefi be ba tien dabiru ka yɛnu yɛ̃robu gabu be ba bukure ba sãa yee ten yellu yɛ̃, ba sumɔ ka dam sanam mɛ ba kpaarun kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ. Gaba maa nuku doo bakabun kuuki mɔ̀
13 sere ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nuku dobun kuuki ka swĩi wunana. Domi be kpuro ba kuuki mɔ̀wa ka dam ma yi nɔɔramɔ n toma.

Yibɛrɛba ba Yinni Gusunɔn

sãa yerun bana yɔ̃rasia

4

1 Yudaba ka Bɛnyamɛɛban yibɛrɛba ba nua ma be ba raa yoru mwɛɛra ba wurama ba Gusunɔ Isireliban Yinni sãa yeru baniammɛ.
2 Yera yibɛrɛ be, ba na Sorobabɛli ka Yudaban bukurobun mi ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa ko ka bɛɛ bana ye ko, domi bɛsɛn tii sa ra Gusunɔ bɛɛn Yinni sã, kpa su nùn yãkuru kua saa Esari Hadoni, Asirin sina bokon waatin di, wi, wi u ka sun na mini.
3 Adama Sorobabɛli ka Yosue ka Isireliban yɛnu yɛ̃ro be ba tie, ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n ɲ̀ ka bɛɛ, bɛsɛ tɔnawa nge mɛ Sirusi Pɛɛsiban sina boko u gerua. Domi Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin sãa yera.
4 Saa yera tɔn be ba wãa tem mɛ sɔɔ, ba Yudaban dam bua. Ma ba bu nandasia bu ku ka bana ye ko.
5 Ba bwisi kɛ̃ɔbu gabu gobi kã bu ka tɔmbu swaa nim wia bu ka sɔmbu te kpana. Nge mɛya n koora Sirusin bandun waati kpuro sɔɔ, sere n ka girari Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandu sɔɔ.

Ba Yudaba kɔrumɔtɔnu kua

6 Asuresin bandun tore sɔɔ, ba tireru yorua bu ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu taarɛ wɛ̃.
7 Aatasɛsi Pɛɛsin sina bokon waati sɔɔ, Bisilamu ka Miteredati ka Tabɛɛli ka sere ben sɔm kowosibu ba Aatasɛsi wi tireru yorua. Ba tu yoruawa ka Aramun barum ka mɛn yora.
8 Rehumu, bera min kparo ka win tire yoro Simusai ba sina boko Aatasɛsi tire te yorua te ta ka Yerusalɛmu yã.
9-11 Wee ye tire te, ta gerua. Ta nɛɛ, Aatasɛsi, sina boko, bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu, bɛsɛ be sa wãa daa guru gee, nɛ, Rehumu, bera minin kparo ka Simusai nɛn tire yoro ka sere bɛsɛn sɔm kowosibu be ba wãa Diniɔ ka Aafasatakiɔ ka Taapɛliɔ ka Afarasiɔ ka Erɛkiɔ ka Babiloniɔ ka Susiɔ ka Dehaɔ ka Elamuɔ ka sere bwese ni nu tie ni Asinapari wi u sãa tɔn boko u swĩi Samariɔ ka sere wuu si su wãa Efaratin guru gee, sɔ̃ɔ duu yeru gia, bɛsɛra sa nun yoruammɛ. Sa nɛɛ,

12 sina boko, a de a n yɛ̃ ma Yuu be ba na saa
wunɛn min di ba tunuma bɛsɛn suunu sɔɔ
Yerusalɛmu mini. Ba na ba Yerusalɛmu ye
seeya yèn tɔmba sãa tɔn kɔ̃sobu ba ku ra mɛm
nɔ mi. Ba yen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku sɔmmɔ.
13 Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma bà n wuu gen gbãraru
seeya, ba ɲ̀ maa wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ ɲ̀ kun mɛ
gbererun gobi. Yen biru wunɛn arumani ye
a ra raa wa ya koo kaarawa.
14 Nge mɛ sa maa waamɔ sa dimɔ wunɛn
min di, yera sa nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ bu nun gɛm.
Yen sɔ̃na sa nun labaari yeni sɔ̃ɔmɔ.
15 A de a kasu wunɛn sikadoban faagin
tireru sɔɔ, kaa wa nge mɛ Yerusalɛmu ya sãa.
Ya sãawa wuu ge ga ra sinambu seesi ka sere
bera mi ya wãan tɔmbu. Saa yellun diya ya
ra ko mɛ. Yen sɔ̃na ba ye bansu koosia.
16 Yen sɔ̃, wunɛ sina boko, à n wura wuu
ge, ga banira, ma ba gen gbãraru seeya, a ɲ̀
kaa maa Efaratin daa guru ge nɔma sikerena
a n mɔ.

Sina boko Aatasɛsin wisibu

17 Sina boko Aatasɛsi u bu wisa u nɛɛ,
Rehumu, wunɛ wi a sãa bera yen kparo,
ka wunɛn tire yoro Simusai ka bɛɛn sɔm
kowosibu be ba wãa Samariɔ ka be ba wãa
Efaratin daarun guru giɔ, bɛɛ kpurowa na
tɔbura.
18 Tire te i man mərisiama mi, ba man tu
garia mam mam.
19 Ma na wooda wɛ̃ bu kasu nɛn sikadoban
faagin tireru sɔɔ. Ma ba kaso ge kua ba wa ma
saa yellun di wuu ge, ga ra sinambun wooda
yinɛ kpa ba n bu seesimɔ.
20 Yerusalɛmu mi, sinam damgiba ba
bandu di ma ba beri min tem kpuro mɔ.
Ma sinambu gabu ba ra bu wɔ̃ɔ gobi ka gbere
gobi kɔsie.
21 Yen sɔ̃, i tɔn ben sɔmburu yɔ̃rasio kpa bu
ku raa wuu gen bansu seeya ma n kun mɔ na
bu wooda wɛ̃.
22 I ku gari yi atafiiru ko kpa kɔ̃sa yu ku raa
sosi yu ka sinambu asɔrɔ naawa.
23 Ye ba yande Aatasɛsin tire te wa, ba
gara Rehumu ka win tire yoro Simusai ka
sere ben sɔm kowosibun wuswaaɔ, yera ba
da fuuku Yerusalɛmuɔ Yuuban mi, ba ben
sɔmbu te yɔ̃rasia ka dam.

Ba maa sãa yerun

banan sɔmburu seewa

24 Sãa yee ten sɔmbu te, ta yɔ̃ra n ka
kua Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandun wɔ̃ɔ
yiruse sɔɔ.

5

1 Saa ye sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ Asee ka Sakari
Idon bii ba Gusunɔn gari gerua ka Gusunɔ
Isireliban Yinnin yĩsiru Yerusalɛmuɔ ka
Yudaban tem kpuro sɔɔ.
2 Yera Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka Yosue,
Yosadakin bii ba seewa ba Yinni Gusunɔn
sãa yee te bana torua Yerusalɛmuɔ. Ma
Gusunɔn sɔmɔ be, ba bu somimɔ.
3 Saa ye sɔɔra Tatinai, bera ye ya wãa
Efaratin guru geen kparo ka Setaa Bosinai ka
ben sɔm kowosibu ba na ba bu deema ba nɛɛ,
wara u bɛɛ wooda wɛ̃ i ka dii te banimɔ. Wara
u bɛɛ wooda wɛ̃ i ka gbãra te seeyamɔ.
4 Tɛ̃, be ba bani yi mɔ̀ i sun ben yĩsa wɛ̃ɛma.
5 Adama Gusunɔ u ka Yuuban bukuro be
wãa ma ba ben sɔmburu mɔ̀ ba dɔɔ ba ka
mara tireru tu turi sina boko Darusin mi,
kpa wi, u maa bu wisima.

Ba Yuuba kɔrumɔtɔnu kua

Darusin mi

6 Be ba sina boko Darusi tireru yorua
Yuuban sɔ̃ ben yĩsa wee, Tatinai bera min
wirugii ka Setaa Bosinai ka wirugii be ba wãa
Efaratin guru gee, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
7 Wee ye ba gerua tire te sɔɔ. Ba nɛɛ, sina
boko Darusi, Gusunɔ u nun alafia kɛ̃.
8 Wee sa nun nɔɔsiamɔ ma sa da Yudaban
temɔ sere Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba tu
banawa ka kpee bakanu ma ba ten gani dãa
wukirimɔ tɛ̃. Sɔmbu te, ta dɔɔ gem gem.
9 Ma sa ben bukurobu bikia sa nɛɛ, wara u
bu wooda wɛ̃ bu ka dii te bani kpa bu ten gani
seeya.
10 Ma sa ben yĩsa bikia kpa su wa su ka nun
ye mərisiama.
11 Wee ye ba sun wisa. Ba nɛɛ, ba sãawa
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sɔm kowobu.
Yera ba win sãa yeru seeyamɔ te ba raa nùn
bania saa yellun di. Be, Isireliban sina boko
wi u yĩsiru yara, wiya u raa tu bana.
12 Adama ye ben baababa ba Wərukoon
məru seeya, yera u bu Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaa nɔmu sɔndia. Yera sina boko
wi, u Yinni Gusunɔn sãa yee te kɔsuka. Ma
u bu gura u ka da win temɔ.
13 Yen biruwa Sirusi Babilonin sina boko
u wooda wɛ̃ win bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ bu
da bu Yinni Gusunɔn sãa yee te bani.
14 N deema sina boko Nɛbukanɛsaawa u
raa Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni
ba kua ka wura ka sii geesu gurama saa
Yerusalɛmun di u doke ben bũu dirɔ. Yera
Sirusi u dendi yãa ni sua bũu dii ten min di u
Sesibasaa wɛ̃ wi u kua Isireliban tem kparo.
15 Ma u Sesibasaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u
dendi yãa ni doke Yerusalɛmun sãa yerɔ kpa
u de bu maa Yinni Gusunɔn sãa yee ten
bansu seeya mi ba raa tu bana.
16 Sesibasaa wi, u na u sãa yee ten
kpɛɛkpɛɛku swĩi Yerusalɛmuɔ. Saa yen dɔma
ten di, ba bana torua. Adama sere ka gisɔ, ba
ɲ̀ tu kpa.
17 Yen sɔ̃, ɲ̀ n wunɛ sina boko wɛ̃re, a de
bu kasu sinambun faagin tireru sɔɔ, Sirusi ù
n wooda wɛ̃ɛre bu Yinni Gusunɔn sãa yee te
seeya Yerusalɛmuɔ, kpa a sun sɔ̃ɔma ye a kĩ
bana yen sɔ̃.

Darusi u wooda wɛ̃

bu Sirusin wooda ye kasu

6

1 Sina boko Darusi u wooda wɛ̃ bu kaso
ko Babilonin tem sɔɔ mi ba ra sinambun
kookoosun tirenu ka ben gãa geenu bere.
2 Yera ba tireru garu wa Mɛdin wuu maro
bɔkɔwɔ ge ba mɔ̀ Eki Batani.
3 Wee ye tire te, ta gerumɔ. Ta nɛɛ, sina
boko Sirusin wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, u wooda yara
u nɛɛ, ba koo wure bu Yinni Gusunɔn sãa yee
te ta wãa Yerusalɛmuɔ baniwa mi yerukiru
ta raa wãa. Kpa ba n da yãkuru ko mi. Ten
ganan gunum mu ko n sãawa gɔm soonu
wata. Ten yasum maa gɔm soonu wata.
4 Ba koo ten gana seeyawa ka kpee sɔkenu
ita kpa bu dãa sɔke teeru sɔndi. Yen biru maa
kpee sɔkenu ita ka dãa sɔke teeru sere bu
ka ye bani bu kpe. Sina bokowa u koo yen
sɔmburun gobi kɔsia.
5 Yen biru, Gusunɔn sãa yerun dendi
yãa wuraginu ka sii geesugii ni sina boko
Nɛbukanɛsaa u raa gurama u ka na mini, ba
koo ni wesia kpa bu nin baanire doke nin
ayerɔ.
6 Yen sɔ̃na Darusi u tireru yorua u nɛɛ, bɛɛ
Tatinai, Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian kparo ka
Setaa Bosinai ka bera min wirugibu gabu, i
tii wunɔ Yudaban garin di.
7 I bu derio sɛ̃ɛ, kpa ben kparobu ka ben
wirugibu bu sɔmbu te kpara bu ka sãa yee te
bani mi yerukiru ta raa wãa.
8 Yen sɔ̃na na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmɔ. I Yuuban
wirugii be somiɔ sãa yee ten bana sɔɔ. Gobi
yi ba koo di, yi ko n sãawa nɛn arumani ye ya
naamɔ bera min tɔmbun wɔ̃ɔ gobin di. Kpa
i sɔm kowobu kɔsia dee dee sɔmbu te, tu ku
raa ka yɔ̃ran sɔ̃.
9 I de i n sɔɔru sãa i ka Yuuban yãku
kowobu wɛ̃ yèn bukata ba mɔ tɔ̃ɔ baateren
yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun sɔ̃ te ba koo
Wɔrukoo kua. Yera kɛtɛ kinɛnu ka yãa
kinɛnu ka yãa kpɛmminu ka sere alikama
ka tam ka bɔru ka gum.
10 Nge mɛya ba koo kpĩ bu ka nùn yãku
nubu durorugiru kua kpa bu kanaru ko nɛ
sina boko ka nɛn bibun sɔ̃.
11 Wi u yina u wooda yeni mɛm nɔɔwa, i
yɛ̃ron dirun dãru garu wuko i nɔɔ sɛm ko kpa
i ka nùn ye sɔku i suasia wɔllɔ. Yen biru kpa
i dii te kɔsuku.
12 Gusunɔ wi u ra tii sɔ̃ɔsi Yerusalɛmuɔ, u
sina boko ɲ̀ kun mɛ bwese te ta kĩ tu sãa
yee te sura kam koosio, yèn sɔ̃ ta nɛn wooda
gɛma. Nɛ Darusiwa na wooda yeni wɛ̃. I ye
mɛm nɔɔwɔ mam mam.
13 Ma Tatinai Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian
kparo wi, ka Setaa Bosinai ka ben sɔm
kowosibu ba wooda ye mɛm nɔɔwa mam
mam.

Ba sãa yee te dendibu torua

14 Gusunɔn sɔmɔbu Asee ka Sakari, Idon
bii ba Isireliban wirugibu dam kã ba ka sãa
yee te bana ba kpa mam mam. Ba tu banawa
nge mɛ Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua ka
nge mɛ Pɛɛsin sinam beni, Sirusi ka Darusi
ka Aatasɛsi ba yen wooda yi.
15 Ba bana ye kpawa suru wi ba mɔ̀ Adarin
sɔ̃ɔ itase sɔɔ, Darusin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba tiase
sɔɔ.
16 Isireliba ka ben yãku kowobu ka Lefiba
ka be ba wurama yorun di kpuro, ba sãa yee
te dendibu torua ka tɔ̃ɔ bakaru, nuku dobu
sɔɔ.
17 Yen tɔ̃ɔ te, ba kɛtɛ kinɛnu wunɔbu (100)
go ba ka yãkuru kua ka yãa kinɛnu goobu ka
yãa kpɛmminu nɛɛru (400). Ma ba maa boo
kinɛnu wɔkura yiru go toranun yãkunun sɔ̃.
Boo teuwa bwese kɛra baayere ya go.
18 Ma ba yãku kowobu ka Lefiba bɔnu kua
wuu wuuka nge mɛ ben baawuren sɔmbura
sãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka nge mɛ ya
yorua woodan tireru sɔɔ ye Gusunɔ u Mɔwisi
wɛ̃.

Isireliba ba Gɔɔ sararibun

tɔ̃ɔ bakaru kua

19 Isireli be ba wurama yorun di kpuro ba
Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru kua wɔ̃ɔ kpɔɔn suru
gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔ.
20 Yãku kowobu ka Lefiba ba tii dɛɛrasia
sannu. Ma Lefiba ba Isireliba Gɔɔ
sararibun yãku yãanu sakiria ka ben yãku
kowosibuginu ka sere ben tiiginu.
21 Ma Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ baka ten dĩanu
di ka be ba wurama yorun di ka Isireli be
ba tem min tɔn tukobun koma ni nu ɲ̀ dɛɛre
deri ma ba Gusunɔ Isireliban Yinni sãamɔ.
22 Yen biru, ba pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken
tɔ̃ɔ bakaru kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu.
Yinni Gusunɔ u bu nuku dobu yibia yèn sɔ̃ u
dera sina boko u ka bu nɔnu geu mɛɛra, u bu
dam kã ba ka sãa yee te bana.

Yãku kowo Ɛsidarasi

u tunuma Yerusalɛmuɔ

7

1-6 Sanam mɛ Aatasɛsi Pɛɛsin sina boko
u bandu sɔ̃, yera Ɛsidarasi, Serayan bii u
tunuma Yerusalɛmuɔ. U sãawa Aroni yãku
kowo tɔnweron bibun bweseru. Aroni wiya
u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Finɛɛsi mara.
Ma Finɛɛsi u Abisua mara. Ma Abisua u
Buki mara. Ma Buki u Usi mara. Ma Usi u
Seraya mara. Ma Seraya u Mɛrayɔtu mara.
Ma Mɛrayɔtu u Asaria mara. Ma Asaria u
Amaria mara. Ma Amaria u Akitubu mara.
Ma Akitubu u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u
Salumu mara. Ma Salumu u Hilikiya mara.
Ma Hilikiya u Asaria mara. Ma Asaria u
Seraya, Ɛsidarasin tundo mara. Ɛsidarasi

wi, u sãawa tire yɛ̃ro. U maa woodan yɛ̃ru
mɔ gem gem ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃.
Gusunɔ wi, Ɛsidarasin Yinni u ka nùn wãa.
Yen sɔ̃na sina boko u nùn wɛ̃ kpuro ye u
bikia.
7 Isireli gabu ka yãku kowobu ka Lefiba ka
wom kowobu ka be ba sãa sãa yerun kɔnnɔn
kɔ̃sobu ka sere ben yobu gabu Nɛtiniba,
ba maa tunuma Yerusalɛmu mi, Aatasɛsin
bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ.
8 Ka Ɛsidarasin tii sanna ba tunuma sina
bokon bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yirusen suru
nɔɔbuse sɔɔ.
9 N deema u seewawa Babilonin di wɔ̃ɔ gen
suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ. Ma u tura
Yerusalɛmuɔ yen suru nɔɔbusen tɔ̃ɔ gbiikiru.
Gusunɔ win Yinniwa u nùn kɔ̃su.
10 Domi Ɛsidarasi u tii Gusunɔ wɛ̃. Ma u
win woodaba keu kua, u ra ye mɛm nɔɔwɛ
kpa u ye Isireliba sɔ̃ɔsi.

Wooda

ye Aatasɛsi u Ɛsidarasi wɛ̃

11 Sina boko Aatasɛsi u Ɛsidarasi tireru wɛ̃.
Ɛsidarasi wi, u sãawa yãku kowo. Ma u
woodan yɛ̃ru mɔ ye Yinni Gusunɔ u Isireliba
wɛ̃. Aatasɛsin tire ten gari wee.
12 U nɛɛ, nɛna Aatasɛsi, sinambun sina
boko. Wunɛ Ɛsidarasiwa na tire teni
yoruammɛ, wunɛ wi a sãa yãku kowo ka maa
Wɔrukoon wooda yɛ̃ro.
13 Na nɛɛ, bu wunɛ ka Isireli be ba wãa nɛn
tem sɔɔ yɔ̃suo i da Yerusalɛmuɔ, tɔn dirobu
ka yãku kowobu ka Lefiba be ba kĩ bu da
Yerusalɛmu mi.
14 Nɛ ka nɛn bwisi kɛ̃ɔbu nɔɔba yiruwa
sa nun gɔriɔ Yerusalɛmuɔ Yudan temɔ a ka
wa nge mɛ ba Gusunɔ wunɛn Yinnin wooda
mɛm nɔɔwammɛ yèn tireru a nɛni mi.
15 Kpa a sii geesu ka wura sua ye nɛ ka
nɛn bwisi kɛ̃ɔ be, sa Gusunɔ bɛɛ Isireliban
Yinni kã ka nuku tia, wi, wìn sãa yera wãa
Yerusalɛmuɔ.
16 Kpa a maa kɛ̃nu kpuro gura ni nu sãa
sii geesu ka wura ye wunɛn Isirelisibu tɔn
dirobu ka yãku kowobu ba wɛ̃ ka nuku tia
Babiloni mini Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃.
17 À n tura Yerusalɛmu mi, a de a ka sii
gee si naa kinɛnu dwe ka yãa kinɛnu ka yãa
kpɛmminu ka dĩanu ka sere tam kpa a ka
ye kpuro yãkunu ko yãku yerɔ Gusunɔ bɛɛn
Yinnin sãa yerɔ.
18 Kpa wunɛ ka wunɛn tɔmbu i wura ka
sii gee si su tie dendi sãa yee ten sɔ̃ nge mɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinni u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
19 Kpa a maa Yinni Gusunɔn sãa yerun
dendi yãa ni ba nun wɛ̃ mi wesia sãa yeru mi.
20 À n kaa maa gãanu ganu ko sãa yee ten
sɔ̃, a de a gobi bikia nɛ sina bokon arumani
berobun mi.
21 Nɛ Aatasɛsi, na nɛn gobi bero be ba wãa
Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gia wooda wɛ̃ɛmɔ bu
ka nun wɛ̃ ye kaa bu bikia.
22 Ba koo nun sii geesu wɛ̃ sere kilo
nɔrɔbun suba ita (3.000). Mɛya ba koo maa
nun alikama wɛ̃ sere kilo nɔrɔbun suba tɛna
(30.000) ka tam sere ditiri nɔrɔbun suba nnɛ
(4.000) ka gum sere ditiri nɔrɔbun suba nnɛ.
Adama ba koo nun bɔru wɛ̃ nge mɛ̀n nɔɔ a ten
bukata mɔ.
23 Ye Wɔrukoo u yi, i ye koowo fuuku. Kpa
u ku raa ka nɛn tem tɔmbu ka nɛn tii ka nɛn
bibun bweseru mɔru ko.
24 Yen biru, sa gbere mwaɔbu nɔɔsiamɔ
bu ku raa yãku kowo be gbere gobi mwaari
ka wom kowo be, ka Lefi be, ka sãa yerun
kɔnnɔn kɔ̃so be, ka sere maa yoo be, tɔn be ba
gesi sarɔ mi kpuro, ba sãa yee ten sɔmburu
dɔɔ.
25 Wunɛ maa Ɛsidarasi, nge mɛ a Yinni
Gusunɔn bwisi mɔ mi, a siri kowobu ka
wirugibu gɔsio bu ka Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru
gian tɔmbu kpara be ba Gusunɔ wunɛn Yin-
nin wooda yɛ̃. Be ba ǹ maa ye yɛ̃, kpa a bu ye
sɔ̃ɔsi.
26 Yen biru, goo ù n yina u wooda ye mɛm
nɔɔwa mam mam ǹ kun mɛ nɛ sina bokogia,
bu yɛ̃ro sirio. N n gɔɔn na u ka weenɛ, bu nùn
goowo. Bà n koo nùn yaran na ben suunu
sɔɔn di, bu nùn yaro. Bà n koo nùn gãanu
mwaarin na, bu nùn mwaario. Bà n koo maa
nùn pirisɔm doken na, bu nùn dokeo.

Ɛsidarasi u Gusunɔ siara

27 Ɛsidarasi u nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn baababan
Yinni siaro. U dera sina boko u win sãa yee
te ta wãa Yerusalɛmuɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
28 Yinni Gusunɔ u man durom kua sina
boko ka win bwisi kɛ̃ɔbu ka win damgibun
wuswaaɔ. U man dam kã na ka Isire-
liban wirugibu mɛnna. Ma ba ka man da
Yerusalɛmuɔ.

Ɛsidarasin bwãabu

8

1 Bwese kɛran wirugii be ba nɛ Ɛsidarasi
swĩima saa Babilonin di sere Yerusalɛmuɔ
sina boko Aatasɛsin waati sɔɔ ben yĩsa wee.
2 Gɛɛsɔmu, Finɛɛsin bwese kɛra sɔɔ,
ka Daniɛli, Itamaan bwese kɛra sɔɔ,
ka Hatusi, Dafidin bwese kɛra sɔɔ,
3 ka Sakari, Sekanian bii turo, Pareɔsin
bwese kɛra sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka
weeraakuru (150),
4 ka maa Elionai, Serayan bii, Pakati Mɔabun
bweseru sɔɔ ka win tɔmbu goobu (200),
5 ka Sekania, Yasiɛlin bii, Satun bwese kɛra
sɔɔ ka win tɔmbu gooba wunɔbu (300),
6 ka Ebɛdi, Yonatam bii, Adinin bweseru sɔɔ
ka win tɔmbu weeraakuru,
7 ka Esai, Atalian bii, Elamun bweseru sɔɔ ka
win tɔmbu wata ka wɔkuru,

8 ka Sebadia, Mikaɛlin bii, Sefatian bweseru
sɔɔ ka win tɔmbu wɛnɛ,
9 ka Abudiasi, Yehiɛlin bii, Yoabun bwese
kɛra sɔɔ ka win tɔmbu goobu ka yɛndu yiru
sari (218),
10 ka Selomiti, Yosifian bii, Banin bweseru
sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka wata (160),
11 ka Sakari, Bebain bii, Bebain bweseru sɔɔ
ka win tɔmbu tɛna yiru sari,
12 ka Yokanani, Hakatanin bii, Asigadin bwe-
seru sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka wɔkuru
(110),
13 ka Elifelɛti ka Yeyɛli ka Semaya be ba
yãkaminu bo Adonikamun bweseru sɔɔ ka
ben tɔmbu wata,
14 ka Utai ka Sabudu, Bigifain bweseru sɔɔ ka
ben tɔmbu wata ka wɔkuru.

Yerusalɛmun daarun sɔɔru

15 Nɛ Ɛsidarasi, na tɔn be kpuro mɛnna
daa te ta kokumɔ Ahafa gia. Miya sa bɛsɛn
sansani gira sõɔ ita. Ma na tɔn be ka yãku
kowo be mɛɛra mɛɛra ka laakari. Adama na
ɲ goo wa be sɔɔ wi u sãa Lefi.
16 Yera na wirugii beni soka, Ɛliesɛɛ ka
Ariɛli ka Semaya ka Ɛlinatani ka Yaribu
ka Natani ka Sakari ka Mɛsulamu ka sere
woodan keu koosiobu Yoyaribu ka Ɛlinatani.
17 Ma na bu gɔra na nɛɛ, bu doo wirugii
Idon mi, ka win mɛro bisibu Nɛtiniban mi
be ba wãa Kasifiaɔ bu sun sɔm kowobu
mɔrisiama Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yee ten
sõ.
18 Nge mɛ Gusunɔn durom mu ka sun
wãa, yera ba sun Serebia mɔrisiama wi u
sãa Makilin bii, Lefin bweseru sɔɔ, Yakɔbun
sikadobu, ka maa win tundo turosibu gabu
ka ben bibu. Be kpuro ba kuawa yɛndu yiru
sari. N deema Serebia wi, u bwisi mɔ too.
19 Mɛrarin bweseru sɔɔ, be ba sun
mɔrisiama, bera Hasabia ka Esai ka ben
tundo turosibu ka tundo turosi ben bibu.
Ba kuawa tɔmbu yɛndu.
20 Be Dafidi ka win tabu sinambu ba
Lefiba nɔmu bɛria Nɛtiniban bweseru sɔɔ, ba
kuawa tɔmbu goobu ka yɛndu (220) ma ba
ben baawure soka ka win yĩsiru.

21 Daa te ba mɔ̀ Ahafan bɔku miya na nɛɛ,
su tii kawa su nɔɔ bɔke su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni kana bɛsɛn sanum mu dora su ka turi
baani bɛsɛ ka bɛsɛn bibu ka sere arumani ye
sa mɔ.
22 Seku bakara n ka maa sina boko kana
u ka man tabu kowobu ka maasɔbu kɛ̃ bu
sun yõsiri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ yibɛrɛban sõ.
Domi sa raa nùn sõɔwa sa nɛɛ, be ba Gusunɔ
kasu, bera u ra n ka wãa, kpa u be ba nùn biru
kisi dam sõɔsi ka mɔru.
23 Yen sõna sa nɔɔ bɔkua ma sa Gusunɔ
kana. U maa sun wurari.
24 Ma na yãku kowobun wirugibu wɔkura
yiru wuna nɛnɛm. Bera Serebia ka Hasabia
ka ben mɛro bisibu gabu tɔmbu wɔkuru.
25 Ma na sii geesu yĩira ben wuswaaɔ ka
wura ka sere gãa ni sina boko ka win bwisi
kɛ̃ɔbu ka win sina asakpɔbu ka sere Isireliba
kpuro be ba wãa mi, ba wɛ̃ sãa yee ten sõ.
26 Ma na bu sii geesun tɔnnu yɛndu nɔmu
sɔndia ka gãa ni ba kua ka sii geesu tɔnnu ita
ka wura tɔnnu ita
27 ka gbɛ̃ɛ basilanu yɛndu ni ba kua ka
wura. Yen geera sãawa wuran gobi nɔrɔbu
(1.000) ka sere boo sii gandugisu yiru si su
ballimɔ. Boo si, su ka wuragisu bɛɛrɛ nɛwa.
28 Yen biru, na bu sõɔwa na nɛɛ, nge mɛ ba
wãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ, nge mɛya yãa
ni, nu maa wãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ. Sii
gee si, ka wura ye, ya sãawa kɛ̃ɛ ni ba Gusunɔ
ben baababan Yinni wɛ̃ ka nuku tia.
29 Yen sõ, bu de ba n tii sɛ. Kpa bu ye nɛnɛ
ka laakari sere bu ka ye yĩire yãku kowobun
wirugibu ka Lefiba ka Isireliban bwese
kɛrin wirugibun wuswaaɔ Yerusalɛmuɔ
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
30 Ma yãku kowo be, ka Lefi be, ba sii gee
si, ka wura ye, ka sere dendi yãa ni ba wɛ̃
sãa yee ten sõ mi sua ba ka dɔɔ Yerusalɛmuɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.

Ba swaa wɔri

31 Wõɔ gen suru gbiikoon sõɔ wɔkura
yiruse sɔɔra sa seewa sa Yerusalɛmun swaa
wɔri, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka sun wãa. Ma
u sun gbara bɛsɛn yibɛrɛban yina ka ben
sannɔsun di gbaburɔ.
32 Ye sa tura Yerusalɛmuɔ, sa wɛ̃ra sõɔ ita.
33 Sõɔ nnɛse sa sii gee si, ka wura ye, ka sere
maa dendi yãa ni yĩira Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
sãa yerɔ. Ma ba ye Mɛremɔtu, Uri yãku
kowon bii nɔmu sɔndia ka Eleasaa Finɛɛsin
bii ka sere maa Lefi beni, Yosabadi, Yosuen
bii ka Nɔadia, Binuin bii.
34 Ye ba ye kpuro gara ba yĩira, ma ba ye
kpuron geeru doke tireru sɔɔ.
35 Be ba raa yoru mwɛɛra ba wurama
Isireliɔ ba Gusunɔ Isireli ben Yinni yãku dõɔ
mwaararuginu kua Isireliba kpuron sõ ka
naa kinɛnu wɔkura yiru ka yãa kinɛnu wɛnɛ
ka wɔkura nɔɔbu ka tia ka yãa kpɛmminu
wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru ka boo kinɛnu
wɔkura yiru ben toranun sõ.
36 Ma ba Aatasɛsin wooda ye bera geen
wirugibu wɛ̃. Ma ba ka Isireliba yõra ba ka
dii te bana.

Yuuba dabinu

ba tɔn tuko kurɔbu sua

9

1 Ye ba dii te bana ba kpa, Isireliban
wirugibu ba man susi ba nɛɛ, wee Isireliba
ka yãku kowobu ka sere Lefiba ba ɲ ka tem
min tɔn be karanɛ, domi ba Kananiban koma

kamginu saarimɔ ka Mɛdibaginu ka Feresibaginu ka Yebusibaginu ka Amɔnibaginu ka Mɔabubaginu ka Egibitigibun bũnu ka Amɔrebaginu.

2 Ma ba bwese tuku nin bii wɔndiaba suamɔ kurɔbu. Nge mɛya be Isireliba, be, be ba sãa Yinni Gusunɔn tɔmbu ba ka tem min tɔmbu mɛnnamɔ. Ben wirugibu ka ben siri kowoba ba gbia ba tora te kua.

3 Sanam mɛ na nua mɛsum, yera na nɛn yaberu nɛnua na gɛ̃ɛka ma na nɛn seri wukura ka nɛn toburu ma na sina ka nuku sankiranu.

4 Ma be ba nanda Gusunɔ Isireliban Yinnin garin sɔ̃ ba na ba sina nɛn bɔkuɔ Isireli be ba raa yoru mwɛɛran toranun sɔ̃. Ma na sina ka nuku sankiranu sere n ka kua yokan yãkurun saa.

Ɛsidarasi u kanaru mɔ̀

taarɛgibun sɔ̃

5 Yokan yãkurun saa ye sɔɔ, na seewa min di ka nɛn yãa ni na gɛ̃ɛka nuku sankirarun sɔ̃ mi. Ma na yiira na nɔma sua wɔllɔ na Yinni Gusunɔ kana na nɛɛ,

6 Gusunɔ nɛn Yinni, wee na wãa sekuru sɔɔ sere na ɲ̀ kpɛ̃ n wuswaa seeya. Bɛsɛn toranu nu dabia nu sun kera. Bɛsɛn durum kpɛ̃a sere ya wɔllu girari.

7 Saa bɛsɛn baababan waatin diya sa tore too sere ka gisɔ. Bɛsɛn tora nin sɔ̃na wunɛ Yinni Gusunɔ a sun bwese tukunu nɔmu bɛria bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn yãku kowobu. Wee tɛ̃, tabu sun di ma sa wãa yoru sɔɔ. Ba bɛsɛn yãnu gura ma sa wãa sekuru sɔɔ.

8 Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun durom kua bɛsɛn gaba wurama yorun di. Ma a sun wãa yeru kua wunɛn tem mɛ a gɔsa sɔɔ kpa a ka bɛsɛn nɔni wukia, a sun wãa geeru wɛ̃ bɛsɛn yoru sɔɔ.

9 Wee sa sãawa yobu. Adama wunɛ Gusunɔ, a ɲ̀ sun deri. A dera Pɛɛsiban sinambu ba ka sun nɔnu geu mɛɛra ma ba dera sa wãa su ka wunɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru bani. Kpa su wɛ̃ra yeru wa Yerusalɛmuɔ ka Yudan tem kpuro sɔɔ.

10 Tɛ̃, Gusunɔ, mba sa yɛ̃ sa ko gere domi sa wunɛn woodaba deri

11 be a sun wɛ̃ saa wunɛn sɔmɔbun min di. A bu sɔ̃wa a nɛɛ, tem mi sa ko du, mu sãawa mɛ mu disi mɔ baama mɛn tɔmbun daa kɔ̃san sɔ̃.

12 Yen sɔ̃, su ku bu bɛsɛn bii wɔndiaba wɛ̃ bu sua kurɔbu. Kpa su ku maa begibu sua kurɔbu. Mɛya su ku maa ben dukia gaa binɛ ko. Sà n yeni mɛm nɔɔwa, sa ko ko damgibu kpa su tem mɛn dĩa geenu di sere su mam mu bɛsɛn bibu tubi kerea.

13 Bɛsɛn daa kɔ̃sa ka bɛsɛn tora bakanun sɔ̃na yeni kpuro ya sun deema. Adama a ɲ̀ sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn tora ni, nu nɛ. Ma a maa dera bɛsɛn gaba yakiarama yorun di.

14 Yera sa ko maa wura su wunɛn wooda sara su ka bwese tuku ni nu kom kɔ̃sum mɔ̀ arukawani bɔke? Sà n maa kua mɛ, a ɲ̀ kaa mɔru se a sun go mam mam baa fiiko a kun deri?

15 Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni, wuna a sãa gemgii. Bɛsɛ sa sãawa be ba tiara Isireliba sɔɔ. Bɛsɛ wee wunɛn wuswaaɔ sa tora. Sa ɲ̀ maa kpɛ̃ sa n ka wãa mɛ wunɛn wuswaaɔ.

Yuuba ba ben kurɔ

bwese tukunu gira be ba raa sue

10

1 Sanam mɛ Ɛsidarasi u yiire u kanaru mɔ̀ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u win tɔmbu suuru kanammɛ, yera ba mɛnna tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu be kpuro ba maa sumɔ.

2 Yera Sekania Yehiɛlin bii Elamun debuminu sɔɔ, u Ɛsidarasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, sa Gusunɔ torari ye sa ka tɔn tuko kurɔbu sua be ba sãa tem min tɔn kurɔbu. Adama ka mɛ, Isireliba ba yĩiyɔbu mɔ.

3 Tɛ̃, su ka Gusunɔ arukawani bɔke kpa su tɔn tuko kurɔ be gira ka bii be sa ka bu mara nge mɛ Ɛsidarasi bɛsɛn yinni ka sere be ba wooda ye nasie ba gerua. I de su ko nge mɛ Gusunɔn wooda ye, ya gerua.

4 Wunɛ Ɛsidarasi, a seewo, gari yi, yi nun wa. Sa ko n wãa wunɛn biruɔ. A de a wɔrugɔru ko kpa a se a ko nge mɛ.

5 Ma Ɛsidarasi u seewa u dera yãku kowo tɔnwerobu ka Lefiba ka Isireliba kpuro ba bɔ̃rua arukawani yen sɔ̃.

6 Yen biru, Ɛsidarasi u yara Gusunɔn sãa yerun di u da Yokanani Eliasibun biin dirɔ. Sanam mɛ u dua mi, u ɲ̀ dĩanu di, u ɲ̀ maa nim nɔra. Domi win nuki sankire Isireli be ba yoru mwɛɛran daa kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.

7 Ma ba kpara Yerusalɛmuɔ, Yudan tem kpuro sɔɔ gesi, be ba yoru mwɛɛra kpuro bu mɛnnama Yerusalɛmuɔ.

8 Wi u yina u na sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ, ba koo win ye u mɔ wɔra kpa bu nùn yara Isireliban suunu sɔɔn di. Wooda yeniwa Isireliban wirugibu ka ben bukurobu ba yi.

9 Ma Yudaba ka Bɛnyamɛɛba ba mɛnna Yerusalɛmuɔ sɔ̃ɔ ita yen baa sɔɔ wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba nnɛsen sɔ̃ɔ yɛnduse sɔɔra mi. Tɔmbu kpuro ba mɛnna sãa yerun yaara mi. Ma ba diirimɔ soku ten sɔ̃ ka guran sɔ̃.

10 Yãku kowo Ɛsidarasi u seewa u nɛɛ, wee i tora ye i ka tɔn tuko kurɔbu sua ma i Isireliba kpuro doke taarɛ sɔɔ. Yen sɔ̃ tɛ̃, i bɛɛn toranu tuuba koowo Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin mi kpa i win kĩru ko.

11 Ĩ tii nɛnuɔ tem minin tɔmbun sɔ̃ ka sere maa ben kurɔbun sɔ̃.

12 Ma tɔn be kpuro ba wura ba nɛɛ, sa ko ko nge mɛ a gerua.

13 Adama tɔn be, ba dabi. Ma gura nɛmɔ.
Yen sɔ̃, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yɔ̃ra tɔɔwɔ. Yen biru,
gari yi, yi ɲ̀ sɔ̃ɔ teeru ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ɔ yirun
sɔmburu. Domi tɔn dabira ta tora gari yi sɔɔ.
14 N n mɛn na, bɛsɛn wirugibu tɔna bu sina
kpa be ba tɔn tuko kurɔbu sue bu na ka ben
guro gurobu ka siri kowobu saa ye ba bu
bura bu ka gari yi siri. Ngɛ mɛya Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin mɔru ya koo ka doona gari yin
sɔ̃.
15 Yonatam, Asaɛlin bii ka Yaasiya, Tikifan
bii ka Mɛsulamu ka sere Sabetai Lefi wi, be
tɔnawa ba ɲ̀ ka sun nɔɔ tia sãa.
16 Adama be ba tie ba wurama yorun di ba
gari yi wura. Ma ba Ɛsidarasi yãku kowo gɔsa
ka sere yɛnu yɛ̃robu yɛnu baageren di ben
baawure ka win yĩsiru. Ma ba gari yin siribu
torua wɔ̃ɔ gen suru wɔkurusen tɔ̃ɔ gbiikiru
sɔɔ.
17 Wɔ̃ɔ kpɔɔn suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru
sɔɔra ba be ba tɔn tuko kurɔbu sua siri ba
kpa.

Yuu be ba toran yĩsa

18 Yãku kowobu sɔɔ, gaba wãa be ba tɔn
tuko kurɔbu sua. Beya Yosuen sikadominu
ka win mɛro bisi Yosadakin bibu Maaseya ka
Ɛliesɛɛ ka Yaribu ka Gedalia.
19 Tɔn be, ba bɔ̃rua batuma sɔɔ ba nɛɛ, ba
koo ben kurɔ be gira be ba sãa tɔn tukobu mi,
kpa bu ka yãa kinɛru yãkuru ko ben toranun
sɔ̃.
20 Imɛrin bweseru sɔɔ, Hanani ka Sebadia
ba wãa sɔɔ.
21 Harimun bweseru sɔɔ, Maaseya ka Eli ka
Semaya ka Yeyɛli ka Osiasi.
22 Pasurin bweseru sɔɔ, Elionai ka
Maaseya ka Isimɛɛli ka Nɛtanɛɛli ka Yosabadi
ka Eleasaa.
23 Lefin bweseru sɔɔ, Yosabadi ka Simɛi
ka Kelaya wi ba maa mɔ̀ Kelita ka Petaya ka
Yuda ka Ɛliesɛɛ.
24 Wom kowobun bweseru sɔɔ maa,
Eliasibu.
Sãa yerun kɔnnɔsun kɔ̃sobu sɔɔ, Salumu
ka Telɛmu ka Uri.
25 Isireli be ba tie sɔɔ, Pareɔsin bweseru sɔɔ
Ramia ka Yisiya ka Maakiya ka Miyamini ka
Eleasaa ka Maakiya ka Bɛnaya.
26 Elamun bweseru sɔɔ, Matania ka Sakari ka
Yehiɛli ka Abudi ka Yeremɔti ka Eli.
27 Satun bweseru sɔɔ, Elionai ka Eliasibu ka
Matania ka Yeremɔti ka Sabadi ka Asisa.
28 Bebain bweseru sɔɔ, Yokanani ka Hanania
ka Sabai ka Atilai.
29 Banin bweseru sɔɔ, Mɛsulamu ka Maluku
ka Adaya ka Yasubu ka Seali ka Yeremɔti.
30 Pakati Mɔabun bweseru sɔɔ, Adina ka
Kelali ka Bɛnaya ka Maaseya ka Matania ka
Bɛsalɛli ka Binui ka Manase.
31 Harimun bweseru sɔɔ, Ɛliesɛɛ ka Yisiya ka
Maakiya ka Semaya ka Simɛɔ
32 ka Bɛnyamɛɛ ka Maluku ka Semaria.
33 Hasumun bweseru sɔɔ maa, Matinai ka
Matata ka Sabadi ka Elifelɛti ka Yeremai ka
Manase ka Simɛi.
34 Banin bweseru sɔɔ, Madai ka Amuramu ka
Wɛli
35 ka Bɛnaya ka Bedia ka Keluhu
36 ka Fania ka Mɛremɔtu ka Eliasibu
37 ka Matania ka Matinai ka Yaasai
38 ka Bani ka Binui ka Simɛi
39 ka Selemia ka Natani ka Adaya
40 ka Makinabai ka Sasai ka Sarai
41 ka Asarɛli ka Selemia ka Semaria
42 ka Salumu ka Amaria ka Yosɛfu.
43 Nɛbon bweseru sɔɔ, Yeyɛli ka Matitia ka
Sabadi ka Sebina ka Yadai ka Yoɛli ka Bɛnaya.
44 Tɔn beni kpurowa ba tɔn tuko kurɔbu
sua. Kurɔ ben gaba ka bu bibu mara.

NƐƐMI

Sa ko kpĩ su Nɛɛmin tirerun gari bɔnu ko ita.

Gbiikaa, Yerusalɛmun gbãrarun bana. Babilonin sina bokowa u Nɛɛmi gɔra u ka sɔmbu te kpara. U maa gãa dabinu sɔnwa sãarun swaa sɔɔ ka maa ben tiin wãasinaan swaa sɔɔ.

Yiruse, Ɛsidarasi u tɔmbu Yinni Gusunɔn wooda garia, ma tɔn be kpuro ba ben toranu wa, ma ba nin suuru bikia ba ka Gusunɔ arukawani kpaa bɔkua.

Itase, ya sun sɔ̃ɔmɔ ma Nɛɛmi u sãa kparo Yudaba sɔɔ. Ye ya sãa gãa girinu win wãaru sɔɔ, yera u tii Gusunɔ wɛ̃ mam mam. Wiya u ra Gusunɔ kanɛ saa kpuro.

Tire ten kpunaa

1. Ba Yerusalɛmun gbãraru bana, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Ba Yinni Gusunɔn woodaba gara ma ba ka nùn arukawani kpaa bɔkua, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye Nɛɛmi u kuan sukum, wiru 11n di sere wiru 13.

Nɛɛmi u Yerusalɛmun labaari nua

1 Gari yi Nɛɛmi Hakalian bii u yorua, yi wee. U nɛɛ, Aatasɛsin bandun wɔ̃ɔ yɛnduse sɔɔ, gen suru nɔɔba nnɛse sɔɔra nɛ Nɛɛmi na wãa wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Susiɔ.

2 Yera nɛn mɛro bisi turo wi ba mɔ̀ Hanani u tunuma saa Yudan tem di ka tɔmbu gabu ma na bu Yuu be ba ṅ yoru mwɛɛra ka Yerusalɛmun labaari bikia.

3 Ma ba man wisa ba nɛɛ, be ba ṅ yoru mwɛɛra mi, ba wãa Yudaɔ yãa bakaru ka seku bakaru sɔɔ. Ma Yerusalɛmun gbãranu nu kurunu mɔ ma nin gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira.

Nɛɛmi

u kanaru mɔ̀ Yuuban sɔ̃

4 Sanam mɛ nɛ Nɛɛmi na labaari ye nua, na sinawa ka swĩi. Na wãa nuku sankiraru sɔɔ sɔ̃ɔ dabinu. Ma na nɔɔ bɔkua na Wɔrukoo kanam wɔri. Na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ,

5 Yinni, wunɛ wi a wãa wɔllɔ, a kpã. A dam kpuro mɔ. A ra wunɛn arukawani yibie be ba nun mɛm nɔɔwammɛn mi, kpa a be ba nun kĩ wɔnwɔndu kua.

6 A man mɛɛrima. A swaa dakio ye na nun kanamɔ nɛ wunɛn sɔm kowo. Sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru na nun kanamɔ bɛsɛ Isiriliban sɔ̃, bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu. Na nun kanamɔ a sun bɛsɛn durum wɔko. Geema, nɛ ka nɛn yɛnugibu sa torawa,

7 ye sa ṅ ka wunɛn woodaba ka wunɛn gere ka wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwɛ ye a Mɔwisi wunɛn sɔm kowo wɛ̃.

8 A yaayo ye a Mɔwisi sɔ̃ɔwa u sun sɔ̃. A nɛɛ, sà kun nun mɛm nɔɔwɛ, kaa sun yarinasia sa n wãa bwesenu kpuron suunu sɔɔ.

9 Adama amɛn biru, sà n gɔ̃ru gɔsia sa wurama wunɛn mi, ma sa wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, kaa sun kasum da baa sà n toman na, kpa a ka sun wurama tem mɛ a gɔsa sɔɔ mi a nɛɛ, kaa n wãa.

10 Yinni Gusunɔ, sa sãawa wunɛn tɔmbu ka maa wunɛn sɔm kowobu. Bɛsɛra a yakia ka wunɛn dam bakam.

11 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A nɛn kanaru nɔɔwɔ ka maa be ba nun naanɛ sãa ba kĩ bu nun bɛɛrɛ wɛ̃. A de nɛn sanum mu dora sina bokon mi, kpa u ka man nɔnu geu mɛɛri.

N deema saa ye sɔɔ, na sãawa sina bokon sɔm kowo wi u ra nùn tam dokeye nɔraɔ.

Aatasɛsi u wura

Nɛɛmi u gɔsira Yerusalɛmuɔ

2

1 Ye Aatasɛsi u kua wɔ̃ɔ yɛndu bandu sɔɔ, wɔ̃ɔn suru gbiikoon tɔ̃ru garu, u sɔ̃ u dimɔ, ma na tam sua na nùn wɛ̃. Adama saa ye sɔɔ, na nuki sankire too. Na ṅ nuki sankirare nge mɛ.

2 Yera sina boko u man bikia u nɛɛ, amɔna nɛn wuswaa ya ka burisinɛ mɛ. Na barɔwa? Nuku sankira nirà na mɔ mɛ.

Yera na nanda too.

3 Adama ka mɛ, na kpĩa na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, yinni, wunɛn wãaru tu dakaa da. Na ṅ kpɛ̃ na kun nuki sankire. Domi wuu gèn mi ba nɛn sikadoba sika ga kua bansu. Ma gen gbãrarun gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira.

4 Sina boko u man bikia u nɛɛ, mba na kĩ u man kua.

Yera na yande Wɔrukoo kana.

5 Ma na nùn wisa na nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, a de n wura Yudaban temɔ wuu gèn mi ba nɛn sikadoba sika kpa n gu bani n seeya.

6 N deema sina boko ka win kurɔwa ba sɔ̃ dɔma te. Yera u maa man bikia u nɛɛ, sɔ̃ɔ nyewa kon ko mi. Saa yerà kon wurama.

Ma na nùn sɔ̃ɔwa saa ye kon wurama. Ma u wura n da.

7 Yen biru, na nɛɛ, sina boko, na nun kanamɔ, a man tireru wɛ̃ɛyɔ tem yɛ̃ro be ba wãa Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian sɔ̃ bu ka man deri n turi Yudaɔ.

8 Mɛya na maa kĩ a man tireru garu wɛ̃ Asafun sɔ̃ wi u sãa sina bokon dãa kɔ̃so kpa u man dãa kɛ̃ n ka dii te ta wãa sãa yerun bɔkuɔn gamboba ko ka wuu gen gbãrarun gamboba ka sere diru mi nɛn tii ko na n wãa.

Yera sina boko u man tire ni kpuro wɛ̃. Domi Gusunɔ u wãa ka nɛ.

9 Ma u tabu sinambu ka maasɔbu gɔsa bu ka man yɔ̃siri. Yera na seewa na da na tem

yɛ̃ro be deema be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia mi.
Ma na bu sina bokon tire ni wɛ̃.
10 Sanam mɛ Sambala wi u sãa Horoni ka
win sɔm kowo Tobiya wi u sãa Amɔni ba nua
ma na wee n ka Isireliba gea kua, yera ben
nuki sankira too.

Nɛɛmi u mɛɛrimɔ

mi gbãrara sankira

11 Sanam mɛ nɛ Nɛɛmi na tunuma
Yerusalɛmuɔ, na sinawa gina sɔ̃ɔ ita.
12 Na ɲ goo sɔ̃ɔwa ye Gusunɔ nɛn Yinni u
man sɔ̃ɔwa n ko Yerusalɛmun sɔ̃. Yen biru,
na seewa wɔ̃kuru ka tɔmbu gabu. Na ɲ yaa
saberu garu sue ma n kun mɔ kɛtɛku ge na
sɔni.
13 Wɔ̃ku suunu sɔɔ, na yaɾa saa kɔnnɔ ge ga
wãa wɔwa gian di na da bwiaɔ ye ba mɔ̀ Yaa
gɔba ka maa sere kɔnnɔwɔ mi ba ra kubanu
yari. Ma na Yerusalɛmun gbãra te mɛɛra
mɛɛra, na wa ta kurunu mɔ. Ma ten gamboba
ba dɔ̃ɔ mwaakira.
14 Ma na da kɔnnɔ ge ga wãa bwia ye
ba gban bɔkuɔ ka sere sina bokon bwiaɔ.
Adama ayeru garu sari mi nɛn kɛtɛku ga koo
ka saɾa.
15 Ma na kpa ka Sedoronin wɔwa gia na ka
gbãra te mɛɛri mɛɛrimɔ sere na ka tunuma
kɔnnɔ ge ga wãa wɔwa giaɔ mìn di na raa ka
yaɾa.
16 Saa ye sɔɔ, wuun siri kowobu ba ɲ yɛ̃
mi na da ka ye na mɔ̀. Domi na ɲ Yuu goo
gãanu sɔ̃ɔwa baa ka yãku kowobu ka wuun
bukurobu ka sere tem mɛn kparobu.
17 Adama ye na wurama na bu sɔ̃ɔwa na
nɛɛ, bɛɛn tii i wa nge mɛ Yerusalɛmu ya
sãa. Wee ya bansu kua. Ma yen gbãrarun
gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira. Yen sɔ̃, su yen
gbãra te seeya kpa sa kun maa wãa sekuru
sɔɔ.
18 Ma na bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Gusunɔ nɛn
Yinni u man kɔ̃su ka ye sina boko Aatasɛsi
u man kua. Yera be kpuro ba yande nɔɔgiru
sua ba nɛɛ, su se su gbãra te bani.
Ma ba dam kɛ̃ɛna ka gari yi.
19 Adama Sambala wi u sãa Horoni ka win
sɔm kowo Tobiya wi u sãa Amɔni ka Gesɛmu
wi u sãa Daarubu ba yen labaari nua. Yera ba
sun yaakoru torua. Ma ba sun bikia ka gɛndu
mba sa mɔ̀ mi. Sa kasuwa su sina boko seesi?
20 Ma na bu wisa na nɛɛ, Yinni wi u wãa
wɔllɔ wiya u koo sun nasara wɛ̃. Bɛsɛ win
sɔm kowobu sa ko sewa su wuu ge bani.
Adama bɛɛ, i ɲ baa mɔ ge sɔɔ, i ɲ maa gãanu
mɔ i gere mi. I ɲ ko mam bweseru garu deri
tèn sɔ̃ ba koo bɛɛ yaaya.

Yuuba ba Yerusalɛmun

gbãrarun bana seewa

3

1 Yera yãku kowo tɔnwero Eliasibu u
seewa ka yãku kowo be ba tie, ba kɔnnɔ ge
ba mɔ̀ Yãanun gani seeya. Ma ba yi sãrasia ba
yi nɛnɛm ka yãku yãki. Yen biruwa ba yen
gamboba doke. Saa min di, ba maa gbãraru
sɔnwa Mɛan kɔ̃su yerun di sere n ka girari
kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Hananɛɛliɔ. Ma ba maa ten
tii sãrasia.
2 Yera Yerikogibu ka Sakuri Imirin bii ba
sɔmburu kua Eliasibun bɔkuɔ.
3 Senaagibu ba bu somi ba ka kɔnnɔ ge ba
mɔ̀ Swɛ̃ɛ bana. Ba gen kadiriba kua ka gen
kɔkɔrɔba. Ma ba ye kpuro doke gambo ye
sɔɔ.
4 Ben bɔkuɔ Mɛremɔtu, Urin bii, Hakɔtun
debubu, u maa somi sɔmbu te sɔɔ. Ben bɔkuɔ
maa Mɛsulamu, Berekian bii, Mɛsesabɛlin
debubu u maa somi sɔmbu te sɔɔ. Ben bɔkuɔ,
Sadɔku, Baanan bii u maa somi sɔmbu te sɔɔ.
5 Ben bɔkuɔ, Tekoagibu ba maa na bu ka
somi sɔmbu te sɔɔ. Adama ben wirugiba
yina bu sɔmbu ten kparobu wiru kpĩiya.
6 Yoyada Paseakin bii ka Mɛsulamu Be-
sodian bii ba kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Yesana sɔnwa
ba bana. Ba gen kadiriba kua ka gen kɔkɔrɔba
ka sere maa gen sɛ̃retii.
7 Be ba maa sɔmburu kua ben bɔkuɔ
be wee, Mɛlatia Gabaonigii ka Yadoni
Mɛronɔtugii ka Gabaonigibu ka Misipagibu.
Beya ba bana n ka girari tem yɛ̃ron dirɔ wi
Babilonin sina boko u yi mi.
8 Ben bɔkuɔ be ba maa somi wee, Usiɛli,
Harayan bii wi u sãa wuran sɔm kowobun
turo ka Hanania wi u sãa turare kowobun
turo. Ba ben sɔmburu kua ba ka da sere mi
Yerusalɛmun gbãraru ta yasum sosi.
9 Ben bɔkuɔ Refaya, Hurin bii wi u sãa
Yerusalɛmun bee tian kparo u maa somi
sɔmbu te sɔɔ.
10 Benin bɔkuɔ maa, Yedaya, Harumafun
bii u gbãraru sɔnwa u bana te ta wãa win
yɛnun dee deeru. Yen biru Hatusi, Hasanian
bii u bana u swɛɛsi.
11 Maakiya, Harimun bii ka Hasubu, Pasati
Mɔabun bii ba maa gbãra ten gam sɔnwa ka
kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Pɛ̃ɛn dɔ̃ɔ sɔ̃ru yeru.
12 Benin bɔkuɔ Salumu, Halosɛsin bii wi u
Yerusalɛmun wɔɔ beri tia kpare u maa somi
ka win bii wɔndiaba.
13 Hanuni ka Sanɔagibu ba kɔnnɔ ge ga wãa
wɔwa gia sɔnwa ba gu bana ba gen kadiriba
ka gen kɔkɔrɔba ka gen sɛ̃retii doke. Mi ba
bana mi, n kuawa gɔm soonu nɔrɔbu (1.000)
ba ka girari kɔnnɔ gèn min di ba ra kubanu
yari.
14 Maakiya Rekabun bii wi u sãa Bɛti
Hakerɛmun beran tem yɛ̃ro u kɔnnɔ gèn
min di ba ra kubanu yari sɔnwa. Ma u gen
kadiriba kua u doke ka gen kɔkɔrɔba ka sere
maa gen sɛ̃retii.

15 Saluni, Kolohose Hoseen bii, Misipan
tem yɛ̃ro u kɔnnɔ gèn mi gia bwia wãa sɔnwa
u gen kadiriba kua ka gen kɔkɔrɔba ka gen
sɛ̃retii. Yen biru u Siloen yɛrun gana bana u
ka na sere sina bokon saadiɛ̃n ganan bɔkuɔ
ka yɔɔtia ye ba kua ba ra ka de sina boko
Dafidin wuu gia.
16 Win bɔkuɔ Nɛɛmi Asibukun bii, wi u Bɛti
Surin bee tia kpare u gbãraru sɔnwa u ka da
sere Dafidi ka wigibun siku yerɔ ka mi ba
bwii gba ka sere mi tabu durɔbun dira wãa.
17 Win bɔkuɔ Lefiban bweseru ta maa bana
saa min di. Wi u sãa ben wirugii wiya Re-
humu, Banin bii. Yen biru Hasabia wi u sãa
Keilan bee tian kparo u maa sɔnwa ye ya wãa
win bera gia.
18 Ben bɔkuɔ win mɛro bisibu ba maa
sua min di. Wi u bu kpare wiya Bafai,
Henadadin bii. Wiya u maa Keilan bera ye
ya tie kpare.
19 Ben bɔkuɔ Esɛɛ, Yosuen bii, Misipan
sunɔ u maa sua min di u ka da sere mi ba ra
tabu yãnu bere gbãrarun goo gɔmkirɔ.
20 Win bɔkuɔ Baruku, Sabain bii u maa sua
min di u bana saa goo gɔmkii ten min di n
ka girari yãku kowo tɔnwero Eliasibun dii
kɔnnɔwɔ. U sɔmbu te kua ka kĩru.
21 Saa min di, Mɛremɔtu, Urin bii, Hakɔtun
debubuwa u maa bana saa Eliasibun dirun
kɔnnɔn di sere ka dii ten bera giɔ.
22 Win bɔkuɔ yãku kowo be ba wãa
Yerusalɛmun baru kpaanɔ ba maa begia
bana.
23 Ben bɔkuɔ Bɛnyamɛɛ ka Hasubu ba maa
sɔnwa ba bana ben dian dee deeru. Ma
Asaria Maaseyan bii, Ananian debubu u maa
bana win dirun bɔkuɔ.
24 Ben bɔkuɔ Binui, Henadadin bii u maa
bana saa Asarian dirun di sere ka gbãra ten
goo gɔmkirɔ.
25 Pala, Usain biiwa u maa sɔnwa goo
gɔmkii ten dee deerun di n ka da wuu
kõsobun dirɔ te ta sina kpaaru mɛɛra pirisɔm
dirun bɔkuɔ. Min diya Pedaya, Pareɔsin bii u
maa sɔnwa.
26 Nɛtini be ba wãa gungunɔ ba maa sɔnwa
ba bana ba ka da kɔnnɔwɔ ge ga wãa nim
gia sõɔ yari yeru gia wuu kõsobun dirun dee
deeru.
27 Ben bɔkuɔ Tekoagibu ba maa sɔnwa ba
bana wuu kõsobun dii bakarun dee deerun
di n ka da gana ye ya wãa gungurɔ.
28 Kɔnnɔ gèn min di dumi ra ka du, yãku
kowo ben baawurewa u mi sɔnwa u bana
win dirun dee deeru.
29 Ben bɔkuɔ Sadɔku, Imɛrin bii u sɔnwa
u bana win dirun dee deeru. Ma Semaya,
Sekanian bii wi u sãa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari
yeru gian kõso u maa sɔnwa u bana.
30 Win bɔkuɔ Hanania, Selemian bii ka
Hanuni, Salafun bii nɔɔba tiase be, ba
maa seewa ba gbãra ten gam sɔnwa. Ma
Mɛsulamu, Berekian bii u maa sɔnwa win
dirun dee deeru.
31 Win bɔkuɔ Maakiya wuran sɔm
kowobun turo u maa sɔnwa u ka da Nɛtiniba
ka tenkuban yɛnusɔ Mifukadin kɔnnɔn dee
deeru sere ka dii tɛɛra ye ya wãa gbãrarun
goo gɔmkirɔ.
32 Wuran sɔm kowo be, ka tenku be, ba
maa sɔnwa dii tɛɛra yen min di sere n ka da
kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Yãanu.

Yibɛrɛba

ba kĩ bu sɔmbu te yõrasia

33 Sanam mɛ Sambala ka wigibu ba nua ma
bɛsɛ Yuuba sa gbãra te banimɔ, yera ba mɔru
seewa ka dam.
34 Ma ba sun yaakoru mɔ̀ Samarin
tabu kowobun wuswaaɔ ba mɔ̀, mba Yuu
wɔnwɔndo beni ba mɔ̀. Sa ko bu deriwa
bu ben sɔmbu te ko? Sa ko bu deriwa bu
Gusunɔ ben Yinni yãkuru kua? Sa ko wura
bu sɔmbu te wiru go? Sa ko wurawa bu maa
ban si seeya sìn kpenu dõɔ mwaakira kpuro
mi?
35 Tobiya wi u sãa Amɔni u wãa win bɔkuɔ.
Ma u nɛɛ, bana yeren bwesera ba mɔ̀ mɛ.
Gana ye dɛmaku gà n yɔɔwa ya koo wɔruma
mi?
36 Yera nɛ Nɛɛmi na nɔɔgiru sua na nɛɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ nge mɛ
bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yaakoru mɔ̀. A de ben
yaako ten are yi wɔri ben wiru wɔllɔ. A de bu
ben yãnu gura bu bu yoru mwɛɛri bu ka da
tem tukumɔ.
37 A ku bu ben durum wɔka, domi ba sun
wɔnwa gbãra te sa banimɔn sõ.
38 Nge mɛya sa ka gbãra te kpuro bana sere
ten gunum bɔnun saka. Be ba sɔmbu te kua,
ba tu kuawa ka nuku tia.

4

1 Sanam mɛ Sambala ka Tobiya ka
Daarububa ka Amɔniba ka Asidɔdugibu ba
nua ma Yerusalɛmun gbãra ten sɔmbura
sĩimɔ, ba maa ten kuu dabinu kɔrumɔ, yera
ba mɔru bɛsira too.
2 Ma ba nɔɔ tia kua bu ka Yerusalɛmu wɔri
kpa bu yen tɔmbu burisina.
3 Yera sa Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana ma sa
gbãra te kõsu sõɔ sɔɔ ka wõkuru. Sa yibɛrɛ be
mara.
4 Adama Yudaba ba gerumɔ ba mɔ̀,
gbãra ten wɔrumaan tem kusanu nu kpã
sere bɛsɛn sɔm kowoba wasira ka nin
gurabu.
Sa ɲ̀ kpɛ̃ su tu bani.
5 Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba tamaa sa ɲ̀ ben
baaru nɔɔmɔwa, sa ɲ̀ maa bu wasi sere dɔma
te ba koo sun wɔri bu go kpa bu bɛsɛn sɔmbu
te yõrasia.

Nɛɛmi u tɔn be ba sɔmburu mɔ̀

tabu yãnu wɛ̃

6 Yuu be ba wãa bɛsɛn yibɛrɛban suunu sɔɔ
ba na ba sun sɔ̃ɔwa nɔn dabinu kari ye ya
wee saa yibɛrɛ ben min di ka sere mìn di ba
koo sun wɔrima.
7 Yen sɔ̃na na tɔmbu tabu yãnu wɛ̃ ben
baawure ka win takobi ka win yaasa ka win
tɛndu. Ma na bu yi yi bwese kɛra ka bwese
kɛra gbãrarun biruɔ mi ba ɲ̀ gina banɛ.
8 Ma na seewa na bukurobu ka siri
kowobu ka tɔn be ba tie sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku
ben bɛrum ko. I yaayo ma Yinni Gusunɔ u
kpã. Wiya ba koo nasia. I tabu koowo bɛɛn
mɛro bisibun sɔ̃ ka bɛɛn bibun sɔ̃ ka bɛɛn
kurɔbun sɔ̃ ka sere bɛɛn yɛnusun sɔ̃.
9 Yen biru, bɛsɛn yibɛrɛba ba nua ma ba
sun sɔ̃ɔwa ye ba mɔ̀ kpuro. Gusunɔ u maa
ben himbaba kam koosia. Ma baawure u
wura mi u raa sɔmburu mɔ̀.
10 Saa dɔma ten di, nɛn sɔm kowobun
sukum mu ra n sɔmburu mɔ̀wa kpa be ba tie
ba n yaasi ka tɛrɛnu ka tɛnnu bɛki kpa ba n
yabe tarakpenu doke. Kpa bɛsɛn wirugibu
ba n sun dam kɛ̃mɔ.
11 Be ba maa gbãra te banimɔ ka be ba
kpenu guramɔ, ba ra n nɔm teuɔ tabu yãnu
nɛniwa kpa ba n ka teu sɔmburu mɔ̀.
12 Ben baawure u ra n win takobi
sãrusiewa pɔraɔ. Wi u ra kɔba so, wiya u
ra n man swĩi.
13 Ma na bukurobu ka siri kowobu ka sere
tɔn be ba tie mi sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bɛsɛn sɔmbu te,
ta kpã. Wee sa yarinɛ baama kpuro. Goo kun
ka goo turuku gbãra ten sɔmburu sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, ì n kɔban swĩi nua, i mɛnnama
nɛn mi bera gee i yen swĩi yi nua. Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u koo sun sanna.
15 Nge mɛya sa ka sɔmbu te mɔ̀. Bɛsɛn
sukum mu yaasi nɛni saa bururun di sere ka
wɔ̃kurɔ.
16 Na maa wure na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
baawure u kpunɔ Yerusalɛmun nukurɔ ka
win sɔm kowobu kpa su dom se wɔ̃kuru sa
n yibɛrɛba mara. Kpa su sɔmburu ko sɔ̃ɔ sɔɔ.
17 Ma nɛ Nɛɛmi ka nɛn mɛro bisibu ka
nɛn sɔm kowobu ka nɛn kɔ̃sobu be ba man
swĩi, bɛsɛ kpuro sa ɲ̀ bɛsɛn yãnu potira. Ma
baawure u win tabu yãnu ka win nim nɛni.

Nɛɛmi u taki kpeesia

5

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yuuban tɔn durɔbu ka ben tɔn
kurɔbu ba ka begibu gabu mɔru mɔ̀.
2 Gaba gerumɔ ba mɔ̀, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu,
sa dabi. Yen sɔ̃, sa alikaman bukata mɔ ye sa
ko di sa n ka wãa.
3 Gaba maa gerumɔ ba mɔ̀, sa bɛsɛn gbea ka
bɛsɛn resɛm gbaanu ka mam bɛsɛn dia tɔruba
yiimɔ su ka alikama wa gɔ̃ɔrun saa.
4 Gaba maa gerumɔ ba mɔ̀ sa gobi
bɔkurawa bɛsɛn gbean dĩanu sɔɔ su ka wa
su Babilonin sina bokon wɔ̃ɔ gobi kɔsia.
5 Adama bɛsɛ kpuro sa sãawa bwese teeru.
Bɛsɛn bibu ka ben bibu tia yera. Adama ba
sun tilasi mɔ̀ su ka bɛsɛn bibu yoru kpɛ̃ɛ.
Bɛsɛn bii wɔndia dabiru ta mam wãa yoo te
sɔɔ kɔ. Sa ɲ̀ maa kpɛ̃ su gãanu ko domi wee
ba bɛsɛn gbea ka bɛsɛn resɛm gbaanu tɔruba
mwa.
6 Sanam mɛ na ye kpuro nua, ka tɔn ben
weewee ni ba mɔ̀, yera mɔru man mwa gem
gem.
7 Ma na gɔ̃ru doke n bukuro be, ka siri
kowo be gerusi. Ma na be kpuro sokusia ba
mɛnna. Na bu bikia na nɛɛ, amɔna i ka bɛɛn
mɛro bisibu gãanu bɔkuramɔ i nim dokemɔ.
8 Ma na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, sa bɛɛn mɛro bisi
be ba tii tɔn tukobu dɔre yakia ka dam mɛ sa
mɔ. Yera bɛɛn tii i maa bu dɔramɔ bɛɛn tii
tiinɛ sɔɔ?
Ma ba mari ba ɲ̀ maa gãanu wisa.
9 Na maa wure na nɛɛ, ye i mɔ̀ mi, ya ɲ̀
wã. Ya weenɛ i n Gusunɔ nasie, kpa bwese
tukunu nu ku sun wɔmɛ.
10 Nɛn tii ka nɛn tundo bisibu ka nɛn sɔm
kowobu sa tɔn be gobi ka alikama bɔkura.
Adama su bu ye kpuro deria.
11 N n mɛn na, i doo saa gisɔn di i ben gbea
ka ben resɛm gbaanu ka ben dia ye i tɔruba
mwa wesia. Kpa i maa are yin tii bu wesia yi i
bu mwaari gobi yi i bu bɔkura sɔɔ ka alikama
sɔɔ ka tam sɔɔ ka sere maa gum sɔɔ.
12 Ma ba man wisa ba nɛɛ, sa ko ye wesia.
Sa ɲ̀ maa bu gãanu mwaarimɔ. Sa ko kowa
nge mɛ a gerua.
N deema na yãku kowobu sokusia. Ben
wuswaaɔra ba nɔɔ mwɛɛ ni kua ka bɔ̃ri.
13 Yen biru na nɛn yaberu nɛnua na kpara
ma na nɛɛ, wi u kun win nɔɔ mwɛɛru yibie,
Gusunɔ u yɛ̃ro kparo nge mɛsum kpa u yɛ̃ro
yara win yɛnun di. U de yɛ̃ron dukia yu
doona kpa u yɔ̃ra nɔm dira.
Ma be kpuro ba wura ba nɛɛ, ami, n yɛ̃ro
koowo mɛsum.
Ma be kpuro ba Yinni Gusunɔ siara. Yen
biru ba ben nɔɔ mwɛɛ ni yibia.
14 Saa sina boko Aatasɛsin bandun wɔ̃ɔ
yɛndun diya u man kua Yudaban kparo sere
n ka girari win bandun wɔ̃ɔ tɛna ka yiru. N
kuawa mi wɔ̃ɔ wɔkura yiru. Saa ye kpuro
sɔɔ, nɛ ka nɛn mɛro bisibu sa ɲ̀ tem yɛ̃rorun
gãanu mwaare.
15 Adama n sere tunuma mi, kparo be ba
raa wãa mi, ba ra tɔmbu wɔ̃ɔ gobi burewa n
kpã kpa bu bu dĩanu mwaari ka tam ka sere
maa sii geesun gobi weeru. Yen biru, ben
sɔm kowobu ba ra n tɔmbu dam dɔremɔwa.
Adama nɛ, na ɲ̀ kue mɛ, yèn sɔ̃ na Gusunɔ
nasie.
16 Bɛsɛn tiiwa sa sɔmburu kua sa ka gbãra
te sɔnwa. Sa ɲ̀ maa gberu garu dwa bɛsɛn

tiin sɔ̃. Nɛn sɔm kowobu kpurowa ba ka man
sɔmbu te kua.
17 Ka mɛ, Yuuba ka ben wirugibu be ba
ra di nɛn yɛnuɔ, ba sãawa wunaa weeru ka
wɔkuru ka sere maa sɔɔ be sa ra wa tem
tukum di.
18 Tɔ̃ɔ baatere naa na ra de bu go ka yãanu
nɔɔba tia ni nu gea sãa ka sere maa gue. Yen
biru sɔ̃ɔ wɔkuru ka sɔ̃ɔ wɔkura, ba ra ka man
tam naawɛ. Ka mɛ, ye kpuro sɔɔ, na ɲ tɔmbu
tem yɛ̃rorun gãanu bikiare. Domi ben ye ba
mɔ̀ ya kpã kɔ.
19 Yinni Gusunɔ, a man yaayo ye na tɔn be
kuan sɔ̃, kpa a ka man nɔnu geu mɛɛri.

Yibɛrɛba ba maa kpam seewa

6

1 Sambala ka Tobiya ka Gesɛmu wi u sãa
Daarubu ka sere bɛsɛn yibɛrɛ be ba tie ba nua
ma sa gbãra te kpuro sɔnwa, ten gambobara
ba tie.
2 Yera Sambala ka Gesɛmu ba man gɔria
ba nɛɛ, n na su wesianɔ ko Kefirimuɔ Onɔɔn
wɔwaɔ. N deema kɔ̃sa tɔn be, ba bwisika bu
man kua.
3 Yera na maa bu gɔria na nɛɛ, na sɔmburu
mɔ̀ ta kpã, na ɲ kpɛ̃ n tu deri n na. Domi nà n
tu deri ta koo yɔ̃ra.
4 Yera ba man gɔria mɛsum sere nɔn nnɛ.
Adama gari tee yiya na ra bu wisi.
5 Yera Sambala u maa man win sɔm kowo
gɔria nɔn nɔɔbuse. Sɔm kowo wi, u tireru
nɛni te ba ɲ wukiri.
6 Wee ye ya yorua tire te sɔɔ. Ta nɛɛ,
Gesɛmu u nɛɛ, labaari gaa ya nɔɔramɔ bwe-
senu sɔɔ. Yera wunɛ ka wunɛgibu i be sɔɔru
kpa i ka tii yina. Yen sɔ̃na a gbãra te seeyamɔ.
Wunɛn tii a kĩ a be ko ben sina boko.
7 A mam be Gusunɔn sɔmɔbu gɔsa be ba
koo kpara Yerusalɛmuɔ ma a kua Yudaban
sina boko. Tɛ̃, a n yɛ̃ ma n ɲ tɛɛmɔ sina boko
u ka labaari ye nɔ. Yen sɔ̃, a na su wesiana
sannu.
8 Ma na Sambala wisa na nɛɛ, weesa a mɔ̀.
Wuna a wunɛn gari sekumɔ.
9 Bɛsɛn yibɛrɛ be, ba kookari kua bu ka sun
nandasia. Ba tamaa sa ko mwia kpanawa su
sɔmbu te deri.

Tɛ̃, Yinni Gusunɔ a man dam kɛ̃ɛyɔ sɔmbu
te sɔɔ.
10 Yen biru, na wura na Semaya Delayan
bii Mɛhetabɛlin debubu deema. N deema u
raa tii kɛnusi ma u nɛɛ, su da sannu Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ sere sɔɔwɔ su kuke. Kpa su
tii gamboba kɛnusi. Domi yibɛrɛ be, ba wee
bu nɛ, Nɛɛmi go wɔ̃kuru.
11 Ma na nùn wisa na nɛɛ, tɔnu wi sãa nge
nɛ u koo maa duka su yibɛrɛban wuswaaɔ?
Nge wara u koo du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u
yari wasiru. Na ɲ duɔ mi.
12 Domi na tuba ma n ɲ Gusunɔ u nùn
gɔrima. Adama u win gari geruawa yèn sɔ̃
Sambala ka Tobiya ba nùn gobi kɔsia u ka ye
ko.
13 Tɔn be, ba tamaa ù n kua mɛ, kon bɛrum
ko kpa n win gere swĩi n wɔri durum sɔɔ, kpa
bu nɛn yĩsiru sanku n bɛɛrɛ bia.
14 Yinni Gusunɔ, a de a n yaaye ye Tobiya
ka Sambala ka Gusunɔn sɔmɔ Nɔadia tɔn
kurɔ wi, ba kua ka sere Gusunɔn sɔmɔ be ba
tie ba kasu bu man bɛrum tia.
15 Sa gbãra ten bana kpawa suru wi ba mɔ̀
Elulun sɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbuse sɔɔ. Sa sɔmbu te
kuawa sɔ̃ɔ weeraakuru ka yiru.
16 Sanam mɛ bɛsɛn yibɛrɛba ka bwese ni
nu ka sun sikerenɛ ba nua sa gbãra te seeya,
yera ba bɛrum soora. Ma sekura bu mwa.
Saa ye sɔɔra ba tuba ma Yinni Gusunɔwa u
dera sɔmbu te, ta koora.
17 Sanam mɛ sa bana ye mɔ̀, Yudan
wirugibu gabu ka Tobiya ba ra n tirenu
kuanammɛwa kiri kiri.
18 Domi Yuu dabira ta nɔɔ tia kua ka wi,
ka bɔ̃ri yèn sɔ̃ u Yuu wi ba mɔ̀ Sekania, Aran
biin bii wɔndia sue kurɔ. Mɛya maa To-
biyan bii Yokanani u Yuu wi ba mɔ̀ Berekia,
Mɛsulamun biin bii wɔndia sue kurɔ.
19 Ba ra n mam wi, Tobiyan gea gerumɔwa
nɛn wuswaaɔ kpa bu da bu nùn nɛn gari
swaa gurea. Tobiya wi, u ra n man tirenu
kuammɛwa u ka man nandasia.

Nge mɛ ba koo ka Yerusalɛmu kɔ̃su

7

1 Sanam mɛ sa gbãra te bana sa kpa sa ten
gamboba doke, yera sa be ba ra kɔnnɔsu kɔ̃su
doke ben sɔma sɔɔ ka sere maa wom kowobu
ka Lefi be ba tie.
2 Ma na nɛn mɔɔ Hanani wooda wɛ̃ u
Yerusalɛmu kpara, wi ka Hanania, wi u sãa
Yerusalɛmun gbãra kɔ̃sobun wirugii. Durɔ
wi, u tɔn be ba tie kere. Domi u sãa naanɛgii
ma u Gusunɔ nasie.
3 Na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, ba ɲ Yerusalɛmun
kɔnnɔsu kɛniamɔ ma n kun mɔ sɔ̃ɔ u yara.
Yoka ba koo su kɛnɛwa kɔnnɔ kɔ̃sobu bu sere
doona. Yen biru, ba koo Yerusalɛmugibu
bikia bu wuu kɔ̃su, ben baawure u n yɔ̃ win
dii kɔnnɔwɔ.

Yuu be ba wura ben temɔ

4 Baa mɛ Yerusalɛmu ya kpã, ya maa yasu,
yen tɔmbu ba ɲ dabi, ba ɲ maa dia banɛ.
5 Yera Yinni Gusunɔ u doke nɛn gɔ̃ruɔ n
bukurobu mɛnna ka siri kowobu ka wuun
tɔmbu n ka bu gari gari. Ma na tireru garu
wa tè sɔɔ ba tɔmbun yĩsa yorua nge mɛ ben
baawuren bweserun tɔ̃ka sãa. Bera be ba
gbia ba wurama Babilonin di. Ye na wa ba
yorua wee.
6 Tɔn be Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa
u yoru mwɛɛra u ka da win mi, ben dabiru ta

wurama Yerusalɛmuɔ Yudan temɔ. Ma ben
baawure u da win wuuɔ.
7 Wee be ba tɔn be kparama. Bera
Sorobabɛli ka Yosue ka Nɛɛmi ka Asaria ka
Ramia ka Nakamani ka Maadose ka Bilisani
ka Misipaa ka Bigifai ka Nɛhumu ka Baana.
Tɔn ben geeru ka ben bwese kɛrin yĩsa wee.
8 Pareɔsin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba yiru ka wunɔbu ka wata ka
wɔkura yiru (2.172).
9 Sefatian bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
gooba wunɔbu ka wata ka wɔkura yiru (372).
10 Aran bweseru sɔɔ ba sãawa tɔmbu nata ka
weeraakuru ka yiru (652).
11 Pakati Mɔabun bweseru sɔɔ, ba sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nɛnɛ ka wɔkura
nɔɔbu ka ita (2.818). Ba sãawa Yosue ka
Yoabun sikadominu.
12 Elamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ
(1.254).
13 Satun bweseru sɔɔ ba sãawa tɔmbu nɛnɛ ka
weeru ka nɔɔbu (845).
14 Sakain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka wunɔbu ka wata (760).
15 Binuin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka weeru ka nɔɔba ita (648).
16 Bebain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka yɛnda nɔɔbu ka ita (628).
17 Asigadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba yiru ka gooba wunɔbu ka
yɛnda yiru (2.322).
18 Adonikamun bweseru sɔɔ, ba sãawa
tɔmbu nata ka wata ka nɔɔba yiru (667).
19 Bigifain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba yiru ka wata ka nɔɔba yiru
(2.067).
20 Adinin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka weeraakuru ka nɔɔbu (655).
21 Atɛɛn bweseru sɔɔ, be ba sãa Esekiasin
yɛnugibu ba sãawa tɔmbu wunɔbu yiru sari.
22 Hasumun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
gooba wunɔbu ka yɛnda nɔɔbu ka ita (328).
23 Bɛsain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba
wunɔbu ka yɛnda nnɛ (324).
24 Harifun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
25 Gabaonigibu ba sãawa tɔmbu wɛnɛ ka
wɔkura nɔɔbu (95).
26 Bɛtelehɛmugibu ka Nɛtofagibu ba sãawa
tɔmbu wunaa wɛnɛ ka nɔɔba ita (188).
27 Anatɔtugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru
ka nɔɔba ita (128).
28 Bɛti Asimafɛtigibu ba sãawa tɔmbu weeru
ka yiru (42).
29 Kiriati Yarimu ka Kefiragibu ka
Beerɔtugibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunaa
weeru ka ita (743).
30 Ramagibu ka Gebagibu ba sãa tɔmbu nata
ka yɛnda tia (621).
31 Mikimasigibu ba sãawa tɔmbu wunaa
teeru ka ita (122).
32 Betɛligibu ka Ayigibu ba kua tɔmbu wunaa
teeru ka ita (123).
33 Nɛbo yeɔnɔgibu ba sãawa tɔmbu
weeraakuru ka yiru (52).
34 Elamu wiɔnɔn yɛnugibu ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ
(1.254).
35 Harimun yɛnugibu ba sãawa tɔmbu gooba
wunɔbu ka yɛndu (320).
36 Yerikogibu ba sãawa tɔmbu gooba
wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (345).
37 Lodugibu ka Hadidigibu ka Onɔɔgibu ba
sãawa tɔmbu nata ka wunaa teeru ka tia
(721).
38 Senaagibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
ita ka nɛnɛ ka wunaa teeru ka wɔkuru
(3.930).
39 Wee tɔn be ba wãa yãku kowobun bwe-
seru sɔɔ. Yosuen bweseru sɔɔ, Yedayan
yɛnugibu ba sãawa nɛnɛ ka wunaa wata ka
wɔkura ita (973)
40 Imɛrin yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu
ka weeraakuru ka yiru (1.052).
41 Pasurin yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu
ka goobu ka weeru ka nɔɔba yiru (1.247).
42 Harimun yɛnugibu ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka yiru (1.017).
43 Lefiban wuuru sɔɔ, be ba sãa Yosue ka
Kadimiɛlin bweseru, Hodifan sikadominu,
ba sãawa tɔmbu wata ka wɔkura nnɛ (74).
44 Asafun yɛnugii be ba ra womu ko sãa yerɔ,
ba sãawa tɔmbu wunaa weeru ka nɔɔba ita
(148).
45 Be ba sãa gbãrarun kɔnnɔ kõsobu ba ka sãa
Salumun yɛnugibu ka Atɛɛba ka Talumɔɔba
ka Akububa ka Hatitaba ka sere Sobaiba ba
sãawa tɔmbu wunaa weeru yiru sari (138).
46 Nɛtiniban bweseru sɔɔ, be ba ra sãa yerun
sɔmburu ko ben sikadobara Siha ka Hasufa
ka Tabaɔtu
47 ka Kɛrɔsi ka Sia ka Padoni
48 ka Lebana ka Hagaba ka Salumai
49 ka Hananu ka Gidɛli ka Gasaari
50 ka Reaya ka Resini ka Nɛkoda
51 ka Gasamu ka Usa ka Paseaki
52 ka Besai ka Mɛhunimu ka Nɛfisimu
53 ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru
54 ka Basiliti ka Mɛhida ka Haasa
55 ka Baakɔsi ka Sisera ka Tamaki
56 ka Nɛtisa ka Hatifa.
57 Be ba sãa Salomɔɔn sɔm kowobun bibun
sikadoba, bera Sotai ka Soferɛti ka Perida
58 ka Yaala ka Daakoni ka Gidɛli
59 ka Sefatia ka Hatili ka Pokerɛti Hasebaimu
ka Amɔɔ.
60 Nɛtini be, ka Salomɔɔn sɔm kowobun bii
be, be kpuro ba kuawa mi tɔmbu gooba
wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkura yiru (392).
61 Be ba yoru wɔma saa Tɛli Mɛlakin di
ka Tɛli Hasaan di ka Kerubu Adonin di ka
Imɛrin di ba ṅ kpĩa ba ben tundon yɛnu gie,

ba ɲ̀ maa kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka wunanɛ bu ka sɔ̃ɔsi ma ben tii ba sãaWa Isireliba.
62 Ben wirugiba Delaya ka Tobiya ka Nɛkoda. Be kpuro ba sãaWa tɔmbu nata ka weeru ka yiru (642).
63 Yãku kowobu sɔɔ, gaba maa wãa be ba ɲ̀ kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka wunanɛ. Bera Hobayan bibun bweseru ka Hakɔtugiru ka Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai yèn sɔ̃ ben sikado u Baasilai Galadigiin bii wɔndia sua kurɔ.
64 Bera ba ben bweserun tɔ̃ka kasu ba bia. Ma ba bu yara yãku sɔmburun di.
65 Ma tem mɛn kparo u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma n kun mɔ yãku kowo goo u kpĩa u bikiaru kua ka urimu ka tumimu ben goo kun yãku dĩanu dimɔ.
66 Tɔn be kpuron geeru ta sãaWa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka yiru ka gooba wunɔbu ka wata (42.360)
67 ben sɔm kowobu baasi. Ben sɔm kowo ben geeru wee, tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru (7.337). Be sɔɔ, wom kowobu goobu ka weeru ka nɔɔbu (245) ba wãa tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Ben dumin geera sãaWa nata ka wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (736) ka sere birakɔsu goobu ka weeru ka nɔɔbu (245) *
68 ka yooyoosu nɛɛru ka tɛna ka nɔɔbu (435) ka sere kɛtɛkunu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka nata ka wunaa teeru (6.720).
69 Yɛnu yɛ̃robu dabina ba kɛ̃nu kua bana yen sɔ̃. Wee ye tem mɛn kparo u maa wɛ̃ bana yen sɔ̃. U wuran gobi nɔrɔbu (1.000) wɛ̃ ka gbɛ̃ɛnu weeraakuru ni ba koo ka yaa yɛm yɛ̃ka ka yãku kowobun takoba nɛɛra wunɔbu ka tɛna (530).
70 Yɛnu yɛ̃ro ben kɛ̃ɛ ni ba kua nu sãaWa wuran gobi nɔrɔbun suba yɛndu (20.000) ka sii geesu kilo nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100).
71 Tɔn be ba tie ba maa wuran gobi nɔrɔbun suba yɛndu (20.000) wɛ̃ ka sii geesu kilo nɔrɔbu (1.000) ka sere yãku kowobun takoba wata ka nɔɔba yiru.
72 Yãku kowobu ka Lefiba ka gbãra kɔnnɔ kɔ̃sobu ka wom kowobu ka Nɛtiniba ka sere Isireli be ba tie ben baawure u wuraWa win wuuɔ.

Ɛsidarasi u woodan tireru gara batuma sɔɔ

Wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ, Isireliba kpuro ba wãa ben wusɔ.

8

1-2 Suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikii te sɔɔ, yera Isireliba kpuro ba nɔɔ tia kua ba mɛnna Yerusalɛmuɔ gbãrarun kɔnnɔWɔ ge ba sokumɔ Nim kɔnnɔ. Ma ba Ɛsidarasi wi u sãa wooda yɛ̃ro kana u ka tireru na mi ba wooda yorua ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ be, Isireliban sɔ̃. Ma Ɛsidarasi u ka tire te na tɔn ben wuswaaɔ tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu ka bibu be ba koo kpĩ bu tubu ye ba gerumɔ gesi.
3 Ma u bu tire te gariammɛ saa bururun di sere ka sɔ̃ɔ wii wɔllɔ batuma ye ya wãa kɔnnɔWɔ ge ba sokumɔ Nim kɔnnɔ. Ma be kpuro ba nùn swaa daki.
4 N deema ba turaru garu kua ka dãa. Miya Ɛsidarasi u yɔɔWa u yɔ̃ra u ka tire te garimɔ. Ma gabu ba yɔ̃ win nɔm geuɔ. Bera Matitia ka Sema ka Anaya ka Uri ka Hilikiya ka Maseya. Gaba maa wãa win nɔm dwarɔ, bera Pedaya ka Mikaɛli ka Maakiya ka Hasumu ka Hasabadana ka Sakari ka Mɛsulamu.
5 Tɔmbu kpuro ba nùn waamɔ. Domi u yɔ̃Wa u bu gunum kere. Sanam mɛ u tire te wukia tɔn ben nɔni biru, yera ba seewa ba yɔ̃ra.
6 Yera u Gusunɔ Yinni boko siara. Ma be kpuro ba nɔma yiiya ba nɛɛ, ami, ami! Ma ba kpuna temɔ ba Gusunɔ sãWa.
7 Ye ba seewa tem di, saa yera Lefi beni, Yosue ka Bani ka Serebia ka Yamini ka Akubu ka Sabetai ka Hodiya ka Maseya ka Kelita ka Asaria ka Yosabadi ka Hananu ka Pelaya, ba bu wooda ye tubusiamɔ.
8 Lefi be, ba wooda ye garimɔWa sãa sãa ma ba ye tubusiamɔ nge mɛ ya koo ka tɔmbu yeeri.
9 Sanam mɛ tɔn be, ba tire ten gari nɔɔmɔ, ba sumɔWa. Adama Nɛɛmi ben kparo ka Ɛsidarasi wi u sãa yãku kowo ka wooda yɛ̃ro ka Lefi be ba wooda ye tubusiamɔ mi, ba bu sɔ̃ɔWa ba nɛɛ, sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni sã. Yen sɔ̃, i ku nuki sankira i n sumɔ.
10 I gɔsiro bɛɛn yɛnusɔ kpa i dĩa geenu di kpa i tam durom nɔ. Kpa i ka be ba ɲ̀ dĩanu sɔɔru kue bɛɛginu bɔnu ko. Domi sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka bɛsɛn Yinni sã. I ku nuki sankira. Nuku doo bi Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ bu koo bɛɛ dam kɛ̃.
11 Lefi be, ba maa bu nukuru yɛmiasia ba nɛɛ, i sinɔ sɛ̃ɛ. Sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka Yinni Gusunɔ sã. I ku nuki sankira.
12 Saa yera be kpuro ba gɔsira ba da ben yɛnusɔ ba di ba nɔra, ba ka be ba ɲ̀ dĩanu mɔ beginu bɔnu kua. Ma ba nuku doo bakabu kua. Domi tire te ba gara mi, ten gari bu yeeri.

Kunun tɔ̃ɔ bakaru

13 Yen sisiru, yɛnu yɛ̃robu kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ba mɛnna Ɛsidarasin mi, wi u sãa wooda yɛ̃ro u ka bu wooda ye tubusia.

* **7:67** ***(245)*** - Ɛsidarasin tireru sɔɔ, 2:66, ba nɛɛ, ba dumi 736 ka birakɔsu 245 mɔ. Adama Nɛɛmin tireru sɔɔ, ba ɲ̀ ye yorua.

14 Yera ba wa wooda yen gaa sɔɔ ye Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ mi, ya nɛɛ, Isireliba ba
ko n da n wãawa kunu sɔɔ bà n Kunun tõɔ
bakaru mɔ̀ suru nɔɔba yiruse sɔɔ.
15 Kpa bu kpara wuu baagere kpuro sɔɔ ka
Yerusalɛmuɔ bu nɛɛ, tɔmbu bu doo guunɔ bu
olifi ye ba duura ka ye ba ɲ̀ duuren wurusu
kasuma ka dãa wuru bakasu ka sere maa
kpakpa wurusu bu ka kunu ko nge mɛ ya
yorua wooda ye sɔɔ.
16 Yera tɔn be, ba da ba dãa wuru si kasuma
ba ka kuu ni gira, gabu ben dii tɛɛran wɔllɔ,
gabu ben yɛnu yaaraɔ, gabu Yinni Gusunɔn
sãa yerun yaaraɔ, gabu kɔnnɔwɔ ge ba ra
soku Nim kɔnnɔ, gabu maa kɔnnɔwɔ ge ba
mɔ̀ Efaraimu.
17 Tɔn be ba wɔma yorun di mi kpuro, ba
kunu girawa. Ma ba sina mi. Yen dɔma te,
ba nuku doo bakabu kua. Domi Isireliba ba
ɲ̀ tõɔ baka te koore nge mɛ, saa mìn di Yosue
Nunin bii u gu.
18 Ba ra wooda yen wiru garu gariwa tõɔ
baka ten tõɔ baatere sere ta ka kpa. Ba tu
diwa sõɔ nɔɔba yiru. Nɔɔba itase ma ba
mɛnna siki siki ba ka tu wiru go nge mɛ
wooda ya gerua.

Isireliba

ba ben durum tuuba kua

9

1 Suru nɔɔba yiruse, yen sõɔ yɛnda nnɛse
sɔɔra Isireliba kpuro ba mɛnna bu ka nɔɔ
bɔke. Ma ba saaki deewa ba tii tua wisi wirɔ
nuku sankirarun sõ.
2 Be ba sãa Yuuba gesi, ba tii wĩa tɔn
tukobun suunu sɔɔn di ba na ba ben durum
ka ben sikadobagia tuuba kua.
3 Yen biru, ba bu Yinni Gusunɔn gari garia
kɔba itan saka ba yõ ba swaa daki. Ma ba yiira
wi, ben Yinnin wuswaaɔ ba suuru kana sere
kɔba ita maa.
4 Yera Yosue ka Bani ka Kadimiɛli ka
Sebania ka Buni ka Serebia ka Bani goo ka
Kenani ba yɔɔwa tura ten mi. Ma ba nɔɔgiru
sua Gusunɔ ben Yinnin mi gia ba somiru
kana.
5 Yera Lefi beni, Yosue ka Kadimiɛli ka Bani
ka Asabinia ka Serebia ka Hodiya ka Sebania
ka Petaya ba nɛɛ, i seewo i Gusunɔ bɛsɛn
Yinni siara sere ka baadommaɔ.
Baawure u nùn siaro win yĩsi bɛɛrɛgirun sõ,
baa mɛ i ɲ̀ gari yɛ̃ yi i ko i ka nùn siara.

Kana te ba kua

6 Ma Isireliba ba kana teni kua ba nɛɛ,
Yinni, wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
Wuna a wɔllu kua ta kpã.
Wuna a maa kperi kua too.
Wuna a tem taka kua ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Wuna a nim wõku kua ka ye ya wãa ge sɔɔ.
Wuna a hunde koni kpuro wãaru wɛ̃.
Ma kperi ka suru ka sõɔ,
ye kpuro ya nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a Aburamu gɔsa.
Ma a dera u seewa Urin di, Kaladen temɔ.
Yen biru, ma a nùn yĩsi kpaaru kã
Aburahamu.
8 A wa ma u sãa naanɛgii,
ma a ka nùn arukawani bɔkua a nɛɛ,
kaa nùn tem mɛ wɛ̃ mè sɔɔ Kananiba
ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Feresiba
ka Yebusiba ka Girigasiba ba wãa,
kpa win bibun bweseru tu sina mi.
Mɛya a maa wunɛn arukawani ye yibia.
Domi a sãawa naanɛgii.
9 Sanam mɛ bɛsɛn baababa ba wãa Egibitiɔ,
a ben nɔni swãaru wa.
Ba nun somiru kana,
ma a ben wuri nua nim wõku ge ba mɔ̀ Naa
yariɔ.
10 A yɛ̃ nge mɛ Egibitigibu ba bɛsɛn baababa
dam dɔre ka nuku kõsuru.
Ma a sɔm maamaakiginu kua a ka ben sunɔ
ka win sina asakpɔbu ka win tɔmbu kpuro
seesi.
Ma a yĩsiru yara sere ka gisɔn gisɔ.
11 A dera nim mu burana bɛsɛn baaba ben
wuswaaɔ.
Ma ba tɔbura tem gbebum sɔɔ.
Adama Egibitigii be ba bu naa gire,
a bu sure nim bwerɔ.
Ma ba numa nge kpee te ba kare nim sɔɔ.
12 Sõɔ sɔɔ, guru wii wurora a ra ka wunɛn tɔn
be kpare.
Wõkuru maa, kpa ta n ka dõɔ yari bakaru
weenɛ,
ta n bu yam bururasie swaa sɔɔ.
13 A sarama saa wɔllun di,
ma a ka bu gari kua Sinain guurɔ.
A bu wooda gea ka sõɔsi geenu wɛ̃.
14 A dera wunɛn sɔm kowo Mɔwisi u bu tõɔ
wɛ̃rarugiru wɛ̃
te ta sãa nɛnɛm wunɛn sõ.
Ma a dera u bu wooda ye ya tie sõɔsi.
15 A bu dĩanu wɛ̃ɛma saa wɔllun di
sanam mɛ gõɔra bu mɔ̀.
Ma a dera nim mu yara kpee baan di
sanam mɛ nim nɔru ga bu mɔ̀.
Ma a nɛɛ, bu doo bu tem mɛ mwa
mèn nɔɔ mwɛɛru a bu kua ka bõri.
16 Adama bɛsɛn baaba be, ba tii sua ba nun
seesi.
Ba ɲ̀ wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
17 Ba swaa taaya
ba wunɛn sɔm maamaakigii ni duari
ni a bu kua.
Ma ba nun seesi ba tii kparo kua
bu ka wura mi ba raa yoru di.
Adama ka mɛ, a ɲ̀ bu deri.
Domi a sãawa Yinni
wi u ra tɔnu suuru kue.
A wɔnwɔndu ka durom mɔ.
Wunɛn mɔru ku ra fuuku se.

Wunɛn kĩru ta ɩ̀ kpeemə sere ka
baadommaə.
18 Ka mɛ kpuro, ba tii bũu wuraguu kua.
Ma ba nəəgiru sua ba nɛɛ,
gera ga sãa ben yinni
wi u bu yarama Egibitin di.
Nge mɛya ba kua ba ka nun wənwa.
19 Adama wunɛn kĩi bakarun sɔ̃,
a ɩ̀ bu deri gbaburə.
Guru wii wuro te ta bu swaa gbiiye mi,
wɔ̃kuru ka sɔ̃ə səə, ta ɩ̀ bu deri.
20 Wunɛn kĩrun saabu,
a bu wunɛn Hunde wɛ̃
ba n ka bwisi mə.
Baadomma a ra bu dĩanu wɛ̃
ni ba ra soku manna bu di,
kpa a bu nim wɛ̃ bu nə.
21 A bu nəəri gbaburə wɔ̃ə weeru,
ba ɩ̀ gãanu biare,
ben yãnu kun gɛ̃ɛkirare,
ben naasu kun maa məsire.
22 A bu bwese tukunu ka nin sinambu nəmu
səndia
ka be ba ka bu sikerenɛn tem.
Mɛya Hɛsibonin tem mi Sihoni u bandu dii
ka Basanin tem mi Ogu u bandu dii.
23 A dera ba bibu mara ba dabia nge kperi.
Ma a dera ba dua Kananin temə
mɛ a ben baababa nəə mwɛɛru kua.
24 Ma ba Kananiba kamia
ba bu taare ba ben tem mɛ mwa.
Ma ba bera min sinambu ka min bwesenu
kpuro kua nge mɛ ba kĩ.
25 Ba wuu gbãrarugisu mwɛɛra ka mi tem
gem wãa,
ka yɛnu si su dukia mə, ka dəkəba ka resɛm
gbaanu,
ka olifiba ka dãa dabi dabinu nìn marum ba
ra di.
Yinni Gusunə, wunɛn kĩrun saabuwa
ba ka di ba deba ba bəria.
Ma ba wãa doo nəəru səə.
26 Adama ka mɛ, ba ɩ̀ nun mɛm nəəwɛ.
Ba nun seesiwa, ba wunɛn woodaba biru
kisi.
Ma ba wunɛn səməbu go go
be ba bu kirə kua bu ka gɔ̃ru gəsia
bu ben daa kɔ̃sa deri kpa bu wurama wunɛn
mi.
Adama ba ben daa kɔ̃sa sosiwa.
27 Saa yera a bu yibɛrɛba nəmu səndia,
ma ba bu dam dəre.
Adama ben nəni swãaru səə, ba nun nəəgiru
sue.
Ma a ben nəə nua saa wəllun di.
A bu təmbu seeya
bu ka bu wəra saa yibɛrɛ ben nəman di
wunɛn kĩi bakarun sɔ̃.
28 Adama ye ba wãa bəri yɛndu səə,
ba maa wəri ben durum səə.
Ma a bu biru kisi,
a bu yibɛrɛba nəmu səndia.
Yera ba maa kpam nəəgiru sua
ba nun somiru kana.
Ma a ben nəə nua wəllun di,
a bu wəra nən dabinu wunɛn kĩrun saabu.
29 Yen biru, a bu kirə kua
bu wunɛn woodaba mɛm nəəwa.
Adama ba tii sua ba ɩ̀ ye mɛm nəəwɛ,
baa mɛ yera ya ra tənu wãaru wɛ̃
wi u ye mɛm nəəwa.
Ba swaa taayawa ba ye yina mam mam.
30 A ka bu tɛmana wɔ̃ə dabinu.
A wunɛn səməbu wunɛn Hunde wɛ̃
ba n ka bu kirə mɔ̀.
Adama ba ɩ̀ swaa daki.
Ma a bu bwese tukunu nəmu bɛria.
31 Adama wunɛn kĩi bakarun sɔ̃,
a ɩ̀ bu go, a ɩ̀ maa bu deri,
domi a sãawa Yinni wənwəndugii ka
duromgii.
32 Gusunə bɛsɛn Yinni, a kpã, a maa dam mə.
Wuna a durom bakam mə.
Ma a wunɛn arukawani nɛni ye a ka sun
bəkua.
A bɛsɛn wahala mɛɛrio ye sa mɔ̀
bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka ben sina asakpəbu
ka wunɛn səməbu ka bɛsɛn yãku kowobu
saa Asirin sinambun waatin di sere n ka gisə
girari.
33 A sãawa naanɛgii.
A maa kuawa dee dee gãa ni nu sun deema
səə.
Adama bɛsɛ, sa kuawa naanɛ sarirugibu.
34 Bɛsɛn sinambu ka ben sina asakpəbu
ka bɛsɛn yãku kowobu ka bɛsɛn baababa
ba ɩ̀ wunɛn woodaba mɛm nəəwɛ.
Ba wunɛn kirəba atafiiru kuawa.
35 Ba ɩ̀ nun sãwa.
Ba ɩ̀ maa ben daa kɔ̃sa deri,
baa mɛ a bu tem bakam wɛ̃ mɛ mu gea sãa,
ba kua mɛn sinambu.
Ma a bu nəəri ba wãa doo nəəru səə.
36 Yen sɔ̃, bɛsɛ wee sa yoru dimə gisə
tem mɛ a bu wɛ̃ səə
bu ka mɛn dĩa geenu di.
37 Dĩa gee ni, nu kua sinam be ba sun yoru
diisiaməginu.
Ba sun mə bɛsɛ ka bɛsɛn yaa sabenu.
Ba ka sun mɔ̀ nge mɛ ba kĩ bɛsɛn durum sɔ̃.
Ma sa wãa nuku sankira bakanu səə.

Isireliba ba nəə mwɛɛru kua

bu wooda mɛm nəəwa

10

1 Yeniba kpuron sɔ̃na bɛsɛ Isireliba sa nəə
mwɛɛru kua sa yorua. Bɛsɛn wirugibu ka
Lefiba ka yãku kowobu ba bɛsɛn nəə mwɛɛ
ten tireru nəma dokewa.
2 Be ba tire te nəma doke, bera bɛsɛn kparo
Nɛɛmi, Hakalian bii,
3 ka Sedesiasi ka Seraya ka Asaria ka Yeremi
4 ka Pasuri ka Amaria ka Maakiya

5 ka Hatusi ka Sebania ka Maluku
6 ka Harimu ka Mɛremɔtu ka Abudiasi
7 ka Danielі ka Ginɛtoni ka Baruku
8 ka Mɛsulamu ka Abia ka Miyamini
9 ka Maasia ka Biligai ka Semaya. Be kpuro
ba sãawa yãku kowobu.
10 Be ba sãa Lefiba, bera Yosue, Asanian bii
ka Binui, Henadadin bii ka Kadimielі
11 ka ben mɛro bisibu Sebania ka Hodiya ka
Kelita ka Pelaya ka Hanani
12 ka Misee ka Rehɔbu ka Hasabia
13 ka Sakuri ka Serebia ka Sebania
14 ka Hodiya ka Bani ka Beninu.
15 Be ba maa sãa wirugibu beya Pareɔsi ka
Pakati Mɔabu ka Elamu ka Satu ka Bani
16 ka Buni ka Asigadi ka Bebai
17 ka Adoniya ka Bigifai ka Adini
18 ka Atɛɛ ka Esekiasi ka Asuri
19 ka Hodiya ka Hasumu ka Bɛsai
20 ka Harifu ka Anatɔtu ka Nɛbai
21 ka Magipiasi ka Mɛsulamu ka Hesiri
22 ka Mɛsesabɛli ka Sadɔku ka Yadua
23 ka Pelatia ka Hananu ka Anaya
24 ka Hosee ka Hanania ka Hasubu
25 ka Halosɛsi ka Pilika ka Sobɛki
26 ka Rehumu ka Hasabuna ka Maaseya
27 ka Akiya ka Hananu ka Anani
28 ka Maluku ka Arimu ka Baana.
29 Tɔn be ba tie, yãku kowobu ka Lefiba ka
sãa yerun kɔnnɔn kɔ̃sobu ka wom kowobu
ka Nɛtiniba ka sere be ba ka tii wurama tɔn
tukobun min di ba Yinni Gusunɔn woodaba
mɛm nɔɔwɛ ka ben kurɔbu ka bibu, be ba
gesi bwisi ka yɛ̃ru mɔ,
30 be kpuro ba ka ben mɛro bisibu nɔɔ tia
kua be ba tɔn giroru bo. Ba nɔɔ mwɛɛru kua
ka bɔ̃ri ba nɛɛ, ba koo Yinni Gusunɔn wooda
mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ̃ saa Mɔwisin min di
kpa ba n ka yi sɔmburu mɔ̀.
31 Ba nɛɛ, ba ṅ maa ben bii wɔndiaba
tɔn tukobu wɛ̃ɛmɔ bu sua kurɔbu. Mɛya
ben aluwaasiba ba ṅ maa tɔn tukobun bii
wɔndiaba suamɔ kurɔbu.
32 Mɛya ba ṅ maa gãanu dwemɔ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru ka tɔ̃ɔ bakanun saa sɔɔ tɔn
tukobu bà n ka kiaru na. Ba koo maa tɔmbu
yoru kara wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ kpa ba kun
gãanu kɔsie.
33 Mɛya ba tii wooda yiiya bu kɛ̃nu wɛ̃ sii
geesun gobi garamu nnɛ wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ bu ka
Gusunɔ ben Yinnin sãa yerun sɔmburu ko.
34 Kɛ̃ɛ ni, nu ko n sãawa ni ba koo ka pɛ̃ɛ
dwe Yinni Gusunɔn yãku ninin sɔ̃. Niya,
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãku ni ba ra ko
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka yãku ni ba ra ko tɔ̃ɔ
baatere ka ni ba ra ko suru kpao ù n yara ka
yãkunu ganu ka sere tararun yãkunu. Kɛ̃ɛ
niya nu koo maa somi bu ka sãa yerun sɔma
baayere ko.
35 Yãku kowobu ka Lefiba ka Isireliba bɛsɛ
kpurowa sa tɛtɛ toba su ka wa dãa ye sa ko
n da ka nɛ wɔ̃ɔ baagere yãkunun sɔ̃ Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ yen saa yà n tunuma.
Dãa yera ba ko n da ka yãku dɔ̃ɔ sɔ̃re yãku
yeru wɔllɔ nge mɛ ba gerua woodan tireru
sɔɔ.
36 Mɛya sa Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua sa nɛɛ,
sa ko n da ka bɛsɛn gberun dĩa gbiikinu ka
bɛsɛn dãa marum gbiikum be ba sɔmburu
mɔ̀ yãku yerɔ naawɛ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
37 ka bɛsɛn bii gbiikobu ka sere maa bɛsɛn
yaa sabenun bii gbiikinu nge mɛ ba yorua
woodan tireru sɔɔ.
38 Mɛya sa ko maa ka bu bɛsɛn som kpam
ka bɛsɛn dãa marum gbiikum ka bɛsɛn tam
kpam ka bɛsɛn gum kpam naawa. Sa maa nɔɔ
mwɛɛru kua sa nɛɛ, sa ko wɔkuru baateren
wɔllɔ tia wɛ̃ bɛsɛn gbean dĩanu sɔɔ. Lefiban
tiiwa ba koo ye mwɛɛri wusu kpuron di tem
mɛ̀ sɔɔ sa gbea mɔ.
39 Yãku kowo wi u sãa Aronin bweseru
wiya u koo Lefiba yɔ̃siri sanam mɛ ba koo
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ye mwa. Kpa
Lefi ben tii bu maa ka ye ba mwa min
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na Gusunɔ
ben Yinnin sãa yerɔ diru mi ba ra arumani
bere.
40 Isireliba ka Lefiba ba koo ka ben kɛ̃nu
nawa mi ba ra yãkunun dendi yãnu bere
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere mi yãku
kowobu ka sãa yerun kɔ̃sobu ka wom
kowobu ba ra sɔmburu ko. Kɛ̃ɛ niya alikama
ka tam kpam ka gum.

Nge mɛya sa ṅ maa ka Yinni Gusunɔn sãa
yeru derimɔ.

Yuu be ba wurama

ba sina Yerusalɛmuɔ

11

1 Isireliban wirugiba da ba sina
Yerusalɛmuɔ. Ma ba tɛtɛ toba bu ka tɔn tia
tia wuna Isireli be ba tien wɔkuru baateren
wɔllɔ. Bera ba koo sina Yerusalɛmu wuu
dɛɛrɔ ge sɔɔ, kpa nɔɔba nnɛ be ba tie bu da
wuu si su tien mi.
2 Be ba gɔ̃ru doke ka kĩru bu ka sina
Yerusalɛmu mi, tɔmba bu domaru kua.
3 Isireliban berin wirugibu ba da ba
sina Yerusalɛmuɔ ma Isireli be ba tie ka
yãku kowobu ka Lefiba ka Nɛtiniba ka sere
Salomɔɔn sɔm kowobun bibu ba da ba sina
Yudan temɔ ben wusɔ.
4-5 Yudaba ka Bɛnyamɛɛba gaba ba sina
Yerusalɛmuɔ.
Be ba sãa Yudaba bera Ataya ka Maaseya,
Osiasin bii. Ataya u sãawa Sakarin debubu.
Win sikadobara Sakari ka Amaria ka Sefatia
ka Mahalalɛɛli ka Perɛsi. Maaseya u maa
sãawa Barukun bii. Win sikadobara Kolo-
hose ka Hasaya ka Adaya ka Yoyaribu ka
Sakari ka Siloni.
6 Perɛsin sikadominu be ba sina
Yerusalɛmuɔ ben geera sãawa tɔmbu nɛɛru

ka wata ka nɔɔba ita (468). Ba sãawa tabu
durɔ wɔrugɔba.
7-8 Bɛnyamɛɛ be ba sina Yerusalɛmuɔ,
bera Salu ka Gabai ka Salai. Salu u sãawa
Mɛsulamun bii, Yoɛdin debubu. Win
sikadobara Pedaya ka Kolaya ka Maaseya ka
Itiɛli ka Esai. Be ba sãa Bɛnyamɛɛn bweseru
ba ka sina Yerusalɛmuɔ ben geera sãawa
tɔmbu nɛnɛ ka wunaa teeru ka nɔɔba ita
(928).
9 Yoɛli Sikirin biiwa u sãa ben kparo. Ma
Yuda Senuan bii u maa sãa ben wirugii
yiruse.
10 Yãku kowo be ba maa sina Yerusalɛmuɔ
bera Yedaya, Yoyaribun bii ka Yakini,
11-14 ka Seraya, Hilikiyan bii, Mɛsulamun
debubu, Sadɔku ka Mɛrayɔtu ka Akitubu wi
u raa sãa yãku kowo tɔnweron sikadobu, ka
sere tɔmbu wɛnɛ ka yɛnda yiru (822) be ba
ra n sɔmburu mɔ̀ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
ka Adaya Yerohamun bii, Pelatian debubu,
Amusi ka Sakari ka Pasuri ka Maakiyan
sikadobu, ka sere tɔmbu goobu ka weeru ka
yiru (242), be kpuro yɛnu yɛ̃robu, ka Amasai,
Asarɛlin bii, Akusain debubu, Mɛsilɛmɔtu
ka Imɛrin sikadobu, ka tabu durɔ wɔrugɔba
wunaa teeru ka nɔɔba ita (128). Sabudiɛli
Gedolimun biiwa u sãa ben wirugii.
15 Lefi be ba maa da Yerusalɛmuɔ, bera
Semaya, Hasubun bii, Asirikamun debubu,
Hasabia ka Bunin sikadobu,
16 ka Sabetai ka Yosabadi be ba sãa sɔmbu
te ba ra ko yaaraɔn guro gurobu,
17 ka Matania, Miseen bii, Sabudin de-
bubu, Asafun sikadobu, wi u ra womu gbi
bà n Gusunɔ siaramɔ kanarun saa, ka win
wɔnɔ turo Bakibukia wi u ra nùn somi, ka
Abuda, Samuan bii, Galalin debubu, Yedu-
tum sikadobu.
18 Lefi be ba wãa Yerusalɛmuɔ kpuro ben
geera sãawa tɔmbu goobu ka wɛnɛ ka nnɛ
(284).
19 Be ba ra sãa yerun kɔnnɔ kɔ̃su, bera
Akubu ka Talumɔɔ ka wigibu. Be kpuron
geera sãawa wunaa wata ka wɔkura yiru
(172).
20 Isireli be ba tie, ka yãku kowobu ka
Lefiba ba da ba sinawa Yudan wusu kpuro
sɔɔ, ben baawure u wãa win temɔ.
21 Nɛtiniba ba da ba sinawa gungunɔ. Ben
wirugiba Sisa ka Gisipa.
22 Lefiban wirugii wi u sina Yerusalɛmuɔ
win yĩsira Usi, Banin bii, Hasabian debubu.
Win sikadobara Matania ka Misee, Asafun
bweseru sɔɔ. Asafun bwese te, ta sãawa te ta
ra womu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
23 Sina boko u wom kowo be wooda yiiya
ye ba koo swĩi ka sere maa sɔma ye ba ko n
da ko tɔ̃ɔ baatere.
24 Petaya, Mɛsesabɛlin bii, Serakin de-
bubu, Yudan sikadobu, wiya u sãa Isirelibaa
sɔmɔ Pɛɛsiban sina bokon mi.

Yuu be ba wãa wuu si su tie sɔɔ

25 Yudaba ba da ba sina wuu sini ka sin
baru kpaanu sɔɔ. Wuu siya Kiriati Ariba
ka yen baru kpaanu ka Diboni ka yen baru
kpaanu ka Yokasɛɛli ka yen baru kpaanu
26 ka Yesua ka Mɔlada ka Bɛti Palɛti
27 ka Hasaa Suali ka Beri Seba ka yen baru
kpaanu
28 ka Sikilagi ka Mɛkɔna ka yen baru
kpaanu
29 ka Eni Rimɔɔ ka Sorea ka Yaamuti
30 ka Sanɔa ka Adulamu ka yen baru
kpaanu ka Lakisi ka yen baru kpaanu ka
Aseka ka yen baru kpaanu. Ba sinawa Beri
Seban di n ka da Hinɔmun wɔwaɔ.
31 Bɛnyamɛɛba ba da ba sinawa Geban di
n ka da Mikimasiɔ ka Ayaɔ ka Betɛliɔ ka yen
baru kpaanɔ
32 ka Anatɔtuɔ ka Nɔbuɔ ka Hananiaɔ
33 ka Hasoriɔ ka Ramaɔ ka Gitaimuɔ
34 ka Hadidiɔ ka Seboimuɔ ka Nɛbalatiɔ
35 ka Loduɔ ka Onɔɔ ye ba maa sokumɔ
nɔman sɔm kowobun wɔwa.
36 Lefiba sɔɔ, be ba wãa Yudaɔ, ben gaba
seewa ba wura Bɛnyamɛɛban temɔ.

Lefiba ka yãku kowobun yĩsa

12

1 Yãku kowobu ka Lefi be ba Sorobabɛli
Salatiɛlin bii ka Yosue swĩima ba ka na
Yerusalɛmuɔ, bera Seraya ka Yeremi ka
Ɛsidarasi
2 ka Amaria ka Maluku ka Hatusi
3 ka Sekania ka Rehumu ka Mɛremɔtu
4 ka Ido ka Ginɛtoi ka Abia
5 ka Miyamini ka Maadia ka Biliga
6 ka Semaya ka Yoyaribu ka Yedaya
7 ka Salu ka Amɔku ka Hilikiya ka Yedaya.
Bera ba sãa yãku kowobu ka be ba bu
somimɔn wirugibu Yosuen waati.
8 Be ba sãa Lefiba, bera Yosue ka Binui
ka Kadimiɛli ka Serebia ka Yuda ka Matania.
Matania wi, ka win tɔmba ba ra siarabun
womusu ko.
9 Bakibukia ka Uniwa ba ra sɔmburu ko
ben mɛro bisibu Lefi ben bɔkuɔ.
10 Yosuewa u Yoyakimu mara. Ma
Yoyakimu u seewa u Eliasibu mara. Ma
Eliasibu u seewa u Yoyada mara.
11 Yoyada u maa seewa u Yonatam mara.
Ma Yonatam u seewa u Yadua mara.
12 Be ba sãa yãku kowobu Yoyakimun
waati ye sɔɔ, ba ka sãa yɛnu yɛ̃robu, bera
Mɛraya, Serayan bweseru sɔɔ ka Hanania,
Yeremin bweseru sɔɔ,
13 ka Mɛsulamu, Ɛsidarasin bweseru sɔɔ,
ka Yokanani, Amarian bweseru sɔɔ,
14 ka Yonatam, Mɛlukin bweseru sɔɔ, ka
Yosɛfu, Sebanian bweseru sɔɔ,
15 ka Adina, Harimun bweseru sɔɔ, ka
Hɛlikai, Mɛrayɔtun bweseru sɔɔ,

16 ka Sakari, Idon bweseru sɔɔ, ka
Mɛsulamu, Ginɛtonin bweseru sɔɔ,
17 ka Sikiri, Abian bweseru sɔɔ, ka Pilitai,
Minyamini ka Mɔadian bweseru sɔɔ,
18 ka Samua, Biligan bweseru sɔɔ, ka
Yonatam, Semayan bweseru sɔɔ,
19 ka Matinai, Yoyaribun bweseru sɔɔ, ka
Usi, Yedayan bweseru sɔɔ,
20 ka Kalai, Salain bweseru sɔɔ, ka Ebɛɛ,
Amɔkun bweseru sɔɔ,
21 ka Hasabia, Hilikiyan bweseru sɔɔ, ka
Nɛtanɛɛli, Yedayan bweseru sɔɔ.
22 Tɔn bèn waati sɔɔ ba Lefi be ba sãa
yɛnu yɛ̃robu ka yãku kowobun yĩsa yorua
tireru sɔɔ n ka da Darusi Pɛɛsiban sina bokon
bandun waati sɔɔ, bera Eliasibu ka Yoyada ka
Yokanani ka Yadua.
23 Adama ba Lefi be ba sãa yɛnu yɛ̃robun
yĩsa yorua yerukobun garin tireru sɔɔ sere
Yokanani, Eliasibun biin waati sɔɔ tɔna.
24 Lefiban yɛnu yɛ̃ro beni, Hasabia ka
Serebia ka Yosue, Kadimiɛlin bii, bera ba ra
womusu ko bu ka Gusunɔ siara kpa Lefi be
ba tie ba n wuramɔ nge mɛ Dafidi Gusunɔn
sɔm kowo u gerua.
25 Be ba maa sãa sãa yerun kɔnnɔn kɔ̃sobu,
bera Matania ka Bakibukia ka Abudiasi ka
Mɛsulamu ka Talumɔɔ ka Akubu.
26 Be kpurowa ba wãa Yoyakimu, Yosuen
bii, Yosadakin debubun waati sɔɔ. Beya ba
maa wãa Nɛɛmi wi u sãa kparo ka Ɛsidarasi
wi u sãa yãku kowo ka tire yoron waati sɔɔ.

Ba Yerusalɛmun gbãra ten

wii goberun tɔ̃ɔ bakaru di

27 Sanam mɛ ba Yerusalɛmun gbãra ten wii
goberun tɔ̃ɔ bakaru dimɔ, ba da ba Lefiba
mɛnnama beri berikan di mi ba raa wãa kpa
bu ka tɔ̃ɔ te di nuku dobu sɔɔ ba n womusu
mɔ̀ ba n sɛkɛtirɛnu ka mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu
soomɔ.
28-29 Wom kowo be ba wãa Yerusalɛmun
baru kpaanɔ ka be ba wãa Nɛtofaɔ ka Bɛti
Giligaliɔ ka Geban baru kpaanɔ ka Asimafɛtiɔ
ba mɛnnama dɔma te, domi wom kowo be,
ba tii yɛnusu kuawa Yerusalɛmun bɔkuɔ.
30 Yãku kowobu ka Lefiba ba tii dɛɛrasia.
Ma ba maa tɔmbu ka kɔnnɔsu ka gbãraru
dɛɛrasia.
31 Nɛ, Nɛɛmi, na dera Yudaban wirugibu
ba yɔɔwa gbãraru wɔllɔ ma ba wom kowobu
bɔnu kua wuuru yiru. Bɔnu gbiikaa ya sĩa ya
da nɔm geu gia gbãrarun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀
Kubanu.
32 Ma Hosee ka Yudaban wirugibun bɔnu
ba wom kowo be swĩi biruɔ.
33 Yen biruwa tɔn beni ba maa swĩi. Bera,
Asaria ka Ɛsidarasi ka Mɛsulamu
34 ka Yuda ka Bɛnyamɛɛ ka Semaya ka
Yeremi
35 ka yãku kowobun bii be ba kɔbi nɛni
ka Sakari, Yonatam bii, Semayan debubu,
Matania ka Misee ka Sakuri ka Asafun
sikadobu,
36 ka sere win tɔmbu Semaya ka Asarɛli
ka Milalai ka Gilalai ka Mai ka Nɛtanɛɛli ka
Yuda ka Hanani. Tɔn be, ba mɔrɔkunu nɛni
ni Dafidi Gusunɔn sɔm kowo u kua. Ma
Ɛsidarasi tire yoro u bu swaa gbiiye.
37 Ye ba tunuma kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Bwia,
yera ba da Dafidin wuun yɔɔ yerɔ ma ba
yɔɔwa gana yen wɔllɔ ba ka Dafidin sina
kpaaru tuke, ma ba da kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀
Nim, sɔ̃ɔ yari yeru gia.
38 Wom kowobun bɔnu yiruse ya maa sĩa
ya da nɔm dwaru gia. Ma nɛ ka tɔn be ba tie
sa bu swĩi biruɔ. Ma sa da ka wuu kɔ̃su yee
te ba mɔ̀ Pɛ̃ɛn dɔ̃ɔ sɔ̃ru yerun gãarɔ sere ka
gbãra te ta yasun bera gia
39 ka kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Efaraimuɔ ka
kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Tɔkɔ sere ka kɔnnɔwɔ
ge ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ ka wuu kɔ̃su yee te ba mɔ̀
Hananɛɛlin bɔkuɔ ka te ba mɔ̀ Mɛan bɔkuɔ
sere ka kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Yãanu.
40 Ma wom kowo be kpuro ba da ba yɔ̃ra
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ma nɛn tii na yɔ̃ra
mi ka siri kowo be ba man swĩi
41 ka yãku kowo beni, Eliakimu ka
Maaseya ka Minyamini ka Misee ka Elionai
ka Sakari ka Hanania be ba kɔbi soomɔ kpuro
42 ka sere maa Maaseya ka Semaya ka
Eleasaa ka Usi ka Yokanani ka Maakiya ka
Elamu ka Esɛɛ. Ma wom kowobu ba womusu
mɔ̀. Yisirayawa u bu kpare.
43 Yen tɔ̃ɔ te, tɔmba yãku dabi dabinu kua
ma ba nuku dobu kua. Domi Gusunɔ u bu
nuku doo bakabu wɛ̃. Kurɔbu ka bibun tii
ba nuku dobu kua ma Yerusalɛmun di nuku
dobun kuuki yi nɔɔra n toma.

Ye n sãa yãku kowobu

ka Lefiban bɔnu

44 Yen tɔ̃ɔ te, ba tɔmbu gɔsa bu ka dia kɔ̃su
mi ba ra kɛ̃nu ka dĩa gbiikinu yi ka sere tia tia
ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ̃ ben mɔrun wɔkuru
baateren wɔllɔ. Ma ba tɔn be yiire bu dĩa ni
mwɛɛri wusun di ni ba koo yãku kowobu ka
Lefiba wɛ̃ nge mɛ wooda ya gerua. Yudaba ba
nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ yãku kowobu ka Lefiba
ba wura ben sɔmburu sɔɔ,
45 ba Yinni Gusunɔn sãa yerun wooda
mɛm nɔɔwammɛ ba tɔmbu dɛɛrasiamɔ. Mɛya
wom kowobu ka sãa yerun kɔnnɔn kɔ̃sobu
ba maa wooda ye kpuro mɛm nɔɔwammɛ
nge mɛ Dafidi ka win bii Salomɔɔ ba gerua.
46 Domi yellu Dafidi ka Asafun waati wom
kowoba wãawa be ba ra siarabun womusu
ko Yinni Gusunɔn sɔ̃.
47 Sorobabɛli ka Nɛɛmin waati sɔɔ, Isire-
liba kpuro ba ra wom kowobu ka sãa yerun
kɔnnɔn kɔ̃sobu ka Lefiba ben dĩanu wɛ̃wa tɔ̃ɔ
baatere. Kpa Lefi be, bu maa Aronin bibun
bweseru wɛ̃ ye ya sãa begia.

Nɛɛmi u gãa dabinu kɔsa

13

1 Saa ye sɔɔ, ba gara woodan tire te Mɔwisi
u yorua sɔɔ Isireliba kpuron wuswaaɔ ma ba
deema ba yorua ba nɛɛ, n ɲ koorɔ Amɔniba
ka Mɔabuba ba n wãa Gusunɔn tɔmbu Isire-
liban suunu sɔɔ.
2 Domi Mɔabu be, ka Amɔni be, ba ɲ Isire-
liba sennɔ de ka dĩanu ka nim. Yen biru,
ba maa Balamu sokusia u Isireliba bõrusi
kpa bu nùn gobi kɔsia. Adama Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bõri yi gɔsia domaru.
3 Sanam mɛ ba woodan tire ten gari nua,
yera be, Isireliba ba sɔbu kpuro wuna ben
suunu sɔɔn di.
4 N deema ba raa yãku kowo Eliasibu gɔsa
u ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerun dia ye ba
gɔri gɔrin sɔmburu ko. Eliasibu wi, u sãawa
Tobiyan dusi.
5 Yera u nùn dii bakaru gɔsia mi ba ra
raa kẽnu yi ka turare ka sãa yerun dendi
yãnu ka yãku kowobun dĩa ni ba ra bu wẽ
ka alikaman bɔnu tia ye ba mwa wɔkuru
baateren wɔllɔ ka tam kpamgia ka gumgia
ka dĩa ni ba ra Lefiba ka wom kowobu ka
kɔnnɔn kõsobu wẽ.
6 Nɛ, Nɛɛmi na ɲ wãa Yerusalɛmuɔ sanam
mɛ ye kpuro ya koora. Domi saa ye sɔɔ, na
gɔsirawa Babilonin sina boko Aatasɛsin mi.
N deema saa ye, win bandun wõɔ tɛna ka
yiruse sɔɔra mi.
7 Wõɔ gen kpeeru sɔɔ, sina boko u wura n
gɔsirama Yerusalɛmuɔ. Ye na tunuma, yera
na wa kõsa ye Eliasibu u kua ye u ka Tobiya
diru wẽ Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ.
8 Ma na wa ya ɲ wã. Ma na Tobiyan yãnu
kpuro gura na yari tɔɔwɔ.
9 Ma na dera ba dii te dɛɛrasia. Ma ba Yinni
Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni kpuro wesia
mi ka kẽɛ ni ka turare ye ba ra dõɔ doke.
10 Na maa nua ma ba ku ra Lefiba ben bɔnu
wẽ. Ma Lefi be, ka wom kowo be ba koo
sãaru ko mi, ba sɔmburu deri, ben baawure
u da u wãa win temɔ.
11 Ma na siri kowobu taarɛ wẽ na nɛɛ, mban
sõna ba dera ba Yinni Gusunɔn sãa yee te
deri. Ma na wure na Lefiba ka wom kowo be
mɛnna, ma na bu wesia ben sɔma sɔɔ.
12 Yera Yudaba ba ka ben alikaman bɔnu na
ye ba wuna wɔkuru baateren wɔllɔ ka tamgia
ka gumgia.
13 Ma na dii tèn mi ba ra dĩa ni doke
yãku kowo Selemia ka tire yoro Sadɔku
ka Pedaya, Lefiban turo nɔmu sɔndia. Ma
na bu Hananu, Sakurin bii, Matanian de-
bubu nɔmu sɔndia u bu somi. Domi ba sãa
naanɛgibu. Beya ba ko n da begibu dĩa ni
bɔnu kue.
14 Gusunɔ nɛn Yinni, a de a n man yaaye
nɛn ye na kua kpuron sõ. A ku sɔmbu te
duari te na kua ka naanɛ wunɛn sãa yee te ka
ten woodaban sõ.
15 Yen waati ye sɔɔ, na tɔmbu wa Yudan
temɔ ba resɛm gamamɔ tõɔ wẽrarugiru
sɔɔ, ma gaba doo bɔkunu duusiamɔ ma
gaba kɛtɛkunu tam sɔbimɔ ka resɛm ka dãa
marum mɛ ba mɔ̀ figie ka maa sɔmunu ganu
ba ka naamɔ Yerusalɛmuɔ. Ma na bu kirɔ kua
bu ku gãanu dɔra tõɔ te.
16 Tirigii be ba maa wãa mi, ba ra ka swẽɛ ka
kia dabinu nɛ bu Yudaba ka Yerusalɛmugibu
dɔre sanam wẽragim sɔɔ.
17 Ma na Yudan wirugibu taarɛ wẽ. Na bu
bikia na nɛɛ, mban sõna ba kõsa mɔ̀ ba tõɔ
wẽrarugiru disi dokemɔ.
18 Nge mɛya bɛsɛn sikadoba ba raa kua. Ma
Gusunɔ u sun wahala dabinu surema wuu ge
sɔɔ. Yera ba kĩ bu maa win mɔru seeya bu tõɔ
wẽrarugii te disi doke?
19 Ma na yiire bu Yerusalɛmun kɔnnɔsu
kɛnɛ sanam mɛ sõɔ u dua tõɔ wẽrarugiru tu
sere tore kpa bu ku su kɛnia ma n kun mɔ tõɔ
wẽrarugiru ta kpa. Ma na nɛn sɔm kowobu
gabu yi yi kɔnnɔ sin mi bu ku ka de sɔmunu
ganu nu du tõɔ wẽrarugii te sɔɔ.
20 Yera kia bwese bwesekan dɔrobu ba
kpuna wuun biruɔ nge nɔn yiru.
21 Ma na bu kirɔ kua na nɛɛ, mban sõna ba
kpuna wuun tɔɔwɔ gbãrarun biruɔ. Na maa
bu sõɔwa na nɛɛ, bà n maa yen bweseru kua,
kon bu nɔma doke.

Saa yen dɔma ten di, ba ɲ maa naare tõɔ
wẽrarugiru sɔɔ.
22 Ma na Lefiba sõɔwa na nɛɛ, bu tii dɛɛrasio
kpa bu na bu Yerusalɛmun kɔnnɔsu kõsu bu
ka tõɔ wẽrarugii te yi Yinni Gusunɔn sõ.

Yinni Gusunɔ, yeniban sõ, a de a n man
yaaye. Kpa a man kõsu wunɛn durom bakam
sõ.
23 Waati ye sɔɔ, na Yuuba wa ba kurɔbu sua
Asidɔduba ka Mɔabuba ka Amɔniban min di.
24 Ma ben bibu gabu ba Asidɔdugibun
barum gerumɔ. Ba ɲ Yudan barum yẽ. Tɔn
tuko baruma ba gerumɔ.
25 Na bu taarɛ wẽ, ma na bu bõrusi. Na ben
gabu so, ma na gabun seri wi u ka nùn weenɛ
handunia ye sɔɔ. Gusunɔ u nùn kĩ. Ma u nùn
kua Isireliba kpuron sunɔ. Adama ka mɛ,
kurɔ be ba sãa bwese tukunu ba nùn sure
durum sɔɔ.
27 Yen sõ, sa ɲ maa kĩ su nɔ bu nɛɛ, bɛɛya
i taarɛ baka yenin bweseru kua i bwese
tukunu sɔɔ kurɔbu sua, kpa i ko naanɛ sariba
Yinni Gusunɔn mi.

28 Yoyadan bii turo, Eliasibu wi u sãa yãku
kowo tɔnweron debubu, wiya u sãa Sambala
Horonigiin biin durɔ. Yen sɔ̃na na nùn gira
nɛn min di.
29 Yinni Gusunɔ, a ku bu duari. Domi
ba wunɛn sãa yeru disi doke. Ma ba ǹ
arukawani yibie ye yãku kowobu ka Lefiba
ba ka nun bɔkua.
30 Na dera ba gãa tukunu kpuro wuna ben
suunu sɔɔn di. Ma na yãku kowo be, ka Lefi
ben baawure wesia win sɔmburu sɔɔ. Ma na
dera ba wooda ye mɛm nɔɔwa ye ya weenɛ
be, yãku kowobu bu mɛm nɔɔwa,
31 ba maa yãku dãa kasu yen saa sɔɔ ma ba
ben dĩa gbiikinu wɛ̃.
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a n man yaaye
yeniban sɔ̃.

ƐSITƐƐ

Tire te, ta ka Yuuba yã be ba yoru dimə Babiloniə. Babilonigibu ka ben wirugii turo Hamani ba kookari kua ba kasu bu bu go. Saa ye səə, Yuuban bii wəndia goo wi ba mɔ̀ Ɛsitɛɛ, wi u kua Babilonin sunən kurə, u bu wərɑ.

Tire te səə, Gusunən yĩsiru sari mi. Adama ka mɛ, ta Gusunən dam sõəsimə ka maa somi te u win təmbu kua.

Tire te, ta maa sun sõəmə nge mɛ Yuuban tõə baka te ba mɔ̀ Purimu ta ka torua.

Tire ten kpunaa

1. Ɛsitɛɛ u sina bokon kurə Fasiti kəsire kua, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Hamani u murafitiru mɔ̀ bu ka Yuuba go, wiru 3n di sere wiru 5.
3. Ba Hamani go, wiru 6n di sere wiru 7.
4. Yuuba ba ben yibɛrɛba kamia, wiru 8n di sere wiru 10.

Sina boko u təmbu dim soka

1 Gari yini yi kooraWa sina boko wi ba mɔ̀ Asuresin waati səə. U bandu diiwa tem mɛ ba mɔ̀ Ɛndiə n ka girari Etiopiə. Tem mɛ kpuro mu sãaWa beri wunaa teeru ka nəəba yiru.

2-3 Win bandun wõə itase səə, sõə teeru u sõ win sina gəna səə ben wuu maroə ge ba mɔ̀ Susi. Yera u win sina asakpəbu tõə baka dim soka ka win səm kowobu ka Mɛdiba ka Pɛɛsin tabu sinambu ka sere beri yi kpuron wirugibu. Be kpurowa ba mɛnna mi.

4 Ma u win dukia ye ya win yiiko ka win bandun kpãaru sõəsimə yara u tən be sõəsi. U ye kuaWa n ka kua suru nəəba tia.

5 Yen biru, u təmbu kpuro be ba mɛnnɛ Susi mi, tõə baka dim soka, gobigibu ka sãarobu. Ma ba tõə baka te di sere sõə nəəba yiru sina kpaarun yaaraə.

6 Ma ba beku damginu sərɛ sərɛ taabu sii ganduginu səə ka wɛ̃ɛ wunəmgii yi ba gbinisi gbereba səə be ba kua ka kpee gobiginu. Ma ba kita wuraginu ka sii geesuginu yi yi mi. Ma ba dii ten tem səma kua ka kpee gobiginu, gam kpee swãanu, gam kpee kpikinu, gam kpee sõə tirosu, gam maa kpee wõkunu.

7 Tõə baka ten tam nəri yi sãaWa nəri bwese bweseka yi ba kua ka wura. Ma tam mu sweenɛ baama sina bokon nuku tian sõ.

8 Adama ba ɲ̀ goo tilasi kue u ka mu nə. Domi sina boko u win səm kowobu sõəWa u nɛɛ, bu baawure derio u ko nge mɛ u kĩ.

9 Saa ye səə, sina bokon kurə wi ba sokumə Fasiti u maa tən kurəbu tõə baka dim soka Asuresin sina kpaarun səəWə.

Sina boko

u win kurə Fasiti yina

10 Sina bokon tõə bakarun sõə nəəba yiruse səə, u wãa nuku dobu səə, yèn sõ u tam nərɑ. Yera u win tiin səm kowobu nəəba yiru beni soka, Mɛhumani ka Bisita ka Haabona ka Bigita ka Abagata ka Setaa ka Kaakasi.

11 Ma u bu gəra bu da bu win kurə Fasiti sokuma kpa u na u n win sina yãnu doke. Domi u kĩ win sina asakpəbu ka sere tən be ba wãa mi kpuro bu wa ma win kurə u sãa kurə burə. Ka geema kurə wi, kurə burən tiiwa.

12 Yera tən be, ba da ba kurə wi deema. Ma ba nùn sõəWa ma sina boko u nùn soku. Adama u yina u na. Ye sina boko u nua mɛ, yera win məru ya seewa.

13 Ma u win bwisi kɛ̃əbu bikia nge mɛ n weenɛ u kurə wi kua. Domi bera ba ra win gari kpuro wunanɛ yèn sõ ba tem mɛn woodaba yɛ̃.

14 Be səə, be u ra ka wesianɛ kiri kiri ben yĩsa wee, Kaasena ka Setaa ka Adimata ka Taasisi ka Mɛrɛsi ka Maasena ka Mɛmukani. Ba sãaWa mi sina bibu nəəba yiru, Pɛɛsi ka Mɛdin tem səə. Bera sina boko u maa naanɛ sãa. Beya ba wãa win bandun aye bakanu səə ni nu kpuro kere.

15 Yera u bu sõəWa u nɛɛ, wee na gəra bu nɛn kurə Fasiti sokuma. Adama u yina u na. Sɛɛyasia birà wooda ya yi su nùn ko.

16 Ma Mɛmukani u sina boko ka win bwisi kɛ̃ə be wisa u nɛɛ, wunɛn kurə Fasiti wi, u tora n kpã. N ɲ̀ mə wunɛ sina boko tənaWa u torari. Ka maa wirugibun tiiwa u torari ka sere maa tem mɛn tən durəbu kpuro.

17 Domi tən kurəbu kpuro bà n nua ye Fasiti u kua, ba koo sewa bu ben durəbu gɛm. Ba ɲ̀ maa bu mɛm nəəWammɛ. Kpa bu ka tii yina bu nɛɛ, ye sina boko u raa win kurə Fasiti sokusia u na ro?

18 Mɛya maa bɛsɛ wirugibu, bɛsɛn kurəbu ba koo nə ye sina bokon kurə u kua. Kpa bu se bu sun gari wisi ka gɛndu. Kpa gɛn te, tu bɛsɛn məru seeya.

19 N n mɛn na, sina boko, à n wuran na, a de bu wooda yara ye ya Fasiti yinarimə u maa na wunɛn wuswaaə kpa a kurə goo kəsire ko wi u nùn kere. Wooda ye, ya ko n wãaWa bɛsɛ Pɛɛsiba ka Mɛdiban woodaba səə ye ba ɲ̀ kpɛ̃ bu go.

20 Sanam mɛ ba koo wooda ye nə wunɛn tem bakam mɛ kpuro səə, tən kurə baawure u koo win durə mɛm nəəWaWa, baa ɲ̀ n mɛren na durə wi, u sãa.

21 Ma gari yi, yi sina boko ka win tem wirugibu dore. Ma u ka yi səmburu kua.

22 U dera ba tirenu mərisia win tem beri berika kpuro səə. Ba tire ni yoruaWa ka baawuren barum mɛ ba gerumə win tem səə. Wee ye tire ni, nu gerumə. Nu nɛɛ, n weenɛ tən durə wi u kurə sue kpuro u n sãa win yɛnu yɛ̃ro kpa ba n da win barum gere yɛnu ge səə.

Ɛsitɛɛ u kua sina bokon kurɔ

2

1 Amɛn biru, Asuresin mɔru ya sure. Ma u bwisika ye Fasiti u kua ka wooda ye ba yi win sɔ̃.
2 Yera sina bokon tiin sɔm kowobu ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sina boko, a de bu wɔndia be ba ǹ durɔ yɛ̃ kasu kpa ba n sãa kurɔ burabun tii.
3 Yen sɔ̃, a tɔmbu gɔsio wunɛn tem beri berika kpuro sɔɔ bu wɔndia kurɔ burabu kasuma be ba ǹ durɔ yɛ̃. Kpa bu ka bu na Susiɔ wunɛn kurɔbun wãa yerɔ. Miya Hege wi u ra wunɛn kurɔbu kɔ̃su u koo bu nɔɔri kpa u bu tim wɛ̃ bu ka ben wasi sɔmɛ.
4 Saa ye sɔɔ, wɔndia wi u koo wunɛ sina boko wɛ̃re, wiya u koo Fasiti kɔsire ko.

Ma gari yi, yi ka sina boko naawa. Ma u yi wura.

5 N deema Yuu goo wãa Susi wuu bɔkɔ ge sɔɔ. Win yĩsira Maadose. U sãawa Yairin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Win sikadobara Simɛi ka Kisi.
6 Nɛbukanɛsaawa u Maadose wi yoru mwaama ka win temgibu gabu Yerusalɛmun di ka ben sina boko Yekonia sannu.
7 Maadose wi, u win baan tundo turosin bii wɔndia goo nɛni. Domi win mɔwɔbu ba gu. Bii win yĩsira Hadasa wi ba maa mɔ̀ Ɛsitɛɛ. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa.
8 Sanam mɛ ba wooda ye yara, wɔndia dabira ta mɛnna Susiɔ. Ɛsitɛɛ u wãa be sɔɔ. Ma Hege wi u ra sina bokon kurɔbu kɔ̃su u ka be kpuro da tɔn kurɔbun wãa yerɔ u bu nɔɔrimɔ.
9 Ɛsitɛɛ u Hege wɛ̃re ma u ka nùn nɔnu geu mɛɛra u nùn tim wɛ̃ fuuku mɛ u koo ka wasi sɔmɛ ka maa dĩa ni u ko n da di. Ma u nùn wɔndia nɔɔba yiru kasua sina kpaarun sɔm kowobu sɔɔ. Yen biru, u nùn dii te ta buram bo wɛ̃ tɔn kurɔbun wãa yeru mi.
10 Adama Ɛsitɛɛ kun gerua ma u sãa Yuu. Domi Maadose u nùn ye yinari.
11 Mɛya Maadosen tii u ra n daamɔ tɔn kurɔ ben wãa yerun kɔnnɔwɔ u ka Ɛsitɛɛn alafia bikia kpa u n maa ka yɛ̃ ye ba nùn kuammɛ.
12 Wɔndia be kpuro ba koo wasin burarun tim kowa wɔ̃ɔ tia tɔn kurɔbun wãa yeru mi. Suru nɔɔba tia sɔɔ, ba koo bu gum mɛ ba ra soku miru sawa. Suru nɔɔba tia ye ya maa tie sɔɔ, kpa bu bu gum turaregum sawa ka maa tim gam wasin burarun sɔ̃. Yenibɔn biru, wɔndia ben baawure u ko n tɔ̃ru mɔ tè sɔɔ u koo yari u da u sina boko Asuresi deema.
13 Dɔma te yɛ̃ro u koo yari ben wãa yee ten min di u ka da sina bokon mi, ba ra nùn wɛ̃wa ye u kĩ.
14 Wɔ̃kuru kpa u da sina bokon mi. Bururu yam sãreru kpa Sasigasi, sina bokon tɔn kurɔbun kɔ̃so u ka nùn da diru garu sɔɔ. Saa ye sɔɔ, kurɔ wi, u ǹ maa wee sina bokon mi, ma n kun mɔ sina bokon tiiwa u nùn sokusia ka win yĩsiru.
15 Ye n Ɛsitɛɛ Abisailin bii wi Maadose u nɛnua girari u ka da sina bokon mi, u ǹ gãanu ganu bikie ma n kun mɔ ye Hege sina bokon kurɔbun kɔ̃so wi, u nùn sɔ̃ɔwa u ka da. Be ba ka Ɛsitɛɛ yinna kpuro, ba ra ka nùn nɔnu geu mɛɛriwa.
16 Asuresin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, yen suru wɔkuruse wi ba mɔ̀ Tebɛsi, yera ba ka Ɛsitɛɛ da win mi.
17 Ye ba tura mi, yera sina boko u Ɛsitɛɛ kĩa n kere kurɔ be u waare kpuro. Wɔndia be kpuro sɔɔ, Ɛsitɛɛwa u ka nɔnu geu mɛɛra. Yen biru, u Ɛsitɛɛ sina furɔ dokea. Ma u nùn kua Fasitin kɔsire.
18 Ma sina boko u win bwisi kɛ̃ɔbu ka win sɔm kowobu ka win sina asakpɔbu tɔ̃ɔ baka dim soka Ɛsitɛɛn sɔ̃. Ma u win tem tɔmbu kpuro wɛ̃rabu wɛ̃ dɔma te. Ma u bu kɛ̃nu bɔnu kua ka nuku tia.
19 Sanam mɛ ba maa wɔndiaba mɛnna nɔn yiruse, Maadose u sãa sina kpaarun wirugii turo.
20 Saa ye sɔɔ, Ɛsitɛɛ kun tii sɔ̃ɔsi ma u sãa Yuu. Domi u Maadose mɛm nɔɔwa nge mɛ u ra raa ko sanam mɛ u wãa win mi.

Maadose

u sina bokon wãaru wɔra

21 Sɔ̃ɔ teeru ye Maadose u win sɔmburu mɔ̀ sina kpaarɔ, Bigitani ka Terɛsi be ba sãa sina bokon kɔnnɔn kɔ̃sobu ba ka sina boko mɔru kua sere ba kĩ bu nùn go.
22 Yera Maadose u gari yi nua. Ma u da u ye Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa. Ma Ɛsitɛɛn tii u maa da u sina boko sɔ̃ɔwa ka Maadosen yĩsiru.
23 Yera ba gari yin gem kasu ba deema geema. Ma ba dãa nɔɔ sɛm kua ba ka bu sɔka ba suasia wɔllɔ. Ma ba gari yi yorua ben tem garin tireru sɔɔ sina bokon nɔni biru.

Hamani ka Maadose ba ǹ do

3

1 Yenibɔn biru, Asuresi u Hamɛdatan bii wi u sãa Agagin bweseru wɔlle sua. Ma u nùn kua yiruse win bandu sɔɔ.
2 Sina kpaarun sɔm kowobu kpuro ba ra Hamani kpunɛwa, domi sina bokowa u yen wooda ye wɛ̃. Maadose turowa u yina u nùn kpuna.
3 Yera sina bokon sɔm kowo be ba tie ba ra nùn bikie bu nɛɛ, mbɔn sɔ̃na a ku ra ka sina bokon wooda mɛm nɔɔwɛ.
4 Tɔ̃ɔ baaterewa ba ra nùn bikie mɛsum. Adama Maadose u ku ra bu wisi. U ra gesi bu wisiwa u nɛɛ, nɛ Yuuwa. Yera ba da ba ye Hamani sɔ̃ɔwa bu ka wa Maadose ù n ko n mɔ̀ mɛ u n dɔɔ.
5 Yera Hamanin tii u wa Maadose u yina u nùn kpuna. Ma u mɔru bɛsira too.

6 Mɛya ba maa nùn sɔ̃ɔwa ma Maadose u
sãaWa Yuu. Yera Hamani u bwisika win tii
sɔɔ u nɛɛ, ǹ n mɛn na, Maadose tɔnan gɔɔ kun
tura sere u Yuuban bweseru kpuro go be ba
wãa Asuresin tem mɛ kpuro sɔɔ.
7 Asuresin bandun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen
suru gbiikoo wi ba mɔ̀ Nisãa sɔɔra ba gãanu
kɔ̃ ni ba sokumɔ purimu bu ka suru ka win
tɔ̃ru wa tè sɔɔ ba koo Yuuba go. Ma ya suru
wɔkura yiruse wi ba mɔ̀ Adari gɔsa.

Hamani u Yuuban

kpeerasiabun sɔɔru mɔ̀

8 Hamani u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni,
bweseru gara wãa tèn tɔmba yarinɛ baama
wunɛn tem mɛ kpuro sɔɔ, ba tii mɛnɛ nɛnɛm,
ben komara maa sãaWa nɛnɛm. Yen biru ba
ku ra wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. À n bu
deri sɛ̃ɛ, ya ǹ nun arufaani gaa kuammɛ.
9 À n wuran na, a de bu wooda yara kpa bu
yore bu tɔn ben bweseru go. Saa ye sɔɔ, kon
sii geesun tɔnnu gooba wunɔbu (300) sua n
wunɛn tem sɔm kowobu wɛ̃ bu doke wunɛ
sina bokon arumani sɔɔ.
10 Yera sina boko u win taabu wuna u
Hamani Yuuban yibɛrɛ wi wɛ̃.
11 Ma u nɛɛ, a wunɛn gobi nɛnuɔ adama
kon nun Yuuba deria kpa a ka bu ko mɛ a kĩ.
12 Suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura itase sɔɔ,
ba sina bokon tire yorobu sokusia. Tire
yoro be, ba tirenu yorua nge mɛ Hamani
u gerua. Ma ba nu mɔrisia sina bokon
tem wirugibun mi ka win sina asakpɔbun
mi ka win tem beri berikan wirugibun mi
ka bweseru baateren wirugiin mi. Ba nu
yoruawa ka barum baamɛre mɛ mu wãa tem
mɛ sɔɔ. Ma ba tire ni nɔma doke ka sina boko
Asuresin yĩsiru ka win taabun yĩreru.
13 Ma ba tɔmbu gɔra gɔra ka tire ni, tem
mɛn beri berika kpuro sɔɔ bu ka Yuuba
kpuro kpeerasia sɔ̃ɔ teeru, aluwaasiba ka
durɔ tɔkɔnu ka bibu ka tɔn kurɔbu. Kpa bu
ben arumani kpuro kam koosia. Ba koo ye
kowa suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura itase
sɔɔ, suru wi ba mɔ̀ Adari.
14 Bera mi ba tire te wa kpuro, ba koo ten
gari garisiwa wooda, kpa bu de tɔmbu kpuro
ba n yɛ̃ ba n ka yen sɔɔru sãa sere tɔ̃ɔ te, tu ka
tunuma.
15 Ma sina boko u sɔmɔ be wooda wɛ̃ ba
doona fuuku. Ma ba wooda ye kpara Susiɔ,
wuu bɔkɔ gen mi. Saa yè sɔɔ wuu gen tɔmbu
ba wãa biti sɔɔ, saa ye sɔɔra sina boko ka
Hamani ba sɔ̃ ba ben tam nɔrumɔ.

Maadose

u Ɛsitɛɛ somiru kanamɔ

4

1 Ye Maadose u nua ye ya kooramɔ, yera
u win yaberu nɛnua u karana. Ma u saaki
sebua u torom wisi wirɔ nuku sankirarun
sɔ̃. Yen biru, u da wuu suunu sɔɔ, u nuku
sankirarun kuuki mɔ̀ ka dam.
2 Ma u da sere sina bokon kɔnnɔwɔ, baa mɛ
ba ra yinɛ wi u saaki sebua u da mi.
3 Tem mɛ kpuro sɔɔ, mi Yuuba ba sina
bokon wooda yen gari nua, ba ra nuki
sankirewa. Kpa bu nɔɔ bɔke, ba n weeweenu
mɔ̀ ba n sumɔ. Ben gabu ba n kpĩ ba n saaki
sebua, ba n torom wisi wirɔ nuku sankira
ten sɔ̃.
4 Ɛsitɛɛn sɔm kowobu ba na ba nùn ye
sɔ̃ɔwa. Ma u nanda gem gem. Ma u ka yãnu
gɔra bu Maadose sebusia kpa u win saaki ye
pota. Adama Maadose u yina.
5 Yera Ɛsitɛɛ u Hataki win sɔm kowo turo
wi sina boko u nùn deria gɔra Maadosen mi,
u nùn bikia ye n nùn mɔ̀. Mban sɔ̃na u mɔ̀ mɛ.
6 Ma Hataki u seewa u da Maadosen mi,
sina bokon kɔnnɔwɔ.
7 Yera Maadose u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye ya
koora, ka gobi yi Hamani u koo doke sina
bokon arumani beru yerɔ bà n Yuuba go ba
kpa.
8 Ma u maa nùn sina bokon wooda ye ya
gerumɔ bu Yuuba gon tireru wɛ̃, te ba yara
Susiɔ. Ma u nùn kana u Ɛsitɛɛ ye kpuro sɔ̃.
Kpa u be da u sina boko suuru kana u ka
Yuuban bweseru deri.
9 Ma Hataki u da u ye kpuro Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa.
10 Yera Ɛsitɛɛ u maa nùn gɔra Maadose win
mi.
11 U nɛɛ, sina bokon sɔm kowobu kpuro ka
bwese ni nu wãa tem mini, nu yɛ̃ ma wi u da
sina bokon mi, u kun yɛ̃ro soka, ba ra yɛ̃ro
gowa nge mɛ wooda ya gerua. Adama sina
bokon tii ù n nùn win sina dɛki wuragia tĩi,
ba ǹ nùn goomɔ. Wee tɛ̃, nɛn sɔ̃ɔ tɛna mi, ye
sina boko kun ka man sokure.
12 Sanam mɛ ba ka Ɛsitɛɛn gari yi Maadose
daawa,
13 yera Maadose u gɔra bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ,
u kun tamaa wi turowa u koo kisira Yuuban
wahala yen di yèn sɔ̃ u wãa sina kpaarɔ.
14 U n mari, u ǹ win tɔmbu somi tɛ̃, ba koo
somiru wa gam di, kpa bu faaba wa. Adama
wi, ka win tundon yɛnugibu, ba koo gbiwa.
Sɔrɔkudo yen sɔ̃na ba nùn kua sina bokon
kurɔ.
15 Yera Ɛsitɛɛ u maa gɔra Maadosen mi u
nɛɛ,
16 u doo u Yuuba kpuro mɛnna be ba wãa
Susi mi, kpa bu nɔɔ bɔke win sɔ̃, sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka
wɔ̃kuru ita, bu ku dĩanu di, bu ku maa nim
nɔ. Wi ka maa win sɔm kowobu ba koo maa
ko mɛsum. Yen biru, kpa u da sina bokon mi,
baa mɛ wooda ya mɛ yina. U n koo gbin na,
kpa u gbi.
17 Yera Maadose u da u kua kpuro nge mɛ
Ɛsitɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u ko.

Ɛsitɛɛ u da sina bokon mi

5

1 Nɔɔ bɔku ten sɔ̃ɔ itase, yera Ɛsitɛɛ u win
sina yãnu sebua. Ma u da sina kpaarɔ. Ye u
dua ten sɔɔwɔ, u deema sina boko u sɔ̃ win
sina kitarɔ u kɔnnɔ mɛɛra.
2 Sanam mɛ u Ɛsitɛɛ wa u yɔ̃ win yɛnu ge
sɔɔ, yera u ka nùn nɔnu geu mɛɛra. Ma u nùn
win sina dɛka tĩi ye ba kua ka wura. Ma Ɛsitɛɛ
u susi u dɛka yen sɛ̃ru baba.
3 Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Ɛsitɛɛ,
mban sanuma a mɔ̀. A man sɔ̃ɔwɔ ye a kĩ n
nun kua. Na sɔɔru kpa n ka nun kpuro wɛ̃,
baa ǹ n nɛn tem bɔnun na.
4 Ma Ɛsitɛɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu
geu mɛɛran na, na kĩwa wunɛ ka Hamani i na
nɛn mi. Domi na tɔ̃ɔ baka dim sɔɔru kua mi,
bɛɛn sɔ̃.
5 Yera sina boko u gɔra bu Hamani sokuma
fuuku bu ka da Ɛsitɛɛn mi. Ye Hamani u na,
yera be yiru ye kpuro ba da ba tɔ̃ɔ baka dim
mɛ di.
6 Sanam mɛ ba tam nɔrumɔ, yera sina boko
u Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba a kĩ a man kana. Na
sɔɔru kpa n ka nun kua ye a kĩ baa ǹ n nɛn
tem bɔnun na, kon nun wɛ̃.
7 Ma Ɛsitɛɛ u wisa u nɛɛ, yinni, wee ye na kĩ
a man kua.
8 À n ka man nɔnu geu mɛɛra, ma a sɔɔru
sãa a ka man kua ye na kĩ, kon maa tɔ̃ɔ baka
dim sɔɔru ko sia, kpa i wurama wunɛ ka
Hamani i di. Saa ye sɔɔra kon nun sɔ̃ ye na
kĩ.

Hamani u kĩ u Maadose go

9 Yen tɔ̃ɔ te, Hamani u yara Ɛsitɛɛn yɛnun di
ka nuku dobu. Adama ye u tura kɔnnɔwɔ, u
wa Maadose kun seewe u nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Ma
u mɔru bɛsira gem gem.
10 Adama u tii nɛnua u da yɛnuɔ. Yera u
win bɔrɔba ka win kurɔ Serɛsi sokusia.
11 Ma u tii sua gari gerua tɔn be kpuron
wuswaaɔ, win dukia baka ka win bii tɔn durɔ
dabi te u maran sɔ̃ ka sere girima ye sina
boko u nùn doke u ka nùn kua win sina
asakpɔbu kpuron wirugii.
12 Yera u nɛɛ, nɛ turowa Ɛsitɛɛ, sina bokon
kurɔ u soka n ka sina boko yɔ̃siri tɔ̃ɔ baka dim
mɛ u sɔɔru kuan sɔ̃. Nɛ turo wiya u maa nɛɛ,
n sina boko yɔ̃sirima sia su ka kpam di win
mi.
13 Adama yeniba kpuro ya ǹ ko n man sãa
gãanu nà n Maadose Yuu wi waamɔ u wãa
sina kpaa kɔnnɔ mi.
14 Yera win bɔrɔ be, ka win kurɔ wi, ba nùn
bwisi kã ba nɛɛ, a doo a dãru garu gira tèn
gunum mu sãa gɔm soonu weeraakuru kpa a
sina boko kana bu Maadose sɔku bu sãarusia
mi. Saa ye sɔɔ, kaa kpĩ a tɔ̃ɔ baka dim mɛ di ka
nuku dobu.
Yera gari yi, yi Hamani dore. Ma u dera ba
dãa te sɔɔru kua.

Sina boko

u Maadose wɔlle sua

6

1 Yen wɔ̃ku te, sina boko u kpana u
dweeya. Yera u nɛɛ, bu nùn ben tem garin
tirenu tama. Tire ni sɔɔra ba ra yore ye n
koora kpuro ben tem sɔɔ. Ma ba ka nùn tire
ni naawa ba nùn garia.
2 Ma ba girari mi sina bokon sɔm kowobu
Bigitani ka Terɛsi ba raa nɔɔ tia kua bu ka sina
boko go. Ma Maadose u ye sina boko dɔmɛya.
3 Yera sina boko u bikia u nɛɛ, ba sere
Maadose wɔlle sua gari yin sɔ̃?
Ma sɔm kowo be, ba wisa ba nɛɛ, aawo, ba
ǹ nùn gãanu kue.
4 Sina boko u bikia u nɛɛ, wara u wãa sina
kpaaru mi.
N deema saa yera Hamani u duumam sisi
u ka sina boko kana u Maadose sãarusia dãa
ye u sɔɔru kuan wɔllɔ.
5 Yera sina bokon sɔm kowo be, ba nùn
wisa ba nɛɛ, Hamaniwa u wãa mi.
Ma sina boko u nɛɛ, u duuma.
6 Yera Hamani u dua. Ma sina boko u nùn
bikia u nɛɛ, amɔna kon yɛ̃ro kua wi na kĩ n
wɔlle sua.
Yera Hamani u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wara sina
boko u koo maa wɔlle sua n kere nɛ. Ma u
wisa u nɛɛ,
7 yinni, à n kĩ a goo wɔlle sua,
8 a de bu wunɛn tiin yaberu sua ka wunɛn
tiin duma ye ba sina furɔ dokea wirɔ.
9 Kpa a de wunɛn sɔm kowo damgii turo u
durɔ wi sina yãa ni sebusia kpa u nùn yɔɔsia
wunɛn duman wɔllɔ. Kpa u ka nùn da wuu
suunuɔ u n gerumɔ u n mɔ̀, wee nge mɛ sina
boko u ra yɛ̃ro kue wi u wɔlle sua.
10 Yera sina boko u Hamani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃,
a seewo a yãa ni ka duma ye sua kpa a Yuu
wi kua nge mɛ a gerua mi. Baa yen gãa piibu
a ku ra duari. U wãa sina kpaa kɔnnɔwɔ u
sɔmburu mɔ̀ mi.
11 Ye Hamani u da u yãa ni suama ka duma
ye, yera u nu Maadose sebusia. Ma u nùn
yɔɔsia duma yen wɔllɔ u ka nùn da wuu
suunuɔ u gerumɔ u mɔ̀, wee nge mɛ sina
boko u ra yɛ̃ro kue wi u wɔlle sua.
12 Yen biru, Maadose u gɔsira u wura sina
kpaa kɔnnɔ mi. Ma Hamani u maa doona
fuuku win yɛnuɔ, u tuke sekurun sɔ̃.
13 Ye u tura mi, u ye kpuro win kurɔ Serɛsi
ka win bɔrɔba saaria. Ma ba nùn bwisi
kã ba nɛɛ, Maadose wi, Yuuwa. Ma win
wuswaaɔra ba nun sekuru doken torua mɛ,
a n yɛ̃ ma kaa n kaaramɔwa a n dɔɔ.
14 Sanam mɛ ba gari gerumɔ ba ǹ kpa, yera
sina bokon sɔmɔbu ba tunuma, ma ba yande
Hamani sua ba ka da Ɛsitɛɛn tɔ̃ɔ baka dii yerɔ.

Hamanin gɔɔ

7

1 Yera sina boko ka Hamani ba Ɛsitɛɛn tɔ̃ɔ baka dim mɛ da nɔn yiruse.
2 Ye ba dim kpa ba tam nɔrumɔ, yera sina
boko u maa Ɛsitɛɛ bikia u nɛɛ, mba a kĩ a man
kana. Na sɔɔru sãa n ka nun kpuro kua ye a
kĩ. Kon mam nun nɛn tem bɔnu wɛ̃.
3 Ma Ɛsitɛɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu
geu mɛɛran na, ma n nun wɛ̃re, wee ye na
nun kanamɔ. A ku de bu nɛ ka nɛn bweseru
go.
4 Domi ba sun dɔrawa bu ka sun sakiri bu
kpeerasia wɔnwɔndu sariru sɔɔ. N n yorun
na ba sun kpɛ̃ɛ, kon daa nɛn nɔɔ mariwa
domi ta ɲ̀ tura n ka nun baasi.
5 Yera sina boko Asuresi u Ɛsitɛɛ bikia u
nɛɛ, wara u nia yen bweseru kua.
6 Ɛsitɛɛ u wisa u nɛɛ, bɛsɛn yibɛrɛ wi u sun
nɔni sɔ̃ɔmɔ, wiya Hamani tɔn kɔ̃so wini.
Yera Hamani u nanda sina boko ka Ɛsitɛɛn
wuswaaɔ.
7 Ma sina boko u seewa u yara ka mɔru u da
win sina kpaarun yaaraɔ. Saa yera Hamani u
tuba ma sina boko u sɔɔru kpawa u ka nùn
go. Yera u Ɛsitɛɛ suuru kana u nùn faaba ko.
8 Ma u tii yɔ̃su u wɔruma mi Ɛsitɛɛ u sɔ̃. Saa
yera sina boko u wurama ma u dua mi ba
tɔ̃ɔ bakaru dimɔ. Yera u Hamani bikia u nɛɛ,
a kĩ a maa Ɛsitɛɛ gabawa nɛn wuswaaɔ sina
kpaaru mini?
U ka gari yi gere u kpe, yera win sɔm
kowobu ba Hamanin wuswaa bɔkua.
9 Yera sɔm kowo ben turo wi ba mɔ̀
Haabona u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni,
Hamanin tii u dãru garu sɔɔru kua tè sɔɔ u
koo raa Maadose sɔku u bwɛ̃ wi u nun gari
dɔmɛya a ka faaba wa mi. Dãa te, ta gire mi,
win dirun wuswaaɔ. Ten gunum mu sãawa
gɔm soonu weeraakuru.
Yera sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
Hamani sɔkuo bu bwɛ̃ dãa te sɔɔ.
10 Ma ba Hamani sua ba ka da ba bwɛ̃ dãa
ten wɔllɔ, te u raa sɔɔru kua Maadosen sɔ̃. Saa
yera sina bokon mɔru ya sure.

8

1 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, sina boko Asuresi u
Hamani Yuuban yibɛrɛ win dukia kpuro sua
u Ɛsitɛɛ wɛ̃. Ma Ɛsitɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa ma
Maadose u sãawa win dusi.
2 Yera sina boko u Maadose sokusia ma u
win sina taabu sua ge u Hamani mwaari u
nùn wɛ̃. Yen biru, Ɛsitɛɛ u Hamanin dukia ye
Maadose nɔma bɛria.

Sina boko u wooda yara

Yuuban arufaanin sɔ̃

3 Yen biru, Ɛsitɛɛ u kpuna sina bokon
wuswaaɔ ka swĩi ma u nùn suuru kana u ka
himba kɔ̃sa ye yinasia ye Hamani Agagigii u
raa yi Yuuban sɔ̃.
4 Ma sina boko u Ɛsitɛɛ win sina dɛka tĩi ye
ba kua ka wura. Yera Ɛsitɛɛ u seewa u yɔ̃ra
win wuswaaɔ.
5 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, ɲ̀ n nun
wɛ̃ren na, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na,
na kĩ a wooda ye yinasia ye Hamani Agagigii
Hamɛdatan bii wi, u yara u nɛɛ, bu Yuuba
kpeerasio be ba wãa tem mɛ sɔɔ. Kpa a de bu
ye kpara.
6 Domi na ɲ̀ kpɛ̃ na n sɔ̃ kpa na n waamɔ ba
nɛn bweseru nɔni sɔ̃ɔmɔ ba goomɔ.
7 Yera sina boko Asuresi u Ɛsitɛɛ ka
Maadose wisa u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ. Wee
na dera ba Hamani sɔka dãa sɔɔ ba bwɛ̃ yèn sɔ̃
u kasu bu Yuuba go. Ma na maa wunɛ Ɛsitɛɛ
win dukia kpuro wɛ̃.
8 Yen sɔ̃ tɛ̃, i yoruo ka nɛn yĩsiru ye ya koo
Yuuba arufaani kua. Kpa i ye nɛ sina bokon
yĩreru koosi. Domi ye ba yorua ka sina bokon
yĩsiru ma ba ye win yĩreru koosi, ba ɲ̀ maa kpɛ̃
bu ye gɔsia.
9 Wɔ̃ɔn suru itase wi ba mɔ̀ Sifãa, win
sɔ̃ɔ yɛnda itase sɔɔ, yera ba sina bokon tire
yorobu sokusiama, ma Maadose u bu wooda
wɛ̃ bu Yuuba tirenu kua ka sina bokon
sina asakpɔbu ka win tem wirugibu ka sere
wirugii be ba wãa bera wunaa teeru ka nɔɔba
yiru ye sɔɔ, saa Ɛndin di n ka girari Etiopiɔ.
Ma ba tire ni kua ka Yuuban barum ka sere
maa barum mɛ mu wãa tem mɛ kpuro sɔɔ.
10 Ba nu yorua ka sina bokon yĩsiru, ma ba
nu yĩreru koosi ka win taabu. Saa ye sɔɔra
sina bokon maasɔbu ba seewa ba ka nu da
baama.
11 Wee ye tire ni, nu gerumɔ. Nu nɛɛ, sina
boko u Yuuba wooda wɛ̃ u nɛɛ, wuu mi ba
gesi wãa kpuro bu mɛnnɔ bu ka ben wãaru
wɔra kpa bu bwese te ta bu wɔri kpeerasia
sere ka ten kurɔbu ka bibɔ. Kpa bu ten dukia
gura.
12 Baawurewa u koo wooda ye mɛm
nɔɔwa Asuresin tem kpuro sɔɔ, suru wɔkura
yirusen sɔ̃ɔ wɔkura itase sɔɔ. Suru wiya ba
mɔ̀ Adari. Tɔ̃ɔ tera ba raa yi bu ka Yuuba go.
13 Bera mi tire te, ta gesi tura, ba koo ten
gari garisiwa wooda kpa bu de tɔmbu kpuro
ba n ye yɛ̃. Kpa Yuuba ba n sɔɔru sãa bu ka
ben yibɛrɛba mɔru kɔsia tɔ̃ɔ te sɔɔ.
14 Ye sina boko u win maasɔbu wooda ye
wɛ̃ yera ba ben dumi yɔɔwa ba da fuuku ma
ba yen gari kpara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ba maa
ye kpara Susiɔ.
15 Saa ye sɔɔra Maadose u yara sina
kpaarun di u da wuu sɔɔ u sina yãnu sebua
ni nu nɔni gaaduragii ka nɔni kpiki mɔ ka
yabe bakaru nɔni swɛ̃ɛgiru ka maa sina furɔ
wuraguu. Ma wɔkinu yiba Susi ye sɔɔ taki ka
nuku dobun kuukin sɔ̃.
16 Yen dɔma te, Yuuba ba nuku dobu mɔ
too, ba kuuki mɔ̀, ba yɔ̃ɔkumɔ.
17 Bera mi ba gesi wãa kpuro ba ka wooda
ye nua, ba nuku dobu kuawa too, ba tɔ̃ɔ baka

dim sokuna. Ma tɔn dabinu ba tii gɔsia Yuu yèn sɔ̃ ba Yuuba nasie.

Yuuba

ba ben yibɛrɛba mɔru kɔsie

9

1 Suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura itase ye, ya tura. Tɔ̃ɔ te sɔɔra sina bokon wooda ye u raa yi Yuuban sɔ̃ ya koo sɔmburu tore. Tɔ̃ɔ tera Yuuban yibɛrɛba ba yĩiyɔ bu Yuuba kamia. Adama n ɲ koore. Yuubara ba nasara sua.

2 Asuresin tem kpuro sɔɔ, Yuuba ba mɛnna wuu mi ba wãa kpuro. Ma ba ben yibɛrɛba wɔri be ba raa nɔɔ tia kua bu ka bu go mi. Goo sari wi u ka tii yina. Domi ba ben bɛrum mɔwa.

3 Sina bokon tem beri berikan wirugibu ka win sina asakpɔbu ka win tem wirugibu ka win tiin sɔm kowobu ba ka Yuuba yɔ̃ra domi ba Maadosen bɛrum mɔ.

4 Maadose wi, u aye bɛɛrɛgiru mɔ sina kpaaru mi. Ma u yĩsiru yara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ma win dam mu sosimɔ mu dɔɔ.

5 Yuuba ba ben yibɛrɛ be kua nge mɛ ba kĩ. Ba bu gowa gem gem.

6 Susi maro sɔɔ, tɔmbu nɛɛra wunɔbuwa (500) ba go.

7 Ma ba Paasandata ka Dalifoni ka Asipata sakira,

8 ka Porata ka Adalia ka Aridata

9 ka Paamasita ka Aridai ka Fayesata

10 ka sere maa Hamani Yuuban yibɛrɛn bibu wɔkuru. Adama ba ɲ ben dukia gure.

11 Yen tɔ̃ɔ te, ba sina boko tɔn ben geeru sɔ̃ɔwa be ba go Susi maro mi.

12 Yera sina boko u Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Yuuba ba tɔmbu nɛɛra wunɔbu (500) go mini ka Hamanin bibu wɔkuru. Amɔna n ko n sãa wuu si su tie sɔɔ. Tɛ̃, à n maa gãanu kĩ a man bikio, kon nun ye kua.

13 Ma Ɛsitɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, à n wuran na, a de sia Yuuba bu maa ko Susi mini nge mɛ wooda ye, ya gerua. Kpa bu Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ̃ dãaɔ.

14 Ma sina boko u wooda wɛ̃ bu maa ko nge mɛ. Ma ba ye kpara Susiɔ. Ma ba Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ̃ dãaɔ.

15 Yuu be ba wãa Susi maroɔ, ba Adarin sɔ̃ɔ wɔkura nnɛ ye sɔɔ mɛnna. Ma ba tɔmbu gooba wunɔbu (300) go. Adama ba ɲ ben dukia gure.

16 Yuu be ba maa wãa tem mɛn beri berikaɔ ba maa mɛnna bu ka ben wãaru wɔra. Ma ba ben yibɛrɛba mwɛɛra ba go. Adama ba ɲ ben dukia gure. Tɔn be ba go mi, ben geera sãa nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nɔɔbu (75.000).

17 Yeni ya kooraWa suru wi ba mɔ̀ Adarin sɔ̃ɔ wɔkura itase sɔɔ. Yen sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra ba tɔn goberu deri. Ma ba tɔ̃ɔ bakaru di ka nuku dobu.

18 Adama Yuu be ba wãa Susi maroɔ, ba ben yibɛrɛba gowa sɔ̃ɔ wɔkura itase ka sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔ. Sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra ba wɛ̃ra. Ma ba tɔ̃ɔ bakaru di ka nuku dobu.

19 Yen sɔ̃na Yuu be ba wãa baru kpaanɔ ba ra tɔ̃ɔ bakaru di ka nuku dobu Adarin sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse te sɔɔ. Kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana.

Maadose

u tɔ̃ɔ bakarun tɔ̃ru yi

20 Yeniban biru, Maadose u gari yi yorua tirenu sɔɔ. Ma u Yuu be ba wãa turuku ka tontondeɔ tire ni mɔrisia Asuresin tem mɛ kpuro sɔɔ.

21 U ben baawure kana ba n da tɔ̃ɔ baka te di wɔ̃ɔ baagere suru wi ba mɔ̀ Adarin sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse ka nɔɔbuse sɔɔ.

22 Kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana. Kpa bu sãarobu kɛ̃nu kɛ̃. Domi tɔ̃ɔ te sɔɔra Yuuba ba ben yibɛrɛba kamia ba dɛra. Suru wi sɔɔra ben nuku sankiranu nu gɔsia nuku dobu. Ma ben nɔni swãaru ta kua bɔri yɛndu.

23 Ma Yuuba ba Maadosen gere ye mɛm nɔɔwa, ba wura tɔ̃ɔ baka te, tu ko wororu.

24 Domi Hamani, Hamɛdatan bii, Agagigii wi, wi u sãa Yuuban yibɛrɛ u raa himba kua u Yuuba kpuro go. Yen sɔ̃na u guba kɔ̃ u ka wa tɔ̃ɔ te u koo Yuuba nɔni sɔ̃ kpa u bu go.

25 Adama Ɛsitɛɛ u da sina bokon mi. Ma sina boko u wooda yara u nɛɛ, ye Hamani u raa himba kua mi, yu wɔri win wiru wɔllɔ kpa bu wi ka win bibu bwɛ̃ dãa wɔllɔ.

26 Yen sɔ̃na ba tɔ̃ɔ ni soka Purimu ben tɛtɛ dumin sɔ̃.

Yuuba ba Maadosen tire ten gari mɛm nɔɔwa ye ba bu kua ka ye ba wan sɔ̃.

27 Ma Yuuba ba tɔ̃ɔ ni kua wororu te ba ɲ kpɛ̃ bu kɔsi ben bibun bweseru ka be ba koo ra tii koo Yuun sɔ̃. Wɔ̃ɔ baagere, sɔ̃ɔ yiru ye sɔɔ, ba ko n da tɔ̃ɔ bakaru diwa nge mɛ Maadose u yen wooda yi.

28 Ba ko n da tɔ̃ɔ ni yaayewa sere ka baadommaɔ Isireliban yɛnu baagere sɔɔ. Mi Yuuba ba wãa gesi, ba ko n da Purimun tɔ̃ɔ baka te diwa sere ka ben bibun bweserɔ.

29 Ɛsitɛɛ, Abisailin bii, ka Maadose ba maa tirenu ganu yorua fuuku bu ka tɔ̃ɔ baka ten gari dam sire.

30 Yuuba kpurowa ba tire ni mɔrisia mi ba yarinɛ Asuresin tem beri wunaa teeru ka nɔɔba yiru ye sɔɔ. Alafia ka bɔri yɛndun gariya yi wãa tire ni sɔɔ.

31 Nu bu sɔ̃ɔwa ba n da tɔ̃ɔ baka te di ten saa sɔɔ nge mɛ Ɛsitɛɛ ka Maadose ba bu sɔ̃ɔwa. Ba n da ko mɛ, sere ka ben bibun bweserɔ nge mɛ ba kua sanam mɛ ba weeweenu kua ba nɔɔ bɔkua.

32 Nge mɛya Ɛsitɛɛn wooda ye, ya ka tɔ̃ɔ baka ten dam sire. Ma ba ye yorua tireru sɔɔ.

Asuresi ka Maadosen gari

10

1 Sina boko Asuresi u tɔn be ba wãa win
tem kpuro sɔɔ wɔ̃ɔ gobi surewa sere ka be ba
wãa daarun goorɔ.
2 Win yiiko kpuro ka win wɔrugɔrun faagi
ka nge mɛ u ka Maadose wɔlle sua, ye kpuro
ya yorua Pɛɛsiba ka Mɛdiban sinambun
kookoosun tireru sɔɔ.
3 Domi Maadose Yuu wi, u kua yiruse
Asuresin bandu sɔɔ. Ma win bweseru kpuro
ta nùn kĩa. U sɔmburu kua ten arufaanin sɔ̃.
Ma u ka tu yina u dera ta wãa alafia sɔɔ.

YOOBU

Yoobun tireru ta sun gemgiin wahala sɔ̃ɔmɔ ye Gusunɔ u dera u wa. Wahala yera, win bibu kpuro ba gu, ma win dukia kpuro ya kam kua, ma bwisinu win tii wɔri.

Yoobun bɔrɔba ba na bu ka nùn bera. Ben gere sɔɔ, ba sɔ̃ɔsiwa ma Yoobu u tora. Yen sɔ̃na u wahala mɔ̀. Adama Yoobu kun gari yi wure. U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi, u dɛɛre. U maa tɔn kɔ̃sobu waamɔ ba kuuramɔ. N n mɛn na, n ǹ toraru tɔna ta ra ka wahala nɛ.

Gusunɔ kun Yoobun bikia dabi ni wisa. U mam wure u Yoobun tii gãa dabinu bikiawa, kpa wi, Yoobu u ka gia ma wi, Gusunɔwa u dam kpuro mɔ. Wiya u maa gãanu kpuro kpare.

Yeniban biru, Yoobun tii u wa ma u tore, ma u Gusunɔ suuru kana. Saa yera Gusunɔ u nùn win yellun wãaru wesia. Win dukia ya maa wurama ma u maa bibu mara.

Tire ten kpunaa

1. Yoobu u wahala wa, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Yoobun bɔrɔba ba nùn beram da, wiru 2:11n di sere wiru 31:40.
3. Gari yi Elihu u Yoobu sɔ̃ɔwa, wiru 32n di sere wiru 37.
4. Gusunɔn wisibu, wiru 38n di sere wiru 41.
5. Gusunɔ u Yoobu domaru kua, wiru 42.

Setam u Yoobun laakari mɛɛra

1 Durɔ goo wãa Usiɔ, win yĩsira Yoobu. Durɔ wi, u sãawa wi u ra Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ. U sãa gemgii, ma u Gusunɔ nasie. U ku ra kɔ̃sa kã.

2 Bii tɔn durɔbu nɔɔba yiruwa u mara, tɔn kurɔbu maa ita.

3 Sabe ni u maa mɔ, ni wee, yãanu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000), ka yooyoosu nɔrɔbun suba ita (3.000), ka naa wuku nɔrɔbu (1.000), ka kɛtɛku ninu nɛɛra wunɔbu (500), ka sɔm kowo dabi dabinu. Durɔ wiya u dukia bo sɔ̃ɔ yari yerun bera mi gia.

4 Win bii tɔn durɔ be, ba ra n tɔ̃ɔ baka dim sokunamɔwa, kpa bu ben sesubu ita ye soku bu na bu ka di bu nɔ.

5 Bà n tɔ̃ɔ bakaru di ba kpa mɛ, Yoobu u ra bu sokuwa kpa u bu sãrasia, kpa u se buru buru yellu u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko ben baawuren sɔ̃. Domi u ra tii sɔ̃wa u nɛɛ, sɔrɔkudo nɛn bibu ba ko n Gusunɔ toraru garu kue ben gɔ̃ruɔ. Nge mɛya u ra ko saa kpuro.

6 Yera sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔradoba ba na ba yɔ̃ra win wuswaaɔ. Ma Setam tii u maa na u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ.

7 Ma Yinni Gusunɔ u nùn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, na tem bɔsu bɔsu na ka sikerenɛwa, yera na den gɔsirama na wee.

8 Ma Yinni Gusunɔ u maa Setam bikia u nɛɛ, a nɛn sɔm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u ka nùn weenɛ handunia sɔɔ. Durɔ wi, u ra man mɛm nɔɔwɛ, kpa u n sĩimɔ gem sɔɔ. Mɛya u ku ra kɔ̃sa kã. U maa man nasie.

9 Ma Setam u Gusunɔ wisa u nɛɛ, a tamaa kama Yoobu wi, u ka nun nasie?

10 N ǹ wuna a nùn kɔ̃su wi ka win yɛnugibu ka sere win ye u mɔ ro? Ma a win sɔma kpuro domaru kua. A dera win yaa sabenu nu tɛrie tem mɛ sɔɔ.

11 Tɛ̃, a win ye u mɔ nɔmu dokeo a wa. Na yɛ̃ kam kam ma u koo nun bɔ̃rusi wunɛn tiin wuswaaɔ.

12 Ma Yinni Gusunɔ u Setam wisa u nɛɛ, ye Yoobu u mɔ kpuro, na nun ye nɔmu bɛria. Adama a ku win tii baba.

Yen biru Setam u doona Yinni Gusunɔn wuswaan di.

Yoobun bibu ka win dukia

kpuro ya kam kua

13 Sɔ̃ɔ teeru Yoobun bii be kpuro ba mɛnnɛ ba dimɔ ba nɔrumɔ ben tɔnweron yɛnuɔ.

14 Yera Yoobun sɔm kowo goo u na win mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee sanam mɛ sa ka nɛɛ yi wukumɔ, ma kɛtɛkunu nu yakasu dimɔ,

15 Sabegibu ba na ba wunɛn yaa sabe ni wɔri, ba mwɛɛra. Ma ba wunɛn sɔm kowobu go go ka takobi. Nɛ turowa na kpĩa na bu kisirari. Yen sɔ̃na na na n nun sɔ̃.

16 Durɔ wi, u ka gari yi gere u kpe, win sɔm kowobun turo maa na u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee guru gbãa ya wunɛn yãanu wɔri, ka wunɛn sɔm kowobu ma ya bu di. Nɛ turowa na yara min di. Yen sɔ̃na na na n nun ye sɔ̃.

17 Saa ye sɔɔ, win tii u gari gerumɔ u ǹ kpa, win sɔm kowo goo maa ka tunuma. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Kaladeban wuuru ita gaa ya na ya wunɛn yooyoosu wɔri ya mwɛɛra. Ma ba wunɛn sɔm kowobu mwɛɛra ba go ka takobi. Nɛ turowa na bu kisirari. Yera na na n nun ye sɔ̃.

18 Saa yè sɔɔ wini maa gari gerumɔ u ǹ kpa, kpao maa ka tunuma. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn biba sɔ̃ ba dimɔ ba nɔrumɔ ben tɔnweron dirɔ,

19 yera woo damguu gaga na saa gbaburun bera giɔn di. Ma ga dii ten goonu nnɛ swee, ma dii te, ta be kpuro wɔri ta go. Wee nɛ turowa na yara min di. Yera na na n nun ye sɔ̃.

20 Ye Yoobu u yeniba kpuro nua, yera u seewa u win yaberu nɛnua u karana, ma u tii wii pɔɔru woka nuku sankiranun sɔ̃. Ma u yiira u siriru tem girari u nɛɛ,

21 wee na yarawa tereru nɛn mɛron nukurun di.

Terera ba koo maa man sike.

Yinni Gusunɔwa u raa man ye kpuro wɛ̃,

wiya u maa ye kpuro sua.
Yen sɔ̃, kon nùn siara.
22 Ka yen de kpuro Yoobu kun Gusunɔ kɔ̃sa
gaa mani. U ɲ̀ maa nùn torari.

Setam

u maa Yoobun laakari mɛɛra

2

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yinni Gusunɔn gɔradoba ba
kpam na ba yɔ̃ra win wuswaaɔ. Ma Setam tii
u maa na u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔ u Setam bikia u nɛɛ, man
diya a wee.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, na tem bɔsu bɔsu
na ka sikerenawa. Yera na den gɔsirama na
wee.
3 Yinni Gusunɔ u maa Setam bikia u nɛɛ, a
nɛn sɔm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u
ka nùn weenɛ handunia sɔɔ. U ra man mɛm
nɔɔwɛ. U sĩimɔ gem sɔɔ. U ku ra kɔ̃sa kã. U
maa man nasie. Yera a swaa kasu n ka nùn
kɔ̃sa kua u kun man gãanu kue?
4 Ma Setam u wisa u nɛɛ, a ɲ̀ yɛ̃ ye tɔnu u mɔ
kpuro, yera u koo wɛ̃ u ka win wãaru yakia?
5 À n sikin na, a nùn nɔma dokeo a wa. Na
yɛ̃ kam kam ma u koo nun bɔ̃rusi wunɛn tiin
wuswaaɔ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u Setam sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee na nun nùn nɔmu bɛria, adama a ku nùn
gɔ.
7 Ma Setam u doona Yinni Gusunɔn min di.
Yen biru u da u Yoobu bwisi kɔ̃sunu wisi saa
win wirun di sere win naasɔ.
8 Ma Yoobu u da u sina torom sɔɔ u siru
kɛ̃ka sua u ka gɔ̃ramɔ.
9 Yera win kurɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka
tɛ̃, Gusunɔ wiya a ka yɔ̃ra mɛ? A nùn wɔnwɔ
kpa a gbi.
10 Adama Yoobu u kurɔ wi wisa u nɛɛ, a gari
mɔ̀wa nge gari bɔkɔ. A tamaa sà n gea waamɔ
Gusunɔn min di, sa ɲ̀ maa kɔ̃sa wasi win min
di?
Ka yen de kpuro, Yoobu kun Gusunɔ gari
kam gerusi.

Yoobun bɔrɔba

ba nùn beram da

11 Yoobun bɔrɔba ita yeni, Elifasi Temagii,
ka Bilida Suagii, ka Sofaa Naamagii ba wahala
ye kpuro nua ye ya Yoobu deema, ma ben
baawure u seema saa win tem di. Ba wesiana
bu ka na Yoobun mi, kpa bu nùn nukuru
yɛmiasia.
12 Ye ba wee ba nùn wa sarun di, yera ba
ɲ̀ nùn tuba. Adama ye ba nùn turuku kua ba
nùn tuba ma be kpuro ba wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ. Yera
ba ben yabenu nɛnua ba gɛ̃ɛka, ma ba tii tua
wisi wirɔ nuku sankiranun sɔ̃.
13 Ma ba sina ka wi tem mi, sɔ̃ɔ sɔɔ nɔɔba
yiru ka wɔ̃kuru nɔɔba yiru. Goo kun nùn
gãanu sɔ̃ɔwa. Domi ba wa ma win nɔni swãa
te, ta kpã.

YOOBU KA WIN BƆRƆBA ITA

Yoobu u weeweenu mɔ̀

3

1 Yeniban biru, Yoobu u den nɔɔ wukia ma
u gari gerua u tɔ̃ɔ te ba nùn mara bɔ̃rusi.
2 U nɛɛ,
3 bɔ̃rurara tɔ̃ɔ tè sɔɔ ba man mara.
Bɔ̃rurara wɔ̃ku tè sɔɔ ba nɛn gura sua.
4 Yen tɔ̃ɔ te, tu ko yam wɔ̃kuru mam mam.
Gusunɔ u ku maa ten gari ko wɔllu mi.
U ku de yam bururam mu maa koora te sɔɔ.
5 Gɔribun wãa yerun yam wɔ̃ku bakaru tu tu
wukiri,
kpa guru wiru ta n tu wukiri.
Yen dɔma te, suru ka sɔ̃ɔ bu mwaana kpa
bɛrum mu n wãa tem sɔɔ.
6 Gusunɔ u de wɔ̃ku te, tu tĩra n banda.
U ku maa tu garisi wɔ̃ɔn tɔ̃nu sɔɔ.
U ku maa tu garisi surun sɔ̃ɔ sɔɔ.
7 U de tɔ̃ɔ te, ta n sãa tɔ̃ɔ baruka sarirugiru,
kpa goo u ku raa nuku dobu ko te sɔɔ.
8 Sɔrobu bu tɔ̃ɔ te bɔ̃rusio.
Be ba waa bakan dweebu yɛ̃ bu tu bɔ̃rusio.
9 Kperi yi yi koo yari tɔ̃ɔ ten yoka yi ku balli.
Tà n yam bururam yĩiyɔ, tu mu bia.
Tu ku maa buruku sɔ̃ɔ wa.
10 Domi ta ɲ̀ nɛn mɛron nukuru yinasie.
Ta deraWa ba man mara n ka wahala yeni wa.

11 Mban sɔ̃na na ɲ̀ gu nɛn mɛron nukurɔ.
Mban sɔ̃na na ɲ̀ gu sanam mɛ ba man
marumɔ.
12 Mban sɔ̃na nɛn mɛro u man mara u taaru
swĩi.
Mban sɔ̃na u man nɔɔri u bom kã.
13 Nà n daa gu dɔma te, na ko n daa kpĩwa,
kpa na n dò na n wɛ̃re,
14 nge sinambu ka ben bwisi kɛ̃ɔ be ba tii sina
kpaanu bania tem mɛ sɔɔ ma nu kua
bansu.
15 Mɛya na ko n wɛ̃re nge sina bii be ba ben
dia wura ka sii geesu yibia,
ma ba gu.
16 N kun mɛ, na n wɛ̃re nge bii wìn nukuru
ba yara,
ɲ̀ kun mɛ, nge bii wi ba mara ma u yande gu
u ɲ̀ sɔ̃ɔ wa.
17 Na ko n wãa gɔriɔ mi tɔn kɔ̃sobun tii ba
wɛ̃re,
ka sere mi be ba wasira ba ɲ̀ maa dam mɔ ba
wãa ba wɛ̃re.
18 Miya pirisɔmba ba wɛ̃re,
ba ɲ̀ maa be ba bu dam dɔremɔn nɔɔ nɔɔmɔ.
19 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ba wãa mi
sannu.
Yobu bà n da mi, ba ra yakiarewa saa ben
yinnin min di.

20 Mbɑn sɔ̃nɑ Yinni Gusunɔ u rɑ de tɔnu wi u
wɑhɑlɑ mɔ̀ u yɑm sɑ̃reru wɑ.
Mbɑn sɔ̃nɑ u rɑ de wi u nuki sɑnkire u n wɑ̃ɑ.
21 Domi tɔn ben bwesɛrɑ bɑ gɔɔ kĩ, ɑdɑmɑ bɑ
ɲ̀ nùn wɑsi.
Bɑ gɔɔ win binɛ mɔ n kere dukiɑ.
22 Bɑ ku rɑ n nuku dobu mɔ sere bà n ben siki
wɔru wɑ.
23 Ɑdɑmɑ nɑ sɑ̃ɑwɑ wi u kun yɛ̃ mi u dɔɔ,
mɑ Yinni Gusunɔ u nɛn swɑɑ kɛnusi u kɑ
sikerenɑ.
24 Weeweenun sɑɑbu, nɑ ku rɑ di.
Nɛn wuri kun nɔru mɔ nge nim mɛ mu
kokumɔ.
25 Yèn bɛrum nɑ mɔ̀, yerɑ yɑ rɑ mɑn deemɛ.
Ye nɑ mɑɑ nɑsie, yerɑ yɑ rɑ mɑn wɔri.
26 Wee, nɑ ɲ̀ wɑ̃ɑ sɛ̃ɛ, nɑ ɲ̀ mɑɑ wɛ̃re.
Nɑ ɲ̀ bɔri yɛndu mɔ, mɑ nɑ rɑ n burisinɛ.

Elifasin gari

4

1 Yenibɑn biru, Elifɑsi Temɑgii u Yoobu
sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ,
2 sà n gɑri gerɑɑ yi koo nun du?
Wɑrɑ u koo sere gɑri yini nɔ u n mɑɑri.
3 Wee tɔn dɑbinɑ ɑ keu sɔ̃ɔsi,
mɑ ɑ nuku sɑnkirobu dɑm kã.
4 Wunɛn gɑri yi be bɑ rɑɑ kpɑnɑmɔ dɑm kã.
Mɑ ɑ be bɑ gɔmɑ dwiiyɑ tãsisiɑ.
5 Wee tɛ̃ gɑri yi nun deemɑ, mɑ ɑ kpɑnɑmɔ.
Wee wɑhɑlɑ yɑ nun girɑri, mɑ ɑ burisinɛ.
6 N ɲ̀ Gusunɔ sɑ̃ɑrɑ tɑ sɑ̃ɑ wunɛn dɑm?
N ɲ̀ wunɛn yĩiyɔbu bu rɑ n wɑ̃ɑwɑ Gusunɔ
win mi
yèn sɔ̃ ɑ nùn mɛm nɔɔwɑmmɛ?
7 N n mɛn nɑ, ɑ bwisikuo wunɛn wɑ̃ɑru sɔɔ,
à n nɔɔrɛ bɑ tɑɑrɛ sɑrirugii gɔo gɔ,
ɲ̀ kun mɛ bɑ gemgibu mwɛɛrɑ bɑ kpeerɑsiɑ.
8 Nɛ, nɑ gɑbu wɑɑre, kɔ̃sɑn sɔmburɑ bɑ rɑ n
mɔ̀,
kpɑ bɑ n weesu swĩi.
Mɛyɑ bɑ rɑ mɑɑ ye kpuron ɑre wɑ.
9 Bɑ rɑ n Gusunɔn mɔru seeye
kpɑ yu kɑ bu kɑm koosiɑ nge woo bɔkɔ.
10 Kpɑ ben kukiri bi bɑ rɑ ko nge gbee sunɔ
bu nɔru ko.
Gusunɔ u rɑ ben nɔsu bɔɔkuwɑ.
11 Bɑ ko n sɑ̃ɑwɑ nge gbee sunɔ mɛro ge gɑ yɑɑ
biɑ gu di,
mɑ gɑ gu, gen binu yɑrinɑ.

12 Gɑri gɛɛ mɑn nɑɑwɑ ɑsiri sɔɔ wɔ̃kuru,
mɑ nɛn swɑsu su yi nuɑ fɛrɛ fɛrɛ,
13 wɔ̃ku suunu sɔɔ, sɑɑ ye tɑ nɑnum kuɑ tɑ
kpɑ,
mɑ tɔmbɑ kpĩ kpɑtɑ kpɑtɑ bɑ dosimɔ.
14 Sɑɑ yerɑ nɑ nɑndɑ,
mɑ nɛn wɑsi kpuro diirɑ.
15 Mɑ gɑ̃ɑnu mɑn sweemɑ nge woo,
mɑ nɛn wɑsi kiri seewɑ.
16 Nɑ gɔo wɑ wi nɑ ɲ̀ tubɑ.
Mɑ nɑ nɔɔ gɑgu nuɑ gɑ gerumɔ tɛɛru tɛɛru gɑ
mɔ̀,
17 tɔnu u koo kpĩ u n dɛɛre Gusunɔn
wuswɑɑɔ?
U koo kpĩ u n dɛɛre wi u nùn tɑkɑ kuɑn nɔni
sɔɔ?
18 Gusunɔ u ɲ̀ mɑm win sɔm kowobu
gɔrɑdobɑ nɑɑnɛ kue,
mɑ u torɑnu wɑɑmɔ be sɔɔ.
19 Kɑɑ sere gere tɔn be bɑ mɔmɑ kɑ tem,
be bɑ koo kpĩ bu sunku nge kɔkɔbu?
20 Tɔnu koo kpĩ u n wɑ̃ɑ bururu,
ɲ̀ n kuɑ yokɑ kpɑ ɑ deemɑ u gu,
kpɑ goo kun mɑm gɑrɑ nge u gu.
21 Win wɑ̃ɑru tɑ kɑsirɑ.
U ɲ̀ bwisi kpuro wɑ u kɑ gu.

5

1 Yoobu, ɑ kuuki koowo, goo ù n koo re nun
wisi.
Nge Gusunɔn gɔrɑdo wɑrɑ kɑɑ soku kpɑ u nɑ
u nun wurɑri.
2 Gɑri bɔkɔ u rɑ gbiwɑ win mɔrun sɔ̃.
Bwisi sɑrirugii u rɑ gbiwɑ win nisinun sɔ̃.
3 Nɑ gɑri bɔkɔ wɑ u kuurɑ.
Mɑ nɑ wɑ win wɑ̃ɑ yerɑ wɔriki.
4 Mɑ win bibɑ fɑɑbɑn swɑɑ deri.
Goo sɑri wi u koo bu wɔrɑ siri yerɔ.
5 Tɔn tukobɑ koo win dĩɑ ni u gã kɑtɑ ko bu
gurɑ,
bɑɑ kɑ ni u kɑrɑ koosi kɑ sɑ̃ki.
Kpɑ be bɑ win dukiɑn binɛ mɔ bu ye suɑ bu
kɑ doonɑ.
6 Wɑhɑlɑ ku rɑ yɑri sɑɑ tuɑn di.
Mɛyɑ nɔni swɑ̃ɑrɑ ku rɑ mɑɑ kpi sɑɑ tem di.
7 Ɑdɑmɑ wi bɑ mɑrɑ kpuro u koo wɑhɑlɑ
kowɑ,
nge mɛ bà n dɔ̃ɔ wure, dɔ̃ɔ buri yi rɑ yɔ̃.

8 Ɑdɑmɑ nɛ Elifɑsi, ɲ̀ n nɛn sɔ̃n nɑ, Gusunɔwɑ
kon somiru kɑnɑ.
Kpɑ n nùn nɛn wɑhɑlɑ kpuro sɔ̃.
9 Ù rɑ gɑ̃ɑ bɑkɑnu kowɑ ni tɔnu kun kpɛ̃ u giɑ.
U rɑ mɑɑmɑɑki dɑbinu ko.
10 U rɑ de gurɑ yu nɛ tem sɔɔ,
kpɑ gbeɑ yu nim wɑ.
11 U rɑ be bɑ tii kɑwe wɔlle sue,
kpɑ u be bɑ nuki sɑnkire yɑrɑ ben nuku
sɑnkirɑrun di.
12 U rɑ be bɑ bwisi kɔ̃si mɔn himbɑ kɑm
koosie,
kpɑ bu ku mɑɑ kpĩ bu ye yibiɑ.
13 U rɑ dewɑ bwisigibun tiin bwisi yi bu yinɑ
mwɑ,
kpɑ ben wesiɑnɔ gu ko kɑm.
14 Ben mi, sɔ̃ɔ sɔɔ gbɑ̃ɑrɑ yɑ rɑ n bu sɑ̃ɑwɛwɑ
yɑm wɔ̃kuru,
kpɑ bɑ n bɑbi.
15 Ɑdɑmɑ Gusunɔ u rɑ dɑm sɑrirugii gɑnɛ ben
tɑbu yɑ̃nun di,
kpɑ u nùn wɔrɑ ben nɔmɑn di.

16 Nge mɛya u ra dam sarirugii wi yĩiyəbu wɛ̃,
kpa u durumgiin nəə kɔre.
17 Domarugiiwa wi Gusunə Dam kpurogii u
sɛɛyasiamə.
Yen sɔ̃, Yoobu, a ku yina ù n nun sɛɛyasiamə.

18 Domi wiya u ra tənu mɛɛra ko, kpa u yɛ̃ron
bosu nəəri.
Wiya u ra tənu kəsuku, kpa u nùn bɛkia.
19 Nən dabinu u koo nun yara nuku
sankirarun di,
kpa kɔ̃sa gaa yu ku maa nun deema.
20 Gɔ̃əru tà n dua tem səə, u koo nun gəə
gbarari,
kpa u nun faaba ko tabu səə.
21 U koo nun bɔ̃ri gbara.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba koo tem kam koosia,
u koo nun wəra.
22 Kpa a n yɛ̃ɛmə gɔ̃ərun saa səə, ka sanam mɛ
ba tem kam koosiamə.
A ǹ kaa n maa yaa gəba gaan bɛrum mə.
23 A ǹ maa asərə wasi wunɛn gberə.
Domi ba ǹ tu kpenu suremə.
Yɛɛ gəbi kun maa duə mi.
24 Kaa n bəri yɛndu məwa wunɛn yɛnuə.
Kpa wunɛn sabenun gɔ̃ə ga n yiba
baadomma.
25 Mɛya maa wunɛn bibun bweseru ta koo
kpɛ̃a
kpa tu kəwara nge yaka bii.
26 Təkəru səərə kaa gbi
nge mɛ ba ra dobi gɛ̃ yen saa yà n tura.
27 Gãa niniwa sa gia bɛsɛn wãaru səə.
Nu maa sãawa gem.
Yen sɔ̃, a nu bwisikuo, kpa a nu mwa wunɛn
tiin sɔ̃.

Yoobu u Elifasi wisa

6

1 Yoobu u Elifasi wisa u nɛɛ,
2 bà n nɛn nəni swãaru
ka nɛn wahala kpuro kilo səndi,
3 ya ko n nim wɔ̃kun yani sɛɛri bunum kere.
Yen sɔ̃na na gari mɔ̀ nge wiiro.
4 Domi Dam kpurogii u man yabura ka sɛ̃ɛnu.
Ma nin dɛ̃ɛ nɛn wasi duuri.
Ma u man gãa nanumginu kpare nge tabu
kowo.
5 Kɛtɛku gbeeku ga ra swĩ
gà n yaka bekusu wa ga dimə?
Kɛtɛ ya ra swĩ yà n yakasu wa ya dimə?
6 Ba koo kpĩ bu dĩanu di ni nu maari sɔ̃ə sɔ̃ə
nu ǹ bəru mə?
Goo sɛ̃ɛrun kpikum mu ra n do?
7 Na ku ra dĩa nin bweseru kã.
Nge mɛya na wahala ye na mɔ̀ mini tusa.

8 Gusunə u nɛn kanaru məə,
kpa u man kua ye nɛn gɔ̃ru ga kĩ.
9 U den win nəmu dɛmiə u man mwa,
u munku u dakura.
10 Saa ye səərə kon nuku dobu ko nɛn wahala
baka yeni səə.
Kpa nɛn nukuru tu yɛmia.
Na yɛ̃ ma Yinni Gusunə u dɛɛre,
na ǹ maa win wooda gaa yinɛ.
11 Mba ko na n maa yĩiyə sanam mɛ na ǹ dam
mə.
Mba na maa mara, domi na yɛ̃ ma na guwa
mi kə.
12 Na dam məwa nge kperu?
Nɛn wasi yi sãawa nge sii gandu?
13 Aawo, na sãawa dam sarirugii.
Goo maa sari wi u koo man faaba ko.

14 N weenɛwa wi u nəni sɔ̃ərɛ u durom wa
win bərən mi,
baa u kun Dam kpurogii nasie.
15 Adama wee, bɛɛ nɛn bərəba i man nuki
sanka nge daa te ta nim gbera.
16 Puran saa, kpa ta n nim yibumə baaman di
mɛ mu dɛɛre.
17 Yam susurun saa, kpa sɔ̃ə u tu gberasia.
18-20 Nim nəru gà n tenkuba mɔ̀,
be ba wee saa Tema ka Saban di, yera ba ra
gɛre mi.
Domi ba tu naanɛ sãa.
Adama bà n tura mi, ben gəma ra dwiiyewa,
kpa bu yaayaare ko bu kɔ̃ərə, bu gbi gbaburə.
21 I sãawa nge daa te.
I nɛn weeweenu nəəmə, ma i bɛrum soore.
22 Na bɛɛ bikiare n nɛɛ, i man kɛ̃ru kɛ̃ɛma bɛɛn
arumanin di,
23 n wa n ka yari yibɛrɛn nəmun di?
N kun mɛ i ka man yakia tən kɔ̃so goon
nəman di?
24 I man sɔ̃əsio mi na tora, kpa n mari.
25 Tənu u koo gem wura.
Adama ye i man gerusimə mi, mana yen
asansi wãa.
26 I kĩwa i nɛn gari gəburu wa, i yi mɛɛri kam,
kpa i man taarɛ wɛ̃, nɛ wi na ǹ maa gãanu
yĩiyə?
27 Bɛɛ, i ko kpĩ i gobeku tɛtɛ toosi,
kpa i mam bɛɛn bərə dəra.
28 Tɛ̃, na bɛɛ kanamə, i man mɛɛrima.
Kon bɛɛ weesu kuawa batuma səə?
29 I suuru koowo, i de i kun sãa murafitiba fa!
I de i nɛn dɛɛraru wa.
30 Gari kɔ̃si yi ra n wãa nɛn nəəwə?
I tamaa na ku ra gea ka kɔ̃sa wunanɛ?

Yoobu u Gusunə weeweenu koosimə

7

1 Handunia yeni səə, tənun wãara sɛ̃wa nge
tabu kowo,
ǹ kun mɛ nge wi u səm sɛ̃səginu mɔ̀,
2 ǹ kun mɛ nge yoo wi u wãa sɔ̃ə səə u saaru
kasu u wɛ̃ra,
ǹ kun mɛ nge səm kowo wi u mara bu nùn
kəsia.
3 Nge mɛya nɛn tii na sãa.
Suru dabinu na wãa nəni swãaru səə.

Wɔ̃ku dabina na ra n wãa wahala sɔɔ.
4 Nà n kpuna na ra tii bikiewa n nɛɛ, domma
kon se.
Domma wɔ̃kura koo kpe.
Domi na wasira na n ka sunamɔ sere yam mu
ka sãra.
5 Wee nɛn wasi kɔ̃simɔ, yi kɔkɔnu mɔ̀,
ma yin kokosu wɔbiriramɔ.
Mɛya nɛn gɔna ya booboosu mɔ si su numu.
6 Nɛn wɛ̃siaru ta weson kɔkɔrɔru sãabu kere.
Na ɲ̀ yĩiyɔbu mɔ, Yinni Gusunɔ.

7 A yaayo ma nɛn wãara sãawa wɛ̃sia teeru.
Nɛn nɔni kun maa durom wasi.
8 Wunɛ wi a man mɛɛra, a ɲ̀ maa man wasi.
À n man kasu, na ɲ̀ ko na n maa wãa mi.
9 Nge mɛ kakoru ta ra yarinɛ tu doona,
nge mɛya tɔnu ù n gu, u ɲ̀ maa seemɔ gɔribun
wãa yerun di.
10 U ɲ̀ maa wee u sina win yɛnuɔ.
Ba koo nùn duariwa mam mam.
11 Na ɲ̀ kpɛ̃ n nɔɔ mari, domi na nuki sankire.
Kon nun weeweenu koosi, domi na nɔni
sɔ̃ɔre.
12 Yinni Gusunɔ, a tamaa na sãawa nge nim
wɔ̃kun nim,
ɲ̀ kun mɛ gen yaa gɔba gaa, a ka man ganua
mɛ beri berika?
13 Nà n kpuna na nɛɛ, kon bɔri yɛndu wa,
kpa n nɛn weeweenu mari,
14 saa yera a ra man nandasie
ka dosu kɔ̃susu, ɲ̀ kun mɛ ka kãsinu.
15 A yande man soora dokeo n gbi,
ye ko na n ka kuku nini sɔɔwa.
16 Wãara den man tusa mɛ.
Na ɲ̀ maa kĩ na n wãa sere ka baadommaɔ.
Nɛn wãara kun sãa gãanu, a man derio sɛ̃ɛ.

17 Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu,
a n ka sere win bwisikunu mɔ̀.
Mban sɔ̃na a nùn garisi gãanu,
18 ma a nùn nɔni girari bururu baatere,
ma a nùn wɛ̃ɛrimɔ saa baayere.
19 Sere domma kaa man deri sɛ̃ɛ.
Sere domma kaa de n wɛ̃sia.
20 Toraru mba na tora.
A man sɔ̃ɔwɔ wunɛ wi a ra n tɔmbun sanu
sanusu mɛɛra.
Mban sɔ̃na a man sɛɛyasiamɔ mɛ.
Mban sɔ̃na na kua wunɛn sɔmunu.
21 Mban sɔ̃na a ɲ̀ nɛn durum wunɛ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ nɛn toraru duari.
Tɛ̃, wee kon kpuna n gbi.
Kaa man kasu, kpa a kun man wa.

Gusunɔ u koo toro nùn win torarun are wɛ̃

8

1 Bilida Suagii u gari gerua u nɛɛ,
2 sere saa yerà kaa gari saari nini mari.
Wunɛn gari yi, yi dam mɔ nge woo bɔkɔ.
3 A tamaa Gusunɔ Dam kpurogii u ra gem
gɔsie weesu?
4 A n yɛ̃ ma wunɛn bibu ba Gusunɔ torariwa,
yen sɔ̃na u bu ten are wɛ̃.
5 Adama wunɛ, à n Gusunɔ Dam kpurogii
kasu,
ma a win durom bikia,
6 ma u ɲ̀ taarɛ gaa wa wunɛ sɔɔ,
saa yera u koo nun nɔɔri,
kpa u nun nuku dobu wesia nge mɛ wunɛn
gem mu nɛ.
7 Kpa wunɛn tɛ̃n wãaru tu wɛ̃ra
tu yellugiru kera.

8 Tɛ̃, a bikio be ba sun gbiiyen mi,
kpa a laakari ko a wa wahala ye ben sikadoba
ba kua.
9 Bɛsɛ, sa sãawa be ba mara gin tee te, sa ɲ̀
gãanu yɛ̃.
Bɛsɛn wãaru ta sãawa nge saaru handunia
yeni sɔɔ.
10 Adama a de bu nun keu ko.
Kpa a swaa daki ye ba koo nun sɔ̃.
11 Gbĩi yi koo kpi mi daara kun wãa?
Naa yari yi koo kpi mi nim sari?
12 Yì n nim bia, baa bà kun yi bure
yi ra gberewa fuuku n kere yaka si su tie.

13 Nge mɛya be ba Gusunɔ duari ba koo ko,
kpa tɔn kɔ̃sobun yĩiyɔbu bu kam ko.
14 Ben yĩiyɔbu bu koo nɔru ko,
kpa yè sɔɔ ba tãsa yu ko nge naran wɛ̃ɛ.
15 Bà n ben dirun gana nɛnua, ya koo diiriwa.
Bà n ye tãsa, kpa yu wɔri.
16 Ba ko n sãawa nge dãa beku te ta yɔ̃ sɔ̃ɔ sɔɔ,
ma ten kãasi tɛria mi ba tu duura.
17 Ta ra ten gbini gire kpenun sɔɔwɔ,
kpa gbini yi, yi bɔsu yi wa ye n wãa mi.
18 Bà n tu wuka min di,
kpa yam mi, mu tu siki mu nɛɛ, mu ɲ̀ daa tu
yɛ̃.
19 Kpa garu tu kpi ten ayerɔ.
Nge mɛya tɔn kɔ̃sobun nuku dobu bu ko n
sãa.
20 Gusunɔ u ku ra gemgii biru kisi.
Mɛya u ku ra maa tɔn kɔ̃so somi.
21 U koo de a yɛ̃ɛri,
kpa a nuku dobun kuuki ko.
22 Wunɛn yibɛrɛba ba koo sekuru wa,
kpa tɔn kɔ̃sobun yɛnu gu gbi.

Yoobu u Bilida wisa u nɛɛ, Gusunɔ u nùn dam kere

9

1 Yoobu u gari sua u nɛɛ,
2 na yɛ̃ mɛ.
Amɔna tɔnu u ko n dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Gusunɔ ù n tɔnu gari konu nɔrɔbu (1.000)
bikia,
u ɲ̀ wasi u wisi baa tia.
4 Wiya u bwisi ka dam kpuro mɔ.
Wara u koo nùn seesi kpa yɛ̃ron wãaru tu
dakaa da.
5 U ra guunu yiiye subaru sɔɔ,

kpa u nu suriri ka məru.
6 U ra de tem mu yĩiri sere mɛn sɔɔwɔ,
kpa mɛn gbereba bu wəruku.
7 U ra sɔ̃ɔ wooda wɛ̃ u ku yari,
kpa u win yĩreru doke kperi sɔɔ.
8 Wi turowa u wəllu tɛria.
Ma u sĩimə nim kurenun wəllə.
9 Wiya u kperi bwese bweseka taka kua, ka kperi swaanu,
ka kperi yi yi wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm dwaru gia.
10 U ra səm bakanu ko ni ba ɲ̀ kpɛ̃ bu tubu.
U ra səm maamaakiginu ko dabi dabinu.
11 Baa ù n doonə nɛn bəkun di, na ɲ̀ nùn wasi.
U n maa sarə, na ɲ̀ tubu.
12 Ye u nɛnua, wara u koo nùn ye wərari.
Wara u koo kpĩ u nùn sɔ̃ u nɛɛ, mba a mɔ̀ mɛ.
13 Gusunə ù n win məru seewa u ku ra ye yɔ̃rasie.
Win naasun teməwa u ra yaa gəba ye ba mɔ̀ Rahabun dam taare.

14 Nɛ maa ni, aməna kon nùn wisi.
Gari yirà kon gere win wuswaaə.
15 Baa nà n gem mə, na ɲ̀ kpɛ̃ n nùn gãanu wisi, wi, wi u sãa nɛn siri kowo.
Suuruwa kon nùn kana ka bɛɛrɛ.
16 Baa nà n nùn kana ma u man wisa,
ka mɛ, na ɲ̀ naanɛ mɔ̀ n nɛɛ, u nɛn nəə nua.
17 Domi u man wəri nge woo guna.
Ma u man mɛɛra dabinu kua kam, na ɲ̀ gãanu kue.
18 U ku ra de n wɛ̃sia,
ma u dera nɛn wãara sosia.
19 N n dam garin na, wiya u dam kpuro mə.
N n maa siribun garin na, wara u koo kpĩ u nùn siribu soku.
20 Baa nà n gem mə, ka mɛ, nɛn gere ya koo man taarɛ wɛ̃.
Baa nà kun taarɛ mə, u koo man sɔ̃ɔsi ma na sãa durumgii.
21 Baa mɛ na ɲ̀ taarɛ gaa mə,
nɛn wãara kun man nɛni,
na tu tusa.
22 Kon kpĩ n gere n nɛɛ, gãanu kpuro nu sãawa tia Gusunən mi.
Domi u ra tən kɔ̃so ka taarɛ sarirugii kpeerasie.
23 Bararu garu tà n taarɛ sarirugii wəri subaru sɔə, ta go,
Yinni Gusunə u ra n nùn yɛ̃əməwa nəni swãa te u wan sɔ̃.
24 Tem mù n wəri tən kɔ̃son nəmuə,
Yinni Gusunə u ra mɛn kparobu wɔ̃koru kpɛ̃ɛwa.
Ma n kun wi, wara u koo ye ko.

25 Wee, na ɲ̀ doo nəəru wa,
ma sere nɛn wãarun tɔ̃ra doonə fuuku nge wi u duka mɔ̀.
26 Ta saramə nge goo nimkuu si ba kua ka gbĩi,
ɲ̀ kun mɛ nge gunə bakeru te ta saram wee tu yaa so.
27 Nà n nɛɛ, kon nɛn weeweenu deri n nɛn wuswaa dɛɛrasia,
kpa na n nuku dobu mə,
28 na ra nandewa nɛn wahala yeni kpuron sɔ̃.
Domi na yɛ̃ ma Yinni Gusunə kun man gem wɛ̃ɛmə.
29 Baa ɲ̀ n mɛren na, na sãawa taarɛgii win mi.
Mban sɔ̃na ko na n maa nùn sɔ̃ɔsimə ma na dɛɛre.
30 Baa nà n wobura ka guru kpenun nim,
kpa n nia ka werem,
31 ka mɛ, u koo man surewa pətəkə sɔə,
kpa nɛn yãnun nuburu tu man bwɛ̃ra yɔ̃.
32 Wee Gusunə kun sãa tənu nge nɛ,
n sere nùn sɔ̃ n nɛɛ,
su da siri yerə bu sun siria.
33 Goo ù n daa wãa wi u koo du bɛsɛn suunu sɔə
u sun yakiana,
34 Gusunə u koo raa win bokuru yi te u ka man soomə,
kpa u de nəni swãa te na waamə mi, tu kpe.
35 Saa ye sɔə, na ɲ̀ maa bɛrum mɔ̀ n ka nùn gari ko.
Adama n ɲ̀ sãa mɛ.

Yoobu u nɛɛ, Gusunə u nùn mara u ka nùn kam koosia

10

1 Wãara man tusa.
Na ɲ̀ nɛn weeweenu yɔ̃rasiamə.
Kon gerewa wahala ye na mɔ̀.
2 Kpa n Gusunə sɔ̃ n nɛɛ, a ku man taarɛ wɛ̃.
A de n gia yèn sɔ̃ a man nəni swãaru kpɛ̃ɛ.
3 Yinni Gusunə, n nun wɛ̃re a ka man kɔ̃sa kua,
nɛ wi na sãa wunɛn nəman taka koora,
kpa a sere de gari yi tən kɔ̃soba bəkua yi koora?
4 Tənun nəniya a mə?
A ra yam wawa nge tənu?
5 Wunɛn wãarun tɔ̃nu nu ko n sãawa nge tənuginu?
Wunɛn wãarun wɔ̃su, su nəru məwa nge tənugisu?
6 Mban sɔ̃na a kasu a ka nɛn kɔ̃sa gia.
Mban sɔ̃na a hania mɔ̀ a ka nɛn toraru wa.
7 A yɛ̃ ma na ɲ̀ sãa tən kɔ̃so.
Goo kun maa kpɛ̃ u man wəra wunɛn nəman di.
8 Wunɛn nəma ya man məma ya taka kua mam mam.
Yera kaa man kpeerasia?
9 A yaayo ma wuna a man məma nge mɛ ba ra gãanu məm ka səndu.
Yera a kĩ a man kpeerasia, n gəsia tua?
10 Wuna a man məma nɛn mɛron nukurə nge mɛ bom mu ra sinum ko gbɛ̃ɛru səə mu gəsia gasaru.

11 Wuna a nɛn wasin kukunu ka yin sĩinu kua,
ma a nu yaa baasi ka gɔna wukiri.
12 A man wãaru wɛ̃ wunɛn durom sɔ̃.
Ma a tu nɛnusi a kɔ̃su.

13 Adama ye a raa man beruammɛ wunɛn gɔ̃ruɔ,
na ye gia.
14 Nà n tora, a ra n man mɛɛra,
a ku ra man yen suuru kue.
15 Nà n sãan na tɔn kɔ̃so, na kua bɔ̃ruro.
Nà n maa dɛɛren na, na ɲ maa wiru seeyamɔ, domi sekura man mɔ̀,
ma na nɔni swãaru nɔɔramɔ.
16 Nà n wiru seeya, a ra man naa gire nge gbee sunɔ,
kpa a man so a sura ka wunɛn sɔm maamaakigia.
17 A maa man nɔni swãaru suremɔ a sɔnnamɔ,
ma a wunɛn mɔru sosimɔ.
A dera yibɛrɛba ba na ba man tabu wɔri.
18 Mban sɔ̃na a man yara nɛn mɛron nukurun di.
N daa buram bo n gbi mi, kpa goo u kun man wa.
19 Kpa na n sãa nge wi u kun daa wãa,
domi na kon daa duawa siki wɔruɔ
sanam mɛ na yara nɛn mɛron nukurun di.
20 Wãa te ta man tie, ta ɲ maa kpã.
Yen sɔ̃, a man derio
n nuku dobu ko saa fiiko ye sɔɔ,
21 n sere da gɔriɔ mi yam wɔ̃ku bakara wãa,
mi nà n da, na ɲ maa wee.
22 Tem mi, yam wɔ̃ku bakara ta wãa ka maa burisinaa.
Yam bururam mɛ mu wãa mi,
mu sãawa yam wɔ̃ku bakaru.

Sofaa u Yoobu wisa u nɛɛ, u wurama Gusunɔn mi

11

1 Sofaa Naamagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 a tamaa wunɛn gari dabi nini kpuro nu ɲ koo wisibu wa?
A tamaa tɔnu u ko n sãa gemgii win gari yɛ̃run sɔ̃?
3 Wunɛn gari saari nini nu koo de tɔmba kun nun gãanu wisa?
Kaa yaako gari gere goo u kun nun taarɛ wɛ̃?
4 A gerua a nɛɛ, ye a gerua kpuro ya ra n sãawa gem,
a maa dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Na ra n kĩwa Gusunɔ u nɔɔ wukia,
kpa u nun wisi.
6 U nun win bwisi bɛkɛn asiri sɔ̃ɔsi,
kpa a gia ma u ku ra nun sɛɛyasie nge mèn nɔɔ wunɛn toranu nɛ.

7 A tamaa kaa kpĩ a Gusunɔn bwisikunu tubu?
A tamaa kaa kpĩ a wi, Dam kpurogii gia mam mam?
8 Win yɛ̃ru ta wɔllu gunum kere.
N n mɛn na, mba kaa ko.
Ta maa gɔribun wãa yeru dukum kere.
N n mɛn na, mba kaa tubu mi.
9 Ta tem kpãaru kere,
ta maa nim wɔ̃ku yasum kere.
10 Gusunɔ ù n sarɔ,
ma u tɔn kɔ̃so mwa u ka da siri yerɔ,
wara u koo nùn ye yinari.
11 Domi u tɔnu kam yɛ̃.
U ra maa tɔn kɔ̃sobu tubu mii mii.
12 Adama tɔnu u ra bwisikuwa nge gari bɔkɔ,
domi ba nùn maraWa nge kɛtɛku gbeekun buu.

13 Yen sɔ̃, wunɛ, a wunɛn gɔ̃ru wesio Yinni Gusunɔn mi gia.
Kpa a nɔma yiiya a nùn kana.
14 A kɔ̃sa derio,
kpa ya kun maa wãa wunɛn yɛnuɔ.
15 Saa ye sɔɔra kaa wiru seeya a n dɛɛre.
Kaa n tãsa, kpa a kun maa gãanun bɛrum mɔ.
16 A ɲ maa wunɛn wahala yeni yaayamɔ,
ya koo doonawa nge nim mɛ mu koka.
17 Wunɛn wãara koo wuramawa
nge sɔ̃ɔ wii wɔllun sɔ̃ɔ.
Kpa yam wɔ̃ku te ta raa nun wãasi, tu gɔsia yam bururam.
18 Kaa n sɔ̃ ka toro sindu domi kaa n yĩiyɔbu mɔ.
Kpuro koo nun koora dee dee kpa a wɛ̃ra bɔri yɛndu sɔɔ.
19 À n kpĩ, goo kun nun baasimɔ.
Tɔmbu kpuro ba koo wunɛn nɔnu geu kasu.
20 Adama tɔn kɔ̃sobu ba koo nɔni swãaru wa.
Ba ɲ kuku yeru wasi.
Gɔɔ baasi, ba ɲ ko n maa gãanu ganu yĩiyɔ.

Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ, Gusunɔ sãawa Yinni wɔnwɔndu sarigii

12

1 Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ,
2 mɛya, bɛɛya i tɔmbun yɛ̃ru kpuro mɔ.
I n gu, bwisi kpawa mi handuniaɔ.
3 Adama nɛn tii na maa bwisi mɔwa mi nge bɛɛ.
I ɲ man bwisi kere.
Wara kun yeni kpuro yɛ̃ ye i saara mi.
4 Baa mɛ na Gusunɔ kana, u man wisa,
nɛn kpaasiba man yaakoru mɔ̀.
Baa mɛ na ɲ taarɛ gaa mɔ,
nɛn bɔrɔba ba man yɛ̃ɛmɔ.
5 Be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ba ra n wɔnwɔndobu ka be ba sɛllamɔ gɛmawa.
6 Gbɛnɔbun yɛnu ga ra n wãa alafia sɔɔ.
Be ba Gusunɔ seesimɔ, ba ra n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ba ra n ben tiin dam sãamɔ.

7 A yɛɛ ka gunəsu bikio, su koo nun sɔ̃.
8 A tem bikio, mu koo nun bwisi kɛ̃.
A de swɛ̃ɛ yi nun saaria.
9 Taka koora ye kpuro sɔɔ,
yen yerà ya ǹ yɛ̃ ma Yinni Gusunəwa u ye kpuro mɔ̀.
10 Wiya u taka koora kpuro
ka hunde koni baayere kpuron wãaru nɛni.
11 Yen sɔ̃na ba məndu kua ba nɛɛ,
soowa ga ra garin dobu wunanɛ,
kpa daro gu maa dĩanun dobu wunana.
12 Wi u təkə kua u ra n yɛ̃ru mə.
Wi u maa hunde dɛnya u ra n bwisi mə.
13 Adama Yinni Gusunəwa u bwisi
ka laakari ka dam kpuro mə.

14 Ye u sanka kpuro, goo kun kpɛ̃ u ye səmɛ.
Wi u maa mwa u pirisəm doke, goo kun kpɛ̃ u yɛ̃ro yara.
15 U n gura yɔ̃rasia, kpuro ra gberewa.
U n maa ye yɔ̃su, kpa tem mu sankira.
16 Wiya u dam ka laakari mə.
Wiya u maa tənu mə wi u tora ka wi u win winsim torasia.
17 U ra be ba ra tem wunanəsu ko mwɛɛri tereru.
Kpa u de siri kowobu bu gəsia wiirobu.
18 U ra sinambu bandu yare,
kpa u bu ko yobu.
19 U ra yãku kowobu mwɛɛri tereru,
kpa u ben damgibu suriri.
20 U ra bèn nəən gari ba ra naanɛ ko dɛre u kɔ̃,
kpa u durə təkənun laakari kpeerasia.
21 U ra wirugibu sekuru doke,
kpa u sinambun dam bua.
22 U ra ye ya berua yam wɔ̃kuru səə kpuro terasie,
kpa u de yam bururam mu sɔ̃əsira mi yam wɔ̃kura raa wãa.
23 Wiya u ra bwesenu dabiasie,
kpa u maa nu kpeerasia.
Wiya u ra de nu tɛria, kpa u maa nu kawa.
24 U ra bwesenun wirugibun bwisi wunɛ,
kpa u de ba n bəsu gbaburə, mi swaa sari.
25 U ra de ba n babi yam wɔ̃kuru səə,
kpa u de ba n bəsu nge be tam mu goomə.

Yoobu nɛɛ, u kĩ u ka Gusunə wesiana

13

1 Wee nɛn nəni yi ye kpuro wa,
nɛn swasu su maa ye kpuro nua,
ma na ye laakari kua.
2 Ye i yɛ̃, yera nɛn tii na maa yɛ̃.
I ǹ man bwisi kere.
3 Adama Yinni Gusunə Dam kpurogiiwa na kĩ n gari sɔ̃.
Wiya kon weeweenu koosi.
4 Domi bɛɛ, weesa i ra n sekumə.
I sãawa tim nɛmə weesugibu.
5 N daa buram bo i n maari,
kpa bu bɛɛ garisi nge bwisigibu.
6 Tɛ̃, i nɛn weeweenu swaa dakio,
kpa i nə ye na gerumə.
7 I tamaa i ko i Gusunən biru yɔ̃ra ka weesu?
I ko i nùn məru bara ka gari weesugii?
8 Bɛɛya i ko i ka nùn yina?
Bɛɛya i ko i nùn weeweenu kua?
9 U n bɛɛ wɛ̃ɛra i ko i nùn wɛ̃re?
I ko i nùn nəni wɔ̃ke nge tənu?
10 Baa ì n win biru yɔ̃ra asiri səə,
ka mɛ, u koo bɛɛ taarɛ wɛ̃.
11 Win kpãaru ta ǹ bɛɛ bɛrum mɔ̀?
I ǹ nandamə win sɔ̃?
12 Bɛɛn gari saarinu nu sãawa nge torom.
Ye i gerumə ya ǹ dam mə nge weke te ba ka səndu məma.
13 I mario, kpa i de n gari gere,
kpa n man deema ye n ko n man deema.
14 Wee na səəru kpa, baa nà n kon nɛn wãaru bian na.
15 Gusunə ù n kĩ, u man goowo.
Ka mɛ, wiya na naanɛ sãa.
Kon ka tii yina win wuswaaə.
16 Ya koo kpĩ yu ka man faaba naawa.
Domi tən kɔ̃so kun kpɛ̃ u tera win wuswaaə.
17 I swaa dakio i nɛn gari nə.
I swaa tem kpĩiyə i nə ye kon gere.
18 Wee na səəru kpa n ka nɛn gari gere.
Na maa yɛ̃ ma na gem mə.
19 Wara u koo ka man sikirina nɛn gem səə.
Na səəru kpa nà n taarɛ mə n ka nəə mari kpa n kpuna n gbi.

20 Gusunə, a man gãanu yiru yeni kuo,
kpa n ku maa nun kukua.
21 A man wunɛn nəmu swɛnyario,
kpa na kun maa nande.
22 A man sokuo, kpa n nun wurari.
Nà n nun kana, a man wisio.
23 Toranu nyewa na nun torari.
A de n nu gia.
24 Mban sɔ̃na a man biru kisi,
ma a man kua nge wunɛn yibɛrɛ.
25 Wara a naa gire. Wuru ge ga ka woo doonə?
Wara a naa swĩi. Yaka gbebusu?
26 Mban sɔ̃na a man wahala baka yeni kpɛ̃ɛ,
ma a man sɛɛyasiamə nɛn aluwaasirun toranun sɔ̃.
27 Mban sɔ̃na a man yɔ̃rasia nge wìn naasu ba bəkua ka sii yəni,
ma a nɛn kookoosu kpuro mɛɛra,
ma a nɛn naa dabusanun geeru yi.
28 Wee nɛn wasi yi dam dwiiya yi sankira
nge yabe te kəkənu di.

Tənun wãara sãawa wənwəndu

14

1 Yoobu u nɛɛ,
tənu wi ba gesi mara, win wãara ku ra n dɛ̃u.
Mɛya ta ra n maa nəni swãaru yiba.
2 U ra sewa nge dãa wɛ̃su, kpa bu nùn bura.
U ra doonɛwa nge saaru.
3 Tənu wiya a mɛɛra,

ma a nùn siribu soka?
4 Wara u koo kpĩ u gãa kɔ̃sunun di gãa
dɛɛranu yara.
Goo sari.
5 À n tɔnun wãarun tɔ̃ru yi a ten suru gara,
u ɲ̀ maa saramɔ mɛ.
6 N n mɛn na, a ku maa nùn nɔni girari,
adama a de u wɛ̃ra,
kpa u win sɔmburu ko, u win kɔsiaru mwa
ka nuku dobu.

7 Dãru ta ra n yĩiyɔbu mɔ
ma ta koo se bà n tu bura.
Domi ta koo kpara.
8 Ten gbini yì n maa tɔkɔ kua,
ma ten kora wɔruma ta gu,
9 ten gbina gaa ra maa kparewa yà n nim wa
kpa yu kpii pɔtura ko.
10 Adama tɔnu u ra gbiwa, kpa u kun maa
wãa.
U n gu, mana u ra n wãa.
11 Daa burerun nim mu ra gbere.
Daa bakanun nim mu ra maa kpe.
12 Nge mɛya tɔnu u ra kpunɛ u kun maa
seewe.
U ɲ̀ maa dom yandamɔ
sere wɔllu tu ka kpe.

13 Gusunɔ, na kĩ a man bere gɔribun wãa
yerɔ,
na n kukua mi, sere wunɛn mɔru yu ka sure,
kpa na n wãa mi sere dɔma te kaa man yaaya.
14 Tɔnu ù n koo raa se sanam mɛ u gu,
na kon yĩiyɔbu mɔ nɛn wahala yeni sɔɔ
sere nɛn wãaru tu ka kɔsi.
15 Saa ye sɔɔ, Gusunɔ,
à n nɛn bɛkɛ barɔ,
à n man soku,
nɛ wi na sãa wunɛn taka koora, kon nun
wurari.
16 Wee tɛ̃ a man swĩi mi na naasu wuka
kpuro.
Adama saa gaa sisi yè sɔɔ a ɲ̀ maa nɛn durum
garisimɔ.
17 Kaa nɛn toranu doke saaki sɔɔ a bɔke.
Kpa a man nɛn durum kpuro wɔka.

18 Guunu koo wɔruku nu kam ko.
Kpa kpenu nu swɛnya mi nu raa wãan di.
19 Nim mu koo kpenu kɔsuku,
kpa mu maa ka tem kusanu doona.
Nge mɛya a ra tɔnun yĩiyɔbu kam koosie win
wãaru sɔɔ.
20 Kpa a nùn nɔni swãa dabinu kpɛ̃ɛ.
À n deema u ɲ̀ maa sãa nge yellu,
kpa a nùn gira u doona.
21 Baa win bibu bà n yĩsiru yara,
win tii u ɲ̀ maa kpɛ̃ u n yɛ̃.
Mɛya bà n maa wãa sekuru sɔɔ,
u ɲ̀ kpɛ̃ u n yɛ̃.
22 Win wahala tɔnawa ya koo nùn nɔni sɔ̃.
Wi turowa u ko n nuki sankire win gɔ̃ruɔ.

Elifasi u Yoobu wisa u nɛɛ,
tɔn kɔ̃so kun wahala biamɔ

15

1 Elifasi Temagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 wi u bwisi mɔ u koo tɔnu wisi ka gari yi yi
ɲ̀ arufaani mɔ?
U ko n gari yaramɔ nge woo?
3 Wee gari yi a gerua a ka tii yina mi, yi ɲ̀ sãa
gãanu.
Gari yi a saara mini kpuro sɔɔ,
sari yi yi koo tɔnu somi.
4 Wunɛ, a mam Gusunɔn nasiaru tɛɛsimɔwa,
ma a win bɛɛrɛ yɛ̃ru kpeerasiamɔ.
5 Wunɛn kom kɔ̃suma mu sɔ̃ɔsiramɔ wunɛn
nɔɔn di.
Ma a gari gerumɔ ka bwisi.
6 Wunɛn nɔɔn gariya yi nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, n ɲ̀
mɔ nɛ.
Gari yi a gerua mi kpuro,
yiya yi wunɛn toranu sɔ̃ɔsimɔ.

7 Wuna ba gbia ba taka kua handunia sɔɔ?
Wuna a gbia a wãa ba sere gungunu kua?
8 A Gusunɔn gari asirigii swaa daki?
A win bwisi mwa kpuro, a yi wunɛn tiin sɔ̃?
9 Mba a yɛ̃ ye bɛsɛn tii sa ɲ̀ yɛ̃.
Yɛ̃ɛ terà a mɔ te bɛsɛn tii sa ɲ̀ mɔ.
10 Bɛsɛn suunu sɔɔ, tɔmba wãa
be ba seri burura ba tɔkɔnu kua n kere
wunɛn tundo.
11 A bɛsɛn gari yi sa nun sɔ̃ɔwa ka laakari
mɛɛrawa gãa piiminu,
yìn min di Gusunɔ u nun nukuru
yɛmiasiamɔ?

12 Mana wunɛn bwisikunu ka nun dɔɔ.
Mba wunɛn nɔni gɔsikia ninin tubusianu.
13 Gari yi a saarimɔ mini, Gusunɔwa a ka
mɔru mɔ̀.
14 Tɔnu u koo kpĩ u n dɛɛre?
Wi ba mara, u koo kpĩ u n yiba Gusunɔn
wuswaaɔ?
15 Gusunɔ ù kun win gɔradoba naanɛ kue,
ma u ɲ̀ wɔllu mɛɛra ta dɛɛre,
16 wunɛ tɔnu amɔna kaa ka kpĩ a n dɛɛre win
wuswaaɔ,
wunɛ wi a ra kɔ̃sa ko kiri kiri nge mɛ ba ra
nim nɔ.

17 Tɛ̃, Yoobu, a man swaa dakio kpa n nun
gari sɔ̃.
Kon nun sɔ̃wa ye na wa.
18 Sɔ̃ɔsi te bwisigibu ba sɔ̃ɔsi,
ba tu giawa ben sikadoban min di.
19 Be tɔnawa Gusunɔ u raa tem mɛ wɛ̃,
sɔɔ goo raa maa sari be sɔɔ.
20 Adama tɔn kɔ̃so u ko n wãawa nɔni swãaru
sɔɔ
win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
21 Kpa u n gbãsukunu nɔɔmɔ ni nu koo nùn
bɛrum mwa.

Wi u koo nùn kam koosia, u koo nùn wəri
subaru səə.
22 Tən kõso wi, u ku ra n yĩiyə u yam wõkuru
duka suuri.
Domi takobi ra n nùn marawa.
23 U ra n sirenɛwa baama, u n kasu ye u koo
di.
U yɛ̃ kə ma yam wõkura nùn mara.
24 Ma u nande wahala ka nəni swãarun sõ,
ye ya nùn wəriə nge sina bokon tabu kowobu
be ba tabun səəru kpa.
25 Domi u Gusunə seesi.
U Dam kpurogii nəə kuurimə.

26 U kãka u Gusunə tabu wəri,
win tɛrɛrun sinum sõ.
27 Win wuswaa ballimə.
Ma win gãanu nu yaa taasinɛ.
28 U wãa wuu si ba kəsuka səə,
sìn dia ba deri, ma ya wərumam dəə.
29 U ɲ̀ gobi mə. Win dukia kun maa kuuramə.
U ɲ̀ maa yĩsiru yarimə win temə.
30 U ɲ̀ kpɛ̃ u gəən tõru duka suuri.
Win bweseru kpuro ta koo dõə mwaarawa.
Kpa Gusunə u nùn wom wure u go.

31 U n kõsa naanɛ sãa u tii nəni wõkuawa mi.
Domi kõsa yen areya u koo wa.
32 Are yi, yi koo nawa u sere gbi.
Win bwese kɛra kun maa seemə,
nge dãa kãasa ye ya ɲ̀ maa kparamə.
33 U ko n sãawa nge resɛm yèn bii birenu ba
wəka,
ɲ̀ kun mɛ nge olifin dãa tèn wɛ̃su ba dɛra.
34 Tən kõso u ɲ̀ bweseru wasi.
Dõə u koo wi u nəm biran kɛ̃nu mwaamən
yɛnu wəri.
35 Wi u kõsa bwisika, kõsa u koo ko.
Domi bwisi kõsi yiya yi ra n wãa win nukurə.
Kpa yi n nùn nəni wõkua.

Yoobun seedagii wãa wəllə

16

1 Yoobu u Elifasi wisa u nɛɛ,
2 na gari yin bweseru nəəre nən dabinu.
Bɛɛ, i sãawa nuku yɛmiasio be ba nɛn wahala
sosimə.
3 Domma kaa wunɛn gari saari kamgii nini
kpe.
Mban sõna a ka man sikirinamə.
4 I n daa wãa nɛn ayerə,
kpa na n maa wãa bɛɛgirə,
kon bɛɛ gari saarisi n wii gimanu koosi.
5 Nɛn gari yi koo bɛɛ dam kɛ̃,
kpa n bɛɛ nukuru yɛmiasia ka nɛn gari yi.

6 Nà n gari mò, nɛn wahala ya ɲ̀ kpeemə.
Nà n maa maari, ya ɲ̀ doonə.
7 Wee tɛ̃, Gusunə u dera na dam dwiiya.
Ma u nɛn yɛnun yãnu kpuro gura.
8 Na woora, nɛn gəna gaware.
Ya sõəsimə ma na tora.
9 Gusunə u kua nɛn yibɛrɛ,
u maa man gire ka məru u nəə dənnɛ.
Ma u man nəni girari u kasu u nɛn wasi
kasuku nge gbeeku yaa.
10 U dera təmba man yaa kasikimə ka ben gari
saarinu.
Ba man wəmmə, ba man baari soomə.
Be kpurowa ba man naa swĩi.
11 Gusunə u man be ba ɲ̀ win bɛɛrɛ yɛ̃ nəmu
səndia.
U man tən kõsobu nəmu bɛria.

12 Na raa wãa bəri yɛndu səə ma u man
burisina.
U man nɛnua birun di, ma u man kəsuka.
U man kua nge tũburu te u tweemə.
13 Win sɛ̃ɛnu man kooro bure.
U nɛn gabu swii yabura ka wənwəndu sariru.
Ma u nɛn yɛ̃sə kəra u yari temə.
14 U man wərima nge tabu durə.
Ma u man soomə u mɛɛra mɔ̀.
15 Na saaki deewa,
ma na nɛn wiru tua wisi nuku sankiranun sõ.
16 Na wuri kua sere nɛn nəni swɛ̃ra,
ma na gəə nənu tera.
17 N ɲ̀ mə na kõsa gaa kua.
Nɛn kanaru ta ra n maa dɛɛrewa baadomma.

18 Wunɛ tem, a ku nɛn yɛm bere.
A de nɛn kuuki yi nəəra baama kpuro.
19 Domi na yɛ̃ kam kam ma na seedagii mə
wəllə.
U wãa mi, u ka man yinamə.
20 Nɛn kpaasibu ba man yaakoru mɔ̀.
Adama Yinni Gusunəwa na kanamə ka swĩi.
21 Nɛn seedagii wi, u sun sirio nɛ ka Gusunə
nge mɛ ba ra tənu ka win beruse sirie
handunia səə.
22 Domi nɛn wãarun tõnu nu kpeema.
Ma na dəə ka swaa yèn min di ba ku ra maa
wuramɛ.

Yoobu kun maa yĩiyəbu mə

17

1 Yoobu u nɛɛ,
na wɛ̃siamə ka wahala, nɛn wãara kpeeyə.
Siki wəru ga man mara.
2 Tən yaako kowobu ba man kooro bure.
Ba man nəə kuurimə beri berika.
3 Yinni Gusunə, a de wunɛn tii a man məru
bara.
Ma n kun mə wunɛ, wara u koo man sanna.
4 A ben bwisi wuna.
A ku de bu nasara wa.
5 Ba sãawa nge tənu wi mən teni ta ka yã,
te ta nɛɛ, u win kpaasibu dim soka,
ma win bibu ba ka gəəru sõ.

6 Ba man womusu doke,
ba man yãatam siemə.
7 Nɛn nəni yi ɲ̀ maa do, nuku sankiranun sõ.

Ma nɛn wasi yi dam dwiiya, yi doonɔ nge
saaru.
8 Gemgibu ba biti soore nɛn wahala yenin sɔ̃.
Taarɛ sarirugibu ba koo tɔn kɔ̃sobu seesi.
9 Wi u sãa gemgii u koo yɔ̃rawa dim dim win
swaa sɔɔ.
Kpa wi u dɛɛre, u tii dam kɛ̃ u sosi.
10 Adama bɛɛ nɛn kpaasibu kpuro,
i wurama i maa gari saari nɛn wuswaaɔ.
Ka mɛ, na ɲ goo wasi bɛɛ sɔɔ wi u bwisi mɔ.

11 Nɛn wãaru ta kpa.
Wee himba ye na raa sãa ye kpuro ya kam
kua.
12 Nɛn kpaasiba tamaa wɔ̃kura sãawa sɔ̃ɔ sɔɔ.
Sɔ̃ɔ ù n duɔ, kpa bu nɛɛ, yam sãramawa.
13 Gɔribun wãa yera na mara tu ko nɛn wãa
yeru.
Yam wɔ̃kuru sɔɔra kon nɛn kpin yeru yi.
14 Kon siki wɔru sɔ̃ n nɛɛ,
geya ga sãa nɛn tundo.
Kpa n maa kɔkɔnu sɔ̃ n nɛɛ,
niya nu sãa nɛn mɛro ka nɛn sesubu.
15 Mana na maa yĩiyɔbu mɔ.
Wara u koo kpĩ u bu wa.
16 Ba koo sara gɔribun wãa yerɔ,
kpa su da tua sɔɔ sannu.

Yina ye ya tɔn kɔ̃so mara

18

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 sere domma kaa gari yini saarinu kpe.
A den mario kpa su maa gere.
3 Mban sɔ̃na a sun mɛɛra gari bakasu.
Mban sɔ̃na a sun mɛɛra nge yaa saberu.
4 Wunɛ Yoobu, wunɛn mɔruwa ya nun
wahala mɔ̀.
A tamaa ya koo de tɔmbu bu yarina kpa wuu
gu ko bansu,
kpa kpenu nu doona nin ayerun di?

5 A n yɛ̃ ma tɔn kɔ̃son yam bururama mu koo
gbi.
Mɛn dɔ̃ɔ yari kun maa ballimɔ.
6 Yam bururam mu koo gɔsia yam wɔ̃kuru
win wãa yerɔ.
Domi u koo gbi nge fitila.
7 U ɲ maa sĩimɔ ka toro sindu.
Win tiin bwisi koo nùn sura.
8 Domi u koo da yina gia,
kpa win naasu su yen wɛ̃ɛ wuronu wɔri.
9 Yina koo nùn mwa naa tokurɔ,
kpa yen wɛ̃ɛ yi nùn tɛ̃ke.
10 Ba nùn taa bɛrie temɔ, win swaa sɔɔ.
11 N wee nɔni swãara nùn mara ta ka sik-
erenɛ.
Ma ta nùn swĩi birun di.

12 Gɔ̃ɔra nùn wɔri, ta win dam kpa.
Ma sãara nùn deema.
13 Ta koo win wasin gɔna di beri berikan di.
Kpa bara bakaru tu nùn mwa.
14 Ba koo nùn wuna win wãa yerun di,
tè sɔɔ u raa dam mɔ.
Kpa bu ka nùn da gɔɔn sina kpaa bakarɔ.
15 Wigiba koo yarina.
Win arumanin tii ya koo kam ko.
Kpa sɔ̃ɔ bisu su win yɛnu dɔ̃ɔ mɛni.
16 Tɔn kɔ̃so wi, u ko n sãawa nge dãa.
Win gbini yi koo gbera temɔ.
Kpa bu win kãasi bɔɔri wɔllɔ.

17 Ba koo win gari duari handunia sɔɔ.
Ba ɲ maa win yĩsiru yaayamɔ.
18 Domi ba nùn yara yam bururam di,
ba sure yam wɔ̃kuru sɔɔ.
Ma ba nùn gira handunian di.
19 Win bii goo kun nùn bibu maruammɛ.
Domi win yɛnugibu kpuro ba koo gbi.
20 Tɔn be ba wãa tɛ̃ ba koo bɛrum soora.
Kpa be ba koo marura win biru
bu biti soora win kam koo bin sɔ̃.
21 Nge mɛya tɔn kɔ̃sobu ka be ba ɲ Gusunɔ
yɛ̃n wãa yeru ta ko n sãa.

Yoobu nɛɛ, win wɔro koo nùn naawa

19

1 Yoobu u seewa u win bɔrɔba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 sere saa yerà i ko i n wãa i n man nuki
sankumɔ,
kpa i n man tɔ̃ya mɔ̀ ka bɛɛn gari saarinu.
3 Wee yen nɔn dabina mi,
i kasu i man wɔmɛ.
I ɲ sekuru mɔwa i ka man burisinamɔ
mɛsum?
4 Nà n toran na ka gem, nɛn gariya.
5 I tamaa i man dɛɛram kerewa,
kpa i man nɛn durum sɔ̃ɔsi?
6 Ĩ de i n yɛ̃ ma Gusunɔwa u ka man mɔ̀.
Ma u man suremɔ win yina sɔɔ.

7 Wee, na nɔɔgiru sua na nɛɛ,
win kookoo si, su ɲ wã.
Adama goo sari wi u man wisa.
Na gbãramɔ bu man faaba ko,
adama na ɲ faaba wa.
8 Gusunɔ u nɛn swɛɛ kpuro kɛnua baama.
Ma u dera yam wɔ̃kura yi wukiri sere na ɲ
kpɛ̃ n gam da.
9 U nɛn wirun furɔ wuka
u nɛn bɛɛrɛ wuna.
10 U man kɔsuka baama kpuro.
Ma u nɛn yĩiyɔbu wuna nge dãa te ba wuka.
11 U ka man mɔru bara.
Ma u man kua nge win yibɛrɛ.
12 Win tabu kowobu ba nɔɔ tia kua ma ba
seewa ba man wɔrim wee.
Ba swaa yaba sere ba ka man girari.
Ma ba na ba ben sansani gira ba ka man
sikerenɛ.

13 U dera nɛn mɛro bisibu ba man deri,
ma nɛn bɔrɔba ba yarina.
14 Nɛn berusebu ba man biru kisi,

ma nɛn kĩnasibu ba man duari.
15 Wee nɛn sɔbu ka nɛn sɔm kowobu ba man
mɛɛra nge sɔɔ wi ba ɲ yɛ̃.
16 Nà n nɛn sɔm kowo soka, u ku ra wure.
Nà n nùn suuru kanamɔ,
u ra n man atafiiru sãawa.
17 Nɛn kurɔ u ku ra nɛn nuburu kã.
Mɛya maa nɛn bibu ba man gema.
18 Ka mam bibɔ kpuro ba man gemawa.
Nà n gari gerua, ba ra man wɔmɛwa.
19 Be na ra ka gerunɛn tii ba man tusa.
Be na maa kĩ ba man seesi.
20 Nɛn wasin yaa ya nɛn kukunu mani.
Wee wɛ̃siaru tɔnawa ta man tie.

21 Nɛn bɔrɔba, i nɛn wɔnwɔndu waawo.
Domi Yinni Gusunɔwa u man sɛɛyasiamɔ.
22 Mban sõna i man naa swĩi nge mɛ Gusunɔn
tii u man naa swĩi.
Nɔni swãa te i dera na wa, ta ɲ bɛɛ tura?
23 Na kĩ bu nɛn gari yore tireru sɔɔ.
24 Kpa bu maa yi yore kperu sɔɔ ka sisu
yi n wãa mi, sere ka baadommaɔ.

25 Adama na yɛ̃ ma nɛn yakio u wasi
wi u koo ra se u ka man yina.
26 Nɛn wasi yì n kõsa yi kpa,
saa ye sɔɔra kon Gusunɔ wa.
27 Wiya ko na n mɛɛra.
Nɛn tiin nɔniya yi koo nùn wa, n ɲ mɔ googii.
Nɛn gõru ga tɛmanabu kpanamɔ yèn sõ n
tɛɛmɔ.
28 Saa ye sɔɔ, i ko gere i nɛɛ,
mban sõna i man naa gire.
Domi nɛn gem mu koo sõɔsira.
29 Adama i n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo bɛɛ siri.
Yen sõ, i win takobi nasio.
Domi yen sɛɛyasiabu sɛ̃.

Kõsa ye ya koo tɔn kõso deema

20

1 Sofaa Naamagii u Yoobu sõɔwa u nɛɛ,
2 wee nɛn bwisikunu dera na burisinɛ.
Yen sõna na sɛnde n ka nun wisi.
3 Na wunɛn gerusibu nua, bi bu man dua too.
Adama nɛn bwisi koo de n nun wisi.
4 Saa mìn di ba tɔnu taka kua,
5 a ɲ yɛ̃ ma kõsan kowon nasara ku ra tɛ?
Mɛya maa win nuku dobu kun tɛɛmɔ.

6 Baa ù n kpã u wɔllu babamɔ,
ɲ kun mɛ u guru winu dɛkamɔ,
7 u koo kam kowa nge swaa swĩi bi tɔnu u
kua.
Be ba raa nùn waamɔ, ba koo nɛɛ, mana u
wãa.
8 Ba koo nùn duariwa nge dosu.
U koo doonawa nge wõkurun kãsiru.
9 Be ba raa nùn waamɔ, ba ɲ maa nùn wasi.
Mi u raa wãa ba ɲ maa nùn wasi mi.
10 Sãarobu ba koo win bibu wɔri.
Nge mɛya u koo ka bu wesia ye u raa bu
mwaari ka dam.
11 U dam mɔ, ma u sãa nge aluwaasi.
Adama u koo ka ye kpuro kpunawa sikirɔ.

12 Kõsa ra n dowa win nɔɔ sɔɔ,
kpa u n ye bɛri win yaraɔ,
13 ya n girari sere win daroɔ.
U ku ra n kĩ u ye deri.
14 Adama ya koo de win dĩanu nu sosia win
nukurɔ,
kpa nu gɔsia nge waa dɛ̃ɛ.
15 Gabun dukia ye u mwɛɛ, u koo ye sia.
Gusunɔwa u koo ye yara win nukurun di.
16 Ye u koo nɔ, ya ko n sãawa nge waa dɛ̃ɛ,
kpa yu nùn go.

17 U kun tamaa tim ka bom
mu koo nùn kokua nge nim tora.
18 U koo win dukia wesia ye u wa mi.
U ɲ maa yen arufaani dimɔ.
19 Domi u sãarobu dam dɔre.
Ma u ben yɛnusu mwɛɛra, u ɲ wiguu banɛ.
20 Win bɔsɔnu ku ra yibu.
Adama baa ye u kĩru bo, u ɲ kpɛ̃ u ye tii yiiya.
21 Gãanu sari ni u ɲ tii koosi.
Adama win dukia ya ɲ tɛɛmɔ.

22 Baa ù n ye mɔ ya kpã, u ko n nuki
sankirewa.
Sãaru ta koo nùn wɔriwa.
23 Wee sanam mɛ u win nukuru yibiamɔ,
Gusunɔ u koo nùn wɔri ka mɔru baka.
Kpa u de sɛ̃ɛnu nu nùn wisi nge gura.
24 Baa ù n tabu yãa sisuginu duka suurimɔ,
ba koo nùn twee ka sii gandun tɛndu.
25 Baa ù n sɛ̃u teu wuna win wasin di,
ɲ kun mɛ ù n yaasa wuka win woo sɔndun
di,
gɔɔn bɛrum koo nùn sura.

26 Asɔrɔ ya koo win dukia deema.
Kpa dõɔ wi tɔnun bii kun sõrua u nùn mwa,
wi ka win yãnu.
27 Wɔllu ta koo win durum sõɔsi,
kpa tem mu nùn seesi.
28 Win dirun arumani kpuro koo kam ko
Yinni Gusunɔn mɔrun tõru sɔɔ.
29 Yeniwa Yinni Gusunɔ u tɔn kõsobu yiiye.
Yera ya bu mara sia.

Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ,

tɔn kõsobun tii ba ra n doo nɔɔru mɔ

21

1 Yoobu u nɛɛ,
2 i nɛn gari nɔɔwɔ.
I n wura i man swaa daki, i man nukuru
yɛmiasiawa mi.
3 I de n gari gere.
Nà n gari gerua na kpa, ko i kpĩ i man yɛ̃ɛ.
4 Tɔnuwa na weeweenu koosimɔ?
Nge mban sõna kon tɛmana.

5 I man mεεrio, kpa biti yu bεε mwa
kpa i bεεn nəsu kəre.
6 Nà n nεn wãaru bwisika,
na ra nandewa, nεn wasi yi n diirimə.

7 Mban sõna Gusunə u ra de tən kõso u n wãa,
kpa u n dam mə sere ka win təkərə.
8 U ra bibu ma kpa be, bu maa se bu ma.
Kpa u n be kpuro mεεra ba n kuuramə win
nəni səə.
9 Bəri yεnda wãa ben yεnusə, ba ɲ bεrum mə.
Gusunə kun maa bu sεεyasiamə pai.
10 Saa kpuro, ben kεtε kinεru tà n ben nεε
yəəwa yi ra mawa.
Yi ku ra nukuru yari.
11 Ba ra ben bibu deri ba n duki mò nge
yãanu,
kpa ba n dweebu mò,
12 ba n bara kpãnu ka mərəkunu soomə, ba n
womusu mò,
kpa ba n nuku dobu mò, ba n guunu soomə.
13 Ba ra ben wãaru diwa nuku dobu səə,
kpa bu gbi subaru səə.

14 Wee ba ra raa yellu Gusunə sõ bu nεε,
a gεεro min di, sa ɲ kĩ su wunεn swεε gia.
15 Wara ra n Gusunə Dam kpurogii
su ka sere nùn yoru diiya.
Arufaani yerà sa kon mə sà n nùn kanamə.
16 Tən ben bweseru, ba ɲ doo nəəru mə ro?
Adama nε, na ɲ tən kõsobun bwisi kĕru kĩ.
17 Ka mε, a ra wa mi tən kõsobun yam bu-
ruram mu gbimə?
A ra wa ba nəni sõəre?
Gusunə u ra bu sεεyasie win mərun sõ?
18 A ra wa ba sãa nge yakasu,
ɲ kun mε nge doo sakosu si woo ga ka doona?

19 Bεε i gerumə i mò,
tən ben bibun bwesera Gusunə u ra sεεyasie.
Adama nε, na nεε, ben tiiwa n weenε u
sεεyasia,
kpa bu gia ma beya ba tora,
20 kpa ben tii bu ben kam kobu wa.
Nge mεya ba koo ka Gusunən məru denda bu
wa.
21 Domi bà n gu ba kpa,
ben baaye ka ye ya koo ben bibu deema.
22 Sa ko kpĩ su Gusunə keu sõəsi,
wi, wi u sãa win gəradoban siri kowo?

23-24 Gabun wãara ra dorewa, ba n wãa bəri
yεndu səə.
Kpa ba n wasi bwãa do, ba n dam mə nge
aluwaasi
sere bu da bu ka gbi.
25 Adama gabu ba ra gbiwa wahala səə,
ba kun doo nəəru wa baa fiiko.
26 Be kpurowa ba koo gbi, kpa bu ko kəkənun
dĩanu.
27 I bεεn tii laakari ko,
na bεεn bwisikunu yẽ ka kõsa ye i man
manimə.
28 Domi i nεε, mana tən bokon yεnu ga wãa,
gè səə tən kõsoba wãa.

29 Adama i ɲ be ba sarə swaaə bikiare?
I kĩ i sikiwa ye ba bεε sõəwa tən kõson sõ?
30 Wahala yà n tən kõso deema u ra yariwa ye
səən di.
Baa Gusunə ù n ka nùn məru kua,
u ra kisirewa ye səən di.
31 Ɲ n mεn na, wara u koo maa nùn gerusi.
Wara u koo nùn win kõsa kəsie.
32 Domi ù n gu, siki wəruəra ba ka nùn dəə.
Kpa ba n siki te kõsu.
33 Tən dabira ta koo win goru swĩi bu ka da
siku yerə.
Kpa u kpin yee buraru wa temə.

34 Ɲ n mεn na, nuku yεmia birà i man kua.
Bεεn ye i man wisa mi kpuro,
ya ɲ sãa dee dee. Weesa i mò.

Elifasi u Yoobu taarε wẽ

22

1 Yera Elifasi, Temagii u Yoobu wisa u nεε,
2 tənu u ko n arufaani mə Gusunən mi?
Aawo! Tənu ù n sãa dee dee, win tiin
arufaaniwa.
3 A tamaa yèn sõ a sãa gemgii,
Gusunə u yen are waamə?
À n sĩimə dee dee arufaani yerà u waamə.
4 A tamaa yèn sõ a nùn mεm nəəwammε,
yen sõna u nun sεεyasiamə?
A tamaa yèn sõ a nùn nasie,
yen sõna u nun sirimə?
5 Aawo. Wunεn tora dabinun sõna u nun
sεεyasiamə.
Wunεn kõsa ya maa kpã.

6 Domi a wunεn berusebun yãnu tərubа
mwa,
ma a bu deri tereru.
7 A ɲ wi nim nəru ga mò nim kã u nə.
Mεya a ɲ maa wi gõəra mò dĩanu kã u di.
8 A raa sãawa damgii ka bεεrεgii,
ma a tem mε kpuro mə.
9 A gəminibu girawa ba doona nəm dira, a ɲ
bu somi.
Ma a gobekuban dam bua.
10 Yen sõna yẽri nun wãasi beri berika,
ma bεrum nun mwa subaru səə.
11 Ma yam wõkura nun wukiri nge nim bwee
bakaru,
a ɲ maa yam waamə.

12 Sa yẽ ma Gusunə u wãa wəllə.
A mεεrio a wa sere mi kperi wãa.
13 Ka mε, a gerumə a mò, mba Gusunə u yẽ.
U ɲ kpẽ u tənu siri guru wiru səə.
14 Guru wiru ta sinum mə,
u ɲ kpẽ u gãanu wa min di.

U sirenɛwa wɔllu mi tɔna.
15 Yoobu, a yɔ̃rariwa a kɔ̃san kowobun yira
ye swĩi?
16 A ɲ̀ yɛ̃ ma ba bu go ben gɔɔn saa yu sere
turi?
Ba doona nge gana ye ya nim diira.

17 Tɔn ben bweseru ba ra raa Gusunɔ sɔ̃wa
bu nɛɛ,
u bu derio sɛ̃ɛ.
Mba wi Dam kpurogii u koo kpĩ u bu kua.
18 N deema Gusunɔ wiya u raa ben yɛnun
dukia kuurasia.
Adama ba ɲ̀ nùn saawara kue,
ye ba ben himba yiimɔ.
19 Be ba gem swĩi ba koo yɛ̃ɛri,
bà n tɔn kɔ̃so wa u kam kua.
Be ba ɲ̀ taarɛ mɔ, ba koo yɛ̃ɛwa bu nɛɛ,
20 wee, bɛsɛn yibɛrɛ u kam kua,
win dukia ye u mɔ kpuro, ya dɔ̃ɔ mwaara.

21 Yoobu, a ka Gusunɔ doro, kpa ye kpuro yu
nun sanɔ kua.
À n kua mɛ, wunɛn nuku dobu koo wurama.
22 A win sɔ̃ɔsiru swaa dakio kpa a tu nɛnɛ
gɔ̃ruɔ.
23 À n ka kɔ̃sa tonda ma a wurama,
Dam kpurogii koo nun wunɛn yellun wãaru
wesia.
24 A wunɛn wura ye a mɔ kɔ̃ɔwɔ temɔ.
Kpa a wunɛn kpee gobigiru deri daarun
toraɔ,
25 kpa Dam kpurogii u ko wunɛn wura ka
wunɛn sii geesu.

26 Saa yera kaa n nuku dobu mɔ Gusunɔ Dam
kpurogiin mi.
Kpa a nùn naanɛ ko, a nùn wunɛn wuswaa
sɔ̃ɔsi.
27 À n nùn kana u koo nun wisi,
kpa a wunɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia.
28 Ye a nia kua kpuro, ya koo koorawa.
Wunɛn swɛɛ yi a swĩi kpuro, yi ko n dɛɛrewa.
29 À n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
kaa tii kawa a nɛɛ, tii suaba bu nun tu kpɛ̃ɛ.
Kpa Gusunɔ u nun wɔlle sua.
30 U koo mam taarɛgii yara kɔ̃san di,
wunɛn dɛɛrarun sɔ̃.

Yoobu u nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ u ka nùn gari ko

23

1 Yoobu u wisa u nɛɛ,
2 sere ka gisɔ na Gusunɔ weeweenu koosimɔ.
Nɛn nɔni swãaru ta nɛn wuri kere.
3 Nà n daa yɛ̃ mi u wãa kon daa dawa sere win
mi.
4 Kpa n nùn sɔ̃ ye ya man wãasi,
ka maa yèn sɔ̃ na tii wɔramɔ.
5 Kpa n win wisibu nɔ.
N nɔ ye n nùn nɛni.
6 U koo man dam sɔ̃ɔsi u ka man siri?
Aawo, u koo yɔ̃rawa u man swaa daki.
7 Nɛ tɔn geowa kon kpĩ n ka nùn wesianɔ ko.
Kpa wi, wi u sãa nɛn siri kowo,
u man yakia sere ka baadommaɔ.

8 Adama nà n da sɔ̃ɔ yari yeru gia,
u ku ra n wãa mi.
Nà n maa da sɔ̃ɔ duu yerɔ,
na ku ra nùn wa mi.
9 Aa, u sɔmburu garu mɔ̀wa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia?
Nà n da mi, u ku ra n wãa mi.
U kukuawa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia?
Min tii, na ku ra nùn wa.
10 Ka mɛ, u nɛn swɛɛ kpuro yɛ̃ yi na swĩi.
U n man kpɛ̃ɛ laakari mɛɛribu sɔɔ, kon
yariwa min di,
na n dɛɛre nge wura ye ba dɔ̃ɔ doke.
11 Na win yira swĩiwa dee dee.
Na ɲ̀ gɛre win swaan di.
12 Na ɲ̀ win wooda sare.
Ye u man sɔ̃ɔwa kpuro,
na ye mɛm nɔɔwawa gɔ̃ruɔ.

13 U n gãanun himba yi, wara u koo ye sĩiya.
Ye u kĩ yera u ra ko.
14 N n mɛn na, u koo ko ye u yi kpuro nɛn sɔ̃,
kpa u maa man himba kpaa yiiya.
15 Yen sɔ̃na na nande wi Gusunɔn wuswaaɔ.
Nà n bwisika na ra nandewa win sɔ̃.
16 Gusunɔ u nɛn wɔrugɔrun dam bua.
Wi, Dam kpurogii u man bɛrum kpɛ̃ɛ.
17 Ka yen de kpuro, na ɲ̀ nɔɔ mari,
baa mɛ n sãare yam wɔ̃kura man wukiri.

Gusunɔ u ra tɔn kɔ̃so deriwa u n mɔ̀ ye u kĩ

24

1 Yoobu u maa nɛɛ,
mban sɔ̃na Gusunɔ Dam kpurogii ku ra saa yi
u ka tɔmbu siri.
Mban sɔ̃na be ba nùn mɛm nɔɔwammɛ ba ku
ra saa ye wa.
2 Domi wee, gabu ba gabun tem gbɛnimɔ ba
ka begim mɛnnamɔ.
Ma gabu ba yãanu kpare ni ba gbɛna.
3 Gaba maa gobekuban kɛtɛkunu mwɛɛrimɔ.
Ma ba gɔminibun nɛɛ tɔruba mwaamɔ.
4 Ba wɔnwɔndobu dam dɔremɔ ba giramɔ
swaan di.
Ma sãarobu ba swaa kasu bu kuke.
5 Sãaro be, ba yaayaare mɔ̀ gbaburɔ nge
gbeeku kɛtɛku,
ba dĩanu kasu bu ben bibu wɛ̃.

6 Be wee ba yakasu gɛ̃ɛmɔ ben yaa sabenun
sɔ̃,
ma ba dĩanu kunɔnu mɔ̀ tɔn kɔ̃son gberɔ.
7 Adama ba ɲ̀ bekuru mɔ te ba koo wukiri
wɔ̃kuru puran sɔ̃.
8 Be wee ba da ba baka kpee baaba sɔɔ
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ wãa yeru mɔ.
Miya gura bu waayamɔ.

9 Tɔn kɔ̃so wi, u ra gobeku mwɛwa ka dam.
Kpa u sãaron yabe tee te u mɔ tɔruba mwa.
10-11 Be wee, ba yɔ̃su basi tɔn kɔ̃son kara sɔɔ.
Ba doo bɔka sɔɔwa, ma gɔ̃ɔra bu mɔ̀.
Ba nùn gum kuammɛ, ba resɛm gamamɔ.
Adama ba ɲ̀ kãkɔ bu ye nɔ,
baa mɛ nim nɔru ga bu mɔ̀.

12 Wuu marosɔ gaba gɔɔ dɔɔ, ba wuri mɔ̀.
Be ba mɛɛra kua ba weeweenu mɔ̀.
Adama Gusunɔ kun yen gaa gara.
13 Gabu ba yam bururam tusa.
Ba ku ra n wãa mɛ sɔɔ.
Domi ba ɲ̀ yɛ̃ mi mu ka bu dɔɔ.
14 Tɔn gowo u ra sewa buru buru yellu
kpa u sãarobu go.
Wɔ̃kuru kpa u gbɛni.
15 Yam wɔ̃ku bere berera sakara kowo u ra n kasu.
U ra nɛɛwa, goo kun nùn wasi.
Kpa u win buswaa sɔnditia wukiri.
16 Yam wɔ̃kuru sɔɔra gbɛnɔ u ra dia kɔsuku.
Sɔ̃ɔ sɔɔ, kpa u tii kɛnusi win yɛnuɔ.
U ɲ̀ yam bururam yɛ̃.
17 Ben mi, bururu ta sãawa nge gɔɔn tiro.
Ba ra n nandewa.

18 Adama bɛɛ i nɛɛ,
tɔn kɔ̃so u sãa nge nim yaka.
Ba win tem bɔ̃rusi.
U ɲ̀ maa dɔɔ win resɛm gbaarɔ.
19 Nge mɛ tem mu ra nim nɔ gbeburun saa sɔɔ,
nge mɛya gɔribun wãa yeru ta ra durumgii mwɛ.
20 Wi u tɔn kɔ̃so mara u ra nùn duariwa.
U koo kowa kɔkɔnun dĩa geenu.
Tɔmbu kpurowa ba koo nùn duari.
Kpa u wɔruma u bɔɔra nge dãa.
21 Tɔnu win bweseru u ra kurɔ wĩron yãnu gurewa.
U ku ra gɔmini gea gaa kue.
22 Adama Gusunɔwa u dam mɔ u ka tɔn kɔ̃so ben wãaru yɔ̃rasia.
U n bu wɔri, ba ku ra n maa yɛ̃ nge ba ko n wãa.
23 Gasɔ u ra bu yĩiyɔbu wɛ̃,
ba n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama u ra n ben sanu sanusu mɛɛrawa.
24 Bà n ka tii yina kpuro, subaru sɔɔ, ba kpawa.
Ba ra wɔrumɛwa mii mii bu gbi nge tɔn diro.
Kpa ba n sãa nge dobi yi ba bura.
25 Ye na geruɔ mi, geema.
Wara u koo man siri,
kpa u nɛɛ, nɛn gari yi, yi ɲ̀ asansi gaa mɔ.

Gusunɔ u dam mɔ gãanu kpuron wɔllɔ

25

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 Gusunɔn dam mu nasiaru tura.
U ra de bɔri yɛndu ta n wãa sere wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ.
3 Win tabu durɔbu ba ɲ̀ geeru mɔ.
U ra de win yam bururam mu sɔ̃ɔsira tɔmbu kpuron mi.
4 Tɔnu kun kpɛ̃ u n gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ.
Wi ba mara gesi, u ɲ̀ kpɛ̃ u n dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Domi baa suru u ɲ̀ dɛɛre win wuswaaɔ.
Mɛya maa kperi kun buriri win wuswaaɔ,
6 kaa sere gere tɔnu wi u sãa nge kɔkɔbu?

Yoobu nɛɛ, Bilidan somiru ta ɲ̀ arufaani mɔ

26

1 Yoobu u Bilida wisa u nɛɛ,
2 Bilida, wunɛn wisibu bu ɲ̀ dam sarirugii somimɔ.
Wunɛn dam kɛ̃ru ta ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
3 Anna a bwisi kɛ̃ru wa te a wi u kun bwisi mɔ kɛ̃mɔ.
Wunɛn bwisi yi, yi ɲ̀ goo somimɔ.
4 Wara a gari yini sɔ̃ɔmɔ.
Wara u nun gari yini gerusia.

Gusunɔ u dam mɔ gãanu kpuron wɔllɔ

5 Be ba gu ba wãa sere nim wɔ̃kun tem sɔɔwɔ, ba diirimɔ.
6 Domi Gusunɔ u be kpuro waamɔ.
Gãanu kun nùn ganua gɔribun wãa yeru mi.
7 Wiya u sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu doke wom dirum sɔɔ.
Ma u tem bwɛ̃ kam dirum sɔɔ.
8 Ma u nim banisi guru winu sɔɔ.
Ka mɛ, guru wii ni,
nu ku ra gɛ̃ɛre nim bunum sɔ̃.
9 Wiya u ra de guru winu nu win sina gɔna wukiri.

10 Ma u bubenu kua nim wɔ̃kun wɔllɔ,
mi yam bururam ka yam wɔ̃kura karanɛ.
11 Gusunɔ ù n gbãra,
wɔllun gbere ya ra diiriwa,
kpa ya n wãa biti sɔɔ.
12 Ka win dama u ra nim wɔ̃kun nim kɔsuku.
Kpa u ka win bwisi yaa gɔba ye ba mɔ̀ Rahabu kamia.
13 U n wom wura, wɔllu kpuro ta ra dɛɛrewa nge ba kura.
Ka win nɔma u ra waa ye ya duka mɔ sɔkiri.
14 Adama yeni kpuro ya sãawa win kookoo piiminu.
Nin wɔkinun fiikowa sa ra n nɔɔmɔ.
N n mɛn na, wara u koo kpĩ u win dam asansi tubu ù n gbãra nge gura.

Toro u koo kpĩ u Gusunɔ somiru kana?

27

1 Yoobu u kpam win gari gerubu toruɔ u nɛɛ,
2 na bɔ̃rumɔ na mɔ̀,
sere ka Yinni Dam kpurogiin wãaru,

wi, wi u yina u man nɛn gem wɛ̃,
ma u man nuku sankiranu sosiammɛ,
3 ù n gesi dera na wãa na wɛ̃siamɔ,
4 na ɲ weesu mɔ̀.
5 Gusunɔ u man bere n ka bɛɛ gem wɛ̃.
Sere ka nɛn gɔɔn tɔ̃rɔ, ko na n mɔ̀wa na dɛɛre.
6 Na yɔ̃rariwa ma nɛn daa ya wã.
Nɛn gɔ̃ru ga ɲ man taarɛ wɛ̃ɛre nɛn wãarun tɔ̃ru garu sɔɔ.

7 Gusunɔ u de tɔn kɔ̃son kɔkɔrɔ
yu nɛn yibɛrɛba deema,
be, be ba man seesimɔ mi.
8 Sanam mɛ Gusunɔ u tɔn kɔ̃son wãaru wuna,
yĩiyɔ birà bu maa nùn tie.
9 Gusunɔ u koo nùn swaa daki
sanam mɛ nɔni swãara nùn deema?
10 I tamaa u ko n win nuku dobu kasu Gusunɔ Dam kpurogiin mi?
I tamaa u koo Gusunɔ kana saa kpuro?
11 Kon bɛɛ Gusunɔn dam gari sɔ̃wa.
Na ɲ bɛɛ win himba beruammɛ.
12 Bɛɛ kpuro i wa nge mɛ u sãa.
Mban sɔ̃na i gari gerumɔ yi yi ɲ asansi mɔ.

Tɔn kɔ̃son doo nɔɔra kun tɛɛmɔ

13 Wee ye Gusunɔ Dam kpurogii u tɔn kɔ̃so yiiye.
14 Bà n bibu mara ba dabi, ba koo gbiwa tabu sɔɔ.
Ben bibu ba ɲ dĩanu wasi bu di ba n ka wãa.
15 Barara ta koo ben bwese te ta tie sua.
Ben gɔminibu ba ɲ kpɛ̃ bu bu swĩiya.
16 Baa bà n gobi waamɔ nge tua,
ma ba yãnu guramɔ nge yanim,
17 gemgiiwa u koo yãa ni dendi,
kpa u gobi yi di.

18 Tɔn kɔ̃so ù n diru bana ta ko n sãawa nge narin wɛ̃ɛ,
ɲ kun mɛ nge kuu te kɔ̃so u kua.
19 U koo gbiwa ka gobigiru.
Adama ba ɲ nùn sikumɔ ka gobi yi. U ɲ yi wasi gɔriɔ.
20 Nandaba bu koo nùn deema subaru sɔɔ nge nim mɛ mu daru bɔ̃ɔ saramɔ.
Woo guna ya koo ka nùn doona wɔ̃kuru.
21 Sɔ̃ɔ yari yerun woowa ga ra nùn wuke saa win wãa yerun di
gu ka da sere mi n toma.
22 Gusunɔ u ko n nùn tweemɔwa ka wɔnwɔndu sariru.
Kpa u duka yakura u wa u ka sɛ̃ɛ ni suuri.
23 Tɔmbu bà n wa mɛsum kpa bu nùn yɛ̃ɛ ba n taki mɔ̀,
kpa bu nùn wia koosi saa ye u doonɔ.

Bwisi

28

1 Yoobu u nɛɛ,
tɔmba yɛ̃ mìn di sii geesu ka wura ya ra yari
bu sere ye tea.
2 Tem diya ba ra maa sisu wunɛ,
kpa bu sii gandu sɔwa kperun di.
3 Be ba sisu sɔwamɔ,
sere tem sɔɔwɔwa ba ra ka fitila du
kpa ba n duɔ sere mi su wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
4 kpa bu wɔru gbe sere tem sɔɔwɔ,
bu swaa wĩa mi, mi goo sari.
Ba ɲ kpɛ̃ bu sĩ mi.
Wɛ̃ɛya ba ra n gasirimɔ bu ka du mi.
5 Tem wɔllɔwa dĩanu ra kpi.
Adama mɛn sɔɔwɔ,
n sãawa nge gãanu kpuro dɔ̃ɔ mwaare.
6 Tem sɔɔ miya kpee gobiginu ra n wãa.
Mi sɔɔra ba ra maa wura wa.
7 Kasa ya ɲ swaa ye yɛ̃.
Mɛya maa yabereku ga ɲ ye waare.
8 Gbee sunɔ ka yɛɛ yi yi tii naanɛ sãa yi ɲ ye mwaare.
9 Adama tɔnu u kãka u kperu wɔri u kɔsuka,
sere u guunun kpɛɛkpɛɛku girari.
10 Kpee ten nɔɔwɔra u ra swɛɛ wunɛ,
kpa u gãa gee ni wa, ni nu wãa mi.
11 U n nim kamɛ sɔɔ mi, u ra mu swaa ganɛwa,
kpa u ka dukia yarima ye ya berua sɔɔ mi.

12 Adama mana tɔnu u koo kpĩ u bwisi wa.
Mana yi sika.
13 Tɔnu kun yin gobin geeru yɛ̃.
Domi yi ɲ wãa handunia yeni sɔɔ.
14 Yi ɲ wãa daarɔ.
Yi ɲ maa wãa nim wɔ̃ku sɔɔ.
15 Ba ɲ kpɛ̃ bu ka yi wura kɔsina.
Ba ɲ maa kpɛ̃ bu yi dwe ka sii geesu.
16 Ba ɲ kpɛ̃ bu yi weesina ka wura ye ya wee Ofirin di,
ɲ kun mɛ ka kpee gobigii ni nu nɔni boogu ka bɛrɔ wuru mɔ.
17 Ba ɲ kpɛ̃ bu yi weesina ka digi,
ɲ kun mɛ ka nɔra ye ba kua ka wura,
18 kaa sere gere kpee gobigii ni ba sokumɔ korai ka kirisitali?
Bwisi yi kpee gobiginu bɛɛrɛ kere.
19 Ba ɲ kpɛ̃ bu ka yi Etiopin kpee gobigii ni nu nɔni dɔm buuru mɔ weesina.
Ba ɲ maa kpɛ̃ bu yi weesina ka wura gea.

20 N n mɛn na, man diya bwisi yi wee.
Mana yin nuura wãa.
21 Tɔnu kun kpɛ̃ u yi wa ka nɔni.
Gunɔ ge ga yɔ̃ɔwa ga ɲ kpɛ̃ gu yi wa.
22 Gɔɔ ka gɔribun wãa yera koo nɛɛwa,
yin gariya ba nɔɔre tɔna.
23 Gusunɔ turowa u bwisin swaa yɛ̃.
Wiya u maa yin wãa yeru yɛ̃.
24 Domi wiya u handunian goonu nnɛ kpuro waamɔ.
U maa kpuro waamɔ ye ya wãa tem sɔɔ.
25 Sanam mɛ u wom bunum mɛɛra
ma u nim kpãaru mɛɛra,
26 ka sere swɛɛ yi gura koo swĩi yu ka nɛ,
ka maa swɛɛ yi guru maakinu ka guru gbãsukubu koo swĩi,
27 yera u bwisi yi wa.

Ma u yin asansi wɛ̃ɛra u yi.
28 Saa yera u tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu nùn nasio, yera ya sãa bwisi.
Wi u maa kɔ̃sa gɛɛrari, wiya u bwisi mɔ.

Yoobun yellun wãaru

29

1 Yoobu u maa win gari gerum wɔri u nɛɛ,
2 na kĩ nɛn yellun wãaru tu wurama
ta n sãa nge saa ye Gusunɔ u man kɔ̃su.
3 Na kĩ na n wãa nge saa ye u fitila sɔ̃re nɛn wuswaaɔ,
ma win yam bururam man yam bururasie wɔ̃kuru.
4 Na kĩ na n sãawa nge saa yè sɔɔ na dam mɔ,
ma Gusunɔ u man kɔ̃su ka kĩru.
5 Saa ye sɔɔ, Gusunɔ Dam kpurogii u ka man wãa,
ma nɛn biba ka man wãa.
6 Mɛya nɛn yaa sabenu nu ra n bom yiba.
Mɛya maa nɛn olifi ya ra man gum wɛ̃ mu n kokumɔ nge daa koka.

7 Saa ye sɔɔ, nà n yara tɔɔwɔ na da na sina wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ
su ka siri,
8 aluwaasiba bà n man wa,
ba ra man bɛɛrɛ wɛ̃wa bu doona min di,
kpa durɔ tɔkɔnu nu se nu yɔ̃ra.
9 Tɔn bokobu bà n man wa ba ra ben gari gerubu yɔ̃rewa.
10 Mɛya maa sinambu ba ra nɔɔ mari,
kpa n sãare ben yara ben daro mani.

11 Wi u nɛn gari nua u ra nɛɛwa, doo nɔɔrugiiwa na sãa.
Wi u maa man wa seeda gea u ra man diiye.
12 Domi na ra wɔnwɔndo somi ù n somiru kana,
kpa n gobeku wi ba yina bu somi dam kɛ̃.
13 Be ba gɔɔ dɔɔ, ba ra man domaru kuewa.
Kpa n gɔminibu nukuru yɛmiasia n de ba n nuku dobu mɔ gɔ̃ruɔ.
14 Gem kobu bu ra n man wãasiwa nge yabe te na sebua,
ǹ kun mɛ nge dawani ye na bɔkua.
15 Na ra n sãawa wɔ̃kobun nɔni,
kpa na n sãa kɔ̃ri kpirirugibun kɔ̃ri.
16 Na kua sãarobun tundo.
Na ra sɔbu nɔɔri, n ben gari mɛɛri yi ba ka na.
17 Adama na ra tɔn kɔ̃sobun nɔsu bɔɔku,
n bu wɔrari ye ba mwa.

18 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
kon gbiwa tɔkɔru sɔɔ, nɛn kpin yeru wɔllɔ.
Nɛn wãarun tɔ̃nu nu ko n dabiwa nge yani sɛɛri.
19 Ko na n sãawa nge dãa tèn gbini yi wãa nim bɔkuɔ.
Kpa kakoru ta n wãa nɛn kãasin wɔllɔ.
20 Saa ye sɔɔ, nɛn yiiko ya koo wurama,
kpa na n dam mɔ nge tɛn te ba gawe.
21 Yellu, tɔmbu ba ra yɔ̃rewa bu nɛn gari swaa daki.
Ba ra nɔɔ mariwa bu nɛn bwisi nɔ.
22 Nà n gari gerua na kpa, goo ku ra maa gãanu wisi.
Nɛn gari yi, yi ra bu duuriwa kpurɛ kpurɛ nge nim mɛ mu dãakumɔ.
23 Be kpuro ba ra n man marawa nge tom buruku gura.
24 Kpa n yɛ̃ɛ musɛɛ n ka bu dam kɛ̃ sanam mɛ ba dam bie.
Ba ǹ kpɛ̃ bu man nuki sanku n wuswaa burisina.
25 Nɛna na ra n bu swaa gbiiye,
kpa na n wãa ben suunu sɔɔ nge sina boko
wi u ra win tɔmbu nukuru yɛmiasie.

Yoobun tɛ̃n wãaru

30

1 Tɛ̃ wee bibu ba man yɛ̃ɛmɔ,
ba ǹ mam nɛn tɔkɔru gara,
be, bèn baababa ba ǹ tura
bu nɛn bɔ̃nu somi bu ka nɛn yãa gɔ̃ɔ kpara.
2 Mba ba koo raa kpĩ bu man kua,
be, be ba sãare ba gɔɔ dɔɔ.
3 Wee ba sãaru ka gɔ̃ɔru soore.
Ba da gbaburɔ bu ka dĩanu kasu bu di.
Adama gãanu sari mi.
4 Ba ra dewa dãa kikun bɔkuɔ bu yakɔ bura ge ga bɔru mɔ ga n sãa ben dĩanu,
kpa ba n kiku gagun gbini dimɔ.
5 Ba ra bu girewa tɔmbun suunu sɔɔn di,
ba n bu naa swĩi nge gbɛnɔbu.
6 Kpa bu da ba n wãa kpee wɔrusɔ ka wɔwi sɔɔ,
7 ba n wãa ba n taasinɛ sãkin suunu sɔɔ,
kpa ba n kuuki mɔ̀ kikisɔ,
8 ba n sãare nge wiirobu,
ǹ kun mɛ nge be ba gɛma ba gira wuun di.

9 Tɛ̃ wee, ben biba ba man yɛ̃ɛmɔ,
ba man womusu dokemɔ.
10 Ba ra man biru kisi yèn sɔ̃ ba ǹ kĩ bu man wa.
Kpa bu man yãatam sie.
11 Domi Gusunɔ u man funɛ wuna, u sekuru doke.
Yen sɔ̃na ben goo kun nɛn bɛɛrɛ yɛ̃ baa fiiko.
12 Tɔn kɔ̃so be, ba man seesimɔ.
Ba kasu bu man tɛ̃ka di bu sura.
Ba swaa kasuwa bu ka man kam koosia.
13 Ba nɛn swɛɛ bɔɔra.
Ba kookari mɔ̀ bu ka man kam koosia,
be, be goo kun somiru wee.
14 Be wee ba yaba mi na kukua.
Ma ba dumɔ min di ba man wɔrimɔ.

15 Ma bɛrum man mwa,
nɛn bɛɛrɛ ya doona nge woo.
Nɛn bɔri yɛnda doona nge guru wiru.
16 Tɛ̃, na wãawa gɔɔ sɔɔ.
Na wahala wɔri na kpa.

17 Nɛn kukunu kpuro ra n tennaməwa
wɔ̃kuru.
Na ku ra wɛ̃re wahala yen sɔ̃.
18 Ya man sɛ̃ke baama ka dam nge yaberun
wĩiru.
19 Wee Gusunə u man kpɛ̃ɛ pətəkə səə.
Torom ka tua na ka weenɛ.

20 Gusunə nɛn Yinni, na nun somiru kanamə,
adama a ɲ̀ man wisa.
Na seewa na yɔ̃ra wunɛn wuswaaə adama a
ɲ̀ nɛn laakari kue.
21 A sɛ̃siawa,
ma a man sɛ̃re ka wunɛn dam bakam.
22 Wee a dera woo guna ya man sua ya
toorimə.
23 Domi na yɛ̃ ma a ka man dəəwa gəribun
wãa yerə
mi təmbu kpuro ba koo da.
24 Adama ka mɛ, baa tənu ù n gəə dəə,
u ɲ̀ nəma suamə u faaba kana?
Wi u wãa wahala səə u ɲ̀ somiru kanamə?
25 Na ɲ̀ bu swĩiyɛ be wãara sɛ̃sie?
Na ɲ̀ nuki sankire sãarobun sɔ̃?
26 Wee nuku doba na ra n yĩiyə,
adama nəni swãara na waamə.
Yam bururama na ra n yĩiyə,
adama yam wɔ̃kura na waamə.

27 Nɛn bwɛ̃ra ku ra kpunɛ
yèn sɔ̃ na ka wahala gabirinamə.
28 Na ra n sĩiməwa nuku sankiraru səə.
N sãare sɔ̃ə ku ra yari nɛn mi.
Baa nà n wãa tən wəru səə,
na ra n somiru kanaməwa.
29 Nɛn gəə wuri yin sɔ̃,
na kua nge gbeeku bɔ̃ə,
ɲ̀ kun mɛ nge taataaru.
30 Nɛn gəna tĩra, nɛn wasi gberamə.
31 Tɛ̃ nɛn mərəku ga wãawa n ka gəə wuri ko.
Kpa n nɛn guuru so ka be ba gəə wuri mɔ̀
sannu.

Yoobu u tii tusiamə Gusunən wuswaaə ka toro sindu

31

1 Na ka nɛn nəni arukawani bəkua na nɛɛ,
na ɲ̀ ka yi wəndia mɛɛrimə pai.
2 N n mɛn na, are yirà Gusunə Dam kpurogii
u man yiiye wəllə.
3 Tən kɔ̃sowa u ra kam ko,
kpa durumgii u nəni sɔ̃ərə.
4 Gusunə u nɛn swaa yɛ̃.
U nɛn sanu sanusu mɛɛrimə.

5-6 Gusunə u man yĩruə ka kilo ye ya sãa dee
dee.
Kpa u wa ma na dɛɛre,
na ɲ̀ wãa weesu ka taki səə.
7 Nɛn sanu sanusu sù kun sãa dee dee,
ɲ̀ kun mɛ nɛn gɔ̃ru gà n kɔ̃sa binɛ kua ye nɛn
nəni yi wa,
ɲ̀ kun mɛ durum gaa yà n man wãasi,
8 Gusunə u de ye na duura, goo u ye tubi di u
gɛ̃,
kpa nɛn dãa gbaaru tu kam ko.

9 Nà n maa kurə goo binɛ kua,
ɲ̀ kun mɛ nà n nùn yina bɛria win dii
kənnəwə,
10 Gusunə u de nɛn kurə u durə goo doo kua,
kpa gabu bu ka nùn kpuna.
11-12 Nà n kɔ̃sa yen bweseru kua
ya koo man kam koosia ka nɛn arumani
sannu nge dɔ̃ə.
Domi n weenɛ siri kowo u yen bweseru
sɛɛyasia.

13 Nà n yina n nɛn səm kowobu ben kəsiaru
wɛ̃,
14 mba kon kpĩ n gere Gusunən wuswaaə.
Nge mba kon nùn sɔ̃ ù n man sɛɛyasiamə.
15 Gusunə wi u man taka kua nɛn mɛron
nukurə,
wiya u maa bu taka kua.
Gusunə turo wiya u bɛsɛ kpuro məma bɛsɛn
baawuren mɛron nukurə.

16 Na ɲ̀ sãarobu yinari ye ba man bikia.
Na ɲ̀ maa gəminibu derire nəni swãaru səə.
17 Na ɲ̀ gobeku dĩanu birare nɛn yɛnuə.
18 Domi saa nɛn aluwaasirun di,
na ra gobekuba nəərіwa
nge nɛna na ben tundo,
kpa na n gəminibu nɛni.
19 Nà n wənwəndo goo wa u yãnun bukata
mə,
20 na ra nùn yãnu kɛ̃wa ni na kua ka nɛn yaa
sabenun sansu u ka wooru yari.
21 Na ɲ̀ gobeku goo taki diire
yèn sɔ̃ na siri kowo goo tãsa.
22 Nà n yeni kpuron gaa koore,
Gusunə u de nɛn senu nu səsikiara saa nin
gbin gbinkan di,
kpa nɛn gãsenu nu wəruma nu bəəkira.
23 Domi Gusunən sɛɛyasiabu bu man bɛrum
mɔ̀.
Na ɲ̀ maa kpɛ̃ n yɔ̃ra win wuswaaə win
kpãarun sɔ̃.

24 Na ɲ̀ nɛn naanɛ dokere wura səə,
n gere n nɛɛ, wura, a sãawa nɛn yĩiyəbu.
25 Na ɲ̀ maa tii suare nɛn dukian kpãarun sɔ̃.
26 Na ɲ̀ suru ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ə sãare,
yen gaa yà n yara.
27 Nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ wurare ben mi gia asiri səə.
Na ɲ̀ maa nəmu dokere nəəwə n ka bu bɛɛrɛ
wɛ̃.
28 Nà n yen gaa koore,
n weenɛ siri kowobu bu man sɛɛyasia.
Domi na Gusunə Dam kpurogii yinawa mi.

29 Na ku ra nuku dobu ko nɛn yibɛrɛ ù n nəni
sɔ̃ərе.
Na ku ra yɛ̃ɛri wahala yà n nùn deema.

30 Na ɩ̀ mam torare n win gɔɔ kana ka bɔ̃ri.
31 Nɛn yɛnugibu ba yɛ̃ ma na ra sɔbu dam
koosie,
kpa bu di bu debu nɛn yɛnuɔ.
32 Na ku ra wure sɔɔ u kpuna tɔɔwɔ ù n
tunuma.
Na ra nùn nɛn gamboba kɛniɛwa u du.

33 Na ku ra nɛn toranu bere nge tɔn be ba tie.
Na ku ra maa nɛn durum tii marisi.
34 Na ku ra n tɔmbun geren bɛrum mɔ.
Na ku ra tii gɔwe n nɛɛ, ba man gɛma.

35 Nɛn gari dãaki wee.
Mana kon goo wa u man swaa daki.
Dam kpurogii u man wisio.
Nɛn yibɛrɛ ù n daa nɛn toranu yorua tireru
sɔɔ,
36 kon tu sɔndiwa nɛn senɔ,
kpa na n tu doke nge sina furɔ.
37 Kon Gusunɔ susiwa nge sina boko,
kpa n nùn sɔ̃ ye na kua kpuro.

38 Nɛn gberu tà n man wuri koosi,
ma ten kpĩi yi nɔni yĩresu yarimɔ,
39 ɩ̀ kun mɛ, nà n ten dĩanu di na ɩ̀ gãanu
kɔsie,
ma na be ba raa tu mɔ nuki sanka,
40 tu sãki ka yaka kɔ̃susu kpiiyo dĩanun
ayerɔ.
Yoobun garin kpurowa mi.

ELIHU U GARI SUA

Ye ya dera Elihu u gari kua

32

1 Elifasi, ka Sofaa, ka Bilida ba ɩ̀ maa Yoobu
gɛɛ wisa yèn sɔ̃ u tii garisi taarɛ sarirugii.
2 Adama durɔ goo wãa Ramun bweseru
sɔɔ wi ba mɔ̀ Elihu. Win tundowa Barakɛli,
Busin yɛnugii. Wiya u mɔru bara yèn sɔ̃
Yoobu u tii garisi taarɛ sarirugii Gusunɔn
wuswaaɔ.
3 U maa ka Yoobun bɔrɔba ita be, mɔru kua
yèn sɔ̃ ba kpana bu Yoobu wisi dee dee, ma
ba sere nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 N deema Yoobun bɔrɔ be, ba Elihu
bukuraru kere. Yen sɔ̃na u gina saka u ɩ̀ ka
Yoobu gari kue sanam mɛ bɔrɔ be, ba ka nùn
gari mɔ̀.
5 Adama ye u deema ba ɩ̀ maa wa ye ba koo
Yoobu wisi, yera u mɔru kua.
6 Ma u gari sua u nɛɛ,
nɛ bii aluwaasiwa. Bɛɛ maa i sãawa
bukurobu.
Yen sɔ̃na bɛrum man mwa
n ka bɛɛ nɛn bwisikunu sɔ̃.
7 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
durɔ tɔkɔna nu ko n gari gerubu yɛ̃.
Niya n weenɛ nu tɔmbu bwisi kɛ̃.
8 Adama ka gem, na wa ma Gusunɔ Dam
kpurogiin Hundewa u ra tɔnu bwisi
wɛ̃.
9 N ɩ̀ mɔ tɔnun wɔ̃ɔn kpãara ta ra nùn yɛ̃ru
wɛ̃.
N ɩ̀ maa tɔkɔru ta ra nùn bwisi kɛ̃ u ka siri
dee dee.
10 Yen sɔ̃na na nɛɛ, i man swaa dakio i nɔ,
kpa n maa gere ye na bwisika.

11 Domi na maari sere i ka bɛɛn gari kua i kpa.
Na maa yi swaa daki mam mam,
na nua kpuro bwisi yi i ka Yoobu siri.
12 Na bɛɛ swaa daki ka laakari,
adama na wa bɛɛn goon gari kun Yoobu
kamiɛ.
Goo kun maa kpĩa u nùn wisa dee dee.
13 Yen sɔ̃, i ku gere i nɛɛ,
i win garin wɛ̃ɛ nɔɔ wa.
Gusunɔ turowa koo kpĩ u nùn siri, n ɩ̀ mɔ
tɔnu.
14 N ɩ̀ nɛ Yoobu u ka gari kua.
N n daa nɛn na, ye kon nùn wisi nɛnɛma.

15 Yoobu, wee ba nɔɔ mari tɛ̃,
ba bia ye ba koo wisi ma ba wãa sekuru sɔɔ.
16 Na saka sere ba ka gari yi kua ba kpa,
ma ba mari, ba ɩ̀ wa ye ba koo wisi.
17 Tɛ̃, kon gari sua,
kpa n gere ye nɛ na maa bwisika.
18 Domi gari wãa nɛn gɔ̃ruɔ yi kpã,
na maa sɛnde n ka yi gere.
19 Wee yi gbisimɔ nɛn nukurɔ nge tam mɛ ba
doke gɔnan bɔɔ kpaaru sɔɔ
ma ta kĩ tu kura.
20 Tɛ̃, i de n maa gari gere kpa nɛn bwɛ̃ra yu
kpuna.
Kon nɔɔ wukia, kpa n baawure wisi.
21 Na ɩ̀ goon biru yɔ̃ramɔ.
Na ɩ̀ maa goo fufu mɔ̀.
22 Domi na ɩ̀ yeniban dɔɔnɛ mɔ.
Nà n daa yen dɔɔnɛ mɔn na,
nɛn taka kowo u n man kpeerasie n tɛ.

Gusunɔ u ra ka gasɔ tɔnu gari kowa wahala sɔɔn di

33

1 Elihu u nɛɛ,
tɛ̃, Yoobu a swaa dakio a nɛn gari kpuro nɔ.
2 Wee kon nɔɔ wukia n gari gere.
3 Geeya kon nun sɔ̃, n ɩ̀ ka murafitiru.
4 Gusunɔ Dam kpurogiin Hundewa u man
taka kua.
Ma u man wãaru wɛ̃.
5 A sɔɔru koowo mɛ kaa ka tii yina,
kpa a man wisi à n kaa kpĩ.
6 Nɛ ka wunɛ sa sãawa tia Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi tema u ka bɛsɛ kpuro mɔma.
7 N n mɛn na, a ku nɛn bɛrum ko,
kpa a n tamaa na kĩ n nun nɛn yiiko sɔ̃ɔsiwa.

8 Adama na yaaye ye a man sɔ̃ɔwa. A nɛɛ,
9 a dɛɛrewa mam mam a ɩ̀ durum mɔ.
Taarɛ gaa maa sari wunɛ sɔɔ.

10 Ma a nɛɛ, ka mɛ, Gusunɔ u wunɛn toranu
waamɔ.
Ma u nun garisi win yibɛrɛ.
11 U ɲ̀ derimɔ a da mi a kĩ.
Ma u wunɛn kookoosu kpuro laakari sãa.
12 Adama nɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ ma a ɲ̀ gem mɔ
gari yi sɔɔ Yoobu.
Domi Gusunɔ u tɔnu kere.
13 Mban sɔ̃na a ka nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ a mɔ̀,
u ku ra tɔnu wisi.

14 Gusunɔ u ra ka tɔnu gari kowa ka swaa
dabinu,
adama tɔnu u ku ra ye laakari ko.
15 Gasɔ u ra ka nùn gari ko dosu sɔɔ wɔ̃kuru,
ɲ̀ kun mɛ kãsiru sɔɔ sanam mɛ u kpĩ win kpin
yerɔ u dò.
16 Miya u ra nùn kure u ka nùn kirɔ ko.
17 Kpa u nùn gbara kɔ̃san di.
Kpa u maa nùn yara tii suabun di.
18 Nge mɛya u ra ka nùn yare gɔɔn yiran di,
kpa u kun maa gu.

19 Gasɔ, u ra maa nùn sɛɛyasie ka wahala,
u de bararu garu tu nùn kpĩ,
win wasi yi n diirimɔ,
20 kpa u kun maa dĩanun mɛm kĩ,
baa ka ni u ra n kĩru bo.
21 Kpa u woora, win kukunu nu tera.
22 Kpa a deema u gɔɔ turuku kua.
23 Gasɔ Gusunɔn gɔradoba nɔrɔbu (1.000) sɔɔ,
turo u koo se u da u nùn somi,
kpa u nùn swaa gea sɔ̃ɔsi ye n weenɛ u swĩi.
24 Saa ye sɔɔ, u koo tɔnu win wɔnwɔndu wa
kpa u nɛɛ,
u nùn faaba koowo, kpa u ku raa gbi.
Domi u swaa wa ye u koo ka nùn yakia.

25 Kpa win wasi yi wurama
yi ko nge sanam mɛ u sãa aluwaasi.
26 U n Gusunɔ kana, u koo win kanaru mwa.
Kpa u Gusunɔ sã ka nuku dobu,
yèn sɔ̃ u nùn win wãaru wesia.
27 Kpa u womu ko tɔmbun wuswaaɔ u nɛɛ,
u durum kua, u gem yina.
Adama Gusunɔ kun nùn yen sɛɛyasiabu kue.
28 U win hunde wɔra, u ɲ̀ due siki wɔruɔ.
Ma u yam bururam waamɔ.

29 Yeni kpuron diya Gusunɔ u ra ka tɔnu gari
ko nɔn dabi dabinu,
30 u ka nùn gɔɔ gbara,
kpa u de u n wãa wãaru sɔɔ.
31 Tɛ̃, a man swaa dakio, Yoobu.
A den mario mɛ, kpa n maa gari gere.
32 À n gari gɛɛ mɔ a ka man wisi, a man wisio.
Domi nɛn kĩra n ka nun gem wɛ̃.
33 À kun maa gɛɛ mɔ a gere, a man swaa dakio.
A mario, kpa n nun bwisi kɛ̃.

Elihu u Yoobu taarɛ wɛ̃ɛmɔ

34

1 Elihu u maa geruа u nɛɛ,
2 bɛɛ be i bwisi mɔ, i nɛn gari swaa dakio.
Bɛɛ be i laakari mɔ, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
3 Domi swasa su ra garin dobu wunanɛ,
nge mɛ yara ya ra dĩanun dobu wunanɛ.
4 N n mɛn na, i de su gem kasu,
kpa su gia bɛsɛn suunu sɔɔ ye ya wã.

5 Domi Yoobu u nɛɛ, u dɛɛre.
U maa nɛɛ, Gusunɔ ku ra win dɛɛra te garisi
gãanu.
6 Ka win gem kpuro, u nùn garisi wee kowo.
Baa mɛ u ɲ̀ tore, u nùn mɛɛra kua ye ya ɲ̀
kpeemɔ.
7 N n mɛn na, i tɔnu waare nge Yoobu
wi Gusunɔn yaako kobu kun ka sɛ̃ nge nim
nɔrubu,
8 ma u ka tɔn kɔ̃sobu sĩimɔ, u wãa ka be
sannu?
9 Domi u nɛɛ, wi u ka Gusunɔ sĩimɔ,
u ku ra yen arufaani gaa wa.

10 Bɛɛ be i bwisi mɔ, i nɛn gari swaa dakio i
nɔ.
I n yɛ̃ ma Gusunɔ ku ra kɔ̃sa ko.
Gusunɔ Dam kpurogii u ku ra tɔnu win gem
bire.
11 Adama u ra tɔnu kɔsiewa ye u kua.
Kpa u baawure nùn win daan are wɛ̃.
12 Ka gem Gusunɔ ku ra kɔ̃sa ko.
U ku ra tɔnu nùn win gem bire.
13 Wara u nùn wooda wɛ̃ u ka tem kpara.
Wara u nùn mɛ kpuro nɔmu bɛria.
14 Gusunɔ ù n daa win tiin bwisikunu mɔ̀n
na,
ma u wɛ̃siaru wuna te u tɔnu wɛ̃,
15 tɔmbu kpurowa ba koo gbi sannu,
kpa bu gɔsia tua.

16 Yoobu, à n laakari mɔn na, a gari yi swaa
dakio,
yi kon nun sɔ̃.
17 Gusunɔ ù ku ra gem kãn na,
u koo kpĩ u handunia kpara?
Kaa kpĩ a wi, wi u sãa Dam kpurogii taarɛ wɛ̃?
18 Kaa kpĩ a sina boko sɔ̃ a nɛɛ, u ɲ̀ gãanu sãa,
kpa a win sina asakpɔbu soku tɔn kɔ̃sobu?
19 Adama Gusunɔ u koo kpĩ u ko mɛ.
Domi u ku ra sinambun bɛɛrɛ mɛɛri.
U ra gobigibu ka sãarobu garisiwa tia.
Domi wiya u be kpuro taka kua.
20 Sɔ̃ɔ teeru be kpuro ba koo gbiwa subaru
sɔɔ.
Gasɔ, wɔ̃ku suunu sɔɔra gaba koo gbi.
Gasɔ, ba koo sina boko seesi bu gɔ n kun
sɛ̃sie.
21 Domi Gusunɔ u ra n tɔmbun sanu sanusu
mɛɛra.
Kpa u n ben swɛɛ nɔni girari.
22 Yam wɔ̃kuru garu sari
te ta koo tɔn kɔ̃so bere u kun ka nùn wa.

23 N ɲ̀ tilasi Gusunɔ u ka tɔnu siribu soku
u sere nùn siri.
24 U ra damgibu yarewa ben ayerun di
saawara sari.
Kpa u gabu kɔsire ko mi.
25 Domi u ben kookoosu yɛ̃.
U ra bu surewa wɔ̃kuru, kpa u bu kɔsuku.
26 U ra bu sɛɛyasiewa nge tɔn kɔ̃sobu tɔmbu
kpuron wuswaaɔ.
27 Domi ba wi, Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma ba win woodaba yina.
28 Ba dera sãaroba wuri mɔ̀ sere u yi nɔɔmɔ.
Ma win laakari ya wura wɔnwɔndobun mi
gia, ben wuri yin sɔ̃.

29 Gusunɔ ù n nɛɛ, u ɲ̀ goo gãanu kuammɛ,
wara koo nùn taarɛ wɛ̃.
U n tii berua wara u koo kpĩ u nùn wa.
30 Bweseru garu sari te ta koo ka tii yina ù n
tu sunɔ kɔ̃so wɛ̃ wi u koo tu dam dɔre.
31 Yoobu, a wunɛn durum tuuba koore
Gusunɔn mi?
A nùn sɔ̃ɔre ma a ɲ̀ maa durum mɔ̀?
32 A Gusunɔ bikiare u nun wunɛn durum
sɔ̃ɔsi ye a ɲ̀ wa ka tii?
À n maa toranu ganu koore,
a nùn sɔ̃ɔre ma a ɲ̀ maa nu mɔ̀?
33 Wunɛ wi a Gusunɔ taarɛ wɛ̃ɛmɔ,
a tamaa u koo tɔnu siri nge mɛ a kĩ?
Wuna kaa gere, n ɲ̀ mɔ nɛ.
N n mɛn na, a geruma ye a bwisika.

34 Bwisigii be ba laakari mɔ, ba koo nɛn gari
wura bu nɛɛ,
35 Yoobu u gari gerumɔwa yi u ɲ̀ yɛ̃.
Domi win gari yi ɲ̀ asansi mɔ.
36 N n mɛn na, i win gari kpuro wɛ̃ɛrio,
domi u gari mɔ̀wa nge tɔn kɔ̃sobu.
37 U win durum sɔɔ durum sosimɔ.
Domi u Gusunɔ seesimɔwa win gari gerubu
sɔɔ,
u nùn yɛ̃ɛmɔ bɛsɛn suunu sɔɔ.

Tɔnu u koo kpĩ u nɛɛ, u dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ?

35

1 Elihu u maa gerua u nɛɛ,
2-3 Yoobu, sanam mɛ a Gusunɔ sɔ̃ɔwa a nɛɛ,
baa à n dɛɛre, a ɲ̀ gãanu wasi,
à kun maa durum kue mba yen arufaani,
a tamaa yeni ya sãa dee dee?
A tamaa a gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ?
4 Nɛna kon bɛɛ wisi wunɛ ka wunɛn bɔrɔ be.
5 A wɔllu mɛɛrio, kpa a guru winu laakari ko
nge mɛ nu toma.
6 À n durum kua, taarɛ yerà a Gusunɔ kua.
À n maa wunɛn durum sosimɔ,
mba ya nùn kuammɛ.
7 À n gea mɔ̀, arufaani yerà ya ka nùn
naawammɛ.
Mba u waamɔ wunɛn nɔman di.
8 A n yɛ̃ ma wunɛn berusewa wunɛn nuku
kɔ̃suru ta koo nɔni sɔ̃.
À n maa gea mɔ̀, tɔnuwa u koo yen arufaani
di.

9 Bà n tɔmbu dam dɔremɔ ba ra n weeweenu
mɔ̀wa,
kpa ba n somiru kasu.
10 Adama baa ben turo kun bikiamɔ u nɛɛ,
mana Gusunɔ u wãa wi u nùn taka kua,
wi, wi u ra de wɔnwɔndobu ba n nuku
dobun womusu mɔ̀ wɔ̃kuru.
11 Wiya u ra maa tɔmbu bwisi kɛ̃
n kere yɛɛgii ka gunɔsugii.
12 Bà n somiru kana Gusunɔ u ku ra wure,
yèn sɔ̃ ba tii sue ma ba sãa tɔn kɔ̃sobu.
13 Ba ko n kuuki mɔ̀, adama kam sɔɔra mi.
Domi Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u ɲ̀ nɔɔmɔ
u sere ben laakari ko.

14 Yoobu, baa mɛ a gerua a nɛɛ,
a ɲ̀ Gusunɔ waamɔ, a n yɛ̃ ma u wunɛn laakari
mɔ̀.
N n mɛn na, a tɛmanɔ a nùn swaa daki.
15 Yèn sɔ̃ Gusunɔ u ɲ̀ tɔmbu sɛɛyasiamɔ tɛ̃,
yen sɔ̃na a tamaa u ɲ̀ durum garisi gãanu?
16 N n mɛn na, wunɛn gari yi a gerua kpuro
yi sãawa nge wom dirum.
Yi ɲ̀ maa asansi mɔ.

Nge mɛ Gusunɔ u ra ka tɔnu wãarun swaa sɔ̃ɔsi

36

1 Ma Elihu u kpam gerua u nɛɛ,
2 a yɔ̃ro fiiko,
gari gɛɛ maa tie yi kon Gusunɔ gerua.
3 Kon nɛn yɛ̃ɛ bakaru dendi
n ka sɔ̃ɔsi ma nɛn Taka kowo u gem mɔ.
4 A naanɛ koowo ma nɛn gari kun sãa weesu.
Na yɛ̃ sãa sãa ye na gerumɔ.
5 Gusunɔ u sãawa Dam kpurogii.
U ku ra maa goo gɛm.
U dam mɔ kpuron wɔllɔ.
U ku ra win gere kɔsi.
6 U ku ra de tɔn kɔ̃sobu ba n wãa.
Adama u ra wɔnwɔndobu siriewa dee dee.
7 U ku ra gemgibu deri.
U ra bu swĩiwa nge sinambu
kpa ba n bɛɛrɛ mɔ sere ka baadommaɔ.

8 Adama be ba bɔkua ka yɔni,
ba wahala mɔ̀ ye ba kuan sɔ̃,
9 Gusunɔ u ra bu sɔ̃ɔsi ma ba daa kɔ̃sa kua,
ma ba tii sue,
10 kpa u bu kirɔ ko bu ka win gari nɔ,
kpa bu wa bu daa kɔ̃sa duka suuri.
11 Bà n gari yi mɛm nɔɔwa, ma ba tii wɛ̃,
ba koo ben wãaru diwa bɔri yɛndu sɔɔ,
ka nuku dobu sɔɔ sere ka ben gɔɔn tɔ̃rɔ.
12 Adama bà kun yi mɛm nɔɔwɛ,
ba koo bu gowa subaru sɔɔ ka takobi.
13 Tɔn kɔ̃sobu ba ra ka Gusunɔ mɔru sewa.

U n bu bɔkua ka yɔni, ba ku ra nùn suuru
kanɛ.
14 Ba koo gbiwa sɛkum aluwaasiru sɔɔ,
kpa bu ko tia ka daa bɛrɛtɛkɛgibu.

15 Adama Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndo
faaba kowa ù n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
kpa u nùn kirɔ ko ka wahala ye.
16 Yoobu, mɛya u koo nun yara wahalan di,
kpa u de a n bɔri yɛndu mɔ ta n kpã.
Kpa u maa de a n dĩa geenu yiba a n dimɔ.
17 Adama tɛ̃, à n ka tii yinamɔ,
n ǹ maa koorɔ a yari sɛɛyasia bin min di.
18 A ku de mɔru yu nun gawa a ka kɔ̃sa ko.
A kun maa tamaa kaa Gusunɔ kɛ̃ru garu
wɛ̃wa
kpa u ku ka nun sɛɛyasia.
19 Wunɛn wura, ǹ kun mɛ wunɛn arumani
gaa,
ǹ kun mɛ wunɛn dam,
yen gaa kun kpɛ̃ yu nun yara nɔni swãa ten
di.
20 A ku wɔ̃ku te kĩa
tè sɔɔ ba koo tɔmbu go.
21 A n tii sɛ kpa a ku ra kɔ̃sa ko.
Domi wahala ye, ya nun deemawa kpa a wa
a ka kɔ̃sa duka suuri.

Gusunɔ turowa u yiiko mɔ kpuron wɔllɔ

22 Yinni Gusunɔ u kpã win dam saabu.
Wara u koo kpĩ u keu sɔ̃ɔsi nge wi.
23 Wara u ra nùn wooda wɛ̃ ye u koo swĩi.
Wara u koo kãku u nɛɛ, kɔ̃sa u mɔ̀.
24 A ku duari a win sɔma wɔlle sua,
yè tɔmbu kpuro ba siara ka womusu.
25 Tɔmbu ba ye waamɔ baa yà n toma.

26 Gusunɔ u kpã sere goo kun kpɛ̃ u win kpãa
ten asansi gere.
Mɛya maa win wãarun wɔ̃ɔ ga ǹ garirɔ.
27 U ra nim buri yi yi seemɔ baaman di
mɛnnɛwa,
kpa u yi gɔsia guru winu.
28 Kpa guru wii ni, nu de gura yu nɛ,
yu tɔn wɔru so.
29 Wara yɛ̃ nge mɛ guru winu nu ka sĩisinamɔ.
Wara yɛ̃ nge mɛ gura ra ka gbãre.
30 Yoobu, a yɛ̃ ma Gusunɔwa u guru maakinu
kua nu ka nùn sikerenɛ.
Ma yam wɔ̃kura wãa nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
31 Ka yebara u ra ka tɔmbu siri.
Kpa u maa ka bu dĩanu wɛ̃ nu n kpã.
32 U guru gbɛ̃ɛ nɛni win nɔmaɔ,
ma u yi sɔ̃ɔsimɔ mi yi koo wɔri.
33 Guru gbãsukunu nu sɔ̃ɔsimɔ ma u wãa.
Mɛya yaa sabenu nu maa yɛ̃ ma u wãa tu-
ruku.

37

1 Nà n yeniba kpuro wa, nɛn tororа ra
karewa
kpa na n diirimɔ.

2 I swaa dakio i Gusunɔn nɔɔ nɔ ge ga
kukirimɔ nge gura.
3 Ga nɔɔra baama wɔllɔ.
Ma guru maakinu nu ballimɔ handunian
goonu nnɛ sɔɔ.
4 Guru maaki nin biru, Gusunɔn nɔɔ ga ra
nɔɔre ka dam
kpa yande guru maaki kpaanu nu sɔ̃ɔsira.
5 U n gbãra, tɔmbu ba ra biti soorewa.
Gãa bakana u kua mi, ni tɔnu kun kpɛ̃ u tubu.

6 U ra guru kpenu sɔ̃ u nɛɛ, nu nɛɛyɔ.
U ra maa guran tii sɔ̃ u nɛɛ, yu nɛɛyɔ ka dam.
7 U ra de tɔmbu kpuro bu ben sɔmburu
yɔ̃rasia gura yen sɔ̃,
kpa bu gia ma wiya u ye kpuro mɔ̀.
8 Baa ka gbeeku yɛɛyɔ u ra dewa yi da yi
kpuna yin wãa yerɔ.
9 Guru woo bɔkɔ ga ra nɛwa saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di,
kpa pura yu na sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
10 Yinni Gusunɔwa u ra nim wom wure,
kpa mu bɔbia nge guru kperu.

11 Wiya u ra de kakoru ta n wãa guru wiru
sɔɔ,
kpa u tu yarinasia ka guru maakinu sannu.
12 U ra tu gɔsiewa nge mɛ u kĩ.
Kpa tu ko nge mɛ u gerua handunia sɔɔ.
13 Ta sãawa nge bokuru te u ra ka tɔmbu
sɛɛyasie
ǹ kun mɛ u ka bu win kĩru sɔ̃ɔsi.

14 Yoobu, a yeniba kpuro laakari koowo.
A Yinni Gusunɔn sɔm maamaakiginu mɛɛrio
a wa.
15 A yɛ̃ nge mɛ Gusunɔ u ra nu dendisinɛ,
kpa u de guru maakinu nu balli guru winu
sɔɔ?
16 A yɛ̃ nge mɛ guru winu nu ka bwɛ̃ɛ wɔllɔ?
Wi u yenin bweseru kua, win yɛ̃ru ta yiba
mam mam.
17 Woo gà n sweema sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gian di,
yam susura ra nun ko, à n wunɛn yãnu doke.
18 Kaa kpĩ a wɔllu tɛria nge wi,
kpa ta n dam mɔ nge digi ye ba kua ka sisu?

19 A sun sɔ̃ɔsio ye n weenɛ su Gusunɔ sɔ̃.
Domi sa ǹ wa ye sa ko nùn wisi bɛsɛn yɛ̃ru
sarirun sɔ̃.
20 Tilasiwa bu ka nùn sɔ̃ nà n gari gerua?
Tilasiwa bu ka nùn nɔɔsia ye na gerua?
21 Wee u ra de yam mu tĩra subaru sɔɔ,
kpa guru winu nu n sɔ̃ɔ berua.
Adama u ra de woo gu se gu wɔllu dɛɛrasia.
22 Saa ye sɔɔra yam bururam mu koo na saa
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
kpa mu n nùn sikerenɛ ka nanum bakam.
23 Sa ǹ kpɛ̃ su Dam kpurogii tubu.
Domi win dam mu kpã.
U ra maa kpuro ko dee dee.

U ku ra wi u gem mə dam dəre.
24 Mɛya u ku ra maa be ba tii mɛɛra bwisigibu garisi gãanu.
Yen sõna n weenɛ təmbu bu nùn nasia.

YINNI GUSUNƆ U GARI SUA

38

1 Yinni Gusunə u Yoobu wisa guru woo bəkə gagun di u nɛɛ,
2 mban sõna a dera təmbu ba ɲ nɛn himba tubumə ka wunɛn wiira gari.
3 Tɛ̃, a səəru koowo,
kpa a yõra nge tən durə wərugə.
Kon nun gari bikia, kpa a man yi tubusia.

Yinni Gusunə u maa sãa ye ya kun wɛ̃siamən Yinni

4 Mana a wãa sanam mɛ na tem kua.
A ye geruo, à n bwisi mən na.
5 A yɛ̃ wi u mɛn goonu yi yi?
Wara u nu yĩira ka wɛ̃ɛ.
6 Ma səəra ba mɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Wara u mɛn gəmburun kperu swĩi.
7 Saa ye wəllun gəradoba ba dɛsiru karamə,
ma n sãare kperin tii yi nuku dobun womu mɔ̀ yam sãre bururu,
8 wara u nim wõku kɛnua ka gamboba sanam mɛ ga yarima tem nukurun di.
N ɲ nɛ?
9 Na guru wiru kua gen bekuru,
ma na gu yam wõkuru wukiri.
10 Na gu wooda wɛ̃ na nɛɛ, gu yõro mini.
Ma na gu gamboba ka kəkərəba dokea.
11 Na gu sõəwa na nɛɛ,
gu na sere mini, kpa gu yõra gu ku sara.
Miniwa gen nim kurenun dam mu koo yõra.

12 Saa mìn di a wãa,
a sõə sõəre u yario bururu,
13 kpa u yarima u da handunian goonu nnɛ səə,
u nuku kõsurugibu terasia ben kuku yenun di,
14 kpa tem kpuro mu kəsi nge səndu te ba yĩreru doke,
kpa ta n sãa nge wi u yabe buraru sebua?
15 Adama nuku kõsurugibu ba ɲ yam bururam kĩ,
domi mu yinamə bu ben kom kõsum ko.

16 Yoobu, a bəsum daare sere mi nim wõkun nənu ga wãa?
A daare sere gen temə?
17 Ba nun gəribun wãa yeru sõəsire?
A ten kənnə waare?
18 A handunian kpãaru laakari koore?
A man sõəwə à n ye kpuro yɛ̃.
19 Mana swaa wãa ye ya dəə yam bururam gìa.
Mana yam wõkuru ta ten wãa yeru mə.
20 À n yen swɛɛ yɛ̃n na, a ɲ kaa da mi?
21 Kaa n ye kpuro yɛ̃, domi ba nun mara n tɛ.
22 A daare sere mi nim mu ra gəsie nge kperu?
A wa mi guru kpenu nu ra n wãa?
23 Na nu yiiwa saa gaan sõ,
yè səə təmbu ba koo nuki sankira tabun sõ.
24 A yɛ̃ mìn di yam bururam mu ra nɛ?
A maa yɛ̃ mìn di sõə yari yerun woo ga ra nɛ?
25 Wara u gura swaa yaba.
Wara u guru maakinu ka guru kukiribun swaa yi yi.
26 Wara u ra de gura yu nɛ gbaburə, tem mi goo sari,
27 kpa yu tem mi n daa gbere yɛmiasia,
kpa yakasu su kpi.
28 Gura ya tundo mə ro?
Wara u kakoru mara.
29 Man diya guru kpenu nu ra yari.
30 Wara u ra nim bəbiasie wəllə nge kperu,
kpa u nim wõkun wəllə ko nge kpee bakaru.

31 Kaa kpĩ a wəllun kperi swaaru bwese bweseka bəke,
kpa a maa yi kusia?
32 Wuna a ra de wəllun kperi bwese bweseka yi yari yin saa səə,
kpa a yin wuunu kpara?
33 A yɛ̃ nge mɛ wəlla ka sĩisinamə?
Kaa kpĩ a ka ten woodaba səmburu ko tem səə?
34 Wuna a ra nəəgiru sue a guru wiru soku,
kpa gura yu ka nɛ yu nun so?
35 Wuna a ra guru maakinu koosie?
À n nu koosia, nu ra nɛ wunɛn mi nu nɛɛ, nu səəru kpa,
kpa nu maakinu ko?
36 Wara u tənun gõruə laakari doke.
Wara u tənu bwisi wɛ̃.
37 Wara ka win bwisi kpuro,
u koo kpĩ u guru winu gari,
kpa u nu sikasia gura yu nɛ,
38 kpa gura ye, yu yanim gura yu subu,
kpa yu tem kusanu mənsina.

Gusunə u sãawa yɛɛ kpuron Yinni

39 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
Yoobu, wuna a ra gbee sunə gen dĩanu kasue,
kpa a gen binun gõəru kpeesia
40 sanam mɛ nu kpĩ nin wãa yerə nu yaa mara?
41 Wara u ra gunə bakeru ten dĩanu wɛ̃
sanam mɛ ten binu nu nəə sue nɛn mi gia,
ɲ kun mɛ, nù n bəsu nu dĩanu kasu.

39

1 A yɛ̃ saa yè səə kpee bɛra ya ra yen binu ma?
A ka nɛmun marubu yinnare?
2 A ra nin guran suru gari,
kpa a n yɛ̃ saa ye nu koo ma?
3 Nu ra yiire nu nin binu ma,
kpa nu yari marubun wahalan di.
4 Nin bii ni, nu ra kpɛ̃yɛ nu dam ko yakasə,
kpa nu yarina nu nin mɛro deri.

Nu ɲ̀ maa wee mi.

5 Wara u ra de gbeeku kɛtɛku ga n tii mɔ,
goo u kun gu bɔkua.
N ɲ̀ nɛ?
6 Na dera ga wãa tem mi gãanu ku ra kpi,
ka maa tem bɔrugimɔ.
7 Gen baaye ka wuun wɔkinu.
Ga ɲ̀ maa yinni goon gbãsukubu nɔɔmɔ.
8 Ga ra n bɔsuwa guunɔ gu ka gen dim wa.
Yaka bekusa ga ra n kasu.

9 Gbeeku kɛtɛ ya koo wura yu nun sɔmburu kua?
Ya koo wura yu kpuna wunɛn naa gɔ̃ɔwɔ?
10 Kaa ye wɛ̃ɛ doke yu nun sɔmburu kua?
Ya koo wura yu nun tem kusanu kɔsukua wɔwa sɔɔ?
11 Kaa ye naanɛ ko yèn sɔ̃ ya dam bakam mɔ?
Kaa ye wunɛn sɔmburu kpuro nɔmu sɔndia?
12 Kaa naanɛ ko yu nun wunɛn dĩanu gurama yu ka da doo soo yerɔ?

13 Taataarun kasa ya ra n wã tà n ye dɛrie.
Mɛya yen sansu maa waabu wã.
14 Taataa te, ta ra ten sɛ̃ɛnu sikewa temɔ.
Kpa yani sɛɛri yi nu swĩasia.
15 Ta ra duari ma goo ɲ̀ kun mɛ gbeeku yaa gaa
koo kpĩ yu nu taaku yu kɔsuku.
16 Ta ra n sɛ̃ ka ten binu.
A ɲ̀ kaa n mam tamaa ten bina.
Ta ra ten wahala duari ye ta kua ta ka nu mara.
17 Domi na ɲ̀ tu bwisi kã,
na ɲ̀ maa tu laakari kã.
18 Adama tà n seewa ta duka mɔ̀,
ta ɲ̀ maasɔ ka win duma gara.

19 Wuna a dumi dam wɛ̃?
Wuna a yi sarubasu dokea?
20 Wuna a ra de yi yɔ̃ nge twee?
Yin wura ya ra tɔmbu nandasie,
21 kpa yi n tem bwiyamɔ wɔwa sɔɔ yi n nuku dobu mɔ̀ yin dam saabu.
Yì n tabu durɔbu wa,
yi ra bu tabu wɔriwa ka dam.
22 Yin baaye ka bɛrum.
Yi ɲ̀ gãanu nasie.
Yi ku ra maa biru wure yì n takobi wa.
23 Yin yinnibun sɛ̃ɛ bwãanu ka ben yaasi yi ra n wɔki
kpa yi n ballimɔ yin wɔllɔ.
24 Bà n tabun kɔba so, yi ra n gàri wɔrawa,
kpa yi n tem kɔsukumɔ.
25 Mɛya yì n kɔba ye nua, yi ra n sɔɔru kpeerewa,
kpa yi n tabun woo numiamɔ tontonden di,
kpa yi n yibɛrɛba ka ben sinambun nɔɔ damgisu nɔɔmɔ.

26 Wuna a ra kasa bwisi kɛ̃ yu ka kɔsɔru da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia?

27 Wuna a ra gunɔ bakeru sɔ̃ tu ka se tu ten sokuru ko guuru wɔllɔ?
28 Kpee baaba sɔɔra ta ra ten wãa yeru ko,
mì gãanu kun kpɛ̃ nu tu mwa.
29 Saa min diya ta ra ten nɔni kɔ̃ tu ka yaa sãkiria.
30 Mi a yaa goru wa, miya a ra maa tu wa.
Yɛma ten binu nu ra nɔ.

Gusunɔ u nɛɛ, Yoobu u wisio

40

1 Yinni Gusunɔ u maa Yoobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ wi a ka tii yinamɔ
nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin wuswaaɔ,
kaa gari wa a gere?
3 Ma Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
4 wee na ɲ̀ sãa gãanu.
Mba kon kpĩ n nun wisi.
Kon nɔɔ nɛnɛwa n mari.
5 Na gari dabinu geruа kɔ,
na ɲ̀ maa gɛɛ gerumɔ.

Yoobu tamaa u sãa Gusunɔ?

6 Ma Yinni Gusunɔ u Yoobu wisa guru woo
bɔkɔ gagun di u nɛɛ,
7 a sɔɔru koowo, kpa a yɔ̃ra nge tɔn durɔ wɔrugɔ.
Kon nun gari bikia kpa a man yi tubusia.
8 Yoobu, kaa kpĩ a man sɔ̃ ma na ɲ̀ gem mɔ?
Kaa man taarɛ wɛ̃, kpa a tii gem wɛ̃?
9 Wunɛn dam mu nɛ Gusunɔgim tura?
Wunɛn nɔɔ ga koo kpĩ gu nɔɔra ka dam nge nɛguu?
10 N n mɛn na, a wunɛn yiiko ka wunɛn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsio,
11 kpa a wunɛn mɔru sɔ̃ɔsi,
a be ba tii sue nɔni girari a sura.
12 A bu nɔni mɛniɔ, kpa a bu sekuru doke.
A kɔ̃san kowobu kpeerasio mi ba wãa,
13 kpa a bu sike sannu ba n wãa gɔribun wãa yerɔ,
mi ba ɲ̀ bu wasi.
14 Saa yera nɛ Gusunɔ kon nun wɔlle sua.
Domi wunɛn dam mu nun nasara wɛ̃ɛmɔ.

Kpera

15 Kpera wee, ye na wãaru wɛ̃ nge wunɛ.
Yakasa ya ra di nge naa.
16 Yen dam mu wãawa yen gabu ka yen wasin yaa sɔɔ.
17 Ya ra kpĩ yu yen siru bɔbiasie tu ko nge dãa damgia.
Kpa yen sĩinu nu n sãa nge ni ba tara.
18 Yen kukunu sãa nge sii gan te ta wem mɔ,
ma yen wasin kãasi yi sãa nge sii bokuru.
19 Ya sãawa nɛn taka koora ye ya tɔmbu biti mɔ̀ n kere.
Na ye donnu dokea.
20 Ya ra yen dĩanu wawa guunɔ
mì gbeeku yɛɛ kpuro yi ra mɛnnɛ yi dwee.
21-22 Kpa yu da yu kpuna dãa kiku gagun saarɔ ge ga wuru bakasu mɔ,
ɲ̀ kun mɛ naa yari sɔɔ,

ɲ̀ kun mɛ dãru garun kɔkɔrɔ daru bɔ̃ɔwɔ.
23 Baa daaru tà n nim yiba nge Yuudɛnin daaru,
ya ɲ̀ duka yakurɔ.
Baa ten nim mù n ye wukiri ya ko n kpĩwa mi sɛ̃ɛ.
24 A tamaa ka dama ba koo kpĩ bu ye mwa yà n yam mɛɛra?
Nge a tamaa ka yãakorora ba koo ye mwa bu wɛ̃ru yaba.

Karaku

25 Karaku maa ni.
A gu kɔkɔru sɔrere gen yaraɔ a yarama?
26 Kaa kpĩ a wɛ̃ɛ damgii doke gen wɛ̃rɔ,
kpa a gen baa saburo yaba ka kuura?
27 Ga koo nun suuru kana gu nun gari dori sɔ̃,
28 kpa gu ka nun arukawani bɔke,
gu ko wunɛn yoo sere gu ka gbi?
29 Kaa wura a ka gu dwee nge mɛ ba ra ka gunɔ dwee?
Kaa wura a ge bɔke wunɛn wɔndiaba bu ka dwee?

30 Sɔrɔkɔba ba koo wura bu gu tenkuba dɔre,
kpa bu gen yaa bɔɔri bu dɔra?
31 Kaa kpĩ a gen gɔnan wɔllɔ sɛ̃ɛnu twee,
kpa a gen wiru yaasa sɔku?
32 À n nɛɛ, kaa ka gu sanna,
à n gu baba, a ɲ̀ maa gu babamɔ sia.

41

1 À n gu mara, a ra nuki sankirewa.
Gà n maa yarima, a ra bɛrum soorewa,
kpa a wɔruma à n gu wa.
2 Goo sari wi u koo gari bakaru ko u gen mɔru seeya.
N n mɛn na, wara u koo yɔ̃ra u nɛ, Yinni Gusunɔ ma.
3 Waran diba na nɛni, kon bu kɔsia.
Domi ye ya wãa handunia kpuro sɔɔ ya sãawa nɛgia.

4 Wee na maa kĩ n wure n karaku gen wasin kãasi,
ka gen dam gari ko,
ka sere maa gen wasin buram.
5 Wara u koo kpĩ u gen gɔna pota.
Wara u koo kpĩ u du gen baa saburosun baa sɔɔ.
6 Wara u koo kpĩ u gen nɔɔ baaya.
Domi gen donnu nu bɛrum mɔ.
7 Gen birun koko wɔrukisu su sãawa nge tɛrɛnu.
Ma su swɛɛnɛ mam mam.
8 Su maninɛ, baa woo ga ku ra kpĩ gu mam kura min di.
9 Su sãawa nge maabu ka wɔnɔ be ba wãa ba bɔkasinɛ baatum.
Gãanu sari ni nu koo su karana.

10 Gà n sũa n da n sãawa nge dɔ̃ɔ buriya yi yarimɔ,
kpa gen nɔni yi n sãa nge buruku sɔ̃ɔ yana.
11 N da n sãawa nge dɔ̃ɔ yari ka dɔ̃ɔ buriya yi yarimɔ gen nɔɔn di.
12 Kpa n sãare wiisu yarimɔ gen wɛ̃run di
nge weke te ta gbisimɔ dɔ̃ɔ boko sɔɔ.
13 Gen wɛ̃siaru ta ra n sãawa nge ba dɔ̃ɔ yabiamɔ,
kpa dɔ̃ɔ yara ya n yarimɔ saa gen nɔɔn di.
14 Gen dam wãawa gen wĩirɔ.
Be ba ka gu yinna kpuro ba ra n bɛrum soore.

15 Gen gɔna ya tau.
Gen wasin yaa baasi ya maa sɛ̃kenɛwa sim sim.
Ya ɲ̀ karanamɔ.
16 Gen woo sɔndu ta bɔɔbuwa nge nɛɛ mɛro.
17 Gà n seewa be ba dam bo, ba ra nandewa,
kpa bu yarina.
18 Bà n maa gu wɔri ka takobi,
ɲ̀ kun mɛ ka yaasi ka sɛ̃ɛnu,
ye kpuro ya ra kowa kam.
19 Ga ra sisu garisiwa nge yakasu.
Sii gandu maa nge dãa te ta kɔ̃sa.
20 Bà n ge toba, ga ku ra duka yakure.
Kpurantɛɛrun kpera ra n sãawa nge yakasu gen mi.
21 Ga ra maa bokuru garisiwa nge kabaru.
Bà n gu yaasa kɔ̃ɔwa ga ra n ye yɛ̃ɛmɔwa.

22 Gen nukurun temɔ,
gen gɔnan kokosu sãawa nge sɛ̃ɛnu.
Su sãawa nge naa tebo ge ba ra ka tem kusanu kɔsuku.
23 Ga ra de nim wɔ̃kun nim mu n bweebweenu mɔ̀
nge weke tèn nim ba swɛ̃,
kpa mu n yakenu mɔ̀ nge turare ye ba yɔwa.
24 Mi ga sara kpuro gen yira ya ra sɔ̃ɔsirewa.
Domi nim mu ra burisinɛwa mu gɔsia nge seri kpiki.
25 Handunia yeni sɔɔ, gãanu sari ni nu sãa gen yinni.
Ga ku ra n gãanun bɛrum mɔ.
26 Ga ra yɛɛ kpuro taarewa baa yì n kpã.
Ga sãawa yɛɛ gɔbi kpuron sunɔ.

Yoobu win kɔmiaru wura

42

1 Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
2 na yɛ̃ ma kaa kpĩ a kpuro ko.
Gãanu kun kpɛ̃ nu wunɛn himba gɔsia.
3 A gerua a nɛɛ, na dera tɔmbu ba ɲ̀ wunɛn himba tubumɔ ka nɛn wiira gari.
Na wura. Na gari gerua yi na ɲ̀ yɛ̃.
Gari yi, yi man kpãaru kere.
4 A man sɔ̃ɔwa a nɛɛ,
n nun swaa dakio kpa a man gari sɔ̃.
Kaa man gari bikia, kpa n nun yi tubusia.
5 Na raa wunɛn gari nua yi tɔmba gerumɔ,
adama tɛ̃ na nun wa ka nɔni.
6 Yen sɔ̃na na tii taarɛ wɛ̃

ma na gɔ̃ru gəsia na tii tua ka torom wisi nuku sankiranun sɔ̃.

Yinni Gusunɔ u Yoobu domaru kua n kere yellu

7 Sanam mɛ Yinni Gusunə u ka Yoobu gari
kua u kpa, yera u Elifasi Temagii sɔ̃əwa u nɛɛ,
na ka wunɛ ka wunɛn bərəba yiru ye məru
mɔ̀ too too. Domi i ǹ nɛn gari gerua dee dee
nge mɛ nɛn bɔ̃ə Yoobu u gerua.
8 Yen sɔ̃, i seewo i naa kinɛnu nəəba yiru
ka yãa kinɛnu nəəba yiru sua i ka da nɛn bɔ̃ə
Yoobun mi, i ka yãku dɔ̃ə mwaararuginu ko.
Kpa u bɛɛ kanaru kua. Kon kana te mwa. Kpa
n ku maa bɛɛ kua ye kon daa bɛɛ kua bɛɛn
wiira garin sɔ̃. Domi i ǹ nɛn gari gerua dee
dee nge mɛ Yoobu u gerua.
9 Yera Elifasi Temagii ka Bilida Suagii ka
Sofaa Naamagii ba seewa ba da ba kua nge
mɛ Yinni Gusunə u bu sɔ̃əwa bu ko. Ma Yinni
Gusunə u Yoobun kanaru mwa.
10 Ye u kana te kua win bərəban sɔ̃ u kpa,
yera Yinni Gusunə u nùn win yellun wãaru
wesia, u nùn ye u raa mən suba yiru wɛ̃.
11 Yoobun wənəbu ka win maabu ka win
sesubu ka win yellun bərəba ba nùn beram
da ma ba di mi ka wi sannu. Ma ba win
wənwəndu wa, ba nùn nukuru yɛmiasia nəni
swãa te Yinni Gusunə u dera u wan sɔ̃. Yera
ben baawure u nùn sii geesun gobi ka taabu
wuraguu kã.
12 Gusunə u nùn domaru kua win sanam
dãakim mɛ səə n kere win yellun wãaru. Win
arumani ye u wa wee, yãanu nərəbun suba
wəkura nnɛ (14.000) ka yooyoosu nərəbun
suba nəəba tia (6.000) ka naa wuku nərəbun
suba yiru (2.000) ka kɛtɛku ninu nərəbu
(1.000).
13 Yen biru u maa bii tən durəbu nəəba yiru
mara ka bii tən kurəbu ita.
14 U win bii wəndia gbiikoo yĩsiru kã
Yemima, yiruse maa Kɛsia, itase maa Kerɛni
Hapuku.
15 Tem mi kpuro səə, wəndia goo sari wi u
Yoobun bii wəndia be buram tura. U bu tubi
wɛ̃ nge mɛ u win bii tən durəbu wɛ̃.
16 Yeniban biru, Yoobu u maa kua wɔ̃ə
wunaa weeru (140). Ma u win bibu wa ka
win debuminun bibu.
17 Yoobu u təkə kua kɔ̃ə kɔ̃ə ma u kpuna u
gu.

WOMU SI BA GUSUNƆ KUA

Tire teni, ten gari sãawa womu si ba Gusunə kua yellun di. Womu sin gasu su sãawa siarabu, gasu kanaru, gasu bu ka torarun suuru kana, gasu bu ka faaba kana Gusunən mi, kõsa gaa yà n bu deema, gasu maa nuku sankiranun sõ.

Yesun tii u womu sin gari gɛɛ sia win sõəsiru səə. Gisə womu si, su kua gãa girinu naanɛ dokeobun sãaru səə.

Ba womu si bənu kuawa suba nəəbu. Bənu baayere ya domarun gari mə yen wii goberə.

Tire ten kpunaa

1. Womusun bənu gbiikaa, womu 1n di sere womu 41.
2. Womusun bənu yiruse, womu 42n di sere womu 72.
3. Womusun bənu itase, womu 73n di sere womu 89.
4. Womusun bənu nnɛse, womu 90n di sere womu 106.
5. Womusun bənu nəəbuse, womu 107n di sere womu 150.

WOMUSUN BƆNU GBIIKAA

1

1 Wi u sãa doo nəərugii,
wiya u ku ra tən kõsobun gari nə.
Wiya u ku ra durumgibu swĩi.
Wiya u ku ra n wãa ka be ba Gusunə atafiiru mò.
2 Wiya u ra n nuku dobu mò Gusunən gari səə sõə səə.
Wiya u ra n Gusunən gari bwisikumə wõkuru.
Wiya u ra n Gusunən gari kĩ saa kpuro.
3 U sãa nge dãa te ta yõ daarə.
Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
Ta ra mawa ten marubun saa səə.
Tənu wi u sãa nge mɛ,
ye u seewa u wəri kpuro, ya ra koorewa.
4 Adama tən kõso kun doo nəəru wasi.
U ṅ sãa nge dãa te.
Yaka gbebusa u ka weenɛ si woo ga ra yarinasie.
5 U ṅ gem wasi Gusunə ù n nùn siri.
U ṅ maa kpẽ u n wãa gemgibun wuurə.
6 Domi win swaa dəəwa kam koo yerə.
Adama Yinni GusunəwA u gemgibu swaa gbiiye.

2

1-2 Yinni Gusunə u goo gəsa u bandu wẽ.
Mban sõna sinambu ba nùn seesimə.
Mban sõna tem yẽrobu ba nùn seesimə.
Mban sõna tem wirugibu ba tabun səəru mò.
Mban sõna bwesenu nu arukawani bəkumə.
Mban sõna təmba nəə tia mò ba mò,
3 su ben dam bua, su tii yakia ben yorun di.
4-6 Ba n yẽ ma kama mi,
domi Gusunə u bu yẽɛmə.
Yinni u sõ wəllə u bu yaakoru mò.
U sunə wi u gəsa swĩi kə win guurə te ba mò Siəni.
Yen sõ, i n tii sɛ,
kpa u ku bɛɛ sɛɛyasia ka məru,
kpa i nanda win məru bakan sõ.
7 Sunə wi, u nɛɛ, kon kpara ye Yinni Gusunə u man sõəwa.
U nɛɛ, gisə na kua win bii.
Gisə u kua nɛn tundo.
8 U man sõəwa u nɛɛ,
nà n nùn bwesenu kpuro kana,
u koo man nu wẽ.
Nà n nùn handunian goonu nnɛ kana,
u koo man ye wẽ.
9 U maa man sõəwa u nɛɛ,
kon kpĩ n bu kpara nge wi u kparamə ka sii bokuru,
kon kpĩ n bu kəsuku nge weke te ba məma.
10 Tẽ, bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare,
i kirə yeni swaa dakio.
Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare, i yẽru kasuo.
11 I Yinni Gusunə sãawə ka bɛɛrɛ.
I Yinni Gusunə wiru kpĩiyə ka nasiaru,
12 kpa u ku raa məru ko subaru səə.
Domi win məru yà n seewa, u koo de i kam ko.
Adama doo nəərugiba be ba nùn naanɛ sãa kpuro.

3

1 Dafidin womu geni ga ka kpikiru yã te u sua win bii Abusaləmun sõ. Ge wee.
2 Yinni Gusunə, nɛn yibɛrɛba ba dabi.
Be ba man seesi ba dabi.
3 Geema dabira ta gerumə,
na ṅ somiru wasi wunɛn min di.
4 Adama nɛ, na nɛɛ,
wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru,
wuna a ra man nasara wẽ,
wuna a ra man sekuru yare.
5 Nà n nun nəəgiru sue na somiru kana,
a ra nɛn nəə nə wunɛn guurun di mi a wãa.
6 Nà n kpuna na dweeya wõku giriru,
wuna a ra n man kõsu.
Nà n yanda na ra deemɛwa
wuna a man kõsu.
7 Yibɛrɛ dabinu nu man kooro bure,
yibɛrɛ dabinu nu man sikerena,
adama na ṅ ben bɛrum mə.
8 Gusunə nɛn Yinni, a seewo a man faaba ko.
A seewo a nɛn yibɛrɛba wiru kəsuku.
A seewo a ben nəsu kəsuku.
9 Wuna a ra tənu faaba ko.
A de wunɛn domaru ta n ka wunɛn təmbu wãa.

4

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mərəku. Ge wee.

2 Gusunɔ, nà n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
wuna a ra man somi.
Nà n nun soka, a man wurario.
A nɛn wɔnwɔndu waawo,
a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
wunɛ wi a ra man sirie.
3 Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n man
wɔmmɔ.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n kam gire.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n weesu swĩi.
4 I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra tii naanɛgii gɔsie.
I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra nɛn nɔɔ nɔ.
5 I bwisikuo gɔ̃ruɔ bɛɛn kpin yenɔ kpa i mari.
I diirio bɛrum sɔ̃ kpa i durum deri.
6 I Yinni Gusunɔ naanɛ dokeo.
I yãkunu koowo ni u bikiamɔ.
7 Tɔn dabira weeweenu mɔ̀ ta mɔ̀,
Gusunɔ, a ka sun bɔri yɛndu naawɔ.
Yinni, a ka sun nɔnu geu mɛɛrio.
8 Adama nɛ, na ra n nuku dobu mɔ
n kere be ba dĩanu yiba.
Na ra n yɛ̃ɛrimɔ n kere be ba tam yiba.
9 Nà n kpuna na ra dweeye ka bɔri yɛndu,
domi wunɛ turowa a man kɔ̃su, Yinni
Gusunɔ.

5

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio.
Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn wuri swaa dakio.
Yinni, nɛn sina boko, wuna na kanamɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a ra nɛn kanaru nɔ bururu.
Yinni Gusunɔ, a ra nɛn nɔɔ nɔ sɔ̃ɔ ù n yara.
Wee na wunɛn wisibu mara.
5 Yinni Gusunɔ, a ku ra kɔ̃sa kã.
Kɔ̃san kowobu ba ṅ wãa yeru wasi wunɛn
mi.
6 Tii suobu ba ṅ kpɛ̃ bu yɔ̃ra wunɛn mi.
A kɔ̃san kowobu tusa.
7 A tɔn gowobu tusa.
A taki diobu tusa.
A ra wee kowobu kpeerasie.
8 Adama nɛ, wunɛn durom bakam sɔ̃na
kon kpĩ n da wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn durom bakam sɔ̃na
kon kpĩ n yiira mi a wãa.
Miya kon kpĩ n nun bɛɛrɛ wɛ̃.
Miya kon kpĩ n nun sã.
9 Yinni Gusunɔ, a sãawa bɔrɔkini.
Yinni Gusunɔ, a man swaa sɔ̃ɔsio ye a kĩ n
swĩi.
Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛba sɔ̃ɔsio ma
wuna a man kpare.
10 Ben gari kun naanɛ mɔ.
Ben yara ya ra n tɔmbu fufu mɔ̀wa.
Kɔ̃sa ben bwisikunu nu ra n naa gire.
Kam koba ben gere ya ra ka nɛ.
11 A bu nɔni sɔ̃ɔwɔ ben taarɛn sɔ̃.
A bu sureo ben tiin yina sɔɔ.
A bu giro wunɛn wuswaan di,
domi ben durum ya kpã.
Ba maa nun seesi.
12-13 Be ba sãa wunɛgibu, kaa de bu nuku
dobu wa.
Kaa de bu katinu kara.
Kaa de bu yɛ̃ɛri. Kaa bu kɔ̃su.
Kaa bu domaru kua.
Kaa bu ganɛ nge tɛrɛru wunɛn kĩrun saabu,
domi ba nun kĩ,
ma ba nun mɛm nɔɔwamme.

6

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a ka man mɔru sãa,
adama na nun kanamɔ,
a ku man gerusi, a ku man sɛɛyasia.
3 A nɛn wɔnwɔndu waawo, a man bɛkio,
domi nɛn wasi kun dam mɔ.
Wee na gɔɔ dɔɔ.
4 Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Yinni, sere saa yerà kaa man deri mɛ.
Saa yerà kaa man somiru na.
5 A wurama a man faaba ko.
A man wɔro wunɛn durom sɔ̃.
6 Domi wi u gu u ṅ maa wunɛn bwisikunu
mɔ̀.
Wi ba sika u ṅ maa kpɛ̃ u nun sã.
7 Yinni Gusunɔ, weeweenu dera na ṅ dam
mɔ.
Wɔ̃kuru baatere nɛn nɔni yĩresu ra n
kokumɔwa.
Wɔ̃kuru baatere nɛn kpin yera ra n
waarewa.
8 Nɛn nɔni mɔsa swĩin sɔ̃.
Yibɛrɛbara ba man yeni kpuro koosia.
9 Bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀ kpuro, i doonɔ nɛn min di,
domi na faaba kana.
Yinni Gusunɔ u nɛn wuri nua.
10 U nɛn weeweenu nua.
U nɛn kanaru mwa.
11 Yinni Gusunɔ u koo nɛn yibɛrɛba kamia,
kpa bu sekuru wa.
U koo bu gira,
kpa bu biruku yira wura ka sekuru.

7

1 Womu ge Dafidi u kua sanam mɛ u nuki
sankire Kusi Bɛnyamɛɛgiin sɔ̃. Ge wee.
2 Gusunɔ nɛn Yinni, wuna na naanɛ sãa.
A man wɔro be ba man naa giren nɔman di.
3 Kpa bu ku raa man mwa bu kasuku
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa kasuku,
goo u kun ye wɔre.
4-5 Gusunɔ, nɛn Yinni, wee ba man taarɛ
wɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀,
na goo torari,
na nɛn kĩnasi bɔrɔ kɔ̃ɔru kua,
na nɛn yibɛrɛ wɔri,
na win yãnu wɔra ka wɔbia.
Adama nà n yen gaa kuan na ka gem,
6 a de nɛn yibɛrɛ u man sɛ̃re u go.

A de u nɛn goru deri mi.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛ wɔrio ka mɔru.
Be ba kɔ̃rua, a bu sɛɛyasio ka mɔru.
A de a n wãa nɛn bɔkuɔ.
A de a man siria.
8 Yinni Gusunɔ, wee a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ.
A de bwesenu nu mɛnnama mi.
A de a nu siri mi.
9 Yinni Gusunɔ, wuna kaa tɔmbu siri.
A man sirio nge mɛ nɛn dɛɛrara nɛ.
A man nɛn gem wɛ̃ɛyɔ.
10 A de tɔn kɔ̃sobun daa yu nɔru ko,
kpa a de gemgibu bu kuura.
Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wuna a ra tɔnun gɔ̃run gari wɛ̃ɛri.
11 Wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru.
Wuna a ra bèn gɔ̃ru ga dɛɛre faaba ko.
12 Wunɛ, a ra siriwa dee dee.
Yinni Gusunɔ, a maa sɛ̃.
13 Ka mɛ, tɔn kɔ̃so u ku ra win daa deri.
U ra win takobi nɔɔ dɛrewa.
U ra win tɛndu bɛriwa.
U win sɛ̃u sɔre u yĩisi.
14 U tabu yãa gɔɔginu kua.
Ma u sɛ̃ɛ dɔ̃ɔginu kua.
15 U win sɔmburu seewa.
U kɔ̃sa bwisikumɔ. U weesu wĩimɔ.
16 U suura gba gabun sɔ̃,
adama win tiiwa u koo ye wɔri.
17 Kɔ̃sa ye u raa kua kpuro,
win wirɔwa ya koo wɔri.
Win damgii te u raa dɔramɔ,
win wira ta koo kɔra.
18 Yinni Gusunɔ, kon nun siara,
domi a sãa naanɛgii.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma ka womu.

8

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wunɛn yĩsira kpã handunia kpuro sɔɔ,
na nun tɔmamɔ wunɛn kpãarun sɔ̃
te ta wɔllu gunum kere.
3 Baa bii piiminu ka bii wɛ̃ɛnu nu nun siaramɔ ka womusu.
Nin womu si, su kua nge gbãraru.
Ta wunɛn yibɛrɛba ganua,
a ka be ba nun seesimɔ kamia,
a ka be ba mɔru kɔsiamɔ kamia.
4 Na wɔllun kpãaru mɛɛra te a kua.
Na suru ka kperi wa yi wãa yin ayenɔ.
5 Ma na bwisika na nɛɛ,
mba tɔnu u sãa a n sere ka nùn yaaye,
wara ra n tɔnu a n sere ka nùn nɔɔrimɔ.
6 Wee, a nùn taka kua u ka nun gɛrɛrɛm da.
Wee, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge sunɔ.
7-9 Wee, a nùn kua wirugii taka koora kpuro sɔɔ.
Wiya u kpaaku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gbeeku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gunɔsu nɔma sikerenɛ.
Wiya u swɛ̃ɛ nɔma sikerenɛ,
ka hunde koniba kpuro nim sɔɔ.
10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wunɛn yĩsira kpã handunia kpuro sɔɔ.

9

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka gɔ̃ru yãka. Ge wee.
2-3 Yinni Gusunɔ, kon nun siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon wunɛn sɔm maamaakigian gari kpara.
Kon womu ko ka nuku dobu.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma.
4 Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba biruku yira wura.
Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba wɔruka ba gbisuka.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a ra siri dee dee.
Wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a man gem wɛ̃.
6 Yinni Gusunɔ, a bwese ni nu ǹ nun yɛ̃ gerusi.
A tɔn kɔ̃sobu kpeerasia.
A ben yĩsa go sere ka baadommaɔ.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛban wusu kɔsuka.
A ben tii kpeerasia mam mam.
Ba ǹ maa bu yaayamɔ sere ka baadommaɔ.
8-9 Yinni Gusunɔ, a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ.
Kaa n sãawa sunɔ sere ka baadommaɔ.
Wuna a handunia kpare gem sɔɔ.
Wuna a tɔmbu sirimɔ dee dee.
10 Yinni Gusunɔ, a sãawa be ba dam dɔremɔn kɔ̃so.
A sãawa be ba kpikiru suan kuku yeru.
11 Yinni Gusunɔ, be ba wunɛn yĩsirun bɛɛrɛ yɛ̃,
ba ra n nun naanɛ sãa.
Be ba nun kasu, a ku ra bu biru kisi.
12 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna tɛria Siɔniɔ.
I nùn siaro ka womusu. I win sɔman gari kparo.
I de bwesenu kpuro nu yi nɔ.
13 U ra be ba wuri mɔ̀ yaaye.
U ra be ba nɔni sɔ̃ɔren kanaru nɔ.
U ra be ba bu dam dɔremɔ sɛɛyasie.
14 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
A mɛɛrio wahala ye na mɔ̀ be ba man tusan sɔ̃.
A man wɔro gɔɔn nɔman di,
15 kpa n kpĩ na n wãa Siɔnin tɔmbun suunu sɔɔ,
na n takaru mɔ̀ ye a man kuan sɔ̃,
na n nuku dobu mɔ̀ faaba ye a man kuan sɔ̃.
16-17 Wee bwese tukunu nu suura gba gabun sɔ̃,
ma nin tii nu wɔri ye sɔɔ.
Nu gabu yina bɛria, ma nin tiin naasu wɔri ye sɔɔ.

Tɔn kɔ̃sobɑ sɔm kɔ̃sunu kuɑ.
Mɑ ben tii bɑ nin ɑre wɑ.
Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔsi mɑ u rɑ siri dee dee.
18 Wee ye u koo de n koorɑ.
Tɔn kɔ̃sobɑ koo gbiwɑ.
Be bɑ nùn yinɑ bɑ koo kɑm ko.
19 Adɑmɑ u ku rɑ yãarobu duɑri.
U rɑ de wɔnwɔndobu bɑ n yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.
20 Yinni Gusunɔ, ɑ seewo.
A ku de bu nɛɛ, tɔnuwɑ u kɑ nun kinɛnu mɔ̀.
A ku de bwese tukunu nu nun ɑtafiiru ko.
A bu sɛɛyɑsio nge mɛ n weenɛ,
21 kpɑ nu bɛrum soorɑ,
nu gɩɑ mɑ nu sãɑwɑ tɔn dirobu.
Yinni Gusunɔ, ɑ seewo.

10

1 Yinni Gusunɔ, sɑ nɔni sɔ̃ɔre.
Mbɑn sɔ̃nɑ ɑ kɑ sun tomɑ.
Mbɑn sɔ̃nɑ ɑ kukuɑ.
2 A mɛɛrio nge mɛ tɔn kɔ̃sobɑ tii sue.
Bɑ yãarobu nɔni sɔ̃ɔmɔ bɛrum sɑriru sɔɔ.
Bɑ bu kɔkirimɔ bɑ suremɔ ben yinɑ sɔɔ.
3 Tɔn kɔ̃sobɑ woo kɑnɑmɔ.
Ye ben gɔ̃ru gɑ binɛ sãɑ, yerɑ bɑ rɑ kɑsu.
Bà n ye wɑ, kpɑ bu Gusunɔ wɔmɛ bu nùn yɑɑkoru koosi.
4 Ben tii suɑbu sɔɔ, bɑ rɑ nɛɛ,
Gusunɔ sɑri, u ń bikiɑmɔ ye bɑ mɔ̀.
5 Ye bɑ nia sãɑ, yɑ rɑ koorewɑ.
Bɑ ń kpɛ̃ bu Gusunɔn siribu tubu.
Bɑ rɑ ben yibɛrɛbɑ yãɑtɑm siewɑ.
6 Kpɑ bu tii sɔ̃ bu nɛɛ, bɑ ń wɔrumɑmɔ pɑi!
Kɔ̃sɑ gɑɑ kun bu deemɑmɔ.
7 Bɔ̃ri kɑ weesu kɑ gɑri kɔ̃siyɑ
yi rɑ n yibɑ ben nɔsɔ.
Kɔ̃sɑ ben yɑrɑ yɑ rɑ n wuuwɑ.
8 Wuun biruɔrɑ bɑ rɑ n kukuɑ.
Miyɑ bɑ rɑ n tɔmbu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
Tɑɑrɛ sɑrirugii goo ù n yɑrɑ,
bu nùn sɛ̃re bu go.
Dɑm sɑrirugii ù n yɑrimɑ,
bu nùn mwɑ bu go.
9 Bɑ rɑ n kukuɑwɑ nge gbee sunɔ ge gɑ yɑɑ mɑrɑ.
Bà n dɑm sɑrirugii mwɑ ben yinɑ sɔɔ,
kpɑ bu nùn gɑwɑ bu kɑ doonɑ,
10 kpɑ bu nùn sɛ̃suku bu go.
Ben dɑm bɑkɑm mu nùn kɑmiɑ.
11 Bɑ rɑ tii sɔ̃wɑ bu nɛɛ, Gusunɔ kun ben gɑri mɔ̀.
U ku rɑ mɛɛri ye bɑ mɔ̀.
12 Yinni Gusunɔ, ɑ seewo,
ɑ ku be bɑ nɔni sɔ̃ɔre duɑri,
ɑ bu somiɔ.
13 Mbɑn sɔ̃nɑ kɑɑ de tɔn kɔ̃sobu bu nun wɔmɛ
bu nɛɛ, ɑ ku rɑ bu sɛɛyɑsie.
14 Yinni Gusunɔ, ɑ rɑ n yɛ̃ nɔni swãɑ
te tɔmbɑ mɔ hɑndunia sɔɔ.
A rɑ bu somi. A rɑ mɑɑ gobekubɑ nɔɔri.
Yen sɔ̃nɑ bɑ rɑ nun tii wɛ̃.
15 A tɔn kɔ̃son dɑm buo,
ɑ nùn win kɔ̃sɑ kɔsieyo.
Kpɑ win nuku kɔ̃suru tu kpe mɑm mɑm.
16 Yinni Gusunɔ, wunɑ ɑ sãɑ sinɑ boko sere kɑ bɑɑdommɑɔ.
Kɑɑ be bɑ ń nun sãɑmɔ girɑ wunɛn tem di.
17-18 Yinni Gusunɔ, ɑ kɑnɑ nini swɑɑ dɑkio.
Wɔnwɔndo ù n nun kɑnɑ, ɑ nùn dɑm kɛ̃ɛyɔ.
Be bɑ dɑm dɔremɔ, bà n nun sokɑ, ɑ bu wɔro.
Be bɑ gobekubɑ dɑm dɔremɔ, ɑ bu sirio,
kpɑ goo u ku mɑɑ de bɑ n win bɛrum mɔ.

11

1 Womu ge Dɑfidi u wom kowobun wirugii kuɑ. Ge wee.
Yinni Gusunɔ u sãɑwɑ nɛn kàrì.
Yen sɔ̃, i ku mɑɑ nɛɛ,
n yɔ̃ɔwɔ nge gunɔ n dɑ n kuke guunɔ.
2 Wee tɔn kɔ̃so u win tɛndu bɛri,
u win sɛ̃u sɔri u kɑ tɑɑrɛ sɑrirugii to yɑm wɔ̃kuru sɔɔ.
3 Sɑnɑm mɛ duniɑ kpuro sɑnkirɑ,
mbɑ gemgii u koo mɑɑ kpĩ u ko.
4 Adɑmɑ i n yɛ̃ mɑ Yinni Gusunɔ u wãɑ win sãɑ yee dɛɛrɑrɔ,
mɑ u win sinɑ gɔnɑ swĩi wɔllɔ.
5 U rɑ tɔn kɔ̃so kɑ mɑɑ tɔn geon dɑɑ wɛ̃ɛri,
kpɑ u n dɑm diobu tusɑ.
6 Ben ɑre wee.
U rɑ bu sɛɛyɑsie kɑ dɔ̃ɔ kɑ sɔ̃ɔ bisu kɑ woo bɔkɔ.
7 Adɑmɑ u rɑ gemgii dɑm koosie,
domi win tii u sãɑwɑ gemgii,
u rɑ mɑɑ dɑɑ geɑ kã.

12

1 Womu ge Dɑfidi u wom kowobun wirugii kuɑ kɑ mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, ɑ nɑ ɑ sun fɑɑbɑ ko.
Wee gemgiba doonɑ.
Nɑɑnɛgii goo mɑɑ sɑri hɑndunia sɔɔ.
3 Weesɑ bɑɑwure u rɑ n win winsim kuɑmmɛ,
u n nùn nɔni wɔ̃kumɔ kɑ gɑri dori.
4 Yinni Gusunɔ, ɑ be bɑ tɔmbu fufu mɔ̀n nɔsu kɔruo.
A be bɑ gɑri gerumɔ kɑ tii suɑbu mɑrisio.
5 Domi bɑ gerumɔ bɑ mɔ̀,
bɑ rɑ wɑ ye bɑ kĩ ben nɔɔ dobun sɑɑbu,
bɑ gɑri gerubu yɛ̃,
bɑ ń goon bɛrum mɔ.
6 Adɑmɑ Yinni Gusunɔ, ɑ nɛɛ,
ɑ wɔnwɔndo be bɑ dɑm dɔremɔ wɑɑmɔ.
A sãɑro be bɑ weeweenu mɔ̀ wɑɑmɔ.
A be bɑ yãɑtɑm siemɔ wɑɑmɔ.
Tɛ̃, kɑɑ se ɑ be kpuro fɑɑbɑ ko.
7 Yinni Gusunɔ, wunɛn gɑri yi dɛɛrewɑ.
Yi sãɑwɑ nge sii gee si bɑ sɔwɑ nɔn nɔɔbɑ yiru.
Yinni Gusunɔ, nɑ yi nɑɑnɛ sãɑ.
8-9 Wee tɔn kɔ̃sobu bɑ wãɑ yɑm kpuro.
Mɑ tɔmbɑ sɑnkirɑmɔ bɑ dɔɔ.
Yinni Gusunɔ, ɑ sun kɔ̃suo.

A sun gbaro ben nəman di.

13

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunə, sere domma kaa n man
duari.
Sere domma kaa n man wuswaa berue.
3 Sere domma kaa n dera na n bwisikumə
nɛn gõruə.
Sere domma kaa n dera na n nuki sankire.
Sere domma kaa n dera nɛn yibɛrɛ u n man
taare.
4 Yinni Gusunə, a suuru koowo.
A man wisio. A man dam kɛ̃ɛyə.
A de nɛn nəni yi gella.
A ku de n gbi.
5 A ku de nɛn yibɛrɛba bu man kamia,
kpa bu woo kana.
A ku de na n bãarimə,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀.
6 Na nun naanɛ sãa domi a man kĩ sere ka
baadommaə.
Na nun naanɛ sãa domi a man gea kua.
Na nun naanɛ sãa domi a man faaba kua.
Yen sõna na nuku dobu mə.
Wuna kon siara ka womusu.

14

(I maa mɛɛrio 53)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunə sari.
Su sankire.
Su kom kõsum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
2 Yinni Gusunə u təmbu mɛɛrima saa wəllun
di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mə,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamə.
3 Adama u wa, be kpurowa ba kɔ̃ɔre,
be kpurowa ba sankire,
be kpurowa ba kõsa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
4 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kõsan kowo be, ba ɲ̀ yɛ̃ru mə?
Wee ba nɛn təmbu gbɛnimə,
ben goo kun man sãamə.
5 Yen sõ, kon de bu diiri gem gem
domi ko na n wãa be ba man mɛm
nəəwammɛn suunu sɔə.
6 Bɛɛ kõsan kowobu, i sãarobun himba
sankumə,
i bu sekuru dokemə.
Adama Yinni Gusunə u bu kõsu.
7 Yinni Gusunə, na nun kanamə,
a de faaba kowo goo u yari Siənin di
u Isireliba, Yakəbun bweseru yara dɛsirun
di,
kpa ba n wãa bəri yɛndu sɔə.
À n kua mɛ,
anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

15

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunə, wara koo du wunɛn sãa yerə.
Wara ko n wãa guu te a gəsan mi.
2 Wiya wi u sĩimə dee dee, u gea mɔ̀,
u gem gerumə win gõruə,
3 u ku ra goo kõsa mani,
u ku ra win tənusi tore,
u ku ra win beruse wĩ,
4 u ra be ba Gusunə nasie bɛɛrɛ wɛ̃,
u ra wi Gusunə u yina kam mɛɛri,
u ra win nəə mwɛɛru yibie baa ɲ̀ n mɛren na
n nùn sãa,
5 u ku ra təmbu gobi nim dokeye,
u ku ra kɛ̃ru mwɛ u ka seeda weesugia di.
Wi u sĩimə nge mɛ, u ɲ̀ sokuramə pai.

16

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunə, wuna na naanɛ sãa.
Wunɛn miya kon kuku yeru wa.
A man kõsuo.
2 Wuna na sõəmə ma a sãa nɛn Yinni.
Wunɛ turowa a ra man gãa geenu wɛ̃.
3 Be ba nun mɛm nəəwammɛ tem mɛ sɔə,
bera ba bɛɛrɛ mə.
Be sɔəra nɛn kĩru kpuro wãa.
4 Adama be ba bũnu sãamə, ba tii nuku
sankiranu sosiammɛwa.
Na ɲ̀ ka bu bũu yãkunu mɔ̀.
Na ɲ̀ bũu nin yĩsiru sokumə.
5 Yinni Gusunə, wuna a ra man wɛ̃ yèn
bukata na mə.
Wuna a maa yɛ̃ ye n koo man deema.
6 Wuna kaa man tubi gea wɛ̃.
Ka gem na nuku dobu mə.
7 Yinni Gusunə, wuna na siaramə yèn sõ a ra
man bwisi kɛ̃.
Wuna na siaramə yèn sõ a ra man kirə ko baa
ka wɔ̃kurə.
8 Wuna na ra n mɛɛra baadomma.
Wuna a ra n wãa ka nɛ.
Wuna a ra n man kõsu.
Gãanu kun kpɛ̃ nu man sura.
9 Nɛn nukura do.
Nɛn bwɛ̃ra yɛmia.
Nɛn wasi koo wɛ̃ra bəri yɛndu sɔə.
10 Domi ko na n ka nun wãa.
A ɲ̀ nɛn hunde derimə gəribun wãa yerə.
A ɲ̀ wuramə wunɛn kĩnasin wasi yi kõsi.
11 Adama kaa man wãarun swaa sõəsi.
Wunɛn miya kon yɛ̃ɛri.
Wunɛn miya kon nuku dobu ko bi bu ɲ̀
kpeemə.

17

1 Dafidin kanaru.
Yinni Gusunə, a nɛn weeweenu nəəwə,
na kĩwa a man gem wɛ̃.
Yinni Gusunə, a swaa tem kpĩiyə a nə,

wunɛn somira na kĩ.
A nɛn kanaru nɔɔwɔ,
nɛn gɔ̃run diya ta wee.
2 A man sirio,
a yɛ̃ ma na gem mɔ.
3 Wɔ̃kuru, a na nɛn mi,
a wɛ̃ɛra ye na bwisikumɔ,
a wɛ̃ɛra ye na gerumɔ,
adama a ɲ toraru garu wa.
4 A wa ma nɛn daa ya ɲ tia ka gabugia.
Na wunɛn gari mɛm nɔɔwa.
Na ɲ tɔn kɔ̃sobun yira swĩi.
5 Na yɔ̃rawa dim dim wunɛn swaa sɔɔ.
Na ɲ gɛrare yen min di.
6 Tɛ̃, wuna na soku, Yinni Gusunɔ.
A man wisio.
A nɛn gari nɔɔwɔ.
7 A man wunɛn durom bakam sɔ̃ɔsio,
domi a ra be ba nun naanɛ sãa wɔre ben yibɛrɛban nɔman di.
8 A nɛn laakari koowo
nge mɛ tɔnu u ra n win nɔnin laakari mɔ.
A man beruo
nge mɛ gua ya ra yen binu bere yen kasa sɔɔ.
9 Domi tɔn kɔ̃soba man nɔni sɔ̃ɔmɔ,
yibɛrɛba ba man sikerenɛ, ba kĩ bu man go.
10 Ba nuki sosu ba ɲ wɔnwɔndu mɔ.
Ba gari mɔ̀ ka tii suabu.
11-12 Be wee ba sãa nge gbee sunɔ ge ga yaa mara gu kasuku.
Ba nɛn yira swĩi.
Ba man naamwɛ ba kooro bure,
ba man nɔni girari bu ka man gaba bu sura.
13 Yinni Gusunɔ, a seewo a bu wɔri,
a ben dam buo.
A man wɔro ben nɔman di.
A bu goowo ka wunɛn takobi.
14 A ben wãarun dɛ̃ɛbu kawo.
A de bu ben daa kɔ̃sa kpuron are wa,
kpa yi n bu wãasi sere ka ben bibun bibɔ.
15 Adama nɛ, nà n seewa, kon wunɛn wuswaa wa yèn sɔ̃ na dɛɛre,
kpa na n nuku dobu yiba.

18

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 22)

1 Womu ge Dafidi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u wom kowobun wirugii kua. Gari yiniwa u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa sanam mɛ u nùn wɔra saa win yibɛrɛban nɔman di, n mam nɛɛre Sɔɔlu. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam. Wuna na kĩ.
3 A sãawa nge kpee baa yè sɔɔ kon kuke.
A sãawa nɛn kuku yee naanɛgiru.
Wuna a sãa nɛn Yinni wi u man yakia.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru.
Wunɛn dama mu man wɔra.
Wuna a sãa nɛn kàrì.
4 I ka man Yinni Gusunɔ siaro.
Nà n nùn nɔɔgiru sue na faaba kana,
u ra man wɔrewa nɛn yibɛrɛban nɔman di.
5 Gɔɔ raa man bɔkua,
u ka man doonɔ nge nim tori baka.
6 Gɔribun wãa yera man tɛ̃kua,
gɔɔ man taa bɛrie.
7 Ma na nɔɔgiru sua nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka.
Ma u nɛn nɔɔ nua saa win wãa yerun di.
Mɛya maa nɛn weeweenu wɔri win swasɔ.
8 Tem mu yĩira, ma guunu diira,
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u mɔru bɛsira.
9 Ma win mɔru seewa nge wiisu,
ma ya yabura nge dɔ̃ɔ yara,
ma ya yarimɔ win nɔɔn di nge dɔ̃ɔ buri.
10 U dera wɔlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua,
ma u sarama u guru wii bakaru taakumɔ.
11 U wɔllun kɔ̃so goo sɔni nge duma.
Ma u bɛllimɔ woo sɔɔ.
12 U kukua yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ma guru wii sinumginu nùn wukiri.
13 Win wuswaaɔ yam bururam mu wãa.
Min diya gura nɛmɔ ka guru kpenu ka dɔ̃ɔ buri.
14 Win nɔɔ ga nɔɔra wɔllun di nge guru gbãsukubu.
Ma guru kpenu nɛɛramɔ ka dɔ̃ɔ buri.
15 U nɛn yibɛrɛba yarinasia ka guru kpenu ni nu sãa nge sɛ̃ɛnu.
U bu gira baama ka guru maakinu.
16 U wɛ̃ru wura, yibɛrɛba ba nanda.
Ma guru woo bɔkɔ ga daanu gberasia.
Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sɔ̃ɔsira.
17 Ma u win nɔmu dɛmiama wɔllun di
u man nɛnua u yara nim bwee bakarun di.
18 U man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Yibɛrɛ be, ba man dam kere,
ma ba man tusa.
19 Yibɛrɛ be, ba man wɔriwa nɔni swãarun saa sɔɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u kua nɛn tãsi yeru.
20 U man wɔra ben nɔman di,
na n ka tii mɔ,
domi u man kĩ.
21 U man domaru kua yèn sɔ̃ na dɛɛre.
U man domaru kua yèn sɔ̃ na gem swĩi.
22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
Na ɲ nùn seesi.
23 Na win wooda kpuro swĩi.
Na ɲ win gere yinɛ.
24 Na nɛn tii nɛnua
kpa n ku ra ka durum ko.
Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.
25 Yen sɔ̃na u man kɔsia nge mɛ nɛn daa gea nɛ.
U man kɔsia nge mɛ nɛn gɔ̃ru ga dɛɛram nɛ.
26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun sãawɛwa naanɛgii.
Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa gemgii.
27 Sà n sãa dɛɛrobu, kaa n sun sãawɛwa dɛɛro.
Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun sãawɛwa keetagii.
28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko.

Wunɛn tiiwa a ra be ba tii sue kawe.
29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
A ra man yam bururasie.
30 A ra man dam kɛ̃ n ka kpĩ n yibɛrɛ be ba
tabu yãnu mɔ wɔri,
kpa n yɔ̃ n ben gbãraru sure.
31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ̀, ya ra n dɛndewa.
Bwisi geeya u ra tɔnu kɛ̃.
U sãawa be ba nùn naanɛ sãan tɛrɛru.
32 Gusunɔ turowa u wãa.
Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wi turowa u koo sun kɔ̃su.
33 Wiya u ra man dam kɛ̃.
Wiya u ra man swaa gea sure,
34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge nɛmu,
na n ka yɔ̃ dim dim guuru wɔllɔ.
35 Wiya u ra man tabu sɔ̃ɔsi.
Wiya u ra man dam kɛ̃ n ka tɛndu gawa te ta
bɔ.
36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko nge
tɛrɛru.
Wuna a ra man bere ka wunɛn dam bakam.
Wunɛn durom saabuwa na ka kua damgii.
37 Nà n duka mɔ̀, a ra de na n sãu.
Nà n duka mɔ̀, na ku ra maa sokure.
38 Nà n nɛn yibɛrɛba naa gire,
wuna a ra de n bu naamwɛ.
Wuna a ku ra de n gɔsirama
na kun bu kpeerasie.
39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
kpa bu kpana bu se.
40 Yinni, wuna a ra man dam kɛ̃ n ka tabu ko.
Wuna a ra man nasara wɛ̃ nɛn yibɛrɛban
wɔllɔ.
41 Wuna a ra de nɛn yibɛrɛba bu man biru
kisi.
Wuna a ra de n be ba man tusa kpeerasia.
42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge tua.
Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge pɔtɔkɔ.
Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba faaba
kana,
a ku bu faaba ko.
Bà n somiru kana, a ku bu wisi.
44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
be ba man seesin nɔman di.
Wuna a man kua bwese tukunun wirugii.
Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.
45 Bà n yande nɛn gari nua, ba ra n man mɛm
nɔɔwammɛwa.
Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.
46 Bà n man wa, ba ra nandewa.
Bà n man wa, ba ra yarimɛwa ben kuku
yerun di ba n diirimɔ.
47 Yinni Gusunɔ u wãa.
I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi na ra
kuke.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ. Wiya u man faaba kua.
48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn yibɛrɛban
mi.
Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
49 Wiya u ra de n kisira yibɛrɛban nɔman di.
Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
Wuna a man faaba kua tɔn kɔ̃sobun nɔman
di.
50 Yen sɔ̃na kon womusu ko ka wunɛn yĩsiru.
Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua sunɔ.
Wuna a man nasara baka wɛ̃.
Na yɛ̃ ma kaa n nɛ Dafidi durom sɔ̃ɔsimɔ
nɛ ka nɛn bweseru sere ka baadommaɔ.

19

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Wɔllu ka kperi yi Gusunɔn yiiko sɔ̃ɔsimɔ.
Sɔ̃ɔ ka suru ba Gusunɔn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsimɔ.
Ka win nɔma u saaba yi yi.
3 Tɔ̃ru baatere ta ten seeda dimɔ.
Wɔ̃kuru baatere ta ten areru dimɔ.
4 Adama n ǹ ka nɔɔ gagu,
n ǹ ka gari gɛɛ,
n ǹ ka barum gam.
5 Ka mɛ, ba yiiko yen seeda nɔɔmɔ handunia
kpuro sɔɔ.
Ba ye mɛɛra handunian goonu nnɛ sɔɔ.
A sɔ̃ɔ mɛɛrio.
Wɔllu miya Gusunɔ u nùn wãa yeru kua.
6 U n yara u ra n sãawa nge kurɔ kpaon durɔ.
U n sĩimɔ u ra n sãawa nge tabu durɔ.
7 U ra yariwa wɔllun bee tia,
kpa u du bera giɔ.
U n sĩimɔ, gãanu sari ni nu koo win yam
susuru suuri.

8 Yinni Gusunɔn gari yi yiba.
Yi ra tɔnu wãaru ka dam wɛ̃.
Yinni Gusunɔn nɔɔn gari yi naanɛ mɔ.
Yi ra yɛ̃ru sarirugii bwisi kɛ̃.
9 Yinni Gusunɔn gere ya dɛnde.
Ya ra tɔnu nuku dobu wɛ̃.
Yinni Gusunɔn sɔ̃ɔsiru ta dɛɛre.
Ta ra tɔnu yam waasie.
10 Yinni Gusunɔn sãaru ta sãa gem.
Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye Yinni Gusunɔ u yi, ya sãawa dee dee,
ya ra tɔmbu kpuro siriwa.
11 Domi win gari yi wura gea kere.
Win gere ya tim gɔm dobu kere.
12 Nà n win gari yi swĩi,
yi ra man kirɔ ko.
Nà n win woodaba mɛm nɔɔwa,
na ra yen arufaani wa.
13 Ka yen de kpuro tɔnu koo kpĩ u win toranu
kpuro tubu?
Yinni Gusunɔ, a man dɛɛrasio nɛn tora ni na
ǹ tuban di.
14 A ku maa de n durum ko ka degangam.
A ku de yu man dɔɔrɛ ko,
kpa na n durum bakan taarɛ mɔ.
Adama a de na n dɛɛre.
15 Yinni Gusunɔ, a de a n sãa nɛn kuku yeru.
Yinni Gusunɔ, a man faaba koowo durum
kpuron di.
A de nɛn gari yi nun wɛ̃re.

A de nɛn bwisikunu nu nun wɛ̃re.

20

1 Kana te wom kowobun wirugii u kua
Dafidin sɔ̃.
2 Gusunɔ, Yakɔbun Yinni, a sina boko swaa
dakio sanam mɛ u kanaru mɔ̀.
A nùn kɔ̃suo sanam mɛ u wãa nɔni swãaru
sɔɔ.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a wãa wunɛn sãa
yee dɛɛrarɔ te ta wãa Siɔniɔ,
a sina boko somima, kpa a n yɔ̃ win biruɔ.
4 A win kɛ̃nu kpuro yaayo,
kpa a win yãkunu kpuro mwa.
5 A nùn wɛ̃ɛyɔ ye win gɔ̃ru ga kĩ kpuro,
kpa a de win himba kpuro yu koora.
6 A de ye u nun bikia kpuro yu koora,
kpa bɛsɛ kpuro su yɛ̃ɛri sina bokon nasaran
sɔ̃,
kpa su wunɛn yĩsiru wɔlle sua.
7 Tɛ̃, na yɛ̃ ma wuna a sina boko gɔsa,
a ra maa nùn somi.
Wuna a ra win kanaru nɔ saa wɔllun di,
kpa a nùn nasara wɛ̃ ka wunɛn dam bakam.
8 Gaba ben tabu kɛkɛba ka ben dumi naanɛ
sãa,
adama bɛsɛ, wunɛ Yinni Gusunɔwa sa naanɛ
sãa.
9 A de tɔn be, bu dam bia bu wɔruku,
adama a sun dam sosio bɛsɛ, su ka yɔ̃ra dim
dim.
10 Yinni Gusunɔ, a bɛsɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ
sa nun soku.
A sina boko somiɔ.

21

1 Womu ge wom kowobun wirugii u kua
Dafidin sɔ̃.
2 Yinni Gusunɔ, sina boko u nuku dobu mɔ
wunɛn dam sɔ̃.
U ra yɛ̃ɛri wunɛn somirun sɔ̃.
3 Domi a nùn wɛ̃ ye win gɔ̃ru ga kĩ.
A ɲ̀ nùn yinari ye u nun bikia.
4 Wee, a ka nùn doma geeru naawa.
A nùn furɔ wuraguu dokea a kua sina boko.
5 U nun bikia a win wãaru dakaa daasia,
ma a tu dakaa daasia n ka tɛ.
6 Wunɛn somirun saabuwa win bɛɛrɛ ya ka
kpɛ̃a.
Wunɛn faaban saabuwa u ka girima baka wa.
7 Wunɛn domara ko n wãa ka wi sere ka
baadommaɔ.
A ra n wãa ka wi baadomma,
kpa u n nuku dobu mɔ.
8 Yinni Wɔrukoo, sina boko u nun naanɛ sãa.
Wunɛn durom saabu a ɲ̀ derimɔ u sokura.
9-10 Sina boko, dɔma te kaa tii sɔ̃ɔsi,
kaa wunɛn yibɛrɛba nɔma turi,
kaa be ba nun tusa nɔma turi,
kaa bu doke dɔ̃ɔ bwee bakaru sɔɔ.
Yinni Gusunɔn mɔru ya sãawa nge dɔ̃ɔ boko.
Dɔ̃ɔ wi, u koo bu mwa.
11 Kaa de ben bibu bu gbi.
Kaa de ben bweseru tu nɔru ko handunia
yeni sɔɔ.
12 Bà n nɔɔ tia kua bu ka nun kɔ̃sa kua,
ya ɲ̀ koorɔ.
13 A wunɛn tɛndu bɛrio a bu twee.
Ba koo nun biru kisi.
14 Yinni Gusunɔ, a seewo.
Sa ko nun womu kua wunɛn dam sɔ̃.
Sa ko nun tɔma wunɛn yiikon sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, a seewo.

22

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, nɛn Yinni, mba n kua a ka man
deri.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man swaa daki
sanam mɛ na nun weeweenu koosimɔ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man faaba kue.
3 Mban sɔ̃na a ku ra man wurari
sanam mɛ na nun soka sɔ̃ɔ sɔɔ.
Mban sɔ̃na a ku ra man wisi
sanam mɛ na nun kana wɔ̃kuru.
4 Wuna a sere sãa Dɛɛro, a sɔ̃ wunɛn sina
kitarɔ.
Isireliba ba nun tɔmamɔ.
5 Wuna bɛsɛn sikadoba ba naanɛ kua,
ma a bu yakia.
6 Ba nun somiru kana, ma a bu faaba kua.
Ba nun naanɛ kua, ma a bu sekuru yara.
7 Adama nɛ, na maa sãawa tɔnu mi?
Aawo, na sãawa nge kɔkɔbu.
Ma tɔmba man yaakoru mɔ̀,
ba man gema.
8 Be ba man wa kpuro,
ba ra n man yɛ̃ɛmɔwa,
ba n man nɔɔ swiikinu mɔ̀,
ba n wii gimanu koosimɔ, ba n mɔ̀,
9 na nɛn tii Gusunɔ nɔmu sɔndia.
Mban sɔ̃na u ɲ̀ man faaba kue.
U n man kĩn na, mban sɔ̃na u ɲ̀ man yakie.
10 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a man yara
nɛn mɛron nukurun di.
Wuna a man bwɛ̃ɛ dora wɛ̃ ye na nɛn mɛron
bom nɔrumɔ.
11 Wuna a man kɔ̃su saa mìn di ba man mara.
Wuna a sãa nɛn Yinni saa nɛn mɛron nuku-
run di.
12 A ku ka man tonda,
domi nɔni swãara man turuku koosima.
Goo maa sari wi u koo man somi.
13 Yibɛrɛ dabinu nu man sikerenɛ
nge naa kinɛ ni nu gɔbu.
Ba man kooro bure nge Basanin kɛtɛ gɔbi.
14 Ba man kukirisimɔ
nge gbee sunɔ ge ga yaa kasu.
15 Nɛn dam mu doona
nge nim mɛ mu yari yani sɛɛri sɔɔ.
Nɛn kukunun gbin gbinka kpuro sɔsikiana.
Nɛn mwia doona nge gum mɛ mu yanda.
16 Nɛn gɔ̃ru ga gbera nge sɔndu,

ma nɛn yara ya nɛn daro mani.
Na kpĩ yanim sɔɔ nge goru.
17 Domi yibɛrɛ dabina nu man kooro bure baama
nge gbeeku bɔ̃nu.
Ba nɛn nɔma ka nɛn naasu yabura.
18 Na woore sere nɛn kukunu kpuro nu sɔ̃ɔsire.
Tɔmbu ba man mɛɛra ba nɔɔ yaare.
19 Ba nɛn yãnu bɔnu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ.
Ma ba nɛn yabe bakaru tɛtɛ toosimɔ.
20 Wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam.
A kun ka man tonde mɛ.
A na fuuku a man faaba ko.
21 A man wɔro yibɛrɛban takobin di.
Ba dam mɔ nge gbeeku bɔ̃nu.
A nɛn wãaru wɔro ben nɔman di.
22 Ba man wɔrimɔ nge gbee sinansu.
Ba man kooro buremɔ nge kɛtɛ gbeekinu.
23 Kon nɛgibu kpuro wunɛn gari sɔ̃.
Kon nun siara mi ba mɛnnɛ.
24 Yakɔbun bweseru, bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie,
i nùn siaro.
Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru, i nùn tɔmɔ.
Bɛɛ Isireliba, i nùn sãawɔ.
25 Domi u ku ra nɔni swãarugiin wahala yaakoru ko.
U ku ra maa ye atafiiru ko.
U ku ra nùn biru kisi.
U ra win sokuru wurewa.
26 Kon nun siara sanam mɛ be ba nun nasie ba mɛnnɛ.
Kon nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ben baawuren wuswaaɔ.
27 Sãarobu ba koo di bu debu.
Be ba Yinni Gusunɔ kasu, bera ba koo nùn siara.
Kpa ben hunde yu dakaa da.
28 Handunian goonu nnɛn tɔmbu ba koo Yinni Gusunɔ yaaya
kpa bu gɔsirama win mi.
Bwesenu kpuro nu koo yiira win wuswaaɔ.
29 Domi Yinni Gusunɔwa u sãa sunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuron wɔllɔ.
30 Baa handunian damgibu ba koo nùn kpuna.
Tɔmbu kpurowa ba koo nùn yiira.
31-32 Be ba koo marura, ba koo bu Yinni Gusunɔn gari sɔ̃.
Be ba ǹ gina nɛ dunia sɔɔ, ba koo win gari kpara,
kpa bu ben bibu sɔ̃ ye u win tɔmbu kua,
kpa be kpuro bu nùn sã.

23

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ wuna a sãa nɛn kparo,
na sãawa nge wunɛn yãaru.
Na ǹ gãanu bie.
2 Wuna a ra ka man de mi yaka bekusu wãa.
Wuna a ra ka man de mi nim mu maari.
Kpa a man wɛ̃rasia mi.
3 A ra de nɛn dam mu wurama,
a ra man sure swaa gea sɔɔ,
wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sɔ̃.
4 Nà n sĩimɔ yam wɔ̃ku bakaru sɔɔ,
na ǹ kɔ̃sa nasie,
yèn sɔ̃, a ka man wãa.
Wunɛn dɛka ya ra man kpare.
Wunɛn bokura ta ra man gbare.
Yeniwa ya ra man dam kɛ̃.
5 Yinni, baa yibɛrɛba bà n man sikerenɛ,
a ra man dam koosie ka bɛɛrɛ,
a turare gumgia wisi nɛn wirɔ,
a dĩa bwese bweseka yi nɛn wuswaaɔ,
a nɛn nɔra yibia pɛrɛrɛ.
6 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma tɔ̃ɔ baatere
kaa man tɔn geeru sɔ̃ɔsi nɛn wãaru sɔɔ.
Tɔ̃ɔ baatere kaa man gea kua nɛn wãaru sɔɔ.
Kpa na n wãa wunɛn mi sere ka nɛn gɔɔwɔ.

24

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna a tem mɔ ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Wuna a handunia mɔ ka yen hunde koniba kpuro.
2 Wuna a tem kpɛɛkpɛɛku swĩi nim wɔ̃ku sɔɔ.
Wuna a mu bɔnu kua ka daanu.
3 Wara u koo kpĩ u yɔ wunɛn guurɔ
mi wunɛn wãa yee dɛɛrara wãa.
4 Wi u koo yɔ mi,
wiya wìn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Wiya wìn nɔma ya sãre.
Wiya wi u ku ra weesu swĩi.
Wiya wi u ku ra bɔ̃re u ka tɔnu nɔni wɔ̃ke.
5-6 Wiya wi u wunɛ Gusunɔ, Yakɔbun Yinni soku.
Wi u sãa nge mɛ,
wiya kaa domaru kua.
Wiya kaa faaba ko.
Wiya kaa gem wɛ̃.
7 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
8 Wara u sãa sina boko wi.
Yinni Gusunɔwa.
U dam mɔ, u yiiko mɔ,
u sãawa tabu durɔ damgii.
9 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
10 Wara u sãa sina boko wi.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa.
Wiya sina boko bɛɛrɛgii.

25

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na soku.
Wee na yiire na nun kanamɔ.
2 Na nun naanɛ sãa.
A ku de n sekuru wa.
A ku de nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.

3 Be ba nun naanɛ sãa ba ɲ̀ sekuru wasi,
adama be ba ɲ̀ ka nun yɔ̃, ba koo sekuru wa.
4 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a man wunɛn swaa sɔ̃ɔsio.
A man sɔ̃ɔsio nge mɛ kon sĩ ye sɔɔ.
5 Nɛn Faaba kowo, a man kparo gem swaa sɔɔ.
A man keu koowo.
Domi wuna na naanɛ sãa baadomma.
6 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a wunɛn durom ka wunɛn wɔnwɔndu yaayo,
ye a man sɔ̃ɔsi yellun di.
7 A ku maa yaaya durum ye na kua nɛn aluwaasiru sɔɔ.
A ku nɛn mɛm nɔɔbu sariru mɛɛri.
A man yaayo wunɛn wɔnwɔndu ka wunɛn tɔn geerun sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa tɔn geo.
A maa sãawa gemgii.
A ra durumgii swaa gea sɔ̃ɔsi.
9 A ra be ba tii kawe swaa gea sɔ̃ɔsi,
kpa a bu kpara ye sɔɔ.
10 Domi be ba wunɛn arukawani nɛni,
ma ba wunɛn woodaba swĩi,
a bu kĩ, a maa sãa naanɛgii ben mi.
11 Yinni, wunɛn yĩsirun sɔ̃,
a nɛn durum wɔko domi ya kpã.
12 Na yɛ̃ ma wi u nun nasie,
wiya a ra swaa sɔ̃ɔsi ye u koo kpe.
13 Wiya u ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Win bweserа ta koo tem mɛ tubi di.
14 Yinni Gusunɔ, wi u nun nasie,
wiya a ra wunɛn asiri sɔ̃.
Wiya a ra wunɛn arukawanin woodaba giasie.
15 Na yɛ̃ ma wuna a ra nɛn naasu yare saa yinan di.
Yen sɔ̃na ko na n nun mɛɛra baadomma.
16 Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
Wee, ba man deri, na wãa nuku sankiranu sɔɔ.
17 A man tu wunɔ.
A man yaro nɔni swãarun di.
18 A nɛn wahala mɛɛrio.
Wee, na wɔnwɔndu soore.
A nɛn durum wɔko.
19 A mɛɛrio nge mɛ nɛn yibɛrɛba ba dabi,
ba man tusa ba kɔ̃rua.
20 A man wɔro, a man kɔ̃suo.
A ku de n sekuru wa domi na kukua wunɛn mi.
21 A man somiɔ na n ka dɛɛre.
A man somiɔ na n ka wãa gem sɔɔ.
Wuna na naanɛ sãa,
kaa man kɔ̃su.
22 Gusunɔ, a wunɛn tɔmbu Isireliba yaro ben nɔni swãaru kpuron di.

26

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa mam mam.
Na sĩimɔwa dee dee wunɛn woodaba sɔɔ.
A man gem wɛ̃ɛyɔ.
2 A nɛn bwisikunu ka nɛn bwɛ̃ra sirio.
A man wɛ̃ɛrio kpa a man gia.
3 Domi wunɛn kĩra na nɔni girari.
Ma na sĩimɔ wunɛn durom sɔɔ.
4 Yen sɔ̃na na ku ra ka tɔn kɔ̃sobu sinɛ.
Mɛya na ku ra maa ka murafitiba sĩ.
5 Na kɔ̃san kowobu tusa.
Na ku ra ka bu sinɛ.
6 Na ra nɛn nɔma nɛwa n ka sɔ̃ɔsi ma na ɲ̀ taarɛ mɔ.
Na ra de n nun sã na n wunɛn yãku yeru sikerenamɔ,
7 na n nun siaramɔ,
na n wunɛn sɔm maamaakiginun gari kparamɔ.
8 Na ra kã n da wunɛn sãa yerɔ
domi miya a ra n wãa wunɛn yiikon girima sɔɔ.
9 Yinni Gusunɔ, a ku de n gbi ka durumgibu sannu.
A ku de n kam ko ka be ba tɔmbun yɛm yarimɔ sannu.
10 A ku man siri ka be ba daa kɔ̃sa mɔ̀ sannu.
A ku man siri ka be ba ra nɔm biran kɛ̃nu mwɛ sannu.
11 Na sĩimɔwa dee dee wunɛn woodaba sɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a man durom kuo, a man faaba koowo.
12 Na yɔ̃wa dim dim swaa gea sɔɔ.
Yen sɔ̃na kon nun siara mi wunɛn tɔmba mɛnnɛ.

27

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔwa u ra nɛn swaa yam burasie,
u man faaba mɔ̀.
Na ɲ̀ goon bɛrum mɔ.
Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kuku yeru.
Na ɲ̀ gãanun bɛrum mɔ.
2 Nɛn yibɛrɛba bà n man wɔrima bu ka man go,
ba ɲ̀ man wasi.
Kɔ̃san kowobu bà n man susima bu ka man nɔni sɔ̃,
gãanu kun man mɔ̀.
Be kpurowa ba koo wɔruku.
3 Nɛn yibɛrɛba bà n man sikerena ba man tabu wɔrima,
nɛn tororа kun karamɔ.
Gusunɔwa ko na n naanɛ sãa.
4 Gãa teena na Gusunɔ kanamɔ ni nu man nɛni gem gem.
Niya, na n wãa ka wi, win wãa yerɔ
nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Kpa n win durom denda
kpa na n nùn sãamɔ.
5 Domi u koo man bere win wãa yerɔ nɔni swãarun sanam,

kpa u ka man da kperu wəllə mi goo kun man
naa turi.
6 Yen sɔ̃na kon kpĩ n nɛn yibɛrɛba yɛ̃ɛ be ba
ka man sikerenɛ.
Kon da Yinni Gusunɔn wãa yee dɛɛraru mi,
kpa n nùn yãkunu kua,
kpa n nùn siara ka womusu.
7 Yinni Gusunɔ, na nun soku.
A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A nɛn wɔnwɔndu waawo.
A man wurario.
8 Wuna a nɛɛ, bu nun sãawɔ.
Wee, na nun sãamɔ.
9 Na sãawa wunɛn sɔmɔ.
A ku man biru kisi.
A ku man gira ka mɔru.
Wuna a ra man somi.
A ku man deri.
Gusunɔ nɛn Faaba kowo,
a ku man yina.
10 Na yɛ̃ ma baa nɛn tundo ka nɛn mɛro bà n
man yina,
wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa man mwa.
11 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swaa sɔ̃ɔsio
kpa a de n sĩ dee dee ye sɔɔ,
domi nɛn yibɛrɛba ba dabi.
12 A ku man bɛri yibɛrɛban nɔmaɔ.
A ku de bu man kua ye na ɲ̀ kĩ.
Domi seeda dio weesugibu ba man seesimɔ,
be, be ba dam dɔrebun wasikiranu mɔ̀.
13 Na yĩiyəbu mɔ ma kon Yinnin durom
denda,
wasobun suunu sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, a n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
A ku mwia kpana.
A de wunɛn tororu ta n sɔ̃ sim sim.
A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.

28

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na wuri koosimɔ.
Wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa mi na ra
kuke,
a ku man duari.
Domi à n maari mɛsum,
ko na n sãawa nge wi u gɔɔ dɔɔ.
2 Nà n nɔma yiiya na kanaru mɔ̀ sãa yee dɛɛra
ten mi,
a nɛn kanaru swaa dakio.
3 A ku man garisi tia ka tɔn kɔ̃sobu,
ka be ba maa ka ben winsim gari mɔ̀ nge kĩru,
adama ben gɔ̃ruɔ kɔ̃sa ya yiba.
4 A bu ben kookoosun are wɛ̃ɛyɔ nge mɛ yi
nɛ.
Ye ba gabu kua, a de yu wɔri ben wirɔ.
5 Domi ba ɲ̀ gara ye wunɛ Gusunɔ a mɔ̀.
Yen sɔ̃, a bu kɔsukuo kpa bu ku raa maa se.
6 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a ra nɛn kanaru nɔ.
7 Wuna a man ganua nge tɛrɛru,
a sãawa nɛn dam.
Wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa, domi a man
faaba kua.
Ma na nuku dobu mɔ,
na nun siaramɔ ka womusu.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa wunɛn tɔmbun dam.
Domi a sãawa nge kàrì, a ka wi a gɔsa faaba
ko.
9 A wunɛn tɔmbu faaba koowo kpa a bu
domaru kua,
be, be ba sãa wunɛn arumani.
A bu kparo kpa a bu nɔɔri sere ka
baadommaɔ.

29

1 Dafidin womu.
Bɛɛ be i wãa wəllə, i Yinni Gusunɔ siaro
win yiiko ka win dam sɔ̃.
2 I win yĩsiru wəlle suo,
kpa i yiira win wuswaaɔ win dɛɛrarun sɔ̃.
3 Yinni Gusunɔ yiiko kpurogii
u dera gura ya gbãramɔ.
Win nɔɔ ga nɔɔra guru winu sɔɔ.
U dam mɔ nim bakam wəllə.
4 Win nɔɔ ga nɔɔra ka dam ka yiiko.
5 Win nɔɔ ge, ga Libanin dãa damginu
bɛsukumɔ.
6 U dera Libanin guunu nu yɔ̃ɔkumɔ
nge kɛtɛ kpɛmminu.
Ma guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔ ta suara dika
nge kɛtɛ gbeeku kpɛmbu.
7 Win nɔɔ ga dera guru maakinu kooramɔ.
8 Win nɔɔ ga nɔɔra,
ma ye ya wãa Kadɛsin gbaburɔ kpuro ya
diira.
9 U gbãra sere nɛm guraginu nu nanda nu
mara.
Ma dãnu kpuron wurusu dɛlla sɔ̃ɔwɔ.
Yera win sina kpaarun di ba mɔ̀,
yiikogiiwa Yinni Gusunɔ.
10 Wiya u dam mɔ nim wəllə.
Wiya u ko n sãa sunɔ sere ka baadommaɔ.
11 Wiya u koo maa tɔmbu dam kɛ̃.
Wiya u koo bu domaru kua u bu bɔri yɛndu
wɛ̃.

30

1 Womu ge Dafidi u kua bu ka Yinni
Gusunɔn sãa yeru wukia. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn kpãaru kpara.
Domi a man yara saa wɔrun di.
A ɲ̀ maa dere nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.
3 Gusunɔ nɛn Yinni, na nun nɔɔgiru sue
na faaba kana, ma a man bɛkia.
4 A man wɔra gɔɔn nɔman di,
ma a dera sa tondinɛ ka be ba gu.
5 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu,
bɛɛ be i ka nùn yɔ̃ dim dim.
I win yĩsi dɛɛra te wəlle suo.
6 Domi win mɔru ku ra tɛ.
Adama u ra tɔnu durom kuewa win wãaru
kpuro sɔɔ.
Nuku sankiranu nù n nùn deema yoka,

sisiru bururu, u ra deemɛ nuku doo bakaba.
7 Na raa nɛɛ, nɛn nuku doo bini sɔɔ,
na ɲ̀ sokuramɔ pai.
8 Yinni Gusunɔ, wunɛn saabuwa na ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
Adama ye a wunɛn wuswaa berua,
nɛn laakari ya burisina.
9 Yen biruwa na nɔɔgiru sua
na nun somiru kana.
10 Na nɛɛ, mba kaa wa à n man go,
a man doke siki wɔruɔ.
Nà n gɔsira tua, kon kpĩ n nun sã?
Kon kpĩ n wunɛn gem gari kpara?
11 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio,
kpa a man durom kua. Yinni, a man somiɔ.
12 Wee tɛ̃, nɛn nuku sankiraru ta kua nuku dobu.
A nɛn saaki ye na wukiri nuku sankirarun sõ wuna.
Ma a man tõɔ baka yãnu sebusia n ka nuku dobu ko.
13 Nɛn bwɛ̃ra ya koo nun bɛɛrɛ wɛ̃ ka womusu,
na ɲ̀ nɔɔ marimɔ.
Gusunɔ nɛn Yinni,
wuna kon siara sere ka baadommaɔ.

31

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ũ nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
A ku de n sekuru wa.
A man wɔro domi wuna a sãa gemgii.
3 A man swaa dakio. A man wɔro fuuku.
A de a n sãa nɛn kpee baa ka nɛn gbãraru
mi kon kpĩ n kuke, kpa n ka faaba wa.
4 A man kparo kpa bu wa ma a naanɛ mɔ,
kpa na n kukua wunɛn mi.
5 Mɛya kaa man yara saa taa ye ba man bɛrien di,
domi wuna a man kõsu.
6 Na nun nɛn wãaru nɔmu sɔndia,
domi wuna a man wɔra Yinni Gusunɔ,
wunɛ wi a naanɛ mɔ.
7 Na be ba bũnu sãamɔ tusa,
ma na nun naanɛ sãa.
8 Ko na n wãawa nuku dobu sɔɔ wunɛn durom saabu,
domi a nɛn nɔni swãaru yɛ̃.
Mɛya a maa yɛ̃ nge mɛ na nuki sankire.
9 A man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Wee a dera na tii mɔ.
10 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
Domi na wãa nuku sankiraru sɔɔ.
Nuku sankira te, ta dera nɛn bwɛ̃ra ka nɛn wuswaa ka nɛn wasi kpuro burisinɛ.
11 Wahala ya man goomɔ,
ma weeweenu dera na tɔkɔ mà.
Nɛn dam mu doonɔ nɛn torarun sõ,
ma nɛn gɔma dwiiyamɔ.
12 Nɛn yibɛrɛba ba man sekuru doke,
ma be ba sãa nɛgibu ba tu sosimɔ.
Be ba man yɛ̃, beya ba nɛn bɛrum mà.
Bà n ka man yinna swaaɔ, ba ra duki suwa.
13 Tɔmba man duari nge wi u gu.
Na sãawa nge gãa ni ba kõ.
14 Na nɔɔmɔ kõsa ye tɔmba gerumɔ nɛn sõ.
Ma be ba man sikerenɛ kpuron bɛrum man mà.
Domi ba wesianamɔ bu ka man go.
15 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa.
Domi wuna a sãa nɛn Yinni.
16 Nɛn sian wãaru kpuro wunɛn nɔmu sɔɔra ta wãa.
A man wɔro saa nɛn yibɛrɛba
ka be ba man nɔni sõɔmɔn nɔman di.
17 A man wunɛn yam bururam sõɔsio.
A man wɔro wunɛn durom sõ.
18 Yinni Gusunɔ, nà n nun soka, a ku de n sekuru wa.
Adama a de tɔn kõso u sekuru wa,
kpa u da gɔribun wãa yerɔ
gɔɔ u nùn nɔɔ marisia.
19 A ku de wee kowobu bu gari gere,
ka be ba tii sua gari mà, ba gabu gema.
20 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu kpã,
mɛ a be ba nun nasie yiiye,
ka be ba ben naanɛ doke wunɛ sɔɔ.
Tɔmbu ba koo kpĩ bu wa durom mɛ a ra bu kue.
21 Domi a ra be ba nun nasie kõsu,
kpa ba n wãa wunɛn wuswaaɔ
bu ku ka du naanaanu sɔɔ,
kpa a bu bere wunɛn dirɔ tɔn kõsobun sõ.
22 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a man wunɛn durom sõɔsi.
Na raa sãawa nge wuu ge ba tarusi,
23 sere nɛn laakari ya burisina,
na nɛɛ, wee a man gira wunɛn wuswaan di.
Adama a nɛn weeweenu nua
sanam mɛ na nɔɔgiru sua na nun soka.
24 Yen sõ, i Yinni Gusunɔ kĩɔ,
bɛɛ be i nùn naanɛ sãa.
Domi u be ba nùn naanɛ doke kõsu.
Adama u ra be ba tii sue sɛɛyasie ka dam.
25 Bɛɛ be i yĩiyɔbu mɔ Yinni Gusunɔn mi,
i nukuru doro,
kpa i de bɛɛn bwɛ̃ra yu wurama.

32

1 Dafidin womu.
Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba suuru kua,
ma ba win durum wuna.
2 Doo nɔɔrugiiwa wìn kõsa Yinni Gusunɔ kun garisi,
ma u ɲ̀ maa keeta mɔ win gõruɔ.
3 Sanam mɛ na ɲ̀ nɛn durum wure, nɛn kukunu gbisa,
na weeweenu kua tõɔ giriru,
4 domi wunɛn nɔmu ga man sɛ̃re bururu ka yoka.
Nɛn dam mu dɛlla nge mɛ dãa wurusu su ra ko sõɔ sãrerun saa.

5 Na nɛɛ, kon nɛn toranu wura
wunɛ Yinni Gusunɔn mi.
Na nɛn durum tuuba kua wunɛn mi,
na ɲ̀ nɛn kɔ̃sa berua.
Ma a man nɛn durum taarɛ wunari.
6 Yen sɔ̃, n weenɛ baawure wi u nun naanɛ sãa
u nun kana wahalan saa sɔɔ.
Baa nim bakam mù n yiba mu sara,
mu ɲ̀ yɛ̃ro turi.
7 Wuna sãa nɛn kuku yeru,
a ra man gbare wahalan di.
A dera na womusu mɔ̀ wunɛn faaban sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ, kaa man keu ko,
kpa a man swaa sɔ̃ɔsi ye n weenɛ n swĩi.
Kaa man bwisi kɛ̃, kpa a n man kɔ̃su.
9 A maa nɛɛ, n ku ko bwisi sarirugii nge duma,
ɲ̀ kun mɛ nge birakɔ,
yìn nɔɔwɔ ba ɲ̀ koo ko ba kun yaruka
ka karabasuuru doke,
ba n ka yi gawe, kpa yi ku raa tɔnu wɔri.
10 Tɔn kɔ̃sobun wahala kpã,
adama wi u Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
win durom mu ra n yɛ̃ro wãasiwa.
11 Yen sɔ̃, bɛɛ gemgibu, i gɔ̃ru doro Yinni Gusunɔ sɔɔ,
kpa i dɛsinu kara.
Bɛɛ bèn gɔ̃ru ga dɛɛre,
i guuda koowo ka nuku dobu, bɛɛ kpuro.

33

1 Bɛɛ be i sãa gemgibu, i Gusunɔ siaro ka womusu.
Bɛɛ be i dɛɛre, i nùn siaro baadomma.
2 I nùn siaro ka mɔrɔkunu
kpa i womusu ko ka gɔ̃ɔgenu.
3 I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ ka wom kpɔɔ,
kpa i gãasu tora i ka nùn siara.
4 Yinni Gusunɔ u ra gem gerewa.
Ye u maa gerua kpuro ya ra koorewa mam mam.
5 U ra ye ya wooda ka gem swĩi kã.
Win durom mu yiba tem kpuro sɔɔ.
6 Win nɔɔn gariya wɔlla ka taka koora,
ka gãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro.
7 Ma u dera nim wɔ̃kun nim mu mɛnna yãatem.
8 Bɛɛ handuniagibu, i Yinni Gusunɔ nasio.
I diirio win wuswaaɔ.
9 Domi ye u gerua kpuro, yera ya ra koore.
U n wooda wɛ̃ kpa yu koora.
10 Yinni Gusunɔ u ra bwesenun himba gɔsie,
kpa yu kam ko mam mam.
11 Adama win himba ya ku ra gɔsiare,
ya ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
12 Bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni,
ta ko n nuku dobu mɔwa.
Mɛya bwese te u maa gɔsa win tiin sɔ̃
ta koo yɛ̃ɛriwa.
13 Saa wɔllun diya Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro mɛɛra.
14 Saa win wãa yerun di, u handuniagibu kpuro mɛɛra.
15 Wi, wi u tɔmbu kpuro bwisikunu wɛ̃,
u maa ben kookoosu kpuron laakari mɔ.
16 Sina boko ù n nasara wa tabu sɔɔ,
n ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ u tabu kowo dabiru mɔ.
N ɲ̀ maa tabu durɔn dam
mu ra nùn yare win yibɛrɛn nɔman di.
17 Wi u win naanɛ doke duma sɔɔ,
u ɲ̀ nasara wasi.
Mɛya ka yen dam kpuro
ya ɲ̀ kpɛ̃ yu nùn wɔra karin di.
18 Adama be ba Yinni Gusunɔ nasie,
ma ba ben yĩiyɔbu doke win durom sɔɔ,
beya u kɔ̃su,
19 u ka ben hunde wɔra gɔɔn di,
kpa ba n wasi baa gɔ̃ɔru tà n dua ben tem sɔɔ.
20 Bɛsɛ, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn yĩiyɔbu wãa.
Wiya u koo sun somi kpa u sun kɔ̃su nge tɛrɛru.
21 Bɛsɛn gɔ̃ru ga do win sɔ̃.
Sa maa nùn naanɛ sãa win dɛɛrarun sɔ̃.
22 Yinni Gusunɔ, a de wunɛn durom mu n wãa ka bɛsɛ.
Domi wunɛ sɔɔra bɛsɛn yĩiyɔbu wãa.

34

1 Dafidi u tii gɔsia wiiro Abimɛlɛkin wuswaaɔ, yera durɔ wi, u nùn gira win min di. Saa yera Dafidi u womu geni kua u nɛɛ,
2 na kon Yinni Gusunɔ siara saa baayere.
Mɛya nɛn nɔɔ ga ɲ̀ marimɔ na kun nùn tɔmɛ.
3 Yinni Gusunɔ sɔɔra kon yɛ̃ɛri.
Bɛɛ wɔnwɔndobu, i swaa dakio,
kpa i gɔ̃ru dora.
4 I ka man Yinni Gusunɔ wɔlle suo,
su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ sannu.
5 Na Yinni Gusunɔ soka, ma u man wurari,
u man yara nɛn bɛrum kpuron di.
6 Be ba nùn wuswaa kisi, ba ra n nuku dobu mɔwa.
Ba ɲ̀ maa ben wuswaa wukirimɔ sekurun sɔ̃.
7 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndon sokuru nɔ.
Mɛya u ra maa nùn yare nuku sankiranu kpuron di.
8 Win gɔrado u ra be ba nùn nasie kɔ̃su,
kpa u bu yara karin di.
9 I na, i win durom denda kpa i wa nge mɛ mu kpã.
Doo nɔɔrugiiwa wi u kuku yeru kasu win mi.
10 Bɛɛ be i sãa wigibu, i nùn nasio.
Domi be ba nùn nasie, gãanu ku ra bu kɔmiɛ.
11 Baa gbee sunɔ kpɛmu ga ra gasɔ bie gu di.
Adama be ba Yinni Gusunɔ kasu,
gãa geenu kun bu sararimɔ.
12 Bɛɛ nɛn bibu, i susima i nɔ,
kpa n bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ i ko ka Yinni Gusunɔ nasia.
13 Wi u kĩ u wãaru di bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa u tɛ,
14 u kɔ̃san gerubu de, kpa u weesu deri.

15 U kɔ̃sa suurio, kpa u gea ko.
U alafia naa giro.
16 Gemgiba Yinni Gusunɔ u ra n nɔni wɛ̃ɛ.
Mɛya u ra maa ben wuri swaa daki.
17 Yinni Gusunɔ u ra ka kɔ̃san kowobu sannɛ,
kpa u de bu ben gari duari tem mɛni sɔɔ.
18 Yinni Gusunɔ u ra gemgibun sokuru wure,
kpa u bu wuna ben wahala kpuron di.
19 U ra n ka be ba nuki sankire wãa,
kpa u be ba mwia kpana faaba ko.
20 Kɔ̃sa dabina nu ra gemgii deemɛ,
adama Yinni Gusunɔwa u ra nùn wɔre ye kpuron di.
21 Wiya u win wasin gbin gbinka kɔ̃su.
U ɲ̀ derimɔ baa win kuku teeru tu kɔsira.
22 Adama kɔ̃sa yà n tɔn kɔ̃so deema, ya ra nùn gowa.
Mɛya u ra maa gemgiin yibɛrɛba sɛɛyasie.
23 Wiya u ra win sɔm kowobun hunde wɔre karin di.
Be ba maa nùn naanɛ sãa ba ɲ̀ taarɛ wasi.

35

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, be ba man wɔrim wee,
a bu wɔrio.
Be ba ka man sannamɔ, a ka bu sannɔ.
2 A tɛrɛ piibu ka bakaru suo,
kpa a na a man somi.
3 A wunɛn yaasa suo a be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ sɔ̃ɔsi,
kpa na n yɛ̃ ma wuna a sãa nɛn faaba kowo.
4 A de be ba man kasu bu go bu sekuru wa.
A de be ba kĩ n kam ko bu biti soora
kpa bu biru wura.
5 A de ba n sãa nge yaka si woo ga ka doonɔ,
kpa Yinni Gusunɔn gɔrado u bu gira.
6 A de ben swaa yu wɔria,
kpa yam wɔ̃kuru tu ye wukiri.
Kpa Yinni Gusunɔn gɔrado u bu naa swĩi.
7 Wee na ɲ̀ gãanu kue ba ka man suura bɛriammɛ.
8 A de bu kam ko subaru sɔɔ,
bu wɔri ben suura ye sɔɔ, bu gbi.
9 Kpa na n nuku dobu mɔ̀ wunɛn sɔ̃ Yinni Gusunɔ,
faaba ye a man kuan sɔ̃.
10 Kpa saa nɛn gɔ̃ru sɔɔn di, n nɛɛ,
goo sari wi u dam mɔ nge wunɛ.
Domi a nɛ wɔnwɔndo yara
saa wi u man dam keren nɔman di.
11 Wee, wee kowobu ba seewa ba man gari manimɔ yi na ɲ̀ yɛ̃.
12 Nà n bu gea kua, kɔ̃sa ba ra man kɔsie,
kpa bu man deri nɛ turo.
13 Adama sanam mɛ nɛn yibɛrɛ be, ba barɔ,
na saakin yaberu sebua nuku sankirarun sɔ̃.
Ma na tii tɔ̃ya mɔ̀ ka nɔɔ bɔkuru.
Na ra n yiirewa na n kanaru mɔ̀,
14 na n sãa nge ben kpaasi, ɲ̀ kun mɛ nge ben mɛro bisi.
Na nuki sankire nge wi u win mɛro bia.
15 Adama be, ba ra mɛnnɛwa bu nuku dobu ko,
sanam mɛ na sokura.
Ba ra mɛnnɛwa nɛn biru bu ka man kɔ̃sa bwisikusi,
kpa ba n man yaa kasikimɔ baadomma.
16 Baa ka be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ ba man yɛ̃ɛmɔwa.
Ba man kɔ̃rusi, ba nɔɔ dɔnnɛ gbam gbam.
17 Yinni, sere domma kaa n yeniba mɛɛra.
A ku de bu man wɔri,
domi ba sãawa nge gbee sina kpɛnsu.
18 Wuna kon siara mi wunɛn tɔmba mɛnnɛ,
kpa n nun bɛɛrɛ wɛ̃ tɔn dabinun suunu sɔɔ.
19 A ku de be ba sãa nɛn yibɛrɛba ba n man yɛ̃ɛmɔ kam sɔɔ,
kpa be ba man tusa kam sɔɔ ba n man wɔmmɔ ka gɔnibu.
20 Domi ben gari gerubu kun do.
Kɔ̃sa ba ra n tɔmbu manimɔ,
be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ tem mɛ sɔɔ.
21 Ba ra n man nɔɔ gɛ̃ɛwa ba n mɔ̀, ba man wa.
22 Yinni Gusunɔ, wuna a ye kpuro waamɔ.
Yen sɔ̃, a ku nɔɔ mari,
a ku maa ka man tonda.
23 Gusunɔ, nɛn Yinni, a seewo a man siria.
A ka man yinɔ.
24 Gusunɔ nɛn Yinni, a sãawa gemgii, a man sirio,
kpa bu ku raa maa nuku dobu ko nɛn sɔ̃,
25 bu gere ben gɔ̃ruɔ bu nɛɛ,
wee, ye ba kĩ, ya koora, ba man kamia.
26 A de be, be ba nuku dobu mɔ̀ nɛn wahalan sɔ̃,
be kpuro bu sekuru wa sannu sannu.
A de be, be ba man seesimɔ,
bu sekuru wa ta n kpã.
27 Adama a de be ba nuku dobu mɔ nɛn taarɛ sarirun sɔ̃ bu yɛ̃ɛri,
kpa ba n wunɛ Yinni Gusunɔ siaramɔ baadomma,
wunɛ, wi a kĩ nɛ, wunɛn sɔm kowo na n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
28 Yinni, na kon wunɛn gem gari kpara.
Kon maa nun tɔma baadomma.

36

1 Womu ge Dafidi Gusunɔn sɔm kowo u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 tɔn kɔ̃so wi u ɲ̀ ka Gusunɔ yɔ̃n gari man sɔkumɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
domi u ɲ̀ bwisikumɔ ma n weenɛ u Gusunɔ nasia.
3 U win tii sue too.
Yen sɔ̃na u ɲ̀ win toraru wuramɔ,
kpa u tu tusi.
4 Win gari kpuro, weesa yi sãa.
U ku ra wure u gãanu ko ka laakari u sere gea ko.
5 Kɔ̃sa u ra n bwisikumɔ win kpin yerɔ.
Yen swaa sɔɔra u ra n maa wãa.
U ku ra ye duka suuri.

6 Adama Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu
wãawa sere ka wɔllɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta maa sɔ̃ɔsire sere ka
guru winɔ.
7 Mɛya maa wunɛn gem mu kpã nge guu
bakanu.
Wunɛn siribu bu duku nge nim wɔ̃kun
bweru.
Yinni Gusunɔ, wuna a ra tɔmbu ka yɛɛ nɔɔri,
8 domi wunɛn kĩru ta kpã.
Wunɛn kasenun kɔkɔrɔwa tɔmba kuku yenu
kasu.
9 A ra wunɛn durom yibie nge be ba di ba
deba.
A ra bu nuku dobu wɛ̃ nge be ba nim gem wa
ba nɔra.
10 Domi wuna a sãa wãarun nuuru.
Wunɛn yam bururam saabuwa sa ka wãarun
asansi tubumɔ.
11 A be ba nun yɛ̃ durom kuo.
A bèn gɔ̃ru ga dɛɛre bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsio.
12 A ku de tii suobu bu man naa turi,
kpa tɔn kɔ̃sobu bu de n duka yakura.
13 Wee be ba kɔ̃sa mɔ̀, ba wɔrukumɔ,
ma ba kpanɛ bu se.

37

1 Dafidin womu.
A ku tii nɔwia ko tɔn kɔ̃sobun sɔ̃.
A ku ka kɔ̃san kowobu kinɛnu ko.
2 Domi ba ra mundewa nge yaka gbebusu,
kpa bu yanda nge yaka bekusu.
3 A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa kpa a n gea mɔ̀.
Nge mɛya kaa n ka wãa yeru mɔ tem mɛ sɔɔ,
kpa a n bɔri yɛndu mɔ.
4 A wunɛn nuku dobu kasuo Yinni Gusunɔn
mi.
U koo maa nun wɛ̃ ye wunɛn gɔ̃ru ga kĩ.
5 A Yinni Gusunɔ wunɛn wãaru nɔmu
sɔndio,
a n nùn naanɛ sãa.
Wiya u koo nun kpuro wunana.
6 U koo de wunɛn gem mu sɔ̃ɔsira
nge sɔ̃ɔ wii wɔllun sɔ̃ɔ.
7 Wi u kpĩa u kɔ̃sa kua ye u gɔ̃ru doke,
a ku tii nɔwia ko win sɔ̃.
A n maari kpa a n Yinni Gusunɔ swaa daki.
8 A mɔru derio, a nuku gbisibu yinɔ,
a ku tii nɔwia ko.
Ye kpurowa ya koo ra nun kɔ̃sa koosia.
9 Domi ba koo tɔn kɔ̃sobu kpeerasia,
adama be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
bera ba ko n tem mɛ mɔ.
10 N tie fiiko ye tɔn kɔ̃soba kun ko n maa ka
wãa.
Baa à n mɛɛra mi ba raa wãa, a ǹ maa bu wasi.
11 Adama be ba tii yɛ̃, ba koo tem mɛ tubi di,
kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ gem gem alafia sɔɔ.
12 Tɔn kɔ̃soba gemgibu bwisiku kɔ̃sunu
koosimɔ,
ma ba bu wiru diirisimɔ.
13 Yinni u tɔn kɔ̃so be yɛ̃ɛmɔ,
u yɛ̃ ma tɔ̃ra bu sisie.
14 Tɔn kɔ̃soba ben takobi womamɔ,
ma ba ben tɛnnu bɛrimɔ
bu ka sãarobu ka wɔnwɔndobu hunde
wuna,
kpa bu be ba gea mɔ̀ go.
15 Adama ben takobi be, ba koo duwa ben
tiin toronɔ,
kpa ben tɛnnu nu bɔɔkira.
16 Gãa piimii ni gemgii u mɔ,
nu tɔn kɔ̃so dabinun dukia kere.
17 Domi ba koo tɔn kɔ̃sobun dam kpeerasia,
adama Yinni Gusunɔ u yɔ̃ gemgibun biruɔ.
18 Yinni Gusunɔ u yɛ̃
ye n koo taarɛ sarirugibu deema ben wãaru
sɔɔ.
Ben yɛnu ga ǹ bansu mɔ̀.
19 Ba ǹ sekuru wasi wahalan saa sɔɔ.
Ba ko ba n maa deburu mɔ gɔ̃ɔrun sanam.
20 Adama tɔn kɔ̃soba koo kam ko.
Yinni Gusunɔn yibɛrɛba ba ka yakasun wɛ̃su
weenɛ.
Ba koo yarinawa nge dɔ̃ɔ wiisu.
21 Tɔn kɔ̃sobu bà n bɔkura, ba ku ra wesie.
Adama gemgii u ra kɛ̃ ka nuku tia.
22 Be Yinni Gusunɔ u domaru kua,
ba ko n tem mɛ mɔ,
adama be u bɔ̃rusi, beya ba koo kpeerasia.
23 Yinni Gusunɔ u ra tɔn geo kpare win
sanum sɔɔ.
Yɛ̃ron swaa ra nùn wɛ̃re.
24 U n sokura u wɔruma, u ra sewa,
domi Yinni Gusunɔ u win nɔma nɛni.
25 Na raa sãa bii, tɛ̃ na bukura.
Na ǹ maa waare Gusunɔ u gemgii deri,
ǹ kun mɛ win bibu bu bara ko bu ka di.
26 Baadomma u wɛ̃ɛmɔ ka nuku tia.
U ǹ be ba bɔkuramɔ yinarimɔ.
Win bibu ba ra maa gabu arufaani kue.
27 A kɔ̃sa derio kpa a gea ko,
kpa wunɛn bibun bweseru ta n tem mɛ mɔ
ka baadommaɔ.
28 Yinni Gusunɔ u gem kĩ.
U ǹ win tɔmbu derimɔ, u ra n bu kɔ̃su.
Adama ba koo tɔn kɔ̃sobun bweseru
kpeerasia.
29 Gemgiba ko n tem mɛ mɔ,
kpa ba n wãa mi, ka baadommaɔ.
30 Gemgiin nɔɔ, gari bwisigiiya ga ra yare.
Win yara, gema ya ra maa gere.
31 Gusunɔn wooda ya ra n wãa win gɔ̃ruɔ.
Win naasu kun maa sokuramɔ.
32 Tɔn kɔ̃so u ra n gemgii sãkiriammɛwa,
kpa u n swaa kasu u ka nùn go.
33 Adama Yinni Gusunɔ kun derimɔ u nùn
nɔma turi.
U ǹ maa nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ siribun sanam.
34 A n Yinni Gusunɔ yĩiyɔ kpa a n win swaa
swĩi.
U koo nun wɔlle sua kpa a n ka tem mɛ mɔ.
Kaa wa tɔn kɔ̃soba kpeerɔ.
35 Na tɔn kɔ̃sobu wa ka ben dam kpuro,

ba yɛki nge dãa kɛrigiru te ta kpare.
36 Adama ben baa ya doona, wee ba ɩ̀ maa wãa.
Na bu kasu, adama ba ɩ̀ waarɔ.
37 A taarɛ sarirugii mɛɛrio
kpa a n nùn lasabu sãa.
Domi wi u ra bɔri yɛndu kãn bwesera kun kpeemɔ.
38 Adama mɛm nɔɔ sarirugiba koo kam kowa kpuro,
kpa tɔn kɔ̃sobun bweseru tu kpeera.
39 Yinni Gusunɔwa u gemgibu faaba mɔ̀.
Wiya u ra bu bere nɔni swãarun sanam.
40 U bu somimɔ, u bu wɔramɔ tɔn kɔ̃sobun nɔman di,
u bu faaba mɔ̀, domi win miya ba ben kuku yeru kasu.

38

1 Dafidin womu ge u kua Gusunɔ u ka nùn yaaya.
2 Yinni Gusunɔ, a ku man sɛɛyasia wunɛn mɔru sɔɔ.
A ku man so sanam mɛ a mɔru bɛsire.
3 Domi wunɛn sɛ̃ɛnu nu man girari,
ma wunɛn nɔmu ga man so ga sura.
4 Wunɛn mɔrun saabu, nɛn wasin gam sari mi n bwãa do.
Nɛn durum saabu na ɩ̀ maa dam gam mɔ.
5 Domi nɛn toranu kpɛ̃a sere nu man gunum kera.
Nu sãa nge sɔmu bakanu ni nu man bunum kere.
6 Nɛn booboosu kɔ̃sa sere su numia nɛn gari bakarun sɔ̃.
7 Na dɛbara, na wasira sere na ɩ̀ maa dam mɔ.
Baadomma, na ra n sĩimɔwa ka nuku sankiranu.
8 Domi barara nɛn wasi kpuro mwa.
Yin gam maa sari mi n bwãa do.
9 Na kɔsikirawa muku muku, na ɩ̀ maa dam gam mɔ.
Nɛn gɔ̃ru ga burisinɛ sere na weeweenu mɔ̀.
10 Yinni, ye na kĩ kpuro, wuna a yɛ̃.
Nɛn weeweenu kun maa nun berue.
11 Nɛn gɔ̃ru ga ɩ̀ sɔ̃ sɛ̃ɛ, nɛn dam man doonarimɔ.
Wee nɛn nɔni kun maa wãaru tere.
12 Nɛn kpaasibu ka be ba man yɛ̃ kpuro
ba man duki suurimɔ nɛn bararun sɔ̃.
Ma be ba maa wãa nɛn turuku,
ba tii mɛna nɛnɛm.
13 Be ba kasu bu man gɔ,
ba man yɛ̃ri bɛriammɛ baadomma.
Be ba nɛn kɔ̃sa kasu, ba man kɔ̃sa siemɔ,
ba kasu bu man nɔni wɔ̃ke.
14 Adama nɛ, na maariwa piti nge soso
wi u kun gãanu nɔɔmɔ,
u ɩ̀ maa gãanu gerumɔ.
15 Mɛya na sãa nge soso.
Na ɩ̀ bu gãanu wisa.
16 Yinni Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a man wisi.
17 A ku de bu nuku dobu ko nɛn sɔ̃,
kpa bu man seesi sanam mɛ na sokuramɔ.
18 Wee na wɔrumaa dɔɔ,
ma nɛn wahala ya man wãasi.
19 Na nɛn toranu tuuba mɔ̀.
Tora ni, nu man bɛrum mɔ̀.
20 Wee nɛn yibɛrɛba ba bwãa do,
ba maa dam mɔ.
Be ba man tusa kam sɔɔ, ba dabi.
21 Kɔ̃sa ba man kɔsiemɔ, ye na bu gea kua.
Ba nɛn kɔ̃sa kasu yèn sɔ̃ na ra n gea mɔ̀.
22 Yinni Gusunɔ, a ku man deri.
Nɛn Yinni, a ku ka man tonda.
23 A na fuuku a man yakia,
wuna a sãa nɛn faaba kowo.

39

1 Dafidin womu ge u Yedutum, wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 na raa nɛɛ, kon nɛn sanu sanusu laakari ko
kpa n ku durum ko nɛn gari gerubu sɔɔ.
Kon nɛn nɔɔ kpĩ sanam mɛ nuku kɔ̃surugii wãa nɛn bɔkuɔ.
3 Na raa maari, na ɩ̀ gãanu gerua,
ma na deema n kua kam,
domi nɛn nɔni swãaru ta sosiwa.
4 Nɛn laakari ya seewa.
Ye na bwisikumɔ ya man nɛni nge dɔ̃ɔ,
ma na gerua na nɛɛ,
5 Yinni Gusunɔ, a man nɛn wãarun saka sɔ̃ɔsio
kpa na n yɛ̃ nge mɛ na ɩ̀ dam mɔ.
6 N wee a nɛn tɔ̃ru yĩira ka wunɛn nɔman yasum,
ma nɛn wãarun sanam kun gãanu tura wunɛn nɔni sɔɔ.
Ka geema tɔnu baawure koo doona nge woo tia,
7 ɩ̀ kun mɛ nge tiro.
Ye u mɔ̀ kpuro kama.
U arumani mɛnnamɔ, u ɩ̀ yɛ̃ wara koo ye di.
8 Tɛ̃ Yinni, mba na maa mara.
Nɛn yĩiyɔbu wãa wunɛ sɔɔ.
9 A man yakio nɛn durum kpuron di.
A ku de gari bakasu su n man yaakoru mɔ̀.
10 Kon mari, na ɩ̀ gari gerumɔ,
domi wuna a dera ya koora mɛ.
11 A ku maa man wahala ko.
Na wasikiramɔ wunɛn nɔm geran sɔ̃.
12 A ra tɔnu gerusi
kpa a nùn sɛɛyasia win toranun sɔ̃.
Ye tɔnu u kĩ, yera a ra di nge kɔkɔbu.
Geema, tɔnu baawure u koo doonawa nge woo tia.
13 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa a nɛn sokuru swaa daki.
A ku nɛn wuri atafiiru ko,
domi na sãawa sɔɔ wunɛn mi nge nɛn sikadoba kpuro.
14 A man derio sɛ̃ɛ,
kpa n wom wa n sere sariru ko.

40

(I maa mɛɛrio naasu 14-18, 70:2-6)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
2 na nɛn yĩiyɔbu doke Yinni Gusunɔn mi.
Ma u man sĩirema u nɛn nɔɔ swaa daki.
3 U man gawa u yara saa kam kobun wɔrun
di,
mi pɔtɔkɔ wãa.
U nɛn naasu sɔndi kpee saara wɔllɔ,
kpa n ka yõra dim dim.
4 Gusunɔ u dera na womu kpɔɔ mɔ̀
ge na ka nùn siaramɔ.
Tɔn dabiru ta nua ma ta bɛrum kua,
ma ta ten naanɛ doke Yinni Gusunɔ sɔɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ naanɛ
sãa,
wi u ku ra gɛre u tii suobu ka wee kowobu
swĩi.
6 Gusunɔ nɛn Yinni, wunɛn sɔm geenu
ka wunɛn himba ye a sun kua ya dabi.
Gusunɔ, a kpã, a ɲ̀ saara mɔ.
Na kĩ n ye kpuro kpara n tɔmbu nɔɔsia.
Adama yen geera kpã sere na ɲ̀ kpɛ̃ n ye
saari.
7 A ɲ̀ yãkuru kĩ, ɲ̀ kun mɛ kɛ̃ru.
A ɲ̀ yãku dõɔ mwaararugiru bikie,
ɲ̀ kun mɛ torarugiru.
Adama a nɛn swasu kɔria.
8 Ma na nɛɛ, nɛ wee,
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan tireru sɔɔ.
9 Gusunɔ nɛn Yinni, na kĩ n wunɛn kĩru ko.
Wunɛn wooda ya wãa nɛn gɔ̃ruɔ.
10 Tɔn wɔrun suunu sɔɔ,
na ra wunɛn faaban labaari gea kpare.
Yinni Gusunɔ, a yɛ̃ ma na ku ra nɛn nɔɔ mari.
11 Na ɲ̀ wunɛn faaban gari beruɔ nɛn gɔ̃ruɔ.
Na wunɛn naanɛ ka wunɛn somiru tɔmbu
nɔɔsia.
Na tɔn wɔru guna wunɛn tɔn geeru
ka wunɛn bɔrɔkiniru sõɔsi.
12 Yinni Gusunɔ, a ku de n wunɛn wɔnwɔndu
bia.
A de wunɛn tɔn geeru ka wunɛn bɔrɔkiniru
tu man kõsu saa kpuro sɔɔ.

13 Domi kõsa ye ya man sikerenɛ ya ɲ̀ garirɔ.
Nɛn kom kõsum kpuro man girari,
mu ɲ̀ waabu wã.
Mu nɛn wirun seri dabiru kere.
Na mwia kpana.
14 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
a na fuuku a man faaba ko.
15 A de be ba kasu bu man hunde wuna
bu seku bakaru wa.
A de be ba nuku dobu mɔ nɛn wahalan sõ
bu biru wura kpa bu sekuru di.
16 A de be ba man yaakoru mɔ̀
ba n wãa dɛsirun biti sɔɔ.
17 Adama a de be ba nun kasu
ba n nuku dobu mɔ.
Kpa be ba wunɛn faaba wura
ba n yɛ̃ɛrimɔ wunɛn sõ.
Kpa ba n gerumɔ ma Yinni Gusunɔwa
kpãaru bo.
18 Adama nɛ sãarowa, na ɲ̀ gãanu mɔ.
Ka mɛ, Yinni u man yaaye.
Nɛn Yinni, wunɛ wi a ra man somi kpa a man
wɔra,
a ku tɛ.

41

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
2 doo nɔɔrugiiwa wi u ra sãaron bwisikunu
ko.
U n wãa wahala sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo nùn
yara.
3 Yinni Gusunɔ u koo nùn kõsu,
kpa u n win wãaru nɛni.
Mɛya u ko n nuku dobu mɔ win wãaru sɔɔ.
U ɲ̀ maa derimɔ u wɔri win yibɛrɛban nɔmaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u koo nùn kõsu
kpa u nùn nɔɔri sanam mɛ u barɔ u kpĩ.
5 Wee, na gerumɔ na mɔ̀,
Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo,
a nɛn hunde bɛkio.
Domi na nun torari.
6 Nuku kõsurun sõ, nɛn yibɛrɛba ba mɔ̀,
saa yerà kon gbi.
Kpa bu wa bu nɛn yĩsiru duari.
7 Goo ù n na nɛn mi, weesa yɛ̃ro u ra man kue,
kpa u nɛn gari gura u ka da u nɛn kõsa gere
tɔɔwɔ.
8 Nɛn yibɛrɛba kpuro ba gunnu gunnu gari
mɔ̀.
Ba man kõsa bwisikusimɔ.
9 Domi ba mɔ̀, wahala ye, ya man nɛni gem ka
tia.
Nɛ wee na kpĩ, n ɲ̀ koorɔ n maa se.
10 Nɛn bɔrɔ kĩnasi, ka wì sa wãa sannu bɔri
yɛndu sɔɔ,
na maa nùn naanɛ sãa, ma sa dimɔ sannu,
wiya u kua nɛn yibɛrɛ.
11 Yen sõ, Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu
waawo,
a man wɔro, kpa n bu kua ye n weenɛ n bu
kua.
12 Nɛn yibɛrɛ ù kun man kamiɛ,
saa ye sɔɔra kon gia ma a man kĩ.
13 A man kõsu nɛn mɛm nɔɔbun sõ.
Ma a dera na wãa wunɛn mi sere ka
baadommaɔ.

14 Na Gusunɔ Isiriban Yinni siara.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Ami.

WOMUSUN BƆNU YIRUSE

42

1 Koren bibun womu ge ba wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Nge mɛ nim nɔru ga ra de nɛmu ga n daarun
nim kasu,
nge mɛya nɛn gõru ga nun kasu Yinni
Gusunɔ.

3 Nɛn gɔ̃ru ga wunɛn bɛkɛ barɔ, Yinni
Gusunɔ, wunɛ wi a wãa.
Saa yerà na kon tii sɔ̃ɔsi wunɛn wuswaaɔ
Yinni.
4 Nɛn nɔni yĩresu su kua nɛn nim nɔruram
wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ,
sanam mɛ ba man bikiamɔ ba mɔ̀,
mana Gusunɔ nɛn Yinni u wãa.
5 Nɛn tororu ta ra karewa nà n yaaya
sanam mɛ tɔn dabiru ta ra n man sikerenɛ,
na n tu gbiiye su ka da Gusunɔn sãa yerɔ,
sa n nuku dobu mɔ̀, sa n Gusunɔ siaramɔ
sannu.
6 Mban sɔ̃na ko na n nuki sankire, kpa na n
weeweenu mɔ̀.
Na ko n nɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ nɛn Yinnin
mi,
kpa n maa nùn siara.
Domi u sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.
7 Nɛn Yinni, na nuki sankire.
Yen sɔ̃na na nun yaayamɔ saa Yuudɛnin
daarun di,
ka guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn di
ka guu te ba mɔ̀ Miseaan di.
8 Wuna a ra de daarun nim mu kukiri,
kpa nim kureru tu se tu garu sua,
kpa ni kpuro nu man wukiri.
9 A man wunɛn kĩru sɔ̃ɔsio sɔ̃ɔ sɔɔ,
wɔ̃kuru kpa na n womusu mɔ̀, na n nun
tɔmamɔ,
na n nun kanamɔ wunɛ wi a man wãaru wɛ̃.
10 Gusunɔ, nɛn Yinni, a sãawa nɛn kpee saara.
Mban sɔ̃na a man duari.
Mban sɔ̃na kaa de nɛn yibɛrɛba ba n man
dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
11 Nɛn kukunu bɛsikiramɔ sanam mɛ ba man
nɔni sɔ̃ɔmɔ,
ba man wɔmmɔ, ba gerumɔ ba mɔ̀, mana
Gusunɔ nɛn Yinni wi.
12 Mban sɔ̃na na kon nuki sankire.
Mban sɔ̃na ko na n weeweenu mɔ̀ nɛn gɔ̃ruɔ.
Nɛ, kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ sɔɔ,
kpa n nun siara kpam.
Domi a sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.

43

1 A man gem wɛ̃ɛyɔ Gusunɔ nɛn Yinni.
A ka man yinɔ be ba ɲ̀ nun nasien wuswaaɔ.
A man yakio wee kowobu ka tɔn kɔ̃sobun
min di.
2 Gusunɔ, wunɛ wi a man kɔ̃su, mban sɔ̃na a
man yinamɔ.
Mban sɔ̃na kaa de nɛn yibɛrɛba ba n man
dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
3 A de wunɛn yam bururam ka wunɛn
bɔrɔkinira n man kpare.
A ka man doo sere wunɛn guu dɛɛra ten mi,
mi a wãa,
4 kpa n da wunɛn yãku yerɔ.
Gusunɔ, wunɛ wì sɔɔ na nuku dobu mɔ,
kon nun siara ka womusu, ka mɔrɔku.
Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni.
5 Mban sɔ̃na na kon nuki sankire,
kpa na n weeweenu mɔ̀ nɛn gɔ̃ruɔ.
Na kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ sɔɔ,
kpa n wure n nun siara.
A sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.

44

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nua ka bɛsɛn tiin swaa
wunɛn sɔma ye a kua bɛsɛn baababan waati.
Bera ba sun ye sɔ̃ɔwa.
3 Ka wunɛn tiin nɔma a bwese tukunu gira.
A bwese ni so nu yarina,
ma a bɛsɛn baababa swĩi nin wãa yenɔ.
4 Bɛsɛn baaba be, ba bwese nin tem mwa.
N ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ ba takobi mɔ,
n ɲ̀ maa mɔ yèn sɔ̃ ba dam mɔ,
adama yèn sɔ̃ a bu kĩwa ma a wãa ka be,
ma a bu yara ka wunɛn nɔmu.
5 Gusunɔ, wuna a sãa nɛn sina boko.
A wunɛn tɔmbu nasara wɛ̃ɛyɔ.
6 Ka wunɛn dama sa ko bɛsɛn yibɛrɛba suriri.
Ka wunɛn yĩsira sa ko bu suni.
7 Domi na yɛ̃ ma n ɲ̀ nɛn tɛndu,
ɲ̀ kun mɛ nɛn takobi ya koo man faaba ko.
8 Wuna kaa sun wɔra bɛsɛn yibɛrɛban nɔman
di.
Kpa a be ba sun tusa burisina.
9 Sa ko n woo kanamɔ tɔ̃ru baatere wunɛn sɔ̃,
sa n nun siaramɔ sere ka baadommaɔ.
10 Ka mɛ, wee a sun yina, a sun sekuru doke,
a ku ra n maa ka bɛsɛn tabu kowobu wãa bà
n tabu yariɔ.
11 A dera sa biruku yira wurɔ bɛsɛn
yibɛrɛban wuswaaɔ,
be, be ba sun tusa ba bɛsɛn yãnu guramɔ.
12 A sun bɛri ben nɔmaɔ nge mɛ ba ra arari
yãaru nɔmu bɛrie.
Ma a dera sa yarina, sa yabi bwese tukunu
sɔɔ.
13 A bɛsɛ, wunɛn tɔmbu dɔramɔ gobi sari,
a ɲ̀ maa sun garisi gãa geenu.
14 Wee a sun sekuru doke bɛsɛn berusebun
wuswaaɔ,
15 be, be ba sun sikerenɛ, ba sun yɛ̃ɛmɔ, ba
sun yaakoru mɔ̀.
A dera bwese tukunu nu sun womu dokemɔ,
ma nu sun wii gimanu koosimɔ ka yaakoru.
16 Wee sere ka tɛ̃, seku te, ta ra n man mɔ̀wa,
kpa na n nɛn wuswaa wukiri
17 yèn sɔ̃ nɛn yibɛrɛ u man wɔri, u wɔmmɔ
u man nɔɔ kuurimɔ.
18 Yeniba kpurowa ya ra sun deemɛ.
Ka mɛ, sa ɲ̀ nun duari,
sa ɲ̀ maa wunɛn arukawani kusie.
19 Bɛsɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ sĩire wunɛn min di,
sa ɲ̀ maa gere wunɛn swaan di.
20 Adama ka mɛ, a sun kɔsuka gbaburɔ
dɛmakunun wãa yerɔ.

Ma a sun yam wɔ̃kuru wukiri.
21 Gusunɔ, sà n daa wunɛn yĩsiru duari,
ma sa da sa bũnu ganu sãamɔ,
22 a ṅ kaa tubu, wunɛ wi a tɔnun gɔ̃run gari
yɛ̃?
23 Adama wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ bururu
ka yoka,
ba sun mɛɛra nge yãa ni ba ka dɔɔ bu go.
24 A dom yando Yinni! Mban sɔ̃na a do.
A dom yando. A ku sun yina sere ka
baadommaɔ.
25 Mban sɔ̃na a wunɛn wuswaa berumɔ.
Mban sɔ̃na a ṅ bɛsɛn wɔnwɔndu mɔ̀.
A ṅ wa nge mɛ ba sun taare?
26 Domi sa nuki sankire. Sa kpĩ tua sɔɔ.
27 A seewo a sun somi.
A sun wɔro wunɛn durom bakam sɔ̃.

45

1 Kĩrun womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Nɛn gɔ̃ru ga bwisiku duronu yiba sere nu
yarimɔ.
Na womu geni mɔ̀ sunɔn sɔ̃.
Nɛn yara ya sãa nge yoro geon yorutia.
3 Wuna a buram bo tɔn bibun suunu sɔɔ.
Wunɛn gari yi durom yiba.
Yen sɔ̃na a Gusunɔn domaru mɔ sere ka
baadommaɔ.
4 Tabu kowo damgii, a wunɛn takobi bɛkio,
wuna a yiiko ka bɛɛrɛ baka mɔ.
5 Ka wunɛn sinandun dam,
a wunɛn tabu kɛkɛ yɔɔwo a da a nasara sua,
kpa a gem sanna ka daa duudwia ka gean
kobu,
kpa a sɔm maamaakiginu ko ka wunɛn nɔm
geun dam.
6 Wunɛn sɛ̃ɛnu nu nɔɔ do,
nu koo wunɛn yibɛrɛba sɔku,
kpa tɔmbu bu wɔruku wunɛn wuswaaɔ.
7 Gusunɔ, ba wunɛn bandu swĩi sere ka
baadommaɔ.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.
8 A gea kĩ, ma a kɔ̃sa tusa.
Yen sɔ̃na Gusunɔ wi u sãa wunɛn Yinni, u
nun gɔsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃ ye u ka nun aye
bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibugiru kpãaru kere.
9 Wunɛn yãnu nu turare numɔ
ye ba ra soku miru ka aloɛsi ka kasi.
Ba mɔrɔkunu soomɔ a ka nuku dobu wa
wunɛn sina gbaburɔ te ba suunu donnu
mani mani.
10 Sina bii wɔndiaba ba sãa wunɛn kurɔ kpaa
sãkobu.
Kurɔ kpao u yɔ̃ wunɛn nɔm geuɔ u wura
sebua ye ya na Ofirin di.
11 A swaa dakio, bii kurɔbu a nɛn gari nɔ,
kpa a yi bwisiku.
A wunɛn tɔmbu duario ka wunɛn baan
yɛnugibu.
12 Wunɛn buram mu ka sina boko naawa
gem gem.
A nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ yèn sɔ̃ u sãa wunɛn yinni.
13 Tirin tɔmbu be ba bwesenu kpuro
arumani kere,
ba koo ka nun dukia bwese bweseka naawa
bu ka wunɛn kĩi geeru kasu.
14 Sina bii wɔndia kurɔ kpao wi, u wãa sina
kpaarɔ,
u yãnu sebua ni ba buraru koosi ka wuraba.
15 Ba ka nùn da sunɔn mi ka win yãa bura
nɔnigii ni,
ma win kurɔ kpaa sãkoba nùn swĩi.
16 Ba bu duusia sina kpaarɔ ka nuku dobu ka
yɛ̃ɛribu.
17 Sina boko, wunɛn biba koo wunɛn
baababan tubi di,
kpa bu bandu di tem kpuro sɔɔ.
18 Nɛn womu geni, ga koo de bu wunɛn yĩsiru
yaaya tɔ̃ru baatere,
kpa bwesenu kpuro nu nun siara sere ka
baadommaɔ.

46

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ba gu kuawa ka gɔ̃ru yãka. Ba
nɛɛ,
2 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn kuku yee naanɛgiru
ka bɛsɛn tãsi yeru.
Baa nuku sankiranu sɔɔ,
u ra n sɔɔru sãawa u ka tɔnu somi.
3 Yen sɔ̃na sa ṅ bɛrum mɔ̀ sanam mɛ tem mu
yĩirimɔ,
ṅ kun mɛ sanam mɛ guunu diirimɔ nim
wɔ̃kun sɔɔwɔ.
4 Sa ṅ nande sanam mɛ nim wɔ̃kun nim
kurenu nu wɔki nu yaka mɔ̀
sanam mɛ nu guunu yĩirimɔ.
5 Daaru gara wãa tèn nim mu ka nuku dobu
naamɔ Wɔrukoon wãa yerɔ,
dii dɛɛra ten mi, mi wi, Gusunɔ u wãa.
6 Gusunɔ u wãa te sɔɔ, yen sɔ̃na ta ṅ wɔrumɛ.
Gusunɔ u ra tu gabewa saa buru buru yellun
di.
7 Bwesenu nu burisinɛ, ma bannu
wɔrukumɔ.
Gusunɔ u gbãra, ma tem mu yanda.
8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Yakɔbun Yinni, u sãawa bɛsɛn kuku yee
naanɛgiru.
9 I na i wa ye Yinni Gusunɔ u kua.
U sɔm maamaakiginu kua handunia sɔɔ.
10 U tabu kpeesia yen goonu nnɛ ye sɔɔ.
U tɛnnu ka yaasi bɔɔka,
ma u tabu kɛkɛ yi dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni.
11 U nɛɛ, i yɔ̃ro, kpa i gia ma wiya Gusunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ, ka tem
kpuro sɔɔ.
12 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Wi, Yakɔbun Yinni u sãawa bɛsɛn kuku yee
naanɛgiru.

47

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ handunian bwesenu, i taki koowo,
kpa i kuuki ko ka nuku dobu Yinni Gusunɔn
mi.
3 Domi u sãaWa Yinni Wɔrukoo wi u nanum
mɔ.
U sãaWa sina boko tem kpuro sɔɔ,
4 wi u ra de su bwesenu ganu tɛɛsi,
kpa sa n nu taare.
5 Wiya u sun bɛsɛn tem gɔsia, ma sa yen woo
kanamɔ,
bɛsɛ Yakɔbun bweseru te wi, Yinni u kĩ.
6 Gusunɔ u yɔɔmɔ Siɔniɔ, ma ba nasaran taki
mɔ̀.
U gbia u dɔɔ, ma ba kɔba soomɔ.
7 I Gusunɔ womu kuo, i Gusunɔ womu kuo.
I Yinni, sina boko siaro ka womu.
8 Domi wiya u sãa handunia kpuron sunɔ.
I nùn womu kuo.
9 Wiya u bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ,
ma u sõ win sina gɔni dɛɛra sɔɔ.
10 Bwese tukunun sina biba mɛnnamɔ ka
Gusunɔ Aburahamun Yinnin tɔmbu.
Domi wiya u ka be ba tem kõsu wãa.
Wiya u kpuro kere.

48

1 Womu ge Koren bibu ba kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a kpã,
yen sõna n weenɛ bu nun tɔma baama,
wunɛn wuuɔ ka wunɛn guu dɛɛra ten wɔllɔ
te ba mɔ̀ Siɔni.
3 Ta yõ buram buram tɔna.
Wi u tu mɛɛra kpa u n nuku dobu mɔ̀ ten
buram sõ.
Guu ten sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, sina bokon
sina kpaara mi.
4 Yinni Gusunɔ, wunɛn sina kpaaru sɔɔ,
a ra sun sõɔsiwa ma a sãa bɛsɛn kuku yeru ka
gem.
5 Domi wee, sinambu ba mɛnna,
ba nɔɔ tia kua bu ka Siɔni wɔri.
6-7 Adama ye ba nun wa,
miya bɛrum bu mwa, ba wurura nge tɔn
kurɔ
wi marubun wahala ya nɛnua sanam mɛ u
yiire.
Yera ba nanda ba duki sua.
8 Ba fukura ba wɔruka nge goo nimkuu ge sõɔ
yari yerun woo ga fuka.
9 Ye sa nɔɔmɔ ba gerumɔ, sa ye wa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinnin wuuɔ.
Sa ye wa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuuɔ.
Wiya u koo de wuu ge, ga n wãa sere ka
baadommaɔ.
10 Gusunɔ, sa wunɛn durom bwisikunu mɔ̀
wunɛn sãa yee ten mi.
11 Nge mɛ a yĩsiru yara,
nge mɛya ba koo nun tɔma handunian goonu
nnɛ sɔɔ.
Domi a ra tɔmbu kpare gem sɔɔ.
12 Be ba wãa Siɔnin guurɔ, ba nuku dobu mɔ̀.
Yudan tɔmbu ba yɛ̃ɛrimɔ wunɛn siri bi a
kuan sõ.
13 I sĩiyɔ i ka Siɔni sikerena.
I yen kõsu yenu gario.
14 I yen gbãra te mɛɛrio,
kpa i yen sina kpaanu mɛɛri
i ra ka bɛɛn bibu yen faagi kua,
15 i nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni
sere ka baadommaɔ.
Wiya u koo maa sun kpara sere ka bɛsɛn gɔɔn
tõrɔ.

49

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
3 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, i swaa dakio i nɔ.
Sãarobu ka gobigibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
4 Na kon gari bwisigii gere.
Nɛn bwisikunu nu maa asansi mɔ.
5 Na bwisigibun mɔnnu swaa daki,
na kon maa bɛɛ nu tubusia ka mɔrɔku.
6 Mban sõna kon bɛrum ko wahalan saa sɔɔ.
Mban sõna kon bɛrum ko sanam mɛ nɛn
yibɛrɛba ba man sikerenɛ nuku
kõsurun sõ.
7 Ba ben dukia naanɛ sãa.
Ma ba tii sue dukia yen kpãarun sõ.
8 Adama ben goo kun kpɛ̃ u win winsim
hunde yakia,
kpa u Gusunɔ yen kɔsiaru wɛ̃.
9 Domi hunden yakiabu gãa bakana, bu ṅ
nɔru mɔ.
Yen sõna n ṅ koorɔ bu kpĩ bu ye ko,
10 n ṅ maa koorɔ ba n wãa sere ka
baadommaɔ.
Ba ṅ kpɛ̃ bu gɔɔ yina.
11 Domi sa waamɔ ma bwisigibu ka gari
bakasu kpurowa ba gbimɔ.
Ma ba ben dukia derimɔ gabu bu gura.
12 Mɛya be ba yĩsiru yara ba ra n bwisika
ma ben yɛnusu ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
Ben wãa yenu kun maa kam mɔ̀.
13 Adama tɔnu wi u bɛɛrɛ mɔ u ku ra tɛ.
U sãawa nge yɛɛ yi ba ra sakiri.
14 Nge mɛya ben are sãa,
be ka be ba bu swĩi ba ben gari swaa daki.
15 Ba ra bu surewa gɔriɔ nge yãa gõɔ ge ba
sure wɔru sɔɔ,
kpa gɔɔ u bu di.
N sosi, tɔn dɛɛroba koo bu taaku, kpa ben
bɛɛrɛ yu kpe,
kpa gɔribun wãa yeru tu ko ben yɛnu.
16 Adama Gusunɔ u koo nɛn hunde wɔra saa
gɔribun wãa yerun di.
Domi u koo man kõsu.
17 Yen sõ, a ku nanda tɔnu ù n dukia guramɔ,
ma win yɛnun arumani ya sosimɔ.

18 A n yɛ̃ ma u ɲ̀ ka yen gaa dəə gəriə,
ba ɲ̀ maa ka nùn yen gaa sikumə.
19 U ko n nuku dobu mə win wãaru səə,
kpa ba n nùn siaramə nuku doo bi u mòn sõ.
20 Adama yen kəkərə, u koo win baababa
deemawa gəriə.
Be, ba ɲ̀ maa handunian yam bururam wasi.
21 Tənu wi ba bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə, ma u ɲ̀ bwisi mə,
u sãawa nge yɛɛ yi ba mwɛɛrima bu sakiri.

50

1 Asafun womu. Ge wee.
Yinni Gusunə u gari mò, u handuniagibu
soku
be ba wãa sõə yari yerə n ka da sõə duu yerə.
2 Gusunə u kurama saa Siəni wuu burə gen
min di ka yam bururam.
3 Bɛsɛn Yinni u wee wi, wi u ku ra mari.
Win wuswaaə dõə boko sõrua,
ma guru woo bəkə ga ka nùn sikerenɛ.
4 U nəəgiru sue wəllə ka temə u ka win təmbu
siri.
5 U mò, i man nɛn təmbu mɛnnama be ba man
naanɛ sãa,
be, be ba ka man arukawani bəkua
ma ba ye sire ka yãkuru.
6 Wəllu kpuro ta koo win gem gari kpara.
Domi wiya u sãa siri kowo.
7 Yinni Gusunə u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ nɛn təmbu Isireliba.
Na kon bɛɛ sõ ma nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
8 N ɲ̀ bɛɛn yãkunun sõ na bɛɛ gerusimə.
Domi na ra bɛɛn yãku dõə mwaararuginu
mwɛ baadomma.
9 Na ɲ̀ maa naa kinɛnu mwaamə bɛɛn yɛnuə,
ɲ̀ kun mɛ boo kinɛnu bɛɛn boo gõsə.
10 Domi nɛna na gbeeku yɛɛ kpuro mə
ka yi yi wãa guunə dabi dabinu.
11 Na gunə si su wãa guunə kpuro yɛ̃
ka maa yɛɛ yi yi wãa yakasə.
Yi maa sãawa nɛgii.
12 N n gõərun na ta man mò, n ɲ̀ wunɛ kon sõ.
Domi nɛna na handunia mə ka ye ya wãa ye
səə kpuro.
13 I tamaa kon naa kinɛnun yaa temwa?
I tamaa boo kinɛnun yɛma kon nə?
14 Ye n buram bo, yera i nɛ Gusunə bɛɛn Yinni
siara.
Kpa i bɛɛn nəə mwɛɛnu yibia ni i man kua.
15 A man sokuo sanam mɛ a nuki sankire.
Saa ye səə, kon nun wurari, kpa a man bɛɛrɛ
wɛ̃.
16 Adama Gusunə u kõsan kowo sõəmə u mò,
mban sõna a nɛn woodaba siamə ma a nɛn
arukawanin gari gerumə,
17 wunɛ wi a ku ra sõəsiru kã,
ma a nɛn gere atafiiru sãa.
18 À n gbɛnə wa, a ra ka nùn nəə tia ko,
a ra n wãa ka sakara kowobu.
19 Wunɛn nəə ga ra n kõsa yibawa,
wunɛn yara ya weesu sekumə.
20 Mi a sina kpuro, wunɛn winsimwa a ra n
wĩimə,
kpa a n wunɛn mɛro bisin kõsa gerumə.
21 Yeniba kpurowa a kua, ma na maari.
Domi a tamaa na sãawa nge wunɛ.
Adama kon nun taarɛ wɛ̃
kpa n kpuro terasia wunɛn wuswaaə.
22 I laakari koowo, kpa i swaa daki i nə
bɛɛ be i nɛ Gusunə duari.
Ma n kun mɛ, kon bɛɛ sɛ̃re n yaaku.
Goo kun maa kpɛ̃ u bɛɛ wəra.
23 Wìn yãkuru ta sãa siarabu,
yɛ̃rowa u man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə.
Wi u maa win tii nɛni dee dee
yɛ̃rowa u koo nɛn faaba wa.

51

1-2 Ye Dafidi u ka Bati Seba kpuna u kpa,
Gusunən səmə Natani u da win mi. Yen
biruwa Dafidi u wom kowobun wirugii
womu geni kua. Ge wee.
3 Gusunə, a man durom kuo wunɛn kĩi
geerun sõ.
A nɛn toraru wunə wunɛn wənwəndun sõ.
4 A man woburuo sãa sãa kpa a nɛn kom
kõsum wəka.
A nɛn durum wunə kpa n sãra.
5 Domi na nɛn toraru wura,
nɛn durum ya maa man bitani mò
baadomma.
6 Wunɛ turowa na torari,
na maa kua ye ya ɲ̀ nun dore.
Yen sõ, a gem mə ye a ka man taarɛ wɛ̃.
Wunɛn siribu bu dɛnde.
7 N wee, kom kõsum səərа ba man mara.
Nɛn mɛro wi u maa nɛn gura sua, win tii u
sãawa durumgii.
8 Adama gema a bikiamə gõruə.
N n mɛn na, a de wunɛn bwisi yi n man
wãasi.
9 A man dɛɛrasiabun wororu * koosio kpa n
dɛɛra.
A man woburuo kpa n bururа n wɛ̃su kera.
10 A man nuku dobu wɛ̃ɛyə kpa na n dɛsinu
karamə.
Baa mɛ a nɛn gəma dwiiyasia, kon kpam
yɛ̃ɛri.
11 A ku nɛn durum mɛɛri,
a nɛn kom kõsum kpuro wəko.
12 Gusunə, a man gõru wɛ̃ɛyə ge ga dɛɛre,
kpa a man hunde kpaa wɛ̃ ye ya koo yõra sim
sim.
13 A ku man gira wunɛn bəkun di,
a ku maa man wunɛn Hunde Dɛɛro mwaari.
14 A kpam man wunɛn faaban nuku dobu
wɛ̃ɛyə,
kpa kĩi geeru tu nɛn hunde dam kɛ̃.

* **51:9** ***wororu*** - Yuuba bà n dɛɛrasiabun wororu mò, ba ra dãa kiku ge ba mò isəpu wasiwa dɛɛrasiabun nim səə kpa bu ka gu durumgii yɛ̃ka.

15 Sanam mɛya kon durumgibu wunɛn swaa sɔ̃si,
be, be ba nun torari,
kpa bu wurama wunɛn mi.
16 Gusunɔ, wunɛ wi a man faaba kua,
a ku maa man goon yɛm bikia.
Ko na n wunɛn gem mɛ a man wɛ̃ takaru mɔ̀.
17 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔɔ wukio
kpa gu nun siara bu nɔ yam kpuro.
18 À n daa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kĩ,
na n daa nun tu kue.
Adama a ǹ yãkunu kĩ.
19 Yãku te ta nun wɛ̃re,
teya gɔ̃ru ge ga tii kawa.
Gusunɔ, a ǹ tɔmbu yinamɔ
be ba tuuba kua ka tii kawabu.
20 A de a ka Siɔni nɔnu geu mɛɛri kpa a ye gea kua,
kpa a Yerusalɛmun gbãraru seeya.
21 Sanam mɛya kaa yãkunu mwa ni a bikia.
Niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu.
Kpa bu naa kinɛnu go wunɛn yãku yerɔ.

52

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua.
2 U gu kuawa sanam mɛ Dɔɛgu Edɔmu u na Sɔɔlun mi u ka nùn sɔ̃ ma Dafidi u da Akimɛlɛkin mi. Womu ge wee.
3 Tabu durɔ, mban sɔ̃na a tii siaramɔ kɔ̃sa ye a mɔ̀n sɔ̃.
A n yɛ̃ ma Gusunɔn durom mu ko n wãa sere ka baadommaɔ.
4 Kɔ̃sa tɔnawa wunɛn yara ya ra n gerumɔ.
Ya sãawa nge wobu te ta nɔɔ do, murafiti wunɛ,
5 a ra kɔ̃sa kã n kere gea,
kpa a n weesu kĩ n kere gem.
6 Gari kɔ̃siya yi ra n yiba wunɛn nɔɔwɔ
kpa a n wãa keetan swɛɛ sɔɔ.
7 Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo nun sura sere ka baadommaɔ.
U koo nun gawa u yara saa wunɛn kuu bekurugirun di,
kpa u nun wuna wasobun suunu sɔɔn di.
8 Be ba Gusunɔ naanɛ sãa, ba koo nun wa,
kpa biti bu mwa bu nun yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
9 durɔ winiwa u yina Gusunɔ u nùn kɔ̃su,
ma u win naanɛ doke win dukia sɔɔ,
u tii kɔ̃su win bwisi sɔɔ.
10 Nɛ, na wãawa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
nge olifin dãa beku te ta kpare, ta wɛ̃su sãa.
Na win durom naanɛ sãa sere ka baadommaɔ.
11 Na kon nùn siarawa sere ka baadommaɔ, domi u kua.
Wi sɔɔra kon nɛn yĩiyɔbu doke be ba nùn naanɛ sãan suunu sɔɔ
yèn sɔ̃ u sãa tɔn geo.

53

(I maa mɛɛrio 14)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.
2 Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunɔ sari.
Su sankire. Su kom kɔ̃sum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
3 Yinni Gusunɔ u tɔmbu mɛɛrima saa wɔllun di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mɔ,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamɔ.
4 Adama u wa be kpurowa ba kɔ̃ɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
5 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kɔ̃san kowo be, ba ǹ yɛ̃ru mɔ?
Wee ba nɛn tɔmbu gbɛnimɔ.
Ben goo kun man sãamɔ.
6 Yen sɔ̃, ba koo nanda bu diiri
sanam mɛ gãa bɛrumginu sari.
Be ba ka nun tabu mɔ̀,
Gusunɔ u koo ben kukunu yarinasia.
Ba koo sekuru wa yèn sɔ̃ u bu yina.
7 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ
a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di
u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara dɛsirun di,
kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
À n kua mɛ, anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

54

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku
2 sanam mɛ Sifugibu ba na Sɔɔlun mi bu ka nùn sɔ̃ ma Dafidi u kukua ben temɔ. Ge wee.
3 Gusunɔ, a man faaba koowo wunɛn yĩsirun sɔ̃.
A de a man siria ka wunɛn dam bakam.
4 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ kpa a nɛn kanaru nɔ.
5 Domi tɔn tukobu ba man seesi.
Tɔn kɔ̃sobu ba kasu bu man go.
Ben bwisikunu sɔɔ, ba nɛɛ, wunɛ Gusunɔ a sari.
6 Adama nɛn mi, wuna a sãa nɛn faaba kowo.
Be ba ka man yɔ̃, bera a maa ka yɔ̃.
7 A nɛn yibɛrɛba kɔ̃sa kɔsio.
A man bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsio, a bu go.
8 Kon nun yãkunu kua ka nuku tia.
Kon womu ko ka wunɛn yĩsiru n nun tɔma,
domi a sãa tɔn geo.
9 Wuna a ra man nuku sankiraru wunari,
kpa na n nuku dobu mɔ nà n nɛn yibɛrɛba wa.

55

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
A ku man biru kisi nà n nun kanamɔ.

3 A nɛn laakari koowo kpa a man wisi.
Wee na sirenɛ ka nuku sankiraru,
4 na burisinɛ yibɛrɛban garin sɔ̃
ka tɔn kɔ̃sobun dam dɔrebun sɔ̃.
Tɔmba man kɔ̃sa kuammɛ,
ba man taarɛ wɛ̃ ka mɔru baka.
5 Na nuki sankire too nɛn gɔ̃ruɔ.
Ma gɔɔn bɛrum man nɛnua.
6 Na nanda sere na diirimɔ.
7 Na nɛɛ, nà n daa kasa mɔ nge kparuko,
kon yɔ̃wa n da n sina na n wɛ̃re.
8 Kon duka yakura n da mi n toma,
kpa na n wãa gbaburɔ.
9 Kon duka yakura fuuku n kuku yeru kasu,
kpa guru woo damguu gu ku raa man so.
10 Yinni, a nɛn yibɛrɛban kpunaa kam koosio,
kpa bu ku nɔɔsina.
Domi na waamɔ tɔmba wɔbia ka sannɔsu mɔ̀ wuuɔ
11 ba ka gen gbãraru sikerenɛ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Mɛya kɔ̃sa ba mɔ̀ wuu ge sɔɔ.
12 Nuku kɔ̃surugibu ka gbɛnɔbu ka keetagiba
ba yiba wuu ge sɔɔ.
13 N n yibɛrɛn na u na u man wɔnwa,
na ɲ̀ gam gerumɔ.
Goo ù n man tusa, kon kuke win sɔ̃.
14 Adama wuna a kua mɛ,
wunɛ wi a sãa nɛn beruse ka nɛn bɔrɔ,
wunɛ wi na ra nɛn asiri sɔ̃.
15 Nɛ ka wunɛ, kĩi bakara ta sun maninɛ,
ma sa dɔɔ sannu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
16 A de gɔɔ u tɔn kɔ̃sobu sɛ̃re subaru sɔɔ,
kpa bu da gɔribun wãa yerɔ wasiru.
Domi nuku kɔ̃sura yiba ben swaa sɔɔ.
17 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na faaba kanamɔ.
Kaa maa man faaba ko.
18 Tɔ̃ɔ giriru kpuro, na ra n weeweenu mɔ̀wa.
Mɛya a maa nɛn nɔɔ nɔɔmɔ.
19 A ɲ̀ kaa de yibɛrɛba bu man nɔma turi baa mɛ ba dabi.
Kaa man bɔri yɛndu wɛ̃.
20 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ sere ka baadommaɔ,
wuna kaa nɛgii nɔ, kpa a bu sekuru doke.
Domi n ɲ̀ koorɔ bu gɔ̃ru gɔsia
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nun nasie.
21 Ba wi u ka bu wãa bɔri yɛndu sɔɔ sannɔ wɔri.
Ba arukawani ye u ka bu bɔkua kusia.
22 Gari doriya yi ra n wãa tɔn kɔ̃so win nɔɔwɔ.
Adama tabun gariya yi ra n wãa win nukurɔ.
Mɛya maa win gari yi ra n kokumɔwa nge gum yarum.
Adama yi ra n sãawa nge takobiba.
23 A wunɛn wãaru kpuro Yinni Gusunɔ nɔmu sɔndio,
kpa u nun nɔɔri.
Domi u ɲ̀ derimɔ gemgii u wɔruma.
24 Yinni Gusunɔ, wuna kaa de tɔn kɔ̃sobu bu da gɔribun wãa yerɔ.
Kpa tɔn gowobu ka be ba bwisi kɔ̃si mɔ bu gbi sɛkum.
Adama nɛ, wuna na naanɛ sãa, Yinni Gusunɔ.

56

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka dɔkɔ te ta sãare nge kparukogiru ge ga sumɔ dãa bakaru garun wɔllɔ. Dafidi u womu ge kuawa sanam mɛ Filisitiba ba nùn mwa ba nɛni Gatiɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo,
domi tɔn dabira ta man buku buku mɔ̀.
Ta ka man tabu mɔ̀,
ma ta man nɔni sɔ̃ɔmɔ tɔ̃ɔ baatere.
3 Nɛn yibɛrɛ be, ba dabi,
ba man buku buku mɔ̀wa saa kpuro,
be, be ba ka man tabu mɔ̀ mi,
ba man wɔri ba taare.
4 Bɛrum mù n man mwa.
Wuna na ra n naanɛ sãa.
5 Yinni, na nun siara gari yi a geruan sɔ̃.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ,
domi na nun naanɛ sãa.
Mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
6 Tɔ̃ɔ baatere ba ra man gari kɔsiwa,
kpa ba n man gãa kɔ̃sunu bwisikusimɔ.
7 Ba nɔɔ tia kua, ba man sakiriammɛ.
Ba nɛn yira kasu bu ka man hunde wuna.
8 Domi ba tamaa kɔ̃sa ya koo bu yara.
Yinni, a bu suro ka mɔru.
9 A nɛn yira kpuro swĩi mi na kpikiru da.
A nɛn nɔni yĩresu gãrio wunɛn bwãaru * sɔɔ.
A sin geeru yorua wunɛn tireru sɔɔ.
10 Gusunɔ, nà n nun nɔɔgiru sue,
nɛn yibɛrɛba ba koo biru wura.
Domi na yɛ̃ kam kam ma a sãawa nɛgii.
11 Yinni Gusunɔ, na nun siara gari yi a geruan sɔ̃.
Mɛya kon maa nun tɔma wunɛn gari yin sɔ̃.
12 Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ,
domi na nun naanɛ sãa Yinni.
N n mɛn na, mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
13 Gusunɔ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na nun kua.
Kon yãkunu ko n ka nun siara.
14 Domi a man yara saa gɔɔn di.
Mɛya a ɲ̀ derimɔ nɛn naasu su sokura.
Kpa n kpĩ n sĩ wunɛn wuswaaɔ tɔmbun su-unu sɔɔ.

57

(I maa mɛɛrio naasu 8-12, 108:2-6)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U womu geni kuawa sanam mɛ Sɔɔlu u nùn naa gire u go. Ma u da u kukua kpee baa sɔɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

* **56:9** ***bwãaru*** - Bwãa te, Yuuba ba ra tu kowa ka gɔna.

Wunɛn miya na kuku yeru kasu.
Wunɛn kasan saara ta koo man bere
sere nɛn nəni swãaru kpuro tu ka kpe.
3 Yinni Wərukoo, wuna na nəəgiru sue,
domi wuna a ra man nəəri.
4 Saa wəllun diya kaa man somima.
Kaa nɛn yibɛrɛba burisina.
A man wunɛn bərəkiniru ka wunɛn tən geeru sõəsima.
5 Wee na wãa tən kõsobun suunu səə
be ba sãa nge gbee sinan si su ra təmbu tem.
Ben donna nu sãa ben yaasi ka ben sɛ̃ɛnu.
Ma ben yara sãa nge takobi ye ya nəə do.
6 Gusunə, wəllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu nun mwa wunɛn kpãarun sõ.
A wunɛn yiiko sõəsio tem kpuro səə.
7 Nɛn yibɛrɛ be, ba man yɛ̃ri bɛria nɛn swɛɛ kpuro səə,
ma na tem tuke na wa ba wəru gba nɛn wuswaaə.
Adama bera ba gu wəri.
8 Gusunə, nɛn tororа sõ.
Kon nun womu kua kpa n nɛn baranu so.
9 A yando nɛn bwɛ̃ra.
Mana nɛn gõəgera wãa.
Mana nɛn mərəku ga wãa n ka sõə bəəsia.
10 Yinni Gusunə, kon nun siara təmbun su-unu səə,
kpa n maa nun təma ka womusu.
11 Domi wunɛn tən geera wãawa sere ka wəllə.
Mɛya maa wunɛn bərəkiniru ta sõəsiramə sere ka guru winə.
12 Gusunə, wəllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu wunɛn kpãaru mwa.
A wunɛn yiiko sõəsio handunia kpuro səə.

58

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ Wərukoon təmbu,
i ko kpĩ i baawure siri dee dee i n ka sere nəə maarĩ?
3 Aawo, i kõsa mòwa gõruə.
Ma i bəbunu ayeru kɛ̃mə.
4 Daa kõsagii u ra sõəsirewa saa win mɛron nukurun di.
Wee kowo u ra kõərewa saa win birun di.
5 Ben nəə ga ra n dɛ̃ɛ yibawa nge waa,
kpa ba n ben swasu kəruа nge surəkəru
6 te ta kun kĩ tu dobo dobogibun gari nə,
baa mam wi u dobo dobo yɛ̃ru bon gari.
7 Yinni Gusunə, a bu nəə kəsukuo.
Be, be ba sãa nge gbee sinan kpɛmminu mi,
a ben baa saburosu yakirio.
8 A de bu yarina nge nim mɛ mu kokumə,
kpa a bu twee bu ko kpanəbu.
9 Bu gbio bu yanda nge sokoro,
kpa a ku de bu sõə wa
nge bii wìn suru kun yiba ba ka mara.
10 Kaa bu gurawa fuuku ka woo guna sere bu ka nɛɛ,
weke te ba swɛ̃n koru ta dõə wa ta swĩa, baa dãa yà n gbere.
11 Adama gemgii u ko n nuku dobu məwa
ù n wa ba nùn məru bara.
U koo win naasu kpakia tən kõsobun yɛm səə,
12 kpa təmbu bu nɛɛ, gemgiiwa u koo are wa.
Domi Gusunəwa u handunian təmbu kpuro sirimə.

59

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U gu kuawa sanam mɛ Səəlu u gərа bu da bu wi, Dafidin diru tarusi bu nùn go. Ge wee.
2 Nɛn Yinni, a man wəro nɛn yibɛrɛban nəman di.
A man kõsuo ben sõ.
3 A man wəro tən kõsobun nəman di,
kpa a man yakia be ba təmbun yɛm yarimən nəman di.
4 Domi be wee ba man kasu bu go.
Daa bəəbəyagiba ba nəə tia mò bu ka man go.
Na ɲ̀ kõsa kue, na ɲ̀ maa durum kue, Yinni Gusunə.
5 Ka mɛ, ba səəru mò bu ka man wəri.
Yinni, a seewo, a man mɛɛrio, a na a man somi.
6 Gusunə Isireliban Yinni, wunɛ wi a wəllu ka tem mə,
a seewo a tən kõso be sɛɛyasia be, be ba ɲ̀ nun nasie.
A ku ben goon wənwəndu ko.
7 Yoka baayere ba ra nɛwa ba n wori nge bõnu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ.
8 Kõsa yarimə saa ben nəsun di,
ma n sãa nge ba takobi wuuwa.
Domi ba mò, wara koo nə ye ba gerumə.
9 Adama wunɛ, Yinni Gusunə, a bu yɛ̃ɛmə.
A bwesenu kpuro atafiiru sãa.
10 Baa bà n dam mə amə, wuna na naanɛ sãa.
Domi wuna nɛn kuku yee bakaru.
11 Yinni kĩrugii, a na a man swaa gbiiya.
Wee a dera na nɛn yibɛrɛba mɛɛra ka nuku dobu.
12 A ku bu go kpa nɛn təmbu bu ku raa ye duari.
Adama a de bu sirena, kpa bu wəruku wunɛn dam sõ.
Domi wunɛ, Yinni Gusunə, wuna a sãa bɛsɛn tɛrɛru.
13 Ben gere kpuro ya durum yibawa.
A de ben tii suabu bu bu sura.
Domi ba ra n weesu ka gari kõsi geruməwa.
14 Yinni, a bu kam koosio ka məru, kpa ba kun maa wãa.
Kpa bu gia ma wuna a bandu dii Yakəbun bibu səə ka handunia kpuro səə.
15 Yoka baayere, yibɛrɛ be,
ba ra nɛwa ba n wori nge bõnu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ,
16 ba n kasu ye ba koo di.

Kpa ba n wãa mi, wɔ̃ku giriru, domi ba ku ra debu.
17 Adama nɛ, na kon womu ko wunɛn dam sɔ̃.
Buru buru yellu, na kon nun tɔma wunɛn kĩrun sɔ̃,
domi a sãawa nɛn kuku yee damgiru,
kpa n kuke wunɛn mi nà n nuki sankire.
18 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam ka maa nɛn kuku yee damgiru.
Wuna kon tɔma, domi a sãawa tɔn geo.

60

(I maa mɛɛrio naasu 7-14, 108:7-14)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. U gu kuawa u ka keu sɔ̃ɔsi.
2 Womu ge, Dafidin taba ga ka yã bi u ka Sirigii be ba wãa Mɛsopotamiɔ ka Sobaɔ kua.
Ye Dafidi u taa bi wee, win tabu sunɔ Yoabu u Edɔmun tabu kowobu gowa nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000) wɔwa gaa sɔɔ ye ba mɔ̀ Bɔru. Womu ge wee.
3 Gusunɔ, wee a sun yina ma a sun yarinasia.
Baa mɛ a mɔru sãa, a sun seeyo.
4 A dera tem mu yĩira ma mu bɛsikira.
A mu kpaasinɔ domi mu kankiramɔ.
5 A dera wunɛn tɔmba nɔni sɔ̃ɔra,
ma ba tam nɔra mu ben wiru gɔsia.
6 Be ba nun nasie, bera a wunɛn gidi bɔra wɛ̃,
kpa yu sɔ̃ɔsira gem sɔ̃.
7 A sun wɔro ka wunɛn dam.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa su faaba wa bɛsɛ wunɛn kĩnasibu.
8 Gusunɔ u gerua win sãa yee dɛɛrarɔ u nɛɛ, u koo nasara wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu Sukɔtun wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa Manase mɔ.
Efaraimu ya sãawa nge win sii furɔ kɔkɔru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sãawa win woburutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔ̃ɔwa u ka sɔ̃ɔsi ma ya kua wigia.
Filisitiba ba koo nùn nasaran kuuki koosi ka nuku dobu.
11 Wara u koo ka man da wuu gbãraruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man da, wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu kowobu yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni swãarun di.
Tɔnun somiru ta sãawa wom dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu ko ka wɔrugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kɔsuku.

61

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ,
kpa a nɛn kanaru nɔ.
3 Saa tontonden diya na nun nɔɔgiru sue ka nuku sankiranu.
A ka man guuru yɔɔwo te na ǹ kpɛ̃ n ka tii yɔ.
4 Domi a sãawa nɛn kuku yeru.
Ma a maa sãa nɛn gbãraru nɛn yibɛrɛban wuswaaɔ.
5 Na kĩ na n wãa wunɛn kuu bekurugirɔ sere ka baadommaɔ,
na n kukua wunɛn kaserun kɔkɔrɔ.
6 Domi a ra man kue ye na kĩ,
kpa a man tubi wɛ̃ ye a ra be ba wunɛn yĩsiru nasie wɛ̃.
7 Gusunɔ, a bɛsɛn sina bokon wãaru dakaa daasio.
A de win wãaru tu dɛnya.
8 Kpa a de u n bandu dii sere ka baadommaɔ wunɛn wuswaaɔ.
A de wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geera n wãa wi sɔɔ.
9 Saa yera kon nun tɔma sere ka baadommaɔ,
kpa na n nɛn nɔɔ mwɛɛru yibiamɔ tɔ̃ɔ baatere.

62

1 Womu ge Dafidi u Yedutum ka wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Ka geema, Gusunɔ wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa.
Wuna a ra man faaba ko.
3 Wuna a maa sãa nɛn kperu tèn mi na ra kuke n ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
A ǹ derimɔ nɛn naasu su sokura.
4 Sere saa yerà i ko i n tɔnu kunisi i n sɛ̃re,
nge mɛ ba ra gana ye ya dɛbura sure,
ǹ kun mɛ kara ye ya wɔrumaa dɔɔ.
5 Geema, ba nɔɔ tia mɔ̀
bu ka durɔ wi sura win aye bakarun di.
Ba ku ra n weesu mɛɛra gãanu ben mi.
Ka nɔɔwa ba ra n tɔnu domaru kuammɛ,
gɔ̃ruɔ kpa ba n nùn bɔ̃rusimɔ.
6 Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa.
Wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
7 Wuna a sãa nɛn kperu tèn mi kon kuke n ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
Nɛn naasu kun maa sokuramɔ.
8 Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko, kpa a de na n bɛɛrɛ mɔ.
Wuna nɛn kuku yee damgiru.
9 Bɛɛ tɔmbu, i nùn naanɛ koowo saa kpuro.
I nùn sɔ̃ɔwɔ ye ya bɛɛ nɛni.
Domi wiya u sãa bɛsɛn kuku yeru.
10 Tɔnu u sãawa wom dirum.
Mɛya u maa sãa weesu.
Bà n nùn kilo sɔndi, kaa deema u ǹ woo bunum tura.
11 I ku bɛɛn naanɛ doke daa bɔɔbɔya sɔɔ.
I ku maa bɛɛn yĩiyɔbu doke wɔbia sɔɔ.
Bɛɛn dukia yà n kuuramɔ, i ku bɛɛn bwɛ̃ra kpuro doke ye sɔɔ.

12 N ɲ̀ nɔn teeru na Gusunɔn gere yeni nua
ye u nɛɛ, wiya u dam mɔ.
13 Yinni Gusunɔ, wuna a durom mɔ.
A ra baawure kɔsiewa ye u kua.

63

1 Dafidin womu. U gu kuawa sanam mɛ u
wãa Yudan gbaburɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.
Wuna na soku.
Na wunɛn bɛkɛ barɔ.
Ma nɛn wasi kpuro bɛsikiramɔ wunɛn
sarirun sõ
nge mɛ tem gbebum mu ra n bɛsikiramɔ nim
sarirun sõ.
3 Wee na wãa wunɛn sãa yerɔ na nun mɛɛra,
kpa n ka wunɛn dam ka wunɛn yiiko wa.
4 Domi wunɛn tɔn geeru ta gisɔn wãaru kere.
Yen sõna kon nun tɔma ka womusu.
5 Kon nun siara nɛn wãaru kpuro sɔɔ,
kpa n nɔma sua wɔllɔ n ka nun sã.
6 Nɛn hunde koo debu
nge wi u dĩa duronu ka yaa gumgia di.
Kon nun siara ka nuku dobun kuuki.
7 Nà n kpĩ, na ra n nun yaayewa na n wunɛn
bwisikunu mɔ̀ wɔ̃kuru.
8 Domi a sãawa nɛn somiɔ.
Nà n kukua wunɛn kasenun kɔkɔrɔ,
na ra n nuku dobu mɔ.
9 Na ka nun maninɛwa dim dim,
ma wunɛn nɔm geu ga man nɛni.
10 Be ba kasu bu man gɔ
ba koo dawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.
11 Takobiwa ba koo ka bu gɔ,
kpa purukanu nu ben gonu tem.
12 Nɛ, sina boko kon yɛ̃ɛri wunɛ sɔɔ.
Wi u ka nun bɔ̃rua u koo tii siara,
adama kaa wee kowobun nɔsu kɔre.

64

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ na
weeweenu mɔ̀.
A man kɔ̃suo nɛn yibɛrɛ wi na nasien sõ.
3 A man yaro tɔn kɔ̃sobun wesianɔsun di.
Kpa a man yara daa kɔ̃sagibun suunun di.
4 Ba ben yara nɔɔ deramɔ nge takobi,
kpa ba n gari kɔ̃si kasukumɔ nge sɛ̃ɛnu,
5 bu ka wi u kun gãanu kue to asiri sɔɔ.
6 Ba tii dam kɛ̃mɔwa kɔ̃san kobu sɔɔ.
Ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu yina bɛria
ba n mɔ̀, goo kun bu wasi.
7 Kɔ̃sa ba himba mɔ̀ ba mɔ̀, ben kpunaa ye, ya
wãwa mam mam.
Domi goo kun kpɛ̃ u tɔnun gɔ̃run gari tubu.
8 Gusunɔ u bu sɛ̃ɛnu twee.
Wee nu bu girari.
9 U bu mwa ka ben tii tiin gari.
Be ba bu wa kpuro ba ra wii gimanu kowa.
10 Kpa bɛrum mu be kpuro mwa ba n
kparamɔ ye Gusunɔ u kua,
kpa ba n yen bwisikunu mɔ̀.
11 Yinni Gusunɔn miya gemgii u ra kuku
yeru ka nuku dobu wa.
Kpa bèn gɔ̃ru ga dɛɛre bu bɛɛrɛ wa win mi.

65

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, sa ko nun siara ka naanɛ
dokebu Siɔniɔ,
kpa su nɔɔ mwɛɛ ni sa nun kua yibia.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔmbun kanaru
nɔ,
tɔmbu kpuro ba koo na wunɛn mi.
4 Bɛsɛn toranu sun buniɛ.
Wuna kaa sun nu suuru kua.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi a gɔsa u nun susi u wãa
wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn wãa yerun nuku dobu koo de su
debu wunɛn sãa yee dɛɛrarɔ.
6 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, wunɛn kĩrun
saabu,
a ra bɛsɛn kanaru wure,
kpa a sun sɔm maamaakiginu sɔ̃ɔsi.
Wuna tɔmbu kpuro ba naanɛ sãa temɔ sere
ka be ba wãa nim wɔ̃kun tem burenɔ.
7 Wuna a dam mɔ.
Ka dam mɛya a ka guunu swĩi nin ayenɔ.
8 Wuna a ra nim wɔ̃kun wɔkinu marisie,
kpa a gen nim kurenu yɔ̃rasia.
Mɛya a ra maa tɔmbun wurenu kpeesie.
9 Handunian goonu nnɛ sɔɔ,
tɔmbu kpuro ba wunɛn sɔm maamaakiginu
nasie.
Wunɛ wi a ra sɔ̃ɔ yari yerugibu ka sɔ̃ɔ duu
yerugibu nuku dobu wɛ̃.
10 Wuna a ra tem nɔɔri, kpa a mu nim yɛ̃ka
mu n kpã.
A ra maa de mu n dukia mɔ.
Gusunɔ, wunɛn bwia ya nim yibawa.
Mɛya a ra ka tem dwiiyasie, kpa dĩanu nu wa
nu ka kpi.
11 A ra gberun kpĩin tem kusanu kɔsuku kpa
a nu nim yɛ̃ka.
A ra maa de gura yu nu dwiiyasia mam mam,
kpa a ye ba duura mi domaru kua yu ka kpi.
12 A ra dewa wɔ̃ɔ gu tore kpa gu kpe ka wunɛn
durom,
kpa debura n wãa mi a sara kpuro.
13 Debu te, ta wãawa ka kpara yenɔ,
ma nuku dobu nɔɔramɔ guunɔ.
14 Ma yãanu terie kpara yenu mi.
Mɛya alikama ya kpia ya wɔwa wukiri,
ma baayere kpuro ya nun takaru mɔ̀, ya
womu mɔ̀ ka nuku dobu.

66

1 Womu ge ba wom kowobun wirugii kua.
Ge wee.
Bɛɛ handunian tɔmbu kpuro,
i Gusunɔ nɔɔgiru sueyo ka nuku dobu.
2 I womu koowo win yĩsirun yiikon sõ.

I win yĩsiru wɔlle suo ka womusu,
3 kpa i nùn sõ ma win sɔma ya nanum mɔ,
domi win dam mu kpã.
Yen sõna win yibɛrɛba ba nùn wiru kpĩiyammɛ.
4 Handuniagibu kpuro ba nùn yiirammɛ.
Ba nùn tɔmamɔ ka womusu,
ma ba win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
5 I na i Gusunɔn sɔma mɛɛri ye u kua.
U nanum mɔ ù n sɔmburu mɔ̀ tɔmbun suunu sɔɔ.
6 U dera daara gbera,
ma sa tɔbura bɛsɛn naasu kun nim wa,
ma sa nuku dobu kua wi sɔɔ.
7 U bandu diiwa sere ka baadommaɔ win dam saabu.
U bwesenu kpuro mɛɛra ka laakari,
kpa mɛm nɔɔ sariba bu ku raa nùn seesi.
8 I Gusunɔ siaro bɛɛ bwesenu kpuro.
I nùn tɔmɔ bu nɔ baama.
9 Domi u bɛsɛn wãaru wɔra.
U ǹ dere su sokura.
10 Gusunɔ, a sun doke laakari mɛɛribu sɔɔ.
A dera sa wãa dõɔ sɔɔ nge sii geesu.
11 A sun kpɛ̃ɛ yina sɔɔ ma a sun sɔmu bakanu sɔbi.
12 A dera bɛsɛn yibɛrɛba ba sun sɔni,
ma sa dõɔ ka nim sara.
Adama a sun yara min di sa n ka bɔri yɛndu mɔ.
13 Kon du wunɛn sãa yerɔ n ka nun yãkuru kua,
kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
14 ni na nun kua nɛn wahalan saa sɔɔ.
15 Kon ka nun kɛtɛba ka bonu yãkuru kua,
kpa n ka nun yãa ni nu gum mɔ yãku dõɔ mwaararuginu kua.
16 Bɛɛ be i Gusunɔ nasie, i na i nɔ,
kpa n bɛɛ sõ ye u man kua.
17 Na nùn nɔɔgiru sue u man somi,
ma na nùn siara ka womusu.
18 Nà n daa toraru garu mɔ nɛn gõruɔ,
Yinni Gusunɔ kun daa man wurarimɔ.
19 Adama u nɛn kanaru swaa daki u man wurari.
20 Na nùn siara domi u nɛn kanaru mwa.
Ma u ǹ man win durom wunari.

67

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Gusunɔ, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo,
kpa a sun domaru kua.
A de a ka sun nɔnu geu mɛɛri,
3 kpa tɔmbu bu wunɛn swaa gia handunia sɔɔ,
kpa ba n yɛ̃ ma wuna a ra tɔnu faaba ko.
4 Gusunɔ, bwesenu kpuro nu nun siaramɔ ma nu nun tɔmamɔ.
5 Nu wãa nuku dobu sɔɔ, domi a ra nu siriewa dee dee.
Wuna a maa nu kpare tem mɛ sɔɔ.
6 Bwesenu kpuro nu nun siaramɔ ma nu nun tɔmamɔ.
7 Domi a ra de tem mu dĩanu ma.
Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛn Yinni.
A ra sun domaru kue.
8 A sun domaru kuo. Handuniagibu kpuro ba nun nasie.

68

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a seewa ma wunɛn yibɛrɛba ba yarina.
Wunɛn wɛrɔbu ba duki sua wunɛn wuswaan di.
3 A bu yarinasia nge wiisu.
Ma ba yanda nge gum minɛru te ba dõɔ tĩi.
Tɔn kõsobu ba munda wunɛn wuswaaɔ Gusunɔ.
4 Adama gemgibu ba ra n nuku dobu ka nasara mɔwa wunɛn mi kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ.
5 I Gusunɔn yĩsiru wɔlle suo ka womusu.
I nùn swaa kuo, u gbaburu mɔ̀,
u guru winu sɔni u wee.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.
I nuku dobu koowo win wuswaaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa gobekuban baaba ka gɔminibun kõso.
A wãa wunɛn wãa yee dɛɛrarɔ.
7 Wuna a ra be tɔmba yina yɛnu wɛ̃,
kpa a yobu yakia, a bu nuku dobu wɛ̃.
Adama kaa mɛm nɔɔ sariba deriwa mi gãanu sari.
8 Gusunɔ, sanam mɛ a wunɛn tɔmbu swaa gbiiye gbaburɔ,
9 tem mu yĩira, ma wɔlla wukiara ka dam wunɛn wuswaaɔ.
Ma Sinain guura diira wunɛ Isireliban Yinnin wuswaaɔ.
10 A dera guri barukagia ya na,
ma wunɛn tem sɔɔ wãara wurama.
11 Mɛ sɔɔra wunɛn tɔmba ben wãa yeru kua,
mɛ, mɛ a sɔɔru kua ka kĩru wɔnwɔndobun sõ.
12 Yinni Gusunɔ, a wooda wɛ̃,
ma tɔn kurɔ sɔmɔ dabiru ba ye kpara.
13 Yibɛrɛban tabu sinamba yakikiramɔ,
ma ben kurɔbu ba ben yãnu bɔnu mɔ̀ ni ba deri.
14 N sãare kparukonun kasi yi sii geesu sɔɔwa ma nin sansu wura mɔnsi, ma i sere da i kpĩ yãa gõsɔ?
15 Sanam mɛ Dam kpurogii wi, u sinam be yarinasia,
tem mu burura guu te ba mɔ̀ Salumɔniɔ.
16 Basanin guunu nu sãawa guu bakanu.
Nin gungunu maa dabi.
17 Bɛɛ guu ni i gunguu dabinu mɔ,
mban sõna i ka Gusunɔn guu te u gɔsa nisinu mɔ̀.
I n yɛ̃ ma miya u koo win wãa yeru ko sere ka baadommaɔ.

18 Yinni Gusunɔ, a tabu kɛkɛ dabinu mɔ,
ma a sĩimɔ yen nɔrɔm nɔrɔm ka yen nɔrɔm
nɔrɔm suba yɛndun suunu sɔɔ.
Wunɛn yiiko ye ya sõɔsira Sinaiɔ ya wura
wunɛn sãa yerɔ.
19 Yinni Gusunɔ, a yɔɔwa guurun wɔllɔ, ma a
tɔmbu yoru mwɛɛra.
Ma ba nun kẽnu kã, ka mam be ba nun
seesimɔn tii.
20 Gusunɔ u ra sun nɔɔri.
Wiya u sãa bɛsɛn faaba kowo.
Yen sõ, sa ko nùn siara tõɔ baatere.
21 Wiya u ra tɔnu faaba ko.
Wi turowa u koo kpĩ u nùn yakia saa gɔɔn di.
22 Wiya u koo win yibɛrɛban wiru kɔra.
Kpa u be ba wãa durum sɔɔn wii suunu yabe.
23 Wiya u nɛɛ, u koo ka bu na saa Basanin di,
kpa u bu yarama saa nim wõku sɔɔn di,
24 kpa su bɛsɛn naasu kpẽɛ ben yɛm sɔɔ,
kpa bɛsɛn bõnu nu ben gonu tem.
25 Gusunɔ nɛn Yinni, nɛn sina boko,
ba wunɛn sanum waamɔ wunɛn sãa yee
dɛɛrarɔ.
26 Wom kowoba ba swaa gbia,
ma be ba baranu ka mɔrɔkunu soomɔ ba bu
swĩi,
ba wãa wɔndia be ba baranu soomɔn suunu
sɔɔ.
27 I Yinni Gusunɔ siaro mi tɔmba mɛnna.
Bɛɛ Isireliban bweseru, i nùn wɔlle suo.
28 Bɛnyamɛɛ wi u piiburu bo, win bwesera ta
bu swaa gbiiye,
ma Yudan bwese kɛran wirugibu ka ben
tɔmbu ba bu swĩi.
Yen biru, Sabulonin bwese kɛra ka
Nɛfitaligian wirugibu ba bu swĩi.
29 Gusunɔ u wooda wẽ bu nùn ko damgii.
Gusunɔ, a ye a sun kua dam sireo.
30 Sinamba koo ka nun kẽnu naawa wunɛn
sãa yerɔ te ta Yerusalɛmun dia kpuro
gunum kere.
31 Yinni Gusunɔ, a Egibiti yam swĩɛyɔ, ye ya
nun sãamɔ ka sii geesu,
ye, ye ya sãa nge karaku ge ga wãa daarun
bɔkuɔ,
ń kun mɛ nge naa kinɛ ni nu wãa gõsɔ,
ye, ye ya bwesenu dam dɔremɔ.
A be ba ra n tabu kĩ yarinasio.
32 Damgiba wee saa Egibitin di.
Ma Etiopigiba duki mɔ̀ ba nɔma sue Gusunɔn
mi gia.
33 Handunian sinambu, i Yinni Gusunɔ siaro
ka womusu.
I nùn wɔlle suo.
34 I nùn siaro ka womusu
wi, wi u sĩimɔ wɔllɔ te ta wãa saa yellun di.
Wee win nɔɔ damguu ga nɔɔra.
35 I Gusunɔ bɛɛrɛ wẽɛyɔ.
Win yiiko ya wãawa Isireliba sɔɔ.
Ma win dam mu wãa wɔllɔ.
36 Gusunɔ, a nanum mɔ wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛ Isireliban Yinni, a ra wunɛn tɔmbu
dam wẽ.
Gusunɔ, sa nun siara.

69

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a man faaba koowo.
Na sãare na nim mwɛɛre wahalan sõ.
3 Na nummɔ yironu sɔɔ, na ń kpẽ n yõra.
Na wɔri nim bwerɔ ma nim tora ka man
doonɔ.
4 Na swĩ na wasira sere nɛn gõru ga gbera.
Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn somiru
mara.
5 Be ba man tusa ba ń ten wiru ka naasu yẽ,
ba dabi ba nɛn wirun seri kere.
Nɛn yibɛrɛ be ba kĩ bu man go kam ba dam
mɔ.
Ye na ń gbɛnɛ, ba kĩ n yen kɔsire wẽ.
6 Gusunɔ, a nɛn asansi sariru yẽ.
Nɛn toranu nu ń maa berua wunɛn mi.
7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a ku de be ba nun yĩiyɔ bu sekuru wa nɛn sõ.
Isireliban Yinni,
a ku de be ba nun kasu bu sekuru di nɛn sõ.
8 Domi wunɛn sõna na seku bakaru sɔɔwa ta
dera na nɛn wuswaa wukiri.
9 Nɛn mɛro bisibu ba man mɛɛra tuko.
Nɛn mɛro turosibu ba ń man yẽ.
10 Wunɛn dirun kĩra man mɛnimɔ nge dõɔ.
Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ sɔɔ.
11 Sanam mɛ na tii kawa na nɔɔ bɔkua, ba man
funɛ wuna.
12 Sanam mɛ na saaki sebua nuku
sankiranun sõ,
ba man yaakoru mɔ̀.
13 Be ba sõ gbãra kɔnnɔwɔ ba man wĩimɔ.
Tam nɔrobu ba ka nɛn yĩsiru womu mɔ̀.
14 Adama Yinni Gusunɔ, wuna nɛ, na
kanamɔ.
Gusunɔ, a man wurario wunɛn durom
bakam sõ saa ye a kĩ.
Domi a ra tɔnu faaba ko ka gem.
15 Kpa a man yara yironun di n ku ka kpam
num.
A man wɔro nɛn yibɛrɛban nɔman di ka nim
bwerun di.
16 A ku de nim yiburu tu man wukiri,
kpa nim bweru tu man di.
A ku de wɔru bɔkɔ gu man kɔrusi.
17 Yinni Gusunɔ, a man wurario wunɛn tɔn
geerun sõ.
Wunɛn wɔnwɔn bakaru sɔɔ, a man sĩirema.
18 A ku nɛ wunɛn sɔm kowo biru kisi.
A man wurario fuuku, wee na wãa nuku
sankira bakanu sɔɔ.
19 A susima a nɛn hunde wɔra.
A man faaba koowo nɛn yibɛrɛban nɔman di.
20 A yẽ nge mɛ ba man funɛ wuna.
Ba man sekuru doke, ba man kam mɛɛra.
A maa nɛn yibɛrɛba kpuro yẽ.

21 Sekura man nuki sanka sere na kom yaa bie.
Na mara goo u man wɔnwɔndu kua, adama sari.
Na kasu wi u koo man nukuru yɛmiasia,
na ɲ̀ wa baa turo.
22 Sanam mɛ gɔ̃ɔra man mɔ̀, ba dɛ̃ɛ doke nɛn dĩanu sɔɔ.
Sanam mɛ nim nɔru ga man mɔ̀, tam mɔmmɔma ba man wɛ̃ n nɔ.
23 A de ben tɔ̃ɔ baka dim mu ko yina sanam mɛ ba sɔ̃ sɛ̃ɛ ka bɔri yɛndu.
24 A ben nɔni wukirio bu ku maa ka yam wa,
kpa ben dam mu dwiiya.
25 A bu wunɛn mɔru seesio,
kpa wunɛn mɔru baka ye, yu bu deema.
26 A de ben wãa yenu nu ko bansu.
Kpa goo u kun maa wãa ben kuu bekunuginu sɔɔ.
27 Domi wi a soomɔ, wiya ba nɔni sɔ̃ɔmɔ.
Wi a maa yaasa sɔka a mɛɛra kua,
ba win nuku sankiranu sosimɔ.
28 A ben toranu kpuro yaayo.
A ku bu wɔnwɔndu kua baa fiiko.
29 A ben yĩsinu goowo wãarun tirenun di,
kpa a ku bu mɛnna ka gemgibu.
30 Adama na wãa nuku sankiranu ka wahala sɔɔ.
Gusunɔ, a de wunɛn somiru tu man yara.
31 Kon Gusunɔ siara ka womusu.
Kon takaru ko n nùn wɔlle sua.
32 Yeya ya ra Yinni Gusunɔ wɛ̃re n kere naa kinɛ yeburu.
33 Be ba gɛma, bà n yeni wa, ba ko n nuku dobu mɔ.
Bɛɛ be i Gusunɔ kasu, i ko n gɔ̃ru dobu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ.
34 Domi Yinni Gusunɔ u ra sãarobun gari nɔ.
U ku ra wigibu duari be ba wãa dɛsiru sɔɔ.
35 Wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku ka kpuro ye ya wasi mi sɔɔ,
yu nùn tɔmɔ.
36 Gusunɔ u koo Siɔni faaba ko.
U koo maa Yudan wusu bani.
Win sɔm kowobu ba koo sina wuu si sɔɔ kpa su ko begisu.
37 Ben bibun bwesera koo tem mɛ tubi di.
Be ba Gusunɔ kĩ, ba ko n ben wãa yeru mɔ mi.

70

(I maa mɛɛrio 40:14-18)

1 Dafidin womu ge u kua u ka Gusunɔ yaaya. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a na fuuku a man wɔra.
A ku tɛ a ka man faaba ko.
3 A de be ba kasu bu man go bu burisina kpa bu sekuru wa.
A de be ba kasu n kam ko bu sekuru wa kpa bu biruku yira wura.
4 A de be ba man yɛ̃ɛmɔ mi, bu biru wura seku ten sɔ̃.
5 A de be ba nun kasu ba n wãa nuku dobu sɔɔ.
Kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ wunɛ sɔɔ.
A de be ba maa wunɛn faaba kĩ ba n kparamɔ saa kpuro ma a kpã.
6 Gusunɔ, na sãawa sãaro ka wɔnwɔndo.
Yen sɔ̃, a na nɛn bɔkuɔ fuuku.
Domi wuna a ra man somi kpa a man wɔra.
Yinni Gusunɔ, a ku tɛ.

71

1 Yinni Gusunɔ, wunɛn miya na kuku yeru kasu.
A ku de n sekuru wa baa fiiko.
2 Wunɛ wi a ra siri dee dee,
a man wɔro kpa a man faaba ko.
A man swaa dakio, kpa a man somi.
3 A de a n sãa nɛn kpee baa mi kon kuke.
Kpa na n wãa mi baadomma.
Wuna a gɔ̃ru doke a man faaba ko.
Domi a sãawa nɛn kuku yeru nge kpee baa damgia.
4 Gusunɔ nɛn Yinni, a man wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di
ka nuku kɔ̃surugibun nɔman di.
5 Domi wunɛ sɔɔra na yĩiyɔbu mɔ.
Saa nɛn piiburun di, wuna na naanɛ sãa.
6 Saa dɔma tèn di ba man mara, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ ya wãa.
Wuna a maa man yara nɛn mɛron nukurun di.
Wuna ko na n siaramɔ baadomma.
7 Tɔn dabiru tà n man wa, biti ra bu mwɛwa.
Adama wunɛ, a kua nɛn kuku yee damgiru.
8 Yinni Gusunɔ, a de na n nun siaramɔ baadomma.
A de na n nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ tɔ̃ɔ baatere.
9 A ku man deri nɛn tɔkɔru sɔɔ.
A de a n ka man wãa baa nà n dam dwiiya.
10 Domi nɛn yibɛrɛba ba nɛn gari mɔ̀.
Be ba kasu bu man go, ba nɔɔ tia mɔ̀.
11 Ba gerumɔ ba mɔ̀, wee a man deri.
Ba koo man naa swĩiwa bu mwa.
Domi na ɲ̀ goo mɔ u man wɔra.
12 Ɲ n mɛn na, Gusunɔ nɛn Yinni, a ku man deri.
A na fuuku a man somi.
13 A de be ba kasu bu man go mi, bu burisina bu kam ko.
A de be ba nɛn kam kobu kĩ bu sekuru wa.
14 Adama nɛ, wuna na yĩiyɔ.
Na kon nun siaramɔwa na n dɔɔ.
15 Kpa n wunɛn gem ka wunɛn faaban gari kpara tɔ̃ɔ baatere.
Domi ya ɲ̀ nɔru mɔ.
16 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn sɔm damginun gari gere.
Wunɛ turon gem gariya kon kpara.
17 Gusunɔ, wuna a man keu koosia saa nɛn birun di.
Yen sɔ̃na sere ka tɛ̃ na wunɛn sɔm geenun gari kparamɔ.

18 Gusunɔ, a ku man deri baa nà n tɔkɔ kua,
kpa n kpĩ n ka tẽn aluwaasiba
ka be ba koo ra marura wunɛn dam gari sõ.
19 Wunɛn gem mu wãawa sere ka wɔllɔ.
Gusunɔ, gãa bakana a kua.
Wara u ka nun weenɛ.
20 Wuna a dera sa wahala ka nuku sankiranu wa.
Adama kaa na a sun wãaru wẽ,
kpa a sun yara saa siki wɔrun di.
21 A man nukuru yɛmiasio kpa a de n nun bɛɛrɛ wẽ.
22 Yinni, kon nun tɔma ka mɔrɔku,
kpa n nun siara ka womusu wunɛn bɔrɔkinirun sõ.
Kon wunɛn yĩsiru wɔlle sua ka mɔrɔku,
wunɛ wi a sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
23 Nà n nun siaramɔ, ba koo nɛn nuku dobu wa nɛn wuswaan di.
Mɛya maa nɛn hunde ye a wɔra ya koo nun takaru ko.
24 Mɛya maa nɛn yara ya ko n wunɛn gari kparamɔ saa baayere.
Be ba kasu bu man go, ba burisina ba sekuru wa.

72

1 Womu ge Salomɔɔ u kua. Ge wee.
Gusunɔ, a nɛ sina boko bwisi kẽɛyɔ
n ka siri nge mɛ a ra siri,
2 kpa n wunɛn tɔmbu siri gem sɔɔ
baa be ba sãa sãarobu.
3 Wunɛn gem sõ, ben gungunu ka ben guunu nu koo bu arumani wẽ.
4 Kon sãarobu siria kpa n bu ben gem wẽ,
kpa n bwẽɛbwẽɛbun bibu faaba ko,
n be ba bu dam dɔremɔ kɔsuku.
5 Mèn nɔɔ sõɔ ka suru yarimɔ,
mɛya ba ko n maa nun nasie sere ka baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, a de nɛ, sina boko na n arufaani mɔ
nge gura ye ya nɛmɔ gbee te ba kɔrɔ kua sɔɔ,
ǹ kun mɛ nge nim arufaanigum mɛ mu kokumɔ gberɔ,
7 kpa nɛn bandu sɔɔ gem mu n wãa,
kpa dukia yu kuura mèn nɔɔ suru yarimɔ.
8 A de na n bandu dii
saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di
sere n ka girari nim wɔ̃ku bɔruguuɔ,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di
sere handunian nɔrɔ.
9 Kpa a maa de be ba wãa gbaburɔ kpuro
bu na nɛn wuswaaɔ bu man yiira,
kpa nɛn yibɛrɛba bu tua nɔ.
10 Taasisi ka tem mɛ mu toman sinambu
ba koo ka man gbere gobi naawa.
Seba ka Saban sinambu ba koo ka man kẽnu naawa.
11 Kpa sinambu kpuro bu man yiira,
kpa bwesenu kpuro nu man sã.
12 Domi kon sãaro wi u weeweenu mɔ̀ wɔra,
kpa n bwẽɛbwẽɛ wi u kun goo mɔ somi.
13 Mɛya na kon maa sãaron wɔnwɔndu wa,
kpa n bwẽɛbwẽɛn wãaru wɔra.
14 Kon bu wɔra be ba bu dam dɔremɔn min di.
Kon bu yakia be ba bu nɔni sõɔmɔn nɔman di.
Domi ben wãaru ta sãawa gãa girinu nɛn nɔni sɔɔ.
15 Kpa nɛ sina bokon wãaru tu dakaa da,
kpa bu ka man Saban wura naawa.
Ba ko n da man kanaru kue tõɔ baatere
ba n man domaru kuammɛ.
16 Kpa alikama yu marura tem sɔɔ ka guunɔ.
Kpa yen winu nu n wom sooramɔ nge Libanin dãnu.
Mɛya maa tɔmba koo marura wusu sɔɔ nge yaka bii.
17 Kpa nɛ sina bokon yĩsiru ta n yara sere ka baadommaɔ,
ba n tu soku mèn nɔɔ sõɔ yarimɔ.
Tɔmbu bà n ben winsim domaru kuammɛ,
ba n da nɛn yĩsiru soku,
kpa bwesenu kpuro nu nɛɛ,
doo nɔɔrugiiwa nɛ sina boko.
18 Su Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
Domi wi turowa u ra sɔm maamaakiginu ko.
19 Su nùn siara win yĩsi bɛɛrɛgii ten sõ.
Win yiiko yu sõɔsira handunia kpuro sɔɔ.
Ami! Ami!

20 Womu geniwa Dafidi Isain bii u ka win kananu wiru go.

WOMUSUN BƆNU ITASE

73

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Geema, Gusunɔ u sãawa tɔn geo Isireliban sõ ka maa bèn gõrusu dɛɛre.
2 Na raa wɔrumaa dɔɔ, n tie fiiko n ka tem turi.
3 Domi na raa ka gari bakasu nisinu kua
yèn sõ na waamɔ tɔn kõsobu ba nuku dobu mɔ̀.
4 Gãanu ganu kun bu nɔni sõɔmɔ ben wãarun tõru kpuro sɔɔ.
Mɛya ben wasi yi bwãa do ma yi ballimɔ.
5 Ba ǹ dunian wãarun wahala gaa yẽ.
Mɛya ba ǹ maa yẽ nɔni swãa te tɔn be ba tie ba ka wãa.
6 Ba tii suabu sebua nge saba ye ba ra sebe wĩirɔ.
Ma ba daa bɔɔbɔya sebua nge yaberu.
7 Ben nuku kõsurun kom mu yarimɔ saa ben nukurun di,
ma ben gõrun bwisikunu nu sõɔsiramɔ tɔɔwɔ.
8 Ba ra n tɔnu yẽɛmɔwa ba n mɔ̀,
ba koo nùn dam dɔre ka nuku kõsuru.
Kpa ba n tii sua gari gerumɔ,
9 ba n Gusunɔ wɔllu wɔmmɔ.

Mɛya maa ben yara ku ra goo deri handunia
mi.
10 Yen sɔ̃na tɔmbu kpuro ba wuramɔ ben mi
gia.
Ma ba ben gari nɔrumɔ nge nim,
11 ba mɔ̀, Gusunɔ kun gãanu yɛ̃.
Wi, Wɔrukoo, u ɲ̀ yɛ̃ru mɔ.
12 Nge mɛya tɔn kɔ̃sobun wãara sãa.
Ba ku ra n wurure. Ba ra n ben dukia
kuurasiamɔwa.
13 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
kam sɔɔra na nɛn gɔ̃ru dɛɛrasia,
ma na nia n ka sɔ̃ɔsi ma na dɛɛre.
14 Yinni, tɔ̃ru baatere a ra man sɛɛyasiewa,
kpa a man nɔni sɔ̃ bururu baatere.
15 Nà n nɛɛ, kon ko nge tɔn kɔ̃so be,
ko na n kĩ n nɛn bweseru siki te a gɔsa.
16 Ye na gari yin asansi kasu n ka yi tubu,
ma na wa yi man sɛ̃sie too.
17 Adama dɔma te na dua wunɛ Gusunɔn sãa
yerɔ,
saa yera na gia ye ya tɔn kɔ̃sobu mara.
18 Geema, Yinni Gusunɔ, a bu surewa
swaa yè sɔɔ ba koo sɛlla,
kpa bu wɔruma bu gbi.
19 Kaa de bu kam ko mii mii,
kpa ben wãaru tu nɔru ko subaru sɔɔ.
20 Yinni, a ra bu kpeerasiewa,
kpa bu ben gari duari
nge mɛ tɔnu u ra dosu duari.
21 Ye nɛn gɔ̃ru ga sankira,
n sãawa nge gãanu sɔka nɛn nukurɔ.
22 Ma na kua nge gari bɔkɔ,
na ɲ̀ gãanu tuba nge gbeeku yaa.
23 Adama ka mɛ, na wãa ka wunɛ.
Ma a man mwa ka wunɛn nɔm geu.
24 Kaa man kpara ka wunɛn bwisi.
Yen biru, kaa man mwa wunɛn yiiko sɔɔ.
25 Wara na mɔ wɔllɔ, wunɛ baasi.
Mɛya na ɲ̀ maa goo yĩiyɔ handunia yeni sɔɔ.
26 Nɛn wasi ka nɛn bwisikunu kpuro koo
doona.
Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a ra man
dam kɛ̃.
A sãawa nɛn dukia sere ka baadommaɔ.
27 Wee be ba ka nun tonda ba gbimɔ.
Mɛya a be ba nun deri gɔ.
28 Adama nɛ, n man wɛ̃re na n wãa wunɛn
bɔkuɔ Yinni Gusunɔ.
Domi na kuku yee naanɛgiru wa wunɛ sɔɔ.
Kon kpara ye a man kua kpuro.

74

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ, mban sɔ̃na a sun yina.
Mban sɔ̃na a ka sun mɔru mɔ̀
bɛsɛ be a kpare nge yãa gɔ̃ɔ.
2 A bɛsɛ wunɛn tɔmbu yaayo,
bɛsɛ be a yakia saa yellun di.
A bɛsɛn bwese kɛri yaayo
yi yi kua wunɛgii.
A Siɔnin guu te yaayo
tèn mi wunɛn wãa yera raa wãa.
3 A doo a wa nge mɛ yam mi, n bansu kua
mam mam.
Yibɛrɛba ba gãanu kpuro sanka sãa yee te sɔɔ.
4 Wunɛn yibɛrɛba ba kukura sãa yeru mi nge
gbee sinansu
ma ba ben gidi bɔra gira mi.
5 Ba sãare nge dãa buro be ba gbãa yiiyamɔ
dãa sɔ̃ɔwɔ.
6 Ma ba sãa yee ten bura yãnu kpuro kɔsuka
ka gbɛ̃ɛ ka matalaka.
7 Ba wunɛn sãa yee te dɔ̃ɔ mɛni.
Ba tu disi doke te, te ta wunɛn yĩsiru sɔɔwa.
8 Ma ba gerumɔ ben gɔ̃ruɔ ba mɔ̀, su bu nɔni
sɔ̃ ka dam.
Ma ba bɛsɛn sãa yenu kpuro dɔ̃ɔ mɛni tem mɛ
sɔɔ.
9 Yinni, sa ɲ̀ maa yĩreru garu waamɔ
te ta sun sɔ̃ɔsimɔ ma a wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.
Wunɛn sɔmɔbu ba ɲ̀ maa wãa.
Bɛsɛn goo kun maa yɛ̃ sere saa yerà kaa n sun
deri mɛ.
10 Sere saa yerà kaa n mara
yibɛrɛ u n nun nɔɔ kuurimɔ.
Sere saa yerà kaa n nɔɔ maari
yibɛrɛ u n wunɛn yĩsiru kam mɛɛra.
11 Mban sɔ̃na a wunɛn nɔmu kurua.
A gu dɛmiɔ kpa a bu kam koosia.
12 Gusunɔ, saa yellun di wuna a sãa nɛn sunɔ.
Wuna a sun faaba kua nɔn dabinu.
13 Wuna a nim wɔ̃ku burana ka wunɛn dam
ma a yɛɛ gɔbi wiru kɔsuka.
14 Wuna a karaku wiru kɔra,
ma a dera be ba wãa mi gãanu ku ra kpi ba gu
tema.
15 A dera bwia ka daara yara,
ma a daanu gberasia ni nu ku ra nim kpe.
16 Wuna a wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ kua.
Wuna a yam bururam ka sɔ̃ɔ kua.
17 Ma a tem nɔɔ bura yenu kua.
Ma a yam susuru ka puran saaba yi.
18 Yinni Gusunɔ, a yaayo ma yibɛrɛ u nun
yɛ̃ɛmɔ.
Bwese te ta ɲ̀ bwisi mɔ, ta wunɛn yĩsiru gɛma.
19 A ku wunɛn tɔn be a kĩ mi gbeeku yɛɛ
deria.
A ku bu duari be, be ba sãa wɔnwɔndobu.
20 A wunɛn arukawani yaayo.
Domi dam diobu ba yiba ba kukua mi ba ɲ̀
bu wasi tem mɛ sɔɔ.
21 A ku de wi ba dam dɔre u sekuru wa.
A de wɔnwɔndo ka sãaro bu nun siara.
22 Yinni Gusunɔ, a seewo a ka tii yina.
A yaayo wɔma ye gari bakasu ra n nun mɔ̀.
23 A ku wunɛn yibɛrɛban wɔkinu duari.
A be ba nun seesimɔ baadomman wɔkinu
nɔɔwɔ.

75

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii
kua ge ba mɔ̀, a ku kam koosia. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nun siara.

Wunɛn yĩsiru ta yiba bɛsɛn nɔɔwɔ.
Sa wunɛn sɔm geerun gari kparamɔ.
3 Wunɛ, Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
saa ye a yi yà n tunuma, kaa tɔmbu siri gem sɔɔ.
4 Tem mu koo kpĩ mu yĩiri ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Adama wuna a yen gbereba nɛni.
5 A nɛɛ, be ba tii sue bu ku maa tii sua.
A maa tɔn kɔ̃sobu sɔ̃ɔmɔ bu tii suabu derio.
6 Bu ku tii wɔlle sua, kpa bu tɔn bia gari de.
7 Domi wɔlle suabu kun wee saa sɔ̃ɔ yari yerun di,
ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ɔ duu yerun di,
bu ɲ̀ maa wee sɔ̃ɔ yɛ̃sɔn nɔm dwaru gian di.
8 Wunɛ Gusunɔwa a ra tɔmbu siri.
Wuna a ra gabu kawe kpa a gabu wɔlle sua.
9 Yinni Gusunɔ, a nɔra * nɛni ya tam yiba mu gbisimɔ,
ma a mu handunian tɔn kɔ̃sobu wɛ̃ɛmɔ.
Ba koo mu nɔwa mam mam sere ka mɛn kɔtɔrɔ.
10 Adama nɛ, na ɲ̀ nɔɔ marimɔ.
Kon Gusunɔ Yakɔbun Yinni tɔmawa ka womusu.
11 U koo tɔn kɔ̃sobun tii suabu kpeerasia,
kpa u be ba nùn mɛm nɔɔwamme kuurasia.

76

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii
kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Ba Gusunɔ tuba Yudaɔ,
ma u yĩsiru yara Isireliɔ.
3 Win wãa yera wãawa Salɛmuɔ ye ba mɔ̀ Siɔni.
4 Miya u tabu yãnu bɔɔka.
Niya, sɛ̃ɛnu ka tɛrɛnu ka takobiba.
5 Yinni Gusunɔ, a sãawa wi ba koo nasia.
Wunɛn nanum mu kpã mu kere guu ni nu wãa saa yellun di.
6 Ba tabu durɔ wɔrugɔban yãnu potira.
Wee ba kpuna ba gu.
Ba kpana bu ka tii yina be, be ba raa dam mɔ mi.
7 Gusunɔ Yakɔbun Yinni, ye a gbãra,
yera maasɔba wɔruka ka ben dumi.
8 Gusunɔ, wuna ba koo nasia.
Wunɛn mɔru yà n seewa wara u koo kpĩ u yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ.
9-10 Wunɛn siribu nɔɔra saa wɔllun di.
Sanam mɛ a seewa a tɔmbu siri,
ma a be ba tii kawe faaba kua,
yera handunian tɔmbu kpuro ba bɛrum soora ma ba tii deri sɛ̃ɛ.
11 Baa tɔnun mɔru yà n seewa, wunɛn yi-ikowa ya koo sɔ̃ɔsira.
Be ba maa yara wunɛn mɔrun di, ba koo yen tɔ̃ɔ bakaru diwa.
12 I Gusunɔ bɛɛn Yinni nɔɔ mwɛɛnu kuo kpa i nu yibia.
Bɛɛ be i ka nùn sikerenɛ i nùn nasie, i ka nùn kɛ̃nu naawɔ.
13 Wiya u ra sinam be ba tii sue kawe.
Sinambu kpuro ba nùn nasie.

77

1 Asafun womu ge u Yedutum kua. Ge wee.
2 Na Gusunɔ nɔɔgiru sue.
Na nùn soku, u koo man swaa daki.
3 Nà n nuki sankire, na ra Gusunɔ kasuwa.
Wɔ̃kuru na ku ra wɛ̃re.
Na ra nɛn nɔma yiiyewa wɔllɔ nà n kanaru mɔ̀.
Adama ka mɛ, nɛn bwɛ̃ra ku ra kpunɛ.
4 Nà n Gusunɔ yaaya, na ra n weeweenu mɔ̀wa.
Nà n bwisika, nɛn gɔma ya ra dwiiyewa.
5 Yinni Gusunɔ u ku ra de n dweeya.
Na ku ra kpĩ n gari gere nɛn nɔni swãarun sɔ̃.
6 Na ra yellu yaayewa kpa na n gasɔn gari bwisikumɔ.
7 Na nɛn womusu yaayamɔ wɔ̃kuru,
ma na bwisikumɔ na mɔ̀,
8 Yinni Gusunɔ u koo sun yinawa sere ka baadommaɔ?
U ɲ̀ maa ka sun nɔnu geu mɛɛrimɔ?
9 Win durom mu kpawa mi sere ka baadommaɔ?
U ɲ̀ maa gari gɛɛ mɔ u sun sɔ̃ sere ka baadommaɔ?
10 U duariwa u sun durom kua?
U sun win wɔnwɔndu wunariwa win mɔrun sɔ̃?
11 Ma na nɛn tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wee ye ya man dumɔ,
yera Wɔrukoon dam kun maa ka sun wãa.
12 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn sɔma yaaya.
Domi na yaaya sɔm maamaakigii ni a kua.
13 Kon wunɛn sɔma kpuron gari kpara.
Kon sɔm maamaakiginun gari saari.
14 Gusunɔ, wunɛn swɛɛ yi dɛɛrewa.
Wara u ka nun kpãaru nɛ.
15 A sãawa wi u ra sɔm maamaakiginu ko.
A dera wunɛn dam mu sɔ̃ɔsira bwesenu sɔɔ.
16 Ka wunɛn dama a wunɛn tɔmbu yakia be, be ba sãa Yakɔbu ka Yosɛfun sikadominu.
17 Gusunɔ, ye nim mu nun wa, ma mu diira, mu gbisa sere sɔɔwɔ.
18 Ma gura nɛmɔ nge daa surundu.
Ma guru gbãsukubu nɔɔramɔ.
Ma guru maakinu daamɔ wɔllun baama.
19 Gura ya gbãra ma guru maakinu nu handunia kpuro yam bururasia,
ma tem mu diira bɛrum sɔ̃.
20 A sĩa nim wɔ̃kun wɔllɔ ka maa mɛn sɔɔwɔ.
Adama goo kun wunɛn yira wa.
21 A dera Mɔwisi ka Aroni ba wunɛn tɔmbu kpara nge yãa gɔ̃ɔ.

* **75:9** ***nɔra*** - Nɔra ye ba ka yã mini ya sãawa Gusunɔn mɔru ye u koo ka tɔn kɔ̃sobu siri.

78

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Nɛn tɔmbu, i nɛn gari swaa dakio.
I swaa tem kpĩiyɔ i nɔ ye na gerumɔ.
2 Kon bɛɛ faagi gaa kua ka mɔnnu ye ya sãa yellun gari.
3 Ye sa nua ka ye sa gia ka ye bɛsɛn baababa ba sun sɔ̃ɔwa,
4 sa ɲ ye bɛsɛn bibu beruammɛ.
Sa ko bu Yinni Gusunɔn tɔmaru sɔ̃wa ka win dam gari ka sɔm maamaakigii ni u kua.
5 U bɛsɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru wooda wɛ̃.
Wooda yera u bɛsɛn baababa wɛ̃ bu ka ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
6 Bii be ba koo marura, ben tii ba koo ye gia,
kpa bu maa ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
7 Saa yera ba koo Yinni Gusunɔ naanɛ ko.
Ba ɲ maa duarimɔ ye u kua.
Kpa bu win woodaba mɛm nɔɔwa.
8 Ba ɲ maa mɔ̀ nge ben baababa.
Domi baaba be, ba kua mɛm nɔɔ sariba,
ma ben gɔ̃ru ga ɲ ka Gusunɔ turo yɔ̃re.
Ma ba kua naanɛ sariba Gusunɔn mi.
9 Efaraimun bweseru te ta tɛnnu mɔ
ta biruku yira wura tabun saa.
10 Ta ɲ ten arukawani yibie ye ta ka Gusunɔ bɔkua.
Ta yina tu win woodaba mɛm nɔɔwa.
11 Ta win sɔm maamaakigii ni duari ni u tu sɔ̃ɔsi.
12 U maamaaki kua ben sikadoban wuswaaɔ Soaniɔ Egibitin temɔ.
13 U nim wɔ̃ku bɛra ga kpaasina ga yɔ̃ra nge gana,
ma u dera ba tɔbura.
14 Guru wii wurora u dera ta bu gbiiye sɔ̃ɔ sɔɔ.
Wɔ̃kuru, kpa u de dɔ̃ɔ yara ya n sɔ̃ɔsire guru wii wuro te sɔɔ.
15 U kpenu bɛsuka gbaburɔ,
ma nim bakam mu kura ba nɔra.
16 U dera nim mu yara kpenun di,
ma mu kokumɔ nge daa bakarun nim.
17 Adama ka mɛ, baaba be, ba wi, Wɔrukoo torarimɔwa ba dɔɔ.
Ba nùn seesiwa gbaburu mi, mi gãanu ku ra kpi.
18 Ma ba wi, Gusunɔ nɔɔ kuura ba nùn dĩanu kana ni ba kĩ.
19 Ba nɛɛ, ka gem, Gusunɔ u koo kpĩ u sun diisia gbaburu mini?
20 Geema, Mɔwisi u kpee te so, ma nim mu koka nge daarun nim.
Adama u koo kpĩ u sun diisia?
U koo kpĩ u sun yaa wɛ̃ su tem?
21 Ye Yinni Gusunɔ u yeni kpuro nua,
yera win mɔru ya seewa nge dɔ̃ɔ
wi ba sɔ̃re win tɔmbu Isireliban sɔ̃.
22 Domi ba ɲ nùn naanɛ kue.
Ba ɲ win somiru yĩiyɔ.
23 Ka mɛ, u guru wiru wooda wɛ̃.
Ma u wɔllun gamboba kɛnia.
24 U dera dĩa ni ba mɔ̀ manna nu bu nɛɛya saa wɔllun di.
25 U bu ye wɛ̃wa nge mèn nɔɔ ba kĩ.
Tɔn boko dima ba di.
26 Yen biru, u dera woo ga na
saa sɔ̃ɔ yari yerun di ga wɔllu swee.
Ka win dama u woo seeyama
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
27 ma u dera gunɔsu su sarama
su bu wukiri nge tua.
Su dabi nge yani sɛɛri nim wɔ̃kun goorɔ.
28 U dera su wɔruka su tɛrie baama ben sansaniɔ.
29 Ma Gusunɔ u bu wɛ̃ ye ba kĩ.
Ma ba di ba deba.
30 Adama ye ba dimɔ ba ɲ kpa, dĩanu yiba ben nɔsɔ.
31 Sanam mɛya Gusunɔ u ka bu mɔru kua.
Ma u be ba dam bo go.
U ben aluwaasiba so u surura.
32 Ka mɛ, ba wure ba tora.
Ba ɲ win sɔm maamaakigii ni naanɛ kue.
33 Ma Yinni Gusunɔ u bu doke bɛrum sɔɔ u ben wãaru nɔru koosia nge woo.
U bu kam koosia nɔni kpaki teeru.
34 Yinni Gusunɔ ù n kĩ u bu go,
yera ben gabu ba ra gɔsiramɛ win mi gia.
35 Kpa bu yaaya ma wi, Wɔrukoowa u sãa ben kpee baa mì ba ra kuke.
Wiya u ra maa bu wɔre.
36 Adama ba ku ra gem gere.
Ba ra n kĩ bu nùn nɔni wɔ̃kewa ka ben gari.
37 Ben gɔ̃ru ga ɲ ka nùn wãa.
Ba ɲ maa ben arukawani yibie.
38 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u ra tii nɛnɛ
u kun win mɔru kpuro yɔ̃su.
U ra bu wɔnwɔndu kue,
kpa u bu ben durum wɔka u kun bu go.
39 U ra yaaye ma ba sãawa tɔmbu.
Ba sãawa nge woo.
Gà n doona, ga ku ra wuramɛ.
40 Nɔn dabina ba Gusunɔ seesi gbaburɔ.
Nɔn dabina ba win mɔru seeya.
41 Ba maa wure ba nùn nɔɔ kuura wi, wi u sãa ben Yinni Dɛɛro.
42 Ba ɲ tɔ̃ɔ te yaaye tè sɔɔ u bu wɔra yibɛrɛban nɔman di ka win dam.
43 Ba ɲ maa yaaye sɔm maamaakigii ni u kua Egibitiɔ ka Soanin gberu kpaanɛɔ.
44 U Egibitigibun daanun nim gɔsia yɛm,
ma ba kpana bu mu nɔ.
45 U dera gbabu swɛ̃ɛ yi bu wɔri yi di.
Ma u dera surenu nu bu kam kua.
46 U dera twee yi ben dĩanu wɔri yi di.
Ma u dera ben hanian are kam kua.
47 U dera guru kpenu nu ben resɛm gbaanu kam koosia.
Ma woora ben dãa gbaanu sanka.
48 U dera guru gbãa ka guru kpenu ben yaa sabenu di.

49 Ma u ka Egibitigii be məru seewa ka dam u
bu nəni sɔ̃əwa.
U dera gəən gəradoba ba na dabi dabinu ba
bu wəri.
50 U ɲ̀ dere win məru yu goo sɛ̃ɛna.
U bu kɛ̃si kɛ̃si baranu kpɛ̃ɛ u ka bu go.
51 U Egibitigibu be, be ba sãa Kamun bi-
bun bweserun bii tən durə gbiikoo
baawure go,
be, be ba sãa ben aluwaasirun bibu.
52 U dera win təmba yara nge yãa gɔ̃ə ge ga
yarima gɔ̃run di.
Ma u bu kpara gbaburə.
53 U bu kpara ka bəri yɛndu, ba ɲ̀ diira.
Ma u dera nim wɔ̃ku ga ben yibɛrɛba wukiri.
54 Ma u ka bu da win tem dɛɛramə,
guu ten mi, te u mwa ka win dam.
55 U bwese tukunu gira win təmbu Isirelibən
sɔ̃.
Ma u tem mɛ bənu kua u dera ba sina mi, kuu
bekuruginu sɔə.
56 Adama ba Gusunə nəə kuura.
Ba wi, Wərukoo seesi.
Ba ɲ̀ win woodaba mɛm nəəwɛ.
57 Ba Gusunə dɛsirari, ma ba kua naanɛ
sariba
nge mɛ ben baababa ba raa kua.
Ba wurura nge tɛn tèn kirika ya kusira.
58 Ba win məru seeya ka ben bũu turanu.
Ba win nisinu seeya ka ben bwãarokunu.
59 Ye Gusunə u ye kpuro wa, yera win məru
seewa,
ma u Isireliba yina.
60 U sãa yee te deri te ta wãa Siloə.
U kuu bekurugii te deri tèn mi u ra ka bu
yinnɛ.
61 Ma u dera yibɛrɛba ba win woodan
kpakororu mwa,
tè səə u ra win dam ka win yiiko sɔ̃əsi.
U dera ba ka tu doona tem tukumə.
62 U ka win təmbu məru kua,
ma u dera ba bu go tabu səə.
63 U dera aluwaasiba ba dɔ̃ə mwaara,
ma wəndiaba ba durəbu bia.
64 U dera ba ben yãku kowobu go tabu səə ka
takobi.
Ma ben gəminibu ba ɲ̀ ben gəə swĩ.
65 Yera Yinni Gusunə u seewa nge tənu wi u
dom yandama.
U seewa nge tabu durə wərugə wi tam mu
goomə.
66 Ma u win yibɛrɛba so u gira.
U bu sekuru doke te ta ɲ̀ kpeemə sere ka
baadommaə.
67 U Efaraimu Yosɛfun biin bweseru yina.
U ɲ̀ tu gəsa.
68 Yudan bweseru ka Siənin guura u kĩa u
gəsa.
69 Guuru miya u win sãa yeru bana
ta dam mə nge wəllu ka tem
mɛ u swĩi sere ka baadommaə.
70 U Dafidi gəsa u n ka sãa win səm kowo.
Yãa kpara yerun diya u nùn mwaama
71 u ka ko Isireliba, Yakəbun bweserun
kparo
be, be ba sãa wi, Yinni Gusunən təmbu.
72 Dafidi wi, u tən be kparawa ka gɔ̃ru dɛɛrə,
ka laakari.

79

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunə, wee tən tukobu ba wunɛn tem wəri.
Ba dera wunɛn sãa yeru ta disi duura.
Ba dera Yerusalɛmu ya kua banu.
2 Ba wunɛn təmbu go,
ma ba dera gunəsu ben gonu di.
Ba dera gbeeku yɛɛ yi be, be ba nun sãamə
min gonu tema.
3 Ba ben yɛm yari mu ka Yerusalɛmu sik-
erenɛ nge nim,
ma ba ben gonu deri mi, goo kun nu sikua.
4 Be ba ka sun sikerenɛ ba sun wəmmə.
Bɛsɛn berusebu ba sun yaakoru mɔ̀.
5 Yinni Gusunə, sere saa yerà wunɛn məru ko
n seewa.
Sere saa yerà kaa n nisinu seewa nge dɔ̃ə.
6 A de wunɛn məru yu wəri bwese ni nu ɲ̀
nun yɛ̃
ka ni nu ɲ̀ nun sãamə səə.
7 Domi ba Isireliba go, ma ben tem mu kua
bansu.
8 A ku sun bɛsɛn sikadoban durum səbi.
Adama wunɛn kĩrun sɔ̃, a sun wənwəndu
kuo.
Domi sa kua wənwəndobu.
9 Gusunə bɛsɛn faaba kowo, a sun somiə
kpa wunɛn yĩsiru tu bɛɛrɛ wa.
A sun wəro kpa a sun bɛsɛn durum wəka.
10 Mban sɔ̃na kaa de bwesenu nu n mɔ̀,
mana bɛsɛn Yinni u wãa.
A be ba wunɛn təmbun yɛm yari məru
kəsieyo
bwesenun suunu səə bɛsɛn wuswaaə.
11 Yinni Gusunə, a dɛsobun weeweenu
nəəwə,
kpa a be ba ka dəə bu go faaba ko ka wunɛn
dam.
12 Yinni, bwese ni nu ka nun sikerenɛ nu
nun wənwa,
a nu nin durum kəsieyo sere nən nəəba yiru.
13 Adama bɛsɛ wunɛn tən be a kpare, sa ko
nun təma sere ka baadommaə,
kpa bɛsɛ ka bɛsɛn bibun bweseru sa n nun
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə.

80

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii
kua ka məroku. Ge wee.
2 Wunɛ Isireliban kparo, a swaa dakio a nə.
Wunɛ wi a ra wunɛn təmbu kpare nge yãa
gɔ̃ə,
ma a sɔ̃ wəllun kɔ̃sobun suunu səə,
a tii sɔ̃əsio wunɛn yiiko səə.

3 A bɛsɛ Efaraimu ka Bɛnyamɛɛ ka Manasen
bwese kɛri wunɛn dam sɔ̃ɔsio,
kpa a sun faaba ko.
4 Yinni Gusunɔ, a sun wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio, kpa a sun faaba
ko.
5 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
sere saa yerà kaa n ka sun mɔru sãa
a n bɛsɛn kanaru yinamɔ.
6 Wee a dera nuku sankiranu nu kua bɛsɛn
dĩanu,
ma a dera bɛsɛn nɔni yĩresu kua bɛsɛn nim.
7 A dera be ba ka sun sikerenɛ ba sannamɔ
bɛsɛn sõ.
Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yɛ̃ɛmɔ.
8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, a sun wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio kpa su faaba wa.
9 Wee a resɛm dãa wukama Egibitin di,
ma a tɔmbu seeya ben wãa yenun di,
ma a resɛm ye gira mi.
10 A ye ayeru kua mam mam, ma ya seewa ya
nuwi gira.
Ya kpɛ̃a ya tem kpuro
11 ka guunu wukiri,
ma yen kãasi yi kpɛ̃a nge dãa ye ba mɔ̀
sɛduru.
12 Yen kãasi yi, yi da sere nim wɔ̃kuɔ,
ma yin nuwi yi da sere daa bakarɔ yi kpara.
13 Yinni Gusunɔ, mban sɔ̃na a yen karan
gambo kɔsuka,
ma a dera be ba sarɔ mi, ba ye guramɔ.
14 Ma a dera sakanu ka gbeeku yɛɛ yi yi tie, yi
naamɔ yi ye dimɔ.
15 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a wurama.
A mɛɛrio wɔllun di kpa a wunɛn resɛm ye
nɔni doke.
A ye kõsuo.
16 A resɛm dãa te nɔɔrio
te, te ta sãa nge wunɛn bii wi a gɔsa.
17 Wee ba resɛm bɔɔra ba dɔ̃ɔ mɛni.
A bu mɔru kɔsieyo bu gbi.
18 A de wunɛn dam mu n ka wi a gɔsa u sõ
wunɛn nɔm geuɔ wãa.
19 Saa yera sa ǹ maa ka nun tondamɔ.
A de sa n wãa kpa sa n nun sãamɔ.
20 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a sun wɔro.
A ka sun nɔnu geu mɛɛrio, kpa su faaba wa.

81

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii
kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn dam.
I nùn womu kuo ka nuku dobu.
I Gusunɔ Yakɔbun Yinni takaru koowo ka
nuku dobu.
3 I womusu koowo.
I gãasu ka mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu soowo.
4 I kɔba soowo suru kpaon tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ.
I kɔba wureo Kunun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ suru ù n
tarum kua.
5 Domi wooda yera Yakɔbun Yinni u Isireliba
wɛ̃.
6 Wooda yera u Yosɛfun yɛnugibu wɛ̃
sanam mɛ u Egibiti wɔri.
Ma na nɔɔ gagu nua ge na ǹ tuba. Ga nɛɛ,
7 na bɛɛ sɔmunu swɛnya bɛɛn senun di,
na dera i yoo sɔma deri.
8 Sanam mɛ i wãa nɔni swãaru sɔɔ,
i man soka, ma na bɛɛ yakia.
Na bɛɛ wisa guru maakinu sɔɔ.
Na bɛɛn laakari mɛɛra Mɛriban bwiaɔ.
9 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
i man swaa dakio i nɔ ye kon bɛɛ sõ.
10 I ku de bũu goo u n maa wãa bɛɛn suunu
sɔɔ.
I ku maa nu yiira i sã.
11 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u bɛɛ yara
Egibitin di.
I bɛɛn nɔɔ wukio kpa n bɛɛ diisia.
12 Adama bɛɛ nɛn tɔmbu, i ǹ man swaa daki,
i ǹ maa man mɛm nɔɔwɛ.
13 Na dera i wɔri bɛɛn gõru bɔbunu sɔɔ,
ma i bɛɛn tiin bwisi swĩi.
14 Bɛɛ nɛn tɔmbu, ì n daa man swaa daki i
sĩimɔ nɛn swaa sɔɔ,
15 kon daa bɛɛn yibɛrɛba sekuru doke,
kpa n bu naa swĩi n go go.
16 Saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔn yibɛrɛban
tii suabu koo nɔru ko,
kpa Isireliban doo nɔɔru tu tɛ.
17 Kon bu dĩa geenu wɛ̃,
kpa bu kperun tim gem di.

82

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ u wãa wɔllun tɔmbun suunu sɔɔ.
Miya u wãa u ka sirimɔ. U nɛɛ,
2 sere saa yerà i ko i n wãa i n sirimɔ ka
weesu,
i n yɔ̃ taarɛgibun biruɔ.
3 I dam sarirugibu ka gobekuba ben gem
wɛ̃ɛyɔ.
I wɔnwɔndobu ka sãarobu ben gem wɛ̃ɛyɔ.
4 I dam sarirugibu ka be ba dam dɔremɔ
faaba koowo.
I bu wɔro tɔn kõsobun nɔman di.
5 Adama bɛɛ, i ǹ gãanu ganu yɛ̃.
I ǹ maa bwisi gɛɛ mɔ. I kom kõsum mɔ̀wa,
ma ya dera gem mu doona handunian di.
6 Na raa nɛɛ, i sãawa wɔllun tɔmbu.
I sãawa Wɔrukoon bibu.
7 Adama i ko i gbiwa nge tɔn dirobu.
I ko i gbiwa nge sinambu kpuro.
8 Gusunɔ, a seewo a handunia siri.
Domi wuna a bwesenu kpuro mɔ.

83

1 Womu ge Asafu u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a ku mari, a ku maa wɛ̃ra.
3 Domi wee wunɛn yibɛrɛba ba seewa,
be, be ba nun tusa ba wiru yɔ̃rasie.
4 Wee ba kõsa wesianamɔ wunɛn tɔmbun sõ.
Ba nɔɔ tia mɔ̀ be a kõsun sõ.
5 Ba gerumɔ ba mɔ̀,

bu na bu sun kpeerasia bwesenu kpuron
suunu sɔɔn di,
kpa bu ku maa bɛsɛ Isirelibɑn yĩsiru yaaya.
6 Wee ba wesiana,
ma be kpuro ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri.
7 Beya, Edɔmuba ka Isimɛɛliba ka Mɔabuba
ka Agariba
8 ka Gebaliba ka Amɔniba ka Amalɛkiba
ka Filisitiba ka sere Tirigibu.
9 Asirigibun tii ba na ba ka bu nɔɔ tia kua,
ba Lɔtun bibun bweseru, Amɔniba ka
Mɔabuba nɔma kã.
10 Yinni Gusunɔ, a bu kuo nge mɛ ba Sisera
ka Yabini ka Madianiba kua Kisionin
daarɔ.
11 Ba bu kpeerasiawa Eni Doriɔ,
ma ba ben gonu deri mi, nu tem kɔ̃sisia nge
naa bisu.
12 A de ben sinambu bu gbi nge sinam beni,
Orɛbu ka Seebu ka Seba ka Salumuna,
13 be, be ba raa geruna ba nɛɛ,
bu da bu Gusunɔn arumani gura.
14 Yinni Gusunɔ, a bu suo a ka doona
nge mɛ woo guna ya ra ka yakasu doonɛ.
15 A de bu dɔ̃ɔ mwaara nge mɛ dɔ̃ɔ u ra dãa sɔ̃ɔ
mwɛ,
ɲ̀ kun mɛ nge mɛ dɔ̃ɔ yara ya ra guunu dabiri.
16 A bu naa giro ka guru woo bɔkɔ.
A bu nandasio ka woo guna.
17 Yinni Gusunɔ, a bu sekuru dokeo,
kpa bu wa bu gɔsirama wunɛn mi.
18 A de bu sekuru wa,
kpa ba n nande sere ka baadommaɔ.
A ben yĩiyɔbu wunɔ, kpa bu kam ko.
19 Kpa bu gia ma wunɛ turowa a sãa Yinni
Wɔrukoo handunia ye sɔɔ.

84

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ba gu kuawa ka mɔrɔku. Ge
wee.
2 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
wunɛn wãa yeru ta man wɛ̃re.
3 Na sɛnde, na diirimɔ n wa n ka du wunɛn
sãa yerɔ.
Nɛn gɔ̃ru ka nɛn wasi kpuro nuku dobun
kuuki mɔ̀
wunɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃, wunɛ wi a wãa.
4 Nɛn Yinni, nɛn sina boko!
Baa ka gunɔminɔ nu ra n wãa yeru mɔ.
Wɔllu ka tem Yinni, a ra mam de
nu sokunu ko wunɛn yãku yerun bɔkuɔ.
5 Doo nɔɔrugiba be ba wãa wunɛn sãa yerɔ
ba nun tɔmamɔ baadomma.
6 Doo nɔɔrugiba be ba tãsa wunɛ sɔɔ.
Ba ra n sɔɔru sãa bu ka sãaru da.
7 Bà n sarɔ wɔwan di ye ba mɔ̀ Yĩresu,
a ra de bwii yi koorawa mi,
kpa gura yu ka ye domaru naawa.
8 Nge mɛ ba dɔɔ bu ka Gusunɔ yinnibun
Yinni sã Siɔniɔ,
nge mɛya ben dam mu ra n sosimɔ gbabu te
sɔɔ.
9 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, a man swaa
dakio.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
10 Yinni, wunɛ wi a sãa bɛsɛn tɛrɛru,
a wi a gɔsan wuswaa mɛɛrio.
11 Nɛn sɔ̃ɔ teerun wãaru wunɛn sãa yerɔ,
ta nɛn yam tukum wãarun sɔ̃ɔ dabi dabinu
kere.
N buram bo na n wãa wunɛn sãa yerun
kɔnnɔwɔ,
ye ko na n ka wãa diru mi tɔn kɔ̃soba wãa.
12 Yinni Gusunɔ, a sãawa nge sɔ̃ɔ.
A maa sãawa nge tɛrɛru.
Wuna a ra tɔmbu durom ka bɛɛrɛ kue.
Be ba sĩimɔ gem sɔɔ, a ku ra ka bu gea yinari.
13 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
doo nɔɔrugiiwa wi u nun naanɛ sãa.

85

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a wunɛn tem durom kua.
Wee a ka bɛsɛ Isireli be sa sãa Yakɔbun bwe-
seru wurama.
3 A bɛsɛ wunɛn tɔmbun toranu wɔka.
A bɛsɛn durum kpuro wukiri.
4 A ɲ̀ maa ka sun mɔru sãa.
A dera wunɛn mɔru kpuro ya sure.
5 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, a sun wesio nge
yellu.
A ku maa ka sun mɔru ko.
6 Nge kaa n ka sun mɔru sãawa sere ka
baadommaɔ?
Nge kaa n mɔru sãawa sere ka bɛsɛn bibun
bibu sɔɔ?
7 A ɲ̀ sun wãaru wesiamɔ
kpa bɛsɛ wunɛn tɔmbu su wa su nuku dobu
ko wunɛn sõ?
8 Yinni Gusunɔ, a sun wunɛn durom sɔ̃ɔsio
kpa a sun faaba ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon swaa daki n nɔ ye a
gerumɔ.
Domi bɔri yɛndun gariya a ra n wunɛn
tɔmbu sɔ̃ɔmɔ
be ba nun naanɛ sãa
ma ba kun wure wiira gari sɔɔ.
10 Be ba nun nasiewa a ra faaba ko.
Kpa a de bɛɛrɛ ya n wãa bɛsɛn tem sɔɔ.
11 Tɔn geeru ka bɔrɔkinira koo wurama
kpa gem ka bɔri yɛnda n wãa tem mɛ sɔɔ.
12 Bɔrɔkiniru ta koo se tem mɛ sɔɔ nge dĩa
bwese te ba duura,
kpa gem mu sarama wɔllun di.
13 Yinni Gusunɔn tiiwa u koo sun bɔri yɛndu
wɛ̃,
kpa bɛsɛn tem mu binu ma.
14 Gema mu ko n nùn gbiiye, kpa mu win
swaa sɔmɛ.

86

1 Dafidi u kanaru kua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ.
Wee na sãaru ka wɔnwɔndu soore.
2 A nɛn hunde beruo, domi na ra nun sã.
Gusunɔ, na nun naanɛ sãa,
a man faaba koowo.
3 Yinni, wuna na ra nɔɔgiru sue baadomma.
A man wɔnwɔndu kuo.
4 Yinni, a man nuku dobu wɛ̃ɛyɔ.
Wuna na ra n kanamɔ ka nɛn gõru kpuro.
5 Yinni, a sãawa tɔn geo,
a ra maa tɔmbu ben durum wɔke.
A ra be ba nun soku kpuro kĩru sõɔsi ta n kpã.
6 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
A nɛn weeweenu swaa dakio.
7 Domi nà n nun kana nɔni swãarun saa,
a ra man wisi.
8 Gãanu sari ni nu ka nun weenɛ ye ba ra sã kpuro sɔɔ.
Gãanu maa sari ni nu ka wunɛn sɔma weenɛ.
9 Bwese ni a taka kua kpuro nu koo na nu yiira wunɛn wuswaaɔ,
kpa nu wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Domi a kpã, a ra maa sɔm maamaakiginu ko.
Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swɛɛ sõɔsio,
kpa n wa n sĩ wunɛn gem sɔɔ.
A de n wunɛn yĩsiru nasia.
12 Gusunɔ nɛn Yinni, kon nun siara ka nɛn gõru kpuro,
kpa n nun bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka baadommaɔ.
13 Domi a man durom bakam kua,
a man yara gɔribun wãa yerun sɔɔ sɔɔn di.
14 Yinni Gusunɔ, tii suobu ba man seesi.
Tɔn kõsobu ba kĩ bu man hunde wuna,
be, bèn bwisikunu ku ra n wãa wunɛn mi gia.
15 Adama wunɛ Gusunɔ, a sãawa Yinni wɔnwɔndugii.
A ku ra mɔru se fuuku.
Wunɛn kĩru ta kpã.
A maa sãawa bɔrɔkini.
16 A man mɛɛrima kpa a nɛn wɔnwɔndu wa.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo dam kɛ̃ɛyɔ,
kpa a man faaba ko nɛ, wunɛn sɔm kowon bii.
17 Yinni Gusunɔ, a man yĩreru sõɔsio te ta koo man koora,
kpa a de nɛn yibɛrɛba bu ye wa kpa sekuru tu bu mwa.
Domi wuna a ra man faaba ko, kpa a man nukuru yɛmiasia.

87

1 Womu geniwa Koren bibu ba kua. Ba nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmun kpɛɛkpɛɛku swĩiwa
guu te win tii u gɔsa u dɛɛrasian wɔllɔ.
2 U Yerusalɛmu ye kĩ n kere wuu si su wãa Yakɔbun bweserun tem kpuro sɔɔ.
3 Yerusalɛmu, Gusunɔn wuu,
ba wunɛn bɛɛrɛ bakan gari gerumɔ.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n bwesenun yĩsinu yorumɔ ni nu man yɛ̃,
kon Egibitigibu ka Babilonigibu ka Filisitiba ka Tirigibu ka Etiopigibun yĩsinu yore.
Domi ba bu marawa Yerusalɛmu mini.
5 Adama Yerusalɛmugibu ba koo nɛɛ, ben tema mi ka gem.
Wɔrukoowa u mɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi.
6 Yinni Gusunɔ u koo bwesenun yĩsinu yore kpa u nɛɛ,
Yerusalɛmuɔra ba bu mara.
7 Be ba womusu mò ba yaamɔ, ba koo nɔɔgiru sua ba n mò,
Yinni, bɛsɛn nuuru kpuro ta woowa wunɛn mi.

88

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka guuru. Hemani Esirahigiiwa u gu kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ nɛn faaba koowo,
na ra n nɔɔgiru suewa wunɛn wuswaaɔ wɔ̃kuru ka sõɔ sɔɔ.
3 A de a nɛn kanaru nɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɔ ye na nun kanamɔ.
4 Wee wahala ya man deema n kpã
sere na gɔribun wãa yeru turuku kua.
5 Na wãa be ba gɔɔ dɔɔn wuurɔ.
Na ǹ maa dam mɔ.
6 Wee na kpĩ ka gɔribu sannu.
A dera na wãa ka be sannu sikirɔ,
be, be a ǹ maa yaayamɔ, a ǹ maa bu nɔɔrimɔ.
7 A man kpɛ̃ɛ wɔru bɔkɔ sɔɔ mi yam wɔ̃kura wãa.
8 A man mɔru seesi,
ma n sãare na nim mwɛɛre.
9 A dera nɛn kpaasibu ba man deri.
A dera ba man tusa,
ma na taarere na ǹ kpɛ̃ n nunda nɛn wahalan di.
10 Nɛn nɔni dam dwiiya nɔni swãarun sõ.
Yinni Gusunɔ, tõru baatere na ra nɔma yi-iyewa wunɛn mi gia na n nun somiru kanamɔ.
11 Gɔriba a ra maamaaki kue?
Gɔriba ba koo kpĩ bu se bu nun sã?
12 Gɔriba ba koo kpĩ bu wunɛn bɔrɔkinirun gari gere siki wɔruɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn tɔn geerun gari gere gɔribun wãa yerɔ?
13 Ba koo kpĩ bu wunɛn maamaaki wa yam wɔ̃kurɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn gem tubu gɔriɔ mi ba ra tɔmbu duari?
14 Yinni Gusunɔ, wuna na ra faaba kanɛ.
Bururu baatere, wuna na ra nɔɔgiru sue.
15 Yinni Gusunɔ, mban sõna a man wunɛn wuswaa berue.
Mban sõna a ǹ kĩ n nun wa.

16 Saa nɛn birun di, na wɔnwɔndu soorewa
na gɔɔ dɔɔ.
Na burisinɛ nɔni swãa te a man kpɛ̃ɛn sõ.
17 Nɛ sɔɔra wunɛn mɔru ya wɔri, ma ya man
goomɔ.
18 Ya ka man sikerenɛ tɔ̃ɔ baatere nge nim
bweru.
Ye kpurowa ya man wukiri.
19 A dera nɛn kpaasibu ka nɛn bɔrɔba ba man
biru kisi.
Be kpuro ba man deri.

89

1 Womu ge Etani Esirahigii u kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn tɔn geerun
womu ko sere ka baadommaɔ.
Kon wunɛn bɔrɔkiniru kpara sere ka
baadommaɔ.
3 Na yɛ̃ ma wunɛn kĩru ta ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta girewa wɔllɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a ka Dafidi wi a gɔsa arukawani bɔkua.
A wi, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kua ka
bõri
5 a nɛɛ, kaa goo wuna win bweseru sɔɔ
u ko sunɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a win bandu tãsisia sere ka baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wɔllu ta nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
maamaaki ye a mɔ̀n sõ.
Wunɛn gɔradoban wuuru ta nun siaramɔ
wunɛn bɔrɔkinirun sõ.
7 Yinni Gusunɔ, a ɲ̀ saara mɔ wɔllɔ.
Wunɛn gɔradoba sɔɔ, goo sari wi u ka nun nɛ.
8 A nanum mɔ wunɛn gɔrado dɛɛrobun su-
unu sɔɔ.
Wunɛn yiiko ya kpã be ba nun sikerenɛn
suunu sɔɔ.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wara u dam mɔ
nge wunɛ.
Wunɛn bɔrɔkinira nun karewa ta ka sik-
erenɛ.
10 Wuna a ra nim wɔ̃kun tii suabu yɔ̃rasie.
Gen nim kurenu nù n seewa, a ra nu suresie.
11 A Egibitigibu taaka a pɛsuka nge goru.
A be, wunɛn yibɛrɛba yarinasia ka wunɛn
dam.
12 Wuna a wɔllu ka tem mɔ.
Wuna a handunia taka kua ka ye ya wãa ye
sɔɔ.
13 Wuna a sõɔ yɛ̃san nɔm geu ka nɔm dwaru
kua.
Guu ni ba mɔ̀ Tabori ka Hɛɛmɔɔ nu wunɛn
yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
14 Wunɛn gãseru ta dam mɔ.
Wunɛn nɔmu ga dam mɔ.
15 Gema mu sãa wunɛn bandun kpɛɛkpɛɛku.
Kĩru ka bɔrɔkinira ra n wãa wunɛn wuswaaɔ.
16 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiba be ba ra nun
takaru ko.
Ba ra sĩwa yam bururam sɔɔ wunɛn
wuswaaɔ.
17 Ba koo nuku dobu ko tɔ̃ɔ baatere wunɛn
yĩsirun sõ.
Kpa bu bɛɛrɛ wa wunɛn gem sõ.
18 Domi wuna a sãa ben dam ka ben bɛɛrɛ.
Wunɛn saabuwa sa tãsimɔ.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛ Isireliban
tɛrɛru.
Wunɛ Dɛɛro, wuna a sãa bɛsɛn sina boko.
20 Gasɔ, a ka wunɛn sɔm kowo be a naanɛ sãa
gari kua kãsiru sɔɔ a nɛɛ,
a wunɛn dam tabu durɔ damgii goo wɛ̃.
A nùn gɔsa wunɛn tɔmbun suunu sɔɔn di a
wɔlle sua.
21 Wiya Dafidi wunɛn sɔm kowo.
Wiya a bandun gum tãre.
22 Wunɛn nɔmu ga ko n nùn nɛniwa kem
kem.
Geya ga ko n sãa win dam.
23 Yibɛrɛba ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nùn samba ko.
Tɔn kɔ̃sobu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nùn dam dɔre.
24 Kaa win yibɛrɛba kpeerasia.
Kaa be ba nùn tusa sɛ̃suku.
25 Wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geera ko
n wãa ka wi.
Kpa a nùn dam wɛ̃ ka wunɛn yĩsiru.
26 Kaa de win bandun dam mu teria
saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di
sere ka daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.
27 U koo nun sõ u nɛɛ, a sãawa win tundo ka
win Yinni.
A sãawa win faaba kowo nge kpee baa mì u
ra kuke.
28 Kaa nùn ko wunɛn bii tɔn durɔ gbiikoo.
Kpa u n sãa handunian sinambu kpuron sina
boko.
29 Kaa de wunɛn tɔn geeru ta n nùn wãasi.
Kpa a ka nùn arukawani bɔke ye ya ɲ̀ nɔru
mɔ.
30 Kaa de win bibun bweseru ta n bandu
dimɔ sere ka baadommaɔ.
Kaa de win bandu tu dam gira nge wɔllu.
31 Adama win bibun bwese te, tà n yina tu
wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa,
ma ta wunɛn yiirebu atafiiru kua,
32 ma ta ɲ̀ wunɛn sɔ̃ɔsiru swĩi,
ma ta ɲ̀ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ,
33 kaa tu sɛɛyasiawa ka bokuru ten mɛm
nɔɔbu sarirun sõ.
34 Adama a ɲ̀ yinamɔ a tu wunɛn tɔn geeru
sɔ̃ɔsi win sõ.
A ɲ̀ nùn tɔnu kandu kuammɛ.
35 A ɲ̀ wunɛn arukawani kusiamɔ.
A ɲ̀ maa wunɛn gere kɔbiamɔ.
36 A bõrua ka wunɛn yĩsi dɛɛraru ma a ɲ̀
Dafidi weesu kuammɛ.
37 Kaa de win bibun bweseru ta n bandu
dimɔ sere ka baadommaɔ.
Kpa win bandu ta n wãa baadomma nge sõɔ.
38 Kpa tu tɛ nge suru.
Win seedagii wi u wãa wɔllɔ u sãa bɔrɔkini.
39 Adama wee a sunɔ wi a raa gɔsa deri,
ma a ka nùn mɔru kua too.

40 A wunɛn arukawani kusia ye a raa ka
wunɛn sɔm kowo bɔkua.
Ma a win sina furɔ kasa kua.
41 A win gbãranu kpuro kɔsuka,
ma a win kuku yenu sururа.
42 A dera be ba sarɔ mi, ba win arumani gura.
Ma ba nùn sekuru doke.
43 A win yibɛrɛba dam kã.
A dera ba nuku dobu kua.
44 A dera win tabu yãnu nu dam dwiiya.
A ǹ ka nùn yɔ̃re tabu sɔɔ.
45 A win bɛɛrɛ kpeesia.
Ma a win bandu sura sere ka temɔ.
46 A dera u tɔkɔ kua fuuku, ma a nùn sekuru
doke.
47 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà kaa n kukua.
Sere saa yerà wunɛn mɔru ya ko n seewa nge
dɔ̃ɔ yara.
48 A yaayo nge mɛ nɛn wãarun tɔ̃ru ta dɛ̃ɛbu
nɛ.
A yaayo ma tɔnu wi a taka kua kpuro u koo
ra gbi.
49 Wara u koo kpĩ u n wãa u kun gu.
Wara u koo kpĩ u tii yara gɔribun wãa yerun
di.
50 Yinni, mana wunɛn gasɔn durom mɛ, mu
da.
Mana nɔɔ mwɛɛ te a Dafidi kua ka bɔrɔkiniru
ta wãa.
51 Yinni, a mɛɛrio seku te wunɛn tɔmba dimɔ.
A yaayo ma nɛna na wunɛn tɔn dabi te kpare.
52 Yinni Gusunɔ, yibɛrɛba ba wunɛn tɔmbu
sekuru dokemɔ,
ma ba wi a gɔsa wɔmmɔ mi u dɔɔ kpuro.
53 Yinni Gusunɔ, wuna sa ko n siarамɔ sere
ka baadommaɔ.
Ami! Ami!

WOMUSUN BƆNU NNƐSE

90

1 Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u kanaru kua
u nɛɛ,
Yinni, saa yellun di, wuna a sãa bɛsɛn kuku
yeru.
2 A sãawa Gusunɔ a sere guunu ka handunia
taka kua.
Mɛya kaa n maa sãa sere ka baadommaɔ.
3 A ra de tɔnu u gɔsira tua.
A ra nùn sõ a nɛɛ, u gɔsiro min di, u we.
4 Wunɛn mi, wõɔ nɔrɔbu (1.000) ra n sãawa
nge gĩan tõru te ta doona kɔ,
ǹ kun mɛ nge wɔ̃kurun sãkiru.
5 A ra tɔnun wãaru nɔru koosiewa nge mɛ
dosu ga ra doonɛ bururu.
Ga ku ra tɛ nge yakasu
6 sìn wɛ̃su ra n baare bururu,
ǹ n kua yoka bu su bura kpa su gbera.
7 Wunɛn mɔru ya dera sa gɔɔ dɔɔ.
Ma sa nanda yen saabu.
8 A ra bɛsɛn toranu terasiewa wunɛn
wuswaaɔ,
kpa wunɛn yam bururam mu bɛsɛn asiri
kpuro sõɔsi.
9 Bɛsɛn wãaru ta ra doonɛwa wunɛn mɔrun
sõ.
Ta ra doonɛwa nge wɛ̃sia teeru.
10 Tɔnun wãaru ta ra turi sere wõɔ wata ka
wɔkuru,
wi u maa dam mɔ, wõɔ wɛnɛ,
adama ka mɛ, tɔnun wãara ku ra n arufaani
gaa mɔ
sere wahala ka nɔni swãaru.
Domi ta ra doonɛwa fuuku gɔri gia.
11 Wara u wunɛn mɔrun dam yɛ̃.
Wara u nun nasie yen sõ.
12 A de sa n yɛ̃ ma bɛsɛn wãarun tõra kun dɛ̃u,
kpa su ko bwisigibu.
13 Yinni Gusunɔ, sere domma kaa gõru gɔsia
a wunɛn mɔru deri.
A bɛsɛ wunɛn sɔm kowobun wɔnwɔndu
waawo.
14 A sun wunɛn durom bakam sõɔsio bururu
baatere.
Kpa sa n nuku dobu mɔ sa n womusu mɔ̀
bɛsɛn wãarun tõru kpuro sɔɔ.
15 A sun nuku dobu wɛ̃ɛyɔ nge mèn nɔɔ a sun
sɛɛyasia.
Kpa a bɛsɛn nuku sankira ten wõsu gɔsia
nuku dobun wõsu.
16 A de su wunɛn sɔma wa bɛsɛ wunɛn sɔm
kowobu,
kpa a bɛsɛn bibun bweseru wunɛn yiiko
sõɔsi.
17 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun durom kuo,
kpa a de bɛsɛn sɔma kpuro yu arufaani ko.

91

1 Wunɛ wi Wɔrukoo u kõsu,
a wɛ̃rewa Dam kpurogiin tɔbuɔ.
2 Kon Yinni Gusunɔ sõ ma wiya nɛn kuku
yeru ka nɛn kàrì.
Wiya nɛn Yinni wi na naanɛ sãa.
3 Domi wiya u nun wɔramɔ saa taan di.
Wiya maa nun wɔramɔ saa kɛ̃si kɛ̃si gɔɔ ka
win wahalan di.
4 U koo nun win sansu wukiri.
Kaa kuku yeru wa win kasan sɔɔwɔ.
Win bɔrɔkinira sãawa nge tɛrɛru ka tarakpe.
5 Wõkurun kari ǹ kun mɛ sɛ̃u ge ga wee sõɔ
sɔɔ,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.
6 Kɛ̃si kɛ̃si gɔɔ wi u bɔsu wõkuru,
ǹ kun mɛ bara te ta tɔmbu goomɔ sõɔ sɔɔ
gbãara,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.
7 Baa bara ni, nù n tɔmbu nɔrɔbu (1.000) go
wunɛn bɔkuɔ,
ma nu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000)
wɔri wunɛn nɔm geuɔ,
gãanu kun nun babamɔ.
8 Nɔniya kaa ka mɛɛri tɔna kpa a tɔn kõsobun
are wa.

9 Yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u kua wunɛn kuku yeru,
ma wi, Wɔrukoo u kua wunɛn wãa yeru,
10 yen sɔ̃na nɔni swãaru gara kun nun sisie,
bararu gara kun maa wunɛn yɛnu susiɔ.
11 Domi u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ̃ wunɛn sɔ̃,
ba n nun kɔ̃su wunɛn swɛɛ kpuro sɔɔ,
12 bu nun nɛnɛ ka ben nɔma
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura.
13 Kaa gbee sunɔ ka surɔkɔru yɔ a sara,
kpa a gbee sunɔ kpɛmu ka yaa gɔba tem taare.
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yèn sɔ̃ u man kĩ,
kon nùn yakia kpa n nùn kɔ̃su domi u nɛn yĩsiru yɛ̃.
15 U n man soka kon nùn wurari.
Ko na n wãa ka wi nɔni swãarun saa.
Kon nùn yakia kpa n nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
16 Kon de u tɔkɔru ko bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa n nùn nɛn faaba sɔ̃ɔsi.

92

1 Womu ge ba kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔ̃. Ge wee.
2 Ya ra n do ba n nun tɔmamɔ Yinni Gusunɔ,
kpa ba n wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, wunɛ Wɔrukoo,
3 ba n wunɛn durom gari kparamɔ bururu,
kpa ba n wunɛn bɔrɔkinirun gari kparamɔ wɔ̃kuru
4 ka mɔrɔku ka gɔ̃ɔgeru.
5 Yinni Gusunɔ, ye a kua ya man nuku dobu wɛ̃.
Ma na ye kpuro siaramɔ ka womusu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ye a kua ya kpã.
Wunɛn bwisikunu nu duku.
7 Gari bɔkɔ ga ǹ kpɛ̃ gu nu tubu,
mɛya nu ǹ maa kpɛ̃ nu nùn yeeri.
8 Geema, tɔn kɔ̃sobu ba seemɔ nge yakasu,
ma nuku kɔ̃surugibu ba kparamɔ nge dãa.
Ka mɛ, sɔ̃ɔ teeru ba koo bu kpeerasia sere ka baadommaɔ.
9 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a kpuro kere sere ka baadommaɔ.
10 Wunɛn yibɛrɛba kpuro ba koo kam ko.
Be ba kɔ̃sa mɔ̀ kpuro ba koo yarina.
11 A man gbeeku kɛtɛn dam kã,
ma a man domaru kua a man gum yarum tãre.
12 Tɛ̃, na waamɔ nɛn yibɛrɛba ba wɔrukumɔ.
Na nɔɔmɔ ba kuuki mɔ̀.
13 Gemgibu ba koo kpɛ̃a nge kpakpa bãa.
Ba koo se nge Libanin dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
14 Ba ko n sãawa nge dãa te ba gira ta kparamɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
15 Baa tà n tɔkɔ kua, ta ko n binu maruməwa, kpa ta n bɔrɔm mɔ ta n wurusu sɔɔwa.
16 Yeya ya koo sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u sãawa gemgii.
U maa sãawa nɛn kpee baa mi na ra kuke.
Wi sɔɔ, durum gaa sari.

93

1 Yinni Gusunɔ, a bandu dii,
ma a wunɛn yiiko sebua nge yaberu.
Ma a dam sɛ̃ke nge kpaka.
A maa dera tem mu dam mɔ, mu ǹ yĩirimɔ.
2 Saa yee yellun diya a wunɛn bandu swĩi.
Saa yee yellun diya a wãa.
3 Yinni Gusunɔ, daanu nu ra n nɔɔgiru sue nu n wɔki,
kpa nu n kuuki mɔ̀.
4 Adama wunɛ, a dam mɔ a ni kpuro kere.
A bandu dii wɔllɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi sãawa gem.
Wunɛn sãa yeru ta ko n sãawa dɛɛraru sere ka baadommaɔ.

94

1 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔnu mɔru kɔsie,
a wunɛn yiiko sɔ̃ɔsio.
2 Wunɛ handunian siri kowo, a seewo.
A be ba tii sue ben kɔ̃sa kɔsieyo.
3 Sere saa yerà kaa n dera tɔn kɔ̃sobu ba n wãa.
Sere saa yerà kaa n dera ba n nuku dobu mɔ.
4 Wee be ba ra n tɔmbu kɔ̃sa kuammɛ ba gari saarimɔ ka tii suabu.
5 Yinni Gusunɔ, ba wunɛn tɔmbu dam dɔremɔ
be, be ba sãa wunɛn arumani.
6 Ba gɔminibu ka sɔbu goomɔ.
Ma ba gobekuba sɛ̃remɔ ba goomɔ.
7 Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ kun sun mɛɛra.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni wi, kun bɛsɛn laakari mɔ̀.
8 Bɛɛ gari bakasu, i n tii sɛ.
Sere saa yerà i ko i bwisi ko.
9 Gusunɔ wi u tɔnu swasu gira, wiya kun kpɛ̃ u gari nɔ?
Wi, wi u tɔnu nɔni gira, wiya kun kpɛ̃ u yam wa?
10 Wi, wi u ra bwesenu sɛɛyasie, wiya kun tɔnu sɛɛyasiamɔ?
Wi, wi u ra tɔnu yɛ̃ru wɛ̃, wiya kun bwisi mɔ?
11 Yinni Gusunɔ u tɔmbun bwisikunu yɛ̃.
U yɛ̃ ma nu sãawa kam dirum.
12 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiiwa wi a sɛɛyasiamɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi a seeya ka wunɛn wooda.
13 Wahalan saa sɔɔ, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ
sere bu ka tɔn kɔ̃so suura gbea.
14 Yinni Gusunɔ kun win tɔmbu derimɔ.
U ǹ bu biru kisimɔ, be, be ba sãa win arumani.
15 Domi gemgiiwa u koo siribu di.
Bèn gɔ̃ru ga dɛɛre kpa bu siri bi wura.
16 Wara u koo man sanna tɔn kɔ̃sobun mi.
Wara u koo ka man yina kɔ̃san kowo ben nɔman di.
17 Yinni Gusunɔ ù kun daa man somi,
na n daa wãa gɔribun wãa yerɔ.

18 Yinni Gusunɔ, nà n bãarimɔ,
wunɛn duroma mu ra de na n tãsa.
19 Bwisiku dabinu nù n wãa nɛn gɔ̃ruɔ,
a ra man nukuru yɛmiasie.
Kpa na n nuku dobu mɔ.
20 Yinni Gusunɔ, mba n bɛɛ mɔɔsinɛ wunɛ ka siri kowo tɔn gowo
be ba ra n wunɛn woodaba gema ba n tɔmbu dam dɔremɔ,
21 kpa ba n nɔɔ tia mɔ̀ bu ka gemgibu wɔri.
Kpa ba n taarɛ sarirugibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
22 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn gbãra damgiru.
A sãawa nɛn kpee baa yèn mi na ra kuke.
23 Kaa de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.
Kaa de ben tiin nuku kɔ̃suru tu bu marisia.
Gusunɔ nɛn Yinni, kaa bu nɔɔ marisia.

95

1 I na su Yinni Gusunɔ womu kua.
Su nùn nɔɔgiru sue ka nuku dobu
wi, wi u sãa faaba kowo damgii nge kpee bakaru.
2 I de su da win wuswaaɔ su nùn siara.
Su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ ka siarabun womusu ka nuku dobu.
3 Domi u kpã.
U sãa sina boko wi u ye ba sãamɔ kpuro kere.
4 Win nɔma ya kpuro nɛni ye ya wãa tem sɔɔwɔ.
Guunun wii kpiinu nu maa sãa wiginu.
5 Nim wɔ̃ku ga sãawa wiguu.
Wiya u gu kua.
Win nɔma ya maa tem kua.
6 I na su kpuna su tii kawa.
Su yiira Yinni Gusunɔ bɛsɛn taka kowon wuswaaɔ.
7 Domi u sãawa bɛsɛn Yinni.
Sa maa sãa win tɔmbu be u kpare nge naa gɔ̃ɔ.
I de i win nɔɔ nɔ gisɔ.
8 I ku de bɛɛn gɔ̃rusu su bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua Mɛribaɔ
ka maa dɔma te ba wãa Masaɔ gbaburɔ,
9 mi ba man wɛ̃ɛra,
ba nɛn laakari mɛɛra baa mɛ ba nɛn sɔma waare.
10 Wɔ̃ɔ weeruwa na bwese te bwɛ̃ra yara,
ma na nɛɛ, tɔn ben gɔ̃rusu ka man tonda.
Ba yina bu nɛn woodaba swĩi.
11 Yen sɔ̃na na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ,
ba ǹ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:23-33)

96

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
Bɛɛ handuniagibu, i nùn womu kuo.
2 I Yinni Gusunɔ womu kuo.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I win faaban labaari kparo tɔ̃ɔ baatere.
3 I bwesenu win yiikon faagi kuo.
Kpa i win maamaakin gari gere.
4 Domi wi, Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya ba koo bɛɛrɛ wɛ̃. U bũnu kpuro dam kere.
5 Domi nu sãawa kam dirum.
Wiya u wɔllu taka kua.
6 Yam bururam ka yiiko baka ya ra n nùn wãasi.
Dam ka girima ya wãa win sãa yerɔ.
7 Bwesenu kpuro, i na i Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
I na i win dam ka win yiikon gari kpara.
8 I Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I duo win sãa yerɔ ka kɛ̃nu.
9 I na i nùn kpuna ka bɛɛn sãa yãnu.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i diirio.
10 I bwesenu kpuro sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, Yinni Gusunɔ u bandu di.
U tem swĩi mu dam mɔ, mu ǹ maa yĩirimɔ.
U ra tɔmbu siriwa dee dee.
11 Wɔllu tu nukuru doro. Tem mu yɛ̃ɛrio.
Nim wɔ̃ku ka ye ya wãa ge sɔɔ kpuro yu kukirio.
12-13 Gberu kpaanɛ yu nukuru doro ka ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.
Dãnu nu taki koowo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, domi u wee.
U wee u handunia siri, kpa u yen tɔmbu siria dee dee.

97

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii.
Tem mu nukuru doro.
Be ba wãa n toma bu yɛ̃ɛrio.
2 Guru wii wuroru ka yam wɔ̃kura ra n ka nùn sikerenɛwa.
Gem wɔlloɔwa u win sina gɔna tɛrie.
3 Dɔ̃ɔwa u ra n nùn swaa gbiiye.
Kpa u n win yibɛrɛba mwaamɔ.
4 U ra de guru maakinu nu handunia yam bururasia.
Tem mù n nu wa, mu ra diiriwa.
5 Guunu nu ra yandewa nge gum win wuswaaɔ,
wi, wi u sãa tem kpuron Yinni.
6 Wɔllu ta win gem sɔ̃ɔsimɔ.
Ma bwesenu kpuro nu win yiiko waamɔ.
7 Be ba bwãarokunu sãamɔ, ba koo sekuru wa.
Be ba bũnu siaramɔ, ba koo yɔ̃ra ka dukiri.
Bũnu kpuro nu koo yiira win wuswaaɔ.
8 Yinni Gusunɔ, Siɔnigibu ba ye nua ma ba nukuru dora.
Yudaba ba nuku dobu mɔ̀ wunɛn siribun sɔ̃.
9 Domi wuna a kpãaru bo handunia kpuro sɔɔ.
Wuna a maa bũnu kpuro dam kere.
10 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ kĩ, i kɔ̃sa tusio.
U ra be ba nùn naanɛ sãa wɔre tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
11 Yam bururam mu wãawa gemgiin sɔ̃.
Nuku dobu bu wãawa bèn gɔ̃ru ga dɛɛren sɔ̃.
12 Bɛɛ gemgibu, i nuku dobu koowo Yinni Gusunɔn sɔ̃.

Kpa i win yĩsi dɛɛra te wɔlle sua.

98

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo,
domi u sɔm maamaakiginu kua.
Win dam saabu u nasara wa.
2 Yinni Gusunɔ u tɔmbu win faaban gari tubusia.
U sõɔsi ma u sãa gemgii.
3 U win durom ka win bɔrɔkiniru yaaya Isireliban sõ.
Handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ ba win faaba ye wa.
4 Bɛɛ handuniagibu kpuro, i nɔɔgiru suo ka nuku dobu.
I nuku dobun kuuki koowo i ka nùn siara i nùn tɔma ka womusu.
5 I nùn womusu kuo ka mɔrɔkunu.
I nùn tɔmɔ ka gõɔgenu.
6 I nùn womusu kuo ka kɔbi ka guunu.
I taki koowo wi, sina bokon wuswaaɔ ka nuku dobu.
7 Nim wõku ka ye ya wãa ge sɔɔ, yu nɔɔgiru suo.
Tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ, yu womu koowo.
8 Daa bakanu nu taki koowo.
Guunu nu nuku dobun kuuki koowo
sannu sannu Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
9 Domi u wee u handuniagibu siri.
U koo bu siriwa gem sɔɔ.

99

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii ma tɔmba dirimɔ.
U sõ wɔllun kõsobun suunu sɔɔ ma tem mu yĩirimɔ.
2 Yinni Gusunɔ u kpã Siɔniɔ.
Wiya u bwesenu kpuro mɔ.
3 I Yinni Gusunɔn yĩsiru wɔlle suo.
Ta kpã, ta nanum mɔ. U dɛɛrewa.
4 I Yinni Gusunɔn dam wɔlle suo.
Domi u sãawa sina boko wi u ra gem kã.
Yinni Gusunɔ, wuna a sun sõɔsi nge mɛ sa ko ka bɛsɛn wãaru diisina.
Wuna a Yakɔbun bweseru wooda wɛ̃ Isireliɔ.
5 Yinni Gusunɔ u dɛɛre.
I nùn wɔlle suo.
I na i yiira win sina kitarun nuurɔ.
6 Mɔwisi ka Aroni ba wãawa win yãku kowobu sɔɔ.
Samuɛli u sãawa be ba ra nùn sokun turo.
Be kpurowa ba nùn soka ma u bu wurari.
7 U ka bu gari kua saa guru wii wurorun di.
Ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ̃.
8 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a bu wisa.
Ma a kua ben Yinni wi u ra bu toraru suuru kue.
Adama a bu sɛɛyasia ben kõsan sõ.
9 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro.
I yiiro win guu dɛɛrarɔ i nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa Dɛɛro.

100

1 Siarabun womu. Ge wee.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i Yinni Gusunɔ takaru koowo ka nuku dobu.
2 I nùn sãawɔ ka gõru dobu.
I na win mi, i n womusu mɔ̀ ka yɛ̃ɛribu.
3 I n yɛ̃ ma wi turowa u sãa Gusunɔ.
Wiya u sun taka kua.
Sa sãawa win tɔmbu.
Sa sãawa nge yãa gõɔ ge u kpare.
4 I duo win sãa yerɔ i nùn siara.
I duo mi, i nùn tɔma.
I nùn wɔlle suo.
I win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
5 U sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ǹ nɔru mɔ.
U sãawa naanɛgii sere ka baadommaɔ.

101

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Wee kon womu ko ge ga ka siribu ka durom yã.
Yinni Gusunɔ, kon gu kowa n ka nun bɛɛrɛ wɛ̃.
2 Kon nɛn laakari doke swaa gea sɔɔ.
Saa yerà kaa man naawa.
Kon sĩwa dee dee nɛn yɛnugibun suunu sɔɔ.
3 Na ǹ wuramɔ n kõsa mɛɛri.
Na mɛm nɔɔbu sariban daa tusa.
Na ǹ wuramɔ yu man tia.
4 Na ǹ wuramɔ kõsa ya n wãa nɛ sɔɔ.
Kon ka tɔn kõsobu tonda.
5 Kon de wi u ra kpaasi wĩi u kam ko.
Na ǹ ka wi u tii sue nɔɔ tia mɔ̀.
6 Kon mɛɛri n wa be ba naanɛ mɔ tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n wãa nɛn bɔkuɔ.
Wi u sĩimɔ gem sɔɔ, wiya u koo ko nɛn sɔm kowo.
7 Gbɛnɔ kun ayeru wasi nɛn yɛnuɔ.
Mɛya maa wee kowo u ǹ yɔramɔ nɛn wuswaaɔ.
8 Bururu baatere, na ko n da tem mɛn tɔn kõsobu nɔɔ marisiewa.
Kpa n wa n ka bu wuna mam mam Yinni Gusunɔn wuun di.

102

1 Wɔnwɔndon kanaru sanam mɛ u nuki sankire ma u win weeweenu Yinni Gusunɔ saariammɛ.
2 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru swaa dakio.
A de a nɛn wuri nɔ.
3 A ku man biru kisi sanam mɛ na nuki sankire.
A man swaa dakio sanam mɛ na nun soku,
a man wurari fuuku.
4 Domi nɛn wãarun tõra doonɔ nge wiisu,
ma nɛn kukunu dõɔ mɔ̀ nge dãa nɔɔ.
5 Nɛn tororа kara ma nɛn gõru ga gbera nge yakɔ gbebu,
sere dĩanu kun man binɛ mɔ̀.
6 Nɛn weeweenun saabu na woora.

7 Na ka kpakpayɛ gbeeku weenɛ.
Na sãawa nge booro ge ga wãa bansɔ.
8 Na ku ra dweeye, na sãawa nge gunɔ
ge ga wãa ge teu diru wɔllɔ.
9 Nɛn yibɛrɛba ba ra n man wɔmmɔwa baadomma
kpa ba n ka nɛn yĩsiru bõrumɔ.
10-11 Wunɛn mɔru bakan sõ, torom mu kua nɛn dĩanu.
Ma nɛn nɔni yĩresu su wɔrikimɔ nɛn nim nɔruram sɔɔ.
Domi a man yara a kasa kõ n toma.
12 Nɛn wãarun tõru ta doonɔ nge dãa saaru,
ma na dam dwiiyamɔ nge yakɔ gbebu.
13 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
kaa n bandu diiwa sere ka nɔrɔ.
Mɛya ba ko n nun yaaye sere ka baadommaɔ.
14 Kaa sewa a Siɔni wɔnwɔndu kua,
domi saa ye a yi ya tura a ka ye wɔnwɔndu kua.
15 Wunɛn sɔm kowobu ba ye kĩ sere ka yen bansɔ.
Ba maa yen tua mɛɛra gãa geenu.
16 Mɛya bwesenu kpuro nu koo wunɛn yĩsiru nasia.
Kpa nin sinambu kpuro bu wunɛn yiikon bɛrum ko.
17 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo wure u Siɔni bani,
u koo tii sõɔsi win yiiko sɔɔ.
18 U ra sãaron kanaru nɔ.
U ku ra tu atafiiru ko.
19 A de bu yeni yore bwese te ta koo maruran sõ,
kpa tɔn be ba ko n wãa, bu Yinni Gusunɔ siara.
20 Domi wɔllun diya Yinni Gusunɔ u tem mɛɛra.
U mɛɛrimɔ saa win wãa yee dɛɛrarun di
21 u ka yobun weeweenu nɔ u be ba gbiɔ yakia.
22 Kpa bu win yĩsiru kpara
bu nùn siara Yerusalɛmuɔ
23 sanam mɛ bwesenu kpuro nu koo mɛnna ka nin sinambu
bu ka nùn sã.
24 U nɛn dam dwiiyasia nɛn wãarun suunu sɔɔ.
U nɛn tõru kawa.
25 Na geruɔ na nɛɛ, nɛn Yinni, wunɛ wi a wãa ka baadomma,
a ku man wuna sɛkum sɔɔ.
26 Toren di a tem taka kua.
Wunɛn nɔma a maa ka wɔllu kua.
27 Ye kpuro ya koo doona, adama wunɛ, kaa n wãawa.
Ya koo tɔkɔru ko nge yãnu.
Kaa ye kɔsi nge yaberu.
Mɛya ya koo maa saara.
28 Adama wunɛ, wuna mi. A ṅ tɔkɔru mɔ̀.
29 Wunɛn sɔm kowobun bibu ba ko n wãawa ben temɔ.
Ben bweseru ta koo tãsi wunɛn wuswaaɔ.

103

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ siara.
Kon win yĩsi dɛɛraru tɔma ka nɛn gõru kpuro.
2 Kon Yinni Gusunɔ siara.
Win ye u kua, na ṅ duarimɔ, baa yen tia.
3 U ra man nɛn toranu kpuro suuru kue.
U ra nɛn baranu kpuro kpeesie.
4 U ra man yare saa siki wɔrun di.
U ra man durom ka wɔnwɔndu kue.
5 U ra nɛn wãaru doo nɔɔru yibie.
Kpa u man ko nge aluwaasi nɛn tɔkɔru sɔɔ,
na n dam mɔ nge gunɔ bakeru te ta yɔ̃ɔwa.
6 Yinni Gusunɔ u ra siriwa gem sɔɔ.
U ra be ba dam dɔremɔ wɔre.
7 U Mɔwisi win woodaba sõɔsi.
Ma u Isireliba win sɔm maamaakiginu sõɔsi.
8 Yinni Gusunɔ u wɔnwɔndu mɔ.
U ra maa tɔnu durom kue.
Win durom mu kpã.
Win mɔru ku ra se fuuku.
9 U ku ra tɔmbu gerusi kiri kiri.
U ku ra maa mɔru ko n ka tɛ.
10 U ku ra sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn torara nɛ.
U ku ra sun bɛsɛn toranu kɔsie.
11-12 Adama nge mɛ sõɔ yari yeru ta ka sõɔ duu yeru tondinɛ,
nge mɛya u ra maa bɛsɛn toranu tondasie.
Nge mɛ wɔlla ka tem toma,
nge mɛya win durom mu kpãaru nɛ be ba nùn nasien mi.
13 Nge mɛ tundo u ra n win bibun wɔnwɔndu mɔ,
nge mɛya Yinni u be ba nùn nasien wɔnwɔndu mɔ.
14 Domi u yẽ ye ba ka sun taka kua.
U ṅ duari ma yanima ba ka sun mɔma.
15 Tɔnun wãarun tõnu nu ku ra tɛ.
Nu sãawa nge yakasu.
U ra sewa nge dãa wẽsu.
16 Woo gà n su swee kpa su doona.
Baa sin yĩreru a ṅ maa wasi.
17-18 Adama Yinni Gusunɔn durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ
be ba nùn nasien mi, ma ba win arukawani nɛni,
ma ba win woodaba mɛm nɔɔwammɛ.
Mɛya maa win gem mu ra n ka bu wãa sere ka ben bibun bibɔ.
19 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna tɛria wɔllɔ.
Ma u bandu dii gãanu kpuron wɔllɔ.
20 Bɛɛ Yinni Gusunɔn gɔradoba, bɛɛ be i dam mɔ
i ra win gari mɛm nɔɔwɛ, i nùn siaro.
21 Bɛɛ win tabu kowobu kpuro,
bɛɛ be i nùn sãamɔ,
i win kĩru mɔ̀,
i nùn siaro.

22 Bɛɛ win taka koora, i nùn siaro mi u bandu
dii kpuro.
Yinni Gusunɔ, kon nun siara.

104

1 Yinni Gusunɔ, kon nun siara.
Gusunɔ nɛn Yinni, a kpã, a ǹ nɔru mɔ.
Yam bururam ka yiiko ya nun wukiri.
2 A ra tii yam bururam wukiri nge bekuru.
A ra wɔllu tɛrie nge beku bakaru.
3 Wunɛn wãa yera wãa sere wɔllun nim
wɔllɔ.
Ma guru wira sãa wunɛn tabu kɛkɛ.
Ma a bɛllimɔ wom wɔllɔ.
4 Ma a woo kua wunɛn gɔro.
Ma guru maakinu kua wunɛn sɔm kowobu.
5 A tem swĩi mɛn kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ.
Mu ǹ wɔrumamɔ sere ka baadommaɔ.
6 A dera nim mu mɛ wukiri sere ka guunɔ
nge beku bakaru.
7 Adama ye a nim mɛ narua, ma mu doona.
Ye mu wunɛn gbãsukubu nua, mu duka sua,
8 mu sara guunun di, mu da wɔwi sɔɔ sere mi
a mu ayeru kua.
9 A nim mɛ yɔ̃ra yeru kua mu ku raa ka sara
mu maa tem wukiri.
10 Wuna a bwiin nim kpare mɛ mu kokumɔ
guunun baa sɔɔ.
11 Miya gbeeku yɛɛ ka gbeeku kɛtɛkunu nu ra
nɛ nu nim nɔ.
12 Yen bɔkuɔra gunɔsu su sin sokunu mɔ.
Ma su wãa dãa kikisɔ su swĩi dori mɔ̀.
13 Saa wɔllun di, a ra de gura yu guunu swee,
kpa tem mu wunɛn sɔman are di.
14 Kpa a de yakasu su kpi yaa sabenun sɔ̃
ka dĩa ni tɔnu u koo din sɔ̃.
15 Kpa bu tam wa ba n ka nuku dobu mɔ̀.
Kpa bu gum wa ben wasi yi n ka wã.
Kpa bu dĩanu wa ben wasi yi n ka dam mɔ.
16 Baa ka dãa koo bakanɔ, nu ra nim wa
mèn bukata nu mɔ nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru
ye ya wãa Libaniɔ.
17 Miya gunɔsu su ra nɛ su sin sokunu ko.
Miya kpakpayɛ gbeeku ga ra gen wãa yeru
ko.
18 Guu ni nu gunu nu kua kpee bɛran wãa
yeru.
Ma kpee baa maa kua yaa ye ba mɔ̀ damaan *
wãa yeru.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a suru kua a ka saaba
wunana.
Sɔ̃ɔ u yɛ̃ saa ye u koo kpuna.
20 Yam wɔ̃kuru tà n tunuma, yam tĩrawa mi.
Saa ye sɔɔra gbeeku yɛɛ yi ra bɔsum se.
21 Gbee sinan piiminu nù n yaa wa,
nu ra kukiriwa nu ka nun nin dĩanu bikia.
22 Sɔ̃ɔ ù n yara, nu ra wurewa nin wãa yerɔ
nu kpuna.
23 Kpa tɔnu u maa yari u da u win sɔmburu
ko sere sɔ̃ɔ u ka du.
24 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ya dabi.
A ye kpuro kua ka laakari.
Wunɛn taka koora ya wãa tem sɔɔ kpuro.
25 Wee nim wɔ̃ku ga kpã, ga maa yasu.
Ge sɔɔra yɛɛ dabi dabinu wãa, baka ka buu.
26 Gen wɔlləwa goo nimkusu su sĩimɔ.
Miya a dera yaa baka ya wãa
ya dweemɔ gen nim kurenu sɔɔ.
27 Yɛɛ kpuro, wunɛ turowa yi mɛɛra
yi ka yin dĩanu wa nin saa sɔɔ.
28 À n yi wɛ̃ kpa yi mwa.
À n yi yɔ̃sua kpa yi debu.
29 À n yi biru kisi, yi ra nandewa.
À n yi wɛ̃siaru wunari, yi guwa mi,
kpa yi gɔsia tem.
30 À n maa yi wɛ̃siaru wɛ̃, yi ra sewa
kpa tem mu wurama nge yellu.
31 Yinni Gusunɔ, wunɛn yiiko yu dakaa da.
Kpa a n nuku dobu mɔ ye a kuan sɔ̃.
32 À n tem mɛɛra, mu ra yĩiriwa.
À n maa guunu baba, wiisa su ra yari.
33 Kon Gusunɔ nɛn Yinni womu kua nɛn
wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Kon nùn tɔma sere ka nɛn gɔɔn tɔ̃rɔ.
34 Yinni Gusunɔ, a de nɛn gari yi nun dore.
Na kĩ n nuku dobu ko wunɛ sɔɔ.
35 Durumgibu bu gbio, kpa ba kun maa wãa
tem mɛ sɔɔ.
Na Yinni Gusunɔ siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
I Yinni Gusunɔ siaro.
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:8-22)

105

1 I Yinni Gusunɔ siaro. I win yĩsiru sokuo.
I win gea ye u kua kparo.
2 I nùn womu kuo.
I win sɔm maamaakiginu kparo.
3 I nuki doro wi, Yinni Gusunɔn yĩsi dɛɛrarun
sɔ̃.
Be ba nùn kasu bu nukuru doro.
4 I Yinni Gusunɔn dam kasuo.
I kasuo i n ka nùn wãa.
5-6 Bɛɛ Aburahamu Gusunɔn sɔm kowon
bweseru,
bɛɛ Yakɔbun bweseru, bɛɛ be u gɔsa,
i win sɔm maamaakigii ni yaayo.
I siribu yaayo bi u bɛɛ kua.
7 Wiya Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi u koo
handunia kpuro siria.
8 U ku ra win arukawani ye u ka tɔmbu bɔkua
duari sere ka baadommaɔ.
U ra n ye yaayewa sere ka ben bibun bibun
waatiɔ.
9 Arukawani yera u ka Aburahamu ka Isaki
bɔkua.
10 U ka Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli arukawani ye
bɔkua
ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ.
11 U nɛɛ, kon nun Kananin tem wɛ̃.

* **104:18** ***damaa*** - Damaa ya ka saataburu weenɛ.

Mɛya mu ko n sãa wunɛn tubi wunɛ ka
wunɛn bibun bweseru.
12 Saa ye sɔɔ, ba ɲ dabi. Ba sãawa sɔbu mi.
13 Ba ra n bɔsuwa tem ka tem sɔɔ.
Bà n da bwese tenin mi, bu wura teɔnɔn mi.
14 Adama Gusunɔ kun dere bweseru garu tu
bu dam dɔre.
U sinambu sɛɛyasiawa ben sõ.
15 U nɛɛ, i ku be na gɔsa baba.
I ku be, nɛn sɔmɔbu kõsa kua.
16 U dera gõɔra na tem mɛ sɔɔ.
Ma ba dĩanu bia bu di.
17 Ma u dera goo gbia u da tem mi ben sõ.
Wiya Yosɛfu wi ba dɔra nge yoo.
18 Ba ka nùn yɔni bɔkua naasɔ.
Ma ba nùn sisun gandaru dokea wĩirɔ.
19 Ba win laakari mɛɛra
sere yu ka koora ye u raa gerua.
20 Saa ye sɔɔra sina boko u wooda wɛ̃
u nɛɛ, bu nùn yarama.
Ma u dera ba nùn kusia.
21 Ma u nùn kua win yɛnu ka win ye u mɔ
kpuron wirugii,
22 kpa u wa u ka win sina asakpɔbu kpara nge
mɛ u kĩ.
Kpa u sina bokon bwisi kɛ̃ɔbu bwisi kɛ̃.
23 Saa yera Yakɔbu ka wigibu ba na ba sina
Egibitiɔ Kamun bweserun temɔ.
24 Ma Gusunɔ u dera ba marura too.
Ba dam kua ba ben yibɛrɛba Egibitigibu kera.
25 Ma u yibɛrɛ ben gõru gɔsia.
Ba wi, Gusunɔn tɔn be tusa.
Ma ba bu nɔni sõɔwa be, be ba sãa win sɔm
kowobu mi.
26 Ma u Mɔwisi ka Aroni gɔsa ba kua win sɔm
kowobu,
ma u bu gɔra.
27 Ma ba maamaaki kua ka win dam tɔn ben
suunu sɔɔ Kamun tem mi.
28 U dera yam wõku sinumgiru ta na.
Ka mɛ, Egibitigii be, ba ɲ wi, Gusunɔn gere
wure.
29 U ben nim gɔsia yɛm ma swɛ̃ɛ kpuro yi gu.
30 U maa dera surenu nu yiba ben tem sɔɔ
sere ka sina bokon kpin yerɔ.
31 U dera gbabu swɛ̃ɛ ka gaanikunu nu na ben
tem kpuro sɔɔ.
32 Ma u dera guru kpenu ka dõɔ na tem mɛ
sɔɔ.
33 Ma ya ben dãa gbaanu ka dãa ni nu tie ben
tem mɛ sɔɔ kpuro kam koosia.
34 Yen biru, u dera twee yi na dabi dabinu.
35 Ma yi tem min yakasu ka mɛn gbean dĩanu
kpuro di.
36 U maa Egibitigibun bii gbiikobu go,
be, be ba mara ben aluwaasiru sɔɔ.
37 Ma u win tɔmbu yara Egibitin di
ba wura ka sii geesu wa ba sɔɔwa.
Ben goo kun maa sanum kpanɛ swaa sɔɔ.
38 Saa ye sɔɔra Egibitigibun nukura dora
yèn sõ Isireliba ba doona.
Domi ba raa ben bɛrum mɔ too.
39 Ma Gusunɔ u Isireliba guru wii wuronu
wukiri,
ma u bu yam bururasie wõkuru bu ka yam
wa.
40 Ye ba tura gbaburɔ,
yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba dĩanu
kana,
ma u bu kusunu wɛ̃.
Mɛya u dera pɛ̃ɛ ya na wɔllun di ba di ba deba.
41 U kperu wukia ma nim mu kurama mu
tɛria nge daaru tem diraɔ.
42 Domi u win nɔɔ mwɛɛ dɛɛra te yaaye te u
win sɔm kowo Aburahamu kua.
43 U win tɔn be u gɔsa yara ka nuku dobu.
Ma ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
44 Ma u bu bwesenu ganun tem wɛ̃.
Ma ba bwese nin gberun are tubi di,
45 bu wa bu ka wi, Gusunɔn woodaba mɛm
nɔɔwa.
N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ siaro!
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:34-36)

106

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro, domi u sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
2 Wara u koo Yinni Gusunɔn sɔm
maamaakiginu gere.
Wara u koo kpĩ u nùn tɔma u naamwɛ.
3 Doo nɔɔrugiba be ba win woodaba mɛm
nɔɔwɛ.
Doo nɔɔrugiba be ba gem swĩi baadomma.
4 Yinni Gusunɔ, a man yaayo durom mɛ a ra
wunɛn tɔmbu kuen sõ.
A man yaayo kpa a bu somi.
5 Kpa n ben nuku dobu wa be, be a gɔsa.
Kpa n nuku dobu ko ben nuku doo bin sõ.
Kpa n yɛ̃ɛri ka be sannu be, be ba sãa wunɛn
arumani.
6 Wee sa tora nge bɛsɛn baababa, sa kõsa kua.
7 Sanam mɛ bɛsɛn sikado be, ba wãa Egibitiɔ,
ba ɲ wunɛn sɔm maamaakigii ni garisi.
Ba ɲ wunɛn durom mɛ yaaye mɛ a bu sõɔsi
nɔn dabi dabinu.
Ma ba nun seesi nim wõkuɔ ge ba mɔ̀ Naa
yari.
8 Adama a bu faaba kua wunɛn yĩsirun sõ,
a ka wunɛn dam sõɔsi.
9 A nim wõku ge ba mɔ̀ Naa yari gbãre ma ga
gbera.
A dera ba sĩa gen suunu sɔɔ gbebum nge tem
saaramɔ.
10 A bu yakia saa wi u bu tusan nɔman di.
A bu wɔra yibɛrɛban nɔman di.
11 Nim mu ben yibɛrɛba wukiri, baa ben turo
u ɲ kisire.
12 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ kua.
Ma ba nun siaramɔ ka womusu.
13 Adama mii mii, ba wunɛn sɔm
maamaakigii ni duari.
Ba ɲ maa mara a wunɛn himba yibia.
14 Ben binɛ ya seewa gbaburɔ,

ma ba wunɛ Gusunɔn laakari mɛɛra mi.
15 A bu yaa wɛ̃ ye ba bikia, ma ba di ba deba too.
16 Yera ba ka Mɔwisi ka Aroni wi ba yi nɛnɛm wunɛn sɔmburun sɔ̃ nisinu seewa sansaniɔ.
17 Ma tem mu nɔɔ wukia mu Datani mwɛ.
Ma mu maa Abiramu ka win tɔmbu wukiri.
18 Dɔ̃ɔ u ben tɔmbu kpuro di.
Dɔ̃ɔ yara ya tɔn kɔ̃sobu di.
19 Ba naa buu sii ganduguu kua Horɛbuɔ.
Ma ba yiira ba gu sãwa.
20 Ba wunɛ Gusunɔ wi a sãa ben bɛɛrɛ kɔsina ka kɛtɛ ye ya ra yakasu di.
21-22 Ba wunɛ Gusunɔ ben faaba kowo duari,
wunɛ wi a bu gãa bakanu kua Egibitiɔ Kamun temɔ.
A sɔm maamaakiginu kua mi.
A sɔm maamaakiginu kua nim wɔ̃kuɔ ge ba mɔ̀ Naa yari.
23 Yen biru, a gɔ̃ru doke a bu kpeerasia.
Adama Mɔwisi wunɛn sɔm kowo u nun suuru kana
a ka wunɛn mɔru suresia,
kpa a ku maa bu kam koosia.
24 Ba tem durom mɛ gɛma.
Ba ǹ wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ kue.
25 Ba wɔkiwa ben kunɔ.
Ba ǹ wunɛn gari mɛm nɔɔwɛ.
26 Ma a nɔma sua wɔllɔ a bɔ̃rua ma kaa bu kam koosia gbaburɔ.
27 Kpa a ben bibu yarinasia tem kpuro sɔɔ bwese tukunun suunu sɔɔ.
28 Ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali Peori wɛ̃.
Ma ba yãkunu di ni ba gɔribu kua.
29 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya ka ben kookoosu.
Yera kɛsi kɛsi gɔɔ u dua ben suunu sɔɔ.
30 Ma Finɛɛsi u wunɛ Gusunɔ kana, ma gɔɔ wi, u yɔ̃ra.
31 Ma a nùn garisi gemgii sere ka win bibun bweserɔ ka baadommaɔ.
32 Ba maa wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya nim mɛ ba ra soku Mɛriban bɔkuɔ.
Ma a Mɔwisi sɛɛyasia ben sɔ̃.
33 Domi ba nùn nuki sanka.
Ma u ǹ bwisika u ka gari gerua.
34 Ba ǹ Kananin bwese ni go ni a nɛɛ, bu go.
35 Ba ka nu burinawa, ma nu bu nin kookoosu tie.
36 Ma ba nin bũnu sãwa. Ma nu kua ben yina.
37 Ba ka ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu bũu yãkunu kua.
38 Nge mɛya ba gemgibun yɛm yari.
Ba ka ben bibu Kananin bũnu yãkuru kua.
Ma tem mɛ kpuro mu disi duura tɔn gobe ten sɔ̃.
39 Ba disi duura ben kookoosun sɔ̃.
Domi su dera ba ra n bũnu gasirimɔ.
40 Ma wunɛ Yinni Gusunɔ a ka wunɛn tɔmbu mɔru bɛsira,
a bu tusa be, be ba sãa wunɛn arumani.
41 A bu bwese tukunu nɔmu sɔndia ni nu bu tusa nu taare.
42 Ben yibɛrɛba ba bu dam dɔre. Ma ba bu sekuru doke.
43 Nɔn dabina a bu yakia.
Adama ba yɔ̃rariwa ba n nun seesi.
Ma ba kua wɔnwɔndobu ben durum sɔ̃.
44 A ben nɔni swãaru wa sanam mɛ a ben weeweenu nua.
45 A wunɛn arukawani yaaya.
Ma a ben wɔnwɔndu wa wunɛn durom bakam sɔ̃.
46 A dera be ba bu yoru nɛni ba ben wɔnwɔndu wa.
47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun faaba koowo.
A sun wunɔ bwese tukunun suunu sɔɔn di,
kpa a sun mɛnna, su wa su wunɛn yĩsi dɛɛraru tɔma,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ su ka nun sã.
48 Gusunɔ bɛsɛ Isiriliban Yinni,
sa ko n nun siaramɔwa sere ka baadommaɔ.
Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
I Yinni Gusunɔ siaro.

WOMUSUN BƆNU NƆƆBUSE

107

1 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.
Win durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
2 Be u yakia, bu nùn siaro.
Be u wɔra yibɛrɛban nɔman di, bu nùn tɔmɔ.
3 Be u mɛnnama tem kpuron di, bu nùn siaro.
Be u sokuma saa sɔ̃ɔ yari yeru gian di, ka sɔ̃ɔ duu yeru gian di,
ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
bu nùn wɔlle suo.
4 Wee ba raa kɔ̃ɔre gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi ba sirenɛ,
ba ǹ wuu wa mi ba koo sina.
5 Gɔ̃ɔru ka nim nɔru ga bu go.
Ma ba wurure ba ǹ dam mɔ.
6 Ben nɔni swãa te sɔɔ, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana,
ma u bu yara nɔni swãa ten di.
7 U bu kpara swaa gea sɔɔ ba ka tura mi ba koo sina.
8 Bu nùn siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.
9 Domi u wi nim nɔru ga mɔ̀ nim kã.
Ma u wi gɔ̃ɔra mɔ̀ debusia.
10 Gabu ba raa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ sere gɔribun wãa yerɔ ba yoru dimɔ,
ma ba ka bu yɔni bɔkua
11 yèn sɔ̃ ba Yinni Gusunɔn gari yina,
ma ba wi, Wɔrukoon bwisi kɛ̃ru gɛma.
12 Ma u dera ba tii kawa wahala yen sɔ̃.
Ma ba wɔruka ba gu, goo kun bu somiru de.
13 Adama ben nɔni swãa te sɔɔ,
ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.

Ma u bu yara nəni swãa ten di.
14 U bu yara yam wɔ̃ku te, ka gəribun wãa yee ten min di,
ma u ben yorun yəni yi kusia.
15 Bu Yinni Gusunə siaro win tən geerun sɔ̃.
Bu nùn siaro win səm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tənun sɔ̃.
16 Domi u sii gandun gamboba kəsuka.
Ma u kəkərə sisugii bəəka.
17 Gari bakasu su tii kua wənwəndobu sin daa ka sin toranun sɔ̃.
18 Ba ku ra maa dĩanu kã ma ba gəə turuku kua.
19 Ben nəni swãa te səə, ba Yinni Gusunə nəəgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nəni swãa ten di.
20 Ka win gariya u bu faaba kua,
ma u bu yara wəru bəkə gen min di.
21 Bu Yinni Gusunə siaro win tən geeru ka win səm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tənun sɔ̃.
22 Bu nùn siarabun yãkunu kuo.
Kpa bu win səm maamaakigii nin gari kpara ka nuku dobu.
23 Be ba goo nimkusu dua, ma ba ben səmburu mɔ̀ si səə,
24 ba Yinni Gusunən nəman səma wa
ka maa maamaaki ye u kua nim wɔ̃ku səə.
25 U gari gerua, ma u dera woo bəkə ga seewa
ga nim kurenu seeya.
26 Nù n da wəllə, kpa nu sarama.
Be ba wãa goo nimkuu si səə, ba nande kari yen sɔ̃.
27 Tirerabu bu mwa, ba bãarimə nge tam nərobu.
Ben bwisi kpuro yi kpa.
28 Ben nəni swãa te səə,
ba Yinni Gusunə nəəgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nəni swãa ten di.
29 U woo guna ye yɔ̃rasia, ma nim kurenu nu mari.
30 Ma be kpuron nuki dora ye u ka ye kpuro marisia.
Ma Yinni Gusunə u bu kpara u ka tura sere mi ba dəə.
31 Bu Yinni Gusunə siaro win tən geeru
ka win səm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tənun sɔ̃.
32 Bu nùn wəlle suo mi təmba mɛnnɛ.
Bu nùn siaro guro gurobun suunu səə.
33 Yinni Gusunəwa u ra daarun nim gberasie,
kpa u bwiin nim kpeerasia mam mam.
34 Kpa u tem gem gəsia tem bərugum mɛn təmbun nuku kɔ̃surun sɔ̃.
35 Wi turowa u ra mi gãanu ku ra kpi gəsie nim bwee bakaru.
Kpa u tem gbeba gəsia nim bwii.
36 Kpa u be ba gɔ̃ru barə sinasia mi,
kpa bu wuu ko mi ba koo sina,
37 kpa bu resɛm dãnu duure mi, nu ma dabi dabiru.
38 U ra bu domaru kue bu dabia.
Kpa u ben yaa sabenu kuurasia.
39 Adama gabu ba dabiru kaare ba wãa sekuru səə
yèn sɔ̃ ba yoru dimə ba nəni sɔ̃ərɛ.
40 Ma Yinni Gusunə u dera ba ben wirugibu gɛma,
ma ba sirenɛ kam səə ba ɲ̀ yɛ̃ mi ba dəə.
41 Adama u ra sãaro yare win sãarun di.
Kpa u win bweseru dabiasia nge sabe gɔ̃su.
42 Gemgibu bà n nùn wa, ba ra yɛ̃ɛriwa.
Kpa tən kɔ̃sobu bu nəə mari.
43 Wi u bwisi mə, u de u gari yi kpuro nɛnɛ
kpa u gia ma Yinni Gusunə u sãawa duromgii.

108

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
2 Gusunə, na səəru sãa.
Kon womu ko ka nɛn dwee yãnu, ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
3 Nɛn mərəku ka nɛn guuru, i dom yando,
kpa n womu ko yam sãreru.
4 Yinni Gusunə, kon nun siara təmbun su-unu səə sere ka baadommaə.
Kon nun womu kua bwesenu səə.
5 Domi wunɛn tən geera kpã ta wəllu girari.
Mɛya maa wunɛn bərəkinira sɔ̃əsire sere guru wirə.
6 Gusunə, a seewo a tii wəlle sua.
Kpa wunɛn yiiko yu sɔ̃əsira handunia kpuro səə.
7 Kpa a wa a ka bɛsɛ wunɛn kĩnasibu faaba ko.
A bɛsɛn kanaru nəəwə kpa a sun faaba ko ka wunɛn nəm geu.
8 Gusunə u gerua win sãa yee dɛɛrarə u nɛɛ, u koo nasara wa.
U koo Sikɛmu bənu ko kpa u təmbu Sukətun wəwa yabua.
9 Wiya u Galadi mə. Wiya u maa Manase mə.
Efaraimu ya sãawa nge win sii furə kəkəru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Məabu ya sãawa win woburutia.
U koo Edəmu bara nəə teu kɔ̃əwa u ka sɔ̃əsi ma ya kua wigia.
Kpa u nuku dobun kuuki ko Filisitiban tem səə.
11 Wara u koo ka man da wuu gbãraruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da Edəmuə.
12 Yinni Gusunə, wuna kaa ka man da, wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu kowobu yari.
13 A sun somiə su ka yari nəni swãarun di.
Tənun somiru ta sãawa wom dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu ko ka wərugəru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kəsuku.

109

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ, a ku nɔɔ
mari.
2 Wee tɔn kɔ̃sobu ba man gari gerusimɔ ma
ba man weesu kuammɛ.
3 Ba ka man gari mɔ̀ ka tusiru, ma ba ka man
sannamɔ kam sɔɔ.
4 Nɛ, na bu kĩ, adama ba man nɔɔ kuurimɔ.
Ma na kanaru mɔ̀ be, nɛn yibɛrɛban sɔ̃.
5 Wee ba man kɔ̃sa kɔsiemɔ gem ayerɔ.
Ma ba man tusa baa mɛ na bu kĩru sɔ̃ɔsimɔ.
6 A de tɔn kɔ̃so u nɛn yibɛrɛ kpara,
kpa wi u koo nùn taarɛ wɛ̃ u n wãa win nɔm
geuɔ.
7 Bà n nùn siri kpa bu deema u tore.
Kpa bu win kanaru garisi durum.
8 Win tɔ̃ru tu ku dɛnya kpa goo u nùn kɔsire
ko win sɔmburu sɔɔ.
9 Kpa win bibu bu ko gobekuba,
kpa win kurɔ u gɔminiru sina.
10 Kpa win bibu bu ko yaayaare kowobu, ba
n bara mɔ̀.
Kpa bu ben wuu deri gu ko bansu,
bu da ba n dĩanu kasu mi n toma.
11 Bèn dibu u nɛni,
bu na bu win yãnu kpuro gura.
Kpa tɔn tukobu bu win dukia gura.
12 Goo u ku raa nùn durom kua.
Goo u ku maa win bii gobekuban wɔnwɔndu
ko.
13 Bu win bibun bweseru goowo,
kpa win yĩsiru tu gbi.
14 Gusunɔ u win baababan toranu yaayo,
kpa u ku win mɛro nùn win durum suuru
kua.
15 Yinni Gusunɔ u de u n win tora ni yaaye,
kpa u win yĩsiru go mam mam.
16 Domi u ṅ wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
U sãarobu ka wɔnwɔndobu nɔni sɔ̃ɔwawa
sere u tɔnu go wi u nuki sankire.
17 Bɔ̃riya u kĩa. N n mɛn na, yi nùn dio.
U ṅ domaru kĩɛ. N n mɛn na, tu ka nùn tondo.
18 Bɔ̃ri yi nùn wukirio nge yaberu.
Yi duurio win wasin sɔɔwɔ nge nim,
kpa yi du win kukunu sɔɔ nge gum.
19 Bɔ̃ri yi, yi nùn wukirio nge yãa ni ba ra
doke,
kpa yi n nùn sɛ̃ke baadomma nge kpaka.
20 Yeniwa Yinni Gusunɔ u koo de yu nɛn
yibɛrɛba
ka be ba man kɔ̃sa gerusimɔ deema.
21 Wunɛ Yinni Gusunɔ,
a na a man sanna wunɛn yĩsirun sɔ̃.
A man wɔro. Domi wunɛn tɔn geeru ta kpã.
22 Wee na sãa wɔnwɔndo, na ṅ gãanu mɔ,
ma na nuki sankire.
23 Wee na doonɔ nge saaru.
Ma ba man gire nge twee.
24 Nɛn dũu winu dam dwiiya nɔɔ bɔkurun sɔ̃.
Ma na wasire woorarun sɔ̃.
25 Na kua wi u sekuru sɔɔwa ben mi.
Ma ba man mɛɛra ba wii gimanu koosimɔ.
26 Gusunɔ nɛn Yinni, a man somiɔ.
A man faaba koowo wunɛn tɔn geerun sɔ̃,
27 kpa bu gia ma wuna a nɔmu mɔ be sɔɔ.
Wuna a maa kpuro mɔ̀.
28 Ye ba bɔ̃rusimɔ, yera wunɛ kaa domaru
kua.
Bà n seewa, ba koo sekuru wa.
Kpa nɛ, wunɛn sɔm kowo n nuku dobu ko.
29 Nɛn yibɛrɛba ba koo sekuru wa,
kpa tu bu wukiri nge yabe bakaru.
30 Kon nɔɔgiru sua n Yinni Gusunɔ siara.
Kon nùn siara tɔn dabinun wuswaaɔ.
31 Domi u ra n wãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun bɔkuɔ
u ka bu faaba ko be ba bu taarɛ wɛ̃ɛmɔn
nɔman di.

110

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
u sinɔ win nɔm geuɔ sere u ka nùn win
yibɛrɛba taarea.
2 Nɛn Yinni, Yinni Gusunɔ u koo nun ko sunɔ
damgii Siɔniɔ,
kpa a wunɛn wɛrɔbu taare.
3 Dɔma te kaa wunɛn tabu kowobu mɛnna
Gusunɔn aye dɛɛraru sɔɔ,
wunɛn tɔmba koo nun ben tii wɛ̃ ka kĩru.
Wunɛn aluwaasirun dam mu koo wurama
bururu baatere
nge mɛ dirum mu ra yari.
4 Yinni Gusunɔ u bɔ̃rua,
mɛya u ṅ maa win gari seeyamɔ u nɛɛ,
kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ nge
Mɛɛkisidɛki
5 Gusunɔ u wãa wunɛn nɔm geuɔ.
U koo sinambu kam koosia dɔma te win
mɔru seewa.
6 U koo bwesenu siri.
Sanam mɛya gonu ko n yiba yam kpuro.
Kpa u sinambu kpeerasia tem kpuro sɔɔ.
7 Sunɔ u koo nim nɔ bwiaɔ win sanum sɔɔ,
kpa u dam wa u ka nasara sua.

111

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Kon Yinni Gusunɔ siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon nùn siara tɔn dɛɛrobun suunu sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔn nɔman sɔma ya kpã.
Ma be ba ye kĩ ba kasu bu ye gia.
3 Ye u kua ya ra n girima ka bɛɛrɛ mɔwa.
Win gem mu ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
4 U ra de su win sɔm maamaakiginu yaaya.
Yinni Gusunɔ u sãawa duromgii ka
wɔnwɔndugii.
5 U ra be ba nùn nasie dĩanu wɛ̃,
kpa u win arukawani yaaya.
6 U win tɔmbu win sɔm maamaakiginun dam
sɔ̃ɔsi
ni u ka bu tɔn tukobun tem wɛ̃.

7 Win sɔm maamaakigii ni, nu sãawa gem
mam mam.
Win woodaba ba maa naanɛ mɔ.
8 Ya ko n sirerewa sere ka baadommaɔ,
domi ba ye kuawa gem sɔɔ mam mam.
9 U dera ba win tɔmbu yakia.
Ma u ka bu arukawani bɔkua sere ka
baadommaɔ.
Win yĩsiru ta dɛɛre, ta maa nanum mɔ.
10 À n kĩ a ko bwisigii, a de a gina Gusunɔ
nasia.
Be ba bwisi mɔ, beya ba ra yira ye swĩi.
Win bɛɛrɛ ya ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.

112

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ nasie,
ma win woodaba ba nùn nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
2 Yɛ̃ron bwesera koo dam ko handunia sɔɔ.
Geegibun bibu ba koo domaru wa.
3 Alafia ka dukia ko n wãa win yɛnuɔ.
Win gem kun kpeemɔ ka baadommaɔ.
4 Tɔn geo wi u wɔnwɔndu mɔ, u ra ka tɔnu
duure,
u maa sãa gemgii, wɔ̃kura yam dɛɛramɔ win
sɔ̃.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u ra bɔkure ka nuku tia,
ma u ku ra goo taki di win sɔmburu sɔɔ.
6 Domi geegii kun sokuramɔ pai.
Ba ko n nùn yaayewa ka baadommaɔ.
7 Labaari kɔ̃sa ku ra nùn nande.
Win tororа ra n sɔ̃wa sim sim u n Yinni
Gusunɔ naanɛ sãa.
8 U ku ra wurure, bɛrum kun nùn mɔ̀,
sere u ka win yibɛrɛba kua mɛ u kĩ.
9 U ra sãarobu kɛ̃nu kɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka baadommaɔ.
Win dam mu koo sosi ka bɛɛrɛ.
10 Tɔn kɔ̃so ù n nùn wa, win mɔru ra sewa,
kpa u nùn wiru diirisi ka nuku gbisibu.
Tɔn kɔ̃sobun yĩiyɔbu kpuro bu sãawa kam
dirum.

113

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ win sɔm kowobu, i nùn siaro.
2 Su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ saa tɛ̃n di sere ka
baadommaɔ.
3 Su nùn siara saa bururun di sere ka yokaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u bwesenu kpuro kere.
Win yiiko ya wãa sere wɔnwɔlleɔ.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wãa yera wãa wɔllɔ.
Wara u ka nùn weenɛ.
6 U ra tukewa u ka wɔllu ka tem mɛɛri.
7 U ra dam sarirugii seeye tem di, kpa u
wɔnwɔndo seeya kubanun di.
8 Kpa u de bu sina ka win tɔmbun wirugibu.
9 U ra wĩro yɛnu baniɛ u sina,
kpa u nùn ko bii mɛro wi u nuku dobu mɔ
win bibun suunu sɔɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

114

1 Sanam mɛ Isireliba, Yakɔbun bibun bwe-
seru
ba yara Egibitin di, ma ba ka Egibitigibu
tonda
bèn barum ba ǹ nɔɔmɔ,
2 Yuda ya kua Yinni Gusunɔn sãa yeru,
ma Isireli ya kua win tem.
3 Sanam mɛ nim wɔ̃ku ga bu wa, yera ga duka
yakura,
ma daa te ba mɔ̀ Yuudɛni ta biru wura.
4 Guunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa kinɛnu,
ma gungunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa binu.
5 Mba n nun deema nim wɔ̃ku a ka duka mɔ̀.
Mba n nun mɔ̀ Yuudɛni a ka biru wurɔ.
6 Mba n bɛɛ mɔ̀ guunu i ka yɔ̃ɔkumɔ nge yãa
kinɛnu.
Mba n bɛɛ deema gungunu i ka yɔ̃ɔkumɔ nge
yãa binu.
7 Handuniagibu, i diirio Gusunɔ Yakɔbun
Yinnin wuswaaɔ,
8 wi, wi u ra kperu gɔsie yɛru,
kpa u de kpee saara yu ko nim bweru.

115

1 Yinni Gusunɔ, n ǹ bɛsɛ sa bɛɛrɛ mɔ,
wuna a bɛɛrɛ mɔ wunɛn tɔn geeru ka wunɛn
bɔrɔkinirun sɔ̃.
2 Mban sɔ̃na tɔn tukobu ba koo nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
3 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa wɔllɔ, u mɔ̀ ye u
kĩ.
4 Adama tɔn tukoba ben bũnun bwãarokunu
kuawa ka wura ka sii geesu.
Nu sãawa tɔmbun nɔman sɔma.
5 Bwãaroku ni, nu nɔsu mɔ, adama nu ku ra
gari gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ǹ yam waamɔ.
6 Nu swasu mɔ, adama nu ǹ gari nɔɔmɔ.
Nu wɛ̃ru mɔ, adama nu ǹ numiamɔ.
7 Nu nɔma mɔ, adama nu ǹ ka gãanu babamɔ.
Nu naasu mɔ, adama nu ku ra sĩ.
Nin dɔkɔra kun maa nɔɔrɔ.
8 Be ba bwãaroku ni mɔ̀ ka be ba ben naanɛ
doke ni sɔɔ,
ba sãawa nge ni.
9 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni
Gusunɔ sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
10 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bweseru,
i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
11 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie,
i bɛɛn naanɛ dokeo wi sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
12 Yinni Gusunɔ u sun yaaye.
U koo sun domaru kua.
U koo Isireliba domaru kua.
U koo Aronin bibun bweseru domaru kua.
13 U koo be ba nùn nasie domaru kua,
bukurobu ka bibu.

14 U koo bɛɛ ka bɛɛn bibu win durom
dabiasia.
15 Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kuo wi, wi u
wɔllu ka tem taka kua.
16 Wɔllu ta sãawa wigiru,
ma u tɔmbu tem wɛ̃.
17 N ṅ gɔribu ba ra Yinni Gusunɔ sã
be, be ba wãa mi yam da n maari sõɔ sõɔ.
18 Adama bɛsɛra sa ko nùn sã saa tɛ̃n di sere
ka baadommaɔ.
Yen sõ, i Yinni Gusunɔ siaro.

116

1 Na Yinni Gusunɔ kĩ,
domi u ra nɛn nɔɔ nɔ nà n nùn soka.
2 U ra nɛn gari swaa daki.
Wiya ko na n da soku nɛn wãarun tõru kpuro
sɔɔ.
3 Gɔɔn yɔni yi raa man bɔkua,
ma gɔribun wãa yerun nuku sankiranu man
nɛni.
Na wãa nɔni swãaru ka wuriribu sɔɔ.
4 Yera na Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue na nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a nɛn wãaru wɔro.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa tɔn geo ka
gemgii.
Mɛya win wɔnwɔnda kpã.
6 Yinni Gusunɔ u ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kõsu.
Na raa wɔnwɔndu soore,
adama u man faaba kua.
7 Nɛn bwɛ̃ra, a wɛ̃ro,
domi Yinni Gusunɔ u man gea kua.
8 Geema, u man wɔra gɔɔn di,
ma u nɛn nɔni yĩresu woka, u ṅ dere n sokura.
9 Kon sĩ win wuswaaɔ handunia ye sɔɔ.

10 Na nùn naanɛ doke, baa mɛ na nɛɛ, na
wɔnwɔndu soore.
11 Nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na nɛɛ, goo sari wi u naanɛ mɔ.
12 Mba kon Yinni Gusunɔ dibu kɔsia gea ye u
man kuan sõ.
13 Kon tam tãra win wuswaaɔ,
kpa n win yĩsiru soku n ka nùn siara
faaba ye u man kuan sõ.
14 Nɔɔ mwɛɛ ni na nùn kua,
kon nu yibia win tɔmbu kpuron nɔni biru.
15 Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãan gɔɔ u sãawa
gãa bakanu win mi.
16 Yinni Gusunɔ, a nɛ, wunɛn sɔm kowo swaa
dakio.
Na sãawa wunɛn sɔm kowo tɔn kurɔn bii.
Wuna a nɛn yorun wɛ̃ɛ bura.
17 Yen sõna kon nun siarabun yãkuru kua,
kpa n wunɛn yĩsiru soku.
18 Nɔɔ mwɛɛ ni na nun kua,
kon nu yibia wunɛn tɔmbu kpuron nɔni
biru,
19 wunɛn sãa yerɔ Yerusalɛmun suunu sɔɔ.
Yen sõ, i Yinni Gusunɔ siaro.

117

1 Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i Yinni Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
2 Win tɔn gee te u ra sun sõɔsi ta kpã.
Win bɔrɔkiniru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
I Yinni Gusunɔ siaro.

118

1 I Yinni Gusunɔ siaro, u sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
2 Bɛɛ Isirelibа kpuro, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
3 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bweseru, i wuro
i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
4 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
5 Nɛn nuku sankiranu sɔɔ, na Yinni Gusunɔ
somiru kana.
U nɛn kanaru nua, ma u man yara.
6 Yinni Gusunɔ u sãa nɛgii, na ṅ gãanu ganun
bɛrum mɔ.
Mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
7 Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn faaba kowo.
Yen sõna ko na n yɛ̃ɛrimɔ nà n nɛn yibɛrɛban
biru wa.
8 A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye kaa ka tɔnu
naanɛ ko.
9 A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye kaa ka
damgibu naanɛ ko.
10 Bwese dabinu nu man tarusi,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunɔn dam.
11 Nu man wukiriwa mam mam,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.
12 Nu man mɔnsima nge tĩi.
Adama na nu yarinasia ka Yinni Gusunɔn
dam
ma nu gbisuka nge sãki yi yi dõɔ mwaara.
13 Nu raa man bɔriamɔ nu ka man sura,
adama Yinni Gusunɔ u man somiru na.
14 Yinni GusunɔWa u sãa nɛn dam.
Wiya ko na n da siare. Wiya u man faaba kua.
15 Nasaran kuuki yi nɔɔramɔ gemgibun
yɛnusɔ.
Yinni Gusunɔn dam mu sõɔsira.
16 U win nɔm geu sue, ga win dam sõɔsimɔ.
17 Na ṅ maa gbimɔ, ko na n wãawa,
kpa n win sɔma ye u kuan gari kpara.
18 Yinni Gusunɔ u man sɛɛyasia.
Adama u ṅ man gɔɔ nɔmu bɛrie.
19 I man gem kɔnnɔsu kɛniɔ,
kpa n du n Yinni Gusunɔ siara.
20 Win kɔnnɔ ge wee. Min diya gemgibu ba
ra du.
21 Yinni Gusunɔ, na nun siara, domi a nɛn
kanaru mwa,
ma a man faaba kua.

22 Wee kpee te bɑnəbu bɑ yinɑ, terɑ tɑ kuɑ
gɑni gəmburun dɑm.
23 Yinni Gusunəwɑ u ye kuɑ mɑ n kuɑ
mɑɑmɑɑki bɛsɛn nəni səə.
24 Yinni Gusunəwɑ u tɔ̃ə te kuɑ.
Su nuku dobun kuuki ko.
25 Yinni Gusunə, ɑ sun somiə, kpɑ ɑ sun
kuurɑsiɑ.
26 Wi u sisi kɑ wunɛn yĩsiru u sãɑwɑ
domɑrugii.
Sɑ ko nùn siɑrɑ Yinni Gusunən sãɑ yerə.
27 Gusunə u sãɑwɑ Yinni. Wiyɑ u sun yɑm
bururɑsie.
I yãku yɑɑ bəkuo. I kɑ ye doo sere yãku
yerun kãɑnə.
28 Gusunə, ɑ sãɑwɑ nɛn Yinni.
Kon nun siɑrɑ. Kon nun wəlle suɑ.
29 I Yinni Gusunə siɑro, u sãɑ tən geo.
Win kĩru tɑ rɑ n wãɑwɑ sere kɑ bɑɑdommɑə.

119

1 Doo nəərugiba be bɑ kun tɑɑrɛ mə ben sɑnu
sɑnusu səə,
mɑ bɑ sĩimə nge mɛ Yinni Gusunən woodɑ yɑ
bu sɔ̃əsimə.
2 Doo nəərugiba be bɑ win gere swĩi,
mɑ bɑ nùn kɑsu gem kɑ tiɑ,
3 mɑ bɑ ku rɑ gəbɑ ko, bɑ sĩimə win swɛɛ səə.
4 A wunɛn woodɑbɑ kuɑwɑ bu kɑ ye swĩi dee
dee.
5 A de nɛn kookoosu su n swɑɑ swĩi,
n wɑ n kɑ wunɛn gere mɛm nəəwɑ.
6 Nà n wunɛn woodɑbɑ kpuro lɑɑkɑri sãɑ,
sɑɑ yerɑ sekurɑ kun mɑn mwɑɑmə.
7 Nà n wunɛn sɔ̃əsi geeru giɑ,
kon nun siɑrɑ kɑ gɔ̃ru tiɑ.
8 Kon wunɛn woodɑbɑ nɛnɛ.
A ku mɑn deri mɑm mɑm.

9 Aluwɑɑsi ù n kĩ win sɑnu sɑnusu su n dɛɛre,
sere u n wunɛn gɑri mɛm nəəwɑmmɛ.
10 Nɑ nun kɑsu kɑ nɛn gɔ̃ru kpuro.
A de n wunɛn swɑɑ swĩi.
11 Nɑ wunɛn gɑri nɛnisi nɛn gɔ̃ruə kpɑ n ku
rɑ kɑ nun torɑri.
12 Yinni Gusunə, nɑ nun siɑrɑ,
ɑ mɑn wunɛn woodɑbɑ keu koosio.
13 Nɑ nəəgiru suɑ nɑ wunɛn gere kpuro
kpɑrɑ.
14 Wunɛn woodɑn mɛm nəəbu bu mɑn nuku
dobu wɛ̃ɛmə nge dukiɑ bɑkɑ.
15 Kon wunɛn sɔ̃əsiru bwisiku, kpɑ n wunɛn
yiirebu nəni doke.
16 Nɑ kon nuku dobu ko wunɛn gere səə.
Nɑ ǹ mɑɑ wunɛn gɑri duɑrimə.

17 A nɛ wunɛn sɔm kowo durom kuo kpɑ n
wɑ nɑ n wãɑ,
kpɑ n wɑ n wunɛn gere mɛm nəəwɑ.
18 A nɛn nəni wukio, kpɑ n wɑ n giɑ
gãɑ gee ni nu wãɑ wunɛn gɑri səə.
19 Nɑ sãɑwɑ səə hɑndunɑ ye səə.
A ku mɑn wunɛn woodɑbɑ berɑ.
20 Nɛn bwɛ̃rɑ yɑ rɑ n woowɑ bɑɑdommɑ
wunɛn yiirebu səə kĩrun sɔ̃.
21 A rɑ tii suobu gerusi be, be bɑ sãɑ
bɔ̃rurobu,
mɑ bɑ ku rɑ wunɛn woodɑbɑ swĩi.
22 A mɑn sekuru kɑ gɛndu wunɑrio, domi nɑ
wunɛn gere swĩi.
23 Bɑɑ mɛ sinɑ bibu bɑ rɑ sinɛ bu mɑn wĩi,
kɑ mɛ, nɛ, wunɛn sɔm kowo nɑ rɑ n wunɛn
sɔ̃əsiru bwisikumə.
24 Wunɛn woodɑbɑ bɑ rɑ mɑn nuku dobu
wɛ̃wɑ,
kpɑ bu mɑn bwisi kɛ̃.

25 Nɛ wee nɑ mwiɑ kpɑnɑ nge wi u kpĩ tuɑ səə.
A mɑn nɛn wãɑru wesio nge mɛ ɑ nəə
mwɛɛru kuɑ.
26 Nɑ nun nɛn wãɑrun dɑɑ kpuro tusiɑ, mɑ ɑ
mɑn suuru kuɑ.
A mɑn wunɛn woodɑbɑ sɔ̃əsio.
27 A mɑn ben ɑsɑnsi tubusio,
kpɑ nɑ n dɑ wunɛn sɔm mɑɑmɑɑkiginu
bwisiku.
28 Wee nɑ wuri mɔ̀ nuku sɑnkirɑnun sɔ̃.
A mɑn dɑm kɛ̃ɛyə nge mɛ ɑ nəə mwɛɛru kuɑ.
29 A de n kɑ weesun swɑɑ tondɑ,
kpɑ ɑ mɑn durom kuɑ nɑ n kɑ wunɛn gere
swĩi.

30 Nɑ gɔ̃ru doke n gem swĩi.
Nɑ wunɛn woodɑbɑ nəni girɑri.
31 Nɑ nɛn tii wɛ̃ be səə.
Yen sɔ̃, ɑ ku de n sekuru wɑ.
32 Wunɛn woodɑbɑrɑ nɑ swĩi, domi ɑ nɛn
nəni wukiɑ.
33 Yinni Gusunə, ɑ mɑn wunɛn swɛɛ sɔ̃əsio,
kpɑ n kpĩ n yi swĩi nɛn wãɑrun tɔ̃ru kpuro
səə.
34 A mɑn bwisi kɛ̃ɛyə kpɑ n kpĩ n kɑ wunɛn
woodɑbɑ mɛm nəəwɑ.
35 Nɑ wunɛn swɑɑ kĩ.
A mɑn sureo ye səə.
36 A de nɛn bwɛ̃rɑ yu wurɑ ye səə.
A ku de nɛn kĩru tu wurɑ gobi giɑ.
37 A nɛn binɛ wunə gãɑ kɑnkɑm di,
kpɑ ɑ de nɑ n wãɑ wunɛn swɛɛ səə.
38 A wunɛn nəə mwɛɛru yibio nɛ, wunɛn sɔm
kowon sɔ̃,
tɑ wãɑwɑ be bɑ nun nɑsien sɔ̃.
39 A mɑn yɑro seku te nɑ nɑsien di,
wunɛn siribu bu rɑ n wã.
40 Nɑ kĩwɑ n wunɛn woodɑbɑ mɛm nəəwɑ
too.
A de nɑ n wãɑ wãɑru səə wunɛn gem sɔ̃.

41 Yinni Gusunə, ɑ de ɑ nɛn wənwəndu wɑ,
kpɑ ɑ mɑn fɑɑbɑ ko nəə mwɛɛ te ɑ mɑn kuɑn
sɔ̃.
42 Sɑɑ ye səə, kon kpĩ n be bɑ mɑn sekuru
dokemə gɑri wisi.
Domi nɑ nɛn nɑɑnɛ doke wunɛn gɑri səə.

43 A ku wunɛn gem wuna nɛn nɔɔn di,
na yĩiyəbu mə wunɛn siribu sɔɔ.
44 Ko na n wunɛn woodaba nɛniwa saa kpuro.
Ya ko n wãa nɛn mi sere ka baadommaɔ.
45 Kon sĩ ka tii məru, domi wunɛn woodabara na kasu.
46 Kon ben gari sinambu sõ.
Na ɲ̀ ko na n maa wãa sekuru sɔɔ.
47 Na wunɛn woodaba kĩ.
Na ra n nuku dobu mə ye sɔɔ.
48 Na ra nɛn nɔma yiiye wɔllə n ka kanaru ko
wunɛn gari yi na kĩn sõ.
Domi na kĩ na n yi bwisikumə nɛn gõruɔ.

49 Wee a man yĩiyəbu wɛ̃.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo te a nɛ, wunɛn sɔm kowo kua.
50 Tera ta ra man nukuru yɛmiasie nɛn nɔni swãaru sɔɔ,
kpa tu man wãaru wɛ̃.
51 Wee tii suobu ba man yɛ̃ɛsu wɔri.
Adama ka mɛ, na ɲ̀ wunɛn woodaba deri.
52 Yinni Gusunɔ, na wunɛn yellun siribu yaaye.
Biya bu man dam kã.
53 Nà n wa tɔn kõsobu ba wunɛn woodaba deri,
məru baka na ra ko.
54 Wunɛn garin sõna na ra womusu ko mi na sɔru dimə.
55 Wõkuru nà n wunɛn yĩsiru yaaya,
na ra n wunɛn woodaba nɛnusiwa.
56 Ye ya sãa nɛgia, yera n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

57 Na maa wure na gerumə,
Yinni Gusunɔ, nɛgia n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
58 Ka nɛn gõru kpurowa na nun sokumə.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo kpa a nɛn wɔnwɔndu wa.
59 Nà n nɛn daa bwisika, na ra wurewa n sĩ wunɛn swɛɛ sɔɔ.
60 Na ra n sɛndewa n ka da mi gia, na kun tõru gəsie.
Kpa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
61 Tɔn kõsobun yini man sikerenɛ.
Adama ka mɛ, na ɲ̀ wunɛn gari deri.
62 Wõku suunu na ra sewa n nun siara wunɛn siri bi a ra ko dee deen sõ.
63 Na sãawa be ba nun nasie kpuro
ka be ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛn bərə.
64 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom yiba handunia kpuro sɔɔ.
A man wunɛn woodaba kpuro sõɔsio.

65 Yinni Gusunɔ, a ra wunɛn sɔm kowo gea kue
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
66 A man laakari ka bwisi kɛ̃ɛyɔ
domi na wunɛn woodaba naanɛ sãa.
67 N sere sekuru wa, na raa kõɔrewa.
Adama tɛ̃, na wunɛn gari nɛni.
68 A sãawa tɔn geo.
A man wunɛn woodaba sõɔsio.
69 Tii suobu ba man weesu koosimə.
Adama nɛ, na wunɛn yiirebu nɛni ka nɛn gõru kpuro.
70 Ben gõru ga bɔɔbu, gãanu ku ra bu yeeri.
Adama nɛ, wunɛn gari yi ra man nuku dobu wɛ̃.
71 N buram bo n sekuru wa kpa n ka kpĩ n wunɛn woodaba gia.
72 Na wunɛn nɔɔn gere kĩ n kere gãanu nərəbu (1.000) ye ba kua ka wura ka sii geesu.

73 Wunɛn nəma ya man məma.
Yera ya man tãsisia.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn woodaba gia.
74 Be ba nun nasie, bà n man wa, ba ra nuku dobu kowa.
Domi na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sãa.
75 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma wunɛn siribu bu sãawa dee dee.
Wunɛn bərəkinirun sõna a man sekuru doke.
76 A de wunɛn durom mu man nukuru yɛmiasia
nge mɛ a nɛ wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kua.
77 A man wɔnwɔndu kuo kpa n wa na n wãa.
Domi wunɛn sõɔsiru ta ra man nuku dobu wɛ̃.
78 A be ba tii sue sekuru dokeo, wee ba man dam dəremə kam sɔɔ.
Adama nɛ, wunɛn woodabara na ra n bwisikumə.
79 Be ba nun nasie a de bu wurama nɛn mi.
Be ba wunɛn woodaba yɛ̃ a de bu wurama nɛn mi.
80 A de na n wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ mam mam,
kpa n ku ra sekuru wa.

81 Na kasu a man faaba ko.
Na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sãa.
82 Na kasu n wunɛn nɔɔ mwɛɛru gia sere nɛn nəni dam dwiiya.
Ma na tii sõəmə na mɔ̀, sere saa yerà kaa man nukuru yɛmiasia.
83 Na sãare nge gənan bɔɔru te ba bwɛ̃ wiisu sɔɔ.
Na ɲ̀ wunɛn woodaba duari.
84 Sere saa yerà kaa de nɛ, wunɛn sɔm kowo na n wãaru dii.
Domma kaa be ba man nəni sõəmə siri.
85 Tii suobu ba suura gbemə nɛn wuswaaɔ.
Ba ɲ̀ wunɛn woodaba swĩi.
86 Wunɛn gari kpuro yi naanɛ mə.
Wee yibɛrɛba ba man nəni sõəmə kam sɔɔ.
A man faaba koowo.

87 N tiewa fiiko bu ka man sura bu go.
Adama ka mɛ, nɛ, na ṅ wunɛn woodaba derimɔ.
88 A man nɛn wãaru wesio wunɛn durom sõ,
kpa n kpĩ n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

89 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi ko n wãawa wɔllɔ sere ka baadommaɔ.
90 Wunɛn bɔrɔkiniru ta ko n maa wãawa sere ka baadommaɔ.
Wuna a tem swĩi ma a mu sire dim dim.
91 Wunɛn woodaban sõna gãanu kpuro ka wãa gisɔ.
Ni kpurowa nu maa wãa wunɛn sõ.
92 Nà kun daa nuku dobu wa wunɛn wooda be sɔɔ,
na n daa gu nɛn nɔni swãaru sɔɔ.
93 Na ṅ wunɛn gere duarimɔ pai,
domi yera ya man wãaru wɛ̃ɛmɔ.
94 Na sãawa wunɛgii, a man faaba koowo.
Wunɛn woodabara na kĩ n swĩi.
95 Tɔn kõsobu ba man mara bu go.
Adama nɛ, wunɛn gariya na bwisikumɔ.
96 Ye ya yiba kpuro, ya maa nɔru mɔ.
Adama wunɛn woodaba ba ṅ kpeeru mɔ.
97 Na wunɛn woodaba kĩ too.
Ba ra n wãawa nɛn bwisikunu sɔɔ tõɔ giriru baadomma.
98 Wunɛn woodaba ba ra man bwisi kɛ̃ n kere nɛn yibɛrɛba.
Domi na ra n bu nɛniwa baadomma.
99 Na nɛn yinnibu kpuro yɛ̃ru kera.
Domi wunɛn woodaba ba ra n wãawa nɛn bwisikunu sɔɔ.
100 Na durɔ tɔkɔnu bwisi kere,
domi na wunɛn gere mɛm nɔɔwammɛ.
101 Na ku ra swaa kõsa mwɛ, kpa n wa n ka wunɛn gari nɛnɛ.
102 Na ku ra de wunɛn woodaba bu ka man tonda.
Domi wuna a man keu sõɔsimɔ.
103 Wunɛn gari yi tim dobu kere nɛn nɔɔwɔ.
104 Na kua bwisigii wunɛn woodaban sõ.
Yen sõna na weesun swɛɛ kpuro tusa.

105 Wunɛn gari yi sãawa nge fitila
ye ya man swaa sõɔsimɔ.
106 Na bõrua na sire na nɛɛ,
kon wunɛn sõɔsiru mɛm nɔɔwa,
domi ta sãawa dee dee.
107 Na nɔni sõɔre gem gem.
Yinni Gusunɔ, a man dam kɛ̃
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
108 Yinni Gusunɔ, a nɛn siarabu wuro,
kpa a man wunɛn sõɔsiru giasia.
109 Nɛn wãara wãawa kari sɔɔ baadomma,
adama na ṅ wunɛn woodaba duarimɔ pai!
110 Tɔn kõsobu ba man yɛ̃ri bɛrie.
Ka mɛ, na wunɛn gere swĩi.
111 Wunɛn gari sãawa nɛn tubi ka baadommaɔ,
domi yi sɔɔra nɛn gõru dobu wãa.

112 Nɛn gõru ga kĩ gu wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa baadomma sere ka nɔrɔ.

113 Na gõrusu yirugibu tusa, adama na wunɛn woodaba kĩ.
114 Wuna a sãa nɛn kuku yeru ka nɛn tɛrɛru.
Wunɛn nɔɔ mwɛɛru sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
115 Tɔn kõsobu, i ka man tondo,
kpa n wa n Gusunɔ nɛn Yinnin woodaba swĩi.
116 Yinni Gusunɔ, a man kõsuo na n ka wãa nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
A ku man sekuru doke nɛn yĩiyɔbu sɔɔ.
117 A de a n sãa nɛn tãsi yeru kpa n faaba wa.
Kpa na n wunɛn woodaba laakari sãa baadomma.
118 A ra be ba ra wunɛn woodaba deri gɛmwa.
Domi ben nɔni wõkubu bu ṅ arufaani mɔ.
119 A ra tɔn kõsobu gɛriewa tem mɛn di nge nim yaka.
Yen sõna na wunɛn woodaba swĩi.
120 Wunɛn nanum mu dera nɛn wasi diirimɔ.
Na wunɛn siribu nasie.

121 Na wunɛn woodaba ka wunɛn gem mɛm nɔɔwammɛ.
A ku man be ba man dam dɔremɔ nɔmu sɔndia.
122 A nɛ, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kuo ma kaa man somi.
A ku de tii suobu bu man dam dɔre.
123 Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn faaba
ka wunɛn gem mèn nɔɔ mwɛɛru a kua mara.
124 A nɛ, wunɛn sɔm kowo kuo nge mɛ wunɛn tɔn geera nɛ.
A man wunɛn woodaban keu sõɔsio.
125 Na sãawa wunɛn sɔm kowo.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn sõɔsiru gia.
126 Yinni Gusunɔ, saa ya den tura a ka se
domi wee ba wunɛn wooda saramɔ.
127 Adama nɛ, na ye kĩ n kere wura gean tii.
128 Na ye kpuro garisiwa dee dee.
Na swɛɛ yi yi ṅ dɛnde kpuro tusa.

129 Wunɛn yiirebu bu ra n wã, yen sõna na bu nɛni.
130 Wunɛn garin giabu bu ra tɔnu yam burasiewa,
kpa yi bwisi sariba bwisi kɛ̃.
131 Na kasu gem ka tia n wa n wunɛn woodaba gia.
132 Yinni Gusunɔ a man mɛɛrima,
kpa a man durom kua nge mɛ a ra be ba nun kĩ kue.
133 A de na n tãsa wunɛn gari sɔɔ.
A ku de toraru garu ta n man wãasi.
134 A man wɔro tɔmbun dam dɔrebun di,
kpa n kpĩ n wunɛn sõɔsiru mɛm nɔɔwa.
135 A ka man nɔnu geu mɛɛrio,
kpa a man wunɛn yiirebu sõɔsi.
136 Wee na nɔni yĩresu kokumɔ nge daaru,

domi tɔmba kun wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwɛ.

137 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wunɛn siribu bu ra n sãawa dee dee.
138 A wunɛn wooda yiiwa gem sɔɔ.
Ya maa naanɛ mɔ.
139 Nà n nɛn yibɛrɛba wa be ba wunɛn gari
duari,
nɛn mɔru ra sewa.
140 Wunɛn gari yi naanɛ mɔ.
Nɛ, wunɛn sɔm kowo na yi kĩ.
141 Wee na ǹ kpã, ma ba man gema.
Ka mɛ, na ǹ wunɛn woodaba duari.
142 Wunɛn gem mu ku ra kpe.
Mɛya wunɛn gari yi sãawa gem.
143 Nuku sankiranu ka nɔni swãara man
wɔrimɔ,
adama wunɛn woodaba ba ra man nuku
dobu wɛ̃.
144 Wunɛn yiirebu bu sãawa dee dee sere ka
baadommaɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ yi yi koo de na n wãa.

145 Yinni Gusunɔ, na nun sokumɔwa ka nɛn
gɔ̃ru kpuro.
A man wurario, kpa n kpĩ n wunɛn sɔ̃ɔsiru
nɛnɛ.
146 Na nun kanamɔ, a man faaba koowo,
kpa n kpĩ n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
147 Na ra kanaru kowa yam mu sere sãra,
kpa na n wunɛn nɔɔ mwɛɛnu naanɛ sãa.
148 Yam mu sere sãra na ra sewa n ka wunɛn
gari mɛɛri.
149 A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ wunɛn durom sɔ̃.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n wa na n
wãa.
150 Be ba kɔ̃sa bwisikumɔ,
be wee ba man turuku kua.
Ba wunɛn woodaba deri.
151 Wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãawa nɛn tu-
ruku.
Wunɛn gari yi sãawa gem.
152 Na yɛ̃ saa yee yellun di ma a wunɛn
woodaba yiiwa
ba n ka wãa sere ka baadommaɔ.

153 A nɛn nɔni swãaru mɛɛrio, kpa a man
wɔra.
Na ǹ wunɛn woodaba duarimɔ.
154 A ka man yinɔ kpa a man yakia.
A de na n wãa nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
155 Tɔn kɔ̃soba kun faaba wasi,
domi ba ku ra wunɛn sɔ̃ɔsiru kasu.
156 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu kpã.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n wa na n
wãa.
157 Nɛn yibɛrɛ be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ ba dabi.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn gere yinamɔ.
158 Na tɔnu kamba tusa, domi ba ku ra wunɛn
woodaba swĩi.

159 Yinni Gusunɔ, a n yɛ̃ ma na wunɛn
woodaba kĩ.
A de na n wãa wunɛn durom sɔ̃.
160 Gema mu sãa wunɛn garin nuuru.
Wunɛn woodaba kpuro ba kon sãawa gem
sere ka baadommaɔ.

161 Wee sina biba man nɔni sɔ̃ɔmɔ kam sɔɔ.
Adama wunɛn gari tɔnawa na nasie.
162 Na ra n nuku dobu mɔ wunɛn gari sɔɔ nge
wi u dukia baka wa u gura.
163 Na weesu tusa. Ma na wunɛn woodaba kĩ.
164 Sɔ̃ɔ teeru, nɔn nɔɔba yiruwa na ra nun
siare wunɛn siri bi bu sãa dee deen sɔ̃.
165 Be ba wunɛn woodaba kĩ, ba ra n bɔri yɛn
bakaru mɔ.
Kɔ̃sa ku ra bu deemɛ.
166 Yinni Gusunɔ, na wunɛn faaba yĩiyɔ.
Yen sɔ̃, na wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
167 Na ra wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwɛ.
Na ra bu kã too too.
168 Na wunɛn yiirebu ka wunɛn woodaba
swĩi,
domi nɛn kookoosu kpuro wãa wunɛn
wuswaaɔ.

169 A de a nɛn wuri nɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
170 A nɛn kanaru nɔɔwɔ.
A man wɔro nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
171 A ra man wunɛn woodaban keu sɔ̃ɔsi.
A de wunɛn siarabu bu nɔɔra nɛn nɔɔn di.
172 Wooda be kpuro ba dɛɛrewa.
A de n womu ko ben sɔ̃.
173 Na wunɛn sɔ̃ɔsiru wura.
A na a man somi.
174 Yinni Gusunɔ, wunɛn faabawa na mara ka
gem.
Mɛya wunɛn woodaba ba ra man nuku dobu
wɛ̃.
175 A de na n wunɛn siribu tãsiri, kpa na n
wãa n ka nun siara.
176 Wee na sirenɛ nge yãa te ta kɔ̃ɔre.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo kasuo,
na ǹ wunɛn woodaba duarimɔ.

120

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Sanam mɛ na wãa nuku sankiranu sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka, ma u man wurari.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro wee kowobun
nɔman di.
A man yakio be ba tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔn
nɔman di.
3 Mba weesu koo ka bu naawa,
4 ma n kun mɔ tabu sɛ̃ɛnu ka dɔ̃ɔ bokon gɛ̃ɛ.
5 Wee na kua kam koore,
na wãa Mɛsɛkiɔ Kedanin kuu bekurugirɔ.
6 Na sɔ̃ n tɛ ka be ba ku ra bɔri yɛndu kã.
7 Nà n bɔri yɛndun gari gerubu torua,
ba ra n tabun sɔɔru mɔ̀wa.

121

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Na nɛn nɔni sue guunu gia.
Man diya kon somiru wa.
2 Nɛn somira weewa saa Yinni Gusunɔn min di
wi u wɔllu ka tem taka kua.
3 U ǹ derimɔ wunɛn naasu su sokura.
Wi u nun kõsu, u ǹ dom yĩbirimɔ.
4 Wee wi u Isireliba kõsu u ku ra dom yĩbiri,
u ku ra maa dweeye.
5 Yinni Gusunɔ u sãawa wunɛn kõso.
U wãa wunɛn nɔn geuɔ u nun saaru sãawɛ.
6 Sõɔ sɔɔ, sõɔ kun nun soomɔ.
Wõkuru, suru tarum kun maa nun soomɔ.
7 Yinni Gusunɔ u koo nun bere gãa kõsunu kpuron di.
U koo wunɛn hunde kõsu,
8 kpa u nun kpara wunɛn daaru ka weru
saa tẽn di sere ka baadommaɔ.

122

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Bà n nɛɛ, su da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
nɛn nukura ra dorewa.
2 Yerusalɛmu, bɛsɛn naasu su yõ wunɛn kɔnnɔsɔ.
3 Yerusalɛmu, a sãawa wuu ge ba bana gea kua,
ma ba gu gbãraru toosi ba ka sikerena.
4 Wunɛn miya Isireliba, Yinni Gusunɔn
tɔmbu ba ra nɛ bu ka nùn siara,
nge mɛ u bu wooda wẽ.
5 Wunɛn miya siri gbabura wãa.
Wunɛn miya Dafidin bibun bweserun sina gɔna wãa.
6 I bɔri yɛndu kanɔ Yerusalɛmun sõ,
kpa be ba wunɛ Yerusalɛmu kĩ ba n wãa bwẽɛ dora sɔɔ.
7 Yerusalɛmu, bɔri yɛnda n wãa wunɛn gbãraru sɔɔ ka wunɛn sina kpaarɔ.
8 Nɛn mɛro bisibu ka nɛn bɔrɔban sõ,
kon nɛɛ, Gusunɔ u de bɔri yɛnda n wãa Yerusalɛmuɔ.
9 Yerusalɛmu, wunɛn gea na kasu, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerun sõ.

123

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Gusunɔ, wunɛ wi a wunɛn sina gɔna tɛrie wɔllɔ,
wuna na nɔni twẽɛ.
2 Nge mɛ yobun nɔni yi ra n ben yinnibun nɔma mɛɛra,
nge mɛya bɛsɛn nɔni yi Gusunɔ bɛsɛn Yinnigia mɛɛra,
sa n ka mara sere dɔma te u koo sun durom kua.
3 Yinni Gusunɔ, a sun wɔnwɔndu kuo too too.
Domi ba sun gema n kpã.
4 Be ba tii sue ba sun gema
ma ba sun yaakoru kua too sere n den sun nua.

124

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
Gusunɔ Isireliban Yinni ù kun daa ka sun wãa,
wara u koo sun kõsu.
Isireliba bu wureo bu gere bu nɛɛ,
2-4 sanam mɛ tɔn kõsobun mɔru ya seewa, ma ba sun seesi,
Yinni Gusunɔ ù kun daa ka sun wãa, ba koo sun mwɛ wasiru,
kpa bu sun wukiri nge nim mɛ mu kokumɔ daa toraɔ.
5 Nim kure damgina nu koo sun taare.
6 Sa Yinni Gusunɔ siara,
domi u ǹ dere bɛsɛn yibɛrɛba bu sun nɔɔ bɛri.
7 U dera bɛsɛn hunde ya kisira saa taan di nge gunɔ.
Taa ya kasikira ma sa yara.
8 Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn faaba kowo.
Wiya u wɔllu ka tem taka kua.

125

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
ba ra n yõwa dim dim nge Siɔnin guuru.
Ta ku ra bãari. Ta ko n yõwa sere ka baadommaɔ.
2 Nge mɛ guunu ka Yerusalɛmu sikerenɛ,
nge mɛya Gusunɔ u ka win tɔmbu sikerenɛ saa tẽn di sere ka baadommaɔ.
3 Tɔn kõso kun bandu dimɔ gemgibun temɔ.
Domi ù n tu di, ben tii ba koo kõsa ko.
4 Yinni Gusunɔ, a be ba gea mɔ̀ gea sõɔsio.
A bèn gõru ga dɛɛre durom kuo.
5 Adama be ba swaa mwaamɔ ye ya ǹ dɛnde
a bu yarinasio ka kõsan kowobu sannu.
Yinni Gusunɔ, a de bɔri yɛnda n wãa Isireliɔ.

126

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka bɛsɛgii be ba yoru mwɛɛra wurama Siɔniɔ,
ya sun sãawɛwa nge dosu.
2 Ma sa nuku dobu mɔ̀ sa yẽɛmɔ.
Ma sa nasaran kuuki mɔ̀.
Ma ba gerumɔ bwesenun suunu sɔɔ ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sun gãa bakanu kua.
3 Mɛya u sun gãa bakanu kua.
Wee sa wãa tẽ nuku dobu sɔɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a ka bɛsɛgii be ba raa yoru mwɛɛra wurama
ba n kokumɔ nge daa tori sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia.
5 Be ba duurumɔ ka nɔni yĩresu,
ba koo gẽ ka nuku dobun kuuki.
6 Wi u duurubu dɔɔ ka wuri,
u koo wurama ka nuku dobu,

u n doo bɔkunu sɔɔwa.

127

1 Sãa daarun womu ge Salomɔɔ u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ ù kun diru banimɔ,
be ba tu banimɔ sɔmburu kama ba mɔ̀.
Yinni Gusunɔ ù kun wuu kɔ̃su,
be ba gu kɔ̃su ba dom serawa kam.
2 Kam sɔɔra kaa wahala ko a ka wunɛn dĩanu wa a di.
Kaa se buru buru yellu kpa a kpuna sere wɔ̃ku suunu sɔmburun sɔ̃.
Adama wi Gusunɔ u kĩ,
u ra nùn dĩanu wɛ̃wa baa yɛ̃ro ù n dò.
3 Wee, bibu ba sãawa tubi ye ya wee Gusunɔn min di.
Ba sãawa soseru te ta wee Gusunɔn min di.
4 Bii be ba mara aluwaasiru sɔɔ,
ba sãawa nge sɛ̃ɛnu tabu durɔ damgiin nɔmaɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u bu wa n dabi.
U sãawa nge wìn sɛ̃ɛ bwãara sɛ̃ɛnu yiba.
U ǹ sekuru wasi sanam mɛ u koo ka win yibɛrɛba yinna wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ.

128

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ nasie,
ma u sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ.
2 U koo win sɔmburun arufaani di,
kpa u n nuku dobu mɔ u n kuuramɔ.
3 Win yɛnuɔ
win kurɔ u ko n sãawa nge resɛm ye ya ra ma.
Mi ba sɔ̃ ba dimɔ,
kpa win bibu ba n sãa nge olifin dãa kpɛmminu.
4 Doma ten bwesera wi u Yinni Gusunɔ nasie u ra wa.
5 Yinni Gusunɔ u nun domaru kuo Siɔnin di,
kpa a n waamɔ nge mɛ Yerusalɛmu ya kuuramɔ wunɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
6 Kaa wunɛn bibun bibu wa.
Gusunɔ u de bɔri yɛnda n wãa Isireliɔ.

129

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Isireliba bu geruo sannu sannu bu nɛɛ,
geema, tɔn kɔ̃sobu ba ra n sun dam dɔremɔwa
saa bɛsɛn bweserun toren di.
2 Ba sun nɔni sɔ̃ɔwa bɛsɛn bweserun toren di.
Adama ba ǹ nasara wa bɛsɛn wɔllɔ.
3 Ba wuka bɛsɛn birusun wɔllɔ ba kpĩi wuna wuna.
4 Adama Yinni Gusunɔ u sãawa gemgii,
u ben wɛ̃ɛ kasuka.
5 Yinni Gusunɔ, a de be ba Yerusalɛmu tusa bu sekuru wa,
kpa bu biruku yira wura,
6 ba n sãa nge yaka si su ra kpi diru wɔllɔ.
Su ra gberewa ba kun su wukura.
7 Wi u su gɛ̃ɛmɔ, su ku ra win nɔmu yibu.
Wi u maa su guramɔ, su ku ra win nɔm koto teeru turi.
8 Be ba sarɔ mi, bu ku bu domaru kua bu nɛɛ,
Gusunɔn domaru ta n ka bu wãa.
Bu ku raa maa nɛɛ, ba bu domaru kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.

130

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, saa wɔru bakɔn diya na nun nɔɔgiru sue.
2 Yinni, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
3 Yinni Gusunɔ, à n da tɔmbun toranu yaaye,
wara u ko n maa wãa.
4 Wuna a ra tɔmbu suuru kue bu ka nun nasia.
5 Na Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
Na win nɔɔ mwɛɛru mara.
6 Na Yinni Gusunɔ mara
n kere nge mɛ wuu kɔ̃so u ra n yam sãreru mara.
7 Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ,
domi u wɔnwɔndu mɔ.
Wiya u ra tɔmbu yakie ka swaa dabinu.
8 Wiya u koo bɛɛ Isireliba yakia,
kpa u bɛɛn toranu kpuro suuru ko.

131

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na ǹ tii sue.
Na ku ra n gãa bakanu naa gire.
2 Na sãawa sɛ̃ɛ nge bii wi ba bom kara
u wãa win mɛron nuurɔ.
3 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn yĩiyɔbu dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.

132

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a Dafidi yaayo
win wahala ye u kua kpuron sɔ̃.
2 Domi u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ,
3 u ǹ duɔ win kuu bekurugirɔ u sere nɛɛ,
u koo kpuna win kpin yerɔ mi u ra wɛ̃re.
4 U ǹ dom yĩbirimɔ, u ǹ maa doyamɔ
5 ma n kun mɔ u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii wãa yeru kua.
6 Wee sa nua ma woodan kpakororu ta wãa Efaratɔɔ,
ma sa tu deema Yaarin gberɔ.
7 Su du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa su nùn kpuna.
8 Yinni Gusunɔ, a seewo kpa a na mi a ra wɛ̃re
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu
tèn wɔllɔ a ra wunɛn yiiko sɔ̃ɔsi.
9 A de wunɛn yãku kowobu ba n gem swĩi,

kpa be ba nun naanɛ sãa ba n nuku dobun kuuki mɔ̀.
10 A ku wi a gɔsa yina Dafidi wunɛn sɔm kowon sɔ̃.
11 Yinni Gusunɔ u Dafidi gem sɔ̃ɔwa ka bɔ̃ri u nɛɛ,
u koo win nɔɔ mwɛɛru yibiawa kam kam te u nɛɛ,
Dafidin bibun turowa u koo nùn kɔsire ko win bandu sɔɔ.
12 Bii be, bà n win arukawani yibia,
ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa be u bu wɛ̃,
ben bibun bwesera ta ko n bandu dii sere ka baadommaɔ.
13 Yinni Gusunɔ u Siɔni gɔsa.
U ye gɔsa ya n ka sãa win wãa yeru.
14 Ma u nɛɛ, ya ko n sãa win wɛ̃ra yeru sere ka baadommaɔ.
U koo sina mi, domi wiya u ye gɔsa.
15 U koo ye domaru kua,
kpa u ye dĩanu wɛ̃.
16 U koo yen yãku kowobu faaba ko.
Kpa be ba nùn naanɛ sãa bu nuku dobun kuuki ko.
17 Miya u koo Dafidi wi u gɔsan dam sosi,
kpa u win bweserun goo swĩi, u n sãa nge fitila.
18 U koo de win yibɛrɛba bu sekuru wa.
Adama wi, win sina furɔ ga ko n ballimɔwa win wiru wɔllɔ.

133

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Wee, n wã, n maa nuku dobu mɔ mɛro bisibu bà n wãa sannu.
2 Ya sãawa nge gum mɛ ba wisi Aronin wirɔ,
ma mu kokumɔ sere ka win toburɔ ka win yabe wĩirɔ.
3 Mu sãawa nge kako te ta saramamɔ guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn di te ta wãa Siɔniɔ.
Domi miya Yinni Gusunɔ u ra tɔmbu domaru kue,
kpa u bu wãaru wɛ̃ te ta ǹ kpeemɔ.

134

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
I Yinni Gusunɔ siaro bɛɛ win sɔm kowobu kpuro.
Bɛɛ be i ra n wãa win sãa yerɔ sere ka wɔ̃kurɔ,
2 i bɛɛn nɔma yiiyo win sãa yerun bera gia kpa i nùn siara.
3 Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kuo Siɔnin di wi, wi u wɔllu ka tem taka kua.

135

1 I Yinni Gusunɔ siaro. I win yĩsiru tɔmɔ.
Bɛɛ win sɔm kowobu,
2 bɛɛ be i sɔmburu mɔ̀ win sãa yerɔ, i nùn siaro.
3 I nùn siaro, u sãawa tɔn geo.
I ka win yĩsiru womu koowo, u sãawa tɔn geo.
4 Yinni Gusunɔ u tii Isirelibа Yakɔbun bweseru gɔsia
ba n ka sãa wigibu.
5 Na yɛ̃ ma u kpã, mɛya wi, bɛsɛn Yinni u bũnu kpuro kere.
6 Ye u kĩ, yera u ra ko wɔllɔ ka temɔ ka nim wɔ̃kuɔ ka gen sɔɔwɔ.
7 U ra de guru winu nu sɔ̃ɔsira handunia kpuro sɔɔ.
U ra de guru maakinu nu koora kpa u de gura yu nɛ.
Kpa u woo kusiama gen wãa yerun di.
8 U Egibitigibun bii gbiikobu go sere ka ben yaa sabenun bii gbiikinɔ.
9 U sɔm maamaakiginu kua Egibitiɔ u ka yen sina boko
ka win sɔm kowobu kpuro sɛɛyasia.
10 U bwese dabinu go, ma u sinam damgibu go.
11 Beya, Sihoni Amɔreban sunɔ ka Ogu Basanin sunɔ
ka sere maa Kananiban sinambu kpuro.
12 U sinam ben tem sua
u win tɔmbu Isirelibа wɛ̃ ba tubi di.
13 Yinni Gusunɔ, wunɛn yĩsiru ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ba ko n nun yaayewa waati baayere sɔɔ.
14 Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siria,
kpa u win sɔm kowobun wɔnwɔndu wa.
15 Ba bwesenun bũnun bwãarokunu kuawa ka sii geesu ka wura.
Tɔmbun nɔman sɔmbura.
16 Nu nɔsu mɔ, adama nu ku ra gari gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ku ra yam wa.
17 Nu swasu mɔ, adama nu ku ra gari nɔ.
Nu ǹ wɛ̃siaru mɔ nin nɔɔwɔ.
18 Be ba nu sekumɔ ka be ba nu naanɛ sãa,
be kpuro ba sãawa nge ni.
19 Isirelibа, i Yinni Gusunɔ siaro.
Aronin bweseru, i Yinni Gusunɔ siaro.
20 Lefin yɛnugibu, i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ be i nùn nasie, i nùn siaro.
21 Yinni Gusunɔ u wãa Yerusalɛmuɔ.
I nùn siaro saa Siɔnin di.
I Yinni Gusunɔ siaro.

136

1 I Yinni Gusunɔ siaro domi u sãa tɔn geo.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
2 I Gusunɔ siaro, u bũnu kpuro kere.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
3 I yinnibun Yinni siaro.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
4 Wi turowa u ra sɔm maamaakigii bakanu ko.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
5 Wiya u wɔllu ka tem taka kua ka win bwisi.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
6-9 U tem tɛria nim wɔllɔ, ma u sɔ̃ɔ ka suru kua.
U sɔ̃ɔ kuawa u ka yam bururasia sɔ̃ɔ sɔɔ,

ma u suru ka kperi kua ye kpuro yu ka yam
bururasia wɔ̃kuru.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
10-11 Wiya u Egibitigibun bii gbiikobu go.
Ma u Isireliba yara Egibitigii ben suunu sɔɔn
di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
12-15 Ka win dama u ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Naa yari burana yiru,
ma u dera Isireliba ba tɔbura gen suunu sɔɔn
di.
Ma u Egibitin sina boko ka win tabu kowobu
sure nim wɔ̃ku ge sɔɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
16 Wiya u win tɔmbu kpara gbaburɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
17-20 Wiya u sinambu go be ba dam mɔ.
Beya, Sihoni Amɔreban sunɔ ka Ogu Basanin
sunɔ.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
21-22 Wiya u tɔn ben tem win sɔm kowobu
Isireliba wɛ̃ ba tubi di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
23-24 Wiya u sun yaaya sanam mɛ sa wãa
sekuru sɔɔ.
Ma u sun wɔra be ba sun dam dɔremɔn
nɔman di.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
25 Wiya u ra hunde koni baayere dĩanu wɛ̃.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.
26 I Wɔrukoo siaro.
Win wɔnwɔndu ta ku ra kpe.

137

1 Sa sɔ̃wa Babilonin daarun goorɔ
ma sa sumɔ sa ka Siɔni yaayamɔ.
2 Sa bɛsɛn mɔrɔkunu bwɛ̃ dãaɔ.
3 Be ba sun tabu di ba nɛɛ, su womu koowo.
Be ba sun dam dɔremɔ ba nɛɛ, su Siɔnin
womusu ko ka nuku dobu.
4 Adama amɔna sa ko kpĩ su Yinni Gusunɔ
womusu kua tem tukumɔ.
5 Yerusalɛmu, nà n nun duari, nɛn nɔm geu
gu gbio.
6 Nà kun nun yaaye kpa a n sãa nɛn nuku
dobun nuuru,
nɛn yara yu nɛn daro maniɔ.
7 Yinni Gusunɔ, a de a Edɔmuban gari yaaya
yi ba gerua sanam mɛ ba Yerusalɛmu kam
koosiamɔ
ba nɛɛ, bu ye kɛro mam mam sere ka yen
kpɛɛkpɛɛkuɔ.
8 Babilonigibu, i sãawa be ba koo kam koosia.
Doo nɔɔrugiiwa wi u koo bɛɛ kɔ̃sa yèn bwe-
seru i raa sun kua kɔsie.
9 Doo nɔɔrugiiwa wi u koo bɛɛn bibu sɛ̃re u
kɔsuku kperu wɔllɔ.

138

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun siaramɔ ka nɛn gɔ̃ru
kpuro.
Kon nun tɔma wɔllun tɔmbun wuswaaɔ.
2 Kon nun kpuna wunɛn sãa yee dɛɛraro,
kpa n nun tɔma wunɛn tɔn geeru ka wunɛn
bɔrɔkinirun sɔ̃.
Domi a yĩsiru yara wunɛn nɔɔ mwɛɛ te a ra
yibien sɔ̃.
3 Saa ye na nun soka, a man wurari.
A man dam kã, a man toro sindu wɛ̃.
4 Yinni Gusunɔ, sinambu kpurowa ba koo
nun siara.
Domi ba wunɛn gari nua.
5 Ba koo wunɛn kookoosu siara.
Domi wunɛn bɛɛrɛ ya kpã.
6 Yinni Gusunɔ, baa mɛ a kpã, a be ba tii kawe
waamɔ.
Ma a ra be ba tii sue tubu saa tontonden di.
7 Nà n sĩimɔ nuku sankiranun swaa sɔɔ,
a ra man wãaru wɛ̃.
A ra nɛn yibɛrɛba nɔmu dɛmiɛ bà n ka man
mɔru seewa.
Mɛya wunɛn dam mu ra man faaba ko.
8 Yinni Gusunɔ, kaa man sanna.
Wunɛn tɔn geeru ta ǹ nɔru mɔ.
Be a taka kua, a ku bu deri.

139

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a man wɛ̃ɛra, a maa man gia.
2 A nɛn sindu ka nɛn seebu yɛ̃.
A nɛn bwisikunu tuba sarun di.
3 A nɛn sanum ka nɛn kpindu yɛ̃.
A maa nɛn swɛɛ kpuro yɛ̃.
4 N sere nɔɔ wukia, a nɛn gere kpuro yɛ̃ kɔ
Yinni Gusunɔ.
5 A ka man wãa biru ka wuswaa,
ma a man wunɛn nɔmu sɔndi.
6 Yɛ̃ɛ ten bweseru ta man sãawɛ maamaaki
baka.
Ta kpã, na ǹ kpɛ̃ n tu tubu.
7 Ma gia kon wunɛn Hunde kisirari n da.
Nge ma gia kon duka we a kun ka man wa.
8 Nà n yɔɔwa sere wɔllɔ, a wãa mi.
Nà n da gɔriɔ, a maa wãa mi.
9 Nà n da sɔ̃ɔ yari yerɔ ǹ kun mɛ sɔ̃ɔ duu yerɔ
nim wɔ̃kun goorɔ,
10 min tii, wunɛn nɔmuwa ga koo man kpara,
kpa wunɛn nɔm geu gu man nɛnɛ.
11 Nà n nɛɛ, yam wɔ̃kura koo man bere,
yam da bururewa mi na wãa.
12 Baa yam wɔ̃kuru ta ǹ tĩri wunɛn mi.
Wɔ̃kuru ta buririwa nge sɔ̃ɔ sɔɔ.
Yam wɔ̃kuru ta ballimɔwa nge yam bu-
ruram.
13 Wuna a nɛn wasin doo dooka mɔma.
Wuna a man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ.
14 Na nun siara yèn sɔ̃ a man taka kua
ka wunɛn dam maamaakigim.
Wunɛn nɔman sɔma kun gere mɔ.
Yeniwa na yɛ̃ sãa sãa nɛn gɔ̃ruɔ.
15 Sanam mɛ ba man mɔma asiri sɔɔ,
ma ba man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ,

nɛn wasi kun nun berue.
16 A man wa saa ba nɛn nukuru dumən di.
Wunɛn tireru səərə ba nɛn wãarun tõnun geeru yorua na sere nu dibu torua.
17 Gusunə, wunɛn bwisikunu nu duku.
Nin dabira banda.
18 Nà n nu garimə, nu yani sɛɛri dabiru kere.
Nà n maa dom seewa, na ra n wãa ka wunɛ.
19 Gusunə, a de tən kõsobu bu gbi,
kpa tən gowobu ba n ka man tonde.
20 Be, be ba sãa wunɛn yibɛrɛba,
ba nun gari kõsi manimə.
Wunɛn yĩsira ba ka weesu mò.
21 Yinni Gusunə, be ba nun tusa ka be ba ra nun seesi,
na ɲ̀ kon bu tusi?
22 Na bu tusa too too, na bu garisi nɛn yibɛrɛba.
23 Gusunə, a man wɛ̃ɛrio kpa a nɛn gõru gia.
A nɛn laakari mɛɛrio kpa a nɛn bwisikunu tubu.
24 A mɛɛrio a wa nà n wãa swaa kõsa səə,
kpa a ka man da wãaru te ta ku ra kpen swaa səə.

140

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunə, a man wəro tən kõsobun nəman di.
A man gbaro gbanagibun nəman di.
3 Domi kõsa ba ra n bwisikumə ben gõruə.
Kpa ba n səəru kpeere baadomma bu ka tabu ko.
4 Ba ra ben yara derewa nge waa.
Kpa ben nəə ga n dɛ̃ɛ mə nge surəkəru.
5 Yinni Gusunə, a man tən kõso gbaro.
A man gbanagibu giro be ba kasu bu man sura.
6 Wee tii suobu ba man yina bɛriammɛ.
Ba man taa yinuammɛ swaa səə.
Ma ba man yəəru bwɛ̃ɛyɛ.
7 Adama na nɛɛ, Gusunə, wuna a sãa nɛn Yinni.
A swaa tem kpĩiyə a nɛn kanaru nə.
8 Yinni Gusunə, a sãawa gbãraru tèn mi na ra kuke n ka faaba wa.
A ra nɛn wiru bere tabun saa səə.
9 A ku de tən kõson kĩru tu koora.
A ku de ye u nia sãa yu koora, kpa u ku raa tii sua.
10 Be ba man kooro buremə
a de ben toranu nu wəri ben wiru wəllə.
11 A bu dõə wisio kpa a de bu wəri wəru bəkə səə
gèn min di ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu yari.
12 Wi u weesu mò u ɲ̀ tãsimə tem mɛ səə.
Kõsa ya ko n maa gbanagii swĩiwa sere u ka kam ko.
13 Na yɛ̃ ma Yinni Gusunə u ra wənwəndo siriewa dee dee.
Kpa u maa sãaro nùn win gem wɛ̃.
14 Geema, gemgibu ba koo nun təma kpa ba n wãa wunɛn wuswaaə.

141

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunə, na nun soku, a na fuuku nɛn mi.
A nɛn nəə swaa dakio nà n nun sokumə.
2 A de nɛn kanaru tu nun girari nge turare nubu durorugian wiisu.
Kpa nəma ye na yiiye ya n sãa nge kɛ̃ru
te ba ra ka nun naawɛ wunɛn sãa yerə yoka.
3 Yinni Gusunə, a nɛn nəə bəkuo.
A nɛn nəə sarusu kõsuo.
4 A ku de nɛn gõru gu da kõsa gia.
A ku de n kom kõsum ko ka be ba gem sariru swĩi.
A ku de n ka bu tõə baka dim di.
5 Gemgii ù n man so, kĩra u man sõəsi.
U n man gerusi, u man gum tãrewa nɛn wirə.
Na ɲ̀ ye yinamə.
Adama na ɲ̀ nɛn kanaru marimə tən kõsobun sõ.
6 Gusunə, a ben siri kowobu sureo kpenu səə,
kpa bu nɛn gari swaa daki,
domi yi sãawa gari dori.
7 Nge mɛ bà n kərə mò tem mu ra nəə baare,
nge mɛya gəribun wãa yera koo nəə baara
tu ben kukunu mwɛ ni nu yarinɛ.
8 Yinni Gusunə, wuna na mɛɛra.
Wunɛn miya na kukua.
A ku nɛn wãaru doke kari səə.
9 A man gbaro tən kõsobun yina ye ba man bɛrien di.
A man gbaro ben taa ye ba man bɛrien di.
10 A de tən kõso be, bu wəri ben yina səə,
kpa nɛ, n kisira min di.

142

1 Dafidin womu ge u kua sanam mɛ u kanaru kua kpee wəru səə. Ge wee.
2 Na Yinni Gusunə nəəgiru sue na nùn suuru kanamə.
3 Na nùn nɛn nuku sankiranu sõəmə.
Na nùn nɛn wahala saariammɛ.
4 Nà n mwia kpana, wuna ra n yɛ̃ ye kon ko.
Ba man yina bɛria swaa yè səə na sĩimə.
5 A mɛɛrio nəm geuə a wa ma goo sari wi u ka man yõ.
Na ɲ̀ kuku yeru mə.
Goo sari wi u maa nɛn bwisikunu mò.
6 Yinni Gusunə, wuna na sokumə.
Na nɛɛ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
Wunɛ turowa a sãa nɛgii dunia ye səə.
7 A nɛn wuri swaa dakio, domi na nuki sankire too.
A man yakio be ba man nəni sõəmən nəman di,
domi ba man dam kere.
8 A man yaro dɛsirun di, kpa n nun takaru ko.

À n man durom kua, geegiba koo na bu man
sikerena.

143

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
Kpa a nɛn bikiabu swaa daki.
A man wisio wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn
gem sɔɔ.
2 A ku nɛ, wunɛn sɔm kowo siri,
domi goo sari wi u koo gem wa wunɛn mi.
3 Nɛn yibɛrɛ u man naa swĩi.
U nɛn wãaru tem taare.
U dera na wãa yam wɔ̃kurɔ nge be ba gu n tɛ.
4 Yen sɔ̃na nɛn hunde ya dam dwiiya,
ma na nuki sankire too.
5 Na gasɔn wãaru yaaye.
Na wunɛn sɔma kpuro lasabu mɔ̀,
ma na wunɛn nɔman sɔmburu bwisikumɔ.
6 Wuna na nɔma tĩi.
Nɛn gɔ̃ru ga wunɛn bɛkɛ barɔ
nge mɛ tem gbeba ra n nim kĩ.
7 Yinni Gusunɔ, na mwia kpana.
A man wisio kpaaka.
A ku man biru kisi kpa n ku ko nge be ba wãa
gɔriɔ.
8 A man wunɛn tɔn geeru sɔ̃ɔsio bururu ka
yoka,
wuna na naanɛ sãa.
A man swaa sɔ̃ɔsio ye kon swĩi,
wuna na nɛn hunde nɔmu sɔndia.
9 Yinni Gusunɔ, a man wɔro saa nɛn
yibɛrɛban nɔman di,
wunɛn miya na kuku yeru kasu.
10 Wuna sãa nɛn Yinni.
A man sɔ̃ɔsio mɛ ko na n da wunɛn kĩru ko.
A de wunɛn Hunde geo wi, u man kpara
swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro nge mɛ a nɔɔ
mwɛɛru kua.
A nɛn hunde wunɔ wahalan di wunɛn gem
sɔ̃.
12 A nɛn yibɛrɛba kam koosio,
kpa a nɛn wɛrɔbu kpuro kpeerasia yèn sɔ̃ a
man kĩ.
Na sãawa wunɛn sɔm kowo.

144

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun siara
wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa.
Wuna a ra man tabu sɔ̃ɔsi.
2 Wuna a ra man durom kue kpa a man kɔ̃su.
Wuna a sãa nɛn kuku yee damgiru ka nɛn
faaba kowo.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru te ta ra man ganɛ.
Wuna a ra de bwesenu nu n man wiru kpĩiyɛ.
3 Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu a n sere ka
win bwisikunu mɔ̀.
Wara ra n tɔnu a n sere ka win weeweenu
mɔ̀.
4 Tɔnu u sãawa nge woo.
Win wãarun tɔ̃nu nu sãawa nge saaru te ta ra
doonɛ.
5 Yinni Gusunɔ, a de wɔllu tu tem dɛbɛ dɛbɛ
ko kpa a sarama.
A guunu babo kpa dɔ̃ɔ u yari ni sɔɔn di.
6 A de guru maakinu nu sɔ̃ɔsira, kpa a nɛn
yibɛrɛba yarinasia.
A bu sɛ̃ɛnu tweeyo kpa a de bu yarina.
7 A wunɛn nɔmu dɛmiama wɔllun di.
A man wɔro kpa a man faaba ko
nim bakam ka tɔn tukobun min di
8 be ba ra n gari kam yaramɔ ben nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon nun wom kpɔɔ kua.
Kon nun womu kua ka mɔrɔku sɛrum
wɔkuruguu,
10 wunɛ wi a ra sinambu faaba ko,
kpa a nɛ, Dafidi wunɛn sɔm kowo yara takobi
gɔɔgian di.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
kpa a man faaba ko tɔn tukobun nɔman di,
be ba ra n gari kam yaramɔ ben nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
12 A de bɛsɛn bii aluwaasiba bu ko nge dãa
ni nu kpia dee dee nin piiburun di,
kpa bɛsɛn bii wɔndiaba bu maa ko kurɔ
burabu
nge gbere be ba dãka ba sãa sina kpaarun
buraru.
13 A de bɛsɛn biranu nu dĩa bwese bweseka
yibu,
kpa bɛsɛn yaa sabenu nu dabia nu ko suba
nɔrɔm nɔrɔm
ka nɔrɔm nɔrɔm suba wɔku wɔkubu bɛsɛn
gberu kpaanɛɔ.
14 A de bɛsɛn kɛtɛba bu kuura.
A ku de goo u sun wɔri kpa u sun yoru
mwɛɛri u ka doona.
A ku maa de nuku sankiranun wuri yi nɔɔra
bɛsɛn swɛɛ sɔɔ.
15 Doo nɔɔrugira bwese te ta sãa nge mɛ.
Doo nɔɔrugira bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni.

145

1 Womu ge Dafidi u kua u ka Gusunɔ siara.
Ge wee.
Gusunɔ nɛn sina boko, kon nun wɔlle sua.
Kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka baadommaɔ.
2 Tɔ̃ɔ baatere kon nun siara.
Mɛya kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka
baadommaɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a kpã. Wuna n weenɛ bu
siara.
Wunɛn kpãaru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
4 Saa baayeren tɔmbu bu wunɛn sɔma siaro.
5 Kon wunɛn yiikon giriman kpãaru gere.
Kpa n wunɛn sɔm maamaakiginun gari
kpara ka womu.
6 Ba koo wunɛn dam bakam gari gere,
kpa nɛ, n maa wunɛn kpãarun gari kpara.

7 Ba koo wunɛn tɔn geerun kpãaru yaaya
kpa bu taki ko wunɛn gem sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a wɔnwɔndu mɔ, a ra maa
tɔmbu durom kue.
A ku ra mɔru se fuuku. Wunɛn tɔn geera kpã.
9 Yinni Gusunɔ, a tɔmbu kpuro kĩ.
Wunɛn wɔnwɔndu ta ra sɔ̃ɔsirewa wunɛn
taka koora kpuro sɔɔ.
10 Yinni Gusunɔ, wunɛn taka koora kpuro ya
koo nun bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa be ba sãa wunɛgibu bu nun siara.
11 Ba koo wunɛn bandun bɛɛrɛn gari gere,
kpa bu wunɛn dam gari kpara
12 bu ka wunɛn sɔm maamaakiginu tɔmbu
sɔ̃ɔsi
ka sere wunɛn bandun yiikon girima.
13 Wunɛn bandu ta ko n wãaWa sere ka
baadommaɔ.
Mɛya kaa n tu dii sere ka baadommaɔ.
Yinni Gusunɔ u ra win nɔɔ mwɛɛnu yibie.
Ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ, u ra win tɔn geeru sɔ̃ɔsi *.
14 Yinni Gusunɔ, a ra tɔn be ba wɔrumaa dɔɔ
gabe,
kpa a be ba dam dwiiya tãsisia.
15 Tɔmbu kpurowa ba mɛɛra wunɛn mi gia ka
yĩiyɔbu,
domi wuna a ra bu dĩanu wɛ̃ nin saa sɔɔ.
16 A ra wunɛn nɔma dɛmiɛ
kpa a hunde koni baayere wɛ̃ yèn bukata ya
mɔ.
17 Yinni Gusunɔ, a sãaWa gemgii wunɛn swɛɛ
kpuro sɔɔ.
Mɛya a ra maa wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi sɔma
ye a mɔ̀ kpuro sɔɔ.
18 Yinni Gusunɔ, be ba nun sokumɔ ka gɔ̃ru
dɛɛrɔ,
ben bɔkuɔra a ra n wãa.
19 A ra be ba nun nasie kĩru yibie
kpa a ben wuri nɔ a bu faaba ko.
20 A ra be ba nun kĩ kɔ̃su
kpa a tɔn kɔ̃sobu kam koosia.
21 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ tɔma
kpa tɔmbu kpuro bu wunɛn yĩsi dɛɛraru
bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka baadommaɔ.

146

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Nɛn bwɛ̃ra, a Yinni Gusunɔ siaro.
2 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ siara nɛn wãarun
tɔ̃nu kpuro sɔɔ.
Kon wunɛ Gusunɔ nɛn Yinni womu kua nɛn
wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ.
3 I ku bɛɛn naanɛ doke sinambu sɔɔ,
ba sãaWa tɔmbu,
ba ɲ̀ kpɛ̃ bu bɛɛ faaba ko.
4 Ben wɛ̃siaru ta ra doonɛWa kpa bu wura bu
ko tem.
Yen tɔ̃ɔ te, ben himba kpuro ya kam kuaWa
mi.
5 Doo nɔɔrugiiwa wìn yĩiyɔbu wãa wunɛ
Gusunɔ Yakɔbun Yinni sɔɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi u win naanɛ doke Gusunɔ
win Yinni sɔɔ.
6 Wiya u wɔllu ka tem kua ka nim wɔ̃ku
ka ye ya wãa ye kpuro sɔɔ.
U sãaWa gemgii sere ka baadommaɔ.
7 U ra be ba dam dɔremɔ ben gem wɛ̃.
Kpa u be ba gɔ̃ɔru soore dĩanu wɛ̃.
Yinni Gusunɔ u ra yobu yakie.
8 U ra wɔ̃kobu nɔni wukie.
U ra be ba taare seeye. U ra gemgibu kã.
9 U ra sɔbu kɔ̃su. U ra maa gɔminibu ka
gobekuba nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobun himba kam koosia.
10 Yinni Gusunɔ, u ko n bandu diiwa sere ka
baadommaɔ.
Gusunɔ Siɔnin Yinni, u ko n wãaWa sere ka
baadommaɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

147

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Domi n wã bu Gusunɔ bɛsɛn Yinni siara.
N maa wã bu nùn tɔma.
2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu seeyamɔ.
U Yerusalɛmugii be ba raa yoru mwɛɛra
mɛnnamɔ.
3 U be ba nuki sankire nukuru yɛmiasiamɔ.
U ben mɛɛran bosu bɔkumɔ.
4 U kperi garimɔ ma u yin baayere yĩsiru
kɛ̃mɔ.
5 Bɛsɛn Yinni u kpã, u maa dam mɔ.
Win bwisi kun nɔru mɔ.
6 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndobu nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobu sura sere temɔ.
7 I Yinni Gusunɔ siarabun womusu kuo.
I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro ka mɔrɔku.
8 U ra de guru wiru tu wɔllu wukiri,
kpa u gura sɔɔru kua yu ka nɛ tem sɔɔ,
kpa u yakasu kpiisia guunu wɔllɔ.
9 Wiya u ra yaa sabenu dĩanu wɛ̃,
kpa u gunɔ binu dĩanu wɛ̃ sanam mɛ nu
kuuki mɔ̀.
10 Win naanɛ kun wãa dumin dam sɔɔ.
Win yĩiyɔbu kun maa wãa tɔnun dukan dam
sɔɔ.
11 Be ba nùn nasie ka be ba win durom yĩiyɔ,
beya u kĩ.

12 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ siaro.
Siɔni, a Gusunɔ wunɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
13 Domi wiya u ra wunɛn kɔnnɔn gambon
sɛ̃retii dam sire,
kpa u wunɛn tɔmbu domaru kua.
14 U ra de bɔri yɛndu ta n wãa wunɛn temɔ.
Kpa u de alikama ya n yiba wunɛ sɔɔ.
15 U ra win woodaba nɔɔsie handunia sɔɔ.
Win gari yi ra duka dewa fuuku fuuku.
16 U ra de nim kperugim mu nɛ,

* **145:13** - Naa sinin bɔnu ya ɲ̀ wãa yellun tirenu kpuro sɔɔ. Adama ya wãa Heberum tireru garu sɔɔ te ba wa dãku te.

kpa mu n buriri nge yãa sansu.
U ra de guru kpenu nu nɛ kpa nu n sãa nge torom.
17 U ra n guru kpee ni kasi mɔ̀wa tia tia.
Wara koo kpĩ u yɔ̃ra u yen wooru ma.
18 U n gari gerua, nim kperugim mɛ, mu ra yandewa.
U n maa dera woo ga mu swee, mu ra kokuwa mu doona.
19 U win gari ka win woodaba ka win gere Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli sɔ̃ɔwa.
20 U ɲ̀ bweseru garu kue mɛ.
Ten garu ta ɲ̀ maa win woodaba yɛ̃.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

148

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro saa wɔllun di.
I nùn siaro saa wɔllun sɔɔ sɔɔn di.
2 Bɛɛ win gɔradoba kpuro, i nùn siaro.
Bɛɛ win tabu kowobu kpuro, i nùn siaro.
3 Sɔ̃ɔ ka suru, i nùn siaro.
Bɛɛ kperi kpuro, bɛɛ be i ballimɔ, i nùn siaro.
4 Bɛɛ be i wãa wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, i nùn siaro.
Bɛɛ nim mɛ mu wãa wɔllɔ, i nùn siaro.
5 U wooda wɛ̃, ye kpuro ya koora.
Ye kpuro yu nùn siaro.
6 U ye tãsisia sere ka baadommaɔ.
U koo wooda yi, win tii kun maa ye saramɔ.
7 Saa tem sɔɔn di, i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ nim wɔ̃ku ka nim bwee bakanu ka yɛɛ nanumgii yi yi wãa sɔɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.
8 Dɔ̃ɔ ka guru kpenu ka guri baka ka bukɔ ka woo bɔkɔ,
bɛɛ be i win woodaba mɛm nɔɔwammɛ, i Yinni Gusunɔ siaro.
9 Bɛɛ guunu ka gungunu ka dãa ye ya ra ma ka sɛduruba,
i Yinni Gusunɔ siaro.
10 Gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu kpuro ka yɛɛ yi yi kabirimɔ ka gunɔsu,
i Yinni Gusunɔ siaro.
11 Handunian sinambu ka bwesenu kpuro ka sina bibu ka handunian siri kowobu kpuro,
i Yinni Gusunɔ siaro.
12 Aluwaasiba ka wɔndiaba, tɔkɔnu ka bibu,
13 bɛɛ kpuro, i Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Win yĩsira kpã. Win girima ya wɔllu ka tem sare.
14 U win tɔmbu Isireliba be, be ba nun naanɛ sãa
ba wãa win bɔkuɔ dam wesia ma n kua bɛɛrɛ baka.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

149

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
I nùn tɔmɔ tɔmbun suunu sɔɔ be ba nùn naanɛ sãa.
2 Isireli, a yɛ̃ɛrio wi u nun taka kua sɔɔ.
Siɔnigibu, i yɛ̃ɛrio bɛɛn sina bokon sɔ̃.
3 I nùn siaro ka yaabu.
I nùn siaro ka baranu ka mɔrɔkunu.
4 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ.
U ra wɔnwɔndobu bɛɛrɛ wɛ̃ u bu faaba ko.
5 Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa, bu nasara suo ka bɛɛrɛ baka.
Bu nuku dobun kuuki koowo ben kpin yenu wɔllɔ.
6 Ba n da Gusunɔ siare ka baadomma
kpa takobi ye ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaa ya n wãa ben nɔmaɔ
7 bu ka bwese tukunu mɔru kɔsie,
kpa bu nu sɛɛyasia.
8 Kpa bu nin sinambu bɔke ka yɔni,
kpa bu maa nin wirugibu bɔke ka sisu,
9 kpa bu nu siri nge mɛ ba yorua.
Ya ko n sãawa bɛɛrɛ baka win tɔmbun mi be ba nùn naanɛ sãa.
I Yinni Gusunɔ siaro.

150

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I nùn siaro win sãa yerɔ.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ batuma mi win yiiko ya sɔ̃ɔsiramɔ.
2 I nùn siaro win sɔm maamaakigii ni u kuan sɔ̃.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ nge mɛ win kpãara nɛ.
3 I nùn siaro ka kɔbi.
I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu.
4 I nùn siaro ka baranu ka yaabu.
I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka koronu.
5 I nùn siaro ka sɛkɛtirɛ ni nu som do.
6 Hunde koni baayere ye ya gesi wɛ̃siamɔ, yu Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro.

MƆNNU

Tire ten mɔnnu, nu sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ tɔnu u koo ka win wãaru diisina, kpa u maa ka Gusunɔ sã handunia ye sɔɔ. Nin gari gbiikii yi sun yaayasiamɔ yi mɔ̀, à n kĩ a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Tire ten gari yi ɲ̀ ka sãaru tɔna yã. Yi maa gerumɔwa nge mɛ tɔnu u ko n ka daa gea mɔ. Mɛya yi maa sun sɔ̃ɔsimɔ ye Isireliban guro guro yerukobu ba nɛɛ bwisigiba koo ko gãanu nù n bu deema. Gari yin gɛɛ yi ka tɔnu ka win kurɔ ka win bibun wãasinaa yã ka sere maa win berusebu. Yin dabinu yi sun keu mɔ̀ su ka daa gea kasu nge tii kawabu ka tɛmanabu ka nge mɛ tɔnu u koo ka sãaro garisi tɔnu.

Tire ten kpunaa

1. Ba bwisi tɔmamɔ, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Salomɔɔ ka bwisigibu gabun mɔnnu, wiru 10n di sere wiru 29.
3. Bwisi bwese bweseka, wiru 30n di sere wiru 31.

1 Dafidin bii, Salomɔɔ, wi u sãa Isireliban sunɔ, win mɔnna.

Mɔnnun arufaani

2 Mɔn ni sɔɔra tɔnu koo bwisi ka yɛ̃ru wa kpa gari yi yi tubum sɛ̃ yi nùn yeeri.
3 Nu koo nùn bwisi gee sɔ̃ɔsi kpa u ko ye n sãa dee dee weesu ka taki sariru sɔɔ.
4 Nu koo laakari sarirugii ko laakarigii, kpa nu aluwaasi yɛ̃ru ka bwisi kɛ̃.
5 Niya nu koo maa bwisigiin bwisi sosi, kpa nu yɛ̃rugii kpara
6 u ka mɔnnun tubusianu ka bwisigibun gari tubu.
7 À n kĩ a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Domi wi u ra bwisi ka sɛɛyasiabu atafiiru ko, u sãawa gari bɔkɔ.

Ba aluwaasiba bwisi kɛ̃mɔ

8 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, a wunɛn baaban sɔ̃ɔsiru nɔɔwɔ, kpa a ku ra wunɛn mɛron gere yina.
9 Ya koo de wunɛn daa yu wɛ̃ra nge mɛ furɔ burɔ ka wura ra wasi buraru kue.
10 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, tɔn kɔ̃sobu bà n nun kɔkirimɔ, a ku ra wura.
11 Bà n gerua ba nɛɛ, a na a ka bu da i tɔmbu samba ko i bu sɛ̃suku baa bà kun gãanu kue,
12 i bu go yande nge mɛ gɔribun wãa yeru ta ra tɔnu mwɛ wasiru. I bu mwa nge wɔru bɔkɔ ge ga tɔnu samba kua u wɔri.
13 I ko arumani bwese bweseka wa i dam diima i yibia bɛɛn diaɔ.
14 A na a ka bu mɛnna, kpa i bɛɛn mɔru kpuro doke bɔɔ teeru sɔɔ.
15 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, a ku ka tɔn ben bweseru swĩina. A ku ben yira du.
16 Ben naasu sãu bu ka kɔ̃sa ko. Ba maa sɛnde bu ka tɔnun yɛm yari.
17 Gunɔ ge a yina bɛriammɛ, gà n nun mɛɛra, kama a bɛrimɔ.
18 Adama tɔn be, ba tii yina bɛriammɛ, ba koo maa mwaara ye sɔɔ.
19 Nge mɛya n sãa ka baawure wi u dukian kĩru mɔ. Be ba tii ye wɛ̃, bera ya ra go.

A ku bwisi kɛ̃ru yina

20 Bwisi yi gbãramɔ tɔɔwɔ, yi nɔɔgiru sue wuun batuma sɔɔ.
21 Yi gbãramɔ swaa kɛɛnanɔ yi yin gari kparamɔ mi wirugiba ra mɛnnɛ,
22 yi mɔ̀, bɛɛ laakari sariba, sere domma i kĩ i n wãa bwisi sariru sɔɔ. Bɛɛ yaako kowobu, sere domma i ko n nuku dobu mɔ̀ bɛɛn yaako kobu sɔɔ, kpa bɛɛ gari bakasu i n yɛ̃ru tusa.
23 I gɔsirama i nɛn gerusibu nɔ. Kon bɛɛ nɛn hunde wɛ̃, kpa n ka bɛɛ nɛn yɛ̃ru bɔnu ko.
24 Wee, na bɛɛ soka, i ɲ̀ wure. Na bɛɛ nɔma gãri, goo kun nɛ.
25 I nɛn bwisi kɛ̃ru kpuro yina, i ɲ̀ maa nɛn gerusibu kĩ.
26-27 Yen sɔ̃na, bɛɛn wahala sɔɔ, sanam mɛ bɛrum bɛɛ mwa nge guru woo bɔkɔ, ma wahala ya seewa nge woo guna ya ka nuku sankiranu ka tɔ̃ya na, nɛn tii kon bɛɛ yɛ̃ɛ kpa n bɛɛ yaakoru ko.
28 Sanam mɛya i ko man soku, adama na ɲ̀ bɛɛ wurarimɔ. I ko man kasu, i ɲ̀ maa man wasi.
29 Domi i yɛ̃ru tusa, i ɲ̀ kĩ i Yinni Gusunɔ nasia.
30 I ɲ̀ nɛn bwisi kɛ̃ru wure, ma i nɛn gerusibu atafiiru kua.
31 Yen sɔ̃, i ko bɛɛn himba ka bɛɛn kookoosun are di i debu.
32 Laakari sariban bwisi kɛ̃ɛ yinabu koo de bu gbi. Gari bakasun biti sarira dera ba kam mɔ̀.
33 Adama wi u nɛn gari swaa daki, win bwɛ̃ra ko n kpĩ. U ɲ̀ ko n maa wurure kɔ̃sa gaan bɛrum sɔ̃.

Bwisi yi ra kɔ̃sa gbarewa

2

1 Nɛn bii, a nɛn sɔ̃ɔsiru wuro,
kpa a nɛn wooda nɛnɛ wunɛn gɔ̃ruɔ.
2 A bwisin sɔ̃ɔsiru swaa dakio.
A kookari koowo yu ka nun yeeri.
3 A bwisi kasuo,
kpa a laakari naa gira.
4 A ye kpuro kasuo nge sii geesu,
ɲ̀ kun mɛ nge arumani ye ya berua.
5 À n kua mɛ, kaa tubu
nge mɛ kaa ka Gusunɔ nasia,
kpa a nùn gia.
6 Yinni Gusunɔwa u ra tɔnu bwisi wɛ̃.
Wiya u ra maa nùn yɛ̃ru ka laakari wɛ̃.
7 U ra taarɛ sarirugibu nasara wɛ̃,
kpa u n be ba gem swĩi kɔ̃su nge tɛrɛru.

8 U ra be ba ku ra ben berusebu kɔ̃sa kue
kɔ̃su,
kpa u wigii be ba nùn mɛm nɔɔwɛ kpara.
9 Nɛn bii, à n nɛn gari wura, kaa gem tubu.
Kaa n yɛ̃ ye ya sãa dee dee.
Ye kpurowa ya koo de a n gea mɔ̀.
10 Kaa n bwisi mɔ, kpa yɛ̃ru tu nun nuku
dobu wɛ̃.
11 Bwisi ka laakari ya koo nun kɔ̃su,
12 kpa yu ka nun gbara swaa kɔ̃san di,
kpa yu nun yara gari kɔ̃sigiin nɔman di,
13 ka sere maa be ba swaa gea derin min di,
ba swaa kɔ̃sa swĩi.
14 Kɔ̃san kobu bu ra bu nuku dobu wɛ̃,
kpa ba n yɛ̃erimɔ toranun sɔ̃.
15 Ben swɛɛ ka ben sanu sanusu ku ra n dɛɛre.
16 Nge mɛya yi koo maa de a kurɔ tuko duka
suuri
wi u nun kɔkirimɔ ka gari dori.
17 Wi, wi u win durɔ gbiikoo yina,
u arukawani duari ye u ka nùn bɔkua
Gusunɔn wuswaaɔ.
18 Ma win yɛnu ga gɔɔ dɔɔ,
win swɛɛ yi ka nùn dɔɔ gɔribun wãa yerɔ.
19 Tɔn durɔ wi u da win mi, u ku ra wuramɛ.
U ku ra maa wãarun swaa wa.
20 N n mɛn na, a gemgibun swaa swĩiyɔ.
A ben daa saario.
21 Domi gemgibu ka taarɛ sarirugibu
ba ko n wãa n ka tɛ tem mɛ sɔɔ.
22 Adama tɔn kɔ̃sobu ka mɛm nɔɔ saribara
ba koo wuna min di.

Gusunɔn geren mɛm nɔɔbu

sɔɔra bwisi wãa

3

1 Nɛn bii, a ku nɛn sɔ̃ɔsinu duari. A nɛn
woodaba nɛnuɔ.
2 Yera ya koo de wunɛn wãaru tu dɛnya,
kpa a n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
3 A de a gea ko kpa a n sãa naanɛgii. A ye
kpuro sebuo wĩirɔ nge wuran saba, kpa a de
ya n wãa wunɛn gɔ̃ruɔ.
4 Saa ye sɔɔra kaa n bɛɛrɛ mɔ Gusunɔ ka
tɔmbun wuswaaɔ.
5 A Gusunɔ wunɛn Yinni naanɛ koowo ka
gɔ̃ru tia a kun tãsa wunɛn tiin yɛ̃ru sɔɔ.
6 A de a n win bwisikunu mɔ wunɛn
kookoosu kpuro sɔɔ, kpa u wunɛn swaa
sɔmɛ.
7 A ku tii mɛɛri bwisigii. A Yinni Gusunɔ
nasio kpa a kɔ̃sa suuri.
8 Yera ya koo ko wunɛn wasin bwãa dobu
ka wunɛn kukunun dam.
9 Ye a mɔ kpuro sɔɔ, a gbiiyo a Yinni
Gusunɔ win bɔnu wɛ̃. Nge mɛya kaa ka nùn
bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Sanam mɛya wunɛn biranu nu koo
dĩanu yibu kpa wunɛn tam mu n kpã sere a
ayeru bia mi kaa doke.
11 Wunɛ nɛn bii durɔbu, a ku Yinni
Gusunɔn gerusibu garisi taarɛ. A ku maa win
sɛɛyasiabu mɛɛri nge toraru.
12 Domi wi u kĩ, wiya u ra sɛɛyasie, nge mɛ
tundo wi u win bii kĩ ka gem, u ra ko.

Bwisi ka doo nɔɔru

13 Doo nɔɔrugiiwa wi u bwisi dɔba, ma u
yɛ̃ru kasu u wa.
14 Domi bwisi yi are mɔ n sii geesu ka
wuragii kere.
15 Yin bɛɛrɛ ya kpã ya bura yãnu kpuro
kere. Ye ba ra kasu kpuro sɔɔ, gãanu sari ni
kaa ka yi weesina.
16 Bwisi yin nɔm geuɔ, hunde dakaawa ya
wãa mi. Yin nɔm dwarɔ maa, arumani ka
bɛɛrɛwa ya wãa mi.
17 Bwisi yi koo nun alafia wɛ̃, kpa a n bɔri
yɛndu mɔ wunɛn wãarun swɛɛ kpuro sɔɔ.
18 Be ba yi mwa, yi bu wãaru wɛ̃ɛmɔ. Doo
nɔɔrugiba be ba yi nɛni kem kem.
19 Bwisiya Yinni Gusunɔ u ka handunia
taka kua. Win yɛ̃ra u ka wɔllu kua.
20 Win bwisi yin saabuwa nim mu ka
kuramɔ tem di, ma guru winu nu demɔ gura
nɛmɔ.

Yinni Gusunɔwa

u bwisigii kɔ̃su

21 Nɛn bii, a bwisi ka laakari nɛnuɔ, a ku de
yen gaa yu nun kisirari.
22 Ya koo nun wãa geeru ka bɛɛrɛ wɛ̃.
23 Kaa kpĩ a sĩ ka toro sindu, a ǹ sokuramɔ.
24 À n kpuna wɔ̃kuru, bɛrum kun nun mɔ̀.
Kaa dweeyawa ka bɔri yɛndu.
25 A ǹ kaa n maa ka gãanu nande ni nu koo
nun deema subaru, ǹ kun mɛ tɔn kɔ̃so wi u
koo nun wɔrima.
26 Domi Yinni Gusunɔ u koo nun kɔ̃su. U
koo nun gbara yɛ̃ri kpuron di.

A wunɛn tɔnusi kĩɔ

27 Wi n weenɛ a gea kua, à n yen dam mɔ, a
ye koowo.
28 Wunɛn beruse ù n nun gãanu kana ni
kaa kpĩ a nùn kɛ̃ mii mii, a ku nɛɛ, u doo sere
sia.
29 A ku wi u nun naanɛ sãa kɔ̃sa bwisikusi.
30 A ku ka goo sanna kam u kun nun kɔ̃sa
kue.
31 A ku tɔn kɔ̃sobun daa kĩa, a ku maa ben
yira swĩi.
32 Domi Yinni Gusunɔ u tɔn kɔ̃sobu tusa,
adama u ra gemgibu ko win bɔrɔba.
33 U ra tɔn kɔ̃sobun yɛnusu bɔ̃rusiwa, kpa
u gemgibugisu domaru kua.
34 Be ba ra nùn yaakoru ko, beya u ra maa
yaakoru ko. Adama be ba tii kawe, beya u ra
durom kue.
35 Bwisigibu ba koo bɛɛrɛ wa, kpa gari
bakasu su sekuru wa.

Bwisin arufaani

4

1 Bɛɛ bibu, i swaa dakio kirɔ ye bɛɛn tundo
u bɛɛ mɔ̀. I swaa tem kpĩiyɔ kpa i wa i bwisi
ko.
2 Domi bwisi geeya na bɛɛ kɛ̃mɔ. Yen sɔ̃, i
ku nɛn sɔ̃ɔsinu yina.
3 Sanam mɛ nɛn tii na sãa bii, na wãa
nɛn tundon bɔkuɔ, ma na sãa nɛn mɛron bii
teereru,
4 nɛn tundo u man keu kua u nɛɛ, n win
gari nɛnuɔ. N win woodaba mɛm nɔɔwɔ, kpa
n wa na n wãa.
5 N bwisi ka laakari nɛnuɔ, n ku win gere
duari,
6 n ku bwisi yɔ̃su, yi koo man somi. N yi
kĩɔ, yi koo man kɔ̃su.
7 Gãa ni kon naa gira sɔɔ, bwisiya yi kpuro
kere. N n mɛn na, n yi kasuo ka ye na mɔ
kpuro.
8 N bwisi kĩɔ, yi koo de n ko tɔn boko. N yi
tii bɔkasio, nge kurɔ kĩnasi, yi koo de n bɛɛrɛ
wa.
9 Yi ko n sãawa nge sina furɔ nɛn wirɔ.

A ku tɔn kɔ̃sobun daa saari

10 Nɛn bii, a swaa dakio a nɔ ye na nun
sɔ̃ɔmɔ. À n ye wura, wunɛn wãaru ta koo
dakaa da.
11 Na nun sɔ̃ɔsimɔwa nge mɛ kaa ka bwisi
dendi. Na nun sɔ̃ɔsimɔwa nge mɛ kaa ka gem
swĩi.
12 Saa ye sɔɔ, kaa sĩwa a kun sokure. À
n duka mɔ̀, gãanu kun maa nun ganumɔ
wunɛn swaa sɔɔ.
13 Sɔ̃ɔsi te ba nun kua mi, a ku tu yɔ̃su. A
tu nɛnuɔ kem kem, domi tera ta sãa wunɛn
wãarun nuuru.
14 A ku tɔn kɔ̃sobun daa saari. A ku maa
ben yira swĩi.
15 A ye derio, a ku ye swĩi. A ye duka suurio
n toma.
16 Domi bà kun kɔ̃sa kue, ba ku ra dweeye.
Bà kun goo torari, ba ku ra dom wa.
17 Kɔ̃san koba bu ra n sãa nge ben dĩanu ka
ben tam.
18 Gemgibun kookoosu su ra n sãawa nge
bururun sɔ̃ɔ yana ye ya ra n dɛɛramɔ sere sɔ̃ɔ
u ka ye mam mam.
19 Adama tɔn kɔ̃sobun kookoosu su sãawa
nge yam wɔ̃kuru. Ba ǹ yɛ̃ yèn sɔ̃ ba
sokuramɔ.

A de wunɛn kookoosu su n wã

20 Nɛn bii, a nɛn gari nɔɔwɔ. A swaa tem
kpĩiyɔ a nɔ bwisi yi kon nun kɛ̃.
21 A ku yi atafiiru ko. A yi nɛnuɔ wunɛn
gɔ̃run sɔɔwɔ.
22 Domi wi u yi mwa, yi koo nùn wãaru ka
bwãa dobu wɛ̃.
23 A de a n tii sɛ ka bwisiku ni a mɔ̀ wunɛn
tii tii sɔɔ, domi niya nu kpuro kere, niya nu
wunɛn wãaru kpare.
24 A ku de weesu ka gari kankam yen gaa
yu yari wunɛn nɔɔn di.
25 A de a n mɛɛra ye a naa gire. A ku
wuswaa sĩiya.
26 A de a n yɛ̃ swaa ye kaa kpe, kpa a n yɛ̃
ma ya sãawa swaa gea.
27 A ku yen gam gera. A toraru duka
suurio.

Kirɔ sakararun sɔ̃

5

1 Nɛn bii, a nɛn gari bwisigii ka laakarigii
swaa dakio a nɔ.
2 Saa ye sɔɔra, kaa gia nge mɛ kaa ka sĩ dee
dee. Wunɛn gari koo sɔ̃ɔsi ma a yɛ̃ru mɔ.
3 Domi kurɔ tanɔn gari yi ra n dowa nge tim
kpa yi n kokumɔ nge gum yarum.
4 Adama amɛn biru, yi ra sosiewa nge gbiri
kondu, kpa yi tɔnu mɛɛra ko nge takobi ye ba
dɛ̃ɛra biru ka wuswaaɔ.
5 Gɔɔwa win kookoosu ra ma, kpa su ka
nùn da sere siki wɔruɔ.
6 U ku ra swaa mwɛ ye ya koo nùn wãaru
wɛ̃. U ra n torewa u kun ka baaru.
7 Tɛ̃, nɛn bii, a man swaa dakio. A ku nɛn
gari atafiiru ko.
8 A de a ka kurɔ win bweserun swaa tonda.
A ku da win dii kɔnnɔwɔ a sere nɛɛ, kaa du
win dirɔ.
9 Kpa a ku ra tii goo nɔmu bɛria, kpa
wɔnwɔndu sarirugii u nun go.
10 Saa ye, kpa tɔn tukobu bu wunɛn
arumani gura, kpa bu wunɛn sɔmburun are
di.
11 Sanam mɛ wunɛn dam mu kpa, a gɔɔ
turuku sãa, kpa a n wuri mɔ̀ nge gbeeku yaa.
12 Saa ye sɔɔ, kpa a nɛɛ, mban sɔ̃na a bwisi
kɛ̃ru atafiiru kua, a ǹ yi mɛm nɔɔwɛ.
13 A ǹ wunɛn bwisi kɛ̃ɔbun gere wure, a
ben gari atafiiru kua.
14 Tɛ̃, wee, a sekuru wɔrim dɔɔ tɔmbu
kpuron wuswaaɔ.

A wunɛn kurɔ kĩɔ

15 Wunɛn kurɔ u sãawa nge bwia yèn nim
mu dɛɛre. A ye tɔnan nim nɔruo.
16 A ku de yen nim mu n kokumɔ swɛɛ sɔɔ
ka wuun batumaba sɔɔ.
17 A de mu n wãa wunɛ turon sɔ̃. A ku de
gabu bu ka nun mu bɔnu ko.
18 A de nuku dobu bu n wãa wunɛ ka
wunɛn kurɔ gbiikoon wãasinaa sɔɔ.
19 U sãawa kurɔ burɔ nge nɛm taakɔ. A de
win wasi yi n da nun nuku dobu wɛ̃, kpa win
kĩru ta n nun nɛni baadomma.
20 Nɛn bii, mban sɔ̃na kaa n goon kurɔn
binɛ mɔ. Mban sɔ̃na kaa n nuku dobu kasu
goon kurɔn mi.
21 A de a n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u tɔnu
baawuren daa mɛɛra, u baawuren sanu
sanusu waamɔ.

22 Tɔn kɔ̃so u ra wɔriwa win toraru sɔɔ, kpa
nu nùn mwa nge yina.
23 U koo kam kowa domi u kpana u tii nɛnɛ.
Win wiira kookoosu su koo nùn go.

A ku tii doke goon dibu sɔɔ

6

1-2 Nɛn bii, à n tii dɔra a nɛɛ, kaa goon dibu
sɔbe, ma wunɛn gari yi nun yina mwa,
3 a duawa mi dibugii win nɔma sɔɔ. Yen sɔ̃,
a doo a nùn wa kpa a nùn suuru kana, a tii
yakia win nɔman di.
4 A ku nɛɛ, kaa gina kpuna a wɛ̃rawa a sere
da a nùn suuru kana.
5 A tii yakio kpa a n tii mɔ nge mɛ nɛm taakɔ
ka gunɔ nu ra kisire taason yinan di.

Ba yikuro kirɔ mɔ̀

6 Wunɛ yikuro, a doo a tamminu mɛɛri. A
nin sɔmburu laakari koowo kpa a wa a bwisi
ko.
7 Nu ɲ̀ sunɔ mɔ, nu ɲ̀ maa kparo mɔ, mɛya
nu ɲ̀ maa wirugii mɔ,
8 adama nu ra nin dĩanu kasu nu yi gɛ̃ɛbun
sanam ka sɔ̃ɔ sãrerun saa.
9 Wunɛ yikuro, sere domma kaa n kpĩ.
Domma kaa dom se.
10 Wee, à n dom yĩbura a dweeya ka nɔm
gbinnaa fiiko,
11 sãaru ta koo nun deema subaru sɔɔ nge
gbɛnɔ, kpa gɔ̃ɔru tu nun wɔri nge swaa dio.

Tɔn kɔ̃son daa

12 Wi u gari weesugii kpara, u sãawa wi u
kun garu mɔ̀, ka tɔn bɛrɛtɛkɛ.
13 U ra tɔmbu nɔni yãakinu kue, kpa u
yĩreru ko ka naasu, ka maa nɔma, u ka bu nɔni
wɔ̃ke.
14 Kɔ̃san koba bu ra n nùn nɛni, kpa u n yen
sɔɔru mɔ̀ baadomma u n sannɔsu seeyamɔ.
15 Yen sɔ̃na asɔrɔ ya koo nùn deema subaru
sɔɔ, kpa n kun koore bu nùn seeya.

Ye Yinni Gusunɔ u tusa

16-19 Gãanu nɔɔba tia Yinni Gusunɔ u tusa,
u ku ra nu waabu kã. Niya,
tii suabun kookoosu,
ka weesu,
ka tɔn dɛɛron goberu,
ka kɔ̃san himba,
ka daa kɔ̃san kĩru,
ka tɔnu gari manibu.
Gãanu nɔɔba yiruse mam wãa. Niya,
tɔn gbinnaa berusebun suunu sɔɔ.

Kirɔba sakararun sɔ̃

20 Nɛn bii durɔbu, a wunɛn tundon gere
mɛm nɔɔwɔ, kpa a ka wunɛn mɛron sɔ̃ɔsiru
sɔmburu ko.
21 A n ye kpuro nɛni baadomma wunɛn
gɔ̃ruɔ, kpa a ye doke wĩirɔ nge wura.
22 Ya koo nun kpara wunɛn sanu sanusu
sɔɔ, kpa yu nun kɔ̃su wunɛn kpin yerɔ. Ya
koo maa nun bwisi kɛ̃ à n dom yanda.
23 Domi gere ye, ya sãawa nge fitila, ma
sɔ̃ɔsi te, ta sãa nge yam bururam. Ben kirɔ
ya ra maa nun wãarun swaa sɔ̃ɔsiwa.
24 Ya koo nun gbara kurɔ tanɔn nɔman di.
Ya koo nun yara win gari dorin di.
25 A ku kurɔ win bweseru binɛ ko win
buram sɔ̃. A ku de u nun kɔkiri ka win durɔ
nɔni.
26 Kaa kpĩ a kurɔ tanɔ wa ka gobi fiiko,
adama à n ka kurɔ mɔro kpuna, wunɛn
wãaru kpurowa kaa bia.
27 Kaa kpĩ a dɔ̃ɔ kpɛ̃ɛ bɔɔrɔ wunɛn yãnu nu
kun dɔ̃ɔ mwaare?
28 Kaa kpĩ a sĩ dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ wɔllɔ wunɛn naasu su
kun dɔ̃ɔ mwaare?
29 Nge mɛya a ɲ̀ kpɛ̃ a goon kurɔ baba ba
kun nun sɛɛyasie.
30 Goo ù n dĩanu gbɛna yèn sɔ̃ gɔ̃ɔra nùn mɔ̀,
ba ku ra nùn gɔburu wa.
31 Ka mɛ, u koo kɔsiawa n kere ye u gbɛna.
Ye u mɔ win yɛnuɔ kpuro, yera u koo wɛ̃.
32 Adama wi u tɔn kurɔ kɔkura u ka nùn
sakararu kua, u sãawa gari bɔkɔ. Domi wi u
yen bweseru mɔ̀, wiya u koo kam ko.
33 Ba koo nùn so kpa u bɛɛrɛ bia. Sekuru
sɔɔra u ko n wãa baadomma.
34 Kpannasira koo de kurɔ win durɔ u
mɔru se. U koo yɛ̃ro mɔru kɔsiawa u kun win
wɔnwɔndu kue.
35 U ɲ̀ gãanu mwaamɔ kɔsire, u ɲ̀ maa
suuru mɔ̀, baa bà n nùn kɛ̃nu taasi.

Kirɔ kurɔ sakara kowon sɔ̃

7

1 Wunɛ nɛn bii durɔbu, a nɛn gari nɛnuɔ,
kpa a ku ra nɛn gere duari.
2 A nɛn gere mɛm nɔɔwɔ kpa a wa a wãaru
di. A nɛn sɔ̃ɔsiru laakari koowo nge mɛ tɔnu
ra n win nɔni laakari sãa.
3 A tu nɛnuɔ kem kem kpa a tu yore wunɛn
gɔ̃ruɔ.
4 A bwisi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wuna nɛn sesu, kpa
a laakari soku wunɛn bɔrɔ.
5 Ye yiru ye, ya koo nun gbara gabun
kurɔbun min di be ba ra tɔnu fufu ko.
6 Sɔ̃ɔ teeru na yam mɛɛra nɛn dirun
fɛnɛntin di.
7 Na gari bɔkɔ goo wa aluwaasi laakari
sarirugibun suunu sɔɔ.
8 U sarɔ u dɔɔ wuu suunuɔ mi kurɔ sakara
kowo goo u wãa. Ma u kpa ka win yɛnun
bɔkuɔ, u sĩimɔ tɛɛru sɔɔ,
9 saa yoki yam bereberebun di sere n ka
kua wɔ̃kuru.
10 Wee, kurɔ wi, u ka nùn yinna, u kurɔ
tanɔ yãnu sebua. Bwisi kɔ̃si wãa win gɔ̃ruɔ.
11 U sãawa sekuru sari ka gari sunɔ. U ku
ra sinɛ win yɛnuɔ.
12 U ra n wãawa tɔɔwɔ, gasɔ swɛɛyɔ, gasɔ
swaa kɛɛnanɔ, gasɔ maa yaburɔ.
13 U nùn gaba u bɔkasi u ka nùn nɔɔ sɔ̃suna,
ma u nùn gari sɔ̃ɔwa ka sekuru sariru u nɛɛ,

14 u win siarabun yãkuru kua. Tɔ̃ɔ tera u
ten nɔɔ mwɛɛru yibia.
15 Yen sɔ̃na u yarima bu ka waana, u maa
nùn wa.
16 U beku buranu tɛrie win kpin yerɔ ni ba
wesa ka Egibitigibun wɛ̃ɛ.
17 U turare bwese bweseka nubu
durorugia yɛ̃ka kpinu wɔllɔ.
18 U na bu ben kĩru ko sere ka sisiru bu-
rurɔ, kpa ba n bɔkasinɛ ka nuku dobu.
19 Domi win durɔ sari yɛnuɔ. U sanum da
n toma.
20 Gobi yi u doke bɔɔrɔ u ka da, yi kpã. Suru
koo tarum ko u sere wurama.
21 Ka gari dori yiya u nùn gawa, ma u nùn
kamia.
22 Mii mii, ma u nùn swĩi nge naa ye ba dɔɔ
bu go, ǹ kun mɛ kpasa ye ya duka dɔɔ yu yina
mwaara,
23 ǹ kun mɛ gunɔ ge ga wɔriɔ taa sɔɔ. Ga ǹ
yɛ̃ gɔɔwa ga dɔɔ, sere saa ye sɛ̃u ga gen sɔndu
sɔka.
24 N n mɛn na, nɛn bii durɔbu, a man swaa
dakio kpa a nɛn nɔɔn gari nɔ.
25 A ku de wunɛn gɔ̃ru gu gɛre kurɔ win
bweserun mi. A ku ra wunɛn swaa tora a
nùn swĩi.
26 Domi win sɔ̃na tɔn dabinu wɔruka, mɛya
u ben dabinu go.
27 Win dira sãawa gɔribun wãa yerun
swaa.

Bwisi yi tɔmbu nɔɔgiru sue

8

1 I swaa dakio.
Bwisi yi gbãramɔ, yɛ̃ru ta nɔɔgiru sue.
2 Yi yɔ̃ gungunu wɔllɔ swaa baarɔ ka swaa
kɛɛnanɔ.
3 Yi gbãramɔ gambon bɔkuɔ wuun duu yerɔ
mi ba ra siribu ko, yi mɔ̀,
4 bɛɛ tɔmbu, bɛɛya na soku,
tɔn bibu kpurowa na ka mɔ̀.
5 Laakari sariba, i de i n laakari mɔ.
Gari bakasu, i bwisi koowo.
6 I swaa dakio, kon bɛɛ gari bɛɛrɛgii sɔ̃.
Ye kon gere kpuro ya sãawa dee dee.
7 Domi na ku ra weesu gere, na kɔ̃sa tusa.
8 Nɛn gari kpuro sãawa gem,
weesu ka taki sari yi sɔɔ.
9 Yi kpuro yi bururewa kpasasa bwisigiin
mi.
Mɛya yi maa dɛɛre wi u yɛ̃ru mɔn mi.
10 I nɛn sɔ̃ɔsiru mɔɔ n kere sii geesu,
kpa i maa yɛ̃ru mwa n kere wuran tii.
11 Domi bwisi yi bɛɛrɛ mɔ ya kpã
ya bura yãnu kpuro kere.
Ye ba ra kasu kpuro sɔɔ,
gãanu sari ni kaa ka yi weesina.

Bwisi yi tii tusiamɔ

12 Nɛ bwisi, na ra garin asansi tubu.
Na yɛ̃ru mɔ n ka gãanu wunana.
13 À n kĩ a Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃, a de a kɔ̃sa
tusi.
Na tii suabu ka yɛ̃kɔ
ka kɔ̃san kookoosu ka keetan gari tusa.
14 Na ra tɔnu bwisi kɛ̃, kpa n nùn laakari wɛ̃.
Nɛna na yɛ̃ru, nɛna maa dam.
15 Nɛn saabuwa sinamba ka bandu nɛni,
ma wirugiba wooda wɛ̃ɛmɔ ye ya dee dee
sãa.
16 Nɛn somirun saabuwa sinambu ka
wirugibu
ka siri kowobu kpuro ba ka tem nɛni.
17 Be ba man kĩ, na maa bu kĩ.
Be ba man kasu, ba koo man wa.
18 Arumani ka bɛɛrɛwa na tɔnu wɛ̃ɛmɔ
ka maa dukia ye ya ku ra sankire.
Kon de ye tɔnu mɔ kpuro ya n da wɛ̃re.
19 Nɛn are yi sii geesu ka wuran tii bɛɛrɛ kere.
20 Na sĩimɔwa swɛɛ yì sɔɔ gem ka kookoo
geesu wãa.
21 Na be ba man kĩ arumani wɛ̃ɛmɔ
ma na dukia yibiamɔ ben beru yerɔ.
22 Yinni Gusunɔ u man mara u sere gãanu
kpuro taka kua.
23 Ba man gɔsa ba yi yellun di n tɛ
ba sere handunia taka kua.
24 Ba man mara ba sere nim wɔ̃ku kua,
sanam mɛ nim bweru sari.
25 Ba man mara ba sere guunu ka gungunu
swĩi.
26 Sanam mɛ, Gusunɔ kun gina tem tɛrie ka
mɛn gbea.
Baa tua, u ǹ mam kue.
27 Saa ye u wɔllu tɛriamɔ
ka nim wɔ̃kun bubenu,
na wã mi.
28 Sanam mɛ u guru winu doke wɔllɔ,
ma nim mu kura tem di mu tɛria,
na wãa mi.
29 Sanam mɛ u nim wɔ̃kun nim yɔ̃ra yeru
sɔ̃ɔsi
u nɛɛ, mu ku tu sara,
ma u tem tãsisia,
30 na wãa win bɔkuɔ sa sɔmburu mɔ̀.
Win nuku dobu wãa nɛ sɔɔ baadomma.
Na gɔ̃ru dobu mɔ win wuswaaɔ,
31 ka handunia sɔɔ.
Ma na bɔri yɛndu mɔ tɔmbun suunu sɔɔ.

Doo nɔɔrugiiwa wi u bwisin gari swaa daki

32 N n mɛn na, nɛn bii durɔminu, i man swaa
dakio.
Doo nɔɔrugiba be ba nɛn swaa swĩi.
33 I sɔ̃ɔsiru wuro,
i ku tu atafiiru ko,
kpa i bwisi ko.
34 Doo nɔɔrugiiwa wi u man swaa daki,
ma u ra n yɔ̃ nɛn dii kɔnnɔwɔ baadomma
u n man mara.
35 Domi wi u man wa, u wãaru wawa,
u koo maa Yinni Gusunɔn nɔnu geu wa.
36 Adama wi u man tora u tii kɔ̃sa kuawa.

Be ba man tusa kpuro, gəəwa ba kĩ.

Bwisi ka gari bakaru

9

1 Bwisi yi gbere damgii nəəba yiru kua, yi
ka yin diru banisi.
2 Ma yi dera ba yɛɛ go, ba tam səəru kua ba
ye kpuro yi dii yerə.
3 Ma yi yin səm kowo tən kurəbu gəra bu
yə mi n gunum bo bu təmbu dim sokuma,
4 kpa ba n mɔ̀, wi u kun bwisi mə, u gɛrama
mini,
5 u na u di yin dii yerə, kpa u tam nə mɛ yi
səəru kua.
6 U yario laakari sariban wuurun di, kpa u
wa u n wãa wãaru səə. U laakarin swaa məə.

Bwisigii ka tii suo

7 À n tən yaa kasikio gerusi, a tii gɛndu
kasuawa. À n maa tən kɔ̃so taarɛ wɛ̃, a tii
wəmburu kasuawa.
8 À n tən yaa kasikio gerusi, u koo nun tusi.
Adama à n bwisigii gerusi, u koo nun kĩa.
9 Ye a bwisigii sɔ̃əwa, ya ra win bwisi
sosiwa. Ye a maa gemgii sɔ̃əsi, ya ra win yɛ̃ru
sosiwa.
10 À n kĩ a n bwisi mə, a de a gina Yinni
Gusunə nasia. À n Gusunə Dɛɛro gia kaa n
yɛ̃ru mə.
11 Bwisi yi koo wunɛn wãarun tɔ̃ru sosi.
12 À n kua bwisigii, wuna kaa yen are di.
À n maa sãa tən yaa kasikio, wuna kaa yen
wahala wa.

Gari bakaru

13 Gari bakaru ta sãawa nge kurə wi u ku ra
tii nɛnɛ sɛ̃ɛ, u ṅ gãanu ganu yɛ̃.
14 U ra n sɔ̃wa win dii kənnəwə wuun mi n
gunum bo.
15 Min diya u ra n təmbu sokumə be ba
begiru doonə,
16 u n mɔ̀, wi u ṅ laakari mə, u gɛrama mini.
17 Gãa nərura ye ba gbɛna, ya nərubu do.
Dim mɛ ba dimə asiri səə, mɛna mu ra n do.
18 Adama yɛ̃ro kun yɛ̃ ma gəriba wãa mi. Be
u soka kpuro ba ra dewa gəribun wãa yerə.

Mən ni nu ka tənun daa yã

10

1 Salomənn mənnu. Bii bwisigiiwa u ra de
win tundon nukura n do. Adama bii gari
bəkə u ra win mɛron nukuru sankuwa.
2 Dukia ye ba wa ka kɔ̃san swaa, ya ku ra
arufaani gaa ko, adama ye ba wa dee dee,
yera ya ra wãaru wɛ̃.
3 Yinni Gusunə kun gemgii derimə gɔ̃əru
səə, adama u ra tən kɔ̃so birewa ye u binɛ sãa.
4 Wi u yikuru mə, wiya sãara ra deemɛ,
adama wi u hania mə, wiya u ra dukia wa.
5 Wi u dĩanu mɛnnamə gɛ̃ɛbun saa, u
laakari məwa, adama wi u dò saa ye, u koo
sekuru wa.
6 Gemgii u ra tii domaru kasuewa, adama
tən kɔ̃son nəə ga ra n kɔ̃sa bɛkiwa.
7 Ba ku ra gemgii duari, adama tən kɔ̃so, ba
ra nùn duariwa sere ka win yĩsirə.
8 Wi u bwisi mə, wiya u ra sɔ̃əsiru wure,
adama wi u kun gari gerubu yɛ̃, u ra kam
kowa.
9 Wi u sĩimə gem səə, u ku ra n nande,
adama wìn sanu sanusu kun dɛɛre, u koo
sɔ̃əsira.
10 Wi u win beruse gəni, u nùn nuki
sankuməwa, adama wi u kun gari gerubu yɛ̃,
u ra kam kowa.
11 Bwisigiin gari yi sãawa wãarun nuuru,
adama tən kɔ̃son gari, kɔ̃sa yi ra n bɛki.
12 Tusiru ta ra sannə seeyewa, adama kĩru
ta ra toranu kpuro wukiriwa.
13 Laakarigiin geren diya ba ra bwisi wa,
adama bokura ta ra n gari bəkə mara.
14 Bwisigii u ra bwisi berewa nge arumani,
adama gari bəkən gere ya ra de u biru
wuraWa.
15 Gobigiin arumani ya ra nùn kɔ̃suwa nge
gbãraru, adama sãaron sãaru ta ra nùn kam
kowa.
16 Gemgiin səmburu ta ra dewa u n wãa,
adama tən kɔ̃so u ra win dukia dendiwa u ka
kɔ̃sa ko.
17 Wi u ra kirəba yaaye u koo wuswaa da
win wãaru səə, adama wi u ra ye duari u ko
n kɔ̃əraməwa u n dəə.
18 Wi u tusiru berua gɔ̃ruə u sãawa
murafiti. Mɛya wi u maa seeda weesugia
dimə u sãawa gari bəkə.
19 Gari bɛkɛgii kun toranu kpeemə, adama
wi u ra win yara nɛnɛ u sãawa bwisigii.
20 Gemgiin gari yi sãawa nge sii geesun tii,
adama tən kɔ̃son bwisikunu nu ṅ arufaani
gaa mə.
21 Gemgiin gari yi ra ka tən dabinu
arufaani naawɛ, adama gari bakasu su ra
gbiwa sɛkum laakari sarirun sɔ̃.
22 Yinni Gusunən domara ta ra tənu ko
dukiagii. Tənun tiin himba kun gãanu
sosimə wi səə.
23 Gari bəkən mi, kɔ̃san kobu bu sãawa
nge dweebu. Nge mɛya laakari ya maa sãa
bwisigiin mi.
24 Yèn bɛrum kɔ̃san kowobu ba mə, yera ya
ra bu deemɛ. Ye maa gemgiba kĩ, yera n da
koore.
25 Wahala yà n seewa nge woo guna, ya ra
tən kɔ̃so surewa, adama gemgii u ra n yɔ̃wa
dim dim sere ka baadommaə.
26 Tam məmməm mu ra donnu sirewa,
kpa wiisu su nəni səkiri. Nge mɛya yikuro u
ra win yinnin məru seeye.
27 Be ba ra Yinni Gusunə nasie, bera ba ra
tɛ, adama durumgibu ba ra gbiwa sɛkum.

28 Gemgiin yĩiyəbu bu ra nùn nuku dobu wɛ̃wa, adama tən kɔ̃sogibu kun arufaani gaa mə.
29 Yinni Gusunə u ra gemgibu kɔ̃suwa, bà n sĩimə win swɛɛ səə, adama u ra tən kɔ̃sobu kam koosiewa.
30 Gãanu ganu sari ni nu koo gemgii sura, adama tən kɔ̃so u ǹ kpɛ̃ u sina tem mɛ səə.
31 Gari bwisigiiya yi ra yari gemgiin nəən di, adama ba koo wee kowon yara burawa.
32 Gemgii, durom gariya u ra gere, adama kɔ̃sa tən kɔ̃son nəə ga ra gere.

11

1 Yinni Gusunə u ku ra kã ba n kianu yĩirumə ka kilo ye ya ǹ sãa dee dee, adama u kĩwa ba n yĩirumə ka ye ya sãa dee dee.
2 Tii suabu bu ra ka gɛndu nɛwa. Be ba tii kawe bera ba bwisi mə.
3 Gemgiin gem kobu bu ra nùn kparewa win wãaru səə, adama wi u ǹ naanɛ mə, u ra gbiwa win weesun sɔ̃.
4 Dukia kun kpɛ̃ yu tənu wəra Gusunən siribun sanam, adama gem mu ra tənu wəre gəən di.
5 Gemgiin dɛɛraru ta ra dewa win swɛɛ yi n wã, adama tən kɔ̃so u ra kɔ̃ɔrewa win nuku kɔ̃surun sɔ̃.
6 Gemgiin dɛɛraru ta ra nùn kari gbarewa, adama tən kɔ̃son tiin binɛ ya ra nùn yina mwɛwa.
7 Tən kɔ̃so u ra gbiwa ka win yĩiyəbu sannu. Yĩiyə bi u raa doke win dukia səə, kpa bu kam ko.
8 Gemgii u ra yariwa nuku sankiranun di, kpa tən kɔ̃so u kəsire ko ni səə.
9 Wi u Gusunən wãaru sikimə, u win winsim kpeerasiaməwa ka win gari, adama gemgibu ba ra yariwa min di ben yɛ̃run sɔ̃.
10 Sanam mɛ gemgiba kuuramə, wuugibu ba ra n nuku dobu məwa. Tən kɔ̃sobu bà n maa biru wura, ba ra n yɛ̃ɛriməwa.
11 Gemgiba ba ra de wuu gu kuura, adama tən kɔ̃sobu ba ra gu gowa ka ben gari.
12 Wi u win winsim gɛma u sãawa gari bəkə, adama wi u laakari mə, u ra mariwa.
13 Wi u ra tənun kɔ̃sa saari, u ku ra təmbun asiri bere, adama naanɛgii u ra ye berewa win tii səə.
14 Tən be ba ǹ kparo mə ba ra kam kowa, adama be ba bwisi kɛ̃ə dabiru mə beya ba ra n wãa bəri yɛndu səə.
15 Wi u nəə mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo win winsim dibu kəsia, u koo wahala wa, adama wi u yina u nəə mwɛɛru ko, u ko n wãawa bəri yɛndu səə.
16 Kurə geowa u ra siarabu wa, adama be ba təmbu dam dəremə, dukia tənawa ba ra wa.
17 Tən geo, gea ye u mò, wi səəra ya ra wure. Mɛya maa tən kɔ̃so, kɔ̃sa ye u mò, wi səəra ya ra wure.
18 Tən kɔ̃son səmburun are kun arufaani mə, adama wi u gem swĩi, are geeya u ra n mə.
19 Wi u wura u gem swĩi, u ko n wãawa, adama wi u kɔ̃sa naa gire u koo gbiwa.
20 Yinni Gusunə u tən kɔ̃sobu tusa, adama bèn sanu sanusu dɛɛre, bera u ra ka nənu geu mɛɛri.
21 Ba koo tən kɔ̃sobu sɛɛyasiawa kam kam, adama gemgibu ba koo faaba wa sere ka ben bibun bweserə.
22 Kurə burə gari bəkə u sãawa nge kurusə ge ba wuran taabu dokeye wɛ̃rə.
23 Gea gemgii u ra n kasu u ko, adama ye tən kɔ̃so u kĩ kpuro, Gusunən məruwa ya ra seeye.
24 Wi u ra wɛ̃ ka nuku tia, wiya u ra ko arumanigii. Wi u ku ra mɛnam kã, u ra tii sãaru kpɛ̃ɛwa.
25 Nuku tiagii u koo dukia wa n kpã. Wi u win winsim nim kã, ba koo maa yɛ̃ro nim kɛ̃.
26 Wi u ra win dĩanu bere are bɛkɛn sɔ̃, wiya ba ra bɔ̃rusi, adama wi u dəramə, wiya ba ra domaru kue.
27 Wi u gea mò, u koo Gusunən domaru wa, adama wi u bwisikumə u kɔ̃sa ko, kɔ̃sa ya koo yɛ̃ro deema.
28 Wi u win naanɛ doke dukia səə, u koo wərumawa, adama gemgiba koo kparawa nge dãa.
29 Wi u ka win yɛnu wahala naawa, u koo kam naa gira. Gari bəkə u ko n sãawa bwisigiin yoo.
30 Gem kobu bu sãawa wãarun nuuru. Bwisigii, bwisiya u ra ka tii təmbu gawe.
31 Gemgii u ra win are wawa tara mi. Kaa sere gere tən kɔ̃so?

12

1 Wi u kĩ u yɛ̃ru wa, u ra wure bu nùn sɛɛyasia. Wi u yinamə bu nùn wəkisi, u sãawa gari bəkə.
2 Wi u ra gea ko, wiya u ra Gusunən durom wa, adama bwisiku kɔ̃sunugiiwa u ra taarɛ wa.
3 Nuku kɔ̃sura kun kpɛ̃ tu tənu tãsisia, adama gemgiin nuuru ta ko n sirerewa.
4 Kurə geo u ra dewa win durə u n bɛɛrɛ mə, adama kurə wi u ra win durə sekuru doke, u sãawa nge bararu te ta durə win kukunu temmə.
5 Gemgibu ba ra n kasuwa bu ko dee dee, adama tən kɔ̃sobu ba ra n kasuwa bu gbɛni.
6 Tən kɔ̃son gari yi sãawa nge yina ye ya ra go, adama gemgibun gari yi ra təmbu gbarewa yinan di.
7 Tən kɔ̃so ù n gu, gãanu ku ra tiare win yɛnuə, adama gemgiin yɛnu ga ra n yɔ̃wa dim dim.
8 Bwisigiiwa ba ra təmɛ, adama wìn gari kəmia wiya ba ra yaakoru ko.

9 N burɑm bo ɑ n sãɑ bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, kpɑ ɑ n
sɔm kowo turo mɔ, ye kɑɑ n kɑ tii sue, kpɑ
ɑ kun dĩɑnu mɔ yɛnuɔ.
10 Ye gemgii u mɔ, u rɑ ye nɔɔriwɑ, sere kɑ
mɑm win yɑɑ sɑbenɔ, ɑdɑmɑ tɔn kõso, nuku
kõsurɑ u rɑ n yibɑ.
11 Wi u win gberu wukɑ u ko n dĩɑnu
yibɑwɑ, ɑdɑmɑ wi u kɑm gire u sãɑwɑ gɑri
bɔkɔ.
12 Tɔn kõsowɑ u rɑ n tɔn kõsobun gãɑnun
binɛ mɔ, ɑdɑmɑ gemgibun tɛmɑnɑbu,
ɑrufɑɑniwɑ bu rɑ mɑ.
13 Tɔn kõso u rɑ yinɑ mwɑɑrewɑ win gɑri
weesugii sɔɔ, ɑdɑmɑ gemgii u rɑ yɑriwɑ
wɑhɑlɑn di.
14 Tɔnun gere yɑ koo nùn gãɑ geenu mɑruɑ
nge mɛ win sɔmburu tɑ rɑ nùn ɑre wɛ̃.
15 Gɑri bɔkɔ u rɑ n tɑmɑɑ ye u mɔ̀ kpuro
yɑ sãɑwɑ dee dee, ɑdɑmɑ bwisigiiwɑ u rɑ kɑ
bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko.
16 Gɑri bɔkɔ u rɑ yɑnde win mɔru sõɔsiwɑ,
ɑdɑmɑ bwisigii u rɑ tii ye mɑrisiwɑ.
17 Wi u gem kpɑrɑmɔ, geɑ u rɑ kã, ɑdɑmɑ
wee kowo u rɑ n sãɑwɑ weesun yoo.
18 Wi u rɑ gɑri gere u kun bwisikɑ, u
rɑ kɑ yi tɔmbu sɔkuwɑ nge tɑkobi, ɑdɑmɑ
bwisigiin gɑri yi rɑ tɔnu bɛkiewɑ.
19 Gɑri geen dɑm mu rɑ n wãɑwɑ sere kɑ
bɑɑdommɑɔ, ɑdɑmɑ weesu su rɑ doonɛwɑ
nɔni kpɑki teeru.
20 Be bɑ rɑ kõsɑ bwisiku, weesɑ su rɑ n yibɑ
ben gɔ̃ruɔ, ɑdɑmɑ be bɑ rɑ tɔmbu bwisi kɛ̃ bu
kɑ geɑ ko, bɑ rɑ n nuku dobu mɔwɑ.
21 Kõsɑ ku rɑ gemgii deemɛ, ɑdɑmɑ tɔn kõso
u rɑ n nɔni sõɔrewɑ.
22 Yinni Gusunɔ u ku rɑ weesugibu kã.
Gemgibɑ u rɑ n kĩ.
23 Bwisigii u ku rɑ win yɛ̃ru tɛrie, ɑdɑmɑ
gɑri bɔkɔ u rɑ win gɑri bɑkɑru sõɔsiwɑ.
24 Hɑniɑ yɑ rɑ dewɑ tɔnu u ko gɑbun yinni,
kpɑ yikuru tu de tɔnu u ko goon yoo.
25 Wururɑbu bu rɑ tɔnu woorewɑ, ɑdɑmɑ
à n tɔnu gɑri sõɔwɑ kɑ kĩru yi rɑ nùn dɑm
kɛ̃wɑ.
26 Gemgii u rɑ win beruse surewɑ swɑɑ geɑ
sɔɔ, ɑdɑmɑ tɔn kõson kookoosu su rɑ dewɑ u
kõɔrɑ.
27 Tɑɑso wi u yikuru mɔ, u ku rɑ yɑɑ wɑ u
sɛ̃wɛ, ɑdɑmɑ hɑniɑwɑ yɑ rɑ tɔnu gãɑ geenu
wɛ̃.
28 Mi gem wãɑ, miyɑ wãɑrɑ wãɑ. À n mu
swĩi, ɑ ɲ kɑ gɔɔ yinnɑmɔ.

13

1 Bii bwisigii u rɑ win tundon sõɔsiru
swĩiwɑ, ɑdɑmɑ bii wi u tii sue, u ku rɑ
gerusibu kã.
2 Gemgibu bɑ rɑ ben gɑrin ɑre wɑ, ɑdɑmɑ
tɔn kõsobu, dɑm dɔrenɑɑn wãɑrɑ bɑ rɑ n wãɑ.
3 Wi u win nɔɔ kpĩɑ u win hunde kõsuwɑ,
ɑdɑmɑ wi u rɑ gɑri gere yɑbi u tii kɑri
bɔriemɔwɑ.
4 Yikuro u rɑ n gãɑnun binɛ mɔwɑ ni u ɲ
kpɛ̃ u wɑ, ɑdɑmɑ wi u rɑ sɔmburu ko u rɑ
wɑwɑ ye u kĩ.
5 Gemgii u ku rɑ weesu kã, ɑdɑmɑ tɔn kõso
u rɑ tii sekuru dokewɑ.
6 Wi u win tii nɛni dee dee, win dɑɑ geɑ yɑ
koo nùn kõsu, ɑdɑmɑ wi u kõsɑ mɔ̀, kõsɑ yɑ
koo nùn surɑ.
7 Gobigiin kookoosɑ gɑbu bɑ rɑ n mɔ̀,
ɑdɑmɑ bɑ ɲ gãɑnu mɔ. Kpɑ gɑbu bɑ n sãɑ nge
sãɑrobu, ɑdɑmɑ beyɑ bɑ ɑrumɑni mɔ.
8 Gobiyɑ gobigii u rɑ kɑ win wãɑru yɑkie,
ɑdɑmɑ goo ku rɑ sãɑro wɔri.
9 Gemgii u rɑ n bɑllimɔwɑ nge yɑm bu-
rurɑm, ɑdɑmɑ tɔn kõso u sãɑwɑ nge fitilɑ ge
gɑ gɔɔ dɔɔ.
10 Tii suɑbu bu rɑ kɑ sɑnnɔ nɛwɑ, ɑdɑmɑ wi
u rɑ kɑ bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko, bwisigiiwɑ.
11 Dukiɑ ye tɔnu wɑ kɑ keetɑn swɑɑ yɑ rɑ
doonɛwɑ fuuku, ɑdɑmɑ ye tɔnu wɑɑmɔ fiiko
fiiko kɑ swɑɑ geɑ, yɑ rɑ sosiwɑ.
12 Ye tɔnu yĩiyɔ yà kun koore, yɑ rɑ nùn
kowɑ bɑrɔ, ɑdɑmɑ yĩiyɔ bi bu yibiɑrɑ bu rɑ
kowɑ nuku doo bɑkɑbu.
13 Wi u bwisi kɛ̃ru yinɑ u koo yen ɑre wɑ.
Wi u mɑɑ tu wurɑ u koo yen ɑre wɑ.
14 Bwisigiin sõɔsiru tɑ sãɑwɑ wãɑrun nu-
uru. Tɑ rɑ tɔnu yɑrewɑ gɔɔn yinɑn di.
15 Bwisigiin bwisi yi rɑ dewɑ bu nùn bɛɛrɛ
wɛ̃, ɑdɑmɑ tɔn kõson sɑnu sɑnusu su rɑ nùn
kɑm kowɑ.
16 Wi u lɑɑkɑri mɔ u rɑ bwisikuwɑ u sere
gãɑnu ko, ɑdɑmɑ gɑri bɔkɔ gɑ rɑ gen gɑri
bɑkɑru tɛriewɑ.
17 Sɔmɔ kõso, wɑhɑlɑwɑ u rɑ kɑ nɛ, ɑdɑmɑ
sɔmɔ geo u rɑ tɔmbu nukuru yɛmiɑsiewɑ.
18 Wi u sõɔsiru yinɑ u koo kowɑ sãɑro kpɑ
u sekuru wɑ, ɑdɑmɑ wi u tu wurɑ wiyɑ u koo
bɛɛrɛ wɑ.
19 Ye tɔnu u kĩ, yà n koorɑ, yɑ rɑ nùn nuku
dobu wɛ̃wɑ, ɑdɑmɑ tɔn kõsobu bɑ ku rɑ kã bu
ben kõsɑ deri.
20 Wi u rɑ bwisigii bere, u koo bwisi wɑ.
Wi u rɑ n mɑɑ wãɑ kɑ gɑri bɑkɑsu, u koo kõsɑ
wɑ.
21 Kõsɑ yɑ rɑ durumgibu nɑɑ swĩiwɑ,
ɑdɑmɑ duromɑ mu rɑ ko gemgibun ɑre.
22 Tɔn geon dukiɑ yɑ rɑ kowɑ win bibun
bweserugiɑ, ɑdɑmɑ tɔn kõsogiɑ yɑ rɑ kowɑ
gemgibugiɑ.
23 Sãɑrobu bɑ rɑ dĩɑ geenu wɑ ben gberun
di, ɑdɑmɑ gɑbugiɑ rɑ gberewɑ yèn sõ bɑ ɲ
gem swĩi.
24 Wi u ku rɑ win bii sɛɛyɑsie u ɲ nùn kĩwɑ,
ɑdɑmɑ wi u nùn kĩ u rɑ nùn sɛɛyɑsiewɑ.
25 Gemgii u rɑ n deburu mɔwɑ, ɑdɑmɑ tɔn
kõso u rɑ n gõɔru bɑrɔwɑ.

14

1 Tɔn kurɔ bwisigii u rɑ yɛnu tãsisiewɑ,
ɑdɑmɑ tɔn kurɔ gɑri bɔkɔ u rɑ yɛnu gowɑ.

2 Wi u sĩimə gem səə, u Yinni Gusunə
nasiewa, adama wìn sanu sanusu su ǹ dɛɛre,
u nùn gɛmawa.
3 Gari bəkən tii sua gari yi ra dewa bu nùn
bokuru so, adama bwisigiin yara ya ra nùn
kari gbarewa.
4 Biranu nu ra yɔ̃rewa diinu mi naa wuku
sari. Naa gea ya ra ka arumani baka nɛ.
5 Seeda dio wi u naanɛ mə, u ku ra weesu
ko. Seeda weesugian dio ku ra gem gere.
6 Tən yaa kasikio ù n bwisi kasu u ku ra wa,
adama wi u laakari mə, n ku ra n sɛ̃ u ka yɛ̃ru
wa.
7 A gari bəkə duka suurio, domi a ǹ gari
bwisigii nəəmə win nəən di.
8 Bwisigii u ra n win sanu sanusu laakari
sãawa, adama gari bəkə u ra kɔ̃rewa win gari
bakarun sɔ̃.
9 Gari bəkə u ku ra bwisiku u win toraru
səmɛ, adama gemgibun suunu səə, duroma
mu ra n wãa.
10 Baawurewa u ra n win nuku sankiranu
ka win nuku dobun kpãaru yɛ̃. Goo sari wi u
koo kpĩ u ka nùn ye bənu ko ka gem.
11 Tən kɔ̃sobun yɛnu ga koo gbiwa, adama
gemgibun yɛnu ga koo kuurawa baa gà n sãa
nge kuru təna.
12 Tənu ra n tamaa win sanu sanusu su
wãwa, adama gəəwa sin kəkərə.
13 Yɛ̃ɛsu koo kpĩ su tənun nuku sankiranu
bere. Mɛya maa nuku dobu koo kpĩ bu gəsira
nuku sankiranu.
14 Tən kɔ̃so u koo win kookoosun are wa.
Nge mɛya tən geo u koo maa wigisun are wa.
15 Be ba ra gari wure fuuku, ba ra naanɛ
kowa kpuro ye ba bu sɔ̃əwa, adama bwisigii
u ra n win sanu sanusu laakari sãawa.
16 Bwisigii u ra durum bɛrum kowa, kpa
u ye deri, adama gari bəkə u ra kpuro kowa
bɛrum sari.
17 Wi u ra məru se fuuku, gari baka
kookoosa u mɔ̀. Wi u bwisi kɔ̃si yiba, u tii
tusiru gureməwa.
18 Be ba ku ra bwisiku bu sere gari wura,
gari bakara ya ra bu marue. Be ba maa
laakari mə, yɛ̃ra ta ra ko ben bɛɛrɛ.
19 Tən kɔ̃sobu ba koo tən geobu yiirawa bu
bara ko.
20 Goo ku ra sãaro kã, baa ka win berusebu,
ba ra n nùn tusawa, adama gobigii u ra n
bərəba yibawa.
21 Wi u win beruse gɛma, durumwa u kua,
adama wi u sãarobun wənwəndu mə, u koo
domaru wa.
22 Be ba ra kɔ̃sa bwisiku, ba kɔ̃ərewa,
adama be ba ra gea bwisiku, durom ka gema
ba ra sɔ̃əsi.
23 Səmburu kpurowa ta ra n are mə, adama
gari saarinu, sãara nu ra ka nɛ.
24 Dukia ya sãawa bwisigiin are, adama
gari bəkə, gari baka kookoosa su ra n nùn
wãasi.
25 Seeda dio gemgii u ra təmbun hunde
wərewa, adama wee kowo, weesa u ra n
sãamə.
26 Wi u Yinni Gusunə nasie, tãsi yee
damgira u mə mi. Gusunəwa u ra maa yɛ̃ron
bibu kɔ̃su.
27 Yinni Gusunən nasiaru ta sãawa wãarun
nuuru. Teya ta ra tənu yare gəən yinan di.
28 Tən dabira ta sãa sina bokon bɛɛrɛ,
adama win təmbu bà n yarina, win banda
nim surewa.
29 Wi u ku ra məru ko fuuku, bwisi bɛkɛya
u mə, adama wìn məru ya ra se fuuku, gari
bakara u ra sɔ̃əsi.
30 Bwɛ̃ra yà n kpĩ, ya sãawa wasin alafia,
adama nisinu nu sãawa nge bara te ta ra
kukunu tem.
31 Wi u sãaro dam dəremə, u win
taka kowo tarariməwa, adama wi u nùn
wənwəndu kua, u taka kowo wi bɛɛrɛ
wɛ̃ɛməwa.
32 Tən kɔ̃so, nuku kɔ̃sura ta ra nùn fuke,
adama gemgii u ra n tororu sɔ̃wa baa gəən
wuswaaə.
33 Bwisigiin gɔ̃ruə laakariwa ya ra n wãa,
adama ba ǹ kpɛ̃ bu ye wa gari bəkən mi.
34 Gem mu ra temgibu bɛɛrɛ dokewa,
adama durum ya ra bu sekuru dokewa.
35 Sina asakpə bwisigiiwa sunə u ra ka
nənu geu mɛɛri, kpa u ka wi u nùn sekuru
dokemə məru ko.

15

1 Wisi bi bu du, bu ra məru suresiewa,
adama gari gerubu ka dam biya bu ra məru
seesie.
2 Bwisigiin gari yi ra de tənu u yɛ̃ru kasu,
adama gari bəkən nəə, wiira gariya ga ra n
saarimə.
3 Yinni Gusunən nəni wãawa yam kpuro.
Yi tən kɔ̃sobu ka gemgibu mɛɛra.
4 Gari yi yi nukuru yɛmiasiamə yiya yi ra
ka wãaru nɛ, adama gari kam yi ra tənun gɔ̃ru
sankuwa.
5 Wi u ra win baaban sɔ̃əsiru atafiiru ko,
gari bəkəwa, adama wi u ra gerusibu wure,
win bwisi koo sɔ̃əsira.
6 Gemgiin yɛnuəra arumani baka wãa,
adama ye tən kɔ̃soba mɛnnamə, wahalawa ya
ra ka nɛ.
7 Bwisigibun nəəwa ga ra n yɛ̃ru kparamə,
adama bwisi sarirugibun gɔ̃ru ga ǹ sãa mɛ.
8 Yinni Gusunə u ku ra tən kɔ̃sobun yãkuru
waabu kã, adama gemgibun kanaru ta ra nùn
wɛ̃re.
9 Yinni Gusunə u tən kɔ̃sobun swaa tusa,
adama be ba gea mɔ̀, beya u kĩ.
10 Wi u swaa gea deri, ba koo yɛ̃ro
sɛɛyasiawa gem gem. Wi u maa sɛɛyasiabu
yina, u koo gbiwa.

11 Yinni Gusunɔ u yɛ̃ ye ya kooramɔ
gɔribun wãa yerɔ. Kaa sere gere tɔnun
gɔ̃ruɔ?
12 Wi u tii sue, u ku ra kã bu nùn gerusi. U
ku ra maa kã bwisigibu bu nùn bwisi kɛ̃.
13 Nuku doba bu ra wuswaa dɛɛrasie,
adama nuku sankiraru ta ra wuswaa
burisinɛwa.
14 Wi u bwisi mɔ, u ra yɛ̃ru kasuwa, adama
gari bɔkɔ u ra n buriwa win gari bakaru sɔɔ.
15 Wɔnwɔndo u ra n wãawa wahala sɔɔ
baadomma, adama doo nɔɔrugii, u ra n tɔ̃ɔ
bakaru mɔ̀wa saa baayere.
16 N buram bo a n sãa sãaro, kpa a n Yinni
Gusunɔ nasie, n kere a n dukia mɔ kpa a n
wurure.
17 N sanɔ bo a di ka kpee wurusu yɛnu mi
kĩra wãa, n kere a di ka yaa gumgia yɛnu gèn
mi tusira wãa.
18 Wi u mɔru mɔ, u ra sannɔsu seeyewa,
adama wi u suuru mɔ u ra su kpeesiewa.
19 Yikuron swaa ya ra n sãki yibawa. Wi u
gem swĩigia kpa ya n dɛɛre.
20 Bii bwisigiiwa u ra de win tundon
nukura n do, adama bii gari bɔkɔ u ra win
mɛro gɛmwa.
21 Gari baka kookoosu su ra gari bɔkɔ
dorewa, adama wi u bwisi mɔ, daa gea u ra
ko.
22 Wi u ku ra bwisi bikie win himban sɔ̃,
ya ku ra koore, adama wi u bwisi kɛ̃ɔbu mɔ,
win himba ya ra koorewa.
23 Wi u gari wisibu tuba saa ye n weenɛ, u
ra n nuku dobu mɔwa.
24 Wi u bwisi mɔ, u ra wãarun swaa swĩiwa,
kpa u swaa deri ye ya dɔɔ gɔɔwɔ.
25 Yinni Gusunɔ u ra tii suon diru surewa,
adama u ku ra de bu gɔminin tem kɔɔrɔ
mure.
26 Yinni Gusunɔ u bwisi kɔ̃si tusa, adama
gari yi yi kĩru sɔ̃ɔsimɔ, yiya yi ra nùn dore.
27 Wi u ra gobi kasu ka swaa kɔ̃sa, u win
yɛnu wahala dokemɔwa, adama wi u nɔm
biran kɛ̃nu tusa, u ko n wãawa.
28 Gemgii u ra bwisikuwa u sere wisi,
adama gari kɔ̃siya tɔn kɔ̃so u ra n saarimɔ.
29 Yinni Gusunɔ u ku ra tɔn kɔ̃son kanaru
laakari ko, adama u ra gemgiin kanaru nɔ.
30 À n tɔnu mɛɛra ka kĩru, u ko n nuku dobu
mɔ. À n maa tɔnu labaari dora sɔ̃ɔwa, ya ra
nùn dam kɛ̃.
31 Wi u gerusibu wura bi bu koo nùn faaba
ko, u ko n wãawa bwisigibun wuurɔ.
32 Wi u sɔ̃ɔsiru yina, u tii mɛɛra mɔ̀wa,
adama wi u wura ba nùn gerusi, u koo bwisi
wa.
33 À n kĩ a bwisi ko, a de a gina Gusunɔ
nasia. À n kĩ a bɛɛrɛ wa, a de a gina tii kawa.

A Yinni Gusunɔ yaayo

baadomma wunɛn wãaru sɔɔ

16

1 Tɔmbu ba ra gãa dabinu nia ko, adama
Yinni Gusunɔwa u yen kɔkɔrɔ yɛ̃.
2 Tɔnun sanu sanusu su ra n dɛndewa win
tiin nɔni sɔɔ, adama Gusunɔwa u ra nùn
wɛ̃ɛri.
3 A Yinni Gusunɔ wunɛn sɔma kpuro
nɔmu sɔndio, kpa ye a nia sãa kpuro yu nun
koora.
4 Yinni Gusunɔ u kpuro kua win himba yu
ka yibiara, sere mam ka tɔn kɔ̃sobɔ, be u koo
kam koosia.
5 Yinni Gusunɔ u ku ra tii suo kã. U koo nùn
sɛɛyasiawa kam kam.
6 À n mɔ̀ dee dee, ma a sãa naanɛgii, Yinni
Gusunɔ u koo nun wunɛn toranu suuru kua.
À n nùn nasie, kpa u nun kɔ̃sa kpuro gbara.
7 Tɔnun daa yà n Yinni Gusunɔ wɛ̃re, u ra
de bu dora wi ka win yibɛrɛba mam.
8 N sanɔ a n dukia fiiko mɔ kpa ya n dɛɛre,
ka sere ye kaa n ka dukia baka mɔ ka keeta.
9 Tɔnu u ra nia ko ye u kĩ, adama Gusunɔwa
u ra win sanu sanusu kpare.

Mɔn ni nu ka sinambu yã

10 Sina boko u ra gari kowa ka Gusunɔn
yiiko. Yen sɔ̃na win siribu bu ra n sãa dee
dee.
11 Kilo ka yĩirutii ni nu sãa dee dee yera
Yinni Gusunɔ u kĩ. Wiya u ra sɔ̃ɔsi nge mɛ ba
koo ye dendisina.
12 Sina boko kun wuramɔ bu kɔ̃sa ko, domi
gema mu koo de win bandu ta n tãsa.
13 Gema sina boko u ra kã. U ra kãwa bu
nùn gem sɔ̃.
14 Sina bokon mɔru yà n seewa, u koo kpĩ
u goo gɔɔ bɔrie, adama bwisigii u koo nùn
kɔkiri u marisia.
15 Sina boko ù n nuku dobu mɔ, win
tɔmbun hunde ya koo dakaa da. U n maa
goo durom kua, ya sãawa nge gura ye ya na
gbeburun saa.

Wãasinaa ka tii nɛnubu

16 Tɔnu ù n bwisi ka laakari mɔ, n wã n kere
ù n wura ka sii geesu mɔ.
17 Gemgii u ra kɔ̃sa duka suuriwa. Wi u
win sanu sanusu laakari sãa, u ra win wãaru
nɔni dokewa.
18 Faari ya ra tɔmbu surewa. Tii suabu bu
ra ka kam kobu nɛwa.
19 N buram bo a tii kawa kpa a n sãa
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ye kaa n ka baa mɔ tii suobun
arumani sɔɔ.
20 Wi u ra bwisiku u sere gãanu ko, u
ra kuurewa. Mɛya wi u maa Yinni Gusunɔ
naanɛ sãa, u ra n nuku dobu mɔ.
21 Wi u ra siri ka laakari, u bwisi mɔwa.
Gari yi ba gerua ka kĩru, yiya yi ra tɔmbu
kamiɛ.
22 Wi u bwisi dendimɔ yi koo nùn wãaru
wɛ̃, kpa bu gari bɔkɔ sɛɛyasia gen gari
bakarun sɔ̃.

23 Be ba bwisi mə ba ra gari kowa ka
laakari, kpa ben gari yi, yi təmbu kamia.
24 Gari dori yi sãawa nge tim gəm mɛ mu
dim do, mu ra maa wasi dam sosie.
25 Tənu u ra n tamaa win sanu sanusu su
wãwa, adama gəəwa sin kəkərə.
26 Gãərə ta ra de tənu u win səmburu səə
hania sosi, domi u kĩ win gãəru tu kpe.
27 Tənu kam, kõsa u ra n bwisikumə, kpa ya
n yarimə win nəən di nge dõə.
28 Tən kõso u ra sikirinəsu seeyewa. Tən
wĩə u ra maa bərəba karanɛwa.
29 Daa bəəbəyagii u ra tənu nəni wõkewa,
kpa u nùn sure swaa kõsa səə.
30 Wi u nəni yinwa ma u nəə tɛndu bɛri u
ka kõsa ko, u ye kua kə.
31 Seri kpiki yi sãawa bɛɛrɛ baka, domi wi
u gem swĩi, wiya u ra yi wa.
32 Wi u kpĩa u win məru kamia, u sãawa
tabu durə ka gem. Wi u kpĩa u tii nɛnua, u
kere tabu durə wi u wuu bəkə kamia.
33 Sərobu ba ra yanim so bu ka wa ye n koo
tənu deema, adama Yinni Gusunə turowa u
yɛ̃ ye n koo koora sia.

17

1 N sanə bo a dĩa dəki tia wa a di bəri yɛndu
səə, ye kaa ka tõə baka dim di mi sannəsu wãa.
2 Səm kowo laakarigii u ra kowa win yin-
nin bii be ba gea yinan wirugii, kpa u tubi di
ka be sannu.
3 Dõəwa ba ra ka wura ka sii geesu səwe,
adama Yinni Gusunəwa u ra tənun gõru
wɛ̃ɛri.
4 Tən kõsowa u ra tən kõson gari swaa daki,
kpa wee kowo u maa weesugii swaa daki.
5 Wi u sãarobu yɛ̃ɛmə, Gusunəwa u yɛ̃ɛmə
wi u bu taka kua. Wi u win beruse yɛ̃ɛmə yèn
sõ kõsa nùn deema, ba koo yɛ̃ro sɛɛyasiawa.
6 Debuminu nu sãawa durə təkən bɛɛrɛ.
Baababa ba maa sãawa ben bibun bɛɛrɛ.
7 Gari asansigii kun ka gari bəkə weenɛ.
Kaa sere gere weesu ka sina boko?
8 Gabu ba ra n tamaa ben kɛ̃ra ta koo ka bu
gãa geenu naawa. Mi ba gesi dua kpuro tu
ben bukata wunana.
9 Wi u ra berusen toranu duari, u kĩ ba
n kĩanɛwa. Wi u ra maa nu yaaye win gari
gerubu səə, u bərənu karanaməwa.
10 Gerusibu bu ra səmburu ko wi u bwisi
mən mi, n kere bu gari bəkə bokuru so nən
wunəbu (100).
11 Tən kõso u ra n kasuwa u tənu seesi,
adama ba koo nùn tən kõso kpare u nùn
sɛɛyasia.
12 N buram bo a ka puruka yəəni yinna te
ba buu wərari, ye kaa ka gari bəkə yinna gèn
wiirara seewa.
13 Wi u ra gea kõsa dibu kəsie, kõsa kun
kpeemə yɛ̃ron yɛnuə.
14 Wi u sikirinəsu torua, n sãawa nge u nim
guna gĩa. Yen sõ, a su derio sannə gu sere
tore.
15 Wi u tən kõso gem wɛ̃ɛmə, ka wi u gemgii
taarɛ wɛ̃ɛmə, be kpurowa Yinni Gusunə u
tusa.
16 Mba gobin arufaani gari bəkən nəma səə.
U koo ka yi bwisi dwe? Aawo, u ɲ yen bwisi
mə.
17 Bərə kĩnasibu ba ra kĩru sãəsinɛwa saa
kpuro səə. Wahalan saa səəra mɛro bisi u ra
somi.
18 Gari bəkəwa ga ra wure gu goon dibu
səbe.
19 Wi u ra sannəsu kã, u ra durum kãwa.
Wi u ra gãanu nia ko ni nu nùn kere, u koo
kam kowa.
20 Wi u ra tənu nəni wõke, u ɲ nuku dobu
wasi. Wi u ra gari kõsi gere, kõsa ya ra nùn
deemɛ.
21 Wi u gari bəkə mara, nuku sankirana u
ra n mə. Mɛya bii wi u kun asansi mən tundo
u ɲ kpɛ̃ u n nuku dobu mə.
22 Nuku dobu bu sãawa tìm gem wasin
sõ, adama nuku sankiraru ta ra wasi dam
dwiiyasiewa.
23 Tən kõsowa u ra nəm biran kɛ̃nu mwɛ u
ka tənu gem bira.
24 Laakarigii, bwisiya u ra n naa gire,
adama gari bəkə, ga ra n bwisikuməwa ye ga
ɲ wasi.
25 Bii gari bəkə u ra win tundo ka win mɛro
nuku sankiranu kpɛ̃ɛwa.
26 N ɲ weenɛ bu gemgii gãanu bure u kəsia
yèn sõ u gem gerua. N ɲ maa weenɛ bu sunə
so yèn sõ u siri dee dee.
27 Wi u yɛ̃ru mə, u ku ra gari gere too. Wi
u laakari mə, u suuru məwa.
28 Wi u win nəə kpĩa, u bwisi məwa. Baa
gari bəkən tii, gà n maari, kaa n tamaa ga
bwisi məwa.

18

1 Wi u win tii gəwa, win tiin arufaaniwa u
kasu. U ra məru sewa bà n kĩ bu nùn bwisi
kɛ̃.
2 Gari bəkə u ku ra bwisi kã, ma n kun mə
u win gari bakaru sõəsi.
3 Nuku kõsuru ta ra ka gɛndu nɛwa, kpa
bɛɛrɛ sariru tu ka sekuru na.
4 Tənun gari yi sɛ̃wa nge daa tèn nim mu
duku, adama bwisi yi sãawa nge nim mɛ mu
yarimə saa bwian di.
5 N ɲ weenɛ a yõra toron biruə, kpa a
gemgii nùn win gem bira.
6 Gari bəkən gari yi ra ka sikirinəsu nɛwa,
kpa win nəə gu ka soonaa na.
7 Gari bəkən gariya yi ra nùn yina mwɛ, kpa
yu nùn kam ko.
8 Dəmɛn gari yi sãawa nge dĩa duronu ni
təmba kata mò ba mwɛɛmə.

9 Wi u ra sɔmburu atafiiru ko, ka wi u tu
sankumɔ, be kpuro tia.
10 Yinni Gusunɔ u sãawa nge gbãra
damgiru. Gemgii ù n duka da mi, u ko n
wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
11 Gobigii u ra win dukia garisiwa nge
gbãra te ta dam mɔ, domi u tamaa yiya yi nùn
kɔ̃su.
12 Tii suabu bu ra ka tɔnu kam kobu
naawɛwa, adama tii kawabu bu ra dewa bu
tɔnu bɛɛrɛ wɛ̃.
13 Wi u ku ra gari swaa daki u sere wisi, ya
win gari bakaru sɔ̃ɔsimɔwa. Mɛya u maa tii
sekuru dokemɔwa.
14 Tɔnu ù n kĩ u n wãa, ya ra nùn dam kɛ̃
win bararu sɔɔ, adama wi u kun yĩiyɔbu mɔ,
wara koo kpĩ u nùn dam kɛ̃.
15 Bwisigii u ra kãwa u yɛ̃ru sosi.
Laakarigii u ra maa kãwa u sɔ̃ɔsiru wa.
16 Kɛ̃nu nu ra tɔnu swɛɛ kuewa, kpa nu de
yɛ̃ro u damgibun nɔnu geu wa.
17 Siribu sɔɔ wi u gbia u gari gerua, yi ra n
gina sãawa dee dee, sere win yibɛrɛ ù n maa
wigii gerua.
18 Tɛtɛ duma ya ra sɔ̃ɔsi wi u gem mɔ, kpa
sannɔsu su kpe, kpa yu damgibu yakiana.
19 À n wunɛn bɔrɔ torari, ya sɛ̃ a ka nùn susi
n kere a gbãra damgiru sura. I n maa sanna,
i ka dora, yen sɛ̃sɔ ga kpã ga kere dii te ba ka
kɔkɔrɔ damgia kɛnuan dubu.
20 Tɔnun geren areya u ko n ka wãa.
21 Gari yi koo kpĩ yi tɔnu go. Yi koo maa kpĩ
yi nùn wãaru wɛ̃. Wi u ra gari saari u koo yin
are wa.
22 Wi u kurɔ wa u gãa geenu wawa.
Gusunɔn duroma.
23 Sãaro u ra gari gerewa ka wɔnwɔndu,
adama gobigii u ra gerewa ka dam.
24 Bɔrɔ dabinu nu koo kpĩ nu ka tɔnu nɔni
swãaru naawa, adama bɔrɔ goo u mɛro bisi
kere.

19

1 N buram bo a n sãa sãaro kpa a n sĩimɔ dee
dee, ye kaa n ka sãa gari bɔkɔ kpa a n weesu
mɔ̀.
2 Hania yɛ̃ru sariru sɔɔ, ya ǹ arufaani mɔ.
Sɛndaru ta ra ka tora dabinu nɛwa.
3 Sanam mɛ tɔnu u wãa wahala sɔɔ win gari
bakarun sɔ̃, Gusunɔwa u ra ka mɔru ko.
4 Gobigiin bɔrɔba ba ra n dabiru sosimɔwa,
adama sãaro, bɔrɔ turo wi u mɔ, u ra n mam
kĩ u nùn deriwa.
5 Ba koo seeda weesugian dio sɛɛyasiawa
kam kam. U ǹ kisiramɔ.
6 Baawure u ra n kasuwa u damgii fufu ko.
Baawure u ra n maa kĩwa u n sãa wi u ra kɛ̃nu
wɛ̃n bɔrɔ.
7 Sãaron mɛro bisibu ba ra nùn yinɛwa.
Kaa sere gere win bɔrɔba? Baa ù n kasu u ka
goo gari ko, u ku ra wa.
8 Wi u ra bwisiku u sere gãanu ko, win
hunden alafiawa u kasu. Wi u maa bwisi
kasu, doo nɔɔra yi koo ka nùn naawa.
9 Ba koo seeda weesugian diobu
sɛɛyasiawa kam kam, kpa ben weesu su bu
kam ko.
10 N ǹ weenɛ gari bɔkɔ u n wãa doo nɔɔru
sɔɔ. Kaa sere gere yoo u n sinambu kpare?
11 Tɔnu wi u bwisi mɔ, u ra win mɔru
nɛnɛwa. U ra tora ni ba nùn kua duariwa win
bɛɛrɛn sɔ̃.
12 Sunɔn mɔru yà n seewa, ya ra n nanum
mɔwa nge gbee sunɔn kukiribu, kpa win
durom mu n arufaani mɔ nge kakoru yakasu
wɔllɔ.
13 Bii gari bɔkɔ u ra ka win tundo nɔni
swãaru naawɛwa. Tɔn kurɔ nɔɔ gɔmunugiin
sannɔsu ku ra kpe nge nim mɛ mu dãakumɔ.
14 Kaa kpĩ a yɛnu ka dukia tubi di, adama
Gusunɔwa u ra tɔnu kurɔ laakarigii wɛ̃.
15 Yikuru ta ra tɔnu dom kpɛ̃ɛwa. Wi u ku
ra maa gãanu ko, u ǹ gɔ̃ɔru biamɔ.
16 Wi u Gusunɔn wooda nɛni, u win wãaru
kɔ̃suwa. Wi u kun win sanu sanusu laakari
sãa u koo gbiwa.
17 Wi u sãaro kɛ̃ru wɛ̃ɛmɔ, Yinni Gusunɔwa
u bɔkuramɔ. U koo maa yɛ̃ro nùn win nuku
tian are wɛ̃.
18 A wunɛn bii sɛɛyasio sanam mɛ a yɛ̃ ya
koo nùn somi, adama a ku nùn so a go.
19 Wi u ka mɔru gãanu sanka, u koo yen
kɔsire wɛ̃wa. Wi u kun nùn kɔsire ye bikie,
u nùn dam kɛ̃mɔwa u ka wure u ko.
20 A bwisi swaa dakio, a de bu nun yi keu
ko, kpa a ko bwisigii wunɛn wãarun tɔ̃ɔ ni nu
tie sɔɔ.
21 Tɔnu u ra gãa dabinu nia ko, adama
Gusunɔn himba tɔnawa ya ra koore.
22 Mɛ ba ra n kĩ tɔnu u n sãa, yera u n sãa
naanɛgii. N buram bo a n sãa sãaro, ye kaa n
ka sãa weesugii.
23 Wi u Yinni Gusunɔ nasie, u ko n wãaru
mɔ, kpa win wãa te, ta n deburu mɔ. U ǹ maa
nɔni swãaru garu wasi.
24 Gabu ba yikuru mɔ sere bà n dĩa gbɛ̃ɛru
nɔma kpɛ̃ɛ, ba ku ra maa kpĩ bu ye wuna bu
ka da nɔɔwɔ.
25 A tɔn yaa kasikio soowo kpa gari bɔkɔ u
bwisi ko.
26 A bwisigii gerusio, kpa u gia ye a kĩ a nùn
sɔ̃ɔsi.
27 Nɛn bii, à n sɔ̃ɔsiru biru kisi, wunɛn yɛ̃ru
ta koo kpe.
28 Seeda weesugian dio u ra gem yaakoru
kowa. Kɔ̃san kĩra ta ra n tɔn kɔ̃so nɛni.
29 Tii suo u ra n wãawa sɛɛyasiabun kari
sɔɔ. Gari bɔkɔ u ku ra maa soberu bie.

20

1 Tam nɔrubu bu ra tɔnu ko yaakorugii ka
wurenugii. Wi u dera mu nùn go, u ǹ bwisi
mɔwa.

2 Sunən məru ya sãawa nge gbee sunən
kukiribu. Baawure wi u nùn nəə kuurimə, u
win tii dokeməwa kari səə.
3 Wi u ku ra sannən batu kã, wiya ba koo
bɛɛrɛ wɛ̃, adama gari bəkə ga ra məru sewa
fuuku.
4 Wi u ku ra wuku bəmbəmminun sõ,
gɛ̃ɛbun sanam u ɲ gãanu wasi.
5 Tənun gərun bwisikunu nu sãawa nge
nim bweru te ta duku, adama wi u bwisi mə
wiya ra n nim mɛn takam yɛ̃.
6 Tən dabira ta ra n ten bərəkinirun gari
mə̀, adama wara u naanɛ mə ka gem.
7 Gemgii u ra n sĩiməwa daa gea səə. Win
biba ko n maa sãawa doo nəərugibu.
8 Sanam mɛ sina boko u sina u ka siri,
yande u ra tubuwa mi kõsa wãa.
9 Wara koo kpĩ u nɛɛ, win gərु ga dɛɛre, u
ɲ durum mə.
10 Yinni Gusunə ku ra kã ba n kiaru yĩirumə
ka kilo ka sakaku ye ya ɲ sãa dee dee.
11 Baa bii, u ra sõəsiwa win kookoosu səə ù
n sãa daa geagii.
12 Swaa si su gari nəəmə, ka nəni yi yi yam
waamə, Yinni Gusunəwa u ye kpuro kua.
13 A ku dom kĩa kpa yãaru tu ku raa nun
wəri. A de a se bururu, kpa a dĩanu wa a di a
debu.
14 Wi u kiaru dwemə u ra tu yaa kasikiwa,
adama ù n tu dwa u kpa, u ra n tii siaraməwa.
15 Wura kun sɛ̃, wesekii geenu maa yiba,
adama be ba ra gari bwisigii gere, ba ɲ dabi.
16 Goo ù n səə goo swaa gbiiya u ka dibu
sua wunɛn mi, a wi u yɛ̃ro gbiiya min yaberu
tərուba məə.
17 Dĩa ni tənu wa ka swaa kõsa, nu ra n gina
dibu dowa, adama amɛn biru, nu ra n sãawa
nge yanim nəəwə.
18 Tənu ù n bwisi kɛ̃ə geo wa, ye u nia sãa ya
ra koorewa. A ku tabu da bìn səəru a ɲ kue.
19 Kərumətə kowo u ra asiri kparewa. A be
ba ra gari saari too duka suurio.
20 Wi u win mɛro ɲ kun mɛ win tundo
bərusi, u koo gbiwa nge fitila.
21 Dukia ye tənu u wa fuuku, amɛn biru ya
ku ra n domaru mə.
22 A ku nɛɛ, kaa kõsa kəsia ye ba nun kua. A
gesi wunɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunə səə, u
koo nun faaba ko.
23 Yinni Gusunə u ku ra kã ba n kiaru
yĩirumə ka kilo ye ya ɲ dee dee sãa.
24 Yinni Gusunəwa u ra tənun wãaru
kpare. N n mɛn na, tənu kun kpɛ̃ u gia mi win
sanu sanusu ka nùn dəə.
25 Kari baka, à n Gusunə nəə mwɛɛru kua a
nɛɛ, kaa nùn yeni kɛ̃. N deema a ɲ bwisika.
26 Sunə bwisigii u ra tən kõsobu sikiewa
mi ba sebi, kpa u bu sɛɛyasia u kun ben
wənwəndu kue.
27 Tənun gərु ga sãawa ge Yinni Gusunə u
nùn wɛ̃ gu ka win səəwə yam bururasia.
28 Sina boko wi u naanɛ mə, ma u win
təmbu kĩ, u ku ra nande. U n maa bu sirimə
gem səə, win banda koo tɛ.
29 Dama mu sãa aluwaasiban bɛɛrɛ. Seri
kpiki yiya yi maa sãa bukurobun bɛɛrɛ.
30 Bà n nuku kõsurugii so ba mɛɛra kua,
win nuku kõsuru ta koo kpe, kpa u bwisi ko.

21

1 Sina bokon gərु ga sãawa nge daa tora
Yinni Gusunən nəma səə. U ra gu gəsiewa mi
u kĩ.
2 Tənu u ra n tamaa win swɛɛ kpuro yi
dɛɛrewa, adama Yinni Gusunəwa u ra gərु
wɛ̃ɛri.
3 Wi u sĩimə dee dee, win daa ya yãkuru
kere Yinni Gusunən mi.
4 Tii suabu ka tən biaru yera ya ra tən
kõsobun durum sõəsi.
5 Wi u kookari mə̀ u ka win səmburun
kpunaa ko, u koo ten arufaani wa, adama
wi u ra gãanu ko ka sɛndaru, gəəra koo nùn
deema.
6 Dukia ye ba waamə ka weesu, ya ra
doonɛwa nge wiisu. Gəə səəra ya ra ka bu de.
7 Tən kõsobun bəbunu nu ra bu kam
koosiewa, domi ba ɲ kĩ bu sĩ dee dee.
8 Tən kõsobu ba ku ra swaa mwɛ ye ya
dɛnde, adama be ba dɛɛre, ben swaa ya ra n
dee dee sãa.
9 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
səə, ye kaa n ka wãa dii bakaru səə ka kurə wi
u sannəsu kĩ.
10 Tən kõso u ra n kĩwa u kõsa ko ka win
gərु kpuro. Baa win bərə u ku ra deri.
11 Bà n tən yaa kasikio sɛɛyasiamə, laakari
sarirugii u ra bwisi kowa. Bà n bwisigii keu
mə̀, u ra yɛ̃ru sosiwa.
12 Gusunə u sãawa gemgii, u ra n mɛɛrawa
ye ya kooramə tən kõson yɛnuə, kpa u nùn
kpɛ̃ɛ nəni swãaru səə.
13 Wi u yina u sãaron wuri nə, ba ɲ maa
win tiigii nəəmə ù n somiru kanamə.
14 Nəm biran kɛ̃ru ta ra məru suresiewa.
15 Gem kobu bu ra gemgii nuku dobu
wɛ̃wa, adama kõsa ya ra kõsan kowo kam
koosie.
16 Wi u gɛra laakarin swaan di, gəriba u koo
da u deema.
17 Wi u dunian akande kpuro kĩ, u ku ra n
gãanu mə. Mɛya wi u ra tam ka dĩa duronu
kã, u ku ra gobi yi.
18 Tən kõsobu ba koo nəni swãaru wa te
gemgiba kun wasi.
19 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
səə, ye kaa n ka wãa dii bakaru səə ka kurə
sannəsugii.
20 Bwisigiin yɛnuəra dukia ra n wãa ka gãa
ni nu wã, adama gari bəkə u ra win dukia
sankuwa.

21 Wi u kasu u ko dee dee kpa u n sãa tɔn geo, win wãara koo dakaa da, kpa bu nùn gem kookoosu sõɔsi ka bɛɛrɛ.
22 Bwisigii u ra kpĩ u du tabu durɔbun wuuɔ, kpa u ben dam bua mɛ ba naanɛ sãa.
23 Wi u ra win yara nɛnɛ u tii nɔni swãaru gbarammɛwa.
24 Wi u tii sue u ra gãa dabinu yaa kasikiwa, kpa tii suabu bu sõɔsira win kookoosu sɔɔ.
25 Yikuron binɛ ya ra nùn gowa yèn sõ u ku ra sɔmburu ko.
26 Baadomma gabu ba ra n wãawa binɛ sɔɔ, adama gemgii u ra kpuro wɛ̃wa sere u tii duari.
27 Tɔn kõson yãkuru ta ku ra Gusunɔ wɛ̃re. Kaa sere gere te u ka bwisiku kõsunu mɔ̀?
28 Ba ku ra weesugiin seeda dibu wure, adama wi u seeda dimɔ ye u nua ka gem, ba koo de u gari gere n ka tɛ.
29 Tɔn kõso u ra n sãawa nge wi u naanɛ mɔ, adama gemgii u ra n yɛ̃ ma u gea mɔ̀.
30 Tɔnun bwisi ka win laakari ka win bwisikunu, yen gaa kun kpɛ̃ yu Gusunɔn himba sĩiya.
31 Tɔnu u koo kpĩ u win dumi tabu yãa geenu sebusia tabun sõ, adama Yinni Gusunɔwa u ra tɔnu nasara wɛ̃.

22

1 Yĩsi geera dukia baka bɛɛrɛ kere. Bɛɛrɛ ya maa sii geesu ka wura kere.
2 Arumanigii ka sãaro, Yinni Gusunɔwa be yiru kpuro kua.
3 Wi u laakari mɔ wiya ra gbi u kõsa wa kpa u kuke, adama laakari sarirugii u ra de u ye wɔriwa kpa u yen wahala wa.
4 Tii kawabu ka Yinni Gusunɔn nasiarun are sãawa dukia ka bɛɛrɛ ka wãaru.
5 Sãki ka yɛ̃ri ra n wãawa tɔn kõson swaa sɔɔ. Wi u win hunden faaba kĩ, wiya ra n ka yi tondinɛ.
6 A bii swaa gea sõɔsio. Ũ n kpɛ̃a, u ɲ̀ ye derimɔ.
7 Gobigiiwa u ra n sãaro nɔma sikerenɛ. Wi u maa bɔkuramɔ u sãawa wi u nùn bɔkuramɔn yoo.
8 Wi u kõsa duura, kõsa u ra gɛ̃, kpa win dam dɔrebu bu kpe.
9 Nuku tiagii u koo domaru wa, domi u ra win dĩanu ka sãarobu bɔnu ko.
10 A tɔn yaa kasikio giro wunɛn min di, kpa sannɔsu ka sikirinɔsu ka wɔma yu kpe.
11 Wi u ra kã win gõru ga n dɛɛre, kpa u n da gari gere ka kĩru, sina boko u koo ko win bɔrɔ.
12 Yinni Gusunɔ u ra yɛ̃rugiin gere nɔni doke, adama u ra weesugiin gere sõɔsiwa weesu.
13 Yikuro u ra n mɔ̀, u ɲ̀ yariɔ tɔɔwɔ, domi gbee sunɔ ga wãa mi, ga koo nùn go swaaɔ.
14 Kurɔ tanɔn gari yi sãawa nge suura baka. Wi Yinni Gusunɔ u ka mɔru mɔ̀, wiya u koo wɔri mi.
15 Bibu ba ra gari baka kookoosu kã, adama sɛɛyasiaba bu koo de bu su deri.
16 Wi u sãaro dam dɔremɔ win gobi yi ka kpɛ̃a, ka wi u gobigii gãanu kɛ̃mɔ, be kpurowa ba tii sãaru kpɛ̃ɛmɔ.

Kirɔ bwese bweseka

17 A swaa tem kpĩiyɔ kpa a bwisigibun gari nɔ. A ka gari yi na nun sõɔmɔ sɔmburu koowo.
18 A yi dokeo wunɛn gõruɔ kpa a n sɔɔru sãa a ka yi gere. Saa ye sɔɔ, kaa n nuku dobu mɔ.
19 Na kĩwa a Yinni Gusunɔ naanɛ ko. Yen sõna kon nun gari yi sõ gisɔn di mam.
20 Na raa nun gari dabinu yorua yì sɔɔ bwisi ka yɛ̃ra wãa.
21 Yiya yi koo nun sõɔsi geeru sõɔsi te kaa naanɛ ko. Bà n nun gãanu bikia, kpa a kpĩ a bu wisi dee dee.
22 A ku sãaron gãanu wɔra win dam sarirun sõ. A ku maa wɔnwɔndo dam dɔre siri yerɔ.
23 Domi Yinni Gusunɔ u koo ka bu yina, kpa u be ba ben yãnu gura go.
24 A ku ka mɔrugii bɔrɔnu ko. A ku maa ka sannɔ kĩro swĩina.
25 Kaa ra win daa saari kpa a yina wɔri.
26 A ku goon dibu mwa a sɔbe. A kun da n wãa be ba tɔmbu nɔɔ mwɛɛru kuammɛn wuuru sɔɔ.
27 Domi à kun mɔ ye kaa kɔsia, baa wunɛn kpin yeru ba koo tɔruba mwa.
28 A ku wunɛn gberun kɔɔrɔ susisia a ka googia mɛnnɛ. A ye nɛnuɔ nge mɛ wunɛn sikadoba ba nun deria.
29 Wi u win sɔmburun asansi yɛ̃, u koo kpĩ u ko sinambun sɔm kowo, kpa u kun maa sãa wi u wãa bɔkuɔ.

23

1 I n sõ i dimɔ ka bukuro, a n tii sɛ ka ye a waamɔ wunɛn wuswaaɔ.
2 À n sãa dim kĩro, a de a tii nɛnɛ.
3 A ku win dĩa geenu binɛ ko. Sɔrɔkudo dĩa ni, nu sãawa yina.
4 A ku tii nɔwia ko a ka wa a ko dukiagii. A ku mam yen bwisikunu ko.
5 Gobi yi ra doonɛwa saa ye kaa nɛɛ, kaa yi mɛɛri. N da n sãawa nge yi kasa mɔ yi ka yɔɔwa nge gunɔ bakeru.
6 A ku gɔburon dĩanu di. A ku maa win dĩa geenu binɛ ko.
7 Domi u sãawa nge bwisiku ni nu wãa win gõruɔ. U koo nɛɛ, a dio, a nɔruo. Adama n ɲ̀ mɛ win gõruɔ.
8 Kaa dĩa ni sia ni a di mi, kpa gari dori yi a raa nùn sõɔwa yi ko kam.
9 A ku ka gari bɔkɔ gari ko, domi u ɲ̀ ko n wunɛn gari gara.

10 A ku wunɛn gberun kəərə sara, kpa a ka
sãaro ka gobekugia mɛnna.
11 Domi wi u koo bu məru kəsia u dam mə,
u koo maa bu sanna.
12 A sɔ̃əsiru wuro ka wunɛn gɔ̃ru kpuro te
ba nun sɔ̃əsimə. A sɔ̃əsi te ta yɛ̃ru mə swaa
dakio.
13 A ku wunɛn bii deri a kun nùn sɛɛyasie.
À n ka nùn sɛna so, u ń gbimə.
14 Adama à n ka nùn sɛna sɛɛyasia, kaa win
wãaru wəra gəribun wãa yerun di.

Bwisi yi tundo u win bii kɛ̃mə

15 Nɛn bii, wunɛn gɔ̃ru gà n bwisi kasu, nɛn
tii ko na n nuku dobu mə.
16 Ko na n nuku dobu mə à n da gem gere.
17 A ku tən kɔ̃sobun wãaru binɛ ko, adama
a n da Gusunə mɛm nəəwɛ.
18 Saa ye səəra kaa n nuku dobu mə sia.
Wunɛn yĩiyəbu bu ń maa kam mɔ̀.
19 Nɛn bii, a man swaa dakio kpa a ko
bwisigii. A de a n sĩimə swaa gea səə.
20 A ku du tam nərobu ka yaka diobun
wuuru səə,
21 domi ba ra tii sãaru kpɛ̃ɛwa. Wi u maa
yikuru mə, u koo kĩasu sebe.
22 A wunɛn tundon gere swaa dakio, domi
wiya u nun mara. A ku wunɛn mɛro gɛm
sanam mɛ u təkə kua.
23 A gem ka bwisi ka sɔ̃əsiru ka yɛ̃ru kasuo,
kpa a ku de yen gaa yu nun doonari.
24 Gemgiin tundo u ra n nuku dobu məwa.
Wi u bwisigii mara, u ra n bəri yɛndu məwa.
25 A wunɛn tundo ka wunɛn mɛro nukuru
dorasio.
26 Nɛn bii, a man wunɛn gɔ̃ru wɛ̃ɛyə, a de a
nɛn daa saari.
27 A de a n yɛ̃ ma kurə tanə u kari məwa nge
suura baka. Tənusin kurə u maa sãawa nge
dəkə kɔ̃sa.
28 U ra n təmbu yəəru bwɛ̃ɛyɛ nge gbɛnə
kpa u tən dabinu ko naanɛ sarirugibu.

Tam nəron daa

29 Wara koo hmm ko. Wara koo sən səndu
ko. Wara ra n sankinamə kpa u n wurure.
Wara ra n mɛɛra waamə kam. Weren nəniya
yi ra n sɔ̃ri.
30 Ma n kun mə be ba tam sinɛ ba mu
nərumə ba tam bwese bweseka mɛnnamə.
31 A ku tam buram mɛɛri sanam mɛ mu
ballimə nəra səə. Mɛya mu ń mwɛɛbu sɛ̃,
32 adama amɛn biru mu ra sibu dəmwa nge
waa dɛ̃ɛgia.
33 Wunɛn nəni ko n kankam waamə, kpa a
n bwisiku kɔ̃sunu bwisikumə wunɛn gɔ̃ruə.
34 Kaa siruku nge wi u kpĩ nim wɔ̃kun
suunu səə. Kaa maa tirera nge wi u goo
nimkuun beku səritia nɛni.
35 Kaa gere a nɛɛ, ba nun so adama n ń nun
due. Ba nun dãa kpasira, wunɛn gam kun
maa nun dumə. Domma kaa dom se, a ka
maa mu kasu a nə.

Bwisigii ka tən kɔ̃so

24

1 A ku tən kɔ̃sobun wãaru binɛ ko. A ku kĩa
a n ka bu wãa.
2 Domi ba ra kãwa ba n təmbu dam
dəremə, kpa ba n gerumə kɔ̃sa ye ba koo ko.
3 Lasabuwa ba ra ka yɛnu bani. Bwisiya ba
ra ka ge tãsisie.
4 Yɛ̃ra ba ra ka gen dia gãa geenu ka
arumani yibie.
5 Wi u bwisi ka yɛ̃ru mə, wiya u dam mə.
6 N weenɛ a lasabu ko a sere tabu da. Tən
dabinun bwisi kɛ̃ɛ geeru ta koo de a nasara
wa.
7 Gari bəkə kun kpɛ̃ u bwisin asansi gia.
Yen sɔ̃na u ń kpɛ̃ u gari gere mi ba sirimə.
8 Wi u ra n kɔ̃sa bwisikumə u koo yĩsiru
yari kɔ̃san kobu səə.
9 Gari bəkən bwisikunu ra n durum
wuuwawa. Wi u ra maa tənu yaakoru ko,
ba ra n nùn tusawa.
10 À n tɛmanabu kpana wahala səə, a
wunɛn dam sariru sɔ̃əsiwa mi.
11 A kookari koowo a be ba ń gãanu kue
wəra be ba ka dəə bu go.
12 Kaa kpĩ a weesu ko a nɛɛ, a ń yɛ̃ ye n
koora, adama Gusunə u yɛ̃ ye n koora, domi
u ra tənun gɔ̃ru wɛ̃ɛri. U mɛɛra kpuro ye a
mɔ̀. U koo baawure nùn win kookoosun are
wɛ̃.
13 Nɛn bii, a tim dio, domi tim mu wã, mu
koo maa nun dore.
14 Nge mɛya bwisi yi ko n wã wunɛn wãaru
səə. À n yi dendimə, kaa kpĩ a n nuku dobu
mə. Kaa n maa yĩiyəbu mə wunɛn sian sɔ̃.
15 A ku gemgiin yɛnu yina bɛria. A ku win
wãa yeru wəri a mwa.
16 Gemgii u ra wərumɛ kpa Gusunə u nùn
seeya, adama tən kɔ̃so, nəni swãaru ta ra nùn
kamiɛwa.
17 A ku de wunɛn gɔ̃ru gu dora wunɛn
yibɛrɛ ù n wəruma, ń kun mɛ ù n sokura.
18 Domi Gusunə ù n wa mɛ, sərəkudo u koo
win məru wuna win min di.
19 A ku tii nəwia ko kɔ̃san kowobun sɔ̃. A
ku maa ye ba mən binɛ ko.
20 Domi kɔ̃san kowobu ba ń gãanu wasi sia.
Ben wãara koo kpewa tumaru nge fitila ge ga
gum kpa.
21 Nɛn bii, a de a Yinni Gusunə ka sina boko
nasia. A kun wãa be ba bu seesimən wuurə.
22 Domi ba koo kam kowa subaru səə. Goo
kun maa yɛ̃ sɛɛyasia bi Gusunə ka sina boko
ba koo bu ko.

Bwisigibun bwisi kɛ̃ru

23 Wee ye bwisigiba maa gerua. Ba nɛɛ,
siribun saa səə, a ku goon nənu mɛɛri.
24 Wi u tən kɔ̃so gem wɛ̃, təmbu ba koo nùn
bɔ̃rusi,

25 adama wi u nùn sɛɛyasia u ko n wãa doo
nɔɔru sɔɔ, kpa tɔmbu bu nùn domaru kua.
26 Wi u ra nun gem sõ, kĩi geera u nun sõɔsi
mi.
27 A de a n gberu mɔ kpa a n yɛ̃ mɛ kaa kpĩ
a tii diisia a sere yɛnu swĩi.
28 A ku wunɛn beruse seeda weesugia
diiya. A ku nùn nɔni wɔ̃ke ka wunɛn gari.
29 A ku maa nɛɛ, kaa nùn kua nge mɛ u nun
kua. Kaa nùn kɔsia nge mɛ win daa ya nɛ.

Yikuron daa

30 Sɔ̃ɔ teeru na sara yikuro gari bɔkɔ goon
resɛm gbaarɔ.
31 Ma na deema sãki ka yaka kõsusa su
kpiimɔ baama, ma ten kara ye u kua ka
kpenu ya wɔruka.
32 Ma na ye mɛɛra ka laakari, yera na bwisi
dɔba mi.
33 Na wa à n kpuna ma a dom mɔndu kua a
dweeya fiiko a kun sɔmburu kue,
34 sãaru ta koo nun deemawa nge gbɛnɔ,
kpa yãaru tu nun wɔri nge swaa diobu.

25

1 Salomɔɔn mɔnnu ganu wee, ni Esekiasi,
Yudaban sina bokon tɔmbu ba mɛnna.

Mɔnnu bwese bweseka

2 Sa ra Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sõ u ra gãanu
ko ni sa ɲ kpɛ̃ su tubu. Sa ra sinambu bɛɛrɛ
wɛ̃ yèn sõ ba ra gãanu wɛ̃ɛri.
3 Nge mɛ sa ɲ yɛ̃ mi wɔllun gunum mu yõ ka
mi tem dukum mu yõra, nge mɛya sa ɲ maa
sinambun gõrusu yɛ̃.
4 Bà n sisun disinu sɔwa, seko u koo kpĩ u
ka su gãa buranu ko.
5 Nge mɛya bà n tɔn kõsobu wuna sina
bokon bɔkun di, win bandu ta koo dam ko
gem sɔɔ.
6 A ku tii sua sina bokon wuswaaɔ. A ku tii
bukuron ayeru wɛ̃,
7 domi n buram bo bu nɛɛ, a sinɔ mini, ka
sere bu nɛɛ, a seewo min di, wi u nun keren
wuswaaɔ.
8 À n kõsa gaa wa, a ku sɛnda a ka ye da
siri yerɔ, domi bà n deema ya ɲ sãa gem, kaa
sekuru wa.
9 I n sanna ka goo, i nɔɔsinɔ ka wi, adama a
ku goon asiri gere,
10 domi ù n ye nua, u koo nun sekuru doke
kpa wunɛn yĩsiru tu sankira.
11 Gari yi ba gerua saa ye n weenɛ, yi sãawa
nge gãa ni ba buraru kua ka wura ɲ kun mɛ
ka sii geesu.
12 Bwisigiin kirɔ ya sãawa nge wuran
taabu ɲ kun mɛ wuran saba, wi u ye swaa
dakin mi.
13 Nge mɛ yam susurun sanam, nim mu ra
tɔnu dam kɛ̃, nge mɛya sɔmɔ naanɛgii u ra
win yinni nukuru yɛmiasie.
14 Wi u tii sue, kɛ̃ɛ ni u ɲ wɛ̃n sõ, u sãawa
nge woo ka guru wiru te ta ku ra ka gura nɛ.
15 Suuru ka tɛmanaba ba ra ka siri kowobu
kamiɛ. Gari doriya yi koo ben gɔma
dwiiyasia.
16 À n tim wa a ku mu di mu nun kera, kpa
a ku ra debu a mu sia.
17 Nge mɛya a kun da wunɛn bɔrɔ bere kiri
kiri kpa u ku raa nun tusi.
18 Wi u win beruse gari weesugii manimɔ,
u yɛ̃ro kõsa kuammɛwa, nge mɛ bokuru ɲ
kun mɛ takobi ɲ kun mɛ sɛ̃u ga ra tɔnu mɛɛra
ko.
19 À n naanɛ sarirugii naanɛ kua nɔni
swãarun sanam, ya sãawa kari nge wi u kona
barɔ u ka yaa temmɔ, ɲ kun mɛ nge wi u ka
nɔɔ barɔ tem tãsimɔ.
20 À n nuku sankiro womu kuammɛ, ya
sãawa nge a win yaberu potamɔ puran
sanam ɲ kun mɛ a gɛm dokemɔ win boo sɔɔ.
21 Gɔ̃ɔru tà n wunɛn yibɛrɛ mɔ̀, a nùn dĩanu
kɛ̃ɛyɔ u di. Nim nɔru gà n nùn mɔ̀, a nùn nim
kɛ̃ɛyɔ u nɔ,
22 domi n sãarewa a nùn dõɔ sɔbimɔ. Yinni
Gusunɔ u koo maa nun yen kɔsiaru wɛ̃.
23 Nge mɛ sõɔ yɛ̃san nɔm geun woo ga ra
ka gura nɛ, nge mɛya maa wĩinaa ya ra tɔnun
mɔru seeye.
24 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
sɔɔ, ye kaa n ka wãa dii bakaru sɔɔ ka kurɔ nɔɔ
gɔmunugii.
25 Labaari gea ye ya na tontonden di, ya ra
tɔnu dorewa nge nim mɛ tɔnu u nɔra sanam
mɛ nim nɔru ga nùn mɔ̀.
26 Gemgii wi u dera tɔn kõso u nùn daa tie,
u sãawa nge dɔkɔ yèn nim ba kɔruka.
27 Nge mɛ n ɲ wã tɔnu u tim gɔm di too, nge
mɛya n ɲ maa wã tɔnu u yĩsiru kasu.
28 Wi u ku ra kpĩ u tii nɛnɛ, u sãawa nge
wuu ge ga ɲ gbãraru mɔ.

Gari bakasun daa

26

1 Bɛɛrɛ ye ba gari bɔkɔ wɛ̃ɛmɔ, ya sãawa nge
gbeburu wuburun saa sɔɔ, ɲ kun mɛ gura ye
ya nɛmɔ gɛ̃ɛbun saa sɔɔ.
2 Nge mɛ gunɔ ga ra n yɔ̃ɔwa ga kun sinɛ
gam, nge mɛya bà n tɔnu bõrusi wi u kun
gãanu kue, ya ku ra nùn di.
3 Sɛna ya wãawa kɛtɛkun sõ. Yaruka ya maa
wãawa duman sõ. Ma bokura wãa gari bɔkɔn
sõ.
4 A ku gari bɔkɔ gari wisi ka gari baka gari,
kpa a ku ra ko nge wi.
5 A gari bɔkɔ wisio nge mɛ win gari bakara
nɛ, kpa u gia ma u ɲ bwisi mɔ.
6 Wi u gari bɔkɔ ka gari gɔra, u sãawa nge
wi u tii naasu bura, domi u koo wahala wa.
7 Nge mɛ yɛmɔn naasu su ɲ arufaani mɔ,
nge mɛya gari bɔkɔn mɔndu ta ɲ arufaani mɔ.
8 Wi u gari bɔkɔ siaramɔ u sãawa nge wi u
kperu bɔkumɔ kpurantɛɛru sɔɔ u sere kara.

9 Gari bɔkɔ wi u mɔndu mɔ̀ u sãawa nge
tam nɔro wi u sãka nɛni u fĩamɔ.
10 Yinni wi u gari bɔkɔ sɔmburu sua, u
sãawa nge tɛn towo wi u tɔmbu tweemɔ.
11 Nge mɛ ye bɔ̃ɔ ga sia, ga ra maa wure gu
ye di, nge mɛya gari bɔkɔ u ra wure u win gari
baka kookoosu ko.
12 À n goo wa wi u tii doke bwisigii, a n yɛ̃
ma gari bɔkɔ u nùn sanɔ kere.

Yikuron daa

13 Ye yikuro u koo ka yari tɔɔwɔ, u ra
nɛɛwa, gbee sunɔ ga wãa swaaɔ.
14 Nge mɛ gambo ya ra n sikerenamɔ yen
sɔretii sɔɔ, nge mɛya yikuro u ra n kpĩ u n
tɛɛrimɔ win kpin yeru wɔllɔ.
15 Baa ù n dĩanu wa ya ra n mam ka nùn
sɛ̃wa u ka nu da nɔɔwɔ.
16 U ra n maa tamaa u bwisigibu nɔɔba yiru
bwisi kerewa be ba ra gari wisi dee dee.

Mɔnnu ganu

17 À n gari wɔri yi yi ɲ̀ nun wa, n sãawa
nge wi u bɔ̃ɔn swaa gaba sanam mɛ ga duka
doonɔ.
18-19 Wi u win winsim nɔni wɔ̃kumɔ u mɔ̀,
na ka nun dweebu mɔ̀wa, yɛ̃ro u sãawa nge
wiiro wi u dɔ̃ɔ ka sɛ̃ɛnu ka dɔ̃ɔ kpenu kɔ̃ɔmɔ
ni nu koo tɔmbu go.
20 Dãa yà kun wãa dɔ̃ɔ sɔɔ, dɔ̃ɔ u ra gbiwa.
Nge mɛya kɔrumɔtɔ kowo ù kun wãa sannɔ
sari.
21 Nge mɛ dɔ̃ɔ gɛ̃su su ra de dɔ̃ɔ yɛ̃ɛ yi n
wãa, kpa dãa yu de dɔ̃ɔ u n wãa, nge mɛya nɔɔ
gɔmunugii u ra sannɔ dɔ̃ɔ susi.
22 Kɔrumɔtɔ kowon gari yi sãawa nge dĩa
duro ni tɔmba kata mɔ̀.
23 Gari dori yi yi tɔnun gɔ̃ru kɔ̃su berua, yi
sãawa nge sii geesun bisu si ba mani sɔndu
sɔɔ.
24 Wi u tɔnu tusa u ra tii gɔsiewa win gari
gerubun di u n tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ.
25 Baa ù n gari gerumɔ ka kĩru, a ku yi wura,
domi win gɔ̃ruɔ kɔ̃sa ya yiba mam mam.
26 Baa ù n bwisi mɔ̀ u ka win tusiru bere, ka
mɛ, win nuku kɔ̃suru ta koo sɔ̃ɔsira tɔmbun
suunu sɔɔ.
27 Wi u suura gbemɔ, wiya u koo ye wɔri.
Wi u maa kperu bimiamɔ, wiya ta koo sɛ̃re.
28 À n tɔnu weesu kua, a nùn tusawa mi.
Murafitiru ta ra ka kam kobu nɛwa.

27

1 A ku tororu so sian sɔ̃, domi a ɲ̀ yɛ̃ ye tɔ̃ɔ
te, ta koo nun marua.
2 A ku tii siara, adama a de goo u nun siara.
3 Kpenu ka yanim bunu, adama gari bɔkɔn
mɔru ya bunum kere mɛ.
4 Mɔru ya dam mɔ, adama wara u koo yɔ̃ra
u nisinu ma.
5 Gerusibu bu kĩru kere te ta ɲ̀ sɔ̃ɔsiramɔ.
6 Kpaasi wi u nun gerusi u sãawa bɔrɔkini,
adama tɔnu ù n win yibɛrɛ bɔkasi u nùn nɔni
wɔ̃kumɔwa.
7 Wi u deba u ra mam tim dibu yinɛwa,
adama wi gɔ̃ɔra mɔ̀ u ra siarewa baa ye ya
sosu.
8 Wi u wasam gariru yara tem tukumɔ, u
sãawa nge gunɔ ge ga gen sokuru deri ga
bɔsu.
9 Nge mɛ turare ka gum sawaram mu ra
tɔnu nuku dobu wɛ̃, nge mɛya kpaasin bwisi
kɛ̃ru ta ra n do.
10 A ku wunɛn bɔrɔ ka wunɛn tundon
bɔrɔ biru kisi. À n wãa wahala sɔɔ, a
ku somiru kaso da wunɛn dusin mi, domi
wunɛn beruse u koo nun somi n kere wunɛn
dusi wi u toma.
11 Nɛn bii, a de a tii nɛnɛ, kpa na n nuku
dobu mɔ. Baa wi u man wĩibu seewa, kpa n
kpĩ n nùn wisi.
12 Wi u laakari mɔ wiya u ra kɔ̃sa wa ye ya
wee kpa u kuke. Wi u kun maa laakari mɔ u
ra dewa u ye wɔri kpa u nɔni sɔ̃ɔra.
13 Goo ù n sɔɔ goo swaa gbiiya u ka dibu
sua wunɛn mi, a wi u yɛ̃ro gbiiya min yaberu
tɔruba mɔɔ.
14 Goo ù n win winsim tɔbura ka dam buru
buru yellu, win tɔbiri bi, bu ko n sãawa nge
bɔ̃ri.
15 Tɔn kurɔ nɔɔ gɔmunugii u sãawa nge
guru nim mɛ mu dãakumɔ mu ɲ̀ yɔ̃ramɔ.
16 Wi u kĩ u nùn yɔ̃rasia u sãawa nge wi u
kasu u woo yɔ̃rasia, ɲ̀ kun mɛ u gum yarum
nɛnɛ win nɔmaɔ.
17 Nge mɛ sisu su ra sisu nɔɔ dɛ̃re, nge mɛya
tɔnu u ra tɔnusin daa sɔmɛ.
18 Wi u dãru nɔɔri, wiya u koo ten marum
di. Wi u maa win yinni nɔɔri, u koo bɛɛrɛ wa.
19 Nge mɛ tɔnu ra win wuswaa wa nim sɔɔ,
nge mɛya u ra win daa wa win gɔ̃ruɔ.
20 Nge mɛ gɔribun wãa yera ku ra debu,
nge mɛya tɔnun binɛ ku ra kpe.
21 Dɔ̃ɔwa ba ra ka wura ka sii geesu sɔwe,
adama tɔnun daawa ba ra ka nùn siri.
22 Baa à n gari bɔkɔ doke sorɔ a suna nge dĩa
bima, win gari bakara kun kpeemɔ.
23 A de a n wunɛn yaa sabenun bukata yɛ̃
sãa sãa, kpa a n da nu nɔɔri,
24 domi dukia ku ra n wãa tɔnun nɔmaɔ
sere ka baadommaɔ. Mɛya maa bwese teeru
ta ku ra n bandu dii sere ka baadommaɔ.
25 A taka gɛ̃ɛyɔ gberɔ kpa a yakasu gɛ̃
guunun gãarɔ yaka kpaasu su sere kpi.
26 A tii yãnu kuo ka wunɛn yãanun sansu
kpa a gberu dwe ka wunɛn bonun gobi.
27 Wunɛn bonun bom mu koo turi a ka
wunɛn tii ka wunɛn yɛnu diisia, kpa a maa
ka wunɛn sɔm kowo tɔn kurɔbu nɔɔri.

28

1 Wi u kɔ̃sa mɔ̀ u ra duka suwa baa goo ù kun nùn gire. Adama wi u kun gãanu kue, u ra n tororu sɔ̃wa nge gbee sunɔ kpɛmbu.
2 Tɔmbu bà n seesinamɔ tem sɔɔ, ben kparoba ba dabi, adama sina boko wi u bwisi ka laakari mɔ, win tem mu ra n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
3 Sina boko wi u ra tɔmbu dam dɔre u sãawa nge guru baka ye ya ra dĩanu sanku.
4 Be ba Gusunɔn wooda yina, tɔn kɔ̃soba ba dam kɛ̃mɔ, adama be ba ye mɛm nɔɔwammɛ ba tɔn kɔ̃sobu yinamɔwa.
5 Tɔn kɔ̃sobu ba ku ra gem swaa tubu, adama be ba ra Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwɛn mi, kpuro ra bu yeeriwa.
6 N buram bo a n sãa sãaro kpa a n daa gea mɔ, ye kaa n ka sãa gobigii kpa a n daa kɔ̃sa mɔ.
7 Wi u Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ u sãawa bii bwisigii, adama wi u tɔn bɛrɛtɛkɛba swĩi, sekura u ra ka win tundo naawɛ.
8 Wi u ra tɔmbu gobi bɔkure u nim doke too, win arumani ya koo wurawa wi u sãarobun wɔnwɔndu mɔn mi.
9 Wi u yina u Gusunɔn wooda swaa daki, Gusunɔ u ra yɛ̃ro yinɛwa sere ka win kanarɔ.
10 Wi u taarɛ sarirugii suremɔ swaa kɔ̃sa sɔɔ, wiya u koo wɔri yina ye u bɛri sɔɔ. Adama be ba gem swĩi, beya ba koo gea wa.
11 Gobigii u ra n tamaa u bwisi mɔwa, adama sãaro bwisigii u koo kpĩ u yi tubu.
12 Gemgibu bà n tem kpare, tɔmbu kpurowa ba ra bɛɛrɛ wa, adama ɲ̀ n tɔn kɔ̃sobun na, tɔmbu kpuro ba ra duki suwa bu kuke.
13 Wi u win toraru tii marisi, u ɲ̀ kooramɔ, adama wi u te tuuba kua, ma u te deri, Gusunɔ u koo yɛ̃ro suuru kua.
14 Doo nɔɔrugiiwa wi u Gusunɔ nasie baadomma. Wi u maa gɔ̃ru bɔbia u koo wahala wa.
15 Sina boko wi u tɔmbu dam dɔremɔ, u sãawa nge gbee sunɔ ɲ̀ kun mɛ nge yaa gɔba gaa.
16 Wirugii wi u kun bwisi mɔ, u ra tɔmbu dam dɔrewa, adama wi u win dukia wa ka swaa gea, win banda ta ra tɛ.
17 Wi u tɔnu go, win tiin sikirɔwa u duka dɔɔ. Goo u ku raa nùn yɔ̃rasia.
18 Wi u daa gea mɔ, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ, adama wi u swɛɛ kɔ̃si yiru swĩi, u koo kɔ̃ɔra yen gaa sɔɔ.
19 Wi u ra gberu wuku, u ko n dĩanu yibawa, adama wi u kam naa gire, sãara ta koo nùn deema.
20 Naanɛgii u koo domaru wa too, adama wi u kasu u gobi ko fuuku, u ɲ̀ kɔ̃sa biamɔ.
21 N ɲ̀ weenɛ a tɔnu gem wɛ̃ win nɔni nasiarun sɔ̃, adama gabu ba ra ko mɛ yèn sɔ̃ ba bu dĩa dɔka kã.
22 Binɛgii u ra n kĩwa u arumani wa fuuku, kpa u kun tamaa sãara koo nùn deema.
23 Wi u tɔnu gerusimɔ, ba ra nùn siare amɛn biru n kere wi u ra tɔnu fufu ko.
24 Wi u win tundo ka win mɛro gbɛnimɔ, ma u nɛɛ, ye ya kun toraru, wi ka swaa dio ba nɛwa.
25 Wi u ra n win tiin arufaani kasu, u ra sannɔsu seeyewa, adama wi u Gusunɔ naanɛ doke u koo kuurawa.
26 Wi u win tiin bwisi naanɛ sãa, u sãawa gari bɔkɔ, adama wi u laakari mɔ, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
27 Wi u ra sãarobu nɔɔri ka nuku tia, u ɲ̀ gãanu biamɔ, adama wi u ka bu gɔbu, u koo bɔ̃ri wa.
28 Tɔn kɔ̃sobu bà n bandu di, tɔn dabira ra kuku yeru kasuwa, adama bà n bu fuka, gemgiba ba ra bandu di.

29

1 Wi u ra gerusibu yinɛ, u koo kam kowa mam mam subaru sɔɔ.
2 Ma gemgiba dabi tem sɔɔ, tɔmba ra n nuku dobu mɔwa, adama tɔn kɔ̃so ù n tem kpare, tɔmbu kpurowa ba ra n weeweenu mɔ̀.
3 Bii wi u bwisi kasu, u ra win tundo nuku dobu wɛ̃wa. Wi u ra n kurɔ tanɔbu gasirimɔ, u win arumani sankumɔwa.
4 Sina boko wi u win tem kpare gem sɔɔ, u ra mu kuurasiewa. Adama wi u nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ, u ra mu kam koosiewa.
5 Wi u win beruse fufu mɔ̀, u nùn yina bɛriammɛwa.
6 Tɔn kɔ̃sobu ba ra yina mwaarewa ben tiin daa sɔɔ, adama gemgibu ba ra n nuku dobu yibawa.
7 Gemgii u ra n yɛ̃ ye n weenɛ bu sãarobu kua, adama tɔn kɔ̃so kun yen bwisi mɔ.
8 Tɔn yaa kasikiobu ba ra de wuu gu burisirawa, adama bwisigibu ba ra tɔmbun mɔru suresiewa.
9 Bwisigii ù n gari bɔkɔ siribu soka, u yɛ̃ɛwa? U mɔru kuawa? Baa ɲ̀ n mɛren na, u ɲ̀ bin asansi wasi.
10 Tɔn gowobu ba ku ra gemgii kã, adama gemgibu ba ra n kĩwa win wãaru tu dakaa da.
11 Gari bɔkɔ u ra win mɔru tɛriewa yande, adama bwisigii u ra tii nɛnɛwa gina.
12 Sina boko ù n da weesu swaa daki, win sina bwãabu ba koo kowa tɔn kɔ̃sobu.
13 Sãaro ka wi u ra tɔnu dam dɔre, ba gãa teenu mɔ ni nu ɲ̀ wunanɛ. Niya, Yinni Gusunɔwa u ben baawure yam waasiamɔ.
14 Sina boko wi u ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ siri dee dee, win banda koo dakaa da.
15 Sɛna ka sɛɛyasiabu bu ra tɔnu bwisi kɛ̃, adama bii wi ba maari u tii kpare, win mɛro u koo sekuru wa.

16 Mi tɔn kɔ̃sobɑ dɑbiɑ, miyɑ durum dɑ
kpɛ̃yɛ, ɑdɑmɑ gɛmgibu bɑ koo tɔn kɔ̃so ben
kɑm kobu wɑ.
17 A wunɛn bii sɛɛyɑsio kpɑ u nun wɛ̃rɑsiɑ
kpɑ ɑ n nuku dobu mɔ.
18 Tɔmbu bà kun Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ,
bɑ rɑ tii yɔ̃suwɑ dɑɑ bɛrɛtɛkɛ sɔɔ, ɑdɑmɑ
doo nɔɔrugibɑ be bɑ Gusunɔn woodɑ mɛm
nɔɔwɑmmɛ.
19 N ǹ kɑ gɑri bɑ rɑ yoo sɛɛyɑsie, domi bɑɑ
ù n nuɑ, u ǹ yi mɛm nɔɔwɑmmɛ.
20 Mɑ tɔnun gɑri kun ɑsɑnsi mɔ, ɑ nùn
gɑrisio gɑri bɔkɔ.
21 Yoo wi bɑ ǹ kɑ bɔɔbɔm kue sɑɑ piiburun
di, u rɑ n tɑmɑɑ u sãɑwɑ yinnin bii.
22 Wi u mɔru mɔ, u rɑ sɑnnɔsu seeyewɑ.
Mɛyɑ wi u rɑ mɔru se fuuku u ku rɑ torɑnu
kpe.
23 Tii suɑbu bu rɑ tɔnu kɑwewɑ, ɑdɑmɑ wi
u tii kɑwe, u rɑ bɛɛrɛ wɑwɑ.
24 Wi u kɑ gbɛnɔ nɔɔ tiɑ sãɑ, u tii kɔ̃sɑ
kɑsuɑmmɛwɑ, domi u yɛ̃ mɑ bɔ̃ri yi wi sisie.
Kɑ mɛ, u yinɑmɔ u gɛm gere.
25 À n tɔnun geren bɛrum mɔ, kɑɑ n wãɑwɑ
kɑri bɑkɑ sɔɔ, ɑdɑmɑ à n Gusunɔ nɑɑnɛ sãɑ, u
koo nun kɔ̃suwɑ.
26 Tɔn dɑbirɑ bɑ rɑ kã ben yinni u kɑ
bu nɔnu geu mɛɛri, ɑdɑmɑ Gusunɔwɑ u rɑ
bɑɑwure wɛ̃ ye n kɑ nùn weenɛ.
27 Gɛmgibu bɑ ku rɑ wee kowobu kã. Mɛyɑ
mɑɑ tɔn kɔ̃sobu bɑ ku rɑ gɛmgibu kã.

Agurin gari

30

1 Aguri, Yaken biin gari wee yi u gerua
Itiɛli kɑ Itiɛli kɑ Ukɑlin sɔ̃.
2 U nɛɛ,
geemɑ nɛnɑ nɑ gɑri bɑkɑru bo tɔmbu sɔɔ.
Nɑ ǹ tɔnun bwisi mɔ.
3 Goo kun mɑn bwisi kɛ̃ɛre
yi yi koo de n Gusunɔ Dɛɛro gɑɑ.
4 Wɑrɑ u wɔllu dɑɑre.
Wɑrɑ u sɑrɑmɑre wɔllun di.
Wɑrɑ u woo nɔmɑ nɛnure.
Wɑrɑ u nim kurusire win yãnu sɔɔ.
Wɑrɑ u tem nɔɔ burɑ yenu kuɑ.
Amɔnɑ win yĩsiru. Amɔnɑ win biin yĩsiru. A
yɛ̃?
5 Gusunɔn nɔɔ mwɛɛnu kpuro nu nɑɑnɛ
mɔ. Wi u kukuɑ win mi, u sãɑwɑ yɛ̃ron
tɑrɑkpe.
6 A ku gɑri gɛɛ sosi win gɑri sɔɔ. À n kuɑ mɛ,
ɑ weesu kuɑwɑ, kpɑ u nun sɛɛyɑsiɑ.
7 Yinni Gusunɔ, gãɑnu yiru yeniwɑ nɑ nun
kɑnɑmɔ. A mɑn nu kɛ̃ɛyɔ nɑ n nu mɔ sere n
kɑ gbi.
8 Niyɑ, ɑ ku de nɑ n sãɑ wee kowo, kpɑ n ku
tɔmbu nɔni wɔ̃ke. A ku mɑɑ de nɑ n sãɑ sãɑro
ǹ kun mɛ gobigii. A gesi mɑn wɛ̃ɛyɔ ye kon di
nɑ n kɑ wãɑ.
9 Domi nà n ɑrumɑni wɑ too, kon nun siki
n nɛɛ, wɑrɑ rɑ n wunɛ, Yinni Gusunɔ. Mɛyɑ
nà n mɑɑ kuɑ sãɑro, kon dɑ n gbɛni kpɑ n
wunɛn yĩsiru sɑnku.
10 A ku sɔm kowo gɑri weesugii mɑni win
yinnin mi, kpɑ u ku rɑɑ nun bɔ̃rusi, kpɑ bɔ̃ri
yi, yi nun di.
11 Gɑbɑ wãɑ bɑ rɑ ben tundo bɔ̃rusiwɑ kpɑ
bu ben mɛron kɔ̃sɑ gere.
12 Gɑbɑ wãɑ bɑ rɑ n tɑmɑɑ bɑ dɛɛrewɑ,
ɑdɑmɑ bɑ ǹ dɛɛre.
13 Gɑbɑ wãɑ bɑ rɑ n tii sue kpɑ bɑ kun goo
gɑrɑ.
14 Gɑbɑ wãɑ ben donnu nu sãɑwɑ nge
tɑkobi, mɑ ben bɑɑ sɑburosu su sãɑ nge
wobɑ bu kɑ wɔnwɔndobu kɑ sãɑrobu wɔri
bu ben yãnu gurɑ.

Mɔnnu ganu

15-16 Kɔkɔ te tɑ rɑ yɛm nɔ tɑ wɔndiɑbɑ yiru
mɔ be bɑ rɑ soku, ɑ sun wɛ̃ɛmɑ, ɑ sun wɛ̃ɛmɑ.
Gãɑnu nnɛ gɑɑ wãɑ yɑ ku rɑ debu. Niyɑ,
gɔribun wãɑ yeru,
kɑ tɔn kurɔ wĩro,
kɑ tem gbebum,
kɑ sere mɑɑ dɔ̃ɔ wi u ku rɑ nɛɛ, u den debɑ.
17 Wi u win tundo yɑɑkoru mɔ̀ mɑ u win
mɛro gɛmɑ, gunɔ bɑkeru tɑ koo win nɔni
wɔwɑ, kpɑ yɑberekunu nu win yɑɑ di.
18-19 Gãɑnu itɑwɑ nu wãɑ ni nu ku rɑ mɑn
yeeri, niyɑ
nge mɛ gunɔ bɑkeru tɑ rɑ n kɑ yɔ̃ɔwɑ,
kɑ nge mɛ wɑɑ yɑ kɑ sĩimɔ kpee sɑɑrɑ wɔllɔ,
kɑ nge mɛ goo nimkuu gɑ kɑ sĩimɔ nim wɔ̃ku
wɔllɔ.
Gãɑnu nnɛse mɑɑ wãɑ, niyɑ
kĩi te tɑ rɑ tɔn durɔ sure tɔn kurɔn mi gɑɑ.
20 Kurɔ tɑnɔ ù n sɑkɑrɑru kuɑ u kpɑ, u rɑ
wobure wɑ kpɑ u nɛɛ, u ǹ kɔ̃sɑ gɑɑ kue, kpɑ u
n sɔ̃ nge wi u di u kpɑ u nɔɔ wokɑmɔ.
21-23 Gãɑnu nnɛwɑ yɑ wãɑ ye yɑ ku rɑ kɑ
tɔmbu nɑɑwɛ. Niyɑ,
yoo ù n kuɑ sinɑ boko,
kɑ gɑri bɔkɔ ù n di u debɑ,
kɑ kurɔ wi bɑ gɔburu wɑ ù n durɔ wɑ,
kɑ mɑɑ tɔn kurɔ yoo wi u win yinni durɔ
mwɑɑri.
24 Yɛɛ bwese piiminu nnɛ yi wãɑ yi yi bwisi
mɔ too.
25 Gbiikɑɑ tɑni. Yi ǹ dɑm mɔ ɑdɑmɑ yi rɑ
yin dĩɑnu gurewɑ gɛ̃ɛbun sɑɑ sɔɔ.
26 Yiruse, yɑɑ gɑɑ ye yɑ kɑ sɑɑtɑburu nɛ ye
bɑ rɑ soku dɑmɑɑ. Yɑ ǹ dɑm gɑm mɔ, ɑdɑmɑ
yɑ rɑ yen wãɑ yeru kowɑ guurɔ.
27 Itɑse twee. Yi ǹ sunɔ mɔ, ɑdɑmɑ kɑ mɛ,
yi rɑ yɑriwɑ wuu wuukɑ.
28 Nnɛse bɔsu. Kɑɑ kpĩ ɑ ge mwɑ, ɑdɑmɑ gɑ
rɑ kpĩ gu du sere sinɑmbun dii sɔɔwɔ.
29-31 Hunde koni nnɛ gɛɛ wãɑ yèn sɑnum
mu nɑnum mɔ. Niyɑ,
gbee sunɔ ge gɑ yɛɛ kpuro bwisi kere,
gɑ ku rɑ mɑɑ biru wure goon wuswɑɑn di,

ka goo dɔɔ ge ga wiru yɔ̃rasie,
ka boo kinɛ yeburu te ta ra sannɛ,
ka sina boko wi u wãa win tabu kowobun
suunu sɔɔ.
32 À n tii wɔlle sua, a gari baka kookoosu
kuawa. Ma a kɔ̃sa bwisika a de a wunɛn nɔɔ
kpĩ.
33 Domi bà n bom swɛ̃, mɛn gum mu ra
gɛrewa. Bà n tɔnun wɛ̃ru so, yɛma mu ra yari.
Mɛya maa à n tɔnun mɔru seeya, sannɔwa ya
koo ma.

Ba sina boko bwisi kɛ̃mɔ

31

1 Bwisi yi Lemuɛli, Masan sina boko u wa
saa win mɛron min di. U nɛɛ,
2 nɛn bii, wunɛ wi na yiira na mara, a man
swaa dakio. Wunɛ wi na kana nɛn kanaru
sɔɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ.
3 A ku de tɔn kurɔbu bu wunɛn dam kpe.
A ku de tɔn kurɔ be ba sinambu kam koosia
bu nun daa kɔ̃sa tie.
4 Lemuɛli, a de a n yeni yɛ̃. N ɲ weenɛ
sinambu bu tam nɔ. N ɲ weenɛ wirugibu bu
tam bɔɔbɔm kasu.
5 Domi bà n mu nɔra, mu koo bu go kpa
bu duari bu wooda swĩi, kpa bu sãarobu gem
bira.
6 I be ba gɔɔ dɔɔ ka sere maa sãarobu tam
bɔɔbɔm wɛ̃ɛyɔ bu nɔ.
7 Bà n nɔra kpa bu ben sãaru ka nɔni
swãaru duari.
8 Adama wunɛ, a seewo a be ba ɲ kpɛ̃ bu
gari gere yɔ̃ra ka sere maa be ba ɲ somiɔ mɔ.
9 A ka bu yinɔ kpa a bu siria dee dee. A ka
wɔnwɔndobu ka sere maa sãarobu yinɔ.

Kurɔ geon daa

10 Kurɔ geon waabu bu ɲ sɛ̃? Domi win
bɛɛrɛ ya wuraba kere.
11 Win durɔ ra n nùn naanɛ sãawa, u ɲ
sãaru wasi.
12 Win wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ, gea u ra win
durɔ kue, n ɲ mɔ kɔ̃sa.
13 U ra wɛ̃su kasu u tari. U ra n nɔman
sɔmburu mɔ̀ ka nuku tia.
14 U ra win dĩanu waamɛwa saa mi n
toman di nge goo nimkuu ge ga tenkuru mɔ̀.
15 U ra sewa saa mìn di yam kun sãram
kpa, u ka win yɛnugibu dĩanu kua, kpa u win
wɔndiaba sɔma bɔnu kua.
16 U koo tem kasu u dwe u kara ko, kpa u
ka win tiin kiarun are resɛm dãa binu dwe u
duure mi, ni nu koo ma.
17 U ra win sɔmburu kowa ka dam. U ku ra
wɛ̃re.
18 Ye u mɔ̀ kpuro u ra n yen arufaani yɛ̃. U
ra n sɔmburu mɔ̀ sere ka wɔ̃kurɔ.
19 U ra n tarimɔ.
20 U ra sãarobu kɛ̃ru wɛ̃.
21 U ɲ woorun saan bɛrum mɔ win
yɛnugibun sɔ̃ domi be kpuro ba woorun
yabenu mɔ win sɔmburun sɔ̃.
22 Wiya ra yãnu doke ni ba kua ka beku
nɔniginu, kpa u maa kpin yenun bekunu ko.
23 Ba ra win durɔ bɛɛrɛ wɛ̃ ù n sina ka wuun
guro gurobu sannu.
24 U ra yabenu ka sɛ̃katii ko u tenkuba dɔre.
25 Dam ka bɛɛrɛwa u ra n sebua nge
yaberu. U ku ra wurure sian bukatan sɔ̃.
26 Laakari sɔɔra u ra nɔɔ wukie, kpa u n
tɔmbu bwisi kɛ̃mɔ ka kĩru.
27 U ra win yɛnu nɔni dokewa kpa u n yɛ̃ ye
ya kooramɔ ge sɔɔ. U ɲ yikuru mɔ.
28 Win biba ra nùn siare, ka win durɔn tii,
kpa durɔ u n mɔ̀,
29 kurɔ dabinu ba sãa kurɔ geebu, adama
wuna a kere.
30 Wasin buram mu ɲ naanɛ mɔ, wuswaan
buram mu ra maa doonɛ, adama kurɔ wi u
Yinni Gusunɔ nasie, wiya ba koo siara.
31 I de u win nɔman sɔmburun are wa kpa
baawure u nùn siara ten sɔ̃.

WAASU KOWON TIRERU

Wi u tire te yoruɑ, u tii bikiɑmɔ ɑrufɑɑni yerà tɔnu u rɑ wɑ win sɔmburun sɔ̃ hɑndunɩɑɔ. Domi nuku dobu kɑ sɔmburu kɑ dukɩɑ kɑ yɛ̃ɛ te tɔnu u ko n mɔ, ye kpuro yɑ nɔru mɔ. N n mɛn nɑ ye yɑ kpuro kere, yerɑ tɔnu u Gusunɔ nɑsɩɑ kpɑ u yɛ̃ɛrɩ ye u mɔ sɔɔ.

U mɑɑ sɔ̃ɔsɩ nge mɛ gɑ̃ɑ dɑbɩnu nu kerɑnɛ. Durɔ wɩ, u mɑɑ sɔ̃ɔsɩmɔ mɑ gɑ̃ɑ dɑbɩnu wɑ̃ɑ hɑndunɩɑ sɔɔ nɩ nu rɑ tɔnu bɩtɩ mwɛ. Tɔnu kun kpɛ̃ u Gusunɔn swɛɛ kpuro tubu. Adɑmɑ sɔ̃ɔ teeru Gusunɔ u koo de gem mu sɔ̃ɔsɩrɑ win sɩrɩbu sɔɔ.

BWISIGIIN GARI

Wɑ̃ɑru tɑ tubum sɛ̃

1 Gɑrɩ wee yɩ wɑɑsu kowo u gerɑ. U sɑ̃ɑ Dɑfɩdɩn bɩɩ, u mɑɑ sɑ̃ɑ sɩnɑ boko Yerusɑlɛmuɔ.

2 Wɩyɑ u nɛɛ, gɑ̃ɑnu kpuro nu tubum sɛ̃. Kɑ gem yɑ sɑ̃ɑwɑ bɩtɩ.

3 Arufɑɑni yerà tɔnu u rɑ wɑ hɑndunɩɑ mɩnɩ win wɑhɑlɑ ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ.

4 Gɑbɑ gbɩmɔ mɑ gɑbɑ kɔsɩre mɔ̀. Adɑmɑ tem mu ko n wɑ̃ɑwɑ mɛ sere kɑ bɑɑdommɑɔ.

5 Sɔ̃ɔ u yɑrɩmɔ, u dumɔ, u wurɑmɔ mɩ̀n dɩ u yɑrɩmɔ.

6 Woo gà n seewɑ, gɑ rɑ dewɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm dwɑru gɩɑ kpɑ gu wurɑmɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm geu gɩɑ. Swɑɑ tɩɑ yerɑ gɑ rɑ n swɩ̃ɩ mɩ.

7 Dɑɑ bɑkɑnu kpurowɑ nu rɑ nɩn nɩm sure nɩm wɔ̃kuɔ. Adɑmɑ nɩm wɔ̃ku ge, gɑ ku rɑ yɩbu. Swɑɑ tɩɑ yerɑ dɑɑ nɩ, nu kɑ nɩn nɩm mɛ suremɔ ge sɔɔ.

8 Gɑ̃ɑnu kpurowɑ nu sɔmburu mɔ̀ sere tɔnu kun kpɛ̃ u gɑ̃ɑnu gere. Nɔnɩ ku rɑ yɑm mɛɛrɩbu wɑsɩre. Mɛyɑ swɑsu ku rɑ mɑɑ gɑrɩ nɔɔbu wɑsɩre.

9 Ye yɑ rɑɑ wɑ̃ɑ gɩ̃ɑ, yerɑ yɑ ko n mɑɑ wɑ̃ɑ sɩɑ. Ye yɑ rɑɑ koorɑ gɩ̃ɑ, yerɑ yɑ koo mɑɑ koorɑ sɩɑ. Gɑ̃ɑnu sɑrɩ hɑndunɩɑ yè sɔɔ nɩ nu sɑ̃ɑ kpɑɑnu.

10 Goo ù n nɛɛ, gɑ̃ɑ kpɑɑnu wee, ɑ n yɛ̃ mɑ gɑ̃ɑ nɩ, nu rɑɑ wɑ̃ɑ kɔ sɑɑ yellun dɩ.

11 Sɑ ku rɑ n yɑɑye ye yɑ bɛsɛn sɩkɑdobɑ deemɑ yellu. Mɛyɑ be sɑ mɑɑ gbɩɩye, bɑ ɲ̀ yɑɑyɑmɔ ye yɑ sun deemɑ.

Bwisi yi wɑɑsu kowo u wɑ

win wɑ̃ɑru sɔɔ

12 Nɛ, wɑɑsu kowo, nɑ kuɑ Isirelɩbɑn sunɔ Yerusɑlɛmuɔ.

13 Mɑ nɑ wɛ̃ɛrɑ nɑ kɑsu kɑ bwisi ye yɑ koorɑmɔ hɑndunɩɑ mɩ. Mɑ nɑ deemɑ yɑ sɑ̃ɑwɑ sɔm sɛ̃sɔgɩru te Gusunɔ u derɑ tɔmbɑ mɔ̀.

14 Nɑ wɑ ye yɑ koorɑmɔ hɑndunɩɑ sɔɔ kpuro. Mɑ nɑ deemɑ yɑ tubum sɛ̃. Yɑ sɑ̃ɑwɑ nge wɩ u kɩ̃ u woo kpɑrɑ.

15 Domɩ ye yɑ sɩkɩre, yɑ ɲ̀ dɛmɩɑrɔ. Ye yɑ mɑɑ sɑrɩ, bɑ ɲ̀ kpɛ̃ bu ye gɑrɩ.

16 Yerɑ nɑ tɩɩ sɔ̃ɔwɑ nɑ nɛɛ, wee nɑ bwɩsɩ kɑsu, mɑ nɑ yɩ wɑ n kere be bɑ mɑn gbɩɩye bɑndu sɔɔ Yerusɑlɛmuɔ. Nɑ bwɩsɩ kɑ yɛ̃ru wɑ too.

17 Mɑ nɑ tɩɩ wɛ̃ n kɑ gɩɑ ye n sɑ̃ɑ bwɩsɩ kɑ ye n sɑ̃ɑ gɑrɩ bɑkɑru. Adɑmɑ nɑ deemɑ ye kpuro yɑ tubum sɛ̃ yɑ sɑ̃ɑwɑ nge wɩ u kɩ̃ u woo kpɑrɑ.

18 Domɩ wɩ u win bwɩsɩ sosɩmɔ, wɑhɑlɑwɑ u tɩɩ sosɩɑmmɛ. Wɩ u mɑɑ win yɛ̃ru sosɩmɔ, nuku sɑnkɩrɑnɑ u tɩɩ sosɩɑmmɛ.

2

1 Nɑ tɩɩ sɔ̃ɔwɑ nɑ nɛɛ, kon nuku dobu kɑsuwɑ. Kon dɑwɑ n dɑburɑ ye n sɑ̃ɑ doo nɔɔru. Adɑmɑ nɑ deemɑ ye kpuro yɑ tubum sɛ̃.

2 Mɑ nɑ nɛɛ, yɛ̃ɛsu su sɑ̃ɑwɑ gɑrɩ bɑkɑru, ɑrufɑɑni yerà nuku dobu bu mɑɑ mɔ.

3 Mɑ nɑ gɔ̃ru doke nɑ nɛɛ, kon tɑm nɔwɑ nge mɛ gɑrɩ bɑkɑsu su rɑ ko. Adɑmɑ ko nɑ n kɑ tɩɩ nɛnɩwɑ. Domɩ nɑ kɩ̃wɑ n gɩɑ ye n burɑm bo tɔmbu bu ko ben wɑ̃ɑru sɔɔ.

4 Nɑ sɔm bɑkɑnu kuɑ. Nɑ dɩɑ bɑnɑ mɑ nɑ resɛm dɑ̃ɑ gbɑɑnu kuɑ.

5 Nɑ tɩɩ kɑrɑ kuɑ kɑ mɑɑ dɑ̃ɑ gbɑɑnu. Mɑ nɑ dɑ̃ɑ mɑrum bwese bwesekɑ duurɑ mɩ.

6 Nɑ bwɩɩ gbɑ yɩ̀n nɩm bɑ ko n dɑ dɑ̃ɑ nɩ yɛ̃ke.

7 Nɑ yoo tɔn durɔbu kɑ tɔn kurɔbu dwɑ. Mɑ nɑ ben bɩɩ be bɑ mɑrɑ yoo te sɔɔ nɛnɩ. Mɛyɑ nɑ mɑɑ kɛtɛ gɔ̃su kɑ yɑ̃ɑ gɔ̃su mɔ n kere sɩnɑm be bɑ mɑn gbɩɩye Yerusɑlɛmuɔ.

8 Nɑ sɩɩ geesu kɑ wurɑ gurɑ kɑ sere sɩnɑmbun ɑrumɑnɩ kɑ berɑ kɑ berɑn ɑrumɑnɩ. Mɑ nɑ tɩɩ wom kowobu kɑsuɑ tɔn durɔbu kɑ tɔn kurɔbu kɑ sere ye tɔn durɔ u rɑ kɑ̃. Yerɑ kurɔ dɑbɩnu.

9 Mɑ nɑ yɩ̃sɩru yɑrɑ n kere sɩnɑm be bɑ mɑn gbɩɩye Yerusɑlɛmuɔ. Kɑ mɛ, nɛn bwɩsɩ mɑn wɑ̃ɑsɩ.

10 Ye nɛn nɔnɩ yɩ bɩnɛ kuɑ kpuro kɑ nukuɑ doo bɩ nɛn gɔ̃ru gɑ kɩ̃, nɑ ku rɑ yɩnɛ. Nɛn sɔmburu kpuro tɑ rɑ mɑn nukuɑ dobu wɛ̃. Nukuɑ doo bɩyɑ bu kuɑ nɛn ɑre.

11 Yen bɩru, nɑ sɔmɑ ye nɑ kuɑ kpuro mɛɛrɑ kɑ wɑhɑlɑ ye nɑ kuɑ ye sɔɔ. Mɑ nɑ deemɑ ye kpuro yɑ tubum sɛ̃. Yɑ sɑ̃ɑwɑ nge wɩ u kɩ̃ u woo kpɑrɑ. Sɔmɑ ye tɔnu u mɔ̀ u ku rɑ yen ɑrufɑɑni wɑ u dɩ kɑ gem.

12 Mɑ nɑ nɛn lɑɑkɑrɩ wesɩɑ n kɑ wɑ ɑrufɑɑni ye yɑ wɑ̃ɑ bwɩsɩ kɑ gɑrɩ bɑkɑru kɑ wɩɩrɑru sɔɔ. Wɩ u koo nɛ sɩnɑ boko kɔsɩre ko, mbɑ u koo ko mɑ n kun mɔ ye yɑ rɑɑ koore kɔ.

13 Nɑ wɑ bwɩsɩ yɩ gɑrɩ bɑkɑru ɑrufɑɑni kere nge mɛ yɑm bururɑm mu yɑm wɔ̃kuru ɑrufɑɑni kere.

14 Bwɩsɩgɩɩ u rɑ n yɛ̃ mɩ u dɔɔ, adɑmɑ gɑrɩ bɔkɔ gɑ rɑ n bɑbɩwɑ yɑm wɔ̃kuru sɔɔ. Kɑ yen de, nɑ yɛ̃ mɑ gɑ̃ɑ teenu nu be kpuro mɑrɑ.

15 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, nɛ ka gari bɔkɔ,
wãarun kɔkɔrɔ tia bɛsɛ kpuro sa mɔ. N n mɛn
na, mban sɔ̃na na sãa bwisigii. Domi na wa
ma yen tii ya tubum sɛ̃.
16 Bwisigiin bwisi kun gari bɔkɔn gari
bakaru tɛɛbu keramɔ, domi saa fiiko sɔɔ, ba
koo be kpuro duari. Bwisigii u koo gbiwa
nge mɛ gari bɔkɔ u koo gbi.
17 Ma na wãaru tusa. Domi ye ya kooramɔ
handunia ye sɔɔ, ya man bwɛ̃ra yara yèn sɔ̃
ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ
u woo kpara.
18 Na sɔmburu tusa te na kua handunia ye
sɔɔ. Domi kon ten nuku dobu goo deriawa
wi u koo man kɔsire ko.
19 Wara yɛ̃ yɛ̃ro wi, ù n ko n sãan na
bwisigii ǹ kun mɛ gari bɔkɔ. Ka mɛ, wiya u
koo nɛn sɔmbu ten arufaani di te na kua ka
bwisi. Na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ̃.
20 Ma ye kpuro sɔɔ, nɛn nuki sankira
wahala ye na kuan sɔ̃.
21 Wee tɔnu u ra sɔmburu ko ka bwisi ka
yɛ̃ru kpa tu nùn are marua. Adama sɔ̃ɔ teeru
u ra tu goo deriewa wi u kun gãanu kue te
sɔɔ. Anna a kɔ̃sa wa mi! Ya maa sãawa ye ya
tubum sɛ̃.
22 N n mɛn na, arufaani yerà tɔnu u mɔ win
sɔmbu te u tii kuammɛ sɔɔ handunia mini.
23 Domi ye u mɔ̀ win wãaru sɔɔ kpuro
wahala ka bwisikuna ya ra ka nùn naawɛ.
Baa ka wɔ̃kurɔ, win laakari ku ra n kpĩ.
Yeniba kpuro ya tubum sɛ̃.
24 Gãanu ganu sari ni nu wã ma n kun mɔ
tɔnu u di u nɔ, kpa u nuku dobu ko win
sɔman aren sɔ̃. Adama na wa ma ye kpuro
ya weewa Gusunɔn min di.
25 Goo sari wi u koo di u nuku dobu ko win
sɔmburun sɔ̃ ma n kun mɔ ka Gusunɔn yɛ̃ru.
26 Domi wi u nùn wɛ̃rewa u ra bwisi ka
yɛ̃ru ka nuku dobu wɛ̃. Adama u ra dewa
tɔn kɔ̃so u arumani kasu u mɛnna wi u wi,
Gusunɔ wɛ̃ren sɔ̃. Yenin tii ya maa tubum sɛ̃.
Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

Gãanu baanire ka nin saawa

3

1 Handunia ye sɔɔ, gãanu baanire ka nin saa.
Tara mi, saa baayere ka yen saa.
2 Marubu ka bin saa,
gɔɔ maa ka win saa.
Duurubu ka bin saa,
wukabu maa ka bin saa.
3 Goberu ka ten saa,
bɛkiabu maa ka bin saa.
Kɔsukubu ka bin saa,
bana maa ka yen saa.
4 Swĩi ka yin saa,
yɛ̃ɛsu maa ka sin saa.
Weeweenu ka nin saa,
yaabu maa ka bin saa.
5 Kɔ̃ɔ mɛnnabu ka bin saa,
kɔ̃ɔ mɛnnabun deribu ka bin saa.
Bɔkasinaa ka yen saa,
bɔkasinaan deribu maa ka bin saa.
6 Gãanun kaso ka gen saa,
nin kɔ̃ɔrabu ka maa bin saa.
Gãanun yiibu ka bin saa,
nin kɔ̃ɔbu maa ka bin saa.
7 Gɛ̃ɛkubu ka bin saa,
yina maa ka yen saa.
Maribu ka bin saa,
gari gerubu maa ka bin saa.
8 Kĩanaa ka yen saa,
tusinaa maa ka yen saa.
Tabu ka bin saa,
bɔri yɛndu maa ka ten saa.
9 Arufaani yerà tɔnu u ra wa win sɔmburu
sɔɔ.
10 Na wa sɔma ye Gusunɔ u ra tɔnu sure.
11 Yinni Gusunɔ u ra gãanu kpuro kowa
nin saa sɔɔ nu n wã. U mam doke tɔnun
bwisikunu sɔɔ ma gãanu wãa ni nu ku ra kpe,
baa mɛ tɔnu kun kpɛ̃ u tubu sɔma ye Gusunɔ
u mɔ̀ saa toren di sere ka handunian kpeerɔ.
12 Na tuba ma gãanu sari ni nu wã ma kun
mɔ tɔnu u nuku dobu ko kpa u wãa geeru di
win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
13 Adama tɔnu ù n waamɔ u dimɔ u nɔrumɔ
ma u nuku dobu mɔ win sɔman aren sɔ̃, ye,
ya sãawa Gusunɔn kɛ̃ru.
14 Na gia ma ye Gusunɔ u kua kpuro, ya koo
tɛwa. Ba ǹ gãanu ganu sosimɔ ye sɔɔ, ba ǹ
maa gãanu ganu kawamɔ ye sɔɔ. Nge mɛya
Gusunɔ u ra ko kpa tɔmbu bu ka nùn nasia.
15 Ye ya wãa tɛ̃, ka ye ya ko n wãa sia, ya raa
wãa kɔ. Gusunɔ u ra dewa ye kpuro yu maa
wure ya n kooramɔ.

Gɔɔ u sãawa gãanu baaniren

wii goberu

16 Yen biru, na wa siri gbaburɔ ma kɔ̃sa
kowo u gemgii siribu di handunia ye sɔɔ.
17 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, Gusunɔ u
koo gemgii ka tɔn kɔ̃so siri. Domi gãanu
baanire ka nin saawa. Nge mɛya ba koo maa
kookoosu baasire siri.
18 Na maa tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, sɔ̃ɔ teeru,
Gusunɔ u koo tɔmbun laakari mɛɛri kpa ben
tii bu gia ma ba ǹ yɛɛ sanɔ kere.
19 Domi tɔnun kɔkɔrɔ ka yɛɛgia ya sãawa
tia. Be kpuro ba ra gbiwa. Saa ye sɔɔ, tɔnu
u ǹ yɛɛ sanɔ kere. Yeni ya tubum sɛ̃.
20 Gãanu kpuro nu dɔɔwa yam tem. Tua ba
ka ni kpuro kua. Tua ye sɔɔra ni kpuro nu
maa wurɔ.
21 Wara koo kpĩ u nɛɛ, tɔnun hundewa ya
ra yɔ wɔllɔ kpa yɛɛgia ya n wãa temɔ.
22 Ye na wa n buram bo tɔnun sɔ̃, yera u
nuku dobu ko ka win sɔmburun are. Yera
u mɔ mi. Domi wara u koo maa de u nuku
dobu ko ka ye ya wee win biru.

Gem sariru

tɔmbun wãasinaa sɔɔ

4

1 Na dam dɔrebu kpuro laakari kua handunia sɔɔ. Ye na wa wee. Be ba dam
dɔremɔ ba ra n wuri mɔ̀wa. Goo ku ra maa
bu somiru nɛ. Domi be ba bu dam dɔremɔ
mi, bera ba dam bo.
2 Nɛn nɔni sɔɔ, be ba gu, ba doo nɔɔru mɔ n
kere be ba wasi.
3 Wi ba ɲ̀ gina mara, u doo nɔɔru mɔ n kere
wi ba mara, domi u ɲ̀ maa handunia yen dam
dɔrebu wa.
4 Na wa ma sɔma ye tɔmba mɔ̀ kpuro, ka
hania ye ba dokemɔ ye sɔɔ kpuro, nisinun
sɔ̃na bu wa bu ka ben winsim kera. Adama
na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa
nge wi u kĩ u woo kpara.
5 Gari bɔkɔ wi u ku ra sɔmburu ko, gɔ̃ɔra ta
koo nùn go.
6 Adama n buram bo a n fiiko mɔ kpa
a wɛ̃ra ye kaa ka sɔmburu ko too te ta ɲ̀
arufaani gaa mɔ.
7 Na maa gãanu wa ni nu tubum sɛ̃
handunia yè sɔɔ.
8 Niya, tɔnu wi u wãa wi turo. U ɲ̀ bɔrɔ
mɔ, u ɲ̀ dusi mɔ, u ɲ̀ maa bii goo mɔ. Ma
win sɔmburu ta ɲ̀ sere nɔru mɔ. Dukia ya
ku ra maa nùn turi baa mɛ u ra n tii bikiamɔ
u n mɔ̀, wara na sɔmburu kuammɛ na ka tii
doo nɔɔru yinarimɔ. Na wa ma ye kpuro ya
tubum sɛ̃. Ya ɲ̀ maa nuku dobu mɔ.
9 Tɔmbu yiru bà n wãasinɛ ba sɔmburu mɔ̀
sannu, ba tɔn turo kere, domi ben sɔmburun
are yi kpã.
10 Turo ù n wɔruma, turo wi u tie u koo
nùn seeya. Adama wɔnwɔndowa wi u wãa
wi turo ma u wɔruma u ɲ̀ yiruse mɔ wi u koo
nùn seeya.
11 Tɔmbu yiru bà n kpĩ sannu, ba ɲ̀ wooru
wasi. Adama wi u kpĩ wi turo, amɔna u koo
ka yam susuru wa.
12 Wi u tɔn turo dam kere, tɔmbu yiru ba
maa nùn dam kere. Wɛ̃ɛ siiri ita yi ku ra
fuuku kare.
13 Bii aluwaasi wi u sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ma u
bwisi mɔ u sunɔ tɔkɔ gari bɔkɔ kere ge ga ku
ra goon gari wure.
14 Domi bii wi, u koo kpĩ u yarima pirisɔm
di u ka bandu di baa bà n nùn mara
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
15 Handunia ye sɔɔ, na wa mi tɔmba bii
aluwaasi sikerenɛ wi u koo bandu di goon
ayerɔ.
16 Tɔn be, ba ɲ̀ geeru mɔ bè sɔɔ u sãa
wirugii mi. Adama bii be ba koo marura
amɛn biru, ba ɲ̀ ko n nùn kĩ. Ma na wa ye
kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u
woo kpara.

A nɔɔ mwɛɛru koowo

ka laakari

17 A de a du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka
laakari kpa a susi a swaa daki ye kaa ka
yãkunu ko nge gari bakasu. Domi ba ɲ̀ yɛ̃ ma
kɔ̃sa ba mɔ̀.

5

1 A ku gari gere ka sɛndaru. A ku maa
Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua ka sɛndaru. Domi
u wãawa wɔllɔ ma wunɛ a wãa temɔ. A ku de
wunɛn gari yi n dabi.
2 Geema, bwisiku dabina nu ra ka dosusu
nɛ. Gari saari dabiru sɔɔra maa gari kankam
gerubu wãa.
3 À n Gusunɔ gãanun nɔɔ mwɛɛru kua, a ku
de n tɛ a ka tu yibia. Domi Gusunɔ u ku ra
gari bakasun mɛm kã. Yen sɔ̃, a de a wunɛn
nɔɔ mwɛɛru yibia te a kua.
4 Ye kaa ka nɔɔ mwɛɛru ko a kun yibie, n
buram bo a ku tu ko.
5 A ku de wunɛn nɔɔ mwɛɛ te, tu nun
torasia, kpa a yãku kowo sɔ̃ a nɛɛ, a ɲ̀ daa ka
baaruwa. Mban sɔ̃na kaa de wunɛn garin sɔ̃
Gusunɔn mɔru yu se kpa u wunɛn sɔmburu
kam koosia.
6 Gari yì n dabia, yi ku ra n arufaani mɔ.
Nge mɛya dosusu sù n maa dabia, su ku ra
n arufaani mɔ. N n mɛn na, a Gusunɔ nasio.

Dam dɔrebu

7 À n wa tem gam ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ dam
dɔremɔ, ba ɲ̀ nùn win gem wɛ̃ɛmɔ, a ku de yu
nun biti ko. A de a n yɛ̃ ma wirugii wãa wi u
wirugii goo kere. Mɛya wirugii maa wãa wi
u be yiru ye kpuro kere.
8 Adama gãanu nu wãa be kpuron sɔ̃. Niya,
tem marum, baa ka mam sina bokon tii.

Dukian arufaani sariru

9 Wi u gobi kĩa, yi ku ra nùn turi. Wi u maa
dukia kĩa, u ku ra yen arufaani di. Na wa ma
yen tii ya tubum sɛ̃.
10 Mi dukia ya kpɛ̃a, miya diobu ba ra
dabie. N n mɛn na, arufaani yerà wi u ye mɔ
u waamɔ ye sɔɔ, ma kun mɔ yen waa bi tɔna.
11 Sɔm kowo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ u dĩanu mɔ nu kpã,
nu ɲ̀ kpã, u ra dweeyewa ka bɔri yɛndu.
Adama dukiagiin debura ku ra de u dweeye.
12 Na kɔ̃sa gaa wa handunia ye sɔɔ. Yeya,
goo wi u dukia berua ye ya koo ka nùn nɔni
swãaru naawa.
13 Dukia ye, ya ra kam kowa wahala gaa
sɔɔ kpa u kun maa gãanu mɔ sanam mɛ u bii
mara.
14 U koo gbiwa tereru nge mɛ ba ka nùn
mara. U ɲ̀ kpɛ̃ u win sɔmburun are gɛɛ sua.
15 U koo gbiwa nge mɛ ba ka nùn mara.
Yera ya sãa kɔ̃sa baka. N n mɛn na, arufaani
yerà u wa mi win sɔmburu sɔɔ. Ta kuawa
kam dirum.
16 Yen biru, u ra diwa yam wɔ̃kuru sɔɔ kpa
u n wãa nuku sankiranu ka wahala ka mɔru
baka sɔɔ win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
17 Ye na wa n buram bo kpuro tɔnun sɔ̃
yera, u di u nɔ kpa u nuku dobu ko win

sɔmburun are sɔɔ win wãarun tɔ̃ru sɔɔ te Gusunɔ u nùn bura. Domi yera u mɔ mi.
18 Gusunɔ ù n tɔnu dukia wɛ̃, ma u dera u ye dendimɔ, ma u nuku dobu mɔ̀ win sɔmburun aren sɔ̃, yeni ya sãawa Gusunɔn kɛ̃ru.
19 Adama yɛ̃ro u ku ra yaaye ma win wãaru ta ṅ dɛ̃u yèn sɔ̃ Gusunɔ u nùn nuku dobu yibia.

6

1 Na maa kɔ̃sa gaa wa ye ya dabi handunia ye sɔɔ.
2 Yera goo wi Gusunɔ u ra dukia baka ka bɛɛrɛ wɛ̃. U ku ra n gãanu bie win wãaru sɔɔ. Adama Gusunɔ ku ra de u ye dendi. Tɔn tukowa u ra ye dendi. Yeni ya tubum sɛ̃. Ya maa sãa kɔ̃sa baka.
3 Mɛya goo u ra bibu wunɔbu (100) ma, kpa u tɛ u ko wɔ̃ɔ dabinu kpa doo nɔɔru ta kun nùn tura win wãaru sɔɔ, kpa u kun maa siki wɔru wa mi ba koo nùn sike. Na gerumɔ ma bii wi ba mara win suru kun yiba, u nùn nuku dobu kere.
4 Domi ba bii wi marawa u ṅ gãanu kue. Yam wɔ̃kuru sɔɔra u doona. Mɛya goo kun maa nùn yaayamɔ.
5 U sãawa wi u kun sɔ̃ɔ waare, u ṅ maa nùn yɛ̃. Adama ka mɛ, u wɛ̃rabu mɔ n kere durɔ wi u bibu wunɔbu (100) mara mi.
6 Baa durɔ wi, ù n daa wãa sere wɔ̃ɔ nɔrɔbun suba yiru (2.000), ma u kun doo nɔɔru wa, ye kpuro tia.
7 Tɔnun sɔmburu kpuro, nɔɔ sɔɔra ta ra de. Ka mɛ, win binɛ ya ku ra kpe.
8 Mba bwisigii u ka gari bɔkɔ kere. Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u yɛ̃ nge mɛ u koo tii kpara tɔmbun suunu sɔɔ, mba u ka bu kere.
9 Ye a wa a nɛni ya kere ye a binɛ sãa. Domi ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

Bwisin kirɔ

10 Ye ya wãa saa yellun di, ya yĩsiru mɔ kɔ. Sa maa yɛ̃ ma tɔnu u ṅ kpɛ̃ u ka wi u nùn dam kere sikirina.
11 Gari dabira ku ra n asansi mɔ. Arufaani yerà tɔnu u ra n mɔ ye sɔɔ.
12 Wara yɛ̃ ye ya sãa gãa geenu tɔnun sɔ̃ win wãaru sɔɔ te ta ra doonɛ mi nge saaru. Wara u koo kpĩ u nùn sɔ̃ ye ya koo na win gɔɔn biru.

7

1 Yĩsi geeru ta turare nubu durorugia kere. Tɔnun gɔɔn tɔ̃ru ta win marubugiru kere.
2 N buram bo a da yɛnu mi ba gɔɔ sɔ̃ ye kaa ka da yɛnu mi ba tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀. Domi gɔɔwa u sãa tɔnun wãarun nɔru. Mɛya wi u wasi, u koo yaaya ma gɔɔ wee.
3 Nuku sankiranu nu yɛ̃ɛsu kere. Domi baa tɔnun wuswaa yà n burisinɛ, ka mɛ, u koo kpĩ u n bɔri yɛndu mɔ gɔ̃ruɔ.
4 Bwisigiin gɔ̃ru ga ra n woowa yɛnu mi ba gɔɔ sɔ̃. Adama gari bɔkɔn gɔ̃ru ga ra n woowa yɛnu mi ba nuku dobu mɔ̀.
5 N buram bo a bwisigiin gerusibu swaa daki ye kaa ka gari bɔkɔn womusu swaa daki.
6 Domi gari bɔkɔn yɛ̃ɛsu sãawa nge gãa ni nu kuramɔ dɔ̃ɔ sɔɔ. Ya maa sãa kam dirum.
7 Dam dɔrebu bu ra bwisigii gɔsiewa gari bɔkɔ. Kɛ̃ru ta ra maa tɔnun gɔ̃ru sĩiyɛwa.
8 Gãanun kpeeru ta buram bo n kere nin torubu. Suurugii u maa tii suo kere.
9 A ku de wunɛn mɔru ya n da fuuku se. Domi gari bɔkɔn miya mɔru ya ra n wãa.
10 A ku gere a nɛɛ, mban sɔ̃na yellu ta tɛ̃ dobu kere. Yeni ya ṅ sãa bwisigiin bikiabu.
11 Bwisi yi sãawa tubi gea, yi mam tubi kere tɔmbu kpuron mi.
12 Yi ra tɔnu kɔ̃suwa nge mɛ gobi yi ra tɔnu kɔ̃su. Adama yi arufaani mɔ n kere gobi. Yi ra de wi u yi mɔ u n wãa wãaru sɔɔ.
13 A Gusunɔn nɔman sɔma mɛɛrio. Ye u dera ya sikire, wara u koo kpĩ u ye dɛmia.
14 Doo nɔɔrun saa sɔɔ, a nuku dobu koowo. Wahalan saa sɔɔ, kpa a bwisiku ma Gusunɔwa u tɔ̃ɔ ni kpuro kua, kpa tɔnu u ku ka gia ye ya koo koora win gɔɔn biru.
15 Ye na wa nɛn wãarun tɔ̃ru sɔɔ n tubum sɛ̃, yera gemgii u ra gbi win gem sɔɔ kpa tɔn kɔ̃son wãaru tu dɛnya win nuku kɔ̃suru sɔɔ.
16 N n mɛn na, a ku tii garisi gemgii. A ku maa sɔ̃ɔsi ma wuna a bwisi bo. Mban sɔ̃na kaa tii kam ko sɛkum.
17 A ku tii sure kɔ̃sa sɔɔ, a ku maa wɔri gari baka kookoosu sɔɔ. Mban sɔ̃na kaa de a gbi tumaru.
18 Ye n weenɛ a n yaaye kpa a ku ye atafiiru ko, yera wi u Gusunɔ nasie, u ra yariwa kari baayeren di.
19 Bwisi yi ra bwisigii dam wɛ̃wa n kere kparobu wɔkuru be ba wãa wuu teu sɔɔ.
20 Geema, handunia ye sɔɔ, goo sari wi u gea mɔ̀ kpa u kun toramɔ.
21 A ku gari kpuro dasabu doke yi tɔmba gerumɔ kpa a ku ka nɔ wunɛn sɔm kowo u wunɛn kɔ̃sa gerua.
22 Domi wunɛn gɔ̃ru ga koo nun sɔ̃ ma wunɛn tii a gabu bɔ̃rusire.
23 Na ye kpuro wɛ̃ɛra ka bwisi ma na nɛɛ, kon ko bwisigii. Adama na ṅ bwisi yi wa. Yi ka man tondawa.
24 Ye n toma ka ye ya duku, wara u koo ye naa turi.
25 Na kookari kua na tii doke n ka bwisi ka yɛ̃ru ka nuku kɔ̃surun kookoosu ka gari bakarun kookoosun saria gia.
26 Tɔn kurɔ wìn gɔ̃ru ga sãa nge yina, ma win nɔma ya sãa nge taa u gɔɔ sɛ̃sɔ kere. Adama tɔn durɔ wìn daa ya Gusunɔ wɛ̃re, u ra kurɔ wi kisirariwa. Durumgiiwa u ra wɔri kurɔ win nɔmaɔ.
27 Ye nɛ waasu kowo na wa ye na gãanu kpuro wɛ̃ɛra tia tia n ka nin saria gia, yera,

28 na tɔn durɔbu nɔrɔbu (1.000) sɔɔ turo wa
wi ba koo bɛɛrɛ wɛ̃. Adama tɔn kurɔbu kpuro
sɔɔ, baa turo na ɲ̀ wa. N deema na kasu n tɛ,
adama na ɲ̀ wa.
29 Ye na tuba mi sɔɔ, yera Gusunɔ u tɔmbu
kuawa ba sãa dee dee. Adama ben tiiwa ba
ben wãaru sɛ̃siasia.

8

1 Wara u sãa bwisigii kpa u gari yini
tubusia yi yi nɛɛ, tɔnun bwisi yi ra win
wuswaa dɛɛrasiewa kpa ya kun maa
burisinɛ.

À n da sunɔ mɛm nɔɔwɛ,

bwisi geeya

2 A sina boko mɛm nɔɔwɔ nɔɔ mwɛɛ te a
Gusunɔ kuan sɔ̃.
3 A ku sɛnda a ka nùn duka suuri. A ku maa
yɔ̃rari a kɔ̃sa ko. Domi u koo kpĩ u ko ye u kĩ
4 yèn sɔ̃ win gari yi dam mɔ. Goo sari wi u
koo kpĩ u nùn bikia u nɛɛ, mba u mɔ̀ mi.
5 Wi u ra woodaba mɛm nɔɔwɛ, u ku ra kɔ̃sa
wa. Bwisigii u siribun saa yɛ̃.
6 Domi gãanu baanire nu nin saa ka nin
siribu mɔ. Wahala gaa wãa ye ya tɔnu wãasi,
7 yera u ku ra n yɛ̃ ye ya koo nùn deema.
U ku ra n maa yɛ̃ wi u koo nùn sɔ̃ dɔma te ya
koo nùn deema.
8 Tɔnu kun dam mɔ u n ka win hunde nɛni.
Mɛya u ɲ̀ maa dam mɔ u ka tii wɔra win gɔɔn
tɔ̃ru. U ɲ̀ yakiarɔ gɔɔn nɔman di. Mɛya nuku
kɔ̃surugiin nuku kɔ̃suru ta ɲ̀ nùn yaramɔ.

Tɔnun wãaru

9 Na nɛn tii wɛ̃, na mɛɛra sãa sãa ye tɔnu u
mɔ̀ kpuro handunia sɔɔ. Na wa ma u ra win
winsim taarewa u nùn kɔ̃sa kua.
10 Na wa ba tɔn kɔ̃sobu sikua ba wãa ba
wɛ̃re. Be ba maa gea kua, ba ka sãa yeru
tonda, ma ba ben gari duari wuu sɔɔ. Yeni
kpuro ya tubum sɛ̃.
11 Domi ba ku ra yande tɔn kɔ̃so be siri mii
mii. Yen sɔ̃na tɔmbu ba ra n kĩ ba n kɔ̃sa mɔ̀
ba n dɔɔ.
12 Tɔn kɔ̃so u ra torewa too, ka mɛ, kpa win
wãaru tu dɛnya. Adama ye na yɛ̃, yera wi u
Gusunɔ nasie, wiya u doo nɔɔru mɔ.
13 Tɔn kɔ̃so kun doo nɔɔru wasi. Win
wãara kun dɛnyamɔ tu saaru kera. Domi u
ɲ̀ Yinni Gusunɔ nasie.
14 Gãanu wãa ni nu kooramɔ handunia ye
sɔɔ ma nu tubum sɛ̃. Niya, ye ya koo tɔn kɔ̃so
deema yera ya ra maa gemgii deemɛ. Ye ya
koo maa gemgii deema, yera ya ra maa tɔn
kɔ̃so deemɛ. Yenin tii ya tubum sɛ̃.
15 Yen sɔ̃na na nuku dobu wɔlle suamɔ.
Domi handunia ye sɔɔ, tɔnu kun gãa geenu
wasi ma n kun mɔ u di u nɔ kpa u yɛ̃ɛri.
Yera ya ko n sãa win sɔmburun are win
wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ te Gusunɔ u nùn bura
handunia ye sɔɔ.
16 Sanam mɛ na tii wɛ̃ ka nɛn gɔ̃ru kpuro n
ka bwisin saria gia, kpa n wa ye n kooramɔ
handunia ye sɔɔ, na wa baa mɛ tɔmba ku ra
dweeye sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu tubu
ye Gusunɔ u mɔ̀ kpuro handunia sɔɔ.
17 Na sɔma kpuro wa ye Gusunɔ u kua. Na
wa ma tɔnu kun kpɛ̃ u tubu ye ya kooramɔ
handunia ye sɔɔ. Baa mam ye tɔnu u kasu ka
hania baka, u ɲ̀ kpɛ̃ u ye wa. Baa bwisigii, ù
n kĩ u n ye yɛ̃, u ɲ̀ kpɛ̃ u ye tubu.

9

1 Geema, na tii wɛ̃, na ye kpuron kaso kua,
ma na wa gemgibu ka bwisigibu ka ben sɔma
wãawa Gusunɔn nɔmuɔ. Mɛya maa kĩru ka
tusiru. Adama tɔnu kun yɛ̃ ye ya koo nùn
deema.
2 Gemgii ka tɔn kɔ̃so ka tɔn geo wi u dɛɛre
ka wi u kun dɛɛre ka wi u yãkuru mɔ̀ ka wi
u kun yãkuru mɔ̀ ka wi u kun toraru mɔ ka
wi u toraru mɔ ka wi u nɔɔ mwɛɛru mɔ̀ ka
sere wi u nɔɔ mwɛɛru nasie, gãa teena nu ra
be kpuro deemɛ.
3 Ye ya kooramɔ handunia ye sɔɔ, gãa teenu
wãa ni nu ɲ̀ sãa dee dee. Niya, kɔkɔrɔ tia
ba mɔ. Ben gɔ̃rusɔ, nuku kɔ̃suru ka wiira
gariya yi ra n yiba ben wãarun tɔ̃ru kpuro
sɔɔ. Amɛn biru, gɔribun wãa yerɔwa ba dɔɔ.
4 Be ba wasi, ba yĩiyɔbu mɔ. Bɔ̃ɔ wasu ga
gbee sunɔn goru kere.
5 Be ba wasi, ba yɛ̃ ma ba koo gbi. Adama be
ba gu, ba ɲ̀ gãanu yɛ̃. Ba ɲ̀ maa kɔsiaru wasi
domi ba bu duariwa mi.
6 Ben kĩru ka ben tusiru ka ben binɛ, ye
kpuro ya kpawa mi. Ba ɲ̀ maa baa gaa mɔ
handunia ye sɔɔ.
7 Yen sɔ̃, a doo a di a nɔ ka nuku dobu. Domi
sɔmbu te a kua, ta Gusunɔ wɛ̃re.
8 A de a n da n tɔ̃ɔ baka yãnu sebua
baadomma kpa a ku duari a tii turare yɛ̃ka.
9 A de a ka wunɛn kurɔ wi a kĩ nuku dobu
ko wunɛn wãarun tɔ̃ru sɔɔ te Gusunɔ u nun
wɛ̃ te ta ra doonɛ mi nge woo. Domi yera
ya ko n sãa nuku doo bi kaa n mɔ wunɛn
sɔmburu sɔɔ handunia ye sɔɔ.
10 Sɔmbu te a gesi wa kpuro, a tu koowo.
Domi sɔmburu ka bwisikunu ka yɛ̃ru ka
bwisi, yen gaa sari gɔribun wãa yerɔ mi a dɔɔ.

Bwisi kun arufaani mɔ

baadomma

11 Na maa wa handunia ye sɔɔ, n ɲ̀ mɔ be ba
duka mɔ tɔnawa ba ra garasa di baadomma.
N ɲ̀ maa mɔ tabu durɔ damgibu tɔnawa ba
ra tabu di baadomma. Mɛya n ɲ̀ maa mɔ
bwisigiba ba ra dĩanu wa ba kun wahala kue.
N ɲ̀ maa mɔ laakarigibu tɔnawa ba ra ko
gobigibu baadomma. N ɲ̀ maa yɛ̃rugibu tɔna
tɔmbu ba ra bɛɛrɛ wɛ̃. Domi be kpurowa kɔ̃sa
ka gea ya ra deemɛ.
12 Nge mɛ swɛ̃ɛ yi ku ra n yɛ̃ saa ye ba koo
yi mwa subaru sɔɔ ka yãakororu, ɲ̀ kun mɛ

nge mɛ gunɔ ga ku ra n yɛ̃ saa ye ba koo ge mwa ka taa, nge mɛya tɔnu ku ra n win gɔɔn kɔba yɛ̃. Nɔni swãaru ta ra tɔnun bii deemɛ subaru sɔɔ nge mɛ ba ra yɛɛ yi mwɛɛri.
13 Na maa gãanu wa bwisin swaa sɔɔ ni na tamaa nu sãa gãa girinu.
14 Wuu gaga wãa ga ɲ̀ tɔmbu dabi. Yera sina boko goo u seema u gu tabu wɔri. Ma u sansani kpĩ u ka gu sikerena.
15 Wuu ge sɔɔ, bwisigii goo wãa. Adama bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛwa u sãa. Durɔ wi, u koo raa kpĩ u wuu ge faaba ko saa sina boko win nɔman di. Adama goo kun nùn yaaye win bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ten sɔ̃.
16 Nɛn mi, bwisi yi kere dam. Adama bwisigii ù n sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, tɔmba ra nùn gɛmwa kpa bu yina bu ka win bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko.
17 Adama ba n yɛ̃ ma bwisigiin gari yi ba swaa daki tɛɛru yi kere wi u gbãramɔ u ka gari bakasu kpare.
18 Bwisi yi maa tabu yãnu kere. Adama toro u ra gea sankuwa.

10

1 Sɔn si su gbiisi turare kowon gum sɔɔ, su ra gum mɛ sankuwa. Nge mɛya gari baka kookoosu baa sin fiiko su ra bwisi ka bɛɛrɛ kawe.
2 Bwisigiin gɔ̃ru ga ra n sãawa dee dee. Adama gari bɔkɔguu ga ku ra dee dee swĩi.
3 Gari bɔkɔ ù n sĩimɔ swaa sɔɔ, bwisi yi ra n nùn kɔmiɛwa kpa u n baawure sɔ̃ɔsimɔ ma u sãawa gari bɔkɔ.
4 Wunɛn yinni ù n ka nun mɔru seewa, a ku wunɛn sɔmburu deri. Domi tii nɛnubu bu ra tora dabinu gbarewa.
5 Na toraru garu wa handunia ye sɔɔ te ta wee kparobun min di.
6 Tera, ba ra gasɔ gari bakasu aye damginu wɛ̃, kpa bu tɔn bɛɛrɛgibu aye piiminu wɛ̃.
7 Mɛya, na wa yobu ba dumi sɔni ma sinambu ba ka naasu sĩimɔ nge yobu.
8 Wi u suura gbemɔ, wiya u koo kpĩ u wɔri ye sɔɔ. Wi u maa gbãraru suramɔ kpa waa yu nùn dɔm.
9 Wi u kpenu suamɔ, u koo mɛɛra wa. Wi u maa dãa bɛramɔ, u ko n wãawa kari sɔɔ.
10 Win gbãa yara yà kun nɔɔ do, ma u ɲ̀ ye nɔɔ dɛ̃ɛre, tilasiwa u ka dãa ye kĩi ka dam bakam. Adama bwisiya yi ra de gãanu nu koora.
11 Wi u waa sabua, ma ya nùn dɔmmɔ, arufaani yerà u mɔ.

A kun da gari saari too

12 Bwisigiin gari yi ra n bɛɛrɛ mɔ. Adama gari bɔkɔn gari yi ra gu kam koosiewa.
13 U ra gari torewa ka gari bakaru kpa u yi wiru go ka wiira gari kɔ̃si.
14 U ra n gari saarimɔwa too. Adama tɔnu, a ku ra n yɛ̃ ye ya koo nùn deema. Goo maa sari wi u koo nun sɔ̃ ye ya koo koora wunɛn gɔɔn biru.
15 Gari bɔkɔ ga ra tii wasiraru dokewa sɔmburu baatere sɔɔ. Mɛya u ku ra maa kpĩ u da wuu sɔɔ.
16 Bɔ̃rurama tem mɛ̀ sɔɔ aluwaasi gari bɔkɔ u sãa sunɔ ma mɛn sina asakpɔbu ba ra n ben tiin nukurun gari mɔ̀ mèn nɔɔ yam sãra.
17 Doo nɔɔrugiba be ba sunɔ mɔ wi u yĩsiru yara, ma win sina asakpɔbu ba ra di dim saa sɔɔ bu ka dam wa, n ɲ̀ mɔ bu ka tam nɔ.
18 Wi u yikuru mɔ, win dirun kpɛɛru ta ra kpunɛwa kpa ta n nim dumɔ.
19 Damgibu ba ra tɔ̃ɔ baka dim kowa bu ka nuku dobu ko. Tam mu ra bu nuku dobu wɛ̃ kpa gobi yi de bu kpuro wa.
20 A ku sina boko wĩi, baa wunɛn gɔ̃ruɔ. A ku maa yiikogii wĩi, baa asiri sɔɔ. À n kua mɛ, gunɔ ga koo wunɛn gari yi sua gu ka da gu nùn sɔ̃ ye a gerua.

Wɔrugɔra

ba ra ka tenkuru ko

11

1 A nɔni yinuɔ a ka wunɛn dĩanu gabu bɔnu ko. Sɔ̃ɔ teeru kaa yen are wa.
2 A nin sukum tɔmbu nɔɔba yiru ɲ̀ kun mɛ tɔmbu nɔɔba ita bɔnu kuo, domi a ɲ̀ yɛ̃ nɔni swãa te ta koo nun deema handunia ye sɔɔ.
3 Guru wiru tà n ye, ta ra de gura yu nɛwa. Bera mi dãra wɔruma kpuro, bera miya ta ra n wãa.
4 Wi u woo ka guran bɛrum mɔ̀, u ɲ̀ dĩanu duurumɔ u sere mam nɛɛ, u koo gɛ̃.
5 Nge mɛ tɔnu kun woon swaa yɛ̃, u ɲ̀ maa yɛ̃ nge mɛ tɔnu u ra ka mɔnde tɔn kurɔn nukurɔ, nge mɛya tɔnu kun maa Gusunɔ wi u kpuro mɔ̀n sɔman asansi yɛ̃.
6 A wunɛn dĩanu duuruo bururu, kpa a n wãasi mi ka yokaɔ. A ku nɛɛ, kaa wɛ̃ra. Domi a ɲ̀ yɛ̃ yen ye ya koo gea ko.
7 Yam bururam mu wã. Mɛya ya ra maa tɔnu dore ù n sɔ̃ɔ ka nɔnu wa.
8 Tɔnu à n tɛ wãaru sɔɔ, a nuku dobu koowo yen sɔ̃, kpa a n yaaye ma nuku sankiranun tɔ̃nu wãa nu dabi. Adama ye ya kooramɔ kpuro ya tubum sɛ̃.

A nuku dobu koowo

n sere dãkuru ko

9 Bii durɔbu, a yɛ̃ɛrio wunɛn aluwaasirun saa sɔɔ. A wunɛn wãaru dio nge mɛ wunɛn gɔ̃ru ga kĩ. Adama yeniba kpuron biru, a n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo nun soku siri yerɔ.
10 Yen sɔ̃, a nuku sankiranu wunɔ wunɛn gɔ̃run di kpa a kɔ̃san kobu suuri. Domi aluwaasiru ka ten dam mu ra doonɛwa nge woo.

12

1 N n mɛn na, a wunɛn taka kowo yaayo wunɛn aluwaasirun saa sɔɔ, nuku

sankiranun tɔ̃ru tu sere na tè sɔɔ kaa nɛɛ,
a ɲ̀ maa wãaru kĩ.
2 Saa ye sɔɔ, kaa n wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ nge
sanam mɛ suru ka sɔ̃ɔ ka kperi, ye kpuro ya
tĩra ɲ̀ kun mɛ nge sanam mɛ guru wiru ta
wurama gura yà n na ya kpa.
3 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kaa n sãawa nge yɛnun kɔ̃so
wi u diirimɔ bɛrum sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ nge damgii
wi u dam dwiiya ma u yãara tɔkɔrun sɔ̃ ɲ̀ kun
mɛ nge kurɔ be ba som nambu yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba
ɲ̀ maa dabi ɲ̀ kun mɛ nge kurɔ be ba kun kpɛ̃
bu maa yam wa saa fɛnɛntin di.
4 Wunɛn wãaru ta ko n sãawa nge gambo
ye ya kɛnua ɲ̀ kun mɛ nge nɛɛru tèn wɔkinu
dwiiya ɲ̀ kun mɛ nge gunɔbu ge ga swĩi mari
ɲ̀ kun mɛ nge womu ge ba mari.
5 Saa ye sɔɔ, kaa n bɛrum mɔ̀ à n gunguru
yɔɔmɔ kpa a n wahala mɔ̀ à n sĩimɔ. Wunɛn
seri yi koo burura nge dãa wɛ̃su gasu. A ɲ̀
maa kpɛ̃ a yɔ̃ nge twee. Mɛya kpee yãnun
nubura kun maa wunɛn binɛ seeyamɔ.
Domi sɔ̃ɔ teeru baawure u koo da win wãa
yee dãakirɔ kpa wuri yi nɔɔra baama swɛɛ
sɔɔ.
6 Saa yera wãaru ta koo kasira nge sii
geesun yɔni ɲ̀ kun mɛ tu kɔsira nge boo
wuraguu ɲ̀ kun mɛ nge bwãaru daarɔ, ɲ̀ kun
mɛ tu kasira nge dɔkɔ kaaru dɔkɔ sɔɔ
7 kpa tɔnun tii u wura temɔ mìn di u yara
kpa win hunde yu wura Gusunɔ wi u raa nùn
ye wɛ̃n mi.
8 Waasu kowo u nɛɛ, gãanu kpuro nu
tubum sɛ̃, nu maa sãawa biti.

Gari yin wii goberu

9 Yen biru, waasu kowo u ɲ̀ sãa bwisigii
tɔna, u maa tɔmbu yɛ̃run keu sɔ̃ɔsi. U mɔn
dabinu swaa daki ma u nu wɛ̃ɛra, u nu
wunana doo dooka.
10 U kookari kua ma u gari dori wa u yorua.
Gari yi, yi sãawa gari gee.
11 Bwisigiin gari yi sãawa nge yabiri yi yi
ra tɔnun laakari yamiɛ. Mɛya yi maa sãa nge
sɔretii yi yi yɛ̃ru gabe. Yi weewa Gusunɔn
min di wi u sãa kparo geo.
12 Nɛn bii, ye n tie, yera, a de yi nun bwisi
kɛ̃. Bà n yin gari yorumɔ tirenu sɔɔ, tire ni,
nu ɲ̀ ko n geeru mɔ. Keu bakan kobu bu ra
maa wasi wasirasiewa.
13 Yen sɔ̃, su gari yi kpuron wii goberu
swaa daki te ta nɛɛ, a Gusunɔ nasio kpa a
win woodaba mɛm nɔɔwa. Yera, n weenɛ
baawure u ko.
14 Domi Gusunɔ u koo kookoosu kpuro siri
ka mam si su beruan tii, geesu ka kɔ̃susu.

WOMU GE GA DOBU BO

Ka Heberum ba tire te sokawa Womu ge ga dobu bo. Kurɔ ka durɔn kĩrun gariya ta mɔ̀.

Yuuba ba tire ten gari weesinawa ka kĩi te Gusunɔ u win tɔmbu Isireliba kĩa. Ma naanɛ dokeobu ba maa tu weesina ka kĩi te Yesu Kirisi u win yigbɛru kĩa.

Tire ten kpunaa

1. Womu 1, wiru 1.1n di sere wiru 2.7.
2. Womu 2, wiru 2.8-17.
3. Womu 3, wiru 3.1n di sere wiru 5.1.
4. Womu 4, wiru 5.2n di sere wiru 6.3.
5. Womu 5, wiru 6.4n di sere wiru 7.11.
6. Womu 6, wiru 7.12n di sere wiru 8.5a.
7. Womu 7, wiru 8.5b-14.

1 Womu ge ga dobu bo wee. Salomɔɔwa ga
ka yã.

Kurɔ ka durɔn faagi

Kurɔ u nɛɛ,
2 a man sɔ̃suo ka wunɛn tiin nɔɔ.
Domi wunɛn kĩrun kookoosu su tam dobu
kere.
3 Wunɛn wani yi nuburu do.
A sãawa nge turare ye ya pusa.
Yen sɔ̃na wɔndiaba ba nun kĩ.
4 A man tii gawema kpa su nun naa swĩi ka
duka.
A sãawa nɛn sunɔ, a ka man doo wunɛn wãa
yerɔ.
Wunɛn saabuwa sa nuku dobu mɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Ba gem mɔ be ba nun kĩ.
5 Yerusalɛmun wɔndiaba, i swaa dakio i nɔ.
Na tĩri, adama na sãa kurɔ burɔ.
Na tĩri nge Kedaan kuu bekuruginu,
adama na wãwa nge beku karenu ni nu wãa
Salomɔɔn sina kpaarɔ.
6 I ku man gɛm yèn sɔ̃ na tĩri.
Sɔ̃ɔwa u man kua mɛ.
Nɛn sesubu ba ka man mɔru kua.
Ba man kua ben reseɛm dãa gbaarun kɔ̃so.
Adama na ṅ nɛn tiigiru kɔ̃su.
7 A man sɔ̃ɔwɔ nɛn kĩnasi mi a ra wunɛn
sabenu kpare,
ka mi a ra de nu sɔ̃ɔ sure.
Kpa na kun maa sirenɛ wunɛn berusebun
sabenun suunu sɔɔ.

Yãa kparoba nɛɛ,

8 wunɛ wi a tɔn kurɔbu kpuro buram kere,
à kun yam mi yɛ̃, a doo a yãa gɔ̃ɔn yira swĩi.
Kpa a wunɛn bonu kpara kparobun wãa
yerun bɔkuɔ.

Durɔ u nɛɛ,

9 nɛn kĩnasi, a ka dum nia weenɛ
ye ya Egibitin sunɔn tabu kɛkɛ gawamɔ.
10 Wunɛn bura yãnu nu ra de wunɛn baanu
nu man wɛ̃re.
Wunɛn wĩira ka goonu wã.

Yãa kparoba nɛɛ,

11 sa ko nun saba kua ye ya wura ka sii geesu
mɛnnɛ.

Kurɔ u nɛɛ,

12 sanam mɛ sina boko u sɔ̃ ka wigibu,
nɛn turaren nubura pusa.
13 Nɛn kĩnasi u nuburu dowa nge turare ye
ba mɔ̀ miru,
ye ya sure nɛn tororɔ.
14 Nɛn kĩnasi u sãawa nge dãa wɛ̃ɛ burasu.
Su ra kpiwa resɛm dãa gbaarɔ Engɛdiɔ.

Durɔ u nɛɛ,

15 nɛn kĩnasi, a sãawa kurɔ burɔ.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii.

Kurɔ u nɛɛ,

16 nɛn kĩnasi, a sãawa durɔ burɔ,
wuna a man wɛ̃re.
Bɛsɛn kpin yeru ta ko n nɔɔ nɛ nge yaka
bekusu.
17 Dãa ye ba mɔ̀ sɛduru, yera ba ka bɛsɛn
dirun dãa mwaanatia kua.
Ma ba ten yari kua ka dãa ye ba mɔ sipɛrɛ.

2

1 Nɛna na sãa nge gunarun biibii ye ya kpia
tem tɛɛraɔ.
Na maa sãa nge yakasun biibii ye ya wãa
wɔwaɔ.

Durɔ u nɛɛ,

2 à n nɛn kĩnasi wa win wɔndia kpaasibun
wuurɔ,
u ra n sãawa nge biibii ye ya wãa sãkin suunu
sɔɔ.

Kurɔ u nɛɛ,

3 à n nɛn kĩnasi wa aluwaasiban suunu sɔɔ,
u sãawa nge dãa te ba mɔ̀ pɔmiɛ dãnun suunu
sɔɔ tèn marum mu dibu do.
Na ra kã na n sɔ̃ win saarɔ.
4 U ka man da mi ba ra tɔ̃ɔ baka dĩanu di.
Ma u man nɛnua ka kĩru.
5 Wee kĩra man barɔ kua.
A man dam kɛ̃ ka kira duronu, ka pɔmiɛn
marum.
6 Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.

Durɔ u nɛɛ,

7 bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ṅ kĩ u se.

Durɔ u wee

Kurɔ u nɛɛ,

8 na nɛn kĩnasin nɔɔ nɔɔmɔ.
Wɔɔ u guunu sarikiramɔ u wee.
9 U sãawa nge yaa kpiku ṅ kun mɛ nge gini
kpɛma.
Wi wee dirun biruɔ,
u man mɛɛrima fɛnɛntin di.
10 Ma u ka man gari kua u nɛɛ,
a seewo nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ, a na.

* **2:11** ***gur****a* ***y****a* ***y****ɔ̃****r****a* - Isireliban temɔ, puran saa gura ra nɛ.

11 Wee puran saa ya doona,
ma gura ya yɔ̃ra *.
12 Biibii ya kpia yam kpuro.
Sa gunɔ bwese bwesekan swĩi nɔɔmɔ.
Kparukonun swĩi yi nɔɔra bɛsɛn tem sɔɔ.
13 Dãa te ba mɔ̀ figie ta marum torumɔ,
ma resɛm tɔ̃kan wɛ̃sun nubura pusa.
A seewo, a na nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ,
14 wunɛ wi a sãa nge sãkusã ye ya wãa kpee baa sɔɔ ya kukua.
A man wunɛn wuswaa sɔ̃ɔsio.
A de n wunɛn nɔɔ nɔ.
Domi wunɛn dɔkɔra nɔɔbu do.
Mɛya maa wunɛn wuswaa ra man wɛ̃re.
Kurɔn mɛro u nɛɛ,
15 i sun dɛmaku binu mwɛɛrio
ni nu bɛsɛn resɛm gbaaru sankumɔ saa ye ya wɛ̃su sãa.
Kurɔ u nɛɛ,
16 nɛn kĩnasi u sãawa nɛgii,
na maa sãa wigii.
U win sabenu kparamɔ yakasun biibiin suunu sɔɔ.
17 A de a gɔsira, nɛn kĩnasi, a n wãa guunu wɔllɔ
a n sãa nge yaa kpiku ɲ̀ kun mɛ nge gini kpɛma,
sere sɔ̃ɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a.

Kurɔ u ka win kĩnasi dosimɔ
Kurɔ u nɛɛ,

3

1 wɔ̃ku girira na kpĩ nɛn kpin yeru wɔllɔ.
Na kasu wi nɛn gɔ̃ru ga kĩ.
Adama na ɲ̀ nùn wa.
2 N n mɛn na, kon sewa n bɔsu wuu sɔɔ,
gen swɛɛɔ ka gen yaburɔ na n kasu wi nɛn gɔ̃ru ga kĩ.
Na nùn kasu kasu, adama na ɲ̀ nùn wa.
3 Ye wuu gen kɔ̃soba bɔsu ba wuu mɛɛrimɔ, ba man wa,
ma na bu bikia na nɛɛ, i nɛn kĩnasi wa?
4 Ye na bu deri kese, yera na nɛn kĩnasi wi wa.
Na nùn sɛ̃re, na ɲ̀ nùn yɔ̃su
sere na ka nùn da nɛn mɛro wi u man maran dirɔ.
5 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba,
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ɲ̀ kĩ u se.
Kurɔ u nɛɛ,
6 wara u saram wee gbaburun di mɛni nge wii tĩa.
U turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia bwese bwesekan nuburu mɔ.
7 Salomɔɔn kpin yera ba sɔɔwa ba ka wee,
Isireliban tabu durɔ damgibu wata ba nùn swĩi ba wãa gɔn gɔnka.
8 Be kpuro ba ka takobi sannɔ yɛ̃.
Ba sãawa tabu durɔbu.
Ben baawure u win takobi bɛki win yɛ̃saɔ u ka sɔɔru sãa baa yibɛrɛba bà n kurama wɔ̃kuru.
9 Sina boko Salomɔɔ u dera ba nùn amakɛɛn kitaru kua ka dãa ye ba ka na Libanin di.
10 Ma ba ten suatian dɛki kua ka sii geesu.
Ba maa ten gballitia kua ka wura.
Ba ten sin yerun leferi beku wunɔmgiru wukiri
te Yerusalɛmun wɔndiaba ba buraru kua kĩrun sɔ̃.
11 I yarima bɛɛ Siɔnin wɔndiaba, i sina boko Salomɔɔ wa.
U win furɔ doke ge win mɛro nùn dokea saa ye u kurɔ kpaaru kua.
Dɔma te, u wãa nuku dobu sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,

4

1 a sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru te ta saramamɔ Galadin guuru wɔllun di.
2 Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sansu ba bɔɔra nu nim nɔrum wee.
Nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ swɛɛ, nin gara kun kande.
3 Wunɛn nɔɔ ga swɛ̃riwa nge tom,
ma ga waabu wã.
Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
4 Wunɛn wĩira wãwa nge Dafidin dii bwereku gagu
mi ba ra tabu yãnu bere.
Wunɛn saban batniba ba sãa nge tabu yãa ni ba bwɛ̃ mi.
5 Wunɛn bwãsu sãa nge yaa kpikun binu yiru ni nu yakasu dimɔ biibiin suunu sɔɔ.
6 Sere sɔ̃ɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a,
kon da guuru wɔllɔ mi turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia ya wãa.
7 A sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
A ɲ̀ bau gagu mɔ.
8 A na su doona saa Libanin guunun di
ka Seniri ka Hɛɛmɔɔn guurun di
mi gbee sinansu ka musuku yambarɔsu ra n wãa.
9 Bɛsɛn nɔni yì n yinna, ɲ̀ kun mɛ nà n wunɛn saban batani tia wa,
wunɛn kĩra ra nɛn gɔ̃ru kpuro mwɛwa, nɛn sesu, nɛn kurɔ.
10 Wunɛn kĩru ta nuku dobu mɔ nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Mɛya maa wunɛn turaren nuburu ta do ta turare kpuro kere.
11 Wunɛn nɔɔ ga sɔ̃subu do nge tim bau.
Tim ka bom mu wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ.
Wunɛn yãnu nu nuburu dowa nge dãa te ba mɔ̀ sɛduru Libaniɔ.

12 A sãawa nge dãa gbaaru te ba kara koosi,
nɛn sesu, nɛn kurɔ.
A sãawa nge dɔkɔ ye ba kɛnua, ɲ̀ kun mɛ nge
bwia ye ba mara.
13 Wunɛn nim mu dãa gbaarun dãnu
yɛ̃̀kamɔ.
Nin binu ni ba sokumɔ gerenadi nu do too.
Mɛya lalle ka naadi ya maa kpia mi,
14 ka safarani, ka yaka si su nuburu do, ka
kanɛli,
ka dãa ni ba ra ka turare dɛkagia ko, ka miru,
ka aloɛsi,
ka sere yaka si su nuburu dobu bo kpuro.
15 Wunɛ a sãawa nge dãa gbaarun dɔkɔ
ɲ̀ kun mɛ nge bwia ye ya nim sumɔ
mɛ mu wee saa Libanin guunun di.
Kurɔ u nɛɛ,
16 sɔ̃ɔ yɛ̃̀si yɛ̃̀sikan wosu,
i seewo i nɛn dãa gbaarun dãnu kõ,
kpa nin nubu duroru tu yari kpuro.
I de nɛn kĩnasi u du win dãa gbaaru sɔɔ
kpa u yen dãa bii geenu di.

Durɔ u wee
Durɔ u nɛɛ,

5

1 na dua nɛn dãa gbaaru sɔɔ,
nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Na nɛn turare ye ba mɔ̀ mirun dãa yorimɔ ka
kiki si su nuburu do.
Na nɛn tim baun tim dimɔ.
Na nɛn tam ka nɛn bom nɔrumɔ.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,
i dio, bɛɛ be i kĩanɛ.
I nɔruo kpa i n kĩru barɔ.

Kurɔ u gambo wukia

adama n dãkuru kua
Kurɔ u nɛɛ,
2 na dò adama nɛn bwɛ̃̀ra ya ɲ̀ kpĩ.
Na ka nɛn kĩnasi dosimɔ u gambo soomɔ.
Durɔ u nɛɛ,
a man kɛniɔ, nɛn sesu, nɛn kĩnasi.
Wunɛ wi a sãa nge sãkusã, a yiba.
Nɛn wira nikerera.
Ma nɛn seri nim sɛ̃ɛ̃ra.
Kurɔ u nɛɛ,
3 wee na nɛn yaberu pota.
Kon maa kpĩ n se n tu sebe?
Na nɛn kõri kpakia kɔ, yera kon maa se n yi
disinu ko?
4 Yera nɛn kĩnasi wi, u win nɔmu kpɛ̃ɛ̃ma
gambon wem di,
ma nɛn bwɛ̃̀ra wura win mi.
5 Na seewa n ka nùn kɛnia.
Turare ye ba mɔ̀ miru ya dãakumɔ nɛn
nɔman di gambon nɛnutia sɔɔ.
6 Na nɛn kĩnasi kɛnia,
adama na deema u doona.
Nɛn bwɛ̃̀ra raa wura win mi, sanam mɛ na
win nɔɔ nua.
Na nùn kasu kasu, na ɲ̀ nùn wa.
Na nùn soka, u ɲ̀ wure.
7 Wuu gen kõsobu ba ka man yinna.
Ba man so ba mɛɛra kua.
Be ba gbãraru kõsu, ba nɛn sɔnditia mwa.
8 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ kanamɔ,
ì n nɛn kĩnasi wa, i nùn sõɔwɔ win kĩra man
barɔ kua.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,
9 wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram kere,
mba wunɛn kĩnasi wi, u mɔ ye goo kun mɔ a
ka sun sõɔmɔ mɛ.
Kurɔ u nɛɛ,
10 nɛn kĩnasi, tɔn swãɔwa, win wuswaa
ballimɔ.
Tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) sɔɔ,
wiya kaa waabu gbi.
11 Win wuswaa ya ballimɔ nge wura gea.
Win seri yi tĩriwa nge gunɔ mɔran sansu.
12 Win nɔni yi sãawa nge waa bakagii ye ya
wãa daarɔ.
Win nɔni kpiki yi sãawa nge bom bekum.
Nɔni yi, yi ka kpee gobiginu weenɛ ni ba
doke taabu sɔɔ.
13 Win baanu nu wãwa nge turare bii yi yi
kpiibu wee.
Win nɔɔ ga sãawa nge biibii yèn min di
turare ya dãakumɔ.
14 Win nɔma ya ka wuran suma weenɛ ye ba
kpee gobiginu dokea.
Win wasi yi wɔru nge suunu don te ba
wɔriasia
ba buraru koosi ka kpee buranu ni nu nɔni
boogu mɔ.
15 Win kõri yi sãawa nge gbere yiru ye ba kua
ka kpee kpikiru.
Ma ba ye gira wura gean wɔllɔ.
À n nùn mɛɛra, u sãawa nge Libanin dãa ni
ba mɔ̀ sɛduru.
16 Win nɔɔn gari do.
Wi sɔɔra nɛn bwɛ̃̀ra ra n wãa mam mam.
Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, mɛ nɛn bɔrɔ
kĩnasi wi, u sãawa mi.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,

6

1 mana wunɛn kĩnasi wi, u da,
wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram kere.
Bera mana u gɛre, kpa su ka nun wi kasu.
Kurɔ u nɛɛ,
2 nɛn kĩnasi u dawa win dãa gbaarɔ,
mi turare bii wãa yi yi kpiibu wee,
u ka win sabenu kpara kpa u biibii bɔɔri.
3 Na sãawa nɛn kĩnasigii, ma u maa sãa nɛgii.
U win sabenu kparamɔ biibiin suunu sɔɔ.

Nge mɛ kurɔ win wasi sãa
Durɔ u nɛɛ,
4 a girima mɔ nge wuu ge ba mɔ̀ Tirisa.
Nɛn kĩnasi, a wã nge Yerusalɛmu.
A nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
5 A ku maa man mɛɛri.
Domi wunɛn nɔni yi nɛn kĩru seeyamɔ.

Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru
te ta sarɑmɑmɔ Galadin guurun wɔllun di.
6 Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sɑnsu
ba bɔɔra
nu nim nɔrum wee, nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ
swɛɛ, nin gara kun kande.
7 Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire
sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
8 Sinanibun geera sãawa wata,
sina kurɔbu maa wɛnɛ.
Wɔndiaban geera kun nɔru mɔ be.
9 Adama nɛn kĩnasi wi, u ɲ̀ bau mɔ,
u sãawa nɛnɛm be sɔɔ.
U sãawa win mɛron bii wɔndia teereru te u
kĩ too.
Wɔndia be ba nùn wa, ba nɛɛ,
u sãawa domarugii.
Sinanibu ka ban sina kurɔbu ba maa nùn
siara ba nɛɛ,
10 wara u yarimam wee nge buruku sɔ̃ɔ.
Wara u wã mɛ nge suru.
Wara u ballimɔ nge sɔ̃ɔ.
U nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
11 Na da dãa gbaarɔ mi dãa marum wãa,
n ka wa yakasu sù n kpia wɔwaɔ,
kpa n wa resɛm tɔ̃ka yà n kpara,
kpa n maa wa dãa te ba mɔ̀ gerenadi tà n wɛ̃su
sãa.
12 Na ɲ̀ ka baaru nɛn bwɛ̃ra man sua,
ya man doke nɛn tɔmbun tabu kɛkɛban su-
unu sɔɔ yi dumi gawe.
Kurɔbu ka wɔndiaba ba nɛɛ,

7

1 a gɔsirama, a gɔsirama, Sunɛmun bii,
a gɔsirama su nun mɛɛri.
Mban sɔ̃na i nɛ Sunɛmun bii mɛɛra
nge wi u yaamɔ tɔn wuunu yirun baa sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,
2 wɔndia bɛɛrɛgii, wunɛn naasu su wã
salubata sɔɔ.
Wunɛn pɔra ya wãwa nge saba.
Wi u ye kua mɔmɔn tiiwa.
3 Wunɛn bwĩirun gira yera sãawa bwɛrɛrɛ
nge nɔran nɔɔ
ye ya ku ra tam kpe.
Wunɛn bɔsɔ ga swɛ̃ri nge alikama ye ba ka
biibii sikerenɛ.
4 Wunɛn bwãsu sãawa nge yaa kpikun binu
yiru.
5 Wunɛn wĩiru ta buririwa nge suunu donnu.
Wunɛn nɔni yi dɛɛrewa nge Hɛsibonin yɛru
si su wãa wuu bɔkɔ gen kɔnnɔn bɔkuɔ.
Wunɛn wɛ̃ru ta dɛndewa mam mam nge
Libanin kɔ̃su yeru
te ta Damasi mɛɛra.
6 Wunɛn wira suarewa nge guu te ba mɔ̀
Kaamɛli.
Ma wunɛn tara ya ballimɔ nge beku gobigiru
sere ya sina bokon bwɛ̃ra kpuro mwa.
7 Wunɛn buram banda, a man wɛ̃re too.
Wunɛ sɔɔra nɛn kĩru kpuro wãa.
8 Wunɛn wasi yi dɛndewa nge kpakpa bãa.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge dãa marum
swaaru.
9 Na nɛɛ, kon kpakpa yɔwa kpa n yen marum
nɛnɛ.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge resɛm swaaru.
Wunɛn wɛ̃siaru ta nuburu do nge dãa
marum mɛ ba mɔ̀ pɔmu.
10 Nà n nun sɔ̃su, na ra n nuku dobu mɔ nge
wi u tam durom nɔra.
Kurɔ u nɛɛ,
tam mɛ, mu kokuo nɛn kĩnasin sɔ̃
mu du win nɔɔ sɔɔ ù n dweeyamɔ.
11 Na sãawa nɛn kĩnasigii,
ma win kĩru kpuro wãa nɛ sɔɔ.

Kĩana sɔɔra nuku doba wãa
Kurɔ u nɛɛ,
12 nɛn kĩnasi, a yarima su da baru kpaanɔ kpa
sa n wãa mi.
13 Bururu sa ko se su da dãa gbaarɔ,
su wa resɛm tɔ̃ka ka dãa te ba mɔ̀
gerenadi yà n kpare ya wɛ̃su sãa.
Miya kon nun kĩru sɔ̃ɔsi.
14 Dãa te ba mɔ̀ mandaragore ta ten turare
yɛ̃kamɔ.
Bɛsɛn yɛnu kɔnnɔwɔ, sa dãa marum kpuro
mɔ mɛ mu dobu bo,
ginakugim ka gisɔku gegim.
Na mɛ kpuro yii wunɛn sɔ̃ nɛn kĩnasi.

8

1 À n daa sãa nɛn sesu mɛro turosi, kon ka
nun yinna tɔɔwɔ,
kpa n nun bɔkasi, goo kun maa man gɛmmɔ.
2 Kon ka nun da nɛn mɛron yɛnuɔ
kpa a man bwisi kɛ̃.
Kon nun tam nubu durorugim wɛ̃
mɛ na kua ka dãa bii ni ba mɔ̀ gerenadi.
3 Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.
4 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ɲ̀ kĩ u se.
Wɔndiaba ba nɛɛ,
5 wara u wee gbaburun di u win kĩnasi gballi.

Kĩrun dam
Kurɔ u nɛɛ,
na nun yamia dãa saarɔ wunɛn yɛnun bɔkuɔ,
mi wunɛn mɛro u wunɛn gura sua u nun
mara.
6 A de nɛ turon gari yi n wãa wunɛn gɔ̃ruɔ.
A de a n nɛ turo bɔkasi.
Domi kĩru ta dam mɔwa nge gɔɔ.
Nisinu nu maa sãawa gãa gɔbunu nge
gɔribun wãa yeru.
Nin dam mu sãawa nge dɔ̃ɔ yari.
Yinni Gusunɔn min diya yi wee.
7 Nim wɔ̃kun nim ka mɛn kpãaru mu ɲ̀ kpɛ̃
mu kĩrun dɔ̃ɔ go.
Mɛya maa daanun nim yiburu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu kĩi
te wukiri.

Tɔnu wi u win dukia kpuro wɛ̃ bu ka nùn
kĩan sõ,
u ṅ kĩi te wasi.
Yen kɔkɔrɔ, ba koo nùn gɛmwa.
Kurɔn sesubu ba nɛɛ,
8 sa sesu piibu mɔ wi u kun gina bwãa kpia.
Amɔna sa ko nùn kua sanam mɛ ba nùn kĩan
na.
9 Ʊ n sãa nge gbãraru,
sa ko tu tãsisiawa ka sii geesu.
Ʊ n maa sãa nge kɔnnɔ,
sa ko ge kɔrewa ka dãa ye ba mɔ̀ sɛdurun
gambo.
Kurɔ u nɛɛ,
10 na sãawa nge gbãraru,
ma nɛn bwãa ya sãa nge wuu kõsobun wãa
yeru.
Nɛn kĩnasi u yɛ̃ ma na bɔri yɛndu mɔ win mi.
Durɔ u nɛɛ,
11 Salomɔɔ u resɛm tõkan gbaaru mɔ Baali
Hamɔɔwɔ.
Ma u gbaa te kõsobu nɔmu sɔndia.
Ben baawure u ra ka sii geesun gobi nɔrɔbu
(1.000) nɛwa
bu sere gbaa ten marum sɔri.
12 Salomɔɔ u win sii geesun gobi nɔrɔbu
(1.000) suo u n mɔ,
kpa u win gbaa kõsobu yen goobu (200) wɛ̃.
Nɛna na nɛn tiin resɛm gbaaru mɔ,
ma na tu kõsu.
13 A de n wunɛn nɔɔ nɔ nɛn kĩnasi,
wunɛ wi a ra n wãa dãa gbaaru sɔɔ.
Kpaasiba kĩ bu gu nɔ.
Kurɔ u nɛɛ,
14 a wasi suo nɛn kĩnasi,
kpa a n sãa nge yaa kpiku ṅ kun mɛ nge gini
kpɛma
ye ya wãa guuru wɔllɔ mi yaka nubu
durorugisu wãa.

ESAI

Tire ten gari yi sãawa bɔnu ita.
Bɔnu gbiikaa wiru1n di sere wiru 39.

Yudaban wahalan gariya bɔnu gbiikaa ye, ya mɔ̀. Waati ye sɔɔ, Yudaba ba Asirigibun bɛrum mɔ. Adama Gusunɔn sɔmɔ Esai u wa ma n ǹ bɛrum mɛ tɔna mu sãa ben wahala. Ye ya maa sãa ben wahala, yera mɛm nɔɔbu sariru ka durum ka naanɛ ye ba ǹ Gusunɔ sãa. Yen sɔ̃na Esai u Yudaba ka ben kparobu kirɔ kua bu ka gɔ̃ru gɔsia kpa bu wura bu gem swĩi ben wãaru sɔɔ. U maa bu sɔ̃ɔwa ma goo u koo yarima Dafidin bweserun di kpa u ka bɔri yɛndu na handuniaɔ.

Bɔnu yiruse wiru 40n di sere wiru 55.

Bɔnu yiruse sun sɔ̃ɔmɔ saa ye ba Yuuba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ. Saa ye sɔɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai u win tɔmbu sɔ̃ɔwa ma Gusunɔ u koo bu yakia kpa u ka bu wurama ben temɔ bu wãa kpaaru di. Esai u maa sun sɔ̃ɔmɔ tire te sɔɔ ma GusunɔWa u gãanu kpuro nɛni win nɔmuɔ. Wiya u dera gãanu kpuro kooramɔ. Saa win tɔmbu Isireliban min diya handunia ya koo durom wa.

Bɔnu itase wiru 56n di sere wiru 66.

Yuu be ba wurama yorun di ba wãa Yerusalɛmuɔ, ben gariya bɔnu itase ya mɔ̀. Esai u bu dam kã u nɛɛ, Gusunɔ u koo win nɔɔ mwɛɛru yibia u handuniagibu siri. U maa bu gem kobu ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru ka yãkunu ka kananun gari yaayasiamɔ. Esai wiru 61:1-2n gariya Yesu u denda sanam mɛ u win sɔmburu torua.

Tire ten kpunaa

1. Ba Isireliba ka Yudaba kirɔ mɔ̀, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Yinni Gusunɔ u koo bwese tukunu sɛɛyasia, wiru 13n di sere wiru 23.
3. Siri dãakibu, wiru 24n di sere wiru 27.
4. Kirɔba ka maa nɔɔ mwɛɛnu, wiru 28n di sere wiru 33.
5. Siri dãakibu, wiru 34n di sere wiru 35.
6. Sina boko Esekiasi ka Asirigibu, wiru 36n di sere wiru 39.
7. Nuku yɛmiabun nɔɔ mwɛɛnu, wiru 40n di sere wiru 55.
8. Labaari dora, wiru 56n di sere wiru 66.

BƆNU GBIIKAA

1 Tire ten gari yi sãawa gari yi Gusunɔn
sɔmɔ Esai Amɔtin bii u gerua Yudaban sɔ̃, ka
sere ben wuu Yerusalɛmun tiin sɔ̃. U gari
yi geruawa sanam mɛ sinam beni, Osiasi ka
Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di
Yudaɔ.

Tɔn be ba ku ra gãanu tubu

2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wɔllu ka tem, i ka man nɔɔwɔ.
Na nɛn bibu seeya,
na bu swaa sɔ̃ɔsi,
adama ba man seesi.
3 Naa kinɛnu nu ra n nin kparo yɛ̃.
Kɛtɛkunu nu ra n maa yɛ̃ mi nin yinni u ra nu
dĩanu yiiye.
Adama nɛn tɔmbu Isireliba ba ǹ mam kĩ bu
gãanu gia.
Ba ku ra gãanu tubu.
4 Ma Esai u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɔ̃ruroba i sãa,
domi i durum mɔ̀wa.
Toranu nu yiba bɛɛn suunu sɔɔ.
Nuku kɔ̃surun wãara i wãa.
Bɛɛ kpuro i sankirewa,
domi i Yinni Gusunɔ deri.
I nùn gɛma, wi, wi u sãa bɛɛn Yinni Dɛɛro,
ma i nùn biru kisi.
5 Sɛɛyasia birà u koo maa bɛɛ ko,
domi nɔn dabina i nùn seesi.
I sãawa nge tɔnu wìn bwisikunu kun wã,
ma u daa kɔ̃sa mɔ̀.
6 Saa win wirun di sere ka win naa taranɔ,
kpuro barara.
Domi ba ǹ win mɛɛraba ka win bosu teye
bu tim gumgim doke bu sere mam nɛɛ, ba
koo bɔke.
7 Bɛɛn tem mu kua bansu.
Mɛn wusu dɔ̃ɔ mwaakira.
I tɔn tukobu mɛɛra ba ka mɛn dĩanu gura,
ba ǹ gãanu deri.
8 Ma Yerusalɛmu ya tiara ye tɔna.
Ya kɔ̃ɔre nge kuru resɛm gbaarun suunu sɔɔ,
ǹ kun mɛ, gberɔ.
Ya yɔ̃ tom ye tɔna
nge wuu ge ba tabu bure ba doona.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
ù kun daa bɛsɛn sukum fiiko faaba kue
Yerusalɛmu ye sɔɔ, ya koo raa kam kowa nge
Sodomu ka Gomɔra.

Sãa te Gusunɔ u tusa

10 Ma Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wirugibu be i ka Sodomugibu weenɛ,
i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio.
Bɛɛ be i maa tie, i ka Gomɔragibu weenɛ,
i nɛn wooda mɛm nɔɔwɔ.
11 I tamaa bɛɛn yãku dabi ni, nu man gãanu
sãa?
Bɛɛn yãku yãanu ka yãku gum
mɛ i ra ka man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue,
ya den man tusa.
Na wasira ka bɛɛn yaa sabenun yɛm
mɛ i ra yɛ̃ke nɛn sãa yerɔ.
12 Ye i ra nɛ nɛn sãa yerɔ ka wɔrubu,
yeya na bɛɛ bikia?
13 Bɛɛn kɛ̃ɛ ni i ka naamɔ mi kama.
I ku ra maa ka nu na.
Bɛɛn turare ya ǹ man nuburu doremɔ.
I ku maa man ye dɔ̃ɔ dokea.
Na den bɛɛn kɔ̃sa ye tusa
ye i ra ko ì n mɛnna nɛn sãa yerɔ
i ka man sã, suru ù n yara,

ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ,
ka sere maa tɔ̃ɔ bakanun saa.
I ku maa man tɔ̃ɔ baka nin bweseru diiya.
14 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
bɛɛn tɔ̃ɔ baka ni kpuro nu man tusawa.
Nu man sãawɛwa sɔmu bakanu.
Na maa wasira n ka nu sɔbe.
15 Baa ì n bɛɛn kanaru dɛnyasiamɔ,
na ku ra nu swaa daki.
I n nɔma yiiya wɔllɔ i ka kanaru ko,
na ra nɛn wuswaa sĩiyɛwa,
na kun bɛɛ mɛɛra.
Domi bɛɛn nɔma tɔmbun yɛm yiba be i go.
16 Yen sɔ̃, i tii sãrasio
i nuku kɔ̃suru deri,
kpa i ku maa kɔ̃sa ko.
17 I seewo i gea ko,
kpa i n gem swĩi.
I be ba dam dɔremɔ faaba koowo.
I gobekuba wɛ̃ɛyɔ ye n sãa begia,
kpa i ka gɔminibu yina.
18-19 I na su wesiana kpa su nɔɔsina.
I n wura i man mɛm nɔɔwa,
baa bɛɛn gɔ̃ru gà n tĩri nge weke biru,
kon gu dɛɛrasia gu burura nge wɛ̃su.
Baa gà n maa sɔ̃rin na nge wɛ̃ɛ wunɔmgii,
ga koo burura nge wɛ̃ɛ kpiki,
kpa i tem mɛn dĩa geenu di.
20 Adama ì n yina, ma i man seesi,
ba koo bɛɛ gowa tabu sɔɔ ka takobi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu dɛɛrasia

21 Gusunɔ u nɛɛ,
Yerusalɛmu, wunɛ wi na raa naanɛ sãa,
wee a kua nge kurɔ sakara kowo,
wi u win durɔ deri.
Domi yellu gemgiba raa yiba wunɛ sɔɔ.
Adama gisɔ, tɔn gowobu tɔnawa ba nun wãasi.
22 A raa sãa nge sii geesu.
Wee a kua nge sii bisu.
A raa sãawa nge tam gem.
Adama tɛ̃, a kua nge tam mɛ ba nim doke.
23 Wunɛn wirugiba man seesi,
ma ba ka gbɛnɔbu nɔɔ tia sãa.
Be kpurowa ba ra n kɛ̃nu yĩiyɔ,
kpa ba n nɔm biran kɛ̃nu naa gire.
Ba ku ra gobekuba wɛ̃ ye n sãa begia,
ba ku ra maa ka gɔminibu yinɛ.
24 Yen sɔ̃, i swaa dakio i nɔ
ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na gerumɔ,
nɛ wi na sãa bɛɛ Isireliban dam.
Na nɛɛ, kon bɛɛ nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie
kpa nɛn mɔru yu wa yu sure.
25 Kon bɛɛ nɔma doke
kpa n bɛɛ wɔ̃ nge sisu
n bɛɛn disinu kpuro wuna
kpa i dɛɛra.
26 Kon bɛɛ kua nge yellu.
Siri kowobu ba ǹ maa nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Mɛya ba ǹ maa bwisi kɛ̃ɔbun nɔsu gum tɛɛnimɔ.
Saa yera ba koo nɛɛ,
gemgibu ka naanɛgibun wuuwa mini.
27 Kon Yerusalɛmu yakia yà n nɛn kĩru swĩi,
kpa n maa yen tɔmbu wɔra
be ba gɔ̃ru gɔsia mi kpuro.
28 Be ba man seesi, kon bu kam koosia.
Be ba durum mɔ̀, kpa n bu go.
Be ba maa man biru kisi, kpa n bu kpeerasia.
29 Saa ye sɔɔ, dãa bakanu ka dãa sɔ̃ɔ
si su sãa bɛɛn bũu yenu,
su koo de i sekuru wa.
30 I ko kowa nge dãa baka ni,
sanam mɛ nin wurusu dɛllamɔ,
ǹ kun mɛ nge dãa sɔ̃ɔ si,
sanam mɛ su ǹ maa nim waamɔ.
31 Wi u tamaa u dam mɔ u koo ko nge yakasu,
kpa win kookoosu su n sãa nge dɔ̃ɔ buri,
kpa u dɔ̃ɔ mwaara ka win kookoo si sannu.
Goo sari wi u koo kpĩ u bu faaba ko.

2

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Esai Amɔtin
bii sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ, Yudaba ka ben wuu
Yerusalɛmun sɔ̃.

Bɔri yɛn te ta ko n wãa

sere ka baadommaɔ
(I maa mɛɛrio naasu 2-4, Misee 4:1-3)

2 U nɛɛ, saa dãaka sɔɔ,
guu tèn mi Yinni Gusunɔn sãa yera gire,
ta koo guu ni nu tie bɛɛrɛ kera,
kpa bwesenu kpuro nu na mi,
3 nu nɛɛ, i na su da Yerusalɛmuɔ
su yɔ Yinni Gusunɔn guurɔ
mi Isireliba ba ra nùn sã.
Kpa u sun win swɛɛ sɔ̃ɔsi
su sĩ yi sɔɔ.
Ba koo gere mɛ,
domi guu ten min diya u koo win wooda yara
kpa u gari geruma.
4 U koo bwese dabinu siri,
kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔɔri
nu ka tebonu seku.
Mɛya nu koo maa nin yaasi bɔɔri
nu woba so.
Bweseru gara kun maa garu seesimɔ.
Ba ǹ maa ben bibu tabu toobu sɔ̃ɔsimɔ.
5 Bɛɛ Yakɔbun yɛnugibu,
i na su da su sĩ yam bururam sɔɔ,
mɛ Yinni Gusunɔ u sun wɛ̃ɛmɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo be ba tii sue kam koosia

6 Yinni Gusunɔ, wee a wunɛn tɔmbu
Yakɔbun yɛnugibu deri,
domi ba sɔ̃ɔ yari yerugibun sãaru mɔ̀.

Ma ba wəri dobo dobon kobu səə nge Filisitiba.
Ba da ba ka tən tukobu arukawani bəkua.
7 Ben tem mu sii geesu ka wura yiba.
Arumani ye ya wãa mi, ya ɳ nəru mə.
Tem mɛ, mu maa dumi yiba,
ka tabu kɛkɛ sisugii yi yi ɳ geeru mə.
8 Ba bwãarokunu seka baama.
Ma ba nu yiiramme ba sãamə.
9 Yen sõ, təmbu kpurowa ba koo yiira
Yinni Gusunən wuswaaə bu tii kawa.
Yinni Gusunə, a ku bu ben durum suuru kua.
10 Yen sõ, bɛɛ Yakəbun yɛnugibu,
i duo kpee baaba səə
kpa i kuke wərusə
i ka Yinni Gusunən nanum ka win yiiko duka suuri.
11 Tõru gara sisi
tè səə ba koo wi u tii sue kawa
kpa bu Yinni Gusunə turo wəlle sua.
12 Domi wi, wəllu ka tem Yinniwa.
U tõə te yi,
tè səə u koo baawure siri wi u tii sue,
kpa u nùn kawa.
13 Tõə te səə,
u koo dãa baka ni nu gunu Libaniə ka Basaniə kpeerasia.
14 Kpa u guunu ka gungunu
15 ka gbãra damginu kəsuku,
16 ka sere goo nimkuu bakasu,
gãanu kpuro gesi ye ba kĩru bo.
17-18 Tõə te səə, ba koo wi u tii sue kawa
kpa bu bwãarokunu kpeerasia.
Yinni Gusunə turowa ba koo wəlle sua.
19 Sanam mɛ u koo se u təmbu nandasia,
təmba koo du bu kuke kpee baaba səə ka wərusə,
bu ka win dam ka win yiiko duka suuri.
20 Tõə te səə, təmba koo ben bwãaroku
ni ba seka ka sii geesu ka wura ba sãamə
gunənguunu ka yankõsu deria.
21 Kpa bu du bu kuke kpee baaba səə ka
wərusə bu ka Yinni Gusunən dam ka win
yiiko duka suuri.
22 N n mɛn na, i ku bɛɛn naanɛ doke tənu səə.
U sãawa nge woo.
U ɳ sãa gãanu.

Yudan banda burisina

3

1 Esai u nɛɛ,
Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
u koo Yerusalɛmugibu ka Yudaba kpuron arumani kpeerasia.
Ba ɳ maa dĩanu ka nim wasi.
Ba ɳ maa somiru garu wasi gam di.
2-3 Domi u koo ben tabu durə damgibu
ka ben tabu kowobu wuna u go,
ka ben siri kowobu ka ben sərobu ka guro gurobu
ka be ba sãa tabu kowobu weeraakuukuubun wirugibu
ka ben sina asakpəbu ka ben bwisi kɛ̃əbu
ka ben nəman səm kowo kpokoba ka ben timgii gisonkoba
ka mam wi, Gusunən səməbun tii.
4 U koo de aluwaasiba ba n bu kpare
nge mɛ ba ka kĩ.
5 Təmba koo dam dərena.
Aluwaasiba ba koo durə təkənu seesi,
kpa garu ko sariba bu damgibu nəni du.
6 Saa ye səə, tənu u koo win wənə sɛ̃re u nɛɛ,
wunɛ a yãnu mə.
Yen sõ, a koowo bɛsɛn yɛnu yɛ̃ro,
kpa a bɛsɛn yɛnu seeya.
7 Adama u koo nùn wisi u nɛɛ,
na ɳ yen tim mə.
Dĩanu sari yɛnu ge səə,
yãnu maa sari mi.
A ku man ko bɛɛn yɛnu yɛ̃ro.
8 Esai u maa nɛɛ,
Yerusalɛmu ya bãarimə,
ma Yuda ya wərukumə
yèn sõ ba Yinni Gusunə seesi
ka ben gari ka ben kookoosu.
Ba ɳ win bɛrum mə.
9 Ben kookoosu su ben daan seeda dimə.
Ben daa kõsa kun berua.
Ba ye mò batuma səə nge Sodomugibu.
Bõruroba ba sãa,
domi bõriya ba tii səəru kuammɛ mi.
10 A gemgii sõəwə ma u koo kuura.
U koo win səmburun are wa.
11 Adama bõrurowa wi u nuku kõsuru mə.
U ko n wãawa nuku sankiranu səə,
domi win səmburun areya u koo wa.
12 Aluwaasiba ba Yinni Gusunən təmbu dam dəremə.
Ma tən kurəbu ba sãa ben yinnibu.
Be ba bu kpare ba bu torasiamə.
Ba ben swaa go ye ba raa swĩi.

Yinni Gusunə

u win təmbun wirugibu sirimə

13 Yinni Gusunə u na u yõ u ka win təmbu siri.
14 U win siribu torua ka win təmbun guro gurobu,
ka ben wirugibu.
U nɛɛ, i təmbun dĩanu wəra
ma i ye i sãarobu mwaari yii bɛɛn yɛnusə.
15 Mban sõna i nɛn təmbu dam dəremə,
ma i sãarobu taki dimə.
Nɛ, Yinni Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa na yeni bikiamə.

Ba koo Yerusalɛmun

tən kurəbu sɛɛyasia

16 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
wee Yerusalɛmun tən kurəbu ba tii sue.
Ma ba sĩimə ba yɛ̃kə mɔ̀, ba wĩinu dɛmiɛ.
Ba ɳ sekuru mə, ba ben naasun sumi soonamə.

17 Yen sɔ̃na kon de bu ko wii kparanugibu,
kpa n bu terenu yɔ̃su.
18 Saa ye sɔɔ, kon ben bura yãnu kpuro
wuna. Niya ben naasun sumi ka ben serin
bura yãnu ka ben sababa yi yi ka suru kɛ̃ka
weenɛ,
19 ka ben swaa tonkunu, ka ben sumi ka
ben sɔnditii,
20 ka yasi, ka yɔni yi ba doke naasɔ ka ben
sɛ̃katii, ka ben yɔrɔmannin bɔki,
21 ka ben taabu nɔmaginu ka wɛ̃ruginu,
22 ka ben yãa gobiginu, ka yabe bakanu ka
ben bɔɔnu,
23 ka digiba, ka yãa ni nu ɲ̀ sinum mɔ, ka
yasi, ka sere sɔnditii.
24 Ba ɲ̀ maa turaren nuburu nɔɔmɔ
ma n kun mɔ nubu kɔ̃suru.
Ba ɲ̀ maa sɛ̃katii sɛ̃kemɔ ma n kun mɔ wɛ̃ɛ.
Ba ɲ̀ maa seri wasi wirɔ bu tari.
Wii pɔnna ba ko n mɔ.
Ba ɲ̀ maa yabe bakanu sebumɔ
sere saakiba nuku sankiranun sɔ̃.
Ben buram kun maa sɔ̃siramɔ.
Sekura ba koo wa.

Yerusalɛmun gɔminibu

25 Ba koo Yerusalɛmun tɔmbu ka yen tabu
durɔbu go tabu sɔɔ.
26 Tɔmba koo wuri ko bu gɔɔ swĩ yen gbãra
kɔnnɔwɔ
nge tɔn kurɔ wi ba wɔri ba win yãnu gura ma
u sɔ̃ temɔ.

4

1 Saa ye sɔɔ, tɔn kurɔbu nɔɔba yiru ba koo
durɔ turo sɔ̃ bu nɛɛ,
sa ko bɛsɛn tii diisia kpa su tii sebusia.
A gesi sun sekuru wunɔ
kpa a de sa n wunɛn yĩsiru sɔɔwa.

Yerusalɛmu ya koo wurama

nge yellu

2 Ye Yinni Gusunɔ u koo kpiisia saa ye sɔɔ,
ya ko n sãawa bɛɛrɛ ka girima Isireli be ba
tien sɔ̃. Kpa tem mɛ, mu dĩa geenu ma nu n
sãa ben nuku dobu.
3 Be, be Yinni Gusunɔ u gɔsa mi, u ben yĩsa
yorua ba n ka wãa Yerusalɛmuɔ, ba koo bu
sokuwa tɔn dɛɛrobu.
4 Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmun tɔn
kurɔbu disi wɔka, kpa u wuu gen tii dɛɛrasia,
u gu siri ka win dam bakam tɔn be ba raa gon
sɔ̃.
5 Yen biru u koo de dɔ̃ɔ wii bakaru tu
Siɔnin guuru kpuro ka mɛnnɔ yenu wukiri
sɔ̃ɔ sɔɔ, kpa dɔ̃ɔ yara ya n wãa wɔ̃kuru guu
ten wɔllɔ, kpa win yiikon girima yu wuu ge
wukiri,
6 kpa ya n sãa nge kuru te ta ko n bu saaru
sãawɛ yam susurun saa, ka maa kuku yeru
woo bɔkɔ ka guran sɔ̃.

Isireliba

ba sãawa nge resɛm gbaaru

5

1 I womu swaa dakio i nɔ ge kon nɛn kĩnasi
kua. Womu ge, ga ka wi ka win resɛm gbaaru
yã. Ge wee.
Nɛn kĩnasi u resɛm gbaaru garu mɔ
te ta wãa tem turenu wɔllɔ mi n tem gem mɔ.
2 U gbaa te kɔrɔ kua, ma u ten kpenu wukura.
Ma u resɛm dãa ye ya koo bii duronu ma
duura.
Yera u ten kɔ̃sobun diru bana ten suunu sɔɔ.
Ma u resɛm gama yeru kua mi.
Saa yè sɔɔ u den yĩiyɔ resɛm gbaa te, tu nùn
bii geenu marua,
yera u deema kɔ̃suna ta nùn marua.
3 Tɛ̃, nɛn kĩnasi u gerumɔ u mɔ̀,
bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Yerusalɛmuɔ,
i bu sirio wi ka win resɛm gbaa te.
4 Mba u tu burea u ɲ̀ kue.
Mban sɔ̃na ta bii kɔ̃sunu mara
sanam mɛ u yĩiyɔ tu bii geenu ma.
5 Wee ye u koo win gbaa te kua.
U koo ten kara ka yen dãa wukiriwa,
kpa yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ yi du mi,
yi di, yi taaku.
6 U ɲ̀ maa win resɛm dãa ye sɔmmɔ,
mɛya u ɲ̀ maa gbaa te wukumɔ.
U koo tu deriwa tu kam ko,
kpa sãki yi tu wukiri,
kpa u de gura yu ku maa nɛ mi.
7 Isirelibara ba sãa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinnin resɛm gbaa te.
Ma Yudaba ba sãa resɛm dora ye u duura.
U kĩa bu gea ko adama kɔ̃sa ba kua.
Ba tɔmbu gɔ ba yɛm yari.
U maa kĩa bu gem swĩi, ma ba yina.
Yen sɔ̃na tɔmba wuri mɔ̀.

Kɔ̃sa ye tɔmba mɔ̀
(I maa mɛɛrio 10:1-4)

8 Bɔ̃ruroba be ba yɛnusu ka gbea sosimɔ
ye ba raa mɔ sɔɔ,
sere gabu ba ɲ̀ maa ayeru mɔ,
ma be tɔna ba batuma mɔ.
9 Wee ye Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u man
sɔ̃ɔwa. U nɛɛ,
kam kam ba koo tɔn ben yɛnu dabi ni kpuro
kam koosia.
Kpa goo u kun maa wãa yenu bura si sɔɔ, si
su kpã mi.
10 Bà n resɛm ɛkitaa ita gama,
yen tam kun ditiri weeraakuru turi.
Bà n maa alikama kilo wunɔbu (100) duura,
ye ba koo gɛ̃ ya ɲ̀ kilo wɔkuru keramɔ.
11 Bɔ̃ruroba be ba ra buru buru yellu se
ba n tam bɔɔbɔm nɔrumɔ,
kpa ba n wãa tam gbaburɔ sere n ka ko wɔ̃ku
suunu.
12 Gɔ̃ɔgenu ka mɔrɔkunu, ka baranu
ka guunu ka sere tam,
yera ya ra ben tɔ̃ɔ bakanu gbisisie,

kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔn sɔma atafiiru sãa.
13 Yen sɔ̃na kon de bu bu yoru mwɛɛri subaru sɔɔ
bu ka doona.
Ben sina biba koo gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃,
kpa be ba tie bu gbi nim nɔrun saabu.
14 Kpa gɔribun wãa yeru tu nɔɔ wukia ka dam,
tu sina bii be mwɛ
ka maa tɔn wɔru ge ga nuku dobu mɔ̀.
15 Saa ye sɔɔ, tɔmbu kpurowa ba koo yiira
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu tii kawa,
kpa be ba nɛɛ, ba tii tura, bu wɔruma.
16 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u koo win tɔmbu siri dee dee
u ka win yiiko sɔ̃ɔsi,
kpa u gea ko u ka sɔ̃ɔsi ma u dɛɛre.
17 Yãanu nu koo yakasu di Yerusalɛmun bansɔ
nge nin kpara yenɔ,
kpa nin binu nu di nu bɔria mi.
18 Bɔ̃ruroba be ba gbinnɛ ka kɔ̃sa
nge naa wuku yi yi yin kɛkɛ gawe,
19 ba n gerumɔ ba n mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u wasi suo u win sɔmburu ko fuuku,
kpa su tu wa.
Isirelibɔn Yinni Dɛɛro u win himba sɔ̃ɔsio ye u yi,
kpa su ye gia.
20 Bɔ̃ruroba be ba ra kɔ̃sa soku gea,
kpa bu gea soku kɔ̃sa.
Bɔ̃ruroba be ba ra yam wɔ̃kuru soku yam bururam,
kpa bu yam bururam gɔsia yam wɔ̃kuru.
Bɔ̃ruroba be ba ra ye n sosu gɔsie ye n do,
kpa bu ye n do gɔsia ye n sosu.
21 Bɔ̃ruroba be ba tãsa ben tii tiin yɛ̃ru sɔɔ,
ma ba tii mɛɛra bwisigibu.
22 Bɔ̃ruroba be ba yĩsiru yara
tam nɔrubu sɔɔ.
Bɔ̃ruroba be ba tam bɔɔbɔm kobu yɛ̃.
23 Bɔ̃ruroba be ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ,
ba ka taarɛgibu gem wɛ̃ɛmɔ,
ma ba gemgibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
24 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u koo de bu dɔ̃ɔ mwaara
nge mɛ dɔ̃ɔ u ra doo gãanu ka yaka gbebusu mwɛ,
kpa ben gbini yi kɔ̃si,
kpa ben wɛ̃su su ka woo doona nge tua,
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodaba garisi gãanu.
Ma ba win gari atafiiru kua,
wi, wi u sãa ben Yinni dɛɛro.

Yinni Gusunɔ u sɔɔru sãa

u ka bu sɛɛyasia
(I maa mɛɛrio naasu 25, 9:7-20)

25 Yen sɔ̃na win mɔru ya wɔrimɔ be sɔɔ.
U bu nɔma dokemɔ u goomɔ.
Guunu diirumɔ.
Ma tɔmbun gonu nu sweenɛ swɛɛ sɔɔ nge kubanu.
Adama ka mɛ, win mɔru kun sure,
ma u bu nɔma dokemɔ u sɛɛyasiamɔ.
26 U gidi bɔra yɔ̃rasia u ka bwese tukunu soku ni nu toma.
Ma u nu soka ka wia.
Ni wee nu wee ka wasi kasanu.
27 Ben goo kun wasire,
goo kun maa wɔrumɛ.
Dom kun goo mwɛ u sere dweeya.
Goon kpaka kun maa kusiare ye u sɛ̃ke pɔraɔ.
Mɛya ben goon baranun wɛ̃ɛ kun nùn kare.
28 Ben sɛ̃ɛnu nu nɔɔ do.
Ba maa nu sɔri bu ka to.
Ma ben dumin naa konnu nu bɔɔbu nge kperu.
Ma ben tabu kɛkɛba ba sãu nge woo guna.
29 Ma ba kukirimɔ nge gbee sunɔ,
ge ga yaa mwa ga ka doonɔ goo kun gu yinari.
30 Saa ye sɔɔ, kukiribu koo nɔɔra Isirelibɔn sɔɔ
nge nim wɔ̃ku ge woo bɔkɔ ga seeya.
Bà n tem mɛ mɛɛra,
yam wɔ̃kura ba koo wa ka nuku sankira bakanu,
kpa wɔllu tu tĩra guru wii bakarun sɔ̃.

Gusunɔ u Esai gɔsa

u ka ko win sɔmɔ

6

1 Wɔ̃ɔ gè sɔɔ sina boko Osiasi u gu, nɛ Esai, na Yinni Gusunɔ wa kãsiru sɔɔ, u sɔ̃ sina kita bakaru garun wɔllɔ win sãa yerɔ. Ma win yaberun kasa ya sure sãa yee ten sɔɔwɔ kpuro.
2 Wɔllun kɔ̃sobu ba bɛllimɔ win wɔllɔ. Ben baawure, kasa nɔɔba tia u mɔ. U ka yen yiru win wuswaa wukiri, yiru maa win naasu ma u ka yiru ye ya tie yɔ̃ɔwa.
3 Ba nɔɔgiru sue ba mɔ̀,
Dɛɛro Dɛɛro,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u sãawa Dɛɛro.
Win yiiko ya handunia kpuro yiba.
4 Ma sãa yee ten gamboba ba diira saa ben tem di, nɔɔ ge ga nɔɔramɔ min sɔ̃, ma wiisu su yiba dii te sɔɔ.
5 Saa ye sɔɔra na nɔɔgiru sua na nɛɛ, na kam kuawa. Domi nɛn yara ya durum sɔɔwa, na maa wãa tɔmbun suunu sɔɔ bèn yari durum sɔɔwa ma na sere Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wa ka nɔni wi u sãa kpuron sunɔ.
6 Adama wɔllun kɔ̃so ben turo u dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ sua ka baku yãku yerun di, u yɔ̃ɔma u na nɛn mi.
7 Ma u ka yi nɛn nɔɔ baba ma u nɛɛ,
yeni ya wunɛn nɔɔ baba
ya sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u wunɛn toraru wuna.
Mɛya u maa wunɛn durum wɔka.
8 Yen biruwa na Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nua ga gerumɔ ga mɔ̀,
wara kon wa n gɔri.
Wara koo se u man daawa.

Ma na wisa na nɛɛ,
nɛ wee, a man gɔrio.
9 Ma u man sõɔwa u nɛɛ,
ɲ n mɛn na, n doo n Isireliba gari yini sõ n nɛɛ,
wee ba ko n da kasu bu win gari nɔ,
adama ba ɲ yi nɔɔmɔ.
Ba ko n da kasu bu wa,
adama ba ɲ gãanu wasi.
10 N de tɔn ben gõru gu bɔbia,
kpa bu swaa taaya bu ku raa gari nɔ.
N ben nɔni wõkuo bu ku raa ka yam wa,
kpa bu ku raa gõru gɔsia bu faaba wa.
11 Ma na nɛɛ,
Yinni, sere saa yerà ya ko n sãa mɛ.
Ma u man wisa u nɛɛ,
sere wuu sinin tɔmbu bà n gbisuka,
kpa su ko bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko.
12 Domi u koo de bu ka mɛn tɔmbu da sere mi n toma
kpa bu mɛ deri mu n sãa bansu.
13 Baa bà n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua suba wɔkuru,
ma ten teera tie mi,
u koo tu surawa nge dãa bakaru.
Adama nge mɛ dãa kpiriru ta ra kpare,
nge mɛya bwese kpaara koo se
ta n sãa bwese geeru te u gɔsa.

Gari yi Esai

u Akasi sina boko sõɔwa

7

1 Sanam mɛ Akasi, Yotamun bii, Osiasin debubu u bandu dii Yudaɔ, saa yera Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii, Isireliban sina boko, ba nɔɔ tia kua ba Yerusalɛmu wɔri ba tarusi. Adama ba ye kpana.
2 N deema ye ba na ba sina boko Akasi sõɔwa ba nɛɛ, wee Sirigiba na ba ben sansani gira Isireliban temɔ, yera Akasi ka win tɔmbun toronu kara ba diirimɔ nge dãa ni woo ga sweemɔ.
3 Saa yera Yinni Gusunɔ u Esai sõɔwa u nɛɛ, i doo wunɛ ka wunɛn bii Seari Yasubu i ka Akasi yinna. I ko i nùn deema beku wõku yerun swaaɔ, nim tora ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔn nɔɔ giɔ.
4 Kpa a nùn sõ a nɛɛ, u tii nɛnuɔ ka laakari. U ku bɛrum ko, u ku de win tororu tu kara. Domi Sirin sina boko ka Remalian biin mɔru ye, ya sãawa nge dãa nɔɔ si su wiisu mɔ̀.
5 Tɛ̃, wee ba nùn kõsa bwisikuammɛ, ba mɔ̀,
6 bu da bu Yudaba wɔri bu ben wuu tarusi, kpa bu nanda bu bu tii nɔmu sɔndia. Yen biru kpa bu Tabɛɛlin bii ko sunɔ wuu ge sɔɔ.
7 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na ɲ derimɔ yu koora.
8-9 Siri kpuron dam mu wãawa Damasiɔ.
Resini tɔnawa u sãa Damasin dam.
Isireli kpuron dam mu wãawa Samariɔ.
Mɛya Remalian bii tɔnawa u sãa Samarin dam.
Adama wõɔ wata ka nɔɔbun baa sɔɔ,
Isireliba ba koo yarina kpa ba kun maa dam gam mɔ.
Yen sõ, Akasi u n tororu sõ,
u n nɛ, Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
Ma n kun mɛ, win dam mu koo maa kpe.

Emanuɛli

10 Yinni Gusunɔ u maa gɔra bu Akasi sõ bu nɛɛ,
11 u nùn yĩreru bikio u n ka win gere naanɛ sãa. U koo kpĩ u bikia tu na wɔllun di, ɲ kun mɛ gɔrin di.
12 Ma Akasi u nɛɛ, na ɲ Yinni Gusunɔ yĩreru garu bikiamɔ, na ɲ win laakari mɛɛrimɔ.
13 Yera Esai u nɛɛ, bɛɛ sina boko Dafidin bweseru, ye i dera tɔmba ka bɛɛ wasira, ya ɲ tura? Yera i maa kĩ Gusunɔ nɛn Yinni u ka bɛɛ wasira?
14 Wee tɛ̃ win tii u koo bɛɛ yĩreru wɛ̃. Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma, kpa u nùn yĩsiru kɛ̃ Emanuɛli.
15 Naa boogum ka tima u ko n da di, sere u ka kpɛ̃a u kõsa ka gea wunana.
16 Bii wi, u sere saa ye turi, sinambu yiru ye a nasie mi, ben tem mu koo ko bansu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u koo de tɔ̃ru garu tu na tè sɔɔ kaa nɔni swãaru wa wunɛ ka wunɛn baababan yɛnugibu, ka sere wunɛn tɔmbu, te i ɲ waare saa dɔma tèn di Isireliba ka bɛɛ Yudaba i karana. U koo de Asirigibu bu na bu bɛɛ wɔri.

Egibitigibu ka Asirigibu

ba koo Isireliba wɔri

18 Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u koo kɔba so.
Kpa Egibitigibu kpuro ka sere be ba wãa ben daru kɛrin goo gookaɔ
bu na nge sɔnsun wuuru,
kpa Asirigibu bu maa kurama nge tĩi wuuru.
19 Be kpurowa ba koo na bu sina
wɔwi piiminɔ ka kpee baaba sɔɔ,
ka dãa kikisɔ ka sere maa kpara yenɔ,
20 kpa Asirigii ben sina boko
wi u wãa Efaratin guru giɔ
u bɛɛn arumani kpuro gura
kpa u n sãare nge kɔnɔ
wi u koo bɛɛn wasi kpuro kɔni
saa bɛɛn wirun di sere ka bɛɛn tobaɔ, n ka da kõriɔ.
21 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ,
naa gbiiba ka yãanu yiru tɔnawa
tɔnu u koo wa u faaba ko.
22 Ka mɛ, bom mu ko n yiba tem mɛ sɔɔ,
sere be ba koo deri mi,
naa bogum ka tima mu ko n sãa ben dĩanu.
23 Gbaa geenu mi resɛm konu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) ya duura

ma ba ra raa ye dɔre ka sii geesun gobi nɔrɔbu,
sãkiya yi koo ye mwɛ yi go yen tɔ̃ɔ te.
24 Kpa ba n da taasoru ko mi, ka tɛma.
Domi sãkiya yi ko n yiba tem mɛ kpuro sɔɔ.
25 Ba koo guu ni deri sãkin sɔ̃
mi ba ra raa gbea wuku.
Kpa bu yaa sabenu yɔ̃su nu n bɔsu mi,
kpa yu ko nin kpara yeru.

Esain bii u kua yĩreru

Isireliban sɔ̃

8

1 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo
n yĩsi teni yore kpasasa, kpee bɛsi baka gaa
sɔɔ, Mahɛɛ Salali Hasibasi. Yen tubusiana, bu
seewo fuuku bu arumani kpuro kata ko bu
gura.
2 Ye na tu yorua, ma na tu yãku kowo Uri ka
Berekian bii Sakari be ba sãa naanɛgibu sɔ̃ɔsi
ba n ka sãa seedagibu.
3 Yen biruwa na ka nɛn kurɔ mɛnna, ma
u gura sua u bii tɔn durɔ mara. Yera Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n nùn yĩsiru kɛ̃ɔ
Mahɛɛ Salali Hasibasi.
4 Domi sere bu ka nɛɛ, bii wi, u mɔ̀, baaba,
ǹ kun mɛ yaayi, ba koo Damasi ka Samarin
arumani kpuro kata ko bu gura bu ka da
Asiriɔ.

Asirin sina boko koo na

5 Yinni Gusunɔ u kpam man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
6 Yudaba ba nùn yina,
wi, wi u sãa nge Siloen nim mɛ mu kokumɔ
kpurɛ kpurɛ.
Ma ba ka Resini ka Peka nɔɔ tia kua.
7 Yen sɔ̃, wi, u koo bu Asirin sina boko
surema
ka win tabu kowo damgibu.
Tɛ̃, be wee ba kokumɔ ba tɛrie
nge daa te ba mɔ̀ Efaratin nim tora
ye ya yiba ya bɔ̃ɔ saramɔ.
8 Ba koo Yudaba wukiriwa
nge nim mɛ mu tɔnu mwɛɛ sere wĩirɔ.
Adama win tii u ko n ka sun wãa.
Win dɛrum mu koo bɛsɛn tem wukiriwa
nge gunɔn kasa.

Tɔmbun kpunaa koo kam ko

9 Bɛɛ bwese ni nu tie, bɛɛ be i wãa n toma,
i swaa dakio.
Baa ì n mɛnna sansaniɔ i tabun kuuki kua,
ba koo bɛɛ kɔsukuwa.
Baa ì n tabun sɔɔru kua,
ka mɛ, ba koo bɛɛ kamia.
10 Baa ì n kpunaa kua,
ye kpuro ya koo kam kowa.
Baa ì n maa wooda yi,
goo kun ka ye sɔmburu mɔ̀,
domi Gusunɔ u ka sun wãa.

Kpee te ba koo sokura

11 Yinni Gusunɔ u man nɛnua ka win nɔm
damguu, yera u man kirɔ kua u nɛɛ, n ku sĩ
swaa yè sɔɔ Yudaba ba sĩimɔ.
12 Bà n gerua ba nɛɛ, ba bu nɔɔ tia kuawa ba
ka bu seesi,
n ku ye wura.
N ku maa de ye ya bu bɛrum mɔ̀ yu man
bɛrum ko,
kpa n ku nanda.
13 Domi Yinni Gusunɔwa u dam kpuro mɔ.
Wi turowa u dɛɛre,
wiya n weenɛ su nasia.
14 U sãawa kuku yeru,
adama u maa sãa kpee te Isireliba ka Yudaba
ba sokuramɔ.
Mɛya u maa sãa yina ye Yerusalɛmugibu ba
wɔrimɔ.
15 Ben dabiru ba koo tu sokura,
kpa bu wɔruma bu bɔɔkira.
Mɛya ba koo maa yina ye wɔri.

Esai u maari

u Yinni Gusunɔn kom mara

16 Na gari yi Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa
berua. Nɛn bwãabu tɔnawa na yi sɔ̃ɔwa kpa
bu yi nɛnɛ kem kem.
17 Na Yinni Gusunɔ yĩiyɔ, na maa nùn
naanɛ sãa baa mɛ u Yakɔbun yɛnugibu biru
kisi.
18 Nɛ wee ka nɛn bii be u man kã. Bɛsɛn
wãara kua yĩre te Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni, u ka Isireliba gari mɔ̀. Yinni Gusunɔ
wi, u wãawa Siɔnin guurɔ.
19 Gaba koo bɛɛ sɔ̃ bu nɛɛ, i doo i bikiaru ko
be ba gɔribu sokumɔn mi, ka sere sɔrobun
mi, ka be ba ra bũnu se ba n kuuki mɔ̀n mi.
Domi bweseru baatere ta ra bikiaru de ten
bũun mi, kpa u tu gɔribu sokua.
20 Adama bɛɛ, i bu wisio i nɛɛ, bu doo bu
Yinni Gusunɔn woodan tireru gari. Wìn gari
yi ǹ ka wooda nɔɔ tia sãa, i ku yi swaa daki.
Yi ǹ bɛɛ arufaani gaa mɔ̀.

Nɔni swãarun saa

21 Saa gaa sisi yè sɔɔ tɔmba koo yaayaare ko
tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n gɔ̃ɔru soore, ba n wasire.
Mɛya gɔ̃ɔrun sɔ̃ ben mɔru koo se,
kpa bu ben sina boko ka Gusunɔ bɔ̃rusi.
Bà n mɛɛra wɔllɔ,
22 ǹ kun mɛ temɔ,
kpa bu deema yam wɔ̃kuru ka nuku
sankirana kpuro.
Ben goo kun kisiramɔ yam wɔ̃ku baka ten
min di.
23 Adama yam wɔ̃ku te ka nuku sankira ni,
yen gaa kun ko n wãa sere ka baadommaɔ
tem mɛ sɔɔ.

Sunɔ kpao wi u koo gɔna sina

Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu raa wãa
sekuru sɔɔ yellu.

Adama saa ya wee yè sɔɔ yiiko ya koo tem mɛ wukiri
saa nim wɔ̃kun di n ka da Yuudɛnin guruɔ,
ka Galileɔ mi tɔn tukoba wãa.

9

1 Tɔn be ba raa sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ba koo yam bururam bakam wa.
Be gɔɔn bɛrum mu wukiri nge yam wɔ̃kuru,
yam bururam mu koo bu kurema.
2 Yinni Gusunɔ, kaa bu nuku doo bakabu wɛ̃,
kpa ba n nuku doo bi mɔ̀ wunɛn wuswaaɔ
nge mɛ ba ra nuku dobu ko gɛ̃ɛbun saa sɔɔ,
ǹ kun mɛ sanam mɛ ba arumani gurama ba bɔnu mɔ̀ ka kuuki.
3 Nge mɛ a wunɛn tɔmbu wɔra saa
Madìanin tabu kowobun nɔman di,
nge mɛya kaa bu yara yorun di
kpa a dɛka ye ba ra ka bu so biruɔ
ka sere sɛna ye ba ra ka bu dam dɔre bɔɔku.
4 Ba ǹ maa tabu kowobun bara naasun damu nɔɔmɔ.
Ben tabu yãnu nu ra n yɛm yiba.
Ba ǹ maa nu dokemɔ.
Ba koo yãa ni ka bara ni dõɔ karewa.
5 Domi ba koo sun bii tɔn durɔ marua.
Wiya u koo ko bɛsɛn wirugii.
Win tɔmara, Bwisi kɛ̃ɔ bɛɛrɛgii,
ka Gusunɔ Dam kpurogii,
ka Baaba wi u ra n wãa,
ka Bɔri yɛndun nuuru.
6 U sãawa Dafidin sikadobu.
Yen sõ, u koo win bandu di kpa u tu dam sire
kpa ta n bɔri yɛndu mɔ sere ka baadommaɔ.
U koo win tɔmbu siri gem sɔɔ,
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.
Yeniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u yõrari u ko.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia

7 Yinni Gusunɔ u Isireli be ba sãa Yakɔbun bweseru siri.
Ma siri bi, bu bu di.
8 Tɔmbu kpuro, Efaraimuba ka Samarigibu,
ba koo ye gia,
be, be ba gerumɔ ka tii suabu ba mɔ̀,
9 wee dian birikiba ba wɔrukumɔ,
adama sa ko maa yi seeya ka kpee ni ba dãka.
Wee sikamɔren dãa gbereba ba bɔɔkira.
Sa ko bu kɔsi ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛdurun gbereba.
10 Yinni Gusunɔ u koo Resini Asirin sina bokon wɛrɔbu tabu yãnu wɛ̃,
kpa bu Isireliba wɔri.
11 U koo de Sirigibu ba n wãa sõɔ yari yeru gia,
kpa Filisitiba ba n maa wãa sõɔ duu yeru gia,
kpa bu nɔɔ wukia bu Isireliba mwɛ.
Ka mɛ kpuro, win mɔru kun suremɔ.
U koo maa bu nɔma doke u sɛɛyasia.
12 Adama ba ǹ wuramamɔ win mi,
wi, wi u bu sɛɛyasiamɔ,
wi, wi u sãa wɔllu ka tem Yinni.
Ba ǹ maa nùn kasumɔ.
13 Yen sõna u koo Isireliban wiru
ka ben siru bura sõɔ teerun sõɔ.
14 Ben bukuro bera, ba sãa ben wiru,
ma sɔmɔ weesugibu ba sãa ben siru.
15 Be ba sãa tɔn ben kparobu, ba dera ba kõɔra.
Be, be ba maa kpare, ba swaa kõsa mwa.
16 Yen sõna Yinni Gusunɔ u ǹ nuku dobu mɔ,
ben aluwaasiban sõ.
U ǹ maa ben gobekuba ka gɔminibu wɔnwɔndu kuammɛ.
Domi be kpuro ba sãawa nuku kõsurugibu.
Ba ǹ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃.
Sekuru sari gariya yi ra yari saa ben nɔsun di.
Yen sõ, Yinni Gusunɔn mɔru kun suremɔ.
U koo bu nɔmu dokewa u sɛɛyasia.
17 Domi nuku kõsuru ta ra mɛniwa nge dõɔ
wi u ra yakasu ka sãki mwɛ.
Dõɔ wi, u ra du u dãa sõɔ bɔkɔ mwa,
kpa wiisu su se ge sɔɔn di.
18 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin mɔrun sõ,
tem mɛ, mu dõɔ mwaara,
ma mɛn tɔmba dõɔ diira.
Goo kun win winsim laakari mɔ̀ u sere nùn somi.
19 Ba dĩanu guramɔ nɔm geuɔ ka nɔm dwarɔ.
Adama ka mɛ, goo kun deba.
Ma ben baawure u win winsim wasin yaa temmɔ.
20 Manaseba ka Efaraimuba ba tabu wɔrinamɔ.
Yen biru be kpuro ba mɛnna ba Yudaba wɔri.
Ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun sure.
U maa bu nɔmu doke, u sɛɛyasiamɔ.

10

Be ba Yinni Gusunɔn mɔru

seeyamɔ

(I maa mɛɛrio naasu 1-4, 5:8-24)

1 Bõruroba be ba ra wooda yi ye ya ǹ sãa dee dee.
Kpa bu ye yore bu yi bu ka ben tɔmbu dam dɔre,
2 bu ka yina bu sãarobu ben gem wɛ̃,
kpa bu bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gem bira,
bu gɔminibu ka gobekuban arumani mwa yu ko begia.
3 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ sɛɛyasia,
mba i ko i ko.
Sanam mɛ kam kobu bu koo bɛɛ wɔri saa tontonden di,
mba i ko i ko.
Weren miya i ko i duki da i ka faaba wa.
Ma gia i ko i bɛɛn arumani bere.
4 Ba koo gabu yoru mwɛɛri kpa bu gabu go.
Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun suremɔ.

U koo maa bu nəmu doke u sɛɛyasia.

Asirigibu

ba Yinni Gusunə torari

5 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɔ̃ruroba bɛɛ Asirigibu.
Kon bɛɛ kowa nge nɛn bokuru
te kon ka Isireliba sɛɛyasia nɛn məru yà n seewa.
6 Na dera i bwese te ta ɲ̀ nɛn bɛɛrɛ yɛ̃ wəri
te ta ra nɛn məru seeye,
kpa i tu taaku nge swaan pətəkə
i ten arumani gura.
7 Adama n ɲ̀ daa ye, bɛɛ Asirigibu i gɔ̃ru doke.
I gɔ̃ru dokewa i bwese dabinu kpeerasia.
8 Domi bɛɛn sina boko u nɛɛ,
win tabu sinambu ba sãawa nge bwese ni nu tien sinambu.
9 U maa wusu nəma doke si su wãa win swɛɛ səə
n ka girari Yerusalɛmuə.
Wuu siya Kalinə ka Kaakemisi ka Hamati
ka Aapadi ka Samari ka Damasi.
10 U sin sinambu kamia
sìn bũnu nu Yerusalɛmu ka Samariginu dabiru kere.
11 Nge mɛ u Samarigibu kua ka ben bũnu,
nge mɛya u koo Yerusalɛmugibu ka ben bũnu kua.
12 Adama nɛ, Yinni Gusunə, nà n nɛn himba kpuro yibia Siənin guurə, ka Yerusalɛmuə, kon Asirin sina boko sɛɛyasia, win gɔ̃ru bəbunu ka win tii suabun sɔ̃.
13 Domi u gerumə u mò,
win tiin dam ka win tiin bwisiya u ka nasara wa.
U bwese tukunun tem mwa, ma u ben arumani gura.
U sinambu wəri nge tabu durə damgii,
ma u bu bandu yara.
14 U ben arumani gurawa
nge mɛ ba ra sɛ̃a gure gunəbun sokurə.
U ye kpuro gurawa ben tem mɛ səə
nge sɛ̃a ye gunə ga deri.
Goo kun ka tii yinɛ
ɲ̀ kun mɛ u nəəgiru sua u kuuka ko.
Adama na bikiamə,
15 gbãa, ya ra tii bɛɛrɛ wɛ̃
wi u ka ye səmburu məǹ wuswaaə?
Sii, ya ra tii sue
wi u ka ye səmburu məǹ wuswaaə?
Asirin sina boko wi, u sãa nge dɛka
ye tənu u sua ma ya nùn sĩikiamə,
ɲ̀ kun mɛ bokuru te tənu u nɛni,
ma ta nùn fĩamə.
16 Yen sɔ̃na nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
kon de win tabu durəbu bu woora.
Kpa dɔ̃ə u na u bu wukiri
sanam mɛ u wãa win sinandun yiiko səə.
17 Nɛ, Isireliban yam bururam, kon gəsia dɔ̃ə.
Kpa nɛn dɛɛraru tu ko dɔ̃ə yara
yu ben sãki ka awĩi kpuro mwa sɔ̃ə teeru.
18 Ya koo ben dãa sɔ̃ə ka ben tem bɛɛrɛ kpuro mwa mam mam.
Kpa mu n sãa nge barə wi u gəə dəə.
19 Dãa ni nu koo tia mi,
nu ɲ̀ ko n dabi.
Baa bii u koo kpĩ u nin geeru yore.

Isireliban fiikowa

ya koo wurama

20 Tɔ̃ə te səə, Isireli be ba tie ba yara tabun di, ba ɲ̀ maa somiru kasumə bwese ni nu bu kpeerasiamən mi. Adama ba koo ben naanɛ dokewa nɛ, Gusunə, ben Yinni Dɛɛron mi.
21 Kpa bu wurama nɛ, Gusunə Dam kpurogiin mi.
22-23 Baa bà n daa dabi nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri, ben sukum tənawa mu koo wurama. Domi nɛ, Yinni Gusunə, wəllu ka tem Yinni, na yen himba yi kə n ka bu kpeerasia. Nɛn gem mu koo sɔ̃əsira n banda. Tem mɛ kpurowa kon kpeerasia nge mɛ na yi.

Yinni Gusunə

u koo Asirigibu sɛɛyasia

24 Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni, na gerua na nɛɛ, bɛɛ nɛn təmbu, bɛɛ be i wãa Siənia, i ku Asirigibun bɛrum ko, be ba bɛɛ soomə ka bokuru nge mɛ Egibitigiba raa bɛɛ kua.
25 Adama, n tie fiiko sɛɛyasia bi na bɛɛ mɔ̀ n ka kpe, kpa nɛn məru yu wura ben mi, n bu kpeerasia.
26 Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni, kon goo dendi nge bokuru u bɛɛ sɛɛyasia nge mɛ na Madianiba kua Horɛbun guurə. Kon nɛn dɛka tĩi nim wɔ̃kun bera gia n bu sɛɛyasia nge mɛ na Egibitigibu kua.
27 Tɔ̃ə te səə,
kon bɛɛ nɛn təmbu yara yorun di
kpa i bɛɛn səmunu səbia
kpa i sugu pota bɛɛn wĩinun di.
I ɲ̀ maa sugu dokemə
yèn sɔ̃ na bɛɛ gəsa na gum tãre.

Yibɛrɛba ba Yerusalɛmu wəri

28 Yibɛrɛba ba Ayati wəri ba mwa,
ma ba Migoroni təbura ba ben səmunu yi Mikimasiə.
29 Ba koka ba doona ma ba da ba kpuna Gebaə.
Yera Rama ya diirumə.
Ma Səəlu Isireliban sina boko yerukoon wuu
ge ba mɔ̀ Geban təmbu ba duki yakikira.
30 Bɛɛ Galimugibu i wuri koowo.
Bɛɛ Laisigibu i n tii sɛ.
Bɛɛ maa Anatətugibu i ko i kam ko.
31 Madimɛnagibu ba yarina.
Ma Gebimun təmba yakikira ba kuku yenu kasu.
32 Gisə mam yibɛrɛ be, ba wãa Nəbuə
ba gãsenu kparamə Siənin guurə
bu ka Yerusalɛmun təmbu nandasia.
33 Wee Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
u koo bu bəəri nge dãa kãasi.

U koo yi yi kpãaru bo bura u kawa.
34 U koo bu bɔɔriwa u suriri
nge mɛ ba ra dãnu bɔɔri ka gbãa Libanin dãa sõɔwɔ,
kpa ben girima yu kpe.

Sunɔ kpao koo yari

Dafidin bweserun di

11

1 Nge mɛ bà n dãru bura,
ten nuurun di kpii pɔtura ra yari,
nge mɛya goo u koo yari u bandu di Isain bweseru sɔɔ.
2 Gusunɔn Hunde u ko n da n wãa ka wi.
Hunde wi, u koo nùn bwisi ka dam kẽ
u ka win tɔmbu kpara,
kpa u Gusunɔn kĩru gia u nùn nasia.
3 U koo nùn mɛm nɔɔwawa ka kĩru.
Mɛya u ɩ̀ tɔnu sirimɔ ka sɛndaru,
ɩ̀ kun mɛ, ba nɛɛn sõ.
4 U koo sãarobu siriawa dee dee,
kpa u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ben gem wɛ̃.
Win gari yi ko n sãawa nge bokuru
te u koo ka tɔmbu sɛɛyasia,
kpa yi n sãa nge takobi
ye ya koo tɔn kõsobu go.
5 Win gem ka win bɔrɔkinira ko n sãawa
nge kpaka ye u sɛ̃ke pɔraɔ
u n ka win tɔmbu kparamɔ.
6 Yɛɛ gɔbi ka yãanu nu ko n wãa yam tem,
kpa gbeeku musukunu ka boo binu nu kpuna sannu.
Mɛya maa gbee sunɔ binu ka kɛtɛ binu nu ko n wãa sannu,
kpa bii piibu u nu kpara.
7 Kɛtɛba ka gbeeku bõnu nu koo di sannu,
kpa nin binu nu n wãa yam tem.
Gbee sinansu su koo yakasu di nge nɛɛ.
8 Bibu ba koo kpĩ bu ka surɔkɔnu dwee,
kpa bu ben nɔmu kpɛ̃ɛ waa gɔsɔnun wɔrusɔ.
9 Baawure u ko n Yinni Gusunɔn yɛ̃ru yibawa
nge mɛ nim wɔ̃ku ga nim yiba.
Yen sõna be ba koo da bu Yinni Gusunɔ sã
win guurɔ te u tii gɔsia Yerusalɛmuɔ,
ben goo kun win winsim kõsa kuammɛ.
10 Saa ye sɔɔ, goo u koo yari Isain
bweserun di nge dãa kpii pɔtura,
kpa u n sãa nge gidi bɔra bwesenu kpuron sõ.
Bwese ni, nu koo gɔsirama win mi.
Kpa win wãa yeru ta n Gusunɔn yiiko sõɔsi.

Isireli be ba raa yarinɛ

ba koo wurama

11 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo maa win dam sõɔsi
u ka win tɔn be ba tie yakia
be ba yarinɛ ba wãa Asiriɔ ka Egibitiɔ
ka Paturɔsiɔ ka Etiopiɔ
ka Elamuɔ ka Babiloniɔ ka Hamatiɔ Sirin temɔ,
ka sere be ba wãa nim wɔ̃kun goonɔ.
12 U koo gidi bɔra gira
u ka sõɔsi ma u koo Isireliba mɛnna
be ba raa yoru mwɛɛra,
kpa u Yuda be ba raa yarinɛ handunian goonu nnɛ sɔɔ mɛnna.
13 Efaraimuba ba ɩ̀ maa ka Yudaba nisinu mɔ̀.
Yudaba ba ɩ̀ maa ka Efaraimuba yibɛrɛ tɛɛru mɔ̀.
14 Ba koo mɛnna bu Filisitiba wɔriwa
sõɔ duu yeru gia,
kpa bu Filisiti be ko ben yobu.
Mɛya ba koo maa mɛnna bu sõɔ yari yerugibu wɔri.
Ba koo Edɔmu ka Mɔabuba dam dɔre,
kpa bu Amɔniba taare.
15 Yinni Gusunɔ u koo de Egibitin daarun nim mu gbera.
U koo tu nɔmu dɛmiɛ u wom wure ka dam,
kpa u tu bɔnu ko kɛri nɔɔba yiru,
kpa win tɔmbu bu tu tɔbura ka naasu.
16 U koo swaa yara win tɔn be ba tien sõ,
be ba wãa Asiriɔ.
U koo bu swaa yara nge mɛ u raa bu kua
sanam mɛ u bu yara Egibitin di.

Siarabun womu

12

1 Sõɔ teeru, be ba yakiara ba koo nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, sa nun siara,
domi a raa ka sun mɔru kua,
ma wunɛn mɔru ya sure.
A sun nukuru yɛmiasia.
2 Wuna a sãa bɛsɛn Yinni, a sun faaba mɔ̀.
Sa nun naanɛ sãa, sa ɩ̀ maa gãanun bɛrum mɔ.
Domi wuna a sãa bɛsɛn dam, wuna sa siaramɔ.
Wuna a sãa bɛsɛn faaba kowo.
3 Nge mɛ wi nim nɔru ga mɔ̀,
ù n nim wa, u ra n nuku dobu mɔ,
nge mɛya bà n faaba wa ba koo nuku dobu ko,
4 kpa tɔ̃ɔ te sɔɔ, bu gere bu nɛɛ,
i Yinni Gusunɔ siaro,
i win yĩsiru wɔlle suo.
I win sɔm baka ni u kua kparo bwesenu kpuro sɔɔ.
I tɔmbu yaayasio ma win yĩsira kpã.
5 I Yinni Gusunɔ tɔmɔ,
domi gãa bɛɛrɛgina u kua.
I nin gari kparo handunia kpuro sɔɔ.
6 Be ba wãa Siɔniɔ, bu nuku dobun kuuki koowo,
domi Isireliban Yinni Dɛɛro u kpã,
u maa wãa ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Babiloni sɛɛyasia

13

1 Wee, ye Yinni Gusunɔ u Esai, Amɔtin bii
sɔ̃ɔsi kɔ̃siru sɔɔ Babilonin sɔ̃.
2 U nɛɛ,
i gidi bɔra yɔ̃rasio guuru wɔllɔ mi gãanu sari.
I tabu kowobu nɔɔgiru sueyo,
kpa i bu yĩreru kua ka nɔma,
kpa bu duki na bu du Babilonin kɔnnɔsun di.
3 Wee, na nɛn tabu kowo be na gɔsa wooda
wɛ̃.
Na tabu durɔ wɔrugɔ be soka
bu ka nɛn mɔru suresia,
be, be ba ra n nuku dobu mɔ nɛn kpãarun sɔ̃.
4 Ma Esai u mɛɛra u nɛɛ,
i tɔn dabinun wurenu swaa dakio i nɔ
guunun bera gia.
Bwese dabinu ka sinambu dabina nu mɛnnɛ
mi,
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin tabu kowoba
be ba tabun sɔɔru kpa.
Ma u bu mɛɛra mɛɛra u ka da.
5 Be wee ba wee sannu saa mi n toman di
bu ka tem mɛ kam koosia, win mɔrun saabu.
6 I gɔɔ swĩiyɔ
domi Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta turuku kua.
Ta sãawa kam koo bi bu wee
wi, Dam kpurogiin min di.
7 Yen sɔ̃na tɔmbu kpuron gɔma koo dwiiya
kpa ben wɔrugɔru tu kpe.
8 Babilonigiba koo bɛrum soora,
kpa ben wasi yi dwiiya wuriribun sɔ̃.
Ba koo tii tɛma
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Ba ko n mɛɛrinɛ ben wuswaa ya n burisinɛ.
9 Wee Yinni Gusunɔn tɔ̃ru ta sisi.
Tɔ̃ɔ te, ta sãawa nɔni swãarugiru
tè sɔɔ u koo win mɔru baka sɔ̃ɔsi.
U koo durumgibu kpeerasia,
kpa tem mɛ, mu ko bansu.
10 Wɔllun kperi kun maa yam dɛɛrasiamɔ.
Sɔ̃ɔ ù n yariɔ, min diya u ko n yam tĩramɔ.
Mɛya suru kun maa yam bururasiamɔ.
11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon handuniagibu
sɛɛyasia
ben kɔ̃sa ye ba mɔ̀n sɔ̃,
ka maa nuku kɔ̃surugibu ben nuku kɔ̃surun
sɔ̃.
Kon de be ba tii sue bu kam ko,
kpa n be ba tɔmbu dam dɔremɔ kpeerasia.
12 Kon de bu tɔmbu kasu
nge mɛ ba ra wura gea kaso de tontondeɔ.
13 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin mɔrun
tɔ̃ru sɔɔ,
kon wɔllu yĩiri,
kpa tem mu diiri sere mɛn sɔɔwɔ.
14 Kpa be ba raa yoru dimɔ Babiloniɔ
bu duki wura ben temɔ nge nɛmu ge ba gire.
Ba koo duki yarina bu da ben tɔmbun mi
nge yaa sabe ni nu kun kparo mɔ.
15 Ben wi ba nɔma tura kpuro wuu ge sɔɔ,
ba koo nùn tweewa bu go.
Wi ba maa naa gira ba mwa,
ba koo nùn gowa ka takobi.
16 Ba koo arumani gura ben yɛnusɔ
bu ben bibu munku ben wuswaaɔ.
Kpa bu ka ben kurɔbu kpuna ka dam.
17 Kon de Mɛdiba bu bu wɔri
be, be ba ɲ̀ sii geesu ka wuran binɛ mɔ.
18 Ba koo aluwaasiba tweewa bu go.
Mɛya ba ɲ̀ bii wɛ̃ɛnu buremɔ.
Ba ɲ̀ maa bibun wɔnwɔndu mɔ̀.
19 Babiloniwa sinambu kpuro ba mɛɛra wuu
burɔ,
ma yen tɔmbu ba tii sue.
Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye kpeerasia
nge mɛ na Sodomu ka Gomɔra kua.
20 Tɔmbu ba ɲ̀ maa sinamɔ ye sɔɔ.
Ya ko n sãawa bansu sere ka baadommaɔ.
Goo kun maa win kuu bekurugiru giramɔ
mi.
Baa be ba yaa sabenu kparamɔ, ba ɲ̀ yɔ̃ramɔ
mi.
21 Miya gbeeku yɛɛ yi koo wãa yeru ko.
Boorosu su koo yibu yen ban si sɔɔ,
kpa taataanu nu maa nin wãa yeru ko mi,
kpa boo kinɛnu nu n yɔ̃kumɔ mi.
22 Purukanu ka gbeeku bɔ̃nu koo kuuki ko
yen sina kpaa buranu sɔɔ.
Wee yen saa ya turuku kua,
ba ɲ̀ maa yen tɔ̃ru sosimɔ.

Isireliba ba koo wurama

ben temɔ

14

1 Yinni Gusunɔ u koo Isireliba wɔnwɔndu
kua. U koo maa bu gɔsi bu ko wigibu, kpa
u bu swĩi ben temɔ. Saa yera sɔba koo du
ben suunu sɔɔ, kpa bu mɛnna ba n wãa ka be
sannu.
2 Bwese dabinu nu koo ka Isireliba
wurama ben temɔ, kpa bu bwese ni ko yobu
tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ̃ sɔɔ. Be ba raa
Isireliba yoru mwɛɛra ba koo maa ben tii
yoru mwɛɛri. Mɛya be ba raa bu dam dɔre,
ba koo maa ben tii dam dɔre.

Babilonin sina bokon gɔɔ

3 Bɛɛ Isireliba, Yinni Gusunɔ u koo de i
yoru yari, kpa i wɛ̃ra bɛɛn wasiraru ka nɔni
swãarun sɔ̃.
4 Ʊ n kua mɛ, womu geniwa i ko i ka
Babilonin sina boko yɛ̃ɛ i nɛɛ,
wi u raa sun dam dɔremɔ, u ɲ̀ maa wãa.
Dam dɔrebu kpa.
5 Yinni Gusunɔ u nuku kɔ̃surugii
be ba sun dam dɔremɔn dam bua,
mɛ mu sãa nge bokuru.
6 Wi u ra n daa tɔmbu soomɔ ka mɔru
wɔnwɔndu sari,
kpa u n tɔmbu dam dɔremɔ,
ba nùn nɔni sɔ̃ɔwa sere ka nɔrɔ.
7 Wee tɛ̃ tɔmba wɛ̃re handunia kpuro sɔɔ,
ma ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
8 Baa ka dãa ni ba mɔ̀ sipɛrɛba ka sɛduruba

ni nu wãa Libaniɔ
nu nuku dobu mɔ̀, nu mɔ̀,
saa dɔma tèn di a wɔruma,
goo ku ra maa nɛ u sun bɔɔri.
9 Be ba wãa gɔribun wãa yerɔ
ba seewa bu ka nun dam koosia,
be ka ben wirugibu kpuro.
Mɛya sinam be ba gu ba seewa ben sina gɔnin di.
10 Ma be kpuro ba nùn nɔɔgiru sue ba nɛɛ,
wee wunɛn tii a kua dam sarirugii nge bɛsɛ.
Sa kua tia.
11 Wunɛn bɛɛrɛ ye ba ra raa nun wɛ̃,
ba n mɔrɔkunu soomɔ,
wee ye kpuro ya wɔri gɔribun wãa yerɔ.
Kɔkɔnu nu kua wunɛn kpin yeru ka wunɛn bekuru.
12 Wunɛ wi a sãa nge buruku kpera ye ya ballimɔ,
wee a wɔruma wɔllun di.
Wunɛ wi a bwesenu kpuro tabu di,
wunɛ wee ba sura temɔ, a kpĩ.
13 Wunɛ wi a ra n gerumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a n mɔ̀,
kaa yɔ wɔllɔ, a wunɛn sina gɔna tɛria kperin wɔllɔ,
kpa a sina guuru wɔllɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia,
bũnun suunu sɔɔ.
14 Kaa yɔ guru winu wɔllɔ,
kpa a ka Wɔrukoo weena.
15 Adama wunɛ wee, ba sure gɔribun wãa yerɔ
sere wɔrun sɔɔ sɔɔwɔ.
16 Be ba nun wa kpa ba n nun mɛɛra tii ka laakari ba n mɔ̀,
n ǹ durɔ wiya mi, wi u ra raa de tɔmbu bu burisina?
Kpa u bandu suriri?
17 U yina u pirisɔmba kara.
U wusu kɔsuka.
Ma handunia ya gɔsia bansu.
18 Bwesenu kpuron sina boko baawure
u wãa u wɛ̃re ka bɛɛrɛ win sikirɔ.
19 Adama wunɛ, ba nun kasa kua
a ka wunɛn sikiru tonda
nge dãa kãasa ye ba ǹ kĩ,
ǹ kun mɛ nge wi ba takobi sɔkura
ba go ba sure wɔru sɔɔ ge ga kpenu mɔ,
ǹ kun mɛ nge goo te ba taaka.
20 Ba ǹ nun sika nge sinam be,
domi a wunɛn tem go,
ma a wunɛn tɔmbu kpeerasia.
Ba ǹ maa wunɛn bwese kɔ̃surun gari mɔ̀.
21 I sɔɔru koowo i win bibu go
kɔ̃sa ye ben sikadoba ba kuan sɔ̃,
kpa bu ku raa se bu maa handunia tabu di,
kpa bu maa wusu seeya bu yibu si sɔɔ.
22 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
kon Babilonigibu seesi n ben bweseru ka
ben wuun yĩsiru go. Ba ǹ maa ben yira wasi.
23 Kon de wuu ge, gu ko nge daru bwãara
mi gunɔ sarenu nu ra n wãa, kpa n gu kura
ka yii te ta ǹ bu gãanu ganu deriammɛ.
Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu kpeerasia

24 Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii
na bɔ̃rua na nɛɛ,
ye na yi, ya koo maa na.
Ye na maa gɔ̃ru doke ya koo koora.
25 Kon Asirigibu kɔsuku nɛn tɔmbu Isireliban temɔ.
Kon bu taaku nɛn guunu wɔllɔ,
kpa n nɛn tɔmbu yara ben yorun di,
ba kun ben sugu ka ben sɔmunu sɔɔwa.
26 Yeniwa nɛn himba tɔmbu kpuron sɔ̃.
Wee na nɔmu dɛmiɛ n ka bwesenu kpuro sɛɛyasia.
27 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nà n gãanu yi wara koo ye yina.
Nà n nɔma dɛmiɛ wara u koo ye kure.

Yinni Gusunɔ

u koo Filisitiba kpeerasia

28 Wɔ̃ɔ gè sɔɔ sina boko Akasi u gu, wɔ̃ɔ
ge sɔɔra Yinni Gusunɔ u Filisitiba gari yini
sɔ̃ɔwa saa Esain nɔɔn di u nɛɛ,
29 bɛɛ Filisitiba kpuro i ku nuku dobu ko
yèn sɔ̃ boku te ta raa bɛɛ soomɔ ta bɔɔra.
I n yɛ̃ ma ì n waa gɔsɔbu sarari,
i ko i surɔkɔru girari.
30 Saa gaa sisi yè sɔɔ be ba sãaru bo ba koo wa bu di,
kpa wɔnwɔndobu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama bɛɛ Filisitiba kon de bɛɛn nuuru tu gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃.
Be ba koo maa tiara, ba koo bu gowa.
31 Bɛɛ be i wãa wuun gbãra kɔnnɔwɔ
i weeweenu koowo bɛrum sɔ̃.
Bɛɛ Filisitiba kpuro gesi i diirio,
domi yibɛrɛba ba tua seeye nge dɔ̃ɔ wiiru.
Ba wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
ma ben tabu sĩi yi baasinɛ.
32 Esai u nɛɛ, mba sa ko Filisitiban gɔrobu wisi.
Sa ko nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u Siɔni swĩi.
Miya win tɔn be ba sãa wɔnwɔndobu ba koo kuke ka bɔri yɛndu.

15

Mɔabuban nɔni swãaru
(I maa mɛɛrio 15-16, Yeremi 48)

1 Gari yiniwa ba gerua Mɔabuban sɔ̃.
Mɔabun tem kpuro mu koo kam ko,
kpa bu Ari Mɔabu ka Kiri Mɔabu kɔsuku wɔ̃ku teeru.
2 Dibonigibu ba da bũu sãa yerɔ
ka guunu wɔllɔ bu ka swĩ.
Mɔabuba ba weeweenu mɔ̀ wuu si ba mɔ̀ Nɛbo ka Mɛdeban sɔ̃.
Ma ba ben winu ka ben tobunu kɔna nuku sankiranun sɔ̃.

3 Ma ba saakiba sebua ba wãa swɛɛ sɔɔ
ka dii tɛɛriə ka dii yaariə nuku sankiranun sõ.
Ma ba weeweenu mɔ̀ ba sumə ka nəni yĩresu.
4 Hɛsibonigibu ka Elealegibu ba faaba kanamə
ma ba ben nɔɔ nɔɔmə sere Yahasiə.
Baa Məabun tabu kowobun tii ba wuri mɔ̀wa bɛrum sõ.
5 Na faaba kanamə Məabuban sõ
be ba kpikiru suə ba dɔɔ Soariə ka Egalati Selisiyaə.
Domi ba sumə ba ka Lusitin guunu yɔɔmə,
ba wuri mɔ̀ Koronaimun swaaə nuku sankiranun sõ.
6 Daa te ba mɔ̀ Nimurimu ten nim mu gbera.
Yaka si su wãa ten gãarə su gbera.
Gãanu kun maa kpia mi.
7 Yen sõna ba ben arumani gura
ye ya bu tie
ba ka təburamə nim toran guru giə mi dãnu wãa.
8 Məabuban tem nɔɔ bura yenu
kpuro sɔɔ, wuri nəərəmə.
Ben weeweenu nu nəərəmə sere Egalaimuə, ka maa Elimun dəkəwə.
9 Daa te ta wãa Dimənia ten nim
mu yɛm yiba tən be ba gon sõ.
Adama Yinni Gusunə u koo kpam Dimənі ye nəni swãaru kpɛ̃ɛ.
U koo de yibɛrɛba bu Məabun kpikobu,
ka be ba tie tem mɛ sɔɔ wəri nge gbee sinansu.

Məabuba ba Yerusalɛmugibu

somiru kanamə

16

1 I Yudaban sina boko yãa
kpɛmminu mərisio Selan di,
kpa bu ka nu da Siənin guurə
ka swaa ye ya kpa mi gãanu ku ra kpi.
2 Domi Məabun tən kurəbu ba koo Aanəən daaru təbura,
kpa ba n sɛnde nge gunə si ba gira sokurun di su duki mɔ̀.
3 Ba koo Yudaba sõ bu nɛɛ,
i sun bwisi kɛ̃ə i sun sõəwə ye sa ko ko.
I de bɛɛn saaru ta n sun wukiri sõə sɔɔ nge yam wɔ̃kuru.
I sun beruo bɛsɛ be ba naa gire.
I ku sun yibɛrɛba nəmu bɛria.
4 I sun məə bɛsɛ be sa kpikiru suuma Məabun di.
Kpa i n sãa bɛsɛn kuku yeru
be ba sun kpeerasiamən sõ.
Domi dam dərebu bu koo kpe.
Be ba maa sun kpeerasiamə ba koo doona.
5 Saa ye sɔɔ, goo u koo yari
Dafidin bweseru sɔə Gusunən durom saabu
kpa u bandu di te ta ko n sirere
kpa tu dakaa da.
U koo təmbu kpara gem sɔɔ,
kpa u n kpeere u ka bu siria dee dee.

Yerusalɛmugibu

ba ɲ̀ Məabuba somimə

6 Yudaba ba nɛɛ,
sa Məabuban yɛ̃kə ka ben tii suabun labaari nəəmə,
ka ben woo bəbunu ka ben gari kam gerubu.
7 Tɛ̃ ba weeweenu mɔ̀ ben tiin sõ,
ba sumə Kiri Haresɛtin sõ
ye ya bansu kua.
8 Wee ba Hɛsibonin gberu kpaanɛba sanka.
Bwese tukunun sinambu ba Sibiman resɛmban konu bəərа.
Resɛm gbaa ni, nu tɛrie sere Yasɛɛə sõə yɛ̃san nəm geu gia
n ka da mi gãanu ku ra kpin sõə yari yerə,
ka sere nim wɔ̃kun guruə sõə duu yerə.
9 Tɛ̃ wee, na sumə Sibiman resɛm gbaanu ka Yasɛɛn sõ.
Na Hɛsiboni ka Eleale nəni yĩresu wisimə,
domi tabu kowoba ben gbea wəri ba yen dĩanu gura.
10 Nuku dobu kun maa wãa resɛm gbaanə.
Ba ɲ̀ maa womusu mɔ̀ mi.
Mɛya ba ɲ̀ maa resɛmba gamamə.
Nuku dobun kuuki yi kpa.
11 Nɛn wasi yi diirumə Məabun sõ nge mərəku sɛrum.
Mɛya nɛn gɔ̃ru ga maa diirumə Kiri Harɛsin sõ.
12 Məabuba ba daamə gungunu wəllə kam sɔə.
Ba dumə ben bũu sãa yerə bu ka domaru ko.
Adama ba ɲ̀ somiru wasi.
13 Gari yiniwa Yinni Gusunə u gerua yellun di Məabuban sõ.
14 Adama tɛ̃, u nɛɛ, wɔ̃ə ita yà n doona kese,
ba koo wi u bɛɛrɛ bo Məabuə gɛm, ka sere maa yen təmbu kpuro. Be ba koo tia, ba ɲ̀ ko n dabi, ba ɲ̀ maa bu mɛɛrimə gãanu.

Yinni Gusunə u koo Sirigibu

ka Isireliba sɛɛyasia

17

1 Yinni Gusunə u nɛɛ,
wee Damasi ya ɲ̀ ko n maa wãa,
ya koo kowa bansu.
2 Ba koo Aroɛɛn wusu yaa sabenu deria.
Miya nu ko n da kpunɛ.
Goo maa sari wi u koo nu nandasia.
3 Isireliba ba ɲ̀ ko n gbãraru mə.
Mɛya Damasi ya ɲ̀ ko n maa sina boko mə.
Sirigii be ba tie, ba ɲ̀ Isireliba bɛɛrɛ keramə.
Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
4 Saa ye sɔɔ, Isireliban bɛɛrɛ ya koo kaara,
kpa ben dukia yu doona bu ko sãarobu.
5 Ben tem mu ko n sãa nge gbee
tèn dĩanu ba gã ba gura.
Nu ko n sãawa para para

nge sanam mɛ ba dĩanu gura Refan wɔwan di.
6 Isireliban fiikowa ya koo tiara
nge dãa bii ni nu tiara sanam mɛ ba dãru sira.
À n mɛɛra kaa wa
yiru ɲ̀ kun mɛ ita tɔna ya tie ten wii kpiirɔ,
ma nnɛ ɲ̀ kun mɛ nɔɔbu ya tie ten kãasi sɔɔ.
Gusunɔ Isireliban Yinniwa u yeni gerua.
7 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, tɔmba koo ben laakari wesia
ben taka kowon mi gia, kpa ben nɔni yi
Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro wa.
8 Ba ɲ̀ maa ben laakari wesiamɔ bũu
turanun bera gia, ni ben tii ba kua. Ba ɲ̀ maa
Asitaaten bwãaroku sãamɔ, ka bwãaroku ni
ba kua sɔ̃ɔn sɔ̃. Domi nu sãawa ben tiin
nɔman koora.
9 Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ben wuu
damgisu deri, kpa su ko bansu nge mɛ
Amɔreba ba ben wusu deri be Isireliban sɔ̃.
10 Wee bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ bɛɛn Yinni duari
wi u bɛɛ faaba kua.
I ɲ̀ nùn yaaye wi u sãa bɛɛn kuku yee naanɛgiru.
Domi wee i dãa binu duura bũnun sɔ̃.
11 Sanam mɛ i nu duura, i nu kara koosi,
ma nu seewa nu kpɛ̃a fuuku, nu wɛ̃su kua.
Adama sanam mɛ i ko i nuku dobu ko i nin marum sɔri,
i deema gãanu sari.
Ma n kua nɔni swãa bakaru te ta ɲ̀ kpeemɔ.

Ba Isireliban yibɛrɛba kamia

12 Anna a kukiribu nɔ.
Bwese dabinu nu burisinɛ
ma nu kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.
Nu wɔki nge daa tèn tora ya bɔɔbu.
13 Ba kukirimɔ nge daa bakarun nim.
Adama Yinni Gusunɔ u bu gerusi,
ma ba duki yarina n toma,
nge yaka si woo ga sua ga ka doona,
ɲ̀ kun mɛ, nge tua ye woo guna ya seeya.
14 Ye n kua yoka ma ba bu kpeerasia subaru sɔɔ.
Yam mu sere sãra ba ɲ̀ maa wãa.
Nge mɛya be ba sun wɔrimɔ bu ka sun gura
ben kɔkɔrɔ ya ko n sãa.

Yinni Gusunɔ

u koo Etiopigibu sɛɛyasia

18

1 Tem mu wãa Etiopin daarun bera giɔ,
mi tabun wurenu nɔɔramɔ.
2 Mɛn tɔmbu ba gunu ma ben wasi ballimɔ.
Ba bu nasie baama kpuro,
yèn sɔ̃ ba ra kpuro kɔsuku.
Ma daanu ben tem buranɛ.
Beya ba sɔmɔbu gɔra ka goo nimkuu si ba kua ka gbĩi.
Goo nimkuu si, su duka mɔ.
Tɛ̃, sɔmɔbu bɛɛ, i wuro bɛɛgibun mi.
3 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i gidi bɔra mɛɛrio ye ba koo gira guuru wɔllɔ.
I kɔban swĩi swaa dakio ye ba koo so.
4 Domi amɛniwa Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa.
U nɛɛ,
u yɔ̃ sɛ̃ɛ u yam mɛɛra ka laakari win wãa yerun di
sɔ̃ɔ sãrerun saa ka wuburun saa.
5 Resɛm yà n wɛ̃su kua,
ma ya bɛm doke ya ye,
bu sere ye sɔri,
yibɛrɛ u koo na u yen kãasi bɔɔri ka woburu,
6 kpa u ye gunɔsu ka gbeeku yɛɛ deria yi di.
Gunɔsu su ko n wãa mi, yam susurun saa,
kpa gbeeku yɛɛ yi n wãa mi puran saa.
Nge mɛya ba koo Asirigibun tabu kowobun gonu kua.
7 Saa ye sɔɔ, tɔn be ba gunu mi, ma ben wasi
ballimɔ ba bu nasie baama kpuro yèn sɔ̃ ba
ra kpuro kɔsuku, ma daanu ben tem buranɛ,
tɔn be, ba koo ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
kɛ̃nu naawa Siɔnin guurɔ mi ba ra nùn sã.

Yinni Gusunɔ

u koo Egibitigibu sɛɛyasia

19

1 Gari yiniwa ba gerua Egibitin sɔ̃. Ba nɛɛ,
wee Yinni Gusunɔ u sisi fuuku Egibitiɔ,
u guru wiru sɔni nge duma.
Ma Egibitigibun bũnu nu diirumɔ win wuswaaɔ,
ma ben wɔrugɔru ta kpa.
2 U koo de bu tabu ko ben tii tiinɛ.
Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo tabu wɔrina.
Bɔrɔ ka bɔrɔ ba koo tabu wɔrina.
Wusu su koo tabu wɔrina.
Sinambu ba koo tabu wɔrina.
3 U koo de Egibitigibu bu mwia kpana,
kpa u ben nɔɔ tia kam koosia.
Kpa bu bikiaru da bũnun mi ka dobo dobogibun mi
ka gɔri sokobun mi, ka sɔrobun mi.
4 U koo bu yinni gɔbo nɔmu sɔndia,
kpa sunɔ nuku kɔ̃surugii u n bu dam dɔremɔ.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
5 U koo ben daa baka ten nim kpeerasia
kpa tu gbera.
6 Ten yɛrusun nim mu koo numia,
kpa ten kɛrin winun nim mu gbera,
kpa naa yari ka gbĩi yi yi wãa ten goorɔ yi gbera.
7 Gãanu kun ko n maa wãa daa ten goorɔ
ka ten sure yerɔ.
Bà n gãanu duura mi, nu koo gberawa nu gbi.
8 Be ba susure mɔ̀ mi kpuro
ka kɔkɔnu ɲ̀ kun mɛ ka yãakoronu,
ba koo nuki sankirawa kpa bu swĩ.
9 Be ba beku wɛ̃ɛ damgii tarimɔ
ka be ba beku kpikinu wesimɔ ba koo sekuru wa.
10 Be ba sãa tem mɛn dam ba koo kɔsikira.

Kpa ben sɔm kowobu bu nuki sankira.
11 Soanin wirugibu ba sãawa gari bakasu.
Egibitin sunɔn bwisi kẽɔbu bà n mɛnna,
gari baka gariya ba ra gere.
Bwisi kẽɔbu bɛɛ, amɔna i ko i kãku i gere i nɛɛ,
i sãawa bwisigibu ka sina bibu.
12 Wunɛ maa Egibitin sunɔ,
mana wunɛn bwisi kẽɔ be, ba wãa.
Kpa bu gere su nɔ yèn himba Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u wunɛn temgibu kua.
13 Soanin wirugiba kua wiirobu,
ma Nɔfun wirugiba kun maa yẽ ye ba mɔ̀.
Wirugii be, ba dera Egibitigiba kɔ̃ɔramɔ.
14 Yinni Gusunɔ u ben bwisi burisina
kpa bu de Egibitigibu bu kɔ̃ɔra,
ba n mɔ̀ nge tam nɔro wi u bindimɔ win sianu sɔɔ.
15 Wirugii ka bwẽɛbwẽɛ, gobigii ka sãaro,
ben goo kun maa kpẽ u gãanu ko Egibitiɔ.

Egibitigibu

ba koo Yinni Gusunɔ sã

16 Sanam mɛ Egibitigiba koo wa ma Yinni
Gusunɔ u bu win nɔmu dɛmiɛ u ka bu
sɛɛyasia ba koo bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
17 Saa ye sɔɔ, baa bà n nua ba Yudan gari
mɔ̀, ba koo nanda Yinni Gusunɔn himban sɔ̃
ye u yi ben sɔ̃.
18 Saa ye sɔɔ, wusu nɔɔbuwa su ko n wãa
Egibitin temɔ sì sɔɔ ba ko n da Yudaban
barum gere. Kpa ba n da bɔ̃re ma ba sãa
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin tɔmbu. Ba koo
wuu sin teu sokuwa Sɔ̃ɔn wuu.
19 Ba koo Yinni Gusunɔ yãku yeru kua
Egibitin tem suunu sɔɔ, kpa bu kperu garu
gira mɛn nɔɔ bura yerɔ bu ka nùn bɛɛrɛ wẽ.
20 Yera ya koo sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u wãa
Egibitin temɔ. Bà n nùn nɔɔgiru sue be ba bu
dam dɔremɔn sɔ̃, u koo bu faaba kowo wẽ wi
u koo bu wɔra ben nɔman di.
21 Saa ye sɔɔ, u koo bu tii sɔ̃ɔsi kpa bu nùn
gia. Ba koo nùn yãkunu kua kpa bu ka nùn
kẽnu naawa. Bà n nùn nɔɔ mwɛɛnu kua, kpa
bu nu yibia.
22 U bu mɛɛra kua, adama u koo bu bɛkia.
Ba koo gɔsira win mi, kpa u ben kanaru nɔ u
bu faaba ko.
23 Saa ye sɔɔ, swaa ya koo yari Egibitin di
yu da Asiriɔ, kpa Egibitigibu bu da Asiriɔ.
Asirigibu ba koo ma da Egibitiɔ, kpa be
kpuro bu mɛnna bu Yinni Gusunɔ sã.
24 Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ka Egibitigibu
ka Asirigibu nɔɔ tia ko, kpa handuniagibu
kpuro bu domaru wa.
25 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u koo
bu domaru kua u nɛɛ, domarugiba bɛɛ,
nɛn tɔmbu Egibitigibu. Domarugiba bɛɛ,
Asirigibu, bɛɛ be na mɔma. Domarugiba bɛɛ
Isireliba, bɛɛ be na gɔsa na tii yiiya.

Asirin sina boko u koo

Egibitigibu ka Etiopigibu

yoru mwɛɛri

20

1 Wɔ̃ɔ gè sɔɔ Saagoni Asirin sina boko u
dera win tabu sunɔ Taatani u Asidɔdu wɔri
u ye mwa,
2 yen wɔ̃ɔ ge sɔɔra Yinni Gusunɔ u Esai
Amɔtin bii gari yini sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a saaki ye
poto ye a pɔra sẽke mi, kpa a wunɛn baranu
pota a sĩ naa dirisu. Ma u kua mɛ. U yɔ̃ra basi
ma u sĩa ka naa dirisu, n ka kua wɔ̃ɔ ita.
Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
3 wee nɛn sɔm kowo Esai u yɔ̃ra basi
ma u ka naa dirisu sĩa n ka kua wɔ̃ɔ ita.
Yeni ya sãawa yĩreru te ta sɔ̃ɔsimɔ ye ya koo
Egibitigibu ka Etiopigibu deema.
4 Asirin sina boko u koo Egibitigibu ka
Etiopigibun aluwaasiba ka ben durɔ tɔkɔnu
yoru mwɛɛri kpa bu yɔ̃ra basi ba n sĩimɔ ka
naa dirisu, kpa yu ko seku bakaru Egibitiɔ.
5-6 Saa ye sɔɔra sɔ̃ɔ duu yerun tɔmbu be ba
raa ben naanɛ doke Etiopi sɔɔ ka be ba tii
sue Egibitigibun somirun sɔ̃, ba koo bɛrum
soora, kpa bu burisina.
Ba koo gere bu nɛɛ, be wee ba wɔruma be
sa raa naanɛ sãa bu sun faaba ko, kpa bu sun
wɔra Asirin sina bokon nɔmun di. Tẽ amɔna
sa ko ko su ka yari.

Babiloni ya koo wɔruma

21

1-2 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua
Babilonin sɔ̃. U man kãsi nanumgiru sɔ̃ɔsi.
Na wa yibɛrɛba ba wee saa tem mɛ ba nasien di
nge mɛ woo guna ya ra nɛ saa sɔ̃ɔ yẽsan nɔm dwaru gian di.
Wi u ra dam dɔre, u dam dɔramɔ.
Wi u ra maa kpeerasie, u kpeerasiamɔ.
Elamun tabu kowobu, i seewo.
Mɛdiba, i wuu ge tarusio.
Domi Yinni Gusunɔ u dera Babiloni ye,
ya ǹ maa tɔmbu weeweenu koosimɔ.
3 Ye na wa ka ye na nua kãsi te sɔɔ,
ya dera nɛn tororа kara.
Ma wuriribu man wɔri nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Tirerabu dera na ǹ maa gari nɔɔmɔ.
Ma diiribu dera na ǹ yam waamɔ.
4 Nɛn laakari ya burisina,
ma na diirimɔ bɛrum sɔ̃.
Yoka yè sɔɔ na nuku dobu yĩiyɔ,
ye sɔɔra bɛrum man deema.
5 Kãsi te sɔɔ, na maa wa ba dĩanu yii
ba kɔnnɔ kɔsu, ba dimɔ ba nɔrumɔ.
Yera goo u nɛɛ, i seewo tabu sinambu,
i bɛɛn tɛrɛnu gum tɛɛni.
6 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n doo n wuu kɔ̃so yi kpa u man sɔ̃ ye u koo wa.

7 Ma na kua mɛ.
Yera u maasəbu wa ba sĩimə yiru yiru.
Gabu ba kɛtɛkunu səni, gabu maa yooyoosu.
Ma u ye kpuro mɛɛra ka laakari.
8 Yera wuu kɔ̃so wi,
u gbãra nge gbee sunə u nɛɛ,
gbãra kənnə miya u yɔ̃ saa kpuro,
sɔ̃ə səə ka wɔ̃kuru.
9 Ma u maasəbu wa ba sĩimə yiru yiru.
Ma u wa Babiloni ya wəruma birem.
Ma bwãaroku ni ba kua ben bũnun sɔ̃
nu wəruka temə nu bəəkira.
10 Bɛɛ nɛn təmbu Isireliba,
bɛɛ be ba so nge dobi doo soo yerə,
yeniwa na nua Gusunə bɛɛn Yinnin min di,
wi, wi u sãa wəllu ka tem Yinni.
Yera na bɛɛ ye nəəsiamə.

Gari yi Gusunə u gerua

Edəmun sɔ̃

11 Wee ye Yinni Gusunə u man sɔ̃əsi Edəmun sɔ̃.
Na nəə gagu nua Seirin di ga nɛɛ,
wuu kɔ̃so, saa yerà wɔ̃kuru ta koo kpe.
12 Ma wuu kɔ̃so u wisa u nɛɛ,
bururu ta koo na, yen biru wɔ̃kuru ta koo maa na.
I n kĩ i maa man gari bikia, i wurama i bikia.

Gari yi Gusunə u gerua

Daarububan tem sɔ̃

13 Wee ye Yinni Gusunə u gerua Daarububan tem sɔ̃.
Dedanigibu, i doo i n wãa yakasu səə wɔ̃kuru.
14 Bɛɛ be i wãa Temaə i ka be nim nəru ga mɔ̀ nim daawo,
kpa i ka kpikobu dĩanu daawa.
15 Domi tabu swĩa ma təmba duki mɔ̀ takobi ka tɛndun sɔ̃.
16 Wee ye Yinni Gusunə u man sɔ̃əwa. U nɛɛ, kam kam wɔ̃ə tian biru kese, u koo Kedaan bɛɛrɛ kpuro kpeerasia.
17 Ben tɛn towo wərugəba səə, fiikowa ya koo tiara. Gusunə, Isirelibaɛn Yinniwa u yeni gerua.

Gari yi Gusunə u gerua

Yerusalɛmun sɔ̃

22

1-2 Gari wee, yi yi ka Yerusalɛmun wəwa yã mi ba ra kãsi.
Wunɛ Yerusalɛmu, mban sɔ̃na wunɛn təmba nuku dobu mɔ̀,
ma ba kuuki mɔ̀.
Mba n kua ba ka yəəmə dii tɛɛri wəllə.
Wunɛn tən be ba mɛɛra kua, ba ɲ̀ bu mɛɛra kue tabu səə,
ba ɲ̀ maa gu ka takobi.
3 Wee wunɛn tabu sinambu ka wunɛn təmbu kpuro
ba duki yarina n toma,
ma tɛn towobu ba bu mwɛɛra ba kua yobu.
4 Yen sɔ̃, na bɛɛ sɔ̃əmə, i gɛsiro nɛn bəkun di,
i man derio n swĩ.
I ku tii nəwia ko i nɛɛ,
i ko i man nukuru yɛmiasia
nɛn təmbun nəni swãarun sɔ̃.
5 Tɔ̃ə teni səə, Gusunə, wəllu ka tem Yinni
u dera sa nəni sɔ̃ərɛ, sa burisinɛ,
sa wãa biti səə wəwa yeni səə mi ba ra kãsi.
Ba gani kəsukumə ma sa nəəgiru sue
sa faaba kanamə guunun bera gia.
6 Elamun tabu kowobu ba wee
ba wãa tabu kɛkɛba səə ka maasəbu,
ma ba sɛ̃ɛ bwãanu bɛki.
Kirigibu ba maa wee, ba tɛrɛnu nɛni.
7 Wunɛ Yerusalɛmu, wee tabu kɛkɛba ba tɛrie
wunɛn wəwi səə mi tem gem wãa.
Ma maasəbu ba wunɛn gbãra kənnəsu tarusi.
8 Bɛɛ Yudaba i ɲ̀ maa tãsi yeru mə.
Tɔ̃ə te, i mɛɛra mi i ra bɛɛn tabu yãnu bere
dii te ba mɔ̀ Dãa sɔ̃əwə.
9-10 Ma i deema ba bɛɛn wuu Yerusalɛmun gbãraru yabura.
Yera i dia mɛɛra mɛɛra i kəsuka
i ka gbãra te sənwa.
Ma i nim tora ye ba raa gban nim yɔ̃rasia wuu səə.
11 I kpaa gba gbãranu yirun baa səə
yu ka yeənən nim nɛnɛ.
Adama i ɲ̀ Gusunə mɛɛra
wi u yen himba yi yellun di.
12 Yen sɔ̃na tɔ̃ə teni səə,
Gusunə, wəllu ka tem Yinni, u bɛɛ soka i ka swĩ,
kpa i weeweenu ko i bɛɛn winu kəni,
kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sɔ̃.
13 Adama wee i nuku dobu mɔ̀ i yɛ̃ɛrimə.
I kɛtɛba ka yãanu goomə.
I yaa temmə ma i tam nərumə i mɔ̀,
su di kpa su nə, domi sia sa ko gbi.
14 Yen sɔ̃na Gusunə, wəllu ka tem Yinni
u man sɔ̃əwa u nɛɛ,
u ɲ̀ bɛɛ bɛɛn durum yeni wəkammɛ
sere i ka gbi.

Ba Sebina kirə mɔ̀

15 Amɛniwa Gusunə, wəllu ka tem Yinni, u man sɔ̃əwa. U nɛɛ, n doo n Sebina wi u sãa sina kpaarun səm kowobun wirugii sɔ̃ n nɛɛ,
16 mba u mɔ̀ mi.
Wara u mə mi u ka tii siki wəru dãkuammɛ kperə.
17 Wee wi, Yinni Gusunə u koo nùn bəke nge kureru
kpa u nùn kasa kɔ̃ ka dam,
18 kpa u n bindimə nge banə batuma baka səə.
Miya u koo gbi ka win tabu kɛkɛ sisugii yi u naanɛ sãa,
wi, wi u win yinnin yɛnu sekuru doke.
19 Wi, Yinni Gusunə, u koo nùn yara win səmburun di
kpa u kun maa sãa goo.
20 Yen tɔ̃ə te, wi Yinni Gusunə,

u koo win sɔm kowo Eliakimu, Hilikiyan bii soku,
21 kpa u nùn wi, Sebinan yaberu sebusia
kpa u nùn win kpaka sɛ̃ke
kpa u nùn win dam wɛ̃.
Eliakimu wi, u ko n sãawa Yerusalɛmugibu ka Yudaban baaba.
22 Yinni Gusunɔ u koo nùn Dafidin yɛnun kɔkɔrɔ wɛ̃.
U n kɛnia, goo kun kɛnumɔ.
U n maa kɛnua, goo kun kɛniamɔ.
23 U koo nùn giraWa nge sasaru
mi n naanɛ mɔ,
kpa u de win tundon yɛnu ga n bɛɛrɛ mɔ.
24 U ko n sãawa bɛɛrɛ yen wiru. Be ba wãa win yɛnuɔ, bukurobu ka bibu, gobigibu ka sãarobu, wiya u ko n be kpuro sɔɔwa nge sasaru.
25 Adama Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ, sɔ̃ɔ teeru ba koo sasa te wuka te ba raa gira mi n naanɛ mɔ mi, kpa tu wɔruma tu bɔɔra, kpa sɔmu ni ta raa sɔɔwa mi, nu kam ko. Yinni GusunɔWa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ u koo Tiri

ka Sidoni kpeerasia

23

1 Gari wee yi yi ka Tiri yã.
Bɛɛ be i wãa goo nimkuu bakasu sɔɔ,
i wuri koowo, domi bɛɛn wuu ga kam kua.
Yɛnusu kun maa wãa, duu yeru maa sari.
Saa Kitimun tem diya sa yen labaari nua.
2 I mario bɛrum sɔ̃,
bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun gooru gia
mi Sidonin tenkuba ba ra sare.
3 Egibitigibu ba dobi yeemɔ daa te mɔ̀ Niluɔ
ma tenkuba ba ye dwemɔ ba dɔramɔ
ma ba are bɛkɛ dimɔ.
Ma yam mi, n kua bwesenu kpuron yaburu.
4 Sidoni, kaa sekuru wa,
domi Tiri, nim wɔ̃kun wuu damguu, ga gerua ga nɛɛ,
ga ṅ marubun wahala gaa waare, ga ṅ maa marure.
Ga ṅ bii aluwaasi bɔm kɛ̃ɛre,
ga ṅ maa bii wɔndia seeyare.
5 Egibitigibu bà n nua ma Tiri ya wɔruma,
ba koo diiri.
6 Bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun gooru gia,
i wuri koowo i ka da Taasisiɔ.
7 Bɛɛn wuu ge ga wãa saa yellun di
gè sɔɔ i ra nuku dobu ko, gera mi?
Tiri yera mi?
Yèn tɔmbu ba da ba tem tukumgibu kamia?
8 Wara u ye kpuron himba yi Tirin sɔ̃,
ye, ye ya ra yen wirugibu swĩi tem tukumɔ.
Yen tenkuba ba kua sina bibu.
Ma ba bɛɛrɛ mɔ handunia kpuro sɔɔ.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem YinniWa u ye yi,
u ka be ba tii sue kaWa tem mɛ sɔɔ,
kpa bu be ba raa bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ gɛm.
10 Bɛɛ Taasisigibu i tɛrio bɛɛn tem sɔɔ
nge mɛ daa te ba mɔ̀ Nilu tà n nim yiba mu ra tɛrie.
Domi yoo sɔma kpa.
11 Yinni Gusunɔ u win nɔma dɛmia nim wɔ̃kun bera gia.
Ma u dera sinamba diira.
U dera Kananin gbãra damginu nu wɔruka.
12 U maa nɛɛ, bɛɛ Sidonigibu i ṅ maa nuku dobu wasi.
Domi ba bɛɛ dam dɔre nge wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃.
Baa ì n seewa i da Kitimun temɔ,
min tii i ṅ wɛ̃rabu wasi.
13 I Babilonigibu mɛɛrio.
Ba ṅ maa wãa.
Asirigibu ba bu kpeerasia.
Nge mɛya ba Tiri wɔri ba tarusi,
ba yen sina kpaanu kɔsuka,
ma ye kpuro ya kua bansu.
14 I wuri koowo bɛɛ be i wãa goo
nimkuu bakasu sɔɔ.
Domi Tirin wuu damguu ge, ga wɔruma.
15 Ba koo Tirin gari duari n ka ko wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru nge sina boko turon bandun tɛɛbun saka. Adama yen biru ya ko n sãawa nge kurɔ sakara wi ba womu doke ba mɔ̀,
16 a mɔrɔku suo a n soomɔ a ka wuu sikerena,
wunɛ wi a sãare kurɔ sakara wi ba duari.
A gu soowo nge mɛ wunɛn yɛ̃ra nɛ,
a n ka womu dabi dabinu mɔ̀,
kpa bu wunɛn gari yaaya.
17 Wɔ̃ɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo de Tiri yu maa wura yen yellun tenkuru sɔɔ te ba mɔ̀ ka taki. Kpa yu ka handunian tɔmbu kpuro arukawani bɔke.
18 Adama ba ṅ yen arumani ka yen are yi ba wa ka taki guramɔ bu mɛnna ben tiin sɔ̃.
Ba koo ye kpuro Yinni Gusunɔ yiiyawa kpa ya n sãa be ba nùn sãamɔgia, kpa bu dĩanu wa bu di bu debu, kpa bu yãa buranu wa bu doke.

Yinni Gusunɔ

u koo handuniagibu sɛɛyasia

24

1 Wee Yinni Gusunɔ u koo tem kpuro kpeerasia
mu ko bansu.
U koo mɛn tɔmbu kpuro yarinasia,
2 yãku kowobu ka tɔn dirobu,
yinnibu ka yobu,
wi u dɔramɔ ka wi u dwemɔ,
wi u mɔ ba bɔkuramɔ ka wi u bɔkuramɔ,
wìn dibu ba nɛni ka wi u dibu nɛni.
3 Ba koo tem kpuro wɔri,
kpa bu mɛn yãnu gura,
kpa mu ko bansu.
Yinni GusunɔWa u yeni gerua.
4 Tem mu koo gbera.
Mu ṅ maa gãanu kpiisiamɔ.

Mɛn tɔmbu ba ko n wasikiramɔ ba n gɔɔ dɔɔ.
Mɛn wirugibu ba ɲ̀ ko n maa dam mɔ.
5 Domi mɛn tɔmbu ba mu disi doke,
ba Yinni Gusunɔn woodaba ka win yiirebu yina.
Ma ba arukawani nɔru sarigia
ye u raa ka bu bɔkua kusia.
6 Yen sɔ̃na bɔ̃ri yi koo tem mɛ di,
kpa mɛn tɔmbu bu nɔni sɔ̃ɔra
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
Ba koo bu kpeerasia.
Be ba koo tiara ba ɲ̀ ko n maa dabi.
7 Ben resɛm gbaanu nu koo gbera,
kpa ben tam durom mu kpe.
Be ba raa nuku dobu mɔ̀,
ba koo weeweenu ko.
8 Ba ɲ̀ maa baranu ka mɔrɔkunu soomɔ,
ni ba ra ka nuku dobu ko.
Nuku dobun kuuki yi koo kpe.
9 Ba ɲ̀ maa tam nɔrumɔ ba n ka womusu koosimɔ.
Tam bɔɔbɔm mu koo sosia be ba mu nɔrumɔn mi.
10 Wuu ge, ga koo ko bansu.
Yɛnusu su ko n wãa dirisu.
Goo kun maa duɔ mi.
11 Ba ko n weeweenu mɔ̀ swɛɛ sɔɔ,
yèn sɔ̃ tam sari.
Nuku dobu koo doona ben tem di.
12 Wuu ge, ga ko n sãawa bansu,
kpa gen duu yenu nu n wɔruka,
13 kpa tɔmbu ba n kɔ̃ɔkire tia tia tem mɛ sɔɔ,
nge dãa bii ni nu tiara
sanam mɛ ba dãru sira,
ɲ̀ kun mɛ nge resɛm ye ba kunɔnu mɔ̀.

Ba nuku dobu kua kam

14 Be Yinni Gusunɔ u koo deri ba n wasi
ba ko n kuuki mɔ̀ ka nuku dobu.
Be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
ba koo Yinni Gusunɔ tɔma win kpãarun sɔ̃,
ba n mɔ̀,
15 bɛɛ be i wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia
ka be ba wãa nim wɔ̃kun gooru gia,
i Gusunɔ Isireliban Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
16 Sa ko nɔ ba womusu mɔ̀ baama
handunian goonu nnɛ sɔɔ
ba mɔ̀, i gemgii bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Adama nɛ, kon nɔɔgiru sua na n mɔ̀,
gbera man di, na kam kua,
domi yibɛrɛba ba hania mɔ̀ ba yãnu guramɔ.
17 Bɛɛ tem mɛn tɔmbu i ko i bɛrum soora
domi ba bɛɛ yɛ̃ri ka suuri bɛrie,
18 wi u duka mɔ̀ bɛrum sɔ̃,
kpa u suura wɔri.
Wi u maa yariɔ suuran di,
kpa u yina mwaara.
Domi gura baka koo kindama wɔllun di.
Kpa tem kpɛɛkpɛɛku gu diiri.
19 Tem mu koo yĩiri kpa mu beu ko,
kpa mu bɛsikira.
20 Mu ko n bãarimɔ nge tam nɔro,
kpa mu n yĩirumɔ nge kuu te woo ga sweemɔ.
Mɛn durum ya ko n mu buniɛ,
kpa mu wɔruma mu kpana mu se.

Bannun kpeeru

21 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo kperi
sɛɛyasia wɔllɔ. U koo sinambu sɛɛyasia tem mini,
22 kpa bu bu yoru mwa bu bu taasi wɔrusɔ
nge pirisɔmba. Sɔ̃ɔ dabi dabirun biru, kpa
bu bu sɛɛyasia.
23 Sɔ̃ɔ ka suru ba koo sekuru wa.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ko n win bandu diiwa Siɔnin guurɔ, Yerusalɛmuɔ,
kpa win tɔmbun guro gurobu bu win yiiko wa.

Siarabun womu

25

1 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni,
wuna kon tɔma,
kpa n wunɛn yĩsiru wɔlle sua.
Domi a gãa bakanu kua,
wunɛn himba ye a yi saa yellun di,
ya ɲ̀ kɔsa.
2 A dera wuu ge, ga wɔruma
ga kua nge kpee ni ba suba.
Ma wuu ge ga gbãraru mɔ ga kua bansu.
A dera tii suobun wuun gbãranu nu wɔruka.
Ba ɲ̀ maa nu seeyamɔ sere ka baadommaɔ.
3 Yen sɔ̃na bwese damginu nu nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
Ma be ba gabu dam dɔremɔ ba nun nasie.
4 Domi a kua dam sarirugibu ka wɔnwɔndobun kuku yeru, wahalan saa.
A bu berua woo bɔkɔn saa ka sɔ̃ɔn saa.
Domi tɔn kɔ̃sobu ba ra tɔnu wɔriwa
nge guru woo ge ga gana sweemɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wuna a tii suobun wɔkinu kpeerasia
nge mɛ a ra yam susuru kpeerasie
tem mi gãanu ku ra kpi.
Wuna a ben nasaran womusu tɛɛsi
nge mɛ guru wiru ta ra sɔ̃ɔ tɛɛsi.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro

tɔ̃ɔ baka dim sɔɔru kuammɛ

6 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u koo bwesenu kpuro tɔ̃ɔ baka dim soku, Siɔnin guurɔ.
Dĩa duronu ka yaa gumgia
ka tam gema u koo bu wɛ̃.
7 Kpa u sɔnditia ye ba ben wuswaa wukiri nuku sankiranun sɔ̃ wuna guu ten wɔllu mi.
8 U koo de gɔɔ u kpe sere ka baadommaɔ,
kpa u ben nɔni yĩresu woka
kpa u ben sekuru wuna tem mɛ kpuro sɔɔ.
Wi, Yinni Gusunɔwa, u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Mɔabuba sɛɛyasia
9 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔ sɔ̃ bu nɛɛ,
wuna a sãa bɛsɛn Yinni wi sa naanɛ sãa.
Wuna a sun faaba kua.
Su nuku dobu ko kpa su yɛ̃ɛri faaba yen sɔ̃.
10 Yinni Gusunɔ u koo Siɔnin guuru kɔ̃su.
Adama u koo Mɔabuba munkuwa
nge yaka si ba yari kɔkɔrɔwɔ.
11 Kpa bu ben nɔma dɛmia kɔkɔrɔ ge sɔɔ
nge be ba kɛ̃ɛrimɔ.
Ka mɛ, u koo de ben tii sua bi, bu kpewa.
12 U koo gbãra damgii ni nu gunu sura u kɔsuku
nu gɔsia tua.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu nasara wɛ̃

26

1 Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo womu geni ko
Yudan tem sɔɔ bu nɛɛ,
sa wuu damguu mɔ.
Yinni Gusunɔwa u gen gbãraru swĩi
u ka gu kɔ̃su.
2 I gamboba kɛniɔ
kpa bwese te ta gem swĩi ta nùn mɛm nɔɔwammɛ
tu du min di.
3 Yinni Gusunɔ u ra sika sarirugii bɔri yɛndu wɛ̃,
yèn sɔ̃ yɛ̃ro u nùn naanɛ sãa.
4 I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo
saa kpuro sɔɔ.
Domi wiya u sãa kuku yee damgiru
sere ka baadommaɔ.
5 U koo wuu ge ga wãa
wɔllɔn tɔmbu kpeerasia,
kpa u gen tii kɔsuku u sura sere temɔ,
6 kpa sãarobu ka wɔnwɔndobu
bu gu taaku.

Saa dãakan kanaru
7 Gemgiin swaa ya ra n dɛndewa.
Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sãa gemgii
wuna a ra ye nɔɔ nɛrasie.
8 Yinni Gusunɔ, swɛɛ yi kaa sun sure kpuro,
wuna sa ko n naanɛ sãa,
su ka sĩ yi sɔɔ.
Ye bɛsɛn gɔ̃ru ga kĩ,
yera su nun yaaya kpa su nun sã.
9 Wɔ̃kuru, nɛn bwɛ̃ra ya ra n wunɛn bɛkɛ barɔwa,
kpa nɛn gɔ̃ru ga n nun kasu.
À n tɔmbu siri handunia sɔɔ,
ba ra giewa nge mɛ ba koo ka sĩ.
10 Adama baa bà n tɔn kɔ̃so durom kua,
u ǹ gem giamɔ.
U ko n win kom kɔ̃sum mɔ̀wa
tem mi gem mu wãa,
kpa u n Gusunɔn yiiko gɛma.
11 Yinni Gusunɔ, a dam mɔ,
adama wunɛn yibɛrɛba ba ǹ mu waamɔ.
A de bu wunɛn hania wa
ye a ka wunɛn tɔmbu wɔramɔ,
kpa bu sekuru wa bu dɔ̃ɔ mwaara.
12 Yinni Gusunɔ, wuna a ra sun bɔri yɛndu wɛ̃.
Domi wuna a ra de ye sa mɔ̀ kpuro yu koora.
13 Gusunɔ bɛsɛn Yinni sa raa yinnibu gabu sãwa.
Adama tɛ̃, wunɛ turon yĩsira sa soku.
14 Yinni, be ba gu,
ba ǹ maa seemɔ bu wãaru di.
Domi a bu wɔri a kpeerasia.
Ba ǹ maa bu yaayamɔ.
15 Yinni, a wunɛn yiiko sɔ̃ɔsi.
A dera bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa dabia.
Ma a bɛsɛn tem yasiasia.
16 Sa nun soka sanam mɛ sa wãa nɔni swãaru sɔɔ.
Sa kanaru kua sanam mɛ a sun sɛɛyasia.
17 Yinni Gusunɔ, sanam mɛ a sun biru kisi
sa kua nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma,
u tii bɔɔkumɔ u wuri mɔ̀ wuriribun sɔ̃.
18 Sa wahala kua sa nɔni sɔ̃ɔra ka wuriribu.
Adama wom diruma sa mara.
N ǹ ka tem mɛ arufaani gaa naawɛ.
Sa ǹ maa goo mara wi u koo sina mɛ sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia

kpa bu wurama ngɛ yellu
19 Nɛgibu, bɛɛn tɔn be ba raa gu
ba koo se gɔrin di bu wãaru di.
Bɛɛ be i kpĩ tem sɔɔwɔ, i dom yando,
kpa i nuku dobun kuuki ko.
Domi tem mu koo bɛɛ seeya gɔrin di
nge mɛ bururun kakoru ta ra yakasu seeye.
20 Nɛn tɔmbu, i doo i kuke bɛɛn diaɔ
i tii gamboba kɛnusio,
kpa i n wãa mi gina
sere Gusunɔn mɔru yu ka sure.
21 Wee Yinni Gusunɔ u yarima
win wãa yerun di
u ka handunian tɔmbu siri
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
Tem mu koo tɔn be ba gon yɛm terasia,
kpa ben gonu nu sɔ̃osira.

Ba waa kɔ̃sa kamia

27

1 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo waa kɔ̃sa
ye ya duka mɔ sɛɛyasia ka win takobi damgia
ye ya kpã, kpa u yaa kɔ̃sa ye go, ye ya wãa nim
wɔ̃ku sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

ka win resɛm gbaaru
2 Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u koo womu ko
win resɛm gbaarun sɔ̃, te ta bii geenu marumɔ, u nɛɛ,
3 nɛ, Yinni Gusunɔwa na tu nɔɔrimɔ.
Nɛna na tu nim yɛ̃kamɔ saa kpuro.
Na tu kɔ̃su sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
goo u ku raa ka tu wɔri u mwa.

4 Na ɲ̀ maa ka nɛn resɛm gbaa te məru sãa.
Adama nà n sãki ka awĩi wa mi,
kon yi wəriwa n dõə mɛni,
5 ma n kun mə yi man kua yin kuku yeru,
ma yi ka man nəə tia kua.
Yì n kua mɛ, kon yi deri.

Yinni Gusunə

u koo Isireliba suuru kua

6 Saa gaa sisi yè səə
Isireliba ba koo gbini gira
bu kɛri ko nge dãa,
bu wɛ̃su ko bu ma
kpa ben binu nu handunia yibu.
7 Yinni Gusunə u ɲ̀ bu sɛɛyasie
nge mɛ u ben yibɛrɛba sɛɛyasia.
U ɲ̀ maa bu go nge mɛ u ben yibɛrɛba go.
8 U bu sɛɛyasiawa saka səə.
U dera yibɛrɛba ba na
nge sõə yari yerun woo damguu,
ba bu gura ba ka doona.
9 Nge mɛya u ka Isireliban durum wəka.
Wee ye n koora yen biru.
U ben bũu turanu gəsia torom.
Ba ɲ̀ maa Asitaaten bwãarokunu ka sõəginu seeyamə.
10 Ben wuu damguu ge,
ga kua bansu, ba gu deri.
Miya n kua yaa sabenun kpara yeru
ka nin kpin yeru.
Ma nu kiku si su tiara dimə.
11 Dãa yà n gbera ba ra ye bəəriwa
kpa tən kurəbu bu ka doo ko.
Wee nɛn tən be, ba ɲ̀ bwisi mə.
Yen sõna Yinni Gusunə wi u bu taka kua
u ɲ̀ bu wənwəndu kue,
u ɲ̀ maa bu durom kue.

Be ba raa yoru mwɛɛra

ba koo wurama

12 Saa gaa sisi yè səə Yinni Gusunə u koo bɛɛ Isireliba sira nge dãru,
kpa bu bɛɛ dəbiri tia tia
saa Efaratin daarun di n ka girari Egibitin daarə.
13 Yen tõə te, ba koo kəbi baka so
kpa be ba raa yoru mwɛɛra ba woo Asiriə
ka be ba kpikiru da Egibitiə bu wurama.
Kpa bu yiira bu Yinni Gusunə sã
guu dɛɛra ten mi, Yerusalɛmuə.

Ba Isireliban bwese kɛri

wəku te kirə mò

28

1 Bõrura Samari ye ya sãa nge sina furə
ge Efaraimuba ba ka tii sue.
Ya wəwa tuke ye ya tem gem mə.
Ma ya sãa yen buraru
nge dãa wɛ̃ɛ si təmba ra doke wirə
ba ka tam goore.
2 Wee tɛ̃, Yinni Gusunə u goo səəru kua
wi u dam mə u ka ye wəri.
Win dam mu sãawa nge guru kpenu,
ɲ̀ kun mɛ nge woo bəkə ge ga ra asərə ko,
ɲ̀ kun mɛ nge guru baka.
U koo wuu ge surawa temə.
3 Wuu ge, ge Efaraimuba ba ka tii sue mi,
ga wəra ba taakumə,
4 nge dãa wɛ̃ɛ si su dɛlla.
Ga sãawa nge dãa marum mɛ mu yellu ye,
ma ba yande səra ba di.
5 Sõə teeru, Yinni Gusunə Dam kpurogiin tiiwa u koo bandu di kpa u n sãa win tən be
ba tian sina furə burə ka ben buraru.
6 U koo siri kowobu kpara bu ka siri dee dee. Mɛya u ko n maa sãa ben dam bu ka yibɛrɛba naa gira sere ben wuun gbãrarun kənnəwə.

Tam nəroba Esai yaakoru mò

7 Adama tɛ̃, baa ka Gusunən səməbu ka yãku kowobu,
tam bəəbəm mu bu tirekiramə
ma ba bãarimə mɛn sõ,
sere Gusunən səməbu ba ɲ̀ maa win gari mò dee dee.
Yãku kowobun tii ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu siri dee dee.
8 Ben dii yenə aye dɛɛraru sari.
Sianu ka kubana nu yiba mi.
9 Ba gerumə ba mò,
wara na kĩ n keu sõəsi.
Wara u koo ka nɛn gari səmburu ko,
ma n kun mə bii wi ba bəm kara.
10 Ba mò, na bu keu mò tɛɛru.
Na bu wooda wɛ̃ɛmə tia tia.
Na yen wiru ka naasu tubusiamə
nge wi u bii piiminu keu sõəsimə.
11 Yen sõ tɛ̃,
Gusunə u koo de goo u ka bu gari ko
ka barum tukum mɛ ba ɲ̀ nəəmə.
12 Domi u bu sõəwa bu de
wi u wasira u wɛ̃ra.
Wɛ̃ra yera maa wãa mi,
adama ba ɲ̀ kĩ bu win gari wura.
13 Yen sõna win wooda ko n bu sãawɛ bii sõəsiru te ba sõəsimə tɛɛru tɛɛru, tia tia. Ka mɛ, ba koo sokura bu wəruma bu bəəkira,
kpa bu yina mwaara.

Kpee te ta sãa

gani gəmburun dam

14 Tɛ̃ bɛɛ yaako kowobu,
bɛɛ be i Yerusalɛmugibu dam dəremə,
i swaa dakio i nə ye Yinni Gusunə u gerumə.
15 Bɛɛ be i gerumə i mò,
wee i ka gəə ka gəribun wãa yeru arukawani bəkua.
Baa wahala yà n tunuma ya banda,
ya ɲ̀ bɛɛ turi.
Adama i n yɛ̃ ma weesa su kua bɛɛn kuku yeru.
16 Yen sõna Yinni Gusunə u nɛɛ,
wee u kperu swĩi Siəniə,

ta kua win kpɛɛkpɛɛku.
Kpee te, ta sãawa kpee gobigiru
te u gəsa, ta kua gani gəmburun dam.
Wi u tu kua win tãsi yeru u ɲ wərumamə.
17 Wee, u gem nɛni nge banəbun wɛ̃ɛ
yi ba ra ka diru yĩire,
ɲ kun mɛ ben nifo
ye ba ra ka ganan sikirabu mɛɛri.
Guru kpenu nu koo wee si kpuro kəsuku
si su kua bɛɛn kuku yeru mi.
Nim bakam mu koo su mwɛ.
18 Bɛɛn arukawani ye i raa ka gəə bəkua
ya koo kam ko.
Kpa ye i raa ka gəribun wãa yeru bəkua
ya kun maa wãa.
Yibɛrɛba bà n bɛɛ wəri ba asərə kua
ba koo bɛɛ taakuwa.
19 Ba ko n bɛɛ taakuməwa saa kpuro nge
mèn nəə ba saramə. Domi ba ko n da sarewa
bururu baatere ka maa sõə səə ka wõkuru,
kpa i bɛrum soora ì n ben labaari nua.
20 Nge mɛ ba ra gere, bu nɛɛ,
kpin yera kun dɛ̃ɛbu turi a ka tii dɛmia.
Bekura kun maa yasum turi a ka wukiri.
21 Domi Yinni Gusunə u koo tabu ko
nge mɛ u raa kua Perasimun guurə.
U koo məru bara
nge mɛ u raa kua Gabaonin wəwaə,
u ka win səm maamaakigia sõəsi
ye ba ɲ waare.
22 Tɛ̃, i ku maa de i n wãa yaako kookoosu
səə, kpa bu ku raa maa bɛɛ nəni swãaru sosia.
Domi na nua ma Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
u himba yi u ka tem mɛ kpuro kpeerasia.

Yinni Gusunən bwisi

23 I swaa dakio i nə.
I swaa tem kpĩiyə i nɛn gari nə.
24 Wi u gbaaru kəramə u ka dĩanu duure
u ku ra n kərə təna mà u n dəə baadomma.
25 U n kəra u kpa,
u ra mi dĩa bwese bweseka duurewa
bɛɛru ka bɛɛru.
Kpa u maa dĩanu ganu duure nɛnɛm
gbaa ten goorə.
26 Gusunə wi u sãa win Yinni
wiya u nùn bwisi kã.
U nùn yen kpunaa sõəsi.
27 U ku ra dobi so ka tebo,
u ra yi sowa ka bokuru.
U ku ra məri so ka dam,
u ra yi sowa ka boku piibu.
28 U ra alikama sure,
adama u yen saka yɛ̃ yu ku ka munkira.
29 Yenin tii ya weewa Gusunə, wəllu ka tem Yinnin min di.
Win bwisi kɛ̃ru ta sãawa maamaaki.
Win laakari ya maa kpã.

Ye n Yerusalɛmu mara

29

1 Ariɛli, Ariɛli, wunɛ wi ba mò Yerusalɛmu,
mi Dafidi u win wãa yeru kua,
a sãawa bõrura.
A n wunɛn wõə ka wõə tõə baka ni mò a n dəə.
2 Adama kon nun wəri,
kpa wuri ka weeweenu nu nəəra wunɛ səə,
kpa a ko nge nɛn yãku yeru.
3 Kon de tabu kowobu bu nun tarusi,
kpa bu ben tabu sĩa yi yi
bu ka nun sikerena.
4 Ba koo nun sura.
Kaa gari geruma tem di,
adama tua kun derimə yi yari.
Wunɛn nəə ga koo nəəra nge siinin nəə.
Tuan diya ba ko n gu nəəmə kutu kutu.
5 Wunɛn yibɛrɛba ba ko n dabiwa nge tua,
kpa ba n pusa nge doo dirisu.
6 Adama subaru səə Gusunə, wəllu ka tem Yinni
u koo na u bu sɛɛyasia
ka guru gbãsukubu ka tem yĩirubu,
ka wəki bakanu ka woo guna
ka guru woo bəkə, ka sere maa dõə boko,
7 kpa tabu kowo dabi te,
te ta nun wəri mi,
ta wunɛn gbãraru tarusi,
tu doona nge dosu.
8 Nge mɛ wi gõərа mò u ra dosi u nɛɛ, u dimə,
adama ù n dom yanda
kpa u deema nukurə gãanu sari.
N kun mɛ nge mɛ wi nim nəru ga mò
u ra dosi u nɛɛ, u nim nərumə,
adama ù n dom yanda
kpa win gõru ga n gbere, u n wasire,
nge mɛya tabu kowo be,
ba ko n sãa be ba koo na bu Siənin guu te wəri.

Isirelіba ba Yinni Gusunən

kirə atafiiru kua

9 I biti sooro,
kpa i nəni yimɛ i ko nge wõkobu.
Wee i sãare i tam goore,
adama i ɲ tam nəra.
I bãarimə, adama n ɲ tam bəəbəm sõ.
10 Domi Yinni Gusunə u bɛɛn laakari sikarisia,
u win səməbu ka bɛɛn sərobun nəni wõkua.
11 Gari yini kpuro yi ko n bɛɛ sãawɛwa nge
tire te ba wukiri ba yĩreru koosi. Ma ba tu
goo wɛ̃ wi u garibu yɛ̃ ba nɛɛ, u tu gario. Ma
u wisa u nɛɛ, u ɲ kãkə u tu gari, domi ba tu
yĩreru koosiwa.
12 N kun mɛ nge tire te ba goo wɛ̃ wi u kun
garibu yɛ̃, ba nɛɛ, u tu gario. Ma u wisa u nɛɛ,
u ɲ garibu yɛ̃.

Bwisigibun bwisi koo kam ko

13 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bwese teni tà n nùn sãamə,
nəəwa ta ra ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Ben gõru ga ka nùn toma.

Tɔmbun wooda ka ben sɔ̃ɔsina ba swĩi, ba ka
nùn sãamɔ.
14 Yen sɔ̃na u koo de bu biti soora
ka sɔm maamaakiginu.
U koo de ben laakarigibun laakari yu kam ko.
Kpa ben bwisigibun bwisi yi kpe.

Ye ya koo koora amɛn biru

15 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i ra bɛɛn himba Yinni
Gusunɔ berue,
kpa i n bɛɛn kookoosu mɔ̀ yam wɔ̃kuru sɔɔ,
kpa i n gerumɔ i n mɔ̀
wara u bɛɛ waamɔ,
nge wara u bɛɛ yɛ̃.
16 Daa kɔ̃sagibu bɛɛ!
Ba ku ra mɔmɔ garisi nge sɔndu.
Tem mɔndu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu mɔmɔ sɔ̃ tu nɛɛ,
n ɲ̀ wi, u tu kua,
ɲ̀ kun mɛ tu nùn sɔ̃ tu nɛɛ,
u ɲ̀ bwisi mɔ.
17 Saa fiiko sɔɔ,
Libani ya koo gɔsia dãa gbaaru
kpa ta n sãa nge dãa sɔ̃ɔ.
18 Saa ye sɔɔ,
sosobu ba koo tire ten gari nɔ.
Wɔ̃kobu ba koo yam wa,
kpa bu yari yam wɔ̃kurun di.
19 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de wɔnwɔndobu ba n yɛ̃ɛrimɔ ba n dɔɔ,
kpa sãarobu bu nuku dobu ko,
nɛ, Isireliban Yinni dɛɛron sɔ̃.
20 Domi be ba ra tɔmbu dam dɔre
ka tɔn yaako kowobu ba koo kpe,
kpa kɔ̃san kowobu ba kun maa wãa.
21 Kon maa be ba ra tɔmbu taarɛ wɛ̃ siri yerɔ
kpeerasia,
ka be ba ra tɔmbu yina bɛrie be ba ka tii
yinamɔ,
ka be ba ra gemgii win gem bire siri yerɔ.
22 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛ wi na Aburahamu yakia,
na win debubu Isirelin yɛnugibu sɔ̃ɔwa na
nɛɛ,
tɛ̃, ba ɲ̀ maa sekuru wasi.
Mɛya ben wuswaa kun maa burisinamɔ.
23 Domi sanam mɛ ben bibu ba koo nɛn
nɔman sɔma wa,
ye na kua ben suunu sɔɔ,
ba koo nɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa bu man nasia, nɛ, Gusunɔ ben Yinni
dɛɛro.
24 Bèn bwisikunu nu raa tondɔ,
ba koo bwisi wa.
Be ba ku ra raa maa gari wure,
ba koo gari wura.

Arukawani

ye ya ɲ̀ arufaani mɔ

30

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɔ̃ruroba Yudaba be ba ku ra mɛm nɔ.
Ba ku ra man saawara ko bà n wesianamɔ.
Kpa bu ka gabu arukawani bɔke
ba kun nɛn kĩru bikie.
Ba tii durum guremɔ ba sɔbimɔ ba dɔɔ.
2 Be wee ba kpikiru dɔɔ Egibitiɔ
ba ɲ̀ man saawara kue.
Ba faaba kasu Egibiti sunɔn mi.
3 Adama u ɲ̀ kpɛ̃ u bu faaba ko.
U koo bu sekuru dokewa.
4 Wee ben wirugibu ba tura ba
wãa Soaniɔ kɔ.
Mɛya maa ben gɔro be, ba Hanɛsi tura.
5 Adama be kpuro ba koo sekuru di
Egibitigibun sɔ̃,
domi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu bu faaba ko.
Ba koo bu sekuru dokewa kpa bu bɛɛrɛ bia.

Isireliba ba Egibitigibun

somiru dweem dɔɔ

6 Wee Yudaba ba ben yaa sabenu sɔmunu
sɔbi
ba ka dɔɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi nuku sankirara wãa.
Domi gbee sinansu su wãa mi,
ka surɔkɔnu ka sere wɛɛ nanumgii gɛɛ.
Tɔn be, ba ben dukia ka ben arumani kpuro
kɛtɛkunu ka yooyoosu sɔbi,
ba ka Egibitigibu daawɔ,
be ba ɲ̀ koo bu arufaani gaa kua.
7 Domi ben somiru ta sãawa kam.
Yen sɔ̃na na Egibiti ye sokumɔ waa ye ya kun
dɛ̃ɛ mɔ.

Mɛm nɔɔ sariba

8 Gusunɔ u Esai sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tɛ̃, a ye kpuro yoruo kpee bɛsi sɔɔ ka tirenɔ
Yudaban wuswaaɔ kpa ya n yii mi,
ya n sãa seeda sere ka baadommaɔ.
9 Domi tɔn be, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba ka
wee kowobu.
Ba swaa tau, ba ɲ̀ kĩ bu sɔ̃ɔsiru swĩi.
10 Ma ba yam waobu sɔ̃ɔmɔ bu ku yam wa.
Mɛya ba maa nɛn sɔmɔbu sɔ̃ɔmɔ bu ku bu
gari gee sɔ̃.
Adama bu bu gari dori sɔ̃ɔwɔ baa ɲ̀ n mɛren
na.
11 Bu swaa ye derio
kpa bu ku maa bu nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron
gari sɔ̃.

Yudaba ba koo wurama

mam mam

12 Ma Esai u Yudaba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
amɛniwa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro u bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ.
U nɛɛ, yèn sɔ̃ i gari yi yinamɔ
ma i tii yɔ̃su daa bɔɔbɔya sɔɔ, ka weesu sɔɔ,
ma i tãsa ye sɔɔ,
13 tora nini, nu koo bɛɛ ko dam sarirugibu,
kpa i wɔruma subaru sɔɔ,
nge gana ye ya beu mɔ.
14 I ko i kɔsikirawa muku muku
nge wekeru tèn kɛ̃ka ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka dɔ̃ɔ gura,
ɲ̀ kun mɛ bu ka nim sɔka.

I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo
15 Adama u wure u nɛɛ,
ì n gɔ̃ru gɔsia i wurama win mi laakari sɔɔ,
i ko faaba wa.
Mɛya ì n kua tɛɛru i nùn naanɛ doke,
i ko dam wa.
Adama i ɲ̀ mɛ kĩɛ.
16 I nɛɛ, i ko yakurawa ka dumi.
Yen sɔ̃na u koo maa de i yakura.
I nɛɛ, i ko dawa ka dumi yi yi duki mɔ.
Yen sɔ̃na u koo de
be ba koo maa bɛɛ naa gira ba n sãu.
17 Bɛɛn nɔrɔbu (1.000) bà n yibɛrɛ turo wa,
ba koo duki yarina.
Yibɛrɛba nɔɔbu ba koo maa bɛɛ kpuro yarinasia
kpa i da i n sebi sebi
nge dɛka ye ba gire guuru wɔllɔ.

Yinni Gusunɔ u koo

win tɔmbu domaru kua
18 Yinni Gusunɔ u tɔ̃ru mara
tè sɔɔ u koo bɛɛ durom kua
kpa u bɛɛ wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
Domi u sãawa gemgii.
Doo nɔɔrugiba be ba nùn naanɛ sãa.
19 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
bɛɛ be i wãa Siɔnin guurɔ,
bɛɛn goo kun maa sumɔ.
Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn wɔnwɔndu wa
sanam mɛ i nùn soka.
U n bɛɛn nɔɔ nua, u koo bɛɛ wurari.
20 U koo bɛɛ dĩanu wɛ̃ i di nɔni swãarun saa sɔɔ,
kpa u bɛɛ nim wɛ̃ i nɔ wahalan saa sɔɔ.
Wi, wi u bɛɛ keu sɔ̃ɔsimɔ
u ɲ̀ maa kukumɔ bee tia.
I ko i nùn wa.
21 I n sĩa i tura swaa kɛɛnanɔ,
bɛɛn swaa koo gari yi nɔ, yi yi nɛɛ,
swaa wee, i sĩiyɔ ye sɔɔ.
22 I ko i bɛɛn sii geesu ka wura
ye i raa bɛɛn bwãarokunu pote garisi disi,
kpa i bwãaroku nin kɛ̃ki yari nge kubanu,
kpa i nɛɛ, bu ka nu yario saa min di.
23 Saa yera Gusunɔ u koo de gura yu nɛ
bɛɛn dĩa ni i duura sɔɔ,
kpa dĩa ni, nu gea ko nu ma.
Saa ye sɔɔra, yaa sabenu koo yakasu di batuma baka sɔɔ.
24 Nɛɛ yi ba ka sɔmburu mɔ̀ ka sere kɛtɛkunu
nu koo dobi di yi ba bɔru yɛ̃ka.
25 Nim tori yi ko yi n wãawa
guu bakanun wɔllɔ, ka gungunu wɔllɔ,
dɔma te ba koo tɔmbu go
bu ben kuku yenu kɔsuku.
26 Kpa Yinni Gusunɔ u win tɔmbun bosu nɔɔri,
kpa u bu bɛkia mi u bu mɛɛra kua.
Dɔma tera, surun yam bururam mu koo ko nge sɔ̃ɔgim,
kpa sɔ̃ɔgim mu dora mu sosi
nɔn nɔɔba yiru n kere yellu.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu sɛɛyasia
27 Wee Yinni Gusunɔn yĩsira nɔɔramɔ
saa tontonden di.
Win mɔru ya kpã ya sãa nge dɔ̃ɔ wii bakaru.
Win nɔɔ ga mɔru yiba.
Ma win yara ya sãa nge dɔ̃ɔ yari bakaru.
28 Win mɔrun wɛ̃siaru ta sãawa nge daaru
te ta nim yiba ta tɔnu mwɛɛ sere wĩirɔ,
u ka tɔmbu kam koosia,
ma ta sãa nge yaruka ben nɔsɔ
u ka bu da mi ba ɲ̀ kĩ.
29 I ko i womusu ko nge mɛ i ra ko Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ wɔ̃kuru, kpa i n
nuku dobu mɔ nge wi u guuru soomɔ u ka
sĩimɔ sanam mɛ i sãaru dɔɔ Yinni Gusunɔn
guurɔ, wi, wi u sãa Isireliban dam.
30 Saa yera u koo de win nɔɔ damguu ge, gu nɔɔra.
Win mɔru baka ye, yà n seewa
u koo win dam sɔ̃ɔsi dɔ̃ɔ boko ka nim yibu bakaru
ka guru woo bɔkɔ ka guru kpenu sɔɔ.
31 Yinni Gusunɔ ù n gbãra,
Asirin sina boko u koo nanda u diiri.
Domi u koo nùn sɛɛyasia ka win bokuru.
32 Mèn nɔɔ u gesi nùn boku te so, gãasu ka
mɔrɔkuna nu koo nɔɔra. U koo nùn sowa ka
dam.
33 Saa yellun di
ba wi sina bokon kpaku yeru kua ta wãa mi.
Ta duku, ta maa yasu.
Ma ta dɔ̃ɔ mɔ ta maa dãa yiba.
Wee Yinni Gusunɔn mɔrun wɛ̃siaru ta dɔ̃ɔ wi yabiamɔ
nge gbim mɛ ba dɔ̃ɔ doke.

Egibitigiba sãawa tɔmbu

31

1 Bɔ̃ruroba Yuda
be ba kpikiru dɔɔ Egibitiɔ bu ka somiru wa.
Ba ben naanɛ doke dumi sɔɔ,
ka tabu kɛkɛ dabi ni dumi gawe sɔɔ
ka sere maasɔ damgibu sɔɔ.
Adama ba ɲ̀ Gusunɔ ben Yinni Dɛɛro kasu,
bu nùn naanɛ ko.
2 Yen sɔ̃na win tii u yɛ̃ ye u mɔ̀.
U koo de kɔ̃sa yu na.
U ɲ̀ maa win gari kɔbiamɔ.
U koo tɔn kɔ̃sobu seesi,
ka maa be ba bu somimɔ.
3 Egibitigibu ba ɲ̀ sãa Gusunɔ,
ba sãawa tɔmbu.
Mɛya maa ben dumi yi ɲ̀ dam tukum gam mɔ,
yi sãawa yɛɛ diri.
Yinni Gusunɔ ù n win dam sɔ̃ɔsima,
be ba somiru kasu ka be ba bu somiru wee,
ba koo sokura bu wɔruku,
kpa be kpuro bu mɛnna bu gbi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu kɔ̃su

4 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
gbee sunɔ ge ga yaa mwa ga wuri koosimɔ
ga ku ra yãa kparobun bɛrum ko,
baa bà n dabi ma ba gu tarusi ba gbãsukumɔ.
Nge mɛya wi, wɔllu ka tem Yinni, u ko n sãa
ù n sarama u ka Siɔnin guuru kɔ̃su, u tu
sanna.
5 Nge mɛ gue yi ra n yin binu kɔ̃su,
nge mɛya wi, wɔllu ka tem Yinni,
u koo Yerusalɛmu yakia u ye kɔ̃su.
6 Yen sɔ̃, bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i ka Yinni
Gusunɔ wi tonda n kpã, i gɔ̃ru gɔsio kpa i
wurama win mi.
7 Domi saa ya sisi yè sɔɔ bɛɛn baawure u
koo win bwãaroku ni u seka ka sii geesu ka
wura wuna u kɔ̃ ni nu nùn durum koosiamɔ.
8 Mɛya ba koo Asirigibu kam koosia,
adama n ɲ̀ ka tɔnun dam.
Ba koo duki yarina tabu sɔɔ
kpa bu ben aluwaasiba mwɛɛri bu yoo sɔma
koosia.
9 Ben sina boko u koo duka yakura bɛrum sɔ̃.
Kpa ben tabu sinambu bu bɛrum soora
bu ben gidi bɔra biru kisi bu doona.
Yeniwa Yinni Gusunɔ u geruа
wi ba ra sã Yerusalɛmuɔ ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu.

Sunɔ geo

32

1 Sɔ̃ɔ teeru goo u koo yari u bandu di
kpa wi ka win bwãabu bu tem mɛ kpara gem
sɔɔ.
2 Ben baawure u ko n sãawa nge kuku yeru
woo bɔkɔn sɔ̃,
ɲ̀ kun mɛ nge daaru mi kakoru sari,
ɲ̀ kun mɛ nge kpee bakarun saaru
mi dãru garu sari.
3 Be n weenɛ bu yam wa, ben nɔni koo
wukiara.
Be n weenɛ bu gari swaa daki, ba koo nɔ sãa
sãa.
4 Be ba ku ra bwisiku ba koo
kasu bu gia.
Be ba maa bebirimɔ ba koo gari gere dee dee
tɔmbu bu ka nɔ.
5 Ba ɲ̀ maa gari bɔkɔ sokumɔ tɔn boko.
Mɛya ba ɲ̀ maa tɔn kɔ̃so sokumɔ tɔn geo.
6 Domi gari bɔkɔ u ra gari swiniwa.
Kɔ̃sa sɔɔra win bwisikunu nu ra n woo.
Win kookoosu ka win gari kpuro ku ra
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
Mɛya u ku ra wi u gɔ̃ɔru barɔ dĩanu kɛ̃.
U ku ra maa wi nim nɔru ga mɔ̀ nim kɛ̃.
7 Tɔn kɔ̃son kookoosu kpuro su ku ra n wã.
U ra kpunaa dabinu kowa
u ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ kam koosia ka weesu,
baa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi, ù n gem mɔ.
8 Adama tɔn geo, kpunaa gea u ra ko.
U ra n maa yɔ̃wa gem sɔɔ dim dim.

Ba Yerusalɛmun tɔn kurɔbu

kirɔ mɔ̀

9 Bɛɛ tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i kun bwisikunu ganu mɔ bɛɛn wãaru
sɔɔ,
i seewo i nɛn gari nɔ.
Bɛɛ wɔndia garu koo sariba,
i man swaa dakio.
10 Gasɔku amadaare, i ko i wurura,
domi i ɲ̀ maa resɛm wasi i sɔri.
11 I de i nanda
bɛɛ be i ɲ̀ bwisikunu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ.
Bɛɛ garu koo sariba i diirio.
I bɛɛn yãnu potirio i yɔ̃ra basi,
kpa i kĩasu dewe nuku sankiranun sɔ̃.
12 I bɛɛn bwãsu nɛnuɔ,
i ka nuku sankiranu sɔ̃ɔsi,
yèn sɔ̃ bɛɛn gbee geenu
ka bɛɛn resɛm gbaa geenu
nu koo kam ko.
13 Wee Yinni Gusunɔn tɔmbun tem
ka yɛnu gèn mi nuku dobu raa wãa,
n koo ko bansu,
kpa sãki yi kpi mi.
14 Ba koo ben sina kpaaru biru kisi
kpa Yerusalɛmu ye ya raa tɔmbu yiba bu ye
deri.
Yen guuru ka yen kɔ̃sobun wãa yenu nu koo
ko bansu.
Yɛɛ kpiki yi ko n da bɔsu mi,
kpa bu maa yaa sabenu kpara mi.

Yerusalɛmun seebu

15 Adama Gusunɔn Hunde u koo sarama
wɔllun di
u n wãa bɛsɛ sɔɔ.
Saa yera mi dĩanu ku ra raa kpi, n koo dĩanu
ko,
kpa yam mi dãnu kun daa dabi, n ko dãa sɔ̃ɔ.
16 Saa ye sɔɔra gem mu ko n wãa
tem mɛ kpuro sɔɔ.
17 Mɛya mu koo ka bɔri yɛndu na,
ka wɛ̃rabu bɛrum sariru sɔɔ
sere ka baadommaɔ,
18 kpa bɛsɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu
sa n wãa mi,
bɔri yɛndu sɔɔ dii naanɛginɔ.
19-20 Sa ko n wãawa doo nɔɔru sɔɔ
sa n dĩanu duurumɔ mi nim mu wãa,
kpa sa n bɛsɛn kɛtɛkunu ka bɛsɛn nɛɛ yɔ̃su yi
n dimɔ baama.
Adama guru kpenu nu koo yibɛrɛban tabu
kowobu kam koosiawa
be, be ba dabi nge dãa sɔ̃ɔ,
kpa ben wuu ge, gu wɔruma.

Bɔ̃ruroba bɛɛ tem gowobu

33

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ, bɛsɛn yibɛrɛba.
Domi i tɔmbu wɔri i ben yãnu gura

ma i ka bu murafitiru kua,
baa mɛ ba ɲ̀ bɛɛ yen gaa kuare.
Yen sɔ̃, ì n tɔmbu wɔri i kpa,
i ben yãnu gura,
ba koo maa bɛɛ kua ngɛ mɛ.
Mɛya saa ye i bu murafitiru kua i kpa,
ba koo maa bɛɛ murafitiru kua.
2 Yinni Gusunɔ, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo,
wuna sa yĩiyɔ.
A de a n sãa bɛsɛn dam bururu baatere.
Kpa a sun faaba ko sanam mɛ sa wãa nɔni swãaru sɔɔ.
3 Yibɛrɛba bà n wunɛn nɔɔ damguu nua,
ba koo duki yakikira.
À n maa seewa ba koo yarina.
4 Tɔmba koo ben yãnu wɔri bu gura
ngɛ mɛ twee yi ra tem wukiri
yi dĩanu kpuro di.
5 Yinni Gusunɔ u kpã,
domi u wãa wɔllɔ.
U koo de win gem mu n yiba Siɔni kpuro sɔɔ.
6 Yinni Gusunɔ, kaa de
Siɔnigibu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa ba n bwisi ka laakari mɔ
ye ya koo de bu faaba wa.
Wunɛn nasiara ta sãa ben arumani.

Ba faaba kanamɔ

7 Adama tɛ̃, wee tabu durɔbu ba kuuki mɔ̀,
ba faaba kanamɔ.
Be ba gɔra bu ka yibɛrɛba suuru kana bu nɔɔ tia ko
ba kpana, ba wuri mɔ̀.
8 Tɔmbu ba ku ra maa sĩ swɛɛ sɔɔ.
Domi yibɛrɛba ba ben arukawani kusia.
Ba ɲ̀ maa ben seedagibu yɛ̃.
Ba ɲ̀ maa goon bɛɛrɛ yɛ̃.
9 Wee tɔmbu ba ben gbea deri.
Libanin dãa sɔ̃su su gberamɔ.
Ma Saronin tem gem mu kua yani sɛɛri.
Basanin bera gia ka guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ
dãnun wurusu dɛllamɔ.
10 Yinni Gusunɔ u bwese tukunu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yen sɔ̃ tɛ̃, kon se n yɔ̃ra,
kpa n sɔ̃ɔsi ngɛ mɛ na kpãaru nɛ.
11 Domi bɛɛn bwisikunu nu sãawa
ngɛ yaka bii yi ba duura.
Nù n koora, nu koo kam kowa ngɛ yaka si.
Nɛn wɛ̃siaru ta ko n sãawa ngɛ dɔ̃ɔ wi u koo bɛɛ mwa,
12 kpa i gɔsira ngɛ kuku ni ba dɔ̃ɔ mɛni,
ɲ̀ kun mɛ ngɛ sãki yi ba bɔɔra ba dɔ̃ɔ doke.
13 Bɛɛ be i toma ka bɛɛ be i wãa turuku,
i swaa dakio i nɔ ye na kua,
kpa i gia ngɛ mɛ nɛn dam mu nɛ.
14 Durumgiba nanda Siɔniɔ.
Be ba ɲ̀ Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ ba diirimɔ ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sãawa ngɛ dɔ̃ɔ yari baka ye ya ku ra gbi.
Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra win wuswaaɔ,
15 ma n kun mɔ wi u sĩimɔ gem sɔɔ,
ma u ku ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ taki di,
u ku ra maa nɔm biran kɛ̃ru mwɛ,
u ku ra tɔn gowobun gari swaa daki,
u ku ra maa kã u kɔ̃sa mɛɛri.
16 Tɔnu win bwesera ko n wãawa nandabu sari
ngɛ wi u kukua kpee baa sɔɔ.
U koo maa wa u di, u nɔ.

Ba koo Yerusalɛmu wɔra

17 Sɔ̃ɔ teeru, kaa sina boko wa
u wãa win yiikon girima sɔɔ,
u bandu dii tem bakam sɔɔ.
18 Kaa wunɛn yellun bɛrum yaaya
mɛ a raa mɔ saa ye a wãa yoru sɔɔ,
kpa a nɛɛ, mana gbere mwaɔbu ba wãa.
Mana wɔ̃ɔ gobigibu ba wãa.
Mana gbãrarun kɔ̃sobu ba wãa.
19 A ɲ̀ maa tɔn tuko be ba tii sue mi wasi,
be, bèn barum a ɲ̀ nɔɔmɔ.
20 A Yerusalɛmu mɛɛrio
mi sa ra bɛsɛn tɔ̃ɔ bakanu ko.
Kaa ye wa ya wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ya ko n sãawa ngɛ kuu bekurugiru
tèn dãnu ba ɲ̀ maa wukamɔ.
Mɛya ba ɲ̀ maa ten wɛ̃ɛ kusiamɔ.
21 Miya Yinni Gusunɔ u koo sun win girima sɔ̃ɔsi.
U koo de sa n wãa daa bakanun bɔkuɔ.
Adama yibɛrɛban goo nimkusu ku ɲ̀ kpɛ̃ su sĩ mi,
baa si su kpãaru bo.
22-23 Wee, sin wɛ̃ɛ yi koo kasikira,
kpa yi kun maa sin beka nɛni gbereba sɔɔ
woo gu ka su bɔria.
Yera n koo de bu bu dukia baka gurari.
Baa ka yɛmɔbɔ ba koo da mi,
bu ka yãa ni gura.
Yinni Gusunɔwa u ko n sãa bɛsɛn siri kowo,
kpa u sun wooda wɛ̃.
Wiya u ko n sãa bɛsɛn sina boko.
Kpa u sun faaba ko.
24 Goo kun maa gerumɔ u nɛɛ,
u barɔwa.
Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmugibu ben durum wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo Edɔmuba

sɛɛyasia

34

1 Bɛɛ bwese tukunu, i susima i nɔ.
I bɛɛn laakari kpĩiyɔ.
Tem mu swaa dakio ka ye ya wãa mɛ sɔɔ,
ka sere ye mu marumɔ.
2 Domi wee, Yinni Gusunɔn mɔru ya koo tɔmbu kpuro wɔri
ka ben tabu kowobu sɔɔ kpuro.
U koo de bu goona kpa bu kam ko.
3 Ben yɛm mu ko n kokumɔ saa guunun di.
Ben gonu ko n kɔ̃ɔkire,
kpa nin nubura n pusa.

4 Wɔllun kperi ka suru ka sɔ̃ɔ koo wukura,
kpa wɔllu tu kure nge tireru,
kpa kperi yi, yi wɔruku nge dãa wuru si su
dɛlla.
5 Yinni Gusunɔn takobi ya yɛm deba wɔllɔ.
Wee, ya koo sarama yu Edɔmuba wɔri,
be u siri u nɛɛ, bu kam koosio.
6 Wee, takobi ye, ya yɛm ka yaa gum yiba.
N sãare u ka yãanu ka bonu yãkuru mɔ̀ Bo-
tisiraɔ.
Tɔn dabira ba sakira Edɔmu kpuro sɔɔ.
7 Gbeeku kɛtɛba ka nɛɛ, yi wɔrukumɔ ka be
sannu.
Ma yɛm mu tem wukiri ma tua ya gum kure.
8 Domi saa ya tunuma
Yinni Gusunɔ u ka win yibɛrɛba mɔru kɔsia.
Kpa u bu sɛɛyasia Siɔnin sõ.
9 Edɔmun nim mu koo gɔsira kontaa.
Kpa yen tua yu ko nge gbim.
Kpa yen tem mu dɔ̃ɔ mwaara nge kontaa.
10 Dɔ̃ɔ wi, u ɲ̀ gbimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Win wiisu su ko n seewawa sere ka
baadommaɔ.
Kpa tem mɛ, mu kam ko mam mam.
Goo kun maa sarɔ mi.
11 Gunɔ sarenu ka duuru bɛɛkuna
nu ko n wãa mi.
Boorosu ka gbanamgbaana
nu koo sokunu ko mi.
N koo kowa batuma dira.
12 Ben sina bibu kpurowa ba koo kam ko.
Goo kun ko n maa wãa
wi u koo bandu di mi.
13 Kikisu ka sãki ka awĩi yi koo kpi
ben sina kpaanɔ ka ben kuku yenɔ,
kpa nu ko purukanu ka taataanun wãa yenu,
14 kpa gbeeku yɛɛ yi n ka dɛmakunu yinnamɔ
mi,
kpa bonu nu n sokunamɔ gbaburu mi.
Miya wɔ̃kurun siiniba ba ko n ben wãa yeru
mɔ
kpa ba n wɛ̃re mi.
15 Wɛɛ yi koo yin wãa yeru ko mi,
yi sɛ̃a ke kpa yi kɔwa,
kpa yi yin binu gure yin kɔkɔrɔ.
Miya yaberekunu nu koo maa mɛnna.
16 I Yinni Gusunɔn tireru wukio kpa i gari.
I ko wa mi ba yorua ba nɛɛ,
yɛɛ yinin gaa kun biaramɔ mi.
Yi kpuro yi koo nawa.
Domi win tiin nɔɔwa ga ye gerua.
Win Hundewa u koo maa yi mɛnna.
17 Wiya u tem mɛ yĩira,
ma u mu yin baayere bɔnu kua ka tɛtɛ,
mu n ka sãa yigim,
kpa yi n wãa mi sere ka baadommaɔ.

Dɛɛrobun swaa

35

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem mi gãanu ku ra kpi,
mu koo tem wurama
kpa mu biibii burɛ kpi.
2 Kpa nuku dobu bu sɔ̃ɔsira mi,
ka womusu ka nasaran kuuki.
Mu ko n girima mɔ
nge Libanin dãa sõɔ.
Mu ko n bɛɛrɛ mɔ
nge guu te ba mɔ̀ Kaamɛli ka Saronin tem
gem.
Saa ye sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔn yiiko wa
ka yen girima.
3 Yen sõ tɛ̃,
bɛɛ be i wasire, i nɔma sãare,
i tii tãsisio i nɔma sua.
Bɛɛ be i diirimɔ,
i de bɛɛn dũa yi dam ko.
4 Bɛɛ bèn gɔ̃ru ga ɲ̀ kpĩ,
i ku nanda. I tii dam kɛ̃ɔ.
Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u sisi u bɛɛ mɔru
bara,
kpa u bɛɛn yibɛrɛba kɔsie ye ba bɛɛ kua.
Win tiiwa u koo na u bɛɛ faaba ko.
5 Saa yera wɔ̃kobun nɔni koo wukiara,
kpa sosobu bu gari nɔ,
6 kpa kõri kpirinugibu ba n yɔ̃ɔkumɔ nge
kpasi.
Mɛya wi u ku ra kpĩ u gari gere,
win yara koo kusiara
kpa u n nɔɔgiru mɔ̀ ka nuku dobu.
Nim mu koo yari mu koku
tem mi gãanu ku ra kpi sɔɔ,
7 kpa yani sɛɛri mi sɔ̃ɔ ra gɛm wɔ̃ yi ko yɛru,
kpa daru koki yi yari
mi tem mu gbere,
kpa naa yari ka gbĩi yi kpi
mi gbeeku bɔ̃nu nu ra kuke.
8 Miya ba koo swaa yara bu ye
soku dɛɛrobun swaa.
Durumgii goo kun dɔɔ mi.
Be ba ye swĩi, ba ɲ̀ kɔ̃ɔramɔ,
baa be ba ɲ̀ bwisi mɔ.
9 Gbee sunɔ ɲ̀ kun mɛ yaa gɔba gaa kun swaa
ye sĩimɔ.
Be Yinni Gusunɔ u faaba kua,
beya ba koo swaa ye mwa,
10 bu ka da Siɔniɔ ka nasaran womusu.
Ben wuswaa ya n nuku dobu sɔ̃ɔsimɔ
baadomma,
kpa weeweenu ka nuku sankiranu nu bu
doonari.

36

Asirigibu

ba koo Yerusalɛmu tarusi
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:13,17-37)

1 Esekiasi, Yudaban sina bokon bandun
wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔ, yera Asirin sina boko
Sankeribu u Yudaban wuu si su dam mɔ
wɔri u kamia.
2 Lakisin diya u win tabu sunɔ ka tabu
durɔ damgibu gɔra Yerusalɛmuɔ Esekiasin
mi. Tabu sunɔ wi, u da u yɔ̃ra nim toran
bɔkuɔ ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔ saa

bwian di, be ba ra beka wɔ̃ken sɔm koo yerun swaaɔ.
3 Yera Eliakimu, Hilikiyan bii, sina bokon sɔm kowobun wirugii, u da ben mi ka Sebina wi u sãa sina bokon tire yoro, ka Yoasi, Asafun bii, wi u ra tirenu bere.
4 Asirin tabu sunɔ wi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yɔ̃rari u naanɛ sãa mɛ.
5 U ɲ̃ yɛ̃ ma u dam ka bwisin bukata mɔ u ka tabu ko? Gari saarinu tɔna nu ɲ̃ tura. N n mɛn na, ma sɔɔra win naanɛ ya wãa, u ka nùn seesi.
6 Geema win naanɛ wãawa Egibiti sunɔn mi, wi u sãa nge kaba te ta kɔsikire. Wi u tu nɛnua u tãsiri, kpa tu nùn mura tu mɛɛra ko. Nge mɛya Egibitin sunɔ wi, u sãa be ba nùn yĩiyɔ sɔɔ.
7 Mɛya i ko gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i naanɛ sãa. Adama n ɲ̃ win sãa yenu ka yãku yena Esekiasi u kɔsuka? U ɲ̃ bɛɛ Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n da yãkuru ko Yerusalɛmu mini tɔnan sãa yerɔ?
8 N n mɛn na, Esekiasi wi, u de u ka nɛn yinni Asirin sina boko arukawani bɔke kpa u nùn dumi nɔrɔbun suba yiru (2.000) wɛ̃, ù n yɛ̃ u koo maasɔbu wa bu yi sɔni.
9 Domi u ɲ̃ kpɛ̃ u yɔ̃ra u wi u piiburu bo nɛn yinnin tabu kowobu sɔɔ ma, baa mɛ u tamaa Egibitigibu ba koo nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka maasɔbu wɛ̃.
10 U ɲ̃ yɛ̃ ma ka Yinni Gusunɔn yɛ̃ra Asirin sina boko u ka tem mɛ wɔrima, kpa u mu kɔsuku? Domi Gusunɔn tiiwa u nɛɛ, u doo u tem mɛ wɔri kpa u mu kɔsuku.
11 Ma Eliakimu ka Sebina ka Yoasi ba durɔ wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a suuru koowo sa nun kanamɔwa, a ku maa ka bɛsɛ wunɛn bwãabu gari ko ka bɛsɛn barum, kpa tɔn be ba swaa daki gbãrarun di bu ku nɔ ye sa gerumɔ. A ka sun gari koowo ka aramum, domi sa mu nɔɔmɔ.
12 Adama durɔ wi, u bu wisa u nɛɛ, i tamaa nɛn yinni u man gɔrima bɛɛ ka bɛɛn yinni tɔnan sɔ̃ n ka gari yini gere? Aawo, ka maa be ba sɔ̃ gbãraru wɔllɔn sɔ̃na be ba koo ben tiin swaa swĩibu di kpa bu ben yɛ̃kum nɔ, ka bɛɛ sannu.
13 Saa ye sɔɔra durɔ wi, u gbãra ka dam ka Yudaban barum u nɛɛ, i bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro keren gari swaa dakio.
14 U nɛɛ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔ̃ke, domi u ɲ̃ kpɛ̃ u bɛɛ wɔra saa win nɔman di.
15 I ku wura i Yinni Gusunɔ naanɛ ko, baa Esekiasi ù n nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi, u koo bɛɛ wɔra. Yen sɔ̃na n ɲ̃ koorɔ Asirin sina boko u wuu ge mwa.
16 I ku maa Esekiasi swaa daki. I Asirin sina bokogia nɔɔwɔ wi u nɛɛ, i ka nùn nɔɔ tia koowo kpa i nùn tii wɛ̃ kpa baawure u wa u win tiin resɛm gbaaru ka win figien dãa binu di kpa u maa win boon nim nɔ.
17 Yen biru u koo na u bɛɛ sua u ka da tem gam mɛ mu sãa nge bɛɛn tiin tem mɛ, mi resɛm ka alikama wãa kpa i n pɛ̃ɛ ka tam mɔ.
18 Yen sɔ̃, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔ̃ke u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɔra. Bwese ni nu tien bũnu nu bu wɔra Asirin sina boko win nɔman di?
19 Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimun bũnu nu wãa tɛ̃. Bũu goo u kpĩa u Samarigibu wɔra saa win nɔman di?
20 Bũu ni nu wãa tem mɛ kpuro sɔɔ, nin nirà nu nin tem wɔra saa win nɔman di, bu sere nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmu wɔra.
21 Adama Yudaba kpuro ba maari, domi sina boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nùn gɛɛ wisi.
22 Ma Eliakimu, Hilikiyan bii sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, ka maa win tire yoro Sebina, ka sere Yoasi Asafun bii, wi u ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi. Ba yabe kĩanu sebua nuku sankiranun sɔ̃, ma ba nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye durɔ wi, u gerua.

37

Sina boko u Esai bwisi bikia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:1-7)

1 Saa ye sina boko Esekiasi u gari yi nua, yera u win tiin yaberu nɛnua u gĩana ma u saaki sua u sebua nuku sankiranun sɔ̃. Ma u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
2 Yera u Eliakimu win sɔm kowobun wirugii ka maa Sebina win tire yoro, ka yãku kowo bukurobu gɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin biin mi. N deema be kpuro saakibara ba sebua ba ka da mi.
3 Ye ba tura mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, amɛniwa Esekiasi u gerua. U nɛɛ, gisɔn tɔ̃ɔ te, nuku sankiranu sɔɔra sa wãa. Ba sun sɛɛyasiamɔ ma ba sun doke sekuru sɔɔ. Gisɔn wahala ye, ya sãawa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma, adama u ɲ̃ dam mɔ u ka wɛ̃ma.
4 Sɔrɔkudo Gusunɔ wunɛn Yinni u ko n Asirin sina bokon gɔron gari yi nua wi u na u nùn wɔnwa. N n mɛn na, a kanaru koowo bɛsɛ be sa gina tien sɔ̃ kpa Gusunɔ u nùn sɛɛyasia.
5 Ye Esai u Esekiasin bwãa ben gari yi nua, yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
6 wee, ye i ko bɛɛn yinni sɔ̃. I nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u ku de gari yi u nua mi, yi nùn bɛrum ko, yi Asirin sina bokon gɔro be, ba ka wi, Yinni Gusunɔ wɔnwa mi.
7 U koo de Asirin sina boko wi, u labaari gaa nɔ kpa yu win bwɛ̃ra gɔsia u wura win temɔ. Miya u koo de bu nùn gɔ ka takobi.

Asirigibu

ba kpam Isireliba narua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:8-13)

8 Asirin sina bokon gɔro wi, u gɔsira u da
Libinaɔ domi u nua ma win yinni u doona
Lakisin di u da u Libinagibu tabu wɔri.
9 Saa ye sɔɔra Asirin sina boko wi, u nua ma
Tiraka, Etiopin sina boko u nùn tabu wɔrim
wee. Yera u maa Esekiasi sɔmɔbu gɔria u nɛɛ,
10 amɛniwa i ko i Esekiasi Yudaban sina
boko sɔ̃. I nɛɛ, u ku de Gusunɔ, win Yinni,
wi u naanɛ sãa mi, u nùn nɔni wɔ̃ke u nɛɛ,
nɛ, Asirin sina boko, na ń kpɛ̃ n Yerusalɛmu
mwa.
11 Wi, Esekiasin tii u nua ma bɛsɛn sinam
be ba man gbiiye kpuro ba raa tem mɛ mu
tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa
u koo yari nɛn nɔman di?
12 Nɛn baababa ba Gosani kpeerasia ka
Harani ka Resɛfu ka sere Edɛnigibu be ba
wãa Telasaaɔ. Ben bũnu kpĩa nu bu wɔra?
13 Nge mana Hamatigibun sunɔ u wãa, ka
Aapadigibun sunɔ ka Sefaafaimugibun sunɔ
ka Henagii ka sere maa Ifagii.

Esekiasi u kanaru kua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:14-19)

14 Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura
Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wɛ̃ tè sɔɔ
ben yinnin gari wãa, ma Esekiasi u tu gara.
Yen biru u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ma u
tu dɛria mi.
15 U kanaru kua Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ,
16 Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, wunɛ wi
a sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobu yirun suunu sɔɔ, wunɛ
turowa a sãa sinambu kpuron Yinni. Wuna
a wɔllu ka tem taka kua, ma a sãa mɛn Yinni.
17 A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki
a nɛn gari nɔ, kpa a Sankeribu, Asirin sina
bokon gari nɔ yi win sɔm kowobun wirugii
u ka nun wɔnwa.
18 Ka gem, Yinni, na yɛ̃ ma Asirin sinambu
ba bwese dabinu kpeerasia ma ba nin tem
sanka,
19 ba nin bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniki. Domi
nu ń Gusunɔ. Nu sãawa tɔmbun sɔma ye ba
kua ka dãa ka kpenu. Yen sɔ̃na ba kpĩa ba nu
kpeerasia.
20 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ, a sun wɔro saa
Sankeribun nɔman di kpa handunian
sinambu kpuro bu gia ma wunɛ turowa a
sãa Gusunɔ.

Esain gari

yi u sina boko nɔɔsia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:20-34)

21 Yera Esai, Amɔtin bii, u Esekiasi sɔmɔ
gɔria u nɛɛ, bu nùn sɔ̃ ma Gusunɔ, Isireliban
Yinni u win kanaru mwa te u kua Sankeribu,
Asirin sina bokon sɔ̃.
22 Ye Yinni Gusunɔ u gerua Sankeribun sɔ̃
wee. U nɛɛ,
Yerusalɛmun tɔmbu kpuro ba nùn gɛma
ba nùn yaakoru mɔ̀,
ba nùn wii gimanu koosimɔ.
23 Wara u kam mɛɛra u wɔnwa.
Wara u ka nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
U ń yɛ̃ ma wi, Gusunɔ, Isireliban Yinni
dɛɛron wuswaaɔra u tii sue?
24 Win sɔmɔba na ba wi, Yinni Gusunɔ
wɔnwa.
Ma Sankeribu wi, u nɛɛ,
ka win tabu kɛkɛ dabira u yɔɔwa
Libanin guu ni nu gunum bon wɔllɔ,
ma u dua sere sere yen dãa sɔ̃ɔ burɔn sɔɔwɔ
u gen sɛduru ka sipɛrɛn dãa
ye ya gunum bo bɔɔra.
25 U nɛɛ, u bwii gba tem tukumɔ
u yin nim nɔra.
Win tabu kowobu ba bɔsu Egibitin nim tori
kpuro sɔɔ
ba yi taaka ba go.
26 Adama Sankeribu u ń yɛ̃
ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa u yeniban
himba yi saa yellun di?
Wee tɛ̃ himba ye, ya koora,
ma wi, Asirin sina boko u wuu si su dam mɔ
bansu koosia.
27 Wi, Yinni Gusunɔ, u dera
wuu sin tɔmba bɛrum soora ba sekuru wa
ba kua dam sarirugibu nge yakasu gberɔ,
ń kun mɛ doo gãaru te gɛmi di.
28 Wiya u maa nɛɛ,
u yɛ̃ saa ye Asirin sina boko wi, u ra du dirɔ,
ka saa ye u ra sinɛ ka saa ye u ra yari tɔɔwɔ,
ka maa saa ye u ka nùn mɔru mɔ̀.
29 Yèn sɔ̃ wi, Yinni Gusunɔ u nua
ma u ka nùn mɔru mɔ̀,
ma u tii sue win wuswaaɔ,
u koo win wɛ̃ru yaba u yɔni doke,
kpa u maa nùn yaruka dokea nɔɔwɔ,
kpa u gɔsira u wura mìn di u na.
30 Ma Esai u Esekiasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
ye ya ko n sãa yĩreru wunɛn mi. Gisɔku ka
gasɔkun doo gãriya i ko i di. Adama wɔ̃ɔ itase
i ko duurewa kpa i gɛ̃. Mɛya i ko maa resɛm
duure kpa i yen marum di.
31-32 Yudaban bweseru sɔɔ, be ba tiara
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ, ba faaba wa, ba
koo kparawa nge dãa, kpa bu gbini ko sere
tem sɔɔwɔ, kpa bu binu ma. Yeniwa Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinni u koo ko.
33 Yen sɔ̃na u gerua u nɛɛ, Asirin sina boko
wi kun duɔ Yerusalɛmuɔ. Mɛya win tabu
kowobu ba ń ye susiɔ ba n tɛrɛnu nɛni bu ka
kuku yenu ko bu sere nɛɛ, ba koo sɛ̃u to.
34 Swaa ye u ka na, yera u koo ka gɔsira. U ń
duɔ wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunɔn tiiwa u gerua
mɛ.
35 Domi u koo wuu ge kɔ̃suwa u gu faaba
ko win tiin sɔ̃ ka Dafidi win sɔm kowon sɔ̃.

Nge mɛ Yinni Gusunɔ

u ka Asirigibu go
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:35-37)

36 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔn
gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma
u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wɛnɛ ka nɔɔbu
(185.000) gɔ. Ye ba seewa bururu, ba deema
wee, gona nu tɛrie baama kpuro.
37 Yera Sankeribu, Asirin sina boko u
gɔsira u da u wãa Ninifuɔ.
38 Sɔ̃ɔ teeru u yiire win bũu wi ba mɔ̀
Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu yiru beni,
Adamɛlɛki ka Sarɛsɛɛ ba nùn gɔ ka takobi, ma
ba kpikiru sua ba da tem mɛ ba mɔ̀ Ararati
gia. Ma win bii Esaa Hadoni u bandu kɔsire
kua.

38

Esekiasi u bara ma u bɛkura
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 20:1-11)

1 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ
turuku kua. Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai Amɔtin
bii u na win mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a wunɛn
yɛnugibu sɔ̃ɔwɔ ye baawure u koo ko wunɛn
biru, domi kaa gbi.
2 Yera Esekiasi u win wuswaa sĩiya u gana
girari. Ma u kanaru kua.
3 U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A
yaayo ma na sĩa dee dee wunɛn wuswaaɔ, na
wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na maa kua ye
n nun wɛ̃re. Yen biru u swĩ gem gem.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Esai sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 a doo a Esekiasi sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Nɛ, wi na sãa win
baaba Dafidin Yinni, na nɛɛ, na win kanaru
nua, na maa win nɔni yĩresu wa. Wee, kon
win wãarun tɔ̃ru sosi wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu,
6 kpa n nùn faaba ko n nùn wɔra ka
Yerusalɛmu sannu saa Asirin sina bokon
nɔman di, kpa n ye kɔ̃su.
21 Ma Esai u nɛɛ, bu ka figien marum na bu
mu pɛre Esekiasin bwisi te sɔɔ, kpa u bɛkura.
22 Ma Esekiasi u bikia u nɛɛ, yĩre terà ta koo
man sɔ̃ɔsi ma kon da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
7 Ma Esai u nɛɛ, yĩre te wee te ta koo nun
sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia
yi u gerua.
8 U koo de yãku yerun tiro gu dɛ̃ɛbu kaara
ten yɔɔtian naa dabusanu wɔkurun saka. Ma
ga kaara naa dabusanu wɔku te.

Esekiasin siarabu ye u bɛkura

9 Sanam mɛ Esekiasi u bɛkura, u womu
kua u nɛɛ,
10 na raa gerumɔ nɛn gɔ̃ruɔ na mɔ̀,
nɛn wãarun suunu sɔɔra kon da gɔribun wãa
yerun kɔnnɔwɔ.
Nɛn wɔ̃ɔ si su tie, na ǹ maa su dimɔ.
11 Na nɛɛ, na ǹ maa Yinni Gusunɔ wasi
handunia yeni sɔɔ.
Mɛya na ǹ maa goo wasi
tem mɛni sɔɔ mi wasoba wãa.
12 Wee, ba man nɛn wãaru mwaari,
ba tu swɛnyasia ba ka tonda
nge yãa kparon kuu bekurugiru.
Ba nɛn wãarun wɛ̃ɛ bura.
Ma ba man kurua
nge mɛ weso u ra beku yasa kure.
Sɔ̃ɔ u sere kpe ba koo nɛn wãaru kpeerasia.
13 Ma na tii deri sɛ̃ɛ
sere ka bururu yam sãrerɔ.
Yinni Gusunɔ u nɛn kukunu kɔsuka nge gbee
sunɔ.
Sɔ̃ɔ u sere kpe, u koo nɛn wãaru kpeerasia.
14 Wee, na ra n wuri mɔ̀wa
nge kpaaru baniku ge ga yɔ̃ɔwa.
Kpa na n weeweenu mɔ̀
na n kukirimɔ nge totobɛrɛru.
Na wɔllu twɛ̃ɛ ka wɔnwɔndu.
Yinni Gusunɔ, na wãa nuku sakira bakanu
sɔɔ.
A man somiɔ.
15 Mba kon maa gere,
domi Yinni Gusunɔ u nɛn kanaru nua u man
wisa.
Kon sĩ ka tii kawabu
sere nɛn wãarun tɔ̃ru tu ka kpe
nɛn nuku sankira tenin biru.
16 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom saabuwa
tɔnu u ka wãa.
Domi mɛn saabuwa na ka wɛ̃siamɔ kpam.
A man wãaru wesia ma na wãa.
17 Wee, nɛn wahala ya gɔsira bɔri yɛndu,
a wura a man yara siki wɔrun di
wunɛn kĩrun sɔ̃.
Domi a nɛn durum kpuro wɔka
a kɔ̃ wunɛn biruɔ.
18 Yinni Gusunɔ, n ǹ mɔ gɔribun
wãa yera ta koo nun siara.
N ǹ maa mɔ gɔɔwa u koo nun wɔlle sua.
Be ba wãa siki wɔruɔ ba ǹ maa wunɛn durom
yĩiyɔ.
19 Adama wasowa u ra nun siare nge nɛ gisɔ.
Ka tundo wi u ra win bibu sɔ̃ ma a naanɛ mɔ.
20 Yinni Gusunɔ, wuna a man faaba kua.
Sa ko bɛsɛn mɔrɔkunu ka baranu ka guunu
so
su ka nun siara bɛsɛn wãaru kpuro sɔɔ
wunɛn sãa yerɔ.

39

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 20:12-19)

1 Yeniban biru Mɛrodaki Baladani,
Baladanin bii, Babilonin sina boko, u
Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kɛ̃nu.
Domi u nua Esekiasi u bara ma u bɛkura.
2 Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi, yera
win nukura dora. Ma u ka bu da u bu sɔ̃ɔsi
mi win arumani ya berua, ye ya sãa sii geesu
ka wura ka turare ka gum nubu durorugim
ka tabu yãnu ka ye ya wãa win arumani beru
yerɔ kpuro gesi. Gãanu sari win dirɔ ka win
tem kpuro sɔɔ ni u ǹ bu sɔ̃ɔsi.

3 Yen biruwa Gusunɔn sɔmɔ Esai u na u
Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba
nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.
Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa
tem ton tonden di mɛ ba mɔ̀ Babiloni.
4 Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ba wa
wunɛn yɛnuɔ.
Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa nɛn
yɛnu ge sɔɔ kpuro ba wawa. Nɛn arumani sɔɔ
gãanu sari ni na ɲ̀ bu sɔ̃ɔsi.
5 Yera Esai u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a swaa dakio
a nɔ ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua.
6 U nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo wunɛn
arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ, ka
ye wunɛn baababa ba sweena ba nun deria.
Yen gaa sari ye ba koo nun deria tɔ̃ɔ te.
7 Ba koo wunɛn tiin bweseru sɔɔ bibu
mwɛɛri, kpa bu ka da Babiloniɔ bu bu matam
ko bu ko sɔm kowobu yen sina kpaarɔ.
8 Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari burɛya.
Domi alafia ka bɔri yɛndu ta ko n wãa nɛn
wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

BƆNU YIRUSE GUSUNƆ U ISIRELIBA NUKURU YƐMIASIA

Gusunɔ u win tɔmbu nukuru
yɛmiasia

40

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nɛn tɔmbu nukuru yɛmiasio.
2 I Yerusalɛmugibu nukuru yɛmiasio,
i nɛɛ, ben yora kpa.
Domi na bu ben gɔba ye ba kua kpuron are
wɛ̃.
Na bu sɛɛyasia ben durum ye ba kua kpuron
sɔ̃.
3 Wee goo u gbãramɔ u mɔ̀,
i Yinni Gusunɔ swaa yabo gbaburɔ,
kpa i ye nɔɔ nɛrasia.
4 I yen wɔwa kpuro kɔruo yu nɔɔ nɛra.
I maa yen guunun gunum kawo,
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia
nu ko nge tem tɛɛra kpa swɛɛ yi dɛnda.
5 Saa yera Yinni Gusunɔ u koo win yiiko sɔ̃ɔsi,
kpa tɔmbu kpuro bu ye wa sannu.
Yinni Gusunɔn tiiwa u gerua mɛ.
6 Yen biru na goon nɔɔ nua
ga nɛɛ, a kparo.
Ma na bikia na nɛɛ,
mba kon kpara.
U nɛɛ, a kparo
ma tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu,
ma ben buraru ta sãa nge dãa wɛ̃su.
7 Yinni Gusunɔ ù n dera
woo ga yakasu swee,
su ra gberewa, kpa sin wɛ̃su su dɛlla.
Ka gem tɔmbu ba sãawa nge yakasu.
8 Yakasu ra gbere kpa sin wɛ̃su dɛlla.
Adama Yinni Gusunɔn gari yi ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.

Labaari gea ye ba koo kpara

9 Yerusalɛmugibu, i yɔɔwo guu te ta gunun
wɔllɔ,
i nɔɔgiru sua ka dam i labaari gea kpara.
I ku bɛrum ko.
I Yudaban wusun tɔmbu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
Gusunɔ ben Yinni u wee.
10 U wee ka dam u wooda wɛ̃ɛmɔ.
U win tɔn be u yakiama kpare win wuswaaɔ.
11 U koo bu kparawa
nge mɛ yãa kparo u ra ko,
u n binu wuuwa,
u n ka nin mɛrobu kpare.

Gusunɔn bwisi

12 Wara u koo kpĩ u nim wɔ̃kun nim
ka win nɔm wɔɔru saka ko.
Wara u koo kpĩ u ka win niki binu wɔllu yĩire.
Wara u koo kpĩ u tem tua kpuro gure nɔra
sɔɔ.
Wara u koo kpĩ u guunu kilo sɔndi.
13 Wara u Gusunɔn bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.
14 Wara u ka nùn wesianɔ koore,
ma yɛ̃ro u nùn bwisi kã.
Nge wara u nùn gem ka bwisi
ka laakarin swaa sɔ̃ɔsire.
15 Win mi, bwesenu kpuro nu sãawa pi-
iminu
nge nim bura ye ya dãare kotoru sɔɔ.
Nu sãawa nge kpee tana ye ya wãa kilo wɔllɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge tua ye woo ga ka doonamɔ.
16 Yɛɛ yi yi wãa Libanin dãa sɔ̃ɔwɔ
yi ɲ̀ dabiru turi bu ka nùn yãkuru kua.
Mɛya dãa nin tii nu ɲ̀ turi bu ka yãku dɔ̃ɔ sɔ̃re.
17 Bwesenu kpuro nu ɲ̀ sãa gãanu win mi.
Nu sãawa kam dirum.

Yinni Dam kpurogiin kpãaru

18 Wara i ko ka Gusunɔ weesina.
Mba i ko nɛɛ, u ka weenɛ.
19 U ɲ̀ ka bwãarokunu weenɛ,
ni ba kua ba wura pote ma ba nu sii geesun
yɔni sebusia.
20 Sãaro wi u ɲ̀ kpɛ̃ u sii geesu ka wura dwe,
u ra dãa gea kasu ye kɔkɔnu nu ɲ̀ dimɔ,
kpa u dãa dãko geo kasu
u ka nùn bwãaroku kua ge ga ɲ̀ wɔrumamɔ.
21 I ɲ̀ yɛ̃ ro? I ɲ̀ nɔɔre ro?
Ba ɲ̀ bɛɛ nɔɔsie saa yellun di ro?
I ɲ̀ bwisikure
nge mɛ ba ka handunian kpɛɛkpɛɛku swĩi ro?
22 Gusunɔwa u gu swĩi,
wi, wi u wãa wɔllɔ u tɔmbu mɛɛra
ba sãa nge twee.
U wɔllu tɛria nge beku te ta ɲ̀ bunu.
U tu dɛmia nge kuu bekurugiru
u ka win wãa yeru kua.
23 Wiya u ra sina bibu kawe,
kpa u wirugibu ko tɔn dirobu.
24 Be kpuro ba sãa nge dãa

ni ba gira nu ɲ̀ gbini mə.
Gusunə ù n dera woo ga bu swee,
kpa bu gbera,
woo guna yu ka bu doona nge yakasu.
25 Gusunə Dɛɛro u nɛɛ,
wara tɔmba ka nùn weesinamə.
26 I nəni seeyo kpa i mɛɛri wɔllə.
Wara u kperi kua yi sĩimə nge tabu kowobu.
Yinni Gusunəwa.
U maa yin baayeren yĩsiru yɛ̃.
Yin gaa ku ra biare win dam bakam saabu.

Gusunə u koo

dam sarirugibu dam wɛ̃

27 Bɛɛ Isireliba, mban sɔ̃na i
weeweenu mɔ̀ i mɔ̀,
Gusunə kun bɛɛn sia yɛ̃,
u ɲ̀ maa bɛɛ bɛɛn gem wɛ̃ɛmə.
28 I ɲ̀ yɛ̃?
I ɲ̀ nua ma Yinni Gusunə u ra n wãa?
Wiya u tem taka kua.
U ku ra maa wasire.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu win bwisikunu gia.
29 U ra be ba wasire
ka be ba wasikiramə dam wɛ̃.
30 Bibu ba ra wasire.
Aluwaasiba ba ra maa kpanɛ.
31 Adama bèn yĩiyəbu wãa Yinni Gusunə sɔɔ,
u ko n da bu dam kpam wɛ̃,
kpa bu se ka dam nge gunə bakeru.
Bà n duki mɔ̀, ba ɲ̀ wasiramə.
Bà n maa sĩimə, ba ɲ̀ kpanamə.

Yinni Gusunə

u Isireliba dam kɛ̃mə

41

1 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɛɛ bèn tem mu toma,
i swaa dakio i nə.
I hania koowo i tii dam kɛ̃.
I susima i ka gari gere,
kpa su mɛnna su wesiana su gem kasu.
2 Wara u tabu durə goo seeyama sɔ̃ə yari yerun di
ma u dera mi u dua kpuro u nasara wa.
Wara u nùn bwesenu kpuro ka nin sinambu nəmu sɔndia,
ma u dera win takobi ya bu munka nge tua,
ma win tɛma ya bu yarinasia
nge yaka si woo ga ka doona.
3 U bu naa gira u ɲ̀ wahala wa.
U da sere mi win naasu kun yɛ̃.
4 Wara u dera yeni kpuro ya koora.
Nɛna. Nɛ, Yinni Gusunə,
nɛ, wi na bwesenu kpuro seeya saa toren di.
Nɛna na gbiikoo,
mɛya na kon maa wãa sere ka baadommaə.
5 Be ba wãa mi n toma
ba wa ye na kua ma ba nanda
ba diirimə.
Be wee ba mɛnna ba susimamə.
6 Ba sominamə.
Ben baawure u win winsim sɔ̃əmə u mɔ̀,
u hania koowo.
7 Dãa dãko u seko dam kɛ̃mə.
Wi u dãa wəriasiamə u matalakagii dam kɛ̃mə.
Ba mɔ̀, sii swɛɛbu bu wã.
Ma ba bwãaroku giramə ba kulum kparemə,
gu ku ka wəruma.

Bɛɛ Isireliba, i ku bɛrum ko

8 Adama bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakəbun bibu,
nɛn bərə Aburahamun bweseru sɔə,
bɛɛya na gəsa i n ka sãa nɛn səm kowobu.
9 Bɛɛya na soka na yarama saa tontonden di.
Na ɲ̀ bɛɛ biru kisi.
Na bɛɛ gəsawa i n ka sãa nɛn səm kowobu.
10 Yen sɔ̃, i ku nanda,
domi na wãa ka bɛɛ.
I ku wururə i n yam mɛɛra nge wənwəndobu,
domi nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
Kon maa bɛɛ dam kɛ̃.
Wee na wee n bɛɛ somi,
kpa n bɛɛ kɔ̃su ka nɛn dam.
11 Be ba ka bɛɛ məru mɔ̀,
ba koo burisina bu sekuru wa.
Be ba ka bɛɛ sannamə mi,
ba koo kam ko bu gbi.
12 Baa ì n bu kasu, i ɲ̀ bu wasi.
Mɛya be ba ka bɛɛ tabu mɔ̀,
ba koo kam ko bu gbisuku.
13 Domi nɛna na Gusunə bɛɛn Yinni
wi u bɛɛ dam wɛ̃ɛmə.
I ku bɛrum ko, na bɛɛ somiru wee.
14 Yakəbun bweseru, bɛɛ be i tie
i ɲ̀ dam mə
ma ba bɛɛ garisi nge kəkəminu,
i ku nanda.
Nɛ, Gusunə Isireliban Yinni Dɛɛro,
na bɛɛ somiru wee.
Na sãawa bɛɛn faaba kowo.
15 Wee, kon bɛɛ dam wɛ̃
nge naa tebo kpəə ge ga səkia mə,
kpa i guunu kəsuku,
i gungunu munia muku muku
nu ko nge yaka bii.
16 I ko nu sarawa nge dobi,
woo gu ka nu doona,
kpa woo guna yu nu yarinasia,
kpa i nuku dobu wa nɛn min di,
nɛ, wi na sãa bɛɛn Yinni Dɛɛro,
kpa i man bɛɛrɛ wɛ̃.

Dãa koo kpi

mi gãanu ku ra raa kpi

17 Sanam mɛ bɛɛ nɛn tɔmbu i wənwəndu soore
i nim kasu i ɲ̀ wa,
ma bɛɛn yari yi gbere nim nərun sɔ̃,
nɛ, Gusunə bɛɛn Yinni, kon bɛɛ nəəri.

Na ɩ̀ bɛɛ derimə.
18 Kon de daanu nu yari saa guunun di,
kpa bwii yi yari wəwi səə,
kpa nim bwenu ka daa koki yi koora
mi tem mu gbere, gãanu ku ra kpi.
19 Kpa dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka
akasia yu kpi mi,
ka sere maa dãa kikisu gasu
ka dãa ye ba mɔ̀ olifi,
ka maa dãa bakanu ganu,
20 kpa təmbu bu wa ka nəni,
bu gia ma nɛ, Gusunə Isireliban Yinni Dɛɛrowa na yeni kua.

Gusunə u bũnu ka nin sãəbun

dam sariru sõəsimə

21 Gusunə Isireliban Yinni u nɛɛ,
bɛɛ bũnu i kasuo nge mɛ i ko ka tii yina.
I sõəsima nge mɛ i ko ka tii wəra.
22-23 I na i sun sõ gari yi i raa gerua yellu,
kpa sa n yɛ̃ yì n koora,
kpa su yin laakari ko.
N kun mɛ, i sun sõəwə ye ya koo na sia,
kpa su gia ì n dam mən na nge nɛ Gusunə.
I gea gaa koowo ɩ̀ kun mɛ kõsa gaa,
kpa su wa su nanda.
24 Adama i ɩ̀ kpɛ̃ i gãanu ko.
Bɛɛ ka bɛɛn səma kpuro i sãawa kam dirum.
Wi u maa bɛɛ sãamə goo kun win mɛm kĩ.
25 Wee na goo seeya saa sõə yɛ̃san nəm geun di,
ma u na saa sõə yari yerun di
u sĩimə ka nɛn yĩsiru.
U wirugibu taakumə nge pətəkə,
nge mɛ weke kowo u ra səndu suni.
26 Wara u yenin gari gerua saa yellun di,
su ka gere ma gari geeya.
Goo kun yen gari gerure su sere nə.
27 Nɛ, Yinni Gusunə, nɛna na gbia na səmə gəra
u Yerusalɛmugibu labaari gea sõ.
28 Na mɛɛra bũu ni səə,
na ɩ̀ bũu goo wa wi u nɛn gari gerumə.
Nà n gari bikia,
bũu goo sari wi u koo kpĩ u man wisi.
29 Domi ni ka nin səma nu sãawa kam dirum.
Nin bwãarokunu nu maa sãawa wom dirum.

Yinni Gusunən səm kowo

42

1 Yinni Gusunə u nɛɛ,
nɛn səm kowo wee, wi na gəsa.
Wiya na ka wãa, na maa nùn kĩ.
Na nɛn Hunde doke wi səə.
U koo gem gari kpara təmbu səə.
2 U ɩ̀ nəəgiru suamə u sere gbãra ka dam,
kpa bu win nəə nə swɛɛ səə.
3 U ɩ̀ koo tən be ba sunkure nge kaba dakura.
Mɛya u ɩ̀ maa bu goomə,
baa bà n sãa nge fitila ge ga gəə dəə.
U koo gem kparawa nge mɛ n sãa.
4 U ɩ̀ mwia kpanamə.
U ɩ̀ maa wasiramə sere u ka de
gem mu n wãa handunia kpuro səə,
kpa tən be ba wãa sere mi n toma
ba n win woodaba naanɛ sãa.

Bwesenu kpuron

yam bururam

5 Yinni Gusunə wi u wəllu kua u tɛria,
ma u tem kua ka ye ya kpia mɛ səə,
ma u dera təmbu ka sere hunde koni
be ba wãa tem səə ba wɛ̃siamə,
wiya u win səm kowo sõəwa u nɛɛ,
6 nɛna na nun soka n ka nun faaba ko.
Kon nun dam kɛ̃, na n wunɛn nəma nɛni.
Kon nun kõsu, kpa n ka təmbu arukawani bəke
saa wunɛn min di,
kpa bwesenu kpuro nu ka yam bururam wa.
7 Kaa wõkobu nəni wukia,
kpa a be ba sõ yam wõkuru səə pirisəm dirə yara.
8 Nɛna Gusunə wi u ra n wãa.
Nɛn yĩsira mi.
Na ɩ̀ nɛn yiiko bũu goo wɛ̃ɛmə.
Mɛya na ɩ̀ maa nɛn bɛɛrɛ bwãarokunu wɛ̃ɛmə.
9 Wee, ye na gbia na gerua, ya koora.
Tɛ̃, na bɛɛ gãa kpaanu nəəsiamə nu sere koora.

Wom kpəə

ge ga Yinni Gusunə siaramə

10 I Yinni Gusunə wom kpəə kuo.
I nùn siaro handunian goonu nnɛ ye səə.
Hunde koni be ba wãa nim wõku səə,
ka bɛɛ be i sĩimə gen wəllə,
ka sere be ba wãa n toma,
i Yinni Gusunə siaro.
11 Bɛɛ be i wãa gbaburu ka ten gberu kpaanɛba səə kpuro,
i nəəgiru suo i Gusunə siara.
Bɛɛ Kedaan bweseru, i ku nəə mari,
i Gusunə siaro.
Bɛɛ bèn wuu ga sõ kperu wəllə,
i kuuki koowo guunu wəllun di ka nuku dobu.
12 Bɛɛ be i wãa n toma,
i Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə,
kpa i nùn təma.
13 Yinni Gusunə u susimə
u wee nge tabu kowo.
U tabun gari wəra nge tabu durə,
ma u nəəgiru sue u kuuki mɔ̀,
u win yibɛrɛba dam sõəsimə.

Yinni Gusunə u win təmbu

nəə mwɛɛru kua

14 Yinni Gusunə u nɛɛ,
wee na nəə mari na tii nɛnua n ka tɛ.
Adama tɛ̃, kon nəəgiru sua
nge tən kurə wi u yiire u kĩ u ma,
ma u wasire u wom gabamə.

15 Kon guunu ka gungunu kɔsuku,
kpa n ye ya kpia gberasia.
Kon daanun nim kpeerasia
nu gbera woko woko,
kpa n de yɛrusun nim mu gbera mam mam.
16 Kon wɔ̃kobu sĩisia swaa ye ba ɲ̀ yɛ̃ sɔɔ,
kpa n de yam wɔ̃kuru tu gɔsia yam bururam ben wuswaaɔ.
Kon de swɛɛ yi yi ɲ̀ daa nɔɔ nɛ
yi nɔɔ nɛra yi ko mara mara.
Na ɲ̀ kon ko na kun yeniba kpuro kue.
17 Adama be ba bũnu naanɛ sãa ba nu sãamɔ,
ba koo biruku yira wura ka seku bakaru.

Isireliba ba ku ra gãanu tubu

18 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i sãa nge sosobu,
i swaa dakio.
Bɛɛ be i sãa nge wɔ̃kobu,
i de i yam mɛɛri kpa i wa.
19 Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn sɔm kowo.
Wara u sãa soso ma n kun mɔ nɛn sɔmɔ wi na gɔra.
Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn bɔrɔ.
Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn sɔm kowo.
20 Wee, u gãa dabinu wa,
adama u ɲ̀ nu garisi gãanu.
U swasu wukie,
adama u ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
21 Yinni Gusunɔ u wooda baka gea yara
win tɔmbun arufaanin sõ.
22 Adama yibɛrɛba ba ben yãnu gura kpuro,
ma ba ben tii mwɛɛra ba kpɛ̃ɛ kpee baaba sɔɔ.
Ba bu berua sere pirisɔm dirɔ.
Ba bu wɔri ba yãnu gura.
Goo sari wi u koo bu yakia,
kpa bu yibɛrɛ be sõ bu yãa ni wesio.
23 Ma Esai u nɛɛ,
wara u koo yeni swaa daki bɛɛ sɔɔ.
Wara u koo yõra u ye swaa gãri saa tɛ̃n di.
24 Wara u dera ba Isireli be ba sãa Yakɔbun bweseru wɔri
ba ben yãnu gura.
N ɲ̀ Yinni Gusunɔn tii ro?
Bɛsɛ Isireliba sa durum kua win wuswaaɔ.
Sa yina su win woodaba swĩi, su ye mɛm nɔɔwa.
25 Yen sõna u ka sun mɔru bara too.
U dera ba sun tabu wɔri ka dam.
Tabu sun sikerenɛ nge dõɔ.
Bu sun di, adama sa ɲ̀ tuba.
Sa ɲ̀ mam laakari kue.

43

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireli, Yakɔbun bweseru,
wunɛ wi na mɔma na taka kua,
a ku bɛrum ko, domi nɛna na nun yakia.
Na nun soka ka wunɛn yĩsiru,
a sãawa nɛgii.
2 À n wahala mɔ̀ nge wi u nim bweru tɔburamɔ,
ko na n ka nun wãa.
Wahala ye, ya ɲ̀ nun kamiamɔ.
À n maa nɔni sõɔre nge wi u sĩimɔ dõɔ sɔɔ,
a ɲ̀ wururamɔ.
Mɛya nɔni swãa te, ta ɲ̀ nun suramɔ.
3 Domi nɛna na sãa Gusunɔ wunɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na nun faaba mɔ̀.
Na kon Egibiti ka Etiopi ka Saban tem yibɛrɛba wɛ̃ wunɛn ayerɔ,
kpa a yakiara,
4 yèn sõ a sãa gãa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.
A girima mɔ, na maa nun kĩ.
Kon bwese dabinu yibɛrɛba nɔmu sɔndia wunɛn ayerɔ
n ka wunɛn wãaru yakia.
5 Yen sõ, a ku bɛrum ko, domi na ka nun wãa.
Kon de wunɛgii be ba gura ba ka da sõɔ yari yeru gia mi,
bu wurama,
kpa n maa be ba wãa sõɔ duu yeru gia mɛnnama.
6 Na ɲ̀ maa derimɔ sõɔ yɛ̃si yɛ̃sikan tɔmbu bu maa bu nɛnɛ.
Adama bu de nɛn bii be ba wãa handunian goonu nnɛ ye sɔɔ kpuro bu wurama,
7 be, be ba nɛn yĩsiru sɔɔwa,
be na taka kua bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn seedagibu

8 Gusunɔ u nɛɛ,
bu de nɛn tɔmbu bu yarima,
be, be ba nɔni mɔ,
adama ba ɲ̀ yam waamɔ,
ba swasu mɔ,
adama ba ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
9 Bwesenu kpuro nu mɛnnɔ
kpa n nu bikia,
bũu wara u yenin gari gerua.
Bũu wara u gbia u ye nɔɔsia
ya sere koora.
U win seedagibu mɛnnama,
kpa bu sõɔsi ma u gem mɔ,
kpa bu swaa daki bu wura ma gema u gerua.
10 Wunɛ Isirelin bweseru, wuna a sãa nɛn seeda.
Wuna na gɔsa a n sãa nɛn sɔm kowo,
kpa a n ka yɛ̃ kam kam
ma nɛ baasi, Gusunɔ goo maa sari.
Mɛya Gusunɔ goo kun maa koorɔ.
11 Nɛna na Gusunɔ wi u ra n wãa.
Nɛ baasi, faaba kowo goo sari.
12 Nɛna na nun nɔɔsia ye ya koo koora.
Ma na nun faaba kua.
Bũu goo kun kpĩa u nun gãanu nɔɔsie.
Wuna a sãa nɛn seeda.
Nɛna na sãa Gusunɔ saa toren di.
13 Goo sari wi u koo goo wɔra saa
nɛn nɔman di.
Goo maa sari wi u koo yina n ko ye na kĩ.

Ba koo Isireliba yara

Babilonin di

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, amɛniwa nɛ Gusunɔ, bɛɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na bɛɛ yara, na geruа na nɛɛ,
kon Babilonigibu bɛri yibɛrɛban nɔmaɔ bɛɛn sɔ̃,
kpa n ben wuun gamboba kɔsuku,
kpa ben nuku dobun kuuki yi gɔsira nuku sankiranun wuri.
15 Nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro.
Nɛna na bɛɛ taka kua na maa sãa bɛɛn sunɔ.

Swaa kpaa gbaburɔ

16 Ma Esai u nɛɛ,
yellu, Yinni Gusunɔ u swɛɛ yara
nim wɔ̃ku ka nim tori damgii sɔɔ.
17 U tabu kɛkɛ be dumi gawe
ka tabu durɔ wɔrugɔba tabu sure.
Be kpuro ba wɔruka, ba kpana bu se,
ma ba kam kua ba gu nge fitila.
18 Adama tɛ̃, u geruа u nɛɛ,
i ku maa ye ya koora kɔn bwisikunu ko.
I ku maa gãa gurunun laakari ko.
19 Wee kon gãa kpaanu ko.
Ni wee nu wee. I ɲ̀ nu tuba?
Kon swaa yara gbaburɔ,
kpa daanu nu n wãa mi tem gbere.
20 Taataanu ka gbeeku bɔ̃nu,
gbeeku yɛɛ kpuro gesi, yi koo man bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi kon de nim mu n wãa gbaburɔ, mi tem gbere,
kpa tɔn be na gɔsa bu nim wa bu nɔ,
21 be, be na taka kua ba koo man tɔma.

Gusunɔ u Isireliba sirimɔ

22 Adama bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
i ka man wasira,
i ku ra maa man sã.
23-24 N ɲ̀ nɛ i yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuammɛ ka bɛɛn yãanu.
Yãku ni i ra maa ko mi,
nu ɲ̀ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
N ɲ̀ nɛn sɔ̃ i gobi bɛkɛ di
i ka turare dɔ̃ɔ doke.
N ɲ̀ maa nɛ i ka yaa gum naawammɛ
ì n yãkuru mɔ̀ mu sere man tusi.
N ɲ̀ nɛ na bɛɛ tilasi kua
i n da ka man kɛ̃nu naawɛ.
Mɛya na ɲ̀ maa bɛɛ tɔ̃ya kue
i ka man turare dɔ̃ɔ dokea.
Adama i man wahala kpɛ̃ɛwa bɛɛn durum sɔ̃,
ma na wasira bɛɛn toranun sɔ̃.
25 Ka mɛ, nɛna na bɛɛn durum wɔkamɔ
yèn sɔ̃ na sãa Gusunɔ.
Na ɲ̀ maa ye yaayamɔ.
26 I seewo i na i man bɛɛn gari tɛria,
kpa i ka tii yina.
27 Bɛɛn sikado gbiikoo u durum kua,
ma bɛɛn sãa gbiobu ba man seesi.
28 Yen sɔ̃na na yãku kowobu yara
nɛn sãa yerun di,
ma na bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru kam koosia,
na bɛɛ sekuru doke.

44

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a swaa dakio tɛ̃,
wunɛ Yakɔbun bweseru,
wunɛ wi na gɔsa
na kua nɛn sɔm kowo.
2 Nɛna na nun taka kua.
Na nun mɔma ba sere nun mara.
Mɛya na maa nun somimɔ.
Yen sɔ̃, a ku bɛrum ko,
wunɛ nɛn sɔm kowo wi na gɔsa.
3 Kon de nim mu tɛria tem gbebum wɔllɔ,
kpa daru koki yi yari min di.
Kon nɛn Hunde yibie wunɛn bibun bweseru sɔɔ,
kpa n bu domaru kua.
4 Ba koo sewa nge yaka si su
nim waamɔ.
Ba ko n sãawa nge dãa ni nu wãa daarun bɔkuɔ.
5 Saa yera goo u koo gere u nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔgiiwa,
kpa wini u nɛɛ,
wi, u sãawa Yakɔbun bweseru,
kpa wiɔnɔ u yore win nɔmaɔ
wiya Yinni Gusunɔgii,
kpa u tii Isireliban yĩsiru kɛ̃ ka nuku dobu.

Yinni Gusunɔ turowa

u sãa Gusunɔ

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛ wi na Isireliba yakia
na sãa ben sina boko na nɛɛ,
nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.
Goo maa sari wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi.
7 Wara u sãa nge nɛ.
Yɛ̃ro u yarima u tii tusia,
kpa u sɔ̃ɔsi nge mɛ na ka handunia taka kua saa yellun di,
kpa u gere ye ya koo koora sia.
8 I ku nanda bɛɛ Isireliba, i ku maa diiri.
Na ɲ̀ bɛɛ ye sɔ̃ɔwa saa yellun di ro?
Bɛɛya i sãa nɛn seedagibu.
Goo maa wãa wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi ro?
Aawo, goo maa sari wi u dam mɔ nge nɛ.

Bũu sãaru yaakora

9 Be ba bwãarokunu sekumɔ,
ba ɲ̀ sãa gãanu.
Ben sɔm geenu nu maa sãawa kam dirum,
domi nin tii nu yen seeda dimɔ.
Nu ɲ̀ yam waamɔ, nu ɲ̀ maa yɛ̃ru garu mɔ.
Yen sɔ̃na be ba nu sãamɔ ba koo sekuru wa.
10 Bwãarokunu nu ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
Be ba nu sekumɔ ba sãawa gari bakasu.
11 Wee ba koo sekuru wa,
domi be kpuro ba sãawa tɔmbu nge be ba tie.

Bu mɛnnama siri yerɔ.
Be kpurowa ba koo diiri, kpa bu sekuru wa.
12 Seko ù n bwãaroku mɔ̀,
u ra sisu suewa u doke dɔ̃ɔ sɔɔ,
kpa u matalaka sua u ka su so ka win nɔm damguu.
Adama gɔ̃ɔru tà n nùn mɔ̀, u ra dam bie.
Nim nɔru gà n maa nùn mɔ̀, kpa u gɔma dwiiya.
13 Dãa dãko ù n maa bwãaroku mɔ̀,
u ra win wɛ̃ɛ suewa
kpa u bwãaroku gen yĩreru doke dãa sɔɔ.
Kpa u sere win dãkutia sua u dãa ye dãku,
u bwãaroku ko ge ga ka tɔnu weenɛ,
kpa u gu yi bũu dirɔ.
14 Dãa gea u ra gɔsi dãa sɔ̃ɔwɔ u ka gu ko.
Yera sɛduru, ɲ̀ kun mɛ sipɛrɛ, ɲ̀ kun mɛ sɛni.
Gasɔ u koo dãa ye ba mɔ̀ pɛni duure,
kpa u n mara gura yu ye kpɛ̃asia.
15 Dãa yera tɔnu u ra ka dɔ̃ɔ sɔ̃re, u wɔ̃su.
Yera u ra maa ka dĩanu yeesie.
Dãa tia yera u koo maa ka bwãaroku ko u yiira u sã.
16 U ra dãa ten bɔnu dɔ̃ɔ doke,
u ka win yaa sa,
ɲ̀ kun mɛ u ka ye sɛ̃wɛ.
Kpa u ka dĩanu yeesia
u di u debu,
kpa u n dɔ̃ɔ wi wɔ̃su u n mɔ̀,
anna a dɔ̃ɔn dobu nɔ.
17 Kpa u ka bɔnu ye ya tie bwãaroku ko
u n sãamɔ.
Kpa u nɔɔgiru sua
u n gu kanamɔ u n mɔ̀,
a man faaba koowo,
domi wuna a sãa nɛn yinni.
18 Adama tɔn ben bweseru,
ba ɲ̀ yɛ̃ru mɔ,
ba ɲ̀ maa bwisi mɔ.
Domi ba tii nɔni wɔ̃kua
bu ku ka yam wa.
Mɛya ba maa ben tiin bwisikunu sĩiya,
kpa gãanu nu ku ka bu yeeri.
19 Bwãaroku dãko wi, u ɲ̀ laakari mɔ u ka tubu
u sere nɛɛ,
dãa ten sukuma u dɔ̃ɔ doke
u ka pɛ̃ɛ wɔ̃ɔwa
ma u ka yaa sɛ̃ɛwa u di.
Ten sukum mɛ mu tie, ma u ka
bwãaroku kua.
Wi wee u dãa kpiriru yiiramme.
20 Dãko wi, u sãa nge wi u torom dimɔ.
U tore yèn sɔ̃ win bwisikunu gɔsia.
U ɲ̀ maa kpɛ̃ u win hunden faaba wa
u sere nɛɛ, ase bwãaroku ge na nɛnusi mini,
ga ɲ̀ sãa Gusunɔ.

Yinni Gusunɔ u sãawa gãanu kpuron Yinni

21 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
wunɛ Yakɔbun bweseru, a yaayo
ma nɛna na nun mɔma
na kua nɛn sɔm kowo,
na ɲ̀ nun duarimɔ.
22 Na wunɛn toranu ka wunɛn durum kpeesia nge guru wiru.
Yen sɔ̃, a wurama nɛn mi,
domi na nun yakia.
23 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio ye Yinni Gusunɔ u kuan sɔ̃.
Gɔribun wãa yeru, a gɔ̃ru doro.
Bɛɛ guunu i kuuki koowo ka nuku dobu.
Bɛɛ maa dãa sɔ̃su, i nuku dobu koowo.
Domi Yinni Gusunɔ u win yiiko sɔ̃ɔsi Isireliɔ.
U be, Yakɔbun bweseru yakia.
24 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na sãawa wunɛn faaba koowo.
Nɛna na nun mɔma ba sere nun mara.
Amɛniwa na gerua. Na nɛɛ,
nɛna na gãanu kpuro kua.
Nɛ turowa na maa wɔllu ka tem tɛria.
25 Na ra sɔmɔ weesugibun gari tɛɛsi,
kpa n sɔrobu yaakoru ko.
Na ra de bwisigibu bu biru wura,
kpa n ben sɔ̃ɔsinu gɔsia wiira gari.
26 Adama na ra nɛn sɔm kowon gari dam sire,
kpa n de nɛn sɔmɔn gari yi u gerua yi koora.
Na nɛɛ, tɔmba koo kpam sina Yerusalɛmuɔ.
Ba koo ma wure bu Yudaban bansu seeya,
kpa bu sin wusu bani.
27 Na nim wɔ̃ku sɔ̃ɔmɔ gu gbero,
domi kon gen nim kpeerasia.
28 Wee ye na gerua Sirusin sɔ̃.
U sãawa kparo wi na gɔsa.
U koo maa nɛn kĩru kpuro yibia.
Kpa u de bu wure bu Yerusalɛmu bani,
kpa bu nɛn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.

Yinni Gusunɔ u Sirusi gɔsa

45

1 Yinni Gusunɔ u Sirusi gɔsa
u nùn nɛni ka win dam.
U koo bwesenu kpuro taare win wuswaaɔ,
kpa u sinambun dam wuna.
U koo nùn wusun kɔnnɔsu wukia su n kɛniare.
U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 kon nun gbiiya
kpa n wunɛn swɛɛ kpuro sɔmɛ yi nɔɔ nɛra.
Kon gambo sii gandugii ka yin kɔkɔrɔ sisugii bɔɔku.
3 Kon nun arumani wɛ̃
ye ya raa berua yam wɔ̃kuru sɔɔ,
kpa a gia ma nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinniwa
na nun sokumɔ ka wunɛn yĩsiru.
4 Nɛn sɔmɔ Yakɔbu wi na gɔsan sɔ̃na
na nun soka ka wunɛn yĩsiru,
ma na nun bɛɛrɛ baka wɛ̃
baa mɛ a ɲ̀ man yɛ̃.
5 Nɛna Yinni Gusunɔ, goo maa sari nge nɛ.
Yen sɔ̃na na nun dam wɛ̃ baa mɛ a ɲ̀ man yɛ̃.
6 Kpa tɔmbu bu gia
saa sɔ̃ɔ yari yerun di sere sɔ̃ɔ duu yerɔ

ma nɛna Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
7 Nɛna na ra de yam bururam
ka yam wɔ̃kura n wãa.
Nɛna na ra maa de alafia ka wahala ya n wãa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra ye kpuro ko.
8 Kon de nasara yu na wɔllun di nge gura,
kpa tem mu nɔɔ wukia mu de faaba yu kpi,
kpa gem mu kpɛ̃a ka ye sannu.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye kpuro mɔ̀.

Mɔmɔ ka sɔndu

9 Bɔ̃rurowa tɔnu wi u ka win taka kowo sikirinamɔ.
U sãawa nge tem mɔndu te ta ten mɔmɔ bikia ta nɛɛ,
mba u mɔ̀ mi.
N kun mɛ nge gãa ni u kua ma nu nɛɛ,
u ń nɔma du.
10 Bɔ̃rurowa wi u win tundo ka win mɛro bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i man mara mɛni.
11 Amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro
wi u bu taka kua u bu sɔ̃ɔwa.
U nɛɛ, n ń bɛɛ i ko man bikia
ye kon ka nɛn bibu ko,
kpa i man wooda wɛ̃ nɛn nɔman sɔmburun sɔ̃.
12 Nɛna na tem kua
ma na tɔnu taka kua u n ka wãa mɛ sɔɔ.
Nɛn nɔmuwa ga maa wɔllu tɛria,
ma na sɔ̃ ka suru ka kperi yi yi mi.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛna na Sirusi seeya u ka gea ko ye na gɔ̃ru doke.
Kon win swɛɛ kpuro nɔɔ nɛrasia.
U koo nɛn wuu Yerusalɛmun bansu seeya,
kpa u nɛn tɔn be ba raa yoru mwɛɛra yara yorun di
n kun ka kɔsiaru garu.

Gusunɔ u ka Isireliba wãa

14 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Egibitigibu ka Etiopigibun dukia ya koo ko bɛɛgia,
kpa Sebagii be ba gunu bu na bɛɛn mi,
bu ko bɛɛn yobu.
Bwese ni kpuro nu ko n bɛɛ swĩiwa
ba n nu yɔni bɔkua.
Nu koo yiira bɛɛn wuswaaɔ
kpa nu wura nu nɛɛ,
bɛɛ tɔnan miya nɛ, Gusunɔ na wãa.
Goo maa sari nge nɛ.
15 Gusunɔ Isireliban Yinni a sãawa faaba kowo,
adama a ń waarɔ ka nɔni.
16-17 Gusunɔ u Isireliba faaba kua ye ya ń nɔru mɔ.
Ba ń sekuru wasi sere ka baadommaɔ.
Adama be ba bwãarokunu sekumɔ,
ba koo tuka ka sekuru.

Faaba ya wee kam kam

18 Yinni Gusunɔ turowa u sãa Gusunɔ.
Wiya u wɔllu taka kua, ma u tem kua.
U ń maa dere mu n wãa dirum,
kpa hunde koniba ba n ka wãa mɛ sɔɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
wiya Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge wi.
19 U ń win gari gerua gbɛnum gbɛnum.
U yi kparawa batuma sɔɔ.
U ń maa Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tu nùn kasuo kam sɔɔ.
Wi, Yinni Gusunɔ, geeya u ra gere.
Gem gariya u ra maa kpare.

Bwesenu kpuro

nu koo Yinni Gusunɔ yiira

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen sɔ̃, i mɛnnama.
I susima bɛɛ be i kpikiru sua tabun di.
Be ba bwãaroku dãaginu sɔɔwa,
ma ba bũu sokumɔ wi u ń kpɛ̃ u bu faaba ko,
ba ń yɛ̃ru mɔ.
21 I na i tii tusia,
kpa i ka bũu sãɔ be na
bu wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ.
Wara u gerua saa toren di ye ya koo koora.
N ń nɛ, Yinni Gusunɔ ro?
Goo maa sari nge nɛ.
Nɛ turowa na sãa gemgii wi u ra faaba ko.
22 Yen sɔ̃, bɛɛ be i wãa handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ,
i gɔsirama nɛn mi, kpa i faaba wa.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
23 Gema na gerumɔ.
Nɛn gari kun maa kam mɔ̀.
Na bɔ̃rua ka nɛn tiin yĩsiru na nɛɛ,
dũuru baatere ta koo yiira nɛn wuswaaɔ,
kpa nɔɔ baagere gu bɔ̃re ka nɛn yĩsiru.
24 Ba koo gere bu nɛɛ,
nɛ turon miya gem ka dam mu wãa.
Be ba man seesi kpuro ba koo sekuru wa.
25 Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon Isireliban bweseru kpuro gem wɛ̃
kpa ta n ka nuku dobu mɔ.

Gusunɔ ka Babilonin bũu

46

1 Bũu wi ba mɔ̀ Bɛli, win dam kpeemɔ.
Wi ba maa mɔ̀ Nɛbo, u ń maa do.
Ba ra raa nu sã,
adama tɛ̃, nu kua kuba ni yaa sabenu sɔɔwa.
Yaa sabe ni, nu maa wasira sɔmu nin sɔ̃.
2 Wee Bɛli ka Nɛbo ba wɔruka
ba dam kpa sannu sannu.
Ba kpana bu ben bwãarokunu faaba ko.
Ma yibɛrɛba ba nu gura ba ka doona.
3 Adama i man swaa dakio,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie,
bɛɛ be na nɛni na nɔɔrimɔ saa bɛɛn marubun di.
4 Na ń kɔsimɔ sere ka bɛɛn tɔkɔrɔ.

Ko na n bɛɛ nɔɔrimɔwa baa ì n seri bururа.
Ko na n bɛɛ kɔ̃suwa.
Na raa bɛɛ nɔɔri, kon maa wure n ye ko.
Kpa n bɛɛ kɔ̃su n bɛɛ faaba ko.
5 Wara i ko ka man sweena,
kpa i nùn ko nɛn saara.
Wara maa sãa nge nɛ. Bũu?
6 Wee ba ra wura yare ben bɔɔrun di,
kpa bu sii geesu yĩire kilo sɔɔ,
bu ye kpuro seko wɛ̃ u ka bu bwãaroku kua
ge ba koo yiira bu sã.
7 Bà n gu seru sɔndi ba ka da
ba yi mi ga ko n wãa,
ga ku ra kesi gen yii yerun di.
Bà n nɔɔgiru sua ba gu soka,
ga ku ra wure.
Ga ku ra maa bu yare nɔni swãarun di.

Faaba kun maa toma

8 Bɛɛ durumgibu, i yeniba kpuro bwisikuo,
kpa i laakari ko ye na kua.
9 Ì yaayo ye ya raa koora yellu.
Domi nɛna Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
10 Na gerua yellun di ye ya koo koora.
Na nɛɛ, nɛn himba ye na yi, ya koo koora.
Kon maa nɛn kĩru kpuro yibia.
11 Nɛna na durɔ goo soka
saa sɔ̃ɔ yari yerun di mi n toma.
U koo na nge kasa u nɛn himba yibia.
Ye na gerua, kon ye ko.
Himba ye na yi, kon maa ye yibia.
12 Tɛ̃ i man swaa dakio,
bɛɛ bèn gɔ̃ru ga bɔɔbu,
ma i tamaa nɛn faaba ya toma.
13 Kon Yerusalɛmu faaba ko,
kpa n de Isireliba bu bɛɛrɛ wa mi.
Ye wee, ya turuku kua,
ya ǹ maa toma.
Ya ǹ tɛɛmɔ yu ka na.

Babiloni ya koo wɔruma

47

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ wi ba ǹ kamiare,
kaa wɔruma a kpuna tua sɔɔ.
Wunɛ wi a sãa nge wɔndia,
kaa sina temɔ, a ǹ maa sinamɔ sina kitarɔ.
Domi ba ǹ maa nun sokumɔ kurɔ burɔ.
2 Kaa nɛɛ bia sua kpa a som nam nge yoo.
Kaa wunɛn sɔnditia wuna,
kpa a wunɛn bekuru kpaasina
a wunɛn taanu sɔ̃ɔsi
kpa a daanu tɔbura.
3 Ba koo wunɛn tereru wa
kpa sekuru tu nun mwa.
Kon nun mɔru kɔsie.
Na ǹ goo derimɔ wunɛn nukurɔ.
4 Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu
ka tem Yinni.
Na maa sãa Isireliban Yinni dɛɛro,
wi u bu faaba mɔ̀.
5 Babiloni, wunɛ wi a sãa nge Kaladeban
wɔndia,
a doo a sina yam wɔ̃kuru sɔɔ, a mari.
Ba ǹ maa nun sokumɔ sinambun sina boko.
6 Wee, na raa ka nɛn tɔmbu mɔru kua,
na bu garisi nge disi,
be, be ba sãa nɛgibu.
Ma na nun bu nɔmu bɛria.
Adama a ǹ bu wɔnwɔndu kue,
sere a mam ben durɔ tɔkɔnu yoru diisia.
7 Mɛya a ra n gerumɔ a n mɔ̀,
kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
Adama a ǹ bwisika wunɛn gɔ̃ruɔ
ma yeniba kpuro ya koo nɔru ko.
8 A swaa dakio, Babiloni,
wunɛ wi a ra n wunɛn tiin nuku dobu kasu,
ma a sɔ̃ ka toro sindu a gerumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ
a mɔ̀,
wuna mi, goo maa sari wi u ka nun nɛ.
A ǹ gɔminiru dimɔ, wunɛn bii goo kun maa
gbimɔ.
9 Adama tɛ̃ ye yiru kpuro ya koo nun deema
sɔ̃ɔ teeru subaru sɔɔ.
Baa mɛ wunɛn tim mu do,
ma wunɛn dobo dobo ya kpã,
ka mɛ, kaa gɔminiru sina,
kpa wunɛn bibu bu gbi.
Ye kpuro ya koo koorawa mam mam.
10 Wee, a raa kom kɔ̃sum mɔ̀ ka toro sindu,
domi a gerumɔ a mɔ̀, goo kun nun waamɔ.
Wunɛn laakari ka wunɛn yɛ̃ru ta nun wiru
gɔsia.
Ma a gerumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a mɔ̀,
wuna mi. Goo kun ka nun nɛ.
11 Adama tɛ̃, kɔ̃sa koo nun deema.
A ǹ maa goo wasi wi u koo nun wɔra.
Nɔni swãara koo nun wɔri.
A ǹ maa kpɛ̃ a tu suuri,
kpa a kam ko subaru sɔɔ.
12 N n mɛn na, a n wãa a n wunɛn dobo dobo
mɔ̀
ka tim timminu ni a ra raa ko wunɛn piibu-
run di.
Sɔrɔkudo ya koo nun arufaani marua.
N kun mɛ, ya koo de bu nun nasia.
13 Wee, a wasira bikiarun sɔ̃
be ba ra wɔllun kperin saria mɛɛrin mi.
N n mɛn na, bu seewo bu nun faaba ko,
be, be ba ra nun sɔ̃ suru ka suru ye n koo nun
deema.
14 Ben tii ba koo dɔ̃ɔ mwaara nge yakasu.
Ba ǹ kpɛ̃ bu ben wãaru wɔra saa dɔ̃ɔ yaran di.
Dɔ̃ɔ yara ye, ya ǹ ko n sãa nge pɛ̃ɛn doon dɔ̃ɔ.
Ya ǹ maa sãa dɔ̃ɔ wìn bɔkuɔ ba ra sinɛ.
15 Yera ya koo bɛɛn sɔro be deema
bèn sɔ̃ a raa tii wahala kua saa yellun di.
Be kpuro ba koo yarinawa.
Ben goo kun nun faaba mɔ̀.

Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa

ye n koo koora

48

1 I swaa dakio i nɔ,
Isireliba bɛɛ Yakɔbun yɛnugibu,
bɛɛ be i yara Yudan bweserun di,
wee i bɔ̃rumɔ ka nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinnin yĩsiru,
ma i man nɔɔgiru suemɔ,
adama n ɲ̀ mɔ ka gem.
2 Bɛɛ be i Yerusalɛmun yĩsiru sɔɔwa,
ma i tãsa nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni sɔɔ,
wi ba sokumɔ wɔllu ka tem Yinni,
i swaa dakio i nɔ.
3 Saa yellun di, na dera ba gãa gbiikinun gari gerua.
Ba yi gerua i nua.
Ma na dera yi koora subaru sɔɔ.
4 Na yɛ̃ i tau, ma i wĩiru bɔɔbu,
ma bɛɛn sirikana dam mɔ nge sisu.
5 Yen sɔ̃na na bɛɛ yeni kpuro nɔɔsia saa yellun di.
Na bɛɛ ye nɔɔsiawa yu sere tunuma,
kpa i ku ra ka gere i nɛɛ,
bɛɛn bũuwa u ye koosia.
N kun mɛ i nɛɛ,
bɛɛn bwãaroku ge i kua ka sii gandu ɲ̀ kun mɛ ka dãa,
gera ga yen wooda wɛ̃.
6 I nua ye na raa gerua.
I maa wa ye kpuro ya koora.
I ɲ̀ ko i ye wura?
Wee, tɛ̃ na bɛɛ gãa kpaanu nɔɔsiamɔ
ni nu berua i ɲ̀ nu yɛ̃.
7 Tɛ̃ra nu koo koora, n ɲ̀ mɔ ni nu raa koora.
I ɲ̀ daa nin gari nɔɔre ma n kun mɔ gisɔ,
kpa i ku ra ka gere i nɛɛ, i raa nu yɛ̃ kɔ.
8 Wee i ku ra man swaa daki.
I ku ra maa kã bu bɛɛ gãanu sɔ̃ɔsi,
domi saa yellun di, ba ɲ̀ bɛɛ swaa yabe.
Na yɛ̃ ma i ko ko naanɛ sariba,
domi bu sere bɛɛ ma,
ba bɛɛ soka be ba koo man seesi.
9 Adama yèn sɔ̃ na sãa Gusunɔ,
yen sɔ̃na na nɛn mɔru suresia.
Ma na nɛn tii nɛnua nɛn yiikon sɔ̃,
kpa n ku ra ka bɛɛ kpeerasia.
10 Na bɛɛn laakari mɛɛra,
adama n ɲ̀ mɔ ka dɔ̃ɔ
nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe.
Na bɛɛ dokewa yibɛrɛban suunu sɔɔ
bu ka bɛɛ sɛɛyasia nge dɔ̃ɔ boko.
11 Nɛn kĩrun sɔ̃na na ye kua.
Domi na ɲ̀ derimɔ nɛn yĩsiru tu bɛɛrɛ bia.
Na ɲ̀ maa nɛn yiiko goo wɛ̃ɛmɔ.

Wi u koo Yinni Gusunɔn himba yibia

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
bɛɛ be na soka,
i swaa dakio i nɔ.
Nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.
13 Nɛna na tem kua,
ma na wɔllu tɛria.
Yen baayeren yĩsira na soka,
ma ya koora yande.
14 Bɛɛ kpuro i mɛnnama, kpa i man swaa daki.
Na goo mɔ wi na kĩ.
Wiya u koo nɛn kĩru ko u Babiloni wɔri.
Kpa u nɔma dɛmia u yen tɔmbu nɛn dam sɔ̃ɔsi.
Bɛɛn goo kun yen gari gerure.
15 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.
Na nùn soka, u maa na.
Ma na dera win swɛɛ kpuro yi nùn kusiara.
16 Ma Esai u nɛɛ,
i susima nɛn bɔkuɔ kpa i nɔ.
Saa yellun di, na bɛɛ ye sɔ̃ɔwawa kpasasa.
Saa yen toren diya na wãa mi.
Wee, tɛ̃ Yinni Gusunɔ u man gɔrima ka win Hunde.

Isireliba bà n daa swaa daki

17 Wi u sãa bɛɛ Isireliban Yinni Dɛɛro,
ma u bɛɛ yakia u nɛɛ,
u ra bɛɛ sɔ̃ɔsi ye n ko n bɛɛ arufaani ko,
kpa u bɛɛ swaa sɔ̃ɔsi ye ya weenɛ i swĩi.
18 I n daa win woodaba mɛm nɔɔwa,
alafia ya ko n bɛɛ wãasiwa,
nge daa bakarun nim mɛ mu ra n tɛrie.
19 Bɛɛn bweseru ta koo dabiawa
nge yani sɛɛri.
Bɛɛn yĩsiru ta ɲ̀ maa gbimɔ win wuswaaɔ.

I yario Babilonin di

20 I yario Babilonin di
i yen tɔmbu duki suurio.
I nasaran womusu koowo,
i kpara handunian goonu nnɛ sɔɔ i nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ Yakɔbun bweseru yakia,
bɛɛ be i sãa win sɔm kowobu.
21 Nim nɔru ga ɲ̀ bɛɛ mɔ̀
mi u koo bɛɛ kpara gbaburɔ,
domi u koo kperu bɛra
kpa nim mu koku i nɔ.
22 Adama kɔ̃san kowobu ba ɲ̀ bɔri yɛndu wasi. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Isireliba ba sãawa tɔn tukobun yam bururam

49

1 Bɛɛ be i wãa i toma, i swaa dakio i nɔ.
Yinni Gusunɔwa man gɔsa saa nɛn mɛron nukurun di.
U man soka ka nɛn yĩsiru ye ba man mara wurɛ.
2 Ma u dera nɛn gari yi kua nge takobi ye ya nɔɔ do.
U man win nɔma wukiri, u man kɔ̃su.
U man kua nge sɛ̃u ge ga dɛ̃ɛ mɔ,
ma u man doke win sɛ̃ɛ bwãarɔ.
3 U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Isirelin bweseru ta sãawa win sɔm kowo.

Ten min diya u koo win yiiko sɔ̃ɔsi.
4 Adama nɛ, na nɛɛwa,
kama na sɔmburu kua.
Nɛn dam, kama mu kua.
Ka mɛ, na yɛ̃ ma Gusunɔ nɛn Yinni u koo man
gem wɛ̃.
Na are yĩiyɔ win mi.
5 Yinni Gusunɔwa u man gɔsa ba sere man
mara,
n ka ko win sɔm kowo,
kpa n ka win tɔmbu Isireliba, Yakɔbun bwe-
seru gɔsiama win mi.
Wee, u man bɛɛrɛ dokemɔ.
Wiya u maa man dam wɛ̃ɛmɔ.
6 U nɛɛ, na n ka sãa win sɔm kowo,
kpa n ka Isireliban bwese ni nu tie seeya,
ya ṅ gãanu tura.
Wee u man kua bwese tukunun yam bu-
ruram,
kpa n ka win faaba da handunian goonu nnɛ
kpuro sɔɔ.

Ba koo Yerusalɛmu seeya

7 Yeniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni Dɛɛro
wi u bu faaba kua,
u nun sɔ̃ɔwa, wunɛ wi a sãa damgibun yoo
wi tɔmba tusa ba gɛma.
U nɛɛ, sinamba koo nun wa
kpa bu nun bɛɛrɛ wɛ̃.
Sina biba koo maa nun kpuna
nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron sɔ̃,
nɛ wi na sãa naanɛgii ma na nun gɔsa.
8 Saa yà n tura n ka nun faaba ko,
kon nun durom kua kpa n nun somi.
Kon nun kɔ̃su
kpa n ka tɔmbu kpuro arukawani bɔke saa
wunɛn min di.
Kon de a wunɛn tem sɔmɛ
kpa a kpam wunɛn tɔmbu ben tem wesia
mɛ mu bansu sãa tɛ̃.
9 Kon de a dɛsobu yakia bu doona,
kpa a be ba maa wãa yam wɔ̃kurɔ sɔ̃ a nɛɛ,
bu yarima bu da yam bururam sɔɔ,
kpa ba n sãa nge yãa ni nu dĩanu waamɔ
swɛɛn bɔkuɔ ka guunɔ.
10 Gɔ̃ɔru ka nim nɔru kun bu mɔ̀.
Sɔ̃ɔ ka win yam susura kun maa bu wahala
mɔ̀.
Domi wi u ben wɔnwɔndu mɔ,
wiya u koo bu kpara u ka da mi bwii wãa.
11 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon nɛn guunu gɔsia
swɛɛ,
nɛn tɔmbu bu ka swaa wa.
12 Be wee, ba wee saa tontonden di,
ben gabu saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
ka sɔ̃ɔ duu yeru gian di,
gabu maa saa Egibitin bera gian di.
13 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio.
Tem, a nukuru doro.
Bɛɛ maa guunu, i dɛsiru karo.
Domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbu nukuru
yɛmiasiamɔ.
Be ba nɔni sɔ̃ɔre, u ben wɔnwɔndu mɔ.

Nɛ, Gusunɔ,

na ṅ nun duarimɔ

14 Yerusalɛmugibu ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sun deri,
ma u sun duari.
15 Adama Gusunɔ u nɛɛ,
tɔn kurɔ u ra win bii wi u bɔm kɛ̃mɔ duari?
U ku ra win wɔnwɔndu ko?
Baa ù n duari, nɛ, na ṅ nun duarimɔ,
Yerusalɛmu.
16 Domi na wunɛn yĩsiru yorua nɛn nɔm
tararɔ.
Na ra wunɛn gbãraru yaaye nɛn bwisikunu
sɔɔ.
17 Wee be ba koo nun seeya, ba wee.
Kpa be ba raa nun wɔri
ba wunɛn yãnu gura bu yari min di.
18 A mɛɛrio a ka sikerena.
Wunɛn bibu wee ba wee, ba mɛnnamɔ
wunɛn mi.
Ba ko n sãa nge bura yãnu,
kpa a n sãa nge kurɔ kpao.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni bɔ̃rua ka nɛn
tiin wãaru.
19 Wunɛn tem mɛ ba raa wɔri ba sanka,
tɔmba koo dabia mɛ sɔɔ ba n baasinɛ.
Be ba raa maa nun dam dimɔ,
ba koo doona n toma.
20 Wunɛn bii be ba mara yoru
sɔɔ tem tukumɔ,
ba koo wurama ben temɔ, kpa bu nun sɔ̃ bu
nɛɛ,
tem mɛni, mu ṅ sun tura.
Sa kĩ bu maa sun sosia.
21 Saa yera kaa tii bikia a nɛɛ,
wara u nun bii beni marua.
Domi a wunɛn bibu bia,
a ṅ maa gabu wa a mara
ye ba nun yina ba doona.
Wara u bii beni seeya.
A raa wãawa wunɛ turo,
man diya bii beni ba na.
22 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee na kon tɔn tukobu yĩreru garu sɔ̃ɔsi
te ta koo de bu wunɛn bibu gurama bu nun
wesia.
23 Sinambu ka ben bii tɔn kurɔbu ba koo nun
nɔɔri.
Ba koo nun kpuna bu wiru tem girari,
kpa bu tii kawa bu nun bɛɛrɛ baka wɛ̃.
Sanam mɛya kaa gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
Be ba maa man yĩiyɔ ba ṅ sekuru wasi.
24 Ye tabu durɔ u gura tabu sɔɔ,
ba koo kpĩ bu nùn ye wɔrari?
Be damgii u yoru mwa,
ba koo kpĩ bu bu yakia?
25 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya,
kon damgiin yobu yakia,
kpa n tabu durɔn yãa ni u raa gura wɔra.

Domi kon ka wunɛn yibɛrɛba sanna,
kpa n wunɛn bibu faaba ko.
26 Kon de be ba nun taare bu goona,
kpa ben tɔn goberu ka ben mɔru yu bu go nge tam,
kpa tɔmbu kpuro bu gia
ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun faaba mɔ̀.
Nɛna na sãa wunɛ Yakɔbun Yinni damgii
wi u nun yakia.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

ba ɲ̀ yinanamɔ

50

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Yudaba, mana tirera wãa
te ta sɔ̃ɔsimɔ ma na bɛɛn mɛro Yerusalɛmu yina.
Bèn dibu na nɛni, ben wara na bɛɛ wɛ̃.
Sari. Bɛɛn durum sɔ̃na na bɛɛ dɔra.
Bɛɛn toranun sɔ̃na na maa bɛɛn mɛro yina.
2 Domi na na n bɛɛ faaba ko.
Mban sɔ̃na na ɲ̀ goo wa.
Na soka soka,
mban sɔ̃na na ɲ̀ goon wurabu nua.
I tamaa nɛn nɔmu ga ɲ̀ dam tura n ka bɛɛ wɔra?
Na ɲ̀ dam mɔ n ka bɛɛ yakia?
I ɲ̀ yɛ̃ ma nà n nim wɔ̃ku gerusi ga ra gberewa,
kpa daanu nu ko nge mi nim ku ra sinɛ,
kpa swɛ̃ɛ yi gbi yi kɔ̃si?
3 Na ra de wɔllu tu yam tĩra,
kpa ta n sãa nge ta gɔɔ wooru sɔ̃.

Yinni Gusunɔn sɔm kowon mɛm nɔɔbu

4 Yinni Gusunɔ u man keu kua
kpa n ka kpĩ n wi u wasire dam kɛ̃.
U ra nɛn laakari yamiɛ bururu baatere
n ka kpĩ n nùn swaa daki, nge keu bii.
5 U nɛn swasu kɔria, na ɲ̀ nùn yinari.
Na ɲ̀ maa nùn biru kisi.
6 Na be ba man soomɔ nɛn biru deria,
ma na maa be ba nɛn baa sansu wukamɔ nɛn baanu deria.
Na ɲ̀ nɛn wuswaa berua
sanam mɛ ba man wɔmmɔ ba yãatam siemɔ.
7 Adama Yinni Gusunɔwa u man faaba kua.
Yen sɔ̃na na ɲ̀ bɛɛrɛ bie.
Ma na yɔ̃ra na tãsa.
Domi na yɛ̃ ma na ɲ̀ sekuru wasi.
8 Gusunɔ u wãa nɛn turuku,
u koo man gem wɛ̃.
Wara u sãa nɛn yibɛrɛ.
Yɛ̃ro u susima.
Wara u koo nɛn taarɛ wa.
Yɛ̃ro u seewo bu sun siria.
9 Nɛ, na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u koo man somi.
Wara u koo man taarɛ wɛ̃.
Nɛn yibɛrɛba kpuro ba koo munda
nge yabe kĩasu si gemi yi di.

I Yinni Gusunɔn sɔm kowo

swaa dakio

10 Bɛɛ sɔɔ, wi u Yinni Gusunɔ nasie,
u win sɔm kowon nɔɔ nɔɔwɔ.
Wi u sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ,
u Yinni Gusunɔ naanɛ koowo,
kpa u n tãsa wi sɔɔ.
11 Bɛɛ be i mɔru seewa nge dɔ̃ɔ,
ma i himba sãa i tɔmbu dɔ̃ɔ mɛni,
i duo bɛɛn dɔ̃ɔ wi sɔɔ, kpa i dɔ̃ɔ mwaara.
Yinni Gusunɔwa u koo de ye kpuro yu koora.
Wahala sɔɔra i ko kpuna i gbi.

Faaba ye ya ɲ̀ kpeemɔ

51

1 I man swaa dakio bɛɛ be i gem naa gire,
ma i nɛ, Yinni Gusunɔ kasu.
I kpee te mɛɛrio tèn min di ba bɛɛ dãka.
I wɔru ge yaayo mìn di ba bɛɛ yara.
2 I bɛɛn laakari wesio Aburahamu bɛɛn tundon mi,
ka Saaraan mi, wi u bɛɛ mara.
Sanam mɛ na nùn soka u sãawa wi turo.
Ma na nùn domaru kua, na win bweseru dabiasia.
3 Na Siɔnin bansun wɔnwɔndu wa.
Kon ban si seeya,
kpa n yen tem gbebum gɔsia nge nɛn kara Edɛni.
Nuku dobu ka yɛ̃ɛribu ko n wãa mi,
kpa bu siarabun womusu ko.
4 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i laakari koowo,
kpa i swaa tem kpĩ i man swaa daki.
Domi nɛn min diya wooda ya koo yari,
kpa ya n sãa bwesenu kpuron yam bururam.
5 Na ka faaba wee,
kpa n siri dee dee bwesenu kpuro sɔɔ,
ka nɛn nɔm damguu.
Saa yera be ba wãa n toma
ba ko n yĩiyɔbu mɔ nɛ sɔɔ,
kpa ba n nɛn dam naanɛ sãa.
6 I nɔni seeyo wɔllɔ, kpa i maa mɛɛri temɔ.
Domi wɔlla koo doona nge wiisu,
kpa tem mu munkira mu ko yaki yaki nge yabe tɔkɔru.
Mɛn tɔmbu ba koo gbi nge sɔnsu.
Adama nɛn faaba ya ɲ̀ kpeemɔ.
Nɛn gem mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
7 I man swaa dakio bɛɛ bwese te i gem yɛ̃,
ma i nɛn woodaba nɛni bɛɛn gɔ̃ruɔ.
I ku nanda tɔmbu bà n bɛɛ funɛ wunamɔ.
I ku maa diiri bɛrum sɔ̃ bà n bɛɛ wɔmmɔ.
8 Domi ba ko n sãawa nge yãa ni gɛmi yi di.
Adama nɛn gem mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Nɛn faaba ya ɲ̀ maa nɔru mɔ.

A dom yando, Yinni

9 A dom yando kpa a wunɛn nɔmun dam sɔ̃ɔsi,
nge yellu sanam mɛ a Egibitigibu tabu di,

ma a ben sunɔ wi u sãa nge yaa gɔba go.
10 Ma a dera nim wɔ̃kun nim mu gbera,
ma a swaa yara.
Be a yakia, ba ka tɔbura.
11 Nge mɛya tɛ̃,
be a yakia ba koo kpam gɔsirama,
bu wurama Siɔniɔ ka nasaran womusu,
kpa nuku doo bi bu ku ra kpe bu n sɔ̃ɔsire
ben wuswaaɔ.
Yɛ̃ɛribu ka nuku dobu ko n bu wãasi,
kpa nɔni swãaru ka weeweenu nu doona.

I ku bɛrum ko, nɛn tɔmbu

12 Gusunɔ u nɛɛ, nɛna mi,
nɛ wi na bɛɛ nukuru yɛmiasiamɔ.
Tɔnu u sãawa nge yakasu.
Mban sɔ̃na i ko i win bɛrum ko, wi, wi u ra
gbi.
13 Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
nɛ wi na bɛɛ taka kua.
Na wɔllu tɛria, ma na tem kua.
I diirumɔ kpeetim sari tɔ̃ru baatere,
be ba bɛɛ dam dɔremɔn wuswaaɔ,
be, be ba kasu bu bɛɛ kpeerasia.
Adama ben mɔru kun maa gãanu mɔ̀.
14 Domi n ɲ tɛɛmɔ
bu ka be ba yoru mwɛɛra ba bɔkuan yɔni
kusia.
Ba ɲ gbimɔ wɔru sɔɔ.
Ba ɲ maa dĩanu biamɔ.
15 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni,
nɛ wi na ra de nim wɔ̃kun nim mu se
kpa mu kukiri.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
16 Na kon wɔn kpaaru tɛria
kpa n tem kpam swĩi,
kpa n bɛɛ Siɔnigibu sɔ̃ n nɛɛ,
i sãawa nɛn tɔmbu.
Na nɛn gari doke bɛɛn nɔɔwɔ,
ma na bɛɛ nɛn nɔman saaru wukiri.

Yerusalɛmun nɔni swãara

koo kpe

17 Wunɛ Yerusalɛmu, a dom yando, a seewo,
wunɛ wi a nɔra sua Yinni Gusunɔn nɔmun di
ye ya win mɔru yiba,
ma a ye nɔra sere ka yen kɔrɔnɔ.
Wee, ya nun goomɔ.
18 Wunɛn bibu kpuro sɔɔ, be a mara a seeya,
goo sari wi u koo nun swaa gbiiya.
Goo maa sari wi u koo nun nɔma nɛnɛ.
19 Wee, gãanu yiru ya nun deema,
tabu ka gɔ̃ɔru ka kpeerabu ka bansu.
Wara koo nun duura.
Wara koo nun nukuru yɛmiasia.
20 Wunɛn bibu ba dam bia
nɛ Gusunɔ, wunɛn Yinnin mɔrun sɔ̃.
Ma ba kpĩ kpĩ swɛɛ sɔɔ
nge nɛm ni ba taa mwa.
21 Yen sɔ̃, a yeni swaa dakio a nɔ,
wunɛ wi a wɔnwɔndu soore,
ma a sãa nge a tam goore
adama a ɲ tam nɔra.
22 Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wunɛn Yinni,
nɛ wi na nɛn tɔmbu faaba mɔ̀, na gerua.
Na nɛɛ, kon nɔra ye mwa wunɛn nɔmun di,
ye ya nɛn mɔru yiba ma ya dera a bãarimɔ.
A ɲ maa ye nɔrumɔ.
23 Kon ye dokewa be ba nun dam dɔremɔn
nɔmaɔ,
be, be ba nun sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀,
a kpunɔ, kpa bu sĩ wunɛn wɔllɔ.
Ma a kpuna a ka tem nɛra.
A kua nge swaa yè sɔɔ ba sĩimɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu yakia

52

1 Yerusalɛmu, wunɛ wi Yinni Gusunɔ u tii
gɔsia,
a dom yando kpa wunɛn dam mu wurama,
kpa a wunɛn bura yãnu doke.
Domi be ba ɲ Yinni Gusunɔ sãamɔ,
ben goo kun maa duɔ wunɛ sɔɔ.
2 A seewo a tii tua kpara,
a wunɛn yoo yɔni pota wunɛn wĩirun di,
kpa a sina wunɛn sina gɔna sɔɔ.
3 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba raa nun dɔrawa gobi sari. Mɛya kon maa
nun yakia n kun ka gobi.
4 Yellu, nɛn tɔmbu ba da Egibitiɔ ba sɔru di
mi. Yen biru, Asirigiba na ben temɔ ba bu
dam dɔre ka wɔbia.
5 Tɛ̃, mba kon ko. Wee Babilonigiba na
ba bu gura kam sɔɔ, ma ba kuuki mɔ̀ ba nɛn
yĩsiru gari kam gerusimɔ saa baayere.
6 Yen sɔ̃na sɔ̃ɔ teeru, nɛn tɔmbu ba koo gia
wi na sãa, kpa bu tubu ma nɛna na gerumɔ
na mɔ̀, nɛ wee, na wee.

Yinni Gusunɔ

u koo wurama Yerusalɛmuɔ

7 Anna a wa nge mɛ ba bu dam koosiamɔ,
be, be ba wee guunun di ba labaari gea
kparamɔ.
Ba Siɔni bɔri yɛndu ka faaban gari sɔ̃ɔmɔ ba
mɔ̀,
Gusunɔ wunɛn Yinni u bandu dii.
8 Wee, be ba ra gbãraru kɔ̃su
ba nɔɔgiru sue,
ba kuuki mɔ̀ ka nuku dobu.
Domi ba wa ka nɔni
ma Yinni Gusunɔ u Siɔni yakiam wee.
9 Yerusalɛmun bansu,
a kuuki koowo ka nuku dobu,
domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbun nukuru
yɛmiasia.
U Yerusalɛmu yakia.
10 U koo win dam ka win dɛɛraru
bwesenu kpuro sɔ̃ɔsi,
kpa bu wa handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ
ma u win tɔmbu faaba kua.

I yario Babilonin di

11 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu sɔɔwa i ka wee,
i tii dɛɛrasio.
Kpa i se i yari Babilonin di.
I ku gãanu ganu baba ni nu disi mɔ.
12 I n yariɔ, i ɲ ko i yari ka sɛndaru
nge be ba kpikiru suɔ.
Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u ko n bɛɛ kõsu
biruɔ ka wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

u wahala kua

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee nɛn sɔm kowo u koo nasara wa.
U koo se u ko tɔn boko.
14 Nge mɛ u tɔn dabiru nandasia
yèn sõ win wuswaa ya kɔsa wahalan sõ,
ma win wasi yi ɲ maa ka tɔnugii weenɛ,
15 nge mɛya u koo bwese dabinu biti kpɛ̃ɛ,
kpa sinambu bu kpana bu gari gere win wuswaaɔ.
Domi yèn faagi ba ɲ bu kuare, ba koo ye wa,
kpa ye ba ɲ nɔɔre, n bu yeeri.

53

1 Ma Esai u wisa u nɛɛ,
wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sõɔsi.
Sari.
2 Wee, win sɔm kowo u seewa win wuswaaɔ
nge dãa kpii pɔtura ye ya kpia tem gbebum sɔɔ,
ya ɲ dam mɔ.
Mɛya u ɲ durɔ burɔ sãa,
u ɲ nanum gam mɔ su sere nùn mɛɛri.
Win wasi kun maa gãanu sãa yi sere sun wɛ̃re.
3 Tɔmba nùn gɛma ma ba nùn biru kisi.
U nɔni sõɔre, u wahalan dɔɔnɛ mɔ,
u ɲ waabu wã.
Sa nùn atafiiru kua,
sa ɲ nùn garisi gãanu.
4 Adama bɛsɛn nɔni swãaru
ka bɛsɛn wahalawa u sɔɔwa.
Ma sa nùn garisi
wi Gusunɔ u sɛɛyasia u sekuru doke.
5 Bɛsɛn durum sõna ba nùn sɔka ba yaba.
Bɛsɛn toranun sõna ba win wasi kɔsiki.
Wahala ye ya nùn wɔri mi,
ya ka sun alafia naawa.
Sa bɛkurawa win mɛɛra yen saabu.
6 Sa raa yarinɛwa bɛsɛ kpuro
nge yãa ni nu kõɔre.
Baawure u win swaa swĩi ye u kĩ.
Ma Gusunɔ u nùn sɛɛyasia bɛsɛn toranun sõ.
7 Ba nùn nɔni sõɔwa, adama u tii kawa.
U ɲ nɔɔ wukie u gãanu gere
nge yãa kpɛn te ba koo saka,
ɲ kun mɛ, yãa te ta maari sɛ̃ɛ
ba ten sansu bɔɔrimɔ.
8 Ka dama ba nùn mwa ba siri.
Ba nùn go nɛn tɔmbun durum sõ.
Be ba wãa win waati ye sɔɔ,
ben wara u yen bwisikunu kua.
9 Ba nùn kpĩ ka dukiagibu sannu,
ba nùn sikua tɔn kõsobun suunu sɔɔ
baa mɛ u ɲ kõsa gaa kue,
ba ɲ maa weesu gasu nɔɔre win nɔɔn di.
10 Adama Gusunɔn kĩra
wahala ye, ya ka nùn wɔri.
Ma u dua nuku sankiraru sɔɔ.
U tii kua yãkuru tɔmbun durum sõ.
Yen sõ, u koo bii dabinu wa,
kpa win wãarun tõru tu dɛnya.
Kpa Yinni Gusunɔn himba yu koora saa win min di.
11 Win nɔni swãarun biru, u koo wãaru di,
kpa u ten dobu nɔ.
U koo tii sõɔsi gemgii tɔn dabinun suunu sɔɔ,
wi, wi u ben durum sɔɔwa.
12 Yen sõna kon de u sina ka tɔn bokobu,
kpa u n baa mɔ damgibun arumani sɔɔ.
Domi u tii wɛ̃ sere u da u ka gu.
Ma ba nùn garisi tɔn kõso,
yèn sõ u tɔn dabirun durum sɔɔwa.
U maa be ba taarɛ mɔ suuru kana.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ

54

1 Wunɛ Yerusalɛmu,
wunɛ wi a sãa nge kurɔ wi u kun bii mɔ,
a nuku dobu koowo ka kuuki,
domi wunɛ wi ba raa yina,
kaa bibu ma ba n dabi,
n kere wi u ra n marumɔn bibu.
2 A wunɛn kuu bekurugirun batuma sosio,
kpa bu ten beka dɛmia.
A ten wɛ̃ɛ dɛnyasio,
kpa a ten dãnu gira nu n dam mɔ.
A tii kusio, a ku tii bɔke.
3 Domi kaa kɔwara baama.
Wunɛn bibun bweseru
ta koo bwese ni nu tien tem mwɛɛri,
kpa tu da tu sina
wuu sìn mi goo kun maa wãa.
4 A ku nanda, domi a ɲ sekuru wasi.
A ku tuka, domi a ɲ maa bɛɛrɛ biamɔ.
Kaa wunɛn yellun sekuru duari.
A ɲ maa yaayamɔ
nge mɛ a nɔni sõɔra wunɛn turorun saa sɔɔ.
5 Domi nɛ, wunɛn taka kowo na
sãawa nge wunɛn durɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
ka Isireliban Yinni Dɛɛro, ka handunia kpuron Yinni.
Nɛna na nun yakia.
6 A sãawa nge tɔnun kurɔ gbiikoo
wi durɔ u yina ma kurɔ wi, u nuki sankire.
Adama tɛ̃, na nun sõɔmɔ na mɔ̀,
7 na raa nun deri saa fiiko,
adama tɛ̃, kon nun mwa ka kĩi bakaru.
8 Na raa ka nun mɔru kua too saa fiiko,
na nun nɛn wuswaa sĩiyari,

adama tɛ̃, na wunɛn wɔnwɔndu mɔ
nɛn kĩi te ta ku ra kpen sɔ̃.
Nɛ wi na nun yakiamɔ, nɛna na yeni gerua.
9 Nge mɛ na bɔ̃rua Nɔwɛn saa sɔɔ,
na nɛɛ, nim yibu bakaru ta ɲ maa tem kpuro wukirimɔ,
nge mɛya na maa bɔ̃rua gisɔ
na nɛɛ, na ɲ maa nun gerusimɔ ka mɔru.
10 Baa guunu nù n swɛnya,
ma gungunu nu kɔsikira,
nɛn kĩ̃ru ta ɲ nun dɛsirarimɔ.
Mɛya maa bɔri yɛn tèn nɔɔ mwɛɛru na nun kua,
ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua,
nɛ wi na wunɛn wɔnwɔndu mɔ.

Yerusalɛmu kpaa

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yerusalɛmu, wunɛ wi wahala ya so nge woo bɔkɔ,
ma goo kun nun nukuru yɛmiasie,
wee, kon wure n wunɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi
kpa n nun bani ka kpee gobiginu.
12 Kon wunɛn gbãraru bani
ka kpee swãanu ka kpee boogu ginu,
kpa ten gamboba ba n sãa kpee
ni nu ballimɔ nge digi,
ten kɔ̃sobun wãa yenu nu n sãa kpee swãanu.
13 Nɛna kon wunɛn bibu kpuro keu sɔ̃ɔsi,
kpa ben dukia ya n kpã.
14 Kon de a n dam mɔ.
A ku wurura, a ku bɛrum ko,
domi gãanu kun nun bɛsumɔ.
15 Be ba wesianamɔ bu ka nun seesi,
na ɲ wãa ka be.
Be ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri,
kaa bu kamiawa.
16 A seko mɛɛrio a wa.
Nɛna na nùn kua u dɔ̃ɔ bɔɔnu wuremɔ,
ma u tabu yãnu sekumɔ.
Nɛ turo wiya na ra maa goo seesie u nu bɔɔku.
17 Yen sɔ̃na tabu yãa ni ba sekumɔ wunɛn sɔ̃,
nu ɲ gãanu mɔ̀.
Wi u ka maa nun da siri gbaburɔ,
siribu koo yɛ̃ro di.
Yeniwa kon nɛn sɔm kowobu kua.
Nge mɛya kon maa bu faaba ko.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

Gusunɔn durom bakam

55

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ be nim nɔru ga mɔ̀, i na i nim nɔ.
Baa bɛɛ be i ɲ gobi mɔ, i na i mwa i di.
I na i tam ka bom mwa i nɔ n kun ka gobi.
2 Mban sɔ̃na i bɛɛn gobi dimɔ
ye ya ɲ arufaani mɔ sɔɔ.
Mban sɔ̃na i bɛɛn sɔmburun are dimɔ
ye ya ɲ bɛɛ debumɔ sɔɔ.
I man swaa dakio
kpa i wa i di ye ya gea sãa,
kpa bɛɛn bwɛ̃ra yu yɛmia dĩa duronun sɔ̃.
3 I swaa dakima, i na nɛn mi,
kpa i wa i n wãa.
Kon ka bɛɛ arukawani bɔke
ye ya kun kpeemɔ,
n ka bɛɛ durom sɔ̃ɔsi sere ka baadommaɔ,
mèn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.
4 Wee, na nùn kua nɛn seedagii
bwese tukunun mi.
Na nùn kua nin sina boko.
5 Nɛ, Gusunɔ wunɛn Yinnin sɔ̃,
kaa bwese tukunu sokusia,
kpa nu duki na wunɛn mi,
baa mɛ nu ɲ daa nun yɛ̃.
Domi nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛrowa na nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
6 N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ kasuo tɛ̃
saa ye u wãa bɛɛn bɔkuɔ.
I nùn sokuo sanam mɛ u wãa bɛɛn turuku.
7 Kpa durumgii u win daa kɔsi,
toro u maa win bwisiku kɔ̃sunu deri,
kpa u gɔsira u wurama Yinni Gusunɔn mi.
U koo nùn wɔnwɔndu kua,
wi, wi u ku ra suuru kpanɛ.
8 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn bwisikunu kun sãa nge bɛɛn bwisikunu.
Bɛɛn kookoosu su ɲ maa sãa nge nɛgisu.
9 Nge mɛ wɔlla ka tem toma,
nge mɛya maa nɛn bwisikunu
ka nɛn kookoosu ka bɛɛgisu tondinɛ.
10 Nge mɛ gura ka guru kpenu ra tem dwiiyasie,
kpa dĩanu nu se nu maa gbee wuko bweseru wɛ̃,
ka ye u koo di,
11 nge mɛya nɛn gari yi na gerua,
yi ku ra kam wɔri yi kun nɛn kĩ̃ru kue,
kpa yi nɛn himba yibia.
12 Ka gem, i ko yari yorun di ka nuku dobu,
kpa bu bɛɛ kpara alafia sɔɔ.
Guunu ka gungunu nu koo yɛ̃ɛri bɛɛn wuswaaɔ,
kpa dãa ni nu wãa yakasɔ nu taki ko.
13 Mi sãki ra kpi, dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ,
ka dãa kiki nubu durorugisa su koo kpi mi,
kpa ye kpuro yu ko yĩ̃reru
te ta nɛn yiiko sɔ̃ɔsimɔ sere ka baadommaɔ.

BƆNU ITASE

Yinni Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro soku

56

1 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, i de i gem swĩi dee dee
kpa i n sãa naanɛgibu.
Domi na ka faaba wee, na ɲ tɛɛmɔ.
Kon sɔ̃ɔsi ma na sãa gemgii.
2 Doo nɔɔrugiiwa wi u mɔ̀ ye na gerua,

ma u yɔ̃ dim dim u nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma u ku ra tu disi doke,
ma u tii nɛni u ku ka kɔ̃sa ko.
3 Tɔn tuko wi u nɛ, Yinni Gusunɔ sãamɔ,
u ku gere u nɛɛ,
na ɲ̀ wuramɔ u du nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
Wi ba maa matam kua sina kpaarun sɔmburun sɔ̃,
u ku gere u nɛɛ,
wee, u kua dãa gbeburu.
4 Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, sina kpaarun sɔm kowo be,
bà n nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma ba mɔ̀ ye ya koo man wɛ̃re,
ma ba nɛn arukawani nɛni dim dim,
5 kon bu ayeru wɛ̃ nɛn yɛnuɔ,
kpa bu yĩsiru yari
n kere bà n daa bibu mara.
Kon bu yĩsiru kɛ̃
te ta ko n wãa sere ka baadommaɔ,
ta ɲ̀ gbimɔ.
6 Tɔn tuko be ba man sãamɔ,
ma ba nɛn yĩsiru kĩ,
ma ba sãa nɛn sɔm kowobu,
be kpuro be ba tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma ba ɲ̀ tu disi dokemɔ,
ma ba nɛn arukawani nɛni,
7 kon ka bu da nɛn guu dɛɛrarɔ,
kpa n de bu nuku dobu ko nɛn sãa yerɔ.
Kon ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
ka ben yãku ni nu tie mwa nɛn yãku yerɔ.
Domi ba koo nɛn dii te sokuwa
bwesenu kpuron kana yeru.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛ wi na Isireli be ba raa yarinɛ mɛnna,
kon maa bwese tukunu mɛnna
ka be, nɛn tɔmbu sannu.

Gusunɔ u Isireliban wirugibu gerusimɔ

9 Bɛɛ gbeeku yɛɛ kpuro, i na i di.
10 Domi be ba sãa Isireliban kɔ̃sobu,
ba sãawa wɔ̃kobu, ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Be kpuro ba sãawa nge bɔ̃ɔ
ni nu kun kpɛ̃ nu wori.
Ba ra kãwa ba n kpĩ
ba n do kpa ba n dosimɔ.
11 Ba sãawa nge bɔ̃ɔ
ni nù n di, nu ku ra debu.
Ba sãawa nge kparo laakari sariba.
Swaa ye ben baawure u kĩ,
yera u ra swĩi win tiin arufaanin sɔ̃.
12 Ba sokunamɔ ba mɔ̀,
bu mɛnnama
bu tam bɔɔbɔm nɔ,
sia kpa bu maa ko mɛ
domi tam mu yiba.

57

1 Gemgibu bà n gu,
goo ku ra bu weeweenu kue.
Tɔn geobu bà n wɔruka,
goo ku ra bwisiku ma tɔn kɔ̃soba ba bu sɛ̃re ba go.
2 Adama tɔn geo be,
ba ko n wɛ̃rewa gɔriɔ ka bɔri yɛndu.

Gusunɔ u bũu sãɔbu gerusimɔ

3 I susima bɛɛ,
bwese te i ɲ̀ ka nɛ, Gusunɔ turo yɔ̃,
bɛɛ be i sãa nge sɔron bibu.
4 Wara i yɛ̃ɛmɔ,
wara i nɔɔ swiikinu koosimɔ.
I ɲ̀ yɛ̃ ma i sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ,
te ta ra weesu ko?
5 Ma i bũu sãarun gari wɔra
dãa koo bakaru baateren nuurɔ.
Ma i ka bɛɛn bibu yãkunu mɔ̀
daanun goonɔ kpee baaba sɔɔ.
6 Bɛɛ Isireliba,
daa torin kpee goriya yi sãa bɛɛn bũnu.
I ra yi yãkunu koosi kpa i yi tam wisi.
I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye tii marisiwa?
7 Guunu wɔlloɔwa i ra bɛɛn sãanu ko.
Miya i ra maa yɔ i yãkunu ko.
8 I bwãarokunu mani bɛɛn gamboban biruɔ,
ma i ka bũnu arukawani bɔkua.
Nu sãa nge durɔ tanɔ
be i kĩ i ka kpuna.
Ma i man biru kisi
i bɛɛn yãnu potira,
i bɛɛn kpin yenu yasum sosi.
Wee i ben terenu mɛɛra.
9 I tii gum sawa i da
i bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔku deema.
I tii turare yɛ̃ka mam mam
ma i sɔmɔbu gɔra mi n toma.
Wee, i wɔruma sere temɔ.
10 I ka bɛɛn sirenabu wasire.
Adama i ɲ̀ bwisika i nɛɛ, bu ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
Ma i mɔ̀, i dam tie, i ɲ̀ wasire.
11 N n mɛn na, waran bɛruma i mɔ,
i ka man nɔni wɔ̃kumɔ.
Waran bɛruma i mɔ,
i ɲ̀ ka man yaaye,
i ɲ̀ maa man garisi.
Yèn sɔ̃ na nɔɔ maari saa tɛɛbun di,
yen sɔ̃na i ɲ̀ man nasie.
12 Adama kon bɛɛ sɔ̃ɔsi
ma bɛɛn kookoo si i raa tamaa su dee dee sãa mi,
su ɲ̀ bɛɛ arufaani gaa mɔ̀.
13 Yen sɔ̃, ì n kuuki mɔ̀,
ì n somiru kanamɔ,
bɛɛn bũu dabi te, ta ɲ̀ bɛɛ wɔramɔ.
Kon dewa woo gu ka nu doona mam mam.
Adama be ba man naanɛ sãa
ba koo tem mɛ tubi di,
kpa ba n wãa Siɔniɔ, guu te na gɔsan mi.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu bɛkia
14 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na nɛɛ,
i tii suo i swaa sɔmɛ.
I gãa kɔ̃sunu kpuro wunɔ
ni nu wãa nɛn tɔmbun swaa sɔɔ.
15 Nɛ, Gusunɔ Wɔrukoo, nɛ wi na dɛɛre,
na wãa wɔllɔ sere ka baadommaɔ,
adama na maa wãa ka tɔnu
wi ba taare ma win nuki sankire,
kpa n ka nùn dam kɛ̃.
16 Na ǹ kĩ na n bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmɔ baadomma,
kpa na n ka bɛɛ mɔru nɛni saa kpuro.
Nà n mɔ̀ mɛ,
nɛn taka koora kpuro ya koo kam kowa.
17 Nɛn mɔru ya seewa Isireliban
taarɛ bakan sɔ̃,
ma na bu sɛɛyasia sere na ǹ maa kĩ n bu
mɛɛri.
Adama ka mɛ, ba yɔ̃rariwa ben mɛm nɔɔ sari
te sɔɔ,
ma ba ben tiin gɔ̃ru kĩru swĩi.
18 Na ben daa yɛ̃.
Ka mɛ, kon bu bɛkia,
n bu kpara kpa n bu nukuru yɛmiasia.
Be ba gɔɔ wooru sɔ̃ ba sumɔ,
19 kon de bu nuku dobun kuuki ko.
Be ba wãa n toma ka be ba wãa turuku,
ba koo bɔri yɛndu wa.
Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bu bɛkia.
Nɛna na ye gerua.
20 Adama nuku kɔ̃surugibu
ba sãawa nge nim wɔ̃kun nim kurenu,
ni nu ǹ kpɛ̃ nu yɔ̃ra sɛ̃ɛ,
ni nu ra n pɔtɔkɔ ka disinu sɔɔwa.
21 Nuku kɔ̃surugii kun bɔri yɛndu wasi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔku geeru

58

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a nɔɔgiru suo ka dam nge mɛ kaa kpĩ,
kpa wunɛn nɔɔ gu nɔɔra nge kɔba.
A nɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwɔ
ma ba durum kua.
2 Tɔ̃ɔ baatere ba ra n man sokuwa
ba n kĩ bu gia ye na kĩ bu ko.
Ba mɔ̀ nge tɔn be ba gem swĩi,
be ba ǹ nɛn woodaba deri.
Ba ra man kanɛ
n bu siria dee dee,
kpa ba n kĩ ba n ka man wãa.
3 Adama ba ra nɛɛ, mban sɔ̃na ba koo maa nɔɔ
bɔke,
domi na ǹ bu mɛɛra.
Mban sɔ̃na ba tii wahala mɔ̀,
domi na bu atafiiru sãa.
Kpa n bu wisi n nɛɛ,
baa ì n nɔɔ bɔkumɔ,
bɛɛn tiin kĩra i ra n mɔ̀,
kpa i n bɛɛn sɔm kowobu dam dɔremɔ.
4 I ra n sikirinamɔwa i n sankinamɔ,
kpa i n nɔm kusenu soonamɔ ka nuku
kɔ̃suru.
I n nɔɔ bɔkumɔ ma i mɔ̀ mɛ,
nɛ, Gusunɔ na ǹ bɛɛn gari nɔɔmɔ.
5 Nɔɔ bɔku te na kĩ, teya mi?
I winu sikamɔ nge yakasu,
ma i saakiba sebua i tii torom wisimɔ.
Adama i tii kawewa mi ka gem?
Nɔɔ bɔku ten bwesera kun man wɛ̃remɔ.
6 Wee nɔɔ bɔku te na kĩ.
Be i bɔkua nuku kɔ̃surun sɔ̃,
i bu yɔ̃suo.
Be i raa dam dɔremɔ,
i de bu doona.
Kpa be ba yoru dimɔ bɛɛn mi,
bu kara.
7 I bɛɛn dĩanu bɔnu koowo
ka wi u kun mɔ u di,
kpa i be ba kun wãa yeru mɔ nɛnɛ bɛɛn yɛnuɔ.
I n goo wa u sĩimɔ tereru,
i nùn yãnu wɛ̃ɛyɔ u sebe,
kpa i ku maa bɛɛn winsim biru kisi.
8 Saa yera nɛn durom mu koo bɛɛ
naawa nge buruku sɔ̃ɔ,
kpa mi i mɛɛra mɔ yu bɛkura fuuku.
Mɛya maa gem mu ko n da n bɛɛ swaa gbiiye.
Nɛ, Yinni Gusunɔ,
na kon ka bɛɛ wãa na n bɛɛ kɔ̃su.
9 Sanam mɛya ì n man soka,
kon bɛɛ wisi n nɛɛ, nɛ wee.
I n bɛɛn yobu kara,
ma i murafitiru ka gari kɔ̃si deri,
10 ì n gɔ̃ɔro dĩanu wɛ̃,
ma i maa sãaro debia,
saa yera i ko yari yam wɔ̃kurun di,
kpa yam wɔ̃ku te, tu ko nge sɔ̃ɔ sɔɔ.
11 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛ kpara sere ka
baadommaɔ,
kpa n de i n deba baa mi dĩanu ku ra kpi.
Kon de bɛɛn wasi yi dam wa,
kpa i n sãa nge gbee te ta kakoru mɔ,
ǹ kun mɛ nge bwii yìn nim ku ra kpe.
12 Saa yera i ko bansu seeya
si ba kɔ̃ n tɛ,
kpa i maa bani kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ
ge ba swĩi saa yellun di.
Sanam mɛya ba koo bɛɛ soku
be ba ra bansu ka swɛɛ sɔmɛ,
kpa bu de tɔmbu ba n wãa mi sɔɔ.

A tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwɔ
13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ì n tii nɛnua i kun sɔmburu kue,
ma i bɛɛn tiin kĩru deri
i ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwa,
ma i man bɛɛrɛ wɛ̃
i nɛn tɔ̃ɔ dɛɛra te garisi tɔ̃ɔ duroru,
ma i kun gari bɛkɛ saare,
14 saa yera i ko nuku dobu wa nɛn sãaru sɔɔ,
kpa tɔmbu kpuro bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa n bɛɛ diisia tem mɛ sɔɔ,
mɛ na bɛɛn sikado Yakɔbu wɛ̃.

Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Ye ya Isireliba karanɛ

ka Gusunə

59

1 I tamaa Gusunə kun dam məwa
u ka bɛɛ faaba ko?
I tamaa u ɲ̀ swaa mə u ka bɛɛn gari nə?
2 Aawo, n ɲ̀ mɛ.
I n yɛ̃ ma bɛɛn tiin durum sɔ̃na i karanɛ ka wi.
Bɛɛn toranun sɔ̃na u bɛɛ biru kisi,
ma ya dera u ɲ̀ maa bɛɛn gere swaa daki.
3 Bɛɛn nəma ya yɛm yiba, domi i təmbu go.
Weesu ka gari kɔ̃siya yi yarimə bɛɛn nəsun di.
4 Weesa i ra n ka bɛɛn berusebu siribu sokumə.
Bɛɛn goo ku ra ka gem siribu de.
Seeda weesugia səəra i ra n tãsa siri yeru mi.
Kɔ̃sa i ra bwisiku kpa i kom kɔ̃sum ko.
5-6 Bɛɛn himba ya sãawa gãa kɔ̃sunu
nge waan sɛ̃a.
Bà n ye kəra,
surəkəra ta ra yande yari min di.
Wi u ye di u ko n gbiməwa.
Bɛɛn bwisikunu nu sãawa nge naran wɛ̃ɛ yi ya tarimə.
N ɲ̀ mə yi wãa yi ka gãa geenu ko,
nge bekuru te tənu koo wukiri,
ma n kun mə yi ka gãanu yina mwa.
Nge mɛya bɛɛn nəma ya sãa,
ya wãawa yu ka kɔ̃sa ko.
7 I ra n sɛndewa i ka kɔ̃sa ko,
kpa i n naasu sãu i ka tənun yɛm yari kam.
I ra n bwisikuməwa i ka təmbu kɔ̃sa kua,
kpa i n təmbu dam dəremə
i n ben yãnu guramə mi i dua kpuro.
8 I ɲ̀ alafian swaa yɛ̃.
Bɛɛn sanu sanusu ku ra maa gem swĩi,
sere swɛɛ yi yi ɲ̀ dɛnde.
Wi u gesi bɛɛn swɛɛ yi mwa kpuro,
u ku ra bəri yɛndu wa.

Isireliba ba ben durum

tuuba mə̀

9 Isireliba ba nɛɛ, bɛsɛn toranun sɔ̃na
wunɛ Yinni Gusunən faaba ya tɛɛmə
yèn nəə mwɛɛru a sun kua.
Sa yam bururam mara,
adama yam wɔ̃kuru səəra sa sĩimə ka tɛ̃.
Sa mara sɔ̃ə u yari,
adama yam mu tĩriwa sere ka gisə.
10 Sa sĩimə sa bãarimə
nge wɔ̃ko wi u gana babi.
Ma sa sokikiramə sɔ̃ə səə
nge wi u wãa yam wɔ̃kuru səə.
Baa mɛ sa bwãa do,
bɛsɛ ka gonu sa kua tia.
11 Sa gbãramə nge yaa gəba,
ma sa sumə nge kparukonu.
Yinni Gusunə, sa mara a sun yakia,
adama wunɛn faaba ya ka sun tonda.
N ɲ̀ koore su ye wa.
12 Domi bɛsɛn toranu kpɛ̃a wunɛn wuswaaə,
ma bɛsɛn durum ya bɛsɛn daa sɔ̃əsimə.
Sa bɛsɛn toranu yɛ̃ ni nu sun wãasi.
13 Sa kua taarɛgibu ka naanɛ sarirugibu
wunɛ Yinni Gusunən mi.
Sa nun deri wunɛ wi a sãa bɛsɛn Yinni,
ma sa nun seesi,
sa təmbu dam dəre.
Bwisiku weesugina nu ra n yiba bɛsɛn gɔ̃rusə.
14 Yera n dera gem kun ka maa wãa bɛsɛn suunu səə,
ma faaba ya ka sun tonda.
Gem mu ku ra maa sɔ̃əsire mi təmba mɛnnɛ.
Sa ra mu tɛɛsiwa.
15 Gem mu kpa.
Wi u maa kɔ̃sa suurimə
ba ra nùn wəriwa bu win yãnu gura.

Yinni Gusunə

u koo təmbu sɛɛyasia

Ye Yinni Gusunə u wa ma gem kun maa wãa,
ya ɲ̀ ka nùn naawɛ.
16 Ma u biti kua, yèn sɔ̃ goo kun yen gari mə̀.
Yen sɔ̃na win tii u gɔ̃ru doke u win dam sɔ̃əsi.
Ma u tãsa win gem səə,
17 u mu sebua nge tarakpe,
ma u faaba doke wirə nge sii furə kəkəru.
U məru kəsiabu sebua nge yaberu,
ma u tii nisinu wukiri nge gurumusuru.
18 U koo baawure siri
nge mèn nəə win kookoosu nɛ,
kpa u ka win yibɛrɛba məru ko,
baa be ba ka nùn toma,
19 kpa bu win yĩsiru nasia
kpa win yiiko yu sɔ̃əsira
saa sɔ̃ə yari yerun di
n ka da sɔ̃ə duu yerə.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba koo na nge daa bakarun nim,
Yinni Gusunən Hunde u koo bu gira bu doona.
20 Faaba kowo u koo na Yerusalɛmun sɔ̃,
ka sere maa Isireliba be ba gɔ̃ru gəsian sɔ̃.
Yinni Gusunəwa u yeni gerua.
21 U maa nɛɛ, win arukawani wee, ye u ka
bu bəkumə. Win Hunde u ko n wãawa be səə,
kpa u win gari doke ben nəsə. Yin gɛɛ kun
doonə ben nəsun di, sere n ka da ben bibun
bibun nəsə, saa tɛ̃n di sere ka baadommaə.
Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

Yerusalɛmu

ya koo kpam yiiko wa

60

1 Yerusalɛmu, a seewo kpa a n ballimə,
domi yam bururam mu nun naawa.
Nɛ, Yinni Gusunən yiiko ya nun wukiri.
2 Wee yam wɔ̃kura tem ka tən

tukobu wukiri.
Adama wunɛ, nɛn yiiko ya nun yam bu-
rurasie nge sɔ̃ɔ.
3 Bwesenu ka nin sinambu
ba koo na bu sĩ yam bururam mɛ sɔɔ.
4 A mɛɛrio a ka sikerena.
Be kpuro ba mɛnnama
ba sisi wunɛn mi.
Ba ka wunɛn bibu wee tontonden di,
ba wɔndiaba bɛɛwa.
5 À n bu wa ba wee,
kaa nuku dobu ko.
Wunɛn gɔ̃ru ga koo dora
sanam mɛ bwesenu nu koo ka nun arumani
naawa
saa nim wɔ̃kun guru giɔn di.
6 Ba koo nawa ka yooyoo dabi dabiru
Madianin di ka Efan di.
Gaba koo maa na Sebaɛn di,
ba n wura ka turare sɔɔwa,
kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔ tɔmamɔ.
7 Ba koo nun Kedaan yaa sabenu mɛnnama,
kpa bu ka nun Nɛbayɔtun yãa kinɛnu naawa
a ka nu yãkuru ko
ni nu koo man wɛ̃re,
kpa n nɛn sãa yeru bɛɛrɛ sosi n kere yellu.
8 Mba n wee mɛ,
nge guru wii wuroru,
ǹ kun mɛ nge totobɛrɛ
ni nu wee nin dirɔ.
9 Wunɛn biba ba wee tem mi n toman di.
Goo nimkuu bakasa su gbia
su ka bu sisi tontonden di,
ka ben sii geesu ka wura
bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃,
nɛ, wunɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na nun wɔlle sua.
10 Tɔn tukoba koo wunɛn gani seeya,
kpa ben sinambu bu ko wunɛn yobu bu nun
sã.
Yellu, na raa nun sɛɛyasia ka mɔru,
adama tɛ̃, nɛn durom sɔ̃, na wunɛn
wɔnwɔndu wa.
11 Yerusalɛmu, wunɛn gbãrarun gamboba
ba ko n kɛniarewa baadomma.
Ba ǹ bu kɛnumɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
kpa bwesenu ka nin sinambu
bu ka du bu nun dukia wɛ̃.
12 Domi bwese ni nu yina nu nun sã mi, nu
koo gbiwa. Ba koo ni kpuro kpeerasiawa.
13 Libanin bɛɛrɛ ya koo kpe,
domi ba koo ka nun yen dãa gea naawa
ye ba mɔ̀ sipɛrɛ ka oromu ka buyi,
kpa bu ka nɛn sãa yeru buraru kua,
kpa n nɛn wãa yeru bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Be ba raa nun dam dɔremɔ mi,
ben biba koo na wunɛn wuswaaɔ bu tii kawa.
Be ba raa maa nun yaakoru mɔ̀,
ba koo yiira wunɛn wuswaaɔ bu nun sã,
kpa bu nun soku Siɔni,
Isireliban Yinni Dɛɛron wuu.
15 Wunɛ wi tɔmbu ba raa tusa ba deri,
ba ku ra maa nɛ wunɛn mi,
kon nun ko wuu burɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a n wunɛn tɔmbu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ
sere ka ben bibun bibɔ.
16 Bwese tukunu ka nin sinambu
ba koo nun nɔɔri
nge mɛ bii mɛro u ra win bii bɔm kɛ̃,
kpa a gia
ma nɛna na sãa Gusunɔ
Yakɔbun Yinni damgii
wi u nun yakia
ma u nun faaba mɔ̀.
17 Kon de wura yu koora mi sii ganda raa
wãa,
sii geesu maa mi sii wɔ̃kusu raa wãa.
Kon dãa wuna n sii gandu kɔsire ko,
kpa n kpenu wuna n sisu kɔsire ko.
Kpa n de bu nun kpara gem ka bɔri yɛndu
sɔɔ.
18 Saa ye sɔɔ, ba ǹ maa sannɔsun damu nɔɔmɔ
wunɛn temɔ.
Mɛya ba ǹ maa mu wɔrimɔ bu mɛn yãnu gura
kpa bu mu deri bansu.
Domi kon nun kɔ̃su nge gbãraru,
kpa a man siara nɛn faaban sɔ̃.
19 N ǹ maa sɔ̃ɔ u koo nun yam
bururasia sɔ̃ɔ sɔɔ.
N ǹ maa suru u koo nun yam dɛɛrasia
wɔ̃kuru.
Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadommaɔ,
kpa a bɛɛrɛ wa nɛn sɔ̃.
20 Wunɛn nuku sankiranu kpuro nu koo
doona.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadommaɔ.
Sɔ̃ɔ u ra du, suru ra maa wɔ̃kuru ko,
adama nɛn yam bururam mɛ, mu ku ra kpe.
21 Wunɛn tɔmbu kpuro ba ko n sãawa
gemgibu,
kpa ba n tem mɛ mɔ sere ka baadommaɔ.
Na bu girawa nge dãa kãasa.
Ba sãawa be na taka kua
bu ka nɛn kpãaru sɔ̃ɔsi.
22 Bwese kɛra ye ya piiburu bo,
ya koo ko bwese baka damgirun nuuru.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon ye ko fuuku
yen saa yà n tura.

Yinni Gusunɔn gɔro

ka win gari

61

1 Yinni Gusunɔn Hunde u ka man wãa.
Domi wiya u man gɔsa
n ka dam sarirugibu labaari gea nɔɔsia,
kpa n be ba nuki sankire nukuru yɛmiasia,
kpa n yobu sɔ̃ ma ba koo bu yakia,
kpa n maa pirisɔmba sɔ̃ ma ba koo bu kara.

2 N kpara saa ye Yinni Gusunɔ u koo tɔmbu durom kua,
n gere saa ye u koo win yibɛrɛba mɔru kɔsie,
kpa n maa be ba gɔɔ sɔ̃ kpuro nukuru yɛmiasia.
3 Ba gɔɔ sɔ̃ Siɔnin sɔ̃.
Adama Gusunɔ u man gɔsa
n ka ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu.
Ba ɲ maa torom wisimɔ wirɔ,
dawani bura ba koo bɔke.
Ben wuswaa kun maa burisinamɔ,
ya ko n sãawa nge be ba gum nubu durorugim sawagia.
Ba koo ben yãa wɔnwɔnduginu pota
bu tɔ̃ɔ baka yãnu sebe.
Saa ye sɔɔra ba ko n sãa nge dãa
ni nu Gusunɔn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsimɔ,
ɲ kun mɛ nge gbee te ta win yiiko sɔ̃ɔsimɔ.
4 Ba koo ban gurusu seeya,
kpa bu wuu si ba raa kɔsuka yellu sɔmɛ.
5 Bɛɛ Isireliba, sɔba koo na bɛɛn mi,
bu bɛɛn yaa sabenu kpara,
kpa bu maa bɛɛ gbee sɔma kua.
6 Adama ba koo bɛɛn tii sokuwa
Yinni Gusunɔn yãku kowobu ka win sɔm kowobu.
I ko bwese tukunun arumani gura,
kpa i n ka woo kanamɔ.
7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ba bɛɛ sekuru doke ta kpã.
Tɔmba bɛɛ yãatam siemɔ,
yen sɔ̃na seku ten ayerɔ
i ko n baa mɔ n kpã tɔn ben temɔ,
kpa i n wãa nuku dobu sɔɔ
bi bu ɲ kpeemɔ.
8 Wi, Yinni Gusunɔ, gema u ra kã.
U dam dɔrebu ka kom kɔ̃sum tusa.
U koo win tɔmbu ben are wɛ̃ dee dee,
kpa u ka bu arukawani bɔke
ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ.
9 Bwesenu kpuro nu koo be ka ben
bibun bweserun gari nɔ,
kpa be ba bu wa kpuro bu gia
ma wiya u bu domaru kua.

Siarabun womu

10 Yinni Gusunɔ sɔɔra
Yerusalɛmu koo nuku dobu ko,
kpa yen gɔ̃ru ga n do win sɔ̃.
Domi wiya u ye faaba kua
u ye gem wɛ̃.
Ma win faaba ye ka win gem mɛ,
mu sãa nge bura yãa
ni kurɔ kpaɔ ka win durɔ ba doke.
11 Nge mɛ tem mu ra de dĩa bweseru tu kpi,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu faaba ko
u bu bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bwesenu kpuro nu ye wa.

Yerusalɛmu kpaa

62

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yerusalɛmu, wunɛn kĩrun sɔ̃ na ɲ marimɔ.
Na ɲ maa wɛ̃ramɔ sere n ka nun faaba ko,
kpa yu sɔ̃ɔsira nge bururun sɔ̃ɔ,
ɲ kun mɛ, nge wii bɔn te ta dɔ̃ɔ yabure,
2 kpa bwesenu kpuro nu wa
ma na nun faaba kua,
kpa sinambu ba n wunɛn yiiko mɛɛra.
Yĩsi kpaara ba koo ka nun soku
te nɛ, Yinni Gusunɔ kon nun kɛ̃.
3 Kpa a n sãa nge furɔ bɛɛrɛguu
ge ga ballimɔ nɛ, Gusunɔ wunɛn Yinnin nɔma sɔɔ.
4 Ba ɲ maa nun sokumɔ wuu ge na deri.
Ba koo nun sokuwa nɛ, Yinni Gusunɔn nuku dobu.
Domi wunɛ sɔɔra nɛn nuku dobu wãa.
Ba ɲ maa wunɛn tem sokumɔ bansu.
Ba koo mu sokuwa kurɔ kpaɔ,
domi kon mu durɔ kɛ̃.
5 Nge mɛ bii durɔbu ga koo ka gen kurɔ gbinna,
nge mɛya wunɛn bibu ba koo ka nun gbinna.
Nge mɛ aluwaasi u ra n nuku dobu mɔ win kurɔ kɛ̃ɛron sɔ̃,
nge mɛya ko na n nuku dobu mɔ wunɛn sɔ̃.
6 Wunɛ Yerusalɛmu,
na dera gaba sãa nge wuu kɔ̃sobu
be ba ra n yɔ̃ gbãraru wɔllɔ,
ba ɲ nɔɔ marimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Bɛɛ wuu kɔ̃sobu,
bɛɛ be i nɛ, Yinni Gusunɔ Yerusalɛmun gari yaayasiamɔ,
i ku wɛ̃ra.
7 I ku de n wɛ̃ra sere n ka Yerusalɛmu swĩi,
kpa ya n bɛɛrɛ mɔ handunia sɔɔ.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɔ̃rua ka nɛn dam, na nɛɛ,
na ɲ maa wunɛn alikama yibɛrɛba wɛ̃ɛmɔ bu di.
Mɛya sɔbu ba ɲ maa wunɛn tam nɔrumɔ,
mɛ mu sãa wunɛn sɔmburun are.
9 Adama be ba alikama gã ba koo ye di,
kpa bu nɛ, Yinni Gusunɔ siara.
Be ba maa ben resɛmba sɔra
ba koo yen tam nɔ nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
10 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i yario saa wuun di,
i bɛɛn tɔn be ba wee swaa sɔnwa,
i yen kpenu wuna i nɔɔ nɛrasia.
I gidi bɔra yɔ̃rasio ben bera gia.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ, na handunian tɔmbu kpuro sɔ̃ɔmɔ.
Na nɛɛ, i Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
wee, nɛ, ben faaba kowo, na sisi
ka ben tɔn be ba raa yoru mwɛɛra.
12 Ba koo bu soku bwese te na gɔsa na yakia.
Wunɛ maa Yerusalɛmu, ba ɲ maa nun sokumɔ wuu ge na deri.
Ba koo nun sokuwa wuu ge na kĩ.

Yinni Gusunɔ u nasara

wa handunia kpuro sɔɔ

63

1 Wara u wee Botisiran di
ye ya wãa Edɔmun temɔ,
u yabe swãaru sebua kom kom.
Ma u sĩimɔ ka win dam kpuro, ka toro sindu.
Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛna na wee n ka siri dee dee.
Na dam mɔ n ka nɛn tɔmbu faaba ko.
2 Mban sɔ̃na wunɛn yãnu nu sɔ̃ri
nge wi u resɛm gamamɔ.
3 U wisa u nɛɛ,
nɛ turowa na da na tɔmbu taaka nge resɛm.
Bwesenu kpuro sɔɔ, baa tɔn turo u ɲ̀ nɛ u man somi.
Na bu taaka na kɔsuka ka mɔru,
sere ben yɛm mu nɛn yãnu wisi nu disinu kua.
4 Domi na gɔ̃ru doke n ka mɔru kɔsia.
Tɔ̃ra maa tura n ka nɛn tɔmbu yakia.
5 Na mɛɛra mɛɛra na biti soora.
Na ɲ̀ wa wi u koo man somi.
Goo sari wi u koo man dam kɛ̃.
Adama nɛn mɔru ya man dam sosia na ka nasara wa.
6 Wee, na tɔmbu taaka ka mɔru.
Ba burisina nge tam nɔrobu nɛn mɔrun sɔ̃.
Ma na ben yɛm yari temɔ.

Yinni Gusunɔ

u Isireliba durom kua

7 Kon Yinni Gusunɔn durom mɛ u sun kua kpara,
kpa n nùn tɔma ye u sun kuan sɔ̃.
Kon win tɔn geerun gari gere
te u bɛsɛ Isireliba sɔ̃ɔsi
win wɔnwɔndu ka win kĩi bakarun saabu.
8 U bwisika u nɛɛ, sa sãawa win tɔmbu,
sa ɲ̀ nùn tɔnu kandu kuammɛ.
Yen sɔ̃na u sun faaba kua.
9 Bɛsɛn wahala kpuro sɔɔ, u sun somi.
N ɲ̀ mɔ win gɔrado u sun faaba kua,
win tiiwa u sun yakia
win kĩru ka win wɔnwɔndun sɔ̃.
Ma u sun nɔɔri saa yellun di.
10 Adama sa nùn seesi sa win Hunde nuki sanka.
Yen sɔ̃na u kua bɛsɛn yibɛrɛ
ma u ka sun tabu kua.
11 Ma sa Mɔwisin waati yaaya sa nɛɛ,
mana Yinni Gusunɔ u wãa
wi u ka bɛsɛ ka bɛsɛn wirugibu nim wɔ̃ku tɔbura.
Mana u wãa,
wi u dera win Hunde Dɛɛro u wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.
12 Ma u Mɔwisi kpara ka win dam bakam.
U nim burana bɛsɛn wuswaaɔ
u n ka yĩsi bɛɛrɛgiru yara
sere ka baadommaɔ.
13 U sun kpara nim bweru sɔɔ.
Ma sa sĩa gbaburɔ
nge dumi yi yi duki mɔ̀,
sa ɲ̀ sokure.
14 Win Hunde u ka sun da sa wɛ̃ra
nge mɛ yãa kparo u ra ka win yaa sabenu de wɔwaɔ.
Nge mɛya u sun kpara u ka yĩsi bɛɛrɛgiru yara.

Isireliba ba Gusunɔ

wɔnwɔndu ka somiru kanamɔ

15 Yinni Gusunɔ,
a mɛɛrima saa wɔllun di
mi wunɛn wãa yee dɛɛraru ka yiikogira wãa,
kpa a wa ye ya sun mɔ̀.
Mana wunɛn hania ka wunɛn dam mu wãa.
Wee a sun wunɛn kĩru ka wunɛn wɔnwɔndu wunari.
16 Adama wuna a sãa bɛsɛn baaba.
Bɛsɛn yĩiyɔbu kun maa wãa bɛsɛn sikadoba sɔɔ.
Baa Aburahamu ka Isireli bà kun sun wure,
Yinni Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛn baaba,
wunɛ wi a sun faaba kua saa yellun di.
17 Yinni Gusunɔ,
mban sɔ̃na a dera sa ka wunɛn swɛɛ tonda,
ma bɛsɛn gɔ̃rusu bɔbia,
sa ɲ̀ maa nun nasie.
A wurama bɛsɛn kĩrun sɔ̃ bɛsɛ be sa nun sãamɔ.
Sa sãawa wunɛgibu saa yellun di.
18 Wee, saa fiiko tɔnawa bɛsɛ wunɛn tɔn be a gɔsa,
sa sina tem mɛ sɔɔ.
Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba wunɛn sãa yeru wɔri ba kɔsuka.
19 Wee ya tɛ, mìn di sa sãa nge be a ɲ̀ kpare,
ka be ba ɲ̀ wunɛn yĩsiru sɔɔwa.
Yinni Gusunɔ, sa nun mara
a wɔllu gĩa kpa a sarama.
À n tunuma, guunu nu koo diiri bɛrum sɔ̃.

64

1 Kaa n sãa nge dɔ̃ɔ wi u dãa gbeba mwaamɔ,
ɲ̀ kun mɛ wi u nim gbisisiamɔ,
kpa wunɛn yibɛrɛba bu gia nge mɛ a sãa,
kpa bu diiri wunɛn wuswaaɔ.
2 Yinni Gusunɔ,
sanam mɛ a sarama a maamaaki kua
ye sa ɲ̀ ka yĩiyɔ,
guunu diira bɛrum sɔ̃.
3 Sa ɲ̀ gasɔ goon gari nɔɔre.
Wunɛ baasi, sa ɲ̀ maa goo waare
wi u yen bweseru kua
win tɔn be ba nùn naanɛ sãan sɔ̃.
4 Wi u gem swĩi ka nuku dobu,
ka sere be ba wunɛn wooda yaaye,
ba sĩimɔ ye sɔɔ,
bera a ra swaa gbiiye.
Adama a ka sun mɔru kua
yèn sɔ̃ sa durum kua.

Ka mɛ, sa ra n durum ye mɔ̀wa sa n dɔɔ
saa yellun di.
5 Sa kua nge disigibu,
ma bɛsɛn daa gea ya sãa nge yãa disinuginu.
Sa gbere nge wurusu,
ma bɛsɛn durum ka sun doonɔ nge woo.
6 Goo sari wi u wunɛn somiru kasu.
Goo maa sari wi u ra nun kanɛ bururu,
domi a sun wunɛn wuswaa berua,
ma a sun deri sa gɔɔ dɔɔ bɛsɛn durum sɔ̃.
7 Ka yen de, Yinni,
wuna a sãa bɛsɛn baaba.
Sa sãawa nge sɔndu,
wuna a sun mɔma ka wunɛn nɔma.
8 Yinni Gusunɔ, a ku mɔru ko too,
a kun maa bɛsɛn durum ye yaaye sere ka
baadommaɔ.
Adama a n yɛ̃ ma sa sãawa wunɛn tɔmbu.
9 Wee wunɛn wuu si a gɔsa su kua bansu.
Yerusalɛmu ya wɔruka.
10 Bɛsɛn sãa yee bura dɛɛra te,
mi bɛsɛn sikadoba ba ra raa nun sã,
ta dɔ̃ɔ mwaara.
Gãa gee ni sa maa mɔ kpuro, nu kam kua.
11 Kaa n yeniba kpuro mɛɛrawa a n nɔɔ
maari,
kpa bɛsɛn nuki yi sankira n banda?

Yinni Gusunɔ

u koo win yibɛrɛba sɛɛyasia

65

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sɔɔru kpeerewa n ka nɛn tɔmbun kanaru
mwa,
adama ba ɲ man gãanu bikie.
Na sɔɔru sãa n ka bu nɛn tii sɔ̃ɔsi,
adama ba ɲ man kasu.
Ma na nɛɛ, nɛ wee, baa mɛ ba ɲ man soka.
2 Na tɔn be ba ra n man seesimɔ nɔma gãri saa
kpuro.
Tɔn be, swaa kɔ̃sa sɔɔra ba ra n sĩimɔ,
kpa ba n ben tii tiin bwisikunu swĩi.
3 Ba ra n nɛn mɔru seeyamɔwa kiri kiri.
Domi ba ra n bũu yãkunu mɔ̀wa dãa konɔ,
ba n turare dɔ̃ɔ dokemɔ yãku yenun wɔllɔ
ni ba kua ka biriki.
4 Kpa ba n bikiaru daamɔ sikaɔ,
ba n wãa mi wɔ̃kuru kpuro.
Ba ra n kurusɔ yaa dimɔ
ka maa dĩa sesenuginu ganu,
5 kpa ba n sere gabu sɔ̃ɔmɔ ba n mɔ̀,
bu gɛsiro bu ku bu susi,
domi ba dɛɛre.
Adama nà n yeniba kpuro wa nɛn mɔru ra
sewa
nge dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi.
6 Bɛɛ nɛn tɔmbu, wee ye na gɔ̃ru doke n ko tɛ̃.
Na ɲ marimɔ.
Kon dewa i bɛɛn kɔ̃san are kpuro sɔbe.
7 Kon de i bɛɛn durum sɔbe ka maa bɛɛn
sikadobagia,
be, be ba man torari
ba bũnu turare dɔ̃ɔ dokea guunu wɔllɔ.
Kon bɛɛ bɛɛn kookoo si i kuan are kɔsia.
8-10 I n resɛm swaaru wa te ta nim mɔ,
i ra nɛɛwa, bu ye derio mi,
bu ku ye sanku,
domi ya koo tam gem ko.
Nge mɛya kon ka Isireliba ka Yudaban
sukum ko,
be ba gɔ̃ru gɔsia ba man kasu.
Kon bu gɔsi bu ko nɛn sɔm kowobu,
kpa n bu domaru kua bu marura,
kpa bu tem mɛ tubi di mi guunu wãa,
bu ben wãa yenu ko mi.
Kpa Saronin wɔwa yu ko ben yaa sabenun
kpara yeru,
kpa Akɔɔn wɔwa yu ko nin sɔri yeru.
11 Adama kon na n bɛɛ deema
bɛɛ be i nɛ, Yinni Gusunɔ deri,
ma i nɛn sãa yee dɛɛra te duari te ta wãa
guuru wɔllɔ,
i da i dimɔ bũu wi ba mɔ̀ Gadin nuurɔ,
ma i bɛɛn nɔri tam yibiamɔ
bũu wi ba mɔ̀ Mɛnin sɔ̃.
12 Wee na ka takobi sisi.
Kon de i yiira kpa bu bɛɛ sakiri,
domi na bɛɛ soka, adama i ɲ man wurari.
Na ka bɛɛ gari kua, ma i ɲ man swaa daki.
I kua ye ya ɲ wã nɛn nɔni sɔɔ.
Ma i swaa gɔsa ye nɛn gɔ̃ru ga ɲ kĩ.
13 Yen sɔ̃na na nɛɛ,
nɛn sɔm kowobu ba koo wa bu di kpa bu nɔ.
Adama bɛɛ, gɔ̃ɔru ka nim nɔru sɔɔra i ko i n
wãa.
Nɛn sɔm kowobu ba koo nuku dobu ko.
Adama bɛɛ, i ko n wãawa sekuru sɔɔ.
14 Wee, nɛn sɔm kowo be,
ba koo womusu ko ka nuku dobu.
Adama bɛɛ, i ko kuuki kowa nuku
sankiranun sɔ̃,
kpa i n weeweenu mɔ̀.
15-16 Bɛɛn gɔɔn biru,
bɛɛn yĩsa nɛn sɔm kowobu ba ko n da ka gabu
bɔ̃rusi,
bu nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de a gbi nge waanɛ
kasa.
Adama yĩsiru gara ba koo ka tɔmbu domaru
kua.
Ba koo tu kowa ka nɛ, Yinni Gusunɔn yĩsiru,
nɛ wi na sãa gemgii.
Bà n maa bɔ̃rumɔ bu ka ben gari sire,
ka nɛn yĩsi tera ba koo ka bɔ̃re.

Gusunɔ u koo tem kpam

ka wɔn kpaaru swĩi

Mɛya yellun wahala ya koo doona.
Kpa tɔmbu bu yen gari duari.
17 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee kon tem kpam ka wɔn kpaaru ko.
Ba ɲ maa yaayamɔ ye ya raa koora yellu.
Tɔmba kun maa ye bwisikumɔ.
18 I yɛ̃ɛrio,

kpa i n wãa nuku dobu sɔɔ sere ka baadommaɔ
ye kon taka kon sõ.
Wee, na Yerusalɛmu kpaa banimɔ
yè sɔɔ nuku dobu ko n wãa,
kpa yen tɔmbu bu yɛ̃ɛri.
19 Nɛn tii kon yɛ̃ɛri Yerusalɛmu yen sõ
ka nɛn tɔmbun sõ.
Ba ɲ maa wuri ka weeweenu nɔɔmɔ mi.
20 Biin gɔɔ kun ko n maa wãa mi,
ɲ kun mɛ durɔ tɔkɔ wi u kun win wãarun tõru yiba.
Wi u wõɔ wunɔbu (100) tura u ka gu,
ba koo nùn garisiwa aluwaasi.
Wi u maa gu u ɲ wõɔ wunɔbu (100) ye tura,
ba koo nɛɛwa, na yɛ̃ro bõrusi.
21-22 Ba koo dia bani ba n wãa ye sɔɔ.
Goo kun diru banimɔ u kun wure te sɔɔ u sere gbi.
Ba koo resɛm dãa duure kpa bu yen marum di.
Goo kun dãa duurumɔ u kun yen marum di u sere gbi.
Domi nɛn tɔn be na gɔsan wãaru
ta koo dɛnya nge dãrugiru,
kpa bu ben nɔman sɔmburun are di.
23 Ba ɲ koo sɔmburu ko kam.
Ben biba kun maa gbimɔ,
domi be ka ben bibu, ba sãawa bwese
te nɛ, Yinni Gusunɔ na domaru kua.
24 Bu sere kanaru ko bu kpe,
ko na n da bu wisiwa.
25 Saa ye sɔɔ, purukanu ka yãanu
koo yakasu di yam tem.
Mɛya gbee sinansu koo maa yakasu di nge kɛtɛba,
kpa waa ya kun maa gɔbu.
Kõsa gaa, ɲ kun mɛ asɔrɔ gaa kun ko n maa wãa Siɔniɔ
nɛn guu dɛɛra ten wɔllɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

Yinni Gusunɔwa

u handunia mɔ

66

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wɔlla sãawa nɛn sina gɔna,
ma tem mu sãa nɛn naa sɔnditia.
N n mɛn na, dii teren bwesera i ko kpĩ i man bania.
Nge wãa yee terà i ko man wɛ̃ na n da n wɛ̃re mi.
2 Ye kpuro nɛgia.
Nɛna na ye taka kua ka nɛn nɔma.
Wi u tii kawe, u nuki sankire win durum sõ,
ma u nɛn gari nasie,
wiya na ka nɔnu geu mɛɛra.
3 Adama nɛn tɔmbun sãaru ta ɲ arufaani gaa mɔ.
Nɛn nɔni sɔɔ, wi u ka kɛtɛ yãkuru kua
ka wi u koo raa ka tɔnu yãkuru ko, ba sãawa tia.
Wi u maa ka yãaru yãkuru mɔ̀
ka wi u koo raa ka bõɔ yãkuru ko, ba sãawa tia.
Wi u ka kɛ̃ru naamɔ te ta sãa som,
ka wi u koo raa ka kurusɔn yɛm na, ba sãawa tia.
Wi u turare dõɔ dokemɔ nɛn yãku yerɔ,
ka wi u bũu sãamɔ, ba sãawa tia.
Tɔn ben baawure u nɛn swaa deri
u swaa tuka mwa ye u kĩ,
ma ben gõru ga ɲ bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 Yen sõna nɛn tii,
kon de bu nɔni swãaru wa ben kookoo sin sõ.
Kpa wahala yu bu deema ye ya koo bu nandasia.
Domi na bu soka adama ba ɲ man wurari.
Na ka bu gari kua, ma ba ɲ man swaa daki.
Kõsa ba mɔ̀. Ma ba swĩi ye nɛn gõru ga ɲ kĩ.

Yerusalɛmu kpaan bɛɛrɛ

5 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn gari nasie,
i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.
U nɛɛ, wee, bɛɛn mɛro bisibu
be ba bɛɛ tusa ba gira ben min di nɛn yĩsirun sõ,
ba bɛɛ yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u win yiiko sõɔsio,
kpa bu bɛɛn nuku dobu wa.
Adama ben tiiwa ba koo sekuru wa.
6 I maa nɔɔ damguu swaa dakio ge ga nɔɔramɔ wuuɔ.
Yinni Gusunɔn nɔɔwa ga naamɔ sãa yerun di.
U win yibɛrɛba ben are kɔsiamɔ.
7 Wunɛ Yerusalɛmu a sãawa nge tɔn kurɔ
wi u kun marubun wuriribu wa u ka mara.
U ɲ marubun wahala wa, u ka bii tɔn durɔ mara.
8 Wara yen bweseru nɔɔre.
Wara yen bweseru waare,
tɔn bweseru tu yari nɔni kpaki teeru.
Adama nge mɛya Yerusalɛmu kpaa ya koo yen bibu marusina
n kun ka marubun wahala.
9 Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u nɛɛ,
wi, wi u ra de tɔn kurɔ u gura sua,
wiya u koo nɛɛ, u ku ma?
10 Bɛɛ kpuro, bɛɛ be i Yerusalɛmu kĩ,
i nuku dobu koowo kpa i yɛ̃ɛri ka ye sannu.
I yɛ̃ɛrio bɛɛ kpuro,
bɛɛ be i raa yen gɔɔ wooru sõ.
11 Kpa bɛɛn nukuru tu yɛmia yen yiikon sõ,
nge bii wi u bɔm nɔrumɔ u debumɔ win mɛron mi.
12 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, kon de bɔri yɛndu tu kokuma Yerusalɛmuɔ
nge daarun nim,
kpa bwese tukunu nu ka dukia na mi, ya n kpã,
nge daa tèn nim mu yiba mu bõɔ saramɔ.

Kon bɛɛ nɔɔri
ŋge mɛ bii mɛro u ra win bii bɔm kɛ̃
kpa u nùn sua u taaru swĩi u sɔ̃su.
13 Mɛya kon maa bɛɛ nukuru yɛmiasia
Yerusalɛmu mi,
ŋge mɛ bii mɛro u ra win bii nukuru
yɛmiasie.
14 Sanam mɛ i ko i ye kpuro wa,
bɛɛn gɔ̃ru ga koo dora,
kpa bɛɛn dam mu wuramа ŋge tom buruku
yakasu.
Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn dam sɔ̃ɔsi nɛn sɔm kowobun sɔ̃,
kpa nɛn yibɛrɛba bu nɛn mɔru wa.
15 Wee, na sisi na wãa dɔ̃ɔ yara sɔɔ.
Ma nɛn tabu kɛkɛba ba sãa ŋge woo guna.
Na wee n nɛn mɔru kɔsia,
kpa n tɔmbu sɛɛyasia ka dɔ̃ɔ yari.
16 Domi dɔ̃ɔ ka takobiwa
nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ka tɔmbu kpuro siri.
Tɔn dabira ta koo gbi dɔma te.
17-18 Be ba ra n tii dɛɛrasiamɔ
ba n daamɔ dãa sɔ̃sɔ,
ba n bũu sãamɔ mi,
kpa ba n kurusɔ yaa dimɔ
ka gunɔnu ka sere maa sese dabinu,
be kpurowa kon kam koosia.
Domi na ben kookoosu ka ben bwisikunu yɛ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Mɛnnɔ dãaku

Wee saa ya tura n ka bwesenu kpuro mɛnna. Ba koo na kpa bu nɛn yiiko wa.
19 Kon nɛn dam yĩreru doke ben suunu sɔɔ. Kon de be ba yara nɛn siribun di bu da bu nɛn yiiko kpara Taasisiɔ, ka Puluɔ, ka Ludiɔ mi tɛn towoba wãa, ka Tubaliɔ ka Yafaniɔ ka sere mi n toma, mi ba ɲ nɛn gari nɔɔre, ba ɲ maa nɛn yiiko waare.
20 Kpa bu ka bɛɛn mɛro bisibu wurama bwesenu kpuron min di nɛn guu dɛɛrarɔ Yerusalɛmuɔ, ba n yɔɔwa dumi wɔllɔ ka kɛkɛ be dumi gawe sɔɔ, ka amakɛɛba sɔɔ, ka kɛtɛkunun wɔllɔ, ka sere yooyoosun wɔllɔ. Ba koo ka bu nawa ŋge mɛ Isireliba ba ra kɛ̃nu doke gbɛ̃ɛ dɛɛranɔ bu ka man naawa nɛn sãa yerɔ.
21 Kpa n yãku kowobu gɔsi ben suunu sɔɔ ka be ba koo Lefiban sɔmburu ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
22 Ŋge mɛ wɔn kpaaru ka tem kpam mɛ kon ko mu ko n wãa nɛn wuswaaɔ ka baadommaɔ, ŋge mɛya bɛɛn bweseru ka bɛɛn yĩsira ko n maa wãa sere ka baadommaɔ.
23 Suru kpaɔ baawure sɔɔ
ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baatere sɔɔ,
baawure u ko n da nɛwa u yiira u man sã.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
24 Adama ba ko n da tɔn be ba man seesin
gonu wawa nu kpĩ tɔɔwɔ.
Domi kɔkɔ ni nu ko n bu dimɔ, nu ɲ gbimɔ.
Dɔ̃ɔ wì sɔɔ ba ko n wãa, u ɲ maa gbimɔ.
Mɛya ben gonu nu ɲ ko n waabu wã.

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sãawa yãku kowon bweseru. U nɔni swãaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nùn tusa win garin sõ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wõɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wãaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bũu sãanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi koora win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalɛmu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sõɔwa u nɛɛ, sõɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koora Yeremin wãaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sõ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalɛmu ya wɔruma, wiru 52.

1 Tire ten gari yi sun sõɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. Hilikiya wi, u sãawa yãku kowo goo Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ.
2 Yudaban sina boko Yosiasi Amɔɔn biin bandun wõɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua.
3 U maa ka nùn gari kua Yoyakimu wi u sãa Yosiasin bii Yudaban sina bokon waati sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wõɔ wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalɛmugibu yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win gɔro

4 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nɛ, Yeremi
gari kua u nɛɛ,
5 u sere man mɔmɛ
nɛn mɛron nukurɔ,
u man yɛ̃ saa ba ɲ̀ man marubu kpa.
U man gɔsa u yi nɛnɛm
n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi
bu sere man ma.
6 Ma na nùn wisa na nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
wee na ɲ̀ kpɛ̃ n gari gere tɔn dabinun
wuswaaɔ, domi nɛ biiwa.
7 Adama Yinni Gusunɔ u man sõɔwa u nɛɛ,
n ku gere mɛ.
Domi bèn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa.
Ye u maa man sõɔwa kpuro kon ye gerewa.
8 N ku ben bɛrum ko.
Domi u ko n ka man wãa,
kpa u man wɔra karin di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
9 Ma u win nɔmu dɛmia u nɛn nɔɔ baba u
nɛɛ, wee u win gari doke nɛn nɔɔwɔ.
10 Yen biruwa u maa nɛɛ,
wee gisɔ, u man yiiko wɛ̃
bwesenu ka nin sinambu kpuron wɔllɔ
n ka nu wukiri n sura,
kpa n maa wure n nu gira nge dãa.
Mɛya n maa ka nu kɔsuku n kam koosia,
kpa n maa wure n nu seeya.

Kãsinu yiru

11 Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ,
mba na waamɔ mi.
Ma na nùn wisa na nɛɛ, dãru garun kãasa
na waamɔ.
12 Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko n
tii sɛ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.
13 Ma u kpam man bikia u nɛɛ, mba na maa
waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, wekera na wa sõɔ
yɛ̃san nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swɛ̃ɛ ta
gbisimɔ.
14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem mɛn tɔmbu kpuro
wɔri.
15 U koo sinam be ba wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gia seeyama
bu na bu Yerusalɛmu ka Yudan wuu si su tie
tabu wɔri
kpa bu Yerusalɛmu ye tarusi
bu sina yen gbãra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.
16 U koo win tɔmbu sɛɛyasia ben kõsa yen sõ
ye ba ka nùn deri,
ba bũnu turare dõɔ dokea,
ma ba bwãaroku ni ben nɔmu ga kua yiira ba
sãwa.
17 Adama nɛ, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sɛ̃ka
kpa n se n bu sõ kpuro
ye u koo man yiire.
U nɛɛ, n ku de nɛn tororu tu kara ben suunu
sɔɔ,
kpa u ku raa man bɛrum sosia n diiri ben
wuswaaɔ.
18-19 Wee tɛ̃, Yudaban sinambu ka ben
wirugibu ka ben yãku kowobu
ka sere tɔn be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.
Adama ba ɲ̀ kpɛ̃ bu man kamia.
Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wɛ̃ nge wuu
ge ba gbãraru toosi,
ɲ̀ kun mɛ nge gbere ye ba kua ka sisu,
ɲ̀ kun mɛ nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
U ko n wãawa ka nɛ u ka man wɔra ben
nɔman di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Isireliban sikadoban durum

2

1 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 n doo n bɛɛ Yerusalɛmugibu sɔ̃ n nɛɛ,
u yaaye nge mɛ i nùn kĩa yellu nge kurɔ kpao,
i ka nùn swĩi gbabu tèn mi gãanu ku ra kpi.
3 Bɛɛ Isireliba, i raa wãawa wi turon sɔ̃.
I sãawa win arumani ye u tii gɔsia.
Wi u na u bɛɛ gura, wahala ya ra yɛ̃ro deemɛwa.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni geruа.
4 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
i swaa dakio i nɔ.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tora terà bɛɛn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn deri,
ba da ba kam swĩi,
ma ben tii ba kam kua.
6 Ba ǹ tii bikie bu nɛɛ,
mana wi, Yinni Gusunɔ u wãa, wi, wi u bu yarama Egibitin di.
Mana u wãa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi.
Gbabu te sɔɔ, nim sari,
dɔkɔ kpirina nu yiba,
wãara maa sɛ̃ mi.
Yen sɔ̃na goo kun wãa mi,
goo ku ra maa sĩ mi.
7 Yen biru, u ka bu da mi tem gem wãa,
kpa bu ka mɛn dãa bii duronu ka mɛn dĩa geenu di.
Adama ye ba tura mi,
ba tem mɛ sanka,
ba mu disi doke.
8 Ben yãku kowobu ba ǹ bikie bu nɛɛ,
mana Yinni Gusunɔ u wãa.
Mɛya maa wooda yɛ̃robu ba ǹ nùn gie.
Ben wirugibu ba nùn seesi.
Bũu wi ba mɔ̀ Baali, win gariya Gusunɔn sɔmɔbu ba swĩi ba ka gari mɔ̀.
Ma ba da ba bũnu sãwa ni nu ǹ bu arufaani gaa wɛ̃ɛmɔ.
9 Yen sɔ̃na u koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru siribu soku.
10 I be ba wãa nim wɔ̃kun tem bure te ba sokumɔ Sipu mɛɛrio.
I goo gɔrio Kedaaɔ
u mɛɛri sãa sãa u ka wa
bà n mɔ̀ nge bɛɛ,
11 u ka wa bweseru garu tà n ten bũnu kɔsire
baa mɛ nu ǹ sãa gem,
nge mɛ bɛɛ, i Gusunɔ deri
wi u sãa bɛɛn bɛɛrɛ.
Ma i wura yè sɔɔ i ǹ arufaani gaa wasi.
12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wɔllugibu, i biti sooro yenin sɔ̃,
kpa i wɛ̃nu wura.
13 Wee win tɔmbu ba durum yiru kua.
Ba nùn deri, wi, wi u sãa nge nim gem mɛ mu koo nɔrura,
ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge dɔkɔ kpiri ni nu ǹ nim nɛnumɔ.

Isireliban naanɛ sarirun are

14 Isireliba, i ǹ sãa yobu.
Ba ǹ bɛɛ mara yoru sɔɔ.
N n mɛn na, mban sɔ̃na bɛɛn yibɛrɛba ba bɛɛ naa swĩi nge gbeeku yɛɛ.
15 Wee ba bɛɛ kukirisi nge gbee sinansu.
Ba bɛɛn tem yãnu gura,
ma ba bɛɛn wusu dɔ̃ɔ mɛniki,
goo maa sari mi.
16 Nɔfu ka Tapanɛsigibun tii
ba koo bɛɛ kɔni bu pɔɔru woka
bu ka bɛɛ yoru mwɛɛri.
17 Yeni ya koo bɛɛ deema,
domi i Gusunɔ bɛɛn Yinni deri sanam mɛ u bɛɛ kpare swaa gea sɔɔ.
18 I n da i tii Asirigibu
ǹ kun mɛ Egibitigibu wɛ̃,
i ben daarun nim nɔrumɔ,
mba i ko wa.
19 I n yɛ̃ ma bɛɛn nuku kɔ̃suru ka bɛɛn naanɛ sariru ta koo bɛɛ nɔni sɔ̃.
Saa ye sɔɔra i ko wa,
kpa i gia ma gãa kɔ̃suna i kua mi,
ye i ka man deri,
i ǹ maa man nasie.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni geruа.

Isireliba ba sãawa nge kurɔ

wi u kun naanɛ mɔ

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa yellun di, i tii yoru yara,
i sugu ka yɔni yi ba raa bɛɛ doke kasuka.
Ma i nɛɛ, i ǹ maa kĩ i man yoru diiya.
Ma i da gungunu wɔllɔ ka dãa kubenɔ
i bũnu gasirimɔ i sãamɔ.
21 Yellu, na bɛɛn bweseru duurawa
nge resɛm dãa geeru te ta kpuro kere,
adama tɛ̃, i kɔsa i kua
nge resɛm dãa te ta yina.
22 Baa ì n wobura ka werem mɛ mu gɛm durom mɔ,
ka mɛ, ko na n bɛɛn disi yi waamɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni geruа.
23 Amɔna i ko kpĩ i siki i nɛɛ,
i ǹ tii disi koosi,
i ǹ bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
I bɛɛn naasun yira mɛɛrio wɔwa sɔɔ.
I de i wura ye i kua,
bɛɛ be i sãa nge yooyoo niu
ge ga bɔsu ga durɔbu kasu.
24 Bɛɛ be i sãa nge gbeeku kɛtɛku niu
ge ga gbaburun dɔɔnɛ mɔ.
Gen yɔɔbun saa sɔɔ,
ga ra n yɔ̃kumɔwa,
goo kun kpɛ̃ u gu yɔ̃rasia.
Kɛtɛku dwaa ye ya gu kasu kpuro,
ya ku ra wasire yu ka gu wa.
Domi ya ra gu deemɛwa gen yɔɔbun saa sɔɔ.

25 Bɛɛ Isireliba, na nɛɛ,
i ku bũnu gasiri sere bɛɛn baranu nu diira,
kpa nim nɔru gu bɛɛ go.
Adama i ɲ wure.
Ma i nɛɛ, n ɲ koorɔ,
domi niya i kĩ,
i ko maa nu swĩi i sãwa.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

26 Nge mɛ sekuru ta ra gbɛnɔ mwɛ
bà n nùn mwa subaru sɔɔ,
nge mɛya bɛɛ Isireliba ka bɛɛn sinambu
ka bɛɛn wirugibu ka bɛɛn yãku kowobu
ka Gusunɔn sɔmɔbu i ko i sekuru wa.
27 Domi i bũu dãru sokumɔ bɛɛn baaba,
ma i maa kperu sokumɔ bɛɛn mɛro.
Wee bɛɛ Isireliba kpuro i man biru kisi,
i ɲ maa man mɛɛrimɔ.
Adama ì n wãa wahala sɔɔ,
i ra nɛɛwa, n seema n bɛɛ faaba ko.
28 Bɛɛ Yudaba, bɛɛn bwãaroku ni i tii sekua
nu ka bɛɛn wusu geeru nɛ mi,
mana nu wãa.
Nu seewo nu bɛɛ faaba ko wahalan saa sɔɔ
nù n koo kpĩ.

29 Mban sɔ̃na i ka man sikirinamɔ.
Wee bɛɛ kpuro i ɲ ka man yɔ̃re.
30 Kam sɔɔra na bɛɛ sɛɛyasia.
I ɲ nɛn sɛɛyasia bi garisi gãanu.
I Gusunɔn sɔmɔbu wɔri i go
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa wɔri gu go.
31 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie, i nɛ, Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio i nɔ.
Na bɛɛ sãawɛwa nge tem mi gãanu ku ra kpi?
Na bɛɛ sãawɛwa nge yam wɔ̃ku nanumgiru?
Mban sɔ̃na bɛɛ nɛn tɔmbu i gerumɔ i mɔ̀,
i tii mɔ,
i ɲ gɔsiramamɔ nɛn mi.
32 Wɔndia u ra win bura yãnu duari ro?
Kurɔ kpao u ra win sɔnditia duari?
Amɔna bɛɛ nɛn tɔmbu i ka man duari n ka tɛ mɛ,
na ɲ mam yen tɔ̃nun geeru yɛ̃.
33 I durɔ dama bwisi mɔ sere kurɔ tanɔbu ba
yi giamɔ bɛɛn min di.
34 Wee tɔn be ba ɲ toren yɛm mu yiba bɛɛn
yabenɔ
be, be i ɲ ka gãa kɔ̃sunu ganu mwɛ.
35 Ka mɛ, i tii sokumɔ be ba dɛɛre.
Ma i mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru yu bɛɛ
doonari.
Adama kon bɛɛ siribu soku yèn sɔ̃ i mɔ̀, i ɲ
durum mɔ.

36 Mban sɔ̃na i sirenɛ i ka swaa kɔsi.
Egibitigiba koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigiba bɛɛ kua.
37 Kpa i yari min di i n tuke.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na be i naanɛ sãa mi
yina.
I ɲ maa somiru garu wasi ben min di.

Isireliba

ba sãawa naanɛ sarirugibu

3

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
goo ù n win kurɔ yina,
ma kurɔ wi, u da u durɔ goo sua,
durɔ guro wi, u ra maa kurɔ wi naa de?
Aawo. Ʊ n kua mɛ, ya koo win tem disi doke.
Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.
I da i bũu dabiru sãamɔ,
ma i kĩ n maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
2 I seewo i mɛɛri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara wãa tèn mi i ɲ bũnu
sãwa.
Wee, i ra bũnu kasu
nge mɛ kurɔ tanɔ u ra win kĩnasibu kasu.
I sãa nge Daarubu swaa dio be ba ra n tɔmbu
mara swɛɛ sɔɔ.
Ma i tem mɛ disi doke bɛɛn bũu gasiribu ka
bɛɛn nuku kɔ̃surun sɔ̃.
3 Yen sɔ̃na gura kun tãramɔ
bu sere nɛɛ, ya koo nɛ.
Adama ka mɛ,
i bũnu gasirimɔ i dɔɔwa.
Sekura kun bɛɛ mɔ̀.
4 Wee tɛ̃, i man nɔɔgiru suemɔ i mɔ̀,
i man nɔɔgiru mɔ̀ i gerumɔ
nɛna na sãa bɛɛn baaba,
i maa man kĩwa saa bɛɛn piiburun di.
5 Ma i bikiamɔ,
ko na n ka bɛɛ mɔru sãawa sere ka
baadommaɔ?
Bɛɛ Isireliba, yeniwa i ra n gerumɔ,
adama i kɔ̃sa mɔ̀ i dɔɔ
nge mèn nɔɔ i kĩ.

Yudaba ka Isireliba,

i de i gɔ̃ru gɔsia

6 Yudaban sina boko Yosiasin waati sɔɔ,
Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wa ye
Isireliba ba mɔ̀? Ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.
Wee, ba da mi gungunu ka dãa kubenu wãa
kpuro, ba bũnu sãamɔ.
7 Ma nɛ, Yinni Gusunɔ na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
bà n yeniba kpuro kua, ba koo wurama nɛn
mi. Adama ba ɲ wuramɛ. Ben mɛro bisibu,
Yudan bweseru te ta sãa nge kurɔ naanɛ
sarirugii, ben tii ba wa mɛ.
8-10 Isireliba ba tem mɛ disi doke ben bũu
gasiribun sɔ̃ ka ben sekuru sarirun sɔ̃ te
baawure u gerumɔ. Ma ba bũu sãamɔ kpenu
ka dãnun nuurɔ. Yen sɔ̃na na bu yina ma na
bu yinabun tireru wɛ̃. Ka mɛ, na wa Yudaba
ba ɲ bɛrum kue. Ba dawa ba bũnu gasira ben
tii. Ba ɲ wuramɛ nɛn mi ka ben gɔ̃ru kpuro.
Weesu sɔɔra ba yɔ̃.
11 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
baa mɛ Isireliba ba sãa mɛm nɔɔ sariba, ba
sanɔ bo ka sere Yudaba.

12 Yen sɔ̃, a doo sɔ̃ɔ yɛ̃sɛn nɔm ɡeu ɡia a
Isireliba ɡari yini sɔ̃ a nɛɛ,
bu wurama, na ɲ̀ ka bu nɔnu kɔ̃su mɛɛrimɔ.
Domi na sãawa wɔnwɔndugii.
Na ku ra mɔru ko n ka tɛ.
13 Bu ɡesi ben durum wuro.
Bu wuro ma ba ɲ̀ ka man yɔ̃re,
nɛ, Gusunɔ ben Yinni.
Domi ba da ba bũnu ɡasira dãa kubenɔ.
Ba yina bu nɛn ɡari swaa daki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni ɡerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo wurama win mi

14 Bu wurama nɛn mi, be, bii mɛm nɔɔ
sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba
tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa
ɲ̀ n tɔn turon na, ɲ̀ kun mɛ yiru. Kpa n ka bu
wurama nɛn mi Siɔniɔ.
15 Saa ye sɔɔ, kon bu kparobu wɛ̃ be nɛn
ɡɔ̃ru ɡa kĩ. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka
laakari.
16 Ba koo marura bu dabia tem mɛ sɔɔ.
Sanam mɛ sɔɔ, ba koo man ɡia. Ba ɲ̀ maa nɛn
woodan kpakororun ɡari mɔ̀. Goo kun maa
ten bwisikunu mɔ̀. Goo kun maa tu yaayamɔ
u nɛɛ, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire
mɔ̀.
17 Saa ye sɔɔ, nɛn sina ɡɔna ya ko n wãawa
Yerusalɛmuɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu
maa mɛnna mi, nɛn yĩsirun sɔ̃. Ba ɲ̀ maa ben
bwisi kɔ̃si swĩimɔ.
18 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba koo
mɛnna bu ko tia. Domi ba koo wurama
sannu saa sɔ̃ɔ yɛ̃sɛn nɔm ɡeu ɡian di. Kpa bu
sina tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ̃ ba
tubi di.
19 Nɛ, Yinni Gusunɔ na ɡerua na nɛɛ,
kon daa bɛɛ Isireliba kowa nɛn bii kĩnasibu,
kpa n bɛɛ tem ɡem wɛ̃
mɛ mu buram bo handunia yeni sɔɔ.
Na raa tamaa i ko man sokuwa bɛɛn Baaba,
kpa i ku maa man deri.
20 Adama i man tɔnu kam kom kua
nɡe mɛ kurɔ naanɛ sarirugii u ra win durɔ
kue.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni ɡerua.
21 Wee, nɔɔ ɡagu ɡa nɔɔra guuru wɔllɔ.
Ase Isirelibara ba kuuki mɔ̀ ba bũnu kanamɔ,
domi ben sanu sanusu kpuro su sankira,
ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni duari.
22 Bɛɛ, bii mɛm nɔɔ sariba, i wurama nɛn mi.
Kon bɛɛ bɛɛn mɛm nɔɔbu sariru suuru kua.
Ma Isireliba ba nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sãa
bɛsɛn Yinni.
Bɛsɛ wee, wunɛn miya sa wee.
23 Geema bũu ni sa raa sãamɔ ɡuunu wɔllɔ sa
kuuki mɔ̀,
nu sãawa weesu.
Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wuna a sãa bɛsɛ Isireliban faaba kowo.
24 Wee, saa bɛsɛn birun di sa waamɔ bũu wi
ba mɔ̀ Baali,
wiya u bɛsɛn baababan ɡbean dĩanu di
kpuro,
ka maa ben yãanu ka ben kɛtɛba ka sere ben
bibu.
Ma ba sekuru wa.
25 Su kpuna sekuru sɔɔ
kpa su bɛsɛn bɛɛrɛ sariru wukiri nɡe bekuru.
Domi bɛsɛ ka bɛsɛn baababa
sa wunɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
Saa bɛsɛn birun di n ka ɡisɔ ɡirari
sa ɲ̀ wunɛn ɡere wure.

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba,
ì n kĩ i wurama nɛn mi, i ko kpĩ i wurama.
I n bɛɛn bũu sãaru deri, i ɲ̀ maa yaayaare mɔ̀,
2 ì n da bɔ̃re ɡem sɔɔ ka ɡɔ̃ru dɛɛrɔ,
i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa
nɛn min di,
kpa bu woo kana nɛn sɔ̃.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba ka
Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀,
i ɡbee kpaanu kasirio, i dãa dɔ̃ɔ ɡo.
I ku ra maa bɛɛn dĩanu duure sãki sɔɔ.
4 Geema, i bango sãa wasi sɔɔ.
Adama n tiewa i man tii wɛ̃,
kpa nɛn mɔru yu ku raa yabura nɡe dɔ̃ɔ,
wi ɡoo kun kpɛ̃ u ɡo,
domi bɛɛn nuku kɔ̃suru ta kpã.

Ba Yudaba wɔrima

5 Yeremi u nɛɛ,
i Yudaba sɔ̃ɔwɔ kpa i ɡbãra Yerusalɛmuɔ.
I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
I nɔɔɡiru suo ka dam i nɛɛ,
bu mɛnnama bu da wuu si su ɡbãranu mɔ
sɔɔ.
6 Bu ɡidi bɔra sueyo Siɔni ɡia
bu duki yakuro bu ku yɔ̃ra.
Domi Gusunɔ u koo de kɔ̃sa yu na
saa sɔ̃ɔ yɛ̃sɛn nɔm ɡeu ɡian di.
7 Yibɛrɛ be ba ra bwesenu kam koosie
ba seewa ben wãa yerun di nɡe ɡbee sunɔ
ɡe ɡa tii dɛmiamɔ ɡen bweun di,
ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.
Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔsuku
kpa su ko bansu.
8 I saaki sebuo nuku sankiranun sɔ̃
kpa i swĩ i weeweenu ko,
domi Yinni Gusunɔn mɔru kun sun
doonarimɔ.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te sɔɔ,
sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo mwia
kpana
kpa yãku kowobu bu biti soora,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu nɔsu nɛnɛ,
10 bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ

na be, Yudaba ka Yerusalɛmugibu nəni wɔ̃kua
ye na nɛɛ, ba koo bəri yɛndu wa.
Wee tɛ̃ ba woburu sɔndi ben wĩinə.

Yibɛrɛba ba Yudaba sikerenɛ

11 Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ̃ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.
Woo ge, ga ɲ̀ sãa fɛrɛ fɛrɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.
12 Ga ko n dam məwa.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na gu sokusiamə.
Tɛ̃wa kon bu siri.
13 Ma Yudaba ba nɛɛ,
gbera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u sĩimə nge guru wiru.
Win tabu kɛkɛ yi sãa nge guru woo.
Ma win dumi yi gunə bakeru sãabu kere.
14 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu,
sere saa yerà i kĩ i n kɔ̃sa bwisikumə.
I bɛɛn gɔ̃rusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.
15 I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
ka Efaraimun guunun di
ba nɛɛ, kɔ̃sa wee.
16 I ye bwesenu kpuro nəəsio.
Kpa i ye Yerusalɛmugibu sɔ̃ i nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee saa tontonden di.
Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.
17 Kpa bu Yerusalɛmu sikerena
nge be ba gberu kɔ̃su.
Domi yen tɔmbu ba man seesi.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.
18 Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nəni sɔ̃əwa sere bɛɛn woo sɔndə.
Adama ya sãawa bɛɛn kom kɔ̃sum ka bɛɛn nuku kɔ̃surun are.

Yeremi u wasikiramə

win tɔmbun wahalan sɔ̃

19 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki man wuririmə ma nɛn tororа kara.
Na ɲ̀ kpɛ̃ n nəə mari wahala yenin sɔ̃.
Na tabun kəba nəəmə. Bu wee.
20 Ba sun nəəsiamə ma ba wuu dabinu kəsuka.
Tem mɛ kpuro mu kam kobu dəəwa.
Subaru səərа ba na ba bɛsɛn tabu kowobun kuu bekuruginu wukura.
Ma ba nu gura ba ka doona.
21 Sere domma na kon yibɛrɛban gidi bəra waamə,
kpa na n kəban swĩi nəəmə tãa tãa.
22 Ma Yinni Gusunə u nɛɛ,
wee, nɛn tɔmbu ba ɲ̀ bwisi mə.
Mɛya ba ɲ̀ man yɛ̃.
Ba sãawa gari bakasu.
Ba kɔ̃san kobun bwisi mə,
adama ba ɲ̀ gean kobu yɛ̃.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
gãanu sari mɛn wəllə.
Na maa wəllu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.
24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu wəruma. Ma gungunu nu bãarimə.
25 Na maa mɛɛra na wa wee,
tənu sari tem səə.
Ma gunəsu su yarina kpuro.
26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.
Na deema wee, mu kua tem saaram.
Ma wuu si su wãa mi, su wəruka.
Yinni Gusunəwa u ye kua win mərun saabu.
27 Yinni Gusunə u nɛɛ,
u koo tem mɛ gəsia tem saaram,
adama u maa nɛɛ,
u ɲ̀ derimə mu n sãa mɛ ka baadommaə.
28 Yen sɔ̃, tem mu ko n gəə wooru sɔ̃,
kpa wəllu tu yam tĩra.
Domi u himba yi kə, u ɲ̀ maa biru wurə.
29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maasəbu ka tɛn towobun wəkinu nua,
yera ba duki yakikira kpuro.
Gaba wəriki dãa sɔ̃sə ma gaba dua kpee baaba səə.
Ba wuu si deri su kua bansu.
30 Wunɛ Yerusalɛmu, buraru mba kaa maa tii kua.
Kaa tii beku wunəmgiru kasuawa a dewe,
kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?
Kam səərа kaa tii buraru kua.
Wee wunɛn kĩnasibu ba nun tusa
ba kasu bu nun go.
31 Na wuri ka weeweenu nəəmə
nge tən kurə wi u yiire u kĩ u win bii gbiikoo ma.
Ase Yerusalɛmun nəəwa ga nəərамə mi.
Ya wom gabamə, ya nəma dɛmiɛ ya mò,
ya kam kuawa.
Wee yen yibɛrɛba ba ye sɛ̃re, ya gəə dəə.

Yerusalɛmugibun toraru

5

1 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn swɛɛ kpuro swĩiyə.
I doo ka mi tɔmba ra mɛnnɛ i kasu
ì n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
ma u ra gem gere.
I n yɛ̃ro wa,
saa ye səərа nɛ, Yinni Gusunə, kon bɛɛn durum wəka.
2 Ma Yeremi u nɛɛ,
wee, ba ra n bɔ̃rumə ba n mò,
ka Yinni Gusunən wãaru,
adama weesu səərа ba bɔ̃ri yi mò.
3 Yinni, n ɲ̀ wi u gem swĩi, wiya a kasu?
Wee, a bu sura adama ba nun atafiiru kua.
A bu nəni sɔ̃əwa, adama ka mɛ, ba ɲ̀ gãanu gie.
Ben gɔ̃ru ga bəbiawa nge kperu.

Ba yina bu wurama wunɛn mi.
4 Ma na nɛɛ, ba sãawa nge bibu,
ba mɔ̀wa nge gari bakasu.
Domi ba ɲ̀ wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba ɲ̀ maa wunɛn woodaba yɛ̃.
5 Kon gɔsira n da be ba bukuren mi,
kpa n ka bu gari ko.
Domi be, ba wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba maa wunɛn woodaba yɛ̃.
Wee, ben tii ba nun yina
nge yãa te ta wɛ̃ɛ yina
ma ta yi kasuka.
6 Yen sɔ̃na bà n dua dãa sɔ̃ɔwɔ,
gbee sinansu su ra bu go.
Bà n dua yakasɔ,
gbeeku bɔ̃nu nu ra bu go.
Ma musuku gbeeku ga ra bu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ
ben wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ,
be ba yara min di,
gu ka bu sɛ̃re gu kasuku.
Domi ben toranu nu dabia.
Ben naanɛ sariru ta kpã.
7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
mban sɔ̃na kon nɛn tɔmbun durum wɔka.
Domi wee, ba man deri
ma ba bɔ̃rumɔ ka bũnun yĩsinu.
Na bu debia,
adama bũna ba ka arukawani bɔkua
ba nu gasirimɔ.
8 Ba sãawa nge dum dwɛɛ yi yi deba
yi wuri mɔ̀ yi kurɔbu gire.
Nge mɛya ba ra n ben berusebun kurɔbu naa gire,
ba n kpeeki mɔ̀.
9 Mban sɔ̃na na ɲ̀ ko n bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n tu sɛɛyasia yenin sɔ̃.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon bu yibɛrɛba surema,
be, be ba sãa nge nɛn resɛm gbaaru.
Ba koo ten kara sura
kpa bu ten dãa kãasi bɔɔri yi yi ɲ̀ sãa nɛgii.
Adama ba ɲ̀ gbaa te kam koosiamɔ kpuro.
11 Mɛya kon ko domi Isireliba ka Yudaba
ba ɲ̀ ka nɛ turo yɔ̃re.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba man siki
ba nɛɛ, na ɲ̀ dam gam mɔ.
Kɔ̃sa kun maa bu deemamɔ.
Ba ɲ̀ tabu wasi,
ba ɲ̀ maa gɔ̃ɔru wasi.
13 Nɛn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
Ben goo ku ra bu gari gee sɔ̃.
Ba maa gerumɔ ba mɔ̀,
sɔmɔ ben gari yi wɔri ben tii sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na nɛɛ, ye ba ka gerua mɛ,
wee, nɛn gari yi ko n sãa nge dɔ̃ɔ wunɛ Yeremin nɔɔ sɔɔ,
kpa nɛn tɔn be, ba n sãa nge dãa ye dɔ̃ɔ wi, u koo mwa.
15 Tɛ̃ bɛɛ nɛn tɔmbu, Isireliba,
kon bɛɛ bweseru garu surema tontonden di.
Bwese te, ta dam mɔ
ta raa maa wãawa saa yellun di.
I ɲ̀ maa ten barum nɔɔmɔ.
16 Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
Ben sɛ̃ɛnun saabu,
gonu ra n yibawa sikaɔ.
17 Bwese te, ta koo bɛɛn dĩanu kam koosia,
ka bɛɛn bibu, ka bɛɛn yaa sabenu, ka bɛɛn dãa marum,
kpa bu bɛɛn wuu si su gbãranu mɔ tabu wɔri,
bu kɔsuku,
sì sɔɔ bɛɛn yĩiyɔbu wãa.
18 Adama yen tɔ̃ɔ te, n ɲ̀ bɛɛ kpuro kon kam koosia.
19 Tɛ̃ Yeremi, bà n nɛɛ, mban sɔ̃na nɛ,
Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuammɛ, kaa bu wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba
ka tɔn tukobun bũnu na ben temɔ ba sãamɔ.
Nge mɛya ben tii ba koo da bu tɔn tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ̀

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwɔ,
be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,
21 bu swaa dakio ye na bu sɔ̃ɔmɔ.
Ba sãawa nge wɔ̃kobu, ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Ba nɔni mɔ, adama ba ɲ̀ yam waamɔ.
Ba swasu mɔ, adama ba ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
22 Ba ɲ̀ koo man nasia?
Ba ɲ̀ koo diiri nɛn wuswaaɔ?
Nɛna na dera yani sɛɛri yi nim wɔ̃kun nim gunua.
Ma na nɛɛ, mu ɲ̀ maa saramɔ
mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.
Miya mu ko n wãa sere ka baadommaɔ.
Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu ɲ̀ dam mɔ.
Baa mɛ nu ra wɔki, mu ku ra gam de.
23 Adama be, nɛn tɔmbu, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.
Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man deri.
24 Ba ku ra tii sɔ̃ bu nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔ nasia,
nɛ wi na ra bu gura wɛ̃
wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ yen saa sɔɔ,
kpa n maa saa yi bu ka dĩanu gɛ̃.
25 Ba n yɛ̃ ma ben durum ka ben toranun sɔ̃na
ba ku ra maa doma ten bweseru wa.
26 Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔ̃soba wãa.
Ba ra tɔmbu yɛ̃ri bɛriewa bu ka bu mwɛɛri
nge be ba ra gunɔsu taa yinuɛ.
27 Takiwa ya ra n yiba ben yɛnusɔ,
nge mɛ gunɔ taason gunɔ diru
ta ra n gunɔsu yiba.
Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.
28 Ba dĩa geenu di ma ba bɔria.
Ba ra kɔ̃sa kowa yu banda.

Ba ku ra ka gobeku yinɛ, ɲ kun mɛ sãaro.
Ba ku ra bu ben gem wɛ̃.
Kpa ben tii ba n kuuramɔ.
29 Mban sɔ̃na na ɲ kon bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n bu sɛɛyasia yenin sɔ̃.
30 Wee, nɛn tɔmba gãa kɔ̃sunu mɔ̀ tem mɛ sɔɔ.
31 Ben sɔmɔbu ba gari weesugii mɔ̀.
Ma yãku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.
Ma nɛn tɔmbu ba bu yen dam kɛ̃mɔ.
Sanam mɛ kpuro ya koo nɔru ko, amɔna ba koo ko.

Yibɛrɛba ba Yerusalɛmu tarusi

6

1 Bɛɛ Bɛnyamɛɛba,
i duki yakuro Yerusalɛmun di.
I kɔba soowo Tekoaɔ.
I yĩreru koowo Bɛti Hakerɛmuɔ.
Domi nɔni swãa bakaru ka kam kobu sisi,
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
2 Ba koo Yerusalɛmu, wuu burɔ ge kɔsuku.
3 Wee, tɔmba ye wɔrim wee
nge kparobu ka ben yaa sabenu.
Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.
Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu kowobu.
4 Ba kuuki mɔ̀ ba mɔ̀,
i de su se sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara su wuu ge wɔri.
Adama tɛ̃ sɔ̃ɔ kpa, yam maa tĩramɔ.
5 N n mɛn na, i de su se wɔ̃kuru
su da su gen dii geenu kɔsuku.
6 Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu dãa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalɛmu sikerena, bu ye sɛɛyasia
yèn sɔ̃ yen tɔmba dam dɔrenamɔ.
7 Nge mɛ dɔkɔ ya ra nim swĩ mu n kokumɔ,
nge mɛya Yerusalɛmugibun nuku kɔ̃suru
ta ra n sɔ̃ɔsiramɔ.
Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun gariya
yi ra n nɔɔramɔ mi.
Na ra n waamɔ baadomma
ba tɔmbu nɔni sɔ̃ɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ̀.
8 N n mɛn na, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i nɛn sɔ̃ɔsiru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nɔɔbu sariba

9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u Yeremi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dãa binu sɔri
ba kun gãanu deri.
10 Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ̃, kpa n nùn kirɔ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba ɲ kpɛ̃ bu laakari ko.
Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔn gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kã bu yi nɔ.
11 Yinni Gusunɔ,
wee, na ka tɔn be mɔru mɔ̀ wunɛn sɔ̃.
Na kpana n tii nɛnɛ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a de mɔru ye a man kuammɛ mi,
yu wɔri bibu sɔɔ be ba dweemɔ dãa saanɔ,
ka sere maa aluwaasiban wuunu sɔɔ.
Domi kurɔbu ka durɔbu ka tɔkɔnu,
kpurowa ba koo gura bu ka doona.
12 Kpa ben yɛnusu su ko gabugisu
ka ben gbea ka ben kurɔbu.
Domi kon tem mɛ kpuron tɔmbu nɛn dam sɔ̃ɔsi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
13 Domi saa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di sere ka damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobun tii,
ba ra n weesu mɔ̀wa.
14 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
15 N weenɛwa sekuru ta n bu mɔ̀,
kɔ̃sa ye ba mɔ̀n sɔ̃,
adama ba ɲ sekuru mɔ.
Ba ɲ mam wure ma ba tore.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi.
Ba koo fukura bu wɔruku
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.
16 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i seewo i swɛɛ mɛɛri
i bɛɛn yellun swaa bura ye kasu i swĩi,
kpa i wa i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ɲ ye swĩimɔ.
17 Gusunɔ u nɛɛ,
na bɛɛ kɔ̃sobu wɛ̃
i ka ben kɔban swĩi swaa daki.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ɲ swaa dakimɔ.
18 Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ ye ya koo nɛn tɔmbu deema.
19 Bɛɛ temgibu, i waawo.
Wee kon nɛn tɔmbu kɔ̃sa sure.
Yera ya ko n sãa ben bwisikunun are.
Domi ba ɲ nɛn gari swaa daki,
ma ba nɛn woodaba gema.
20 Na ɲ ben turare ye ya wee Seban di
ɲ kun mɛ dãa kiku nubu duroruguu
ge ba ka na saa tontonden din bukata mɔ sãarun sɔ̃.
Na ɲ ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kĩ.
Mɛya ben yãku ni nu tie, nu ɲ maa man wɛ̃remɔ.
21 Yen sɔ̃na kon bu sokuratia dokea,
kpa baababa ka ben bibu,
tɔnu maa ka win bɔrɔ
bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba wɔrima

22 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee bweseru gara sisi
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
mi n toma.
Bwese ten tɔmbu ba dam mɔ.
23 Ba tɛnnu ka yaasi nɛni.
Ba nuki sosu, ba ɲ̀ wɔnwɔndu mɔ.
Ma ba kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.
Ba yɔɔwa dumi wɔllɔ,
ma ba yɔ̃ swɛɛ swɛɛ, ba tabun sɔɔru sãa
bu ka wunɛ Yerusalɛmu wɔri, wunɛ wi a sãa Siɔni.
24 Yerusalɛmugiba nɛɛ,
ye sa ben labaari nua,
yera bɛsɛn gɔma dwiiya.
Sa wururа nge tɔn kurɔ
wi u yiire u kĩ u ma.
25 Goo u ku raa yari u da swɛɛɔ.
Goo ku raa maa yari u da yakasɔ.
Domi yibɛrɛba ba wãa mi,
ba ben takobiba nɛni.
Tɔmba bɛrum soore baama.
26 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔmbu, i saaki pɔra sɛ̃keo
kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sɔ̃.
Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
nge wi u win bii teereru bia.
I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nɛn tɔmbu sɔwa
nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,
kpa a ka ben daa gia.
28 Ma Yeremi u nɛɛ,
tɔn be, ba sãawa wee kowobu ka mɛm nɔɔ sariba.
Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.
29 Bà n sisu ka pɛɛrum dɔ̃ɔ doke ba wure,
ye kpuro ya ra yandewa,
kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.
Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
Ben tɔn kɔ̃sobu ba ɲ̀ wunaramɔ,
30 ma ba bu sokumɔ sii si su ɲ̀ gea sãa.
Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

7

Yeremi u waasu mɔ̀

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio 26:1-19)

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a doo a yɔ̃ra nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ a nɛɛ,
yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na geruа. Na nɛɛ,
be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ
minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ.
3 Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na
wɔllu ka tem mɔ, na geruа na nɛɛ, bu ben
sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon
de ba n wãa tem mɛ sɔɔ.
4 Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ ba n mɔ̀,
nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yera mi!
5 Bà n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma
ba gea kuanammɛ,
6 ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba
dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun
gãanu kuen yɛm yarimɔ, ma ba kun bũnu
sãamɔ ni nu koo de bu kam ko,
7 saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ
mɛ na ben baababa wɛ̃, ba n mɔ sere ka
baadommaɔ.
8 Adama wee gari weesugiiya ba naanɛ sãa
yi yi ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
9 Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ,
ba ra n sakararu mɔ̀, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ
weesuginu mɔ̀, kpa ba n bũu wi ba mɔ̀ Baali
turare dɔ̃ɔ dokeammɛ, kpa ba n maa bũu
sãaru mɔ̀ te ba ku ra raa ko.
10 Kɔ̃si yiniwa ba ra n mɔ̀, kpa bu sere na
bu yɔ̃ra dii tèn mi ba ra man sã ba n mɔ̀, sa
yakiara yibɛrɛban nɔman di.
11 Ba tamaa dii tèn mi ba ra man sã ta
sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mɛsuma
na waamɔ.
12 N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi
na raa gɔsa bu ka man sã mɛɛri. Kpa bu wa
nge mɛ na mu kua nɛn tɔmbu Isireliban daa
kɔ̃san sɔ̃.
13 Tɛ̃, yèn sɔ̃ ba kookoo sinin bweseru kua,
ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba ɲ̀
man swaa daki, na bu soka ma ba ɲ̀ man
wurari,
14 yen sɔ̃na kon nɛn sãa yee tè sɔɔ ba ben
naanɛ doke ka tem mɛ na be ka ben baababa
wɛ̃ kam koosia nge mɛ na Silo kua.
15 Kon bu gira bu tonda nɛn wuswaan di
nge mɛ na ben mɛro bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yeremin

kanaru yina Yudaban sɔ̃

16 Wunɛ Yeremi, a ku man suuru kana
Yudaban sɔ̃. A ku bu kanaru garu kua. Domi
na ɲ̀ nun swaa dakimɔ.
17 A ɲ̀ waamɔwa ye ba mɔ̀ Yudaban wuu
marosɔ ka sere Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ?
18 Bibu ba dãa guramɔ bũu yãkunun sɔ̃.
Ma ben baababa ba ka ye dɔ̃ɔ sɔ̃rumɔ bũu
sãa yenɔ. Tɔn kurɔba pɛ̃ɛ som burimɔ bu ka
kiranu ko ni ba koo ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaate
ka sere maa bũnu ganu sã, kpa bu ka man
torari.
19 Adama ka gem, n ɲ̀ nɛ ba torarimɔ, beya
ba tii sekuru dokemɔ.
20 Yen sɔ̃na na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu
wɔri nɛn sãa yee te sɔɔ, ka tɔmbu sɔɔ, ka
yaa sabenu sɔɔ, ka dãaɔ ka sere maa dĩanu
sɔɔ. Nɛn mɔru ye, ya ko n gbisimɔwa, ya ɲ̀
suremɔ.

Yudaban mɛm nɔɔbu sariru

21 Wee ye nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua na nɛɛ, i

ra yãkunu ko ńn sukum i ra di, ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu, adama n buram bo i ni
kpuro mɛnna i bɛɛyam di.
22 Domi na ń bɛɛn baababa yãkuru garu
yiire dɔma te na bu yara saa Egibitin di.
23 Ye na bu yiire yera, bu nɛn gari nɔɔwɔ,
kpa na n sãa ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa
nɛn tɔmbu. Bu nɛn wooda kpuro swĩiyɔ ye
na bu wɛ̃, kpa ben wãaru tu wɛ̃ra.
24 Adama ba ń swaa tem kpĩ bu nɛn gari nɔ.
Ben tiin gɔ̃ru kĩra ba swĩi, ma ben daa kɔ̃sa ya
sosi.
25 Saa dɔma tèn di bɛɛn baababa ba yara
Egibitin di sere n ka gisɔ girari, na ra n bɛɛ
nɛn sɔmɔbu gɔriammɛwa saa baayere.
26 Adama i swaa taaya i ń man swaa daki.
Ma i kɔ̃sa kua n kere ye bɛɛn baababa ba kua.
27 Wunɛ Yeremi, à n yeniba kpuro gerua,
ba ń nun swaa dakimɔ. À n maa bu soka, ba
ń nun wurarimɔ.
28 Ka mɛ, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba sãawa bwese
te ta ku ra Gusunɔ ten Yinnin gari nɔ. Tora
tee teya ba ra n mɔ̀ baa ù n bu sɛɛyasia. Gem
ku ra n maa wãa ben nɔsɔ.

Durum ye Yudaba ba kua

Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ

29 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yudaba bu ben seri buro bu kɔ̃
yi yi sɔ̃ɔsimɔ ma ba sãa nɛgibu.
Bu yɔɔwo guuru wɔllɔ,
kpa bu gɔɔ swĩ.
Wee ba nɛn mɔru seeya,
ma na bu biru kisi.
30 Domi be, Yudaba ba kɔ̃sa kua nɛn nɔni
sɔɔ. Ba ka bũnu dua diru mi ba ra man sã, ba
tu disi doke.
31 Ma ba bũu turanu bana Tofɛtiɔ, Bɛni
Hinɔmun wɔwaɔ bu ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko mi, yãku nìn bweseru na
ń mam gɔ̃ru doke n bu sɔ̃ bu ko.
32 Yen sɔ̃na tɔ̃nu ganu sisi nì sɔɔ ba ń
maa wɔwa ye sokumɔ Tofɛti ń kun mɛ Bɛni
Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru.
Miya ba koo tɔmbu sike yèn sɔ̃ ayeru maa sari
gam.
33 Gunɔsu ka yɛɛ yi koo tɔn gonu di. Goo
sari wi u koo yi yinari.
34 Kon de Yerusalɛmu ka Yudaban wusu
su mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ, ba ń maa nuku dobun kuuki
mɔ̀ wuu si sɔɔ. Mɛya ba ń maa kurɔ kpaarun
womusu nɔɔmɔ mi. Domi tem mɛ, mu koo
kowa bansu.

8

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te, ba
koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun
kukunu sikia sikirun di ka ben yãku
kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere
maa Yerusalɛmun tɔmbuginu.
2 Sɔ̃ɔ sɔɔ, nu ko n sɔ̃ɔ soore. Wɔ̃kuru kpa nu
n wãa suru ka kperin tarum sɔɔ. Ba ń maa nu
guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ.
Domi sɔ̃ɔ ka suru ka kperi yiya ba raa kĩa ma
ba yiira ba yi sãwa.
3 Be ba koo tiara be, Yuda daa kɔ̃sagii be sɔɔ,
mi na bu yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko n kĩ
n kere wãaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

Yudaban bwisikunu

kun asansi mɔ

4 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn
tɔmbu bikio a nɛɛ,
tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se?
Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wuramɛ?
5 N n mɛn na, mban sɔ̃na nɛn tɔmbu Yudaba
ba swaa kɔ̃sa swĩi ba dɔɔ.
Ba yɔ̃rariwa dim dim ben weesu sɔɔ
ba n bũnu sãamɔ.
Ba ń kĩ bu gɔsirama nɛn mi.
6 Na yɔ̃ sɛ̃ɛ na bu swaa daki ka laakari.
Ba gari gerumɔ yi yi ń asansi gaa mɔ.
Ben goo kun gɔ̃ru gɔsiamɔ win nuku kɔ̃surun
di,
u nɛɛ, mban sɔ̃na u yeni mɔ̀.
Be kpuro ba ben tiin swaa swĩiwa
nge duma ye ya wãa tabu sɔɔ.
7 Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku
nu yɛ̃ saa ye n weenɛ nu sĩ
ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wãa yerɔ.
Adama nɛn tɔmbu ba ń nɛn wooda yɛ̃
ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

8 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
amɔna ba koo ka kpĩ bu nɛɛ ba bwisi mɔ.
Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.
Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.
9 Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari
gɛma.
Ma ba yibɛrɛban yina mwaara
ba wãa biti ka sekuru sɔɔ.
N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.
10 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de yibɛrɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea
mwɛɛri.
Domi saa ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di
n ka girari ben damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka
taki.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu, weesa ba ra n
mɔ̀.
11 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
12 N weenɛwa sekuru tu bu mwa kɔ̃sa ye ba
mɔ̀n sɔ̃.
Adama sekura ku ra bu mwɛ bu tuka.
Ba ku ra maa ben toranu tubu.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
gbaa wuko u ra win dĩanu gɛ̃wa u mɛnna.
Adama wee, na kĩ n nɛn dĩanu mɛnna Isire-
liban mi,
ma na deema ba sãawa nge resɛm
ɲ̀ kun mɛ nge figie ye ya wurusu dɛlla
ya ɲ̀ binu mɔ.
Yen sɔ̃na kon bu deri swaa sarobun sɔ̃.
14 Yudaba ba nɛɛ,
mban sɔ̃na sa sɔ̃ mini.
I de su mɛnna
kpa su da wuu si su gbãranu mɔn mi,
sa n gɔɔ mara.
Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yiwa su gbi.
U koo sun nim dɛ̃ɛgim nɔrusia,
yèn sɔ̃ sa nùn torari.
15 Wee, sa tamaa wãara koo kɔsi,
adama ya ɲ̀ koore.
Sa tamaa saa gaa wee yè sɔɔ bɛsɛn nɔni
swãaru
ta koo kpe,
adama nandaba bu sun deema.
16 Wee sa yibɛrɛban dumin wɔkinu nɔɔmɔ
Danun bera gia.
Ma yi wuri mɔ̀, yi tem kpuro nɛni mu di-
irimɔ.
Yibɛrɛ be, ba dĩanu guramɔ ba gbea
mwaamɔ,
ka sere Yerusalɛmu ka yen tɔmbu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
na ɲ̀ daa bɛɛ sɔ̃wa mɛ ro?
Wee kon bɛɛ wɛɛ dɛ̃ɛgii kparema
yi yi ɲ̀ dobo dobogibun gari nɔɔmɔ.
Yi koo bɛɛ dwɛ̃ɛwa.

Yeremin nuki sankira

18 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki sankira nɛn tɔmbun wahalan sɔ̃.
Na kĩ n tii nukuru yɛmiasia,
adama ya ɲ̀ koorɔ.
19 Wee, na nɛn tɔmbun weeweenu nɔɔmɔ
baaman di.
Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sariwa Siɔniɔ?
Yen sunɔ u ɲ̀ maa wãawa mi?
Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
mban sɔ̃na ba nɛn mɔru seeya
ba bũnu sãamɔ nìn bwãarokunu
ba waama tɔn tukobun min di.
20 Ma Yeremi u nɛɛ,
saa ye sa raa yĩiyɔ su faaba wa,
ya doona nge gɛ̃ɛbun saa.
Wee, sa ɲ̀ faaba wa.
21 Nɛn tɔmbu ba nɔni sɔ̃ɔre.
Ben nɔni swãa te, ta man bɔkana.
Na nande, na nuki sankire.
22 Tibu sariwa Galadiɔ?
Dokotoro goo sariwa mi?
Nge mban sɔ̃na Isireliban bosu kun kpeemɔ.
23 Nɛn wiru tà n daa nim yiba
ma nɛn nɔni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru
nɛn tɔn be ba gun sɔ̃.

Bwese weesugiru

9

1 Yeremi u nɛɛ,
nà n daa kuru mɔ gbaburɔ, kon daa dawa ten
mi,
n nɛn tɔmbu deri na n ka bu tondinɛ.
Domi be kpuro ba sãawa nge sakara
kowobu.
Ma ba kua naanɛ sarirugibu.
2 Yinni Gusunɔ u geruа u nɛɛ,
ba ra n nɔɔ dɛ̃ɛrawa bu ka weesu ko.
Ba ku ra tem mɛ kpare dee dee gem sɔɔ,
sere ka weesu.
Wee siya su kua ben dam.
Ba ra n nuku kɔ̃suru mɔ̀wa ba n dɔɔ.
Mɛya ba ku ra nɛ, Yinni Gusunɔ wure.
3 Baawure u ra n win kpaasi taki dimɔwa.
Ba ɲ̀ naanɛ mɔɔsinɛ.
Ba ra n kɔrumɔtɔnu kuanammɛwa,
kpa ba n weesu sɔ̃ɔnamɔ.
4 Kpa ba n nɔni wɔ̃kunamɔ.
Ba ku ra gem sɔ̃ɔnɛ,
kpa ba n ben nɔɔ dɛ̃ɛrimɔ bu ka weesu ko.
Mɛya ba ra n mɛɛrimɔ nge mɛ ba koo ka kɔ̃sa
ko.
5 Ba ra tii wɛ̃ kɔ̃san kobu ka weesu sɔɔ
sere ba yina bu man wura.
6 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛɛri.
Domi na ɲ̀ yɛ̃ ye kon ka nɛn tɔn beni ko
ben nuku kɔ̃surun sɔ̃.
7 Wee, tɔn ben yara ya sãawa nge sɛ̃ɛ dɛ̃ɛguu
ge ga ra go.
Weesa ba ra n mɔ̀,
kpa ba n ben berusebu bɔri yɛndun gari
sɔ̃ɔmɔ.
Adama ben gɔ̃ruɔ, yina ba ra n bu bɛrie.
8 Yeniban sɔ̃, kon bu sɛɛyasia
kpa n bu mɔru kɔsie.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Wuri ka swĩin sanam

9 Yeremi u nɛɛ,
kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare
swĩiya.
Domi nu gbera, goo ku ra maa sare mi,
ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.
Ma gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi duki yakikira
min di.
Gãanu kun maa wãa mi.
10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de Yerusalɛmu yu ko bansu,
kpa yu ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
Mɛya u koo maa de Yudaban wusu su ko
bansu.
11 Wara u bwisi mɔ u ka ye tubusia.
Yinni Gusunɔ ù n ka yɛ̃ro gari kua,
u geruo yèn sɔ̃ tem mɛ, mu kua bansu
mi goo ku ra maa sare.
12 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yeni ya
koorawa yèn sɔ̃ nɛn tɔmbu ba nɛn woodaba

deri ye na bu wɛ̃, ma ba ɲ̀ nɛn gere wure, ba
ɲ̀ ka ye sɔmburu kue.
13 Ma ba ben tiin kĩru swĩi ba bũu wi ba mɔ̀
Baali sãwa nge mɛ ben baababa ba bu sɔ̃ɔsi.
14 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isiriliban Yinni, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee, kon bu
dãa kiku gagu * ge ga sosu diisia, kpa n bu
nim mɛ mu dɛ̃ɛ mɔ nɔrusia.
15 Kpa n de bu yarina bu da bwese tuku-
nun suunu sɔɔ, mi be ka ben baababa ba ɲ̀
daa yɛ̃. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu
kam koosia mam mam.
16 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.
Yeremi u nɛɛ,
i doo i tɔn kurɔ be ba ra gɔɔ swĩ kasuma.
I doo i yen goniba sokuma
17 bu na fuuku bu sun gɔɔ wuri kua,
kpa bɛsɛn nɔni yĩresu su koku.
18 Domi wuri nɔɔra Siɔniɔ.
Ba mɔ̀, wee, ba sun gura,
seku bakara sun deema.
N kua tilasi su ka bɛsɛn tem deri.
Wee ba bɛsɛn yɛnusu kɔsuka.
19 Bɛɛ kurɔbu, i Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.
Kpa i swaa daki i nɔ ye u gerumɔ.
I bɛɛn wɔndiaba wuri sɔ̃ɔsio,
i gɔɔ wuri sɔ̃ɔsinɔ.
20 Domi gɔɔ u sun kãasi saa fɛnɛntin di,
ma u dua sere sina kpaarɔ.
Mɛya u maa bii be ba bɔsu swɛɛ sɔɔ goomɔ,
ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi mɛnnɛ
kpuro.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔmba koo wɔruku bu gbisuku,
kpa ben gonu nu n tɛrie yakasɔ nge naa bisu,
ɲ̀ kun mɛ nge dobi yi yi gea yina ba deri
gberɔ.
Ba ɲ̀ maa yi suamɔ.

À n kĩ a n bwisi gee mɔ,

a Gusunɔ gio

22 Yen sɔ̃, bwisigii u ku woo kana win bwisin
sɔ̃.
Damgii u ku maa woo kana win dam sɔ̃.
Mɛya dukiagii u ku woo kana win dukian sɔ̃.
23 Adama wi u kĩ u woo kana,
u woo kanɔ yèn sɔ̃ u bwisi mɔ u ka man tubu,
ma u yɛ̃ ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Na sãawa naanɛgii wi u ra siri dee dee,
kpa u de durom mu n wãa tem sɔɔ.
Tɔn benin bwesera ba ra man wɛ̃re.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ

Yuu be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n sɔ̃

24 Wee tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon bu kam
koosia be ba bango mɔ wasi sɔɔ ma ba ku ra
nɛn arukawani yibie.

25 Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka
Edɔmuba, ka Amɔniba, ka Mɔabuba, ka be
ba ra ben wii baarun seri kɔni, ka sere be
ba wãa gbaburɔ. Domi bwese tuku ni kpuro
ka mam Isiriliban tii, ba sãawa bango sariba
ben gɔ̃rusɔ.

Bũnu ka Yinni Gusunɔ

10

1 Bɛɛ Isiriliba, i swaa dakio i nɔ ye Yinni
Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. U nɛɛ,
2 i ku bwese tukunun yira swĩi.
I ku wurura wɔllun yĩre nin sɔ̃,
ni bwese tukunu nù n wa,
nu ra nande.
3 Domi bwese nin sãaru ta sãawa kam dirum.
Nu ra sewa nu da dãa sɔ̃ɔwɔ nu dãa bura.
Kpa dãa dãko u ka ye bwãaroku ko.
4 Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,
gu ku ka wɔruman sɔ̃.
5 Bwãarokunu nu ra n sãawa
nge nare ye ba ra ko gberɔ.
Nu ɲ̀ gari mɔ̀, ba ra n nu sɔɔwawa,
domi nu ɲ̀ kpɛ̃ nu ka tii sĩ.
Yen sɔ̃, i ku nin bɛrum ko.
Nu ɲ̀ kpɛ̃ nu bɛɛ kɔ̃sa ɲ̀ kun mɛ gea kua.
6 Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpã.
Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yĩsiru yara wunɛn dam saabu.
7 Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.
Wara u ɲ̀ koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mɔ.
Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.
8 Be kpuro ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Ben yɛ̃ru ta sãawa kam.
Domi dãra ba ra dãku ba n sãamɔ.
9 Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin
di,
ɲ̀ kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunɔmgiru
sebusia.
Yeba kpuro ya sãawa tɔnun nɔman sɔmburu.
10 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
a sãawa Yinni, wuna n weenɛ bu sã.
A wãawa. Kaa n maa bandu diiwa sere ka
baadommaɔ.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
tem mu ra yĩiriwa,
kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yɔ̃ra
wunɛn wuswaaɔ.
11 Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ,
bɛɛn bũu ni, nu ɲ̀ wɔllu ka tem taka kue. Nin
tii nu koo kam kowa mam mam.
12 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
ka win dam, ka win yɛ̃ru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

* **9:14** ***d****ãa* ***kiku*** *gag****u*** - Dãa kiku gera ba ra soku abusɛnti.

13 Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,
kpa guru winu nu nim kpaasina,
kpa guru maakinu nu koora, kpa gura yu nɛ.
14 Tɔnu ù n ye kpuro mɛɛra, u ra biti
soorewa.
Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
bà n ben bwãaroku ni wa.
Domi nu ɲ̀ kpɛ̃ nu ko mɛ, nu ɲ̀ wɛ̃siaru mɔ.
15 Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke.
Nu ɲ̀ sãa gãanu. Nu koo kam ko sɔ̃ɔ teeru,
dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.
16 Gusunɔ, Isiliban Yinni u ɲ̀ sãa nge ni.
Domi wiya u kpuro taka kua.
Wiya u sãa win tɔmbun arumani.
Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Yerusalɛmun wɔrumaa

ya turuku kua

17 Yeremi u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, wee, yibɛrɛ ba bɛɛ
tarusi.
I seewo i bɛɛn yãnu kpaasina.
18 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de yibɛrɛ be, bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n toma.
19 Yerusalɛmugibu ba wuri wɔri ba mɔ̀,
sa kam kua. Wee, bɛsɛn bosu kpɛ̃a,
bɛsɛn nɔni swãara banda.
Sa raa nɛɛ, kɔ̃sa yà n sun deema,
sa ko kpĩ su ye ma.
20 Adama bɛsɛn dia ya wɔruka.
Yen wɛ̃ɛ kpuro kasikira.
Ma ba bɛsɛn bibu gura kpuro.
Goo sari wi u koo maa bɛsɛn wuu seeya.
21 Yera Yeremi u nɛɛ,
bɛɛn kparobu ba kua gari bakasu.
Ba ɲ̀ Yinni Gusunɔ kasu.
Yen sɔ̃na ba ɲ̀ kuure,
ma bɛɛ kpuro i yarina.
22 Wee damu gagu ga nɔɔramɔ.
Tɔn dabira wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
kpa su ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.

Yeremi u kanaru mɔ̀

ka win tɔmbun yĩsiru

23 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃
ma tɔnu kun kpɛ̃ u win tii kpara
nge mɛ n weenɛ.
Goo sari wi u koo kpĩ u win tii swaa gea sure.
24 Yinni Gusunɔ, a man seeyasio saka sɔɔ,
n kun ka mɔru, kpa a ku ra man kam koosia.
25 A wunɛn mɔru sureo
bwese ni nu ɲ̀ nun mɛm nɔɔwammɛn mi,
ni, ni nu ɲ̀ nun sãamɔ.
Domi nu wunɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru
kpeerasiamɔ,
nu ben tem bansu koosiamɔ.

Isiliba ba Yinni Gusunɔn

arukawani kusia

11

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi
sɔ̃ɔwa. U nɛɛ,
2 a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa a
Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ a nɛɛ,
3 nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ,
bɔ̃rurowa wi u yina u nɛn arukawani yenin
gari nɔ,
4 ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam
mɛ na bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔ̃ɔre
too. Miya na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari
swaa dakio, kpa bu ko ye na bu sɔ̃ɔwa. Saa
ye sɔɔra ba ko n sãa nɛn tɔmbu, kpa na n maa
sãa ben Yinni.
5 Nge mɛya kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te
na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon bu tem wɛ̃
mɛ̀ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem mɛya i
waamɔ gisɔ.
Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.
6 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ ka
Yerusalɛmun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ,
bu nɛn arukawanin gari swaa dakio kpa bu
yi mɛm nɔɔwa.
7 Saa dɔma tèn di na ben baababa yarama
Egibitin di sere ka gisɔ, na ra n bu sɔ̃ɔmɔwa
bu de bu man mɛm nɔɔwa.
8 Adama ba ɲ̀ nɛn gari yi swaa daki, bu sere
yi mɛm nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔ̃ru
kĩru swĩiwa. Ma na dera bɔ̃ri yìn gari yi wãa
arukawani ye sɔɔ, yi bu di.
9 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba nɔɔ tia
kua.
10 Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba
yina bu nɛn gari swaa daki. Ma ba ka bũnu
arukawani bɔkua ba nu sãamɔ. Isiliba ka
Yudaba ba nɛn arukawani ye kusia ye na ka
ben baababa bɔkua.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de kɔ̃sa
yu bu wɔri. Ba ɲ̀ yariɔ kɔ̃sa yen min di. Ba
koo man nɔɔgiru sue adama na ɲ̀ bu swaa
dakimɔ.
12 Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba koo da bu
bũnu soku ni ba yãkunu koosimɔ. Adama
bũu ni, nu ɲ̀ bu faaba mɔ̀ wahalan saa sɔɔ.
13 Bɛɛ Yudaba, nge mɛ bɛɛn wusu su geeru
nɛ, nge mɛya bɛɛn bũnu nu geeru nɛ. Nge mɛ
Yerusalɛmun swɛɛ yi geeru nɛ, nge mɛya yen
sãa yenu nu geeru nɛ, mi i ra bũu wi ba mɔ̀
Baali sã.
14 Adama wunɛ Yeremi, a ku kanaru ko tɔn
ben sɔ̃. Domi baa bà n man soka ben wahalan
saa sɔɔ, na ɲ̀ bu wurarimɔ.

Isiliba ba sãa nge dãa

te ta ɲ̀ maa arufaani mɔ

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔn be na kĩ,
mba i kasu nɛn sãa yerɔ.
Domi murafitira i ra n mɔ̀.
I tamaa kon maa bɛɛn yãkunu mwa,

kpa i kun maa nəni sõəre?
I tamaa kon de i yari wahalan di?
16 Yellu i sãa nge nɛn dãa geeru,
te ta kpare ta maa bii geenu marumə.
Adama tẽ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dõə
mɛni subaru səə.
17 Nɛ, Gusunə wəllu ka tem Yinniwa na raa
bɛɛ gira nge dãa. Nɛna kon de kõsa yu bɛɛ
deema bɛɛ Isireliba ka bɛɛ Yudaba, kõsa ye i
kua i ka nɛn məru seeyan sõ. Domi i bũu wi
ba mɔ̀ Baali yãkunu koosimə.

Yeremin yɛnugibu

ba nùn seesi

18 Yinni Gusunə u man sõəsi ye nɛn təmbu
ba man bəkuammɛ. U man ben sanu sanusu
sõəsi.
19 Na raa bu naanɛ sãawa nge yãa te ba ka
dəə bu go. Na ṅ yɛ̃ kõsa ba man bwisikusimə,
ba mɔ̀, bu de bu dãa te sura ka ten marum.
Bu tu wuna wasobun suunu səən di kpa bu
ku maa ten yĩsiru nə.
20 Adama wunɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
a sãawa wi u ra siri dee dee.
Wuna a tənun gõru ka win bwisikunu yɛ̃.
Wuna na nɛn weeweenu nəmu səndia.
Na marawa n wa məru ye kaa bu kəsia.
21 Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, wee ye u koo
Anatətugibu kua, be, be ba kasu bu nɛn
wãaru wuna ba mɔ̀, n ku Gusunən gari gere
ka win yĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go.
22 Yen sõna wi, Gusunə wəllu ka tem Yinni
u koo bu məru kəsia. Ben aluwaasiba ba koo
gbi tabu səə, kpa ben bii tən durəbu ka tən
kurəbu bu gbi gõərun sõ.
23 Domi u koo Anatətugibu nəni swãaru
kpɛ̃ɛwa wõə gè səə u koo bu məru kəsia kpa
goo kun tiare be səə.

Yeremi

u Yinni Gusunə gari bikiamə

12

1 Yinni Gusunə, a sãawa gemgii baadomma,
na ṅ kpɛ̃ n nun siribu soku.
Adama ka mɛ, na kĩ n nun gãanu bikia
wunɛn gem mɛ səə.
Ye na bikiamə wee.
Mban sõna durumgiin wãaru ta ra n
kuuramə.
Mban sõna a ra de be ba ṅ nun naanɛ sãa
ba n wãa bəri yɛndu səə.
2 Wuna a bu duura nge dãru, ma ba nuuru
kua,
ba kpɛ̃a ba binu marumə.
Mɛya wunɛn gari ra n wãa ben nəəwə.
Adama yi ṅ wãa ben gõruə.
3 Yinni Gusunə, a man yɛ̃.
A man waamə ma a nɛn gõru wɛ̃ɛra,
a wa ma ga wãa ka wunɛ.
A tən kõso be wunə nge yãa ni ba ra mwɛ bu
sake.
A bu səəru koowo a yi
tõə te ba koo təmbu gon sõ.
4 Sere saa yerà kaa n dera bɛsɛn tem mu n
wãa nuku sankiranu səə. Wee yakasu kpuro
gberamə, ma gbeeku yɛɛ ka gunəsu gbimə
bɛsɛn tem mɛn tən kõsobun sõ. Domi ba
gerumə ba mɔ̀, a ṅ ben sanu sanusu waamə.
5 Yinni Gusunə u nɛɛ,
Yeremi,
à n ka naasugibu duka mɔ̀,
ma a bu kpana, a wasira,
amənа kaa ka kpĩ a ka dumigibu duka da.
À n bəri yɛndu mə sanam mɛ tem mu alafia
mə tənа,
amənа kaa ko Yuudɛnin daaru tà n nim yiba
ta yarimə.
6 Domi wunɛn mɛro bisibu ka wunɛn
yɛnugibu ba nun naanɛ sarirun kom
kuammɛ. Wee ba nun nəəgiru suemə biruə.
A ku bu naanɛ ko, baa bà n nun gari dori
sõəmə.

Yinni Gusunə

u win təmbu deri

7 Yinni Gusunə u nɛɛ,
na nɛn sãa yeru deri. Na nɛn təmbu biru kisi,
be, be ba sãa nɛn arumani.
Wee be, be na kĩ mi, na bu yibɛrɛba nəmu
səndia.
8 Domi ba man seesi nge gbee sunə
ge ga kukirimə dãa sõəwə.
Yen sõna na ṅ maa bu kĩ nge yellu.
9 Ba kua nge gunə ge gunəsu gasu su kasu su
di.
Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.
10 Yibɛrɛ dabiru ba na nɛn təmbun temə ba
mu sanka,
nge mɛ yaa sabenu nu ra gberun dĩanu
sanku.
Tem mɛ, mu raa wã,
adama ba ṅ gãanu deri mi.
11 Ba tem mɛ gəsia nge tem saaram.
Wee mu sãare nge tənu wi u gəə sumə u nuki
sankire.
Tem mɛ kpuro mu kam kua.
Goo sari wi u mɛn weeweenu kua.
12 Ka guunun wii kpiirə kpuro yibɛrɛba ba
yəəwawa.
Na dera tabu bu tem mɛ kpuro wukiri.
Goo sari wi u wãa bəri yɛndu səə.
13 Wee ba dĩanu duura, ma sãki kpia.
Ba tii wahala kua kam.
Sekura ba gã nɛ, Yinni Gusunən mərun sõ.

Nəə mwɛɛ te Yinni Gusunə

u bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ kua

14 Yinni Gusunə u nɛɛ, bwese ni nu ka
Isireliba sikerenɛ, nu sãawa tən kõsobu. Nu
tem mɛ mwa mɛ nɛ, Yinni Gusunə na Isire-
liba wɛ̃ mu n sãa ben tubi. Wee ye na gerumə
bwese nin sõ. Na nɛɛ, kon nu wuka saa nin

tem di, kpa n Yudaba wuna nin suunu sɔɔn di.
15 Adama sanam mɛ na nu wuka na kpa,
kon maa nin wɔnwɔndu ko kpa n de nin
baatere tu wura ten temɔ mɛ ta tubi di.
16 Geema ba raa nɛn tɔmbu sɔ̃ɔsi bu bɔ̃re ka
bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsiru, adama bà n gɔ̃ru
gɔsia, ba mɔ̀ nge mɛ n weenɛ nɛn tɔmbu bu
ko, kpa ba n bɔ̃rumɔ ba n mɔ̀, ka nɛ, Yinni
Gusunɔn wãaru. Saa yera kon de bu sina ka
nuku dobu nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
17 Adama bwese te ta yina tu man mɛm
nɔɔwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kpaka ye ba kua

ka wɛ̃ɛ damgii

13

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛ, Yeremi, n doo n
kpaka dwe kpa n ye sɛ̃ka pɔraɔ, adama n ku
ye doke nim sɔɔ.
2 Ma na kpaka ye dwa na sɛ̃ka pɔraɔ nge mɛ
u man sɔ̃ɔwa.
3 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ,
4 n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba mɔ̀
Efaratiɔ kpa n ye bere mi, kpee wɔru gagu
sɔɔ.
5 Ma na seewa na da na ye berua mi, nge
mɛ u gerua.
6 Ye n tɛ, u maa nɛɛ, n wuro Efarati mi, kpa
n kpaka ye suama ye u raa nɛɛ, n bere mi.
7 Ma na seewa na da na kpaka ye sua mi
ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya
sankira ya ṅ maa garu koorɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 nge mɛya u koo Yudaba ka
Yerusalɛmugibun tii suabu kpeerasia.
10 U nɛɛ, ba sãawa tɔn kɔ̃sobu, ba ku ra
wure bu win gari nɔ. Ben gɔ̃ru kĩrun gariya
ba ra n yɔ̃rari, kpa ba n bũnu yiiramme ba n
sãamɔ. Ba koo kowa nge kpaka ye, ye ya ṅ
maa garu koorɔ mi.
11 Nge mɛ ba ra kpaka sɛ̃ke pɔraɔ, nge mɛya
u raa Isireliba ka Yudaba kpuro sua u tii
sɛ̃ke ba n ka sãa win tɔmbu, ba n win yĩsiru
sɔɔwa, ba n sãa win buraru, kpa tɔmba n nùn
siaramɔ ben sɔ̃. Adama ba ṅ win gari wure.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn mɔru

12 Yinni Gusunɔ u nɛ, Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n doo n nɛn tɔmbu Isireliba sɔ̃ ma wi, ben
Yinni, u gerua u nɛɛ, tam bwãara wãawa tam
sɔ̃. Adama bà n wisa ba nɛɛ, ba yɛ̃ mɛ,
13 saa yera kon bu sɔ̃ n nɛɛ, mɛsuma wi,
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo de win
mɔru yu ko nge tam mɛ mu koo Yerusalɛmun
tɔmbu kpuro go, ka sinam be ba sɔ̃ Dafidin
sina gɔna sɔɔ, ka yãku kowobu, ka win
sɔmɔbu, tem mɛn tɔmbu kpuro gesi.
14 Kpa bu soona bu kɔsukuna, baaba ka bii,
u ṅ ben goon wɔnwɔndu mɔ̀. Gãanu maa sari
ni nu koo nùn yɔ̃rasia sere u ka be kpuro go.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu

kirɔ mɔ̀ ben tii suabun sɔ̃

15 Bɛɛ, Isireliba,
i swaa dakio i nɔ, ye na gerumɔ.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari mɔ̀.
16 I Gusunɔ bɛɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ
u sere ka yam wɔ̃kuru na
te ta koo de i sokukira guunu wɔllɔ.
Mɛya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tĩra mam mam
kpa mu gɔsia yam wɔ̃ku bakaru
nge te ta wãa gɔribun wãa yerɔ.
17 I kun gari yi swaa daki,
kon da n swĩ bɔkuɔ bɛɛn tii sua bin sɔ̃.
Kon nɔni yĩresu yari n banda.
Domi ba koo bɛɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu yoru
mwɛɛri
bu ka da tem tukumɔ.
18 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n sina boko ka win mɛro sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
bu sinɔ temɔ domi ben sina furɔsu wɔruka
si su sãa ben buraru.
19 Wee, wuu si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia Nɛgɛbuɔ,
sin tɔmba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnua.
Goo sari wi u koo maa su kɛnia,
domi ba sin tɔmbu Yudaba gura kpuro sem
ba ka doona tem tukumɔ.

Ba Yerusalɛmun bɛɛrɛ wuna

20 Wunɛ Yerusalɛmu, a nɔni seeyo a wa,
wee, wunɛn yibɛrɛba ba wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gian di.
Mana tɔn be na raa nun nɔmu sɔndia ba wãa,
bèn sɔ̃ a raa bɛɛrɛ mɔ.
21 Be ba raa nun sokumɔ yinni,
bà n nun sɛɛyasiabu na, mba kaa gere.
Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
22 Kaa tii bikia gɔ̃ruɔ a nɛɛ, mban sɔ̃na yeni ya
nun deema.
Wunɛn tora dabinun sɔ̃na ba wunɛn bekuru
pota ka dam
ba nun sekuru doke.
23 Etiopigii u koo kpĩ u win wasin gɔna kɔsi?
Musuku gbeeku ga koo maa kpĩ gu gen
sansun bausu kɔsi?
Aawo.
Nge mɛya bɛɛ be i kɔ̃san dɔɔnɛ mɔ,
i ṅ kpɛ̃ i gea ko.
24 Yen sɔ̃, kon bɛɛ yarinasiawa
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie gbaburɔ.
25 Wunɛ, Yerusalɛmu,
yèn sɔ̃ a nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
ma a wunɛn naanɛ doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiiye.

26 Kon wunɛn bekuru gbabia
kpa bu wunɛn tereru wa.
27 Na waamə sakararu ka kuuki yi a mɔ̀,
sanam mɛ a bũnu gasirimə a sãamə guunu
wəllə ka yakasɔ.
Ya sãawa gãa kɔ̃sunu nɛn nəni sɔɔ.
Yen sɔ̃, wunɛ Yerusalɛmu, kaa kam ko à kun
tii dɛɛrasie.
Saa yerà a mara, a ka tii dɛɛrasia.

Nim gɔ̃ɔ bakaru

14

1 Sanam mɛ nim gɔ̃ɔra wãa, Yinni Gusunə
u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 Yudaba ba gɔɔ wooru sɔ̃.
Goo maa sari ben wuu marosun kənnəsɔ.
Wee ba wəruka temə ba nuki sankire.
Ma Yerusalɛmugibu ba nəəgiru sue ba faaba
kanamə.
3 Damgibu ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gərimə bu nim
kasuma.
Adama bà n dəkə da ba ku ra nim wa.
Ba ra gəsiramɛwa ka koto gbebusu,
kpa seku bakaru ta n bu mɔ̀, ba n wuswaa
gãanu wukiri.
4 Tem mu bɛsikira yèn sɔ̃ gura kun nɛmə.
Ma sekura gbee wukobu mɔ̀ ba wuswaa
gãanu wukiri.
5 Yaka bekusu sari.
Batuma sɔɔra nɛnnu ra ma
kpa nu doona nu binu deri.
6 Wee gbeeku kɛtɛkunu nu wãa guunu wəllə,
nu wom gabirimə nge gbeeku bɔ̃nu.
Nin nəni tonda yèn sɔ̃ yakasu sari.
7 Yudaba ba gerumə ba mɔ̀,
baa mɛ sa taarɛ mə bɛsɛn durum sɔ̃,
Yinni Gusunə, a sun somiə wunɛn yĩsirun
bɛɛrɛn sɔ̃.
Wee sa kua mɛm nəə sariba, ma sa nun torari.
8 Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sãa,
wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sɔɔ.
Mban sɔ̃na kaa n sãa nge sɔɔ wi u sarə bɛsɛn
temə
u kpuna wɔ̃ku teeru tɔna.
9 Mban sɔ̃na kaa n sãa nge wi ba wəri subaru
sɔɔ,
ǹ kun mɛ nge tabu durə wi u kpana u sun
faaba ko,
a sere wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.
Yinni Gusunə, ma sa wunɛn yĩsiru sɔəwa,
a ku sun deri.

10 Wee ye Yinni Gusunə u gerua win
təmbun sɔ̃. U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare mɔ̀.
Ba ku ra kpĩ bu sina bu tii nɛnɛ. Ba ǹ maa nùn
wɛ̃remə. U ben durum yaaye. Yen sɔ̃na u bu
sɛɛyasiamə.
11 Ma Yinni Gusunə u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a ku tən be kanaru kua n ka bu gea kua.
12 Domi baa bà n nəə bəkua, na ǹ
ben kanaru nəəmə. Bà n maa yãku dɔ̃ə
mwaararuginu ka kɛ̃nu ganu kua, na ǹ nu
mwaamə. Kon de bu gbiwa gɔ̃ɔrun sɔ̃ ka kɛ̃si
kɛ̃si bararun sɔ̃ ka maa tabu sɔɔ.
13 Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunə,
wee wunɛn səməbu ba wunɛn təmbu sɔ̃əmə
ba mɔ̀, ba ǹ tabu wasi. Gɔ̃ɔra kun maa duə
ben temə. Kaa de ba n wãawa bəri yɛndu sɔə
ka toro sindu.
14 Yinni Gusunə u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
weesa ba gerumə ka nɛn yĩsiru. Na ǹ bu gəre,
na ǹ bu wooda gaa wɛ̃. Mɛya na ǹ maa bu
gari gɛɛ sɔ̃ɔwa. Kãsinu ka sian gari ka ben
gɔ̃rusun gari yi ba gerumə, ye kpuro weesa.
15 Yen sɔ̃, səmə be na ǹ gəre mi, ba ka təmbu
sɔ̃əmə ba mɔ̀, ba ǹ tabu wasi ben temə, gɔ̃ɔra
kun duə mi, kon de bu gbi tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔrun
sɔ̃.
16 Kpa tən be ba maa weesun gari sɔəmə
mi, ba n wəruka Yerusalɛmun swɛɛ sɔə gɔ̃ə te,
ka taa bin sɔ̃. Ba ǹ goo wasi wi u koo bu sike,
be ka ben kurəbu ka bibu. Kon de ben nuku
kɔ̃suru tu wəriwa ben tii sɔə.
17 Yeremi u nɛɛ, Gusunə u man sɔ̃ɔwa n tən
be sɔ̃ n nɛɛ,
nɛn nəni yĩresu su kokumə bururu ka yoka,
su ǹ yɔ̃re.
Domi wahala baka ya nɛn təmbu deema.
Ba bu so ba mɛɛra kua.
18 Nà n yara na da yakasɔ,
na ra tən be ba go tabu sɔən gonu wawa nu
kpĩ.
Nà n maa wurama wuuə,
kpa n deema təmba barə gɔ̃ɔrun saabu.
Gusunən səməbu ka yãku kowobu
ba ra n den sirenɛwa tem mɛ sɔə.
Ba ǹ yɛ̃ ye ba mɔ̀.

Isireliba ba Yinni Gusunə

suuru kanamə

19 Yinni Gusunə,
a bɛsɛ Yudaba biru kisiwa mam mam?
A sun bwɛ̃ra yarawa?
Mban sɔ̃na a sun sɛɛyasiamə a mɛɛra mɔ̀
ye ya ǹ bɛkuramə.
Sa bəri yɛndu mara, adama sa ǹ tu wa.
Sa mara a sun bɛkia, adama nəni swãaru
sɔɔra sa wãa.
20 Yinni Gusunə, sa durum kua wunɛn mi.
Sa tuba ma nuku kɔ̃sura sa kua, bɛsɛ ka bɛsɛn
baababa.
21 A wunɛn arukawani yaayo ye a ka sun
bəkua.
Wunɛn yĩsirun sɔ̃, a ku sun gɛm.
A ku maa Yerusalɛmu funɛ wĩa
mi a wunɛn sina gəna yiikogia yii.
22 Bũu goo sari wi u koo kpĩ u gura nɛɛsia,
wəllun tii, ta ǹ kpɛ̃ tu gura nɛɛsia.
Gusunə bɛsɛn Yinni, wuna a ra de gura yu nɛ.
Wuna sa maa naanɛ sãa. Domi wuna a ra ye
kpuro ko.

15

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀
nɛn tɔmbu Yudaba wɔnwɔndu kuammɛ, baa
Mɔwisi ka Samuɛli bà n na nɛn mi, bu ka man
suuru kana ben sɔ̃. Kon bu sɔ̃wa n nɛɛ, bu
doonɔ nɛn wuswaan di.
2 Bà n maa wunɛ Yeremi bikia ba nɛɛ, mana
ba koo da, kpa a bu wisi a nɛɛ,
ba koo gbiwa.
Gaba koo ben yaron gɔɔ gbi, gɔɔ wiya koo bu
sua.
Gaba koo gbi tabu sɔɔ, gɔɔ wiya koo bu sua.
Gaba koo gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃, gɔɔ wiya koo bu sua.
Kpa bu maa gabu yoru mwɛɛri, yoo tera ba
koo di.
3 Kon de kɛ̃sinu nnɛ yu bu deema. Ba koo
gbi tabu sɔɔ, kpa bɔ̃nu nu ben gonu geeri, kpa
gbeeku yɛɛ ka gunɔsu bu di mam mam.
4 Biti ka bɛrum koo bwese tukunu mwa
bà n wa ye ya bu deema, ye Yudan sina
boko Manase Esekiasin bii u kuan sɔ̃ kpuro
Yerusalɛmuɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Yudaba sɛɛyasia

5 Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu,
wara u koo wunɛn wɔnwɔndu wa.
Wara u koo nun wanyo kua.
Wara u koo na u bikia ye n nun mɔ̀.
6 Wee a man deri, ma a biru wura.
Yen sɔ̃, kon nun nɔma doke n nun kpeerasia.
Domi na wasira ka baadomman wɔnwɔn te
na nun kuammɛ.
7 Kon nɛn tɔn be sarawa nge dobi
wusun gbãra kɔnnɔsɔ.
Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.
Domi ba yina bu ben swɛɛ kɔ̃si deri.
8 Kon de ben gɔminibu bu yani sɛɛri dabiru
kera
yi yi wãa nim wɔ̃kun goorɔ.
Kon de yibɛrɛba bu na
bu ben aluwaasiban mɛrobu wɔri sɔ̃ɔ sɔɔ
gbãara.
Kpa nuku sankiraru ka bɛrum ben mɛro be
deema subaru sɔɔ.
9 Wi ba raa bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
yèn sɔ̃ u bii tɔn durɔbu nɔɔba yiru mara
u wasikiramɔ.
U koo mam gbiwa sɛkum ka seku bakaru.
Be ba tie, kon de yibɛrɛba bu bu gowa tabu
sɔɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

10 Yeremi u nɛɛ,
nɛn mɛro, mban sɔ̃na a man mara.
Wee na kua bɔ̃ruro.
Domi nɛn sɔ̃na tem mɛn tɔmbu kpuro
ba sikirinamɔ ba sannamɔ.
Na ɲ̀ goon mi gãanu bɔkure,
na ɲ̀ maa goo gãanu bɔkure.
Adama ka mɛ, ba man bɔ̃rusimɔwa kpuro.
11 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon nun yakia wunɛn gean sɔ̃,
kpa n nun wunɛn yibɛrɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.
12 Goo kun kpɛ̃ u sisu bɔɔku,
si su wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
ka sere maa sii gandu.
13 Kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn tɔmbun durum sɔ̃ ye ba kua tem mɛ
kpuro sɔɔ.
14 Kon de bu ben yibɛrɛba sã tem tukumɔ mi
ba ɲ̀ yɛ̃.
Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge dɔ̃ɔ.
15 Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ̃.
A man yaayo. A ku man duari.
A be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ mɔru kɔsio.
A ku man gɔ, wunɛ wi a suuru mɔ.
A yɛ̃ ma wunɛn sɔ̃na na sekuru sɔɔwa.
16 Wunɛn gari kpurowa na swaa daki.
Ma na yi doke gɔ̃ruɔ.
Yiya yi man nuku dobu wɛ̃.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
a n yɛ̃ ma wunɛn yĩsira na sɔɔwa.
17 Mɛya na ɲ̀ wure n sina ka tɔn yaa kasikiobu
su ka nuku dobu ko sannu.
Na tii gɔwawa na sɔ̃ nɛ turo,
domi a dera nɛn mɔru seewa.
18 Yinni Gusunɔ,
mban sɔ̃na na wahala mɔ̀ sere ka tɛ̃.
Mban sɔ̃na ya sãa nge boo wi u ku ra kpe.
Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ɲ̀
naanɛ mɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?
19 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,
à n gɔsirama nɛn mi,
kon de a maa ko nɛn sɔm kowo.
À n wura a mɛm saarinu deri
kpa a gari arufaanigii gere,
kon maa nɛn gari doke wunɛn nɔɔwɔ.
N ɲ̀ mɔ wuna kaa gɔsira ben mi,
beya n weenɛ bu wurama wunɛn mi.
20 Kon de a n dam mɔ
nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
Ba koo ka nun tabu ko,
adama ba ɲ̀ nun kamiamɔ.
Domi ko na n ka nun wãa n nun faaba ko.
21 Kon nun yakia tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
Kpa n nun wɔra be ba nuki sosun nɔman di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ u yina

Yeremi u kurɔ sua

16

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini.
3 Wee ye ya koo bii be ba koo marura
tem mɛ sɔɔ deema, ka ben mɛrobu ka ben
tundobu.

4 Barara ta koo bu go. Ba ɲ̀ bu gɔɔ
swĩiyamme. Ba ɲ̀ maa bu sikumɔ. Ba koo
kowa taaki tem sɔɔ. Be ba tia kpa bu bu
go tabu sɔɔ, ɲ̀ kun me, gɔ̃ɔru tu bu go, kpa
gbeeku yee ka gunɔsu ben gonu di.
5 Yinni Gusunɔ u maa nee, a ku du diru mi
ba gɔɔ wooru sɔ̃ a ka bu duura. Domi na nen
bɔri yendu wuna tɔn ben min di. Na ɲ̀ ben
kĩru mɔ, meya na ɲ̀ maa ben wɔnwɔndu mɔ̀.
6 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ba koo gbiwa.
Ba ɲ̀ bu sikumɔ, ba ɲ̀ maa ben gɔɔ wooru
sinamɔ. Goo kun tii muririmɔ, goo kun maa
kɔnimɔ ben gɔɔn nuku sankiranun sɔ̃.
7 Bèn tɔmba gu mi, ba ɲ̀ goo wasi wi u koo
ka bu dĩanu naawa u ka bu nukuru yemiasia.
Goo maa sari wi u koo ka bu tam naawa u ka
bu dam kɛ̃, baa ɲ̀ n ben meron na u gu, ɲ̀ kun
me, ben tundo.
8 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nee,
yenu mi ba tɔ̃ɔ baka dim mɔ̀, a ku du mi, i di
i nɔ ka be sannu.
9 Domi ne, Gusunɔ Isireliban Yinni, ne wi
na wɔllu ka tem mɔ, na kon yam min nuku
dobu kpeerasia been nɔni biru. Ba ɲ̀ maa
nuku dobun womusu ka be ba suanamɔn
nɔɔgiru nɔɔmɔ mi.
10 Sanam me kaa tɔn be gari yi nɔɔsia, ba
koo nun bikia bu nee, mban sɔ̃na ne, Yinni
Gusunɔ na bu nɔni swãa tenin bweserun
gari sɔ̃ɔmɔ. Mba ba ne, Gusunɔ ben Yinni
torari.
11 Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nee, ben
baababa ba man deri, ma ba da ba bũnu sãwa
ba yiira nin nuurɔ, ma ba man biru kisi, ba ɲ̀
nen woodaba mem nɔɔwe.
12 Ma ben tii ba kɔ̃sa kua n kere ben baaba
be. Wee ben baawure u yɔ̃rari u win gɔ̃run
kĩru kankam swĩi. Ba ɲ̀ nen gari swaa dakimɔ.
13 Yen sɔ̃, kon bu yara tem minin di, kpa
bu da tem mi ben baababa ka ben tii ba ɲ̀ yɛ̃.
Miya ba koo bũnu sã sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru. Domi
na ɲ̀ maa bu durom gam kuamme.

Isireliba ba koo wurama

14 Yinni Gusunɔ u nee, yen sɔ̃na tɔ̃nu ganu
sisi nì sɔɔ ba ɲ̀ maa bɔ̃rumɔ bu nee, ka
Yinni Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama
Egibitin di.
15 Adama ba koo bɔ̃rewa bu nee, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama saa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gian di ka sere tem mi u raa
bu yarinasian di. Domi kon de bu wurama
ben temɔ me na raa ben baababa wɛ̃.

Seeyasia bi bu wee

16 Yinni Gusunɔ u nee, wee, kon yibereba
seeya bu Isireliba mweeri nge me susure
kowobu ba ra swɛ̃ɛ mweeri. Yeniban biru,
kon maa yiberɛ gabu seeya bu bu wɔri bu go
gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee
baaba sɔɔ nge me taasobu ba ra yee wɔri bu
go.
17 Domi nen nɔni yi ben sanu sanusu
meera, sin gasu kun berua nen nɔni sɔɔ. Meya
na maa ben toranu kpuro waamɔ.
18 Kon bu ben durum are wɛ̃ mam mam.
Domi ba nen tem disi doke me mu sãa
nen arumani, ma ba dera mu ben bũun
bwãarokunu yiba ni nu ɲ̀ wãaru mɔ.

Tɔmbu kpuro

ba koo Gusunɔ tubu

19 Yeremi u nee,
Yinni Gusunɔ, a sãawa nen dam
ka nen kuku yee damgiru, nɔni swãarun saa.
Wunen miya handunian goonu nne kpuron
tɔmbu ba koo na,
kpa bu nee, weesa ben baababa ba swĩi.
Ben bũnu nu ɲ̀ gãanu sosi, nu sãawa kam
dirum.
20 Tɔnu u koo kpĩ u tii kua ye u koo sã.
Adama ka gem, nu ɲ̀ sãa Gusunɔ.
21 Yen sɔ̃na, wune Yinni Gusunɔ a nee,
kaa bu wunen dam sɔ̃ɔsi,
kpa bu gia ma wuna a sãa Yinni Gusunɔ.

Yudaban durum

ka ben seeyasiabu

17

1 Yudaban durum ya yorua ben gɔ̃rusɔ.
Ya maa sɔ̃ɔsire ben yãku yenun kãanu sɔɔ.
Ma n sãare ba ye yorua mi,
ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.
2 Ya sãawa seeda ye ya bu taare wɛ̃ɛmɔ.
Nge meya ben bũu turanu ka ben
bwãarokunu
ka ben dãa kubenu ka ben gungunu mi ba ra
bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sã,
ya maa bu taare wɛ̃ɛmɔ.
3 Yen sɔ̃na ne, Yinni Gusunɔ,
kon nen guu tèn mi ba ra man sã,
ka ben dukia ka ben gbea
ka gungunu mi ba ra bũnu sã
yibereba nɔmu beria, ben durum yen saabu
ye ba kua ben tem me kpuro sɔɔ.
4 Ben toranun sɔ̃na ba koo ben tem bia
me mu sãa ben tubi.
Kon bu ko ben yibereban yobu,
kpa bu da tem mi ba ɲ̀ yɛ̃.
Domi ba dera nen mɔru ya yabura nge dɔ̃ɔ.
Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

A kun tɔnu naane sãa

5 Ne, Yinni Gusunɔwa na nee,
bɔ̃rigiiwa wi u win gɔ̃ru sĩiya nen min di,
ma u tɔnu naane sãa, u tãsa wi sɔɔ.
6 U ko n wɔnwɔndu soorewa
nge dãa kiki si su wãa mi gãanu ku ra kpi.
U ɲ̀ nuku dobu wasi.
U ko n wãawa tem saaramɔ mi goo sari.
7 Adama domarugiiwa wi u win naane doke
ne, Yinni Gusunɔ sɔɔ,
ma win toro sindu ta wãa ne sɔɔ.

8 Yɛ̃ro ko n sãaɩwa nge dãa te ta yɔ̃ daarun
goorɔ,
tèn gbini yi ku ra nim bie.
Dãa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.
Ten wurusu ra n bekusu sãaɩwa saa kpuro.
Sɔ̃ɔ sãrerun saa yà n na,
ta ku ra gbere, baa wɔ̃ɔ ge gbebura yɔ̃ra.
Mɛya ta ku ra maa marubu yɔ̃re.
9 Tɔnun gɔ̃ru ga ra kɔ̃sa berewa.
Mɛya gen barara ku ra bɛkure.
Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen bwisikunu gia?
10 Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ra tɔnun gɔ̃ru ka win bwisikunu wɛ̃ɛri,
n ka nùn ye u kuan are wɛ̃.
11 Wi u dukia guramɔ ka swaa kɔ̃sa,
u sãaɩwa nge kusu ge ga sĩa tuka wee ye ga ɲ̀
ka.
Dukia ye, ya koo nùn deriwa
win wãarun suunu suunuka sɔɔ,
kpa u n sãa nge gari bɔkɔ win wãa dãakiru
sɔɔ.

Yinni Gusunɔ turowa

u sãa wãarun bwia

12 Bɛsɛn sãa yee dɛɛraru
ta sãaɩwa nge sina kita yiikogiru
te ta wɔlle suare yellun di.
13 Yinni Gusunɔ, wuna bɛsɛ Isireliba sa yĩiyɔ.
Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
Be ba ka nun tondinɛ, ba koo bu duari.
Ba ko n sãaɩwa nge bèn yĩsa ba yorua tua sɔɔ.
Domi ba wunɛ Yinni Gusunɔ deri,
wunɛ wi a sãa nge bwia yèn nim mu wãaru
wɛ̃ɛmɔ.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

somiru kanamɔ

14 Yinni Gusunɔ, a man bɛkio,
kpa n wa n bɛkura mam mam.
A man faaba koowo kpa n faaba wa.
Domi wunɛ turowa na ra n siaramɔ.
15 Yinni Gusunɔ, wee, tɔmba man bikiamɔ ba
mɔ̀,
mana nɔni swãarun gari yi a bu sɔ̃ɔwa mi, yi
woo.
I den bu wɔrima.
16 Adama na ɲ̀ yinɛ n wunɛn tɔmbu kpara.
N ɲ̀ nɛ, na sɛnde nɔni swãa ten tɔ̃ru tu ka na.
Wunɛn tii, a yɛ̃ mɛ.
A maa yɛ̃ gari yi na yara nɛn nɔɔn di kpuro.
17 Yen sɔ̃, a ku de na n maa bɛrum soore
wunɛn sɔ̃,
wunɛ wi a sãa nɛn kuku yeru nɔni swãarun
saa.
18 A de be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ bu sekuru wa.
Kpa nɛ, na kun tu wa.
A de bu diiri, kpa nɛ, na n wãa ka toro sindu.
A de nɔni swãaru tu bu deema,
kpa a bu sɛɛyasia n kpã.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu

19 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Yeremi, a seewo a
da a yɔ̃ra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ tɔmbun kɔnnɔ mi
Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari,
kpa a maa da a yɔ̃ra kɔnnɔ si su tien mi.
20 Kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, be, Yudaba ka ben sunɔ
ka be, Yerusalɛmugibu, be kpuro be ba dumɔ
kɔnnɔ sin min di, bu nɛ Yinni Gusunɔgia
swaa dakio bu nɔ.
21 Na nɛɛ, ba n tii sɛ kpa bu ku raa sɔmunu
sɔbe tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Bu ku raa maa nu
duusia Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔsun di.
22 Bu ku raa mam nu yara ben yɛnusun di.
Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam
mɛ yiiyo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃ nge mɛ na ben
baababa yiire.
23 Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba
ɲ̀ man swaa daki. Ba nɛn sɔ̃ɔsinu yina.
24 Adama be, bà n man swaa daki ka gem,
ma ba ɲ̀ sɔmunu ganu duusie Yerusalɛmun
kɔnnɔsun di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma ba tɔ̃ɔ te
yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃, ma ba ɲ̀ sɔmburu
garu kue te sɔɔ,
25 saa yera sinam be ba sɔ̃ Dafidin sina
gɔnaɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du
saa Yerusalɛmun kɔnnɔ sin min di, ba n
tabu kɛkɛba dua, be dumi gawe, kpa gabu
ba n dumi sɔni. Mɛya Yudaba kpuro ka
Yerusalɛmugibu kpuro ba koo maa du mi,
kpa Yerusalɛmu ya n tɔmbu yiba sere ka
baadommaɔ.
26 Tɔmba koo na nɛn sãa yerɔ Yudan wusu
ka Yerusalɛmun baru kpaanu kpuron di ka
Bɛnyamɛɛn tem di, ka sere maa guunun di
ka wɔwin di, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian
di, tem mɛ kpuron di gesi, bu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko ka siarabun yãkunu, kpa
bu ka kɛ̃nu na, kpa bu turare dɔ̃ɔ doke mi.
27 Adama bà kun nɛn gari swaa daki, yi
na nɛɛ, bu man tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te yiiya, ma
ba dumɔ Yerusalɛmun kɔnnɔsun di, ba n
sɔmunu sɔɔwa, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, saa yera
kon wuu ge dɔ̃ɔ doke wi u ɲ̀ gbimɔ kpa be
kpuro bu dɔ̃ɔ mwaara.

Yeremi u da mɔmɔn yɛnuɔ

18

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a seewo kpa a da mɔmɔn yɛnuɔ. Miya kon
nun gari sɔ̃.
3 Ma u seewa u da mɔmɔn yɛnu mi. U
deema wee u wekeru mɔ̀.
4 Weke te u mɔ̀ mi, ta ɲ̀ gea kue. Ma u ten
sɔn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nùn
wɛ̃re.
5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
6 mban sɔ̃na na ɲ̀ kpɛ̃ n ka bɛɛ Isireliba ko
nge mɛ. Wee nge mɛ mɔmɔ wi, u sɔndu sua
u nɛni win nɔmuɔ, nge mɛya i maa wãa nɛn
nɔmuɔ.
7 Gasɔ, na ra gere bweseru garun sɔ̃ n nɛɛ,
kon tu wuka n sura nge dãa, kpa n tu kam
koosia.

8 Adama bwese te, tà n ten daa kəsa ta nuku
kɔ̃suru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu
kɔ̃sa kue.
9 Mɛya gasə, na ra maa gere bweseru garun
sɔ̃ n nɛɛ, kon tu seeya.
10 Adama bwese te, tà n kɔ̃sa mɔ̀ ma ta ɲ̀
nɛn gere swaa sue, na ku ra maa tu gea ye kue
ye na raa gɔ̃ru doke mi.
11 Yen sɔ̃, a Yudaba ka Yerusalɛmugibu
sɔ̃əwə a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunə na səəru mɔ̀
n ka bu kɔ̃sa kua. Na yen kpunaa yi. N n
mɛn na, ben baawure u win daa kɔ̃sa derio
u wurama nɛn mi.
12 Adama ba koo gere bu nɛɛ, mban sɔ̃na
ba koo kəsi. Ben baawure u koo win bwisiku
kɔ̃sunu swĩiwa u ko ye u kĩ.

Isireliba ba Gusunə yina

13 Yinni Gusunə u nɛɛ,
Isireliba ba gãa kɔ̃sunu kua n sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru nəəre.
14 Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu
wəllun di?
Daa te ta kokumə,
ta ra nim gem kpe?
15 Adama nɛn təmbu ba man duari
ba da ba bũnu turare dɔ̃ə dokeammɛ.
Ya dera ba ɲ̀ yɛ̃ ye ba mɔ̀ ben swɛɛ səə.
Ba ben yellun swaa dosu derimə,
ma ba swaa kisi swĩi.
16 Ba dera ben tem mu sankira.
Ma təmbu ba bu yɛ̃ɛmə baadomma.
Wi u sarə mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.
17 Yen sɔ̃na kon de bu yarina yibɛrɛban
wuswaaə
nge tua ye sɔ̃ə yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ɲ̀ bu mɛɛrimə sanam mɛ ba nəni sɔ̃ə̃re.

Ba nəə tia kua

bu ka Yeremi mwa

18 Yera tən be, ba nɛɛ, su Yeremi nəə tia
kua su nùn mwa. Domi wooda kun gbimə
baa yãku kowobu bà kun wãa. Bwisi kun
kpeemə baa bwisigibu bà kun wãa. Gusunən
gari kun gbimə yèn sɔ̃ win səmə̀ba sari. N n
mɛn na, i na su nùn wəri su yaa kasiki, kpa su
ku maa win gari nə su sere yi laakari ko.
19 Saa yera Yeremi u Yinni Gusunə kana u
nɛɛ,
Yinni Gusunə,
a man swaa dakio.
A nɛn yibɛrɛban gari yi nəəwə.
20 Kaa de gea yu gəsira kɔ̃sa?
Wee ba dəkə kpiriru gba
bu ka man kpɛ̃ɛ səə.
A yaayo ma na yɔ̃ra wunɛn wuswaaə ben sɔ̃,
na ka nun gari kua
kpa a ku maa ka bu məru ko.
21 Yen sɔ̃, a de gɔ̃əru tu ben bibu go.
A de bu gbisuku tabu səə,
kpa kurəbu bu durəbu ka bibu bia,
kpa bu ko gəminibu.
A de baranu nu durə be go,
kpa bu ben aluwaasiba go tabu səə.
22 A de tabu kowo wuunu nu bu wəri.
Kpa wuri yi nəəra ben yɛnusə.
Domi ba dəkə kpiriru gba
bu ka man kpɛ̃ɛ te səə.
Ba man yina bɛria nɛn swaa səə.
23 Adama wunɛ, Yinni Gusunə,
a ben nəəsinaa kpuro yɛ̃,
ye ba kua bu ka man go.
Yen sɔ̃, a ku bu ben toranu wəka.
A ku ben durum ye duari.
A de bu fukura wunɛn wuswaaə.
A bu sɛɛyasio wunɛn mərun saa səə.

Weke te ta kəsira

19

1 Yinni Gusunə u Yeremi sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo
məmən mi a boo dwe ge ba kua ka səndu.
Kpa a yãku kowo be ba bukure ka wuun guro
gurobu mɛnna,
2 kpa i da wəwa ye ba mɔ̀ Bɛni Hinəmuə ye
ya wãa kənnə gen mi gia, mi ba ra wekenu
məm. Miya kaa nəəgiru sua a gari gere yi kon
nun sɔ̃.
3 Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalɛmugibu
sɔ̃ bu swaa dakio bu nə ye nɛ Gusunə,
Isireliban Yinni, nɛ wi na wəllu ka tem
mə na gerua. Kon de nəni swãaru tu na
Yerusalɛmuə sere wi u ten gari nua kpuro,
win swasu su sikari.
4 Domi ba man deri, ma ba yam mi disi
doke. Ba bũnu turare dɔ̃ə dokea mi, ni be ka
ben sikadoba ka ben sinambu ba ɲ̀ yɛ̃. Ma ba
tən dabinu go mi, be ba ɲ̀ gãanu kue.
5 Ba bũu wi ba mɔ̀ Baali yãku yeru bania
gunguru wəllə. Miya ba ra ka ben bibu yãku
dɔ̃ə mwaararugiru ko, yãku tèn bweseru na
ɲ̀ bu yiire, na ɲ̀ mam ten bwisikunu koore.
6 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunə na nɛɛ, tɔ̃nu
ganu sisi nì səə ba ɲ̀ maa wəwa ye sokumə
Tofɛti ɲ̀ kun mɛ Bɛni Hinəmu. Ba koo ye
sokuwa tən goo yeru.
7 Wəwa yen miya kon Yudaba ka
Yerusalɛmugibun nəə tia ye ba kua kam
koosia, kpa n de yibɛrɛba bu bu go tabu səə.
Kon de gbeeku yɛɛ ka gunəsu ben gonu di.
8 Kpa n de Yerusalɛmu yu ko bansu si ba
koo yɛ̃ɛ. Wi u sarə mi kpuro, ù n ye wa, u biti
soora u wia ko nəni swãa ten sɔ̃.
9 Kon de yibɛrɛ be, bu bu nəni sɔ̃ sere bu
ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.
10 Yen biruwa wunɛ Yeremi kaa boo ge
kəra tən be ba ka nun da min wuswaaə.
11 Kpa a nɛɛ, nɛ Gusunə, wəllu ka tem
Yinni na nɛɛ, kon bu yarinasia kpa n wuu ge
kəsuku nge boo ge, ge ba ɲ̀ kpɛ̃ bu maa səmɛ.
Tofɛtin wəwa miya ba koo təmbu sike yèn sɔ̃
ba ɲ̀ maa ayeru wasi gam.

12 Mɛya kon tem mɛ ka mɛn tɔmbu kua,
kpa Yerusalɛmu yu ko nge Tofɛti.
13 Yerusalɛmugibun yɛnusu ka Yudaban
sinambun yɛnusu, yɛnusu kpuro gesi mi ba
ra bũnu turare dãɔ dokeye ka mi ba ra suru
ka kperi ka sãɔ sã, ka sere mi ba ra maa bũnu
ganu sã, si kpuro su koo disi duuraWa nge
Tofɛti.
14 Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofɛtin di
mi Yinni Gusunɔ u nùn gɔra u win gari gere.
Ma u na u yõra Yinni Gusunɔn sãa yerun
yaaraɔ u tɔmbu kpuro sãɔwa u nɛɛ,
15 Gusunɔ Isiriban Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ u nɛɛ, wee u koo de kõsa ye u raa
gerua kpuro yu Yerusalɛmu ka yen wuu si su
tie deema. Domi sin tɔmba swaa taaya, ba ñ
win gere nua.

Ba Yeremi dãa doke

20

1 Yera sõɔ teeru, Pasuri Imɛrin bii wi u sãa
yãku kowo u ka maa sãa Yinni Gusunɔn sãa
yerun kõsobun tɔnwero u nua ma Yeremi u
yeniban gari gerua.
2 Yera u dera ba nùn so, ma ba nùn dãa
doke nge wiiro Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
kɔnnɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛn kɔnnɔn bera
gia.
3 Adama yen sisiru bururu, Pasuri u
Yeremi dãa ye wuna. Ma Yeremi u nùn sõɔwa
u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ
Pasuri. Yĩsi ten tubusiana bɔri yɛnda ka nun
sikerenɛ. Adama tẽ, u nun sokumɔ Magɔɔ
Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka nun
sikerenɛ.
4 Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, u koo
wunɛ ka wunɛn bɔrɔba nandabu kpẽɛ. U koo
de bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛn gabu gɔ tabu sɔɔ,
kpa a ye wa ka wunɛn nɔni. Kpa Babilonin
sina boko u Yudaba gɔ kpa u gabu yoru
mwɛɛri u ka da Babiloniɔ.
5 U koo de yibɛrɛba bu Yerusalɛmun
arumani gura, ka sɔma ye tɔmba kuan are
kpuro, ka sere gãa gee ni nu wãa ye sɔɔ. U
koo de bu Yudaban sinambun arumani gura,
kpa bu ka ye kpuro da Babiloni mi.
6 Pasuri, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu, ba koo
bɛɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya i ko
i gbi, wunɛ ka be a gari weesugii kua, kpa bu
bɛɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

7 Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunɛn gari wura.
A man sẽre a kamia.
Wee tõru baatere
tɔmbu kpuro ba ra n man yẽɛmɔwa,
kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ̀.
8 Nà n kĩ n gari gere,
sere n nɔɔgiru sua ka dam n nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee bu sun dam dɔre,
kpa bu sun kam koosia.
Yinni Gusunɔ,
tɔmba ra n man yẽɛmɔwa wunɛn garin sõ
baadomma.
9 Nà n nɛɛ, kon nun deriwa,
na ñ maa wunɛn gari kparamɔ,
n da n sãawa nge dõɔ u wãa nɛn wasi sɔɔ
u nɛn kukunu mɛnimɔ.
Kpa n kookari ko n ka tii marisi,
adama na ku ra kpĩ.
10 Na nɔɔmɔ tɔn dabinu nu man kõsa
bwisikusimɔ.
Ba mɔ̀, nandabu wãa baama.
Su ka win gari da wirugibun mi.
Be ba raa ka man nɔɔ tia sãa
ba mɛɛrimɔ nà n kon sokura.
Ba mɔ̀, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.
Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.
11 Adama na yẽ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãa
ka nɛ
nge tabu durɔ damgii.
Yen sõna be ba man nɔni sõɔmɔ ba koo
sokura.
Ba ñ kpẽ bu man kamia.
Yen sõna ba koo sekuru wa
kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.
12 Wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
wunɛ wi a ra tɔnu wẽɛri,
a ka wa ù n sãa gemgii,
kpa a n win bwisikunu ka win gõrun gari yẽ,
wuna kon de a nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie.
Domi wuna na tii nɔmu sɔndia.
13 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu.
Domi u ra wɔnwɔndo wɔre
saa tɔn kõson nɔman di.
14 Tõɔ bõrigira tõɔ tè sɔɔ ba man mara.
Tõɔ te, tu ku domaru wa.
15 Bõrurowa wi u da u nɛn tundo sõɔwa u nɛɛ,
wee, ba nùn bii tɔn durɔ marua.
Ma labaari ye, ya nùn nuku doo bakabu wẽ.
16 Durɔ wi, u kam koowo
nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia
u ñ sin wɔnwɔndu kue.
Kpa u wuri nɔ bururu,
kpa u tabun wurenu nɔ sõɔ sɔɔ gbãara.
17 Mban sõna Gusunɔ u ñ yande dere n gbi
sanam mɛ na wãa nɛn mɛron nukurɔ,
kpa nuku te, tu yande ko nɛn sikiru,
kpa na n wãa mi sere ka tẽ.
18 Mban sõna na yara nɛn mɛron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini
waamɔ,
ma nɛn wãara wiru gooramɔ ka sekuru.

Yerusalɛmu koo kam ko

21

1-2 Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan
bii, ka Sofoni, yãku kowo Maseyan bii gɔra
Yeremin mi, bu nùn sõ bu nɛɛ, u bu bikiaru
kuo Yinni Gusunɔn mi, domi Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko, u ka bu tabu mɔ̀.
Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nùn maamaaki

gaa kpare ben sɔ̃, kpa u wa u bu deri. Yera
Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua.
3 Ma Yeremi u tɔn be wisa u nɛɛ, bu doo
sina boko Sedesiasin mi bu nɛɛ,
4 amɛniwa Gusunɔ Isiriliban Yinni u
gerua. U nɛɛ, wee, u koo de ben tabu kowo
be ba ka Babilonin sina boko ka win tɔmbu
sannamɔ wuun biruɔ bu duki su bu wura
wuu ge sɔɔ.
5 Kpa wi, Gusunɔn tii u ka be Yudaba sanna
ka mɔru u bu win dam sɔ̃ɔsi,
6 u de bara kɔ̃suru tu hunde koniba kpuro
wɔri tu go wuu ge sɔɔ, tɔmbu ka yaa sabenu.
7 Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi,
Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi ka win sɔm
kowobu ka win tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ,
be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka
gɔ̃ɔrun di. Be kpurowa Nɛbukanɛsaa u koo
go. U ɲ̀ ben wɔnwɔndu mɔ̀. U ɲ̀ maa goo
derimɔ.
8 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa Yeremi
sɔ̃ɔwa win tɔmbun sɔ̃. U nɛɛ, wee, u bu swaa
yiru yiiyammɛ, swaa yèn mi wãara wãa, ka
yèn mi gɔɔ u wãa.
9 Wi u koo gesi yɔ̃ra wuu ge sɔɔ, u koo
gbiwa tabu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ ka gɔ̃ɔru, ɲ̀ kun
mɛ ka bararu. Adama wi u yara u tii
Babilonigibu wɛ̃ be ba bu tarusi, yɛ̃ro koo
win wãaru wɔra. Teya ta ko n sãa win
arumani ye u kpĩa u yara.
10 Domi u yɔ̃rariwa u wuu ge kɔ̃sa kua, n ɲ̀
mɔ gea. U koo gu Babilonin sina boko nɔmu
sɔndiawa u gu dɔ̃ɔ mɛni.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Dafidin bweseru sɔ̃ɔwa

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, amɛniwa wunɛ
Yeremi kaa Yudaban sina bokon bweseru sɔ̃.
A nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.
12 Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swĩi baadomma.
Kpa bu be ba dam dɔre yakia
be ba bu dam dɔremɔn nɔman di.
Bà kun kue mɛ,
nɛn mɔru ya koo bu yabure
ben kom kɔ̃sum sɔ̃.
Ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu ye go.
13 Kon Yerusalɛmugibu wɔri.
Be, be ba wãa wɔwa sɔɔ kperun wɔllɔ,
baa bà n gerumɔ ba mɔ̀,
wara u koo kpĩ u du ben wãa yerɔ,
u ben kuku yeru turi.
14 Kon bu sɛɛyasia nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Kon ben sina kpaaru dɔ̃ɔ mɛni
te ba bana ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru,
kpa ye ya ka tu sikerenɛ kpuro yu dɔ̃ɔ
mwaara.

22

1 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a doo Yudan sina bokon yɛnuɔ kpa a bu gari
yini sɔ̃.
2 A nɛɛ, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u
sɔ̃ Dafidin sina gɔnaɔ, ka win bwãabu ka win
tɔmbu ka be ba gesi wãa sina kpaaru mi,
3 bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari yini swaa
dakio bu nɔ. Bu gem swĩiyɔ. Bu be ba
dam dɔremɔ wɔro be ba bu dam dɔremɔn
nɔman di. Bu ku sɔbu ka gɔminibu ka
gobekuban gãanu mwa ka dam. Bu ku maa
taarɛ sarirugibu go yam mini.
4 Bà n wooda yeni mɛm nɔɔwa, gabu ben
bweseru sɔɔ, ba ko n bandu diiwa ba n sɔ̃
Dafidin sina gɔna yeni sɔɔ. Ba koo du saa
kɔnnɔ minin di ba n dua tabu kɛkɛ sɔɔ ye
dumi gawe, ɲ̀ kun mɛ, ba n dumi sɔni, be ka
ben bwãabu ka ben tɔmbu.
5 Adama bà n yina bu ye mɛn nɔɔwa, sere
ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru, sina kpaa te, ta
koo kowa bansu.
6 Wee ye na maa gerua Yudaban sina
kpaarun sɔ̃. Na nɛɛ,
baa mɛ na sina kpaa te wa ta wã
nge dãa sɔ̃ɔ ge ga wãa Galadiɔ,
ɲ̀ kun mɛ, nge Libanin guurun wii kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.
Goo kun maa sinamɔ mi.
7 Kon tabu kowobu tabu yãnu sebusia bu tu
wɔri.
Kpa bu ten gbere yi ba kua ka dãa ye ba mɔ̀
sɛduru wukiri bu dɔ̃ɔ doke.
8 Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu gen
mi, kpa bu sɔ̃ɔna bu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni
Gusunɔ u wuu bɔkɔ geni kua mɛsum.
9 Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, gen tɔmbu ba wi,
ben Yinnin arukawani kusiawa, ma ba da ba
bũnu sãamɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u gerua

Salumun sɔ̃

10 Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ̃.
I ku maa win ario ko.
Adama i wuri koowo Salumun sɔ̃,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumɔ.
Domi u ɲ̀ maa wee.
Mɛya u ɲ̀ maa tem mɛ wasi
mi ba nùn mara mini.
11 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Salumu,
Yosiasi Yudaban sina bokon biin sɔ̃, wi u
bandu dii win baan ayerɔ. U nɛɛ, u doona, u
ɲ̀ maa wee.
12 U koo gbiwa dɛsiru sɔɔ mi ba ka nùn da
mi, u ɲ̀ maa tem mɛ wasi.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakimu gerusi

13 Yeremi u Yoyakimu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wunɛ Yoyakimu, bɔ̃rurowa a sãa.

Wee a wunɛn sina kpaaru bana,
adama a ɲ gem swĩi.
A tu gidambisaba sosia
adama ye n weenɛ a tɔmbu kua,
a ɲ bu kuammɛ.
A ra gabu sɔmburu koosie kam.
A ku ra bu ben kɔsiaru wɛ̃.
14 Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaa bakaru baniawa
kpa ta n gidambisa baka mɔ.
Ma a fɛnɛntiba doke,
a ten gani dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru wukiri.
Ma a tu swɛ̃rasia kom kom a ka sõɔsi ma sina
kpaara.
15-16 Yèn sõ a ka sina kpaa te sɛduruba bana,
yeya n dera a sãa sina boko?
Wunɛn baaban tii u ɲ sãa sina boko ro?
U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,
adama u ra baawure kuewa ye n weenɛ u ko.
U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee
dee.
Yen sõna ye kpuro ya nùn koora dee dee win
wãaru sɔɔ.
Wi u maa mɔ̀ nge mɛ,
wiya u wi, Yinni Gusunɔ yɛ̃ ka gem.
17 Adama wunɛ, wunɛn tiin arufaaniwa a
kasu.
A kasuwa a taarɛ sarirugibu dam dɔre
kpa a bu go.
18 Yen biru, Yeremi u maa nɛɛ, wee ye
Yinni Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu, Yosiasin
bii, Yudaban sina bokon sõ. U nɛɛ,
ù n gu, ba ɲ nùn gɔɔ swĩiyammɛ bu nɛɛ,
waiyo nɛn mɔɔ!
Waiyo nɛn sesu!
Waiyo nɛn yinni!
19 Adama ba koo win goru gawawa bu yara
Yerusalɛmun di
bu sike nge yaa saberu.

Yerusalɛmu ya koo sekuru wa

20 Yeremi u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i doo i yɔ guu te ba mɔ̀ Libaniɔ,
ka Basanin guurɔ,
ka Abarimun gungunu wɔllɔ,
kpa i kuuki ko i nɔɔgiru sua.
Domi be i ka arukawani bɔkua ba munkira.
21 U bɛɛ kirɔ kua sanam mɛ i wãa bɔri yɛndu
sɔɔ,
adama i nɛɛ, i ɲ nùn swaa dakimɔ.
Nge mɛya bɛɛn daa ya sãa saa bɛɛn piiburun
di,
i ku ra nùn swaa daki.
22 Tɛ̃, bɛɛn kparobu ba koo ka woo doona
kpa be i ka arukawani bɔkua
bu bu yoru mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.
Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
bɛɛn kom kõsum sõ.
23 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
bɛɛ be i sõ sɛ̃ɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
ni i kua ka Libanin dãa gea,
amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakini sirimɔ

24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, kaa
Yoyakini, wi ba maa mɔ̀ Yekonia, Yoyakimun
bii, Yudaban sina boko sõ a nɛɛ, sere ka nɛn
wãaru, baa ù n sãan na nge taabu nɛn nɔm
geuɔ, kon nùn wuna min di.
25 Kon nùn win yibɛrɛba nɔmu sɔndia,
be, be ba kasu bu nùn go. Kon nùn bu
nɔmu sɔndia be, bèn bɛrum u mɔ mi. Beya
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko ka win
tabu kowobu.
26 Kon bu kõ, wi ka win mɛro wi u nùn
mara. Kpa bu ka bu da tem tukumɔ mi ba ɲ
bu mara. Miya ba koo gbi.
27 Saa gaa sɔɔ, ba ko ba n kĩ bu gɔsirama ben
temɔ adama ya ɲ koorɔ.
28 Gaba koo bikia bu nɛɛ, Yoyakini wi, u
sãawa nge weke te ta kɔsire, ɲ kun mɛ, nge
gãa ni goo kun maa kĩ? Aawo. N n mɛn na,
mban sõna ba wi ka win bweseru tem yara
ma ba ka bu da sere mi ba ɲ yɛ̃.
29 Ma Yeremi u nɛɛ, nɛn temgibu, i nɔɔwɔ
ye Yinni Gusunɔ u gerua.
30 U nɛɛ, i durɔ wi garisio wi u ɲ kooramɔ
win wãaru sɔɔ. U ko n sãawa nge wi u bibu
bia, domi win bweseru sɔɔ, goo kun maa
sinamɔ sina gɔna sɔɔ u Yudaba kpara.

Kparo kõsobu

23

1-2 Gusunɔ Isiriliban Yinni u nɛɛ, bõruroba
kparo be ba nɛn tɔmbu goomɔ, ma ba bu
yarinasiamɔ nge yãa kparo kõsobu. Na maa
nɛɛ, wee ba nɛn tɔmbu gira, ba bu yarinasia
ba yina bu bu nɔɔri. Yen sõ, kon bu sɛɛyasia
ben nuku kõsu ten saabu.
3 Kpa n nɛn tɔn be ba tie mwɛɛrima tem
kpuron di, mi na raa dera ba yarinɛ, n ka bu
wurama ben temɔ, kpa bu marura bu dabia.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu kparo kpaobu
wɛ̃ be ba koo bu kpara. Ba ɲ maa nandamɔ
bɛrum sõ. Baa ben turo kun maa biaramɔ.
5 Wee saa ya sisi
yè sɔɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bwe-
serun di
nge dãa kpii pɔtura,
kpa u n bandu dii ka baadommaɔ.
U koo tɔn be kparawa ka bwisi gee.
Kpa u gem sõɔsi tem mɛ sɔɔ.
6 Win waati ye sɔɔ,
Yudaba ba koo faaba wa.
Kpa u de Isireliba ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa ba n nùn sokumɔ ba n mɔ̀,
Yinni Gusunɔwa u sãa ben faaba kowo.
7 Yen sõna na nɛɛ, wee saa ya maa sisi yè sɔɔ
ba ɲ maa bõrumɔ bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn
wãaru wi u bu yarama saa Egibitin tem di.

8 Adama ba ko n da gerewa bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u bu yarinasia sõɔ yẽsan
nɔm geu gia ka wusu gasu sɔɔ, ma u maa ka
bu wurama min di, bu ka sina ben temɔ.

Gari yi Yeremi

u sɔmɔ weesugibu sõɔwa

9 N n sɔmɔbun sõn na,
nɛn gõru ga sankira too,
ma na diirimɔ sere ka nɛn kukunɔ.
Na sãa nge wi tam mu goomɔ
Yinni Gusunɔ ka win gari dɛɛrin sõ,
yi u man sõɔwa u nɛɛ,
10 tɔmba yiba tem mɛ sɔɔ,
be ba sakararu mɔ̀.
Kõsa ba naa gire.
Miya ben dam mu wãa.
Yen sõna tem mɛ, mu sankire,
ma mɛn kpara yee ni nu wãa gbaburun bera
gia nu gbera.
Domi u mu bõrusi.
11 Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu ba
sankire,
u wa ma ba nuku kõsu kom mɔ̀
sere ka win sãa yerɔ.
12 Yen sõna ben swaa ya koo wɔria,
kpa yu bu yam tĩre.
U koo de bu bu bɔria,
kpa bu wɔruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
u de wahala yu bu deema.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yudan Gusunɔn sɔmɔbun

kõsan kpãaru

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kõsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ̀ Samariɔ,
ya ṅ ka nɔɔ gerurɔ.
Domi bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsira ba ka gari
mɔ̀.
Ma ba nɛn tɔmbu Isireliba gɛrasia nɛn swaan
di.
14 Adama kom kõsum mɛ na wa Gusunɔn
sɔmɔbun suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ,
mu beɔnɔgim kere.
Ba sãawa sakara kowobu,
ma ba weesu mɔ̀,
ba tɔn kõsobu dam kẽmɔ bu ku ka ben kom
kõsum deri,
ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka
Gomɔran tɔmbu.
15 Yen sõna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na nɛn sɔmɔbu Yerusalɛmuɔ sõɔmɔ
ma wee kon de bu dãa kiku gagu * ge ga sosu
di,
kpa bu nim mɛ mu dẽɛ mɔ nɔ.
Domi beya ba dera tem mɛn tɔmbu kpuro ba
ṅ maa man bɛɛrɛ wẽɛmɔ.

Sɔmɔ weesugibu

16 Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
na gerua. Na nɛɛ,
i ku maa nɛn sɔmɔ ben gari swaa daki.
Domi ba dera i yĩiyɔ ye i ṅ wasi.
Ben tiin gõrun bwisikuna ba gerumɔ,
n ṅ mɔ yi yi wee nɛn nɔɔn di.
17 Ba ra mam be ba man gɛma sõ bu nɛɛ,
na be gerua na nɛɛ,
ba koo bɔri yɛndu wa.
Kpa ba n be ba ben tii tiin gõru kĩru mɔ̀ sõɔmɔ
ba n mɔ̀,
ba ṅ kõsa gaa wasi.
18 Yeremi u nɛɛ,
ben wara u ka Yinni Gusunɔ wesiana.
Nge ben wara u win gari nua u yi laakari kua.
19 Wee Yinni Gusunɔn mɔru ya koo na nge
guru woo bɔkɔ
kpa yu tɔn kõsobu wɔri.
20 Win mɔru ye, ya ṅ suremɔ,
ma n kun mɔ u win himba yibia.
Amɛn biru, ya koo bɛɛ nɛn tɔmbu yeeri.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
sɔmɔ be, ba duki da, baa mɛ na ṅ bu gɔre.
Ba maa gari gerua, baa mɛ na ṅ ka bu gari
kue.
22 Bà n daa nɛn gari swaa daki,
nɛn gariya ba koo raa kpara nɛn tɔmbun
suunu sɔɔ.
Kpa bu wa bu gõru gɔsia bu ben kom kõsum
deri.

Yinni Gusunɔ

u wãa yam kpuro

23 Nɛ Gusunɔ, na wãawa yam kpuro,
turuku ka tontondeɔ.
24 Goo u koo kpĩ u kuke na kun nùn wa?
Na wãawa yam kpuro, wɔllɔ ka temɔ.

Mba yakasu ka dobi

yi mɔɔsinɛ

25 Na nɔɔmɔ ye sɔmɔbu ba gerumɔ. Be ba
gari weesugii mɔ̀ ka nɛn yĩsiru ba mɔ̀, na ka
bu gari kua dosu sɔɔ,
26 sere saa yerà sɔmɔ beni ba ko n gari
weesugii mɔ̀, kpa ba n nɛn tɔmbu nɔni
wõkumɔ ka ben gõrun gari.
27 Ba kĩwa ben dosu weesugisun gari yi
de nɛn tɔmbu bu nɛn yĩsiru duari nge mɛ
ben baababa ba raa man duari bũu wi ba mɔ̀
Baalin sõ.
28 Sɔmɔ wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi
na maa ka gari kua u yi tusio dee dee.
Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
mba yakasu ka dobi yi mɔɔsinɛ.
29 Nɛn gari kun sãa nge dõɔ ro?
Yi ṅ sãa nge matalaka ye ya ra kperu kɔre ro?
30 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon sɔmɔ be
sɛɛyasia, be, be ba ben winsim gari suamɔ ba
ka gari weesugii mɔ̀.
31 Kon bu sɛɛyasia be ba ben tii tiin gari
suamɔ ba gerumɔ ka nɛn yĩsiru.
32 Kon bu sɛɛyasia be ba ben dosu
weesugisu tɔmbu sõɔmɔ. Ma ba dera nɛn

* **23:15** ***d****ãa* ***kiku*** *gag****u*** - A mɛɛrio 9:14.

tɔmba kɔ̃ɔrama ben wee si ka ben tɔn biarun sɔ̃. Na ɲ̀ bu gɔre, na ɲ̀ maa bu wooda wɛ̃. Mɛya ba ɲ̀ maa arufaani gaa mɔ tɔn ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi sãawa sɔmunu

33 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn
ben goo, ɲ̀ kun mɛ nɛn sɔmɔ goo, ɲ̀ kun mɛ
yãku kowo goo ù n nun bikia u nɛɛ, mba
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, sɔmu nirà na bu
sɔbi, kaa nùn wisiwa a nɛɛ, bera ba sãa nɛn
sɔmunu. Adama kon bu biru kisi.
34 Ben wi u gesi nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛ,
Yinni Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, kon yɛ̃ro
sɛɛyasiawa wi ka win yɛnugibu.
35 Ye baawure u koo kpĩ u win winsim
bikia, yera, u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u gerua,
mba u wisa.
36 Adama bu ku raa maa gere bu nɛɛ, na bu
sɔmunu sɔbi. Wi u ye gerua, win gari koo
wɔri win tii sɔɔ. Domi ba nɛn gari tɛmamɔwa
nɛ wi na sãa ben Yinni wi u ra n wãa, u dam
kpuro mɔ.
37 Kaa maa sɔmɔ be bikia a nɛɛ, mba nɛ,
Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔwa. Mba na bu wisa.
38 Bà n maa nun wisa ba nɛɛ, nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, baa mɛ na nɛɛ,
bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
39 kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka
ben wuu ge na raa be ka ben baababa wɛ̃.
40 Kon maa bu seku bakaru doke te ta ɲ̀
duarirɔ sere ka baadommaɔ. Kpa ba kun
maa bɛɛrɛ mɔ tɔmbun nɔni sɔɔ.

Figie bii

ni nu wãa birenu yiru sɔɔn gari

24

1 Ye Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko
u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina
boko mwa ka win sina asakpɔbu ka ben dãa
dãkobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniɔ,
saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Yeremi figie bii
ni ba doke birenu yiru sɔɔ sɔ̃ɔsi sãa yerun
kɔnnɔwɔ.
2 Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu
sãa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma
bii kɔ̃sunu yiba ni nu ɲ̀ diirɔ.
3 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nɛɛ,
Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nɛɛ,
birenu yiruwa na waamɔ, ni nu figie binu
yiba. Ganu gea sãa, ma ganu kɔ̃sunu sãa, nu
ɲ̀ diirɔ.
4 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 wee ye na gerua, nɛ, Gusunɔ Isiriliban
Yinni. Na nɛɛ, nge mɛ figie bii gee ni, nu ra
tɔmbu wɛ̃re, nge mɛya kon Isireli be ba yoru
mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ mɛɛri ka nɔnu
geu.
6 Kon de bu wurama ben tem mini. Na ɲ̀
maa bu suramɔ, kon bu tãsisiawa. Na ɲ̀ maa
bu wukamɔ, kon bu girawa n sire.
7 Kon bu gɔ̃ru kpɔɔ wɛ̃, kpa bu gia ma nɛna
na sãa kpuron Yinni. Ba koo wurama nɛn mi
kpa ba n sãa nɛn tɔmbu ba n man sãamɔ.
8 Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko
ka win sina asakpɔbu ka tɔn be ba tie
Yerusalɛmuɔ ka be kpuro be ba sɔ̃ tem mɛ
sɔɔ, ka sere be ba kpikiru da Egibitiɔ, kon
dewa ba n sãa nge figie bii kɔ̃su ni nu ɲ̀ diirɔ
mi.
9 Tɔmbu bà n bu wa ba koo biti soora. Gee
kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yɛ̃ɛwa bu
bu yaakoru koosi kpa ba n wãa sekuru sɔɔ
kpa ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bɔ̃rusi.
10 Kon bu tabu surema ka gɔ̃ɔru ka baranu
sere bu ka gbi tem mɛ kpuro sɔɔ, mɛ na be ka
ben baababa wɛ̃.

Yudaban mɛm nɔɔ sarirun are

25

1 Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina
bokon bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi gari kua Yudaban sɔ̃. Ya
sãawa Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina bokon
bandun wɔ̃ɔ gbiikuu.
2 Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalɛmugibu
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
3 saa Yosiasi, Amɔɔn biin bandun wɔ̃ɔ
wɔkura itasen di, n ka gisɔ girari, yen wɔ̃ɔ
yɛnda itawa mi. Saa min diya na ra n bɛɛ
Gusunɔn gari sɔ̃ɔmɔ adama i ku ra man swaa
daki.
4 Yinni Gusunɔ u ra n bɛɛ win sɔm kowobu
gɔriammɛ, bera win sɔmɔbu. U dera ba na na
saa yee yellun di. Adama i ɲ̀ bu swaa daki, i
ɲ̀ ben gari wure.
5 Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ̀, i gɔ̃ru
gɔsio kpa i bɛɛn daa kɔ̃sa deri, kpa i wa i n wãa
bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka bɛɛn
baababa wɛ̃ sere ka baadommaɔ.
6 I ku maa bũu goo yiira i nùn sã. I ku
Gusunɔn mɔru seeya ka bɛɛn bwãaroku ni i
kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kɔ̃sa gaa kua.
7 Adama Yinni Gusunɔn tii u nɛɛ, i ɲ̀
nùn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn
bwãaroku ni i kuan sɔ̃. Ma ya ka bɛɛ kɔ̃sa
naawa.
8 Yen sɔ̃na wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u nɛɛ, yèn sɔ̃ i ɲ̀ nùn swaa daki,
9 yen sɔ̃na u koo maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun
tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko. Kpa bu
bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka
be ba bɛɛ sikerenɛ kpuro. Tem mɛ, mu koo
kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ
mi, kpa biti yu nùn mwa, sere u wia ko.
10 Ba ɲ̀ maa tɔ̃ɔ bakanun womusu nɔɔmɔ
mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu. Mɛya
ba ɲ̀ maa nambun wɔkinu nɔɔmɔ. Ba ɲ̀ maa
fitilanu wasi mi.

11 Tem mɛ kpuro mu koo kowa bansu, kpa
bɛɛ, win tɔmbu, i Babilonin sina boko yoru
diiya wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru.
12 Adama wɔ̃ɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni
Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka win
tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sɔ̃, kpa
u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka
baadommaɔ.
13 Bɔ̃ri yi u gerua tem mɛn sɔ̃, ka sere yèn
gari nɛ, Yeremi na gerua na yorua tire te sɔɔ,
bwesenu kpuron sɔ̃, yi koo koorawa.
14 Domi bwese damginu ka sinam
damgiba koo bu yoru mwɛɛri. Nge mɛya
Gusunɔ u koo ka bu ben kɔ̃sa kɔsie ye ba raa
kua.

Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro sɛɛyasia

15 Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka
tam mɛ u doke nɔra sɔɔ u nɛ, Yeremi tĩi u nɛɛ,
n ye mɔɔ kpa n de bwese nìn mi u man gɔriɔ
nu ye nɔ.
16 Bà n wa ma u dera yibɛrɛba ba bu wɔri ba
goomɔ, ba ko n bãarimɔwa kpa ba n burisinɛ
nge wiirobu.
17 Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn
nɔman di. Ma na dera bwese nìn mi u man
gɔra nu win mɔru ye nɔra.
18 Na torua na ye Yerusalɛmugibu nɔrusia,
ka Yudan wusu kpuron tɔmbu ka ben
sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa Gusunɔ
u wa u ben tem kam koosia kpa wi u sarɔ mi,
u biti soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye
tɔmbu bɔ̃rusi nge mɛ ya koora tɛ̃.
19 Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye
nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina
asakpɔbu, ka win tɔmbu kpuro,
20 ka bwese tuku ni nu wãa Egibitiɔ, ka
Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya
Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka
sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben sunɔ,
21 ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka
Amɔnigibu,
22 ka Tirin sinambu ka Sidonin sinambu,
ka sere sinam be ba wãa nim wɔ̃kun bera giɔ,
23 ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu,
ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri kɔni,
24 ka maa Daarububan sinambu, ka bwe-
senu kpuron sinambu be ba wãa gbaburɔ mi
yani sɛɛri wãa,
25 ka Simirin sinambu ka Elamun sinambu
ka sere Mɛdiban sinambu,
26 ka sinam be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia kpuro, be ba wãa turuku ka be ba toma.
Bwese ni nu gesi wãa handunia sɔɔ, ni ka
nin sinambu ba mɔru ye nɔra ma Babiloni ye
ba maa mɔ̀ Sesaki, yen sina boko u ye dakura.
27 Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa n Isire-
liba sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, amɛniwa wi, ben Yinni, wi
u maa sãa wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ,
bu nɔruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu
wɔruku sere bu kpana bu se yèn sɔ̃ u dera
yibɛrɛba ba bu wɔri ba goomɔ.
28 U maa nɛɛ, bwese nin garu tà n yina tu nɔ
ye na tu tĩi, n tu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, tu nɔruo baa ǹ n
mɛren na. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin
woodawa.
29 Domi u ǹ win wuu Yerusalɛmu deri. N
n mɛn na, u koo bweseru garu deri? Aawo,
u ǹ derimɔ. Bwesenu kpuro sɔɔra u koo
win mɔru sure. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa u yeni gerua.
30 U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n bu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u koo kukiri wɔllun di.
Win nɔɔ ga koo nɔɔra saa win wãa yee
dɛɛrarun di.
U koo win tem kukirisi.
U koo handuniagibu kpuro kukirisi
nge tɔn dabi te ta dĩanu gɛ̃ɛmɔ gberɔ.
31 Win kukiribu koo nɔɔra handunia kpuro
sɔɔ.
Domi u tɔmbu kpuro sokumɔ win siri
gbaburɔ.
Wi siribu di, u koo yɛ̃ro gowa ka takobi.
32 Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa
nɛɛ,
win siribu bu ko n sãawa nge woo bɔkɔ
ge ga bwesenu kpuro gasirimɔ,
ga handunian goonu nnɛ kpuro bukianɛ.
33 Be Yinni Gusunɔ u koo de bu gbi siri bi
sɔɔ, ba ko n tɛriewa baama handuniaɔ. Goo
sari wi u koo ben gonu mɛnna u sike, kpa bu
ben gɔɔ swĩ. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ.
34 Bɛɛ, win tɔmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temɔ.
Domi tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ ba koo bɛɛ sakiri.
I ko i wɔruma i kɔsikira
nge tem mɔn weke buraru.
35 I ǹ kisiramɔ
domi i ǹ kuku yeru wasi.
36 Wee, kparo ben wuri yi koo nɔɔra
domi Yinni Gusunɔ u koo ben tem kam
koosia
37 ka win mɔru baka.
Tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
adama mu koo ko bansu.
38 Nge mɛ gbee sunɔ ga ra yari gen wãa yerun
di
gu ka dĩanu kasu,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo yari win wãa
yerun di,
u de bwesenu nu goona
kpa tem mu tɔmbu bia win mɔru bakan sɔ̃.

Yeremi u wãa Yudaban

wirugibun wuswaaɔ

26

1 Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina
boko u bandu di, yen sɔ̃ɔ mɛɛ tera Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi gari yini kua u nɛɛ,
2 amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na
nɛɛ, a yɔ̃ro sãa yerun yaara mini. Tɔn be ba

koo na saa Yudan wusu kpuron di bu ka man
sã, kpa a bu gari yi kpuro sɔ̃ yi na nɛɛ, a bu sɔ̃.
Baa yin tia a ku ra bure.
3 Bà n wura ba nun swaa daki, ma ba wura
ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kɔ̃sum deri, kɔ̃sa ye
na raa gɔ̃ru doke n bu kua, kon ye deri.
4 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu man swaa dakio
bu nɛn woodaba swĩi ye na bu wɛ̃,
5 kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko.
Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ɲ̀
bu swaa daki.
6 Yen sɔ̃, kon sãa yee te kam koosia nge mɛ
na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu
wuu gen yĩsiru sia nù n bɔ̃rumɔ.
7 Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka
wuun tɔmbu ba Yeremin gari yi nua yi u
gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
8 Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ
u nùn yiire u tɔn be kpuro sɔ̃ mi, yera yãku
kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun
tɔn be ba tie kpuro ba na ba nùn sɛ̃re. Ba
gbãsukumɔ ba mɔ̀, kaa gbiwa.
9 Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnɛ
Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ̀, mban
sɔ̃na a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ̀,
sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru,
kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
10 Ye Yudan wirugibu ba nua mɛ, yera ba
seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge
ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ.
11 Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be,
ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, n weenɛwa bu durɔ wini go. Domi gari
kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bɛɛn tii i maa
yi nua ka bɛɛn swaa.
12 Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima
n ka gari ko sãa yee teni ka wuu genin sɔ̃, nge
mɛ i nua kpuro.
13 I gɔ̃ru gɔsio kpa i kom kɔ̃sum deri. I
Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari swaa dakio, kpa u
kɔ̃sa ye deri ye u raa kĩ u bɛɛ kua.
14 Adama nɛ wee bɛɛn nɔmaɔ, i ka man
koowo nge mɛ n bɛɛ dɛnde.
15 I yɛ̃ ma na ɲ̀ taarɛ gaa mɔ. Yen sɔ̃, ì n
man go, nɛn yɛm mu kua bɛɛ ka bɛɛn wuu
gen sɔmunu. Domi ka gem Yinni Gusunɔwa
u man gɔrima n ka bɛɛ gari yini kpuro sɔ̃.
16 Yera wirugii be, ka tɔn be ba tie ba yãku
kowo be, ka sɔmɔ be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ
su durɔ wi go domi ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
yĩsira u gari yini gerua.
17 Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa
ba tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
18 Misee Mɔresɛtigii u raa Gusunɔn gari
gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u
nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u
gerua. U nɛɛ,
ba koo Yerusalɛmu bwiiya nge gberu,
kpa yu ko nge kpee ni ba suba,
kpa guu tèn wɔllɔ ba Yinni Gusunɔn sãa yee
te bana,
tu dãnu kpi n ko dãa sɔ̃ɔ bɔkɔ.
19 Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba
Misee wi go? Esekiasi wi, u ɲ̀ Yinni Gusunɔ
nasie? Nge u ɲ̀ Yinni Gusunɔ suuru kanɛ ro?
Ma Yinni Gusunɔ u kɔ̃sa ye deri ye u raa kĩ u
bu kua. Yera i ko de bɛsɛ, su tii durum baka
yeni sɔbi?

Yoyakimu

u Gusunɔn sɔmɔ Uri go

20-21 N deema Yoyakimun waati ye sɔɔ,
durɔ goo maa wãa wi ba mɔ̀ Uri, Semaya
Kiriati Yarimugiin bii. Durɔ wi, u ra gari gere
ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Ma u gari tee yi
gerua win tii, wuu genin sɔ̃ nge mɛ Yeremi u
gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu
ka maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua.
Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u
nua mɛ, u bɛrum soora, ma u kpikiru sua u
da Egibitiɔ.
22 Yera Yoyakimu u Ɛlinatani Akaborin bii
gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri
mwaama.
23 Ma ba Uri wi mwaama ba ka nùn na sina
bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi.
Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu
sike.
24 Adama Akikamu Safanin bii u yɔ̃rawa ka
Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu
bɛria bu go.

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

27

1 Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina
boko u bandu di u kpa, n tɛ fiiko, yera Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ,
2 Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛ̃ɛ a ye
sɔbe,
3 kpa a ye sɔmɔbu wɛ̃ be sinam beni,
Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ,
ka Amɔniban sunɔ, ka Tirin sunɔ, ka
Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalɛmuɔ Sedesiasi,
Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u
ka ye win yinni daawa.
4 Kpa a maa bu sɔ̃ bu ben yinnibu sɔ̃ bu nɛɛ,
nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba
ba sãamɔ, na nɛɛ,
5 nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yɛɛ yi
yi wãa mɛ sɔɔ, ka nɛn dam bakam. Wi na kĩ,
wiya na ra mu wɛ̃.
6 Wee tɛ̃ kon bɛɛn tem mɛ kpuro nɛn
sɔm kowo Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko
wɛ̃. Kpa n de sere ka gbeeku yɛɛyɔ yi nùn
sɔmburu kua.
7 Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu,
ka win debuminu sã. Adama saa gaa koo na
yè sɔɔ bwese damginu ni nu sinam damgibu

mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

8 Bweseru garu tà n yina tu Nɛbukanɛsaa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wɔri. Kon maa tu bararu ka gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.

9 Ñ n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ̃ bu nɛɛ, i ñ ko Babilonin sina boko sã.

10 Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

11 Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya, kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

12 Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wãa.

13 Mban sɔ̃na kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, ñ kun mɛ i gbi gɔ̃ɔru ka baranun sɔ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpĩiya ta koo gbiwa nge mɛ.

14 U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀, i ñ Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ̀.

15 N ñ nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔ̀wa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ̀. I n bu swaa daki, kon bɛɛ giraWa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.

16 Ma Yeremi u maa yãku kowobu ka tɔn be ba mɛnnɛ mi, gari yi sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn sɔmɔbun gari swaa daki, be ba gerumɔ ba mɔ̀, ba koo ka Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu wurama saa Babilonin di n ñ tɛɛmɔ. Domi gari weesugiiya ba mɔ̀ mi.

17 I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kpĩiyɔ, kpa i wa i n wãa. Mban sɔ̃na i ko i de bɛsɛn wuu geni gu ko bansu.

18 Yeremi u maa nɛɛ, sɔmɔ be, bà n sãan na Gusunɔn sɔmɔbu ka gem ma win gariya ba kparamɔ, bu nùn kanɔ, wi, wɔllu ka tem Yinni, u ku de bu yãa ni gura ni nu tie win sãa yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka Yerusalɛmu sɔɔ kpuro, bu ka da Babiloniɔ.

19-20 Domi sanam mɛ Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa ka win sina asakpɔbu, u ñ gina dendi yãa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen sɔwaritii, ka dendi yãa ni nu tie Yerusalɛmuɔ.

21 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi yãa nin sɔ̃.

22 U nɛɛ, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babiloniɔ. Miya nu ko n wãa sere win tii u ra ka de bu ka nu wurama min di.

Yeremi

ka Gusunɔn sɔmɔ Hanania

28

1 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nnɛse te sɔɔ, yen suru nɔɔbuse sɔɔ, Hanania, Asurin bii, wi u sãa Gusunɔn sɔmɔ Gabaoniɔ, u ka Yeremi gari kua yãku kowobu ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

2 U nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, Isiriban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta sãa nge sugu ben wĩinɔ.

3 N ka ko wɔ̃ɔ yiru u koo de Nɛbukanɛsaa u ka wi, Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni wurama, ni u raa gura u ka da Babiloniɔ.

4 U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tɔn be ba ka da Babiloniɔ. Domi u koo bu yara Babilonin yorun di.

5 Yera Yeremi u Gusunɔn sɔmɔ Hanania wisa yãku kowobu ka tɔn be ba wãa Yinni Gusunɔn sãa yeru mi kpuron wuswaaɔ,

6 u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koora nge mɛ a gerua. Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni.

7 Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunɛn wuswaaɔ ka tɔn ben wuswaaɔ.

8 Gusunɔn sɔmɔ be ba gbia ba na yellun di, sa sere na, nɔni swãaru ka tabu ka baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sɔ̃ɔwa.

9 Tɛ̃ Gusunɔn sɔmɔ goo ù n seewa u bɔri yɛndun gari mɔ̀, amɔna tɔmba koo ka tubu ma Gusunɔwa u yɛ̃ro gɔrima, ma n kun mɔ ye u gerua mi, ya koora.

10 Yera Gusunɔn sɔmɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye bɔɔka.

11 Ma u tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n ka ko wɔ̃ɔ yiru u koo Babilonigibun dam mɛ bua nge mɛ na sugu ye bɔɔka.

Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.

12 Sanam mɛ Hanania u sugu dãa ye wuna Yeremin wĩirun di u bɔɔka u kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

13 a doo a Hanania sɔ̃ a nɛɛ, u kpĩa u sugu dãagia ye bɔɔka, adama u koo yen kɔsire wa ye ya sãa sisugia.

14 Nɛ Gusunɔ, Isiriban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia dokemɔ bwese ni kpuron wĩinɔ, kpa nu ka Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko yoru diiya. Baa ka gbeeku yɛɛyɔ, kon nùn ye nɔmu bɛriawa.

15 Yera Yeremi u Hanania sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, Yinni Gusunɔ kun nun gɔre. Ka mɛ, a da a tɔmbu gari weesugii sɔ̃ɔwa, ma ba yi naanɛ kua.

16 Yen sɔ̃, tɛ̃, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, u koo nun wuna tem minin di, domi
wunɛn gari yi dera tɔmba nùn seesi. Kaa gbi
gisɔku ge.
17 Ma Gusunɔn sɔmɔ Hanania wi, u gu wɔ̃ɔ
gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ.

Yeremi u Yuda be ba wãa

Babiloniɔ tireru kua

29

1 Saa Yerusalɛmun diya Yeremi u
bukurobu ka yãku kowobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu tireru kua, tɔmbu kpuro gesi be
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u yoru
mwɛɛra u ka da Babiloniɔ.
2 N deema saa ye sɔɔ, ba sina boko Yoyakini
mwa kɔ ka win mɛro ka win sɔm kowo
be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wãa
Yerusalɛmuɔ ka Yudan wuu si su tie sɔɔ, ka
dãa dãkobu ka sekobu.
3 Wee saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina
boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria, Hi-
likiyan bii gɔriɔ Nɛbukanɛsaan mi, Babiloniɔ.
Ma Yeremi u bu win tire te wɛ̃. Wee ye tire
te, ta gerumɔ.
4 Ta nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa
sãa bɛɛ Isireliban Yinni. Wiya u ka bɛɛ gari
mɔ̀, bɛɛ be u dera ba yoru mwɛɛra ba ka da
Babilonin temɔ.
5 U nɛɛ, i dia baniɔ kpa i n wãa ye sɔɔ. I gbea
koowo kpa i yen dĩanu di.
6 I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bɛɛn bii
tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i
bɛɛn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ̃ kpa ben tii bu
maa kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara.
7 I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura
mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i
nùn kana tem mɛn sɔ̃, domi mù n kuura, bɛɛn
tii i ko i kuurawa.
8 Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku
de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu
bɛɛ nɔni wɔ̃ke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn
dosusu tubusiamɔ naanɛ ko.
9 Domi ba gerumɔ ba mɔ̀, wiya u bu gɔra,
bu ka bɛɛ gari sɔ̃. Adama weesa ba mɔ̀, n ɲ̀
wi.
10 U maa nɛɛ, wɔ̃ɔ wata ka wɔkurun baa yà
n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama
bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ
mwɛɛru yibia.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ̃ himba ye
u yii bɛɛn sɔ̃. Himba gea, n ɲ̀ mɔ himba kɔ̃sa.
U koo de ye i yĩiyɔ yu bɛɛ koora sia.
12 Saa ye sɔɔ, ì n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ,
u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari.
13 I n nùn kasu ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro, u koo
de i nùn wa,
14 kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra mi,
mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu
kpuro sɔɔn di mi u dera i yarinɛ, kpa u bɛɛ
gɔsiama i wurama bɛɛn temɔ, mìn di u dera
ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua.
15 U bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔwa, domi i gerumɔ i mɔ̀,
wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ̃ Babiloniɔ.
16 Tɛ̃, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ̃
Dafidin sina gɔnaɔn sɔ̃, ka sere tɔn be ba wãa
Yerusalɛmuɔ be ba ɲ̀ yoru mwɛ ba ka de
Babiloniɔn sɔ̃.
17 U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wɔrima
kpa gɔ̃ɔru ka bararu tu bu wɔri. U koo bu
wahala kpɛ̃ɛ kpa ba n sãa nge dãa marum mɛ
mu kɔ̃sa ba yina bu di.
18 Bà n duki yakura, u koo bu naa giraWa
ka tabu, kpa u de gɔ̃ɔru ka bararu tu bu wɔri
sere bwesenu kpuro nu nanda nù n bu wa.
Kpa u bu yarinasia bwesenu kpuro sɔɔ kpa
ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bɔ̃rusi, ɲ̀ kun
mɛ, bu ka goo gãa kɔ̃sunu sie, ɲ̀ kun mɛ gãa
nanumginu, ɲ̀ kun mɛ, gãa sekuruginu.
19 Domi ba ɲ̀ wi, Yinni Gusunɔn gari swaa
sue baa mɛ u ra n bu yi sɔ̃ɔmɔ saa win
sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u
yeni gerua.
20 Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da
Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.
21 U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi,
Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii
sɔ̃ɔmɔ ka win yĩsiru, u koo bu Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko nɔmu bɛria kpa u bu so
u go, bɛɛn nɔni biru.
22 Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Babiloniɔ,
i tɔmbu yiru yen yĩsinu sua i n da ka tɔmbu
bɔ̃rusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge Sedesiasi
ka Akabu be Babilonin sina boko u sɛ̃ɛwa dɔ̃ɔ
sɔɔ.
23 Domi tɔn be, ba gãa kɔ̃sunu kua, ba
sakararu kua ka ben berusebun kurɔbu. Ma
ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn yĩsiru,
baa mɛ u ɲ̀ bu yiire. Adama u yɛ̃ ye ba kua
kpuro, u sãa yen seedagii.

Semayan tireru

24-25 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu
ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya,
Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u
raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru
mɔrisia ka sere yãku kowo be ba tie, ka
Yerusalɛmugibu kpuro.
26 Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, Sofoni,
Yinni GusunɔWa u nun gɔsa a ka ko yãku
kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni Gusunɔn
sãa yeru kɔ̃su. Goo ù n seewa u tii kua nge
wiiro ma u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, kpa a
nùn mwa a bɔke ka wɛ̃ɛ damgii ka yɔni.
27 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ɲ̀ Yeremi,
Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie, wi u tii kua
Gusunɔn sɔmɔ bɛɛn suunu sɔɔ.
28 Wee, u mam sun goo gɔriama Babiloni
mini u sun sɔ̃ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ.
Yen sɔ̃, su be dia baniɔ kpa sa n wãa ye sɔɔ,
kpa su be gbea ko kpa su yen dĩanu di.
29 Ma Sofoni u Yeremi tire te garia.

30 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
31 a be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ
mi gɔrio a nɛɛ,
32 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua
Semaya, Nɛɛlamugiin sɔ̃. Semaya wi, u bɛɛ
gari sɔ̃ɔwa, adama na ɲ̀ nùn gari gɛɛ sɔ̃ɔwa
bɛɛn sɔ̃. Wee tɛ̃ u dera i weesu naanɛ kua.
Yen sɔ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn wɔri wi
ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa
wãaru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ. U ɲ̀ maa durom
mɛ wasi mɛ kon nɛn tɔmbu kua. Domi u dera
ba man seesi.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

30

1 Gusunɔ, Isireliban Yinni, u Yeremi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
2 a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi na nun
sɔ̃ɔwa.
3 Na nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon nɛn tɔmbu
Isireliba ka Yudaba yakiama yorun di, n ka
bu wurama ben temɔ. Kon de bu wurama
tem mɛ na ben baababa wɛ̃ sɔɔ, kpa mu ko
begim.
4 Wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
Isireliba ka Yudaban sɔ̃.
5 U nɛɛ,
na nandabun kuuki nɔɔmɔ.
Tɔmba bɛrum soore,
ba ɲ̀ bɔri yɛndu mɔ.
6 I bikio kpa i nɔ tɔn durɔ ù n da yiire u ma.
N n mɛn na, mban sɔ̃na na tɔmbu wa
ba ben gãanu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Mban sɔ̃na be kpuron wuswaa burisinɛ.
7 Anna a wahala baka wa ya wee.
Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ kɔ̃sura.
Ta ɲ̀ ka tɔ̃ru garu weenɛ.
Te sɔɔra Isireliba ba koo nɔni swãa bakaru
wa.
Adama ka mɛ, kon bu faaba ko.

8 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛ wi na
wɔllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna
saa ben wĩinun di n bɔɔku kpa n wɛ̃ɛ yi ba raa
ka bu sɔri kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba ɲ̀
maa tɔn tukobu sãamɔ.
9 Nɛ, Gusunɔ ben Yinniwa ba koo sã, ka
sere maa Dafidin kɔsire wi kon swĩi ben sina
gɔnaɔ.

10 Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ be i sãa nɛn sɔm kowobu,
i ku nanda, i ku diiri.
Wee, kon bɛɛ yakiama saa tem tukum di mi i
yoru dii,
bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru.
I ko i wurama kpa i wɛ̃ra i n wãa bɔri yɛndu
sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ tɔ̃ya mɔ̀.
11 Domi ko na n ka bɛɛ wãa kpa n bɛɛ faaba
ko.
Kon bwesenu kpuro kpeerasia nìn mi i raa
yarinɛ i wãa.
Adama bɛɛ, na ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ.
Domi na ɲ̀ kpɛ̃ n bɛɛ deri n nɛɛ, i ɲ̀ gãanu kue.

12 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa bɛɛ
Yerusalɛmugibu sɔ̃mɔ.
Na nɛɛ, bɛɛn bararа kpã,
bɛɛn mɛɛra ya ɲ̀ bɛkuramɔ.
13 Goo kun bɛɛn wɔnwɔndu mɔ̀ u bɛɛn mɛɛra
ye tim doke.
Tim gam sari mɛ mu koo bɛɛn mɛɛra ye bɛkia.
14 Be ba raa ka bɛɛ arukawani bɔkua, ba ɲ̀
maa bɛɛ kasu,
domi na bɛɛ sowa nge mɛ ba ra yibɛrɛ so.
Na bɛɛ sɛɛyasia ka dam bɛɛn durum dabinun
sɔ̃.
15 Mban sɔ̃na i mɛɛran weeweenu mɔ̀ ye i wa
bɛɛn toranun sɔ̃.
I n yɛ̃ ma bɛɛn durum bakan sɔ̃na na bɛɛ yeni
kua.
16 Adama be ba bɛɛ wɔri ba di, kon ben tii
wɔriwa n di.
Be ba sãa bɛɛn yibɛrɛba kpuro
ba koo bu yoru mwɛɛriwa.
Be ba bɛɛn yãnu guramɔ,
kon de bu maa ben tiin yãnu gura.
17 Adama bɛɛ, be ba raa mɔ̀ i kam kua,
ma goo kun bɛɛn laakari mɔ̀,
kon bɛɛn mɛɛran bosu bɛkia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Na wure na nɛɛ,
wee, kon bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweseru
yara yorun di,
kpa i wura bɛɛn yɛnusɔ.
Kon bɛɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,
kpa n bɛɛn wuu bani gen bansɔ
n bɛɛn sina kpaaru seeya n swĩi mi ta raa wãa.
19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku dobun
kuuki.
Kon bɛɛ dabiasia, i ɲ̀ maa kaaramɔ.
Kon de bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu ku bɛɛ gem.
20 I ko i n sãawa nge yellu,
kpa i n da bɛɛn mɛnnɔsu ko nɛn wuswaaɔ.
Kpa n be ba bɛɛ dam dɔremɔ kpuro sɛɛyasia.
21 Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
Kpa n de u man susima,
domi goo kun kãkɔ u man susi,
ma n kun mɔ na nùn soka.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
22 Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
kpa n ko bɛɛn Yinni.

23 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge
guru woo bɔkɔ,
kpa yu tɔn kɔ̃sobu wɔri.
24 Nɛn mɔru ye, ya ɲ̀ suremɔ
ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.

Amɛn biru kpa yu bɛɛ yeeri.

Isireliba

ba koo gəsirama yɛnuə

31

1 Yinni Gusunə u nɛɛ, saa gaa sisi yè səə kon
maa ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni,
kpa be, ba n maa sãa nɛn təmbu.
2 Sanam mɛ ba wãa gbaburə,
na bu nɛn durom sõəsi,
ben be ba yara tabun di,
ba wee bu wɛ̃ra sere ka baadommaə.
3 Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sõəsi saa yellun
di.
Na bɛɛ kĩwa sere ka baadommaə.
Yen sõna na bɛɛ nɛn durom derie.
4 Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swĩi,
kpa i yõra.
Kon de i bɛɛn baranu so,
kpa i yari i n yaamə be ba nuku dobu màn
suunu səə,
5 i ko i maa resɛmba duure Samarin guunə,
kpa i yen binu wa i sori.
6 Saa ya sisi yè səə wuun kõsobu ba koo
nəəgiru sua
Efaraimun guuru wəllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siəniə
mi Gusunə bɛsɛn Yinni u wãa.

7 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
i Yakəbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yɛ̃ɛrio ten sõ te ta sãa bwesenun wiru.
I nəəgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunə u win təmbu Isireli be ba
tie faaba mà.
8 Wee na ka bu wee saa sõə yɛ̃san nəm geu
gian di.
Na bu mɛnnamə handunian goonu nnɛn di.
Tən be, ba dabi.
Be səə, wõkoba wãa ka yɛməbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kĩ bu ma.
9 Be wee ba wee ka swĩi, ba man kanamə.
Ma na bu kpare na ka dəə nim bwerə
ka swaa ye ya nəə nɛ səə,
mi ba ɲ̀ sokuramə.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

10 Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunən
gari swaa dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kõsu nge mɛ yãa kparo u ra win
yãanu kõsu.
11 Domi nɛ, Yinni Gusunə na Yakəbun bwe-
seru yakia,
na tu wəra saa wi u tu dam keren nəmun di.
12 Ba koo na Siənin guuru wəllə,
ba n nuku dobu mà ka kuuki.
Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunə
na bu wɛ̃n sõ.
Yeya, dobi ka resɛm ka olifi ye ba ra ka gum
ko, ka yãanu ka nɛɛ.
Ben bwɛ̃ra koo yɛmiawa nge dãa gbaaru te ta
nim waamə.
Ba ɲ̀ koo maa wahala ko.
13 Wəndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n
yaamə.
Mɛya maa aluwaasiba ka durə təkənu ko n
yɛ̃ɛrimə.
Domi kon ben nuku sankiranu gəsia nuku
dobu,
n bu nukuru yɛmiasia.
Kpa n maa ben nəni swãaru gəsia bəri yɛndu.
14 Kon de nɛn yãku kowobu bu dĩa geenu di
bu debu,
kpa nɛn təmbu bu debu nɛn arumanin sõ.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni geruа.

15 Amɛniwa Yinni Gusunə u geruа. U nɛɛ,
ba swĩi gɛɛ nəəmə Ramaə.
Yɛ̃ro u sumə u weeweenu mà.
Ase, Rasɛliwa u sumə win bibun sõ.
Ma u yinamə bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu.
16 Adama na nɛɛ,
u mario,
u win nəni yĩresu woko.
Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sõ.
Ba koo wurama yibɛrɛban tem di.
17 Nɛ, Yinni Gusunə na nɛɛ, win sia ya koo
wɛ̃ra,
domi win biba koo wurama ben temə.
18 Na Isireliban nəə nəəmə ba weeweenu mà,
ba mà,
n de bu wurama nɛn mi ka gem.
Ba sãawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu sɛɛyasia.
Domi nɛna na sãa Gusunə ben Yinni.
19 Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba
kua.
Ye ba ben toranu gia,
ma ba tuka ka sekuru
ye ba kua saa ben aluwaasirun din sõ.
20 Isirelin bweseru ta sãawa nge nɛn bii
kĩnasi.
Mɛya na maa tu kĩru sõəsi.
Domi nge mɛ̀n nəru na ten gari mà,
nge mɛya ten kĩru ta ra n wãa nɛn gõruə.
Nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ ten sõ.
Kon tu wənwən bakaru kua.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni geruа.

21 Bɛɛ Isireliba, i yĩreru koowo bɛɛn swaa səə
kpa i dãa gira.
I swaa ye laakari koowo ye i raa swĩi.
Bɛɛ Isireliba, i wurama bɛɛn wusə.
22 Sere saa yerà i ko i n kõəre i n yaayaare mà,
bɛɛ naanɛ sariba.
Wee nɛ Yinni Gusunə, na gãa kpaanu kua
temə.

Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

Arumani ye Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu wɛ̃

23 Gusunɔ Isirelibɔn Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ u gerua u nɛɛ, nà n ka Isireliba
wurama saa yorun di, amɛniwa ba koo gere
Yudan tem kpuro sɔɔ bu nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalɛmuɔ
domaru kuo,
mi gem mu wãa.
24 Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be
ba ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina
ben tem wuu marosɔ ka mɛn baru kpaanɔ.
25 Domi kon wi nim nɔru ga mɔ̀ nim wɛ̃, kpa
win gɔ̃ru gu yɛmia. Kpa n de wi u wɔkɔnu
wɔrimɔ gɔ̃ɔrun sɔ̃ u di u debu.
26 Saa ye sɔɔ, Yeremi u dom yanda, ma u
mɛɛra u deema win dosu ge, ga dora.
27 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee saa ya sisi
yè sɔɔ kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu
Isireliɔ ka Yudaɔ.
28 Nge mɛ na raa bu wukura na sururа nge
dãnu, na bu kɔsuka na kam koosia nge dia,
nge mɛya kon maa wure n bu seeya n gira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
29 Saa ye sɔɔ, ba ń maa gerumɔ bu nɛɛ,
baababara ba resɛm gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.
30 Adama wi u win resɛm gɔma di, win nɔɔwa
ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u
koo gbi.
31 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃nu ganu sisi
nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani
kpaa bɔke.
32 Adama ya ń ko n sãa yèn bweseru na raa
ka ben baababa bɔkua sanam mɛ na bu nɔmu
nɛnua na yarama Egibitin di. Ba ń ye mɛm
nɔɔwɛ, baa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na sãa ben
Yinni.
33 Tɛ̃, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka
Isireliba bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de nɛn
woodaba ba n wãa ben bwisikunu sɔɔ, kpa n
ye yorusi ben gɔ̃rusɔ. Kpa na n sãa ben Yinni,
kpa be, ba n maa sãa nɛn tɔmbu.
34 Domi tɔmbu kpurowa ba ko n man yɛ̃
saa bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun maa
win winsim ń kun mɛ win mɛro bisi goo keu
mɔ̀ u ka Gusunɔ gia. Kon bu ben durum
wɔka, kpa n ku maa ye yaaya.

35 Yinni Gusunɔwa u sɔ̃ɔ kua u ka yam
dɛɛrasia sɔ̃ɔ sɔɔ.
Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia
wɔ̃kuru.
U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔ̃kun
di, kpa nu wɔki.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔllu ka tem
mɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
36 taka koora yeniba kpuro yà n koo kpe,
Isireliban bwesera koo maa kpe,
kpa ta kun maa wãa.
37 U maa gerua u nɛɛ,
ma ba kpĩa ba wɔllun kpãaru yĩira ba gia,
ma ba dua temɔ ba mɛn kpɛɛkpɛɛkun asansi
gia,
saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro
yina kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.

38 Wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo man bɛɛrɛ
wɛ̃ bu Yerusalɛmu bani saa Hanaɔnɛɛlin di
sere n ka da wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ ge ba
mɔ̀ gani gɔmburun kɔnnɔ.
39 Kpa bu maa wɛ̃ɛ dɛmiama min di bu yĩire
bu ka da Garɛbun gungurɔ, kpa bu besira bu
da sere Goatiɔ.
40 Wɔwa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa
bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya wãa bera
mi sere n ka da Sedoronin daarɔ, ka kɔnnɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, mìn di dumi yi
ra ka du, yeba kpurowa ya ko n sãa nɛ, Yinni
Gusunɔgia. Ba ń maa ye kɔsukumɔ sere ka
baadommaɔ.

Yeremi u gberu garu dwa

32

1 Yudaban sina boko Sedesiasin bandun
wɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Yeremi
gari kua. N deema Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ yɛndu yiru
sarisewa mi.
2 Saa ye sɔɔra win tabu kowobu ba
Yerusalɛmu tarusi, ma Yeremi u wãa pirisɔm
sɔɔ Yudaban sina kpaarɔ.
3 Sedesiasi wiya u nùn pirisɔm ye kpɛ̃ɛ yèn
sɔ̃ u Gusunɔn gari gerua u nɛɛ, wee Yinni
Gusunɔ u Babilonin sina boko wuu geni
nɔmu bɛria kpa u gu kamia.
4 Sedesiasi kun maa kisiramɔ tabu
kowobun nɔman di. Babilonin sina boko
u koo nùn nɔma turi, kpa bu waana nɔni ka
nɔni bu gari ko.
5 Babilonin sina boko wi, u koo ka nùn da
Babiloniɔ. Miya u ko n wãa sere Gusunɔ u ka
win gari ko. Yen sɔ̃, baa ì n ka Babilonigibu
tabu mɔ̀ tɛ̃, i ń bu kamiamɔ.
6 Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa man
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 wee, Hanamɛɛli, Salumun bii, nɛn baan
tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n win
gberu dwe Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ. Domi
nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi di.
8 Yera n koora nge mɛ Yinni Gusunɔ u
gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi pirisɔm
dirɔ u nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu
wãa Anatɔtuɔ Bɛnyamɛɛn temɔ domi nɛna n
weenɛ n mu yakia n tubi di.
Saa ye sɔɔra na tuba ma Gusunɔwa u kĩ mɛ.
9 Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi
wɔkura nɔɔbu ka yiru.
10-11 Ma na seedagibu sua na tem mɛn
dwee tirenu yorua yiru na nɛn yĩreru doke

ten teeru wɔllɔ na wukiri nge mɛ wooda
ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sɔndi
seedagii ben wuswaaɔ. Ma na tire ni sua
12 na Baruku, Nɛriyan bii, Maseyan de-
bubu wẽ̃ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben
yĩrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba be
ba wãa pirisɔm dii yaara min nɔni biru.
13 Be kpuron nɔni bira na maa Baruku
sõɔwa
14 na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ, wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu
yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu doke
wekeru sɔɔ kpa nu ku raa sankira.
15 Domi sõɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia ka
gbea dwe tem mɛ sɔɔ.

Yeremin kanaru

16 Sanam mɛ na tem mɛn dwee tire ni
Baruku, Nɛriyan bii wẽ̃ na kpa, na Yinni
Gusunɔ kana na nɛɛ,
17 Yinni Gusunɔ, a wɔllu ka tem kua wunɛn
dam bakam ka wunɛn yiikon saabu. Gãanu
sari ni a kpanɛ.
18 A ra bwesenu durom kue sere ka nin
bibun bibɔ. Adama baababa bà n tora, a ra
ben bibu sɛɛyasie tora nin sõ. Gusunɔ, a
sãawa Yinni boko, ma a dam mɔ. Wunɛn
yĩsira wɔllu ka tem Yinni.
19 Wunɛn himba ya kpã, a maa dam mɔ a
ka ye yibia. A ra n mɛɛra ye tɔmba mɔ̀ kpa a
baawure kua nge mɛ win kookoosu nɛ.
20 A sɔm maamaakiginu kua sanam mɛ
bɛsɛn sikadoba ba wãa Egibitiɔ. Mɛya gisɔ a
maa mɔ̀ bɛsɛn suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni
nu tien suunu sɔɔ. Ma a yĩsiru yara nge mɛ sa
nɔɔmɔ gisɔ.
21 A wunɛn dam sõɔsi, a sɔm
maamaakiginu kua. Ma tɔmba nanda. Yera
ya dera a wunɛn tɔmbu yara saa Egibitin di.
22 Ma a bu tem mɛ wẽ̃ mɛ a ben baababa nɔɔ
mwɛɛru kua ka bõri, mɛ mu tim ka bom yiba.
23 Mɛya ba maa na ba tem mɛ mwa mu kua
begim. Adama ba ɲ̀ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ.
Ba ɲ̀ maa wunɛn woodaba swĩi. Mɛya ba ɲ̀
maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kõsa
yeni kpuro ya bu deema.
24 Wee tẽ̃ Babilonigibu ba gungunu bana
bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu
mwa, domi a bu gu nɔmu bɛria. Kaa de bu
gu kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu. Mɛya
ye a gerua kpuro ya koora, Yinni Gusunɔ, a
maa ye waamɔ.
25 Wee wuu ge, ga wãa Babilonigibun
nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sõɔwa a
nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia
seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

26 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,
27 wee, nɛ Gusunɔ, na sãawa handuniagibu
kpuron Yinni. Gãanu sari ni na kpanɛ.
28 Yen sõna na nɛɛ, kon de Babilonin sina
boko Nɛbukanɛsaa ka win tabu kowobu bu
Yerusalɛmu nɔma turi. U koo maa ye mwa.
29 Ba koo ye wɔri kpa bu ye dõɔ mɛni kpa
bu dia yèn wɔllɔ Yudaba ba ra bũu wi ba mɔ̀
Baali yãkuru kue dõɔ sɔku, ka sere mi ba ra
tɔn tukobun bũu sã bu tam tãra. Domi yeba
kpurowa ba ka nɛn mɔru seeya.
30 Wee kõsa Isirelibа ka Yudaba ba ra n mɔ̀
saa ben toren di. Ben ye ba mɔ̀ kpuro ya ra
nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
31 Saa mìn di ba wuu ge swĩi, n ka girari
gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa. Yen
sõna na ɲ̀ kĩ̃ n gu wa nɛn wuswaaɔ.
32 Domi Yudaba ka Yerusalɛmugibu ka
Isirelibа, be ka ben sinambu ka ben sina
asakpɔbu ka ben yãku kowobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu, ba kõsa kua. Yera ya nɛn mɔru
seeya.
33 Ba yina bu man mɛɛri. Biruwa ba man
kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama
ba yina bu nɛn sõɔsiru nɔ.
34 N ɲ̀ mam ye tɔna, ba maa ben
bwãarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu
disi doke.
35 Ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãa yeru bania
Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ. Miya ba ra ka ben
bibu yãku dõɔ mwaararuginu ko Mɔlɔkun sõ.
N deema na ɲ̀ bu yen gaa yiire. Na ɲ̀ mam
bwisika bu kõsa yenin bweseru ko ye ya dera
Yudaba kpuro ba man torari.
36 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nɛɛ,
Yeremi, Yerusalɛmu ye i nɛɛ, ba koo
Babilonin sina boko nɔmu bɛria mi, kpa u
ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu,
37 wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye
sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem,
ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu
wurama mini kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
38 Ba koo wure bu ko nɛn tɔmbu kpa na n
maa sãa ben Yinni.
39 Kon de ba n wãa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo
teesu mɔ̀, kpa ba n man nasie baadomma.
Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka
ben bibun bibɔ.
40 Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun
kpeemɔ. Na ɲ̀ bu biru kisimɔ, kon bu gea
kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔruɔ
kpa bu ku raa maa gera nɛn swaan di.
41 Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu
swĩi mam mam tem mɛ sɔɔ ka gɔ̃ru tia.
42 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, nge mɛ na dera
kõsa baka ya tɔn be deema, nge mɛya kon
maa de durom bakam mu na be sɔɔ mèn nɔɔ
mwɛɛru na kua.
43 Yeremi, a gerua a nɛɛ, ba tem mɛ
Babilonigibu nɔmu bɛria. Wee, mu kua
bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari mɛ
sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu
gbea dwe.

44 Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro
ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu
yĩrenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo
gbea dwe Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalɛmun
baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su
wãa guunun bera gia, ka si su wãa wɔwi sɔɔ,
ka si su wãa sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia. Domi
sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de bu
wurama. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u kua Yerusalɛmun sõ

33

1 Yinni Gusunɔ u kpam ka Yeremi gari kua
sanam mɛ u wãa pirisɔm sɔɔ.
2 U nɛɛ, nɛ wi na ra n wãa, nɛ wi na tem taka
kua ma na mu nɛni, nɛna na nɛɛ,
3 a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun
gãa baka asiriginu sõɔsi ni a ɲ̀ yẽ.
4 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gãanu
mɔ ni na kĩ a nɔ, Yerusalɛmun dia ka sere
Yudaban sina kpaanun sõ, ni Babilonigiba
wɔri ba surura.
5 Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben
gonu yiba wuu ge sɔɔ, nɛn mɔru bakan sõ,
domi Yerusalɛmugibu ba kõsa kua sere na ɲ̀
maa kĩ n wuu ge wa.
6 Wee, saa gaa sisi yè sɔɔ kon gu nɔɔri nge
barɔ. Kon gu bɛkia n bwãa dorasia, kpa n de
gen tɔmbu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
7 Kon de be ba yoru mwɛɛra Yudan di, ben
wãaru tu kɔsi, kpa n bu swĩi nge yellu.
8 Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba
man koosi. Kon ben tora ni ba man torari
sanam mɛ ba man seesi suuru kua.
9 Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ
Yerusalɛmun sõ, kpa ya n nɛn yĩsiru bɛɛrɛ
wẽɛmɔ, kpa bwese tukunu nu n man
siaramɔ. Bwese ni, nù n wa durom bakam
mɛ kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wẽ, nu
koo biti ko sere nu diiri.

10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu.
Tɔmbu ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalɛmu
ka Yudaban wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu yi
goo ku ra maa sĩ.
11 Adama ba koo wure bu nuku dobun kuuki
nɔ ka tõɔ bakarugii. Ba koo kurɔ kpaanun
womusu nɔ. Ba koo maa wure bu womu
geni nɔ, ge ga nɛɛ,
i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro.
Domi u sãa tɔn geo.
Win kĩru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
Mɛya ba koo maa tɔn be ba ka yãkunu na sãa
yerɔn womusu nɔ. Domi kon de tɔn be ba raa
yoru mwɛɛra mi, bu wurama tem mɛ sɔɔ, kpa
n bu wesia nge yellu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.

12 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa
sabenu sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama tẽ,
yãa kparobu ba koo wãa yeru wa mi, kpa ben
yaa sabenu nu wẽra.
13 Yãa kparobu ba koo maa yãanu kpara
baama kpuro wuu si su wãa guunun bera
gia ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka si su wãa sõɔ
yẽsan nɔm dwaru gia, ka Bɛnyamɛɛn temɔ ka
Yerusalɛmun baru kpaanɔ ka Yudaban wusɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ

ku ra win nɔɔ mwɛɛru kɔbie

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tõra sisi tè sɔɔ kon
nɛn nɔɔ mwɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka
Yudaba kua.
15 Saa ye, yà n tunuma, kon goo seeya nge
dãa kpii pɔtura Dafidin bweseru sɔɔ u n sãa
gemgii, kpa u tɔmbu kpara gem sɔɔ.
16 Yen tõɔ te, Yuuba ba koo faaba wa kpa
Yerusalɛmu ya n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, kpa bu
ye yĩsiru kẽ, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn gem
wãa.

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Dafidi sina
boko u ɲ̀ goo biamɔ wi u koo sina win bwe-
serun sina gɔnaɔ Isireliɔ sere ka baadommaɔ.
18 Mɛya maa Lefiba be ba sãa yãku
kowobu, ba ɲ̀ kɔsire biamɔ ben bweseru sɔɔ
bu ka man yãku dõɔ mwaararuginu kua, kpa
bu man turare dõɔ dokea kpa ba n da yãkunu
ko tõɔ baatere.

19 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
20 nɛna na ka sõɔ sɔɔ ka wõkuru arukawani
bɔkua. I n ko i kpĩ i yen gaa yõrasia yu ku
maa sɔmburu ko yen saa sɔɔ, kpa yu nɛn
arukawani ye kusia,
21 saa yera nɛn tii, kon maa nɛn arukawani
kusia ye na ka Dafidi nɛn sɔm kowo bɔkua,
kpa u kɔsire bia win bweseru sɔɔ wi u koo
bandu di. Kon maa nɛn arukawani kusia ye
na ka yãku kowobu Lefin bweseru bɔkua be
ba ra sɔmburu ko nɛn sãa yerɔ.
22 Adama n ɲ̀ koorɔ mɛ. Kon Dafidin bwe-
seru ka yãku kowobun bweseru dabiasiawa
nge kperi, ɲ̀ kun mɛ nge yani seeri yi yi wãa
daarun goorɔ yi ba ɲ̀ kpẽ bu gari.

23 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
24 a ɲ̀ nɔɔmɔ ye tɔmba gerumɔ? Ba mɔ̀, na
Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni
na gɔsa biru kisi. Yen sõna ba bu gɛma, ba ɲ̀
bu garisi bweseru.
25 Adama wee ye na gerumɔ, nɛ wi na ka
sõɔ sɔɔ ka wõkuru arukawani bɔkua, ma na
wɔllu ka tem wooda yiiya,
26 nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi
nɛn sɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na
kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun
suunu sɔɔ?

Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru mwɛɛra mi, kpa n de bu wurama.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi sɔ̃ɔwa

34

1 Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u Yerusalɛmu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa ye sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wãa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa

2 u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nun sɔ̃ɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a nùn sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔma. Kon Yerusalɛmu Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye kam koosia u dɔ̃ɔ mɛni.

3 Mɛya wi, Sedesiasi u ɲ̀ nùn kisirarimɔ. U koo nùn mwa kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari geruna u sere ka nùn da Babiloniɔ.

4 Yen sɔ̃, u nɛn gari swaa dakio yi na gerumɔ. Na nɛɛ, u ɲ̀ gbimɔ tabu sɔɔ,

5 u koo gbiwa bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba nùn gbiiyegii kua. Ba koo nùn turare dɔ̃ɔ dokea kpa bu nùn gɔɔ wuri yini kua bu nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu! Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

6 Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko sɔ̃ɔwa Yerusalɛmu mi.

7 N deema saa ye sɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalɛmu ka Yudaban wusu kpuro wɔri. Wuu gbãrarugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mwɛɛra

8 Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalɛmugibu nɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia.

9 Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi mɔ yoo, tɔn kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo yɛ̃ro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim yoru mwa u sɔmburu koosia.

10 Ma Yerusalɛmun wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro ba wura batuma sɔɔ bu ku maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n tii mɔ. Ma ben baawure u win yobu kara ba doona.

11 Adama amɛn biru tɔn be, ba gari yi yina. Ba ben yoo be naa swĩi ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.

12 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,

13 wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ.

14 Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u nùn sɔmburu kua wɔ̃ɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nùn karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben sikado be, ba ɲ̀ man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ.

15 Wee tɛ̃ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u nùn karo u n tii mɔ. N deema nɛn sãa yerɔwa ba nɔɔ tia kua.

16 Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn yĩsiru sanka. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

17 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu kara ba n tii mɔ. Adama ba yina, ba ɲ̀ man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔ̃na kon bu yɔ̃su tabu sɔɔ kpa n bu baranu ka gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ kpa bwese ni nu tie nù n bu wa nu biti ko.

18-20 Wee tɛ̃, Yudaban wirugibu ka Yerusalɛmun wirugibu ka yãku kowobu ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba bɛrana, ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba ɲ̀ ye mɛm nɔɔwɛ, ba ɲ̀ ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ̃, kon bu ben yibɛrɛ be ba kasu bu bu go nɔmu bɛria, kpa yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di.

21 Mɛya kon Sedesiasi Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yibɛrɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu bɛria baa bà n ka bu tonde.

22 Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu dɔ̃ɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Yeremi ka Rekabun bweseru

35

1 Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

2 a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nɛn sãa yerɔ dia ye ya wãa ten yɛ̃si yɛ̃sibun teerɔ kpa a bu tam wɛ̃ mi, bu nɔ.

3 Ma Yeremi u da u Yaasania Yeremin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi.

4 Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sãa yerun dii teeru mi, tèn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn sɔm kowo u wãa. Dii te, ta wãawa sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbãra kɔ̃so, Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ.

5 Ma Yeremi u bu tam bwãanu wɛ̃ ka nɔri u nɛɛ, bu nɔruo.

6 Adama ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ tam nɔrumɔ. Domi bɛsɛn sikado Yonadabu, Rekabun bii, u sun wooda wɛ̃ u nɛɛ,
su ku ra tam nɔ sere ka bɛsɛn bibun bibɔ,
7 su ku ra dia bani,
su ku ra gbenu ko,
su ku ra maa resɛm gbaanu ko,
sa ɲ̀ kpɛ̃ sa n mam ye mɔ.

Adama sa ko n wãawa kuu bekunuginu sɔɔ
bɛsɛn wãaru kpuro sɔɔ.
Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ,
mi sa wãa sa sɔru dimɔ mini.
8 Yen sõ, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu sa Yonadabu,
Rekabun biin gere ye mɛm nɔɔwammɛ. Sa
ɲ̀ tam nɔrumɔ bɛsɛn wãarun tõnu kpuro sɔɔ,
bɛsɛ ka bɛsɛn kurɔbu ka bɛsɛn bibu.
9 Sa ɲ̀ maa dia banimɔ yè sɔɔ sa ko n wãa.
Mɛya sa ɲ̀ gbea mɔ̀, sa ɲ̀ maa resɛm gbaanu
mɔ̀.
10 Sa wãa kuu bekuruginu sɔɔ. Mɛsuma
sa ka bɛsɛn sikado Yonadabun gere ye mɛm
nɔɔwammɛ.
11 Adama sanam mɛ Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko u tem mɛ wɔrima, yera
sa nɛɛ, su se su da Yerusalɛmuɔ, kpa su
Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka
suuri. Yen sõna sa wãa Yerusalɛmu mini
gisɔ.
12 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
13 nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi
na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ, a doo
a Yudaba ka Yerusalɛmugibu sõ a nɛɛ, ba ɲ̀
nɛn kirɔba swaa dakimɔ kpa bu man mɛm
nɔɔwa?
14 Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu,
Rekabun biin gere mɛm nɔɔwa ye u nɛɛ, win
bibu bu ku raa tam nɔ. Mɛya ba ɲ̀ maa tam mɛ
nɔra sere ka gisɔn gisɔ. Ba ben sikado mɛm
nɔɔwa. Adama nɛ, na ka be, Yudaba gari kua
saa yee yellun di, ma ba ɲ̀ man swaa daki.
15 Na bu nɛn sɔmɔbu gɔriama saa yellun di,
bu ka ben baawure sõ u win daa kõsa deri. Bu
ku maa bũnu sã kpa bu wa ba n wãa tem mɛ
sɔɔ, mɛ na ben baababa wɛ̃. Adama ba ɲ̀ sɔmɔ
be swaa daki, bu sere man mɛm nɔɔwa.
16 Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten
sikadon gere mɛm nɔɔwa. Adama be, nɛn
tɔmbu, ba ku ra man mɛm nɔɔwɛ.
17 Yen sõna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nɛ wi na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ,
wee kon de kõsa kpuro ye na raa geruа mi
yu Yudaba ka Yerusalɛmugibu deema. Domi
na ka bu gari kua, ba ɲ̀ man swaa daki. Na bu
soka, ba ɲ̀ man wurari.
18 Yera Yeremi u Rekabun bwese te sõɔwa
u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
wi u maa sãa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ,
wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win
yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa.
19 Yen sõ, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ɲ̀
kɔsireba biamɔ win bweseru sɔɔ be ba ko n
nɛn sɔmburu mɔ̀.

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

36

1 Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin
biin bandun wõɔ nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ
u ka Yeremi gari kua u nɛɛ,
2 a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na
raa nun sõɔwa Yudaba ka Isireliba ka bwese
tukunu kpuron sõ saa dɔma tèn di na ka nun
gari torua Yosiasin waati sɔɔ n ka gisɔ girari.
3 Yudaba bà n nua kõsa ye kon bu kua
sɔrɔkudo ba koo gõru gɔsia bu ben kom
kõsum deri. Saa yera kon bu ben durum
wɔka.
4 Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan bii
soka ma u nùn sõɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ
u nùn sõɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te
sɔɔ.
5 Yera Yeremi u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, wee
ba man mwa ba nɛni, na ɲ̀ kpɛ̃ n da Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ.
6 Yen sõ, dɔma te ba koo nɔɔ bɔke, a doo
wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunɔn gari yi na
nun sõɔwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa
Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere
maa tɔn be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nɔ.
7 Sɔrɔkudo ba koo gõru gɔsia bu ben daa
kõsa deri, kpa bu Yinni Gusunɔ suuru kana.
Domi win mɔru ya kpã ye u ka bu mɔ̀.
8 Yera Baruku Nɛriyan bii wi, u kua kpuro
ye Yeremi u nùn sõɔwa. U Yinni Gusunɔn
gari yi gara sãa yee ten mi.
9 Yoyakimun ban ten wõɔ nɔɔbuse sɔɔ, yen
suru nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera ba nɔɔ bɔkurun
tõru yi tè sɔɔ Yerusalɛmugibu ka Yudaba
kpuro ba koo na bu nɔɔ bɔke Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ.
10 Yen tõɔ te sɔɔra Baruku u Yeremin gari
yi gara tɔn ben wuswaaɔ Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi
u sãa tire yoro. Dii te, ta wãawa kɔnnɔ ge ba
mɔ̀ kɔnnɔ kpɔɔn bera gia, gunguru wɔllɔ.

Misee u wirugibu

tire ten gari sõɔwa

11 Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu
u Yinni Gusunɔn gari yi nua yi ba yorua tire
te sɔɔ,
12 yera u da sina bokon yɛnuɔ sere win
tire yoron dirɔ. Ma u deema wirugii beni ba
mɛnnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya
Semayan bii, ka Ɛlinatani, Akaborin bii, ka
Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian
bii ka sere wirugii be ba tie.
13 Ma Misee u bu sõɔwa kpuro gari yi u nua
Baruku u tɔn be garia.
14 Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku
Yehudi Nɛtanian bii, Selemian debubu,
Kusin sikadobu gɔria ba nɛɛ, u ka tire te na te
u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua
u ka da.
15 Ye u tura mi, yera ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, a
sinɔ kpa a sun tire te garia.
Ma Baruku u sina u bu tu garia.
16 Ye ba gari yi nua, yera ba mɛɛrina ka
nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ,
17 a sun sõɔwɔ nge mɛ a koosina a ka gari yi
yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.

18 Yera Baruku u bu wisa u nɛɛ, Yeremiwa
u man gari yi sɔ̃ɔmɔ ma na yorumɔ tireru sɔɔ
ka ankiri.
19 Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nɛɛ, i doo
i kuke wunɛ ka Yeremi, kpa goo u ku raa bɛɛ
wa.

Sina boko u tire te dɔ̃ɔ mɛni

20 Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba
berua Elisama tire yoron dirɔ. Ma ba da sina
bokon mi, ba nùn gari yi sɔ̃ɔwa.
21 Yera sina boko u Yehudi gɔra u nɛɛ, u
doo u tire te suama. Ma u da Elisaman dirɔ
u tu suama u gara sina boko ka wirugii ben
wuswaaɔ.
22 N deema saa ye, puran saawa. Wɔ̃ɔn
suru nɔɔba nnɛse sɔɔra mɛ. Ma u deema sina
boko u sɔ̃ u dɔ̃ɔ wɔ̃su win diru mi u ra sinɛ
puran saa.
23 Yehudi ù n tire ten kabura ita, ǹ kun mɛ
nnɛ gara u kpa, yera sina boko u ra tire yoron
kɔ̃ɔ piibu gagu sue u ka mi ba gara bura u
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ, sere te kpuro ta ka dɔ̃ɔ mwaara
muku muku.
24 Ye sina boko ka win bwãabu ba ye kpuro
nua ba ǹ nande, ba ǹ maa ben yãnu gɛ̃ɛka nge
mɛ ba ra ko nuku sankiranun sɔ̃.
25 Sina boko u sere tire te dɔ̃ɔ mɛni,
Ɛlinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn suuru
kana gem gem u ku ka tu dɔ̃ɔ mɛni. Adama u
ǹ bu swaa daki.
26 Yera sina boko u Yeramɛɛli wi u sãa
sunɔn bii, ka Seraya Asiriɛlin bii, ka Selemia
Abudɛlin bii wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu tire yoro
Baruku ka Gusunɔn sɔmɔ Yeremi mwaama,
adama Gusunɔ u bu berua, ba ǹ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

27 Sanam mɛ sina boko u tire te dɔ̃ɔ mɛni, te
Yeremi u Baruku sɔ̃ɔwa u yore mi, yera Yinni
Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
28 a maa tire kpaaru suo kpa a gari yi
yore yi yi raa wãa tire te sɔɔ, te sina boko
Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni mi.
29 Kpa a maa nùn sɔ̃ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua.
Wee u tire te dɔ̃ɔ mɛni, ma u nɛɛ, mban
sɔ̃na wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin sina
boko u koo na kpa u tem mɛ kam koosia, kpa
u mɛn tɔmbu ka mɛn yaa sabenu gura.
30 Yen sɔ̃na, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina
boko Yoyakimu sɔ̃ɔmɔ, ma win goo kun maa
sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Mɛya ba koo
maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka
wɔ̃kuru ta n sɔ̃ɔ ka pura sooramɔ.
31 Kon bu sɛɛyasia ben durum sɔ̃ wi ka win
bibun bweseru, ka win bwãabu. Kon de kɔ̃sa
yu Yerusalɛmugibu ka Yudaba deema, ye na
raa bu sɔ̃ɔwa, yèn sɔ̃ ba ǹ wure bu man swaa
daki.
32 Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku,
Nɛriyan bii, wi u sãa tire yoro wɛ̃. Yera u
maa nùn tire te Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni min
gari sɔ̃ɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari
gɛɛ yorua yi yi ka yi weenɛ.

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

37

1 Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u
Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ,
Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ.
2 Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win
tɔmbu ba ǹ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki
yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔ̃ɔwa mi.
3-4 N deema saa ye sɔɔ, ba ǹ gina Yeremi
pirisɔm doke. U ra dewa mi u kĩ, win tɔmbun
suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali
Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u sãa
yãku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sɔ̃ u bu
Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu
mɛɛri.
5 Saa yera Babilonigibu ba Yerusalɛmu
tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu
kowobu ba Yerusalɛmugii be somiru sisi,
yera ba yarina ba doona min di.
6-7 Saa yera Gusunɔ Isiriban Yinni u
Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi
u nun gɔrima nɛn mi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti
sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn
somi ba gɔsirɔ ben temɔ.
8 Tɛ̃, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu
Yerusalɛmu wɔri bu ye mwa, bu dɔ̃ɔ sɔku.
9 Yen sɔ̃, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔ̃ke bu nɛɛ,
Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yɛ̃ ma
ba ǹ gam de.
10 Baa bà n Babilonin tabu kowo be kamia,
kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba koo se
saa ben kuu bekuruginun di bu wuu ge dɔ̃ɔ
mɛni.

Ba Yeremi kpɛ̃ɛ pirisɔm dirɔ

11 Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be,
ba yarina ba Yerusalɛmu deri Egibiti sunɔn
tabu kowo ben sɔ̃,
12 yera Yeremi u kĩ u yari Yerusalɛmun di
u da Bɛnyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi
ye ba bɔnu mɔ̀ sɔɔ.
13 Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba
mɔ̀ Bɛnyamɛɛ, ma u deema ben kɔ̃sobun
tɔnwero wi ba mɔ̀ Yirɛya Selemian bii,
Hananian debubu u yɔ̃ mi. Ma u nùn yɔ̃rasia
u nɛɛ, a tii Babilonigibu wɛ̃.
14 Yera u nɛɛ, aawo, na ǹ nɛn tii
Babilonigibu wɛ̃.
Adama durɔ wi, u ǹ win gari yi wure. Ma
u nùn mwa u ka da wirugibun mi.
15 Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn
mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatam dirɔ
wi u sãa tire yoro. N deema ba win dii te
gɔsiawa pirisɔm diru.

16 Nge mɛya ba ka nùn pirisɔm doke dirɔ
wɔru sɔɔ sere n ka tɛ.
17 Sɔ̃ɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u
nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn
gari bikia asiri sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ mɔ
yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sɔ̃?
Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u
koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.
18 Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora
terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunɛn bwãabu ka
sere wunɛn tɔmbu kpuro i ka man mwa i
pirisɔm kpɛ̃ɛ.
19 Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wãa be ba bɛɛ gari
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun
wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.
20 Tɛ̃, nɛn yinni sina boko, a man swaa
dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua
ye na kĩ. A ku maa de n wura Yonatam tire
yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.
21 Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ̃ u
nɛɛ, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa
ba n da nùn pɛ̃ɛ kuse teeru wɛ̃ baadomma ye
wuun pɛ̃ɛ kowoba ra ko sere wuu nukurun
pɛ̃ɛ yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisɔm
dirun yaara mi.

Ba Yeremi kpɛ̃ɛ

dɔkɔ kpiriru sɔɔ

38

1 Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin
bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri
Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be
sɔ̃ɔwa. U nɛɛ,
2 amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wi u sina Yerusalɛmu ye sɔɔ, yibɛrɛba ba koo
nùn gowa tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ u gbi gɔ̃ɔrun
saabu, ǹ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u
tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wãa.
Win wãa tera ta ko n sãa win dukia ye u wa u
ka yara wahala yen min di.
3 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de
Babilonin tabu kowobu bu Yerusalɛmu
mwa.
4 Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba
wãa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari.
U ǹ bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kɔ̃sa. N n mɛn
na, n weenɛ bu nùn go.
5 Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi
wee u wãa bɛɛn nɔmuɔ. Na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ gãanu
yinari.
6 Yera ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ sina bii wi ba mɔ̀,
Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri
te, ta wãawa pirisɔm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra
ba nùn kpɛ̃ɛ ka wɛ̃ɛ. Adama ta ǹ nim mɔ.
Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.
7 Etiopigii goo wi ba mɔ̀, Ebɛdi Mɛlɛki u
wãa u sɔmburu mɔ̀ sina kpaaru mi. Yera u
nua ma ba Yeremi kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa
ye sɔɔ, sina boko u wãa u sɔ̃ gbãra kɔnnɔwɔ
ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛ, u sirimɔ.
8 Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun
di u da u sina boko deema u nɛɛ,
9 nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi,
ya ǹ wã, ye ba ka Yeremi kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru
sɔɔ. U koo gbi mi, gɔ̃ɔrun sɔ̃, domi dĩanu kun
maa wãa wuuɔ.
10 Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ̃
u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara
saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.
11 Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u tɔn be sua. Ma
u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yãa
tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛ̃ɛya dɔkɔ ye
sɔɔ ka wɛ̃ɛ.
12 Ma u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yãa tɔkɔ ni
dokeo wunɛn bũu bakusɔ a sere wɛ̃ɛ yi doke.
Ma Yeremi u kua mɛ.
13 Ma ba nùn yarama ka wɛ̃ɛ yi, saa dɔkɔ
kpiri ten min di, ba dera u wãa pirisɔm dirun
yaaraɔ.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamɔ

14 Sɔ̃ɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ,
bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema
Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye
u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ
mɔ kon nun bikia. A ku man gãanu berua.
15 Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sɔ̃ɔwa,
a ǹ man goomɔ? Na yɛ̃ ma nà n nun bwisi
kɛ̃mɔ a ǹ man swaa dakimɔ.
16 Yera sina boko Sedesiasi u bɔ̃rua asiri sɔɔ
u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u sun
wãaru wɛ̃, na ǹ nun goomɔ. Na ǹ maa nun
tɔn be nɔmu bɛriammɛ be ba kasu bu nun go
mi.
17 Yera u sina boko Sedesiasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
amɛniwa Gusunɔ Isiriliban Yinni wi u wɔllu
ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunɛn tii
Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ̃ kaa n
wãawa wunɛ ka wunɛn yɛnugibu. Mɛya u ǹ
maa wuu ge dɔ̃ɔ mɛnimɔ.
18 Adama à kun bu tii wɛ̃, u koo bu wuu
ge nɔmu bɛria kpa bu gu dɔ̃ɔ mɛni. A ǹ maa
kisiramɔ ben nɔman di.
19 Yera Sedesiasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛ̃n sɔ̃.
Na bɛrum mɔ̀ bu ku raa man bu nɔmu sɔndia
kpa bu man nɔni sɔ̃.
20 Ma Yeremi u nùn wisa u nɛɛ, ba ǹ nun bu
nɔmu sɔndiammɛ. A nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ
u gerumɔ saa nɛn min di, kpa a faaba wa, a n
wãa.
21 Adama à n yina a bu tii wɛ̃, wee ye Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi kãsiru sɔɔ.
22 Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ
be ba tie mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn
tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ̀,
wee, be ba raa nun gari sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
kaa n bɔri yɛndu mɔ mi,
ba nun nɔni wɔ̃kua
ma ba nun kamia.
Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,

ma ba yarina ba nun deri.
23 Wee ba koo wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu
kpuro mwɛɛri bu ka da Babilonigibun mi.
Wunɛn tii a ɲ maa kisiramɔ ben nɔman di.
Ben sina bokowa koo nun mwa kpa u wuu
ge dɔ̃ɔ mɛni.
24 Yera Sedesiasi u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
ra de goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun go.
25 Wirugibu bà n nua ma na ka nun gari
kua, ma ba na ba nun bikia ba nɛɛ, a ku bu
gãanu berua ye a man sɔ̃ɔwa ka ye na nun
sɔ̃ɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go,
26 saa ye sɔɔ, a bu wisio a nɛɛ, a man suuru
kanam nawa n ku ka nun da Yonatam yɛnuɔ
kpa a ku ra ka gbi.
27 Yera wirugii be kpuro ba na Yeremin mi,
ba nùn gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mɛ
sina boko u nùn sɔ̃ɔwa mam mam, ma ba nɔɔ
mari ba yara. Domi gari yi u nùn sɔ̃ɔwa mi,
yi ɲ gina yara tɔɔwɔ.
28 Pirisɔm dirun yaara miya u wãa sere ba
ka Yerusalɛmu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalɛmu mwa
(I maa mɛɛrio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koora sanam mɛ Babilonigiba
Yerusalɛmu mwa.

39

1 Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun
wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse, yen suru wɔkuruse
sɔɔra Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u
Yerusalɛmu wɔrima ka win tabu kowobu
kpuro. Ma ba sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba
kuku yenu kua ba ka sikerena.
2 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen
suru nnɛse, yen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔra ba
gbãraru yaba.
3 Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua
ba wuu ge tarusi gen kɔnnɔ wuu suunuguu
gian di. Tabu sinam ben yĩsa wee, Nɛɛgali
Sarɛsɛɛ, ka Sangaa Nɛbu, ka Saasekimu, sina
bokon sɔm kowobun wirugii, ka maa Nɛɛgali
Sarɛsɛɛ wi u sãa dobo dobogibun wirugii, ka
sere sina bokon tabu sinam be ba tie.
4 Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win
tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina
wɔ̃kuru ba yara ka kɔnnɔ ge ga wãa gbãranu
yirun baa sɔɔ sina bokon dãa gbaarun bɔkuɔ
wɔwan bera gia.
5 Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina
boko Sedesiasi naa swĩi ma ba nùn naamwɛ
Yerikon wɔwaɔ. Yera ba nùn mwa ba ka da
Babilonin sina bokon mi, Ribilaɔ, Hamatin
temɔ. Miya u nùn siri.
6 Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina
asakpɔbu sakira Ribila mi, win nɔni biru.
7 Yen biru u Sedesiasin tiin nɔni wɔwa ma
u nùn bɔkua ka sii gandun yɔni ba ka da
Babiloniɔ.
8 Babilonigii be, ba Yerusalɛmun sina
kpaaru ka yen yɛnusu dɔ̃ɔ mɛni, ma ba yen
gbãraru sururа.
9 Yen biru Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii, u
tɔn be ba tie Yerusalɛmuɔ ka be ba nùn tii wɛ̃
ka sere maa be ba tie tem mɛ sɔɔ gura u ka
doona Babiloniɔ.
10 Adama u ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ be ba ɲ gãanu
mɔ deri tem mɛ sɔɔ ma u bu gbea wɛ̃.

Ba Yeremi yara pirisɔm di

11 Ma Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko
u Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii wooda wɛ̃
Yeremin sɔ̃ u nɛɛ,
12 a nùn mɛɛrio kpa a nùn kɔ̃su. A ku
nùn kɔ̃sa gaa kua. Ye u nun sɔ̃ɔwa kpuro, a
koowo.
13 Ma Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii, ka
Nɛbusasibani, sina bokon sɔm kowobun
wirugii, ka Nɛɛgali Sarɛsɛɛ, dobo dobogibun
wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu
kpuro,
14 ba gɔra bu Yeremi yarama pirisɔm dirun
di, kpa bu ka nùn da bu Gedalia, Akikamun
bii, Safanin debubu nɔmu sɔndia. Wiya u ka
nùn da win yɛnuɔ. Nge mɛya Yeremi u ka
yara u wãa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Ebɛdi Mɛlɛki sɔ̃ɔwa

15 Saa yè sɔɔ Yeremi u wãa pirisɔm sɔɔ,
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 a doo a Ebɛdi Mɛlɛki, Etiopigii wi sɔ̃ a nɛɛ,
nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu
ka tem mɔ, na raa gerua na nɛɛ, kɔ̃sa ya koo
wuu ge deema, n ɲ mɔ gea. Tɛ̃, kon de kɔ̃sa
ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo koora
win nɔni biru.
17 Adama yen tɔ̃ɔ te, kon nùn yakia. Bèn
bɛrum u mɔ̀ mi, ba ɲ nùn nɔma turi.
18 Na ɲ derimɔ bu nùn go. Kon win wãaru
yakia, domi u man naanɛ kua. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi u da Gedalian mi,

Misipaɔ

40

1 Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua sanam
mɛ Nɛbusarada u dera u wurama saa Raman
di.
N deema ba raa nùn bɔkuawa wi ka
Yerusalɛmugibu gabu ba ka dɔɔ Babiloniɔ.
Min diya Nɛbusarada u nùn yara.
2 Ma Nɛbusarada wi, u nùn soka u ka da bee
tia u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn Yinni u raa gerua u
nɛɛ, kɔ̃sa ya koo wuu geni deema.
3 Wee, tɛ̃, ye u gerua mi, ya koora yèn sɔ̃ i
nùn torari, i ɲ win gere mɛm nɔɔwɛ.
4 Tɛ̃, kon nun yakia n nun yɔni yi pota.
Adama à n kĩ a ka man da Babiloniɔ, a na su
da. Kon nun nɔɔri. À kun maa kĩ, a sinɔ. A
doo a sina mi n nun wɛ̃re.

5 Sanam mɛ Nɛbusarada u wa ma Yeremi
kun fuuku wisa, yera u nɛɛ, ɲ n mɛn na, a doo
a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu
deema. Wiya sina boko Nɛbukanɛsaa u kua
sunɔ Yudaban wusu sɔɔ. Kaa n ka nùn wãa
ka tɔn be ba tie sannu, ɲ kun mɛ, a doo mi a
kĩ.
Ma Nɛbusarada wi, u nùn dĩanu kusenu
kua ka sere maa kẽnu ganu. Ma u dera u
doona.
6 Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipaɔ, u
sina mi ka tɔn be ba tie tem mɛ sɔɔ sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:23-24)

7 Saa yè sɔɔ tabu sinam be ba raa woo
tabu gberɔ ka ben tabu kowobu ba nua ma
Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii
kua Yudaban sunɔ, ma u nùn tɔn be ba tie
Yudaɔ kpuro nɔmu bɛria, ka sere bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ
be ba ɲ yoru mwɛ ba ka de Babiloniɔ,
8 yera ba da Gedalian mi, Misipaɔ. Be
ba da mi, bera, Isimɛɛli, Nɛtanian bii, ka
Yokanani ka Yonatam, Karean bibu, ka
Seraya, Tanumɛtin bii, ka Efai Nɛtofagiin
bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka
ben tɔmbu.
9 Yera Gedalia u bu sõɔwa ka bõri u nɛɛ, i
ku bɛrum ko i ka Babilonigibu sã. I gesi sinɔ
bɛsɛn tem mɛ sɔɔ kpa i Babilonin sina boko
sã. Saa yera i ko i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Wee, na wãa Misipa mini na n ka sãa
bɛɛn nɔni Babilonigii ben mi. Adama bɛɛ, i
doo i gberun dãa marum sɔri mɛ ba ra di ka
mɛ ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu
bere bɛɛn wekenɔ, kpa i sina i n wãa wuu si i
mwa sɔɔ.
11 Ma Yuda be ba wãa Mɔabun temɔ ka
Amɔniban temɔ ka Edɔmuban temɔ, ba nua
ma Babilonin sunɔ u gabu deri Yudaban
temɔ, ma u Gedalia kua ben kparo.
12 Yera be kpuro ba wurama ben temɔ. Ma
ba da ba Gedalia deema Misipaɔ. Wõɔ ge sɔɔ,
ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

Ba Gedalia go
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:25-26)

13 Sõɔ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere
tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi,
ba na Gedalian mi Misipaɔ.
14 Ma ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, a yẽ ma Baalisi,
Amɔniban sina boko u Isimɛɛli, Nɛtanian bii
gɔra u nun go?
Adama Gedalia u ɲ ye wure.
15 Ma Yokanani u da Misipaɔ u Gedalia
sõɔwa asiri sɔɔ u nɛɛ, a de n da n Isimɛɛli,
Nɛtanian bii wi go, kpa goo u kun yẽ. Nge
mban sõna kaa de u nun go, kpa Yuda be ba
mɛnnɛ mini bu maa yarina kpa ben gabu bu
gbi.
16 Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a
ku Isimɛɛli go, domi ye a gerua win sõ mi,
weesa.

41

1 Adama wõɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ,
yera Isimɛɛli u na Misipaɔ Gedalian mi.
Isimɛɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina
asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka
na mi. Sanam mɛ ba sõ ba dimɔ ka Gedalia,
2 yera Isimɛɛli ka tɔn be ba nùn yõsirima
mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi
sɔkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u
gɔsa u ka Yudan tem kpara mi.
3 Isimɛɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka
Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

Isimɛɛli u tɔmbu wɛnɛ go

4 N deema goo kun yẽ ma Gedalia u gu. Ye
n kua sõɔ yiru, win gɔɔn biru,
5 yera tɔmbu wɛnɛ gabu ba seema saa
Sikɛmu ka Silo ka Samarin di. Tɔn be, ba
ben toba kɔna, ben yãnu nu gẽɛkire ma ba
tii murura baama nuku sankirarun sõ. Mɛya
ba maa alikama sɔɔwa ka turare bu ka Yinni
Gusunɔ yãkuru kua Yerusalɛmuɔ win sãa
yerɔ.
6 Yera Isimɛɛli u seewa Misipan di u da u
ka bu yinna swaaɔ, u sumɔ. Ye u tura ben mi,
ma u nɛɛ, i na su da Gedalian mi.
7 Adama ye ba dua wuuɔ, yera wi ka win
tɔmbu ba tɔn be mwa ba sakira. Ma ba ben
gonu kpẽɛ dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ.
8 N deema be sɔɔ, u ɲ tɔmbu wɔkuru go yèn
sõ ba raa nùn sõɔwa ba nɛɛ, u ku bu go, be, ba
alikama ka gbɛɛ, ka gum ka tim berua yakasɔ.
9 Dɔkɔ kpiri tè sɔɔ u tɔn ben gonu doke mi,
ta sãawa te Asa u dera ba gba sanam mɛ wi
ka Basa Isiriliban sina boko ba tabu mɔ̀. Te
sɔɔra u tɔn goo ni yibia.
10 Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwɛɛra
u ka doona ka sina bokon bii wɔndiaba ka
sere tɔn be Nɛbusarada, kõsobun wirugii u
Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwɛɛra u
ka da Amɔniban mi.

Ba yoo be Isimɛɛli u mwɛɛra
yakia

11 Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu
sinam be ba wãa ka wi, ba nua kõsa ye
Isimɛɛli u kua.
12 Yera ba tabu durɔbu sua ba da bu ka
Isimɛɛli wɔri. Ma ba nùn deema yɛru bɔkɔwɔ
ge ga wãa Gabaoniɔ.
13 Tɔn be Isimɛɛli u mwɛɛra mi, ye ba
Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera ben
nuki dora.
14 Ma be kpuro ba Isimɛɛli deri, ba da ba
Yokanani deema.
15 Adama Isimɛɛli wi, u duka yakura
Yokananin min di ka tɔmbu nɔɔba ita gabu,
ma u da u wãa Amɔniban mi.
16 Yokanani ka win tabu sinam be, ba tɔn
be ba tie mwɛɛra Isimɛɛlin nɔman di, be u raa
mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go. Bera tabu
kowobu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon

sɔm kowobu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa
Gabaonin di.
17 Ma ba da ba wãa sɔbun sɔbia yeru garun
mi, te ba ra soku Kimuhamu Bɛtelehɛmun
bɔkuɔ. Yen biru, ba kpikiru da Egibitiɔ.
18 Domi ba Babilonigibun bɛrum mɔ yèn sõ
Isimɛɛli u Gedalia go wi Babilonin sina boko
u kua Yudaban kparo.

Yudaba ba Yeremi bikia

u bu Gusunɔ kana

42

1 Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua,
ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen
bii, ka tɔn be ba tie kpuro, saa wirugibun di
sere ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ, ba na ba Yeremi sõɔwa
ba nɛɛ,
2 a de a nɔ ye sa nun bikiamɔ. A sun Gusunɔ
kanɔ, bɛsɛ be sa tien sõ, domi sa raa dabi,
adama tɛ̃ sa kaara, nge mɛ a waamɔ.
3 A Gusunɔ wunɛn Yinni kanɔ u sun sõɔsi
mi sa ko da ka ye sa ko ko.
4 Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon
Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia
kpa n wurama n bɛɛ sõ ye u man sõɔwa. Na ɲ
bɛɛ gãanu beruammɛ.
5 Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko
mam mam ye Yinni Gusunɔ u koo nun sõ su
ko. Wiya u koo ko bɛsɛn seeda dio gemgii ka
naanɛgii sà kun bɛsɛn nɔɔ mwɛɛru yibie.
6 Wee bɛsɛra sa nun gɔra a sun Gusunɔ
bɛsɛn Yinni bikia. Yen sõ, sa ko ko ye u sun
sõɔwa su ko, baa yà kun sun wɛ̃re. Ka mɛ,
sa ko n nuku dobu mɔ yèn sõ sa nùn mɛm
nɔɔwammɛ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

7 Sõɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunɔ u
Yeremi wisa.
8 Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii
sokusia ka tabu sinam be ba nùn swĩi ka sere
ben tɔmbu kpuro be ba wãa mi, wirugibu ka
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu.
9 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man
gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isiriliban Yinni bikia. Ye
u man sõɔwa wee. U nɛɛ,
10 ì n sina tem mɛ sɔɔ,
u koo de bɛɛn tɔmbu bu tãsi.
U ɲ maa bu goomɔ.
U koo bɛɛ swĩiwa i n nuuru mɔ.
U ɲ bɛɛ wukamɔ,
u ɲ maa derimɔ kõsa yu bɛɛ deema
ye u raa bwisika u bɛɛ kua.
11 N n mɛn na, i ku maa Babilonin sina bokon
bɛrum ko.
Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa kpa
u bɛɛ faaba ko.
12 Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔnwɔndu wa.
Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.
13 Adama ì n nɛɛ, i ɲ wi, Yinni Gusunɔ mɛm
nɔɔwammɛ, i ɲ sinamɔ tem mɛni sɔɔ,
14 i ko i dawa Egibitiɔ mi i ɲ tabu wasi,
baa bin kɔban swĩi i ɲ nɔɔmɔ, i ɲ maa dĩanu
biamɔ, yen sõ, miya i ko sina,
15 tɛ̃ i swaa dakio ye Gusunɔ, bɛɛ Isiriliban
Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerumɔ. U nɛɛ,
bɛɛ Yuda be i tie, ì n gõru doke i ka da Egibitiɔ
ka gem,
kpa i n wãa mi,
16 sanam mɛya taa bìn bɛrum i mɔ̀,
bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.
Gõɔ tèn weeweenu i maa mɔ̀ mi,
ta koo bɛɛ deema,
kpa i gbisuku mi gia.
17 Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gõɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.
Ben goo kun kisiramɔ kõsa yen di
ye u koo bu surema mi.
18 Yeremi u nɛɛ, wee ye Gusunɔ, Isiriliban
Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,
nge mɛ u Yerusalɛmugibu win mɔru seesi,
nge mɛya u koo maa bɛɛ ye seesi, ì n da
Egibitiɔ. Saa ye sɔɔra ba ko n da ka bɛɛn
yĩsiru tɔmbu bõrusi, ɲ kun mɛ, bu ka goo gãa
kõsunu sie, kpa bu bɛɛ gɛm i seku bakaru wa
kpa i kun maa sinɛ tem mɛ sɔɔ.
19 U maa nɛɛ, i ku Egibiti da, bɛɛ be i tie
Yudaban bweseru sɔɔ. I de i n yɛ̃ ma u bɛɛ
ye yinariwa gisɔ.
20 Sanam mɛ i man gɔra n bɛɛ Yinni Gusunɔ
kana, ye na wurama, i gerua i nɛɛ, n bɛɛ
sõɔwɔ mam mam ye Gusunɔ bɛɛn Yinni u
man sõɔwa kpa i ye ko. Adama weesa i tii kua.
21 Domi gisɔ, na ka win wisibu na adama i
ɲ bin gabu swaa daki bi u nɛɛ, n bɛɛ sõ.
22 Tɛ̃, mi i dɔɔ i sina mi, i n yɛ̃ ma tabu sɔɔra i
ko i gbi, ɲ kun mɛ gõɔru sɔɔ, ɲ kun mɛ baranu
sɔɔ.

Ba ka Yeremi da Egibitiɔ

ka dam

43

1 Sanam mɛ Yeremi u gari yi tɔn be ba wãa
mi kpuro sõɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nɛɛ,
u bu sõ,
2 yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani,
Karean bii, be kpuro ba Yeremi wisa ka tɔn
piiburu ba nɛɛ, ye a gerua mi, weesa. Gusunɔ
bɛsɛn Yinni kun nun sõɔwa a sun sõ, su ku
Egibiti da.
3 Adama Baruku, Nɛriyan biiwa u nun
bɔriemɔ a ka sun sõ su ku da mi, domi u kĩwa
Babilonigibu bu sun mwɛɛri bu go, ɲ kun mɛ
bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.
4 Nge mɛya Yokanani, Karean bii, ka tabu
sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba yina
bu Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu de bu
sina ben tem mi.

5 Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka
Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa
kpikiru da tem tukumɔ ba wurama,
6 tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka
sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi
be Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii, u Gedalia,
Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba
ka Yeremin tii da ka maa Baruku Nɛriyan bii.
7 Ba da ba wãa Egibitin wuu ge ba mɔ̀
Tapanɛsiɔ. Nge mɛya ba ɲ̀ ka Gusunɔn gere
mɛm nɔɔwɛ.

Ba koo Egibiti tabu wɔri

8 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
Tapanɛsiɔ u nɛɛ,
9 a kpee bakanu suo kpa a da a nu sike
Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra birikiba
wɔ̃ ye ya wãa Egibitin sina kpaarun kɔnnɔwɔ
Tapanɛsiɔ.
10 Kpa a Yudaba sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka
tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu
Nɛbukanɛsaa, nɛn sɔm kowo kasum da kpa
n win bandu swĩi kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa
u win sina gɔna tɛria mi,
11 kpa u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo go, u
go, be u koo mwɛɛri u ko yobu kpa u mwɛɛri,
be u koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri.
12 Kpa u ben bũu dia dɔ̃ɔ mɛni, kpa u bũu
nin tii gura kpa u maa ben yãnu gura ya kun
nùn sɛ̃sie kpa u yari min di ka bɔri yɛndu, nge
mɛ naa kparo u ra win kpara yaberu sebe u
n doonɔ.
13 U koo Bɛti Semɛsin bwãarokunu
kɔsuku, kpa u bũu dia ye ya tie dɔ̃ɔ mɛni
Egibiti mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

be ba kpikiru da Egibitiɔ

sɔ̃ɔwa

44

1 Yinni Gusunɔ u Yuda be ba wãa Migidoliɔ
ka Tapanɛsiɔ ka Mɛnfisiɔ ka Paturɔsiɔ
Egibitin temɔ sɔ̃ɔwa saa Yeremin min di u
nɛɛ,
2 wee, ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
na gerua. Na nɛɛ, i kɔ̃sa ye kpuro wa ye
na Yerusalɛmu kua ka Yudan wuu si su tie.
Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi.
3 Domi ba kɔ̃sa kua ba nɛn mɔru seeya ye
ba ka da ba bũnu yãkunu kuammɛ ni bɛɛ ka
bɛɛn baababa i ɲ̀ daa yɛ̃.
4 Na bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔria saa yellun di bu
ka bɛɛ sɔ̃, i ku sãa kɔ̃su nini ko, ni nɛn tii na
tusa.
5 Adama i ɲ̀ man swaa daki. I ɲ̀ bɛɛn kom
kɔ̃sum deri. I ɲ̀ maa bũu yãku kobu deri.
6 Ma na ka bɛɛ mɔru kua gem gem. Na
Yudan wusu ka Yerusalɛmun swɛɛ kpeerasia
ma ye kpuro ya kua bansu, nge mɛ i waamɔ
gisɔ.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na
nɛɛ, mban sɔ̃na i tii durum baka yeni sɔbimɔ
ye i ka dera ba kurɔbu ka durɔbu ka bibu ka
bii wɛ̃ɛnu go sere goo kun maa tie.
8 I kĩwa i nɛn mɔru seeya ka bɛɛn bũu yãku
kookoo si i mɔ̀ Egibitiɔ mi i wãa? I kĩwa i
tii kam ko, kpa i ko bɔ̃rigibu ka sekurugibu
handunia ye sɔɔ?
9 I duariwa kɔ̃sa ye bɛɛn baababa ka bɛɛn
sinambu ka ben kurɔbu ka bɛɛn tii ka bɛɛn
kurɔbu i kua Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ?
10 Wee, sere ka tɛ̃ i ɲ̀ tii kawe i gɔ̃ru gɔsie. I
ɲ̀ man nasie, i ɲ̀ maa nɛn woodaba swĩi ye na
bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ̃.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ na bɛɛ biru kisi ma
na bɛɛ kɔ̃sa kua n ka bɛɛ Yudaba kpuro kam
koosia.
12 Kon Yuda be ba kpikiru da Egibitiɔ kam
koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba ɲ̀
goo buremɔ. Ba koo gbiwa tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔru
sɔɔ kpa bu bu gɛm bu sekuru wa, kpa ba n da
ben yĩsiru sie bu ka goo bɔ̃rusi, ɲ̀ kun mɛ bu
nùn gãa kɔ̃sunu gerusi.
13 Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ na
Yerusalɛmugibu sɛɛyasia ka tabu, ka gɔ̃ɔru,
ka maa baranu.
14 Kon de ben fiiko bu kpikiru su. Be baasi,
goo kun kisiramɔ. Goo kun maa wee Yudan
temɔ baa mɛ ba ko n kĩ bu wurama amɛn
biru.

Ba Asitaate yãkuru kuammɛ

15 Yera be kpuro be ba yɛ̃ ma ben kurɔbu
ba ra bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye ka tɔn kurɔ
dabinu kpuro be ba wãa mi, ka tɔn dabi te
ta tie Paturɔsiɔ, Egibitin tem mi, ba Yeremi
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
16 sa ɲ̀ gari yi mɛm nɔɔwammɛ yi a gerua a
nɛɛ, yi weewa Yinni Gusunɔn min di.
17 Sa ko kowa nge mɛ sa gerua, su bũu wi
ba mɔ̀ Asitaate turare dɔ̃ɔ dokea, kpa su maa
nùn tam tãra nge mɛ sa ra raa ko, bɛsɛ ka
bɛsɛn baababa, ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn
wirugibu Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun
swɛɛ sɔɔ. Domi saa ye sɔɔra sa ra wa su di su
debu, sa n nuku dobu mɔ kpa sa kun wahala
gaa wa.
18 Adama saa dɔma tèn di sa ɲ̀ maa bũu wi
turare dɔ̃ɔ dokeare, sa ɲ̀ maa nùn tam tãrare,
saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun di, ma
gɔ̃ɔra sun go.
19 Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam
mɛ sa bũu wi yãkunu kuammɛ, ka bɛsɛn
durɔbun yɛ̃ra. Ba yɛ̃ ma sa ra bũu wi kiraru
kue su ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃, kpa su nùn tam tãra
temɔ.
20 Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu
ka durɔbu, u nɛɛ,
21 bɛɛ ka bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka
bɛɛn wirugibu, i ra bũu yãkunu kue Yudan

wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ. Nge
weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye yɛ̃? Nge
i tamaa u ye duariwa.
22 Aawo, u ɲ ye duari. U ka bɛɛ wasiraWa
bɛɛn kom kɔ̃sum sɔ̃ ka daa kɔ̃sa ye i kuan sɔ̃.
Yen sɔ̃na bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa
sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔ̃ruram nge mɛ
sa waamɔ gisɔ.
23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yèn
sɔ̃ i bũnu yãkuru kua ma i Yinni Gusunɔ
torari i ɲ win gere wure, i ɲ maa win sɔ̃sinu
ka win woodaba ka win kirɔba swĩi.
24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka
durɔbu, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa
Egibitiɔ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u
gerua.
25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u
wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn
kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni
i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ̀ Asitaate kua. Wiya i
ko i turare dɔ̃ɔ dokea, kpa i maa nùn tam tãra
temɔ. Wee, i maa ye kua.
26 Yen sɔ̃ tɛ̃, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni
Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. U bɔ̃rumɔ ka win yĩsi
bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo
kun maa bɔ̃rumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka
Yinni Gusunɔn wãaru.
27 U koo dewa kɔ̃sa yu bɛɛ deema, n ɲ mɔ
gea. Yuda be ba wãa Egibitiɔ kpuro, ba koo
gbiwa tabu sɔɔ ka gɔ̃ɔru sɔɔ.
28 Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun di,
kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da
mi kpuro i ko i gia ɲ n nɛn garin na yi koora,
ɲ n maa bɛɛgiin na yi koora.
29 U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ
yĩreru wɛ̃ te ta koo bɛɛ sɔ̃ɔsi ma kɔ̃sa ye u raa
gerua ya koo nawa ka gem. Yĩre tera,
30 u koo Egibitin sunɔ Hofara win yibɛrɛba
nɔmu bɛria be ba kasu bu nùn go, nge mɛ
u Yudaban sina boko Sedesiasi Nɛbukanɛsaa
nɔmu bɛria, wi, wi u kasu u nùn go. Yinni
Gusunɔwa u yeni gerua.

Gari yi Yeremi u Baruku

sɔ̃ɔWa

45

1 Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari
yi yorua tireru sɔɔ yi Yeremi u nùn sɔ̃ɔwa
Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon
bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra mi. Yen biru Yeremi
u Baruku sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua
wunɛn sɔ̃.
3 U nɛɛ, a gerumɔ a mɔ̀, a kam kuawa domi
wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ.
Ma a weeweenu mɔ̀ sere a wasira. Adama a
bia mi kaa wɛ̃ra.
4 Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun sɔ̃. U
nɛɛ,
u koo ye u raa bana kɔsukuwa,
kpa u ye u raa duura wukiri.
Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro sanku.
5 U maa nɛɛ,
gãa bakana a kasu wunɛn tiin sɔ̃?
A ku be nu kasu.
Domi u koo de kɔ̃sa yu na yu tɔmbu kpuro
wɔri.
Adama wunɛ u koo wunɛn wãaru yara mi a
da kpuro.
Tera ta ko n sãa nge wunɛn arumani ye a gura
tabu sɔɔ.

46

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi
sɔ̃ɔwa bwese tukunun sɔ̃.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisiɔ

2 Babilonin sina boko u Egibitin sunɔ Nɛko
ka win tabu kowobu kamia Kaakemisiɔ,
Efaratin daarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ,
Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon
bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra mi. Saa ye sɔɔra
Yinni Gusunɔ u gari yini gerua Egibitin sina
boko ka win tabu kowobun sɔ̃ u nɛɛ,
3 wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mɔ̀ ba
mɔ̀,
i tɛrɛnu sɔɔru koowo,
bakanu ka piiminu,
kpa i se i tabu da.
4 I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sɔɔru koowo.
Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔɔwo,
kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke.
I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli,
kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.
5 Adama mba Yinni Gusunɔ u sere waamɔ ya
kooramɔ ben suunu sɔɔ.
U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira
wuramɔ.
Ba ben tabu durɔbu kamia.
Ma ba duki mɔ̀, ba ɲ mam biru mɛɛrimɔ.
Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.
6 Kam sɔɔra be ba sãu ba duki mɔ̀.
Baa tabu durɔ damgibu bà n duki sua kama.
Domi sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, Efaratin daarun
bɔkuɔ,
dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.
7 Wara u ka daa te ba mɔ̀ Nilu weenɛ tà n yiba.
Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bɔ.
8 Egibitigiba ba ka tu weenɛ.
Domi ba nɛɛ, nge mɛ Nilun nim mu ra tɛrie
ka dam tem sɔɔ,
nge mɛya ben tabu kowobu ba koo maa tɛria
tem sɔɔ,
kpa bu wusu ka sin tɔmbu kam koosia.
9 Wee ba mɔ̀, ben maasɔbu bu seewo fuuku.
Be ba tabu kɛkɛ be dumi gawe dua,
bu duki doo.
Ben tabu durɔbu bu seewo.
Puti ka Kusin tabu durɔbu be ba tɛrɛ piiminu
nɛni,
ka sere Ludiba be ba sãa tɛn towobu,
bu seewo.

10 Adama tɔ̃ɔ teni, ta ko n sãawa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinnigiru.
Ta ko n sãawa tè sɔɔ u win yibɛrɛba mɔru
kɔsiemɔ.
Takobi ya koo tɔmbu di,
kpa yu yɛm debu.
Tɔn dabi te ya koo go,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sõ,
ta ko n kpĩ nge yãku yaa
Efaratin daarun goorɔ,
sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
11 Bɛɛ Egibitigibun tabu kowobu,
baa ì n seewa i da Galadiɔ i tim kasu, kama.
Bɛɛn mɛɛra ya ɲ̀ kpeemɔ.
12 Bwesenu kpuro nu koo nɔ
nge mɛ ba bɛɛ sekuru doke.
Domi ba koo bɛɛn dɛsirun kuuki nɔ baama.
Bɛɛn tabu durɔbu ba ko n bãarimɔwa.
Bà n yinna, ba koo wɔrukuwa sannu.

Nɛbukanɛsaa u Egibiti wɔri

13 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi
sõɔwa sanam mɛ Babilonin sina boko,
Nɛbukanɛsaa u na u Egibiti wɔri. U nɛɛ,
14 a Egibitigibu nɔɔsio
ka be ba wãa yen wuu si ba mɔ̀ Migidoli, ka
Mɛnfisi, ka Tapanɛsi sɔɔ,
a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔɔru ko.
Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.
15 Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.
Ba ɲ̀ kpĩa ba ka tii yinɛ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.
16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta
wɔruka.
Ma ba mɔ̀, bu seewo bu wura ben temɔ
mi ba bu mara, mi tabu sari.
17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
bu Egibitin sunɔ yĩsi kpaaru kɛ̃ɛyɔ
bu nɛɛ, woo kanɔ.
U dera saa gea nùn doonari.
18 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nɛ wi na sãa sina boko,
sere ka nɛn wãaru,
nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Tabori
ta guu ni nu tie gunum kere,
ka nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Kaamɛli
ta wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ,
nge mɛya ba n yɛ̃ kam kam
ma yibɛrɛba ba koo na bu bu wɔri.
19 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔɔru koowo i bɛɛn yãnu
gura,
ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri.
Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.
Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.
20 Bɛɛ Egibitigibu, i sãawa nge naa gbiiba ye
ya wã.
Adama wee, daru swãa gaa ya wee
saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.
21 Bɛɛn tabu kowo be ba ra bɛɛ somi gobin sõ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.
Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.
Domi nɔni swãara koo bu wɔri.
Ben sɛɛyasiabun saa ya tura.
22 Egibitigiba duki mɔ̀
nge wɛɛ yi yi doonɔ wɔkinu sari.
Domi yibɛrɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,
nge dãa buro wi u dãa suririmɔ ka gbãa, dãa
sõɔwɔ.
23 Baa mɛ ben dãa sõɔ ga kpã
sere goo kun kpɛ̃ u du mi,
ka mɛ, ba koo gu bɔɔriwa.
Domi yibɛrɛ be, ba twee dabiru kere.
Goo kun kpɛ̃ u ben geeru gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
24 Egibitigiba wãa sekuru sɔɔ.
Domi wee, ba bu sõɔ yɛ̃san nɔm geugibu
nɔmu sɔndia.
25 Nɛ, Gusunɔ Isiriliban Yinni, nɛ wi na
wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bũu wi
ba mɔ̀ Amɔɔ sɛɛyasia wi u wãa Tebɛsiɔ, ka
Egibitin sunɔ, ka Egibitigibu kpuro ka ben
bũnu ka ben sinambu, ka sere maa be ba
Egibitin sunɔ wi naanɛ sãa.
26 Kon bu Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina
boko ka win sɔm kowobu nɔmu bɛria, be ba
kasu bu bu go.
Adama yeniban biru, Egibiti ya koo
wurama nge yellu. Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ
na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isiriliba yakia
(I maa mɛɛrio 30:10-11)

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isiriliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ, nɛn sɔm kowobu,
i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.
Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.
Kon bɛɛn bweseru yakiama saa yorun di.
I ko i wurama i wɛ̃ra,
i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ nɔni sõɔmɔ.
28 I ku bɛrum ko.
Domi na wãa ka bɛɛ.
Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
nìn suunu sɔɔ na raa bɛɛ yarinasia mi.
Adama bɛɛ, na ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ,
domi na ɲ̀ kpɛ̃ na kun bɛɛ sɛɛyasie.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Filisitiban sõ

47

1 Egibitin sina boko u sere Gasa tabu wɔri,
wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa Fil-
isitiban sõ. U nɛɛ,
2 wee, yibɛrɛba ba wee saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gian di,
ba tɛriamɔ tem sɔɔ nge daa te ta nim yibumɔ
ta bõɔ saramɔ.
Ma ba tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ wukiri

ka mɛn wusu ka tɔn be ba wãa si kpuro sɔɔ.
Tɔn be kpuro ba kuuki mɔ̀, ba weeweenu mɔ̀.
3 Dumin naa damu damusu ka tabu kɛkɛban uruuban wɔkinu nɔɔramɔ.
Baababa ba ben bibu derimɔ,
domi ben gɔma kpuro dwiiya.
4 Saa ya tunuma yè sɔɔ ba koo Filisitiba kpuro go,
ka tɔn be ba koo kpĩ bu Tirigibu, ka Sidonigibu somi,
ka tɔn be ba tie ba wãa tem bure te ba mɔ̀ Kafitoriɔ.
5 Gasagibu ba wãawa nuku sankiranu sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.
Asikalonigibu ka be ba wãa wɔwaɔ ba nɔɔ maari.
Bɛɛ be i tie, sere saa yerà i ko i n wãa
i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swĩ.
6 Wee, i gerumɔ i mɔ̀,
Yinni Gusunɔn takobi, domma kaa wɛ̃ra.
A wuro wunɛn kararɔ,
kpa a n wãa mi sɛ̃ɛ.
7 Amɔna ya koo ka wɛ̃ra.
Domi Yinni Gusunɔn tiiwa u ye wooda wɛ̃,
yu ka Asikalonigibu ka nim wɔ̃kun goonugibu wɔri.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Mɔabuban sɔ̃

48

1 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerua Mɔabuban sɔ̃. U nɛɛ,
Nɛbo ya kam kua
domi wee ba yen yãnu gura.
Kiriataimu ya wãa sekuru sɔɔ
domi ba ye mwa.
Misigabu ya wãa sekuru sɔɔ,
domi ba ye kɔsuka.
2 Mɔabun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma ba bwisikumɔ bu Hɛsiboni kam koosia.
Ba mɔ̀, su da su ye kam koosia
kpa ya kun maa wãa handunia sɔɔ.
Wunɛ Madimɛni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.
3 Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di, ba mɔ̀,
wee ba bɛsɛn yãnu guramɔ.
Wee ba kpuro kɔsukumɔ.
4 Ba Mɔabu kam koosia.
Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.
5 Ba wuri wennɛ guu te ba mɔ̀ Lusitiɔ,
ma nuku sankiranun kuuki yi saramamɔ saa Koronaimun guurun di.
6 Ba mɔ̀, i duki yakuro, i bɛɛn wãaru wɔra,
kpa i da i n wãa nge gbeeku kɛtɛkunu gbaburɔ.
7 Domi i bɛɛn naanɛ dokewa bɛɛn nɔman sɔmburu ka bɛɛn arumaniba sɔɔ.
Wee, tɛ̃ ba koo bɛɛn tii mwɛɛri
kpa bu bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi
ka win yãku kowobu ka win wirugibu
yoru mwa bu ka doona.
8 Be ba koo bu kam koosia mi.
Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.
Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.
Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ ka tem tɛɛri sɔɔ.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
9 U maa nɛɛ,
i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,
domi ben gɔɔ turuku kua.
Ben wusu su koo ko bansu.
Goo kun ko n maa wãa si sɔɔ.
10 Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ̀ ka atafiiru, u bu bɔ̃rusio.
Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,
Gusunɔ u bu bɔ̃rusio.

11 Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ba ṅ yoru diire gam.
Ba sɔ̃wa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.
Ba ṅ bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.
Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.
12 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon bu tɔmbu surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ, kpa bu weke ni kɔsuku.
13 Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsin sɔ̃, nge mɛ Isireliba ba sekuru wa bũu wi u wãa Betɛliɔn sɔ̃, domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.
14 Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i ko i ka kpĩ i gere i nɛɛ,
i sãawa tabu durɔbu be ba wãa tabun sɔ̃.
15 Domi wee, i kam kua.
Bɛɛn wusu su dɔ̃ɔ mwaara.
Ma yibɛrɛba ba bɛɛn aluwaasi damgibu mwɛɛra ba sakira.
Yeniwa sina boko u gerua. Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ,
16 Mɔabun kam kobu turuku kua.
Nɔni swãa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.
17 Bɛɛ be i wãa ben turuku, i ka bu gɔɔ sinɔ.
Bɛɛ be i bu yɛ̃, i bu bikio i nɛɛ,
amɔna n koosina ba ka ban tenin dam bakam mɛ kpeerasia mɛ.

18 Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee bɛɛrɛginu derio,
kpa i na i sina temɔ.
Domi be ba Mɔabuba kam koosia,
ba wee bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛn gbãra damginu kɔsuku.
19 Bɛɛ Aroɛɛgibu, i doo swaaɔ i mɛɛri,
kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nɛɛ,
mba n koora.
20 Ba koo bɛɛ wisi bu nɛɛ,
ba wãawa sekuru sɔɔ ba diirimɔ.
I kuuki koowo, i gbãra,
kpa i baawure nɔɔsia Aanɔɔwɔ
ma ba Mɔabuba gura.

21 Yinni Gusunɔwa u bu sɛɛyasiamɔ be ba
wãa wɔwa sɔɔ ka yen wuu sini sɔɔ, si ba mɔ̀,
Holoni ka Yahasi ka Mɛfati,
22 ka Diboni ka Nɛbo ka Bɛti Dibilataimu,
23 ka Kiriataimu ka Bɛti Gamulu ka Bɛti
Mɛɔni,
24 ka Keriɔtu ka Botisira, Mɔabuban wusu
kpuro gesi, si su wãa turuku ka tontondeɔ.
25 Ba Mɔabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
26 Mɔabuba ba tii sua Gusunɔn wuswaaɔ.
Yen sɔ̃, bu bu tam taasio sere bu mu siruku
kpa bu bu yɛ̃ɛ.
27 Bɛɛ Mɔabuba, i yaayo ma i raa Isireliba
yɛ̃ɛ. I raa bu wii gimanu koosi nge be i gbɛna
mwa.
28 Tɛ̃, i yario bɛɛn wusun di
kpa i da i n wãa kpee baaba sɔɔ,
kpa i kpee goominu saari,
i bɛɛn wãa yenu ko kpee baaba sɔɔ.

29 Sa Mɔabuban tii suabun gari nua, ka ben
tɔn biaru,
ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nɔni yɔnnu.
30 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn tii, na yɛ̃ ma ba
ra tii sue ben gari gerubu sɔɔ. Adama ye ba
mɔ̀ kpuro, ya ku ra n arufaani gaa mɔ.
31 Yen sɔ̃na na Mɔabuba kpuro gɔɔ
swĩiyammɛ.
Ma na Kiri Herɛsigibu weeweenu kuammɛ.
32 Sibiman resɛm gbaaru, na wuri mɔ̀ wunɛn
sɔ̃.
Nɛn wuri yi, yi Yasɛɛgibugii kere.
Yellu, wunɛn dãa kãasi yi nim wɔ̃ku saramɔ.
Yi mam Yasɛɛn daarun nim dɛkamɔ.
Adama wee, kam koosio u yin marum wɔri
u kam koosia.
33 Nuku dobun womusu kun maa wãa
Mɔabuban gbeaɔ.
Goo ku ra maa tam gamɛ mi.
Tam sari wekenu sɔɔ.
Nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ mi,
ma n kun mɔ tabugii.
34 Hɛsibonigibu ba nɔɔgiru sue ba somiru
kanamɔ. Ba ben nɔɔ nɔɔmɔ Elealeɔ, ka
Yahasiɔ, ka Soariɔ, ka Koronaimuɔ, ka Egalati
Selasiɔ. Domi baa Nimurimun daaru ta kam
kua.
35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon den Mɔabuba
kpeerasia, be, be ba yɔɔmɔ ben bũu turanɔ ba
nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
36 Yen sɔ̃na nɛn gɔ̃ru ga sumɔ nge guuru
Mɔabuba ka Kiri Herɛsigibun sɔ̃. Domi ben
dukia ye ba gura kpuro ya kam kua.
37 Tɔmbu kpuro ba ben seri ka ben toba
kɔna, ba tii murura nɔma yiru kpuro, ba
saaki deewa ben nuku sankiranun sɔ̃.
38 Ba gɔɔ wuri mɔ̀ yɛnu baagere sɔɔ ka
sere mi ba ra mɛnnɛ kpuro gesi domi na
Mɔabuban tem kɔsuka nge weke te goo kun
maa kĩ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
39 I gɔɔ swĩiyɔ, Mɔabuba ba wɔruma. Ba
biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba
ka bu sikerenɛ kpuro, ba bu yɛ̃ɛmɔ.

40 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, yibɛrɛba ba
koo na nge yaberekunu ni nu bɛllimɔ wɔllɔ.
41 Kpa bu wuu ge ba mɔ̀ Keriɔtu mwa,
bu gen gbãranu kɔsuku.
Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
42 Ba koo Mɔabuba kpeerasia.
Ben bwesera koo nɔru ko,
domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.
43 Wee, ba bu yina ka taa ka suura bɛrie.
44 Wi u duka mɔ̀ bɛrum sɔ̃,
u koo wɔriwa suura ye sɔɔ.
Wi u maa yara suura yen di,
kpa u taa mwaara.
Domi kon de Mɔabun sɛɛyasiabun tõru tu na.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
45 Be ba kpikiru sua ba ṅ maa dam tie,
ba wɛ̃ra yeru kasu Hɛsiboniɔ.
Adama dɔ̃ɔ yari yi koo yari yen sina boko
Sihonin dirun di,
yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka mɛn
guunu di.
46 Bɛɛ, Mɔabuba, i kam kuawa.
Bɛɛ Kemɔsigibu, i kpeerawa.
Wee, ba koo bɛɛn bibu yoru mwɛɛri bu ka
doona.
47 Adama saa gaa sisi
yè sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛɛra mi
wurama ben temɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
Nge mɛya kon ka Mɔabuba sɛɛyasia.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Amɔniban sɔ̃

49

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban
sɔ̃. U nɛɛ,
mban sɔ̃na bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu u Gadin
tem mwa.
Mban sɔ̃na win tɔmbu Amɔniba ba Isireliban
wusu wɔra.
Isireliba ba ṅ bibu mɔwa be ba koo mu tubi
di?
2 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon de tabun wurenu nu nɔɔra
ben wuu maroɔ ge ba mɔ̀ Raba.
Raba ye, ya koo bansu ko,
kpa yen baru kpaanu nu dɔ̃ɔ mwaakira.
Nge mɛya Isireliba ba koo bu gira be, be ba
raa bu gira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
3 Bɛɛ, Hɛsibonigibu, i gɔɔ swĩiyɔ.
Domi ba koo Ayi kam koosia.
Raban baru kpaanugibu, i nɔɔgiru suo i
somiru kana.
I saaki deewo nuku sankiranun sɔ̃,

kpa i n sirenɛ i n gɔɔ sumɔ.
Domi ba koo bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu sua,
ka win yãku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.
4 Bɛɛ Rabagibu, bɛɛ be i ku ra mɛm nɔ,
wee i tii sue bɛɛn wɔwa ye ya tem gem mɔn sõ.
Ma i bɛɛn dukia naanɛ sãa.
Ma i mɔ̀, wara u koo kpĩ u bɛɛ wɔrima.
5 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee kon bɛɛ nɔni swãaru surema.
Ta koo nawa saa baaman di,
kpa i yarina.
Goo maa sari wi u koo bɛɛ mɛnna.
6 Adama amɛn biru kon de be ba yarinɛ mi, bu wurama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Edɔmuban sõ

7 Wee ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua Edɔmuban sõ. U nɛɛ,
bwisi yi kpawa Temaniɔ?
Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?
Mana yi kpuro yi doona.
8 Bɛɛ Dedanigibu, i gɔsiro,
i duki yakuro i da i kuke kpee baaba sɔɔ.
Domi kon Esaugibu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ
sanam mɛ kon bu sɛɛyasia.
9 Be ba ra resɛm sɔri bà n na bɛɛn mi,
ba ra fiiko deri.
Gbɛnɔbu bà n tɔmbu wɔri,
ba ra suewa ye ba koo kpĩ.
10 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon Esaun bweseru kpuron yãnu gurawa.
Kon bu sikiama ben kuku yenun di.
Ba ṅ kpɛ̃ bu kuke.
Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerenɛ kpuro ba koo gbiwa.
Goo kun tiaramɔ.
11 Baa bà n ben bibu deri ba kua gobekuba,
nɛna kon de ba n wãa,
kpa ben gɔminibu bu man naanɛ ko.
12 Na maa nɛɛ, be na ṅ daa sɛɛyasiamɔ, kon bu sɛɛyasia. Yera bɛɛ, Edɔmuba, i tamaa i yara min di? Aawo, kon bɛɛ sɛɛyasiawa.
13 Na bõrumɔ sere ka nɛn wãaru ma bɛɛn wuu maro Bɔtisira ga koo bansu ko kpa n sãa sekuru, kpa tɔmbu ba n da gu sie bà n goo bõrusimɔ. Mɛya maa bɛɛn wuu si su tie su koo ko bansu sere ka baadommaɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
14 Yinni Gusunɔ u Yeremi labaari yeni sõɔwa u nɛɛ,
ba sɔmɔ goo gɔra bwesenun suunu sɔɔ u nu sõ u nɛɛ,
nu mɛnnama nu Edɔmuba wɔri,
nu seewo nu bu tabu wɔri.
15 Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bu ko dãakobu bwesenu kpuro sɔɔ,
be tɔmba ko n gema.
16 Ben tii suabu ka ben nɔnigiru ta dera ba kõɔra.
Be ba wãa kpee baaba sɔɔ, ka sere gungunun wii kpiinɔ,
baa bà n wãa yenu kua sere wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, nge gunɔ bakeru,
kon bu surama min di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
17 Edɔmu ya koo kowa bansu. Be ba sarɔ mi, bà n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asɔrɔ yen sõ.
18 Domi ya ko n sãawa nge mɛ ba Sodomu ka Gomɔra kpeerasia ka yen baru kpaanɔ. Goo kun maa sinamɔ mi.
19 Ko na n sãawa nge gbee sunɔ
ge ga yarima Yuudɛnin gbee surorun di ga dɔɔ gu nim nɔ.
Kpa n tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
Saa ye sɔɔra kon Edɔmuba sunɔ kpao wɛ̃ wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wɛ̃.
Sina boko wara u koo kpĩ u yõra nɛn wuswaaɔ.
20 Yen sõ, i swaa dakio i nɔ himba ye na kua Edɔmuban sõ,
ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sõ.
Na nɛɛ, kam kam, kon de bu be kpuro mwɛɛriwa nge yãanu
bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.
21 Kam koo bin wurenu sɔɔ, tem mu koo yĩiri.
Tɔmba koo nɔɔgiru sua bu somiru kana,
kpa ben nɔsu su nɔɔra sere nim wõkuɔ, ge ba mɔ̀ Sõɔ.
22 Wee, yibɛrɛba ba koo Botisira wukiri nge mɛ yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi.
Yen dɔma te, Edɔmun tabu durɔ damgibu ba ko n kpasa wɔri mɔ̀wa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Damasin sõ

23 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sõ. U nɛɛ,
yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,
sin tɔmba wãa sekuru sɔɔ.
Ba labaari kõsa nua, ma ba diirimɔ.
Ben laakari ya burisina nge nim wõkun nim,
sere ya ṅ kpĩa ya wuramɛ.
24 Damasigibu ba mwia kpana ba gɔsira bu ka duki su,
adama ba bɛrum soore.
Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
25 Wuu gèn sõ na ra n nuku dobu mɔ,
mban sõna gen tɔmbu ba ṅ kpikiru sua.
Wuu bɔkɔ ge, ge ga yĩsiru yara mi,
mban sõna gen tɔmbu ba ṅ gu deri.
26-27 Sõɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swɛɛ sɔɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia, kpa n de bu gu dõɔ mɛni

ka Bɛni Hadadin sina kpaaru. Nɛ, Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u gerua Kedaagibu

ka Hasorigibun sɔ̃

28 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Kedaagibun sɔ̃ ka bwese ni nu wãa Hasoriɔn
sɔ̃, ni Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u
kamia. U nɛɛ,
i seewo i Kedaagibu wɔri.
I be, sɔ̃ɔ yari yerugii be kpuro goowo.
29 I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu
kpuro guro,
ka ben beka ka ben sɔmunu ka ben yooy-
oosu,
kpa i kuuki ko baama i bu bɛrum tia.
30 Bɛɛ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wɔrusu sɔɔ.
Domi Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u
kpunaa kua u ka bɛɛ wɔri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
31 U maa nɛɛ,
i doo i bu wɔri be, be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ba sɔ̃ sɛ̃ɛ ben yɛnusɔ.
Ben wusu su ɲ̀ gamboba ka kɔkɔrɔba mɔ,
ma ba ka tɔmbu dɛsire.
32 Yibɛrɛba ba koo ben yooyoosu mwɛɛri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.
Kon bu yarinasia baama,
be, be ba ra ben wii baanu kɔni beri berika.
Kon de yibɛrɛba bu na baaman di bu bu kam
koosia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
33 Hasorin wuu ga koo ko bansu,
kpa ga n sãa gbeeku bɔ̃nun wãa yeru sere ka
baadommaɔ.
Goo kun maa sinamɔ mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Elamun sɔ̃

34 Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ
Yeremi sɔ̃ɔwa Elamun sɔ̃. Saa ye sɔɔ,
Sedesiasi, Yudaban sina bokon bandun
torewa mi.
35 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku
ni nu sãa ben dam nuuru.
36 Kon bu handunian goonu nnɛ kpuron
woo kparema, kpa n bu yarinasia baama.
Tem gam sari mi ba ɲ̀ ko n wãa.
37 Kon de Elamugibu bu diiri
ben yibɛrɛba ka be ba kasu bu bu gon
wuswaaɔ.
Nɛn mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru
kpɛ̃ɛ.
Taba kon ka bu go n kpe,
38 kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go
kpa n nɛn tiin bandu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
39 Adama tɔ̃ru gara wee tè sɔɔ kon de
be ba raa yarina mi, bu wurama.

Babiloni ya kam kua

50

1 Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua
Babilonin sɔ̃ ka yen tem kpuron sɔ̃, saa
Yeremin min di. U nɛɛ,
2 i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.
I yĩrenu koowo nu ka ye gia.
I ye kparo i nɛɛ,
Babiloni ya wɔruma.
Yen bũnu nu sekuru sua.
Bũu ni ba mɔ̀ Bɛli ka Mɛrodaki
nu wãa sekuru sɔɔ.
Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.
3 Bweseru gara ye wɔrim wee
saa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛ̃san nɔm geu gian di.
Ta koo tem mɛ gɔsiawa bansu.
Goo kun ko n maa wãa mi.
Tɔmbu ka yɛɛ kpuro koo yarina min di.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te, Isireliba ka Yudaba ba koo
wurama ben temɔ sannu,
ba n sumɔ, ba n nɛ Gusunɔ, ben Yinni kasu.
5 Ba koo Siɔnin swaa bikia,
bu wɔrima yen mi,
kpa bu na
bu ka man arukawani bɔke
ye ba ɲ̀ duarimɔ sere ka baadommaɔ.
6 Be, nɛn tɔmbu, wee ba sãa nge yãa gɔ̃ɔ
ge ga raa kɔ̃ɔre.
Ben kparoba raa bu kɔ̃
ba dera ba sirenɛ guunu wɔllɔ
ba gasirimɔ gee ka giɔ,
sere ba ben wãa yeru duari.
7 Yibɛrɛ be ba bu wɔri gesi,
ba ra bu gurewa.
Kpa yibɛrɛ be, bu nɛɛ,
ba ɲ̀ kɔ̃sa kue.
Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunɔ torari,
wi, wi u sãa gemgii
ka wi ben sikadoba ba naanɛ sãa.
8 Bɛɛ Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,
nge boo ni nu gɔ̃ɔ gbiiye.
9 Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka
kpa n de nu Babiloni wɔri.
Ba koo nawa saa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛ̃san nɔm geu gian di,
kpa bu ye tarusi bu mwa.
Ben sɛ̃ɛnu nu ɲ̀ kam wɔrimɔ.
Baa ben tabu durɔ turo kun gɔsirɔ nɔm dira.
10 Babilonigibu ba ɲ̀ kisiramɔ kam koo bin di.
Be ba koo ben yãnu gura kpuro,
ba koo nu gurawa ka nuku tia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Bɛɛ Babilonigibu, bɛɛ be i nɛn arumani
gura,
i nuki doro.
I n yɔ̃ɔkumɔ nge naa kpɛmi yakasɔ.
I n sumɔ nge dum dwɛɛ.
12 Adama i bɛɛn tem mɛɛrio.
Wee, mu wãa sekuru sɔɔ.
Wee, mu kua bansu, nge tem mi gãanu ku ra
kpi.

Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.
13 Yinni Gusunɔn mɔrun saabu, mu kua bansu.
Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.
14 Bɛɛ be i ra tɛndu to,
i na i Babiloni tarusi.
I ye sɛ̃ɛnu tweeyo.
I ku yen wɔnwɔndu ko.
Domi ya nɛ, Yinni Gusunɔ torari.
15 I tabun kuuki koowo baama
domi Babilonin gani yi wɔruka,
yen gbãrara suba.
Wee yen tɔmba nɔma yiiye
ba tii yibɛrɛba wɛ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye mɔru kɔsiemɔ,
na mɔ̀, i ye mɔru kɔsieyo.
I ye kuo nge mɛ ya raa gabu kua.
16 Tabu wee ka kam kobu sannu.
I bu goowo be ba duurumɔ
ka be ba gɛ̃ɛmɔ.
Baawure u seewo u da win temɔ mi win bweserа wãa.
17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba sãawa nge yãa ni nu kɔ̃ɔra
ma gbee sinansu su nu naa swĩi.
Asirin sina bokowa u gbia u nu wɔri u
gura, ma Babilonin sina boko u maa na u nu
wɔri u kɔsuka.
18 Yen sɔ̃na, nɛ Gusunɔ Isireliban Yinni, wi
u wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, kon Babilonin
sina boko ka win temgibu sɛɛyasia nge mɛ na
Asirin sunɔ sɛɛyasia.
19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wãa yerɔ,
kpa bu ben dĩanu yewe guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ
ka Basaniɔ ka guu te ba mɔ̀ Efaraimuɔ,
ka sere maa Galadin temɔ.
Ba ɲ maa gãanun yãaru mɔ̀.
20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum kasu ba kun wa,
domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wɔka.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Mɛrataimugibu ka Pekodigibu wɔrio.
I bu goowo i kam koosia mam mam.
I nɛn woodaba kpuro yibio.
22 Wee, tabun wurenu nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔ.
Asɔrɔ baka ya tunuma.
23 Babiloni ye ya handunia kpuro kɔsuka, nge matalaka,
yen tii wee, ya kɔsikira,
ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
24 Babiloni, na nun yina bɛria,
ma ya nun mwa a ɲ ka baaru.
Wee, tɛ̃, a kua pirisɔm,
domi a nɛ, Yinni Gusunɔ wɔri.
25 Ma na nɛn tabu yãnun beru yeru wukia.
Ma na nɛn mɔru sɔ̃ɔsi ka tabu yãa ni.
Domi nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na sɔmburu mɔ te kon ko Babiloniɔ.
26 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i na i Babilonigibun biranu suriri,
kpa i ben yãnu gura i subu subu nge yakasu,
i ye kam koosia.
Gãanu nu ku maa tiara mi.
27 I ben tabu durɔ damgibu goowo.
I bu sakirio nge yaa sabenu.
Ba kam kua, domi ben tɔ̃ra tunuma,
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia.
28 Yera Isireliba be ba kpikiru suuma
ba na Yerusalɛmuɔ ba mɔ̀,
Yerusalɛmu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.
U win sãa yee dɛɛraru mɔru kɔsia.
29 I tɛn towobu mɛnnɔ bu Babiloni wɔri,
kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,
kpa bu ku raa de goo u kisira min di.
Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.
Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.
Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
nɛ wi na sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
30 Yen sɔ̃, mi ben aluwaasiba ba wãa kpuro,
ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii
bu gbisuku tɔ̃ɔ te.
31 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,
na ka nun mɔru sãa.
Wunɛn tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ kon nun sɛɛyasia.
32 Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a wɔruma.
Goo sari wi u koo nun seeya.
Kon wuu si su ka nun sikerenɛ dɔ̃ɔ doke
kpa u sin tem kpuro di.
33 Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ,
wee ba Isireliba ka Yudaba dam dɔre
ba bu yoru nɛnusi,
ma ba yinamɔ bu bu yɔ̃su.
34 Adama nɛ, ben yakio, na dam mɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
Kon ka bu yina kpa n ben tem bɔri yɛndu wɛ̃,
kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusunɔ u yi Babilonin sɔ̃

35 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Babilonigibu tabu wɔrio
ka sere ben wuu bɔkɔ gen tɔmbu
ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisigibu.
36 I ben sɔmɔ tii suo be tabu wɔrio
kpa bu gɔsira wiirobu.
I ben tabu durɔ damgibu wɔrio
kpa bu nanda.
37 I ben dumi ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe tabu wɔrio.
I tɔn be ba kana ba bu somimɔ tabu sɔɔ, tabu wɔrio,
kpa bu bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
I ben dukia wɔrio i gura.
38 Ben daanun nim mu gbero.
Domi tem mi, bũna ba ra sã,

ma nu dera ba wiru bie.
39 Yen sɔ̃na kon de Babiloni yu ko bansu sere
ka baadommaɔ,
kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wãa
mi.
40 Kon Babiloni ye kɔsukuwa nge Sodomu ka
Gomɔra
ka sin wuu si nɛ, Yinni Gusunɔ na kam
koosia.
Goo kun maa sinamɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
41 Wee, bweseru gara wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gian di.
Bwese te, ta kpã.
Ten sinambu ba dam mɔ.
Be wee, ba swaa mɔ̀ ba wee saa tontonden di.
42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tɛma nɛni.
Ba ɲ̀ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
Ba wɔki nge nim wɔ̃kun nim.
Ba dumi yɔɔwa ba swĩinɛ swɛɛ swɛɛ.
Ba tabun sɔɔru sãa bu ka Babilonigibu wɔri.
43 Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
yera win gɔma dwiiya.
Bɛrum ka wuriribu nùn mwa
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
44 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon wuu gbãraruguu
wɔri
nge gbee sunɔ ge ga yarima
saa Yuudɛnin gbee surorun di,
kpa n gen tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
Saa ye sɔɔ, kon bu sunɔ kpao wɛ̃
wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wɛ̃.
Sina boko wara u koo kpĩ u yɔ̃ra nɛn
wuswaaɔ.
45 Yen sɔ̃, i swaa dakio i nɔ himba ye na yi
Babiloni ka yen tɔmbun sɔ̃.
Na nɛɛ, kam kam kon de bu be kpuro gura
nge yãanu bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben wãa yeru kpuro kam koosiawa.
46 Babilonin kam koo bin wurenu sɔɔ,
tem mu koo yĩiri,
kpa wɔki bakanu nu se saa handunian
baama kpuron di.

51

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin
sɔ̃. U nɛɛ,
kon de woo gu Babiloni swee,
ye ka yen tɔmbu,
kpa gu bu kam koosia.
2 Kon de tɔmbu bu bu yarinasia
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie.
Tɔ̃ɔ kɔ̃su te sɔɔ, ba koo ye wɔrima baaman di.
3 Tɛn towobu bu wuu gen tɔmbu tweeyo.
Bu yɛ̃ro tweeyo wi u win tarakpe naanɛ sãa.
Bu ku gen aluwaasiba deri.
Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.
4 Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka Babilonin
swɛɛyɔ.
5 Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro
torari n kpã.
Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ka win tɔmbu Isireliba ka Yudaba wãa.
6 I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wɔro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,
ye, ye ya koo ko bansu mi.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔ̃ra tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun are wɛ̃.
7 Babiloni ya raa sãawa nge nɔra wuragia
Yinni Gusunɔn nɔma sɔɔ.
Yera u ka handuniagibu tam wɛ̃ ba nɔra
sere mu bu go ba wiru bia.
8 Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma ya
kɔsikira.
I gɔɔ swĩiyɔ yen sɔ̃,
kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sɔrɔkudo ya koo bɛkura.
9 Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya ɲ̀ bɛkure.
Su ye deri su gɔsira bɛsɛn temɔ,
domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.
10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔniɔ su kpara ye u sun kua.
11 Yinni Gusunɔ u kĩ u Babiloni kam
koosia, kpa u win sãa yee dɛɛraru mɔru kɔsia.
Yen sɔ̃na u Mɛdiban sinambu dam kɛ̃mɔ bu
ka ye wɔri.
I bɛɛn sɛ̃ɛnun nɔsu sɔnwɔ,
kpa i bɛɛn tɛrɛnu sua.
12 I yĩreru koowo kpa i Babiloni wɔri.
Wuun kɔ̃sobu, bu wureo bu yɔ̃rɔ sɔmɛ ben
kɔ̃su yerɔ.
I Babiloni yɔɔru bwɛ̃ɛyɔ.
Domi ye Yinni Gusunɔ u yɔ̃rari u ko ye sɔɔ,
u koo ye kowa.
13 Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ̃ daa bakanun
bɔkuɔ,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunɛn kpeerun tɔ̃ru ta tura.
Wunɛn binɛ ya koo kpe.
14 Domi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔmbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔn yiiko

15 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua ka win
dam.
Wiya u maa handunia swĩi ka win yɛ̃ru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.
16 U n nɔɔgiru sua u wooda wɛ̃,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔllɔ,
kpa guru winu nu n sĩimɔ,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.
17 Tɔmbu bà n ye kpuro mɛɛra,
ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwãarokunun sekobu mwa,

domi nu sãawa weesu, nu ɲ wãaru mɔ.
18 Nu sãawa kam dirum mɛ mu tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ.
Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo nu sɛɛyasia.
19 Adama Gusunɔ u ɲ sãa nge bwãaroku ni.
U sãawa Isireliban arumani.
Wiya u kpuro taka kua,
wiya u maa Isireliba mɔ.
Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Babilonin kpeeru

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Babiloni, a raa sãawa nge nɛn matalaka baka tabu sɔɔ.
Wuna na denda na ka bwese dabinu kɔsuka,
ma na nin bannu surura.
21 Wuna na maa denda na ka maasɔbu
ka ben dumi kɔsuka,
ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka yin kparobu,
22 ka durɔbu ka kurɔbu,
tɔkɔnu ka bibu, aluwaasiba ka wɔndiaba.
23 Wuna na maa denda na ka yãa kparobu ka ben yãanu kɔsuka
ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba
ka sinambu ka ben sina asakpɔbu.
24 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
kon wunɛ Babiloni ka wunɛn tem tɔmbu kɔsie
wunɛn nɔni biru kõsa ye i kua Siɔniɔ.
25 Kon nun wɔrima, wunɛ wi a sãa
nge guu te ta handuniagibu kpuro kam koosia.
Kon nun nɔma dɛmiɛ,
kpa a binda a wɔruma temɔ.
Kaa kowa nge guu te ta dõɔ mwaara.
26 Baa wunɛn kperu garu,
ba ɲ maa suamɔ bu ka dirun koru swĩi.
Kaa kowa bansu sere ka baadommaɔ.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.
27 I tabun gidi bɔra yõrasio i Babiloni wɔri.
I kɔba soowo kpa bwesenu nu mɛnna.
I nu sɔɔru koosio.
I sinam be ba wãa Araratiɔ ka Miniɔ
ka Asikenasiɔ mɛnnama bu Babiloni tabu wɔri.
I tabu sinambu gɔsio
kpa i de dumi yi se nge twee
yi bu wɔri.
28 I bwesenu kpuro sɔɔru koosio
n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu
ka ben bera ka beran wirugibu
ka sere tɔn be ba wãa ben tem sɔɔ kpuro.
29 Wee tem mu yĩirimɔ.
Yinni Gusunɔn himba ya koo koora Babiloni sɔɔ.
U koo de yu ko bansu.
30 Yen tabu durɔbu ba koo kpana bu maa tabu ko.
Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sɔɔ.
Ben dam mu koo kpe,
kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.
Ben gbãra kɔnnɔsu ko n wukiare,
kpa bu ben yɛnusu dõɔ doke.
31 Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n wuramamɔ
bu ka Babilonin sina boko sõ
ma ba win wuu mwa beri berika.
32 Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.
Ba maa kuku yenu kpuro dõɔ mɛni.
Ma tabu durɔbu ba wurure.
33 AmɛniWa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u
wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,
wee yibɛrɛba ba koo na bu Babilonigibu suriri
kpa bu bu taaku nge dobi
yi yi wãa doo soo yerɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba somi

34 Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
ma u man deri nge weke diiru.
U man sɛ̃re nge yaa gɔba,
ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.
Yen biru u nɛn tɔmbu gira.
35 Yen sõ, Babilonigii be, bu nɔni sõɔro dam mɛ ba man dɔren sõ,
kpa yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllɔ.

36 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Yerusalɛmugibun sõ. U nɛɛ,
wee, kon bɛɛ sanna.
Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.
37 Babiloni koo kowa bansu
mi gbeeku bõnu nu ko n wãa.
Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
kpa bu ye yɛ̃ɛ.
38 Wee yen tɔmba gina sãa nge gbee sinansu si su kukirimɔ.
39 Adama sanam mɛ ba gàrì seewa,
kon de bu tam nɔ sere n banda,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀,
kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.
Ba ɲ maa seemɔ.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.
40 Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swĩiyammɛ

41 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sõ. U nɛɛ,
anna a wa ma Babiloni,
wuu bɔkɔ ge tɔmba raa siaramɔ,
ya wɔruma.
Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
42 Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.
43 Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.
Goo kun maa wãa mi.

Goo ku ra maa sare mi.
44 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Babilonin bũu wi ba mɔ̀ Bɛli seesi.
Kon nùn siasia ye u raa mwɛ,
kpa tɔmbu bu ku maa na win mi.
Wee Babilonin gbãrara wɔruma.
45 Bɛɛ, nɛn tɔmbu Isireliba, i yario min di.
Baawure u win wãaru wɔro nɛn mɔru baka
ye ya ween di.
46 I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye
ya nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔn sõ. Wõɔ
baagere ka gen labaariwa. Tɔmbu ba ko n
dam diinamɔ, kpa sinambu ba n seesinamɔ.
47 Adama sõɔ teeru kon Babilonin bũnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔmbu bu sekuru wa.
Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.
48 Wɔllɔ ka temɔ ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sõ.
Domi yibɛrɛba ba koo na saa sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gian di,
bu ye kpeerasia.
49 Yen tɔmba tɔn dabinu go handunia kpuro
sɔɔ.
Tɛ̃ yen tiin saa ya tunuma yu ka wɔruma.
Domi ba Isireliba dabinu go.
50 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i kisira ben nɔman di,
i ku maa yõra mini.
I doonɔ n toma Babilonin di.
Saa min di, i Yinni Gusunɔ yaayo
ka bɛɛn wuu Yerusalɛmu.
51 Ma Isireliba ba nɛɛ,
sanam mɛ sa nua ba sun wɔmmɔ,
sekura ra sun mwɛwa.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba Yinni Gusunɔn sãa
yeru wɔri ba kɔsuka,
sekura sun mwawa.
52 Adama wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, tõnu sisi nì sɔɔ u koo Babilonin bũnu
seesi,
kpa be ba mɛɛra wan wuri yi nɔɔra tem
kpuro sɔɔ.
53 Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wɔllɔ,
baa bà n ben gbãranun dam sosi
sere goo kun kpɛ̃ u da mi,
ka mɛ, u koo de yibɛrɛba bu bu wɔri bu kam
koosia.
54 Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nɔɔramɔ yen wusu sɔɔ.
55 Yinni Gusunɔwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.
Yibɛrɛba ba wee ba wɔki nge nim wõku.
56 Ba wee bu Babilonigii be wɔri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwɛɛri bu
ben tɛnnu bɔɔku.
Domi Gusunɔ u sãawa Yinni
wi u ra baawure kɔsie ye u kua.
57 U sãawa sunɔ. Win yĩsira wɔllu ka tem
Yinni. U nɛɛ, u koo de tam mu Babilonin
sinambu go, ka ben bwisigibu ka ben tem
yɛ̃robu ka ben wirugibu ka ben tabu durɔ
damgibu kpa bu dweeya sere ka baadommaɔ
ba kun maa seewe.
58 Babilonin gbãra baka ni, nu koo wɔruma.
Nin kɔnnɔ baka si, su koo dõɔ mwaara.
Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbãra ten sõ, ta
koo kam ko.
Ben hania kpuro ya koo kam kowa dõɔ sɔɔ.

Ba Yeremin tireru kpɛ̃ɛ

daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ

59 Seraya, Nɛriyan bii, Maseyan debubu,
u sãawa Sedesiasi, Yudaban sina bokon sɔm
kowobun wirugii. Sedesiasin bandun wõɔ
nnɛse sɔɔra ba da Babiloniɔ wi ka sina boko.
60 Yera Yeremi u yorua tireru sɔɔ kõsa ye ya
koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro
yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sõ.
61 Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura
Babiloniɔ, a kookari koowo a gari yini gari ka
dam tɔmbu bu nɔ.
62 Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamɔ
Babiloniɔ sere ka yɛɛyɔ. Ya koo kowa bansu
sere ka baadommaɔ.
63 À n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisio
kpa a tu kpɛ̃ɛ daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ,
64 kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numa mi,
nge mɛya Babiloni ya koo kam ko. Ya ǹ maa
seemɔ, kõsa ye Yinni Gusunɔ u ye suremɔn
sõ. Ya koo wɔrumawa kpa ya kun maa dam
mɔ.
Yeremin garin kpurowa mi.

52

Yerusalɛmu ya wɔruma

(I maa mɛɛrio 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

1 Wõɔ yɛnda tia Sedesiasi u mɔ sanam mɛ
u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wõɔ wɔkura tia
bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira
Hamutali, Yeremi, Libinagiin bii.
2 Sedesiasi wi, kõsa u kua Yinni Gusunɔn
nɔni sɔɔ. U kua mam mam nge mɛ Yoyakimu
u raa kua.
3 Yinni Gusunɔ u ka Yerusalɛmugibu
ka Yudaba mɔru kua, ma u bu gira win
wuswaan di.
Ma Sedesiasi u Nɛbukanɛsaa Babilonin
sina boko seesi.
4 Sedesiasin bandun wõɔ nɔɔba nnɛsen
suru wɔkurusen sõɔ wɔkuruse, yera
Nɛbukanɛsaa u na ka win tabu kowobu
kpuro bu ka Yerusalɛmu wɔri. Ma ba ben
sansani gira gbãrarun gãarɔ. Miya ba kuku
yenu gba gba ba ka gbãra te sikerena.
5 Ma ba Yerusalɛmu ye tarusi sere n ka kua
Sedesiasin bandun wõɔ wɔkura tiase.
6 Wõɔ gen suru nnɛsen sõɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ,
yera gõɔra wuu ge nɛnua. Domi dĩanu maa
sari tem mɛ sɔɔ ni tɔmba koo di.
7 Yera ba gbãraru yaba, ma Yerusalɛmun
tabu kowobu kpuro ba duki yakikira
wõkuru. Ba yara saa kɔnnɔn di ge ga
wãa gbãraru yirun baa sɔɔ sina bokon

dãa gbaarun bəkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Babilonigiba wuu ge sikerenɛ. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dɔɔ Yuudɛnin wəwa gia.
8 Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba nùn mwa Yerikon wəwaɔ. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba nùn deri.
9 Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribilaɔ, Hamatin temə. Ma u nùn siri.
10 U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin nəni biru Ribila mi.
11 Ma u Sedesiasin tiin nəni wəwa u nùn bəkua ka sii gandun yəni. Yen biru, u nùn sua u ka da Babiloniə u nùn doke pirisəm sɔɔ sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunən sãa yeru

dɔ̃ə mɛni
(I maa mɛɛrio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)

12 Yeniban biru, Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ə yɛndu tia sarise sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔ̃ə wəkuruse, yera Nɛbusarada wi u sãa sina bokon kɔ̃sobun guro guro u na Yerusalɛmuə.
13 Ma u Yinni Gusunən sãa yeru dɔ̃ə mɛni, ka sina kpaaru, ka yɛnu si su tie Yerusalɛmu mi kpuro, kaa sere gere damgibun yɛnusu?
14 Ma Nɛbusarada wi, ka win tabu kowobu ba Yerusalɛmun gbãraru kəsuka ba surura.
15 Ma ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gabu yoru mwɛɛra ka be ba tie wuu ge sɔɔ ka be ba tii wɛ̃ ka sere nəman səm kowobu.
16 Adama Nɛbusarada u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ben gabu deri bu ka resɛm gbaanu ka gbea wuku.
17-18 Yen biru, Babilonigii be, ba sãa yee ten torom gãritii sua ka kaatonu ka woba ka nəri ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ra yãku yɛm doke ka sere sãa yee ten dendi yãa ni ba kua ka sii gandu. Ma ba sãa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii gandu, ma ba boo sii ganduguu ge kəsuka ka gen yɔ̃ratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniə.
19 Ma kɔ̃sobun guro guro wi, u maa gbɛ̃ɛ yorukunu sua ka dɔ̃ə guratii ka nəri ka torom gãritii ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ra yãku yɛm doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka wura ka sii geesu.
20 Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere kɛtɛn weenasii wəkura yiru ye ya boo ge sɔɔwa, ye sina boko Salomɔɔ u kua ka sii gandu Yinni Gusunən sãa yee ten sɔ̃, goo kun yen bunum geeru yɛ̃.
21 Gbere yiru ye, ya gunum nɛwa. Yen baayeren gunum mu sãawa gəm soonu yɛndu yiru sari. Ma yen bɔɔrum mu sãa gəm soonu wəkura yiru. Yen baayere ya wem məwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu sãa nəm tararun saka.
22 Ba yen baayere furə dokea ge ba kua ka sii gandu. Furə gen baageren dɛ̃ɛbu sãawa gəm soonu nɔɔbu, ma ba gen baagere sii yəni ka dãa marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu.
23 Dãa marum weenasii wunəbuwa (100) ba gen baagere gorea ba ka sikerena. Adama wunəbu nnɛ sariwa ba koo kpĩ bu wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babiloniə

24 Nɛbusarada sina bokon kɔ̃sobun guro guro wi, u Seraya yãku kowo tənwero mwa ka Sofoni wi u sãa yãku kowo Serayan yiruse ka sãa yerun kənnən kɔ̃sobu ita,
25 ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka təmbu nɔɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko wesianɛ ka tabu kowobun wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun yĩsa yore tireru sɔɔ ka sere maa təmbu wata be ba sãa wuugibu.
26 Be kpurowa u mwɛɛra, ma u bu kpara u ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaə.
27 Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba bu go Ribila mi, Hamatin temə.
Nge mɛya ba ka Yudaba yoru mwɛɛra ba ka doona n toma ben tem di.
28 Yuda be Nɛbukanɛsaa u yoru mwɛɛra u ka da win temə win bandun wɔ̃ə nɔɔba yiruse sɔɔ, ben geera sãawa təmbu nərəbun suba ita ka yɛnda ita (3.023).
29 Be u maa yoru mwɛɛra Yerusalɛmuə win bandun wɔ̃ə yɛndu yiru sarise sɔɔ, ben geera sãawa təmbu nɛnɛ ka tɛna ka yiru (832).
30 Win bandun wɔ̃ə yɛnda itase sɔɔ, yera Nɛbusarada wi, u təmbu nata ka wunaa weeru ka nɔɔbu (745) mwɛɛra Yerusalɛmuə u ka da. Yuda be ba mwɛɛra mi kpuro, ben geera kuawa təmbu nərəbun suba nnɛ ka nata (4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:27-30)

31 Efili Mɛrodaki Babilonin sina boko, win bandun wɔ̃ə gbiikuu sɔɔ, yera u Yoyakini Yudaban sina boko wəlle sua ma u nùn yara pirisəm di win yoru dibun wɔ̃ə weeru ita sarise sɔɔ, yen suru wəkura yirusen sɔ̃ə yɛnda nɔɔbuse sɔɔ.
32 U ka nùn gari kua ka kĩru ma u win bandu wəlle sua n kere sinam be ba yoru mwɛɛra ba ka wãa Babiloni mi, ka wi sannu.
33 Ma u win pirisəm yãnu kəsa, u dera u ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win wãarun nərə.
34 Babilonin sina boko wiya u ra nùn nɔɔri baadomma kpa u nùn wɛ̃ yèn bukata u mə kpuro sere u da u ka gu.

YEREMIN SWII

Yeremi u swĩ Yerusalɛmu ye ba wəri ba kəsukan sõ ka sere Yudaban toranun sõ. U wigibu tubusia yèn sõ Gusunə u dera yibɛrɛba ba kua mɛ. Adama u nɛɛ, Yudaba bà n gõru gəsia, Gusunə u koo bu win wənwəndu sõəsi.

Tire ten kpunaa

1. Yerusalɛmu ya sãa nge kurə gəmini, wiru 1.
2. Yinni Gusunə u Yerusalɛmu sɛɛyasia, wiru 2.
3. Nəni swãaru səə, yĩiyəbu wãa, wiru 3.
4. Yerusalɛmugibun wahala tabun sõ, wiru 4.
5. Yinni Gusunə, a de su wurama wunɛn mi, wiru 5.

Yerusalɛmu ya sãa nge kurə gəmini

1 Yerusalɛmu yè səə təmba raa dabi,
wee ya wãa ye təna,
ya kua nge gəmini.
Ya raa yĩsiru yara bwesenun suunu səə.
Wee tɛ̃ ba ye yoru diisiamə.
2 Ya wuri mɔ̀ wɔ̃ku giriru
ma yen nəni yĩresu kokumə.
Be ba raa sãa yen kĩnasibu,
ben goo sari wi u ye nukuru yɛmiasiamə.
Be kpuro ba kuawa naanɛ sariba,
ma ba kua yen yibɛrɛba.
3 Ba Yudaba gura ba ka doona tem tukumə.
Mɛya, ba bu dam dəremə ba yoru diisiamə.
Ba ku ra n wɛ̃rabu mə.
Ben yibɛrɛba ba bu wəri subaru səə
ba deema ba wãa nəni swãaru garu səə.
4 Yerusalɛmu ya wãa nuku sankiranu səə,
domi ba ku ra maa yen swɛɛ sĩ bu tõə bakaru na.
Goo kun maa wãa yen gbãra kənnəwə.
Yen yãku kowobu ba weeweenu mɔ̀.
Yen wəndiaban nuki sankira.
Yen tii ya wãa nuku sankira bakaru səə.
5 Yen yibɛrɛba ba ye tabu di,
ma ba wãa bəri yɛndu səə.
Yinni Gusunəwa u ye nuku sankira ni kpɛ̃ɛ
yen tora dabinun sõ.
Wee yibɛrɛba ba yen bibu kpara
ba ka da ba yoru diisiamə.
6 Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma yen wirugibu ba ka gini weenɛ
yi yi ɲ yakasu wa yi di.
Yi ɲ maa dam mə
ma yi duki mɔ̀ taason wuswaan di.
7 Saa yeni səə, Yerusalɛmu ya wãa yãaru səə,
yen təmba yaayaare mɔ̀.
Yera ya yaaya gãa gee ni ya raa mə yellu.
Sanam mɛ yen yibɛrɛba ba ye kamia,
ya goo bia u na u ye somi,
ma n yibɛrɛ be dore, ba ye yaakoru koosimə.
8 Yerusalɛmu ya tora too.
Yen sõna ba ye tusa.
Be ba raa ye doke,
bà n yen bansu wa ba ra ye gɛmwa.
Wee, yen tii, ya weeweenu mɔ̀,
ya wãa sekuru səə.
9 Wee, yen durum yĩreru ta wãa yen yaberə.
Adama ya ɲ daa yen kpeeru bwisika.
Ya wəruma subaru səə
goo kun ye nukuru yɛmiasie.
Ma ya nəəgiru sua ya nɛɛ,
Yinni Gusunə, a nɛn nəni swãaru mɛɛrio.
A mɛɛrio nge mɛ yibɛrɛ u tii sue.
10 Wee, ba nɛn gãa gee ni na mə gura.
Wee, bwese tuku ni a yina nu n wãa ka wunɛn təmbu sannu,
nu dua wunɛn sãa yerə.
11 Wee, Yerusalɛmugibu kpuro ba wasire
ba dĩanu kasu ni ba koo di.
Ma ba ka ben gãa geenu dĩa ni kəsina
bu wa ba n ka wãa.
Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Yinni Gusunə, a mɛɛrio nge mɛ na wənwəndu soore.

12 Bɛɛya na ka yã, bɛɛ be i sarə mini kpuro.
I mɛɛrio nəni swãaru garu tà n maa nɛgii teni kere,
te Yinni Gusunə u man kpɛ̃ɛ win mərun saa səə.
13 Saa wəllun di n sãare u dõə surema nɛn wasi səə,
ma u man di.
U nɛn naasu yina bɛria.
Ma u man sura gbaru gbara
u man kpɛ̃ɛ nuku sankiranu səə sere ka baadommaə.
14 U nɛn toranu kpuro mɛnna
nge wɛ̃ɛ yi ba tara.
Ma u nu gbinisi nɛn wĩirə.
U nɛn dam bua.
Ma u man yibɛrɛ nəmu bɛria
mi na ɲ kpɛ̃ n ka tii yina.
15 Yinni Gusunə u nɛn tabu kowobu surura.
U tabu durəbu mɛnna
bu ka nɛn aluwaasiba kam koosia.
U nɛ, Yerusalɛmu taaka
nge mɛ ba ra resɛm taaku.
16 Yen sõna na wura mɔ̀,
na nəni yĩresu kokumə.
Wi u koo man nukuru yɛmiasia u man wãaru wesia,
u man deri.
Nɛn biba nuki sankire,
domi yibɛrɛ u man kamia.

17 Na nəma yiiya na kanaru kua.
Adama goo kun nɛ u man nukuru yɛmiasia.
Yinni Gusunə u dera be ba ka nɛn təmbu Isireliba sikerenɛ
ba kua nɛn yibɛrɛba,
ma ba man garisi disi.

18 Yinni Gusunɔ u gem mɔ ye u ka kua mɛ.
Domi na ɲ win gere mɛm nɔɔwɛ.
Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ,
kpa i nɛn nuku sankiranu wa.
Nɛn wɔndiaba ka nɛn aluwaasiba ba yoru da tem tukumɔ.
19 Na nɛn kĩnasibu somiru kana,
adama ba man bɔrɔ kɔ̃ɔru kua.
Nɛn yãku kowobu ka wuun guro gurobu ba gu nɛn swɛɛ sɔɔ
sanam mɛ ba dĩanu kasu ni ba koo di ba n ka wãa.
20 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔni swãaru mɛɛrio,
nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Na nuki sankire too,
domi na ɲ nun mɛm nɔɔwɛ.
Tɔɔwɔ tabu sun dimɔ.
Ma wuun sɔɔwɔ gɔɔ wãa.
21 Ba nɛn weeweenu nua.
Adama goo kun man nukuru yɛmiasie.
Yibɛrɛban nukura dora, yèn sɔ̃ a man kua mɛ.
N n mɛn na, a de tɔ̃ɔ te, tu na te a gerua mi,
kpa bu ko nge nɛ.
22 A ben nuku kɔ̃suru mɛɛrio,
kpa a bu kua nge mɛ a man kua nɛn durum kpãarun sɔ̃.
A mɛɛrio nge mɛ na weeweenu mɔ̀, nɛn nuki sankire.

Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɛɛyasia

2

1 Yinni Gusunɔn mɔru baka ya seewa.
Ma ya Yerusalɛmu wukiri nge guru wii bakaru.
Yen bɛɛrɛ ye ya raa girari sere guru winɔ,
u ye kara u kɔ̃ temɔ.
Win mɔru yen saa sɔɔ,
u ɲ yaaye ma Yerusalɛmu ya sãa win naa sɔnditia.
2 U Isireliban wãa yenu
ka ben wusun gbãranu kpuro surura ka mɔru wɔnwɔndu sari.
Ni wee nu wɔruka temɔ.
U ben bandu ka ten wirugibun dam bua.
3 U Isireliban dam kpuro bua win mɔru bakan sɔ̃.
U tii bɔkua sanam mɛ yibɛrɛba ba bu wɔrim na.
Ma u Isireli be dɔ̃ɔ kare,
ma dɔ̃ɔ wi, u bu di beri berika.
4 U bu win tɛndu gawe ka win nɔm geu.
Ma u bu yĩisi nge yibɛrɛ,
u kpuro go ye ya gea sãa ben nɔni sɔɔ.
U dera win mɔru yabura nge dɔ̃ɔ
ben wãa yenɔ Yerusalɛmuɔ.
5 Yinni Gusunɔ u Isireliba wɔri nge yibɛrɛ.
U bu mwa nge dɔ̃ɔ u ben dii geenu di.
U ben gbãranu kɔsuka,
ma u dera wuri yi nɔɔramɔ baama ben suunu sɔɔ.
6 U win sãa yeru kɔsuka.
U dera ba ku ra maa sãarun tɔ̃ɔ bakanu ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru di.
Win mɔru seewa ka dam.
Ma u sina boko ka yãku kowobu yina.
7 U win sãa yeru mi ba ra nùn yãkuru kue biru kisi.
U yibɛrɛba Yerusalɛmun dii geenu nɔmu bɛria.
Ma wɔkinu nɔɔra win sãa yeru mi, nge tɔ̃ɔ bakanun saa.
8 Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru doke u Yerusalɛmun gbãranu kɔsuku.
Wee u nu kɔsuka kpuro mam mam.
Ya kua wɔnwɔndu baama kpuro.
Gbãranu yiru ye kpuro ya kua bansu.
9 Yen kɔnnɔsu su numa temɔ.
Sin dãa ye ba ra ka su sɛ̃suku ya bɔɔkira.
Ma ba yen sina boko ka yen wirugibu gura
ba ka da tem tukumɔ.
Wooda maa sari.
Baa Gusunɔn sɔmɔbu ba ɲ maa kãsinu waamɔ win min di.
10 Wee, yen guro gurobu ba sɔ̃ temɔ ba nɔsu maari.
Ba tii torom wisi winɔ,
ba saaki deewa nuku sankiranun sɔ̃.
Ma yen wɔndiaba ba sɔ̃ ba tuke.

11 Nɛn nɔni yandamɔ wurin sɔ̃.
Nɛn wasi gbisimɔ ma nɛn tororа kare.
Domi nɛn tɔmba kam kua.
Wee, bii wɛ̃ɛnu ka bibu ba wãa Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ,
ba ɲ maa dam mɔ.
12 Ba ben mɛrobu sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀,
mana sa ko dĩanu wa.
Ma ba wɔrukumɔ swɛɛ sɔɔ nge be ba mɛɛra kua.
Gaba gbisukumɔ ben mɛron tororu wɔllɔ.

13 Yerusalɛmu, mba kon nun sɔ̃.
Mba kon ka nun weesina.
Wara u maa nɔni sɔ̃ɔre nge wunɛ,
n ka kpĩ n nun nukuru yɛmiasia.
Domi wunɛn nɔni swãara kpã nge nim wɔ̃kun nim.
Goo sari wi u koo kpĩ u tu kpeesia.
14 Wunɛn sɔmɔbu ba nun gari weesugii sɔ̃ɔwa.
Ba ɲ nun wunɛn toranu sɔ̃ɔsi
bu ka nun gbara yorun di.
Gari weesugiiya ba nun sɔ̃ɔwa yi yi nun nɔni wɔ̃kua.
15 Wee, tɛ̃ wi u sarɔ u ra nun taka koosiwa u yɛ̃ɛ,
kpa u wia ko u nɛɛ,
wuu geniwa ba ra raa soku wuu burɔ,
gèn sɔ̃ handunian tɔmbu kpuro ba ra n nuku dobu mɔ̀?
16 Kpa yibɛrɛba ba n nɔɔ tɛndu bɛri
ba n nun yɛ̃ɛmɔ ba n mɔ̀,
sa nun mwɛ nge dĩa dɔka.

Wee, tɔ̃ɔ te sa mara ta tunuma,
sa tu wa.
17 Yinni Gusunɔ u kua ye u gɔ̃ru doke.
U yibia ye u gerua saa yellun di u nɛɛ,
u koo ko.
Wee u wunɛ Yerusalɛmu kam kua.
U ɲ̀ wunɛn wɔnwɔndu wa.
U dera yibɛrɛban nukura dora wunɛn sɔ̃,
domi u bu dam kã.

18 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sueyo,
a de u wunɛn wuri nɔ.
A nɔni yĩresu kokuo nge daaru.
A ku wɛ̃ra, a ku wuri mari.
19 A seewo a wuri ko wɔ̃kuru,
a wunɛn gɔ̃ru kpuro kusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
A nɔma yiiyo a nùn kana wunɛn bibun sɔ̃
be ba gbimɔ swɛɛ sɔɔ gɔ̃ɔrun sɔ̃.

20 Yinni Gusunɔ, a mɛɛrio a wa.
Wara a kuare nge mɛ.
Mban sɔ̃na a dera tɔn kurɔba ben bibu tema
be ba kĩ mi.
Mban sɔ̃na a dera yibɛrɛba ba maa wunɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu go wunɛn sãa yerɔ.
21 Wee bukurobu ka bibun gonu nu kpĩ swɛɛ sɔɔ.
Ba nɛn wɔndiaba ka aluwaasiba go tabu sɔɔ.
A dera ba bu sakira wɔnwɔndu sari, wunɛn mɔrun saa.
22 A nɛn yibɛrɛ be na nasie sokusia baaman di
ba mɛnna nge tɔ̃ɔ bakarun saa.
Yen dɔma te, goo kun kisire.
Goo kun maa seewe bii be na kĩ na seeya sɔɔ.
A dera nɛn yibɛrɛ u bu go kpuro.

Nɔni swãaru sɔɔ, yĩiyɔbu wãa

3

1 Na sãawa tɔnu wi u nɔni swãaru yɛ̃
te ta na Yinni Gusunɔn mɔrun sɔ̃.
2 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ, mi yam
bururam sari.
3 Nɛ turowa u nɔma doke bururu ka yoka.
4 U dera na woora saa nɛn wirun di sere ka nɛn naasɔ.
N sãare u nɛn kukunu kɔsuka,
5 u ka man nuku sankiranu ka nɔni swãaru bunana nge gbãraru.
6 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ
nge gɔri be ba gu n tɛ.
7 U man gbãraru bunana n ku ka yari,
ma u man bɔkua ka yɔni damgii.
8 Ma na nɔɔgiru sua na somiru kana.
Adama u ɲ̀ man swaa daki u sere nɛn kanaru mwa.
9 U nɛn swaa kɛnua ka kpee bakanu,
u ye go.
10 U kukua u man mara
nge gbeeku bɔ̃ɔ ge ga yaa mara.
U man mara nge gbee sunɔ
ge ga yaa yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
11 U nɛn swɛɛ bɔɔra,
ma u man mwa u gɛ̃ɛka.
U man deri biti sɔɔ.
12 U win tɛndu bɛri
ma u man kua nge yaa ye u koo to.
13 U nɛn yɛ̃sa yabura ka sɛ̃ɛnu.
14 Ma tɔmbu kpuro ba man yɛ̃ɛmɔ
ba womusu dokemɔ tɔ̃ɔ baatere.
15 U dera na nɔni swãaru wa
ma nuku sankirara man goomɔ nge tam.
16 U dera na kpenu tema
ma nɛn donnu bɔɔkira.
Ma u man torom wisi.
17 U dera na ɲ̀ maa wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
na ɲ̀ maa nuku dobu mɔ.
18 Ma na gerua na nɛɛ,
na ɲ̀ maa dam mɔ,
na ɲ̀ maa gãanu yĩiyɔ wi, Yinni Gusunɔn mi.

19 Nà n nɛn nɔni swãaru yaaya,
n da n sãarewa nge dãa sosurarun nima na nɔra ka dɛ̃ɛ.
20 Nà n yeniba kpuro yaaya, na ra wururewa.
21 Adama wee ye ya man yĩiyɔbu wɛ̃ɛmɔ.
Na kĩ n tii ye yaayasia n gere.
22 Yera, Yinni Gusunɔn durom kun kpa,
win wɔnwɔnda kun maa nɔru kue.
23 Ta ra n wuramamɔwa bururu baatere.
Win bɔrɔkiniru ta kpã.
24 Na nɛɛ, Yinni Gusunɔ u sãawa nɛgii.
Yen sɔ̃na na yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.
25 U ra wi u nùn naanɛ sãa kĩru sɔ̃ɔsi,
kpa u wi u nùn kasu durom kua.
26 Ya wã tɔnu ù n Gusunɔn somiru mara ka tɛmanabu.
27 Ya wã tɔnu u Gusunɔn yoru wura win aluwaasiru sɔɔ.
28 U n laakari mɛɛribu gabu wa,
u tii gawo sɛ̃ɛ u da u n wãa wi turo,
domi Yinni Gusunɔwa u nùn bu kpɛ̃ɛ.
29 U n nùn wiru kpĩiyɛ win nuku sankiranu sɔɔ,
kpa u n yĩiyɔ ma u koo nùn somi.
30 U wi u nùn baara soomɔ baaru tĩiyɔ u sɔmɛ,
kpa u wura bu nùn wɔmɛ.
31 Domi Yinni Gusunɔ u ku ra tɔnu biru kisi ka baadommaɔ.
32 Baa ù n dera yɛ̃ro u nɔni swãaru wa,
ka mɛ, u nùn kĩ too,
domi win wɔnwɔnda kpã.
33 N ɲ̀ win kĩru u ka tɔnu nɔni sɔ̃,
kpa u nùn nuki sanku.

34-36 Yinni Gusunɔ u yɛ̃
sanam mɛ ba yobu nɔni sɔ̃ɔmɔ ba taakumɔ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɲ̀ tɔmbu kuammɛ nge mɛ n weenɛ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɲ̀ bu siriammɛ dee dee.
37 Goo kun kpɛ̃ u nɛɛ, gãanu nu kooro,

Yinni Gusunɔ ù kun nin wooda wɛ̃.
38 Wi, Gusunɔ Wɔrukoo
wiya u ra de gea ka kɔ̃sa yu na.
39 Ñ n mɛn na, mban sɔ̃na tɔnu u ko n wee-
weenu mɔ̀.
U de u weeweenu ko win durum sɔ̃.
40 Yen sɔ̃, i de su bɛsɛn daa mɛɛri
kpa su ye wɛ̃ɛri
su wa su ka gɔsirama Yinni Gusunɔn mi.
41 Gusunɔ u wãa wɔllɔ.
I de su nɔma yiiya su nùn kana.
42 Su nɛɛ, Yinni, sa durum kua,
sa nun seesi.
A ñ sun suuru kue.
43 A tii berua wunɛn mɔru bakan sɔ̃,
ma a sun naa gira a go wɔnwɔndu sari.
44 A dua guru wiru sɔɔ a ku ka bɛsɛn kanaru
nɔn sɔ̃.
45 A dera ba sun garisi nge kubanu bwese-
nun suunu sɔɔ.
46 Bɛsɛn yibɛrɛba kpuro ba sun nɔɔ kuurimɔ.
47 Ye ya sun tie, yera nandabu ka bɛrum,
domi ba bɛsɛn yãnu gura,
bɛsɛn tem mu kua bansu.
48 Wee na nɔni yĩresu kokumɔ
yèn sɔ̃ nɛn tɔmba kam kua.
49 Nɛn nɔni yĩresu kokumɔ, su ñ yɔ̃re,
50 na ka mara Yinni Gusunɔ u nɛn laakari
kooma wɔllun di,
51 kpa u wa ma ye ya Yerusalɛmugibu
deemamɔ,
ya nɛn nuki sanka.

52 Be ba man tusa kam sɔɔ
ba man naa gira nge gunɔ.
53 Ba kĩ bu nɛn wãaru kpeesia wɔru sɔɔ.
Ba man kpenu kasuka.
54 Nim mu man mwɛɛmɔ,
ma na nɛɛ, na kam kuawa.
55 Saa ye sɔɔ, na kanaru kua na nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, na nun soka saa wɔru ge sɔɔn
di,
56 ma a nɛn nɔɔ nua.
A ku wunɛn swaa kɔre.
A nɛn wuri ka nɛn weeweenu nɔɔwɔ.
57 Dɔma te, a man susi,
a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, n ku bɛrum ko.
58 Yinni a man siria
ma a nɛn wãaru yakia.
59 A wa kɔ̃sa ye ba man kua,
a man sirio.
60 A wa mɔru ye ba man kɔsiemɔ
ka nɔɔ tia ye ba mɔ̀ bu ka man seesi.
61 Yinni Gusunɔ, a ben wɔma nua ye ba man
koosimɔ.
62 A ben nɔɔ tia wa ye ba man koosi
ba ka man gerusimɔ tɔ̃ɔ baatere.
63 Ye ba mɔ̀ kpuro sɔɔ gesi,
nɛna ba ra n womu dokemɔ.
64 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma kaa bu kɔsie
nge mɛ ben kookoosu nɛ.
65 Kaa ben gɔ̃run nɔni wɔ̃ke
kpa a de wunɛn bɔ̃ri yi n sãa ben baa.
66 Kaa bu naa gira ka mɔru baka
kpa a bu kpeerasia
ba kun maa wãa tem mɛ sɔɔ.

Yerusalɛmugibun wahala tabun sɔ̃

4

1 Yinni Gusunɔn sãa yerun wura gea ye, ya
tĩra.
Ten kpenu nu yari swɛɛ kpuro sɔɔ.
2 Yerusalɛmun tɔn be ba raa garisi nge wura
gea,
ba gisɔ bu garisiwa nge tem mɔnnu.
3 Baa ka gbeeku bɔ̃nɔ, nu ra nin binu bom kɛ̃.
Adama nɛn tɔmbu ba ñ ben bibun
wɔnwɔndu mɔ.
Ba sãawa nge taataa niru te ta wãa gbaburɔ.
4 Ba dera ben bii wɛ̃ɛnun yari mani nin
darosu sɔɔ nim nɔrun sɔ̃.
Bibu ba dĩanu kasu, adama goo sari wi u koo
bu wɛ̃.
5 Be ba ra raa dĩa geenu di,
ba gbisukumɔ swɛɛ sɔɔ.
Be ba seeya doo nɔɔru sɔɔ,
ba kubanu bũurimɔ.
6 Nɛn tɔmbun sɛɛyasiabu bu kpã, bu
Sodomugibu kere,
wuu ge Yinni Gusunɔ u kpeerasia nɔni kpaki
teeru
goon nɔma sari mi sɔɔ.
7 Ben sina bibu ba raa wɛ̃su bururam kere.
Ba mam bom bekum bururam kere.
Ben wasin gɔna ra n sɔ̃riwa
kpa ben wuswaa ya n ballimɔ nge kpee
gobiginu.
8 Adama tɛ̃ ba dɔ̃ɔ durom tĩram kere.
Ba ku ra maa bu tubu swɛɛ sɔɔ.
Ba woorewa sere ben gɔna ya kukunu mani.
Ma ben wasi gbere nge dãa gbeba.
9 Be ba gbimɔ tabu sɔɔ, ben gɔɔ buram bo
n kere be ba ra nɔni sɔ̃ɔre
bu woora gɔ̃ɔrun sɔ̃ bu sere gbi.
10 Baa mɛ bii mɛrobu ba ben bibu kĩ too,
ka mɛ, ba bu yikumɔ ba dimɔ
wahala ye ya be, nɛn tɔmbu deeman sɔ̃.

11 Yinni Gusunɔ u win mɔru kpuro sɔ̃ɔsi,
u Yerusalɛmu dɔ̃ɔ sɔ̃re
ma ya dɔ̃ɔ mwaara sere ka yen kpɛɛkpɛɛkuɔ.
12 Sina boko goo ñ kun mɛ tɔn diro goo sari
handunia sɔɔ
wi u raa tamaa yibɛrɛ u koo kpĩ u du
Yerusalɛmun gbãrarun kɔnnɔn di.
13 Wahala baka yeni ya nawa
Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobun toranun
sɔ̃.
Domi bera ba be ba ñ toranu ganu kuen yɛm
yari Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ.
14 Ba ra n sirenɛwa swɛɛ sɔɔ ba n babi nge
wɔ̃kobu
ba n disi sɔɔwa tɔmbun yɛm sɔ̃.
Goo kun kãkɔ u mam ben yãnu baba.

15 Bà n da tɔmbun bɔkuɔ, ba ra bu girewa bu
nɛɛ,
i doonɔ minin di, bɛɛ disigibu.
I ku susima i sun baba.
Yera ba ra doonɛ min di ba kun yɛ̃ mi ba dɔɔ.
Bà n maa wãa bwese tukunun suunu sɔɔ,
nu ra bu sɔ̃wa nu nɛɛ,
i ku sina bɛsɛn suunu sɔɔ mini n ka tɛ.
16 Yinni Gusunɔn tii u bu yarinasia ka mɔru.
U ɲ̀ kĩ u bu wa.
U ɲ̀ ben yãku kowo goo doke gãanu.
U ɲ̀ maa ben durɔ tɔkɔnun wɔnwɔndu kue.

17 Sa swaa mɛɛra sa wasira
su ka wa mìn di somira koo sun naawa.
Sa raa bweseru garu mɛɛra
te sa yĩiyɔ ta koo sun faaba ko.
Wee, ta ɲ̀ sun faaba kue.
18 Yibɛrɛba ba bɛsɛn sanu sanusu mɛɛra,
bu ka sun yinari su da wuun batuma sɔɔ.
Bɛsɛn gɔɔ turuku kua.
Bɛsɛn wãarun tɔ̃ra kpawa mi.
19 Bɛsɛn yibɛrɛ be, ba gunɔ bakeru sãabu
kere.
Ba sun yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ gbaburɔ.
Ba sun naa gire sere guunu wɔllɔ.
20 Bɛsɛn sina boko wi u dera sa wãa,
wi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa,
wee, ba nùn yina mwa.
N deema sa raa nɛɛ,
win saabuwa sa ka tii mɔ bwesenun suunu
sɔɔ.

21 Bɛɛ maa Edɔmuba, bɛɛ be i wãa Usiɔ,
i ko kpĩ i nuku dobu ko tɛ̃,
adama i n yɛ̃ ma siribu bɛɛ mara.
I ko i ko nge be tam mu goomɔ kpa i tereru
yɔ̃ra.
22 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛn sɛɛyasiabu kpa.
Ba ɲ̀ maa bɛɛ yoru mwaamɔ bu ka doona.
Adama bɛɛ Edɔmuba, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
mɔru kɔsia,
kpa u bɛɛn toranu terasia.

Yinni Gusunɔ, a de su wurama wunɛn mi

5

1 Yinni Gusunɔ, a yaayo ye n sun deema.
A mɛɛrio a wa nge mɛ sa wãa sekuru sɔɔ.
2 Bɛsɛn tem mɛ a sun wɛ̃ mu kua gabugim.
Tɔn tukoba ba wãa bɛsɛn diaɔ.
3 Bɛsɛn baababa ba gu,
ma bɛsɛn mɛrobu ba gɔminiru sɔ̃.
Sa wãa tundobu sari.
4 Gobiya sa ra kɔsie su sere bɛsɛn tiin dɔkɔn
nim nɔ.
Gobiya sa ra maa ka bɛsɛn tem dãa dwe.
5 Wee, bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yoru diisiamɔ.
Sa wasire, ba ɲ̀ maa sun wɛ̃rabu wɛ̃ɛmɔ.
6 Sa Asirigibu ka Egibitigibu dĩanu kana.
7 Wee, bɛsɛn baababa ba kɔ̃sa kua,
adama ba ɲ̀ maa ka sun wãa.
Bɛsɛra sa yen wahala sɔɔwa.
8 Yoba ba kua bɛsɛn yinnibu.
Goo maa sari wi u koo sun wɔra ben nɔman
di.
9 Sa ra bɛsɛn wãaru kari bɔriewa,
domi sa ra ka yibɛrɛba tabu kowa gbaburɔ
su sere wa su di.
10 Gɔ̃ɔrun sɔ̃ bɛsɛn wasi swĩa nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ
yeru.
11 Ba tɔn kurɔbu ka wɔndiaba gabirimɔ
Yudan tem kpuro sɔɔ ka sere Yerusalɛmuɔ.
12 Ba bɛsɛn wirugibu mwɛɛra ba soora doke.
Ba ɲ̀ durɔ tɔkɔnu bɛɛrɛ wɛ̃.
13 Ba bɛsɛn aluwaasiba mwɛɛra nge yobu bu
ka som nam.
Ma biba dãa guramɔ ba wɔrukumɔ yen
bunum sɔ̃.
14 Bɛsɛn bukurobu ba ku ra maa sinɛ
bu siribu ko siri yerɔ.
Mɛya bɛsɛn aluwaasiba ba ku ra maa
womusu ko.
15 Bɛsɛn nuku dobu bu kpa.
Bɛsɛn nuku dobun yaabu gɔsira nuku
sankiranu.
16 Bɛsɛn bɛɛrɛ ya kpa.
Anna a wahala baka wa tora ni sa kuan sɔ̃.
17 Gisɔ sa nuki sankire,
ma sa nɔni yĩresu kokumɔ,
18 yèn sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Siɔni ta kua bansu,
ma ta kua gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
19 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, a sãawa sunɔ.
Kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
20 Kaa n sun deriwa n ka tɛ?
Mban sɔ̃na kaa n sun duari sere ka
baadommaɔ.
21 Yinni Gusunɔ, à n nɛɛ, su wurama wunɛn
mi,
sa ko wurama.
A de bɛsɛn wãaru tu wurama nge yellu.
22 Kaa n ka sun mɔru baka sãawa?
Kaa n sun deriwa mam mam?

ESEKIƐLI

Sanam mɛ Esekiɛli u Gusunɔn gari yini gerua u wãawa Babiloniɔ u yoru dimɔ ka win mɛro bisibu Yuda gabu. U wãawa yoo te sɔɔ, Babilonigibu ba sere Yerusalɛmu kɔsuka.

Gbiikaa, u Yudaba sɔ̃ɔmɔ ma Gusunɔ u koo bu siri kpa u de yibɛrɛba bu Yerusalɛmu wɔri bu kamia. Yiruse, Gusunɔ u koo maa bwese tukunu siri yèn sɔ̃ nu win tɔmbu dam dɔre. Itase, u Yudaba nukuru yɛmiasiamɔ, domi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo de bu wurama Yerusalɛmuɔ kpa ben sia yu wɛ̃ra. Nnɛse, u wa win kãsiru sɔɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru ta koo kpam wurama.

Tire ten kpunaa

1. Esekiɛlin sokuru, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Gari yi u gerua Yudaban sɔ̃ yibɛrɛba bu sere Yerusalɛmu wɔri, wiru 4n di sere wiru 24.
3. Gari yi u gerua bwese tukunun sɔ̃, wiru 25n di sere wiru 32.
4. Ba koo Yerusalɛmu seeya, wiru 33n di sere wiru 39.
5. Sãa yee kpaaru kãsiru sɔɔ, wiru 40n di sere wiru 48.

Yinni Gusunɔ u tii Esekiɛli sɔ̃ɔsi

1-3 Wɔ̃ɔ tɛnasen suru nnɛsen sɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔra Esekiɛli, yãku kowo Busin bii u wãa daa te ba mɔ̀ Kebarin goorɔ ka Yuu be ba yoru mwɛɛrima sannu. Miya u wa wɔlla kɛniara ma Gusunɔ u dera u kãsiru wa. U ka nùn gari kua ma win dam nùn nɛnua. N deema sina boko Yoyakimun wɔ̃ɔ nɔɔbusewa mi, ye u ka wãa yoru sɔɔ Babiloniɔ.

4 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. U woo bɔkɔ wa ga seema saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di ga guru wiru sɔɔwa ka guru maakinu. Ma yam bururam mu guru wii te sikerenɛ. Ma ten suunu sɔɔ n ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia.

5 Guru wii te sɔɔ, hunde koniba nnɛ ba wãa mi be ba ka tɔmbu weenɛ.

6 Ben baawure wuswaa nnɛ ka kasenu nnɛwa u mɔ.

7 Ben kɔ̃ri yi dɛnde. Ma ben naasu su ka naa buun naa kaburosu weenɛ, ma su ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia.

8 Kasa yen baayeren temɔ, tɔnun nɔmuwa ga wãa mi. Nɔma yen baayere ya dɛmiɛwa mi wuswaa ka kasa ye, ya mɛɛra.

9 Kasa ye kpuro ya nɔsu girarinɛwa. Hunde koni be, bà n sĩimɔ, ba ku ra sĩire. Mi ba dɔɔ, miya ba ra n mɛɛra.

10 Hunde koni ben baawure u wuswaa mɔwa nnɛ. Tia ya sãa tɔnun wuswaa. Yen nɔm geu gia, gbee sunɔn wuswaa. Yen nɔm dwaru gia kɛtɛn wuswaa. Yen biru gia maa gunɔ bakerun wuswaa.

11 Ben baawuren kasa yiru ya dɛmiarewa wɔllɔ ma ya girarinɛ mi gia. Ma yiru ye ya maa tie ya ben wasi wukiri.

12 Mi wuswaa yen baayere ya wãa, mi giawa ya mɛɛra. Yen sɔ̃na mi ba kĩ bu da kpuro, ba ra dewa ba kun sĩire.

13 Hunde koni ben baa sɔɔ, dɔ̃ɔ gɛ̃ɛya yi wãa mi, yi fĩamɔ nge wĩi bɔnnu. Dɔ̃ɔ win yam bururam mu kpã. Min diya dɔ̃ɔ buri yi yarimɔ nge guru maakinu.

14 Hunde koni be, ba ra n sãuwa nge guru maakinu, ba n dɔɔ, ba n wee.

15 Ye u bu mɛɛra mɛsum, yera u uruu wa ya tem girari ben baawuren bɔkuɔ.

16 Uruu be, ba ballimɔwa nge kpee gobiginu. Ma ba weenɛ. Ma n sãare uruu baayere ya wãa uruu gaa sɔɔ.

17 Ba koo kpĩ bu da bera nnɛ kpuro sɔɔ ba kun tii sĩiyɛ.

18 Ben gunum mu nanum mɔ. Ma ben nɔsu sɔɔ n sãare gãanu mani mani ni nu ballimɔ.

19 Hunde koni be, bà n sanum seewa, uruu be, ba ra n wãawa ben bɔkuɔ. Bà n maa yɔ̃ɔwa, ka be sanna.

20 Hunde koni be, ba ra dewa mi ba kĩ, adama ka uruu be sanna. Domi beya ba uruu be gawe.

21 Yen sɔ̃na bà n sĩimɔ, uruu be, ba ra n maa sĩimɔ. Bà n yɔ̃ra kpa uruu be, bu yɔ̃ra. Bà n maa seewa, kpa uruu be, bu maa se. Domi hunde koni ben hunde ya wãawa uruu be sɔɔ.

22 Ma gãanu tɛrie hunde koni ben wɔllɔ nu ballimɔ nge kpee gobiginu.

23 Ma ba ben kasa yiru yiru dɛmiɛ ya girarinɛ gãa nin temɔ. Ma yiru yiru ye ya bu tie ya ben wasi wukiri.

24 Sanam mɛ ba sĩimɔ, yera na ben kasan wɔkinu nɔɔmɔ nge nim wɔ̃kun wɔkinu, ǹ kun mɛ nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔ, ǹ kun mɛ nge tabu kowo wuurun wɔkinu. Adama ye ba yɔ̃ra, ba ben kasa ye kuruawa.

25 Ma na maa wɔkinu nɔɔmɔ gãa nin wɔllun di.

26 Ma na gãanu wa mi, nu ka sina kitaru weenɛ, nu ballimɔ nge kpee gobiginu. Ma na maa gãanu wa nu sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ nu ka tɔnu weenɛ.

27 Ma n sãare tɔnu wi, u ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia dɔ̃ɔn suunu sɔɔ. Ma yam bururam ka nùn sikerenɛ.

28 Yam bururam mɛ, mu ka guru waa weenɛ ye ya ballimɔ sanam mɛ gura nɛmɔ. Yeniba kpuro ya sãawa Yinni Gusunɔn yi-ikon girima.

Gusunɔ u Esekiɛli gɔra

Isireliban mi

Ye u ye kpuro wa mɛ, yera u yiira u wuswaa tem girari. Ma u nua goo u ka nùn gari kua.

2

1 U nɛɛ, tɔnun bii, a seewo a yɔ̃ra, kpa n nun
gari sɔ̃.
2 Sanam mɛ u ka nùn gari yi mɔ̀, yera
Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u
nùn yɔ̃rasia. Ma u yɛ̃ro swaa daki wi u ka nùn
gari mɔ̀ mi.
3 U nɛɛ, tɔnun bii, na nun gɔriɔ Isireliban
mi, be ba man seesimɔ. Wee be, ka ben
baababa ba man tora sere ka gisɔ.
4 Tɔn be, ba swaa tau, ba maa gɔ̃ru bɔɔbu.
Ben miya na nun gɔriɔ kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
5 Na nɛɛ, wee ba sãa mɛm nɔɔ sariba. Ba
nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki? Ka
mɛ, ba koo gia ma Gusunɔn sɔmɔ u wãa ben
suunu sɔɔ.
6 Wunɛ Esekiɛli, a ku bu nasia, a ku maa
ben garin bɛrum ko, baa mɛ n ko n sãare a
wãa sãki ka niin suunu sɔɔ. Domi ba sãawa
mɛm nɔɔ sariba.
7 Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki?
A gesi bu sɔ̃ɔwɔ ye na gerua, baa mɛ ba sãa
mɛm nɔɔ sariba.
8 Adama wunɛ, tɔnun bii, a nɔɔwɔ ye kon
nun sɔ̃. A ku ko mɛm nɔɔ sari nge bwese te.
A wunɛn nɔɔ wukio kpa a tem ye kon nun wɛ̃.
9 Saa yera Esekiɛli u nɔmu gagu wa ga
dɛmiɛ win mi gia, ga tireru nɛni te ba kurua.
10 Nɔmu ge, ga tire te kusia win wuswaaɔ.
Ba tu yoruawa bera yiru kpuro. Gari yi yi
yorua tire te sɔɔ, yiya weeweenu ka wuri ka
nuku sankiranun gari.

3

1 U maa nɛɛ, tɔnun bii, a tire teni temwɔ
kpa a da a ka Isireliba gari ko.
2 Ye u nɔɔ wukia, yera Gusunɔ u tire te kpɛ̃ɛ
mi, u dera u tu tema.
3 Ma u nɛɛ, tɔnun bii, a wunɛn nukuru
yibio kpa a wunɛn wasi diisia ka tire te na
nun wɛ̃ mi.
Ye u tire te tema, ma ta nùn dore nge tim.
4 Yera u maa nɛɛ, Esekiɛli, a seewo a da
Isireliban mi kpa a bu nɛn gari sɔ̃.
5-6 N ɲ̀ mɔ na nun gɔriɔ bwese tuku
dabinun mi, nìn barum mu nɔɔbu sɛ̃, a ɲ̀ maa
kpɛ̃ a ben gari tubu. Adama Isireliban miya
na nun gɔriɔ. Nà n daa nun gɔra bwese tuku
nin mi, nu koo nun swaa daki,
7 adama wee, Isireliba ba ɲ̀ nun swaa
dakimɔ. Domi ba ɲ̀ kĩ bu nɛn gere nɔ yèn sɔ̃
be kpuro ba swaa tau ma ben gɔ̃ru ga bɔɔbu.
8 Yen sɔ̃, kon maa wunɛn tii bɔbiasia kpa a
swaa taaya nge be,
9 a n gɔ̃ru bɔ nge kperu. A ku bɛrum ko ben
swaa taa bin sɔ̃. Domi ba sãawa bwese te ta
ku ra mɛm nɔ.
10 Ma u maa kpam nɛɛ, Esekiɛli, a swaa
dakio a nɔ kpa a gari yi kon nun sɔ̃ nɛnɛ
wunɛn gɔ̃ruɔ.
11 Yen biru, kpa a da a wunɛn mɛro bisibu
deema mi ba yoru dimɔ. Ba nun swaa daki?
Ba ɲ̀ nun swaa daki? A gesi bu sɔ̃ɔwɔ ma nɛna
na ka bu gari mɔ̀.
12 Yera Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua ma
u nɔɔgiru nua win biruɔ ta gerumɔ ka dam ta
mɔ̀, bu Yinni Gusunɔ siaro mi u wãa u win
yiiko baka sɔ̃ɔsimɔ.
13 Ma u hunde koni ben kasan wɔkinu
nɔɔmɔ ya soonamɔ ka sere maa ben uruuban
wɔkinu. Wɔki ni, nu kpɛ̃a n banda.
14 Gusunɔn Hunde wi u nùn sua mi, u ka
nùn doona, ma win dam nùn nɛnua. Ma
Esekiɛlin mɔru seewa u burisina.
15 U tura Tɛli Abibuɔ, Kebarin daarun
bɔkuɔ mi yoo be, ba wãa. Ma u sina ka biti
baka ben suunu sɔɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

Esekiɛli koo Isireliba kirɔ ko

16 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen biru, Yinni Gusunɔ u
Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 wunɛ tɔnun bii, kon de a Isireliba nɔni
doke. Kaa n da nɛn gari swaa daki kpa a ka
bu kirɔ ko.
18 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n tɛ̃ nɛɛ, tɔn kɔ̃so
goo u koo gbi, ma a ɲ̀ nùn kirɔ kue u win daa
kɔ̃sa ye deri u ka win wãaru wɔra, tɔn kɔ̃so
wi, u koo gbiwa win daa yen sɔ̃. Wuna kon
maa win yɛm bikia.
19 Adama à n nùn kirɔ kua, ma u ɲ̀ win daa
kɔ̃sa ye deri, u koo gbiwa win daa kɔ̃sa yen sɔ̃
kpa wunɛ a wunɛn wãaru wɔra.
20 Gemgii ù n gem deri u kɔ̃sa kua ma a ɲ̀
nùn kirɔ kue, ma na nùn yina bɛria, u koo
gbiwa kɔ̃sa yen sɔ̃. Na ɲ̀ win yellun daa gea
garisimɔ, adama wuna kon win yɛm bikia.
21 À n maa nùn kirɔ kua u ku ka durum ko,
ma u ɲ̀ durum ye kue, u ɲ̀ gbimɔ. Wunɛn tii
a maa wunɛn wãaru wɔrawa mi, domi a nùn
kirɔ kua.

Esekiɛli

kun maa kpɛ̃ u gari ko

22 Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli yɔɔwa
ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a da wɔwaɔ.
Miya kon nun gari sɔ̃.
23 Ma u seewa u da wɔwa mi. Ma u
Gusunɔn yiikon girima wa nge sanam mɛ u
raa wãa Kebarin daarun bɔku mi. Ma u yiira
ka dam u siriru tem girari.
24 Yera Gusunɔn Hunde u maa nùn yɔɔwa.
Ma u nùn seeya u yɔ̃rasia. Saa ye sɔɔra Yinni
Gusunɔ u nɛɛ, a doo a tii kɛnusi wunɛn dirɔ.
25 Mɛya ba koo nun bɔke kpa a kpana a yari
tɔɔwɔ, tɔmbu bu nun wa.
26 Kon de wunɛn yara yu wunɛn daro mani
kpa a kpana a gari ko. Mɛya a ɲ̀ kaa kpĩ a maa
bu gerusi be, be ba ku ra mɛm nɔ mi.
27 Adama nà n ka nun gari kua, kon wunɛn
nɔɔ wukia. Saa ye sɔɔra kaa tɔn be sɔ̃ a
nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Adama ben gaba ba koo nun swaa daki, gaba

kun maa nun swaa dakimɔ. Domi ba sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.

Gusunɔn sɔmɔ u nɛɛ,

ba koo Yerusalɛmu tarusi

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ Esekiɛli tɔnun bii, a biriki suo kpa a ye doke wunɛn wuswaaɔ a Yerusalɛmun weenasia ko ka yora biriki yen wɔllɔ.
2 A ye koowo nge wuu ge ba tarusi, a kuku yenu doke kpa a gungunu bani a sansani gira kpa a tabu sinambu yi yi a ka sikerena.
3 A sii si su yasu suo kpa a su doke wunɛ ka ganan baa sɔɔ, kpa a su wuswaa kisi. Ba koo gu tarusi, wunɛn tii kaa n gu yɔ̃re, kpa ye kpuro ya n sãa yĩreru Isireliban sɔ̃.
4 Yen biru kpa a kpuna ka wunɛn yɛ̃si nɔm dwarugia kpa a n Isireliban toranu sɔɔwa sere tɔ̃ɔ te kaa se.
5 Tɔ̃ɔ nin geeru ta kon sãawa wɔ̃ɔ sin geeru, sì sɔɔ Isireliba ba man torari. Nu sãawa sɔ̃ɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkuru (390). Tɔ̃ɔ ni kpuro sɔɔra kaa n ben tora ni sɔɔwa.
6 Yen biru kpa a gɔsia a ka wunɛn yɛ̃si nɔm geugia kpuna sɔ̃ɔ weeru kpa a wahala ko Yudaban toranun sɔ̃. Sɔ̃ɔ teeru ta ko n sãawa wɔ̃ɔ tia.
7 Kpa a wunɛn wuswaa kisi Yerusalɛmu gia ye ba tarusi, kpa a ye gãseru kpare kpa a yen gari gere.
8 Mɛya nɛ, Yinni Gusunɔ kon ka nun wɛ̃ɛ bɔke kpa a ku ra sĩira. Mɛya kaa n kpĩ ka yɛ̃si tia ye, sere tɔ̃ɔ te na nun bura mi, tu ka yibu.
9 Kpa a alikama ka swii ka gbɛɛ ka dãsi ka dobi sua a ye mɛnna gbɛ̃ɛ teeru sɔɔ a burina a ka pɛ̃ɛ ko. Yera kaa n da di sere sɔ̃ɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔku te, tu ka yibu, kpa a n kpĩ ka yɛ̃si tia ye.
10 Pɛ̃ɛ kure piibuwa kaa n da di nge garamu goobun (200) saka sɔ̃ɔ teeru. Nge mɛya kaa n dimɔ mi sere tɔ̃ɔ te, tu ka yibu.
11 Mɛya nim mɛ kaa maa nɔ mu ko n saka mɔwa, ditiri tian sakawa kaa n da nɔ sɔ̃ɔ teeru.
12 Tɔmbun bii gbebusa kaa ka pɛ̃ɛ wɔ̃. Kaa n da ye wɔ̃wa ben nɔni biru.
13 Nge mɛya Isireliba ba ko n da ben dĩanu di ka disi tɔn tukobun suunu sɔɔ mi kon bu yarinasia.
14 Esekiɛli u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, na tii nɛnua disi kpuron di. Na ṅ yaa goru garu diire saa nɛn piiburun di. Na ṅ maa yaa disigia gaa tende.
15 Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a naa bisu suo a ka wunɛn doo ko kpa a tɔmbun bisu deri.
16 Kon dĩanu fiiko ye ya tie Yerusalɛmuɔ kpeesia kpa bu bu dĩanu ka nim saka kua kpa bu di bu nɔ ka nuku sankiranu ka wururabu.
17 Nge mɛya ba koo dĩanu ka nim bia kpa ba n nuki sankire be kpuro. Ba koo wooraWa ben toranun sɔ̃.

Gusunɔ u koo Isireli sɛɛyasia

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ tɔnun bii, a kɔ̃ɔ suo ge ga nɔɔ do kpa a ka wunɛn seri ka wunɛn toburu kɔni. Yen biru kpa a kilo sua a seri yi yĩire kpa a yi bɔnu ko suba ita.
2 Kpa a sube teeru sua a dɔ̃ɔ doke Yerusalɛmun suunu sɔɔ sanam mɛ yen tarusibun tɔ̃ra yiba. Yen biru kpa a maa sube teeru sua a n ka tu kɔ̃ɔ ge soomɔ a ka wuu ge sikerena. Yeniban biru kpa a maa suberu itase sua a pusi yam kpuro, yen biruwa kon bu takobi suesi.
3 Kpa a seri yin fiiko kure wunɛn yaberun swaa buaɔ.
4 Kpa yi sɔɔ, a gɛɛ sua a dɔ̃ɔ doke kpa dɔ̃ɔ wi, u Isireliba kpuro seesi.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yĩre ni, Yerusalɛmuwa nu ka yã. Wee na ye kua handunian suunu. Tɔn tukobun tem mu ye sikerenɛ.
6 Ma yen tɔmbu ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛ. Domi ba nɛn woodaba yina. Ba ṅ nɛn gere swĩi.
7 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛ, ma ba ṅ nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Ba ṅ maa nɛn gere swĩi ye na bu sɔ̃ɔwa. Ben daa kɔ̃sa ya mam bwese ni nu ka bu sikerenɛgia kere.
8 Yen sɔ̃, nɛn tii kon bu seesi. Kon bu siriwa handuniagibun wuswaaɔ.
9 Kpa n bu sɛɛyasia bi na ṅ daa bu koore ben bũu sãanun sɔ̃. Mɛya na ṅ maa bin bweseru mɔ̀ kpam.
10 Yen sɔ̃na tundoba koo ben bibu tem, kpa bibu bu maa ben tundobu tem. Kon bu siriwa n go, kpa n be ba tie yarinasia handunian goonu nnɛ sɔɔ.
11 Wee ba nɛn sãa yeru disi doke ka ben bũnu kpuro. Yen sɔ̃, sere ka nɛn wãaru nɛn tii kon bu biru kisi, na ṅ maa bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu.
12 Bà n bu bɔnu kua subenu ita, sube teeru ta koo gbiwa Yerusalɛmun nukurɔ, bararu ka gɔ̃ɔrun sɔ̃, kpa suberu yiruseru tu maa gbi tabu sɔɔ Yerusalɛmun biruɔ. Kpa n maa sube te ta tie mini yarinasia handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Kon bu takobi suesiwa.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu nɛn mɔru seesiwa mam mam sere nɛn bwɛ̃ra yu ka kpuna. Nà n bu mɔru kɔsie, saa yera ba koo gia ma na ṅ kĩ ba n sãa mɛm nɔɔ sariba.
14 Ben tem mu koo ko bansu, kpa mu bɛɛrɛ bia bwese ni nu bu sikerenɛn wuswaaɔ.
15 Kon bu siriwa ka nɛn mɔru baka n bu sɛɛyasia ka dam. Kpa bwese ni nu ka bu

sikerenɛ mi, nu bu yɛ̃ɛ. Adama yeni ya ko n sãawa nge kirɔ ye ya koo de ben tii bu bɛrum duura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Kon de bu gbisuku gɔ̃ɔrun sɔ̃. Gɔ̃ɔ te, ta koo bu nɔni sɔ̃wa nge be ba sɛ̃ɛnu twee. Kon ben dĩa ni nu tie kpeerasia kpa bu gbisuku gɔ̃ɔrun sɔ̃.
17 Kon bu gɔ̃ɔru ka gbeeku yɛɛ sure kpa yi ben bibu go. Bararu ka tɔn goberu ka tabu, ye kpurowa ya koo bu kpeerasia. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Be ba bũnu sãamɔ

6

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a wunɛn wuswaa seeyo Isireliban guunun bera gia, kpa a nɛn gari gere be ba wãa min sɔ̃.
3 A nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon be ba wãa Isireliban guunɔ ka gungunɔ ka nin wɔwi sɔɔ wɔrima ka takobi, kpa n ben gunguu nìn mi ba ra bũu yãkuru ko kɔsuku.
4 Kon ben bũu yãku yenu kɔsuku ka mi ba ra nu turare dɔ̃ɔ dokeye, kpa ben gonu nu n wɔruka ben bũnun nuurɔ.
5 Kon Isireliban gonu kpĩ ben bwãarokunun wuswaaɔ. Kpa n ben kukunu yaruku ben bũu yãku yenɔ.
6 Wuu sìn mi ba wãa kpuro, su koo kowa bansu. Kpa n ben yãku yenu kɔsuku ni ba kua gungunu wɔllɔ. Kon ben bwãaroku ni gura n kɔsuku, kpa nu kun maa wãa mi. Mɛya kon bwãaroku ni ba ra ka sɔ̃ɔ sã suriri. Ye ba gesi seka ka nɔma ya koo kam kowa mam mam.
7 Ben suunu sɔɔ gaba koo wɔruku bu gbisuku. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
8 Adama kon de bu kisira tabun di, kpa ba n yarinɛ tem tukumɔ.
9 Saa ye sɔɔ, be, be ba kisira ba koo man yaaya mi ba yoru dimɔ. Domi kon ben gɔ̃ru ge wĩa ge ga ṅ ka nɛ turo yɔ̃. Kon ben sakara nɔni wĩa yi ba ka bũnu mɛɛra. Ben tii ba koo tii tusi, kɔ̃sa kpuro ye ba kuan sɔ̃.
10 Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna Yinni Gusunɔ. N ṅ kam sɔɔ na ka bu gerusi, ye na nɛɛ, kon bu wahala yeni kpɛ̃ɛ.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nun sɔ̃ɔmɔ. A nɔma suo kpa a ka naasu tem so a nɛɛ, wanyo. Wee Isireliba ba kɔ̃sa kua ya kpã. Yen sɔ̃, ba koo gbi tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔru sɔɔ, ka bararu sɔɔ.
12 Wi u toma, barara ta koo nùn go. Wi u maa wãa turuku, tabu sɔɔra ba koo nùn go. Wi u koo sina yɛnuɔ, ba koo nùn tarusiwa kpa u gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃. Kon bu mɔru seesiwa mam mam.
13 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ bà n wa gonu kpĩ ben bũnun bɔkuɔ ka sere ben yãku yenɔ ka gungunɔ ka guunɔ ka dãa kubenɔ ka dãa koo bakanɔ mi ba ra raa bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye, ya n nubu duroru mɔ.
14 Kon bu nɛn nɔmu dɛmiɛ kpa n de tem mɛ, mu ko bansu saa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwarun di n ka girari Dibilaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia. Mi ba wãa kpuro kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Isireliban sɛɛyasiabu

bu turuku kua

7

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a swaa dakio a nɔ ye na gerumɔ bɛɛ Isireliban sɔ̃. Na nɛɛ, kpeera wee. Ta pusi bɛɛn tem goonu nnɛ kpuro sɔɔ.
3 Tɛ̃ ta koo bɛɛ deema. Kon de nɛn mɔru yu bɛɛ wɔri. Kon bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn sanu sanusu sãa. Kpa n bɛɛ kɔ̃sa ye i kua kpuron are kɔsie.
4 Na ṅ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n bɛɛ sɛɛyasiamɔ, na ṅ tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa ye i kua yera kon bɛɛ kɔsia. Kpa i gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
5 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kɔ̃sa wee, ya ṅ maa ka gaa weenɛ.
6 Kpeera wee, kpeera wee. Wee ta seemɔ ta wee bɛɛn mi. Wee ta sisi.
7 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i wãa tem mɛ sɔɔ, saa ya turuku kua. Tɔ̃ɔ te, ta turuku kua, ta ko n sãawa wahalan tɔ̃ru. Tɔ̃ɔ te sɔɔ, nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ guunu wɔllɔ.
8 Tɛ̃ kon de nɛn mɔru yu se. Na ṅ ye yɔ̃rasiamɔ ma n kun mɔ ya ka tii sara. Kon bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn daa ya nɛ.
9 Na ṅ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n bɛɛ sɛɛyasiamɔ, na ṅ maa tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa ye i kua yera kon bɛɛ kɔsie kpa i gia ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ sɛɛyasia.
10 Tɔ̃ɔ te wee ta tunuma, ta turuku kua. Bɔbunu ka tii suabu bu sosimɔ.
11 Bɔbunu nu kua nge dɛka ye ba ra ka tɔmbu so. Gãanu kun maa bɛɛ tiammɛ. Tɔn dabiru ta koo gbi. Baa wɔkinu kun maa nɔɔramɔ. Goo kun maa weeweenu mɔ̀ bɛɛn sɔ̃.
12 Saa ya turuku mɔ̀. Tɔ̃ɔ te, ta wee. Wi u dwemɔ u ku yɛ̃ɛri. Wi u maa dɔramɔ u ku swĩ. Domi nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru sisi tɔn be ba wãa tem mɛ sɔɔ kpuron sɔ̃.
13 Wi u dɔra u ṅ maa ye u dɔra wasi u mwa baa ù n wãa wãaru sɔɔ. Domi gari yi ba gerua tɔn be kpuron sɔ̃, yi koo koora. Goo sari wi u koo yakiara yèn sɔ̃ baawure u wãa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ.
14 Wee ba kɔba so ba sɔɔru kpa. Adama ben goo kun tabu seemɔ, domi nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru seewa be tɔn dabi ten sɔ̃.

Goo sari

wi u koo sɛɛyasiabu kisirari

15 Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, tabu ko n wãawa swɛɛ sɔɔ kpa baranu ka
gɔ̃ɔnu nu n wãa yɛnusɔ. Tɔmbu ba koo gbi
tabu sɔɔ yakasɔ. Be ba maa wãa wuu sɔɔ ba
koo gbiwa gɔ̃ɔru ka baranun sɔ̃.
16 Be ba maa kisira ba koo kpikiru dawa
guunu wɔllɔ nge kparukonu kpa bu wee-
weenu ko ben toranun sɔ̃.
17 Ben nɔma ko n sãare dam sarirun sɔ̃.
Kpa ben dũa yu diiri.
18 Ba koo saaki sebewa kpa bu ben seri kɔni
nuku sankiranun sɔ̃.
Ba koo nanda kpa sekuru bu mwa.
19 Ba koo gobi kɔ̃ swɛɛ sɔɔ,
kpa bu ben wuraba garisi nge kubanu,
domi sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu faaba ko Gusunɔn
mɔrun tɔ̃ru sɔɔ.
Ba ɲ̀ gãanu wasi ye ya koo bu debu,
ɲ̀ kun mɛ ye ya koo ben binɛ kpunasia,
domi sii geesu ka wura yera ya dera ba tora.
20 Ba tii sua ben wuran sɔ̃.
Ma ba ka ye bwãaroku bakanu kua ni nu
nanum mɔ.
Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ kon de bu ye tusi.
21 Kon de tɔn tukobu bu ben dukia ye gura,
kpa be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ bu ye tubi di
bu ye kpuro disi doke.
22 Na ɲ̀ ka bɛɛ yinamɔ
sanam mɛ gbɛnɔbu ba koo nɛn sãa yerun
dukia disi doke bu gura.
23 A yɔni sɔɔru koowo domi tem mɛ, mu tɔn
gowobu yibawa.
Mɛya bɛɛn wuu ge, ga tɔmbu yiba be ba daa
bɔɔbɔya mɔ.
24 Kon bwesenu sokuma ni nu nuku kɔ̃suru
bo,
kpa nu bɛɛn yɛnusu mwɛɛri.
Kon bɛɛn damgibun tii suabu kpeesia.
Kpa n de bu bɛɛn sãa yenu disi doke.
25 Kam kobu wee.
I ko i faaba kasu, adama i ɲ̀ wasi.
26 Kɔ̃sa ya koo sosi kɔ̃sa sɔɔ.
Mɛya labaari kɔ̃si yi ko yi n nɔɔramɔ yi n dɔɔ.
I ko i Gusunɔn sɔmɔbu bikia bu kãsiru kasu
kpa bu bɛɛ sɔ̃ ye ya koo na.
Adama yãku kowobu ba ɲ̀ ko n Yinni
Gusunɔn wooda yɛ̃.
Bɛɛn guro gurobu ba ɲ̀ maa bwisi gɛɛ mɔ bu
tɔnu kɛ̃.
27 Bɛɛn sina boko u koo gɔɔ sina
kpa sina bibu ba n wurure.
Tɔmbu kpuro ba ko n diirimɔ.
Kon bu kuawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.

Ba bũnu sãamɔ

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

8

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba tiasen suru nɔɔba tiasen sɔ̃ɔ
nɔɔbuse sɔɔ, Esekiɛli u sɔ̃ win dirɔ ka Yudan
guro gurobu. Yera Yinni Gusunɔn dam nùn
yɔɔwa.
2 Yera u mɛɛra u wa gãanu kurama nu ka
tɔnu weenɛ. Win pɔran tem gia ya sãa nge
dɔ̃ɔ ma win wɔllu gia ya ballimɔ nge sii gan
te ba wɔriasia.
3 Ma u gãanu dɛmia nge nɔma u ka wi,
Esekiɛlin seri nɛnua. Kãsi te sɔɔ, Gusunɔn
Hunde nùn sua wɔllɔ ma u ka nùn da
Yerusalɛmuɔ. U deema yen kɔnnɔ ge ga wãa
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ba bwãaroku gagu
yɔ̃rasie ge ga Gusunɔn nisinu seeye.
4 Ma Gusunɔ Isireliban Yinnin yiikon yam
bururam nùn kure mi nge mɛ u raa mu wa
wɔwaɔ.
5 U nɛɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia.
Ma u mɛɛra. U wa yãku yerun duu yerɔ
bwãaroku gaga yɔ̃ ge ga Gusunɔn nisinu se-
eye.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a wa ye
ya kooramɔ mi? Wee Isirelibа ba bũnu sãamɔ
bu ka man gira nɛn sãa yerun di. N ɲ̀ maa ye
tɔna, kon kpam nun gam sɔ̃si.
7 Ma u maa nùn sua u ka da tɔɔwɔ sãa yerun
yaaran kɔnnɔwɔ. Ma u wɔru gagu wa ganaɔ.
8 Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gana ye yabo.
Ma u ye yaba u deema kɔnnɔ gaga wãa mi.
9 U nɛɛ, a duo kpa a wa kom kɔ̃sum mɛ tɔn
be, ba mɔ̀ mini.
10 U dua mi. Ye u wa wee, yɛɛ yi yi ra kabiri
ka yɛɛ kɔ̃si gɛɛn weenasii ba kua gani sɔɔ ba
ka sikerena ka sere maa bũnu kpuro ni ba ra
sã.
11 Ma u Isireliban guro gurobu wa tɔnu
wata ka wɔkuru yɛɛn weenasii yi kpuron
wuswaaɔ. Ma Yaasania Safanin bii u wãa be
sɔɔ. Bukuro ben baawure u turare ka gãanu
nɛni yè sɔɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke. Ma turaren
wiisu bɔkua wɔllɔ tuku tuku.
12 Yinni Gusunɔ u bikia u nɛɛ, tɔnun bii, a
wa ye Isireliban guro gurobu ba mɔ̀ asiri sɔɔ?
Ben baawure u win bũu yeru mɔ. Ma ba tii
gafara kuammɛ ba mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔ na
ɲ̀ bu waamɔ. Domi na ben tem deri.
13 U nɛɛ, a na a maa wa ye ba mɔ̀ ye ya yeni
kere.
14 Ma u ka nùn da win sãa yerun kɔnnɔwɔ
ge ga sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia mɛɛra. U deema
tɔn kurɔba sɔ̃ ba bũu wi ba mɔ̀ Tamusi
swĩiyammɛ.
15 Yera u maa nɛɛ, a wa nge mɛ mi n sãa? Tɛ̃,
a na a maa gam wa ye ya yeni kere.
16 Ma u nùn sua u ka da sãa yerun yaaraɔ
yãku yeru ka dii dɛɛrarun kɔnnɔn baa sɔɔ.
Miya u tɔmbu yɛnda nɔɔbu wa ba sãa yeru
biru kisi ba yiire sɔ̃ɔ yari yeru gia ba sɔ̃ɔ
sãamɔ.

17 Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn tii a wa ye ba
mɔ̀. Yeniba kpuron kobu ya ṅ Yudaba tura,
ma ba maa kɔ̃sa mɔ̀ ba goonamɔ tem mɛ sɔɔ
bu ka nɛn mɔru seeya. Adama beya ba tii
wɛ̃ru dɛka sɔkumɔ.
18 Nɛn tii kon bu ye ba kua kɔsie ka nɛn
mɔru baka. Na ṅ bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu.
Ba koo wuri kowa ka dam bu ka man somiru
kana. Adama na ṅ bu swaa dakimɔ.

Yerusalɛmun sɛɛyasiabu

9

1 Yen biru Esekiɛli u Yinni Gusunɔn
nɔɔ nua. U nɛɛ, i susima bɛɛ be i ko i
Yerusalɛmugibu sɛɛyasia. Baawure u n win
tabu yãnu nɛni ni u koo ka bu kam koosia.
2 Yera u wa wee tɔmbu nɔɔba tia ba yarima
saa sãa yerun kɔnnɔ ge ga wãa gungunu
wɔllu gian di, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ. Ma ben
baawure u win tabu yãnu nɛni ni u koo ka
tɔmbu kam koosia. Ma ben suunu sɔɔ goo
u wãa u yãku kowon yaberu doke ba gãanu
sɔre win kpaka sɔɔ nì sɔɔ u koo yore. Yera u
na u yɔ̃ra yãku yerun bɔkuɔ te ba kua ka sii
gandu.
3 Ma Gusunɔn yiiko ye ya raa wãa wɔllun
kɔ̃sobun weenasibu sɔɔ, ya seewa ya da sãa
yerun kɔnnɔ gia. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi
soka wi u yãku kowon yãnu doke mi, ka gãa
nì sɔɔ u koo yore.
4 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo wuu suunu sɔɔ
a tɔmbu yĩreru koosi sirikanaɔ be ba wee-
weenu mɔ̀ kɔ̃sa ye tɔmba mɔ̀ Yerusalɛmuɔn
sɔ̃.
5 Ma Esekiɛli u nua durɔ wi, u be ba tie
sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, i durɔ wi swĩiyɔ wuu ge sɔɔ kpa i
tɔmbu so i go. I ku bu mɛɛri ka wɔnwɔndu. I
ku tii nɛnɛ.
6 I bu goowo mam mam tɔkɔnu ka
aluwaasiba ka wɔndiaba ka tɔn kurɔbu ka
bibu. Adama i ku be ba yĩreru koosi mi baba.
I toruo saa nɛn sãa yerun di.
Ma ba torua ka Isireliban guro gurobu be
ba wãa dii ten kɔnnɔwɔ.
7 U nɛɛ, i sãa yee te disi dokeo i ten yaari tɔn
gonu yibie. Yen biru kpa i da tɔɔwɔ i tɔmbu
go.
Ma ba yara tɔɔwɔ ba tɔmbu sɛ̃suka ba go.
8 Sanam mɛ tɔmba tɔn be goomɔ, Esekiɛli
u yɔ̃ mi. Yera u yiira u siriru tem girari, u
nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kaa
Isireli be ba tie kpuro gowa wunɛn mɔru yen
sɔ̃?
9 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, be Isireliba ka
Yudaban torana nu kpɛ̃a. Wee ben tem mɛ
sɔɔ, tɔn gobera ta wãa, gem sari. Domi ba mɔ̀,
nɛ, Yinni Gusunɔ na ben tem deri. Na ṅ maa
waamɔ ye ba mɔ̀.
10 Yen sɔ̃na nɛn tii nà n bu sɛɛyasiamɔ, na
ṅ bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Na ṅ maa tii
nɛnumɔ. Kon bu ben daa kɔsiewa ye ba kua.
11 Durɔ wi u yãku kowon yãnu doke mi,
u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, na kua
kpuro ye a man sɔ̃ɔwa.

10

Yinni Gusunɔ

u maa Esekiɛli tii sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio 1:1-28)

1 Esekiɛli u mɛɛra wɔllun kɔ̃sobun
weenasii ben wɔllɔ. Ma u kpee gobigiru wa
ta ka sina kitaru weenɛ.
2 Ma Gusunɔ u durɔ wi u yãku kowon yãnu
doke mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a duo uruu ben baa
sɔɔ, be ba wãa wɔllun kɔ̃so ben temɔ. Kpa a
dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ gure wunɛn nɔmaɔ wɔllun kɔ̃so ben
suunu sɔɔn di kpa a da a dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ yi wisi wuu
ge sɔɔ.
Yera Esekiɛli u wa durɔ wi, u da u dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ
yi sua.
3 Sanam mɛ u tura sãa yee ten mi, wɔllun
kɔ̃so be, ba yɔ̃ ten nɔm geu gia. Ma guru wiru
ta dii te yiba.
4 Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya
seewa wɔllun kɔ̃so ben wɔllun di ya da sãa
yee ten kɔnnɔwɔ. Ma sãa yee te, ta wiisu
yiba. Yera Yinni Gusunɔn yiikon giriman
yam bururam sɔ̃ɔsira sere ka ten yaaraɔ.
5 Ma wɔllun kɔ̃sobun kasenun wɔkinu nu
nɔɔra sere sãa yee ten yaaraɔ. Ma n sãare nge
Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔwa ga gari mɔ̀.
6 Yera Yinni Gusunɔ u wi u yãku kowon
yãnu sebua mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a dɔ̃ɔ sua
uruu be sɔɔ, wɔllun kɔ̃so ben baa sɔɔ. Ma
durɔ wi, u da uruu ben bɔkuɔ.
7 Ma kɔ̃so ben turo u nɔma dɛmiɛ dɔ̃ɔ gia,
wi u wãa ben suunu sɔɔ. Ma u ka ye dɔ̃ɔ gura
u durɔ wi wɛ̃. Ma durɔ wi, u ka doona.
8 Ma n sãare tɔnun nɔma yarima saa kɔ̃so
ben kasan tem di.
9 Ma Esekiɛli u maa uruu nnɛ wa, yen
baayere ya wãa wɔllun kɔ̃so ben turon
bɔkuɔ. Uruu yen baayere ya ballimɔwa nge
kpee gobigiru.
10 Ye kpuro ya weenɛwa ma n sãare tia wãa
tian sɔɔwɔ.
11 Ya koo kpĩ yu sĩ beri nnɛ kpuro ya kun tii
sĩiyɛ. Ma ya dɔɔ mì gia wɔllun kɔ̃sobun wira
wãa.
12 Kɔ̃so ben wasi ka biru ka nɔma ka
kasenu, ye kpuro ya nɔni mɔwa. Nge mɛya
maa uruu nnɛ ye kpuro ya mɔ.
13 Ma Esekiɛli u nua ba uruu be sokumɔ
woo guna.
14 Wuswaa nnɛwa wɔllun kɔ̃so ben
baawure u mɔ. Wuswaa gbiikaa ya ka
Gusunɔn gɔradogia weenɛ. Yiruse ya ka
tɔnugia weenɛ. Itase ya ka gbee sunɔgia
weenɛ. Nnɛse maa ya ka gunɔ bakerugia
weenɛ.

15 Ma wəllun kɔ̃so be, ba yɔ̃əwa wəllə.
Ba sãare nge hunde koni ye u wa Kebarin
daarun bəkuə.
16 Bà n swaa wəri, uruu be, ba ra n maa
swaa wəriwa. Bà n seewa bu ka yɔ̃, uruu be,
ba ku ra bu deri.
17 Bà n yɔ̃ra, uruu ben tii ba ra yɔ̃rewa. Bà
n yɔ̃əwa ba ra ka bu yɔ̃wa. Domi hunde koni
beya, ba uruu be gawe.

Yinni Gusunən yiiko

ya sãa yee te derimə

18 Yera Yinni Gusunən yiikon girima ya
doona dii kənnə gen min di ma ya na ya sina
wəllun kɔ̃so be səə.
19 Yera Esekiɛli u wa kɔ̃so be, ba ben kasi
dɛria ba seewa ba yɔ̃əwa ka uruu be. Ma ba
da ba yɔ̃ra sãa yerun kənnəwə ge ga wãa sɔ̃ə
yari yeru gia. Ma Gusunə Isireliban Yinnin
yiikon girima ya ballimə ben wəllə.
20 Hunde koni ben bwesera Gusunə u dera
u raa wa Kebariə. Ma u gia ma wəllun kɔ̃soba.
21 Ben baawure u wuswaa nnɛ mə ka
kasenu nnɛ. Ma ba nəma mə nge tənugia ya
wãa ben kasan temə.
22 Ben wuswɛɛ yi, yi ka hunde koni ye u wa
Kebariə migii weenɛ. Ben baawure u dəəwa
deedeeru mi u wuswaa kisi.

Yinni Gusunə

u koo Yerusalɛmugibu siri

ben toranun sɔ̃

11

1 Yinni Gusunən Hunde u Esekiɛli sua ma
u ka nùn da sãa yerun kənnəwə ge ga wãa sɔ̃ə
yari yeru gia. Kənnə gen miya u təmbu yɛnda
nəəbu wa. Be səə, u Yaasania Asurin bii tuba
ka Pelatia Bɛnayan bii. Be kpuro ba sãawa
Isireliban wirugibu.
2 Yinni Gusunə u nɛɛ, tənun bii, tən be a
wa mi, ba sãawa be ba kɔ̃sa bwisikumə ma
ba təmbu bwisi kɔ̃si kɛ̃mə Yerusalɛmuə.
3 Ba mà, n ǹ mə tɛ̃ sa ko dinu bani. Domi
Yerusalɛmu ya sãawa nge wekeru. Ma bɛsɛ
yen təmbu sa sãa nge yaa ye ya wãa te səə.
4 Yen sɔ̃, tɛ̃ tənun bii, a bu gerusio.
5 Ma Yinni Gusunən Hunde u nùn yəəwa
u nɛɛ, a bu sɔ̃əwə a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunə
na yɛ̃ ye be Isireliba ba bwisikumə ka ye ba
gerumə.
6 Wee ba begibu goomə dabi dabinu wuu
ge səə. Ma gonu yiba ben swɛɛ səə.
7 Yen sɔ̃, begii be ba go mi, ba sãawa nge
yaa. Ma wuu gen tii ga sãa nge wekeru.
Adama be ba tie ba wasi, ba koo bu yarawa
bu ka doona.
8 Wee ba tabun bɛrum mə. Adama kon de
taa bi, bu bu deema. Nɛ, Yinni Gusunəwa na
ye gerua.
9 Kon de bu yari wuu gen di. Kpa n bu
tən tukobu nəmu bɛria. Nge mɛya kon ka bu
sirisina.
10 Tabu səəra ba koo gbi. Kon bu siri be
Isireliba, ben tem nəə bura yerə. Saa ye səəra
ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunə.
11 Wuu ge, ga ǹ bu nɛnumə nge wekeru. Ba
ǹ ko n maa sãa nge yaa te səə. Ben tem nəə
bura yerəwa kon bu siri.
12 Saa ye səə, ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunə wìn gere ba ǹ mɛm nəəwɛ, ka
wìn woodaba ba ǹ swĩi. Ma ba sere bwese
tuku ni nu ka bu sikerenɛn gari swĩi.
13 Sanam mɛ Esekiɛli u Yinni Gusunən gari
yi gerumə, yera Pelatia Bɛnayan bii u kpuna
u gu. Saa ye səəra Esekiɛli u wuswaa tem
girari u nəəgiru sua u nɛɛ, Yinni Gusunə, kaa
dewa Isireli be ba tie bu gbisuku?

Yinni Gusunə u koo win tən

be ba yarinɛ mɛnna

14 Yinni Gusunə u nɛɛ,
15 tənun bii, wee, be ba wãa Yerusalɛmuə
ba Isireliba, wunɛn mɛro bisibu, ka be ba tie
bwisi kɛ̃mə ba mà, bu yɔ̃ro mi ba yoru dimə
mi, ba n ka Yinni Gusunə tonde, domi be, be
ba wãa Yerusalɛmuə mi, beya ba tem mɛ wɛ̃.
16 Adama a bu sɔ̃əwə a nɛɛ, baa mɛ na dera
ba yarinɛ mi, ba wãa tem tukumə, sɔ̃ə teeru
ko na n ka bu wãa nge mɛ na ra n wãa sãa
yerə.
17 Kpa n bu mɛnna n yara bwese nin suunu
səən di mi ba yarinɛ mi, n bu Isireliban tem
wɛ̃.
18 Mɛya ba koo na kpa bu bũu ni kpuro
wuna ni ba ra raa sã mi, ni nɛ, Yinni Gusunə
na ǹ kĩ.
19 Kon bu gɔ̃ru teu wɛ̃ kpa n bu bwisiku
kpaanu wɛ̃. Kon ben gɔ̃ru ge ga raa bəəbu nge
kperu mi wuna, kpa n bu gɔ̃ru kpəə wɛ̃ ge ga
du.
20 Kpa bu ka nɛn gere mɛm nəəwa, bu nɛn
woodaba swĩi. Ba ko n sãawa nɛn təmbu, kpa
na n maa sãa Gusunə ben Yinni.
21 Adama be ba yɔ̃rari ba ben kĩru swĩi ba
da ba bũnu sãamə ni nɛ, Yinni Gusunə na ǹ
kĩ mi, kon bu ben kookoosun are kəsia. Nɛ,
Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Yinni Gusunən yiikon girima

ya yara Yerusalɛmun di

22 Yen biruwa wəllun kɔ̃so be, ba kasi dɛria
ba seewa ka ben uruu be sannu. Ma Yinni
Gusunən yiikon girima ya sɔ̃əsire ben wəllə.
23 Ma win yiikon girima ye, ya seewa wuu
suunun di ya da ya wãa guuru garun wəllə,
wuun sɔ̃ə yari yeru gia.
24 Ma Gusunən Hunde u Esekiɛli sua kãsi
te səə, u ka wurama Babiloniə mi Isireliba ba
yoru dimə. Saa yera kãsi te u waamə mi, ta
kpa.

25 Ma u Isireli be ba yoru dimɔ mi, sɔ̃ɔwa
kpuro ye Yinni Gusunɔ u dera u wa.

Ba koo Isireliba yoru mwɛɛri

12

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, wee a wãa mɛm nɔɔ sariban
suunu sɔɔ. Ba nɔni mɔ adama ba ɲ̀ kĩ bu ka
yam wa. Ba swasu mɔ, adama ba ɲ̀ kĩ bu ka
gari nɔ yèn sɔ̃ ba bɔ.
3 Yen sɔ̃, a sɔɔru koowo kpa a se a doona sɔ̃ɔ
sɔɔ ben baawuren nɔni biru a da a n wãa gam.
Sɔrɔkudo ba koo gia ma ba sãa bwese mɛm
nɔɔ sariba.
4 Yen biru Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a wunɛn
yãnu mɛnnɔ a yara wunɛn dirun di sɔ̃ɔ sɔɔ
gbãara. Kpa a yari wuu gen min di yoka ben
baawuren nɔni biru nge wi ba yoru mwa.
5 Kpa a gana yaba ben nɔni biru a wunɛn
yãnu yara min di.
6 U maa nɛɛ, a yãa ni sɔɔwo ben nɔni biru
kpa a ka nu yari wɔ̃kuru. Kpa a tii wɔ̃ke ka
yasa a ku ka tem mɛ mɛɛri. Domi na kĩwa a n
sãa yĩreru Isireliban sɔ̃.
7 Ma u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
U yara sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara ka win sɔɔru nge wi
ba yoru mwa. Yoka u da u gbãraru yaba
ka nɔma u win yãa ni sua u yara wɔ̃kuru
tɔmbun nɔni biru.
8 Buru buru Yinni Gusunɔ u ka nùn gari
kua u nɛɛ,
9 Isireliba, mɛm nɔɔ sari be, bà n nun bikia
ba nɛɛ, mba a mɔ̀ mi,
10 a bu wisio a nɛɛ, Isireliban sunɔ wi u wãa
Yerusalɛmuɔ mi, wiya ye a mɔ̀ ya ka yã, ka
sere maa Isireliba kpuro be ba wãa mi.
11 A sãawa yĩreru te ta sɔ̃ɔsimɔ ma ba koo
yoru da tem gam. Ya koo maa koora.
12 Sunɔ wi u wãa ben suunu sɔɔ u koo
win yãnu gura wɔ̃kuru kpa u yari. Ba koo
gbãraru yabawa bu ka yari min di. Kpa u tii
wɔ̃ke u ku ka win tem wa.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn yina bɛria kpa
u wɔri ye sɔɔ. Kon ka nùn da Babilonin temɔ.
Adama u ɲ̀ tem mɛ wasi. Miya u koo gbi.
14 Win sina asakpɔbu ka win kɔ̃sobu ka
win tabu kowobu be kpurowa kon yarinasia
kpa n de bu bu takobi sɔkiri.
15 Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ, nà n bu yarinasia bwese tuku-
nun suunu sɔɔ.
16 Adama kon de gabu bu kisira tabun di
ka gɔ̃run di ka bararun di kpa bu wa bu ka
gere kɔ̃sa ye ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua. Saa ye
sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
18 tɔnun bii, ka nandaba kaa wunɛn pɛ̃ɛ di
kpa a n diirimɔ a n ka nim nɔrumɔ.
19 Kpa a Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be,
Yerusalɛmugibu ba koo ben dĩanu diwa ka
bɛrum kpa bu nim nɔ ka nuku sankiranu.
Domi ben tem mu kua bansu. Gãa ni nu wãa
mi kpuro, nu koo kam kowa ben tɔn dam
dɔrebun sɔ̃.
20 Wuu si su tɔmbu dabi su koo kowa
bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko. Saa
ye sɔɔra Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi koo koora

21 Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
22 mban sɔ̃na Isireliba ba ra n mɔndu mɔ̀
ba n mɔ̀, wee tɔ̃ra dɛnyamɔ, adama kãsi nin
gara kun kooramɔ.
23 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
kon de mɔn te, tu kpe. Ba ɲ̀ maa tu gerumɔ
Isireliɔ. Adama a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔ̃ra turuku
mɔ̀. Kãsi nin baatere ta koo koorawa.
24 Domi nin garu sari te ta koo kam ko. Nɛn
gari gɛɛ maa sari yi ba gerua bu ka bu nɔni
wɔ̃ke Isireliɔ.
25 Nɛ, Yinni Gusunɔ, ye na gerua kon ye
ko. Ya koo koorawa ya ɲ̀ tɛɛmɔ. Be, mɛm nɔɔ
sariba, ka gem ben nɔni bira kon de gari yi,
yi koora.
26 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
27 tɔnun bii, wee Isireliba ba nɛɛ, kãsi ni
a wa mi, nu ɲ̀ kooramɔ tɛ̃. Nu koo koorawa
sere saa gaa. Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
28 nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, gari yi na gerua
kpuro yi koo koorawa tɛ̃, ya ɲ̀ tɛɛmɔ.

Sɔmɔ weesugibu

13

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
2 tɔnun bii, a tɔn be gerusio be ba tii kua
nɛn sɔmɔbu. A de bu swaa daki ye kon bu sɔ̃.
3 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ.
Na nɛɛ, kɔ̃sa koo bu deema be, be ba sãa gari
bakasu. Domi ben tiin bwisikuna ba swĩi ba
ka gari gerumɔ, ba ɲ̀ gãanu ganu waamɔ.
4 Bɛɛ Isireliba bɛɛn sɔmɔbu ba sãawa nge
gbeeku bɔ̃nu ni nu bɔsu bansɔ.
5 Wee ba ɲ̀ dere bu gbãrarun kuunu kɔre.
Ba ɲ̀ maa gbãraru banɛ tu ka bu ganɛ nɛ,
Gusunɔn mɔrun saa sɔɔ.
6 Wee ba kãsi weesuginu saarimɔ, ma ba
gari gerumɔ yi yi ɲ̀ sãa gem. Ba mɔ̀, wee nɛ,
Yinni Gusunɔwa na bu ye kpuro wɛ̃. Adama
na ɲ̀ bu gɔre. Ma ba tamaa kon ben garin dam
sirewa.
7 Adama na nɛn sɔmɔ be sɔ̃ɔmɔ ma ben
kãsinu nu sãawa ni ben tii ba seka. Ben gari
yi maa sãawa weesu. Ba tamaa nɛn gariya ba
tɔmbu sɔ̃ɔmɔ. N deema na ɲ̀ mam ka bu gari
koore.
8 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu wɔrima domi ba kãsinu
seka ma ba weesu kparamɔ. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
9 Kon bu nɛn dam sɔ̃ɔsi be, be ba weesu
kparamɔ mi. Ba ɲ̀ ayeru wasi nɛn tɔmbun

suunu sɔɔ. Ba koo ben yĩsa go mi nɛn tɔmbun yĩsa yorua. Ba ɲ maa wurɔ ben temɔ. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

10 Wee ba nɛn tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ ba mɔ̀, bɔri yɛnda wãa. Adama bɔri yɛndu garu sari. Nɛn tɔmba gani seeyamɔ. Ma sɔmɔ be, ba ye soo tɛɛnimɔ.

11 Adama a be ba soo tɛɛnimɔ mi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, gana ye, ya koo wɔruma. Guru baka ya koo nɛ ka kpenu sannu kpa woo bɔkɔ gu se.

12 Gana ye, yà n wɔruma saa yera tɔmba koo bikia bu nɛɛ, mba soo yen arufaani ye ba tɛɛni mi.

13 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu woo bɔkɔ seeya, kpa guru baka yu nɛ. Kpa guru kpenu nu nɛ ka dam nu gãanu kpuro go.

14 Kon gana ye sura yu wɔruma temɔ, kpa yen kpɛɛkpɛɛku gu sɔ̃ɔsira. Ya koo bɛɛ wɔri kpa i gbisuku. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

15 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nɛn mɔru yɔ̃suwa mam mam gana yen sɔ̃ ka be ba ye soo doken sɔ̃. Saa ye sɔɔ, ba koo gere bu nɛɛ, gana ye, ya wɔruma. Be ba raa ye soo doke, ben goo kun maa wãa!

16 Sɔmɔ weesugii be, ba kpa be, be ba raa gari gerumɔ Yerusalɛmun sɔ̃, be, be ba ra n waamɔ kãsiru sɔɔ ma bɔri yɛnda wãa, adama bɔri yɛndu garu sari. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Sɔmɔ tɔn kurɔ weesugibu

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliban tɔn kurɔ be ba tii kua nɛn sɔmɔbu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,

18 bɔ̃ruroba ba sãa. Domi ba kĩasu gbinumɔ tɔmbun nɔm wĩinu sɔɔ nge bɔki ma ba tɔmbu kpuro yasi sɛ̃kemɔ wirɔ bukurobu ka bibɔ kpa bu wa ba n ka tɔn be taare. Ba kĩwa bu nɛn tɔmbun wãaru kpeesia kpa na n begiru berua.

19 Wee ba ɲ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ nɛn tɔmbun wuswaaɔ dĩa nɔm wɔɔnun sɔ̃. Ma ba tɔmbu goomɔ be n ɲ weenɛ bu go. Ma ba gabu deri be n weenɛ bu go. Mɛya ba ra nɛn tɔmbu weesu kue kpa ba n ben wee si swaa daki.

20 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon bu wɔri ben kĩa sin sɔ̃, si ba ka tɔmbun wãaru mwɛɛrimɔ mi. Kon bu si mwaariwa n gɛ̃ɛku kpa n be ba raa mwa yakia.

21 Kon ben yasi yi gɛ̃ɛku kpa n nɛn tɔmbu yakia ben nɔman di. Ba ɲ maa kpɛ̃ ba n bu mɔ. Ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

22 Ben weesun sɔ̃, ba gemgibu nukuru sanka, be, be na ɲ daa kĩ n kɔ̃sa kua. Ba yina bu tɔn kɔ̃sobu kirɔ ko bu ka ben kom kɔ̃sum deri kpa bu ben wãaru yakia.

23 Yen sɔ̃, ba ɲ maa kãsinu ka gari weesugii mɔ̀. Kon nɛn tɔmbu yakia ben nɔman di. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u bũu sãaru yina

14

1 Sɔ̃ɔ teeru Isireliban guro gurobu gabu ba na ba Esekiɛli deema u ka bu bikiaru kua Gusunɔn mi.

2 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

3 tɔnun bii, tɔn be, ba bũu sãamɔwa ben gɔ̃ruɔ, ma ba tii nu wɛ̃, ma nu dera ba wãa durum sɔɔ. Yera ba tamaa kon ben bikiaru wura?

4 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireli goo ù n tii wɛ̃ bũu sãaru sɔɔ, ma ta dera u toramɔ, ma u na nɛn sɔmɔ goon mi u ka nùn bikiaru kua nɛ, Yinni Gusunɔn mi, nɛn tiiwa kon yɛ̃ro wisi nge mèn nɔɔ win bũnu dabiru nɛ.

5 Nɛn wisi biya bu koo de Isireliba bu bwisiku ben gɔ̃ruɔ be, be ba man yina ben bũu sãarun sɔ̃.

6 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛna na nɛɛ, bu gɔ̃ru gɔsio kpa bu ben bũnu deri ka maa kom kɔ̃sum mɛ ba mɔ̀, mɛ mu ɲ nɛ, Yinni Gusunɔ wɛ̃remɔ.

7 Isireliban goo ɲ kun mɛ sɔɔ goo ben suunu sɔɔ ù n man deri u bũnu sãamɔ ma ta dera u toramɔ ma u na nɛn sɔmɔn mi u ka bikiaru ko nɛn mi, nɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa kon nùn wisi.

8 Kon yɛ̃ro wɔriwa n sɛɛyasia kpa u n sãa seeda ye ba ko n da ka mɔndu ko. Kon nùn wunawa nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di, kpa i gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

9 Nɛn sɔmɔ goo ù n wura durɔ wi, u nùn nɔni wɔ̃kua, ma u nùn bikiaru kua, nɛ, Yinni Gusunɔwa na dera u kua mɛ. Nɛn tiiwa kon sɔmɔ wi wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di.

10 Sɔmɔ wi ka durɔ wi u bikiaru na mi, be kpurowa ba ko n sãa torobu. Ba koo maa ben tora nin are sɔbe.

11 Nge mɛya be Isireliba ba ɲ maa tondamɔ nɛn swaan di. Ba ɲ maa ben tii disi dokemɔ ka ben tora dabi ni. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa ben Yinni. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gãanu sari ni nu koo Gusunɔn siribu yɔ̃rasia

12 Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ,

13 tɔnun bii, su tɛ̃ nɛɛ, tem gam tɔmbu ba man mɛm nɔɔbu sariru kua. Ma na bu nɛn dam sɔ̃ɔsi na ben dĩanu kam koosia na bu gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ ba gbisukumɔ be ka ben yaa sabenɔ kpuro,

14 baa tɔmbu ita beni Nɔwɛ ka Daniɛli ka Yoobu bà n wãa mi, ba ɲ kpɛ̃ bu tem mɛn tɔmbu kpuro faaba ko ben gem sɔ̃. Ben tii tɔnawa ben gem mu koo de bu faaba wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

15 N kun mɛ nà n dera gbeeku yɛɛ yi tem
mɛ wɔri yi bu go kpuro kpa tem mɛ, mu ko
bansu sere goo kun maa sarɔ mi, gbeeku yɛɛ
yin sɔ̃,
16 sere ka nɛn wãaru, baa tɔmbu ita be, bà
n wãa tem mɛ sɔɔ, tem mɛgibu ba ǹ kpɛ̃ bu
faaba wa. Tɔmbu ita be tɔnawa ba koo faaba
wa, baa ben tiin bibu ba ǹ kpɛ̃ bu faaba wa.
Ma tem mɛ, mu koo kowa bansu.
17 N kun mɛ nà n dera ba tɔn be tabu
wɔrima, ma ba bu kam koosia sere ka ben
yaa sabenɔ,
18 baa tɔmbu ita be, bà n wãa mi, be tɔnawa
ba koo faaba wa. Sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn
wãaru, ba ǹ kpɛ̃ bu mam ben tiin bibu faaba
ko.
19 N kun mɛ nà n dera bararа dua tem mɛ
sɔɔ, ma ba gbisuka be ka ben yaa sabenɔ,
20 baa Nɔwɛ ka Daniɛli ka Yoobu bà n wãa
tem mɛ sɔɔ, tem mɛn tɔmbu ba ǹ kpɛ̃ bu faaba
wa ben sɔ̃. Be ita ye tɔnawa ba koo faaba wa
ben gem sɔ̃. Baa mam ben tiin bibu ba ǹ kpɛ̃
bu faaba ko ben gem sɔ̃.
21 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na
Yerusalɛmu wahala baka nnɛ yeni kpɛ̃ɛ n ka
yen tɔmbu ka ben yaa sabenu go. Yera tabu
ka gɔ̃ɔru ka gbeeku yɛɛ gɔbi ka baranu.
22 Adama gabu ba koo tiara kpa bu bu yara
wuun di, kpa bu bɛɛ deema kpiki yeru mi.
Saa ye sɔɔ, ì n ben daa ka ben kookoosu wa,
biti kun maa bɛɛ mɔ̀ kɔ̃sa ye na Yerusalɛmu
kuan sɔ̃.
23 Ya koo bɛɛn nukuru yɛmiasia ì n ben daa
ka ben kookoosu wa. Saa ye sɔɔ, i ko i gia
ma n ǹ kam sɔɔ na bu wahala yeba kpɛ̃ɛ. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Resɛm dãa te ba dɔ̃ɔ doke

15

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, resɛm dãa ya dãa ye ya tie bɛɛrɛ
kere? Yen dãa kãasa ya dãa kãasi yi yi tie
kere?
3 Ba koo kpĩ bu ye dendi bu ka sɔmburu
garu ko? Ba koo kpĩ bu ka ye gabatia ko?
4 Geema ya wãawa bu ka ye dɔ̃ɔ sɔ̃re adama
yen nɔsu yiru kpuro ka yen suunu sɔɔ yà n
dɔ̃ɔ mwaara sɔmbu terà ya koo maa kpĩ yu
ko.
5 Sanam mɛ ya ǹ dɔ̃ɔ mwaare ba ǹ ka ye
gãanu kue. Kaa sere gere ye ya den dɔ̃ɔ
mwaara, ya ǹ maa garu koorɔ?
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Nge
mɛ dãnu sɔɔ resɛm dãa ba ra dɔ̃ɔ doke, nge
mɛya kon maa Yerusalɛmugibu sɛɛyasia.
7 Kon bu wɔrima. Ba tamaa ba yara dɔ̃ɔn
di. Adama dɔ̃ɔ wi, u koo na u bu di, kpa bu
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
8 Kon de ben tem mɛ, mu ko bansu, domi
ba man mɛm nɔɔbu sariru koosi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

Yerusalɛmu ya raa sãawa

nge bii wi ba kɔ̃

16

1-2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu yen kɔ̃sa
sɔ̃ɔsi saa Esekiɛlin nɔɔn di, u nɛɛ,
3 Yerusalɛmu, ba nun marawa Kananin
temɔ. Wunɛn tundo u sãawa Amɔreban
bweseru. Ma wunɛn mɛro u sãa Hɛtiban
bweseru.
4 Dɔma te ba nun mara ba ǹ nun bwia bure.
Ba ǹ maa nun wobura a ka dɛɛra. Ba ǹ nun
sĩre ka bɔru. Ba ǹ maa nun bekuru tɛ̃kusi.
5 Goo kun wunɛn wɔnwɔndu kue u sere
nun gãa nin gaa kua. Adama ba nun kɔ̃wa
yakasɔ dɔma te ba nun mara, domi ba nun
tusa.
6 Saa ye nɛ, Yinni Gusunɔ na sarɔ wunɛn
bɔkuɔ, na wa a wɔri mɔ̀ wunɛn maru yãnu
sɔɔ. Ma na gerua na nɛɛ, bu de a n wãa baa
mɛ a yɛm wobura.
7 Ma na dera a kpɛ̃a nge dãa yakasɔ. A kpɛ̃a
a kua kurɔ burɔ. Wunɛn bwãsu su ye. Ma
wunɛn seri yi kpɛ̃a. Adama tererа a sĩimɔ
mam mam.
8 Ma na sara wunɛn bɔkuɔ na nun mɛɛra
ma na wa saa ya tura su ka kĩru ko. Ma na nɛn
yaberun soo sua na ka wunɛn tereru wukiri.
Ma na ka nun arukawani bɔkua ka bɔ̃ri na
nɛɛ, a kua nɛgii. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
9 Ma na nun wobura ka nim, na yɛm mɛ a
mwaare wuna, ma na nun gum sawa.
10 Ma na nun yabe te ba sɔma kua dokea ka
bara ni ba kua ka gɔna ba buraru koosi, ka
sɛ̃katia ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka sere yabe
geeru.
11 Ma na nun bura yãnu dokea ka sumi
nɔmaɔ ka saba wĩirɔ.
12 Ma na taabu doke wunɛn wɛ̃rɔ ka swaa
tonkunu ka sere yasi bɛɛrɛgia wunɛn wirɔ.
13 Nge mɛya na nun buraru kua ka wura ka
sii geesu ka sere beku geeru te ba kua ka wɛ̃ɛ
damgii ka yabe te ba sɔma dokea. Dĩa ni a ra
maa di, nu sãawa som gem ka tim ka olifin
gum. Ma a buram sosimɔ a dɔɔ nge sina kurɔ.
14 Ma a yĩsiru yara bwesenun suunu sɔɔ
wunɛn buram sɔ̃. Wunɛn buram mɛ, mu
yibawa nɛn bura yãa ni na nun kuan sɔ̃. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yerusalɛmu

ya tii kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Yerusalɛmu, a
wunɛn naanɛ doke wunɛn buram sɔɔ. Ma a
tii kua nge kurɔ tanɔ yĩsi te a yaran sɔ̃. Tɔnu
baawure wi u sarɔ mi kpuro, a ra nùn tii
wɛ̃wa.
16 Ma a wunɛn yãa nɔniginu sua a ka da
a wunɛn gungunu mi a ra bũnu sã buraru
kua. Miya a tii wɛ̃. Ye a kua mi, goo kun yen

bweseru waare. Mɛya yen bweserɑ kun maɑ kooramɔ.
17 Mɑ ɑ wunɛn burɑ yãɑ ni bɑ kuɑ kɑ wurɑ kɑ sii geesu suɑ ɑ kɑ bũu tɔn durɔbu sekɑ mɑ ɑ nu sakɑrɑru koosi.
18 Mɑ ɑ wunɛn yãɑ ni bɑ sɔmɑ doke suɑ ɑ bũu ni wukiri. Mɑ ɑ maɑ nɛn gum kɑ nɛn turare suɑ ɑ nu wɛ̃.
19 Mɑ ɑ maɑ dĩɑ ni nɑ rɑ kɑ nun diisie suɑ ɑ kɑ bũu ni yãkuru kuɑ nge mɛ bɑ rɑ mɑn yãku nubu durorugiru kue. Dĩɑ niyɑ som kɑ gum kɑ tim. Yeniwɑ yɑ kooɾɑ. Nɛ, Yinni Gusunɔwɑ nɑ yeni gerɑ.
20 Adɑmɑ sɑkɑrɑ te, tɑ ɳ̀ nun turɑ. Mɑ ɑ wunɛn bii be ɑ mɑn mɑruɑ mwɛɛrɑ ɑ kɑ bũu ni yãkuru kuɑ.
21 Wee ɑ nɛn bibu sɑkirɑ ɑ kɑ bũnu yãku dɔ̃ɔ mwɑɑrɑrugiru kuɑ.
22 Yen kom kɔ̃sum mɛ sɔɔ, ɑ ɳ̀ maɑ wunɛn wɔndiɑru yɑɑye kɑ sɑnɑm mɛ ɑ wãɑ tereru wunɛn mɑru yɛm sɔɔ.
23 Nɛ, Yinni Gusunɔ nɑ gerumɔ mɑ ɑ kuɑ bɔ̃rurɑ kɔ̃sɑ ye ɑ kuɑn sɔ̃.
24 Wee ɑ tii sɑkɑrɑ kunu girɑ kɑ maɑ bũu turɑnu bɑɑmɑ kpuro.
25 Wee swɑɑ kɛɛnɑnu bɑɑmɑ ɑ bũu turɑnu kuɑ, mɑ ɑ kom kɔ̃sum kuɑ ɑ tii tɔmbu kpuro wɛ̃. Be bɑ gesi sɑrɔ mi kpuro, bɑ rɑ kɑ nun dendiwɑ. Mɑ ɑ wunɛn sɑkɑrɑru kpɛ̃ɑsiɑ.
26 A kɑ wunɛn berusebu Egibitigibu be bɑ wɑsin dɑm mɔ mi, sɑkɑrɑru kuɑ. Mɑ ɑ wunɛn sɑkɑrɑru kpɛ̃ɑsiɑ ɑ kɑ nɛn mɔru seeyɑ.
27 Yerɑ nɑ nun nɛn dɑm sɔ̃ɔsi nɑ nun nɔmɑ dɛmiɛ. Mɑ nɑ nun doke nɛn yibɛrɛbɑn nɔmu sɔɔ. Yibɛrɛ berɑ, Filisitibɑ be bɑ biti sooɾɑ wunɛn dɑɑ kɔ̃sɑn sɔ̃.
28 Yen biru mɑ ɑ dɑ ɑ kɑ Asirigibu sɑkɑrɑru kuɑ, domi ɑ ɳ̀ debɑ. A dɑ ɑ tii bu wɛ̃. Adɑmɑ kɑ mɛ, ɑ ɳ̀ debɑ.
29 Mɑ ɑ dɑ ɑ kɑ Kɑnɑnibɑ sɑkɑrɑru kuɑ kɑ Babilonigibu. Kɑ mɛ, ɑ ɳ̀ debɑ.
30 Annɑ ɑ dɑm sɑriru wɑ mi. A tii kuɑwɑ nge sɑkɑrɑ kowobun yinni.
31 Domi ɑ sɑkɑrɑ kunu girɑ swɑɑ kɛɛnɑnɔ mɑ ɑ bũu turɑnu kuɑ bɑɑmɑ kpuro, ɑ ku rɑ mɑm maɑ kurɔ tɑnɔ gobi mwɛ.
32 A sãɑwɑ nge kurɔ tɑnɔ sɑkɑrɑ kowo wi u durɔ tukobu mwɑɑmɔ win durɔn ɑyerɔ.
33 Kurɔ tɑnɔ bɑɑwurewɑ bɑ rɑ gãɑnu kɛ̃. Adɑmɑ wunɛ, ɑ durɔ tɑnɔbu gãɑnu wɛ̃ɛmɔ kpɑ ɑ kɑ bu gɑwɑmɑ beri berikɑ kpuron di.
34 Ye kurɔ tɑnɔbu bɑ ku rɑ ko yerɑ ɑ kuɑ sɑkɑrɑru sɔɔ, domi ye kɑɑ kɑ durɔ tɑnɔbu kɛ̃nu mwɑɑri, wunɛn tiiwɑ ɑ rɑ bu wɛ̃.
35 Tɛ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ nɑ nɛɛ, Yerusɑlɛmu, ɑ mɑn swɑɑ dɑkio wunɛ wi ɑ sãɑ nge kurɔ tɑnɔ.
36 Wee ɑ derɑ bɑ wunɛn dukiɑ yɑrinɑsiɑ bɑɑmɑ, mɑ bɑ wunɛn tereru wɑ sɑnɑm mɛ ɑ sɑkɑrɑru mɔ̀ kɑ bũnu ni ɑ kĩ, ni nu kun mɑm wɑɑbu wã. Mɑ ɑ wunɛn bibun yɛm yɑri ɑ kɑ bũu ni yãkuru kuɑ.
37 Yen sɔ̃nɑ kon wunɛn kĩnɑsi be mɛnnɑ kɑ sere maɑ be ɑ tusɑ. Be kpurowɑ kon mɛnnɑmɑ bɑɑmɑ kpuron di, kpɑ n nun yɔ̃su tereru ben wuswɑɑɔ.
38 Kon nun sɛɛyɑsiɑwɑ nge mɛ bɑ rɑ tɔn gowobu kɑ kurɔ tɑnɔbu sɛɛyɑsie. Yɛm mu koo nun wukiri nɛn mɔru kɑ nɛn nisinun sɑɑbu.
39 Kon nun bɛri wunɛn kĩnɑsi ben nɔmɑɔ. Bɑ koo wunɛn kunu kɑ wunɛn gunguu ni kɔsuku. Bɑ koo wunɛn burɑ yãɑ ni ɑ doke potiri kpɑ bu nun yɔ̃su tereru.
40 Sɑɑ ye sɔɔ, kon tɔmbu seeyɑ bu nun seesi bu kpenu kɑsuku kpɑ bu nun tɑkobibɑ sɔkiri.
41 Bɑ koo wunɛn diɑ dɔ̃ɔ mɛniki kpɑ bu nun sɛɛyɑsiɑ kurɔ dɑbinun wuswɑɑɔ kpɑ n de wunɛn sɑkɑrɑru tu kpe. A ɳ̀ maɑ ben goo gãɑnu wɛ̃ɛmɔ.
42 Nɛn mɔru koo sure. Nɑ ɳ̀ maɑ kɑ nun nisinu mɔ̀. Mɛyɑ nɑ ɳ̀ maɑ kɑ nun mɔru mɔ̀.
43 Kɑ mɛ, yèn sɔ̃ ɑ ɳ̀ yɑɑye nge mɛ nɑ nun nɔɔri wunɛn birun di, mɑ ɑ nɛn mɔru seeyɑ kɑ wunɛn kookoosu, yen sɔ̃, kon de ɑ yen ɑre wɑ. Domi ɑ sekuru sɑri kom kuɑ mɑ ɑ bũnu sãwɑ.

Yerusɑlɛmuwɑ yɑ dɑɑ kɔ̃sɑ bo

44 Wee be bɑ rɑ mɔn teni ko bu nɛɛ, nge mɛ mɛro u sãɑ, nge mɛyɑ win bii wɔndiɑ u rɑ n sãɑ, bɑ koo nɛɛ, wunɑ tɑ kɑ yã.
45 A sãɑwɑ wunɛn mɛron bii wi u durɔ kɑ bibu yinɑ. A sãɑwɑ nge wunɛn mɑɑbu be bɑ durɔ kɑ bibu yinɑ. Bɛɛn mɛro u sãɑwɑ Hɛti. Mɑ bɛɛn tundo u sãɑ Amɔregii.
46 Wunɛn mɔɔ wi u wãɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm geu giɑ, wiyɑ Sɑmɑri kɑ yen bii wɔndiɑbɑ. Wunɛn wɔnɔ wi u maɑ wãɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm dwɑru giɑ wiyɑ Sodomu kɑ yen bibu.
47 N ɳ̀ mɔ ben yirɑ ɑ swĩi tɔnɑ. Ye ɑ kuɑ yɑ kpã. Wee ɑ sɑnkirɑ ɑ bu kere wunɛn swɛɛ kpuro sɔɔ.
48 Sere kɑ nɛn wãɑru Sodomu ye yɑ sãɑ wunɛn wɔnɔ yɑ ɳ̀ kue nge mɛ ɑ kuɑ wunɛ kɑ wunɛn bibu.
49 Torɑ ni yɑ kuɑ wee. Yɑ tii sue mɑ yɑ wãɑ doo nɔɔru kɑ bɔri yɛndu sɔɔ. Yɑ ku rɑ wɔnwɔndobu kɑ sãɑrobu somi.
50 Wunɛn mɛro bisi be, bɑ tɔnu bie bɑ kɔ̃sɑ kuɑ nɛn nɔni sɔɔ. Ye nɑ wɑ mɛ, yerɑ nɑ bu girɑ.
51 Wunɛn mɔɔ Sɑmɑri kun mɑm wunɛn torɑrun sɑkɑ kue. Wunɛn kɔ̃sɑ yɑ wigiɑ dɑbinu kerɑ. Mɑ wunɛn kom kɔ̃sum mu derɑ bɑ nun sɑnɔ kerɑ.
52 Wunɛ wi ɑ rɑ rɑɑ bu tɑɑrɛ wɛ̃ wee ɑ sekuru wɑ. Domi wunɛn kom kɔ̃sum mu begim kerɑ. Bà n wunɛn dɑɑ ye mɛɛrɑ bɑ rɑ deemɛwɑ be, bɑ mɑm dɛɛre. Tɛ̃ ɑ kuɑ sekurugii yèn sɔ̃ bà n wunɛn dɑɑ mɛɛrɑ bɑ rɑ wɑ bɑ sɑnɔ sãɑ.

Sodomu kɑ Sɑmɑri

ya koo wurama nge yellu

53 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kon Sodomu ka Samari ka ben bii wɔndiaba
seeya ka sere maa wunɛ Yerusalɛmugibu.
54 Wunɛn mɔɔ Samari ye, ka wunɛn wɔnɔ
Sodomu ben nukura koo yɛmia yèn sɔ̃
wunɛn tii a sekuru wa.
55 Ba koo wurama nge yellu be, ka ben
bibu. Mɛya maa wunɛn tii kaa wurama nge
yellu wunɛ ka wunɛn bibu sannu.
56 Sanam mɛ a tii sue, a ra ka Sodomu gari
kowa ka tii suabu wunɛn kɔ̃sa yu sere sɔ̃ɔsira
batuma sɔɔ.
57 Tɛ̃, wuna Edɔmuba ka Filisitiba ba koo
yɛ̃ɛ. Wee ba nun gɛma yam kpuro.
58 Ma a wunɛn sekuru sariru ka daa kɔ̃san
are sɔɔwa. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
59 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee a man
gɛma. A ɲ nɛn arukawani yibie. Yen sɔ̃, kon
nun kɔsie ye a man kua.
60 Adama ka mɛ, na ɲ nɛn arukawani
ye duarimɔ ye na ka nun bɔkua wunɛn
wɔndiarun di. Kon maa ka nun arukawani
bɔke ya n wãa sere ka baadommaɔ.
61 Kaa bwisiku ye a kua kpa sekuru tu nun
mwa nà n nun wunɛn maabu ka wɔnɔbu
nɔmu bɛria bu nun wiru kpĩiya nge wunɛn
bibu. Adama na ɲ ye mɔ̀ arukawani ye na ka
nun bɔkuan sɔ̃.
62 Kon kpam ka nun nɛn arukawani bɔke
kpa a gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
63 Kpa a yaaya ye a kua gasɔ, kpa sekuru tu
nun mwa sere a kpana a gari gere. Adama
nɛ kon nun wunɛn toranu kpuro suuru kua.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gunɔ bakeru ka resɛm

17

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Isirelibа mɔndu kuo.
3 A nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, gunɔ bakeru gara wãa ta kasa
dɛ̃u ma ta san bakasu mɔ si su nɔni bwese
bweseka mɔ. Ma ta yɔ̃ɔwa ta da sere Libanin
guurun wii kpiirɔ. Ma ta da ta dãa ye ba mɔ̀
sɛdurun wii kpiiru wĩa.
4 Ma ta dãa ten kãasa ye ya gunum bo wĩa
ta ka da ta yi tem mi ba ra tenkuru ko, wuu
gè sɔɔ tenkuba ba wãa.
5 Ma ta dãa kpii pɔtura gaa sua ta da ta gira
nge dãa ye ya ra n wãa nim bɔkuɔ mi tem gem
mu wãa, mi nim mu yiba.
6 Kpii pɔtura ye, ya seewa ya kpɛ̃a nge
resɛm koru te ta yasia adama ta ɲ gunu. Ma
ten kãasi yi mɛɛra gunɔ bake ten bera gia. Ma
ten gbini yi dua tem mɛn sɔɔwa. Ma dãa ye,
ya gɔsia resɛm, ya kpara ya kãasi kua.
7 Yen biruwa gunɔ bakeru gara na ta kasa
dɛ̃u. Ten sansu taasinɛ. Ma resɛm koo te, ta
ten gbini ka ten kãasi gɔsie gunɔ bake ten mi
gia, domi ta tamaa ta koo nim wa mi gia.
8 N deema ta raa girewa tem gem sɔɔ mi
nim yiba kpa tu kãasi geenu ko tu bii geenu
ma kpa ta n sãa resɛm gea.
9 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bikia. Na nɛɛ,
resɛm yen bweseru ya koo kpĩ yu kuura?
Gunɔ bake gbiikii te, ta koo wura tu ye deri ta
kun yen gbini wukura? Ta koo wura ta kun
yen marum gɔ, kpa ten kpara kpɛm mɛ, mu
gbera? N n mɛn na, n ɲ maa tilasi tɔn dabinu
bu na bu ka ye wuka.
10 Wee ta duura, adama ta koo kuura? Sɔ̃ɔ
yari yerun woo gà n tu baba, ta ɲ koo gbera?
Geema ta koo gbera mi ta duura.

Mɔn ten tubusianu

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
12 a Yudan mɛm nɔɔ sari be bikio a nɛɛ, ba
mɔn ten tubusianu yɛ̃? A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wee Babilonin sina boko u da Yerusalɛmuɔ.
U ben sina boko mwa ka win sina asakpɔbu
ma u ka bu da Babiloniɔ.
13 Ma u turo gɔsa wi u sãa nge kpii pɔtura
sina bibu sɔɔ, u ka nùn arukawani bɔkua. U
nùn bɔ̃rusia. Ma Babilonin sina boko wi, u
ben bukurobu gura u ka da win temɔ.
14 Kpa Yudaban tem mu biru wura, mu ku
maa kuura. Kpa bu win arukawani ye mɛm
nɔɔwa.
15 Adama be Yudaba ba Babilonin sina
boko wi seesi ba sɔmɔbu gɔra Egibitiɔ bu ka
dumi kasuma ka sere maa tɔn dabinu. Wi
u yen bweseru kua, u koo kisira? Domi u
arukawani kusia.
16 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn
wãaru, sina boko wi, u koo gbiwa sunɔ wi
u nùn bandu wɛ̃n temɔ. Domi u ɲ win nɔɔ
mwɛɛru yibie. Babiloni miya u koo gbi.
17 Baa Egibitin sunɔ ù n tabu kowo dabiru
mɔ be ba dam mɔ, u ɲ kpɛ̃ u bu somi bu ka tii
yina sanam mɛ Babilonin sina boko u koo na
u wɔrusu gbe u tabu sĩa kpĩ u ka tɔn dabinu
gɔ.
18 Domi durɔ wi, u maa win nɔɔ mwɛɛru
atafiiru kua, ma u arukawani kusia yè sɔɔ
u raa win nɔɔ mwɛɛru doke. Yen sɔ̃, u ɲ
kisiramɔ.
19 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka
nɛn wãaru, nɛn arukawaniwa Isirelibаn sina
boko u atafiiru kua u kusia. Yen sɔ̃, u koo yen
are wa.
20 Kon nùn yina bɛria kpa u wɔri ye sɔɔ.
Kon ka nùn da Babiloniɔ. Miya kon nùn siri
win naanɛ sari te u kuan sɔ̃.
21 Win tabu kowo be ba koo duki su, kon
bu naa swĩiwa n gɔ ka takobi. Be ba tiara kpa
bu yarina nge woo. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛna na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru

22 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, nɛn tiiwa kon dãa kãasa kpɛma mɛɛri
sɛduru yen wii kpiirɔ kpa n ye bura, kpa n
da n ye gira guuru garun wɔllɔ te ta gunu.

23 Kon ye girɑwɑ guuru gɑrun wɔllɔ te tɑ
gunum bo Isireliɔ. Ten kãɑsi yi koo kuurɑwɑ
kpɑ tu binu mɑ tɑ n sãɑ dãɑ te tɑ wɑɑbu wã.
Gunɔ bwese bweseka yɑ koo sokuru ko ten
kãɑsi sɔɔ. Kpɑ su n kukuɑ ten sɑɑrɔ.
24 Sɑɑ yerɑ dãnu kpuro nu koo gia mɑ nɛnɑ
nɑ sãɑ Yinni Gusunɔ. Nɛnɑ nɑ rɑ dãɑ ni nu
gunu kɑwe, kpɑ n ni nu piiburu bo gunum
sosi. Mɛyɑ nɑ rɑ ni nu wuru bekusu sãɑ
gberɑsie, kpɑ n ni nu gbere bɔrɔm dokeɑ. Nɛ,
Yinni Gusunɔwɑ nɑ yeni gerua. Mɛyɑ yɑ koo
mɑɑ koorɑ.

Gusunɔ u rɑ bɑɑwure siriwɑ

nge mɛ win dɑɑ yɑ nɛ

18

1 Yinni Gusunɔ u geruɑ u nɛɛ,
2 Esekiɛli, mbɑn sõnɑ Isireliba bɑ rɑ mɔn
teni ko bu nɛɛ,
bɑɑbɑbɑ bɑ resɛm birenu di,
mɑ ben bibun nɔsu yɑɑyɑ.
3 Adɑmɑ nɛ, Yinni Gusunɔ, nɑ bɛɛ sõɔmɔ mɑ
sere kɑ nɛn wãɑru, i ɲ̀ mɑɑ mɔn teni gerumɔ
Isireliɔ.
4 Geemɑ, nɛnɑ nɑ bɑɑwuren wãɑru nɛni,
bɑɑbɑ kɑ bii. Yen sõ, wi u torɑ wiyɑ u koo gbi.
5 Su tɛ̃ nɛɛ, goo u wãɑ u gɛɑ mɔ̀, win dɑɑ yɑ
wã.
6 U ku rɑ de gungunɔ u bũu sã. U ku rɑ mɑɑ
bũu yãkunu di. U ku rɑ kɑ goon kurɔ mɛnnɛ.
Mɛyɑ u ku rɑ mɑɑ kɑ tɔn kurɔ mɛnnɛ sɑnɑm
mɛ u yɑsɑ mɔ̀.
7 U ku rɑ goo gbɛni. U ku rɑ mɑɑ goo
sɔmburu koosie kɑm. U rɑ wi u win dibu
nɛni win tɔrubɑ wesie. U rɑ wi gõɔrɑ mɔ̀
dĩɑnu wɛ̃. Kpɑ u wi u tereru sĩimɔ yãnu wɛ̃.
8 U ku rɑ tɔnu gobi bɔkure u nim doke.
U ku rɑ n mɑɑ wãɑ weesun swɑɑ sɔɔ. U rɑ
siriwɑ dee dee, u bɑɑwure nùn win gem wɛ̃.
9 U rɑ nɛn woodɑbɑ mɛm nɔɔwɛ mɑm
mɑm. Tɔnu win bwesera nɛ, Yinni Gusunɔ
nɑ rɑ soku gemgii. Win wãɑrɑ tɑ koo dɑkɑɑ
dɑ.
10 Su mɑɑ tɛ̃ nɛɛ, durɔ wi, u bii mɔ wi u rɑ
tɔmbu wɔri u go, u ben yãnu gurɑ, ɲ̀ kun mɛ
u rɑ dɑɑ kõsɑ gɑɑ ko.
11 N deemɑ win bɑɑbɑ ku rɑ yen bweseru
ko. Bii wi, u rɑ bũu yãkuru de gungunɔ. U rɑ
kɑ gɑbun kurɔbu mɛnnɛ.
12 U rɑ bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ sɔmburu koosie kɑm. U
rɑ tɔmbu gbɛni. U ku rɑ be u tɔrubɑ mwɑɑri
ye wesie. U rɑ bũnu sã, kpɑ u n kom bɛrɛtɛkɛ
mɔ̀.
13 U rɑ tɔmbu gobi bɔkure u nim doke. N
weenɛ tɔnu win bweseru u n wãɑ? Aɑwo, u
koo gbiwɑ. Domi u dɑɑ kõsɑ kuɑ. Win yɛm
mu koo wɔriwɑ win tii sɔɔ.
14 Su tɛ̃ nɛɛ, bii wi, u seewɑ u mɑrɑ. Mɑ win
bii u seewɑ u win tundon torɑnu kpuro wɑ.
Adɑmɑ u ɲ̀ win tundon yirɑ ye swĩi.
15 U ku rɑ bũu yãkunu de gungunɔ. U ku
rɑ bũnu sã ni Isireliba bɑ sãɑmɔ. U ku rɑ kɑ
goon kurɔ mɛnnɛ.
16 U ku rɑ goo sɔmburu koosie kɑm. U ku
rɑ be bɑ win dibu nɛni tɔrubɑ mwɑɑri. U ku
rɑ gbɛni. U rɑ wi gõɔrɑ mɔ̀ dĩɑnu wɛ̃. Kpɑ u
wi u tereru sĩimɔ yãnu wɛ̃.
17 U ku rɑ n wãɑ weesun swɑɑ sɔɔ. U ku
rɑ tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U rɑ nɛn
woodɑbɑ mɛm nɔɔwɛ. Bii wi, u ɲ̀ gbimɔ win
tundon torɑnun sõ. U ko n wãɑwɑ kɑ gem.
18 Adɑmɑ tundo wiyɑ u koo gbi win
torɑnun sõ domi u tɔmbu tõyɑ kuɑ u gbɛnɑ.
19 I bikiɑmɔ i mɔ̀, mbɑn sõnɑ bii kun win
tundon durum ɑre sɔɔmɔ. Geemɑ, bii kun ye
sɔɔmɔ yèn sõ u gɛɑ kuɑ. Mɑ u sĩɑ dee dee nɛn
yirɑ sɔɔ, u nɛn woodɑbɑ mɛm nɔɔwɑ mɑm
mɑm. Yen sõnɑ u ko n wãɑ.
20 Wi u torɑ, wiyɑ u koo gbi. Bibu bɑ ɲ̀ ben
bɑɑbɑbɑn torɑnun ɑre sɔɔmɔ. Mɛyɑ bɑɑbɑbɑ
bɑ ɲ̀ mɑɑ ben bibun torɑnun ɑre sɔɔmɔ. Kon
gemgii nùn win ɑre wɛ̃ yèn sõ u kom gem kuɑ.
Kpɑ n mɑɑ tɔn kõso sɛɛyɑsiɑ yèn sõ u kõsɑ kuɑ.

Kõsɑn kirɔ

21 Tɔn kõso ù n win dɑɑ kõsɑ deri, mɑ u gem
swĩi nge mɛ nɛn woodɑ yɑ gerua kpuro, u ɲ̀
mɑɑ gbimɔ.
22 Kon win torɑnu kpuro duɑri, kpɑ n de u
n wãɑ gɛɑ ye u mɔ̀n sõ.
23 I tɑmɑɑ nɛ, Yinni Gusunɔ nɑ kĩ tɔn kõso
u gbi? Aɑwo. Ye nɑ kĩ, yerɑ u gõru gɔsiɑ kpɑ
u n wãɑ.
24 Adɑmɑ wi u gem deri, mɑ u dɑɑ kõsɑ mɔ̀
nge tɔn kõso, i tɑmɑɑ u ko n wãɑ? Aɑwo. Kon
win yellun dɑɑ gɛɑ ye duɑriwɑ kpɑ n de u gbi
win dɑɑ kõsɑ kɑ win mɛm nɔɔ sɑrirun sõ.
25 Bɛɛ Isireliba, i mɔ̀, nɛn gere ye, yɑ ɲ̀ sãɑ
dee dee. I swɑɑ dɑkio i nɔ. Nɛn gerewɑ yɑ ɲ̀
sãɑ dee dee? Nge bɛɛyɑ i sɑkɑ sɑrɑmɔ.
26 Gemgii ù n gɛɑ deri, mɑ u kõsɑ mɔ̀, u koo
gbiwɑ kõsɑ yen sõ.
27 Tɔn kõso ù n mɑɑ win dɑɑ kõsɑ deri, mɑ
u dɑɑ gɛɑ mɔ̀, u win wãɑru wɔrɑmɔwɑ.
28 U ko n wãɑ, domi u gia mɑ kõsɑ u rɑɑ mɔ̀,
mɑ u ye deri. N n mɛn nɑ, u ɲ̀ mɑɑ gbimɔ.
29 Bɛɛ Isireliba i mɔ̀, nɛn gere yɑ ɲ̀ sãɑ dee
dee. Adɑmɑ n ɲ̀ mɛ, bɛɛyɑ i sɑkɑ sɑrɑmɔ.
30 Yen sõ, kon bɑɑwure siriwɑ nge mɛ win
dɑɑ yɑ sãɑ. N n mɛn nɑ, i bɛɛn dɑɑ kɔsio i kõsɑ
deri. I ku de bɛɛn dɑɑ kõsɑ yu bɛɛ kɑm koosiɑ.
31 I bɛɛn dɑɑ kõsɑ derio kpɑ i bɛɛn gõrun
bwisikunu gɔsiɑ. Mbɑn sõnɑ i ko i tii go.
32 I yɛ̃ mɑ nɛ, Yinni Gusunɔ, nɑ ɲ̀ goon gɔɔ
kĩ. N n mɛn nɑ, i gõru gɔsio kpɑ i wɑ i n wãɑ.

Bɑ Isireliban sinɑmbu

gɔɔ wuri kuɑmmɛ

19

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ɑ gɔɔ swĩiyɔ Isire-
liban sinɑ bibun sõ, ɑ nɛɛ,
2 ben mɛro u sãɑwɑ nge gbee sunɔ niu geu

ge ba yɛ̃ gbee sinansun suunu sɔɔ.
Ga ra n gen binu kpunɛwa
ga n nu diisiamɔ.
3 Ma ga gen buu teu seeya
ga kua kpɛmbu.
Ga gu yaa mwaabu sɔ̃ɔsi,
ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
4 Ye sɔba gen gari nua,
ma ba gu yina bɛria.
Yera ba gu mwa ka kɔkɔru
ba ka da Egibitiɔ.
5 Ma gen mɛro ga mara gu wurama.
Adama ga tɛmanabu kpana,
ga wa n ǹ koorɔ.
Yen biruwa ga maa gen buu teu sua
ga seeya ga dam kua,
ga kua gbee sunɔ kpɛmbu.
6 Ma ga wɔri gbee sinansun wuuru sɔɔ.
Ga yaa mwaabu mɛɛra.
Ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
7 Ga tem min sina kpaaru wɔri ga sura.
Ma mɛn wusu kua bansu.
Ma tɔmbu ka ye ya wãa tem mɛ sɔɔ kpuro
ya bɛrum soora gen kukiribun sɔ̃.
8 Ma bwesenu nu mɛnna
nu ka gu tabu kua.
Bwese ni, nu nawa yam kpuron di.
Ba gu suura kua ga wɔri.
9 Ma ba gen wɛ̃ru yaba
ba taabu doke
ba gu sɔri diru garu sɔɔ.
Yen biru ba ka gu da Babilonin sina bokon mi.
Ma ba gu kɛnusi
sere ba ǹ maa gen kukiribu nɔɔmɔ Isireliban guunɔ.
10 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
ben mɛro u sãawa nge resɛm
ye ba duura daa toran bɔkuɔ.
Resɛm ye, ya ra ma.
Ya maa kãasi yiba nim mɛ ya waamɔn sɔ̃.
11 Ya kãasi damgii mɔ yi ba koo kpĩ bu ka sina dɛki ko.
Ya waabu wã, yen gunum ka yen kãasi dabinun sɔ̃.
12 Adama ba ye wuka ka mɔru
ba sura temɔ.
Woo ge ga wee sɔ̃ɔ yari yerun di,
ga yen marum gberasia.
Yen kãasi damgii yi, yi gbera yi dɔ̃ɔ mwaara.
13 Tɛ̃ ya gire tem gbebum sɔɔ
mi gãanu ku ra kpi.
14 Ma dɔ̃ɔ u yara saa yen kãasin di
u yen marum mwa.
Ya ǹ maa kãasa damgia mɔ
ye ya koo ko sina dɛka.
Womu geni ga sãawa gɔɔ wuri. Geya ba ko n da ko bà n gɔɔ wuri mɔ̀.

Isireliba

ba Yinni Gusunɔ seesi

20

1 Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ Babiloniɔ, yoo ten wɔ̃ɔ nɔɔba yirusen suru nɔɔbusen sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra ben guro gurobu gabu ba na Esekiɛlin mi u ka bu bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi. Ma ba na ba sina win wuswaaɔ.
2 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
3 tɔnun bii, a tɔn beni sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, n ǹ Isireliba ba nawa bu ka nɛn kĩru bikia? Sere ka nɛn wãaru na ǹ wuramɔ bu man gãanu bikia.
4 Tɛ̃ a sɔɔru koowo a ka bu siri. A bu yaayasio kom kɔ̃sum mɛ ben baababa ba man kua.
5 Ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ wee. Na nɛɛ, sanam mɛ na be, Isireliba gɔsa be, be ba sãa Yakɔbun bweseru na bu nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri. Ma na bu tii sɔ̃ɔsi Egibitiɔ, na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, nɛna na ko n sãa ben Yinni.
6 Yen dɔma tera na bu nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon bu yara Egibitin di. Kpa n ka bu da tem mɛ na bu gɔsia sɔɔ mi tim ka bom mu yiba. Tem mɛ, mu sãawa mɛ mu tem kpuro buram kere.
7 Na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, baawure u win bũu ge u kɔdɛ sãa derio kpa u ku raa tii disi doke ka Egibitin bũu ni. Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
8 Ka mɛ, ba man seesi ba yina bu man swaa daki. Ben goo kun bũu ni deri, nì sɔɔ ben kɔdɛ wãa. Ba ǹ Egibitin bũu ni deri. Ma na bwisika n bu mɔru kpuro seesi n bu wɔri Egibitiɔ.
9 Adama na bu deri, domi na ǹ kĩ nɛn yĩsiru tu sankira bwese tukunun suunu sɔɔ yèn sɔ̃ na tii bwese tuku ni sɔ̃ɔsi
10 sanam mɛ na Isireliba yara Egibitin di na ka da gbaburɔ.
11 Ma na bu sɔ̃ɔwa ye ba koo ko ka sere nɛn woodaba ye ba koo swĩi ba n ka wãa.
12 Na bu tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wɛ̃ ta n sãa yĩreru te ta sɔ̃ɔsimɔ ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu wuna nɛnɛm.
13 Adama be Isireliba ba man seesi gbaburɔ ba ǹ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ ye bà n swĩi ba ko n wãaru mɔ. Mɛya ba ǹ maa nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwɛ sere na bwisika n ka bu mɔru ko n bu kpeerasia gbaburɔ.
14 Adama nà n ye kua, bwese tukunu nu koo nɛn yĩsiru gɛm, nìn nɔni biru na bu yara Egibitin di.
15 Yen sɔ̃na gbaburɔ na nɔmu sua na bɔ̃rua na nɛɛ, na ǹ maa ka bu dɔɔ tem buram mɛ sɔɔ, mi tim ka bom mu kokumɔ mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua.
16 Domi ba ǹ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Mɛya ba maa nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te disi doke yèn sɔ̃ ben gɔ̃ru ga woo bũnun mi gia.

17 Ka mɛ, na ben wɔnwɔndu wa na ɲ̀ bu go
gbaburɔ.

Isireliba ba ɲ̀ ben

mɛm nɔɔbu sariru deri

18 Na ben bibu sõɔwa gbaburɔ na nɛɛ, bu ku
ben baababan yira swĩi, bu ku ko ye ba bu
sõɔwa, bu ku maa tii disi koosi ka ben bũnu.
19 Adama bu nɛ Gusunɔ ben Yinnin
woodaba ka nɛn gere swĩiyɔ kpa bu ka ye
kpuro sɔmburu ko.
20 Bu nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru wunɔ nɛnɛm kpa
ta n sãa yĩreru nɛ ka ben baa sɔɔ, te ba koo ka
gia ma na sãawa Gusunɔ ben Yinni.
21 Adama ka mɛ, bii be, ba man seesi, ba ɲ̀
nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ ye bà n
swĩi ba ko n wãaru mɔ. Ba nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru
disi doke. Ma na bwisika n ka bu nɛn mɔru
seesi gbaburu mi.
22 Adama bwese tukunu nu ku ka nɛn
yĩsiru gɛm sõ, na ɲ̀ bu gãanu kue. Domi
bwese nin wuswaaɔra na be, Isireliba yara
Egibitin di.
23 Gbaburu miya na nɔma sua wɔllɔ na
bɔ̃rua na nɛɛ, kon bu yarinasia bwesenu sɔɔ
ka tem tukumɔ.
24 Domi ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ. Ma ba nɛn tõɔ wɛ̃rarugii te disi
doke. Ma ba ben kɔdɛ doke ben baababan
bũnu sɔɔ.
25 Nɛna na maa bu wooda wɛ̃ ye ya ɲ̀ bu gea
maruammɛ ka ye ya ɲ̀ bu wãaru wɛ̃ɛmɔ.
26 Na dera ba disi duura ye ba ka ben bii
gbiikobu yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀, kpa
nanum bu mwa kpa bu gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u koo Isireliban

bũu sãaru kpeesia

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba
sõɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, ben baababan tii ba man
tora, ba ɲ̀ nɛn arukawani yibie.
28 Na ka bu da tem mɛ sɔɔ mɛ na bu nɔɔ
mwɛɛru kua na sire ka bɔ̃ri. Miya ba ben binɛ
doke gungunu gia ka dãa kubenu gia. Ma ye
kpuro ya kua ben bũu yãku yenu. Miya ba ra
yãku dõɔ mwaararuginu ko ka sere ni ba ra
ko ka gberun dĩanu ka tam kpa bu turare dõɔ
doke. Ye kpuro ya dera nɛn mɔru seewa.
29 Ma na bu bikia na nɛɛ, mba gunguu ni,
nìn mi i ra n naamɔ. Saa yen dɔma ten di, ba
ben yãku yenu sokumɔ gungunu.
30 Yen sõ, a bu sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii
disi koosi nge ben baababa. Bu ku maa bũnu
gasiri bu sã.
31 Wee tɛ̃, ba tii disi mɔ̀ ba bũnu gasirimɔ
ba ka nu kɛ̃nu daawammɛ ma ba ka nu ben
bibu yãkunu kuammɛ. Yera ba tamaa ba koo
bikiaru ko nɛn mi? Aawo, sere ka nɛn wãaru
na ɲ̀ wuramɔ bu bikiaru ko nɛn mi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
32 Ba tamaa ba koo ko nge bwese ni nu tie,
kpa ba n dãnu ka kpenu sãamɔ. Adama n ɲ̀
koorɔ.
33 Sere ka nɛn wãaru ka dama kon bu wɔri
kpa n bu seesi, kpa na n bandu dii be sɔɔ.
34 Kon bu yara bwese tuku nin suunu sɔɔn
di mi ba yarinɛ kpa n bu mɛnna n bu nɛn dam
ka nɛn mɔru sõɔsi.
35 Kon ka bu da gbaburɔ be tɔna mi goo kun
wãa. Miya kon bu siri.
36 Kon bu siri nge mɛ na ben sikadoba siri
gbaburɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
37 Saa ye sɔɔ, kon bu tilasi ko ka sɛna ba n
ka sãa nge nɛn yãa gõɔ kpa bu arukawani ye
mɛm nɔɔwa ye na ka bu bɔkua.
38 Kon bu wuna ben suunu sɔɔn di be ba
man seesi ka be ba sãa tɔn kõsobu kpa n bu
yara tem mi ba wãan di. Adama ba ɲ̀ dɔɔ
Isireliɔ. Saa ye sɔɔra be, Isireliba ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
39 Tɛ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua ben sõ. Na nɛɛ, bu doo bu ben bũnu sã.
Adama amɛn biru, ba koo man mɛm nɔɔwa.
Ba ɲ̀ maa nɛn yĩsiru sankumɔ ka ben bũu
sãaru.
40 Domi Isireliba kpurowa ba koo man sã
Isirelin guurɔ te na gɔsa nɛn sõ. Miya kon ka
bu nɔnu geu mɛɛri. Kpa n bu yãkunu bikia
ka kɛ̃ɛ gee ni ba sɔɔru kua nɛn sõ.
41 Nà n bu yara bwese tukunun suunu
sɔɔn di mi ba raa yarinɛ ma na bu mɛnnama,
saa yera kon bu mwa nge yãku nubu
durorugiru. Bwese tuku ni, nù n wa mɛ,
kpa nu gia ma nɛna Yinni Gusunɔ Dɛɛro.
42 Mɛya ben tii ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ nà n bu kpara na ka da Isireliɔ
mi na ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
43 Ba koo bwisiku daa kõsa ye ba kua yellu,
yè sɔɔ ba tii disi doke kpa bu tii tusi kõsa ye
ba kuan sõ.
44 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ nà n bu sɛɛyasia nɛn yĩsirun
bɛɛrɛn sõ. N ɲ̀ mɔ ben daa kõsa ye ba kuan
sõ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Labaari kõsa Isireliban sõ

21

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a mɛɛrio sõɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ,
kpa a bu gerusi be ba wãa dãa sõɔ mi.
3 A de bu nɛn gari swaa daki yi kon gere
dãa sõɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi. A nɛɛ, kon gu dõɔ doke, kpa dõɔ wi, u
dãa bekunu ka gbebunu mwa. Dõɔ wi, kun
gbimɔ. Tɔmbu kpurowa ba koo dõɔ soora saa
sõɔ yɛ̃san nɔm dwarun di n ka da nɔm geuɔ.
4 Tɔmbu kpurowa ba koo wa ma nɛ, Yinni
Gusunɔwa na dõɔ wi sõrua, u ɲ̀ maa gbimɔ.

5 Ma Esekiɛli u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee ba ra n ka man wɔki ba n mɔ̀, suka na ra
n bu kuammɛ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 wunɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio Yerusalɛmu gia
kpa a Isirelin tem ka mɛn sãa yenu gerusi.
8 A Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye na gerumɔ
ben sɔ̃. Na nɛɛ, kon bu deema, kpa n nɛn
takobi woma yen kararun di kpa n gemgii ka
tɔn kõso go.
9 Kon bɛɛ kpuro kpeerasia. Yen sõna kon
nɛn takobi woma saa yen kararun di, kpa n
tɔmbu go saa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di n
ka da nɔm geuɔ.
10 Tɔmbu kpuro ba koo gia ma na nɛn
takobi woma saa yen kararun di, na ǹ maa
ye wesiamɔ mi.
11 Yen sõ, wunɛ tɔnun bii, a yãaro a wee-
weenu ko nge wìn gabu ga bɔɔra.
12 Bà n nun bikia mban sõna a weeweenu
mɔ̀, kaa bu wisiwa a nɛɛ, labaari kõsa a nua.
Ya koo maa tunuma. Kpa tɔmbun toronu
nu kara. Ba koo gɔma dwiiya. Kpa ben
wɔrugɔru tu kpe, bu dũunu soona. Wee,
ya koo na ya mam tunuma. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

Takobi ya wee

13 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
14 wunɛ tɔnun bii, a tɔmbu gerusio. A bu
sɔ̃ɔwɔ ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
takobi gaa wee ya wee,
ya nɔɔ dɛ̃ɛraWa mam mam.
15 Ya ballimɔ,
yera ba koo ka tɔmbu go.
I tamaa bɛɛn bandu ta ǹ kpeemɔ *,
16 adama ba takobi ye nɔɔ dɛ̃ɛraWa ba nɛni.
Ba ye tɔn gowo nɔmu bɛrie.
17 A gbãro, kpa a weeweenu ko, wunɛ tɔnun
bii.
Domi ba ye nɛn tɔmbu Isireliba ka ben
sinambu suesi.
18 Wee ba be kpuro yibɛrɛba nɔmu bɛria.
A wunɛn nɔma bɔkuo,
nɔni swãa bakara wee.
Bɛɛn bandu tà n wɔruma maa ni.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua †.
19 Tɛ̃ wunɛ tɔnun bii, a bu gerusio.
A taka koowo nɔn teeru,
yen biru nɔn yiru, yen biru nɔn ita,
a ka takobi yen dam sɔ̃ɔsi.
Domi ya sãaWa takobi
ye ya ka gɔɔ wee.
Gɔɔ bokowa ya ka wee baaman di.
20 Ya baawuren wɔrugɔrun dam buamɔ.
Ya dera ba wɔrukumɔ.
Wee na dera ya wãa baawuren kɔnnɔwɔ.
Wee ya ballimɔ nge guru maakinu,
ya sɔɔru sãa yu ka go.
21 Na maa ye sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀,
yu soowo nɔm geu gia, kpa yu wura nɔm
dwaru gia.
Takobi nɔɔ durora wunɛ,
a doo mi ba nun tĩi.
22 Nɛ, Yinni Gusunɔn tii, kon taka ko kpa n
nɛn mɔru kpuro sɔ̃ɔsi mam mam sere yu ka
sara. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Babilonin sina boko

u koo Yerusalɛmu wɔri

23 Yinni Gusunɔ u kpam gerua u nɛɛ,
24 wunɛ tɔnun bii, a swaa yiru yabo ye ya
koo sɔ̃ɔsi mìn di Babilonin sina boko u koo
ka tabu duuma. A de ye yiru ye, yu yari wuu
teun di kpa a yen baayere yĩreru ko yu ka
sɔ̃ɔsi wuu gèn mi ya dɔɔ.
25 Kaa swaa yiru ye kowa, tia ya n dɔɔ Raba
gia, ye ba koo swĩi bu ka Amɔniba tabu wɔri,
tia maa Yerusalɛmu gia ye ba koo swĩi bu ka
Yudaba tabu wɔri.
26 Domi wee Babilonin sina boko u wãa
swaa yiru yen kɛɛnanɔ u bikiaru mɔ̀ bũu ni
ba mɔ̀ Terafimun mi, ka sɛ̃ɛnu ka yaa woru.
27 Ma bikia te, ta Yerusalɛmu sɔ̃ɔsi win nɔm
geu sɔɔ. Tɛ̃, u koo wooda wɛ̃ bu Yerusalɛmu
wɔri ba n tabun kuuki mɔ̀. U koo tabu yãnu
yi yi Yerusalɛmun kɔnnɔsɔ. Kpa bu gungunu
ka kuku yenu ko mi, bu ka ye wɔri.
28 Adama Yerusalɛmugibu ba tamaa win
bikia ten gari yi ǹ sãa gem. Domi ba tamaa u
koo bu deri arukawani ye ba ka nùn bɔkuan
sõ. Adama u ǹ ben toranu duari. Yen sõ, u
koo bu wɔri.
29 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ
na mɔ̀, wee ben mɛm nɔɔbu sari te ta
sɔ̃ɔsiramɔ ben daa sɔɔ, ta man ben toranu
yaayasiamɔ ma nu bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba ǹ maa
nu deri. Yen sõ, kon bu nɔmu doke n mwa.
30 Wunɛ maa Isireliban kparo, wunɛn tɔ̃ra
turuku mɔ̀. Wunɛn toranu nu den tura mɛ.
31 Ba koo wunɛn sina furɔ pota. Gãanu koo
kɔsi. Be ba tii kawe ba koo wɔlle suara. Kpa
be ba tii sue bu wɔruma.
32 Kon de Yerusalɛmu yu ko bansu mam
mam. Ya koo koorawa saa ye wi kon yen dam
wɛ̃ u tunuma.

Ba koo Amɔniba tabu wɔri

33 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛ tɔnun bii,
a Amɔniba gerusio ben kom kõsum mɛ ba
Isireliba kuan sõ. A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee, ba
takobi nɔɔ dɛ̃ɛra ya ballimɔ ya bu mara yu go.
34 Ben kãsi weesugii ni ka gari weesugii
yin sõ, ba koo bu gowa nge tɔn kõsobu be ba
wiru bɔɔra. Domi ben tɔ̃ra turuku mɔ̀, ben
toranu nu den tura mɛ.
35 Bu ben takobiba wesio ben karanɔ. Kon
bu siri mi ba bu mara.

* **21:15** - Naa sin suku Heberum sɔɔ mu ǹ dɛɛre. † **21:18** - Naa sin sukum ka Heberum mu ǹ dɛɛre.

36 Kon bu mɔru seesi n bu wure ŋge dɔ̃ɔ
kpa n bu tɔmbu nɔmu bɛria be ba koo bu
wɔri ka dam bu kam koosia.
37 Kon de dɔ̃ɔ u bu di, kpa ben yɛm mu yari
ben tem suunu sɔɔ. Ba ɲ maa bu yaayamɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni ŋerua.

Yerusalɛmugibun daa kɔ̃sa

22

1 Yinni Gusunɔ u ŋerua u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a sɔɔru koowo a ka
Yerusalɛmugibu siri be ba sãa tɔn ŋowobu
mi. A ku sika ko. A de bu bwisiku ben daa
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
3 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni ŋerua. Wee ba tɔmbu ŋoomɔ. Yera ya
koo de ben wuu Yerusalɛmun tii yu kam ko.
Wee ba bwãarokunu sekumɔ ma ba ben tem
disi doke.
4 Tɔn be ba ŋo mi, ben taarɛwa. Ba tii disi
doke ye ba ka tii bwãarokunu kua. Nge mɛya
ba ka ben wãarun tɔ̃nu kawa. Yen sɔ̃na kon
de bwese tukunu nu bu yɛ̃ɛ.
5 Be ba toma ka be ba wãa turuku ba koo bu
yɛ̃ɛ yèn sɔ̃ ben wuu Yerusalɛmun yĩsira bɛɛrɛ
bia, ma ya burisire.
6 Wee be, Isireliban sinambu ba tɔmbu
dam dɔremɔ ba ŋoomɔ Yerusalɛmu ye sɔɔ.
7 Ma yen tɔmbu ba ben mɛrobu ka ben tun-
dobu ŋema. Gaba sɔbu dam dɔremɔ. Gaba
maa ŋobekuba ka ŋɔminibu taki dimɔ.
8 Tɔmbu ba ɲ nɛn sãa yeru daabu kĩ. Ba ɲ
maa kĩ bu nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwa.
9 Gaba wãa ba ben winsim kɔ̃sa ŋerumɔ
bu ka nùn ŋo. Mɛya maa tɔmbu ba ra bũnun
dĩanu di ŋungunun wɔllɔ kpa ba n sekuru
sari kookoosu mɔ̀.
10 Gabu ba wãa ba ra ka ben tundon
kurɔbu kpunɛ. Gabu ba ra mam tɔn kurɔbu
ŋabe sanam mɛ ba yasa mɔ̀.
11 Gaba maa wãa ba sakararu mɔ̀ ka ben
bensim kurɔbu, ɲ kun mɛ ka ben biin kurɔ
ɲ kun mɛ ka ben sesu tundo turosibu.
12 Gaba maa wãa be ba ra wure bu ŋobi
mwa bu ka tɔmbu ŋo. Gaba wãa ba ra are
bɛkɛ kasu bà n ben winsim ŋobi bɔkura.
Gaba wãa be ba ben winsim taki dimɔ bu ka
ŋobi ko. Ma ba nɛ, Yinni Gusunɔ duari mam
mam. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni ŋerua.
13 Wee kon bu so be, Yerusalɛmugibu ben
ŋbɛna ka tɔn be ba ŋon sɔ̃.
14 Nà n bu wɔri yen tɔ̃ɔ te, ba ɲ ko n maa
dam ka mwia mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni ŋerua. Ya koo maa koora.
15 Kon de bu yarina ba n wãa bwese
tukunu sɔɔ. Kpa bu da baama. Nge mɛya kon
ka ben disi yi wuna Yerusalɛmu ye sɔɔn di.
16 Bwese ni nu tie, nu koo bu ŋem. Saa ye
sɔɔ, ba koo ŋia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
17 Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
18 tɔnun bii, wee nɛn nɔni sɔɔ Isirelibɔ ba
sãa nge sii bisu ɲ kun mɛ nge sii ŋandu ɲ kun
mɛ nge sii kpikisu ɲ kun mɛ nge pɛɛrum ɲ
kun mɛ nge sii wɔ̃kusu si ba doke sɔwatia sɔɔ
bu ka su sɔwa. Ba sãawa nge sii ŋeesun bisu.
19 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon bu
mɛnna Yerusalɛmu sɔɔ.
20 Nge mɛ ba ra sii ŋeesu ka sii ŋandu ka sii
wɔ̃kusu ka sii kpikisu ka sii pɛɛrum mɛnnɛ
bu doke sɔwatia sɔɔ, kpa bu dɔ̃ɔ doke su ka
yanda, nge mɛya kon bu mɛnna nɛn mɔru
sɔɔ, kpa n bu deri bu yanda.
21 Kon bu mɛnna sube teeru sɔɔ, kpa n bu
kpɛ̃ɛ nɛn mɔrun sundu sɔɔ kpa bu yanda nge
sisu.
22 Nge mɛ sii ŋeesu su ra yande dɔ̃ɔ sɔɔ,
nge mɛya ben tii ba koo yanda Yerusalɛmun
suunu sɔɔ. Saa yera ba koo ŋia ma na ka bu
mɔru seewa.
23 Yinni Gusunɔ u maa ŋerua u nɛɛ,
24 tɔnun bii, a Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
ben tem mu sãawa nge mi ŋura ku ra nɛ. Yen
sɔ̃, kon de mu kam ko nɛn mɔrun saa sɔɔ.
25 Ben sɔmɔbu ba sãawa nge ŋbee sinan
si su kukirimɔ sanam mɛ su yaa wa su sɛ̃re.
Domi ba tɔmbu ŋoomɔ. Ma ba ŋabun ŋobi ka
dukia wɔramɔ. Ma ba derimɔ kurɔ ŋɔminibu
ba dabiamɔ.
26 Ben yãku kowobu ba ku ra nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ. Ba ku ra maa nɛn sãa yeru bɛɛrɛ
wɛ̃. Ba ku ra wunanɛ ye ya sãa nɛgia ka ye ya
ɲ sãa nɛgia. Ba ku ra maa tɔmbu sɔ̃ɔsi ye ya
dɛɛre ka ye ya ɲ dɛɛre. Ba ku ra mam nɛn tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugii te mɛm nɔɔwɛ. Ye kpuro sɔɔra ba
ku ra man bɛɛrɛ wɛ̃.
27 Ben sinambu ba sãawa nge ŋbeeku yɛɛ.
Domi ba tɔmbu ŋoomɔ bu wa bu ka ben binɛ
suresia.
28 Ben sɔmɔbu ba ye kpuro wukirimɔ
nge gãa ni ba soo tɛɛni. Wee ba bu kãsi
weesuginu ka ŋari weesugii sɔ̃ɔmɔ. Ba
ŋerumɔ ba mɔ̀, ŋari yi ba tɔmbu sɔ̃ɔmɔ yi
weewa nɛn min di. N deema nɛ, Yinni
Gusunɔ na ɲ bu ŋãanu sɔ̃ɔwa.
29 Tem mɛn tɔmbu ba dam dɔrenamɔ ba
ŋbɛnimɔ ba sãarobu ka be ba ɲ dam mɔ
taaremɔ. Ma ba sɔbu taki dimɔ ba ŋem
biramɔ.
30 Wee na ŋoo kasu ben suunu sɔɔ u
ŋbãraru bani u ka sikerena, ɲ kun mɛ u yɔ̃ra
kururu mi, u ka tem mɛ yina n ku ka mu kam
koosia. Adama na ɲ ŋoo wa.
31 Kon bu mɔru seesiwa. Na ɲ yɔ̃ramɔ sere
nɛn mɔru yu ka kpe. Kon de bu bu ben daan
are kɔsie. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni ŋerua.

Samari ya sãa nge kurɔ tanɔ

23

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, kurɔbu yiruwa ba wãa be
kpuro mɛro turo.

3 Ma ba da ba kurɔ tanaru di Egibitiɔ ben
wɔndiaru sɔɔ. Miya ba ben bwãsu sɛ̃kura. Ba
ben toronu bɔkasi.
4 Mɔɔn yĩsira Ohola. Wɔnɔgira maa
Oholiba. Ohola u sãawa Samari. Oholiba
u maa sãa Yerusalɛmu. Na bu sua kurɔbu ma
ba man bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua.
5 Ohola wi, u kua naanɛ sarirugii, u kurɔ
tanaru wɔri. Ma u Asirigibu kĩa too too be ba
wãa win bɔkuɔ.
6 Tɔn be, ba yãa wunɔmginu doke domi ba
sãawa tem yɛ̃robu ka siri kowobu. Ba sãawa
aluwaasi durɔ burabu. Ma ba maasɔru yɛ̃.
7 Beya Ohola u tii wɛ̃. Be ba sãa Asirin
wirugibu mi, be kpurowa u ka sakararu kua.
U bu kĩa too sere u ben bũnu sãwa.
8 U ɲ win sakara te deri te u raa kua
Egibitiɔ. Domi sanam mɛ u sãa wɔndia, ba ra
n ka nùn kpunamɔ ba n win bwãsu babirimɔ,
ma ba nùn sakararu kpɛ̃ɛ.
9 Yen sɔ̃na na nùn deri win kĩnasi Asirigii
ben nɔmuɔ.
10 Ma ba win yãnu potira ba nùn yɔ̃su
tereru. Ma ba win bibu gura ba ka doona.
Yen biru ba win tii go ka takobi. U sɛɛyasiabu
wa bi bu kua seeda tɔn kurɔ be ba tien sɔ̃.

Yerusalɛmu ya sakararu kua

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholan wɔnɔ
Oholiba u win mɔɔn sakara kookoo si wa. Ka
mɛ, wigira ta boya sere ta ɲ ka nɔɔ gerurɔ.
12 Ma win tii u Asirin tem yɛ̃robu kĩa ka
ben siri kowobu. Tɔn be, ba sãawa aluwaasi
durɔ burabu. Ba yãa buranu doke, ba maa
maasɔru yɛ̃.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na wa ma Oholiban tii
u disi mɔ. Be kpuro swaa tia yera ba swĩi mi.
14 Oholiba wi, u mam kua ye ya sakararu
kere. Sɔ̃ɔ teeru u tɔmbun weenasibu wa ba
yorusi gani sɔɔ. Ba bu kuawa ka gãa swãanu.
Tɔn be, ba sãawa Babilonigibu.
15 Ba kpaki sɛ̃ke pɔraɔ, ma ba dawani nɔni
bwese bwesekagii bɔkua wirɔ. Be kpuro
ba sãawa nge sinambu ba ka Babilonigibu
weenɛ.
16 Ye u bu wa mɛ, yera u bu kĩa sere u
sɔmɔbu gɔra Babiloni mi.
17 Ma ba na win mi ba ka nùn kpuna ba
nùn sakararu kpɛ̃ɛ sere win bwɛ̃ra yɔ̃ɔwa
ben min di.
18 U win sakara te sɔ̃ɔsi batuma sɔɔ. Ma
nɛn gɔ̃ru ga doona win min di nge mɛ ga raa
doona win mɔɔn min di.
19 Ka mɛ, u sakara te mɔ̀ u dɔɔwa nge mɛ u
kua win wɔndiarun saa sɔɔ Egibitiɔ,
20 mi u tii kurɔ dama kowobu wɛ̃ be ba ra
n kurɔbu yɔɔmɔ nge kɛtɛkunu ɲ kun mɛ nge
dumi.

Yerusalɛmun sɛɛyasiabu

21 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholiba, wee a
maa wure a wura sekuru sariru sɔɔ te a raa
kua wunɛn wɔndiaru sɔɔ sanam mɛ a dera
Egibitigibu ba wunɛn bwãsu babura.
22 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ.
Kon de wunɛn yellun kĩnasi be a tusa mi tɛ̃
bu nun seesi kpa bu na baama kpuron di bu
nun wɔri.
23 Beya Babilonigibu ka Pekodigibu
ka Koagibu ka sere maa Asirigibu. Ben
aluwaasi durɔ burɔ be ka ben tem yɛ̃robu ka
ben sinambu ka ben tabu durɔbu be kpuro
ba yɔɔwa dumin wɔllɔ.
24 Wee ba nun wɔrim wee ba tabu yãnu
nɛni ka tabu kɛkɛba yi dumi gawe. Ba mɛnna
ba dabi ba ka nun sikerenɛ yam kpuro. Be
kpuro ba sii furɔsu doke ma ba tɛrɛnu nɛni.
Kon bu siribu nɔmu sɔndia kpa bu nun siri
ka ben wooda.
25 Kon nun mɔru seesi kpa n de bu nun
wɔri ka dam. Ba koo wunɛn wɛ̃ru ka wunɛn
swasu bɔɔri kpa bu nun dakura tabu sɔɔ, kpa
bu wunɛn bibu gura. Be ba tiara kpa bu be
dɔ̃ɔ mɛni.
26 Ba koo wunɛn yãnu gura kpa bu wunɛn
bura yãnu wuna.
27 Kon wunɛn sekuru sariru kpeesia te a
mɔ̀ saa yee yellun di Egibitiɔ. Wunɛn nɔni
kun maa wurɔ ben mi gia. A ɲ maa bu
yaayamɔ.
28 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee na nun
bɛri be a tusan nɔmuɔ, bèn mi wunɛn bwɛ̃ra
kun maa wãa.
29 Ba koo nun nɔni sɔ̃ tusirun sɔ̃ kpa bu
wunɛn dukia gura bu nun deri ka nɔm dira
basi mam mam. Wunɛn sekuru sariru ka
wunɛn sakara te, ta koo sɔ̃ɔsira.
30 Ye kpurowa ya koo nun deema domi a
ka bwese tukunu sakararu kua ma a tii disi
doke bũu sãarun swaa sɔɔ.
31 A wunɛn mɔɔn yira swĩi. Yen sɔ̃na kon
de a nɛn mɔrun nɔra ye nɔ nge wi.
32 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ,
kaa ka nɔra ye nɔ
ye wunɛn mɔɔ u ka nɔra.
Nɔra ye, ya yasu, ya maa dɛ̃u.
Yera ya koo de bu nun yɛ̃ɛ
bu yaakoru koosi.
Nɔra ye, ya nɛn mɔru yibawa sere ka nɔɔwɔ.
33 Ya koo nun go nge tam
kpa yu nun nɔni sɔ̃.
Nɔra ye, ya ra ka nuku sankiranu ka kam
kobu nɛwa.
Yera wunɛn mɔɔ Samari u nɔra.
34 Kaa ye nɔwa mam mam
sere a ye kɔra ka donnu
kpa a wunɛn tororu mɛɛra ko ka yen kɛ̃ki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
35 Wee a man duari ma a man deri. Tɛ̃, a
wunɛn sekuru sarirun are sɔɔwo.

Gusunɔ u Yerusalɛmu

ka Samari taarɛ wɛ̃

36 Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tɔnun bii, a Ohola ka Oholiba sirio. A bu
sɔ̃ɔwɔ kɔ̃sa ye ba kua.
37 Wee ba sãawa kurɔ sakara kowobu
ma ben nɔma yɛm yiba. Domi ba da ba
bũnu sãamɔ ma ba ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀. N deema nɛna ba raa bii
be wɛ̃.
38 Wee ye ba maa man kua. Ba nɛn sãa
yeru disi doke, ma ba ṅ nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun
wooda mɛm nɔɔwɛ.
39 Domi dɔma te ba dua nɛn sãa yerɔ ba ka
ben bibu bũu yãkunu kua ma ba tu disi doke.
Yenin bwesera ba kua nɛn sãa yerun sɔɔwɔ.
40 Yen biru, ba maa sɔmɔbu gɔra bu bu
durɔbu kasuama saa tontonden di. Ma durɔ
be, ba seema ba na. Saa yera ba wobura ma
ba kiro doke ma ba ben bura yãnu doke durɔ
ben sɔ̃.
41 Ma ba da ba sina kita buranu sɔɔ. Tabulu
ya yii ben wuswaaɔ yèn wɔllɔ ba nɛn turare
ye ba ra dɔ̃ɔ doke ka gum nubu durorugim
sɔndi.
42 Ma tɔn dabira bu naawa te ta ṅ gãanun
bwisikunu mɔ, ta wure. Tɔn be, ba sãawa
Sebagibu be ba na saa gbaburun di. Ma ba
kurɔ be sumi dokea nɔm wĩinɔ, ma ba maa
bu sina furɔ burasu dokea winɔ.
43 Yera na nɛɛ, baa ka wi u tɔkɔ kua sakara
te sɔɔ, u ko n tu mɔ̀wa u n dɔɔ? Durɔba ko n
maa nùn naawammɛ?
44 Wee durɔbu ba ra nɛ bu ka nùn dendi
nge kurɔ tanɔ. Nge mɛya ba Ohola ka Oholiba
kua be, be ba sankire.
45 Adama gemgibu ba koo kurɔ be siri bu
bu taarɛ wɛ̃ ben sakararun sɔ̃ ka tɔn be ba gon
sɔ̃. Domi ben nɔma ya yɛm yiba.
46 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, kon de tɔn dabiru tu da tu bu wɔri kpa tu
bu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ, kpa tu ben dukia gura.
47 Kpa tu bu kpenu kasuku tu go, kpa tu bu
bɔtiri ka takobi. Kpa tu ben bibu go tu ben
yɛnusu dɔ̃ɔ mɛniki.
48 Nge mɛya kon ka sakararu kpeesia tem
mɛ sɔɔ. Kon tɔn kurɔ baawure sɔ̃ u ku maa
ben maabu yiru yen yira swĩi.
49 Domi ba sakararu kua ba bũnu sãwa.
Yen sɔ̃, ba koo ben toranun are sɔbe. Nge
mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.

Yerusalɛmu ya sãa

nge weke te ta wuuru diira

24

1 Isirelibɔn yorun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛsen
suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a gisɔn tɔ̃ɔ te yoruo. Domi
gisɔra Babilonin sina boko u koo Yerusalɛmu
tarusim tore.
3 A nɛn tɔmbu mɛm nɔɔ sari be mɔn teni
sɔ̃ɔwɔ a ka bu kirɔ ko. A nɛɛ, nɛna na nun
yiire na nɛɛ,
a sii wekeru suo kpa a tu nim doke.
4 Kpa a yaa taarun yaa gea ka yaa nɔmun yaa
gea sua a doke mi.
Yen biru, kpa a yaa kuku bɔrɔkɔba sɔndi yen
wɔllɔ.
5 A maa yãa geeru gɔsio wunɛn yãa gɔ̃ɔn di
kpa a ten yaa doke weke te sɔɔ.
Kpa a doo dãa doke
a yaa ye kpuro yike yu ye
sere ka yen kukunɔ.
6 Kpa a yaa ye wuna tia tia.
Baa yen tia a ku ra deri mi.
Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na geruɑ.
Na nɛɛ, Yerusalɛmu ya sãawa bɔ̃rura yen tɔn
goberun sɔ̃.
Ya sãawa nge sii weke te ta wuuru diire,
te ba ṅ kpɛ̃ bu tea bu naamwɛ.
7 Yɛm mɛ Yerusalɛmu ya yari mi,
mu wãawa yen suunu sɔɔ.
Ya mu yariwa kperu wɔllɔ,
n ṅ mɔ tem dira sɔɔ tua yu sere mu wukiri.
8 Tɛ̃ kon yɛm mɛ deri kpee ten wɔllu mi,
mi mu ṅ berurɔ,
kpa nɛn mɔru yu ku ka se
n Yerusalɛmu ye mɔru kɔsie.
9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yerusalɛmu ya sãawa bɔ̃rura yen tɔn
goberun sɔ̃.
Nɛn tii kon dãa sube bakaru ko.
10 A dãa taasio kpa a dɔ̃ɔ doke
kpa a de yaa ye, yu ye mɛtɛ mɛtɛ.
A ye kpee yãnu dokeo
kpa a de yen kukunu nu dɔ̃ɔ mwaara mam
mam.
11 Yen biru, a weke dii te sɔndio dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ sɔɔ
sere tu swĩa tu swɛ̃ra.
Kpa disi ni nu raa wãa te sɔɔ nu kpe
ta kun maa wuuru diire.
12 Ka mɛ, kookari ye, ya koo kam kowa, domi
dɔ̃ɔ kun kpɛ̃ u wuu diiram mɛn bweseru
kpeesia.
13 Nge mɛya Yerusalɛmu ya disi duura yen
tora ni ya kuan sɔ̃. Wee na kĩa n ye dɛɛrasia
adama ya ṅ wure. Yen sɔ̃ tɛ̃, ya ṅ maa kpɛ̃ yu
dɛɛra sere nɛn mɔru yu ka sure.
14 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni geruɑ. Kon
ye siriwa nge mɛ yen daa ya nɛ, na ṅ yen
wɔnwɔndu mɔ̀. Ya koo maa koora. Kon ye
kowa na ṅ sika mɔ̀. Na ṅ biru wuramɔ.

Esekiɛlin kurɔn gɔɔ

15 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 tɔnun bii, kon nun wi a kĩru bo goori
subaru sɔɔ. Adama a ṅ yɛ̃ron gɔɔ yeru mɔ̀. A
ṅ win gɔɔ sinamɔ. A ṅ maa gɔɔ sumɔ win sɔ̃.
17 A weeweenu koowo wunɛn tii sɔɔ a ku
de goo u nɔ. A ku gɔɔ sina. A wunɛn dawani
bɔkuo kpa a wunɛn baranu doke nge mɛ a ra

ko. A ku wunɛn wuswaa wukiri. A ku maa gɔɔ dĩanu di.
18 Yera Esekiɛli u ye tɔmbu sɔ̃ɔwa bururu
ma yen yoka win kurɔ u kpuna u gu. Yen
sisiru bururu ma u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn yiire.
19 Yera tɔmbu ba nùn bikiamɔ ba mɔ̀, u bu
tubusio ye u mɔ̀ mi.
20 Yera u bu wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 u be Isireliba gari yini sɔ̃ɔwɔ u nɛɛ, wi,
Yinni Gusunɔ u koo de bu win sãa yeru
kɔsuku tèn sɔ̃ ba tii sue ka te bà n mɛɛra ba
ra n nuku dobu mɔ̀ ka tè sɔɔ ba ben yĩiyɔbu
doke. Ba koo ben bii be ba tie Yerusalɛmuɔ
mwɛɛri bu go.
22 Ba koo kowa nge mɛ Esekiɛli u kua. Ba ṅ
ben wuswaa wukirimɔ nuku sankiranun sɔ̃,
ba ṅ maa gɔɔ dĩanu dimɔ.
23 Ba koo ben dawani bɔkewa kpa bu ben
baranu doke. Ba ṅ koo gɔɔ yeru ko, ba ṅ
koo maa gɔɔ swĩ. Adama ba koo woora ben
toranun sɔ̃ kpa ba n weeweenu mɔ̀.
24 Wi, Esekiɛli u ko n sãawa yĩreru ben su-
unu sɔɔ. Ba koo kowa nge mɛ u kua. Sanam
mɛ yeba kpuro ya koo bu deema, saa ye sɔɔra
ba koo gia ma Gusunɔ u sãawa Yinni.
25 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Esekiɛli
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u koo de Isireliba bu win sãa
yeru bia te ta sãa ben kuku yeru mi, te bà n
mɛɛra ta ra bu nuku dobu wɛ̃ mi, ka tèn sɔ̃ ba
tii sue mi, ma ba ben yĩiyɔbu doke te sɔɔ. Yen
biru kpa u de ben bibu bu gbisuku.
26 Sanam mɛ kɛ̃si ni, nu koo bu deema, goo
u koo nu kisirari kpa u na u nun sɔ̃.
27 Yen tɔ̃ɔ te, wunɛn nɔɔ ga koo wukiara
kpa a ka yɛ̃ro gari ko. Wuna kaa n sãa yĩreru
wunɛn tɔmbun sɔ̃. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛ Gusunɔ na sãawa Yinni.

Gari yi ba gerua Amɔniban sɔ̃

25

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a wuswaa sĩiyɔ Amɔniban mi
gia.
3 Kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, bu nɛ, Yinni Gusunɔn
gari swaa dakio bu nɔ. Yèn sɔ̃ ba yɛ̃ɛ sanam
mɛ nɛn sãa yera disi duura ka yèn sɔ̃ Isireliba
ba kam kua ma ba Yudaba yoru mwa ba ka
doona,
4 yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu sɔ̃ɔ yari yerugibu nɔmu
bɛria, kpa bu ben karaba gira ben tem suunu
sɔɔ, kpa bu ben wãa yenu ko mi. Beya ba koo
ben dãa marum di kpa bu ben sabenun bom
nɔ.
5 Kon de Raba yu ko yooyoosun kpara yeru
kpa ben tem kpuro mu n sãa yãanun wãa
yeru. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua.
Na nɛɛ, yèn sɔ̃ ba taki kua, ba yɔ̃ɔka ma ba
nuku dobu kua sanam mɛ Isireliba ba nɔni
sɔ̃ɔre,
7 yen sɔ̃na tɛ̃, kon bu nɔmu dɛmiɛ, kpa n bu
bwesenu ganu nɔmu bɛria nge gbeeku yɛɛ.
Kon bu kpeerasia bwesenun suunu sɔɔn di
kpa bu kam ko mam mam. Saa ye sɔɔ, ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Mɔabuban sɔ̃

8 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn
sɔ̃ Mɔabuba ka Edɔmuba ba nɛɛ, Isireliba ba
sãawa tia ka bwese ni nu tie handunia ye sɔɔ,
9 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo wuu si wɔri si su dam
mɔ mi, si su ṅ derimɔ bu Mɔabuban tem du.
Wuu si, su koo wɔrukuwa tia tia baa ka si su
buram bo nge Bɛti Yesimɔti ka Baali Mɛɔni ka
Kiriataimu.
10 U koo dewa sɔ̃ɔ yari yerugibu bu bu wɔri
nge mɛ ba Amɔniba kua sere ba ṅ maa bu
yaayamɔ sere ka baadommaɔ.
11 Ba koo win siribu wa. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Edɔmuban sɔ̃

12 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn
sɔ̃ Edɔmuba ba tora ba Yudaba mɔru kɔsie,
13 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo bu nɔmu dɛmiɛ kpa u
tɔmbu ka sabenu go. U koo de ben tem mu
ko bansu saa Temanin di n ka da Dedaniɔ,
kpa mɛn tɔmbu bu gbisuku tabu sɔɔ.
14 U koo de win tɔmbu Isireliba bu bu
mɔru kɔsie. Ba koo bu kua nge mɛ win mɔru
ya kpãaru nɛ kpa bu gia ma ba ku ra nùn tore
kam. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Gari yi ba gerua Filisitiban sɔ̃

15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wee Filisitiba ba Isireliba mɔru kɔsie ka dam
domi ba sãawa ben yibɛrɛba saa yellun di.
16 Yen sɔ̃ tɛ̃, u koo bu win nɔmu dɛmiɛ kpa
u be kpuro kpeerasia be, be ba wee Keretin
di ba ka wãa nim wɔ̃kun goorɔ.
17 U koo bu sɛɛyasia u mɔru kɔsia ka dam.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma wiya u sãa Yinni
Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Tirin sɔ̃

26

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen su-
run tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka
Esekiɛli gari kua. U nɛɛ,
2 tɔnun bii, wee Tirigibu ba Yerusalɛmu
yɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀, wee ya kam kua yèn mi gia
tɔmbu ba ra raa kpe bà n gam dɔɔ. Tɛ̃ ben mi
gia tɔmba koo wura kpa be, bu gobi ko. Domi
Yerusalɛmu ya kua bansu.
3 Yen sɔ̃ tɛ̃, Yinni Gusunɔ u koo Tiri ye mɔru
seesi u de bwese dabinu nu ye wɔri nu tɛria
nge mɛ daara ra nim yibu.
4 Kpa nu yen gbãranu kɔsuku ka yen tabu
durɔbun kuku yenu. Nu koo ye kpuro
kɛrawa mam mam kpa Tiri ye, ya n sãa nge
kpee saara.

5 Ya koo kowa nge tem bureru te ta
wãa nim wɔ̃ku sɔɔ mi surɔkɔba ba ra ben
yãakoronu kewe. Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua. Bwese tukunu nu koo na nu wuu ge
wɔri.
6 Kpa nu be ba wãa gen turuku go go.
Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma wiya u sãa Yinni
Gusunɔ.
7 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U nɛɛ,
u koo de Babilonin sina boko wi u sinambu
kpuro dam kere u na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gian di u Tiri ye wɔri. U koo na ka dumi ka
tabu kɛkɛ be dumi gawe ka sere maasɔbu ka
tabu kowo dabi dabinu.
8 U koo Tirin baru kpaanu kpuro
kpeerasia. Tabu kowobu ba koo kuku yenu
gbe kpa bu tabu sĩa kpĩ ba n tɛrɛnu nɛni bu
ka tii ganɛ.
9 Ba koo Tiri yen gbãranu kɔsuku bu suriri
ka ben tabu yãnu.
10 Kpa ben dumi dabi dabi ten tua yu ye
wukiri kpa yen gani yi n diirimɔ maasɔbun
wɔkinun sɔ̃ ka tabu kɛkɛ ben wɔkinun sɔ̃.
Domi ba koo Tiri ye wɔriwa nge wuu ge ba
kamia kɔ.
11 Ba koo ka dumi swɛɛ kpuro swĩiwa kpa
ba n tɔmbu goomɔ ka takobi kpa bu yen
bũu sãa yenun gbereba suriri bèn sɔ̃ ya woo
kanamɔ.
12 Ba koo yen dukia ka yen kia ni ya dɔramɔ
gurawa nge ye ba tabu diima kpa bu yen
gbãranu ka yen dii geenu kɔsuku bu suriri
kpa bu yen kpenu ka yen dãa ka yen kɛ̃ki
gura bu sure nim wɔ̃ku sɔɔ.
13 U koo de ben womusu su nɔru ko. Ba ṅ
maa mɔrɔkunun swĩi nɔɔmɔ mi.
14 U koo de yu kowa nge kpee saara yèn
wɔllɔ surɔkɔba ba ko n da ben yãakoronu
kewe. Ba ṅ yen bansu seeyamɔ. Wi, Yinni
Gusunɔwa u yeni gerua.
15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ Tiri yen
sɔ̃. U nɛɛ, be ba wãa n toma nim wɔ̃kun goorɔ,
bà n nua Tiri ya bansu kua ma ba be ba mɛɛra
wan weeweenu nɔɔmɔ, ba koo diiri.
16 Wee tem mɛn kparo be ba wãa nim
wɔ̃kun bera gia kpuro ba koo se ben sina
kitanun di bu ben yabe bakanu ka ben yabe
ni ba sɔma doke potiri ba n wurure ba n sɔ̃
temɔ. Saa kpuro sɔɔ, ba ko n bɛrum soorewa
kpa ba n nuki sankire Tirin sɔ̃.
17 Ba ko n gɔɔ wuri mɔ̀ Tirin sɔ̃ ba n mɔ̀,
wee ya kam kua ye, ye ya raa yĩsiru yara mi.
Ye, yèn tɔmbu ba raa dabiru bo nim wɔ̃kun
bera mi gia.
Beya ba raa maa dam bo,
ma be ba ka bu sikerenɛ ba bu nasie.
18 Wee be ba wãa tem burenɔ
ba diirimɔ Tiri yen kam kobun sɔ̃.
Be ba toma ba ka wãa nim wɔ̃kun goorɔ
ba nande yen kpeerun sɔ̃.
19 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U
nɛɛ, u koo de Tiri yu ko bansu kpa goo u
kun maa wãa mi. Sanam mɛya u koo de nim
wɔ̃kun nim mu ye wukiri kpa ye kpuro yu
num ya n wãa gɔribun wãa yerɔ mi yeruku
tɔmba kpĩ.
20 U koo de yu da sere tem sɔɔwɔ mi
yeruku tɔmba wãa kpa ya n kɔ̃ɔre mi. U koo
de ya n wãa mi ka gɔribu. Goo kun maa
sinamɔ ye sɔɔ. Ya ṅ maa ayeru wasi wasobun
suunu sɔɔ.
21 Tɔmba koo nanda ye ya koo ye deeman
sɔ̃. Ya ṅ ko ya n maa sãa gãanu. Domi ba koo
ye kɔsukuwa mam mam kpa bu ye kasu bu
bia. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Wuri yi ba kua Tirin bansun sɔ̃

27

1 Esekiɛli u nɛɛ, Tiri, Yinni Gusunɔ u man
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 n nun gɔɔ wuri kuo,
3 n nun sɔ̃ n nɛɛ, wunɛ Tiri a wãawa nim
wɔ̃kun goorɔ ma a ka bwese dabinu tenkuru
mɔ̀. Ye Yinni Gusunɔ u gerua wee. U nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ra raa nɛɛ, a sãawa wuu burɔ.
4 Wunɛn dam mu wãawa sere nim wɔ̃kuɔ.
Be ba nun bana, ba nun kuawa nge goo
nimkuu burɔ.
5 Ma ba wunɛn wasi kua ka dãa ye ba mɔ̀
sipɛrɛ ye ya wee Senirin di.
Ma ba dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ye ya wee Libanin
di sua
ba ka wunɛn beku sɔretiru kua.
6 Ma ba wunɛn sɛsɛnu kua ka Basanin dãa gea
ye ba mɔ̀ sɛɛni.
Ma ba wunɛn kitanu kua ka dãa ye ba mɔ̀
buyi
ye ba ka na saa Kitimun di
ma ba nu suunu donnu mani.
7 Ma ba beku ni ba koo nun karea kua Egibitiɔ
ka wɛ̃ɛ damgii
ba sɔma doke.
Beku ni, nu sãawa nge wunɛn gidi bɔra.
Ma ba beka ye ya ra wunɛn kianu wukiri kua
ka wɛ̃ɛ gaaduragii,
ka maa wɛ̃ɛ wunɔmgii yi yi wee saa tem bure
te ba mɔ̀ Sipun di.
8 Sidonigibu ka Aafadiba ba ra wunɛn sɛsɛnu
bwie
kpa wunɛgii be ba yɛ̃ru bo ba n bu kpare.
9 Gebalin nɔman sɔm kowo be ba sɔma ye yɛ̃
sãa sãa,
bera ba ra wunɛn wɔrusu kɔre.
Be ba tenkuru mɔ̀ ka goo nimkusu kpuro,
ba ra yɔ̃rewa wunɛn mi bu wunɛn kiaru
dwe.
10 Pɛɛsiba ka Ludiba ka Putigibun tii ba raa
sãawa wunɛn tabu kowobu.
Ba sãawa tabu durɔbu ka gem.
Wunɛn miya ba ra ben tɛrɛnu ka ben sii furɔ
kɔkɔnu bwɛ̃
kpa ye kpuro ya n nun bɛɛrɛ doke.

11 Aafadiba ka wunɛn tiin tabu kowoba
ba ra wunɛn gbãraru kɔ̃su bu ka sikerena.
Tabu kowo damgibu gaba ba ra maa wunɛn
kuku yenu kɔ̃su. Wunɛn gbãrarɔwa ba ra
ben tɛrɛnu bwɛ̃ kpa nu n nun bɛɛrɛ doke.

Tiri ya sãawa wuu bɔkɔ

gèn mi ba ra tenkuru ko

12 Tiri, wunɛn arumani bakan sɔ̃na
Taasisigibu ba ra tenkuru nɛ wunɛn mi.
Beya ba ra n ka kianu naamɔ wunɛn yaburɔ.
Niya sii geesu, ka sii wɔ̃kusu, ka sii kpikisu,
ka sii pɛɛrum.
13 Wunɛ ka Gɛrɛkiba, ka Tubaligibu, ka
Mɛsɛkigibun tii i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra
ka nun yobu ka gãa ni ba seka ka sii gandu
kiaru dweeri.
14 Togaamagibu ba ra maa dumi yi ba ra
ka sɔmburu ko ka yi ba ra ka tabu de ka
kɛtɛkunu dɔram nɛ wunɛn yaburɔ.
15 Wunɛ ka Dedanigibu ka be ba wãa tem
bureru gia kpuro i ra maa tenkuru koosinɛ.
Ba ra nun wunɛn dibu kɔsie ka suunu donnu
ka dãa ye ba mɔ̀ ebɛni.
16 Wunɛ maa ka Sirigibu i ra tenkuru
koosinɛ. Gãa dabina ba ra nun dweeri kpa
bu ka nun kpee gobiginu naawa ni nu sãa
nge yaka bekusu, ka beku gaaduraginu, ka
beku ni ba sɔma dokea, ka beku ni ba kua ka
wɛ̃ɛ damgii, ka nim wɔ̃kun kpee buranu *, ka
kpee gobigii ni nu sɔ̃ri.
17 Wunɛ ka Yudaba ka Isireliba i ra
tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun alikama ye
ya wee Minitin di ka pɛ̃ɛ bwese bweseka
ka tim ka gum ka sere gum sawaram kiaru
dweeri.
18 Wunɛ ka Damasigibu i ra tenkuru
koosinɛ wunɛn arumani bakan sɔ̃. Ba ra ka
nun tam mɛ mu wee Hɛlubonin di ka wɛ̃ɛ
kpiki yi ba kua ka yãa sansu kiaru dweeri.
19 Saa Usalin di, Yafanigibu ka Gɛrɛkiba ba
ra ka kianu nɛ wunɛn yaburɔ. Niya, sisu ka
dãa gaa ka sere dãa kiki nubu durorugisu
kpa bu ka nun ye kpuro kiaru dweeri.
20 Wunɛ ka Dedanigibu i ra tenkuru
koosinɛ kpa bu nun gaari beka dɔre.
21 Wunɛ ka Daarububa ka Kedaan
wirugibu i tenkuru koosinamɔ. Ba ra nun
kiaru dweeriwa ka yãa kpɛmminu ka yãa
kinɛnu ka sere maa bonu.
22 Wunɛ ka Seban tenkuba ka Ramagibu i
ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka turare ye ya gea
bo nɛ wunɛn yaburɔ ka kpee gobiginu bwese
bweseka ka sere maa wura.
23 Wunɛ ka Haranigibu ka Kannɛgibu ka
Edɛnigibu ka Seban tenkuba ka Asirigibu ka
Kilimadigibu i ra tenkuru koosinɛ.
24 Yãa gobigina ba ra ka nun kiaru dweeri.
Yãa ni ba ra ka nɛ wunɛn yaburɔ niya, yabe
gaaduraginu ka yabe ni ba sɔma doke ka
beka ye ba sɔma doke ka sere maa wɛ̃ɛ
damgii yi ba tara.

Ba Tiri gɔɔ swĩiyammɛ

25 Taasisin goo nimkusa su ra n wunɛn kianu
sɔɔwa.
Ma wunɛn dukia ka wunɛn bɛɛrɛ ya kpɛ̃a nim
wɔ̃kun bera mi gia.
26 Goo tɛmɔbu ba ka nun bɔsu nim bakam
sɔɔ.
Adama woo gaga koo na saa sɔ̃ɔ yari yerun di
gu nun kɔsuku nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ.
27 Wunɛn dukia ka wunɛn kianu
ka be ba ra wunɛn sɛsɛnu bwie ka be ba ra bu
kpare
ka be ba ra wunɛn wɔrusu kɔre ka wunɛn kia
dɔrobu
ka wunɛn tabu kowobu ka sere be kpuro be
ba wãa wunɛn tii sɔɔ
ba koo num nim wɔ̃kun sɔɔwɔ dɔma te a
wɔruma.
28 Be ba ra nun kpare ba koo kuuki ko
kpa nim wɔ̃kun goonu nu diiri.
29 Be ba wunɛn sɛsɛnu bwiamɔ ka be ba bu
kpare,
be kpuro ba koo sarawa wunɛn min di bu na
tem diraɔ.
30 Ba koo nɔɔgiru sua
bu nun wuri kɔ̃si koosi
kpa bu tii tua wisi winɔ
bu bindi torom sɔɔ nuku sankiranun sɔ̃.
31 Ba koo ben winu kɔni wunɛn sɔ̃,
kpa bu saakiba dewe
bu nun gɔɔ swĩiya nuku sankiranun sɔ̃.
32 Ben nuku sankira ni sɔɔ,
ba koo nun womu koosi bu nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ṅ ka wuu gagu weenɛ.
Wee a kam kua nim wɔ̃kun suunu sɔɔ.
33 Sanam mɛ a wunɛn tenkuru mɔ̀ tɔn dabira
a ra diisie.
Wunɛn dukia ka wunɛn kianun kpãarun sɔ̃,
a dera sinamba kua dukiagibu.
34 Adama a kɔsikira a wɔri nim wɔ̃kun sɔɔwɔ
ma wunɛ ka wunɛn kianu ka wunɛn tɔn dabi
te kpuro i nim diira.
35 Be ba wãa tem burenu sɔɔ ba nuki sankire
wunɛn sɔ̃.
Ma ben sinambu ba bɛrum soore ba wuswaa
burisinɛ.
36 Tem tukum tenku be ba koo sara mi, biti
koo bu mwa
kpa bu nun wia koosi.
Domi a kam kua.
A ṅ kaa n maa wãa sere ka baadomma.

Gari yi ba gerua

Tirin sunɔn sɔ̃

28

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,

* **27:16** ***nim wɔ̃kun kpee buran*** Ya sãawa yaa piibu gagun kukunu ni ba ra ka bura yãnu ko.

2 tɔnun bii, a Tirin sunɔ sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, wee u tii sua sere u gerumɔ u mɔ̀, wiya
u sãa Gusunɔ. Ma u sɔ̃ Gusunɔn sina kitaru
wɔllɔ nim wɔ̃kun suunu sɔɔ. Adama u n yɛ̃
ma u sãawa tɔnu, n ǹ mɔ Gusunɔ, baa mɛ
u tamaa win bwisikunu sãawa teenu ka nɛ
Gusunɔginu.
3 U tamaa u Daniɛli bwisi kere ma asiri gaa
kun nùn berue.
4 Win yɛ̃ru ka win bwisin sɔ̃ u tii kua
dukiagii. U wura ka sii geesu yibia win
arumanin beru yerɔ.
5 Win bwisi bɛkɛ ka win tenkurun sɔ̃, win
dukia ya kuura. Ma u tii sua dukia yen sɔ̃.
6 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yèn sɔ̃
u tamaa win bwisikunu nu sãawa teenu ka
nɛginu,
7 yen sɔ̃na kon nùn tɔn tukobu kparema
be ba nuki sosum bwesenu kpuro kere. Ba
koo nùn takobi sɔkiri bwisi bɛkɛ yin sɔ̃ kpa
bu win bɛɛrɛ ye disi doke.
8 Ba koo nùn surewa gɔribun wãa yerɔ, kpa
u gbi nim wɔ̃kun suunu sɔɔ nge wi ba sɔkura.
9 Saa ye sɔɔ, bà n nùn goobu (200) na, u koo
kpĩ u maa nɛɛ, u sãawa Gusunɔ? Aawo, u ko n
sãawa tɔnu, n ǹ mɔ Gusunɔ, wi u nùn goomɔn
nɔmaɔ.
10 U koo gbiwa nge wi u kun Gusunɔ
yɛ̃. Tɔn tukoba ba koo nùn go. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
12 tɔnun bii, a maa gɔɔ swĩiyɔ Tirin sunɔn
sɔ̃. A nùn sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u raa sãa wi
u yiban yĩreru bwisi sɔɔ ka buram sɔɔ.
13 U raa wãawa Edɛniɔ, Yinni Gusunɔn
gbaarɔ. Ma ba nùn kpee gobigii bwese bwe-
seka dokeye ni nu nɔni swãaru mɔ ka dɔm
buuru ka digi ka wuru beku ka swãaru ka
boogu ka swãaru ka sere maa wuru beku ka
wura. Ma ba nùn gãasu ka guunu soowammɛ
ni ba ka wura. Ma ba nùn gãasu ka guunu
soowammɛ ni ba sɔɔru kua win marubun
tɔ̃run sɔ̃.
14 U raa sãawa nge wɔllun kɔ̃so ma u kasa
dɛrie. Ma na dera u wãa nɛn guu dɛɛrarɔ u
sĩimɔ kpee ni nu ballimɔn wɔllɔ.
15 Saa mìn di ba nùn taka kua, win daa ya
wãwa sere n ka girari tɔ̃ɔ te ba daa kɔ̃sa gaa
wa wi sɔɔ.
16 Win tenkurun kpãaru ta dera u bɔbunu
ka keeta wɔri. Yen sɔ̃, kon nùn sura saa nɛn
guu dɛɛra ten min di, wi, wi u sãa nge wɔllun
kɔ̃so mi. Kon de u doona saa kpee ni nu
ballimɔ min suunu sɔɔn di.
17 U tii sua win buram sɔ̃ ma u win bwisi ka
win bɛɛrɛ ye kpuro sanka. Yen sɔ̃, kon nùn kɔ̃
temɔ kpa sinam be ba tie bu nùn ka.
18 Win durum kpãaru ka win keeta ye u mɔ̀
tenkuru sɔɔn sɔ̃, u win wuun sãa yenu disi
doke. Yen sɔ̃, kon de dɔ̃ɔ u se win tiin min di
kpa u nùn gɔsia torom tɔn be ba nùn mɛɛran
nɔni biru.
19 Saa ye sɔɔ, bwese ni nu nùn yɛ̃ kpuro nu
koo biti kowa, domi u koo kam ko. U ǹ ko n
maa wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi ba gerua Sidonin sɔ̃

20 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 tɔnun bii, a mɛɛrio Sidonin bera gia kpa
a ye gerusi.
22 A nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, wee kon ye wɔri. Kon ye nɛn
dam sɔ̃ɔsi kpa bu man bɛɛrɛ wɛ̃ yen suunu
sɔɔ. Nà n ye siri, ma na ye sɔ̃ɔsi ma na sãawa
Dɛɛro, saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
23 Kon de baranu nu ye wɔri. Kon de bu
tɔmbu gɔ yen swɛɛ sɔɔ. Tɔmba koo wɔruku
bu gbisuku taa bi ba koo ye wɔrima beri
berikan din sɔ̃. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Isireliba

ba ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ

24 Bwese ni nu Isireliba sikerenɛ nu bu
gɛma nu ǹ ko n maa sãa nge sãku ni nu bu
mɛɛra mɔ̀ nu gɛ̃ɛkumɔ. Saa yera ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
25 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua. Na nɛɛ, sanam mɛ kon Isireliba
mɛnnama bwese tukunun suunu sɔɔn di mi
ba yarinɛ, kon sɔ̃ɔsi bwese tuku nin nɔni biru
ma na sãawa Dɛɛro. Saa ye sɔɔra Isireliba ba
koo da bu sina ben temɔ mɛ na ben baaba
Yakɔbu wɛ̃.
26 Ba koo sina bɔri yɛndu sɔɔ. Ba koo dia
bani kpa bu resɛmba duure. Ba ko n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ domi kon be ba ka bu sikerenɛ ba
bu gɛma siri n sɛɛyasia. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.

Gari yi ba gerua Egibitin sɔ̃

29

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkurusen suru
wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkura yiruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a wunɛn wuswaa kisio Egibiti
sunɔn mi gia kpa a wi, ka win temgibu kpuro
sɔ̃
3 a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, wee kon nùn wɔrima wi, wi
u sãa nge karaku ge ga nanum mɔ ga kpĩ daa
te ba mɔ̀ Niluɔ. Ma u gerumɔ u mɔ̀, daa te, ta
sãawa wigiru domi wiya u tu kua.
4 Kon kɔkɔnu sɔre win baa saburosu sɔɔ
kpa n de daa ten swɛ̃ɛ yi n sɔre sɔre win koko
wɔrukisɔ. Kpa n nùn gawa n yara daa ten min
di ka swɛ̃ɛ yi sannu.
5 Kpa n nùn sua n kɔ̃ gbaburɔ ka swɛ̃ɛ yi
kpuro. U koo wɔriwa yakasɔ. Goo kun nùn
seeyamɔ, goo kun maa nùn dɔbamɔ. Gbeeku
yɛɛ ka gunɔsa su koo win goru di.

6 Saa ye sɔɔra Egibitigibu kpuro ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Domi somi te u Isireliba kua ta sãawa nge
kabaru, ta ɲ̀ dam mɔ.
7 Ba nùn tãsisi ma u bɔɔra ben nɔmaɔ u ben
senu mɛɛra kua ma u dera ba suba.
8 Yen sõ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, kon de bu nùn wɔrima ka
takobi kpa n de bu win tɔmbu ka yɛɛ kpuro
go.
9 Egibitin tem mu koo ko bansu kpa bu gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Domi yen sunɔ u nɛɛ, wiya u daa te ba mɔ̀
Nilu mɔ. Wiya u maa be tu kua.
10 Yen sõ, kon wi ka win daa te wɔrima. Kpa
win tem mu ko bansu saa Migidolin di n ka
da Asuaniɔ ka Etiopin tem nɔɔ bura yenɔ.
11 Tɔnu kun maa sarɔ mi, mɛya yaa gaa kun
maa sarɔ mi. Ya koo kowa wõɔ weeru goo
kun maa wãa mi.
12 Wõɔ weerun baa sɔɔ, kon de Egibitin
tem ka yen wusu su ko bansu n kere bansu
kpuro. Kon bu yarinasia n de ba n wãa
bwese tukunun suunu sɔɔ.
13 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua. Na nɛɛ, wõɔ wee ten biru, kon
Egibitigibu mɛnnama bwese tukunun su-
unu sɔɔn di mi ba yarinɛ.
14 Be, Egibitigii be ba raa yoru dimɔ kon
ka bu wurama ben temɔ bera mi ba mɔ̀
Paturɔsi. Miya ba koo bandu swĩi te ta ɲ̀ dam
mɔ.
15 Ta ko n sãawa ban te ta piiburu bo kpa
ta kun dam mɔ bwese ni nu tie sɔɔ. Kon tu
kawawa kpa tu ku raa ka bwese ni nu tie
taare.
16 Isireliba ba ɲ̀ maa tu naanɛ mɔ̀. Ba ɲ̀ maa
dɔɔ ten mi, bu somiru kana ye ya ko n sãa
ben durum. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna
na Yinni Gusunɔ.

Nɛbukanɛsaa u koo Egibiti

tabu wɔri u mwa

17 Isireliban yorun wõɔ yɛnda nɔɔbu ka
yirusen suru gbiikoon tõɔ gbiikiru sɔɔra
Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
18 tɔnun bii, wee Nɛbukanɛsaa Babilonin
sina boko u dera win tabu kowobu ba sɔm
sɛ̃sɔginu kua bu ka Tiri kamia. Adama win
tabu kowo be kpuro ba wii kpaki kua ma ben
senu potikira. Ka mɛ, Babilonin sina bokon
tii ka win tabu kowo be, ba ɲ̀ arufaani gaa wa
sɔmbu te sɔɔ, te ba kua.
19 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon
Babilonin sina boko Egibitin dukia kpuro
wɛ̃. U koo ben yãnu gura kpa nu n sãa win
tabu kowobun kɔsiaru.
20 Kon nùn Egibiti wɛ̃wa ya n sãa win
sɔmbu te u kuan kɔsiaru. Domi nɛna, wi ka
win sɔm kowobu ba sɔmburu kua.
21 Yen tõɔ te, kon Isireliba dam kɛ̃ kpa n
maa wunɛ tɔnun biin nɔɔ wukia a ka bu gari
ko kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Egibiti sɛɛyasia

30

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Egibitigibu gerusio kpa a bu
sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, wee tõɔ kõsura wee. Bu weeweenu
koowo.
3 Tõɔ te, ta sisi tè sɔɔ nɛ, Yinni Gusunɔ kon
bu wɔri. Wee ta mam turuku kua. Ta ko n
sãawa yam wõkuru.
4 Tabu koo na Egibitiɔ kpa bu tɔn dabiru go
mi, bu ben dukia gura kpa tem mɛ, mu ko
bansu, kpa nuku sankira bakanu nu n wãa
Etiopiɔ.
5 Etiopigibu ka Putigibu ka Ludiba ka
Daarububa kpuro ka Libigibu ka sere maa
nɛn tɔmbu Isireli be ba ka bu nɔɔ tia sãa ba
koo wɔruku bu gbisuku taa bi sɔɔ.
6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na nɛɛ,
be ba ka Egibitigibu yinamɔ mi, ba koo bu go
tabu sɔɔ saa Migidolin di n ka girari Asuaniɔ
kpa dam mɛ Egibitigibu ba raa ka tii sue mi,
mu kpe. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
7 Ben tem mɛ, mu koo ko bansu n kere
tem mɛ n tie handunia sɔɔ. Ben wusu su koo
kowa bansu mam mam n kere wuu si su tie.
8 Nà n Egibitigibu dõɔ sɔkuma ma na dera
be ba ka bu yinamɔ min dam mu kpa, saa
ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
9 Yen tõɔ te sɔɔ, kon sɔmɔbu gɔri goo
nimkusu sɔɔ bu Etiopigii be ba raa wãa bɔri
yɛndu sɔɔ nandasia kpa bu bɛrum soora
Egibitigibun wahalan tõɔ te sɔɔ, te ta sisi.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon sina boko
Nɛbukanɛsaa dendi n ka Egibitin tɔn dabi te
kpuro kpeerasia.
11 Wi, ka win tabu kowo wɔnwɔndu
sarirugii be, ba koo na bu tem mɛ wɔri bu
kpeerasia. Ba koo Egibitigibu go ka takobi
kpa gonu nu yibu tem mɛ kpuro sɔɔ.
12 Kon de daa te ba mɔ̀ Nilun kɛri yi gbera
kpa n Egibitin tem tɔn kõsobu nɔmu bɛria.
Tɔn tukobu ba koo na bu ye kpuro kam
koosia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na nɛɛ,
kon Nɔfun bũu turanun bwãarokunu kpuro
kɔsuku. Goo kun maa bandu dimɔ Egibitiɔ.
Kon dewa tem mɛ, mu bɛrum duura.
14 Kon Paturɔsi kpeerasia kpa n Soani dõɔ
mɛni kpa n maa Tebɛsi siri.
15 Kon ka Sini mɔru ko ye, ye ya sãa nge
Egibitigibun gbãra bakaru kpa n Tebɛsin tɔn
dabi dabi te go.

16 Kon Egibiti dɔ̃ɔ sɔku kpa Sini yu
burisina. Ba koo Tebɛsin gbãraru kɔra kpa
yibɛrɛba bu Nɔfu kamia sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
17 Ba koo Onin aluwaasiba ka Pibesɛtigibu
gɔ ka takobi. Wuu si kpuron tɔmba ba koo
yoru mwa.
18 Nà n Egibitigibun dam bua mɛ ba mɔ ba
ka tɔmbu yoru diisie, ma dam mɛ ba raa ka
tii sue mi, mu nɔru kua, yam mu koo tĩra
Tapanɛsiɔ kpa bu yen tɔmbu yoru mwɛɛri.
19 Kon Egibitigibu siri kpa bu gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.

Babilonin sina boko

u sãawa Gusunɔn denditia

20 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen
suru gbiikoon sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u geruа u nɛɛ,
21 tɔnun bii, na Egibitin sunɔn gãseru bua.
Wee, ba ǹ wa wi u koo nùn bɛkia. Domi ba ǹ
win mɛɛra ye bɔkue u sere nɛɛ, u koo kpĩ u
takobi nɛnɛ.
22 Wee na Egibitin sunɔ wi wɔrim wee.
Kon win gãsenu kpuro bɔɔku te ta gea sãa ka
te ta ǹ gea sãa. Kon de takobi yu wɔruma win
nɔman di.
23 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwese
tukunun suunu sɔɔ. Kon de bu da tem
baamɛre sɔɔ.
24 Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa
n nùn nɛn takobi nɔmu bɛria. Adama kon
Egibitin sunɔn gãseru bua kpa u weeweenu
ko Babilonin sina bokon wuswaaɔ nge u gɔɔ
dɔɔ.
25 Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa
Egibitin sina bokogim mu kpe. Nà n nɛn
takobi Babilonin sina boko nɔmu bɛria, ma
u ka ye Egibitigibu wɔri, saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
26 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwe-
senu kpuro sɔɔ. Kon dewa bu da tem
baamɛre sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.

Egibitin sina boko u sãawa

nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru

31

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru
itasen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Egibitin sunɔ ka win tɔn dabi
dabi te sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wara ka nùn weenɛ win kpãaru sɔɔ.
3 Wee u sãawa nge Libanin dãa ye ba mɔ̀
sɛduru.
Yen kãasi yi wã
ma yen wurusu kubenu sãa.
Ma ya gunu ya guru winu girari.
4 Gura ya ye kpɛ̃asia.
Nim mɛ mu dua tem sɔɔ mu dera ya gunia.
Nim mɛ kpuro mu kokumɔwa mi yen gbini
yi wãa.
Min diya mu kokumɔ mu daamɔ dãa ni nu
tien mi.
5 Yen sɔ̃na ya kpɛ̃a ya dãnu kpuro gunum
kera.
Yen kãasi yi dabia ma yi tɛria.
Domi ya nim waamɔ too.
6 Gunɔsu na su sin sokunu kua yen kãasiɔ.
Ma gbeeku yɛɛ na yi maruramɔ yen kɔkɔrɔ.
Ma bwese dabira na ta sɔ̃ yen saarɔ.
7 Ya sãawa dãa buraru
ma ya gunu ya kãasi dɛ̃u.
Domi yen nuwi yi duawa sere tem sɔɔwɔ mi
nim mu kpã.
8 Baa nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛni
sɔɔ,
sɛduru gaa sari ye ya ka ye weenɛ.
Mɛya dãa ye ba maa mɔ̀ sipɛrɛ yen gaa sari ye
ya kãasi burɛ mɔ nge ye.
Dãa wuru bakasu gasu maa sari si su ka
yegisu weenɛ.
Dãru garu sari te ta ka ye buram nɛ.
9 Kãasi burɛya na ye wɛ̃ sere dãa ni nu wãa
nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛniɔ
nu nisinu seewa.

Egibitin sunɔ u koo bɔɔra

nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru

10 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, sɛduru ye, ya kpɛ̃a ya guru winu girari.
Ma ya tii sua.
11 Yen sɔ̃na kon ye gira kpa n ye sina boko
wi u sinambu kpuro dam kere nɔmu bɛria
kpa u ye kua nge mɛ yen torara nɛ.
12 Tɔn tuko be ba nuku kɔ̃suru bo ba koo
ye kĩi bu sura bu kɔ̃. Kpa yen kãasi yi wɔri
guunu ka wɔwi sɔɔ kpa yi bɔɔkira tem mɛ
kpuron wɔwi sɔɔ. Kpa tɔn be ba raa wãa yen
saarɔ bu yarina bu ye deri.
13 Yen bĩirun wɔlləwa gunɔsu su koo na su
sina. Kpa gbeeku yɛɛ yi yin wãa yeru ko yen
kɔkɔrɔ.
14 Yeni ya koo koorawa kpa dãa ni nu nim
waamɔ nu ku raa ka gunia nu guru winu
girari nu sere tii sua nin gunum sɔ̃. Domi
dãnu ka tɔmbu kpuro ba koo gbiwa bu da bu
gɔribu deema.
15 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, dɔma te sɛduru ye, ya koo du gɔribun
wãa yerɔ, kon de taka koora ye ya wãa yam
mi kpuro yu gɔɔ wooru sina. Kon nim
yɔ̃rasia yen sɔ̃, kpa n de daanu nu kokubu
yɔ̃ra. Kon maa de yam mu tĩra Libaniɔ, kpa
n dãnu gberasia yakasɔ.
16 Sanam mɛ kon de sɛduru ye, yu wɔruma
yu da gɔriɔ ka tɔn be ba dɔɔ mi sannu, be
ba koo yen wɔrumaan damu nɔ ba koo diiri
bɛrum sɔ̃. Gbaa te ba mɔ̀ Edɛnin dãa ni nu
buram bo ka ni nu gea sãa ni kpuro ni nu
gesi nim waamɔ Libaniɔ nu ko n nuku dobu
mɔwa sere tem sɔɔwɔ.
17 Nin tii nu koo sara nu da gɔribun wãa
yerɔ nu bu deema be ba go ka takobi. Ba raa

sãawa yen dam ma ba wãa yen saarɔ tɔmbun
suunu sɔɔ.
18 Edɛnin gbaa te sɔɔ, dãa gaa kun ka
Egibitin sina boko nɛ buram sɔɔ ka kpãaru
sɔɔ. Ka mɛ, ba koo nùn surewa gɔribun wãa
yerɔ tem sɔɔ sɔɔwɔ ka dãa ni nu wãa Edɛni
mi sannu kpa u n kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ
ka takobi, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ.
Yeniwa ya koo Egibitin sina boko ka win tɔn
dabi te kpuro deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na yeni kpuro gerua.

Ba koo Egibitigibu

ka ben sina boko gɔɔ swĩiya

32

1 Isirelibɔn yorun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen
suru wɔkura yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni
Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a gɔɔ swĩiyɔ Egibitin sunɔn sɔ̃.
A nùn sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wee u sãawa nge gbee sunɔ kpɛmbu bwese-
nun suunu sɔɔ.
Ma u maa sãa nge karaku nim wɔ̃ku sɔɔ.
U ra tii kpare daa ten nim sɔɔ
kpa u ten nim buri ka naasu
kpa ten kurenu nu soona.
3 Yen sɔ̃, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, kon nùn nɛn yãakororu
surema sanam mɛ tɔn dabinu nu mɛnnɛ kpa
bu nùn gawa bu yarama.
4 Kon nùn yaraWa kasaɔ kpa n nùn kɔ̃ yakasɔ.
Kon dewa gunɔsu su na su sina win wɔllɔ kpa
gbeeku yɛɛ yi nùn di.
5 Kon win yaa yariwa guunu wɔllɔ kpa n ye
ya tie taasi wɔwi sɔɔ.
6 Kon de win yɛm mu n yari tem mɛ̀ sɔɔ u wãa
sere ka guunɔ kpa yɛm mu n yiba mɛn wɔwi
sɔɔ.
7 Sanam mɛ u koo gbi, kon de wɔllu tu tĩra.
Kon kperin yam bururam go kpa guru wiru
tu sɔ̃ɔ wukiri, kpa suru u ku maa yam bu-
rurasia.
8 Kon wɔllun fitilanu kpuro go win sɔ̃. Kpa
n de yam mu tĩra win tem sɔɔ. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Kon de bwese dabinu nu biti soora nù n
win kpeerabun labaari nua, baa ka tem mɛ
u ɲ̀ yɛ̃.
10 Kon de bwese ni, nu n biti soore win
sɔ̃. Kpa nin sinambu ba n diirimɔ bɛrum sɔ̃
sanam mɛ kon nɛn takobi fĩa ben wuswaaɔ.
Sanam mɛ u koo kpeera mi, ba ko n di-
irimɔwa saa kpuro sɔɔ, ben baawure u n ka
win wãaru nande.
11 Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, Babilonin sina bokon tabu
kowobu ba koo nùn wɔri ka takobi.
12 Kon nùn tabu kowo damgibu be ba nuku
kɔ̃suru bo surema bu win tɔn dabi te go. Kpa
Egibitin tii suabu bu kpe.
13 Kon win yaa sabenu go nim bakam
bɔkuɔ kpa tɔmbu ɲ̀ kun mɛ yaa sabenun
naasu su ku maa nim mɛ buri.
14 Kon de mu kpunawa kpa mu n kokumɔ
nge gum yarum. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
15 Nà n dera Egibiti ya kua bansu ma na yen
dukia gura mam mam, na yen tɔmbu kam
koosia, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
16 Womu geniwa bwesenu kpuron tɔn
kurɔbu ba koo ko Egibiti ka yen tɔn dabi ten
sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba koo bwese ni ba kamia

gɔɔ swĩiya

17 Isirelibɔn yorun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen
suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse
sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
18 tɔnun bii, a gɔɔ wuri koowo Egibitigibun
sɔ̃ kpa a de wunɛn gɔɔ wuri yi, yi bu sure sere
tem sɔɔwɔ gɔribun wãa yerɔ be ka bwese ni
nu dam mɔn tɔmbu.
19 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba tamaa ba gabu bɛɛrɛ
kerewa? Aawo! Ba koo dawa gɔribun wãa
yerɔ ba n kpĩ mi sannu ka be ba kun Gusunɔ
yɛ̃.
20 Ba koo wɔrukuwa bu kpuna ka be ba
go tabu sɔɔ sannu. Wee, ba takobi woma
kararun di bu ka be kpuro go.
21 Tabu durɔ damgii be ba wãa gɔribun
wãa yerɔ ka be, Egibitigibun somiɔ be ba gu,
ba koo nɔɔgiru sua bu bu dam koosia bu nɛɛ,
be wee ba sarama be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃. Wee
ba kpĩ. Ba bu gowa ka takobi.
22 Mɛya Asirin sina boko ka win tɔn dabinu
ba kpĩ ma ben sika ya nùn sikerenɛ. Be
kpurowa ba gu tabu sɔɔ.
23 Siki ni, nu wãawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ,
ma nu ka ben sina bokogiru sikerenɛ. Tabu
sɔɔra ba be kpuro go be, be ba raa nasie.
24 Mɛya maa Elamun sina boko ka win
tabu kowobu ba kpĩ. Ma win tabu kowobun
sikinu wigiru sikerenɛ. Be kpurowa ba go
tabu sɔɔ be, be tɔmba raa nasie. Ba ɲ̀ Gusunɔ
yɛ̃. Wee ba wãa sikaɔ sere tem sɔɔwɔ. Ba
sekuru sɔɔwa gɔribun wãa yeru mi.
25 Elamun sina boko ka win tabu kowobu
ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ. Win tabu
kowobun sika ya wigiru sikerenɛ. Be, be ba
ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ ba gu tabu gberɔ. Beya tɔmba
raa nasie. Be wee tɛ̃ ba kpĩ ba sekuru sɔɔwa
ka be ba gu taa bii sɔɔ.
26 Mɛsɛki ka Tubali ba kpĩ ka ben tabu
kowobu kpuro. Ma tabu kowo ben sika
begia sikerenɛ. Be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ mi, ba
guwa tabu sɔɔ. Beya tɔmba raa nasie.
27 Be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ mi, ba ɲ̀ ka bu
yellun tabu durɔ damgibu mɛnnɛ ba sikua.
Ba duawa gɔribun wãa yerɔ ka ben tabu yãnu
ba kpuna ben toranun sɔ̃, ma ben takobiba

ba kua ben leferi. N deema beya tɔmbu ba raa nasie.
28 Nge mɛya Egibitigibu ba koo maa gbisuku kpa bu bu sike tɔn be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ be, be ba go tabu gberɔ.
29 Edɔmuba ka ben sina asakpɔbu ben tii ba wãa gɔribun wãa yeru mi. Baa mɛ ba wɔrugɔru mɔ, ba bu gowa. Wee ba bu sikua ka be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ sannu.
30 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian sinambu ka sere Sidonigibu ba sara ba da gɔribun wãa yerɔ. Wee tɔn be, ba wãa sekuru sɔɔ baa mɛ ba raa bu nasie ben wɔrugɔrun sɔ̃. Adama tɛ̃, ba da ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ sannu be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ mi. Ba sekuru sɔɔwa gɔribun wãa yeru mi.
31 Egibitin sina boko u koo bu wa kpa win laakari yu kpuna win tɔn dabi ten sɔ̃ ka win tabu kowobun sɔ̃ be ba go tabu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
32 Na dera tɔmbu ba ra n bɛrum soore Egibitin sina boko win sɔ̃. Adama tɛ̃, wi ka win tabu kowo be ba gu tabu sɔɔ, ba koo bu sikewa be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

33

Yinni Gusunɔ u Esekiɛli kua

Isireliban kirɔ kowo
(I maa mɛɛrio 3:16-21)

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a wunɛgibu Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tabu bù n wãa ben tem sɔɔ, ba ra gbamgba sowo gɔsiwa.
3 Saa ye sɔɔ, gbamgba sowo wi, ù n yibɛrɛba wa kpa u gbamgba so u ka wigibu nɔɔsia.
4 Wi u gbamgba ye nua, ma u ye atafiiru kua, yibɛrɛ ù n nùn samba kua u go, saa ye sɔɔ, win yɛm mu koo wɔriwa win tii sɔɔ.
5 U koo gbiwa yèn sɔ̃ u gbamgba ye atafiiru kua. U kun daa ye atafiiru kue, u koo raa win wãaru wɔra.
6 Su nɛɛ, gbamgba sowo wi, u yibɛrɛba waamɔ ba wee, ma u ɲ̀ gbamgba so u ka wigibu nɔɔsia. Saa ye sɔɔ, bà n goo samba kua ba mwa ba go, u koo gbiwa win durum sɔɔ. Adama gbamgba sowo win taarɛwa. Wiya ba koo wi ba go min yɛm bikia.
7 Tɔnun bii, wuna na gɔsa nge gbamgba sowo Isireliban suunu sɔɔ a ka bu kirɔ ko. A de a nɛn gari ka nɛn kirɔba swaa daki kpa a bu ye nɔɔsia.
8 Nà n tɛ̃ nɛɛ, tɔn kɔ̃so goo u koo gbi, ma a ɲ̀ nùn kirɔ kue u ka win daa kɔ̃sa ye deri, u koo gbiwa win durum sɔɔ kpa n nun win yɛm bikia.
9 Adama à n nùn kirɔ kua u ka win daa kɔ̃sa deri, ma u yina u ye deri, yɛ̃ro u koo gbiwa win durum sɔɔ. Kpa wunɛ a wunɛn wãaru wɔra.

Wi u win daa kɔ̃sa deri,
u koo wãaru wa

10 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba yeni sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ba ra gere bu nɛɛ, ben toranu ka ben durum ya bu wãasi. Yen sɔ̃na ba nɔni sɔ̃ɔre. Amɔna ba koo ka kpĩ ba n wãa.
11 Adama a bu wisio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, na ɲ̀ tɔn kɔ̃son gɔɔ kĩ. Na kĩwa u gɔ̃ru gɔsia kpa u wa u n wãa. Yen sɔ̃, be, Isireliba bu gɔ̃ru gɔsio. Mban sɔ̃na ba koo tii go.
12 Tɔnun bii, a maa wunɛgibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, gemgii ù n kɔ̃sa mɔ̀, win gea ye u raa kua ya ɲ̀ win wãaru wɔramɔ. Tɔn kɔ̃so ù n maa win daa kɔ̃sa deri u gea mɔ̀, win yellun daa kɔ̃sa ye, ya ɲ̀ derimɔ u kam ko. Yen sɔ̃na gemgii ù n kɔ̃sa mɔ̀, win yellun daa ya ɲ̀ win wãaru wɔramɔ.
13 Nà n gemgii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u ko n wãaru mɔ win daa gean sɔ̃, ma u tamaa win daa gea ye, ya tura, ma u seewa u daa kɔ̃sa wɔri, u n yɛ̃ ma kon win yellun daa gea ye duariwa. Kpa u gbi win daa kɔ̃san sɔ̃.
14 Nà n maa tɔn kɔ̃so sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u koo gbi, ma u gɔ̃ru gɔsia u win daa kɔ̃sa deri, ma u gea mɔ̀ u gem swĩi,
15 ma u tɔruba ye u raa goo mwaari ka sere maa gãa ni u raa gbɛna wesia, ma u nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ be ba wãaru wɛ̃ɛmɔ, u ɲ̀ gbimɔ. U ko n wãawa ka gem, domi u gea mɔ̀.
16 Kon win toranu kpuro duariwa kpa u n wãa domi u gea mɔ̀.
17 Tɔnun bii, wunɛgiba nɛɛ, nɛn gere ye, ya ɲ̀ sãa dee dee. Adama bera ba saka saramɔ.
18 Gemgii ù n win daa gea deri, ma u kɔ̃sa mɔ̀, u koo gbiwa kɔ̃sa yen sɔ̃.
19 Tɔn kɔ̃so ù n maa win daa kɔ̃sa deri, ma u gea mɔ̀, u ko n wãawa yen sɔ̃.
20 Be, Isireliba ba nɛɛ, nɛn gari yi, yi ɲ̀ sãa dee dee. Ba n yɛ̃ ma kon baawure siriwa nge mɛ win daa ya nɛ.

Ba koo Isireliban tem
kam koosia

21 Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ, ten wɔ̃ɔ wɔkura yirusen suru wɔkurusen sɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔ, yera goo u kisirama Yerusalɛmun di. Ma u na Esekiɛlin mi u nɛɛ, ba Yerusalɛmu mwa.
22 N deema yoka durɔ wi, u sere tunuma, Yinni Gusunɔ u Esekiɛli win dam wɛ̃, ma win yara kusiara. Ye durɔ wi, u na sisiru bururu win mi, yera u ka nùn gari kua.
23 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
24 tɔnun bii, wee ye tɔn be ba tiara Yerusalɛmun bansɔ ba gerumɔ. Ba mɔ̀, Aburahamu u wãawa wi turo. Ka mɛ, u tem mɛ mwa. Kaa sere gere bɛsɛ be sa dabi, ma ba sun tem mɛ wɛ̃?
25 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, ba yaa temmɔ

ka yen yɛm sannu. Ba bũnu sãamɔ, ma ba tɔmbu goomɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu ko n sãa begim?
26 Ben tabu yãna ba ra n naanɛ sãa. Ba ra n daa kɔ̃sa mɔ̀wa, baawure u ka win winsim kurɔ kpunamɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu ko n sãa begim?
27 A maa bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, be ba wãa bansu sɔɔ mi, ba koo bu gowa ka takobi. Be ba wãa yakasu sɔɔ, gbeeku yɛɛya yi koo bu tem. Be ba maa kukua gbãra damginu sɔɔ ka kpee baaba sɔɔ, barara ta koo bu go.
28 Kon tem mɛ gɔsia bansu. Mɛn dam mu koo kpe mèn sɔ̃ ba tii sue. Ba koo mɛn guunu deri. Goo kun maa sarɔ mi.
29 Nà n tem mɛ bansu koosia mam mam n ka be, Isireliba sɛɛyasia ben daa kɔ̃san sɔ̃, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
30 Tɔnun bii, wunɛgibu Isireliba ba wunɛn faagi mɔ̀ ganin bɔkuɔ ka dii kɔnnɔsɔ. Baawure u win winsim sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, a na su da su Yinni Gusunɔn gari nɔ.
31 Ma ba naamɔ dabi dabinu ba nun swaa daki. Adama ba ɲ̀ mɔ̀ ye a bu sɔ̃ɔmɔ. Ba wunɛn gari yaakoru sãa ma ba ben tii tiin arufaani naa gire.
32 Wee a sãawa nge ben barɔ wi u dɔkɔru do. A maa bara soberu yɛ̃. Ba ra wunɛn kirɔba swaa daki kpa ba kun be mɛm nɔɔwɛ.
33 Adama ye a bu sɔ̃ɔwa mi kpuro yà n koora, ba koo gia ma nɛn sɔmɔ u wãa ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u Isireliban

kparobu gerusimɔ

34

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a Isireliban kparobu gerusio. A bu nɛn kirɔba sɔ̃ɔwɔ. Wee ye na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, be, Isireliban kparobu, ba kuawa bɔ̃rurobu. Domi ben tiin gariya ba mɔ̀. Ba ɲ̀ yãa gɔ̃ɔ nɔɔrimɔ.
3 Wee ba yãa ni nu gum mɔ goomɔ ba temmɔ ma ba nin bom nɔrumɔ. Adama ba ɲ̀ nu kparamɔ.
4 Ba ɲ̀ ni nu kpanamɔ somi. Ba ɲ̀ ni nu barɔ nɔɔri. Ba ɲ̀ ni nu mɛɛra wan bosu tim doke. Ba ɲ̀ ni nu gɛramɔ sure swaa gea sɔɔ. Mɛya ba ɲ̀ ni nu kɔ̃ɔra kasu. Adama ba nu dam dɔremɔwa.
5 Ma nu yarina domi nu ɲ̀ kparo mɔ. Nu kua gbeeku yɛɛn dĩanu.
6 Ma nu sirenɛ guunu ka gungunu wɔllɔ nu yarinɛ tem kpuro sɔɔ. Goo kun nin bwisikunu kue u sere mam nu kasum da.
7 Yen sɔ̃, be, Isireliban kparobu bu swaa dakio bu nɔ ye na bu sɔ̃ɔmɔ.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ, sere ka nɛn wãaru, na wa ma ba nɛn yãanu wɔri ba goomɔ. Ma nu kua gbeeku yɛɛn dĩanu yèn sɔ̃ nin kparoba kun nin bwisikunu kue bu nu nɔɔri. Ma ba sere ben tii nɔɔrimɔ.
9 Yen sɔ̃, bu swaa dakio bu nɔ ye na bu sɔ̃ɔmɔ.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bu seesimɔ. Ba ɲ̀ ko n maa sãa nɛn yãanun kparobu bu sere nin arufaani di. Kon nu wɔra ben nɔman di, kpa nu kun maa sãa ben dĩanu.

Yinni Gusunɔ u ko n sãa

win yãanun kparo

11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ saa tɛ̃n di. Na nɛɛ, nɛn tiiwa kon nɛn yãanu mɛnna n nu nɔɔri.
12 Kon nu mɛnnawa nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu mɛnnɛ nù n yarina. Tɔ̃ɔ te nu yarina ta sãawa yam wɔ̃ku bakaru. Kon da n nu kasuwa baama mi nu yarinɛ.
13 Kon nu yarama tem tukum di. Kpa n nu mɛnna n ka na nin temɔ Isireliɔ. Kon nu kpara guunɔ ka wɔwi sɔɔ ka sere mi tɔmba wãa kpuro.
14 Kon ka nu da kpara yee geeru sɔɔ. Kpa nu di nu wɛ̃ra. Nu koo yɔ Isireliban guunɔ kpa nu yaka geesu wa nu di.
15 Nɛn tiiwa kon nu kpara kpa n de nu wɛ̃ra. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Kon ni nu kɔ̃ɔra kasuma n ka na. Kpa n ni nu mɛɛra wan bosu tim doke. Kpa n maa ni nu barɔ nɔɔri nu dam ko. Adama kon ni nu bɔɔru go. Nɛn tiiwa kon nɛn yãanu kpara gem sɔɔ.

Gusunɔ

u win tɔmbu somiru wee

17 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba be ba sãa nge yãanu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, kon nin geenu ka kɔ̃sunu wunana. Kon yãanu ka bonu wunana.
18 Domi yaka gee si nin ganu di su nu tura sere nu si nu ɲ̀ di taakumɔ. Nu nim gem nɔra n nu tura ma nu mɛ mu tie taaka nu burisi.
19 Yaka si nu taaka mi, siya nɛn yãa ni nu tie nu dimɔ. Nim mɛ nu maa burisi mi, mɛya nu nɔrumɔ.
20 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nu sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, kon yãa ni nu bɔɔru ka ni nu woore wunana.
21 Domi ni nu bɔɔru nu ni nu woore ka kɔbi bɔrikia nu yarinasia.
22 Wee na nu somiru wee. Kpa goo u ku raa maa nu mwɛɛri. Kon nu siria.
23 Kon nu kparo turo wɛ̃ wi u koo nu nɔɔri. U koo yariwa nɛn sɔm kowo Dafidin bweserun di. U koo nu nɔɔri kpa u n sãa nin kparo geo.
24 Nɛ Gusunɔ ko na n sãa nin Yinni. Kpa nɛn sɔm kowo Dafidi u n sãa nin kparo. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
25 Na nɔɔ mwɛɛru kua ma kon nu bɔri yɛndu wɛ̃. Kon de gbeeku yɛɛ kpuro yi doona

tem minin di. Saa ye sɔɔ, nu koo kpĩ nu
kpuna gbaburə ka dãa sɔ̃ɔwə.
26 Kon de nu n wãa guu te na gəsan bəkuə.
Kpa n nu domaru kua n de gura yu nɛ yen saa
sɔɔ.
27 Dãnu nu koo binu ma. Tem mu koo
de dĩanu nu ma, kpa baawure u n wãa
bəri yɛndu sɔɔ. Kon nɛn təmbun yorun
yəni kasuku kpa n bu yakia be ba bu yoru
mwɛɛran nəman di. Kpa bu gia ma nɛna
Yinni Gusunə.
28 Tən tukobu ba ɲ̀ maa bu dimə. Gbeeku
yɛɛ yi ɲ̀ maa bu mwɛɛrimə. Ba koo yariwa
karin di. Goo kun maa bu narumə.
29 Kon bu gbea wɛ̃ ye ya koo yĩsiru yari. Ba
ɲ̀ maa gɔ̃ərun wahala mɔ̀ ben tem sɔɔ. Tən
tukobu ba ɲ̀ maa bu sekuru dokemə.
30 Ba koo gia ma nɛ Gusunə na sãawa ben
Yinni. Nɛna na ka be, Isireliba wãa. Ba sãawa
nɛn təmbu. Nɛna na yeni gerua.
31 Be nɛn təmbu, beya ba sãa nɛn yãa ni na
nɔɔrimə mi. Domi na sãawa ben Yinni. Nɛ,
Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Gari yi ba gerua Edəmuban sõ

35

1 Yinni Gusunə u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tənun bii, a mɛɛrio Seirin guurun bera
gia, kpa a tu sõ a nɛɛ,
3 amɛniwa nɛ, Yinni Gusunə na gerua. Na
nɛɛ, wee kon tu wərima. Kon tu nɛn nəmu
dɛmiɛ kpa n tu ko bansu.
4 Kon ten wusu bansu koosia, kpa tu yõra
diiru. Saa ye sɔɔra ta koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunə.
5 Wee ta ka Isireliba yibɛrɛ tɛɛru nɛni
sere ka gisə. Isireliban wahalan saa sɔɔ, ta
bu takobi sɔkura sanam mɛ ben durum ya
yewa.
6 Yen sõ, nɛ, Yinni Gusunə na nɛɛ, sere ka
nɛn wãaru, kon ten yɛm yari. Yɛm mɛ ta raa
yari mi, mu ko n tu swĩi. Domi ta ɲ̀ təmbun
yɛm yaribu yinɛ. Yen sõ, ba koo ten tiin yɛm
yari.
7 Kon de Seirin guu te, tu ko bansu. Kon be
ba sarə mi kpuro gɔ.
8 Tən be ba gɔn gonu nu ko n tɛriewa
baama guunə ka gungunə ka wəwi sɔɔ ka sere
maa wərusə.
9 Kon de tu kowa bansu sere ka
baadommaə. Goo kun maa sinamə ten wusu
sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunə.
10 Seiri ya nɛɛ, Isireli ka Yudan temgibu ba
koo ko yegibu. Ya koo be kpuro mwa baa mɛ
na wãa mi.
11 Yen sõ, sere ka nɛ, Yinni Gusunən wãaru,
kon ye məru ka nisinu ka tusiru kəsie nge mɛ
ya raa bu kua. Kon bu tii sõəsi sanam mɛ kon
ye siri.
12 Saa ye sɔɔ, ya koo gia ma nɛ, Yinni
Gusunə na nua wəma ye ya Isireliban guunu
wənwa. Ya nɛɛ, wee nu kam kua. Wee ba ye
nu nəmu səndia nge gbeeku yɛɛ.
13 Ya tii sua nɛn wuswaaə ka yen gari
gerubu. Ya man tən bia gari gerusi. Nɛn tiiwa
na ye nua.
14 Nɛ, Yinni Gusunə na maa nɛɛ, sanam mɛ
tem kpuro mu ko n wãa nuku dobu sɔɔ, yen
tem mu koo ko bansu.
15 Domi ya nuku dobu kua sanam mɛ ya
Isireliban tem kam koosia. Nge mɛya kon
Seirin guuru ka Edəmun tem mɛ kpuro kam
koosia kpa n ko bansu. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunə.

Isireliba

ba koo wurama ben temə

36

1 Yinni Gusunə u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tənun bii, a Isireliban guunu nɛn gari sɔ̃ɔwə
kpa nu yi swaa daki. Ma Esekiɛli u ka guu
ni gari kua u nɛɛ, i swaa dakio i nə ye Yinni
Gusunə u gerua. U nɛɛ,
2 wee yibɛrɛba ba gerumə ba mɔ̀, ɛhɛ̃, tɛ̃ i
kua beginu.
3 Yen sõ, amɛniwa wi, Yinni Gusunə u nɛɛ,
n bɛɛ sõ. U nɛɛ, u wa ma ba kĩa bu bɛɛ
kpeerasia beri berika kpuro, bu bɛɛ mwɛ.
Kpa bwese ni nu tie nu n bɛɛ mə. Mɛya nu
ra n bɛɛ yɛ̃ɛmə nu n ka faagi mɔ̀ yam kpuro.
4 Yen sõ, u nɛɛ, bɛɛ guunu ka gungunu ka
daanu ka wəwi ka bansu ka wuu si ba deri si
yibɛrɛba ba wəri ba yãnu gura ma bwese ni
nu ka su sikerenɛ nu su yɛ̃ɛmə, i swaa dakio
i nə ye u gerumə bɛɛn sõ.
5 Wi, Yinni Gusunə u gerua u nɛɛ, ka nisi
bakana u ka Edəmuba kpuro gari mɔ̀ ka
bwese ni nu tie, ni nu tii win tem wɛ̃ ka
nuku dobu ka win gɛndu ma nu ka mɛn yãnu
kpuro gura.
6 Bɛɛ Isireliban tem guunu ka gungunu ka
daanu ka wəwi, wee ye u nɛɛ, n bɛɛ sõ. U nɛɛ,
wi wee u gari gerumə məru ka nisinun sõ.
Domi bwese tukunu nu bɛɛ sekuru doke.
7 Yen sõna u nəma yiiya u bõrua u nɛɛ,
bwese ni nu ka bɛɛ sikerenɛ mi, niya nu koo
sekuru wa.
8 Saa ye sɔɔ, bɛɛ guunun dãnu i ko kpara
kpa i binu ma win təmbu Isireliban sõ. Domi
ben wuramaru ta turuku kua kə.
9 Wi wee u ka bɛɛ wãa. U koo bɛɛ wuswaa
kisima. Ba koo maa wuku bɛɛn temə bu
duure.
10 U koo de təmbu bu dabia. Isireliba
kpuro ba koo wurama mi, kpa ba n wãa bɛɛn
suunu sɔɔ. Kpa bu bansu sɔɔ dii kpaanu bani.
11 U koo de təmbu ka yaa sabenu bu dabia
bu kəwara kpa bu sina mi nge yellu. Kpa u
bu gea kua n kere ye u raa kua. Saa ye sɔɔ, ba
koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunə.

12 U koo de win tɔmbu Isireliba bu sĩ bɛɛn
wɔllɔ kpa ba n bɛɛ mɔ. I ko n sãa ben tubi. Saa
ye sɔɔ, i ɲ̀ maa derimɔ bu ben bibu bia.
13 Wee tɔmba gerumɔ ba mɔ̀, Isirelin tem
mu sãa nge gbeeku yaa ye ya yen tiin binu
temmɔ.
14 Yen sɔ̃na i ɲ̀ maa tɔmbu temmɔ. I ɲ̀ bɛɛn
tɔmbu kam koosiamɔ.
15 U ɲ̀ maa derimɔ i bwese tukunun wɔma
nɔ. Ba ɲ̀ maa bɛɛ sekuru dokemɔ. Mɛya i
ɲ̀ maa derimɔ bɛɛn tɔmbu bu kam ko. Wi,
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba mɛnna

16 Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ,
17 tɔnun bii, sanam mɛ Isireliba ba wãa ben
temɔ, ba mu disi doke ben daan sɔ̃ ka ben
kookoosun sɔ̃. Ma na ben kookoo si garisi
disi nge tɔn kurɔ wi u yasa mɔ̀.
18 Yen sɔ̃na na bu mɔru seesi yɛm mɛ ba
yari ben tem sɔɔn sɔ̃ ka sere bũu ni ba ka mu
disi doke.
19 Na bu siri ben daa ka ben kookoosun
sɔ̃. Ma na bu yarinasia ba wãa wãa bwesenu
ganu sɔɔ tem tukumɔ.
20 Ye ba wãa bwese nin mi, ni ba tii wɛ̃,
miya ba nɛn yĩsi dɛɛra te sanka sere tɔmba
mɔ̀, Yinni Gusunɔn tɔmba. Win tem diya ba
yarima.
21 Yen sɔ̃na na kĩ n nɛn yĩsi dɛɛra te faaba
ko te be, Isireliba ba sankumɔ bwesenun
suunu sɔɔ mi ba wãa.
22 Yen sɔ̃, tɔnun bii, a kpam Isireliba sɔ̃ɔwɔ
a nɛɛ, n ɲ̀ ben sɔ̃ na yeni mɔ̀. Nɛn yĩsi dɛɛra
ten sɔ̃na te ba sanka bwesenu sɔɔ.
23 Kon nɛn yĩsi baka te bɛɛrɛ wesia te ba
sanka bwesenun suunu sɔɔ mi. Bwese ni,
nù n wa ba man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nu koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
24 Kon bu wuna bwese nin suunu sɔɔn di
n bu mɛnna n ka wurama ben temɔ.
25 Kon bu nim dɛɛram wisi kpa bu dɛɛra.
Kon ben toranu kpuro wɔka kpa n ben bũnu
kpuro wuna n kɔ̃.
26 Kon bu bwisiku kpaanu ka gɔ̃ru kpaasu
wɛ̃. Kon ben gɔ̃ru si su bɔɔbu nge kperu
wuna kpa n bu gɔ̃rusu wɛ̃ si su du nge wasi.
27 Kon bu nɛn Hunde wɛ̃ kpa n de bu nɛn
woodaba mɛm nɔɔwa ba n ka ye sɔmburu
mɔ̀.
28 Ba koo sina tem mɛ na ben baababa nɔɔ
mwɛɛru kua sɔɔ, kpa bu ko nɛn tɔmbu kpa na
n maa sãa ben Yinni.
29 Kon bu toranu kpuro gbara. Kon de
bu dĩanu wa nu n kpã. Na ɲ̀ maa bu gɔ̃ɔru
kparemɔ.
30 Kon de dãnu nu ma, kpa gbea yu dĩanu
ko kpa bu ku maa sekuru wa gɔ̃ɔrun sɔ̃ bwe-
senu sɔɔ.
31 Saa ye sɔɔra ba koo tubu ma ben
kookoosu ka ben daa ya ɲ̀ wã kpa bu tii tusi
yen sɔ̃.
32 Adama be, Isireliba ba n yɛ̃ ma n ɲ̀ ben
sɔ̃ na mɔ̀ mɛ. Bu de sekuru tu bu mwa. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
33 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, dɔma te
kon bu dɛɛrasia ben toranu kpuron di, kon
de tɔmbu bu yibu wusu sɔɔ kpa bu ben
bansu seeya.
34 Ba koo maa dĩanu yewe tem mɛ sɔɔ, mɛ
ba raa deri tɔmbu kpuro bu ka wa ma gãanu
ku ra kpi mi.
35 Kpa bu nɛɛ, tem mi gãanu ku ra kpi mi,
wee mu kua nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni. Mɛn
wuu si su raa bansu sãa su tɛ̃ tɔmbu yiba ma
ba su gbãranu toosi.
36 Kpa bwese ni nu ka bɛɛ sikerenɛ nu gia
ma nɛna na ye ba raa sura seeya, ma na ye ba
raa wuka gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua. Kon maa ye ko.
37 Wee ye kon maa wure n Isireliba kua.
Kon bu dabiasia nge yãa gɔ̃ɔ.
38 Wuu si su raa bansu sãa, su koo tɔmbu
yibu nge yãa gɔ̃ɔ si ba gɔsa yãkurun sɔ̃, si ba
ra ka nɛ Yerusalɛmuɔ tɔ̃ɔ bakarun sɔ̃. Saa ye
sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Esekiɛli u kuku gbebunu wa

kãsiru sɔɔ

37

1 Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua
ma mu win bwɛ̃ra sua mu ka da wɔwa gaan
suunu sɔɔ. Wɔwa ye sɔɔ, kukuna nu yiba.
2 Ma dam mɛ, mu dera u sĩa kuku nin
suunu sɔɔ. U deema nu dabi wɔwa ye sɔɔ, ma
nu gbere woko woko.
3 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, kuku
ni, nu koo kpĩ nu wãaru wa?
Ma u wisa u nɛɛ, wuna a yɛ̃ mɛ, Yinni.
4 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gari geruo kuku
gbebu nin sɔ̃ a nu sɔ̃ a nɛɛ, nu nɛ, Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio nu nɔ.
5 Na nɛɛ, kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu
maa se nu n wãa.
6 Kon nu sĩi kpaanu wɛ̃ kpa n de nu wasi
kpara. Kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu se nu
n wãa. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
7 Ma Esekiɛli u gari yi gerua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. Sanam mɛ u gari yi
mɔ̀, yera u damu gagu ka yĩiribu gabu nua ma
kuku ni, nu susina.
8 Yera u wa nu sĩinu kua ma nu wasi kpara,
adama nu ɲ̀ gina hunde mɔ.
9 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a
gari geruo a hunde sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, hunde yu na
saa handunian goonu nnɛn di kpa yu goo ni
wom wure kpa nu se nu n wãa.

10 Ma u gari gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa. Ma hunde ya na ni sɔɔ, nu wãaru
wa ma nu seewa nu yɔ̃ra. Nu dabi nge tabu
kowobu.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, kuku
ni, nu sãawa Isireliba. Wee ba mɔ̀, ben
kukunu nu gbera. Ben yĩiyɔbu bu doona ma
ba kɔ̃ɔra.
12 Yen sɔ̃ tɛ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee kon be,
nɛn tɔmbun sika wukia kpa n bu yara min di
n ka bu wurama ben temɔ.
13 Nà n bu kua mɛ, ba koo gia ma nɛna na
sãa Yinni Gusunɔ.
14 Kon bu nɛn Hunde dokea kpa bu wa ba n
wãa. Kon de bu wura bu sina ben temɔ. Saa
ye sɔɔra ba koo gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ na
gari gerua na maa yi kua.

Yudaba ka Isireliban banda

koo ko teeru

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
16 wunɛ tɔnun bii, a dãa kukuru garu suo
kpa a Yudaban bandun yĩsiru yore ten wɔllɔ.
Kpa a maa dãa kukuru garu sua a Isireliban
bandun yĩsiru yore ten wɔllɔ.
17 Kpa a dãa kukunu yiru ye swɛɛna nu ko
nge dãa kuku teeru wunɛn nɔma sɔɔ.
18 Sanam mɛ tɔmba koo nun bikia bu nɛɛ, a
ɲ̀ kaa sun dãa yen tubusianu sɔ̃?
19 Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, ameniwa
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kon
Isireliban bandun dãa kuku te sua kpa n
tu swɛɛna ka Yudaban bandugiru nu ko dãa
kuku teeru nɛn nɔmaɔ.
20 Dãa kuku ni, nu ko n wãawa wunɛn
nɔmaɔ ba n waamɔ.
21 A maa bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee, kon Isireliba
mɛnnama beri berikan di mi ba yarinɛ bwe-
senu sɔɔ, kpa n de bu wurama ben temɔ.
22 Ba koo ko bwese teeru sere ka be ba wãa
guunɔ kpa ba n sunɔ turo mɔ. Ba ɲ̀ ko n maa
sãa bwesenu yiru. Ba ɲ̀ ko n maa sinambu
yiru mɔ.
23 Ba ɲ̀ maa tii disi dokemɔ ben bũu sãanun
sɔ̃ ka ben toranun sɔ̃. Kon bu yaramawa
mi ba wãa ba ka tora kpuron di. Kon bu
dɛɛrasiawa mam mam. Ba ko n sãawa nɛn
tɔmbu kpa na n maa sãa ben Yinni.
24 Dafidi nɛn sɔm kowon bibun bweseru
sɔɔra ba koo sunɔ wa. Kparo turowa ba ko
n mɔ. Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa kpa
bu ka ye sɔmburu ko.
25 Ba koo wure ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na
nɛn sɔm kowo Yakɔbu wɛ̃. Miya ben baababa
ba sina. Ben tii ba koo maa sina mi sere
ka ben bibun bibɔ ka baadommaɔ. Dafidin
bibun bwesera ta ko n bandu dii mi sere ka
baadommaɔ.
26 Kon ka bu arukawani bɔri yɛndugia bɔke
ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ. Kon de
bu sina tem mi, kpa bu dabia. Kpa n nɛn sãa
yeru gira ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
27 Nɛn wãa yeru ta ko n wãawa ben suunu
sɔɔ. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa
ben Yinni.
28 Nɛn sãa yeru tà n wãa ben suunu sɔɔ
sere ka baadommaɔ, saa ye sɔɔra bwesenu
nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ wi
u Isireliba gɔsa nɛnɛm.

Gari yi ba gerua Gɔgun sɔ̃

38

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a mɛɛrio Gɔgun bera gia
Magɔgun temɔ wi, wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin
kparo kpa a nùn gerusi a nɛɛ,
3 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, kon Gɔgu wɔrima wi u sãa Mɛsɛki ka
Tubalin kparo.
4 Kon nùn gɔsiama kpa n kɔkɔnu doke win
baa saburosɔ, kpa n nùn gawama, wi ka win
tabu kowobu ka dumi ka maasɔbu, kpa win
tɔn dabi te, ta n tabu yãnu sebua ta n tɛrɛ
bakanu ka piiminu nɛni kpa ta n takobiba
fĩamɔ.
5 Pɛɛsiba ka Etiopigibu ka Putigibu be
kpuro ba tɛrɛnu ka sii furɔ kɔkɔnu doke, be
kpurowa ba koo ka nùn da.
6 Gomɛɛn tabu kowobu ka Bɛti Togaamagii
be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔ gia, be
ka ben tabu kowobu kpuro ka sere bwese
dabi dabinun tɔmbu, be kpurowa ba koo
nùn swĩi.
7 U gesi win sɔɔru koowo wi ka tɔn be ba
koo nùn swĩi kpa u n sɔɔru kpeere. Wiya u
koo bu kpara.
8 Amɛn biru kon de u ko ben wirugii, kpa u
Isireliba wɔri be ba kisira tabun di. N deema
ba raa yarinɛwa tem tukumɔ ma ba seema
tem kpuron di mi ba raa wãa. Ba wurama ba
mɛnna Isireliban guunɔ ni ba raa deri n tɛ.
Ma ba sina mi ka bɔri yɛndu.
9 Adama wi ka win tɔn be ba nùn swĩi ba
koo tem mɛ wukiriwa nge woo bɔkɔ ɲ̀ kun
mɛ nge guru wiru.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, saa ye, yà n
tunuma, bwisiku kɔ̃sunu koo nùn deema
kpa u kɔ̃sa himba ko.
11 U koo gɔ̃ru doke u nɛɛ, u koo tem gam
tɔmbu wɔri be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, bèn
wusu su ɲ̀ gbãranu ka gamboba mɔ.
12 U koo da u tɔmbu wɔri be ba ben wuun
bansu seeya kpa u ben yãnu gura. Tɔn be, ba
wuramawa saa tɔn tukobun suunu sɔɔn di.
Ba dukia ka yaa sabenu wa. Ma ben tem mu
wãa handunian suunu sɔɔ.
13 Saban tɔmbu ka Dedanigibu ka Taasisin
tenkuba ka sere be ba wãa turuku mi, ba koo
nùn bikia bu nɛɛ, mban sɔ̃na u tɔn dabi teni
mɛnna. U kĩwa u tɔmbu wɔri u ben yãnu
gura? U kĩwa u tɔmbun sii geesu ka ben wura
gura? U kĩwa u ben yaa sabenu ɲ̀ kun mɛ ben
dukia baka gura?

14 Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, dɔma te nɛn tɔmbu Isireliba ba koo sina
bɔri yɛndu sɔɔ, u ko n yɛ̃.
15 Saa ye, u koo na saa win wãa yerun di sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geuɔ wi ka bwese dabi dabinun
tabu kowobu be kpuro ba n yɔɔwa dumin
wɔllɔ.
16 Yen biru u koo sewa u nɛn tɔmbu Isire-
liba seesi kpa win tabu kowo be, bu Isireliba
wukiri nge mɛ guru wiru ta ra tem wukiri.
Amɛn biru kon de u na u nɛn tem wɔri kpa
n bwese ni nu tie sɔ̃ɔsi saa wi, Gɔgun min di
ma nɛna na sãa dɛɛro.
17 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, Gɔgu wi, u sãaWa wìn gari na dera nɛn
sɔmɔbu ba gerua gasɔn di Isireliɔ. Na nɛɛ,
kon de u nɛn tɔmbu wɔri.
18 Tɔ̃ɔ tè sɔɔ Gɔgu u koo Isireliban tem wɔri,
nɛ Yinni Gusunɔ kon wɛ̃ru wura ka mɔru.
19 Nɛna na maa yeni gerua ka nisinu ka
mɔru baka. Na nɛɛ, tɔ̃ɔ te, tem mu koo yĩiri
too too Isireliɔ.
20 Swɛ̃ɛ ka gunɔsu koo diiri bɛrum sɔ̃ nɛn
wuswaaɔ ka sere gbeeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi
ra kabiri ka tɔmbu kpuro. Guunu nu koo
wɔruku kpa kpenu nu kankira kpa gbãranu
kpuro nu wɔruku.
21 Kon de tabu bu nùn wɔri nɛn guunu
kpuron wɔllɔ. Baawure u koo win winsim
tabu wɔriwa.
22 Kon Gɔgu wi siri n nùn bararu kpɛ̃ɛ kpa n
de bu nùn go bu yɛm yari. Kon de guru baka
yu nɛ ka kpenu kpa dɔ̃ɔ ka sɔ̃ɔ bisu yu wi ka
win tabu kowobu wɔri ka sere tɔn dabi te ta
wãa ka wi.
23 Nge mɛya kon ka bwese dabinu sɔ̃ɔsi ma
na kpã na maa sãa dɛɛro kpa nu gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.

Ba Gɔgu kamia

39

1 Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu gerusio a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
nɛ wee na Gɔgu seesi wi, wi u sãa Mɛsɛki ka
Tubalin kparo.
2 Kon nùn yara win tem di mɛ mu wãa
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔwɔ. Kpa n de u
Isireliba wɔri.
3 Adama kon win tɛndu wɔra win nɔm
dwarun di kpa n win sɛ̃ɛnu mwɛɛri win nɔm
geun di.
4 U koo wɔruma Isireliban guunu wɔllɔ wi,
ka win tabu kowobu ka tɔn be ba nùn swĩima.
Kpa gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi ben yaa di.
5 U koo wɔrumawa temɔ nge mɛ nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua.
6 Kon Magɔgu ye dɔ̃ɔ doke ka sere be ba
wãa tem burerɔ bɔri yɛndu sɔɔ. Saa ye sɔɔ,
ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
7 Kon de bu nɛn yĩsi dɛɛraru gia Isireliban
suunu sɔɔ. Na ǹ derimɔ bu tu sanku. Saa
yera bwesenu kpuro nu koo gia ma nɛna na
sãa Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro.
8 Wee ye kpuro ya kooramɔ ya wee. Ya
koo koorawa tɔ̃ɔ te nɛn tii na yi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Yen tɔ̃ɔ te, Isireliba ba koo yari ben
wusun di, kpa bu ben yibɛrɛban tɛrɛ bakanu
ka piiminu mwɛɛri ka ben tɛma ka sɛ̃ɛnu ka
ben yaasi ka ben bɔri kpa bu ka ye kpuro dɔ̃ɔ
sɔ̃re wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
10 Ba ǹ maa dãa kaso dɔɔ yakasɔ. Mɛya ba
ǹ maa dãa buramɔ dãa sɔ̃ɔwɔ bu ka doo ko.
Domi tabu yãa niya ba koo ka dɔ̃ɔ sɔ̃re. Ba
koo ben yibɛrɛba mwɛɛri be, be ba raa bu
mwɛɛra. Ba koo tɔmbun yãnu gura be ba raa
ben yãnu gura. Nɛ Yinni GusunɔWa na yeni
gerua.
11 Yen tɔ̃ɔ te, Isireliɔ kon Gɔgu siku yeru
wɛ̃ nim wɔ̃ku bɔruguun sɔ̃ɔ yari yeru gia, mi
tɔmba ra sare. Kpa tu bera min swaa go.
Miya ba koo Gɔgu ka win tɔn dabi te sike, kpa
bu yam mi soku Gɔgun tɔn dabinun wɔwa.
12 Isirelibara ba koo bu sike kpa bu wa bu
ka ben tem dɛɛrasia. Ba koo ye kowa suru
nɔɔba yiru.
13 Isireliba kpurowa ba koo goo ni sike.
Yen tɔ̃ɔ te, ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu mɔm.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.
14 Suru nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, ba koo
tɔmbu gɔsi be ba ko n sirenɛ ba n goo ni nu
tie kasu ba n sikumɔ. Be ba sarɔ mi kpuro, ba
koo bu somi. Mɛya ba koo ka tem mɛ kpuro
dɛɛrasia.
15 Tɔn be ba bɔsu tem mɛ sɔɔ, bà n tɔn
kukunu wa, kpa bu yĩreru ko mi. Be ba siku
ten sɔmburu mɔ̀ bà n na kpa bu kuku ni gura
bu sike Gɔgun tɔn dabi ten wɔwa mi.
16 Ba koo mam wuu gagu yĩsiru kɛ̃ Hamɔna.
Yĩsi ten tubusiana dabiru. Nge mɛya ba koo
ka tem mɛ dɛɛrasia.
17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gunɔ
bwese bweseka ka gbeeku yɛɛ kpuro sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, yi mɛnnama baama kpuron di nɛn yãku
te kon kon sɔ̃. Kon yãku bakaru ko Isireliban
guunɔ kpa yi yaa tem yi yɛm nɔ.
18 Yi koo tabu durɔbun gonu di kpa yi
wirugibun yɛm nɔ be, be ba sãa nge Basanin
yãa kinɛnu ka yãa kpɛmminu ka bonu ka kɛtɛ
kinɛ ni nu gum mɔ.
19 Yi koo yaa gum di yi debu kpa yi yɛm nɔ
sere mu yi go nge tam nɛn yãku te kon yi kua
min sɔ̃.
20 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yi koo dumi ka
yin maasɔbun yaa di ka tabu durɔbu ka sere
tabu kowobu be ba tie. Yi koo yaa ye diwa yi
debu nɛn dii yerɔ.
21 Kon bwesenu nɛn yiiko sɔ̃ɔsi kpa nu wa
nge mɛ na bu siri ka sɛɛyasia bi na bu kua.

22 Saa yen dɔma ten di sere ka baadommaɔ, nɛn tɔmbu Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.

Esekiɛlin garin wiru

23 Bwesenu nu koo gia ma Isirelibaɲ toranun sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na bu biru kisi ma na dera ba bu yoru mwɛɛra ba ka da tem tukumɔ. Na bu ben yibɛrɛba nɔmu sɔndia ba bu go tabu sɔɔ.

24 Na bu sɛɛyasia nge mɛ ben toranu nu nɛ ni nu bu kua disigibu. Ma na bu nɛn wuswaa berua.

25 Adama tɛ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon de Isireliba be, Yakɔbun bweseru bu wurama yorun di. Kon be kpuron wɔnwɔndu ko. Saa ye sɔɔ, kon nisinu se nɛn yĩsi dɛɛra ten sɔ̃.

26 Sanam mɛ ba koo sina ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, goo kun maa bu baasimɔ ba koo ben sekuru duari ka ben naanɛ sari te ba man kua.

27 Tɔmbu ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃ nà n Isireliba wunama ben yibɛrɛban suunu sɔɔn di na ka wurama.

28 Ba koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni, nɛ wi na dera ba ka bu yoru da bwese tukunun suunu sɔɔ, ma na dera ba maa wurama ben temɔ. Baa ben turo na ɲ derimɔ u sina tem tukumɔ.

29 Na ɲ maa bu biru kisimɔ. Domi kon bu nɛn Hunde wɛ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

ESEKIƐLI U UINNI GUSUNƆN SÃA YEE KPAARU WA KÃSIRU SƆƆ

Esekiɛli u kãsiru wa

40

1 Ye ba Isireliba yoru mwa yen wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbusen suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua. N deema ye ba Yerusalɛmu wɔri ba kɔsuka yen wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra mi. Ma u nùn kpara u ka da Isireliban temɔ

2 kãsiru sɔɔ. U nùn sua u yi guuru wɔllɔ te ta gunu too. Ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, u dia wa ya sãa nge wuu.

3 Ma u ka nùn da mi gia. Ma u durɔ goo wa mi, u ka sii gandu weenɛ u wɛ̃ɛ damgii ka dɛka nɛni ye ba ra ka yĩire. Ma u yɔ̃ gambon bɔkuɔ kɔnnɔwɔ.

4 Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio kpa a swaa daki a de a ye kpuro laakari ko ye kon nun sɔ̃ɔsi. Domi ba ka nun nawa mini a ka mɛɛri kpa a ka wa a Isireliba tubusia ye a wa.

Yaara ka kɔnnɔ tɔɔkisu

5 Wee ye u wa. U gbãraru wa ta sãa yee te sikerenɛ. U dɛka wa durɔ win nɔma sɔɔ. Yen dɛ̃ɛbu bu ka gɔm soonu nɔɔba tia nɛ. Adama yen gɔm soo ten baatere ta dɛ̃ɛbu sosiwa ka nɔm wĩi teeru. Yen yasum maa kua dɛka tia. Yen gunum maa kua dɛka tia.

6 Ma u da kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia ma u yɔɔwa gen yɔɔtiaɔ. Ma u kɔnnɔ gen yasum yĩira. Ma mu kua dɛka tia. Adɛrɔ ga wãa dii ten suunu sɔɔ ma kɔ̃su yenu wãa gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ.

7 Kɔ̃su yee nin baateren dɛ̃ɛbu ka ten yasum mu nɛwa. Ye kpuro ya sãawa dɛka tia. Batuma ye ya nu karanɛ ya sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Gambo ye ya wãa dii sɔɔn kɔnnɔwɔ a sere sãa yerun tii du, yen yasum mu sãawa dɛka tia.

8-9 Ma durɔ wi, u dii sɔɔ ge yĩira. Gen ganan gunum mu sãawa dɛka nɔɔba ita. Ma gen gani tɔɔkii yi maa sãa gɔm soonu yiru kɔnnɔ gen sɔɔwɔ. Diru gara wãa sãa yee ten bɔkuɔ.

10 Kɔ̃su yerun dii ni kpuro ni nu wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia nu nɛwa. Dia ita itawa ya wãa adɛrɔ gen beri berikaɔ. Batuma ye ya bu karanɛ ya maa nɛwa.

11 Durɔ wi, u maa kɔnnɔ gen yasum yĩira ma ya kua gɔm soonu wɔkuru. Ma gen dɛ̃ɛbu bu kua gɔm soonu wɔkura ita.

12 Kɔ̃su yee nin baateren wuswaaɔ ba batuma gaa wĩa gɔm soo teeru. Kɔ̃su yee ten baateren goonu nu sãawa gɔm soonu nɔɔba tia tia.

13 Durɔ wi, u yĩira saa kɔ̃su yee teerun gana sɔɔn di n ka girari yirusen gana sɔɔ te ta gbiikii te mɛɛra. Ma n kua gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.

14 U maa dii sɔɔ ge yĩira ma ga kua gɔm soonu yɛndu. Dii ten bera gia, sãa yee ten yaara ya ka kɔnnɔ ge sikerenɛwa.

15 Batuma ye ya wãa kɔnnɔ gèn min di ba ra ka du n ka da kɔnnɔ ge ga wãa sɔɔwɔ, yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.

16 Ba kɔ̃su yee nin fɛnɛntiba kuawa nge kɔkɔsɔ nin gani tɔɔkiiɔ ka maa gani yi yi nu buranɛ sɔɔ ka sere dii sɔɔ gen gani sɔɔ. Ma ba dii nin ganin sɔɔwɔ kpakpa wurusun weenasisu koosi ye ya kua yen buraru.

17 Yen biru durɔ wi, u ka nùn da sãa yee ten yaara tɔɔkaaɔ mi dia tɛna ya wãa. N deema ba gãanu tãwa nge simaa ba ka yaara ye sikerena.

18 Simaa ye ba tãwa mi, ya wãawa dia yen bɔkuɔ. Ma ya ka dia yen gani dɛ̃ɛbu nɛ. Adama ya ɲ yaara sɔɔkaa gunum tura.

19 Ma u batuma yen dɛ̃ɛbu yĩira saa kɔnnɔ gbiikuun sɔɔn di n ka girari yaara sɔɔkaan ganaɔ ma n kua gɔm soonu wunɔbu (100). U ye yĩira sɔ̃ɔ yari yeru gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.

20 Ma u maa yaara tɔɔkaan kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian dɛ̃ɛbu ka yasum yĩira.

21 Kɔnnɔ ge, ga kɔ̃su yenu nɔɔba tia mɔ, ita ita gen adɛrɔn yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Gen gani yi, ka gen dii sɔɔ ya ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia dɛ̃ɛbu ka yasum nɛwa.

22 Yen fɛnɛntiba ka dii sɔɔ ge, ka kpakpa
wurusun bura ni ba kua mi, ye kpuro ya
sãawa tia ka kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru mi.
A ka da yen kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gia, kaa yɔɔtia yɔwa naa dabusanu nɔɔba
yiru.
23 Sõɔ yɛ̃san nɔm geun kɔnnɔn dee deeru,
kɔnnɔ gaga wãa sɔɔwɔ gèn min di ba ra ka du
yaara sɔɔkaaɔ. Kɔnnɔsu yiru yen baa sɔɔ ya
sãawa gɔm soonu wunɔbu nge mɛ n sãa sõɔ
yari yeru gia.
24 Ma u ka man da sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi kɔnnɔ gaga wãa. Ma u gen kõsu yenu ka
gen dii sɔɔ ka gen gani yĩira. Ye kpuro ya ka
kɔnnɔ siɔnɔgia nɛwa.
25 Kɔnnɔ ge, ka gen dia ya fɛnɛntiba mɔ ya
ka sikerenɛ nge fɛnɛnti beɔnɔ. Gen dɛ̃ɛbu bu
sãawa gɔm soonu weeraakuru. Gen yasum
maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.
26 Gen yɔɔtia ya mɔwa naa dabusanu nɔɔba
yiru a ka da dii sɔɔ gen mi. Ba dii ten gani
sɔɔkii buraru kuawa ka kpakpa wurusun
weenasisu.
27 Yaara sɔɔkaa ya maa kɔnnɔ mɔ sõɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia. Kɔnnɔsu yiru ye, ya
tondinɛwa ka gɔm soonu weeraakuru.

Yaara ka kɔnnɔ sɔɔkisu

28 Durɔ wi, u ka maa man da yaara sɔɔkaa
yen mi, sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian kɔnnɔn di.
Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ya nɛwa ka yaara
tɔɔkaan kɔnnɔsu.
29 Gen kõsu yenu ka gen gani ka gen dii
sɔɔ, ye kpuro ya nɛwa ka yaara tɔɔkaan
kɔnnɔsu. Kɔnnɔ ge, ga fɛnɛntiba mɔ ba ka
sikerenɛ. Gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
weeraakuru. Ma gen yasum maa sãa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu.
30 Kɔnnɔ gen dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu
weeraakuru. Gen yasum maa sãa gɔm soonu
yɛnda nɔɔbu.
31 Dii sɔɔ gen kɔnnɔ ga mɛɛrawa yaara
tɔɔkaaɔ. Ba gen gani sɔɔkii buraru koosiwa
ka kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtia
ye, ya naa dabusanu mɔwa nɔɔba ita.
32 Yen biru, u maa ka man da yaara sɔɔkaa
yen mi, saa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gian
di. Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ga ka si u raa
yĩira mi nɛwa.
33 Gen dii sɔɔ ka gen gani ka gen kõsu yenu,
ye kpuro ya nɛwa ka kɔnnɔ si u raa yĩira. Yen
biru ga fɛnɛntiba mɔ ya ka sikerenɛ. Kɔnnɔ
gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.
Gen yasum maa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.
34 Gen dii sɔɔ ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa. Ma
ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka kpakpa
wurusun weenasisu. Ma gen yɔɔtia ya naa
dabusanu mɔ nɔɔba ita.
35 U ka maa man da kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Ma u gu yĩira. U deema
kɔnnɔ ge, ka si u raa yĩira mi, su dɛ̃ɛbu ka
yasum nɛwa.
36 Kɔnnɔ ge, ga maa kõsu yenu mɔ ka gani yi
yi nu buranɛ ka sere dii sɔɔ. Ma ba fɛnɛntiba
kua ba ka gu sikerena. Gen dɛ̃ɛbu bu sãawa
gɔm soonu weeraakuru, ma gen yasum maa
sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.
37 Dii sɔɔ ge, ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa.
Ma ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka
kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtian
naa dabusanu sãawa nɔɔba ita.
38 Kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ga
diru garu mɔ te ta mɛɛra gen dii sɔɔ gia. Miya
ba ra yãku dõɔ mwaararuginun yaa kpakie.
39 Dii sɔɔ gen beri berikaɔ tɔɔwɔ, tabulu
yiru yiruwa ya wãa. Tabulu ben wɔllɔwa
ba ra yãku dõɔ mwaararuginu ka toranun
yãkunu ka yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛn yaa
sake.
40 Dii sɔɔ gen tɔɔwɔ, tabulu nnɛwa ya wãa.
À n dɔɔ kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gia, kaa kpĩ a ye wa bera ka bera yiru yiru.
41 Tabulu nɔɔba itawa ba mɔ yèn wɔllɔ ba
ra yãku yaa go. Ba ye yiwa nnɛ nnɛ kɔnnɔ gen
beri berikaɔ.
42 Tabulu yen nnɛ sɔɔra ba ra yãku dõɔ
mwaararuginu sɔɔru ko. Ba ye kua ka kpee
ni ba dãka. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soo
teeru ka bɔnu, yen yasum maa sãa gɔm soo
teeru ka bɔnu, ma yen gunum mu sãa gɔm
soo teeru. Tabulu yen miya ba ra yãku sɔm
yãnu yi.
43 Ma ba tabulu ye nɔɔ bɔki kua nɔm
tararun yasum saka. Tabulu yen wɔllɔwa ba
ra yãku yaa sɔndi.
44 Yen biruwa durɔ wi, u ka man da yaara
sɔɔkaaɔ. Ma na dia yiru wa mi. Teera wãa
kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ma ta
nɔɔ tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Teera maa
wãa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia ma ten kɔnnɔ ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gia.
45 U man sõɔwa u nɛɛ, dii tèn kɔnnɔ ga tĩi
sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mi, ta sãawa yãku
kowobun diru be ba ra sãa yerun sɔmburu
ko.
46 Dii tèn kɔnnɔ ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gia mi, ta sãawa yãku kowobugiru be ba
ra yãkuru ko yãku yerɔ. Ma u maa nɛɛ, Lefin
bweseru sɔɔ, Sadɔkun bwese kɛra ya koo kpĩ
yu du sãa yerɔ yu Yinni Gusunɔ sã.

Yinni Gusunɔn sãa yeru

47 Durɔ wi, u sãa yee ten yaara sɔɔkaa
kpuro yĩira ma u deema yen goonu kpuro nu
nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu wunɔbu
(100) ma yen yasum maa sãa gɔm soonu
wunɔbu. Ma yãku yera wãa sãa yee ten
kɔnnɔwɔ.
48 Ma u maa ka man da sãa yee ten adɛrɔwɔ
mìn di ba ra ka du. Ma u adɛrɔ gen gbereba
yĩira. Ma yen baayeren bɔɔrum mu sãa gɔm
soonu nɔɔbu. Kɔnnɔ gen yasum mu sãawa

gɔm soonu wɔkura nnɛ. Gen yɛ̃sa baayeren dãa ya maa sãa gɔm soonu ita.
49 Adɛrɔ gen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma gen yasum maa sãa gɔm soonu wɔkura tia. Ba ra gu duwa ka yɔɔtia ye ya naa dabusanu wɔkuru mɔ. Ma ga gbere mɔ bera ka bera tia tia.

41

1 Durɔ wi, u ka maa man da sãa yerun suunu sɔɔ. Ma u ye kpuro yĩira. Adɛrɔ gen ganin sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔba tia.
2 Kɔnnɔ gen yasum maa sãawa gɔm soonu wɔkuru, gen beri berika nɔɔbu nɔɔbu. Ma u sãa yee ten tii yĩira. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu weeru. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu.
3 Yen biru u dua dii ten sɔɔwɔ u ten kɔnnɔn dãa yĩira, ya kuawa gɔm soonu yiru. Ma kɔnnɔ gen tiin yasum sãa gɔm soonu nɔɔba tia. Ma gen ganin yasum beri berikaɔ mu sãa gɔm soonu nɔɔba yiru yiru.
4 Ma u dii sɔɔ gen tii yĩira, gen dɛ̃ɛbu ka gen yasum mu nɛwa. Ya sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma u man sɔ̃wa u nɛɛ, ga sãawa dii te ta dɛɛre gem gem.

Dia ye ba gɔri gɔri

5 Sãa yee te, ta gani yiru mɔ, tia sɔɔwɔ, tia maa tɔɔwɔ. Ma durɔ wi, u ten gana sɔɔkaa yĩira ma yen sinum mu kua gɔm soonu nɔɔba tia. Ma ba dinu gɔri gɔri gani yiru yen baa sɔɔ ba ka sikerena.
6 Dii ni, nu swɛɛnɛwa gidambisa ita ita beri berika. Gidambisa baayeren dian geera sãawa tɛna. Dii nin gani yi ka tɔɔkaaginu maninɛ adama yi ɲ̀ ka sɔɔkaaginu maninɛ.
7 Gidambisa ye, ya yasum keranɛ wɔllu gia. Domi yen gana tɔɔkaa ya sinum kaara. Mɛya n sãa ya ka sãa yee te sikerena. Yen sɔ̃na wɔllu gia batuma ya kpãaru bo yen sɔɔwɔ. Saa gidambisa ye ya wãa temɔn di, tɔnu koo kpĩ u yɔ u da sere ye ya wãa wɔllɔ u kun kpa ka swaa gaa.
8 Ma na dia ye kpuron gunum mɛɛra na deema ye ba gɔri gɔri mi, saa yen kpɛɛkpɛɛkun di, yen gunum mu sãawa dɛka nɔɔba tia tia.
9 Dia yen gana tɔɔkaan sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Dia ye ba gɔri gɔri sãa yee ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ,
10 ka yãku kowobun dian baa sɔɔ, ba batuma deri yèn yasum mu sãa gɔm soonu yɛndu.
11 Dia ye ba gɔri gɔri mi, ya nɔɔ tĩiwa batuma ye ba derin bera gia. Kɔnnɔsu yiruwa ya wãa mi. Teu sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, teu maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Gana ye ya batuma ye sikerenɛ, yen sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
12 Sãa yee ten sɔ̃ɔ duu yeru gia, diru gara wãa ta batuma ye ba deri mi nɔɔ tĩi. Dii ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wɛnɛ ka wɔkuru. Ma ten yasum mu sãa gɔm soonu wata ka wɔkuru. Ten ganan sinum maa sãa gɔm soonu nɔɔbu.
13 Durɔ wi, u sãa yee te yĩira ma ten dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu wunɔbu (100). Batuma ye ba maa deri mi, ka dii te ba bana sɔ̃ɔ duu yeru gia mi, ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.
14 Sɔ̃ɔ yari yeru gia, sãa yee ten dɛ̃ɛbu ka batuma ye ba deri min yasum mu sãawa gɔm soonu wunɔbu.
15 Ma u maa dii te ta wãa sãa yerun biruɔ yĩira ka batuma ye ba deri ma ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.

Sãa yee ten sɔɔwɔ

Sãa yee ten duu yeru ka dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem mi,
16 ba ye kpuron gani ka fɛnɛntiban kadiriba dãa bɛsi maniwa. Mɛya ba maa kua gidambisa yeba sɔɔ.
17 Sãa yee ten tɔɔwɔ ka ten sɔɔwɔ saa ten kɔnnɔn di sere ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, ba ye kpuron gani buraru koosiwa
18 ka wɔllun kɔ̃sobun weenasibu ka maa kpakpa wurusun weenasisu. Kpakpa wurusun weenasii si, ka wɔllun kɔ̃sobun weenasii be, ba yɔwenɛwa.
19 Wɔllun kɔ̃sobun weenasii ben baawure u wuswaa mɔwa yiru. Wuswɛɛ yin tia ya ka tɔnugia weenɛ ya kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Wuswaa tia ya maa ka gbee sunɔgia weenɛ ma ya maa kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Nge mɛya ba ka dii te kpuron gani buraru kua.
20 Ba wɔllun kɔ̃sobun weenasii be ka kpakpa wurusun weenasii si kuawa ten temɔ ka ten ganiɔ ka ten kɔnnɔsun wɔllɔ.
21 Sãa yee ten kɔnnɔn kadirin dãnu nu nɛwa.

Dii te ta dɛɛre gem gem wuswaaɔ, gãanu wãa mi.
22 Nu sãare nge yãku yeru te ba kua ka dãa. Ten gunum mu sãa gɔm soonu ita. Ten dɛ̃ɛbu maa gɔm soonu yiru. Ba tu nɔɔ bɔka kuawa ka dãa. Yera durɔ wi, u man sɔ̃wa u nɛɛ, tabulu ye ba ra n yii Yinni Gusunɔn wuswaaɔ yera mi.
23 Dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem nu mɔwa kɔnnɔsu yiru.
24 Gambo sikanɛ yiruwa kɔnnɔ si, su mɔ. Ye kpuro ya ra n kɛniarewa.
25 Ba gambo yen wɔllɔ wɔllun kɔ̃sobun weenasibu ka kpakpa wurusun weenasisu kua nge mɛ ba kua gani yi sɔɔ. Ma ba kɔbɛ kua ten tɔɔwɔ dii dɛɛra ten kɔnnɔwɔ.
26 Dii ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ka sere dii ni ba gɔri gɔri mi ka maa yen kɔbɛɔ, ba yen fɛnɛntiba kɔkɔrɔ dokeawa ka kpakpa wurusun weenasisu.

Dinu ganu sãa yee ten bɔkuɔ

42

1 Durɔ wi, u ka man da sãa yee ten yaara tɔɔkaaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia, sere dia ye ya
wãa batuma ye ba deri ka dii te ta wãa sãa yee
ten biruɔn deedeeru.
2 Dia yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
wunɔbu (100) ma yen yasum mu sãa gɔm
soonu weeraakuru.
3 Yen bee tia ya batuma ye ba deri mi nɔɔ
kisi. Batuma yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
yɛndu. Ma ya ka sãa yee te sikerenɛ. Bee tia,
dia ye, ya maa yaara tɔɔkaa ye ba simaa doke
nɔɔ kisi. Ya gidambisa ita mɔ. Ma ba ye kɔbɛ
kua kua.
4 Dia yen wuswaaɔ, ba batuma deri gɔm
soonu wɔkurun saka. Ma ba swaa wĩa ye sɔɔ
gɔm soo teeru. Dia yen kɔnnɔsu su nɔɔ tĩiwa
sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia.
5 Dia ye ya wãa wɔllɔ ya piiminu bo ya kere
ye ya wãa temɔ ka ye ya wãa suunu sɔɔ. Domi
kɔbɛ ye ba kua mi, ya yen sukum kawawa.
6 Adama yen kɔbɛ ya ɲ̀ gbereba mɔ nge
yaara yen dinun gbereba. Yen sɔ̃na dia ye
ya wãa wɔllɔ ya ɲ̀ suunukinu ka temkinu
kpãaru tura.
7 Dia yen gana ye ya yaara tɔɔkaa mɛɛra,
yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.
8 Domi dia yen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu. Adama sãa yee ten bera
gia, yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wunɔbu
(100).
9 Bà n wee saa yaara tɔɔkaan di, kɔnnɔ gaga
wãa dia yen temɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia gèn min di
ba ra ka du.
10 Kɔnnɔ ge, ga wãa mi yaara tɔɔkaan gana
ya torua.

Dia maa wãa yaara tɔɔkaaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm
dwaru gia batuma ye ba deri ka dii te ta wãa
sãa yee ten biruɔn deedeeru.
11 Dia yen wuswaaɔ, swaa wãa. Dia ye, ya
ka ye ya wãa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia weenɛ.
Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum ka nge mɛ ba ye
banisina ka yen kɔnnɔsu ye kpuro ya sãawa
tia.
12 Nge mɛya dia ye ya wãa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm
dwaru gian kɔnnɔsu su sãa. Kɔnnɔ gaga wãa
swaa yen duu yerɔ, yaara tɔɔkaan ganaɔ sɔ̃ɔ
yari yeru gia. Min diya ba ra ka du.
13 Durɔ wi, u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, dia ye ya
wãa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia mi, ka ye ya wãa
sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwaru gia mi, ya wãawa Yinni
Gusunɔn sɔ̃. Miya yãku kowo be ba ra du
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba ko n da yãku dĩa
ni di. Dia ye, ya dɛɛrewa. Miya ba koo maa
kɛ̃nu yi ka yãku yaa ye ba ka toranun yãkunu
kua ka ni ba ka toranu sɔnwa.
14 Yãku kowobu bà n dua mi, ba ɲ̀ yariɔ
tɔɔwɔ ka ben yãnu. Ba koo gina nu potiriwa.
Domi yãa ni, nu sãawa sãa yãnu. Ben tiin
yãna ba ko n da doke bu ka da sãa yerun
yaaraɔ mi tɔn be ba tie ba yɔ̃.

Gani tɔɔkiin dɛ̃ɛbu

15 Sanam mɛ durɔ wi, u dii ten sɔɔwɔ yĩira
u kpa, yera u dera na yara ka sɔ̃ɔ yari yeru
gian kɔnnɔ. Ma u batuma ye ya ka sãa yee te
sikerenɛ yĩirubu wɔri.
16 Yera u sɔ̃ɔ yari yeru gian bera yĩira ka
win dɛka ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu
(500).
17 Ma u maa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geu gia yĩira. Ma
ya maa kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu.
18 U maa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm dwaru gia yĩira ma
ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu.
19 U maa yĩira sɔ̃ɔ duu yeru gia ma mi gian
tii maa kua dɛka nɛɛra wunɔbu.
20 Nge mɛya u gana yen goonu nnɛ kpuro
yĩira u ka sikerena. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum
mu nɛwa. Yen baayere dɛka nɛɛra wunɔbu.
Gana ye, ya sãa yee te wuna nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃.

Gusunɔ

u wurama win sãa yerɔ

43

1 Durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔ ge ga wãa
sɔ̃ɔ yari yeru gia.
2 Yera Gusunɔ Isireliban Yinnin yiiko ya
na saa sɔ̃ɔ yari yeru gian di. Ma win nɔɔ ga
nɔɔramɔ nge nim bakam. Ma tem mu win
yiikon girima yiba.
3 Kãsi te u wa mi, ta ka te u wa sanam mɛ
Gusunɔ u kĩ u Yerusalɛmu kam koosiagiru
weenɛwa. Mɛya ta maa ka kãsi ni u wa
Kebarin daarun bɔkuɔginu weenɛ. Ma u
yiira u wuswaa tem girari.
4 Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ye, ya
dua sãa yee te sɔɔ saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari
yeru gian di.
5 Yera Hunde nùn sua saa sãa yee ten
yaaran di ya ka nùn da sɔɔwɔ. Saa ye
sɔɔra Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te
yibumɔ.
6 Yera u nua goo u ka nùn gari mɔ̀ saa dii
ten min di. Ma durɔ wi u ka nùn wãa mi, u yɔ̃
win bɔkuɔ.
7 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, yam
miniwa nɛn sina kitaru. Miya kon nɛn
naasu sɔndi. Kon ka Isireliba sina sere ka
baadommaɔ. Be ka ben sinambu ba ɲ̀ maa
nɛn yĩsi dɛɛra te sankumɔ ba n bũnu gasirimɔ
ka sere sinambun gonu ni ba sikua gungunu
wɔllɔ mi ba ra yãkuru ko.
8 Domi ben sinam be, ba ben sina kpaarun
kɔnnɔsu bakunasia nɛn sãa yerun kɔnnɔsun
bɔkuɔ. Gana tia tɔna ya nu karanɛ. Mɛya ba
maa nɛn yĩsi dɛɛra te disi doke ka ben daa
kɔ̃sa ye ba kua. Yen sɔ̃na na bu wɔri ka nɛn
mɔru baka.
9 Tɛ̃ ben bũu gasiribu bu koo nɔru ko kpa
bu ben sinambun goo nin gari duari. Kpa na
n wãa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

10 Wunɛ tɔnun bii, a Isireliba dii ten
kpunaa sɔ̃ɔsio kpa bu sekuru wa ben
toranun sɔ̃, kpa bu wa bu yen kpunaa yen
asansi mɛɛri.
11 Sekuru tà n bu mwa yèn sɔ̃ ba tuba ye
ba kua, a bu dii ten kpunaa sɔ̃ɔsio nge mɛ
ba koo tu banisina, ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum
ka ten kɔnnɔsu ka ten ganan buraru ka ten
woodaba, a ye kpuro yoruo ben nɔni biru.
Ba koo wooda ye kpuro swĩiwa ten bana sɔɔ.
Yeni ya ko n sãawa ten banan wooda.
12 Guuru wɔllɔ batuma ye ya ka bu sik-
erenɛ, ba koo ye garisiwa dɛɛra. Yeniwa ya
sãa dii ten wooda.

Yãku yeru ka yãkunu

13 Durɔ wi, u yãku yeru yĩira ka yĩirutia
ye ya ka gɔm soo teeru ka nɔm wĩi teeru
nɛ. Wɔru ge ga ka yãku yee te sikerenɛ gen
yasum mu sãawa yĩirutia tia. Ma yen dukum
mu sãa yĩirutia tia. Ma yen nɔɔ bɔkan biruɔ,
ya sãa gɔm soorun bɔnu.
14 Saa wɔru gen tem di n ka girari sãa yee
ten temɔ ya kua yĩirutii yiru. Ma yen yasum
mu maa sãa yĩirutia tia. Saa yãku yee ten bɔka
piibun di n ka girari ten bɔka bakaɔ, ya sãawa
yĩirutii nnɛ. Ma yen yasum maa sãa yĩirutia
tia.
15 Yãku yee ten wɔllɔ mi ba ra dɔ̃ɔ sɔ̃re, ten
gunum mu sãawa yĩirutii nnɛ, ma ba kãanu
nnɛ kua ba gira tia tia ten goonun yinna yenɔ.
16 Yãku yee ten goonu nnɛ kpuro nu nɛwa.
Nu sãawa yĩirutii wɔkura yiru yiru.
17 Ten bɔka yirusen goonu nnɛ kpuro nu
nɛwa. Ni kpuro nu mɔwa yĩirutii wɔkura nnɛ
nnɛ. Ma ba wɔru kua ye sɔɔ ba ka ye sikerena
yĩirutia tian yasum saka. Bɔka yen nɔɔ bɔka
ya sãawa gɔm soorun bɔnu. Ma yen yɔɔtii yi
mɛɛra sɔ̃ɔ yari yeru gia.
18 Durɔ wi, u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun
bii, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
dɔma te ba yãku yee te bana ba kpa, ma ba kĩ
bu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko kpa bu yɛm
yɛ̃ka, wooda ye ba koo swĩi wee.
19 Lefiba sɔɔ, Sadɔkun bweseru sɔɔra kaa
yãku kowobu wuna ba n da nùn yãkuru
kue kpa a bu naa kinɛ kpɛndu wɛ̃ torarun
yãkurun sɔ̃.
20 Kpa a ten yɛm sua a yɛ̃ka yãku yee ten
kãanu nnɛ ye sɔɔ ka ten goonu nnɛ ye sɔɔ
ka sere maa yen bɔka yiruse ye sɔɔ a ka
sikerena. Nge mɛya kaa ka yãku yee te disi
wɔka kpa a tu sãrasia.
21 Kpa a naa kinɛ ten yaa sua a doke dɔ̃ɔ sɔɔ
batuma gaa sɔɔ ye ba sɔɔru kua tɔɔwɔ.
22 Tɔ̃ru yiruse sɔɔ, kaa ka boo kinɛru nawa
te ta ɩ̀ alebu gaa mɔ kpa a ka tu yãkuru
ko torarun sɔ̃. Nge mɛya kaa ka sãa yee te
sãrasia nge mɛ a raa kua ka naa kinɛ te.
23 À n torarun yãku te kua a kpa, kaa maa
naa kinɛru ka yãa kinɛru sua ni nu kun alebu
gaa mɔ.
24 Kpa a ka nu da wi, Yinni Gusunɔn mi
a ka yãkuru ko. Yãku kowobu ba koo nin
yaa bɔru yɛ̃kawa kpa bu ka nùn ye yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru kua.
25 Sɔ̃ɔ nɔɔba yirun baa sɔɔ tɔ̃ɔ baatere, kaa
n da boo kinɛru ka naa kinɛru ka yãa kinɛru
gowa a ka torarun yãkuru ko.
26 Nge mɛya sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen baa sɔɔ ba
koo ka yãku yee te sãrasia kpa ta n wãa wi,
Yinni Gusunɔn sɔ̃.
27 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen biru, sɔ̃ɔ nɔɔba itase,
yãku kowobu ba koo kpĩ bu den tɔmbu yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabuginu kua wi,
Yinni Gusunɔn mi. Kpa u ka bɛɛ nɔnu geu
mɛɛri. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Sãa yerun kɔnnɔ

ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia

44

1 Durɔ wi, u maa ka Esekiɛli da tɔɔwɔ kɔnnɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia. N deema kɔnnɔ
ge, ga kɛnuawa.
2 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kɔnnɔ ge, ga ko n kɛnuawa ba ɩ̀ gu kɛniamɔ.
Goo kun maa sarɔ mi, domi nɛ, Gusunɔ Isire-
liban Yinniwa na dua min di. Yen sɔ̃, ga ko n
kɛnuawa.
3 Adama bɛɛn kparo u koo kpĩ u sina mi,
u ka di nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Wiya u
koo maa kpĩ u du kɔnnɔ gen adɛrɔn di kpa u
yari min di.

Bango sariba ba ɩ̀ duɔ

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

4 Ma durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔwɔ ge
ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sãa yee ten dee
deeru. Ye Esekiɛli u mɛɛra yera u wa wee
Yinni Gusunɔn yiikon girima ya win sãa yee
te yiba. Ma u yiira u wiru ten girari.
5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a
wunɛn laakari dokeo kpa a mɛɛri sãa sãa ka
wunɛn tiin nɔni kpa a swaa daki a nɔ ye kon
nun sɔ̃ sãa yee ten woodaban sɔ̃. A yen dubu
ka yen yaribun wooda nɔni dokeo.
6 A Isireliba sɔ̃ɔwɔ be, be ba sãa mɛm nɔɔ
sariba a nɛɛ, ben daa kɔ̃sa ye, ya den man
nua.
7 Wee ba dera tɔn tuko bango sariba be ba
ɩ̀ man sãamɔ ba dua nɛn sãa yerɔ ba tu disi
doke. Sanam mɛ be, Isireliba ba man yãkuru
kuammɛ ka pɛ̃ɛ ka yaa gum ka yaa yɛm, ba ku
ra nɛn arukawani mɛm nɔɔwɛ ben daa kɔ̃san
sɔ̃.
8 Ben tii ba ɩ̀ nɛn sãa yerun sɔmburu nɔni
doke. Adama sɔba ba tu nɔmu sɔndia.
9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɛ̃, sɔɔ goo ù n
wãa ben suunu sɔɔ, ma u ɩ̀ man sãamɔ, ma u
ɩ̀ maa bango kue, u ɩ̀ duɔ nɛn sãa yeru mi.

Wooda Lefiban sɔ̃

10 Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Lefi be ba raa ka man tonda sanam mɛ Isireliba ba man deri ma ba da ba bũnu swĩi, ba koo ben toranun are mwa.
11 Ba ko n sãawa nɛn sãa yerun sɔm kowobu. Bera ba ko n da n sãa yee ten kɔnnɔsu mara. Kpa ba n ten sɔma mɔ̀. Beya ba ko n da Isireliban yãku dɔ̃ɔ mwaarugirun yaa sake kpa ba n wãa nɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃.
12 Wee tɛ̃, ba sãa Isireliban yãku kowobu bũnun nuurɔ, ma ba dera Isireliba ba tora. Yen sɔ̃, kon nɔma sua n bu so kpa bu ben toranun are mwa.
13 Na ǹ maa wuramɔ bu man susi bu Isireliba yãkuru kua. Ba ǹ maa duɔ nɛn sãa yerun dii dɛɛrarɔ ka dii te ta dɛɛre gem gem mi. Ba koo sekuru wa kpa bu ben daa kɔ̃san are mwa.
14 Sãa yerun nɛnubun sɔma kon bu wɛ̃ bu ko.

Wooda

yãku kowo tɔnwerobun sɔ̃

15 Adama yãku kowobu Lefiba Sadɔkun bweseru sɔɔ, be ba sɔmburu kua nɛn sãa yerɔ sanam mɛ Isireliba ba tora ba man deri, beya ba ko n da man susi bu yãkuru ko ka pɛ̃ɛ ka yaa gum ka yaa yɛm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Beya ba ko n da du nɛn sãa yerɔ kpa bu susi nɛn tabuluɔ bu man sã. Kpa bu nɛn sãa yee ten sɔmburu nɔni doke.
17 Bà n duɔ sãa yee ten yaara sɔɔkaaɔ, kon de ba n sãa yãnu dokewa ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii. Bà n sɔmburu mɔ̀ sãa yee ten yaara mi ka sere ten tiin sɔɔwɔ ba ǹ yãnu dokemɔ ni ba kua ka yãa sansu.
18 Ba ko n dawani bɔkuawa kpa ba n sokoto kpirinu deewa, ye kpuro ya n sãa ye ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii. Kpa bu ku raa kpaka sɛ̃ke bu ku ka wɛnyan sɔ̃.
19 Bu sere yari bu da yaara mi Isireliba ba mɛnnɛ, ba koo gina ben yãku yãa ni potiriwa bu yi sãa yeru mi. Kpa bu ku raa ka nu tɔmbu baban sɔ̃ nu disi duura. Saa ye, kpa bu ganu doke bu ka yarima.
20 Yãku kowobu ba ǹ wii pɔɔru potamɔ. Ba ǹ maa derimɔ ben seri yi dɛnya.
21 Yãku kowo goo u ku raa tam nɔ u sere da nɛn sãa yerun yaara sɔɔkaaɔ.
22 Ben goo u ku raa maa gɔmini ǹ kun mɛ kurɔ wi ba yina sua kurɔ. Isireliba sɔɔra u koo wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃ sua. Adama u koo kpĩ u yãku kowo goon gɔmini sua.
23 Ba koo nɛn tɔmbu sɔ̃ɔsiwa ye ya sãa nɛ Gusunɔgia ka ye ya ǹ sãa nɛgia. Yeya, ye ya dɛɛre ka ye ya ǹ dɛɛre.
24 Bera ba koo nɛn tɔmbu siria nge mɛ nɛn woodaba ba gerua. Kpa bu nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ka nɛn tɔ̃ɔ baka ni na bu wɛ̃, kpa bu nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru bɛɛrɛ wɛ̃.
25 Yãku kowo u ku goon goru baba kpa u ku raa tii disi doke. Adama u koo kpĩ u win tiin tundon goru baba ka win mɛrogiru ka win bibuginu ka win mɔɔgiru ka win wɔnɔgiru ka win sesu wi u kun durɔ yɛ̃giru.
26 Ũ n tii dɛɛrasia goo ten sɔ̃, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa u koo ko u sere win sɔmburu tore.
27 Dɔma te u koo du dii te ta dɛɛre mi, u koo gina win tiin toranun yãkuru ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
28 Wee ye ya ko n sãa ben tubi. Nɛna ba koo sɔmburu kua. Ba ǹ bu tem gam wɛ̃ɛmɔ ba n mɔ Isireliɔ. Nɛna ko na n sãa nge ben tem kɔsire.
29 Ye ba ka torarun yãkunu ka yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛ kua ka kɛ̃ɛ ni ba ka naamɔ ka sere ye ba yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃, ye kpuro ya ko n sãawa ben dĩanu.
30 Dĩa gbiikii ni ba koo ka nɛ, Yinni Gusunɔ naawa, nu koo kowa yãku kowobuginu. Isireliba ba ko n da ben dĩa bimin som gem yãku kowobu wɛ̃wa kpa n bu domaru kua.
31 Adama yãku kowobu ba ǹ yaa goru ǹ kun mɛ gunɔ goru dimɔ ǹ kun mɛ ye gãanu kasuka nu go.

Tem mɛ ba koo wuna nɛnɛm

45

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, sanam mɛ ba koo Isireliban bwese kɛri yi tem bɔnu kua, ba koo tem gam wunawa mu n sãa kɛ̃ru te ba Yinni Gusunɔ wɛ̃. Tem mɛn dɛ̃ɛbu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Mɛn yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Mɛ kpuro mu ko n sãawa mɛ ba wuna ba yi Yinni Gusunɔn sɔ̃.
2 Tem mɛ sɔɔra ba koo batuma wuna sãa yerun sɔ̃. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum mu ko n nɛwa mu n sãa dɛka nɛɛra wunɔm wunɔm (500) kpa bu maa batuma gaa deri mi, bu ka sikerena ya n sãa gɔm soonu weeraakuru.
3 Ba koo maa batuma gaa wuna gbiikaa ye sɔɔ mi ba koo Yinni Gusunɔn sãa yeru swĩi. Ya ko n sãawa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃ tem mɛ sɔɔ.
4 Yera ya ko n sãa yãku kowobugia be, be ba ra Yinni Gusunɔ sɔmburu kue sãa yerɔ. Miya ben dia ko n wãa ka Yinni Gusunɔn sãa yeru.
5 Batuma mi Lefiba ba ko n wãa yen dɛ̃ɛbu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Yen yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Kpa bu dia yɛndu ko mi.
6 Yinni Gusunɔn batuma yen deedeeru, ba koo maa batuma gaa wuna mi Isireliba ba koo ben dia bani. Batuma yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000) kpa yen yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000).

7 Ba koo maa batuma gaa wuna ben kparon sɔ̃. Ya ko n wãawa Isirelibagian nɔɔwɔ ka sere maa Yinni Gusunɔgian nɔɔwɔ. Batuma ye, ya koo dawa saa sɔ̃ɔ duu yerun di n ka girari nim wɔ̃kuɔ, saa maa sɔ̃ɔ yari yerun di sere ka mi Isireliban tem mu yɔ̃ra. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n ka Isireliban bwese kɛra tian tem nɛwa.

8 Nge mɛya kparobu ba ko n ben tem mɔ Isireliɔ. Ba ɲ maa nɛn tɔmbu dam dɔremɔ bu begim mwa. Ba koo bu mu deriawa.

Sina bokon saria ka tɔmbugia

9 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bɛɛ Isireliban sina bibu ya den tura. I de wɔraru ka dam dɔrebu bu kpe. I gem ka wooda swĩiyɔ kpa i ku maa nɛn tɔmbu wɔrari ye ba mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

10 I de bɛɛn kiloba ka bɛɛn yĩirutinu nu n sãa dee dee.

11 Sakaku ge ba ra ka dĩa bimi yĩire ba mɔ̀ efa ka ge ba ra ka gãa yarum yĩire ba mɔ̀ bati, i de ni kpuro nu n nɛ. Kpa ye kpuro ya n sãa sakaku ge ba mɔ̀ homɛrin bɔnu wɔkurun tia.

12 Sii geesun gobi sikili tia ya n maa sãa gobi yi ba mɔ̀ gera yɛndu, kpa sikilin gobi wata ya n maa sãa minu tia.

13 Wee kɛ̃ɛ ni i ko i n da wɛ̃. I n bɛɛn alikama ka dĩa bima ye ba mɔ̀ ɔɔsu gã, i ko efan bɔnu nɔɔba tian sube teeru suawa homɛri tia sɔɔ.

14 I n maa gum wɛ̃ɛmɔ, i ko i mu yĩirewa ka sakaku ge ba mɔ̀ bati. Bati wɔkuru ta sãawa homɛri tia. Homɛri ka kɔri ya sãawa tia. Batin bɔnu wɔkurun tia i ko i wuna.

15 Isireliɔ, yãa gɔ̃ɔ sɔɔ, yãanu goobu (200) nù n wãa, yãa teera i ko i wɛ̃ kɛ̃run sɔ̃ ɲ kun mɛ yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun sɔ̃ ɲ kun mɛ siarabun yãkurun sɔ̃. Nge mɛya nɛ, Yinni Gusunɔ kon ka bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

16 Isireliba kpurowa ba ko n da ben kparo kɛ̃ɛ te wɛ̃.

17 Domi wiya u ko n da yãku nin wunanɔsu ko Isireliban sɔ̃ suru kpao baawure sɔɔ ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, tɔ̃ɔ bakaru baatere sɔɔ gesi. Yãku ni ba ko n da ko mi, niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka kɛ̃nu ka yãku ni ba ra ko ka gberun dĩanu ka tararun yãkunu ka sere siarabun yãkunu.

Yãku yerun dɛɛrasiabu

18 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru, ba koo naa kinɛru sua te ta ɲ alebu gaa mɔ. Kpa bu ka sãa yee te disi wɔka.

19 Yãku kowo u koo naa yen yɛm sua kpa u yɛ̃ka sãa yee ten kɔnnɔn kadiriba sɔɔ ka sere yãku yerun goonu nnɛn nɔɔ bɔkan wɔllɔ ka sere dii yaara ye ya wãa sɔɔwɔn kɔnnɔwɔ kadiriba sɔɔ.

20 Suru win sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, ba koo maa yãkuru ko be ba tora ba ɲ ka baarun sɔ̃. Nge mɛya ba koo ka sãa yee te sãrasia.

21 Suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra ba koo Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di. Ba koo tɔ̃ɔ te diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia dokewa ba koo di tɔ̃ɔ ni sɔɔ.

22 Yen dɔma te, Isireliban kparo u koo naa kinɛru gowa win toranu ka win tɔmbuginun sɔ̃.

23 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, tɔ̃ɔ baatere kɛtɛ kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiruwa u koo go u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko. Kpa u maa boo kinɛnu nɔɔba yiru go toranun yãkunun sɔ̃, yen gaa ya kun alebu gaa mɔ.

24 Yen biru alikaman som kilo tɛna ka gum ditiri nɔɔba tia ba koo sɔndi naa ka yãaru baateren wɔllɔ.

25 Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, tɔ̃ɔ bakarun sanam, yãku tee niya ba koo ko sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ ka yen som mɛ, ka gum mɛ.

Wooda

ye Isireliban kparo u koo swĩi

46

1 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sãa yerun yaara sɔɔkaan kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, ga ko n kɛnuawa sɔ̃ɔ nɔɔba tia yè sɔɔ ba ra sɔmburu ko. Adama ba koo gu kɛniawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao ù n yara.

2 Isireliban kparo u koo duwa saa kɔnnɔ ge ga wãa tɔɔwɔn di kpa u na u yɔ̃ra kɔnnɔ gen kadirin bɔkuɔ sanam mɛ yãku kowobu ba nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka siarabun yãkuru kuamme. Saa ye sɔɔ, u ko n yiirewa kɔnnɔ gen mi. Yen biru kpa u yari. Ba ɲ kɔnnɔ ge kɛnumɔ sere yoka.

3 Isireliba ba koo na bu kpunawa bu Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ kɔnnɔ gen mi tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao baawure sɔɔ.

4 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, sina boko u koo yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko ka yãa kpɛmminu nɔɔba tia ka sere maa yãa kinɛ teeru. Ni kpuro nu kun alebu gaa mɔ.

5 U koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi yãa kinɛru baateren wɔllɔ ka sere maa gum ditiri nɔɔba tia som mɛn wɔllɔ. Som mɛ u kĩwa u koo sɔndi yãa kpɛmminu wɔllɔ.

6 Suru kpao ù n yara, u koo naa kinɛ kpɛndu gowa te ta ɲ alebu mɔ ka yãa kpɛmminu nɔɔba tia ka yãa kinɛ teeru, ni kpuro nu kun alebu mɔ.

7 Mɛya u koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi naa kinɛru baateren wɔllɔ ka yãa kinɛru baateren wɔllɔ. U koo gum ditiri nɔɔba tia doke som mɛ sɔɔ kpa u yãa kpɛmmii nin wɔllɔ som sɔndi mɛ u kĩ.

8 Ben kparo u koo duwa saa dii yaaran kɔnnɔn di. Min diya u koo maa ka yari.

9 Adama Isireliba bà n man sãaru na tɔ̃ɔ
bakaru garu sɔɔ, be ba dua saa kɔnnɔ ge ga
wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ba koo yariwa
ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Be ba maa dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Goo kun
yariɔ kɔnnɔ ge u ka duan di.
10 Ben kparo u koo du sanam mɛ ba duɔ
kpa u yari sanam mɛ ba yariɔ.

Yãkunun wooda

11 Tɔ̃ɔ bakanun sanam, bà n yãkuru mɔ̀ ka
naa kinɛru ka yãa kinɛru, alikaman som kilo
tɛna ba ko n da sɔndi sabe nin baateren wɔllɔ
ka gum ditiri nɔɔba tia. Adama ɳ̀ n yãa kinɛ
kpɛndun na ba ka mɔ̀, som mɛ̀n nɔɔ ba kĩwa
ba koo ka na.
12 Ben kparo ù n gɔ̃ru doke u yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ɳ̀ kun mɛ siarabun yãkuru
ko, ba ko n da nùn kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari
yeru gia kɛniɛwa. U koo tu kowa nge mɛ u ra
ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Ũ n yara u doona kpa
bu kɔnnɔ ge kɛnɛ.
13 Tɔ̃ɔ baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuewa ka yãaru wɔ̃ɔ
tiagiru te ta ɳ̀ alebu gaa mɔ. Ba ko n da tu
kowa bururu baatere.
14 Bururu baatere, ba ko n da yãkuru kowa
ka som kilo nɔɔbu ye ba burina ka gum ditiri
yiru. Mɛya ba ko n da tu ko tɔ̃ɔ baatere sere
ka baadommaɔ.
15 Nge mɛya bururu baatere ba ko n da
Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kue
ka yãa kinɛ kpɛndu ka som ka sere maa gum.
Mɛya ba ko n da tu ko sere ka baadommaɔ.

Ye n sãa Isireliban kparon

bibugia

16 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na geru a.
Na nɛɛ, Isireliban kparo ù n win bibun turo
tem kã, tem mɛ, mu koo kowa bii win bibun
bweserugim.
17 Adama ù n win yoo tem kã, yakiabun
wɔ̃ɔ gà n tura yoo wi, u ɳ̀ ko n maa tem mɛ mɔ.
Saa ye sɔɔ, mu koo kowa wi, kparo wigim.
Win bibu tɔnawa ba koo kpĩ bu win tem tubi
di.
18 Kparo wi, u ku raa win tɔmbu tem
mwaari. Ye u koo win bibu wɛ̃ kpuro u de
ya n wee win mɔrun di. Kpa nɛn tɔmbu sɔɔ
goo u ku raa ka win tem bia.

Sãa yerun doo koo yeru

19 Durɔ wi, u ka Esekiɛli da dirɔ te ta wãa
yãku kowobun sɔ̃ sãa yerɔ. U dua saa kɔnnɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di. Yen sɔɔ
mi, ayeru gara wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia.
20 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, aye te, ta sãawa
mi yãku kowobu ba ko n da toranun yãku
yaa yike kpa bu som mɛ ba ka yãkunu kua
sɔmɛ. Nge mɛya ba ɳ̀ maa ka yi dɔɔ tɔɔwɔ
Isireliba bu sere ye babiri. Domi ya sãawa
Yinni Gusunɔgia.
21 Yen biru u maa ka nùn da yaara tɔɔkaaɔ.
Ma ba da yen goonu nnɛ ye kpuron mi. Ma u
deema ba batuma gaa wĩa goo ten baateren
mi.
22 Batuma yen baayeren dɛ̃ɛbu bu sãawa
gɔm soonu weeru ma yen yasum maa sãa
gɔm soonu tɛna. Ye nnɛ ye kpuro ya nɛwa.
23 Ba gana kua ba ka ye nnɛ ye kpuro
sikerena. Ma ba dosu gira gana ye sɔɔ.
24 Ma durɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya sãawa
mi sãa yee ten sɔm kowobu ba ko n da yaa
yike ye tɔmba ka yãkuru na.

Daa te ta yarimɔ

Saa sãa yerun di

47

1 Yen biru durɔ wi, u ka Esekiɛli gɔsira sãa
yerun kɔnnɔwɔ. Yera nim mu kuramɔ dii ten
kɔnnɔn tem di sɔ̃ɔ yari yeru gia. Domi dii ten
kɔnnɔ ga mɛɛrawa sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma nim
mɛ, mu kokumɔ mu dɔɔ sãa yerun nɔm geu
gia yãku yerun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
2 Ma u maa ka nùn da kɔnnɔ, ge ga wãa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ba besira ba da tɔɔwɔ
sere kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma
Esekiɛli u wa nim mɛ, mu kokumɔwa nɔm
geu gia.
3 Durɔ wi, u da sɔ̃ɔ yari yeru gia. N deema
u wɛ̃ɛ nɛni win nɔmaɔ. Nge mɛ u dɔɔ, u yam
mi yĩira gɔm soonu nɔrɔbu (1.000). Ma u
Esekiɛli tɔburasia. Ma nim mɛ, mu na sere
win naa wĩinɔ.
4 Yen biru u maa gɔm soonu nɔrɔbu yĩira.
Ma u dera Esekiɛli u nim mɛ tɔbura. Ma nim
mɛ, mu na sere win dũu wĩinɔ. Ma u maa susi
u yĩira gɔm soonu nɔrɔbu. Ma mu na sere
win pɔraɔ.
5 Ma u maa yĩira gɔm soonu nɔrɔbu mi n
sãa nim bwee bakaru te Esekiɛli u ɳ̀ kpɛ̃ u
tɔbura. Domi nim mɛ, mu duku. Goo kun
kpɛ̃ u mu tɔbura ma n kun mɔ ka kɛ̃ɛri.
6 Ma u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a ye
kpuro mɛɛra sãa sãa?
Ma u ka nùn wurama daa ten bɔ̃ɔwɔ.
7 Ye u ka nùn tura mi, yera u wa dãnu nu
dabi daa ten goo gookaɔ.
8 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nim mɛ, mu koo
kokuwa mu da wɔɔ bera ye ya wãa sɔ̃ɔ yari
yeru giaɔ ka wɔwa ye ba mɔ̀ Arabaɔ kpa
mu sere da nim wɔ̃kuɔ. Mɛya mu koo nim
wɔ̃kun nim dɛɛrasia.
9 Mi nim mɛ, mu gesi dua kpuro, hunde
koni ye ya wãa mi ya ko n wãaru mɔwa. Kpa
swɛ̃ɛ yi n dabi. Domi mi nim mɛ, mu dua
kpuro mu koo mɛ mu tie dɛɛrasiawa.
10 Saa Engɛdin di n ka da Eni Egalaimuɔ,
surɔkɔba ba ko n da n wãawa mi, ba n
yãakoronu keewa daa ten goorɔ. Ta ko n

swɛ̃ɛ bwese bweseka mɔwa nge nim wɔ̃ku ge ba sokumɔ Mɛditeranɛ. Swɛ̃ɛ yi, yi ko n dabi.
11 Adama ba koo ten daa burenu ka ten yɛrusu deriwa bɔɔ te ta wãa min sɔ̃.
12 Ten goonɔ dãa ko n kpiawa nìn wurusu kun dɛruramɔ, nìn marum kun maa kpeemɔ. Nu ko n da yewa suru baawure. Domi nu ko n nim waamɔwa sãa yerun di. Ba ko n da dãa nin marum diwa kpa bu ka nin wurusu bararun tim ko.

Yinni Gusunɔ u Isireliban

tem nɔɔ bura yenu yiimɔ

13 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bɛɛ Isireliba, tem mɛ i ko i bɔnu ko, kon bɛɛ mɛn nɔɔ bura yenu sɔ̃ɔsi. Yosɛfun bwese kɛra bɔnu yiruwa ya koo wa.
14 Bwese kɛri yi yi tien bɔnu ya ko n nɛwa. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na nɔma sua na bɔ̃rua na nɛɛ, bɛɛn baababara kon mu wɛ̃. Yen sɔ̃na bɛɛ i ko i mu wa i tubi di.
15 Tem mɛn nɔɔ bura yeru wee. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ta torua saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka da Hɛtilonin swaaɔ sere ka Sedadin wuu duu yerɔ,
16 ka Hamatiɔ ka Bɛrɔtaɔ ka Siburaimuɔ. N deema wuu si, su wãawa Damasi ka Hamatin nɔɔ bura yerun baa sɔɔ ka Hasɛɛ Hatikonin temɔ Hafaranin tem nɔɔ bura yeru gia.
17 Nge mɛya sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun tem nɔɔ bura yee te, ta ko n wãa saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka girari Hasaa Enɔɔwɔ Damasin tem nɔɔ bura yerɔ ka Safoniɔ Hamatin tem nɔɔ bura yerɔ.
18 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa tem mɛn nɔɔ bura yeru ta koo daa te ba mɔ̀ Yuudɛni swĩiwa Hafaraniɔ ka Damasiɔ ka Galadiɔ ka Isireliban tem baa sɔɔ. Ta ko n wãawa saa tem nɔɔ bura yee te ta wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di n ka na nim wɔ̃ku bɔruguuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia.
19 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian tem nɔɔ bura yee te, ta koo dawa saa Tamaan di sere ka Mɛriban bwiaɔ Kadɛsiɔ kpa tu Egibitin daaru swĩi sere n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Nɔɔ bura yee te ta wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, tera mi.
20 Sɔ̃ɔ duu yeru gian tem nɔɔ bura yeru ta ko n sãawa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ ma ya yɔ̃ra Hamatin deedeeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Sɔ̃ɔ duu yerugiara maa mi.
21 Bɛɛ Isireliban bwese kɛri wɔkura yiru sɔɔ
22 i ko i tem mɛ bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka sɔɔ be ba wãa ka bɛɛ ba ka bibu mara bɛɛn suunu sɔɔ. I ko i bu garisiwa nge Isireliba. Kpa i tubi ye bɔnu ko ka be sannu ka tɛtɛ.
23 I ko i sɔɔ nùn win baa wɛ̃wa bwese kɛra yè sɔɔ u wãa. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Ba tem mɛ bɔnu kua

48

1 Isireliban bwese kɛra baayeren yĩsiru wee ka bɔnu ye yen baayere ya wa. Danun bwese kɛra ya yen baa wa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, swaa ye ya dɔɔ Hɛtiloniɔ Hamatin di n ka da Hasaa Enɔɔ gia Damasi ka Hamatigibun tem bɔkuɔ. Tem mɛ, mu wãawa saa sɔ̃ɔ yari yerun tem nɔɔ bura yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yeru gia.
2 Danu ben bɔkuɔ, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ Asɛɛbagima mu wãa mi.
3 Asɛɛbagim bɔkuɔ Nɛfitalibagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
4 Nɛfitalibagim bɔkuɔ, Manasebagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
5 Manasebagim bɔkuɔ Efaraimubagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
6 Efaraimubagim bɔkuɔ Rubɛnibagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
7 Rubɛnibagim bɔkuɔ Yudabagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.

Tem

mɛ ba koo Yinni Gusunɔ wɛ̃

8 Yudaban tem bɔkuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gian tem nɔɔ bura yeru mi, n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia, bera miya ba koo Yinni Gusunɔn tem yĩire. Mɛn dɛ̃ɛbu bu ko n ka Isirelibagim nɛwa kpa mɛn yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Kpa bu Yinni Gusunɔn sãa yeru bani mɛn suunu sɔɔ.
9 Batuma ye ba koo Yinni Gusunɔ deria mi, yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Kpa yen yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000).
10 Yãku kowoba ba koo batuma yen sukum sua. Kpa ya n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Sɔ̃ɔ duu yeru gia gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru. Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru kpa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yen dɛ̃ɛbu bu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Kpa Yinni Gusunɔn sãa yeru ta n wãa yen suunu sɔɔ.
11 Yãku kowo Sadɔkun bibun bwesera ta ko n tem mɛ mɔ. Domi beya ba wãa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔmburu sɔɔ sanam mɛ Lefi yãku kowo be ba tie ka Isireliba ba man deri.
12 Batuma ye, ya ko n sãawa nɛnɛm ye ba wuna Isireliban tem di Lefiban tem nɔɔ bura yerun bɔkuɔ.
13 Lefi ben tem mu ko n wãawa yãku kowobugim bɔkuɔ. Mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Yen yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru.

14 Ba ɲ̀ mɛ sɔɔ gam gum dɔramɔ. Ba ɲ̀ maa
kpɛ̃ bu ka mu gam kɔsina ɲ̀ kun mɛ bu mu
goo wɛ̃. Domi mɛya mu kpuro kere yèn sɔ̃
mu sãa Yinni Gusunɔgim.

Batuma ye ya ko n sãa

sina bokogia ka wuugibugia

15 Tem mɛ mu tie, mɛn yasum mu sãawa
gɔm soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma
mɛn dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba
yɛnda nɔɔbu (25.000). Ye kpuro ya ko n
sãawa wuugibugia. Mɛ sɔɔra ba koo ben dia
bani ka sere ye ya tie. Wuun batuma yen
goonu nnɛ ye kpuro ya ko n nɛwa,

16 gooru baatere ta n sãa gɔm soonu
nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500).

17 Ba koo batuma gaa deriwa bu ka wuu
ge sikerena ya n sãa gɔm soonu goobu ka
weeraakuru (250) yen goonu nnɛ ye kpuro
sɔɔ.

18 Batuma ye ya tie wuugian yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ya
ko n wãawa yãku kowobugian bɔkuɔ. Yen
dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun
suba wɔkuru (10.000) sɔ̃ɔ yari yeru gia ka
maa sɔ̃ɔ duu yeru gia. Batuma ye sɔɔra ba koo
dĩanu duure ni ba ko n da ka be ba wuu gen
sɔmburu mɔ̀ nɔɔri.

19 Ba koo sɔm kowo be gɔsiwa bwese kɛra
baayeren min di. Be kpurowa ba koo wuku
tem mɛ sɔɔ.

20 Yinni Gusunɔn tem mɛ kpuron goonu
nnɛ kpuro nu ko n nɛwa, nu n sãa gɔm soonu
nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu nɔɔbu (25.000).
Mɛ sɔɔra ba koo wuun batuma wĩa.

21 Batuma ye ya tie, ya ko n sãawa sina
bokogia kpa ya n Yinni Gusunɔgia ye suunu
doke ka sere mi wuugibu ba koo sina. Yen
yasum mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun
suba yɛnda nɔɔbu sɔ̃ɔ yari yerun tem nɔɔ
bura yeru gia, yen dɛ̃ɛbu bu n maa sãa gɔm
soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sɔ̃ɔ duu
yeru gia nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ
gia. Nge mɛya batuma ye ba wuna Yinni
Gusunɔn sɔ̃ ka sãa yee ten sɔ̃, ye kpuro ya ko
n wãawa tem mɛn suunu sɔɔ.

22 Lefiban batuma ka wuugia ye, ya ko
n ben kparogia bɔnu sãawa yiru. Ya ko n
wãawa Yudabagia ye ya wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia ka sere Bɛnyamɛɛbagia ye ya wãa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gian baa sɔɔ.

Bwese kɛri yi yi wãa

sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔn tem

23 Bwese kɛri yi yi tien tem wee.
Bɛnyamɛɛbagim mu ko n wãawa saa
Isireliban tem nɔɔ bura yerun sɔ̃ɔ yari yerun
di n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ
sɔ̃ɔ duu yerɔ.

24 Bɛnyamɛɛbagim bɔkuɔ Simɛɔbagima mu
ko n wãa mi, sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu
yerɔ.

25 Simɛɔbagim bɔkuɔ Isakaribagima mu ko
n maa wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da
sɔ̃ɔ duu yerɔ.

26 Isakaribagim bɔkuɔ Sabulonibagima mu
ko n maa wãa mi, sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ
duu yerɔ.

27 Sabulonibagim bɔkuɔ Gadibagima mu
ko n maa wãa mi, sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da
sɔ̃ɔ duu yerɔ.

28 Gadibagima mu ko n sãa Isireliban tem
nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Ta
koo dawa saa Tamaan di sere Mɛriban bwiaɔ
Kadɛsiɔ, kpa tu Egibitin daaru swĩi sere n ka
da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.

29 Tem mɛya i ko i bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛ
Isireliban bwese kɛri sɔɔ kpa bɛɛn baawure
u win bɔnu wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

Yerusalɛmun kɔnnɔsu

wɔkura yiru

30-31 Kɔnnɔsu wɔkura yiruwa ba koo doke
Yerusalɛmuɔ. Sin baagere ga koo bwese kɛra
tian yĩsiru sɔbewa. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia,
gana yen dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu nɔrɔbun
suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500). Kɔnnɔsu
itawa ba koo doke mi. Teu sɔɔ, ba koo
Rubɛnin yĩsiru doke, yiruse sɔɔ Yudagiru,
itase sɔɔ maa Lefigiru.

32 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa gana ya ko n wãa.
Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãa gɔm soonu nɔrɔbun
suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500). Ba koo
kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n Yosɛfun
yĩsiru mɔ, yiruse Bɛnyamɛɛgiru, itase maa
Danugiru.

33 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian gana ya ko n
ka yiɔnɔ dɛ̃ɛbu nɛwa. Ba koo maa kɔnnɔsu ita
yaba mi. Gbiikuu ga ko n Simɛɔn yĩsiru mɔ,
yiruse Isakarigiru, itase maa Sabulonigiru.

34 Sɔ̃ɔ duu yeru gian gana ya ko n ka yi yi tie
dɛ̃ɛbu nɛwa. Kpa bu yi kɔnnɔsu ita yaba nge
mɛ ba yiɔnɔ kua. Gbiikuu ga ko n Gadin yĩsiru
mɔ, yiruse Asɛɛgiru, itase maa Nɛfitaligiru.

35 Gana ye ya koo wuu ge sikerena kpuron
dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun
suba yɛndu yiru sari (18.000).

Saa dɔma ten di, ba ko n da wuu ge sokuwa
Yinni Gusunɔ u wãa mini.

DANIƐLI

Danɩɛlin tireru, Yudaban wahala ka ben nɔni swãara ta ka yã sanam mɛ ba wãa yoru sɔɔ tɔn tukobun mi. U tu yorua u ka win tɔmbu dam kɛ̃ bu ka tɛmana baa bà n wãa nɔni swãaru sɔɔ. Domi Gusunɔ u koo bu nasara wɛ̃.

Tire te, ta Gusunɔn kpãaru ka win girima sõɔsimɔ. Wiya u bannu kpuro nɛni. Wiya u handunia kpare.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru. Gbiikaa Danɩɛli ka win bɔrɔba ba nasara wa ben yibɛrɛban wɔllɔ yèn sõ ba ben naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ. Yiruse Danɩɛli u kãsi dabinu wa ni nu sõɔsimɔ nge mɛ bannu ganu koo swĩina kpa nu wɔruku. Adama Gusunɔn tɔmba koo nasara wa.

Tire ten kpunaa

1. Danɩɛli ka win bɔrɔba, wiru 1n di sere wiru 6.
2. Danɩɛlin kãsinu, wiru 7n di sere wiru 12.

Danɩɛli ka win kpaasibu ba wãa Babiloniɔ

1 Yoyakimu, Yudaban sina bokon bandun wõɔ itase sɔɔra Nɛbukanɛsaa Babilonin sunɔ u na ka win tabu kowobu ba Yerusalɛmu tarusi.

2 Yera Yinni Gusunɔ u dera u Yoyakimu ka win tɔmbu gabu mwa. Ma u dera u sãa yerun dendi yãnu ganu gura u ka da Babiloniɔ u yi win bũu dirun arumanin beru yerɔ.

3 Yen biru, u Asipenasi win sɔm kowobun wirugii sõɔwa u nɛɛ, u Isireliba sɔɔ sina bibu ka wirugibun bibu gabu gɔsio

4 ba n sãa durɔ burɔbu be ba ṅ alebu gaa mɔ. Kpa ba n bwisi ka yɛ̃ru ka laakari mɔ bu ka kpĩ bu Babilonin barum keu ko, kpa bu sɔmburu ko sina kpaarɔ.

5 Ma sina boko u win tiin dĩa nùn bweseru u ra di ka tam mɛn bweseru u ra nɔ bu wɛ̃ ba n dimɔ kpa ba n nɔrumɔ baadomma ba n ka keu mɔ̀ sere n ka ko wõɔ ita bu sere sɔmburu tore sina kpaarɔ.

6 Be ba gɔsa mi sɔɔra Yuda beni ba wãa, Danɩɛli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria.

7 Ma sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, u bu yĩsinu kɔsa. Danɩɛligira Bɛlitasaa. Hananiagira Sadaki. Misɛligira Mɛsaki. Asariagira maa Abɛnɛgo.

8 Danɩɛli u gõru doke u sina bokon dĩanu ka win tam mɛ yina, kpa u ku raa tii disi doke. Ma u sɔm kowobun wirugii wi, suuru kana u ku nùn tilasi ko u ka sese te di.

9 Ma Gusunɔ u dera wirugii wi, u ka Danɩɛli nɔnu geu mɛɛra u nùn durom kua.

10 U nɛɛ, na nɛn yinni sina bokon bɛrum mɔ. Domi wiya u yi ye i ko i di ka ye i ko i nɔ. U n da maa wa i ṅ bɔɔru nge bɛɛgii be ba tie, saa ye sɔɔ, kari sɔɔra i man doke mi. Domi ba koo kpĩ bu man wiru bura.

11 Yera Danɩɛli u be nnɛ yen nɔɔrio wi wirugii wi, u bu nɔmu sɔndia sõɔwa u nɛɛ,

12 a de su dĩanu di yaa sari kpa su nim dirum nɔ sõɔ wɔkurun saka.

13 Yen biru, kpa a bɛsɛn wuswaa mɛɛri kpa a maa be ba sunɔn dĩanu dimɔn wuswaa mɛɛri. Yen mɛ a wa kpa a sun kua mɛ.

14 Ma u ben gari yi wura u bu deri sere sõɔ wɔku te.

15 Ye sõɔ wɔku te, ta tura, yera u ben wuswaa mɛɛra ma u wa ba bwãa do. Ba maa be ba sina bokon dĩa duronu dimɔ bɔɔrum kere.

16 Ma Danɩɛliban nɔɔrio wi, u ṅ maa bu dĩa duro ni, ka tam mɛ wɛ̃. U bu dĩanu wɛ̃wa yaa sari.

17 Gusunɔ u aluwaasi nnɛ ye yɛ̃ru wɛ̃. Ma u bu bwisi kã ba Kaladen barum tireru gia sãa sãa. Ma u bu kua laakarigibu. U maa Danɩɛli bwisi kã u ka dosusu ka kãsinu kpuro tubusia.

18 Ye wõɔ ita ye, ya yiba, ye sina boko Nɛbukanɛsaa u bura mi, yera sɔm kowobun wirugii wi, u aluwaasi be kpuro yara u ka nùn bu daawa.

19 Ma sina boko wi, u ka bu gari kua. Be kpuro sɔɔ, goo sari wi u sãa nge Danɩɛli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria. Yen sõna sina boko u bu wura ba n sãa win sɔm kowobu.

20 Gari yi sina boko u bu bikia kpuro, ba ra yi wisiwa ka bwisi, ka yɛ̃ru. Ma u wa ba dobo dobogibu ka sɔrobu bwisi kere sere mi n toma, be ba wãa win tem sɔɔ kpuro.

21 Ma Danɩɛli u wãa mi sere Sirusi u ka bandu di.

Nɛbukanɛsaan dosu

2

1 Nɛbukanɛsaan bandun wõɔ yiruse sɔɔ, u dosu gagu kua. Dosu ge, ga nùn bɛrum mwa sere u kpana u dweeya.

2 Yera u dobo dobogibu sokusia ka sɔrobu ka bũu sinambu ka bwisigibu bu ka nùn win dosu ge sõ. Ma tɔn be kpuro ba na ba mɛnna win wuswaaɔ.

3 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, na dosawa. Ga maa man bɛrum mwa. Na kĩwa i man sõ ye na dosa.

4 Ma bwisigii be, ba sina boko sõɔwa ka Aramugibun barum ba nɛɛ, yinni, wunɛn hunde yu dakaa da! A sun dosu ge sõɔwɔ kpa su nun gu tubusia.

5 Ma sina boko u maa bu sõɔwa u nɛɛ, wee ye na gõru doke n bɛɛ kua. I kun man dosu gen tii sõɔwa ka gen tubusianu sannu, kon de bu bɛɛ bɔtiri bɔtiriwa kpa bɛɛn yɛnusu su ko bansu.

6 Adama ì n man gu sõɔwa ka gen tubusianu sannu, kon bɛɛ kɛ̃ɛ dabinu wɛ̃.

Kpa i bɛɛrɛ baka wa. Yen sɔ̃ tɛ̃, i man dosu
gen tii sɔ̃ɔwɔ ka gen tubusianu.
7 Ba kpam nùn wisa ba nɛɛ, yinni, a sun
wunɛn dosu ge sɔ̃ɔwɔ kpa su nun gu tubusia.
8 Sina boko u bu wisa u nɛɛ, na yɛ̃ sãa sãa
ma i kĩ i gari gawawa. Domi i nua ye na gɔ̃ru
doke n bɛɛ kua.
9 Ma i ɲ̀ man dosu ge sɔ̃ɔwa, ye na gɔ̃ru
doke n bɛɛ kua mi, ya koo bɛɛ kpuro deema.
Domi i sɔɔru kpa i ka man weesu ka gari
suninu naawawa kpa n ka nɛn gere kɔsi. Yen
sɔ̃, i man dosu gen tii sɔ̃ɔwɔ kpa n gia ma i ko
i kpĩ i gu tubusia.
10 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, goo sari dunia
sɔɔ mini wi u koo kpĩ u wunɛn gari yini wisi
baa be ba dam mɔ nge wunɛ, ben goo sari
wi u gari yinin bweseru bikiare sɔrobun mi,
ɲ̀ kun mɛ dobo dobogibun mi, ɲ̀ kun mɛ
Babilonin bwisigibun mi.
11 Ye wunɛ sina boko a bikia mini, goo sari
wi u koo kpĩ u nun ye tubusia sere bũnu
baasi ya! Wee nu ku ra n maa wãa tɔmbun
suunu sɔɔ.
12 Ye sina boko u ben gari yi nua, yera u
mɔru bɛsira. Ma u wooda wɛ̃ bu Babilonin
bwisigibu kpuro go.
13 Ma ba sina bokon gari yi kpara ma ba
koo Babilonin bwisigii be go. Ma ba Danɛli
ka win kpaasibu kasu bu go.

Gusunɔ

u Danɛli dosu ge sɔ̃ɔwa

14 Sanam mɛ Ariɔku sina bokon kirukuban
guro guro u yara u ka Babilonin bwisigii be
go, Danɛli u ka nùn gari kua ka bwisi ka
laakari.
15 U nɛɛ, amɔna sina bokon wooda yeni ya
ka dam mɔ mɛ. Yera Ariɔku u nùn gari yin
asansi tubusia.
16 Ma Danɛli u da sina bokon mi u nùn
kana u nùn deri saa fiiko, kpa u wa u nùn
dosu ge tubusia.
17 Ma Danɛli u wura dirɔ u win kpaasibu
Hanania ka Misɛli ka Asaria gari yi sɔ̃ɔwa.
18 Ma u bu yiire bu Wɔrukoo kana u ben
wɔnwɔndu wa kpa u bu dosu ge sɔ̃ kpa bu ku
raa bu go ka bwisigii be sannu.
19 Yen biruwa Gusunɔ u Danɛli dosu ge
sɔ̃ɔwa wɔ̃kuru, kãsiru sɔɔ. Ma Danɛli u nùn
siara. U nɛɛ,
20 Yinni Gusunɔ,
wuna ko na n siaramɔ ka baadommaɔ.
Wuna a bwisi ka dam mɔ.
21 Wuna a ra saaba gɔsie.
Wuna a ra sinambu bandu wɛ̃.
Wuna a ra maa bu bandu yare.
Wuna a ra laakarigibu laakari wɛ̃,
kpa a bwisigibu yɛ̃ru kɛ̃.
22 Wuna a ra tɔnu sɔ̃ɔsi ye ya berua,
ye u ɲ̀ kpɛ̃ u ka tii tubu.
A yɛ̃ ye ya wãa wɔ̃kuru sɔɔ.
Domi yam bururam mu ra n wãawa wunɛn
mi.
23 Gusunɔ nɛn baababan Yinni, na nun
siaramɔ.
Na takaru mɔ̀ bwisi ka dam mɛ a man kãn sɔ̃.
Domi a man sɔ̃ɔsi ye sa nun bikia.
A sun sina bokon dosu ge sɔ̃ɔwa.
24 Yen biru, Danɛli u da Ariɔkun mi,
wi sina boko u wooda wɛ̃ u ka Babilonin
bwisigibu go. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku tɔn
be go. A de a ka man da sina bokon mi. Kpa
n nùn win dosu ge tubusia.
25 Ma Ariɔku u ka Danɛli da fuuku sina
bokon mi. Ye ba tura mi, yera u sina boko
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee na durɔ goo wa Yuda be ba
mwɛɛrima sɔɔ, wi u koo nun wunɛn dosu ge
tubusia.

Danɛli u sina boko dosu ge

sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu

26 Ma sina boko u Danɛli wi ba maa yĩsiru
kã Bɛlitasaa bikia u nɛɛ, kaa kpĩ a man nɛn
dosu gen tii sɔ̃ ka gen tubusianu?
27 Danɛli u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bwisigibu ka sɔrobu ka dobo dobogibu ka
bũu sinambu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nun asiri ye a bikia
mini sɔ̃.
28 Adama Yinni goo wãa wɔllɔ wi u ra tɔnu
asiri sɔ̃ɔsi, wiya Gusunɔ. U maa nun sɔ̃ɔsi ye
n koo koora. Sanam mɛ a kpĩ, ye a dosa ka ye
a wa kãsiru sɔɔ wee.
29 Sian bwisikuna a mɔ̀. Yera wi u ra tɔnu
asiri sɔ̃ɔsi u nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora.
30 Adama ba ɲ̀ man asiri ye sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ na
tɔn be ba tie bwisi kere. Ba man ye sɔ̃ɔsiwa
kpa n ka nun tubusia kpa a n ka yɛ̃ ye a
bwisika wunɛn gɔ̃ruɔ.
31 Sina boko, ye a wa wee. Bwãaroku bɔkɔ
gaga ga yɔ̃ wunɛn wuswaaɔ. Bwãaroku ge, ga
gunu, ga ballimɔ gem gem. Ma ga nanum mɔ
n kpã.
32 Gen wiru ta sãawa wura gean tii tii. Gen
tororu ka gen gãsenu maa sãa sii geesu. Gen
nukuru ka gen taanu maa sãa sii gandu.
33 Gen kɔ̃ri yi maa sãa sii wɔ̃kusu. Ma gen
naasu sãa sii wɔ̃ku si ba ka sɔndu mɛnna.
34 Sanam mɛ a gu mɛɛra, yera kperu garu ta
mɛndama guurun di te goo kun karamɛ. Ta
na ta gen naasu so ta kɔsuka muku muku.
35 Ma sii wɔ̃ku si, ka sɔn te, ka sii gan te, ka
sii gee si, ka wura ye, ye kpuro ya sunkura
muku muku. Ma ya kua nge doo diri yi ba
sara sɔ̃ sãrerun saa. Ma yi ka woo doona.
Baa yin yira a ɲ̀ maa kpɛ̃ a wa. Adama kpee
te ta bwãaroku ge so mi, ta gɔsirawa guu
bakaru. Ma ta handunian tem kpuro wukiri.
36 Dosu geya mi. Tɛ̃, gen tubusianu wee.
37-38 Wunɛ sina boko, wuna a sãa
sinambun sunɔ. Wuna a sãa nge wii wuragii
te. Wɔrukoowa u nun bandu ka dam ka yiiko
ka bɛɛrɛ wɛ̃. Ma u nun tɔmbu ka gbeeku yɛɛ

ka gunəsu nəma bɛria a n ka sãa ye kpuron yinni.
39 Wunɛn biru, bandu garu ta koo se te ta ɲ̀ wunɛgiru dam tura. Yen biru, bandu itaseru gara koo maa se kpa ta n dam mə handunia kpuro sɔɔ. Tera ta sãa nge sii gandu.
40 Ma bandu nnɛseru gara koo maa se, kpa ta n dam mə nge sii wɔ̃kusu si su ra gãanu kpuro kəsuku. Nge mɛya ban te, ta ko n dam mə tu ka bannu kpuro kəsuku.
41 Mɛya a maa wa ma bwãaroku gen naasu ka gen niki binu sãawa sii wɔ̃kusu si ba mɛnna ka səndu. Yen tubusiana ban te, ta ko n bənu sãawa yiru. Ka mɛ, bənu tia ya ko n dam mə nge sii wɔ̃ku si.
42 Kpa bənu tia yu dam bia nge naa niki bii ni nu sãa sii wɔ̃ku si ba ka səndu mɛnna.
43 Sii wɔ̃kusu ka sən te a wa ya mɛnnɛ mi sannu, ya maa sɔ̃əsimə ma ban ten wirugibu ba ko n kasu ben bibu bu suana kpa bwesenu nu ka ko tia. Adama ya ɲ̀ koorə nge mɛ ya ɲ̀ koorə sisu ka səndu bu ko tia.
44-45 Kpee te a wa ta mɛndama ka tii mi, ma ta sii wɔ̃ku si, ka sii gan te, ka sən te, ka sii gee si, ka wura ye kpuro kəsuka muku muku mi, ten tubusiana, ban ten sinambun waati sɔɔ, Wərukoo u koo bandu garu swĩi. Goo sari wi u koo ban te fuka. Bweseru garu maa sari te ta koo tu yoru diisia. Ban te, ta koo ban ni nu tie kpeerasia kpa te tɔna ta n wãa sere ka baadommaə. Gusunə Dam kpurogii wiya u nun sɔ̃əsi ye n koo koora. Ye a wa wunɛn dosu ge sɔɔ kpuro, ya weewa win min di. Yen tubusianu maa sãawa nge mɛ na nun sɔ̃əwa.
46 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u yiira u wiru tem girari Daniɛlin wuswaaə. Ma u dera ba yãkuru kua ka turare bu ka Daniɛli siara.
47 Sina boko u Daniɛli sɔ̃əwa u nɛɛ, ka geema bɛɛn Yinni wini u bũnu kpuro kere, u maa sãawa sinambun Yinni. Wiya u ra tənu gari asirigii sɔ̃. Domi u dera a kpĩa a gari asirigii yini gerua.
48 Yera sina boko u Daniɛli kua tən boko win bandu sɔɔ. Ma u nùn kɛ̃ɛ baka dabinu kã. Yen biru, u nùn kua Babilonin beran wirugii ka maa yen bwisigibun tənwero.
49 Ma Daniɛli u sina boko kana u Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo Babilonin bera ye nəmu bɛria. Ma win tii u kua sina bokon bwisi kɛ̃ɔ.

Nɛbukanɛsaa u wooda wɛ̃

bu win bwãaroku wuraguu sã

3

1 Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwãaroku wuraguu kua. Gen gunum mu sãa gəm soonu wata. Gen yasum maa sãa gəm soonu nəəba tia. Ba gu yɔ̃rasia batuma gaa sɔɔ ye ba mɔ̀ Dura, Babilonin tem bera mi.
2 Yera sina boko u dera ba tem mɛn sinambu kpuro mɛnna ka mɛn beri berikan wirugibu ka mɛn bwisi kɛ̃ɔbu ka mɛn siri kowobu ka be ba ra mɛn arumaniba bere ka sere maa mɛn wirugii be ba tie bu ka bwãaroku gen sãaru tore.
3 Ma tən be kpuro ba mɛnna. Ben baawure u yɔ̃ra bwãaroku gen wuswaaə bu ka gen sãaru tore.
4 Saa yera sina bokon barə u kpara u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro i swaa dakio i nə ye sina boko u bɛɛ yiiremə.
5 Ma i nua ba kəba so ka guunu ka mərəkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, i ko i yiirawa i bwãaroku wuraguu ge sã ge sina boko u kua mi.
6 Wi u kun yiire u gu sãwa ba koo nùn kpɛ̃ɛwa mii mii dɔ̃ə boko wi ba sɔ̃ruan suunu sɔɔ.
7 Yen sɔ̃na saa ye tən be, ba nua ba kəbi yi ka guu ni so ka mərəku ni, ka bara ni, ka gãa si, ba yiira ba bwãaroku wuraguu ge sãwa.

Daniɛlin kpaasibu ita be,

ba yina bu bwãaroku ge sã

8 Yen dəma te, Babilonigibu gabu ba seewa ba da ba Yuuba dəmɛ sina bokon mi.
9 Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da!
10 Wunɛ sina boko, wuna a wooda wɛ̃ a nɛɛ, baawure wi u nua ba kəbi so ka guunu ka mərəkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, u yiiro u bwãaroku ge sã.
11 Mɛya a maa nɛɛ, wi u kun yiire u gu sãwa bu nùn kpɛ̃ɛyə dɔ̃ə boko wi ba sɔ̃rua sɔɔ.
12 Adama wee Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo, Yuu be a kua Babilonin tem beran wirugibu mi, ba ɲ̀ wunɛn wooda ye garisi gãanu. Ba ku ra wunɛn bũnu sã. Mɛya ba ɲ̀ maa yiire ba wunɛn bwãaroku ge sãwa.
13 Ye sina boko u gari yi nua, yera win məru ya seewa u nɛɛ, bu doo bu Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo mwaama. Ma ba da ba bu mwaama ba ka na wi, sina bokon mi.
14 Ma sina boko Nɛbukanɛsaa u bu bikia u nɛɛ, ka gem, i yinawa i nɛn bũnu ka nɛn bwãaroku wuraguu ge na kua mi sã?
15 Tɛ̃, i doo i n sɔərु sãa. I n kpam nua ba kəba so ka guunu ka mərəkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, i yiiro kpa i bwãaroku ge sã. I n yina, ba koo bɛɛ kpɛ̃ɛwa mii mii dɔ̃ə boko wi ba sɔ̃rua sɔɔ kpa n wa ɲ̀ n bũu weren na u koo bɛɛ wəra saa nɛn nəmun di.
16 Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba nùn wisa ba nɛɛ, yinni, sa ɲ̀ ka tii yinamə.
17 À n sun kpɛ̃ɛ dɔ̃ə boko wi sɔɔ, Gusunə wi sa sãamə u koo kpĩ u sun yara dɔ̃ə win min di kpa u sun wəra wunɛn nəman di.
18 Baa ɲ̀ n mɛren na, a n yɛ̃ ma sa ɲ̀ wunɛn bũnu sãamə. Mɛya sa ɲ̀ maa wunɛn bwãaroku ge yiiramme.

19 Ye u ben gari yi nua, yera u ka bu məru
kua. Ma u gerua u nɛɛ, bu dɔ̃ɔ win kpãaru
sosio gem gem.
20 Ma u durə gbebunu gəsa win tabu
kowobu sɔɔ be ba dam bo u nɛɛ, bu Sadaki ka
Mɛsaki ka Abɛnɛgo bəkuo bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko
wi sɔɔ.
21 Yera ba tən be mwa ba bəkua, ma ba bu
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ ka ben yãa ni ba doke
sannu. Niya ben yabenu ka ben sokoto ka
sere maa ben furəsu.
22 Ma ba dɔ̃ɔ win kpãaru sosi nge mɛ sina
bokon wooda damgia ye, ya gerua. Yera dɔ̃ɔ
win yam susura tabu durə be go be ba Sadaki
ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo kpɛ̃ɛbu da mi.
23 Ma Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba wəri
dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ nge mɛ ba ka bu bəkua.

Danɩɛlin kpaasibu ita be,

ba ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare

24 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u nanda ma
u seewa fia u be ba ra nùn bwisi kɛ̃ bikia u
nɛɛ, n ɲ̀ təmbu itawa sa bəkua sa kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ
boko wi sɔɔ?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, mɛya.
25 Ma u bu wisa u nɛɛ, wee təmbu nnɛwa na
waamə ba sĩimə dɔ̃ɔ boko win suunu sɔɔ. Ba
ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare. Be kpuro ba maa kusiarewa
ma ben nnɛse u ka wəllun tənu weenɛ.
26 Saa ye sɔɔra Nɛbukanɛsaa u susi dɔ̃ɔ
boko win bəkuə u nɛɛ, Sadaki, Mɛsaki,
Abɛnɛgo, bɛɛ Wərukoon səm kowobu, i
yarima i na mini.
Ma ba yara dɔ̃ɔ boko win min di.
27 Yera wirugii be sina boko u raa soka ba
mɛnna mi, be kpuro ba wa ma dɔ̃ɔ kun dam
mə durə be sɔɔ. Mɛya baa ben seri tia ya ɲ̀
dɔ̃ɔ mwaare. Ben yãa ni ba sebua nu ɲ̀ dɔ̃ɔ
numiɛ.
28 Ma Nɛbukanɛsaa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, i
Gusunə siaro wi u sãa Sadaki ka Mɛsaki ka
Abɛnɛgon Yinni. Domi wiya u win gərado
gərima u ka win bwãa be ba nùn naanɛ kua
mi faaba ko. Ba nɛ sina bokon wooda yina,
ba ɲ̀ ben wasin wahala garisi gãanu. Ba yina
bu bũu goo sã ma n kun mə Gusunə.
29 Tɛ̃ wooda ye na wɛ̃ɛmə wee, tənu
baawure baa ɲ̀ n bwese teren na u sãa, ma u
Gusunə, Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon Yinni
gari kam gerusi, na kon de bu yɛ̃ro bətiriwa,
kpa win yɛnu gu ko bansu. Domi goo maa
sari wi u koo kpĩ u tənu faaba ko nge mɛ.
30 Yeniban biru, sina boko Nɛbukanɛsaa u
Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo aye bakanu wɛ̃
Babilonin tem bera mi.

Nɛbukanɛsaan dosu yiruse

31 Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwese ni
nu wãa handunia sɔɔ kpuro təbura u nɛɛ,
Gusunə u de i n alafia mə.
32 N man wɛ̃re n ka bɛɛ sɔ̃ yĩrenu ka
maamaaki be Wərukoo u man sɔ̃ɔsi.
33 Win yĩre ni, nu kpã.
Maamaaki ye, win sinara.
Win banda kan kpeemə.
U ko n sãawa sunə sere ka baadommaə.

4

1 Nɛ, Nɛbukanɛsaa, na wãa nɛn sina kpaarə
ka bəri yɛndu ka nuku dobu.
2 Yera wɔ̃kuru garu sɔɔ, na dosu gagu kua
ge ga man bɛrum mwa. Kãsi ni na wa sanam
mɛ na kpĩ, nu man nanum mwa.
3 Yen sɔ̃na na wooda yara na nɛɛ, Babilonin
bwisigibu kpuro bu mɛnnama nɛn mi kpa
bu man dosu ge tubusia.
4 Yera dobo dobogibu ka sərobu ka bũu
sinambu ka Babilonin bwisigibu ba na. Na
bu dosu ge sɔ̃ɔwa, adama ba kpana bu man
gu tubusia.
5 Yen biru, Danɩɛli wi ba sokumə ka nɛn
bũun yĩsiru Bɛlitasaa u na. N deema bũu
geeba * ka nùn wãa. Ma na nùn nɛn dosu ge
sɔ̃ɔwa.
6 Na nɛɛ, wi, wi u sãa bwisigibu kpuron
wirugii, na yɛ̃ ma bũu geebun hunde ya nùn
wãasi. Yen sɔ̃, asiri gaa sari ye ya ka nùn sɛ̃.
Nɛn dosu ge wee. U man gu tubusio.
7 Sanam mɛ na kpĩ, ye na dosa wee.
Dãru gara na wa ta yɔ̃ handunian suunu sɔɔ.
Dãa te, ta gunu too.
8 Ma ta dam mə.
Ten gunum mu sosi sere mu wəllu girari.
Handunian goonu nnɛgibu kpuro ba tu
waaməwa.
9 Ten wurusu wã
ma ta mara siki siki nge gandia.
Te sɔɔra handuniagibu kpuro ba ra ben
dĩanu wa.
Ten saarəwa gbeeku yɛɛ yi ra sɔ̃ə sure.
Ten kãasi wəlləwa gunəsu su sokunu sãa.
Te sɔɔra hunde koni baayere ya ra yen dĩanu
wa.
10 Ma na Gusunən gərado goo wa u sarama
wəllun di.
11 U nɔɔgiru sua u nɛɛ,
i dãa te kĩiyə i sura
kpa i ten kãasi bɔɔri bɔɔri.
I ten wurusu wəko
kpa i ten marum səri i yari.
Kpa gbeeku yɛɛ yi duki su saa ten saarun di.
Kpa gunəsu su se saa ten kãasin di.
12 Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ
ka ten gbini yakasə
ta n bəkua ka sisu ka sii gandun yəni.
Kpa ta n dirum soore
ta n yakasu dimə nge gbeeku yɛɛ.
13 Bu tu tənun bwisikunu wunario.
Kpa bu tu gbeeku yaan bwisikunu dokea.
Kpa ta n sãa mɛ wɔ̃ə nɔɔba yiru.

* **4:5** ***bũu geebu*** - Nɛbukanɛsaa u ɲ̀ gina tuba ma Yinni Gusunəwa u wãa ka Danɩɛli. Yen sɔ̃na u nɛɛ, bũu geeba ba Danɩɛli somimə.

14 Wooda ye, ya weewa saa Gusunɔn
gɔradoban min di kpa tɔmbu kpuro bu ka gia
ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u
kĩwa u ra nu wɛ̃. U ra wi ba ɲ̀ mam garisi
gãanu wɔlle sue.
15 Dosu gera mi, ge nɛ, Nɛbukanɛsaa na
dosa. Tɛ̃, wunɛ Bɛlitasaa, a man gu tubusio
domi bwisigii be ba wãa nɛn tem mɛ sɔɔ
kpuro ba kpana bu man gu tubusia. Adama
wunɛ, kaa kpĩ yèn sɔ̃ bũu geeba ka nun wãa.

Danɪɛli u dosu ge tubusia

16 Yera Danɪɛli wi ba maa sokumɔ Bɛlitasaa
u nanda. Ma u biti soora saa fiiko. Ma
Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, Bɛlitasaa, a ku de dosu
ge, ka gen tubusianu nu nun biti ko.
Danɪɛli u wisa u nɛɛ, yinni, dosu gen
tubusianu nu ka wunɛn yibɛrɛba nɛra.
17 A dãru wa ta kpã. Ma ta dam mɔ. Ten
gunum mu girari wɔllɔ. Ma ba tu waamɔ
handunia gira kpuro.
18 Ten wurusu wã. Ma ta binu mara siki
siki. Ma handuniagibu kpuro ba ben dĩanu
waamɔ te sɔɔ. Gbeeku yɛɛ yi ra n wãa ten
saarɔ. Gunɔsu su maa sin sokunu mɔ ten
kãasi wɔllɔ.
19 Dãa te, ta sãawa wunɛ sina boko. Domi
a kpɛ̃a a dam kua ma mu wɔllu girari. Ma
wunɛn bandun dam mu sɔ̃ɔsira handunian
goonu nnɛ sɔɔ.
20 Yen biru, a Gusunɔn gɔrado goo wa u
sarama wɔllun di ma u nɛɛ, i dãa te kĩiyɔ i sura
tu kam ko. Adama i ten koo kpiriru derio
tem sɔɔ mi, ka ten gbini ta n bɔkua ka sisu, ka
sii gandun yɔni yakasu mi. Kpa ta n dirum
soore ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ sere
wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
21 Nɛn yinni, dosu gen tubusianu wee.
Wɔrukoowa u nun win himba sɔ̃ɔsi ye u kua
wunɛn sɔ̃.
22 Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di.
Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu. Kpa a
yakasu di nge naa, a n dirum soore sere wɔ̃ɔ
nɔɔba yiru sere a ka gia ma Wɔrukoowa u
bannu kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu
wɛ̃.
23 Wooda ye ba wɛ̃ ba nɛɛ, bu dãa ten koo
kpiriru ka ten gbini derio mi, yen tubusiana
ba koo nun wunɛn bandu wesia saa ye a
wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni.
24 Yen sɔ̃, sina boko, a de a nɛn gere wura. A
de a gea ko a ka wunɛn durum wuna. A daa
kɔ̃sa kpuro derio kpa a sãarobu wɔnwɔndu
kua. Saa yera wunɛn alafia ya koo dakaa da.

Dosu gen gari yi koora

25 Yeniba kpuro ya sina boko Nɛbukanɛsaa
deema.
26 Ye n kua suru wɔkura yirun biru,
sɔ̃ɔ teeru yera u sĩimɔ win dii tɛɛra wɔllɔ
Babiloniɔ.
27 Ma u nɛɛ, Babiloni wee, wuu bɔkɔ ge
na bana ka nɛn tiin dam ga n ka sãa nɛn
sina kpaaru. Ga maa nɛn yiiko ka nɛn bɛɛrɛ
sɔ̃ɔsimɔ.
28 Sanam mɛ sina boko u gari yi gerumɔ u ɲ̀
kpa, yera nɔɔ gaga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ, sina
boko Nɛbukanɛsaa, a swaa dakio a nɔ. Ba nun
bandu yara.
29 Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di.
Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu kpa a n
yakasu dimɔ nge naa sere wɔ̃ɔ nɔɔba yiru
sere a ka wura ma Wɔrukoowa u bannu
kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu wɛ̃.
30 Yande gari yi, yi Nɛbukanɛsaa deema. Ba
nùn gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma u yakasu
dim wɔri nge naa u dirum soore. Ma win seri
dɛnya nge gunɔ bakerun sansu. Ma win nii
kɔkɔsu su dɛnya nge gunɔgisu.

Nɛbukanɛsaa

u maa wure u kua tɔnu

31 Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, ye saa ye, ya
doona, yera na nɔni seeya wɔllɔ. Ma nɛn
bwisikunu wure nu kua tɔnuginu. Ma na
Wɔrukoo siara ka bɛɛrɛ wi u wãa sere ka
baadommaɔ. Wiya u yiiko kpuro mɔ. Win
sinanda kun nɔru mɔ. Win bandu ta ko n
wãawa sere ka baadommaɔ.
32 Baa handunian tɔmbu kpuro bà n
mɛnna, ben dam kun sãa gãanu win nɔni sɔɔ.
U ra ko nge mɛ u kĩ win gɔradoban suunu sɔɔ
ka tɔmbun suunu sɔɔ. Goo sari wi u koo kpĩ
u win nɔmu dɛba ɲ̀ kun mɛ u nùn sɔ̃ u nɛɛ,
mba u mɔ̀ mɛ.
33 Sanam mɛ nɛn laakari ya wurama, yera
ba maa man nɛn bɛɛrɛ ka nɛn girima ka nɛn
bandun yiiko kpuro wesia. Nɛn bwisi kɛ̃ɔbu
ka nɛn sina asakpɔbu kpuro ba na nɛn mi ba
man nɛn bandu wesia. Ma ten dam mu sosi
mu kera yellu.
34 Tɛ̃, nɛ Nɛbukanɛsaa, na wɔllun sina boko
siara ka bɛɛrɛ. Na nùn wɔlle sua. Domi ye u
mɔ̀ kpuro ya sãawa gea. Win swɛɛ kpuro yi
sãawa dee dee. U koo mam kpĩ u be ba tii
suamɔ kawa.

Bɛɛsasaa u tɔmbu dim soka

5

1 Nɛbukanɛsaan biru, sina boko Bɛɛsasaa u
bandu di. Yera sɔ̃ɔ teeru u win sina asakpɔbu
nɔrɔbu (1.000) dim soka. Ma ba tam nɔrumɔ
wi ka be sannu.
2 Ye tam mɛ, mu Bɛɛsasaa nuka, yera
u gɔra u nɛɛ, bu win nɔri wuragii ka sii
geesugii yarama yi win baaba Nɛbukanɛsaa
u gurama saa Gusunɔn sãa yerun di te ta wãa
Yerusalɛmuɔ. Kpa wi ka win sina asakpɔbu
ka win kurɔbu ka win sinanibu bu ka yi tam
nɔ.
3 Yera ba ka nɔri wuragii yi na, ba ka yi tam
nɔrumɔ wi ka win tɔn be kpuro.
4 Tam nɔru bi sɔɔ, ba ben bũnu siaramɔ nìn
bwãarokunu ba kua ka wura ka sii geesu ka
sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka dãa ka kpenu.

5 Saa ye sɔɔra sina boko u nɔmu gagu wa ga
yarima mi fitilan yam bururam mu sɔ̃ɔsire,
ma ga yorumɔ sina kpaarun gana wɔllɔ mi ba
soo kpika tɛɛni.
6 Yera u nanda, win wuswaa burisina. Win
tororа kara, u diirimɔ sere win dũu winu
soonamɔ.
7 Yera u nɔɔgiru sua ka dam u nɛɛ, bu
nùn sɔrobu ka Babilonin bwisigibu ka bũu
sinambu sokuama. Ye ba na, yera u nɛɛ, wi u
kpĩa u yora yeni gara u ye tubusia u koo yɛ̃ro
wuran saba dokea kpa u nùn gurumusuru
sebusia u nùn win bandun dam sukum wɛ̃
u n ka sãa tɔnu itase win bandu sɔɔ.
8 Sina bokon bwisigii be kpuro ba dua mi
yora ye, ya wãa. Adama ba kpana bu ye gari
bu sere mam nɛɛ, ba koo ye tubusia.
9 Ma ya sina boko nanda too sere win
wuswaa burisina. Ma win sina asakpɔbun tii
ba biti soora.

Danɩɛli u yora ye gara

u tubusia

10 Sina bokon mɛro u sunɔ ka win sina
asakpɔbun gari yi nua. Yera u dua mi ba
mɛnnɛ ba tɔ̃ɔ bakaru dimɔ. U nɛɛ, sina boko,
wunɛn hunde yu dakaa da! A ku nanda sere
wunɛn wuswaa ya n burisinɛ.
11 Domi goo u wãa wunɛn tem mɛ sɔɔ,
wi u bũu geebun * hunde mɔ. U bwisi ka
laakari mɔ nge bũnu. Yen sɔ̃na wunɛn baaba
Nɛbukanɛsaan waati sɔɔ, u nùn kua sɔrobu
ka dobo dobogibu ka Babilonin bwisigibun
wirugii.
12 Durɔ win yĩsira Danɩɛli. Wiya sina boko
Nɛbukanɛsaa u yĩsiru kã Bɛlitasaa. Ba wa
ma u bwisi ka yɛ̃ɛ bakaru mɔ, ma u suka ka
dosusu ka gãa ni nu sɛ̃n tubusianun kɛ̃ru mɔ.
N n mɛn na, a nùn sokusio, u koo nun yora ye
tubusia.
13 Yera ba ka Danɩɛli da sina bokon
wuswaaɔ. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ,
wuna Danɩɛli wi? A sãawa Yuu ben turo be
nɛn baaba sina boko u mwɛɛrima Yudan tem
di?
14 Ba man wunɛn gari sɔ̃ɔwa ma bũu geeba
ka nun wãa. Yen biru, a bwisi ka laakari gea
mɔ a ka tɔnu gãa sɛ̃sɔginu tubusia.
15 Wee ba ka man bwisigibu ka sɔrobu
naawa bu ka man yora yeni gariа kpa bu man
yen tubusianu sɔ̃. Adama ba kpana.
16 Na maa nua ma a ra tɔmbu gãanu
tubusie ni nu bu bitani mɔ̀ kpa a dosu
tubusia. Tɛ̃, à n kpĩa a yora yeni gara
ma a man yen tubusianu sɔ̃ɔwa, kon nun
gurumusuru sebusia kpa n nun wuran saba
dokea n nun nɛn bandun dam sukum wɛ̃.
Kpa a ko tɔnu itase nɛn bandu sɔɔ.
17 Yera Danɩɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, a
wunɛn kɛ̃ɛ ni tii yiiyo, ǹ kun mɛ a goo wɛ̃.
Adama kon nun yora ye garia kpa n nun yen
gari tubusia.
18 N n mɛn na, yinni, a swaa dakio a
nɔ. Wɔrukoo u wunɛn tundo Nɛbukanɛsaa
bandu wɛ̃ ka bɛɛrɛ ka girima ka yiiko.
19 Dam mɛ u nùn wɛ̃n sɔ̃, bwesenu kpuro
nu nùn nasie sere nu ra n diirimɔ win
wuswaaɔ. Ye u kĩ, yera u ra ka tɔnu ko. U koo
kpĩ u nùn go, ǹ kun mɛ u nùn deri, ǹ kun mɛ
u nùn wɔlle sua, ǹ kun mɛ u nùn taare.
20 Adama saa ye sɔɔ, u tii sua u gɔ̃ru bɔbia,
yera Gusunɔ u nùn yara bandun di ma u gina
nùn yiiko ye mwaari.
21 U nùn wuna tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma
win bwisikunu gɔsia nge gbeeku yaaginu.
U da u wãa ka kɛtɛ gbeekinu sannu ma u
yakasu dimɔ nge naa u dirum soore sere u ka
wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni.
Wi u kĩwa u ra maa nu wɛ̃.
22 Wee, wunɛ maa Bɛɛsasaa, wunɛ wi a sãa
win bii, baa mɛ a ye kpuro yɛ̃, a yina a tii
kawa.
23 Ma a tii sue Yinni Wɔrukoon wuswaaɔ.
A dera ba ka win sãa yerun nɔri na i ka
tam nɔra wunɛ ka wunɛn sina asakpɔbu
ka wunɛn kurɔbu ka wunɛn sinanibu.
Ma a seewa a wunɛn bũnu siaramɔ nùn
bwãarokunu ba kua ka sii geesu ka wura
ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka dãa ka kpenu,
baa mɛ nu ǹ gari nɔɔmɔ, nu ǹ yam waamɔ, nu
ǹ maa gãanu yɛ̃. Adama Gusunɔ wi u wunɛn
wãaru nɛni, a ǹ nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
24 Yen sɔ̃na u nɔmu ge gɔrima ge ga yora ye
kua.
25 Ye ba yorua mi wee, ba gara, ba gara, ba
yĩira, ba bɔnu kua.
26 Yen tubusianu wee. Ba gara, ya
gerumɔwa Gusunɔ u wunɛn bandun sanam
gara ma u tu nɔru koosia.
27 Ba yĩira, ya gerumɔwa ba wunɛn bunum
yĩira ba deema a ǹ bunu.
28 Ba bɔnu kua, ya maa gerumɔwa ba
wunɛn bandu bɔnu kua. Ma ba tu Mɛdiba ka
Pɛɛsiba wɛ̃.
29 Yande mi kɔ, Bɛɛsasaa u nɛɛ, bu Danɩɛli
gurumusuru sebusio kpa bu nùn wuran
saba dokea kpa bu kpara ma u kua tɔnu itase
win bandu sɔɔ.
30 Dɔma ten wɔ̃kura ba Bɛɛsasaa Babilonin
sina boko wi go.

6

1 Ma Darusi wi u sãa Mɛdin bweseru u
bandu di. Saa ye, u mɔwa wɔ̃ɔ wata ka yiru.

Danɩɛlin yibɛrɛba

ba nùn yina bɛria

2 Darusi u tɔmbu wunaa teeru gɔsa ba n sãa
win tem beri berikan wirugibu.

* **5:11** ***bũ**u **geebu*** - I wiru 4:5n tubusianu mɛɛrio.

3 Ma u tɔmbu ita gɔsa u bu kua wirugii ben
tɔnwerobu. Ben miya wirugii be, ba ko n da
nɛ bu ben sɔma tusia. Kpa sunɔ u ku raa ka
asara wa. Danɛli u sãawa tɔnwero ben turo.
4 U beri berikan wirugii be, ka ben
tɔnwerobu bwisi kere. Yen sõna sina boko u
bwisika u nùn ko tem mɛ kpuron wirugii.
5 Saa ye sɔɔra Danɛlin tɔnwerosii be, ka
beri berikan wirugii be, ba nɔɔ tia kua bu
ka nùn toraru garu mani sina bokon bandun
swaa sɔɔ. Adama ba ɲ toraru garu wa wi sɔɔ.
Domi u sãawa naanɛgii, u ɲ kɔ̃sa gaa koore. U
ɲ maa sɔmburu garu atafiiru koore.
6 Yera tɔn be, ba nɛɛ, sa ɲ gãanu ganu wasi
su Danɛli mani ma n kun mɔ ye ya sãa win
Gusunɔ sãarun gari baasi.
7 Ma ba nɔɔ tia kua ba da sina bokon mi ba
nɛɛ, yinni, wunɛn hunde yu dakaa da!
8 Bɛsɛ beri berikan wirugibu ka
tɔnwerobu ka siri kowobu ka wunɛn
wesianɔsibu, bɛsɛ kpurowa sa nɔɔ tia kua
a ka wooda yara ye ya gerumɔ baawure u
nun sã sere sõɔ tɛna. Wi u ye yina ma u bũu
goo ɲ kun mɛ tɔnu goo sãwa sere n ka ko sõɔ
tɛna ye, ba koo yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru mì sɔɔ gbee
sinansu wãa.
9 Tɛ̃ yinni, a wooda ye sireo a nɔma doke
kpa yu ko nge Mɛdiba ka Pɛɛsiban wooda ye
ba ku ra kɔsi.
10 Ma sina boko u wooda ye nɔma doke ba
ye yara.

Ba Danɛli kpɛ̃ɛ

gbee sinansun wɔruɔ

11 Saa ye Danɛli u nua ma ba wooda ye
nɔma doke, yera u da win gidambisan wɔllɔ
u dua yen dii sɔɔwɔ gèn fɛnɛnti ya wukiare
Yerusalɛmun bera gia. Miya u yiira u kanaru
kua u Gusunɔ siara nge mɛ u ra ko tõru
baatere nɔn ita.
12 Yera sõɔ teeru tɔn be, ba nùn duwi
ba deema wee u Gusunɔ kanamɔ u somiru
bikiamɔ.
13 Yen biru, tɔn be, ba yara ba da sina
bokon mi ba nùn wooda ye yaayasia ba nɛɛ,
n ɲ wuna a wooda yara ye ya gerumɔ bu nun
sã? N ɲ wuna a nɛɛ, ma goo ù n bũu goo ɲ kun
mɛ tɔnu goo sãwa sõɔ tɛnan baa sɔɔ, ba koo
yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru ge sɔɔ, mi gbee sinansu
wãa?
Ma sina boko u wura u nɛɛ, wooda ye, ya
wãawa dim dim nge mɛ Mɛdiba ka Pɛɛsiban
wooda ya sãa. N ɲ koorɔ bu ye kɔsi.
14 Ma ba nɛɛ, too, wee, Danɛli wi u sãa
Isiriliban turo be ba mwɛɛrima Yudan di, u
ɲ nun garisi gãanu, u ɲ maa wunɛn wooda
ye a nɔmu doke mi mɛm nɔɔwɛ. U ra win
Gusunɔ kanɛwa tõru baatere nɔn ita.
15 Ye sina boko u gari yi nua, yera win
nukura sankira gem gem. Ma u gõru doke u
Danɛli yara wooda ye sɔɔn di. Ma u kookari
kua sere sõɔ u ka dua.
16 Adama tɔn be, ba kpam mɛnna ba da
sina bokon mi ba nɛɛ, a yaayo ma Mɛdiba ka
Pɛɛsiban wooda ya ku ra kɔsi sina boko ù n
ye nɔma doke.
17 Yera sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
Danɛli yarama bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, mi gbee
sinansu wãa mi. Saa yera u nùn sõɔwa u nɛɛ,
Gusunɔ wunɛn Yinni wi a sãamɔ baadomma
mi, u nun faaba koowo.
18 Ma ba kpee bakaru tama ba ka wɔru gen
nɔɔ kɔrua. Yera sina boko u win taabu ka win
sina asakpɔbun yĩreru doke kpee ten wɔllɔ,
goo u ku raa ka Danɛli faaba ko.
19 Yen biru, u wura win sina kpaarɔ. Wõku
te, u ɲ di, u ɲ nɔra, u ɲ maa kpunɛ sinani
goon bɔkuɔ. Mɛya u ɲ maa dweeye dɔma te.

Danɛli u yara baani

20 Yera sina boko Darusi u seewa buru
buru yellu u da wɔru gen mi fuuku fuuku.
21 Ye u yam mi turuku kua, yera u Danɛli
sokum wɔri ka nuku sankiranu u mɔ̀, Danɛli
Gusunɔn sɔm kowo, Gusunɔ wi a ra n sãamɔ
wɛ̃rabu sari mi, u kpĩa u nun wɔra gbee
sinan sin nɔɔn di?
22 Saa yera Danɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni,
wunɛn hunde yu dakaa da!
23 Gusunɔ nɛn Yinni u win gɔrado gɔrima u
gbee sinan sin nɔsu bɔkua. Su ɲ man mɛɛra
gaa kue domi u wa ma na ɲ toraru garu kue
win wuswaaɔ ka maa wunɛn wuswaaɔ.
24 Yera sina bokon nukura dora ma u
wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu Danɛli yarama saa wɔru
gen min di. Ye ba Danɛli yarama, ba ɲ mɛɛra
gaa wa win wasi sɔɔ. Domi u Gusunɔ win
Yinni naanɛ sãa.
25 Ma sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
tɔn be ba raa Danɛli taarɛ wɛ̃ mi mwaama
bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, be ka ben bibu ka
ben kurɔbu kpuro. Tɔn be, bu sere mam
turi wɔru gen temɔ, gbee sinan si, su bu
sɛ̃sukawa su kukunu kɔsuka.
26 Yen biru, sina boko u bwesenu kpuro
tirenu yorua u nɛɛ, alafia ya n sosimɔ bɛɛ sɔɔ
ya n dɔɔ.
27 Wooda ye na wɛ̃ɛmɔ wee. Be ba wãa
nɛn tem sɔɔ kpuro gesi, bu de bu Gusunɔ
Danɛlin Yinni nasia kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa waso.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Win bandu ta ɲ kpeemɔ.
Ten dam mu ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
28 Wiya u ra tɔnu wɔre u faaba ko.
U ra maamaakiba ka yĩrenu ko wɔllɔ ka temɔ.
Wiya u Danɛli wɔra gbee sinansun nɔsun di.
29 Darusin bandun waati ye sɔɔ, Danɛli u
kua tɔn boko sere n ka girari Sirusi Pɛɛsin
bandu sɔɔ.

Danɛli u gbeeku yɛɛ nnɛ wa

dosu sɔɔ

7

1 Bɛɛsasaa Babilonin sina bokon bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔra Danɩɛli u dosa. U kãsiru wa saa ye u kpĩ win kpin yerɔ. Yen biru, u yorua ye n weenɛ tɔmbu bu gia dosu ge sɔɔ.
2 U geruɔ u nɛɛ, ye na wa kãsi te sɔɔ wɔ̃kuru wee. Na woo gagu wa ga na wɔllun beri berika nnɛn di ga nim wɔ̃ku bɔkɔn nim so.
3 Yera gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ yi yarima nim wɔ̃ku gen min di, yen gaa kun ka gaa weenɛ.
4 Ye na gbia na wa ya ka gbee sunɔ weenɛ ma ya gunɔ bakerun kasa mɔ. Ye na maa mɛɛra, yera na wa ba kasa ye wuna. Ma ba yen tii seeya ba yɔ̃rasia nge tɔnu. Ma ba ye tɔnun bwisikunu dokea.
5 Yen yiruse ya ka yaa gɔba weenɛ ma ya ka yɛ̃si tia yɔ̃. Yɛ̃san kukunu itawa ya nɔɔ bɛri. Ma ba ye sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yu seewo yu yaa mwɛ.
6 Yen biru, na itase wa ya ka musuku gbeeku weenɛ ma ya kasa nnɛ mɔ yen biru wɔllɔ. Ma ya winu nnɛ mɔ. Ba ye yiiko wɛ̃ yu ka bandu di.
7 Yeniban biru, yera na yaa nnɛse wa nɛn kãsi te sɔɔ. Yaa ye, ya nanum mɔ. Ya maa dam mɔ too. Ma ya don sisugii bakanu mɔ. Yà n yaa mwa, ya ra yaa yen kukunu kɔsukuwa kpa yu di. Ye ya tiara kpa yu taaku taaku. Yaa ye, ya ǹ ka yɛɛ gbiikii yi weenɛ. Kɔbi wɔkura ya mɔ.
8 Ye na kɔbi yi mɛɛra sãa sãa, yera na kɔbu piibu gagu wa ga yarima yen wirun di ga wãa yiɔnɔn suunu sɔɔ. Kɔbu piibu ge, ga kɔbi wɔku ten ita wuka. Ga nɔni mɔ nge tɔnu, ga maa nɔɔ mɔ ga gari mɔ̀ ka tii suabu.

Gusunɔn siribu

9 Ye na mɛɛra tii, yera na wa ba sina kitaru yiimɔ. Ma na goo wa nge durɔ tɔkɔ u na u sina win sina kitaru sɔɔ. Yãa kpikinu fara farawa u doke. Ma win seri yi buriri fem fem. Win sina kita te, ta ballimɔwa nge dɔ̃ɔ yari bakaru. Mɛya maa ten naasun tii.
10 Ma dɔ̃ɔ yari bakaru ta yarimɔ win sina kita ten min di ta kokumɔ nge nim. Gusunɔn gɔradoba nɔrɔm nɔrɔm ba na ba nùn sãamɔ. Ma ben gabu ba yɔ̃ win wuswaaɔ. Siri kowobu ba na ba sina. Ma ba tirenu wukia.
11 Ye na kɔbu piibu ge mɛɛra ga tii sua gari gerumɔ, yera ba na ba yaa ye go, ba ye sua ba kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko sɔɔ.
12 Gbeeku yɛɛ yi yi tie, ba yin dam wɔra. Adama ba dera yi wãa sere saa gaa.
13 Wɔ̃ku te, kãsi te sɔɔ, ye na maa wa wee. Na goo wa u sarama wɔllun di guru wii wuroru sɔɔ. Ma u da durɔ tɔkɔ win mi gia. Ma ba nùn susisia win wuswaaɔ.
14 Ba nùn bandu ka bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃. Ma ba nùn gãanu kpuro nɔmu sɔndia. Bwesenu kpuro nu nùn sãwa. Win banda kun nɔru mɔ. Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

Kãsinun tubusianu

15 Nɛ Danɩɛli nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ domi kãsi ni na wa mi, nu man nanda.
16 Yera na gɔrado ben turo susi be ba wãa mi. Ma na nùn bikia na nɛɛ, mba gari yi kpuron tubusianu. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ ye, ya sãawa sinambu nnɛ be ba koo bandu di di dunia sɔɔ.
18 Yen biru, Wɔrukoo u koo de win tɔn dɛɛrobu bu bandu mwa ba n dii sere ka baadommaɔ.
19 Ka mɛ, na kasu n gbeeku yaa nnɛse ye ya ǹ ka ita yeɔnɔ weenɛ min tubusianu gia dee dee. Domi yaa ye, ya nanum mɔ too. Yen donnu nu sãawa sisu ma yen nikisu su sãa sii gandu. Yà n yaa mwa ya ra yen kukunu kɔsukuwa kpa yu di. Yen ye ya tiara kpa yu taaku taaku.
20 Na maa kasu n kɔbi wɔku ten tubusianu gia te ya mɔ yen wirɔ ka sere maa kɔbu piibu ge ga yarima yen wirun di ga wãa yiɔnɔn suunu sɔɔ. Kɔbi wɔku ten ita ya wɔruka yen wuswaaɔ. Ga nɔni mɔ, ga nɔɔ mɔ, ma ga gari mɔ̀ ka tii suabu, ga maa nanum mɔ ga yiɔnɔ kere.
21 Ma na kɔbu piibu ge wa ga ka Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu tabu mɔ̀ ga bu kamiamɔ.
22 Adama durɔ tɔkɔ wi, u na u Gusunɔn tɔn be gem wɛ̃. Sanam mɛ saa ya tura ma ba bandu di.
23 Ma durɔ wi, u man tubusia u nɛɛ, yaa nnɛse ye, ya sãawa bandu nnɛse te ba koo swĩi handunia yeni sɔɔ. Ban te, ta ǹ ka garu weenɛ. Ta koo handunia kpuro go tu taaku tu munia muku muku.
24 Kɔbi wɔku te, ta sãawa sinambu wɔkuru be ba koo ban te di. Yen biru, sunɔ goo wi u ǹ ka ben goo weenɛ u koo sinambu wɔku ten ita bandu yara kpa u bandu di.
25 Sunɔ wi, u koo Wɔrukoo gari kam gerusi kpa u win tɔn dɛɛrobu nɔni sɔ̃. U ko n maa kĩ u saaba ka woodaba kɔsi. Ba koo nùn tɔn dɛɛrobu nɔmu sɔndia sere saa ita ka bɔnu.
26 Yen biru, Yinni Gusunɔ u koo sunɔ wi siri, kpa u nùn bandu yara mam mam sere ka baadommaɔ.
27 Yen biru, ba koo ban ni nu wãa handunia sɔɔ kpuron dam ka nin yiiko Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu nɔmu bɛria. Win bandu ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Wiya sinambu kpuro ba koo sã kpa bu nùn mɛm nɔɔwa.
28 Ye nɛ Danɩɛli na wa yera mi. Ye na ye bwisika, na nanda ma nɛn wuswaa burisina. Adama na ye kpuro berua nɛn gɔ̃ruɔ.

Danɩɛli u yãa kinɛru

ka boo wa kãsiru sɔɔ

8

1 Bɛɛsasaan bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, nɛ Danɩɛli na kãsiru wa te na raa wa baasi.

2 Sanam mɛ na kãsi te mɛɛra n man sãare
na wãa wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Susiɔ Elamun
temɔ. Ma n sãare na wãa daa te ba mɔ̀ Ulain
bɔkuɔ.
3 Ye na nɔni seeya na mɛɛra, yera na yãa
kinɛru wa ta kɔbu bakanu yiru mɔ ta yɔ̃ daa
ten dee deeru. Kɔbu teeru ta teeru dɛ̃ɛbu
kere. Te ta dɛ̃ɛbu bo mi, tera ta kpia dãkuru.
4 Yera yãa kinɛ te, ta ten kɔbi soomɔ sɔ̃ɔ duu
yeru gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Yaa gaa sari ye ya koo ka tu
gabirina. Goo maa sari wi u koo ten yibɛrɛ
wɔra ten nɔman di. Ta mɔ̀wa ye ta kĩ. Ma ta
kpɛ̃amɔ ta dam mɔ̀.
5 Sanam mɛ na laakari mɔ̀, yera na mɛɛra
ma na boo wa ga yarima saa sɔ̃ɔ duu yeru
gian di ka duki baka ga tem bɔsu ma n sãare
ga ɲ̀ tem dɛke. Boo ge, ga kɔba nanumgia mɔ
gen nɔnin baa sɔɔ.
6 Ma ga tura sere yãa kinɛ ten mi, te na raa
wa ka kɔbi yiru mi, ta yɔ̃ daa ten dee deeru.
Ma ga yãa kinɛ te gure ka gen dam kpuro.
7 Na gu wa ga yãa te susi ka mɔru ga tu so
ga kɔbi bɔɔka. Yãa te, ta kpana tu ka tii yina.
Ma ga tu sura temɔ ga yasisimɔ. Goo sari wi
u tu wɔra gen nɔman di.
8 Ma boo ge, ga kpɛ̃a. Ye ga kpɛ̃a ga kpa,
yera kɔba baka ye, ya bɔɔra. Kɔba yen
ayerɔwa kɔbi nnɛ nanumgii yi kpia. Ma yi
mɛɛra handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ, yen
baayere goo teeru gia.
9 Saa kɔbi yin tian di, kɔbu piibu gaga yara
ga kpɛ̃a sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka sɔ̃ɔ yari
yeru gia ka sere tem mɛ mu gea bo gia.
10 Ma ga seewa ga wɔllun tabu kowobu
girari ma ga ben sukum ka kperi surura temɔ
ga taaka.
11 Ma ga maa seewa ga tabu kowo ben guro
guro seesi. Ma ga bururu baateren yãku te
ba ra nùn kue yɔ̃rasia. Ma ga win sãa yeru
kɔsuka.
12 Ga wɔllun tabu kowobu ka baadomman
yãkunu nɔma doke ga kamia toranun sɔ̃. Ma
ga gem kasa kua temɔ. Ye ga bwisika gu ko
kpuro, ya gu koorawa.
13 Ma na tɔn dɛɛro goon gari nua. Yen
biruwa tɔn dɛɛro goo u gbiikoo wi bikia u
nɛɛ, sere saa yerà ba ko n baadomman yãku
ten kobu yɔ̃rasie. Sere saa yerà kam kobu ko
n wãa gem sarirun sɔ̃. Sere saa yerà sãa yee
te, ta ko n disi duure mɛsum. Sere saa yerà
ba ko n wɔllun tabu kowo be taakumɔ.
14 Ma gbiikoo wi, u wisa u nɛɛ, sere
tɔ̃nu nɔrɔbun suba yiru ka gooba wunɔbun
(2.300) baa yà n doona. Yen biruwa yãku yee
te, ta koo wurama ta n dɛɛre nge yellu.

Kãsi ten tubusianu

15 Sanam mɛ nɛ Danɩɛli na kãsi te waamɔ,
ma na kasu tu man yeeri, yera na gãanu wa
nu ka tɔnu weenɛ nu yɔ̃ nɛn wuswaaɔ.
16 Ma na maa goon nɔɔ nua daa te ba
mɔ̀ Ulain suunun di. U nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Gabiriɛ, a durɔ wini kãsi te tubusio.
17 Ma u man susima. Ye u man turuku
kooma, yera bɛrum man mwa. Ma na
wɔruma temɔ. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii,
a de yi nun yeeri. Kãsi te, ta wãawa sanam
dãakim sɔ̃.
18 Sanam mɛ u ka man gari mɔ̀, yera biti
baka man mwa. Ma na siriru tem girari. U
man baba u seeya u yɔ̃rasia mi na raa wãa.
19 Yen biru, u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
kon nun sɔ̃ ye ya koo na Yinni Gusunɔn
mɔrun tɔ̃ru sɔɔ sanam dãakim sɔɔ.
20 Yãa kinɛ te a wa ta kɔbi yiru mɔ mi, ta
sãawa Mɛdiba ka Pɛɛsiban sinambu.
21 Boo ge, ga sãawa Gɛrɛsin sunɔ. Kɔba
baka ye ya bɔɔkira mi, ya sãawa sunɔ gbiikoo.
22 Kɔba nnɛ ye ya kpia baka ye ya bɔɔkiran
min di, ya sãawa sinambu nnɛ gabu be ba
koo yari sunɔ gbiikoo win min di. Adama ba
ɲ̀ dam wasi nge wi.
23 Sinambu nnɛ yen bandu tà n kpa, ma ba
durumgibu kpeerasia, sunɔ goo u koo yari u
tii sua kpa u n tɔmbu nɔni wɔ̃kubu yɛ̃.
24 Win dam mu koo nuuru ko n ɲ̀ mɔ ka
win tiin dam. U koo gãa dabinu kam koosia
ye ya ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Win ye u mɔ̀ kpuro ya
koo nùn koora. U koo bwese damginu go ka
maa Gusunɔn tɔmbu.
25 U koo tii sua win dukian sɔ̃ ka win
bwisin sɔ̃. U koo tɔn dabinu go be ba wãa
bɔri yɛndu sɔɔ. U koo mam sina boko seesi.
Adama u koo kɔsikira goo u kun nùn babe.
26 Kãsi te a wa tɔ̃nu nɔrɔbun suba yiru ka
gooba wunɔbun (2.300) sɔ̃, ta sãawa gem. A
ye nɛnuɔ asiri sɔɔ. Domi ya wãawa sanam
dãakim sɔ̃.
27 Ma nɛ Danɩɛli na kua sɔ̃ɔ dabiru na barɔ.
Na ɲ̀ dam mɔ. Yen biruwa na seewa na nɛn
sɔmburu mɔ̀ te sina boko u man wɛ̃. Ma na
wãa nandabu sɔɔ kãsi ten sɔ̃. Domi ta ɲ̀ man
yeeri.

Danɩɛli u kanaru kua

win tɔmbun sɔ̃

9

1 Saa ye Darusi, Asuresin bii, Mɛdin bwe-
seru u bandu dii Babilonin temɔ,
2 win bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, Danɩɛli u
tirenu mɛɛrimɔ ma u girari mi Yinni Gusunɔ
u win sɔmɔ Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɔ̃ɔ wata ka
wɔkura Yerusalɛmu ya ko n sãa bansu.
3 Ma u nɔɔ bɔkua u saaki deewa u tii torom
wisi nuku sankiranun sɔ̃. Ma u kanaru koosi
Yinni Gusunɔn mi gia,
4 u win tɔmbun toranu tuuba mɔ̀.
U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a kpã ma sa nun
nasie. A ra wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibie kpa a
wunɛgibu kĩru sɔ̃ɔsi be ba nun kĩ ba wunɛn
woodaba mɛm nɔɔwammɛ.

5 Sa tora, sa daa kɔ̃sa kua, sa sãa nuku
kɔ̃surugibu, sa wunɛn gari yina, sa maa
wunɛn woodaba sara.
6 Sa ɲ̀ wunɛn sɔmɔbu swaa daki sanam
mɛ ba bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka
bɛsɛn baababa ka bɛsɛn tɔmbu kpuro wunɛn
gari sɔ̃ɔwa.
7 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii. Bɛsɛra sa
tora. Ma sa wãa sekuru sɔɔ gisɔ bɛsɛ Yudaba
ka be ba wãa Yerusalɛmuɔ ka Isireliba kpuro
be a yarinasia tontondeɔ ka turukuɔ yèn sɔ̃ sa
ɲ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
8 Yinni, wee sa sekuru sɔɔwa bɛsɛ ka
bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn
baababa. Domi sa nun torari.
9 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun suuru kuo
wunɛn wɔnwɔndun saabu baa mɛ sa wunɛn
gari yina.
10 Sa ɲ̀ maa wunɛn gere swaa daki su sere
nɛɛ, sa ko wunɛn woodaba swĩi ye wunɛn
sɔmɔbu ba sun nɔɔsia.
11 Mɛya bɛsɛ Isireliba kpuro sa wunɛn
woodaba sara, sa ɲ̀ wunɛn gere swaa daki.
Sa tora. Yen sɔ̃na bɔ̃ri yi a dera wunɛn sɔm
kowo Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ yi
sun di.
12 Nge mɛya a dera wunɛn gari yi koora yi
a nɛɛ, kaa bɛsɛ ka bɛsɛn wirugibu kua. A dera
Yerusalɛmu ya nɔni swãaru wa tèn bweseru
ba ɲ̀ waare gam.
13 Wahala ye kpuro, ya sun deema nge mɛ
Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ. Ka mɛ, sa
ɲ̀ bɛsɛn daa kɔ̃sa deri su wunɛn gem swĩi kpa
su wunɛn kĩi geeru kasu.
14 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wahala ye a nɛɛ, sa
ko wa, yera ya sun deema. Ye a kua kpuro ya
sãawa dee dee. Bɛsɛra sa ɲ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
15 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, ye a sun yarama
Egibitin tem di, wunɛn dam mu sɔ̃ɔsira. A
yĩsiru yara te ta wãa sere ka gisɔ. Adama bɛsɛ,
sa durum ka daa kɔ̃sa kua gem gem.
16 Tɛ̃ Yinni, na nun kanamɔ wunɛn durom
sɔ̃, a de wunɛn mɔru yu doona wunɛn wuu
Yerusalɛmun min di, ge ga wãa wunɛn guu
te a gɔsan wɔllɔ. Domi be ba sun sikerenɛ
ba Yerusalɛmu ka bɛsɛ wunɛn tɔmbu gema
bɛsɛn toranu ka bɛsɛn baababan daa kɔ̃san sɔ̃.
17 Gusunɔ, a nɛn nɔɔ swaa dakio kpa a nɛn
kanaru nɔ. A wunɛn sãa yee te ta bansu sãa
mi mɛɛrio wunɛn yĩsirun sɔ̃.
18 Gusunɔ nɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ.
A nɔni seeyo a wuu ge ba ka wunɛn yĩsiru
sokumɔ mɛɛri nge mɛ ga bansu kua. Sa yɛ̃ ma
bɛsɛn dɛɛrara kun tura su ka nun gãanu ganu
kana. Adama wunɛn wɔnwɔn bakarun sɔ̃na
sa nun yeni kanamɔ.
19 Yinni, a bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun
suuru kua. A bɛsɛn gere swaa dakio kpa a
ko ye sa bikia. A ku de n tɛ wunɛn yĩsirun sɔ̃.
Domi wuna a wuu ge ka tɔn be kpuro mɔ.

Gabiriɛ u kãsiru tubusia

20-21 Sanam mɛ Danɪɛli u kana te mɔ̀ u
gari gerumɔ u ɲ̀ kpa, u wi ka win tɔmbun
toranu tuuba mɔ̀, ma u Gusunɔ win Yinni
kanamɔ win sãa yee dɛɛra ten sɔ̃, yera durɔ
wi, Gabiriɛ wi u raa wa win kãsi gbiikiru sɔɔ,
u nùn yɔ̃ɔsima ka dam u sura win bɔkuɔ saa
yè sɔɔ ba ra yokan yãkuru ko.
22 U ka nùn gari kua u nɛɛ, na nawa wunɛn
mi, n ka nun kãsi te tubusia.
23 Saa yèn di a wunɛn kanaru torua,
Gusunɔ u tu mwa. Yen sɔ̃na na nun win gari
sɔ̃ɔbu na, domi Gusunɔ u nun kĩ. N n mɛn na,
a swaa dakio n nun kãsi te tubusia.
24 Saa nɔɔba yirun nɔn wata ka wɔkura
Gusunɔ u himba kua yu doona u sere wunɛn
tɔmbu ka wunɛn wuu dɛɛrɔ yakia toranu ka
kɔ̃sa kpuron di. Yen biru, u koo bu ben
toranu suuru kua kpa u bu gem wɛ̃ sere
ka baadommaɔ. Gusunɔn sɔmɔbun gari ka
kãsinun baa ya koo doona kpa tɔn dɛɛro goo
u ko sunɔ.
25 N n mɛn na, a bwisikuo kpa a tubu. Saa
mìn di ba wooda wɛ̃ bu Yerusalɛmu sɔmɛ
bu bani, sere wirugii wi Gusunɔ u gɔsa u ka
na, ya koo kowa saa nɔɔba yirun nɔn nɔɔba
yiru. Yen biru, ba koo yen swɛɛ sɔmɛ ka yen
gbãraru saa nɔɔba yirun non wata ka yiru
sɔɔ. Saa ye, ya ko n sãawa wahalan saa.
26 Saa nɔɔba yirun nɔn wata ka yiru ye, yà
n doona, ba koo wirugii wi Gusunɔ u gɔsa gɔ.
Goo sari wi u koo ka nùn yina. Kpa sunɔ kpao
ka win tabu kowobu bu wuu ge, ka sãa yee
te wisire bu kɔsuku kpa ba n asɔrɔ mɔ̀ sere
Gusunɔ u ra ka nùn kpeerasia nge mɛ u yi.
27 Wirugii wi, u ko n ka tɔn dabiru nɔɔ tia
sãa sere saa nɔɔba yiru. Saa ita ka bɔnun
biru, u koo de yãkunu ka abɔnu nu kpe kpa u
gãa kɔ̃sunu ko sãa yerɔ nìn bweseru goo kun
koore sere kam koo bi Yinni Gusunɔ u yi win
sɔ̃ bu ka nùn deema.

Danɪɛli u tɔnu wa

Tigirin daarɔ kãsiru sɔɔ

10

1 Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ
itase sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Danɪɛli gari kua
wi, wi ba maa mɔ̀ Bɛlitasaa. Gari yi, yi sãawa
gem. Yi ka nɔni swãa bakaru yã te ta koo na.
Ma gari yi, yi nùn yeeri. Saa ye sɔɔra u kãsi te
tuba.
2 N deema u wãa nuku sankiraru sɔɔ
alusuma ita.
3 Alusuma ita ye sɔɔ, u ɲ̀ dĩa geenu ganu
diire. U ɲ̀ yaa tende. Tam kun maa win nɔɔ
duure. Mɛya u ɲ̀ maa tii gum saware.
4 Wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔ,
u wãa u yɔ̃ daa te ba mɔ̀ Tigirin bɔkuɔ.
5 Yera u nɔni sua u durɔ goo wa u yãnu
doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ma u kpaka
sɛ̃ke ye ba kua ka wura ye ya wee Ufasin di.

6 Win wasi yi ballimə nge kpee ni nu wuru
beku nəni mə, ma win wuswaa ya ballimə
nge guru maakinu. Ma win nəni yi ballimə
nge dɔ̃ɔ yari, ma win gãsenu ka win naasu
sãa nge sii gan te ba wəriasia. Ma win nəə ga
nəərа nge tən dabinun nəə.
7 Daniɛli turowa u kãsi te wa. Tən be ba ka
nùn wãa mi, ba ɲ̀ tu wa. Adama ba nanda ba
duki sua bu ka kuke.
8 Wi turowa u yɔ̃ra ma u kãsi te wa. Win
wuswaa ya burisina. Ma win gəma dwiiya u
dam bia.
9 U durɔ win nəə nua ma u nanda u wiru
tem girari.
10 Yera nəmu gaga nùn baba ma u diira u
dũu winu ka nəm taranu soonamə.
11 Ma u nɛɛ, kĩnasi Daniɛli, a de gari yi, yi
kon nun sɔ̃, yi nun yeeri, kpa a se a yɔ̃ra mi a
wãa mi. Domi ba man gərimawa wunɛn mi.
Ye u nùn gari yi sɔ̃əwa u kpa, yera Daniɛli u
seewa u yɔ̃ra ma u diira.
12 Durə wi, u gerua u nɛɛ, Daniɛli, a ku
bɛrum ko. Domi saa dəma tèn di gari yi,
yi nun yeeri, ma a tii kawa Gusunə wunɛn
Yinnin wuswaaə, saa dəma ten diya Gusunə
u wunɛn kanaru nua. Yen sɔ̃na na na.
13 Pɛɛsiban sina boko u man seesi sɔ̃ə
yɛnda tia ma na sina win bəkuə. Adama wee
Misɛli wəllun tabu kowobun sunə turo u na
u man somi.
14 Tɛ̃, na nawa n ka nun tubusia ye n koo
wunɛn təmbu deema sia. Domi sian gariya
kãsi te, ta ka yã.
15 Saa ye u nùn gari yi sɔ̃əmə, yera wi,
Daniɛli u tuka ma u mari.
16 Yera u gãanu wa nu ka tənu weenɛ ma
nu na nu win nəə baba. Ma u nəə wukia u
nɛɛ, nɛn Yinni, nɛn wuswaa ya burisina, na
ɲ̀ maa dam gam mə kãsi te na wan sɔ̃.
17 Nɛ wi na sãa wunɛn səm kowo, amənа
kon ka kpĩ n ka nun gari ko. Domi na ɲ̀ dam
gam mə.
18 Wi u ka tənu weenɛ mi, u maa nùn baba
u dam kã.
19 Yera u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko
durə kĩnasi, alafia ya n ka nun wãa. A tii dam
kɛ̃ɛyə. Ye u ka nùn gari mɔ̀, yera u dam wa u
nɛɛ, Yinni, a de a ka man gari ko. Domi a man
dam kã.
20 Durə wi, u nùn bikia u nɛɛ, a yɛ̃ yèn sɔ̃
na na wunɛn mi? Tɛ̃, kon da n Pɛɛsiban sina
boko tabu wəri. Nà n doona, Gɛrɛkiban sina
boko u koo na.
21 Adama kon nun sɔ̃ ye ya yorua gem
tireru səə. Goo kun man somimə tən ben sɔ̃,
ma n kun mə Misɛli bɛɛ Isireliban kɔ̃so,

11

1 Wi nɛn tii na somi na dam kã Darusi
Mɛdiban sina bokon bandun wɔ̃ə gbiikuu
səə.
2 Wee tɛ̃, kon wunɛ Daniɛli gem sɔ̃.

Sinambun tabu

Wee sinambu ita ba koo bandu di di Pɛɛsiə.
Yen biru, sina boko nnɛse u koo bandu di kpa
u dukia gura n kere sina bokobu ita ye. U n
dam kua win dukia yen sɔ̃, u koo Gɛrɛkiban
sina boko seesi.
3 Adama sina boko wərugə goo u koo se u
dam bakam wa kpa u ko ye u kĩ.
4 Saa yè səə win banda dam kua, saa
ye səərа ta koo wəruma kpa tu bənu ko
handunian goonu nnɛ kpuro səə. Win bibun
bweseru ta ɲ̀ ban te dimə. Ban te, ta ɲ̀ maa
dam mə nge mɛ ta raa sãa. Domi ta koo
karana kpa tu wura gabun nəmuə.
5 Sina boko wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru
gian banda ko n dam mə. Adama win sina
asakpə turo u koo nùn dam kera kpa u nùn
taare. Win dam mɛ, mu ko n kpã.
6 Wɔ̃su gasun biru, ba koo arukawani
bəkuna kpa sina boko wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san
nəm dwaru gian bii wəndia u na sɔ̃ə yɛ̃san
nəm geu gian sunən mi bu ka arukawani
bəke, bu suana. Adama wəndia win dam mu
koo kpe. Durə win tii u koo gbi, wi ka win
bibun bweseru. Ba koo mam wəndia win tii
gə ka be ba nùn yɔ̃sirima ka win tundo ka tən
be ba ka nùn yɔ̃ra waati ye səə kpuro gesi.
7 Goo u koo se nge kpii pətura kurə win
bweserun di u win tundon bandu di. Kpa u
na u sina boko wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu
gia mi wəri gbãranu səə u ko ye u kĩ. Yɛ̃ro u
koo dam ko.
8 U koo ben bũnun bwãarokunu gura ni ba
kua ka sii gandu ka ben gãa gee ni ba ka wura
ka sii geesu kua u ka da Egibitiə. Kpa u ka
sina boko wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia mi
tonda saa fiiko.
9 Yen biru, sunə wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm
geu gia u koo da u sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwarugii
tabu wəri kpa u gəsirama win temə.
10 Saa ye səərа win bibu ba koo tabun səəru
ko kpa bu tabu kowobu mɛnna ba n dabi too
too. Bii ben turo u koo tabu se wi ka win tabu
kowobu gabu, kpa u win tem nəə bura yeru
sara nge daa te ta nim yiba ta bɔ̃ə saramə. U
koo sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gian sunən gbãraru
wəri kpa u gəsira u wurama.
11 Saa ye səə, sina boko wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san
nəm dwaru gia mi, u koo məru se kpa u nəm
geugii wi, tabu wəri. Nəm geugii wi, u koo
maa tabu kowo dabi dabinu mɛnna bu wiənə
wəri. Adama ba koo nəm geugii win tabu
kowo be kamia.
12 Sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwarugii wi, u koo tii sua
win nasara yen sɔ̃. U koo tabu kowo dabinu
gə. Adama ka mɛ, u ɲ̀ nasara wasi mam mam.
13 Yeniban biru, sina boko wi u wãa sɔ̃ə
yɛ̃san nəm geu gia mi, u koo maa tabu kowo
dabi dabinu mɛnna n kere be u raa mɛnna
yellu. Wɔ̃su gasun biru, u koo wurama ka
tabu kowo be, ka tabu yãa geenu u nəm
dwarugii wi wəri.

14 Saa ye sɔɔ, tɔn dabinu nu koo sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia seesi. Tɔn kɔ̃sobu ba koo maa nùn seesi wunɛ Danɩɛlin tɔmbun suunu sɔɔn di wunɛn kãsi ten gari yi ka koora. Adama ba koo ben tii kamia.
15 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo tem takanu ko kpa u wuu gbãrarugisu mwɛɛri. Saa ye sɔɔ, ba koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi, ka win tabu kowo damgibu kamia. Domi ba ɩ̀ dam wasi bu ka tabu ko.
16 Wi u gesi seewa u nɔm geugii wi wɔri kpuro, yɛ̃ro u koo kowa ye u kĩ. Goo kun kpɛ̃ u nùn yinari. Yɛ̃ro u koo mam da tem mɛn mi n buram bo sɔɔ, kpa u go ye u nɔma tura.
17 Yen biru, u koo gɔ̃ru doke u na ka win tabu kowobu kpuro kpa u ka nɔm dwarugii wi bɔri yɛndun arukawani bɔke u nùn win bii wɔndia wɛ̃ u sua kurɔ, kpa u ka swaa wa u win tem kam koosia. Adama win bwisi yi, yi ɩ̀ nùn yaramɔ.
18 Yen biru, u koo sĩira wuu si su wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ kpa u sin dabinu mwɛɛri. Adama tabu sunɔ goo u koo win dam mɛ bua sere u kpana u mɔru kɔsia.
19 Saa ye sɔɔra u koo gɔsirama win temɔ u ka kuke win wuu gbãrarugisu sɔɔ, adama u koo wɔruma u gbi, ba ɩ̀ maa win yira wasi.
20 Wi u koo nùn kɔsire ko, u koo dam dio doke tem mɛn mi n buram bo sɔɔ. Adama amɛn biru, dam dio wi, u koo bɔɔkira, n ɩ̀ mɔ mɔrun sɔ̃, n ɩ̀ maa mɔ tabu sɔɔ.
21 Wi ba gɛma, wiya ba koo bandu kɔsire ko. Ba ɩ̀ nùn sina yãnu wɛ̃ɛmɔ. Bɔri yɛndu sɔɔra u koo na u bandu di ka taki.
22 Tabu kowo be ba koo yari bu nùn wɔrima nge nim, u koo bu kɔsukuwa u kpeerasia, baa ka mam be ba arukawani bɔkuan wirugii turo.
23 U koo tɔn be u ka arukawani bɔkua nɔni wɔ̃ke. U koo bandu di kpa u dam wa ka tɔmbu fiiko.
24 U koo da bera mi tem gem wãa ka bɔri yɛndu kpa u ko ye win baababa ka win sikadoba ba ɩ̀ daa koore. U koo tem mɛn dukia gura kpa u win bɔrɔba bɔnu kua. U koo mam bwisiku u gbãranu wɔri. Adama u ɩ̀ yeni mɔ̀ n ka tɛ.
25 U koo win dam ka win wɔrugɔru ka win tabu kowobu dendi u ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi wɔri. Nɔm dwarugii wi, u koo maa se ka tabu kowo damgii dabinu, adama u ɩ̀ kamiamɔ. Domi ba koo nùn murafitiru kuawa.
26 Be ba ka nùn dimɔ, beya ba koo nùn kam koosia. Ba koo win tabu kowobu yarinasia nge daa toran nim kpa bu gbisuku dabi dabinu.
27 Sinambu yiru ye, ba koo kasu bu kɔ̃sa ko, kpa mi ba dimɔ mi, bu weesu kuana. Adama yen gaa kun dimɔ. Domi kam koo bi, bu koo nawa saa ye ba yi mi, yà n tura.
28 Sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, u koo gɔsira win temɔ ka dukia baka. Swaa sɔɔ, u koo Isireli be Gusunɔ u ka arukawani bɔkua seesi. Yen biru, u koo gɔsira u da win temɔ.
29 Saa ye ba yi yà n tunuma, nɔm geugii wi, u koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi seesi kpam. Adama u ɩ̀ nasara wasi nge mɛ u raa wa yellu.
30 Domi tɔmba koo na saa Kitimun di ka goo nimkusu bu nùn wɔri. Saa ye sɔɔ, win kabia ya koo bɔɔra, kpa u gɔsira u wura. U koo Isireli be Gusunɔ u ka arukawani bɔkua mi, mɔru seesi kpa u n ka be ba arukawani ye deri nɔɔ tia sãa.
31 U koo tabu kowobu sure bu Yinni Gusunɔn sãa yeru ka ten agbara disi doke. Kpa bu tɔ̃ɔ baateren yãkunu kpeesia. Kpa bu kam koosion bwãaroku kɔ̃su gira yãku yeru mi.
32 U koo tɔmbu nɔni wɔ̃ke be ba Yinni Gusunɔn arukawani ye deri. Adama tɔn be ba Yinni Gusunɔ yɛ̃, ba ko n yɔ̃wa dim dim ben daa gea sɔɔ.
33 Be ba bwisi mɔ, ba koo dabinu keu ko. Saa fiiko sɔɔ, ba koo gabu go tabu sɔɔ, kpa bu gabu dɔ̃ɔ mɛni, kpa bu gabu yoru mwɛɛri, kpa bu gabun yãnu gura.
34 Saa ye sɔɔ, ba koo somiru fiiko wa. Tɔn dabira ba koo ka bu nɔɔ tia ko ka murafitiru.
35 Bwisigii ben gaba koo gbi bu ka bu sɔwa bu dɛɛra mam mam sere kpeerun tɔ̃ru tu ka tunuma. Domi yeni ya koo koorawa saa ye ba yii sɔɔ.
36 Sina boko wi, u koo ko ye u kĩ. U koo tii sua u nɛɛ, wiya u bũnu kpuro kere. Kpa u Gusunɔ wi u kpuro kere wɔmɛ. Wɔmbu te, ta ɩ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Tɔmbu ba koo nùn naanɛ ko sere Gusunɔn mɔru yu ka sɔ̃ɔsira. Domi ye wi, Gusunɔ u geruɑ, ya koo koorawa.
37 U ɩ̀ win sikadoban bũnu gasirimɔ, u ɩ̀ maa bũu wi tɔn kurɔba kĩ gasirimɔ, bũnu kpuro gesi. Domi u koo tii sua n kpuro kere.
38 Adama u koo bũu sã wi u ra n gbãranu kɔ̃su wi win sikadoba ba ɩ̀ yɛ̃. U koo nùn sã ka wura ka sii geesu ka kpee gobiginu, ka sere gãa ni nu gobi mɔ.
39 U koo wuu si su gbãraru mɔ tabu wɔri ka win bũu wi u wa tem tukum di. U koo be ba bũu wi wura bɛɛrɛ wɛ̃, kpa u de bu bandu di tɔn dabinun wɔllɔ, kpa u bu tem bɔnu kua mu n sãa ben are.
40 Kpeerun saa sɔɔ, sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia u koo ka maa nùn sanna. Adama sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo nɔm dwarugii wi wukiri nge woo bɔkɔ ka tabu kɛkɛ ye dumi gawe ka maasɔbu ka goo nimkuu dabiru. Kpa u win tem wɔri u sara nge mɛ nim mu ra daaru yibu mu sare.
41 Kpa u maa wɔri tem mɛn mi n buram bo sɔɔ. Adama Edɔmuba ka Mɔabuba ka sere Amɔniban wirugibu ba koo nùn kisirari.

42 U koo tem dabinu nɔma sikerena.
Egibitigibu ba ɲ̀ mam kisiramɔ win nɔman
di.
43 Sunɔ wi, u koo Egibitigibun wuraba
ka ben sii geesu ka ben yãa gobiginu gura.
Libigibu ka Etiopigibu ba koo nùn sã.
44 Labaari ya koo na saa sɔ̃ɔ yari yeru gian
di ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di yu nùn
nandasia. Saa ye sɔɔra u koo mɔru baka se
u tɔn dabinu go.
45 U koo win sina kunu gira nim wɔ̃ku ka
Yinni Gusunɔn guu dɛɛra ten baa sɔɔ. Saa
yera gɔɔ u koo nùn deema subaru ba kun nùn
somi.

Sanam dãakim

12

1 Sanam dãakim sɔɔ, Misɛli, maleeka wi u
sãa tabu sunɔ, u koo seema, wi, wi u ka wunɛ
Daniɛlin tɔmbu yɔ̃. Saa ye, ya ko n sãawa nɔni
swãarun tɔ̃ru tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa min
di bwesenu nu toru sere n ka saa ye girari.
Saa ye sɔɔra wunɛn tɔmbu ba koo faaba wa
bèn yĩsa ya yorua wãarun tireru sɔɔ.
2 Dabiru be ba dò sikirɔ, ba koo dom
yanda. Ben gabu ba koo se bu ka wãaru
te ta ku ra kpe wa. Gabu ba koo maa se
bu ka sekuru ka nɔni swãaru wa sere ka
baadommaɔ.
3 Be ba bwisi mɔ, ba koo balliwa nge
wɔllun yam bururam. Be ba maa tɔn dabinu
gem swaa sɔ̃ɔsi, ba koo balliwa nge kperi sere
ka baadommaɔ.
4 Wunɛ Daniɛli, a gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ kpa
a yi yĩreru koosi tire te sɔɔ bu ku ka tu wukia
sere kpeerun saa. Sanam mɛ, tɔn dabinu nu
koo yi gari kpa yɛ̃ru tu sosi.

Kpeerun saa

ya ko n sãawa asiri

5 Yen biru, Daniɛli u mɛɛra ma u tɔmbu
yiru wa ba yɔ̃ turo daarun gooru gee, turo
maa wãa daarun gooru giɔ.
6 Ma turo u wi u yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ
damgii u yɔ̃ daa ten nim wɔllɔ bikia u nɛɛ, saa
yerà maamaaki yen kpeera koo na.
7 Yera Daniɛli u wa gɔrado wi, u win nɔma
yiru kpuro yiiya wɔllɔ ma u bɔ̃rua ka wi u ra
n wãa sere ka baadommaɔn yĩsiru u nɛɛ, nɔni
swãa te, ta ko n wãawa sere saa ita ka bɔnu
kpa tu kpe dɔma te ba Gusunɔn tɔmbun dam
bua mam mam.
8 Daniɛli u gari yi nua adama yi ɲ̀ nùn yeeri.
Ma u nɛɛ, nɛn Yinni, amɔna gari yi, yi koo ka
wiru goora.
9 Yera u nùn wisa u nɛɛ, Daniɛli, a wunɛn
laakari kpĩiyɔ. Gari yi, yi ko n sãawa asiri sere
kpeerun saa yu ka turi.
10 Ba koo dabinu sãrasia bu dɛɛra mam
mam. Tɔn kɔ̃sobu ba ko n kɔ̃sa mɔ̀. Ben goo
kun tubu ye ya kooramɔ. Adama be ba bwisi
mɔ, beya ba koo tubu.
11 Saa dɔma tèn di ba koo tɔ̃ɔ baateren yãku
ni ba ra Yinni Gusunɔ kue yɔ̃rasia ka saa ye
kam koosion bwãaroku kɔ̃su ga ko n wãa
yãku yerɔ, ya ko n sãawa sɔ̃ɔ nɔrɔbu ka gooba
wunɔbu wɔkuru sari (1.290).
12 Doo nɔɔrugiiwa wi u tɛmana sere sɔ̃ɔ
nɔrɔbu ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔbu
(1.335).
13 Adama wunɛ Daniɛli, a de a tɛmana sere
ka nɔrɔ. Saa ye sɔɔra kaa wɛ̃ra kpa a se a
wunɛn are mwa kpeerun saa sɔɔ.

OSEE

Oseen tire teni, Isireliban bwese kɛri wɔkura ta gerusimɔ yèn sɔ̃ ba kua naanɛ sariba Yinni Gusunɔn mi. Osee u tu yoruawa u ka wigibu kirɔ ko bu ka wa bu gɔ̃ru gɔsia kpa bu wura Gusunɔn mi. U sɔ̃ɔsimɔ ma Yinni Gusunɔn kĩru ta kpã, ta ɲ̀ maa nɔru mɔ. Tire te, ta kĩi te ta wãa Gusunɔ ka Isireliban baa sɔɔ weesinamɔwa nge kĩi te ta wãa durɔ ka win kurɔ ka ben bibun baa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1 Oseen kurɔ suabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Osee u Isireliba gerusimɔ, wiru 4n di sere wiru 13.
3. U bu kirɔ mɔ̀ bu gɔ̃ru gɔsia, wiru 14.

1 Sanam mɛ sinam beni Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudan temɔ, ka saa ye Yeroboamu Yoasin bii u bandu dii Isirelin temɔ, sanam mɛya Yinni Gusunɔ u ka Osee Berin bii gari kua.

Oseen kurɔ ka win bibu

2 Gari yi Yinni Gusunɔ u gbia u Osee sɔ̃ɔwa yi wee. U nɛɛ,
Osee, a doo a kurɔ sua wi u ra sakararu ko.
Bɛɛn bibu ba koo maa win yira swĩi.
Domi Isireliba ba bũnu gasirimɔ ba sãamɔ nge kurɔ sakara wi u durɔbu gasirimɔ.
Ma ba nɛ, Yinni Gusunɔ deri.
3 Ma Osee u seewa u Gomɛɛ Dibilaimun bii sua kurɔ. Yera u ka nùn mɛnna. Ma kurɔ wi, u gura sua u nùn bii tɔn durɔ marua.
4 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i bii wi yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Yisirɛɛli.
Domi saa fiiko sɔɔ kon Yehun yɛnugibu wɔri yèn sɔ̃ ba tɔmbun yɛm yari Yisirɛɛliɔ,
kpa n Isireliban bandu kpeerasia.
5 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon Isireliban tabu durɔbun tɛnnu bɔɔku Yisirɛɛlin wɔwaɔ.
6 Yeniban biru, Gomɛɛ u maa gura sua ma u bii tɔn kurɔ mara. Ma Yinni Gusunɔ u Osee sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ruhama.
Yen tubusiana bii wi ba yina.
Domi na ɲ̀ maa Isireliba wɔnwɔndu kuammɛ.
Na ɲ̀ bu suuru kuammɛ.
7 Adama kon Yudaba wɔnwɔndu kua, kpa nɛn tii n bu faaba ko nɛ wi na sãa Gusunɔ ben Yinni. Adama n ɲ̀ mɔ kon ka ben yibɛrɛba tabu ko. Na ɲ̀ tɛndu dendimɔ ɲ̀ kun mɛ takobi ɲ̀ kun mɛ dumi ka yin maasɔbu.
8 Yeniban biru, Gomɛɛ u bii wi bom kara. Ma u wure u gura sua u bii tɔn durɔ mara.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ami.
Yen tubusiana n ɲ̀ nɛn tɔmbu.
Domi i ɲ̀ maa sãa nɛn tɔmbu,
na ɲ̀ maa sãa bɛɛn Yinni.

Isireliba

ba koo wurama nge yellu

2

1 Yinni Gusunɔ u Osee sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
saa ya sisi yè sɔɔ Isireliba ba koo dabia nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ben geeru gari.
Mi ba ku ra raa bu soku nɛn tɔmbu,
miya ba koo bu soku nɛ Gusunɔ, Yinni wason bibu.
2 Yudaba ka Isireliba ba koo mɛnna sannu kpa bu goo gɔsi u n sãa be kpuron sunɔ.
Domi ba koo dabia bu tɛria tem mɛ kpuro sɔɔ.
Yen dɔma te, tɔ̃ɔ bakara Yisirɛɛliɔ.
3 Bɛɛ Yudaba ka Isireliba, i sɔ̃ɔnɔ ma i sãawa nɛn tɔn be na kĩ.

Isireli u sãawa naanɛ sarirugii

4 Nɛn bibu, i bɛɛn mɛro taarɛ wɛ̃ɛyɔ,
domi u ɲ̀ maa sãa nɛn kurɔ,
mɛya na ɲ̀ maa sãa win durɔ.
I nùn sɔ̃ɔwɔ u de u win durɔ dama nɔni yi wuna,
kpa u sakara kookoosu wuna win gɔ̃run di.
5 Ma n kun mɛ, kon win yãnu potiri mam mam
kpa n nùn yɔ̃su tereru
nge mɛ ba ka nùn mara.
Kon de u n sãa nge tem
mi gãanu ku ra kpi,
kpa n de nim nɔru gu nùn go.
6 Na ɲ̀ maa bɛɛ win bibun wɔnwɔndu mɔ̀,
domi bɛɛn mɛro u sãawa sakara kowo.
7 U kurɔ tanaru ka sekuru sariru dɔra.
Domi u nɛɛ, u koo win durɔ tanɔbu swĩiwa
kpa bu nùn nim ka dĩanu ka tam ka gum ka yãnu wɛ̃ ni u koo doke.
8 Yen sɔ̃, kon win swaa kɛnɛ ka sãki,
kpa n ye dãa sɛ̃suku kpa u kun maa win swaa ye swĩi.
9 Baa ù n daa yara u win durɔ tanɔ be naa gira,
u ɲ̀ maa bu naa turi.
Baa ù n bu kasu,
u ɲ̀ maa bu wasi.
Saa ye sɔɔra u koo nɛɛ,
ɲ̀ n mɛn na, a de n wura nɛn durɔ gbiikoon mi,
domi na raa nuku dobu mɔ win mi n kere tɛ̃.
10 Mɛya u ɲ̀ daa gie ma nɛna na nùn dobi ka tam kpam ka gum wɛ̃ɛmɔ.
Mɛya na maa nùn sii geesu ka wura taasi.
Adama u ka ye bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
11 Yen sɔ̃, kon gɔsirama n nɛn dobi mwa yin gɛ̃ɛbun saa sɔɔ,
ka tam mɛn saa sɔɔ ka sere yãa ni u sebua u ka win tereru wukiri,
12 kpa n nùn sekuru doke win durɔ tanɔbun wuswaaɔ.
Goo sari wi u koo nùn wɔra nɛn nɔman di.
13 Kon win nuku dobu kpuro kpeerasia
ka tɔ̃ɔ baka ni u ra ko suru ka suru

ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru ka sere mɛnnɔ si u ra ko
sãarun swaa sɔɔ.
14 Kon de win resɛm dãnu ka win figieba bu kam ko
be u nɛɛ, u wa durɔ tanɔbun min di.
Kon de gbee ni, nu ko dãa sõɔ,
kpa gbeeku yɛɛ yi dãa nin marum di.
15 Kon nùn sɛɛyasia yèn sõ u man deri
u bũu wi ba mɔ̀ Baali turare dõɔ dokeammɛ.
Ma u win saba ka win taaminu doke u da u
win durɔ tanɔbu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Adama saa ya sisi yè sɔɔ kon nùn kɔkiri n
ka da gbaburɔ
kpa n ka nùn gari ko ka kĩru.
17 Kon nùn win resɛm gbaaru wesia
te ta wãa Akɔɔn wɔwaɔ.
Yĩsi ten tubusiana nɔni swãarun wɔwa.
Yera ya ko n sãa win yĩiyɔbun tore,
kpa u womu ko nge sanam mɛ u yarima saa
Egibitin di win wɔndiaru.

Yinni Gusunɔ

u koo ka win tɔmbu dora

18 Yen tõɔ te, u koo man soku win durɔ.
U ɲ maa man sokumɔ Baali win yinni.
19 Kon de u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsiru duari
kpa u kun mam kpĩa u tu sia.
20 Saa yera kon ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka
sere yɛɛ yi yi ra kabiri arukawani bɔke
yi ku ka nɛn tɔmbu kõsa gaa kua.
Kon de tabu bu kpe, kpa ba n wãa bɔri yɛndu
sɔɔ.
21-22 Isireli, kon maa nun ko nge nɛn kurɔ
sere ka baadommaɔ,
kpa n nun gem ka wɔnwɔndu ka durom
sõɔsi.
Bɔrɔkiniru sɔɔra kon ka nun arukawani
bɔke.
Saa ye sɔɔra kaa wura ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
23-24 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
Saa gaa sisi yè sɔɔ kon wɔllun kananu nɔ,
kpa n tu nim kɛ̃.
Wɔlla koo tem kanaru nɔ kpa tu gura nɛɛsia.
Kpa tem mu dobi ka resɛm ka olifin kanaru
nɔ
kpa ye kpuro yu kpi.
Kpa yu Yisirɛɛlin bukata wunana.
25 Kon de nɛn tɔmbu bu sina tem mɛ kpuro
sɔɔ
kpa n bu wɔnwɔndu kua
be, be na raa yina n wɔnwɔndu kua.
Kpa be, be ba ku ra raa soku nɛn tɔmbu,
n bu soku nɛn tɔmbu.
Kpa be, bu maa man soku ben Yinni.

Osee u win kurɔn

laakari mɛɛra

3

1 Ma Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u man
sõɔwa u nɛɛ, n doo n kpam nɛn kurɔ wi kĩa
wi goo u kĩa ma u sekuru sariru mɔ̀. N kurɔ
wi kĩɔ nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ,
baa mɛ ba nùn biru kisi ba da ba bũnu sãamɔ
ma ba resɛm kiranu kĩ ni ba ra ka bũu ni sã.
2 Ma na da na kurɔ wi yakia ka sii geesun
gobi wɔkura nɔɔbu ka sere ɔɔsu * ditiri nata
† (600).
3 Ma na nùn sõɔwa na nɛɛ, a de a n wãa nɛn
sõ n ka tɛ. A ku maa sakararu ko. A ku maa
da durɔ goon mi. Nɛn tii kon maa tii nɛnɛ.
4 Nge mɛya Isireliba ba ko n wãa sunɔ sari
n ka tɛ. Mɛya ba ɲ ko n maa wirugii mɔ. Ba ɲ
maa yãkunu mɔ̀. Ba ɲ maa bũnu ganu sãamɔ.
Mɛya yãku kowo goo kun ko n maa wãa ben
suunu sɔɔ u ka bu bikiaru kua.
5 Yeniban biru, ba koo wurama bu Gusunɔ
ben Yinni kasu ka maa ben sikado Dafidin
bandu wi u raa sãa ben sina boko. Ba koo
nuku dobu ko bà n Yinni Gusunɔ wa ka win
kĩi te u koo bu sõɔsi saa ye sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u Isireliba taarɛ wɛ̃

4

1 Bɛɛ Isireliba, i nɛ, Yinni Gusunɔ swaa dakio.
Domi na siribu mɔ ka bɛɛ tem mɛn tɔmbu
yèn sõ wɔnwɔndugii goo sari bɛɛ sɔɔ,
gemgii goo maa sari.
Mɛya bɛɛn goo kun maa man yɛ̃.
2 I nɔɔ mwɛɛnu mɔ̀ ka bõri, adama weesa i mɔ̀.
Mɛya i maa tɔmbu goomɔ, i gbɛnimɔ, i
sakararu mɔ̀.
I dam dɔrenamɔ, ma tɔn gobera sosimɔ ta
dɔɔ.
3 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de tem mɛ,
mu gbera.
Bɛɛ be i wãa mi kpuro, i ko woorawa
saa gbeeku yɛɛn di n ka da gunɔsɔ ka wɛɛyɔ,
ye kpurowa ya koo kam ko.

Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu taarɛ wɛ̃ɛmɔ

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo u ku raa ka tii yina
ɲ kun mɛ u goo gerusi.
Domi wunɛ yãku kowo tɔnwerowa na ka
sannamɔ.
5 Sõɔ teeru kaa wɔrumawa sõɔ sɔɔ gbãara
kpa wunɛn beruse nɛn sɔmɔ u maa wɔruma
wɔ̃kuru.
Kon maa Isirelin bweseru go te ta sãa nge
wunɛn mɛro.
6 Wee nɛn tɔmba gbimɔ yèn sõ ba ɲ man yɛ̃.
Adama wunɛn tii, a yina a man wura.
Yen sõ, kon nun yina kpa a kun maa sãa nɛn
yãku kowo tɔnwero.
Nge mɛ a nɛ, Yinni Gusunɔn woodaba duari,

* **3:2 ɔɔsu** - Dĩa bimi geen bwesera yi yi ka gbɛɛ weenɛ.

† **3:2 *ditiri nata*** - Ya sãawa saaki nɔɔba yirun saka.

nge mɛya kon maa wunɛn bibu duari.
7 Nge mɛ ba dabiamə, nge mɛya ba man
torarimə ba dəə.
Kon ben bɛɛrɛ kpeesia kpa bu sekuru wa.
8 Wee ba kuuramə nɛn təmbun toranun sɔ̃.
Ma ba bu bəriemə ba n ka toramə ba n dəə.
9 Yen sɔ̃, sɛɛyasia tee biya kon nɛn təmbu ka
ben yãku kowobu ko.
Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ ben daa ya nɛ.
Kon bu kəsiawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
10 Ba koo di, adama ba ɲ debumə.
Ba koo sakararu ko bũu nuurə bu ka bibu
wan sɔ̃.
Adama ba ɲ marumə yèn sɔ̃ ba nɛ, Yinni
Gusunə biru kisi
ba ɲ nɛn woodaba swĩi.
11 Yinni Gusunə u nɛɛ, sakararu ka tama mu
nɛn təmbun wiru gəsia.
12 Dãa kukun miya ba ra bikiaru de gu ka bu
gari sɔ̃.
Bũu gasiribu dera ba kɔ̃ərə ma ba ka man
tonda.
13 Ba ra de ba n yãkunu mò guunu wəllə,
kpa ba n turare dɔ̃ə dokemə gungunu wəllə
ka dãa baka bwese bwesekan nuurə nìn
saara bu wɛ̃re.
Yen sɔ̃na ben bii wəndiaba ba sekuru sariru
mò.
Ma ben biigii kurəbu ba sakararu mò.
14 Na ɲ ben bii wəndia be, ka ben biigii kurə
be sɛɛyasiamə
ben sekuru sari te, ka ben sakara te ba mòn
sɔ̃.
Domi ben məwəbun tii ba sakararu mò ka
kurə be ba wãa bũu sãarun sɔ̃.
Ma ba maa yãkunu mò sannu ka be.
Adama ba n yɛ̃ nge mɛ məndu gara gerua ta
nɛɛ,
tən be ba ɲ laakari mə, ba kam kobu dəəwa.
15 Isireliba ba bũnu gasirimə,
adama Yudaba bu ku raa bu swĩi.
Bu ku da Giligaliə ɲ kun mɛ Betɛli Afɛniə * bu
ka yãkunu ko
kpa ba n bɔ̃rumə ba n mò,
sere ka Yinni Gusunən wãaru.
16 Isireliba ba sãawa nge naa gbiiba ye ba
kpana bu kpara. Adama tɛ̃, Yinni Gusunə u
koo bu yɔ̃su batuma səə nge yãanu.
17 Isireliba ba bũnu sãamə. A bu derio mi.
18 Bà n tam nəra ba kpa, ba ra n yande
dəəwa bu sakararu ko. Wee ben wirugibu ba
ra n kĩwa ba n wãa sekuru sari kom səə.
19 Sɔ̃ə teeru woo ga koo na gu bu sua gu ka
doona kpa bu sekuru wa ben yãku nin sɔ̃.

Keu koosio kɔ̃sobu

5

1 Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɛɛ yãku kowobu, i yeniba swaa dakio.
Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nə.
Bɛɛ sina kpaarugibu, i swaa tem kpĩiyə i nə.
Bɛɛya siri bini bu ka yã.
Domi i kua təmbun yina Misipaə,
ma i kua ben taa Taboriə.
2 Ma ba man biru kisi ba numa durum səə.
Yen sɔ̃, kon bɛɛ kpuro sɛɛyasia.
3 Na Isireliba yɛ̃wa sãa sãa.
Ben goo kun man berue.
Wee ba da ba bũnu gasira
ba tii disi doke.
4 Osee u nɛɛ,
ba ɲ kpɛ̃ bu maa wurama ben Yinnin mi ben
kookoosun sɔ̃.
Domi bũu sãarun gasiribu gina wãa ben gɔ̃ru
səə.
Mɛya ba ɲ maa wi, Yinni Gusunə yɛ̃.
5 Isireliban tii suabu bu sɔ̃əsimə mɛ ba sãa.
Ba koo wəruma ben durum sɔ̃.
Yudaban tii ba koo wəruma ka be sannu.
6 Sanam gam sisi
mè səə ba koo bikiaru da Yinni Gusunən mi,
kpa bu ka nùn yãanu ka kɛtɛba yãkuru kua.
Adama ba ɲ nùn wasi,
domi u bu deri.
7 Beya ba nùn tənu kandu kua.
Domi ba da ba bii seegeba mara be ba ɲ nùn
yɛ̃.
Tɛ̃, n ɲ tɛɛmə u ka bu kam koosia be ka ben
arumani.

Gusunə u koo de Yudaba

ka Isireliba bu tabu ko

8 Yinni Gusunə u nɛɛ,
i tabun kəba soowo Gibeaə ka Ramaə.
I tabun wurenu koowo Betɛli Afɛniə.
Bɛɛ Bɛnyamɛɛba, tabu durəba wee bɛɛn
birun di.
9 Gari geeya na Isireliba sɔ̃əmə.
Dəma te kon bu sɛɛyasia, ba koo kam kowa.
10 Wee Yudaban wirugibu ba sãawa nge be
ba ra tem gbɛni
bu ka ben tiin tem sosi.
Yen sɔ̃, kon bu nɛn məru wisi nge nim tora.
11 Siribu bu Isireliba di, ma ba bu dam
dəremə
yèn sɔ̃ ba kam naa gire.
12 Na kon bu di nge gɛmi.
Kpa na n Yudaba wahala mò nge bara te ta
kukunu temmə.
13 Mɛya Isireliba ba tii bararu waasi.
Ma Yudaba ba ben bosu wa.
Ma Isireliba ba gəra Asiriə
bu ka sina boko Yarɛbu somiru kana.
Adama u ɲ kpɛ̃ u bu bɛkia
u sere nɛɛ, u koo ben bosu kpeesia.
14 Na ko n sãawa nge gbee sunə Isireliba ka
Yudaban sɔ̃.
Kon bu wəri n yaaku kpa n bu sua n ka
doona.
Goo sari wi u koo bu wəra saa nɛn nəman di.

* **4:15** ***Betɛli Afɛniə*** yen tubusiana dɔ̃ən wãa yeru

Isireliba ba ben durum

tuuba kua ka murafitiru

15 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ɲ̀ n mɛn na, kon bu biru kisi
kpa n wura nɛn wãa yerɔ
sere bu ka tubu ma ba tora.
Ben nɔni swãaru ta koo de bu man kasu
kpa bu man somiru kana.

6

1 Isireliba ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ,
i na su gɔsira Yinni Gusunɔn mi.
Wee u sun so u mɛɛra kua.
Adama u koo bɛsɛn mɛɛra ye nɔɔri u sun bɛkia.
2 N ɲ̀ maa tɛɛmɔ u ka sun wãaru wɛ̃,
kpa sa n wãa win wuswaaɔ.
3 I de su kasu su nùn gia.
Nge mɛ sa ra n yɛ̃ kam kam ma sɔ̃ɔ u koo yari,
nge mɛya sa n maa yɛ̃ ma u koo na.
U koo nawa nge tom buruku gura ye ya ra tem yɛmiasie.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba ka Isireliba, mba kon bɛɛ kua.
Wee bɛɛn kĩru nɛn sõ ta sãawa nge bururun kakoru
ɲ̀ kun mɛ nge dirum mɛ mu ra yarinɛ fuuku.
5 Yen sõna kon bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔriama
bu bɛɛ sõ ma kon bɛɛ sɛɛyasia.
Kpa bu maa bɛɛ sõ ma kon bɛɛ go.
Nɛn siribu bu koo sɔ̃ɔsira nge yam bururam.
6 Domi wɔnwɔnda na kĩ, n ɲ̀ mɔ yãkuru.
Mɛya na maa kĩ nɛn tɔmbu bu man gia
n kere bu man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.
7 Ba nɛn arukawani kusia nge mɛ tɔmbu ba ra n kuanammɛ.
Wee ba man tɔnu kandu kua.
8 Galadigibu ba sãawa tɔn kɔ̃sobu
ma ba yɛm yari baama.
9 Nge mɛ swaa diobu ba ra n swaa mara,
nge mɛya yãku kowobun wuuru ta wãa Sikɛmun swaaɔ ta tɔmbu goomɔ.
10 Na gãa kɔ̃sunu wa Isireliɔ,
niya ba bũnu gasirimɔ,
ba tii disi dokemɔ nge sakara kowo.
11 Saa ya sisi yè sɔɔ kon maa bɛɛ Yudaba sɛɛyasia.

Isireliba ka bwese tukunu

Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
sanam mɛ na kĩ nɛn tɔmbu Isireliba bu wurama yorun di,

7

1 kpa n bu bɛkia,
saa yera ben durum maa sɔ̃ɔsira Samariɔ.
Gbɛnɔbu ba dumɔ diaɔ ba gbɛnimɔ.
Ma ben gaba yiba swɛɛ sɔɔ.
2 Adama ben goo sari wi u ra tii sõ u nɛɛ,
na yaaye kɔ̃sa ye ba mɔ̀.
Tɛ̃, wee ba mwaara ben kom kɔ̃sum mɛ sɔɔ.
Na ye kpuro waamɔ.
3 Ben nuku kɔ̃su kookoosu ka ben weesu
su sina boko ka ben wirugibu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
4 Be kpuro ba sãawa sakara kowobu ba sum
nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yeru te pɛ̃ɛ kowo u dɔ̃ɔ doke u deri.
Ma u da u win pɛ̃ɛ som bura u yi sere mu ka se.
5 Bà n ben sina bokon tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀,
ben sina asakpɔbu ka sunɔn tii ba ra tam nɔwa
kpa ba n tɔmbu yaa kasikimɔ.
6 Be ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu seesi,
ba sãa nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yeru.
Wɔ̃kuru, ben wɔrugɔru ta ra yɛmiɛwa
kpa yam sãre bururu tu se nge ba gãanu dɔ̃ɔ doke.
7 Be kpuro ba sumwa nge dɔ̃ɔ.
Ba ra ben kparobu gowa
kpa ben sinambu ba n wɔrukumɔ tia tia.
Adama ben goo ku ra maa man somiru kanɛ.
8 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
Isireliba ba ka bwese tukunu mɛnna.
Ma ba kua nge kira te ba ɲ̀ gɔsie.
9 Bwese tuku ni, nu bu dam mwaarimɔ.
Adama ba ɲ̀ yɛ̃ mɛ.
Tɔkɔra bu deemamɔwa,
adama ba ɲ̀ tuba.
10 Ben tii suabu sɔ̃ɔsiramɔ.
Domi ba ɲ̀ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ ben Yinnin mi.
Ka yen de kpuro, ba ɲ̀ man kasu.
11 Ba sãawa nge totobɛrɛ
te ta ɲ̀ bwisi mɔ.
Ba Egibitigibu somiru kanamɔ,
ma ba daamɔ Asiriɔ.
12 Adama bà n swaa wɔri na ra bu taa bɛriewa
n bu mwɛɛri nge gunɔsu.
Kpa n bu sɛɛyasia nge mɛ ba bu nɔɔsia.
13 Ba kam kuawa mi, domi ba man duka suurimɔ.
Ba man seesi, ba man weesu kua.
N deema nɛna kon daa bu faaba ko.
14 Bà n man somiru kanamɔ, ba ku ra tu ko gɔ̃ruɔ.
Adama ba ra sinɛwa ba n tii muririmɔ.
Kpa ba n yĩiyɔ yeya ya koo de ben gbea yu alikama ka resɛm gea ma.
Nge mɛya ba ra n mɔ̀ bu ka man seesi.
15 N deema nɛna na bu nɔni doke na bu dam wɛ̃.
Adama ka mɛ, ba man kɔ̃sa bwisikusimɔ.
16 Ba gɔsira goon mi gia.
Ba sãa nge tɛn te ta ɲ̀ gea sãa.
Yen sõ, ba koo ben wirugibu go tabu sɔɔ
ben gari kam gerubun sõ.
Yera ya koo de bu bu yɛ̃ɛ Egibitiɔ.

Ye a duura yera kaa gɛ̃

8

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

i kɔba soowo.
Wee yibɛrɛba ba nɛn sãa yeru wuusima nge kasi.
Domi Isireliba ba nɛn arukawani kusia.
Ma ba nɛn sɔ̃ɔsiru yina.
2 Ba koo man nɔɔgiru suema bu nɛɛ,
ba nɛ ben Yinni yɛ̃.
3 Adama ba gea deri,
ma yibɛrɛba ba koo bu naa swĩi.
4 Ba tii sinambu kua
ba ɲ̀ man saawara kue.
Ma ba bũnu seka ka sii geesu ka wura.
Yen sɔ̃na ba koo kam ko.
5 Bɛɛ Samarigibu, na bɛɛn naa wuragia ye tusa.
Na maa ka bɛɛ mɔru mɔ̀.
Saa yerà i ko i sina ba ku n bɛɛ taarɛ wɛ̃.
6 Wi u bwãarokunun sɔmburu yɛ̃ Isireliba sɔɔ
wiya u naa wuragia ye kua.
Ya ɲ̀ sãa Gusunɔ.
Yen sɔ̃na ba koo ye kɔsuku muku muku.
7 Wee i woo duura,
yen sɔ̃na i ko i woo bɔkɔ gɛ̃.
Mɔndu gara nɛɛ, dobi bɛm sari ku ra n som mɔ.
I n maa yɛ̃ ma bɛɛn gbean dĩanu nù n daa gea kua,
sɔba ba koo nu gura.
8 Isireliba ba dera ba bu mwɛ.
Be wee bwesenu sɔɔ nge weke te goo kun maa kĩ.
9 Domi ba da Asiriɔ nge gbeeku kɛtɛku ge ga tii kpare.
Ba da ba somiru kasu mi.
10 Ba bwese tukunu gobi kɔsia ba n ka nɔɔ tia sãa.
Adama ka mɛ, kon bu mɛnna,
kpa Asirin sina boko u bu yoo sɔma koosia.
11 Isireliba ba bũu turanu kua nu dabi.
Niya nu dera ba durum mɔ̀.
12 Baa nà n bu nɛn woodaba yorua sere ka yen gari piiminɔ,
ba ra ye garisiwa nge ye ya wee tɔn tukon min di.
13 Ba ra yɛɛ go bu ka man yãkuru kua,
kpa bu yin yaa tem.
Adama ben yãku ni, nu ɲ̀ man doremɔ.
Na ɲ̀ ben toranu duari.
Kon bu sɛɛyasia.
Yen sɔ̃na ba koo gɔsira bu da Egibitiɔ.
14 Isireliba ba tii sina kpaaru bania.
Ma ba nɛ ben taka kowo duari.
Yudaba ba maa ben wuu dabinu gbãraru toosi.
Adama kon ben wusu dɔ̃ɔ sɔkiri kpa u ben dii geenu di.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo kpuro bia

9

1 Bɛɛ Isireliba, i ku tɔ̃ɔ bakaru ko gɛ̃ɛbun saa sɔɔ
nge bwese ni nu tie.
Domi i Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma i da i bũnu gasirimɔ
i nu siaramɔ mi ba alikama soomɔ kpuro.
2 Adama alikama ye ba soomɔ ka gum mɛ ba gamamɔ,
yen gaa kun ko n sãa bɛɛgia.
Mɛya i ɲ̀ tam kpam wasi i wuna.
3 Isireliba ba ɲ̀ sinamɔ tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ̃ sɔɔ.
Ba koo wurama Egibitiɔ ɲ̀ kun mɛ Asiriɔ.
Kpa bu dĩa sesenuginu di mi.
4 Saa ye sɔɔ, ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu yãkuru ko ka tam.
Baa bà n tu kua,
ta ɲ̀ Gusunɔ wɛ̃remɔ.
Ben yãku dĩanu nu ko n sãawa nge gɔɔ dĩanu.
Wi u nu di, u koo disi duurawa.
Dĩa ni, nu koo win gɔ̃ɔru kpeesia.
Adama ba ɲ̀ ka ye duɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
5 Mba i ko ko Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ bakanu sɔɔ.
6 I n bɛɛn yɛnusu deri bansu,
Egibitigiba koo bɛɛ dam koosia ben mi.
Adama yen wuu ge ba mɔ̀ Mɛnfisi ga ko n sãawa nge bɛɛn sikiru.
Awĩi yi koo bɛɛn arumani di.
Kpa sãki yi kpi bɛɛn kunɔ.
7 Saa ya tura yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo siri.
Saa ya tunuma yè sɔɔ u koo baawure kɔsia ye u kua.
Bɛɛ Isireliba i ko ye wa.
Wee bɛɛn toranu ka bɛɛn tusirun kpãarun sɔ̃,
i ra n tamaa Gusunɔn sɔmɔ u wiirawa.
Wi, wi Yinni Gusunɔ u ka gari kua u tam nɔrawa.
N deema bɛɛ, i torewa n kpã, ma i nùn tusa.
8 Adama sɔmɔ wi u bɛɛ kirɔ mɔ̀,
u wãa ka Gusunɔ.
Ka mɛ, i nùn yina bɛriammɛ mi u dɔɔ kpuro.
I ra mam nùn seesiwa Gusunɔ win Yinnin sãa yerɔ.
9 Wee i da i kɔ̃sa kua nge mɛ i raa kua Gibeaɔ.
Yinni Gusunɔ kun bɛɛn toranu duari.
U koo bɛɛ sɛɛyasia nin sɔ̃.

Yinni Gusunɔ u nuki sankira

10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sanam mɛ na gbia na Isireliba wa,
nɛn nɔni sɔɔ, ba sãawa nge resɛm marum
mɛ ba wa mi gãanu ku ra kpi.
Ma na maa ben baababa wa nge figie marum gbiikum.
Adama ye ba tunuma Baali Peoriɔ,
miya ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali wɛ̃.
Ma na bu tusa nge bũu wi.
11 Tɛ̃ Isireliban bɛɛrɛ ya koo doona nge gunɔ mɔrin wuuru.
Ben kurɔbu ba ɲ̀ maa guri suamɔ bu sere ma.

12 Bà n maa bibu seeya, kon de bu gbiwa bu
sere bukura.
Ba koo wahala baka wa nà n bu biru kisi.
13 Nge mɛ na Isireliba waasinamɔ,
ba sãawa nge dãa
ni ba duura tem gem sɔɔ.
Adama ba koo ben bibu yibɛrɛba nɔmu bɛria
be ba koo bu go.
14 Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, bà n koo Isire-
liba sɛɛyasia,
sɛɛyasia birà ba koo gɔsi.
A de ben kurɔbu bu nukuru yari,
kpa ben bwãsu su gbera.
15 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema ben nuku kɔ̃suru kpuro ta sɔ̃ɔsira
Giligaliɔ.
Miya na bu wa ma na bu tusa.
Kon bu gira nɛn wuswaan di ye ba kuan sɔ̃.
Na ǹ maa bu kĩ.
Domi ben sinambu kpurowa ba man
seesimɔ.
16 Na be, Isireliba sɛɛyasia.
Ba sãa nge dãa te ta gbera nuurun di kpuro.
Ta ǹ maa binu marumɔ.
Baa bà n maa bibu mara, kon de bii be ba kĩ
mi, bu gbiwa.
17 Osee u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni u bu yina
yèn sɔ̃ ba ǹ win gari swaa daki.
Ba koo kowa yaayaare kowobu bwesenun
suunu sɔɔ.

Isireliban banda kpa

10

1 Isirelin bweseru ta raa sãawa nge resɛm gea
ye ya ra ma too.
Adama nge mɛ ba dabiamɔ,
nge mɛya ba bũu yenu dabiasiamɔ.
Nge mɛ ben tem mu kuuramɔ,
nge mɛya ba bũu yenu sɔmmɔ ka kpee geenu.
2 Tɔn be, ba sãawa gɔ̃rusu yirugibu.
Ba koo yen are sɔbe.
Yinni Gusunɔ u koo ben bũu yee ni ka nin
kpee geenu kɔsuku.
3 Ba koo tɛ̃ nɛɛ, yèn sɔ̃ sa ǹ Gusunɔ nasie,
yen sɔ̃na sa ǹ sina boko mɔ.
Adama tɛ̃n wãa te sa wãa mini,
mba sina boko koo maa kpĩ u sun wunana.
4 Wee ba gari kam gerumɔ,
ma ba arukawani bɔkumɔ ka bɔ̃ri weesugii.
Yen sɔ̃, siribu dabiamɔ nge yaka kɔ̃susu
si su ra kpi gbee te ba wuka sɔɔ.
5 Kpa Samarigii be ba naa buu wuraguu
sãamɔ
ge ge wãa Betɛli Afɛniɔ bu nanda
kpa bu gɔɔ sina gen sɔ̃.
Gen yãku kowobu ba koo diiri
bà n wa gen bɛɛrɛ ya kpa.
6 Domi ba koo ka gu da Asiriɔ
bu gu ben sina boko wɛ̃.
Isireliba ba koo sekuru wa.
Ba koo nà n daa yɛ̃ ko
ye ba ka bũu kua ben suunu sɔɔ.
7 Ñ n Samarin sɔ̃n na, ye kpuro ya kpawa mi.
Domi ba koo ka yen sina boko doona
nge dɛka ye nim mu ka doonɔ.
8 Ba koo ben bũu yenu kpuro kɔsuku mi ba
tora.
Kpa yakasu ka sãki yi kpi mi.
Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo guunu ka gungunu
sɔ̃ bu nɛɛ,
i sun sɛ̃sikio i wukiri.

Isireliba

ba koo gɛ̃ ye ba duura

9 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa dɔma tèn di Isireliba ba durum kua
Gibeaɔ,
ba toramɔ ba dɔɔwa.
N ǹ weenɛ tabu bu tɔn kɔ̃so be wɔri mi?
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu sɛɛyasia nge mɛ
na kĩ,
kpa bwesenu nu nɔɔ tia ko nu bu wɔri ben
tora bakanun sɔ̃.
11 Isireliba ba sãawa nge naa kpɛmi yi yi ra
dobi taaku.
Adama kon sugu doke ben wĩi bura ni sɔɔ.
Kon de Yudaba bu kɔrɔ ko,
kpa be, Yakɔbun bweseru bu tem kusanu
kɔsuku.
12 Yen sɔ̃ tɛ̃, bɛɛ Isireliba i gbee kpaaru koowo
i gem duure.
Kpa i durom gɛ̃.
Domi saa ya tura i ka gɔsirama nɛ, Yinni
Gusunɔn mi,
kpa n bɛɛ susi n bɛɛ gea kua.
13 Adama bɛɛ, i kɔ̃sa duura ma i kɔ̃sa gã.
Ma i bɛɛn weesun are di.
I bɛɛn naanɛ doke bɛɛn tiin dam
ka tabu kowo dabi dabiru sɔɔ.
14 Yen sɔ̃na tabun wurenu koo nɔɔra bɛɛn
suunu sɔɔ.
Kpa bu bɛɛn gbãranu kpuro kɔsuku
nge mɛ Salaman sina boko u Bɛti Aribɛli
wɔri,
ma u bii mɛrobu ka ben bibu munka.
15 Bɛɛ Betɛligibu, wee ye kon bɛɛ kua bɛɛn
nuku kɔ̃surun sɔ̃.
Bururu yam sãreru yande,
tabu sɔɔra ba koo bɛɛn sina boko go.

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ

baa mɛ ba nùn seesimɔ

11

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa Isirelin bweserun torubun diya na tu
kĩa.
Ma na tu yarama Egibitin di na tu soka nɛn
bii.
2 Adama nge mɛ na bu sokumɔ
nge mɛya ba ka man tondamɔ.
Ba da ba bũu ni ba mɔ̀ Baali sãamɔ.
Ma ba nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.

3 N deema nɛna na bu kpare,
na ben nɔma nɛni.
Adama ba ɲ̀ tuba
ma nɛna na bu nɔɔrimɔ.
4 Na bu gawama nɛn mi ka kĩru
ma na bu dĩanu wɛ̃
nge wi u yaa sabenun sugu yiiyamɔ u ka nu
nɔɔri.
5 Adama ba yina bu na nɛn mi.
Yen sɔ̃na na nɛɛ, ba koo da Egibitiɔ
kpa Asirigii u ko ben sunɔ.
6 Ba koo ben wusu tabu wɔri,
kpa bu ben damgibu kɔsuku
yèn sɔ̃ ba ben tiin kpunaa swĩi.
7 Wee nɛn tɔmbu ba yɔ̃rari bu ka man tonda.
Ba bu soka bu gɔ̃ru gɔsia bu wurama nɛ,
Wɔrukoon mi.
Adama ben goo kun wure.
8 Ka mɛ, bɛɛ Isireliba,
na ɲ̀ kpɛ̃ n bɛɛ deri,
n bɛɛ tɔnu kandu kua.
Na ɲ̀ kpɛ̃ n bɛɛ kam koosia
nge mɛ na wuu si ba mɔ̀ Adima ka Seboimu
kua.
Wee nɛn gɔ̃ru ga sankire,
nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ.
9 Na ɲ̀ maa bɛɛ kpeerasiamɔ ka nɛn mɔru
baka ye.
Na ɲ̀ maa wee n bɛɛ kam koosia.
Domi na sãawa Gusunɔ n ɲ̀ mɔ tɔnu.
Na sãawa Dɛɛro bɛɛn suunu sɔɔ.
Na ɲ̀ bɛɛ wɔrim wee ka mɔru.
10 Bɛɛ nɛn bibu, i ko nɛ, Yinni Gusunɔ swĩi
nà n kukura nge gbee sunɔ
kpa i duki na saa sɔ̃ɔ duu yerun di.
11 I ko duki na saa Egibitin di nge gunɔ mɔri
kpa i na saa Asirin di nge totobɛrɛnu,
kpa n de i sina bɛɛn yɛnusɔ.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Saa yellun diya Isireliba

ba Gusunɔn nuki sanka

12

1 Isireliba ba ra n man weesu kuammɛWa,
kpa ba n man nɔni wɔ̃kumɔ.
Adama Yudaba ba ka nɛ, Yinni Gusunɔ Dɛɛro
sĩimɔ dee dee.
2 Isireliba ba Egibitigibu gum wɛ̃ɛmɔ.
Ma ba ka Asirigibu arukawani bɔkumɔ.
Nge mɛya ba ka kpaasibu kasu be ba ɲ̀ sãa
gãanu.
N sãare ba woo naa gire.
Ba ben weesu dabiasiamɔ tɔ̃ɔ baatere.
Ma ba daa bɔɔbɔya mɔ̀ ba dɔɔ.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔ na Yudaba siribu sokumɔ.
Kon be Yakɔbun bweseru wɔrima ben daa
kɔ̃san sɔ̃.
Kpa n bu ben kɔ̃san are kɔsia.
4 Ben baaba Yakɔbu u win mɔɔn naa tokuru
nɛnua
saa win mɛron nukurun di.
Ye ba nùn mara u kpɛ̃a,
ma u ka nɛ Gusunɔ wɔri kua ka win dam
kpuro.
5 U ka nɛn gɔrado wɔri kua, ma u kamia.
U swĩ, ma u gɔrado wi kana u nùn domaru
kua.
Betɛli miya u ka nɛ Gusunɔ yinna.
Ma na ka nùn gari kua.
6 NɛNa Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.
Nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
7 Bɛɛ Isireliba, i de i wurama nɛ bɛɛn Yinnin
mi.
I de i gea ko kpa i n man naanɛ sãa
baadomma.
8 Bɛɛ Isireliba i sãawa nge tenku be ba kilo
weesugia nɛni.
Ba ra gbɛna kã.
9 Kpa i nɛɛ, ka gem i gobi wa, i dukia baka
gura.
Kɔ̃sa gaa sari ye sɔɔ. Bɛɛn sɔmburun areya.
10 Adama nɛ, Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni
saa mìn di i wãa Egibitiɔ.
Kon maa de i wura i n wãa kuu bekuruginu
sɔɔ
nge sanam mɛ na bɛɛ yarama Egibitin di i
wãa gbaburɔ.
11 Nɛn sɔmɔba na ka gari kua kãsinu sɔɔ,
kpa be, bu maa ka bɛɛ gari ko.
Beya ba maa bɛɛ nɛn himba sɔ̃ɔsi ya ka gisɔ
girari.
12 Ka mɛ, Galadigibu ba kua tɔn kɔ̃sobu.
Ma ba koo kam ko.
Ba ra kɛtɛ kinɛ dabinu go Giligaliɔ.
Adama ben yãku yenu nu koo ko kpee
subenu gbaanun kpĩi sɔɔ.
13 Yakɔbu u kpikiru da Aramuɔ.
Miya u sɔmburu kua u yãanu kpara u ka kurɔ
wa.
14 Adama sɔmɔ goowa Yinni Gusunɔ u gɔra
u da u win bweseru Isireliba yarama
Egibitin di.
Sɔmɔ wiya u bu kpara.
15 Adama yeniba kpuro sɔɔ,
Isireliba ba Yinni Gusunɔ nuki sanka too too.
Yen sɔ̃, u koo de yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri
ben wiru wɔllɔ.
U koo de bu yen sekuru wa.

Siri dãaki bi ba Isireliba kua

13

1 Yellu Efaraimubara ba dam bo Isireliba sɔɔ.
Bà n bwese kɛri yi yi tie gari sɔ̃ɔwa,
ba ra nandewa.
Adama ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa,
ma ba gu.
2 Wee sere ka tɛ̃, ba durum mɔ̀ ba dɔɔ.
Ba tii bwãaroku sii geesuginu kua.
Ben tiiwa ba bwisika
ma ba nu seka ka ben nɔma
nu ka naa binu weenɛ.
Ma ba gerumɔ nin sɔ̃ ba mɔ̀,
be ba yãkuru na,

bu yiiro bu naa bii ni sɔ̃su.
3 Yen sɔ̃na ba koo doona nge bururun kakoru
ɲ̀ kun mɛ nge dirum.
Ba sãa nge yaka si ba gura ba yari doo soo yerun di
su ka woo doonɔ
ɲ̀ kun mɛ nge wii si su yarimɔ gbaburun di.
4 Adama nɛ, na sãawa Gusunɔ ben Yinni
saa mìn di na bu yarama Egibitin di.
Ba ɲ̀ maa Yinni goo mɔ ma n kun mɔ nɛ.
Faaba kowo maa sari nɛ baasi.
5 Na bu kpara saa mìn di ba wãa gbaburɔ
mi gãanu ku ra kpi.
6 Sanam mɛ ba dua tem mɛ sɔɔ,
ba di ba deba nge yaa sabe ni ba kpare,
ma ba tii suabu toru a ba man duari.
7 Tɛ̃, ko na n sãawa nge gbee sunɔ
na n bu mara swaaɔ nge musuku gbeeku.
8 Kon bu wɔrimawa nge gbeeku yaa gɔba
yèn binu ba mwa.
Kpa n ben toronu bɛsuku.
Mɛya kon bu kasuku
nge mɛ gbeeku yɛɛ yi ra yaa kasuku,
kpa gbee sunɔ niu gu bu tem.
9 Isireliba, wee i kam kua
yèn sɔ̃ i man seesi nɛ wi kon kpĩ n bɛɛ somi.
10 Mana bɛɛn sina boko u wãa.
I de u bɛɛ faaba ko bɛɛn wusu kpuro sɔɔ.
Mana bɛɛn kparoba wãa be i bikia i nɛɛ,
bu bɛɛ sinambu kua.
11 Na raa bɛɛ sina boko wɛ̃ ka mɔru.
Mɛya kon maa bɛɛ nùn mwaari ka mɔru.
12 Na Isireliban durum yorua na yii sere saa gaa.
13 Isirelin bweseru ta sãawa nge bii wìn marubun saa ya tura
ma u kpasa wɔri mɔ̀,
adama bii wi, u yina u yarima.
14 Kon bu wuna saa gɔribun wãa yerun dam di.
Kpa n bu yakia gɔɔn nɔman di.
Gɔɔ, a na ka wunɛn bara te a ra ka tɔnu go.
Gɔribun wãa yeru, a na ka wunɛn kam kootia.
Domi na ɲ̀ maa ben wɔnwɔndu mɔ̀.
15 Baa Isireliba bà n kuura amɔ,
begibun suunu sɔɔ,
yibɛrɛba ba koo na nge woo sum saa sɔ̃ɔ yari yerun di.
Nɛ, Yinni Gusunɔ na kon bu seeyamawa gbaburun di,
kpa bu dɔkɔba gberasia.
Kpa bwii yi nim kpe.
Gãa ni nu gea sãa kpurowa ba koo gura bu ka doona.

14

1 Na kon de bu Samari sɛɛyasia
yèn sɔ̃ yen tɔmbu ba nɛ Gusunɔ ben Yinni seesi.
Ba koo bu gowa tabu sɔɔ
kpa bu ben bii piiminu nam.
Kpa bu ben kurɔ be ba guri mɔn nukunu bɛsuku.

Osee u Isireliba kɔkirimɔ

2 Osee u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu wurama Gusunɔ ben Yinnin mi,
domi ba wɔruma ben toranun sɔ̃.
3 Bu wurama win mi bu kana teni ko
te ta nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
a sun bɛsɛn toranu kpuro suuru kuo.
Kpa a sun mɛɛri ka nɔnu geu.
Ye sa ko ka nun yãkuru kua,
sa ko nun siara.
4 Asirigii wi, u ɲ̀ kpɛ̃ u sun faaba ko.
Sa maa yɛ̃ ma dumi kun sun faaba mɔ̀ tabu sɔɔ.
Sa ɲ̀ maa bwãaroku ni sa tii kua sokumɔ bɛsɛn yinnibu pai.
Domi wuna a ra gobekuba wɔnwɔndu kue.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon de nɛn tɔmbu bu ka den nɛ turo yɔ̃ra
kpa n bu kĩa too.
Na ɲ̀ maa ka bu mɔru mɔ̀.
6 Ko na n sãawa nge kakoru be, Isireliban sɔ̃.
Ba ko n wãwa nge dãa wɛ̃su,
kpa bu nuuru gira nge dãa ni nu wãa Libaniɔ.
7 Ben kãasi yi koo tɛriawa
kpa yi n wã nge dãa te ba mɔ̀ olifi,
kpa yi n nuburu do nge dãa ni nu wãa Libaniɔ.
8 Ba koo gɔsirama bu sina nɛn kɔkɔrɔ
kpa bu maa alikama duure.
Ba koo kpaɾawa nge resɛm dãa
kpa bu yĩsiru yari nge Libanin tam.
9 Saa ye, Isireliba ba ɲ̀ maa bũnu sãamɔ.
Domi kon ben kanaru nɔ,
kpa n bu nɔni doke.
Na kon sãawa nge dãa ye ya ku ra gbere ben sɔ̃.
Nɛn min diya ba koo domaru wa.

10 Wi u laakari mɔ, u de u n tii sɛ gari yinin sɔ̃.
Wi u maa bwisi mɔ, u de yi nùn yeeri.
Domi Yinni Gusunɔn swɛɛ yi sãawa dee dee.
Gemgiba ba koo sĩ yi sɔɔ.
Adama be ba nùn seesimɔ, ba koo wɔruma yi sɔɔ.

YOƐLI

Gusunən səmə Yoɛlin waasu ya sãa kirə ye u win təmbu kua. U nɛɛ, Yinni Gusunən siribu bu koo na bin saa səə. Siri bin saawa u sokumə Yinni Gusunən tõru. Saa ye səə, twee yi koo na yi tem wukiri yi arumaniba kam koosia. Nge mɛ twee yi, yi koo tem kam koosia, nge mɛya Gusunə u koo maa tən be ba ɲ nùn naanɛ doke kam koosia.

Yoɛli u maa nɛɛ, sanam dãakim səə, Yinni Gusunə u koo de win Hunde u na win təmbu səə. Ya maa koora nge mɛ sa garimə GK 2:16-21 səə.

Yoɛli, yĩsi ten tubusiana Gusunə u sãawa Yinni.

Tire ten kpunaa

1. Twee yi koo tem wukiri, wiru 1.
2. Yinni Gusunən tõru, wiru 2:1-17.
3. Ye ya koo Yinni Gusunən təmbu deema, wiru 2:18n di sere wiru 4:21.

1 Gari wee yi Yinni Gusunə u Yoɛli, Pɛtuɛlin bii sõəwa u Yudaba sõ.

Twee wuuru ka gbeburu

2 U nɛɛ, bɛɛ Yudaban guro gurobu,
i swaa dakio i nə.
Bɛɛ Yudaba kpuro kpuro
i swaa tem kpĩiyə i gari yi nə.
Gãa ninin bweseru nu koore bɛɛn waati səə,
ɲ kun mɛ bɛɛn sikadoban waati səə?
3 I bɛɛn bibu yen gari sõəwə.
Kpa bii be, bu maa ben bibu sõ,
kpa be, bà n seewa bu maa begibu sõ.
4 Wee dĩa ni kəkənu nu di n tiara,
twee yi na yi di.
Ye twee yi na yi di n tiara
ma swĩini yi na yi di.
Ye swĩini yi di n tiara,
ma gbaanu na nu ye di.
5 Bɛɛ be tam mu goomə, i dom yando kpa i swĩ.
Bɛɛ tam nərobu, i weeweenu koowo.
Domi tam mu koo kpe resɛm biarun sõ.
6 Domi twee wuura na nge tabu kowobu
ta bɛsɛn tem wukiri.
Yi dabi, yi maa dam mə.
Yin donnu dam məwa nge gbee sinansuginu.
7 Yi bɛsɛn resɛm gbaanu kam koosiamə.
Yi bɛsɛn figie dãnu dimə.
Yi yen kokosu wĩamə.
Ma yi yen kãasi derimə kokosu sari.
8 I wuri koowo nge kurə kpao wi gəminira deema.
9 Ba ku ra maa ka kẽnu de Yinni Gusunən sãa yerə
ni nu sãa alikama ka tam.
Yen sõna Yinni Gusunən səm kowo be ba sãa yãku kowobu ba sãare ba gəə sõ.
10 Gbea kpuro ya kam kua.
Ma yen tem mu saara.
Alikama sari, resɛm ka gum maa sari.
11 Gbee wukobu ba sõ biti səə.
Be ba ra resɛm yewe, weeweena ba mò.
Domi dĩa bimi sari.
Dĩanu kpuro nu kam kua.
12 Resɛm gbaanu nu gbera.
Figie ya dɛlla.
Dãa gbaanu kpuro nu gea yina.
Ya dera təmbu ba ɲ maa nuku dobu mə.

Yoɛli u təmbu kanamə

bu Yinni Gusunə suuru kana

13 Bɛɛ Yinni Gusunən səm kowobu, yãku kowobu,
i saaki sebuo
i ka kpuna wõku giriru nuku sankiranun sõ.
Domi wee ba ku ra maa ka alikama ka tam kẽnu nɛ
Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yerə.
14 I tõru garu wunə
tè səə i ko i nəə bəke.
I təmbu kpuro mɛnnə sere ka durə təkənə
Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yerə,
kpa i nùn kana.

Yinni Gusunən mərun tõru

15 Yinni Gusunən tõru ta turuku kua.
Tõə te, ta sãawa win tõru.
Te səəra wi, Dam kpurogii u koo kpuro kam koosia.
Anna a tõə kõsuru wa te ta sisi mi.
16 Wee sa mɛɛra ba ka bɛsɛn dĩanu doonə.
Ma nuku dobu kpa Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yerə.
17 Ye ba duura, ya gbera tem kusanu səə.
Dĩanu kpa biranu səə.
Ma bira ni, nu wərukumə.
Domi nu ɲ maa dĩanu mə.
18 I swaa dakio i nə nge mɛ yɛɛ yi wuri mò,
ma yi bəsu baama.
Domi yi ɲ yakasu wa kpara yerə.
Baa ka yãanə nu nəni sõəre.

Yoɛli u kanaru mò

19 Yinni Gusunə, wuna na nəəgiru suemə.
Domi wee, yakasu ka dãa dõə mwaara gberə.
20 Ma yɛɛ yi nəəgiru sue yi nun kanamə.
Domi daanu gbera, yakasu maa dõə mwaakira gbaburə.

Yinni Gusunən tõru

ta turuku kua

2

1 I kəba soowo Siəniə.
I de bu ye nə Yinni Gusunən guu dɛɛraru mi.
Bɛɛ be i wãa tem mɛ səə kpuro, i diirio bɛrum sõ.
Domi Yinni Gusunən mərun tõra wee.
Wee ta mam turuku kua.
2 Tõə te, ta tĩriwa.
Ta guru wiru ka bukə səəwa.
Ma twee wuura wee yi dabi,

yi maa dam mɔ.
Yin wuu te, ta tĩriwa
nge yam wɔ̃kura guuru wukiri.
Sa ṅ yen bweseru waare.
Sa ṅ maa yen bweseru wasi.
3 Mi yi sara kpuro,
n da kowa nge dɔ̃ɔ mwaara u doona.
Yi ku ra gãanu deri.
Yellu bɛsɛn tem mu gea sãa
nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni.
Adama tɛ̃ yi mu kua nge mi gãanu ku ra kpi.
4 Twee yi, yi sãawa nge tabu maasɔbu
be ba dumi yakiamɔ.
5 Yi yɔ̃ɔkumɔ yi guunu gasirimɔ.
À n yen wɔkinu nua
a ra n tamaa nge tabu kɛkɛbara,
ṅ kun mɛ yaka si su dɔ̃ɔ mwaaramɔn wɔkinu.
Yi ra n weewa nge tabu durɔ be ba tabun sɔɔru sãa.
6 Tɔmbu kpuro ba ra n nandewa yì n tunuma.
Kpa ben wuswaa yu burisina.
7 Yi ra tii yɔ̃suwa nge tabu durɔbu,
yi n gbãraru gasirimɔ,
yen baayere ya n yen swaa swĩi.
Yi ku ra gam gɛre.
8 Yi ku ra maa baasinɛ.
Yen baayere ya ra n yen sĩa swĩiwa.
Gãa ni nu koo ye gɔngɛrɛ ko,
yi ra nu wɔriwa sannu.
Nu ku ra maa ye yɔ̃rasie.
9 Yi ra wuu wukiriwa
yi n gbãraru ka yɛnusu gasirimɔ,
kpa yi n dumɔ fɛnɛntiban di nge gbɛnɔbu.
10 Mi yi dua, tem mu ra diiriwa,
kpa n sãare wɔlla koo wɔruma,
kpa suru ka sɔ̃ɔ yam tĩra,
kpa kperin ballibu kpe.
11 Nge mɛya Yinni Gusunɔ ù n gari gerua win tabu kowobun wuswaaɔ,
ba ra nùn mɛm nɔɔwɛwa.
Ba dabi, ba maa dam mɔ.
Yen sɔ̃na win tɔ̃ɔ te, ta nanum mɔ.
Wara u koo yɔ̃ra u tu ma.

I gɔ̃ru gɔsio

12-13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sãawa wɔnwɔndugii.
Nɛn kĩru ta kpã.
Nɛn mɔru ya ku ra fuuku se.
Na ra maa tɔnu suuru kue
kɔ̃sa ye na raa kĩ n nùn kua sɔɔ.
Tɛ̃, i wurama ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro nɛn mi,
i nɔɔ bɔke, kpa i wuri ko.
Bɛɛn gɔ̃ruwa i ko i gɔsia,
n ṅ mɔ i yãnu gɛ̃ɛku tɔna.
I wurama nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
14 Sɔrɔkudo kon gɔ̃ru gɔsia,
kpa n bɛɛ durom kua.
Saa ye sɔɔra i ko i kpĩ i ka man alikama ka tam kɛ̃nu naawa.

I kanaru koowo

ka nɔɔ bɔkuru

15 I kɔba soowo Siɔniɔ.
I tɔmbu mɛnnɔ,
kpa i nɔɔ bɔkurun tɔ̃ru yi.
16 I tɔmbu mɛnnɔ bu man sã,
guro gurobu ka bibu, ka bii wɛ̃ɛnɔ.
Baa ka be ba wãa kurɔ kpaa dirɔ,
bu yario ben kurɔ kpaa dirun di.
17 Kpa yãku kowo be ba man sãamɔ
bu du nɛn sãa yerɔ ka swĩi,
yãku yeru ka kɔnnɔn baa sɔɔ,
bu nɛ ben Yinni kana bu nɛɛ,
n ben wɔnwɔndu waawo, be, nɛn tɔmbu.
N ku bu sekuru doke.
N ku de tɔn tukobu bu bu yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
mana nɛ, ben Yinni na wãa.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu wisimɔ

18 Yinni Gusunɔ u nisinu mɔ win tem sɔ̃.
U win tɔmbun wɔnwɔndu mɔ.
19 Ma u win tɔmbun kanaru wisa,
u nɛɛ, kon bɛɛ alikama kpaa wɛ̃, ka resɛm, ka gum.
I ko i deburu wa.
Na ṅ maa derimɔ bweseru garu tu bɛɛ yɛ̃ɛ.
20 Kon bɛɛ yibɛrɛ be ba na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di gira,
kpa n de bu da n toma
mi tem mu gbere ma gãanu ku ra kpi.
Kon de ben swaa gbiobu bu nim wɔ̃ku bɔruguu wɔri.
Kpa be ba wãa biruɔ bu nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ wɔri.
Ben gonu nu koo numia sere bu kpana bu wɛ̃sia.
Geema, Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
21 Tem, a ku bɛrum ko,
a nuku dobu koowo,
domi Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
22 Bɛɛ gbeeku yɛɛ, i ku nanda.
Domi yakasu su koo wure su kpi temɔ,
kpa dãnu nu ma.
Figie ka resɛm ya koo binu ma siki siki.
23 Bɛɛ Siɔnigibu i nuku dobu koowo Gusunɔ bɛɛn Yinni sɔɔ.
Domi u koo de gura yu nɛ yen saa sɔɔ nge yellu.
U koo de yu nɛ saa ye ya ra tore
kpa u de yu kpe saa ye ya ra kpe.
24 Alikaman soo yera kun maa gberamɔ.
Olifin gum, ka resɛm tam kun maa biaramɔ wekenɔ.
25 Kon bɛɛ wɔ̃ɔ si ka dĩa nin kɔsire wɛ̃,
ni nɛn tabu kowobu, kɔkɔnu, ka gbaanu, ka twee yi di
wɔ̃ɔ si su doona sɔɔ.
26 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ko i di i debu.
I ṅ sekuru wasi.
Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃,
nɛ wi na bɛɛ sɔm maamaakiginu kua.
27 Saa ye sɔɔ, i ko i gia

ma na wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ.
Ma na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
Nɛ baasi, Yinni goo maa sari.
Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ɲ maa sekuru wasi.

Yinni Gusunɔ u koo

win Hunde doke tɔmbu sɔɔ

3

1 Yen biru kon nɛn Hunde doke tɔmbu kpuro sɔɔ.
Bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba koo nɛn gari gere,
kpa bɛɛn durɔ tɔkɔnu nu n dosusu mɔ̀,
kpa bɛɛn aluwaasiba bu kãsinu wa.
2 Baa ka yobɔ, kon bu nɛn Hunde wẽwa tɔ̃ɔ te.
3 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon maamaakiba ko.
Kon de yɛm ka dɔ̃ɔ ka wii bakasu sɔ̃ɔsira wɔllɔ ka temɔ.
4 Sɔ̃ɔ u koo yam tĩra,
kpa suru u swẽra nge yɛm,
Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ nanumgii te, tu sere tunuma.
5 Adama yen tɔ̃ɔ te,
wi u Yinni Gusunɔ soka, u koo faaba wa.
Gabu ba koo kisira nɔni swãa ten di
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Beya be u soka ba n ka wãaru mɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo bwese tukunu siri

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te,
kon Yudaba ka ben wuu Yerusalɛmu wesia nge yellu.
2 Kpa n bwese tukunu kpuro mɛnna
n nu sure Yosafatin wɔwa sɔɔ.
Miya kon nu siri
kɔ̃sa ye nu nɛn tɔmbu Isireliba kuan sɔ̃.
Domi nu bu yarinasia tem kpuro sɔɔ.
Ma nu ben tem bɔnu kua.
3 Nu nɛn tɔmbu bɔnu kua ka tɛtɛ.
Nu ben aluwaasiba mwɛɛra nu dɔra
nu ka wa nu kurɔ tanɔbu dwe.
Ma nu wɔndiaba mwɛɛra nu dɔra nu ka tam nɔ.
4 Bɛɛ Tirigibu ka Sidonigibu ka sere be ba wãa Filisitiban temɔ,
mba i kĩ nɛn mi.
I kĩ i man mɔru kɔsiawa?
N n mɛn na, na ɲ tɛɛmɔ n ka maa bɛɛ mɔru kɔsie.
5 Wee i nɛn sii geesu ka nɛn wura
ka nɛn arumani gura.
Ma i da i ye kpuro yi bɛɛn bũu sãa yerɔ.
6 Ma i Yudaba ka Yerusalɛmugibu mwɛɛra i Gɛrɛkiba dɔre.
Nge mɛya i ka bu tondasia ben tem di.
7 Adama nɛ, kon ka bu wurama mi ba raa wãa.
Kon de kɔ̃sa ye i bu kua mi,
yu wɔri bɛɛn wiru wɔllɔ.
8 Kon bɛɛn bibu Yudaba dɔre.
Kpa be maa, bu be Sabegibu dɔre,
be ba wãa n toma.
Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Taa dãakibu ka siribu

9 Yoɛli u nɛɛ,
i bwese tukunu nɔɔsio bu tabun sɔɔru ko.
Nu tabu durɔ damgibu seesio, kpa bu swaa wɔri,
tabu kowobu kpuro gesi.
10 Nu nin naa tebonu gɔsio takobiba,
kpa nu nin kɔmbɔnu gɔsia yaasi.
Be ba raa sãa bɛrurobu, bu tii koowo tabu durɔbu.
11 I seewo fuuku i na.
Bɛɛ bwese ni i wãa turuku, i mɛnnama.
Yinni Gusunɔ, a de wunɛn tabu kowobu bu na.
12 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro,
i seewo i na Yosafatin wɔwa yen mi.
Domi miya kon sina
n bwese ni nu wãa mi kpuro siri.
13 Domi ben nuku kɔ̃sura banda.
I kɔmbɔnu suo i tɔn be gẽ nge dĩa ni nu ye.
I na i bu munku nge resɛm ye ba doke gama yerɔ,
ma yen nim mu kotosu yiba.
14 Wee tɔn wɔru ga wee wɔwa yèn mi ba koo tɔmbu siri.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta tura
tè sɔɔ kon nɛn mɔru sɔ̃ɔsi.
15 Sɔ̃ɔ ka suru kun maa ballimɔ.
Ma kperi yi yam tĩra.
16 Nɛ, Yinni Gusunɔ na kukirimɔ Siɔnin guurun di.
Nɛn nɔɔ ga nɔɔramɔ Yerusalɛmun di.
Wɔllu ka tem mu yĩirimɔ.
Adama na nɛn tɔmbu Isireliba kɔ̃su.
Nɛna na sãa ben kuku yeru.
17 Bɛɛ Isireliba, i ko i gia
ma nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni,
nɛ wi na wãa Siɔniɔ nɛn guu dɛɛraru mi.
Yerusalɛmu kpuro ya koo kpam ko nɛgia.
Tɔn tukobu ba ɲ maa ye wɔrimɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu domaru kua

18 Saa gaa wee yè sɔɔ resɛm ya koo gea ko
sere ka gungunu wɔllɔ.
Kpa sabenu nu di mi.
Kpa nu bom ko mu n kpã.
Yudan tem daanu kpuro nu koo nim koku.
Daru koka gaa koo yari
Yinni Gusunɔn sãa yerun di,
kpa yen nim mu da
sere Sitimun wɔwaɔ.
19 Egibiti ya koo kam ko,
kpa Edɔmun tem mu ko bansu.
Domi ba Yudaba dam dɔre,

ma ba taarɛ sarirugibu go.
20-21 Adama kon be ba tɔmbun yɛm yari mi
mɔru kɔsia.
Kpa Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba n wãa
ben temɔ
sere ka baadommaɔ.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n wãa Siɔniɔ.

AMƆSU

Amɔsu wi, u sãawa yaa sabenun kparo. Yaa sabe niya u kparamɔ Yinni Gusunɔ u ka nùn soka u ka bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ sõ siri bi Yinni Gusunɔ u koo nu kua. Amɔsun waati ye sɔɔ, Isireliba ba dukia mɔwa too, adama ben wãasinaa ka Gusunɔ ya biru wura. Baa mɛ ba sãaru nɛni, ben gõru ga ɲ wãa te sɔɔ. Ba ɲ sãarobu nɔɔrimɔ. Ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gem biramɔ. Ba tɔmbu taki dimɔ tenkurun swaa sɔɔ.

N deema saa ye sɔɔ, Asirigiba dam mɔ. Amɔsu u Isireliba yaayasiamɔ wooda ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ ben sõ ka nge mɛ u bu yarama saa Egibitin di. Yen sõ, bà kun Gusunɔ sãamɔ ka gem, mɛm nɔɔbu sarira ba mɔ̀. U maa bu sõɔmɔ ma Yinni Gusunɔn siribu wee be sɔɔ.

Amɔsu u sãawa Isireliban bwese kɛra wɔkura yiru yen sɔmɔ dãako wi Gusunɔ u bu gɔria Asirigibu bu sere bu yoru mwa bu ka doona.

Tire ten kpunaa

1. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu ka bwese tukunu siri, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliban toranu ka kirɔ ye Yinni Gusunɔ u bu kua, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Kãsinu nɔɔbu, wiru 7n di sere wiru 9:10.
4. Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba seeya, wiru 9:11-15.

1 Amɔsu u sãawa yãa kparo Tekoaɔ. Wiya
Yinni Gusunɔ u ka gari kua Isireliban sõ, n
kua wõɔ yiru tem mu sere yĩira. Saa ye sɔɔ,
Osiasiwa u bandu dii Yudaɔ, ma Yeroboamu,
Yoasin bii u maa bandu dii Isireliɔ.
2 Amɔsu u nɛɛ,
Yinni Gusunɔn nɔɔ ga nɔɔramɔ Siɔnin guurɔ
Yerusalɛmuɔ.
Yakasu maa sari kpara yenɔ,
ma guu te ba mɔ̀ Kaamɛli, ten wii kpiira
gbera.

Yinni Gusunɔ

u koo Sirigibu sɛɛyasia

3 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Damasigibun toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɲ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Galadigibu taaka ba munka.
4 Tɛ̃, kon de dõɔ u na u sina boko Hasaɛlin
yɛnu wɔri,
kpa u Bɛni Hadadin sina kpaaru di mam
mam.
5 Kon ben wuu Damasin gbãrarun gamboba
kɔsuku,
kpa n Bikati Afɛnin tɔmbu kpeerasia.
Kpa n Bɛti Edɛnin sunɔ go.
Kpa n de bu Sirigibu yoru mwɛɛri bu ka da
Kiriɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Filisitiba sɛɛyasia

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Filisitiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɲ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
7 Mɛya kon de bu ben wuu Gasa dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.
8 Kon Asidɔdun tɔmbu ka Asikalonin sunɔ
kpeerasia.
Kon Ekoronigibu wɔri.
Kpa Filisiti be ba tie mi kpuro bu kam ko.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Fenisiba sɛɛyasia

9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Fenisiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɲ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
Ba ɲ ben arukawani yibie ye ba raa ka bu
bɔkua.
10 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tiri dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

u koo Edɔmuba sɛɛyasia

11 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Edɔmuban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɲ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba ben mɛro bisibu Isireliba naa swĩi
ka takobi.
Ba ɲ bu wɔnwɔndu kue.
Ben mɔru kun maa sure.
Ma ba ka bu wɛrɛru sãa dim dim saa kpuro.
12 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tema dõɔ sɔku
kpa u Botisiran dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

u koo Amɔniba sɛɛyasia

13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Amɔniban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɲ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba gurigibun nukunu bɛsuka Galadiɔ,
saa ye ba Galadigii ben tem mwaamɔ
begim mu ka yasian sõ.
14 Yen sõ, kon de bu ben wuu Raba tabu wɔri
bu ye dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di mam mam.
Saa ye sɔɔ, tabun wurenu koo nɔɔra nge woo
bɔkɔ.
15 Kpa bu ben sina boko ka win tabu
sinambu yoru mwɛɛri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Mɔabuba sɛɛyasia

2

1 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

Məabubɑn torɑnu nu kpɛ̃ɑ.
Yen sɔ̃, nɑ ɲ̀ nɛn himbɑ gəsiɑmə.
Domi bɑ Edəmun sinɑ bokon kukunu dɔ̃ə mɛni nu kuɑ torom.
2 Yen sɔ̃, kon de bu Məabubɑn tem dɔ̃ə mɛni
kpɑ u ben wuu Keriətun dii geenu di mɑm mɑm.
Kpɑ Məabu be, bu kɑm ko tɑbu gberə,
sɑnɑm mɛ tɑbu swĩɑ bɑ kəbi soomə, bɑ kuuki mɔ̀.
3 Kon ben sinɑ boko kɑ win tɑbu sinɑmbu kpuro kpeerɑsiɑ.
Nɛ, Yinni Gusunəwɑ nɑ yeni gerɑɑ.

Yinni Gusunə

u koo Yudɑbɑ sɛɛyɑsiɑ

4 Nɛ, Yinni Gusunə nɑ nɛɛ,
Yudɑbɑn torɑnu nu kpɛ̃ɑ.
Yen sɔ̃, nɑ ɲ̀ nɛn himbɑ gəsiɑmə.
Domi bɑ nɛn woodɑbɑ yinɑ.
Bɑ ɲ̀ ye mɛm nəəwɛ.
Mɑ bɑ bũnun weesu swĩi, ni ben bɑɑbɑbɑ bɑ rɑɑ swĩi.
Mɑ nu derɑ bɑ gɛrɑ nɛn swɑɑn di.
5 Yen sɔ̃, kon de bu ben tem dɔ̃ə mɛni.
Kpɑ u ben wuu Yerusɑlɛmun dii geenu di mɑm mɑm.

Yinni Gusunə

u koo Isireliɑ sɛɛyɑsiɑ

6 Nɛ, Yinni Gusunə nɑ nɛɛ,
bɛɛ Isireliɑ, bɛɛn torɑnu nu kpɛ̃ɑ.
Yen sɔ̃, nɑ ɲ̀ nɛn himbɑ gəsiɑmə.
Domi i gemgibu dərɑ i kɑ bɛɛn dibu wɑ i mwɑ.
Mɑ i kɑ sãɑrobu bɑrɑnun gobi kəsinɑmə.
7 I rɑ n kĩwɑ i wənwəndobu tɑɑre
kpɑ bɑ n wiru tuɑ sãɑ nuku sɑnkirɑnun sɔ̃.
Kpɑ i n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dɑm dəremə.
Bii kɑ bɑɑ bɑ kɑ kurə turo mɛnnɑmə.
Ngɛ mɛyɑ i kɑ nɛ, Yinni Gusunən yĩsi dɛɛrɑru sɑnkumə.
8 I rɑ n kpĩ kpĩ bɛɛn bũnun nuunə
yãnu wəllə ni i tərubɑ mwɑ,
kpɑ i n tɑm nərumə mɛ i yokumɑ.
9 Kɑ mɛ, nɑ Amərebɑ kɑm koosiɑ mɑm mɑm bɛɛn sɔ̃,
be, be bɑ gunu ngɛ dãɑ ye bɑ mə̀ sɛduru.
Mɑ bɑ dɑm mə ngɛ dãɑ dɑmgiɑ.
10 Mɛyɑ nɑ bɛɛ yɑrɑmɑ Egibitin tem di.
Mɑ nɑ bɛɛ kpɑrɑ gbɑburə wɔ̃ə weeru
n kɑ bɛɛ Amərɛ ben tem wɛ̃.
11 Nɑ səməbu seeyɑ bɛɛn bibu səə.
Mɑ nɑ gɑbu gəsɑ nɛn sɔ̃ bɛɛn ɑluwɑɑsibɑ səə,
mɑ bɑ mɑn tii wɛ̃ bɑ bɔ̃rɑɑ bu ku tɑm nə.
Bɛɛ Isireliɑ geemɑ? Ngɛ weesɑ.
Nɛ, Yinni Gusunəwɑ nɑ yeni bikiɑmə.
12 I derɑ be nɑ gəsɑ mi, bɑ tɑm nərɑ.
Mɑ i nɛn səməbu woodɑ wɛ̃ i nɛɛ,
bu ku mɑɑ təmbu nɛn gɑri sɔ̃.
13 Wee tɛ̃, kon bɛɛ munku muku muku ngɛ mɛ nɑɑ kɛkɛ ye yɑ dĩɑnu səəwɑ yɑ rɑ tem kəsuku.
14 Yen dəmɑ te, wɑsi kɑsɑnugibɑ kun mɑɑ kpɛ̃ bu dukɑ su.
Dɑmgibɑ kun mɑɑ kpɛ̃ bu ben dɑm dendi bu kɑ gãɑnu ko.
Mɛyɑ tɑbu durə dɑmgibɑ kun mɑɑ kpɛ̃ bu ben wãɑru wərɑ.
15 Tɛn towobɑ kun mɑɑ kpɛ̃ bu kɑ tii yinɑ.
Be bɑ mɑɑ nɑɑsu sãu, bɑ ɲ̀ kisirɑmə.
Mɛyɑ mɑɑsəbɑ kun mɑɑ kpɛ̃ bu we ben dumin dukin sɑɑbu.
16 Be bɑ sãɑ tɑbu durə dɑmgibu be səə dəmɑ te,
bɑ koo ben tɑbu yãnu kɔ̃wɑ bu duki su nəm dirɑ.
Nɛ, Yinni Gusunəwɑ nɑ yeni gerɑɑ.

Yinni Gusunən təmbu

bɑ koo ben dɑɑ tusiɑ

3

1 I swɑɑ dɑkio i nə ye nɛ, Yinni Gusunə nɑ gerumə, bɛɛ Isireliɑ kpuron sɔ̃, bɛɛ be nɑ yɑrɑmɑ Egibitin di.
2 Hɑndunian bwesenu kpuro səə, bɛɛ tənɑwɑ nɑ gəsɑ.
Yen sɔ̃nɑ kon bɛɛ sɛɛyɑsiɑ bɛɛn durum ye i kuɑ kpuron sɔ̃.

Gusunə ù n gɑri gerɑɑ,

Gusunən səmə kun kpɛ̃

u nəə mɑri

3 Təmbu yiru bɑ koo swɑɑ wəri sɑnnu
bɑ kun gɑinɑ nəəsinɛ?
4 Gbee sunə gɑ rɑ gbãre yɑkɑsə
gɑ kun yɑɑ mwɛ ro?
Gbee sunə buu gɑ rɑ kukiri gen kpin yerun di
gɑ kun yɑɑ wɑ gɑ dimə?
5 Gunə gɑ koo tɑɑ mwɑɑrɑ temə
bɑ kun ye bɛri?
Tɑɑ yɑ koo se wəllə
gãɑnu kun ye kɛsie?
6 Bɑ rɑ tɑbun kəbɑ so wuuə
wuugibu bɑ kun nɑnde?
Kɛ̃siru gɑru tɑ rɑ koore wuuə
n kun nɛn min di?
7 Aɑwo, nɑ ku rɑ gãɑnu gɑnu ko
nɑ kun yè nɛn səmə sɔ̃əwɑ.
8 Gbee sunə gà n gbãrɑ,
wɑrɑ ku rɑ nɑnde.
Nɛ, Yinni Gusunə nà n gɑri gerɑɑ,
nɛn səmə wɑrɑ kun yi kpɑrɑmə.

Yinni Gusunə

u koo Sɑmɑri sɛɛyɑsiɑ

9 I Asidədu kɑ Egibitin tem sinɑ kpɑɑnugibu nəəgiru sueyo i nɛɛ,
bu mɛnnɑmɑ Sɑmɑrin guunə,
kpɑ bu wɑ dɑɑ bɛrɛtɛkɛ kɑ dɑm dərenɑɑ
ye yɑ wãɑ ben suunu səə.

10 Ba ku ra kã bu gea ko.
Ma ba arumani guramɔ ka dam ka taki,
ba taasimɔ ben sina kpaanɔ.
11 Yen sɔ̃na kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛ tarusi, bu ben dam kpeerasia.
Kpa bu ben sina kpaanu kɔsuku.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Faaba ye ya ṅ nuku dobu mɔ

12 Wee ye na maa gerua. Na nɛɛ,
nge mɛ yãa kparo u ra win sabenun sukum wɔre gbee sunɔn nɔɔn di,
nge mɛya kon bɛɛ Isireliba wɔra
bɛɛ be i na i sõ Samariɔ kpin yee buranu sɔɔ.

Kirɔba

13 I swaa dakio i nɔ
kpa i Yakɔbun bweseru kirɔ ko
i bu sõ ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
14 Na nɛɛ, sanam mɛ sɔɔ, kon Isireliba sɛɛyasia ben durum sõ.
Kon Betɛlin yãku turanu kɔsuku,
kpa nin kãanu nu bɔɔkira nu wɔruku.
15 Kon bɛɛn dia mi i ra n wãa yam susurun saa ka puran saa kɔsuku.
Kpa n bɛɛn sina kpaanu kam koosia
ni, ni ba buraru koosi ka suunu donnu,
ka sere dii gee ni nu tie.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4

1 Bɛɛ Samarin tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i dimɔ i bɔriamɔ nge Basanin naa gbiibi
yi yi wãa Samarin guurɔ,
i wɔnwɔndobu dam dɔremɔ,
i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu taki dimɔ,
ma i bɛɛn durɔbu sõɔmɔ bu ka tam na i nɔ.
Tɛ̃, i swaa dakio i nɔ.
2 Nɛ, Yinni Gusunɔ na bõrumɔ ka nɛn tiin yĩsi dɛɛraru na mɔ̀,
wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru kɔkɔnu sɔre bu gawa nge swɛ̃ɛ.
3 Bɛɛn baawure u koo yari kururun di
kpa bu bɛɛ kuba sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Isireliban gõru bɔbunu

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i doo yãku yee ten mi Betɛliɔ,
kpa i n man torarimɔ.
I doo Giligaliɔ,
kpa i n man torarimɔ nge mèn nɔɔ i ko kpĩ.
I n bɛɛn yãkunu mɔ̀ bururu baatere,
kpa i n ka bɛɛn kɛ̃nu naamɔ sõɔ ita ka sõɔ ita.
5 I bɛɛn siarabun yãkunu koowo ka pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke.
Kpa i tɔmbu sõ ma i kɛ̃nu kua ka kĩru.
Domi yera bɛɛ Isireliba i kĩru bo.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ ye ya kam kua

6 N wee na dera gõɔra dua bɛɛn wuu marosu kpuro sɔɔ.
Ma i dĩanu bia bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ.
Adama ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
7 Na yina gura yu nɛ ye n tie suru ita bu ka dĩanu gɛ̃.
Na dera gura ya na wusu gasun mi.
Ma na ṅ wure yu nɛ gasun mi.
Na dera ya na gbenu ganu sɔɔ.
Ma na ṅ wure yu nɛ ganun mi.
Ma nu gbera.
8 Yera bɛɛn wusu gasun tɔmbu ba da wuu gagun mi
bu ka nim wa bu nɔ.
Adama ben nim nɔru ga ṅ kpa.
Ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Na dera bɛɛn dĩanu kusenu kua,
ma twee yi na yi bɛɛn gbean dĩanu ka bɛɛn dãa gbaanun wurusu kpuro di.
Adama ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
10 Na maa bɛɛ kɛ̃si kɛ̃si bararu sure nge mɛ na kua Egibitiɔ.
Na dera ba bɛɛn aluwaasiba go tabu sɔɔ.
Ma ba ben dumi mwɛɛra.
Na dera i bɛɛn tɔn be ba gun nuburu nua bɛɛn sansaniɔ.
Adama ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛn mi.
11 Na bɛɛ sura na kɔsuka nge Sodomu ka Gomɔra ye na kam koosia.
Ma i kua nge dãa nɔɔ ge ba wuna dɔ̃ɔn di.
Adama ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛ, Yinni Gusunɔn mi.
12 Yen sɔ̃na bɛɛ Isireliba kon bɛɛ sɛɛyasia.
N n mɛn na, i n sɔɔru sãa i n ka nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin siribu mara.
13 Domi nɛna na guunu mɔma,
ma na woo taka kua.
Na ra nɛn bwisikunu tɔnu giasie.
Na ra maa yam bururam gɔsie yam wɔ̃kuru,
kpa na n sĩimɔ guunu wɔllɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.

Isireliba, i de i gõru gɔsia

5

1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ gɔɔ swĩi yi
na mɔ̀ bɛɛn sõ.
2 Bɛɛ be i wɔrumɛ temɔ nge wɔndia be ba gu,
i ṅ maa seemɔ.
Goo sari wi u koo bɛɛ seeya.
3 Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
bɛɛn wuu ge ga tabu durɔbu nɔrɔbu (1.000) mɔ,
bà n tabu da, tɔmbu wunɔbuwa (100) ba koo wurama.
Ge ga maa tabu durɔbu wunɔbu mɔ,
tɔmbu wɔkura ba koo tia.

I wurama Gusunɔn mi

n sere dãkuru ko

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa bɛɛ Isireliba
sɔ̃ɔmɔ.
U nɛɛ; ì n kĩ i n wãa, wiya i ko kasu.
5 I ku maa sãaru da Betɛliɔ ka Giligaliɔ ka Beri
Sebaɔ.
Domi u koo de bu Giligaligibu yoru mwɛɛri.
Kpa bu Betɛligibu kam koosia.
6-7 Bɛɛ be i ra gem gɔsie weesu,
kpa i kun mu garisi gãanu,
i na wi, Yinni Gusunɔn mi,
kpa i wa i n wãa,
kpa u ku raa bɛɛ Isireliba wɔri u mwa nge
dɔ̃ɔ.
Kpa i goo bia Betɛliɔ wi u koo dɔ̃ɔ wi go.
8 Yinni Gusunɔwa u kperi bwese bweseka
kua,
ma u yen baayere yi yen ayerɔ.
U ra yam wɔ̃kuru gɔsie yam bururam.
Kpa u de sɔ̃ɔ sɔɔ gu tĩra, gu gɔsia wɔ̃kuru.
U ra nim wɔ̃kun nim mɛnnɛ,
kpa u mu yɛ̃kana tem kpuro sɔɔ.
9 Wiya u ra damgibun dam bue.
Kpa u de bu ben wusun gbãranu kɔsuku.
Ka gem, win yĩsira Yinni Gusunɔ.
10 Bɛɛ Isireliba, be ba bɛɛ sirimɔ dee dee,
i ra n bu tusa,
kpa i n ka wi u gem gerumɔ kɔ̃rua.
11 I ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam dɔre,
i n ben gbean dĩanu mwɛɛrimɔ ka dam.
Yen sɔ̃, i ɲ̀ sinamɔ bɛɛn dia sɔɔ
ye i bana ka kpee ni i dãka.
Mɛya i ɲ̀ maa bɛɛn resɛm ye i duuran bii
duronun tam nɔrumɔ.
12 Domi u bɛɛn toranu yɛ̃ nu kpã,
u maa yɛ̃ ma i durum kua too.
I gemgibu nɔni sɔ̃ɔmɔ.
I nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Ma i yinamɔ bu sãarobu ben gem wɛ̃ siri
yerɔ.
13 Sanam mɛni, sanam kɔ̃suma.
Yen sɔ̃, wi u laakari mɔ, wiya u ko n nɔɔ
maari.
14 I de i n gea mɔ̀ n kun mɔ kɔ̃sa.
Kpa i wa i n wãa.
Nge mɛya Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ko n
ka bɛɛ wãa nge mɛ i ra gere.
15 I kɔ̃sa tusio kpa i gea kĩa.
I de gem mu siribu di siri yerɔ.
Sɔrɔkudo Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u
koo bɛɛ Isireliban tɔn be ba tiara
wɔnwɔndu kua.
16 Yen sɔ̃, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua
u nɛɛ,
tɔmba koo gɔɔ wuri ko yam kpuro,
kpa ba n sumɔ swɛɛ sɔɔ, ba n mɔ̀, wee, wee!
Ba koo gbaa wukobu sokuma bu gɔɔ wooru
sina,
kpa bu gɔɔ swĩigibu mɛnnama.
17 Sanam mɛ u koo bɛɛ wɔrima,
ka be ba wãa gberɔ kpuro ba koo gɔɔ swĩwa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn siribun tɔ̃ru

18 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i Yinni Gusunɔn siribun
tɔ̃ru mara.
Mba i yĩiyɔ i wa tɔ̃ɔ te sɔɔ.
I n yɛ̃ ma ta ko n sãawa yam wɔ̃kuru, n ɲ̀ mɔ
yam bururam.
19 I ko i n sãawa nge tɔnu wi u gbee sunɔ duka
suurimɔ,
ma u ka yaa gɔba gaa yinna.
Ye u dua win dirɔ u gana nɛnua,
ma waa ya nùn dɔma.
20 Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta sãawa yam
wɔ̃kuru n ɲ̀ mɔ yam bururam.
Ta tĩriwa niki niki, yam bururam sari.

Sãa te Yinni Gusunɔ u tusa

21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bɛɛn tɔ̃ɔ baka ni i ra
nùn diiye tusa.
U ɲ̀ mam maa kĩ u bɛɛn mɛnnɔsun woo nɔ.
22 I n nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka
maa kɛ̃nu,
u ku ra nu mwɛ.
Mɛya u ku ra maa bɛɛn siarabun yãkunu
mɛɛri
ni i ra ko ka yaa sabe ni nu gum mɔ.
23 I ka bɛɛn womusun wɔkinu doonɔ win
bɔkun di.
U ɲ̀ maa kĩ u bɛɛn mɔrɔkunun wurenu nɔ.
24 Adama i de gem mu n wãa bɛɛn suunu sɔɔ,
mu n kokumɔ nge nim mɛ mu ku ra kpe.
25 Bɛɛ Isireliba, i ka kua wɔ̃ɔ weeru
gbaburu sɔɔ, i nùn yãkunu ka kɛ̃nu kuare
nge mɛ?
26 Bũu wi ba mɔ̀ Sakutu wi i garisi bɛɛn
sunɔ ka sere kpera ye i sãamɔ i mɔ̀ Kewani, i
nin bwãaroku ni i tii kua sɔɔre nge mɛ i sɔɔwa
gisɔ? Bɛɛn tii i yɛ̃ ma i ɲ̀ koore mɛ.
27 Yen sɔ̃, u koo de bu bɛɛ yoru mwɛɛri
bu ka da sere Damasin bera giɔ.
Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni
gerua.

Ba koo Isireliba kpeerasia

6

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i wãa Siɔniɔ bɔri yɛndu sɔɔ,
ka bɛɛ be i sɔ̃ Samarin guurɔ ka toro sindu.
Ma i tamaa i sãa bwese te ta kpãaru bon
wirugibu.
Ma Isireliba ba somiru mara bɛɛn min di.
2 I doo Kalinɛɔ i wa.
Min di, kpa i da Hamatiɔ wuu bɔkɔ gen mi.
Kpa i sara i da Gatiɔ Filisitiban temɔ.
Ben wuu si, su bɛɛ Isireliba ka Yudaban
wusu gea tura?
Ben tem mɛ, mu bɛɛn tem kpãaru tura?
3 Wee i ɲ̀ kĩ wahalan tɔ̃ru tu bɛɛ naawa.
Ma i sere tii daa kɔ̃sa gawemɔ.
Ma ya bandu dii bɛɛn suunu sɔɔ.
4 Ma i kpĩ sau kpin yee buranu sɔɔ, nì ba
buraru kua ka suunu donnu.
I tii yãa kpɛmminu ka naa kpɛmi yi yi gum
mɔ gɔsiammɛ gɔ̃sun di i temmɔ.

5 I mɔrɔkunu soomɔ i womusu mɔ̀
bwisikunu sariru sɔɔ.
Ma i tamaa i nin soberu yɛ̃wa nge Dafidi.
6 I tam nɔrumɔ ka nɔri bɛkɛ.
I tii gum turaregim sawamɔ.
Ma i ɲ̀ nuki sankire yèn sɔ̃ bɛɛn bweseru ta
koo kam ko.
7 Yen sɔ̃na ba koo gbi bu bɛɛ yoru mwɛɛri bu
ka doona
kpa bɛɛn nuku dobun kuuki ka bɛɛn tɔ̃ɔ baka
dim mu kpe.

Samari ya koo kam ko

8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u bɔ̃rua ka win
tiin wãaru u nɛɛ,
u ɲ̀ bɛɛ Isireliban tii suabu kĩ.
U maa bɛɛn sina kpaanu tusa.
U koo de bu Samari mwa ka ye ya wãa ye sɔɔ
kpuro.
9 Tɔmbu wɔkuru bà n tie yɛnu gagu sɔɔ, ba
koo gbiwa.
10 Goo ù n win tɔnun goru sua yɛnun di u
ka yara u dɔɔ u dɔ̃ɔ mɛni, u koo wi u wãa yɛnu
sɔɔwɔ bikia u nɛɛ, goo maa tie u wãa ka wunɛ?
Kpa yɛ̃ro u nùn wisi u nɛɛ, goo sari.
Kpa wini u nɛɛ, a mario. N ɲ̀ weenɛ su
Gusunɔn yĩsiru sia saa yeni sɔɔ kpa u sun
sĩirema.
11 Domi Yinni Gusunɔ u wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ,
u koo yɛnusu kpuro kɔsukuwa, bakasu ka
piiminu.

Nasara kam

12 Ba ra dumi yakie kpee saara wɔllɔ?
Ba ra ka nɛɛ wuku mi?
Adama wee bɛɛ i gem gɔsia dɛ̃ɛ.
Ma i gea gɔsia gãa sosuranu.
13 Bɛɛ i nuku dobu mɔ̀ kam sɔɔ, ma i
gerumɔ i mɔ̀, bɛɛn tiin dama i ka nasara wa.
14 Yen sɔ̃na Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u
nɛɛ, u koo de bwese tukuru garu tu bɛɛ seesi.
Kpa tu bɛɛ dam dɔre saa Hamatin duu yerun
di sere n ka da nim toraɔ ye ya wãa gbaburun
bera gia mi gãanu ku ra kpi.

Amɔsun kãsiru sɔɔ,

u twee wa yi tɛrie

7

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u dera na wa kãsiru
sɔɔ. Tweeya u dera yi kɔwara dabi dabinu
sanam mɛ yakasu kparam wee si sina boko
u raa bɔɔra win yaa sabenun sɔ̃.
2 Sanam mɛ yi tem min yaka si kpuro di,
yera na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo.
Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa.
Domi ta ɲ̀ maa dam mɔ.
3 Ma Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia kɔ̃sa yen di.
U nɛɛ, yeni ya ɲ̀ maa kooramɔ.

Amɔsu u maa dɔ̃ɔ wa

win kãsiru sɔɔ

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa dera na wa
kãsiru garu sɔɔ. U nɛɛ, u koo tɔmbu sɛɛyasia
ka dɔ̃ɔ. Kpa u de dɔ̃ɔ wi, u nim mɛ mu
wãa tem sɔɔwɔ gberasia kpa u Isireliban tem
kpuro di.
5 Ma na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a ye yɔ̃rasio.
Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa.
Domi ta ɲ̀ dam mɔ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia kɔ̃sa yen di
u nɛɛ, yenin tii ya ɲ̀ maa kooramɔ.

Amɔsu u nifoo wa

win kãsiru sɔɔ

7 Wee ye na maa wa kãsiru garu sɔɔ. Na
Yinni Gusunɔ wa u yɔ̃ ganaɔ ma u nifoo nɛni.
8 Ma u man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, nifoo.
Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nifoowa kon ka nɛn
tɔmbu Isireliba yĩire nge gana. Na ɲ̀ maa bu
suuru kuammɛ.
9 Kon ben sikado Isakin bũu turanu kɔsuku,
kpa n Isirelin sãa yenu suriri,
kpa n Yeroboamun bandu sura ka takobi
n tu kpeerasia.

Amɔsu ka yãku kowo Amasia

10 Yera Amasia Betɛlin yãku kowo u Yer-
oboamu Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, wee
Amɔsu u nun seesimɔ Isireliban suunu sɔɔ.
Win gari yi u maa geruɔ mi, yi tɔmbu kpuro
burisina.
11 Domi u nɛɛ,
wunɛ Yeroboamu, ba koo nun gowa tabu sɔɔ
ka takobi.
Kpa bu Isireliba yoru mwɛɛri ben tem di
bu ka da mi n toma.
12 Yen biruwa Amasia u na Amɔsun mi, u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, a doo
Yudan tem gia, kpa a n wunɛn gari yi mɔ̀ mi,
a ka wa a n dimɔ.
13 Adama a ku maa Gusunɔn gari gere
Betɛli mi, domi ya sãawa sina boko ka Isire-
liba kpuron sãa yeru.
14 Ma Amɔsu u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ sãa
Gusunɔn sɔmɔ. Na ɲ̀ maa Gusunɔn sɔmɔn
bɔ̃ɔ. Nɛ, yãa kparowa. Sikamɔrewa * na ra
yewe.
15 Yera Yinni Gusunɔ u man gɔsa sanam mɛ
na yãanu kparamɔ. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo
n win tɔmbu Isireliba win gari sɔ̃.
16 Tɛ̃, a swaa dakio a Yinni Gusunɔn gari nɔ.
Wunɛ Amasia, wunɛ wi a nɛɛ, n ku Isireliba
Gusunɔn gari sɔ̃.
17 Wee ye Yinni Gusunɔ u geruɔ. U nɛɛ,
wunɛn kurɔ u koo sakararu ko wuu sɔɔ,
kpa bu wunɛn bibu go tabu sɔɔ,
kpa bu wunɛn gberu bɔnu ko,
domi wunɛn tii kaa gbi tem tukumɔ mi n
toma,
mi ba koo ka Isireliba da bu yoru di.

Amɔsu u bireru wa win

* **7:14 *sikamɔre*** - Ya sãa dãa tèn binu ba ra di.

kãsiru sɔɔ ta dãa marum yiba

8

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa man sõɔsi
kãsi teni sɔɔ. Na dãa marum wa bireru sɔɔ
mɛ mu ye.
2 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, mba na waamɔ
mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, dãa maruma na wa mɛ
mu ye.
Yera u maa man sõɔwa u nɛɛ,
saa ya tura u ka win tɔmbu Isireliba sɛɛyasia.
U ǹ maa bu suuru kuammɛ.
3 U maa nɛɛ, yen tõɔ te,
sina kpaarun womusu koo gɔsia nuku
sankiranun womusu.
Kpa tɔn dabinun gonu nu n tɛrie baama.
Kpa yam mu n maari sõɔ sõɔ.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ be i sãarobu dam dɔremɔ.
Ma i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kam koosiamɔ.
5 I mɔ̀, domma suru kpaon tõɔ bakara koo
kpe.
Kpa su wa su bɛsɛn alikama dɔra.
Domma tõɔ wɛ̃rarugira koo kpe,
kpa su wa su bɛsɛn biranu wukia.
Sa ko sakaku kawa,
kpa su yen gobi sosi.
Sa ko kilo gɔsia su ka tɔmbu gbɛni.
Kpa su doo sĩinu dɔra.
6 Sa ko wɔnwɔndobu dwe ka gobi,
kpa su sãarobu ka baranun gobi kɔsina.
7 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bõrua ka nɛn tiin yĩsiru
na nɛɛ,
na ǹ bɛɛ Isireliba kõsa ye i kua duarimɔ.
8 Bɛɛn tem mu koo yĩiri,
kpa bɛɛ nɛn tɔmbu i n gɔɔ wooru sõ.
Tem mɛ kpuro mu koo kuke
kpa mu sure nge Egibitin daarun nim.
9 Yen tõɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon de sõɔ u du
sõɔ sɔɔ gbãara
kpa yam mu tĩra.
10 Kon bɛɛn tõɔ bakanu gɔsia nuku sankiranu,
kpa bɛɛn womusu su n sãa weeweenu.
Kpa bɛɛn baawure u saakiba doke u n wii
pɔɔru pote nuku sankiranun sõ.
Kon de tɔmbu ba n nuki sankire tem mɛ sɔɔ
nge be ba ben bii teereru bie.
Tõɔ te, ta ko n sãawa nɔni swãarugiru.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, kon de gõɔru tu du tem mɛ sɔɔ.
N ǹ mɔ dĩanun gõɔru, n ǹ maa mɔ nim nɔru.
Adama nɛn garin gõɔru ka yin nim nɔruwa i
ko i n mɔ.
12 I ko i n yarinɛwa saa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gian di n ka da sõɔ duu yerɔ,
saa maa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di n ka da sõɔ
yari yerɔ,
i n bɔsu baama, i n kasu i nɛn gari nɔ.
Adama i ǹ wasi i yi nɔ.
13 Saa ye sɔɔ, bɛɛn wɔndia burɔbu ka bɛɛn
aluwaasiba ba koo gbi nim nɔrun
saabu.
14 Be ba bõrumɔ ka Samarigibun bũnun yĩsiru
ba mɔ̀,
ka bũu wi u wãa Danuɔn wãaru,
ǹ kun mɛ ka sãa te ba mɔ̀ Beri Sebaɔ,
be kpurowa kon de bu wɔruku,
kpa bu kpana bu se.

Yinni Gusunɔ

u koo tɔmbu siri

9

1 Amɔsu, u Yinni Gusunɔ wa u yõ sãa yerun
yãku yerɔ. Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, u sãa yerun
gbereba soowo saa ben wɔllun di kpa tem
mu diiri,
kpa bu wɔruku bu tɔn be ba wãa mi kpuron
winu kɔsuku.
Kpa wi, Yinni Gusunɔ u de bu be ba tie go
tabu sɔɔ ka takobi.
Baa ben goo kun kpɛ̃ u kisira u doona.
2 Baa bà n kukua gɔriɔ, win nɔmu ga koo bu
yarama.
Baa bà n yɔɔwa wɔllɔ, u koo bu sarasiama.
3 Bà n da ba kukua guu te ba mɔ̀ Kaamɛlin wii
kpiirɔ, u koo bu kasu,
kpa u bu mwa.
Bà n numa nim wõkun sɔɔwɔ,
u koo de waa baka yu bu dwɛ̃ɛ migum.
4 Ben yibɛrɛba bà n maa bu yoru mwɛɛra,
u koo de yibɛrɛ be, bu bu go ka takobi.
U ko n bu nɔni girariwa,
kpa u bu kõsa kua, n ǹ mɔ gea.
5 Ma Amɔsu u nɛɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u tem baba,
ma mu kɔsikira.
Ma mɛn tɔmbu kpuro ba gɔɔ wooru sõ.
Mɛ kpuro mu kukumɔ,
ma mu suremɔ
nge Egibitin daa baka te ba mɔ̀ Nilun nim.
6 U win wãa yeru bana wɔllɔ,
ma u dera wɔlla kua tem girum kpɛɛru.
U nim wõkun nim mɛnna,
ma u mu yɛ̃ka tem sɔɔ.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.

Taarɛgibun siribu

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i ǹ Etiopigibu kere nɛn nɔni sɔɔ.
Geema, na bɛɛ yara Egibitin tem di.
Adama na maa Filisitiba yara Kafitorin di.
Ma na maa Sirigibu yara Kirin di.
8 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔ na Isirelibɔn bandu
nɔni girari,
domi ta tora.
Kon tu kpeerasiawa handunia sɔɔ.
Adama n ǹ mɔ Isireliba kpurowa kon
kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Wee, kon nɛn woodaba wɛ̃,
kpa n Isireliba sĩire

bwese tukunun suunu sɔɔ
ŋɡe mɛ bɑ rɑ dobi sĩire,
bɑɑ yen bin teeru tɑ kun kɑ wɔrɑ.
10 Nɛn tɔn be bɑ durum mɔ̀,
mɑ bɑ ɡerumɔ bɑ mɔ̀,
nɑ ǹ bu nɔni swãɑru suremɔ,
bɑ koo be kpuro ɡowɑ tɑbu sɔɔ.

Isireliba̰n tem koo wurɑmɑ

ŋɡe yellu

11 Tɔ̃ru ɡɑrɑ sisi tè sɔɔ kon Dɑfidin bɑndu seeyɑ
te tɑ sãɑ ŋɡe yɛnu ɡe ɡɑ bɑnsu kuɑ.
Kon tu sɔmɛ, kpɑ tu se tu wurɑmɑ ŋɡe yellu.
12 Kpɑ bu wɑ bu Edɔmubɑn tem kɑ bwese tuku ni nu rɑɑ mɑn sãɑmɔn tem mwɑ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwɑ kon yeni ko.
13 Wee sɑɑ yɑ sisi yè sɔɔ bà n ɡã, n ǹ tɛɛmɔ bu kɑ kpɑm duure.
Bà n resɛm duurɑ, n ǹ tɛɛmɔ bu kɑ ye ɡɑmɑ.
Bɑɑ kɑ ɡuunu wɔllɔ resɛm yɑ koo kpiwɑ
yɑ n tɛrie bu kɑ tɑm ko.
14 Kon nɛn tɔmbu Isireliba̰ yɑkiɑ yorun di.
Kpɑ bu wure bu wuu si su rɑɑ bɑnsu kuɑ seeyɑ
bu sinɑ mi.
Bɑ koo resɛmbɑ duure,
kpɑ bu yen tɑm nɔ.
Bɑ koo dãɑ ɡbɑɑnu ko,
kpɑ bu yen mɑrum di.
15 Kon den bu ɡirɑwɑ n sire dim dim ŋɡe dãɑ,
bɑ n wãɑ ben temɔ mɛ nɑ bu wẽ̃ mi.
Goo kun mɑɑ bu wukɑmɔ mɛ sɔɔn di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwɑ nɑ yeni ɡeruɑ.

ABUDIASI

Ba ɲ̀ yɛ̃ sãa sãa sanam mɛ Abudiasi wi, u win sɔmburu kua. Adama Yudaban temɔwa u Gusunɔn gari gerua Edɔmuban sõ. Edɔmu be, ba sãawa Esaun bibun bweseru. Ba ra n Isireliba tusawa baa mɛ sikado turowa ba mɔ. Ba yina Isireliba bu kpe ka ben temɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Yen biru, ba ra mam Isireliba wɔraa dewa bu ben yãnu gura. Yen sõna Abudiasi u bu sõɔwa ma ba koo ben toranun are wa. Domi Gusunɔ u koo bu siri.

Tire ten kpunaa

1. Sɛɛyasia bi Gusunɔ u koo Edɔmugibu ko, naasu 1n di sere naasu 5.
2. Yinni Gusunɔn siribun tõru, naasu 6n di sere naasu 21.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Abudiasi
u gere Edɔmuban sõ.
Yinni Gusunɔ u sɔmɔ gɔra bwese tukunun suunu sɔɔ u nɛɛ,
nu seewo nu Edɔmuba tabu wɔri.

Edɔmuba ba koo kam ko

2 Yinni Gusunɔ u Edɔmuba sõɔwa saa Abudiasin nɔɔn di u nɛɛ,
bɛɛ Edɔmuba, kon bɛɛ ko bwese dam sarirugiru bwesenu kpuro sɔɔ.
Tɔmbu kpuro ba koo bɛɛ gɛm.
3 Wee bɛɛn tii suabu bɛɛ nɔni wɔ̃kua,
ma i sõ kpee baaba sɔɔ
mì goo kun kpɛ̃ u bɛɛ naa turi.
Ma i tii sõɔmɔ i mɔ̀,
wara u koo sun sura minin di.
4 Yen sõ, i n yɛ̃ ma baa ì n da sere mi gunɔ bakeru ta ten sokuru mɔ,
ɲ̀ kun mɛ, i dua kperiɔ i bɛɛn wãa yenu kua mi,
kon bɛɛ sarasiama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
5 Gbɛnɔbu bà n na ba bɛɛ wɔri subaru sɔɔ wɔ̃kuru,
ba koo bɛɛn yãnu guraWa.
Bà n bɛɛn resɛm gbea wɔri,
ba koo ye sɔriwa,
kpa bu bɛɛ fiiko deria.
6 Adama bɛɛ Esaun bibun bweseru,
yibɛrɛba ba koo bɛɛn arumani gura,
baa ka bɛɛn dukia ye ya berua.
7 Be i raa ka nɔɔ tia sãa, ba koo bɛɛ tɔnu kandu kua,
kpa bu bɛɛ gira sere bɛɛn tem nɔɔ bura yerɔ.
Be ba raa sãa bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ dam dɔre.
Ka be i ra raa di sannu, ba koo bɛɛ yina bɛria.
Adama i ɲ̀ ye tubumɔ.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
nɛn mɔrun tõru sɔɔ, kon bwisigibu kpeerasia Edɔmun tem sɔɔ,
kpa n laakarigibu go.
9 Bɛɛ Temagibu, bɛɛn tabu kowobu ba koo burisina
kpa bu be kpuro go.

Yèn sõ ba koo Edɔmuba

sɛɛyasia

10 Bɛɛ Edɔmuba, wee i bɛɛn mɛro bisibu Yakɔbun bweseru mwɛɛra i go.
Yen sõ, i ko i sekuru wa.
I ko i kam kowa sere ka baadommaɔ.
11 Domi i wãa mi sanam mɛ yibɛrɛba ba Isireliba tabu kamia
ma ba dua ben wusɔ.
Ma ba ben yãnu gura Yerusalɛmuɔ ba tɛtɛ toosi.
Bɛɛn tii i sãa nge yibɛrɛ be.
12 Bɛɛ Edɔmuba, n ɲ̀ daa weenɛ i bɛɛn mɛro bisibu Yudaba mɛɛri ka nuku dobu
sanam mɛ ba nɔni sõɔre.
N ɲ̀ daa weenɛ i nuku dobu ko
ɲ̀ kun mɛ i bu wɔmɛ sanam mɛ ba nuki sankire.
13 Bɛɛ Edɔmuba, n ɲ̀ daa weenɛ i du nɛn tɔmbun wuuɔ
sanam mɛ yibɛrɛba ba gu kpeerasia.
N ɲ̀ daa weenɛ i gen bansu mɛɛri ka nuku dobu.
N ɲ̀ daa weenɛ i gen dukia gura i tii koosi.
14 N ɲ̀ daa weenɛ i yõra swaa yinna yerɔ
i ben be ba duki mɔ̀ mwɛɛri i go,
ɲ̀ kun mɛ i bu mwa i yibɛrɛba nɔmu sɔndia nɔni swãa te sɔɔ.
15 Domi saa ya turuku kua
yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo bwesenu kpuro siri.
Saa ye sɔɔ, ba koo bɛɛ kua nge mɛ i gabu kua.
Kõsa ye i kua mi, ya koo wɔriwa bɛɛn wiru wɔllɔ.

Isireliba

ba koo Edɔmuba mɔru kɔsie

16 Bɛɛ Isireliba, i nɛn mɔru ye na ka bɛɛ sɛɛyasia nɔra
nɛn guu dɛɛrarun wɔllɔ.
Mɛya bwese ni nu tie, nu ɲ̀ kpɛ̃ nu ye nɔ nu kpe.
Nu ko n ye nɔrumɔwa sere yu ka nu go
kpa nu kpeera mam mam.
17 Saa ye sɔɔ, Siɔni koo maa ko nɛ Gusunɔn guu dɛɛraru.
Be ba yara tabun di Yakɔbun bweseru sɔɔ ba koo faaba wa mi,
kpa bu ben tem mwa be ba raa mu mwan nɔman di.
18 Yakɔbun bibun bweseru ka Yosɛfun bibun bwesera ko n sãawa nge dõɔ.
Ba koo Esaun bweseru dõɔ mɛniwa nge yakasu.
Ba koo bu dõɔ mɛniwa mam mam, ba ɲ̀ goo derimɔ mi.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Isirelibɑ bɑ koo wure

bu be bɑ bu sikerenɛn tem mwɑ

19 Yudɑ be bɑ wãɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm dwɑru gɪɑ
bɑ koo Edɔmubɑn tem mɛ mwɑ. Be bɑ wãɑ
wɔwɑɔ, bɑ koo Filisitibɑn tem kɑ Sɑmɑrɪgɪm
kɑ Efɑrɑimugɪm mwɑ, kpɑ Bɛnyɑmɛɛbɑ bu
mɑɑ Gɑlɑdin tem mwɑ.
20 Isirelibɑn tɑbu kowo be bɑ rɑɑ kpikiru
suɑ sɑɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn nɔm geu gɪɑn di, bɑ
koo Kɑnɑnibɑn tem mwɑ sere n kɑ dɑ
Sɑrepɑtɑɔ. Yerusɑlɛmugɪi be bɑ mɑɑ kpikiru
dɑ Sefɑrɑdɪɔ, bɑ koo wuu si su wãɑ sɔ̃ɔ yɛ̃sɑn
nɔm dwɑru gɪɑ mwɑ.
21 Kɑ nɑsɑrɑwɑ bɑ koo Sɪɔnin guuru yɔ.
Min diyɑ bɑ ko n Edɔmubɑ kpɑre.
Kpɑ Yinni Gusunɔ u n bɑndu dii!

YONASI

Tən dabira ta Yonasin gari yɛ̃. Yonasi u ɲ̀ ka Gusunən səmə goo weenɛ. Domi Gusunə u nùn sɔ̃əsi ma handuniagibu kpurowa u kĩ, n ɲ̀ mə Isireliba təna. Yen sɔ̃na u nùn gəra u da u Ninifugibu waasu kua bu ka gɔ̃ru gəsia. Adama Yonasi u yina. Domi Ninifugii be, ba sãawa Isireliban yibɛrɛ kpokoba. Adama Gusunə u nùn tilasi kua u ka da.

Tire ten gari yi sun gɔ̃ru gəsiabun arufaani sɔ̃əmə. Yesu u Yonasin gari yi sua u ka win seebu gərin din gari tubusia, Mateu 12:38-42.

Tire ten kpunaa

1. Yonasin mɛm nəəbu sariru, wiru 1.
2. Yonasin kanaru, wiru 2.
3. Yonasin waasu Ninifuə, wiru 3.
4. Gusunən durom Ninifugibun sɔ̃, wiru 4.

Yonasi u kookari kua u ka Gusunə duka suuri

1 Sɔ̃ə teeru, Yinni Gusunə u Yonasi, Amitain bii sɔ̃əwa u nɛɛ,
2 Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro bəkə gen mi. Kpa a nəəgiru sua a bu gerusi. Domi ben nuku kɔ̃suru ta banda sere ta man girari.
3 Adama Yonasi u seewa u duka sua u Taasisin swaa wəri, u wa u ka Yinni Gusunə tonda. Ma u da Yafoə u goo nimkuu dua. Ma u yen daabun gobi kəsia. Nge mɛya u ka Taasisin swaa wəri wi ka tən be ba dəə Taasisi mi sannu u wa u ka Yinni Gusunə tonda.
4 Adama Yinni Gusunə u dera woo bəkə ga seewa nim wɔ̃ku gen mi. Ma n sãare goo ge, ga koo nim diira.
5 Be ba goo ge tɛmamə, ba bɛrum soora. Ma ben baawure u win bũu soku. Ma ba goo gen səmunu kawa ba sure nim wɔ̃kuə gen bunum mu ka kaara. Adama Yonasi u da u kpĩ u dò mam mam sere goo gen səəwə.
6 Ma goo gen tɛmə tənwero u susi u Yonasi yamia u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a dò. A seewo a wunɛn bũu soku. Sərəkudo u koo sun yaaya kpa sa kun kam kue.
7 Ma ba geruna ba nɛɛ, i na su tubu tubu ko kpa su ka gia wìn sɔ̃ kɔ̃sa yeni ya sun deema.
Yera ba tubu tubu ye kua. Ma ya Yonasi di.
8 Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, a sun sɔ̃əwə wi u sun kɔ̃sa yeni kparemə. Man diya a wee. Aməna wunɛn yĩsiru. Bwese terà a sãa. Səmbu teren sɔ̃na a wãa mini.
9 Ma Yonasi u bu wisa u nɛɛ, na sãawa Heberu. Yinni Gusunəwa na ra sã wi u wəllu ka tem ka nim wɔ̃ku taka kua.
10-11 Yera tən be, ba nanda ye ba gia ma Yonasi u Yinni Gusunə duka suuriməwa domi win tii u bu sɔ̃əwa mɛ. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. Aməna sa ko nun kua nim mɛ, mu ka kpuna.
N deema nim mɛ, mu seemə mu dəəwa.
12 Ma u bu wisa u nɛɛ, i man suo i kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku ge səə. Saa yera nim mɛ, mu koo mari. Domi na yɛ̃ ma nɛn sɔ̃na woo bəkə geni ga seewa.
13 Ka mɛ, goo tɛmə be, ba seewa ba hania mɔ̀ bu ka turi nim mɛn goorə. Adama ba kpana. Domi nim mɛ, mu seewawa.
14 Yera ba Yinni Gusunə soka ba nɛɛ, Yinni Gusunə, a ku sun kpeerasia tənu winin wãarun sɔ̃. A ku sun wi u kun sun gãanu kuen yɛm səbi. Domi a ra kowa ye a kĩ.
15 Yera ba Yonasi sua ba kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku ge səə. Saa yera ga kpuna sɛ̃ɛ.
16 Yera tən be, ba Yinni Gusunə nasia, ba nùn yãkuru kua. Ma ba nəə mwɛɛru kua ma wiya ba koo sã.

Yonasin kanaru

swãan nukurə

2

1 Yinni Gusunə u dera swãa baka ya Yonasi mwɛ. Ma u kua wɔ̃kuru ita ka sɔ̃ə səə ita swãa yen nukurə.
2 Swãa yen nukurun diya Yonasi u Gusunə win Yinni kana.
3 U nɛɛ,
Yinni Gusunə, sanam mɛ na wãa nuku sankiraru səə,
na nun nəəgiru sue, ma a man wisa.
Saa gəribun wãa yerun di na nun soka.
Ma a nɛn nəə nua.
4 Wee a man kpɛ̃ɛ sere nim wɔ̃kun səəwə.
Ma nim man mwɛ.
Nim kurenu kpuro man taare.
5 Na raa tii sɔ̃əmə na mɔ̀, wee a man gira wunɛn wuswaan di,
na da sere mi n toma.
Adama wee tɛ̃, kon maa wunɛn sãa yee dɛɛraru wa.
6 Nim man mwɛ sere na kĩ n gbi.
Mu man wukiri, ma yaka si su wãa mɛn səəwə
su man tɛ̃kusi sere wirə.
7 Na numa na da sere guunun kpɛɛkpɛɛkuə,
ma tem səəwən gamboba ba man kɛnusi dim dim.
Adama Gusunə nɛn Yinni, a man yara min di wasiru.
8 Sanam mɛ na kom yaa bia
na wunɛ Yinni Gusunə yaaya,
ma a nɛn kanaru nua wunɛn sãa yee dɛɛrarun mi.
9 Be ba bũnu sãamə, ba ɲ̀ maa wunɛn durom wasi.
10 Adama nɛ, kon nun yãkuru kua.
Kon nun siara,
kpa n nɛn nəə mwɛɛru yibia.
Yinni Gusunə, wuna a ra man faaba ko.

11 Saa yera Yinni Gusunɔ u swãa ye sõɔwa
u nɛɛ, yu doo yu Yonasi sia kasaɔ. Ma swãa
ye, ya da kasaɔ ya Yonasi sia.

Yonasi u waasu mɔ̀ Ninifuɔ

3

1 Yinni Gusunɔ u kpam Yonasi sõɔwa u nɛɛ,
2 Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro
gen mi. Kpa a gari yi gere yi kon nun sõ.
3 Ma Yonasi u seewa u da Ninifuɔ nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. N deema Ninifu
sãawa wuu bɔkɔ gè sɔɔ ba koo sĩ sõɔ ita bu
sere gen gooru wa.
4 Ye Yonasi u tura mi, u sĩa tõɔ giriru, u
nɔɔgiru sue u gerumɔ u mɔ̀, sõɔ weerun biru,
Ninifu ya koo kpe.
5 Ma Ninifugibu ba Gusunɔ naanɛ kua. Ba
nɔɔ bɔkuru kpara, ba saakiba sebua nuku
sankiranun sõ saa damgibun di n ka da
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ.
6 Ye Ninifun sina boko u gari yi nua ma u
seewa saa win sina kitarun di u win yaberu
pota. Ma u saaki sebua, u tii torom wisi wirɔ
nuku sankiranun sõ.
7 Ma u kpara Ninifuɔ u nɛɛ, sina boko ka
win sina asakpɔbu ba wooda yara ba nɛɛ, saa
tɔnu sere ka yaa sabenɔ, bu ku gãanu di, bu
ku maa nim nɔ.
8 Kpa tɔmbu kpuro ka yaa sabenɔ, bu
saakiba sebe nuku sankiranun sõ. Kpa bu
Gusunɔ nɔɔgiru sue ka dam bu nùn kana, kpa
bu ben kom kõsum deri ka ben daa bɔɔbɔya
ye ba ra raa ko.
9 Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo gõru gɔsia kpa
win mɔru yu sure u kun maa sun kam
koosie.
10 Ye Gusunɔ u wa ma Ninifugibu ba gõru
gɔsia, ba ben daa kõsa deri, yera u win himba
gɔsia. Ma u ń maa bu kõsa ye kue ye u raa
gõru doke u bu kua.

Yonasin mɔru

Gusunɔn durom sõ

4

1 Yera Yonasin mɔru seewa gãa ni Gusunɔ
u Ninifugibu kuan sõ.
2 Ma u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ, yeniban bɛruma na mɔ̀ sanam mɛ
na wãa nɛn temɔ. Yen sõna na duka yakura
fuuku na dɔɔ Taasisiɔ. Na yɛ̃ ma a sãawa
wɔnwɔndugii, a maa suuru mɔ. Wunɛn kĩru
ta kpã. A ra tɔnu kõsa wĩari ye a raa gõru doke
a nùn kua.
3 Tɛ̃, a de n gbi, domi n buram bo n gbi ye
ko na n ka wãa.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a ń gem mɔ Yonasi, a
ka mɔru yenin bweseru ko.
5 Yera Yonasi u yarima Ninifu yen min di u
da u wãa yen sõɔ yari yeru gia, u kuru gira mi.
Miya u mara u wa ye ya koo wuu ge deema.
6 Ma Yinni Gusunɔ u dãa kiku gagu kpiisia
ga Yonasi gunum kere, gu ka nùn saaru kua,
kpa win bwɛ̃ra yu kpuna. Yera n Yonasi dore
too too.
7 Adama sisiru bururu, Gusunɔ u maa dera
kɔkɔru gara na ta dãa te di. Ma ta gbera.
8 Sanam mɛ sõɔ yara, u dera woo sum ga na
saa sõɔ yari yerun di. Ma sõɔ wi, u Yonasi so
wirɔ sere u wasikira. Ma u nɛɛ, n buram bo
u gbi ye u ko n ka maa wãa.
9 Yera Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ń gem
mɔ a ka mɔru ko dãa kiku gen sõ.
Ma Yonasi u nɛɛ, na gem mɔ n ka mɔru ko
too too sere n gɔɔ kana.
10 Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a ń
sɔmburu garu kue dãa ten sõ. N ń wunɛ a
tu kpiisia. Wee ta kpɛ̃a wõku teeru, ma ta gu
wõku kpaaru. Ka mɛ, wee a tu wɔnwɔndu
kuammɛ.
11 Ninifu wuu bɔkɔ gen tɔmbu ba sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000),
ba ń maa gea ka kõsan wunanɔ yɛ̃. Yera a ń kĩ
n be ka ben yaa sabe dabinu wɔnwɔndu kua?

MISEE

Misee ka Esai, waati tia ba ben gari gerua.
Miseen tireru sɔɔ, u Isireliba ka Yudaba
gerusi yèn sɔ̃ weesu ka naanɛ sariru ka
karanabu ka dam dɔrebu ka sere daa bɔɔbɔya
ya wãa ben suunu sɔɔ. Gobigibun arumani
kun bu tura sere ba maa sãarobu ka tɔn
kurɔbu giramɔ ba bu ben yɛnusu wɔrarimɔ.
Ben wirugibu ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba
tɔmbu gobi mwaarimɔ bu sere ben sɔmburu
ko. Durum yeniba kpuron sɔ̃na Misee u bu
gerusi. Yen biru, u bu sɔ̃ɔwa ma Gusunɔn
durom mu kpã. Yen sɔ̃, bu de bu gɔ̃ru gɔsia
kpa bu wurama Yinni Gusunɔn mi. Mɛya u
maa sãarobu dam kɛ̃mɔ bu ka ben tii Gusunɔ
wɛ̃. Yinni Gusunɔ u ra kpuro ko dee dee. Yen
sɔ̃na n ɲ koorɔ u kun kɔ̃san kowobu sɛɛyasie.
Sɔ̃ɔ teeru u koo win tɔmbu yakia u bu yara
sekurun di. Kpa u de bɔri yɛndu ka gem mu
n wãa ben suunu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu ka ben sɛɛyasiabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Yinni Gusunɔn durom, wiru 4n di sere wiru 5.
3. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siri, wiru 6:1n di sere wiru 7:7.
4. Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ duronu, wiru 7:8-20.

1 Yudaban sina boko Yotamu ka Akasi ka
Esekiasi ben waati sɔɔra Yinni Gusunɔ u
Misee Mɔresɛtigii sɔ̃ɔwa ye ya koo Samari ka
Yerusalɛmu deema.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu taarɛ wɛ̃

2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
Yinni Gusunɔ u koo na saa win wãa yee
dɛɛrarun di u bɛɛ taarɛ wɛ̃.
3 Wee u yarim wee saa win wãa yee ten min
di,
u sĩimɔ guunun wɔllɔ.
4 U n nu taara, nu ra numwa.
Kpa wɔwi yi n yandamɔ nge gum yarum
ɲ kun mɛ nge nim mɛ mu saram wee
gungunun di.
5 Isireliba Yakɔbun bibun toranun sɔ̃na
yeni kpuro ya koora.
Wara u Isireliba dam kã bu ka Gusunɔ seesi.
Ben wuu maro Samariwa.
Wara u Yudaba suremɔ bũu sãaru sɔɔ.
Ben wuu maro Yerusalɛmuwa.
6 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yenibara ya koo de
Samari yu ko bansu
kpa bu resɛm duure mi.
U koo yen ganin kpenu sure sere wɔwan
sɔɔwɔ.
Kpa bu yen kpɛɛkpɛɛku wa.
7 Ba koo yen bwãarokunu kpuro kɔsuku.
Kɛ̃ɛ ni ba raa wa, ba koo nu dɔ̃ɔ mɛni.
U koo de bu yen bũnun sãa yãnu kpuro gura.
Domi sakara gobiya * ba ka nu dwa.
Tɛ̃, tɔn tukobu ba koo nu gura bu ka sãaru ko.

Wahala ya Yerusalɛmu deema

8 Nɛ Misee kon weeweenu ko n swĩ.
Kon sĩ tereru, ka naa dirisu.
Kon wuri ko nge gbeeku bɔ̃ɔ.
Kpa n swĩ nge taataaru.
9 Samarin nɔni swãa te ya wa sere ta Yudaba
girari, ta ɲ kpeemɔ.
Wee ta tunuma sere Yerusalɛmu nɛn tɔmbun
wuun kɔnnɔwɔ.
10 I ku ye kpara Gatiɔ.
I ku maa swĩ Akoɔ.
I bindio tua sɔɔ nuku sankiranun sɔ̃ Bɛti
Leafaraɔ.
11 Wee bɛɛ Safirigibu ba koo bɛɛ yoru
mwɛɛri,
kpa i n wãa tereru ka sekuru sɔɔ.
Sananigibu ba ɲ kãkɔ bu yari ben wuun di.
Bɛtisalegibun weeweenu dera ba ɲ wãa yeru
mɔ.
12 Marɔtigibu ba diirimɔ ben alafian sɔ̃.
Nɔni swãa te, ta weewa Yinni Gusunɔn min
di.
Ta maa Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔ girari.
13 Bɛɛ Lakisigibu i bɛɛn kɛkɛ yi dumi gawe
sɔɔru kowo.
Domi i Isireliban daa kɔ̃sa saarimɔ.
Ma i dera Yerusalɛmugibu ba man seesi.
14 Yen sɔ̃na i ko tɛ̃ karana ka Mɔresɛti
Gatigibu.
Akisibugiba kun maa Isireliban sinambu
somiru wee.
15 Bɛɛ Maresagibu, Yinni Gusunɔ u koo kpam
bɛɛ yibɛrɛ kpaɔ nɔmu sɔndia.
Isireliban sina yiikogibu ba koo da bu kuke
kpee te ba mɔ̀ Adulamuɔ.
16 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn seri kɔniɔ i wii
kparanu yi nuku sankiranun sɔ̃.
I swĩiyɔ bɛɛn bii be i kĩn sɔ̃.
Wee ba koo bu mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.

Be ba tɔmbu dam dɔremɔ

2

1 Bɔ̃ruroba be ba ra n kɔ̃sa bwisikumɔ
wɔ̃kuru mi ba kpĩ.
Bà n seewa buru buru kpa bu ye ko yèn sɔ̃ ba
yen dam mɔ.
2 Bà n goon gberu binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Bà n goon diru binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Ba ra yɛ̃ro ka win yɛnugibu dam dɔrewa
kpa bu du bu ben dukia kpuro gura.

---

* **1:7 *sakara gobi*** - Ben bũu sãaru sɔɔ ba ra sakararu ko ka kurɔ be ba ra n wãa ben bũu diru mi. Sakara gobi yira ba ka dii te bana.

3 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na kɔ̃san
sɔɔru mɔ̀ tɔn ben sɔ̃.
Ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu ye duka suuri.
Mɛya ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu sĩ ba n wĩiru yɔ̃rasie
dam dam.
Domi tɔ̃ɔ te ta wee mi, tɔ̃ɔ kɔ̃sura.
4 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo gɔɔ wura yeni ko bu nɛɛ,
wee! Ba bu gura kpuro mam mam.
Ben tɔmbu ba ɲ̀ maa tem mɔ.
Ba bu gira ben gbean di.
Ba ye bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.
Mban sɔ̃na ba bu gura nge mɛ.
5 Adama saa gaa sisi yè sɔɔ ben goo kun maa
tem wasi
Yinni Gusunɔn tɔmbu bà n tem bɔnu mɔ̀.

Gabu ba Gusunɔn sɔmɔ

Miseen gari siki

6 Ben gaba ba seewa ba Misee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
a ku maa gari suni a n mɔ̀, kɔ̃sa ye, ya weewa
kam kam.
7 Ba Isirelibɔn bweseru bɔ̃rusiwa?
Yinni Gusunɔ u suuru kpanawa?
Nge mɛya u ra raa sun kue?
Adama Misee bu wisa u nɛɛ,
gari doriya na gerumɔ be ba kom gem mɔ̀n
sɔ̃.
8 Adama bɛɛya Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
i kua win tɔmbun yibɛrɛba.
I tɔmbu sɛ̃re be ba wee tabu gberun di i ben
yãnu potira.
9 I ben kurɔbu gira saa yɛnu si ba kĩn min di,
ma i dera ben biba kun maa girima wasi sere
ka baadommaɔ yè na raa bu wɛ̃.
10 I seewo i doona,
i ɲ̀ maa bɔri yɛndu wasi tem mɛ sɔɔ.
Wahala baka ya bɛɛ mara bɛɛn mɛm nɔɔbu
sarirun sɔ̃.
11 Domi Gusunɔn sɔmɔ benin bwesera i ra kã
be ba ra bɛɛ weesu kue bu nɛɛ,
i ko i tam wa i nɔ, yen tam bɔɔbɔm mam.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireli be ba tie mɛnna

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isirelibɔ, Yakɔbun bweseru,
kon bɛɛ be i tie kpuro mɛnna.
Kon bɛɛ mɛnna nge yãanu gɔ̃ɔ teu sɔɔ.
Kpa i n wãa sannu nge yãanu kpara yerɔ.
Bɛɛn tem mu koo tɔmbu yibu.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛn sina boko,
nɛna na bɛɛ kpare.
Kon na n bɛɛ swaa gbiiye.
Nɛna kon bɛɛ swaa kɛnia i ka yakiara.
I ko i swaa gĩa kpa i yari min di.

Misee u Isirelibɔn wirugibu

kirɔ mɔ̀

3

1 Bɛɛ Isirelibɔ Yakɔbun bweserun wirugiba
na ka yã.
N ɲ̀ bɛɛya n weenɛ i n woodaba yɛ̃?
2 Adama wee i ɲ̀ gea kĩ,
kɔ̃sa i kĩ.
I ra tɔmbu ben gãanu kpuro mwaariwa.
Kpa i bu yɔ̃su tereru.
3 I ra bu diwa mam mam nge yaa ye ba koka
ba kukunu kɔsuka,
ma ba ye bɔtira ba doke wekerɔ.
4 Yen sɔ̃na ì n Yinni Gusunɔ kana u bɛɛ somi,
u ɲ̀ bɛɛ wisimɔ.
U koo bɛɛ biru kisiwa kɔ̃sa ye i kua min sɔ̃.

Gusunɔn sɔmɔ

be ba Isirelibɔ nɔni wɔ̃kumɔ

5 Misee u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ
u gerumɔ sɔmɔ be ba win tɔmbu nɔni
wɔ̃kumɔn sɔ̃. U nɛɛ,
bà n bu gãanu nɔɔ dokea,
ba ra nɛɛwa, bɔri yɛnda wee.
Bà kun maa bu gãanu wɛ̃,
kpa bu nɛɛ, tabu sisi.
6 Yen sɔ̃, ba ɲ̀ maa yam wasi.
Ba ɲ̀ maa win gari mɔ̀.
Yam wɔ̃kura koo ka bu sikerena.
Ba ɲ̀ maa gãanu wasi.
7 Sɔmɔ be, ba koo ben wuswaa wukiriwa
sekurun sɔ̃.
Domi Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bu wisimɔ.
8 Adama nɛ Misee, kon na n dam yibawa.
Domi Yinni Gusunɔ u man win Hunde wɛ̃.
Na gem ka wɔrugɔru sebua.
Ma na Isirelibɔ, be Yakɔbun bweseru ben
mɛm nɔɔbu sariru sɔ̃ɔmɔ.

Yerusalɛmu koo ko bansu

9 Bɛɛ Isirelibɔ Yakɔbun bweserun wirugibu,
i swaa dakio i nɔ.
I ku ra gem kã.
I ra mu gɔsiewa kɔ̃sa.
10 Wee i tɔmbu goomɔ,
i ben dukia suamɔ i ka Yerusalɛmu banimɔ.
11 Ma i nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ i sere siri.
Yãku kowobu ba ra gina tɔmbu gobi
mwaariwa bu sere wooda sɔ̃ɔsi,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu gobi mwa bu sere
win gari gere.
Kpa ba n sere mɔ̀ ba sãawa Gusunɔn tɔmbu.
Gãanu kun bu deemamɔ yèn sɔ̃ u ka bu wãa.
12 Tɛ̃, bɛɛn sɔ̃, ba koo Siɔni kɛra nge gbee te ba
wuka.
Kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
Kpa guu te ta wãa sãa yerɔ tu kikisu kpi.

Yerusalɛmu ya ko n wãa

bɔri yɛndu sɔɔ

4

1 Saa gaa sisi yè sɔɔ guu tèn mi Yinni Gusunɔn
sãa yera raa gire,
ta koo guu ni nu tie bɛɛrɛ kera.
Kpa bwese dabinu nu na mi,
2 nu nɛɛ, i na su da Yerusalɛmuɔ Yinni
Gusunɔn guurɔ
mi Isirelibɔ ba ra nùn sã,

kpa u sun win swɛɛ sɔ̃ɔsi su sĩ yi sɔɔ.
Min diya u koo win wooda yara kpa u gari
geruma.
3 U koo bwese dabinu siri,
ni nu dam mɔ nu na tontonden di.
Kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔɔri nu ka
tebonu seku.
Mɛya nu koo nin yaasi bɔɔri nu woba so.
Bweseru gara kun garu seesimɔ.
Ba ɲ̀ maa tabun gari mɔ̀ ben suunu sɔɔ.
4 Baawure u ko n wãa win gberu kpaanɛɔ bɔri
yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa nùn nandasiamɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
5 Bweseru baatere ta ra kãwa tu ten bũu mɛm
nɔɔwa.
Adama bɛsɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa sa ko
mɛm nɔɔwa sere ka baadommaɔ.

Yinni Gusunɔwa u sãa sunɔ

Yerusalɛmuɔ

6 Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon be ba mɛɛra kua
mɛnna,
kpa n be ba kpikiru sua sokusiama,
be, be na raa nɔni sɔ̃ɔwa mi.
7 Kon be ba mɛɛra kua mi mɛnna.
Kpa be, ba n sãa nɛn tɔmbun sukum mɛ mu
tie.
Kpa n be, be ba raa kpikiru sua mi ko bwese
damgiru.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n sãa ben sunɔ
Siɔniɔ sere ka baadommaɔ.
8 Wunɛ Yerusalɛmun guuru,
wunɛ wi a sãa nge wuu kɔ̃sobun diru,
a tɔmbu kɔ̃su,
kaa maa wunɛn bɛɛrɛ wa nge yellu.
Domi Yerusalɛmu ya koo kpam ko Isirelibaɲ
wuu maro.

Yerusalɛmugibun nɔni

swãaru ka ben yakiabu

9 Mban sɔ̃na i kuuki mɔ̀ bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Mban sɔ̃na i tii tɛ̃birimɔ nge tɔn kurɔ wi kĩ u
ma.
Mana bɛɛn sunɔ u wãa.
Mana bɛɛn bwisi kɛ̃ɔbu ba da.
10 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i wuri koowo
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Domi tɛ̃, i ko i yari Yerusalɛmun di.
Kpa i da i n wãa yakasɔ.
Ba koo ka bɛɛ da sere Babiloniɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u koo ra bɛɛ yakiama
min di.
Kpa u bɛɛ wɔra bɛɛn yibɛrɛban nɔman di.
11 Tɛ̃, bwese dabinu nu mɛnnamɔ nu ka bɛɛ
seesi.
Nu mɔ̀, su de ben wuu Yerusalɛmu ye, yu
bɛɛrɛ bia, yu ko bansu.
Kpa sa n su mɛɛra.
12 Adama tɔn be, ba ɲ̀ yɛ̃ himba ye Yinni
Gusunɔ u yi win tɔmbun sɔ̃.
Ba ɲ̀ win bwisikunu yɛ̃.
U kĩ u bu mɛnna nge alikama ye ba suba mi
ba ra ye so.
13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba
so nge alikama.
Kon de i n dam mɔ nge kɛtɛn kɔba ye ya dam
mɔ nge sisu.
Ma yen naa konnu nu dam mɔ nge sii gandu.
I ko i bwese dabinu munkuwa.
Kpa i ben arumani gea mwa i nɛ Gusunɔ tem
kpuron Yinni yiiya.
14 Adama bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i bɛɛn tabu kowobu mɛnnama.
Wee ba bɛɛ tarusi.
Ma ba bɛɛn sina boko soomɔ baanɔ ka
bokunu.

Faaba kowo koo yariwa

Bɛtelehɛmun di

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Bɛtelehɛmu, Efaratagibun wuu,
wuna a piiburu bo Yudan wusu sɔɔ.
Adama wunɛn min diya kparo koo yari
wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba kpara.
U wãawa saa yee yellun di.
2 Adama ko na n gina nɛn tɔn be deriwa ben
yibɛrɛban nɔma sɔɔ
sere kurɔ wì u koo kparo wi ma, u ka ma.
Be ba kpikiru da, ba koo gɔsirama bu Isireli
be ba tie deema.
3 Kpa kparo wi na bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua mi,
u bɛɛ nɛn tɔmbu mɛnna u kpara mam mam
ka nɛ, Yinni Gusunɔn dam ka nɛn yiiko.
Win tɔmbu ba ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa u yĩsiru yari handunian goonu nnɛ ye
sɔɔ.
4 Wiya u koo ka bɔri yɛndu na.
Asirigibu bà n na, ba bɛsɛn tem wɔri
ba dua sere bɛsɛn sina kpaarɔ,
sa ko bɛsɛn kparo be ba dam bo seeya bu bu
wɔri.
5 Ben tabu yãnun sɔ̃,
ba koo Asirigibu ka Nimurodugii be taare,
kpa bu sun wɔra Asirigibu bà n bɛsɛn tem
wɔrima.

Isireli be ba wãa

bwese ni nu tien suunu sɔɔ

6 Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔn dabinun
suunu sɔɔ nge kako arufaanigiru
te Yinni Gusunɔ u dera ta wɔruma,
ɲ̀ kun mɛ nge gura ye ya nɛmɔ tɛɛru,
ya ɲ̀ gãanu yĩiyɔ tɔnun min di.
7 Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔmbun
suunu sɔɔ,
kpa ba n dam mɔ nge gbee sunɔ ge ga wãa
gbeeku yɛɛn suunu sɔɔ,
ɲ̀ kun mɛ yãa gɔ̃ɔ sɔɔ.
Mi ga dua kpuro, ga ra yaa kasukuwa gu
mwɛ.

Goo kun maa kpɛ̃ u gu mwaari.
8 Isireliba, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba wəri.
Kpa i bu go mam mam.

Yinni Gusunə

u ye ba gballi wuna

9 Yinni Gusunə u nɛɛ,
tõru gara sisi tè səə kon bɛɛn dumi ka bɛɛn tabu kɛkɛba kpeerasia.
10 Kpa n bɛɛn wusu kam koosia.
Kpa n bɛɛn gbãranu suriri.
11 Kon bɛɛn dobo dobogibu go.
I ɲ maa ben dobo dobo wasi bɛɛn suunu səə.
12 Kon bwãarokunu ka kpee ni i gira kəsuku.
I ɲ maa nu sãamə.
13 Kon bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sãa yerun dãnu wukiri.
Kpa n bɛɛn wusu kəsuku.
14 Nɛn məru koo se,
kpa n nɛn dam sõəsi bwese ni nu ɲ man mɛm nəəwammɛn mi.

Yinni Gusunə u win təmbu

taarɛ wɛ̃ɛmə

6

1 I swaa dakio ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua. Na nɛɛ,
Isireliba, i seewo
i ka tii yina guunu ka gungunun wuswaaə.
2 Bɛɛ guunu, i swaa dakio.
Bɛɛ tem kpɛɛkpɛɛku damginu,
nɛ, Yinni Gusunə na nɛn təmbu taarɛ wɛ̃ɛmə.
Na kĩ n bu siribu soku.
3 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ nɛn təmbu, kõsa mba na bɛɛ kua.
Ma səəra na dera i wasira.
I man wisio.
4 I man taarɛ wɛ̃ɛmə yèn sõ na bɛɛ Isireliba yara saa Egibitin di?
N kun mɛ yèn sõ na bɛɛ yara saa yorun di?
N kun mɛ yèn sõ na bɛɛ kparo beni gəriama, Məwisi ka Aroni ka Mariamu?
5 Bɛɛ nɛn təmbu, i yaayo kõsa ye Balaki Məabun sina boko u bwisika u bɛɛ kua.
I maa yaayo ye Balamu Beorin bii u nùn wisa.
Na bɛɛ yõsiri bɛɛn sanum səə saa Sitimun di sere Giligaliə.
Ma i nɛn durom wa mɛ nɛ, Yinni Gusunə na bɛɛ kua.

Ye Yinni Gusunə u təmbu

bikiamə

6 Kɛ̃ɛ terà kon ka Yinni Gusunə wi, wi u kpuro kere daawa
nà n dəə win sãa yerə.
Kɛ̃ɛ terà ko na n nɛni n ka nùn yiira.
Naa wõə tiagia kon ka nùn yãku dõə mwaararugiru kua?
7 Yinni Gusunə u yãa kinɛ dabi dabinun bukata mə?
Gum kotosun bukatawa u mə?
Nɛn bii gbiikoowa kon nùn wɛ̃ u sere man nɛn toranu suuru kua?
8 Aawo, Yinni Gusunə u təmbu gea sõəsi ye u ra kã.
Ye u bu kanamə bu ko,
yera bu ben berusebu wɛ̃ ye n sãa begia.
Kpa bu bu kĩru sõəsi.
Kpa bu wi, Gusunə ben Yinni swĩi ka tii kawabu.

Yinni Gusunə u ra gbɛnəbu

ka daa bəəbəyagibu sɛɛyasie

9 Yinni Gusunə u ka Yerusalɛmugibu yã.
Wi u bwisi mə, u koo nùn nasia.
Bɛɛ Yudaba, i de nɛn siribu bu bɛɛ yeeri.
10 Kon wura tən kõso u dukia gure win dirə ka gbɛna?
Kpa u n sakaku mə ge na ɲ kĩ?
11 I tamaa wi u kilo weesugia mə u dɛɛre?
12 Wee bɛɛn gobigibu ba təmbu dam dəremə, ba ra n weesu mɔ̀.
Kpa ba n gabu nəni wõkumə ka ben gari.
13 Tɛ̃, na səəru kpa n ka bɛɛ sɛ̃suku bɛɛn durum sõ,
kpa i kam ko.
14 I ko i di, adama i ɲ debumə.
I ko i nəəgiru sua gõərun sõ.
Mɛya n ɲ koorə i gãanu bere.
I n maa gãanu berua, taba kon ka ye kam koosia.
15 I ko i duure, adama i ɲ gɛ̃ɛmə.
I ko i olifi gama,
adama i ɲ wasi i yen gum sawa.
I ko i resɛm tam wĩa,
adama i ɲ wasi i mu nə.
16 Domi i sina boko Omirin daa kõsa saarimə ka sere maa Akabugia.
I ben daa saariməwa mam mam.
Yen sõna kon de bɛɛn wuu gu ko bansu.
Kpa n de bu bɛɛ yɛ̃ɛ.
I ko i sekuru wa bɛɛ kpuro nge mɛ nɛn təmbu ba ra wa.

Misee u weeweenu mɔ̀

7

1 Misee u nɛɛ,
wee na wənwəndu soore nge wi u dãa binu kunənu mɔ̀.
Ma u ɲ gãanu wa u di.
U ɲ maa resɛm yeba wa ye win gõru ga kĩ u di.
2 Domi tem mɛ səə, goo sari wi u Gusunə mɛm nəəwammɛ.
Goo kun mɔ̀ dee dee.
Be kpuro ba bwisikuməwa bu təmbu go.
Ma ba sãkirianammɛ.
3 Ba kõsan kobun yɛ̃ru mə.
Ma sinambu ka siri kowobu ba təmbu nəm biram kɛ̃nu mwaarimə.
Ben damgibu ba ben binɛ sõəsimə.
Ma be kpuro ba nəə tia sãa bu ka ko ye ba kĩ.
4 Ben wi u sanə bo, u sãawa nge sãka.

Ben wi u dɛɛre, u aw̃i kɔ̃si kere.
Yen sɔ̃ tɛ̃, tɔɔ te Gusunɔn sɔmɔbu ba bu nɔɔsia
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia ta tunuma.
Wee ba burisinɛ kɔ nuku sankiranun sɔ̃.
5 Yen sɔ̃, a ku wunɛn berusebu naanɛ ko.
A de a wunɛn yara nɛnɛ wunɛn tiin kurɔn
wuswaaɔ.
6 Domi bii u ra win tundo wɔmɛ,
kpa bii wɔndia u win mɛro seesi,
kpa bigii kurɔ u win dwaa mɛro seesi.
Baawure u ra n win yibɛrɛ mɔwa win tiin
yɛnu sɔɔ.
7 Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa ko na n mɛɛra.
Wiya ko na n naanɛ sãa.
Domi u ra man faaba ko.
Wiya u koo man wisi.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba faaba ko

8 Bɛɛ be i sãa bɛsɛn yibɛrɛba,
i ku yɛ̃ɛ ye ya sun deeman sɔ̃.
Baa sà n wɔruma, sa ko se.
Sà n maa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
Yinni Gusunɔwa u ko n sãa bɛsɛn yam bu-
ruram.
9 Sa ko Yinni Gusunɔn mɔru sɔbe,
domi sa nùn tora.
Adama saa gaa sisi yè sɔɔ u koo ka sun yina,
kpa u sun gem wɛ̃.
U koo ka sun na yam bururam sɔɔ
kpa u sun durom kua.
10 Bɛsɛn yibɛrɛba ba koo ye wa.
Saa ye sɔɔra ba koo sekuru wa,
be, be ba ra raa bikie bu nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
Ba koo bu taaku nge pɔtɔkɔ,
kpa su bu yɛ̃ɛ.
11 Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo Yerusalɛmun
gani seeya,
kpa bu bɛsɛn tem nɔɔ bura yeru yasiasia tu
tonda.
12 Saa ye sɔɔ, bɛsɛgii be ba wãa Asiriɔ ka
Egibitiɔ
ka daa ni ba mɔ̀ Nilu ka Efaratin goorɔ,
ka sere maa be ba wãa nim wɔ̃kun goorɔ ka
guunɔ,
ba koo wurama bɛsɛn temɔ.
13 Kpa tem mɛ mu tie dunia sɔɔ mu ko bansu,
tɔn be ba wãa min kom kɔ̃sum sɔ̃.
14 Yinni Gusunɔ,
a wunɛn tɔn be a gɔsa kparo ka wunɛn kpara
dɛka.
Be wee ba wãa be tɔna dãa sɔ̃ɔwɔ mi tem gem
wãa.
A bu kparo Basani ka Galadin kpara yenɔ nge
yellu.
15 A sɔm maamaakigia koowo nge mɛ a kua
sanam mɛ a sun yarama saa Egibitin di.
16 Bwesenu nu koo maamaaki ye wa.
Kpa nu sekuru wa baa mɛ nu dam mɔ.
Nu koo nɔɔ nɔma wukiri, nu yɔ̃ra nu kun gari
gerua,
kpa nu kun gãanu nua.
17 Kpa nu tua di nge waa,
ǹ kun mɛ nge yɛɛ yi yi kabirimɔ.
Nu koo yari saa nin kuku yerun di ka bɛrum,
nu na wunɛ Yinni Gusunɔn mi, nu n diirimɔ,
kpa nu n nun nasie wunɛn dam sɔ̃.
18 Wara u ka nun weenɛ.
Wee, a ra ka bɛsɛ wunɛn tɔmbun bweserun
sukum mɛ mu tie tɛmanɛ
bɛsɛ be sa sãa wunɛn arumani
kpa a sun bɛsɛn toranu suuru kua.
Wunɛn mɔru ku ra tɛ.
Domi kĩra a ra sun sɔ̃ɔsi.
19 Kaa maa bɛsɛn wɔnwɔndu wa.
Kpa a ku bɛsɛn toranu garisi.
Kpa a bɛsɛn durum wuna a kɔ̃ yu da sere nim
wɔ̃kun temɔ.
20 Kaa bɛsɛ be sa sãa Aburahamu ka Yakɔbun
sikadominu kĩru ka bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi
nge mɛ a bɛsɛn sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua saa
yellun di.

NAHUMU

Nahumu u sɔ̃ɔsimə win tireru sɔɔ tora ni Ninifugibu ba mɔ̀. Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔmə ma ba koo ben wuu ge wəri bu kpeerasia. Yeniba kpuro sɔɔ, Gusunə u koo be ba nùn naanɛ sãa wənwəndu ka durom kua sanam mɛ u koo Asirigibu siri.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Gusunən yiiko, wiru 1:2-8.
3. Gusunən siribu, wiru 1:9n di sere wiru 2:3.
4. Ninifu ya koo kam ko, wiru 2:4n di sere wiru 3:19.

1 Gari wee yi Yinni Gusunə u gerua wuu ge ba mɔ̀ Ninifun sɔ̃. Nahumu Ɛlikosigiiwa Gusunə u dera u yi wa kãsiru sɔɔ ma u yorua.

Yinni Gusunə u do u sɛ̃

2 Yinni Gusunə u sãawa nisinugii.
U ra məru kəsie.
Win məru ya kpã.
U ra win yibɛrɛba məru kəsie.
U ku ra bu suuru kue.
3 U ku ra toro deri u kun nùn sɛɛyasie.
Adama u ku ra məru se fuuku.
Win dam mu kpã.
U n sĩimə, woo guna ya ra n seewawa,
kpa guru winu nu n sãa nge win naasun tua.
4 Ũ n nim wɔ̃ku gbãre, ga ra gberewa.
U ra daanu kpuron nim gberasiewa,
kpa yaka si su wãa Basaniə ka Kaamɛlin gãanə su gbera,
kpa dãa wɛ̃ɛ si su wãa Libaniə su dɛlla.
5 U dera guunu bãarimə.
Ma gungunu diirimə.
Ma tem ka mɛn təmbu ba yiiyaramə win wuswaaə.
6 Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra u win məru ma.
Wara u koo ka win məru gabirina.
Win məru ya ra pusiwa nge dɔ̃ə.
Wee ya kpenu bɛsukumə.
7 Yinni Gusunə u sãawa tən geo.
U sãawa be ba wãa wahala sɔən kuku yeru.
Be ba nùn naanɛ sãa, bera u ra nəəri.
8 U koo Ninifu kpeerasia mam mam ka nim bakam,
kpa u win yibɛrɛba naa gira sere gəribun wãa yerə yam wɔ̃kuru sɔə.

Gari yi Gusunə u gerua

Yuda ka Ninifun sɔ̃

9 Mba i Yinni Gusunə bwisikusimə.
Wiya u ra kam koosie mam mam.
Ba ku ra nəni swãaru wa nən yiruse.
10 Yibɛrɛ be, ba sãa nge sãki kəkənu,
ba ra tam nə sere mu bu go.
Ka mɛ, ba koo dɔ̃ə mwaarawa mam mam nge yaka gbebusu.
11 Ninifu, wunɛn min diya goo u yara
wi u Gusunə kɔ̃sa bwisikusimə,
ma u kĩ u nùn seesi.
12 Yinni Gusunə u Yudaba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
baa bɛɛn yibɛrɛba bà n dabi amə,
ma ba dam mə amə,
ka mɛ, kon bu gowa mam mam.
Na bɛɛ sekuru doke.
Na ǹ maa wuremə n bɛɛ kua nge mɛ.
13 Kon ben yoo te ba bɛɛ diisiamə kpeerasia.
Kon ten yəni kasuku.
14 Bɛɛ Ninifugibu, wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua bɛɛn sɔ̃.
Na nɛɛ, i ǹ bweseru wasi
te ta koo bɛɛn yĩsiru səbe.
Kon bɛɛn bwãaroku dãaginu ka sisuginu kpuro wuna bɛɛn bũu dirun di,
kpa n bɛɛn sika sɔəru ko.
Domi i ǹ sãa gãanu.

2

1 Bɛɛ Yudaba, wee goo u na guunu wəllə
u bəri yɛndun labaari gea kparamə.
Yen sɔ̃, i bɛɛn tɔ̃ə baka ni i ra raa di Yinni Gusunən sɔ̃ dio.
I bɛɛn nəə mwɛɛnu yibio.
Domi tən kɔ̃so wi, u ǹ maa wee bɛɛn suunu sɔə.
Na nùn kpeerasiawa mam mam.
2 Bɛɛ Ninifugibu, kam koosio u bɛɛ wərim wee.
Yen sɔ̃, i bɛɛn gbãraru maruo,
kpa i bɛɛn swɛɛ kɔ̃su.
I sɔəru koowo,
kpa i wərugəru sɔ̃əsi ka bɛɛn dam kpuro.
3 Wee Yinni Gusunə u Yakəbun bweseru, Isireliba ben bɛɛrɛ wesiamə,
be, be yibɛrɛba ba wəri ba ben yãnu gura
nge mɛ ba ra resɛm kãasi yakiri.

Ba Ninifu wəri

ba yen yãnu gura

4 Ninifun yibɛrɛban tabu durə damgibun tɛrɛnu nu sɔ̃ri.
Ma ba yãa wunəmginu doke.
Tabun tɔ̃ru tà n tura,
ben tabu kɛkɛ be dumi gawe
yi ra kuramɛwa yi n ballimə nge dɔ̃ə buri,
kpa ba n yaasi fĩamə.
5 Ba tabu kɛkɛba yakiamə swɛɛ sɔə nge wi-irobu.
Ba daamə batuma kpuro sɔə ka dam.
À n bu wa, a ra n tamaa dɔ̃ə yariya.
Kpa ba n duki mɔ̀ nge guru maakinu.
6 Ninifun sina boko u win tabu durə damgibu yaaya u sokumə.
Adama be wee, ba sĩimə ba bãarimə.
Ben yibɛrɛba ba sɛnde ba ka dəə wuun gbãraru gia.
Ma ba tii kuku yenu kua.
7 Subaru sɔə, ba daanun swɛɛ kɛnia,
ma sina kpaara wəruka.

8 Ba Ninifu ye mwa ba yen yãnu gura ba ka
doona.
Yen tɔn kurɔbu ba sumɔ nge kparukonu,
ma ba toronu soomɔ.
9 Ninifu ye, ya sãawa nge nim bwee bakaru
tèn nim mu gɛ̃ɛra mu doona.
Ma nɔɔgira nɔɔramɔ ta mɔ̀,
i yɔ̃ro, i yɔ̃ro.
Adama goo kun yɔ̃re.
10 I sii geesu ka wura guro.
Ben dukia ya ɲ̀ nɔru mɔ.
Dukia bwese bwesekawa ba mɔ.
11 Ba guramɔ, ba goomɔ, ba sankumɔ.
Tɔmbu kpuron gɔma dwiiya.
Ben dũunu soonamɔ, ma ben dam doona.
Be kpuron wuswaa burisinɛ.

Ninifu ya sãawa

nge gbee sunɔ ge ba kamia

12 Mana Ninifu ye, ya wãa tɛ̃,
ye, ye ya raa sãa nge gbee sinansun wãa yeru,
mi gbee sunɔ dwaa ka ninu ka binu nu ra n
bɔsu,
goo ku ra maa nu nare,
13 kpa dwaa ye, yu yen kurɔbu ka yen binu
yaa goowa,
kpa yu wãa yee te yaa yibia.
14 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, nɛ wee.
Nɛna na sãa yen yibɛrɛ.
Kon de yen tabu kɛkɛba bu dɔ̃ɔ mwaara.
Kon de bu yen bibu go tabu sɔɔ.
Kon de yu ku maa tɔmbun yãnu gura.
Goo kun maa yen sɔmɔbun nɔɔ nɔɔmɔ.

Ba Ninifu kam koosia

3

1 Ninifugiba kua bɔ̃rurobu.
Domi ba sãawa tɔn gowobu.
Ba weesu yiba.
Ma ba kuuramɔ ka gbana.
Ba ra n tɔmbun yãnu guramɔwa.
2 Wee sɛnan damusu nɔɔramɔ wuu ge sɔɔ.
Wee tabu kɛkɛban uruun wɔkinu nɔɔramɔ,
ma dumi yi yi gawe yi yɔ̃ɔkumɔ.
3 Maasɔbu ba wee,
ba takobiba ka yaasi nɛni yi ballimɔ.
Wee ba tɔmbu mɛɛra kua,
ma gonu tɛrie baama, nu ɲ̀ garirɔ.
Ma ba nu wɔrikimɔ.

Ba Ninifu sekuru doke

4 Ninifu ya sãawa nge kurɔ sakara kowo
kpoko.
Ya bwese dabinu yoru diisia yen buram ka
yen sɔrorun sɔ̃.
5 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
kon ye wɔrima.
Kon yen yaberu gbabia n ka yen wuswaa
wukiri,
kpa n yen tereru bwesenu sɔ̃ɔsi,
kpa yu sekuru wa.
6 Kon ye kubanu sure, kpa tɔmbu bu ye ka.
7 Saa yera wi u ye wa u koo duka su,
kpa u nɛɛ, Ninifu ya kua bansu.
Wara u koo ye wɔnwɔndu kua.
Mana kon bu wa be ba koo ye nukuru
yɛmiasia.

Ninifu ya koo kowa

nge Tebɛsi

8 Tebɛsi ya wãa Nilun nim swɛɛ yi ba gban
bɔkuɔ.
Nim mu ka ye sikerenɛ.
Ma mu sãa yen gbãraru.
Ninifu, a tamaa a Tebɛsi ye sanɔ kere?
9 Etiopigibu ka Egibitigiba ba sãa yen dam.
Putigibu ka Libigibu ba sãawa yen somiɔbu.
10 Ka mɛ kpuro, yen tii ya yoru da.
Ba ye mwa ma ba yen bibu go swɛɛ kpuro sɔɔ.
Ba yen wirugibu tɛtɛ toosi,
ma ba yen damgibu mwɛɛra ba yɔni doke.
11 Wunɛ Ninifu, kaa nɔni sɔ̃ɔrawa,
kpa a n sãa nge wi u tam goore,
kpa a kuku yeru kasu yibɛrɛban sɔ̃ a kuke.
12 Saa ye sɔɔ, wunɛn gbãranu kpuro nu ko n
sãawa nge dãa nìn marum mu ye.
Bà n mu sira kpa mu wɔri wi u koo mu din
nɔɔwɔ.
13 Wee wunɛn tɔmbu ba sãa nge tɔn kurɔbu
wunɛn suunu sɔɔ.
Wunɛn tem wusun kɔnnɔsu su kɛniara mam
mam yibɛrɛban wuswaaɔ.
Ma dɔ̃ɔ u sin kɔkɔrɔba di.
14 Bɛɛ Ninifugibu, i nim takirio i yi.
Domi ba koo bɛɛn wuu tarusi.
I bɛɛn gbãrarun dam sosio.
I birikiba muro kpa i sɔndu taaku i ka tu bani.
15 Baa ì n yeba kpuro kua,
ka mɛ, dɔ̃ɔ u koo na u bɛɛ di,
ɲ̀ kun mɛ bu bɛɛ go ka takobi.
Ba koo bɛɛ kpeerasiawa nge mɛ twee yi ra
dãa wurusu di.

Ba Ninifun tɔmbu kpuro go

Wee, i dabia nge twee.
16 Bɛɛn tenkuba ba kperi dabiru kere.
Adama be kpuro ba doona
nge twee yi yi yɔ̃ɔwa.
17 Bɛɛn kɔ̃sobu ba dabi nge gbabu swɛ̃ɛ.
Bɛɛn sɔm kowobu ba dabi nge twee
yi yi sina dãa kikisɔ bururu.
Adama ye sɔ̃ɔ u yara ma yi yɔ̃ɔwa yi doona,
ba ɲ̀ tuba mi yi da.
18 Wunɛ Asirin sina boko,
wee wunɛn kparobu ba dom yĩbirimɔ.
Wunɛn tabu durɔ damgibu ba ɲ̀ maa wasi.
Ma wunɛn tɔmbu ba yarinɛ yam kpuro
guunu wɔllɔ,
goo sari wi u koo bu kpaasina.
19 Goo kun wunɛn mɛɛra ye nɔɔrimɔ.
Ya koo nun gowa.
Wi u nua ye ya nun deema, u koo taka kowa
nuku dobun sɔ̃.
Domi goo sari wi a ɲ̀ nɔni sɔ̃ɔwa.

HABAKUKU

Habakuku u win sɔmburu kuawa Yudaban sina boko Yoyakimun waati sɔɔ. Wi ka Yeremiwa ba sɔmburu kua waati tia sɔɔ.

Habakukun tireru ta win biti ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔsimə win tɔmbun sɔ̃. Saa ye sɔɔ, Babilonigibu ba Isireliba dam dəremə. Mɛya bwese ni nu ka bu sikerenɛn tii nu bu kuammɛ. Yera Isireliba ba tii bikiamə ba mɔ̀, amɔna ben wãara ko n sãa be ka Gusunɔ. Ma Gusunɔ u bu wisa saa win sɔmə Habakukun nɔɔn di u nɛɛ, wi u Gusunɔ naanɛ doke, wiya u koo kpĩ u n wãa. Wi u mara Gusunɔ u nùn yakia, wiya u ko n wãa, wiru 2:4.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Habakuku u ka Gusunɔ gari mɔ̀, wiru 1:2n di sere wiru 2:20.
3. Habakuku u Gusunɔ siara, wiru 3.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u win sɔmə Habakuku sɔ̃ɔwa.

Habakuku u Yinni Gusunɔ

somiru kanamə

2 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà ko na n nun somiru kanamə.
Sere saa yerà kaa n man maari.
Sere saa yerà kaa de na n nun sɔ̃ɔmə
ma tɔmba dam dərenamə.
Nge sere saa yerà kaa na a sun wəra.
3 Mban sɔ̃na a dera na kɔ̃sa mɛɛra.
Mban sɔ̃na kaa n tɔmbu mɛɛra
ba n gem biranamə.
Wee, tɔmba dam dərenamə
ba daa kɔ̃sa mɔ̀ baama kpuro.
Sannəsu yiba, ma tɔmba siribu sokunamə baama kpuro.
4 Goo sari wi u wooda mɛm nɔɔwammɛ.
Ba ku ra tɔmbu ben gem wɛ̃ nge mɛ n weenɛ.
Tɔn kɔ̃sowa u ra gemgii siribu di.

Gusunɔ u Habakuku wisa

u nɛɛ, Babilonigiba wee

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i bwesenu mɛɛrio i ka sikerena.
I de biti yu bɛɛ mwa.
Domi kon gãanu ko bɛɛn nɔni biru
ni i ṅ naanɛ mɔ̀,
baa goo ù n bɛɛ nu tusia.
6 Wee, kon Babilonigibu seeyama.
Tɔn be, ba nuki sum.
Ba tem kpuro bukianamə
bu wa bu ka bwesenu ganun wãa yenu mwɛɛri.
7 Ba nanum mə ben dam saabu.
Bera ba ra gəsi ye ba kĩ.
8 Ben dumi yi sannɛkunu ṅ kun mɛ gbeeku bɔ̃nu duka kere.
Saa tontonden diya yi ra yɔ̃,
kpa yi yibɛrɛ wəri nge kasa ye ya goo buu wa.
9 Be kpurowa ba wee bu ka tɔmbun yãnu gura.
Ba nɔni girariwa mi ba dɔɔ.
Ma ba yobu mwɛɛrimə ba mɛnnamə nge yani sɛɛri.
10 Ba sinambu gɛma.
Ba tem yɛ̃robu yɛ̃ɛmə.
Ba ṅ wusun gbãranu gara.
Domi ba ra tem turenu kowa bu ka gbãra ni yɔ
kpa bu wuu si mwa.
11 Yen biru kpa bu yari min di nge woo guna,
kpa bu maa da bu gam wəri bu kɔ̃sa ko.
Ben dama ba naanɛ sãa, mu sãa nge ben bũu.

Habakuku u maa Gusunɔ soku

12 Saa yellun di, wuna a sãa Gusunɔ.
Wuna a sãa nɛn Yinni.
A dɛɛre. Yen sɔ̃, sa ṅ gbimə.
Yinni, wuna a sãa nɛn kpee baa mi na ra kuke.
Wuna a Babilonigibu gəsa,
ma a bu dam kã kpa bu ka sun sɛɛyasia.
13 Adama a ṅ kpɛ̃ a yɔ̃ra a n kɔ̃sa mɛɛra,
domi a dɛɛre too.
N n mɛn na, mban sɔ̃na a mɛɛra ye tɔn kɔ̃soba mɔ̀,
ma a ṅ gãanu gerumə.
Mban sɔ̃na a maari tɔn kɔ̃sobu ba gemgibu goomə.
14 Mban sɔ̃na a tɔmbu kuammɛ nge swɛ̃ɛ,
ṅ kun mɛ nge kɔkɔ ni nu ṅ kparo mə.
15 Babilonigibu ba tɔmbu mwɛɛrimə
nge swɛ̃ɛ yi ba mwa ka kɔkɔnu
ṅ kun mɛ ka yãakoronu,
kpa bu bu gura bu ka doona ka nuku dobu.
16 Yen sɔ̃na ba ra ben yãakoronu yãkunu kue,
kpa bu nu turare dɔ̃ɔ dokea.
Domi nin saabuwa
ba koo ka kpĩ bu dĩa geenu wa
ni nu do bu di.
17 Domma ba koo den ben takobiba wesia ben karanə.
Ba ko n bwesenu sakirimɔwa wɔnwɔndu sariru sɔɔ sere ka baadommaə?

2

1 Adama nɛ, Habakuku na yɔ̃wa gbãraru wɔllɔ nɛn kɔ̃su yerə
nge wi u yɔɔru bwɛ̃ɛ,
kpa n ka nə ye Gusunɔ u koo man sɔ̃,
ka nge mɛ u koo man wisi nɛn weeweenun sɔ̃.

Gusunɔ u Habakuku wisa

2 Yera Yinni Gusunɔ u man wisa u nɛɛ,
n gari yi yoruo yi u man sɔ̃ɔmə.
N yi yoruo kpasasa kpee bɛsi sɔɔ.
3 Yin tɔ̃ra kun gina tura yi ka koora.
Adama yi koo koora yin saa yà n tura.
Baa yì n tɛɛmə, na n gesi yi mara.

Domi yi koo kooraɩwa kam kam.
4 N yoruo ma wi u tii sue u ɲ̀ wãa swaa gea
sɔɔ.
Adama wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u
ko n wãawa.
5 Wi u tii sue, u ku ra sinɛ sɛ̃ɛ.
U ra n sãawa nge tam nɔro,
kpa u n nɔɔ wukie nge gɔribun wãa yeru.
U ku ra debu nge gɔɔ.
U ra n tii bwesenu gawemɔwa u ka ko nin
yinni.

Bɔ̃rusibu nɔɔbu

6 Adama bwese ni u mwɛɛra mi,
nu koo nùn seesi nu nùn gari sɔ̃ ka wɔma ka
mɔnnu, nu nɛɛ,
u kuawa bɔ̃ruro wi, wi u dukia mɛnnamɔ ye
ya ɲ̀ sãa wigia,
ma u gabun yãnu guramɔ u tɔruba yiimɔ.
Sere saa yerà u ko n mɔ̀ nge mɛ.
7 Bèn dibu u nɛni, ba koo nùn seesi subaru
sɔɔ,
kpa bu gura ye u mɔ.
8 Nge mɛ u tɔn dabinu wɔri u nin yãnu gura,
nge mɛya be ba tie, ba koo maa nùn wɔri bu
win yãnu gura
yèn sɔ̃ u tɔmbun yɛm yari,
ma u tem ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu dam
dɔre.
9 Bɔ̃rurowa wi u dukia guramɔ
ye ya ɲ̀ dɛɛre win berusebun mi,
kpa u wa u n wãa aye bɛɛrɛgiru sɔɔ,
mi u ɲ̀ maa nɔni swãaru wasi.
10 Adama win yɛnun sekura u sɔɔru kua mi,
ye u ka bwese dabinu go.
Win tiin wãara u kari bɔrie.
11 Domi baa ka ganiɔ, yi koo wuri ko yi nùn
taarɛ wɛ̃,
kpa kpɛɛrun yari yi wuri wura.
12 Bɔ̃rurowa wi u win wuun kpɛɛkpɛɛku
swĩimɔ yɛm wɔllɔ,
ma u tɔmbu dam dɔremɔ.
13 Ye tɔmba mɔ̀ kpuro, ya koo dɔ̃ɔ mwaara.
Ba tii nɔwia mɔ̀wa kam sɔɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u koo ye
kpuro kam koosia.
14 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru ta ko
n yibawa tem sɔɔ
nge mɛ nim wɔ̃ku ga ra n nim yiba.
15 Bɔ̃rurowa wi u win beruse tam bɔɔbɔm
wɛ̃ɛmɔ
mu ka nùn go nge dɛ̃ɛ, u n yɔ̃ tereru,
kpa u nùn sekuru doke u n mɛɛra.
16 Yɛ̃ro u tii sekuru dokemɔwa mi, n ɲ̀ mɔ
bɛɛrɛ.
Win tii u mu nɔruo kpa u tereru yɔ̃ra.
Yinni Gusunɔ u koo nùn tilasi ko
u ka win mɔrun nɔra nɔ kpuro,
kpa win bɛɛrɛ ye u raa mɔ yu gɔsia sekuru.
17 Daa kɔ̃sa ye u kua Libaniɔ,
ya koo wɔri win wiru wɔllɔ.
U yɛɛ go.
Adama yɛɛ yi, yi koo nùn nandasia.
Yeni kpuro ya koo nùn deema yɛm mɛ u
yarin sɔ̃,
ka dam mɛ u tem mɛ ka mɛn wusu ka mɛn
tɔmbu dɔren sɔ̃.
18 Arufaani yerà bwãarokunu nu mɔ tɔnu u
ka sina u nu seku.
Nu sãawa ni ba seka ka sisu,
ma nu dera u weesu naanɛ sãa.
Mban sɔ̃na tɔnu u koo win naanɛ doke
bwãaroku ni u seka sɔɔ,
ni, ni nu ɲ̀ kpɛ̃ nu gari gere.
19 Bɔ̃rurowa wi u dãa kuku sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, gu
seewo,
ma u kperu sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, tu dom yando.
Yen gaa ya koo kpĩ yu nùn bwisi kɛ̃?
Geema, u nu wura ka sii geesu pote.
Adama nu ɲ̀ hunde mɔ, nu n sere wãaru mɔ.
20 Yinni Gusunɔ u wãa win sãa yee dɛɛrarɔ.
Tɔmbu kpuro bu nɔɔ mario win wuswaaɔ.

Habakukun kanaru

3

1 Wee kana te Gusunɔn sɔmɔ Habakuku u
kua ka weeweenu.
2 U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na nua ye a gerua.
Ma na nanda.
A de yu koora wɔ̃ɔ sini sɔɔ.
A de tɔmbu bu ye wa bɛsɛn waati yeni sɔɔ.
Adama wunɛn mɔru ye sɔɔ, a yaayo a sun
wɔnwɔndu kua.
3 Gusunɔ, a na saa Edɔmun di.
Wunɛ, Dɛɛro, a na Paranin guurun di.
Wunɛn yiiko ya wɔllu yam bururasie.
Ma tem kpuro mu nun siaramɔ.
4 A na, ma yam mu burura.
Sɔ̃ɔ yãna yara wunɛn nɔman di,
mi wunɛn dam mu wãa.
5 A dera baranu nu pusimɔ.
A nu derimɔ mi a sara kpuro.
6 À n yɔ̃ra, tem mu ra yĩiriwa.
À n bwesenu mɛɛra, nu ra diiriwa.
Guu ni nu wãa saa yee yellun di, nu wɔruka,
gunguu ni nu wãa saa tɛɛbun di, nu kɔsikira,
domi niya nu raa sãa wunɛn swaa ye a ra sĩ.
7 Na Kusanigibun weeweenu nɔɔmɔ.
Na maa wa ma Madianiba ba bɛrum soore.
8 Yinni Gusunɔ, a ka daanu mɔru mɔ̀wa?
Nge nim wɔ̃kuwa a ka mɔru mɔ̀.
Wee a yɔɔwa guru winu wɔllɔ
nge wi u yɔɔwa tabu kɛkɛn wɔllɔ,
ma ya nùn nasara wɛ̃.
9 A wunɛn tɛndu bɛri.
Wunɛn bɔ̃ri yi sãawa nge sɛ̃ɛnu.
A tem bɛra ma daanu koka min di.
10 Guunu nù n nun wa, nu ra diiriwa.
Gura ya nɛmɔ ka dam, ma nim wɔ̃kun nim
mu wɔki,
mu nim kurenu kɔ̃ɔmɔ sere wɔllɔ.
11 Sɔ̃ɔ ka suru ba yɔ̃ra ye ba wunɛn guru
maakinu wa

nu ballimə nge yaasa, ma nu dəə nge sɛ̃ɛnu.
12 Wee a tem bukianamə,
a bwesenu kəsukumə ka məru baka.
13 Wee a yara
a wunɛn təmbu ka wunɛn sunə wi a gəsa
somiru na.
A tən kɔ̃sobun sunə go.
A win bwãabu kpeerasia mam mam.
14 A yibɛrɛban sinambun winu yabura ka
ben tiin sɛ̃ɛnu.
Ba raa sun wərim wee ka sɛndaru nge woo
bəkə,
bu ka sun yarinasia.
Ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
Ba səəru sãa bu ka sun go bɛsɛn kuku yenə.
15 Yinni Gusunə, a sɔ̃ wunɛn dumin wəllə,
a nim wɔ̃ku taakumə
ge ga nim kɔ̃əmə ga wəki.
16 Na gen wəkinu nəəmə too.
Ma na nanda gem gem,
nɛn nəə ga diirimə bɛrum sɔ̃.
Ma nɛn wasi yi wəkənu wərimə,
na yɔ̃ sɛ̃ɛ na nuku sankiranun tɔ̃ru mara
te ta wee bwese ni nu koo sun dam dəren sɔ̃.
17 Figien dãnu nu ǹ ko n binu mə.
Resɛm dãnu nu ǹ maa marumə.
Olifin dãnu nu ǹ maa binu marumə.
Gbea kun maa dĩanu wɛ̃ɛmə.
Yãanu ka kɛtɛ kun ko n maa wãa gɔ̃əwə.
18 Adama nɛ, nɛn nuku dobu weewa wunɛ
Yinni Gusunən min di.
Na nuku dobu mə yèn sɔ̃ a ra man faaba ko.
19 Wuna a sãa nɛn dam.
A ra de na n sãu nge nɛmu.
Kpa na n sĩimə guunu wəllə.
Womu geniwa ba wom kowobun
wirugii kua ka mərəku.

SOFONI

Sofoni u Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmə ma Gusunə u koo bu sɛɛyasia. Ma u maa tən tukobu kirə mɔ̀ be ba ka bu sikerenɛ u nɛɛ, Yinni Gusunən siribun tɔ̃ra wee. Tɔ̃ɔ te, nəni swãarugira. Adama amɛn biru, Isireliban sukum ba koo wurama Gusunən mi kpa bu kpam Yerusalɛmu seeya.

Tire ten kpunaa

1. Gusunə u koo Yudaba ka Yerusalɛmugibu siri, wiru 1:1n di sere wiru 2:3.
2. Gusunə u koo bwese tukunu kpeerasia, wiru 2:4-15.
3. Yinni Gusunə u koo Yerusalɛmu seeya, wiru 3:1-20.

1 Gari yiniwa Yinni Gusunə u Sofoni,
Kusin bii sɔ̃ɔwa Yosiasi, Amɔɔn bii, Yudaban
sina bokon bandun waati sɔɔ. Sofoni wi, u
sãaWa Gedalian debubu, Amarian sikadobu,
Esekiasin yãasebu.

Yinni Gusunə

u koo handunia sɛɛyasia

2 Yinni Gusunə u nɛɛ,
kon kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
3 Kon tɔmbu ka yɛɛ ka gunəsu ka swɛ̃ɛ kpeerasia
ka sere maa tən kɔ̃sobu ka ye ya ra bu sokurasie.
Kon tɔmbu kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
Nɛ, Yinni GusunəWa na yeni gerua.

Yinni Gusunə u koo Yudaba

ka Yerusalɛmugibu sɛɛyasia

4 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
kon Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro nəma doke.
Kon bũu wi ba mɔ̀ Baalin sãa yee ni nu tie kpeerasia min di.
Kon yen wirugibu ka yen yãku kowobun yĩsa go.
5 Be ba dii tɛɛri wəllə kperi ka suru sãamə
ka be ba bɔ̃rumə ka nɛ, Yinni Gusunən yĩsiru,
ma ba wure ba bɔ̃rumə ka ben bũun yĩsiru,
be kpurowa kon go.
6 Be ba man biru kisi ka be ba ku ra man kasu,
ka sere maa be ba ku ra man ben gari saawara ko,
be kpurowa kon go.
7 I nɔɔ mario wi, Yinni Gusunən wuswaaɔ.
Domi win tɔ̃ru ta turuku kua.
U win yãkuru sɔɔru kua.
U maa gəsa be ba koo tu di.
8 Wi, Yinni Gusunən yãku ten tɔ̃ru sɔɔ,
u koo wirugibu ka sina bokon bibu wəri,
ka sere maa be ba tən tukobun komanu swĩi.
9 Yen tɔ̃ɔ te, be ba ku ra sãa yerun kənnə
suuku taaram kã nge bũu sãəbu,
ka sere be ba ben sunən yɛnu dukia yibiamə
ye ba gurama ka gbɛna, ka dam dibu,
be kpurowa u koo wəri.
10 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo wuri nə sere kənnəwə ge
ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ,
ka maa wuun wɔɔ bera gaan mi.
Mɛya nəni swãa bakara ko n wãa guunu wəllə.
11 Bɛɛ Makitɛsigibu, i wuri koowo.
Domi tenkuba kpuro ba koo kam ko.
Be ba gobi kəsimə kpuro ba koo kpeera.
12 Yen tɔ̃ɔ te, u koo Yerusalɛmu bũuri ka fitilanu.
U koo tɔmbu wərima be ba sɔ̃ kpɛtɛɛ nge tam kərənu.
Ma ba gerumə ben gɔ̃ruə ba mɔ̀,
wi, Yinni Gusunə u ɲ̀ gea mɔ̀, u ɲ̀ maa kɔ̃sa mɔ̀.
13 Ba koo ben arumani gura kpa ben yɛnusu su ko bansu.
Ba koo dia bani yè sɔɔ ba ɲ̀ sinamə.
Ba koo resɛm duure, adama ba ɲ̀ yen tam nərumə.

Yinni Gusunən tɔ̃ru

14 Yinni Gusunən tɔ̃ɔ nanumgira ta turuku kua.
Te wee ta wee fuuku, ta nəəgiru sue.
Tabu durə damgii u koo kuuki ko dəma te.
15 Tɔ̃ɔ te, ta sãaWa mərun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, ta sãaWa nuku sankiranun tɔ̃ru.
Ta sãaWa kam kobun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, yam wɔ̃kura koo tu wukiriwa nge bukə ka guru winu.
16 Yen tɔ̃ɔ te, tabu kowobu ba koo kəbi so
kpa bu kuuki ko bu ka wuu si su gbãranu mə wəri.
17 U koo tɔmbu nuku sankiranu kpɛ̃ɛ
kpa ba n sĩimə nge wɔ̃kobu.
Domi Yinni GusunəWa ba torari.
U koo de ben yɛm mu n tɛrie nge tua,
kpa ben gonu nu n sãa nge kubanu.
18 Yen dəma te, ben sii geesu ɲ̀ kun mɛ ben wura,
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu wəra Yinni Gusunən
məru baka yen min di.
Tem mɛ kpuro mu koo dɔ̃ɔ mwaara win mərun sɔ̃.
U koo mɛn tɔmbu kpuro gowa subaru sɔɔ.

I tii kawo

2

1 Bɛɛ sekuru sariba,
i de i sina i bwisiku,
2 Yinni Gusunən himba yu sere koora.
Kpa tɔ̃ɔ te, tu ku raa bɛɛ samba ko
nge doo sako ge ga ka woo doonə.
I de i sina i bwisiku
Yinni Gusunən məru baka yen tɔ̃ru tu sere tunuma
tu bɛɛ deema.
3 Bɛɛ be i tii kawe kpuro tem mɛ sɔɔ,
i Yinni Gusunə kasuo.

Bɛɛ be i nùn mɛm nɔɔwɛ,
i gem kasuo, kpa i tii kawa.
Sɔrɔkudo i ko i yari Gusunɔn mɔrun tɔ̃ɔ te
sɔɔn di.

Gusunɔn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sɔ̃ɔ duu yeru gian sɔ̃

4 Gasan tem mu koo bansu ko.
Kpa Asikaloni yu yɔ̃ra dira.
Ba koo Asidɔdun tɔmbu gira sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
Kpa bu Ekoronin tɔmbu seeya ben wuun di.
5 Bɛɛ Keretin bweseru, bɛɛ be i wãa nim
wɔ̃kun goorɔ,
i kam kuawa.
Wunɛ maa Kanani, wunɛ wi a sãa Filisitiban
tem,
Yinni Gusunɔ u nun gerusimɔ.
U nɛɛ, u koo nun kpeerasia.
Goo kun maa sinamɔ wunɛ sɔɔ.
6 Nim wɔ̃kun goo te, ta koo kowa kpara yenu,
mi kparobu ba ko n da bɔsu ba n ben yãanu
kparamɔ.
7 Domi saa ye sɔɔ,
Gusunɔ, Yudaban Yinni u koo ben be ba tie
kpara
kpa u ka ben yobu wurama.
Nim wɔ̃kun goo te, ta koo ko begiru.
Miya ba ko n da yaa sabenu kpare,
kpa yoka bu kpuna Asikalonigibun dia mi.

Gusunɔn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sɔ̃ɔ yari yeru gian sɔ̃

8 U Mɔabuba ka Amɔniban wɔma nua ye ba
ka win tɔmbu sekuru doke.
Ma ba tii sua ba ben tem nɔɔ bura yenu
susisia.
9 Yen sɔ̃na wi, Gusunɔ Isirelibɔn Yinni,
wi, wi u wɔllu ka tem mɔ,
u nɛɛ, sere ka win wãaru, u koo de Mɔabuba
bu kam ko nge Sodomugibu,
kpa Amɔniba bu maa kam ko nge
Gomɔragibu,
ben tem mu yaka kɔ̃susu kpi,
ɲ̀ kun mɛ mu gɔsira bɔru.
Gãanu kun maa kpiimɔ mi sere ka
baadommaɔ.
Win tɔn be ba tie,
ba koo Mɔabu be, ka Amɔni be wɔri
bu ben yãnu gura bu tem tubi di.
10 Yeniwa Gusunɔ u koo de yu bu deema ben
tii suabun sɔ̃
ka sere maa ye ba wi, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinnin tɔmbu wɔnwa
ba sekuru doke.
11 Wi, Yinni Gusunɔ, u ɲ̀ ka bu wɔnwɔndu
mɔ̀.
U koo handunia kpuron bũnu kam koosia.
Baa bwese ni nu wãa tem burenɔ,
nu koo yiira win wuswaaɔ nin wusɔ.

Gusunɔn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sɔ̃ɔ yɛ̃si yɛ̃sika gian sɔ̃

12 Bɛɛ Etiopigibu, ba koo maa bɛɛ sɔkiri ka
win takobi bu go.
13 U koo win nɔmu dɛmiɛ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ
u Asirigibu kam koosia,
kpa Ninifu yu ko bansu.
Gãanu kun maa kpiimɔ mi.
14 Yaa sabena nu koo sina mi,
yɛɛ bwese bwesekɔ gesi.
Boorosu ka duuru bɛɛkuna nu koo kpuna
furɔ si ba yen gbereba kuan sɔɔwɔ.
Ba koo kuuki nɔ saa fɛnɛntiban di.
Nɔni swãara ko n wãa yen kɔnnɔwɔ.
Domi dirun bura te ba kua ka sɛdurun dãa ta
koo kɛsikira.
15 Nge mɛya wuu ge, ga koo ko,
ge, ge ga raa tii sue mi,
ma ga tamaa ga wãawa bɔri yɛndu sɔɔ,
ma ga tii sɔ̃ɔmɔ ga mɔ̀,
gera ga kpuro kere.
Wee ga wɔruma ga bansu kua.
Ga kua yɛɛn wãa yeru.
Wi u sarɔ mi, u koo wia kowa u nɔma kpara.

Yerusalɛmugibu

ba ɲ̀ Gusunɔn gere wure

3

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Domi i sãawa mɛm nɔɔ sariba,
ma i disi mɔ, i dam diinamɔ.
2 I ku ra googii nɔ.
I ku ra maa sɛɛyasiabu wure.
I ku ra Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ ko.
I ku ra maa nùn susi.
3 Bɛɛn sina asakpɔbu ba sãawa nge gbee
sinan
si su kukirimɔ wuu ge sɔɔ.
Ma bɛɛn siri kowobu ba maa sãa nge yokan
puruka
ni nu ku ra dĩanu yi bururun sɔ̃.
4 Gusunɔn sɔmɔbu ba sãawa naanɛ sariba.
Ba ku ra gere ye Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa.
Bɛɛn yãku kowobu ba Gusunɔn sãaru disi
dokemɔ.
Ba ku ra woodaba mɛm nɔɔwɛ.
5 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.
U sãawa gemgii, u ku ra weesu ko.
U ra win gem terasiewa siribu sɔɔ bururu
baatere.
U ku ra tɔ̃ru bure.
Adama tɔn kɔ̃soba ba kɔ̃sa mɔ̀, sekura kun bu
mɔ̀.
6 Wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u bwese girinu go,
ma u nin gbãranu ka nin kuku yenu kɔsuka.
U dera goo ku ra maa sĩ nin swɛɛ sɔɔ.
U nin wusu kɔsuka, goo kun maa wãa mi.

7 Yera u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, ì n daa nùn nasie,
ma i win sɛɛyasiabu wuramə,
u ɩ̀ daa bɛɛn wãa yenu kəsukumə.
U ɩ̀ daa maa bɛɛ sɛɛyasiamə nge mɛ u kua,
adama i ra n sɛndewa kõsan kobu səə.
8 Yen sõ, wi, Yinni Gusunə u nɛɛ,
i nùn maruo tõə tè səə u koo se u bɛɛ wərima.
Domi u gõru doke u bwesenu ka nin sinambu mɛnna
u bu win məru sõəsi ka yen dam.
Kpa n sãare nge ba tem mɛ kpuro dõə doke win mərun sõ.

Yinni Gusunə

u nəə mwɛɛru kua

9 Saa ye səə, Yinni Gusunə u koo təmbun yari dɛɛrasia
kpa bu win yĩsiru soku bu nùn sã sannu.
10 Be ba nùn sãamə ba yarinɛ baama,
ba koo ka nùn kɛ̃nu naawa saa Etiopin daanun gurun di.
11 Yen tõə te, bɛɛ win təmbu Isireliba,
i ɩ̀ sekuru wasi bɛɛn daa kõsa ka bɛɛn tora ni i kua səə.
Domi u koo be ba ra tii sue bɛɛn suunu səə wuna,
kpa bɛɛn tiin tən biaru tu kpe win guu dɛɛrarun wəllə.
12 U koo de təmbu fiiko ba n wãa bɛɛn suunu səə
be ba ɩ̀ tii sue.
Ba koo win yĩsiru soku u ka bu kõsu.
13 Isireli be ba tie, ba ɩ̀ maa kõsa mɔ̀.
Ba ɩ̀ maa weesu mɔ̀.
Gari kõsi yi ɩ̀ ko n wãa ben nəsə.
Ba ko n wɛ̃rewa,
goo kun bu baasimə.

Yerusalɛmugibu

ba koo wurama

14 Bɛɛ Siənigibu, i gõru dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Isireliba kpuro gesi, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio
kpa i nasaran kuuki ko ka bɛɛn gõru kpuro.
15 Yinni Gusunə u bɛɛn sɛɛyasiabu kpeesia bi u koo raa bɛɛ ko.
U bɛɛn yibɛrɛba yarinasia.
Gusunə sina boko, bɛɛ Isireliban Yinni, u wãa bɛɛn suunu səə.
I ɩ̀ maa kõsa gaa wasi.
16 Yen tõə te, ba koo bɛɛ Yerusalɛmugibu sõ bu nɛɛ,
i ku bɛrum ko Siəniə.
I ku de bɛɛn gəma dwiiya.
17 Gusunə bɛɛn Yinni u wãa bɛɛn suunu səə.
U sãawa nge tabu durə wi u ra faaba ko.
U koo nuku doo bakabu ko bɛɛn sõ.
U ɩ̀ maa gãanu gerumə yèn sõ u bɛɛ kĩ.
U ko n nuku doo bakabu mə.
18 Be ba wãa nuku sankiranu səə yèn sõ ba ka Yerusalɛmu tonda,
ba wãa sekuru səə te ta bu buniɛmə nge səmunu,
ma ba ku ra maa win tõə bakanu di,
beya u koo mɛnnama.
19 Yen tõə te, u koo be ba bɛɛ dam dimə wəri,
kpa u yɛməbu faaba ko.
U koo be ba raa gira mɛnna
kpa u de bu təmbu nuku dobu wɛ̃
kpa bu yĩsiru yari tem kpuro səə
mi ben baawure u raa sekuru dimə.
20 Yen tõə te, u koo de i wurama.
Saa ye səə, u koo bɛɛ mɛnna.
Təmbu ba koo bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃
kpa i yĩsiru yari handunian bwesenu kpuron suunu səə
sanam mɛ u koo ka bɛɛn yobu wurama i bu wa.
Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

ASEE

Saa Babilonin diya Asee u wurama yorun di Yerusalɛmuɔ ka Yuda gabu sannu. Saa ye Yuda be, ba wurama ba wãa Yerusalɛmuɔ, yera ba Yinni Gusunɔn sãa yee ten bana seewa. Adama ben hania ye, ya ra yɛmia ma ba sãa yee ten bana deri wahala ye ba waamɔn sõ saa Samarigibun min di ka sere maa gõɔ te ta dua ben suunu sɔɔn sõ. Yera be ba dukia mɔ, ba tii dii geenu baniammɛ. Saa ye sɔɔ, ben goo kun maa kĩru mɔ u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu ko. Ma Asee u seewa u Yudaba gerusi.

Yen biru u bu dam kẽmɔ bu ka bana ye se. Win gari yi sɔɔ, u nɛɛ, bu Gusunɔ mɛm nɔɔwɔ kpa bu win sɔmburu nɔni doke. Yera ya buram bo n kere ba n ben tiin arufaani kasu.

Tire ten kpunaa

1. Sãa yerun bana, wiru 1.
2. Sãa yee kpaa ten girima, wiru 2.

Sãa yerun bana

1 Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen tõɔ gbiikiru sɔɔra Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka Sorobabɛli Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii gari kua saa win sɔmɔ Aseen nɔɔn di u nɛɛ,

2 bɛɛ Isireliba i mɔ̀, saa kun tura i ka nɛn sãa yeru bani.

3 Yen sõna na bɛɛ gari yini sõɔmɔ na nɛɛ,

4 n bɛɛ wɛ̃re i n wãa dii buranu sɔɔ ni ba sɔma kua, kpa nɛn sãa yeru ta n bansu sãa?

5 Yen sõna nɛ, wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ.

6 Wee i dĩanu duurumɔ too, adama fiikowa i gẽɛmɔ. I dimɔ, adama i ɲ̀ debumɔ. I nɔrumɔ, adama bɛɛn nɔru kun kpeemɔ. I yãnu dokemɔ, adama nu ɲ̀ bɛɛ wooru girammɛ. I n bɛɛn kɔsiaru mwa, ta ra doonɛwa nge te ba doke bɔɔ gẽɛre sɔɔ.

7 Yen sõ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ.

8 I seewo i da guurɔ i dãa kasuma i ka nɛn sãa yee te bani, kpa i man bɛɛrɛ wẽ. Ye sɔɔra ko na n nuku dobu mɔ. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

9 I tamaa i ko i dĩanu wawa too bɛɛn gbean di. Adama wee fiikowa i wa. Fiiko ye i wa i ka da yɛnuɔ mi, ma na ye wom wure na yarinasia. Mban sõ. Yèn sõ i nɛn sãa yeru deri ta kua bansu. Ma baawure u sɛnde u ka win tiin diru bani. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

10 Yen sõna gura kun maa nɛmɔ. Mɛya tem kun maa bɛɛ dĩanu wẽɛmɔ nge mɛ n weenɛ.

11 Na dera gbebura kua bɛɛn tem kpuro sɔɔ ka guunɔ. Ma alikama ka resɛm ka olifi kpuro ya gbera. Dĩa ni tem mu ra kpiisie gesi kpuro, nu gberawa. Ma tɔmbu ka yaa sabenu nɔni sõɔre. Ma bɛɛn sɔma ye i mɔ̀ kpuro ya kua kam.

12 Yera Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka Isireli be ba tie kpuro, ba Gusunɔ ben Yinnin gari yi mɛm nɔɔwa nge mɛ Gusunɔ u win sɔmɔ Asee sõɔwa u bu sõ. Ma ba nanda wi, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

13 Asee, Yinni Gusunɔn gɔro u bu sõɔwa ye Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. U nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.

14 Ma u Sorobabɛli, Yudaban kparo ka Yosue, yãku kowo tɔnwero ka sere Isireli be ba tie dom yamia. Ba na ba ben Yinni wi u wɔllu ka tem mɔn sãa yee ten sɔmburu torua,

15 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen sõɔ yɛnda nnɛse sɔɔ.

Sãa yee kpaa ten girima

2

1 Wõɔn suru nɔɔba yirusen sõɔ yɛnda tiase sɔɔra Yinni Gusunɔ u Asee sõɔwa u nɛɛ,

2 a Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka sere Isireli be ba tie sõɔwɔ a nɛɛ,

3 be, be ba tie sɔɔ, ben wara u sãa yee ten yellu yẽ ten girima gbiikaa sɔɔ. Tẽ, amɔna ba tu waasinɛ. Nge mɛ ta sãa mi, ta ɲ̀ sãare kam dirum ben nɔni sɔɔ?

4 Yen sõ tẽ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, Sorobabɛli, ka Yosue, ka Isireli be ba tie, bu tii dam kẽɛyɔ, kpa bu sɔmburu ko. Domi na wãa ka be.

5 Nge mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, nge mɛya na maa bu sõɔmɔ gisɔ ma nɛn Hunde wãa ka be. Yen sõ, bu ku bɛrum ko.

6 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na ɲ̀ maa tɛɛmɔ n ka wɔllu ka tem ka nim wõku sira.

7 Kon bwesenu kpuro sira kpa n de bu nin dukia gea kpuro gurama bu ka na nɛn sãa yeru mini. Kpa n sãa yee te girima yibia. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

8 Nɛna na sii geesu ka wura mɔ.

9 Tẽ, dii ten girima ya koo yellugia kera. Miya kon tɔmbu bɔri yɛndu wẽ. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Tɔn be ba ɲ̀ dɛɛre

10 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba nnɛsen sõɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Asee gari kua u nɛɛ,

11 a yãku kowobu woodan gari yini bikio a nɛɛ,

12 goo ù n yãku yaa bɔkua win yaberun kasaɔ, ma win yabe kasa ye, ya pẽɛ baba, ɲ̀ kun mɛ kpee, ɲ̀ kun mɛ tam, ɲ̀ kun mɛ gum, ɲ̀ kun mɛ dĩanu ganu, ba tamaa dĩa ni, nu kua Yinni Gusunɔginu?

Ye Asee u bu bikia mɛ, yera ba wisa ba nɛɛ, aawo!
13 Ma Asee u maa bu bikia u nɛɛ, goo ù n
disi duura yèn sɔ̃ u goru baba, ma u seewa u
maa dĩa ni baba, dĩa nin tii nu kua disiginu?
Ma yãku kowo be, ba wisa ba nɛɛ, oo, dĩa
nin tii nu disi duurawa mi.
14 Yera Asee u maa nɛɛ, amɛniwa Yinni
Gusunɔ u geruа u nɛɛ, nge mɛya bɛɛ Isireliba
i sãa win nɔni sɔɔ. Mɛya maa bɛɛn nɔman
sɔma ya sãa. Ye i nùn wɛ̃ɛmɔ kpuro, ya disi
mɔ.

I laakari koowo saa tɛ̃n di

15 N n mɛn na, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema
n ka gisɔ girari i sere kpenu mɛnna i ka sãa
yee te bani.
16 Wee bɛɛn goo ù n seewa u alikaman
sakaku yɛndu kasum da birarɔ, ma u ye so,
wɔkura u ra wa. Ʊ n maa seewa u tam ditiri
weeraakuru kasum da resɛm gama yerɔ, di-
tiri yɛnda u ra wa.
17 Nɛ, Gusunɔ na bɛɛn sɔmburu kam
koosia. Na dera guru kpenu bɛɛn dĩanu
sanka nu kɔ̃sa, nu bukusa duura. Adama ka
mɛ, i ǹ wuramɛ nɛn mi. Nɛ, Yinni GusunɔWa
na yeni geruа.
18 Yen sɔ̃, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n
ka gisɔ girari saa mìn di ba ka sãa yee ten
kpɛɛkpɛɛku swĩi ba deri. Gisɔn tɔ̃ru ta sãawa
wɔ̃ɔn suru nɔɔba nnɛsen sɔ̃ɔ yɛnda nnɛseru.
I de i bwisiku.
19 I maa dĩanu mɔ biranu sɔɔ? Bɛɛn gbean
dãa binuginu mara? Aawo, adama saa gisɔn
di, kon bɛɛ durom kua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Sorobabɛli kua

20 Yinni Gusunɔ u kpam ka Asee gari kua
nɔn mɛɛruse suru win sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse te sɔɔ
u nɛɛ,
21 a Sorobabɛli, Yudaban kparo sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wɔllu ka tem sira.
22 Kon sinambu kpuron bandu fuka kpa
n ben dam kpeesia. Kon bɛɛn tabu kɛkɛ yi
dumi gawe ka be ba dua yi sɔɔ fukiri ka sere
maa dumi ka yin maasɔbu. Ben tii tiinɛwa ba
koo goona ka takobiba.
23 Yen tɔ̃ɔ te, kon nɛn sɔm kowo Sorobabɛli,
Sealitiɛlin bii sua kpa n nùn ko nɛn yĩreru.
Domi wiya na gɔsa. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa na yeni geruа.

SAKARI

Sakari ka Asee, waati tia sɔɔra ba ben sɔmburu kua. Adama ben gari kun sãa tia. Asee u Isireliba kirɔ kuawa bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Ma Sakari u gerua ye ya sia wee ye ya ka handuniagibu kpuro yã. Win kãsi dabi ni u wan sõ, u tɔmbu kirɔ kua bu ka gõru gɔsia. U nɛɛ, sunɔ wìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua, u koo na u bandu di kpa u tɔmbu yakia yorun di.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru.

Tire ten kpunaa

1. Sakarin kãsi ni u wa ka win kirɔba, wiru 1n di sere wiru 8.
2. Ye ya koo koora sia, wiru 9n di sere wiru 14.

SAKARIN KÃSINU

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sokumɔ bu wurama

1 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua u nɛɛ,

2 nɛ, Yinni Gusunɔ na ka bɛɛn baababa mɔru kua too.

3 Yen sõ, na bɛɛ sõɔmɔ, i wurama nɛn mi, kpa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni n maa wura bɛɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4 I ku ka bɛɛn baababa weena be nɛn sɔmɔ gbiikobu ba nɛn gari sõɔwa ba nɛɛ, bu ben daa kõsa derio. Adama ba ṅ sɔmɔ be swaa daki bu sere man mɛm nɔɔwa.

5 Mana bɛɛn baaba be, ba wãa tẽ. Sɔmɔ ben tii, ba wãa sere ka tẽ?

6 Aawo, ba gu. Ka mɛ, wooda ka gari yi na nɛn sɔmɔ be wẽ, ba yi bɛɛn baababa sõɔwa, ma ba gõru gɔsia ba nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bu kua nge mɛ na gõru doke ben daa kõsan sõ.

Sakari u dumi wa kãsiru sɔɔ

7 Darusin bandun wõɔ yirusen suru wɔkura tiase, wi ba mɔ̀ Sebati, win sõɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua kãsiru sɔɔ.

8 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. Wɔ̃kuru, u durɔ goo wa u dum swãa sɔni u ka yõ dãnu ganun suunuɔ, wɔwa gaa sɔɔ. Ma dum swẽɛ ka dum bɛrɔ wurusu ka dum kaaba yi wãa win biruɔ.

9 Ma u bikia u nɛɛ, nɛn Yinni, mba dumi yin tubusianu.

Ma Gusunɔn gɔrado wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, kon nun yi tubusia.

10 Yera u nùn sõɔwa u nɛɛ, dumi yi, yi sãawa yi Gusunɔ u gɔrima yi ka tem bukiana.

11 Ma dumi yin tii yi gɔrado wi sõɔwa yi nɛɛ, sa tem bukiana sa wa mɛ kpuro mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

12 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, sere saa yerà kaa Yerusalɛmu ka Yudaban wuu si su tien wɔnwɔndu wa, si a ka mɔru sãa saa wõɔ wata ka wɔkurun di.

13 Ma Yinni Gusunɔ u gɔrado wi wisa ka gari dori yi yi nùn gõru yɛmia.

Yinni Gusunɔ

u koo kpam Yerusalɛmu gɔsi

14 Gɔrado wi, u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, a geruo a nɛɛ, amɛniwa wi, Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, u Yerusalɛmu ka Siɔnin kĩru mɔ ta kpã.
15 Mɛya u ka bwese ni nu tii sue mɔru mɔ̀.
Yellu u raa ka nu mɔru kua fiiko.
Ma nu Yerusalɛmu kõsa kua.
16 Yen sõna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
u koo Yerusalɛmun wɔnwɔndu ko.
Ba koo win sãa yeru bani.
Kpa bu Yerusalɛmun kpɛɛkpɛɛku yĩire.
17 Win wusu su koo dukia yibu.
U koo maa Yerusalɛmu nukuru yɛmiasia.
Kpa u maa ye gɔsi win tiin sõ.
Wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

Sakari u kɔbi nnɛ

ka sekobu nnɛ wa kãsiru sɔɔ

2

1 Sakari u nɔni seeya ma u maa kɔbi nnɛ wa.

2 Ma u gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀ bikia u nɛɛ, kɔbi yirà mini.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, kɔbi yi yi Yudaba ka Isireliba ka Yerusalɛmugibu yarinasiawa mi.

3 Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nùn sekobu nnɛ sõɔsi.

4 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba seko be, ba kobu na.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa bu ka kɔbi yi tõya ko, kpa bu yi bɔɔku yi, yi yi Yudan tem wɔri yi mɛn tɔmbu yarinasia sere ben goo kun kpĩa u ka tii yina.

Sakari u wẽɛ wa kãsiru sɔɔ

5 Ye Sakari u maa mɛɛra, yera u durɔ goo wa u wẽɛ yĩirutii nɛni.

6 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mana a dɔɔ.

Ma u wisa u nɛɛ, na dɔɔwa n Yerusalɛmu yĩire n ka yen dẽɛbu ka yen yasum wa.

7 Sanam mɛ Gusunɔn gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀, u susim wee, yera gɔrado goo u maa na u ka wiɔnɔ yinna.

8 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, a duka doo a aluwaasi wi sõ a nɛɛ, Yerusalɛmu ya koo ko wuu gè ba ṅ maa gbãraru toosimɔ. Domi gen tɔmbu ka gen yaa sabenu koo dabia.

9 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u ko n sãa nge
gbãra dɔ̃ɔgiru Yerusalɛmu yen sɔ̃. Mɛya u ko
n maa sãa yen bɛɛrɛ.

Yinni Gusunɔ u be ba raa

kpikiru da soku

10 Sakari u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
bɛɛ be u raa yarinasia handunian goonu nnɛ
ye sɔɔ,
i wurama.
I seema i wurama saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian
di.
11 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛ be i yoru dimɔ
Babiloniɔ,
i kisirama.
12 Domi wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u
nɛɛ,
yeniban biru,
Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya koo wurama.
Wee u man gɔriɔ bwese ni nu bɛɛn yãnu
guran mi.
U nɛɛ, nù n maa bɛɛ baba,
ya sãawa nge win tiin nɔniya nu baba.
13 Wee u koo nu nɔma doke
kpa nu gɔsia bɛɛn yobu.
Saa ye sɔɔra nu koo gia ma Gusunɔ, wɔllu
ka tem Yinniwa u man gɔrima.
14 Wiya u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, i nuku
dobun kuuki koowo.
Domi u koo na u n ka bɛɛ wãa.
15 Bwese dabina nu koo wura wi, Yinni
Gusunɔn mi gia yen tɔ̃ɔ te,
kpa nu ko win tɔmbu,
kpa u n wãa ka be.
Saa ye sɔɔra i ko i gia ma wi, Gusunɔ wɔllu ka
tem Yinniwa u man gɔrima.
16 U ko n maa Yuda mɔ tem dɛɛram mɛ sɔɔ.
U koo maa Yerusalɛmu gɔsi.
17 Baawure u koo nɔɔ mari Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
Domi u koo seema win wãa yee dɛɛrarun di.

Sakari u yãku kowo wa

kãsiru sɔɔ

3

1 Sakari u Yosue yãku kowo tɔnwero wa u
yɔ̃ Yinni Gusunɔn gɔrado* wuswaaɔ. Ma
Setam† u yɔ̃ win nɔm geuɔ u ka nùn taarɛ wɛ̃.
2 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u Setam sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, Gusunɔ u nun gerusi wi, wi u
Yerusalɛmu gɔsa. A ɲ yɛ̃ ma Yosue u sãawa
nge dãa nɔɔ ge ba wuna dɔ̃ɔn di?
3 N deema yãa disinugina Yosue u sebua u
ka yɔ̃ gɔrado win wuswaaɔ.
4 Ma gɔrado wi, u be ba yɔ̃ win wuswaaɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Yosuen yãa disinugii ni
wunɔ. Ma u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee na nun
wunɛn toranu wuna. Ma na nun tɔ̃ɔ baka
yãnu sebusia.
5 U maa wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu nùn dawani ye
ya dɛɛre bɔkusio. Ma ba nùn ye bɔkusia. Ma
ba nùn yãnu sebusia. Saa ye sɔɔ, gɔrado wi, u
yɔ̃ mi.
6 U Yosue gari yini sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 amɛniwa wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u gerua. U nɛɛ,
à n sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ,
ma a win woodaba mɛm nɔɔwammɛ,
wuna kaa win sãa yeru ka ten yaaran
sɔmburu kpara.
U koo nun kowa be ba win sɔmburu mɔ̀n
turo.

Yinni Gusunɔ

u koo win sɔm kowo naawa

8 Yosue, wunɛ yãku kowo tɔnwero,
wunɛ ka wunɛn tɔn be ba sɔ̃ wunɛn
wuswaaɔ,
i swaa dakio i nɔ.
Tɔn be, ba ko n gina sãawa yĩreru wi u sisin
sɔ̃.
Domi Yinni Gusunɔ u koo win sɔm kowo
gɔrima wi u sãa kpii pɔtura.
9 Wunɛ Yosuen wuswaaɔ, u kperu garu
yiimɔ.
Wuswɛɛ nɔɔba yiruwa ta mɔ.
Win tiiwa u koo yore te sɔɔ.
Kpa u tem mɛn toranu wuna sɔ̃ɔ teeru.
10 Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te, i ko i sokuna i nuku dobu ko bɔri
yɛndun sɔ̃ bɛɛn dãa gbaanɔ.

Sakari u dabu wuraguu

ka dãa ye ba mɔ̀ olifi wa

kãsiru sɔɔ

4

1 Gusunɔn gɔrado wi u ka Sakari gari mɔ̀ u
na u nùn yamia nge mɛ ba ra tɔnu dom yamiɛ.
2 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, wuran dabuwa
na waamɔ gèn wɔllɔ ba wekeru garu sɔndi.
Weke te, ta kãanu nɔɔba yiru mɔ. Nin
wɔllɔwa ba fitilanu sɔndi tia tia. Kãa nin min
diya gum mu ra ka de fitila nin mi.
3 Olifin dãnu yiru ya wãa weke ten bɔkuɔ.
Teeru nɔm dwaru gia, teeru maa nɔm geu
gia.
4 Ma Sakari u wure u gɔrado wi bikia u nɛɛ,
yinni, mba yeniba kpuron tubusianu.
5 Ma Gusunɔn gɔrado u nɛɛ, a ɲ yen
tubusianu yɛ̃?
6a Ma Sakari u nɛɛ, aawo, yinni. Ma gɔrado
u nɛɛ,
10b fitila nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yinni
Gusunɔn nɔni yi yi tem bukianamɔ.

* **3:1** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** - Ka Heberum ba yorua Yinni Gusunɔ tɔna.

† **3:1** ***Setam*** - Win sɔmbura u ka taarɛ da Gusunɔn wuswaaɔ.

11 Ma Sakari u maa nɛɛ, mba olifin dãnu
yiru ye ya wãa dabu gen nɔm geuɔ ka gen
nɔm dwarɔ min tubusianu.
12 U maa bikia u nɛɛ, mba olifin kãanu yiru
yen tubusianu ni nu wãa dabun kãanu yiru
yen bɔkuɔ, mìn di gum kokumɔ nge wura.
13 Yera u wisa u nɛɛ, a ɩ̀ nin tubusianu yɛ̃?
Ma u nɛɛ, aawo, Yinni.
14 U nùn wisa u nɛɛ, nu sãawa tɔmbu yiru
be na gɔsa ba nɛ, tem kpuron Yinni sãamɔ.

Nɔɔ mwɛɛnu Sorobabɛlin sɔ̃

6b Yera u maa nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u
Sorobabɛli sɔ̃ɔmɔ. U nɛɛ,
n ɩ̀ mɔ ka wi, Sorobabɛlin dam
ɩ̀ kun mɛ ka win yiikowa
u koo kpĩ u sɔmburu ko.
Adama ka wi, Gusunɔn Hunden dama.
Wi, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
7 U maa nɛɛ,
Sakari, mba n da n guu baka te ta wãa
Sorobabɛlin wuswaaɔ.
Sorobabɛli wi, u koo tu kɔra
kpa u kpee geeru yara
te ba koo sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ.
Saa ye sɔɔ, tɔmbu ba koo nuku dobun kuuki
ko ba n mɔ̀
anna a kpee buraru wa.
8 Yinni Gusunɔ u maa Sakari sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 Sorobabɛliwa u dii ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Wiya u koo maa ten bana wiru go.
Saa ye sɔɔra nɛn tɔmbu ba koo gia ma
nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na nun
gɔrima.
10a Yen sɔ̃, bu ku sɔmbu ten tore gɛm
baa tà n sãan na piibu.
Ba koo nuku dobu ko
bà n wɛ̃ɛ wa
yi ba ra ka ganan dɛndabu mɛɛri
Sorobabɛlin nɔmaɔ.

Sakari u tireru wa ta yɔ̃ɔwa

5

1 Sakari u maa nɔni seeya kãsiru sɔɔ ma u
tire kureru garu wa ta yɔ̃ɔwa.
2 Ma Gusunɔn gɔrado u nùn bikia u nɛɛ,
mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, tire kureru gara
na waamɔ ta yɔ̃ɔwa. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm
soonu yɛndu. Ten yasum maa gɔm soonu
wɔkuru.
3 Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɔ̃riya ta sɔɔwa yi
yi koo yabi tem mɛ kpuro sɔɔ. Ten bee tiaɔ,
ba yoruawa ma ba koo gbɛnɔbu kpuro gira
minin di. Bee tiaɔ maa ba koo be ba ra bɔ̃ri
weesugii ko gira.
4 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin tiiwa u koo
de bɔ̃ri yi, yi na kpa yi gbɛnɔbun yɛnusu di
ka sere be ba ra ka Yinni Gusunɔn yĩsiru bɔ̃re
kam. Miya yi koo sina yi yin wãa yeru ko kpa
yi ben dirun kpɛɛkpɛɛku ka ten kpenu di.

Sakari u tɔn kurɔ goo wa

kãsiru sɔɔ

5 Gusunɔn gɔrado wi, u Sakari susi ma u
nɛɛ, a nɔni seeyo a wa ye ya yarim wee.
6 Ma u nùn wisa u nɛɛ, mba mi.
Ma u nɛɛ, birera mi, ta yarim wee tè sɔɔ
tem min tɔmbu kpuron toranu yiba.
7 Sanam mɛ bire ten wukiritia ye ba kua ka
pɛɛrum ya wukiara, yera u kurɔ goo wa u sɔ̃
ten sɔɔwɔ.
8 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kurɔ wi, u sãawa
toranu.
Ma u wure u kurɔ wi taare bire ten sɔɔwɔ,
ma u wukiri.
9 Ye u maa nɔni seeya wɔllɔ, yera u kurɔbu
yiru gabu wa kãsiru sɔɔ. Kurɔ be, ba kasi mɔ
nge kpakpayɛ, ma woo ga yi suamɔ. Ma ba na
ba bire te sua ba ka da wɔllɔ.
10 Ma u gɔrado wi bikia u nɛɛ, mana ba ka
tu dɔɔ.
11 U nùn wisa u nɛɛ, ba ka tu dɔɔwa
Babilonin temɔ. Miya ba koo tu diru bania.
Bà n tu bana ba kpa, kpa bire te, ta n wãa mi.

Sakari u tabu kɛkɛ nnɛ wa

kãsiru sɔɔ yi dumi gawe

6

1 Sakari u maa nɔni seeya ma u tabu kɛkɛ
nnɛ wa yi dumi gawe yi yariɔ guunu yirun
baan di. Guu ni, nu sãawa sii ganduginu.
2 Tabu kɛkɛ gbiikaa, dum swɛ̃ɛya yi gawe.
Yiruse, kɔnkɔrɔba.
3 Itase, kaaba. Nnɛse, dumi yi yi bau
swãasu mɔ.
4 Ma u gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀ bikia u
nɛɛ, berà mi nɛn Yinni.
5 U nùn wisa u nɛɛ, wɔllun goonu nnɛn
wosa si su raa wãa Gusunɔ, tem kpuron
Yinnin bɔkuɔ. Siya su tɛ̃ doonɔ.
6 Dum kɔnkɔrɔ be ba tabu kɛkɛ yen tia
gawe mi, ba dɔɔwa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Ma dum kaa be, ba swĩi. Adama dum bau
swãasugii yi, yi dɔɔwa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia.
7 Dum swɛ̃ɛ yi, yi yara ma yi kana yi da yi
tem bukiana. Ma gɔrado wi, u yi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yi doo yi tem mɛ bukiana.
Ma yi tem mɛ bukiana.
8 Gɔrado wi, u nùn soka u nɛɛ, a mɛɛrio a
wa. Dumi yi yi da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi,
yi Gusunɔn mɔru suresiawa bera mi.

Ba koo Yinni Gusunɔn

sãa yeru seeya

9 Yinni Gusunɔ u Sakari sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 a yoo beni, Hɛlidai ka Tobiya ka Yedayan
kɛ̃nu mɔɔ kpa a da Yosiasi, Sofonin biin
yɛnuɔ mi yoo be, ba wãa sanam mɛ ba
tunuma Babiloniɔ.
11 Kpa a sii geesu ka wura sua a ka sina furɔ
ko ge kaa doke Yosue, yãku kowo tɔnwero,
Yosadakin biin wirɔ.

12 Kpa a nùn sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ,
goo wãa wi ba mɔ̀ kpii pɔtura.
Saa win min diya wãara koo yari
kpa u nɛn sãa yee te bani.
13 U koo sina yãnu sebe,
kpa u sina win sina gɔnaɔ u tɔmbu kpara.
Yãku kowo ko n wãa win bɔkuɔ
kpa ba n nɔɔ tia sãa mam mam.
14 Sina furɔ ge, ga ko n wãawa nɛ, Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Geya ga koo de bu Helɛmu
ka Tobiya ka Yedaya ka Hɛni, Sofonin bii
yaaya.
15 Ma Sakari u nɛɛ, be ba wãa n toma, ba
koo na bu sãa yee te bani. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
nun gɔrima.
Yeni kpuro ya koo kooraWa ì n nɛ, Gusunɔ
bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwa mam mam.

Nɔɔ bɔku te ba ka

Yerusalɛmun bansu yaayamɔ

7

1 Darusin bandun wõɔ nnɛse sɔɔ, yen suru
nɔɔba nnɛse wi ba mɔ̀ Kisilun sõɔ nnɛse sɔɔra
Yinni Gusunɔ u ka Sakari gari kua u nɛɛ,
2 Betɛligibu ba raa Sarɛsɛɛ ka Regɛmu
Mɛlɛki ka gabu gɔra Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinnin sãa yerɔ bu ka win durom kana.
3 Kpa bu maa yãku kowobu ka win sɔmɔbu
bikia bà n ko ba n sumɔn na, kpa ba n nɔɔ
bɔkua wõɔn suru nɔɔbuse kpuro sɔɔ nge mɛ
ba mɔ̀ tɛɛbun di.
4 Yera Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u Sakari
sõɔwa u nɛɛ,
5 a yãku kowobu ka tɔn be kpuro wisio a
nɛɛ,
saa wõɔ wata ka wɔkurun di, ba ra nɔɔ bɔke
kpa ba n wãa nuku sankiranu sɔɔ wõɔn suru
nɔɔbuse ka nɔɔba yiruse sɔɔ.
Adama ba ɲ̀ ye mɔ̀ bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃.
6 Bà n maa dimɔ, ba nɔrumɔ, ben tiin sõna.
7 Yellu, nɛ, Yinni Gusunɔ na tɔmbu kirɔ kua
ka gari yinin bweseru nɛn sɔmɔ gbiikobun
min di. Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu ka wuu si su
ka ye sikerenɛn tɔmbu ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ma tɔmba yiba sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka
wɔwaɔ.
8-9 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u maa Sakari
sõɔwa u nɛɛ, a tɔn be gari yini yaayasio yi yi
nɛɛ,
bu tɔmbu sirio dee dee,
kpa ba n tɔn geeru ka wɔnwɔndu mɔɔsinɛ.
10 Bu ku gɔminibu ka gobekuba
ka sɔbu ka sãarobu dam dɔre.
Bu ku maa ben winsim kõsa bwisikusi.
11 Adama ba ɲ̀ gari yi swaa sue. Ba swaa
taayawa.
12 Ma ba ben gõrusu bɔbiasia nge kpee
kpikiru. Ba ɲ̀ nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yin-
nin wooda ye swaa daki, ye na bu wɛ̃ saa nɛn
sɔmɔbun min di, be nɛn Hunde u ka gari kua.
Ma ben swaa taa bi, bu man mɔru kua too.
13 Sanam mɛ na bu soka, ba ɲ̀ wisa.
Yen sõna nɛn tii na ɲ̀ maa bu wisa
sanam mɛ ba man somiru kana.
14 Yen sõna na bu yarinasia bwesenu kpuron
suunu sɔɔ ni ba ɲ̀ daa yɛ̃.
Ma ba ben tem deri dirum
goo ku ra maa sare mi.
Ma tem gem mɛ, mu kua bansu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Yinni Gusunɔ u koo

Yerusalɛmu wesia nge yellu

8

1 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u nɛɛ,
2 nɛn nisinu kpã Yerusalɛmun sõ.
Domi na ye kĩ gem gem.
3 Yen sõna na nɛɛ, kon wura Yerusalɛmu ye
sɔɔ
kpa na n wãa mi.
Ba koo ye soku wuu gemguu.
Kpa bu maa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin
guu te soku guu dɛɛraru.
4 Durɔ tɔkɔnu ka kurɔ tɔkɔnu
nu koo ka dɛki sĩima
kpa nu na nu sina yen batumaba sɔɔ.
5 Bii aluwaasiba ka bii wɔndiaba
ba koo yibu yen batuma be sɔɔ
ba n dweebu mɔ̀.
6 Isireli be ba tien nɔni sɔɔ,
ya ko n sãa nge ye ya kun kpɛ̃ yu koora.
Adama nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
kon kpĩ n maamaaki ye ko.
Nɛna na yeni gerua.
7 Wee na nɛn tɔmbu faaba mɔ̀
be ba wãa sõɔ yari yerɔ ka sõɔ duu yerɔ.
8 Kon ka bu wurama kpa bu sina
Yerusalɛmuɔ
ba n sãa nɛn tɔmbu
kpa na n maa sãa ben Yinni gemgii
wi u naanɛ mɔ.
9 Wee ye nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na
gerua.
Na nɛɛ, i wɔrugɔru koowo
bɛɛ be i nua gisɔ ye nɛn sɔmɔbu ba gerua
sanam mɛ ba nɛn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku
swĩi.
10 Domi yellu, goo ku ra win sɔmburun
kɔsiaru wa.
Goo ku ra maa yaa sabe ni nu nùn sɔmburu
kuan kɔsiaru wɛ̃.
Saa ye sɔɔ, goo ku ra yari.
Goo ku ra maa du ka bɔri yɛndu yibɛrɛban sõ.
Domi na tɔmbu yõsuwa bu ka wɔrina.
11 Adama tɛ̃, na ɲ̀ maa Isireli be ba tie
kuammɛ nge mɛ na kua yellu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.
12 Kon de bɔri yɛndu tu duwa tem sɔɔ kpuro.

Resɛm ya koo ma.
Gura ya koo nɛ
kpa tem mu dĩanu ko.
Doma nini kpurowa kon Isireli be ba tie kua.
13 Bɛɛ Yudaba ka Isireliba,
wee i kua bwese te na bɔ̃rusi bwesenun suunu sɔɔ.
Adama tɛ̃, kon bɛɛ faaba ko
kpa i n sãa domarugibu tɔmbun suunu sɔɔ.
Yen sɔ̃, i ku bɛrum ko.
I de i n wɔrugɔru mɔ.
14 Amɛniwa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
Na nɛɛ, na raa gɔ̃ru doke n bɛɛ kɔ̃sa kua
yèn sɔ̃ bɛɛn baababa ba nɛn mɔru seeya.
Na ɲ̀ daa gɔ̃ru gɔsie n ye kɔbia.
15 Adama tɛ̃, na gɔ̃ru doke
n Yerusalɛmu ka Yudan tem kpuro gea kua.
Yen sɔ̃, i ku bɛrum ko.
16 I ka gari yini sɔmburu koowo.
Yiya, baawure u n da win winsim gem sɔ̃.
Kpa i n da baawure siri gem sɔɔ
i n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
17 I ku goo kɔ̃sa kua.
I ku bɔ̃ri weesugii ko.
Domi yeniba kpurowa na tusa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔkurun tɔ̃ru ta koo

gɔsira nuku dobun tɔ̃ru

18 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
19 nɔɔ bɔku ni i ra ko suru nnɛse sɔɔ ka suru nɔɔbuse sɔɔ ka suru nɔɔba yiruse sɔɔ ka suru wɔkuruse sɔɔ, nu koo gɔsira nuku dobun tɔ̃nu Yudaɔ. Ni sɔɔra ba ko n da tɔ̃ɔ bakanu di.

Adama yeba kpuro sɔɔ, i de i gem ka bɔri yɛndu kĩa.
20 Na maa wure na nɛɛ,
tɔmbu ba koo na Yerusalɛmuɔ
saa wusu dabinun di.
21 Wusu gasun tɔmbu ba koo gasun tɔmbu sɔ̃ bu nɛɛ,
bu da bu nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin durom kasu Yerusalɛmuɔ
kpa bu man sã.
22 Geema, bwese dabinu ka maa bwese ni nu dam mɔ
nu koo na nu nɛn durom mɛ kasu
kpa nu man sã.
23 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te, bweseru baatere sɔɔ,
tɔmbu wɔku wɔkubu ba ko n Yuu turon yabe soo nɛni
ba n mɔ̀, ba koo ka nùn da.
Domi ba nua ma nɛ, Gusunɔ na wãa ka wi.

ISIRELIBA KA BWESE TUKUNU

Yinni Gusunɔ

u koo bwese ni nu tie siri

9

1 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua
Hadarakin tem sɔ̃ u nɛɛ,
kon wuu ge ba mɔ̀ Damasi siri.
Domi nɛn nɔni wãa tɔmbu sɔɔ
nge mɛ yi wãa Isireliban bwese kɛri kpuro sɔɔ.
2 Kon maa Hamati ye ya wãa Damasin tem nɔɔ bura yerɔn tem siri
ka Tiri ka sere maa Sidoni,
baa mɛ wuu sin tɔmbu ba bwisi mɔ.
3 Tiri ye, ya wãa gbãra damgirun suunu sɔɔ.
Mɛya ya gobi guramɔ nge tua.
Ma ya wura guramɔ nge pɔtɔkɔ.
4 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye kpuro mwa.
Kon yen dam sure nim wɔ̃ku sɔɔ
kpa n de yu dɔ̃ɔ mwaara.
5 Asikalonigibu ba koo ye wa
kpa bu bɛrum duura.
Kon de tem yiiri bakabu bu Gasa wɔri,
kpa Ekoronigibun yĩiyɔbu kpuro bu kam ko.
Gasa ya koo sunɔ bia.
Goo kun ko n maa wãa Asikaloniɔ.
6 Sɔbu ba koo na bu sina Asidɔduɔ.
Kpa n Filisitiban tii suabu kpeerasia.
7 Ba ɲ̀ maa yɛm dimɔ.
Ba ɲ̀ maa bũu yãku dĩanu dimɔ.
Ba koo kowa nɛ, Gusunɔn tɔmbu nge Yudaba
kpa Ekoronigibu ba n maa sãa nɛn tɔmbu
nge mɛ Yebusiba ba kua.
8 Kon nɛn sansani gira n ka nɛn sãa yeru sikerena.
Kpa yibɛrɛ be ba daamɔ ba wuramamɔ bu ku raa ye wɔri.
Dam dioba kun maa sarɔ mi.
Domi nɛn nɔni wãa mi.

Sunɔ wi u ka bɔri yɛndu sisi

9 Bɛɛ Siɔnigibu, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio nuku dobun sɔ̃.
Wee bɛɛn sina boko u sisi bɛɛn mi.
U sãawa gemgii ka faaba kowo.
U ɲ̀ tii sue.
Kɛtɛku buuwa u sɔni.
10 Kon de tabu kɛkɛ yi kpe Efaraimun temɔ
kpa dumi ka tɛn ni ba raa ka tabu kua yu kpeera Yerusalɛmuɔ.
Sunɔ wi, u koo ka bwesenu bɔri yɛndu naawa.
U ko n bandu diiwa nim wɔ̃ku geen di
sere ka nim wɔ̃ku giɔ,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di n ka da handunian goonu nnɛ sɔɔ.

Pirisɔmban karabu

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn arukawani ye na ka bɛɛ bɔkuan sɔ̃,
ma i ye sire ka yãku yaa yɛm,
kon bɛɛn yobu yara dɔkɔ kpirirun di te ta ɲ̀ nim mɔ.
12 Bɛɛ yobu, bɛɛ be i yĩiyɔ bakabu mɔ,
i wuro bɛɛn wusɔ si su gbãranu mɔ.

Na maa bɛɛ nɔɔsiamɔ ma kon bɛɛ domaru kua
nge yellugirun nɔn yiru.
13 Kon Yuda dendi nge tɛndu.
Kpa Efaraimu ya n sãa ten sɛ̃ɛnu.
Yerusalɛmu, kon wunɛn bibu sua bu
Gɛrɛkiba tabu wɔri.
Kon bu kowa nge tabu durɔ damgiin takobi.
14 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon tii sɔ̃ɔsi wɔllɔ.
Nɛn sɛ̃u ga koo doona nge guru maakinu.
Kon kɔba so,
kpa n sarama guru woo bɔkɔ sɔɔ,
ge ga wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di.
15 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon nɛn
tɔmbu kɔ̃su.
Ba koo ben yibɛrɛba kamia bu ben
kpurantɛɛnun kpenu kɔsuku.
Kon de yibɛrɛ ben yɛm mu yari nge tam,
ɲ kun mɛ nge yãku yaa yɛm mɛ mu ra gbɛ̃ɛru
yibu
bu yɛ̃ka yãku yerun kãanɔ.
16 Yen tɔ̃ɔ te, kon nɛn tɔmbu faaba ko
nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu faaba ko.
Ba koo balli ben temɔ nge kpee gobigii
ni ba mani sina furɔ sɔɔ.
17 Tem miya doo nɔɔru ka buram mu ko n
wãa.
Alikama ka tam koo de aluwaasiba ka
wɔndiaba ba n dam mɔ.

Gusunɔ turowa sãa Yinni

10

1 I Yinni Gusunɔ kanɔ u bɛɛ tom buruku gura
kɛ̃.
U koo de guru woo gu na
kpa guru baka yu nɛ.
Kpa yakasu su kpi baama.
2 Domi bũu nìn bwãarokunu ba mɔ̀ Terafimu
nu weesu mɔ̀.
Sɔrobu ba kãsi weesuginu waamɔ.
Ben dosusu su sãawa weesu.
Sin nuku yɛmiasiabu sãawa kam dirum.
Yen sɔ̃na ba sirenɛ nge yaa sabenu.
Ba wɔnwɔndu soore,
domi ba ɲ kparo mɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu yakia

3 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na ka kparo tuko be ba nɛn tɔmbu kpare
mɔru mɔ̀.
Be, be ba sãa nge bonu mi, kon bu wɔrima.
Domi nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
na nɛn tɔmbu Yudaba naawa.
Kon bu dendiwa tabu sɔɔ nge dum girimagia.
4 Ben min diya sinambu ba koo yari.
Kpa ba n dam mɔ nge gani gɔmburun kperu,
ɲ kun mɛ nge kuu bekurugirun gbere,
ɲ kun mɛ nge tɛn te ba ra ka tabu de.
5 Ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgii
be ba ben yibɛrɛba taakumɔ swɛɛ sɔɔ nge
pɔtɔkɔ.
Ba koo tabu ko yèn sɔ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ ko na
n ka bu wãa.
Ben yibɛrɛ be ba dumi yɔɔwa ba koo sekuru
wa.
6 Kon Yudaba tãsisia,
kpa n Isireliba wɔra.
Kon ka bu wurama,
domi na ben wɔnwɔndu mɔ.
Ba ko n sãawa nge be na ɲ daa biru kisi.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
Kon ben kanaru mwa.
7 Efaraimuba ba ko n sãawa nge tabu durɔ
damgibu.
Ba ko n nuku dobu mɔ nge wi u tam nɔra.
Ben bibu ba koo ye wa kpa bu nuku dobu ko.
Ba koo nuku dobu ko nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
8 Kon wia ko bu ka mɛnnama.
Domi nɛna na bu yakiamɔ.
Ba koo dabia nge yellu.
9 Kpa n de ba n pusa bwesenun suunu sɔɔ.
Mi ba wãa n toma mi,
ba ko n da man yaaye min di.
Kpa ba n wãa mi ka ben bibu.
Yen biru, ba koo wurama.
10 Kon de bu wurama saa Egibitin di.
Kon bu mɛnnama saa Asirin di.
Kpa n de bu wurama Galadiɔ ka Libaniɔ.
Batuma kun bu turi.
11 Ba koo nim wɔ̃ku tɔbura mi ba nuku
sankiraru wa.
Gusunɔ u koo gen nim kurenu so,
kpa Nilun daarun nim mu gbera.
Asirigibun tii suabu koo kpe.
Kpa Egibitigibun bandu tu nɔru ko.
12 Kon nɛn tɔmbu tãsisia.
Kpa ba n sĩimɔ ka nɛn yĩsiru.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba damgibu kɔsuka

11

1 Bɛɛ Libanigibu, i bɛɛn kɔnnɔsu kɛniɔ
kpa dɔ̃ɔ u bɛɛn dãa ye ba mɔ̀ sɛduru di.
2 Bɛɛ dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ, i weeweenu koowo.
Domi sɛduruba ba wɔruka.
Be ba tii sue mi, ba kpeera.
Bɛɛ Basanin dãa bakanu, i weeweenu
koowo.
Domi dãa sɔ̃ɔ ge ba ɲ daa kpɛ̃ bu du ga
wɔruka.
3 Kparobu ba wuri mɔ̀,
domi ben bɛɛrɛ ya kpa.
Gbee sinansu su kukirimɔ,
domi Yuudɛnin dãa sɔ̃ɔn bɛɛrɛ ya kpa.

Kparobu yiru

4 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u Sakari sɔ̃ɔwa. U
nɛɛ, a yãanu kparo ni ba koo go.
5 Be ba nu dwemɔ ba goomɔ ba ɲ bu
sɛɛyasiamɔ. Be ba maa nu dɔramɔ ba mɔ̀,
ba nɛ, Gusunɔ siara, domi ba gobi mɔ. Nin
kparobu ba ku ra maa ka nu yinɛ.

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ maa tɔmbun
wɔnwɔndu mɔ̀ tem mɛ sɔɔ. Kon baawure
bɛriwa win winsim nɔmuɔ ka win sunɔn
nɔmuɔ. Ba koo ben tem arumani gurawa. Na
ɲ maa bu wɔramɔ ben yibɛrɛban nɔmun di.
7 Yera Sakari u yãanu kparabu wɔri ni ba
koo go. Yãa niya nu kɔ̃suru bo. Ma u kpara
dɛki yiru kasu. U tia soka durom, tia maa nɔɔ
tia. Ma u da u yãa ni nɔɔri.
8 Suru tian baa sɔɔ u nin kparobu ita go. Ma
u ka nu tii kpara u tɛmanabu kpana. Ma nin
tii nu nùn tusa.
9 Ma u nɛɛ, na ɲ maa nu kpaɾamɔ. Nin ni
nu koo gbi, nu gbio. Ni nu koo maa tiara nu
tennɔ.
10 Ma u win dɛka ye u soka durom bɔɔka u
ka sɔ̃si ma u win arukawani kusia ye u raa
ka bwesenu kpuro bɔkua.
11 Yen tɔ̃ɔ tera u arukawani ye kusia. Ma
yãa kɔ̃su ni nu nùn mɛɛra mi, nu gia ma Yinni
Gusunɔn gariya yi kooramɔ.
12 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yà n bu wɛ̃re, bu
nùn kɔsiaru wɛ̃ɛyɔ, ya kun maa bu wɛ̃re, bu
derio.
Yera ba sii geesun gobi tɛna yĩira ba nùn
kɔsia.
13 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sii
geesun gobi tɛna ye ba mɛɛra burɛ mi, mɔmɔ
wɛ̃ɛyɔ.
Ma u gobi yi sua u yari Gusunɔn sãa yerɔ yi
ka ko mɔmɔgii.
14 Yen biru, u maa win kpara dɛka yiruse
ye u soka nɔɔ tia mi, bɔɔka u ka sɔ̃si ma
Yudaba ka Isireliban baa sɔɔ nɔɔ tia maa sari.
15 Yinni Gusunɔ u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
kparo nge kparo gari bɔkɔ.
16 Domi kon kparo goo seeya tem mɛ sɔɔ,
wi u kun yãanu nɔɔrimɔ ni nu gɔɔ dɔɔ. U ɲ
nin binu kasum dɔɔ. U ɲ ni nu mɛɛra wa
tim kuammɛ. Mɛya u ɲ maa ni nu bwãa do
nɔɔrimɔ. Adama u koo ni nu gum mɔn yaa
tem sere ka nin kɔ̃riɔ.
17 Bɔ̃rurowa kparo gari bɔkɔ wi u yãanu de-
rimɔ.
Takobi yu win gãseru ka win nɔm geun nɔnu
kɔsukuo,
kpa gãse te, tu gbera kpa nɔnu ge, gu gbi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu yakia

12

1 Gari yi Yinni Gusunɔ u geruа Isireliban
sɔ̃ wee.
Wi, wi u wɔllu ka tem mɔma,
ma u maa tɔnu hunde dokea
2 u nɛɛ, na Yerusalɛmu kua nge nɔra ye ya nɛn
mɔru yiba nge tam. Ya koo bwese ni nu ka ye
sikerenɛ woo tiro kpɛ̃ɛ. Woo tiro ge, ga koo
Yudaba kpuro nɛnɛ bà n Yerusalɛmu tarusi.
3 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon ye gɔsia nge kpee bakaru. Be
ba kĩ bu tu sua ba koo mɛɛra wa. Handunian
bwesenu kpuro nu koo mɛnna nu tu wɔri.
4 Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon ben
dumi woo tiro kpɛ̃ɛ kpa n yin maasɔbu nɔni
swãaru kpɛ̃ɛ, kpa n bwese tukunun dumi
wɔ̃koru kpɛ̃ɛ. Adama kon Yudaba kɔ̃su.
5 Yudan wirugibu ba koo nɛɛ, Yerusalɛmugiba
ba sãa ben dam nɛ, Gusunɔ ben Yinnin sɔ̃, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ.
6 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon Yudaban wirugibu kowa
nge dɔ̃ɔ boko dãa sɔ̃ɔwɔ, ɲ kun mɛ nge wii
bɔn tèn dɔ̃ɔ ba sɔka dĩa bɔkunu sɔɔ. Ba koo
bwese ni nu ka bu sikerenɛ kamiawa mam
mam. Adama Yerusalɛmugibu ba ko n sɔ̃wa
ben temɔ.
7 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon Yudaban yɛnusu
faaba ko, kpa Dafidin yɛnun bɛɛrɛ ka
Yerusalɛmugibun bɛɛrɛ yu ku raa Yuda be
ba tiegia kera.
8 Yen tɔ̃ɔ te, kon Yerusalɛmugibu kɔ̃su. Be
sɔɔ, wi u kun daa dam mɔ, u koo dam kowa
nge Dafidi. Kpa Dafidin yɛnugibu ba n sãa
nge Gusunɔn gɔrado wi u yɔ̃ ben wuswaaɔ.

Ba gɔɔ wooru sɔ̃

tem mɛ kpuro sɔɔ

9 Yen tɔ̃ɔ te, kon kookari ko n bwese ni
kpuro go ni nu Yerusalɛmu wɔrim wee.
10 Kon de Dafidin yɛnugibu ka
Yerusalɛmugibu ba n wɔnwɔndu mɔ kpa ba
n da kanaru ko, kpa bu gɔsirama nɛn mi,
nɛ wi ba yaasa sɔka. Ba koo man swĩisi nge
wìn bii teereru ta gu. Ba koo swĩwa ka nuku
sankira bakanu nge wìn bii gbiikoo u gu.
11 Yen tɔ̃ɔ te, nuku sankiraru ta ko n kpã
Yerusalɛmuɔ nge te ba kua Hadadirimɔɔn sɔ̃
Mɛgidon wɔwaɔ.
12 Tem mɛ kpuro sɔɔ, ba ko n gɔɔ wooru
sɔ̃wa yɛnu ka yɛnu. Dafidin yɛnugibu,
kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm. Natanin
yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm.
13 Lefin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu
nɛnɛm. Simɛin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu
nɛnɛm.
14 Nge mɛya yɛnu si su maa tien tɔmbu
ba ko n gɔɔ wooru sɔ̃ nɛnnɛnka, kurɔbu ka
durɔbu nɛnɛm.

13

1 Yen tɔ̃ɔ te, bwia gaa ya koo yari yu
ka Dafidin yɛnugibu ka Yerusalɛmugibun
toranu wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo

win sɔmɔ weesugibun

bwãarokunu kɔsuku

2 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
kon bũnun yĩsinu kpeerasia tem mɛ sɔɔ kpa
bu ku raa maa nu yaaya. Kon maa nɛn sɔmɔ
weesugii be ba bũu sãarun kĩru mɔ mi wuna.

3 Goo ù n gari weesugii mɔ̀, win tundo
ka win mɛro ba koo nùn sɔ̃wa bu nɛɛ, kaa
gbi. Domi a weesu mɔ̀wa ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru. Kpa tundo wi, ka mɛro wi, bu nùn
takobi sɔku bu go sanam mɛ u gari yi mɔ̀.
4 Yen tɔ̃ɔ te, Gusunɔn sɔmɔbu ba koo
sekuru wa ben kãsi weesuginun sɔ̃. Bà n gari
mɔ̀, ba ɲ̀ maa yabe sansuginu sebumɔ bu ka
tɔmbu nɔni wɔ̃ke.
5 Ben baawure u koo nɛɛwa, u ɲ̀ sãa
Gusunɔn sɔmɔ. Wi, gbaa wukowa. Domi ba
nùn dwawa saa win piiburun di.
6 Bà n nùn bikia ba nɛɛ, mana u sere mɛɛra
yeni wa ye ya wãa win nɔmaɔ, kpa u wisi u
nɛɛ, u ye wawa win bɔrɔ kĩnasibun yɛnuɔ.

Ba koo gia ma

Gusunɔwa u sãa Yinni

7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
takobi, a nɛn kparo wi na kua nɛn bɔ̃ɔ wɔrio.
A nùn goowo kpa yãanu nu yarina,
kpa n ni nu kun dam mɔ wɔri.
8 U maa nɛɛ, bà n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua
suba ita, yen suba yiru ya koo gbi kpa sube
tee teni tu tiara.
9 Kon sube tee te dɔ̃ɔ doke kpa n tu sɔwa
nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe. Kon tu sɔwawa
nge mɛ ba ra wura sɔwe. Ta koo nɛn yĩsiru
soku kpa n tu wurari. Kon tu sɔ̃ n nɛɛ, ta
sãawa nɛn tɔmbu. Kpa ten tii tu maa nɛɛ, na
sãawa Gusunɔ ten Yinni.

Yinni Gusunɔn tɔ̃ru

14

1 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, Yinni Gusunɔn tɔ̃ra
wee.
Ba koo bɛɛn yãnu gura bu bɔnu ko bɛɛn nɔni
biru.
2 U koo bwesenu kpuro mɛnna nu ka
Yerusalɛmu wɔri.
Ba koo ye mwa kpa bu yen yɛnusu dɔ̃ɔ sɔku.
Ba koo ka yen tɔn kurɔbu kpuna ka dam.
Kpa bu yen tɔmbun bɔnu yoru mwɛɛri bu ka
doona.
Adama ba ɲ̀ be ba tie goomɔ.
3 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u koo tii sɔ̃ɔsi
kpa u ka bwese ni tabu ko nge mɛ u ra ko tabu
sɔɔ.
4 Yen tɔ̃ɔ te, u koo win naasu sɔndi Olifin
guurɔ
te ta wãa Yerusalɛmun dee deeru, sɔ̃ɔ yari
yeru gia.
Olifin guu te, ta koo bɛsira suunuɔ
saa sɔ̃ɔ yari yerun di sere sɔ̃ɔ duu yerɔ.
Wɔwi baka ya koo yari ten suunu sɔɔ.
Guu ten bee tia ya koo da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia
kpa bee tia yu maa da sɔ̃ɔ yɛ̃san mɔm dwaru
gia.
5 Saa ye sɔɔ, i ko i duki dawa win guunun
wɔwa sɔɔ.
Domi wɔwa ye, ya ko n wãawa sere Atisɛliɔ.
I ko i duki suwa nge mɛ i raa kua
sanam mɛ tem yĩiribu bɛɛ deema
Osiasi Yudaban sina bokon waati.
Saa ye sɔɔra Gusunɔ nɛn Yinni u koo na ka
win tɔn dɛɛrobu.
6 Yen tɔ̃ɔ te, yam bururam mu ɲ̀ ko n maa
wãa.
Pura ya ko n wãa ka sere maa nim mɛ mu
gɔsira nge kperu.
7 Tɔ̃ɔ te, ta ko n sãawa nɛnɛm te Yinni Gusunɔ
u yɛ̃.
Ba ɲ̀ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ wunanamɔ.
Adama yoka, yam bururam mu koo sɔ̃ɔsira.
8 Yen tɔ̃ɔ te, nim gem mu koo yari
Yerusalɛmun di
kpa mɛn sukum mu koku mu da nim wɔ̃kuɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia,
kpa sukum mu da nim wɔ̃ku ge ga wãa sɔ̃ɔ
duu yeru gia.
Nge mɛya n ko n sãa sɔ̃ɔ sãreru ka guran saa.
9 Yinni Gusunɔwa u ko n sãa tem kpuron
sunɔ.
Wi turowa u ko n sãa Yinni.
Win turon yĩsira tɔmbu kpuro ba koo gia.
10 Isireliban tem kpuro mu koo gɔsia wɔwa
saa Geban di sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia
n ka da Rimɔɔwɔ Yerusalɛmun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia.
Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu ya koo yĩsiru yari
kpa ya n wãa yen ayerɔ.
Ya ko n wãawa saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀
Bɛnyamɛɛn di,
n ka da kɔnnɔ gbiikuuɔ,
sere ka kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ gani gɔmbunu.
Saa maa kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Hananɛɛlin di,
n ka girari sina bokon resɛm gama yerɔ.
11 Tɔmba koo sina ye sɔɔ.
Ba ɲ̀ maa ye kam koosiamɔ.
Ya ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
12 Wee nɔni swãa te Yinni Gusunɔ u koo
tɔmbu kpɛ̃ɛ
be ba Yerusalɛmu tabu wɔri.
Ben wasi koo kɔ̃siwa ba n ka sĩimɔ.
Ben nɔni yi koo kɔ̃si ben nɔni wɔrusu sɔɔ,
kpa ben yari yi kɔ̃si ben nɔsɔ.
13 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wahala
baka doke ben suunu sɔɔ.
Kpa bu wɔrina bu soona.
14 Yudaba ba koo tabu ko Yerusalɛmuɔ,
kpa bu bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛn
dukia gurama.
Yera, wura ka sii geesu ka yãa dabinu.
15 Nin dumi ka nin birakɔsu
ka nin yooyoosu ka nin kɛtɛkunu
ka sere maa yaa sabe ni nu wãa mi,
kpuro nu koo dumgbɛku mwaara.
Dumgbɛku tia yera ya koo nu deema.
16 Bwese ni nu raa Yerusalɛmu ye wɔri,
nin ni nu tie, nu ko n da nɛwa wɔ̃ɔ baagere
nu yiira Gusunɔ sina bokon wuswaaɔ,
wi u sãa wɔllu ka tem Yinni,
kpa nu Kunun tɔ̃ɔ bakaru ko.

17 Bweseru garu tà kun de
tu Gusunɔ sina boko wi u sãa wɔllu ka tem Yinni yiira
tu sã Yerusalɛmuɔ,
gura kun nɛmɔ ten temɔ.
18 Egibitigibu bà kun de Yerusalɛmuɔ
bu ka Kunun tɔ̃ɔ bakaru ko,
gura kun nɛmɔ ben temɔ.
U koo bu wahala dokewa
nge bwese ni nu yina nu da
nu Kunun tɔ̃ɔ bakaru ko.
19 Nge mɛya u koo Egibitigibu ka bwese ni nu yina nu Kunun tɔ̃ɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ kua.
20 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo dumin yangirenu sɔɔ yore bu nɛɛ, Yinni Gusunɔgia.
Sãa yerun wekenu kpuro nu ko n sãawa nge yãku yerun gbɛ̃a.
21 Wekenu kpuro nu ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniginu Yerusalɛmuɔ ka Yudaɔ.
Be ba koo yãkuru na,
bera ba ko n da nu sue
bu ka ben yãku yaa yike.
Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, ba ǹ maa tenkuba wasi sãa yeru mi,
ba n yãnu dɔramɔ.

MALASI

Sanam mɛ Malasi u tire te yorua, Isireliba ba wurama yorun di kɔ, ba wãa Yerusalɛmuɔ. Adama saa ye sɔɔ, wãara ka bu sɛ̃. Ma dabira Gusunɔn durom sika doke, wiru 1:2. Ma Gusunɔn sãara kun maa arufaani gaa mɔ ben wãaru sɔɔ. Ba ɲ̀ maa nùn sãamɔ ka gɔ̃ru tia.

Yeya Malasi u wa win tɔmba mɔ̀, ma u bu gerusi. Isireliba bà n nɔni sɔ̃ɔre, ba n yɛ̃ ma ba torawa. Yen sɔ̃, bu de bu gɔ̃ru gɔsia kpa Gusunɔ u bu domaru kua. Win sɔmɔ wi u gɔsa, wiya u koo win tɔmbu dɛɛrasia kpa u bu bɛkia, wiru 3:20,21. Malasi u sãawa Gusunɔn sɔmɔ dãako Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Win tire te, ta sãawa nge sasara ye ya ka sun dɔɔ Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu, wiru 1:1n di sere wiru 2:16.
2. Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ̀ bu ka wurama win mi, wiru 2:17n di sere wiru 3:24.

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa Malasin nɔɔn di.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ

2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na bɛɛ Isireliba kĩa. Ma i gerumɔ i mɔ̀, mba sɔɔra na bɛɛ kĩa. Na nɛɛ, n ɲ̀ Esau u sãa Yakɔbun mɔɔ ro? Adama na Yakɔbu kĩa

3 ma na Esau yina. Na dera gãanu sari win tem guunɔ. Ma na dera gbeeku yɛɛ kɔ̃si yiba tem mɛ sɔɔ.

4 Esaun bibun bweseru tà n nɛɛ, ba ten wusu kɔsuka, adama ta koo sin bansu seeya, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, kon nɛɛ, baa tà n su bana, kon wure n su sura. Kpa bu ten tem soku nuku kɔ̃surugibun tem, ben tii maa bwese te nɛ, Yinni Gusunɔ na ka mɔru sãa baadomma.

5 Bɛɛ Isireliba, bɛɛn nɔni koo ye wa. Kpa i gere i nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛn kpãara bɛɛn tem sare.

Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu gerusimɔ

6 Bɛɛ yãku kowobu, bɛɛ be i man gɛma, ma i mɔ̀, yen yere sɔɔra i man gɛma, wee ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. Bii u ra win tundo bɛɛrɛ wɛ̃. Mɛya sɔm kowo u ra maa win yinni bɛɛrɛ wɛ̃. Nà n sãan na bɛɛn tundo, mana bɛɛrɛ ya wãa ye i man wɛ̃ɛmɔ. Nà n maa sãan na bɛɛn Yinni, mana bɛɛrɛ ya wãa ye i man wɛ̃ɛmɔ.

7 Wee i yãkunu mɔ̀ ka dĩa ni ba ku ra ka yãkuru ko nɛn yãku yerɔ. Ma i gerumɔ i mɔ̀, yere sɔɔra i man gɛma. Nɛn yãku yera i gɛma.

8 I n ka yaa saberu garu yãkuru kua te ta wɔ̃ko sãa, ɲ̀ kun mɛ te ta kɔ̃ra barɔ, ɲ̀ kun mɛ te ta gesi barɔ, n ɲ̀ sãa kɔ̃sa? I n tu bɛɛn tem wirugii wɛ̃, u koo bɛɛ siara? Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

9 Yen sɔ̃ tɛ̃, ì n nɛ, Yinni Gusunɔ suuru kana n bɛɛn wɔnwɔndu wa, i tamaa kon bɛɛ kua nge mɛ n weenɛ? Aawo, domi i kɔ̃sa kua. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

10 N buram bo bɛɛn turo u da u nɛn sãa yerun gamboba kɛnɛ. Kpa i ku ka dɔ̃ɔ sɔ̃re kam sɔɔ nɛn yãku yerɔ. Na ɲ̀ nuku dobu mɔ bɛɛ sɔɔ. Mɛya yãku ni i maa man kuammɛ nu ɲ̀ man wɛ̃remɔ.

11 Domi handunian goonu nnɛ sɔɔ tɔmba nɛn kpãaru yɛ̃. Baama ba man turare dɔ̃ɔ dokeammɛ ma ba man yãku geenu kuammɛ bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃. Ka gem tɔmbu kpurowa ba nɛn kpãaru yɛ̃.

12 Adama bɛɛ, i man gɛmawa, i tamaa i ko kpĩ i ka dĩa ni nu ɲ̀ gea sãa na nɛn yãku yerɔ.

13 I mam gerumɔ i mɔ̀, anna a wahala baka wa ye i tii mɔ̀. Ma i ɲ̀ maa yãku ni mɛɛra gãanu. Adama i naamɔ i man yãkuru kuammɛ ka yaa sabe ni i gbɛna, ɲ̀ kun mɛ ni nu kɔ̃ri barɔ, ɲ̀ kun mɛ ni nu gesi barɔ. I tamaa kon yãku nin bweseru mwa?

14 Bɔ̃rurowa wi u win sabenu sɔɔ kinɛ geeru mɔ, ma u da u te ta alebu mɔ sua u ka man yãkuru kua, u ka man nɔni wɔ̃ke. Domi na sãawa sina boko. Tɔmbu kpurowa ba nɛn dam nasie. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Ba yãku kowobu kirɔ mɔ̀

2

1 Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, bɛɛ yãku kowobu, bɛɛya na wooda yeni wɛ̃ɛmɔ.

2 I n maa yina i ye mɛm nɔɔwa kpa i kun man bɛɛrɛ wɛ̃, kon bɛɛ bɔ̃rusi. Kpa doma te i raa mɔ, tu gɔsia bɔ̃ri. Domi i ɲ̀ nɛn woodaba garisi gãanu bɛɛn gɔ̃ruɔ.

3 Wee kon bɛɛn bibun bweseru kam koosia. Kpa n bɛɛn yaa sabe ni i ka yãkuru mɔ̀n bisu wisi bɛɛn wuswaaɔ. Kpa bu bɛɛ gura bu kuba ka bii si sannu.

4 Saa ye sɔɔ, i ko gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na bɛɛ kirɔ ye kua n ka nɛn arukawani sire ye na ka yãku kowobu be ba sãa Lefin bweseru bɔkua.

5 Arukawani ye na ka bu bɔkua ya sãawa wãaru ka bɔri yɛndugia. Ma na bu wãa te, ka bɔri yɛn te wɛ̃ kpa bu ka man nasia. Mɛya ba maa man nasia. Ma ba diira nɛn yĩsirun sɔ̃.

6 Gema ba ra gere. Kɔ̃sa gaa sari ben nɔɔ sɔɔ. Bɔri yɛndu ka gem sɔɔra ba sĩa nɛn swaa sɔɔ. Ma ba tɔn dabinu gbara kɔ̃san di.

7 N weenɛwa yãku kowobu bu tɔmbu Gusunɔn swaa sɔ̃ɔsi. Domi ben min diya ba ra nɔ ye u kĩ yèn sɔ̃ ba sãa wi, wɔllu ka tem Yinnin sɔmɔbu.

8 Adama bɛɛ yãku kowobu Lefiba i swaa ye
deri. Ma bɛɛn sɔ̃ɔsira dera tɔn dabinu kɔ̃ɔra. I
ɲ arukawani ye yibie ye na ka bɛɛ bɔkua. Nɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
9 Yen sɔ̃, kon de bu bɛɛ gɛm kpa i bɛɛrɛ bia
Isireliban suunu sɔɔ yèn sɔ̃ i ɲ nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ, i ku ra maa nɛn tɔmbu garisi tia
ì n bu siriammɛ.

Isireliba ba kua naanɛ sariba

10 N ɲ tundo turo bɛsɛ kpuro sa mɔ ro? N ɲ
Gusunɔ turo u sun taka kua ro? Mban sɔ̃na
sa ɲ naanɛ mɔɔsinɛ. Ma sa bɛsɛn baababan
arukawani kusiamɔ ye ba ka Gusunɔ bɔkua.
11 Yudaba ba kua naanɛ sariba. Ma ba du-
rum baka kua Yerusalɛmuɔ ka Isirelin tem
kpuro sɔɔ. Domi ba Yinni Gusunɔn sãa yee
te u kĩ too disi doke. Ma ba da ba bũugibun
wɔndiaba sua kurɔbu.
12 Wi u yenin bweseru mɔ̀, Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinni u koo yɛ̃ro wuna Yakɔbun bwe-
serun di, baa yɛ̃ro ù n ka kɛ̃nu daamɔ yãku
yerɔ.
13 Wee ye i kpam mɔ̀. I sumɔ, i weeweenu
mɔ̀, ma i Yinni Gusunɔn yãku yeru nɔni
yĩresu wisimɔ yèn sɔ̃ u ɲ maa bɛɛn yãkunu
mwaamɔ, u ɲ maa kĩ u kɛ̃ru garu mwa bɛɛn
nɔman di.
14 Ma i gerumɔ i mɔ̀, mban sɔ̃na n sãa
mɛ. N sãa mɛ yèn sɔ̃ bɛɛn baawure u ɲ win
arukawani yibie ye u ka win kurɔ gbiikoo
bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
15 Yinni Gusunɔ u ɲ bɛɛ kue tia wasi sɔɔ ka
bwisikunu sɔɔ? Mba i naa gire sannu. N ɲ
Gusunɔ u bɛɛ bibu kɛ̃? N n mɛn na, i n tii
sɛ kpa bɛɛn baawure u ku win kurɔ gbiikoo
yina.
16 Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u kurɔ
yinabu ka maa bɔbunu tusa. Yen sɔ̃, i n tii sɛ,
kpa bɛɛn goo u ku raa win kurɔ gbiikoo tɔnu
kandu kua u nùn yina.

Yinni Gusunɔn siribu

turuku kua

17 I dera Yinni Gusunɔ u wasira bɛɛn garin
sɔ̃. Adama i gerumɔ i mɔ̀, yen yere sɔɔra i
dera u wasira. Yera sanam mè sɔɔ i gerumɔ
i mɔ̀, wi u kɔ̃sa mɔ̀, wiya u wã Yinni Gusunɔn
nɔni sɔɔ. Yɛ̃rowa u ra nùn wɛ̃re. N kun mɛ,
kpa i n mɔ̀, mana Gusunɔ wi u ra siri dee dee
mi, u wãa.

3

1 Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wisa u
nɛɛ, wee kon nɛn sɔmɔ gɔrima. U koo nɛn
swaa sɔmɛ. Kpa Yinni wi i kasu mi, u du win
sãa yerɔ subaru sɔɔ. Wee sɔmɔ wi i kĩ mi, u
sisi u ka nɛn arukawanin gari kpara.
2 Wara koo kpĩ u yɔ̃ra u nùn ma win
naarun tɔ̃ɔ te sɔɔ. Nge wara koo kpĩ u yɔ̃ra
sanam mɛ u koo kurama. Domi u ko n sãawa
nge dɔ̃ɔ wi u ra sisu yaniɛ. Kpa u n sãa nge
werem mɛ mu do.
3 U koo sina u sun dɛɛrasia nge mɛ ba
ra sii geesu yaniɛ bu dɛɛrasie. U koo yãku
kowobun bweseru Lefiba dɛɛrasia nge mɛ ba
ra wura ka sii geesu dɛɛrasie. Kpa bu Yinni
Gusunɔ yãkunu kua nge mɛ wooda ya gerua.
4 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Yerusalɛmugibun
kɛ̃nu nu koo nɛ Yinni Gusunɔ wɛ̃re nge yellu.
5 Kon susima bɛɛn bɔkuɔ n bɛɛ siri. Kpa
n dobo dobogibu seesi ka sakara kowobu
ka be ba ra bɔ̃re weesu sɔɔ ka be ba ra sɔm
kowobun gobi tɛɛsi ka be ba ra gɔminibu ka
gobekuba ka sɔbu dam dɔre, ma ba ɲ man
nasie. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.

I Gusunɔ tia wɛ̃ɛyɔ

wɔkuru baateren wɔllɔ

6 Nɛna na Yinni Gusunɔ wi u ra n wãa. Na
ku ra kɔsi. Yen sɔ̃na bɛɛ, Yakɔbun bweseru,
ba ɲ bɛɛ kpeerasie.
7 Saa bɛɛn baababan waatin diya i nɛn
woodaba gɛrari. I ɲ ye mɛm nɔɔwɛ. Yen
sɔ̃na nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
i gɔsirama nɛn mi, kpa n maa gɔsira bɛɛn mi.
Adama i gerumɔ i mɔ̀, amɔna sa ko koosina
su ka gɔsira wunɛn mi.
8 Ma na bikia na nɛɛ, tɔnu u ra nɛ Gusunɔ
nɔni wɔ̃ke? Domi wee, i man nɔni wɔ̃kumɔ.
Ma i gerumɔ i mɔ̀, yen yere sɔɔra sa nun nɔni
wɔ̃kumɔ. Ma na wisa na nɛɛ, kɛ̃nu wɛ̃ɛbu sɔɔ
ka tia tia ye i ra man wɛ̃ wɔkuru baateren
wɔllɔ.
9 Bɔ̃ruroba i sãa bɛɛ Isireliba kpuro, domi i
man nɔni wɔ̃kumɔ.
10 I bɛɛn ye i mɔ kpuro subuo suba wɔkuru,
kpa i ka man yen sube teeru naawa i doke
nɛn arumanin beru yerɔ. Kpa dĩanu nu n
wãa nɛn sãa yerɔ. I nɛn laakari mɛɛrio, kpa
i wa nà kun kon bɛɛ wɔllu kɛnia n bɛɛ doma
bakaru kua.
11 Na kon twee gira bɛɛn tem di. Kpa yi
ku maa bɛɛn dãa binu sanku. Kon de resɛm
ye ya ku ra raa ma yu ma bɛɛn gbeaɔ. Nɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
12 Bwesenu kpuro nu koo nɛɛ, doo
nɔɔrugiba bɛɛ. Domi bɛɛn tem mu ko n doo
nɔɔru mɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
na yeni gerua.

Durom mɛ Yinni Gusunɔ

u koo be ba nùn sãamɔ kua

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛn gari kun do yi
i man gerusimɔ. Ma i mɔ̀, mba i man gerusi.
14 I gerua i nɛɛ, kam sɔɔra i man sãamɔ.
Arufaani yerà i wa ye i nɛn woodaba mɛm
nɔɔwa, ma i nuki sankira i nɔɔ bɔkua i ka nɛ
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin nɔnu geu wa.
15 Wee tɛ̃, i tamaa be ba tii sue, bera ba
dobu nɔɔmɔ. Mɛya i maa nɛɛ, tɔn kɔ̃sobun
arumani ya maa kuuramɔ. Baa bà n Gusunɔ
seesi, u ra bu deriwa u kun kɔ̃sa gaa kue.

16 Yera be ba Yinni Gusunɔ nasie, ba
gerunamɔ. Ma Yinni Gusunɔ u win laakari
wesia ben mi, u bu swaa daki. Ma ba be
ba nùn nasie ma ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔn yĩsa
yorua tireru garu sɔɔ win wuswaaɔ.
17 Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
beya ba koo ko nɛgibu tɔ̃ɔ te kon nɛn yiiko
sɔ̃ɔsi. Kon bu wɔnwɔndu kua nge mɛ tɔnu u
ra win bii wi u nùn nɔɔrimɔ wɔnwɔndu kue.
18 Saa yera i ko i wa ye ya gemgii ka tɔn kɔ̃so
wunanɛ ka ye ya maa wi u Gusunɔ sãamɔ ka
wi u kun nùn sãamɔ wunanɛ.
19 Wee tɔ̃ra sisi. Ta sum nge dɔ̃ɔ boko. Saa
ye sɔɔ, be ba tii sue ka tɔn kɔ̃sobu ba koo
dɔ̃ɔ mwaarawa nge yakasu. Gãanu kun bu
tiaramme. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
na yeni gerua.
20 Adama bɛɛ be i man nasie, wee ye na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ. Kon de nɛn dam mu sɔ̃ɔsira nge sɔ̃ɔ
mu bɛɛ faaba ko. Saa ye sɔɔ, i ko i n tii mɔ kpa
i n yɔ̃ɔkumɔ ka nuku dobu nge kɛtɛ kpɛmi yi
yi yarimɔ saa gɔ̃ɔn di.
21 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, te kon nɛn yiiko sɔ̃ɔsi, i ko i
tɔn kɔ̃sobu taaku. Domi ba ko n sãawa nge
torom bɛɛn naasɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa na yeni gerua.

Eli kpao

22 I de i nɛn sɔmɔ Mɔwisin yiirebu ka win
woodaba mɛm nɔɔwa be na nùn wɛ̃ bɛɛ Isire-
liba kpuron sɔ̃ Horɛbun guurɔ.
23 Nɛ, Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta kpã, ma ta
nanum mɔ. Adama tu sere tunuma, kon bɛɛ
nɛn sɔmɔ Eli gɔriama.
24 U koo de baababa ka ben bibu bu dora.
Ma n kun mɛ, kon na n bɛɛn tem kpeerasia.

LABAARI GEA NGE MƐ MATEU U YORUA

Mateun tireru ta sãawa Labaari gean tirenu nnɛ ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta mɔ ye ta naa gire. Mateun tireru sɔɔ u sõɔsimɔ ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ma ba win gari yorua Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun nɔman di. Yenin sõna Yesu u gerumɔ u siremɔ ma win banda kun sãa handunia migiru.

Mateun tireru ta sãawa tire te ta Nɔɔ Mwɛɛ Gururu ka Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari swɛɛnamɔ, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigbɛru.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese tõka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun batɛmu ka win kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun sõɔsinu guuru wɔllɔ, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Barɔbun bɛkiabu ka gɔrobun gɔran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. Sõɔsi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. Mɔnnu ka sɔm maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin gɔsiabu ka win Yerusalɛmun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun sõɔsi dãakinu Yerusalɛmuɔ, wiru 21n di sere wiru 25.
9. Yesun siribu ka win gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun tõka
(I maa mɛɛrio Luku 3:23-38)

1 Yesu Kirisin bweserun tõka wee, wi u sãa Dafidin sikadobu. Dafidi maa sãa Aburahamun sikadobu.
2 Aburahamu u Isaki mara, Isaki u Yakɔbu mara. Yakɔbu u Yuda mara ka win maabu ka wɔnɔbu.
3 Yuda ka Tamari ba Farɛsi ka Sara mara. Farɛsi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara.
4 Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u Saamɔɔ mara.
5 Saamɔɔ ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobɛdi mara. Yobɛdi u Isai mara.
6 Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sunɔ, ma wi ka wi u raa sãa Yurin kurɔ ba Salomɔɔ mara.
7 Salomɔɔ u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara.
8 Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoramu mara. Yoramu u Osiasi mara.
9 Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara.
10 Esekiasi u Manase mara. Manase u Amɔɔ mara. Amɔɔ u Yosiasi mara.
11 Yosiasi u Yekonia mara ka win wɔnɔbu sanam mɛ ba Isireliba gura ba ka da Babilonin temɔ.
12 Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatiɛli mara. Salatiɛli u Sorobabɛli mara.
13 Sorobabɛli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara.
14 Asoru u Sadɔku mara. Sadɔku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara.
15 Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yakɔbu mara.
16 Yakɔbu u Yosɛfu mara wi u kua Maarin durɔ. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.
17 Nge mɛya ben bwese te sɔɔ, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin temɔ, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Yen biru saa mìn di ba ka bu da Babilonin temɔ n ka Kirisin saa girari, be, ba maa sãawa tɔnu wɔkura nnɛ.

Yesu Kirisin marubu
(I maa mɛɛrio Luku 2:1-7)

18 Wee nge mɛ ba ka Yesu Kirisi mara. Win mɛro Maari u sãa Yosɛfun kurɔ kɛ̃ɛro, adama bu sere suana Maari u deema u gura mɔ saa Hunde Dɛɛron min di.
19 Win durɔ Yosɛfu wi, u sãa geegii, u ɲ̀ kĩ u Maari sekuru doke batuma sɔɔ. Yen sõna u gõru doke u nùn yina asiri sɔɔ.
20 Saa ye u ye bwisikumɔ saa yera Yinnin gɔrado u nùn kure dosu sɔɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yosɛfu, Dafidin sikadobu a ku bɛrum ko a ka wunɛn kurɔ kɛ̃ɛro Maari yɛnu doke, domi gura ye u mɔ mi, saa Hunde Dɛɛron min diya.
21 U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yesu *, domi u koo win tɔmbu faaba ko saa ben durum di.
22 Yeni kpuro ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora,
23 yi yi nɛɛ,
"Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma,
kpa bu nùn yĩsiru kɛ̃ Emanuɛli."
Yĩsi ten tubusiana, Gusunɔ wãa ka bɛsɛ.
24 Yen sõna ye Yosɛfu u yanda, u kua ye Yinnin gɔrado u nùn sõɔwa, u Maari yɛnu doke.
25 Adama u ɲ̀ nùn yɛ̃ kurɔ sere u ka win bii tɔn durɔ mara. Ma u nùn yĩsiru kã Yesu.

2

Sɔbu saa sõɔ yari yerun di

* **1:21** ***Yesu*** - Yĩsi ten tubusiana faaba kowo.

1 Ba Yesu marawa Bɛtelehɛmuɔ Yudean
temɔ, sina boko Herodun waati. Sanam
mɛ sɔɔ, kperin saria yɛ̃robu gabu ba na
Yerusalɛmuɔ saa sɔ̃ɔ yari yerun di,
2 ma ba nɛɛ, mana Yuuban sunɔ wi ba mara
tɛ̃ u wãa. Domi sa win kpera wa ya kura sɔ̃ɔ
yari yerɔ, yera sa na su nùn sã.
3 Ye sina boko Herodu u gari yi nua, win
bwɛ̃ra kun kpunɛ, ka Yerusalɛmugibun tii
kpuro.
4 U yãku kowo tɔnwerobu kpuro mɛnna ka
wooda yɛ̃robu ma u bu bikia u nɛɛ, mana ba
nɛɛ ba koo wi Gusunɔ u gɔsa * ma.
5 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Bɛtelehɛmuɔra
Yudean tem sɔɔ, domi Gusunɔn sɔmɔ u
yorua u nɛɛ,
6 "Wunɛ, Bɛtelehɛmu, Yudean tem sɔɔ,
n ǹ mɔ wuna a piiburu bo Yudean wuu
bakasu sɔɔ.
Domi wunɛn min diya sunɔ u koo yari
wi u koo nɛn tɔmbu Isirelibа kpara."
7 Yera Herodu u kperin saria yɛ̃ro be
sokusia asiri sɔɔ ma u bu bikia saa ye kpera
ye, ya kura mam mam.
8 Ma u dera ba da Bɛtelehɛmuɔ. U bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, bu doo bu bii win gari bikia sãa sãa. Bà
n nùn wa bu gɔsirama bu nùn sõ, kpa win tii
u maa da u nùn sã.
9 Ye ba win gari yi nua ba kpa, yera ba swaa
wɔri. Wee, kpera ye ba raa wa sɔ̃ɔ yari yerɔ,
ya kpam bu swaa gbiiye sere yam mi bii wi,
u wãa, ma ya yõra yam min wɔllɔ.
10 Ye ba kpera ye wa ben gõru ga dora n
banda.
11 Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa ka win
mɛro Maari. Yera ba yiira ba nùn sãwa. Ma
ba ben bɔɔnu kusia, ba wura wuna ba nùn kã,
ka turare bwesenu yiru.
12 Ma Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa dosu sɔɔ u nɛɛ,
bu ku raa wure Herodun mi. Ma ba sĩa ben
wuuɔ ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikiru da Egibitiɔ

13 Ye kperin saria yɛ̃ro be, ba biru kisi ba
doona, ma Yinnin gɔrado u Yosɛfu kure dosu
sɔɔ u nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mɛro sua
kpa a ka bu kpikiru su Egibiti gia, a sina mi
sere dɔma te kon maa nun sõ a sĩima, domi
Herodu u koo bii wi kasu u go.
14 Ma Yosɛfu u seewa wɔ̃kuru u bii wi ka
win mɛro sua ma u doona Egibiti gia.
15 U sina mi sere Herodu u ka gu. Yeni
ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win
sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora ye u nɛɛ,
"Egibitin diya na nɛn bii sokuma."

Ba bii tɔn durɔ piiminu go

16 Ye Herodu u wa ma sɔɔ be ba na saa sɔ̃ɔ
yari yerun di ba nùn yaakoru kua, u mɔru
bɛsira. Ma u dera ba bii tɔn durɔbu kpuro
go be ba ǹ wɔ̃ɔ yiru kere Bɛtelehɛmuɔ ka
yen baru kpaanɔ kpuro. Domi u yen sanam
dooru kua mìn di sɔɔ be, ba nɛɛ ba kpera ye
wa.
17 Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u
gerua, ya koora, ye u nɛɛ,
18 "Ba swĩi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ.
Yɛ̃ro u sumɔ u weeweenu mɔ̀.
Ase Rasɛliwa u sumɔ win bibun sõ.
Ma u yina bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu."

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

19 Herodu u gu. Win gɔɔn biru Yinnin
gɔrado u Yosɛfu kure dosu sɔɔ Egibitiɔ.
20 U nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mɛro sua
kpa i wura Isirelin temɔ, domi be ba kĩ bu bii
wi go, ba gu.
21 Ma Yosɛfu seewa u bii wi ka win mɛro
sua ba kpam wura Isirelin temɔ.
22 Adama ye u nua ma Aakelusi u bandu
di Yudean temɔ win baa Herodun ayerɔ, u
bɛrum kua u ka sina mi. Ma u doona Galilen
temɔ, nge mɛ Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa dosu sɔɔ.
23 Ma u da u sina wuu ge ba sokumɔ
Nasarɛtiɔ, kpa Gusunɔn sɔmɔbun gari yi
ka koora yi yi nɛɛ, "Ba koo nùn sokuwa
Nasarɛtigii."

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu

(I maa mɛɛrio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Sanam mɛ sɔɔ, Yohanu Batɛmu kowo u na
u waasu mɔ̀ Yudean gbaburɔ.
2 U nɛɛ, i bɛɛn gõru gɔsio domi Gusunɔ u sisi
u bandu swĩi.
3 Yohanu wiya wìn gari Gusunɔn sɔmɔ Esai
u mɔ̀ sanam mɛ u nɛɛ,
"Goo u gerumɔ ka dam gbaburɔ u mɔ̀,
i Yinnin swaa sɔnwɔ,
kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda."
4 Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu
sebua, ma u gɔnan kpaka sɛ̃ke pɔraɔ. Win
dĩana twee ka tim bausu.
5 Tɔmba na win mi saa Yerusalɛmun di ka
Yudean tem kpuro, ka tem kpuron di mɛ mu
daa te ba mɔ̀ Yuudɛni sikerenɛ.
6 Ba ben toranu tuuba kua ma u bu batɛmu
kua daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.
7 Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka Sadusiba
dabinu ba na win mi u ka bu batɛmu ko, u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ waa gɔsɔnu wara u maa bɛɛ
sɔ̃ɔwa i Gusunɔn mɔru duka suuri ye ya wee.
8 I de bɛɛn kookoosu su sɔ̃ɔsi ma i gõru
gɔsia.
9 I kun tamaa i ko gafara wa Aburahamun
sõ domi i gerumɔ i mɔ̀ u sãa bɛɛn baaba. Na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ Gusunɔ u koo kpĩ u kpee ni sua u
ka Aburahamu bibu kua.

* **2:4** ***wi Gusunɔ u*** *gɔsa* - Ka Gɛrɛkim wiya ba sokumɔ Kirisi.

10 Wee, ba gbãa wasi kɔ bu ka dãa wukiri.
Dãru baatere te ta ɲ̀ bii geenu marumɔ tera
ba koo bura kpa bu doke dɔ̃ɔ sɔɔ.
11 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim i ka gɔ̃ru
gɔsiabun seeda di, adama wi u sisi nɛn biruɔ
u koo bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro ka dɔ̃ɔ.
U man dam kere gem gem, sere na ɲ̀ mam
tura n ka win baranu sua n nɛnɛ.
12 U win saratia nɛni win nɔmaɔ, u koo win
alikama soo yeru kura kpa u win alikama
gura u doke biraru sɔɔ. Adama u koo sakosu
doke dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

13 Sanam mɛya Yesu u na saa Galilen di u
da daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ, Yohanu u ka nùn
batɛmu ko.
14 Adama Yohanu u kĩ u yina. U nɛɛ, wuna
n weenɛ a man batɛmu ko, yera a maa na nɛn
mi?
15 Adama Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a de n
koora mɛ gina, domi nge mɛya sa ko ka kpuro
ko ye Gusunɔ u bikiamɔ.
Ma Yohanu u wura.
16 Ye u Yesu batɛmu kua u kpa, mii mii
Yesu u yara nim sɔɔn di. Yera wɔlla wukiara,
ma u Gusunɔn Hunde wa u saram wee nge
kparuko, u na u sina win wiru wɔllɔ.
17 Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ,
winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu
kpuro wãa.

4

Setam u Yesu kɔkura
(I maa mɛɛrio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

1 Yen biru Hunde Dɛɛro u ka Yesu da
gbaburɔ Setam u ka nùn kɔkiri.
2 Ye Yesu u nɔɔ bɔkua sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka
wɔ̃kuru weeru, yen biru gɔ̃ɔra nùn mɔ̀.
3 Ma Setam u na win mi u nɛɛ, à n sãa
Gusunɔn Biin na, a kpee nini sɔ̃ɔwɔ nu gɔsio
pɛ̃ɛ.
4 Yesu nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔn gari yi
gerua yi nɛɛ, tɔnu kun ko n wãa dĩanu tɔnan
sɔ̃. U maa wãawa Gusunɔn gere kpuron sɔ̃.
5 Ma Setam u ka nùn da Yerusalɛmu wuu
dɛɛrɔ gen mi, u nùn sɔndi sãa yerun wii
kpiirɔ.
6 Ma u nɛɛ, à n sãa Gusunɔn Biin na, a yɔ̃ɔwɔ
a sura temɔ domi Gusunɔn gari yi gerua yi
nɛɛ,
"Gusunɔ u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ̃ wunɛn
sɔ̃ bu nun nɛnɛ ka ben nɔma,
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura."
7 Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama Gusunɔn gari
yi maa gerua yi nɛɛ, "A ku ra Gusunɔ wunɛn
Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ."
8 Yen biru Setam u ka Yesu da guu bakaru
garun wɔllɔ, u nùn dunian tem kpuro sɔ̃ɔsi
ka mɛn bɛɛrɛ mi sinamba bandu dii.
9 Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon nun wɛ̃ à n
yiira a man sãwa.
10 Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonɔ min di
Setam. Domi ba yorua ba nɛɛ, "Kaa Gusunɔ
wunɛn Yinni sã, kpa a n wi turon wãaru
wãa."
11 Yera Setam u doona win min di, ma
Gusunɔn gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 1:14-15, Luku 4:14-15)

12 Ye Yesu u nua ma ba Yohanu mwa ba
doke pirisɔm sɔɔ, yera u doona Galileɔ.
13 U ɲ̀ sinɛ Nasarɛtiɔ, u da u sinawa
Kapenamuɔ, ye ya wãa daa burerun bɔkuɔ te
ba ra soku Galile, Nɛfitali ka Sabulonin temɔ.
14 Kpa ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua
yu ka koora, ye u nɛɛ,
15 "Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu wãa
nim wɔ̃ku gia,
daa te ba mɔ̀ Yuudɛnin guruɔ Galileɔ mi tɔn
tukoba wãa.
16 Be ba sɔ̃ yam wɔ̃kuru sɔɔ mi, ba koo yam
bururam bakam wa.
Be, be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam wɔ̃kuru,
bera yam bururam koo kurema."
17 Saa saa yen diya Yesu u win waasu torua.
U nɛɛ, i bɛɛn gɔ̃rusu gɔsio, domi Gusunɔ u sisi
u bandu swĩi.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Maaku 1:16-20, Luku 5:1-11)

18 Nge mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa burerun
bɔkuɔ u susure kowobu yiru gabu wa, mɔɔ
ka wɔnɔ, Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win
wɔnɔ Andere. Ba susure mɔ̀ daa bure te sɔɔ
ka yãakororu.
19 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon
bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ i ko ka tɔmbu kasu bu man
swĩi.
20 Mii mii ba ben yãakoronu deri, ma ba
nùn swĩi.
21 Ye u susi wuswaaɔ u maa mɔɔ ka wɔnɔ
wa Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu. Ba wãa
ben goo nimkuu sɔɔ ka ben tundo Sebede, ba
ben yãakoronu kɔrumɔ. Yesu u bu soka.
22 Mii mii ba ben tundo deri goo nimkuu
sɔɔ, ma ba Yesu swĩi.
23 Yesu u bɔsu Galilen tem kpuro sɔɔ u keu
sɔ̃ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u ban te Gusunɔ u
koo swĩin Labaari gea waasu mɔ̀, ma u tɔmbu
ben bara bwese bweseka bɛkiammɛ.
24 Win baaru ya yɛ̃bi baama kpuro Sirin
tem sɔɔ sere tɔmba ka ben barɔbu na win
mi, be ba bara bwese bweseka mɔ ka be
ba wuriri dabinun wahala mɔ̀ ka be ba
wɛrɛkunu mɔ, ka girikpakpa wɔrobu ka bèn

wasin bee tia gu gu. Ma Yesu u be kpuro bɛkia.
25 Ma tɔn wɔru guni nùn swĩi saa Galile
ka bera ye ba mɔ̀ wusu wɔkurun di, ka
Yerusalɛmu ka Yudea ka tem mɛ mu wãa daa
te ba mɔ̀ Yuudɛnin gurun di.

5

Yesun waasu guuru wɔllɔ

1 Yesu u tɔn wɔru ge wa ma u yɔɔwa guuru
garun wɔllɔ u sina. Win bwãaba mɛnna win
mi
2 ma u gari gerubu wɔri u bu gãa dabinun
keu sɔ̃ɔsi.

Doo nɔɔ geerun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:20-23)

3 Yesu u nɛɛ,
doo nɔɔrugiba bèn hunde ya Gusunɔn bɛkɛ
barɔ.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
4 Doo nɔɔrugiba be ba nukuru sankire.
Gusunɔ u koo bu nukuru yɛmiasia.
5 Doo nɔɔrugiba bèn daa ya du.
Beya ba koo tem mɛ tubi di.
6 Doo nɔɔrugiba be ba kasu bu ko ye Gusunɔ
u bikiamɔ nge be ba dĩanu ka nim
kasu.
Ba koo debu.
7 Doo nɔɔrugiba be ba wɔnwɔndu mɔ.
Gusunɔ u koo bu wɔnwɔndu kua.
8 Doo nɔɔrugiba bèn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Ba koo Gusunɔ wa.
9 Doo nɔɔrugiba be ba ra yibɛrɛ tɛɛru kpeesie.
Gusunɔ u koo bu soku win bibu.
10 Doo nɔɔrugiba be ba nɔni sɔ̃ɔwa yèn sɔ̃ ba
kua ye Gusunɔ u bikia.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
11 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, sanam mɛ ba bɛɛ
yaakoru mɔ̀ ma ba bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ ma ba kɔ̃sa
weesugia baayere bɛɛ manimɔ nɛn sɔ̃.
12 I gɔ̃ru doro kpa i n nuku doo bakabu mɔ
yèn sɔ̃ ba bɛɛ are bɛkɛ yiiye wɔllɔ. Domi nge
mɛya ba Gusunɔn sɔmɔbu nɔni sɔ̃ɔwa be ba
bɛɛ gbiiye.

Bɔru ka yam bururam
(I maa mɛɛrio Maaku 9:50, Luku 14:34-35)

13 Yesu maa nɛɛ, bɛɛya handunian bɔru *,
adama bɔru tà n nɔɔ gu mba ba koo ka tu
dorasia. Ta ǹ maa gãanu ganu ma n kun mɔ
bu yari kpa tɔmbu ba n te taakumɔ ka ben
naasu.
14 Bɛɛya handunian yam bururam. Wuu
ge ba swĩi guuru wɔllɔ, ga ǹ berurama.
15 Ba ku ra maa fitila mɛni, kpa bu tongoro
sua bu gu wukiri. Adama ba ra gu sɔndiwa
dabu wɔllɔ kpa gu tɔmbu kpuro yam bururа
be ba wãa yɛnu sɔɔ.
16 Nge mɛya i de bɛɛn yam bururam mu
bururа tɔmbun wuswaaɔ kpa ba n ka bɛɛn
sɔm geenu waamɔ, kpa bu wa bu bɛɛn Baaba
wɔrukoo bɛɛrɛ wɛ̃.

Woodan gari

17 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa
n ka Mɔwisin wooda kpeesia ka Gusunɔn
sɔmɔbun sɔ̃ɔsinu. Aawo, na nawa n ka ye
tãsisia.
18 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, sere wɔllu ka
tem mu ka kpe, baa wooda yen yori tombu
ga ǹ kam mɔ̀ sere ye kpuro yu ka koora.
19 Yen sɔ̃na baawure wi u woodan gari tia
gaa sara, baa yen piibu, ma u gabu sɔ̃ɔmɔ bu
ko mɛ, wiya ba koo soku piibu ban te Gusunɔ
u koo swĩi sɔɔ. Adama wi u mɔ̀ ye ya gerumɔ
ma u ye gabu sɔ̃ɔsimɔ, wiya ba koo soku tɔn
gisonko Gusunɔn ban te sɔɔ.
20 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ma n kun mɔ i kua
ye Gusunɔ u bikia n kere wooda yɛ̃robu ka
Falisiba i ǹ duɔ mi Gusunɔ u bandu swĩi.

Mɔrun gari

21 Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i ku ra tɔnu go, baawure wi u
tɔnu go, ba koo ka nùn da siri kowon mi.
22 Adama tɛ̃, nɛ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi
u ka win tɔnusi mɔru mɔ̀ ba koo ka nùn
da siri kowon mi, baawure wi u win tɔnusi
nɛɛ, kambu, ba koo nùn siri tɔnwerobun
wuswaaɔ, baawure wi u maa win tɔnusi mɔ̀
gari bɔkɔ u ǹ koo dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sarari.
23 Yen sɔ̃na à n ka Gusunɔ kɛ̃ru naawa yãku
yerɔ, ma a yaaya mi, ma wunɛn tɔnusi u
gãanu nɛni win gɔ̃ruɔ wunɛn sɔ̃,
24 a wunɛn kɛ̃ɛ te derio mi, yãku yerun
wuswaaɔ, kpa a yande da a gari yi kpeesia ka
yɛ̃ro. Yen biru a wurama a Gusunɔ wunɛn
kɛ̃ru kɛ̃.
25 Goo ù n ka nun dɔɔ siri yerɔ, a yɛ̃ro suuru
kanɔ fuuku swaa sɔɔ, kpa u ku raa nun siri
kowo nɔmu sɔndia, kpa siri kowo u ku nun
sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku
nun doke pirisɔm sɔɔ.
26 Na nun sɔ̃ɔmɔ ka gem, miya kaa sina sere
a ka wunɛn wooda sarabun gobi kɔsia. Baa
faram, a ǹ buremɔ.

Sakararun gari

27 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, "I ku ra sakararu ko."
28 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔn durɔ ù n tɔn
kurɔ mɛɛra, ma u nùn binɛ kua, u ka nùn
sakararu kua kɔ win gɔ̃ruɔ.
29-30 Yen sɔ̃na wunɛn nɔm geun nɔnu gà n
nun torasia, a gu wɔwo a kɔ̃. Wunɛn nɔm geu
gà n maa nun torasia a gu buro a kɔ̃. N sanɔ
a wunɛn wasin gam bia, ka sere ye wunɛn
wasi kpuro koo doona dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Kurɔ yinabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18)

* **5:13** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta sãawa nge bɔɔ swãaru. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

31 Ma Yesu nɛɛ, ba maa gasəgibu sɔ̃əwa ba
nɛɛ, “Durə wi u win kurə yina, u koo kurə wi
yinanaan tireru wɛ̃.”
32 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃əmə, baawure wi
u win kurə yina gãanun sɔ̃ ma n kun mə
sakararu, durə wiya nùn sakararu koosia ù
n durə kpao sua. Durə wi u maa goon kurə
yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nəə mwɛɛnun gari

33 Ma Yesu nɛɛ, i maa nua ma ba kpam
gasəgibu sɔ̃əwa ba nɛɛ, “A ku ra bɔ̃re ka gari
weesugii, adama kaa nəə mwɛɛnu yibia nì səə
a bɔ̃rua Yinnin wuswaaə.”
34 Adama tɛ̃ na bɛɛ sɔ̃əmə ì n nəə mwɛɛnu
mɔ̀ i ku ra bɔ̃re. I ku ka wəllu bɔ̃re yèn sɔ̃ ta
sãa Gusunən sina gəna.
35 I ku ka tem bɔ̃re yèn sɔ̃ mu sãa Gusunən
naa sənditiru. I ku maa ka Yerusalɛmu bɔ̃re
yèn sɔ̃ ya sãa sina bokon wuu.
36 I ku maa ka bɛɛn wiru bɔ̃re yèn sɔ̃ i ǹ kpɛ̃
i sera tia bururasia, i ǹ maa kpɛ̃ i ye tĩrasia.
37 I de bɛɛn gere ya n sãa mɛya, ǹ kun mɛ
aawo, n ǹ mɛ. Ye i səndimə mɛnin wəllə
kpuro, tən kɔ̃son min diya ya naamə.

Məru kəsiarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:29-30)

38 Ma Yesu nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “Wi
u win winsim nənu wĩa, ba koo maa wiguu
wĩa. Wi u maa win winsim dondu bua, ba
koo maa wigiru buawa.”
39 Adama nɛ na nɛɛ, a ku ka tən kɔ̃so sanna.
U n wunɛn nəm geun baaru so, a maa nùn
nəm dwarugiru tĩiyə.
40 Goo ù n maa ka nun da siri yerə u ka
wunɛn yabe piibu mwa, a de u maa wunɛn
yabe bakaru sua.
41 Goo ù n nun tilasi kua a ka nùn win
səmunu daawa nge kilo tia, a ka nùn daawo
kilo yiru.
42 Goo ù n nun gãanu kana, a nùn wɛ̃ɛyə.
Goo ù n maa gãanu bəkuram na wunɛn mi, a
ku yina.

Kĩru yibɛrɛban sɔ̃
(I maa mɛɛrio Luku 6:27-28, 32-36)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba raa gerua,
“A wunɛn beruse kĩə, kpa a wunɛn yibɛrɛ
tusi.”
44 Adama nɛ na bɛɛ sɔ̃əmə, i bɛɛn yibɛrɛba
kĩru sɔ̃əsio, kpa i kanaru ko be ba bɛɛ nəni
sɔ̃əmən sɔ̃.
45 Nge mɛya i ko ka sɔ̃əsi ma i sãa bɛɛn
Baaba wərukoon bibu. Domi u sɔ̃ə yarisiamə
tən kɔ̃sobu ka tən geobun mi. U gura
nɛɛsiamə geegibu ka gee sarirugibun mi.
46 I n bu kĩru sɔ̃əsimə be ba bɛɛ kĩ təna, are
yirà i ko n yĩiyə. Gbere mwaəbun tii ba ra ko
mɛ.
47 I n maa bɛegibu təna təbura, sanə yerà i
gabu kere. Tən tukobun tii mam, ba ra ko mɛ.
48 N n mɛn na, i de bɛɛn tən giroru tu yibu
nge mɛ bɛɛn Baaba wərukoogira yiba.

6

Wənwəndun kɛ̃run gari

1 Yesu u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i laakari koowo,
i ku bɛɛn gean kobu sɔ̃əsi batuma səə, təmbu
bu ka wan sɔ̃. I n kua mɛ, i ǹ are gɛɛ wasi bɛɛn
Baaba wərukoon min di.
2 Yen sɔ̃, à n sãarobu gãanu kã, a ku woo
kana nge mɛ be ba yɛ̃ɛru kasu ba ra ko mɛnnə
yenə ka swɛɛə. Ba ra ko mɛ, təmbu bu ka bu
siaran sɔ̃. Na bɛɛ sɔ̃əmə ka gem, ba ben are
kpuro wa kə.
3 N n mɛn na, à n sãaro goo gãanu kɛ̃mə,
a ku de wunɛn nəm dwaru tu gia ye wunɛn
nəm geu ga mɔ̀.
4 N weenɛ a gãa gee ni ko asiri səə, kpa
wunɛn Baaba wi u ra wa ye ya koora asiri səə
u nun are wɛ̃.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:2-4)

5 Yesu maa nɛɛ, ì n maa kanaru mɔ̀, i ku
ko nge be ba yɛ̃ɛru kasu. Ba ra kã bu kanaru
ko ba n yɔ̃ mɛnnə yenə ka wuu suunun swaa
kɛɛnanu səə kpa təmbu kpuro bu ka bu wa.
Na bɛɛ sɔ̃əmə ka gem, ba ben are kpuro wa
kə.
6 Adama à n kanaru mɔ̀ a doo wunɛn dii
səəwə a gambo kɛnɛ, kpa a wunɛn Baaba kana
wi u wãa asiri səə mi. Ma wunɛn Baaba wi, wi
u waamə ye a mɔ̀ asiri səə, u koo nun are wɛ̃.
7 I ku bɛɛn kanaru gawa nge tən tukobu be
ba tamaa Gusunə u koo ben kanaru nə ben
gari gawabun sɔ̃.
8 I ku bu saari. Bɛɛn Baaba u bɛɛn bukata
yɛ̃ i sere nùn kana.
9 Yen sɔ̃, wee nge mɛ i ko i n da kanaru ko.
I n da nɛɛ,
bɛsɛn Baaba wi u wãa wəllə, a de ba n yɛ̃ ma
wuna sãa Dɛɛro.
10 A na a bandu swĩi.
A de bu wunɛn kĩru ko tem səə mini, nge mɛ
ba mɔ̀ wəllə.
11 A sun bɛsɛn gisən dĩanu kɛ̃.
12 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo, nge mɛ be
ba ra sun tore, sa bu suuru kuammɛ.
13 A ku ka sun da kəkiribun bera gia.
Adama a sun wuna saa tən kɔ̃son nəmun di.
[Domi wuna a bandu ka dam ka yiiko mə
sere ka baadommaə. Ami.]
14 Domi ì n gabun toranu suuru kua, ni ba
bɛɛ kua, bɛɛn Baaba wəllugii u koo maa bɛɛ
suuru kua.
15 Adama ì kun gabu suuru kue, bɛɛn
Baaba u ǹ koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru
kua.

Nəə bəkurun gari

16 Ma Yesu nɛɛ, ì n maa nəə bəkua i ku de
bɛɛn wuswaa yu bɛɛn wahala sɔ̃əsi nge be ba
yɛ̃ɛru kasu. Ba ra ben wuswɛɛ kəsi kpa gabu

bu wa ma ba nɔɔ bɔkua. Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem ba ben are kpuro wa kɔ.
17 Adama à n nɔɔ bɔkua a wubuo kpa a
wunɛn wuswaa gum sawa,
18 kpa tɔmbu bu ku tubu ma a nɔɔ bɔkua,
ma n kun mɔ wunɛn Baaba wi u kun waarɔ.
Wunɛn Baaba wi, wi u wãa asiri sɔɔ mi, u
waamɔ ye a mɔ̀. U koo nun are wɛ̃.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:33-34)

19 Ma Yesu nɛɛ, i ku dukia bere handunia
sɔɔ mini, mi gɛmi yi ra di, ka mi ya koo
wururа nɔrura, ka mi gbɛnɔbu ba koo du ka
dam bu gbɛni.
20 Adama i dukia beruo wɔllɔ mi gɛmi ka
wurura yen gaa kun kpɛ̃ yu ye sanku, mi
gbɛnɔbu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu du bu gbɛni.
21 Domi mi wunɛn dukia wãa miya wunɛn
gɔ̃ru ga ra n woo.

Wasin yam fitila
(I maa mɛɛrio Luku 11:34-36)

22 Ma Yesu nɛɛ, nɔni yi sãawa nge wasin
fitila. Wunɛn nɔni yì n bwãa do, wasi
kpurowa yi ko n yam bururam mɔ.
23 Adama wunɛn nɔni yì n barɔ, wasi yi
ɲ̀ yam bururam wasi. Ñ n mɛn na, yam
bururam mɛ mu wãa wunɛ sɔɔ mù n tĩra,
anna a yam wɔ̃kurun kpãaru nɔ mi!

A ɲ̀ kpɛ̃ a yinnibu yiru sã
(I maa mɛɛrio Luku 16:13)

24 Yesu maa nɛɛ, goo kun kpɛ̃ u yinnibu
yiru sã. U koo turo tusi kpa u turo kĩa, ɲ̀ kun
mɛ, u koo turo tii wɛ̃ kpa u turo gɛm. I ɲ̀ kpɛ̃
i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sã.

A Gusunɔ naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Luku 12:22-31)

25 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, i ku wururа ka
dĩanun gari, ɲ̀ kun mɛ ye i ko nɔ i n ka wãa,
ɲ̀ kun mɛ ye i ko bɛɛn wasi wukiri. Wãaru ta
dĩanu kere, wasi maa yi yãnu kere.
26 I gunɔsu mɛɛrio. Su ku ra duure su sere
gɛ̃ su sere gãanu doke biraru sɔɔ. Ka mɛ, bɛɛn
Baaba wɔllugii u su diisiamɔ. Kaa sere gere
bɛɛ? I ɲ̀ gunɔ si bɛɛrɛ kere?
27 Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ win wururabun
saabu u win wãaru sosi baa gɔm soo teeru.
28 Mban sɔ̃na i ra n wurure yãnun sɔ̃. I
biibii mɛɛrio ye ya ra kpi gberɔ. Ya ku ra
sɔmburu ko, ya ku ra maa tari.
29 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa Salomɔɔ ka win
yiiko baka u ɲ̀ buraru koore nge biibii yen
tia.
30 Gusunɔwa u yakasu buraru wɛ̃ɛmɔ
gberɔ, si su wãa gisɔ adama sia ba koo su kpɛ̃ɛ
dɔ̃ɔ sɔɔ. Yera u ɲ̀ koo bɛɛ yãnu wɛ̃ n kere yaka
si? Anna a wa mɛ bɛɛn naanɛ dokebu piibu
kua.
31 I ku maa wururа i gere, mba sa ko di,
mba sa ko nɔ, ɲ̀ kun mɛ mba sa ko wukiri.
32 Gãa nini kpuron weeweena tɔn tukoba
mɔ̀. Adama bɛɛn Baaba wɔllugii u yɛ̃ ma i
yeni kpuron bukata mɔ.
33 Yen sɔ̃, i gina hania koowo i ka du mi
Gusunɔ u bandu swĩi kpa i n sãa win tɔn
geobu. Yen biru u koo bɛɛ wɛ̃ ye ya tie.
34 Tɔ̃ɔ baateren wahala ya tu tura. Yen sɔ̃,
i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen
wahala mɔ.

7

I kun da n tɔmbu sirimɔ
(I maa mɛɛrio Luku 6:37-38, 41-42)

1 Yesu u nɛɛ, i kun tɔmbu sirimɔ
baadomma, Gusunɔ u ɲ̀ maa ka bɛɛ sirimɔ.
2 Domi nge mɛ i gabu sirimɔ, nge mɛya
Gusunɔ u koo maa bɛɛ siri. Ma sakaku ge i
ka gabu yĩiruammɛ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua.
3 Mban sɔ̃na a yakɔ mɛɛrimɔ wunɛn
kpaasin nɔnu sɔɔ ma a ɲ̀ dãa bĩiru laakari
mɔ̀ te ta wãa wunɛn tiin nɔnuɔ.
4 Amɔna kaa ka kpĩ a wunɛn kpaasi sɔ̃ u de
a yakɔ wuna win nɔnun di sanam mɛ a dãa
bĩiru mɔ wunɛn tiin nɔnuɔ.
5 Murafiti wunɛ, a gbiiyo a dãa bĩi te wuna
wunɛn tiin nɔnun di kpa a yam wa sãa sãa a
ka yakɔ wuna wunɛn kpaasin nɔnun di.
6 I ku gãa dɛɛranu bɔ̃nu wɛ̃ nu ku ka gɔsira
nu bɛɛ mɔnsima. I ku maa bɛɛn goo gobiginu
kɔ̃ kurusɔnun suunu sɔɔ. Su koo nu taaku.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:9-13)

7 Yesu u nɛɛ, i n da bikie, i ko wa i mwa. I n
da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo bɛɛ
kɛnia.
8 Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo nùn
wɛ̃. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo
soomɔ ba koo yɛ̃ro kɛnia.
9 Durɔ wara bɛɛ sɔɔ, win bii ù n nùn pɛ̃ɛ
bikia u koo wura u nùn kperu wɛ̃.
10 N kun mɛ ù n nùn swãa bikia u koo nùn
waa wɛ̃?
11 Bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu ma i yɛ̃ ma ba ra
bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃, bɛɛn Baaba wɔllugii u ɲ̀
koo be ba nùn kanamɔ gãa geenu wɛ̃ n bɛɛ
kere?
12 Yen sɔ̃na ye i kĩ tɔmbu bu bɛɛ kua i
bu kuo mɛ bɛɛn tii, domi yeniwa Mɔwisin
woodan tireru ka Gusunɔn sɔmɔbun
sɔ̃ɔsibun tubusianu.

Kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasu
(I maa mɛɛrio Luku 13:24)

13 Yesu u nɛɛ, i duo ka kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasu,
domi swaa ye ya dɔɔ kam koo yerɔ ya ɲ̀
baasinaa mɔ, yen kɔnnɔ ga maa yasu ma tɔn
dabinu dumɔ mi.
14 Adama swaa ye ya dɔɔ wãaru sɔɔ ya sɛ̃,
yen kɔnnɔ ga ɲ̀ yasu. Ba ɲ̀ maa dabi be ba ge
waamɔ.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-44)

15 Yesu u maa nɛɛ, i laakari koowo ka sɔmɔ
weesugibu. Yãa gɔna ba ra n tii pote, bu
ka na bɛɛn mi, adama sɔɔwɔ ba sãawa nge
dɛmakunu ni nu kasu nu go nu tem.
16 I ko bu gia saa ben kookoosun di nge mɛ
ba ra dãru gie saa ten binun di. Ba ra berenu
sɔri awĩi wɔllɔ? Ba koo gandun binu sɔri sãka
wɔllɔ?
17 Dãa geera ta ra bii geenu ma, kpa dãa
kɔ̃suru tu bii kɔ̃sunu ma.
18 Dãa geeru ta ɲ kpɛ̃ tu bii kɔ̃sunu ma, mɛya
maa dãa kɔ̃suru ta ɲ kpɛ̃ tu bii geenu ma.
19 Dãru baatere te ta ɲ bii geenu marumɔ ba
ra tu burewa bu kɔ̃ dɔ̃ɔ sɔɔ.
20 Nge mɛya i ko ka sɔmɔ weesugii be gia saa
ben kookoosun di.

Na ɲ bɛɛ yɛ̃ gam
(I maa mɛɛrio Luku 13:25-27)

21 Yesu maa nɛɛ, n ɲ mɔ baawure wi u
man sokumɔ Yinni, Yinni, wiya u koo du mi
Gusunɔ u bandu swĩi, ma n kun mɔ wi u nɛn
Baaba wi u wãa wɔllɔn kĩru mɔ̀.
22 Tɔ̃ɔ te, tà n tunuma, tɔn dabira ta koo
man sɔ̃ tu nɛɛ, Yinni, Yinni sa ɲ gari geruа ka
wunɛn yĩsiru? Sa ɲ wɛrɛkunu gire ka wunɛn
yĩsiru? Sa ɲ maa sɔm damgii dabinu kue ka
wunɛn yĩsiru?
23 Sanam mɛya kon bu sɔ̃ batuma sɔɔ n nɛɛ,
na ɲ bɛɛ yɛ̃ gam, i doonɔ nɛn min di, bɛɛ be i
kɔ̃sa mɔ̀.

Banɔbu yiru
(I maa mɛɛrio Luku 6:47-49)

24 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, baawure wi u nɛn
gari yini nɔɔmɔ, ma u yi mɛm nɔɔwammɛ, u
ko n ka durɔ bwisigii wini weenɛ wi u win
diru bana kpee saara wɔllɔ.
25 Gura ya na, daanu yiba ma nim tɛria ma
woo ga dii te swee. Adama ta ɲ wɔrumɛ yèn
sɔ̃ ba te bana kpee saara wɔllɔ.
26 Adama baawure wi u nɛn gari yini
nɔɔmɔ ma u ɲ yi mɛm nɔɔwammɛ, u ko n
ka durɔ gari bɔkɔ wini weenɛ wi u win diru
bana yani sɛɛri wɔllɔ.
27 Gura ya na, daanu nu yiba ma nim tɛria
ma woo ga dii te swee, ma ta wɔruma. Ma ten
wɔrumaa kpɛ̃a.

Yesun yiiko

28 Ye Yesu u yeni geruа u kpa, tɔn wɔru ge,
ga biti kua win sɔ̃ɔsibun sɔ̃.
29 Domi u bu sɔ̃ɔsimɔwa nge wi u yiiko mɔ,
n ɲ mɔ nge ben wooda yɛ̃robu.

8

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

1 Ye Yesu u sara guu ten min di, tɔn wɔrusu
nùn swĩi.
2 Ma durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u na
u kpuna win wuswaaɔ u nɛɛ, tɔnwero, à n
wura kaa kpĩ a man bɛkia kpa n dɛɛra.
3 Yesu u win nɔmu dɛmia u nùn baba ma u
nɛɛ, na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.
Mii mii u bɛkura u dɛɛra saa win bararun
di.
4 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɔɔmɔ? A
ku goo yeni sɔ̃, adama a doo yãku kowon mi u
nun mɛɛri, kpa a yãkuru ko te Mɔwisi u yiire.
Nge mɛya kaa ka baawure sɔ̃ɔsi ma a dɛɛra.

Yesu u tabu sunɔ goon yoo bɛkia
(I maa mɛɛrio Luku 7:1-10)

5 Ye Yesu u dua wuu gagu sɔɔ ge ba ra soku
Kapenamu, tabu sunɔ goo da u ka nùn yinna
ma u nùn faaba kana
6 u nɛɛ, tɔnwero, nɛn yoo u barɔ yɛnuɔ, baa
nɔma u ku ra kpĩ u yĩiya, u nɔni sɔ̃ɔre gem
gem.
7 Ma Yesu u nɛɛ, ya wã, kon da n nùn bɛkia.
8 Tabu sunɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo na ɲ
tura a du nɛn yɛnuɔ. A gesi gari geruo, nɛn
yoo u koo bɛkura.
9 Nɛn tii na ra gabu wiru kpĩiyɛ, ma na tabu
kowobu mɔ be na kpare. Nà n turo sɔ̃ɔwa u
doo, u ra n dɔɔwa. Nà n goo sɔ̃ɔwa u na, u
ra n sisiwa. Nà n maa nɛn yoo sɔ̃ɔwa u yeni
koowo, u ra n mɔ̀wa.
10 Ye Yesu u gari yini nua, u biti kua ma u
tɔmbu sɔ̃ɔwa be ba nùn swĩi u nɛɛ, ka gem na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ɲ goo waare baa Isireliba sɔɔ wi
u naanɛ doke binin bweseru mɔ.
11 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma tɔn dabira koo na saa
sɔ̃ɔ yari yeru ka duu yerun di kpa bu sina bu
di mi Gusunɔ u bandu swĩi ka Aburahamu ka
Isaki ka Yakɔbu sannu.
12 Adama be, be n weenɛ ba n wãa mi, ba
koo bu kɔ̃ tɔɔwɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ mi ba koo
wiru nɔma sɔndi bu swĩ.
13 Ma Yesu u tabu sunɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u
doo yɛnuɔ. Ye u naanɛ doke kpuro ya koo
nùn koora.
Ma saa ye sɔɔ mii mii, tabu sunɔ win yoo
wi, u bɛkura.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

14 Yesu u da Piɛɛn yɛnuɔ. Ma u deema Piɛɛn
kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ u kpĩ.
15 Yesu win nɔmu baba ma wasi sun te, ta
yarina. Ma u seewa u nùn nɔɔri.
16 Dɔma ten yoka, ba ka tɔn dabinu na be ba
wɛrɛkunu mɔ. Yesu u wɛrɛku ni gira ka gari
gerubu tɔna, ma u kpuro bɛkia be ba barɔ.
17 U yeni kua kpa Gusunɔn sɔmɔ Esain
gari yi ka koora, yi u nɛɛ, “Win tii u bɛsɛn
wasin dam sariru sua, ma u ka bɛsɛn baranu
doona.”

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Luku 9:57-62)

18 Ye Yesu u tɔn wɔrusu wa si su nùn sikerenɛ, ma u nɛɛ, bu de bu da daa burerun guruɔ.
19 Sanam mɛya wooda yɛ̃ro goo u na win mi, u nɛɛ, yinni, kon nun swĩi yam kpuro mi a dɔɔ.
20 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, sɛmusu bweusu mɔ, gunɔsu su maa sokunu mɔ. Adama nɛ Tɔnun Bii na ǹ nɛn tii ayeru garu mɔɔwɛ mi kon kpuna.
21 Yesun bɔ̃ɔ goo u maa gerua u nɛɛ, yinni, a de n gina da n nɛn tundo sike.
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a man swĩiyɔ, kpa a de gɔribu bu ben gɔribu sike.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Maaku 4:35-41, Luku 8:22-25)

23 Yesu u goo nimkuu dua ma win bwãaba nùn swĩi ge sɔɔ.
24 Yande ma woo bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, sere nim kurenu nu goo ge wukiri. Adama Yesu u do.
25 Bwãa be, ba da ba nùn yamia ba nɛɛ, Yinni a sun faaba koowo sa kam kobu dɔɔ.
26 Yesu u nɛɛ, mban sɔ̃na i bɛrum mɔ̀, bɛɛ naanɛ doke piibugibu.
Ma u seewa u woo ka nim kure ni yiire nu mari ma n mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
27 Be kpuro ba biti kua ba nɛɛ, durɔ weren bwesera wini. Baa woo ka nim kurenu mam nu nùn mɛm nɔɔwammɛ.

Yesu u wɛrɛkunugibu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 5:1-20, Luku 8:26-39)

28 Yesu u tura Gadaran temɔ daa bure ten guruɔ, ma durɔbu yiru gaba ka nùn yinna be ba yarima sikan di. Durɔ be, ba wɛrɛkunu mɔ ba sɛ̃ gem gem sere goo ku ra kãku u swaa ye sĩ.
29 Ma ba yande gbãra ba nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ bɛsɛ ka wunɛ Gusunɔn Bii. A nawa a ka sun tɔ̃ya ko saa yu sere turi?
30 Ba kurusɔ wuu bakaru garu wɛndɛ sãa ta dimɔ.
31 Wɛrɛku ni, nu Yesu kana nu nɛɛ, à n kaa sun gira a de su du kurusɔ ni sɔɔ.
32 Yesu u nɛɛ, i doo.
Ye nu yara ma nu da nu dua kurusɔ ni sɔɔ. Yera kurusɔ wuu te kpuro ta duki sarama guurun di ta wɔri daa bure te sɔɔ, ta nim diira.
33 Durɔ be ba raa kurusɔ ni kparamɔ, ba duki doona wuu sɔɔ. Ma ba tɔmbu gari yi kpuro sɔ̃ɔwa ka ye n wɛrɛkunugii be yiru deema.
34 Ma wuu gen tɔmbu kpuro ba yara ba Yesu sennɔ da. Ye ba nùn wa ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u yario ben tem di.

9

Yesu u durɔ goo bɛkia
wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Maaku 2:1-12, Luku 5:17-26)

1 Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa bure te tɔbura, ma u tura win tiin wuuɔ.
2 Tɔmbu gabu ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee tia ya gu. Durɔ wi, u kpĩ kpinu wɔllɔ. Ye Yesu u ben naanɛ dokebu wa, u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a ku mwia kpana, a wunɛn durum suuru wa.
3 Ma wooda yɛ̃robu gaba bwisika ba tii sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u Gusunɔ wɔmmɔwa.
4 Yesu u yɛ̃ ye ba bwisikumɔ ma u nɛɛ, mban sɔ̃na i kɔ̃sa bwisikumɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ.
5 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, n tɔnu sɔ̃ u win durum suuru wa, ǹ kun mɛ n nùn sɔ̃ u seewo u sĩ.
6 Na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia sɔɔ u ka tɔnun durum suuru ko.
Yen sɔ̃na u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.
7 Durɔ wi, u seewa ma u sĩa win yɛnuɔ.
8 Ye tɔn be, ba yeni wa bɛrum bu mwa ma ba Gusunɔ siara yèn sɔ̃ u yiiko yen bweseru tɔnu wɛ̃.

Yesu u Mateu soka
(I maa mɛɛrio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32)

9 Yesu u doona min di. Ye u sĩimɔ swaaɔ u gbere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Mateu u sɔ̃ gbere yerɔ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
Ma Mateu u seewa u nùn swĩi.
10 Ye Yesu u dimɔ durɔ win yɛnuɔ, gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dabinu ba na ba sina ka Yesu ka win bwãabu sannu.
11 Falisi gaba wa mɛ, ma ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na bɛɛn yinni u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu.
12 Yesu u ben gari yi nua ma u nɛɛ, be ba bwãa do ba ǹ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ.
13 I doo i Gusunɔn garin tubusianu kasu yi yi nɛɛ, "Wɔnwɔnda na kĩ, n ǹ mɔ yãkuru." Domi na ǹ nɛ n ka geegibu soku ma n kun mɔ torobu.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39)

14 Ma Yohanu Batɛmu kowon bwãaba na Yesun mi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na bɛsɛ ka Falisiba sa ra nɔɔ bɔke, adama wunɛ, wunɛn bwãabu ba ku ra nɔɔ bɔke.
15 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba soka kurɔ kpaa yerɔ ba ko n nukuru sankire sanam mɛ kurɔ kpaon durɔ wãa ben suunu sɔɔ? Aawo, adama saa ya sisi yè sɔɔ ba koo kurɔ kpaon durɔ wɔra ben min di. Saa yera ba koo nɔɔ bɔke.

16 Goo ku ra yãa təkɔnu kɔre ka yasi kpaa
ye ba ɲ̀ nim doke. U n kua mɛ, yasi kpaa ye,
ya koo gawana kpa yu yãa təkɔ ni gĩam sosi.
17 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ
təkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, bɔɔ ni, nu koo kura
kpa tam mɛ, mu yari kpa bɔɔnu nu sankira.
Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ
kpaanu sɔɔ. Sanam mɛ, ye yiru yen gaa kun
sankiramə.

Wirugii goon bii ka kurə wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56)

18 Sanam mɛ Yesu u bu yeni sɔ̃əmə wirugii
goo u na u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn bii
tɔn kurə u gu tɛ̃, adama a na a nùn nɔmu sɔndi
kpa u se.
19 Ma Yesu u seewa ka win bwãabu ba durə
wi swĩi.
20 Sanam mɛ ba dɔɔ, kurə goo wi u yɛm
wĩibu barə saa wɔ̃ə wɔkura yirun di, u susi
Yesun biruə u win yaberun swaa bua baba.
21 U geruə win tiin gɔ̃ruə u nɛɛ, ù n gesi win
yaberu baba u koo bɛkura.
22 Yesu u sĩira u nùn wa ma u nɛɛ, kurə
wunɛ, a ku mwia kpana, wunɛn naanɛ
dokebu nun bɛkia.
Yande ma kurə wi, u bɛkura.
23 Ye Yesu u tura wirugii win dirə, yera u
deema gaba guunu soomə ma be kpuro ba
sirenɛ.
24 Ma u nɛɛ, i yario bɛɛ kpuro, wəndia wi
kun gu, u dowa.
Ma be kpuro ba nùn yaakoru wəri.
25 Ye ba tɔmbu yara ba kpa Yesu u dua u
wəndia win nɔmu nɛnua, ma wəndia wi, u
seewa.
26 Yenin labaari ya kpararawa tem mɛ
kpuro sɔɔ.

Yesu u wɔ̃kobu yiru bɛkia

27 Yesu u doona min di. Nge mɛ u win
sanum dɔɔ, wɔ̃kobu yiru gaba nùn swĩi. Ba
nɔɔgiru sue ba mɔ̀, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn
wənwəndu waawo.
28 Ye Yesu u dua dirə wɔ̃ko be, ba na win
mi, ma u bu bikia u nɛɛ, i naanɛ sãa ma kon
kpĩ n yeni ko?
Ma ba nɛɛ, mɛya Yinni.
29 Sanam mɛya Yesu ben nɔni baba ma u
nɛɛ, n bɛɛ kooro nge mɛ i naanɛ sãa.
30 Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sɔ̃əwa u
sire u nɛɛ, bu ku raa goo yeni sɔ̃.
31 Adama ye ba doona min di kese ba win
labaari kparam wəri tem mɛ kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bɛkia

32 Ye tɔn be, ba doona ma gaba ka durə goo
na Yesun mi, wi u sãa soso yèn sɔ̃ u wɛrɛku
gagu mə win wasi sɔɔ.
33 Sanam mɛ Yesu u wɛrɛku ge gira durə wi,
u gari gerubu wəri. Ma tɔmba biti kua ma ba
nɛɛ, sa ɲ̀ yenin bweseru waare Isireli sɔɔ.
34 Adama Falisiba nɛɛ, wɛrɛkunun
wirugiiwa u nùn dam wɛ̃ u ka nu gira.

Yesu u tɔmbu wənwəndu kua

35 Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro sɔɔ ka
baru kpaanə. U keu sɔ̃əsimə ben mɛnnə yenə
u Gusunən bandun Labaari gea kparamə, ma
u tɔmbu bɛkiamə saa bararu ka wasin dam
sariru bwese bwesekan di.
36 Ye u tɔn wərusu wa ben wənwənda nùn
mwa yèn sɔ̃ ba wurure ma ba yarinɛ nge yãa
ni nu kun kparo mə.
37 Ma u win bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ, ye ya ye
bu ka gɛ̃ ya kpã, adama be ba gɛ̃ɛmə ba ɲ̀ dabi.
38 Yen sɔ̃, i gbee yɛ̃ro kanə u kpam tɔmbu
mərisiama bu ka gɛ̃.

10

Bwãabu wəkura yiru yen yĩsa
(I maa mɛɛrio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26)

1 Yesu u win bwãabu wəkura yiru mɛnna
ma u bu yiiko wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira,
kpa bu bararu ka wasin dam sariru baatere
bɛkia.
2 Bwãabu wəkura yiru yen yĩsa wee. Gbi-
ikoo Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wənə
Andere, ka Yakəbu ka win wənə Yohanu,
Sebeden bibu,
3 ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka
Mateu wi u raa sãa gbere mwaə, ka Yakəbu
Alufen bii ka Tade,
4 ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ, ka Yudasi
Isikariətu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Yesu u bwãabu wəkura yiru gəra
(I maa mɛɛrio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6)

5 Yesu u tɔmbu wəkura yiru ye gəra ka
wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa gaa swĩi ye ya dɔɔ
tɔn tukobun tem gia, i ku maa Samarigibun
wuu gagu du.
6 Adama i doo Isireliban mi, be ba kɔ̃ɔra
nge yãanu.
7 I doo i kpara i nɛɛ, Gusunə u sisi u bandu
swĩi.
8 I barəbu bɛkio, i gəribu seeyo, i be ba bara
disigiru mə bɛkio bu dɛɛra, kpa i wɛrɛkunu
gira tɔmbun wasi sɔɔn di. Yèn sɔ̃ i wa kɔsiaru
sari, i maa wɛ̃ɛyə n kun ka kɔsiaru.
9 I ku dukia gaa sua i ka da, nge wura ɲ̀ kun
mɛ sii geesu, ɲ̀ kun mɛ sii gandu bɛɛn bɔɔrə.
10 I ku ka yãa kureru da, ɲ̀ kun mɛ yaberu
yiruse, ɲ̀ kun mɛ baranu ɲ̀ kun mɛ dɛka. N
weenɛ bu sɔm kowo wɛ̃ yèn bukata u mə u n
ka wãa.
11 I n tura wuu maroə ɲ̀ kun mɛ wuu piibu
sɔɔ, i de i mɛɛri wi u weenɛ u bɛɛ dam koosia,
kpa i sina win yɛnuə sere i ka sĩ wuu gen min
di.

12 I n yɛnu gagu dua i gen tɔmbu tɔbirio kpa
i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ̃.
13 Yɛnu gegibu bà n ka alafia ye weenɛ, i de
ya n wãa be sɔɔ, adama bà kun ka weenɛ, i de
yu wurama bɛɛn mi.
14 Wuu gagu ɩ̀ kun mɛ yɛnu gagun tɔmbu
bà n maa yina bu bɛɛ dam koosia, bu sere
bɛɛn gari swaa daki, i doonɔ min di kpa i bɛɛn
naasun tua bu kpare.
15 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siribun sanam
Gusunɔ u koo Sodomu ka Gomɔragibu
wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi n kere wuu gen tɔmbu.

Nɔni swãaru te ta sisi
(I maa mɛɛrio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

16 Yesu maa nɛɛ, wee, na bɛɛ gɔrimɔ nge
yãanu dɛmakunun suunu sɔɔ. I de i n bwisi
mɔ nge wɛɛ, kpa i n ka kparukonu weenɛ taki
sariru sɔɔ.
17 I laakari koowo domi gaba koo bɛɛ mwa
bu ka da siri yerɔ, kpa bu bɛɛ sɛni so ben
mɛnnɔ yenɔ.
18 Ba koo bɛɛ siri tem yɛ̃robu ka sinambun
wuswaaɔ nɛn sõ, kpa i ka seeda di ben mi ka
tɔn tukobun mi.
19 Bà n ka bɛɛ da siri yerɔ, i ku wururа ka
gari yi i ko gere. I ku maa wururа nge mɛ i
ko gerusina. Saa ye, yà n tura, i ko wa gari yi
i ko gere.
20 Domi gari yi i ko gere yi ɩ̀ ko n sãa bɛɛgii,
yi koo nawa saa bɛɛn Baaban Hunden min di
wi u wãa bɛɛ sɔɔ.
21 Gaba koo ben wɔnɔbu ɩ̀ kun mɛ ben
maabu sɔ̃ɔsi bu ka bu go. Baababa ba ko
maa ko mɛ ben bibu sɔɔ, ma bibu ba koo ben
mɔwɔbu kɔrumɔtɔnu kua bu ka bu go.
22 Baawure u koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sõ.
Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ u koo faaba
wa.
23 Bà n bɛɛ nɔni sɔ̃ɔwa wuu teu sɔɔ, i duki
doonɔ wuu gagun mi. Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, i
ɩ̀ ko i Isirelin wusu kpuro sasiri i kpe, Tɔnun
Bii u ka tunuma.
24 Mɛɛro sari wi u win sɔ̃ɔsio kere. Yoo maa
sari wi u win yinni kere.
25 N n mɛn na, n tura mɛɛro u ka win sɔ̃ɔsio
weena kpa yoo u ka win yinni weena. Bà
n yɛnu yɛ̃ro sokumɔ Beseburu, ba koo win
yɛnugibu yĩsi kɔ̃sunu kɛ̃ n kere wi.

Wìn bɛrum n weenɛ i ko
(I maa mɛɛrio Luku 12:2-7)

26 Yesu maa nɛɛ, yen sõ, i ku ben bɛrum
ko, domi ye ya wukiri ya koo tera, yen asirin
gãanu maa sari ni ba ɩ̀ koo gia.
27 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ, i ye
geruo yam bururam sɔɔ. Ye i maa nua asiri
sɔɔ, i yɔɔwo gidambisa wɔllɔ i ka ye kpuro
kpara.
28 I ku bu nasia be ba koo wasi tɔna go, be
ba ɩ̀ kpɛ̃ bu hunde go. Adama i yɛ̃ro nasio wi
u koo kpĩ u wasi ka hunde go sannu dɔ̃ɔ wi u
ku ra gbi sɔɔ.
29 I ɩ̀ ko kpĩ i gunɔminu yiru dwe ka
faram? Ka mɛ, baa nin teu, ga ɩ̀ koo wɔruma
temɔ ma n kun mɔ bɛɛn Baaba u wura.
30 Bɛɛ maa, ba mam bɛɛn wirun serin
geeru yɛ̃.
31 N n mɛn na, i ku bɛrum ko, i gunɔminu
bɛɛrɛ kere sere mi n toma.

Wi u Kirisi wura
tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:8-9)

32 Yesu maa nɛɛ, baawure wi u man wura
tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yɛ̃ro wura nɛn
Baaban wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.
33 Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ,
kon maa yɛ̃ro yina nɛn Baaban wuswaaɔ wi u
wãa wɔllɔ.

Alafia ka takobin gari
(I maa mɛɛrio Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa
handuniaɔ n ka alafia wɛ̃, aawo, takobiwa na
ka na.
35 Na nawa n ka sannɔ doke bii tɔn durɔ ka
win tundon suunu sɔɔ, ka maa bii tɔn kurɔ ka
win mɛron suunu sɔɔ, ka maa kurɔ mɔro ka
win dwaa mɛron suunu sɔɔ.
36 Tɔnun yɛnugibu beya ba ko n sãa win
yibɛrɛba.
37 Wi u win tundo ɩ̀ kun mɛ win mɛro kĩ n
man kere u ɩ̀ tura u n ka sãa nɛgii. Nge mɛya
wi u win bii kĩ n man kere u ɩ̀ tura u n ka sãa
nɛgii.
38 Ma wi u kun win dãa bunanaru sue u n
ka man swĩi u ɩ̀ tura u n ka sãa nɛgii.
39 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gõru kĩru
u koo tu bia. Adama wi u win wãaru yina nɛn
sõ u koo tu wa ka gem.

Aren gari
(I maa mɛɛrio Maaku 9:41)

40 Yesu maa nɛɛ, wi u bɛɛ dam koosia nɛna
u dam koosia. Wi u maa man dam koosia, u
wi u man gɔrima dam koosiawa.
41 Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia yèn
sõ u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u koo are wa nge
Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u maa tɔn geo dam
koosia, yèn sõ u sãa tɔn geo, u koo are wa nge
tɔn geogii.
42 Wi u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo gãanu kã yèn
sõ u sãa nɛn bõɔ, baa ɩ̀ n nim nɔruram na, na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, yɛ̃ro kun win are biamɔ.

11

Yohanu Batɛmu kowon gɔrobu
(I maa mɛɛrio Luku 7:18-35)

1 Sanam mɛ Yesu u win bwãabu wɔkura
yiru ye bwisi yi kã u kpa, u doona min di u
da bera yen wuu marosu gia u ka keu sɔ̃ɔsi
kpa u maa ka waasu ko.

2 N deema Yohanu Batɛmu kowo u Yesu wi
ba mɔ̀ Kirisin sɔman gari nua sere pirisɔm
diru mi u wãa. Yera u nùn win bwãabun
gabu gɔria
3 bu ka nùn bikia, wiya wi u koo be na? Nge
ba n kpao mara.
4 Yesu bu wisa u nɛɛ, i gɔsiro i Yohanu tusia
ye i nua ka ye i wa.
5 Wɔ̃koba yam waamɔ, yɛmɔba sĩimɔ, ba
be ba bara disigiru mɔ bɛkiamɔ bu ka
dɛɛra, sosoba gari nɔɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ
gɔrin di, ma ba sãarobu Labaari gea waasu
kuammɛ.
6 Doo nɔɔrugiiwa wi nɛn gari kun
torasiamɔ.
7 Ye Yohanun bwãaba sĩa Yesu u Yohanun
gari tɔn dabiru sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ, mba i yara i
mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ?
Aawo.
8 N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Durɔ wi u
yãa bɛɛrɛginu sebua? Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ be ba yãa
bɛɛrɛginu sebua ba wãa sina kpaanɔ.
9 Mba i re kobu da. Gusunɔn sɔmɔwa i
mɛɛrim da? Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yɛ̃ro mam
Gusunɔn sɔmɔ kere sere mi n toma.
10 Domi Yohanu wiya wìn sɔ̃ Gusunɔn
gari nɛɛ, “N wee na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn
wuswaaɔ wi u koo wunɛn swaa sɔmɛ.”
11 Ka gem na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, be tɔn kurɔba mara
sɔɔ goo kun Yohanu Batɛmu kowo kere.
Adama wi u yãkabu bo ban te Gusunɔ u swĩi
sɔɔ u nùn kere.
12 Saa mìn di Yohanu wi u waasu mɔ̀ sere
ka tɛ̃ ba ban te kasuwa ka dam, ma damgiba
tu mwaamɔ.
13 Mɔwisi u ban ten gari gerua win wooda
sɔɔ. Gusunɔn sɔmɔbu kpuro ba maa yi gerua
sere ka Yohanu Batɛmu kowon waati.
14 I n kĩ i tubu, wiya Eli wi, wi u koo ra na.
15 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
16 Mba kon ka tɛ̃n tɔmbu weesina. Ba ka
bibu weenɛ be ba sɔ̃ yaburɔ ba sokunamɔ ba
mɔ̀,
17 sa bɛɛ guuru soowa ma i ɲ̀ yawa, sa bɛɛ
gɔɔ womu kua, i ɲ̀ maa swĩ.
18 Domi Yohanu Batɛmu kowo u na u ɲ̀ di
u ɲ̀ nɔra nge gabu, ma ba nɛɛ u wɛrɛkunu
mɔwa.
19 Tɔnun Bii maa na u dimɔ u nɔrumɔ, ma
ba gerumɔ ba mɔ̀ u sãa dim kĩro ka tam nɔro,
ka maa gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobun
bɔrɔ. Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra sɔ̃ɔsi ma yi
sãa gem yin kookoosun di.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Luku 10:13-15)

20 Ma Yesu u wuu si gerisim wɔri mi u sɔm
maamaakigii dabinu kua, domi sin tɔmba
kun bwisika ba ben gɔ̃ru gɔsie.
21 U nɛɛ, nuku sankiranugiiwa wunɛ
Kɔrasɛni. Nuku sankiranugiiwa wunɛ
Bɛsaida, domi bà n sɔm maamaakigia ye kua
Tiri ka Sidoni sɔɔ ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ,
wuu sin tɔmbu ba ko n daa gɔ̃ru gɔsie saa
tɛɛbun di ba n sɔ̃ torom sɔɔ ba n saaki sebua
nuku sankiranun sɔ̃.
22 Yen sɔ̃, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siribun sanam sɔɔ
Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka bɛɛ.
23 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyɔ kaa suara
sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere
gɔriɔ. Domi sɔm maamaakigia ye ya koora
wunɛ sɔɔ, yà n koora Sodomuɔ, wuu ge, ga n
wãa ka gisɔ.
24 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siribun sanam
Sodomugia koo ko kpakaka ka wunɛ.

I na nɛn mi i wɛ̃rabu mwa
(I maa mɛɛrio Luku 10:21-22)

25 Saa ye sɔɔ, Yesu u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka
tem Yinni, na nun siara yèn sɔ̃ a yabu ye
bibu sɔ̃ɔsi baa mɛ a ye bwisigibu ka yɛ̃rugibu
berua.
26 N wã Baaba, domi mɛya n ka nun naawa
wunɛn kĩru sɔɔ.
27 Nɛn Baaba man baayere kpuro wɛ̃. Goo
sari wi u Bii wi yɛ̃ ma n kun mɔ Baaba wi.
Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ̃ ma n kun mɔ
Bii ka maa wi Bii u kĩ u nùn sɔ̃ɔsi.
28 I na nɛn mi bɛɛ kpuro, bɛɛ be i ka bɛɛn
sɔmunu wasira, kon bɛɛ wɛ̃rasia.
29 I wuro n bɛɛ kpara kpa i ko nɛn bwãabu,
domi nɛ tɔn duuduo ka tii kawowa, mɛya kon
de i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
30 Domi yoo te kon bɛɛ diisia ta ɲ̀ wahala
mɔ, sɔmu ni kon maa bɛɛ sɔbi nu ɲ̀ bunu.

12

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

1 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu
sɔɔ, Yesu ka win bwãabu ba alikama gbaaru
bukianɛ ba doonɔ. N deema gɔ̃ɔra win
bwãabu mɔ̀ ma ba alikama wɔka ba temmɔ.
2 Ye Falisiba ba wa mɛ, ba Yesu sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, u mɛɛrio ye win bwãaba mɔ̀ ye wooda
ya nɛɛ bu ku ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
3 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ɲ̀ garire ye Dafidi
kua sanam mɛ gɔ̃ɔra bu mɔ̀ wi ka win tɔmbu?
4 U dua Gusunɔn dirɔ ma u pɛ̃ɛ sua ye ba
Gusunɔ yiiye ma wi ka win tɔmbu ba di. N
deema n ɲ̀ weenɛ bu pɛ̃ɛ ye di ma n kun mɔ
yãku kowobu tɔna.
5 Nge i ɲ̀ garire Mɔwisin wooda sɔɔ ma tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãku kowo be ba sɔmburu
mɔ̀ sãa yerɔ, ba ku ra tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm
nɔɔwɛ. Ba ɲ̀ maa sãa taarɛgibu.
6 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gãanu wãa mini ni
nu sãa yeru kpãaru kere.
7 I n daa tuba ye Gusunɔn gari gerua yi yi
nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kĩ, n ɲ̀ mɔ yãkuru,” i ɲ̀
daa taarɛ sarirugibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
8 I de i n yɛ̃ ma Tɔnu Biiwa u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
kua.

Durɔ wìn nɔm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

9 Ma Yesu doona min di, u dua ben mɛnnɔ
yerɔ.
10 Durɔ goo wãa mi, wìn nɔm teu ga gu. Be
ba wãa mi, ba Yesu bikia ba nɛɛ, ɲ n man na, n
weenɛ bu tɔnu bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ? Ba
gerua mɛ, bu ka wa bu nùn durum mani.
11 Ma Yesu maa bu bikia u nɛɛ, bɛɛn goo ù
n yãaru mɔ ma ta nùn dɔkɔ kpiriru wɔriri tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ, u ɲ koo da u tu gawa u yara?
12 Tɔnu kun yãaru kere mi n toma? N n
mɛn na, ya wã tɔnu u gea ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ.
13 Yera u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u win nɔmu
ge dɛmiɔ.
U ge dɛmia ma ga wɛ̃ra nge gen teu.
14 Falisiba ba yara ba da ba wesiana mɛ ba
koo ko bu ka Yesu go.

Sɔm kowo wi Gusunɔ u gɔsa

15 Ye Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn gowa, u
gɛɛra saa min di ma tɔn dabira nùn swĩi. Ma
u barɔbu kpuro bɛkia.
16 Adama u bu sɔ̃ɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa
goo sɔ̃ wi u sãa.
17 N koora nge mɛ, kpa gari yi Gusunɔn
sɔmɔ Esai u yorua yi ka koora.
18 Gari yi sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ,
"Nɛn sɔm kowo wi na gɔsa wee,
nɛn kĩnasi wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa.
Na kon nùn nɛn hunde wɛ̃,
kpa u nɛn gem kpara bwesenu kpuron mi.
19 U ɲ ka goo sikirinamɔ u ɲ maa gbãramɔ.
Mɛya maa goo kun win nɔɔ nɔɔmɔ wuun
suunu sɔɔ.
20 U ɲ koo tɔn be ba sunkure nge kaba
dakura.
U ɲ koo maa bu go baa bà n sãa nge fitila ge
ga gɔɔ dɔɔ,
sere u ka de gem mu tabu di,
21 kpa bwesenu kpuro nu nin yĩiyɔbu doke
win yĩsiru sɔɔ."

Yesu ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 3:22-30, Luku 11:14-23)

22 Ba ka Yesu durɔ goo naawa wi wɛrɛkunu
nu kua wɔ̃ko ka soso. Yesu durɔ wi bɛkia. U
yam wa ma u gari gerubu wɔri.
23 Ma tɔn wɔru kpuro ga biti soora ga nɛɛ, ɲ
n man na ka gem n ɲ Dafidin sikadobu mini
re?
24 Adama ye Falisiba ba nua mɛ, yera ba
gerua ba nɛɛ, wɛrɛkunun sunɔ Beseburun
dama Yesu u ka wɛrɛkunu giramɔ.
25 Nge mɛ Yesu ben bwisikunu yɛ̃, u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bandu baatere tèn tɔmbu ba
tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ ta koo ko bansu.
Mɛya maa wuu baagere ɲ kun mɛ yɛnu
baagere gèn tɔmbu ba tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ
sɔɔ ga ɲ koo tɛ.
26 N n mɛn na, Setam yà n Setam giramɔ,
ya ka yen tii tabu mɔ̀wa. Amɔna yen bandu
ta koo ka tɛ.
27 N n sãa Beseburun dama na ka
wɛrɛkunu giramɔ, ka weren dama bɛɛn
bwãaba ka nu giramɔ. Yenin sɔ̃na ben tii
ba koo sɔ̃ɔsi ma i tore.
28 Adama ɲ n Gusunɔn Hunden na, na
ka wɛrɛkunu giramɔ, yeya ya sɔ̃ɔsimɔ ma
Gusunɔ u bandu swĩi bɛɛn suunu sɔɔ.
29 Amɔna tɔnu koo ka du damgiin yɛnuɔ u
ka win yãnu gura ma n kun mɔ u gina gbia u
damgii wi bɔkua. U n nùn bɔkua, yera u koo
kpĩ u win yãnu gura.
30 Wi u kun sãa nɛgii u ka man yibɛrɛ tɛɛru
nɛniwa. Ma wi u ku ra gãanu mɛnnɛ ka nɛ
sannu u ra ni yarinasiewa.
31 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɔmba koo kpĩ bu
toranu kpuro ka gari kam gerubu kpuron
suuru wa. Adama wi u Hunde Dɛɛro gari
kam gerusimɔ, u ɲ yen suuru wasi pai.
32 Baawure wi u nɛ Tɔnun Bii gari kam
gerusi ba koo yɛ̃ro suuru kua. Adama
baawure wi u Hunde Dɛɛro gari kam
gerusimɔ, ba ɲ yɛ̃ro suuru kuammɛ saa gisɔn
di sere ka sia mam.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-45)

33 Ma Yesu maa nɛɛ, à n dãa geeru duura
kaa bii geenu wa. À n maa dãa kɔ̃suru duura
bii kɔ̃suna kaa sɔri. Domi dãrun binun diya
ba ra tu tubu.
34 Waa gɔsɔrun bweseru bɛɛ! Amɔna i
ko ka gari gee gere bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu.
Domi ye ya yiba gɔ̃ruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga
gerumɔ.
35 Tɔn geo u ra gãa geenu yarewa gãa geenu
sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ. Tɔn kɔ̃so maa
gãa kɔ̃sunu yaramɔ gãa kɔ̃sunu sɔɔn di ni nu
berua win gɔ̃ruɔ.
36 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gari kpuro yi tɔmba
gerumɔ, yi sɔɔra ba koo bu siri siribun
sanam.
37 Domi wunɛn garin diya ba koo nun gem
wɛ̃. Yin min diya ba koo maa nun taarɛ wɛ̃.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32)

38 Yera wooda yɛ̃robu ka Falisi gabu ba
Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, keu koosio, sa kĩ a yĩreru
garu ko su wa.
39 U bu wisa u nɛɛ, tɛ̃n tɔn kɔ̃sobu be ba ɲ
ka Gusunɔ turo yɔ̃ ba yĩreru bikiamɔ. Adama
yĩreru garu maa sari te ba koo bu sɔ̃ɔsi ma n
kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.
40 Domi nge mɛ Yonasi kua sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka
wɔ̃kuru ita swãa bakan nukurɔ, nge mɛya
maa nɛ Tɔnun Bii kon ko sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka wɔ̃kuru
ita tem nukurɔ.
41 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu ba koo
tɛ̃n tɔmbu seesi bu bu taarɛ wɛ̃ domi ba

ben wãaru gəsia Yonasin waasun sɔ̃. Wee tɛ̃
gãanu wãa mini ni nu Yonasi kere.
42 Siribun sanam tən kurə sunə wi u na saa
nim nəən sɔ̃ə yɛ̃san di u koo tɛ̃n təmbu seesi u
bu taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ win tem tonde mìn di u na
u ka Salomənn bwisin gari nə. Wee tɛ̃ gãanu
wãa mini ni nu Salomənn kere.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Luku 11:24-26)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n doona
tənun min di, nu ra n bəsuwa mi gãanu ku ra
kpi nu n wɛ̃ra yeru kasu nu n bie.
44 Yera nu ra nɛɛ, nu koo gəsira nin wãa
yerə mìn di nu raa doona. Nu ra wuramɛ kpa
nu deema ta wãa diiru ta kurare ta sənde.
45 Kpa nu da nu ganu nəəba yiru kasuma
ni nu ni kɔ̃suru kere kpa nu du yɛ̃ro səə nu
n wãa mi. Ma durə win wãa gbiikiru ta koo
sãaya ka sere dãakiru. Nge mɛya n ko n ko ka
tɛ̃n tən kɔ̃so beni.

Berà ba sãa Yesun wənəbu

ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21)

46 Sanam mɛ Yesu u ka tən wəru gari mò,
wee win mɛro ka win wənəbu ba yɔ̃ təəwə ba
kĩ bu ka nùn gari ko.
47 Sanam mɛya goo nùn sɔ̃əwa u nɛɛ,
wunɛn mɛro ka wunɛn wənəbu ba yɔ̃ təəwə
ba kĩ bu ka nun gari ko.
48 Adama Yesu u yɛ̃ro bikia u nɛɛ, wara nɛn
mɛro. Berà maa nɛn wənəbu.
49 Ma u win bwãabu nəmu tĩi u nɛɛ, beya
mini be ba sãa nɛn mɛro ka nɛn wənəbu.
50 Domi baawure wi u nɛn Baaba
wərukoon kĩru mò, wiya nɛn wənə ka nɛn
sesu ka nɛn mɛro.

13

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8)

1 Sɔ̃ə tee te səə, Yesu u yara yɛnun di u da u
sina daa burerun goorə.
2 Ma tən wəru ga nùn mɛnnɛ sere u dua goo
nimkuu səə u sina. Ma tən be kpuro ba yɔ̃ daa
bure ten goorə.
3 U bu gãa dabinu sɔ̃əwa ka mənnu u nɛɛ,
durə goowa yara u dĩa bweseru yɛ̃kam dəə.
4 Nge mɛ u yɛ̃kamə sukum wəri swaa baarə,
ma gunəsu na su di.
5 Ma sukum gam wəri kpee saara wəllə mi
tem kun duku. Ma mu kpia mii mii yèn sɔ̃
tem kun duku mi.
6 Sanam mɛ sɔ̃ə gura u kpii te yania ta gbera
yèn sɔ̃ ta ɲ̀ gbini bɛkɛ mə.
7 Sukum gam maa wəri sãkin suunu səə.
Ma sãki ka mu kpɛ̃a sannu ma yi mu sɛ̃kenɛ
yi go.
8 Adama sukum gam wəri tem gem səə ma
mu binu mara, gam gum wunəbu (100), gam
gum wata, gam gum tɛna.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mə u ka nə, u nəəwə.

Mənnun asansi
(I maa mɛɛrio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

10 Yera win bwãaba da ba nùn deema ba
bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na u ra ka bu mənnu
gari sɔ̃.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, bɛɛya ba Gusunən
bandun asiri sɔ̃əsi, adama be ba tie, ba ɲ̀ bu
sɔ̃əsi.
12 Domi wi u gãanu mə, wiya ba koo sosia
kpa win məru tu kpɛ̃a. Adama wi u kun
gãanu mə, fiiko ye u mə, yera ba koo maa nùn
wərari.
13 Yenin sɔ̃na na ka bu mənnu gari sɔ̃əmə.
Domi ba mɛɛrimə adama ba ɲ̀ waamə. Ba
swaa daki adama ba ɲ̀ nəəmə n sere bu yeeri.
14 Nge mɛya gari yi Esai u gerua ben sɔ̃ yi
sɔ̃əsiramə, ye u nɛɛ,
"I ko n nəəmə ka gem, adama n ɲ̀ koo bɛɛ
yeeri.
I ko n mɛɛrimə adama i ɲ̀ ko i wa.
15 Domi tən benin gɔ̃ru ga ɲ̀ biti mə.
Ba ben tiin swaa kɔ̃rua, ba nəni yinwa.
Kpa bu ku wa ka ben nəni.
Kpa bu ku nə ka ben swaa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Kpa bu ku raa ka gəsirama nɛn mi n ka bu
bɛkia."
16 Doo nəərugiba bɛɛ, yèn sɔ̃ bɛɛn nəni
waamə, bɛɛn swaa maa nəəmə.
17 Ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, Gusunən səməbu
dabiru ka win tən geobu ba kĩa bu wa ye i
waamə tɛ̃, ba ɲ̀ maa ye wa. Mɛya ba maa kĩa
bu nə ye i nəəmə tɛ̃, ba ɲ̀ maa nua.

Mən ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

18 Ma Yesu u nɛɛ, tɛ̃ i mən ten tubusianu
nəəwə tè ta ka bwese yɛ̃ko yã mi.
19 Be ba Gusunən bandun gari nəəmə ma
yi ɲ̀ bu yeeri, ba ka swaa baaru weenɛ mi
bwese te, ta wəri. Tən kɔ̃so wi, u ra nɛ u wuna
ye ba duura ben gɔ̃ruə.
20 Gaba maa ka kpee saaran tem mɛ weenɛ
mi bwese ten gara wəri. Ba gari yi nəəmə, mii
mii ba yi mwaamə ka nuku dobu.
21 Adama ba ɲ̀ derimə yi gbini ko ben
gɔ̃ruə. Ma ba ɲ̀ yɔ̃ramə n ka tɛ. Sanam mɛ
wahala ɲ̀ kun mɛ nəni swãara tunuma gari
yin sɔ̃ kpa bu biru wura yande.
22 Gaba maa bwese te mwa nge tem
sãkunugum səə. Ba gari yi nua adama
handunian wãarun wururabu ka gobin nəni
wɔ̃kubu bu gari yi tɛɛsi, yi ɲ̀ maa binu mara.
23 Gaba maa bwese te mwa nge tem gem
səə. Beya be ba gari yi nəəmə ma yi bu

yeerimə. Ma ba binu marumə gabu wunəbu (100), gabu wata, gabu tɛna.

Yaka kɔ̃susun məndu

24 Yesu kpam bu məndu kua u nɛɛ, n wee ye Gusunən bandun gari yi ka weenɛ. Durə goowa u dĩa bwese geeru duura win gbaarə.

25 Sanam mɛ baawure kpuro u dweeya, durə win yibɛrɛ u na, u yaka kɔ̃susu duura alikama ye səə, ma u doona.

26 Ma alikama ya kpia ya kpɛ̃a ya marumə, ma yaka kɔ̃su si, su maa kpia ma ba kpɛ̃a sannu.

27 Gbaa yɛ̃ron səm kowoba na ba nɛɛ, yinni, n ɲ dĩa bwese geera a duura wunɛn gbaarə? Ma gian diya yaka kɔ̃su sini.

28 Ma u bu wisa u nɛɛ, yibɛrɛwa, u kua mɛ. Səm kowo be, ba nùn bikia ba nɛɛ, ɲ n mɛn na, a kĩ su da su yaka kɔ̃su si wukiri?

29 Ma u nɛɛ, aawo domi ì n su wukirimə tɛ̃, ka alikama sanna ko i ra wukiri.

30 I de ye yiru kpuro yu kpɛ̃a sannu sere gɛ̃ɛbun saa yà n tura. Sanam mɛya kon səm kowobu sɔ̃ bu gina yaka kɔ̃su si mɛnnə bu bəkunu ko bu dɔ̃ə doke, yen biru bu sere alikama gɛ̃ bu mɛnna nɛn biraru səə.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛɛrio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19)

31 Yesu kpam bu məndu garu kua u nɛɛ, Gusunən banda ka mutaadin bima weenɛ ye durə goo u sua u duura win gbaarə.

32 Dãa binu kpuro səə yeya ya piiburu bo. Adama yà n kpia ya kpa ya gberun kiku baagere kpãaru kere. Domi ya ra ko dãru sere gunəsu ra nɛ su sin sokunu ko ten kãasin wəllə.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari

(I maa mɛɛrio Luku 13:20-21)

33 Yesu kpam bu məndu garu kua u nɛɛ, Gusunən banda ka pɛ̃ɛ seeyatia weenɛ ye kurə goo sua u doke sakaku nəə itan som səə, ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Məndun yaasi

(I maa mɛɛrio Maaku 4:33-34)

34 Ka mənna Yesu u ra tən wəru gari yi kpuro sɔ̃, u ku ra bu gãanu sɔ̃ n kun ka mənnu.

35 Nge mɛya Gusunən səmən gari yi koora yi yi nɛɛ,

"Mənna ko na n da ka bu gari sɔ̃. Na kon maa ye gere batuma səə ye ya kukua saa handunian taka kobun di."

Yesu yaka kɔ̃susun gari tubusia

36 Sanam mɛya Yesu u seewa tən wəru gen min di u dua yɛnuə. Ma win bwãaba da win mi ba nɛɛ, a sun mən te tubusio te ta ka yaka kɔ̃su sin gari yã mi.

37 Ma u bu wisa u nɛɛ, Tənun Biiwa u dĩa bwese gee te duura.

38 Handunia yera ya sãa gbaaru. Gusunən bandun biba ba sãa dĩa bwese gee te. Tən kɔ̃so win biba ba maa sãa yaka kɔ̃su si.

39 Setamwa maa sãa yibɛrɛ wi u su duura. Gɛ̃ɛbun saa maa sãa handunian kpeeru. Gusunən gəradobara ba maa sãa gbaa səm kowobu.

40 Nge mɛ ba ra yaka kɔ̃susu wunɛ bu dɔ̃ə doke, nge mɛya n ko n ko handunian kpeeru səə.

41 Tənun Bii u koo win wəllun gəradoba gərima, bu ka baayere wuna ye ya təmbu torasiamə mi u bandu dii, ka be ba kɔ̃sa mɔ̀.

42 U koo maa bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ə wi u ku ra gbi səə, mi ba koo wiru nəma səndi bu swĩ.

43 Sanam mɛ səərа be ba kua ye Gusunə u bikia ba ko n ballimə nge sɔ̃ə mi ben Baaba u bandu swĩi. Wi u swaa mə u ka nə, u nəəwə.

Dukia ye ya beruan gari

44 Yesu maa nɛɛ, Gusunən bandu ta maa sãawa nge dukia ye ya berua gbaaru səə. Ye durə goo ye kamɛ ma u ye berum sənwa. Ma u da ka nuku dobu u dəra kpuro ye u mə, ma u gəsirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

45 Yesu maa nɛɛ, Gusunən bandu ta maa sãawa nge goo gobigii ni nu wã, ni tenku goo u kasu.

46 Sanam mɛ u nin teeru wa te ta gobi mə too, ma u da u win baayere dəra ye u mə, ma u tu dwa.

Yãakororun gari

47 Yesu maa nɛɛ, Gusunən bandu ta kpam sãawa nge yãakororu te ba ra kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku səə kpa tu swɛ̃ɛ bwese bweseka mwa.

48 Tà n yiba ba ra gawamɛ guruə, kpa bu sina bu gəsi ye ya wã bu doke bireru səə, kpa bu ye ya kun gea sãa yari.

49 Nge mɛya n ko n sãa handunian kpeeru səə. Wəllun gəradoba ba koo na bu tən kɔ̃sobu ka geegibu wunana.

50 Kpa bu tən kɔ̃so be doke dɔ̃ə wi u ku ra gbi səə. Miya ba koo nəma wiru səndi bu swĩ.

Dukia kpaa ka gura

51 Yesu u bu bikia u nɛɛ, yabu ye kpuro ya bɛɛ yeeri?

Ma ba nɛɛ, oo.

52 Yera u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, wooda yɛ̃ro baawure wi u Gusunən bandun gari gia, u ka yɛnu yɛ̃ro weenɛ wi u gãa kpaanu ka gãa gurunu wunamə win dukian di.

Nasarɛtigiba kun Yesu wure

(I maa mɛɛrio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

53 Ye Yesu u mən ni kpuro kua u kpa, ma u doona min di.

54 U da win tiin wuuə ma u təmbu keu sɔ̃əsim wəri ben mɛnnə yerə sere be kpuro ba biti soora. Ma ba nɛɛ, man diya u bwisi yinin bweseru waama. Aməna u ka kpĩa u səm maamaakigii nini mɔ̀.

55 N ɲ dãa dãkon bii wi mini? N ɲ wiya
wi Maari mara? N ɲ win wənəba Yakəbu ka
Yosɛfu ka Siməə ka Yudu?
56 N ɲ ka win sesubu kpuro sanna sa wãa
mini? N n mɛn na, man diya u dam mɛ kpuro
wa.
57 Yeni kpuro ya bu yinari bu nùn naanɛ
doke. Yera Yesu bu sõəwa u nɛɛ, gam sari mi
Gusunən səmə ku ra n bɛɛrɛ mə ma n kun mə
win tiin temə ka win yɛnuə.
58 U ɲ maa səm damgii dabinu kue mi, ben
naanɛ dokebu sarirun sõ.

14

Yohanu Batɛmu kowon gəə
(I maa mɛɛrio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

1 Saa ye səəra Herodu, Galilen tem yɛ̃ro u
Yesun baaru nua.
2 Ma u win səm kowobu sõəwa u nɛɛ,
Yohanu Batɛmu kowowa u seewa gərin di.
Yen sõna u dam mə u ka səm maamaakiginu
mɔ̀.
3-4 N deema Yohanu Batɛmu kowo raa
Herodu sõəwa ma n ɲ weenɛ u win wənə
Filipun kurə Herodia sua kurə. Yen sõna
Herodu u Yohanu Batɛmu kowo mwa ma
u dera ba nùn bəkua ba doke pirisəm dirə
Herodia win sõ.
5 Ma u kĩ u nùn go, adama u təmbun nənu
nasie yèn sõ ba nùn mɛɛra Gusunən səmə.
6 Adama dəma te ba Herodun maru tõru
yaayamə, Herodian bii wəndia u dweebu
dua u yawa. N Herodu dore,
7 sere u nùn nəə mwɛɛru kua ka bõri u ka
nùn wɛ̃ ye u koo nùn bikia kpuro.
8 Ye u win mɛron gere nua u Herodu sõəwa
u nɛɛ, a man Yohanu Batɛmu kowon wiru
wɛ̃ɛma mini pɛrɛnti səə.
9 Sunə win nukura sankira, adama u nɛɛ bu
nùn tu wɛ̃ɛyə. U gerua mɛ yèn sõ u bõrua win
təmbun wuswaaə.
10 Ma u gəra ba Yohanu wiru bura pirisəm
dirə.
11 Ba wii te kpɛ̃ɛma pɛrɛnti səə ba bii wi wɛ̃
ma u ka win mɛro tu daawa.
12 Ma Yohanun bwãaba na ba win goru sua
ba sikua ma ba da ba Yesu sõəwa.

Yesu u təmbu nərəbun

suba nəəbu diisia
(I maa mɛɛrio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

13 Ye Yesu u nua mɛ, u doona min di. U goo
nimkuu dua u da gbaburə wi turo. Sanam
mɛ təmba nua mɛ, ba yara wusun di ma ba
nùn naa gira mi gia ka naasu.
14 Ye Yesu u yara goon di, u tən wəru guna
wa. Ben wənwənda nùn mwa ma u yande
ben barəbu bɛkiam wəri.
15 Sanam mɛ sõə duə win bwãaba na win
mi ba nɛɛ, wee, gbaburu səəra sa wãa mini,
sõə maa kpa. A tən be karo bu da baru kpaanə
bu ben tii dĩanu dwia.
16 Ma Yesu bu sõəwa u nɛɛ, n ɲ tilasi bu ka
doona. Bɛɛn tii i bu dĩanu wɛ̃ɛyə.
17 Yera ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nəəbu tənawa sa mə mini
ka swɛ̃ɛ yiru.
18 Ma u nɛɛ, i man ye wɛ̃ɛma mini.
19 Yen biru u nɛɛ, tən wəru ge, gu yakasu
yamə gu sina. Ma u pɛ̃ɛ nəəbu ka swɛ̃ɛ yiru
ye sua u wuswaa seeya wəllə u Gusunə siara.
Ma u pɛ̃ɛ ye murura u win bwãabu wɛ̃ ba tən
wəru ge yabua.
20 Ben baawure di u deba. Ye ba di n tiara
ba gure birenu wəkura yiru səə ba ka doona.
21 Be ba di ben geera tura tənu nərəbun
suba nəəbu (5.000), tən kurəbu ka bibu baasi.

Yesu u sĩimə nim wəllə
(I maa mɛɛrio Maaku 6:45-52, Yohanu 6:15-21)

22 Yen biru mii mii Yesu dera win bwãaba
goo nimkuu dua ba nùn gbiiyə bu ka təbura
guru giə. Sanam mɛya win tii u tən wəru
yarinasiamə.
23 Ye u bu yarinasia u kpa u yəəwa guuru
wəllə wi turo u ka kanaru ko. Ma u wãa mi,
wi təna, sere yam mu ka tĩra.
24 N deema saa ye səə, goo nimkuu ge,
ga wãa nim suunu səə. Nim kurenu gu
bərikiamə yèn sõ woo ga gu nəm bira koosi.
25 Buru buru yam sãreru, yera Yesu u sĩimə
nim wəllə u dəə win bwãabun bera gia.
26 Adama sanam mɛ ba nùn wa u sĩimə nim
wəllə, ba bɛrum soora ba nɛɛ siiniwa.
Ma ba kuuki wəri bɛrum saabu.
27 Adama mii mii Yesu ka bu gari kua u nɛɛ,
i ku mwia kpana, nɛna, i ku bɛrum ko.
28 Yera Piɛɛ nùn sõəwa u nɛɛ, Yinni, ɲ n
wunɛn na, a man nəə kɛ̃ɛyə n na wunɛn mi
nim wəllə.
29 Ma Yesu nɛɛ, a na.
Yera Piɛɛ u yara goon di u nim nəə səndi u
sĩimə u dəə Yesun mi.
30 Adama ye u woo laakari kua bɛrum nùn
mwa. Ma nge mɛ u nummə u wura kua u nɛɛ,
Yinni, a man faaba koowo.
31 Mii mii Yesu nəma dɛmia u nùn nɛnua
ma u nɛɛ, naanɛ doke piibugii wunɛ, mban
sõna a sika kua.
32 Be yiru kpuro ba dua goo səə ma woo ga
mari.
33 Yera be ba wãa goo ge səə, ba yiira Yesun
wuswaaə ba nɛɛ, ka geema wunɛ Gusunən
Biiwa.

Yesu u barəbu bɛkia Genɛsarɛtin temə
(I maa mɛɛrio Maaku 6:53-56)

34 Ba təbura ba kpa ba tura Genɛsarɛtin
temə.
35 Tem min təmba Yesu tuba ma ba win
labaari yɛ̃bi yam kpuro ma u tunuma. Ma ba
ka nùn ben barəbu kpuro naawa.

36 Ba nùn kana u gesi de bu win yaberun
swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba
bɛkura.

15

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Maaku 7:1-13)

1 Yera Falisiba ka wooda yɛ̃robu gabu ba na
Yesun mi saa Yerusalɛmun di, ba nùn bikia
ba nɛɛ,
2 mban sɔ̃na wunɛn bwãabu ba ɩ̀ bɛsɛn
sikadoban deema mɛm nɔɔwamme. Domi ba
ku ra niɛ bu sere di.
3 Yesu bu wisa u nɛɛ, bɛɛ maa ni, mban
sɔ̃na i ra Gusunɔn wooda sare ma i sere bɛɛn
deema nɛni.
4 Domi Gusunɔ u nɛɛ, "A wunɛn tundo ka
wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ." U maa nɛɛ, "Wi u
win tundo ɩ̀ kun mɛ win mɛro kɔ̃sa gerusi ba
koo nùn gowa."
5 Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù n win
tundo ɩ̀ kun mɛ win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, win
dukia ye u koo kpĩ u ka nùn somi ya kua
Gusunɔgia,
6 n ɩ̀ maa weenɛ durɔ wi, u win tundo ɩ̀
kun mɛ win mɛro somi. Nge mɛya i Gusunɔn
gari tɛɛsimɔ ma i bɛɛn deema swĩi.
7 Murafiti bɛɛ, ka geema bɛɛn sɔ̃na Gusunɔ
u gerua saa Esain nɔɔn di u nɛɛ,
8 "Tɔn beni ba man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ka nɔɔ.
Adama ben gɔ̃ru ga ka man toma.
9 Kama ba man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔ̃ɔsiru."

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa mɛɛrio Maaku 7:14-23)

10 Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nɛɛ, i nɔɔwɔ
kpa i de n bɛɛ yeeri.
11 N ɩ̀ mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ sɔɔ yera ya
nùn mɔ̀ disigii, ma n kun mɔ ye ya yarimɔ saa
win nɔɔn di, yeya ya ra tɔnu ko disigii.
12 Yera win bwãaba na win mi ba nɛɛ, n ɩ̀
a yɛ̃ ma gari yi a gerua mi, yi Falisiba duawa
mi ya.
13 U bu wisa u nɛɛ, dãru baatere te
nɛn Baaba wɔrukoo kun duure ba koo tu
wukawa.
14 I bu derio. Swaa gbio wɔ̃koba. Wɔ̃ko
ù n maa win wɔ̃kosi swaa gbiiye be yiru
kpurowa ba koo tokoro wɔri.
15 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sun mɔn te
tubusio.
16 Yesu u nɛɛ, n ɩ̀ bɛɛn tii yeeri ka tɛ̃?
17 I ɩ̀ yɛ̃ ma ye ya dumɔ nɔɔ sɔɔ kpuro
nukurɔwa ya dɔɔ? Ma ɩ̀ n sosi ya koo yari
wasin di.
18 Adama ye ya yarimɔ nɔɔn di, gɔ̃run diya
ya wee. Yeya ya ra tɔnu ko disigii.
19 Domi gɔ̃run diya bwisiku kɔ̃sunu wee,
ka tɔn goberu, ka sakararu, ka kɔ̃ɔ mɛnnabu
tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka weesu ka tɔn
sankubu.
20 Yeya mi, ye ya ra tɔnu ko disigii. Adama
nɔm kɛsɛnun dibu ku ra tɔnu ko disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu

naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Maaku 7:24-30)

21 Yen biru Yesu doona min di u da Tiri ka
Sidonin bera gia.
22 Kurɔ Kananigii goo wi u wãa bera mi,
u na win mi, ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yinni,
Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
Nɛn bii tɔn kurɔ u wɛrɛkunu mɔ nu nùn nɔni
sɔ̃ɔwa too.
23 Ka mɛ, Yesu kun nùn gari gɛɛ wisa. Ma
win bwãaba na win mi, ba nùn kana u de
kurɔ wi, u doona min di domi u kuuki mɔ̀ u
ka bu swĩi biruɔ.
24 U bu wisa u nɛɛ, Isireliba tɔnan miya ba
man gɔrima be, be ba kɔ̃ɔre nge yãanu.
25 Adama kurɔ wi, u na Yesun wuswaaɔ u
yiira u nɛɛ, Yinni, a man somiɔ.
26 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɩ̀ weenɛ bu
bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu kɔ̃ɔwa.
27 Kurɔ wi nɛɛ, geema, Yinni. Ka mɛ, bɔ̃nu
ra dĩa buri di yi yi wɔruma nin yinnibun
tabulun di.
28 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ,
wunɛn naanɛ dokebu kpã too. N koo nun
kua nge mɛ a kĩ.
Saa ye sɔɔ, ma kurɔ win bii wi, u bɛkura.

Yesu u barɔ dabinu bɛkia

29 Yesu u doona min di u da Galilen daa
burerun goorɔ. Ma u yɔɔwa guuru wɔllɔ u
sina.
30 Yera tɔn wɔru guna na win mi. Ba
ka yɛmɔbu na ka wɔ̃kobu ka alebugibu ka
sosobu, ka kpam barɔ dabinu ba yi Yesun
wuswaaɔ, ma u bu bɛkia.
31 Biti baka tɔn be mwa ye ba wa sosoba
gari mɔ̀, alebugiba bɛkura, yɛmɔba sĩimɔ,
wɔ̃koba yam waamɔ, ma ba Gusunɔ Isire-
liban Yinni siarabu wɔri.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nnɛ diisia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:1-10)

32 Yesu u win bwãabu soka u nɛɛ, tɔn benin
wɔnwɔnda man mɔ̀. Yen sɔ̃ɔ ita wee ye ba ka
wãa nɛn mi, gãanu kun maa bu tie ni ba koo
di. Na ɩ̀ maa kĩ n bu kara ka gɔ̃ɔru kpa bu ku
raa dam bia swaaɔ bu wɔri.
33 Win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mana sa
ko sere dĩanu wa gbaburu sɔɔ mini ni nu koo
tɔn dabi teni debu.
34 Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i sere mɔ.
Ma ba nɛɛ, wasi nɔɔba yiru ka swɛ̃ɛ pi-
iminu ganu.
35 Yesu u tɔn wɔru ge sinasia temɔ.
36 Ma u pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye sua ka swɛ̃ɛ yi, u
Gusunɔ siara ma u murura u win bwãabu wɛ̃
ba tɔn wɔru ge yabua.

37 Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di n tia ba
gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ ba ka doona.
38 Be ba ye di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun
suba nnɛ (4.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi.
39 Ye u tɔn wɔru ge yarinasia u kpa, u goo
nimkuu dua u da Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

1 Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun mi, bu
ka win laakari mɛɛri, ba nùn bikia ba nɛɛ, u
bu sɔ̃ɔsi ka yĩreru garu ma win dam weewa
saa Gusunɔn min di.
2 Adama Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa ye sɔ̃ɔ
kpeeyɔ i ra nɛɛ, yam koo dora gisɔ domi wɔlla
sɔ̃ri.
3 N n bururun na, i ra nɛɛ, gura koo nɛ gisɔ
domi wɔlla swãa ka wɔ̃ka tobe kua. I wɔllun
yĩrenu wunanamɔ, adama i ɲ kpɛ̃ i saa yenin
yĩrenu tubu.
4 Tɛ̃n tɔn kɔ̃sobu be ba ɲ ka Gusunɔ turo
yɔ̃ ba yĩrenu bikiamɔ. Adama yĩreru garu maa
sari te ba koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn
sɔmɔ Yonasigiru.
Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pɛ̃ɛ seeyatia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:14-21)

5 Ye win bwãaba tɔburɔ guru giɔ, ba duari
bu pɛ̃ɛ kusenu ko.
6 Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kpurɛ kpurɛ
ko, i n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛ̃ɛ
seeyatia.
7 Bwãa be, ba wesiana ba nɛɛ, u gerua mɛ
yèn sɔ̃ ba ɲ pɛ̃ɛ kusenu kue.
8 Yesu ben bwisikunu gia ma u bu bikia u
nɛɛ, mban sɔ̃na i wesiana i nɛɛ, yèn sɔ̃ i ɲ pɛ̃ɛ
kusenu kue, yen sɔ̃na na gerua mɛ. Naanɛ
doke piibugii bɛɛ.
9 N ɲ bɛɛ yeeri sere ka tɛ̃? I ɲ pɛ̃ɛ nɔɔbu
ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba
nɔɔbun (5.000) sɔ̃? Ka sukum mɛ n tian
birenun geeru?
10 I ɲ maa pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye yaaye ye na
murura tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn (4.000)
sɔ̃? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru?
11 Amɔna i ɲ ka tuba ma na ɲ ka pɛ̃ɛ yã. I n
tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛ̃ɛ seeyatia.
12 Sanam mɛya bwãa be, ba tuba ma u ɲ ka
pɛ̃ɛ seeyatia yã. Adama u bu sɔ̃ɔmɔwa ba n tii
sɛ ka Falisiba ka Sadusiban sɔ̃ɔsinu.

Piɛɛ u nɛɛ, Yesu u sãawa

wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

13 Yesu u tura Sesare Filipin temɔ. Ma u
win bwãabu bikia u nɛɛ, wara tɔmba gerumɔ
Tɔnun Bii u sãa.
14 Ba nùn wisa ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu
Batɛmu kowowa a sãa. Gaba maa mɔ̀ Eliwa.
Gaba maa kpam gerumɔ wunɛ Yeremiwa ɲ
kun mɛ, Gusunɔn sɔmɔbun turo.
15 Yesu u nɛɛ, bɛɛ maa ni, wara i gerumɔ na
sãa.
16 Simɔɔ Piɛɛ nɛɛ, wuna mi, wi Gusunɔ u
gɔsa, wi, Yinni wason Bii.
17 Yera Yesu nùn wisa u nɛɛ, doo
nɔɔrugiiwa wunɛ Simɔɔ, Yohanun Bii, domi
n ɲ mɔ tɔnu u nun yeni sɔ̃ɔsi, ma n kun mɔ
nɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ.
18 Nɛna na nun sɔ̃ɔmɔ ma na nun soka
kperu *. Kpee ten wɔllɔwa kon nɛn yigbɛru
swĩi. Baa gɔɔn tii u ɲ kpɛ̃ u tu gãanu kua.
19 Wuna kon ban te Gusunɔ u swĩin
kɔkɔrɔba wɛ̃. Ye a yinamɔ handuniaɔ ba koo
ye yina wɔllɔ. Ye a maa wura handuniaɔ ba
koo ye wura wɔllɔ.
20 Yera Yesu win bwãabu nɔɔ goosi u nɛɛ,
bu ku raa goo sɔ̃ ma wiya wi Gusunɔ u gɔsa.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)

21 Saa saa yen min diya Yesu Kirisi u win
bwãabu gari sɔ̃ɔmɔ batuma sɔɔ u nɛɛ, u ɲ koo
ko u kun Yerusalɛmu de, mi guro gurobu ka
yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃roba koo
nùn nɔni sɔ̃. Ba koo nùn gɔ adama sɔ̃ɔ itase u
koo se.
22 Yera Piɛɛ ka nùn da bɔ̃ɔrɔ u nùn gerisim
wɔri u nɛɛ, Gusunɔ u nun bere Yinni, yenin
bwesera kun nun deemamɔ pai!
23 Adama Yesu sĩira u Piɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
gɛɛro nɛn birun di Setam. A kasu a man
torasiawa, domi a ɲ bwisikumɔ nge Gusunɔ,
ma n kun mɔ nge tɔnu.
24 Yen biru Yesu win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
goo ù n kĩ u man swĩi nge bɔ̃ɔ, u win gɔ̃ru kĩru
derio kpa u win tiin dãa bunanaru sua u n ka
man swĩi.
25 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru
u koo tu bia. Adama wi u win wãaru yina nɛn
sɔ̃ u koo ra tu wa.
26 Nge arufaani yerà tɔnu mɔ ù n
handunian gãanu kpuro wa ma u win wãaru
bia. Nge mba n wãa ye tɔnu u koo ka win
wãaru kɔsina.
27 Tɔnun Bii u sisi kam kam ka win Baaban
yiiko ka win gɔradoba sannu. Sanam mɛya u
koo baawure nùn win are kɔsia nge mɛ win
kookoosu nɛ.
28 Geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɔn be ba wãa mini
ben gaba kun gbimɔ bu ka Tɔnun Bii wa u na
nge sunɔ.

* **16:18** ***kperu*** - Yĩsi te ba mɔ̀ Piɛɛ, ten tubusiana kperu.

17

Yesun wasi gəsia
(I maa mɛɛrio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sɔ̃ə nəəba tian biru Yesu Piɛɛ sua ka Yakəbu ka Yohanu, Yakəbun wənə, u ka bu da guu bakaru garun wəllə be tənə.
2 Win wasi gəsia tuki ben nəni səə, ma win wuswaa ballimə nge sɔ̃ə, win yãnu maa burura fem fem nge suru.
3 Yen biru ba Məwisi ka Eli wa ba ka Yesu gari mɔ̀.
4 Yera Piɛɛ u Yesu sɔ̃əwa u nɛɛ, Yinni, n wã sa n wãa mini. À n kĩ, kon kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Məwisigiru, teeru maa Eligiru.
5 U ɲ̀ gari yi gerum kpa, bukə kpiku ga ka bu wukiri. Ma ba nəə gagu nua saa bukə min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kĩnasi wì səə nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa. I wigii swaa dakio.
6 Ye bwãa be, ba nəə ge nua bɛrum bu mwa sere ba wəruma ba wuswaa tem girari.
7 Yesu na ben mi u bu nəma səndi u nɛɛ, i seewo, i ku bɛrum ko.
8 Ye ba wuswaa seeya ba ɲ̀ maa goo wa ma n kun mə Yesu turo.
9 Sanam mɛ ba saram wee guu ten min di, Yesu bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ̃ ye ba wa mi, sere Tənun Bii u ka se gərin di.
10 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na wooda yɛ̃roba ra gere Eliwa koo gbi u na.
11 U bu wisa u nɛɛ, ka geema Eli koo na kpa u yabu baayere wesia yen ayerə.
12 Adama na bɛɛ sɔ̃əmə, Eli u na kə, ba ɲ̀ nùn tuba, ma ba nùn kua nge mɛ ba kĩ. Nge mɛya ba koo Tənun Biin tii nəni sɔ̃.
13 Yera n win bwãabu yeeri ma Yohanu Batɛmu kowon gariya u mɔ̀.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

14 Ye ba tunuma mi tən wəru ga wãa, durə goo u na u yiira Yesun wuswaaə
15 u nɛɛ, Yinni, a nɛn biin wənwəndu waawo. U giri kpakpanu barə nu nùn wahala mɔ̀ gem gem sere nu ra gasə nùn kpɛ̃ɛ dɔ̃ə səə ɲ̀ kun mɛ nim səə.
16 Na ka nùn wunɛn bwãabu naawa adama ba kpana bu nùn bɛkia.
17 Yesu u nɛɛ, bɛɛ tən kɔ̃so naanɛ doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wãa. Nge sere domma ko na n kpam ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.
18 Yesu u wɛrɛku ge gerusi ma ga bii wi doonari ma u bɛkura mii mii.
19 Yera Yesun bwãaba da win mi be tənə ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na ba kpana bu wɛrɛku ge gira.
20 Yesu bu wisa u nɛɛ, yèn sɔ̃ bɛɛn naanɛ dokebu kun kpã. Ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, baa bɛɛn naanɛ dokebu bù n piibu sãa nge dĩa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sɔ̃ tu wukuro minin di tu da giə. Mɛya ta koo maa wukura. Gãanu maa sari ni i ko kpana i ko. [
21 Adama wɛrɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun ka kanaru ka nəə bəkuru.]

Yesu u kpam win gəə
ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)

22 Sɔ̃ə teeru nge mɛ bwãa be, ba mɛnnɛ sannu Galileə Yesu bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ba koo Tənun Bii təmbu nəma bɛria
23 bu nùn go, adama sɔ̃ə itase u koo se gərin di.
Yera bwãa ben nukura sankira gem gem.

Sãa yerun wɔ̃ə gobin kəsiabu

24 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu ba tura Kapenamuə, yera sãa yerun wɔ̃ə gobigiba na Piɛɛn mi ba nɛɛ, bɛɛn yinni u ku ra sãa yerun wɔ̃ə gobi kəsie?
25 Piɛɛ nɛɛ, a, u ra kəsie.
Ye Piɛɛ u duə dirə Yesu gbia u nùn bikia u nɛɛ, amənа a wa Siməə. Berà n weenɛ bu handunia min sinambu gbere gobi kəsia. Sina bibu? Nge gabu.
26 Piɛɛ nɛɛ, gabu.
Ma Yesu nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na sina bibu ba ɲ̀ kəsiamə.
27 Ka mɛ, sa ɲ̀ kĩ su tən be məru kəsiki. Yen sɔ̃, a doo daarə a kəkəru kɔ̃. Swãa ye ya gbia ya tu mwɛ, a ye gawo a yen nəə baaya. Kaa sii geesun gobi wa mi, yi yi koo nɛ ka wunɛn gobi turi. A yi suo a bu kəsia.

18

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)

1 Saa ye səərа Yesun bwãaba da win mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, wara gisonkoru bo Gusunən bandu səə.
2 Yesu u bii piibu gagu soka u yɔ̃rasia ben wuswaaə.
3 Ma u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, ma n kun mə i tii gəsia i kua nge bibu, i ɲ̀ kpɛ̃ i n wãa ban te Gusunə u swĩi səə.
4 Wi u sãa gisonko ban te Gusunə u swĩi səə, wiya wi u tii kawa nge bii wini.
5 Wi u maa bii winin bweseru wura nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛna u wura.

Torarun baberu
(I maa mɛɛrio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)

6 Yesu maa nɛɛ, wi u dera bii piimii ni nu man naanɛ doke min turo wəri toraru səə, n buram bo bu yɛ̃ro nɛɛ bakaru gbinisia win wĩirə kpa bu nùn kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku səə u nim diira.
7 Anna a handunian wahala wa ye gãanu ka wãa ni nu derimə təmba wərimə toraru

sɔɔ. Gãa ninin bwesera ko n wãawa baadomma, adama nɔni swãarugiiwa wìn min di nu koo yari.
8 Wunɛn nɔmu ɩ̀ kun mɛ wunɛn naasu, yen ye ya nun sure toraru sɔɔ, a ye buro a kɔ̃ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔm teu ɩ̀ kun mɛ naa teesu wãaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ.
9 N n maa wunɛn nɔnun na ga nun sure toraru sɔɔ a gu wɔwo a kɔ̃ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔni tia wãaru wa te ta ku ra kpe n kere a n nɔni yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ.

Yãa te ta kɔ̃ɔra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Luku 15:3-7)

10 Yesu maa nɛɛ, i ku ra de i bii piimii nin teu gɛm. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ben gɔrado be ba wãa wɔllɔ ba ra n yɔ̃wa baadomma nɛn Baaba wɔrukoon wuswaaɔ. [
11 Domi Tɔnun Bii u nawa u ka ye ya kɔ̃ɔra faaba ko.]
12 Mba i tamaa. Tɔnu ù n yãanu wunɔbu (100) mɔ ma teera kɔ̃ɔra, u ɩ̀ koo wunɔbu tia sari deri guuru wɔllɔ kpa u da u tee te ta kɔ̃ɔra kasu?
13 U n maa tu wa, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, win nuku dobu ko n kpã yãa ten sɔ̃ n kere wunɔbu tia sari ni nu ɩ̀ kɔ̃ɔre.
14 Nge mɛya maa bɛɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ u ɩ̀ kĩ baa bii piimii nin teu gu kɔ̃ɔra.

Naanɛ dokeo ù n tora

15 Yesu maa nɛɛ, naanɛ dokeo goo ù n tora a doo win mi wunɛ tɔna a nùn win toraru tubusia. U n wunɛgii nua, a nùn faaba kua.
16 Adama ù n yina u nun swaa daki, a tɔn turo ɩ̀ kun mɛ tɔnu yiru kasuo a ka da win mi, kpa tɔnu yiru ɩ̀ kun mɛ ita ye, yu gari yi kpuron seeda di nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ.
17 U n maa kpam yina u bu swaa daki, a Yesun yigbɛru gari yi nɔɔsio. U n den yina u yigbɛrun gari nɔ, a nùn garisio tɔn tuko ɩ̀ kun mɛ gbere mwaɔ.

Yinabu ka wurabu

18 Ma Yesu maa nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ye i yinamɔ handunia sɔɔ ba koo ye yina wɔllɔ. Ye i maa wura handunia sɔɔ, ba koo ye wura wɔllɔ.
19 Na kpam bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma bɛɛn tɔmbu yiru bà n nɔɔ tia kua handunia mini ba gãanu bikia kanaru sɔɔ, nɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ u koo bu wɛ̃.
20 Domi mi tɔmbu yiru ɩ̀ kun mɛ ita ba mɛnnɛ ka nɛn yĩsiru, na wãa ben suunu sɔɔ.

Sɔm kowon gari wi u yina

u suuru wura

21 Yera Piɛɛ u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ, nɔn nyewa kon nɛn beruse wi u man torari suuru kua. Nɔn nɔɔba yiru?
22 Yesu nùn wisa u nɛɛ, aawo n ɩ̀ mɔ nɔn nɔɔba yiru tɔna, nɔn wata ka wɔkurun nɔn nɔɔba yiruwa.
23 Yenin sɔ̃na Gusunɔn bandun gari ka sunɔ goon gari weenɛ wi u kĩ u win gobi dooru ko ka win sɔm kowobu.
24 Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka durɔ goo na wi u win dibu nɛni fɔrɔtɔ dabi dabiru.
25 Wee, durɔ wi kun gãanu mɔ u ka dii bi kɔsia. Ma win yinni nɛɛ bu nùn dɔro ka win kurɔ ka win bibu ka ye u mɔ kpuro bu ka dii bi kɔsia.
26 Yera sɔm kowo wi, u yiira win yinnin wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanɔ, kon nun kɔsia kpuro.
27 Ma win yinni u win wɔnwɔndu wa u dii bi go u dera u doona.
28 Ye sɔm kowo wi, u yara min di, u ka win sɔm kowosi yinna wi u win dibu nɛni nge fɔrɔtɔ nɔɔbun saka. Yera u nùn sɛ̃re u wĩiru sɛ̃ka u nɛɛ, a nɛn dibu kɔsiama bi a nɛni.
29 Yera win kpaasi u yiira win wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanɔ, kon nun kɔsia.
30 Adama u ɩ̀ wure. U dera ba nùn doke pirisɔm sɔɔ sere u ka dii bi kɔsia u kpe.
31 Ye sɔm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben nukura sankira ma ba da ba ben yinni ye kpuro sɔ̃ɔwa.
32 Yera yinni wi, u nùn sokusia u nɛɛ, sɔm kowo nuku kɔ̃surugii, na nun wunɛn dibu goowa yèn sɔ̃ a man suuru kana.
33 N daa weenɛwa wunɛn tii a maa wunɛn sɔm kowosi wi wɔnwɔndu kua nge mɛ na nun kua.
34 Yinni wi, u mɔru bɛsira ma u sɔm kowo wi pirisɔm kɔ̃sobu wɛ̃ sere u ka dii bi kpuro kɔsia.
35 Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya nɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ koo bɛɛ kua bɛɛn wi u kun win winsim suuru kue win gɔ̃run di.

19

Yesu u yinanaan gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 10:1-12)

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona Galilen di u da Yudean bera gia ye ya wãa Yuudɛnin daarun guru gia.
2 Tɔn wɔru guna nùn swĩi mi, ma u ben barɔbu bɛkia.
3 Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari mɛɛri ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn wooda ya wura tɔnu u win kurɔ yina gari baayiren sɔ̃?
4 Yesu u nɛɛ, i ɩ̀ garire Gusunɔn gari sɔɔ ma "Toren di Taka kowo u bu kuawa durɔ ka kurɔ."
5 Ma yi kpam nɛɛ, "Yen sɔ̃na, durɔ u koo win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee."

6 Nge mɛya ba ɲ̀ maa sãa tɔmbu yiru ma
n kun mɔ tɔn turo. Ñ n man na, tɔnu u ku
karana ye Gusunɔ u mɛnna.
7 Falisiba ba nùn bikia ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
mban sɔ̃na Mɔwisi u wooda wɛ̃ u nɛɛ, durɔ
u yinanaan tireru yore kpa u de win kurɔ u
doona.
8 Yesu u bu wisa u nɛɛ, Mɔwisi dera i
bɛɛn kurɔbu yinamɔ bɛɛn woo bɔbunun sɔ̃.
Adama saa toren di gari yi, yi ɲ̀ sãa mɛ.
9 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u win kurɔ yina ma n
kun mɔ sakararun sɔ̃, ma u kurɔ kpao sua, u
sakararu kuawa.
10 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn
na n sãa durɔ ka win kurɔn suunu sɔɔ, n
buram bo bu ku suana.
11 Yesu u nɛɛ, tɔmbu kpuro ba ɲ̀ kpɛ̃ bu gari
yi sua ma n kun mɔ be Gusunɔ u yen dam wɛ̃.
12 Domi gabun mi marumara, gabu maa
tɔmba ba bu kua mɛ, gabu maa kpam,
Gusunɔn bandun sɔ̃na ba ɲ̀ kurɔ suamɔ. Wi
u koo kpĩ u gari yi sua, u suo.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)

13 Tɔmba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka
bu nɔma sɔndi kpa u bu kanaru kua, adama
win bwãaba tɔn be gerusi.
14 Yera Yesu nɛɛ, i de bii piiminu nu na nɛn
mi, i ku bu yinari. Domi Gusunɔ u bandu
swĩi tɔmbun sɔ̃ be ba ka bu weenɛ.
15 U bu nɔma sɔndi ma u doona min di.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)

16 Durɔ goo na Yesun mi, u nùn bikia u nɛɛ,
yinni, gea mba kon ko n ka wãaru te ta ku ra
kpe wa.
17 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man
gean kobun gari bikiamɔ. Tɔn turowa sãa
geo. À n kĩ a wãaru te ta ku ra kpe wa a
woodaba swĩiyɔ.
18 U nɛɛ, yen yerà.
Yesu u nɛɛ, a ku tɔnu go, a ku sakararu ko,
a ku gbɛni, a ku goo gari mani,
19 a wunɛn tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ, kpa a wunɛn tɔnusi kĩa nge wunɛn tii
tii.
20 Aluwaasi wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na
swĩi. Mba n maa man tie.
21 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n kĩ a yibu, a doo
a dɔra kpuro ye a mɔ, kpa a yen gobi sãarobu
bɔnu kua, kaa n dukia mɔ wɔllɔ, kpa a na a
man swĩi.
22 Adama ye aluwaasi wi, u nua mɛ, u
doona ka nuku sankiranu domi win dukia ya
kpã.
23 Yera Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, n sɛ̃ gem gem dukiagii u
ka ban te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo gu du
yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
25 Ye bwãa be, ba gari yi nua, ba biti soora
gem gem, ma ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, wara u koo
den faaba wa.
26 Yesu bu mɛɛra ma u nɛɛ, tɔmbun miya n
ɲ̀ koorɔ adama gãanu sari ni Gusunɔ u kpanɛ.
27 Yera Piɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee bɛsɛ
sa gãanu kpuro deri sa nun swĩi. Mba n ko n
ko bɛsɛgia.
28 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, sanam mɛ Tɔnun Bii u ko n sɔ̃ win
sina gɔni yiikogian wɔllɔ handunia kpaa sɔɔ,
bɛɛ wɔkura yiru be i man swĩi bɛɛn tii i ko
n sɔ̃ sina gɔni wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu
wɔkura yiru siri.
29 Ma baawure wi u win yɛnu deri, ɲ̀ kun
mɛ wɔnɔbu, ɲ̀ kun mɛ sesubu, ɲ̀ kun mɛ
tundo, ɲ̀ kun mɛ mɛro, ɲ̀ kun mɛ bibu, ɲ̀ kun
mɛ gbea nɛn yĩsirun sɔ̃, u koo yen kɔsire wa
dabi dabinu, kpa u wãaru te ta ku ra kpe tubi
di.
30 Adama dabiru be ba tɛ̃ sãa gbiikobu ba
koo ko birukobu, ma dabiru be ba tɛ̃ sãa
birukobu ba koo ko gbiikobu.

20

Sɔm kowo be ba wãa gbaarɔ

1 Ma Yesu u nɛɛ, n wee ye Gusunɔn bandu
ta ka weenɛ. Yɛnu yɛ̃ro goo u yara buru
buru yellu u ka sɔm kowobu kasu bu da win
gbaarɔ.
2 U wura u bu kɔsia nge mɛ ba ra sɔm kowo
kɔsie sɔ̃ɔ teeru, ma u nɛɛ bu doo bu sɔmburu
ko win gbaarɔ.
3 Ye n kua bururun kɔba nɔɔba nnɛ, u
kpam yara ma u gabu deema ba sɔ̃ tɛngɛɔ ba
ɲ̀ garu mɔ̀.
4 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i doo i sɔmburu
ko nɛn gbaarɔ. Kon bɛɛ yen gobi kɔsia nge mɛ
n weenɛ.
5 Ma ba da mi. Yɛnu yɛ̃ro wi, u kpam yara
sɔ̃ɔ wii wɔllu, ka maa yokan kɔba ita, ma u
kua mɛ.
6 Ye n da kua yokan kɔba nɔɔbu, u kpam
yara u gabu wa be ba sɔ̃ mi. U bu bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i sɔ̃ mini saa bururun di i ɲ̀ garu
mɔ̀.
7 Ba wisa ba nɛɛ, yèn sɔ̃ goo kun sun
sɔmburu wɛ̃. Ma u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i doo nɛn
gbaarɔ i sɔmburu ko bɛɛn tii.
8 Ye n kua yoka yɛnu yɛ̃ro wi, u win sɔm
kowobun wirugii soka u nɛɛ, a sɔm kowobu
sokuo a bu ben gobi kɔsia, saa birukobun
min di sere ka gbiikobun mi.
9 Be ba sɔmburu torua yokan kɔba nɔɔbu
ba na ma ba sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobi wa.
10 Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo
keraWa mɛ. Adama sɔ̃ɔ teerun sɔmburun
gobiya ba maa ben tii kɔsia.
11 Ye ba gobi yi wa ba ka yɛnu yɛ̃ro wi wɔki.

12 Ba geruɑ, bɑ nɛɛ, be bɑ dãkuru nɑ mi,
kəbi tiɑ tənɑwɑ bɑ kuɑ mɑ ɑ bu kəsiɑ ŋge bɛsɛ
be sɑ səmburu kuɑ bururun di kɑ sõə boko.
13 Mɑ u ben turo wisɑ u nɛɛ, nɛn bərə, nɑ
ɲ̀ nun tɑki di. A wurɑ mɑ kɑɑ sõə teerun
səmburun ɡobi mwɑ, ŋge n ɲ̀ mɛ.
14 N n mɛn nɑ, ɑ wunɛn ɡobi məə ɑ doonɑ.
Nà n kĩ n biruko wini kəsiɑ ŋge wunɛ, mbɑ n
nun wɑ.
15 N ɲ̀ ye nɑ kĩ yerɑ kon kɑ nɛn ye nɑ mə
ko? Ŋge ɑ nisinu mɔ̀wɑ yèn sõ nɑ tən ɡeeru
kuɑ.
16 Mɑ Yesu nɛɛ, ŋge mɛyɑ birukobu bɑ
koo ko ɡbiikobu, ɡbiikobu mɑɑ, bɑ koo ko
birukobu.

Yesu u win ɡəə kɑ win seebun ɡɑri mɔ̀ nən itɑse
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 10:32-34, Luku 18:31-34)

17 Ŋge mɛ Yesu u dəə Yerusɑlɛmu ɡiɑ, swɑɑə
u win bwãɑbu wəkurɑ yiru ye tənɑ sõəwɑ u
nɛɛ,
18 wee, sɑ dəə Yerusɑlɛmuə mi bɑ koo
Tənun Bii yãku kowo tənwerobu kɑ woodɑ
yɛ̃robu nəmɑ bɛriɑ. Bɑ koo nùn tɑɑrɛ wɛ̃ bu
ɡo,
19 kpɑ bu nùn tən tukobu nəmu səndiɑ be
bɑ koo nùn yɑɑkoru ko, bu nùn sɛni so, yen
biru bu nùn kpɑre dãɑ bunɑnɑrə. Sõə itɑse u
koo mɑɑ se ɡərin di.

Ye Yɑkəbu kɑ Yohɑnun mɛro u bikiɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 10:35-45)

20 Yerɑ Sebeden bibun mɛro u nɑ Yesun mi
kɑ win bibu sɑnnu u yiirɑ u kɑ ɡãɑnu kɑnɑ.
21 Yesu u nùn bikiɑ u nɛɛ, mbɑ ɑ kĩ.

U nɛɛ, ɑ de nɛn bibu yiru yeni yu sinɑ,
turo wunɛn nəm ɡeuə, turo mɑɑ wunɛn nəm
dwɑrə sɑnɑm mɛ kɑɑ bɑndu di.

22 Yesu u wisɑ u nɛɛ i ɲ̀ yɛ̃ ye i bikiɑmə, i ko
kpĩ i wɑhɑlɑ səbe ye kon səbe?

Mɑ bɑ nɛɛ, sɑ ko kpĩ.

23 Yesu bu sõəwɑ u nɛɛ, kɑ ɡeemɑ i ko
wɑhɑlɑ səbe ŋge nɛ. Adɑmɑ n ɲ̀ nɛn bɑɑ n kɑ
ɡəsi be bɑ koo sinɑ nɛn nəm ɡeuə kɑ nɛn nəm
dwɑrə. Tən bèn sõ nɛn Bɑɑbɑ u ɑye ni səəru
kuɑ beyɑ bɑ koo nu wɑ.

24 Ye bwãɑbu wəku te tɑ tie tɑ ɡɑri yi nuɑ,
tɑ kɑ yiru ye mərɑ kuɑ.
25 Yerɑ Yesu bu sokɑ u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ ŋge
mɛ tən tukobun tem yɛ̃robu bɑ rɑ n bu dɑm
dərɛmə. Kpɑ ben wirugibu bɑ n bu tɑɑremə.
26 Adɑmɑ n ɲ̀ sãɑ mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn ɡoo ù n
kĩ u ko wirugii, u de u ko bɛɛn səmə.
27 Mɛyɑ mɑɑ bɛɛn wi u kĩ u ko ɡbiikoo u
koowo bɛɛn yoo.
28 Ŋge mɛyɑ Tənun Bii kuɑ. U ɲ̀ nɛ bu kɑ
nùn sã mɑ n kun mə u kɑ ɡɑbu sã, kpɑ u win
wãɑru wɛ̃ u kɑ tən dɑbinu yɑkiɑ.

Yesu wɔ̃kobu yiru bɛkiɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 10:46-52, Luku 18:35-43)

29 Sɑnɑm mɛ bɑ yɑrɑ Yerikon di, tən wərɑ
ɡunɑ Yesu swĩi.
30 Wɔ̃kobu yiru ɡɑbɑ sõ swɑɑ bɑɑrə bɑ nuɑ
mɑ Yesu sɑrə. Yerɑ bɑ nəəɡiru suɑ bɑ nɛɛ,
Yinni, Dɑfidin sikɑdobu, ɑ bɛsɛn wənwəndu
wɑɑwo.
31 Tən wərɑ ɡunɑ ye, yɑ bu wəkisimə bu
mɑrio. Kɑ mɛ, bɑ ɡbãrɑmə too too, bɑ mɔ̀,
Yinni, Dɑfidin sikɑdobu, ɑ bɛsɛn wənwəndu
wɑɑwo.
32 Yerɑ Yesu u yõrɑ u bu sokɑ mɑ u bu bikiɑ
u nɛɛ, mbɑ i kĩ n bɛɛ kuɑ.
33 Bɑ nùn wisɑ bɑ nɛɛ, Yinni, sɑ kĩ bɛsɛn
nəni yi yɑm wɑwɑ.
34 Yesu u ben wənwəndu wɑ mɑ u ben nəni
bɑbɑ. Yãɑtem mi, tənu yiru ye, yɑ yɑm wɑ mɑ
yɑ nùn swĩi.

21

Yesu u Yerusɑlɛmu duɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 11:1-11, Luku 19:28-40, Yohɑnu 12:12-19)

1 Ye bɑ Yerusɑlɛmu bəku kuɑ bɑ turɑ wuu
ɡe bɑ rɑ soku Bɛtefɑɡiə, Olifin ɡuurə mɑ Yesu
u win bwãɑbu yiru ɡərɑ.
2 U bu sõəwɑ u nɛɛ, i doo bɑru kpɑɑ te i
mɛɛrɑ bɛɛn wuswɑɑə mi. Miyɑ i ko yɑnde
kɛtɛku wɑ kɑ ɡen buu nu səri. I nu səsiɑmɑ
i kɑ mɑn nɑɑwɑ.
3 Goo ù n bɛɛ ɡãɑnu bikiɑ, i nɛɛ, Yinniwɑ u
nin bukɑtɑ mə. Mii mii bɑ koo de i kɑ nu nɑ.
4 Yeni yɑ kuɑ kpɑ Ɡusunən səmən ɡɑri yini
yi kɑ koorɑ yi yi nɛɛ,
5 "I Yerusɑlɛmugibu sõəwə i nɛɛ, wee, ben
sunə sisi ben mi.
Wi, tən duuduowɑ, u kɛtɛku səni, kɛtɛku buu
kpɛmbu."
6 Mɑ bwãɑ be, bɑ dɑ bɑ kuɑ ye Yesu u bu
sõəwɑ.
7 Bɑ kɑ kɛtɛku ɡe kɑ ɡen buu nɑ. Bɑ ben
bekɑ tɛriɑ nin wəllə mɑ bɑ derɑ Yesu u səni.
8 Mɑ tən wərɑ ɡɑ ɡen bekɑ tɛriɑ swɑɑ səə.
Ɡɑbɑ bãɑ kɑko bekusu bəərɑ bɑ tɛriɑ swɑɑə.
9 Tən be bɑ nùn ɡbiiye kɑ be bɑ nùn
swĩi birə, bɑ ɡbãrɑmə bɑ mɔ̀, su Dɑfidin
sikɑdobu wəlle suɑ. U sãɑwɑ domɑrugii. U
sisi kɑ Yinnin yĩsiru! Su Wərukoo wəlle suɑ.
10 Ye u duɑ Yerusɑlɛmuə, wuugibu kpurɔ
bɑ biti soorɑ bɑ mɔ̀, wɑrɑ wini.
11 Tən wərɑ ɡɑ nɛɛ, Ɡusunən səmə Yesuwɑ,
Ɡɑlilen Nɑsɑrɛtigii.

Yesu u duɑ sãɑ yerə
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑɑku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohɑnu 2:13-22)

12 Yesu u duɑ sãɑ yerə mɑ u be bɑ kiɑru
dərɑmə kɑ be bɑ dwemə ɡirɑ min di. U be bɑ
ɡobi kəsimən tɑbulubɑ fukurɑ, kɑ totobɛrɛ
dərobun kitɑnu.

13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari nɛɛ,
"Nɛn dira ko n sãawa kanarun diru." Adama
bɛɛ i tu gɔsia gbɛnɔbun wãa yeru.
14 Yera wɔ̃kobu ka yɛmɔba na win mi sãa
yeru mi ma u bu bɛkia.
15 Yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃roba
mɔru kua ye ba maamaaki wa ye u kua, ka
maa bii be ba gbãramɔ sãa yerɔ ba mɔ̀, su
Dafidin sikadobu wɔlle sua.
16 Ma ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a sere nɔɔmɔ ye
ba gerumɔ?
Ma Yesu nɛɛ, oo, i ɲ̀ garire Gusunɔn gari sɔɔ
mi ba nɛɛ, "A dera bii piiminu ka bii wɛ̃ɛnu
nu nun siaramɔ."
17 Yen biru u bu deri u doona wuu min di
u da Betaniɔ u kpuna mi.

Yesu dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Sisiru bururu nge mɛ Yesu gɔsirɔ wuu
mi, gɔ̃ɔra nùn mɔ̀.
19 U dãru garu wa swaa baarɔ te ba ra soku
figie. U tu susi, adama wurusu tɔnawa u wa
mi. Yera u tu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ɲ̀ maa wãa a binu
ma sere ka baadommaɔ.
Ma yande, figie ye, ya gbera.
20 Win bwãaba yabu ye wa ma biti bu
mwa. Ba Yesu bikia ba nɛɛ, amɔna figie ye,
ya ka gbera mɛ mii mii.
21 Yesu bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, ì n naanɛ doke ma i ɲ̀ sika mɔ̀, i ko kpĩ
i ko ye na figie ye kua. N ɲ̀ mam mɛ tɔna, i ko
maa kpĩ i guu teni sɔ̃ tu wukuro min di tu da
tu nim wɔ̃ku wɔri. Ya koo maa koora mɛ.
22 Ma i naanɛ doke, ye i bikia kanaru sɔɔ ye
kpurowa i ko wa i mwa.

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8)

23 Yesu dua sãa yerɔ u keu sɔ̃ɔsimɔ. Yera
yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba da
win mi ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni mɔ̀.
Wara nun yiiko ye wɛ̃.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon bɛɛ gari
tia gaa bikia. I n man wisa, nɛn tii kon bɛɛ sɔ̃
wìn yiiko na ka yeni mɔ̀.
25 Wara u Yohanu gɔrima u ka batɛmu ko.
Gusunɔ? Nge tɔnu.
Ma ba gerumɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba mɔ̀, sà n
nɛɛ Gusunɔwa, u koo sun bikia mban sɔ̃na sa
ɲ̀ Yohanu naanɛ doke.
26 Sà n maa nɛɛ, tɔmba, ye tɔn wɔru ga koo
ko sa yen bɛrum mɔ, domi be kpurowa ba
Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.
27 Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ yɛ̃.
Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, ɲ̀ n mɛn na,
nɛn tii na ɲ̀ maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ wìn yiiko na ka
yeni mɔ̀.

Bibu yirun mɔndu

28 Yesu maa nɛɛ, amɔna i wa. Durɔ goo win
bii tɔn durɔbu yiru mɔ. Ma u gbiikoo sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bii wunɛ, a doo a sɔmburu ko nɛn gbaarɔ
gisɔ.
29 Ma u nɛɛ, na ɲ̀ dɔɔ. Adama ye n sosi u
bwisika ma u da.
30 Ma u maa da u win bii yiruse wini sɔ̃ɔwa
mɛ. Bii wi, u nùn wisa u nɛɛ, too, baaba, kon
da. Adama u ɲ̀ de.
31 Be yiru ye sɔɔ, wara u tundon kĩru kua.
Ba nɛɛ, gbiikoo wi.
Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, gbere mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu ba koo
bɛɛ gbiiya bu da mi Gusunɔ u bandu swĩi.
32 Domi Yohanu na u bɛɛ swaa gea sɔ̃ɔsi, ma
i ɲ̀ nùn naanɛ doke. Adama gbere mwaɔbu
ka kurɔ tanɔbu beya ba nùn naanɛ doke. Wee
bɛɛ, baa mɛ i ye wa i ɲ̀ gɔ̃ru gɔsie i nùn naanɛ
doke.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

33 Yesu maa nɛɛ, i kpam mɔndu garu swaa
dakio. Yɛnu yɛ̃ro goo u dãa gbaaru kua ma
u tu kara kua, ma u dãa bii gama yeru kua
ma u gbaa kɔ̃sobun diru bana. Yen biru u
gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu bɛria ma u
sanum da.
34 Sanam mɛ dãa binun sɔribu tura u win
sɔm kowobu gɔra gbaa wuko ben mi, bu win
bɔnu mwaama.
35 Adama gbaa wuko be, ba bu kunisi ba
turo so, ma ba turo go, ma ba itase kpenu
kasuka.
36 Yɛnu yɛ̃ro wi, u kpam bu gabu gɔria be
ba gbiikobu dabiru kere. Daa tia yera ba ben
tii kua.
37 Yen biru u bu win bii gɔria u nɛɛ, ba koo
nɛn bii bɛɛrɛ wɛ̃.
38 Adama saa ye gbaa wuko be, ba bii wi wa
ba geruna ba nɛɛ, i ɲ̀ nùn wa wi u koo ra gbaa
te tubi di? I de su nùn go kpa gbaa te, tu ko
bɛsɛgiru.
39 Ma ba nùn sɛ̃re ba yara gbaa ten min di
ba go.
40 Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam mɛ gbaa
yɛ̃ro win tii u koo na, mba u koo gbaa wuko
be kua.
41 Ba nùn wisa ba nɛɛ, nɔni swãarun gɔɔwa
u koo ka tɔn kɔ̃so be go, kpa u gbaa wukobu
gabu win gbaaru nɔmu sɔndia, be ba ko n da
nùn win bɔnu wɛ̃ dãa binun sɔribun saa sɔɔ.
42 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ɲ̀ garire Gusunɔn
gari sɔɔ mi ba nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani
gɔmburun dam.
Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki bɛsɛn
nɔni sɔɔ."
43 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ba koo bɛɛ Gusunɔn
bandu wɔrari kpa bu tu bweseru garu wɛ̃ te
ta koo ban te mɛm nɔɔwa. [

44 Baawure wi u koo kpee te wəri ta koo nùn bəəku, wi ta maa wəri ta koo nùn namwa
munu munu.]
45 Ye yãku kowo tənwerobu ka Falisiba ba
Yesun mən ni nua, ba tuba ma beya u ka yã.
46 Yera ba swaa kasu bu ka nùn mwa.
Adama ba tən wərun bɛrum kua yèn sõ ga
nùn garisi Gusunən səmə.

22

Kurə kpaarun dim gari
(I maa mɛɛrio Luku 14:15-24)

1 Yesu kpam ka bu məndu gari sõəwa u nɛɛ,
2 n wee, ye Gusunən bandun gari ka
weenɛ. Sunə goo u win biin kurə kpaarun
səəru kua.
3 U win səməbu gəra bu da bu be ba dim
soka sokuma. Adama ba ṅ kĩ bu na.
4 Ma u kpam win səməbu gabu gəra u nɛɛ,
i doo i be na dim soka sõ na səəru kpa, na
nɛn naa kinɛnu ka yaa sabe gumginu go. Ye
kpuro ya səəru kpeera, bu na kurə kpaa yerə.
5 Adama be ba dim soka mi, ba ṅ gari yi
swaa sue ma baawure u wigiru doona, wini
win gberu da, wini maa win tenkuru doona.
6 Ben gaba səmə be mwa ba nəni sõəwa ba
go.
7 Sunə wi, u məru bɛsira u win tabu
kowobu gəra bu ka tən gowo be go kpa bu
ben wuu dõə səku.
8 Sanam mɛya u win səməbu sõəwa u nɛɛ,
kurə kpaa dĩanu ye, adama be na soka ba ṅ
maa ka nu weenɛ.
9 N n mɛn na, i doo swaa swaabu i be i
waamə sokuma.
10 Ma səmə be, ba da swaa swaabu ba be ba
wa kpuro mɛnna kõsobu ka geobu. Nge mɛya
təmba ka yiba kurə kpaa yee te səə.
11 Ye sunə wi, u dua u ka bu wa be ba dim
na, u durə goo wa wi u kun kurə kpaa yãnu
doke.
12 U nùn sõəwa u nɛɛ, bərə, amənа a kua a
ka duuma mini a ṅ ka kurə kpaa yãnu doke.
Durə wi kun gɛɛ wisa.
13 Yera sunə wi, u win səm kowobu sõəwa
u nɛɛ, i win nəma ka naasu bəkuo kpa i nùn
kasa ko yam wõkuru səə təəwə, mi u koo wiru
nəma səndi u swĩ.
14 Ma Yesu u nɛɛ, dabira ba soka adama
fiikowa ba gəsa.

Wõə gobin kəsiabun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:13-17, Luku 20:20-26)

15 Sanam mɛya Falisiba ba da ba mɛnna bu
ka kasu mɛ ba koo ko bu ka Yesu garin yina
bɛria.
16 Ma ba ben bwãabu gabu ka Herodun
təmbu gabu gəra win mi. Ba da ba nɛɛ, yinni,
sa yɛ̃ ma a ra gem gere, ma a təmbu Gusunən
swaa sõəsimə dee dee, mɛya a ku ra goon
nənu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka
bɛrum sõ.
17 N n mɛn na, a sun sõəwə, yen mɛ a wa. N
weenɛ bu tem yɛ̃ro wõə gobi kəsia? Nge n ṅ
weenɛ.
18 Adama Yesu u ben bwisi kõsi yi yɛ̃ ma u
bu sõəwa u nɛɛ, murafiti bɛɛ! Mban sõna i kĩ
i nɛn laakari mɛɛri.
19 I man gobi yi sõəsio yi i ra ka wõə gobi
kəsie.
Ma ba nùn sii geesun gobi sõəsi.
20 Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yĩrera
mini.
21 Ba nùn sõəwa ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
Yera u bu sõəwa u nɛɛ, i tem yɛ̃ro kəsio ye
ya sãa tem yɛ̃rogia, kpa i maa Gusunə kəsia ye
ya sãa Gusunəgia.
22 Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba nùn
deri ba doona.

Gəribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40)

23 Sõə tee te səə, Sadusi be ba ra nɛɛ gəriba
kun seemə, ben gaba na Yesun mi. Ma ba nùn
bikia
24 ba nɛɛ, tənwero, Məwisi nɛɛ, durə goo ù
n gu ù kun bii mara, win wənəwa koo win
gəmini yɛnu doke kpa u ka win məə bweseru
seeya.
25 N wee bɛsɛn suunu səə tundo turosibu
nəəba yiru gaba raa wãa. Gbiikoo kurə sua
ma u gu u ṅ bii mara, ma u win wənə gəmini
deria.
26 Ben yirusen tii mɛya, ka itase, sere ka
nəəba yiruseə.
27 Be kpuron biru kurə win tii maa gu.
28 N n mɛn na, dəma te gəriba koo se,
təmbu nəəba yiru ye səə, ben wara ko n kurə
wi mə, domi be kpuro ba nùn yɛ̃wa kurə.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, i tore yèn sõ i ṅ
Gusunən gari yɛ̃, mɛya i ṅ maa win dam yɛ̃.
30 Domi sanam mɛ gəriba koo se, durəbu ka
kurəbu ba ṅ maa suanamə, ba ko n sãawa nge
Gusunə wəllun gəradoba.
31 Ye n maa sãa gəribun seebun gari, i ṅ
garire ye Gusunə u bɛɛ sõəwa? U nɛɛ,
32 nɛna Gusunə Aburahamu ka Isaki ka
Yakəbun Yinni. Gusunə sãawa wasobun
Yinni, u ṅ sãa gəribun Yinni.
33 Tən wəru ge ga gari yi nua ga biti kua win
sõəsirun sõ.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28)

34 Ye Falisiba ba nua ma Yesu u Sadusiba
nəə mwaari, yera ba mɛnna.
35 Ben turo wi u sãa wooda yɛ̃ro u kĩ u
Yesun laakari mɛɛri, ma u nùn bikia u nɛɛ,
36 tənwero, wooda yerà ya kpãaru bo
woodaba səə.

37 Yesu nùn wisa u nɛɛ, “A Gusunɔ wunɛn
Yinni kĩɔ ka wunɛn gɔ̃ru kpuro ka wunɛn
bwɛ̃ra kpuro ka wunɛn bwisikunu kpuro.”
38 Yeya ya sãa wooda gbiikaa, yera ya maa
kpãaru bo.
39 Yen yiruse wee, ye ya ka ye weenɛ yera
“A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii tii.”
40 Wooda yiru ye sɔɔn diya Mɔwisin wooda
ka Gusunɔn sɔmɔbun sõɔsinu kpuro yari.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44)

41 Ye Falisiba ba mɛnnɛ, Yesu u bu gari yini
bikia.
42 U nɛɛ, amɔna i tamaa wi Gusunɔ u gɔsa u
sãa. Weren bweserun diya u yari.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, Dafidin bweserun
diya.
43 Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka
nùn soka Yinni ka Hunde Dɛɛron sõɔsiru.
Domi Dafidi gerua u nɛɛ,
44 “Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sõɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea.”
45 N n mɛn na, Dafidi ù n nùn soka Yinni,
amɔna u ko n ka kpam sãa win bii.
46 Baa ben turo kun maa kpĩa u nùn gɛɛ
wisi. Saa dɔma ten di goo kun maa nùn gɛɛ
bikiare.

23

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu ka Falisiba
(I maa mɛɛrio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

1 Sanam mɛya Yesu u tɔn wɔru ka win
bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
2 wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba sõ Mɔwisin
ayerɔ.
3 N n man na, i bu mɛm nɔɔwɔ kpa i ko ye
ba bɛɛ sõɔmɔ adama i ku ben kookoosu saari,
domi ye ben tii ba gerumɔ, ba ǹ ye mɔ̀.
4 Ba sɔmu ni nu bunu bɔkumɔ ba tɔmbu
sɔbimɔ adama ba ku ra wure bu nu baba baa
ka niki bii tia.
5 Ben kookoosu si ba mɔ̀ kpuro ba mɔ̀wa
bu ka bu wan sõ. Nge mɛya ba ra tii bɔki bɛkɛ
gbinisi kpa ba n gurumusu sari dɛndɛniginu
wukiri.
6 Ba maa sin yee bɛɛrɛginu kĩ dii yenu ka
mɛnnɔ yenɔ.
7 Ba ra kã̃ tɔmba n bu tɔbirimɔ yaburɔ ka
bɛɛrɛ kpa ba n bu sokumɔ yinni.
8 Adama bɛɛ, i ku kasu bu bɛɛ soku yinni
domi bɛɛ kpuro saara teera, ma i yinni turo
dege dege mɔ.
9 I ku maa goo soku baaba handunia sɔɔ,
domi i Baaba turo mɔ wi u wãa wɔllɔ.
10 I ku maa kasu bu bɛɛ soku wirugii, domi
wirugii turo dege dege tɔnawa i mɔ, wiya
Kirisi.
11 Wi u sãa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u ko n sãa
bɛɛn sɔmɔ.
12 Wi u tii sua ba koo nùn kawa, wi u maa
tii kawa ba koo nùn wɔlle sua.

Yesu u wooda yɛ̃robu

ka Falisiba taarɛ wɛ̃

murafitirun sõ
(I maa mɛɛrio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

13 Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda yɛ̃robu
ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru
wa! Domi i ban te Gusunɔ u swĩin gambo
kɛnumɔ. Bɛɛn tii, i ǹ tu wure. I ǹ maa wure
be ba tu kĩ, bu tu wura.
[
14 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti
bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i gɔminibu
wɔrarimɔ ye ba mɔ kpuro, mɛya i maa kana
dɛndɛnnu mɔ̀ i n ka sãare nge tɔn geobu. Yen
sõna bɛɛn taarɛ koo kpɛ̃a.]
15 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti
bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i sirenɛ yam
kpuro temɔ ka nim wõkuɔ i kasu wi u koo bɛɛ
swĩi. Ma ì n nùn wa i ra nùn ko kam koore wi
u bɛɛ kere nɔn yiru.
16 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ swaa gbio
wõkobu. Domi i gerumɔ ma goo ù n ka sãa
yeru bõrua n ǹ sãa gãanu, ù n maa ka ten
wura bõrua u kua dibugii.
17 Gari baka wõkobu! Mba n kpãaru bo.
Wura? Nge sãa yee ten tii te ta wura ye
dɛɛrasie.
18 I kpam gerumɔ ma goo ù n ka yãku
yeru bõrua, n ǹ sãa gãanu, ù n maa ka
yãkuru bõrua te ta wãa yãku yeru wɔllɔ, u
kua dibugii.
19 Wõkobu bɛɛ! Yen mba n kpãaru bo.
Yãkuru? Nge yãku yee ten tii te ta yãkuru
dɛɛrasie.
20 N n man na, wi u ka yãku yeru bõrua,
tera u ka bõrua ka maa kpuro ye ya sɔndi ten
wɔllɔ.
21 Wi u ka sãa yeru bõrua, tera u ka bõrua
ka maa Gusunɔ wi u wãa te sɔɔ.
22 Wi u maa ka wɔllu bõrua, Gusunɔn sina
gɔna u ka bõrua ka maa Gusunɔ wi u sõ mi.
23 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti
bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i Gusunɔ
kpee yi ba mɔ̀ mantu ka anɛti ka kumɛ, yin
wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ̃ɛmɔ, adama i
duarimɔ ye ya kpãaru bo wooda sɔɔ nge gem
kobu ka tɔn geeru ka naanɛ. Yeya n weenɛ i
ko kpa i ku ye ya tie duari.
24 Swaa gbio wõko bɛɛ, i ra bɛɛn gãa
nɔruranu wɔre kɔkɔbun sõ, adama i yooyoo
mwɛɛmɔ.
25 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti
bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i nɔra ka
gbɛ̃ɛrun biru teamɔ. Adama sɔɔwɔ bɛɛn aka
dim ka gbɛna i yibie mi.

26 Falisi wɔ̃ko, a gina nɔra ka gbɛ̃ɛrun
nukuru teo, birun tii ga koo maa dɛɛra.
27 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti
bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i ka sik-
inu weenɛ ni ba soo tɛɛni. Nin wɔlla wã
adama sɔɔwɔ gonun kukuna nu yiba ka yabu
baayere ye ya kõsa.
28 Bɛɛn tii, tɔɔwɔ i sãare nge tɔn geobu
adama bɛɛn nukurɔ murafitiru ka kɔ̃sa ya
yiba.

Yesu u nɔni swãarun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Luku 11:47-51)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, bɛɛ wooda yɛ̃robu
ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru
wa! Domi i gãa buranu banimɔ Gusunɔn
sɔmɔbun sika wɔllɔ ma i gemgibun sika kisa
kisa kuammɛ.
30 Ma i gerumɔ i mɔ̀, ì n daa wãa bɛɛn
sikadoban waati, i ɲ̀ ko i n daa nɔma mɔ
Gusunɔn sɔmɔbun goberu sɔɔ.
31 N n mɛn na, bɛɛn tii i wura ma i sãa be ba
Gusunɔn sɔmɔbu gon bweseru.
32 I hania koowo, i bɛɛn sikadoban ye ba
deri dakura.
33 Waa gɔsɔ wuuru bɛɛ! Amɔna i ko ka dɔ̃ɔ
wi u ku ra gbin taarɛ suuri.
34 Yen sɔ̃, i swaa dakio, kon bɛɛ Gusunɔn
sɔmɔbu ka bwisigibu ka tire yɛ̃robu gɔriama.
I ko i ben gabu go, i ko i gabu dãa bunanaru
kpare, i ko i maa gabu sɛni so bɛɛn mɛnnɔ
yenɔ kpa i n bu naa swĩi i n nɔni sɔ̃ɔmɔ wusu
ka wusɔ.
35 Nge mɛya bɛɛn wiru wɔlloɔwa be ba
geegibu go kpuron nɔni swãara koo wɔri,
saa Abɛli geegii win goberun di sere Sakari,
Barakin biigiru wi i go sãa yeru ka yãku
yerun baa sɔɔ.
36 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yeni kpuro ya
koo wɔriwa tɛ̃n tɔmbun wii wɔllɔ.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Luku 13:34-35)

37 Ma Yesu u nɛɛ, Yerusalɛmu, Yerusalɛmu,
wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go kpa a be u
nun gɔria kpenu kasuku. Nɔn nyewa na kĩa
n wunɛn tɔmbu kpaasina nɛn bɔkuɔ nge mɛ
goo mɛro ga ra gen binu mɛnnɛ gen kasa sɔɔ,
adama i ɲ̀ wure.
38 N wee ba ko bɛɛ bɛɛn yɛnu deria gu ko
bansu.
39 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ saa tɛ̃n di i ɲ̀ ko i
maa man wa sere dɔma te i ko i nɛɛ, na sãa
domarugii wi u sisi ka Yinnin yĩsiru.

24

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)

1 Yesu yara sãa yerun di. Sanam mɛ u
doonɔ win bwãaba da win mi bu ka nùn sãa
yerun bana sɔ̃ɔsi.
2 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yabu ye kpuro
wa? Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ba koo ye kpuro
sura, baa kpee teeru ta ɲ̀ ko n sɔndi ten
tensim wɔllɔ.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

3 Yesu u sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Olifin wɔllɔ. Yera
win bwãaba da win mi be tɔna ba nùn bikia
ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ ɲ̀ n domman na yabu ye,
ya koo koora ka yĩre te ta koo wunɛn naaru
ka handunian kpeeru sɔ̃ɔsi.
4 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n tii sɛ kpa goo u ku
raa bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
5 Domi tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n
mɔ̀, beya ba sãa wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu tɔn
dabiru nɔni wɔ̃ke.
6 I ko i n tabun damu damusu nɔɔmɔ. I ku
de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ɲ̀ koo ko ya kun
koore, adama n ɲ̀ gina handunian kpeeru
mi.
7 Bwesenu koo seesina nu tabu ko,
sinamba koo tabu seesina. Gɔ̃ɔru ka tem
yĩiribu ko n wãa bera ka bera.
8 Ye kpuro ya ko n sãawa nge tɔn kurɔn
nuku wuriribun tore.
9 Tɔmba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ
tɔ̃ya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu
koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ̃.
10 Sanam mɛ sɔɔ, tɔn dabira koo biru wura.
Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu tusina.
11 Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu tɔn
dabinu nɔni wɔ̃ke.
12 Kɔ̃san kobu koo dabia sere tɔn dabi
dabinun kĩra koo yɛmia.
13 Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ, wiya u
koo faaba wa.
14 Gusunɔn bandun Labaari gea yeni ya
koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko
seeda bwesenu kpuron mi. Sanam mɛ sɔɔra
kpeerabu koo tunuma.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

15 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Danielɛli
u raa "Kam koosion bwãaroku kɔ̃sun" gari
kua. Geya i ko wa ga yɔ̃ yam dɛɛram sɔɔ. Wi
u tire teni garimɔ, u tubuo sãa sãa.
16 Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ
bu duki su bu da guunu gia.
17 Wi u wãa dii tɛɛran wɔllɔ u ku raa sare u
du dirɔ u yãnu gura.
18 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ u
ka win kumbooro sua.
19 Amɔna kurɔ ben wahala ko n nɛ sanam
mɛ sɔɔ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm
kɛ̃mɔ.
20 I Gusunɔ kanɔ kpa bɛɛn kpikirun sanam
mu kun sãa woorun saa ɲ̀ kun mɛ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
21 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara ko
n wãa tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa handunian

toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam
maa sisi.
22 Gusunɔ ù kun daa sanam mɛ kawe goo
kun tiarɔ. Adama u mu kawawa be u gɔsan
sɔ̃.
23 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Kirisi
wi, u wãa mini, ɲ̀ kun mɛ u wãa giɔ, i ku ra
naanɛ ko.
24 Domi Kirisi weesugibu ka Gusunɔn
sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yĩre bakanu
ka sɔm maamaakigia ko bu ka tɔmbu nɔni
wɔ̃ke, ka mam be Gusunɔ u gɔsa, ɲ̀ n ko n
koora.
25 N wee, na bɛɛ ye sɔ̃ɔwa ya sere na.
26 Bà n maa bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa gbaburɔ,
i ku da mi. Nge bà n bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa dii
sɔɔwɔ, i ku ra naanɛ ko.
27 Nge mɛ guru maakinu ra balli wɔllɔ saa
sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da duu yerɔ, nge mɛya
Tɔnun Biin naaru ta ko n maa sãa.
28 Yam mi gora wãa, miya yaberekunu koo
mɛnna.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛɛrio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, sanam mɛn nɔni
swãarun biru, mii mii sɔ̃ɔ koo yam tĩra, suru
kun maa win yam bururam sɔ̃ɔsimɔ, kperi
koo wɔruma wɔllun di kpa wɔllun dam mu
yĩiri.
30 Sanam mɛya Tɔnun Biin yĩrera koo kura
wɔllɔ. Handunian bwesenu kpuro nu koo
swĩ. Nu koo Tɔnun Bii wa u wee wɔllun di
guru wiru sɔɔ ka dam bakam ka yiiko.
31 Kɔbi baka koo swĩ kpa u win wɔllun
gɔradoba gɔri handunian goonu nnɛ sɔɔ. Ba
koo be u gɔsa mɛnna handunia kpuron di.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie

ta sɔ̃ɔsimɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 13:28-31, Luku 21:29-33)

32 Yesu maa nɛɛ, i de n bɛɛ yeeri ye dãa
te ba mɔ̀ figie ta sɔ̃ɔsimɔ. Saa mìn di ten
kãasi dwiiya ma ta kpararu toruma, i yɛ̃ ma
tomburura ta turuku kua.
33 Nge mɛya bɛɛ maa, ì n yabu ye kpuro wa,
i n yɛ̃ ma saa ya sisi ya turuku kooma.
34 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔn be ba wãa tɛ̃
ben kpuro kun gbimɔ yabu ye kpuro yu ka
tunuma.
35 Wɔllu ka tem baa ya koo doona, adama
nɛn gari kun dɔɔnɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃

(I maa mɛɛrio Maaku 13:32-37, Luku 17:26-30, 34-36)

36 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn naarun saa,
goo sari wi u yen tɔ̃ru yɛ̃, baa gɔradoba be
ba wãa wɔllɔ, baa mam Biin tii, ma n kun mɔ
Baaba turo.
37 Nge mɛ n kua Nɔwɛn saa, mɛya n ko n
maa ko sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na.
38 Geema nim yibu baka te, tu sere na,
tɔmba dimɔ ba nɔrumɔ ba kurɔ kpaanu mɔ̀,
ba ben bibu durɔbu kɛ̃mɔ sere dɔma te Nɔwɛ
dua goo sɔɔ.
39 Ba ɲ̀ gãanu bwisika sere nim yibu baka
te, ta ka tura ta ka bu doona kpuro. Nge mɛya
n ko n sãa sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na.
40 Sanam mɛya tɔmbu yiru ba ko n wãa
gberɔ. Ba koo turo sua bu turo deri.
41 Tɔn kurɔbu yiru ba ko n nammɔ. Ba koo
turo sua bu turo deri.
42 Yen sɔ̃, i n swaa mɛɛra domi i ɲ̀ yɛ̃ tɔ̃ɔ te
bɛɛn Yinni u koo tunuma.
43 I de yeni yu bɛɛ yeeri. Yɛnu yɛ̃ro ù n yɛ̃
wɔ̃kurun saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom
se kpa u ku de u du win yɛnuɔ.
44 Yen sɔ̃, bɛɛn tii i n sɔɔru sãa domi Tɔnun
Bii u koo nawa saa ye i ɲ̀ bwisika.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii

(I maa mɛɛrio Luku 12:41-48)

45 Ma Yesu nɛɛ, wara sãa yoo laakarigii wi
u naanɛ mɔ. Wiya wi win yinni u win sɔm
kowo be ba tie nɔmu sɔndia, u ka bu nɔɔri saa
ye n weenɛ.
46 Doo nɔɔrugiiwa sɔm kowo wi, win yinni
ù n deema u mɔ̀ mɛ, sanam mɛ u koo
wurama.
47 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yinni wi, u koo
win dukia kpuro sɔm kowo wi nɔmu bɛria.
48 Adama ù n sãa sɔm kowo kam, ma u
bwisikumɔ u mɔ̀, win yinni tɛɛmɔ,
49 ma u seemɔ u win sɔm kowosibu soomɔ,
ma u dimɔ u nɔrumɔ ka tam nɔrobu sannu,
50 win yinni koo wurama dɔma te u ɲ̀ nùn
yĩiyɔ ka saa ye u ɲ̀ yɛ̃.
51 Kpa u nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u da u
ka murafitiba nɔni swãaru bɔnu ko. Miya u
koo wiru nɔma sɔndi u swĩ.

25

Wɔndia wɔkurun gari

1 Yesu kpam nɛɛ, tɔ̃ɔ te, tà n na, Gusunɔn
bandun gari yi ko n ka wɔndia wɔkuru garun
gari weenɛ be ba ben fitilanu sua ba yara ba
kurɔ kpaon durɔ sennɔ da.
2 Ben nɔɔbu ba laakari mɔ, nɔɔbu maa ba ɲ̀
laakari mɔ.
3 Nɔɔbu be ba ɲ̀ laakari mɔ ba ben fitilanu
sua ba ɲ̀ gum kusenu kue.
4 Adama be ba laakari mɔ mi, ba fitilanu
sua, ba maa gum kusenu kua.
5 Nge mɛ kurɔ kpaon durɔ tɛɛmɔ, wɔndia
wɔku te, ta dom yĩbirimɔ ta dweeyamɔ.
6 Wɔ̃kurun bɔnu goo u gbãra u nɛɛ, kurɔ
kpaon durɔ wee, i yarima i wi sennɔ da.
7 Yera wɔndia wɔku te, ta seewa ta ten
fitilanu sɔnwa.

8 Be ba ɲ̀ laakari mɔ mi, ba beɔnɔ sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, i sun gum kɛ̃ domi bɛsɛn fitilanu gbiɔ.
9 Laakarigii be, ba wisa ba nɛɛ, aawo domi
n ɲ̀ koo bɛsɛ kpuro turi. I yande doo i bɛɛgim
dwe.
10 Saa ye ba dwem da ma kurɔ kpaon durɔ
u tunuma. Be ba sɔɔru sãa siba dua kurɔ kpaa
yerɔ ka wi sannu ma ba gambo kɛnua.
11 Yen biruwa wɔndia be ba tie ba tunuma
ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni a sun kɛniɔ.
12 Adama kurɔ kpaon durɔ nɛɛ, ka geema
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ɲ̀ bɛɛ yɛ̃.
13 Ma Yesu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i n swaa
mɛɛra, domi i ɲ̀ tɔ̃ɔ te ka saa ye yɛ̃.

Yobu itan gari
(I maa mɛɛrio Luku 19:11-27)

14 Yesu maa nɛɛ, win naarun gari yi ko n
sãawa nge durɔ goon gari wi u kĩ u wuu da. U
win yobu soka u bu win dukia nɔmu sɔndia.
15 U turo gobi bɛkɛ gɛɛn suba nɔɔbu wɛ̃,
turo maa suba yiru, itase sube teeru. U bu
wɛ̃ wɛ̃ nge mɛ ben baawuren dam nɛ, ma u
doona.
16 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ̃ mi, u yande
seewa u ka gobi yi tenkuru kua, ma u maa
nɔɔbu kpaa are wa.
17 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u kua nge mɛ,
ma u maa yiru kpaa are wa.
18 Adama wi ba sube teeru wɛ̃ mi, u da u
wɔru gba u win yinnin gobi yi sikua.
19 Sanam dɔɔ sanam wee, yoo ben yinni
u wurama ma u ka ben baawure win gobi
dooru kua.
20 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ̃ u na ka suba
nɔɔbu kpaa u nɛɛ, yinni, gobi yin suba
nɔɔbuwa a man wɛ̃. N wee, nɔɔbu kpaa ye na
are di.
21 Win yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun siara,
wunɛ yoo geo ka naanɛgiiwa. A kua naanɛgii
gãa piiminu sɔɔ, kon nun gãa bakanu nɔmu
sɔndia. A na su yɛ̃ɛri.
22 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u na u nɛɛ, yinni,
gobi yin suba yiruwa a man wɛ̃, n wee yiru
kpaa ye na are di.
23 Win yinni nɛɛ, na nun siara wunɛ yoo
geo ka naanɛgiiwa. A kua naanɛgii gãa pi-
iminu sɔɔ, kon nun gãa bakanu nɔmu sɔndia.
A na su yɛ̃ɛri.
24 Yen biru yoo wi ba sube teeru wɛ̃ mi, u
na u nɛɛ, yinni na yɛ̃ ma wunɛ tɔn sɛ̃sɔgiiwa.
Mi a ɲ̀ duure miya a ra gbe, mi a ɲ̀ maa yɛ̃ke,
miya a ra gɛ̃.
25 Bɛrum man mwa ma na da na wunɛn
gobi beruа temɔ. N wee wunɛnyam.
26 Win yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ yoo
kɔ̃so ka yikurowa. N ɲ̀ a yɛ̃ ma na ra gbe mi
na ɲ̀ duure? Kpa n gɛ̃ mi na ɲ̀ yɛ̃ke?
27 N n mɛn na, n daa weenɛwa a nɛn gobi
goo wɛ̃ ka nim kɛ̃ru, sanam mɛ na wuma kpa
n nɛnyam wa ka are.
28 I nùn sube tee te mwaario kpa i
wɔkurugii wi wɛ̃.
29 Domi wi u mɔ, win mɔru sɔɔra ba koo
nùn sosia kpa u n mɔ n kpã, adama wi u
kun mɔ, fiiko ye u mam mɔ ba koo nùn ye
mwaari.
30 Yoo kam wi maa, i nùn kasa koowo tɔɔwɔ
mi u koo wiru nɔma sɔndi yam wɔ̃kuru sɔɔ u
swĩ.

Siri dãakibu

31 Ma Yesu nɛɛ, sanam mɛ Tɔnun Bii u koo
na ka win yiiko baka, ka wɔllun gɔradoba
kpuro, u koo sina win sina gɔni yiikogian
wɔllɔ.
32 Handunian bwesenu kpuro nu ko n
mɛnnɛ win wuswaaɔ, kpa u tɔmbu wunana
nge mɛ yãa kparo ra yãanu ka bonu wunanɛ.
33 U koo yãanu yi win nɔm geuɔ, bonu maa
win nɔm dwarɔ.
34 Sanam mɛya sunɔ u koo be ba wãa win
nɔm geuɔ sɔ̃ u nɛɛ, i na bɛɛ be nɛn Baaba u
domaru kua, i bandu tubi dio te ba bɛɛ sɔɔru
kua saa handunian toren di.
35 Domi gɔ̃ɔra man kua ma i man dĩanu wɛ̃
na di. Nim nɔru ga man kua ma i man nim kã
na nɔra. Na sãa sɔɔ ma i man dam koosia.
36 Na wãa tereru, ma i man biru wukiri. Na
barɔ ma i man nɔɔri. Na wãa pirisɔm sɔɔ ma
i man beram da.
37 Saa ye sɔɔra gemgii be, ba koo nùn wisi
bu nɛɛ, Yinni, domma sa wa gɔ̃ɔra nun mɔ̀
sere sa nun dĩanu wɛ̃, ɲ̀ kun mɛ nim nɔru ga
nun mɔ̀ ma sa nun nim kã.
38 Domma sa nun sɔru mwa ɲ̀ kun mɛ
domma sa nun wa tereru ma sa nun biru
wukiri.
39 Domma sa nun wa a barɔ, ɲ̀ kun mɛ a
wãa pirisɔm dirɔ, ma sa nun beram da.
40 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔ i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo ye
kua nɛna i kua.
41 Yen biru sunɔ u koo win nɔm dwarugibu
sɔ̃ u nɛɛ, i tii gawo nɛn bɔkun di, bɛɛ be
Gusunɔ u bɔ̃rusi. I doo dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔɔ
wi ba sɔɔru kua Setam ka win gɔradoban sɔ̃.
42 Domi gɔ̃ɔra man kua, i ɲ̀ man dĩanu wɛ̃
na di. Nim nɔru ga man kua, i ɲ̀ man nim kã
na nɔra.
43 Na sãa sɔɔ, i ɲ̀ man dam koosie. Na wãa
tereru, i ɲ̀ man biru wukiri. Na barɔ, na maa
wãa pirisɔm dirɔ, i ɲ̀ man nɔɔri.
44 Sanam mɛya be, ba koo maa nɛɛ, Yinni,
domma sa nun wa gɔ̃ɔra nun mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ
nim nɔru ga nun mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ a sãa sɔɔ, ɲ̀
kun mɛ a wãa tereru, ɲ̀ kun mɛ a barɔ, ɲ̀ kun
mɛ a wãa pirisɔm dirɔ, ma sa ɲ̀ nun somi.
45 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔɔ i ɲ̀ bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo
ye kue, nɛna i ɲ̀ ye kue.

46 Ma Yesu u nɛɛ, beniwa ba koo da mi
sɛɛyasia bi bu ku ra kpe bu wãa, gemgibu
maa, wãaru te ta ku ra kpe sɔɔ.

26

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro gerua u kpa, u win
bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
2 i yɛ̃ ma n tie sõɔ yiru bu ka Gɔɔ sararibun
tõɔ bakaru ko. Ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu
sɔndia bu nùn go dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwerobu ka
guro gurobu ba mɛnna Kaifa yãku kowo
tɔnweron yɛnu yaaraɔ.
4 Ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu mwa goo u kun
yɛ̃ kpa bu nùn go.
5 Adama ba nɛɛ, n ṅ mɔ tõɔ bakarun sanam,
kpa n ku raa ko gidi baka tɔmbun suunu sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

6 Sanam mɛ Yesu wãa Betaniɔ Simɔɔn
yɛnuɔ wi u raa bara disigiru mɔ,
7 kurɔ goo na win mi, u too buraru nɛni te
ta turare gobi bɛkɛgia yiba. U too te wukia
ma u turare ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam mɛ u
dimɔ.
8 Ye bwãa be, ba wa mɛ, ben nuki gbisa ba
nɛɛ, mban sõna u yeni kam koosia.
9 Sa ko raa kpĩ su turare ye dɔra ka gobi
bɛkɛ kpa su sãarobu yen gobi bɔnu kua.
10 Yesu gia ye ba gerumɔ, ma u bu bikia u
nɛɛ, mban sõna i ka kurɔ wi wɔki. Gãa geena
u man kua.
11 Domi baadommawa sãaroba wãa ka
bɛɛ, adama nɛna, na ṅ ko na n wãa ka bɛɛ
baadomma.
12 U nɛn wasi turare ye wisi u ka nɛn
sikubun sɔɔru ko.
13 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, baama mi ba koo
Labaari gea yeni kpara handunia sɔɔ kpuro
ba koo maa gere ye kurɔ wi kua ba n ka nùn
yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo tɔnwerobu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6)

14 Sanam mɛya bwãabu wɔkura yiru yen
turo wi ba mɔ̀ Yudasi Isikariɔtu, u da u yãku
kowo tɔnwerobu deema.
15 U bu bikia u nɛɛ, mba i ko i man kɛ̃ nà n
bɛɛ Yesu nɔmu sɔndia.
Ma ba sii geesun gobi tɛna gara ba nùn wɛ̃.
16 Saa saa yen diya u swaa kasu u ka nùn bu
nɔmu sɔndia.

Yesu u Gɔɔ sararibun

yaa dibu dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

17 Pɛ̃ɛ ye ba ṅ seeyatia doken tõɔ bakarun
tõɔ gbiikiru Yesun bwãaba na win mi, ba
bikia ba nɛɛ, mana a kĩ su nun Gɔɔ sararibun
yaa dibun sɔɔru kua.
18 Yesu bu wisa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ waanɛ
kasan mi, kpa i nùn sõ na nɛɛ, nɛn saa ya tura,
win miya kon Gɔɔ sararibun yaa dibu di ka
nɛn bwãabu sannu.
19 Bwãa be, ba kua nge mɛ Yesu bu sõɔwa
ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru kua.
20 Ye n kua yoka, Yesu ka win bwãabu
wɔkura yiru ye, ba mɛnna bu ka di.
21 Nge mɛ ba dimɔ Yesu nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sõɔmɔ bɛɛn turo koo man dɔmɛ.
22 Bwãa ben nukura sankira ma ba nùn
bikiamɔ tia tia ba mɔ̀, asa n ṅ nɛ Yinni.
23 Yesu u wisa u nɛɛ, nɛ ka wi sa gbɛ̃ɛ teerɔ
sõramɔ, wiya wi u koo man dɔmɛ.
24 Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ Gusunɔn gari
yi win gari mɔ̀, adama nɔni swãarugiiwa wi u
koo nùn dɔmɛ. N buram bo ba kun daa yɛ̃ro
mara.
25 Yudasi wi u koo nùn dɔmɛ u nɛɛ, asa n ṅ
nɛ yinni.
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wuna mi.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

26 Sanam mɛ ba dimɔ, Yesu pɛ̃ɛ sua. Ye
u Gusunɔ siara u kpa u ye murura u win
bwãabu wɛ̃ u nɛɛ, i mɔɔ i di, yeniwa nɛn wasi.
27 Yen biru u tam nɔra sua. Ye u Gusunɔ
siara u kpa, u bu wɛ̃ u nɛɛ, i nɔruo bɛɛ kpuro.
28 Domi yeniwa nɛn yɛm, mɛ̀ sɔɔ Gusunɔ
u win nɔɔ mwɛɛru sire, mɛ mu yari tɔn
dabirun sõ bu ka torarun suuru wa.
29 Na bɛɛ sõɔmɔ, saa tɛ̃n di na ṅ maa tam
mɛni nɔrumɔ sere dɔma te nɛ ka bɛɛ sa ko tam
kpam nɔ nɛn Baaban bandu sɔɔ.
30 Yen biru ba womusu kua ma ba yara ba
da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

31 Yera Yesu u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
gisɔn wɔ̃ku te, bɛɛ kpuro i ko tora nɛn sõ,
domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Kon yãa
kparo go, kpa yãanu nu yarina yam kpuro.”
32 Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ
gbiiya Galileɔ.
33 Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ, baa be kpuro bà n
tora wunɛn sõ, nɛna kun toramɔ pai.
34 Yesu nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun
sõɔmɔ, gisɔn wɔ̃ku te, goo dɔɔ gu sere swĩ kaa
man siki nɔn ita.

35 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa sà n ko gbi
sannu na ɲ̀ nun sikimɔ.
Bwãa be ba tie mɛya ben tii ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46)

36 Yera Yesu ka win bwãabu ba tura yam
mi ba mɔ̀ Gɛsemanɛ. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
sinɔ mini kpa n da n kanaru ko giɔ.
37 U Piɛɛ ka Sebeden bibu yiru sua ba susi
wuswaaɔ. Ma nuku sankiranu nùn deema,
win wasi dwiiya.
38 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn nukura
sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɔ̃ro mini i
ka man dom se.
39 U ka bu tondina ma u kpuna u kibari u
kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, ɲ̀ n ko n koora,
a de wahala ye, yu man doonari. Adama n ɲ̀
mɔ nge mɛ na kĩ ma n kun mɔ nge mɛ a kĩ.
40 Yen biru u wurama bwãabu ita yen mi,
u deema ba do ma u Piɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n man
na, i kpana i ka man dom se baa kɔbi tia.
41 I n dom sera kpa i n kanaru mɔ̀ kpa i ku
ra du kɔkiribu sɔɔ. Tɔnun gɔ̃ru ga kĩ adama
wasi yen dam bie.
42 U kpam ka bu tondina nɔn yiruse u
kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, wahala yeni
yà kun koo man doonari na kun ye wa, a de
wunɛn kĩru tu koora.
43 U kpam wurama win bwãabun mi ma u
deema ba do, domi ben nɔni bunia.
44 Yesu u kpam bu deri u doona u kanaru
kua nɔn itase ka gari tee yi.
45 Ma u kpam wurama win bwãabun mi u
nɛɛ, i do ka tɛ̃ i wɛ̃ramɔ? Saa ya turuku kooma
ye ba koo Tɔnun Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndia.
46 Wee wi u koo nùn dɔmɛ u sisi, i seewo
su ka bu yinna.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

47 Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi ka
tunuma, bwãabu wɔkura yiru yen turo. Tɔn
dabi dabira nùn swĩi ba takobiba ka bokunu
nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobа
ba bu gɔra.
48 Yudasi wi u koo Yesu dɔmɛ u raa bu
yĩreru sɔ̃ɔsi u nɛɛ, wi kon nɛnɛ n bɔkasi, wiya
mi, i nùn mɔɔ.
49 Mii mii u susi Yesun mi u nɛɛ, yinni a sɔ̃ɔ
kpa n do?
Ma u nùn nɛnua u bɔkasi.
50 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, ye a kobu
na a koowo.
Yera tɔn be, ba na ba Yesu sɛ̃re ba mwa.
51 Yesun tɔmbun turo u win takobi woma,
u ka yãku kowo tɔnweron yoon soo sɔ̃ra u
bura.
52 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn
takobi wesio yen kararɔ, domi baawure wi
u takobi nɛni, takobiwa ya koo nùn go.
53 A ɲ̀ yɛ̃ ma kon kpĩ n nɛn Baaba faaba
kana kpa u yande man wɔllun gɔradoban
wuunu gɔriama n kere wɔkura yiru?
54 Adama nà n kua mɛ, amɔna Gusunɔn
gari yi koo ka yibiara yi yi gerumɔ ma mɛya
kon ka gbi.
55 Ma Yesu u tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n weenɛ i man mwaabu na ka takobiba ka
bokunu nge swaa dio? Baadommawa na ra
n sɔ̃ ka bɛɛ sãa yerɔ na n keu sɔ̃ɔsimɔ, i ɲ̀ maa
man mwaare.
56 Adama ye kpuro ya koorawa kpa
Gusunɔn sɔmɔbun gari yi ka koora yi yi wãa
Gusunɔn gari sɔɔ.
Yera win bwãabu kpuro ba nùn deri ba
duki sua.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

57 Be ba Yesu mwa ba ka nùn da Kaifa yãku
kowo tɔnweron mi, mi wooda yɛ̃robu ka
guro guroba mɛnnɛ.
58 Piɛɛ u Yesu swĩi dandankuru sere ka
yãku kowo tɔnweron yɛnu yaara. U dua
yɛnu yaaraɔ ma u sina ka yɛnu kɔ̃sobu u ka
wa nge mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora.
59 Yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobun
mɛnnɔ kpuro ba seeda weesugia kasu bu
Yesu mani bu wa bu ka nùn go.
60 Adama ba ɲ̀ wa, baa mɛ seedagii dabiru
ta na ta weesu kua. Yen biru tɔmbu yiru gaba
na.
61 Ba nɛɛ, durɔ wini gerua u nɛɛ, u koo kpĩ u
Gusunɔn sãa yeru sura kpa u tu bani sɔ̃ɔ itan
baa sɔɔ.
62 Yãku kowo tɔnwero u seewa u Yesu
bikia u nɛɛ, a ɲ̀ gɛɛ wisimɔ? Mban bwesera
tɔn beni ba nun manimɔ.
63 Adama Yesu u maari. Ma yãku kowo
tɔnwero nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bɔ̃ruo ka Gusunɔ
Yinni wason yĩsiru, a sun sɔ̃ɔwɔ ɲ̀ n wunɛn na
Gusunɔ u gɔsa, a sãa win Bii.
64 Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a gerua
kɔ. Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ sɔ̃ɔ teeru i ko i Tɔnun
Bii wa u sɔ̃ Gusunɔ Yinni damgiin nɔm geuɔ.
I ko maa nùn wa u wee guru wirun di.
65 Yera yãku kowo tɔnwero u win tiin
yaberu nɛnua u karana mɔrun sɔ̃ ma u nɛɛ,
u Gusunɔ gari kam gerusi, seedagii berà sa
kpam mara. I nua tɛ̃ gari kam ye u gerua.
66 Amɔna i wa.
Ba nɛɛ, n weenɛwa bu nùn go.
67 Yen biru ba nùn yãatam sie nɔniɔ, ma ba
nùn nɔm kusa so, gaba nùn baari so.
68 Ba nɛɛ, Kirisi a de Gusunɔ u nun sɔ̃, kpa
a sun sɔ̃ wi u nun so.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

69 Piɛɛ u sɔ̃ yɛnu yaarɑɔ. Wɔndia goo u
nùn susi u nɛɛ, wunɛn tii a raa wãa ka Yesu
Galilegii wi sannu.
70 Adama u siki baawuren nɔni biru u nɛɛ
na ɲ̀ yɛ̃ mba a gerumɔ.
71 Yen biru u seewa u da yɛnu yaaran
kɔnnɔwɔ. Wɔndia goo kpam nùn wa ma u be
ba wãa mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wini u raa wãa
ka Yesu Nasarɛtigii wi.
72 Ma Piɛɛ kpam siki ka bɔ̃ri u nɛɛ, na ɲ̀ durɔ
wi yɛ̃.
73 Ye n tɛ fiiko be ba wãa mi, ba susi Piɛɛn
bɔkuɔ ba nɛɛ, ka gem, a sãawa ben turo,
wunɛn gari geru gerusu nun terasia.
74 Yera u bɔ̃rua u sɔnna u nɛɛ, na ɲ̀ durɔ wi
yɛ̃.
Mii mii ma goo dɔɔ ga swĩ.
75 Ma Piɛɛ u Yesun gari yi yaaya yi u raa
gerua u nɛɛ, goo dɔɔ gu sere swĩ kaa man siki
nɔn ita. U yara tɔɔwɔ u swĩ gem gem.

27

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

1 Ye n kua buru buru yellu yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobu ba nɔɔ tia kua bu
ka Yesu go.
2 Ye ba nùn bɔkua ba kpa ba ka nùn da ba
Pilati tem yɛ̃ro nɔmu bɛria.

Yudasin gɔɔ
(I maa mɛɛrio Gɔrobun Kookoosu 1:18-19)

3 Ye Yudasi wi u Yesu dɔmɛ u wa ba Yesu
taarɛ wɛ̃ bu go, win nuki sankira ma u ka
sii geesun gobi tɛna ye wura yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobun mi.
4 U nɛɛ, na durum kua ye na ka tɔn dɛɛro
gɔɔ bɔrie.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn baaye,
wunɛn gariya.
5 Yudasi gobi yi yari sãa yerɔ ma u yara u
da u tii soora doke.
6 Yãku kowo tɔnwerobu ba gobi yi dɔbura
ba nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ su gobi yi kpɛ̃ɛ sãa yerun
gobi beru yerɔ, domi tɔnun yɛm gobiya.
7 Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi yi tem
dwa mɔmɔn mi, mi ba ko n da sɔbu sike.
8 Yen sɔ̃na ba tem mɛ sokumɔ tem yɛmgim
sere ka gisɔn gisɔ.
9 Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeremin gari yi
koora yi yi nɛɛ, "Ba sii geesun gobi tɛna ye
sua, gobi yi Isireliba ba wesiana ba wɛ̃ win
sɔ̃,
10 ba ka tem dwa mɔmɔn mi, nge mɛ Yinni
u man yiire."

Pilati u Yesu gari bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

11 Yesu yɔ̃ tem yɛ̃ro Pilatin wuswaaɔ ma
tem yɛ̃ro wi, u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban
sunɔ?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a gerua kɔ.
12 Yen biru sanam mɛ yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobu ba nùn mɛm
mani, u ɲ̀ gɛɛ wisa.
13 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, a ɲ̀ mɛm
kpuro nɔɔmɔ mɛ ba nun manimɔ?
14 Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru
sere biti baka tem yɛ̃ro wi mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

15 Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru baatere tem
yɛ̃ro ra pirisɔm turo karewa wi tɔn wɔru ga
kĩ.
16 N deema saa ye sɔɔ, pirisɔm yĩsirugii goo
wãa mi, wi ba sokumɔ Baraba.
17 Yen sɔ̃na sanam mɛ ba mɛnnɛ, Pilati u bu
bikia u nɛɛ, wara i kĩ n bɛɛ kara, Baraba? Nge
Yesu wi ba sokumɔ Kirisi.
18 Domi u yɛ̃ sãa sãa ma nisinun sɔ̃na ba
nùn Yesu nɔmu bɛria.
19 Ye Pilati sɔ̃ win siri yerɔ win kurɔ nùn
tɔnu gɔria u nɛɛ, a ku nɔma doke durɔ gemgii
win gari sɔɔ domi wɔ̃ku te, na wahala wa
dosu sɔɔ durɔ win sɔ̃.
20 Yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu
ba tɔn wɔru sɔ̃ɔmɔ gu de bu Baraba kara kpa
bu Yesu go.
21 Pilati u bu bikia u nɛɛ, be yiru ye sɔɔ, ben
wara i kĩ n bɛɛ kara.
Ba nɛɛ, Baraba.
22 Ma Pilati nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, mba kon ko ka
Yesu wi ba mɔ̀ Kirisi.
Be kpuro ba nɛɛ, a nùn kpareo dãa
bunanarɔ.
23 Pilati u nɛɛ, kɔ̃sa yerà u kua.
Adama ba nɔɔgiru sua wɔllɔ ba nɛɛ, a nùn
kpareo dãa bunanarɔ.
24 Ye Pilati wa ma ye u mɔ̀ kpuro kama,
wurenu sosimɔwa, yera u nim sɔka u nia tɔn
wɔru gen wuswaaɔ u nɛɛ, durɔ gemgii win
yɛm yaribu kun man wa, bɛɛn gariya.
25 Ma tɔn be kpuro ba nɛɛ, win yɛm mu ko
bɛsɛ ka bɛsɛn bibun sɔmunu.
26 Yera Pilati bu Baraba kara, ma u dera ba
Yesu sɛni so. Yen biru u nùn bu nɔmu sɔndia
bu nùn kpare dãa bunanarɔ.

Tabu kowoba Yesu

yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

27 Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu da tem
yɛ̃ron siri yerɔ, ma tabu kowobu kpuro ba
mɛnna mi.
28 Ba nùn win yãnu potari ma ba nùn
gurumusu swãabu sebusia.

29 Ma ba sãki tundu bəkana ba nùn dokea
wirə, ma ba nùn dɛka wɛ̃ win nəm geuə. Yen
biru ba nùn yiiramme ba yaakoru mò ba mò,
Yuuban sunə, fəə baasira.
30 Ba nùn yãatam siriki ma ba dɛka wɛ̃ɛna
ba ka nùn soomə wirə.
31 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa, ba nùn
gurumusu te potari ba kpam nùn win yãnu
sebusia ma ba ka nùn da bu dãa bunanaru
kpare.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wəllə
(I maa mɛɛrio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

32 Ye ba yariə ba ka Sirɛnin durə goo
yinna wi ba mò Siməə, ma ba nùn Yesun dãa
bunanaru səbi ka tilasi.
33 Ye ba tura yam mi ba ra soku Gəəgəta,
yen tubusiana aye te ta ka wii koko weenɛ,
34 miya ba Yesu tam wɛ̃ u nə ka tim mɛ mu
ra yɛm go. Ye u mu denda u ɲ̃ wure u mwɛ.
35 Ba nùn kpare dãa bunanaru səə, ma ba
win yãnu tɛtɛ toosi ba bənu kua.
36 Ma ba sina ba nùn kõsu.
37 Win wii wəllə ba yora gaa bwɛ̃ ye ya win
taarɛ gerumə ya nɛɛ, winiwa Yesu, Yuuban
sunə.
38 Ba maa gbɛnəbu yiru kpare dãa
bunananə Yesun bəkuə, turo win nəm geuə,
turo maa nəm dwarə.
39 Be ba sarə bera mi, ba nùn wiru di-
irisimə ba wəmmə.
40 Ba mò, wunɛ wi kaa sãa yeru sura kpa
a tu bani sõə itan baa səə, a tii faaba koowo.
À n sãa Gusunən Biin na, a sarama dãa
bunanarun di.
41 Nge mɛya yãku kowo tənwerobu ka
wooda yɛ̃robu ka guro gurobu ba nùn
yaakoru mò ba nɛɛ,
42 u gabu faaba kua adama u kpana u tii
faaba ko. Isireliban sunəwa. U den sarama
dãa bunanarun di kpa su nùn naanɛ doke.
43 U Gusunə naanɛ sãa ma u nɛɛ, wiya
Gusunən Bii. N n mɛn na, Gusunə u nùn
faaba koowo ù n nùn kĩ.
44 Mɛya maa gbɛnə be ba kpare ka wi
sannu, ben tii ba nùn wəmmə.

Yesun gəə
(I maa mɛɛrio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

45 Ye n kua sõə wii wəllu, yera yam tĩra tem
mɛ səə kpuro sere n ka tura yokan kəba ita.
46 Kəba itan saka Yesu u nəəgiru sua u
nɛɛ, Eli, Eli, lema sabatani. Yen tubusiana,
Gusunə nɛn Yinni mba n kua a ka man deri.
47 Tən be ba wãa mi, ye ben gaba nua mɛ,
ba nɛɛ, u Eli soku.
48 Yande ben turo u duka da u swɛɛ dukɛ
dukɛsu sua u kpɛ̃ɛ tam məmməm səə u bɛri
dɛkaə u ka nùn tĩi u nə.
49 Adama be ba tie ba nɛɛ, a yõro gina, su
wa nge Eli u koo na u nùn faaba ko.
50 Yesu u kpam nəəgiru sua ma u nəə mari.
51 Saa ye səərə, beku kare te ta wãa sãa yerə
ta gɛ̃ɛra saa wəllun di sere temə. Tem mu
yĩira ma kpenu bɛsikira.
52 Sikinu wukiara, ma Gusunəgii dabinu
be ba raa gu ba seewa.
53 Ba yara sikan di Yesun seebun biru, ba
dua Yerusalɛmu Gusunən wuuə, ba tii tən
dabinu sõəsi.
54 Tabu sinambu ka be ba wãa ka wi ba
Yesu kõsu, ba tem yĩiri bi wa ka kpuro ye ya
koora, ma bɛrum bakam bu mwa ba nɛɛ, ka
geema Gusunən Biiwa.
55 Tən kurə dabinu nu yõ mi, nu Yesu
mɛɛra saa sarun di. Ba raa nùn swĩimawa saa
Galilen di bu ka nùn nəəri.
56 Be səə, Maari Madalagii ka Maari,
Yakəbu ka Yosɛfun mɛro, ka Sebeden bibun
mɛro, ba wãa mi.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

57 Ye n kua yoka, durə gobigii goo na,
Arimategiiwa, win yĩsira Yosɛfu, u maa sãa
Yesun bõə.
58 U da Pilatin mi, u nùn kana u nùn Yesun
goru wɛ̃. Yera Pilati nùn tu yəllaa kua, u dera
ba nùn tu wɛ̃.
59 Yosɛfu wi, u goo te sua u beku kpaaru
tɛ̃kusi te ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii.
60 U tu kpĩ win tiin sikirə te u dera ba
nùn dãkua kperə. Yen biru u kpee bakaru
bimiama u ka siki ten nəə kərua ma u doona.
61 Maari Madalagii ka Maari wiənə ba sõ
siki ten bəkuə.

Sikirun kõsubu

62 Ye n kua sisiru, tõə wɛ̃rarugiru, yãku
kowo tənwerobu ka Falisiba ba da Pilatin mi
sannu.
63 Ba nɛɛ, yinni sa yaaye ye weesugii wi, u
raa gerure sanam mɛ u wãa handunia səə. U
nɛɛ, sõə itan biru u koo se gərin di.
64 Yen sõ, a wooda wɛ̃ɛyə bu siki te kõsu
sere sõə ita, kpa win bwãabu bu ku raa nɛ
bu win goru gbɛni, kpa bu təmbu sõ bu nɛɛ,
u seewa gərin di. Wee dãaki sini su koo
gbiikisu kpãaru kera.
65 Pilati u bu sõəwa u nɛɛ, i tabu kowobu
mə, i doo i tu kõsu nge mɛ i ko kpĩ.
66 Ba doona ma ba yĩreru kua siki ten nəəwə
bu ka tubu goo ù n wukia. Ma ba tabu
kowobu yi, ba tu kõsu.

28

Yesun seebu gərin di
(I maa mɛɛrio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

1 Tõə wɛ̃rarugirun biru, alusuma buu sõnu
buru buru yellu, Maari Madalagii ka Maari
wiənə ba siki te tendem da.

2 Suaru sɔɔ tem yĩiri bakabu seewa, ma
Yinnin gɔrado u sarama wɔllun di u na u
kpee te bɔria u sinari.
3 Win wuswaa ballimɔ nge guru maakinu
ma win yãnu buriri nge suru.
4 Bɛrum bakam mu kõso be mwa ba diira
ma ba kua nge gonu.
5 Gɔrado wi, u kurɔ be sõɔwa u nɛɛ, i ku
bɛrum ko bɛɛ! Na yɛ̃ ma Yesuwa i kasu, wi
ba kpare dãa bunanarɔ.
6 U ǹ wãa mini, u seewa nge mɛ u raa geruа.
I na i wa mi u raa kpĩ,
7 kpa i da fuuku fuuku i win bwãabu sõ
ma u seewa gɔrin di. Wee, u bɛɛ gbiiyɔ u dɔɔ
Galileɔ. Miya i ko nùn wa. Yera na bɛɛ sõɔbu
na.
8 Ba gɔsira kpaaka sikiru min di ka bɛrum
ka nuku doo bakabu, ba duki da bu bwãa be
labaari ye sõ.
9 Wee Yesu ka bu yinna ma u nɛɛ, na bɛɛ
tɔbura.
Ma ba na ba win naasu nɛnua ba nùn sãwa.
10 Yera Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum
ko, i doo i nɛgibu sõ bu doo Galileɔ. Miya ba
koo man wa.

Kõso ben gari

11 Nge mɛ ba dɔɔ, kõso ben gaba dua wuu
sɔɔ ba yãku kowo tɔnwerobu sõɔwa ye n
koora kpuro.
12 Ma yãku kowo tɔnwero be, ba mɛnna ka
guro gurobu ba wesiana ma ba tabu kowobu
gobi bɛkɛ kã.
13 Ba bu sõɔwa ba nɛɛ, i geruo ma win
bwãaba ba na wõkuru ba win goru gbɛna
sanam mɛ i do.
14 Tem yɛ̃ro ù n gari yi nua sa yɛ̃ mɛ sa ko
nùn kua su ka bɛɛ yara wahalan di.
15 Tabu kowo be, ba gobi yi mwa ma ba kua
nge mɛ ba bu yiire. Yeya n dera Yuuba ba ra
n gari yi gerumɔ sere ka gisɔ.

Yesu u win bwãabu tii sõɔsi

(I maa mɛɛrio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

16 Bwãabu wɔkura tia ye, ya da Galileɔ guu
ten mi, te Yesu raa bu yĩreru kua.
17 Ye ba nùn wa, ba nùn sãwa. Adama ben
gaba gõrusu yiru mɔ̀.
18 Yesu bu susi u nɛɛ, wɔllu ka tem yiiko
kpurowa ba man wɛ̃.
19 Yen sõ, i doo bwesenu kpuron mi, kpa
i bu ko nɛn bwãabu. I bu batɛmu koowo ka
Baan yĩsiru ka Biigiru ka Hunde Dɛɛrogiru.
20 Kpa i de ye na bɛɛ sõɔwa ba n ye kpuro
mɛm nɔɔwammɛ. N wee, ko na n ka bɛɛ wãa
baadomma sere ka handunian kpeerɔ.

LABAARI GEA NGE MƐ MAAKU U YORUA

Durɔ wi u tire te yoruɑ, win yĩsira Yohanu Maaku. U ɲ̀ sãa Yuu. U sãawa Baanabasin dusi.

Maaku u kĩ u tɔmbu Yesun Labaari gea sõ. U sõɔsi ma Yesu u bɔsu u tɔmbu gea kuammɛ, ma u be ba wãa Setam nɔmuɔ bɛkiamɔ. Domi Gusunɔ u wãa ka wi. Maakun tire ten gari mɛro ya wãawa Maaku 10:45 sɔɔ. Ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka gabu sã kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun sɔmburun tore Galileɔ, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalɛmu gia, wiru 10.
4. Yesun wãaru Yerusalɛmuɔ, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 14n di sere wiru 16.

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Yesu Kirisi, Gusunɔn Biin Labaari gean torubu wee.
2 Gusunɔn sɔmɔ Esai u yen gari yorua win tireru sɔɔ u nɛɛ, Gusunɔ u nɛɛ,
"N wee, na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaaɔ u wunɛn swaa sɔmɛ.
3 Nɛn sɔmɔn nɔɔ ga gbãramɔ gbaburu sɔɔ ga gerumɔ ga mɔ̀,
i Yinnin swaa sɔnwɔ, kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda."
4 Nge mɛya, Yohanu Batɛmu kowo u na gbaburu sɔɔ. U kparamɔ u mɔ̀, bu gõru gɔsio ben toranun di kpa u bu batɛmu ko kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.
5 Tɔmbu kpuro ba ra n daamɔ win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalɛmu maron di. Ba ben toranu tuuba mɔ̀, ma ba derimɔ u bu batɛmu mɔ̀ daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.
6 Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gɔna sɛ̃ke win pɔraɔ. Twee ka tim bausa u ra di.
7 Ma u waasu mɔ̀ u gerumɔ u mɔ̀, goo u sisi nɛn biruɔ wi u man yiiko kere. Nɛ na kun mam tura n yiira n yɛ̃ron baranun wɛ̃ɛ kusia.
8 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim, adama yɛ̃ro wi, u koo bɛɛ batɛmu kowa ka Hunde Dɛɛro.

Yesun batɛmu ka win kɔkiribu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)

9 Yen biru Yesu u na Nasarɛtin di ye ya wãa Galilen temɔ, ma Yohanu nùn batɛmu kua daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.
10 Sanam mɛ u yariɔ nim di, yera u wa wɔlla wukiara, ma u Hunde Dɛɛro wa nge kparuko u saram wee win wɔllɔ.
11 Ma u nɔɔ gagu nua wɔllun di ga nɛɛ, wuna nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gõru dobu kpuro wãa.
12 Saa ye sɔɔra Hunde Dɛɛro u Yesu sure gbaburu sɔɔ.
13 Ma u wãa mi sõɔ weeru, Setam nùn kɔkirimɔ. Wi ka gbeeku yɛɛ sanna ba wãa mi, ma wɔllun gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)

14 Ye ba Yohanu mwa ba pirisɔm doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen temɔ u Gusunɔn Labaari gea kparamɔ.
15 U nɛɛ, saa ya tura, Gusunɔ u sisi u bandu swĩi. I gõru gɔsio bɛɛn toranun di kpa i Labaari gea ye naanɛ doke.
16 Sanam mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa burerun goorɔ, u Simɔɔ wa ka win wɔnɔ Andere. Ba ben yãakororu kpɛ̃ɛmɔ daa bure te sɔɔ, domi swɛ̃ɛ gowoba ba sãa.
17 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon de i n da tɔmbu kasu bu man swĩi.
18 Yande ba ben yãakoronun baa deri, ma ba nùn swĩi.
19 Ye u susi wuswaaɔ fiiko, u Yakɔbu wa ka win wɔnɔ Yohanu be ba sãa Sebeden bibu. Ba wãa goo nimkuu sɔɔ ba yãakoronu kɔrumɔ.
20 Mii mii u bu soka, ma ba nùn swĩi. Ba ben tundo Sebede deri ka sɔm kowobu sannu goo nimkuu sɔɔ.

Durɔ wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Luku 4:31-37)

21 Ma ba da Kapenamuɔ. Ye n kua tõɔ wɛ̃rarugiru, ma Yesu u dua mɛnnɔ yerɔ, u bu Gusunɔn garin keu sõɔsim wɔri.
22 Biti bu mwa win keu sõɔsi bin sõ. U bu sõɔsimɔwa ka yiiko, n ɲ̀ mɔ nge mɛ wooda yɛ̃roba ra sõɔsi.
23 N deema saa ye sɔɔ, wɛrɛkunugii goo u wãa ben mɛnnɔ yee te sɔɔ. U gbãra u nɛɛ,
24 mba sa mɔɔsinɛ bɛsɛ ka wunɛ, Yesu Nasarɛtigii. A nawa a ka sun kam koosia? Na yɛ̃ wi a sãa. Wunɛ Gusunɔn tɔn Dɛɛrowa.
25 Yesu u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ, a mario, kpa a yari durɔ win min di.
26 Yera wɛrɛku ge, ga durɔ wi sura nge giri kpakpanugii, ma ga kuuki kua ga ka yara win min di.
27 Biti tɔn be kpuro mwa gem gem sere ba sõɔnamɔ ba mɔ̀, mban bwesera yeni. Gari tukiya u sõɔsimɔ ka yiiko. Baa ka wɛrɛkunɔ u nu wooda wɛ̃ɛmɔ, ma nu nùn mɛm nɔɔwammɛ.
28 Ma win baaru yande kparara Galilen tem kpuro sɔɔ.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17, Luku 4:38-41)

29 Ye Yesu yara mɛnnɔ yerun di, wi ka Yakɔbu ka Yohanu ba da Simɔɔ ka Anderen yɛnuɔ.
30 N deema, Simɔɔn kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ u kpĩ. Ye ba yande tura mi, ba win gari Yesu sɔ̃ɔwa.
31 Ma u da win mi, u nùn nɔmu nɛnua u ka nùn seesia. Yande wasi sun te, ta nùn doonari, ma u bu nɔɔrim wɔri.
32 Ye n kua yoka, sanam mɛ sɔ̃ɔ dua, tɔmba ka barɔbu kpuro ka wɛrɛkunugibu na win mi.
33 Ma wuugibu kpuro ba mɛnna dii tèn mi u wãan kɔnnɔwɔ.
34 U dabiru bɛkia saa ben bara bwese bwesekan di, ma u maa wɛrɛku dabinu gira. Adama u ɲ deri wɛrɛku ni, nu gari gere domi nu nùn yɛ̃.

Yesu u bɔsu Galilen temɔ
(I maa mɛɛrio Luku 4:42-44)

35 Yen sisiru buru buru yellu, sanam mɛ yam kun dɛɛram kpa, Yesu u seewa u yara. U doona mi n dɛsire, u kanaru mɔ̀.
36 Ma Simɔɔ ka win kpaasibu ba nùn kasu.
37 Sanam mɛ ba nùn wa ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɔmbu kpuro wɔɔ ba nun kasu.
38 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ su da wusu gasu sɔɔ si su ka sun sikerenɛ, kpa n maa waasu ko mi, domi yen sɔ̃na na na.
39 Ma u bɔsu Galilen tem kpuro sɔɔ u waasu mɔ̀ ben mɛnnɔ yenɔ, u maa wɛrɛkunu giramɔ.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Luku 5:12-16)

40 N wee, goo u na Yesun mi, wi u bara disigiru mɔ u yiira u nùn faaba kana. U nɛɛ, à n wura kaa kpĩ a man bɛkia kpa n dɛɛra.
41 Yera wɔnwɔnda Yesu mwa, ma u win nɔmu dɛmia u nùn baba u nɛɛ, na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.
42 Yande bara disigii te, ta nùn yɔ̃su, ma u bɛkura u dɛɛra.
43-44 Sanam mɛya Yesu u nùn sɔ̃ɔwa ka dam u nɛɛ, a ku goo gɛɛ sɔ̃. Adama a doo a tii yãku kowo tusia, kpa a yãkuru ko te Mɔwisi raa bɛɛ yiire, a ka baawure seeda sɔ̃ɔsi ma a bɛkura a dɛɛra. Ma u dera u doona.
45 Adama durɔ wi, u doona ma u da u gari yi kparam wɔri batuma sɔɔ ye n koora wi sɔɔ. U gari yi saarimɔ sere Yesu kun kpĩa u wuu due, adama u yɔ̃ra wuun biruɔ mi n dɛsire. Ma tɔmba naamɔ win mi saa baaman di.

2

Yesu u durɔ goo bɛkia wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Luku 5:17-26)

1 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, Yesu u wura Kapenamuɔ. Tɔmba nua ma u wãa yɛnuɔ.
2 Ma tɔn wɔru ga mɛnna sere ayeru maa sari baa kɔnnɔwɔ. Ma u bu Labaari gean gari nɔɔsiamɔ.
3 Ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee tia gu. Tɔmbu nnɛwa ba nùn sɔɔwa.
4 Adama tɔn wɔru gen sɔ̃ ba kpana bu Yesu susi. Yen sɔ̃na ba diru mi u wãan wɔllɔ yaba win deedeeru. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka wɛ̃ɛ beku bɔɔ te sarasia tè sɔɔ durɔ wi, u kpĩ.
5 Ye Yesu u durɔ ben naanɛ dokebu wa bi ba mɔ wi sɔɔ, u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a wunɛn durum suuru wa.
6 Wooda yɛ̃robu gabu ba sɔ̃ mi, ma ba tii bikiamɔ gɔ̃ruɔ ba mɔ̀,
7 mban sɔ̃na durɔ wi, u gari gerumɔ mɛsum. U Gusunɔ wɔmmɔwa. Wara koo kpĩ u durum suuru ko Gusunɔ turo baasi.
8 Mii mii Yesu u gia ye ba bwisikumɔ. Ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i gari yinin bweseru bwisikumɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ.
9 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu ka barɔ wi sɔ̃ u win durum suuru wa, ɲ kun mɛ bu nùn sɔ̃ u seewo u win kpin yeru kure, kpa u sĩ.
10 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia ye sɔɔ u ka durum suuru ko.
Yera u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
11 na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo a wunɛn kpin yeru kure, kpa a we yɛnuɔ.
12 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba nùn mɛɛra swee, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua, u n yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ̀, ba ɲ yenin bweseru waare.

Yesu u Lefi soka
(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

13 Yera Yesu u kpam wura daa burerun goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma u bu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.
14 Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wa, Alufen bii, u sɔ̃ gbere yerɔ. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
Lefi seewa ma u nùn swĩi.
15 N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin yɛnuɔ, gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dabira sɔ̃ ka wi, ka win bwãabu sannu, domi ba dabi be ba nùn swĩi.
16 Ye Falisiban wooda yɛ̃robu ba Yesu wa u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu sannu, ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na u ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dimɔ sannu.
17 Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛ̃ro be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ɲ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. Na ɲ nɛ n ka gemgibu soku. Na nawa n ka torobu soku.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

18 Ye Yohanun bwãabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia ba nɛɛ,

mban sɔ̃na Yohanun bwãabu ka Falisibagibu
ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun bɔkua.
19 Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn
bɔrɔba ba koo kpĩ bu nɔɔ bɔke sanam mɛ̀ sɔɔ
kurɔ kpaon durɔ wãa ka be? Aawo, baa ɲ̀ n
saa yeren na, ù n wãa ka be, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nɔɔ
bɔke.
20 Adama saa sisi yè sɔɔ ba koo bu kurɔ
kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ
bɔke.
21 Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kĩa kpaa si
ba ɲ̀ nim doke. Bà n kua mɛ, kĩa kpaa si, su
koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gĩa kpa
gɛ̃ɛrabu sosi.
22 Ba ku ra maa tam kpam wisi gɔnan
bɔɔnu sɔɔ ni nu diira. Bà n kua mɛ, tam
kpam mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu
yari kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n kam ko kpuro.
Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ
kpaanu sɔɔ.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

23 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ, n deema Yesu
ka win bwãabu ba sĩimɔ swaa sɔɔ alikama
gbaarun bɔkuɔ. Nge mɛ ba sĩimɔ, win
bwãabu ba alikama wɔkamɔ.
24 Yera Falisiba ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u
mɛɛrio, mban sɔ̃na win bwãaba mɔ̀ ye wooda
ya yina bu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ɲ̀ garire ye
Dafidi u kua sanam mɛ gɔ̃ɔra bu mɔ̀ wi ka win
bwãabu, ma ba ɲ̀ gãanu mɔ ni ba koo di?
26 U dua Gusunɔn dirɔ Abiataa, yãku kowo
tɔnweron waati, ma u pɛ̃ɛ di ye ba Gusunɔ
yiiye, ye n ɲ̀ weenɛ goo u di ma n kun mɔ
yãku kowobu tɔna. Adama Dafidi u ye di, u
maa win bwãabu wɛ̃.
27 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru wunawa tɔnun arufaanin sɔ̃. U
ɲ̀ tɔnu taka kue tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔ̃.
28 I de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru kua.

3

Durɔ wìn nɔm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

1 Ma Yesu u kpam dua mɛnnɔ yerɔ. Durɔ
goo wãa mi, wìn nɔm teu ga gu.
2 Tɔmba Yesu mɛɛra bu wa ù n koo durɔ
wi bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, kpa bu ka wa bu
nùn durum mani.
3 Ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa wìn nɔmu ga gu mi, u
nɛɛ, a seewo a yɔ̃ra suunu sɔɔ.
4 Ma u tɔn be bikia u nɛɛ, mba n weenɛ
bu tɔmbu kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Gea? Nge
kɔ̃sa. N weenɛ bu tɔnu faaba ko? Nge bu nùn
go.
Adama ba maari.
5 Yesu u bu mɛɛra ka mɔru u ka sikerena,
ma win nukura sankira ben woo bɔbunun
sɔ̃. Yera u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔmu
dɛmiɔ.
U ge dɛmia ma ga wura nge mɛ ga raa sãa.
6 Yen sɔ̃na Falisiba ba yara ma ba yande
mɛnna ka Herodun tɔmbu, ba wesiana nge
mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Tɔn wɔru guna ya na Yesun mi

7 Yesu ka win bwãabu ba tii gawa ba da
Galilen daa bureru gia, ma tɔn wɔru guna
nùn swĩi. Tɔn be, ba nawa Galilen di ka maa
Yudean tem di,
8 ka Yerusalɛmun di, ka Idumɛn tem di, ka
Yuudɛnin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru
kpaanun di. Tɔn wɔru guna ye, ya na Yesun
mi yèn sɔ̃ ba ye u mɔ̀ kpuron labaari nua.
9 Tɔn wɔru guna yen kpãarun saabu Yesu
u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu nùn goo
nimkuu sɔɔru kuo, kpa tɔn be, bu ku nùn
baasi.
10 Yesu u raa tɔn dabinu bɛkia, yen sɔ̃na
be ba barɔ ba bɔrikianamɔ bu wa bu ka nùn
baba.
11 Wɛrɛkunu nù n nùn wa nu ra nùn
kpunɛwa kpa nu n kuuki mɔ̀ nu n gerumɔ,
wuna Gusunɔn Bii.
12 Adama Yesu u ra nu gerusi gem gem nu
ku ka gere wi u sãa.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

13 Yen biru Yesu u da guuru wɔllɔ, ma u
tɔmbu gabu soka be u kĩ. Ma ba da win mi.
14 Yera u ben wɔkura yiru gɔsa, [u bu yĩsiru
kã gɔrobu], be ba ko n ka nùn wãa, kpa u bu
gɔri bu Labaari gea kpara,
15 kpa u bu dam wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira.
16 Tɔnu wɔkura yiru ye u gɔsa wee, Simɔɔ
wi u yĩsiru kã Piɛɛ,
17 ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu,
Sebeden bibu be u yĩsiru kã Buanɛge, yen
tubusiana guru kukirinugibu,
18 ka Andere, ka Filipu, ka Baatelemi, ka
Mateu, ka Tomaa, ka Yakɔbu Alufen bii, ka
Tade, ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ,
19 ka sere Yudasi Isikariɔtu wi u tɔmbu
Yesu nɔmu sɔndia.

Yesun tɔmbu ba kĩ

bu ka nùn doona

20 Ma ba wura yɛnuɔ. Tɔn wɔru ga wure ga
mɛnna sere Yesu ka win bwãabu ba fɛɛ bia
bu di.
21 Sanam mɛ win dusiba ye nua, ba da bu
ka nùn doona min di, domi ba gerumɔ u
wiirawa.

Yesu u ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)

22 Ma wooda yɛ̃ro be ba wee saa
Yerusalɛmun di ba gerumɔ ba mɔ̀, Beseburu
u nùn wãasiwa. Wɛrɛkunun sunɔ wiya u
nùn dam wɛ̃ u ka wɛrɛkunu gira.

23 Yen sɔ̃na Yesu u tɔmbu soka ma u bu
bikia ka mɔndu u nɛɛ, amɔna Setam ya koo
kpĩ yu yen tii gira.
24 Bandun tɔmbu bà n tabu mɔ̀ ben suunu
sɔɔ, ban te, ta ɲ̀ kpɛ̃ tu tɛ.
25 Yɛnu gèn tɔmba maa sankinamɔ, ga ɲ̀ kpɛ̃
gu tɛ.
26 Setam yà n maa ka yen tii tabu mɔ̀, yen
dam mù n bɔnu kua, ya ɲ̀ kpɛ̃ yu tɛ, yen dam
mu koo nɔru ko.
27 Goo kun kpɛ̃ u du damgiin yɛnuɔ u ka
win yãnu gura u kun gina damgii wi bɔkue
u sere win yãnu gura.
28 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, toraru ka gari
kam kpuro ye tɔmba gerumɔ, ba koo bu ye
suuru kua.
29 Adama baawure wi u Hunde Dɛɛro gari
kam gerusimɔ, u ɲ̀ suuru wasi. Win torara
ko n maa nùn wãasiwa ka baadommaɔ.
30 Yesu u yeni geruawa yèn sɔ̃ gaba nɛɛ
wɛrɛkuwa ga nùn wãasi.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu

ka win mɛro

(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)

31 Sanam mɛya win wɔnɔbu ka win mɛro
ba tunuma. Ba yɔ̃ra tɔɔwɔ, ba goo gɔra u nùn
sokuma.
32 Tɔn wɔru ga sɔ̃ ga nùn sikerenɛ, ma goo u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, wunɛn mɛro ka wunɛn
wɔnɔbu ba yɔ̃ tɔɔwɔ ba nun soku.
33 Ma u nɛɛ, wara sãa nɛn mɛro. Berà ba sãa
nɛn wɔnɔbu.
34 Ma u be ba nùn suunu bure mɛɛra u ka
sikerena, ma u nɛɛ, nɛn mɛro ka nɛn wɔnɔbu
wee.
35 Baawure wi u Gusunɔn kĩru mɔ̀, wiya
nɛn wɔnɔ, ka nɛn sesu, ka nɛn mɛro.

4

Dĩa bwese yɛ̃kon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)

1 Yesu u kpam Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsim
wɔri daa burerun goorɔ. Tɔn wɔru guna ya
mɛnna ya nùn sikerena, yen sɔ̃na u bu deri
goorɔ u goo dua ge ga wãa nim sɔɔ, ma u sina.
2 Ma u bu gãa dabinu sɔ̃ɔsim wɔri ka
mɔnnu. Win sɔ̃ɔsibu sɔɔ u gerua u nɛɛ,
3 i swaa dakio. Durɔ goo u yara u ka dĩa
bweseru yɛ̃ka.
4 Sanam mɛ u yɛ̃kamɔ, sukum wɔruma
swaa sɔɔ. Gunɔsu na su di.
5 Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ mi
tem kun duku. Ma mu kpia yande yèn sɔ̃ tem
kun duku.
6 Adama ye sɔ̃ɔ u bɔbia mu dɔ̃ɔ mwaara ma
mu gbera yèn sɔ̃ mu ɲ̀ gbini mɔ.
7 Sukum gam maa kpam wɔri sãki sɔɔ. Sãki
kpia fuuku ma yi yina mu kpɛ̃a. Mu ɲ̀ mara.
8 Adama sukum gam maa wɔruma tem
gem sɔɔ. Mu kpia ma mu kpɛ̃a ma mu mara
sukum tɛn tɛnibu, sukum wata wata, sukum
wunɔm wunɔm.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi

(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

10 Sanam mɛ Yesu u tia wi turo, be ba nùn
swĩi ka bwãabu wɔkura yiru ye sannu, ba
nùn mɔnnun asansi bikia.
11 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya Gusunɔ u win
bandun asiri sɔ̃ɔsi, adama be ba tie ba gari
kpuro nɔɔmɔ ka mɔnnu,
12 kpa
"Bu ka mɛɛri ba kun wa.
Bà n maa nua, kpa n ku bu yeeri,
kpa bu ku raa ka gɔ̃ru gɔsie,
Gusunɔ u sere bu suuru kua."

Mɔn ten tubusianu

(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɔn teni ta ɲ̀ bɛɛ
yeeri? N n mɛn na, amɔna ni nu tie kpuro nu
koo ka bɛɛ yeeri.
14 Durɔ wi, Gusunɔn gariya u yɛ̃kamɔ.
15 Tɔn be ba ka swaa baaru weenɛ mi ba
gari yi yɛ̃ka, beya bà n gari yi nua Setam da
nɛ u yi wuna ben gɔ̃run di.
16 Mɛya maa be ba ka kpee saaran tem
weenɛ, beya bà n gari yi nua mii mii ba ra yi
mwɛ ka nuku dobu.
17 Adama ba ku ra n gbini mɔ ben tii sɔɔ,
ba ku ra yɔ̃re n ka tɛ. Sanam mɛ wahala ka
nɔni swãara tunuma gari yin sɔ̃, yande kpa
bu biru wura.
18 Gaba maa sãa be ba ka tem sãkunugum
weenɛ. Beya ba ra gari yi nɔ
19 adama ba ra n wurure ka ben
handunian wãaru kpa dukian kĩra n bu taki
dii. Ba gãa dabinun kɔdɛ mɔ. Ye kpurowa ya
ra gari yi tɛɛsi kpa yi kpana yi binu ma.
20 Be ba maa ka tem gem weenɛ, beya ba
ra gari yi nɔ kpa bu yi mwa kpa bu binu ma,
gabu tɛna, gabu wata, gabu wunɔbu (100).

Fitilan mɔndu

(I maa mɛɛrio Luku 8:16-18)

21 Yera Yesu u bu bikia u nɛɛ, ba ra fitila ge
ga sɔ̃re kaaru wukiri? Ba ra gu doke kpinun
kɔkɔrɔ? Ba ku ra gu sɔndi dabu wɔllɔ?
22 Gãanu sari ni nu berua ma nu ɲ̀ koo tera,
asirin gãanu maa sari ni nu ɲ̀ koo sɔ̃ɔsira.
23 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
24 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i laakari koowo ye
i nɔɔmɔ. Sakaku ge i ka yĩirumɔ, geya ba koo
ka bɛɛ yĩirua, kpa bu bɛɛ sosia.
25 Domi wi u mɔ, wiya ba koo sosia. Adama
wi u kun gãanu mɔ, piiko ye u mam mɔ ba
koo nùn ye wɔrari.

Dĩa bwese te ba yɛ̃kan gari

26 Ma Yesu u nɛɛ, Gusunɔn banda sãawa
nge durɔ goo wi u bweseru yɛ̃ka gberɔ.

27 U kpunamə wɔ̃kuru, u seemə bururu. Saa ye kpurowa bwese te, ta kpiimə ta
kpɛ̃amə. U ɲ̀ yɛ̃ amənа n koosinamə.
28 Tema mu ka mɛn tii tu kpiisiamə, gbiikaa
kpii nənu, yen biru kɛri, dãkuru kpa tu bɛm
doke.
29 Sanam mɛ bɛm mu ye, kpa bu gɛ̃ ka
kəmbə domi gɛ̃ɛbun sanam mu tura.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

30 Yesu u kpam wure u nɛɛ, mba sa ko ka
Gusunən bandu weesina. Ka mən terà sa ko
tu tubusia.
31 Ta ka mutaadin bima weenɛ. Bà n
ye duurumə gberə, handuniaɲ gãa bweseru
kpuro səə yeya ya piiburu bo.
32 Adama bà n ye duura bà n kpa ya ra
kpɛ̃yɛ yu ko dãru, kpa yu kãasi bɛkɛ ko sere
gunəsu su sokunu ko yin kukəsə.
33 Yesu u tən be Labaari gean gari sɔ̃əwa ka
mən dabinu nge nini, nge mɛ̀n saka ba koo
kpĩ bu nə.
34 U ɲ̀ ka bu gari diri kue ma n kun mə ka
məndu, adama ù n tia ka win bwãabu təna, u
ra bu kpuro tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

35 Tɔ̃ə ten yoka, u win bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ,
i de su təbura guru giə.
36 Ba tən wəru deri, ma ba dua goo ge səə,
mi u sɔ̃, ba təburə sannu. Ma goosu gasu bu
swĩi.
37 Suaru səə woo bəkə ga na ka dam ma nim
kurenu wisi goo səə sere ga kĩ gu yande nim
yibu.
38 Adama Yesu u dò goo səə biruə u leferi
wiru kpĩiri. Bwãa be, ba nùn yamia ba nɛɛ,
yinni n ɲ̀ nun gam sãa ye sa kam kobu dəə?
39 Yera u yanda ma u woo gerusi ka dam
ma u nim kurenu sɔ̃əwa u nɛɛ, n tura mɛ, i
mario sɛ̃ɛ.
Woo ga mari ma yande nim kurenu kpa.
40 Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i nanda
nge mɛ. Amənа i ɲ̀ ka man naanɛ sãa.
41 Ben yaro sua ma ba bikianamə, tənu
weren bwesera wini wi baa woo ka nim
kurenu nu mɛm nəəwammɛ.

5

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

1 Ba tura daa bure ten guru giə Gadaran
temə.
2-3 Ye Yesu u yande sara goon di yera durə
wɛrɛkunugii goo u ka nùn yinna, u wee sika
gian di. Sika səərа u ra n wãa. Ba ku ra kpĩ bu
nùn bəke, baa ka yəni.
4 Domi nən dabira ba raa win nəma sunnu
doke, ma ba win kɔ̃ri bəkua ka yəni adama u
ra yəni kasuku kpa u sun ni bəəku. Goo maa
sari wi u dam mə u ka nùn dwiiyasia.
5 Saa baayere wɔ̃kuru ka sɔ̃ə səə, u ra n
wãawa sikan suunu səə ka guunu wəllə u n
kuuki mɔ̀ kpa u n tii muririmə ka kpenu.
6 Ye u Yesu wa sarun di u duka da u kpuna
win wuswaaə.
7 Ma u gbãra u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ Yesu,
Wərukoon Bii. Na nun suuru kanamə ka
Gusunən yĩsiru, a ku man toori.
8 U yeni gerua yèn sɔ̃ Yesu u raa nɛɛ, wɛrɛku
ge, gu yario.
9 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, amənа wunɛn
yĩsiru.
U wisa u nɛɛ, nɛn yĩsira Nərəbu domi sa
dabi.
10 Ma u Yesu suuru kana u nɛɛ, u ku nu tem
mɛ yara.
11 N deema kurusə wuu bakaru gara wãa
ta dimə guurə.
12 Ma wɛrɛku ni, nu Yesu kana u de nu da
kurusə nin mi, nu du ni səə.
13 Ma Yesu u dera nu da. Ma wɛrɛku ni,
nu durə wi doonari nu dua kurusə ni səə.
Ma kurusə wuu te, ta duki sure saa guuru
wəllun di daa bure te səə. Kurusə nin geera
tura nge nərəbun suba yiru (2.000) ma ta nim
diira.
14 Be ba kurusə ni kpare ba duki sua, ba
yen labaari kparamə wuu maroə ka baru
kpaanə. Təmba da bu wa ye n koora.
15 Ba na Yesun mi, ma ba durə wi wa wi u
raa wɛrɛku dabinu mə mi sere ba nu sokumə
Nərəbu. Win laakari ya wurama, u sɔ̃ u yãnu
doke. Sanam mɛya be kpuro ba nanda.
16 Be ba wa ye n durə wɛrɛkunugii wi ka
maa kurusə ni deema, beya ba tən be nəəsia
ye n koora.
17 Ma tən be, ba Yesu kana u doona ben tem
di.
18 Sanam mɛ Yesu u dumə goo səə, wi
wɛrɛkunu raa wãasi mi, u nùn ayeru kana u
ka nùn da sannu.
19 Adama Yesu nùn yinari. Ma u nùn sɔ̃əwa
u nɛɛ, u doo yɛnuə wigibun mi kpa u bu
nəəsia ye Yinni nùn kua kpuro ka nge mɛ u
nùn wənwəndu kua.
20 Durə wi, u doona ma u kparamə tem mɛ
ba ra soku Wusu wəkuru səə gãa baka ni Yesu
nùn kua. Ma n təmbu kpuro maamaaki sãa.

Yarusin bii ka kurə wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

21 Ye Yesu u kpam gəsirama guru ge u raa
wãa, tən wəru guna maa mɛnna win mi daa
burerun goorə.

22 Durə goo wi ba ra soku Yarusi, mɛnnə
yerun wirugii, u na mi. Ye u Yesu wa u kpuna
win wuswaaə.
23 Ma u nùn kana gem gem u na u win bii
wəndia nəma səndi wi u wasikiramə, kpa u
bɛkura u n wãa.
24 Yesu ka nùn da. Ma tən wəru guna nùn
swĩi, ya nùn baasi.
25 N deema, tən ben suunu səə kurə goo
wãa mi, wi u yɛm wĩibu barə saa wãə wəkura
yirun di.
26 Timgii dabiru be ba nùn nəəri ba nùn
nəni sãəwa gem gem, ma ya win ye u mə
kpuro di ma n ǹ sanə kue adama n gəəgəm
mɔ̀wa n dəə.
27 Ye u Yesun baaru nua u tən wəru ge
bukiana u nùn susi biruə, ma u win yaberu
baba.
28 Domi u gerua win gɔ̃ruə u nɛɛ, baa win
yaberu, wi, ù n baba u koo bɛkura.
29 Yera win yɛm wĩi bi, bu yɔ̃ra migum
migum, ma u gia win wasi səə ma u
bɛkurawa.
30 Ma Yesu tuba mii mii ma win dam mu
səmburu kua. Ma u sĩira tən wərun suunu
səə u nɛɛ, wara nɛn yaberu baba.
31 Win bwãaba nùn wisa ba nɛɛ, a tən wəru
mɛɛrio ge ga nun mənsi. Miya a maa bikiamə
wara nun baba?
32 U mɛɛra u ka sikerena u ka wa wi u ye
kua.
33 Ma kurə wi, u diirimə ka nandabu, ma
u na u kpuna win wuswaaə yèn sɔ̃ u yɛ̃ ye n
koora wi səə. Ma u nùn win garin dee dee
sãəwa.
34 Ma Yesu nùn sãəwa u nɛɛ, bii kurəbu,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia. A doo ka
alafia, kpa a n bwãa do.
35 Sanam mɛ Yesu u gari yi gerumə gaba
na saa Yarusi wirugii win yɛnun di, ma ba
wirugii wi sãəwa ma win bii u sariru kua.
Mban sɔ̃na u maa yinni baasimə.
36 Adama Yesu u ǹ ben gari swaa sue, ma
u mɛnnə yerun wirugii wi sãəwa u nɛɛ, a ku
bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo.
37 U ǹ dere goo u nùn yɔ̃siri ma n kun mə
Piɛɛ ka Yakəbu ka Yakəbun wənə Yohanu.
38 Ye ba tura mɛnnə yerun wirugii win
yɛnuə, Yesu u tən dabiru wa ba wure bakanu
mɔ̀, ba sumə ba kuuki mɔ̀.
39 Sanam mɛ u dua dirə u bu bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i sumə, i wure mɛ. Wəndia wi, u
ǹ gu u dòwa.
40 Ma ba nùn yaakoru mɔ̀. Adama ye u be
kpuro yara u kpa, u dera wəndia win tundo
ka win mɛro ka be ba wãa ka wi sannu ba dua
ka wi, mi wəndia wi, u kpĩ.
41 U wəndia win nəmu nɛnua, ma u nùn
sãəwa u nɛɛ, talita kum. Yen tubusiana,
wəndia wunɛ, na nun sãəmə, a seewo.
42 Ma yande wəndia wi, u seewa u sĩimə,
domi wãə wəkura yirugiiwa. Biti bu mwa
sere n banda.
43 Yesu u bu sãəwa u sire u nɛɛ, bu ku raa
de goo u nə. Ma u nɛɛ, bu wəndia wi dĩanu
wɛ̃ɛyə u di.

6

Nasarɛtigiba kun Yesu wure
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

1 Yesu u doona min di u da win tiin wuuə,
ma win bwãaba ka nùn da.
2 Ye n kua tãə wɛ̃rarugiru u Gusunən garin
keu sãəsim wəri mɛnnə yerə. Tən dabi te ta
nùn swaa daki, biti bu mwa. Ma ba mɔ̀, man
diya u yenin bweseru waama. Bwisi yiràn
bwesera ba nùn kã. Aməna u ka səm damgii
ninin bweseru mɔ̀.
3 N ǹ dãa dãko wi mini? Maarin bii?
Yakəbu ka Yosɛfu ka Yudu ka Simɔəban məə?
N ǹ bɛsɛ ka win sesuba sa wãa mini sannu?
Yeniban sɔ̃na ba ǹ nùn naanɛ doke.
4 Ma Yesu u bu sãəwa u nɛɛ, gam sari mi
Gusunən səmə ku ra n bɛɛrɛ mə ma n kun mə
win tiin temə ka win təmbun suunu səə ka
win yɛnuə.
5 Yesu u ǹ kpĩa u səm damgiru garu kue mi,
ma n kun mə ye u barəbu gabu nəma səndi u
ka bu bɛkia.
6 Ma u biti kua gem gem ben naanɛ doke
sarirun sɔ̃.

Yesu u bwãabu wəkura yiru gəra yiru yiru
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu daamə, u
Gusunən garin keu sãəsimə.
7 Ma u wəkura yiru ye soka u bu gərimə
yiru yiru. U bu dam kã wɛrɛkunun wəllə,
8 ma u bu yiire bu ku gãanu kusenu ko
sanum sɔ̃ ma n kun mə dɛki. Bu ku dĩanu sua,
ǹ kun mɛ bəəru, ǹ kun mɛ gobi yansurəru
səə.
9 U nɛɛ bu salubata dokeo adama bu ku
yaberu yiruse sua.
10 Ma u bu sãəwa u nɛɛ, ì n wuu gagu dua, i
koowo yɛnu teun səbu sere i ka wuu ge yari.
11 Bà kun bɛɛ dam koosie gam, ma ba kun
bɛɛn gari swaa daki, ì n doonə i bɛɛn naasun
tua bu kpareo. Yeniwa n ko n sãa seeda ye ya
bu taarɛ wɛ̃ɛmə.
12 Yera bwãa be, ba doona, ba waasu mɔ̀ ba
gerumə təmbu bu ben gɔ̃rusu gəsio toranun
di.
13 Ma ba wɛrɛku dabinu giramə, ba maa
barə dabinu gum tãremə ba bu bɛkiamə.

Yohanu Batɛmu kowon gəə
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

14 N wee, sunə Herodu u nua ye gəro be,
ba kua, domi Yesun yĩsira yara. Ma ba nɛɛ,
Yohanu Batɛmu kowowa seewa gərin di. Yen
sɔ̃na u dam mə u ka maamaaki mɔ̀.

15 Gaba nɛɛ, Eliwa.

Ma gaba maa nɛɛ, u sãawa Gusunən səmə nge win səmə yerukobu.

16 Adama ye Herodu u ye nua, u nɛɛ, Yohanuwa wìn wiru u dera ba bura, wiya u seewa gərin di.

17-19 N deema Herodu wi, u raa win wənə Filipun kurə Herodia sua kurə, ma Yohanu u nùn sɔ̃əwa ma n ɩ̀ ka nùn weenɛ u win wənən kurə yɛnu doke. Yen sɔ̃na Herodia u Yohanun məru nɛni, u kĩ u nùn go ma u kpana. Adama Herodu u dera ba Yohanu mwa ba pirisəm doke u ka Herodian gɔ̃ru yɛmiasia.

20 Domi Herodu u Yohanun bɛɛrɛ yɛ̃. U yɛ̃ ma Yohanu sãa tən geo wìn wãaru ta dɛɛre, ma u nùn berua u ku wahala wa. U ra kã u Yohanun gari swaa daki baa mɛ gari yi u ra nə, yi ra win laakari seeye.

21 Dəma te Herodu u dim bakam kua u ka win maru tɔ̃ru yaaya, u tənwerobu ka tabu wirugibu ka Galilen gobigibu soka. Dəma teya sanam Herodia naawa.

22 Ye win bii tən kurə yaabu dua u yawa, n Herodu ka win səbu dore. Ma Herodu u wəndia wi sɔ̃əwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ, kon nun ye kɛ̃.

23 Yen biru u geruа ka bɔ̃ri u nɛɛ, ye a bikia kpuro kon nun kɛ̃, baa ɩ̀ n nɛn tem bənun na.

24 Ma wəndia wi, u yara u da u win mɛro bikia mba n weenɛ u sunə bikia.

Ma mɛro u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, u Yohanu Batɛmu kowon wiru bikio.

25 Yande wəndia wi, u wura ka sɛndaru sunən mi, ma u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, na kĩ a man Yohanu Batɛmu kowon wiru kɛ̃ tɛ̃n tɛ̃ pɛrɛnti sɔə.

26 Baa mɛ sunə win nukura sankira gem gem, ka mɛ, win bɔ̃ri ka win səbun sɔ̃, u ɩ̀ kĩ u nùn yinari.

27 Ma u win kiruku turo gəra ka wooda u ka Yohanu Batɛmu kowon wiru na. Ma kiruku u da u Yohanun wiru bura pirisəm dirə,

28 ma u ka wii te na pɛrɛnti sɔə u wəndia wi wɛ̃, ma wəndia maa sua u win mɛro wɛ̃.

29 Ye Yohanun bwãaba gari yi nua, ba da ba win goru sua ba sikua.

Yesu u təmbu nərəbun

suba nəəbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

30 Gəro be, ba wurama Yesun mi, ma ba nùn saaria kpuro ye ba kua, ka yèn keu ba sɔ̃əsi.

31 Ma tən dabira naamə ben mi ta wemə sere wi ka win bwãaba fɛɛ bia bu di. Yen sɔ̃na u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i na su tii kara su da gbaburu gia i wɛ̃ra fiiko.

32 Ma ba goo nimkuu dua ba doona gbaburu gia, wi ka win bwãabu.

33 Adama tən dabira wa ba doonə, ma ba bu tuba. Yen sɔ̃na təmba gbia ba duki da wusu kpuron di mi Yesu ka win bwãaba dəə.

34 Ye Yesu u yara goon di u tən wəru guna wa, ma u yen wənwəndu wa yèn sɔ̃ ba sãa nge yãanu ni nu kun kparo mə. Ma u bu gãa dabinu keu sɔ̃əsim wəri.

35 Ye sɔ̃ə yãara win bwãaba nùn susi ba nɛɛ, yam mi gbabura, sɔ̃ə wee maa yãara.

36 A de tən be, bu da baru kpaanə ka wuu si su wãa turuku bu dwe ye ba koo di.

37 Adama u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i bu dĩanu wɛ̃ɛyə bɛɛn tii.

Ba nùn bikia ba nɛɛ, a kĩ su sɔ̃ə goobun (200) səmburun gobi sua su da su ka pɛ̃ɛ dwe kpa su bu wɛ̃ bu di?

38 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i mə. I doo i wa.

Ye ba wa ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nəəbuwa ka maa swɛ̃ɛ yiru.

39 Ma u win bwãabu yiire bu tən be sinasia wuu wuuka yaka bekusu sɔə.

40 Ma ba sina wuu wuuka gam wunəbu (100), gam weeraakuru.

41 Yera Yesu u pɛ̃ɛ nəəbu ye sua ka swɛ̃ɛ yiru ye, ma u win nəni sua wəllə u Gusunə siara. Ma u pɛ̃ɛ ye murura u win bwãabu wɛ̃ɛmə bu tən be yabua. U maa swɛ̃ɛ yi bənu kua təmbu kpuro bu ka wa.

42 Ma be kpuro ba di ba deba.

43 Ma win bwãaba pɛ̃ɛ ka swɛ̃ɛn sukum gura ye təmba di n tiara ma n yiba birenu wəkura yiru sɔə.

44 Be ba pɛ̃ɛ ye di sɔə, tən durəbun geera tura nərəbun suba nəəbu (5.000).

Yesu u sĩimə nim wəllə

(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Yohanu 6:15-21)

45 Ye ba kpa yande, Yesu u win bwãabu sɔ̃əwa bu goo nimkuu duo bu nùn gbiiya guru giə Bɛsaida gia kpa win tii u n tən be yarinasiamə.

46 Ye u tən be nəə kana u kpa, u doona guurun bera gia u ka kanaru ko.

47 Sanam mɛ yam tĩra bwãa be, ba wãa goo nimkuu sɔə daa burerun suunuə, ma Yesu tia wi turo guruə.

48 U wa ma ben sɛsɛra kun maa nim muramə yèn sɔ̃ woo damguu ga ka bu yinnamə. Sanam mɛ yam sãram dəə, ma u bu turuku kooma u sĩimə nim wəllə u kĩ u bu gbiiri.

49 Adama ye ba nùn wa u sĩimə nim wəllə ba tamaa siiniwa, ma ba nəəgiru sua,

50 domi be kpuro ba nùn waamə ma ba nanda. Ma yande Yesu ka bu gari kua u nɛɛ, nɛna, i de bɛɛn laakari yu wurama, i ku nanda.

51 Ma u dua ben goo sɔə ma woo ga mari. Yera biti bu mwa n banda,

52 domi pɛ̃ɛ yen sɔm maamaakigira kun bu
yeeri ben laakari sarirun sɔ̃.

Yesu u barɔbu bɛkia Genɛsarɛtin temɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:34-36)

53 Sanam mɛ ba tɔbura ba kpa, ba tura
Genɛsarɛtin temɔ, ma ba gooru girari.
54 Ye ba yara goon di, migum migum tɔmba
Yesu tuba.
55 Yera tem mɛn tɔmbu kpuro ba duki
daamɔ ma ba ka ben barɔbu naamɔ baama
kpuron di Yesun mi, mi ba gesi nua u wãa.
56 Yam kpuro mi Yesu u da, baru kpaanɔ ka
wuu marosɔ ka gberu kpaanɛba sɔɔ ba ra ka
barɔbu nɛwa ben yaaraɔ kpa bu nùn kana u
de bu gesi win yaberun swaa bua baba. Be
ba maa ye baba kpuro ba bɛkura.

7

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Mateu 15:1-9)

1 N wee, Falisiba ka wooda yɛ̃robu gabu be
ba na Yerusalɛmun di, ba mɛnna Yesun mi.
2 Ba wa win bwãabu gabu ba dimɔ ka nɔm
gbeba, ba ṅ niɛ.
3 N deema Falisiba ka maa Yuuba be ba tie
ba ben sikadoban deema swĩi. Bà kun niɛ
wasa wasa ba ku ra gãanu di.
4 Mɛya maa, bà n yara ba wurama tɔɔwɔn
di, bà kun wobura ba ku ra di. Gãa dabina
ba ra maa ko ni nu sãa ben deema nge nɔrin
teabu, ka wekenu, ka maa gbɛ̃a ye ba kua ka
sii gandu.
5 Yen sɔ̃na Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba
Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na wunɛn bwãaba
ku ra sikadoban deema swĩi. Mban sɔ̃na ba
ra di ka nɔm gbeba.
6 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u raa
Gusunɔn gari gerua sãa sãa bɛɛ murafitiban
sɔ̃ sanam mɛ u yorua,
"Gusunɔ u nɛɛ,
bwese teni ta man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ka nɔɔ.
Adama ten gɔ̃ru ga ka man toma.
7 Kama ta man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔ̃ɔsiru."
8 Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunɔn wooda derimɔ,
ma i tɔmbun komanu swĩi.
9 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, anna a bwisi wa,
ma i Gusunɔn wooda yina ma i bɛɛn deema
swĩi.
10 Domi Mɔwisi u gerua u nɛɛ, "A wunɛn
tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ." Ma u
kpam nɛɛ, "Wi u win tundo ṅ kun mɛ win
mɛro kɔ̃sa gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa."
11 Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù n
win tundo ṅ kun mɛ win mɛro sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, win dukia ye u koo kpĩ u ka nùn
somi, koobaniwa, yen tubusiana ya kua
Gusunɔgia,
12 n ṅ maa weenɛ yɛ̃ro wi, u win tundo ṅ
kun mɛ win mɛro somi.
13 Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛɛsimɔ ma i
bɛɛn deema swĩi ye ba bɛɛ deria. I maa gãa
dabinu ganu mɔ̀ ni nu ka ye weenɛ.

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa mɛɛrio Mateu 15:10-20)

14 Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka win mi,
ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man swaa dakio bɛɛ
kpuro i nɔ.
15 Gãa tɔɔkinu sari ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ ni
nu koo kpĩ nu nùn ko disigii. Adama gãa
ni nu yarimɔ tɔnu sɔɔn di, niya nu nùn mɔ̀
disigii. [
16 Goo ù n swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.]
17 Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye deri u dua
yɛnuɔ, win bwãaba nùn mɔn ten tubusianu
bikia.
18 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i maa sãa bwisi
sarirugibu? I ṅ tuba ma gãa tɔɔkinu ni nu
dumɔ tɔnu sɔɔ nu ṅ kpɛ̃ nu nùn ko disigii?
19 Domi dĩanu kun dumɔ win gɔ̃ru sɔɔ ma
n kun mɔ win nukurɔ, kpa nu kam ko.
Nge mɛya Yesu u bu sɔ̃ɔsimɔ ma dĩanu
kpurowa nu dɛɛre.
20-21 Ma u nɛɛ, gãa ni nu yarimɔ tɔnun
gɔ̃run di niya nu nùn mɔ̀ disigii. Niya
bwisiku kɔ̃sunu ka kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru
sɔɔ ka gbɛna ka tɔn goobu (200)
22 ka sakararu ka kɔdɛ ka nuku kɔ̃suru ka
taki ka kom bɛrɛtɛkɛ ka nɔnu ka tɔn sankubu
ka tii suabu ka atafiiru.
23 Gãa kɔ̃su ni kpuro nu yarimɔwa tɔnu
sɔɔn di ma nu yɛ̃ro mɔ̀ disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 15:21-28)

24 Ma Yesu u swaa wɔri u doona Tirin tem
gia. U dua yɛnu gagu sɔɔ, u ṅ kĩ goo u n yɛ̃
adama u ṅ kpĩa u kuke.
25 Ma kurɔ goo wìn bii tɔn kurɔ sãa
wɛrɛkunugii, u nua ba Yesun gari mɔ̀, ma u
na u kpuna win wuswaaɔ.
26 Kurɔ wi, u sãawa Gɛrɛki wi ba mara
Fenisiɔ, Sirin tem sɔɔ. U Yesu kanamɔ u nùn
win biin wɛrɛku gira.
27 Adama Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ
bu gina bibu dĩanu wɛ̃, domi n ṅ wã bu
bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu kɔ̃ɔwa.
28 Ma u Yesu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni, adama
baa bɔ̃ɔ binu nu ra bibun dĩa buri dɔbiri
tabulun kɔkɔrɔ.
29 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wisi bin sɔ̃, a
wio. Wɛrɛku ge, ga wunɛn bii doonari.
30 Ye u tura yɛnuɔ u deema bii wi, u kpĩ
kpin yerɔ, wɛrɛku ge, ga nùn doonari.

Yesu u durɔ soso goo bɛkia

31 Yen biru Yesu u gɔsirama Tirin tem di u
dɔɔ Galilen daa bureru gia. Nge mɛ u dɔɔ u
Sidonin tem ka tem mɛ ba mɔ̀ Wusu wɔkuru
bukiana.

32 Yera gaba ka soso goo na win mi, wi u
ku ra kpĩ u gari ko sãa sãa. Ma ba Yesu kana
u nùn nəma səndi u bɛkia.
33 U ka nùn da bee tia mi n ka tən wəru
toma, ma u win niki binu doke soso win
swasu səə. Ma u yãatam sia u ka win yara
baba.
34 Ma Yesu u nəni sua wəllə, u wom mwɛ,
ma u nɛɛ, Efata, yen tubusiana swasu su
wukiaro.
35 Mii mii ma durə win swasu wukiara,
win yara dɛnda, ma u gari kobu wəri dee dee.
36 Yesu bu yiire bu ku raa goo sõ adama nge
mɛ u bu sõəmə kpeetim sari, mɛya ba maa
gerumə kpeetim sari.
37 Ma biti baka bu mwa n banda ma ba
gerumə ba mò, ye u mò kpuro gãa burana. U
mam derimə sosoba gari nəəmə. Be ba ku ra
raa maa gere, ba gerumə.

8

Yesu u təmbu nərəbun

suba nnɛ diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 15:32-39)

1 Sanam dəə sanam wee, tən wəru guna ya
kpam mɛnna win mi. N deema ba ǹ mə ye ba
koo di. Yera Yesu u win bwãabu soka u nɛɛ,
2 tən wəru gen wənwənda man mò domi
yen sõə ita wee mìn di ba ka man wãa. Ba ǹ
maa gãanu mə ni ba koo di.
3 Nà n maa nɛɛ bu wio, ba kun gãanu di ba
koo wəruku swaa səə, domi mìn di ben gaba
na, n toma.
4 Ma win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mana sa
ko pɛ̃ɛ wa gbabu teni səə ye ya koo tən beni
debia.
5 Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i mə.
Ma ba nɛɛ, nəəba yiru.
6 Yera u tən wəru ge sõəwa gu sinə temə.
Ma u pɛ̃ɛ nəəba yiru ye sua, u Gusunə siara,
ma u ye murura u win bwãabu wɛ̃ bu tən be
yabua. Ma ba ye tən wəru ge bənu kua.
7 Ba maa swɛ̃ɛ piiminu ganu mə. Ma Yesu u
Gusunə siara nin sõ, ma u win bwãabu sõəwa
bu maa ni tən be yabuo.
8 Ba di ba deba. Ma bwãaba sukum mɛ n
tie gura ma n yiba birenu nəəba yiru səə.
9 Tən ben geera tura nge nərəbun suba nnɛ
(4.000). Yen biru Yesu u bu yarinasia.
10 Mii mii wi ka win bwãabu ba goo
nimkuu dua ba da tem gam gia mɛ ba ra soku
Damanuta.

Falisiba ba yĩreru bikiamə
(I maa mɛɛrio Mateu 16:1-4)

11 Miya Falisi gaba na Yesun mi, ma ba ka
nùn sikirinə wəri. Ba nùn bikia u bu sõəsi
ka yĩreru ma win dam weewa wəllun di. Ba
gerua mɛ bu ka win laakari mɛɛri.
12 Yera u wom mwɛ ma u bu bikia u nɛɛ,
mban sõna tɛ̃n tən beni ba yĩreru bikiamə. Ka
geema, na bɛɛ sõəmə, yĩreru garu sari te ba
koo bu sõəsi.
13 Ma u bu deri, u kpam goo nimkuu dua u
ka təbura guru giə.

Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia ka Herodugia
(I maa mɛɛrio Mateu 16:5-12)

14 Bwãa be, ba duari bu pɛ̃ɛ kusenu ko. Tia
tənawa ba mə goo nimkuu səə.
15 Yesu bu yiire u nɛɛ, i bɛɛn tii laakari
koowo kpa i n Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia geri ka
maa Herodugia.
16 Ma ba gerunamə ben tii tiinɛ səə ba nɛɛ,
yèn sõ ba ǹ pɛ̃ɛ mə yen sõna u geruа mɛ.
17 Yesu u tuba ye ba gerunamə ma u nɛɛ,
mban sõna i gerumə i nɛɛ, yèn sõ i ǹ pɛ̃ɛ mə
yen sõna. I ǹ gie? N ǹ bɛɛ yeeri gina? Bɛɛ
swaa taoba rò?
18 I ǹ nəni mə rò? I ku ra yam wa? I ǹ swasu
mə? I ku ra gari nə? I ǹ yaaye
19 dəma te na pɛ̃ɛ nəəbu murura təmbu
nərəbun suba nəəbun (5.000) sõ? Birenu nye
səəra i gure ye ba di n tia.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, wəkura yiru.
20 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, ye na
pɛ̃ɛ nəəba yiru murura təmbu nərəbun suba
nnɛn (4.000) sõ, birenu nye səəra i gure ye ba
di n tia.
Ba nɛɛ, nəəba yiru.
21 Ma u nɛɛ, n ǹ bɛɛ yeeri ka tɛ̃?

Yesu u wõko bɛkia Bɛsaidaə

22 Sanam mɛ ba tura wuu ge ba ra soku
Bɛsaidaə, təmbu gaba ka wõko goo na Yesun
mi ma ba nùn kana u nùn baba.
23 U wõko win nəma nɛnua u ka da wuun
biruə. Yen biru u yãatam sie win nəniə ma u
yi nəma səndi u nɛɛ, a gãanu waamə?
24 Durə wi, u nəni wukia u nɛɛ, na təmbu
waamə. Ba ka dãnu weenɛ ba sĩimə.
25 Ma Yesu kpam win nəma səndi wõko
win nəni wəllə. Ye u yãatem nəni girari, u
bɛkura ma u kpuro waamə sãa sãa.
26 Yesu nùn sõəwa u wio, u ku maa wura
wuu nukurə.

Piɛɛ nɛɛ Yesu u sãawa wi Gusunə u gəsa
(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-20, Luku 9:18-21)

27 Sanam mɛya Yesu u doona ka win
bwãabu Sesareə, Filipin tem gia. Ma swaa səə
u win bwãabu bikia u nɛɛ, na nɛɛ ya? Wara
təmba gerumə na sãa.
28 Ba nɛɛ, gaba gerumə Yohanu Batɛmu
kowowa, gaba maa gerumə Eliwa, ma gaba
kpam gerumə a sãawa Gusunən səməbun
turo.
29 Ma u bu bikia u nɛɛ, to, bɛɛ maa ni,
amənа bɛɛn tii i gerumə.
Piɛɛ nùn wisa u nɛɛ, a sãawa Kirisi wi.
30 Yera Yesu u bu gerusi u nɛɛ, bu ku raa ye
goo sõ.

Yesu u win gəə ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 16:21-28, Luku 9:22-27)

31 Ma u bwãa be sɔ̃ɔbu wəri u nɛɛ, Tɔnun
Bii u ɲ̀ koo ko u kun nɔni swãa bakaru wa
kpa guro gurobu ka yãku kowo tɔnwerobu
ka wooda yɛ̃robu bu nùn yina kpa bu nùn go,
adama u koo se gərin di sɔ̃ɔ itase.
32 U gari yi geruawa kpasasa. Yera Piɛɛ ka
nùn da bəkuɔ ma u nùn gerusibu wəri.
33 Adama Yesu sĩira u win bwãabu mɛɛra
ma u Piɛɛ gerusi u nɛɛ, a dɛsiro nɛn birun
di Setam, domi wunɛn bwisikunu kun sãa
Gusunəginu, nu sãawa tɔnuginu.
34 Yen biru Yesu u tɔn wəru soka ka win
bwãabu sannu, ma u nɛɛ, goo ù n kĩ u nɛn
yira swĩi nge bɔ̃ɔ, u win gɔ̃ru kĩru derio kpa
u win tiin dãa bunanaru sua kpa u man swĩi.
35 Domi baawure wi u kĩ u win wãaru di ka
win gɔ̃ru kĩru, u koo tu bia. Adama baawure
wi u win wãaru yina nɛn sɔ̃ ka nɛn Labaari
gean sɔ̃, wiya u koo tu wa ka gem.
36 Arufaani yerà tɔnu u mə, baa ù n
handunian gãanu kpuro wa, ma u win
wãaru bia.
37 Mba tɔnu u koo ka win wãaru kɔsina.
38 N n mɛn na, baawure wi u nɛn sekuru
mɔ̀ ka maa nɛn gari tɛ̃n tɔn kɔ̃sobun suunu
səə, be ba ɲ̀ ka Gusunɔ turo yɔ̃, Tɔnun Bii u
koo win sekuru ko ù n wurama win Baaban
yiiko səə ka Gusunən gərado dɛɛrobu sannu.

9

1 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmə gabu be ba yɔ̃ mini, ba koo wa Gusunɔ
u bandu swĩi ka ten yiiko bu sere gbi.

Yesun wasi gəsia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-13, Luku 9:28-36)

2 Sɔ̃ɔ nəəba tian biru, Yesu u ka Piɛɛ ka
Yakɔbu ka Yohanu da bee tia, ma u bu kpara
u ka da guu bakaru garun wəllə be tɔna. Nge
mɛ ba nùn mɛɛra ba wa win wasi gəsia tuki.
3 Win yãnu maa ballimə gem gem ma nu
burura fem fem. Goo sari handunia mi, wi
u koo kpĩ u bekuru tea tu burura nge mɛn
bweseru.
4 Yen biru Eli ka Məwisi ba bu kurema ba
ka Yesu gari mɔ̀.
5 Ma Piɛɛ u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, n
wã sa n wãa mini. A de su kunu ita ko,
teeru wunɛgiru, teeru Məwisigiru, teeru
maa Eligiru.
6 U yeni gerua yèn sɔ̃ u ɲ̀ yɛ̃ ye u koo gere,
domi ba nanda gem gem.
7 Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nəə
gagu nua guru wii ten min di ga nɛɛ, winiwa
nɛn Bii kĩnasi, i wigii swaa dakio.
8 Mii mii ye bwãa be, ba mɛɛra ba ka sik-
erena, ba ɲ̀ maa goo wa ma n kun mə Yesu
turo ka be.
9 Nge mɛ ba sarə guurun di, Yesu u bu yiire
bu ku goo sɔ̃ ye ba wa sere Tɔnun Bii u ka se
saa gərin di.
10 Ba kua ye u bu yiire adama ba bikianamə
ben tii tiinɛ səə ba nɛɛ, mba seebu gərin din
tubusianu.
11 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na
wooda yɛ̃roba gerumə ma Eliwa koo gbi u na.
12 U bu wisa u nɛɛ, mɛya Eliwa koo gbi u na
u baayere kpuro wesia nge mɛ ya raa sãa. N n
mɛn na, mban sɔ̃na Gusunən gari maa Tɔnun
Biin gari gerumə yi nɛɛ, u ɲ̀ koo ko u kun nɔni
sɔ̃ɔre gem gem, kpa bu nùn gem.
13 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmə, Eli u na kə ma ba
nùn kua nge mɛ ba kĩ, nge mɛ Gusunən gari
yi win gari gerumə.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

14 Sanam mɛ ba wurama bwãa be ba tien
mi, ba tɔn wəru wa ga bu sikerenɛ, ma wooda
yɛ̃roba ka bu sikirinamə.
15 Ye tɔn be kpuro ba Yesu wa, ba biti soora
too too, ma ba duki daamə win mi bu ka nùn
təbiri.
16 Ma u win bwãabu bikia u nɛɛ, mban
sikirinəwa i mɔ̀ bɛɛ ka be.
17 Tɔn wəru ge səən di goo u nùn wisa u nɛɛ,
yinni, na ka nun nɛn bii naawawa yèn sɔ̃ u
wɛrɛku mə ge ga yinamə u gari gere.
18 Baama mi ga nùn seeri ga ra nùn surewa
temə, kpa u yãatam pəkeru yari u n donnu
temmə kpa u bemi. Na maa wunɛn bwãabu
kana bu gu gira adama ba kpana.
19 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ tɔn naanɛ
doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ
wãa. Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka
man bii wi naawa mini.
20 Ma ba ka nùn da win mi. Ye wɛrɛku ge, ga
Yesu wa, yande, ga bii wi sura temə ka dam u
bindimə ma u yãatam pəkeru yarimə.
21 Yesu bii win baa bikia u nɛɛ, saa
domman diya yeni ya nùn deema.
Ma u nɛɛ, saa win birun diya.
22 Kiri kiri ga ra nùn sure dɔ̃ɔ səə, ɲ̀ kun
mɛ nim səə, kpa ga n kĩ gu nùn kam koosia.
Adama à n kaa kpĩ a gãanu ko, a bɛsɛn
wənwəndu waawo, kpa a sun faaba ko.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛɛ, nà n
kon kpĩ ro! Wi u naanɛ doke, kpuro n koo
nùn koora.
24 Ma bii win baa u nəəgiru sua u nɛɛ,
na naanɛ doke, a man somiə kpa nɛn naanɛ
dokebu bu sosi.
25 Ye Yesu wa ma tɔn wəru ga duki naamə
ga mɛnnamə u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ,
wɛrɛku wunɛ, wunɛ wi a ra tɔnu ko soso kpa
u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku ra
maa wuramɛ win mi.

26 Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki
mɔ̀ ga ka doonɔ. Ma bii wi, u kua nge goru
sere tɔn dabira mɔ̀, u guwa.
27 Adama Yesu u win nɔmu nɛnua u seeya,
ma u yɔ̃ra.
28 Sanam mɛ Yesu u dua yɛnuɔ tɔn tuko goo
kun maa ka bu wãa, win bwãaba nùn bikia
ba nɛɛ, mban sɔ̃na be, ba kpana bu wɛrɛku ge
gira.
29 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɛrɛku genin
bwesera ku ra doonɛ ma n kun mɔ ka
kanaru.

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

30 Yen biru ba doona min di, ma ba Galilen
tem bukiana. N deema u ɲ̀ kĩ goo u n yɛ̃ mi u
wãa,
31 domi u win bwãabu sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu nùn go,
adama sɔ̃ɔ itase u koo se gɔrin di.
32 Ye u gerua mi, ya ɲ̀ bu yeeri. Ma ba
bɛrum mɔ̀ bu ka nùn yen tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

33 Ma ba tura Kapenamuɔ. Saa ye u wãa
yɛnuɔ u bu bikia u nɛɛ, mba ba sikirinɛmɔ
swaa sɔɔ.
34 Adama ba mari sɔ̃ɔ yèn sɔ̃ swaa sɔɔ ba
sikirinamɔwa ba n ka yɛ̃ ben suunu sɔɔ wi u
bo.
35 Ma u sina u wɔkura yiru ye soka u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u ko be kpuron
wirugii, u koowo be kpuron biruko ka be
kpuron sɔmɔ.
36 Yera u bii piibu gagu nɔmu nɛnua u ka
na ben suunu sɔɔ. U nùn sua ma u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
37 baawure wi u bii winin bweseru wura
nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛna u wura. Baawure wi u
maa man wura, n ɲ̀ nɛ turo u wura, u maa wi
u man gɔrima wurawa.

Wi u kun ka sun yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛsɛgiiwa
(I maa mɛɛrio Luku 9:49-50)

38 Yohanu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni sa goo wa
u wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn yĩsiru, ma sa
nùn yinari yèn sɔ̃ u ɲ̀ nun swĩi ka bɛsɛ sannu.
39 Adama Yesu u nɛɛ, i ku yɛ̃ro yinari, domi
goo sari wi u koo maamaaki ko ka nɛn yĩsiru,
ù n kpa u n yande nɛn kɔ̃sa gerumɔ.
40 Domi wi u kun ka sun yibɛrɛ tɛɛru nɛni
bɛsɛgiiwa.
41 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
bɛɛ nim kã i nɔra yèn sɔ̃ i sãa Kirisigibu yɛ̃ro
u koo win are wa.

Torarun baberu
(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

42 Adama baawure wi u bii piimii ni nu
man naanɛ doke min teu torasia, n sanɔ bu
nùn nɛɛru gbinisia win wĩirɔ, kpa bu nùn
kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ.
43-46 N n mɛn na, wunɛn nɔmu ɲ̀ kun mɛ
wunɛn nɔɔ teu gà n nun torasia a gu buro.
N sanɔ bo a ka nɔm teu ɲ̀ kun mɛ naa teesu
wãaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma
yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ
sɔɔ [mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi dimɔ nu ɲ̀
gbimɔ, ka mi dɔ̃ɔ kun gbimɔ.]
47 N n maa wunɛn nɔnun na, ga nun torasia
a gu wɔwo. N sanɔ a n nɔnu teu mɔ a ka da mi
Gusunɔ u bandu swĩi ka sere a n nɔni yiru mɔ
kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ,
48 mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi dimɔ nu ɲ̀
gbimɔ ka mi dɔ̃ɔ kun gbimɔ.
49 Domi ba koo baawure dɔ̃ɔ wisi nge mɛ
ba ra bɔru yɛ̃ke dĩanu wɔllɔ.
50 Bɔru * gãa geena, adama bɔru tà n nɔɔ gu,
ka mba ba koo kpam tu dorasia. I n bɔru mɔ
bɛɛn tii sɔɔ, kpa i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.

10

Yesu u yinanaan gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

1 Yen biru Yesu doona min di u da Yudean
temɔ ka Yuudɛnin guruɔ. Tɔn wɔru guna
kpam mɛnna win mi. Nge mɛ win dɔɔnɛ u
kpam bu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.
2 Falisi gaba na win mi bu ka win laakari
mɛɛri. Ba nùn bikia ba nɛɛ, wooda ya koo
wura tɔnu u win kurɔ yina?
3 U bu wisa u nɛɛ, wooda yerà Mɔwisi u bɛɛ
wɛ̃.
4 Ba nɛɛ, u nɛɛwa durɔ u yinanaan tireru
yore kpa u de win kurɔ u doona.
5 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn woo
bɔbunun sɔ̃na Mɔwisi u bɛɛ wooda ye yorua.
6 Adama sanam mɛ Gusunɔ u handunia
taka kua u tɔmbu taka kuawa durɔ ka kurɔ.
7 Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win
mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ,
8 kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee. Nge
mɛya, ba ɲ̀ maa sãa tɔmbu yiru ma n kun mɔ
tɔn turo.
9 N n mɛn na, tɔnu u ku maa karana ye
Gusunɔ u mɛnna.
10 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu ba wura
yɛnuɔ, ba nùn gari yin tubusianu bikia.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baawure wi u win
kurɔ yina ma u kpao sua, u sakararu kuawa.
12 Kurɔ goo ù n maa win durɔ yina ma u
kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

* **9:50 *bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta ka bɔɔ swãaru weenɛ. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

13 Yera tɔmba ka bibu na win mi u ka bu
baba. Adama win bwãaba bu gerusi.
14 Ye Yesu wa ye ba mɔ̀ u mɔru bara, ma u
bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bibu derio bu na nɛn mi,
i ku bu yinari, domi Gusunɔ u bandu swĩi
tɔmbun sɔ̃ be ba sãa nge bibu.
15 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
kun ban te Gusunɔ u swĩi wure nge mɛ bii
yãkabu ga ra gen mɔwɔbu wure, u ǹ kpɛ̃ u n
sãa ban tegii.
16 Yera u bibu sua, u ben baawure nɔma
sɔndi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

17 N wee, ye Yesu u kpam swaa wɔri u
doonɔ, durɔ goo duka da win mi u yiira win
wuswaaɔ u nɛɛ, yinni, a sãawa tɔn geo, mba
kon ko n ka wãaru te ta ku ra kpe wa.
18 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a
man sokumɔ tɔn geo. Goo sari wi u sãa geo,
ma n kun Gusunɔ turo.
19 N ǹ a wooda yɛ̃ rò ye ya gerumɔ, "I ku
tɔnu go. I ku sakararu ko. I ku gbɛni. I ku
goo gari mani. I ku goo taki di. I bɛɛn tundo
ka mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ."
20 Ma u nɛɛ, yinni, wooda yeni kpurowa na
swĩi nɛn birun di.
21 Yera Yesu u nùn mɛɛra u nùn kĩa ma u
nɛɛ, gãa teena nu nun tie. A doo a dɔra kpuro
ye a mɔ kpa a yen gobi sãarobu bɔnu kua. À
n kua mɛ, kaa n dukia mɔ Gusunɔn mi. Yen
biru kpa a na a man swĩi.
22 Adama u mɔrua gari yinin sɔ̃, ma
u doona ka nuku sankiranu domi dukia
bakagiiwa.
23 Yesu u yam mɛɛra u ka sikerena, ma
u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n sɛ̃ gem gem
dukiagii u ka ban te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Ma biti baka bwãa be mwa win gari yin
saabu. Yesu u kpam nɛɛ, bɔrɔba, n sɛ̃ gem
gem be ba ben naanɛ doke dukia sɔɔ bu ka
ban te Gusunɔ u swĩi wura.
25 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo gu du
yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
26 Bwãa be, ba biti soora ma ba bikianamɔ
ba mɔ̀, ǹ n mɛn na, wara koo den faaba wa.
27 Yesu bu mɛɛra tii, ma u nɛɛ, tɔmbun
miya ya ǹ koorɔ, adama Gusunɔn mi ya koo
koora, domi Gusunɔ u ku ra gãanu ganu
kpanɛ.
28 Ma Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee, sa kpuro
deri sa nun swĩi.
29 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo ù
n win kpaaru deri nɛn sɔ̃ ka Labaari gean sɔ̃,
ǹ kun mɛ win maabu ka win wɔnɔbu ka win
sesubu, ǹ kun mɛ win mɛro ka win tundo, ǹ
kun mɛ win bibu, ǹ kun mɛ win gbea,
30 u koo kpam kpaanu wa wunɔm wunɔm
tɛ̃ saa yeni sɔɔ. U koo dinu wa, ka maabu
ka wɔnɔbu ka sesubu ka mɛrobu ka bibu ka
gbea, ka maa nɔni swãaru. Sia u koo maa
wãaru te ta ku ra kpe wa.
31 Adama tɔn dabinu be ba tɛ̃ sãa gbiikobu
ba koo ra ko dãakobu, be ba maa tɛ̃ sãa
dãakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

32 Yesu u win bwãabu gbiiye ba swaa mɔ̀ ba
dɔɔ Yerusalɛmuɔ. Biti win bwãabu mɔ̀, ma be
ba bu swĩi ba nande. Ma Yesu kpam gera bee
tia ka wɔkura yiru ye, u bu sɔ̃ɔbu wɔri ye n
koo nùn deema.
33 U nɛɛ, n wee, sa Yerusalɛmu dɔɔ mi
ba koo Tɔnun Bii yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu nɔmu sɔndia. Ba koo nùn
taarɛ wɛ̃ bu ka nùn go, kpa bu nùn tɔn tukobu
nɔmu sɔndia.
34 Beya ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn
yãatam sie, bu nùn sɛni so. Yen biru kpa bu
nùn go. Sɔ̃ɔ itase kpa u se gɔrin di.

Yakɔbu ka Yohanun bikiabu
(I maa mɛɛrio Mateu 20:20-28)

35 Yera Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu,
ba susi Yesun bɔkuɔ ma ba nɛɛ, yinni sa kĩ a
sun kua ye sa ko nun bikia.
36 Ma u bu bikia, mba i kĩ n bɛɛ kua.
37 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a de su sina,
turo wunɛn nɔm geuɔ turo maa wunɛn nɔm
dwarɔ, wunɛn yiiko sɔɔ.
38 Yesu u nɛɛ, i ǹ yɛ̃ ye i bikiamɔ. I ko kpĩ i
wahala sɔbe ye kon sɔbe? I ko batɛmu ye kpĩ
yèn bweseru ba koo man ko?
39 Ba nɛɛ, sa ko kpĩ.
Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, i ko
wahala wa ye kon wa, ba koo maa nɛn
batɛmun bweseru bɛɛ ko,
40 adama n ǹ nɛn baa n ka gɔsi be ba koo
sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dwarɔ. Tɔn
bèn sɔ̃ aye ni, nu sɔɔru sãa, beya ba koo nu
wa.
41 Ye bwãabu wɔku te ta tie ta gari yi nua,
ta ka Yakɔbu ka Yohanu mɔru kua.
42 Ma Yesu u bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge
mɛ be tɔn tukoba ra garisi ben tem yɛ̃robu,
ba ra n bu dam dɔremɔ kpa ben wirugibu ba
n bu taare.
43 Adama n ǹ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n
kĩ u ko wirugii bɛɛn suunu sɔɔ, u koowo bɛɛn
sɔmɔ.
44 Mɛya maa bɛɛn wi u kĩ u ko gbiikoo, u
koowo bɛɛ kpuron yoo.
45 Domi baa Tɔnun Bii, u ǹ nɛ bu ka nùn
sã, u nawa u ka gabu sã, kpa u gbi u ka tɔn
dabinu yakia.

Yesu u Baatimɛ wɔ̃ko wi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

46 Yera ba Yeriko dua. Sanam mɛ Yesu
u yariɔ ka win bwãabu ka tɔn wɔru guna
sannu, bara kowo wɔ̃ko goo wi ba ra soku
Baatimɛ, Timɛn bii, u sɔ̃ swaa baarɔ.
47 Ye u nua ma Yesu Nasarɛtigiiwa wãa mi,
u nɔɔgiru sua u mɔ̀, Yesu, Dafidin sikadobu,
a nɛn wɔnwɔndu waawo.
48 Ma tɔn dabira nùn gerusimɔ, ba nùn
sɔ̃ɔmɔ u mario. Adama u gbãramɔ too too
u mɔ̀, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.
49 Yesu yɔ̃ra, ma u nɛɛ bu nùn sokuma.
Ba wɔ̃ko wi soka ba nùn sɔ̃ɔwa u ku mwia
kpana, u seewo, Yesu u nùn soku.
50 Wɔ̃ko wi, u win gɔ̃gɔ kakia u kɔ̃ u seewa
fuuku, ma u na Yesun mi.
51 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ n
nun kua.
Ma wɔ̃ko wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni na kĩ
n yam wawa.
52 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo, wunɛn
naanɛ dokebu nun bɛkia.
Mii mii u yam wa, ma u Yesu swĩi swaa yen
min di.

11

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

1 Sanam mɛ ba Yerusalɛmu turuku kua
Bɛtefagi ka Betanin bɔkuɔ, ba tura Olifin
guurɔ. Yera Yesu u win bwãabu yiru gɔra.
2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i
mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. I n dua mi, i ko
kɛtɛku buu wa ga sɔri ge goo kun sɔnire, i gu
sɔsiama i ka na.
3 Goo ù n bɛɛ bikia mban sɔ̃na i gu sɔsiamɔ,
i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ. Mii mii u koo
de i ka gu na mini.
4 Ma ba doona ba tura mi ba kɛtɛku buu ge
wa ga sɔri yɛnu kɔnnɔn gamboɔ swaa baarɔ.
Ma ba gu sɔsia.
5 Gabu be ba yɔ̃ mi, ba bu bikia, amɔna!
Mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ.
6 Ba bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Yesu u nɛɛ bu gere,
ma ba bu deri ba ka doona.
7 Ba kɛtɛku buu ge gawa ba ka Yesu daawa.
Ma ba ben yabenu potira ba tɛria gen wɔllɔ,
ma Yesu u nu sinari.
8 Tɔn dabinu nu nin yabenu tɛria swaa sɔɔ,
ma gaba maa bãa kakosu bɔɔrimɔ ba tɛriamɔ
swaa mi.
9 Be ba nùn gbiiye ka be ba nùn swĩi biruɔ,
ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, "Baruka! U sãawa
domarugii wi u sisi Yinnin yĩsiru sɔɔ.
10 Domarugira bɛsɛn baaba Dafidin ban te
ta sisi. Bu Gusunɔ siaro wɔllɔ!"
11 Yera Yesu u Yerusalɛmu dua u da sãa
yerɔ, ma u gãanu kpuro mɛɛra u ka sikerena.
Adama ye u wa yam tĩra u yara u da Betani
gia ka win bwãabu wɔkura yiru ye.

Yesu u dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Mateu 21:18-19)

12 Yen sisiru, ye ba doona Betanin di, yera
gɔ̃ɔra Yesu mɔ̀.
13 Ma u dãru garu wa sarun di te ba mɔ̀ figie
ta wurusu kpare. U da mi, u ka wa nge ta
mara. Adama ye u tura mi, u ǹ gãanu ganu
wa ma n kun mɔ wurusu yèn sɔ̃ sanam mɛ,
mu ǹ sãa ten marubun saa.
14 Yesu tu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo kun maa ten
binu dimɔ sere ka baadommaɔ.
Win bwãaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

15 Sanam mɛ ba tura Yerusalɛmuɔ Yesu
u da sãa yerɔ. Ma u be ba kiaru dɔramɔ
ka be ba dwemɔ mi giram wɔri. U be ba
gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totobɛrɛ
dɔrobun kitanu.
16 U ǹ maa dere goo u ka gãanu bukiana sãa
yeru mi.
17 Yera u tɔn be sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ, ba yorua
ma Gusunɔ u nɛɛ, "Win diru ta ko n sãawa
kanarun diru tɔmbu kpuron sɔ̃." Adama bɛɛ
i tu kua gbɛnɔbun wãa yeru.
18 Ye yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ba gari yi nua, yera ba swaa kasu bu
ka Yesu gɔ. Adama ba nùn bɛrum sãa domi
tɔn wɔru ge, ga biti soora win keu sɔ̃ɔsibun
sɔ̃.
19 Ye sɔ̃ɔ kpa, Yesu ka win bwãabu ba yara
wuun di.

Yesu ka dãa te ta gberan gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:20-22)

20 Yen sisiru bururu, nge mɛ ba sarɔ, ba dãa
te Yesu u bɔ̃rusi mi wa ta gbera mam mam
sere ka ten gbiniɔ.
21 Yera Piɛɛ u yaaya ye Yesu raa gerua ma u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni a figie ye mɛɛrio ye a
bɔ̃rusi, wee ya gbera.
22 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de i n Gusunɔ
naanɛ sãa.
23 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
guu teni sɔ̃ɔmɔ tu seewo tu tii sure nim wɔ̃ku
sɔɔ, ma u kun sika sika mɔ̀ win gɔ̃ruɔ kpa u n
naanɛ doke ye u gerumɔ sɔɔ mɛya n koo maa
nùn koora.
24 Yenin sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gãanu baanire
ni i bikiamɔ kanaru sɔɔ, i naanɛ dokeo ma i
nu wa i mwa kɔ, mɛya n koo maa bɛɛ kua.
25 Sanam mɛ i yɔ̃ i kanaru mɔ̀, ì n gãanu
mɔɔsinɛ ka goo, i gina yɛ̃ro suuru kuo, kpa
bɛɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ u maa bɛɛ bɛɛn
toranu suuru kua. [
26 Adama bɛɛ, ì kun gabu suuru kue, bɛɛn
Baaba wi u wãa wɔllɔ, u ǹ koo maa bɛɛ bɛɛn
toranu suuru kua.]

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Luku 20:1-8)

27 N wee, ba kpam wura Yerusalɛmuɔ. Nge mɛ Yesu u bɔsu sãa yerɔ, yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ka guro gurobu ba na win mi,
28 ba nùn bikia ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni mɔ̀. Wara nun yiiko wɛ̃ a ka yenin bweseru ko.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n kpĩa i man ye wisa, sanam mɛya kon bɛɛ sɔ̃ yiiko ye na ka yeni mɔ̀.
30 Batɛmu ye Yohanu u mɔ̀, weren yiikowa u ka mɔ̀. Gusunɔgia? Nge tɔnugia. I man wisio.
31 Ma ba wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, mba sa ko nùn wisi. Tɛ̃ nɔ? Sà n gerua sa nɛɛ Gusunɔn yiikowa, u koo nɛɛ, mban sõna sa ṅ Yohanu naanɛ doke.
32 Sà n maa gerua sa nɛɛ, tɔnugia, to.
N deema ba tɔmbun bɛrum mɔ domi tɔmbu kpurowa ba wura kam kam ma Yohanu u sãa Gusunɔn sɔmɔ.
33 Yen sõna ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba ṅ yɛ̃.
Ma Yesu maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna kun maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ wìn yiiko na ka yeni mɔ̀.

12

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Luku 20:9-19)

1 Yen biru, Yesu u ka bu mɔndu gari sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, durɔ goo u gbaaru kua mi u dãa bii duronu duura ni ba ra soku resɛm, ma u kara kua u ka sikerena. U maa wɔru gba mi ba koo dãa bii ni gama ma u gbaa kɔ̃su yeru kua. Yera u gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu bɛria ma u wigiru doona.
2 Sanam mɛ dãa binun sɔribu tura, u win sɔm kowo gɔra gbaa wuko ben mi bu win bɔnu mwaama.
3 Yera gbaa wuko be, ba sɔm kowo wi mwa ba so ma ba nùn gɔsia nɔm dira.
4 Yera u kpam bu sɔm kowo goo gɔria ma gbaa wuko be, ba nùn so wirɔ ma ba nùn yaa kasiki.
5 Gbaa yɛ̃ro wi, u kpam maa bu sɔm kowo gɔria, ma ba nùn go. Mɛya ba ben dabinu kua, ba gabu so ba gabu go.
6 Tɛ̃, n tie gbaa yɛ̃ro win bii kĩnasin tii tii. Wiya u bu gɔria dãkuru u nɛɛ, ba koo win biin nɔnu nasia.
7 Adama gbaa wuko be, ba wesiana ba nɛɛ, winiwa gbaa ten tubi dio. I na su nùn go kpa gbaa te, tu ko bɛsɛgiru.
8 Yera ba aluwaasi wi mwa ba go. Ma ba win goru yara gbaarun di.
9 Yesu u nɛɛ, tɛ̃, amɔna gbaa yɛ̃ro wi, u koo ko. U koo da u gbaa wuko be go kpa u win gbaaru gabu nɔmu sɔndia.
10 Bɛɛ i ṅ gari yini gara Gusunɔn gari sɔɔ yi yi nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani gɔmburun dam.
11 Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki bɛsɛn nɔni sɔɔ."
12 Yera ba swaa kasu bu ka nùn mwa, domi ba tuba ma ben sõna u mɔn te kua. Adama ba tɔn wɔru nasia, ma ba nùn deri ba doona.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Luku 20:20-26)

13 Ma ba Falisi gabu ka Herodun tɔmbu gabu gɔra Yesun mi, bu ka nùn garin yina bɛria.
14 Ye ba tura win mi, ba nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma a ra gem gere. Mɛya a ku ra goon nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka bɛrum sɔ̃, adama a tɔmbu Gusunɔn swaa sɔ̃ɔsimɔwa dee dee. N weenɛ su tem yɛ̃ro wɔ̃ɔ gobi kɔsia? Nge su ku kɔsia.
15 Adama Yesu u ben murafiti te tuba ma u nɛɛ, mban sõna i ka man garin yina bɛriammɛ. I man sii geesun gobi sɔ̃ɔsima n wa.
16 Ba nùn sɔ̃ɔsi. Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yĩrera mini. Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
17 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tem yɛ̃ro kɔsio ye ya sãa tem yɛ̃rogia kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sãa Gusunɔgia.
Yera biti baka bu mwa n banda win sɔ̃.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

18 Yera Sadusi be ba ra nɛɛ, gɔriba kun seemɔ, ba da Yesun mi, ba nùn bikia ba nɛɛ,
19 yinni, Mɔwisi u sun wooda wɛ̃ u nɛɛ, goo ù n gu ma u kurɔ deri, ma wi ka kurɔ wi, ba ṅ bii mɔ, n weenɛ yɛ̃ro win wɔnɔ u kurɔ gɔmini wi sua, kpa u ka mɔɔ bibu marua.
20 Wee, tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wãa. Ben gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u ṅ ka kurɔ wi bii mara.
21 Yera ben yiruse u kurɔ gɔmini wi sua. Win tii maa gu, u ṅ ka kurɔ wi bii mara. Nge mɛya ben itasen tii,
22 sere n ka girari ben nɔɔba yiruse, ba ṅ ka kurɔ wi bii mara. Be kpuron biruwa kurɔ win tii maa gu.
23 Dɔma te gɔriba koo se, tɔn ben wara ko n kurɔ wi mɔ. Domi be nɔɔba yiru ye kpuro ba nùn yɛ̃wa kurɔ.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, i ṅ Gusunɔn gari ka win dam yɛ̃. N ṅ yen sõna i tore?
25 Domi sanam mɛ gɔriba koo se durɔbu ka kurɔbu ba ṅ maa suanamɔ, ba ko n sãawa nge Gusunɔn gɔradoba.
26 Ye n maa sãa gɔribun seebun gari, i ṅ garire Mɔwisin tireru sɔɔ mi awĩi dãɔgiin gari wãa nge mɛ Gusunɔ u ka nùn gari kua u nɛɛ,

"Wiya Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni,
ka Yakɔbun Yinni."
27 Wee, Gusunɔ u ṅ sãa gɔribun Yinni. U
sãawa wasobugii. Yenin sɔ̃na bɛɛn torara
kpã.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28)

28 N wee, wooda yɛ̃ro goo u ben sikirinɔ ge
nua. U wa ma Yesu u Sadusi be gari gee wisa,
ma u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ, woodaba
kpuro sɔɔ yerà ya kere.
29 Yesu u nɛɛ, wooda ye ya kere wee. "Bɛɛ
Isireliba, i swaa dakio, Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wi turowa Yinni.
30 A Gusunɔ wunɛn Yinni kĩɔ ka wunɛn
gɔ̃ru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro ka
wunɛn bwisikunu kpuro ka wunɛn dam
kpuro."
31 Yen yiruse wee. "A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge
wunɛn tii tii." Wooda gaa maa sari ye ya yeni
kere.
32 Ma wooda yɛ̃ro wi, u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
to, n wã yinni. Gema a geruа ye a nɛɛ Gusunɔ
turowa wãa, goo maa sari ma n kun mɔ wi.
33 Ma tɔnu ù n Gusunɔ kĩa ka win gɔ̃ru
kpuro ka win bwisikunu kpuro ka win dam
kpuro, ù n maa win tɔnusi kĩa nge win tii tii,
yeya ya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãku ni
nu tie kere.
34 Ye Yesu u wa ma u yeni geruawa ka
yɛ̃run baa, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a turuku
kooma a ka du mi Gusunɔ u bandu swĩi.
Yenin biru goo kun maa kãka u Yesu gãanu
ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44)

35 Yen biru, nge mɛ Yesu u Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, u tɔmbu bikia u nɛɛ,
amɔna wooda yɛ̃roba koo kpĩ bu gere ma
Kirisi u sãawa Dafidin bii.
36 Dafidin tii, ka Hunde Dɛɛron sɔ̃ɔsiru u
nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
37 Dafidin tii u nùn soka Yinni. Amɔna u ko n
maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47)

Ma tɔn wɔru ge, ga Yesun gari swaa daki ka
nuku dobu.
38 Win keu sɔ̃ɔsibu sɔɔ u nɛɛ, i tii laakari
koowo ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ ba n bɔsu ka
yabe dɛndɛnnu, ba maa tɔbirinaa kĩ batuma
sɔɔ ka bɛɛrɛ.
39 Ma ba sin yee bɛɛrɛginu kĩ mɛnnɔ yenɔ
ka maa aye bɛɛrɛginu tɔ̃ɔ baka yerɔ.
40 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ ka taki ma ba
kana dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo
bu taarɛ wɛ̃ n kpã.

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Luku 21:1-4)

41 Yera Yesu u da u sina sãa yerun kpakoro
te ba ra gobi doken bɔkuɔ, ma u mɛɛra nge mɛ
tɔmba gobi kpɛ̃ɛmɔ te sɔɔ. Gobigibu dabiru
ba gobi bɛkɛ doke.
42 Yera gɔmini sãaro goo u na ma u gobi
piiminu yiru doke mi, yìn geera sãa nge
faram yirun saka.
43 Ma Yesu u win bwãabu soka u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gɔmini sãaro
wini, u gobi doke kpakoro teni sɔɔ n tɔmbu
kpuro kere.
44 Domi be kpuro, ye n sɔndi ben mɔɔ
bakaru sɔɔ, yera ba wuna ba doke, adama
kurɔ wi, win yãaru sɔɔra u kpuro kpɛ̃ɛ ye u
ka tii kɔ̃su.

13

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Luku 21:5-6)

1 Nge mɛ Yesu u yariɔ sãa yerun di, win bɔ̃ɔ
turo u nɛɛ, yinni, anna a dii bakanu wa ka nin
kpee buranu!
2 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dii baka ni wa?
Baa kpee teeru ta ṅ ko n sɔndi ten tensim
wɔllɔ. Ba koo ni kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Luku 21:7-19)

3 Yen biru Yesu u da Olifin guurɔ u sina
u wuswaa kisi sãa yeru gia. Yera Piɛɛ ka
Yakɔbu ka Yohanu ka Andere ba da be tɔna
ba nùn bikia ba nɛɛ,
4 a sun sɔ̃ɔwɔ, domma yabu ye, ya koo
koora. Yĩre terà ta koo sun sɔ̃ɔsi ma yen saa
ya tura.
5 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ, i tii laakari
koowo, kpa goo ku raa bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
6 Tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n mɔ̀,
beya ba sãa Kirisi wi, kpa bu tɔn dabinu nɔni
wɔ̃ke.
7 I n tabun damu damusu nɔɔmɔ, i ku de n
bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ṅ koo ko ya kun koore,
adama n ṅ gina handunian kpeeru mi.
8 Domi bwesenu koo seesina. Sinamba
koo seesina. Tem yĩiribu ka gɔ̃ɔru ko n wãa
gam ka gam. Ye kpuro n ko n sãawa nge tɔn
kurɔn nuku wuriribun tore.
9 Adama bɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ. Domi ba koo bɛɛ
mwa kpa bu bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia.
Ba koo maa bɛɛ so mɛnnɔ yenɔ, kpa bu ka bɛɛ
da tem yɛ̃robu ka sinambun wuswaaɔ nɛn sɔ̃
kpa i ka seeda di.
10 Yu sere koora mɛ ba koo gina bwesenu
kpuro Labaari gea waasu kua.

11 Adama sanam mɛ ba bɛɛ gawe ba ka dɔɔ
bu bɛɛ siri kowobu nɔmu bɛria, i ku gbi i
wurura ka ye i ko gere. Saa ye, yà n tunuma, i
geruo ye Gusunɔ u koo bɛɛ sɔ̃. Domi n ɲ̀ bɛɛn
tii i ko gere, ma n kun mɔ Hunde Dɛɛro.
12 Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo kɔrumɔtɔnu kuana
bu ka ben turo go, mɛya tundoba koo maa
ben bibu kua. Bibu ba koo ben mɔwɔbu
seesi kpa bu de bu bu go.
13 Tɔmbu kpurowa ba ko n bɛɛ tusa nɛn
yĩsirun sɔ̃. Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ,
u koo faaba wa.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-28, Luku 21:20-24)

14 Yesu maa nɛɛ, adama i ko kam koosion
bwãaroku kɔ̃su wa ga yɔ̃ mi n ɲ̀ weenɛ ga n
wãa. Wi u tire teni garimɔ u tubuo sãa sãa.
Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu
kpikiru su bu da guunɔ.
15 Kpa wi u wãa dii tɛɛra wɔllɔ u ku sara u
du dirɔ u gãanu sua.
16 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ u
win yabe bakaru sua.
17 Anna kurɔ ben nɔni swãara ko n nɛ
sanam mɛ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm
kɛ̃mɔ.
18 I Gusunɔ kanɔ kpa saa ye, yu ku raa ko
woorun sanam.
19 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara ko
n wãa tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa handunian
toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam
maa sisi.
20 Yinni ù kun daa tɔ̃ɔ te kawe, goo kun
tiarɔ. Adama wigii be u gɔsan sɔ̃na u tɔ̃ɔ te
kawa.
21 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔmɔ u nɛɛ, Kirisi
wi, u wãa mini, ɲ̀ kun mɛ u wãa miɔnɔ, i ku
ra naanɛ ko.
22 Domi Kirisi weesugibu ka sɔmɔ
weesugiba koo yari. Ba koo yĩrenu ka sɔm
maamaakigia ko, bu ka be Gusunɔ u gɔsa
nɔni wɔ̃ke ɲ̀ n ko n koora.
23 Wee, na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔwa kɔ yu sere
koora. Yen sɔ̃, i n tii sɛ.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)

24 Yesu maa nɛɛ, adama saa ye sɔɔ, nɔni
swãarun biru, sɔ̃ɔ u koo yam tĩra, suru kun
maa waarɔ.
25 Wɔllun kperi yi koo wɔruma temɔ, kpa
wɔllun dam mu yĩiri.
26 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama
guru winu sɔɔ ka dam bakam ka yiiko.
27 U koo win gɔradoba gɔri handunian
goonu nnɛ sɔɔ bu be u gɔsa mɛnna saa
handunian nɔrun di sere ka wɔllɔ.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie
ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)

28 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ i de dãa te ba mɔ̀ figie tu
bɛɛ gari gɛɛ sɔ̃ɔsi. Sanam mɛ ta kpararu torua,
i yɛ̃ ma tomburura ta turuku kua.
29 Nge mɛya maa, ì n wa yeni kpuro ya
kooramɔ, i n yɛ̃ ma nɛ Tɔnun Bii na turuku
kuawa, na mam wãa kɔnnɔwɔ.
30 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɛ̃n tɔn beni ba ɲ̀
gbimɔ ye kpuro yu ka koora.
31 Wɔllu ka tem baa ya koo doona, adama
nɛn gari kun doonɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 24:36-44)

32 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn naarun saa,
goo sari wi u yen tɔ̃ru yɛ̃, baa Gusunɔn
gɔradoba be ba wãa wɔllɔ, baa mam Biin tii,
ma n kun mɔ Baaba turo.
33 I n tii sɛ kpa i n swaa mɛɛra, domi i ɲ̀ yɛ̃
dɔma te tɔ̃ɔ te, ta koo tunuma.
34 N ko n sãawa nge durɔ goo wi u sanum
dɔɔ. U win yɛnu win sɔm kowobu nɔmu
sɔndia, u ben baawure win sɔmburu wɛ̃, ma
u kɔnnɔ kɔ̃so sɔ̃ɔwa u n swaa mɛɛra.
35 N n mɛn na, i n swaa mɛɛra, domi i ɲ̀ yɛ̃
nge yɛnu yɛ̃ro u koo tunuma yoka, ɲ̀ kun mɛ
wɔ̃ku suunu, ɲ̀ kun mɛ saa ye gue sumɔ, ɲ̀
kun mɛ bururu.
36 U n tunuma suaru sɔɔ, kpa u ku raa bɛɛ
deema i dò.
37 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yera na maa baawure
sɔ̃ɔmɔ, i n swaa mɛɛra.

14

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 N wee, n tie sɔ̃ɔ yiru bu ka Gɔɔ sararibu ka
pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru ko.
Ma yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu
ba swaa kasu bu ka Yesu mwa asiri sɔɔ bu go,
2 domi ba gerumɔ ba mɔ̀, n ɲ̀ weenɛ bu
ko tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, kpa n ku raa ko gari baka
tɔmbun suunu sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8)

3 Sanam mɛ Yesu u wãa Betaniɔ Simɔɔn
yɛnuɔ wi u raa bara disigiru mɔ, kurɔ goo u
na win mi u too buraru nɛni te ba kua ka
abatiri, te ta turare gobi bɛkegia yiba ye ba
kua ka naadin gum. U too te kɔra ma u turare
ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam mɛ u dimɔ.
4 Gabu ba sɔ̃ɔnamɔ ka mɔru ba nɛɛ, mban
sɔ̃na u turare ye kam koosia.

5 Sa ko raa kpĩ su ye dɔra yu ko sɔm
kowon wɔ̃ɔ tian kɔsiarun saka, kpa su gobi yi
sãarobu bɔnu kua.
Ma ba kurɔ wi wɔkisi.
6 Adama Yesu u nɛɛ, i nùn derio. Mba n kua
i ka nùn wɔkisimɔ. Gãa burana u man kua.
7 Baadommawa sãarobu ba wãa bɛɛn su-
unu sɔɔ. Sanam baamɛre mɛ i kĩ, i ko kpĩ i bu
durom kua. Adama nɛna na ɲ̀ ko na n wãa ka
bɛɛ ka baadomma.
8 U kua nge mɛ win mɔra nɛ. U nawa u ka
nɛn wasin sikubun sɔɔru ko bu sere yi sike.
9 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baama mi ba
Labaari gea waasu mɔ̀ handunia kpuro sɔɔ,
ba koo maa kurɔ win gari gere ye u kua
minin sɔ̃, ba n ka nùn yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo

tɔnwerobu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6)

10 Yen biru Yudasi Isikariɔtu, bwãabu
wɔkura yiru yen turo, u da yãku kowo
tɔnwerobun mi u ka bu Yesu nɔmu sɔndia.
11 Ben nukura dora gem gem ye ba win
gari nua ma ba nùn gobi nɔɔ mwɛɛru kua yi
ba koo nùn kɛ̃. Ma u swaa kasu nge mɛ u koo
ko u ka Yesu bu nɔmu sɔndia ù n saa wa.

Yesu u Gɔɔ sararibun yaa dibu

dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

12 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ
bakarun tɔ̃ɔ gbiikiru, tè sɔɔ ba ra Gɔɔ
sararibun yãanu go, Yesun bwãaba na win
mi ba nɛɛ, mana a kĩ su nun Gɔɔ sararibun
yaa dibun sɔɔru kua.
13 Yera Yesu u win bwãabun yiru gɔra u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ, i ko ka durɔ goo
yinna u nim tooru sɔɔwa. I nùn swĩiyɔ.
14 Yɛnu mi u dua, i yɛnu gen yɛ̃ro sɔ̃ɔwɔ
i nɛɛ, yinni u nɛɛ, diru mana wi ka win
bwãabu ba koo be Gɔɔ sararibun yaa dibu di.
15 Durɔ wi, u koo bɛɛ gidambisa baka sɔ̃ɔsi
ye ba sɔɔru kua ka gãa nìn bukata sa mɔ
kpuro. Miya i ko i sun Gɔɔ sararibun sɔɔru
kua.
16 Ma bwãa be, ba swaa wɔri ba tura wuu
gen mi, ba ye kpuro wa nge mɛ Yesu u raa bu
sɔ̃ɔwa. Ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru
kua.
17 Ye n kua yoka Yesu u da mi ka win
bwãabu wɔkura yiru ye.
18 Ye ba sɔ̃ ba dimɔ Yesu u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn turo wi u dimɔ ka nɛ sannu u
koo man dɔmɛ.
19 Yeya bwãa be kpuron nuki sankira, ma
ba nùn bikiabu wɔri tia tia ba mɔ̀, asa n ɲ̀ nɛ.
20 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wɔkura yiru
ye sɔɔ, nɛ ka wi sa gbɛ̃ɛ teeru sɔ̃ramɔ, wiya.
21 Ka geema, Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ
Gusunɔn gari gerumɔ win sɔ̃. Adama nɔni
swãarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N sanɔ ba
kun daa yɛ̃ro mara.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

22 Mi ba dimɔ mi, Yesu u pɛ̃ɛ sua u Gusunɔ
siara ma u ye murura u win bwãabu wɛ̃. U
nɛɛ, i mɔɔ, yeniwa nɛn wasi.
23 U maa nɔra sua u Gusunɔ siara ma u bu
wɛ̃, ma be kpuro ba nɔra.
24 Ma Yesu u nɛɛ, yeniwa nɛn yɛm mɛ mu
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaaru sire. Mu koo maa
yari tɔn dabinun sɔ̃.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ɲ̀ maa tam
mɛni nɔrumɔ sere n ka ko sanam mɛ kon
mɛn kpam nɔ ban te Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ.
26 Ye ba womusu kua ba kpa, yera ba yara
ba da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

27 Olifin guuru miya Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bɛɛ kpurowa i ko i biru wura. Domi ba yorua
Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Ba koo yãa kparo
go, kpa yãanu nu yarina."
28 Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ
gbiiya Galileɔ.
29 Yera Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa tɔmbu
kpuro bà n biru wuramɔ, n ɲ̀ ka nɛ!
30 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na nun
sɔ̃ɔmɔ, gisɔn wɔ̃ku te, sere goo dɔɔ gu ka swĩ
nɔn yiru, kaa man siki nɔn ita.
31 Adama Piɛɛ u nɔɔ gɛ̃ɛ dim dim u mɔ̀, na ɲ̀
nun sikimɔ pai. Baa ɲ̀ n gɔɔn na, sanna sa ko
gbi.
Mɛya maa bwãa be kpuro ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Luku 22:39-46)

32 Yen biru ba da gam gum mi ba ra soku
Gɛsemanɛ. Ma Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bu sinɔ mi, kpa u da u kanaru ko.
33 Ma u Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu soka ba
da ka wi. Ma u nanda, win wasi dwiiya.
34 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn nukura
sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɔ̃ro mini kpa
i n tii kparenu sãa.
35 Yen biru u bu dɛsirari fiiko u kpuna u
kibari u kanaru kua, ɲ̀ n koo koora, wahalan
saa ye, yu nùn dɛsirari.
36 Yera u gerua u nɛɛ, nɛn Baaba, kaa kpĩ
a gãanu kpuro ko. A de wahala ye, yu man
dɛsirari. Adama a ku nɛn gɔ̃ru kĩru ko ma n
kun mɔ wunɛgiru.
37 Ma u wurama bwãabu ita ben mi, u
deema ba dò. Ma u Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ a
dòwa? A kpana a n wasi baa kɔbi tia?

38 I n tii kparenu sãa i n kanaru mɔ̀, kpa i
ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Ka geema, tɔnun gɔ̃ru
ga kĩ adama wasi yen dam bie.
39 Ma u kpam wura u kanaru kua. Gari tee
yiya u gerumɔ.
40 Ye u kpam wurama u deema ba do domi
ben nɔni bunia. Ba ɲ̀ maa yɛ̃ ye ba koo nùn
sɔ̃.
41 Ye u wurama ben mi nɔn itase u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i den dweeyo tɛ̃, kpa i wɛ̃ra. N
tura mɛ. Saa ye, ya tunuma kɔ. N wee, ba
Tɔnun Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndiammɛ.
42 I seewo su doona. Wee, wi u man
dɔmɛmɔ u sisi.

Yesun mwaabu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

43 Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi ka
tunuma yande, bwãabu wɔkura yiru yen
turo. Tɔn dabira nùn swĩi ba takobiba ka
bokunu nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ka guro guroba ba bu gɔra.
44 N deema dɔmɛ wi, u raa tɔn be sɔ̃ɔwa
yĩre te u koo ko. U nɛɛ, durɔ wi u koo nɛnɛ
u bɔkasi, wiya mi, bu nùn mɔɔ, bu nɛnɛ kem
kem bu ka doona.
45 Ye Yudasi tunuma, mii mii u da Yesun
mi, ma u nɛɛ, yinni.
Ma u nùn bɔkasi.
46 Yera tɔn be, ba nɔmu dɛmia ba Yesu
mwa.
47 Adama be ba yɔ̃ min turo u win takobi
woma, ma u yãku kowo tɔnweron yoon soo
sɔ̃ra u bura.
48 Yera Yesu bu bikia u nɛɛ, nɛna bɛɛ i
mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa
dio?
49 Baadommawa na ra n ka bɛɛ wãa sãa
yerɔ na n keu sɔ̃ɔsimɔ, ma i ɲ̀ man mwɛ.
Adama Gusunɔn gari yi ɲ̀ koo ko yi kun
koore.
50 Yera bwãa be kpuro ba yarina ba nùn
deri.
51 Aluwaasi goo maa Yesu swĩi biruɔ u
bekuru wukiri. Yera gaba kĩ bu nùn mwa,
52 adama u duka tereru, u bu bekuru deria.

Ba Yesu sirimɔ

Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-68, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

53 Sanam mɛya ba ka Yesu da yãku kowo
tɔnweron yɛnuɔ mi yãku kowo tɔnwerobu
ka guro gurobu ka maa wooda yɛ̃robu ba
mɛnnɛ.
54 Ma Piɛɛ u bu swĩi dandankuru sere ka
yãku kowo tɔnweron yɛnu yaaraɔ. Miya u
sina, wi ka tabu kowobu sannu ba dɔ̃ɔ wɔ̃su.
55 Yãku kowo tɔnwerobu ka maa guro
gurobun mɛnnɔ ge kpuro ba seeda kasu ye
ba koo Yesu mani bu ka nùn go. Adama ba ɲ̀
wa.
56 Domi tɔn dabiru ta nùn seeda weesugia
diisimɔ adama seedagii be, ba ɲ̀ nɔɔ tia sãa.
57 Yera gaba seewa ba nùn weesu mani ba
nɛɛ,
58 bɛsɛ sa nua u nɛɛ u koo sãa yeru sura te
ba ka nɔma bana, kpa sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ u be ten
kpaaru bani te ba ɲ̀ ka nɔma banɛ.
59 Ka mɛ, baa gari yinin tii sɔɔ ba ɲ̀ nɔɔ tia
kue.
60 Ma yãku kowo tɔnwero u seewa u yɔ̃ra
be kpuron wuswaaɔ, u Yesu bikia u nɛɛ, a ɲ̀
gɛɛ wisimɔ? Mba tɔn beni ba nun saarisimɔ.
61 Adama Yesu u maari piti, u ɲ̀ bu gãanu
wisa. Yera yãku kowo tɔnwero wi, u kpam
nùn bikia u nɛɛ, wuna Kirisi wi? Gusunɔ
Yinni wi sa siaramɔn Bii?
62 Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sɔ̃ɔ teeru i ko
Tɔnun Bii wa u sɔ̃ Dam Kpurogiin nɔm geuɔ,
u wee wɔllun di guru winu sɔɔ.
63 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwero u win
tiin yaberu nɛnua u karana, ma u nɛɛ, ee,
seeda yerà i maa kasu.
64 Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua. Amɔna i
wa durɔ wi sɔɔ.
Ma be kpuro ba nùn taarɛ wɛ̃ ba nɛɛ, bu
nùn go.
65 Yera ben gaba yande nùn yãatam siem
wɔri, ba win nɔni wɔ̃kua, ma ba nùn nɔm
kusa soomɔ, ba nɛɛ u tubuo wi u nùn soomɔ.
Ma tabu kowobu ba nùn mwa ba soomɔ.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

66 Sanam mɛ Piɛɛ u wãa yɛnu yaaraɔ, yera
wɔndia goo wi u sɔmburu mɔ̀ yãku kowo
tɔnweron mi u na mi.
67 Ye u Piɛɛ wa u dɔ̃ɔ wɔ̃su, u nùn mɛɛra
tii. Yera u nɛɛ, wunɛ maa, a raa wãa ka Yesu
Nasarɛtigii sannu.
68 Adama Piɛɛ u gari yi siki, u nɛɛ, na ɲ̀ yɛ̃
fa, ya ɲ̀ man yeeri ye a gerumɔ.
Ma u yara u da gongoroso gia. [Saa yera
goo dɔɔ ga swĩ.]
69 Wɔndia sɔm kowo wi, u kpam nùn wa
mi, ma u be ba yɔ̃ mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ win
tɔmbun turowa mini.
70 Adama Piɛɛ u kpam gari yi siki. Ye n tɛ
fiiko, be ba yɔ̃ mi ba Piɛɛ sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ka
gem, wunɛ tɔn ben turowa domi wunɛn tii
Galilegiiwa.
71 Yera Piɛɛ u bɔ̃rua u sɔnna u nɛɛ, na ɲ̀ durɔ
wi yɛ̃ wi bɛɛ i ka yã mini.
72 Mii mii ma goo dɔɔ ga swĩ nɔn mɛɛruse.
Yera u Yesun gari yaaya yi u raa nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, sere goo dɔɔ gu ka swĩ nɔn yiru, u koo
nùn siki nɔn ita. Ma u swĩi wɔri.

15

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Buru buru yellu yãku kowo tɔnwerobu
ka maa guro gurobu ka wooda yɛ̃robu, ka be
ba tie mɛnnɔ ge sɔɔ, ba mɛnna bu ka gari yi
wesiana sannu. Ma ba Yesu bɔkua ba ka da
ba Pilati nɔmu sɔndia.
2 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban
sunɔ?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, mɛya nge mɛ a gerua.
3 Ma yãku kowo tɔnwerobu ba Yesu mɛm
dabinu manimɔ.
4 Yera Pilati kpam nùn bikia u nɛɛ, a ǹ
gãanu wisimɔ? A ǹ nɔɔmɔ nge mɛ ba nun
mɛm dabinu manimɔ?
5 Adama Yesu kun yen gaa wisa sere biti ya
Pilati mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go

(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

6 N deema, Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru
baatere Pilati u ra pirisɔm turo karewa wi
tɔmba kĩ.
7 Sanam mɛya, tem gowobu gaba wãa
pirisɔm sɔɔ be ba tɔmbu go tem gooru garu
sɔɔ. Ben turon yĩsira Baraba.
8 Ma tɔn wɔru ga susi Pilatin mi bu ka
nùn kana u bu kua nge mɛ u ra bu kue wõɔ
baagere tõɔ te sɔɔ.
9 Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, i kĩ n bɛɛ
Yuuban sunɔ kara?
10 Domi win tii u yɛ̃ kam kam ma nisinun
sõna yãku kowo tɔnwerobu ba nùn Yesu
nɔmu sɔndia.
11 Sanam mɛ sɔɔra yãku kowo tɔnwero be,
ba tɔn wɔru bɔrie gu ka Pilati seesi kpa u bu
Baraba kara.
12 Ma Pilati u kpam bu bikia u nɛɛ, ǹ n mɛn
na, mba i kĩ n ko ka durɔ wi bɛɛ i sokumɔ
Yuuban sunɔ.
13 Yera ba kpam gbãsukum wɔri ba nɛɛ, a
nùn kpareo dãa bunanaru sɔɔ.
14 Pilati u bikia u nɛɛ, mban sõna. Kõsa yerà
u kua.
Adama tɔn be, ba gbãsukum sosi ba nɛɛ, a
nùn kpareo dãa bunanaru sɔɔ.
15 Pilati u kĩ u ko ye n koo bu dore, yen sõna
u bu Baraba kara. Yen biru u dera ba Yesu so
ma u nùn tabu kowobu nɔmu sɔndia bu nùn
dãa bunanaru kpare.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakoru mɔ̀

(I maa mɛɛrio Mateu 27:27-31, Yohanu 19:2-3)

16 Sanam mɛya tabu kowobu ba Yesu gawa
ba ka nùn da tem yɛ̃ron agbara sɔɔkaaɔ ma ba
tabu kowobu kpuro kpuro mɛnna mi.
17 Ba Yesu gurumusu swãabu sebusia, ma
ba sãki tundu bɔkana ba doke win wirɔ nge
furɔ.
18 Ma ba nùn tɔbirim wɔri ba mɔ̀, Yuuban
sunɔ, fɔɔ baasira.
19 Ma ba nùn gãa bõɔ soomɔ wirɔ, ba nùn
yãatam siemɔ, ba nùn yiirammɛ.
20 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa, ba nùn
gurumusu swãabu ge potari ba win tiin yãnu
sua ba nùn sebusia. Ma ba nùn gawa ba ka
yara bu ka nùn kpare dãa bunanaru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

21 Sanam mɛ ba ka nùn dɔɔ, n wee durɔ goo
u sarɔ mi, wi ba ra soku Simɔɔ Sirɛnigii, u
wee gberu kpaanɛn di. N deema Simɔɔ wi, u
sãawa Alesandu ka Rufusin baaba. Ma tabu
kowobu ba nùn mwa ka dam ba nùn Yesun
dãa bunanaru sɔbi.
22 Ba ka Yesu da mi ba ra soku Gɔɔgɔta, yĩsi
ten tubusiana, aye te ta ka wii koko weenɛ.
23 Ma ba nùn tam wɛ̃ mɛ mu ka tim mɛnna
mɛ ba ra soku miru, adama u yina u nɔ.
24 Yera ba nùn kpare dãa bunanarɔ. Yen
biru tabu kowo be, ba win yãnu tɛtɛ toosi bu
ka wa ye ben baawure u koo sua. Nge mɛya
ba ka Yesun yãnu bɔnu koosina.
25 Bururun kɔba nɔɔba nnɛn sakawa ba
nùn kpare dãa bunanarɔ.
26 Tora te u kua ba ka nùn kpare, tera ba
yorua ba mani ba nɛɛ, Yuuban sunɔ.
27 Ba maa gbɛnɔbu yiru gabu dãa
bunananu kpare, turo Yesun nɔm geuɔ, turo
win nɔm dwarɔ. [
28 Nge mɛya Gusunɔn gari yi koora yi yi
nɛɛ, “Ba nùn garisi kõsan kowobu sɔɔ.”]
29 Tɔn be ba sarɔ ba nùn wiru diirisimɔ ba
wɔnsimɔ ba nɛɛ, ahã to, n ǹ wuna ra nɛɛ kaa
sãa yeru sura kpa a kpaaru bani sõɔ itan baa
sɔɔ?
30 Tɛ̃, a re tii faaba koowo a sara dãa ten
min di.
31 Nge mɛya maa yãku kowo tɔnwerobu
ka wooda yɛ̃robu ba nùn yaakoru mɔ̀. Ba
sõɔnamɔ ba mɔ̀, u gabu faaba kua adama u
kpana u tii faaba ko.
32 Tɛ̃ i de Kirisi Isireliban sunɔ u sarama
su wa saa dãa bunana ten min di kpa su nùn
naanɛ doke.
Mɛya maa be yiru, be ba kpare dãa
bunanaru sɔɔ ka wi sannu, ba maa nùn
wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

33 Yera dɔma ten sõɔ sɔɔ, yam wɔ̃kura tem
mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sõɔ sɔɔn kɔba
ita.

34 Kɔba ita yen sakawa Yesu u gbãra ka
dam, u nɛɛ, “Eloi, Eloi, lema sabatani.” Yen
tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni, mba n kua a ka
man deri.
35 Be ba yɔ̃ min gabu ba gari yi nua ma ba
nɛɛ, i ǹ nɔɔmɔ? U Eli soku.
36 Yera ben turo u duka na ka swɛ̃ɛ dukɛ
dukɛsu si u wasa tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri
dɛkaɔ. Ma u Yesu tĩi u nɔ, u nɛɛ, i de su wa
Eli ù n koo na u nùn sarasia.
37 Yera Yesu u gbãra wɔllɔ too too, ma win
hunde ya doona.
38 Ase saa yera maa beku kare te ta wãa sãa
yeru sɔɔ ta gɛ̃ɛrama saa wɔllun di sere temɔ.
39 Tabu kowobun tɔnwero wi u yɔ̃ Yesun
wuswaaɔ u wa nge mɛ u ka gu. Yera u nɛɛ, ka
gem durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.
40 Kurɔbu gaba maa wãa mi, ba mɛɛra
sarun di. Be sɔɔra Maari Madalagii wãa, ka
Salomɛ, ka Maari wi u sãa Yose ka Yakɔbu
yãkabun mɛro.
41 N deema beya ba raa Yesu swĩi ba nùn
nɔɔrimɔ sanam mɛ u wãa Galileɔ. Kurɔbu
dabiru gara maa wãa mi, be ba ka nùn na
Yerusalɛmuɔ sannu.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

42-43 Ye n kua yoka, Yosɛfu Arimategii u
tunuma mi, wi u sãa bɛɛrɛgii Yuuban guro
gurobu sɔɔ, u maa mara Gusunɔ u bandu
swĩi. Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔɔrun tɔ̃ra, tèn
yokan di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira koo tore. Yen sɔ̃na
Yosɛfu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka
Yesun goru kana.
44 Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma
Yesu u gu kɔ. Yera u tabu sunɔ sokusia u ka
nùn bikia Yesu ù n gu kɔ.
45 Ye tabu sunɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa ma Yesu u
gu, u Yosɛfu nɔɔ kã u ka goo te sua.
46 Yosɛfu u da u beku te ba wesa ka wɛ̃ɛ
damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku te
tɛ̃ke. Ma u tu kpɛ̃ɛ kpee wɔru ge ba dãka sɔɔ.
Yen biru u kpee bakaru garu bimiama u ka
wɔru gen nɔɔ kɔrua.
47 Ǹ deema, Maari Madalagii ka Maari
Yosen mɛro, ba mɛɛra mi ba Yesun goru
kpɛ̃ɛmɔ.

16

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10)

1 Ye tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira sara, Maari Madalagii
ka Salomɛ ka Maari Yakɔbun mɛro, ba turare
dwa bu ka Yesun goru yɛ̃ka.
2 Ye n kua alusuma buun buru buru yellu
kurɔ be, ba da siki ten mi.
3 Swaaɔ ba bikianamɔ, wara u koo bu kpee
te bimia siki ten nɔɔn di.
4 Ye ba mɛɛra ma ba wa, wee kpee te, ta
bimiare baa mɛ ta kpã too.
5 Ye ba dua siki te sɔɔ ba aluwaasi goo wa
u sɔ̃ ben nɔm geuɔ u yabe kpikiru sebua. Ma
bɛrum bu mwa gem gem.
6 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko. Na yɛ̃
ma Yesu Nasarɛtigiiwa i kasu wi ba kpare dãa
bunanaru sɔɔ. U seewa gɔrin di u ǹ wãa mini.
I mɛɛrio mi ba raa nùn kpĩi.
7 N n mɛn na, i doo i win bwãabu sɔ̃ ka
Piɛɛn tii ma u koo bu gbiiya u da Galileɔ.
Miya ba koo nùn wa nge mɛ u raa bu sɔ̃ɔwa.
8 Yera ba yarima ba duki doona sikiru
min di ka diiribu domi bɛrum bu mwa gem
gem. Ba ǹ maa goo gãanu ganu sɔ̃ɔwa bɛrum
saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure
(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[
9 Ye Yesu u seewa gɔrin di alusuma buun
buru buru yellu, Maari Madalagiiwa u gbia
u tii sɔ̃ɔsi, wì sɔɔn di u wɛrɛkunu nɔɔba yiru
gira.
10 Ma kurɔ wi, u da u win kpaasibu labaari
ye sɔ̃ɔwa be ba wãa nuku sankiranu ka swĩi
sɔɔ.
11 Sanam mɛ ba nua Yesu kua waso, kurɔ
wi maa nùn wa, ba ǹ ye wure.

Yesu u bwãabu yiru kure
(I maa mɛɛrio Luku 24:13-35)

12 Yenin biru, Yesu u wigibu yiru gabu
kure ye ba sĩimɔ swaaɔ ba baru kpaaru garu
dɔɔ adama u tii kɔsa ben nɔni sɔɔ.
13 Ye ba wɔma wuu min di ba be ba tie yen
labaari sɔ̃ɔwa, adama ba ǹ maa ye naanɛ kue.

Yesu u tii bwãabu

wɔkura tia ye sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

14 Yen biru Yesu u bwãabu wɔkura tia
ye kurema ye ba dimɔ. Ma u bu gerusi
ben naanɛ dokebu sarirun sɔ̃ ka maa ben
degangam sɔ̃, domi ba ǹ tɔn ben gari wure
be ba nùn wa u seewa gɔrin di.
15 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo handunian
baama kpuro kpa i bweseru baatere Labaari
gea waasu kua.
16 Baawure wi u ye naanɛ doke, ma ba
nùn batɛmu kua, u koo hunden faaba wa.
Baawure wi u kun maa ye naanɛ doke, u koo
taarɛ wa.
17 Sɔm maamaakiginu wee ni naanɛ
dokeobu ba koo ko. Ba koo wɛrɛkunu gira
ka nɛn yĩsiru kpa bu ka barum kpam gari
gere.
18 Bà n waa gɔsɔnu sua nɔmaɔ, ǹ kun mɛ bà
n dɛ̃ɛ nɔra, ba ǹ wahala gaa wasi. Bà n maa
barɔbu nɔmu sɔndi, ba koo bɛkurawa.

Yesu u doonə Gusunən mi
(I maa mɛɛrio Luku 24:50-53, Gərobun Kookoosu 1:9-11)

19 Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua u kpa, u
suara wəllə u da u sina Gusunən nəm geuə.
20 Ma bwãa be, ba da ba waasu kua baama
kpuro. Ma Yinni u ka bu səmbu te mɔ̀, u
sɔ̃əsimə ka səm maamaakiginu ma ben gari
sãawa gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u sãawa Gɛrɛki. U yɛ̃ru mɔ, u sãawa dokotoro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u ɲ̀ maa sãa Yuu. Yen sɔ̃na ye u Yesun bwese tɔ̃kan gari mɔ̀, u girariwa sere Adamun mi, wi u sãa tɔmbu kpuron baaba. Luku u kĩ u sɔ̃ɔsiwa ma Yesu u sãawa tɔmbu kpuron Faaba kowo, n ɲ̀ mɔ Yuuba tɔnagii. U maa sɔ̃ɔsi ma Yesu u tɔmbu kpuro kĩ, bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ka damgibu ka sãarobu ka gobigibu ka kurɔbu ka durɔbu ka bibu.

Tire ten gari mɛro ya wãawa ten wiru 19:10 sɔɔ ye ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka kasu be ba kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Batɛmu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Batɛmu kowon waasu ka Yesun kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun sɔmburu Galileɔ, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u wãa Yerusalɛmun swaaɔ, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun sɔ̃ɔsi dãakinu batuma sɔɔ, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge mɛ ba kua

ba ka tire te yorua

1-4 Teofiru, bɛɛrɛ bakagii, n man wɛ̃re n nun tireru yorua n nun sɔ̃ dee dee ye n koora bɛsɛn suunu sɔɔ. Be ba ye wa toren di ba kua yen labaarin sɔm kowobu ma ba sun ye sɔ̃ɔwa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. Nɛn tii na gari yi kpuro wɛ̃ɛra yin toren di. N maa man wɛ̃re n nun ye yorua a n ka yen gem yɛ̃ ye ba nun sɔ̃ɔsi.

Gusunɔn gɔrado u Yohanu Batɛmu kowon marubun gari nɔɔsia

5 To, Herodu Yudean tem yɛ̃ron waati, yãku kowo goo wãa yãku kowobun wuuru sɔɔ te ba mɔ̀ Abia, win yĩsira Sakari. Win kurɔ maa sãawa Aronin bweseru, win yĩsira Elisabɛti.

6 Be yiru kpuro geegiba Gusunɔn wuswaaɔ. Ba sĩimɔ Yinni Gusunɔn wooda ka win sɔ̃ɔsibu kpuro sɔɔ dee dee.

7 Adama ba ɲ̀ bii mɔ yèn sɔ̃ Elisabɛti sãa wĩro, be yiru kpuro ba maa tɔkɔnu kua.

8 N wee sanam mɛ n ben wuuru girari, Sakari win yãku kobun sɔmburu mɔ̀ Gusunɔn wuswaaɔ.

9 Ma tubu tubu ya nùn mwa nge mɛ yãku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u turare dɔ̃ɔ doke.

10 Tɔn wɔru kpuro ga kanaru mɔ̀ tɔɔwɔ sanam mɛ u turare dɔ̃ɔ dokemɔ.

11 Ma Yinnin gɔrado u nùn kure u yɔ̃ mi ba ra turare dɔ̃ɔ doken nɔm geuɔ.

12 Ye Sakari u nùn wa, u wom torura ma bɛrum nùn mwa.

13 Ma gɔrado wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko Sakari, domi ba wunɛn kanaru mwa. Wunɛn kurɔ Elisabɛti u koo nun bii tɔn durɔ marua, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yohanu.

14 Kaa nuku doo bakabu wa, tɔn dabira koo maa yɛ̃ɛri win marubun sɔ̃.

15 Domi u koo ko tɔn boko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ɲ̀ tam nɔrumɔ. U ko n maa Hunde Dɛɛro yiba win mɛron nukurun di.

16 U koo de Isireliba dabiru bu wura Gusunɔ ben Yinnin mi gia.

17 U koo nùn swaa gbiiya kpa u n sãa nge Gusunɔn sɔmɔ Eli, u n dam mɔ u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka mɛm nɔɔ sariba wura geegibun swaa sɔɔ, kpa u maa tɔmbun gɔ̃rusu sɔɔru koosia mam mam Yinnin sɔ̃.

18 Sakari u gɔrado wi bikia u nɛɛ, amɔna ko na n ka yɛ̃ ma gari yi gema. Domi nɛ durɔ tɔkɔra, nɛn kurɔn tii maa tɔkɔru kua.

19 Ma gɔrado wi, u nùn wisa u nɛɛ, nɛna Gabiriɛ, nɛ wi na ra n yɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man gɔrimawa n ka nun gari ko kpa n ka nun labaari gea ye nɔɔsia.

20 Adama a ɲ̀ nɛn gari naanɛ doke yi yi koo koora yin saa sɔɔ. Yen sɔ̃na, a ɲ̀ maa kpɛ̃ a gari gere sere dɔma te yabu ye, ya koora.

21 Tɔmba Sakari mara, ma biti ya bu mwa ye u ka tɛ mɛ sãa yerɔ.

22 Ye u yara, u ɲ̀ kpĩa u ka bu gari kue, ma ba gia ma u kãsiru wawa sãa yeru mi. U ka bu nɔma gari sɔ̃ɔmɔ, u ɲ̀ nɔɔ wukie.

23 Ye win yãku kowo sɔmbura kpa, u sĩa win yɛnuɔ.

24 Yen biru win kurɔ Elisabɛti u gura sua, ma u tii beruа suru nɔɔbu. U nɛɛ,

25 n wee ye Yinni Gusunɔ u man kua. U ka man nɔnu geu mɛɛra u man sekuru yara tɔmbun wuswaaɔ.

Wɔllun gɔrado

u Yesun marubun gari nɔɔsia

26-27 Elisabɛtin guran suru nɔɔba tiase, Gusunɔ u win gɔrado Gabiriɛ gɔra Nasarɛtiɔ, Galilen tem sɔɔ wɔndia goon mi, wi u kun durɔ yɛ̃. Wɔndia win durɔ kɛ̃ɛro Yosɛfu u sãawa Dafidi sina bokon bweseru. Wɔndia win tiin yĩsira Maari.

28 Gɔrado wi, u da win mi ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun tɔbura, Gusunɔ u nun durom kua, u maa wãa ka wunɛ.

29 Maarin laakari ya burisina ka gari yi, ma u tii bikia u nɛɛ, tɔbiri teren bwesera mini.

30 Gɔrado u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko
Maari domi Gusunɔ u nun durom kua.
31 Wee kaa gura sua a bii tɔn durɔ ma kpa a
nùn yĩsiru kẽ Yesu.
32 U koo ko tɔn boko. Ba ko n da nùn soku
Wɔrukoon Bii. Yinni Gusunɔ u koo nùn win
sikado Dafidin bandu wẽ.
33 U ko n bandu dii Yakɔbun yɛnuɔ sere ka
baadommaɔ. Win bandu ta ɲ̀ ko n nɔru mɔ.
34 Ma Maari u gɔrado bikia u nɛɛ, amɔna
yeni ya koo ka koora domi na ɲ̀ durɔ yẽ.
35 Gɔrado u nùn wisa u nɛɛ, Hunde Dɛɛro u
koo nun deema, kpa Wɔrukoon dam mu nun
wukiri. Yen sɔ̃na ba koo bii dɛɛro wi kaa ma
mi soku Gusunɔn Bii.
36 Wee wunɛn mɛro bisi Elisabɛti wi ba raa
sokumɔ wĩro, win tii u bii tɔn durɔn gura mɔ
win tɔkɔru sɔɔ. U wãa win suru nɔɔba tiase
sɔɔ tẽ.
37 Domi gãanu sari ni Gusunɔ kpanɛ.
38 Maari nɛɛ, nɛna Yinnin yoo. N man kuo
nge mɛ a gerua. Ma gɔrado wi, u doona.

Maari u Elisabɛti beram da

39 Sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ, Maari u seewa kpaaka u
da Yudean wuu gagu sɔɔ ge ga wãa guunun
bera gia.
40 U dua Sakarin yɛnuɔ ma u Elisabɛti
tɔbura.
41 Ye Elisabɛti u Maarin tɔbiribu nua, yera
bii wi u wãa win nukurɔ u diira ma Elisabɛti
u Hunde Dɛɛro yiba.
42 Ma u gbãra u nɛɛ, domarugiiwa wunɛ tɔn
kurɔbu sɔɔ, domarugiiwa maa bii wi kaa ma.
43 Wara ra n nɛ, nɛn Yinnin mɛro u ka man
beram na.
44 Domi wee, ye wunɛn tɔbiribun nɔɔ ga
nɛn swaa wɔri, bii wi u wãa nɛn nukurɔ u
diira ka nuku dobu.
45 Doo nɔɔrugiiwa wunɛ ye a ka naanɛ doke
ma ye kpuro ya koo koora ye Gusunɔ u nun
sɔ̃ɔwa.

Maarin womu

46 Maari u womu kua u nɛɛ,
nɛn gɔ̃ru ga Yinni saabu mɔ̀.
47 Nɛn hunde yɛ̃ɛrimɔ Gusunɔ nɛn Faaba
kowon sɔ̃,
48 yèn sɔ̃ u ka man nɔnu geu mɛɛra, nɛ wi na
sãa win yoo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
Wee, saa tɛ̃n di saa baayeren tɔmbu ba koo
man soku doo nɔɔrugii
49 yèn sɔ̃ Gusunɔ dam kpurogii u man gãa
bakanu kua.
Win yĩsira Dɛɛro.
50 U ra be ba nùn nasie durom kue saa
baayere.
51 U win dam sɔ̃ɔsi,
ma u be ba tii suabun bwisikunu mɔ
yarinasia.
52 U sinambu bandu yara.
Ma u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu wɔlle sua.
53 U gɔ̃ɔrobu debia ka gãa geenu.
Ma u gobigibu gira nɔm dira.
54 U win sɔmɔ Isireli somi
yèn sɔ̃ u win durom yaaya
55 mɛ u Aburahamu ka win bibu kuammɛ
sere ka baadomma
nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
56 Maari u ka Elisabɛti sina nge suru ita,
yen biru u gɔsira win kpaarɔ.

Yohanu Batɛmu kowon marubu

57 Elisabɛtin marubun sanam yiba, ma u
bii tɔn durɔ mara.
58 Win berusebu ka win dusibu ba nua ma
Yinni u nùn durom bakam kua, ma ba ka nùn
nuku dobu mɔ̀ sannu.
59 Ma n kua sɔ̃ɔ nɔɔba itase ba mɛnna bu
ka bii wi bango ko, ma ba kĩ bu nùn yĩsiru kẽ
Sakari nge win tundon yĩsiru.
60 Adama win mɛro u gerua u nɛɛ, aawo,
Yohanuwa ba koo nùn soku.
61 Ma ba nɛɛ, wunɛn bweseru sɔɔ, goo sari
wi u yĩsi te mɔ.
62 Yera ba win tundo gari bikia ka yĩreru bu
ka gia mɛ u kĩ bu nùn soku.
63 Ma u bu gãanu bikia nì sɔɔ u koo yore ma
u yorua, Yohanuwa win yĩsiru. Ma biti ya tɔn
be kpuro mwa.
64 Yande win nɔɔ ga wukiara, win yara
dɛnda, u gari mɔ̀ ma u Gusunɔ siaramɔ.
65 Bɛrum be kpuro mwa be ba wãa bera
mi, ma ba gari yi kpuro sɔ̃ɔna ba ka sikerena
Yudean tem wusu sɔɔ si su wãa guunun bera
gia.
66 Ma be ba gari yi nua kpuro, ba yi berua
ben gɔ̃rusɔ, ba bikianamɔ ba mɔ̀, ɲ̀ n mɛn na,
amɔna bii wi, u koo ra ko.
Domi ba wa Yinnin nɔmu ga wãa ka wi.

Sakari u Gusunɔn gari gerua

67 Ma bii win tundo Sakari, u Hunde Dɛɛro
yiba ma u gerua u nɛɛ,
68 su Gusunɔ Isireliban Yinni siara
ye u ka win tɔmbu naawa
ma u bu yakia.
69 Ma u ka sun Faaba kowo damgii naawa
wi u sãa Dafidi win sɔm kowon sikadobu.
70-71 Wiya u koo sun faaba ko saa bɛsɛn
yibɛrɛban min di,
ka be ba sun tusa kpuron nɔman di,
nge mɛ u raa gerua
saa win sɔmɔ dɛɛrobun nɔsun di
be ba wãa yellu.
72 Mɛya u ka bɛsɛn baababa durom kua,
ma u maa win nɔɔ mwɛɛ dɛɛraru yaaya.
73 Nge mɛ u raa bɔ̃rua
Aburahamu bɛsɛn baaban wuswaaɔ
74 u ka sun wɔra saa bɛsɛn yibɛrɛban nɔman
di,
kpa u sun ayeru wẽ su ka nùn sã bɛrum
sariru sɔɔ,
75 kpa su ko dɛɛrobu ka gemgibu win
wuswaaɔ
bɛsɛn wãarun sanam kpuro sɔɔ.

76 Wunɛ maa nɛn bii,
ba koo nun sokuwa Wɔrukoon sɔmɔ
domi kaa Yinni gbiiya a ka win swɛɛ sɔmɛ,
77 kpa a maa win tɔmbu sɔ̃ ma ba koo faaba
wa bà n bu ben toranu suuru kua
78 bɛsɛn Yinnin wɔnwɔndun sɔ̃ te ta kpã.
Wɔnwɔn ten saabuwa
yam bururam ko n sun naawa wɔllun di
nge buruku sɔ̃ɔ yana,
79 u ka bu yam dɛɛrasia
be ba wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ
ka be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam wɔ̃kuru.
Kpa u ka bɛsɛn naasu kpara alafian swaa sɔɔ.
80 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ u bwisi mɔ̀, ma u da
u wãa gbaburɔ sere n ka kua tɔ̃ɔ te u tii sɔ̃ɔsi
Isireliban wuswaaɔ.

2

Yesun marubu
(I maa mɛɛrio Mateu 1:18-25)

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem yɛ̃ro Ogusitu u wooda
yara bu tem baama kpuron tɔmbu gari.
2 Gari gari gbiikaa ye, ba ye kuawa Kirinusi
Sirin tem yɛ̃ron waati.
3 Ma baawure u da win wuuɔ bu ka nùn
tireru doke.
4 Yosɛfu u maa seewa Galilen wuu gagun
di ge ba ra soku Nasarɛti, u da Yudean temɔ
sere Dafidin wuuɔ ge ba ra nɛɛ Bɛtelehɛmu
yèn sɔ̃ u sãa Dafidin sikadobu,
5 kpa bu ka bu tireru doke, wi ka win kurɔ
kɛ̃ɛro Maari. Maari wi, u gura mɔ.
6 Ye ba wãa mi, win sanam yiba ye u koo ka
ma.
7 Ma u win bii gbiikoo mara tɔn durɔ, ma u
nùn sɛ̃katia tɛ̃kusi u nùn kpĩ yãanun yakasu
wɔllɔ, yèn sɔ̃ ba ṅ ayeru wa sɔbun sɔbia yerɔ.

Gusunɔn gɔrado
u yãa kparobu kure

8 N deema yãa kparoba wãa bera mi
yakasɔ, ba ben yãanu kɔ̃su wɔ̃kuru.
9 Yera Gusunɔn gɔrado u bu kure ma
Gusunɔn yiikon girima ya bu burure ya ka
sikerena ma bɛrum bu mwa gem gem.
10 Ma gɔrado u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku nanda
domi na ka bɛɛ Labaari gea naawawa ye ya
koo tɔmbu kpuro nuku doo bakabu wɛ̃.
11 Gisɔ Dafidin wuuɔ ba bɛɛ Faaba kowo
marua wi u sãa Kirisi Yinni.
12 Wee, nge mɛ i ko ka nùn tubu, i ko bii
wɛ̃ɛru wa ba sɛ̃katia tɛ̃kusi, u kpĩ yãanun
yakasu wɔllɔ.
13 Suaru sɔɔ wɔllun tabu kowobu dabi
dabiru ba kurama gɔrado win bɔkuɔ ba
Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ,
14 bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ wɔllɔ.
Bɔri yenda n wãa handunia sɔɔ be ba
Gusunɔn nukuru dorasiamɔn suunu
sɔɔ.

Yãa kparoba dɔɔ Bɛtelehɛmuɔ

15 Sanam mɛ wɔllun gɔrado be, ba bu
doonari ba wura Gusunɔ wɔllɔ, yãa kparo
be, ba geruna ba nɛɛ, ṅ n mɛn na, su da
Bɛtelehɛmuɔ su wa ye ya koora ye Yinni
Gusunɔ u sun sɔ̃ɔsi.
16 Ba da ka sɛndaru ma ba Maari ka Yosɛfu
wa ka bii wɛ̃ɛ te, ta kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ.
17 Ye ba nùn wa ba kpa ba saara ye gɔrado
wi, u raa bu sɔ̃ɔwa bii win wɔllɔ.
18 Ma be kpuro be ba gari yi nua ba biti
soora ka ye yãa kparoba bu sɔ̃ɔwa.
19 Adama Maari u gari yi kpuro doke gɔ̃ruɔ
u yi lasabu mɔ̀.
20 Ma yãa kparo be, ba gɔsira ba Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ba nùn siaramɔ yabu ye kpuron
sɔ̃ ye ba nua ka ye ba wa, nge mɛ gɔrado wi,
u raa bu sɔ̃ɔwa.

Ba Yesu yĩsiru kã

21 Ye sɔ̃ɔ nɔɔba ita ya yiba ba bii wi bango
kua, ma ba nùn yĩsiru kã Yesu, yĩsi te Gusunɔn
gɔrado u nùn kã ba sere win gura sua.

Ba Yesu Gusunɔ tusia sãa yerɔ

22-23 Amɛniwa ba yorua Yinnin wooda sɔɔ
ba nɛɛ, “Bii tɔn durɔ gbiikoo baawure wi
ba mara, ba koo nùn wunawa nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃.” Yen sɔ̃na ye sanam yiba bu ka
tii sãrasia nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua,
Maari ka Yosɛfu ba ka bii wi da Yerusalɛmuɔ
bu nùn Yinni tusia,
24 kpa bu ka yãkuru ko nge mɛ ba gerua
Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Kparukonu yiru,
ṅ kun mɛ totobɛrɛ binu yiru.”
25 Durɔ goo wãa Yerusalɛmuɔ, win yĩsira
Simɛɔ. Durɔ wi, u sãawa geegii wi u Gusunɔn
bɛɛrɛ yɛ̃. U wi u koo Isireliban nukuru
yɛmiasia swaa daki ma Hunde Dɛɛro nùn
wãasi.
26 Hunde Dɛɛro wi, u maa nùn sɔ̃ɔsi ma u
koo Kirisi, wi Yinni u gɔsa wa u sere gbi.
27 U da sãa yerɔ ka Hunde Dɛɛron kparabu.
Ye Yesun dusiba ka nùn dua bu nùn kua nge
mɛ wooda ya gerua,
28 Simɛɔ u nùn mwa win nɔmaɔ ma u
Gusunɔ saabu kua u nɛɛ,
29 Yinni, tɛ̃ kaa de nɛ wunɛn sɔm kowo, n
handunia deri ka alafia
nge mɛ a man sɔ̃ɔwa.
30 Domi nɛn nɔni yi wunɛn faaba wa
31 ye a sɔɔru kua bwesenu kpuron wuswaaɔ.
32 Yeya yam bururam mɛ mu koo tɔn tukobu
wunɛn swaa sɔ̃ɔsi.
Mu koo maa wunɛn tɔmbu Isireliba bɛɛrɛ
doke.

Simɛɔ u Gusunɔn gari gerua

33 Ye ba gerua bii win sɔ̃ ya win baa ka win
mɛro biti kua.
34 Simɛɔ u bu domaru kua ma u Maari, bii
win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba bii wini gɔsa ba
yi u ka tɔn dabiru wɔrumasia Isireliba sɔɔ,

kpa u tɔn dabinu seesia. U koo maa ko yĩreru
Gusunɔn min di te tɔmba kun wuramɔ
35 kpa dabirun gɔ̃run bwisikunu nu
sɔ̃ɔsira. Wunɛn tii, nuku sankiranu nu koo
nun sɔku gɔ̃ruɔ nge takobi.

Ana, Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ

36 Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ goo maa wãa,
win yĩsira Ana, Fanuɛlin bii Asɛɛn bweseru
sɔɔ. U tɔkɔru kua gem gem. U raa sina ka win
durɔ wɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa win wɔndiarun di.
37 Ma u gɔminiru sina wɔ̃ɔ wɛnɛ ka nnɛ.
U ku ra kpe sãa yerɔ, u ra n Gusunɔ sãamɔ
bururu ka yoka ka nɔɔ bɔkuru ka kanaru.
38 U besirama saa ye sɔɔ, u Gusunɔ saabu
mɔ̀, ma u bii win gari tɔmbu kpuro sɔ̃ɔmɔ be
ba mara Gusunɔ u Yerusalɛmu yakia.

Ben wuramaru Nasarɛtiɔ

39 Sanam mɛ ba baayere kua ba kpa nge
mɛ Yinni Gusunɔn wooda, ba gɔsira Nasarɛti
ben wuuɔ Galilen temɔ.
40 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ ma u dam sosimɔ
ma bwisi gee yiba wi sɔɔ. Gusunɔn durom
maa wãa ka wi.

Yesu da sãa yerɔ win birun saa

41 Wɔ̃ɔ baagere Yesun dusibu ba ra Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru dewa Yerusalɛmuɔ.
42 Sanam mɛ Yesu u wɔ̃ɔ wɔkura yiru mɔ ba
tɔ̃ɔ baka te da nge mɛ ben komaru.
43 Ye tɔ̃ɔ baka ten sanam kpa sanam mɛ ba
wiɔ, bii wi, Yesu u sina Yerusalɛmuɔ, win
dusiba kun yɛ̃.
44 Ba tamaa sãa u wãawa ben wuuru sɔɔ. Ye
ba sĩa tɔ̃ɔ giriru ba nùn kasu ben dusibu ka
ben bɔrɔba sɔɔ.
45 Adama ba ɲ̀ nùn wa ma ba gɔsira
Yerusalɛmuɔ ba nùn kasu.
46 Yen sɔ̃ɔ itase ba nùn wa sãa yerɔ u sɔ̃
wooda yɛ̃robun suunu sɔɔ u bu swaa daki u
maa bu gari bikiamɔ.
47 Be ba nùn swaa daki kpuro ba biti kua
win bwisi ka win gari wisibun sɔ̃.
48 Sanam mɛ win dusiba nùn wa biti ya bu
mwa ma win mɛro u nùn bikia u nɛɛ, nɛn bii
amɔna a ka sun kua mɛ. Nɛ ka wunɛn baa
wee, sa nun kasu ka nuku sankiranu.
49 Ma u bu bikia u nɛɛ, mba n kua i ka man
kasu. I ɲ̀ yɛ̃ ma na ɲ̀ kon ko na kun nɛn
baaban wunanɔsu kue?
50 Adama gari yi u bu sɔ̃ɔwa mi, yi ɲ̀ bu
yeeri.
51 U ka bu sĩa Nasarɛtiɔ ma u bu mɛm
nɔɔwa. Win mɛro u gari yi kpuro berua win
gɔ̃ruɔ.
52 Ma Yesu u kpɛ̃amɔ bwisi sɔɔ ka wasi sɔɔ,
ma Gusunɔ u ka nùn nɔnu geu mɛɛra, ma u
sãa tɔn geo tɔmbu sɔɔ.

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Yohanu 1:19-28)

1 Ye tem yɛ̃ro Tiberi kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu
win bandu sɔɔ, sanam mɛ, Pɔnsu Pilatiwa sãa
Yudean tem yɛ̃ro, ma Herodu u sãa Galilen
wirugii, ma Filipu win wɔnɔ u sãa Iture ka
Takonitin wirugii, ma Lisania u sãa Abilɛnin
wirugii.
2 Ya maa sãawa Ani ka Kaifa yãku kowo
tɔnwerobun waati. Sanam mɛya Gusunɔ u
ka Yohanu Sakarin bii gari kua gbaburɔ.
3 Ma u da Yuudɛnin baru kpaanɔ kpuro u
kparamɔ u mɔ̀, bu gɔ̃ru gɔsio bu batɛmu ko,
kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.
4 Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u yorua
win tirerɔ ya koora ye u nɛɛ,
"goo u gbãramɔ gbaburɔ u mɔ̀, i Yinnin swaa
sɔnwɔ.
Kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda.
5 I yen wɔwi kpuro kɔruo,
i maa yen guunu kpuron gunum kawo
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia nu ko tem
tɛɛra,
kpa i yen mi n kɔ̃kure kpuro dɛmia,
kpa i yen wɔrusu kpuro kɔre.
6 Tɔmbu kpurowa ba koo Gusunɔn faaba
wa."
7 Tɔn wɔrusu su daamɔ win mi u ka bu
batɛmu ko. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ waa
gɔsɔnun bweseru, wara bɛɛ kirɔ kua i ka
mɔru ye ya sisi suuri.
8 N n mɛn na, i koowo ye ya koo bɛɛn
gɔ̃ru gɔsiabu sɔ̃ɔsi, kpa i ku gere bɛɛn tii sɔɔ
ma Aburahamuwa bɛɛn baaba. Domi na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ Gusunɔ u koo kpĩ u Aburahamu bibu
seeya saa kpee nini sɔɔn di.
9 Ba gbãa sue kɔ bu ka dãnu bɔɔri nin
nuurun di. Yen sɔ̃, dãru baatere te ta ɲ̀ bii
geenu marumɔ, ba koo tu burawa bu dɔ̃ɔ
kpɛ̃ɛ.
10 Ma tɔn wɔrusu nùn bikiamɔ, ɲ̀ n mɛn na,
amɔna be, ba koo ko.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u yabenu yiru
mɔ u teeru goo wɛ̃ɛyɔ wi u kun mɔ, mɛya maa
wi u dĩanu mɔ, u ka gabu bɔnu koowo.
12 Gbere mwaɔba maa da u ka bu batɛmu
ko, ma ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, mba sa ko
ko.
13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku ra mwɛ n kere
ye ba bɛɛ yiire.
14 Tabu kowobu gaba maa nùn bikia ba nɛɛ,
bɛsɛ maa ni, mba sa ko ko.
Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku ra goo gobi
mwaari ka dam, i ku maa goo gari mani, kpa
i ku ra bɛɛn kɔsiaru gɛm.
15 Tɔn be, ba swaa daki ma be kpuro ba
bikianamɔ ba mɔ̀, Yohanu sãawa Kirisi wi?
16 Ye Yohanu u nua mɛ, u be kpuro sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim, adama

wi u man dam kere u sisi. Na ɲ̀ tura n win baranun wɛ̃ɛ kusia. Wiya u koo bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro ka dɔ̃ɔ.
17 U saratia nɛni win nɔmaɔ, u ka win alikama sara, kpa u ye doke biraru sɔɔ. Adama sako si su tie u koo su doke dɔ̃ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.
18 Ka maa gari dabinu gana Yohanu u tɔmbu labaari gean waasu kuammɛ.
19 Adama u Herodu wirugii wi gerusi Herodia, win wɔnɔ Filipun kurɔn sɔ̃, ka daa kɔ̃sa kpuro ye u raa kua.
20 Ma Herodu u kpam daa kɔ̃sa ye sɔɔ daa kɔ̃sa sosi, u dera ba Yohanu pirisɔm doke.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11)

21 Ye ba tɔmbu kpuro batɛmu kua, ba maa Yesu batɛmu kua. Saa yè sɔɔ u kanaru mɔ̀ ma wɔlla wukiara,
22 ma Hunde Dɛɛro u sarama win wɔllɔ ka wasi gɛɛ nge kparuko. Ma nɔɔ gaga nɔɔra saa wɔllun di ga nɛɛ, wuna nɛn bii kĩnasi, wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa.

Yesun sikadoba
(I maa mɛɛrio Mateu 1:1-17)

23 Yesu u wɔ̃ɔ tɛnan saka tura u sere win sɔmburu torua. Ba tamaa u sãawa Yosɛfun bii. Yosɛfun baababa ba maa sãa Heli
24 ka Matati ka Lefi ka Mɛliki ka Yanai ka Yosɛfu,
25 ka Matatia ka Amɔsi, ka Nahumu ka Esili ka Naga,
26 ka Maatu ka Matatia ka Semɛni ka Yosɛki ka Yoda,
27 ka Yoanani ka Lesa ka Sorobabɛli ka Salatiɛli ka Nɛri,
28 ka Mɛliki ka Adi ka Kosamu ka Elimadamu ka Eri,
29 ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu ka Matati ka Lefi,
30 ka Simɛɔ ka Yuda ka Yosɛfu ka Yonamu ka Eliakimu,
31 ka Mɛlea ka Mɛna ka Matata ka Natani ka Dafidi,
32 ka Isai ka Yobɛdi ka Boasi ka Sala ka Nasoni
33 ka Aminadabu ka Adimi ka Arani ka Esiromu ka Farɛsi ka Yuda,
34 ka Yakɔbu ka Isaki ka Aburahamu ka Tera ka Nakoru,
35 ka Seruku ka Raga ka Falɛki ka Ebɛɛ ka Sala,
36 ka Kainamu ka Aafasadi ka Sɛmu ka Nɔwɛ ka Lamɛki,
37 ka Matusala ka Enɔku ka Yarɛdi ka Maleleli ka Kainani,
38 ka Enɔsi ka Sɛti ka Adamu ka Gusunɔ.

4

Setam u Yesu kɔkura
(I maa mɛɛrio Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13)

1 Yesu u Hunde Dɛɛro yiba ma u wurama Yuudɛnin di. Ma Hunde wi, u nùn sure gbaburu sɔɔ.
2 Miya Setam maa nùn kɔkura sɔ̃ɔ weeru. U ɲ̀ maa gãanu ganu di sanam mɛ sɔɔ. Ye saa yen baa ya kpa, gɔ̃ɔra nùn mwa.
3 Ma Setam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n Gusunɔn Biin na, a kpee teni sɔ̃ɔwɔ tu gɔsira pɛ̃ɛ.
4 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Tɔnu kun ko n wãa dĩanu tɔnan sɔ̃."
5 Ma Setam u ka nùn da guuru wɔllɔ u nùn handunian tem kpuro sɔ̃ɔsi nɔni kpaki teeru mi sinamba bandu dii.
6 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nin dam ka nin yiiko kpurowa kon nun wɛ̃ domi ba man wɛ̃. Wi na kĩ, wiya kon maa wɛ̃.
7 N n mɛn na, à n yiira a man sãwa ye kpurowa ya koo ko wunɛgia.
8 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari nɛɛ, "Gusunɔ wunɛn Yinniwa kaa n sãamɔ, kpa a n wi turon wãaru wãa."
9 Ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ, u nùn sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n Gusunɔn Biin na, a suro saa minin di,
10 domi Gusunɔn gari nɛɛ, "U koo win gɔradoba nɔɔ kɛ̃wa wunɛn sɔ̃ bu ka nun kɔ̃su."
11 "Ba koo nun nɛnɛ ben nɔma sɔɔ, kpa wunɛn naasu ku raa kperu sokura."
12 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari maa nɛɛ, "A ku ra Gusunɔ wunɛn Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ."
13 Ye Setam u nùn kɔkiri bi kpuro kua u kpa, u nùn deri u doona sere saa gaa gina.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-17, Maaku 1:14-15)

14 Yesu u wura Galileɔ ka Gusunɔn Hunden dam, ma win labaari ya nɔɔra n ka sikerena bera ye sɔɔ kpuro.
15 U Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenu sɔɔ, ma tɔmbu kpuro ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

Ba Yesu yina Nasarɛtiɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Maaku 6:1-6)

16 Yesu u da Nasarɛtiɔ mi u biru di. Nge mɛ win dɔɔnɛ u mɛnnɔ yeru dua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma u seewa u ka tireru gari.
17 Ba nùn Gusunɔn sɔmɔ Esain tireru wɛ̃. Ye u tu wukia u wa mi ba yorua ba nɛɛ,
18 "Yinni Gusunɔn Hunde ka man wãa.
U man gɔsa n ka dam sarirugibu Labaari gea nɔɔsia.

U man gərima n ka yobu sɔ̃ ma ba koo yakiara,
n ka wɔ̃kobu sɔ̃ ma ba koo yam wa,
n ka maa takasigibu yɔ̃su bu doona,
19 kpa n maa ka kpara ma saa ya wee yè sɔɔ Yinni u koo təmbu durom kua."

20 U tire te wukiri u mɛnnə yerun səmə wesia ma u sina. Be ba mɛnnɛ mɛnnə yee te sɔɔ, ba nùn nəni girari be kpuro.

21 Ma u win gari torua u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, gisərа Gusunən gari yini yi koora yi i nua mi.

22 Be kpuro ba nùn seeda gea diiya, ma biti ya bu mwa gari dure yin sɔ̃ yi yi yarimə win nəən di. Ma ba mɔ̀, n ɲ̀ Yosɛfun bii wi mi?

23 U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ka gem, i ko kpĩ i man mən te kua i nɛɛ, "Timgii, a wunɛn tii bɛkio," kpa i gere n koowo nɛn tem sɔɔ mini ye i nua na kua kpuro Kapenamuə.

24 U maa nɛɛ, ka gem, na bɛɛ sɔ̃əmə, Gusunən səmə goo sari wi u bɛɛrɛ mə win tiin temə.

25 Na maa bɛɛ gem sɔ̃əmə, kurə gəmini dabira ta raa wãa Isirelin temə Elin waati, ye gura kun na wɔ̃ə ita ka suru nəəba tia, ma gɔ̃ə bakaru ta kua tem kpuro.

26 Ka mɛ, ba ɲ̀ Eli gəre ben goon mi ma n kun mə gəmini turo wi u wãa Sarepataə Sidonin temə.

27 Dabiru be ba bara disigiru mə ba raa maa wãa Isirelin temə Gusunən səmə Eliseen waati. Ka mɛ, ba ɲ̀ ben goo bɛkie, ma n kun mə Namani Sirigii.

28 Ye ba gari yi nua mɛnnə yee te sɔɔ, ba məru bɛsira be kpuro.

29 N deema ben wuu ga wãawa guuru wəllə. Yera ba seewa ba nùn bərikia ba ka da wuun biruə bu ka nùn sure wəwa sɔɔ.

30 Adama u bu bukiana ma u doona.

Durə wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Maaku 1:21-28)

31 Yesu u sara u da Kapenamuə, Galilen wuu gagə, ma u təmbu Gusunən garin keu sɔ̃əsimə tɔ̃ə wɛ̃rarugiru sɔɔ.

32 Ma win sɔ̃əsira bu biti kua domi u gari geruməwa ka yiiko.

33 N deema durə goo wãa mɛnnə yeru sɔɔ wì sɔɔ wɛrɛku ga wãa ma u wura kua wəllə u nɛɛ,

34 man diya bɛsɛ ka wunɛ, Yesu Nasarɛtigii. A na a sun kam koosiawa? Na yɛ̃ wi a sãa, wunɛ Gusunən tən Dɛɛrowa.

35 Ma Yesu u gu gerusi u nɛɛ, a mario, kpa a doona win min di.

Ye wɛrɛku ge, ga durə wi tem kparana ben suunu sɔɔ, ma ga doona, ga ɲ̀ maa nùn mɛɛra kue.

36 Ma biti ya bu mwa kpuro ba bikianamə ba mɔ̀, gari yiren bwesera yini. Domi u wɛrɛkunu wooda wɛ̃ɛmə ka yiiko ka dam, ma nu doonamə.

37 Ma win labaari ya nəəra n ka sikerena bera ye sɔɔ kpuro.

Yesu u tən dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17, Maaku 1:29-34)

38 Ye Yesu u yara mɛnnə yee ten min di u dua Simɔən yɛnuə. N deema Simɔən kurən mɛro u wasi sundu barə ta bəəbu, ma ba nùn suuru kana win sɔ̃.

39 U kurə wi tuke u wasi sun te gerusi ma ta nùn deri. U seewa yande u bu nəərimə.

40 Ye sɔ̃ə duə, bèn təmba bara bwese bweseka mə kpuro ba ka bu na win mi, ma u ben baawure nəma səndi u bu bɛkia.

41 Wɛrɛkunu maa doona tən dabirun min di, nu wuri mɔ̀ nu mɔ̀, wuna Gusunən Bii. Adama u nu gerusi, u ɲ̀ maa dere nu gari gere yèn sɔ̃ nu yɛ̃ ma Kirisiwa u sãa.

Yesun waasu Yudeaə
(I maa mɛɛrio Maaku 1:35-39)

42 Ye yam sãra Yesu u seewa u wuu yara u da gbaburə. Adama tən wəru ga nùn kasu. Ye ba tura win mi, ba nùn suuru kana u ku bu deri.

43 Adama u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, u ɲ̀ koo ko u kun maa Gusunən bandun Labaari gea waasu kue wusu gasu sɔɔ, domi yen sɔ̃na ba nùn gərima.

44 Ma u waasu mɔ̀ Galilen mɛnnə yenu sɔɔ.

5

Yesun bwãa gbiikobun sokubu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:18-22, Maaku 1:16-20)

1 Ye Yesu u yɔ̃ra daa burerun bəkuə te ba ra soku Genɛsarɛti, tən wəru ga nùn mɛnnɛ gu ka Gusunən gari nə.

2 Ma u goosu yiru wa daa bure ten goorə sìn min di swɛ̃ɛ gowobu ba sara ba ben yãakoronu teə da.

3 Ma u dua goo sin teu sɔɔ ge ga sãa Simɔəguu, ma u nùn kana u ka gu gooru tondasia fiiko. Yen biru u sina u tən wərusu Gusunən gari sɔ̃əsimə gen min di.

4 Ye u win gari gerubu mari, u Simɔə sɔ̃əwa u nɛɛ, a wunɛn goo bərieyo bwerə kpa i bɛɛn yãakoronu kpɛ̃ɛ i ka swɛ̃ɛ mwa.

5 Simɔə u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, yinni wɔ̃ku girira sa səmburu kua, sa ɲ̀ maa gãanu wa sa mwɛ, adama wunɛn garin sɔ̃ kon yãakoro te kpɛ̃ɛ.

6 Ye ba kua mɛ, ba swɛ̃ɛ dabi dabiru gura sere ben yãakorora gɛ̃ɛrə.

7 Ma ba ka yĩreru ben berusebu soka be ba wãa goo yiruse sɔə bu na bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru ye swɛ̃ɛ yibia sere su kĩ su num.

8 Ye Simɔə Piɛɛ u yeni wa u kpuna Yesun wuswaaə u nɛɛ, Yinni, a tii gawo nɛn bəkun di, domi nɛ torowa.

9 Domi wi ka win berusebu kpuro ba biti
kua swɛ̃ɛ dabi ten sɔ̃ te ba gura.
10 Mɛya maa biti ya Simɔɔn berusebu
Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu mwa. Yesu
u Simɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, saa tɛ̃n di
tɔmba kaa n kasu bu man swĩi.
11 Sanam mɛ ba ka ben goosu da goorɔ, ma
ba si kpuro deri ba nùn swĩi.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

12 Sanam mɛ Yesu u wãa wuu gagu sɔɔ durɔ
goo wi u bara disigiru barɔ u nùn wa, ma u
yiira win wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ,
Yinni à n wura, na yɛ̃ ma kaa kpĩ a man bɛkia
kpa n dɛɛra.
13 Ma Yesu u win nɔmu dɛmia u nùn baba
u nɛɛ, na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.
Mii mii bara disigii te, ta nùn doonari.
14 Yesu u nùn yiire u nɛɛ, u ku raa goo
gãanu ganu sɔ̃, adama u doo u win tii
yãku kowo tusia, kpa u yãkuru ko win
dɛɛrasiabun sɔ̃ nge mɛ Mɔwisin wooda ya
gerua, kpa tu ka ko seeda tɔmbun wuswaaɔ.
15 Ka mɛ, win labaari ya yabi, ma tɔn dabira
mɛnnamɔ bu ka win gari nɔ, kpa bu ka
bɛkura ben baranu sɔɔn di.
16 Adama Yesu u ra dewa gbaburɔ wi turo
u n kanaru mɔ̀.

Yesu u durɔ goo bɛkia

wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

17 Sɔ̃ɔ teeru Yesu u Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsimɔ ma Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba
sɔ̃ mi, be ba na saa Galile ka Yudean wuu
baageren di, ka maa Yerusalɛmun di, ma
Yinnin dam mu dera u barɔbu bɛkiamɔ.
18 Saa ye yande, tɔmbu gaba durɔ goo
sɔɔwa ka kpinu wìn wasin bee tia ya gu. Ba
kasu mɛ ba koo ka du kpa bu nùn yi Yesun
wuswaaɔ.
19 Ye ba kun wa mi ba koo ka nùn du-
usia tɔn wɔrun sɔ̃, yera ba yɔɔwa diru mi u
wãan wɔllɔ, ma ba tu yaba ba nùn sarasia
ka win kpinu tɔn wɔru gen suunu sɔɔ Yesun
wuswaaɔ.
20 Ye u ben naanɛ dokebu wa, yera u durɔ
wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn durum suuru wa.
21 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba bwisikum
wɔri ba tii bikiamɔ, wara wini wi u Gusunɔ
wɔmmɔ. Wara koo kpĩ u tɔnu win durum
suuru kua ma n kun mɔ Gusunɔ turo.
22 Adama Yesu u ben bwisikunu gia ma u
bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i bwisikumɔ mɛ
bɛɛn gɔ̃ruɔ.
23 Yen yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu nɛɛ, ba tɔnu nùn
win durum suuru kua, ǹ kun mɛ bu nɛɛ, u
seewo u sĩ.
24 N n mɛn na, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi ma Tɔnun Bii,
u yiiko mɔ handunia mi, u ka durum suuru
ko.
Ma u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ, a
seewo a wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.
25 Ma u seewa mii mii ben wuswaaɔ u sua
ye u raa kpunari, ma u Gusunɔ siaramɔ u ka
dɔɔ yɛnuɔ.
26 Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunɔ
siaramɔ. Bɛrum maa bu mwa ma ba mɔ̀, sa
gãa maamaakiginu wa gisɔ.

Yesu u Lefi soka
(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

27 Yeniban biru Yesu u yara ma u gbere
mwaɔ goo wa wi ba ra soku Lefi u sɔ̃ gbere
yerɔ, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
28 Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nùn
swĩi.
29 Yen biru u Yesu tɔ̃ɔ baka dim kua win
yɛnuɔ. Gbere mwaɔ dabinu ka maa gabu ba
ka bu dimɔ.
30 Falisiba ka ben wooda yɛ̃robu gabu ba
win bwãabu wɔkisi ba bikia ba nɛɛ, mban
sɔ̃na i dimɔ i nɔrumɔ ka gbere mwaɔbu ka
kɔ̃san kowobu.
31 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ǹ
timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ.
32 Na ǹ nɛ n ka geegibu soku. Na nawa n ka
kɔ̃san kowobu soku bu ka ben gɔ̃ru gɔsia.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

33 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yohanun bwãabu
ka Falisibagibu ba ra nɔɔ bɔke kiri kiri, ba
ra maa kanaru ko, adama wunɛgiba dimɔ ba
nɔrumɔ.
34 Ma u nɛɛ, i ko i kpĩ i kurɔ kpaon durɔn
bɔrɔba nɔɔ bɔkusia sanam mɛ u wãa ka be?
35 Adama sanam wee mɛ ba koo kurɔ
kpaon durɔ wɔra ben nɔman di. Sanam mɛ
sɔɔra ba koo nɔɔ bɔke.
36 U maa bu mɔndu kua u nɛɛ, ba ku ra yabe
kpaaru gĩɛ bu ka yabe tɔkɔru kɔre. Bà n kua
mɛ, ba koo kpaaru gĩa, kpaarun yasa maa ya
ko n sãa nɛnɛm yabe tɔkɔru sɔɔ.
37 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ
tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, tam kpam mɛ, mu
koo bɔɔnu kurasia kpa mu yari, kpa bɔɔnu
nu sankira.
38 Adama ba ǹ koo ko ba kun tam kpam
doke bɔɔ kpaanu sɔɔ.
39 Goo sari wi u ko n tam kpam kĩ, sanam
mɛ u tam gurum nɔra, domi u koo gere u nɛɛ,
gurum ka nùn nɛrena.

6

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugiru garu sɔɔ Yesu u alikama
gbaaru garu sarɔ, ma win bwãaba alikama
wɔkamɔ, ba sunkumɔ ka nɔma, ba temmɔ.
2 Falisi gabu ba bu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na
i mɔ̀ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugiru
sɔɔ.
3 Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ɲ̀ gara tirerɔ
ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔ̃ɔra wi ka win
bwãabu mɔ̀?
4 U Gusunɔn diru dua ma u pɛ̃ɛ sua ye ba
Gusunɔ yiiye, u ye di ma u win bwãabu wɛ̃.
Adama bɛsɛn wooda ya yina goo u ye di ma n
kun mɔ yãku kowobu.
5 Ma u nɛɛ, i de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tɔ̃ɔ
wɛ̃ɛrugiru kua.

Durɔ wìn nɔm geu ga gu
(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

6 Ye n kpam kua tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugiru garu, u dua
mɛnnɔ yerɔ u Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ. N
deema durɔ goo wãa mi wìn nɔm geu ga gu.
7 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba swaa kasu
bu ka Yesu durum mani. Yen sɔ̃na ba
nùn mɛɛra bu ka wa ù n koo goo bɛkia tɔ̃ɔ
wɛ̃ɛrugiru sɔɔ.
8 Adama u ben bwisikunu yɛ̃, ma u durɔ
wi sɔ̃ɔwa wìn nɔmu ga gu mi u nɛɛ, a seewo a
yɔ̃ra bu nun wa.
Ma u seewa u yɔ̃ra.
9 Ma Yesu u nɛɛ, na bɛɛ bikiamɔ, gea ka
kɔ̃sa, yen yerà n weenɛ bu ko tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrugiru
sɔɔ. Bu tɔnu faaba ko? Nge bu nùn go.
10 Yera u be kpuro mɛɛra u ka sikerena, ma
u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔmu dɛmiɔ.
Ye u gu dɛmia, ma ga bɛkura.
11 Ma ba mɔru bɛsira ma ba wesianamɔ ye
ba koo Yesu kua.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru

gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

12 Sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ, Yesu u da guuru wɔllɔ u ka
kanaru ko. Ma u Gusunɔ kana wɔ̃ku giriru.
13 Ye yam sãra u win bwãabu mɛnna, ma u
tɔnu wɔkura yiru gɔsa be sɔɔ, u bu yĩsiru kã
gɔrobu.
14 Tɔn ben yĩsa wee, Simɔɔ wi u yĩsiru kã
Piɛɛ, ka Andere win wɔnɔ, ka Yakɔbu ka
Yohanu ka Filipu ka Baatelemi
15 ka Mateu ka Tomaa ka Yakɔbu Alufen
bii, ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ,
16 ka Yudasi Yakɔbun bii, ka Yudasi
Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Bɛkiabu ka keu sɔ̃ɔsibu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:23-25)

17 Ma u sara ka be, u yɔ̃ra tem tɛɛra gaa
sɔɔ mi win bwãa dabiru ka tɔn wɔru guna
wãa, be ba na saa Yudean di kpuro ka
Yerusalɛmun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu
si su wãa nim wɔ̃kun bera gia.
18 Ba na win mi bu ka win gari nɔ kpa
u ka bu bɛkia ben baranu sɔɔn di. Be ba
wɛrɛkunu mɔ nu bu toorimɔ, ba maa bɛkura.
19 Tɔn be kpuro ba kĩ bu nùn baba domi
win dam mu sɔmburu mɔ̀, mu bu bɛkiamɔ
kpuro.

Doo nɔɔru ka nɔni swãaru
(I maa mɛɛrio Mateu 5:1-12)

20 Yera Yesu u win nɔni sua u win bwãabu
mɛɛra u nɛɛ,
Doo nɔɔrugiba bɛɛ sãarobu domi bɛɛya i ko n
wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
21 Doo nɔɔrugiba bɛɛ be gɔ̃ɔra mɔ̀ tɛ̃, domi i ko
ra debu.
Doo nɔɔrugiba bɛɛ be i sumɔ tɛ̃, domi i ko ra
yɛ̃ɛ.
22 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, tɔmbu bà n bɛɛ tusa,
ma ba bɛɛ gira ben min di, ma ba bɛɛ wɔmmɔ,
ma ba bɛɛn yĩsiru gɔsia gãa kɔ̃sunu Tɔnun
Biin sɔ̃.
23 Nge mɛya ben baababa ba Gusunɔn
sɔmɔbu kua. Adama bɛɛ, i gɔ̃ru doro dɔma te,
i yɔ̃ɔkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba bɛɛ
are yiiye yi kpã Gusunɔ wɔllɔ.
24 Nɔni swãarugiba bɛɛ maa gobigibu, domi i
bɛɛn nuku yɛmiabu wa kɔ.
25 Nɔni swãarugiba bɛɛ be i deba tɛ̃, domi
gɔ̃ɔru ta koo bɛɛ ko.
Nɔni swãarugiba bɛɛ be i yɛ̃ɛmɔ tɛ̃, domi i ko
ra nukuru sankira kpa i swĩ.
26 Nɔni swãarugiba bɛɛ, tɔmbu kpuro bà n
bɛɛn gea gerumɔ. Domi mɛya ben baababa
ba sɔmɔ weesugibu kua.

Kĩru yibɛrɛban sɔ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 5:38-48, 7:12a)

27 Adama nɛ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ be i man
swaa daki, i bɛɛn yibɛrɛba kĩru sɔ̃ɔsio, i bu gea
kuo be ba bɛɛ tusa.
28 I bu domaru kuo be ba bɛɛ bɔ̃rusimɔ, i
bu kanaru kuo be ba bɛɛ kɔ̃sa kuammɛ.
29 Goo ù n nun baa teeru so, a maa nùn
tensim tĩiyɔ, wi u maa wunɛn yabe bakaru
sua, a ku nùn yinari u kpam wunɛn yabe
piibu sua.
30 Wi u nun gãanu kana, a nùn kɛ̃ɛyɔ, goo ù
n maa nun wunɛn gãanu suari, a ku maa nu
bikia.
31 Ye i kĩ tɔmbu bu bɛɛ kua, i bu ye kuo bɛɛn
tii.
32 I n bu kĩ be ba bɛɛ kĩ, siara birà i mɔ. Baa
kɔ̃san kowobun tii ba ra n ben kĩnasibu kĩ.
33 I n maa bu gea kua be ba bɛɛ gea kua,
siara birà i mɔ. Mɛya kɔ̃san kowobun tii ba
ra ko.
34 I n bu bɔkura bèn mi i kɔsire yĩiyɔ,
siara birà i mɔ. Kɔ̃san kowobun tii ba ra
bɔkuranɛwa, bu ka kɔsiana.
35 Adama i bɛɛn yibɛrɛba kĩru sɔ̃ɔsio, i
bu gea kuo, i maa bu bɔkuro i kun kɔsire
yĩiyɔ, bɛɛn are yi ko n kpã, i ko n maa sãa

Wɔrukoon bibu, domi win tii u ra guturuba ka tɔn kɔ̃sobu durom sɔ̃ɔsi.
36 I de i n wɔnwɔndu mɔ nge mɛ bɛɛn Baaba u wɔnwɔndu mɔ.

I kun da n tɔmbu sirimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 7:1-5)

37 I kun da n tɔmbu sirimɔ, Gusunɔ u ɲ̀ maa ka bɛɛ sirimɔ. I kun da n tɔmbu taarɛ wɛ̃ɛmɔ, Gusunɔ u ɲ̀ maa bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmɔ. I suuru koowo, Gusunɔ koo maa bɛɛ suuru kua.
38 I kɛ̃ɛyɔ, Gusunɔ koo maa bɛɛ kɛ̃. Yĩirutii bakaru sɔɔra u koo bɛɛ kɛ̃ru kɛ̃, te u taasi u sire u yibia ka nɔɔwɔ, kpa u bɛɛ wisia bɛɛn bɔɔrɔ. Domi yĩirutii te i ka gabu yĩirua, teya Gusunɔ koo ka bɛɛ yĩirua.
39 U maa bu mɔndu garu kua u nɛɛ, wɔ̃ko u koo kpĩ u wɔ̃kosi swaa gbiiya? Be yiru sannu ba ɲ̀ koo wɔru wɔri?
40 Bɔ̃ɔ u ku ra win yinni kere, adama bɔ̃ɔ baawure wi u sɔ̃ɔsiru gia u kpa, u koo ka win yinni weena.
41 Mban sɔ̃na a yakɔ mɛɛrimɔ wunɛn kpaasin nɔnu sɔɔ, ma a ɲ̀ dãa bĩiru laakari mɔ̀ te ta wãa wunɛn tiin nɔnuɔ.
42 Amɔna kaa ka kpĩ a wunɛn kpaasi sɔ̃ u de a nùn yakɔ wuna ge ga wãa win nɔnu sɔɔ, ma a ɲ̀ dãa bĩiru waamɔ te ta wãa wunɛn tiin nɔnuɔ. Murafiti wunɛ, a gina dãa bĩiru wunɔ te ta wãa wunɛn nɔnuɔ yen biru kaa yam wa a ka yakɔ wuna ge ga wãa wunɛn kpaasin nɔnu sɔɔ.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:16-20, 12:33-35)

43 Dãa geeru ta ku ra bii kɔ̃sunu ma. Mɛya maa dãa kɔ̃suru ta ɲ̀ bii geenu marumɔ.
44 Domi dãru baatere, ten binun diya ba ra tu gie. Ba ku ra gandun binu sɔri sãka wɔllɔ, mɛya maa ba ku ra bereru sɔri awĩi wɔllɔ.
45 Tɔn geo u ra gãa geenu yarewa gãa geenu sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ. Tɔn kɔ̃so maa gãa kɔ̃sunu yaramɔ gãa kɔ̃sunu sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ. Domi ye ya yiba tɔnun gɔ̃ruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga ra gere.

Dinu yiru
(I maa mɛɛrio Mateu 7:24-27)

46 Mban sɔ̃na i man sokumɔ Yinni Yinni, ma i kun mɔ̀ ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
47 Baawure wi u na nɛn mi ma u nɛn gari nɔɔmɔ ma u yi mɛm nɔɔwammɛ, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi wi u ka weenɛ.
48 U ka durɔ goo weenɛ wi u diru banimɔ, ma u gba n duku u kperu girari u sere kpɛɛkpɛɛku sura. Ma nim yibura na, ma nim tora ya dii te swee, adama ya ɲ̀ kpĩa ya dii te wuke yèn sɔ̃ ta bana wã.
49 Adama wi u nua, ma u kun kue, u sãawa nge durɔ goo wi u diru banimɔ tem dira wɔllɔ, ma u kun kpɛɛkpɛɛku sure. Nim tora ya dii te swee. Yande ta wɔra, ma ten wɔrumaa kpɛ̃a.

7

Yesu u tabu sunɔ goon yoo

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:5-13)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro tɔmbu sɔ̃ɔwa u kpa, u da Kapenamuɔ.
2 Tabu sunɔ goo wãa mi u yoo mɔ, wi u kĩ gem gem. Yoo wiya u barɔ sere u wasikira.
3 Ye tɔnwero wi, u Yesun labaari nua, yeya u nùn Yuuban guro gurobu gabu gɔria bu nùn suuru kana u na u win yoo bɛkia.
4 Ye ba tura Yesun mi ba nùn suuru kana gem gem ba nɛɛ, n tura a durɔ wi ye kua
5 domi u bɛsɛn bweseru kĩ. Wiya maa sun bɛsɛn mɛnnɔ yeru bania.
6 Ma Yesu u ka bu swaa wɔri. Ye u yɛnu ge turuku kua yera tabu sunɔ wi, u win bɔrɔba gɔra bu Yesu sɔ̃ u ku tii gɔngɛrɛ ko, domi wi kun be tura u du win yɛnuɔ.
7 Yen sɔ̃na u ɲ̀ tii garisi goo wi u koo ka tii da Yesun mi. Adama u be gesi gari geruo, win yoo u koo bɛkura.
8 Domi wi, u gabu wiru kpĩiyɛ, u maa tabu kowobu mɔ be u kpare. U n turo sɔ̃ɔwa u doo, u ra n dɔɔwa. U n maa ben goo sɔ̃ɔwa u na, u ra n sisiwa. U n win yoo sɔ̃ɔwa u yeni koowo, u ra n maa ye mɔ̀wa.
9 Ye Yesu u gari yi nua biti ya nùn mwa, ma u sĩira u tɔmbu sɔ̃ɔwa be ba nùn swĩi u nɛɛ, na ɲ̀ gina naanɛ doke baka binin bweseru waare, baa Isireliba sɔɔ.
10 Ye gɔro be, ba gɔsira yɛnuɔ ba deema yoo wi, u bwãa dora.

Yesu u gɔmini goon bii seesia

11 Yen sisiru Yesu da wuu gagun mi, ge ba ra soku Nayini. Win bwãabu ka maa tɔn wɔru guna nùn swĩi.
12 Saa ye u wuu gen gbãrarun kɔnnɔ turuku kua, u wa ba aluwaasi goon goru sɔɔwa ba ka yariɔ bu sike. U sãawa win mɛron bii teere te u mɔ. Win mɛro maa, gɔminiwa. Wuugibu dabira wãa ka wi.
13 Ye Yinni u kurɔ wi wa win wɔnwɔnda nùn mwa, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku swĩ.
14 Yera u susi u goo ten kpakororu baba. Be ba tu sɔɔwa ba yɔ̃ra. Ma u nɛɛ, aluwaasi wunɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo.
15 Ma goo te, ta seewa ta sina ta gari gerumɔ. Ma Yesu nùn win mɛro wesia.
16 Bɛrum be kpuro mwa, ma ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ ba mɔ̀, Gusunɔn sɔmɔ damgiiwa u bu kurema. Gusunɔwa u win tɔmbu naawa.
17 Yesun labaari ye, ya yabi Yudea kpuro sɔɔ ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batɛmu kowon

gɔrobu
(I maa mɛɛrio Mateu 11:2-19)

18 Yohanun bwãaba nùn ye kpuron labaari sɔ̃ɔwa. Ma u win bwãa ben yiru soka,

19 u bu gɔra Yesun mi bu nùn bikia, wiya
wi u sisi? Nge ba n kpao mara.
20 Ye durɔ be, ba tura win mi, ba nɛɛ,
Yohanu Batɛmu kowowa sun gɔrima wunɛn
mi su bikia, wuna wi u sisi? Nge sa n kpao
mara.
21 Saa ye sɔɔ, u tɔn dabirun baranu ka ben
alebu bɛkia, ma u ben wɛrɛkunu gira, u maa
wɔ̃ko dabinu yam waasia.
22 Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo i Yohanu tusia
ye i wa ka ye i nua. Wɔ̃koba yam waamɔ,
yɛmɔba sĩimɔ, be ba bara disigiru barɔ ba
bɛkuramɔ ba dɛɛramɔ, sosobu ba gari nɔɔmɔ,
ba gɔribu seeyamɔ, ma ba sãarobu Labaari
gean waasu mɔ̀.
23 Doo nɔɔrugiiwa baawure wìn naanɛ ya
yɔ̃ dim dim nɛ sɔɔ.
24 Ye Yohanun gɔroba sĩa, ma u tɔn dabinu
Yohanun gari sɔ̃ɔbu wɔri. U bu bikia u nɛɛ,
mba i mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga
toorimɔ?
25 Durɔ wi u yãa bɛɛrɛginu sebua? Wee,
be ba yãa gobiginu sebua ma ba wãaru dimɔ
dukia sɔɔ, beya ba wãa sina kpaanɔ.
26 N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Gusunɔn
sɔmɔ goo? Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yɛ̃ro mam
Gusunɔn sɔmɔ kere mi n toma.
27 Domi Yohanu wiya wìn gari ba yorua ba
nɛɛ,
“N wee, na nɛn gɔro gɔra wunɛn wuswaaɔ wi
u koo nun gbiiya u wunɛn swaa sɔmɛ.”
28 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma be tɔn kurɔba mara sɔɔ,
goo kun Yohanu kere, adama wi u yãkabu bo
Gusunɔn bandu sɔɔ, u Yohanu kere.
29 Ye ba ye nua, tɔmbu kpuro ka gbere
mwaɔbu sannu ba Gusunɔ gem wɛ̃, domi
beya Yohanu u raa batɛmu kua.
30 Adama Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba ɲ
daa wure Yohanu u bu batɛmu ko. Nge mɛya
ba ka yina ye Gusunɔ u gɔ̃ru doke u bu kua.
31 Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon ka tɛ̃n
tɔmbu weesina. Mba ba ka weenɛ.
32 Ba sãawa nge bibu be ba sɔ̃ yaburɔ, ba
sokunamɔ ba mɔ̀, sa bɛɛ guuru soowa ma i ɲ
yawa. Sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i ɲ maa swĩ.
33 Domi Yohanu Batɛmu kowo u na, u ɲ
dĩanu dimɔ, u ɲ maa tam nɔrumɔ, ma i nɛɛ,
u wɛrɛkunu mɔ.
34 Tɔnun Bii u na, u dimɔ u nɔrumɔ, ma
i gerumɔ u sãa dim kĩro ka tam nɔro, gbere
mwaɔbu ka kɔ̃san kowobun bɔrɔ.
35 Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra tii sɔ̃ɔsi bwisi
gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimɔ Falisi goon yɛnuɔ

36 Falisi goo wi ba mɔ̀ Simɔɔ u Yesu dim
soka. Ma Yesu u dua win dirɔ u sina u ka di.
37 Kurɔ tanɔ goo wãa wuu mi. Ye u nua ma
Yesu u dimɔ Falisi win yɛnuɔ, yera u ka too
buraru na te ta turare yiba.
38 U yɔ̃ra Yesun biruɔ win naasu gia u
sumɔ. Ma win yĩresu naa si waaya, ma u su
sunkumɔ ka win seri, u su sɔ̃sumɔ, ma u su
turare ye wisi.
39 Falisi wi u Yesu dim soka, ye u wa mɛ, u
gerua win gɔ̃ruɔ u nɛɛ, durɔ wi, ù n Gusunɔn
sɔmɔn na, u ko n yɛ̃ kurɔ weren bwesera wi
u nùn babamɔ, domi kurɔ tanɔwa.
40 Ma Yesu u nɛɛ, Simɔɔ, na gari gɛɛ mɔ yi
kon nun sɔ̃.

Ma Simɔɔ u nɛɛ, yinni, a geruo.

41 Ma Yesu u nɛɛ, durɔ goo wãa wìn
dibu tɔmbu yiru ba nɛni. Turo nɛni sii
geesun gobi nɛɛra wunɔbu (500), turo maa
weeraakuru.
42 Ye ba ɲ gãanu wa bu kɔsia, ma u be yiru
kpuro suuru kua. Tɛ̃ be yiru ye sɔɔ, wara koo
nùn kĩa n kere.
43 Simɔɔ u nɛɛ, na tamaa wi ba suuru kua n
kere.

Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gema a gerua.

44 Yera u sĩira kurɔ win mi gia ma u Simɔɔ
bikia u nɛɛ, a kurɔ wi wa? Ye na dua wunɛn
yɛnuɔ a ɲ man nim kã n ka nɛn kɔ̃ri kpakia,
adama kurɔ wini u nɛn naasu waaya ka win
yĩresu, ma u su sunka ka win seri.
45 A ɲ man tɔbura ka sɔ̃subu, adama kurɔ
wini, mìn di na dua, u ɲ nɛn naasu sɔ̃sum
deri.
46 A ɲ gum wisi nɛn wiru wɔllɔ, adama
kurɔ wini u turare wisi nɛn naasɔ.
47 Yen sɔ̃, na nun sɔ̃ɔmɔ ma kurɔ win du-
rum baka ye, ba nùn ye suuru kua. Yeya n
dera win kĩra kpɛ̃a. Adama wi ba fiiko suuru
kua, u ra n kĩwa fiiko.
48 Ma u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba nun wunɛn
durum suuru kua.
49 Be ba sɔ̃ ba dimɔ ka wi, ba bikianamɔ,
wara wini wi baa tɔmbun durum u mam
suuru mɔ̀.
50 Ma u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn naanɛ
dokebu nun faaba kua. A doo ka alafia.

8

Tɔn kurɔ be ba Yesu swĩi

1 Yen biru Yesu u wuu marosu ka baru
kpaanu da da, u waasu mɔ̀ u Gusunɔn
bandun labaari gea kparamɔ. Ma bwãabu
wɔkura yiru ye, ya wãa ka wi,
2 ka maa kurɔbu gabu bèn wɛrɛkunu ba
gira, ka gabu be ba bɛkia ben baranu sɔɔn
di. Beya Maari wi ba sokumɔ Madalagii, wìn
min di wɛrɛkunu nɔɔba yiru nu doona,
3 ka Yoana wi u sãa Kusa, Herodun sɔm
kowobun wirugiin kurɔ, ka Susana ka sere
gabu dabiru. Kurɔ beya ba bu nɔɔrimɔ ka
ben tiin ye ba mɔ.

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

4 Tɔn dabinu na saa wusu dabinun di ba
mɛnna Yesun mi. Yera u bu mɔndu kua u nɛɛ,

5 durɔ goo yara u ka dĩa bweseru yɛ̃ka. Nge
mɛ u yɛ̃kamɔ sukum wɔri swaa baarɔ, ma ba
taaka, ma gunɔsu gɔsa su di.
6 Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ.
Sanam mɛ mu kpiima, mu gbera yèn sɔ̃ tem
yɛndu sari mi.
7 Sukum gam kpam wɔri sãkin suunu sɔɔ,
ma sãki ka mu kpɛ̃a sannu, ma yi mu sɛ̃kenɛ
yi go.
8 Sukum gam maa kpam wɔri tem gem sɔɔ,
ma mu kpia mu binu mara wunɔm wunɔm.
Ye u gerua mɛ u kpa, u nɔɔgiru sua u nɛɛ, wi
u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi
(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

9 Ma win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mba
mɔn ten tubusianu.
10 U nɛɛ, bɛɛya ba wɛ̃ i ka Gusunɔn bandun
asiri gia, adama ba gabu gari yi sɔ̃ɔmɔ ka
mɔnnu, "kpa bu ka mɛɛri ba kun wa, bà n
maa nua, kpa n ku bu yeeri."

Mɔn ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

11 Yesu u nɛɛ, yeniwa mɔn ten tubusianu.
Gusunɔn gariya ba yɛ̃kamɔ.
12 Swaa baaru ta sãawa nge tɔn be ba ra yi
nɔ, kpa Setam yu na yu yi wuna ben gɔ̃run di
bu ku raa ka naanɛ doke kpa bu faaba wa.
13 Kpee saara ya sãawa nge tɔn be ba ra gari
yi mwɛ ka nuku dobu sanam mɛ ba yi nɔɔmɔ,
adama ba ɲ gbini mɔ. Ba ra naanɛ dokewa saa
fiiko sɔɔ, kpa bu biru wura laakari mɛɛribun
sanam.
14 Tem mi sãki wãa mu sãawa nge tɔn be
ba ra yi nɔ, adama nge mɛ ba dɔɔ, wururabu
ka dukia ka handunian dobu ra yi sɛ̃ke yi go,
ben binu ku ra ye.
15 Tem gem mu maa sãawa nge tɔn be ba ra
gari yi ba nua nɛnɛ ben gɔ̃ru geu sɔɔ ka nuku
tia, ma ba binu marumɔ ka tɛmanabu.

Fitilan mɔndu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:21-25)

16 Yesu kpam nɛɛ, goo sari wi u ra fitila
mɛni kpa u gu wekeru wukiri, ɲ kun mɛ u
gu doke kpin yerun kɔkɔrɔ. Adama u ra gu
sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba dumɔ ba n ka
yam bururam waamɔ.
17 Domi gãanu sari ni ba berua ma nu ɲ koo
tera, mɛya gãanu maa sari ni ba kua asiri sɔɔ
ma nu ɲ koo giara kpa nu sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ.
18 Yen sɔ̃, i n laakari sãa nge mɛ i nɔɔmɔ.
Domi baawure wi u mɔ, wiya ba koo wɛ̃.
Baawure wi u kun maa mɔ, ba koo nùn
mwaari ye u tamaa u mɔ.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu
ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

19 Yesun wɔnɔbu ka win mɛro ba na win
mi, adama ba kpana bu nùn susi tɔn dabinun
sɔ̃.
20 Ba nùn sɔ̃ɔwa ma win wɔnɔbu ka win
mɛro ba yɔ̃ tɔɔwɔ ba kĩ bu nùn wa.
21 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba Gusunɔn
gari swaa daki, ma ba yi mɛm nɔɔwammɛ
beya ba sãa win wɔnɔbu ka win mɛro.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Maaku 4:35-41)

22 Sɔ̃ɔ teeru Yesu dua goo nimkuu sɔɔ ka
win bwãabu, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su
tɔbura daa burerun guru giɔ.
Ma ba goo wuka ba doona.
23 Sanam mɛ ba dɔɔ, u dweeya. Yera woo
bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, ma goo ga nim
yibuɔ. Ba wãa kari sɔɔ.
24 Ba nùn susi ma ba nùn yamia ba nɛɛ,
Yinni, Yinni, sa kam kobu dɔɔ.
Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi.
Ma n sure ma n mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, ma sɔɔra i bɛɛn
naanɛ doke.
Bɛrum bu mwa ka biti, ma ba bikianamɔ,
durɔ weren bwesera wini wi baa woo ka nim
ù n wooda wɛ̃, n da nùn mɛm nɔɔwɛ.

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Maaku 5:1-20)

26 Ma ba Gadaran tem tura mɛ n ka Galile
wuswaa kisinɛ.
27-29 Ye u sara temɔ u durɔ goo wa u wee
wuu gian di u ka nùn yinna. Durɔ wi, u
wɛrɛkunu mɔ. Nɔn dabira nu ra nùn seeri.
Ba ra nùn bɔke ka yɔni nɔma ka naasɔ kpa
ba n nùn kɔ̃su. Adama u ra bɔkubu kpuro
kasuku kpa wɛrɛku ni, nu ka nùn da gbaburɔ.
Terera u ra n wãa saa tɛɛbun di, u ku ra sinɛ
yɛnuɔ, ma n kun sikaɔ. Yera Yesu u wɛrɛku
ni wooda wɛ̃ nu doona durɔ win min di.
Ye durɔ wi, u Yesu wa u wura takana
u wɔruma win wuswaaɔ ma u nɔɔgiru sua
wɔllɔ u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ nɛ ka wunɛ
Yesu Wɔrukoon Bii. Na nun kanamɔ a ku
man tɔ̃ya ko.
30 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, amɔna wunɛn
yĩsiru. Ma u wisa u nɛɛ, Nɔrɔbu, domi u
wɛrɛku dabinu mɔ.
31 Ma wɛrɛku ni, nu Yesu suuru kana nu
nɛɛ, u ku de nu da wɔru bɔkɔ * sɔɔ.
32 N deema kurusɔ wuu bakaru gara wãa
ta dimɔ guuru wɔllɔ. Ma wɛrɛku ni, nu Yesu
suuru kana nu nɛɛ, u de nu da kurusɔ ni sɔɔ.
Ma u nu yɔllaa kua.

* **8:31** ***wɔru bɔkɔ*** - Wɔru bɔkɔ ge, ga sãawa Setam wãa yeru te ta ɲ nɔru mɔ.

33 Ma nu durɔ wi doonari, nu da kurusɔ
nin mi. Ma kurusɔ wuu te, ta duki sure daa
bureru sɔɔ ta nim diira.
34 Sanam mɛ be ba nu kpare ba wa ye n
koora, ba duki sua. Ba da ba labaari ye yɛ̃bi
wuu maroɔ ka baru kpaanɔ.
35 Tɔmba yara bu ka wa ye n koora. Ba da
Yesun mi ma ba durɔ wi deema wìn min di
wɛrɛkunu doona, u sɔ̃ Yesun bɔkuɔ u bekuru
wukiri u wura win laakari sɔɔ, ma bɛrum bu
mwa.
36 Bèn nɔni biru ya koora ba tɔmbu sɔ̃ɔwa
nge mɛ n kua wɛrɛkunugii wi, u ka bɛkura.
37 Gadaran tem girum tɔn be kpuro ba
Yesu suuru kana ba nɛɛ, u bu dɛsirario, domi
bɛrum bakam bu mwa. Ma u goo nimkuu
dua u gɔsira.
38 Durɔ wi, wìn min di wɛrɛkunu doona,
u Yesu suuru kana u nɛɛ, u de bu da sannu.
Adama Yesu u nùn gɔsia u nɛɛ,
39 u gɔsiro win yɛnuɔ, kpa u kpara kpuro
ye Gusunɔ u nùn kua.

Ma u doona u da u kpara wuu ge sɔɔ kpuro
ye Yesu nùn kua.

Yarusin bii ka kurɔ

wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Maaku 5:21-43)

40 Ye Yesu u wurama ma tɔn wɔru ga nùn
dam koosia, domi ba raa nùn marawa be
kpuro.
41 Wee durɔ goo wi ba ra soku Yarusi,
mɛnnɔ yerun wirugii, u da u yiira Yesun
wuswaaɔ u nùn suuru kana u na win yɛnuɔ.
42 Domi win bii teere te u mara, ta
wasikiramɔ. Bii wi, u sãawa wɔndia wi u wɔ̃ɔ
wɔkura yiru mɔ.

Ye u dɔɔ mi, tɔn wɔru ga nùn mɔnsi.

43 N wee, kurɔ goo u wãa mi, wi u yɛm
wĩibu barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura yirun di. [U win
gobi di kpuro tim nɛmɔbun mi,] ben goo kun
maa kpĩa u nùn bɛkie.
44 U Yesu susi biruɔ ma u win yaberun
swaa bua baba. Yande win yɛm wĩi bi, bu
yɔ̃ra.
45 Ma Yesu u bikia u nɛɛ, wara man baba.

Ye be kpuro ba sikimɔ, Piɛɛ ka be ba wãa
ka wi, ba nɛɛ, Yinni, n ɲ tɔn wɔruwa ga nun
sɛ̃ke ga ka sikerenɛ? [Ma a bikiamɔ wara nun
baba?]
46 Adama Yesu u nɛɛ, goo u man baba, domi
na gia ma nɛn dam mu sɔmburu kua.
47 Ye kurɔ wi, u gia ma ba nùn tuburi,
yera u na u yiira ka diiribu Yesun wuswaaɔ.
Tɔmbu kpuron nɔni biru u gerua yèn sɔ̃ u
nùn baba, ka maa mɛ u bɛkura yande.
48 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii kurɔbu,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia, a doo ka
alafia.
49 Sanam mɛ u gari mɔ̀, goo u na u mɛnnɔ
yerun wirugii wi sɔ̃ɔwa ma win bii u gu kɔ, u
ku maa keu koosio gɔngɛrɛ ko.
50 Yesu u ye nua, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo, u koo bɛkura.
51 Ye u tura yɛnu mi, u ɲ dere goo u ka nùn
due ma n kun mɔ Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu
ka bii win tundo ka win mɛro.
52 Be ba wãa mi kpuro ba sumɔwa ba tii
soomɔ bii win sɔ̃. Adama Yesu u nɛɛ, i ku swĩ,
u ɲ gu, u dòwa.
53 Ba nùn yaakoru wɔri, domi ba yɛ̃ ma u
guwa.
54 Ma Yesu u bii win nɔma nɛnua ma u
gerua ka dam, wɔndia a seewo.
55 Wɔndia win hunde ya wurama, ma u
seewa mii mii. Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu
nùn dĩanu wɛ̃ɛyɔ.
56 Ma biti ya win mɔwɔbu mwa, adama
Yesu u bu yiire u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ̃ ye n
koora.

9

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Maaku 6:7-13)

1 Ma Yesu u win bwãabu wɔkura yiru
soka u mɛnna u bu dam kã ka yiiko bu ka
wɛrɛkunu kpuro gira, bu ka maa baranu
bɛkia.
2 Ma u bu gɔra bu ka ban te Gusunɔ u koo
swĩin waasu ko kpa bu barɔbu bɛkia.
3 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku gãanu kusenu
ko sanum mɛ sɔɔ, baa dɛka ɲ kun mɛ bɔɔru ɲ
kun mɛ dĩanu ɲ kun mɛ gobi, kpa i ku maa
yaberu yiruse nɛnɛ.
4 Yɛnu gèn mi i sɔbia, i sinɔ mi sere i ka
doona wuu gen min di.
5 Wuu mi ba ɲ bɛɛ dam koosie, i yario wuu
gen min di, kpa i bɛɛn naasun tua bu kpare
nge yĩreru te ta bu ben taarɛ sɔ̃ɔsimɔ.
6 Ba seewa ba doona baru kpaa kpaaka, ba
Labaari gea kparamɔ ma ba barɔbu bɛkiamɔ
yam kpuro.

Herodun laakari seewa
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Maaku 6:14-29)

7 Herodu sunɔ u nua kpuro ye Yesu u
mɔ, ma ya win laakari burisina. Domi gaba
gerumɔ Yohanuwa wurama gɔrin di.
8 Gaba maa gerumɔ Eliwa kurama.

Ma gaba gerumɔ Gusunɔn sɔmɔ
yerukobun turowa wurama saa gɔrin di.
9 Ma Herodu u nɛɛ, na dera ba Yohanu
wiru bura. Adama wara wini wìn gari na
nɔɔmɔ mɛnin bweseru.

Ma u kasu u nùn wa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

10 Yesun bwãa be, ba gɔra ye wɔma ba nùn saaria kpuro ye ba kua. Ma u bu sua ba tii mɛna ba da wuu gagun bera gia ge ba ra soku Bɛsaida.

11 Tɔn wɔru ga gia gee u wãa, ma ga nùn swĩi. U bu dam koosia ma u bu ban te Gusunɔ u koo swĩin gari sɔ̃ɔmɔ, u maa bu bɛkiamɔ be ba barɔ.

12 Ye sɔ̃ɔ kpeeyɔ be wɔkura yiru ye, ba nùn susi ma ba nɛɛ, a tɔn be karo bu da wusɔ ka baru kpaanɔ bu kpin yeru kasu ka ye ba koo di, domi gbaburu sɔɔra sa wãa mini.

13 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu dĩanu wɛ̃ɛyɔ bɛɛn tii bu di.

Adama ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbu ka swɛ̃ɛ yiru tɔnawa sa mɔ, ma n kun mɔ à n kĩ bɛsɛn tii su da su dĩanu kasuma tɔn be kpuron sɔ̃ baasi ya.

14 Tɔn be sɔɔ, tɔn durɔbun geera tura nge tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma Yesu u win bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu sinasio wuu wuuka, weeraakuukuubu.

15 Ma ba kua mɛ ba be kpuro sinasia.

16 Yesu u pɛ̃ɛ nɔɔbu ye sua ka swɛ̃ɛ yiru ye, ma u nɔni seeya wɔllɔ u Gusunɔn domaru bikia, ma u ye murura u bwãa be wɛ̃ bu tɔn dabi te yabua.

17 Be kpuro ba di ba deba. Ma ba sukum gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ye ba di n tiara.

Piɛɛ nɛɛ, Yesu u sãawa

wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

18 Sɔ̃ɔ teeru sanam mɛ Yesu u kanaru mɔ̀ bee tia, ka win bwãabu sannu, u bu bikia u nɛɛ, wara tɔmba gerumɔ na sãa.

19 Ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa. Gaba ra gere, Eliwa, gaba ra maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ yerukobun turowa u wuramа gɔrin di.

20 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni, wara i gerumɔ na sãa.

Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ u gɔrima.

21 Ma u bu nɔɔ goosi bu ku raa goo sɔ̃.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun

gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

22 Yesu u kpam nɛɛ, Tɔnun Bii u ɲ̀ koo ko u kun nɔni sɔ̃ɔre gem gem, kpa guro gurobu bu nùn yina ka yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu, kpa bu nùn go kpa u sikura sɔ̃ɔ itase.

23 Ma u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u man swĩi nge bɔ̃ɔ̀, u win gɔ̃ru kĩru derio, kpa u win tiin dãa bunanaru sua baadomma, kpa u n man swĩi.

24 Domi baawure wi u kĩ u win wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win wãaru yina nɛn sɔ̃, wiya u koo tu wa ka gem.

25 Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù n handuniaɲ gãanu kpuro wa, ma u tii kam koosia ɲ̀ kun mɛ u win wãaru bia.

26 Domi baawure wi u nɛn sekuru mɔ̀ ka maa nɛn gari, Tɔnun Bii u koo maa win sekuru ko ù n wurama ka win yiiko ka Baabagia ka wɔllun gɔrado dɛɛrobugia.

27 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gabu ba yɔ̃ mini be ba ɲ̀ gbimɔ bu ka ban te wa te Gusunɔ u koo swĩi.

Yesun wasi gɔsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)

28 Ye u gari yi geruа u kpa, yen sɔ̃ɔ nɔɔba itase u Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu sua u yɔɔwa guuru wɔllɔ u wa u ka kanaru ko.

29 Nge mɛ u kanaru mɔ̀ win wuswaa gɔsia tuka, ma win yãnu bururа fem fem.

30-31 N wee tɔmbu yiru, Mɔwisi ka Eli, ba kurama ka wɔllun girima ba ka nùn win doonarun gari mɔ̀ te u koo doona Yerusalɛmun di.

32 Piɛɛ ka win kpaasibu ben wasi bunia ka dom, adama ba dom kparura ma ba Yesun yiikon girima wa ka tɔn be yiru be ba yɔ̃ ka wi.

33 Nge mɛ tɔn be, ba Yesu dɛsirarimɔ, Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, n wã sa n wãa mini. Su kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru. Domi u ɲ̀ yɛ̃ ye u gerumɔ.

34 Nge mɛ u gari mɔ̀ mɛsum, bukɔ ga na ga bu wukiri, ma bɛrum bwãa be mwa ye ba wa mɛsum.

35 Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra bukɔ gen min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii wi na tii gɔsia, i wigia nɔɔwɔ.

36 Gari yin biru, Yesu tia wi turo. Bwãa be, ba ye ba wa mi tii marisi, ba ɲ̀ goo gɛɛ sɔ̃ɔwa sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi

bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)

37 Yen sisiru, sanam mɛ ba sara guuru wɔllun di, tɔn wɔru guna ya Yesu sennɔ na.

38 Yera tɔn wɔru gen suunu sɔɔn di durɔ goo u gbãra u nɛɛ, yinni, na nun kanamɔ, a nɛn bii durɔbu ge mɛɛrio, domi u sãa bii teere te na mɔ.

39 Wɛrɛku ga ra nùn sɛ̃rewa kpa u gbãra suaru sɔɔ, kpa gu nùn bemisia, kpa gu de u n yãatam pɔkeru mɔ̀ kpa u tii mɛɛra ko, yen biru kpa gu nùn doonari.

40 Na wunɛn bwãabu kana bu gu gira, adama ba ɲ̀ kpĩa.

41 Yesu nɛɛ, tɔn kɔ̃so naanɛ doke
sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wãa.
Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. Ma u
durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka wunɛn bii wi na
mini.
42 Sanam mɛ u ka bii wi susiɔ, wɛrɛku ge, ga
nùn tem kparana ma ga nùn bemisia. Adama
Yesu u gu gerusi u bii wi bɛkia, ma u nùn win
tundo wesia.
43 Ma Gusunɔn sina te, ta tɔn be kpuro
maamaaki kua.

Yesu kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)

Sanam mɛ baawure u kãsa ka ye Yesu u mɔ̀,
u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
44 bɛɛ i gari yini swaa dakio sãa sãa. Ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia.
45 Adama win bwãaba kun gari yi tuba,
domi ba bu yi berue gina, bu ku ka gia. Ma
ba bɛrum mɔ̀ bu ka nùn gari yin yaasi bikia.

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)

46 Sikirinɔ ga dua bwãa ben suunu sɔɔ
domi ba kĩ bu gia be sɔɔ wi u bo.
47 Yesu u ben gɔ̃run bwisikunu yɛ̃. Yera u
bii yãkabu sua u yɔ̃rasia win bɔkuɔ,
48 ma u nɛɛ, baawure wi u bii yãkabu
geni wura nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛn tiiwa u wura,
baawure wi u maa man wura, u wi u man
gɔrima wurawa. Domi wi u sãa yãkabu bɛɛn
suunu sɔɔ, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bɛɛ

yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa
(I maa mɛɛrio Maaku 9:38-40)

49 Yohanu u nɛɛ, yinni, sa goo wa wi u
wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn yĩsiru, ma sa nùn
yinari yèn sɔ̃ u ɲ̀ nun swĩi ka bɛsɛ sannu.
50 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku yɛ̃ro yinari,
domi wi u kun ka bɛɛ yibɛrɛ tɛɛru nɛni,
bɛɛgiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia

51 Sanam mɛ saa ya turuku kooma bu ka
nùn sua u da wɔllɔ, u gɔ̃ru doke dim dim u
Yerusalɛmu da.
52 Ma u sɔmɔbu gabu gbiisia ba da ba dua
Samarigibun wuu gagu sɔɔ bu ka nùn ayeru
sɔɔru kua.
53 Adama wuu migibu ba ɲ̀ nùn dam
koosie yèn sɔ̃ ba wa n sãare nge u dɔɔ
Yerusalɛmu gia.
54 Ye win bwãa beni Yakɔbu ka Yohanu ba
wa mɛ, ba bikia ba nɛɛ, Yinni, a kĩ su de dɔ̃ɔ u
sarama wɔllun di u tɔn be wɔri?
55 U bu sĩire ma u bu gerusi ka dam. [U nɛɛ,
i ɲ̀ yɛ̃ ye i bwisikumɔ.
56 Domi Tɔnun Bii u ɲ̀ nɛ u ka tɔnun hunde
kam koosia. U nawa u ka ye faaba ko.] Ma ba
da wuu gam gia.

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 8:19-22)

57 Sanam mɛ ba sĩimɔ swaa sɔɔ goo u nùn
sɔ̃ɔwa ma u koo nùn swĩi baama mi u dɔɔ.
58 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɛmusu bweusu
mɔ, gunɔsu maa sokunu mɔ, adama Tɔnun
Bii u ɲ̀ ayeru mɔ mi u koo kpuna.
59 U kpam goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
Adama yɛ̃ro u nɛɛ, a de n gina da n nɛn
tundo sike.
60 Yera Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a derio
gɔribu bu ben gɔribu sike, adama wunɛ a
doo a Gusunɔn bandun Labaari gea nɔɔsia
baama.
61 Ma goo u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni,
kon nun swĩi adama a de n gina da n nɛgibu
nɔɔ kana.
62 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baawure wi u
tebo nɔmu sɔndi, ma u biru sĩira, u ɲ̀ maa
arufaani gaa mɔ ban te Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ.

10

Yesu u bwãabu wata

ka wɔkuru gɔra

1 Yen biru Yinni u kpam gabu wata ka
wɔkuru gɔsa, ma u bu gɔra yiru yiru win
wuswaaɔ wuu maro baagere sɔɔ ka baama
mi win tii u gɔ̃ru doke u ra da.
2 U nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ̃ ya kpã, adama be
ba gɛ̃ɛmɔ ba ɲ̀ dabi. Yen sɔ̃, i gbee yɛ̃ro kanɔ
u kpam tɔmbu mɔrisiama bu ka gɛ̃.
3 N wee na bɛɛ gɔriɔ nge yãa binu
dɛmakunun suunu sɔɔ. I seewo i da.
4 I ku ka yansurɔru da ka bɔɔru ka baranu,
i ku maa goo tɔbiri swaaɔ.
5 Yɛnu gè sɔɔ i dua, i gbiiyo i bu sɔ̃ i nɛɛ,
Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ̃.
6 Alafiagii ù n wãa mi, bɛɛn alafia ya ko
n wãa ka yɛ̃ro. U kun maa wãa mi, ya koo
wurama bɛɛ sɔɔ.
7 I koowo yɛnu gen sɔbu kpa i n dimɔ i n
nɔrumɔ ye ba bɛɛ wɛ̃, domi n weenɛ bu sɔm
kowo win kɔsiaru wɛ̃. I ku ko yɛnu dabinun
sɔbu.
8 Wuu gè sɔɔ i dua, ma ba bɛɛ dam koosia, i
dio ye ba bɛɛ wɛ̃,
9 i barɔbu bɛkio be ba wãa mi, kpa i bu sɔ̃
ma Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.
10 Adama wuu gè sɔɔ i dua ma ba kun bɛɛ
dam koosie, i doo gen yaaraɔ, kpa i nɛɛ,
11 baa ben wuun tua ye ya mani bɛɛn naasɔ,
i bu kparemɔ, kpa bu ka gia ma Gusunɔ u sisi
u bandu swĩi.
12 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔ̃ɔ te sɔɔ, Sodomugia koo
ko kpakaka ka sere wuu ge.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 11:20-24)

13 Yesu maa nɛɛ, nɔni swãarugiiwa wunɛ
Kɔrasɛni, nɔni swãarugiiwa wunɛ Bɛsaida,
domi bà n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka
Sidoni sɔɔ, ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu
sin tɔmbu ba ko n daa gõru gɔsie saa tɛɛbun
di, ba n sõ torom sɔɔ ba n saaki sebua nuku
sankiranun sõ.
14 Yen sõ, siribun sanam sɔɔ, Tiri ka
Sidonigia koo ko kpakaka ka sere bɛɛ.
15 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyɔ kaa suara
sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere
gɔriɔ.
16 Ma u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ, wi u bɛɛ
swaa daki, nɛna u swaa daki, wi u maa bɛɛ
yina, nɛna u yina, wi u maa man yina u maa
wi u man gɔrima yinawa.

Wata ka wɔku ten wuramaru

17 Be wata ka wɔku te, ba wurama ka nuku
dobu, ma ba nɛɛ, Yinni, sere ka wɛrɛkunɔ, nu
sun wiru kpĩiyawa wunɛn yĩsirun sõ.
18 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, na Setam wa ya
wɔrumamɔ wɔllun di nge guru maakinu.
19 N wee, na bɛɛ yiiko wɛ̃ i ka wɛɛ ka nii
ka wɛrɔn dam kpuro taaku, gãanu ganu kun
maa kpɛ̃ nu bɛɛ mɛɛra ko.
20 Adama, i ku gõru dora yèn sõ wɛrɛkunu
nu bɛɛ wiru kpĩiya, i gõru doro yèn sõ ba bɛɛn
yĩsinu yorua wɔllɔ.

Yesun gõru ga dora
(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

21 Saa tia ye sɔɔ, Yesun gõru ga dora too ka
Hunde Dɛɛron dam, ma u nɛɛ, Baaba, wɔllu
ka tem Yinni na nun siara yèn sõ a ka yabu
ye yɛ̃rugibu ka bwisigibu berua ma a ye bibu
sõɔsi. N wã Baaba, domi mɛya n ka nun
naawa wunɛn kĩru sɔɔ.
22 Nɛn Baaba u man baayere wɛ̃. Goo sari
wi u Bii yɛ̃ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa
sari wi u Baaba wi yɛ̃ ma n kun mɔ Bii wi, ka
maa wi Bii wi, u kĩ u Baaba sõɔsi.
23 Ma u sĩira win bwãabun bera gia u bu
sõɔwa be tɔna u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa wìn nɔni
waamɔ ye i waamɔ.
24 Domi na bɛɛ sõɔmɔ Gusunɔn sɔmɔbu ka
sinambu dabira ba kĩa bu wa ye i waamɔ tɛ̃,
ba ǹ maa wa. Ba kĩa bu nɔ ye i nɔɔmɔ tɛ̃, ba ǹ
maa nua.

Samarigii wi u tɔn geeru kua

25 N wee, wooda yɛ̃ro goo u seewa u ka
Yesun laakari mɛɛri ma u nɛɛ, yinni, mba kon
ko n ka wãaru te ta ku ra kpe tubi di.
26 Yesu nùn bikia u nɛɛ, mba ba yorua
wooda sɔɔ. Mba a ra gari mi.
27 U wisa u nɛɛ, "Kaa Gusunɔ wunɛn Yinni
kĩa ka wunɛn gõru kpuro, ka wunɛn bwɛ̃ra
kpuro, ka wunɛn dam kpuro, ka wunɛn
bwisikunu kpuro, kpa a wunɛn tɔnusi kĩa
nge wunɛn tii tii."
28 Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a koowo mɛ,
kaa n wãaru mɔ.
29 Adama durɔ wi, u kĩ u tii gem wɛ̃ ma u
bikia u nɛɛ, wara nɛn tɔnusi.
30 Yesu u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, durɔ goowa
u wee Yerusalɛmun di u dɔɔ Yerikoɔ, ma u
wɔri gbɛnɔbun nɔma sɔɔ. Gbɛnɔ be, ba nùn
swaa di, ba nùn so, ma ba doona ba nùn deri
u wasikiramɔ.
31 N deema ka saabu, yãku kowo goo sarɔ
ka swaa ye. U durɔ wi wa ma u sɛ̃ɛna u doona.
32 Mɛna maa Lefi goo u tura yam mi. U nùn
wa ma u sɛ̃ɛna u doona.
33 Adama Samarigii goo u wuu dɔɔ u tura
win bɔkuɔ. Ye u durɔ wi wa win wɔnwɔnda
nùn mwa.
34 U susi ma u gum ka tam wisi win mɛɛran
bosu sɔɔ ma u su bɔkua. Yen biru u nùn sɔndi
ye u sɔnin wɔllɔ u ka nùn da sɔbun sɔbia yerɔ
ma u nùn nɔɔri.
35 Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka sɔm kowon
sõɔ yirun gobi nɛ, u yi sɔbia yerun wirugii wɛ̃
ma u nɛɛ, a durɔ wi nɔɔrio. À n maa di n mɛni
kera win sõ, kon nun kɔsia nà n wurama.
36 Ma Yesu nɛɛ, tɔmbu ita ye sɔɔ, ben wara
a tamaa u sãa durɔ win tɔnusi wi u wɔri
gbɛnɔbun nɔma sɔɔ mi.
37 U nɛɛ, wi u nùn wɔnwɔndu kua, wiya.
Ma Yesu u nɛɛ, ǹ n mɛn na, a doo kpa a n
mɔ̀ mɛ.

Yesu da Maata ka Maarin mi

38 Sanam mɛ ba wãa swaaɔ u wuu gagu dua
ma kurɔ goo wi ba ra soku Maata u dera u
sɔbia win yɛnuɔ.
39 Kurɔ wi, u wɔnɔ mɔ wi ba ra soku Maari.
Wɔnɔ wi, u sõ Yinnin bɔkuɔ u win gari swaa
daki.
40 Adama Maata u ka doo kobu wasire, ma
u na u nɛɛ, Yinni n ǹ nun gam sãa ye nɛn
wɔnɔ u man sɔma ye derie nɛ turo? A ǹ kaa
de u na u man somi?
41 Yinni u nùn wisa u nɛɛ, Maata, Maata, a
tii gɔngɛrɛ mɔ̀ a tii baasi gãa dabinun sõ.
42 Gãa teenun bukataWa tɔnu u mɔ. Gãa
geena Maari u gɔsa ni ba ǹ nùn mwaarimɔ.

11

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 6:9-13, 7:7-11)

1 Sõɔ teeru Yesu u kanaru mɔ̀ gam gum. Saa
ye u kpa win bwãabun turo u nɛɛ, Yinni kpa a
sun sõɔsi mɛ ba ra kanaru ko, nge mɛ Yohanu
u win bwãabu sõɔsi.
2 Yesu u bu sõɔwa bà n kanaru mɔ̀ ba n da
nɛɛ,
Baaba, a de ba n yɛ̃ ma wuna sãa Dɛɛro.
A na a bandu swĩi.
3 A sun bɛsɛn dĩanu kɛ̃ tõru baatere.
4 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo
domi bɛsɛn tii sa ra wi u sun torari suuru
kue.

A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.
5 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ n tɛ̃ wãa,
bɛɛn turo u n bɔrɔ mɔ, kpa u da win mi wɔ̃ku
suunu sɔɔ u nɛɛ u nùn pɛ̃ɛ ita bɔkuro,
6 domi win kpaasibun turowa gam wee, wi
kun maa gãanu mɔ u nùn wɛ̃.
7 Saa sɔɔn di kpa bɔrɔ wi, u nɛɛ, u ku nùn
baasi, u kɔnnɔ kɛnua kɔ, wi ka win bibu ba
kpĩ. U ǹ maa kpɛ̃ u se u sere nùn pɛ̃ɛ wɛ̃.
8 Yesu u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa ù kun seewe
u nùn wɛ̃ bɔrɔnun sɔ̃, u koo se u nùn wɛ̃ yèn
bukata u mɔ kpuro win baasibun sɔ̃.
9 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i n da bikie, ba koo bɛɛ
wɛ̃. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba
koo bɛɛ kɛnia.
10 Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo nùn
wɛ̃. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo
soomɔ, ba koo yɛ̃ro kɛnia.
11 Bɛɛ sɔɔ, [goon bii ù n nùn pɛ̃ɛ bikia, u koo
wura u nùn kperu wɛ̃?] N kun mɛ ù n swãa
bikia, u koo nùn waa wɛ̃?
12 N kun mɛ ù n sɛ̃ɛru bikia, u koo nùn nia
wɛ̃?
13 Bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu, ma i yɛ̃ nge mɛ ba
ra bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃, bɛɛn Baaba wɔllugii u
ǹ koo be ba nùn kanamɔ Hunde Dɛɛro wɛ̃?

Yesu ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-30, Maaku 3:20-27)

14 Yesu u wɛrɛku gira ge ga tɔnu goo soso
kua. Sanam mɛ wɛrɛku ge, ga doona, soso wi,
u gari gerubu wɔri, ma tɔn wɔru ga biti soora.
15 Adama gaba nɛɛ, wɛrɛkunun sunɔ Bese-
buru, win dama u ka wɛrɛkunu giramɔ.
16 Gaba kĩ bu win laakari mɛɛri, ma ba nùn
bikia u sɔm maamaakigiru ko u ka sɔ̃ɔsi ma
win yiiko ya weewa wɔllun di.
17 Yesu u ben bwisikunu yɛ̃, yera u nɛɛ,
bandu baatere tèn tɔmbu ba tabu mɔ̀ ben tii
tiinɛ sɔɔ, ban te, ta koo kowa bansu kpa ten
yɛnusu su wɔruku.
18 Mɛya maa Setam yà n ka yen tii tabu mɔ̀,
amɔna yen banda koo ka yɔ̃ra. Domi i nɛɛ,
Beseburun dama na ka wɛrɛkunu giramɔ.
19 Nɛ, nà n wɛrɛkunu giramɔ ka Beseburun
dam, waran dama bɛɛn bwãabu ba ka ni
giramɔ. Ben tiiwa ba koo sɔ̃ɔsi ma i tora.
20 Adama ǹ n ka Gusunɔn dam na, na
wɛrɛkunu giramɔ, ka gem ban te Gusunɔ u
swĩi, ta bɛɛ naawa.
21 Sanam mɛ durɔ damgii wi u tabu yãnu
mɔ u win yɛnu kɔ̃su win dukia ko n wãawa
alafia sɔɔ.
22 Adama goo wi u nùn dam kere, ù n na
u nùn wɔri u kamia, u koo win tabu yãnu
kpuro gura ni u naanɛ sãa kpa u win dukia
gabu bɔnu kua.
23 Wi u kun sãa nɛgii u ka man yibɛrɛ tɛɛru
nɛniwa, wi u ku ra maa gãanu mɛnnɛ ka nɛ
sannu, u ra ni yarinasiewa.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Mateu 12:43-45)

24 Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n doona
tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa mi gãanu ku
ra kpi nu n wɛ̃ra yeru kasu nu n bie. Yera nu
ra nɛɛ, nu koo gɔsira nin wãa yerɔ mìn di nu
raa doona.
25 Nu ra wuramɛ kpa nu deema ta kurare
ta sɔnde.
26 Kpa nu da nu ganu nɔɔba yiru kasuma
ni nu ni kɔ̃suru kere, kpa nu du yɛ̃ro sɔɔ nu
n wãa mi. Saa ye, yɛ̃ro win wãa gbiikiru ta
koo sãaya ka sere dãakiru.

Nuku doo geebu

27 Sanam mɛ Yesu u gari gerumɔ mɛsum,
tɔn wɔrun suunu sɔɔn di kurɔ goo u nɔɔgiru
sua u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa wi u wunɛn gura
sua, ma a win bwãa nɔra.
28 Ma Yesu u nɛɛ, n sanɔ a gere, doo
nɔɔrugiba be ba Gusunɔn gari swaa dakimɔ,
ma ba yi nɛnumɔ.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Mateu 12:38-42)

29 Sanam mɛ tɔn wɔru ga mɛnnamɔ yera
Yesu u nɛɛ, tɛ̃n tɔmbu tɔn kɔ̃soba. Ba yĩreru
bikiamɔ adama yĩreru garu maa sari te ba
koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ
Yonasigiru.
30 Domi nge mɛ Yonasi u kua yĩreru
Ninifugibun sɔ̃, mɛya maa Tɔnun Bii, u koo
ko yĩreru tɛ̃n tɔmbun sɔ̃.
31 Siribun sanam sɔɔ Seban tem tɔn kurɔ
sunɔ u koo tɛ̃n tɔmbu seesi u bu taarɛ wɛ̃,
yèn sɔ̃ u na saa tem nɔrun di u ka Salomɔɔn
bwisin gari nɔ. Tɛ̃ n wee, gãanu wãa mini ni
nu Salomɔɔ kere.
32 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu ba koo tɛ̃n
tɔmbu seesi bu bu taarɛ wɛ̃ ye ba ka gɔ̃ru
gɔsia Yonasin waasun sɔ̃. Ma tɛ̃ n wee, gãanu
wãa mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila
(I maa mɛɛrio Mateu 5:15, 6:22-23)

33 Yesu maa nɛɛ, goo ku ra fitila mɛni kpa u
gu bere, ǹ kun mɛ u kaaru wukiri, adama ba
ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba dumɔ ba
n ka yam bururam waamɔ.
34 Wunɛn nɔniya yi wunɛn wasin fitila.
Wunɛn nɔni yì n alafia mɔ, wunɛn wasi
kpurowa yi yam bururam mɔ. Adama yì
kun bwãa do, wunɛn wasi yi ǹ yam bururam
wasi.
35 Yen sɔ̃, a laakari koowo yam bururam
mɛ mu wãa wunɛ sɔɔ mu ku raa ko yam
wɔ̃kuru.
36 Wunɛn wasi kpuro yì n yam dɛɛram mɔ,
ma yin gam kun wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ, yi
kpurowa yi ko n dɛɛre nge sanam mɛ fitila ga
nun yam bururasie ga ballimɔ.

Yesu u Falisiba ka wooda yɛ̃robu

ben toranu sɔ̃ɔwa
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

37 Sanam mɛ Yesu u gari gerua u kpa, Falisi
goo na u nùn kana u da u yaa dibu di win
yɛnuɔ. Ma u da mi, u sina u ka di.
38 Falisi wi, u nùn mɛɛra ka biti ye u ɲ̀ ka
niɛ nge mɛ ben komaru u sere di.
39 Adama Yinni u nɛɛ, bɛɛ Falisiba i ra nɔra
ka gbɛ̃ɛrun biru dɛɛrasie adama bɛɛn sɔɔwɔ i
taki ka nuku kɔ̃suru yiba.
40 Gari bakasu bɛɛ! Wi u wasin tɔɔ kua, n ɲ̀
wiya u maa yin sɔɔ kua?
41 I sãarobu wɛ̃ɛyɔ ye ya wãa gbɛ̃ɛrun
sɔɔwɔ, kpa ye ya tie yu bɛɛ dɛɛra.
42 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn
sɔ̃ i ra bɛɛn karan kpee yi ba ra soku mantu
ka duu, yin wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ̃.
Ka mɛ, i ra gean kobu nɔni sarari, i ɲ̀ maa
Gusunɔ kĩru sɔ̃ɔsimɔ. Yeniwa n weenɛ i ko,
kpa i ku ye ya tie deri.
43 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn
sɔ̃ i ra sin yee gbiikinu kã mɛnnɔ yenɔ, ka
tɔbirinaa tɔn dabinun wuswaaɔ.
44 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ, yèn sɔ̃ i ka
sikinu weenɛ ni goo kun waamɔ, nìn wɔllɔ ba
ra sĩ ba kun ka baaru.
45 Wooda yɛ̃ro goo u nɛɛ, yinni à n gerumɔ
mɛ, ka maa bɛsɛra a wɔmmɔ.
46 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, bɛɛ maa
wooda yɛ̃robu i ko nɔni swãaru wa, domi i
tɔmbu sɔmunu sɔbimɔ ni nu suabu sɛ̃, ma
bɛɛn tii i ku ra ni ture baa ka bɛɛn niki bia.
47 I ko nɔni swãaru wa bɛɛ, yèn sɔ̃ i
Gusunɔn sɔmɔbun sika banimɔ, be bɛɛn
baababa ba go.
48 Nge mɛya i sɔ̃ɔsimɔ ye ba kua, i ɲ̀ maa bu
taarɛ wɛ̃. Domi beya ba Gusunɔn sɔmɔbu go,
ma bɛɛ i ben sika banimɔ.
49 Yeya Gusunɔ u yɛ̃ u ka nɛɛ, wi, u koo
bu Gusunɔn sɔmɔbu ka gɔrobu gɔria. Ba koo
gabu go, ba koo maa gabu nɔni sɔ̃,
50 kpa bu tɛ̃n tɔmbu Gusunɔn sɔmɔ be
kpuron yɛm bikia mɛ mu yari handunian
toren di,
51 saa Abɛlin yɛm di sere ka Sakarin yɛm
wi ba go yãku yeru ka sãa yerun baa sɔɔ. Ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ba koo mu tɛ̃n tɔmbu
bikia.
52 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ wooda yɛ̃robu,
yèn sɔ̃ i yɛ̃run gambo kɛnua. Bɛɛn tii i ɲ̀ due,
i maa yina gabu bu du be ba kĩ.
53 Ye u yara min di, wooda yɛ̃robu ka
Falisiba ba nùn gari dabinu bikikia ka yibɛrɛ
tɛɛru.
54 Ba nùn yɛ̃ri bɛriammɛ gari sɔɔ, kpa gɛɛ yi
ka nùn samba ko.

12

I tii laakari ko ka murafitiru
(I maa mɛɛrio Mateu 10:26-27)

1 Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya mɛnna
sere ba bɔrikianamɔ ma Yesu u gbia u win
bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tii laakari ko ka
Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia ye ya sãa murafitiru.
2 Gãanu sari ni nu wukiri ma nu ɲ̀ koo tera.
Asirin gãanu maa sari ni ba ɲ̀ koo gia.
3 Yen sɔ̃na ye i gerua kpuro yam wɔ̃kurɔ ya
koo nɔɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa gerua
dia sɔɔ soon bɔkuɔ ya koo kpararа gidambisa
wɔllun di.

Wi i ko nasia
(I maa mɛɛrio Mateu 10:28-31)

4 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ be i sãa
nɛn bɔrɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go,
ma yen biru ba ɲ̀ kpɛ̃ bu maa gãanu ganu ko.
5 Na kon bɛɛ sɔ̃ wi n weenɛ i nasia. I nùn
nasio wi u yiiko mɔ u ka kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ wi u
ku ra gbi, ù n go ù n kpa. Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
wiya n weenɛ i nasia.
6 Nge ba ku ra gunɔminu nɔɔbu dɔre faram
yiru ro? Ka mɛ, baa nin teu, Gusunɔ u ku ra
duari.
7 Baa mam bɛɛn wirun seri u yin geeru
yɛ̃. Yen sɔ̃, i ku gãanu nasia domi i gunɔmii
dabinu bɛɛrɛ kere.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

8 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi
u man wura tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u
koo nùn wura wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.
9 Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ,
Tɔnun Bii u koo maa nùn yina wɔllun
gɔradoban wuswaaɔ.
10 Baawure wi u Tɔnun Biin kɔ̃sa gerua, ba
koo nùn suuru kua, adama wi u Hunde Dɛɛro
gari kam gerusi, u ɲ̀ suuru kobu wasi.
11 Bà n ka bɛɛ da mɛnnɔ yenɔ, wirugibu ka
damgibun mi, i ku wururа i n kasu nge mɛ i
ko ka tii yina, ɲ̀ kun mɛ ye i ko gere.
12 Domi Hunde Dɛɛro u koo bɛɛ sɔ̃ɔsi saa ye,
ye n weenɛ i gere.

Gobigii gari bɔkɔ goon gari

13 Goo tɔn wɔru sɔɔn di u Yesu kana u nɛɛ,
u nùn win mɔɔ sɔ̃ɔwɔ u de bu ben tubi bɔnu
ko.
14 Yesu u yɛ̃ro wisa u nɛɛ, wara man kua
siri kowo bɛɛn suunu sɔɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn tubi
bɔnu kowo.
15 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba n ben tii laakari
sãa gem gem ka binɛ baayere, domi dukian
kpãara kun tɔnun wãarun wiru.
16 Ma u bu mɔndu garu kua u nɛɛ, durɔ
gobigii goon gbera dĩanu kua gem gem.
17 Ù bwisika u nɛɛ, mba u koo ko domi u ɲ̀
ayeru mɔ mi u koo win dĩanu doke.
18 U nɛɛ, ye u koo ko wee. U koo win biranu
sura, kpa u kpaanu bani ni nu ni kere, kpa u

win alikama kpuro gure mi ka win dĩa ni nu tie.
19 Kpa u win tii sõ u nɛɛ, wi, u gãa bakanu
mɔ ni nu berua wõɔ dabinun sõ. U koo wɛ̃ra
kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ kpa u n yɛ̃ɛrimɔ.
20 Adama Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, gari
bɔkɔ, wõku teni ba koo nun wunɛn hunde
bikia. Ye u sɔɔru kua mi, weregia ya ko n sãa.
21 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya n ko n sãa ka wi u
dukia taasinamɔ win tiin sõ ma u ɲ̀ dukia mɔ
Gusunɔn mi.

A Gusunɔ naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Mateu 6:25-34)

22 Yen biru Yesu u win bwãabu sõɔwa u
nɛɛ, yenin sõna na bɛɛ sõɔmɔ i ku wurura
bɛɛn wãarun sõ ye i ko i di, ɲ̀ kun mɛ bɛɛn
wasin sõ ye i ko ka yi wukiri.
23 Domi wãaru ta dĩanu kere, wasi maa
yãnu kere.
24 I gbanamgbaanu lasabu koowo. Nu ku
ra duure, nu ku ra maa gɛ̃, nu ɲ̀ beru yeru
mɔ, mɛya nu ɲ̀ maa biraru mɔ, Gusunɔ maa
nu diisiamɔ. I ɲ̀ gunɔsu bɛɛrɛ kere sere mi n
toma?
25 Wara bɛɛ sɔɔ, win wururabun saabu, u
koo kpĩ u win wãarun dɛ̃ɛbu sosi, baa gɔm
soo teeru.
26 I kun kpɛ̃ i gãa piimii nini ko, mban sõna
i wurure ka ye n tie.
27 I biibii mɛɛrio. Ya ku ra sɔmburu ko,
mɛya ya ku ra maa tari. Ka mɛ, na bɛɛ sõɔmɔ,
baa Salomɔɔ ka win yiiko baka, u ɲ̀ buraru
koore nge biibii yen tia.
28 Gusunɔ ù n gberun yakasu buraru wɛ̃
nge mɛ, si su wãa gisɔ, ma sia su koo dõɔ
mwaara, u ɲ̀ koo bɛɛ yãnu sebusia n kere mɛ?
Naanɛ doke piibugibu bɛɛ.
29 I kun ye i ko di, ka ye i ko nɔ tɔnan kaso
mɔ̀, kpa i n wurure yen sõ.
30 Handunian tɔmba ba yeni kpuro kasu,
adama bɛɛn Baaba u yɛ̃ ma i yen bukata mɔ.
31 I kasuo i ka du mi Gusunɔ u bandu swĩi,
yen biru u koo bɛɛ wɛ̃ ye ya tie.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 6:19-21)

32 Yesu maa nɛɛ, a ku nanda yãa gõɔ piibu,
domi n bɛɛn Baaban gõru dua u ka bɛɛ doke
ban te u swĩi sɔɔ.
33 I dɔro ye i mɔ kpa i yen gobi sãarobu kɛ̃. I
tii yansurɔnu kuo ni nu ku ra tɔkɔ ko, ka beru
yeru Gusunɔ wɔllɔ tè sɔɔ dukia ku ra kpe, mi
gbɛnɔ sari wi u koo susi, mi gɛma maa sari ye
ya koo sanku.
34 Domi mi bɛɛn dukia berua, miya bɛɛn
gõru ga ra n woo.

Sɔm kowo be ba swaa mɛɛra

35 Ma Yesu kpam nɛɛ, i de i n sɔɔru sãa i n
kpaka sɛ̃ke pɔraɔ kpa i de bɛɛn fitilanu nu n
sõre.
36 I de i n ka tɔmbu weenɛ be ba ben yinnin
wuramaru mara kurɔ kpaa yerun di, kpa bu
ka nùn kɛnia mii mii sanam mɛ u tunuma u
gambo so.
37-38 Doo nɔɔrugiba sɔm kowo be, bèn
yinni u koo deema ba swaa mɛɛra ù n
tunuma, baa ɲ̀ n wõku suunun na, ɲ̀ kun
mɛ goo gbiikaa yà n sumɔ. Ka geema na bɛɛ
sõɔmɔ, u koo sɔɔru ko kpa u bu sinasia u bu
nɔɔri.
39 I de i n yɛ̃ sãa sãa ma yɛnu yɛ̃ro ù n yɛ̃ saa
ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom se, u ɲ̀ koo de
bu win diru kɔra.
40 Bɛɛ maa, i n sɔɔru sãa domi Tɔnun Bii, u
koo nawa saa ye i ɲ̀ ka nùn yĩiyɔ.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Mateu 24:45-51)

41 Piɛɛ nɛɛ, Yinni bɛsɛra a mɔn te kua? Nge
tɔmbu kpuro.
42 Ma Yinni u nɛɛ, wara yoo laakarigii wi u
naanɛ mɔ. Wiya wi yɛnu yɛ̃ro u koo ko yobun
wirugii u ka bu dĩanu yabua saa ye n weenɛ.
43 Doo nɔɔrugiiwa yoo wi, win yinni ù n
deema u mɔ̀ mɛ, sanam mɛ u tunuma.
44 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, yinni wi, u koo
nùn win dukia kpuro nɔmu bɛria.
45 Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ ma win
yinni u tɛɛmɔ kpa u se u yoo tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu soberu wɔri, kpa u n dimɔ u n
nɔrumɔ, tam mu n nùn goomɔ,
46 win yinni u koo tunuma dɔma te yoo wi,
u ɲ̀ ka nùn yĩiyɔ, ka saa ye u ɲ̀ yɛ̃. U koo nùn
bɔɔri kpiri kpirika kpa u de u bɔnu wa ka
naanɛ sarirugibu sannu.
47 Yoo wi u win yinnin kĩru gia, ma u ɲ̀
gãanu sɔɔru kue, ma u ɲ̀ win kĩru kue, win
sobera ta koo kpɛ̃a.
48 Adama wi u kun gie, ma u kookoosu
kua si su ka sɛɛyasiabu nɛ, win sobera kun
kpɛ̃amɔ. Wi ba gãa dabinu wɛ̃, ba koo nùn gãa
dabinu bikia. Wi ba maa gãa dabinu nɔmu
sɔndia, wiya ba koo bikia n kere.

Yesu ka karanabu na
(I maa mɛɛrio Mateu 10:34-36)

49 Ma Yesu maa nɛɛ, dõɔwa na yɛ̃kam na
handuniaɔ, na kĩwa u n daa yabure.
50 Batɛmu gaa wãa ye na ɲ̀ kon ko na kun
kue. Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ yèn sõ ya ɲ̀ gina
koore.
51 I tamaa na nawa n ka alafia wɛ̃ tem mɛ
sɔɔ? Aawo, na bɛɛ sõɔmɔ, karanaba na ka na.
52 Domi saa tɛ̃n di tɔmbu nɔɔbu bà n wãa
yɛnu teu sɔɔ, ba koo bɔnu ko. Nɔɔsinaa sarira
ko n wãa ita ka yirun suunu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ
yiru ka itan suunu sɔɔ.
53 Baa ka bii ba ɲ̀ nɔɔsinamɔ, mɛro ka bii
wɔndia ba ɲ̀ nɔɔsinamɔ, mɛya maa dwaa
mɛro ka biin kurɔ ba ɲ̀ nɔɔsinamɔ.

Saan yĩrenu
(I maa mɛɛrio Mateu 16:2-3)

54 U kpam tɔn wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì n guru
wiru wa ta seemɔ sɔ̃ɔ duu yerun di, i ra gere
yande i nɛɛ, gura wee, mɛya n da maa ko.
55 I n maa wa woo ga mɔ̀ saa sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm
dwarun di, i ra nɛɛ, yam mu koo swĩa. Mɛya
n da maa ko.
56 Murafiti bɛɛ, i wɔllu ka tem yĩrenun
tubusianu yɛ̃. Amɔna i ɲ ka saa yenin
tubusianu yɛ̃.

Garin wii goberu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:25-26)

57 Ma Yesu kpam nɛɛ, mban sɔ̃na i ku ra
bɛɛn tii bwisikue i ka wa ye n dɛnde.
58 Sanam mɛ wunɛn yibɛrɛ u ka nun dɔɔ
siri yerɔ, a nùn suuru kanɔ swaa mi, kpa a wa
a yari, kpa u ku ka nun da siri kowon mi, kpa
siri kowo u ku nun sandamu nɔmu sɔndia,
kpa sandamu u ku nun doke pirisɔm sɔɔ.
59 Na nun sɔ̃ɔmɔ a ɲ yarimɔ a kun kɔsie ye
ba nun bure. Baa yen faram, a ɲ derimɔ.

13

À kun gɔ̃ru gɔsie kaa gbi

1 Saa ye sɔɔ, tɔmbu gaba na ba Yesu saaria
ye n daa Galilegibu deema be Pilati u dera ba
go sanam mɛ ba Gusunɔ yãkuru kuammɛ.
2 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i tamaa Galilegii
beni ba toranu mɔ n kere Galilegii be ba tie
yèn sɔ̃ ba wahala wa mɛn bweseru?
3 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì kun gɔ̃ru
gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be.
4 Nge tɔmbu wɔkura nɔɔbu ka ita ye, be
Siloen dii wɔrukira wɔri ta go, i tamaa
ba Yerusalɛmun tɔn be ba tie kpuro taarɛ
kerewa?
5 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì kun gɔ̃ru
gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be.

Figien dãru te ta ku ra binu ma

6 U maa bu mɔn teni kua u nɛɛ, durɔ goo u
dãru mɔ te ba ra soku figie te ba duura win
dãa gbaarɔ. U na u ka ten binu kasu u sɔri,
ma u ɲ wa.
7 U win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee yen
wɔ̃ɔ itawa mi, nà n dãa ten marum kasum na,
na ku ra wa. A te buro. Mban sɔ̃na ta ayeru
dimɔ kam.
8 Sɔm kowo wi, u win yinni wisa u nɛɛ, a te
derio gina wɔ̃ɔ geni sɔɔ, kon ten nuurɔ gbe n
ka sikerena, kpa n taaki doke.
9 Sɔrɔkudo gasɔku ta koo binu ma. Tà kun
mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kurɔ goo bɛkia

tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ

10 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu u Gusunɔn
garin keu sɔ̃ɔsimɔ mɛnnɔ yeru garu sɔɔ.
11 N wee kurɔ goo maa wãa mi, wi
wɛrɛkunu nu kua barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu
ka itan di. U ra n yãarewa, u ku ra kpĩ u tii
dɛmia baa fiiko.
12 Ye Yesu u nùn wa ma u nùn soka u nɛɛ,
kurɔ wunɛ a bɛkurawa mi.
13 Ma u nùn nɔma sɔndi. Yande u tii dɛmia
ma u Gusunɔ siaram wɔri.
14 Adama mɛnnɔ yerun wirugii u mɔru
bara yèn sɔ̃ Yesu u goo bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ, ma u tɔn wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia
wãa yè sɔɔ i ko sɔmburu ko. I na ye sɔɔ, bu ka
bɛɛ bɛkia, n ɲ mɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
15 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, murafiti bɛɛ, bɛɛn
baawure u ku ra win naa ɲ kun mɛ win
kɛtɛku sɔsie gu da gu nim nɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ?
16 Kurɔ wi maa Aburahamun bwesera.
Wee, Setam nùn bɔkua saa wɔ̃ɔ wɔkura
nɔɔbu ka itan di. N ɲ weenɛ bu nùn kusia tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔ̃ɔ?
17 Sanam mɛ u yeni gerumɔ, sekura win
wɛrɔbu kpuro mwa, ma tɔn wɔru ga nuku
dobu mɔ̀ sɔm maamaakiginu kpuron sɔ̃ ni u
mɔ̀.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

18 U kpam nɛɛ, mba Gusunɔn bandu ta ka
weenɛ. Mba na kon ka tu weesina.
19 Ta ka mutaadin bima weenɛ, ye goo u
sua u kɔ̃ win gbaaru sɔɔ. Ma ya kpia ya kua
dãru, ma gunɔsu su sina ten kãasi wɔllɔ.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:33)

20 U kpam nɛɛ, mba na kon ka Gusunɔn
bandu weesina.
21 Ta ka pɛ̃ɛ seeyatia weenɛ ye kurɔ goo u
sua u doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ ma mɛ
kpuro mu seewa mu kukua.

Kɔnnɔ ge ga ɲ yasu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:13-14, 21-23)

22 Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu
bukianamɔ ma u Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ
u ka dɔɔ Yerusalɛmu gia.
23 Goo u nùn bikia u nɛɛ, yinni, tɔmbu fiiko
tɔnawa ba koo faaba wa?
U bu wisa u nɛɛ,
24 i kookari koowo i ka du saa kɔnnɔ ge ga
ɲ yasun di. Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, dabira ta koo
swaa kasu tu ka du, ta ɲ maa kpɛ̃.
25 Sanam mɛ yɛnu yɛ̃ro u koo ra se u win
yɛnu kɛnɛ, kpa bɛɛ be i wãa tɔɔwɔ i n gambo
soomɔ i n nùn kanamɔ u bɛɛ kɛnia, u koo nɛɛ,
u ɲ yɛ̃ mìn di i na.
26 Saa yera i ko i nɛɛ, i di i nɔra win
wuswaaɔ, u maa Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsi
bɛɛn wuun swɛɛɔ.
27 Sanam mɛya u koo bɛɛ sɔ̃ u nɛɛ, u ɲ yɛ̃
mìn di i na, i doonɔ win min di, bɛɛ kpuro bɛɛ
be i kɔ̃sa mɔ̀.

28 Miya i ko swĩ kpa i nəma wiru səndi
sanam mɛ i ko Aburahamu ka Isaki ka
Yakəbu ka Gusunən səməbu kpuro wa win
bandu səə, kpa bɛɛ i deema ba bɛɛ kõə təəwə.
29 Gaba koo na sõə yari yeru ka sõə duu
yerun di, sõə yɛ̃sa ka sõə yɛ̃san di, kpa bu sina
bu di win bandu səə.
30 Wee dãakoba wãa be ba koo ko gbiikobu,
gbiikoba maa wãa be ba koo ko dãakobu.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:37-39)

31 Saa ye səə, Falisi gabu ba na ba nɛɛ, a
doonə minin di domi Herodu u kĩ u nun go.
32 U bu sõəwa u nɛɛ, i doo i sɛmu ge sõ, n
wee na wɛrɛkunu giramə, na təmbu bɛkiamə
gisə ka sia, sõə itaseru na kon nɛn səmburu
dakura.
33 Adama na ɩ̀ kon ko na kun wãa sanum
səə gisə ka sia ka sin teeru, domi n ɩ̀ koorə
Gusunən səmə u kam ko gam gum, ma n kun
mə Yerusalɛmuə.
34 Yen biru u nɛɛ, Yerusalɛmu Yerusalɛmu,
wunɛ wi a ra Gusunən səməbu go, kpa a
bu kpenu kasuku be ba nun gəriama, nən
nyewa na kĩa n wunɛn bibu mɛnna nge mɛ
goo mɛro ya ra yen binu mɛnnɛ yen kasa səə,
ma a ɩ̀ wure.
35 N wee, ba koo nun wunɛn yɛnu deria,
adama na nun sõəmə, a ɩ̀ maa man wasi sere
a ka nɛɛ, na sãawa domarugii wi u sisi ka
Yinnin yĩsiru.

14

Yesu u barə goo bɛkia

1 Tõə wɛ̃rarugiru garu səə Yesu dua
Falisiban wirugii goon yɛnuə u ka di. Ma
ba nùn laakari sãa.
2 N wee durə goo wìn wasi yi məsa u yõ
Yesun wuswaaə.
3 Ma Yesu u wooda yɛ̃robu ka Falisiba bikia
u nɛɛ, n weenɛ bu tənu bɛkia tõə wɛ̃rarugiru
səə? Nge n ɩ̀ weenɛ.
4 Ba maari. Yera u barə wi tii gawe u nùn
bɛkia ma u dera u doona.
5 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn wara, win
bii ɩ̀ kun mɛ win naa yà n dəkə wəri tõə
wɛ̃rarugiru səə, u ɩ̀ koo ye wuna fuuku.
6 Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weenɛ a sina

dim soku yerə

7 Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge
maa wi, ba sin yee bɛɛrɛginu gəsimə, u bu
məndu kua u nɛɛ,
8 sanam mɛ ba nun soka kurə kpaa yerə, a
ku sina sin yee bɛɛrɛgirə. Sərəkudo ba koo ra
goo soku wi u nun bɛɛrɛ kere.
9 Ma wi u bɛɛ kpuro soka u koo na u nɛɛ,
a durə wi sin yee te wɛ̃ɛyə. Saa yera sekura
koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukirə.
10 Adama sanam mɛ ba nun dim soka, a
doo a sina sin yee birukirə, kpa wi u nun
soka ù n tunuma u nɛɛ, a seewo nɛn bərə a
na wuswaaə. Saa ye, n ko n sãa bɛɛrɛ baka
wunɛ səə be kpuron wuswaaə be ba sõ ka
wunɛ sannu.
11 Ka geema baawure wi u tii sua wəllə, ba
koo nùn kawa. Baawure wi u maa tii kawa,
ba koo nùn sua wəllə.
12 U maa wi u nùn dim soka sõəwa u nɛɛ,
sanam mɛ a təmbu yaa dibu ɩ̀ kun mɛ tõə
bakaru soka, a ku wunɛn bərəba soku, ɩ̀ kun
mɛ wunɛn maabu, ɩ̀ kun mɛ wunɛn dusibu,
ɩ̀ kun mɛ wunɛn beruse gobigibu, kpa ben
tii bu ku raa nun soku bu ka nun kəsia.
13 Adama sanam mɛ a təmbu dim kana, a
sãarobu sokuo ka alebugibu ka kõri barəbu
ka wõkobu.
14 Kaa ko doo nəərugii yèn sõ ba ɩ̀ mə bu ka
nun kəsia. Kaa wunɛn kəsiaru wa Gusunən
min di sanam mɛ ba koo geegibu seeya gərin
di.

Dim bakam gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:1-10)

15 Ye be ba dimə ka Yesu sannu, ben turo
u gari yi nua ma u nɛɛ, doo nəərugiiwa wi u
koo di ban te Gusunə u swĩi səə.
16 Ma Yesu nùn wisa u nɛɛ, durə goo u dim
bakam səəru kua ma u tən dabiru soka.
17 Ye dim saa ya tura u win səm kowo gəra
tən ben baawuren mi bu na domi yaa dibu
kpuro səəru kpeera.
18 Adama be kpuro ba suuru kana ba nɛɛ,
ba ɩ̀ fɛɛ wasi bu na. Gbiikoo nɛɛ, wi, u gberu
dwa, tilasiwa u ka da u te wa.
19 Kpao maa nɛɛ, wi, u nɛɛ dwa wasi yiru
yiru yen nəəbu, ma u koo den ka yi səmburu
ko u wa.
20 Kpao kpam nɛɛ, tɛ̃ gera wi, u kurə sua.
Yen sõna wi, u ɩ̀ kpɛ̃ u na.
21 Səm kowo wi, u gəsira u ka be kpuron
suuru kana bi da u win yinni sõəwa. Yera
yinni win məru seewa ma u win səm kowo
sõəwa u nɛɛ, a doo fuuku wuun batuma ka
gen swɛɛ səə a ka sãarobu na ka alebugibu ka
wõkobu ka kõri barəbu.
22 Ma səm kowo wi, u nɛɛ, yinni, ye a man
yiire mi, na ye kua. Wee, ayera maa tie.
23 Ma yinni wi, u nɛɛ, a swɛɛ swĩiyə ka
karan goonu a təmbu duusiama ka kankansi,
kpa nɛn yɛnu gu yibu.
24 Domi geema na gerumə, baa tən ben
turo kun maa nɛn dĩanu dendamə, be, be na
gbia na soka.

Ye tənu koo ko

u ka ko Yesun bõə
(I maa mɛɛrio Mateu 10:37-38)

25 Tən wəru guna ya swaa mò ba sĩimə ka
Yesu sannu, ma u sĩira u bu sõəwa u nɛɛ,

26 goo ù n kĩ u man swĩi, ma u ɲ̀ man kĩɛ
n kere win baa ka win mɛro ka win kurɔ ka
win bibu ka win maabu ka wɔnɔbu ka win
sesubu ka mam win tiin wãaru, u ɲ̀ kpɛ̃ u ko
nɛn bɔ̃ɔ.
27 Baawure wi u kun win tiin dãa
bunanaru sue, u ka nɛn yira swĩi, u ɲ̀ kpɛ̃
u ko nɛn bɔ̃ɔ.
28 Nge wara bɛɛ sɔɔ ù n kĩ u diru bani, u ɲ̀
koo gina sina u dooru ko u wa win gobi yì n
tura u ka tu wiru go.
29 Ma n kun mɛ, ù n kpɛɛkpɛɛku sura, ma
u kpana u dakura, be ba gu waamɔ kpuro ba
koo nùn yaakoru ko,
30 kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana torua, ma u
kpana u ye dakura.
31 Nge sunɔ wara ù n seewa ka tabu
kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) u ka
tabu ko ka win sunɔsi goo wi u tabu kowobu
mɔ nɔrɔbun suba yɛndu (20.000), u ɲ̀ koo
gina sina u mɛɛri u wa ù n dam mɔ u ka taa
bi ko?
32 U n wa u ɲ̀ kpɛ̃, sanam mɛ wini kun
tunumam kpa, u koo nùn sɔmɔbu gɔria bu
nùn bikia ye u koo mɔɔru mwa bu ku maa ka
tabu ko.
33 Yen sõna bɛɛn baawure wi u kun deri
kpuro ye u mɔ, u ɲ̀ kpɛ̃ u ko nɛn bɔ̃ɔ.

Bɔru te ta nɔɔ gu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:13, Maaku 9:50)

34 Ma Yesu maa nɛɛ, bɔru * gãa geena,
adama bɔru tà n nɔɔ gu, mba ba koo maa ka
tu dorasia.
35 Ba ɲ̀ maa ka tu bukata gaa mɔ̀ gberɔ baa
taaki wɔllɔ bu ka tem kõsisia. Ba ra kubewa
tɔɔwɔ. Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

15

Yãa te ta kõɔra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Mateu 18:12-14)

1 Gbere mwaɔbu ka kõsan kowobu kpuro
ba susi Yesun mi bu ka win gari nɔ.
2 Ma Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba wɔkinu
wɔri ba nɛɛ, durɔ wini u ka kõsan kowobu
mɛnnamɔ ma u ka bu dimɔ sannu.
3 Yera u bu mɔn teni kua u nɛɛ,
4 wara bɛɛ sɔɔ, ù n yãanu wunɔbu (100) mɔ,
ma teera nùn kõɔrari, u ɲ̀ koo wunɔbu tia sari
yeni deri gbaburɔ kpa u tu kasum da sere u
ka tu dɔba.
5 Saa ye u tu dɔba, u koo tu seru sɔndi ka
nuku dobu.
6 U n tunuma yɛnuɔ u koo win bɔrɔba ka
win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku
dobu koowo, domi na nɛn yãaru dɔba te ta
raa kõɔra.
7 Na bɛɛ sõɔmɔ, mɛya wɔrukobun nuku
dobu bu ko n kpã toro turon sõ wi u gõru
gɔsia n kere geegibu wunɔbu tia sari be ba
kun gõru gɔsiabun bukata mɔ.

Gobi yi yi kõɔra yi maa waara

8 Yesu maa nɛɛ, nge kurɔ wara, ù n sii
geesun gobi wasi wɔkuru mɔ, ma yin tia
kõɔra, u ɲ̀ koo fitila mɛni kpa u diru kura u
ka ye kasu ka laakari sere u ka wa.
9 U n wa, u koo win bɔrɔba ka win
berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku
dobu koowo, domi na nɛn gobi yi yi raa kõɔra
wa.
10 Nge mɛya na bɛɛ sõɔmɔ, nuku dobu wãa
Gusunɔn gɔradoban wuswaaɔ toro turon sõ
wi u gõru gɔsia.

Bii wi u kõɔra u maa waara

11 U kpam nɛɛ, durɔ goo wãa u bii tɔn
durɔbu yiru mɔ.
12 Wi u yãkabu bo u ben tundo sõɔwa u nɛɛ
u nùn win dukian bɔnu wɛ̃ ye ya ko n sãa
wigia. Ma ben baa u bu win dukia bɔnu kua.
13 Sõɔ mɛɛrun biru yãkabu wi, u mɛnna
kpuro ye u mɔ, ma u ka wuu doona ge ga
toma. Miya u win dukia ye kpuro di ka daa
bɛrɛtɛkɛ.
14 Sanam mɛ u kpuro di ye u mɔ, gõɔ bakara
dua tem mɛ sɔɔ, ma u wɔri yãaru sɔɔ.
15 U da u win tii wuu migii goo wɛ̃ ma yɛ̃ro
ka nùn da gberɔ u ka win kurusɔnu kõsu.
16 U kĩa u tii debia ka dĩa kokosu si ku-
rusɔnu dimɔ, adama goo kun nùn wɛ̃.
17 Sanam mɛ win laakari wurama u nɛɛ,
nɛn baaban sɔm kowobu kpuro ba dĩanu mɔ
nu yiba, ma nɛ wee mini na gbimɔ ka gõɔru.
18 Na kon se kpa n da nɛn baaban mi n nùn
sõ n nɛɛ, na nùn torari, na maa Gusunɔ torari.
19 Yen sõ, u ku man soku win bii. U man
koowo win sɔm kowo.
20 U seewa ma u doona win baan mi gia.
Saa yèn di u toma, win baa nùn wa ma
wɔnwɔnda nùn mwa. U duka da u nùn gaba
ka nuku dobu, u nùn tɔbura ka kĩru.
21 Bii wi, u nɛɛ, baaba, na nun torari, na
maa Gusunɔ torari. Yen sõ, a ku maa man
soku wunɛn bii.
22 Adama tundo wi, u win yobu sõɔwa u
nɛɛ, i kumbooro tama fuuku ge ga buram bo,
kpa i nùn sebusia. I nùn taabu wɛ̃ɛyɔ u doke,
ka maa baranu.
23 I doo i naa kpɛma ye suama, ye ya gum
mɔ, kpa i ye go. Su di kpa su tõɔ bakaru ko ka
nuku dobu.
24 Domi nɛn bii wi, n sãare u raa gu, ma u
wurama wãaru sõɔ. U raa kõɔra ma u waara.
Ma ba nuku dobu wɔri.
25 N deema bii yeruma u woo gberɔ. Saa
ye u wee, ye u yɛnu turuku kua, u gãasu ka
yaabu nɔɔmɔ.
26 U yobun turo soka u bikia mba n kua.

* **14:34** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini, ta sãawa nge bɔɔ swãaru. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

27 Yoo wi, u nɛɛ, wunɛn wɔnɔwa u wɔma,
yera bɛɛn tundo u naa kpɛma ye go ye ya gum
mɔ yèn sɔ̃ u nùn wa alafia sɔɔ.
28 Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u ɲ̀ kĩ
u du yɛnuɔ. Ma tundo u yarima u ka nùn
kɔkiri.
29 Yera u tundo wisa u nɛɛ, a mɛɛrio wɔ̃ɔ
dabi tèn di na nun sãamɔ. Na ɲ̀ wunɛn wooda
gaa sarare, ma baa boo buu, a ɲ̀ man kɛ̃ɛre n
ka nuku dobu ko ka nɛn bɔrɔba.
30 Adama sanam mɛ wunɛn bii wi, u
tunuma, wi u wunɛn dukia di ka kurɔ
tanɔbu, win sɔ̃na a naa kpɛma ye go.
31 Yera tundo nɛɛ, wunɛ nɛn bii
baadommawa a ka man wãa, ye na maa mɔ
kpuro, wunɛgia.
32 Adama n weenɛ su nuku dobu ko kpa su
yɛ̃ɛri yèn sɔ̃ wunɛn wɔnɔ wini n sãare u raa
gu, ma u wurama wãaru sɔɔ. U raa kɔ̃ɔra, u
maa waara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

1 Yesu u bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ
gobigii goo wãa. U sɔm kowo mɔ wi u win
yɛnu nɔmu sɔndia. Yera ba sɔm kowo wi
kɔrumɔtɔnu kua ba nɛɛ u win yinnin dukia
sankumɔ.
2 Ma yinni wi, u nùn soka u nɛɛ, mba na
nɔɔmɔ ba gerumɔ wunɛn sɔ̃. A man sɔ̃ɔwɔ
nge mɛ a wunɛn sɔmburu koosina, domi a ɲ̀
maa kpɛ̃ a ko nɛn sɔm kowo.
3 Sɔm kowo wi, u tii bikia u nɛɛ, mba u koo
ko. Wee, win yinni u nùn yaramɔ win yɛnun
sɔmburun di. U ɲ̀ dam mɔ u ka wuku, u ɲ̀
maa sekuru kpɛ̃ u bara ko.
4 Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nùn
mwa ben yɛnuɔ sanam mɛ ba nùn sɔmburu
yara.
5 Yera u win yinnin dibugii baawure
sokusia ma u gbiikoo bikia u nɛɛ, nyewa a
nɛn yinnin dibu nɛni.
6 U wisa u nɛɛ, gum yĩirutiru wunɔbu (100).
U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u win tireru suo u sina
fuuku kpa u yore weeraakuru.
7 Ma u kpam goo bikia u nɛɛ, wunɛ, nyewa
a nɛni. U wisa u nɛɛ, alikama sakaku
wunɔbu. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u win tireru suo
kpa u yore wɛnɛ.
8 Sɔm kowo naanɛ sarirugii win yinni
u nɛɛ, bwisigiin tiiwa. Ma Yesu u nɛɛ,
handuniagibu ba bwisi mɔ ben wãasinaa sɔɔ
n kere yam bururamgibu.
9 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i bɔrɔba kasuo ka
handunian dukia, kpa bu ra bɛɛ mwa wãa
yenu sɔɔ ni nu ku ra kpe, sanam mɛ dukia ye,
ya kpa.
10 Wi u naanɛ mɔ gãa piiminu sɔɔ, u maa
naanɛ mɔ gãa bakanu sɔɔ. Wi u kɔ̃sa mɔ̀ gãa
piiminu sɔɔ, u maa kɔ̃sa mɔ̀ gãa bakanu sɔɔ.
11 Yen sɔ̃, ì kun naanɛ mɔ handunia yen
dukia sɔɔ, wara koo bɛɛ dukia gea nɔmu
sɔndia.
12 I kun maa naanɛ mɔ goon gãanu sɔɔ,
wara koo bɛɛ wɛ̃ ye n sãa bɛɛgia.
13 Sɔm kowo kun kpɛ̃ u yinnibu yiru sã.
Domi u koo turo tusi kpa u turo kĩa, ɲ̀ kun
mɛ, u koo turo tii wɛ̃, kpa u turo gem. I ɲ̀ kpɛ̃
i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sã sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua
(I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12)

14 Falisiba be ba gobin kĩru mɔ, ba ye kpuro
swaa daki ma ba Yesu nɔɔ swiikinu mɔ̀.
15 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa be ba
tii gem wɛ̃ɛmɔ tɔmbun wuswaaɔ, adama
Gusunɔ u bɛɛn gɔ̃rusu yɛ̃. Domi ye ba
siaramɔ tɔmbun mi gãa kɔ̃suna Gusunɔn
wuswaaɔ.
16 Sere ka Yohanun saa, wooda ka Gusunɔn
sɔmɔbu ba wãa. Saa sanam mɛn di, ba
bandun gari kparamɔ te Gusunɔ u swĩi, ma
baawure u kookari mɔ̀ u ka du ka dam.
17 Woodan gari piikon sankirabu sɛ̃, n kere
wɔllu ka tem kpeebu.
18 Baawure wi u win kurɔ yina, ma u kpao
sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa
kurɔ sua wìn durɔ nùn yina, yɛ̃ro sakararu
kuawa.

Gobigii ka Lasaa

19 Ma Yesu kpam nɛɛ, durɔ dukiagii goo
raa wãa, wi u ra n yabe nɔnigiru sebua te
ta wesibu wã, ma baadomma win mi, tɔ̃ɔ
bakara.
20 Sãaro goo raa maa wãa, wi ba sokumɔ
Lasaa. U booboosu barɔ, u ra n kpĩwa
dukiagii win yɛnu kɔnnɔwɔ.
21 Domi u kĩ u tii debia ka dĩa buri yi yi
wɔrumamɔ saa gobigii win tabulu wɔllun
di. Bɔ̃nu ra mam nɛ nu n win booboo si
dabirimɔ.
22 Sãaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba
nùn sua ba ka da gɔriɔ mi Aburahamu u wãa.
Dukiagii wi, u maa gu, ma ba nùn sika.
23 U wãa nɔni swãaru sɔɔ gɔriɔ, ma u nɔni
sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburahamun bɔkuɔ.
24 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, baaba Aburahamu, a
nɛn wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u win
niki bian sɛ̃ru doke nim sɔɔ, kpa u nɛn yara
yɛmiasia, domi na nɔni swãa bakaru waamɔ
dɔ̃ɔ yara yeni sɔɔ.
25 Aburahamu u nɛɛ, nɛn bii, a yaayo ma a
wunɛn gãa geenu wa wunɛn wãarun sanam,
mɛya maa Lasaa u gãa kɔ̃sunu wa. Tɛ̃ mini
win nukura yɛm, wunɛ maa a nɔni swãaru
waamɔ.
26 Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga
wãa bɛsɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kĩ bu sara

minin di bu da bɛɛn mi gia, ba ɩ̀ kpɛ̃. Mɛya goo kun maa kpɛ̃ u na mini bɛɛn min di.
27 Dukiagii wi, u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, na nun kanamə, baaba, a Lasaa gərio nɛn baan yɛnuə,
28 domi na wənəbu nəəbu mə mi, kpa u bu yenin seeda diiya bu ku raa ka nɛ aye tɔ̃yagii te səə.
29 Aburahamu u nɛɛ, ba Məwisi ka Gusunən səməbun tirenu mə, bu nigia nəəwə.
30 Ma u nɛɛ, aawo baaba Aburahamu, goo ù n da ben mi gərin di, ba koo gɔ̃ru gəsia.
31 Ma Aburahamu nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, bà kun Məwisi ka Gusunən səməbugia nua, ba ɩ̀ naanɛ dokemə baa goo ù n seewa gərin di.

17

Torarun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

1 Yesu u win bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ, n ɩ̀ koo ko kɔ̃san yɛ̃ri yi kun due, adama nəni swãarugiiwa wìn min di yi dua.
2 N sanə bu nùn nɛɛru (400) gbinisi win wɔ̃irə, kpa bu nùn kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku səə, n kere ù n be ba gɛma minin turo kɔ̃san yina bɛria.
3 I tii laakari ko.
Wunɛn tənusi ù n tora, a nùn gerusio. Yen biru ù n gɔ̃ru gəsia, a nùn suuru kuo.
4 Baa ù n nun tora nən nəəba yiru sɔ̃ə teeru, ma nən nəəba yiru ye, u naamə u tuuba mɔ̀, a nùn suuru kuo.

Naanɛ dokebu

5 Gərobu ba Yinni sɔ̃əwa ba nɛɛ, a bɛsɛn naanɛ dokebu sosio.
6 Ma Yinni u nɛɛ, baa bɛɛn naanɛ dokebu bù n nɛ nge dĩa bima, ma i dãa teni sɔ̃əwa tu wukuro tu tii gira nim wɔ̃ku səə, ta koo maa bɛɛ mɛm nəəwa.

Sɔm kowon wii kpɩ̃ibu

7 Yesu maa nɛɛ, bɛɛn goo ù n yoo mə wi u wukumə, ɩ̀ kun mɛ u nɛɛ kparamə, u koo nùn sɔ̃ ù n wuma yɛnuə u nɛɛ, u na tɛ̃ u sina u di?
8 Aawo, u koo nùn sɔ̃wa u nɛɛ, u nùn dĩanu səəru kuo, u win yaberu sebe kpa u nùn nəəri, sere u ka di u nə. Yen biruwa yoo win tii u koo maa di kpa u nə.
9 U koo yoo wi siara yèn sɔ̃ u kua ye u nùn yiire?
10 Aawo, mɛya maa bɛɛ ì n kpuro kua ye ba bɛɛ yiire, i yande nɛɛ, i sãawa yobu. I gesi kua ye n weenɛ i ko.

Yesu təmbu wəkuru bɛkia

11 Sanam mɛ Yesu u dəə Yerusalɛmu gia, u kpa Samari ka Galilen baa səə.
12 Sanam mɛ u duə wuu gagu səə, təmbu wəkuru be ba bara disigiru mə ba nùn sennə da ma ba yɔ̃ra n dɛsire.
13 Ba nəəgiru sua ba nɛɛ, yinni Yesu, a bɛsɛn wənwəndu waawo.
14 Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo bu ben tii yãku kowobu sɔ̃əsi.
Sanam mɛ ba dəə, n wee ba bɛkura ba dɛɛra.
15 Ben turo, ye u wa ma u bɛkura, u gəsirama u Gusunə siara ka nəəgiru.
16 U kpuna Yesun wuswaaə u nùn siara. Samarigiiwa durə wi.
17 Yesu nɛɛ, n ɩ̀ be wəku te kpurowa ba bɛkura? Nəəba nnɛ be ba tie, mana ba wãa.
18 Səə wini turowa u wurama u ka Gusunə siara?
19 Ma u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a seewo a doona, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.

Ban te Gusunə u koo swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 24:23-28, 37-41)

20 Falisiba ba nùn bikia dəma te Gusunə u koo bandu swĩi kpa ba n ka yɛ̃. Yera u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunən bandu ta ɩ̀ sisi nge mɛ ba koo ka tu wa.
21 Ba ɩ̀ gerumə bu nɛɛ, i wa te wee mini, nge te wee miənə. Domi n wee, Gusunə u bandu swĩi bɛɛn suunu səə.
22 Ma u bwãa be sɔ̃əwa u nɛɛ, sanam sisi mɛ̀ səə i ko n kĩ i Tənun Biin tɔ̃ə teeru wa, adama i ɩ̀ tu wasi.
23 Ba koo bɛɛ sɔ̃, i mɛɛrio mini ɩ̀ kun mɛ miənə. I ku ka duki da mi.
24 Ka geema nge mɛ guru maakinu ra balli wəllun goo teerun di sere ka tensim mi, nge mɛya Tənun Bii u ko n sãa win tɔ̃ə te səə.
25 Adama gbiikaa, u ɩ̀ koo ko u kun nəni sɔ̃ɔre gem gem kpa tɛ̃n təmbu bu nùn yina.
26 Ye n kua Nəwɛn sanam səə, n koo maa ko Tənun Biin sanam səə.
27 Təmba dimə, ba nərumə, ba suanamə, ba durəbu ka kurəbu kɛ̃ɛnamə sere n ka girari dəma te Nəwɛ u goo dua. Ma nim yibura na ta be kpuro kam koosia.
28 Mɛya n koo maa ko nge Lətun saa. Təmba dimə, ba nərumə ba dwemə ba dəramə, ba dĩanu duurumə, ba dia banimə.
29 Adama dəma te Lətu u yara Sodomun di, guri dɔ̃əgia ka sɔ̃ə bisu ya na wəllun di ya be kpuro kam koosia.
30 Mɛya n ko n maa sãa tɔ̃ə te Tənun Bii u koo kurama.
31 Tɔ̃ə te səə, wi u wãa win dii tɛɛra wəllə ma win yãnu wãa dirə, u ku raa du u nu sua. Wi u maa wãa gberə, u ku raa gəsirama yɛnuə.
32 I Lətun kurə yaayo.
33 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru, u koo tu bia, adama wi u win wãaru yina, wiya u ko n tu mə.
34 Ka geema, wɔ̃ku te, təmbu yiru ba ko n kpĩ kpin yee teeru səə, ba koo turo sua kpa bu turo deri.
35 Kurəbu yiru ba ko n nammə sannu, ba koo turo sua kpa bu turo deri. [
36 Durəbu yiru ba ko n wãa gberə, ba koo turo sua kpa bu turo deri.]

37 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ, ma
giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi gora wãa miya
yaberekunu nu koo mɛnna.

18

Gəmini ka siri kowon gari

1 Yesu u bu məɔn teni kua u ka bu sɔ̃əsi ma
n weenɛ ba n da n kanaru mɔ̀ wɛ̃rabu sari.
2 U nɛɛ, siri kowo goo wãa wuu maro gagu
sɔɔ, wi u ɲ̀ Gusunə nasie, u ɲ̀ maa goon bɛɛrɛ
yɛ̃.
3 Wuu teu ge sɔɔ, gəmini goo maa wãa mi.
U ra nɛ win mi, u nɛɛ, u bu sirio wi ka win
yibɛrɛ.
4 U yina n tɛ. Adama yen biru u bwisika u
nɛɛ, baa mɛ na ɲ̀ Gusunə nasie, ma na ɲ̀ goon
bɛɛrɛ yɛ̃,
5 ka mɛ, yèn sɔ̃ gəmini wini u man bande,
kon bu siria ka win yibɛrɛ, kpa u ku maa man
baasi.
6 Yinni u nɛɛ, i nəəwə ye siri kowo kɔ̃so wi,
u gerua.
7 Kaa sere gere Gusunə? U ɲ̀ koo win tiin
təmbu siria be ba nùn wuri koosimə bururu
ka yoka? U koo tɛ u sere bu nəəri?
8 Na bɛɛ sɔ̃əmə u koo bu siria ka sɛndaru.
Ka mɛ, sanam mɛ Tənun Bii u koo na u koo
naanɛ dokebu deema tem mɛ sɔɔ?

Falisi ka gbere mwaən

kanaru

9 U kpam məɔn teni kua təmbu gabun sɔ̃ be
ba tii mɛɛra geegibu, ma ba gabu gɛma.
10 U nɛɛ, təmbu yiru ba dua sãa yerə bu
ka kanaru ko. Turo sãawa Falisi, turo maa
gbere mwaə.
11 Falisi wi, u yɔ̃ u kanaru mɔ̀ u win tiin
gari mɔ̀ u nɛɛ, Gusunə na nun siara yèn sɔ̃
na ɲ̀ sãa nge be ba tie, be ba sãa taki diobu
ka kɔ̃san kowobu ka sakara kowobu ka mam
gbere mwaə nge durə wini.
12 Na ra nəə bəke nən yiru alusuma tia
sɔɔ. Na ra maa nɛn məru kpuron wəkuru
baateren wəllə tia wɛ̃.
13 Gbere mwaə wi, u yɔ̃ra n dɛsire, u ɲ̀
kãka u win nəni sue wəllə, ma u tii bəkua u
nɛɛ, Gusunə, na sãawa toro, a nɛn wənwəndu
waawo.
14 Na bɛɛ sɔ̃əmə gbere mwaə wiya u gem wa
Gusunən wuswaaə u ka wa yɛnuə n kere win
beruse. Domi baawure wi u tii sua wəllə ba
koo nùn kawa. Wi u maa tii kawa ba koo nùn
sua wəllə.

Yesu bibu kanaru kua

(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

15 Ba ka bibu naamə Yesun mi baa ka bii
wɛ̃ɛnə u ka nu nəmu səndi. Adama ye win
bwãabu ba ye wa ba bu gerusi.
16 Ma Yesu u bibu soka win mi u nɛɛ, i
de bibu bu na nɛn mi, i ku bu yinari, domi
Gusunə u bandu swĩi təmbun sɔ̃ be ba ka bu
weenɛ.
17 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃əmə, baawure wi u
kun ban te Gusunə u swĩi wure nge mɛ bii
u ra win məwəbu wure, u ɲ̀ kpɛ̃ u n sãa ban
tegii.

Gobigii goon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

18 Wirugii goo u Yesu bikia u nɛɛ, yinni, a
sãawa tən geo. Mba na kon ko n ka wãaru te
ta ku ra kpe wa.
19 Yesu nɛɛ, mban sɔ̃na a man sokumə geo.
Goo sari wi u sãa geo ma n kun mə Gusunə
turo.
20 A wooda yɛ̃ ye ya gerumə ya nɛɛ, “i ku
sakararu ko, i ku tənu go, i ku gbɛni, i ku
seeda weesugia di, i bɛɛn tundo ka mɛro
bɛɛrɛ wɛ̃.”
21 Ma durə wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na
wiru kpĩiyɛ saa nɛn aluwaasirun di.
22 Ye Yesu u yeni nua u kpa, u kpam nɛɛ, gãa
teena nu nun tie. A dəro kpuro ye a mə, kpa
a sãarobu yen gobi bənu kua, kaa n dukia mə
wəllə. Yen biru a na a man swĩi.
23 Ye durə wi, u yeni nua win nukura
sankira, domi dukia bakagiiwa.
24 Ye Yesu u nùn mɛɛra u nɛɛ, ka geema n ka
dukiagibu sɛ̃wa bu ka ban te Gusunə u swĩi
wura.
25 Domi dukiagii u ka ban te wura, yen sɛ̃sə
ga kpã ga kere yooyoo gu du yaburan wɛ̃rə gu
yari.
26 Be ba nùn swaa daki ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
wara koo kpĩ u faaba wa.
27 Yesu u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ye tənu kpanɛ,
Gusunə kun ye kpanɛ.
28 Piɛɛ u nɛɛ, n wee sa deri kpuro ye sa mə,
sa nun swĩi.
29 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔ̃əmə,
goo sari wi u win yɛnu deri ban te Gusunə
u swĩin sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ win kurə ɲ̀ kun mɛ win
maabu ka win wənəbu ɲ̀ kun mɛ win mɛro
ka win tundo ɲ̀ kun mɛ win bibu,
30 kpa u kun wa u mwɛ saa yeni sɔə n kere
ye u deri, ka kpam wãaru te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gəə ka win seebun

gari mɔ̀ nən itase

(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

31 Yesu u wəkura yiru ye soka win mi ma
u nɛɛ, n wee sa Yerusalɛmu dəə. Ye Gusunən
səməba yorua Tənun Biin sɔ̃ kpuro, ya koo
koora.
32 Domi ba koo nùn tən tukobu nəmu
səndia bu nùn yaakoru ko, bu nùn nəni sɔ̃,
kpa bu nùn yãatam sie.
33 Bà n maa nùn so ba kpa ba koo nùn go,
kpa u se gərin di sɔ̃ə itase.

34 Adama bwãa be, ba ɲ̀ gãanu tuba gari yi
sɔɔ. N bu wini ye u ka yã. Gari yi kun bu
yeeri.

Yesu u wɔ̃ko bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

35 Nge mɛ Yesu u Yeriko duɔ, wɔ̃ko goo u sɔ̃
swaa nɔɔwɔ u bara mɔ̀.
36 Ye u tɔn wɔrun damu nua ga sarɔ, yera u
bikia mba n kua.
37 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yesu
Nasarɛtigiiwa u sarɔ.
38 Ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yesu Dafidin
sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
39 Be ba sĩimɔ wuswaaɔ ba nùn gerusi bu
ka nùn marisia. Adama u wure u gbãra n
kere yellu u nɛɛ, Dafidin sikadobu, a nɛn
wɔnwɔndu waawo.
40 Yesu u yɔ̃ra ma u nɛɛ, bu ka nùn na. Ye
wɔ̃ko wi, u tunuma Yesu nùn bikia u nɛɛ,
41 mba a kĩ n nun kua.
U nɛɛ, Yinni, na kĩ n yam wawa.
42 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yam
waawo, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.
43 Yande u yam wa, ma u Yesu swĩi u
Gusunɔ siaramɔ. Sanam mɛ tɔn wɔru ge
kpuro, ba ye wa ma ba Gusunɔ saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

1 Yesu u dua wuu ge ba mɔ̀ Yerikoɔ, u gu
bukianɛ.
2 Miya durɔ gobigii goo u wãa wi ba mɔ̀
Sakeu wi u sãa gbere mwaɔbun wirugii.
3 U kĩ u Yesu wa, adama u ɲ̀ kpĩa tɔn wɔrun
sɔ̃ yèn sɔ̃ wi, tɔn kpiribuwa.
4 Yera u duka da wuswaaɔ ma u yɔɔwa dãa
te ba mɔ̀ sikamɔren wɔllɔ u ka nùn wan sɔ̃,
domi u yɛ̃ ma miya u koo ka doona.
5 Saa ye Yesu u tura yam mi, u nɔni seeya
ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Sakeu a sarama
kpaaka, domi wunɛn yɛnuɔra na kon sɔbia
gisɔ.
6 Sakeu sarama ka sɛndaru ma u Yesu dam
koosia ka nuku dobu.
7 Ye tɔmba ye wa, be kpuro ba wɔki ba nɛɛ,
u da u sɔbia kɔ̃san kowon yɛnuɔ.
8 Sakeu u seewa u yɔ̃ra Yinnin wuswaaɔ
u nɛɛ, n wee Yinni na nɛn dukian bɔnu
sãarobu wɛ̃ɛmɔ. Nà n maa goo gãanu wɔrari
ka taki na nùn yen nɔn nnɛ wesiamɔ.
9 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ faaba
dua yɛnu ge sɔɔ yèn sɔ̃ winin tii maa sãa
Aburahamun bweseru.
10 Domi Tɔnun Bii u nawa u ka kasu be ba
kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Nge mɛ sɔm kowoba ka gobi
mɛro kua
(I maa mɛɛrio Mateu 25:14-30)

11 Sanam mɛ tɔmba yeni swaa daki, u kpam
mɔndu kua yèn sɔ̃ u Yerusalɛmu turuku kua
ma ba tamaa Gusunɔ u koo bandu swĩiwa
yande.
12 Yera u nɛɛ, sina bii goo u bandu dibu da
n toma tem gam gia, kpa u wurama yen biru.
13 U sere doona u wɔkuru soka win yobu
sɔɔ, ma u ben baawure gobi bɛkɛ gɛɛ wɛ̃ u nɛɛ,
bu de gobi yi, yi ma sere u ka wurama.
14 Win temgibu ba nùn tusa ma ba nɔɔ tia
kua ba tɔmbu gɔra bu nɛɛ, ba ɲ̀ kĩ durɔ wi, u
bandu di ben temɔ.
15 Sanam mɛ u wuma ye u ban te diima, u
yoo be soka win mi be u raa gobi wɛ̃, kpa u
ka wa nge mɛ baawuren gobi nùn marua.
16 Gbiikoo na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi, yi
mara wɔkuru.
17 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã yoo geo. Yèn sɔ̃
a kua naanɛgii gãa piiminu sɔɔ, na nun kua
wuu marosu wɔkurun wirugii.
18 Yiruse na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi, yi
mara nɔɔbu.
19 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ maa, na nun
kua wuu marosu nɔɔbun wirugii.
20 Kpao na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi wee yi
na berua kĩasu sɔɔ.
21 Domi na wunɛn bɛrum mɔ yèn sɔ̃ a sãa
tɔn sɛ̃sɔgii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a gɛ̃
mi a kun duure.
22 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nun siriwa
wunɛn gari sɔɔn di, yoo kam. A yɛ̃ ma na sãa
tɔn sɛ̃sɔgii, na ra sue ye na kun yii, kpa n gɛ̃
mi na kun duure.
23 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ɲ̀ goo nɛn gobi
yi wɛ̃ u ka gobi mɛro ko, kpa n nɛnyam mwa
ka are sanam mɛ na wɔma.
24 Ma be ba wãa mi, u bu sɔ̃ɔwa bu gobi yi
mɔɔ bu wɔkurugii wi wɛ̃.
25 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni, u wɔkuru mɔ
kɔ.
26 U nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u mɔ, win mɔru
sɔɔra ba koo nùn sosia. Wi u kun maa mɔ,
fiiko ye u mam mɔ ba koo nùn mwaari.
27 Yen biru i ka nɛn yibɛrɛba na mini be
ba kun kĩ n bandu di kpa i bu sakiri nɛn
wuswaaɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Yohanu 12:12-19)

28 Ye Yesu yeni gerua u kpa, u win swaa
mwa u bu gbiiya Yerusalɛmu gia.
29 Sanam mɛ u Bɛtefagi ka Betani turuku
kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin
guuru, u tɔmbu yiru gɔra win bwãabu sɔɔ
30 u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wãa ben
wuswaaɔ mi. Bà n dua ba koo kɛtɛku buu
wa ga sɔri ge goo kun sɔnire. U nɛɛ, bu gu
sɔsiama bu ka na.
31 Goo ù n bu bikia mban sɔ̃na ba gu
sɔsiamɔ, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

32 Be u gɔra ba doona, ma ba yabu baayere
deema nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
33 Ye ba kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ, gen yinniba
nɛɛ, mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ.
34 Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.
35 Ma ba ka Yesu kɛtɛku buu ge naawa. Ba
ben yãnu tɛria gen wɔllɔ ma ba Yesu sɔndi.
36 Ye u dɔɔ, mɛya tɔmba ben yãnu tɛriamɔ
swaa sɔɔ.
37 Sanam mɛ u Yerusalɛmu turuku kua
Olifin guurun swaan bɔkuɔ, win bwãabu
kpuro ba nɔɔgiru sua ba Gusunɔ siaramɔ ka
nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ̃ ye
ba wa.
38 Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win
yĩsiru domaru kuo, alafia ya n wãa wɔllɔ, kpa
yiiko ya n wãa wɔwɔlleɔ.
39 Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔɔn di
ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni a wunɛn bwãa be
marisio.
40 U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa beni
bà n mari, kpenu koo gbãra.

Yesu Yerusalɛmu swĩiya

41 Sanam mɛ Yesu u Yerusalɛmu turuku
kua, ye u ye wa yera u swĩi wɔri yen sɔ̃,
42 u nɛɛ, wunɛ Yerusalɛmu à n daa tɛ̃ yɛ̃
ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa gisɔ!
Adama wee, ya nun kukue.
43 Sanam koo nun naawa mɛ̀ sɔɔ wunɛn
yibɛrɛba ba koo nun tarusi, kpa bu nun
kooro bure bu nun sɛ̃kenɛ beri berika
kpuron di.
44 Ba koo nun nam, wunɛ ka wunɛn bibu
be ba wãa wunɛn suunu sɔɔ. Ba ɲ derimɔ
kpenu nu sɔnna wunɛ sɔɔ, yèn sɔ̃ a ɲ tuba saa
ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

45 Yesu dua sãa yerɔ ma u kia dɔrobu giram
wɔri.
46 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba yorua, "Nɛn diru
ta ko n sãawa kanarun diru." Adama bɛɛ i tu
kua gbɛnɔbun wãa yeru.
47 Baadomma u ra n Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ. Yera yãku kowo
tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ka Yuuban
wirugibu ba kĩ bu nùn gɔ.
48 Adama ba ɲ yɛ̃ nge mɛ ba koo koosina,
domi tɔmbu kpurowa ba nùn swaa daki ma
n bu maamaaki sãa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

1 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ Yesu u Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, ma u Labaari gean
waasu mɔ̀, yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ka Yuuban guro gurobu ba kurama.
2 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ wooda yerà a ka yeni
mɔ̀. Wara u nun yen yiiko wɛ̃.
3 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa, na kon bɛɛ gari
gɛɛ bikia, kpa i man sɔ̃.
4 Man diya Yohanu u wooda wa u ka tɔmbu
batɛmu kua. Tɔnun min di? Nge wɔllun di.
5 Adama ba geruna ba nɛɛ, sà n gerua
wɔllun diya, u koo nɛɛ, mban sɔ̃na sa ɲ nùn
naanɛ doke.
6 Sà n maa nɛɛ, tɔnun min di, tɔmbu kpuro
ba koo sun kpenu kasuku domi baawure u
Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.
7 Yera ba wisa ba nɛɛ, sa ɲ yɛ̃ man diya.
8 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa, na ɲ
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yiiko ye na ka yeni mɔ̀.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

9 Yen biru u tɔmbu mɔn teni kua u nɛɛ,
durɔ goo u resɛm gbaaru kua u dãnu duura
ma u kɔ̃sobu kasu u bu ye nɔmu bɛria, ma u
wuu da n ka tɛ.
10 Sanam mɛ saa ya tura u sɔmɔ gɔra kɔ̃so
ben mi, bu ka nùn wɛ̃ɛma ye n sãa wigia.
Kɔ̃so be, ba nùn so, ba nùn gira nɔm dira.
11 U kpam kpao gɔra. Ba nùn so, ba nùn yaa
kasiki, ba gira nɔm dira.
12 U kpam itase gɔra. Ba nùn mɛɛra kua ma
ba nùn gira.
13 Gbaa yɛ̃ro wi, u nɛɛ, mba kon ko tɛ̃. Kon
den nɛn tiin bii kĩnasi bu gɔriawa. Sɔrɔkudo
ba koo nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Adama ye kɔ̃so be, ba nùn wa, ba geruna
ba nɛɛ, wiya sãa tubi dio, su nùn gɔ, kpa gbaa
te, tu ko bɛsɛgiru.
15 Ma ba nùn yara gbaa ten biruɔ, ba nùn
gɔ.
Tɛ̃ mba gbaa yɛ̃ro wi, u koo bu kua.
16 U koo na u bu kpeerasia, kpa u win gbaa
te kɔ̃so kpaobu nɔmu bɛria.
Sanam mɛ tɔn be ba nùn swaa daki ba ye
nua, yera ba nɛɛ, su ku wa mɛ.
17 Adama Yesu u bu nɔni kɔ̃ u ka da ma u
nɛɛ, mba gari yin tubusianu yi ba yorua ba
nɛɛ, "Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani
gɔmburun dam."
18 Baawure wi u kpee te wɔri, ta koo nùn
bɔɔku, wi ta maa wɔri, ta koo nùn namwa
muku muku.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

19 Saa tia ye sɔɔ, yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ba kasu bu Yesu mwa, domi
ba tuba ma ben sɔ̃na u mɔn te kua. Adama
ba tɔn wɔru nasie.
20 Ba Yesun laakari mɔ kpuro sɔɔ. Ma ba
tɔn samba kowobu gɔra win mi, be ba sãare
geegibu bu ka nùn mwa win gari gɛɛ sɔɔ, kpa
bu nùn tem yɛ̃ro nɔmu beria.

21 Tɔn be, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni sa yɛ̃
ma wunɛn gari ka wunɛn sɔ̃ɔsira sãa dee dee,
a ku ra maa kĩru gem wɛ̃, a Gusunɔn swaa
sɔ̃ɔsimɔwa gem sɔɔ.
22 N weenɛ su tem yɛ̃ro wɔ̃ɔ gobi wɛ̃? Nge
su ku wɛ̃.
23 Ye Yesu u ben bwisiku kɔ̃sunu wa, yera
u nɛɛ,
24 i man gobi sɔ̃ɔsima. Ma ba nùn yi wɛ̃. Ma
u nɛɛ, waran foto ka yĩrera mi.
Ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
25 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na, i tem
yɛ̃ro wɛ̃ɛyɔ ye n sãa tem yɛ̃rogia, kpa i Gusunɔ
wɛ̃ ye n sãa Gusunɔgia.
26 Ma ba kpana bu nùn nɔma turi win gari
sɔɔn di tɔmbun wuswaaɔ. Yera ba ka win
wisibu biti kua, ma ba ben nɔɔ mari.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

27 Sadusiba be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ,
ben gabu ba nùn susi ma ba bikia ba nɛɛ,
28 yinni, n wee ye Mɔwisi u sun yorua. U
nɛɛ, "Goon bɛɛrɛ̀ ù n gu u kurɔ deri, ma u kun
ka kurɔ wi bii mara, u koo kpĩ u nùn tubi di,
kpa u ka win bɛɛrɛ̀ bweseru waawa."
29 Nge mɛna, tundo turosibu nɔɔba yiru
gaba raa wãa. Gbiikoo u kurɔ sua ma u gu,
u ǹ ka kurɔ wi bii mɔ.
30-31 Yiruse ka itase ba nùn sua gɔminiru.
Mɛya n kua sere be nɔɔba yiru ye, ba ka gu.
Ba ǹ bii mara.
32 Kurɔ wi, u ra gu.
33 Gɔribun seebun sanam ben weren
kurɔwa u ko n sãa. Domi be nɔɔba yiru ye
kpurowa ba nùn gia kurɔ.
34 Yesu u bu wisa u nɛɛ, handunia yen
tɔmba ba kurɔbu ka durɔbu suamɔ,
35 adama sibu be ba ko n bɔnu mɔ sian
wãaru ka gɔribun seebu sɔɔ, ba ǹ kurɔbu ka
durɔbu suamɔ.
36 Ba ko n ka wɔllun gɔradoba weenɛwa
ba ǹ maa gbimɔ. Ba ko n sãa Gusunɔn bibu
domi ba bu seeya gɔrin di.
37 Mɔwisin tii u sɔ̃ɔsi sãa sãa ma gɔriba
koo se, ye u Gusunɔ soka u nɛɛwa, "Gusunɔ
Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka
Yakɔbun Yinni" awĩi dɔ̃ɔgii yin gari sɔɔ.
38 Gusunɔ kun sãa gɔribun Yinni. U sãawa
wasobugii, domi win mi kpuro ba sãawa
wasobu.
39 Gabu wooda yɛ̃robu sɔɔ ba nɛɛ, yinni,
wunɛn gari yi, yi dɛnde.
40 Ba ǹ maa kãka ba nùn gãanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

41 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, amɔna ba koo
ka kpĩ bu nɛɛ, Kirisi sãawa Dafidin bii.
42 Domi Dafidin tii u gerua Womusun
tireru sɔɔ u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sinɔ
nɛn nɔm geuɔ,
43 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
44 Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n
maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

45 Sanam mɛ tɔn dabira nùn swaa daki, u
win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
46 i tii laakari ko ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ
ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba tɔbirinaa kĩ
batuma sɔɔ, ba sin yee gbiikinu kasu mɛnnɔ
yenɔ ka aye bɛɛrɛginu dim soku yerɔ.
47 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ, ma ba kana
dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo bu
taarɛ wɛ̃ n kpã.

21

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Maaku 12:41-44)

1 Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba
gobi kpɛ̃ɛmɔ sãa yerun kpakororu sɔɔ mi ba
ra gobi doke.
2 U maa kurɔ gɔmini sãaro goo wa u gobi
piiminu yiru kpɛ̃ɛmɔ mi.
3 Ma u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gɔmini
sãaro wi, u kpɛ̃ɛ n be kpuro kere be ba tie.
4 Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔɔ yera
ba wuna ba doke, adama win yãaru sɔɔ u
kpuro kpɛ̃ɛ ye u ka tii kɔ̃su.

Yesu u sãa yerun

kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

5 Gaba gerumɔ ma sãa yeru ta buraru mɔ ta
wã ten kpee buranu ka kɛ̃ɛ ni ba Gusunɔ wɛ̃n
sɔ̃. Yera Yesu u nɛɛ,
6 sanam sisi mɛ̀ sɔɔ ye i waamɔ mini kpuro
yen gaan kpera kun ko n wãa ten tensim
wɔllɔ. Ni kpurowa nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

7 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, ǹ n mɛn na,
domma yeni ya koo tunuma. Yĩre terà ta koo
gbi tu kookoo si sɔ̃ɔsi.
8 Yesu u nɛɛ, i laakari koowo, i ku de bu bɛɛ
nɔni wɔ̃ke. Domi dabira koo na ka nɛn yĩsiru,
kpa ba n gerumɔ ba n mɔ̀, saa ya turuku kua,
beya ba sãa Kirisi wi. Adama i ku bu swĩi.
9 I n tabun damu nɔɔmɔ ka nɔɔsinaa sariru,
i ku nanda. Domi yera n ko n gbi n tunuma,
adama n ǹ kpee te mi gina.
10 Yera u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bwesenu
koo seesina, sinamba koo maa seesina.

11 Tem yĩiri bakabu ko n wãa ka baranu ka
gɔ̃ɔru, gam ka gam. Maamaaki bɛrumgii ka
yĩre bakanu nu ko n wãa wɔllɔ.
12 Adama yabu ye kpuro yu sere koora ba
koo bɛɛ mwa bu bɛɛ nɔni sɔ̃. Ba koo bɛɛ
siri kowobu nɔmu sɔndia mɛnnɔ yenɔ, ba
koo bɛɛ pirisɔm doke, kpa bu ka bɛɛ da sina
bokobu ka tem yɛ̃robun kɔnnɔsɔ nɛn yĩsirun
sɔ̃.
13 Yera n koo bɛɛ ayeru wɛ̃ i ka seeda di.
14 I de i n yɛ̃ ma n ń bɛɛn bwisikunu i ko ka
tii yina.
15 Domi kon de i gari gere ka bwisi yi bɛɛn
yibɛrɛba kpuro ba ń kpɛ̃ bu yina, ń kun mɛ
bu siki.
16 Bɛɛn mɔwɔbu mam, ka bɛɛn maabu ka
bɛɛn wɔnɔbu ka bɛɛn dusibu ka bɛɛn bɔrɔba,
ba koo bɛɛ bu nɔmu sɔndia kpa bu dabiru go
bɛɛ sɔɔ.
17 Baawure koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ̃.
18 Adama baa bɛɛn wirun sera kun borimɔ.
19 Bɛɛn tɛmanabun saabu bɛɛn hunde ya
koo faaba wa.

Yerusalɛmun kpeerabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

20 Ma Yesu maa nɛɛ, dɔma te i wa tabu
kowoba Yerusalɛmu tarusi, i n yɛ̃ ma yen
kpeerasiabu turuku kuawa.
21 Sanam mɛ, be ba wãa Yudeaɔ, bu su-
uwo guunu wɔllu gia. Be ba maa wãa
Yerusalɛmun suunu sɔɔ bu yario, be ba maa
wãa gberɔ bu ku wura wuuɔ.
22 Domi saa yeya mɔru kɔsiarun sanam,
kpuro yu ka koora ye ba yorua Gusunɔn gari
sɔɔ.
23 Gurigibu ka tɔn kurɔ be ba bibu bɔm
kɛ̃mɔ saa ye sɔɔ, ba koo nɔni swãaru wa.
Domi nuku sankira bakanu ko n wãa tem sɔɔ,
ka maa mɔru baka bu ka tɔn be sɛɛyasia.
24 Ba koo bu sɔ̃siri ka takobi, kpa bu bu
yoru mwa tem baama. Bwese tukunu koo
maa Yerusalɛmu taaku sere nin saa yu ka
turi.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

25 Yesu kpam nɛɛ, yĩrenu ko nu n wãa sɔ̃ɔ ka
suru ka kperi sɔɔ. Tem sɔɔ, nɔni swãa bakara
koo bwesenu deema kpa nu biti soora nim
wɔ̃ku ka nim kurenun wurenun sɔ̃.
26 Nandabu koo tɔmbu wasikira bà n mara
ye n koo koora handunia sɔɔ, domi wɔllun
dam mu koo yĩiri.
27 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama
guru wiru sɔɔ, ka dam bakam ka yiiko.
28 Yeni yà n naabu torua, i yɔ̃rɔ sɔnwɔ kpa i
bɛɛn wiru seeya yèn sɔ̃ bɛɛn yakiabu turuku
kua.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie
ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

29 Ma u bu garin weenasii kua u nɛɛ, i dãa
te ba mɔ̀ figie mɛɛrio ka dãnu kpuro.
30 Nù n kpararu torua, bɛɛn tii ì n mɛɛra, i
yɛ̃ ma yande tomburura ta turuku kooma.
31 Nge mɛya bɛɛ maa, ì n yabu ye wa ya
wee, i n yɛ̃ ma n turuku kuawa Gusunɔ u ka
bandu swĩi.
32 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa yenin tɔmbu
gabu ba ń gbimɔ yabu ye kpuro yu ka koora.
33 Wɔllu ka tem mu koo doona, adama nɛn
gari kun doonɔ.

I tii laakari ko

34 Ma Yesu kpam nɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ, kpa i
ku ra ko laakari sariba dibu ka nɔrubun sɔ̃ ka
handunian wururabu, kpa tɔ̃ɔ te, tu ku bɛɛ
suaru wɔri nge yina.
35 Domi ta koo baawure deema wi u wãa
tem mɛ kpuro sɔɔ.
36 Yen sɔ̃, i n swaa mɛɛra kpa i n kanaru mɔ̀
saa baayere, kpa i dam wa i ka kisira kpuro
ye n koo nan di, kpa i ka kpĩ i yɔ̃ra Tɔnun Biin
wuswaaɔ.
37 Bururu baatere Yesu ra Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsiwa sãa yerɔ, yoka kpa u da u kpuna
Olifin guuru wɔllɔ.
38 N n kua bururu tɔmbu kpuro ba ra nɛwa
win mi sãa yerɔ bu ka win gari swaa daki.

22

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru,
te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua.
2 Yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu
ba bwisi bɛrinamɔ bu ka Yesu go domi ba tɔn
wɔrun bɛrum mɔ.

Yudasi u kĩ u Yesu

wirugibu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

3 Yera Setam ya dua Yudasin gɔ̃ruɔ wi ba
sokumɔ Isikariɔtu. U sãawa bwãabu wɔkura
yiru yen turo.
4 Ma u da u nɔɔ tia kua ka yãku kowo
tɔnwerobu ka sãa yerun kɔ̃sobun wirugibu
u ka bu Yesu nɔmu sɔndia.
5 Ben nukura dora ma ba wesiana bu ka
nùn gobi kɛ̃.
6 U wura, ma u swaa kasu u ka bu Yesu
nɔmu sɔndia saa ye n weenɛ kpa tɔn wɔru ga
kun yɛ̃.

Yesun sɔɔru

Gɔɔ sarɑribun yɑɑ dibun sɔ̃
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 26:17-25, Mɑɑku 14:12-21, Yohɑnu 13:21-30)

7 Pɛ̃ɛ ye bɑ kun seeyɑtiɑ doken tɔ̃ru tè sɔɔ bɑ rɑ Gɔɔ sɑrɑribun yɑ̃ɑnu gɔ, tɑ tunumɑ.
8 Mɑ Yesu u Piɛɛ kɑ Yohɑnu gɔrɑ u nɛɛ, i doo i Gɔɔ sɑrɑribun tɔ̃ɔ bɑkɑrun sɔɔru ko su kɑ te di.
9 Bɑ nùn bikiɑ bɑ nɛɛ, mɑnɑ u kĩ bu ten sɔɔru ko.
10 U bu wisɑ u nɛɛ, n wee, ì n wuu duɑ i kpɑ i ko kɑ durɔ goo yinnɑ u nim tooru sɔɔwɑ. I nùn swĩiyɔ yɛnu mi u duɑ,
11 kpɑ i yɛnu gɛn yɛ̃ro sɔ̃ i nɛɛ, yinni nɛɛ, diru mɑnɑ u koo be Gɔɔ sɑrɑribun tɔ̃ɔ bɑkɑru di kɑ win bwɑ̃ɑbu.
12 Yɛ̃ro u koo bɛɛ gidɑmbisɑ bɑkɑ sɔ̃ɔsi ye bɑ sɔnwɑ. Miyɑ i ko sɔɔru ko.
13 Bɑ doonɑ mɑ bɑ bɑɑyere deemɑ nge mɛ u rɑɑ bu sɔ̃ɔwɑ, mɑ bɑ Gɔɔ sɑrɑribun tɔ̃ɔ bɑkɑrun sɔɔru kuɑ.

Yinnin dĩɑ domɑruginu
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 26:26-30, Mɑɑku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

14 Sɑɑ yɑ turɑ, mɑ Yesu u sinɑ u kɑ di kɑ win gɔrobu sɑnnu.
15 Mɑ u nɛɛ, nɑ kĩɑ gem gem n Gɔɔ sɑrɑribun tɔ̃ɔ bɑkɑ teni di kɑ bɛɛ sɑnnu n sere nɔni sɔ̃ɔrɑ.
16 Nɑ bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mɑ nɑ ń mɑɑ te dimɔ sere tu kɑ koorɑ bɑn te Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
17 Yerɑ u nɔrɑ suɑ u Gusunɔ siɑrɑ mɑ u nɛɛ, i tɑm nɔrɑ ye mɔɔ i nɔ bɛɛ kpuro.
18 Nɑ bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, sɑɑ tɛ̃n di nɑ ń mɑɑ tɑm mɛni nɔrumɔ sere Gusunɔ u kɑ bɑndu swĩi.
19 Yen biru u pɛ̃ɛ suɑ. Ye u Gusunɔ siɑrɑ u kpɑ, u ye mururɑ u bu wɛ̃ u nɛɛ, yeniwɑ nɛn wɑsi [yi bɑ wɛ̃ bɛɛn sɔ̃. I n dɑ yeni ko i n kɑ mɑn yɑɑye.
20 Ye bɑ dim kpɑ, u mɑɑ nɔrɑ suɑ u bu wɛ̃ u nɛɛ, nɔrɑ yeniwɑ nɔɔ mwɛɛ kpɑɑru te bɑ sire kɑ nɛn yɛm mɛ mu yɑri bɛɛn sɔ̃.]
21 Adɑmɑ n wee, wi u koo mɑn dɔmɛ, win nɔmu gɑ wɑ̃ɑ gbɛ̃ɛrɔ kɑ nɛguu sɑnnu.
22 Tɔnun Bii u doonɔ nge mɛ Gusunɔ u yi, adɑmɑ nɔni swɑ̃ɑrugiiwɑ wi u koo nùn dɔmɛ.
23 Mɑ bɑ bikiɑnɑɑ torɑ, wɑrɑ u koo yen bweseru ko ben suunu sɔɔ.

Tɔnwerorun sikirinɔ

24 Mɑ sikirinɔ gɑ kpɑm seewɑ Yesun bwɑ̃ɑbun suunu sɔɔ, bɑ bikiɑnɑmɔ ben wi u koo ko tɔnwero.
25 Yesu u bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, handuniɑ min sinɑmbɑ bɑ ben tɔmbu dɑm dɔremɔ, kɑ mɛ, bɑ bu sokumɔ gɛɑn kowobu.
26 Adɑmɑ i ku de n sɑ̃ɑ mɛ bɛɛn mi. I de bɛɛ kpuron tɔnwero u n sɑ̃ɑ nge bɛɛ kpuron yɑ̃kɑbu, kpɑ wi u sɑ̃ɑ wirugii u n sɑ̃ɑ nge sɔmɔ.
27 Wɑrɑ kere, wi u dimɔ? Nge wi u kɑ dĩɑnu nɑɑmɔ. N ń wi u dimɔ? Wee, nɑ wɑ̃ɑ bɛɛn suunu sɔɔ nge sɔmɔ.
28 Bɛɛ i kɑ mɑn tɛmɑnɑ nɛn lɑɑkɑri mɛɛribun sɑɑ sɔɔ.
29 Yen sɔ̃nɑ nge mɛ nɛn Bɑɑbɑ u mɑn bɑndu yiiyɑ, mɛyɑ nɑ mɑɑ bɛɛ ɑyeru yiiye,
30 i kɑ di i nɔ kɑ nɛ sɑnnu nɛn bɑndu sɔɔ, kpɑ i n sɔ̃ sinɑ kitɑnu wɔllɔ i kɑ Isirelibɑn bwesenu wɔkurɑ yiru siri.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 26:31-35, Mɑɑku 14:27-31, Yohɑnu 13:36-38)

31 Mɑ Yinni u nɛɛ, Simɔɔ Simɔɔ, Setɑm yɑ sɑɑ wɑ yu kɑ bɛɛ sɑrɑ nge ɑlikɑmɑ.
32 Adɑmɑ nɑ kɑnɑru kuɑ wunɛn sɔ̃ kpɑ wunɛn nɑɑnɛ dokebu bu ku kɑ kpe. Sɑnɑm mɛ ɑ gɔsirɑmɑ nɛn mi, ɑ wunɛn berusebu dɑm kɛ̃ɛyɔ.
33 Piɛɛ nɛɛ, Yinni nɑ sɔɔru kpɑ n kɑ nun dɑ pirisɔm sɔɔ kɑ gɔɔ sɔɔ.
34 Mɑ Yesu u nɛɛ, Piɛɛ nɑ nun sɔ̃ɔmɔ, gisɔ goo dɔɔ gu sere swĩ kɑɑ mɑn siki nɔn itɑ ɑ nɛɛ, ɑ ń mɑn yɛ̃.

Yɑnsurɔru kɑ bɔɔ

wuu dɑɑtiru kɑ tɑkobi

35 U kpɑm bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, sɑnɑm mɛ nɑ bɛɛ gɔrɑ yɑnsurɔru kɑ bɔɔ wuu dɑɑtiru kɑ bɑrɑnu sɑri, i gɑ̃ɑnu biɑ? Bɑ nɛɛ, ɑɑwo, sɑ ń gɑ̃ɑnu bie.
36 Mɑ u nɛɛ, to tɛ̃, wi u yɑnsurɔru mɔ u tu suo, mɛyɑ mɑɑ wi u bɔɔ wuu dɑɑtiru mɔ. Wi u kun mɑɑ tɑkobi mɔ, u win yɑberu dɔro u kɑ ye dwe.
37 Domi nɑ bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nge mɛ bɑ yorɑ, "Bɑ nùn gɑrisi tɔn kɔ̃so." Yɑ ń koo ko yɑ kun mɑn koore mɛ. Ye n mɑɑ sɑ̃ɑ nɛn gɑri yɑ wiru goorɔ.
38 Bɑ nɛɛ, Yinni, tɑkobi yiru wee. Mɑ u nɛɛ, su yen bɑɑ deri.

Yesu u kɑnɑru mɔ̀

Olifin guuru wɔllɔ
(I mɑɑ mɛɛrio Mɑteu 26:36-46, Mɑɑku 14:32-42)

39 Ye Yesu u yɑrɑ u dɑ Olifin guurɔ nge mɛ win dɔɔnɛ. Mɑ win bwɑ̃ɑbɑ nùn swĩi.
40 Ye bɑ turɑ yɑm mi, u bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, i kɑnɑru koowo kpɑ i ku du kɔkiribu sɔɔ.
41 Yen biru u kɑ bu dɛsirɑ fiiko nge mɛ tɔnu u koo kpĩ u kperu kɑrɑ tu yɔ̃rɑn sɑkɑ mɑ u yiirɑ mi, u kɑnɑru kuɑ.
42 U nɛɛ, Bɑɑbɑ à n kĩ, ɑ de wɑhɑlɑ ye, yu mɑn dɛsirɑri. Adɑmɑ ɑ de wunɛn kĩru tu koorɑ, n ń mɔ nɛgiru.
[
43 Yerɑ Gusunɔn gɔrɑdo u nùn kuremɑ wɔllun di u kɑ nùn dɑm kɛ̃.
44 Nuku sɑnkirɑ bɑkɑnu sɔɔ u kɑnɑru mɔ̀ kɑ dɑm, mɑ win wɛnyɑnu kuɑ nge yɛm nu dɑ̃ɑkumɔ temɔ.]

45 Ye u kanaru kua u kpa, u da win
bwãabun mi gia. U bu deema ba do ka nuku
sankiranu.
46 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na i do. I
seewo i kanaru ko kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11)

47 Sanam mɛ Yesu u gari yi mɔ̀, yera tɔn
wɔru ga tunuma, ma wi ba sokumɔ Yudasi,
wɔkura yiru yen turo, u bu gbiiye. U Yesu
susi u ka nùn nɛnɛ u bɔkasi.
48 Ma Yesu nɛɛ, Yudasi, ka tɔbiri tenin
bwesera kaa ka Tɔnun Bii yibɛrɛba nɔmu
sɔndia?
49 Be ba wãa ka Yesu sannu, ye ba wa ye n
koo ko, ba nɛɛ, Yinni, su ka bu takobi sɔ̃ro?
50 Ma ben turo u yãku kowo tɔnweron
sɔmɔ sɔ̃ra u win nɔm geun soo bura.
51 Ma Yesu nɛɛ, i den derio mɛ.
Ma u durɔ win soo ge baba u gu bɛkia.
52 Yen biru Yesu u yãku kowo tɔnwerobu
ka sãa yerun kɔ̃sobun wirugibu ka Yuuban
guro gurobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu
na ka takobi ka bokunu nge swaa dio?
53 Baadommawa na wãa ka bɛɛ sãa yerɔ, ma
i ǹ man mwɛ. Tɛ̃ bɛɛya i saa yeni mɔ, bɛɛ ka
yam wɔ̃kurun damgii.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

54 Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka nùn da
yãku kowo tɔnweron yɛnuɔ. Piɛɛ bu swĩi
dandankuru.
55 Ba dɔ̃o sɔ̃rua yɛnu yaaraɔ, ma gaba sɔ̃ mi.
Piɛɛ u maa sina ka be.
56 Sɔm kowo tɔn kurɔ goo u nùn wa u sɔ̃
dɔ̃ɔn bɔkuɔ, ma u nùn nɔni girari u nɛɛ, durɔ
wini maa, u raa wãa ka wi.
57 Adama u siki u nɛɛ, kurɔ wunɛ na ǹ nùn
yɛ̃.
58 N tɛ fiiko, goo kpam nùn wa ma u nɛɛ,
wunɛ a maa sãawa tɔn begii.
Ma Piɛɛ u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, aawo, na ǹ
sãa begii.
59 Yen biru n kua kɔba tian saka, goo u maa
wure u nɛɛ, ka geema durɔ wini maa, u raa
wãa ka wi, domi Galilegiiwa.
60 Piɛɛ u nɛɛ, wunɛ, na ǹ yɛ̃ ye a kĩ a gere.
Yande nge mɛ u gari yi mɔ̀, goo dɔɔ ga swĩ.
61 Ma Yinni u sĩira u Piɛɛ mɛɛra. Yera Piɛɛ u
gari yi yaaya yi Yinni u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
gisɔ goo dɔɔ gu sere swĩ, kaa man siki nɔn ita.
62 U yara tɔɔwɔ u swĩ ka nuku sankiranu.

Ba Yesu yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

63 Tɔn be ba Yesu nɛni ba nùn gari bɔkɔ mɔ̀
ba nùn soomɔ.
64 Ba nùn wuswaa wɔ̃kua ma ba nùn sɔ̃ɔmɔ
u tubuo wi u nùn so.
65 Ma ba nùn wɔm dabinu ganu wɔmmɔ.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban

tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

66 Ye yam sãra, Yuuban guro gurobu ka
yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ba
mɛnna ma ba dera ba ka Yesu da ben siri
yerɔ.
67 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ à n sãan na Kirisi wi.
Yesu bu wisa u nɛɛ, baa nà n bɛɛ sɔ̃ɔwa i ǹ
naanɛ dokemɔ.
68 Mɛya nà n maa bɛɛ gãanu bikia, i ǹ man
wisimɔ.
69 Saa tɛ̃n di, Tɔnun Bii u koo sina Gusunɔ
damgiin nɔm geuɔ.
70 Be kpuro ba nɛɛ, ǹ n man na wunɛ
Gusunɔn Biiwa?
Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, nɛ Gusunɔn Biiwa,
nge mɛ i gerua.
71 Yera ba nɛɛ, mban seedawa sa maa kasu.
Bɛsɛn tii sa ye nua saa win nɔɔn di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Ma ba seewa be kpuro sannu ba ka Yesu
da Pilatin kɔnnɔwɔ.
2 Ba nùn durum manibu wɔri ba nɛɛ, sa
wini deema u tɔmbu bwisi kɛ̃mɔ bu ka
bandu kɔ̃ri bwia, u maa yinamɔ bu tem yɛ̃ro
wɔ̃ɔ gobi kɔsia. U tii sokumɔ Kirisi, sina
boko.
3 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, wunɛ Yuuban
sina bokowa?
Yesu u nɛɛ, oo, nge mɛ a gerua.
4 Pilati u yãku kowo tɔnwerobu ka tɔn
wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ǹ taarɛ gaa wa durɔ wi
sɔɔ.
5 Adama ba nɔɔ girari ba nɛɛ, u tɔmbu bwisi
kɛ̃mɔwa bu ka sanna, u bu yen keu sɔ̃ɔsimɔ.
U torua Galilen di ma u da Yudean tem kpuro
sɔɔ. Wee, u maa na mini tɛ̃.

Ba ka Yesu da

Herodun wuswaaɔ

6 Ye Pilati u yeni nua, u bikia durɔ wi, ù n
Galilegiin na.
7 Ye u gia ma u weewa Herodun bandun
tem di, u nùn gɔsia win mi. Herodu maa wãa
Yerusalɛmuɔ saa ye sɔɔ.
8 Sanam mɛ Herodu u Yesu wa, win
nukura dora gem gem. Saa tɛɛbun diya
u kasu u nùn wa, win labaari ye u nɔɔmɔ
ba gerumɔn sɔ̃. Domi u yĩiyɔ u Yesun sɔm
maamaakigiru wa dɔma te u koo nùn wa.
9 U nùn gari bikia n ka tɛ adama Yesu kun
nùn gɛɛ wisa.

10 Yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃roba
wãa mi, ba nùn durum manimɔ ka dam.
11 Herodu ka win tabu kowobu ba nùn
yaakoru kua ma ba nùn gari bɔkɔ kua. Ye ba
nùn yabe buraru sebusia ba kpa ba nùn gɔsia
Pilatin mi.
12 Yen dɔma tera Pilati ka Herodu ba dora,
be, be ba raa yibɛrɛ tɛɛru mɔɔsinɛ.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu gɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

13 Pilati u yãku kowo tɔnwerobu ka
Yuuban wirugibu ka tɔn wɔru sokusia.
14 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ka man durɔ wini
naawa nge wi u tɔmbu bwisi kɛ̃mɔ bu ka
bandu kõri bwia. N wee, na gari yin asansi
bikia bɛɛn wuswaaɔ, na ɲ maa gãanu wa durɔ
wi sɔɔ, ni nu sɔ̃ɔsimɔ ma geema ye i gerua
win sõ.
15 Mɛya maa Herodun tii, domi u sun nùn
wesiama. Durɔ wi kun gãanu kue ye n ka gɔɔ
nɛ.
16 Yen sõ, na kon nùn kara nà n nùn sɛɛyasia
na kpa.
[
17 N deema tõɔ bakaru baatere tilasiwa
Pilati u ka pirisɔm turo kara.]
18 Ba nɔɔgiru sua be kpuro sannu ba nɛɛ, a
wini goowo, kpa a sun Baraba kara!
19 Ba raa Baraba wi doke pirisɔm sɔɔ yèn sõ
u tɔmbu sannɔ bɔrie wuu sɔɔ, u maa tɔnu gɔ.
20 Pilati u kpam ka bu gari kua yèn sõ u gõru
doke u Yesu kara.
21 Adama ba wurenu seewa ba nɛɛ, a
kpareo, a nùn dãa bunanaru kpareo!
22 Pilati u kpam bu sõɔwa nɔn itase u nɛɛ,
kõsa yerà u kua. Na ɲ gãanu wa wi sɔɔ ye n
ka gɔɔ nɛ. Yen sõ, nà n nùn sɛɛyasia na kpa,
kon nùn kara.
23 Adama ba wure ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, bu
nùn kpareo. Ma ben wurenu nu nùn kamia.
24 Ma Pilati u wooda yi nge mɛ ba bikia.
25 U wi ba bikia yõsu wi ba pirisɔm doke
sannɔ ka tɔn goobun (200) sõ, ma u bu Yesu
deria ben gõru kĩru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27)

26 Sanam mɛ ba ka Yesu dɔɔ, ba goo mwa wi
ba mɔ̀ Simɔɔ Sirɛnigii, wi u win gberu wee,
ma ba nùn dãa bunanaru sɔbi u ka Yesu swĩi.
27 Tɔn wɔru guna ya nùn swĩi. Ye sɔɔ, tɔn
kurɔbu gaba wãa be ba sumɔ ba kpasa wɔri
mɔ̀ win sõ.
28 Yesu u sĩira ben mi gia ma u nɛɛ,
Yerusalɛmun tɔn kurɔbu, i ku swĩ nɛn sõ,
adama i swĩiyɔ bɛɛn sõ ka bɛɛn bibun sõ.
29 Domi n wee, sanam sisi ye ba koo nɛɛ,
doo nɔɔrugiba wĩrobu ka bèn nukura kun
marure, ka bèn bwãa kun bii bɔm kɛ̃ɛre.
30 Saa yera ba koo guunu sõ bu nɛɛ, i sun
sɛ̃sikio, kpa bu gungunu sõ bu nɛɛ, i sun
wukirio.
31 Domi bà n yenin bweseru dãa bekuru
kua, amɔna n ko n sãa dãa gbeburun mi.
32 Saa ye sɔɔ, ba maa kõsan kowobu yiru
gabu ka da be ba koo gɔ ka Yesu sannu.
33 Sanam mɛ ba tura yam mi n ka wii koko
weenɛ, ba nùn dãa bunanaru kpare ka kõsan
kowobu yiru ye, turo nɔm geuɔ, turo nɔm
dwarɔ.
34 Yesu u nɛɛ, Baaba a bu suuru kuo domi
ba ɲ yɛ̃ ye ba mɔ̀.
Ba win yãnu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua.
35 Tɔn wɔru ga wãa mi, ga nùn mɛɛra. Ka
wirugibɔ, ba Yesu yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀, u gabu
faaba kua. U n sãan na Kirisi wi Gusunɔ u
gɔsa, u maa win tii faaba koowo.
36 Tabu kowobu ba maa susi bu ka nùn
yaakoru ko, kpa bu nùn tam mɔmmɔm wɛ̃.
37 Ma ba nɛɛ, à n sãan na Yuuban sina boko,
a tii faaba koowo wunɛn tii.
38 Dãa tè sɔɔ ba nùn kparen wɔllɔ, yora gaa
wãa ye ya gerumɔ winiwa Yuuban sina boko.
39 Kõsan kowo ben turo be ba dãa
bunanaru kpare mi, u Yesu gari kam
gerusimɔ u mɔ̀, n ɲ wunɛ a sãa Kirisi wi?
A tii faaba koowo, kpa a maa sun faaba ko.
40 Adama win turo u nùn gerusi u nɛɛ, a ɲ
Gusunɔ nasie? Wunɛ wi ba taarɛ wɛ̃ nge wi?
41 Bɛsɛn mi, n ka sun dɛnde domi bɛsɛn
kookoosun areya sa mwaamɔ, adama sii
wini u ɲ gãa kõsunu ganu kue.
42 Ma u nɛɛ, Yesu, dɔma te a sina wunɛn
bandu sɔɔ, a man yaayo.
43 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun
sõɔmɔ, gisɔ kaa n wãa ka nɛ gɔribun wãa yee
geeru sɔɔ.

Yesun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30)

44 Saa ye, sõɔ wii wɔlla, ma yam mu tĩra
handunia kpuro sɔɔ sere sõɔ ka yãara. Yen
tɛɛbu ka kɔba ita nɛ.
45 Sõɔ yam tĩra ma beku kare te ta wãa sãa
yeru sɔɔ ta gɛ̃ɛra ta bɔnu kua yiru.
46 Yesu u gbãra ka dam u nɛɛ, Baaba, na nun
nɛn hunde nɔmu sɔndia.
Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sariru kua.
47 Ye tabu kowobun tɔnwero u wa ye ya
koora, u Gusunɔ siara u nɛɛ, ka geema, durɔ
wini geegiiwa.
48 Yen biru tɔn wɔru ge ga wãa mi, ye ga wa
ye ya koora, ga gɔsira ka biti baka.
49 Be ba Yesu yɛ̃ kpuro ka tɔn kurɔ be ba
nùn swĩima Galilen di, ba yõ n dɛsire ba ka
mɛɛra ye n kooramɔ.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

50-51 Durɔ goo wãa wi ba sokumɔ Yosɛfu. U na saa Yuuban wuu gagun di ge ba mɔ̀ Arimate. U sãa geegii ka tɔn geo ma u mara Gusunɔ u na u win bandu swĩi. U wãa siri kowobun wuuru sɔɔ, adama u ɲ̀ daa ben gere ka ben kookoosu wure.

52 Wiya u da Pilatin mi, u Yesun goru kana.

53 U tu sarasia dãa bunanarun di ma u ka tu bekuru tɛ̃kua, u tu kpĩ siki kpee wɔrugirɔ, mi ba ɲ̀ goo dokere.

54 Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔɔrun tɔ̃ra, tèn yokan di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira koo tore.

55 Kurɔ be ba raa Yesu swĩima Galilen di, ba Yosɛfu yɔ̃siri ma ba siki te wa, ka nge mɛ ba Yesun goru kpĩisina.

56 Ma ba gɔsira ba gum mɛ mu nuburu do ka turaren sɔɔru kobu da.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔ̃nu ba wɛ̃ra nge mɛ wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-10 Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

1 Ye n kua alusuma buun buru buru yellu, kurɔ be, ba da sikiru mi ka gum nuburugim mɛ ba sɔɔru kua.

2 Ba deema kpera bimiare sikirun nɔɔn di.

3 Ba dua adama ba ɲ̀ Yinni Yesun goru deemɛ.

4 Nge mɛ ba ka yen biti yɔ̃, n wee tɔmbu yiru gaba bu kurema ba yãnu sebua ni nu ballimɔ.

5 Kurɔ be, ba nanda ma ba tuka ma durɔ be, ba nɛɛ, mban sɔ̃na i waso kasu gɔribun suunu sɔɔ.

6 U ɲ̀ wãa mini, u seewa gɔrin di. I yaayo ye u raa bɛɛ sɔ̃ɔwa sanam mɛ u wãa Galileɔ.

7 U nɛɛ, ba ɲ̀ koo ko ba kun Tɔnun Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndie, kpa bu nùn dãa bunanaru kpare, kpa u kpam se sɔ̃ɔ itase.

8 Ma kurɔ be, ba Yesun gari yi yaaya.

9 Ba gɔsira sikiru min di ba da ba ye kpuro bwãabu wɔkura tia ye ka be ba tie kpuro nɔɔsia.

10 Maari Madalagii ka Yoana ka Maari, Yakɔbun mɛro ka kurɔbu gabu, beya ba ye gɔro be sɔ̃ɔwa.

11 Adama gari yi, yi bu sãare sukuru, ba ɲ̀ kurɔ ben gere naanɛ kue. [

12 Ma Piɛɛ u seewa u duka da sikiru mi. Ye u yãara, u ɲ̀ gãanu wa ma n kun mɔ beku te ba raa ka goo te tɛ̃kua ta suba temɔ. Ma u gɔsira win yɛnuɔ ka biti.]

Emayusin daabu
(I maa mɛɛrio Maaku 16:12-13)

13 Yera sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, gɔro ben yiru ya wuu dɔɔ ge ba sokumɔ Emayusi. Ga ka Yerusalɛmu toma nge kilo wɔkura tian saka.

14 Ye n koora kpuro, ba yen faagi mɔ̀.

15 Sanam mɛ ba gari yin faagi mɔ̀ ba sikirinɛmɔ, Yesu u susi ben bɔkuɔ u swaa mɔ̀ ka be sannu.

16 Ba nùn wa adama gãanu yina bu nùn tubu.

17 U bu bikia u nɛɛ, gari yirà i mɔ̀ mɛ, i ka sĩimɔ.

Ma ba yɔ̃ra ba wuswaa burisinɛ ka nuku sankiranu.

18 Ben turo, wi ba sokumɔ Keleopa, u nɛɛ, ma n kun wunɛ turo baasi, wara wãa Yerusalɛmuɔ wi u kun yɛ̃ ye n koora sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ.

19 Ma u bikia u nɛɛ, mban bwesera n kua.

Ba nɛɛ, ye ba Yesu Nasarɛtigii kuan gariya sa mɔ̀. Durɔ wi, u sãa Gusunɔn sɔmɔ wi u ra sɔm maamaakiginu ko kpa u gari gere ka yiiko Gusunɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ.

20 Bɛsɛn yãku kowo tɔnwerobu ka wuun wirugibu ba nùn tɔmbu nɔmu sɔndia bu ka nùn taarɛ wɛ̃ bu go ma ba nùn dãa bunanaru kpare.

21 Sa raa yĩiyɔ wiya u koo Isireliba yakia, adama yen sɔ̃ɔ itase wee, ye yeni kpuro ya ka koora.

22 Yen biruwa kurɔbu gabu bɛsɛ sɔɔn di ba sun gidi swee. Ba da sikiru mi buru buru yellu,

23 ba ɲ̀ Yesun goru deemɛ. Ma ba na ba nɛɛ, wɔllun gɔradoba ba bu kure ma ba bu sɔ̃ɔwa u be wasi.

24 Gabu bɛsɛn wuuru sɔɔ ba da siki ten mi ma ba baayere deema nge mɛ kurɔ be, ba bu sɔ̃ɔwa, adama ba ɲ̀ win tii wa.

25 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn bwisi sari bɛɛ, ka be ba ku ra naanɛ doke fuuku ye Gusunɔn sɔmɔbu ba bu sɔ̃ɔwa,

26 Kirisi u koo ko u kun nɔni sɔ̃ɔre u sere du win yiiko sɔɔ?

27 Ma u torua Mɔwisin min di ka Gusunɔn sɔmɔbu kpuro, u bu win gari tubusia yi yi wãa Gusunɔn gari kpuro sɔɔ.

28 Sanam mɛ ba wuu turuku kua ge ba dɔɔ, u kua nge u kĩ u da wuswaaɔ.

29 Ma ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u sinɔ ka be domi yoka kua kɔ, sɔ̃ɔ maa kpa. Ma u wura u ka bu sina.

30 Sanam mɛ u dimɔ ka be, u pɛ̃ɛ sua u ye domaru koosi, ma u ye murura u bu wɛ̃.

31 Saa yera ben nɔni wukiara ba nùn tuba, yande ma ba nùn bia.

32 Ma ba sɔ̃ɔnamɔ ba nɛɛ, bɛsɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ ka sun gari kue swaa sɔɔ ye u ka sun gari mɔ̀ ma u sun Gusunɔn gari tubusiamɔ?

33 Ma ba yande seewa ba gɔsira Yerusalɛmuɔ. Ba deema wɔkura tia ye ka gabu ba mɛnnɛ.

34 Be ba mɛnnɛ mi, ba tɔnu yiru ye sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, Yinni u seewawa gɔrin di ka gem, u
tii Simɔɔ sɔ̃ɔsi.
35 Ma tɔnu yiru ye, ya maa gerua ye n
bu deema swaa sɔɔ ka nge mɛ ba nùn tuba
sanam mɛ u pɛ̃ɛ ye murura u bu wɛ̃.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

36 Sanam mɛ ba gari yi mɔ̀, win tii u
kurama ben suunu sɔɔ [u nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ
alafia kɛ̃].
37 Ba nanda, bɛrum bu mwa. Ba tamaa
siiniwa.
38 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na bɛɛn
laakari burisira. Mban sɔ̃na bwisiku ninin
bwesera wãa bɛɛn gɔ̃rusɔ.
39 I nɛn nɔma ka nɛn naasu mɛɛrio. Nɛna.
I man babo i wa. Siini ya ku ra n wasi ka
kukunu mɔ, nge mɛ i wa na mɔ.
[
40 Sanam mɛ u ye gerumɔ u bu win nɔma
ka win naasu sɔ̃ɔsi.]
41 Ben nuku dobu sɔɔ, ba ǹ gina naanɛ
doke, ma ba saaron sãa. Yen sɔ̃na u bu bikia
u nɛɛ, i gãanu mɔ n di?
42 Ba nùn swãa kuseru wɛ̃ te ba sɛ̃ɛwa.
43 U tu sua u tema ben wuswaaɔ.
44 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeya na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa sanam mɛ na wãa ka bɛɛ na nɛɛ, kpuro
ye ba yorua nɛn sɔ̃ Mɔwisin woodan tireru
sɔɔ ka Gusunɔn sɔmɔbuginu ka yerukobun
womusu sɔɔ, ya ǹ koo ko ya kun koore.
45 Yera u ben bwisi wukia Gusunɔn gari yi
ka bu yeeri.
46 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛya ba yorua,
Kirisi u koo nɔni swãaru wa, kpa u se gɔrin
di sɔ̃ɔ itase.
47 Kpa bu tem kpuron tɔmbu sɔ̃ ka
win yĩsiru bu nɛɛ, bu gɔ̃ru gɔsio bu ka
ben toranun suuru wa. Ba koo torewa
Yerusalɛmun di.
48 Bɛɛya maa yen seeda diobu.
49 Wee, kon bɛɛ mɔrisiama yèn nɔɔ mwɛɛru
nɛn Baaba u kua. Adama i n wãa wuu ge sɔɔ
sere wɔllun dam mu ka bɛɛ wukiri.

Yesu u doona wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 16:19-20, Gɔrobun Kookoosu 1:9-11)

50 U ka bu da sere Betani gia, ma u win
nɔma sua wɔllɔ u bu domaru kua.
51 Sanam mɛ u bu doma te kuammɛ, u
dɛsira ben bɔkun di [ma u suara wɔllɔ].
52 Ba nùn sãwa ma ba gɔsira Yerusalɛmuɔ
ka nuku doo bakabu.
53 Sãa yerɔwa ba ra n wãa ba n Gusunɔ
siaramɔ.

LABAARI GEA NGE MƐ YOHANU U YORUA

Yohanu u kĩ u tɔmbu sõɔsi win tire te sɔɔ ma Yesu u sãawa Gusunɔn Bii. Wi u nùn naanɛ doke kpa yɛ̃ro u n wãaru mɔ sere ka baadommaɔ, wiru 20:30-31. Yohanu u ǹ mɔn dabinu yorua nge mɛ Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka sõɔsi mɛ Yesu u sãa. U marubu nɔm mɛɛrusen gari yorua, wiru 3, ka nim wãarugim gari, wiru 4, ka dĩa wãaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sɔmburun tore sõɔmɔ ka win dim dãakim mɛ ba di ka win bwãabu, wiru 13, ka gari dãaki yi u bu sõɔwa u ka bu nukuru yɛmiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tɔmbu kpuron sõ, wiru 17.

U maa nɛɛ, Yesu u sãawa Gusunɔn gari, ka dĩa wãaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dɔɔ Gusunɔn mi, ka gem, ka wãaru, ka tõki mɛro.

Tire te sɔɔ, Yohanu u maamaaki nɔɔba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba ǹ yorua. Adama u ǹ Yesun marubu ka win sɔmburu te u kua Galileɔ yorua ka sere kɔkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dĩa domaruginun gari. Domi tɔn dabira ta yeni kpuro yɛ̃ kɔ win waati ye sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wãarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tɔmbu sõɔsi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dãaki yi u ka win bwãabu nukuru yɛmiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wãarun gari

1 Saa yee yellun di Gari wãa. Gari yi wãa ka Gusunɔ. Gari yi, yi maa sãawa Gusunɔ.

2 Yi maa wãa saa yellun di ka Gusunɔ sannu.

3 Saa yin min diya baayere ya taka koora, ba ǹ gãanu ganu taka kue yin biru.

4 Gari yi sɔɔra wãara wãa, wãa teya ta ka tɔmbu yam bururam naawa.

5 Yam bururam mɛ, mu ballimɔ yam wõkurɔ. Yam wõku te, ta ǹ maa yam bururam mɛ go.

6-7 Durɔ goo raa wãa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunɔ u gɔsa u ka tɔmbu yam bururam mɛn areru diiya, kpa ben baawure u ka naanɛ doke saa win min di.

8 N ǹ mɔ wiya yam bururam mɛ, adama ba nùn gɔrimawa u ka yam bururam mɛ areru diiya.

9 Yam bururam mɛ tɔnawa mu sãa yam bururam gem mɛ mu na handuniaɔ mu tɔmbu kpuro yam dɛɛrasiammɛ.

10 Wi u sãa Gari yi, u na u wãa handunia ye sɔɔ. Win min diya handunia ya taka koora. Ka mɛ, handuniagiba kun nùn tuba.

11 U na wigibun mi, ma wigiba kun nùn wure.

12 Adama gaba nùn wura ma ba win yĩsiru naanɛ doke ma u bu dam kã bu ka ko Gusunɔn bibu.

13 N ǹ mɔ ba kua Gusunɔn bibu ka tɔnun marubu ǹ kun mɛ ka tɔnun yɛm ǹ kun mɛ ka wasin kĩru, adama ba marurawa saa Gusunɔn min di.

14 Tɛ̃, Gari yi, yi kua tɔnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mɛɛra, yiiko yèn bweseru Gusunɔ Baaba u win Bii teereru wɛ̃.

15 Yohanu u win areru di u gbãra u nɛɛ, wiya mi, wìn gari na raa gerua, wi u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere domi u wãa ba sere man mara.

16 Win durom bakam sɔɔn diya bɛsɛn baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mɛnsim wɔllɔ.

17 Gusunɔ u sun wooda wɛ̃ saa Mɔwisin min di, adama durom ka gem mu naWa saa Yesu Kirisin min di.

18 Goo sari wi u Gusunɔ waare. Adama sa win Bii teereru wa wi u wãa Baaban mi. Tɛ̃ wiya u sun Baaba sõɔsi.

Yohanu Batɛmu kowon waasu

(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)

19 Yeniwa Yohanu u gerua sanam mɛ Yuu be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba yãku kowobu ka Lefiba gɔrima win mi bu ka nùn bikia, wiya were.

20 Yohanu u bu wurari, u ǹ wisibu yinɛ, u gerua batuma sɔɔ u nɛɛ, u ǹ sãa Kirisi wi.

21 Ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u nɛɛ, aawo.

Ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi?

Ma u nɛɛ, aawo.

22 Ba maa wure ba bikia ba nɛɛ, wuna were, a sun sõɔwɔ kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gɔrima. Seeda yerà a tii diisimɔ.

23 Yohanu u nɛɛ,

"nɛna nɔɔ ge ga gbãramɔ gbaburɔ
ga mɔ̀, i Yinni swaa dɛndasio,"
nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua.

24 N deema gɔro ben gaba sãawa Falisiba.

25 Ba Yohanu bikia ba nɛɛ, mban sõna a tɔmbu batɛmu mɔ̀, ma a kun sãa Kirisi wi, ǹ kun mɛ Eli, ǹ kun mɛ sɔmɔ wi.

26 Yohanu u bu wisa u nɛɛ, nɛ na ka nim batɛmu mɔ̀, adama goo u yõ bɛɛn suunu sɔɔ wi bɛɛ i ǹ yɛ̃.

27 Wiya u sisi nɛn biruɔ, adama u man
kere, na ǹ mam tura n yɛ̃ro win baranun wɛ̃ɛ
kusia.
28 Yeni kpurowa ya koora Betaniɔ, wuu ge
ga wãa Yuudɛnin guruɔ mi Yohanu u batɛmu
mɔ̀.

Yesu,

Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu

29 Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win
mi ma u nɛɛ, i Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu *
mɛɛrio te ta handuniagibun durum wuuwa
ta ka doonɔ.
30 Win gariya na raa gerua sanam mɛ na
nɛɛ, durɔ goo u sisi nɛn biruɔ u man kere,
domi u wãa ba sere mam mara.
31 Adama na ǹ daa nùn tuba. N deema nɛ,
na nawa n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, kpa
n nùn Isireliba giasia.
32 Yohanu u maa are teni di u nɛɛ, na
Hunde wa u saram wee saa Gusunɔ wɔllun
di nge kparuko, ma u sina durɔ win wii wɔllɔ.
33 Na ǹ nùn tuba, adama Gusunɔ wi u man
gɔra n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, win tiiwa
u man sɔ̃ɔwa ma wìn wirɔ na wa wi Gusunɔn
Hunde u sarama u sɔ̃, wiya u koo tɔmbu
batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
34 Na maa ye wa, ma na areru di ma durɔ
wi, Gusunɔn Biiwa.

Yesun bwãa gbiikobu

35 Yen sisiru Yohanu u kpam wãa mi, u yɔ̃
ka win bwãabu yiru.
36 Sanam mɛ u Yesu wa u sarɔ, u nɛɛ,
Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu wee.
37 Ye bwãabu yiru be, ba gari yi nua yera
ba Yesu swĩi.
38 Yesu u sĩira u bu wa ba nùn swĩi, ma u bu
bikia u nɛɛ, mba i kasu.
Ba nɛɛ, wɔɔru mana a wãa, Rabi. Yĩsi ten
tubusiana, keu sɔ̃ɔsio.
39 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i wa. Ma ba ka nùn
da ba wa mi u wãa, ma ba sɔ̃ɔ sura win mi.
Saa ye, ya sãawa yokan kɔba nnɛ.
40 Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u sãa tɔmbu
yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa
daki dɔma te, ma ba Yesu swĩi.
41 U gina gbia u da u win mɔɔ Simɔɔ
sokuma ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa Mɛsi wa,
wi ba sokumɔ Kirisi ka Gɛrɛkim.
42 Ma u ka Simɔɔ da Yesun mi. Yesu nùn
mɛɛra ma u nɛɛ, wuna Simɔɔ, Yohanun bii.
Sefawa ba ko n da nun soku. Yĩsi te, ka te ba
mɔ̀ Piɛɛ, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Nataniɛli soka

43 Yen sisiru Yesu u gɔ̃ru doke u da Galilen
temɔ. Ma u ka Filipu yinna, u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a man swĩima.
44 Filipu u sãawa Bɛsaidagii, wi ka Andere
ka Piɛɛ, wuu teugiba.
45 Filipu u da u Nataniɛli kasuma ma u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa yɛ̃ro wi wa wìn gari ba yorua
Mɔwisi, ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenɔ. Yɛ̃ro
wiya, Yesu Nasarɛtigii, Yosɛfun bii.
46 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ, gãa geenu
koo kpĩ nu yari saa Nasarɛtin di?
Filipu u nɛɛ, u na u wa.
47 Ye Yesu u Nataniɛli wa u sisi win mi, u wi
tusia batuma sɔɔ u nɛɛ, i mɛɛrio, Isirelin biin
tii tiiwa u wee mini, wìn nukurɔ taki sari.
48 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ, man diya a
man yɛ̃.
Ma Yesu u nɛɛ, na nun wa dãrun nuurɔ
Filipu u sere nun soka.
49 Nataniɛli u nɛɛ, yinni, wunɛ Gusunɔn
Biiwa! Wunɛ Isireliban sina bokowa!
50 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ doke yèn
sɔ̃ na nɛɛ, na nun wa dãrun nuurɔ? Kaa maa
gãanu wa ni nu nini kpãaru kere.
51 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema,
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i ko wɔllu wa ta wukiara,
kpa Gusunɔn gɔradoba ba n yɔ̃ɔmɔ ba n
saramamɔ Tɔnun Biin wii wɔllɔ.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

1 Sɔ̃ɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ̀ Kanaɔ,
Galilen temɔ. N deema Yesun mɛro u wãa mi.
2 Ba maa Yesu ka win bwãabu sokusia kurɔ
kpaa yeru mi.
3 Ye ben tam mu kɔmia, yera Yesun mɛro u
Yesu sɔ̃ɔwa ma ba ǹ maa tam mɔ.
4 Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku man sɔ̃ ye
kon ko, nɛn saa kun tura gina.
5 Ma win mɛro u sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu koowo kpuro ye Yesu u gerua.
6 N deema boosu nɔɔba tia su wãa mi, mì
sɔɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sãrasiabun
sɔ̃. Gen baagere ga koo ditiri wunɔbun (100)
saka mwa.
7 Yesu u sɔm kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu nim
yibio boo si sɔɔ.
Ma ba yibia ka nɔɔwɔ.
8 U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ
kpaa ten tɔnweron mi.
Ma ba sɔka ba ka da.
9 Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda, mɛ Yesu
u gɔsia mi. Adama u ǹ yɛ̃ man diya mu na,
sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ̃. Yera
tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka
10 u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka
tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na
mɛ mu ǹ mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba
durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa
tam durom mɛni berua sere ka tɛ̃.
11 Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanaɔ,
Galilen temɔ mi, yeya ya sãa gbiikaa win
maamaaki be u kua sɔɔ. Miya u win yiiko
sɔ̃ɔsi, ma win bwãaba nùn naanɛ doke.

* **1:29** ***Yãa kinɛ kpɛndu*** Yesuwa ba ka yã wi u tii wɛ̃ nge yãku yãaru.

12 Yen biru u sara u da Kapenaɔmuɔ ka win
mɛro ka win wɔnɔbu ka win bwãabu adama
ba ɲ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-13, Maaku
11:15-17, Luku 19:45-46)
13 Yuuban tɔ̃ɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ
sararibu, ta turuku kua. Ma Yesu u da
Yerusalɛmuɔ.
14 Ma u yãanu ka nɛɛ ka totobɛrɛ dɔrobu
deema sãa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ̃ ba
gobi kɔsimɔ.
15 Ma u wɛ̃ɛn koromgba kua u bu gira be
kpuro sãa yerun yaaran di, ka maa yãanu ka
nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u
ben tabulu fukamɔ.
16 Ma u totobɛrɛ dɔrobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ka
yabu ye kpuro yario min di, i ku nɛn Baaban
yɛnu gɔsia yaburu.
17 Yera win bwãaba yaaya ye ba yorua
Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Wunɛn dirun kĩra
man mɛnimɔ nge dɔ̃ɔ."
18 Yera Yuuba ba nùn bikia, yĩre terà kaa
kpĩ a sun sɔ̃ɔsi su ka gia ma a kookoo sin yiiko
mɔ.
19 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sãa yee te suro,
sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ kon maa tu seesia.
20 Ma Yuuba ba nɛɛ, wɔ̃ɔ weeru ka nɔɔba
tia ba kua sãa yee ten bana sɔɔ, amɔna kaa
koosina a ka tu seeya sɔ̃ɔ ita sɔɔ.
21 Adama sãa yee tèn gari u mɔ̀, win wasiya.
22 Sanam mɛ Yesu u seewa gɔrin di, win
bwãaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua,
ma ba Gusunɔn gari naanɛ doke ka sere maa
gari yi Yesun tii u raa bu sɔ̃ɔwa.

Yesu u tɔmbu kpuro yɛ̃
23 Sanam mɛ Yesu u wãa Yerusalɛmuɔ Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ, tɔn dabira nùn
naanɛ doke, ye ba win sɔm maamaakiginu
wa ni u kua.
24 Adama u ɲ win tii bu wɛ̃ yèn sɔ̃ u be
kpuron gɔ̃rusu yɛ̃.
25 N ɲ maa tilasi goo u ka nùn tɔnun daa
tusia, domi u yɛ̃ sãa sãa ye ya wãa tɔnun
nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodɛmu
1 Durɔ goo wãa Falisiba sɔɔ wi ba ra nɛɛ
Nikodɛmu, u sãawa Yuuban tɔnwero.
2 Durɔ wi, u da Yesun mi sɔ̃ɔ teeru wɔ̃kuru,
ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma Gusunɔwa nun
gɔrima a ka sun keu sɔ̃ɔsi, domi goo sari wi
u koo kpĩ u sɔm maamaakigii nini ko nìn
bweseru a ra ko, ma n kun mɔ Gusunɔ wãa
ka yɛ̃ro.
3 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na nun sɔ̃ɔmɔ,
ma n kun mɔ ba tɔnu mara nɔn mɛɛruse, u ɲ
kpɛ̃ u ko ban te Gusunɔ u swĩigii.
4 Nikodɛmu u nùn bikia u nɛɛ, amɔna ba
koo tɔnu ma kpam sanam mɛ u bukura. U
koo kpĩ u wura win mɛron nukurɔ bu sere
nùn ma nɔn mɛɛruse?
5 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, geema na nun
sɔ̃ɔmɔ, goo sari wi u koo kpĩ u ko ban te
Gusunɔ u swĩigii ma n kun mɔ ba nùn mara
ka nim ka Gusunɔn Hunde.
6 Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn Hunde
maa, hundewa u ra ma.
7 A ku biti ko yèn sɔ̃ na nun sɔ̃ɔmɔ ma ba ɲ
koo ko ba kun tɔnu mara nɔn mɛɛruse.
8 Woo ga mɔ̀ mi ga kĩ, ma a gen damu
nɔɔmɔ, adama a ɲ yɛ̃ mìn di ga na ka mi ga dɔɔ.
Mɛya n sãa ka baawure wi Gusunɔn Hunde u
mara.
9 Ma Nikodɛmu nùn bikia u nɛɛ, amɔna
yabu ye, ya koo ka koora mɛ.
10 Yesu u nɛɛ, wunɛ wi a keu sɔ̃ɔsimɔ Isire-
liban mi, ma a kun yabu yeni yɛ̃?
11 Ka geema na nun sɔ̃ɔmɔ, bɛsɛ sa
gerumɔwa ye sa yɛ̃, ma sa yen areru dimɔ
ye sa wa. Ka mɛ, i ɲ kĩ i bɛsɛn areru wura.
12 I ɲ man naanɛ doke sanam mɛ na bɛɛ
handunia yen gari sɔ̃ɔmɔ. Amɔna i ko ka
naanɛ doke nà n bɛɛ Gusunɔ wɔllun gari
sɔ̃ɔwa.
13 Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ wɔllɔ ma n
kun mɔ Tɔnun Bii, wi u sarama saa Gusunɔ
wɔllun di.
14 Nge mɛ Mɔwisi u waa sua wɔllɔ gbaburu
sɔɔ, nge mɛya Tɔnun Bii wi, u ɲ koo ko u kun
suare tem di,
15 kpa baawure wi u nùn naanɛ doke u n
wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
16 Domi Gusunɔ u handuniagibun kĩru mɔ,
sere u win Bii tɔn durɔ teereru bu wɛ̃, kpa
baawure wi u nùn naanɛ doke, u ku kam ko,
adama u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
17 Gusunɔ u ɲ win Bii gɔrimɛ handuniaɔ u
ka handunia taarɛ wɛ̃, adama handunia yu ka
faaba waarawa saa win min di.
18 Baawure wi u nùn naanɛ doke, ba ɲ
nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama wi u kun nùn naanɛ
doke ba yɛ̃ro taarɛ wɛ̃ kɔ, yèn sɔ̃ u ɲ Gusunɔn
Bii teereru naanɛ doke.
19 N wee mìn di taarɛ wɛ̃ɛbu na. Yam
bururam mu na handuniaɔ, adama tɔmba
yam wɔ̃kuru kĩa n yam bururam kere yèn sɔ̃
ben kookoosu kun wã si ba mɔ̀.
20 Domi baawure wi u daa kɔ̃sa mɔ̀, u ra n
yam bururam tusawa. U ku ra maa nɛ yam
bururam sɔɔ, kpa win kookoosu su ku raa
sɔ̃ɔsire.
21 Adama wi u gea mɔ̀, wiya ra nɛ yam
bururam sɔɔ kpa bu ka wa ma win kookoosu
su kooramɔwa Gusunɔn min di.

Yesu ka Yohanu
22 Amɛn biru Yesu ka win bwãabu ba da
Yudean temɔ. Miya u ka bu sina, ma u dera
ba tɔmbu batɛmu mɔ̀.

23 Yohanun tii u tɔmbu batɛmu mɔ̀ Enɔnuɔ,
Salimun bɔkuɔ, yèn sɔ̃ nim yiba mi. Ma
tɔmba daamɔ win mi, u bu batɛmu mɔ̀.
24 Saa ye, ba ɲ̀ gina Yohanu pirisɔm diru
dokem kpa.
25 Sanam mɛya sikirinɔ ga seewa Yohanun
bwãabu ka Yuu goon suunu sɔɔ sãrasiabun
garin sɔ̃.
26 Ma ba da Yohanun mi, ba nɛɛ, yinni a
durɔ wi yaaye? Wi u raa wãa ka wunɛ sannu
Yuudɛnin guruɔ, wìn seeda a di? N wee, u
maa dera ba tɔmbu batɛmu mɔ̀ ni. Tɔmbu
kpuro ba maa daamɔ win mi.
27 Yohanu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo sari wi u
koo gãanu wa ma n kun mɔ ni Gusunɔ u nùn
wɛ̃.
28 Bɛɛn tii i sãa nɛn seedagibu ye na gerua
ma n ɲ̀ nɛ, Kirisi wi, adama ba man gɔrimawa
n ka nùn swaa gbiiya.
29 I ɲ̀ yɛ̃ ma wi u kurɔ kpao mɔ, wiya kurɔ
kpaon durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u nùn yɔ̃re
u win nɔɔ nɔɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen
sɔ̃na nɛn tiin nuku dobu yiba.
30 Yesun bɛɛrɛ ya koo sosiwa, kpa nɛgia yu
kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

31 Wi u na saa wɔllun di u kpuro kere.
Wi u wãa handuniaɔ, handuniagiiwa u sãa,
handuniagia u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa
wɔllun di u kpuro kere.
32 Ye u wa ka ye u nua, yen arera u dimɔ.
Adama goo sari wi u win areru wura.
33 Baawure wi u win areru wura, u seeda
diwa ma Gusunɔ sãa geegii.
34 Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn
gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa
wi sɔɔ.
35 Baaba u win Bii kĩ, ma u nùn yabu kpuro
nɔmu sɔndia.
36 Wi u Bii naanɛ doke u wãaru mɔ te ta
ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi mɛm nɔɔwɛ,
u ɲ̀ wãa te wasi, adama Gusunɔn mɔru wãa
yɛ̃ron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

1 Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwãabu
waamɔ u batɛmu mɔ̀ n Yohanu kere.
2 N sere deema n ɲ̀ Yesun tii u ra batɛmu
ye ko, win bwãaba ba mɔ̀.
3 Sanam mɛ Yesu u nua ye ba gerumɔ, u
yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia.
4 Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.
5 Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ ge ba
ra nɛɛ Sikari, ge ga wãa tem mɛn bɔkuɔ mɛ
Yakɔbu u Yosɛfu win bii kã.
6 Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wãa. Yesu u wasira
win sanum sɔɔ, ma u sina dɔkɔ yen bɔkuɔ. N
deema saa ye, sɔ̃ɔ wii wɔlla.
7 N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam na
mi, ma Yesu u nùn nim kana u nɔ.
8 Saa ye, win bwãaba kusenu dwem da
wuu sɔɔ.
9 Ma kurɔ Samarigii wi, u nùn bikia u nɛɛ,
amɔna wunɛ wi a sãa Yuu, a ka man nim
kanamɔ a nɔ, nɛ wi na sãa Samarigii.
N deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra
tɔbirinɛ.
10 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, à n daa Gusunɔn
kɛ̃ru yɛ̃, ma a maa nùn yɛ̃ wi u nun nim
bikiamɔ, kaa raa man bikiawa kpa n nun nim
wãarugim kɛ̃.
11 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, ma a kun
maa dɔkɔ kaaru mɔ ni, dɔkɔ ye wee ya maa
duku, ma giara kaa nim wãarugim mɛ wa.
12 Bɛsɛn sikado Yakɔbu wiya u sun dɔkɔ
yeni gbeeya. Wi ka win bibu ka win yaa
sabenu kpuro ba maa nɔra mi. Wunɛ a
Yakɔbu bɛsɛn sikado wi kerewa?
13 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi u nim
mɛ nɔrumɔ, nim nɔru ga koo maa nùn ko.
14 Adama baawure wi u koo nim nɔ, mɛ
kon nùn kɛ̃, nim nɔru ga ɲ̀ maa yɛ̃ro mɔ̀ ka
baadommaɔ. Domi nim mɛ na kon nùn kɛ̃
mu koo ko bwia yɛ̃ro sɔɔ, ye ya ko n nim
sumɔ, mɛ mu tɔnu wãaru te ta ku ra kpe
wɛ̃ɛmɔ.
15 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man nim
mɛ kɛ̃ɛyɔ kpa nim nɔru gu ku maa man ko n
sere nɛɛ, kon nim takam na mini.
16 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a wunɛn
durɔ sokuma i na mini.
17 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, na ɲ̀ durɔ mɔ.
Ma Yesu u nɛɛ, gema a gerua ma a kun durɔ
mɔ,
18 domi durɔbu nɔɔbuwa a raa mɔ. Wi a
maa mɔ tɛ̃, u ɲ̀ sãa wunɛn durɔ. Gema a man
sɔ̃ɔwa.
19 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, na wa ma
wunɛ Gusunɔn sɔmɔwa.
20 Bɛsɛ Samarigibu, bɛsɛn sikadoba ba ra
raa Gusunɔ sãwa guu tenin wɔllɔ, ma bɛɛ
Yuuba i nɛɛ, Yerusalɛmuɔra n weenɛ ba n da
Gusunɔ sã.
21 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a nɛn
gari naanɛ koowo yi na nun sɔ̃ɔmɔ. Saa ya
sisi yè sɔɔ ba ɲ̀ maa Gusunɔ Baaba sãamɔ guu
tenin wɔllɔ, ɲ̀ kun mɛ Yerusalɛmuɔ.
22 Bɛɛ Samarigibu, i ɲ̀ yɛ̃ wi i sãamɔ. Bɛsɛ
Yuuba sa yɛ̃ wi sa sãamɔ domi faaba ya
weewa saa Yuuban min di.
23 Adama saa ya sisi, ya mam tunuma kɔ,
yè sɔɔ sãɔ geobu ba ko n Gusunɔ Baaba sãamɔ
hunde sɔɔ ka gem sɔɔ. Benin bwesera u kasu
bu nùn sã.
24 Gusunɔ u sãawa hunde, be ba maa nùn
sãamɔ, ba koo nùn sãwa hunde sɔɔ ka gem
sɔɔ.
25 Ma kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃
ma Mɛsi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi.
Wiya ù n tunuma u koo sun baayere nɔɔsia.
26 Ma Yesu u nɛɛ, nɛna mi, nɛ wi na ka nun
gari mɔ̀.

27 Sanam mɛ sɔɔra Yesun bwãaba tunuma.
N bu biti kua too too ye ba wa u ka tɔn kurɔ
gari mɔ̀. Ka mɛ, ben suunu sɔɔ goo kun kurɔ
wi bikie mba u kĩ. Ba ǹ maa Yesu bikie, mba
n kua u ka kurɔ wi gari mɔ̀.
28 Sanam mɛya kurɔ wi, u win tooru deri,
ma u gɔsira u da wuuɔ.
29 U wuugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i durɔ goo
wa wi u man sɔ̃ɔwa ye na raa kua kpuro. Ǹ n
man na, n ǹ Kirisi wi mi re?
30 Ba yarima wuun di ma ba da win mi gia.
31 Saa ye sɔɔra win bwãaba nùn suuru kana
ba nɛɛ, yinni a den gãanu dio.
32 Adama u nɛɛ, na dĩanu ganu mɔ ni bɛɛ i
ǹ yɛ̃.
33 Yen sɔ̃na bwãa be, ba bikianamɔ nge goo
u ko n ka nùn dĩanu naawɛwa u di?
34 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn dĩana n
wi u man gɔriman gɔ̃ru kĩru ko kpa n win
sɔmburu wiru go.
35 Bɛɛ i ra gere i nɛɛ, n tie suru nnɛ gɛ̃ɛbun
saa yu ka turi. Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i gbea
mɛɛrio i wa nge mɛ baayeren sɔmbu tura.
36 Wi u gɛ̃ɛmɔ u win kɔsiaru mwaamɔ
kɔ, u maa guramɔ ye ya ko n wãa sere ka
baadommaɔ, kpa wi ka duuro ba n nuku
dobu mɔ sannu.
37 Mɔn teni, ta sãa gem te ta gerumɔ ta nɛɛ,
goo u duurumɔ, goo maa gɛ̃ɛmɔ.
38 Na bɛɛ gɔra i ka gɛ̃ mi i ǹ daa duure. Gaba
ba duura, wee bɛɛ i yen are dimɔ.
39 Samarigibu dabiru wuu ge sɔɔ, ba Yesu
naanɛ doke kurɔ win seedan sɔ̃, ye u gerua
ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa yabu ye u raa kua
kpuro.
40 Yen sɔ̃na ye Samarigibu ba da ba nùn
deema, ba nùn suuru kana u ka bu sina. Ma
u ka bu sina sɔ̃ɔ yiru.
41 Be ba maa nùn naanɛ doke win tiin garin
sɔ̃, beya ba dabiru bo.
42 Ma ba kurɔ wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ n ǹ mɔ win
gere tɔnan sɔ̃ be, ba Yesu naanɛ doke. Ba
maa nùn naanɛ dokewa win tiin gari yi ba
nuan sɔ̃, ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi,
handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bɛkia

43 Sɔ̃ɔ yiru yen biru Yesu u doona min di,
ma u da Galilen temɔ.
44 Domi win tii u gerua u nɛɛ, sɔmɔ ku ra n
bɛɛrɛ mɔ win tiin temɔ.
45 Sanam mɛ u tura Galileɔ, ma Galilegibu
ba nùn dam koosia ka nuku dobu domi ben
tii ba raa tɔ̃ɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ, ba maa
baayere wa ye u kua tɔ̃ɔ baka te sɔɔ.
46 Ma Yesu u kpam wura Kanaɔ Galilen
temɔ, mi u nim gɔsia tam. Durɔ goo maa
wãa mi, sunɔn asakpɔbu sɔɔ wìn bii u barɔ
Kapenamuɔ.
47 Ye asakpɔ wi nua ma Yesu u yara Yudean
di u na Galileɔ, yera u da win mi, ma u nùn
suuru kana u na Kapenamuɔ u nùn win bii
bɛkia, wi u wasikiramɔ.
48 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma n kun
mɔ bɛɛ i yĩreru wa ka sɔm maamaakiginu, i ǹ
naanɛ dokemɔ.
49 Ma asakpɔ wi, u nɛɛ, Yinni a gem mɔ, a
na a bii wi wa u sere gbi.
50 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo, win
bii u bɛkura.
Ma durɔ wi, u Yesun gari naanɛ doke yi u
nùn sɔ̃ɔwa ma u doona.
51 Sanam mɛ u dɔɔ yɛnuɔ, u ka win sɔm
kowobu yinna swaaɔ ma ba nùn sɔ̃ɔwa ma
win bii u bɛkura.
52 Ma u bu bikia saa yerà u bɛkura. Ba nùn
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, gĩa sɔ̃ɔ sɔɔn kɔba tia dee deewa
bara te, ta nùn deri.
53 Sanam mɛya bii win baaba u yaaya ma
saa yera mam mam Yesu u nùn sɔ̃ɔwa ma win
bii u bɛkura. Ma asakpɔ wi ka win yɛnugibu
kpuro ba Yesu naanɛ doke.
54 Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u kua,
sanam mɛ u yara saa Yudean di u da Galileɔ.

5

Yesu u barɔ goo bɛkia

1 Yen biru Yuuban tɔ̃ɔ bakaru gara tura, ma
Yesu u da Yerusalɛmuɔ.
2 Yɛru gaga wãa wuu ge sɔɔ, yãanun duu
yerun bɔkuɔ, ga kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen
yĩsira Bɛtisata ka Heberum.
3 Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nɛ ta n kpĩ,
wɔ̃kobu ka yɛmɔbu ka bèn wasin bee tia ya
gu. [Miya ba ra n kpĩ ba nim buriru mara.
4 Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado u ra
saramɛ u du yɛru ge sɔɔ, kpa u nim mɛ buri.
Nim mɛ, mù n burira mu kpa, wi u gbia u dua
mɛ sɔɔ u ra bɛkurewa baa ǹ n bara teren na
yɛ̃ro u mɔ.]
5 Durɔ goo maa wãa mi, wi u barɔ saa wɔ̃ɔ
weeru yiru sarin di.
6 Yesu u nùn wa u kpĩ mi. Ye u maa gia ma u
wãa mi n tɛ, u nùn bikia u nɛɛ, a kĩ a bɛkura?
7 Barɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Yinni, na ǹ
goo mɔ wi u koo man sua u kpɛ̃ɛ yɛru ge sɔɔ,
sanam mɛ nim mu burira. Nà n tatirimɔ n ka
du mi, goo u ra man kãsiwa.
8 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a wunɛn
kɔ̃ɔ sua kpa a n sĩimɔ.
9 Mii mii durɔ wi, u bɛkura ma u win kɔ̃ɔ
sua u sĩimɔ.
N deema tɔ̃ɔ te, ta sãawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru.
10 Yen sɔ̃na Yuuba ba durɔ wi sɔ̃ɔwa wi ba
bɛkia mi, ba nɛɛ, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira gisɔ, wooda
ya maa yina goo u kɔ̃ɔ sɔbe.
11 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u man bɛkia,
wiya u nɛɛ n nɛn kɔ̃ɔ suo na n sĩimɔ.
12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, wara nun sɔ̃ɔwa a
wunɛn kɔ̃ɔ suo a n sĩimɔ.

13 N deema durɔ wi ba bɛkia mi, u ǹ yɛ̃ro
yɛ̃, domi Yesu u doona min di, tɔn wɔru ge ga
wãa min sɔ̃.
14 Yen biru Yesu u nùn wa sãa yerɔ ma u
nɛɛ, n wee a bɛkura, a ku ra maa durum ko,
kpa kɔ̃sa ye ya yeni kere yu ku raa maa nun
deema.
15 Ma durɔ wi, u wura Yuu ben mi gia u bu
sɔ̃ɔwa ma Yesuwa u nùn bɛkia.
16 Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nɔni
sɔ̃ɔru torua yèn sɔ̃ u yabu yen bweseru kua
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
17 Adama Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ
nɛn Baaba u sɔmburu mɔ̀ sere ka tɛ̃, mɛya nɛn
tii na maa mɔ̀.
18 Gari yin sɔ̃na Yuuba ba kpam hania sosi
bu ka nùn go, n ǹ mɔ yèn sɔ̃ u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sanka tɔna, adama yèn sɔ̃ u maa nɛɛ win
Baabawa Gusunɔ. Mɛsuma u ka win tii
Gusunɔ nɛrasinamɔ.

Gusunɔn Biin yiiko

19 Yera Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
nɛ Bii na ǹ kpɛ̃ n gãanu ganu ko ka nɛn tii
ma n kun mɔ gãa ni na wa nɛn Baaba u mɔ̀.
Baayere ye Baaba u mɔ̀, yera nɛ Bii na maa
mɔ̀.
20 Domi Baaba u win Bii kĩ, ma u nùn
yabu baayere sɔ̃ɔsimɔ ye u mɔ̀. U koo nùn
sɔmburu sɔ̃ɔsi te ta teni kere, kpa bɛɛ kpuro
i ka biti ko.
21 Nge mɛ Baaba u ra gɔribu seeye kpa u
bu ko wasobu, nge mɛya maa, be Bii u kĩ u
wãaru wɛ̃, u bu tu wɛ̃ɛmɔ.
22 Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama u
siribu kpuro win Bii nɔmu sɔndia,
23 kpa tɔmbu kpuro bu ka Bii bɛɛrɛ wɛ̃ nge
mɛ ba Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Wi u kun Bii bɛɛrɛ
wɛ̃, Baabawa u ǹ bɛɛrɛ wɛ̃, wi u nùn gɔrima.
24 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
nɛn gari swaa daki, ma u wi u man gɔrima
naanɛ doke, yɛ̃ro wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
U ǹ maa sisi siri yerɔ, adama u gɔɔ sarari u
dua wãaru sɔɔ.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa ya sisi ya
mam tunuma kɔ, ye gɔribu ba koo Gusunɔn
Biin nɔɔ nɔ. Be ba koo maa gu nɔ ba ko n
wãaru mɔ.
26 Nge mɛ Baaba win tii u sãa wãarun
nuuru, nge mɛya u maa win Bii kua wãarun
nuuru.
27 Ma u nùn yiiko wɛ̃ u ka siribu ko yèn sɔ̃
wiya Tɔnun Bii wi.
28 I ku biti ko yenin sɔ̃, domi saa ya sisi yè
sɔɔ be ba wãa sikirɔ ba koo win nɔɔ nɔ
29 kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura
bu ka wãaru di. Be ba maa kɔ̃sa kua kpa bu
sikura bu ka bu siri.

Yesun yiikon areru

30 Yesu maa nɛɛ, na ǹ kpɛ̃ n gãanu ganu ko
ka nɛn tii. Nge mɛ Baaba man sɔ̃ɔsimɔ, nge
mɛya na ra ka siri, kpa nɛn siribu bu n ka sãa
dee dee, domi n ǹ mɔ nɛn tiin gɔ̃ru kĩra na
kasu, ma n kun mɔ wi u man gɔrimagiru.
31 Nà n nɛn tii areru diiyammɛ, are te, ta ǹ
naanɛ mɔ.
32 Adama goo wãa wi u man areru
diiyammɛ, na maa yɛ̃ ma ye u man
geruammɛ ya sãawa gem.
33 Bɛɛ i bɛɛn sɔmɔbu gɔra Yohanun mi, ma
u gem areru di.
34 N ǹ mɔ tilasi tɔnu u man areru diiya, na
gesi yeni gerumɔwa kpa i ka faaba waara.
35 Yohanu u sãawa nge fitila ge ga mɛni ga
yam bururasie. Bɛɛ i kĩa i n nuku dobu mɔ
win yam bururam mɛ sɔɔ saa fiiko.
36 Adama na areru mɔ te ta Yohanugiru
kpãaru kere. Yera sɔma ye na mɔ̀, ye Baaba
man nɔmu sɔndia. Yeya ya sɔ̃ɔsimɔ ma
Baabawa u man gɔrima.
37 Baaba wi u maa man gɔrima win tii u
man areru diiya. Bɛɛ i ǹ win nɔɔ nɔɔre baa
nɔn teeru, i ǹ maa ka nùn nɔnu waare.
38 I ǹ win gari wure yèn sɔ̃ i ǹ yɛ̃ro naanɛ
doke wi u gɔrima.
39 Bɛɛ i ra n mɛɛrimɔ Gusunɔn gari sɔɔ yèn
sɔ̃ i tamaa i ko wãaru te ta ku ra kpe wa mi sɔɔ.
N deema gari yiya yi man areru diiyammɛ.
40 Ka mɛ, i yina i na nɛn mi kpa i n ka wãaru
mɔ.
41 Na ǹ bɛɛrɛ kasu tɔmbun mi.
42 Adama na bɛɛ yɛ̃. Na yɛ̃ ma bɛɛn tii i ǹ
Gusunɔn kĩru mɔ bɛɛn nukurɔ.
43 Na nawa ka nɛn Baaban yĩsiru, ma i ǹ
man wure. Adama goo ù n na ka win tiin
yĩsiru, wiya i ko wura.
44 Bɛɛ i ra kã i bɛɛrɛ kuana, adama i ku ra
Gusunɔ turon bɛɛrɛ kasu. Ǹ n mɛn na, amɔna
i ko ka naanɛ doke.
45 Ka mɛ, i ku bwisiku ma nɛna kon bɛɛ
durum mani Baaban mi. Mɔwisiwa koo bɛɛ
durum mani, wìn gari i naanɛ sãa.
46 Bɛɛ ì n daa Mɔwisi naanɛ doke ka gem,
i ko raa maa nɛn tii naanɛ doke, domi nɛn
gariya Mɔwisi u yorua.
47 Adama i ǹ win gari naanɛ doke. Ǹ n mɛn
na, amɔna i ko ka nɛn gari naanɛ doke.

6

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

1 Amɛn biru Yesu u daa bure te tɔbura te
ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra maa
soku Tiberia.
2 Miya tɔn wɔru guna ya nùn swĩi yèn sɔ̃ ba
win sɔm maamaakiginu wa ni u kua barɔbu
sɔɔ.
3-4 Ye Yuuban tɔ̃ɔ baka te ba ra soku Gɔɔ
sararibu ta turuku kua, Yesu u yɔɔwa guuru
wɔllɔ u sina ka win bwãabu sannu.

5 Ye u win nəni sua wəllə ma u tən dabiru
wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nɛɛ, ma
gia sa ko dĩanu wa su dwe tən beni bu ka di.
6 U yeni geruawa u ka Filipun laakari
mɛɛri, domi win tii u yɛ̃ kɔ ye u koo ko.
7 Ma Filipu u nùn wisa u nɛɛ, baa səm
kowon sɔ̃ɔ goobun (200) gobi kun tura su ka
dĩanu dwe tən beni bu ka di, baa ǹ n fiiko
fiikon na.
8 Win bwãabun turo, wi ba ra soku An-
dere, Simɔɔ Piɛɛn wənə, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 bii tən durə goo wãa mini wi u pɛ̃ɛ nɔɔbu
mə ka swɛ̃ɛ piiminu yiru. Adama mba yeni
ya koo ko tən dabi teni sɔɔ.
10 Ma Yesu u nɛɛ, i de tən be, bu sina.
N deema yaka kpɛnsu yiba mi, ma tən
be, ba sina si sɔɔ. Tən durəbun geera tura
nərəbun suba nɔɔbu (5.000).
11 Ma Yesu u pɛ̃ɛ ye sua u Gusunə siara. Ye
u kpa u dera ba tən be yabua be ba sɔ̃ mi,
mɛya maa ka swɛ̃ɛ yi. Ma tən be kpuro ba di
nge mèn nəru ba kĩ.
12 Ye ba deba ba kpa u win bwãabu sɔ̃ɔwa
bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.
13 Ma ba pɛ̃ɛ nɔɔbu yen ye ba di n tiara gure
birenu wəkura yiru sɔɔ.
14 Sanam mɛ tən be, ba səm maamaakigiru
wa te Yesu u kua ba gerua ba nɛɛ, ka geema,
wiya Gusunən səmə wi u sisi handuniaɔ.
15 Ye Yesu u gia ma ba wesianaməwa bu
ka nùn mwa bu sunə ko, yera u gəsira u da
guuru wəllə wi turo.

Yesu u sĩimə nim wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

16 Ye n kua yoka ma win bwãabu ba da
Galilen daa burerun goorə.
17 Ba dua goo nimkuu sɔɔ ma ba daa bu-
reru təburə ba dəə Kapenamu gia. Saa ye,
yam tĩra kɔ, ma Yesu kun bu deemam kpa.
18 Wee daa bureru ta burinamə yèn sɔ̃ woo
damguu ga mò.
19 Ye ba ka sɛsɛru nim mura nge kilo nəəba
tian saka, ba Yesu wa u sĩimə nim wəllə u wee
goo nimkuu gia, ma bɛrum bu mwa.
20 Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku bɛrum ko.
21 Sanam mɛya ba ka nùn nuku dobu mwa
goo nimkuu sɔɔ. Mii mii goo nimkuu ge, ga
tura mi ba dəə.

Tən dabinu Yesu kasu

22 Yen sisiru tən be ba gina wãa daa bure
ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu teuwa
ga raa wãa mi. Ba maa yɛ̃ ma Yesu kun due
goo ge sɔɔ ka win bwãabu sannu, be tənawa
ba doona.
23 Wee, goosu gasu maa na yam min bəkuə
mi ba pɛ̃ɛ di saa ye Yinni u Gusunə siara u
kpa.
24 Yen sɔ̃na ye ba wa ma Yesu ka win
bwãabun goo kun wãa mi, ba goo si dua ba
da Kapenamuə ba Yesu kasu.

Yesuwa dĩa wãaruginu

25 Ye tən be, ba Yesu wa daa bure ten gooru
giə, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, domma a na
gee?
26 Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmə, bɛɛ i man kasuwa yèn sɔ̃ i pɛ̃ɛ di i deba,
n ǹ mə yèn sɔ̃ i nɛn səm maamaakiginu wa.
27 I ku dĩa ni nu ra kɔ̃si tənan səmburu
ko, adama i dĩa ni nu wãaru te ta ku ra kpe
wɛ̃ɛmən səmburu koowo. Dĩa niya Tənun Bii
u koo bɛɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ wiya Gusunə Baaba u win
yiikon yĩreru dokea.
28 Sanam mɛya ba nùn bikia ba nɛɛ, mba sa
ko ko su ka səma ko ye Gusunə u kĩ.
29 Yesu u bu wisa u nɛɛ, səmbu te Gusunə
u kĩ, tera i win gəro naanɛ doke.
30 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yĩre terà kaa sun
sɔ̃əsi kpa su ka nun naanɛ doke. Nge səmbu
terà kaa ko.
31 Bɛsɛn sikadoba ba dĩa ni ba ra soku
manna di gbaburu sɔɔ, nge mɛ ba yorua ba
nɛɛ, "Saa Gusunə wəllun diya u bu dĩanu kã
ba di."
32 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmə, n ǹ
mə Məwisiwa u bɛɛ dĩanu wɛ̃ saa wəllun di,
adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ dĩa geenu
wɛ̃ɛmə saa wəllun di.
33 Domi dĩa ni Gusunə u wɛ̃ɛmə, niya
wi u sarama saa Gusunə wəllun di ma u
handuniagibu wãaru wɛ̃ɛmə.
34 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n sun dĩa
ni wɛ̃ɛmə baadomma.
35 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna dĩa
wãaruginu. Baawure wi u na nɛn mi,
gɔ̃ɔra kun maa nùn goomə. Wi u maa man
naanɛ doke, nim nəru ga ǹ nùn goomə ka
baadommaə.
36 Adama, nge mɛ na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, i man
wa kə, i ǹ maa man naanɛ doke.
37 Baawure wi Baaba man wɛ̃ u koo na nɛn
mi. Wi u maa na nɛn mi, na ǹ nùn yinamə,
baa ǹ n kua amə.
38 Domi na saramawa saa Gusunə wəllun
di n ǹ mə n ka nɛn tiin gɔ̃ru kĩru ko ma n kun
mə wi u man gərimagiru.
39 Wi u man gəriman gɔ̃ru kĩi te wee, n
ku ra goo kɔ̃ baa tən turo be u man wɛ̃ sɔɔ,
adama n ka be kpuro seeyawa gərin di sanam
dãakim sɔɔ.
40 Nɛn Baaban gɔ̃ru kĩi tera, baawure wi u
Bii wa, ma u nùn naanɛ doke, u n wãaru mə
te ta ku ra kpe. Kon maa yɛ̃ro seeya gərin di
sanam dãakim sɔɔ.
41 Sanam mɛya Yuuba ba wəki, yèn sɔ̃ u
gerua ma wiya dĩa ni nu sarama saa Gusunə
wəllun di.
42 Ma ba bikiana ba nɛɛ, n ǹ Yesu wi mini?
N ǹ Yosɛfun bii wìn baaba ka mɛro sa yɛ̃?
Amənа u ka gerumə ma wiya sarama saa
wəllun di.
43 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa wəki.

44 Goo sari wi u koo kpĩ u na nɛn mi ma
n kun mə Baaba wi u man gərima u yɛ̃ro
gawama. Nɛna kon maa nùn seeya gərin di
sanam dãakim səə.
45 Gusunən səməbu ba yorua ba nɛɛ,
"Gusunən tii u koo baawure keu sõəsi." Ǹ
n mɛn na, baawure wi u Baaban nəə nua, ma
u win sõəsiru mwa, yɛ̃ro u koo na nɛn mi.
46 N ǹ mə goo u Baaba waare ma n kun mə
wi u na saa Gusunən min di, wiya u Baaba
wa.
47 Ka geema na bɛɛ sõəmə, wi u man naanɛ
doke, u wãaru mə te ta ku ra kpe.
48 Nɛna dĩa wãaruginu.
49 Bɛɛn sikadoba ba manna di gbaburu səə
ma ba gu.
50 Adama nɛ na ka dĩanu yã ni nu sarama
saa Gusunə wəllun di, ni tənu u koo di u kun
ka gu.
51 Nɛna dĩa wãaruginu ni nu sarama
Gusunə wəllun di. Baawure wi u nu di
u wãaru mə sere ka baadommaə. Dĩa
ni kon yɛ̃ro wɛ̃, nɛn wasiya yi na wɛ̃ɛmə
handuniagibu ba n ka wãaru mə.
52 Gari yi, yi dera sikirinə ga dua Yuuba səə.
Ba nɛɛ, amənа durə wi, u koo ka sun win wasi
wɛ̃ su tem.
53 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sõəmə, ma n
kun mə i Tənun Biin yaa tema, kpa i win yɛm
nə, wãaru sari bɛɛ səə.
54 Domi baawure wi u nɛn yaa tema, ma u
nɛn yɛm nəra, u wãaru mə te ta ku ra kpe.
Kon maa nùn seeya gərin di sanam dãakim
səə.
55 Ka gem nɛn wasi dĩana, nɛn yɛm maa gãa
nəruraна.
56 Domi wi u nɛn yaa tema ma u nɛn yɛm
nəra, u ko n wãawa nɛ səə, ma nɛn tii ko na n
maa wãa yɛ̃ro səə.
57 Baaba wasowa u man gərima, win
saabuwa na maa wãa. Mɛya baawure wi u
man tema, yɛ̃ro u wãaru mə nɛn sõ.
58 Na ka dĩanu yã ni nu sarama saa Gusunə
wəllun di. Nu ǹ sãa nge dĩa ni ba sokumə
manna ni bɛɛn sikadoba ba di, domi ba di, ba
maa gu. Adama wi u nini di u ko n wãawa ka
baadommaə.
59 Yeniwa Yesu u gerua mɛnnə yeru mi u
bu keu sõəsimə Kapenamuə.

Wãaru te ta ku ra kpen gari

60 Sanam mɛ win bwãa dabira gari yi nua
ba nɛɛ, gari yi, gari sɛ̃səgiiya, wara u koo kpĩ
u yi nə.
61 Yesu u gia win tii səə ma win bwãabu ba
wəki gari yin sõ. Yen sõna u bu bikia u nɛɛ,
gari yi, yi bɛɛ torasiaməwa?
62 Bɛɛ ì n maa wa Tənun Bii u yəəmə u wurə
mi u raa wãa maa ni?
63 Hundewa ya ra tənu ko waso, wasi kun
are gɛɛ mə. Gari yi na bɛɛ sõəwa, hundewa,
wãara maa.
64 Ka mɛ, gaba wãa bɛɛ səə be ba kun naanɛ
doke. Domi Yesu u yɛ̃ saa yellun di be ba kun
nùn naanɛ doke, ka wi u koo nùn dəmɛ.
65 U maa nɛɛ, yenin sõna na bɛɛ sõəwa ma
goo sari wi u koo kpĩ u na nɛn mi, n kun ka
Baaban kɛ̃ru.
66 Saa dəma ten diya win bwãa dabira nùn
suuri, ba ǹ maa ka nùn sĩimə.
67 Yen sõna u win bwãabu wəkura yiru ye
bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni? I kĩ i doona?
68 Siməə Piɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, Yinni,
weren miya sa ko da. Wuna a wãaru te ta ku
ra kpen gari mə.
69 Tɛ̃ sa naanɛ doke, sa maa yɛ̃ kam kam ma
wuna Gusunən Bii Dɛɛro.
70 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ǹ nɛna na bɛɛ
wəkura yiru ye gəsa? Ka mɛ, bɛɛn turo u sãa
Setamgii.
71 Yudasiwa u ka yã, Siməə Isikariətun bii.
Domi baa ù n wãa be wəkura yiru ye səə,
wiya u koo Yesu dəmɛ.

7

Yesun wənəbu

ba ǹ nùn naanɛ doke

1 Amɛn biru Yesu u sĩimə Galilen tem səə.
U ǹ kĩ u da Yudean tem gia yèn sõ Yuuba ba
swaa kasu bu ka nùn go.
2 Ma Yuuban tõə bakara turuku kooma te
ba ra soku Kunun tõə bakaru.
3 Yen sõna Yesun wənəbu ba nùn sõəwa u
doonə min di, u da Yudeaə, kpa win bwãabu
bu ka maa win səmburu wa te u mò.
4 Domi goo ku ra gãanu ko asiri səə sanam
mɛ u kasu bu nùn gia batuma səə. Ù n yabu
yen bweseru mò, u win tii handunia sõəsio.
5 Baa win wənəbun tii, ba ǹ nùn naanɛ
doke.
6 Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, nɛn saa kun turim
kpa, adama bɛɛn saa səəra i wãa mi bɛɛ.
7 Handuniagiba kun kpɛ̃ bu bɛɛ tusi, adama
ba man tusa nɛ, yèn sõ na nɛɛ, ben kookoosu
kun wã.
8 Bɛɛ, i tõə baka te doo. Nɛ na ǹ tu dəə, domi
nɛn saa kun tura gina.
9 Ye u bu yeni sõəwa u kpa, ma u sina Galile
mi.

Yesu u tõə bakaru da

10 Adama ye wi, Yesun wənə be, ba tõə baka
te doona, yera win tii u maa seewa u da mi,
asiri səə.
11 Yuuba ba nùn kasu tõə baka te səə, ba
bikiamə ba mò, mana u wãa.
12 Dabira tən wəru ge səə, ba sikirinamə
tɛɛru tɛɛru win sõ. Gabu ba nɛɛ, wi tən geowa.
Ma gaba nɛɛ, u təmbu nəni wõkuməwa.
13 Adama goo sari wi u Yesun gari gerua
batuma səə Yuuban bɛrum sõ.
14 Sanam mɛ n kua tõə baka ten bənu, Yesu
u da sãa yerə ma u bu keu sõəsim wəri.

15 Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nɛɛ,
amɔna durɔ wi, u ka tireru yɛ̃, wi, wi u kun
keu kue.
16 Yesu u bu wisa u nɛɛ, nɛn sɔ̃ɔsira kun sãa
nɛn tiigiru. Gusunɔgira, wi u man gɔrima.
17 Goo ù n kĩ u Gusunɔn kĩru ko, u koo gia
nge mɛ nɛn sɔ̃ɔsira sãa, ǹ n Gusunɔgirun na,
ǹ n maa nɛn tiigirun na.
18 Goo wi u gari gerumɔ ka win tiin yiiko,
u win tiin bɛɛrɛ kasuwa. Adama wi u bɛɛrɛ
kasu ye ya sãa wi u nùn gɔrimagia, siiwa
gemgii, taki sari wi sɔɔ.
19 Mɔwisi kun bɛɛ wooda wɛ̃ ro? Ka mɛ,
goo sari bɛɛ sɔɔ wi u wooda ye mɛm nɔɔwɛ.
Ǹ n mɛn na, mban sɔ̃na i swaa kasu i ka man
go.
20 Tɔn wɔru ga nùn wisa ga nɛɛ, wɛrɛkunu
nu nun wãasi. Wara swaa kasu u ka nun go.
21 Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔm maamaakigii
teeru tɔnawa na kua, ma bɛɛ kpuro i biti kua.
22 Adama i bikisikuo. Bango ya weewa saa
sikadoban min di, n ǹ mɔ Mɔwisin min di,
adama yèn sɔ̃ Mɔwisiwa u bɛɛ yen wooda wɛ̃,
yen sɔ̃na i ra bango ko baa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
23 Ǹ n mɛn na, ì n bii bango mɔ̀ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ kpa i ku ka Mɔwisin wooda
sara, mba n kua i ka man mɔru mɔ̀ sanam mɛ
na tɔnun wasi kpuro bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te
sɔɔ.
24 I ku maa gãanu siri nge mɛ i ka nu
waamɔ, adama i siri geebu koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ

u gɔsa

25 Sanam mɛ sɔɔra Yerusalɛmugibu gaba
bikia ba nɛɛ, n ǹ wi ba kasu bu go wiya mi?
26 N wee, u gari mɔ̀ batuma sɔɔ, ma goo kun
gɛɛ gerua. Nge tɔnweroba tubawa ma wiya
Kirisi ka gem de?
27 Wee bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ mìn di durɔ wi, u
yari. Adama sanam mɛ Kirisi koo na goo kun
ko n yɛ̃ mìn di u wee.
28 Sanam mɛ Yesu u keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ
ma u gbãra u nɛɛ, bɛɛ i man tuba. I maa yɛ̃
mìn di na yarima. Ka mɛ, na ǹ nɛ ka nɛn tiin
yiiko. Gemgiiwa u man gɔrima, wi bɛɛ kun
yɛ̃.
29 Nɛ, na nùn yɛ̃ domi saa win min diya na
na, wiya maa man gɔrima.
30 Yenin sɔ̃na ba gɔ̃ru doke bu ka nùn mwa,
adama goo sari wi u nùn nɔmu sɔndi, domi
win saa ya ǹ gina turim kpa.
31 Dabiru tɔn wɔru sɔɔ ba maa nùn naanɛ
doke. Ma ba nɛɛ, sanam mɛ Kirisi koo na,
u koo sɔm maamaakiginu ko n kere ni durɔ
wini u kua?

Ba sãa yerun kɔ̃sobu

Yesu gɔria bu nùn mwa

32 Falisiba ba nua ma tɔn dabiru ba yabu
yeni gerumɔ gbɛnum, yen sɔ̃na be ka yãku
kowo tɔnwerobu ba sãa yerun kɔ̃sobu gɔra
bu ka Yesu mwa.
33 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa fiikowa ya
tie ye ko na n ka bɛɛ wãa. Yen biru kon doona
wi u man gɔriman mi.
34 Bɛɛ i ko man kasu adama i ǹ man wasi.
Mi ko na n wãa bɛɛ i ǹ kpɛ̃ i na mi.
35 Yuuba ba bikianamɔ ba mɔ̀, ma giara
durɔ wini u koo da sa kun ka nùn wa. U
koo dawa Yuuban mi be ba yarina Gɛrɛkiban
suunu sɔɔ, kpa u n Gɛrɛkiba keu sɔ̃ɔsimɔ?
36 Mba gari yinin bweserun tubusianu yi
u gerua, sa ko be nùn kasu adama sa ǹ nùn
wasi, ma mi u be wãa, sa ǹ kpɛ̃ su da mi.

Nim wãarugim

37 Tɔ̃ɔ baka ten tɔ̃ɔ dãakiru tera ta bɛɛrɛ
kera. Tɔ̃ɔ te sɔɔra Yesu u seewa u nɔɔgiru sua
wɔllɔ u nɛɛ, baawure wi nim nɔru ga goomɔ
u na nɛn mi u nɔ.
38 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba
nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, wãarun
bwii yi ko n kokumɔwa saa yɛ̃ron nukurun
di.
39 Gusunɔn Hunden gariya Yesu u ka yã
mi, wi be ba nùn naanɛ doke ba koo mwa.
Domi ba ǹ gina Hunde Dɛɛro wɛ̃ yèn sɔ̃ Yesu
kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tɔmba sikirina Yesun sɔ̃

40 Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, be ba gari yi nua
ba nɛɛ, durɔ wini sɔmɔ wiya ka gem.
41 Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.
Adama gaba nɛɛ, ma gian diya! N ko n
koora Kirisi u yarima saa Galilen di?
42 Gusunɔn gari yi ǹ gerumɔ ma Kirisi koo
yarimawa saa Dafidin bweserun di? U ǹ koo
na saa Bɛtelehɛmu Dafidin wuun di?
43 Win sɔ̃na sikirinɔ ga dua tɔn wɔru ge sɔɔ.
44 Gabu ba kĩ bu nùn mwa adama goo kun
nùn nɔmu sɔndi.

Yuuban tɔnwerobun

naanɛ doke sariru

45 Ma sãa yerun kɔ̃sobu ba gɔsira yãku
kowo tɔnwerobu ka Falisiban mi. Ma ba
bu bikia ba nɛɛ, mba n kua ba ǹ ka Yesu
mwaamɛ?
46 Ma kɔ̃so be, ba bu wisa ba nɛɛ, goo sari
wi u gari gerure nge durɔ wi.
47 Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to, i dera durɔ
wi, u maa bɛɛn tii nɔni wɔ̃kua ya.
48 I sere nɔɔre wirugii goo ǹ kun mɛ bɛsɛ
Falisiban goo u nùn naanɛ doke?
49 I ǹ yɛ̃ ma tɔn wɔru ge, bɔ̃rigiba? Ba ǹ
Mɔwisin wooda yɛ̃.
50 Nikodɛmu, Falisi ben turo, wi u raa gasɔ
daare Yesun mi wɔ̃kuru, u bu bikia u nɛɛ,
51 bɛsɛn wooda ya sun yɔllaa kua su tɔnu
siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie
ye u kua?
52 Ba nùn bikia ba nɛɛ, ase wunɛn tii a maa
sãawa Galilegii? A wɛ̃ɛrio sãa sãa Gusunɔn

gari sɔɔ, kaa wa ma sɔmɔ goo sari wi u koo yarima saa Galilen di.

[

53 Ma baawure u wa win yɛnuɔ.

8

Kurɔ sakara kowo goo

1 Ye ba doona Yesu u da guuru wɔllɔ te ba ra soku Olifi.

2 Yen sisiru buru buru yellu u gɔsira sãa yerɔ. Ma tɔmbu kpuro ba da win mi, ma u sina u bu keu sõɔsim wɔri.

3 Ma wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba ka kurɔ goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔɔ, ba nùn yõrasia be kpuron wuswaaɔ.

4 Ma ba Yesu sõɔwa ba nɛɛ, yinni, sa kurɔ wi mwawa sakararu sɔɔ.

5 N wee, Mɔwisi u sun sõɔwa wooda sɔɔ ma ba ra kurɔ winin bweseru kpenu kasukuwa bu go. Wunɛ maa ni? Amɔna a wa.

6 Ba yeni geruawa bu ka win laakari mɛɛri kpa bu fɛɛ wa bu nùn durum mani. Adama Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumɔ temɔ.

7 Ye ba nùn bikiamɔ ba baasi, ma u tii dɛmia u bu sõɔwa u nɛɛ, wi u kun torare bɛɛ sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ wi kperu kara.

8 Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ.

9 Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa bukurobun min di sere ka bibɔ. Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ wi.

10 Yesu u tii dɛmia ma u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, be ba nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ mana ba wãa. Ben goo kun maa tie?

11 Kurɔ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni. Ma Yesu u nɛɛ, a doonɔ, nɛn tii, na ǹ maa nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

12 Yen biru Yesu u kpam ka tɔmbu gari kua u nɛɛ, nɛna handunian yam bururam. Wi u man swĩi, u ko n yam bururam mɔ mɛ mu sãa wãaru, u ǹ maa wãa u sĩ yam wɔ̃kuru sɔɔ.

13 Falisiba ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, wee tɛ̃, a wunɛn tii areru diiyammɛ. Ǹ n mɛn na, wunɛn arera kun sun sõɔsimɔ ma gari yi, gema.

14 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya, baa nà n nɛn tii areru diiyammɛ, ye na gerumɔ, gema. Na yɛ̃ mìn di na wee ka mi na dɔɔ. Adama bɛɛ i ǹ yɛ̃ mìn di na wee ka mi na dɔɔ.

15 Mɛ i tɔnu waamɔ, mɛya i ra ka nùn siri, nɛ na ku ra goo siri.

16 Baa nà n goo siri, nɛn siribu geema, domi n ǹ nɛ turo kon yɛ̃ro siri. Ka nɛn Baaba wi u man gɔrimawa.

17 Ba yorua bɛɛn wooda sɔɔ ma tɔnu yirun areru geema.

18 Na nɛn tii areru diiyammɛ, ma Baaba wi u man gɔrima u maa man areru diiyammɛ.

19 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunɛn Baaba wi, u wãa.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ i ǹ man yɛ̃, mɛya i ǹ maa nɛn Baaba yɛ̃. Ǹ n sãan na i man yɛ̃, i ko n daa maa nɛn Baaba yɛ̃.

20 Gari yiya Yesu u gerua sanam mɛ u keu sõɔsimɔ sãa yerɔ, ten bera mi ba ra arumani bere. Goo sari wi u maa nùn nɔmu sɔndi yèn sõ win saa kun turim kpa.

Ba ǹ kpɛ̃ bu da mi Yesu u dɔɔ

21 Yesu kpam bu sõɔwa u nɛɛ, na doonɔ. Mi na dɔɔ bɛɛ i ǹ kpɛ̃ i da mi. I ko maa man kasu, adama i ko gbi bɛɛn toranu sɔɔ.

22 Yèn sõ u nɛɛ, mi u dɔɔ ba ǹ kpɛ̃ bu da mi, yen sõna ba bikianamɔ ba mɔ̀, u koo tii gowa?

23 Ma Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa temkobu, nɛ maa, wɔrukoowa. Bɛɛ handunia migiba, nɛ na kun sãa handunia migii.

24 Yen sõna na bɛɛ sõɔwa na nɛɛ, i ko gbi bɛɛn toranu sɔɔ. Ì kun naanɛ doke ma nɛna yɛ̃ro wi, ka geema i ko gbiwa bɛɛn toranu sɔɔ.

25 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wuna were.

Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sõɔwa kɔ.

26 Na gari dabinu mɔ yi kon kpĩ n gere n wunana bɛɛn sõ. Adama geegiiwa wi u man gɔrima, ye na maa nua saa win min di yeya na handuniagibu sõɔmɔ.

27 N ǹ maa bu yeeri ma Baaban gariya u bu sõɔmɔ.

28 Yen sõna Yesu u nɛɛ, sanam mɛ i Tɔnun Bii sua tem di i bwɛ̃, sanam mɛya i ko gia ma nɛna yɛ̃ro wi. I ko maa gia ma na ǹ maa gãanu ganu mɔ̀ ka nɛn tii. Ye Baaba man sõɔsi, yeya na bɛɛ sõɔmɔ.

29 Baaba wiya u man gɔrima. U maa wãa ka nɛ. U ǹ man deri nɛ turo yèn sõ na ra ko ye n da nùn dore.

30 Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari yi nua ba nùn naanɛ doke.

Tii mɔwɔbu ka yobu

31 Yesu u Yuu be ba nùn naanɛ doke sõɔwa u nɛɛ, ì n nɛn sõɔsiru mɛm nɔɔwa, i sãawa nɛn bwãabu ka gem.

32 I ko gem gia. Gem mɛ, mu koo maa bɛɛ yakia yorun di.

33 Ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ Aburahamun bwesera, sa ǹ maa koore goon yobu. Amɔna a ka nɛɛ sa ko yakiara yorun di.

34 Yesu u nɛɛ, geema na bɛɛ sõɔmɔ, baawure wi u durum mɔ̀, wiya durum yoo.

35 Yoo ku ra n wãa win yinnin yɛnuɔ ka baadomma, adama biiwa ra n wãa mi ka baadommaɔ.

36 Yen sõna nɛ Gusunɔn Bii nà n bɛɛ yakia, i kuawa tii mɔwɔbu ka gem.

37 Na yɛ̃ ma Aburahamun bwesera i sãa. Ka mɛ, i swaa kasu i ka man go, yèn sõ i ǹ nɛn gari wure.

38 Na bɛɛ sõɔmɔ ye na wa nɛn Baaban mi, adama bɛɛ i mɔ̀ ye i gia bɛɛn baaban mi.

39 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Aburahamuwa
bɛsɛn baaba.
Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, ì n daa sãan na
Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun
kookoosu mɔ̀.
40 Adama tɛ̃ bɛɛ i swaa kasu i ka man go, nɛ
wi na bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ mɛ na nua Gusunɔn min
di. Aburahamu kun yenin bweseru koore.
41 Bɛɛ i bɛɛn tundon kookoosu mɔ̀.
Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa ǹ sãa seegeba.
Baaba turowa sa mɔ, wiya Gusunɔ.
42 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ ù n daa
sãan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man
kĩ domi Gusunɔn min diya na yarima na ka
wãa mi. Mɛya na ǹ ka nɛn tii nɛ, adama wiya
man gɔrima.
43 Mban sɔ̃na nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri.
Mu ǹ bɛɛ yeeri yèn sɔ̃ i ǹ kpɛ̃ i nɛn gari nɔ.
44 Setamwa bɛɛn tundo, i maa kĩ i bɛɛn
tundon kĩru ko. Tɔn gowowa saa toren di, u ǹ
maa gem swĩi, domi gem sari wi sɔɔ. Sanam
mɛ u weesu gerumɔ, u ra n gerumɔwa ka win
tiin daa, yèn sɔ̃ weesugiiwa ka maa weesu
kpuron baaba.
45 Adama gema na ra n gerumɔ. Yen sɔ̃na i
ǹ man naanɛ doke.
46 Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ u nɛɛ, na tore.
Sari. Ǹ n mɛn na, ma gema na gerumɔ, mban
sɔ̃na i ǹ man naanɛ doke.
47 Wi u sãa Gusunɔgii, wiya ra Gusunɔn
gari wure. Adama bɛɛ i ǹ sãa Gusunɔgibu.
Yen sɔ̃na i ǹ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburahamu

48 Ma Yuuba ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛ sa ǹ
gem mɔ ye sa nɛɛ wunɛ Samarigiiwa ka maa
wɛrɛkunugii?
49 Yesu u bu wisa u nɛɛ, na ǹ wɛrɛkunu mɔ.
Nɛn Baabawa na bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ adama bɛɛ i ǹ
man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
50 Na ǹ nɛn tiin bɛɛrɛ kasu. Goo u wãa wi u
man ye kasuammɛ, wiya maa sãa siri kowo.
51 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
nɛn gari mɛm nɔɔwa, yɛ̃ro u ǹ gɔɔ wasi pai.
52 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɛ̃ sa gia
ma a wɛrɛkunu mɔwa ka gem. Aburahamu
u gu, Gusunɔn sɔmɔbu ba maa gu. Ka mɛ, a
gerumɔ a mɔ̀ baawure wi u wunɛn gari mɛm
nɔɔwa u ǹ gɔɔ wasi.
53 Bɛsɛn baaba Aburahamu u gu. A nùn
kerewa? Sɔmɔbu ba maa gu. Wara a tamaa
a sãa.
54 Yesu u nɛɛ, nà n nɛn tii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nɛn
bɛɛrɛ kun gãanu sãa. Nɛn Baabawa u man
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, wi bɛɛ i sokumɔ bɛɛn Yinni.
55 Ka mɛ, i ǹ nùn yɛ̃, adama nɛ, na nùn yɛ̃.
Nà n nɛɛ, na ǹ nùn yɛ̃, ko na n sãawa weesugii
nge bɛɛ. Adama na nùn yɛ̃, na maa win gari
mɛm nɔɔwɛ.
56 Bɛsɛn baaba Aburahamu u yɛ̃ɛra ka gɔ̃ru
dobu ye u koo ka nɛn tɔ̃ru wa. U maa tu wa
ma win nukura dora.
57 Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ǹ gina wɔ̃ɔ
weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu
waare.
58 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na
gbia na wãa ba sere Aburahamu mara.
59 Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku,
adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

Yesu goo yam waasia

wi ba mara ka wɔ̃koru

1 Nge mɛ Yesu u bɔsu, u durɔ goo wa wi ba
mara ka wɔ̃koru.
2 Win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, yinni,
weren torarun sɔ̃na ba ka durɔ wi wɔ̃koru
mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win
mɛrogira.
3 Yesu u bu wisa u nɛɛ, n ǹ mɔ durɔ
wi, ǹ kun mɛ win tundo ka win mɛro ba
tora, adama ba nùn marawa ka wɔ̃koru kpa
Gusunɔn sɔmburu tu ka sɔ̃ɔsira wi sɔɔ.
4 Sa ǹ ko ko sa kun wi u man gɔriman
sɔmburu kue sanam mɛ sɔ̃ɔ wãa. Wɔ̃kura sisi
tè sɔɔ goo kun kpɛ̃ u sɔmburu ko.
5 Sanam mɛ na wãa handuniaɔ nɛna na yen
yam bururam.
6 Ye u yeni gerua u kpa, u yãatam sia temɔ,
ma u ka yãatam mɛ tem kɔka, ma u tem mɛ
wɔ̃ko win nɔni tɛɛni.
7 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u wubu yɛru
ge ba mɔ̀ Siloeɔ. Yĩsi ten tubusiana, gɔra.
Ma durɔ wi, u win swaa sua u da u wuba,
ma u wurama ka nɔni sannu.
8 Ma win wɔɔ beragibu ka be ba ra raa nùn
wa u n bara mɔ̀, ba bikianamɔ, wi u ra raa
sinɛ mini u n bara mɔ̀, n ǹ wiya mini?
9 Ma gaba nɛɛ, wiya.
Gaba maa nɛɛ, n ǹ wi mi, u ka nùn
weenɛwa.
Ma win tii u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna mi ni.
10 Ba nùn bikia, amɔna n kua wunɛn nɔni
ka wukiara.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, durɔ goo wi ba ra
soku Yesu, wiya u tem kɔka ma u nɛn nɔni
tɛɛni, ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo Siloeɔ n
wubu. Na da na wuba ma na yam wa.
12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana durɔ wi, u
wãa.
Ma u nɛɛ, na ǹ yɛ̃.

Falisiba ba durɔ bɛkuro

gari bikiamɔ

13 Ma ba ka durɔ wi da Falisiban mi, wi u
raa sãa wɔ̃ko mi.
14 N deema tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔra Yesu u
tem kɔka u ka nùn yam waasia.
15 Ma Falisiba ba kpam nùn bikia ba nɛɛ,
amɔna u kua u ka yam wa. U bu wisa u nɛɛ,
durɔ wiya u nùn tem tɛɛnia win nɔniɔ, ma u
wuba ma u yam wa.

16 Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ wi u yeni
kua u ǹ nɛ saa Gusunɔn min di, yèn sɔ̃ u ǹ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru gara.
Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna durumgii u
koo ka kpī u sɔm maamaakigii nini ko. Ma
sikirinɔ ga dua ben suunu sɔɔ.
17 Ba kpam wɔ̃ko wi bikia ba nɛɛ, wunɛ maa
ni? Wunɛ wi durɔ wi, u yam waasia, amɔna
a wi garisi.
Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sãa.
18 Adama Yuuba ba ǹ naanɛ sãa ma durɔ
wi, u raa wɔ̃ko sãa ma u kpam yam wa, sere
ye ba win tundo ka win mɛro soka.
19 Ma ba bu bikia ba nɛɛ, bɛɛn biiwa mini?
Wi i nɛɛ i mara ka wɔ̃koru? Amɔna u ka yam
waamɔ tɛ̃.
20 Ma win tundo ka win mɛro ba bu wisa
ba nɛɛ, sa yɛ̃ kam kam ma bɛsɛn biiwa mi, wi
sa mara ka wɔ̃koru.
21 Adama mɛ u kua u ka yam wa, bɛsɛ sa ǹ
yɛ̃, wi u maa nùn yam waasia, sa ǹ yɛ̃ro yɛ̃. U
bwisi mɔ win tii, i nùn bikio, u koo bɛɛ sɔ̃.
22 Ba yeni geruawa Yuuban bɛrum sɔ̃.
Domi Yuuba ba nɔɔ tia kua kɔ ma baawure
wi u wura ma Yesu sãawa Kirisi wi, ba koo
yɛ̃ro girawa ben mɛnnɔ yerun di.
23 Yen sɔ̃na ba gerua ba nɛɛ, u bwisi mɔ win
tii, bu nùn bikio.
24 Ma Falisiba ba durɔ wi u raa wɔ̃ko sãa
soka nɔn mɛɛruse, ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, be, ba yɛ̃ ma Yesu wi,
durumgiiwa.
25 U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin na, nɛ
na kun yɛ̃. Gãa teena na yɛ̃, na raa wɔ̃ko sãa,
adama tɛ̃ na yam waamɔ.
26 Ba nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u nun kua.
Amɔna u koosina wunɛn nɔni ka wukiara.
27 Ma u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, i ǹ maa man
swaa daki. Mban sɔ̃na i kī i kpam nɔ. Nge
bɛɛn tii i kī i maa kowa win bwãabu.
28 Ma ba nùn yaakoru wɔri ba nɛɛ, wuna a
sãa siin bɔ̃ɔ mi, adama bɛsɛ Mɔwisin bwãaba
sa sãa.
29 Bɛsɛ sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ka Mɔwisi gari
kua, adama wini, sa ǹ mam yɛ̃ mìn di u na.
30 Ma durɔ wi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema,
bitin gariya ye i ǹ ka yɛ̃ mìn di u na. Ka mɛ,
sii man yam waasia.
31 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ku ra toron gari nɔ,
adama tɔn be ba nùn nasie, ma ba mɔ̀ ye u kī,
beya u ra swaa daki.
32 Saa toren di goo kun nɔɔre ba tɔnun nɔni
wukia wi ba mara ka wɔ̃koru.
33 Durɔ wi, ù kun wee saa Gusunɔn min di,
u ǹ kpɛ̃ u gãanu ganu ko.
34 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, toraru sɔɔra ba
nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun
keu koosia?
Ma ba nùn gira mɛnnɔ yerun di.

Hunden wɔ̃koru

35 Yesu u nua ma ba durɔ wi gira. Ye u nùn
wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔnun Bii naanɛ doke?
36 Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man sɔ̃ɔwɔ
wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naanɛ
doke.
37 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ, wiya
ka nun gari mɔ̀ mi.
38 Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naanɛ
doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ.
39 Yesu u nɛɛ, siribun sɔ̃na na na
handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ kpa bu
ka yam wa, be ba maa yam waamɔ bu ka ko
wɔ̃kobu.
40 Falisi gabu be ba wãa ka wi sannu ba gari
yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn tii maa
wɔ̃koba?
41 Ma Yesu u nɛɛ, ì n sãan na wɔ̃kobu, i ǹ ko
i n daa toraru mɔ. Adama yèn sɔ̃ i gerumɔ i
yam waamɔ, yen sɔ̃na i wãa toraru sɔɔ ka tɛ̃.

10

Yãanu ka nin kparon mɔndu

1 Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, goo wi u kun dumɔ yãa gɔ̃rɔ saa
kɔnnɔn di ma u yɔɔmɔ u suremɔ gam di, wiya
sãa gbɛnɔ ka wɔro.
2 Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ wiya
yãanun kparo.
3 Kɔnnɔ kɔ̃so u ra nùn kɛniɛ, yãanu ra n
maa win nɔɔ nɔɔmɔ. U ra win yãanu soku
baatere ka ten yĩsiru kpa u nu yara tɔɔwɔ.
4 Sanam mɛ u nu yara tɔɔwɔ kpuro, u ra nu
gbiiye kpa nu n nùn swĩi yèn sɔ̃ nu win nɔɔ
yɛ̃.
5 Nu ǹ wuramɔ nu tɔn tuko swĩi, adama nu
koo duka suwa n toma saa win min di yèn sɔ̃
nu ǹ win nɔɔ yɛ̃.
6 Yesu u bu mɔn te kua adama ba ǹ tuba ye
u ka yã.

Yesuwa yãa kparo geo

7 Yen sɔ̃na Yesu u kpam nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nɛna na yãa gɔ̃run kɔnnɔ.
8 Be ba man gbiiye mi kpuro, gbɛnɔbu ka
wɔroba ba sãa. Yãanu kun ben gari swaa
daki.
9 Nɛn tiiwa kɔnnɔ ge. Baawure wi u dumɔ
saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo
du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa.
10 Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u
sanku. Adama nɛ na nawa yãanu nu n ka
wãaru mɔ, kpa nu n tu mɔ mam mam.
11 Nɛn tiiwa yãa kparo geo. Yãa kparo geo
u ra win wãaru wɛ̃wa win yãanun sɔ̃.
12 Adama sɔm kowo wi u kun sãa kparo
ma yãanu kun sãa win tiiginu, ù n dɛmaku
waama ga sisi, u koo yãanu deri u yakurawa.
Kpa dɛmaku gu yãanu mwa gu ni nu tie
yarinasia.
13 Durɔ wi, u koo yakura yèn sɔ̃ gobin
sɔmbura u mɔ̀, u ǹ maa yãa nin wɔnwɔndu
mɔ.

14-15 Nɛna yãa kparo geo. Nge mɛ Baaba
man yɛ̃ ma na maa Baaba yɛ̃, nge mɛya na nɛn
yãanu yɛ̃, nu maa man yɛ̃. Na maa nɛn wãaru
wɛ̃ɛmɔ yãa nin sɔ̃.
16 Na maa yãanu ganu mɔ ni nu kun wãa
yãa gɔ̃ɔ teni sɔɔ. Niya na ɲ̀ kon ko na kun maa
ka nɛ. Nu koo maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu ko gɔ̃ɔ
teeru, kpa nu n kparo turo mɔ.
17 Yen sɔ̃na Baaba u man kĩ yèn sɔ̃ na nɛn
wãaru wɛ̃ɛmɔ kpa n kpam wa n tu mwa.
18 Goo kun kpɛ̃ u tu wɔra nɛn nɔmun di. Na
tu wɛ̃ɛmɔ ka nɛn tii. Na yiiko mɔ n ka tu wɛ̃,
na maa yiiko mɔ n ka tu mwa. Wooda yera
na mwa saa nɛn Baaban min di.
19 Ye Yuuba ba yeni nua, sikirinɔ ga kpam
dua ben suunu sɔɔ gari yin sɔ̃.
20 Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba nɛɛ, wi-
irowa, wɛrɛkunu maa nùn wãasi. Mba n kua
ba ka nùn swaa daki.
21 Adama gaba nɛɛ, n ɲ̀ wɛrɛkunugiin gari
mi. Wɛrɛkunu koo kpĩ nu wɔ̃ko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

22 Saa ya tura ye ba koo ka tɔ̃ɔ bakaru
garu ko Yerusalɛmuɔ te ba ra soku sãa yerun
dɛɛrasiabu *. Saa ye, ya sãawa woorun
sanam.
23 Ma Yesu u maa wãa sãa yerɔ u sĩimɔ ten
bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ.
24 Ma Yuuba ba nùn sikerena ba nùn bikia
ba nɛɛ, sere saa yerà kaa n bɛsɛn laakari doke
sika sɔɔ. À n sãan na Kirisi wi, a sun sɔ̃ɔwɔ
kpasa kpasa.
25 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa, adama i ɲ̀ man naanɛ doke. Sɔma
ye na mɔ̀ ka nɛn Baaban yĩsiru, yeya ya man
areru diiyammɛ.
26 Adama i ɲ̀ naanɛ doke yèn sɔ̃ i ɲ̀ sãa nɛn
yãanu.
27 Nɛn yãanu nu nɛn nɔɔ nɔɔmɔ, na nu yɛ̃,
nu maa man swĩi.
28 Na nu wãaru wɛ̃ɛmɔ te ta ku ra kpe, nu
ɲ̀ maa kam mɔ̀ ka baadommaɔ, goo maa sari
wi u koo nu mwa nɛn nɔmun di.
29 Nɛn Baaba wi u man nu wɛ̃, u kpã u
kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu mwa
saa nɛn Baaban nɔmun di.
30 Nɛ ka Baaba sa sãawa tia.
31 Ma Yuuba ba kpam kpenu dɔbura bu ka
nùn kasuku.
32 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na sɔm gee dabiru
kua bɛɛn wuswaaɔ ka Baaban yiiko. Sɔmbu
ni sɔɔ, teren sɔ̃na i kĩ i man kasuku.
33 Yuuba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ nun
kasukumɔ sɔm geerun sɔ̃, adama yèn sɔ̃ a
Gusunɔ wɔmmɔ, yen sɔ̃na. Wunɛ tɔnuwa,
ma a kĩ a n tii mɔ̀ Gusunɔ.
34 Yesu u nɛɛ, ba ɲ̀ yorua bɛɛn tiin wooda
sɔɔ ma Gusunɔ u nɛɛ, "I sãawa Wɔrukoon
bibu?"
35 Sa yɛ̃ ye Gusunɔn gari gerumɔ n sãawa
gem ka baadommaɔ. Ma win tii u nɛɛ, ba
sãawa Wɔrukoon bibu be ba win gari mwa.
36 Tɛ̃ nɛn tii maa, Baaba u man gɔsa ma u
man gɔrima handuniaɔ. Amɔna i ka nɛɛ na
Gusunɔ wɔmmɔ yèn sɔ̃ na gerua ma nɛna na
win Bii.
37 Nà kun nɛn Baaban sɔmburu mɔ̀, i ku
man naanɛ doke.
38 Adama nà n tu mɔ̀, baa ì kun man naanɛ
doke, i sɔmbu te naanɛ dokeo kpa i n ka yɛ̃
saa tɛ̃n di sere ka baadomma ma Baaba wãa
nɛ sɔɔ, nɛ na maa wãa wi sɔɔ.
39 Ma ba kpam swaa kasu bu ka nùn mwa,
adama u bu kisirari.
40 Yesu u kpam Yuudɛnin daaru tɔbura u
da mi Yohanu u gbia u batɛmu kua, miya u
sina.
41 Ma tɔn dabiru ba na win mi, ba nɛɛ,
Yohanu u ɲ̀ sɔm maamaakigiru koore,
adama ye u gerua durɔ wini sɔɔ, ye kpuro
geema.
42 Ma tɔn dabira nùn naanɛ doke mi.

11

Lasaan gɔɔ

1 N wee durɔ goo wi ba ra soku Lasaa wi u
wãa Betaniɔ u bara. Betani sãawa Maari ka
win mɔɔ Maatan wuu.
2 Maari wiya u gasɔ Yinnin naasu turare
wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win
sesu Lasaawa bara.
3 Ma wi ka win mɔɔ Maata ba Yesu nɔɔ
mɔrisia ba nɛɛ, Yinni, wunɛn bɔrɔ kĩnasi u
barɔ.
4 Ye Yesu u yeni nua u nɛɛ, bara te, ta ɲ̀
gɔɔgiru adama ta koo Gusunɔn yiiko sɔ̃ɔsi,
kpa bu ka Gusunɔn Bii bɛɛrɛ wɛ̃.
5 N deema Yesu u sãawa Maata ka win
wɔnɔ ka ben sesu Lasaan bɔrɔ kĩnasi.
6 Ye u nua ma Lasaa u barɔ, u gina sina wuu
mi u wãa mi sɔ̃ɔ yiru.
7 Yen biru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su
kpam wura Yudeaɔ.
8 Win bwãaba nɛɛ, yinni, sɔ̃ɔ mɛɛ tera
Yuuba ba kĩ bu nun kpenu kasuku, ma a
kpam kĩ a wura mi?
9 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ɲ̀ saa wɔkura
yiruwa sɔ̃ɔ ra n wãa sɔ̃ɔ teeru sɔɔ? Goo
ù n sĩimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ, u ɲ̀ sokuramɔ yèn sɔ̃ u
handunian yam bururam waamɔ.
10 Adama wi u sĩimɔ wɔ̃kuru sɔɔ u koo
sokura domi yam bururam sari yɛ̃ro sɔɔ.
11 Yeniban biru u kpam nɛɛ, Lasaa bɛsɛn
bɔrɔ u dòwa adama na dɔɔ n nùn yamia.

* **10:22** ***sãa yerun dɛɛrasiabun tɔ̃ɔ bakaru*** Ta sãawa te Yuuba ba ra di wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ bu ka yaaya dɔma te ba bũu sãaru kpeesia sãa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sãaru wesia mi.

12 Bwãa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn na, u koo bɛkura.
13 Adama Yesu u bu Lasaan gɔɔ sɔ̃ɔmɔwa.
Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔ̃ɔmɔ.
14 Yen sɔ̃na Yesu u bu sɔ̃ɔwa kpasasa u nɛɛ,
Lasaa u guwa,
15 adama bɛɛn sɔ̃na nɛn nukura do ye na ǹ
ka wãa mi, kpa i ka naanɛ doke. I na su da
win mi.
16 Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win
bwãasibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su da, kpa su ka
yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wãaru

17 Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sɔ̃ɔ
nnɛ sikiru sɔɔ kɔ.
18 Betani ka Yerusalɛmun tondam kun
kere kilo ita.
19 Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di
ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru
yɛmiasia ben sesun gɔɔn sɔ̃.
20 Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu u sisi,
ma u nùn sennɔ da. Adama Maari u sɔ̃ yɛnuɔ.
21 Ma Maata u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni à n
daa wãa mini nɛn sesu kun gbimɔ.
22 Adama baa tɛ̃, na yɛ̃ ma yabu baayere ye
kaa bikia Gusunɔn nɔmuɔ u koo nun wɛ̃.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn sesu
u koo se gɔrin di.
24 Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ̃ ma u koo
kpam se, gɔribu bà n seemɔ sanam dãakim
sɔɔ.
25 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na ra
gɔribu seeye, nɛna na ra wãaru wɛ̃. Baawure
wi u man naanɛ doke u ko n wãawa wãaru
sɔɔ baa ù n gu.
26 Baawure wi u maa wasi ma u man naanɛ
doke, u ǹ gbimɔ ka baadommaɔ. A naanɛ
doke nge mɛ?
27 Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya na naanɛ
doke ma wuna Kirisi wi, Gusunɔn Bii, wi u
sisi handuniaɔ.

Yesun swĩi

28 Sanam mɛ Maata u yeni gerua u kpa, u
win wɔnɔ Maari sokum da, ma u nùn sɔ̃ɔwa
tɛɛru ma yinni u tunuma u nùn soku.
29 Ye Maari u yeni nua u seewa ka sɛndaru
ma u da win mi.
30 N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u
wãawa yam mi Maata ka nùn yinna.
31 Yuu be ba Maari nukuru yɛmiasiamɔ
dirɔ, ye ba wa u seewa ka sɛndaru u yara
tɔɔwɔ, ba nùn swĩi. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ
u swĩ.
32 Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu u wãa,
ye u nùn wa u yiira u nɛɛ, Yinni à n daa wãa
mini nɛn sesu kun gbimɔ.
33 Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba ka
nùn na, ben tii ba sumɔ, yera u diira ka nuku
sankiranu.
34 U bu bikia u nɛɛ, mana i nùn sika.
Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.
35 Ma Yesu u swĩ.
36 Yen sɔ̃na Yuuba ba nɛɛ, i mɛɛrio i wa nge
mɛ u nùn kĩ n nɛ.
37 Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ wini u
wɔ̃ko yam waasia. Mban sɔ̃na u dera Lasaa
u gu.

Lasaan seebu gɔrin di

38 Yesu u kpam diira, ma u da sikirɔ. Siki te,
kpee wɔruwa, ma ba gen nɔɔ kɔrua ka kperu.
39 Ma Yesu u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu kpee te
bɔrio min di.
Ma Maata, wi u gun sesu, u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yinni, u numia kɔ, yen sɔ̃ɔ nnɛ wee gisɔ
ye u ka gu.
40 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, na ǹ daa nun
sɔ̃ɔwa na nɛɛ, à n naanɛ doke, kaa Gusunɔn
yiiko wa?
41 Ma ba kpee te bimia min di. Ma Yesu u
win nɔni sua wɔllɔ u nɛɛ, nɛn Baaba, na nun
siara yèn sɔ̃ a nɛn gari swaa daki.
42 Na yɛ̃ ma a ra nɛn gari nɔ baadomma,
adama na yeni gerumɔwa tɔn benin sɔ̃ be ba
yɔ̃ mi, kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a man
gɔrima.
43 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, ma u
gbãra ka dam u nɛɛ, Lasaa, a yarima!
44 Wi u raa gu mi, u yarima sikirun di ka
win gorun bekuru te ba win nɔma ka naasu
tɛ̃kua ka maa wirɔ. Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu nùn kusio u sĩ.

Ba wesianamɔ bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

45 N wee Yuu dabiru be ba Maari swĩima
mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nùn naanɛ
doke.
46 Adama ben gabu ba gɔsira ba da
Falisiban mi, ba bu sɔ̃ɔwa ye Yesu u kua.
47 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwerobu
ka Falisiba ba guro gurobu mɛnna ma ba
bikianamɔ ba mɔ̀, amɔna sa ko ko. Durɔ wi
wee, u sɔm maamaakigii dabinu mɔ̀.
48 Sà n nùn deri mɛ, tɔmbu kpurowa ba
koo nùn naanɛ doke. Romugibu ba koo maa
na bu bɛsɛn sãa yeru wɔra kpa bu bɛsɛn
bweseru gura.
49 Adama ben turo wi ba ra nɛɛ Kaifa, wi
u sãa yãku kowo tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ, u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ i ǹ gãanu ganu yɛ̃ baa fiiko.
50 Mɛya, n ǹ maa bɛɛ yeeri ma bɛɛn
arufaaniwa tɔn turo u ka gbi tɔn dabirun sɔ̃,
kpa bɛsɛn bweseru kpuro tu ku ka kam ko.
51 N ǹ mɔ ka win tiin yɛ̃ra u yeni gerua.
U ye geruawa yèn sɔ̃ wiya u sãa yãku kowo
tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ, yen sɔ̃na u gerua u nɛɛ,
Yesu koo gbi Yuuban bweserun sɔ̃.
52 N ǹ maa mɔ be tɔnan sɔ̃, adama u ka maa
Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba
wãa baama.
53 Yen sɔ̃na saa dɔma ten di, ba wesiana bu
ka Yesu go.

54 Yenin sɔ̃na u ɲ̀ maa sĩimə batuma sɔɔ
Yuuban suunuɔ, adama u doona min di tem
gam gia gbaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge
ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win
bwãabu.
55 Yuuban tɔ̃ɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ
sararibu ta turuku kua, ma tɔn dabiru saa
baru kpaanun di ba da Yerusalɛmuɔ bu ka tii
sãrasia tɔ̃ɔ baka te, tu sere turi.
56 Ma ba Yesu kasu. Ba yɔ̃ sãa yerɔ ba
bikianamɔ, ba mɔ̀ amɔna i bwisikumɔ. U ɲ̀
tɔ̃ɔ bakaru sisiwa?
57 Yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba raa
wooda wɛ̃ ba nɛɛ, goo ù n yɛ̃ mi Yesu u wãa u
bu sɔ̃ɔwɔ kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

1 Ye n tie sɔ̃ɔ nɔɔba tia tɔ̃ɔ bakaru tu sere
turi te ba ra soku Gɔɔ sararibu, yera Yesu u
da Betaniɔ mi Lasaa u wãa wi u seeya gɔrin
di.
2 Miya ba nùn yaa dibu kua ma Maata u
bu nɔɔrimɔ, adama Lasaa u sɔ̃ ka Yesu sɔbun
suunu sɔɔ.
3 Wee, Maari u turare gobi bɛkɛgia mɔ
litirin bɔnu, ye ba kua ka naadin gum tii
tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u
su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta
turaren nuburu yiba.
4 Yesun bɔ̃ɔ turo, wi ba ra nɛɛ Yudasi
Isikariɔtu, wi u koo yãku kowo tɔnwerobu
ka Falisiba nùn nɔmu sɔndia, u bikia u nɛɛ,
5 mba n kua ba ɲ̀ ka turare ye dɔre
sɔm kowon wɔ̃ɔ tian kɔsiarun saka, kpa bu
sãarobu bɔnu kua.
6 U ɲ̀ yeni gerumɔ sãarobun wɔnwɔndun
sɔ̃, adama yèn sɔ̃ u sãawa gbɛnɔ. Wiya u ra n
maa gobin bɔɔru nɛni, kpa u n yi gbɛnimɔ.
7 Adama Yesu u nɛɛ, a kurɔ wi derio. U yeni
beruawa u ka nɛn gɔɔ sikuru mara.
8 Baadommawa sãarobu ba wãa bɛɛn su-
unu sɔɔ adama nɛna na ɲ̀ ko na n wãa ka bɛɛ
baadomma.

Ba wesianamɔ bu ka Lasaa go

9 Yuuba dabira ta nua ma Yesu u wãa
Betaniɔ ma ba da mi, n ɲ̀ mɔ bu ka Yesu wa
tɔna, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu
u seeya gɔrin di.
10 Yera yãku kowo tɔnwerobа wesiana bu
maa Lasaa go.
11 Domi win sɔ̃na Yuuba dabira yarimɔ
ben min di ba Yesu naanɛ dokemɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

12 Yen sisiru tɔn wɔru ge ga tɔ̃ɔ bakaru da
ga nua ma Yesu u sisi Yerusalɛmuɔ.
13 Ma ba bãa kako bekusu sua ba ka nùn
sennɔ da. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, sa Gusunɔ
siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusunɔn
yĩsiru! Domarugiiwa Isireliban sunɔ!
14 Ma Yesu u kɛtɛku kpɛmbu gagu wa u sɔni
nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ,
15 “I ku bɛrum ko, Yerusalɛmugibu.
N wee bɛɛn sunɔ u sisi.
U kɛtɛku kpɛmbu sɔni.”
16 Yabu yeni ya ɲ̀ win bwãabu yeeri saa ye
sɔɔ, adama ye Yesu u wura win yiiko sɔɔ
Gusunɔ wɔllɔ, saa ye sɔɔra ba yaaya ma ba
yeni kpuro yorua Gusunɔn gari sɔɔ win sɔ̃, ba
maa nùn ye kpuro kua.
17 Tɔn dabiru te ta raa wãa ka Yesu sannu
sanam mɛ u Lasaa soka u yara sikirun di, ye
u nùn seeya gɔrin di, ta ra n yen areru dimɔ.
18 Ma tɔn wɔru ge, ga nùn sennɔ da yèn sɔ̃
ba nua ma u sɔm maamaakigii te kua.
19 Yen sɔ̃na Falisiba ba geruna ba nɛɛ, i ɲ̀ wa
ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi wee
handunia kpuro ya nùn swĩi.

Gɛrɛki gaba Yesu kasu

20 Gɛrɛki gaba wãa be sɔɔ be ba sãaru da
Yerusalɛmuɔ tɔ̃ɔ bakarun sanam.
21 Ba da Filipun mi, Galilen Bɛsaidagii, ma
ba nɛɛ, tɔnwero, sa kĩ su Yesu wa.
22 Filipu u da u Andere sɔ̃ɔwa, ma Andere
ka Filipu ba da ba Yesu sɔ̃ɔwa.
23 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa ya tura ye ba
koo ka Tɔnu Bii wɔlle sua.
24 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, dĩa bima yà
kun wɔrumɛ tem sɔɔ ya gu, ya wãawa ye tia.
Adama yà n gu, ya koo bii dabinu ma.
25 Baawure wi u win wãaru dimɔ ka win
tiin gɔ̃ru kĩru u koo tu bia. Baawure wi u kun
maa win wãaru garisi gãanu handunia yeni
sɔɔ, u tu beruawa wãaru te ta ku ra kpen sɔ̃.
26 Goo ù n nɛn wãaru wãa, yɛ̃ro u man
swĩiyɔ. Mi na wãa kpa u n maa wãa mi. Goo
ù n nɛn wãaru wãa, nɛn Baaba koo yɛ̃ro bɛɛrɛ
wɛ̃.

Yesu u win gɔɔn gari gerumɔ

27 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ nɛn gɔ̃ru ga sankira too
too. Na ɲ̀ yɛ̃ ye kon gere. Nge kon nɛn Baaba
kanawa u man wɔra ye ya man deema mini
sɔɔn di? Aawo, domi yenin sɔ̃na na na.
28 Baaba, a wunɛn yĩsiru wɔlle suo.
Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wɔllun di ga nɛɛ,
na tu wɔlle sua kɔ, kon maa wure n tu wɔlle
sua nɔn mɛɛruse.
29 Tɔn wɔru ge ga wãa mi, ba nɔɔ ge nua ma
ba nɛɛ, gura ya kukura.
Ma gaba nɛɛ, wɔllun gɔradowa ka nùn gari
kua.
30 Adama Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ mɔ nɛn
sɔ̃na i nɔɔ ge nua, bɛɛn sɔ̃na.
31 Tɛ̃ gera handunia yenin siribu tunuma.
Tɛ̃ gera ba koo handunia yen wirugii gira.

32 Sanam mɛ ba koo man sua tem di bu
bwɛ̃, sanam mɛya kon tɔmbu kpuro tii gawe.
33 U yeni geruawa u ka sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bwe-
seru u koo gbi.
34 Tɔn wɔru ge, ga nùn sɔ̃ɔwa ga nɛɛ, sa
nua bɛsɛn woodan tireru sɔɔ ma Kirisi u ko
n wãawa sere ka baadommaɔ. Amɔna a ka
gerumɔ ma ba ɲ koo ko ba kun Tɔnun Bii sue
tem di. Wara Tɔnu Bii wi.
35 Yesu u bu wisa u nɛɛ, saa fiiko sɔɔra yam
bururam mu wãa bɛɛn suunu sɔɔ. I n sĩimɔ
saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku raa
bɛɛ tĩre. Domi wi u sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ u
ku ra n yɛ̃ mi u dɔɔ.
36 Yen sɔ̃, i yam bururam mɛ naanɛ dokeo
saa ye i mɛ mɔ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba ɲ Yesu naanɛ doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben
suunu sɔɔn di, u kukua.
37 Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben
wuswaaɔ, ka mɛ, ba ɲ nùn naanɛ doke.
38 Kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u gerua
yi ka koora, yi u nɛɛ,
"Yinni wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔ̃ɔsi."
39 Yenin sɔ̃na ba ɲ kpĩa ba naanɛ doke domi
Gusunɔn sɔmɔ Esai u kpam gerua u nɛɛ,
40 "Gusunɔ u bu kua wɔ̃kobu
ma u ben bwisi kawa.
Kpa bu ku raa ka ben nɔni yam wa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Bu ku raa gɔ̃ru gɔsia, kpa n bu bɛkia."
41 Yeniwa Esai u gerua yèn sɔ̃ u Kirisin yiiko
wa ma u win gari gerua.
42 Ka mɛ, Yuuban tɔnwero dabiru ba Yesu
naanɛ doke, adama Falisiban sɔ̃ ba ɲ wure
bɑtuma sɔɔ bu ku raa ka bu gire mɛnnɔ yerun
din sɔ̃.
43 Domi ba tɔnun siarabu kĩ n kere
Gusunɔn siarabu.

Yesun gari yi koo tɔmbu taarɛ wɛ̃

44 Ma Yesu u gbãra u nɛɛ, baawure wi u
man naanɛ doke, n ɲ mɔ nɛna u naanɛ doke,
wi u man gɔrimawa u naanɛ doke.
45 Wi u man waamɔ u wi u man gɔrima
waamɔwa mi.
46 Nɛ na na handuniaɔ nge yam bururam,
kpa baawure wi u man naanɛ doke u kun ka
wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
47 Baawure wi u nɛn gari nɔɔmɔ, ma u kun
yi wure, n ɲ mɔ nɛna kon yɛ̃ro taarɛ wɛ̃. Na
nawa n ka handunia faaba ko, n ɲ mɔ n ka
handunia taarɛ wɛ̃.
48 Baawure wi u man yina, ma u ɲ nɛn gari
wure, yɛ̃ro u mɔ ye n koo nùn taarɛ wɛ̃. Gari
yi na gerua yiya yi koo yɛ̃ro taarɛ wɛ̃ sanam
dãakim sɔɔ.
49 Domi na ɲ gari gerua ka nɛn tiin yiiko,
adama Baaba wi u man gɔrima, wiya u man
wooda wɛ̃ ye kon gere ka ye kon sɔ̃ɔsi.
50 Na yɛ̃ ma win woodan kɔkɔrɔwa wãaru
te ta ku ra kpe, yen sɔ̃na ye na gerumɔ, na ye
gerumɔwa nge mɛ Baaba u man sɔ̃ɔwa.

13

Yesu u win bwãabun naasu tea

1 Yesu u ra n wigibu kĩ be ba wãa
handuniaɔ, yen sɔ̃, bu sere tɔ̃ɔ baka te ko te
ba ra nɛɛ Gɔɔ sararibu, u bu win kĩi bakaru
sɔ̃ɔsi. Domi u yɛ̃ ma win saa ya tura u ka
doona handunian di u da win Baaban mi.
2 Wi ka win bwãabu ba yaa dibu dimɔ
sannu. N deema Setam u raa Yudasi
Isikariɔtu, Simɔɔn bii bɔrie u ka Yesu yãku
kowo tɔnwerobu ka Falisiba nɔmu sɔndia.
3 Yesun tii u yɛ̃ ma Baaba u nùn gãanu
kpuro nɔmu sɔndia, u maa yɛ̃ ma u nawa saa
Gusunɔn min di ma u maa wurɔ win mi.
4 Yera u seewa dii yerun di u win yaberu
pweta u yi, ma u yasa sua u tii sɛ̃ka.
5 U nim sɔke gbɛ̃ɛru sɔɔ, u ka win bwãabun
naasu teamɔ, ma u si sunkumɔ ka yasa ye u
sɛ̃ke.
6 Ye u girari Simɔɔ Piɛɛn mi, ma Piɛɛ nùn
bikia u nɛɛ, Yinni wuna kaa maa nɛn naasu
tea?
7 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ɲ gina tuba ye na
mɔ̀ tɛ̃, adama amɛn biru n ko n nun yeeri.
8 Piɛɛ u nɛɛ, nɛ na kun wuramɔ a nɛn naasu
tea fa!
Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nà kun wunɛn
naasu tee, a ɲ maa bɔnu gaa wasi nɛn mi.
9 Simɔɔ Piɛɛ u nɛɛ, ɲ n mɛn na Yinni, n ɲ
maa mɔ nɛn naasu tɔnawa kaa tea, a maa nɛn
nɔma ka nɛn wiru teo.
10 Yesu u nɛɛ, wi u wobura, mba n maa yɛ̃ro
tie, ma n kun mɔ u win naasu tea u wa u ka
dɛɛra mam mam. Bɛɛ i dɛɛre, adama n ɲ mɔ
bɛɛ kpuro.
11 N deema Yesu u win dɔmɛ yɛ̃ kɔ, yen
sɔ̃na u gerua u nɛɛ, n ɲ mɔ be kpurowa ba
dɛɛre.
12 Sanam mɛ u ben naasu tea u kpa u win
yaberu sua u sebua ma u kpam sina win sin
yerɔ u nɛɛ, i yɛ̃ ye na bɛɛ kua mi?
13 Bɛɛ i man sokumɔ keu koosio ka Yinni.
Geema i gerumɔ, mɛya na sãa.
14 Ɲ n mɛn na, nɛ wi na sãa bɛɛn Yinni
ka bɛɛn keu koosio, nà ɲ bɛɛn naasu tea, n
weenɛ bɛɛn tii i naasu teana.
15 Wee na bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi kpa i n da maa
kuanɛ nge mɛ.
16 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yoo ku ra n win
yinni kere, mɛya gɔro ku ra n wi u nùn gɔra
kere.
17 Tɛ̃ wee, i sɔ̃ɔsi teni gia. Doo nɔɔrugiba
bɛɛ, ì n tu swĩi.
18 N ɲ mɔ bɛɛ kpuron gariya na mɔ̀. Na yɛ̃
be na gɔsa. Adama Gusunɔn gari yi ɲ koo ko
yì kun koore yi yi nɛɛ, "Wi u ka man dimɔ
sannu, u gɔsira nɛn yibɛrɛ."

19 Na bɛɛ yabu yeni sɔ̃ɔmɔwa saa tɛ̃n di yu
sere koora. Yà n koora kpa i ka naanɛ doke
ma nɛna yɛ̃ro wi.
20 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
yɛ̃ro wura wi na gɔra, nɛna u wura. Baawure
wi u maa man wura, u wi u man gɔrima
wurawa.

Yesu u Yudasi terasia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

21 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gɔ̃ru ga
sankira too too, ma u bu sɔ̃ɔwa kpasasa u nɛɛ,
ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo wãa bɛɛ sɔɔ wi u
koo man dɔmɛ.
22 Ma win bwãabu ba nɔni gia mɛɛrina. Ba
ǹ yɛ̃ ben wara u ka yã.
23 Yesun bɔ̃ɔ turo, wi u kĩ, u sɔ̃ win nɔm
geuɔ.
24 Ma Simɔɔ Piɛɛ u yĩreru kua ka nɔmu durɔ
wi, u Yesu bikio u nɛɛ, wara u ka yã.
25 Ma bɔ̃ɔ wi, u Yesu gballi u nùn bikia u
nɛɛ, Yinni wara a ka yã.
26 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wi na kon dɔka wɛ̃
ye na ka kpee sɔ̃ra, wiya mi.
Ma u dɔka ka kpee sɔ̃ra u Yudasi Isikariɔtu,
Simɔɔn bii wɛ̃.
27 Ye Yudasi u dɔka ye mwa u kpa, mii mii
ma Setam dua win gɔ̃ruɔ. Yesu u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ye kaa ko, a koowo kpaaka.
28 Adama ben suunu sɔɔ goo sari wi u yɛ̃
yèn sɔ̃ u nùn sɔ̃ɔwa mɛ.
29 Gaba tamaa yèn sɔ̃ Yudasiwa u gobin
bɔɔru nɛni, yen sɔ̃na Yesu u nùn sɔ̃ɔmɔ u
gãanu dweeyo nìn bukata ba mɔ tɔ̃ɔ bakarun
sɔ̃, ǹ kun mɛ u nùn sɔ̃ɔmɔ u sãarobu gãanu kɛ̃.
30 Ye Yudasi u dɔka ye mwɛ ma u yara ka
sɛndaru. N deema yam tĩra.

Wooda kpaa

31 Sanam mɛ Yudasi u yara u kpa, Yesu u
nɛɛ, tɛ̃ra Tɔnun Bii u den wɔlle suara, ma
Gusunɔ maa wɔlle suara win min di.
32 Gusunɔ ù n wɔlle suara win min di,
Gusunɔn tii u koo maa Tɔnun Bii wi wɔlle
sua, n ǹ maa tɛɛmɔ.
33 Nɛn bibu, saa fiiko sɔɔra ko na n wãa ka
bɛɛ, yen biru i ko man kasu. Adama na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ nge mɛ na raa Yuuba sɔ̃ɔwa, mi na
dɔɔ i ǹ kpɛ̃ i da mi.
34 Wooda kpaa na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, i kĩanɔ. I de i
kĩru sɔ̃ɔsina nge mɛ na bɛɛ kĩru sɔ̃ɔsi.
35 Ì n kĩanɛ, baawure u ko n yɛ̃ ma i sãawa
nɛn bwãabu.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

36 Simɔɔ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mana
a dɔɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ a ǹ kpɛ̃
a man swĩima tɛ̃, adama ǹ n sosi kaa man
swĩima mi.
37 Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔ̃na
na ǹ kpɛ̃ n nun swĩi mi tɛ̃. Domi na sɔɔru sãa
n ka nɛn wãaru wɛ̃ wunɛn sɔ̃.
38 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔɔru sãa a ka
wunɛn wãaru wɛ̃ nɛn sɔ̃? Ka gem na nun
sɔ̃ɔmɔ, goo dɔɔ gu ka sere swĩ kaa man siki
nɔn ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔɔ

Baaban mi

1 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku wurura. I
Gusunɔ naanɛ dokeo kpa i maa man naanɛ
doke.
2 Wãa yee dabina nu wãa nɛn Baaban
yɛnuɔ. N wee na dɔɔ mi, n bɛɛ wãa yerun
sɔɔru kua. Ǹ kun sãa mɛ, na ǹ daa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
3 Nà n wãa yee ten sɔɔru kua na kpa, kon
kpam wurama n bɛɛ sua n ka da nɛn tiin mi.
Mi na wãa kpa sa n wãa mi sannu.
4 I ru swaa yɛ̃ kɔ mi na dɔɔ.
5 Tomaa u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, sa ǹ yɛ̃
mi a dɔɔ. Amɔna sa ko n ka min swaa yɛ̃.
6 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na swaa,
nɛna na gem, nɛna na wãaru, goo sari wi u
koo da Baaban mi ma n kun mɔ saa nɛn min
di.
7 Bɛɛ ì n daa man yɛ̃, i ko n maa nɛn Baaba
yɛ̃. Saa tɛ̃n di i nùn gia, i maa nùn wa.
8 Filipu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni a sun
Baaba wi sɔ̃ɔsio, n den tura mɛ.
9 Yesu u nɛɛ, mìn di na ka bɛɛ wãa n tɛ, ka
mɛ, a ǹ man gie Filipu? Baawure wi u gesi
man wa u maa Baaba wawa. Amɔna a ka
gerua a nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔ̃ɔsio.
10 A ǹ naanɛ doke ma na wãa Baaba sɔɔ,
Baaba maa wãa nɛ sɔ̃ɔ? Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
na ǹ gerumɔ ka nɛn tiin yiiko. Baaba wi u
wãa nɛ sɔɔ, wiya u win sɔmburu mɔ̀.
11 I gesi naanɛ dokeo ma na wãa Baaba sɔɔ,
ma Baaba maa wãa nɛ sɔɔ. Ǹ kun mɛ, i naanɛ
dokeo sɔma ye na kuan sɔ̃.
12 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
man naanɛ doke, sɔma ye na mɔ̀, yeya yɛ̃ro
koo maa ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni
kere domi na dɔɔ nɛn Baaban mi.
13 Na kon maa bɛɛ gãanu baanire kua ni i
gesi kana ka nɛn yĩsiru, kpa bu ka Baaba wɔlle
sua saa Biin min di.
14 Ì n gãanu kana ka nɛn yĩsiru, kon bɛɛ ni
kua.

Hunde Dɛɛron naarun

nɔɔ mwɛɛru

15 Yesu u nɛɛ, ì n man kĩ i nɛn wooda mɛm
nɔɔwɔ.
16 Kon Baaba kana, u koo bɛɛ Dam Kɛ̃ɔ kpao
wɛ̃ wi u ko n ka bɛɛ wãa sere ka baadommaɔ.
Wiya sãa Hunde gemgii.
17 Handuniagibu ba ǹ kpɛ̃ bu nùn mwa yèn
sɔ̃ ba ǹ nùn waamɔ, mɛya ba ǹ maa nùn yɛ̃.

Adama bɛɛ i nùn yɛ̃, domi u wãa ka bɛɛ, u kon maa wãa bɛɛn baawure sɔɔ.
18 Na ǹ bɛɛ derimə goberu. Kon kpam wurama bɛɛn mi.
19 N tie fiiko ye handuniagibu ba ǹ maa ka man wasi, adama bɛɛ i ko man wa. Yèn sɔ̃ na wasi, bɛɛ i ko n maa wasi.
20 Dəma teya i ko n yɛ̃ ma na wãa nɛn Baaba sɔɔ ma bɛɛ i wãa nɛ sɔɔ, ma na maa wãa bɛɛ sɔɔ.
21 Wi u nɛn wooda mwa, ma u ye mɛm nɔɔwa, wiya u man kĩ. Wi u man kĩ, nɛn Baaba koo nùn kĩa. Nɛn tii kon maa yɛ̃ro kĩa, kpa n nùn tii sɔ̃ɔsi.
22 Yudasi, n ǹ mə wi ba ra nɛɛ Isikariətu, u bikia u nɛɛ, Yinni, amənа kaa sun wunɛn tii sɔ̃ɔsisina handuniagibu ba kun ka nun wa.
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi u man kĩ u koo nɛn gari mɛm nɔɔwa. Nɛn Baaba u koo nùn kĩa, nɛ ka nɛn Baaba sa ko maa na yɛ̃ron mi kpa su bɛsɛn wãa yeru ko wi sɔɔ.
24 Wi u kun man kĩ, u ǹ maa nɛn gari mɛm nɔɔwamme. Gari yi i nua, n ǹ nɛgii, yi sãawa Baabagii wi u man gərima.
25 Na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔmə tɛ̃ ye na ka bɛɛ wãa.
26 Adama Hunde Dɛɛro, Dam kɛ̃ɔ wi, wi Baaba koo gərima ka nɛn yĩsiru, wiya u koo bɛɛ baayere keu sɔ̃ɔsi, u koo maa bɛɛ ye kpuro yaayasia ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
27 Bəri yenda na bɛɛ deria, nɛn bəri yenda na bɛɛ wɛ̃ɛmə. Na ǹ bɛɛ tu wɛ̃ɛmə nge mɛ handunia ya ra wɛ̃. I ku wururа, i ku maa nanda.
28 Bɛɛ i nua nge mɛ na bɛɛ sɔ̃ɔwa ma na doonə, adama kon kpam wurama bɛɛn mi. Ì n daa man kĩ i ko n nuku dobu mə ye na ka dəə Baaban mi, domi nɛn Baaba u yiiko mə u man kere.
29 Na bɛɛ gãa ninin gari sɔ̃ɔmə tɛ̃, nu sere koora. Nù n koora kpa i ka man naanɛ doke.
30 Na ǹ maa kpɛ̃ n ka bɛɛ gari dabinu ko domi handunian wirugii u sisi. U ǹ dam mə nɛ sɔɔ,
31 adama kpa handuniagibu ba n ka yɛ̃ ma na Baaba kĩ, na maa kpuro mɔ̀ nge mɛ Baaba u man yen wooda wɛ̃. I seewo su doona.

15

Yesuwa resɛm dãa gea

1 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna resɛm dãa mɛro, nɛn Baabawa gbaa yɛ̃ro.
2 Nɛn kãasa baayere ye ya ku ra binu ma, yera u ra bure u kɔ̃. Kãasa baayere ye ya ra binu ma, u ra ye sɔmɛwa kpa yen marum mu ka sosi.
3 Bɛɛ i dɛɛra kɔ gari yin saabu yi na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
4 I de i n ka man maninɛ, na kon maa ka bɛɛ manina. Nge mɛ kãasa ya ǹ kpɛ̃ yu ka tii binu ma, ma n kun mə ya ka dãa mɛro maninɛ, mɛya maa bɛɛn tii, i ǹ kpɛ̃ i binu ma, ì kun ka man maninɛ.
5 Nɛna resɛm dãa mɛro, bɛɛya yen kãasi. Wi u ka man maninɛ ma na ka nùn maninɛ, wiya u koo bii dabinu ma, domi nɛn sariru i ǹ kpɛ̃ i gãanu ganu ko.
6 Baawure wi u kun ka man maninɛ, ba koo nùn wunawa bu kɔ̃ nge kãasi kpa u dɛrura. Yen biru ba koo kãasi yi mɛnna bu dɔ̃ə doke, kpa yi dɔ̃ə mwa.
7 Bɛɛ ì n ka man maninɛ ma nɛn gari yi wãa bɛɛ sɔɔ, i bikio ye i kĩ, na kon bɛɛ kua.
8 Ì n bii dabinu mara ya koo nɛn Baaba bɛɛrɛ wɛ̃. Nge mɛya i ko maa sɔ̃ɔsi ma nɛn bwãaba i sãa.
9 Nge mɛ Baaba man kĩ, nge mɛya na maa bɛɛ kĩ. I yɔ̃ro nɛn kĩru sɔɔ.
10 Nge mɛ na nɛn Baaban wooda mɛm nɔɔwa ma na wãa win kĩru sɔɔ, nge mɛya ì n nɛn wooda mɛm nɔɔwa, i ko n wãa nɛn kĩru sɔɔ.
11 Na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa kpa nɛn nuku dobu bu n ka wãa bɛɛ sɔɔ, kpa bɛɛn nuku dobu bu ka yibu.
12 Nɛn wooda wee, i kĩanə nge mɛ na bɛɛ kĩ.
13 Goo ù n win wãaru wɛ̃ win bərəban sɔ̃ kĩrun saabu, kĩi te, ta ǹ saara mə.
14 Nɛn bərəbara bɛɛ i sãa ì n mɔ̀ ye na bɛɛ yiire.
15 Na ǹ maa bɛɛ sokumə yobu yèn sɔ̃ yoo ku ra n yɛ̃ ye win yinni u mɔ̀. Adama na bɛɛ sokumə bərəba, yèn sɔ̃ gãanu baanire ni na nua nɛn Baaban min di niya na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
16 N ǹ mə bɛɛya i man gəsa, nɛna na bɛɛ gəsa. Na maa bɛɛ wuna nɛnɛm kpa i da i binu ma ni nu koo tɛ. Kpa gãanu baanire ni bɛɛ i kana nɛn Baaban mi ka nɛn yĩsiru, u bɛɛ wɛ̃.
17 Ye na bɛɛ yiiremə wee, i kĩanə.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

18 Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bà n bɛɛ tusa, i n yɛ̃ ma nɛna ba gbia ba tusa.
19 Bɛɛ ì n daa sãan na handuniagibu, handunia ya ko n bɛɛ kĩwa nge yegibu. Adama na bɛɛ gəsa handunia ye sɔən di, i ǹ maa sãa yegibu, yen sɔ̃na handuniagiba bɛɛ tusa.
20 I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, yoo ku ra win yinni kere. Bà n man nəni sɔ̃ɔwa ba koo maa bɛɛ nəni sɔ̃. Bà n nɛn gari mɛm nɔɔwa ba koo maa bɛɛgii mɛm nɔɔwa.
21 Adama yeni kpurowa ba koo bɛɛ kua nɛn yĩsirun sɔ̃, domi ba ǹ yɛ̃ro yɛ̃ wi u man gərima.
22 Nà kun daa nɛ, na ka bu gari kue, ba ǹ daa taarɛ mə. Adama tɛ̃ ba ǹ maa gafara mə.
23 Wi u man tusa u maa nɛn Baaba tusawa.
24 Nà kun daa səma kue ben suunu sɔɔ ye goo kun koore, ba ǹ daa taarɛ mə. Adama tɛ̃, ba səma ye wa kə, ma ba sun tusa nɛ ka nɛn Baaba.

25 Nge mɛya n sãa kpa gari yi ba yorua
woodan tirerɔ yi ka koora, yi yi nɛɛ, “Ba man
tusa, ba ɲ ten wiru ka naasu yɛ̃.”
26 Adama Dam Kɛ̃ɔ, Hunde gemgii wi, u
sisi saa nɛn Baaban min di. Kon bɛɛ nùn
gɔriama ka Baaba win yĩsiru, kpa u bɛɛ nɛn
areru diiya.
27 Bɛɛ i ko maa nɛn areru di, domi i wãa ka
nɛ sannu saa toren di.

16

1 Yeni kpurowa na bɛɛ sɔ̃ɔwa kpa i ku ra ka
biru wura.
2 Ba koo bɛɛ gira saa mɛnnɔ yerun di. Saa
ya mam sisi ye baawure wi u bɛɛ goomɔ u ko
n tamaa u Gusunɔ sɔmburu kuammɛwa.
3 Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yèn sɔ̃ ba ɲ
Baaba gie, ba ɲ maa man gie.
4 Adama na bɛɛ gãa nini sɔ̃ɔmɔwa, dɔma te
nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bɛɛ
nu sɔ̃ɔre.

Hunde Dɛɛron sɔmburu

Yesu maa nɛɛ, na ɲ daa bɛɛ gãa nini sɔ̃ɔwa
saa yellun di yèn sɔ̃ na wãa ka bɛɛ sannu.
5 Adama tɛ̃ na dɔɔ wi u man gɔriman mi.
Goo maa sari bɛɛ sɔɔ wi u man bikia mi na
dɔɔ.
6 Adama yèn sɔ̃ na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa, bɛɛn
gɔ̃ru ga sankira too.
7 Ka mɛ, na bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn
arufaaniwa nà n da, domi nà kun de, Dam
Kɛ̃ɔ wi, u ɲ sisi bɛɛn mi. Adama nà n da kon
bɛɛ nùn gɔriama.
8 Ù n tunuma, wiya u koo de handuniagibu
bu tubu ye n sãa toraru ka ye n sãa gem ka
maa Gusunɔn siribu.
9 U koo bu taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ ba ɲ man naanɛ
doke.
10 U koo bu sɔ̃ɔsi ma gem wãa nɛ sɔɔ ye na
ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ɲ maa man wasi.
11 U koo maa de bu siribu tubu yèn sɔ̃
Gusunɔ u handunia yenin wirugii siri kɔ.
12 Na maa gãa dabinu mɔ n ka bɛɛ sɔ̃, adama
nu bɛɛ kere gina.
13 Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u tunuma
wiya u koo bɛɛ kpara i ka gem kpuro gia. U
ɲ koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua,
yeya u koo gere, u koo maa bɛɛ sɔ̃ ye ya sisi.
14 Wiya u koo man bɛɛrɛ wɛ̃, domi u koo
nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia.
15 Kpuro ye Baaba u mɔ nɛgia. Yen sɔ̃na na
gerua ma Hunde u koo nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye
nɔɔsia.

Nuku sankiranu koo ko

nuku dobu

16 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ n sosi fiiko i ɲ maa
man wasi. Ǹ n maa kpam sosi fiiko, i ko man
wa.
17 Ma win bwãabu gabu ba bikianamɔ,
mba yen tubusianu ye u sun sɔ̃ɔmɔ, ɲ n sosi
fiiko sa ɲ maa nùn wasi, ɲ n maa kpam sosi
fiiko sa ko nùn wa. Mba maa yen tubusianu
ye u nɛɛ u dɔɔ win Baaban mi.
18 Ba bikianamɔ mba ɲ n sosi fiikon
tubusianu. Ba nɛɛ, sa ɲ yɛ̃ yèn gari u mɔ.
19 Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn gãanu bikia.
Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nɛɛ yaa, ɲ n sosi
fiiko i ɲ man wasi, ɲ n maa kpam sosi fiiko
i ko man wa. Gari yiniwa i bikianamɔ bɛɛn
suunu sɔɔ ro?
20 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i ko swĩ, i ko
kpasa wɔri ko, adama handuniagibu ba koo
yɛ̃eri. Bɛɛn nukura koo sankira, adama bɛɛn
nuku sankiranu koo gɔsira nuku dobu.
21 Sanam mɛ tɔn kurɔ u yiire u ra n nɔni
swãaru mɔ domi win saa ya tura. Adama
sanam mɛ u win bii mara, u ku ra maa nɔni
swãa te yaaye nuku dobun sɔ̃ ye u ka tɔnu
mara handunia sɔɔ.
22 Mɛya n maa sãa bɛɛn mi. Tɛ̃, bɛɛ i nuku
sankiranu mɔ, adama kon kpam bɛɛ wa, ma
bɛɛn nukura koo dora. Goo maa sari wi u koo
kpĩ u bɛɛ nuku doo bi mwaari.
23 Saa ye, yà n tunuma, i ɲ ko man gãanu
ganu bikia. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baayere
ye i Baaba kana ka nɛn yĩsiru, u koo bɛɛ kɛ̃.
24 Sere ka tɛ̃ i ɲ gãanu ganu kanɛ ka nɛn
yĩsiru. I bikio, i ko wa, kpa bɛɛn nuku dobu
bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

25 Yesu maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeni kpurowa
na bɛɛ sɔ̃ɔwa ka mɔndu. Adama saa ya sisi ye
na ɲ maa bɛɛ gari sɔ̃ɔmɔ ka mɔndu, kon bɛɛ
Baaban gari sɔ̃wa kpasasa.
26 Saa ye, yà n tunuma, i ko Baaba kana ka
nɛn yĩsiru. Na ɲ maa gerumɔ ma kon nùn
kana bɛɛn sɔ̃,
27 domi Baaban tii u bɛɛ kĩ. U bɛɛ kĩ yèn
sɔ̃ i man kĩ, i maa naanɛ doke ma na weewa
Gusunɔn min di.
28 Na yarimawa saa Baaban min di, na na
handuniaɔ. Tɛ̃ na handunia derimɔ na dɔɔ
nɛn Baaban mi.
29 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɛ̃ra a re
sun gari sɔ̃ɔwa kpasasa, n ɲ ka mɔndu.
30 Tɛ̃ sa gia ma a baayere kpuro yɛ̃, n ɲ maa
mɔ goo u nun gãanu bikia. Yenin sɔ̃na sa
naanɛ doke ma Gusunɔn min diya a yarima.
31 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, tɛ̃ i naanɛ doke?
32 I laakari koowo, saa ya sisi ya mam
tunuma kɔ ye ba koo ka bɛɛ kpuro yarinasia,
baawure u ka da win yɛnuɔ. I ko man deri nɛ
turo, adama na ɲ wãa nɛ turo yèn sɔ̃ Baaba u
wãa ka nɛ.
33 Yabu yeniwa na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa kpa i n ka
bɔri yɛndu mɔ nɛ sɔɔ. Handunia ye sɔɔra i ko
nɔni swãaru wa, adama i ku mwia kpana, na
handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ̀

win bwãabun sɔ̃

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nəni
seeya wəllə u nɛɛ, Baaba, saa ya tura. A nɛ
wunɛn Bii wəlle suo, kpa n maa nun wəlle
sua.
2 Domi a man yiiko wɛ̃ təmbu kpuron
wəllə, kpa n ka be a man wɛ̃ kpuro wãaru wɛ̃
te ta ku ra kpe.
3 Wãaru te ta ku ra kpe tera mini, təmbu bu
ka nun gia, wunɛ Gusunə turo, kpa bu maa
man gia nɛ Yesu Kirisi wi a gərima.
4 Na nun wəlle sua tem mɛ səə, na maa
səmbu te wiru go te a man yiire.
5 Baaba, na nun kanamə, a de na n yiiko mə
tɛ̃ wunɛn bəkuə, nge mɛ na raa mə ka wunɛ
sannu ba sere handunia taka kua.
6 Na tən be wunɛn yĩsiru giasia be a man wɛ̃
handunia ye səə. Wunɛgiba ba raa sãa, ma a
man bu wɛ̃. Ba maa wunɛn gari mɛm nəəwa.
7 Tɛ̃ ba yɛ̃ ma gãanu kpuro ni a man wɛ̃, saa
wunɛn min diya nu na.
8 Domi na bu gari yi wɛ̃ yi a man sõəwa,
ba maa yi mwa. Ma ba gia sãa sãa ma saa
wunɛn min diya na yara, ba maa naanɛ doke
ma wuna a man gərima.
9 Na bu kanaru kuammɛ n ǹ mə
handuniagibu. Tən be a man wɛ̃, beya na
kanaru kuammɛ yèn sõ wunɛgiba ba sãa.
10 Nɛgibu kpuro ba sãawa wunɛgibu ma
wunɛgibu kpuro ba maa sãa nɛgibu, nɛn
yiiko maa sõəsira be səə.
11 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Na ǹ ko na n maa
wãa handunia səə, adama beya ba ko n wãa
handunia ye səə. Baaba Dɛɛro, a bu beruo ka
wunɛn yĩsi te a man wɛ̃n dam, kpa ba n ka sãa
tia, nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa tia.
12 Sanam mɛ na wãa ka be, na bu beruə ka
wunɛn yĩsi te a man wɛ̃n dam. Na bu kõsu,
ma be səə baa tən turo goo kun kam kue ma
n kun mə kam kooren bii, kpa Gusunən gari
yi ka koora.
13 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Yeniwa na gerumə
handunia ye səə, kpa ba n ka nuku dobu yiba
nɛn sõ.
14 Na bu wunɛn gari wɛ̃, ma handuniagiba
bu tusa yèn sõ ba ǹ sãa handuniagibu, nge mɛ
nɛn tii na ǹ sãa handuniagii.
15 Na ǹ nun kanamə a ka bu wuna
handunia səən di, adama na nun kanaməwa
a bu kõsuo tən kõso win sõ.
16 Ba ǹ sãa handuniagibu nge mɛ nɛn tii na
ǹ sãa handuniagii.
17 A tii bu wunə nɛnɛm ka wunɛn gem gari.
Wunɛn gari gema.
18 Nge mɛ a man gərima handuniaə, mɛya
na maa bu gəra handunia səə.
19 Ben sõna na nun nɛn tii wɛ̃ kpa ben tii bu
maa ka ko wunɛgibu ka gem.
20 N ǹ mə beni tənawa na kanaru kuammɛ,
adama ka maa be ba koo naanɛ doke ben
garin saabu.
21 Na kanaməwa be kpuro ba n ka sãa tia.
Nge mɛ wunɛ Baaba a wãa nɛ səə, ma na maa
wãa wunɛ səə, a de bu ko tia bɛsɛ səə. Kpa
handuniagibu bu ka naanɛ doke ma wuna a
man gərima.
22 Yiiko ye a man wɛ̃, yeya na maa bu wɛ̃,
kpa ba n ka sãa tia nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa
tia.
23 Nɛ na wãa be səə, wuna a maa wãa nɛ səə,
kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia
yu ka gia ma wuna a man gərima, a maa bu
kĩ nge mɛ a man kĩ.
24 Baaba, na kĩ be a man wɛ̃ ba n wãa nɛn
mi, mi na wãa, kpa ba n nɛn yiiko mɛɛra ye
a man wɛ̃, domi a man kĩ ba sere handunia
taka kua.
25 Baaba gemgii, handuniagiba kun nun yɛ̃,
adama nɛ na nun yɛ̃, ma beni ba tuba ma
wuna a man gərima.
26 Na bu wunɛn yĩsiru giasia, mɛya kon
kpam bu tu giasiam sosi, kĩi te a man kĩa ta
n ka wãa be səə, kpa na n maa wãa be səə.

18

Yesun mwaabu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53)

1 Sanam mɛ Yesu u kana te kua u kpa, u
yara ka win bwãabu sannu ba da daa tora
gaan guruə ye ba ra soku Sedoroni. Batuma
gaa wãa mi, yè səə u dua ka win bwãabu.
2 Yudasi, win dəmɛ, u yam mi yɛ̃ domi
Yesu ka win bwãabu ba ra raa mɛnnɛ mi nən
dabiru.
3 Yen sõna Yudasi u da mi ka tabu
kowobu ka sãa yerun kõsobu be yãku kowo
tənwerobu ka Falisiba ba nùn wɛ̃. Ba ben
tabu yãnu nɛni, ka fitilakunu ka wĩi bənnun
dõə.
4 N deema Yesu u yɛ̃ kə ye n koo nùn ko
kpuro, yen sõna u susi u bu bikia u nɛɛ, wara
i kasu.
5 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, Yesu
Nasarɛtigiiwa sa kasu.
Yesu u nɛɛ, nɛna mi.
Yudasi, win dəmɛ, u yõ mi, ka be sannu.
6 Ye Yesu u nɛɛ, nɛna mi, ma ba dɛsira ba
wəruka.
7 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, wara i kasu.
Ma ba nɛɛ, Yesu Nasarɛtigiiwa sa kasu.
8 Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sõəwa kə ma nɛna
mini. Ǹ n nɛn na i kasu, i de beni bu doona.
9 U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka
koora ye u nɛɛ, baa tən turo kun kam kue be
Baaba u nùn wɛ̃ səə.
10 Sanam mɛ, Siməə Piɛɛ u win takobi nɛni
ma u ye woma u ka yãku kowo tənweron yoo
sõra u win soo nəm geuguu bura. Yoo win
yĩsira Maliku.
11 Ma Yesu u Piɛɛ sõəwa u nɛɛ, a wunɛn
takobi wesio yen kararə. Na ǹ kon ka nəni
swãaru tɛmana te nɛn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaə

12 Sanam mɛya tabu kowobu ka ben
wirugii ka Yuuban sãa yerun kɔ̃sobu ba Yesu
mwa ba nùn bɔkua
13 ma ba gbia ba ka nùn da Anin mi. Ani
u sãawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa sãa
yãku kowo tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ.
14 Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi kã ma n
arufaani mɔ tɔn turo u ka tɔmbu gbiiya.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simɔɔ Piɛɛ ka bɔ̃ɔ goo ba Yesu swĩi. N
deema yãku kowo tɔnwero wi, u bɔ̃ɔ wi yɛ̃
sãa sãa, ma bɔ̃ɔ wi, u ka Yesu dua sannu yãku
kowo tɔnweron yɛnun yaaraɔ.
16 Adama Piɛɛ u yɔ̃ra tɔɔwɔ yɛnu kɔnnɔwɔ.
Ma bɔ̃ɔ wi yãku kowo tɔnwero u yɛ̃ mi, u
yarima u ka wɔndia kɔnnɔ kɔ̃so geruna, ma
u Piɛɛ duusia.
17 Ma wɔndia wi u kɔnnɔ kɔ̃su mi, u Piɛɛ
bikia u nɛɛ, wunɛ, a ǹ maa sãa durɔ win
bwãabun turo?
Piɛɛ u nɛɛ, aawo.
18 Ma yobu ka sãa yerun kɔ̃sobu ba yɔ̃ dɔ̃ɔ
gɛ̃ɛn bɔkuɔ yi ba sɔ̃rua woorun sɔ̃ ba wɔ̃su.
Piɛɛ u da u maa yɔ̃ mi, ba wɔ̃su sannu.

Yãku kowo tɔnwero

u Yesu gari bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yãku kowo tɔnwero u Yesu win
bwãabun gari bikia, ka ye u tɔmbu sɔ̃ɔsimɔ.
20 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, na ka baawure
gari kua batuma sɔɔ. Na nɛn keu sɔ̃ɔsiru
kpuro kuawa mɛnnɔ yenu sɔɔ ka maa sãa
yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mɛnnɛ. Na ǹ
gãanu ganu gerua asiri sɔɔ.
21 Ǹ n mɛn na, mban sɔ̃na a man gari
bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio
ye na bu sɔ̃ɔwa. Beya ba yɛ̃ ye na gerua.
22 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sãa
yerun kɔ̃so turo wi u nùn yɔ̃re, u Yesu baara
so, ma u nɛɛ, yãku kowo tɔnwerowa a kãka a
gari wisimɔ mɛ?
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ǹ n gari kɔ̃sin
na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. Ǹ
n maa gem na na gerua, mban sɔ̃na a man
soomɔ.
24 Ma Ani u dera ba nùn bɔkua ba ka da
Kaifa, yãku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kpam Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

25 Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ̃ mi, u dɔ̃ɔ wɔ̃su.
Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wunɛ maa, a ǹ sãa
durɔ win bwãabun turo?
Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.
26 Yãku kowo tɔnweron yoo turo, wìn soo
teu Piɛɛ u buran dusi, u nùn bikia u nɛɛ, na ǹ
daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?
27 Piɛɛ u kpam siki u nɛɛ, aawo. Yera yande
goo dɔɔ ga swĩ.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

28 Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem
yɛ̃ron siri yerɔ. N deema buru buru yam
sãrera. Be ba sãa Yuuba ba ǹ wure bu du siri
yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba
kĩ bu Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka ten yaa dibu di.
29 Yen sɔ̃na Pilati u yarima u bu deema, ma
u bu bikia u nɛɛ, tora teren bwesera i durɔ wi
waasi.
30 Ba nɛɛ, ù kun kɔ̃sa kue, sa ǹ daa ka nùn
sisi su nun nɔma bɛria.
31 Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn mɔɔ,
kpa i nùn siri ka bɛɛn tiin wooda.
Ma Yuuba ba nɛɛ, sa ǹ yen dam mɔ su ka
tɔnu go.
32 Nge mɛya Yesun gari yi koora yì sɔɔ u
sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bweseru u koo gbi.
33 Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu
soka u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?
34 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, wuna a ka
tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nɛn gari
sɔ̃ɔwawa.
35 Pilati u nɛɛ, nɛ Yuuwa? Wunɛn bweseru
ka yãku kowo tɔnweroba ba man nun nɔmu
sɔndia. Mba a kua.
36 Yesu u nɛɛ, nɛn bandu ta ǹ sãa handunia
migiru. Tà n sãan na handunia migiru, nɛn
bwãabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man
nɔmu sɔndia. Adama nɛn banda kun sãa
handunia migiru.
37 Ma Pilati nùn bikia u nɛɛ, ǹ n man na, a
sãawa sunɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a mam
gerumɔ ma na sãa sunɔ. Na na handunia sɔɔ,
ba man marawa n ka gem areru di. Baawure
wi u sãa gemgii, wiya nɛn gari nɔɔmɔ.
38 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, mba ba ra soku
gem.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da
Yuuban mi, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna kun
toraru garu wa durɔ wi sɔɔ.
39 Adama i komaru garu mɔ te kon ka bɛɛ
pirisɔm turo kara Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru
sɔɔ. I kĩ n bɛɛ Yuuban sunɔ kara?
40 Ma be kpuro ba gbãsukumɔ ka dam ba
mɔ̀, aawo sa ǹ durɔ wi kĩ, Barabawa sa kĩ.
N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sãa.

19

1 Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa, ma u dera
ba nùn so ka som kpaka.
2 Ma tabu kowobu ba sãki tundu bɔkana ba
ka nùn sina furɔ kua ba doke win wirɔ. Ba
maa nùn gurumusu swãabu sebusia.

3 Kiri kiri kpa bu nùn susi bu nɛɛ, Yuuban
sunɔ, fɔɔ baasira.
Ma ba nùn baari soomɔ.
4 Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru
ge sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa dakio. Wee, kon bɛɛ
durɔ wi yarama kpa i ka gia ma na ɲ toraru
garu wa wi sɔɔ.
5 Yesu u yarima u sãkin furɔ, ka maa
gurumusu swãabu ge doke. Pilati u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, durɔ wi wee.
6 Sanam mɛ yãku kowo tɔnwerobu ka sãa
yerun kɔ̃sobu ba nùn wa, ma ba gbãsukum
wɔri ba nɛɛ, a nùn kpareo, a nùn kpareo dãa
bunanaru sɔɔ.
Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn mɔɔ
kpa i nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ ka bɛɛn
tii. Domi nɛ na kun toraru garu wa wi sɔɔ.
7 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa wooda
gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nùn go yèn sɔ̃ u win
tii nɛɛ Gusunɔn Bii.
8 Ye Pilati u gari yi nua, win bɛrum sosi.
9 Ma u kpam ka Yesu wura siri yerɔ, u nùn
bikia u nɛɛ, man diya a na.
Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru.
10 Ma Pilati u nùn bikia u nɛɛ, nɛna a ɲ ka
sere gari mɔ̀? A ɲ yɛ̃ ma na dam mɔ n ka
nun kara, na maa dam mɔ n ka nun kpare dãa
bunanaru sɔɔ?
11 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ɲ dam gam
mɔ nɛ sɔɔ bà kun nun mɛ wɛ̃ wɔllun di. Yen
sɔ̃na wi u man nun nɔmu sɔndia, win taarɛ
ya wunɛgia kere.
12 Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u
ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbãsukunu
bɔbia ba nɛɛ, à n durɔ wi kara, a ɲ maa tem
yɛ̃ro kĩ. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ
u sãawa tem yɛ̃ron yibɛrɛ.
13 Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima,
ma u sina siri kowon sin yerɔ te ta wãa yam
mɛ sɔɔ, mɛ ba sokumɔ Kpee turaru. Miya ba
maa sokumɔ Gabata ka Heberum.
14 N tie sɔ̃ɔ teeru bu sere Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ
bakaru ko, nge sɔ̃ɔ wii wɔllun saka. Ma Pilati
u Yuuba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.
15 Ma Yuuba ba gbãsuka wɔllɔ, i ka nùn
doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dãa bunanaru
wɔllɔ.
Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro! I kĩ n
bɛɛn sunɔ kpare dãa bunanaru wɔllɔ?
Ma yãku kowo tɔnwerobɔ nùn wisa ba nɛɛ,
bɛsɛ sa ɲ sunɔ goo mɔ ma n kun mɔ tem yɛ̃ro.
16 Sanam mɛya Pilati u bu Yesu nɔmu
sɔndia bu ka nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona.
17 Ma Yesu u win tiin dãa bunanaru sua
u ka da sere aye ten mi, te ta ka wii koko
weenɛ, adama ka Heberum ba ra yam mi
sokuwa Gɔɔgɔta.
18 Miya ba nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ.
Ba maa tɔn durɔbu yiru gabu kpare turo nɔm
dwarɔ, turo nɔm geuɔ, ma Yesu wãa ben
suunu sɔɔ.
19 Ma Pilati u yorua u mani dãa bunana
ten wɔllɔ. Yora ye, ya nɛɛ, Yesu Nasarɛtigii,
Yuuban sunɔ.
20 Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi ba
Yesu kpare n ɲ ka wuu toma. Ma ba ye yorua
ka Heberum, ka Gɛrɛkim, ka maa Latɛm.
21 Ma Yuuban yãku kowo tɔnwerobu ba
Pilati sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ku yore Yuuban sunɔ,
adama a yoruo, u nɛɛ wiya Yuuban sunɔ.
22 Ma Pilati u nɛɛ, ye na yorua na yoruawa.
23 Sanam mɛ tabu kowobu ba Yesu kpare
ba kpa, ba win yãnu bɔnu kua suba nnɛ, tabu
kowo ben baawure sube teeru, ba maa win
yabe bakaru sua. Yabe te, ta ɲ yina mɔ, ba tu
wesawa yaberu.
24 Ma tabu kowo be, ba geruna ba nɛɛ, bu
ku raa te gĩa, adama bu de bu tu tɛtɛ toosi kpa
bu wa wigiru ta koo ko.
Nge mɛya Gusunɔn gari yi koora yi yi nɛɛ,
"Ba nɛn yãnu bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.
Ma ba nɛn yaberu tɛtɛ toosi."
Nge mɛya tabu kowo be, ba kua.
25 N wee, Yesun mɛro, ka win mɛron
wɔnɔ, ka Maari Kopan kurɔ, ka sere Maari
Madalagii, ba yɔ̃ Yesun dãa bunanarun
bɔkuɔ.
26 Yesu u win mɛro wa mi, ka bɔ̃ɔ wi u kĩ
ba yɔ̃ ba karinɛ, ma u win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kurɔ wunɛ, wunɛn bii wee mi.
27 U maa bɔ̃ɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn mɛro
wee mi.
Saa dɔma ten diya bɔ̃ɔ wi, u ka nùn wa win
tiin yɛnuɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

28 Yen biru, sanam mɛ Yesu u gia ma gari yi
kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusunɔn gari yi
ka koora, u nɛɛ, nim nɔru ga man mɔ̀.
29 Wekeru gara wãa mi, te ta tam mɔmmɔm
yiba. Ma ba swɛɛsu wasa tam mɔmmɔm
mɛ sɔɔ, ba bɛri isɔpun dɛkaɔ ba ka susi win
nɔɔwɔ.
30 Sanam mɛ Yesu u tam mɔmmɔm mɛ
denda u nɛɛ, n kpa.
Yera u tuka, u win tii yɔ̃su, ma u sariru kua.

Ba Yesu sɔka yɛ̃saɔ

31 Dɔma teya Yuuba ba Pilati bikia u de
bu durɔ ben kɔ̃ri bɔɔku be ba go mi, kpa bu
goo ni sarasia dãa bunanarun di. Ba yeni
bikia yèn sɔ̃ n tie sɔ̃ɔ teeru bu ka ben tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru di, ba ɲ maa kĩ goo ni, nu n
wãa dãa bunanaru wɔllɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ,
domi tɔ̃ɔ bakarun tii tiiwa.
32 Yen sɔ̃na tabu kowobu ba da ba gbiikoon
kɔ̃ri bɔɔka ka maa yirusegii be ba kpare ka
Yesu sannu.

33 Adama sanam mɛ ba tura Yesun mi, ba
deema u gu kɔ, ba ǹ maa win kɔ̃ri bɔɔka.
34 Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa
sɔka win yɛ̃saɔ, ma yande yɛm ka nim mu
yara.
35 Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda
ye, gema. U yɛ̃ kam kam ma geeya u gerumɔ,
kpa bɛɛ i maa ka naanɛ doke.
36 Yeniwa ya kua kpa Gusunɔn gari yi ka
koora yi yi nɛɛ, "Baa win kuku teeru, ta ǹ
kɔsiramɔ."
37 Gusunɔn gari maa nɛɛ, "Ba koo nùn
mɛɛri wi ba sɔka."

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

38 Yen biru Yosɛfu Arimategii u Pilati
Yesun goru kana. Yosɛfu wi, u sãawa Yesun
bɔ̃ɔ, adama asiri sɔɔwa yèn sɔ̃ u Yuuban
bɛrum mɔ. Ma Pilati u wura. Yen sɔ̃na Yosɛfu
u da u Yesun goru sua u ka doona.
39 Nikodɛmu wi u raa da Yesun mi wɔ̃kuru
u Yosɛfu yɔ̃siri. Ma u turare bwesenu yiru,
miru ka aloɛsi nɛni ye ya tura kilo tɛnan saka.
40 Durɔ be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu
bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge
mɛya Yuuba ba ra ka ben goru sike.
41 N deema batuma gaa ya wãa mi ba Yesu
kparen bɔkuɔ. Siki wɔru kperuguu gaga wãa
mi, batuma ye sɔɔ, gè sɔɔ ba ǹ goo sikure.
42 Miya ba Yesu kpĩ domi yen sisira sãawa
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru. Siki te, ta maa wãa turuku
mi.

20

Siki diiru

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

1 Alusuma buu sɔ̃nu buru buru yellu,
sanam mɛ yam kun sãram kpa, Maari
Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te
sua saa siki ten kɔnnɔn di.
2 Ma u duka da Simɔɔ Piɛɛn mi, ka bɔ̃ɔ win
mi, wi Yesu u kĩ, u bu sɔ̃ɔwa ma ba Yinni sua
saa sikiru min di, u ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.
3 Sanam mɛya Piɛɛ ka bɔ̃ɔ wi, ba yara ba da
sikiru mi.
4 Ma be yiru ba duki da sannu, adama bɔ̃ɔ
wi, u duka u Piɛɛ gbiiri, ma u gbia u tura
sikiru mi.
5 U yãara u tende siki te sɔɔ, ma u bekuru
wa ta yii, adama u ǹ due.
6 Yera Simɔɔ Piɛɛ wi u sisi biruɔ u tura mi
ma u dua siki te sɔɔ. U maa beku te wa ta yii,
7 ka yasa ye ba raa ka win wiru bɔkua.
Adama yasa ye, ya ǹ yii ka beku te sannu, ya
kuruawa bee tia.
8 Sanam mɛya bɔ̃ɔ wi u raa gbia u tura
sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naanɛ doke.
9 Gusunɔn gari kun daa bu yeeri gina yi yi
gerua ma u koo se gɔrin di.
10 Ma bwãa be, ba gɔsira ba da ben yɛnuɔ.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

11 Adama Maari u yɔ̃ tɔɔwɔ siki ten bɔkuɔ u
sumɔ. Sanam mɛ u sumɔ u yãara u tende siki
ten sɔɔwɔ.
12 Ma u wɔllun gɔradoba yiru wa ba yãa
kpikinu doke ba sɔ̃ mi Yesun goru ta raa kpĩ,
ben turo wiru gia, turo maa naasu gia.
13 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba
n kua a ka sumɔ.
Ma u bu wisa u nɛɛ, ba nɛn Yinni suawa saa
minin di, na ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.
14 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, u sĩira ma
u Yesu wa u yɔ̃ mi. Adama u ǹ gie ma Yesuwa.
15 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba
n kua a ka sumɔ. Wara a kasu.
Kurɔ wi, u tamaa yam min kɔ̃sowa. Yera u
nɛɛ, tɔnwero, ǹ n wunɛn na a nùn sua, a man
sɔ̃ɔwɔ mi a nùn kpĩi, kpa n da n nùn sua min
di.
16 Ma Yesu u nɛɛ, Maari.
Yera u sĩira, ma u gerua ka Heberum u nɛɛ,
Raboni. Yen tubusiana, keu sɔ̃ɔsio.
17 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku man
baba, domi na ǹ gina de nɛn Baaban mi wɔllɔ.
Adama a doo nɛn bwãabun mi, a bu sɔ̃ ma na
dɔɔ Gusunɔn mi, wi u sãa nɛ ka bɛɛn Baaba, u
maa sãa nɛ ka bɛɛn Yinni.
18 Ma Maari Madalagii u da u bwãa be
sɔ̃ɔwa ma u Yinni wa, sere Yinni u nùn gari
yini sɔ̃ɔwa.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi

(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

19 Alusuma buu gen yoka, bwãa be, ba
mɛnna ma ba gamboba bɛri Yuuban bɛrum
sɔ̃. Miya Yesu u da u bu yɔ̃re ben suunu sɔɔ.
Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ.
20 Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nɔma ka
win yɛ̃sa sɔ̃ɔsi. Bwãa ben nukura dora ye ba
Yinni wa.
21 Ma Yesu u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, alafia
ya n wãa ka bɛɛ. Nge mɛ Baaba u man gɔrima
nge mɛya nɛ na maa bɛɛ gɔra.
22 Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu wɛ̃sie
ma u nɛɛ, i Hunde Dɛɛro mɔɔ.
23 Ì n goo nùn win toraru suuru kua u koo
ten suuru wa. Ì n maa goon toraru suuru
kobu yina ta ko n yɛ̃ro wãasiwa.

Yesu ka Tomaa

24 Tomaa, bwãabu wɔkura yiru yen turo,
wi ba ra maa nɛɛ Sika, u ǹ daa wãa ka be
sanam mɛ Yesu u na ben mi.
25 Bwãa be ba tie ba nùn sɔ̃ɔwa ma ba Yinni
wa.
Tomaa u bu wisa u nɛɛ, ma n kun mɔ u
kurum bora wa Yinnin nɔma sɔɔ, ma u kun
win niki bia doke mi kurum daa wãa, kpa

u win nɔmu doke Yinnin yɛ̃saɔ, u ǹ naanɛ dokemɔ.
26 Sɔ̃ɔ nɔɔba itan biru bwãa be, ba maa mɛnnɛ sannu dirɔ. Tomaa wãa be sɔɔ. Ba gamboba bɛri adama Yesu u na u bu yɔ̃re ben suunu sɔɔ ma u nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ.
27 Sanam mɛya u Tomaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn nɔma mɛɛrio kpa a wunɛn niki bia doke ye sɔɔ. A wunɛn nɔmu dɛmiama a doke nɛn yɛ̃saɔ. A naanɛ dokeo a ku maa ko gɔ̃rusu yirugii.
28 Tomaa u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni.
29 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ doke yèn sɔ̃ a man waamɔ? Doo nɔɔrugiba be ba kun man wa, ba ka naanɛ doke.

Yèn sɔ̃ ba tire teni yorua

30 Sɔm maamaakigii dabina Yesu maa kua win bwãabun nɔni biru ni ba kun yorua tire teni sɔɔ.
31 Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka naanɛ doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunɔn Bii, kpa naanɛ doke binin saabu i n wãaru mɔ te ta ku ra kpe win yĩsirun sɔ̃.

21

Yesu u bwãabu nɔɔba yiru kure

1 Yen biru Yesu u kpam win bwãabu tii sɔ̃ɔsi Tiberian daa burerun bɔkuɔ. Wee nge mɛ u tii sɔ̃ɔsi.
2 Simɔɔ Piɛɛ ka Tomaa wi ba ra nɛɛ Sika, ka Natanièli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu, ka win bwãabu gabu yiru, be kpurowa ba wãa sannu.
3 Simɔɔ Piɛɛ u be ba tie sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u susure dɔɔ.
Ma ba nɛɛ, ben tii ba koo ka nùn da.
Ma ba yara yande ba goo dua ba doona. Adama ba ǹ gãanu ganu mwɛ wɔ̃ku te sɔɔ.
4 Ye yam sãrɔ Yesu u yɔ̃ daarun goorɔ, adama bwãa be, ba ǹ yɛ̃ Yesuwa.
5 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, aluwaasi bɛɛ, i ǹ gãanu mwɛ baa fiiko?
Ma ba nɛɛ, aawo.
6 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɛɛn yãakororu kɔ̃ɔwɔ goo gen nɔm geuɔ, i ko gãanu wa mi.
Ba kua mɛ, ma ba kpana bu tu gawa swɛ̃ɛ dabirun sɔ̃.
7 Ma bɔ̃ɔ wi Yesu u kĩ, u Piɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinniwa.
Ye Simɔɔ Piɛɛ u nua ma Yinniwa, yera u win yaberu pɔra sie domi basiwa u raa wãa mi. Ma u sure nim sɔɔ goon di.
8 Adama bwãa be ba tie ba ka goo na daarun bɔ̃ɔwɔ ba ben yãakororu gawe, ta swɛ̃ɛ yiba. Be ka daarun bɔ̃ɔn tondam kun kere gɔm soonu goobu (200).
9 Ye ba sara temɔ ma ba dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ wa, swɛ̃ɛ wãa yin wɔllɔ, ka maa pɛ̃ɛ.
10 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu swɛ̃ɛ gɛɛ tama yi ba go tɛ̃ ge.
11 Simɔɔ Piɛɛ u goo dua ma u yãakoro te gawa temɔ te ta swɛ̃ɛ bɛkɛ yiba. Yin geera sãa wunaa weeru ka wɔkura ita. Baa mɛ yi ka dabi mɛ, yãakoro te, ta ǹ gɛ̃ere.
12 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i sɔndu wuna.
Baa bwãa ben turo kun kãka u nùn bikie wara u sãa, domi ba yɛ̃ ma Yinniwa.
13 Yesu u da u pɛ̃ɛ sua ma u bu wɛ̃. Mɛya u maa kua ka swɛ̃ɛ yi.
14 Yeniwa nɔn itase ye Yesu u tii win bwãabu sɔ̃ɔsi saa mìn di u seewa gɔrin di.

Yesu ka Piɛɛ

15 Ye ba sɔndu wuna ba kpa, Yesu u Simɔɔ Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kĩ n beni kpurogiru kere?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yɛ̃ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãa binu nɔɔrio.
16 Yesu u kpam nùn bikia nɔn mɛɛruse, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kĩ?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yɛ̃ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãanu kparo.
17 Yesu kpam wure u nùn bikia nɔn itase, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kĩ?
Ma Piɛɛn nukura sankira yèn sɔ̃ u nùn bikia nɔn itase u nùn kĩ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, a baayere yɛ̃, a yɛ̃ kam kam ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãanu nɔɔrio.
18 Geema na nun sɔ̃ɔmɔ, sanam mɛ a sãa aluwaasi, a ra raa ka wunɛn tii kpaka sɛ̃ke, kpa a da mi a kĩ. Adama sanam mɛ a tɔkɔ kua kaa wunɛn nɔma dɛmiawa kpa goo u nun wunɛn kpaka sɛ̃ka u ka nun da mi a ǹ kĩ.
19 Ka gari yiya Yesu u sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bweseru Piɛɛ u koo ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃. Ye u yeni gerua u kpa ma u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

Yesu ka Yohanu

20 Yen biru Piɛɛ u sĩira ma u wa ben biruɔ bɔ̃ɔ wi Yesu u kĩ, u wee. Bɔ̃ɔ wiya, u raa Yinni gballi yaa dibun sanam ma u nùn bikia wara koo nùn dɔmɛ.
21 Sanam mɛ Piɛɛ u bɔ̃ɔ wi wa u Yesu bikia u nɛɛ, Yinni, durɔ wini maa ni?
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, nà n kĩ n de u n wãa sere n kpam ka wurama, mba n nun wa. Wunɛ, a gesi man swĩiyɔ.
23 Yen sɔ̃na gari yi, yi nɔɔra naanɛ dokeobu sɔɔ ma bɔ̃ɔ wi, u ǹ gbimɔ. Adama Yesu u ǹ gerua ma u ǹ gbimɔ, u gesi geruawa ù n kĩ u de u n wãa sere u kpam ka wurama, mba n nùn wa.
24 Bɔ̃ɔ wiya u yenin areru dimɔ, wiya u maa tire teni yorua, sa maa yɛ̃ ma win areru geema.

Garin wii goberu

25 Gãa dabinu ganu maa wãa ni Yesu u kua. Bà n ni kpuro yorua tia tia, na ǹ tamaa

handunia kpuro sɔɔ bu yen ayeru wa mi ba
koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

GƆROBUN KOOKOOSU

Tire te, ta sãawa Lukun garin sukum mɛ u maa Teofiru yorua. Ye u sõɔsimɔ tire te sɔɔ, yera nge mɛ Hunde Dɛɛro u Yesun bwãabu kpara, ka nge mɛ Labaari Gea ya ka nɔɔra Yerusalɛmuɔ n ka da Yudeaɔ ka Samariɔ ka tem kpuro sɔɔ mɛ Romugiba mɔ waati ye sɔɔ, ka sere Gɛrɛkiban tem sɔɔ.

Tire te, ta maa sun sõɔsimɔ nge mɛ Piɛɛ ka Pɔlu ba sɔmburu kua. Ta maa sun sõɔsimɔ ma Yesun gari yi ɲ̀ nɛ yi ka tem yɛ̃robu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusunɔn kĩru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa sãa gãa girinu tire te sɔɔ, yera Hunde Dɛɛron naaru tɔmbu sɔɔ Pantikotin tõru sɔɔ. Saa dɔma ten diya Hunde Dɛɛro wi, u naanɛ dokeobu kpare ma u Yesun yigbɛru tãsisiamɔ.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun sɔɔru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalɛmuɔ, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudeaɔ ka Samariɔ, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. Pɔlun waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. Pɔlun siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba gɔrobu Hunde Dɛɛro

nɔɔ mwɛɛru kua

1 Teofiru nɛgii, nɛn tire gbiikiru sɔɔ na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa mìn di u win sɔmburu torua

2 sere u ka wura Gusunɔ wɔllɔ, ye u win gɔro be u gɔsa wooda wɛ̃ u kpa ka Hunde Dɛɛron dam.

3 Sõɔ weeru win tiin gɔɔn biru, u win tii bu sõɔsi nɔn dabiru. Sõɔsi bi, bu sãa seeda ye ya kun sika mɔ ma u wasi. Ba nùn wa, u maa bu Gusunɔn bandun gari tubusia.

4 Sõɔ teeru, sanam mɛ Yesu u ka bu dimɔ sannu, u bu sõɔwa bu ku raa doona Yerusalɛmun di, adama bu sina bu win Baaban nɔɔ mwɛɛru ma, tèn gari u raa bu sõɔwa u nɛɛ,

5 Yohanu u raa tɔmbu batɛmu kua ka nim, adama sõɔ mɛɛ te sɔɔ, Hunde Dɛɛrowa ba koo ka bɛɛ batɛmu ko.

Yesu u da Gusunɔ wɔllɔ

6 Ma be ba mɛnnɛ mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, Yinni saa yeni sɔɔra kaa wunɛn bandu swĩi Isireliɔ?

7 U bu sõɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛn baa i n ka tõru yɛ̃ ɲ̀ kun mɛ saa ye Gusunɔ Baaba u yii ka win tiin yiiko.

8 Adama i ko i dam mwa sanam mɛ Hunde Dɛɛro u dua bɛɛ sɔɔ. I ko n sãa nɛn seeda diobu Yerusalɛmuɔ, ka Yudea kpuro sɔɔ, ka maa Samariɔ, ka sere sere tem nɔrɔ.

9 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba nùn mɛɛra u suara wɔllɔ, ma guru wira nùn berua ben wuswaaɔ.

10 Nge mɛ ba nùn mɛɛra swee u doonɔ wɔllɔ, yera suaru sɔɔ tɔn durɔbu yiru gabu be ba yabe kpikinu sebua, ba bu kure.

11 Ba nɛɛ, bɛɛ Galilegibu mban sõna i yõ i wɔllu mɛɛra. Yesu wi, wi u suara wɔllɔ bɛɛn min di, u koo kpam wurama nge mɛ i wa u dɔɔ wɔllɔ.

Yudasin kɔsire

12 Sanam mɛya gɔro be, ba gɔsirama Yerusalɛmuɔ saa guu ten wɔllun di te ba ra soku Olifi, te ta wãa kilo tian saka wuu bɔkɔ gen min di.

13 Ye ba Yerusalɛmu dua, ba da gidambisa yen wɔllɔ, mi ba raa wãa. Piɛɛ wãa mi, ka Yohanu ka Yakɔbu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yakɔbu Alufen bii ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ ka Yudu Yakɔbun bii.

14 Ka gõru teuwa tɔn be kpuro ba ra n mɛnnɛ ba n kanaru mɔ̀ ka tɛmanabu ka kurɔbu gabu ka Maari Yesun mɛro ka maa Yesun wɔnɔbu.

15 Sõɔ mɛɛrun biru naanɛ dokeoba kpam mɛnna. Ben geera dɔɔ nge wunaa teeru, ma Piɛɛ u seewa u yõra ben suunu sɔɔ u nɛɛ,

16 nɛgibu, Gusunɔn gari yi ɲ̀ koo ko yi kun koore, yi Hunde Dɛɛro u gerua saa Dafidin nɔɔ sɔɔn di Yudasin sõ, wi u kua durɔ ben swaa gbio be ba Yesu mwa.

17 Yudasi wi, u raa sãa bɛsɛn turo, u raa maa nɔmu mɔ bɛsɛn sɔmburu sɔɔ.

18 Gobi yi u wa win kom kõsum sõ mi, u ka yi tem dwa, ma u wɔruma u kibari u kura, ma win nuki kpuro yara.

19 Tɔmbu kpuro be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba gari yi nua. Yen sõ, ben barum sɔɔ ba tem mɛ soka Akedama. Yĩsi ten tubusiana, tem yɛmgim.

20 Domi ba yorua Dafidin womusun tirerɔ ba nɛɛ,
"A de win wãa yeru tu ko bansu.
Goo u ku maa sina mi."
Ba maa yorua,
"A de goo u ko win kɔsire sɔmburu sɔɔ."

21-22 N n mɛn na, n weenɛ su Yudasin kɔsire gɔsi, u n sãa Yinni Yesun seebu gɔrin din seeda dio ka bɛsɛ sannu. N weenɛ yɛ̃ro wi, u n sãa ben turo be ba sun swĩi sanam mɛ Yesu u ka sun wãa, saa mìn di Yohanu u nùn batɛmu kua sere u ka wura wɔllɔ.

23 Ma ba durɔbu yiru gabu gɔsa, ben turon yĩsira Yosɛfu, wi ba mɔ̀ Baasaba, ɲ̀ kun mɛ Yusitu, yirusen yĩsira Matiasi.

24-25 Ma ba kanaru kua ba nɛɛ, Yinni wunɛ wi a tɔmbu kpuron gõrusu yɛ̃, a sun sõɔsio wi

a gəsa wunɛn gəro be yiru ye səə u ka sombu
te sua te Yudasi u deri u wigiru doona.
26 Ma ba tɛtɛ toba ma Matiasi u tɛtɛ di ma ba
nùn doke gərobu wəkura tia yen wuuru səə.

2

Hunde Dɛɛron naaru

1 Yen biru, sanam mɛ Pantikotin tɔ̃ra
tura, naanɛ dokeobu kpuro ba mɛnnɛ sannu
yãatem.
2 Suaru səə ba kukiribu nua bi bu na saa
wəllun di nge woo damguu, ma bu dii te
kpuro yiba mi ba sɔ̃.
3 Bin biru ba gãanu wa nge dɔ̃ə yari yi tɛria,
ma yi sina baawuren wirə.
4 Be kpuro be ba wãa mi, ba Hunde Dɛɛro
yiba, ma ba ka barum tukum gari mɔ̀, nge mɛ
Hunde Dɛɛro bu nəə kã.
5 Sanam mɛ, Yuu gabu be ba Gusunən
bɛɛrɛ yɛ̃ ba wãa Yerusalɛmuə. Ba nawa tem
baamɛren di.
6 Ye ba kukiri bi nua, tən dabira mɛnna. Ma
ba biti soora gem gem, yèn sɔ̃ ben baawure
u win tiin barum nua saa naanɛ dokeobun
nəən di.
7 Biti bu mwa n banda, ma ba nɛɛ, nɛɛ
yaa, tən be ba gari mɔ̀ mi, be kpuro ba ɲ̀ sãa
Galilegibu ro?
8 Amənа n ka kua bɛsɛn baawure u ka
nəəmə ba ka win barum gari mɔ̀.
9 Sa na saa Paatin di ka Mɛdi ka Elamu,
saa Mɛsopotami ka Yudea ka Kapadosin di ka
Pontu ka Asi,
10 saa Firigin di ka maa Panfili, saa Egibitin
di ka maa Libin beran di ye ya wãa Sirɛnin
bəkuə, bɛsɛn gaba maa na saa Romun di.
Gabu Yuuba, gabu maa be ba gəsira Yuuba,
11 gaba na saa Keretin di ka maa
Daarububan tem. Ka mɛ, bɛsɛ kpuro sa
nəəmə ba gerumə ka bɛsɛn tiin barum gãa
baka ni Gusunə u kua.
12 Ma ba biti soora n sara, ba bikiana ba nɛɛ,
mba yenin tubusianu.
13 Adama gabu ba bu yaakoru mɔ̀ ba nɛɛ,
tama tən be, ba nəra.

Piɛɛn waasu

14 Yera Piɛɛ u seewa ka gərobu wəkura
tia ye sannu u gbãra tən wəru ge səə u nɛɛ,
bɛɛ Yudeagibu ka bɛɛ kpuro, bɛɛ be i wãa
Yerusalɛmuə i man swaa dakio, kpa i n yɛ̃ ma
15 tən beni ba ɲ̀ tam nəra nge mɛ i gerumə.
Domi bururun kəba nəəba nnɛwa sa wãa mi.
16 Adama ye i waamə buru teni, yera ye
Gusunən səmə Yoɛli u raa gerua.
17 U nɛɛ,
“Gusunə u nɛɛ, yeniwa kon ko sanam dãakim
səə.
Kon nɛn Hunde doke təmbu kpuro səə.
Bɛɛn bii tən durəbu ka tən kurəbu, ba koo
Gusunən gari gere.
Bɛɛn aluwaasiba ba ko n kãsinu waamə,
kpa bɛɛn durə təkənu nu n dosusu mɔ̀.
18 Sanam mɛ səə, kon nɛn Hunde doke nɛn
səm kowobu səə tən durəbu ka tən kurəbə,
kpa bu Gusunən gari gere.
19 Kon gãa maamaakiginu sɔ̃əsi wəllə,
ka maa yĩrenu temə,
nge yɛm ka dɔ̃ə ka dɔ̃ə wiisu.
20 Sɔ̃ə koo tĩra kpa suru u swɛ̃ra nge yɛm,
sere Yinnin tɔ̃ə te, tu ka na,
tɔ̃ə nanumgii te.
21 Adama baawure wi u Yinnin yĩsiru soka
dəma te,
u koo faaba wa.”
22 I gari yi swaa dakio, bɛɛ Isireliba.
Yesu Nasarɛtigiin gariya na bɛɛ sɔ̃əmə, wi
Gusunə u bɛɛ giasia səm damginu səə, ka səm
maamaakigia ye u kua bɛɛn suunu səə, saa
win min di nge mɛ bɛɛn tii i yɛ̃.
23 Durə wi, wi ba bɛɛ nəmu səndia, nge mɛ
Gusunə u bwisika u himba kua, i dera tən
kɔ̃soba nùn dãa bunanaru kpare ba gə.
24 Adama Gusunə u nùn wəra gəən
wahalan nəmun di ye u ka nùn seeya gərin
di. Gəə kun kpĩa u nùn nɛnua win dam səə.
25 Win gari wee yi Dafidi u yorua. U nɛɛ,
“Na Yinni Gusunə waamə baadomma.
U wãa nɛn nəm geuə kpa n ku ka wurura.
26 Yen sɔ̃na nɛn gɔ̃ru ga do.
Ma na gari gerumə ka nuku dobu.
Mɛya maa nɛn wasi koo wɛ̃ra bəri yɛndu səə.
27 Domi a ɲ̀ nɛn hunde derimə gəribun wãa
yerə.
Mɛya maa a ɲ̀ derimə wunɛgii wi u naanɛ
mən wasi yi kɔ̃si.
28 A man wãarun swɛɛ sɔ̃əsi.
Nà n maa wãa ka wunɛ,
ko na n nuku dobu yiba.”
29 Nɛgibu, i de n bɛɛ sɔ̃ nəni ka nəni ma
Dafidi bɛsɛn baaba u gu, ma ba nùn sikua.
Win sikira maa wãa bɛsɛn suunu səə sere ka
gisən gisə.
30 Adama yèn sɔ̃ u sãa Gusunən səmə ma
u yɛ̃ ma Gusunə u nùn nəə mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri u nɛɛ, u koo ra win sikadobu gagu, Kirisi,
sinasia win sina kitarə,
31 yen sɔ̃, Kirisi win seebu gərin diwa u ka
yã ye u nɛɛ, ba ɲ̀ nùn derimə gəribun wãa
yerə, win wasi kun maa kɔ̃simə.
32 Kirisi wiya Gusunə u seeya gərin di. Bɛsɛ
kpurowa sa sãa yen seeda diobu.
33 Ba nùn sua u da Gusunən nəm geuə, ma
u Hunde Dɛɛro mwa Gusunə Baaban mi wìn
nəə mwɛɛru ba kua. Ma u sun nùn wɛ̃. Yera
ye i waamə ka ye i nəəmə tɛ̃.
34 Domi Dafidin tii u ɲ̀ de Gusunə wəllə,
adama u nɛɛ,
“Yinni Gusunə u nɛn Yinni sɔ̃əwa u nɛɛ,
a sinə nɛn nəm geuə,
35 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea.”
36 Yen sɔ̃na n weenɛ Isireliba ba n yɛ̃
kam kam ma Yesu wi, wi bɛɛ i kpare dãa

bunanaru wəllə, Gusunə u nùn kua Yinni ka maa Kirisi.
37 Ye tən be, ba yeni nua, ben gɔ̃rusu bu taarɛ wɛ̃, ma ba Piɛɛ ka gəro be ba tie bikia ba nɛɛ, bɛsɛgibu, mba sa ko ko.
38 Piɛɛ u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro, i bɛɛn gɔ̃ru gəsio, i batɛmu ko ka Yesu Kirisin yĩsiru, i ka bɛɛn toranun suuru wa. I ko maa Gusunən kɛ̃ru mwa te ta sãa Hunde Dɛɛro wi.
39 Domi nəə mwɛɛ te, ta sãawa bɛɛ ka bɛɛn bibugiru ka be kpurogiru be ba wãa n toma, be Gusunə bɛsɛn Yinni u koo soku win mi.
40 Ka kpam gari dabina Piɛɛ u bu seeda diiya ma u bu dam kã u nɛɛ, i tii wunə tɛ̃n tən kɔ̃sobun min di kpa i faaba wa.
41 Be ba win gari wura ba bu batɛmu kua. Ma təmbu nərəbun suba itan (3.000) saka sosi naanɛ dokeobun wuurə dəma te.
42 Ma ba ra n gərobun keu swaa daki, ba nəə tia sãa, ba ra n mɛnnɛ, ba yaa dibu dimə ka maa Yinnin dĩa domaruginu, ba ra n maa kanaru mɔ̀ sannu.

Naanɛ dokeobun wãasinaa

43 Bɛrum baawure mɔ̀, domi gəro be, ba maamaaki dabinu ka səm damginu mɔ̀.
44 Naanɛ dokeobu kpuro ba wãa sannu yãatem ma ba ben gãa məru kua tia.
45 Ba ben tem ka ben dukia dərikiramə, ma ba yen gobi bənu mɔ̀ nge mɛ n ka baawure weenɛ.
46 Tɔ̃ə baatere ba ra mɛnnɛ sãa yerə. Ba ra n maa Yinnin dĩa domaruginu ka maa yaa dibu dimə sannu yɛnu ka yɛnu ka nuku dobu, murafiti sariru səə.
47 Ba ra n Gusunə siaramə, ma təmbu kpuro ba ka bu nənu geu mɛɛra. Tɔ̃ə baatere Yinni u ra n be ba faaba wa sosiməwa naanɛ dokeobu səə.

3

Ba yɛmə bɛkia

1 Sɔ̃ə teeru, Piɛɛ ka Yohanu ba dəə sãa yerə yokan kəba ita, kanarun saa.
2 N deema ba maa ka durə goo dəə mi, wi ba mara ka yɛməru. Ba ra nùn yiwa sãa yerun kənnəwə ge ba mɔ̀ Burə, u n ka bara mɔ̀ sanam mɛ təmba duə.
3 Ye u Piɛɛ ka Yohanu wa ba duə sãa yerə u bu bara koosi.
4 Piɛɛ ka Yohanu ba nùn nəni girari, ma Piɛɛ nɛɛ, a sun mɛɛrio.
5 Ma u bu mɛɛra tii yèn sɔ̃ u gãanu yĩiyə ben mi.
6 Piɛɛ nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, na ṅ gobi mə, adama kon nun wɛ̃ ye na mə. Ka Yesu Kirisi Nasarɛtigiin yĩsira na nun sɔ̃əmə, a seewo a sĩ.
7 Ma u durə win nəm geu nɛnua, u ka nùn seeya. Mii mii durə win naasu ka win naa wĩinu dam kua.
8 U yɔ̃əwa u sura ma u sanum wəri u sãa yeru dua ka be sannu, u sĩimə u yɔ̃əkumə u Gusunə siaramə.
9 Təmbu kpuro ba nùn wa u sĩimə u Gusunə siaramə.
10 Ye ba tuba ma bara kowo wi u raa sɔ̃ sãa yerun kənnəwə ge ba mɔ̀ Burə, wiya mi, ba biti soora n sara ye n nùn kooran sɔ̃.

Piɛɛn waasu sãa yerə

11 Təmbu kpuro ba duki da ka biti sãa yerun bee tiaə ye ba ra soku Salomɔən kəbɛ, mi yɛmə wi, u wãa u Piɛɛ ka Yohanu nɛni.
12 Ye Piɛɛ bu wa, u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, mban sɔ̃na i biti soore i sun mɛɛra mɛ. I tamaa sãa bɛsɛn tiin dam, ṅ kun mɛ bɛsɛn daa gea ya dera durə wi, u sĩimə?
13 Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu be ba sãa bɛsɛn sikadoba, Gusunə ben Yinni u win səmə Yesu kua yiikogii, wi i tem yɛ̃robu nəmu səndia, ma i nùn yina Pilatin wuswaaə, baa mɛ Pilati u raa gɔ̃ru doke u nùn yɔ̃su.
14 Adama bɛɛ i nùn yina wi, wi u sãa tən dɛɛro ka gemgii, ma i Pilati bikia u bɛɛ tən gowo kara.
15 I wãarun yɛ̃ro go, adama Gusunə u nùn seeya gərin di, ma bɛsɛ sa sãa yen seeda diobu.
16 Yesu win yĩsiru ka naanɛ dokebu yĩsi te səə, yera n durə wi bɛkia wi i wa, i tuba mi. Geema, naanɛ dokebu Kirisi səə biya bu durə wi bwãa dobu wɛ̃ bɛɛ kpuron wuswaaə.
17 Tɛ̃, nɛgibu na yɛ̃ ma ye bɛɛ i kua mi, i ye kuawa yɛ̃ru sariru səə, mɛya maa bɛɛn wirugibu.
18 Nge mɛya gari yi, yi koora yi Gusunə u kpara yellun di win səməbu kpuron nəə səən di u nɛɛ, ma win wi u gəsa u ṅ koo ko u kun nəni sɔ̃ərе.
19 Yen sɔ̃, i gɔ̃ru gəsio i gəsira Gusunən mi, u ka bɛɛn toranu wuna,
20 kpa Yinni u sun wɛ̃ra geebu wɛ̃ saa win min di, kpa u kpam Yesu gərima wi ba kua bɛɛn Mɛsi.
21 Tilasiwa Yesu wi, u n wãa wəllə sere saa yu ka turi gãanu kpuro nu ka wurama nge yellu, nge mɛ Gusunə u gerua yellun di win səmə dɛɛrobun min di.
22 Domi Məwisi u nɛɛ, "Yinni Gusunə u koo bɛɛ səmə goo seeya bɛɛn bweserə nge wi. Ye u koo bɛɛ sɔ̃ kpuro i ye swaa dakio.
23 Baawure wi u kun səmə win gari swaa daki, ba koo nùn wuna Gusunən təmbun suunu səən di bu nùn kpeerasia."
24 Mɛya maa Samuɛli ka Gusunən səmə be ba na win biruə, be kpurowa ba saa yenin gari gerua.
25 Bɛɛya Gusunən səməbun tubi diobu, i maa bənu mə nəə mwɛɛ te səə, te Gusunə u bɛɛn sikadoba kua, ye u Aburahamu sɔ̃əwa u nɛɛ, "Handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa saa wunɛn bweserun di."

26 Bɛɛya Gusunə u gbia u win səm kowo
seeya, ma u nùn gəra, u ka bɛɛn baawure
gəsia win kom kɔ̃sum di, kpa u bɛɛ domaru
kua.

4

Piɛɛ ka Yohanu wuun wirugibun wuswaaə

1 Nge mɛ Piɛɛ ka Yohanu ba ka tən be gari
mə̀, yãku kowobu ba tunuma ka sãa yerun
kɔ̃sobun tənwero ka maa Sadusiba.
2 Ba məru bara yèn sɔ̃ gəro be, ba təmbu
keu sɔ̃əsimə ba Yesun seebu gərin di
kparamə bi bu sɔ̃əsimə ma təmba koo se
gərin di.
3 Yen sɔ̃na ba bu mwa ba bɛrisi pirisəm səə
sere sisiru, domi yoka kua kə.
4 Adama tən dabinu be ba gari yi nua ba
naanɛ doke. Ma ben geera sosi sere ba kua
tənu nərəbun suba nəəbun (5.000) saka.
5 Yen sisiru wuun wirugibu ka guro
gurobu ka maa wooda yɛ̃robu ba mɛnna
Yerusalɛmuə.
6 Ba mɛnna ka yãku kowo tənwero wi
ba ra nɛɛ Ani ka maa Kaifa ka Yohanu ka
Alesandu ka be kpuro be ba sãa yãku kowo
tənwerobun bweseru.
7 Ba gəro be yɔ̃rasia ben wuswaaə ma ba bu
bikiam wəri ba nɛɛ, ka weren yiikowa nge ka
yĩsi terà i ka yeni kua.
8 Sanam mɛya Piɛɛ wi u Hunde Dɛɛro
yiba u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wirugibu ka guro
gurobu,
9 ì n səm geerun gari bikiamə te sa yɛmə
kua ka nge mɛ u ka bɛkura,
10 n weenɛ bɛɛ kpuro ka maa Isireliba
kpuro i n yɛ̃ ma durə wi i waamə u yɔ̃ bɛɛn
wuswaaə, u bɛkurawa mam mam ka Yesu
Kirisi Nasarɛtigiin yĩsirun dam, wi i kpare
dãa bunanaru wəllə ma Gusunə nùn seeya
gərin di.
11 Yesu wiya, kpee te bɛɛ banəbu i yina, ma
ta kua gani gəmburun dam.
12 Faabagii goo sari ma n kun mə wi.
Domi Gusunə kun maa təmbu yĩsiru garu wɛ̃
handunia səə te ba koo soku bu ka faaba wa.
13 Sanam mɛ ba gia ma Piɛɛ ka Yohanu ba
sãawa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, ba ǹ maa keu kue, ben
wərugəra bu biti kua, ma ba tuba ma ba raa
wãa ka Yesu sannu.
14 Ye ba durə wi u bɛkura wa u yɔ̃ ka Piɛɛ ka
Yohanu sannu, ba ǹ fɛɛ wa bu gari gɛɛ gere.
15 Yen sɔ̃na ba bu sɔ̃əwa ba nɛɛ, bu yario
mɛnnə yee ten min di. Ye ba yara, be ba wãa
mi, ba wesiana
16 ba nɛɛ, mba sa ko ka durə be ko. Domi
Yerusalɛmugibu kpuro ba yɛ̃ ma ba səm
damgii bakaru kua, sa ǹ kpɛ̃ su ye siki.
17 Adama su bu gerusi su nɛɛ, bu ku raa
maa goo gãanu sɔ̃ ka yĩsi te, kpa gari yi, yi ku
maa kparara təmbun suunu səə.
18 Yera ba kpam bu soka ma ba bu yinari
bu maa gari gere ǹ kun mɛ bu waasu ko ka
Yesun yĩsiru.
19 Adama Piɛɛ ka Yohanu ba bu sɔ̃əwa ba
nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuo i wa ǹ n koo Gusunə
wɛ̃re su bɛɛ mɛm nəəwa, kpa su nùn deri.
20 Domi bɛsɛ sa ǹ kpɛ̃ sa kun gerua ye sa wa
ka ye sa nua.
21 Ba kpam bu gerusi gem gem, ma ba bu
yɔ̃su. Ba ǹ swaa wa ye ba koo ka bu sɛɛyasia
yèn sɔ̃ təmbu kpurowa ba Gusunə siaramə ye
ya kooran sɔ̃.
22 Domi durə wi ba bɛkia ka maamaaki mi,
u wɔ̃ə weeru kere.

Naanɛ dokeoba wərugəru kanamə

23 Ye ba Piɛɛ ka Yohanu yɔ̃su ba kpa, ba
wura ben berusebun mi, ma ba bu kpuro
saaria ye yãku kowo tənwerobu ka guro
guroba bu sɔ̃əwa.
24 Sanam mɛ ba gari yi nua, be kpuro ba ka
nəə tia Gusunə kana, ba nɛɛ, Yinni, wuna a
wəllu ka tem ka nim wɔ̃ku taka kua ka ye ya
wãa mi səə kpuro.
25 Wuna a maa gerua ka Hunde Dɛɛron baa
saa bɛsɛn sikado Dafidi wunɛn səm kowon
nəən di a nɛɛ,
“Mban sɔ̃na tən tukobu ba məru bara.
Mban sɔ̃na təmba bwisikumə ye ya ǹ koorə.
26 Handunian sinamba seewa.
Ma wirugiba mɛnna bu ka Yinni Gusunə ka
win Kirisi tabu ko.”
27 Geema, wuu geni səəra Herodu ka Pənsu
Pilati ka tən tukobu ka maa Isireliba, be
kpuro ba mɛnna ba ka Yesu wunɛn səmə
dɛɛro wi a kua Kirisi tabu kua.
28 Mɛya ba yabu baayere kua ye a raa yi
wunɛn dam ka wunɛn himba səə.
29 Yen sɔ̃ tɛ̃, Yinni a ben gerusibu laakari
koowo, kpa a de bɛsɛ wunɛn səm kowobu su
wunɛn gari yi kpara ka wərugəru.
30 A wunɛn nəmu dɛmiə gu təmbu bɛkia, a
de yĩrenu ka səm maamaakiginu nu koora ka
wunɛn səmə dɛɛro Yesu win yĩsiru.
31 Ye ba kanaru kua ba kpa yam mi ba
mɛnnɛ mi, mu yĩira diki diki. Be kpuro
ba Hunde Dɛɛro yiba, ma ba Gusunən gari
waasu wəri ka wərugəru.

Naanɛ dokeobun məə teeru

32 Naanɛ dokeo be kpuro ba wãa nəə tia səə
mam mam. Goo sari wi u gerua gãa ni u mə
wigina, ba ye kpuro mɛnnawa ba mə sannu.
33 Ka yiiko baka gəro be, ba ka Yinni Yesun
seebu gərin din seeda dimə, ma Gusunən
durom bakam wãa be kpuro səə.
34 Goo sari be səə wi u sãaru mə. Domi be
ba gbenu mə ǹ kun mɛ yɛnusu, ba ye kpuro
dərikirawa ma ba ka yen gobi na
35 ba gərobu wɛ̃, ma ba gobi yi bənu kua
nge mɛ baawuren bukata nɛ.

36 Nge mɛya Yosɛfu Lefi kua wi ba mara
Sipuə, wi gəroba maa mɔ̀ Baanabasi, yĩsi ten
tubusiana dam kɛ̃ə.
37 U tem mə ma u mu dəra u ka mɛn gobi
na u gərobu wɛ̃.

5

Anania ka Safira

1 Adama durə goo maa wãa wi ba ra nɛɛ
Anania, ka win kurə Safira. Durə wi, u win
tem gam dəra,
2 ma u mɛn gobin sukum tii yiiya, ka win
kurən yɛ̃ru, ma u sukum mɛ n tie gərobu wɛ̃.
3 Yera Piɛɛ u nɛɛ, Anania, mban sɔ̃na a dera
Setam dua wunɛn gɔ̃ruə ma a Hunde Dɛɛro
weesu kua, ma a tem mɛn gobin sukum tii
yiiya.
4 A sere tem mɛ dəra, n ɲ̀ wuna a mu mə
ro? Ye a mu dəra a kpa, mɛn gobi kun sãa
wunɛgii? N n mɛn na, mban sɔ̃na a gɔ̃ru doke
a ka yenin bweseru ko. N ɲ̀ tɔmbu a weesu
kua, Gusunəwa a kua.
5 Ye Anania u gari yi nua, mii mii u wəruma
u gu. Ma bɛrum bakam tən be kpuro mwa be
ba gari yi nua.
6 Aluwaasiba ba seewa ba win goru bəkua
ba ka yara ba sikua.
7 Yen biru n kua nge kəba ita, ma win kurə
Safira u duuma. N deema u ɲ̀ yɛ̃ ye n win
durə kua.
8 Piɛɛ nùn bikia u nɛɛ, a man sɔ̃əwə, amɛ
kasawa i tem mɛ dəra?
Ma u wisa u nɛɛ, oo, mɛya mi.
9 Piɛɛ nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, mban sɔ̃na bɛɛ yiru
kpuro i gɔ̃ru doke i ka Gusunən Hunden
laakari mɛɛri mɛsum. Wee be ba wunɛn durə
sikua ba wãa dii kənnəwə, ba koo maa ka nun
yari.
10 Mii mii u wəruma Piɛɛn wuswaaə u gu.
Ma aluwaasi be, ba dua ba deema u gu, ba
maa win tii sua ba ka yara ba da ba sikua win
durən sikirun bəkuə.
11 Bɛrum bakam Yesun yigbɛru kpuro
mwa, ka maa baawure wi u gari yi nua.

Sɔm maamaakigii dabinu

12 Gəro be, ba maamaaki ka sɔm damgii
dabinu mɔ̀ tɔmbun suunu sɔɔ. Ma naanɛ
dokeobu kpuro ba mɛnnɛ sannu Salomɔɔn
kəbɛə.
13 Tən tuko goo kun kãka u ka bu mɛnnɛ,
adama tɔmba bu bɛɛrɛ wɛ̃ gem gem.
14 Ma naanɛ dokeo ben geera sosimə ta dɔɔ,
durəbu ka kurəbu dabinu, be ba Yinni naanɛ
doke.
15 Ma ba barəbu yara swɛɛə ba bu kpĩ kpin
yenu ka kãasu wəllə, n wa Piɛɛ ù n sarə, win
tiro gu ka ben gabu wukiri.
16 Tən dabinu maa naamə saa Yerusalɛmun
baru kpaanun di ka ben barəbu, ka be ba
wɛrɛkunu mə. Ma be kpuro ba bɛkuramə.

Gərobun nəni swãaru

17 Adama yãku kowo tənwero, ka win
tɔmbu be ba sãa Sadusiba ba ka gərobu nis-
inu seewa.
18 Ba gəro be mwa, ma ba bu pirisəm doke.
19 Adama yen wɔ̃kuru Yinnin gərado u na
u pirisəm gamboba kɛnia, u bu yara. U bu
sɔ̃əwa
20 bu doo bu yɔ̃ra sãa yerə kpa bu tɔmbu
wãa ten gari kpuro nəəsia.
21 Ye gəro be, ba yeni nua ba kpa, ba dua
sãa yerə yam sãreru, ba waasu wəri yande.
Ye yãku kowo tənwero ka win tɔmbu ba
mɛnna ba wuun wirugibu ka Isireliban guro
gurobu kpuro soka, ma ba gəra pirisəm mi,
ba nɛɛ, bu ka gəro be na.
22 Adama ye sãa yerun kɔ̃soba tura mi, ba
ɲ̀ gəro be wa pirisəm sɔɔ. Ma ba wura mɛnnə
yerə
23 ba nɛɛ, ye sa tura mi, sa deema pirisəm
dira bɛri mam mam, sa maa kɔ̃sobu deema
ba yɔ̃ kənnəwə. Adama ye sa gamboba bɛsia,
sa ɲ̀ goo wa dii te sɔɔ.
24 Ye sãa yerun kɔ̃sobun tənwero ka maa
yãku kowo tənwerobu ba gari yi nua, ba biti
soora, ba ɲ̀ gari yin wii goberu yɛ̃.
25 Yera durə goo u na u nɛɛ, ase tən be i
pirisəm doke mi, ba wãa sãa yerə ba tɔmbu
keu sɔ̃əsimə!
26 Ma kɔ̃sobun tənwero wi, ka win tɔmbu
gabu ba da ba ka bu na mɛnnə yerə. Adama n
ɲ̀ ka dam, yèn sɔ̃ ba tɔmbun bɛrum mə bu ku
raa bu kpenu kasuku.
27 Ye ba ka bu na, ba bu yɔ̃rasia Yuuban
guro gurobun wuswaaə. Yãku kowo
tənwero wi, u bu gari bikia
28 u nɛɛ, sa bɛɛ yinari mam mam sa nɛɛ,
i ku maa waasu ko ka durə win yĩsiru.
Adama wee, i bɛɛn sɔ̃əsiru kpara i keu sɔ̃əsi
Yerusalɛmu kpuro sɔɔ, ma i kĩ i sun durə win
gəən taarɛ wɛ̃.
29 Yera Piɛɛ ka gəro be ba tie ba nɛɛ, tilasiwa
su ka Gusunə mɛm nəəwa, n ɲ̀ mə tɔmbu.
30 Gusunə bɛsɛn sikadoban Yinniwa u Yesu
seeya gərin di, wi i raa dãa bunanaru kpare i
go.
31 Wiya Gusunə u sua wəllə u sinasia win
nəm geuə, u n sãa sunə ka Faaba kowo u ka de
Isireliba bu gɔ̃ru gəsia, kpa bu ben toranun
suuru wa.
32 Bɛsɛra sa sãa yen seeda diobu, bɛsɛ ka
Hunde Dɛɛro wi Gusunə u tɔmbu kã be ba
nùn mɛm nəəwa.
33 Ye ba gari yi nua, ba məru bara too too
sere ba kĩ bu gəro be go.
34 Adama Falisi turo be sɔɔ wi ba ra nɛɛ
Gamaliɛli, wi u sãa woodan keu koosio, u
bɛɛrɛ mə gem gem tɔmbu kpuro sɔɔ, u seewa
u yɔ̃ra mɛnnən wuswaaə, u nɛɛ, bu gina gəro
be yaro.
35 Ma u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i
laakari koowo ye i kĩ i durə beni kua.

36 Gasə, durə goo u kurama wi ba sokumə
Tedasi wi u tii bɛɛrɛ wɛ̃ gem gem, ma təmbu
nge nɛɛru (400) ba nùn swĩi. Adama ba nùn
go, win bwãaba yarina baama kpuro, ma ba
win gari duari.
37 Win biru gari garin sanam, durə goo wi
ba mɔ̀ Yudasi Galilegii, u kurama. U maa tən
dabinu wa be ba nùn swĩi. Adama ba maa
durə wi go ma win təmba yarina.
38 Yen sɔ̃, na bɛɛ bwisi kɛ̃mə gari yini sɔɔ,
i durə beni derio i de bu doona. N n tənun
sɔ̃əsirun na, ṅ kun mɛ tənun səmburu, n koo
nəru ko.
39 Adama ṅ n Gusunən səmburun na, i ṅ
kpɛ̃ i bu kamia. I ku tii kari bərie i ka Gusunə
sanna.
Ma ba win gari wura.
40 Ba gəro be soka ba sɛni so, ma ba bu
yinari bu maa ka Yesun yĩsiru gari ko pai. Ma
ba bu yɔ̃su.
41 Ma gəro be, ba doona mɛnnə yeru min
di ka nuku doo bakabu yèn sɔ̃ Gusunə u bu
garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yĩsirun
sɔ̃.
42 Tɔ̃ru baatere, sãa yerə ka yɛnusə, ba ra n
Labaari gea waasu mɔ̀ kpa ba n keu sɔ̃əsimə
ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba səm kowobu nəəba yiru gəsa

1 Sɔ̃ə mɛɛ te sɔɔ, nge mɛ naanɛ dokeoba
sosimə, Yuu be ba Gɛrɛkim təna gerumə ba
ka be ba tie wəki yèn sɔ̃ ba ben gəminibu
duarimə tɔ̃ə baateren dĩanun bənu sɔɔ.
2 Ma gərobu wəkura yiru ye, ba naanɛ
dokeobu kpuro mɛnna ba nɛɛ, n ṅ weenɛ su
Gusunən garin waasu deri kpa sa n dĩanun
gari mɔ̀.
3 Yen sɔ̃, bɛsɛgibu i tən durəbu nəəba
yiru gəsio bɛɛn suunu sɔɔ be ba seeda gea
diiyammɛ, be ba Hunde Dɛɛro yiba kpa ba n
bwisi mɔ, kpa su bu səmbu te nəmu səndia.
4 Kpa bɛsɛn tii sa n kanaru ka Gusunən
garin waasu mɔ̀ sa n dəə.
5 Tən be kpuro ba gari yi wura ka nuku
dobu. Ma ba Etiɛni gəsa wi u Hunde Dɛɛro
yiba, win naanɛ dokebu bu maa kpã, ka
maa Filipu ka Pokori ka Nikanəri ka Timəə
ka Paamɛnasi ka sere Nikola Antiəsigii wi u
gəsira Yuu.
6 Ba ka bu da gərobun mi, ma gəroba bu
kanaru kua ba bu nəma səndi wirə.
7 Nge mɛya Gusunən gari yi ka kpararamə
baama. Ma naanɛ dokeobun geera sosimə ta
dəə Yerusalɛmuə, ma yãku kowo dabira maa
naanɛ doke.

Ba Etiɛni mwa

8 Etiɛni wi, Gusunə u nùn durom bakam
kua u nùn dam kã, ma u səm maamaakiginu
ka yĩrenu kua təmbun suunu sɔɔ.
9 Adama durəbu gabu saa Yuuban mɛnnə
yerun di te ba ra soku tii məwəbugiru, ka
Sirɛnin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu
saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etiɛni
sikirinamə.
10 Adama ba kpana bu nùn kamia yèn sɔ̃ u
gari gerumə ka Hunde Dɛɛron dam ka bwisi.
11 Yera ba durəbu gabu gobi kã asiri səə bu
ka gere ma ba nua u Məwisi ka Gusunə gari
kam gerusi.
12 Mɛya ba ka təmbun məru seesia, ka guro
gurobu ka wooda yɛ̃robu. Ba da Etiɛnin mi
ba nùn mwa ma ba ka nùn da Yuuban guro
gurobun mɛnnən wuswaaə.
13 Yen biru ba ka durəbu gabu na be ba nùn
seeda weesugia diisi ba nɛɛ, durə wini u ra
n bɛsɛn sãa yee dɛɛraru ka Məwisin wooda
sankuməwa.
14 Domi sa nua u gerua ma Yesu Nasarɛtigii
wi, u koo sãa yee teni sura, kpa u bɛsɛn
deema kpuro kəsi ye Məwisi u sun wɛ̃.
15 Be kpuro be ba sɔ̃ mɛnnə ge səə, ba Etiɛni
nəni girari, ma ba wa win wuswaa ballimə
nge Gusunən gəradogia.

7

Etiɛnin waasu

1 Yera yãku kowo tənwero u Etiɛni bikia u
nɛɛ, gari yi, geema?
2 Etiɛni u wisa u nɛɛ, nɛn bisibu ka nɛn
baababa i man swaa dakio. Gusunə yiikogii
u bɛsɛn baaba Aburahamu kure sanam mɛ
u wãa Mɛsopotamin tem səə u sere sina
Haraniə,
3 u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, u win dusibu ka win
tem derio kpa u da tem gam mɛ u koo nùn
sɔ̃əsi.
4 Yen sɔ̃na Aburahamu u Kaladegibun tem
yara, ma u da u sina Haraniə. Ye win baa u
gu u kpa, Gusunə u nùn seeyama min di, u
na tem mɛ səə, mi bɛɛ i wãa tɛ̃.
5 Sanam mɛ, u ṅ nùn ayeru garu kã tem
mɛ səə, baa naa dabusa teeru, adama baa mɛ
Aburahamu kun gina bii mara Gusunə u nùn
nəə mwɛɛru kua ma u koo nùn tem mɛ wɛ̃,
kpa mu n sãa wi ka maa win bibugim.
6 Ye wee ye Gusunə u Aburahamu sɔ̃əwa. U
nɛɛ, win biba koo səru di tem tukumə mi ba
ko n sãa yobu, kpa bu nəni swãaru wa sere
wɔ̃ə nɛɛru (400).
7 Gusunə u maa nɛɛ, win tii koo ka bwese
te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo
yari tem min di bu na tem mɛ səə mi ba koo
nùn sã.
8 Saa ye səə, Gusunə maa Aburahamu
bangə kobun wooda wɛ̃. Ma Aburahamu u
win bii Isaki bangə kua ye ba wi mara u kua
sɔ̃ə nəəba ita. Nge mɛya Isaki u maa Yakəbu
kua, ma Yakəbu u maa win bibu wəkura yiru
kua nge mɛ. Bera ba kua Yuuban bwesenu
wəkura yirun baababa.

9 Yakəbun bii be, ba ka Yosɛfu nisinu kua,
ma ba nùn Egibitigibu dəre ba ka doona.
Adama Gusunə u wãa ka wi,
10 ma u nùn yakia saa win wahala kpuron di.
U maa nùn bwisi kã ma u durom
wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nùn kua
Egibitin tem yɛ̃ro ka maa win yɛnu yɛ̃ro.
11 Gãəra tunuma Egibiti ka Kananin tem
səə ta bu nəni sõəwa too too. Bɛsɛn sikadoba
ba ɲ̀ gãanu wa bu di.
12 Ye Yakəbu u nua ma dĩanu wãa Egibitiə,
u bɛsɛn sikado be gəra mi, nən gbiikiru.
13 Ye ba da mi nən mɛɛruse, Yosɛfu u tii
win maabu tubusia, ma Egibitin sunə u maa
Yosɛfun dusibu gia.
14 Ma Yosɛfu u Yakəbu win tundo sokusia
ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben
geera sãa təmbu wata ka wəkura nəəbu.
15 Nge mɛya Yakəbu u ka da Egibitiə. Miya
u gu, miya maa bɛsɛn sikado be, ba gu.
16 Ma ba ka be kpuron gonu wura
Sikɛmuə ba nu kpɛ̃ɛ siki kpee wərugiru
səə te Aburahamu dwa Hamərin bibun mi
Sikɛmuə.
17 Ye saa ya turuku kua ye Gusunə u koo ka
win nəə mwɛɛru yibia te u Aburahamu kua,
bɛsɛn təmba sosimə ba dabiamə Egibitiə
18 sere n ka kua sina boko goon waati wi u
kun Yosɛfun gari yɛ̃.
19 Sina boko wi, u bɛsɛn təmbu nəni wõkua
u ka bu kõsa kua, u bu tilasi kua bu ka ben bii
wɛ̃ɛnu kõ kpa nu gbi.
20 Saa ye səəra ba Məwisi mara. Bii burəwa
wi u Gusunə wɛ̃remə. Ba nùn nəəri suru ita
win tundon yɛnuə.
21 Ye ba ka nùn da ba kõ, Egibitin sunən bii
tən kurə u nùn sua u kua nge win tiin bii.
22 Ba nùn Egibitigibun keu kpuro sõəsi ma
u kua tən boko gari gerubu ka kookoosu səə.
23 Sanam mɛ u wõə weeru tura, u gõru doke
u win təmbu Isireliba beram da.
24 U wa Egibitigii goo u ben turo nəni
sõəmə. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi so
u go.
25 U tamaa sãa win təmba koo tubuwa ma
Gusunəwa nùn gəra u ka bu yakia, adama ba
ɲ̀ tuba.
26 Yen sisiru u deema ben gaba sannamə.
Ma u kĩ u bu yakiana u nɛɛ, i nɛn gari swaa
dakio. Bɛɛ, be i sãa dusinu, mban sõna i
mɛɛra koonamə.
27 Adama durə wi u win beruse nəni sõəmə
mi, u Məwisi bəria u nɛɛ, wara nun kua bɛsɛn
wirugii ka siri kowo.
28 A kĩ a maa man gowa nge mɛ a Egibitigii
wi go gĩa?
29 Ye Məwisi u gari yi nua, u kpikiru sua
Madianin tem gia. Miya u bii tən durəbu yiru
mara.
30 Wõə weerun biru, Gusunən gərado u
Məwisi kurema awĩi gɛɛ səə, yi yi sãare yi dõə
mwaaramə, gbaburu səə mi guuru gara wãa
te ba ra soku Sinai.
31 Məwisi u biti soora ye u yi wa, ma u
yi susi u mɛɛra tii. Sanam mɛya u Yinni
Gusunən nəə nua ga gerua ga nɛɛ,
32 wiya Gusunə win sikadoban Yinni, wiya
Aburahamu ka Isaki ka Yakəbun Yinni. Ye
Məwisi u nua mɛ, yera u diira, u ɲ̀ maa kãka
u yam mi mɛɛra.
33 Yinni Gusunə nùn sõəwa u nɛɛ, u win
salubata pweto, domi yam mi u yõ mi, yam
dɛɛrama.
34 N wee, u win təmbun nəni swãaru wa
te ba waamə Egibitiə. U ben weeweenu nua,
yera u sarama u ka bu faaba ko. Tɛ̃, u na u
nùn gəri Egibitiə.
35 Məwisi wi ba yina mi, ba nɛɛ, wara nùn
kua ben wirugii ka siri kowo, wiya Gusunə
u gəra u kua ben wirugii ka faaba kowo, ka
Gusunən gərado win somiru wi u nùn kure
awĩi səə.
36 Durə wiya u bu yara saa Egibitin di. U
maamaaki ka səm damginu kua Egibitiə ka
nim wõku səə ge ba mɔ̀ Naa yari ka maa
gbaburu səə mi ba kua wõə weeru.
37 Məwisi wiya u Isireliba sõəwa u nɛɛ,
Gusunə koo bu səmə goo seeya ben bweserə,
nge wi.
38 Məwisi wiya u wãa gbaburə Isireliban
suunu səə, ka bɛsɛn baababa sannu, ka maa
Gusunən gərado wi u ka nùn gari kua guuru
wəllə te ba ra soku Sinai. Ma u Gusunən gari
wãarugii mwa, u ka sun yi wɛ̃.
39 Adama bɛsɛn baaba be, ba yina bu nùn
mɛm nəəwa. Ba nùn yina ba kĩ bu kpam wura
Egibitiə.
40 Yen sõna ba Aroni sõəwa ba nɛɛ, u bu
bũnu kuo ni nu koo bu swaa gbiiya. Domi
Məwisi wi, wi u bu yarama saa Egibitin tem
di, ba ɲ̀ yɛ̃ ye n nùn deema.
41 Dəma tera ba bwãaroku kua ge ga ka naa
buu weenɛ, ma ba gu yãkuru koosi. Ma ben
nukura dora ben nəman səmburun sõ.
42 Adama Gusunə u tii gawa ben min di, ma
u dera ba sõə ka suru ka kperi sãwa, nge mɛ
u gerua win səməbun tireru səə u nɛɛ,
"Bɛɛ Isireliba i ka kua wõə weeru gbaburu səə
i man yãkunu ka kɛ̃nu kuare?
43 Bwãarokuna i səəwa ni i kua i ka bũnu sã,
nge Mələkun kuu bekurugiru ka Refanin
kpera.
Yen sõna na kon bɛɛ bərie sere Babilonin
bera giə."
44 Bɛsɛn baababa ba raa Gusunən kuu
bekurugiru mə te ta sãa seeda ma u wãa ka
be. Məwisi u tu kua nge mɛ wi u ka nùn gari
kua, u nùn sõəwa. U tu kuawa mam mam nge
te u wa.
45 Ma bɛsɛn baababa be ba tu tubi di, be ka
Yosue ben gbiikoo, ba ka tu dua tən tukobun
tem səə mɛ ba mwa sanam mɛ Gusunə u tən

tuko be gira. Ma ta wãa mi sere Dafidin waati.
46 Gusunə u ka Dafidi nənu geu mɛɛra, ma
u kanaru kua u ka kpĩ u wi Yakəbun Yinni
diru bania.
47 Adama Salomɔɔwa u nùn dii te bania.
48 Ka yen de kpuro Wərukoon wãa yera
kun wãa dinu sɔɔ ni tənu u bana. Nge mɛ
Gusunən səmə goo u yorua,
49 "Yinni Gusunə u nɛɛ,
wəlla nɛn sina gəna.
Ma tem mu sãa nɛn naa sənditia.
N n mɛn na, dii teren bwesera i ko i man
bania.
Nge wãa yee terà ta ko n sãa nɛn wɛ̃ra yeru.
50 N ɲ nɛn nəma ya ye kpuro taka kua?"
51 Etiɛni u maa bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ
degangamgibu! Bɛɛn gɔ̃rusu ka bɛɛn swasu
su sãa nge be ba ɲ Gusunə nasiegisu, i ra
n Hunde Dɛɛro yinamə, i mòwa nge bɛɛn
baababa.
52 Gusunən səmə wara bɛɛn baababa ba
ɲ nəni sɔ̃əwa. Ba bu go be ba Geegiin
naarun gari kua, ma tɛ̃, bɛɛn tii i Geegii wi
kərumətənu kua i nùn go.
53 Bɛɛya i Gusunən wooda mwa ye ba bɛɛ
wɛ̃ Gusunən gəradoban min di. Adama i ɲ ye
mɛm nɔɔwɛ.

Etiɛnin gəə

54 Ye ba Etiɛnin gari yi nua, ba məru bɛsira
sere ba ben nikibii dwɛ̃ɛmə.
55 Adama Etiɛni u Hunde Dɛɛro yiba, ma u
wəllu nəni girari u Gusunən yiiko wa, u maa
Yesu wa u yɔ̃ Gusunən nəm geuə.
56 Ma u nɛɛ, wee, na wa wəlla wukiare, ma
Tənun Bii u yɔ̃ Gusunən nəm geuə.
57 Sanam mɛya ba ben swasu kərua ka
nəma, ba kuuki kua, ma ba duki da sannu ba
nùn kunisi.
58 Ba nùn gawa ba yara wuun di, ma ba
nùn kpenu kasukum wəri. Tən be, ba ben
kumboorosu pweta ba yi aluwaasi goon mi
wi ba ra nɛɛ Sɔəlu.
59 Sanam mɛ ba Etiɛni kpenu kasukumə u
kanaru kua u nɛɛ, Yinni Yesu, a nɛn hunde
məə.
60 U yiira u gbãra wəllə u nɛɛ, Yinni a ku bu
tora teni garisi.
Ye u yeni geruа u kpa, ma u gu.

8

1 Saa ye, Sɔəlu u ka be ba Etiɛni go nəə tia
sãa.

Sɔəlu u Yesun yigbɛru nəni sɔ̃əwa

Saa dəma ten diya ba Yesun yigbɛ te ta wãa
Yerusalɛmuə nəni sɔ̃ə bakabu torua. Naanɛ
dokeobu kpuro ma n kun mə gərobu, ba
yarina ba da Yudean temə ka Samarin temə.
2 Ma durəbu gabu be ba Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃,
ba Etiɛni sikua ka nuku sankira bakanu.
3 Adama Sɔəlu u kookari mò u ka Yesun
yigbɛru kam koosia. U yɛnusu duurimə u tən
durəbu ka tən kurəbu gawamə u bu kpɛ̃ɛmə
pirisəm sɔə.

Filipu u Labaari gea waasu mò Samariə

4 Be ba yarina ba da baama kpuro ba
Labaari gea waasu mò.
5 Filipu u da Samari maroə ma u wuu gen
təmbu Kirisi win gari waasu kua.
6 Tən wərusu su win gari nua ma su səm
maamaakiginu wa ni u kua, ma be kpuro ba
win gari swaa daki mam mam.
7 Filipu u wɛrɛkunu gira tən dabinun
wasin di, ma nu yarimə ka wuri bɛkɛ. U maa
yɛmə dabinu bɛkia, ka bèn wasin bee tia gu.
8 Ma nuku doo bakabu wãa wuu ge sɔə.
9 Durə goo wãa wuu ge sɔə, wi ba ra nɛɛ
Simɔə. U ra n ka dobo dobo maamaaki
dabiru mò Samarigibun wuswaaə, u maa tii
garisi tən boko.
10 Təmbu kpuro bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu sere ka
damgibu, ba ra n win gari swaa daki gem
gem kpa ba n mò, wiya Gusunən dam bakam
mə.
11 Ba ra nùn swaa daki yèn sɔ̃ saa tɛɛbun di
win dobo dobo ya ra n bu biti sãa.
12 Adama ye təmba Labaari gea naanɛ doke
ye Filipu u bu waasu kua, ye ya ka Gusunən
bandu ka Yesu Kirisin yĩsiru yã, ba bu batɛmu
kua tən durəbu ka tən kurəbu.
13 Simɔən tii maa naanɛ doke ma ba nùn
batɛmu kua. U Filipu swĩi baama kpuro ma u
biti kua too ye u səm damginu ka maamaaki
wa ye ya kooramə.
14 Ye gəro be ba wãa Yerusalɛmuə ba nua
ma Samarigibu ba Gusunən gari naanɛ doke
ba bu Piɛɛ ka Yohanu gəria.
15 Ye ba tura mi, ba kanaru kua naanɛ
dokeo ben sɔ̃ Hunde Dɛɛro u ka du be sɔə.
16 Domi Hunde Dɛɛro kun gina saramɛ ben
goon mi, ba gesi bu batɛmu kuawa ka Yinni
Yesun yĩsiru.
17 Yera Piɛɛ ka Yohanu ba bu nəma səndi
wirə, ma Hunde Dɛɛro dua be sɔə.
18 Ye Simɔə u wa ma Hunde Dɛɛro dua be
sɔə sanam mɛ gəro be, ba bu nəma səndi wirə,
yera u kĩ u bu gobi kɛ̃.
19 U nɛɛ bu maa nùn yiiko ye wɛ̃ɛyə, kpa
baawure wi u nəmu səndi wirə Hunde Dɛɛro
u n da du yɛ̃ro sɔə.
20 Adama Piɛɛ nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wunɛ kaa
kam ko ka wunɛn gobi sannu yèn sɔ̃ a tamaa
kaa kpĩ a Gusunən kɛ̃ru ka gobi dwe.
21 A ɲ kpɛ̃ a n nəma mə sombu te sɔə,
domi wunɛn gɔ̃ru ga ɲ dee dee sãa Gusunən
wuswaaə.
22 Yen sɔ̃, a gɔ̃ru gəsio wunɛn kom kɔ̃sum
di, kpa a Yinni kana u nun wunɛn bwisiku
kɔ̃sunu suuru kua ɲ n koo koora.
23 Domi na wa ma wunɛn daa ya sosu, ma
toraru ta nun bəkua.

24 Simɔɔ u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i man
kanaru kuo Yinnin mi kpa gãa ni i man sɔ̃ɔwa
mi, nu ku man deema.
25 Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin garin
waasu kua ba kpa, ba gəsira ba Yerusalɛmun
swaa wəri. Nge mɛ ba dɔɔ ba Labaari gean
waasu mɔ̀ Samarin baru kpaa dabinu sɔɔ.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

26 Adama Yinnin gərado goo u ka Filipu
gari kua u nɛɛ, u seewo u da sɔ̃ɔ yɛ̃san nəm
dwaru gia u swaa ye swĩi ye ya dɔɔ saa
Yerusalɛmun di sere ka Gasa. Swaa ye, swaa
təkəra.
27 Ma u seewa u da. Miya u Etiopin
tən kurə sunən dukian wunanəsun wirugii
wa wi ba maatam kua. Durə wi, u da
Yerusalɛmuɔ u ka Gusunə sã.
28 Yera u wiɔ u sɔ̃ win dumin kɛkɛ sɔɔ u
Gusunən səmə Esain tireru garimə.
29 Hunde Dɛɛro u Filipu sɔ̃ɔwa u doo kɛkɛ
yen bəkuɔ.
30 Filipu u duka da kɛkɛ yen mi, ma u nua
durə wi, u garimə Gusunən səmə Esain tireru
sɔɔ. U nùn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye a
garimə mi?
31 Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, aməna n ko
n ka man yeeri ma n kun mə goo u man yi
tubusia.
Ma u Filipu kana u kɛkɛ ye yɔɔma bu sina
sannu.
32 Ye wee ye durə wi, u garimə saa
Gusunən garin di.
"Ba ka nùn da nge yãa te ba koo saka.
Nge yãa buu ge ga maari sɛ̃ɛ sanam mɛ ba gen
sansu buramə,
nge mɛya u ɲ win nɔɔ baaye.
33 Ba nùn kawa, ma ba yina bu nùn siria dee
dee.
Wara koo kpĩ u saa yen təmbun gari gere.
Domi ba nùn wãaru wunari, u ɲ maa wãa
tem mɛ sɔɔ."
34 Durə wi, u Filipu bikia u nɛɛ, na nun
kanamə, a man sɔ̃ɔwə waran sɔ̃na Gusunən
səmə wi, u yeni yorua. Win tiin sɔ̃na? Nge
goon sɔ̃.
35 Yera Filipu u waasu wəri. U torua ka
səmən gari yi, ma u nùn Yesun Labaari gea
tubusia.
36 Nge mɛ ba dɔɔ sannu swaa ye sɔɔ, ba tura
daaru garun mi, mi nim wãa. Ma durə wi,
u nɛɛ, nim wee, mba n man tie na ɲ kon ka
batɛmu ko. [
37 Filipu u nùn wisa u nɛɛ, kaa kpĩ a batɛmu
ko à n naanɛ doke ka wunɛn gɔ̃ru kpuro.
Durə wi, u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma
Yesu Kirisi sãawa Gusunən Bii.]
38 Ma wirugii wi, u dera ba win kɛkɛ
yɔ̃rasia. Wi ka Filipu ba sara ba da daaru mi,
ma u nùn batɛmu kua.
39 Ye ba yara min di, Yinnin Hunde u ka
Filipu doona. Wirugii wi, u ɲ maa nùn wa,
adama u win swaa wəri u doona ka nuku
dobu.
40 Filipu maa deema u wãa wuu gagu sɔɔ ge
ba ra soku Asətu. U Labaari gean waasu kua
mi, ka maa wuu si su wãa swaa ye sɔɔ kpuro
sere u ka tura Sesareɔ.

9

Sɔɔlun gɔ̃ru gəsiabu

(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

1 Sanam mɛ sɔɔra Sɔɔlu u yɔ̃rari dim dim u
Yinnin bwãabu nəni sɔ̃ u bu go. Ma u da yãku
kowo tənweron mi,
2 u nùn bikia u Yuuban mɛnnə yenugibu
tirenu kua be ba wãa Damasiə kpa ù n gabu
wa be ba swaa ye swĩi, ɲ n tən durəbun na,
ɲ kun mɛ tən kurəbu, u ka kpĩ u bu mwa u
bəke u ka da Yerusalɛmuə.
3 Sanam mɛ Sɔɔlu u dɔɔ, ye u Damasi tu-
ruku kua, suaru sɔɔ yam nùn burure wəllun
di.
4 Yera u wəruma temə, ma u nəə gagu nua
ga nɛɛ, Sɔɔlu, Sɔɔlu, mban sɔ̃na a man nəni
sɔ̃əmə.
5 Sɔɔlu u bikia u nɛɛ, Yinni wuna were.
Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nəni sɔ̃əmə.
6 A seewo a du wuu ge sɔɔ, ba koo nun sɔ̃
ye kaa ko.
7 Durə be ba sanum mɛ dɔɔ ka wi, ba yɔ̃ra
ba mari sɔ̃ə sɔ̃ə. Ba nɔɔ ge nua, adama ba ɲ
goo wa.
8 Sɔɔlu u seewa tem di, adama baa mɛ u
win nəni wukia u ɲ yam wa. Ba win nəmu
nɛnuawa ba ka dua Damasiə.
9 U wɔ̃ko kua sɔ̃ə ita. U ɲ di saa ye sɔɔ, u ɲ
maa nərə.
10 N deema naanɛ dokeo goo wãa Damasiə
wi ba ra nɛɛ Anania. Yinni u ka nùn gari kua
kãsiru sɔɔ u nɛɛ, Anania.
Ma Anania u nɛɛ, nɛ wee Yinni.
11 Yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a da
swaaə ye ba ra nɛɛ Dɛndaru, Yudasin dirə, a
bikia mi durə goo wãa wi ba ra soku Sɔɔlu
Taasigii. Wee, u kanaru mɔ̀.
12 Kãsiru sɔɔ u durə goo wa wi ba ra nɛɛ
Anania, wi u dua mi u wãa ma u nùn nəma
səndi wirə u ka kpam yam wa.
13 Anania u nɛɛ, Yinni tən dabina nu man
durə win labaari sɔ̃ɔwa, ka kɔ̃sa kpuro ye u
wunɛn təmbu kua Yerusalɛmuə.
14 Ma sa nua yãku kowo tənweroba nùn
nɔɔ kã u ka təmbu kpuro mwa be ba wunɛn
yĩsiru sokumə mini.
15 Adama Yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo
domi na durə wi gəsa nɛn səmə u ka nɛn yĩsiru
kpara tən tukobun mi, ka sinambu ka maa
Isireliban suunu sɔɔ.
16 Kon maa nùn sɔ̃əsi nge mɛ u koo nəni
swãaru wa nɛn yĩsirun sɔ̃.
17 Ma Anania u seewa u da u dua diru
mi, u Sɔɔlun wiru nəma səndi u nɛɛ, Sɔɔlu

nɛn beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaaə
sanam mɛ a sisi, wiya man gərima a ka yam
wa kpa a Hunde Dɛɛro yibu.
18 Mii mii gãanu wəruma win nənin di nge
swãan kokosu, ma u kpam yam wa. U seewa,
ma ba nùn batɛmu kua.
19 Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Səəlu u waasu mɔ̀ Damasiə

Ma Səəlu u sina sãə yiru ka naanɛ dokeobu
Damasiə.
20 Yande u da Yuuban mɛnnə yenə u waasu
mɔ̀ u gerumə ma Yesu sãawa Gusunən Bii.
21 Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti kua ba
bikiana ba nɛɛ, n ɲ̀ durə wiya mi, wi u raa be
ba Yesun yĩsiru sokumə goomə Yerusalɛmuə,
ma u na mini u ka bu mwa u bɔke u ka da
yãku kowo tənwerobun mi?
22 Səəlun waasu ya dam sosimə, u bu
sãəsimə kam kam ma Yesu u sãawa Kirisi wi
Gusunə u gəsa, sere Yuu be ba wãa Damasiə
ba kpana bu wi gari wisi.
23 Sãə mɛɛrun biru Yuuba ba wesiana bu
Səəlu go,
24 ma Səəlu u gari yi nua. Ma ba wuu
gen gbãrarun kənnəsu kɔ̃sum wəri sãə səə ka
wɔ̃kuru bu ka nùn wa bu gon sõ.
25 Adama wɔ̃kuru səə, Səəlun bwãabu ba
nùn sarasia ka bireru saa gbãrarun fɛnɛnti
gaan di.

Səəlu wãa Yerusalɛmuə

26 Ye Səəlu u wurama Yerusalɛmuə u kĩ
u ka naanɛ dokeobu mɛnna, adama be
kpurowa ba nùn bɛrum sãa, ba ɲ̀ tamaa u kua
naanɛ dokeo.
27 Yera Baanabasi u ka nùn da gərobun
mi, ma u bu sãəwa nge mɛ Səəlu u Yinni wa
Damasin swaaə, ma Yinni u ka nùn gari kua.
U maa bu tubusia nge mɛ Səəlu u ka Yesun
yĩsiru waasu kua ka wərugəru Damasiə.
28 Gari yin biru Səəlu u wãa ka be sannu, u
bəsu Yerusalɛmuə, u waasu mɔ̀ ka wərugəru
Yinnin yĩsiru səə.
29 U maa ka Yuu be ba Gɛrɛkim təna
gerumə, gari kua gasə ka sikirinə, adama ba
swaa kasu bu ka nùn go.
30 Sanam mɛ wigibu ba gari yi nua ba ka
nùn da Sesareə ma ba dera u doona Taasiə.
31 Nge mɛya Yesun yigbɛru Yudeaə ka
Galileə, ka Samariə, ta ka alafia wa, ta dam
mɔ̀, ma ta sosimə ta dəə Yinni Gusunən
nasiaru səə ka Hunde Dɛɛron dam kɛ̃ru.

Enɛn bɛkiabu

32 Piɛɛ u maa bəsu baama kpuro. Yera sãə
teeru u naanɛ dokeobu beram da be ba wãa
Lidaə.
33 Miya u durə goo wa, win yĩsira Enɛ. U
sãawa yɛmə, u ɲ̀ seere win kpin yerun di saa
wãə nəəba itan di.
34 Piɛɛ u nùn sãəwa u nɛɛ, Enɛ, Yesu
Kirisiwa nun bɛkiamə, a seewo a wunɛn
kpin yeru səmɛ.
Mii mii u seewa.
35 Təmbu kpuro be ba wãa Lidaə ka
Saronin baru kpaanu səə ba nùn wa, ma ba
gɔ̃ru gəsia ba Yinni naanɛ doke.

Dəəkasi u wurama gərin di

36 N deema, Yopeə tən kurə naanɛ dokeo
goo wãa mi, win yĩsira Tabita. Teya ba maa
mɔ̀ Dəəkasi ka Gɛrɛkim. Kurə wi, u ra n səm
geenu mɔ̀ kpa u n sãarobu somimə.
37 Yera u bara u gu. Ba win goru disi wəka
ba ka da ba kpĩ gidambisa wəllə.
38 Yope ka Lida kun tondinɛ, yen sõna, ye
naanɛ dokeo be ba wãa Yopeə ba nua ma Piɛɛ
u wãa Lidaə, ba nùn təmbu yiru gəria bu nùn
sõ u na ben mi fuuku fuuku.
39 Ma Piɛɛ u seewa u ka bu da. Ye u
tura mi, ba ka nùn da gidambisa yen wəllə.
Gəminibu kpuro ba yɔ̃ win bəkuə ba sumə ba
nùn yabenu ka yãnu ganu sãəsimə ni Dəəkasi
u kua sanam mɛ u wãa ka be.
40 Piɛɛ u be kpuro yara di ten min di ma u
yiira u kanaru kua. Yen biru u sĩira goo ten
bera gia u nɛɛ, Tabita a seewo.
Yera kurə wi, u nəni wukia. Ye u Piɛɛ wa u
seewa u sina.
41 Ma Piɛɛ u nùn nəmu nɛnua u seeya u
yɔ̃rasia. Ma u naanɛ dokeobu ka gəmini be
soka u bu Dəəkasi sãəsi wasiru.
42 Yenin labaari ya nəəra Yopeə kpuro, ma
tən dabinu nu Yinni naanɛ doke.
43 Piɛɛ u sãə mɛɛru kua Yopeə, yana kowo
goon mi, wi ba ra soku Siməə.

10

Piɛɛ ka Kəənɛru

1 Tabu sunə goo u wãa Sesareə tabu
kowobun wuuru səə te ba ra nɛɛ Italigiru,
win yĩsira Kəənɛru.
2 Durə wi, u Gusunə nasie too, wi ka win
yɛnugibu kpuro ba Gusunə sãamə. U ra
kanaru ko, u ra maa Yuuban sãarobu somi
gem gem.
3 Sãə teeru, kəba itan saka, u Gusunən
gərado wa kãsiru səə, u na win mi u nùn soka
u nɛɛ, Kəənɛru.
4 U gərado wi nəni girari tii tii ka bɛrum u
nɛɛ, mba n kua yinni.
Gərado nùn sãəwa u nɛɛ, Gusunə u wunɛn
kanaru mwa, u maa wunɛn səm geenu wa
ma u nun yaaya.
5 Tɛ̃, a gabu gərio Yopeə bu durə goo
sokuma wi ba ra nɛɛ Siməə, wi ba maa mɔ̀
Piɛɛ.
6 U sãawa səə yana kowo goon yɛnuə wi ba
mɔ̀ Siməə. Win dira wãa nim wɔkun bəkuə.
7 Ye wəllun gərado wi, u ka nùn gari kua
u doona u kpa, Kəənɛru u win səm kowobu

yiru soka ka tabu kowo be ba ra n wãa win bəkuən turo wi u Gusunə nasie.
8 U bu ye kpuro tubusia, ma u bu gəra Yopeə.
9 Yen sisiru saa ye ba wãa swaaə ma ba Yope turuku kooma, Piɛɛ u yəəwa dii tɛɛra wəllə sõə səən saka u ka kanaru ko.
10 N deema gõərа wi mɔ̀ ma u kĩ u di. Ye ba nùn doo kuammɛ yera u kãsa.
11 U wa Gusunə wəlla wukiara ma beku te ta sãare gõgə bəkə ta sarama, ba ten goonu nnɛ dɛria.
12 Te səə, yɛɛ bwese bwesekawa wãa mi, yi yi naasu nnɛ mə ka yi yi kabirimə ka gunəsu.
13 Ma Piɛɛ u nəə gagu nua ga nɛɛ, Piɛɛ a seewo a ye gə a tem.
14 Adama Piɛɛ u nɛɛ, aawo pai Yinni, na ɲ yaa seserugia diire.
15 Nəə ge, ga kpam gerua ga nɛɛ, ye Gusunə u sokumə diira a ku maa ye garisi seseru.
16 Nge mɛya n kua sere nən ita. Yande beku te, ta wura wəllə.
17 Ma Piɛɛ u biti soora u tii bikia, mba kãsi ten tubusianu. Saa yera Kəənɛrun gəro be ba raa Siməən yɛnu bikiamə, ba gu kamɛ ba yõ gen kənnəwə.
18 Ba yɛnugibu nəə kõ ba bikia səə goo ù n wãa mi, wi ba ra soku Siməə Piɛɛ.
19 Sanam mɛ Piɛɛ u kãsi te bwisikumə, Hunde Dɛɛro nùn sõəwa u nɛɛ, n wee, təmbu ita gaba nun bikiamə.
20 A seewo a sara a bu yõsiri a ku diriri domi nɛna na bu gərima.
21 Ma Piɛɛ u sara u da ben mi u nɛɛ, nɛna durə wi i kasu. Mba i kasum na.
22 Ba nɛɛ, Kəənɛru tabu sunəwa nun kasu, wi u sãa geegii u Gusunə sãamə ma Yuuba kpuro ba win seeda gea dimə. Wəllun gərado dɛɛro goowa nùn sõəwa u nun kasusio kpa u wunɛn nəən gari nə.
23 Yera Piɛɛ u durə be duusia yɛnuə u bu yaarɛ kua.
Yen sisiru u ka bu swaa wəri, ma Yopen naanɛ dokeobu gaba maa nùn yõsiri.
24 Yen sõə itaseru ba Sesare tura, ba deema Kəənɛru u win dusibu ka win bərəba mɛnnɛ u ka bu mara.
25 Saa ye Piɛɛ u yɛnu ge duə, Kəənɛru u ka nùn yinnə da u nùn kpuna.
26 Adama Piɛɛ u nùn seesia u nɛɛ, a seewo, domi nɛn tii tənuwa.
27 Saa ye u ka Kəənɛru gari mɔ̀, u dua dirə u wa wee tən dabinu mɛnnɛ.
28 Ma u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ ma Yuuban wooda ya yina Yuu u ka tən tuko mɛnna ɲ kun mɛ u da win yɛnuə. Adama Gusunə u man sõəsi ma n ɲ weenɛ n goo soku disigii.
29 Yen sõna na ɲ gafara kasu na na yande ye i man soka. Tɛ̃, na bɛɛ kanamə, i man sõəwə mban sõna i man kasusia.
30 Kəənɛru u nɛɛ, gisə sõə nnɛn amadaare, na kəba itan kanaru mɔ̀ nɛn dirə. Suaru səə durə goo u yõra nɛn wuswaaə u yaberu sebua ta ballimə.
31 Ma u man sõəwa u nɛɛ, nɛ, Gusunə u nɛn kanaru nua, u maa nɛn kɛ̃nu yaaya ni na ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kɛ̃.
32 N goo gərio Yopeə u man Siməə Piɛɛ sokuama wi u sãa səə yana kowo goo wi ba mɔ̀ Siməən yɛnuə nim wõkun bəkuə.
33 Yen sõna na nun gəria yande, a maa kua ye a ka na fuuku. Tɛ̃ bɛsɛ kpuro sa wãa mini Gusunən wuswaaə su ka nə ye Yinni u nun sõəwa a sun sõ.

Piɛɛn waasu Kəənɛrun yɛnuə

34 Ma Piɛɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ̃ na gia ka gem ma Gusunə u təmbu kpuro garisi tia.
35 Baawure wi u nùn nasie ma u mɔ̀ dee dee, u ra yɛ̃ro wure baa ɲ n bwese teren na.
36 Bɛɛ i Labaari gea yɛ̃ ye u dera ba Isireliba waasu kua, ye n sãa alafian gari saa Yesu Kirisin min di wi u sãa təmbu kpuron Yinni.
37 I maa yɛ̃ ye ya koora Yudea kpuro səə, ye ya torua Galileə, sanam mɛ Yohanu u win batɛmun gari waasu kua u kpa.
38 I Yesu Nasarɛtigiin baaru yɛ̃ nge mɛ Gusunə u nùn Hunde Dɛɛro ka dam wɛ̃. U da baama kpuro u səm geenu kua u təmbu bɛkia be Setam u dam dəre, domi Gusunə wãa ka wi.
39 Bɛsɛ sa sãa yen seeda diobu ye u kua Yuuban baru kpaanə ka Yerusalɛmuə. Ba maa nùn kpare dãa bunanaru wəllə ba gə.
40 Adama sõə itase Gusunə u nùn seeya gərin di, ma u dera u tii sõəsi.
41 N ɲ maa mə təmbu kpurowa ba nùn wa ma n kun mə bɛsɛ seeda diobu təna be Gusunə u gəsa yellun di, bɛsɛ be sa di sa nəra ka wi win seebu gərin din biru.
42 Ma u sun yiire su win gari təmbu waasu kua kpa su seeda di ma wiya Gusunə u kua wasobu ka gəribun siri kowo.
43 Gusunən səməbu kpuron gari yi win seeda dimə ma baawure wi u nùn naanɛ doke u koo win toranun suuru wa win yĩsirun sõ.

Tən tukobu ba Hunde Dɛɛro mwa

44 Saa ye Piɛɛ u gari mɔ̀, Hunde Dɛɛro u sarama ben baawure səə be ba gari yi swaa daki.
45 Yuuban naanɛ dokeo be ba da mi ka Piɛɛ sannu, ba biti soora yèn sõ Gusunə u maa win Hunde Dɛɛro tən tukobu wɛ̃.
46 Domi ba nua tən be, ba ka barum tukum gari mɔ̀ ba Gusunə siaramə. Piɛɛ u bikia u nɛɛ,
47 goo koo kpĩ u yina bu ka bu nim batɛmu ko bè səə Hunde Dɛɛro u dua nge bɛsɛ?
48 U yiire bu bu batɛmu ko Yesu Kirisin yĩsiru səə. Yen biru ba nùn kana u ka bu sina sõə yiru.

11

Piɛɛ u Yesun yigbɛru

win gari tubusia Yerusalɛmuə

1 Gərobu ka naanɛ dokeobu gabu Yudean
tem kpuro səə ba nua ma tən tukobu ba maa
Gusunən gari nua ba yi wura.
2 Sanam mɛ Piɛɛ u wura Yerusalɛmuə,
Yuuban naanɛ dokeobu ba nùn taarɛ wɛ̃.
3 Ba nɛɛ u dua tən tukobun yɛnuə be ba ɲ̀
bangɔ kue, ma u yaa dibu di ka be sannu.
4 Yen sɔ̃na Piɛɛ u bu gari yi tubusia saa yin
toren di sere ka yin nərə.
5 U nɛɛ, sanam mɛ na wãa Yope maroə, ye
na kanaru mɔ̀ sɔ̃ə teeru na kãsiru wa. Na
bekuru wa te ta sãa nge gɔ̃gə bəkə ta sarama
Gusunə wəllun di, ba ten goonu nnɛ dɛrie ma
ta yɔ̃ra nɛn bəkuə.
6 Ye na tu nəni girari na mɛɛra na yɛɛ naasu
nnɛgii wa, ka gberun yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri
ka maa gunəsu.
7 Ma na nəə gagu nua ga man soka ga nɛɛ, n
seewo n go kpa n tem.
8 Adama na nɛɛ, aawo pai Yinni, na ɲ̀ yaa
seserugia diire.
9 Na kpam nəə ge nua saa wəllun di ga nɛɛ,
n ku gãanu soku seseru ni Gusunə u sokumə
diira.
10 Yabu yeni ya koorawa nən ita, yen biru
ya kpam wura wəllə.
11 Saa ye səə mii mii, durəbu ita be ba man
gəriama saa Sesaren di ba tunuma yɛnu mi
na wãa.
12 Hunde Dɛɛro u man sɔ̃əwa u nɛɛ, n ka bu
doo, n ku diriri. Bɛsɛgibu nəəba tia beni ba
man yɔ̃siri ma sa dua durə win yɛnuə.
13 U sun sɔ̃əwa nge mɛ u wəllun gərado wa
u yɔ̃ win dirə u nɛɛ, u goo gərio Yopeə u ka
Siməə sokuma wi ba maa mɔ̀ Piɛɛ.
14 Wiya u koo nùn gari sɔ̃ yi yi koo de wi ka
win yɛnugibu bu faaba wa.
15 Ye na nɛn waasu torua Hunde Dɛɛro u
sarama be səə nge mɛ u kua bɛsɛ səə dəma te.
16 Yera na Yinnin gari yaaya yi u nɛɛ,
Yohanu u ka nim batɛmu kua, adama ba koo
bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
17 N n mɛn na, Gusunə ù n bu kɛ̃ru kã tèn
bweseru u sun kã sanam mɛ sa Yinni Yesu
Kirisi naanɛ doke, wara nɛ n ka Gusunə swaa
ganɛ.
18 Ye ba gari yi nua, ba ben sikirinə mari,
ma ba Gusunə siara ba nɛɛ, Gusunə maa tən
tukobu ayeru wɛ̃ bu ka gɔ̃ru gəsia, kpa ba n
wãaru mə.

Yesun yigbɛru Antiəsiə

19 Naanɛ dokeobu be ba raa yarina baama
kpuro nəni swãarun sɔ̃ te ta seewa sanam
mɛ ba Etiɛni go, ben gaba da sere tem mɛ ba
sokumə Fɛnisi ka maa tem bureru garu səə
te ba sokumə Sipu, ka maa wuu gagun mi ge
ba sokumə Antiəsi, ba Labaari gea kparamə,
Yuuba tənawa ba sɔ̃əmə.
20 Adama naanɛ dokeobu gabu be ba
Antiəsi da saa Sipu ka Sirɛnin di, ba maa tən
tukobu Yinni Yesun Labaari gea ye waasu
kua.
21 Yinni Gusunən dam mu wãa ka be, ma
tən dabinu nu gari yi naanɛ doke ma nu gɔ̃ru
gəsia nu wura Yinnin mi.
22 Yen labaari ya Yesun yigbɛru deema te
ta wãa Yerusalɛmuə, ma ba Baanabasi gəra
Antiəsi mi.
23 Sanam mɛ u tura mi, ye u wa nge mɛ
Gusunə u tən be durom kua, win nukura
dora. Ma u bu dam kã ba n ka Yinni maninɛ
ka ben gɔ̃rusu kpuro,
24 domi u sãa tən geo u Hunde Dɛɛro yiba
ma win naanɛ dokebu kpã. Ma tən dabinu tii
Yinni wɛ̃.
25 Yen biru u Taasi da u ka Səəlu kasu.
26 Ye u nùn wa u ka nùn da Antiəsi mi. Be
yiru ba sina mi wɔ̃ə gira ba mɛnna ka Yesun
yigbɛrugibu ma ba tən dabinu Gusunən
garin keu sɔ̃əsi. Antiəsi miya ba gbia ba naanɛ
dokeobu soka Kirisigibu.
27 Saa ye səərа Gusunən səməbu gaba
Antiəsi da saa Yerusalɛmun di.
28 Ben turo, wi ba sokumə Agabusi, u
seewa u yɔ̃ra mɛnnə səə, ma u Gusunən gari
gerua ka Hunde Dɛɛron somiru u nɛɛ, gɔ̃ə
bakara koo ko handunia kpuro səə. Nge
mɛya ta maa kua tem yɛ̃ro Kolodun waati.
29 Yera naanɛ dokeobu ba gɔ̃ru doke bu
kɛ̃ru mərisia nge mɛ ben baawuren mərа
nɛ, bu ka naanɛ dokeobu somi be ba wãa
Yudeaə.
30 Ma ba kua mɛ, ba dera Baanabasi ka
Səəlu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakəbu go ma ba Piɛɛ pirisəm doke

1 Sanam mɛ səərа sina boko wi ba sokumə
Herodu, u Yesun yigbɛrun təmbu gabu nəma
doke u ka bu nəni sɔ̃.
2 Wiya dera ba Yakəbu, Yohanun məə mwa
ba go ka takobi.
3 Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Piɛɛ
mwa. N wee saa ye, pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia
doken tɔ̃ə bakara.
4 Ye ba nùn mwa ba kpa, ba nùn pirisəm
doke ma tabu kowobu wəkura nəəbu ka tia
ba nùn kɔ̃su. Ba bu yi nnɛ nnɛ. Herodu u
gɔ̃ru doke u nùn siri təmbun wuswaaə Gəə
sararibun tɔ̃ə bakarun biru.
5 Ba Piɛɛ nɛni pirisəm səə, adama Yesun
yigbɛrugibu ba kanaru mɔ̀ gem gem win sɔ̃
Gusunən mi.

Ba Piɛɛ yakia

6 Tɔ̃ə te Herodu u kĩ u nùn yara pirisəm
di u ka da təmbun mi, ten wɔ̃kuru Piɛɛ u
dweeya tabu kowobu yirun suunu səə. Ba
nùn bəkua ka yəni yiru, ma kɔ̃sobu gaba maa
wãa pirisəm kənnəwə.
7 Suaru səə Yinnin gərado u kurama ma
pirisəm dii te, ta yam burura. Gərado wi,

u Piɛɛ so yɛ̃saə u nùn yamia u nɛɛ, u seewo fuuku fuuku.

Mii mii yəni yi, yi wəruma win nəman di.
8 Ma gərado u nɛɛ, a wunɛn yaberu sebuo kpa a wunɛn salubata doke.

Piɛɛ u kua mɛ, ma gərado u kpam nɛɛ, a wunɛn gɔ̃gə wukirio kpa a man swĩi.
9 Piɛɛ u yara u nùn swĩi, adama u tamaa u dosiməwa, u ɲ̀ yɛ̃ ye gərado u mɔ̀ n sãawa gem.
10 Ba pirisəm kɔ̃so gbiikobu sarari ka yiruse, ma ba gambo sisugia tura ye ya wãa wuun bera gia. Yeya ya kɛniara ka tii ma ba yara ba swaa doo kamɛ, ba gu swĩi. Ma gərado wi, u Piɛɛ deri suaru səə.
11 Sanam mɛ səərа Piɛɛ u tuba ye n nùn deema. Ma u tii sɔ̃əwa u nɛɛ, tɛ̃ na gia ma geema. Yinni Gusunəwa u win gərado gərima u ka man yakia Herodun nəman di, ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kĩ bu man kua.
12 Ye gari yi, yi nùn yeeri yi kpa, u da Maarin yɛnuə wi u sãa Yohanu Maakun mɛro. Tən dabinu mɛnnɛ mi, ba kanaru mɔ̀.
13 Piɛɛ u gambo so yɛnu kənnəwə ma kurə səm kowo goo wi ba ra soku Roda, u da u swaa daki.
14 Ye u Piɛɛn nəə tuba nuku dobu kun dere u gambo kɛniɛ, ma u duka gəsira dirə u bu sɔ̃əwa ma Piɛɛwa wãa kənnəwə.
15 Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, a wiiraməwa.

Adama u mɔ̀, ka geema ni.

Ma ba mɔ̀, win yarowa.
16 N deema Piɛɛ u yɔ̃ mi, u gambo soomə. Ye ba ye kɛnia, ba nùn tuba, ma ba biti soora.
17 U bu marisia ka nəmu, ma u bu tubusia nge mɛ Yinni Gusunə u ka nùn yara pirisəm di. U nɛɛ, bu gari yi Yakəbu sɔ̃ ka maa naanɛ dokeo be ba tie.

Yen biru u doona u da gam gia.
18 Yen sisiru bururu nanda bakabu wãa tabu kowobun suunu səə. Ba wəki ba mɔ̀, mana Piɛɛ u doona.
19 Herodu u yiire bu nùn kasu, adama ba ɲ̀ nùn wa. Yen sɔ̃na u pirisəm kɔ̃sobu win gari bikia ma u wooda wɛ̃ bu ka bu da bu go. Yen biru Herodu u seewa Yudean di u da u sina sɔ̃ə mɛɛru Sesareə.

Herodun gəə

20 N wee Herodu u ka Tirigibu ka Sidonigibu məru bara gem gem. Yen sɔ̃na tən be, ba kparana ba da win mi sannu. Gbiikaa ba ka Balatu bərənu kua wi u sãa sina bokon yɛnun səm kowobun wirugii. Yen biru ba da Herodun mi bu ka nùn suuru kana, domi ben temgibu ba ben dĩanu waaməwa saa Herodun tem di.
21 Herodu u tɔ̃ru yi te u koo bu wa. Ye tɔ̃ə te, ta tura, u win gurumusuru sebua u sina win sina turaru wəllə ma u gari gerubu wəri.
22 Tən be, ba nɛɛ, Gusunən nəəwa mini, n ɲ̀ tənuguu.
23 Mii mii Yinnin gərado u na u Herodu so ma kəkənu na nu win wasi di ma u gu yèn sɔ̃ wi tənu, u Gusunən yiiko mwa.
24 Saa ye səə, ma Gusunən gari yi kpararamə yi sosimə.
25 Ye Baanabasi ka Səəlu ba ben səmburu kua ba kpa, ba wura Yerusalɛmuə. Ma ba Yohanu Maaku sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Səəlu gəsa ba gəra

1 Gusunən səməbu ka keu koosiobu gaba wãa Antiəsin Yesun yigbɛru səə. Ben yĩsa wee. Baanabasi ka Simɛə wi ba sokumə tən wɔ̃ko, ka Lusiu Sirɛnigii, ka Manahɛni wi ba nɛnua yɛnu teu ka Herodu sina boko, ka maa Səəlu.
2 Sɔ̃ə teeru durə be, ba Yinni Gusunə sãamə ka nəə bəkuru sannu, yera Hunde Dɛɛro u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bu Baanabasi ka Səəlu wunə nɛnɛm bu ka səmburu garu ko tèn sɔ̃ u bu soka.
3 Yen biru ye ba nəə bəkuru ka kanaru kpa, durə be, ba Baanabasi ka Səəlu nəma səndi wirə, ma ba dera ba doona.

Baanabasi ka Səəlu ba Sipu da

4 Sanam mɛ Hunde Dɛɛro u bu gəriə, Baanabasi ka Səəlu ba tura wuu gagun mi ge ba ra soku Sɛlɛsi. Min diya ba goo nimkuu dua, ba ka tem bureru garu da te ba ra soku Sipu.
5 Sanam mɛ ba tura Sipun wuu gagu səə ge ba ra soku Salamini, ba Gusunən gari waasu kua Yuuban mɛnnə yenə. Yohanu Maaku u bu yɔ̃siri u ka bu somi.
6 Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba tura sere wuuə ge ba ra soku Pafəsi. Miya ba Yuu dobo dobogii goo wa wi u sãa səmə weesugii. Win yĩsira Bariyesu.
7 U wãa ka Seegiu Pəlusi, Sipun tem yɛ̃ro. Tem yɛ̃ro wi, u sãawa bwisigii, yera u Baanabasi ka Səəlu soka yèn sɔ̃ u kĩ u Gusunən gari nə.
8 Adama dobo dobogii wi, wi ba ra maa soku Elimasi ka Gɛrɛkim u bu yinari. U kookari mɔ̀ u ka tem yɛ̃ro wi gəsia naanɛ dokebun swaan di.
9 Sanam mɛya Səəlu wi ba maa sokumə Pəlu, wi u Hunde Dɛɛro yiba, u dobo dobogii wi nəni girari
10 u nɛɛ, wunɛ wi a taki dibu ka daa kɔ̃sa yiba, wunɛ Setam bii ka gãa geenu kpuron wɛrə, sere domma kaa n kasu a Gusunən gem gəsia weesu.
11 Tɛ̃, wee, Gusunə u koo nun nəmu tĩi, kaa wɔ̃ko ko, a ɲ̀ maa yam wasi sɔ̃ə mɛɛru.

Mii mii wɔ̃kora durə wi wəri, u yam bia, ma u sĩimə u babi u goo kasu wi u koo nùn nəmu nɛnɛ.

12 Ye tem yɛ̃ro wi, u wa ye n koora, u Yesu
naanɛ doke. U biti soora Yinnin swaan garin
sɔ̃.

Pəlu ka Baanabasi ba wãa Pisidin tem sɔɔ

13 Yen biru Pəlu ka win kpaasibu ba goo
nimkuu dua Pafəsin di, ma ba wuu gagu tura
ge ba ra soku Periga, Panfilin temə. Miya
Yohanu u bu deri, u wura Yerusalɛmuə.
14 Saa Perigan di ba da Antiəsiə, Pisidin
temə. Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ba da Yuuban
mɛnnə yerə, ba sina.
15 Ye ba Məwisin woodan tirerun gam ka
maa Gusunən səməbuginun gam gara ba kpa,
mɛnnə gen wirugibu ba bu gəria ba nɛɛ mɛro
bisibu, i n gari gɛɛ mə yi yi koo təmbu dam kɛ̃
i geruo.
16 Pəlu u seewa u yɔ̃ra u ka bu nəmu
marisia. U nɛɛ, bɛɛ Isireliba, ka bɛɛ be i
Gusunə nasie, i swaa dakio.
17 Gusunə bɛsɛ Isireliban Yinni u bɛsɛn
sikadoba gəsa ma u dera ba kua bwese
bakaru sanam mɛ ba wãa Egibitin temə. Yen
biru u bu yara min di ka win dam bakam,
18 ma u ka bu tɛmana wɔ̃ɔ weeru gbaburə.
19 U maa bwesenu nəəba yiru kpeerasia
Kananin tem sɔɔ, ma u nin tem win təmbu
wɛ̃ mu n sãa begim.
20 Ye kpuro ya kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka
weeraakuru (450).
Yen biru Gusunə u bu kparobu wɛ̃ n ka
girari Gusunən səmə Samuɛlin waati.
21 Yera ba sunə bikia ma Gusunə u bu Səəlu
Kisin bii wɛ̃, saa Bɛnyamɛɛn bweserun di,
ma u bandu di wɔ̃ɔ weeru.
22 Ma Gusunə u nùn bandu yara u Dafidi
kəsire kua, wìn sɔ̃ u seeda di u nɛɛ, u wa ma
Dafidi, Isain bii u sãa tənu wìn bweseru u kĩ,
wi u koo win kĩru kpuro ko.
23 Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara
wi Gusunə u kua Isireliban Faaba kowo nge
mɛ u nəə mwɛɛru kua.
24 Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba kpuro
waasu kua u bu sɔ̃ɔwa bu gɔ̃ru gəsia bu
batɛmu ko.
25 Sanam mɛ Yohanu u win səmburu
kpeema, u ra nɛɛ, u ɲ sãa wi ba mara, adama
yɛ̃ro u koo na win biru wìn baranu u ɲ tura
u pota.
26 Tɛ̃, mɛro bisibu, bɛɛ Aburahamun bwe-
serun bibu, ka bɛɛ be i Gusunə nasie, bɛsɛra
ba faaba yen gari gəriama.
27 Domi Yerusalɛmugibu ka ben wirugibu,
ba ɲ Yesu wi tuba, ba ɲ maa Gusunən
səməbun gari tuba yi ba garimə tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru baatere. Adama ba yi yibia
sanam mɛ ba Yesu taarɛ wɛ̃.
28 Ba ɲ gãanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gəə weenɛ,
adama ka mɛ, ba nɛɛ, Pilati u nùn goowo.
29 Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba yorua win
sɔ̃, ba nùn sarasia dãa bunanaru wəllun di, ba
kpɛ̃ɛ sikiru sɔɔ.
30 Adama Gusunə u nùn seeya gərin di.
31 Sɔ̃ɔ dabinun baa sɔɔ u tii təmbu sɔ̃əsi
be ba nùn swĩima Galilen di ba ka na
Yerusalɛmuə. Tən beya ba tɛ̃ sãa win seeda
diobu Isireliban mi.
32 Sa maa bɛɛ Labaari gea nəəsiamə ye ya ka
Gusunən nəə mwɛɛru yã te u bɛsɛn sikadoba
kua.
33 Ye kpurowa u sun kua bɛsɛ be sa sãa ben
bibu sanam mɛ u Yesu seeya gərin di, nge
mɛ ba yorua Dafidin womu yiruse sɔɔ, mi
Gusunə u nɛɛ,
"Wuna a sãa nɛn Bii.
Gisəra na kua wunɛn tundo."
34 Gusunə u raa gerua u koo nùn seeya gərin
di kpa u ku maa kɔ̃si. Yeya u geruə u nɛɛ,
"Kon bɛɛ domaru kua te ta dɛɛre ta ɲ sika mə,
tèn nəə mwɛɛru na Dafidi kua."
35 Yen sɔ̃na u kpam gerua Dafidin womu gagu
sɔə u nɛɛ,
"A ɲ derimə wunɛgii wi u naanɛ mən wasi yi
kɔ̃si."
36 Domi Dafidi u kua ye Gusunə u himba kua
u ko win tiin waati sɔə. Yen biru u kpuna u
gu ma ba nùn sikua ka win sikadoba sannu
ma win wasi kɔ̃sa.
37 Adama, wi Gusunə u seeya gərin di, win
wasi kun kɔ̃sa.
38 N n mɛn na nɛgibu, i de i n yɛ̃ ma saa
win min diya sa bɛɛ toranun suurun gari
nəəsiamə.
39 Wiya maa baawure wi u nùn naanɛ doke
yakia kpuron di, ye Məwisin wooda kun kpɛ̃
yu ko.
40 Yen sɔ̃, i tii laakari koowo, kpa ye Gusunən
səməba gerua n ku bɛɛ deema, ye ba nɛɛ,
41 "I mɛɛrio, bɛɛ tən yaako kowobu,
i biti sooro kpa i kam ko.
Domi kon gãanu ko bɛɛn nəni biru ni i ɲ
naanɛ mɔ̀ baa goo ù n bɛɛ nu tusia."
42 Sanam mɛ Pəlu ka Baanabasi ba yara
mɛnnə yerun di, tən be, ba bu kanamə bu
kpam bu gari yi sɔ̃ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii kpaaru sɔə.
43 Ye təmba yara mɛnnə yerun di, Yuuba
dabiru ka maa tən tukobu be ba gəsira
Yuuba, ba Pəlu ka Baanabasi swĩi. Gəro be,
ba ka bu gari kua ba bu dam kã ba n ka wãa
Gusunən durom sɔə.
44 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii kpaa te sɔə, kaa nɛɛ wuu
gen təmbu kpurowa ba mɛnna bu ka Yinnin
gari nə.
45 Sanam mɛ Yuuba ba tən wəru ge wa, ba
nisinu kua. Ba Pəlun gari siki, ba gari kɔ̃si
gerumə.
46 Adama Pəlu ka Baanabasi ba gerua ka
wərugəru ba nɛɛ, tilasiwa bu bɛɛ Yuuba
Gusunən gari sɔ̃ gbiikaa. Adama yèn sɔ̃ i yi
yina, ma i ɲ tii garisi be ba ka wãaru te ta ku
ra kpe weenɛ, n wee, sa ko bɛɛ deri, kpa su
da tən tukobun mi.
47 N wee ye Yinni Gusunə sun yiire su ko.
U nɛɛ,

"Na bɛɛ kua tɔn tukobun yam bururam, kpa
i ka faaba da handunian goonu nnɛ
kpuro sɔɔ."
48 Sanam mɛ tɔn tuko be, ba gari yi nua,
ben nukura dora, ma ba Yinnin gari siara.
Ma be Gusunɔ u raa gɔsa wãaru te ta ku ra
kpen sõ, ba naanɛ doke.
49 Ma gari yi, yi nɔɔra bera mi kpuro.
50 Adama Yuu be, ba wuun wirugibu ka
kurɔ yĩsirugibu be ba Gusunɔ sãamɔ mɔru
seeya, ma ba bu kpare bu Pɔlu ka Baanabasi
nɔni sõ, ma ba bu gira bera min di.
51 Gɔro be, ba bu ben naasun tua kpare, ma
ba doona Ikonimuɔ.
52 Ka mɛ, naanɛ dokeobu ba nuku dobu
mɔ, ba Hunde Dɛɛro yiba.

14

Pɔlu ka Baanabasi Ikonimuɔ

1 Ikonimuɔ Pɔlu ka Baanabasi ba dua
Yuuban mɛnnɔ yerɔ ma ba waasu kua sere
tɔn dabinu naanɛ doke, Yuuba ka maa
Gɛrɛkiba.
2 Adama Yuu be ba yina bu naanɛ doke, ba
tɔn tukobu mɔru seeya bu ka wa bu naanɛ
dokeobu kõsa bwisikusi.
3 Gɔro be, ba sina mi sõɔ mɛɛru, ba waasu
mɔ̀ ka wɔrugɔru ba Yinni naanɛ sãa. U bu
dam wɛ̃ ba ka maamaaki ka sɔm damginu mɔ̀.
Nge mɛya Yinni u ka sõɔsi ma win durom mu
sãawa gem.
4 Adama wuu gen tɔmbu ba bɔnu kua yiru.
Gaba yõra ka Yuuba sannu. Gaba maa yõra ka
gɔro be.
5 Sanam mɛya tɔn tukobu ka Yuu gabu, ka
ben wirugibu sannu ba nɔɔ tia kua bu ka gɔro
be wahala ko, bu be kpenu kasuku.
6 Ye Pɔlu ka Baanabasi ba gia mɛ, yera ba
kpikiru sua Likonin temɔ Lisiti ka Dɛɛbeɔ, ka
yen baru kpaanɔ.
7 Miya ba Labaari gea waasu mɔ̀.

Pɔlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

8 Lisitiɔ Pɔlu ka Baanabasi ba durɔ goo wa
wìn naasu gu u sõ. U ǹ maa sĩire mɛya ba ka
nùn mara.
9 U Pɔlun gari swaa daki. Yera Pɔlu u durɔ
wi nɔni girari ma u wa ma win naanɛ dokebu
tura u ka bɛkura,
10 ma u gbãra u nɛɛ, a seewo a yõra ka
wunɛn naasu.
Durɔ wi, u seewa fia ma u sanum wɔri.
11 Sanam mɛ tɔn wɔru ge, ga wa ye Pɔlu
kua ga nɔɔgiru sua ka Likonin barum ga nɛɛ,
bɛsɛn bũna nu tɔmbu kɔsa ma nu na bɛsɛn
mi.
12 Ba Baanabasi soka Susi, Pɔlu maa
Herimɛsi *, yèn sõ wiya u waasu kua.
13 Ma yãku kowo goo wi u sãa Susin bũu
kõso, wìn bũu dira wãa wuun bɔkuɔ, u ka naa
kinɛnu na, ka maa biibii wuu gen kɔnnɔwɔ.
Wi ka tɔn be kpuro ba kĩ bu gɔro be yãkuru
koosi.
14 Sanam mɛ gɔro be, ba ye nua, ba ben
yabenu gɛ̃ɛka ma ba duki da tɔn wɔru gen
suunu sɔɔ ba gbãsukumɔ ba nɛɛ,
15 durɔ bɛɛ, mban sõna i yeni mɔ̀. Bɛsɛn
tii tɔmba nge bɛɛ. Sa bɛɛ Labaari gea
tubusiamɔwa, kpa i ka gõru gɔsia sãa
kamgirun di i wura Gusunɔ Yinni wason
mi, wi u wɔllu ka tem ka nim wõku taka kua,
ka yabu kpuro ye ya wãa ye sɔɔ.
16 Yellu u dera tɔmbu kpuro ba ben gõru
kĩru kua.
17 Adama u ǹ tii deri seeda sari, u gea kua, u
bɛɛ gura nɛɛsiammɛ i ka dĩanu wa gbeaɔ nin
saa sɔɔ, kpa i n ka nuku dobu mɔ.
18 Baa mɛ ba gari yi gerua, ka nɔni swãa
bakara ba tɔn be yinari bu bu yãkuru koosi.
19 Adama Yuu gaba na Antiɔsi ka Ikonimun
di ba tɔn wɔru ge swaa nim wia, ma ba Pɔlu
kpenu kasuka ba nùn gawa ba ka da wuun
biruɔ domi ba tamaa u guwa.
20 Adama sanam mɛ naanɛ dokeoba na ba
yõ ba nùn sikerenɛ, u seewa ma u wura wuu
sɔɔ. Yen sisiru wi ka Baanabasi ba doona
Dɛɛbe gia.

Pɔlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiɔsiɔ

21 Pɔlu ka Baanabasi ba Labaari gean
waasu kua Dɛɛbeɔ, ma tɔn dabinu kua Yesun
bwãabu mi. Yen biru ba kpam wura Lisitiɔ
ka Ikonimuɔ ka maa Antiɔsi ye ya wãa Pi-
sidiɔ.
22 Ba naanɛ dokeobu tãsisia ba bu dam kã
bu ka yõra dim dim naanɛ dokebu sɔɔ. Ba bu
sõɔwa ma ba ǹ koo ko ba kun wahala dabinu
wa bu sere du mi Gusunɔ u bandu swĩi.
23 Ma ba Yesun yigbɛru baatere sɔɔ guro
gurobu kua. Ye ba kanaru kua ka nɔɔ bɔkuru
ba kpa, ba bu Yinni nɔmu sɔndia wi ba naanɛ
doke.
24 Yen biru ba Pisidin tem sara ba tura
Panfilin tem sɔɔ.
25 Ye ba waasu kua Perigaɔ ma ba sara ba
da Ataliaɔ.
26 Min di, ba goo nimkuu dua bu ka kpam
wura Antiɔsiɔ, Sirin wuu mi, mi ba raa bu
Gusunɔ nɔmu sɔndia u ka bu durom kɛ̃
sɔmbu ten sõ te ba kua ba kpa.
27 Sanam mɛ ba tura Antiɔsiɔ, ba Yesun
yigbɛru mɛnna, ma ba saara ye Gusunɔ ka bu
kua kpuro, nge mɛ u swaa kua tɔn tukobu bu
ka naanɛ doke.
28 Ma ba tɛ mi, ka naanɛ dokeo be sannu.

* **14:12** ***Herimɛsi*** - Herimɛsi u sãawa bũu wi u ra bũu ni nu tien gari tusie.

15

Ba mɛnnə kua Yerusalɛmuə

1 Saa ye Pəlu ka Baanabasi ba wãa Antiəsiə,
durəbu gaba na saa Yudean di, ma ba naanɛ
dokeobu sõəmə ba mɔ̀, ba ǹ faaba wasi ma
n kun mə ba dera ba bu bangɔ kua nge mɛ
Məwisin wooda ya gerua.
2 Pəlu ka Baanabasi ba ka bu sikirina gem
gem gari yin sõ. Ma naanɛ dokeoba gõru
doke bu Pəlu ka Baanabasi ka maa gabu gəri
Yerusalɛmuə gərobu ka guro gurobun mi
gari yin sõ.
3 Yera Yesun yigbɛru ta bu səəru kua ba
swaa wəri, ma ba Fɛnisi ka Samarin tem sara
ba naanɛ dokeobu sõəmə nge mɛ tən tukobu
ba maa Yesu naanɛ doke. Yen baaru ya bu
nuku dobu wɛ̃ gem gem.
4 Ye ba tura Yerusalɛmuə, Yesun yigbɛru
ka gərobu ka maa guro gurobu ba bu dam
koosia. Ma Pəlu ka Baanabasi ba bu saaria ye
Gusunə u ka bu kua kpuro.
5 Adama Falisi gabu be ba naanɛ doke, ba
seewa ba nɛɛ, tilasiwa bu naanɛ dokeo tən
tuko be bangɔ kua, kpa bu be sõ bu Məwisin
wooda swĩi.
6 Ma gərobu ka guro gurobu ba mɛnna bu
ka gari yi wesiana.
7 Ye ba gari yi gawamə, Piɛɛ u seewa u yõra
u nɛɛ, nɛgibu i yɛ̃ ma Gusunə u man wuna
bɛɛn suunu səən di n tɛ, n ka tən tukobu
Labaari gea nəəsia kpa bu naanɛ doke.
8 Ma Gusunə wi u təmbu kpuron gõrusu
yɛ̃, u tən tuko be seeda diiya ye u bu Hunde
Dɛɛro kã nge mɛ u sun kã.
9 U ǹ gãanu wunanɛ bɛsɛ ka ben suunu səə.
U maa ben gõrusu dɛɛrasia naanɛ dokebun sõ
nge mɛ u sun kua.
10 N n mɛn na, mban sõna i Gusunən
laakari mɛɛrimə tɛ̃ ye i ka naanɛ dokeo be
səmunu səbimə ni bɛsɛn sikadoba ka maa
bɛsɛn tii sa kpana su səbe.
11 Sa naanɛ sãa ma sa faaba wa Yinni Yesun
durom sõ nge mɛ ben tii ba wa.
12 Ma tən wəru ge kpuro ga mari ga
Baanabasi ka Pəlu swaa daki. Ba bu saaria
nge mɛ Gusunə u ka bu denda bu ka yĩrenu ka
səm maamaakiginu ko tən tukobun suunu
səə.
13 Ye ba kpa, Yakəbu u seewa u nɛɛ, nɛgibu
i man swaa dakio.
14 Siməə u bɛɛ tubusia nge mɛ Gusunə u
gbia u kua u ka tii tən tukobu gabu gəsia be
ba koo soku wigibu.
15 Gari yi, yi sãa tia ka gari yi Gusunən
səməba yorua Gusunən gari səə, ba nɛɛ,
16 "Yinni Gusunə u nɛɛ,
saa yera na kon wurama
kpa n Dafidin diru seeya te ta wəruma.
Kon ten bansu seeya
kon kpam tu bani.
17 Kpa tən be ba tie bu nɛ Yinni Gusunə kasu,
ka maa tən tuko be ba sãa nɛgibu.
18 Nɛ Yinni Gusunəwa na yeni gerua
nɛ wi na gãa ni sõəsi yellun di."
19 Yen sõna nɛn bwisikunu səə, n ǹ weenɛ su
gãa sɛ̃səginu doke tən tuko ben swaa səə be
ba gõru gəsiamə ba wuramə Gusunən mi.
20 Adama su bu tireru kua su nɛɛ bu ku bũu
sãa dĩanu di, bu ku kõə mɛnna tantanaru səə,
bu ku yaa tem ye ba wĩiru tɛma ba ka gɔ, bu
ku maa yaa yɛm di.
21 Domi tɛɛbun di wuu baagere səə ba ra
Məwisin tirenu gari Yuuban mɛnnə yenə tõə
wɛ̃rarugiru baatere, kpa bu win gari waasu
ko.

Ba tən tuko naanɛ dokeobu tireru mərisia

22 Ma n gərobu ka guro gurobu ka maa
Yesun yigbɛru kpuro wɛ̃re bu gabu gəsi ben
suunu səə, kpa bu be gəri Antiəsiə ka Pəlu
ka Baanabasi sannu. Ba Silasi gəsa ka Yudu
wi ba maa sokumə Baasaba, be ba bɛɛrɛ mə
naanɛ dokeobun suunu səə.
23 Ma durə be, ba da ka tire te, te ta nɛɛ,
bɛsɛ gərobu ka naanɛ dokeobun guro gurobu
sa bɛɛ təbura, bɛɛ naanɛ dokeobu Antiəsiə ka
bɛɛ be i wãa Siri ka Silisin temə, bɛɛ be ba
mara tən tukobu.
24 Sa nua ma bɛsɛn gabu ba da bɛɛn mi ba
bɛɛ burisina ba maa bɛɛn bwisikunu gəsikia
ka ben gari. Adama sa ǹ bu sõəwa bu ko mɛ.
25 Yera sa wesiana su gabu gəsi su bu bɛɛ
gəria ka bɛsɛn kĩnasibu Baanabasi ka Pəlu
sannu,
26 durə be ba ben wãaru kari bərie Yinni
Yesu Kirisin yĩsirun sõ.
27 Yen sõna sa bɛɛ Yudu ka Silasi gəria be ba
koo bɛɛ gari yi sõ nəə ka nəə.
28 Domi bɛsɛ ka Hunde Dɛɛro n sun wɛ̃re su
ku bɛɛ səmunu ganu səbi ma n kun mə nini.
29 I ku bũu sãa dĩanu di, i ku yaa yɛm di, i
ku yaa tem ye ba wĩiru tɛma ba ka gɔ, i ku maa
kõə mɛnna tantanaru səə. I n tii nɛnua yabu
yeni kpuron di n ko n wɛ̃ra. N kua tɛɛru.
30 Yera ba swaa wəri ba doona Antiəsiə. Ye
ba tura mi, ba naanɛ dokeobu mɛnna, ba bu
tire te wɛ̃.
31 Ye ba tire te gara ta bu dam kã ma ben
nukura dora.
32 Yudu ka Silasi be ba maa sãa Gusunən
səməbu, ba naanɛ dokeobu dam kã ba maa
bu tãsisia ka gari dabiru.
33 Ye ba sõə yiru kua mi, naanɛ dokeoba bu
nəə kana, ba nɛɛ, bu gəsira ka alafia be ba bu
gəran mi.[
34 Adama n Silasi wɛ̃re u ka gina bu sina.]
35 Pəlu ka Baanabasi ba sina Antiəsiə. Be
ka maa tən dabinu sannu ba Yinnin gari keu
sõəsi, ba maa yi waasu kua.

Pəlu ka Baanabasi ba karana

36 Sõə mɛɛrun biru Pəlu u Baanabasi sõəwa
bu kpam wura bu naanɛ dokeobu bera wuu

baagere sɔɔ mi ba raa Yinnin gari waasu kua, kpa bu wa nge mɛ ba ka wãa.
37 Baanabasi u kĩ Yohanu Maaku u ka bu da sannu.
38 Adama Pəlu u geruа u nɛɛ, n ṅ weenɛ bu ka nùn da domi u ṅ daa bu yɔ̃siri ben sɔmburu sɔɔ, u bu deriwa u gəsira Panfilin di.
39 Yera ba sikirina too sere ba karana. Baanabasi u Maaku sua ma ba goo nimkuu dua ba da Sipuɔ.
40 Pəlu u Silasi gəsa, ma naanɛ dokeobu ba bu kanaru kua ba nɛɛ, Gusunən durom mu n ka bu wãa. Ma ba ben sanum wəri.
41 Ba da Siri ka Silisin temə ba Yesun yigbɛnu tãsisiamə.

16

Timəte u Pəlu ka Silasi yɔ̃siri

1 Pəlu u da Dɛɛbeə ka Lisitiə. Naanɛ dokeo goo wãa Lisiti mi, wi ba mɔ̀ Timəte. Win mɛro sãawa Yuu naanɛ dokeo, ma win tundo sãa Gɛrɛki.
2 Naanɛ dokeo be ba wãa Lisiti ka Ikonimuə, ba win seeda gea dimə.
3 Pəlu u kĩ Timəte u nùn yɔ̃siri, ma u nùn bango kua Yuuban sɔ̃ be ba wãa bera mi, domi be kpuro ba yɛ̃ ma win tundo Gɛrɛkiwa.
4 Ma ba da da wuu ka wuu ba naanɛ dokeobu sɔ̃əwa ye gərobu ka yigbɛ guro guro be ba wãa Yerusalɛmuə ba wesiana ba yi, kpa bu ye mɛm nəəwa.
5 Nge mɛya Yesun yigbɛnu nu tãsa naanɛ dokebu sɔɔ, ma nu dabiru sosimə tɔ̃ru baatere.

Pəlu u kãsiru wa Torasiə

6 Hunde Dɛɛro u ṅ dere bu Labaari gean waasu ko Asin temə. Yeya n dera ba Firigi ka Galatin tem bukiana.
7 Ye ba tura Misin temə, ba kĩa bu Bitinin tem du, adama Yesun Hunde bu yinari.
8 Yeya n dera ba Misin tem bukiana ba da yen wuu ge ba mɔ̀ Torasiə.
9 Pəlu u kãsiru wa wɔ̃kuru. Kãsi te sɔɔ, u Masedənigii goo wa u yɔ̃ u nùn kanamə u na Masedəniə u ka bu somi.
10 Ye u kãsi te wa, mii mii sa sɔɔru kua su ka da Masedəniə, domi sa tuba ma Gusunəwa u sun soku su ka bu Labaari gean waasu kua.

Lidia u naanɛ doke Filipiə

11 Torasiəwa sa goo nimkuu dua, ma sa da Samətasin deedeeru, yen sisiru sa da Nɛapolisiə.
12 Saa min diya sa da sa sɔ̃ə yiru kua wuu ge ba mɔ̀ Filipiə. Wuu gera, sa gbia sa girari Masedənin tem sɔɔ. N deema Romugiba ba wuu ge mə.
13 Tɔ̃ə wɛ̃rarugiru sɔɔ, sa yara wuu min di sa da daru bɔ̃ə gagun mi, mi sa yĩiyə kana yera ko n wãa. Sa sina sa ka kurəbu gabu gari kua be ba mɛnnɛ mi.
14 Kurə goo wãa mi, wi ba mɔ̀ Lidia Tiatiragii, wi u ra beku gobiginu dəre ni ba wɔ̃kua. U maa Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃. U swaa daki ma Yinni Gusunə u win gɔ̃ru wukia u ka Pəlun gari naanɛ doke.
15 Kurə wi ka win yɛnugibu ba batɛmu kua. Ma u sun kana su da su sina win yɛnuə, sà n nùn garisi naanɛ dokeo Yinni sɔɔ ka gem.

U sun kɔkura sere sa wura sa da.

Pirisəm sɔɔ Filipiə

16 Sɔ̃ə teeru nge mɛ sa dəə kana yerə, sa ka wəndia yoo goo yinna wi u wɛrɛku mə. Wɛrɛku ge, gà n seewa u ra n geruməwa ye n ko n koora. Win yinniba maa gobi bɛkɛ waamə win sɔ̃.
17 U sun swĩi bɛsɛ ka Pəlu ma u gbãramə u mɔ̀, durə beni Yinni Wərukoon səm kowoba, ba nawa bu ka bɛɛ faaban swaa sɔ̃əsi.
18 Mɛya u ra n gerumə yam sãreru baatere sere Pəlu u gari yi tusa. Ma u sĩira u wɛrɛku ge sɔ̃əwa u nɛɛ, ka Yesu Kirisin yĩsira na nun sɔ̃əmə, a yario saa win min di.

Mii mii ma wɛrɛku ge, ga yara.
19 Ye win yinniba gia ma ba ṅ maa gobi wasi win min di, ba Pəlu ka Silasi mwa ba bu bərikia ba ka bu da siri kowobun mi, mi təmbu ba ra mɛnnɛ.
20 Ba ka bu da Romun wirugibun wuswaaə ba nɛɛ, durə beni ba bɛsɛn wuu burisiməwa. Be Yuubara
21 ba maa komanu ganu sɔ̃əsimə ni bɛsɛn woodaba ba yina su swĩi bɛsɛ Romugibu.
22 Ma tən wəru ga bu məru seesi, ma wirugibu ba Pəlu ka Silasin yabenu kasuka, ma ba wooda wɛ̃ bu be dãa so.
23 Ye ba bu dãa kpasira ba kpa, ba bu kare pirisəm dirə, ma ba pirisəm dirun kɔ̃so wooda wɛ̃ u bu nəni dokeo gem gem.
24 Pirisəm kɔ̃so wi, u wooda ye mɛm nəəwa ma u Pəlu ka Silasi kpɛ̃ɛ sere dii sɔəwə ma u ben naasu gan dãru doke.
25 Ye n kua wɔ̃ku suunun bənun saka, Pəlu ka Silasi ba kanaru mɔ̀ ba womusu mɔ̀ ba Gusunə siaramə. Ma pirisəm be ba wãa mi, ba bu swaa daki.
26 Suaru sɔɔ tem yĩira ka dam ma pirisəm dira diira sere ka ten kpɛɛkpɛɛkuə. Mii mii ten gamboba kpuro ba kɛnikiara, ma pirisəm baawuren yəni kusira yi wəruma.
27 Ye pirisəm kɔ̃so u yanda, u wa pirisəm dirun gamboba ba wukiare, u tamaa pirisəmba kpuro ba yakurawa. Yera u win takobi woma u kĩ u tii go.
28 Adama Pəlu u gbãra too too u nɛɛ, a ku tii kɔ̃sa kua, bɛsɛ kpurowa sa wãa mi.
29 Yera pirisəm kɔ̃so wi, u fitila bikia ma u ka duka dua pirisəm dirə ma u yiira ka diiribu Pəlu ka Silasin wuswaaə.

30 U bu yarama təəwə ma u nɛɛ, tənwerobu,
amənа kon ko n ka faaba waara.
31 Ba nɛɛ, a Yinni Yesu naanɛ dokeo, kaa
faaba wa wunɛ ka wunɛn yɛnugibu.
32 Ma ba nùn Yinnin gari waasu kua, ka
sere be kpuro be ba wãa win yɛnuə.
33 Saa tia ye, wɔ̃ku te səə, pirisəm kɔ̃so wi, u
ben bosu tea. Ma wi ka win yɛnugibu kpuro
ba batɛmu kua yande.
34 U ka Pəlu ka Silasi da win dirə, ma u
bu dĩanu wɛ̃ ba di. Wi ka win yɛnugibu,
ben nukura dora gem gem yèn sɔ̃ ba Gusunə
naanɛ doke.
35 Ye yam mu sãra Romun wirugibu ba
polisiba gəra bu da bu gere bu be durə be
karo.
36 Ma pirisəm kɔ̃so wi, u gari yi Pəlu sɔ̃əwa
u nɛɛ, wirugiba wooda wɛ̃ n ka bɛɛ kara wunɛ
ka Silasi. Yen sɔ̃ tɛ̃, i dəənə sɛ̃ɛ.
37 Adama Pəlu u polisi be sɔ̃əwa u nɛɛ,
aawo, ba sun so batuma səə, ba ṅ sun siri, ma
bɛsɛn tii sa maa sãawa Romugibu. Yen biru
ba sun kasa kua pirisəm dirə. Wee tɛ̃ ba kĩ bu
sun yara asiri səə? Aawo, sere bu na ben tii
bu sun yara.
38 Polisiba ba ka gari yi da ba Romun
wirugibu sɔ̃əwa. Ye wirugii be, ba nua ma
Pəlu ka Silasi ba sãawa Romugibu, yera ba
nanda.
39 Ma ba da ba bu suuru kana ba bu yara
pirisəm di, ma ba bu sɔ̃əwa bu wuu ge yario.
40 Pəlu ka Silasi ba yara pirisəm diru min
di ba da Lidian yɛnuə. Ye ba naanɛ dokeobu
wa ba bu dam kã, yera ba doona.

17

Pəlu ka Silasi ba Tɛsalonika da

1 Nge mɛ ba dəə ba wusu yiru sara si ba
sokumə Anfipolisi ka Apoloni, ma ba tura
Tɛsalonikaə mi Yuuba ba mɛnnə yeru mə.
2 Nge mɛ Pəlun dəənɛ u da mɛnnə yeru mi.
Ma alusuma itan tɔ̃ə wɛ̃rarugiru baatere u ka
bu wesiana Gusunən gari səə.
3 U bu tubusia ma u bu sɔ̃əsi gari yi səə ma
Kirisi wi kun koo ko u kun nəni swãaru wa
kpa u se gərin di. U maa bu sɔ̃əwa ma Yesu
wìn gari u kparamə wiya Kirisi wi.
4 Be ba nùn swaa daki səə, gaba gari yi
wura, ma ba ka nùn nəə tia kua wi ka Silasi.
Mɛya maa tən tuko dabinu ba kua be ba
Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃, ka maa tən kurə dabinu be
ba sãa tən girobu wuu ge səə.
5 Adama Yuuba ba nisinu seewa ma ba tən
bɛrɛtɛkɛba mɛnna wuu səə ba wuu kpuro
burina, ma be kpuro ba da Yasonin yɛnuə
bu wa bu Pəlu ka Silasi yarama tən wərun
wuswaaə.
6 Ye ba kun bu wa, ba Yasoni ka naanɛ
dokeobu gabu gawa ba ka bu da wuun
wirugibun mi. Ba gbãsukumə ba mɔ̀, tən be,
be ba handunia kpuro gəsikiamə, ba maa na
mini,
7 ma Yasoni u dera ba səbia win yɛnuə. Be
kpuro ba tem yɛ̃ron wooda sankumə, ba nɛɛ
sina boko goo maa wãa wi ba mɔ̀ Yesu.
8 Yuuban gari yi, yi dera tən wəru ge ka
wuun wirugii be ba gari yi nua ba burisina.
9 Ma ba Yasoni ka naanɛ dokeo be karabun
gobi bikia, ma ba dera ba doona.

Ba da Bereə

10 Mii mii naanɛ dokeoba dera Pəlu ka
Silasi ba doona Bereə wɔ̃kuru. Ye ba tura mi,
ba da Yuuban mɛnnə yerə.
11 Tən be ba wãa mi, ba laakari mə n kere
tən be ba wãa Tɛsalonikaə. Ba gari yi mwa ka
nuku dobu. Ba ra Gusunən gari wɛ̃ɛri tɔ̃ru
baatere bu ka wa ye Pəlu bu sɔ̃əmə ṅ n gem
na.
12 Yen saabuwa ben dabira naanɛ doke, ma
Gɛrɛki tən kurəbu gabu be ba yĩsinu yara ba
naanɛ doke, ka sere maa tən durə dabinu.
13 Adama sanam mɛ Yuu be ba wãa
Tɛsalonikaə ba nua ma Pəlu u maa Gusunən
gari waasu mɔ̀ Bereə, ba da mi, ma ba tən
wəru məru seeya ba burisina.
14 Mii mii naanɛ dokeo be, ba dera Pəlu da
nim wɔ̃kun bera gia, adama Silasi ka Timəte
ba sina Bereə.
15 Be ba Pəlu yɔ̃siri, ba ka nùn dawa sere
Atɛniə. Yen biru ye ba kpam gəsirə Bereə,
Pəlu u bu nəə mərisia u nɛɛ, bu Silasi ka
Timəte sɔ̃ bu nùn naamwɛma fuuku.

Pəlu wãa Atɛniə

16 Sanam mɛ Pəlu u bu mara Atɛniə, win
bwɛ̃ra kun kpunɛ domi u wa bũu turanu yiba
wuu mi.
17 U ra Yuuban mɛnnə yeru de u ka bu
wesiana, be ka Gɛrɛki be ba Gusunən bɛɛrɛ
yɛ̃. U ra maa təmbu waasu kue tɔ̃ru baatere
batuma mi wuugiba ra mɛnnɛ.
18 Sanam mɛ u ka bu gari mɔ̀ keu koosiobu
gabu be ba sãa Epikurigibu * ka Sitosiba † ba
da win mi, ba ka nùn sikirinamə. Ben gaba
nɛɛ, mba durəsi gari bɛkɛgii wini u gerumə.
Ma gaba maa nɛɛ, bũu tukoba u ka yã. Ba
yeni gerua yèn sɔ̃ Pəlu u Yesun gari ka win
seebu gərin din waasu mɔ̀.
19 Ma ba ka nùn da Arepaguə ‡, wəə bera
mi wirugibu ba ra mɛnnɛ, ma ba nɛɛ, sa kĩ su
sɔ̃əsi kpaa te nəwa te a kparamə mi.
20 Domi a sun gãa kpaanun gari sɔ̃əmə, sa
maa kĩ su nin tubusianu gia.
21 N deema Atɛnigibu kpuro ka sere səə be
ba ra nɛ mi, ba ra ben wɛ̃rabun saa kpuro

* **17:18** ***Epikurigibu*** - Ben yinni Epikuri u nɛɛ, doo nəərа ta kpuro kere tənun wãaru səə. † **17:18** ***Sitosiba*** - Ba durə wi ba mɔ̀ Siməən sɔ̃əsiru swĩi wi u nɛɛ, n weenɛ tənu u n dɛɛre, u win tənusi kĩa, kpa u Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃. ‡ **17:19** ***Arepaguə*** - Ya sãawa guuru Atɛniə mi wuun wirugiba ra mɛnnɛ.

deriwa bu ka gãa kpaanun baaru nə, ɩ̀ kun mɛ bu ka gere.
22 Pəlu u yɔ̃ra mɛnnə yee ten suunu səə u
nɛɛ, bɛɛ Atɛnigibu, na wa i sãawa be ba sãaru
kɩ̃ gem gem.
23 Domi sanam mɛ na bəsu bɛɛn wuu mi,
na gãa dabinu mɛɛrimə ni i sãamə, na turaru
garu wa tèn mi ba yorua, Gusunə wi sa kun
yɛ̃. Tɛ̃ Gusunə wi, wi bɛɛ i sãamə yɛ̃ru sariru
səə mi, wiya na bɛɛ tubusiamə.
24 Wiya wi u handunia taka kua, ka yabu
baayere ye ya wãa ye səə, u sãawa wəllu ka
tem Yinni, u ku ra sinɛ dinu səə ni ba ka nəma
bana.
25 Təmbun nəma kun kpɛ̃ yu nùn nəəri,
domi u ɩ̀ gãanu ganun bukata mə. Win tii
tiiwa u yabu baayere wãaru ka wɛ̃siaru ka
bukata kpuro wɛ̃ɛmə.
26 Tən turon min diya u bwesenu kpuro
taka kua ba ka tɛrie handunia kpuro səə. Saa
yellun di u saaba yi yi, ma u təmbun wãa
yenu nəə bura yenu kua.
27 Gusunə u yeni kpuro kua bu ka babi bu
nùn kasu kpa bu nùn wa baa mɛ u ɩ̀ ka bɛsɛn
baawure toma.
28 Domi wi səəra sa wãaru mə, wiya dera
bɛsɛn wasi suaramə, wi səəra sa wãa, nge mɛ
gabu bɛɛn tire yorobu səə ba nɛɛ, sa maa sãa
Gusunən bibu.
29 N n mɛn na, sà n sãa Gusunən bibu, n
ɩ̀ weenɛ su bwisiku ma Gusunə u sãa nge
bwãaroku ge tənu u bwisika u ka nəma kua
ka wura ɩ̀ kun mɛ ka sii geesu, ɩ̀ kun mɛ ka
kperu.
30 Gusunə u ɩ̀ təmbun yellun yɛ̃ru sariru
garisi, adama tɛ̃ u baama kpuron təmbu
wooda wɛ̃ɛmə bu ka gəsira ben kom kɔ̃sum
di.
31 Domi u tɔ̃ru yi tè səə u koo handuniagibu
kpuro siri dee dee ka durə win saabu wi u
gəsa, ma u nùn baawure sɔ̃əsi ye u nùn seeya
gərin di.
32 Ye ba nua Pəlu u seebu gərin din gari
gerua, gaba nùn yaakoru kua, adama gaba
nɛɛ ba kɩ̃ bu ra kpam gari yi nə.
33 Sanam mɛya Pəlu u doona ben suunu
səən di.
34 Ka mɛ, durə ben gaba naanɛ doke ma ba
nùn swɩ̃i. Ben suunu səə durə goo wãa wi ba
mɔ̀ Deni, wi u sãa Arepagun siri kowo goo,
ka maa kurə goo wi ba mɔ̀ Damarisi, ka maa
gabu.

18

Pəlu u Korinti da

1 Yenin biru Pəlu u doona Atɛni min di, u
wuu gagu da ge ba ra soku Korinti.
2 Miya u Yuu goo deema wi ba mɔ̀ Akilasi,
wi ba mara Pontuə. N ɩ̀ tɛ ye u ka na saa Italin
tem di ka win kurə Pirisila sannu yèn sɔ̃ tem
yɛ̃ro Kolodu u wooda yara Yuuba kpuro bu
yari Romun di. Ma Pəlu u ka bu bərənu kua,
3 u sina ka be domi səm bwese teera ba ra
ko. Kuu bekurugina be kpuro ba ra ko.
4 Tɔ̃ə wɛ̃rarugiru baatere u ra Yuuban
mɛnnə yeru de u ka bu wesiana. U ra bu
kəkiri be ka Gɛrɛkiba bu ka Yesu naanɛ doke.
5 Sanam mɛ Silasi ka Timəte ba tunuma saa
Masedənin di, Pəlu u win tii wɛ̃ u ka waasu
ko saa kpuro, u Yuuba sɔ̃əmə ma Yesu sãawa
Kirisi wi ka gem.
6 Adama ye ba nùn siki ba nùn gari kɔ̃si
gerusi, Pəlu u bu win yaberun tua kpare u
nɛɛ, bà n kam kua ben tiin taarɛwa, n ɩ̀ wi
Pəlu wa. U maa nɛɛ, saa gisən di wi, u koo da
u tən tukobu waasu kua.
7 Ye u yara min di, ma u da u sina tən
tuko goon yɛnuə wi ba mɔ̀ Titu Yusitu, wi
u Gusunə nasie. Durə win dira wãa mɛnnə
yerun bəkuə.
8 Adama Kirisipu wi u sãa mɛnnə yerun
wirugii, u Yinni naanɛ doke ka win yɛnugibu
kpuro. Korintigibu dabiru ba Labaari gea
nua, ba maa Yesu naanɛ doke, ma ba bu
batɛmu kua.
9 Gusunə u Pəlu sɔ̃əwa wɔ̃kuru kãsiru səə u
nɛɛ, a ku bɛrum ko, a n gari yi gerumə, a ku
mari,
10 na wãa ka wunɛ, goo kun kpɛ̃ u nun
nəma doke u sere nun gãa kɔ̃sunu kua. Domi
tən dabina nu wãa wuu ge səə ni nu sãa
nɛgibu.
11 Pəlu u sina wuu ge səə wɔ̃ə tia ka suru
nəəba tia u bu Gusunən gari sɔ̃əsimə.
12 Sanam mɛ Galioni u sãa tem yɛ̃ro
Gɛrɛkiban tem səə, Yuuba ba nəə tia kua ba
Pəlu seesi ba ka nùn da siri yerə.
13 Ba nɛɛ, durə wini u təmbu bərieməwa bu
Gusunə sã ka swaa gaa ye wooda ya yina.
14 Ye Pəlu kɩ̃ u gari gere, yera Galioni u Yuu
be sɔ̃əwa u nɛɛ, ɩ̀ n sãan na tararun gari, ɩ̀
kun mɛ kɔ̃sa gaa ye u kua, kon daa wura n bɛɛ
Yuuba swaa daki.
15 Adama ɩ̀ n garin sikirinəsun na, ka yɩ̃sa
ka bɛɛn tiin wooda, bɛɛn gariya. Na ɩ̀ kpɛ̃ n
ko gari yin siri kowo.
16 Ma u bu kpara yãa yãa siri yerun di.
17 Saa yera tən be kpuro ba Səsitɛni mwa,
wi u sãa Yuuban mɛnnə yerun wirugii,
ba nùn soberu wəri siri yerun wuswaaə.
Adama gari yi kun Galioni gãanu sãa.

Pəlu wura Antiəsiə

18 Pəlu u kpam sina Korinti mi sɔ̃ə mɛɛru.
Yen biru u naanɛ dokeobu nəə kana u da
u kəna Sankereə domi u raa Gusunə nəə
mwɛɛru * kua. Ma u goo nimkuu dua ka
Pirisila ka Akilasi sannu ba doona Siri gia.

* **18:18** ***nəə mwɛɛru*** - Nəə mwɛɛ te, ta sãawa te Yuuba bà n Gusunə kua ba ku ra tam bəmbəm nə, ba ku ra maa kɔ̃ni sere bà n nəə mwɛɛ te yibia.

19 Ma ba tura Efesuə miya Pəlu u Pirisila ka
Akilasi deri. Ma u dua Yuuban mɛnnə yerə,
u ka bu wesiana.
20 Ba nùn kana u sɔ̃ə yiru ko ka be, adama
u ɲ̀ wure.
21 Sanam mɛ u doonə, u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ɲ̀ n
Gusunən kĩrun na u koo kpam wurama ben
mi.
Ma u goo nimkuu dua u doona saa Efesun
di.
22 Ye u tura Sesareə u Yerusalɛmu da u
Yesun yigbɛru təbura. Yen biru ma u da
Antiəsiə.
23 Ye u sɔ̃ə mɛɛru kua mi, u kpam swaa
wəri u bəsu Galati ka Firigin tem səə u naanɛ
dokeobu kpuro dam kɛ̃mə.

Apolo u Efesu ka Korinti da

24 Yuu goo wi ba mɔ̀ Apolo, wi ba mara
Alesandiriə, u Efesu da. U gari gerubun kɛ̃ru
mə n banda, u maa Gusunən gari yɛ̃ sãa sãa.
25 N deema ba raa nùn Yinnin swaa sɔ̃əsi
ma u ye waasu mɔ̀ ka kĩru, u ra maa
Yesun gari tubusie dee dee, adama Yohanun
batɛmu kobu tənawa u yɛ̃.
26 U waasu kua ka toro sindu Yuuban
mɛnnə yerə. Sanam mɛ Pirisila ka Akilasi ba
win waasu nua, ba ka nùn da bee tia, ba nùn
Gusunən swaa tubusia dee dee.
27 Ye Apolo u gɔ̃ru doke u Gɛrɛkiban tem
da, naanɛ dokeoba nùn yen dam kã ma
ba ben berusebu tireru kua be ba wãa
Gɛrɛkiban temə bu ka nùn dam koosia.
Sanam mɛ u tura mi, u bu somi gem gem be
ba sãa naanɛ dokeobu Gusunən durom sɔ̃.
28 Domi ka gari damgiiya u ka Yuuban
sikirinə kamia batuma səə, u bu sɔ̃əsi saa
Gusunən garin di ma Yesu sãawa wi Gusunə
u gəsa.

19

Pəlu u Efesu da

1 Sanam mɛ Apolo wãa Korintiə, Pəlu u kpa
ka guunun bera ma u tura Efesuə. Miya u
naanɛ dokeobu gabu deema
2 u bu bikia u nɛɛ, Hunde Dɛɛro u dua bɛɛ
səə sanam mɛ i naanɛ doke?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, aawo sa ɲ̀ mam nəəre
ma Hunde Dɛɛro wãa.
3 Ma u nɛɛ, batɛmu yerà i kua.
Ba nɛɛ, Yohanun batɛmu.
4 Ma Pəlu u nɛɛ, Yohanu u təmbu batɛmu
kua be ba gɔ̃ru gəsia toranun di ma u bu
sɔ̃əwa u nɛɛ, durə goo u sisi win biruə, wiya
Yesu wiya ba koo naanɛ doke.
5 Ye ba Pəlun gari yi nua, ma ba batɛmu kua
Yinni Yesun yĩsiru səə.
6 Pəlu u bu nəma səndi winə ma Hunde
Dɛɛro u dua be səə, ma ba ka barum tukum
gari mɔ̀, ba maa gari gerumə yi yi wee
Gusunən min di.
7 Durə be kpuron geera tura tənu wəkura
yirun saka.
8 Ma Pəlu u Yuuban mɛnnə yeru dua u
ban te Gusunə u swĩin waasu mɔ̀ ka toro
sindu sere suru ita u ka bu wesianamə u bu
kəkirimə.
9 Adama ben gabu ba bəbia ba yina bu Yesu
naanɛ doke, ba maa gari kɔ̃si gerua win swaa
yen sɔ̃ tən wəru gen wuswaaə. Yen sɔ̃na Pəlu
u bu deri, wi ka naanɛ dokeobu ba doona
min di. Ba ra de bu wesianɛ tɔ̃ru baatere
mɛnnə yeru garu səə te ta sãa Tiranusigiru.
10 Nge mɛya ba kua wɔ̃ə yiru, ma təmbu
kpuro be ba wãa Asiə, Yuuba ka maa
Gɛrɛkiba, ba ka Yinnin gari nua.

Sekefan bii tən durəbu

11 Gusunə u Pəlu dam wɛ̃ u ka səm
maamaaki damginu ko
12 sere baa bà n win wɛnya wokatii ɲ̀ kun
mɛ win səm koo yabenu sua ba səndi barəbu
wəllə, ba ra bɛkurewa kpa wɛrɛkunu nu yari
ben wasin di.
13 Yuu be ba bəsu baama kpuro ba
wɛrɛkunu yaramə, ben gaba maa kĩ bu Yinni
Yesun yĩsiru soku be ba wɛrɛkunu mən sɔ̃ bu
nɛɛ, na nun wooda wɛ̃ɛmə ka Yesun yĩsiru, wi
Pəlu u ka waasu mɔ̀, a yario.
14 Yuuban yãku kowo tənwero wi ba
sokumə Sekefa, win bii tən durəbu nəəba
yiru, ba ra maa ko mɛ.
15 Yera wɛrɛku gagu ga nɛɛ, na Yesu yɛ̃, na
maa Pəlu yɛ̃, adama wara bɛɛ i sãa.
16 Ma durə wì səə wɛrɛku ge, ga wãa u
yɔ̃əwa u tən be sɛ̃re ma u bu so gem gem sere
u bu kamia. Be kpuro ba yakura win yɛnun
di tereru ka bosu.
17 Yuuba ka Gɛrɛkiba kpuro be ba wãa
Efesuə ba gari yi nua, ma bɛrum bu mwa be
kpuro. Ma Yinni Yesun yĩsira bɛɛrɛ wa gem
gem.
18 Dabiru be ba naanɛ doke ba na ba gerua
batuma səə ye ba ra raa ko, ma ba tuuba kua.
19 Dabiru be ba ra raa dobo dobo ko, ba ka
ben tirenu na ma ba nu dɔ̃ə mɛni baawuren
wuswaaə. Goo u tire nin gobi dooru kua, nin
geera kua fərətə dabi dabiru.
20 Nge mɛya Yinni Gusunən gari yi
kpararamə ka dam yi tãsimə.

Sannə Efesuə

21 Yeniban biru, Pəlu u gɔ̃ru doke u bəsu
Masedəni ka Gɛrɛkiban tem səə. Min di kpa
u Yerusalɛmu da. U nɛɛ, ù n da mi, u ɲ̀ koo ko
u kun tura Romuə.
22 Ma u win səməbu yiru, Timəte ka
Erasutu gəra Masedəniə, adama win tii u sɔ̃ə
yiru kua Asiə.
23 N deema saa ye, wahala baka gaa seewa
Yesun swaan sɔ̃.
24 Sii geesun seko goo wi ba ra soku
Demɛtiru u ra bũu wi ba sokumə Aritemin

* dirun weenasiru ko. Sɔmbu te, ta sɔm kowobu are bɛkɛ wẽɛmɔ.
25 Demɛtiru u win sɔm kowobu mɛnna ka maa sekobu gabu ma u nɛɛ, durɔ bɛɛ i yẽ ma sɔmbu ten sɔ̃na sa kuuramɔ.
26 Bɛɛn tii i waamɔ, i maa nɔɔmɔ ma Pɔlu wi, u tɔn dabinu kɔkura u maa bu swaa nim wia, n ɲ mɔ Efesu mi tɔna, ka maa Asin tem wuu dabinu sɔɔra, u mɔ̀, bũu ni tɔmba ka nɔma kua nu ɲ sãa Gusunɔ.
27 N n mɛn na, bɛsɛn sɔmbura koo funɛ wɛnna. N ɲ mam te tɔna, ba ɲ koo maa bɛsɛn bũu Aritemin diru garisi gãanu ganu. Bũu win bɛɛrɛ baka koo maa kpe, wi Asigibu ka maa tem baaman tɔmbu kpuro ba ra sã.
28 Sanam mɛ tɔn be, ba gari yi nua, ba mɔru bɛsira, ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, bɛɛrɛ bakagiiwa, Efesugibun Aritemi.
29 Ma wuugibu kpuro ba burinamɔ. Tɔn wɔru ga duki daamɔ diru mi ba ra dwee. Ma ba Pɔlun kpaasibu yiru gawa ba ka da mi. Beya Gayusi ka Aritaaki be ba sãa Masedɔnigibu.
30 Pɔlu u kĩ u da tɔn wɔru gen mi, adama naanɛ dokeoba yina.
31 Tem mɛn wirugibu gabu be ba sãa win kpaasibu, ba maa nùn nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, u ku tii sɔ̃ɔsi dii te sɔɔ.
32 Dii te sɔɔra tɔmbu kpuro ba gbãsukumɔ. Gabu ba gari tee gerumɔ, gabu maa gari gɛɛ. Ben dabira kun mam yẽ yèn sɔ̃ ba mɛnnɛ mi.
33 Yuu gaba Alesandu bɔrie tɔn wɔru gen wuswaaɔ, ma tɔmbu gabu ba tamaa wiya u dera wahala kpuro ya seewa. Alesandu wi, u tɔn be ka nɔmu marisia, ma u kĩ u bu gari yin asansi sɔ̃.
34 Adama sanam mɛ ba tuba ma u sãawa Yuu, tɔn be kpuro ba gbãsukumɔ sere kɔba yirun saka, ba mɔ̀, bɛɛrɛ bakagiiwa Efesugibun Aritemi.
35 Amɛn biru, wuun guro guro u bu marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu, baawure u yẽ ma bɛsɛn wuu Efesuɔwa Aritemi bɛɛrɛgiin dira wãa sa te kɔ̃su, ka maa win weenasii wi u surama saa wɔllun di.
36 Goo kun kpẽ u gari yi siki. Yen sɔ̃, i tii nɛnuɔ sẽɛ, i ku gãanu ko ka sɛndaru.
37 I ka durɔ beni na mini baa mɛ ba ɲ gãanu gbɛnɛ bɛsɛn bũun dirun di, ba ɲ maa bɛsɛn bũu gari kɔ̃si gɛɛ gerusi.
38 Demɛtiru ka win sɔm kowobu bà n gari gɛɛ mɔ ka goo, sa siribun tɔ̃ru mɔ ka maa siri kowobu, i de bu ben gari ko mi.
39 I n maa gari gɛɛ mɔ yi yi yini kere, i ko kpĩ i ka yi da wuun wirugibun mi.
40 Domi ba koo kpĩ bu sun taarɛ wẽ gisɔn gari yinin sɔ̃ yèn sɔ̃ yi ɲ wiru ka naasu mɔ. Bà n maa sun yin asansi bikia, sa ɲ yẽ ye sa ko gere.
41 Ye u yeni geruа u kpa, u bu yarinasia.

20

Pɔlu u Masedɔni

ka Gɛrɛkiban tem da

1 Sanam mɛ ba wɔki ni kpa, Pɔlu u naanɛ dokeobu mɛnna. Ye u bu dam kã, u bu nɔɔ kana u doona Masedɔni gia.
2 Ye u bɔsu tem mɛ kpuro sɔɔ, u naanɛ dokeobu dam kã gem gem, ma u tura Gɛrɛkiban temɔ
3 u sina mi suru ita. Sanam mɛ u kĩ u goo nimkuu du u Siri da, u deema Yuuba nɔɔ tia kua bu ka nùn go. Ma u gɔ̃ru doke u kpam kpe ka Masedɔniɔ.
4 Sopateri, Pirusin bii wi u na saa Beren di, u Pɔlu yɔ̃siri, ka maa Aritaaki ka Sikundusi be ba na saa Tɛsalonikan di, ka Gayusi Dɛɛbegii ka Timɔte ka maa Tisiki ka Torofimu be ba na saa Asin di.
5 Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasiɔ.
6 Ye ba pẽɛ ye ba ɲ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua Filipiɔ. Ma sɔ̃ɔ nɔɔbun biru sa bu deema Torasiɔ mi sa alusuma tia kua.

Pɔlun bera dãakibu Torasiɔ

7 Alusuma buu, sa mɛnnɛ su ka yaa dibu ka maa Yinnin dĩa domaruginu di sannu, ma Pɔlu u waasu wɔri. Yèn sɔ̃ u kĩ u doona yen sisiru, u win waasu dɛnyasia ya tura sere wɔ̃kurun bɔnu.
8 Fitilaku dabira wãa gidambisa ye sɔɔ, mi sa mɛnnɛ.
9 Aluwaasi goo wi ba mɔ̀ Etiki, u sɔ̃ fɛnɛntiɔ. Nge mɛ Pɔlu u win gari dɛnyasiamɔ, aluwaasi wi, u dom yĩbura sere u dweeya, ma u wɔruma temɔ gidambisa itasen fɛnɛntin di. Ba nùn sua ba deema gora.
10 Adama Pɔlu u sarama ma u yãara u nùn sua u nɛɛ, i ku nanda, win hunde ya wãa.
11 Ye Pɔlu u kpam wura gidambisa yen wɔllɔ, u pẽɛ sua u murura ma sa di, ma u waasu kua sere yam ka sãra, yen biru u doona.
12 Ba ka aluwaasi wi wura yɛnuɔ wasiru, ma ben nukura yɛmia gem gem.

Pɔlu u Miletu da saa Torasin di

13 Sa goo nimkuu dua, sa Pɔlu gbiiya sa da Asosiɔ, mìn di u koo ka sun goo du. Domi mɛya sa wesiana yèn sɔ̃ u kĩ u da mi ka naasu.
14 Ye sa ka nùn yinna Asosiɔ, min diya u ka sun goo dua sa ka da Mitilɛniɔ.
15 Min di, sa kpam goo nimkuu dua ma sa tura Kioɔ yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura Samɔsiɔ, yen sɔ̃ɔ itasewa sa Miletu dua.
16 Domi Pɔlu u gɔ̃ru doke u ku yɔ̃ra Efesuɔ, kpa u ku win saa kɔ̃ Asin tem sɔɔ yèn sɔ̃ u sɛnde u turi Yerusalɛmuɔ Pantikotin tɔ̃ru ɲ n koo koora.

Pɔlu u ka yigbɛ guro gurobu gari mɔ̀

* **19:24** ***Aritemin*** - Bũu wìn mi ba ra bii nɔna de.

17 Pəlu u nəə məristia Efesuə saa Miletun di,
u Yesun yigbɛ guro gurobu sokusia bu na bu
ka nùn yinna mi.
18 Ye ba tunuma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i
yɛ̃ nge mɛ na sĩisina bɛɛn suunu səə saa tɔ̃ə tèn
di na dua Asin tem səə.
19 Na Gusunən səmburu kua tii kawabu
səə ka yĩresu sannu. Na maa wahala dabiru
wa yèn sɔ̃ Yuuba swaa kasu bu nɛn wãaru
kpeerasia.
20 I maa yɛ̃ ma na ɩ̀ bɛɛ arufaanin gãanu
berue, na bɛɛ gem kpuro sɔ̃ɔwawa batuma
səə ka maa yɛnusə.
21 Na Yuuba ka maa Gɛrɛkiba sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
bu yario toranun di bu wura Gusunən mi
kpa bu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi naanɛ doke.
22 Wee tɛ̃ na Yerusalɛmu dəə nge mɛ Hunde
Dɛɛro u man yiire, na ɩ̀ maa yɛ̃ yè n koo man
deema mi,
23 adama u man sɔ̃əmə mi kon da kpuro
pirisəm ka wahala man mara.
24 Ka mɛ, na ɩ̀ nɛn wãaru garisi gãanu
n gesi nɛn səmburu dakura te Yinni Yesu
u man yiire n ko. Səmbu tera n Gusunən
durom Labaari gea kpara.
25 Na bəsu bɛɛn suunu səə na ban te
Gusunə u swĩin waasu kua. Tɛ̃ na yɛ̃ ma goo
sari bɛɛn suunu səə wi u koo man wa kpam.
26 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃əmə batuma səə gisə,
goo ù n kam kua bɛɛ səə, na ɩ̀ taarɛ mə.
27 Domi na ɩ̀ gãanu ganu berua, na bɛɛ
Gusunən himba kpuro nəəsia.
28 I n tii sɛ, i maa gɔ̃ə kpuro kɔ̃suo ge Hunde
Dɛɛro u bɛɛ nəmu səndia, ge ga sãa Yinni
Yesun yigbɛru. I tu kparo te u yakia ka win
tiin yɛm.
29 Na yɛ̃ ma nà n bɛɛ derin biru gaba koo
du bɛɛn suunu səə nge mɛ dɛmakunu ra du
yãanun suunu səə, ba ɩ̀ ko n wənwəndu mə.
30 Saa mam bɛɛn suunu səən di gaba koo
gem gəsia weesu kpa bu naanɛ dokeobu
swaa nim wia bu ka ko ben bwãabu.
31 N n mɛn na, i n tii sɛ. I yaayo ma wɔ̃ə
itawa, na bɛɛn baawure kirə kua bururu ka
yoka ka yĩresu.
32 Tɛ̃ na bɛɛ Gusunə nəmu səndia na maa
bɛɛ win durom gari nəmu səndia. Gari yi, yi
koo kpĩ yi bɛɛ tãsisia kpa yi bɛɛ faaba ko ka be
kpuro be Gusunə u gəsa u kua wigibu.
33 Na ɩ̀ goon sii geesu ɩ̀ kun mɛ win wura
ɩ̀ kun mɛ win yaberu binɛ koore.
34 Bɛɛn tii i yɛ̃ ma ka nɛn tiin nəma na
səmburu kua na ka tii diisia ka maa be ba ka
man wãa.
35 Na bɛɛ sɔ̃əsi yabu kpuro səə ma n weenɛ i
səmburu ko gem gem nge mɛsum, kpa i dam
sarirugibu somi, kpa i Yinni Yesun tiin gari
yaaya ye u nɛɛ, kɛ̃run wɛ̃ɛbu bu nuku dobu
mə n kere kɛ̃run mwaabu.
36 Sanam mɛ Pəlu u gari yi gerua u kpa, u
yiira ma u kanaru kua ka be kpuro sannu.
37 Be kpuro ba swĩ. Ye ba nùn bəkasi, ba
nùn nəə kana ka kĩru,
38 ben nukura sankira n banda yèn sɔ̃ u bu
sɔ̃ɔwa ma ba ɩ̀ maa waanamə. Ma ba nùn
yɔ̃siri sere goo nimkuu mi.

21

Pəlu u Yerusalɛmu dəə

1 Ye sa nəə kanana ka be sa kpa, sa goo
nimkuu dua sa doona səru sərum mɛ Kəsiə.
Yen sisiru sa da Roduə. Saa min di, sa maa da
Pataraə.
2 Miya sa goo nimkuu wa ge ga dəə Fɛnisi
gia, ma sa gu dua sa swaa wəri.
3 Sa tem bureru garu wa te ba mɔ̀ Sipu,
sa tu sɛ̃ɛna bɛsɛn nəm dwarə ma sa da Sirin
tem gia. Sa Tiri dua, mi goo nimkuu ga koo
səmunu sarasia.
4 Sa naanɛ dokeobu kasu ma sa ka bu sina
alusuma bɔ̃ə teeru. Hunde Dɛɛro dera ba
Pəlu sɔ̃əmə u ku Yerusalɛmu da.
5 Adama ye bɛsɛn saa tura sa kpam wura
goo nimkuu mi. Be kpuro ka ben kurəbu ka
bibu ba sun yɔ̃siri saa wuun di. Bɛsɛ kpuro
sa yiira nim wɔ̃kun goorə ma sa kanaru kua.
6 Ye sa nəə kanana sa kpa sa goo nimkuu
dua ma ba wura ben yɛnusə.
7 Saa Tirin di sa kpam swaa wəri ma sa tura
Tolemaisiə. Miya sa sara goo nimkuun di ma
sa da sa naanɛ dokeobu təbura ma sa kpuna
mi nən teeru.
8 Yen sisiru sa kpam swaa wəri ma sa tura
Sesareə, ma sa da sa səbia Filipun yɛnuə wi u
sãa waasu kowo. N deema u sãa tənu nəəba
yiru yen turo be ba gasə gəsa Yerusalɛmuə.
9 Durə wi, u bii wəndiaba nnɛ mə be ba sãa
Gusunən səməbu.
10 Ye sa sɔ̃ə mɛɛru kua mi, Gusunən səmə
goo wi ba ra nɛɛ Agabusi, u na mi saa Yudean
di.
11 U na bɛsɛn mi ma u Pəlun kpaka sua u
win tiin naasu ka nəma bəkua u nɛɛ, n wee ye
Hunde Dɛɛro u gerumə. Wi u kpaka yeni mə,
Yuu be ba wãa Yerusalɛmuə ba koo nùn bəke
mɛsum kpa bu nùn tən tukobu nəmu səndia.
12 Ye sa gari yi nua, bɛsɛ ka tən be ba
wãa mi, sa Pəlu suuru kanam wəri u ku
Yerusalɛmu ye da.
13 Adama u nɛɛ, mban sɔ̃na i sumə mɛsum
ma i nɛn wərugəru kpeesiamə. Na mam
səəru sãa n ka gbi Yinni Yesun yĩsirun sɔ̃
Yerusalɛmuə, n ɩ̀ mə bəkubu təna.
14 Ye sa deema u ɩ̀ bɛsɛn gari wure, sa mari
ma sa nɛɛ, Gusunən kĩru tu koora.
15 Amɛn biru sa bɛsɛn səəru kua ma sa
doona Yerusalɛmu gia.
16 Naanɛ dokeobu gabu saa Sesaren di ba
sun yɔ̃siri ba ka sun da Nasoni Sipugiin
wəərə mi sa ko səbia. Durə wi, u naanɛ doke
n tɛ.

Pəlu u Yakəbu beram da

17 Sanam mɛ sa tura Yerusalɛmuə, naanɛ
dokeoba sun dam koosia ka nuku dobu.
18 Yen sisiru Pəlu u ka sun Yakəbu beram
da ma Yesun yigbɛ guro gurobu kpuro ba
mɛnna mi.
19 Ye Pəlu u bu təbura u kpa u bu saaria
tia tia səmbu te Gusunə u kua tən tukobun
suunu səə win waasun sõ.
20 Ye ba win gari nua, be kpuro ba Gusunə
siara. Ma ba nùn sõəwa ba nɛɛ, kĩnasi a
wa? Yuuba nye nyewa ba naanɛ doke, ma be
kpuro ba kpam ka tii Məwisin wooda bəkua.
21 Ba bu wunɛn gari sõəwa ma a Yuu be ba
wãa tən tukobun mi sõəmə bu Məwisin gari
deri, bu ku deema swĩi, bu ku maa ben bibu
bango ko.
22 N n mɛn na, mba sa ko ko. Ka gem ba koo
nə ma a tunuma wuu mi.
23 Yen sõ, a koowo ye sa ko nun sõ. Durəbu
nnɛ gaba wãa mi, be ba raa nəə mwɛɛru kua.
24 A ka bu doo kpa i tii dɛɛrasia sannu kpa
a ben kənan gobi kəsia. Nge mɛya baawure
u ko n ka yɛ̃ ma ye ba nua wunɛn sõ, n ṅ
gem, sanam mɛ, ba koo wa ma wunɛn tii a
Məwisin wooda swĩi.
25 Adama ye n sãa tən tuko naanɛ
dokeobugia sa bu wooda yiiya ma sa bu yen
tireru mərisia sa nɛɛ, bu ku bũu sãa dĩanu
di, bu ku yaa yɛm di, bu ku yaa tem ye ba
wĩiru tɛma ba ka go, bu ku maa kõə mɛnna
tantanaru səə.
26 Ma Pəlu u ka durə be da. Yen sisiru ba tii
dɛɛrasia, ma u sãa yeru dua u bu sõəwa saa
ye dɛɛrasia bin sanam koo kpe, kpa bu ben
baawure yãkuru kua dəma te.

Ba Pəlu mwa sãa yerə

27 Ye sõə nəəba yiru ye, ya kpeeyə, Yuu be
ba na Asin di ba Pəlu wa sãa yerə. Ba tən wəru
burinasia, ma ba Pəlu mwa.
28 Ba gbãsukumə ba mò, bɛɛ Isireliba, faaba
woo! Durə wiya u ra de baama kpuro u n
Isireliban kõsa gerumə, ka ye n sãa Məwisin
wooda ka maa sãa yee teni. Wee, u mam ka
tən tukobu gabu na sãa yee dɛɛra tenin mi ma
u tu disi doke.
29 Ba yeni gerua yèn sõ ba raa Torofimu
Efesugii wa ka Pəlu sannu wuu səə, yera ba
tamaa Pəlu u ka nùn dawa sãa yeru mi.
30 Ma wuu ga buuburu yõra kpuro, təmba
duki naamə baaman di ma ba Pəlu mwa ba
gawa ba ka yara sãa yerun di. Mii mii ma ba
ten gamboba kɛnua.
31 Sanam mɛ ba kĩ bu nùn go, yera Romun
tabu sunə u nua ma Yerusalɛmu kpuro ya
burinamə.
32 Mii mii u tabu wirugibu gabu sua ka
tabu kowobu, ma u ka bu duka da tən wəru
gen mi. Sanam mɛ tən wəru ge, ga nùn wa ka
tabu kowobu sannu, ba Pəlu soberu deri.
33 Tabu sunə wi, u da Pəlun mi, u nùn mwa
ma u wooda wɛ̃ bu nùn bəke ka yəni yiru. Ma
u bu bikia, wara durə wi. Mba u kua.
34 Gabu tən wəru ge səə, ba gari tee
gbãsukumə, gabu maa gari gɛɛ, sere tabu
sunə u kpana u gari yin gem gia wure
bakanun sõ. Yen sõna u wooda wɛ̃ bu ka Pəlu
da sansani gbãrarugian mi.
35 Ye ba gbãra ten yəətiru tura tabu kowoba
Pəlu sua ba səndi ben senu wəllə, tən wəru
gen mərun sõ.
36 Ma tən be kpuro ba bu naa kətinu dimə
ba gbãsukumə, ba mò i nùn goowo!

Pəlu u tii tubusia

37 Sanam mɛ ba kĩ bu Pəlu duusia sansani
gbãrarugia mi, u tabu sunə bikia u nɛɛ, kon
kpĩ n ka nun gari ko?
Tabu sunə u nùn bikia u nɛɛ, a Gɛrɛkim
nəəmə ro?
38 N n mɛn na, a ṅ sãa Egibitigii wi? Wi
u gasə dera təmba tem yɛ̃robu seesi, wi
u təmbu nərəbun suba nnɛ mɛnna (4.000)
swaa diobun yigbɛrun di, ma u ka bu da
gbaburə?
39 Pəlu nùn wisa u nɛɛ, nɛ Yuuwa, ba man
maraWa Taasiə, Silisin tem səə. Na sãa kpaa
yɛ̃ro wuu ge səə, ge ga yĩsiru yara. Na nun
kanamə, a de n ka tən be gari ko.
40 Tabu sunə wi, u nùn ayeru wɛ̃. Ma
Pəlu u yəəwa yəətiru wəllə u tən be ka nəmu
marisia. Ye ba mari, u bu sõəwa ka Heberum
u nɛɛ,

22

1 Bɛɛ, nɛn bisibu ka baababa, i swaa dakio
ye kon bɛɛ sõ n ka tii tubusia.
2 Ye ba nua ma u ka Heberum gari mò, ba
mari sõə sõə. Ma u nɛɛ,
3 nɛ Yuuwa wi ba mara Taasiə, Silisin temə
adama wuu geni səəra na biru di. Gamaliɛlin
miya na keu kua, na bɛsɛn sikadoban wooda
gia sãa sãa, ma na Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ nge mɛ
bɛɛ kpuro i sãa gisə.
4 Na maa swaa yen təmbu nəni sõəwa goo
gookum, na yen tən durəbu ka tən kurəbu
mwɛɛra na bəkua na pirisəm doke.
5 Yãku kowo tənwero ka Yuuban guro
gurobu kpuro ba koo kpĩ bu man yen seeda
diiya. Na tirenu mwa ben nəman di ni ba
Yuuba yorua be ba wãa Damasiə. Ma na da
mi n ka swaa yen təmbu mwa n bəke be
ba wãa mi, kpa n ka bu na Yerusalɛmuə n
sɛɛyasia.

Pəlu u bu

win gõru gəsiabun gari sõəwa
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

6 Sanam mɛ na dəə na Damasi turuku kua
sõə wii wəllun saka, suaru səə yam bururam
na bai wəllun di mu man wukiri.

7 Na wəruma temə, ma na nəə gagu nua
ga nɛɛ, Səəlu, Səəlu mban sɔ̃na a man nəni
sɔ̃əmə.
8 Na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. U man
sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛna Yesu Nasarɛtigii wi a nəni
sɔ̃əmə.
9 Durə be ba man yɔ̃siriə ba yam bururam
mɛ wa, adama ba ɲ̀ tuba ye yɛ̃ro gerua wi u
ka man gari kua.
10 Na bikia na nɛɛ, mba kon ko Yinni. Ma
u man sɔ̃əwa u nɛɛ, n seewo n du Damasiə.
Miya ba koo man sɔ̃ kpuro ye Gusunə u
himba sãa n ko.
11 Yam bururam mɛn kpãara dera na wɔ̃ko
kua. Yen sɔ̃na nɛn kpaasiba man nəmu
nɛnua sa ka dua Damasiə.
12 N deema durə goo wãa mi, wi ba ra
nɛɛ Anania, u Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃, u Məwisin
woodaba swĩi. Yuu be ba wãa wuu ge səə
kpuro ba win seeda gea dimə.
13 U na nɛn mi, u yɔ̃ra nɛn bəkuə ma u nɛɛ,
Səəlu nɛn beruse, a yam waawo. Mii mii nɛn
nəni wukiara ma na nùn wa.
14 U man sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunə bɛsɛn
sikadoban Yinni u man gəsa n ka win kĩru gia,
n ka Geegii wa, kpa n maa ka win nəən gari
nə.
15 Domi kon ko win seeda dio, kpa n ka
təmbu kpuro sɔ̃ ye na wa ka ye na nua.
16 Tɛ̃, mba n maa tie. N seewo bu man
batɛmu ko, kpa n wobe n dɛɛra nɛn toranun
di na n Yinnin yĩsiru sokumə.

Nge mɛ Yinni u Pəlu gəsa

u ka tən tukobu waasu ko

17 Ye na wura Yerusalɛmuə, sɔ̃ə teeru
sanam mɛ na kanaru mɔ̀ sãa yerə, na kãsa.
18 Kãsi te səə, na Yinni wa, u man sɔ̃əwa u
nɛɛ, n koowo kpaaka kpa n yari Yerusalɛmun
di mii mii. Domi wuu min təmbu ba ɲ̀ koo
win gari wura yìn seeda na dimə.
19 Na nɛɛ, Yinni ba yɛ̃ sãa sãa ma na Yuuban
mɛnnə yenu da da, na təmbu mwɛɛra na bu
so be ba nun naanɛ doke.
20 Dəma te ba wunɛn seeda dio Etiɛni go,
nɛn tii na wãa mi, na win gəə wura. Nɛna na
win gowobun yãnu kɔ̃su ni ba suba.
21 Ma Yinni u man sɔ̃əwa u nɛɛ, n doo, domi
u koo man gəri n toma tən tukobun mi.

Pəlu ka Romun tabu sunə

22 Tən be, ba Pəlun gari swaa daki sere u
ka yeni gerua u kpa. Sanam mɛya be kpuro
ba gbãsukum wəri ba nɛɛ, i nùn goowo, n ɲ̀
weenɛ win bweseru ta n wãa.
23 Ba kuuki mɔ̀, ba ben yabenu yəwemə, ba
tua seeyamə wəllə.
24 Romun tabu sunə wi, u wooda wɛ̃ bu ka
Pəlu da sansani gbãrarugia səə bu nùn sɛni so
sere u ka gem gere. Domi u kĩ u gia mban
saabuwa ba nùn wuremə mɛ.
25 Ye ba Pəlu bəkua bu ka nùn so, u tabu
sunə bikia wi u nùn yɔ̃re, u nɛɛ, n weenɛ i
Romugii so i sere nùn siri?
26 Ye tənwero wi, u gari yi nua, u da win
tabu sunən mi, ma u nùn bikia u nɛɛ, mba a
kĩ a ko mi. Durə wi, Romugiiwa.
27 Ma tabu sunə u da u Pəlu bikia u nɛɛ, a
man sɔ̃əwə, wunɛ Romugiiwa?
Pəlu u nɛɛ, mɛya.
28 Tabu sunə wi, u nɛɛ, gobi bɛkɛya na kəsia
na ka sere kua Romugii.
Pəlu u nɛɛ, mɛya ba nɛ marawa.
29 Yen sɔ̃na tabu kowo be ba səəru sãa bu
ka nùn sɛni so u ka gem gere, ba nùn deri mii
mii. Ma bɛrum tabu sunə wi mwa ye u nua
ma Pəlu sãawa Romugii domi u dera ba nùn
bəkua.

Ba ka Pəlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaə

30 Tabu sunə wi, u kĩ u gia kam kam
yèn saabu wahala ye, ya seewa. Yen sɔ̃na
sisiru u dera ba Pəlu kusia, ma u nɛɛ yãku
kowo tənwerobu ka Yuuban guro gurobu bu
mɛnnama. Ma u ka Pəlu da ben wuswaaə.

23

1 Pəlu u be ba mɛnnɛ nəni girari, ma u nɛɛ,
mɛro bisibu, nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ man taarɛ wɛ̃ɛmə
domi na nɛn wãaru diwa dee dee Gusunən
wuswaaə, sere ka gisən gisə.
2 Yãku kowo tənwero wi ba ra soku Anania
u be ba yɔ̃ Pəlun bəkuə sɔ̃əwa bu nùn soowo
win nəəwə.
3 Pəlu u nɛɛ, Gusunə koo nun so, gani kpika
wunɛ! A sɔ̃wa a ka man siri Məwisin wooda
səə, ma a maa kpam wooda sara a nɛɛ, bu man
soowo.
4 Be ba yɔ̃ win bəkuə ba nɛɛ, Gusunən yãku
kowo tənwerowa a kãka a wəmmə mɛ?
5 Pəlu u nɛɛ, mɛro bisibu na ɲ̀ yɛ̃ yãku kowo
tənwerowa. Domi Gusunən gari yi nɛɛ, "I ku
bɛɛn təmbun wirugiin kɔ̃sa gere."
6 Ye Pəlu u tuba mɛnnə ge səə, ma gaba
sãawa Sadusiba, gabu maa Falisiba, yera u
nəəgiru sua mɛnnə ge səə u nɛɛ, mɛro bis-
ibu, nɛ Falisiwa wi Falisiba ba mara. I man
siriməwa yèn sɔ̃ na yĩiyə ma gəriba koo se
gərin di.
7 Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba ka
Sadusiba ba sikirinə wəri ma mɛnnə ge, ga
bənu kua yiru.
8 Domi Sadusiba ba ra nɛɛ gəriba kun
seemə gərin di, hunde ka wəllun gərado maa
sari adama Falisiba ba wura ma yabu ita ye
kpuro ya wãa.
9 Ma wure bakanu tunuma ben suunu səə
ba sikirinamə ka dam, ma wooda yɛ̃robu
gaba seewa Falisiba səə ba nɛɛ, sa ɲ̀ taarɛ gaa
wa durə wi səə. Wara yɛ̃ nge hundewa ɲ̀ kun
mɛ wəllun gərado goowa u ka nùn gari kua.

10 Sikirinə ge, ga kpɛ̃a gem gem sere tabu
sunə wi, u bɛrum kua bu ku raa Pəlu karana.
Ma u win tabu kowobu wooda wɛ̃ u nɛɛ,
bu doo bu Pəlu wərama kpa bu ka nùn da
sansani gbãrarugian mi.
11 Tɔ̃ɔ ten wɔ̃kuru sɔɔ, Yinni Gusunə u Pəlu
yɔ̃re ma u nɛɛ, a ku mwia kpana. Nge mɛ a
man seeda diiya Yerusalɛmu mi, mɛya kaa
maa man seeda diiya Romuə.

Ba Pəlun wãaru kasu

12 Yen sisiru Yuuba ba mɛnna ba nɔɔ tia
kua ba bɔ̃rua ba nɛɛ ba ǹ gãanu dimə, baa nim
ba ǹ nərumə ma n kun mə ba Pəlu go.
13 Tən be, ba tənu weeru kere be ba nɔɔ tia
ye kua.
14 Ma ba da ba yãku kowo tənwerobu ka
guro gurobu deema ba nɛɛ, sa bɔ̃rua sannu
ma sa ǹ gãanu dimə sere su ka Pəlu go.
15 N n mɛn na, sa kĩ bɛɛ ka guro gurobu
i tabu sunə sɔ̃ u ka Pəlu na bɛɛn mɛnnə sɔɔ
kpam, kpa n sãare nge i kĩ i kpam win gari
mɛɛrim səmɛ. Bɛsɛ sa ko n sɔɔru sãa su ka nùn
go u sere tunuma.
16 Adama Pəlun sesun bii tən durə u yina
yen gari nua. U da u dua sansani gbãrarugia
yen mi, ma u Pəlu gari yi sɔ̃ɔwa.
17 Ma Pəlu u tabu kowobun tənwero turo
soka, u nùn sɔ̃ɔwa u ka aluwaasi wi doo tabu
sunən mi domi u gari mə u kĩ u nùn sɔ̃.
18 Tabu kowobun tənwero wi, u ka nùn da
tabu sunən mi, ma u nɛɛ, Pəlu pirisəm wi, u
man soka ma u man kana n ka aluwaasi wi
na wunɛn mi domi u kĩ u nun gãanu sɔ̃.
19 Tabu sunə u aluwaasi win nəmu nɛnua
u ka nùn da bɔ̃rə u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ
a man sɔ̃.
20 U nɛɛ, Yuuba ba nɔɔ tia kua bu ka
nun bikia sia a ka Pəlu da guro gurobun
mɛnnəwə, kpa n sãare nge ba kĩ bu win gari
mɛɛrim səmɛwa.
21 Adama a ku ben gari nə, domi ba tənu
weeru kere be ba koo kuke swaaə bu ka nùn
mwa. Be kpuro ba bɔ̃rua ma ba ǹ dimə, ba ǹ
maa nərumə ma n kun mə ba nùn go. Baa tɛ̃
ba sɔɔru sãa bu ka ye ko. Wunɛn woodawa
ba swaa daki.
22 Ma tabu sunə wi, u nɛɛ, a ku goo sɔ̃ ma a
man gari yini dəmɛa. Ma u dera aluwaasi wi,
u doona.

Ba ka Pəlu da Felisin mi

23 Ma tabu sunə wi, u tabu kowobun
wirugibu yiru soka u nɛɛ, i tabu kowo goobu
(200) sɔɔru koosio bu Sesare da, ka maasəbu
wata ka wəkuru, ka sere yaasigibu goobu,
ba n sɔɔru sãa bu swaa wəri kəba nɔɔba nnɛ
wɔ̃ku te.
24 I maa dumi gaari bəkuo kpa i ka Pəlu da
sina wuu yɛ̃ro wi ba ra soku Felisin mi, i turi
ka alafia.
25 Yen biru tabu sunə u tireru yorua tè sɔə
u nɛɛ,
26 nɛ Kolodu Lisiasi, na nun təbura tem
yɛ̃ro Felisi bɛɛrɛgii.
27 Yuuba ba durə wi mwawa, ba kĩ bu nùn
go. Ye na gia ma u sãa Romugii, yeya na da ka
nɛn tabu kowobu na nùn wəra. Yen biru na
ka nùn da ben guro gurobun wuswaaə.
28 Domi na kĩ na n yɛ̃ yèn sɔ̃ ba nùn taarɛ
wɛ̃ɛmə.
29 Miya na gia ma u ǹ gãanu ganu kue ni nu
ka gəə weenɛ, baa mam pirisəm. Na deema
ba nùn taarɛ wɛ̃ɛməwa ben woodan garin sɔ̃.
30 Sanam mɛ ba man sɔ̃ɔwa ma Yuuba ba
nɔə tia kua bu ka nùn go, yande na dera ba ka
nun nùn naawa. Na win taarɛ wɛ̃əbu sɔ̃ɔwa
bu na bu ben gari gere wunɛn wuswaaə.
31 Yera tabu kowo be, ba win wooda kpuro
swĩi. Ba Pəlu sua wɔ̃ku te, ma ba ka nùn da
sere Antipatiriə.
32 Yen sisiru tabu kowo be, ba wura
ben sansaniə ma dumigibu ba ka nùn da
wuswaaə.
33 Ye ba tura Sesareə ba tem yɛ̃ro tire te wɛ̃,
ba maa nùn Pəlu tusia.
34 Ye tem yɛ̃ro u tire te gara u kpa, u Pəlu
bikia bera mìn di u na. Pəlu nɛɛ, Silisin di.
35 Tem yɛ̃ro u nɛɛ u koo win gari nə sanam
mɛ win taarɛ wɛ̃əbu ba tunuma.
Ma u wooda wɛ̃ bu Pəlu kɔ̃su Herodun sina
kpaarə.

24

Yuuba ba Pəlu gari mani

1 Sɔ̃ɔ nəəbun biru, Anania yãku kowo
tənwero u da Sesareə wi ka guro gurobu
gabu sannu ka sere wooda yɛ̃ro goo wi ba mɔ̀
Terituru. Ba da tem yɛ̃ron mi, ma ba Pəlun
taarɛ gerumə.
2 Ba Pəlu soka, ma Terituru u nùn gari
manibu wəri u nɛɛ, Felisi bɛɛrɛgii, sa alafia
mə gem gem ka wunɛn baruka. Wunɛn yam
waa geebu bu dera a wooda dabiru kəsa
bɛsɛn tem arufaanin sɔ̃.
3 Sa ye kpuro wura baama kpuro saa
baayere sɔə, ka siarabu.
4 Adama na ǹ kĩ n wunɛn saa kpuro di. Yen
sɔ̃, na nun kanamə a ka sun tɛmanə gari piiko
ye sa mə sɔə.
5 Sa wa ma durə wini naanaanugiiwa,
u ra sannəsu seeyewa Yuuban suunu sɔə
handunia kpuro sɔə. U maa sãa wuuru garun
wirugibun turo te ba ra soku Nasarenɛgibu
*.
6 U mam swaa kasu u ka sãa yeru disi doke.
Sanam mɛya sa wi mwa. [Sa raa kĩ su nùn siri
ka bɛsɛn wooda,
7 adama tabu sunə Lisiasi u na, u sun nùn
wərari ka dam.

* **24:5** ***Nasarenɛgibu*** - Tən be ba na Nasarɛtin di. Ba maa naanɛ dokeo gbiikobu soka mɛ yèn sɔ̃ Yesu u na Nasarɛtin di.

8 Ma u wooda wɛ̃ win taarɛ wɛ̃əbu bu na
wunɛn wuswaaə.] Wunɛn tii à n nùn gari
bikia, kaa kpĩ a gãa ni kpuron gem wa nì səə
sa nùn taarɛ wɛ̃əmə.
9 Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura ba nɛɛ,
geema.

Pəlu u win gari tubusia Felisin wuswaaə

10 Yera tem yɛ̃ro u Pəlu gari wɛ̃ ka yĩreru,
ma Pəlu seewa u nɛɛ, na yɛ̃ ma a sãa siri kowo
tem mɛ səə saa wõə dabirun di. Yen sõ, kon
gari gere n ka tii yina ka toro sindu.
11 À n bikia ba koo nun sõ, n ɲ mə n sõə
wəkura yiru kere ye na ka Yerusalɛmu da n
sãaru ko mi.
12 Ba ɲ man wa na ka goo sikirinamə ɲ kun
mɛ na təmbu sannə nəə kuurimə sãa yerə ɲ
kun mɛ ben mɛnnə yeru səə, ɲ kun mɛ wuu
suunu səə.
13 Gari yi ba man manimə tɛ̃, ba ɲ maa yin
seeda gaa mə.
14 Adama gãa teena na wura wunɛn
wuswaaə, na Gusunə bɛsɛn sikadoban Yinni
sãamə ka swaa ye beni ba sokumə weesugia.
Na maa Məwisin wooda kpuro naanɛ doke
ka maa Gusunən səməbun tirenu.
15 Na yĩiyə bini mə Gusunə səə bi durə beni
ba maa mə ma təmbu kpuro, tən geegibu ka
tən kõsobu, ba koo se gərin di.
16 Yen sõna na hania mɔ̀ baadomma, kpa
nɛn gõru gu ku man taarɛ wɛ̃ Gusunən
wuswaaə ka maa təmbun wuswaaə.
17 Wõə dabirun biru na tɛ̃ wura
Yerusalɛmuə n ka nɛn təmbu somiru naawa
kpa n maa Gusunə kɛ̃nu kɛ̃.
18 Mi səərа ba man deema sãa yerə, na tii
dɛɛrasia. Tən wəru sari mi, sannə nəə kuribu
maa sari mi.
19 Adama Asin Yuu gaba wãa mi. N weenɛ
ben tii bu na wunɛn wuswaaə bu seeda di bà
n gãanu wa nɛ səə,
20 ɲ kun mɛ, a de durə beni bu gere taarɛ ye
ba wa nɛ səə dəma te na yõra guro gurobun
mɛnnən wuswaaə.
21 Ma n kun mə gãa tee nì səə na gbãra ye na
yõ ben suunu səə na nɛɛ, bɛɛ i man siriməwa
gisə yèn sõ na naanɛ doke ma gəriba koo se.
22 N deema Felisi u naanɛ dokebun swaa
yɛ̃, yera u Yuu be sõəwa bu de tabu sunə
Lisiasi ù n tunuma. Dəma teya u koo ben gari
yi wɛ̃ɛri.
23 U maa tabu kowobun tənwero wooda
wɛ̃ u n gina Pəlu doke pirisəm səə, adama u
de u n tii mə mi, u maa de win kpaasibu bu
nùn beram na bu ka nùn nəəri.

Pəlu u da Felisi ka Durusilan wuswaaə

24 Sõə mɛɛrun biru Felisi u na ka win kurə
Durusila, wi u sãa Yuu. Ma u Pəlu sokusia.
Ye u tunuma ma ba nùn swaa daki sanam mɛ
u naanɛ dokebu Kirisi Yesu səən gari mɔ̀.
25 Adama sanam mɛ Pəlu u bu gem kobu ka
gaya ka maa siri bi bu ween gari tubusiamə,
Felisi u nanda, ma u nɛɛ, a doonə gina. Kon
kpam nun soku nà n fɛɛ wa.
26 U raa maa yĩiyə u koo gobi wawa Pəlun
min di. Yenin saabuwa u ra nùn sokusie kiri
kiri u ka nùn gari ko.
27 Wõə yirun biru Pəəsiyu Fesitu u kua
Felisin kəsire. N deema Felisi u Pəlu deri
pirisəm səə yèn sõ u kĩ u n bɛɛrɛ mə Yuuban
mi.

25

Pəlu u kĩ u da tem yɛ̃ron mi

1 Ye Fesitu u tunuma Sesareə u ka səmburu
sua, yen sõə nnɛse u Yerusalɛmu da.
2 Miya yãku kowo tənwerobu ka Yuuban
guro gurobu ba Pəlu durum mani, ba maa
Fesitu suuru kana
3 u ka Pəlu na Yerusalɛmuə, domi ba gõru
doke bu nùn go swaaə.
4 Fesitu u bu sõəwa u nɛɛ, Pəlu wãa pirisəm
səə Sesareə, nɛn tii na ɲ maa tɛɛmə n ka wura
mi.
5 Yen sõ, i de su da mi ka bɛɛn wirugibu
gabu sannu kpa bu gere tora te u kua.
6 Fesitu kun sõə nəəba ita ɲ kun mɛ sõə
wəkuru kere ben mi, u ka wura Sesareə. Ye
u tura mi, sisiru u da u sina siri yerə ma u
wooda wɛ̃ bu ka Pəlu na win wuswaaə.
7 Ye Pəlu u tunuma, Yuu be ba na
Yerusalɛmun di ba nùn suunu bure ma ba
nùn kõsan taarɛ manimə yèn seeda ba ɲ mə.
8 Adama Pəlu u ka tii yina u nɛɛ, na ɲ
Yuuban wooda torari, ɲ kun mɛ sãa yeru, ɲ
kun mɛ Romun tem yɛ̃ro.
9 Fesitu wi, u kĩ u n bɛɛrɛ mə Yuuban mi,
yera u Pəlu sõəwa u nɛɛ, a kĩ a da Yerusalɛmuə
bu nun siri gari yin sõ nɛn wuswaaə?
10 Pəlu nɛɛ, aawo. Tem yɛ̃ron woodan siri
yerəwa na yõ, miya n weenɛ bu man siri. Na
ɲ Yuuba torari nge mɛ wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa.
11 Nà n wooda sara, ɲ kun mɛ nà n gãanu
ganu kua ni nu ka gəə weenɛ, na ɲ yinamə
bu man go. Adama mɛm mɛ ba man manimə
səə, gem mù kun wãa, goo sari wi u koo kpĩ
u man bu nəmu səndia. Yen sõ, tɛ̃ na ka nɛn
siribu dəəwa tem yɛ̃ron mi.
12 Ye Fesitu u ka wigibu wesiana u kpa, u
Pəlu sõəwa u nɛɛ, yèn sõ a wunɛn siribu tem
yɛ̃ro nəmu səndia, win miya kaa da.

Ba ka Pəlu da Agiripa ka Berenisin wuswaaə

13 Sõə mɛɛrun biru, sina boko Agiripa ka
win sesu Berenisi ba Sesare da bu ka Fesitu
təbiri.
14 Ye ba sõə yiru mɔ̀ mi, Fesitu u sina boko
wi Pəlun gari sõəwa u nɛɛ, durə goo wãa
pirisəm səə wuu mi, wi Felisi u deri.
15 Sanam mɛ na Yerusalɛmu da, Yuuban
yãku kowo tənwerobu ka guro gurobu ba
man win toranu tubusia. Ma ba man bikia
n nùn taarɛ wɛ̃ bu go.

16 Adama na bu sɔ̃ɔwa Romugibu ba ku ra de bu goo go ma n kun mɔ ba yɛ̃ro siri. Ba ra dewa wi ka win taarɛ wɛ̃ɔbu bu gari ko nɔɔ ka nɔɔ.
17 Sanam mɛ be kpuro ba na wuu mi, na ɲ dirira, adama yen sisira na bu sokusia siri yerɔ, ma na maa wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu na.
18 Win taarɛ wɛ̃ɔbu ba seewa, adama ba ɲ nùn gãa kɔ̃sunun taarɛ wɛ̃ ni na raa tamaa.
19 Ben tiin sãarun gariya ba ka nùn sikirinamɔ, ka maa durɔ goon gari wi ba sokumɔ Yesu wi u gu. Adama Pɔlu u gerumɔ kam kam durɔ wi, u wasi.
20 Na biti kua amɔna kon gari yin bweseru sirisina. Yen sɔ̃na na Pɔlu bikia ù n kĩ bu nùn gari yin siribu kua Yerusalɛmuɔ.
21 Adama u win siribu tem yɛ̃ro nɔma sɔndia. Yera na wooda wɛ̃ bu kpam nùn doke pirisɔm sɔɔ sere n ka nùn daasia mi.
22 Agiripa u Fesitu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn tii na kĩ n durɔ win nɔɔn gari nɔ.
Fesitu nɛɛ, sia kaa nɔ.
23 Yen sɔ̃na sisiru Agiripa ka Berenisi ba tunuma siri yerɔ ka bɛɛrɛ baka, ma tabu sinambu ka wuun wirugibu ba bu swĩi. Ma Fesitu u wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu na.
24 Fesitu nɛɛ, sina boko Agiripa ka bɛɛ kpuro be i wãa mi ka bɛsɛ sannu, durɔ wi wee, wìn gari Yuuba kpuro ba ka na nɛn mi, be ba wãa wuu mi ka be ba maa wãa Yerusalɛmuɔ. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, n ɲ weenɛ u n maa wãa.
25 Nɛn tii na ɲ gãanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gɔɔ weenɛ. Adama yèn sɔ̃ win tii u win siribu tem yɛ̃ro nɔmu sɔndia, na gɔ̃ru doke n nùn daasia win mi.
26 Ka mɛ, na ɲ gãanu wa ni kon nɛnusi win gari sɔɔ n ka nɛn yinni tireru kua. Yen sɔ̃na na ka nùn na bɛɛ kpuron wuswaaɔ, n mam nɛɛre wunɛ sina boko Agiripa, i ka win gari wɛ̃ɛri kpa n ka wa ye kon yore.
27 Domi n ɲ man dee dee sãawɛ n ka pirisɔm goo mɔrisia kpa na kun gerua mban sɔ̃na.

26

Pɔlu u tii tubusia

Agiripan wuswaaɔ

1 Agiripa u Pɔlu sɔ̃ɔwa u ayeru mɔ u ka win gari tubusia.
Yera Pɔlu u tɔmbu marisia ka nɔmu, ma u tii tubusia u nɛɛ,
2 sina boko Agiripa, nɛn nukura dora gisɔ yèn sɔ̃ kon kpĩ n tii tubusia wunɛn wuswaaɔ gari yi kpuro sɔɔ yi Yuuba ba man manimɔ.
3 Domi na yɛ̃ ma a Yuuban komaru yɛ̃ sãa sãa ka ben sikirinɔsun gari. N n mɛn na, na nun kanamɔ a tɛmanɔ a nɛn gari swaa daki.
4 Yuuba kpuro ba nɛn wãaru yɛ̃ saa nɛn aluwaasirun di. Ba yɛ̃ ma Yerusalɛmuɔra na biru di nɛn bweseru sɔɔ.
5 Ba man yɛ̃ n tɛ. Yen sɔ̃, bà n kĩ ba koo kpĩ bu man seeda diiya ma Falisiban swaa sɔɔra na kpɛ̃a, ye ya Yuuban sãarun komaru nɛni n kpuro kere.
6 Ma tɛ̃, ba man siri mini yèn sɔ̃ na nɔɔ mwɛɛ te yĩiyɔ te Gusunɔ u bɛsɛn sikadoba kua.
7 Nɔɔ mwɛɛ teya bɛsɛn bwesenu wɔkura yiru nu ka Gusunɔ sãamɔ gem ka tia bururu ka yoka. Sina boko, yĩiyɔ bin sɔ̃na Yuuba ba man mɛm manimɔ.
8 Mban sɔ̃na bɛɛ Yuuba i ɲ kpɛ̃ i naanɛ doke ma Gusunɔ u gɔribu seeyamɔ.
9 Nɛn tii na raa tamaa n weenɛ n Yesu Nasarɛtigiin yĩsiru sanku ka swaa dabinu.
10 Mɛya na kua Yerusalɛmuɔ. Na wooda mwa saa yãku kowo tɔnwerobun min di, ma na naanɛ dokeobu dabiru doke pirisɔm sɔɔ. Bà n maa kĩ bu ben gabu gɔ nɛn nɔmu ga ra n wãa sɔɔ.
11 Nɔn dabira na ra bu so Yuuban mɛnnɔ yenu kpuro sɔɔ, kpa n bu tilasi ko bu ka Gusunɔ gari kam gerusi. Na ka bu mɔru bɛsira too sere na mam bu naa swĩi wuu tukusɔ.

Pɔlu u win gɔ̃ru gɔsiabun gari mɔ̀

(I maa mɛɛrio Gɔrobun Kookoosu 9:1-19, 22:6-16)

12 Ma Pɔlu maa nɛɛ, yãku kowo tɔnweroba man yɔllaa kua na dɔɔ Damasiɔ ka ben yiiko.
13 Sina boko, sɔ̃ɔ wii wɔllun saka swaa ye sɔɔ, na yam bururam wa mu na wɔllun di mu sun wukiri nɛ ka be ba man yɔ̃siriɔ. Yam bururam mɛ, mu sɔ̃ɔgim ballim kere.
14 Bɛsɛ kpuro sa wɔruma temɔ, ma na nɔɔ gagu nua, ga ka man gari mɔ̀ ka Heberum ga nɛɛ, Sɔɔlu Sɔɔlu, mban sɔ̃na a man nɔni sɔ̃ɔmɔ. Mɛɛrawa a tii mɔ̀ nge naa kinɛ te ta ten yinnin dɛki nɔɔ sɛmgia tɛsumɔ.
15 Ma na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nɔni sɔ̃ɔmɔ.
16 Tɛ̃, a seewo a yɔ̃ra. Na nun kuremawa n ka nun gɔsi a ko nɛn sɔmɔ, kpa a ka gãa nin seeda di ni a wa kɔ ka maa ni kaa wa sanam mɛ kon kpam nun kure.
17 Kon nun yakia saa Isireliban nɔmun di, ka maa tɔn tukobun min di bèn mi kon nun gɔri,
18 a ka ben nɔni wukia bu ka gɔsira yam wɔ̃kurun di bu du yam bururam sɔɔ, kpa bu gɔsira Setam dam di bu na Gusunɔn mi, kpa bu ben toranun suuru wa bu ayeru tubi di ka be sannu be Gusunɔ u gɔsa u kua wigibu yèn sɔ̃ ba man naanɛ doke.

Pɔlu u win sɔmburun gari mɔ̀

19 Pɔlu maa nɛɛ, sina boko Agiripa, yen sɔ̃na na wɔllun kãsi te mɛm nɔɔwa.
20 Na waasu kua, gbiikaa Damasiɔ ka maa Yerusalɛmuɔ, yen biru Yudean tem kpuro sɔɔ, ka maa tɔn tukobun mi. Na bu sɔ̃ɔwa bu ben gɔ̃ru gɔsio bu toranu deri bu wura

Gusunən mi, kpa bu gõru gəsiabun kookoosu sõəsi.
21 Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sãa
yerə ba ka swaa kasu bu man go.
22 Adama sere ka gisən gisə Gusunə u man
kõsu, na ka wãa na seeda dimə təmbu kpuron
wuswaaə, baka ka buu. Na ɲ gãanu gerumə,
ma n kun mə ye Gusunən səməbu ka Məwisi
ba gerua ben tireru səə ba nɛɛ ya koo koora.
23 Yeya, Kirisi u ɲ koo ko u kun nəni sõəre,
kpa u n sãa gbiikoo wi u koo se gərin di u ka
yam bururam gari kpara Yuuban mi ka maa
tən tukobun mi.

Pəlu u kĩ Agiripa u ko Kirisigii

24 Sanam mɛ Pəlu u tii tubusia mɛsum,
Fesitu u gbãra u nɛɛ, Pəlu, a wiiraməwa!
Wunɛn keu baka ya nun wiiro kua.
25 Pəlu nɛɛ, Yinni Fesitu na ɲ wiiramə. Gari
yi na gerumə yi sãawa gem, yi maa swaa swĩi.
26 Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi
yɛ̃. Na maa ka nùn gari mɔ̀ ka toro sindu yèn
sõ na yɛ̃ ma yen gɛɛ kun nùn berue, domi gari
yi, yi ɲ koore gbɛnum.
27 Sina boko Agiripa, a Gusunən səməbun
gari naanɛ doke ro? Na yɛ̃ sãa sãa ma a yi
naanɛ doke.
28 Agiripa u Pəlu sõəwa u nɛɛ, ɲ n sosi fiiko
kaa n kĩ a de n ko Kirisigii.
29 Pəlu u nɛɛ, baa ɲ n domman na, Gusunə
u de a ko Kirisigii n kun mam wunɛ təna, n
koora mɛ ka be ba nɛn gari nəəmə mini kpuro
gisə, kpa i n sãa nge nɛ, yəni yi ba man doke
baasi.
30 Sanam mɛya sina boko ka tem yɛ̃ro ka
Berenisi, ka be ba sõ mi, ba seewa.
31 Ye ba yariə, ba sõənamə ba mɔ̀, durə wi,
u ɲ gãanu kue ni nu ka gəə weenɛ, baa mam
pirisəm.
32 Ma Agiripa u Fesitu sõəwa u nɛɛ, durə wi,
ù kun win siribu tem yɛ̃ro nəmu səndie, sa
ko raa kpĩ su nùn kara.

27

Ba ka Pəlu Romu dəə

1 Sanam mɛ ba gõru doke su ka Italin tem
da ka goo nimkuu, ba Pəlu ka pirisəm gabu
Yuliu nəmu səndia wi u sãa Romun tabu
kowo wuuru garun tənwero te ba sokumə
tem yɛ̃rogiru.
2 Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin
di ga dəə ga n Asin tem bɛwe. Ma sa swaa
wəri. N deema Aritaaki, Masedənigii wi u na
saa Tɛsalonikan di, u wãa ka bɛsɛ.
3 Yen sisiru sa tura Sidoniə. Yuliu u Pəlu
tən geeru kua, u dera u da u win kpaasibu
bera bu ka nùn wɛ̃ yèn bukata u mə.
4 Ye sa doona wuswaaə woo bəkə ga sun
sweemə. Yen sõna sa da sa Sipun tem bɛwa
mi woo ga ka nɛ.
5 Ye sa Silisi ka Panfilin tem bɛwa, sa tura
Miraə Lisin temə.
6 Miya bɛsɛn tabu kowo tənwero u goo
nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di
ga dəə Itali gia, ma u sun ge duusia.
7 Sõə dabira sa da tɛɛru tɛɛru ka wahala sa
sere da Sinidin bəkuə. Ye woo bəkə ga yina
su da wuswaaə, sa gɛra sa da sa Keretin tem
bɛwa sa kpa ka Saamənɛn bəkuə.
8 Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam
gam mɛ ba mɔ̀ Alafian Wɛ̃ra yeru, mɛ mu wãa
wuu gen bəkuə ge ba mɔ̀ Lase.
9 Sa sina mi sõə mɛɛru sere ba ka nəə kusia,
ma bɛsɛn wuswaa daabu kua kari baka domi
saa ye, ya ka goo nimkuu sɛ̃. Yen sõna Pəlu u
bu kirə kua u nɛɛ,
10 durə bɛɛ, na wa ma bɛsɛn wuswaa daabu
kun koorə n kun ka kari ka munusɛ. N ɲ
səmunu təna nu koo kam koo ka goon tiiwa
ka sere bɛsɛn tiin wãaru.
11 Adama tabu kowo tənwero u goo temə
ka goo yɛ̃ron gari swaa daki n kere Pəlugii.
12 Goo yõra yee te, ta ɲ weenɛ bu yõra mi
woorun sanam. Yen sõna ben dabira nɛɛ, bu
doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi
Fenikiə mi Keretin tem goo yõra yeru gara
wãa, te ta mɛɛra sõə duu yerun yɛ̃sa ka yɛ̃sa.
Miya ba kĩ ba n wãa woorun sanam.

Woo bəkə ga seewa

nim wõku wəllə

13 Woo fɛrɛ fɛrɛbu ga seema nim wõku gian
di, ma durə be, ba tamaa ben daabu koo
koorawa nge mɛ ba kĩ. Yera ba goo yõratia
gawama nim di, ba goo wuka ba Keretin tem
bɛwe turuku turuku.
14 Adama ye n sosi fiiko, woo bəkə ge ba
ra soku Erakiləm ga seewa saa tem burerun
beran di.
15 Ga goo nimkuu swee ma yèn sõ sa ɲ kpĩa
su goo ge sĩisia woo gen deedeeru, sa ɲ maa
kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga ka goo ge
da mi ga kĩ.
16 Ma sa da sa tem bure piibu bɛwa ge ba
mɔ̀ Koloda mi woo ga ka nɛ. Miya sa kpĩa sa
goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala baka
sa ka gu duusia.
17 Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu
ka wɛ̃ɛ gɛɛ bəkua ka dam. Yera ba gen beka
ka wɛ̃ɛ kusia, ma ba dera woo ga ka gu da mi
ga kĩ yèn sõ ba bɛrum kua bu ku raa de Sirituə
bu yani sɛɛri kuru kara.
18 Yen sisiru, nge mɛ woo ge, ga sun
sweemə ka dam, ba goo nimkuun səmunu
wiabu wəri ba sure nim səə.
19 Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun dendi
yãnu wia ba sure nimə ka ben tiin nəma.
20 Sõə dabira sa ɲ sõə ka kperi wa, ma woo
damguu ga mɔ̀, sa ɲ de maa tamaa sa ko yari
baani.
21 Ye goo kun gãanu di saa tɛɛbun di, yera
Pəlu u yõra ben suunu səə u nɛɛ, durə bɛɛ, ì n
daa nɛn gari wura, sà kun daa dəənɛ Keretin
di, i ɲ daa kari ka munusɛ yeni wasi.

22 Adama tɛ̃, na bɛɛ kanamɔ, i de bɛɛn
bwɛ̃ra kpuna. Goo sari wi u koo kam ko bɛɛ
sɔɔ ma n kun mɔ goo nimkuu tɔna.
23 Domi gĩa wɔ̃kuru Gusunɔ wìgii na sãa,
wi na sãamɔ, win gɔrado u na nɛn mi
24 u nɛɛ, nɛ Pɔlu n ku bɛrum ko. Na ɩ̀ kon
ko na kun yɔ̃re tem yɛ̃ron wuswaaɔ. N wee,
Gusunɔ u maa man be kpuro yɔllaa kua be ba
wãa ka nɛ sannu goo sɔɔ.
25 Yen sɔ̃, durɔ bɛɛ, i bɛɛn wasi kusio. Domi
na naanɛ sãa ma Gusunɔ u koo ko nge mɛ u
man sɔ̃ɔwa.
26 Adama goo ga koo kɔsikira tem bureru
garun gãarɔ.
27 N wee, n kua sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen wɔ̃kuru
ma woo damguu ga sun bɔrikiamɔ nim wɔ̃ku
wɔllɔ ge ba ra soku Mɛditeranɛ. Wɔ̃ku ten
suunu sɔɔn saka, goo nimkuun sɔm kowoba
tamaa sa tem turuku kuawa.
28 Ma ba sisu wɛ̃ɛ gbinisi ba kpɛ̃ɛ nim sɔɔ.
Ba wa ma nim mɛn dukum mu tura mɛtiri
tɛna ka nɔɔba yiru. Ye n tɛ fiiko ba kpam yĩira
ma ba wa nim mɛn dukum tura mɛtiri yɛnda
nɔɔbu ka ita.
29 Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara,
yen sɔ̃na ba goo yɔ̃ratinu nnɛ sãarusia gen
biruɔ, ma ba kanamɔ yam mu fuuku sãra.
30 Yera goon sɔm kowobu gaba gɔ̃ru doke
bu gbɛnum sara, ma ba goo piibu sarasia
nimɔ nge ba kĩ bu goo yɔ̃ratinu ka da gen
wuswaaɔ.
31 Adama Pɔlu u tabu kowo tɔnwero ka
tabu kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma n kun mɔ sɔm
kowo beni ba sina sɛ̃ɛ goo nimkuu sɔɔ, i ɩ̀ n
faaba wasi.
32 Yera tabu kowoba wɛ̃ɛ bura yi yi goo
piibu ge nɛni ma ba dera ga wɔri nim sɔɔ.
33 Sanam mɛ ba yam sãreru mara Pɔlu u be
kpuro kana bu di. U nɛɛ, saa sɔ̃ɔ wɔkura nnɛn
diya i faaba swaa daki, i ɩ̀ maa gãanu ganu di.
34 Na bɛɛ kanamɔ, i dio bɛɛn faaban sɔ̃.
Domi baa bɛɛn wirun seri tia kun borimɔ.
35 Ye Pɔlu u yeni gerua u kpa, u pɛ̃ɛ sua u
Gusunɔ siara be kpuron wuswaaɔ u ye mura
ma u dim wɔri.
36 Ma be kpuro ba wasi kusia, ba dĩanu di
ben tii.
37 Bɛsɛ be sa wãa goo nimkuu ge sɔɔ, bɛsɛn
geera tura tɔnu goobu ka wata ka wɔkura
nɔɔbu ka tia (276).
38 Ye baawure u di u deba, ba alikama sure
nim wɔ̃ku sɔɔ, goo nimkuun bunum mu ka
kaara.

Goo nimkuu ga kɔsikira

39 Ye yam sãra, ba ɩ̀ tem mɛ tuba, adama ba
daa gɔmburu garu wa te ta yani sɛɛri mɔ, ma
ba gɔ̃ru doke bu goo nimkuu bɔrie mi, bà n
kpĩa.
40 Yera ba goo yɔ̃ratinu wɛ̃ɛ kusia ba dera
nu nim wɔri, ka sere maa sɛsɛnun wɛ̃ɛ yi
ba ka yi sɔri. Ma ba beka seesia wɔllɔ goo
nimkuu gen wuswaaɔ kpa woo gu ka goo
bɔrie daa gɔmbu ten mi gia.
41 Adama ba tura mi nim kurenu yinnamɔ
ka dam ma ba tem kuru kara. Ma goo
nimkuun wuswaa ya tem gira, ba kpana bu
ge wuka. Sanam mɛya nim kure bakanu maa
gen biru swee ka dam, ma ga kɔsikira.
42 Yera tabu kowobu ba gɔ̃ru doke bu
pirisɔm be kpuro go, kpa bu ku raa kɛ̃ɛri bu
yakara.
43 Adama tabu kowo tɔnwero wi, u kĩ u
Pɔlu faaba ko, yen sɔ̃na u bu yinari. U wooda
wɛ̃ be ba kɛ̃ɛri yɛ̃ bu gbi bu sure nim sɔɔ bu
tɔbura guruɔ.
44 Kpa be ba tie bu goo nimkuun
kpatakunu yɔ bu ka tɔbura ɩ̀ kun mɛ gen
tiin bɛsi. Nge mɛya tɔmbu kpuro ba ka tura
guruɔ ka alafia.

28

Ba wãa Malituɔ

1 Sanam mɛ sa tura tem bure ten mi ka
alafia sa gia ma teya ba mɔ̀ Malitu.
2 Yam min tɔmba sun nɛnua ka kĩru. Gura
nɛmɔ, ma woora mɔ̀. Yen sɔ̃na ba dɔ̃ɔ sɔ̃rua,
ba ka sun dam koosia.
3 Ye Pɔlu u dãa buri mɛnnamɔ u dokemɔ
dɔ̃ɔ sɔɔ, sanam mɛya waa gɔsɔra yarima min
di yam susurun sɔ̃ ma ta win nɔmu tɛ̃ke.
4 Yam min tɔmba waa ye wa Pɔlun nɔmuɔ,
ma ba gerua ba nɛɛ, kam kam durɔ wi, tɔn
gowowa. Baa mɛ u nim wahalan di yara, bũu
u ɩ̀ koo de u n wãa.
5 Adama Pɔlu u waa ye kpare dɔ̃ɔ sɔɔ, ya ɩ̀
maa nùn wahala gaa kue.
6 Ba mara bu wa win wasi mɔsi, ɩ̀ kun mɛ
u wɔruma suaru sɔɔ u gbi. Ye ba nùn mɛɛra
tii tii n ka tɛ, ba wa gãanu ganu kun nùn kue,
ba nɔɔ kɔbia ba nɛɛ, bũuwa u sãa.
7 Yam min bɔkuɔra durɔ goon yɛnu ga
wãa, wi u sãa tem bure ten sunɔ, win yĩsira
Pubilusi. U sun dam koosia, ma u sun nɛnua
ka kĩru sɔ̃ɔ ita win yɛnuɔ.
8 N deema Pubilusin tundo u wasi sundu
ka bandubandu barɔ u kpĩ. Ma Pɔlu u dua
win dirɔ u kanaru kua u nùn nɔma sɔndi, ma
u nùn bɛkia.
9 Yen biru tem mɛn barɔbu kpuro ba
naamɔ win mi, ma u bu bɛkiamɔ.
10 Ba sun bɛɛrɛ kua ka gãa dabinu. Sanam
mɛ sa goo nimkuu duɔ sa doonɔ, ba sun
kpuro wɛ̃ yèn bukata sa mɔ.

Pɔlu tura Romuɔ

11 Suru itan biru sa goo nimkuu gagu dua
ge ga na saa Alesandirin di, ge ga raa yɔ̃ tem
bure ten mi woorun saa. Goo nimkuu gen
yĩrera sãa bũu sikaba.
12 Sa tura wuu gagun mi, ge ba mɔ̀ Sirakusi,
ma sa sɔ̃ɔ ita kua mi.

13 Sa kpam goo wuka min di sa da Rɛgioə.
Yen sisiru woo ga seewa nim wɔ̃ku gian di
ma sɔ̃ə yiruse sa tura Pusoliə.
14 Sa naanɛ dokeobu gabu deema mi, ma
ba sun kana su ka bu sina alusuma bɔ̃ə teeru.
Nge mɛya bɛsɛn sanum koosina sa ka tura
Romuə.
15 Naanɛ dokeo be ba wãa mi, ba nua ma
sa wee, ma ba sun sennə na sere Apiyusin
yaburə. Gaba maa ka sun yinna mi ba mɔ̀
səbun səbia yenu ita. Ye Pəlu u bu wa u
Gusunə siara, ma win bwɛ̃ra kpuna.
16 Sanam mɛ sa Romu dua, ba dera Pəlu u
win diru mə win baa. Ma tabu kowo goo u
nùn kɔ̃su.

Pəlu waasu kua Romuə

17 Sɔ̃ə itan biru, Pəlu u wuu gen Yuuban
wirugibu sokusia. Ye ba mɛnna ba kpa
u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro bisibu, Yuu be ba
wãa Yerusalɛmuə ba man mwa, ma ba man
Romugibu nəmu səndia, baa mɛ na ɲ̀ bɛsɛn
təmbu gãanu ganu kue, na ɲ̀ maa bɛsɛn
sikadoban komaru torari.
18 Romugiba man siri ma ba kĩ bu man
kara yèn sɔ̃ ba ɲ̀ taarɛ gaa wa nɛ səə ye ya ka
gəə weenɛ.
19 Adama Yuu be, ba ɲ̀ gari yi wure, yera
na nɛn siribu tem yɛ̃ro nəmu səndia, baa mɛ
na ɲ̀ nɛn təmbu gari gɛɛ mani.
20 Yenin sɔ̃na na bɛɛ bikia i ka na gisə n ka
bɛɛ gari ko. Domi ba man yəni yi dokewa wi
Isireliba ba mara u nan sɔ̃.
21 Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, sa ɲ̀ tirenu wa saa
Yudean di wunɛn garin sɔ̃, mɛya maa sa ɲ̀
baaru kɔ̃sa gaa nua saa bɛsɛn mɛro bisibun
nəən di be ba na saa mi gian di.
22 Adama bɛsɛn tii sa kĩ su nə ye a naanɛ
doke, domi sa yɛ̃ ma baama kpurowa ba swaa
yen kɔ̃sa gerumə.
23 Yen sɔ̃na ba tɔ̃ru yi te ba koo na win mi,
ma tən dabinu na tɔ̃ə te, diru mi u wãa. U
bu gari yi kpuro tubusiabu wəri, u bu ban te
Gusunə u swĩin gari seeda diiya. U bu Yesun
gari sɔ̃əsimə saa Məwisin wooda ka Gusunən
səməbun tirenun di. U bu yen keu sɔ̃əsi saa
bururun di sere sɔ̃ə ka kpa.
24 Gabu be səə ba gari yi naanɛ doke, adama
gabu ba ɲ̀ wure.
25 Ba gari yi sikirinɛmə, ba ka doona.
Adama bu sere doona Pəlu u gari tee sosi win
gari səə u nɛɛ, geema, Hunde Dɛɛro u bɛɛn
sikadoba sɔ̃əwa saa Gusunən səmə Esain nəə
səən di,
26 u nɛɛ,
“A doo tən ben mi, a nɛɛ,
ba ko n nəəmə ka gem,
adama n ɲ̀ koo bu yeeri.
Ba ko n mɛɛrimə,
adama ba ɲ̀ koo wa.
27 Domi tən benin gɔ̃ru ga ɲ̀ biti mə.
Ba ben tiin swaa kərua.
Ba nəni yinwa
kpa bu ku wa ka ben nəni,
kpa bu ku nə ka ben swaa,
kpa bu ku gia ka ben gɔ̃ru,
kpa bu ku raa ka gəsirama nɛn mi n ka bu
bɛkia.”
28 Pəlu u maa nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i n yɛ̃ ma
Gusunə u dera win faaba ye, ya da tən
tukobun mi. Beya ba koo ye swaa daki. [
29 Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, Yuu be, ba
seewa ba sikirinamə gem gem ba ka doonə.]
30 Wɔ̃ə gira yiruwa Pəlu u wãa diru garu səə
te u haya sãa. Be ba nùn beram da mi kpuro
u ka bu faagi kua ka nuku dobu.
31 U ban te Gusunə u swĩin garin waasu mɔ̀
ma u Yinni Yesu Kirisin gari tubusiamə ka
toro sin bakaru. Goo sari wi u nùn yinari.

TIRE TE PƆLU U ROMUGIBU KUA

Pəlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam mɛ u sɔɔru mɔ̀ u ka da Romu mi, u Yesun yigbɛru dam kɛ̃. Domi u kĩ u sɔmburu ko Romun Yesun yigbɛrugibun suunu sɔɔ saa fiiko kpa bu nùn somi u ka da Ɛsipanin temə.

Pəlu u sɔ̃əsimə win tire te sɔɔ ye ya sãa naanɛ dokebu ka nge mɛ naanɛ doke bi, bu ra tənun wãaru kəsi. Tire ten gari mɛro ya sãawa naanɛ dokebu bu ra de tənu u faaba wa, n ǹ mə wooda n nɛnubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sɔ̃əmə. Domi Gusunən mi, goo kun goo.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mɛro, wiru 1:1-17.
2. Təmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunə u ra ka təmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunən himba Isirelibən sɔ̃, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge mɛ naanɛ dokeo u koo win wãaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Təbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Təbiribu

1 Nɛna Pəlu, Kirisi Yesun yoo, nɛ wi Gusunə u soka n ka ko win gəro ma u man wuna nɛnɛm n ka win Labaari gean waasu ko.

2 Labaari gea ye, Gusunə u raa yen nɔɔ mwɛɛru kua yellun di saa win səməbun min di, ma ba ye yorua win garin tireru sɔɔ.

3 Win Biiwa ya ka yã, Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni wi ba mara nge tənu Dafidi sina bokon bweseru sɔɔ.

4 Adama Hunde Dɛɛro u sɔ̃əsi ka dam ma Gusunən Biiwa u sãa sanam mɛ u seewa gərin di.

5 Wiya man durom wɛ̃ ma u man gəra bwesenu kpuron mi win yĩsirun sɔ̃, bwese ni, nu ka nùn naanɛ doke kpa nu nùn mɛm nɔɔwa.

6 Bɛɛ Romugibu, bɛɛ be Yesu Kirisi u soka, i maa wãa be sɔɔ.

7 Na bɛɛ kpuro tire teni yoruammɛ bɛɛ be i wãa Romuə, bɛɛ be Gusunə u kĩ ma u bɛɛ soka i ka ko wigibu. Gusunə, bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom ka alafia kɛ̃.

Pəlu u kĩ u naanɛ dokeobu beram da Romuə

8 Gbiikaa na Gusunə nɛn Yinni siaramə Yesu Kirisin min di bɛɛ kpuron sɔ̃ yèn sɔ̃ ba bɛɛn naanɛ dokebun gari mɔ̀ handunia kpuro sɔɔ.

9 Gusunə wi na sãamə ka nɛn gɔ̃ru kpuro na ka win Biin Labaari gea kparamə, wiya sãa nɛn seeda ma na ra n bɛɛn gari mɔ̀ kpeetim sari

10 nɛn kanaru sɔɔ. Na ra n bikiamə, Gusunə ù n kĩ u den man swaa kɛ̃ tɛ̃, n ka na bɛɛn mi.

11 Domi na gɔ̃ru doke gem gem n bɛɛ wa n ka bɛɛ hunden kɛ̃ru garu kɛ̃ kpa i ka tãsi.

12 Kpa sa n dam kɛ̃ɛnamə bɛsɛn naanɛ dokebu sɔɔ nɛ ka bɛɛ sanam mɛ ko na n wãa bɛɛn mi.

13 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma na gɔ̃ru doke nən dabiru n ka na n bɛɛ wa kpa nɛn sɔmburu tu binu ma bɛɛn suunu sɔɔ, nge mɛ ta mara tən tukobu gabun mi, adama sere ka gisə na ǹ fɛɛ wa.

14 Na waasun dibu nɛni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yɛ̃rugibun mi ka maa yɛ̃ru sarirugibun mi.

15 Yen sɔ̃na na kĩ gem gem n maa bɛɛ Labaari gea nəəsia bɛɛ be i wãa Romuə.

Labaari gean dam

16 Domi na ǹ Labaari gean sekuru mɔ̀. Gusunən dama mɛ mu ra baawure faaba ko wi u naanɛ doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tən tukobu.

17 Labaari gea ye, ya sɔ̃əsimə nge mɛ Gusunə u ra tənu gem wɛ̃. Gem mɛn torubu ka mɛn nəru, naanɛ dokeba. Nge mɛ ba yorua, “Wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u ko n wãawa.”

Təmbun taarɛ

18 Ka geema, Gusunə u win məru sɔ̃əsimə saa wəllun di kɔ̃sa kpuron sɔ̃ ye təmba kua, ka win bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru. Ben kom kɔ̃sum mɛn saabu ba ǹ dere gem mu səmburu ko.

19 Gusunə u məru mɔ̀ domi ye ya weenɛ tənu u tubu Gusunə sɔɔ ya bu bururа. Gusunə win tiiwa u bu ye sɔ̃əsi kpasasa.

20 Ka gem, u ǹ waarə ka nəni, adama saa tem toren di u tii sɔ̃əsi ma u sãa Gusunə, u maa win sinaru sɔ̃əsi win səma ye u kua sɔɔ. N n mɛn na, ba ǹ gafara wasi.

21 Ba Gusunə yɛ̃ adama ba ǹ nùn win sinandun bɛɛrɛ wɛ̃ bu sere nùn siara. Ma ben wira gu ma yam wɔ̃kura yiba ben gɔ̃ru bwisi sarirugisu sɔɔ.

22 Ba gerumə ba bwisi mə adama ba sãawa gari bakasu.

23 Ma ba Gusunə wi u ku ra gbin yiiko kəsina ka bwãarokunu ni nu ka tənu weenɛ wi u ra gbi, ka gunəsu, ka yɛɛ yi yi ra sĩ, ka yi yi ra kabiri.

24 Yen sɔ̃na Gusunə u bu daa disinugia sure ben tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ ben gɔ̃ru ga kĩ, kpa ben wasi yi ka ko bɛɛrɛ sarirugii.

25 Ba Gusunən gem ka weesu kəsina. Taka koora ba sãwa ma ba yen wãaru wãa, n ǹ mə taka kowon tii wi n weenɛ bu siara ka baadommaə. Ami.

26 Yen sɔ̃na Gusunɔ u bu kɔdɛ bɛɛrɛ
sarirugia kpɛ̃ɛ. Ben tɔn kurɔbu ba kɔ̃ɔ
mɛnnabu yina ka tɔn durɔbu ma ba kookoo
si su ɲ dɛnde kɔsire kua.
27 Mɛya maa tɔn durɔbu ba kɔ̃ɔ mɛnnabu
yina ka tɔn kurɔbu, ma ben kĩrun kɔdɛ banda
ben tii tiinɛ sɔɔ. Ba sekuru sariru mɔ̀, tɔn
durɔ ka tɔn durɔ, ma ba are mwaamɔ ben tii
sɔɔ yi yi ka ben toraru nɛ.
28 Gusunɔ u bu deri ben bwisiku kɔ̃sunu
sɔɔ bu ka ko ye n kun weenɛ yèn sɔ̃ ba ɲ wure
bu nùn gia.
29 Ma ba kɔ̃sa baayere yiba ka nuku kɔ̃suru
ka binɛ ka tusiru ka nisinu ka tɔn goobu ka
sannɔ ka taki ka bwisi kɔ̃si. Ba ra wĩinɛ,
30 ba ra tɔnu yaa kasiki, ba Gusunɔ tusa, ba
ra tii wa, ba yɛ̃kɔ mɔ, ba ra woo kanɛ, ba kɔ̃san
kobun bwisi mɔ, ba ɲ ben tundobu ka ben
mɛrobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
31 Ba ɲ bwisi mɔ, ba ɲ naanɛ mɔ, ba ɲ kĩru
mɔ, ba ɲ maa wɔnwɔndu mɔ.
32 Ba yɛ̃ ma Gusunɔn wooda ya gerumɔ ma
be ba yenin bweseru mɔ̀, gɔɔwa ben kɔkɔrɔ.
Ka mɛ, ba ra ko. N ɲ mɔ mɛ tɔna, ba maa gabu
siaramɔ be ba mɔ̀ mɛ.

2

Gusunɔn siribu

1 N n mɛn na, wunɛ wi a gabun taarɛ
waamɔ, a ɲ gafara wasi baa à n weren na,
domi sanam mɛ a gabun taarɛ waamɔ ma a
maa mɔ̀ nge be, a tii taarɛ wɛ̃ɛmɔwa.
2 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u gem mɔ ù n bu taarɛ
wɛ̃ɛmɔ be ba mɛn bweseru mɔ̀.
3 N n mɛn na, a tamaa kaa yari Gusunɔn
siribun di wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ ma
a mɔ̀ nge be?
4 Nge a win tɔn geeru ka win tɛmanabu
ka win suurun kpãaru gɛmawa? A ɲ yɛ̃ ma
Gusunɔ u tɔn geeru mɔ̀wa u ka nun gɔ̃ru
gɔsiasia?
5 Adama yèn sɔ̃ wunɛn gɔ̃ru ga bɔɔbu
ga degangam yiba, a wunɛn tii mɔru
mɛnnammɛwa Gusunɔn mɔrun tɔ̃run sɔ̃ tè
sɔɔ u koo tɔmbu siri dee dee
6 u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu
sãa.
7 Be ba gea mɔ̀ ka tɛmanabu ba ka yiiko
ka bɛɛrɛ ka wãaru kasu, beya Gusunɔ u koo
wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃.
8 Adama be ba ben tiin gɔ̃ru kĩru mɔ̀, ma
ba ku ra gem mɛm nɔɔwɛ ma n kun mɔ kɔ̃sa,
beya ba koo mɔru ka nuku gbisibu wa.
9 Tɔnu baawure wi u ra kɔ̃sa ko u koo tɔ̃ya
ka nɔni swãaru wa, gbiikaa Yuuba, yen biru
tɔn tukobu.
10 Baawure wi u ra maa gea ko u koo yiiko
ka bɛɛrɛ ka bɔri yɛndu wa, gbiikaa Yuuba,
yen biru tɔn tukobu.
11 Domi Gusunɔn mi, goo kun goo.
12 Be ba tora, ba koo kam ko ba kun bu siri
ka wooda. Be ba maa wooda yɛ̃ ma ba tora,
wooda yera ba koo ka bu siri.
13 Domi n ɲ mɔ be ba woodan garibu swaa
daki beya ba gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ, ma
n kun mɔ be ba mɔ̀ ye wooda ya yiiremɔ.
14 Tɔn tukobu ba ɲ Mɔwisin wooda mɔ,
adama sanam mɛ ba mɔ̀ ka tii ye wooda ya
gerumɔ, ba sɔ̃ɔsimɔ ma ba yɛ̃ ye n weenɛ bu
ko, baa bà kun Mɔwisin wooda mɔ.
15 Ben daa ya sɔ̃ɔsimɔ ma woodan
kookoosu su yorua ben gɔ̃rusu sɔɔ. Ben gɔ̃ru
ga maa yen seeda dimɔ, domi ben bwisikunu
nu bu ben toranu sɔ̃ɔsimɔ, ɲ kun mɛ, nu ka
bu yinamɔ.
16 Mɛya n ko n sãa tɔ̃ɔ te Gusunɔ u koo
tɔmbun bwisiku asiriginu kpuro siri Kirisi
Yesun min di, nge mɛ nɛn Labaari gea ya
gerumɔ.

Yuuba ka wooda

17 Wunɛ maa ni. A tii sokumɔ Yuu, a wooda
naanɛ sãa, a woo kanamɔ wunɛ ka Gusunɔn
wãasinaan sɔ̃.
18 A yɛ̃ ye Gusunɔ u kĩ a ko, ma a gãa geenun
wunanabu gia wooda sɔɔ.
19 A yĩiyɔ ma kaa kpĩ a wɔ̃kobu swaa gbiiya,
kpa a tɔmbu yam dɛɛrasia be ba wãa wɔ̃kuru
sɔɔ.
20 A tamaa ma kaa kpĩ a bwisi sarirugibu
bwisi kɛ̃, kpa a bibu keu sɔ̃ɔsi. A yɛ̃ ma a yɛ̃ru
ka gem nuuru mɔ wooda sɔɔ.
21 Wunɛ wi a gabu keu sɔ̃ɔsimɔ, mban sɔ̃na
a ɲ tii sɔ̃ɔsimɔ. Wunɛ wi a gabu sɔ̃ɔmɔ bu ku
gbɛni, mban sɔ̃na a gbɛnimɔ.
22 Wunɛ wi a gerumɔ bu ku sakararu ko,
mban sɔ̃na a mɔ̀. Wunɛ wi a bũnu tusa, mban
sɔ̃na a gbɛnimɔ nin dinɔ.
23 Wunɛ wi a woo kanamɔ woodan sɔ̃,
mban sɔ̃na a Gusunɔ funɛ wunamɔ ka
woodan sarabu.
24 Domi Gusunɔn gari sɔɔ ba yorua ba nɛɛ,
“Bɛɛn saabuwa tɔn tukobu ba Gusunɔn yĩsiru
gari kam gerusimɔ.”
25 À n wooda swĩi bango ya arufaani mɔ ka
gem, adama à n wooda saramɔ wunɛn bango
ya sãa kam.
26 N n mɛn na, tɔn tuko wi ba ɲ bango kue,
ù n woodan gari mɛm nɔɔwa, Gusunɔ u ɲ nùn
mɛɛra bangogii?
27 Tɔn tuko wi u wooda mɛm nɔɔwa baa mɛ
ba ɲ nùn bango kue u koo bɛɛ Yuuba taarɛ wɛ̃,
domi i wooda saramɔ baa mɛ i ye mɔ ma ba
bɛɛ bango kua.
28 N ɲ mɔ wi u sãa Yuu wasi sɔɔ, wiya u sãa
Yuu ka gem.
29 Adama wi u sãa Yuu ka gem, wiya wi u
sãa Yuu win gɔ̃ruɔ. Domi bango ya ɲ sãa ye
ba kua wasi sɔɔ. Ye ya sãa bango ka gem, yera
gɔ̃ru gɔsiabu. Hunde Dɛɛron sɔmbura, n ɲ
mɔ woodagiru. Gusunɔwa koo Yuu wi siara,
n ɲ mɔ tɔmbu.

3

1 Tɛ̃, arufaani yerà Yuu u mɔ. Nge are yirà
bangɔ ya mɔ.
2 N arufaani baka mɔ swɛɛ kpuro sɔɔ.
Gbiikaa Gusunɔ u win gere Yuuba nɔmu
sɔndia.
3 Mba ya koo ko ben gabu bà n kua naanɛ
sarirugibu. Ben naanɛ sarirun sɔ̃ Gusunɔ u
koo maa ko naanɛ sarirugii?
4 Aawo, n ɲ̀ mɛ. Baa bà n tɔnu baawure
soka weesugii, ba n yɛ̃ ma Gusunɔ sãawa
geegii. Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Ba koo nun gem wɛ̃wa wunɛn gari gerubu
sɔɔ kpa a siribu di."
5 Adama kɔ̃sa ye sa mɔ̀ yà n sɔ̃ɔsimɔ ma
Gusunɔ sãa gemgii, mba sa ko gere. Gusunɔ
ù n tɔnu sɛɛyasiamɔ, u sãa gem sarirugii?
Aawo, na gari gerumɔ ka tɔndun baa.
6 Domi Gusunɔ ù kun sãa gemgii, amɔna u
koo ka handunia siri.
7 Adama nɛn weesu sù n Gusunɔn gem
sɔ̃ɔsimɔ kpasasa, win yiiko yu ka sosi, mban
sɔ̃na ba koo kpam man taarɛ wɛ̃ nge toro.
8 Mban sɔ̃na sa ɲ̀ ko nɛɛ, su kɔ̃sa ko kpa yu
gea ma. Gabu bu ka wa bu nɛn yĩsiru sanku
ba nɛɛ, mɛya na gerumɔ. Tɔn be, ba koo taarɛ
wa nge mɛ n weenɛ.

Goo sari wi u sãa gemgii

9 N n mɛn na, bɛsɛ Yuuba sa gabu sanɔ
kerewa? Aawo, baa fiiko. Domi sa sɔ̃ɔsi kɔ
ma bɛsɛ Yuuba ka tɔn tukobu bɛsɛ kpuro sa
wãawa torarun dam nɔmaɔ.
10 Nge mɛ ba yorua,
"Gemgii sari, baa turo.
11 Goo sari wi u bwisi mɔ.
Goo sari wi u Gusunɔ kasu.
12 Be kpurowa ba kɔ̃ɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
13 Ben yara ba ka sibu taki dimɔ.
Ben nɔɔwa ba ra ka tɔnu go.
14 Ben nɔɔ ga bɔ̃ri yiba, ka gari yi yi sosu.
15 Ben naasu su sãu su ka tɔnun yɛm yari.
16 Kpeerabu ka nuku sankirana nu ra n wãa
ben swaa sɔɔ.
17 Ba ɲ̀ alafian swaa yɛ̃.
18 Ba ɲ̀ Gusunɔ nasie."
19 Tɛ̃ sa yɛ̃ ma kpuro ye wooda ya gerumɔ,
ya ye gerumɔwa be ba wãa yen nɔmuɔn sɔ̃,
kpa nɔɔ baagere gu ka mari, kpa baawure u
win daa tusia Gusunɔn wuswaaɔ.
20 Domi goo sari wi u koo gem wa Gusunɔn
wuswaaɔ wooda nɛnubun sɔ̃, yèn sɔ̃ wooda
ya ra tɔnun toraru sɔ̃ɔsi.

Nge mɛ Gusunɔ

u ra tɔnu gem wɛ̃

21 Adama tɛ̃ Gusunɔ u sɔ̃ɔsi nge mɛ u
ra tɔnu gem wɛ̃, n ɲ̀ mɔ ka woodan gari.
Mɔwisin wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu ba yen
seeda di.
22 Kpuro be ba Yesu Kirisi naanɛ doke,
Gusunɔ u bu gem wɛ̃ɛmɔ ben naanɛ dokebun
sɔ̃, domi goo kun goo.
23 Tɔmbu kpurowa ba tora ma ba Gusunɔn
yiiko bia.
24 Adama Gusunɔ u bu gem wɛ̃ɛmɔ n kun
ka kɔsiaru win durom sɔ̃ saa Yesu Kirisin
min di wi u bu yakiamɔ.
25 Gusunɔ u nùn kua abɔru batuma sɔɔ u ka
tɔmbu toranun suuru waawa ka win yɛm be
ba nùn naanɛ doke. Gusunɔ u kua mɛ, u ka
sɔ̃ɔsi ma u sãa gemgii. Yellu win suurun saa
sɔɔ u raa tɛmana ka tɔmbun toranu.
26 Adama tɛ̃, saa yeni sɔɔ u kĩ u sɔ̃ɔsi ma u
sãa gemgii ma u maa bu gem wɛ̃ɛmɔ be ba
Yesu naanɛ doke.
27 N n mɛn na, mba tɔnu u koo ka woo
kana. Sari. Mban sɔ̃na. Woodan mɛm
nɔɔbun sɔ̃? Aawo. Naanɛ dokebun sɔ̃na.
28 Domi sa wa ma tɔnu koo gem wa
Gusunɔn wuswaaɔ ka naanɛ dokebu tɔna, n
ɲ̀ mɔ ka woodan mɛm nɔɔbu.
29 Gusunɔ u sãawa Yuuba tɔnan Yinni? U
ɲ̀ maa sãa tɔn tukobugii? U maa sãa tɔn
tukobugii mɛ.
30 Domi Gusunɔ turowa wãa. Wiya u koo
bangogibu gem wɛ̃ ben naanɛ dokebun sɔ̃ ka
maa bangɔ sarirugibun tii ben naanɛ doke-
bun sɔ̃.
31 Sa wooda goomɔ ka naanɛ dokebu nge
mɛ? Aawo, sa mam yen dam siremɔwa.

4

Aburahamun gari

1 N n mɛn na, mba sa ko gere Aburahamu
bɛsɛn sikadon sɔ̃. Mba u nɔma tura.
2 Mɛya bà n Aburahamu gem wɛ̃ ye u kuan
sɔ̃ u koo kpĩ u woo kana, adama n ɲ̀ mɔ
Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Domi mba ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ. Ba
nɛɛ, "Aburahamu u Gusunɔ naanɛ kua, yen
sɔ̃na u nùn garisi gemgii."
4 Tɛ̃, goo ù n sɔmburu kua, ba ku ra win
kɔsiaru garisi durom, win areya.
5 Adama baa ù kun sɔmburu kue, ma u gesi
Gusunɔ naanɛ doke, Gusunɔ u koo win naanɛ
dokebu garisiwa gem. Domi wiya u koo kpĩ
u taarɛgii gem wɛ̃.
6 Nge mɛya Dafidi u yɛ̃ron doo nɔɔrun gari
mɔ̀ wi Gusunɔ u gem wɛ̃ɛmɔ n kun ka sɔman
baa.
7 U nɛɛ,
"Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba suuru kua,
ma ba win kɔ̃sa go.
8 Doo nɔɔrugiiwa wìn kɔ̃sa Yinni Gusunɔ kun
garisi."
9 Tɛ̃, doo nɔɔ te, bangogibugira? Nge ka
maa bangɔ sarirugibu. Domi sa gerumɔ

ma ba Aburahamu garisi gemgii win naanɛ dokebun sɔ̃.
10 Amɔna u sãa sanam mɛ. U bangɔ kua? Nge u ɲ̀ kue. U ɲ̀ sanam mɛ gina bangɔ kue. U sãawa bangɔ sarirugii.
11 Yen biruwa ba nùn bangɔ kua ye ya sãa yĩreru ma Gusunɔ u nùn gem wɛ̃. Ba nùn gem mɛ wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃ sanam mɛ u ɲ̀ gina bangɔ kue. Nge mɛya u ka kua bangɔ sarirugibu kpuron baaba be ba naanɛ doke, ma ba bu gem wɛ̃.
12 Ma u maa sãa bangɔgibun baaba be n ɲ̀ mɔ bangɔ tɔna ba mɔ, adama ba maa win naanɛ dokebun yira swĩi, bi u mɔ sanam mɛ u ɲ̀ gina bangɔ kue.

Ba ra nɔɔ mwɛɛru wure ka naanɛ dokebu

13 Ba Aburahamu ka win bweseru nɔɔ mwɛɛru kua ma ba koo handunia gira tubi di. Ba ɲ̀ nùn nɔɔ mwɛɛ te kue ka woodan baa, ma n kun mɔ yèn sɔ̃ u gem wa naanɛ dokebun sɔ̃.
14 N n sãan na be ba wooda mɛm nɔɔwa beya ba koo ko tubi diobu, naanɛ dokebu kua kam, nɔɔ mwɛɛ te, ta maa tɛɛsira.
15 Domi woodawa ya ka Gusunɔn mɔru naamɔ. Adama mi wooda sari, wooda sarabu maa sari.
16 Yen sɔ̃, ka naanɛ dokebun baawa ba koo nɔɔ mwɛɛ te wura tu ka ko durom, kpa Aburahamun bweseru kpuro tu ka kpĩ tu tu wura. N ɲ̀ mɔ be ba wooda mɔ tɔna adama ka maa be ba naanɛ dokewa nge Aburahamu wi u sãa bɛsɛ kpuron baaba.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, “Na nun kua bwese dabinun baaba.” U sãa bɛsɛn baaba, Gusunɔ wi u naanɛ doken wuswaaɔ. Gusunɔ wiya u ra gɔribu seeye, u ra maa taka ko ye ya ɲ̀ daa wãa.
18 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ doke ka yĩiyɔbu, baa mɛ u ɲ̀ ka yen swaa wa ye u yĩiyɔ. Yen sɔ̃na u kua “bwese dabinun baaba” nge mɛ Gusunɔ u raa gerua u nɛɛ, “nge mɛya wunɛn bwesera koo dabia.”
19 Saa ye, u wɔ̃ɔ wunɔbun (100) saka tura adama win naanɛ dokebu kun kaare sanam mɛ u win wasi laakari kua yi yi sãare yi gu, ka maa Saaraan nukuru te ta ɲ̀ wãa tu bii ma.
20 U ɲ̀ naanɛ dokebu deri, u ɲ̀ maa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ te sika koosi. Adama win naanɛ dokebu nùn dam wɛ̃, ma u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
21 Domi u yɛ̃ kam kam ma Gusunɔ u dam mɔ u ka ko yèn nɔɔ mwɛɛru u kua.
22 Yen sɔ̃na win naanɛ dokebun saabu Gusunɔ u nùn garisi gemgii.
23 Adama ye ba yorua ba nɛɛ, “ba nùn garisi gemgii,” ba ɲ̀ yi yorua wi turon sɔ̃.
24 Ba maa yi yoruawa bɛsɛn sɔ̃, bɛsɛ be ba koo maa garisi gemgibu, bɛsɛ be sa Gusunɔ naanɛ doke wi u bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di.
25 U dera ba nùn gɔ bɛsɛn toranun sɔ̃, u maa nùn seeya u ka sun ko gemgibu.

5

Nɔɔsinaa ka Gusunɔ

1 Tɛ̃ ye Gusunɔ u sun gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, sa dora ka wi, saa Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.
2 Win min diya naanɛ dokebun saabu sa durom mɛ wa mè sɔɔ sa yɔ̃ dim dim, ma sa nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ sa yĩiyɔ sa ko bɔnu wa Gusunɔn yiiko sɔɔ.
3 N ɲ̀ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ bɛsɛn nɔni swãaru sɔɔ, domi sa yɛ̃ ma nɔni swãaru ta ra tɛmanabu ma.
4 Tɛmanabu bu ra de tɔnu u laakari mɛɛribu kamia, kpa u n yĩiyɔbu mɔ.
5 Tɛ̃, yĩiyɔ bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunɔ u win kĩru yibia bɛsɛn gɔ̃ruɔ saa Hunde Dɛɛron min di wi u sun kã.
6 Sanam mɛ sa ɲ̀ gina dam mɔ, saa ye Gusunɔ u yi, Kirisi u gu be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃n sɔ̃.
7 Geema n sɛ̃ tɔnu u ka geegii gbiiya. Sɔrɔkudo wɔrugɔ goo koo gbi gean kowo goon sɔ̃.
8 Adama Gusunɔ u sun win kĩrun kpãaru sɔ̃ɔsi, ye u dera Kirisi u gu bɛsɛn sɔ̃ sanam mɛ sa sãa torobu.
9 Tɛ̃, win yɛm sɔ̃na sa kua gemgibu. N n mɛn na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunɔn mɔrun di.
10 Sanam mɛ sa sãa Gusunɔn yibɛrɛba, u ka sun dora win Biin gɔɔn sɔ̃. N n mɛn na tɛ̃, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wãaru.
11 N ɲ̀ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ Gusunɔ sɔɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunɔ.

Adamu ka Kirisi

12 Toraru ta dua handunia sɔɔ saa tɔn turon min di, ma win tora te, ta ka gɔɔ na. Gɔɔ wi, u tɔmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora.
13 Geema toraru ta wãa handunia sɔɔ wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru garisi toraru mi wooda sari.
14 Ka mɛ, saa Adamun waatin di sere ka Mɔwisigia, gɔɔ u bandu dii tɔmbu kpuron suunu sɔɔ, ka mam be ba ɲ̀ Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ nge mɛ Adamu u kua.

Adamu u sãawa wi u koo ra nan weenasii.

15 Adama durom mɛ, mu kpã n tora te kere. Geema tɔn dabiru ta gu tɔn turo win torarun sɔ̃, adama Gusunɔn durom mu kere. Durom mɛn kɛ̃ru ta maa kere te u tɔn dabiru kã saa Yesu Kirisi turo win min di.
16 Gusunɔn kɛ̃ru ka tɔn turon tora te, ya wunanɛ. Gbiikaa, siribu na tɔn turon torarun sɔ̃, ma bin kɔkɔrɔ kua taarɛ wɛ̃ɛbu. Adama durom maa na tɔn dabinun toranun sɔ̃, ma mɛn kɔkɔrɔ kua gem wɛ̃ɛbu.

17 Geema, tɔn turon torarun sɔ̃na gɔɔ u
bandu di. N n mɛn na, sika sari be ba
Gusunɔn durom bakam mwa ka win gem
kɛ̃ru, ba koo maa bandu di wãaru sɔɔ tɔn
turon min di. Wiya Kirisi.
18 N n mɛn na, nge mɛ tɔn turon toraru
ta tɔmbu kpuro taarɛ wɛ̃, mɛya tɔn turon
gean kobu bu tɔmbu kpuro gem wɛ̃ɛmɔ bu
ka wãaru wa.
19 Nge mɛ tɔn turon mɛm nɔɔbu sarirun
sɔ̃ tɔn dabiru ba kua torobu, nge mɛya maa
Gusunɔ u koo tɔn dabiru gem wɛ̃ tɔn turon
mɛm nɔɔbun sɔ̃.
20 Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi,
adama mi torara sosi, miya Gusunɔn durom
mu maa sosi mu banda.
21 Nge mɛ torara bandu di ma ta ka gɔɔ
na, mɛya maa Gusunɔn durom mu bandu dii
gem sɔ̃ mu ka sun wãaru wɛ̃ te ta ku ra kpe
saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaaɔ,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

1 N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko n da n
toramɔwa durom mu ka sosi?
2 Aawo, n ɲ̀ mɛ. Bɛsɛ bè sɔɔ torara kun maa
dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wãa ten dam
nɔmuɔ.
3 I ɲ̀ yeni yɛ̃? Sanam mɛ ba sun batɛmu kua
su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ sɔɔra sa
ka nùn gbinna.
4 Batɛmu ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu,
ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u
seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, bɛsɛ maa sa
n sĩimɔ ka wãa kpaaru.
5 Domi sà n gbinna ka wi sanam mɛ sa win
gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa ko maa win seebu
gɔrin di bɔnu ko kpa su gbinna ka wi.
6 Sa yɛ̃ ma ba bɛsɛn daa gura kpare dãa
bunanaru sɔɔ ka wi sannu, kpa bɛsɛn wasi
torarugii yi ko dam sarirugii kpa sa kun maa
sãa torarun yobu.
7 Domi wi u gu u yakiara torarun nɔman
di.
8 Tɛ̃, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu, sa maa
naanɛ sãa ma sa ko maa wãaru di ka wi
sannu.
9 Domi sa yɛ̃ ma Kirisi u seewa saa gɔrin di
u ɲ̀ maa gbimɔ, gɔɔ kun maa dam mɔ wi sɔɔ.
10 Domi gɔɔ wi u gu min sɔ̃, torara kun maa
dam mɔ win wɔllɔ, adama wãa te u dimɔ tɛ̃, u
tu dimɔwa Gusunɔn wuswaaɔ.
11 Mɛya maa bɛɛn tii i tii garisio gonu
torarun wuswaaɔ, kpa i n sãa wasobu
Gusunɔn wuswaaɔ Kirisi Yesu sɔɔ.
12 N n mɛn na, i ku maa de toraru ta n
bandu dii bɛɛn wasi yi yi koo gbi sɔɔ. I ku yin
binɛ mɛm nɔɔwa.
13 I ku ra bɛɛn wasin doo dooka toraru
nɔmu sɔndia tu ka kɔ̃sa ko, adama i bɛɛn
tii Gusunɔ nɔmu sɔndio nge wasobu be ba
wurama gɔrin di, kpa i bɛɛn wasin doo dooka
Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko.
14 Toraru ta ɲ̀ ko n yiiko mɔ bɛɛ sɔɔ, domi i
ɲ̀ wãa woodan nɔma sɔɔ ma n kun mɔ durom
nɔmaɔ.

Gem yobu

15 N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa ko n
toramɔ yèn sɔ̃ sa wãa durom nɔma sɔɔ, n ɲ̀
mɔ woodan nɔma sɔɔ? Aawo, n ɲ̀ mɛ.
16 I yɛ̃ sãa sãa ma ì n tii goo nɔmu sɔndia
nge yobu i ka nùn mɛm nɔɔwa, win yoba i
sãa. N n torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ. N n
maa mɛm nɔɔbun na, biya bu ka gem wɛ̃ɛbu
naamɔ.
17 Adama su Gusunɔ siara, domi i raa
sãa torarun yobu, adama tɛ̃ i sɔ̃ɔsi te mɛm
nɔɔwammɛ ka gɔ̃ru tia te ba bɛɛ nɔmu sɔndia.
18 Ye i maa yakiara torarun di i kpa, i kua
gem yobu.
19 Na gari mɔ̀ nge tɔn diro yèn sɔ̃ i sãa dam
sarirugibu. Nge mɛ gasɔ i bɛɛn wasin doo
dooka disinu ka kɔ̃sa nɔmu sɔndia nge yobu
i ka kɔ̃sa ko, tɛ̃, i bɛɛn wasin doo dooka gem
nɔmu sɔndio nge yobu kpa bɛɛn daa yu dɛɛra.
20 Domi sanam mɛ i raa sãa torarun yobu,
gem kun dam mɔ bɛɛ sɔɔ.
21 Are yirà i raa wa yè sɔɔ sekura bɛɛ mɔ̀ tɛ̃.
Yen wii goberu maa gɔɔwa.
22 Adama tɛ̃ ye i yakiara torarun di i kua
Gusunɔn yobu, bɛɛn are sãa daa dɛɛra, bɛɛn
wii goberu ta maa sãa wãaru te ta ku ra kpe.
23 Domi gɔɔwa torarun are, adama
Gusunɔn kɛ̃ra wãaru te ta ku ra kpe Yesu
Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.

7

Ye suanabu sɔ̃ɔsimɔ

1 Be ba yɛ̃ ye wooda ya sãa, beya na ka yã.
Nɛgibu, i ɲ̀ yɛ̃ ma mèn nɔɔ tɔnu u wãa wãaru
sɔɔ u wãawa woodan nɔma sɔɔ?
2 Nge mɛya tɔn kurɔ ka win durɔ ba ko
n wãasinɛ woodan saabu sere durɔ win
wãarun nɔrɔ, adama win durɔ ù n gu, u
yakiara saa suanaan woodan dam di.
3 Yen sɔ̃, sanam mɛ win durɔ u wasi ma u
durɔ kpao sua, ba koo nùn sokuwa sakara,
adama win durɔ ù n gu, u yakiara woodan di.
Sanam mɛ, ù n durɔ kpao sua u ɲ̀ sãa sakara.
4 Nge mɛya maa bɛɛ nɛgibu, wooda ya ɲ̀
maa dam mɔ bɛɛn wɔllɔ, yèn sɔ̃ i gu ka Kirisi
sannu, kpa i ka ko googibu. Tɛ̃, i sãa wi ba
seeya gɔrin digibu, kpa sa n ka Gusunɔ binu
maruammɛ.
5 Domi sanam mɛ sa wãa bɛsɛn tiin daan
nɔma sɔɔ, kankam kĩi torarugiru te wooda ya
seeya ta sɔmburu mɔ̀ bɛsɛn wasin doo dooka
sɔɔ ma ta ka sun dɔɔ gɔɔ gia.
6 Adama tɛ̃, sa yakiara woodan di ye ya raa
sun nɛni nge dɛsobu domi ya ɲ̀ maa dam mɔ
bɛsɛn wɔllɔ. Nge mɛya sa ko kpĩ su Gusunɔ sã

ka bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden di, n ɩ̀ maa mɔ ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Wooda ya sãa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na ɩ̀ daa binɛ giamɔ wooda yà kun nɛɛ, “I ku ra binɛ ko.”
8 Ma toraru ta wooda tãsa ta ka binɛ baayere mara nɛ sɔɔ. Domi mi wooda kun wãa, toraru maa sari.
9 Gasɔ, sanam mɛ wooda sari, na raa wãa, adama ye wooda ya na torara seewa
10 ma nɛn tii na gu. Nge mɛya wooda ye ya weenɛ yu wãaru wɛ̃, yeya na deema ya ka man gɔɔ naawa.
11 Domi toraru ta wooda tãsa ta ka man nɔni wɔ̃kua, ma ta man go.
12 N n mɛn na, wooda ya dɛɛre, yen gari maa dɛɛre, yi dɛnde, yi maa wã.
13 N n mɛn na, ye n gea sãa yera ya ka man gɔɔ naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka sɔ̃si ma te torara. Domi ta gãa geenu denda ta ka man go kpa tu ka sɛ̃sia n banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

14 Geema, sa yɛ̃ ma wooda ya sãa Hundegia adama nɛ na sãawa wasigii wi ba toraru dɔre.
15 Domi ye na ra n mɔ̀ na ku ra tubu. Ye na kĩ na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko.
16 Nà n da ko ye na kun kĩ na wura ma wooda ya wã.
17 Mɛya n ɩ̀ maa mɔ nɛn tiiwa na mɔ̀ ma n kun mɔ tora te ta man wãasi.
18 Na yɛ̃ sãa sãa ma gãa geenu sari nɛ sɔɔ, nɛn daawa na ka yã, domi baadomma gean kĩra wãa nɛ sɔɔ, adama yen koba na ku ra kpĩ.
19 Na ɩ̀ gea ye mɔ̀ ye na kĩ mi, kɔ̃sa ye na tusa yeya na ra ko.
20 Adama nà n mɔ̀ ye na kun kĩ, n ɩ̀ maa nɛ na mɔ̀. Tora te ta man wãasi, tera ta ye mɔ̀.
21 Wooda yeniwa na wa nɛ sɔɔ. Sanam mɛ na kĩ n gea ko, kɔ̃sa ya ra n man wãasi.
22 Na nuku dobu mɔ Gusunɔn wooda sɔɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
23 adama nɛn wasin doo dooka sɔɔ na wooda tuka waamɔ ye ya sannamɔ ka nɛn bwisikunu. Ma ya man mɔ̀ tora ten dɛso te ta wãa nɛn wasin doo dooka sɔɔ.
24 Gɔ̃ru garin barɔwa nɛ! Wara koo man wɔra wasi yinin nɔman di, yi yi ka man gɔɔ dɔɔ.
25 Na Gusunɔ siara Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin saabu.

N n mɛn na, na sãa Gusunɔn woodan yoo nɛn bwisikunu sɔɔ, adama nɛn daa sɔɔ na sãawa torarun yoo.

8

Wãa te Gusunɔn Hunde

u wɛ̃ɛmɔ

1 Yen sɔ̃ tɛ̃, ba ɩ̀ bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ be ba gbinnɛ ka Kirisi Yesu.
2 Domi Gusunɔn Hunden wooda ye ya wãaru wɛ̃ɛmɔ Kirisi Yesu sɔɔ ya sun yakia saa toraru ka gɔɔn nɔman di.
3 Ye wooda kun kpĩa ya kue yèn sɔ̃ tɔnun daa ya yen dam kpeesia, Gusunɔ u ye kua. U toraru taarɛ wɛ̃ te ta wãa tɔnun daa sɔɔ sanam mɛ u win tiin Bii gɔrima ka wasi yi yi ka tɔnun wasi torarugii weenɛ, u ka ko abɔru torarun sɔ̃.
4 U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya yiiremɔ, bɛsɛ be sa sĩimɔ win Hunden dam sɔɔ, n ɩ̀ mɔ bɛsɛn daan dam sɔɔ.
5 Domi be ba sĩimɔ ben daan dam sɔɔ, beya ba ben daagia bwisikumɔ. Adama be ba sĩimɔ Gusunɔn Hunden dam sɔɔ, beya ba Hundegia bwisikumɔ.
6 À n wunɛn daagia bwisikumɔ, gɔɔwa yen kɔkɔrɔ. À n maa Hundegia bwisikumɔ, wãaru ka alafiawa wunɛgia.
7 Domi be ba ben daagia bwisikumɔ ba kua Gusunɔn yibɛrɛba. Ba ɩ̀ Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ, ba ɩ̀ mam kpɛ̃.
8 Be ba ben daan wãaru wãa, ya ɩ̀ koorɔ bu Gusunɔ wɛ̃re.
9 Adama bɛɛ, i ɩ̀ maa bɛɛn daan wãaru wãa ma n kun mɔ Gusunɔn Hundegiru yèn sɔ̃ win Hunde u wãa bɛɛ sɔɔ. Wunɛ wi a kun Kirisin Hunde mɔ, a ɩ̀ sãa wigii.
10 N n mɛn na, Kirisi ù n wãa bɛɛ sɔɔ, baa bɛɛn wasi yì n gu torarun sɔ̃, bɛɛn hunde ya wasi yèn sɔ̃ i gem wa Gusunɔn mi.
11 Gusunɔ wi u Yesu seeya gɔrin di, win Hundewa wãa bɛɛ sɔɔ. Yen sɔ̃na wi u Yesu Kirisi seeya gɔrin di u koo maa bɛɛn wasi gɔɔgii wãaru wɛ̃ saa win Hunden min di, wi u wãa bɛɛ sɔɔ.
12 N n mɛn na, nɛgibu, sa dibu nɛni, adama n ɩ̀ mɔ daagibu sa n ka bɛsɛn daan kĩru mɛm nɔɔwammɛ.
13 Domi ì n bɛɛn wasin kĩru mɔ̀ i ko gbi, adama ì n bɛɛn wasin kĩrun kookoosu deri ka Hunde Dɛɛron somiru i ko n wãa.
14 Domi be Gusunɔn Hunde u kparamɔ, beya ba Gusunɔn bibu.
15 Domi ba ɩ̀ bɛɛ hunde kã ye ya koo bɛɛ ko yobu kpa i n ka kpam nande. Adama ba bɛɛ Hunde kãwa wi u bɛɛ kua Gusunɔn bibu, ma ka win dam sa Gusunɔ sokumɔ Baaba.
16 Gusunɔn Hunden tii u bɛsɛn hunde sɔ̃mɔ ma sa sãa win bibu.
17 Tɛ̃ yèn sɔ̃ sa sãa win bibu sa maa sãa tubi diobu, ma sa ko win tubi bɔnu ko ka Kirisi sannu, domi sà n Kirisin nɔni swãaru bɔnu kua, sa ko maa win yiiko bɔnu ko.

Yiiko ye ya sisi

18 Na ɩ̀ saa yenin nɔni swãaru garisi gãanu yiiko ye sa ko ra wan sɔ̃.

19 Taka koora kpuro ya diira saa yu na yè
sɔɔ Gusunɔ u koo win bibu terasia.
20 Domi u taka koora kpɛ̃ɛ kam kobun swaa
sɔɔ, n ɲ mɔ yen tiin gɔ̃ru kĩrun sɔ̃, win kĩrun
sɔ̃na. Adama yĩiyɔ bini bu wãa,
21 ma ba koo ra taka kooran tii yakia saa
kam kobun yorun di, kpa yu ka Gusunɔn
bibun tii mɔɔ yiikogiru bɔnu ko.
22 Sa yɛ̃ ma sere ka tɛ̃ taka koora kpuro ya
kpasa wɔri mɔ̀wa ka wuriribu nge marubun
wuriribu.
23 Adama n ɲ mɔ taka koora tɔna, bɛsɛn tii
bɛsɛ be Gusunɔ u suna bura sanam mɛ u sun
Hunde Dɛɛro kã, sa maa kpasa wɔri mɔ̀ bɛsɛn
tii sɔɔ sa n ka mara sere Gusunɔ ù n bɛsɛn
wasi yakia mam mam, u ka sɔ̃ɔsi ma sa kua
win bibu.
24 Domi faaba ya sãa bɛsɛgia, adama sa gina
wãa yen yĩiyɔbu sɔɔ. Sà n waamɔ ye sa yĩiyɔ,
yĩiyɔbu kun maa wãa. Ye tɔnu waamɔ u ko n
maa ye yĩiyɔ?
25 Adama sà n gãanu yĩiyɔ ni sa ɲ waamɔ, sa
ko n nu marawa ka tɛmanabu.
26 Nge mɛya maa Hunde Dɛɛro u ra sun
somi bɛsɛn dam sariru sɔɔ, domi sa ɲ yɛ̃ ye
n weenɛ su Gusunɔ kana. Adama Hunde wi,
u ra nùn kanɛ bɛsɛn sɔ̃ ka kpasa wɔri ye ya ɲ
ka nɔɔ gerurɔ.
27 Gusunɔ wi u ra tɔmbun gɔ̃rusu tubu, u
maa yɛ̃ ye Hunde wi, u bwisikumɔ yèn sɔ̃ ka
win kĩra Hunde wi, u ra n nùn kanamɔ naanɛ
dokeobun sɔ̃.
28 Domi sa yɛ̃ ma baayere kpuro sɔɔ ye ya
ra tɔnu deemɛ, Gusunɔ u sɔmburu mɔ̀ u ka
bu gea kua be u soka win himba sɔɔ, ma ba
nùn kĩ.
29 Domi be u yɛ̃ yellun di u maa bu gɔsa u
yi bu ka ko win Biin weenasibu, kpa win Bii
u ka ko yeruma wɔnɔ dabirugii.
30 Nge mɛya be u gɔsa u yi, u maa bu soka.
Be u soka mi, u maa bu gem wɛ̃. Be u gem wɛ̃
u maa ka bu win yiiko bɔnu kua.

Gusunɔn kĩrun kpãaru

31 N n mɛn na, mba sa ko gere ka gari
yi. Gusunɔ ù n sãa bɛsɛgii, wara koo ka sun
yibɛrɛ tɛɛru ko.
32 Gusunɔ wi u kun win tiin Bii tii yiiye,
adama u nùn wɛ̃ bɛsɛ kpuron sɔ̃, u ɲ koo maa
sun kpuro kɛ̃ ka Bii wi sannu kɔsiaru sari?
33 Wara koo tɔmbu durum mani be
Gusunɔ u gɔsa. Sari, domi Gusunɔn tiiwa
u ra tɔnu gem wɛ̃.
34 Wara koo bu taarɛ wɛ̃. Sari, domi Kirisi
Yesu u gu u maa seewa gɔrin di u wãa
Gusunɔn nɔm geuɔ. Wiya u ra maa Gusunɔ
kanɛ bɛsɛn sɔ̃.
35 Wara u koo kpĩ u sun karana ka Kirisin
kĩru. Tɔ̃ya? Wahala? Nɔni swãaru? Gɔ̃ɔru?
Tereru? Kari? Takobi?
36 Nge mɛ ba yorua,
“Wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ tɔ̃ru baatere.
Ba sun mɛɛra nge yãa ni ba koo saka.”
37 Adama ye kpuro sɔɔra sa nasara wa mam
mam saa win min di wi u sun kĩa.
38 Domi na yɛ̃ kam kam ma gɔɔ ka wãaru ka
wɔllun gɔradoba ka wɛrɛkunu ka saa yeni, ka
saa ye ya sisi, ka wɔllun yiikogibu,
39 ka ye ya wãa wɔllɔ, ka ye ya wãa tem sɔɔwɔ,
ka taka koora gaa, yen gaa kun kpɛ̃ yu sun
karana ka Gusunɔn kĩru te ta sɔ̃ɔsira Yesu
Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ.

9

Gusunɔ ka Isireliba

1 Nɛ Kirisigiiwa na gem gerumɔ, na ɲ
weesu mɔ̀. Nɛn gɔ̃ru ga man yen seeda
diiyammɛ saa Hunde Dɛɛron min di.
2 Nɛn bweserun wɔnwɔndu ta man mɔ̀
baadomma. Yen sɔ̃na nɛn gɔ̃ru ga sankire
gem gem.
3 N n ko n kooran na, kon daa de bu man
bɔ̃rusi kpa bu man karana ka Kirisi ben sɔ̃.
4 Ba sãa Isireliba, be Gusunɔ u gɔsa bu ka
ko win bibu. Beya u win yiikon girima sɔ̃ɔsi.
Beya u ka arukawaniba bɔkua. U bu wooda
wɛ̃. Bera u sɔ̃ɔsi mɛ ba koo nùn sãasina. U
maa bu nɔɔ mwɛɛnu kua.
5 Ba sãa be Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ben
bweseru sɔɔn diya Kirisi wi u kpuro kere u
yara nge tɔnu. U maa sãa Gusunɔ wi n weenɛ
bu siara ka baadommaɔ. Ami.
6 Na ɲ gerumɔ ma Gusunɔn gari yi kam
wɔruma. Domi be ba mara Isireliba n ɲ mɔ
be kpuro ba sãa Isireliba Gusunɔn mi.
7 N ɲ maa mɔ be kpuro be ba marura
Aburahamun min di beya ba sãa win bibu
Gusunɔn mi. Domi Gusunɔ u Aburahamu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Isakin biba ba koo soku wunɛn
bweseru.”
8 Yen tubusiana, n ɲ mɔ be ba mara ka
wasin baa beya Gusunɔgibu, adama bii bèn
nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua beya u garisi
Aburahamun bweseru.
9 Gari yi wee, yi Gusunɔ u ka nɔɔ mwɛɛ
te kua. U nɛɛ, “Gasɔkun amadaare kon
wurama, yen biru Saaraa koo bii tɔn durɔ
ma.”
10 N ɲ mɛ tɔna, Rebekan bibu yiru ba tundo
turo mɔ, wiya bɛsɛn sikado Isaki.
11-12 Adama Gusunɔ u ra tɔmbu gɔsiwa win
himba sɔɔ, n ɲ mɔ ben kookoosun sɔ̃, adama
ka win sokura. U ka sɔ̃ɔsi ma u win himba ye
swĩi, u Rebeka sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Mɔɔ u koo win
wɔnɔ wiru kpĩiya.” U ye gerua Rebeka u sere
win bibu mara sanam mɛ ba ɲ gea ɲ kun mɛ
kɔ̃sa koore.
13 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Na
Yakɔbu kĩa adama na Esau yina.”
14 N n mɛn na, mba sa ko gere. Gusunɔ u
sãawa gem sarirugii? Aawo, baa fiiko.
15 Domi u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Wìn
wɔnwɔndu na mɔ, wiya kon wɔnwɔndu kua.
Wi na maa ka duure, wiya na kon ka duura.”

16 Nge mɛya n ɲ sãa goon kĩrun baa, n ɲ
maa goon sɔmburun baa, adama Gusunɔn
wɔnwɔndun baawa.
17 Domi ba yorua ma Gusunɔ u Egibitin
sunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Yenin sɔ̃na na nun seeya,
kpa n ka nɛn dam sɔ̃ɔsi wunɛ sɔɔ, kpa nɛn
yĩsiru tu ka nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.”
18 Nge mɛya wi u kĩ u wɔnwɔndu kua u
ra nùn wɔnwɔndu kue, wi u maa kĩ u gɔ̃ru
bɔbiasia u ra nùn gɔ̃ru bɔbiasie.

Gusunɔn mɔru

ka win wɔnwɔndu

19 N n mɛn na, kaa man bikia a nɛɛ, mban
sɔ̃na u maa taarɛ waamɔ tɔnu sɔɔ. Wara koo
kpĩ u win kĩru yina.
20 Adama wara ra n wunɛ tɔnu, a sere ka
Gusunɔ sikirina. Mɔndu ta koo mɔmɔ bikia
tu nɛɛ, mban sɔ̃na u tu kua mɛ?
21 Mɔmɔ kun dam mɔ sɔndun wɔllɔ? Ka sɔn
tee te, u ɲ kpɛ̃ u tooru ko ka maa weke te ba
ra swɛ̃?
22 Mba i yɛ̃ i ko gere Gusunɔn sɔ̃. U kĩ u
win dam ka win mɔru sɔ̃ɔsi. Yen sɔ̃na u ka
bu tɛmana be ba koo kam ko win mɔrun sɔ̃.
23 U kua mɛ u ka sun win yiikon kpãaru
sɔ̃ɔsi, bɛsɛ be u wɔnwɔndu kua, bɛsɛ be u
sɔɔru kua yellun di su ka win yiiko wa,
24 bɛsɛ be u soka n ɲ mɔ Yuuban suunu
sɔɔn di tɔna, ka maa tɔn tukobun suunu sɔɔn
di.
25 Yeniwa Gusunɔ u gerua win sɔmɔ Oseen
tireru sɔɔ. U nɛɛ,
“Tɔn be ba ɲ daa sãa nɛgibu,
kon bu soku nɛn tɔmbu.
Bwese te na ɲ daa kĩɛ,
kon tu soku nɛn kĩnasiru.
26 Yam mi ba raa maa bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
ba ɲ sãa nɛn tɔmbu,
miya ba koo bu soku
Gusunɔ Yinni wason bibu.”
27 Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɔɔgiru sua u
gerua Isiriliban sɔ̃ u nɛɛ, “Baa Isiriliba bà
n dabia, nge nim wɔ̃kun yanim, ben sukum
tɔnawa koo faaba wa.
28 Domi Gusunɔ koo yande win gere yibia
mam mam handunia sɔɔ ye u raa gɔ̃ru doke.”
29 N sãawa nge mɛ Esai u raa gerua u nɛɛ,
“Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni ù kun daa sun
bweseru tie,
sa ko raa kowa nge Sodomu.
Sa ko raa ka Gomɔra weena.”

Isiriliba ka Labaari gea

30 N n mɛn na, mba sa ko gere. Tɔn tuko
be ba ɲ daa kasu bu gem wa Gusunɔn mi, ba
gem wa naanɛ dokebun saabu.
31 Adama Isiriliba be ba kasu bu wooda
swĩi bu ka gem wa Gusunɔn mi, ba ɲ mu wa.
32 Mban sɔ̃na. Yèn sɔ̃ ba ɲ mu kasu ka naanɛ
dokebu, ma n kun mɔ ka sɔma. Ba sokura
kpee sokuratii te sɔɔ,
33 tèn gari ba yorua ba nɛɛ,
“N wee, na kpee sokuratiru dokemɔ Siɔniɔ,
kpee te ta ra torasie.
Adama wi u nùn naanɛ doke u ɲ sekuru
wasi.”

10

1 Nɛgibu, ye na kĩ ka nɛn gɔ̃ru kpuro ka ye
na ra n Gusunɔ kanamɔ, yeya nɛn bweseru
tu faaba wa.
2 Domi na bu seeda yeni diiyammɛ, ba
hania mɔ Gusunɔn sɔ̃, adama yɛ̃ru sari.
3 Ba ɲ swaa yɛ̃ ye Gusunɔ u ra ka tɔnu gem
wɛ̃, ma ba swaa kasu bu ka ben tiin gem
yara. Yen sɔ̃na ba ɲ Gusunɔn gem swaa wiru
kpĩiyɛ.
4 Domi Kirisiwa sãa woodan kɔkɔrɔ kpa
baawure wi u nùn naanɛ doke u gem wa
Gusunɔn mi.

Faaba sãa baawuregia

wi u Yinni naanɛ doke

5 Domi Mɔwisi u yorua u nɛɛ, “tɔnu wi u
gea mɔ̀ ye wooda ya yiiremɔ, gea yen min
diya u koo wãaru wa”.
6 Adama nge mɛ ba koo tɔnu gem wɛ̃ naanɛ
dokebun sɔ̃, yen gari wee, “A ku gere wunɛn
gɔ̃ruɔ a nɛɛ, wara u koo yɔ Gusunɔ wɔllɔ.” Yen
tubusiana, u ka Kirisi sarasiama.
7 A ku maa gere, “Wara u koo du tem
sɔɔwɔ.” Yen tubusiana, u ka Kirisi seesia
gɔrin di.
8 Adama mba gari yi, yi gerua. Yi nɛɛwa,
“Gusunɔn gari yi, yi wãa wunɛn turuku, yi
mam wãa wunɛn nɔɔwɔ ka wunɛn gɔ̃ruɔ.” Yi
sãawa naanɛ dokebun gari yi sa waasu mɔ̀, yi
yi nɛɛ,
9 à n ka wunɛn nɔɔ wura ma Yesu sãawa
Yinni, ma a naanɛ doke wunɛn gɔ̃ruɔ ma
Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, kaa faaba wa.
10 Domi gɔ̃ru sɔɔra tɔnu u ra naanɛ doke, u
ka gem wa Gusunɔn mi, nɔɔwa ba ra maa ka
seeda di bu ka faaba wa.
11 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba
nɛɛ, “Baawure wi u nùn naanɛ doke, u ɲ
sekuru wasi.”
12 Domi wunanabu sari Yuuba ka tɔn
tukobu sɔɔ. Be kpuro Yinni turowa ba
mɔ. Win dukia maa sãa be ba nùn sokumɔ
kpurogia.
13 Domi ba yorua ba nɛɛ, “Baawure wi u
Yinnin yĩsiru soka, u koo faaba wa.”
14 Adama amɔna ba koo ka nùn soku, bà
kun nùn naanɛ doke. Amɔna ba koo maa ka
naanɛ doke bà kun win gari nɔɔre. Amɔna ba
koo maa nɔ goo ù kun gari yi waasu koore.
15 Amɔna ba koo ka gari yi waasu ko goo ù
kun bu gɔre. Nge mɛ ba yorua, “Anna a ben
naarun dobu nɔ be ba Labaari gea kparamɔ.”
16 Adama n ɲ be kpuro ba Labaari gea
wura, domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɛɛ, “Yinni,
wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.”

17 Nge mɛya naanɛ dokebu bu wee ye tɔnu
nɔɔmɔn di. Ye tɔnu nɔɔmɔ, ya maa sãawa
Kirisin gari.
18 Adama na bikiamɔ, ka geema ba ɲ nɔɔre
ro? Ba nua. Domi ba yorua,
"Nɔɔ ge, ga nɔɔra tem kpuro sɔɔ,
ma gari yi, yi tura sere handunian nɔrɔ."
19 Na bikiamɔ kpam, Isireliba ba ɲ yɛ̃ ro?
Gbiikaa, Mɔwisi u yorua, ma Gusunɔ u nɛɛ,
"Na kon bɛɛn nisinu seeya ka bwese te i ɲ
garisi gãanu.
Kon maa bɛɛn mɔru seeya ka bwese bwisi
sarirugiru."
20 Yen biru Esai u yorua ka toro sindu ma
Gusunɔ u nɛɛ,
"Be ba ɲ man kasu ba man wa.
Na maa bu nɛn tii sõɔsi be ba ɲ man bikiamɔ."
21 Adama u maa yorua Isireliban sõ ma
Gusunɔ u nɛɛ, "Na tɔn be ba ra n man seesimɔ
nɔma gãri tõru kpuro."

11

Gusunɔ u ɲ Isireliba yinɛ

1 N n mɛn na, na bikiamɔ, Gusunɔ u win
tɔmbu yinawa? Aawo. Su ku wa mɛ.
Domi nɛn tii na sãa Isirelin bii, Aburahamun
sikadobu Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ.
2 Gusunɔ u ɲ win tɔmbu yinɛ be u gia
yellun di. Nge i ɲ yɛ̃ ye ba yorua Gusunɔn
gari sɔɔ sanam mɛ Eli u ka Isireliban taarɛ da
Gusunɔn mi? U nɛɛ,
3 "Yinni, ba wunɛn sɔmɔbu go ba wunɛn
yãku yenu surura. Nɛ turowa na tie, ba maa
kasu bu man hunde wuna."
4 Adama mba Gusunɔ u wisa. U nɛɛ,
"Na nɛn tii tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru
(7.000) derie, be ba kun yiirare bũu wi ba mɔ̀
Baalin nuurɔ."
5 Mɛya n maa sãa saa yeni sɔɔ. Ben sukum
wãa be Gusunɔ u gɔsa win durom sõ.
6 U bu gɔsawa durom sõ, n ɲ mɔ ben sɔman
sõ. Ma n kun mɛ, durom kun maa sãa durom.
7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Isireliba
wee, ba ɲ wa ye ba kasu. Ben be Gusunɔ u
gɔsa, beya ba wa. Be ba tie ba gõru bɔbia.
8 Nge mɛ ba yorua, "Gusunɔ u ben laakari
sikarisia. U bu nɔni wɛ̃ yi ba ɲ kpɛ̃ bu ka yam
wa. U maa bu swasu wɛ̃ si ba ɲ kpɛ̃ bu ka gari
nɔ sere ka gisɔ."
9 Ma Dafidi u nɛɛ,
"Kpa ben tõɔ baka dim mu de bu tora
kpa bu yina mwaara,
kpa bu sɛɛyasiabu wa bi bu ka bu dɛnde.
10 A de ben nɔni yi wukiri bu ku ka wa.
Kpa a de ba n bu taare ka baadommaɔ."
11 Yen sõna na bikiamɔ, sanam mɛ Isireliba
ba sokura, ba wɔrumawa mam mam? Su ku
wa mɛ. Ben tora run saabuwa tɔn tukobu ba
faaba wa, kpa ben nisinu nu ka se.
12 Tɛ̃ Isireliban tora ru tà n ka
handuniagibu hunden dukia naawa, ben
kaarabu bù n maa tɔn tukobu kua gãa
mɔwɔbu, anna yen domarun kpãaru ta ko
n nɛ bà n wura nge mɛ ba raa sãa.

Tɔn tukobun faaba

13 Na ka bɛɛ gari mɔ̀, bɛɛ tɔn tukobu. Nɛ wi
na sãa gɔro tɔn tukobun mi, na nɛn sɔmburu
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
14 n ka nisinu seeya ɲ n koo koora nɛn
bweserun suunu sɔɔ kpa n ben gabu faaba
ko.
15 Geema sanam mɛ Gusunɔ u bu deri ya
dera u ka handuniagibu nɔɔ tia kua. Tɛ̃, mba
n ko n sãa ù n wure u kpam bu mwa. N ɲ
wãaru gɔribun sõ?
16 I yɛ̃ ma bà n pɛ̃ɛ kuse teeru Gusunɔ wɛ̃,
pɛ̃ɛ ye ya tie ya kua Gusunɔgia. Dãrun gbina
yà n sãa Gusunɔgia, mɛya maa ka ten kãasiɔ.
17 Adama bà n kãasi gɛɛ bɔɔra olifin dãa
gbaarugirun di, ma ba wunɛ wi a sãa yakasun
dãrun kãasa gɛrɛfe kua yin ayerɔ, ma a ka
olifin dãa ten gbinan dam bɔnu mɔ̀,
18 a ku kãasi yi woo kanɛ. À n woo kanamɔ,
a yaayo ma n ɲ wunɛ a gbina sɔɔwa, gbina ya
nun sɔɔwa.
19 Kaa nɛɛ, ba kãasi yi bɔɔrawa bu ka nun
gɛrɛfe ko.
20 Geema, ba yi bɔɔra naanɛ dokebu
sarirun sõ, ma a yõ naanɛ dokebun sõ. A ku
woo kana, adama a bɛrum koowo.
21 Gusunɔ ù kun kãasi gbiikii deri, wuna u
koo sere deri?
22 N n mɛn na, a Gusunɔn tɔn geeru ka
maa win sɛ̃sɔ mɛɛrio. U sɛ̃ ka be ba wɔruma,
adama u sãa tɔn geo wunɛn mi, à n gesi yõ
dim dim win tɔn geeru sɔɔ. Ma n kun mɛ, ba
koo maa wunɛn tii bura.
23 Be maa, bà n ben naanɛ dokebu sariru
deri, ba koo bu gɛrɛfe ko mi ba raa wãa domi
Gusunɔ u koo kpĩ u kpam bu gɛrɛfe ko.
24 Bà n nun bura saa olifin dãa yakasugirun
di, ma ba nun gɛrɛfe kua ka olifin dãa
gbaarugiru, ye n kun ka nun weenɛ, ɲ n mɛn
na, n ɲ sɛ̃ bu ka kãasi yi gɛrɛfe ko yin tiin dãru
sɔɔ.

Isireliba ba koo faaba wa

25 Nɛgibu, asiri gaa wãa ye na kĩ i n yɛ̃, kpa
i ku ka tii garisi bwisigibu. Asiri ye wee.
Isireliba gabu ba gina gõrusu bɔbia sere tɔn
tukobun geeru tu ka yibu faaba sɔɔ.
26 Nge mɛya Isireliba kpuro ba koo faaba
wa, nge mɛ ba yorua,
"Yakio u koo na saa Siɔnin di.
Kpa u Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru wuna
saa Yakɔbun bweserun di.
27 Yeniwa arukawani ye kon ka bu bɔke
sanam mɛ kon ben toraru wuna."
28 Sà n Labaari gean gari laakari kua, ba
sãa Gusunɔn yibɛrɛba bɛɛn sõ. Adama sà
n Gusunɔn gɔsiru laakari kua, ba sãa win
kĩnasibu ben sikadoban sõ.

29 Domi Gusunɔ ù n tɔnu soka, u nùn
sokawa. U n nùn kɛ̃ru wɛ̃, u nùn wɛ̃wa. U ku
ra gɔ̃ru gɔsie.
30 Nge mɛ bɛɛ, i ɲ̀ daa Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ,
adama tɛ̃ ba bɛɛ wɔnwɔndu kua ben mɛm
nɔɔbu sarirun sɔ̃.
31 Nge mɛya maa ben tii, ba ɲ̀ mɛm nɔɔmɔ
tɛ̃, kpa bu ka wɔnwɔndu wa nge mɛ bɛɛ i
wɔnwɔndu wa.
32 Domi Gusunɔ u tɔmbu kpuro kɛnisi
mɛm nɔɔbu sariru sɔɔ, kpa u ka be kpuro
wɔnwɔndu kua.

Gusunɔn kpãaru

33 Anna a Gusunɔn dukia ka win bwisi ka
win yɛ̃run dukum wa! Goo kun kpɛ̃ u win
himba tubu. Goo kun maa kpɛ̃ u win swɛɛ
gia.
34 Ka geema ba yorua,
“Wara u Yinnin bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.
35 Wara u gbia u nùn gãanu kɛ̃ɛre,
u n ka sere nin kɔsire yĩiyɔ.”
36 Domi wiya kpuron wiru, win min diya
kpuro naamɔ, ma kpuro wãa win sɔ̃. Wigia
yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

12

Wãa kpaa

te ta Gusunɔn wãaru wãa

1 Yen sɔ̃, nɛgibu na bɛɛ kanamɔ wɔnwɔn te
Gusunɔ u bɛɛ kuan saabu, i bɛɛn wasi nùn
yiiyo nge yãku wasiru te ta kun serere gaa
mɔ, te ta koo nùn wɛ̃re. Yeya ya sãa bɛɛn sãa
geeru.
2 I ku maa ka tɛ̃n tɔmbu weena, adama i
kɔsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka wunana ye
n sãa Gusunɔn kĩru. Yeya ya gea sãa, ya maa
wã, ma ya yiba.
3 Durom mɛn saabu mɛ ba man wɛ̃ na bɛɛn
baawure sɔ̃ɔmɔ, u ku tii garisi n kere nge mɛ
n weenɛ u tii garisi, adama bɛɛn baawure
u tii garisio dee dee nge mɛ Gusunɔ u nùn
naanɛ dokebu kã bu nɛ.
4 Domi wasi tee yi doo dooka dabinu
mɔ, ma yen baayere ya yen sɔmburu mɔ
nɛnnɛnka.
5 Nge mɛya, baa sà n dabi, sa sãa wasi tee
Kirisi sɔɔ, ma sa gbinnɛ nge wasi teen doo
dooka.
6 Sa kɛ̃ɛ nɛnnɛnka mɔ ni nu weenɛ su dendi
nge mɛ Gusunɔ u sun kã win durom sɔɔ. N
n Gusunɔn gari gerubun kɛ̃run na, su ka tu
dendi nge mɛ bɛsɛn naanɛ dokebu nɛ.
7 N n nɔɔribun na, su ko ka nuku tia. Wi u
sãa sɔ̃ɔsio, u win sɔ̃ɔsibu yibio.
8 Wi u tɔmbu dam kɛ̃mɔ, u ku wɛ̃ra. Wi u
kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ, u wɛ̃ɛyɔ ka gɔ̃ru tia. Wirugii u
win sɔmburu ko ka hania. Wi u wɔnwɔndu
mɔ̀, u koowo ka nuku dobu.
9 I ku de bɛɛn kĩru ta n murafitiru mɔ. I kɔ̃sa
dɛsirario, kpa i gea mani dim dim.
10 I n kĩanɛ nge wɔnɔ ka mɔɔ. I n kookari
mɔ̀ i ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛna.
11 I ku de bɛɛn hania yu kaara. I n Yinni
sãamɔ ka kĩru.
12 I yɛ̃ɛrio bɛɛn yĩiyɔbun sɔ̃. I tɛmanɔ nɔni
swãaru sɔɔ. I ku wasira ka kanaru.
13 I naanɛ dokeobu wɛ̃ɛyɔ yèn bukata ba
mɔ. I n da sɔbu yaarɛ ko.
14 I bu domaru kuo be ba bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ. I
ku bu bɔ̃rusi.
15 I ka bu nuku dobu koowo be ba nuku
dobu mɔ̀, kpa i ka bu swĩ be ba sumɔ.
16 I n wãa nɔɔ tia sɔɔ sannu. I ku de tii
suabun bwisikunu nu n bɛɛ wãasi adama i
koosio tii kawabun bera gia. I ku tii garisi
bwisigibu.
17 I ku goo kɔ̃sa kɔsie. I gea kasuo tɔmbu
kpuron nɔni sɔɔ.
18 N n koo koora, i de i n nɔɔ nɛ ka tɔnu
baawure nge mèn nɔru i ko kpĩ.
19 Kĩnasibu, i ku maa mɔru kɔsia bɛɛn tii,
adama i de Gusunɔ u bɛɛ mɔru kɔsia, domi ba
yorua, Gusunɔ u nɛɛ, “Wiya u koo bu mɔru
kɔsie. Kpa u bu sɛɛyasia.”
20 Ba maa yorua, “Gɔ̃ɔru tà n wunɛn yibɛrɛ
mɔ̀, a nùn dĩanu kɛ̃ɛyɔ u di. Nim nɔru gà n
nùn mɔ̀, a nùn nim kɛ̃ɛyɔ u nɔ. Domi à n kua
mɛ, a nùn dɔ̃ɔ sɔbiwa mi.”
21 A ku de kɔ̃sa yu nun kamia, adama a kɔ̃sa
kamiɔ ka gean kobu.

13

Bɛsɛn wii kpĩibu

tem yɛ̃robun mi

1 Kpa baawure u n tem yɛ̃robu wiru kpĩiyɛ
domi tem yɛ̃ro sari wi u kun wãa ka Gusunɔn
yɛ̃ru. Tem yɛ̃ro be ba maa wãa, Gusunɔwa u
bu kua.
2 Yen sɔ̃na, wi u tem yɛ̃ron gari yina,
u yinawa ye Gusunɔ u yiire. Be ba maa
yinamɔ, ba ben tii taarɛ kasuammɛwa.
3 Domi tɔnu ù n gea mɔ̀, u ɲ̀ ko n tem yɛ̃ron
bɛrum mɔ, ma n kun mɔ ù n kɔ̃sa mɔ̀. À kun
kĩ a n tem yɛ̃ron bɛrum mɔ, a gea koowo, kaa
win nɔnu geu wa.
4 Tem yɛ̃ro u Gusunɔn sɔmburu mɔ̀wa
wunɛn gean sɔ̃. Adama à n kɔ̃sa mɔ̀, a bɛrum
koowo yèn sɔ̃ u ɲ̀ takobi nɛni kam. U sãawa
Gusunɔn sɔm kowo u ka be ba kɔ̃sa mɔ̀ mɔru
kɔsie.
5 Yen sɔ̃na tilasi tɔnu u wiru kpĩ, n ɲ̀ mɔ
sɛɛyasiabu tɔnan sɔ̃, adama yèn sɔ̃ win gɔ̃ru
ga koo nùn taarɛ wɛ̃.
6 Yen sɔ̃na i maa wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ. Domi
be ba tem nɛni, Gusunɔn sɔm kowoba ba sãa
ba maa tu tii wɛ̃ mam mam.
7 I baawure kɔsio ye n ka nùn weenɛ. I
bu wɔ̃ɔ gobi kɔsio be n weenɛ i kɔsia. I bu
gbererun gobi kɔsio be n weenɛ i kɔsia. I bu
nasio be n weenɛ i nasia. I bu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be
n weenɛ i bɛɛrɛ wɛ̃.

A wunɛn tɔnusi kĩɔ

8 I kun ɡoon dibu nɛni ma n kun mɔ i
n kĩanɛ, domi wi u win tɔnusi kĩ u wooda
yibiawa.
9 Domi wooda yeniba be ba nɛɛ, “I ku ra
sakararu ko, i ku ra tɔnu ɡo, i ku ra ɡbɛni, i
ku ra binɛ ko,” ka wooda kpuro ye ya tie, ya
wãa ɡari yini sɔɔ mi ba nɛɛ, “A wunɛn tɔnusi
kĩɔ nɡe wunɛn tii tii.”
10 Kĩru ta ku ra de ɡoo u win tɔnusi kɔ̃sa
kue. Yen sɔ̃na kĩru ta wooda yibiamɔ.

Sa n Kirisin naaru mara

11 N weenɛ i ko mɛ yèn sɔ̃ i yɛ̃ saa yè sɔɔ sa
wãa mini. N den tura i yanda, domi bɛsɛn
faaba ya turuku sãa tɛ̃, n kere dɔma te sa ɡbia
sa naanɛ doke.
12 Wɔ̃kura tonda, yam sãrera turuku kua.
Yen sɔ̃, su wɔ̃kurun kookoosu deri kpa su
yam bururam tabu yãnu sebe.
13 Su sĩ dee dee nɡe mɛ ba ra sĩ sɔ̃ɔ sɔɔ, sa
kun akanu mɔ dibu ka nɔrubu sɔɔ, sa kun
kurɔ damaru ka binɛ baka mɔ, kpa su ku nɔɔ
ɡɔmunu ka nisinu ko.
14 Adama i Yinni Yesu Kirisin daa sebuo,
kpa i ku bɛɛn tiin daan bwisikunu ko i ka yen
binɛ wuna.

14

A ku wunɛn naanɛ dokeosi siri

1 I de u du bɛɛ sɔɔ wi u kun dam mɔ naanɛ
dokebu sɔɔ. I ku win bwisikunu sikirinɛ.
2 Wini yĩiyɔ ma u koo kpĩ u kpuro di.
Wiɔnɔ wi u kun dam mɔ naanɛ dokebu sɔɔ,
u ku ra yaa tem.
3 Wi u dimɔ u ku wi u kun dimɔ ɡɛm, kpa
wi u kun dimɔ u ku wi u dimɔ taarɛ wɛ̃, domi
Gusunɔ u yɛ̃ro wura.
4 Wara wunɛ a ka ɡoon sɔm kowo taarɛ
wɛ̃ɛmɔ. Ũ n yɔ̃ nɡe ù n wɔruma, win yinnin
ɡariya. Adama u koo yɔ̃ra domi Yinni u dam
mɔ u ka nùn yɔ̃rasia.
5 Wini u tɔ̃ɔ teeru ɡarisi n kere ni nu tie,
wiɔnɔ u ni kpuro ɡarisi nu nɛ. I de baawure
u n yɛ̃ kam kam ye u mɔ̀.
6 Wi u tɔ̃ru lasabu mɔ̀ u tu lasabu mɔ̀ Yin-
nin sɔ̃. Wi u dimɔ, Yinnin sɔ̃na u dimɔ, yèn
sɔ̃ u Gusunɔ siaramɔ. Wi u kun maa dimɔ,
Yinnin sɔ̃na u ɲ̀ dimɔ, u maa Gusunɔ siaramɔ.
7 Geema, sari bɛsɛ sɔɔ wi u wãa win tiin sɔ̃,
ɡoo maa sari wi u ɡbimɔ win tiin sɔ̃. Domi sà
n wãa sa wãawa Yinnin sɔ̃.
8 Sà n maa ɡu, sa ɡuwa Yinnin sɔ̃. N n mɛn
na, sà n wasi, ɲ̀ kun mɛ sà n ɡu, sa sãawa
Yinnigibu.
9 Domi Kirisi u ɡu ma u seewa ɡɔrin di u ka
ko ɡɔribu ka wasobun Yinni.
10 N n mɛn na wunɛ, mban sɔ̃na a wunɛn
wɔnɔ taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Wunɛ maa, mban sɔ̃na a
wunɛn mɔɔ ɡɛmmɔ. Bɛsɛ kpurowa sa ko yɔ̃ra
Gusunɔn siri yerɔ.
11 Domi ba yorua,
“Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sere ka nɛn wãaru,
dũuru baatere ta koo yiira nɛn wuswaaɔ.
Nɔɔ baaɡere ɡa koo maa man bɛɛrɛ wɛ̃.”
12 Nɡe mɛya bɛsɛn baawure u koo wiɡia ɡere
Gusunɔn wuswaaɔ.

A ku wunɛn naanɛ dokeosi

torasia

13 Yen sɔ̃, su ku maa sirina, adama i
bwisikuo nɡe mɛ i ko ko, kpa i ku ɡãanu ko
ni nu koo bɛɛɡii torasia, ɲ̀ kun mɛ ni nu koo
nùn sura.
14 Na yɛ̃ kam kam saa Yinni Yesun min di
ma ɡãanu sari ni nu kun dɛɛre nin tii, adama
ɡoo ù n ɡãanu ɡarisi nɡe ni nu kun dɛɛre,
yɛ̃ro sɔɔra nu ɲ̀ dɛɛre.
15 À n ɡãanu di, ma ya wunɛɡii bwisikunu
kpɛ̃ɛ, a ɲ̀ maa sĩimɔ kĩru sɔɔ. A ku de dĩa ni a
dimɔ nu tɔnu kam koosia wìn sɔ̃ Kirisi u ɡu.
16 Ye ya sãa bura bɛɛ sɔɔ, i ku de bu yen kɔ̃sa
ɡere.
17 Domi Gusunɔn bandu ta ɲ̀ sãa dim ka
nɔrubu ma n kun mɔ ɡem ka bɔri yɛndu ka
nuku dobu saa Hunde Dɛɛron min di.
18 Wi u Kirisin wãaru wãa nɡe mɛ, u koo
Gusunɔ wɛ̃re, tɔmba koo maa nùn siara.
19 Yen sɔ̃, su kasu ye n ka alafia naamɔ ka
ye sa ko ka tãsisiana.
20 A ku Gusunɔn sɔmburu kpeerasia
dĩanun sɔ̃. Geema, kpuro n dɛɛre, adama
n ɲ̀ wã tɔnu u ɡãanu di ni nu koo de ɡoo u
tora.
21 N wã a ku yaa tem kpa a ku tam nɔ,
kpa a ku ɡãanu ko ni nu koo kpĩ nu wunɛɡii
torasia.
22 Ye a naanɛ doke, a ye nɛnuɔ wunɛn tiin
sɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u
ɲ̀ tii taarɛ wɛ̃ɛmɔ ye u bwisika u ko sɔɔ.
23 Adama wi u sika mɔ̀ ye u dimɔn sɔ̃, u
taarɛ mɔ, yèn sɔ̃ u ɲ̀ dimɔ ka naanɛ. Kpuro
ye tɔnu maa mɔ̀ naanɛ sariru sɔɔ, torara.

15

A koowo ye n koo ɡabu dore

1 Tɛ̃ bɛsɛ be sa dam mɔ, n weenɛ su be ba
kun dam mɔn dam sariru sɔbe, kpa su ku ɡɔsi
ye n ko n sun dore bɛsɛ tɔna.
2 Bɛsɛn baawure u de u ko ye n koo win
beruse dore, ye n koo maa nùn ɡea kua, kpa
u ka tãsi.
3 Domi baa Kirisin tii u ɲ̀ ɡɔsa ye n da
nùn dore, adama nɡe mɛ ba yorua, u Gusunɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma
wɔri nɛ sɔɔ.”
4 Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa bu
ka sun bwisi kɛ̃, kpa sa n ka yĩiyɔbu mɔ saa
Gusunɔn ɡarin di yi yi sun tɛmanabu ka dam
kɛ̃mɔ.
5 Gusunɔ wi u tɛmanabu ka dam kɛ̃nu
wɛ̃ɛmɔ, u de i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ nɡe
mɛ i wa Kirisi u kua.

6 Kpa bɛɛ kpuro i nɔɔ tia ko i ka nùn bɛɛrɛ
wɛ̃ sannu sannu wi u sãa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuron sõ

7 Yen sõ, i n wuranamə nge mɛ Kirisi u bɛɛ
wura kpa i ka Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃.
8 Na bɛɛ sõəmə ma Kirisi u kua Yuuban səm
kowo u ka nɔɔ mwɛɛnu yibia ni ba baababa
kua, kpa u sõəsi ma Gusunə u sãa gemgii.
9 Kpa tən tukobu bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃ win
wənwəndun sõ nge mɛ win gari gerua yi nɛɛ,
“Yen sõna, kon nun siara bwesenun suunu
sɔɔ.
Kpa n womu ko n ka wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.”
10 Yi kpam nɛɛ,
“Bɛɛ tən tukobu,
i nuku dobu koowo ka win təmbu sannu.”
11 Ma yi maa nɛɛ,
“Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunə siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə.”
12 Gusunən səmə Esai maa nɛɛ,
“Isain bweserun di,
goo u koo se nge dãa kpii pəturа.
Kpa u ko tən tukobun sunə.
Kpa ba n yĩiyəbu mə wi sɔɔ.”
13 Kpa Gusunə wi u sun yĩiyəbu wɛ̃ɛmə u
bɛɛ nuku dobu kpuro ka bəri yɛndu kpuro
yibia bɛɛn naanɛ dokebun sõ kpa i n yĩiyəbu
mə n bande saa Hunde Dɛɛron dam di.

Pəlu u yorua ka toro sindu

14 Nɛgibu, ɲ̀ n bɛɛn sõn na, na yɛ̃ kam kam
nɛn tii ma i tən geeru ka yɛ̃ru mə ta kpã, i ko
maa kpĩ i bwisi kɛ̃ɛna.
15 Ka mɛ, ka toro sinda na bɛɛ tire ten gam
ka gam yorua, n ka bɛɛ gari yaayasia durom
saabu mɛ Gusunə u man kua
16 na ka sãa Kirisi Yesun səm kowo tən
tukobun sõ. Na Gusunən Labaari gean waasu
mə̀ nge yãku kowo, kpa tən tukobu ba n ka
sãa yãku te ta koo nùn wɛ̃re, te Hunde Dɛɛro
u dɛɛrasia u yi.
17 Yen sõ, nge mɛ na gbinnɛ ka Yesu Kirisi,
n ka man nɛ n tii siara nɛn səmburun sõ te na
Gusunə kuamme.
18 Domi na ɲ̀ kãkə n gãanun gari gere ma
n kun mə ye Kirisi u kua nɛn gari gerubu ka
nɛn kookoosun di tən tukobu bu ka Gusunə
mɛm nɔɔwa.
19 U ye kua ka yĩrenu ka səm
maamaakiginun dam saa Hunde Dɛɛron
dam di. Nge mɛya saa Yerusalɛmun di sere n
ka da Iliri gia, na Kirisin Labaari gean waasu
kua na ka sikerena.
20 Ma na kookari kua n ka Labaari gea
nɔɔsia mi ba ɲ̀ daa Kirisin yĩsiru sokure, kpa
n ku ka bani gabun kpɛɛkpɛɛku wəllə.
21 Adama nge mɛ ba yorua,
“Bèn mi ba ɲ̀ daa win gari gerure,
ba koo yam wa.
Be ba kun daa maa win baaru nɔɔre,
n ko n bu yeeri.”

Pəlu u Romu daarun gari mə̀

22 Yeya ya man nən dabinu yinari na ɲ̀ ka
nɛ bɛɛn mi.
23 Adama tɛ̃ na ɲ̀ maa ayeru mə tem mì sɔɔ
n ka waasu ko, na maa kĩn na bɛɛn mi saa wõə
dabinun di
24 nà n dɔɔ Ɛsipani gia. Nà n sarə na yĩiyə
kon bɛɛ wa kpa n sõə mɛɛru ko bɛɛn mi. Yen
biru kpa i man nəma kɛ̃ n ka da tem mi.
25 Tɛ̃ na dɔɔ Yerusalɛmuə n ka naanɛ
dokeobu nɔɔri.
26 Domi Masedənigibu ka Gɛrɛkiba ba gobi
sɔkua ka kĩru, sãarobun sõ be ba wãa naanɛ
dokeobun suunu sɔɔ Yerusalɛmuə.
27 Ba kua ka kĩru, ya maa sãa ben dibu.
Domi Yuuba bà n ben hunden dukia bənu
kua ka tən tukobu, n weenɛ tən tukobun tii
bu maa be nɔɔri ka ben handunian dukia.
28 Nà n yeni kpa, nà n bu wɛ̃ ye ba sɔkua,
kon na bɛɛn mi na n ka sarə Ɛsipani gia.
29 Na yɛ̃ ma nà n na bɛɛn mi, ka Kirisin
doma bakara kon ka na.
30 Nɛgibu, na bɛɛ hania koosiamə bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin sõ ka Hunde Dɛɛron kĩrun
sõ, i n ka man tabu mə̀ ka kanaru.
31 I Gusunə kanə u man wərа saa naanɛ
doke sarirugibun nəman di be ba wãa
Yudeaə, kpa naanɛ dokeobu bu kɛ̃ɛ te mwa
ka nuku dobu te na ka dɔɔ Yerusalɛmuə.
32 Nge mɛya na kon turi bɛɛn mi ka nuku
dobu yà n sãa Gusunən kĩru, kpa n wɛ̃ra fiiko
bɛɛn suunu sɔɔ.
33 Gusunə wi u alafia wɛ̃ɛmə, u n ka bɛɛ
kpuro wãa. Ami.

16

Pəlu u təmbu təbirimə

1 Na bɛɛ bɛsɛgii Fɛbe tusiamə wi u sãa
Sankeren Yesun yigbɛrugibun səm kowo.
2 I kurə wi mɔɔ Yinnin yĩsirun sõ nge mɛ n
weenɛ naanɛ dokeobun suunu sɔɔ. Kpa i n
nùn somimə ka bukata kpuro ye u mə bɛɛn
mi. Domi u tən dabiru somi, ka maa nɛn tii.
3 I Pirisila ka Akilasi təbiri, be ba sãa nɛn
səm kowosibu Yesu Kirisi sɔɔ.
4 Ba ben wãaru wɛ̃ bu ka nɛn wãaru wərа.
N ɲ̀ nɛ turo na bu siaramə, ka maa tən tuko
Yesun yigbɛnugibu kpurowa ba bu siaramə.
5 I maa Yesun yigbɛru te ta ra mɛnnɛ ben
yɛnuə təbiri. I nɛn kĩnasi Epanɛti təbiri wi u
gbia u gõru gəsia Kirisin mi Asin tem sɔɔ.
6 I Maari təbiri wi u səmburu kua gem gem
bɛɛn sõ.
7 I maa nɛn temgibu Andoniku ka Yunia
təbiri ka be sa pirisəm kua sannu. Ba bɛɛrɛ
baka mə gərobun suunu sɔɔ. Ba mam gbia ba
kua Yesugibu na sere kua Yesugii.

8 I Ampilatu tɔbiri wi u sãa nɛn kĩnasi Yinni sɔɔ.
9 I bɛsɛn sɔm kowosi Kirisi sɔɔ Urubɛni
tɔbiri, ka Sataki nɛn kĩnasi.
10 I Apelɛsi tɔbiri wi u tii sõɔsi naanɛ dokeo
geo laakari mɛɛribun saa sɔɔ. I Aritobun
yɛnugibu tɔbiri.
11 I nɛn temgii Herodio tɔbiri. I Naasisin
yɛnugibu tɔbiri be ba sãa Yinnigibu.
12 I Tirifɛni ka Tirifosi tɔbiri, kurɔ be ba sãa
Yinnin sɔm kowobu. I Pɛɛsidi bɛsɛn kĩnasi
tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem Yinnin sõ.
13 I maa Rufusi tɔbiri wi u sãa naanɛ dokeo
geo, ka win mɛro wi na garisi nɛn mɛro.
14 I Asɛnkiti tɔbiri ka Felegoni, ka Herimɛsi
ka Patobasi, ka Herimasi ka bɛsɛgibu be ba
wãa ka be.
15 I Filoləgu ka Yuli tɔbiri ka Nɛre, ka win
sesu, ka Olimpa, ka naanɛ dokeobu kpuro be
ba ka bu wãa.
16 I tɔbirinɔ ka kĩru. Kirisin yigbɛnu kpuro
nu bɛɛ tɔbura.

Kirɔ dãaka

17 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i n da n tii sɛ
ka be ba karanaa dokemɔ, ka ye n koo bɛɛ
wɔrumasia. I dɛsiro ben min di, domi ba
sõɔsiru sikimɔwa te i nua kɔ.
18 Domi tɔn ben bweseru ba ṅ sãa be
ba Kirisi bɛsɛn Yinnin wãaru wãa, ben
nukurugia ba mɔ̀. Ka gari dori ka kɔkiriba,
ba ka taki sarirugibu swaa nim wiamɔ.
19 N n bɛɛn sõn na, tɔmbu kpuro ba bɛɛn
mɛm nɔɔbu yɛ̃ kɔ. Yen sõna nɛn nukura do
ka bɛɛ. Adama na kĩ i n sãa bwisigibu gean
kobu sɔɔ, kpa i n sãa be ba kun kõsan kobu
yɛ̃.
20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ, u koo bɛɛ
Setam dam kɔra ṅ n sosi bɛɛn naasun temɔ.
Bɛsɛn Yinni Yesun durom mu n wãa ka bɛɛ.
21 Timɔte, nɛn sɔm kowosi, u bɛɛ tɔbura,
ka maa nɛn temgibu Lusiu ka Yasoni, ka
Sosipati.
22 Na bɛɛ tɔbura Yinni sɔɔ, nɛ Teritiu, nɛ wi
na tire te yorumɔ.
23 Gayusi nɛn kpaa yɛ̃ro ka yigbɛru kpuron
kpaa yɛ̃ro, u bɛɛ tɔbura. Erasutu wi u ra
wuun gobi bere, u bɛɛ tɔbura, ka maa bɛsɛgii
Kaatusi.
[
24 Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu
n wãa ka bɛɛ kpuro. Ami.]

Siara dãakibu

25 Su Gusunɔ siara wi u dam mɔ u ka bɛɛ
tãsisia ka nɛn Labaari gea ye na waasu mɔ̀
na ka Yesu Kirisin gari kparamɔ, yi yi asiri
sõɔsimɔ ye ya raa wukiri saa toren di.
26 Adama tɛ̃ ya tera saa Gusunɔn sɔmɔbun
yorin di, nge mɛ Gusunɔ u yiire, wi, wi u ko
n wãa sere ka baadommaɔ. Ma ba bwesenu
kpuro ye giasia nu ka naanɛ doke kpa nu ka
gari yi mɛm nɔɔwa.
27 Yen sõ, bu Gusunɔ wi u sãa bwisigii wi
turo, bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ saa Yesu Kirisin min di sere
ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKIRU TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pəlu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye səə, Korinti ya sãawa wuu maro bakə Gɛrɛkiban tem səə. Romugiba ba tem mɛ mə, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumə Akain wuu maro mi yen wirugii u wãa. Korintigibu ba sãawa tenkuba, ma ba tii sue yɛ̃ru ka deema ye ba mə ben wuu ge səən sõ. Yen biru, bũu sãaru ka sakararu nu dam mə wuu ge səə.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigbɛru səə, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. Kõə mɛnnabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka sãaru ko Yesun yigbɛru səə, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu gərin din gari, wiru 15.
7. Kirəba, wiru 16.

Təbiribu

1-2 Bɛɛ Gusunən yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiə, bɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u bɛɛ gəsa u yii i n ka gbinnɛ ka Kirisi Yesu, nɛ Pəluwa, wi Gusunə u soka win kĩru səə n ka ko Yesu Kirisin gəro, ka Səsitɛni, bɛsɛgii, sa bɛɛ təbura. Sa maa be kpuro təbura be ba Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sokumə baama, wi u sãa ben Yinni ka bɛsɛn Yinni.

3 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə

4 Baadomma na ra n Gusunə siaramə bɛɛn sõ, win durom saabu mɛ ba bɛɛ wɛ̃ bɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa səə.

5 Ba bɛɛ kua dukiagibu baayere səə, ka garin gerubu, ka yɛ̃ru kpuro, saa win min di.

6 Ya sõəsimə ma seeda ye na Kirisi diiya bɛɛn suunu səə ya ɲ̀ kam kue.

7 I ɲ̀ Hunden kɛ̃ru garu bie i n ka mara sere bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u kurama.

8 Wiya u koo bɛɛ yõre sere ka nərə, kpa i ka yõra taarɛ sariru səə tõə tè səə u koo na.

9 Gusunə naanɛgiiwa, wi u bɛɛ soka i n ka nəə tia sãa ka win Bii Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni.

Karanabu Yesun yigbɛru səə

10 Na bɛɛ yiiremə nɛgibu, ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yĩsiru, i de i n gari tee gerunamə, kpa karanabu bu ku raa du bɛɛn suunu səə. I de i n bwisiku teenu mə.

11 Domi Kolowen təmbu ba man sõəwa ma sikirinəsu wãa bɛɛn suunu səə nɛgibu.

12 Yeniwa na nua ma wini gerumə wiya Pəlugii, kpa wini nɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa nɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n mə̀, wiya Kirisigii.

13 Kirisi u sãa yiru ro? Ba Pəlu go dãa bunanaru wəllə bɛɛn sõ? Nge ka Pəlun yĩsira ba bɛɛ batɛmu kua?

14 Aawo, na Gusunə saabu kua ye na ɲ̀ ka bɛɛn goo batɛmu kue ma n kun mə Kirisipu ka Gayusi.

15 Nge mɛya goo kun kpɛ̃ u gere ma ba bɛɛ batɛmu kua ka nɛn yĩsiru.

16 Geema, na maa Setefanin yɛnugibu batɛmu kua. Be baasi na ɲ̀ yɛ̃ nà n goo batɛmu koore.

17 Domi Kirisi kun man gəre n ka batɛmu ko ma n kun mə n ka Labaari gean waasu ko, n ɲ̀ maa mə ka gari yɛ̃ru, kpa Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən dam mu ku raa ko kam.

Kirisi sãa Gusunən dam

ka Gusunən bwisi

18 Domi Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən gari, wiirara be ba kam mə̀n mi, adama bɛsɛ be sa faaba waamən mi, Gusunən dama.

19 Domi ba yorua ma Gusunə u nɛɛ,
"Kon laakarigibun laakari kam koosia,
kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia."

20 Mana bwisigii wãa. Mana wooda yɛ̃ro wãa. Mana saa yenin sikirinəsugiba wãa. Gusunə u ɲ̀ handunian bwisi kue wiiraru?

21 Domi Gusunən bwisi səə u ɲ̀ dere handuniagibu ba nùn gie ka ben tiin bwisi. Yen sõna n nùn wɛ̃re u ka təmbu faaba ko be ba nùn naanɛ doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru.

22 Geema, Yuuba ba yĩrenu bikiamə, Gɛrɛkiba ba maa bwisi kasu.

23 Adama bɛsɛ sa Kirisin waasu mə̀ wi ba kpare dãa bunanaru wəllə, ye n kua wiiraru tən tukobun mi ma ya dera Yuuba ba ɲ̀ naanɛ doke.

24 Adama be ba sokan mi, bà n sãan na Yuuba ɲ̀ kun mɛ tən tukobu, Kirisi kua Gusunən dam ka Gusunən bwisi.

25 Domi Gusunən wiiraru ta təmbun bwisi kere, Gusunən dam sariru ta maa təmbun dam kere.

26 Nɛgibu i mɛɛrio nge mɛ ba ka bɛɛ soka. N ɲ̀ mə ma bɛɛn dabinu sãa handunian bwisigibu ɲ̀ kun mɛ yen damgibu ɲ̀ kun mɛ sina bibu.

27 Adama Gusunə u bu gəsa be handuniagiba mɛɛra nge gari bakasu u ka bwisigibu sekuru doke, u maa handunian dam sarirugibu gəsa u ka damgibu sekuru doke.

28 Gusunə u maa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gəsa ka be ba gɛma ka be ba ɲ̀ sãa gãanu handunia ye səə u ka bu kawa mam mam be ba mɛɛra gãanu.

29 Kpa goo u ku raa ka woo kanɛ Gusunən wuswaaə, baa turo.

30 Adama u dera i gbinnɛ ka Yesu Kirisi
ma u nùn kua bɛsɛn bwisi ka bɛsɛn gem. Wi
sɔɔra sa maa dɛɛraru ka yakiabu wa.
31 Yen sɔ̃, “Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ
Yinnin sɔ̃,” nge mɛ ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dãa bunanarɔ

1 Nɛgibu, sanam mɛ na na bɛɛn mi na ɲ̀
Gusunɔn gari kpare ka bwisi bɛkɛ gɛɛ ɲ̀ kun
mɛ ka nɔɔ dobu gabu.
2 Domi na ɲ̀ gɔ̃ru doke na n gãa tukunu yɛ̃
bɛɛn suunu sɔɔ ma n kun mɔ Yesu Kirisi wi
ba kpare dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Na da bɛɛn mi ka dam sariru ka bɛrum ka
diiri bakabu.
4 Nɛn gari ka nɛn waasu kun sãa nɛn tiin
bwisi ɲ̀ kun mɛ nɛn nɔɔ dobu, adama n sãawa
Hunden dam ka win sɔ̃ɔsiru.
5 Kpa bɛɛn naanɛ dokebu bu ku ka yɔ̃ra
tɔnun bwisi sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔn dam
sɔɔ.

Gusunɔn bwisin gari

6 Ka mɛ, bɛsɛ sa bwisi gɛɛn gari kparamɔ tɔn
girobun suunu sɔɔ, yi yi kun sãa saa yenin
bwisi, ɲ̀ kun mɛ saa yenin wirugibun bwisi
be ba kam kobu dɔɔ.
7 Adama Gusunɔn bwisi asirigiiya sa
kparamɔ yi yi berua, yìn sɔɔru Gusunɔ u kua
saa toren di, su ka ko yiikogibu.
8 Saa yenin wirugibu ba ɲ̀ yi tuba baa tɔn
turo, domi bà n daa yi tuban na, ba ɲ̀ daa
Yinni yiikogii kparemɔ dãa bunanarɔ.
9 Adama nge mɛ ba yorua,
“Ye nɔni kun waare, ye swaa kun nɔɔre,
ye ya ɲ̀ maa duure tɔnun gɔ̃ru sɔɔ,
yeya Gusunɔ u bu sɔɔru kua be ba nùn kĩ.”
10 Ma u sun ye sɔ̃ɔsi saa win Hunden min di.
Domi Hunde wi, u ra n kpuro mɛɛra u n ka
yɛ̃, baa ye n wãa Gusunɔn tii sɔɔ.
11 Nge wara u tɔnun bwisikunu yɛ̃ ma n kun
mɔ win tiin hunde ye ya wãa wi sɔɔ. Nge
mɛya maa goo kun Gusunɔn bwisikunu yɛ̃
ma n kun mɔ win Hunde.
12 Win Hunde wiya sa mwa, n ɲ̀ mɔ
handunian hunde, kpa sa n ka yɛ̃ ye Gusunɔ
u sun kã win durom sɔɔ.
13 Sa ɲ̀ maa asiri ye tubusiamɔ ka gari yi
yi wee tɔnun bwisin di, ma n kun mɔ saa
Gusunɔn Hunden min di, sa n ka hunden
gari bu sɔ̃ɔsimɔ be ba Hunde wi mɔ.
14 Handuniagii u ɲ̀ Gusunɔn Hunden gari
wuramɔ, domi wiirara yi sãa win mi. Yi ɲ̀
kpɛ̃ yi nùn yeeri, domi Hunden tiiwa u yi
tubusiamɔ.
15 Wi u wãa ka Hunden baa, wiya gãanu
kpuro ra yeeri, adama goo sari wi win gari
ra yeeri.
16 “Domi wara u Yinnin bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.”
Goo sari. Adama bɛsɛra sa Kirisin bwisikunu
yɛ̃.

3

Gusunɔn sɔm kowobu

1 Nɛgibu na ɲ̀ kpĩa na ka bɛɛ gari kue nge
mɛ na ra ko ka be ba wãa ka Hunden baa.
Adama na ka bɛɛ kuawa nge be ba wãa ka
wasin baa, be ba sãa bii wɛ̃ɛnu Kirisi sɔɔ.
2 Boma na bɛɛ wɛ̃, n ɲ̀ mɔ dĩa dɔka, domi i
ɲ̀ tura be ba koo dĩa dɔka mwɛ, i ɲ̀ mam tura
ka tɛ̃
3 yèn sɔ̃ i wãa ka wasin baa gina. Domi
sanam mɛ nisinu ka sikirinɔsu wãa bɛɛn
suunu sɔɔ, i ɲ̀ sɔ̃ɔsimɔ ma i wãa ka wasin
baa? Bɛɛn sanu sanusu kun sãa nge
handuniagisu?
4 Domi bɛɛn goo ù n gerumɔ wiya Pɔlugii,
kpa goo u nɛɛ wiya Apologii, i ɲ̀ sãa nge tɔn
be ba tie?
5 Wara ra n Apolo. Nge wara ra n Pɔlu. Ba
sãawa sɔm kowobu bèn min di i naanɛ doke
nge mɛ Yinni u ben baawure win sɔmburu
wɛ̃.
6 Nɛna na duura, ma Apolo u nim yɛ̃ka,
adama Gusunɔwa u kpɛ̃asiamɔ.
7 N n mɛn na, wi u duurumɔ ka wi u nim
yɛ̃kamɔ ba ɲ̀ sãa gãanu, ma n kun mɔ Gusunɔ
wi u kpɛ̃asiamɔ.
8 Duuro ka wi u nim yɛ̃kamɔ ba sãawa tia,
ben baawure koo win are mwa nge mɛ win
sɔmbura nɛ.
9 Domi bɛsɛ Gusunɔwa sa sɔmburu
kuammɛ sannu. Bɛɛ maa i sãawa win gberu.

I maa sãa win gani beki.

10 Durom mɛ Gusunɔ u man wɛ̃n saabu,
nɛna na kpɛɛkpɛɛku sura nge bani yɛ̃ro, ma
gaba banimɔ gen wɔllɔ. Adama i de baawure
u laakari ko nge mɛ u banisinamɔ.
11 Domi goo kun kpɛ̃ u maa kpɛɛkpɛɛku
gagu sura ma n kun mɔ ge ba sure, geya ga
sãa Yesu Kirisi.
12 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ka wura
ka sii geesu, ka kpee kpikinu, wi u maa bana
ka dãa ka taka nɔɔ ka wĩi,
13 baawuren sɔmbura koo sɔ̃ɔsira domi
siribun tɔ̃ru ta koo tu terasia, yèn sɔ̃ dɔ̃ɔwa ta
koo ka na kpa dɔ̃ɔ wi, u baawuren sɔmburun
dam mɛɛri.
14 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ma win
bana kun dɔ̃ɔ mwaare, u koo are wa.
15 Wìn sɔmbura maa dɔ̃ɔ mwaara, wiya u
gbisira. Win tii u koo faaba wa, adama u ko
n sãawa nge wi u dɔ̃ɔ soora u yara.
16 I ɲ̀ yɛ̃ ma i sãawa Gusunɔn wãa yeru? I ɲ̀
yɛ̃ ma win Hunde wãa bɛɛ sɔɔ?
17 Yen sɔ̃, goo ù n Gusunɔn wãa yeru sanka,
Gusunɔ u koo yɛ̃ro sanku. Domi Gusunɔn
wãa yera dɛɛre ta ka yii win sɔ̃, bɛɛya maa
wãa yee te.

18 I ku de goo u win tii nəni wɔ̃ke. Bɛɛn wi
u tamaa u bwisi mə handunia ye səə, u de u
ko gari bəkə kpa u bwisi gee wa u mwa.
19 Domi handunian bwisi sãawa wiiraru
Gusunən nəni səə. Ba yorua, "U ra dewa
bwisigibun tiin bwisi yi bu yina mwa."
20 Ba kpam yorua ba nɛɛ, "Yinni Gusunə
u təmbun bwisikunu yɛ̃, u yɛ̃ ma nu sãawa
kam dirum."
21 N n mɛn na, goo u ku woo kana tənun sɔ̃
domi gãanu kpuro bɛɛgina.
22 Pəlu ka Apolo ka Sefa ka handunia ka
wãaru ka gəə ka ye n wãa gisə ka ye n sisi sia,
ye kpuro ya sãawa bɛɛgia.
23 Bɛɛ maa Kirisigiba, Kirisi maa sãa
Gusunəgii.

4

Kirisin gərobu

1 I de bu sun garisi Kirisin səm kowobu be
Gusunə u win asirin gari nəmu səndia.
2 Be ba maa gãanu nəmu səndia n weenɛwa
ba n sãa naanɛgibu.
3 Adama gãa piimuna nɛn mi, bɛɛ ì n
man siri, ǹ kun mɛ bà n man siri təmbun
wuswaaə. Ka gem na ǹ nɛn tii siri.
4 Na ǹ gãanu yɛ̃ nɛ səə ye ya man taarɛ
wɛ̃ɛmə, adama n ǹ mə ba man gem wɛ̃ yen sɔ̃.
Domi Yinniwa sãa nɛn siri kowo.
5 Yen sɔ̃, i ku ra maa gãanun siribu ko tɔ̃ə te,
tu sere na sere Yinni ù n tunuma. Wiya u koo
kpuro yarama batumaə ye ya berua wɔ̃kuru
səə, kpa u təmbun gɔ̃rusun bwisikunu sɔ̃əsi.
Sanam mɛ səərə baawure u koo win siarabu
nə Gusunən mi.
6 Bɛɛn sɔ̃na, nɛgibu, na gari yi kpuro
weesina nge nɛ ka Apolo, kpa i ka gia bɛsɛn
min di nge mɛ i ǹ ko wooda sara ye ba yorua,
bɛɛn goo u ku ka tii sua bɛsɛn turon sɔ̃ kpa u
n turo gɛma.
7 A tamaa goo nun mɛɛra a gabu sanə kere?
Mba a mə ye ba ǹ nun kã. Mà a yɛ̃ ba nun
kãwa, mba n kua a ka woo kanamə nge wi u
ka tii wa.
8 I deba kə. I kua dukiagibu. I tamaa i
bandu dii bɛsɛn sariru. N ko n daa wɛ̃ra ì n
bandu dii ka gem, kpa bɛsɛ ka bɛɛ sa n sãa ban
diobu sannu.
9 Domi na lasabu kua ma Gusunə u sun
aye dãakiru wɛ̃, bɛsɛ gərobu, nge be ba taarɛ
wɛ̃ bu go. Baawure handunia səə, wəllun
gəradoba ka təmbu kpuro ba sun mɛɛra nge
be ba dweebu dua.
10 Bɛsɛ sa sãa gari bakasu Kirisin sɔ̃, adama
bɛɛ i sãa bwisigibu Kirisi səə. Bɛsɛ sa ǹ dam
mə, bɛɛya i dam mə. I kua atasiriba ma bɛsɛ
sa kua bɛɛrɛ sariba.
11 Sere n ka kua saa yeni səə gɔ̃ərə sun
goowa ma nim nəru ga sun mə̀, sa wãa
tereru, ba sun soomə, sa ǹ maa wãa yeru
garu mə.
12 Ma sa hania mə̀ sa ka bɛsɛn nəma
səmburu mə̀. Bà n sun faara sɔ̃əmə, sa ra n
bu domaru kuammɛwa. Bà n maa sun nəni
sɔ̃əmə, sa ra n tɛmanɛwa.
13 Bà n sun mɛm manimə, sa ra n suuru
kanaməwa. Sere ka tɛ̃ ba sun mɛɛra nge weke
gɔ̃əri ka gãanu kpuron kubanu.
14 Na ǹ yeni yorumə n ka bɛɛ sekuru doke
adama n ka bɛɛ gerisiwa nge nɛn bii kĩnasibu.
15 Baa ì n baaba nɛruro dabinu mə Kirisi
səə, i ǹ tundo dabinu mə, domi nɛna na
kua bɛɛn tundo Yesu Kirisi səə Labaari gean
saabu.
16 N n mɛn na, na bɛɛ yiiremə i n da man
saari.
17 Yen sɔ̃na na bɛɛ nɛn bii kĩnasi Timəte
gəria wi na naanɛ sãa Yinni səə. Wiya u
koo bɛɛ yaayasia nge mɛ nɛn wãara sãa Kirisi
səə, nge mɛ na ra sɔ̃əsi baama Yesun yigbɛnu
kpuro səə.
18 Tɛ̃ wee, gaba tii suamə nge na ǹ maa sisi
bɛɛn mi.
19 Adama ǹ n sosi kon na bɛɛn mi ǹ n sãa
Yinnin kĩru. Kon maa be ba tii suamə min
dam gia, n ǹ mə ben gari tənа.
20 Domi Gusunən bandu ta ǹ sɔ̃əsiramə
gari gerubu səə, ma n kun mə dam səə mɛ mu
səmburu mə̀.
21 Mba i kĩ. N na ka bokuru? Nge ka kĩru ka
daa tɛɛrugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigbɛru səə

1 Sa labaari gaa nua ba nɛɛ, sekuru sari
kɔ̃suru gara wãa bɛɛn suunu səə tèn bweseru
tən tukobun tii ba ǹ kãkə bu ko. Ba nɛɛ bɛɛn
turo u win tundon kurə kĩ.
2 Ma i woo kanamə. N weenɛ i n nuki
sankire, kpa i yɛ̃ro wuna bɛɛn suunu səən di
wi u daa ye kua.
3 Baa ì kun man waamə bɛɛn suunu səə,
nɛn hunde wãa mi. Na maa durə wi siri kə,
wi u yenin bweseru kua, nge mɛ kon daa nùn
siri nà n wãa mi.
4 I n mɛnna ka nɛn hunde sannu, ka Yinni
Yesun yĩsiru ka win dam,
5 i durə wi Setam nəmu səndio, win wasi yi
ka kam ko kpa win hunde yu faaba wa Yinni
Yesun tɔ̃ə te səə.
6 Bɛɛn woo kana bin bwesera kun wã. I ǹ
yɛ̃ ma pɛ̃ɛ seeyatia fiiko yeya ya ra pɛ̃ɛ kpuro
kukusie?
7 Tɛ̃, n weenɛ i pɛ̃ɛ seeyatia təkəru wuna
kpa i ko nge pɛ̃ɛ kpaa ye ya kun seeyatia mə,
nge mɛ i sãa. Domi ba Kirisi gɔ kə wi u sãa
bɛsɛn Gəə sararibun abəru.
8 N n mɛn na, su tɔ̃ə bakaru di, n kun ka pɛ̃ɛ
seeyatia təkəru ye n sãa kɔ̃sa ka nuku kɔ̃suru,
adama ka pɛ̃ɛ ye ba kun kukusie, ye n sãa
gem ka murafiti sariru.

9 Na bɛɛ tireru yorua na nɛɛ, i ku ka kurɔ dama kowobu mɛnna.
10 Na ɲ ka handunia yen kurɔ dama kowobu yã, ka yen binɛgibu ka yen gbɛnɔbu ka be ba bũu sãamɔ. Domi nà n ka be yã tilasi i ka yari handunian di.
11 Na nɛɛwa i ku ka goo mɛnna wi ba sokumɔ kĩnasi Yesu sɔɔ ù n sãa kurɔ dama kowo, ɲ kun mɛ binɛgii, ɲ kun mɛ bũu são, ɲ kun mɛ atama gero, ɲ kun mɛ tam nɔro, ɲ kun mɛ taki dio. I ku mam dĩa gbɛ̃ɛru mɛnna ka ben bweseru.
12-13 Domi Yesun yigbɛrugiba n weenɛ i siri. I tɔn kɔ̃so wi wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di. N ɲ nɛn baa n ka bu siri be ba ɲ wãa Yesun yigbɛru sɔɔ. Gusunɔwa ben siribu mɔ̀.

6

Naanɛ dokeobun sirinaa

1 Bɛɛn goo ù n gari mɔ ka win winsim, u koo kãku u siribu da gem sarirugibun wuswaaɔ? Kpa n kun maa mɔ naanɛ dokeobun mi?
2 Bɛɛ i ɲ yɛ̃ ma naanɛ dokeoba ba koo handunian tɔmbu siri? N n bɛɛn na i ko handunia siri, yera i ɲ kpɛ̃ i gari piimunu siri?
3 I ɲ yɛ̃ ma bɛsɛra sa ko wɔllun gɔradoban siribu ko? Kaa ra sere gere handunia yenin gari?
4 N n mɛn na, ì n gari yin bweseru mɔ, i de be ba ɲ gãanu ganu tura Yesun yigbɛru sɔɔ bu ko bɛɛn siri kowobu.
5 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ bɛɛn sekura. Ka geema i ɲ goo mɔ bɛɛn suunu sɔɔ wìn bwisi tura u ka win wɔnɔbun siribu ko?
6 Adama i mam siribu sokunamɔ gem sarirugibun wuswaaɔ.
7 I n gari mɔ bɛɛn suunu sɔɔ, munusɛwa mam mam. Mban sɔ̃na i ɲ toraru wuramɔ. Mban sɔ̃na i ɲ derimɔ bu bɛɛ taki di.
8 Adama bɛɛ i ra gabu tore, i ra gabu taki di, be ba mam sãa bɛɛn naanɛ dokeosibu.
9 Bɛɛ, i ɲ yɛ̃ ma gem sarirugiba kun kpɛ̃ bu ayeru wa ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ? I ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Kurɔ dama kowobu ka bũugibu, ka sakara kowobu ka be ba ka ben tɔn durɔsibu kpunamɔ
10 ka gbɛnɔbu ka binɛgibu ka tam nɔrobu ka tɔn yaako kowobu ka taki diobu ba ɲ ayeru wasi ban te sɔɔ.
11 Mɛya bɛɛn suunu sɔɔ gaba raa sãa. Adama ba bɛɛ wobura, ba bɛɛ dɛɛrasia ba yii, ba bɛɛ gem wɛ̃ Yinni Yesu Kirisin yĩsirun sɔ̃, ka maa bɛsɛn Gusunɔn Hunden sɔ̃.

I Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ

ka bɛɛn wasi

12 Ba ɲ man yinarimɔ n gãanu kpuro ko. Adama n ɲ mɔ ni kpuro nu are mɔ. Ba ɲ man yinarimɔ n gãanu kpuro ko adama na ɲ wuramɔ n ko gãanu ganun yoo.
13 Dĩanu wãawa nukurun sɔ̃, nukura maa wãa dĩanun sɔ̃, ma Gusunɔ u koo ye yiru kpeesia. Adama wasi kun wãa kurɔ damarun sɔ̃. Yi wãawa Yinnin sɔ̃ ma Yinni maa wãa yin sɔ̃.
14 Gusunɔ wi u Yinni seesia, u koo maa sun seesia ka win dam.
15 Bɛɛ i ɲ yɛ̃ ma bɛɛn wasi yi sãawa Kirisin wasin kãasi? N n mɛn na, kon Kirisin wasin kãasi sua kpa n ka ko kurɔ tanɔn wasin kãasi? Su ku wa mɛ!
16 I ɲ yɛ̃ ma wi u ka kurɔ tanɔ mɛnna, u kua wasi tee ka wi? Domi ba yorua, "Be yiru ba koo ko wasi tee."
17 Adama wi u ka Yinni manina, u kua hunde tia ka wi.
18 I kurɔ damaru suurio. Toranu kpuro ni tɔnu u mɔ̀ nu wãawa wasin tɔɔwɔ, adama wi u kurɔ damaru mɔ̀ win wasiya u toraru koosimɔ.
19 Nge i ɲ yɛ̃ ma bɛɛn wasi sãawa Hunde Dɛɛron wãa yeru wi u wãa bɛɛ sɔɔ, wi Gusunɔ u bɛɛ kã? I ɲ tii mɔ.
20 Domi ba bɛɛ dwawa geeru nɔru sari. Yen sɔ̃, i Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ ka bɛɛn wasi.

7

Suanabun gari

1 Tɛ̃ gari yìn tireru i man yorua, yiya na bɛɛ wisimɔ. N wã tɔn durɔ u ku kurɔ baba.
2 Adama kurɔ damarun sɔ̃ n weenɛ baawure u n win tiin kurɔ mɔ, kpa kurɔ baawure u n win tiin durɔ mɔ.
3 Kpa durɔ ka win kurɔ ba n wãasinɛ nge mɛ n weenɛ.
4 Domi kurɔn wasi yi ɲ sãa win tiigii ma n kun mɔ win durɔgii. Nge mɛya maa durɔn wasi yi ɲ sãa win tiigii ma n kun mɔ win kurɔgii.
5 I ku n da mɛnanɛ ma n kun mɔ saa fiiko sɔɔ ye i ko wuna bɛɛn laakari yu ka wura kanaru sɔɔ mam mam. Adama yen biru i maa wureo i mɛnna, kpa Setam u ku raa bɛɛ kɔkiri bɛɛn tii nɛnubu sarirun sɔ̃.
6 Na ɲ yeni gerumɔ nge tilasin baa, na gesi kanamɔwa.
7 N ko n man wɛ̃re tɔmbu kpuro bà n sãa nge nɛn tii, adama baawurewa u win kɛ̃run baa mɔ saa Gusunɔn min di, winigirun baa, wiɔnɔgirun baa.
8 Adama na tantanɔbu ka gɔminibu sɔ̃ɔmɔ n ko n wɛ̃ra bà n wãa nge mɛ na ka wãa.
9 Adama bà kun kpɛ̃ bu tii nɛnɛ, bu de bu kasuna bu ka suana, domi n buram bo bu suana n kere ba n kĩi kamgiru wãasi.
10-11 Tɛ̃, be ba suana kɔ, beya na wooda yeni sɔ̃ɔmɔ. Kurɔ u ku raa win durɔ yina. Adama ù n yina, u sinɔ, u ku maa durɔ kpao sua, ɲ kun mɛ u wuro win durɔ yinaro win mi. N ɲ maa weenɛ durɔ u win kurɔ yina.

Adama n ɲ nɛ na bu wooda dokeammɛ, ma n kun mə Yinni.
12 Be ba tie, beya na maa yeni sɔ̃əmə, n ɲ mə Yinniwa u gerua. Naanɛ dokeo goo ù n kurə mə ma kurə wi, u ɲ sãa naanɛ dokeo ma n kurə wi wɛ̃re ba n ka wãasinɛ, u ku raa nùn yina.
13 Kurə goo ù n maa durə mə ma durə wi, u ɲ sãa naanɛ dokeo ma n durə wi wɛ̃re ba n ka wãasinɛ, u ku raa nùn yina.
14 Domi durə naanɛ doke sarirugii wi, ba nùn yii nɛnɛm win kurən sɔ̃. Mɛya ba maa kurə naanɛ doke sarirugii wi yii nɛnɛm win durən sɔ̃, ben bibu ba n ka yii nɛnɛm. Ma n kun mɛ, ba ko n sãa nge naanɛ doke sariba.
15 Adama naanɛ doke sarirugii wi, ù n doona, i nùn derio. N n sãa mɛ, n ɲ tilasi ba n ka wãasinɛ domi Gusunə u sun sokawa sa n ka wãa alafia sɔə.
16 Domi wunɛ kurə n ɲ wunɛ kaa n yɛ̃ wunɛn durə ù n koo faaba wa. Wunɛ durə, n ɲ wunɛ kaa n maa yɛ̃ wunɛn kurə ù n koo faaba wa.

Wãa tèn sɔ̃ Yinni u bɛɛ soka

17 N n mɛn na, i de baawure u win wãaru di nge mɛ Gusunə u ka nùn soka ka durom mɛ Yinni u nùn kua. Yeniwa na Yesun yigbɛnu kpuro yiiremə.
18 Ba goo bango kuawa Yinni u sere yɛ̃ro soka? I ku yɛ̃ron bango ye go. Ba ɲ gina nùn bango kue Yinni ka nùn soka? I ku ra maa nùn bango kua.
19 Bango nge bango sariru, yen gaa kun sãa gãanu ganu, adama Gusunən garin mɛm nəəba bu sãa gãanu.
20 Kpa tənu baawure u wa u yɔ̃ra nge mɛ u sãa ba ka nùn soka.
21 À n sãan na yoo ba ka nun soka, a ku yeni garisi. Adama bà n nun tii məru wɛ̃ a məə.
22 Domi yoo wi ba soka, u kua tii məwə Yinni səə. Nge mɛya maa tii məwə wi ba soka, yɛ̃ro kua Kirisin yoo.
23 Ba bɛɛ dwa geeru nəru sari. Yen sɔ̃, i ku de i n maa sãa təmbun yobu.
24 N n mɛn na nɛgibu, i de baawure u yɔ̃ra Gusunə səə nge mɛ u sãa ba ka sere nùn soka.

Wəndiaba ka gəminibun gari

25 Tɛ̃ ye n sãa wəndiabagia, na ɲ gari gɛɛ mə ye n sãa Yinnin wooda. Adama nge mɛ Yinni u man wənwəndu kua na ka kua naanɛgii, na bɛɛ nɛn laakari sɔ̃əmə.
26 Na tamaa, saa yenin wahalan sɔ̃ ma n ko n wɛ̃ra tən durə baawure u n wãa nge mɛ u sãa.
27 À n kurə mə, a ku ra swaa kasu i ka karana. À n maa wãa tantanaru səə, a ku kurə kasu.
28 Adama à n kurə sua, a ɲ tore. Wəndia ù n maa durə sua, u ɲ tore. Adama be ba suana, ba ko n nəni swãaru mə ben wãaru səə. Na ɲ maa kĩ n sãa mɛ bɛɛn mi.
29 Nɛgibu, ye na gerumə wee, saa kun maa dɛ̃u. Yen sɔ̃, saa tɛ̃n di wi u kurə mə, n weenɛ u n sãa nge u ɲ kurə mə.
30 Kpa wi u nuku sankiranu mə u ko nge u ɲ mə. Wi u maa nuku dobu mə u koowo nge u ɲ nuku dobu mə. Wi u maa dwemə, u koowo nge u ɲ gãanu mə.
31 Wi u maa ka handunian dukia bukata mɔ̀ u ku win laakari kpuro doke ye səə. Domi handunia yeni ya doonəwa mi.
32 Na ɲ kĩ i n wurure. Wi u kun kurə mə, wiya ra n Yinnin gãanu kasu, ye n koo Yinni dore.
33 Adama wi u kurə mə wiya ra n hania mɔ̀ handunian gãanu səə u n kasu ye n koo win kurə dore.
34 Win laakari ra n bənu sãawa. Kurə be ba ɲ durəbu mə ka wəndiaba ba ra n Yinnin gãanu kasu ba n ka sãa dɛɛrobu wasi səə ka hunde səə. Adama wi u durə mə wiya ra n handunian gãanu kasu ye n koo win kurə dore.
35 Na yeni geruməwa bɛɛn alafian sɔ̃, n ɲ mə n ka bɛɛn wãaru sɛ̃siasia, adama n ka bɛɛ sɔ̃əsiwa ye n weenɛ i ko, kpa i ka tii Yinni wɛ̃ mam mam.
36 Goo ù n bwisika u wa ma ye u win bii wəndia kuammɛ ya ɲ bɛɛrɛ mə, ma wəndia wi, u ye, u de u ko nge mɛ u kĩ, u de bu nùn kurə kpaaru sua. N ɲ toraru.
37 Adama wi u yɔ̃ra sim sim ma u ɲ wãa tilasi səə ma u dam mə win gɔ̃ru kĩru wəllə ù n nɛɛ, win bii wəndia u ku durə sua, gea u bwisika.
38 Nge mɛya wi u dera ba win bii wəndia kurə kpaaru sua u gea kua, adama wi u ɲ dere ba nùn sue, wiya kua n kere.
39 Tən kurə u ko n ka win durə gbinnɛwa win durən wãarun tɔ̃ru kpuro səə, adama durə wi, ù n gu, kurə wi, u tii mə u ka durə kpao sua wi u kĩ, yɛ̃ro u n gesi sãa Yinnigii.
40 Adama nɛn laakari səə kurə wi, ù n tii deri gəmini te səə win nuku dobu koo kpɛ̃a n kere. Na maa tamaa Gusunən Hundewa man yeni sɔ̃əwa.

8

Dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua

1 Tɛ̃, gãa ni ba ka bũu yãkuru kua, nin gari səərа na wura.

Geema, bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ru mə. Yɛ̃ra tii suabu mə, adama kĩra ta ra tənu tãsisie.
2 Goo ù n tamaa u gãanu yɛ̃, u ɲ yɛ̃ gina nge mɛ n weenɛ u n yɛ̃.
3 Adama wi u Gusunə kĩ, Gusunə u yɛ̃ro yɛ̃.
4 Tɛ̃ dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua, amɛniwa nin dibun gari sãa. Sa yɛ̃ ma bũu kun gãanu handunia səə. Sa maa yɛ̃ ma Gusunə turowa wãa.

5 Domi baa bà n gerumə bũnu wãa wəllə ka
temə, nge mɛ sa yɛ̃ ma bũu dabinu ka yinni
dabinu nu wãa,
6 ka mɛ, bɛsɛn mi, Gusunə turowa wãa.
Wiya sãa Baaba wìn min di gãanu kpuro nu
naamə. Win sõna sa maa wãa. Yinni turowa
maa wãa. Wiya Yesu Kirisi wìn min di gãanu
kpuro nu koora. Win saabuwa sa maa wãaru
mə.
7 Adama n ɲ̀ təmbu kpuro ba yeni yɛ̃. Gabu
be ba gina bũu sãarun dəənɛ mə, ba yaa ye
temmə nge bũu sãa dĩanu, ma ben gõru dam
sariruguu ga bu taarɛ wɛ̃ɛmə.
8 N ɲ̀ mə dĩana nu koo ka sun susi Gusunən
mi. Sà kun di, n ɲ̀ kəmiaru, sà n maa di, n ɲ̀
turiru.
9 Adama i tii laakari koowo bɛɛn tii məə te,
tu ku raa de be ba ɲ̀ dam mə bu tora.
10 Domi wunɛ wi a yɛ̃ru mə, ma a sõ a dimə
bũu dirə, gõru dam sarirugii ù n nun wa mi,
u ɲ̀ koo wərugəru ko u ka bũu sãa dĩanu di?
11 Kpa kĩnasi wi, wìn sõ Kirisi u gu, u kam
ko wunɛn yɛ̃run saabu.
12 Nge mɛya ì n bɛɛn berusebu torari ma
i ben gõru dam sariruguu ge mɛɛra mò,
Kirisiwa i torari.
13 Yen sõ, dĩanu nù n koo nɛn beruse
torasia, na ɲ̀ maa yaa temmə sere ka
baadommaə, n ku ka nɛn beruse torasian
sõ.

9

Gəron yiiko ka win səmburu

1 Na ɲ̀ tii mə rò? Na ɲ̀ sãa gəro? Na ɲ̀ Yesu
bɛsɛn Yinni wa ro? Bɛɛ i ɲ̀ sãa nɛn nəman
səmburu Yinni səə?
2 Baa nà kun sãa gəro gabun mi, na sãa mɛ
bɛɛn mi, domi bɛɛya i sõəsimə ma nɛ Yinnin
gərowa.
3 Be ba kĩ bu man gari wɛ̃ɛrisia, ye kon bu
wisi wee.
4 Sa ɲ̀ yiiko mə su ka di su maa ka nə?
5 Sa ɲ̀ yiiko mə sa n ka kurə naanɛ dokeo
mə wi u koo sun yõsiri nge mɛ gərobu gabu
ba mə ka Yinnin wənəbu, ka Sefa?
6 Nge nɛ ka Baanabasi tənawa sa ɲ̀ yiiko mə
su ka nəman səmburu deri?
7 Wara dəə tabu gberə ka win tiin gobi.
Wara dãa duurumə gberə kpa yɛ̃ro kun sere
nin binu dimə. Nge wara u naa gõə kparamə
ma u ɲ̀ gen bom nərumə.
8 Na ɲ̀ yeni gerumə ka tənun yiiko təna. N
ɲ̀ gari tee yi wooda ya gerumə?
9 Domi Məwisin wooda səə ba yorua, “I ku
bɛɛn naa kinɛrun nəə bəke saa ye ta səmburu
mò dĩanu səə.” Naan sõna Gusunə u yeni
gerua?
10 Nge bɛsɛn tiin sõna u gari yi mò. Mɛya
bɛsɛn sõna ba yorua domi n weenɛ wuko u
wuku ka yĩiyəbu, kpa gɛ̃ə u gɛ̃ u n bənu yĩiyə.
11 Sà n hunden gãanu duura bɛɛn suunu
səə, ɲ̀ n mɛn na gãa bakana sà n wasin gãanu
gã bɛɛn mi?
12 Gabu bà n yen yiiko mə bɛɛn mi, bɛsɛ
maa ni. Sa ɲ̀ bu kere?
Adama sa ɲ̀ yiiko ye denda bɛɛ səə. Ye
kpuro səərə sa tɛmanɛ, kpa su ku ra ka
Kirisin Labaari gea swaa ganɛ.
13 I ɲ̀ yɛ̃ ma be ba səmburu mò sãa yerə ba
ben dĩanu waamə min di? Be ba maa yãku
yeru kõsu, ba ben bənu mə te səə.
14 Nge mɛya maa Yinni u yiire be ba
Labaari gean waasu mò bu ben dĩanu wa ye
səə.
15 Adama na ɲ̀ yen gaa denda gãa ni səə.
Mɛya na ɲ̀ maa yeni yorumə bu ka man ye
kuan sõ. Na kĩru bo n gbi. Goo sari wi u koo
man yinari n woo kana gari yinin sõ.
16 Domi n ɲ̀ weenɛ n woo kana Labaari
gean kparabun sõ. Tilasiwa ye, ya man
sãawɛ. Nà kun yen waasu kue, wahala baka.
17 Nà n ye kua ka kĩru kon are mwa. Nà kun
maa kĩ na ka mò, ka mɛ, kon ye kowa domi ba
man yè nəmu səndiawa.
18 N n mɛn na, mba nɛn are. Nɛn areya n ka
Kirisin Labaari gea waasu ko n kun ka gobin
baa kpa n ku nɛn yiiko kpuro dendi ye na mə
Labaari gean kparabun sõ.
19 Baa nà n tii mə təmbu kpuron wuswaaə
na tii kua baawuren yoo kpa n ka tən dabiru
gawama.
20 Yuuban mi na kua nge Yuu n ka Yuuba
gawama. Be ba maa wooda nasie, na kua ben
turo, kpa n ka bu gawama baa mɛ nɛn tii na ɲ̀
wãa woodan nəmaə.
21 Be ba kun wooda mən mi, na maa kua
ben turo kpa n ka bu gawama. N ɲ̀ mə ma na
ɲ̀ Gusunən wooda nasie, na Kirisin wooda
nasie.
22 Dam sarirugibun mi na kua wi u kun
dam mə kpa n ka dam sarirugii be gawama.
Na kua nge mɛ baawure u sãa ben gabu bu ka
faaba waara, baa ɲ̀ n mɛren na.
23 Ye kpurowa na mò Labaari gean sõ kpa
na n ka bənu mə ye səə.
24 I yɛ̃ ma dukan garasa səə təmbu kpuro ba
duki mòwa adama tən turowa u koo yen are
wa. Yen sõ, i dukio nge mɛ i ko ka are wa.
25 Wasi kasanugii baawure u ra n tii
nɛniwa kpuro səə. Ba mò mɛ bu ka are wa
yi yi sãa wurusun furə * ge ga koo gbera gu
dɛrura. Adama bɛsɛ sa mò su ka mwa ge ga
kun kpeemə.
26 Yen sõna na duka mò dee dee na ɲ̀
gɛririmə. Na sannamə, adama n ɲ̀ mə nge wi
u wom soomə.
27 Na nɛn wasi nəwia mò gem gem n ka yi
kamia, kpa n ku ra ko wi ba koo gira nəm dira
nɛn tii sanam mɛ na sibu gabu waasu kua.

* **9:25** ***wurusun furə*** - Gera ba ra raa doke goon wirə yellu wi u garasa gaa səə wiru gbia.

10

Bũu sãarun kirɔ

1 Nɛgibu na kĩ i n yɛ̃ ma bɛsɛn sikadoba
kpuro ba wãa guru wii ten * tɔbuɔ ma be
kpuro ba sĩa nim wɔ̃ku gen † suunu sɔɔ ka
naasu.
2 Ma be kpuro ba kua Mɔwisin bwãabu ka
batɛmu gaa guru wii te sɔɔ ka nim wɔ̃ku ge
sɔɔ.
3 Ma be kpuro ba dĩa teenu di ni nu na saa
wɔllun di,
4 ma ba nim nɔruram tem nɔra mɛ Gusunɔ
u bu wɛ̃, domi ba nim nɔrumɔwa saa kpee
Hundegirun min di te ta bu swĩi biruɔ.
Kirisiwa sãa kpee te.
5 Adama Gusunɔ u ben dabiru go gbaburu
sɔɔ yèn sɔ̃ ben daa ya ɲ̀ nùn wɛ̃re.
6 Tɛ̃, yeya ya sãa yĩreru bɛsɛn sɔ̃ kpa sa kun
maa sãa kɔ̃san kĩrobu nge be.
7 Kpa i ku ra maa bũu sã nge mɛ beɔnɔn
gabu ba kua. Domi ba yorua, "Tɔn be, ba sina
ba di, ba nɔra, ma ba seewa ba kom bɛrɛtɛkɛ
mɔ̀."
8 Su ku ra maa kurɔ damaru ko nge mɛ ben
gabu ba kua, ma ben nɔrɔbun suba yɛnda ita
(23.000) ba kam kua sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
9 Su ku ra maa Yinni mɛɛri nge mɛ u nɛ, nge
mɛ ben gabu ba kua, ma wɛɛ bu go go.
10 Su ku maa wɔki nge mɛ ben gabu ba kua,
ma gɔɔn gɔrado u bu go.
11 Yeya ya bu deema nge yĩreru, ma ba
ye yorua bu ka sun kirɔ ko, bɛsɛ be sa wãa
handunian tɔ̃ɔ dãaki teni sɔɔ.
12 Yen sɔ̃, wi u tamaa u yɔ̃ sim sim, u de u n
tii sɛ kpa u ku raa wɔrumɛ.
13 I ɲ̀ laakari mɛɛribu gabu waare ma n kun
mɔ bi tɔmbu kpuro ba ra wa. Gusunɔ wi u sãa
naanɛgii, u ɲ̀ derimɔ bu bɛɛn laakari mɛɛri n
kere ye i ko kpĩ i ka tɛmana. Adama laakari
mɛɛribu baabire sɔɔ u ra maa yari yeru ko
kpa i ka kpĩ i tɛmana bi sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, kĩnasibu, i bũu sãaru suurio.
15 Na ka bɛɛ gari mɔ̀wa nge laakarigibu. I
de i lasabu ko ye na gerumɔ.
16 Sà n bɔnu mɔ nɔri domarugia ye sɔɔ, ye
sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa ɲ̀ bɔnu mɔ Kirisin
yɛm sɔɔ? Sà n pɛ̃ɛ ye yabua, sa ɲ̀ bɔnu mɔ
Kirisin wasi sɔɔ?
17 Pɛ̃ɛ tia ya wãa. Baa sà n dabi, sa sãa wasi
tee, domi bɛsɛ kpuro sa bɔnu mɔ pɛ̃ɛ tia ye
sɔɔ.
18 I bu mɛɛrio be ba mara Isireliba. Be ba
yãkunu dimɔ, ba ɲ̀ bɔnu mɔ yãku yee te sɔɔ?
19 N n mɛn na, mba na gerumɔ. Na gerumɔ
ma yaa ye ba ka bũu yãkuru kua ya sãa
gãanu? Bũuwa sãa gãanu?
20 Aawo. Adama na gerumɔ ma ye ba ka
yãkuru kua, bũna ba ka yãkuru kua, n ɲ̀ mɔ
Gusunɔ. Na ɲ̀ maa kĩ i n bɔnu mɔ ka bũnu.
21 I ɲ̀ kpɛ̃ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa i maa nɔ
bũnun nɔra sɔɔ. I ɲ̀ kpɛ̃ i di ye ya wãa Yinnin
tabulu wɔllɔ, kpa i maa di ye ya wãa bũnun
tabulu wɔllɔ.
22 Sa kĩ su Yinnin nisinu seeyawa? Sa nùn
dam kere?

I kpuro koowo

i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃

23 Ba ɲ̀ tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko,
adama n ɲ̀ mɔ ni kpuro nu arufaani mɔ. Ba
ɲ̀ tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko adama n
ɲ̀ mɔ ni kpuro nu tɔnu tãsisiamɔ.
24 N ɲ̀ weenɛ goo u win tiin arufaani kasu,
ma n kun mɔ win winsimgia.
25 Ye ba gesi dɔramɔ yaburɔ i dio, i ku
gãanu bikia tii taarɛ wɛ̃ɛbun sɔ̃.
26 Domi tem sãawa Yinni Gusunɔgim, ka
gãanu kpuro ni nu wãa mɛ sɔɔ.
27 Naanɛ doke sarirugii ù n bɛɛ dim soka,
ma i gɔ̃ru doke i ka da, gãanu kpuro ye ba bɛɛ
wɛ̃, i dio, i ku ra gãanu bikie tii taarɛ wɛ̃ɛbun
sɔ̃.
28-29 Adama goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yeniwa ba ka yãkuru kua i ku di yɛ̃ron gɔ̃run
sɔ̃ wi u bɛɛ sɔ̃ɔwa, n ɲ̀ mɔ bɛɛn tiin gɔ̃run sɔ̃.
Domi mban sɔ̃na kon de bu nɛn tii mɔru
siri goon gɔ̃run sɔ̃.
30 Nà n Gusunɔ siara ye na dimɔn sɔ̃, mban
sɔ̃na na kon de bu maa nɛn kɔ̃sa gere ye sɔɔ.
31 N n mɛn na, ì n dimɔ ì n nɔrumɔ, ɲ̀ kun
mɛ ì n gãanu ganu mɔ̀, i ye kpuro koowo i n
ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
32 I ku ra Yuuba torasie ɲ̀ kun mɛ Gɛrɛkiba
ɲ̀ kun mɛ Yesun yigbɛru te ta maa sãa
Gusunɔgiru.
33 Nɛn tii na kookari mɔ̀ n ka kpuro ko ye
ya koo tɔmbu kpuro dore, na kun nɛn tiin
arufaani kasu ma n kun mɔ tɔn dabirugia,
kpa bu ka faaba waara.

11

1 I man saario nge mɛ nɛn tii na Kirisi
saarimɔ.

Tɔn kurɔn wii kpĩibu

2 Na bɛɛ siara ye i ra ka man yaaye kpuro
sɔɔ, ye i maa ka sɔ̃ɔsi te nɛni sim sim te na
mwa na bɛɛ wɛ̃.
3 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Kirisiwa tɔn durɔ
baawuren wirugii, tɔn durɔ maa sãa tɔn kurɔ
baawuren wirugii, Gusunɔwa maa Kirisin
wirugii.
4 Tɔn durɔ baawure wi u kanaru mɔ̀, ɲ̀ kun
mɛ u Gusunɔn gari gerumɔ, ù n win wiru
wukiri, u ɲ̀ win wirugii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

* **10:1** ***guru wii te*** - Ta sãawa te ta Isireliba gbiiye sanam mɛ ba wãa gbaburɔ. † **10:1** ***nim wɔ̃ku ge*** - Ga sãawa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

5 Ma tɔn kurɔ baawure wi u kanaru mɔ̀, ǹ
kun mɛ u Gusunɔn gari gerumɔ, ù kun win
wiru wukiri, u ǹ win wirugii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
N sãawa nge ù n pɔɔru woka.
6 Tɔn kurɔ ù kun kĩ u yasa bɔke, n weenɛ
u seri bura. Adama ǹ n sãan na sekuru u ka
seri bura ǹ kun mɛ u ka pɔɔru woka, u de u
yasa bɔke.
7 N ǹ weenɛ tɔn durɔ u win wiru wukiri
domi u sãawa Gusunɔn weenasii, u maa
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, adama tɔn kurɔ u tɔn
durɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
8 Domi tɔn durɔ kun yari tɔn kurɔn min di,
tɔn kurɔwa yari tɔn durɔn min di.
9 Mɛya maa ba ǹ tɔn durɔ taka kue tɔn
kurɔn sɔ̃, tɔn kurɔwa ba kua tɔn durɔn sɔ̃.
10 N n mɛn na, wɔllun gɔradoban sɔ̃ n
weenɛ tɔn kurɔ u yasa bɔke u n ka sɔ̃ɔsimɔ ma
u goo wiru kpĩiyɛ.
11 Adama Yinni sɔɔ, n ǹ koorɔ tɔn kurɔ u n
wãa n kun ka tɔn durɔn baa. Mɛya maa tɔn
durɔ u ǹ kpɛ̃ u n wãa n kun ka tɔn kurɔn baa.
12 Domi nge mɛ tɔn kurɔ u yari tɔn durɔn
min di, nge mɛya tɔn durɔ maa marura tɔn
kurɔn min di, adama ye kpuro n kooramɔwa
saa Gusunɔn min di.
13 I lasabu koowo bɛɛn tii. N weenɛ tɔn
kurɔ u Gusunɔ kana u kun yasa bɔkua?
14 I ǹ yɛ̃ bɛɛn tii ma sekura tɔn durɔn seri
yì n dɛ̃u?
15 Adama tɔn kurɔn seri yì n dɛ̃u, burara.
Ba nùn win seri wɛ̃wa u ka yi dendi nge win
sɔnditia.
16 Adama goo ù n kĩ u ka sun sikirina, na
gesi gerumɔ ma bɛsɛ sɔɔ ka Gusunɔn yigbɛnu
sɔɔ sa ǹ maa komaru garu mɔ.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20)

17 Gari yi na kĩ n bɛɛ yiire mini tɛ̃, na ǹ bɛɛ
siaramɔ yi sɔɔ, domi ì n mɛnnɛ, n ku ra sanɔ
gaa ko, n da n gɔɔgɔm mɔ̀wa.
18 Gbiikaa ba man sɔ̃ɔwa ma, ì n mɛnnɛ,
wuunu ganu wãa bɛɛn suunu sɔɔ ni nu ǹ nɔɔ
tia sãa. Na mi gia wura ma geema.
19 Domi n ǹ koo ko karanaa ya kun wãa
bɛɛn suunu sɔɔ, kpa be ba sãa geegibu bu ka
sɔ̃ɔsira.
20 Wee, ì n mɛnnɛ i ka dĩanu dimɔ, n ǹ ka
Yinnin domaruginu weenɛ.
21 Domi ì n mɛnna i ka di, baawure ra n
sɛndewa u ka win tiin dĩanu di, kpa gɔ̃ɔra n
gabu mɔ̀, kpa tam mu n gabu goomɔ.
22 I ǹ bɛɛn tiin yɛnusu mɔ mi i ko di kpa i
nɔ? Nge i kĩ i n Yesun yigbɛru gɛmawa, kpa
i sãarobu sekuru doke? Mba kon gere. Kon
bɛɛ siara? Aawo, na ǹ bɛɛ siaramɔ ye sɔɔ.
23 Domi Yinnin min diya na sɔ̃ɔsiru mwa te
na bɛɛ wɛ̃. Na nɛɛ, wɔ̃ku tè sɔɔ ba Yinni Yesu
tɔmbu nɔmu sɔndia u pɛ̃ɛ sua,
24 u Gusunɔ siara ma u ye murura. Ma u
nɛɛ, yeniwa nɛn wasi yi ba gɔ bɛɛn sɔ̃. I n da
yeni ko i n ka man yaaye.
25 Mɛya u maa nɔra sua ye ba dim kpa u
nɛɛ, nɔra yeniwa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaa te
u sire ka nɛn yɛm. Sanam baamɛre sɔɔ mɛ i
ka ye nɔrumɔ, i n da ko i n ka man yaaye.
26 Domi sanam baamɛre sɔɔ mɛ i pɛ̃ɛ ye
dimɔ ma i ka nɔra ye nɔrumɔ, Yinnin gɔɔwa i
kparamɔ sere u ka wurama.
27 Yen sɔ̃na wi u Yinnin pɛ̃ɛ di, ǹ kun mɛ ù n
ka win nɔra nɔra, ma u ǹ kue nge mɛ n weenɛ
u ko, u Yinnin wasi ka win yɛm torariwa.
28 N n mɛn na, baawure u tii wɛ̃ɛri u sere
pɛ̃ɛ ye di u maa ka sere nɔra ye nɔ.
29 Domi ù n dimɔ ù n nɔrumɔ ù kun tuba
ye n sãa Yinnin wasi, u tii taarɛ suammɛwa
win dibu ka nɔru bi sɔɔ.
30 Yen sɔ̃na bɛɛn dabira barɔ, ma dabira
kua kpanɔbu, gaba maa gu.
31 Sà n tii siri ka gem, ba ǹ maa sun sirimɔ.
32 Adama Yinni ù n sun siri, u ra sun
sɛɛyasiewa, kpa su ku ra maa taarɛ wa ka
handuniagibu sannu.
33 Yen sɔ̃ nɛgibu, ì n mɛnna i ka di, i de i
maruna.
34 Gɔ̃ɔru tà n goo mɔ̀, u de u gina dĩanu
di yɛnuɔ, kpa bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ i ku ra taarɛ
sua. Gari yi yi tie, kon bɛɛ yin asansi sɔ̃ nà
n tunuma.

12

Hunde Dɛɛron kɛ̃nu

1 Tɛ̃ ye n sãa Hunde Dɛɛron kɛ̃nun gari,
nɛgibu na kĩ i n yin gem yɛ̃.
2 I yɛ̃ ma sanam mɛ i ǹ Gusunɔ yɛ̃, ba ra
n bɛɛ gawewa bũnun yiraɔ, ni nu ku ra gari
gere.
3 Yen sɔ̃na na kĩ i tubu ma goo wi u gari mɔ̀
saa Gusunɔn Hunden min di, u ǹ gerumɔ ba
Yesu bɔ̃rusi. Goo kun maa kpɛ̃ u nɛɛ Yesu sãa
Yinni, ma n kun mɔ saa Hunde Dɛɛron min
di.
4 Hunden kɛ̃ɛ bwese bwesekawa wãa,
adama Hunde turo wiya nu wɛ̃ɛmɔ.
5 Sɔm bwese bwesekawa wãa, adama
Yinni turo wiya sa ko ye kua.
6 Dam bwese bwesekawa maa wãa mɛ tɔnu
koo kpĩ u ka sɔmburu ko, adama Gusunɔ
turo wiya mu tɔmbu kpuro wɛ̃ɛmɔ sɔmburu
baateren sɔ̃.
7 Ba baawure kɛ̃ru wɛ̃ te ta sɔ̃ɔsimɔ ma u
Hunde Dɛɛro mɔ kpa u ka tu dendi tɔmbu
kpuron arufaanin sɔ̃.
8 Hunde u ra goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka tɔmbu bwisi
kɛ̃, kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka gari gere ka yɛ̃ru.
9 Hunde turo wi, u ra goo naanɛ dokebu
wɛ̃, kpa u goo dam wɛ̃ u ka barɔbu bɛkia.
10 Mɛya Hunde turo wiya ra maa goo sɔm
maamaakiginun dam wɛ̃, kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃
u ka tɔmbu Gusunɔn gari tusia, kpa u maa
goo bwisi wɛ̃ u ka Hunden kɛ̃nu ka kɛ̃ɛ ni nu

tie wunana. U ra goo bwisi wɛ̃ u ka Hunden barum bwese bwesekan gari gere, kpa u goo bwisi wɛ̃ u ka gari yi tusia.
11 Hunde turo wiya u ye kpuro mɔ̀. U baawure kɛ̃ɛ bwese bweseka wɛ̃ɛmɔ nge mɛ u kĩ.

Naanɛ dokeobu kpuro

ba sãa wasi teen doo dooka

12 Domi Kirisi sãawa nge wasi tee ka yin doo dooka dabiru. Wasi yi, yi sãawa tee baa mɛ yi doo dooka dabiru mɔ.
13 Domi ba sun batɛmu kuawa ka Hunde turo kpa Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, bɛsɛ kpuro su ka ko wasi tee. Sa maa gbinnɛ ka Hunde turo wi, bɛsɛ kpuro.
14 Wasi sãawa doo dooka dabiru n ɲ̀ mɔ tia.
15 Baa naasu sù n nɛɛ, su ɲ̀ sãa nɔmu, ka mɛ, su ɲ̀ wãa wasi sɔɔ? Su wãawa wasi sɔɔ.
16 Baa swaa yà n maa nɛɛ, ya ɲ̀ sãa nɔnu, ka mɛ, ya ɲ̀ wãa wasi sɔɔ? Ya wãawa wasi sɔɔ.
17 Wasi kpuro yì n sãa nɔni, amɔna yi koo ka gari nɔ. Ñ kun mɛ, yi kpuro yì n sãa swaa, amɔna yi koo ka nuburu nɔ.
18 Adama nge mɛ n sãa Gusunɔ u doo dooka baayere dokewa wasi sɔɔ nge mɛ u kĩ.
19 Ya ɲ̀ koorɔ wasi yi kun doo dooka mɔ.
20 Tɛ, wasi sãa tee adama yi doo dooka dabiru mɔ.
21 Yen sɔ̃na nɔni kun kpɛ̃ yi nɔmu sɔ̃ yi ɲ̀ gen bukata mɔ. Wira kun maa kpɛ̃ tu naasu sɔ̃ ta ɲ̀ sin bukata mɔ.
22 Adama baa wasin doo dooka ye ya sãare ya ɲ̀ dam mɔ, wasi yen bukata mɔ too.
23 Ye ya maa sun sãawɛ nge ya ɲ̀ bɛɛrɛ mɔ, sa ye bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ye sa ɲ̀ maa kpɛ̃ su sɔ̃ɔsi sa ye wukirimɔ.
24 Adama yen ye ya waabu wã, ya ɲ̀ wukiribun bukata mɔ. Gusunɔ u bɛsɛn wasi swɛɛna u ka yin gam bɛɛrɛ wɛ̃ mi n bɛɛrɛ bia.
25 U kuawa kpa wasi yi kun ka karanɛ, adama doo dooka baayere ya n ka yen yensian laakari mɔ.
26 Wasin gam mù n nɔni swãaru wa, ka mi n tie sanna ba bɔnu mɔ̀. Mɛya bà n maa yin gam siara, ka mi n tie sanna ba nuku dobu bɔnu mɔ̀.
27 Tɛ̃ bɛɛ kpuro i sãawa Kirisin wasi, ma bɛɛn baawure sãa yin doo dooka.
28 Gbiikaa Gusunɔ u gbia u gɔrobu gɔsa Yesun yigbɛru sɔɔ, yiruse win sɔmɔbu, itase keu sɔ̃ɔsiobu, yen biru be ba sɔm maamaakiginun dam mɔ, ka maa be ba dam mɔ bu ka barɔbu bɛkia, ka be ba gabu somimɔ, ka be ba tɔmbu kparamɔ, ka be ba ka Hunden barum bwese bweseka gari mɔ̀.
29 N ɲ̀ mɔ be kpuro ba sãa gɔrobu, ɲ̀ kun mɛ Gusunɔn sɔmɔbu, ɲ̀ kun mɛ keu sɔ̃ɔsiobu. N ɲ̀ maa mɔ be kpuro ba dam mɔ bu ka sɔm maamaakiginu ko,
30 ɲ̀ kun mɛ bu ka barɔbu bɛkia, ɲ̀ kun mɛ bu ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, ɲ̀ kun mɛ bu ka gari yi tusia.
31 N n mɛn na, i Hunden kɛ̃nu kasuo ni nu bɛɛrɛ kere.
Kon maa bɛɛ swaa sɔ̃ɔsi ye ya kpuro kere.

13

Kĩru

1 Baa nà n ka barum bwese bweseka gari mɔ̀ ka mam wɔllun gɔradoban barum ma na kun tɔnu kĩ, na sãawa nge yankokoru ɲ̀ kun mɛ yangireru te ba soomɔ.
2 Baa nà n Gusunɔn gari gerubun dam mɔ, ma na asiri kpuro tuba ka yɛ̃ru kpuro, ma na Gusunɔ naanɛ doke sere kon kpĩ n guunu sɔ̃ nu swɛnyɔ, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ɲ̀ sãa gãanu.
3 Baa nà n nɛn dukia kpuro sãarobu wɛ̃, baa nà n dera ba nɛn wasi wɔ̃ɔwa, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ɲ̀ are wasi.
4 Wi u tɔnu kĩ u ra tɛmanɛ, u ra n maa tɔn geeru mɔ̀, u ku ra n nisinu mɔ, u ku ra woo kanɛ, u ku ra maa tii sue.
5 Wi u tɔnu kĩ u ra n tɔmbun bɛɛrɛ yɛ̃, u ku ra win tii tɔnan arufaani kasu, u ku ra mɔru ko fuuku, u ku ra maa torarun gari yi win nukurɔ.
6 Wi u tɔnu kĩ u ku ra yɛ̃ɛri kɔ̃san sɔ̃ ma n kun mɔ gem sɔ̃.
7 Wi u tɔnu kĩ u ra ka kpuro tɛmanɛ. Win naanɛ dokebu ka win yĩiyɔbu ka win tɛmanabu bu ku ra kpe.
8 Wi u tɔnu kĩ win kĩra ku ra n nɔru mɔ. Gusunɔn gari gerubu bu nɔru mɔ, Hunden barum bwese bwesekan gerubu koo kpe, yɛ̃ru ta koo maa kpe.
9 Domi bɛsɛn yɛ̃ru ka bɛsɛn Gusunɔn gari gerubu, yen gaa kun yiba.
10 Adama sanam mɛ ye ya yiba ya koo na, sanam mɛya ye ya kun yiba, ya koo doona.
11 Sanam mɛ na sãa bii, na ra gari gere nge bii, na ra laakari ko nge bii, na ra maa bwisiku nge bii, adama tɛ̃ ye na guro guro kua, na biin daa deri.
12 Ye sa waamɔ tɛ̃ ya sãare ye sa waamɔ bari bari tasa sɔɔ, adama sɔ̃ɔ teeru sa ko ra wa nɔni ka nɔni. Ye na yɛ̃ tɛ̃ ya ɲ̀ yiba, adama sɔ̃ɔ teeru kon da tubu sãa sãa nge mɛ Gusunɔ u man tuba.
13 Tɛ̃ gãanu ita yeniwa ya wãa, yeya naanɛ dokebu, ka yĩiyɔbu, ka kĩru. Adama kĩra ta kere.

14

Hunde Deeron kɛ̃nun gari

1 N n mɛn na, kĩra n weenɛ i n kasu. I maa Hunden kɛ̃nu kasuo, n mam nɛɛre Gusunɔn garin gerubun kɛ̃ru.
2 Wi u ka Hunden barum gari gerumɔ, n ɲ̀ tɔnu u ka gari mɔ̀, Gusunɔwa u ka gari

mɔ̀, domi goo kun yɛ̃ron gari nɔɔmɔ. Gem
asirigima u gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam.
3 Adama tɔmba, Gusunɔn sɔmɔ u ra ka gari
ko. U ra bu tãsisie, kpa u bu dam kɛ̃, kpa u bu
nukuru yɛmiasia.
4 Wi u ka Hunden barum gari mɔ̀, u win tii
tãsisiamɔwa. Adama Gusunɔn sɔmɔ, Yesun
yigbɛra u tãsisiamɔ.
5 N ko n man dore bɛɛ kpuro ì n ka Hunden
barum gari mɔ̀, adama ye na kĩ n kere, yera i
n Gusunɔn gari gerumɔ. Domi wi u Gusunɔn
gari gerumɔ u kere wi u Hunden barum
bwese bweseka gerumɔ, ma n kun mɔ ù n
win gari tusia, kpa u ka Yesun yigbɛru tãsisia.
6 Tɛ̃, nɛgibu arufaani yerà i ko wa nà n na
bɛɛn mi ka Hunden barum bwese bwesekan
gerubu, ma na kun ka sɔ̃ɔsiru nɛ, ṅ kun mɛ
yɛ̃ru, ṅ kun mɛ Gusunɔn garin gerubu ṅ kun
mɛ keu gaa.
7 Baa gãa ni nu kun wãaru mɔ nge guuru ka
mərɔku bà n nu soomɔ, bà kun nu gɔsikiamɔ,
amɔna gaba koo ka gia ye nu gerumɔ.
8 Wi u maa kɔba soomɔ, ù kun soomɔ dee
dee, wara u koo tabun sɔɔru ko.
9 Nge mɛya bɛɛn gari yì kun dɛɛre, yi koo
kowa kam.
10 Barum bwese bweseka dabina nu wãa
handunia sɔɔ, sari maa mɛ goo kun nɔɔmɔ.
11 N n mɛn na, nà kun barum nɔɔmɔ mɛ ba
ka gari mɔ̀, wi u mu gerumɔ u ko n sãawa tɔn
tuko nɛn mi, kpa nɛ n maa ko tɔn tuko yɛ̃ron
mi.
12 Nge mɛya bɛɛ, yèn sɔ̃ i Hunden kɛ̃nu
kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpã
ni nu koo Yesun yigbɛru tãsisia.
13 Yen sɔ̃, n weenɛ wi u ka Hunden barum
gari gerumɔ u Gusunɔ kɛ̃ru kana te u koo ka
gari yi tusia.
14 Domi nà n kanaru mɔ̀ ka Hunden barum
nɛn hundewa ya kanaru mɔ̀, adama nɛn
bwisikunu kun wãa te sɔɔ.
15 Tɛ̃, amɔna kon ko. Kon kanaru ko ka nɛn
hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu. Kon
womu ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn
bwisikunu.
16 À n Gusunɔ siara ka hunde tɔna, amɔna
naanɛ dokeo diro u koo ka kpĩ u nɛɛ, ami,
wunɛn siarabun sɔ̃. U ṅ yɛ̃ ye a gerumɔ.
17 Baa wunɛn siarabu bù n wã, bu ṅ yɛ̃ro
tãsisiamɔ.
18 Na Gusunɔ siara yèn sɔ̃ na ra ka Hunden
barum bwese bweseka gari ko n bɛɛ kpuro
kere.
19 Adama Yesun yigbɛru sɔɔ na kĩ̃ru bo n
gari nɔɔbu gere ka nɛn bwisikunu n ka gabu
keu sɔ̃ɔsi, n kere gari nərɔbun suba wɔkuru
(10.000) ka Hunden barum.
20 Nɛgibu i ku maa bwisiku nge bibu. Daa
kɔ̃sa sɔɔra n weenɛ i n sãa nge bii wɛ̃ɛnu,
adama bwisikunu sɔɔ i n sãa tɔn girobu.
21 Gusunɔn woodan tireru sɔɔ ba yorua,
“Yinni u nɛɛ, kon de bu nɛn gari nɔ
be ba barum tukum gerumɔn nɔɔn di,
ka maa sɔbun nɔɔ sɔɔn di.
Adama ka mɛ, ba ṅ nɛn gari swaa dakimɔ.”
22 N n mɛn na, Hunden barum bwese bwe-
sekan kɛ̃ru ta sãawa yĩreru be ba kun naanɛ
doken mi, n ṅ mɔ be ba naanɛ doken mi.
Adama Gusunɔn gari gerubun kɛ̃ra ta sãa
yĩreru be ba naanɛ doken mi, n ṅ mɔ be ba
kun naanɛ doken mi.
23 N n mɛn na, Yesun yigbɛru kpuro tà
n mɛnna, kpa baawure u n Hunden barum
gerubu wɔri, naanɛ dokeo dirobu ṅ kun mɛ
naanɛ doke sarirugibu bà n duuma, ba ṅ koo
gere bu nɛɛ i wiirawa?
24 Adama baawure ù n Gusunɔn gari
gerumɔ, sanam mɛ naanɛ doke sarirugii ṅ
kun mɛ naanɛ dokeo diro goo u duuma, win
gɔ̃ru ga koo nùn so, kpa gari yi, yi nùn siri yi
tɔmbu kpuro ba gerumɔ.
25 Win bwisiku asiriginu nu koo maa
sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ, kpa u yiira u Gusunɔ sã
u nɛɛ, geema, Gusunɔ u wãawa bɛɛn suunu
sɔɔ.

Yesun yigbɛrun sãarun wooda

26 Nɛgibu, bɛɛn baawurewa u kɛ̃ru mɔ,
googiru womu, googiru tubusianu, googiru
sɔ̃ɔsiru Gusunɔn min di, googiru Hunden
barum bwese bwesekan gerubu, googiru
maa mɛn tusiabu. I n mɛnna, i de i n ye kpuro
mɔ̀ i ka tãsisiana.
27 Gabu bà n koo ka Hunden barum bwese
bweseka gari ko, n weenɛ ba n sãa tɔmbu
yiru ṅ kun mɛ ita tɔna kpa bu ko tia tia, kpa
goo u maa ben gari yi tusia.
28 Adama goo ù kun wãa mi wi u koo kpĩ u
gari yi tusia, i de bu mari mɛnnɔ sɔɔ, kpa bu
yi ko ka Gusunɔ tɔna.
29 Ye ya maa sãa Gusunɔn sɔmɔbun gari
wee. I de ben yiru ṅ kun mɛ ita bu gari ko,
kpa be ba tie bu ben gari yi yĩiya.
30 Gusunɔ ù n goo wi u sɔ̃ mɛnnɔ sɔɔ gãanu
sɔ̃ɔsi u ka gere, i de wi u gari mɔ̀ u mari.
31 Domi bɛɛ kpuro i ko kpĩ i Gusunɔn gari
gere tia tia, kpa bɛɛ kpuro i ka gãanu gia kpa
i ka dam kɛ̃ru wa.
32 Gusunɔn sɔmɔbu bu de ba n tii kpĩa ben
kɛ̃ru sɔɔ.
33 Domi Gusunɔ kun bɛrɛtɛkɛ kĩ ma n kun
mɔ alafia.
Nge mɛ n sãa naanɛ dokeobun yigbɛnu
kpuro sɔɔ,
34 n weenɛ tɔn kurɔbu bu mari mɛnnɔ sɔɔ.
N ṅ weenɛ bu gari gere, adama bu wiru
kpĩiyɔ nge mɛ Gusunɔn wooda ya gerumɔ.
35 Bà n kĩ bu gãanu gia i de bu ben durɔbu
bikia yɛnuɔ, domi bɛɛn sekura tɔn kurɔ ù n
gari mɔ̀ mɛnnɔ sɔɔ.
36 Amɔna. Bɛɛn min diya Gusunɔn gari yi
gbia yi torua? Nge bɛɛ tɔnan miya yi tura?

37 Goo ù n tamaa u sãa Gusunɔn sɔmɔ, ɲ̀
kun mɛ u yĩiyɔ u Hunden kɛ̃nu mɔ, n weenɛ
u wura ma ye na yorumɔ, Yinnin yiireba.
38 Goo wi u kun yeni wure, i ku ra yɛ̃ro
wura.
39 Yen sõ, nɛgibu i kasuo i ka Gusunɔn gari
gere, kpa i ku yina bu ka Hunden barum
bwese bweseka gari ko.
40 Adama i kpuro koowo dee dee ka bɛɛrɛ.

15

Kirisin seebu gɔrin di

1 Nɛgibu na bɛɛ Labaari gea ye yaayasiamɔ
ye na raa bɛɛ nɔɔsia ma i ye mwa, i maa yõ ye
sɔɔ.
2 Yen min diya i faaba waamɔ i n gari yi
nɛni dim dim yi na bɛɛ waasu kua. Ma n kun
mɛ, kama i naanɛ doke.
3 Domi gari yi yi kpuro kere yiya na bɛɛ
nɔmu sɔndia yi nɛn tii na mwa. Yiya mini.
Kirisi u gu bɛsɛn toranun sõ nge mɛ Gusunɔn
gari gerumɔ.
4 Ba nùn sika ma u seewa gɔrin di sõɔ itase
nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ.
5 U win tii Sefa sõɔsi, yen biru wɔkura yiru
ye.
6 Yen biru u kura mi win bwãaba mɛnnɛ
bèn geera nɛɛra wunɔbu (100) kere. Ben
dabira wasi ka tɛ̃, adama gaba gu.
7 Ma u maa win tii Yakɔbu sõɔsi, yen biru
gɔrobu kpuro.
8 Dãkuru u maa man kure, nɛ wi na sãa nge
wi ba mara suru kun yiba.
9 Domi nɛna na piiburu bo gɔrobu sɔɔ.
Na ɲ̀ weenɛ bu man soku gɔro, domi na
Gusunɔn yigbɛru nɔni sõɔwa.
10 Adama ka Gusunɔn duroma na ka sãa mɛ
na sãa tɛ̃, ma durom mɛ u man kua mu ɲ̀ kue
kam. Na kookari kua n gɔro be kpuro kere,
adama n ɲ̀ mɔ nɛn tiiwa na kua ma n kun mɔ
Gusunɔn durom mɛ mu ka man wãa.
11 N n mɛn na, gari tee yiya sa waasu mɔ̀ nɛ
ka be, tee yiya i maa naanɛ doke.

Bɛsɛn seebu gɔrin di

12 Tɛ̃, bà n Kirisin gari waasu kua ma u
seewa gɔrin di, amɔna bɛɛn gaba ka mɔ̀ gɔriba
kun seemɔ.
13 Gɔribu bà kun seemɔ, Kirisi kun maa
seewe.
14 Kirisi ù kun seewen na, bɛsɛn waasu
kama, bɛɛn naanɛ dokebu maa kama.
15 Sa maa Gusunɔ seeda weesugia diiya
sanam mɛ sa gerua ma u Kirisi seeya gɔrin di,
domi ɲ̀ n sãa gem ma gɔriba kun seemɔ, ɲ̀ n
mɛn na, Gusunɔ kun maa Kirisi seeye.
16 Domi gɔribu bà kun seemɔ Kirisi kun
maa seewe.
17 Bà kun maa Kirisi seeye bɛɛn naanɛ
dokebu kama, i maa wãa bɛɛn toranu sɔɔ
gina.
18 Be ba maa Kirisi naanɛ doke ba ka gu ba
kam kuawa.
19 N n wãa teni tɔnan sõn na sa Kirisi yĩiyɔ,
sa sãawa wɔnwɔndobu n tɔmbu kpuro kere.
20 Adama tɛ̃, Kirisi u seewa gɔrin di u kua
gbiikoo be ba koo sen suunu sɔɔ.
21 Domi nge mɛ gɔɔ na saa tɔnun min
di, nge mɛya gɔribun seebu maa naamɔ saa
tɔnun min di.
22 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba gbimɔ yèn sõ ba
gbinnɛ ka Adamu, nge mɛya ba koo kpuro
seeya yèn sõ ba gbinna ka Kirisi.
23 Adama baawure ka win wuura. Gbiikaa
Kirisi, yen biru be ba sãa wigibu win naarun
sanam.
24 Yen biruwa handunian kpeera koo na.
Sanam mɛya Kirisi u koo wirugiru ka yiiko
ka dam kpuro kam koosia kpa u Gusunɔ
Baaba bandu nɔmu sɔndia.
25 Domi Kirisi u ɲ̀ koo ko u kun bandu di
sere Gusunɔ u ka nùn win yibɛrɛba kpuro
taarea.
26 Gɔɔwa sãa wɛrɔ dãako wi ba koo kam
koosia.
27 Domi ba yorua ba nɛɛ, “Ba dera u kua
gãanu kpuron wirugii.” Adama sanam mɛ u
gerua ba dera u kua gãanu kpuron wirugii, n
sun yeeri ma wi u dera u kua yen wirugii, u
ɲ̀ wãasi sɔɔ.
28 Adama bà n gãanu kpuro Kirisi nɔmu
sɔndia, yera wi, Bii, u koo maa tii Gusunɔ
nɔmu sɔndia, kpa Gusunɔ wi u nùn gãanu
kpuro nɔmu sɔndia, u bandu di kpuron
wɔllɔ mam mam.
29 Be ba batɛmu mɔ̀ gɔribun sõ maa ni.
Arufaani yerà ya wãa mi. N n sãa gem ma
gɔriba kun seemɔ, mban sõna ba bu batɛmu
mɔ̀ gɔribun sõ.
30 Bɛsɛn tii maa, mban sõna sa ra n yõ kari
sɔɔ saa baayere.
31 Nɛgibu, baadommawa na ra n wãa gɔɔn
yira sɔɔ. Na yeni gerumɔ yèn sõ na woo
kanamɔ bɛɛn saabu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi
sɔɔ.
32 Nà n sanna ka gberun yɛɛ Efesu mini
nɛn tɔndun yiikon sõ, arufaani yerà na mɔ.
Gɔribu bà kun seemɔ, ɲ̀ n mɛn na, su di kpa
su nɔ domi sia sa ko gbi.
33 I ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Kpaasi kõsoba
ba ra daa gea sanku.
34 I de bɛɛn laakari gea yu wurama nge mɛ
n weenɛ, kpa i kookoo kõsusu deri. Bɛɛn
gabu ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃. Na yeni gerumɔ ma
bɛɛn sekura.

Seebun wasi kpɛɛ

35 Goo koo bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka
gɔribu seeya. Wasi yiren bwesera ba ko n
mɔ.
36 Bwisi sarirugii! À n gãanun bia duura
temɔ ya ɲ̀ kpiimɔ ma n kun mɔ ya gu.

37 Ye a duurumə temə, bia tənawa, nge
alikama bima, ɲ̀ kun mɛ gãanu ganun bima,
n ɲ̀ mə kpii pətura.
38 Gusunə u bia ye kpii pətura wɛ̃ɛmə nge
mɛ u kĩ. Bia baayere ya yen kpii pətura mə.
39 Gãa wasinu kpuron yaa kun maa tia.
Təmbugia nɛnɛm, yɛɛgia nɛnɛm, gunəsugia
nɛnɛm, swɛ̃ɛgia maa nɛnɛm.
40 Wəllun wasi yi wãa, handuniagii
maa wãa. Wəllun wasi yi yin buram mə,
handuniagii maa yin buram mə.
41 Sõə u win buram baa mə, suru maa
wigim mə ka maa kperi. Kperin tiin buram
wunanɛ.
42 Mɛya n ko n sãa sanam mɛ ba koo gəribu
seeya. Bà n wasi sika gəəgiiya mi, adama bà
n yi seeya yi ɲ̀ maa gbimə.
43 Bà n yi sika yi ku ra n bɛɛrɛ mə, adama
bà n yi seeya girima bakagiiya. Bà n yi sika,
dam sarirugiiya, adama bà n yi seeya yi dam
mə.
44 Bà n yi sika wasi bentekera, adama bà
n yi seeya yi sãawa hundegii. Domi wasi
bentekeru tà n wãa, wasi hundegii maa wãa.
45 Nge mɛya maa ba yorua ba nɛɛ, tən
gbiikoo Adamu, u kua waso, adama Adamu
dãako u sãawa hunde wi u wãaru wɛ̃ɛmə.
46 N ɲ̀ mə hundegiiya yi gbia yi na. Wasi
bentekera ta gbia ta na, yen biru hundegii.
47 Ba tən gbiikoo məma ka tem, ma u kua
temgii. Tənu yiruse u nawa wəllun di.
48 Nge mɛ temgii gbiikoo u sãa, mɛya maa
temgibu kpuro ba sãa. Nge mɛ wəllugii u
maa sãa mɛya maa wəllugibu kpuro ba sãa.
49 Nge mɛ sa ka temgii weenɛ, nge mɛya sa
ko maa ka wəllugii weena.
50 Nɛgibu yeniwa na gerumə, ma ye ya yaa
ka yɛm mə, ya ɲ̀ kpɛ̃ yu bənu wa mi Gusunə
u bandu swĩi. Ye ya maa sãa gəəgia ya ɲ̀ kpɛ̃
ya n wãaru te ta ku ra kpe mə.
51 Asirin gari wee, na bɛɛ sõəmə. N ɲ̀ mə
bɛsɛ kpurowa sa ko gbi, adama ba koo bɛsɛ
kpuro kəsi
52 yande, nəni kpaki teeru səə sanam mɛ
kəbi dãaka ya koo swĩ. Domi ya koo swĩ kpa
bu gəribu seeya bu ku maa ka gbi, kpa bɛsɛ
su maa kəsi.
53 Domi wasi yi yi ra sankire, yi ɲ̀ koo ko
yi kun kəsa yi yi ku ra sankire. Yi yi maa sãa
gəəgii, yi ɲ̀ koo ko yi kun kəsa yi yi ku ra gbi.
54 Tɛ̃ yi yi ra sankire yì n kəsa yi yi ku ra
sankire, gəəgii yì n maa kəsa yi yi ku ra gbi,
yera ye ba yorua ya koo koora ye ba nɛɛ, "U
dera gəə kpa, ma nasara sina."
55 "Gəə, mana wunɛn nasara wãa.
Gəə, mana wunɛn səsə dɛ̃ɛgira wãa."
56 Gəən səsə dɛ̃ɛgira toraru, tararun dam maa
sãawa wooda.
57 Yen sõ, su Gusunə siara wi u sun nasara
wɛ̃ɛmə saa Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.
58 N n mɛn na kĩnasibu, i yõro dim dim ka
tɛmanabu, i n hania mò Yinnin səmburu səə
baadomma kpa i n yɛ̃ ma səmbu te i Yinni
kuammɛ ta ɲ̀ kam mò.

16

Gobi səkubu

naanɛ dokeobun sõ

1 Tɛ̃, gobin gari yi ba səkumə naanɛ
dokeobun sõ. N weenɛ i ko nge mɛ na Yesun
yigbɛnu sõəwa Galatiə.
2 Alusuma baayeren tõə gbiikiru i de
baawure u gobi gɛɛ yi nɛnɛm, nge mɛ win
waara nɛ, kpa i ku de sanam mɛ na tunuma
i sere gobi səke.
3 Nà n na kon tən be i gəsa gəri Yerusalɛmuə
ka bɛɛn kɛ̃ru ka tire ni nu koo bu tusia.
4 N n maa kua n ka da nɛn tii, kon ka bu da.

Ye Pəlu kĩ u ko

5 Nà n Masedəni beram da, kon na bɛɛn mi,
domi na ɲ̀ kon ko na kun Masedəni de.
6 Kon sõə mɛɛru ko bɛɛn mi, a ku tuba,
kpuran sanam kpuro. Yen biru kpa i man
nəma kɛ̃ nɛn sanum səə mi na dəə kpuro.
7 Na ɲ̀ kĩ n bɛɛ wa barara tɛ̃ nà n sarə, adama
Yinni ù n wura, na yĩiyə kon na n ka bɛɛ sina
sõə mɛɛru.
8 Adama ko na n wãa Efesu mini gina sere
Pantikotin tõru.
9 Domi na ayeru mə mini n ka səm bakaru
ko te ta koo arufaani ko. Yibɛrɛba ba maa
dabi.
10 Timəte ù n na bɛɛn mi i de i nùn dam
koosia ka bɛɛrɛ, domi u Yinnin səmburu
mòwa nge mɛ na mò.
11 Yen sõ, i ku de goo u nùn gɛm, adama
i nùn somiə win sanum səə u ka na nɛn mi
ka alafia, domi sa nùn mara nɛ ka bɛsɛgibu
sannu.
12 Adama ye n sãa bɛsɛgii Apolon gari, nən
dabira na ra nùn dam kɛ̃ u ka na u bɛɛ bera ka
bɛsɛgibu gabu sannu, adama u ɲ̀ kĩ u na gina.
U n ayeru wa, u koo na.

Yiire dãakibu ka təbiribu

13 I n tii sɛ, i yõro dim dim naanɛ dokebu
səə. I n wərugəru sãa kpa i n dam mə.
14 Kpuro ye i mò, i ye koowo ka kĩru.
15 I Setefani yɛ̃ ka win yɛnugibu, ma beya
ba sãa tən gbiikobu Gɛrɛsi səə be ba naanɛ
doke, ba maa tii wɛ̃ bu ka naanɛ dokeobu
nəəri. Nɛgibu na bɛɛ kanamə,
16 i tən ben bweseru wiru kpĩiyə ka
baawure wi u səmbu te mò ka hania.
17 Na nuku dobu mə Setefani ka Fəətunatu
ka Akaikun naarun sõ, domi bɛɛn sariru ba
man kua ye i ko raa ko.
18 Ba maa nɛn nukuru yɛmiasia ka bɛɛgiru
sannu. N weenɛ i tən ben bweseru takaru ko.
19 Yesun yigbɛnu Asi səə nu bɛɛ təbura.
Akilasi ka Pirisila ka maa Yesun yigbɛru te ta
ra mɛnnɛ ben yɛnuə, ba bɛɛ təbura gem gem
Yinni səə.

20 Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ təbura.
I təbirinə ka kĩru.
21 Nɛ Pɔlu, na bɛɛ təbura ka nɛn tiin yora.
22 Baawure wi u kun Yinni kĩ, u bɔ̃ri wa.
Maranata. Yen tubusiana, Yinni, a na.
23 Yinni Yesun durom mu n wãa ka bɛɛ.
24 Nɛn kĩru ta wãa ka bɛɛ kpuro Kirisi Yesu
sɔɔ. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Pəlu u Korintigibu tireru yorua nən yiruse sanam mɛ wi ka be, ba ɲ nəəsinamə. Win tire gbiikiru səə, u ben wahala dabi ni ba raa mən wɛ̃ɛ nəə wa. Adama ka mɛ, be səə gaba wãa be ba tamaa Pəlu u ɲ sãa Gusunən səm kowo. Yen sɔ̃na u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pəlu ka Korintigibun wãasinaa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kɛ̃nu Yudeagibun sɔ̃, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pəlu u ka tii yinamə, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dãakibu ka təbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Təbiribu

1 Bɛɛ Gusunən yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiə, ka naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa Gɛrɛkiban tem girum səə, nɛ Pəlu Yesu Kirisin gəro Gusunən kĩru səə, ka Timəte bɛsɛgii, bɛsɛra sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Pəlu u Gusunə siaramə

3 Su Gusunə siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra təmbu wənwəndu kue, kpa u bu dam kɛ̃ saa baayere.

4 U sun dam kɛ̃mə bɛsɛn nuku sankiranu kpuro səə, kpa bɛsɛn tii su ka kpĩ su be ba nuki sankire dam kɛ̃ mɛ bɛsɛn tii sa wa Gusunən min di.

5 Nge mɛ bɛsɛn tii sa Kirisin nuku sankiranu səə bənu mə n kpã, mɛya maa sa dam kɛ̃ru waamə n kpã Kirisin min di.

6 Sà n nuki sankire bɛɛn sɔ̃na, kpa i ka dam kɛ̃ru ka faaba wa. Sà n maa dam wa bɛɛn sɔ̃na, i ka maa dam wa mɛ mu koo de i ka nəni swãaru tɛmana te ta sãa tia ka te sa waamə.

7 Sa ɲ sika mə bɛɛ səə domi sa yɛ̃ nge mɛ i bənu mə bɛsɛn nəni swãaru səə, mɛya i maa bənu mə bɛsɛn dam səə mɛ ba sun kã.

8 Nɛgibu sa ɲ kĩ i kun yɛ̃ nəni swãa te sa wa Asin temə. Ten kpãara banda ta bɛsɛn dam kera sere sa ɲ maa yĩiyə sa ko n hunde mə.

9 Sa raa tamaa ba sun taarɛ wɛ̃wa bu ka sun gɔ. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yɛ̃ ma n ɲ weenɛ sa n bɛsɛn tii naanɛ sãa ma n kun mə Gusunə turo wi u ra gəribu seeye.

10 Wiya sun wəra wahala gəəgia yen bweserun di, u koo maa sun wəra. Geema wiya sa yĩiyə u koo wure u sun wəra.

11 Domi bɛɛn tii ì n sun somimə ka bɛɛn kanaru, Gusunə u koo kanaru mwa te tən dabira kua bɛsɛn sɔ̃, kpa u sun durom kua tən dabiru tu ka nùn siara bɛsɛn sɔ̃.

Pəlu u win wuu daabu kəbia

12 Yenin sɔ̃na sekura kun sun mò, domi bɛsɛn gɔ̃ru ga sun seeda diiyammɛ ma bɛsɛn wãaru handunia səə, su mam gere bɛɛn mi, ta dɛɛre. Gusunə u dera ta ɲ murafitiru mani. Win duroma mu sun kpara, n ɲ mə tənun bwisi.

13 Mɛya tire ni sa bɛɛ kua səə sa ɲ bɛɛ gãa tukunu ganu yorue ma n kun mə ye i gara n bɛɛ yeeri mi. Na maa yĩiyə ma yeni ya koo bɛɛ yeeri sãa sãa,

14 nge mɛ bɛsɛn gari yi bɛɛ yeerima ma Yinni Yesun tɔ̃ru səə i ko kpĩ i woo kana bɛsɛn sɔ̃, nge mɛ bɛsɛn tii sa ko ko bɛɛn sɔ̃.

15 Yĩiyə bin saabuwa na gbia na gɔ̃ru doke n da bɛɛn mi kpa i ka domaru wa nən yiruse.

16 Na raa bwisika n gera n bɛɛ wa nà n dəə Masedəni gia, kpa n kpam bɛɛ wa nà n wee. Nge mɛya i ko raa ka man nəmu kɛ̃ nɛn sanum səə n ka da Yudea gia.

17 Nge mɛ na gari yi bwisika na gɔ̃rusu yiru kua ro? Nà n bwisikumə ye kon ko, na ra ko nge handuniagii na n sika mɔ̀?

18 Nge mɛ Gusunə sãa naanɛgii, ye na bɛɛ sɔ̃wa, ya ɲ sika mə.

19 Domi Yesu Kirisi Gusunən Bii, wìn gari Silasi ka Timəte ka sere nɛn tii sa bɛɛ waasu kua, win gari kun sika mə. Adama u sãawa wi Gusunə u wura.

20 Ka geema, Gusunən wura bi, bu win nəə mwɛɛnu kpuro sire. Yen sɔ̃na saa win min di sa mò ami, sa ka Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə.

21 Gusunə win tiiwa u sun tãsisia ka bɛɛ sannu Kirisi səə. Wiya u maa sun gəsa nɛnɛm.

22 Wiya u sun win yĩreru koosi, wiya maa Hunde Dɛɛro doke bɛsɛn gɔ̃rusu səə nge sian wãarun suna.

23 Gusunəwa sãa nɛn seedagii, na ɲ kĩwa n ka bɛɛ gari sɛ̃səgii ko. Yen sɔ̃na na ɲ wure Korintiə.

24 Sa ɲ kĩ su bɛɛ dam dəre bɛɛn naanɛ dokebu səə, sa kĩwa su səmburu ko ka bɛɛ sannu bɛɛn nuku dobun sɔ̃. Domi i yɔ̃ dim dim bɛɛn naanɛ dokebu səə.

2

1 Yen sɔ̃na na gɔ̃ru doke n ku ka da bɛɛn mi kpam ka nuku sankiranu.

2 Domi nà n bɛɛ nukuru sanka, wara koo maa man nukuru dorasia ma n kun mə bɛɛ be na nuki sanka.

3 Yenin sɔ̃na na bɛɛ tireru yorua nge mɛ na kua. Na ɲ kĩ n turi bɛɛn mi kpa bu man nuki sanku be n weenɛ bu man nuku dobu wɛ̃. Na bɛɛ kpuro naanɛ sãa ma nɛn nukuru tà n dora, bɛɛ kpuron nuku doba.

4 Mɛya na bɛɛ tireru yorua ka nəni swãaru ka nuku sankiranu ka maa yĩresu, n ɲ mə n ka

bɛɛ nuki sanku. Na kĩwa i gia nge mɛ na bɛɛ kĩ n nɛ.

Bu toro suuru kuo

5 Goo ù n ka nuku sankiranu na, n ǹ mə nɛna u nuki sanka, bɛɛ kpurowa, ǹ kun mɛ bɛɛn gabu, kpa n ku gere n ka tonda.
6 Sɛɛyasia bi bɛɛn dabinu durə wi sɛɛyasia, bu nùn nua.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, n weenɛ i nùn suuru kua i nùn dam kɛ̃ kpa nuku sankira bakanu nu ku raa de u kom yaa bia.
8 Yen saabu na bɛɛ kanamə, i nùn kuo mɛ u ko n ka yɛ̃ ma i nùn kĩ.
9 Domi na maa bɛɛ tireru yorua n ka bɛɛn laakari mɛɛri n wa ì n sãa mɛm nəwəbu kpuro səə.
10 I n goo nùn win toraru suuru kua, na maa yɛ̃ro suuru kua. Gãanu nù n wãa ni na suuru kua, bɛɛn sõna na kua Kirisin wuswaaə.
11 Kpa Setam u ku ka sun kamia domi sa win bwisikunu yɛ̃ sãa sãa.

Pəlun laakari seebu Torasiə

12 Ye na tura Torasiə n ka Kirisin Labaari Gea kpara, na wa ka Yinnin durom ma swaa man kusiara n ka səmburu ko mi.
13 Adama nɛn laakari kun kpunɛ sɛ̃ɛ yèn sõ na ǹ nɛgii Titu wa. Yen saabuwa na Torasigibu nəə kana ma na doona Masedəni gia.

Nasara Yesu Kirisi səə

14 Su Gusunə siara. Domi u ra n sun gbiiye ka nasara yèn sõ sa gbinnɛ ka Kirisi. U sun dendimə u ka təmbu Kirisi giasia yam kpuro nge turare yèn nuburu ta pusa baama.
15 Geema, bɛsɛ sa sãawa nge turare nubu durorugia ye Kirisi u Gusunə wɛ̃ɛmə. Ma ya pusa be ba faaba waamən mi, ka maa be ba kam kobu dəən mi.
16 Be ba kam kobu dəən mi, nubu gəəgira te ta gəə marumə. Be ba maa faaba waamən mi, nubu wãarugira te ta wãaru wɛ̃ɛmə. Wara tura u ka səmbu ten bweseru ko.
17 Sa ǹ sãa nge gabu be ba ka Gusunən gari tenkuru mò. Adama, yèn sõ Gusunəwa u sun gərima, yen sõna sa gari gerumə ka murafiti sariru win wuswaaə nge Kirisin səməbu.

Nəə mwɛɛ kpaarun səm kowobu

3

1 Gari yi, yi sõəsimə ma sa kpam woo kanaməwa? Sa ko ka tirenu na bɛɛn mi ni nu sun tusiamə nge mɛ gaba ra ko? N kun mɛ, sa ko bɛɛ bikia i sun tire nin bweseru kua?
2 Bɛɛn tiiwa i sãa bɛsɛn tireru te ba yorua bɛsɛn gõruə te təmbu kpuro ba tuba ma ba gara.
3 Ya sõəsira ma i sãa tire te Kirisi u yorua bɛsɛn səmburun sõ. Ba ǹ tu yorua ka ankiri, ma n kun ka Gusunə Yinni wason Hunde. Ba ǹ maa tu yorusi kpee bɛsi səə, ma n kun mə təmbun gõrusu səə.
4 Toro sin teya sa mə Gusunən wuswaaə saa Kirisin min di.
5 Geema, n ǹ mə sa tii tura su ka gere sa gãanu kua ka tii. Ye sa ko kpĩ su ko kpuro, ya weewa Gusunən min di.
6 Domi wiya u sun dam wɛ̃ su ka ko nəə mwɛɛ kpaarun səm kowobu. Nəə mwɛɛ te, ta ǹ wooda dendimə ye ba yorua, ma n kun mə Gusunən Hunde. Wooda, gəəwa ya ka naamə, adama Gusunən Hunde wãara u ka naamə.
7 Sanam mɛ ba wooda yorua yoru bii tia tia kpee bɛsi wəllə, Gusunən yiiko ya sõəsira. Ma Məwisin wuswaa ya balla sere Isireliba ba kpana bu nùn mɛɛri baa mɛ balli bi, bu koo doona. Wooda ye, yèn səmbura ka gəə naamə, yà n sõəsira ka yiiko yen bweseru,
8 anna a maa yiikon kpãaru wa ye Hunden səmbura ka sõəsira.
9 Səmbu te ta ra təmbu taarɛ wɛ̃ tà n yiiko mə, anna a maa səmburun yiiko wa te ta ra təmbu gem wɛ̃ Gusunən wuswaaə.
10 Sa ko mam kpĩ su gere yiiko ye ya gasə balla ya ǹ gãanu tura ka sere tɛ̃gia domi tɛ̃gia ye, ya kpãaru bo.
11 Geema, ye ya kun tɛ yà n kua yiikogia, anna a maa ye ya ko n wãa ka baadommaən yiiko wa.
12 Yèn sõ sa yĩiyə bini mə, yen sõna sa gari gerumə ka toro sindu.
13 Sa ǹ sãa nge Məwisi wi u win wuswaa sənditia wukiri kpa Isireliba bu ku ka balli kpiribu ge mɛɛri sere ka gen nərə.
14 Ben wira gu. Wee, sere ka gisə, bà n nəə mwɛɛ gururun tirenu garimə, sənditia ye, ya ben bwisi berumə ya ǹ wunare. Domi ya ǹ wunarə ma n kun wi u ka Kirisi gbinnɛn mi.
15 Sere ka gisə mam, bà n Məwisin tirenu garimə, sənditia ye, ya ra n ben bwisi beruməwa.
16 Adama nge mɛ Gusunən gari gerumə, “Sanam mɛ tənu u Yinni wuswaa kisi, sənditia ye, ya ra wunarewa.”
17 N sere deema, Yinni wi, u sãawa Hunde. Mi maa Yinnin Hunde wãa, miya tii mərа ra n wãa.
18 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ bèn wuswaa gbabiara, sa Yinnin yiiko mɛɛra. Nge mɛya sa ka kəsimə su ka Yinni wi weena. Win yiiko maa sosimə bɛsɛ səə. Ka gem, Yinnin Hundewa u səmbu te mò.

Hunden dukia tem məndu səə

4

1 Gusunəwa u sun səmbu te nəmu bɛria win durom sõ. Yen sõna sa ǹ mwia kpanɛ.
2 Sa daa sekurugia ye ya berua pota sa kõ. Sa ǹ wãa ka bwisi kõsin baa, sa ǹ maa Gusunən gari sĩikiamə. Adama sa gem terasiaməwa kpasasa, kpa baawure u n ka

yɛ̃ win gɔ̃ruɔ ma geegiba sa sãa Gusunɔn
wuswaaɔ.
3 Labaari gea ye sa nɔɔsiamɔ yà n berua,
kam koorebara ya berue.
4 Ba ɲ̀ naanɛ doke yèn sɔ̃ handunia yen
yinni u ben wiru go. U bu yam ganua bu
ku ka Labaari gean yam bururam wa mɛ
mu Kirisin yiiko sɔ̃ɔsimɔ. Labaari gea ye,
Kirisigia wi u sãa Gusunɔ, wasi sɔɔ.
5 Ka gem, n ɲ̀ bɛsɛn tiin gari sa waasu mɔ̀.
Sa gerumɔwa ma Yesu Kirisiwa sãa Yinni ma
bɛsɛ sa sãa bɛɛn yobu Yesun sɔ̃.
6 Gusunɔ wi u nɛɛ, yam bururam mu ballio
yam wɔ̃kurɔ, wiya maa win yam bururam
ballisia bɛsɛn gɔ̃ruɔ, su ka win yiiko gia ye ya
ballimɔ Kirisin wuswaan di.
7 Adama bɛsɛ be sa hunden dukia ye mɔ, sa
ye mɔ bɛsɛn wasi sɔɔ yi yi sãa nge tem mɔndu
kpa dam bakam mɛ, mu n ka sãa Gusunɔgim,
n ɲ̀ mɔ bɛsɛn tiigim.
8 Sa wahala bwese bweseka waamɔ adama
sa ɲ̀ wɔkɔnu wɔra. Sa wurure adama sa ɲ̀
kom yaa bie.
9 Ba sun nɔni sɔ̃ɔmɔ adama Gusunɔ kun
sun deri. Ba sun sura adama ba ɲ̀ sun go.
10 Baadommawa sa ra n Yesun gɔɔ sɔɔwa
bɛsɛn wasi sɔɔ kpa win wãaru tu maa ka
sɔ̃ɔsira bɛsɛn wasi sɔɔ.
11 Bɛsɛn wãaru sɔɔ baadomma sa wãawa
gɔɔ sɔɔ Yesun sɔ̃ kpa win wãaru tu maa ka
sɔ̃ɔsira bɛsɛn wasi gɔɔgii sɔɔ.
12 Nge mɛya gɔɔ u sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ sɔɔ,
adama wãara bɛɛn mi.
13 Bɛsɛn naanɛ dokebu bu sãa nge yɛ̃rogibu
wi u yorua u nɛɛ, “Na naanɛ doke, yen sɔ̃na
na gari gerua.” N n mɛn na, bɛsɛ maa sa naanɛ
doke, yen sɔ̃na sa gari gerumɔ.
14 Sa yɛ̃ ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya
gɔrin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu
kpa u de bɛsɛ ka bɛɛ su yinna win wuswaaɔ.
15 Bɛɛn sɔ̃na gãa ni kpuro nu kooramɔ, kpa
tɔn dabiru tu durom wa, kpa tu Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ ka siara bakabu.

Wãaru ka naanɛ dokebun baa

16 Yen sɔ̃na sa ɲ̀ mwia kpanamɔ. Baa mɛ
bɛsɛn wasin wãaru ta kpeemɔ bɛsɛn hunden
wãaru ta ra n kpaaru mɔ̀wa baadomma.
17 Bɛsɛn nɔni swãa kpiriru te ta ɲ̀ kpã, ta
sun yiiko ye ya ku ra kpe sɔɔru kuammɛwa,
ye ya nɔni swãa te kpãaru kere.
18 Domi bɛsɛn laakari kun wãa ye nɔni
waamɔ sɔɔ ma n kun mɔ ye ya ɲ̀ waarɔ. Ye
nɔni waamɔ ya ku ra tɛ, adama ye ya ɲ̀ waarɔ
ya ko n wãawa ka baadomma.

5

1 Sa yɛ̃ ka gem ma bɛsɛn kuru te ta sãa bɛsɛn
wãa yeru tem mɛ sɔɔ, tà n wɔruma, Gusunɔ u
sun wãa yeru yiiye wɔllɔ te win tii u kua, te ta
ko n wãa ka baadomma. Ba ɲ̀ tu kue ka nɔma.
2 Ma sa kpasa wɔri mɔ̀ tɛ̃ kuu teni sɔɔ, domi
sa kĩ gem ka gem su bɛsɛn wɔllun wãa yee te
du.
3 Geema, sà n dua te sɔɔ, ba ɲ̀ koo sun
deema yara.
4 Domi saa yè kpuro sa wãa kuu temkii
teni sɔɔ sa kpasa wɔri mɔ̀ nge wi u sɔmunu
sɔɔwa. N ɲ̀ mɔ sa kĩ bu sun bɛsɛn wasi temkii
wunari, adama sa kĩwa bu sun wɔllun wasi
sebusia, kpa yi yi sãa gɔɔgii, wãaru tu yi mwɛ.
5 Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u
sun win Hunde wɛ̃ nge yen suna.
6 Yen sɔ̃na sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa
maa yɛ̃ ma sanam mɛ sa wãa wasi yini sɔɔ sa
ka Yinnin wãa yeru toma.
7 Domi sa sĩimɔwa ka naanɛ dokebu, n ɲ̀ mɔ
ka ye sa waamɔ.
8 Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kĩru bo su wasi
yini deri kpa su da sa n wãa Yinnin mi.
9 Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wãawa yi
sɔɔ? Sa kĩwa sa n wã win nɔnuɔ.
10 Domi sa ɲ̀ ko ko sa kun yɔ̃re Kirisin
wuswaaɔ u ka sun siri bɛsɛ kpuro, kpa u ka
baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ si u
kua win wãaru sɔɔ, ɲ̀ n kɔ̃san na, ɲ̀ n maa
gean na.

Kirisi sun dorasia bɛsɛ ka Gusunɔ

11 Sa Yinnin bɛɛrɛ yɛ̃. Yen sɔ̃na sa tɔmbu
kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yɛ̃ sãa sãa, na
maa yĩiyɔ ma bɛɛn tii i sun yɛ̃ bɛɛn gɔ̃rusɔ.
12 Sa ɲ̀ bɛsɛn tii gem wɛ̃ɛmɔ kpam bɛɛn
mi. Sa bɛɛ ayeru wɛ̃ɛmɔwa i ka woo kana
bɛsɛn sɔ̃, kpa i ka kpĩ i tɔn be wisi be ba woo
kanamɔ wasin sɔ̃, n ɲ̀ mɔ ye ya wãa gɔ̃ruɔn sɔ̃.
13 Sà n laakari bia, Gusunɔn sɔ̃na sa sãa mɛ.
Sà n maa sãa laakarigibu, bɛɛn sɔ̃na.
14 Domi Kirisin kĩra sun nɛni, bɛsɛ be sa
tuba ma tɔn turo ù n gu tɔmbu kpuron ayerɔ,
tɔmbu kpurowa ba gu.
15 U guwa tɔmbu kpuron ayerɔ kpa be ba
wasi ba kun maa ka wãa ben tiin sɔ̃ ma n kun
mɔ win sɔ̃ wi u gu u seewa ben sɔ̃.
16 Yen sɔ̃na sa ɲ̀ maa tɔnu mɛɛrimɔ ka nɔni
tɔna. Baa mɛ sa gasɔ Kirisi mɛɛra ka nɔni tɔna,
tɛ̃ sa ɲ̀ maa nùn mɛɛrimɔ nge mɛ.
17 Goo ù n gbinnɛ ka Kirisi u kua tɔn
kpao. Gasɔn gãanu doona, wee gãa kpaanu
tunuma.
18 Ye kpuro Gusunɔn min diya ya wee wi
u ka win tii sun dorasia Kirisin min di, ma u
sun gɔra su ka de gabu bu dora ka wi.
19 Domi saa Kirisin min di Gusunɔ u tɔmbu
kpuro ka tii dorasia, u ɲ̀ ben swaa sarabu
garisi, ma u sun dorasia bin gari nɔmu sɔndia
su ka nɔɔsia.
20 N n mɛn na, sa sãawa Kirisin sɔmɔbu. N
sãare Gusunɔ win tii u bɛɛ sokumɔ bɛsɛn min
di. Yen sɔ̃, sa bɛɛ kanamɔ ka Kirisin yĩsiru, i de
i dora ka Gusunɔ.

21 Kirisi wi, wi u kun durum koore, wiya
Gusunɔ u durum sɔbi bɛsɛn sɔ̃ kpa su ka gem
wa wi Gusunɔn mi yèn sɔ̃ sa ka Kirisi gbinnɛ.

6

1 Bɛsɛ be sa sɔmburu mɔ̀ ka Gusunɔ sannu,
sa bɛɛ kanamɔ i ku de durom mɛ i mwa win
mi, mu kam ko.
2 Domi Gusunɔ u nɛɛ,
"Na nun swaa daki sanam mɛ na tɔmbu
durom kuammɛ.
Na nun somi faaban tɔ̃ru."
Wee, tɛ̃ra n weenɛ i Gusunɔn durom mwa,
gisɔra faaban tɔ̃ru.
3 Sa ɲ̀ kĩ goo u bɛsɛn sɔmburu taarɛ wɛ̃. Yen
sɔ̃na sa ɲ̀ gãanu mɔ̀ ni nu koo tɔnu torasia.
4 Adama bɛsɛn kookoosu kpuro sɔɔ sa tii
sɔ̃ɔsimɔ geegibu nge mɛ n ka Gusunɔn sɔm
kowobu weenɛ. Sa tɛmana gem gem nɔni
swãaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ ka wahala sɔɔ.
5 Ba sun sɛni so ba kpɛ̃ɛ pirisɔm sɔɔ. Tɔn
dabinu sun seesi. Sa sɔma kua sere sa wasira.
Sa dom sera. Sa nɔɔ bɔkua.
6 Sa sɔ̃ɔsimɔ ma sa sãa Gusunɔn sɔm
kowobu ka bɛsɛn wãa dɛɛraru ka bɛsɛn yɛ̃ru
ka bɛsɛn suuru ka bɛsɛn tɔn geeru ka Hunde
Dɛɛro, ka kĩru te ta ɲ̀ murafitiru mɔ,
7 ka gem gari ka maa Gusunɔn dam. Gem
mu sãa bɛsɛn tabu yãnu su ka sanna, su maa
ka tii yina.
8 Gaba sun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, gaba maa sun funɛ
wunamɔ. Gaba bɛsɛn gea gerumɔ, gaba maa
bɛsɛn kɔ̃sa gerumɔ. Ba sun mɛɛra nge wee
kowobu baa mɛ sa gem gerumɔ.
9 Ba sun mɛɛra nge be goo kun yɛ̃, adama
Gusunɔ u sun yɛ̃ sãa sãa. Ba sun mɛɛra nge
be ba wasikiramɔ, adama wee sa wãa sa wasi.
Ba sun mɛɛra nge be ba sɛɛyasia, adama sa ɲ̀
gu.
10 Ba sun mɛɛra nge nuku sankirobu,
adama sa ra n nuku dobu mɔ. Sa sãa nge
sãarobu, adama sa tɔn dabinu dukia wɛ̃ɛmɔ.
N sãare nge sa ɲ̀ gãanu mɔ, adama sa kpuro
mɔ.
11 Sa bɛɛ gari bururasia, bɛɛ Korintigibu.
Bɛsɛn gɔ̃ru ga bɛɛn kĩru mɔ.
12 Sa ɲ̀ bɛɛ bɛsɛn kĩru berue, bɛɛya i sun
bɛɛgiru berua.
13 N n mɛn na, na ka bɛɛ gari mɔ̀ nge nɛn
bibu, i sun kuo nge mɛ sa bɛɛ kua. I de bɛɛn
gɔ̃ru ga n bɛsɛn kĩru mɔ.

Kirɔ bũu sãɔbun sɔ̃

14 I ku tii gbinna ka naanɛ doke sarirugibu
domi i ɲ̀ ka bu weenɛ. Amɔna gea ka kɔ̃sa ya
ko n wãasinɛ. Nge amɔna yam bururam ka
yam wɔ̃kura ko n mɛnnɛ.
15 Amɔna Kirisi ka Setam ba koo ka
nɔɔsina. Nge mba naanɛ dokeo ka naanɛ
doke sarirugii ba mɔɔsinɛ.
16 Amɔna Gusunɔn sãa yeru ka bũnu ko n
ka nɔɔ tia sãa. Domi bɛsɛra sa sãa Gusunɔ,
Yinni wason wãa yeru nge mɛ win tii u
gerua,
"Kon sina na n wãa ben suunu sɔɔ.
Kon ko ben Yinni, kpa bu ko nɛn tɔmbu."
17 Yen sɔ̃na Yinni u nɛɛ,
"I yario bwese tukunun suunu sɔɔn di.
I ku gãanu baba ni nu disi mɔ.
Kon bɛɛ wura.
18 Kon ko bɛɛn Baaba.
Bɛɛ maa kpa i ko nɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu.
Yeya Yinni dam kpurogii u gerua."

7

1 Nɔɔ mwɛɛ ni kpuro nu sãawa bɛsɛginu,
kĩnasibu. Yen sɔ̃, su tii sãrasia saa gãanu
kpuron di ni nu wasi ka hunde disinu
tɛɛnimɔ, kpa sa n dɛɛraru sosimɔ Gusunɔn
nasiaru sɔɔ.

Pɔlun nuku dobu

2 I sun ayeru kɛ̃ɛyɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ. Sa ɲ̀ goo
torari, sa ɲ̀ goo kam koosie, sa ɲ̀ maa goo taki
di.
3 Na ɲ̀ yeni gerumɔ n ka bɛɛ taarɛ wɛ̃, domi
na gerua kɔ ma sa bɛɛn kĩru mɔ bɛsɛn gɔ̃ruɔ sa
n ka wãa sannu, ɲ̀ kun mɛ su ka gbi sannu.
4 Na tororu soomɔ bɛɛn sɔ̃, na maa bɛɛn sɔ̃
woo kanamɔ. Bɛsɛn nɔni swãaru kpuro sɔɔ
na dam kɛ̃ru wa, nɛn gɔ̃ru ga maa do n sara.
5 Saa mìn di sa tura Masedɔniɔ sa ɲ̀ wɛ̃re.
Sa nɔni swãaru wa baama, gabun mi sannɔsa,
bɛsɛn tiin gɔ̃ruɔ bɛruma.
6 Adama Gusunɔ wi u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam
kɛ̃mɔ, u dera Titun naara sun dam kã.
7 N ɲ̀ mɔ win naaru tɔna ta sun dam kã,
adama ye u maa gerua ma i nùn dam kã win
tii. U maa sun sɔ̃ɔwa nge mɛ nɛn waara bɛɛ
nɛni, ka nge mɛ i nuki sankire, ka nge mɛ i ka
man suna. Yen sɔ̃na tɛ̃ nɛn nuku dobu sosi.
8 Geema, baa mɛ tire te na bɛɛ yorua ta bɛɛ
nuki sanka, na ɲ̀ gɔ̃rusu yiru mɔ̀ tɛ̃. Na raa
kua sanam mɛ na wa ma ta bɛɛ nuki sanka saa
fiiko sɔɔ.
9 Adama tɛ̃ nɛn nukura do. N ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃
na bɛɛ nuki sanka, adama yèn sɔ̃ bɛɛn nuku
sankiranu dera i daa kɔsa. Gusunɔ u bɛɛn
nuku sankiranu denda kpa nu kun sãa kɔ̃sa.
10 Domi nuku sankira ni Gusunɔ u
dendimɔ nu ra dewa tɔnu u daa kɔsi kpa
u faaba wa. Ma nin bwesera ku ra n nà n daa
yɛ̃ mɔ. Adama handunian nuku sankirana
nu ra gɔɔ ma.
11 Gusunɔ u bɛɛn nuku sankiranu denda.
Tɛ̃ i mɛɛrio nge mɛ nuku sankira ni, nu dera
i laakari kua ma i ka tii yina, nge mɛ bɛɛn
nukura kun do ma i bɛrum kua, nge mɛ i kĩ i
man wa kpa i man wura, nge mɛ i hania mɔ̀
i ka kɔ̃san kowobu sɛɛyasia. Kpuro sɔɔ i sɔ̃ɔsi
ma i dɛɛre gari yi sɔɔ.
12 N n mɛn na, sanam mɛ na bɛɛ tireru
yorua, na ɲ̀ tu yorua wi u kɔ̃sa kuan sɔ̃, ɲ̀ kun

mɛ wi ya deeman sɔ̃ tɔna, adama na tu kuawa
n ka sɔ̃ɔsira Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ bɛɛn
kĩra nɛ bɛsɛ sɔɔ.
13 Yen sɔ̃na sa dam kua. N ɩ̀ maa mɔ
dam kɛ̃ru tɔna sa wa, sa maa nuku dobu sosi
sanam mɛ sa Titun nuku dobu wa domi bɛɛ
kpuro i win gɔ̃ru yɛmiasia.
14 Baa mɛ na nùn woo kanɛ fiiko bɛɛn sɔ̃, i
ɩ̀ man sekuru doke. Nge mɛ sa ra bɛɛ gem
sɔ̃, nge mɛya bɛsɛn woo kanabu Titun mi bu
sɔ̃ɔsira gem.
15 Mɛya maa bɛɛn kĩra sosimɔ wi sɔɔ ye u
ka yaaye ma bɛɛ kpuro i nùn mɛm nɔɔwa ma
i nùn dam koosia ka bɛrum ka diiribu.
16 Nɛn gɔ̃ru ga do yèn sɔ̃ na bɛɛ naanɛ sãa
kpuro sɔɔ.

Kɛ̃ru ka nuku tia

8

1 Nɛgibu sa kĩ i gia nge mɛ Gusunɔn durom
mu sɔ̃ɔsira Yesun yigbɛnu sɔɔ Masedɔniɔ.
2 Ba laakari mɛɛribu wa nɔni swãaru sɔɔ.
Adama ben nuku doo bakabu dera ba kɛ̃ru
wɛ̃ ka nuku tia, baa mɛ ben sãara kpã.
3 Na bu seeda diiya ma ba wɛ̃ ka ben gɔ̃ru
kĩru mɛ̀n nɔru ba koo kpĩ, ba mam wɛ̃ n kere
mɛ.
4 Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n
bɔnu mɔ sɔmbu teni sɔɔ naanɛ dokeobun sɔ̃.
5 N koora n kere ye sa raa yĩiyɔ. Ba gina ben
tii Yinni wɛ̃, ba sun wiru kpĩiya ka Gusunɔn
kĩru.
6 Yen sɔ̃na sa Titu kana u da bɛɛn mi u
durom mɛn sɔmburu dakura nge mɛ u raa
gbia u tu torua.
7 I dam mɔ kpuro sɔɔ, naanɛ dokebu ka gari
gerubu ka yɛ̃ru ka hania baka ka bɛsɛn kĩru te
i mɔ. Yen sɔ̃na sa kĩ i n maa dam mɔ durom
sɔmbu te sɔɔ.
8 Na ɩ̀ bɛɛ yiiremɔ, adama gabun haniawa
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ kpa i ka bɛɛn kĩrun gem mɛɛri
nge mɛ mu nɛ.
9 Domi i bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom
yɛ̃, wi u sãa dukiagii ma u tii kua sãaro bɛɛn
sɔ̃ kpa win sãa te, tu ka bɛɛ ko dukiagibu.
10 Yen sɔ̃, na bɛɛ nɛn bwisikunu sɔ̃ɔmɔ gari
yi sɔɔ. N wã i da wuswaaɔ ka ye i ginakuu
torua, bɛɛ be i gabu gbiiya sɔmbu te sɔɔ, n ɩ̀
mɔ ten kobu tɔna adama ka maa ten kĩrɔ.
11 N n mɛn na, i sɔmbu te dakuro tɛ̃. Nge
mɛ i gɔ̃ru doke i ko ka kĩru, i maa dakuro ka
kĩru nge mɛ bɛɛn mɔra nɛ.
12 Domi à n ka kĩru wɛ̃, wunɛn tiin mɔra
Gusunɔ ra mɛɛri u ka mwa, n ɩ̀ mɔ goon
mɔru.
13 Na ɩ̀ kĩ i wɔri yãaru sɔɔ gabun alafian sɔ̃,
adama n weenɛwa mɔru ta n nɛ.
14 Saa yeni sɔɔ bɛɛn mɔra kpã. Yen sɔ̃, i ko
kpĩ i bu somi be ba yãaru mɔ, kpa bɛɛ ì n da
maa yãaru barɔ, ben mɔru tà n kpã, bu ka kpĩ
bu bɛɛ somi. Nge mɛya mɔru ta ko n ka nɛ.
15 Nge mɛ Gusunɔn gari gerua,
"Wi u gura n kpã u ɩ̀ saka sare.
Wi u maa gura fiiko u ɩ̀ saka kɔmiɛ."

Titu ka win kpaasibu

16 Su Gusunɔ siara wi u dera Titu u bɛɛn
kĩru mɔ nge mɛ bɛsɛn tii sa mɔ.
17 Domi u bɛsɛn yiirebu wura, win hania
ya mam kpã sere u gɔ̃ru doke win tii u da
bɛɛn mi.
18 Sa maa bɛsɛgii goo gɔrimɔ ka wi sannu
wi Yesun yigbɛnu kpuro nu siaramɔ Labaari
gean sɔmburun saabu.
19 Yen biru Yesun yigbɛnu nu maa nùn gɔsa
u ka sun yɔ̃siri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ, su ka
durom sɔmbu te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka
bɛsɛn kĩru tu sɔ̃ɔsira.
20 Sa kookari mɔ̀ kpa goo u ku raa sun taarɛ
wɛ̃ gobi bɛkɛ yin nɛnubun sɔ̃ yi ba sun nɔmu
bɛrie.
21 Sa kĩ su gãa geenu ko, n ɩ̀ mɔ Yinnin nɔni
sɔɔ tɔna adama ka maa tɔmbun mi.
22 Sa bu gɔriɔ ka bɛsɛgii goo kpam wìn
laakari sa mɛɛra nɔn dabinu, sa maa wa u sãa
haniagii. Adama tɛ̃ win hania ya sosi yèn sɔ̃ u
bɛɛ naanɛ sãa gem gem.
23 N n Titun sɔ̃n na, u sãa nɛn beruse wi
u ka man sɔmburu mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ. N n
maa be ba nùn yɔ̃siriɔn sɔ̃n na, ba sãa Yesun
yigbɛnun gɔrobu be ba Kirisi bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
24 Yen sɔ̃, i bu sɔ̃ɔsio ma i bu kĩ ka gem, kpa
Yesun yigbɛnu nu n yɛ̃ ma sa gem mɔ su ka
woo kana bɛɛn sɔ̃.

Somiru naanɛ dokeobun sɔ̃

9

1 N ɩ̀ maa sãa tilasi n ka bɛɛ tireru
yorua somirun sɔ̃ te ba naanɛ dokeobu
mɔrisiammɛ.
2 Domi na bɛɛn kĩru yɛ̃, na maa
Masedɔnigibu woo kanɛ bɛɛn sɔ̃ na nɛɛ,
naanɛ dokeo be ba wãa Gɛrɛkiban temɔ ba
somirun sɔɔru kpa saa ginakun di. Bɛɛn
hania ya ben dabiru kookari koosia.
3 Ka mɛ, na bɛɛ bɛsɛgii beni gɔriammɛ kpa
bɛsɛn woo kanabu bɛɛn sɔ̃ gari yini sɔɔ bu ku
ko kam. Na kĩ i n sɔɔru sãa nge mɛ na gerua.
4 N kun mɛ, Masedɔnigibu gabu bà n man
yɔ̃sirima, ma ba deema i ɩ̀ sɔɔru sãa, sekura
koo sun mwa bɛsɛn toro sin ten sɔ̃. Kaa maa
sere gere bɛɛ?
5 Yen sɔ̃na n man wɛ̃re n bɛsɛgii beni kana
bu man gbiiya bɛɛn mi bu ka kɛ̃ɛ geeru sɔɔru
ko tèn nɔɔ mwɛɛru i kua kɔ. Nge mɛya ta ko ta
n yii kpa tu sɔ̃ɔsi ma i wɛ̃ɛmɔ ka kĩru, n ɩ̀ mɔ
ka gɔ̃ru swiini.
6 I n yɛ̃ ma wi u duura fiiko, fiikowa u koo
gɛ̃. Wi u maa duura n kpã, u koo gɛ̃ mu n kpã.
7 N n mɛn na, n weenɛ baawure u wɛ̃ nge
mɛ u gɔ̃ru doke, n ɩ̀ mɔ ka gɔ̃ru swiini, ɩ̀ kun
mɛ, ka tilasi. Domi wi u wɛ̃ɛmɔ ka nuku tia,
Gusunɔ u yɛ̃ro kĩ.

8 U koo maa kpĩ u bɛɛ durom bwese bwe-
seka kpuro wɛ̃ n banda kpa i n ka baayere
kpuro mɔ baadomma yèn bukata i mɔ, kpa n
maa bɛɛ tia n kpã i ka sɔm geenu kpuro ko.
9 Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ,
“U win dukia tɔmbu yabua.
U sãarobu kɛ̃nu wɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka baadommaɔ.”
10 Gusunɔ wi u wuko bweseru wɛ̃ɛmɔ u du-
ure, ka dĩanu u ka di, wiya u koo bɛɛ bweseru
kpuro wɛ̃ tèn bukata i mɔ, kpa u tu kpiisia,
kpa bɛɛn gem mu bii dabinu ma.
11 U ko n da bɛɛ dukia wɛ̃ ye ya koo turi i ka
kɛ̃ru wɛ̃ baadomma ka nuku tia. Tɔn dabinu
koo maa Gusunɔ siara bɛɛn kɛ̃nun sõ.
12 Domi sɔmbu te i mɔ̀ ta naanɛ dokeobun
bukata yibiamɔ. N ɲ ye tɔna, ta maa derimɔ
tɔn dabinu nu Gusunɔ siaramɔ.
13 Sɔmbu tera ta koo sõɔsi nge mɛ i sãa kpa
dabiru bu ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ bɛɛn mɛm
nɔɔbun sõ bi i ka Kirisin Labaari gea naanɛ
doke. Ba koo maa nùn bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sõ i bɛɛn
mɔru bɔnu kua ka nuku tia ka be, ka maa
tɔmbu kpuro.
14 Ba koo bɛɛ kanaru kua ka kĩi bakaru
durom bakam mɛn sõ mɛ Gusunɔ u bɛɛ kua.
15 Su Gusunɔ siara win kɛ̃run sõ te ta ɲ ka nɔɔ
gerurɔ.

Pɔlu ka tii yinamɔ

win sɔmburun sõ

10

1 Nɛ Pɔlu nɛn tiiwa na ka bɛɛ yã, nɛ wi ba
nɛɛ na ra tii kawe nà n wãa bɛɛn mi, kpa na n
ka bɛɛ wɔrugɔ gari mɔ̀ nà n ka bɛɛ toma. Na
bɛɛ kanamɔ ka Kirisin daa laakari tɛɛrugia ka
win tɔn geeru,
2 i ku de n ka bɛɛ wɔrugɔ gari ko sanam mɛ
ko na n wãa bɛɛn mi. Domi na yɛ̃ ma kon kpĩ
n bu wɔrugɔru sõɔsi be ba gerumɔ sa sĩimɔwa
ka wasin baa.
3 Geema sa wãa wasi sɔɔ, adama sa ɲ tabu
mɔ̀ ka wasin tabu yãnu.
4 Domi tabu yãa ni sa ka tabu mɔ̀, nu ɲ sãa
handuniaginu, nu sãawa Gusunɔn tabu yãa
damginu ni nu ra gbãranu suriri. Sa tɔnun
bwisiku toraruginu kpeerasiamɔ,
5 ka tii suabu kpuro bi tɔmba mɔ̀ bu ku
ka Gusunɔ gia. Sa tɔmbun bwisikunu kpuro
dɔɔrɛ mɔ̀ nu ka wa nu Kirisi mɛm nɔɔwa.
6 Sa maa sɔɔru sãa su ka mɛm nɔɔ sarirugii
baawure sɛɛyasia sanam mɛ bɛɛ kpuro i mɛm
nua.
7 I ku yam mɛɛri wɔru wɔrukum. Goo ù n
tii garisi Kirisigii, u maa yeni bwisikuo win
tii sɔɔ. Nge mɛ wi, u sãa Kirisigii, mɛya bɛsɛn
tii sa maa sãa Kirisigibu.
8 Domi na ɲ sekuru wasi, baa nɛn woo
kanabu bù n kpɛ̃a fiiko woodan sõ ye Yinni
u sun wɛ̃ su ka bɛɛ tãsisia, n ɲ mɔ su ka bɛɛ
sura.
9 Na ɲ kĩ n sãare nge na bɛɛ narumɔ ka nɛn
tirenu.
10 Domi ba nɛɛ, nɛn tirenu bɔɔbu, nu maa
sɛ̃, adama nà n wãa bɛɛn suunu sɔɔ na ɲ dam
mɔ, nɛn gari geru gerusu kun maa bɛɛrɛ mɔ.
11 Wi u yeni gerumɔ u n yɛ̃ ma ye sa yo-
rumɔ tirenu sɔɔ sanam mɛ sa toma, tia yera
mi ka ye sa ko ko sanam mɛ sa wãa mi.
12 Geema, sa ɲ kãkɔ su ka bu tii yĩisina, ɲ
kun mɛ su ka bu tii weesina be ba ben tiin
gea gerumɔ. Ba ɲ bwisi mɔ domi ba ben tiin
yĩirutia kua bu ka tii yĩire, ba maa ben tii tiinɛ
weesinamɔ.
13 Sa ɲ woo kanamɔ gãanun sõ ni nu kun
wãa bɛsɛn sɔmburun ayerɔ, adama sa ko kpĩ
su woo kana bɛsɛn sɔmburun swaa sɔɔ ye
Gusunɔ u sun sure ye ya ka sun da sere bɛɛn
mi.
14 Sa ɲ bɛsɛn sɔmburun swaa sare, yèn sõ sa
tura sere bɛɛn mi. Domi ka gem sa tura bɛɛn
mi sa ka bɛɛ Kirisin Labaari gea naawa.
15 Nge mɛya sa ɲ bɛsɛn sɔmburun swaa
saramɔ, sa ɲ maa woo kanamɔ gabun
sɔmburun sõ. Adama sa yĩiyɔ ma bɛɛn naanɛ
dokebu koo sosi kpa su kpĩ su sɔmburu ko te
ta teni dam kere bɛɛn suunu sɔɔ sa kun swaa
sare ye Gusunɔ u sun sure.
16 Yen biru sa ko kpĩ su ka Labaari gea
sara bɛɛn wuswaaɔ kpa sa kun woo kanamɔ
gabun sɔmburun sõ te siba kua ben tiin
ayerɔ.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, “Wi u
woo kanamɔ u woo kanɔ Yinnin sõ.”
18 Domi n ɲ mɔ wi u win tiin gea
gerumɔwa, ba koo siara sere wìn gea Yinni u
gerumɔ.

Pɔlu ka gɔro weesugibu

11

1 Na kĩ i ka man tɛmana nɛn wiiraru sɔɔ
fiiko. Geema, i ka man tɛmanɛ.
2 Na nisinu mɔ bɛɛn sõ ni nu wee Gusunɔn
min di, domi i sãa nge wɔndia wi u kun durɔ
yɛ̃, wi na durɔ turo kã. Durɔ wiya Kirisi.
3 Adama nge mɛ waa ya Efa torasia ka yen
bwisi weesugii, na wurure bɛɛn bwisikunu
nu ku raa ko kõsunu kpa nu gɔsira nu doona
saa naanɛn di ye i mɔ bɛɛ ka Kirisin gbinnaa
sɔɔ.
4 Domi i ku ra yinɛ goo ù n na u bɛɛ Yesu
tukon gari sõɔmɔ. I maa sɔɔru sãa i ka hunde
tuka mwa ye i ɲ daa mwɛ. I kpam kĩ i labaari
tuka wura ye i ɲ daa wure.
5 Na tamaa gãanu sari nì sɔɔ bɛɛn gɔro
gisonko be, ba man kere.
6 Baa mɛ gari geru gerusu ka man sɛ̃, n ɲ mɔ
na yɛ̃ru bie nge mɛ sa bɛɛ sõɔsi kpasasa kpuro
sɔɔ.
7 Ye na bɛɛ Gusunɔn Labaari gea nɔɔsia na
ɲ kɔsiaru garu mwɛ. Na tii kawa n ka bɛɛ sua
wɔllɔ. Ye na kua mɛ na torawa?

8 Na dera Yesun yigbɛnu ganu man gobi kəsia. Na sibu begia mwaari n ka bɛɛ somi.
9 Sanam mɛ na wãa bɛɛn mi, nà n gãanun bukata mə, n ku ra ka ko bɛɛn goon səmunu, domi bɛsɛgii be ba na Masedənin di ba ka man ye kpuro naawa yèn bukata na mə. Na tii nɛnua kpuro səə kpa na kun sãa bɛɛn səmunu. Mɛya ko na n maa tii nɛni.
10 Ka Kirisin gem mɛ mu wãa nɛ səə, na bɛɛ sõəmə ma goo sari wi u koo man yinari n woo kana gari yinin sõ Gɛrɛkiban tem kpuro səə.
11 Mban sõna. I tamaa na ɲ̀ bɛɛ kĩ? Gusunəwa yɛ̃.
12 Nge mɛ na mɔ̀ tɛ̃, mɛya ko na n mɔ̀ kpa n bu swaa ganɛ be ba kasu bu woo kana bu nɛɛ, bɛsɛ ka be, sa sãawa tia.
13 Domi tən be, ba sãa gəro weesugibu, be ba ra gabu nəni wõke, ma ba tii sokumə Kirisin gərobu.
14 Gãanu sari mi, ni nu biti mə domi Setam tii koo kpĩ u tii ko nge yam bururam gərado.
15 N n mɛn na, biti gaa sari win səm kowobu bà n tii kua nge gem səm kowobu. Adama ba koo ben are wa nge mɛ ben kookoosu sãa.

Nəni swãa te Pəlu wa

win gəra səə

16 Na kpam gerumə goo u ku man mɛɛri nge wiiro. Adama ì n man mɛɛra wiiro, i man wuro nge mɛ, kpa nɛ maa n woo kana fiiko.
17 Ye kon gere tɛ̃, ya ɲ̀ wee Yinnin min di. Adama na ye geruməwa ka toro sindu domi na yɛ̃ ma kon kpĩ n woo kana. Na gari gerumə nge wiiro.
18 Yèn sõ gabu dabinu ba wasin sõ woo kanamə, nɛn tii kon maa woo kana.
19 Bɛɛ be i bwisi mə, i ra ka wiirobu tɛmanɛ.
20 I maari ba bɛɛ kuammɛ nge yobu, ma ba bɛɛ gbɛnimə ma ba bɛɛ taki dimə ma ba bɛɛ gɛmmə ma ba bɛɛ baari soomə.
21 Sekura man mɔ̀ n ka bɛɛ sõ ma dama nɛ na kun mə n ka bɛɛ kua mɛ.

Ka mɛ, goo ù n toro sindu mə na maa mə nɛn tii. Na gari saarimə nge wiiro.
22 Ba sãa Yuuba? Mɛya maa nɛn tii. Ba sãa Isireliba? Mɛya maa nɛn tii. Ba sãa Aburahamun bweseru? Mɛya maa nɛn tii.
23 Ba sãa Kirisin səm kowobu? Na bu kere te səə. Nɛn gari yi, wiira gariya. Na səmburu kua na bu kere, ba man pirisəm doke n bu kere, ba man sɛni so na ɲ̀ yen geeru yɛ̃. Nən dabinu na gəə turuku kua.
24 Nən nəəbuwa Yuuba ba man sɛni nəə weeru tia sari so.
25 Ba man dãa so tia tian nən ita. Ba man kpenu kasukure nən teeru. Nən itawa bɛsɛn goo ga nim diira, ma nən teeru na wəri nim səə na wãa mi bururun di sere sisiru bururu.
26 Nɛn sanum dabinu səə na ra n wãa kari səə daa bakanun sõ ka swaa diobun sõ, gasə nɛn tiin bweseru səə, gasə tən tukobun mi, gasə wuu səə, gasə gbaburə, gasə nim wõku səə, gasə maa be ba sãare naanɛ dokeobun mi.
27 Na səm damginu kua, na maa wahala wa. Na dom sera nən dabinu. Na gəəru ka nim nəru wa. Na dĩanu bia nən dabinu. Wooru ka terera man deema.
28 Ye ya tie na ɲ̀ yen gari mɔ̀ ma n kun mə gari yi na səəwa baadomma, yiya Yesun yigbɛnu kpuron bwisikunu.
29 Goo ù n dam bie na ra n maa dam biewa. Bà n goo sokurasia, n da man mɛniwa.
30 Yà n kua tilasi n ka woo kana, nɛn dam sarirun sõna kon woo kana.
31 Gusunə, Yinni Yesun Baaba, wi n weenɛ bu siara ka baadommaə, u yɛ̃ ma na ɲ̀ weesu mɔ̀.
32 Sanam mɛ na wãa Damasiə, wuu yɛ̃ro wi sina boko Aretasi u yi, u dera ba wuun kənnəsu kɛnua bu ka man mwa.
33 Adama ba man yara saa gbãrarun fɛnɛntin di ka bireru. Nge mɛya na ka nùn kisirari.

Kãsinu ka sõəsi ni Pəlu wa

12

1 Na ɲ̀ kon ko na kun woo kanɛ baa mɛ n ɲ̀ wã. Tɛ̃ kon kãsinu ka sõəsinun gari ko ni Yinni u man sõəsi.
2 Na Kirisigii goo yɛ̃ wi ba suare sere Gusunə wəllə n wõə wəkura nnɛ tura gisə. Ba tɛ̃ wi suawa ka gem? Nge u kãsawa. Gusunə turowa yɛ̃.
3 Mɛya na yɛ̃ ma ba durə wi sua sere Gusunən mi. Na maa wure na gerumə, ba nùn suawa ka gem? Nge u kãsawa. Gusunə turowa yɛ̃.
4 Miya u gari nua yi yi ɲ̀ weenɛ tənu u gere, yi u ɲ̀ mam kpɛ̃ u gere.
5 Kon durə win sõ woo kana. Adama na ɲ̀ nɛn tiin sõ woo kanamə, ma n kun mə nɛn dam sarirun sõ.
6 Baa nà n woo kanabu kĩ, na ɲ̀ kon ko wiiro domi geeya kon gere. Adama na ɲ̀ wuramə n woo kana kpa goo u ku raa man mɛɛri n kere nge mɛ u man waamə, ɲ̀ kun mɛ, nge mɛ u nəəmə nɛn nəən di.
7 Adama n ku ka tii sua sõəsi nin kpãarun sõ, bararu gara man wəri nge sãka nɛn wasi səə. Ta na nge Setam səmə tu ka man so kpa tu man yinari n tii sua.
8 Na Yinni kana tia tian nən ita bara ten sõ u ka man tu wunari.
9 U man wisa u nɛɛ, win durom mu man tura domi win dam mu ra sõəsire sanam mɛ na ɲ̀ dam mə. N n mɛn na, na kĩru bo n ka nɛn dam sariru woo kana kpa Kirisin dam mu n man wãasi.
10 Yen sõna na nuku dobu mə dam sariru səə ka wəma ka nuku sankiranu ka nəni swãaru, ka maa wururabu ye na səəwa

Kirisin sɔ̃. Domi sanam mɛ na ɲ̀ dam mɔ, sanam mɛya na sãa damgii.

Pɔlu u ka Korintigibu wurure

11 Na gari mɔ̀ nge wiiro, adama tilasiwa i man kua. Bɛɛya n weenɛ i nɛn gea gere. Domi baa nà kun sãa gãanu, bɛɛn gɔro gisonko be, ba ɲ̀ man kere.
12 Kookoo si su sɔ̃ɔsimɔ ma na sãa gɔro, su koora bɛɛn suunu sɔɔ ka suuru baka. Siya yĩrenu ka sɔm maamaakigia ka sɔm damginu.
13 Mba sɔɔra i ɲ̀ somiru wa ta tura nge Yesun yigbɛnu ganu ma n kun mɔ ye na kun kue bɛɛn sɔmunu baasi. I man tora te suuru kuo.
14 Wee na sɔɔru kpa n ka kpam na bɛɛn mi nɔn itase, na ɲ̀ kon maa ko bɛɛn sɔmunu. Bɛɛya na kĩ, n ɲ̀ mɔ bɛɛn gobi. Domi n ɲ̀ bibun baa bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben mɔwɔbu nɔɔri, mɔwɔbun baawa bu ka ben bibu nɔɔri.
15 Nɛn nuku doba n ka nɛn mɔru kpuro di kpa n ka nɛn tii tii dendi bɛɛn hunden sɔ̃. Nà n bɛɛ kĩa n kpɛ̃a, kĩi te i man kĩ ta koo kaarawa?
16 I wura ka gem ma na ɲ̀ kue bɛɛn sɔmunu adama gaba nɛɛ na bwisi mɔ, na bɛɛ taki di.
17 Nge na bɛɛ diwa saa be na bɛɛ gɔrian turon min di?
18 Nɛna na Titu kana u da bɛɛn mi. Ka bɛsɛgii wi sanna, na bu gɔra. Titu u bɛɛ taki di? N ɲ̀ gãa teena sa naa gire nɛ ka wi? Sa ɲ̀ kookoo teesu kue?
19 I tamaa tɛɛbun di sa ka tii yinamɔwa bɛɛn wuswaaɔ? Aawo, n ɲ̀ mɛ, nɛn kĩnasibu. Gusunɔn wuswaaɔwa sa gari gerumɔ nge mɛ Kirisi u kĩ kpa i ka tãsi.
20 Na wurure sanam mɛ kon turi bɛɛn mi, kpa na kun bɛɛ deemɛ nge mɛ na kĩ, bɛɛ maa, kpa i kun man wa nge mɛ i kĩ. Na wurure sannɔsun sɔ̃ ka nisinu ka mɔru ka kinɛnu ka wɔnnaa ka tɔn wĩinu ka tii suabu ka nɔɔ nɛɛ sariru.
21 Na wurure Gusunɔ u ku raa man kawe bɛɛn wuswaaɔ sanam mɛ kon kpam na bɛɛn mi, kpa n ku ra swĩ tɔn dabirun sɔ̃ be ba raa tora ma ba ɲ̀ gɔ̃ru gɔsie saa ben daa disinugian di, ka kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa bɛrɛtɛkɛ ye ba ra raa ko.

Kirɔ dãaka ka tɔbiribu

13

1 Nɔn itasewa na sisi bɛɛn mi. Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, "Mɛm mɛ ba koo tɔnu sie kpuro, n weenɛ tɔnu yiru ɲ̀ kun mɛ tɔnu ita bu mɛn seeda di."
2 Kon bu kirɔ ko be ba raa tora ka be ba tie kpuro. Na mam bu koore kɔ sanam mɛ na wãa bɛɛn mi nɔn mɛɛruse. Na maa wure na mɔ̀ ye na wãa n toma. Sanam mɛ kon kpam na bɛɛn mi kon sɛ̃sia.
3 I kĩ n bɛɛ sɔ̃ɔsi ma Kirisi gari gerumɔ nɛn min di. N n mɛn na, i ko i wa. N ɲ̀ mɔ Kirisi sãa dam sarirugii bɛɛn mi, u win dam sɔ̃ɔsimɔwa bɛɛn suunu sɔɔ.
4 Geema, ba nùn kpare dãa bunanaru sɔɔ win dam sarirun sɔ̃, adama u wasi Gusunɔn dam saabu. Sa maa sãa dam sarirugibu bɛsɛ ka win gbinnaa sɔɔ, adama sà n na bɛɛn mi, i ko wa ma sa wasi ka wi Gusunɔn dam saabu.
5 I laakari koowo kpa i tii wɛ̃ɛri i wa ì n naanɛ doke ka gem. I ɲ̀ tuba ma Yesu Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ? Nge i wa ma i ɲ̀ tura mɛ.
6 Ka mɛ, na yĩiyɔ i ko tubu ma bɛsɛ sa tura ka gem.
7 Sa Gusunɔ kanamɔ i ku ka kɔ̃sa gaa ko. N ɲ̀ mɔ sa kĩ su sɔ̃ɔsi ma sa tura, adama gea sa kĩ i n da ko, baa ɲ̀ n sãare nge bɛsɛ sa kpana.
8 Domi sa ɲ̀ dam mɔ su ka gem kɔ̃sa kua, ma n kun mɔ su mu gea kua.
9 Bɛsɛn nukura ra n do sà n kua dam sarirugibu sanam mɛ i sãa damgibu. Mɛya maa sa bikiamɔ bɛsɛn kanaru sɔɔ i ko tɔn yebunu.
10 Yen sɔ̃na na bɛɛ yoruammɛ mìn di na toma, kpa nà n tunuma, n ku ka bɛɛ sɛ̃sia ka wooda ye Yinni u man wɛ̃ n ka bɛɛ tãsisia, n ɲ̀ mɔ n ka bɛɛ sura.
11 Tɛ̃ nɛgibu, i n nuku dobu mɔ. I kookari koowo i ka ko tɔn yebunu i n dam kɛ̃ɛnamɔ. I nɔɔ tia koowo, i n wãa alafia sɔɔ. Gusunɔ u ko n wãa ka bɛɛ, wi, wi u sãa kĩrugii ka alafiagii.
12 I tɔbirinɔ ka kĩru.
Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ tɔbura.
13 Yinni Yesu Kirisin durom ka Gusunɔn kĩru ka Hunde Dɛɛron mɛnnabu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE TE PƆLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba Pəlu u tire te kua. Galatin tem mu kpã. Gisə, tem mɛya ba sokumə Turuki. Pəluwa u gbia u waasu da tem mi, Gərobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sɔ̃əsi tukunu sɔ̃əsimə ni nu sãa Yuuban deemaa. Niya, bango kobu ka woodan mɛm nəəbu. N deema Pəlu u raa Galatigibu sɔ̃əwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa Gusunən mi ma n kun mə yɛ̃ro u gɔ̃ru gəsia ma u Yesu naanɛ doke. Ye Pəlu u nua ma naanɛ dokeobu ba wuramə Yuuban sɔ̃əsi ni səə, yera biti nùn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sɔ̃na u tire teni yorua ka məru u ka bu kirə ko Yuuban sɔ̃əsi nin sɔ̃. Domi sɔ̃əsi nin bweseru nu ɲ sãa Gusunəginu.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sãawa tia, wiru 1:6-10.
3. Pəlu u ka tii yinamə, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naanɛ dokebu ka Gusunən durom sɔ̃na tənu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. Kirə dãaka ka təbiribu, wiru 6:11-18.

Təbiribu

1-5 Bɛɛ Yesun yigbɛnugibu, bɛɛ be i wãa Galatin temə, nɛ ka bɛsɛgibu kpuro be sa wãa sannu, sa bɛɛ təbura. Gusunə Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Yesu Kirisi wi, u tii wɛ̃ bɛsɛn toranun sɔ̃ u ka sun wəra saa handunia kɔ̃sa yen nəman di, Gusunə bɛsɛn Baaban kĩru səə. Wiya u yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

Nɛna Pəlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win gərо, wi ka Gusunə Baaba, wi u nùn seeya gərin di. N ɲ mə təmba ba man soka, nɛn sokura kun nɛ saa tənu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

6 N man biti kua, wee, i yɛ̃ro derimə fuuku fuuku wi u bɛɛ soka ka Kirisin durom, ma i kĩ i Labaari gea gaa swĩi.

7 Sà n gem gerumə, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bɛɛn laakari burisinaməwa, ma ba kĩ bu Kirisin Labaari gea gəsia.

8 Adama baa bɛsɛn tii, ɲ kun mɛ gərado wi u na wəllun di, ù n bɛɛ Labaari gea tuka waasu kua, ye ya ɲ sãa ye sa bɛɛ sɔ̃əwa bu nùn bɔ̃rusio.

9 Sa raa gerua, na maa wure na gerumə, goo ù n bɛɛ gari tuki waasu kua yi yi ɲ sãa yi i mwa kə, bu nùn bɔ̃rusio.

10 Na tənun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, Gusunən siaraba na kĩ. Na kookari mò n ka ko ye n koo təmbu dore ro? Aawo. Nà n kĩ n ko sere ka tɛ̃ ye n təmbu doremə, na ɲ ko na n sãa Kirisin yoo.

Nge mɛ Pəlu u ka kua gərо

11 Nɛgibu, na bɛɛ sɔ̃əmə ma Labaari gea ye na kparamə ya ɲ sãa tənugia.

12 Na ɲ ye mwɛ tənun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sɔ̃əsi.

13 I nua nge mɛ nɛn wãara raa sãa sanam mɛ na Gusunə sãamə nge mɛ Yuuba ba ra ko. Na ra n Gusunən yigbɛru nəni sɔ̃əmə n banda n ka tu kam koosia.

14 Nɛn sikadoban komarun kĩrun sɔ̃na na nɛn Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sãaru səə be ba sãa nɛn saaraba.

15 Adama Gusunə u man gəsa ba sere man mara ma u man soka win durom səə.

16 Ma sanam mɛ u gɔ̃ru doke u man win Bii sɔ̃əsi kpa n ka tən tukobu win Labaari gea waasu kua, na ɲ de təmbu gabun mi bu ka man bwisi kɛ̃.

17 Na ɲ maa de Yerusalɛmuə n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gərobu na sere kua gərо. Adama na yande dawa Daarububan tem səə. Min diya na maa wura Damasiə.

18 N tɛ n kua wɔ̃ə ita na sere Yerusalɛmu da n ka Piɛɛ gia, ma na sina win mi sɔ̃ə wəkura nəəbu.

19 Na ɲ maa gərо goo wa mi, ma n kun mə Yakəbu, Yinnin wənə.

20 Ye na yorumə, gema. Gusunəwa sãa nɛn seedagii nà n weesu mò.

21 Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem.

22 Sanam mɛ, Kirisin yigbɛ ni nu wãa Yudeaə nu ɲ gina man waare.

23 Ba gesi nua ma wi u raa bu nəni sɔ̃əmə, u tɛ̃ Yesun faaban gari waasu mò, yi u raa kĩ u kam koosia.

24 Ma ba Gusunə siara nɛn sɔ̃.

Pəlu ka gərо be ba tie

2

1 Wɔ̃ə wəkura nnɛn biru ma sa kpam wura Yerusalɛmuə, nɛ ka Baanabasi. Sa maa Titu sua u ka sun da.

2 Na da yèn sɔ̃ Gusunə u man sɔ̃əsi ma n weenɛ n da. Nɛ ka wirugibu tənawa sa mɛnna, ma na bu Labaari gean gari tubusia yi na ra tən tukobu waasu kue, domi na ɲ kĩ nɛn səmburu te na raa kua, ɲ kun mɛ te na mò tɛ̃, tu kam ko.

3 Baa mɛ Titu nɛn kpaasi u sãa Gɛrɛki, ba ɲ nùn tilasi kue u ka bango ko.

4 Adama təmbu gabu be ba ɲ sãa begibu ka gem, ba dua bɛsɛn wuurə ma ba kĩ bu nùn bango ko. Ba na gbɛnum nge kərumətə kowobu bu ka bɛsɛn tii məru mɛɛri te Kirisi Yesu u sun wɛ̃. Ba kĩwa su wure su ko yobu.

5 Adama sa ɲ̀ ben gari wure baa fiiko yèn sɔ̃
sa kĩ̃ Labaari gean gem mu n wãa bɛɛn suunu
sɔɔ.
6 Ma be ba sãare wirugibu, n ɲ̀ man
gãanu sãa ye ba sãa domi Gusunɔ kun tɔnun
wuswaa mɛɛra. Wirugii be, ba ɲ̀ man gari gɛɛ
sosie.
7 Adama ba wa ma Gusunɔ u man Labaari
gea nɔmu sɔndia tɔn tukobun sɔ̃ nge mɛ u
Piɛɛ ye nɔmu sɔndia Yuuban sɔ̃.
8 Domi wi u Piɛɛ dam wɛ̃ u ka ko gɔro
Yuuban sɔ̃, wiya maa man dam wɛ̃ n ka ko
gɔro tɔn tukobun sɔ̃.
9 Ma sanam mɛ Yakɔbu ka Piɛɛ ka Yohanu,
be ba sãa nge yigbɛrun gbereba, ba nɛn
kɛ̃ru tuba te ba man wɛ̃, ba wura ma nɛ ka
Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura su da
tɔn tukobun mi, kpa be, bu maa da Yuuban
mi.
10 Adama ba sun kana su ben sãarobu
yaaya. Na maa kookari kua na ka kua mɛ.

Pɔlu u Piɛɛ gerusi Antiɔsiɔ

11 Sanam mɛ Piɛɛ u na Antiɔsiɔ na nùn
gerusi nɔni ka nɔni yèn sɔ̃ u taarɛ mɔ.
12 Gabu be Yakɔbu u gɔra mi, bu sere
tunuma, Piɛɛ u ra raa di ka tɔn tuko naanɛ
dokeobu sannu. Adama ye tɔn be, ba
tunuma ba kpa, u tii gawa ma u ɲ̀ maa dimɔ
ka be bangon woodan sɔ̃.
13 Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka
wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben
murafiti te sɔɔ.
14 Ye na wa ma ba ɲ̀ sĩimɔ ka gɔ̃ru tia
Labaari gean gem sɔɔ, na Piɛɛ sɔ̃ɔwa be
kpuron wuswaaɔ na nɛɛ, wunɛ Yuuwa ma a
mɔ̀ nge tɔn tuko, n ɲ̀ mɔ nge Yuu. N n mɛn
na, amɔna a ka tɔn tukobu gawamɔ bu ko nge
Yuuba.

Yuuba ka tɔn tukobu

ba faaba mɔ naanɛ dokebun sɔ̃

15 Ka geema, bɛsɛ Yuubara, n ɲ̀ mɔ tɔn tuko
be ba sãa durumgibu, domi Yuubara ba sun
mara.
16 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma tɔnu u koo gem wa
Gusunɔn wuswaaɔ ù n Yesu Kirisi naanɛ
doke, n ɲ̀ mɔ ka wooda nɛnubu. Bɛsɛ
maa, sa Yesu Kirisi naanɛ doke su ka gem
wa Gusunɔn wuswaaɔ, n ɲ̀ mɔ ka wooda
nɛnubu. Domi goo sari wi Gusunɔ koo gem
wɛ̃ yèn sɔ̃ u wooda mɛm nɔɔwa.
17 Tɛ̃ bɛsɛn tii sà n sɔ̃ɔsira torobu nge mɛ tɔn
tukobu ba sãa yèn sɔ̃ sa gem kasu saa Kirisin
min di, ɲ̀ n mɛn na, Kirisin sɔmbura ta toraru
sosimɔ? Su ku wa mɛ.
18 Domi nà n ye na raa sura bana, na tii
sɔ̃ɔsimɔ toro.
19 Adama ɲ̀ n woodan sɔ̃n na, ya ɲ̀ maa dam
mɔ nɛn wɔllɔ, yen tiiwa ya man go kpa na n ka
wãaru mɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man kpare
dãru sɔɔ ka Kirisi sannu.
20 Yen sɔ̃na n ɲ̀ maa mɔ nɛna na wasi,
Kirisiwa u wãaru dimɔ nɛ sɔɔ. Ma wãa te
na dimɔ tɛ̃, na tu dimɔwa ka naanɛ dokebu
Gusunɔn Bii sɔɔ wi u man kĩ̃a ma u win
wãaru wɛ̃ nɛn sɔ̃.
21 Na ɲ̀ Gusunɔn durom kam koosiamɔ.
Domi tɔnu ù n gem waamɔ Gusunɔn mi saa
woodan di, Kirisin gɔɔ kua kam.

Wooda ka naanɛ dokebu

3

1 Bɛɛ Galatigibu laakari sariba! Bɛɛ be ba
sɔ̃ɔwa kpasasa nge mɛ ba Yesu Kirisi kpare
dãru sɔɔ, wara u bɛɛ dobua.
2 I man gãa tee nini sɔ̃ɔwɔ. I Gusunɔn
Hunde mwa wooda nɛnubun sɔ̃? Nge
Labaari gean sɔ̃ ye i nua ma i naanɛ doke.
3 Amɔna i ka laakari bia mɛ. I torua ka
Gusunɔn Hunde. Ma i kĩ i dakura ka bɛɛn tiin
dam?
4 I nɔni swãa te kpuro wawa kam? Aawo,
n ɲ̀ kam.
5 Ye Gusunɔ u bɛɛ win Hunde wɛ̃, ma u sɔm
maamaakiginu mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ, u mɔ̀ yèn
sɔ̃ i wooda mɛm nɔɔwa? Nge yèn sɔ̃ i Labaari
gea nua ma i ye naanɛ doke.
6 Nge mɛ ba yorua, "Aburahamu u Gusunɔ
naanɛ doke, yen sɔ̃na Gusunɔ u nùn garisi
gemgii."
7 Yen sɔ̃, i de i n yɛ̃ ma be ba Gusunɔ naanɛ
doke beya ba sãa Aburahamun bibu.
8 Gusunɔn gari yi raa gerua ma Gusunɔ
u koo tɔn tukobu gem wɛ̃ naanɛ dokebun
sɔ̃. Yen sɔ̃na yi Aburahamu Labaari gea
waasu kua yellun di yi nɛɛ, "Wunɛn min diya
Gusunɔ u koo bwesenu kpuro domaru kua."
9 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ doke ma u
domaru wa. Nge mɛya be ba maa Gusunɔ
naanɛ doke, ba koo domaru wa ka wi sannu.
10 Be ba woodan mɛm nɔɔbu gballi ba bu
bɔ̃rusi. Domi ba yorua ba nɛɛ, "Bɔ̃rurowa wi
u yina u woodan gari kpuro mɛm nɔɔwa yi
ba yorua."
11 Tɛ̃ ya sɔ̃ɔsira kpasasa ma goo kun gem
waamɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka woodan mɛm
nɔɔbu, domi ba yorua ba nɛɛ, "Wi Gusunɔ u
gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, wiya u ko n wãa."
12 Tɛ̃, wooda ya ɲ̀ ka naanɛ dokebu
dendimɔ. Domi ba yorua ba nɛɛ, "Wi u ye
kpuro mɛm nɔɔwa, wiya u ko n wãa yen sɔ̃."
13 Adama Kirisi u sun yakia saa woodan
bɔ̃rin di sanam mɛ u kua wi ba bɔ̃rusi
bɛsɛn sɔ̃. Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ,
"Baawure wi ba bwɛ̃ dãru sɔɔ, u kua bɔ̃ruro."
14 Kirisi u kua mɛ kpa Aburahamun
domaru tu maa ka ko tɔn tukobugiru saa
Yesu Kirisi win min di, kpa su ka Hunde
mwa naanɛ dokebun saabu wìn nɔɔ mwɛɛru
Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛɛru

15 Nɛgibu, kon gari yi weesina ka ye tɔmba
yɛ̃. Tɔnu ù n nɔɔ mwɛɛru kua u sire, goo kun
kpɛ̃ u tu seeya, goo kun maa tu sosimɔ.
16 Tɛ̃, Aburahamu ka win sikadobuwa
Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ba ɩ̀ gerua
sikadominu nge ba ka tɔn dabinu yã. Adama
ba gerua sikadobu, yen tubusiana tɔn turo
tɔna, wi u sãa Kirisi wi.
17 Amɛniwa na kĩ n gere. Gusunɔ u nɔɔ
mwɛɛru kua ma u tu sire. Tɛ̃, wooda ye ya
na wɔ̃ɔ nɛɛru ka tɛnan (430) biru, ya ɩ̀ kpɛ̃ yu
nɔɔ mwɛɛ te seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu
ko kam.
18 Domi bà n tubi dimɔ wooda nɛnubun sɔ̃,
ba ɩ̀ dimɔ nɔɔ mwɛɛrun sɔ̃. Adama Gusunɔ u
Aburahamu ye wɛ̃wa ka nɔɔ mwɛɛru.
19 N n mɛn na, mban sɔ̃na ba wooda wɛ̃. Ba
ye wɛ̃wa kpa kookoo si su kun sãa Gusunɔn
kĩru su n ka sɔ̃ɔsire sere Aburahamun
sikadobu ge, gu ka na gèn sɔ̃ ba nɔɔ mwɛɛru
kua. Wɔllun gɔradobara ba wooda ye tɔmbu
nɔɔsia saa sɔmɔ goon min di.
20 Adama tɔn turo ù n gãanu mɔ̀ u ɩ̀ sɔmɔ
goon bukata mɔ. Wee Gusunɔ turowa u nɔɔ
mwɛɛ te kua.

Woodan yaasi

21 N n mɛn na, wooda ya ka Gusunɔn nɔɔ
mwɛɛru sikirinamɔ? Su ku wa mɛ. Domi
bà n daa wooda wɛ̃ ye ya koo kpĩ yu tɔnu
wãaru wɛ̃, Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ̃ saa
woodan di.
22 Adama Gusunɔn gari gerumɔ ma tɔmbu
kpuro ba wãa durum dam nɔmaɔ, kpa kɛ̃ɛ tèn
nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua ta n ka sãa be ba
naanɛ dokegiru yèn sɔ̃ ba Yesu Kirisi naanɛ
doke.
23 Naanɛ dokebun saa yu sere na, wooda ya
sun dɔɔrɛ sãawa ya nɛni sere naanɛ doke bi,
bu ka sɔ̃ɔsira.
24 Wooda ye, ya sun nɛnua sere Kirisi u
ka tunuma, kpa Gusunɔ u sun gem wɛ̃ naanɛ
dokebun sɔ̃.
25 Tɛ̃ ye naanɛ dokebun saa ya tura, sa ɩ̀
maa wãa dɔɔrɛ sɔɔ.
26 Domi Yesu Kirisi sɔɔ bɛɛ kpuro i kua
Gusunɔn bibu naanɛ dokebun sɔ̃.
27 Mɛya bɛɛ kpuro bɛɛ be i kua Kirisigibu
batɛmu sɔɔ i Kirisin daa sebua.
28 Yen sɔ̃na goo kun goo, Yuuba ka tɔn
tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, tɔn kurɔbu ka
tɔn durɔbu. Bɛɛ kpuro i sãa tia yèn sɔ̃ i gbinnɛ
ka Yesu Kirisi.
29 I n sãa Kirisigibu, i maa sãa
Aburahamun sikadominu, i ko maa tubi di
yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

4

1 Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo win baan
tubi di, sanam mɛ u gina sãa bii, u ɩ̀ yoo sanɔ
gaa kere, baa mɛ kpuro sãa wigia.
2 Saa ye u sãa bii, tɔmba wãa be ba nùn
nɛni, ba maa win wunanɔsu mɔ̀ sere saa ye
win baaba u nùn yiiya.
3 Nge mɛya n sãa ka bɛsɛ. Sa raa sãa
handunian bũnun yobu.
4 Adama sanam mɛ saa ya tura, Gusunɔ u
win bii gɔrima. Tɔn kurɔwa nùn mara, u maa
nùn marawa woodan nɔma sɔɔ,
5 kpa u ka bu yakia be ba wãa woodan
nɔmaɔ kpa su ko Gusunɔn bibu.
6 Gusunɔ u win Biin Hunde gɔrima bɛsɛn
gɔ̃rusu sɔɔ u ka sɔ̃ɔsi ma win biba bɛsɛ sa sãa.
Hunde win saabuwa sa nùn sokumɔ, baaba.
7 N n mɛn na, a ɩ̀ maa sãa yoo, a kua bii. Tɛ̃
ye a ka sãa bii, Gusunɔ u maa nun kua tubi
dio.

Galatigibun gari Pɔlu nɛni

8 Yellu i ɩ̀ Gusunɔ yɛ̃, ma i sãa gãanun yobu
ni nu ɩ̀ sãa Gusunɔ.
9 Adama tɛ̃ nge mɛ i Gusunɔ wura, nge n
mam nɛɛre, Gusunɔ u bɛɛ wura, amɔna i ka kĩ
i gɔsira handunian bũnun mi, ni nu ɩ̀ dam ka
bɛɛrɛ mɔ. Mban sɔ̃na i kĩ i maa ko nin yobu.
10 I tɔ̃nu ganun saria swĩi, ka suru ka tɔ̃ɔ
bakanu ka wɔ̃su.
11 Tɛ̃ bɛrum man mɔ̀ nɛn sɔmburu kpuro
tu ku raa ko kam te na kua bɛɛn sɔ̃.
12 Na bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bɛɛn tii dokeo
nɛn ayerɔ, domi na nɛn tii doke bɛɛn ayerɔ. I
ɩ̀ man gãanu tore.
13 Nge mɛ i yɛ̃, ka wasin barara na bɛɛ
Labaari gea waasu kua nɔn gbiikiru.
14 Adama i ɩ̀ man gɛma, i ɩ̀ maa man yinɛ,
baa mɛ nɛn bararu ta bɛɛ waabu tusa. I man
mwawa nge mɛ i ko Gusunɔn gɔrado mwa, ɩ̀
kun mɛ Yesu Kirisi win tii.
15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ̃, mba n bɛɛ kua.
Na kon kpĩ n bɛɛ seeda diiya ma, ɩ̀ n koo raa
koora i ko i bɛɛn nɔni wuka i man kɛ̃.
16 Na kua bɛɛn yibɛrɛ yèn sɔ̃ na bɛɛ gem
sɔ̃ɔwa?
17 Tɔn be, ba bɛɛn kĩru kasu, adama n ɩ̀ ka
yaasi gea. Ba kĩ bu bɛɛ gɔwa bɛsɛn min di, kpa
i n ben kĩru kasu.
18 Tɔnu ù n bɛɛn kĩru kasu ka yaasi gea, gãa
geena baadomma, n ɩ̀ mɔ sanam mɛ na wãa
ka bɛɛ tɔna.
19 Nɛn bii kĩnasibu, na kpam maa wahala
mɔ̀ nge tɔn kurɔ wi u marumɔ, sere Kirisin
daa yu ka koora bɛɛ sɔɔ.
20 Na kĩ na n wãa ka bɛɛ tɛ̃ kpa n nɛn gere
kɔsi. Na wãa bitani sɔɔ bɛɛn sɔ̃.

Agaa ka Saaraa

ba sãa gari yin weesinaa

21 I de n bɛɛ bikia, bɛɛ be i kĩ i n wãa
woodan nɔmaɔ, i ɩ̀ nua ye wooda ya gerumɔ?
22 Ba yorua ma Aburahamu u bii tɔn
durɔbu yiru mara, turo ka kurɔ wi u sãa yoo,
turo ka kurɔ wi u sãa tii mɔwɔ.

23 Yoo wi, u win bii mara nge mɛ tɔmbu
kpuro ba ra ma, adama tii mɔwɔ wi, u win
bii marawa ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru.
24 Gari yini yi kua weesinaa. Kurɔ be yiru
ba ka nɔɔ mwɛɛnu yiru weenɛ. Teeru, te ta
bibu marumɔ yoru sɔɔ, ta naamɔ saa Sinain
guurun di, teya ta ka Agaa weenɛ.
25 Agaa wi, u sãare nge Sinain guuru,
Daarububan tem sɔɔ. U maa sãa nge
Yerusalɛmu ye ya wãa tɛ̃, domi ya wãa yoru
sɔɔ ka yen tɔmbu kpuro.
26 Adama Yerusalɛmu ye ya wãa wɔllɔ, ya
tii mɔ, ya maa sãa bɛsɛn mɛro.
27 Domi ba yorua,
“A gõru doro, kurɔ wunɛ wi a ɲ marure.
A gbãro a kuuka ko ka nuku dobu,
wunɛ wi a ɲ marubun wahala koore.
Domi kurɔ wi ba raa deri,
u koo bibu ma n kere kurɔ wi u wãa ka durɔ.”
28 Tɛ̃ bɛɛ nɛgibu, i sãa Gusunɔn nɔɔ
mwɛɛrun bibu nge mɛ Isaki u sãa.
29 Sanam mɛya bii wi ba mara nge
baawure, u wi ba mara ka Gusunɔn Hunden
dam nɔni sõɔwa. Mɛya maa n sãa tɛ̃.
30 Adama mba Gusunɔn gari yi gerumɔ. Yi
nɛɛwa, “A yoo wi giro ka win bii sannu, domi
win bii wi, u ɲ tubi dimɔ ka tii mɔwɔn bii
sannu.”
31 Nge mɛya nɛgibu, sa ɲ sãa yoon bibu. Sa
sãawa tii mɔwɔn bibu.

I bɛɛn tii mɔru nɛnuɔ

5

1 Sa n ka tii mɔn sõna Kirisi u sun yara
yorun di. Yen sõ, i yõro sim sim kpa i ku de
bu bɛɛ duusia yoru sɔɔ kpam.
2 I swaa dakio i nɔ. Nɛ Pɔluwa na bɛɛ yeni
sõɔmɔ, ì n dera ba bɛɛ bango kua, i ɲ arufaani
gaa wasi Kirisin mi.
3 Nɛn seeda wee ye na dimɔ kpam.
Baawure wi u dera ba nùn bango kua,
na yɛ̃ro sõɔmɔ u koo wooda kpuro mɛm
nɔɔwawa.
4 Bɛɛ be i kĩ i gem wa Gusunɔn wuswaaɔ ka
woodan nɛnubu, i tii kara kɔ Kirisin min di
ma i kisira durom nɔman di.
5 Domi sa yĩiyɔ ma Gusunɔ u koo sun gem
wɛ̃ ma sa mɛ swaa daki ka win Hunden dam
ka naanɛ dokebu.
6 Sà n gbinnɛ ka Yesu Kirisi, bango ɲ kun
mɛ bango sariru ya ɲ gãanu. Ye n sãa gãanu
yeya naanɛ dokebu bi bu sɔmburu mɔ̀ ka
kĩru.
7 I raa duki mɔ̀ bura buram tɔna. Wara
u bɛɛ swaa bunana i ɲ maa ka gem mɛm
nɔɔwammɛ.
8 Kɔkiri bi, bu ɲ nɛ saa Gusunɔn min di wi
u bɛɛ soku.
9 Nge mɛ ba ra nɛɛ, pɛ̃ɛ seeyatia fiiko, yeya
ya ra pɛ̃ɛ kpuro kukusie.
10 Adama Yinni u dera na bɛɛ naanɛ sãa. Na
yɛ̃ ma i ɲ ko gãa tukunun bwisikunu ko. Wi
u maa bɛɛ bitani dokemɔ, Gusunɔ u koo nùn
taarɛ wɛ̃ baa ɲ n weren na.
11 Nɛgibu, nɛn tii nà n kparamɔ sere ka
tɛ̃ ma n weenɛ bu bango ko, mban sõna
ba man nɔni sõɔmɔ. Nà n mɔ̀ mɛ, Yesun
dãa bunanarun gɔɔn gari yi ɲ maa tɔmbu
torasiamɔ.
12 Be ba bɛɛ bitani dokemɔ mi, bu doo bu
tii maatam ko.
13 Nɛgibu, ba bɛɛ sokawa i ka ko tii
mɔwɔbu. Ka mɛ, i ku de bɛɛn tii mɔru tu de
i n sĩimɔ ka wasin baa. Adama i n sominamɔ
ka kĩru.
14 Domi wooda kpuron wira wãawa yiire
tee bini sɔɔ bi bu nɛɛ, “A wunɛn tɔnusi kĩɔ
nge wunɛn tii tii.”
15 Adama ì n sankinamɔ nge gbeeku yɛɛ, i
mɛɛra koonamɔ, i n yɛ̃ ma i ko kam koosiana.

Gusunɔn Hunde ka tɔnun daa

16 Ye na gerumɔ wee, i de Gusunɔn Hunde
u bɛɛ kpara. N n koora mɛ, i ɲ ko maa bɛɛn tii
tiin kĩru kankam ko.
17 Domi ye bɛsɛn tii tiin daa ya kĩ, ya ɲ
ka Gusunɔn Hunden kĩru nɔɔ tia sãa. Ma
Hunden kĩru ta ɲ ka bɛsɛn tii tiin kĩru nɔɔ tia
sãa. Kĩru yiru ye, ya sannamɔ sere i ɲ kpɛ̃ i ko
ye i kĩ.
18 Adama Gusunɔn Hunde ù n bɛɛ kparamɔ
i ɲ wãa woodan nɔmaɔ.
19 Tɔnun tii tiin daa ya ra sõɔsire kpasasa.
Yeya kõɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa dis-
inugia ka daa bɛrɛtɛkɛ,
20 ka bũu sãaru ka tim kankam, ka yibɛrɛ
tɛɛru, ka sannɔ, ka nisinu, ka mɔru, ka nɔɔ
gɔmunu, ka sikirinɔ, ka karanabu,
21 ka kinɛnu, ka tam nɔrubu, ka aka dibu,
yen bweseru kpuro gesi. Na bɛɛ kirɔ mɔ̀ nge
mɛ na raa kua na nɛɛ, be ba yenin bweseru
mɔ̀, ba ɲ kpɛ̃ ba n wãa mi Gusunɔ u bandu
swĩi.
22 Adama Gusunɔn Hunden maruma, kĩru,
ka nuku dobu, ka bɔri yendu, ka tɛmanabu,
ka tɔn geeru, ka nuku tia, ka naanɛ,
23 ka daa duudwia, ka gaya. Wooda sari ye
ya yeni taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
24 Ma be ba sãa Yesu Kirisigibu ba ben tii
tiin daa kpeerasia dãa bunanarɔ, ka yen binɛ
ka yen kĩru kpuro.
25 Gusunɔn Hundewa u sun wãaru wɛ̃. N
n mɛn na, su maa de u n sun kpare.
26 Su ku tii sua kpa sa n sannɔ seeyamɔ
bɛsɛn suunu sɔɔ, kpa sa n nisinu kuanammɛ
bɛsɛn tii tiinɛ.

I sɔmunu dɛranɔ

6

1 Nɛgibu, ì n goo mwa toraru garu sɔɔ, bɛɛ
be Gusunɔn Hunde u kparamɔ, i yɛ̃ro swaa
gea sureo kpam ka tii kawabu, kpa i n tii yɛ̃
bu ku raa ka bɛɛn tii kɔkirin sõ.

2 I n sɔmunu dɛranamɔ kpa i ka Kirisin wooda mɛm nɔɔwa.
3 Goo ù n tii mɛɛra goo ma u ɲ̀ sãa gãanu, u
tii nɔni wɔ̃kumɔwa.
4 I de baawure u win tiin kookoosu yĩiya
kpa u wa si sɔɔ, ye u koo ka woo kana, adama
u ku woo kana ma u goo keren sõ.
5 Domi baawurewa u koo win tii tiin
sɔmunu sɔbe.
6 Wi ba Gusunɔn gari sõɔsimɔ, i de yɛ̃ro u
win gãa gee ni u mɔ bɔnu ko ka wi u nùn
sõɔsimɔ.
7 I ku tii torasia. Ba ku ra Gusunɔ yaakoru
ko. Domi ye tɔnu u duurumɔ, yeya u koo gɛ̃.
8 U n duurumɔ ye win tii tiin daa ya kĩ, kam
koba ya koo nùn marua. U n maa duurumɔ
ye Gusunɔn Hunde u kĩ, wãaru te ta ku ra
kpewa Gusunɔn Hunde koo nùn marua.
9 N n mɛn na, su ku wasira gean kobu sɔɔ,
domi sà kun kpanɛ, sa ko wa su gɛ̃ sanam mɛ
saa ya tura.
10 Nge mɛya saa baayere ye sa ayeru mɔ,
su baawure durom kua, n mam nɛɛre be ba
Yesu naanɛ doke.

Kirɔ dãaka ka tɔbiribu

11 Tɛ̃, i nɛn yori baka mɛɛrio ye na bɛɛ
yoruammɛ ka nɛn tiin nɔma.
12 Be ba kĩ bu woo kana wasin sõ, beya ba
kĩ bu bɛɛ tilasi ko i ka bango ko. Adama ba ye
mɔ̀ kpa bu ku ka nɔni swãaru wa Kirisin dãa
bunanarun garin sõ.
13 Baa be ba bango kua mi, ben tii ba ɲ̀
wooda mɛm nɔɔwammɛ. Ma ba kĩ bu bɛɛ
bango ko bu ka woo kana.
14 Adama nɛ na kun woo kanamɔ ma n kun
mɔ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin dãa bunanarun
garin sõ, domi win dãa bunanarun sõna
handunian gãanu kpuro kun maa man
sãawɛ gãanu, mɛya nu ɲ̀ maa man gawamɔ.
15 Bango ka bango sariru yen gaa kun sãa
gãanu. Ye n sãa gãanu, yeya a n sãa taka koora
kpaa.
16 Be ba taka koora kpaan wooda yeni swĩi,
alafia ka durom mu n ka bu wãa ka Gusunɔn
tɔmbu kpuro.
17 Saa gisɔn di goo u ku maa man wahala ko
domi na boo bori mɔ nɛn wasi sɔɔ, yi na wa
Yesun sõ.
18 Nɛgibu, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom
mu n wãa ka bɛɛ. Ami.

TIRE TE PƆLU U EFESUGIBU KUA

Pɔlu u wãawa pirisɔm sɔɔ Romuɔ u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gɔra u ka tu da. N sãare Efesun bera min Yesun yigbɛnu kpurowa u tire te yorua, n ɩ̀ mɔ teeru tɔna.

Gbiikaa, u bu sõɔsimɔ nge mɛ Yesun yigbɛrugibu ba kua wasi tee Yesu sɔɔ. U sõɔsimɔ swaa ye Gusunɔ u kpa u ka win tɔmbu gɔsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dɛɛro wɛ̃.

Yiruse, u bu kirɔ mɔ̀ bu ka ben wãaru di nɔɔ tia sɔɔ ye ya koo sõɔsi ma Kirisi u wãa ben wãaru sɔɔ ka gem.

Pɔlu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigbɛrun nɔɔ tian gari bu yeerisia. U nɛɛ, Yesun yigbɛru ta sãawa nge wasi, ma Yesu wi, u sãa yin wiru. Yigbɛ te, ta maa sãa nge diru, ma Yesu wi, u sãa ten gani gɔmburun dam. Yigbɛ te, ta maa sãa nge kurɔ, ma Yesu wi, u sãa ten durɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigbɛru, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nɔɔ kana tɔbiribu, wiru 6:21-24.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ naanɛ dokeobu, bɛɛ be i wãa Efesuɔ ma i ka Yesu Kirisi yõra dim dim, nɛ Pɔlu, nɛ wi na sãa Yesu Kirisin gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, na bɛɛ tɔbura.

2 Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Durom mɛ Gusunɔ sun kua

bɛsɛ ka Kirisin

gbinnaan saabu

3 I de su Gusunɔ siara bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wɔllun doma bwese bweseka kua saa win Hunden min di.

4 Bu sere handunia taka ko, Gusunɔ u sun gɔsa kɔ sa n ka sãa wigibu Kirisi sɔɔ, kpa sa n sãa dɛɛrobu ka taarɛ sarirugibu win mi. Win kĩru sɔɔ

5 u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tɔn geerun sõna u kua mɛ,

6 kpa su ka win durom yiikogim siara mɛ u sun kua bɛsɛ ka win Bii kĩnasin gbinnaa sɔɔ.

7 Domi Kirisin yɛm saabuwa sa yakiara ma ba sun bɛsɛn durum suuru kua. Nge mɛya Gusunɔ u sun win durom bakam sõɔsi,

8 mɛ u sun kua n banda ye u sun bwisi bɛkɛ ka laakari yabua.

9 Ma u sun win asiri giasia ye win tii u gõru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di.

10 Gusunɔn himba ye, ye u koo yibia dɔma te saa ya tura, yera u taka koora kpuro mɛnna sannu, ye kpuro ye ya wãa wɔllɔ ka ye ya wãa temɔ, kpa Kirisi u n sãa yen wirugii.

11 Domi gãanu kpuro nu kooramɔwa nge mɛ Gusunɔn himba ka win kĩru. Ma bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan sõ sa kua tubi diobu Gusunɔn mi ka win tiin himba ye u gõru doke yellun di.

12 N n mɛn na, i de su Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃, bɛsɛ be sa gbia sa yĩiyɔbu mɔ Kirisin mi.

13 Mɛya maa sanam mɛ i gem gari nua yi yi sãa Labaari Gea ye ya ka bɛɛ faaba naawa, sanam mɛya i Kirisi naanɛ doke. Ma Gusunɔ u win tiin yĩreru doke bɛɛ sɔɔ ye u bɛɛ Hunde Dɛɛro kã wìn nɔɔ mwɛɛru u raa kua.

14 Hunde Dɛɛro wiya u sãa nge bɛsɛn tubin suna ye Gusunɔ u win tɔmbu nɔɔ mwɛɛru kua. Ma u sun sõɔmɔ kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mɛ Gusunɔ u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yiiko siara.

Pɔlun kanaru

15 Yenin saabuwa saa dɔma tèn di na bɛɛn naanɛ dokebu Yinni Yesu sɔɔn baaru nua ka nge mɛ i naanɛ dokeobu kpuro kĩ,

16 na ɩ̀ wasirare na kun ka Gusunɔ siare bɛɛn sõ. Na bɛɛ yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ,

17 ma na bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Yinni, wi u sãa Baaba yiikogii kana u bɛɛ ko laakarigibu kpa u bɛɛ yam bururasia i ka nùn gia.

18 Na maa nùn bikiamɔ u bɛɛn gõrun nɔni wukia kpa i ka win yam bururam wa, kpa i n ka yɛ̃ ye i yĩiyɔ yèn sõ u bɛɛ soka, ka nge mɛ win tubi gean kpãara nɛ ye u naanɛ dokeobu yiiye,

19-20 ka nge mɛ win dam bakam mu sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ be sa nùn naanɛ doke sɔɔ. Dam mɛ, mu sãa tem ka dam bakam mɛ u denda u ka Kirisi seeya gɔrin di ma u nùn sinasia win nɔm geuɔ wɔllɔ.

21 Miya Kirisi u wãa u wɔllun wirugibu kpuro kere ka min yiikogibu ka damgibu ka yinnibu kpuro ka yĩsiru baatere te ba koo kpĩ bu soku saa yeni sɔɔ ka maa saa ye ya sisi sɔɔ.

22 Ma Gusunɔ u dera u kua gãanu kpuron wirugii, ma u nùn wuna u ka ko wigibun yigbɛrun Yinni boko.

23 Yigbɛ te, ta sãa win wasi. Te sɔɔra win tii u wãa u yiba ma u yabu baayere yibiamɔ baama.

2

Gɔɔn suuribu

1 Gasɔ, i raa sãa nge be ba gu bɛɛn toranu ka bɛɛn mɛm nɔɔ sarirun sõ.

2 I ra raa handunian kom kõsum kpuro ko, ma i hunde kõsi yi yi wãa wɔllɔn wirugii wiru kpĩiya wi u sãa hunde ye ya sɔmburu

mɔ̀ sere ka tɛ̃ tɔn be ba kun Gusunɔ mɛm
nɔɔwammɛn gɔ̃ruɔ.
3 Geema, bɛsɛ kpuro sa raa sãawa nge
be. Bɛsɛn gɔ̃ru kĩru sɔɔra sa ra n sĩimɔ ma
sa baayere kua ye bɛsɛn wasi kĩ ka ye sa
bwisika. Bɛsɛn marumara ta dera sa raa sãa
be ba koo Gusunɔn mɔru wa nge be ba tie.
4 Adama Gusunɔn wɔnwɔndu ta kpã win
kĩi bakarun sɔ̃ te u sun kĩa.
5 Sanam mɛ sa sãa nge gɔribu bɛsɛn
toranun sɔ̃, u sun kua wasobu ka Kirisi
sannu. N n mɛn na, win durom sɔ̃na i faaba
wa.
6 Gusunɔ u sun seeya gɔrin di ka Kirisi
sannu kpa su bandu di ka wi sannu wɔllɔ.
7 U sun win tɔn geeru sɔ̃ɔsi saa Yesu Kirisin
min di, kpa su ka win durom bakam wa mɛ
mu ɲ nɔru mɔ sere ka baadommaɔ.
8 Domi Gusunɔn duroma ba ka bɛɛ faaba
kua naanɛ dokebun sɔ̃. N ɲ mɔ ka bɛɛn hania,
Gusunɔn kɛ̃ra.
9 Ya ɲ sãa bɛɛn sɔmburun are. Yen sɔ̃na goo
kun kpɛ̃ u woo kana.
10 Domi sa sãawa Gusunɔn nɔman
sɔmburu. U sun taka kuawa bɛsɛ ka Yesu
Kirisin gbinnaa sɔɔ su ka sɔm geenu ko nìn
sɔɔru u kua saa yellun di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi sɔɔ

11 Yen sɔ̃, i ku duari ma ba bɛɛ maraWa
tɔn tukobu. Yera n dera be ba sokumɔ
bangogibu, be ba ben tiin wasi bangɔ kua, ba
ra ka bɛɛ soku bangɔ sarirugibu.
12 I yaayo ma sanam mɛ, i ka Kirisi toma,
i sãa tɔn tukobu Isiriliban mi, i ɲ bɔnu mɔ
nɔɔ mwɛɛnu sɔɔ, ni Gusunɔ u win tɔmbu kua.
I wãa handunia yeni sɔɔ n ɲ ka yĩiyɔbu, n ɲ
maa ka Gusunɔ.
13 Adama tɛ̃ ye i ka Yesu Kirisi gbinnɛ, bɛɛ
be i raa ka Gusunɔ toma, tɛ̃ i wãa win bɔkuɔ
Kirisin yɛm saabu.
14 Domi Kirisin tiiwa u ka sun bɔri yɛndu
naawa ye u ka bwesenu yiru kua bwese
teeru, ma u tusiru wuna te ta sãa nge gana
ye ya raa bu buranɛ.
15 Ka win gɔɔwa u wooda kpeesia ka yen yi-
irebu ka yen sesenu, kpa u ka kpĩ u bwesenu
yiru ye ko bwese kpaa teeru dege dege win
tii sɔɔ. Nge mɛya u ka bɔri yɛndu doke ben
suunu sɔɔ.
16 Kirisi u tusi te kpeesia ka win gɔɔ dãa
bunanaru wɔllɔ. Gɔɔ win saabuwa u bwe-
senu yiru ye kua teeru, ma u bu dorasia ka
Gusunɔ. Be kpuro sannu ba kua nge wasi
tee.
17 Nge mɛya Kirisi na u ka bɔri yɛndun
labaari nɔɔsia bɛɛn mi, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ
toma, ka be ba wãa win bɔkuɔ.
18 Ka geema, Kirisin min diya bɛsɛ kpuro,
sa ko kpĩ su da Baaban wuswaaɔ ka Hunde
turo win somiru.
19 N n mɛn na, i ɲ maa sãa tɔn tukobu
ɲ kun mɛ sɔbu, tɛ̃ i kuawa wuu teugibu ka
naanɛ dokeobu kpuro, i maa kua Gusunɔn
yɛnugibu.
20 Bɛɛ maa i sãa nge gani yi ba bana
kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ge gɔrobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu ba sura, Yesu Kirisin tiiwa sãa gen
gɔmburun dam.
21 Wi sɔɔra dii te, ta swɛɛnɛ ma ta guniamɔ
tu ka ko Gusunɔn wãa yeru.
22 Bɛɛ ka Kirisin gbinnaan sɔ̃ ba bɛɛ banisi
dii te sɔɔ, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunɔn
Hunden wãa yeru.

3

Pɔlun sɔmburu

tɔn tukobun suunu sɔɔ

1 Yenin saabuwa nɛ Pɔlu na kanaru mɔ̀, nɛ
wi Kirisi Yesu u dera na wãa pirisɔm sɔɔ bɛɛ
tɔn tukobun sɔ̃.
2 Na yĩiyɔ kam kam ma i nua kɔ nge mɛ
Gusunɔ u man durom kua n ka sɔmbu teni
ko bɛɛn arufaanin sɔ̃,
3 ka nge mɛ win tii u man win asirin gari
giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kɔ.
4 I n gari yi gara i ko i tubu nge mɛ na
Kirisin asirin gari yɛ̃.
5 Ba ɲ gasɔgibu asiri ye sɔ̃ɔsi, adama tɛ̃ saa
win Hunden min di Gusunɔ u ye win gɔro be
u gɔsa ka win sɔmɔbu sɔ̃ɔsi.
6 Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa tɔn
tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be
ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba
maa bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛ te sɔɔ, te Gusunɔ u
kua Yesu Kirisin min di.
7 Na kua Labaari Gean sɔmɔ durom mɛn
saabu mɛ Gusunɔ u man kua ka win dam.
8 Nɛ wi na sãa naanɛ dokeobu kpuron
yãkabu, nɛna Gusunɔ u durom mɛni kua n
ka gãa geenu nɔru sari ni nu wãa Kirisi sɔɔn
labaari kpara tɔn tukobun mi.
9 Kpa n ka tɔmbu kpuro giasia nge mɛ
Gusunɔn himba asirigia ya koo ka koora.
Gusunɔ wi u sãa gãanu kpuron Taka Kowo,
u asiri ye berua saa yellun di,
10 kpa wɔllun wirugibu ka yiikogibu bu ka
win bwisin asansi gia saa Yesun yigbɛrun di
saa yeni sɔɔ.
11 U kua nge mɛ, win himban sɔ̃ ye u mɔ
u sere handunia taka kua, ma ya wiru goora
Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ.
12 Ye sa ka nùn gbinnɛn saabu ma sa
nùn naanɛ sãa, yen sɔ̃na sa ko kãku su da
Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu.
13 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ i ku wurura
nɛn nɔni swãarun sɔ̃ te na waamɔ bɛɛn saabu.
Tera ta sãa bɛɛn bɛɛrɛ.

Kirisin kĩrun kpãaru

14 To, gari yin saabuwa na yiire Gusunɔ
Baaban wuswaaɔ,

15 wìn min di bweseru baatere ta yara te ta
wãa wɔllɔ ka te ta wãa temɔ.
16 Na nùn kanamɔ u de win Hunde u bɛɛ
dam kɛ̃ bɛɛn gɔ̃ruɔ nge mɛ win yiikon kpãara
nɛ,
17 kpa Kirisi u win wãa yeru ko bɛɛn
gɔ̃rusu sɔɔ bɛɛn naanɛ dokebun saabu. Na
maa kanamɔ u de i n nuuru mɔ kpa i n yɔ̃ dim
dim kĩru sɔɔ.
18 Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu
i ka kpĩ i Kirisin kĩrun yasum ka ten dɛ̃ɛbu ka
ten gunum ka ten dukum gia,
19 kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tɔnun yɛ̃ru
kere, kpa Gusunɔn daa ya n yiba bɛɛ sɔɔ mam
mam.
20 Gusunɔ u yiiko mɔ u ka ko n kere ye
sa bikiamɔ, ɲ̀ kun mɛ ye sa mam bwisikumɔ
win dam saabu mɛ mu sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ sɔɔ.
21 Yen sɔ̃, su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ Yesun yigbɛru
sɔɔ saa Yesu Kirisin min di saa baayere kpuro
sere ka baadommaɔ. Ami.

4

Kirisin wasin nɔɔ tia

1 N n mɛn na, i n sĩimɔ nge mɛ n weenɛ be
Gusunɔ u soka ba n sĩimɔ. Nɛ Pɔlu, nɛ wi na
wãa pirisɔm sɔɔ yèn sɔ̃ na Yinnin wãaru wãa,
nɛna na bɛɛ yeni kanamɔ.
2 I de i n sĩimɔ ka tii kawabu, ka daa du-
udwia, ka suuru, kpa i n kĩru sɔ̃ɔsinamɔ ka
tɛmanabu.
3 I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa ye ya
wee Hunde Dɛɛron min di kpa i n gbinnɛ bɔri
yɛndu sɔɔ.
4 Sa Hunde turo mwa ma sa kua wasi
tee. Nge mɛya maa yĩiyɔ teeba sa mɔ yèn sɔ̃
Gusunɔ u sun soka.
5 Yinni turowa sa mɔ ka naanɛ doke teebu
ka maa batɛmu tia.
6 Gusunɔ turowa wãa wi u sãa baawure
kpuron Baaba. Wiya kpuron sunɔ, wiya
sɔmburu mɔ̀ tɔmbu kpuron min di, u maa
wãa baawure kpuro sɔɔ.
7 Bɛsɛn baawure u kɛ̃ru mwa nge mɛ Kirisi
u kĩ,
8 nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
“Sanam mɛ u yɔɔwa wɔllɔ, u ka yobu da.
Ma u tɔmbu kɛ̃nu bɔnu kua.”
9 Tɛ̃, mba “u yɔɔwa wɔllɔn” tubusianu. Yen
tubusiana, u raa sarama wɔllun di u dua sere
tem sɔɔwɔ.
10 N n mɛn na, wi u sarama wiya maa yɔɔwa
sere Gusunɔ wɔllɔ kpa u n wãa baama.
11 Wiya u gabu gɔsa bu ka ko gɔrobu, gabu
sɔmɔbu, gabu waasu kowobu, gabu Yesun
yigbɛrun wirugibu, gabu keu koosiobu.
12 U bu gɔsa bu ka naanɛ dokeobu sɔɔru ko
win sɔmburun sɔ̃, kpa bu ka Yesun yigbɛru
te ta sãa win wasi tãsisia.
13 Nge mɛya bɛsɛ kpuro sa ko ka gia ma gãa
teena sa naanɛ doke, sa maa gãa teenu gia
Gusunɔn Bii sɔɔ, kpa su ko tɔn girobu nge mɛ
Kirisin tɔn girora nɛ.
14 Sa ɲ̀ ko sa n maa sãa nge bibu be ba koo ka
sɔ̃ɔsi kpaaru baatere bɔrikia nge woo guna,
ɲ̀ kun mɛ be ba nɔni wɔ̃kumɔ ma ba bu swaa
nim wiamɔ ka bwisi.
15 Adama sa n gem kparamɔ ka kĩru kpa su
kpɛ̃a gãanu kpuro sɔɔ su ka Kirisi kpãaru turi
wi u sãa wiru.
16 Win miya bɛsɛ be sa sãa win wasin doo
dooka kpuro sa sɔrisinɛ, ma wasi kpuro
yi swɛɛnɛ ka yin gbin gbinka. Tɛ̃, gbindu
baatere tà n sɔmburu mɔ̀ nge mɛ n weenɛ,
wasi kpuro ra n kpɛ̃amɔwa yi n sosimɔ ka
kĩru.

Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ

17 Wee ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka Yinnin yĩsiru. I
ku maa de i n sĩimɔ nge tɔn tukobu be ba ben
bwisiku kamginu swĩi.
18 Ba yam bia ben laakari sɔɔ. Ba ɲ̀ wãa te
Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ yɛ̃, ben yɛ̃ru sariru ka ben
gɔ̃ru bɔbunun sɔ̃.
19 Ba ɲ̀ maa sekuru garu mɔ, ba ben tii
yɔ̃susiwa toraru sɔɔ mam mam bu ka daa
disinugia kpuro ko ka binɛ.
20 Adama bɛɛ, n ɲ̀ mɛ, i gia Kirisin min di.
21 Geema, i win gari nɔɔre kam kam, ma ba
bɛɛ gem giasia mɛ mu wãa Yesu sɔɔ.
22 Ye i gia, yera i bɛɛn daa gura pweto ye
ya sãa bɛɛn gasɔn wãaru, ye binɛ kankam ya
nɔni wɔ̃kua ya ka kam kobu dɔɔ.
23 Kpa i n gɔ̃ru kpaasu ka bwisiku kpaanu
mɔ mam mam,
24 kpa i daa kpaa sebe ye ya ka Gusunɔgia
weenɛ ma ya sɔ̃ɔsiramɔ wãa geeru sɔɔ te ta
dɛɛre ma ta wee saa gem garin min di.
25 Yen sɔ̃, i ku maa weesu ko. I de baawure
u n da win winsim gem sɔ̃ domi sa sãawa
wasi teen doo dooka.
26 Baa ì n mɔru bara, i ku de yu bɛɛ torasia,
i ku maa de ya n bɛɛ wãasi sere sɔ̃ɔ u ka du.
27 I ku ra de Setam u naa swee yeru wa.
28 Wi u ra raa gbɛni u ku maa gbɛni adama
u doo u ka win nɔma sɔm geeru ko kpa u n
gãanu mɔ u ka sãarobu somi.
29 I ku de gari kɔ̃si yi yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di,
ma n kun mɔ gari gee yi yi somiru mɔ kpa yi
n sãa arufaanigii be ba swaa dakin mi.
30 I ku Gusunɔn Hunde Dɛɛro nuki sanku,
domi Hunde wi, u sãawa Gusunɔn yĩreru bɛɛ
sɔɔ te ta sɔ̃ɔsimɔ ma Gusunɔ u koo sun yakia
mam mam.
31 I ku yibɛrɛ tɛɛru yi gɔ̃ruɔ, ka maa mɔru ka
nuku gbisibu. I ku maa wɔkisina ɲ̀ kun mɛ i
wɔnna, i nuku kɔ̃su kom baamɛre derio.
32 I durom kuanɔ kpa i n wɔnwɔndu
mɔɔsinɛ. I suuru kuanɔ nge mɛ Gusunɔ u bɛɛ
suuru kua Kirisin sɔ̃.

5

Wãaru yam bururam sɔɔ

1 Tɛ̃, yèn sɔ̃ i sãa bii be Gusunɔ u kĩ, i hania
koowo i n ka mɔ̀ nge wi.
2 I de bɛɛn wãarun kookoosu su n kĩru mɔ
nge mɛ Kirisi u sun kĩa ma u win wãaru
wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃ nge yãku nubu durorugiru te ta
Gusunɔ dore.
3 Yèn sɔ̃ i sãa naanɛ dokeobu i ku de kɔ̃ɔ
mɛnnabu tantanaru sɔɔ ɲ̀ kun mɛ daa dis-
inugia ɲ̀ kun mɛ binɛ, yen gaa yu nɔɔra bɛɛn
suunu sɔɔ.
4 I ku maa de sekurun gari ɲ̀ kun mɛ wiira
gari ɲ̀ kun mɛ gari kankam yu yari bɛɛn nɔɔ
sɔɔn di domi n ɲ̀ ka bɛɛ weenɛ, adama i de i n
Gusunɔ takaru mɔ̀.
5 I de i n yɛ̃ kam kam ma be ba kɔ̃ɔ
mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ daa dis-
inugiagibu, ben goo kun bɔnu wasi Gusunɔ
ka Kirisin bandu sɔɔ. Mɛya maa binɛgii,
domi binɛgii sãawa nge bũu sãɔ.
6 I ku ra de goo u ka bɛɛ gari diri swaa nim
wia, domi yenin sɔ̃na Gusunɔn mɔru wee
ben wirɔ be ba ɲ̀ nùn mɛm nɔɔwamme.
7 Yen sɔ̃, i ku de i n gãanu mɔɔsinɛ bɛɛ ka
tɔn ben bweseru.
8 Yellu bɛɛn tii i raa wãawa yam wɔ̃kuru
sɔɔ. Adama tɛ̃, bɛɛ ka Yinnin gbinnaan sɔ̃, i
wãa yam bururam sɔɔ. N n mɛn na, i de i n
sĩimɔ nge yam bururamgibu.
9 Domi wi u sĩimɔ yam bururam sɔɔ wiya
ra n tɔn geerun kom bwese bweseka mɔ̀ ka
gean kobu ka maa gem gerubu.
10 I kookari koowo i ka gia ye ya koo Yinni
wɛ̃re.
11 I ku tii kpɛ̃ɛ kookoo kamgisu sɔɔ si tɔmba
mɔ̀ yam wɔ̃kuru sɔɔ. Adama i su terasio yam
bururam sɔɔ.
12 Seku bakara ì n nua ye tɔn be, ba mɔ̀ asiri
sɔɔ.
13 Adama kookoo si, sù n tera yam bu-
ruram sɔɔ, su koo sɔ̃ɔsira kpasasa.
14 Geema gãanu baanire ni nu sɔ̃ɔsira
kpasasa, nu ra kowa yam bururam. Yen sɔ̃na
Gusunɔn gari nɛɛ,
“A yando wunɛ wi a do.
A seewo gɔrin di.
Kpa Kirisi u nun yam bururasia.”
15 N n mɛn na, i bɛɛn sanu sanusu laakari
koowo. I ku de i n sĩimɔ nge be ba ku ra
bwisiku, adama i n sĩimɔ ka laakari.
16 Saa ye i mɔ kpuro, i ye dendio ka laakari
domi saa yeni, saa kɔ̃sa.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, i ku de i n sãa be ba ku ra
bwisiku, adama i hania koowo i ka gia ye
Yinni u kĩ i ko.
18 I ku de tam mu bɛɛ go, domi mi sɔɔra daa
bɛrɛtɛkɛ wãa, adama i de Hunde Dɛɛro u n bɛɛ
yiba.
19 I de womu si i ka Gusunɔ siaramɔ su
n wãa bɛɛn faagi sɔɔ, i n Yinni tɔmamɔ ka
siarabun womusu bɛɛn gɔ̃ruɔ.
20 I n Gusunɔ Baaba takaru mɔ̀ saa baayere
gãanu kpuron sɔ̃ ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
yĩsiru.

Durɔbu ka ben kurɔbun

wãasinaa

21 I wiru kpĩiyanɔ yèn sɔ̃ i Kirisi bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ.
22 Bɛɛ kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru kpĩiyɔ
nge mɛ i ko Yinni kua.
23 Domi durɔwa sãa win kurɔn wirugii nge
mɛ Kirisi u sãa win yigbɛrun wirugii. Yigbɛ
te, ta sãa win wasi, wiya maa sãa ten Faaba
kowo.
24 Nge mɛ yigbɛ te, ta Kirisi wiru kpĩiyɛ, nge
mɛya n weenɛ kurɔbu ba n ben durɔbu wiru
kpĩiyɛ gãanu baanire sɔɔ.
25 Bɛɛ maa durɔbu i bɛɛn kurɔbu kĩɔ, nge
mɛ Kirisi u win yigbɛru kĩa ma u win wãaru
wɛ̃ ten sɔ̃.
26 U kua mɛ, u ka tu dɛɛrasia ka win gari yi
yi sãa nge nim, kpa u ka tu tii yiiya.
27 Domi u kĩ tu na win wuswaaɔ ka ten
bɛɛrɛ kpuro, ta kun disinu ganu mɔ, ɲ̀ kun
mɛ suriki surikinu, ɲ̀ kun mɛ serere gaa. U
kĩwa ta n dɛɛre kpa ta kun taarɛ gaa mɔ.
28 Mɛya n weenɛ durɔbu bu ben kurɔbu kĩa
nge mɛ ba ben tiin wasi kĩ. Wi u win kurɔ kĩ,
u win tii kĩwa.
29 Goo sari wi u win tiin wasi tusa, u ra yi
diisiewa kpa u yi nɔɔri nge mɛ Kirisi u mɔ̀
win yigbɛrun sɔ̃.
30 Domi sa sãawa win wasin doo dooka.
31 Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
“Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win mɛro
deri, kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ kpa be
yiru kpuro bu ko wasi tee.”
32 Gari yi, yi sãawa gari giri yi yi raa berua,
adama Kirisi ka win yigbɛrun wãasinaawa
na ka yã.
33 Ka mɛ, i de durɔ baawure u n win kurɔ kĩ
nge win tii, kpa kurɔ baawure u n win durɔn
bɛɛrɛ yɛ̃.

6

Bibu ka ben mɔwɔbu

1 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm nɔɔwɔ nge
mɛ Yinni u kĩ domi yeya ya wã.
2 Wooda gbiikaa ye ya nɔɔ mwɛɛru mɔ wee.
“A wunɛn tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ,
3 kpa a n ka nuku dobu mɔ, kpa wunɛn
hunde yu dakaa da handunia mi.”
4 Bɛɛ tundobu i ku bɛɛn bibu mɔru barasia,
adama i bu nɛnuɔ ka nɔni dokebu kpa i bu
Yinnin gari keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

5 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔɔwɔ
handunia mi, ka nasiaru ka diiribu n kun ka
murafitiru, kpa n sãa nge Kirisiwa i sãamɔ.

6 N ɲ̀ mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yɔ̃re tɔna, i ka
bu tɔn geeru sɔ̃ɔsi. I Gusunɔn kĩru koowo ka
bɛɛn gɔ̃ru kpuro nge Kirisin yobu.
7 I bu sãawɔ ka hania kpa n sãa nge Yinniwa
i kuammɛ, n ɲ̀ mɔ tɔnu tɔna.
8 I n yɛ̃ ma Yinni u koo baawure win sɔm
gee ni u kuan are kɔsia, baa ɲ̀ n yoon na, ɲ̀
kun mɛ tii mɔwɔ.
9 Yen sɔ̃, bɛɛ yinnibu i maa bɛɛn yobu kuo
nge mɛ, i ku bu dam dɔre. I n yɛ̃ ma bɛɛ ka be,
Yinni turowa i mɔ wɔllɔ wìn mi goo kun goo.

Naanɛ dokeon tabu yãnu

10 Ye ya tie na kĩ n bɛɛ sɔ̃ wee. Bɛɛ ka Yinnin
gbinnaa sɔɔ i de win dam bakam mu bɛɛ dam
kɛ̃.
11 I tabu yãnu kpuro sebuo ni Gusunɔ u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ, kpa i ka kpĩ i yɔ̃ra dim dim i Setam
bwisi yina.
12 Domi n ɲ̀ mɔ tɔmba sa ka gabirinamɔ, ma
n kun mɔ ka wɔllun wirugibu ka yiikogibu,
ka yam wɔ̃kurun sina bibu, ka maa wom
dirum siini kɔ̃si.
13 Yen sɔ̃, i Gusunɔn tabu yãnu kpuro suo
i sebe kpa i ka kpĩ i ka tii yina wahalan tɔ̃ru
sɔɔ, kpa i yɔ̃ra dim dim ye kpuron biru.
14 N n mɛn na, i seewo i yɔ̃ra dim dim kpa
i n gem sɛ̃ke bɛɛn pɔraɔ nge kpaka, kpa i n
kookoo geesu sebua nge tarakpe.
15 I de alafian Labaari Gea ya n sãa nge bɛɛn
baranu ni i ko ka tãsi.
16 Yeni kpuron biru i naanɛ dokebu nɛnuɔ
nge tɛrɛru kpa i ka kpĩ i tɔn kɔ̃son sɛ̃ɛ dɔ̃ɔginu
gbara.
17 I faaba mɔɔ nge sii furɔ kɔkɔru, ka maa
Gusunɔn gari nge takobi ye Hunde u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.
18 I n kanaru mɔ̀ saa baayere kpa i n
Gusunɔn somiru bikiamɔ nge mɛ Hunde
Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃ɔsimɔ. I seewo i yɔ̃ra kpa i n
tɛmanɛ, kpa i n kanaru mɔ̀ naanɛ dokeobu
kpuron sɔ̃.
19 I maa kanaru koowo nɛn sɔ̃, nà n nɔɔ
wukia, n gari wa n gere n ka Labaari Gean
gari yi yi raa berua nɔɔsia ka toro sindu.
20 Na sãawa gari yin gɔro baa mɛ na tɛ̃ wãa
pirisɔm sɔɔ. Yen sɔ̃, i kanaru koowo kpa n kpĩ
n gari yi kpara ka toro sindu nge mɛ n weenɛ.

Nɔɔ kana tɔbiribu

21 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki wi u sãa sɔm kowo
naanɛgii Yinnin sɔmburu sɔɔ, u koo bɛɛ nɛn
labaari kpuro sɔ̃ kpa i n ka yɛ̃ nge mɛ na ka
wãa.
22 Yen sɔ̃na na bɛɛ nùn gɔriammɛ u ka bɛɛ sɔ̃
nge mɛ sa ka wãa u ka bɛɛn gɔ̃rusu yɛmiasia.
23 Kpa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi
bu bɛsɛgibu alafia ka kĩru wɛ̃ ka naanɛ
dokebu sannu.
24 Kpa Gusunɔn durom mu n ka be kpuro
wãa be ba bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi kĩ ka kĩi te
ta ɲ̀ nɔru mɔ.

TIRE TE PƆLU U FILIPIGIBU KUA

Pəluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naanɛ doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pəlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamə ge səə, u ka Yesun yigbɛru tãsisiamə. Saa ye Pəlu u tire te yorua, u wãawa pirisəm səə. Min diya u Epafoditi gəra Filipiə ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te səə, u Filipigibu siara kɛ̃ɛ ni ba mərisian sõ, wiru 4:10-19, ma u bu sõəwa ye ya kooramə mi u wãa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yoruawa u ka bu dam kɛ̃ kpa ben nuku dobu bu n ka wãa Yesu səə baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pəlu u Filipigibu kanaru kuammɛ, wiru 1:3-11.
3. Pəlun tiin wãaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi səə, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timəte ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kɛ̃ru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

1 Bɛɛ Yesu Kirisigibu bɛɛ be i wãa Filipiə, ka sere bɛɛn yigbɛ tənwerobu ka bɛɛn yigbɛ səm kowobu, nɛ Pəlu ka Timəte, bɛsɛ Yesu Kirisin yobu, sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Pəlu u Filipigibu

kanaru kuammɛ

3 Nɛ Pəlu, na ra Gusunə nɛn Yinni siare mɛ̀n nəə na bɛɛ yaaya.

4 Saa baayere nà n kanaru mò bɛɛ kpuron sõ, na ra tu kowa ka nuku dobu,

5 yèn sõ i man somi na ka Labaari gea nəəsia saa tõə gbiikirun di sere ka gisə.

6 Na yeni yɛ̃ kam kam, Gusunə wi u səm gee te torua bɛɛ səə u ko n tu mò sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tõru səə.

7 N ka man dɛnde na n bɛɛn laakari mə mɛsum bɛɛ be i bənu mə durom mɛ səə mɛ Gusunə u man kua. Domi bɛɛ kpuron kĩra man nɛni, baa nà n wãa pirisəm səə ɲ̀ kun mɛ nà n tii mə na ka Labaari gea yinamə na ye tãsisiamə.

8 Gusunəwa sãa nɛn seedagii ma na bɛɛ kpuro kĩwa nge mɛ Yesu Kirisin kĩra sãa.

9 Ye na bikiamə nɛn kanaru səə, yera bɛɛn kĩru ta n sosimə ta n dəə, kpa i n Gusunə giamə kpa i n sãa bwisi geegibu,

10 i ka kpĩ i gãa geenu tubu. Nge mɛya i ko n dɛɛre, kpa i kun taarɛ gaa mə dəma te Kirisi koo wurama.

11 Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bɛɛn wãaru səə, kpa su Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ kpa su de bu nùn siara.

Kirisiwa wãaru

12 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma ye n man deema n gəsiawa Labaari gean wuswaa daabu.

13 Nge mɛya sina kpaa kõsobu ka be ba tie kpuro ba yɛ̃ ma Kirisin sõna na wãa pirisəm səə.

14 Bɛsɛgibu dabiru, ye ba man wa pirisəm səə ba Yinni naanɛ kua ma ba wərugəru sosi ba Gusunən gari nəəsiamə ka toro sindu.

15 Geema, gaba Kirisin gari waasu mò nisinu ka kinɛnun sõ, adama gaba mò kĩrun sõ.

16 Beni ba mò ka kĩru domi ba yɛ̃ ma nɛn səmbura n ka Labaari gea suna.

17 Beənə ba Kirisin gari waasu mò, n ɲ̀ mə ka nuku tia, adama ka kinɛna. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa pirisəm səə.

18 Ya ɲ̀ taarɛ ben bwisikunu nù n sãa kõsunu ɲ̀ kun mɛ geenu. Baa ɲ̀ n mɛren na, Kirisin gari yi gesi kparara. Nɛn nukura yen dobu do, ta ko n maa doraməwa ta n dəə.

19 Domi na yɛ̃ ma yenin wii gobera sãawa nɛn faaba bɛɛn kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin Hunden somiru.

20 Domi na mara na maa yĩiyə kam kam ma na ɲ̀ gãanun sekuru wasi. Nà n wãa hunde səə, ɲ̀ kun mɛ nà n gu na toro sindu mə ma nɛn kookoosu su koo Kirisi bɛɛrɛ wɛ̃ nge baadomma.

21 Domi nɛn mi, nà n wãa, Kirisin wãara na wãa, nà n maa gu, gəə man sãawɛ are.

22 Nà n wãa wãaru səə kon kpĩ n səm geeru ko. Yen sõ, na ɲ̀ yɛ̃ ye kon gəsi.

23 Ba man gawe bera yiru kpuro. Na kĩ n doona kpa na n wãa Kirisin mi, domi mi n buram bo.

24 Adama bɛɛn arufaanin sõ n weenɛ na n wãa wãaru səə.

25 Yera na gia, yen sõna na yɛ̃ ma kon sina kpa na n wãa ka bɛɛ kpuro kpa i wuswaa da ka nuku dobu naanɛ dokebu səə.

26 Nge mɛya sanam mɛ ko na n kpam wãa bɛɛn suunu səə i ko i kpĩ i woo kana saa nɛn min di bɛɛ ka Yesu Kirisin wãasinaan sõ.

27 I gesi de bɛɛn sanu sanusu su n ka Kirisin Labaari gea weenɛ. Nge mɛya, nà n na bɛɛn mi, ɲ̀ kun mɛ nà kun nɛ, kon bɛɛn baaru nə ma i yõ dim dim i nəə nɛ, ma i sunamə sannu ka gõru teu naanɛ dokebun sõ bi bu wee Labaari gean di.

28 I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu ka bɛɛ gãanu nare. Yeya ya koo bu sõəsi ma ba kam kobu dəəwa, ya koo maa bɛɛ sõəsi ma i wãa faaban swaa səə. Ye kpurowa ya wee saa Gusunən min di.

29 Domi Gusunə u bɛɛ durom kua i n ka Kirisi naanɛ sãa. N ɲ̀ mɛ təna, u maa bɛɛ

durom kuawa i n ka nəni swãaru waamə win sõ,
30 kpa i n ka man taa tee bi mɔ̀ bi i gasə wa na mɔ̀. Sere ka tɛ̃, biya na mɔ̀, nge mɛ i yɛ̃.

2

Kirisin tii kawabu

ka win kpãaru

1 Kirisi u tənu tãsisiamə. Win kĩru ta ra n tənu dam kɛ̃mə. Hunde Dɛɛro u ra maa tənu kpare kpa Kirisi u de təmbu bu wənwəndu ka tən geeru sõəsina.
2 N n mɛn na, na bɛɛ kanamə, i de i man nukuru dorasia ka bɛɛn nəə tia ka bɛɛn kĩi teeru ka bɛɛn gõru teu ka bɛɛn bwisiku teenu.
3 I ku gãanu ko kinɛnun sõ, ɲ̀ kun mɛ tii suabun sõ, adama i tii kawo kpa i wura ma gaba bɛɛ kere.
4 Kpa bɛɛn baawure u ku win tii tənagia bwisiku, adama u de u maa gabugia bwisiku.
5 I de i n bwisiku tee ni mə ni Yesu Kirisi u raa mə.
6 U ka Gusunə nɛ. Adama u ɲ̀ ka nùn kinɛnu kue.
7 U kpuro deriwa ye u raa mə ma u gəsira nge yoo.
U ka tənu weena.
Ye u kua tənu u kpa,
8 u tii kawa ma u wiru kpĩ sere ka gəəwə wi u mam sãa dãa bunanarun gəə.
9 Yen saabuwa Gusunə u nùn sua wəllə gem gem ma u nùn yĩsiru kã te ta yĩsa kpuro bɛɛrɛ kere.
10 Kpa dũuru baatere tu yiira tu Yesun yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ wəllə ka temə ka tem səəwə.
11 Kpa nəə baagere gu Gusunə Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ kpa gu tuuba ko gu nɛɛ, Yesu Kirisi sãawa Yinni.

Fitila ni nu ballimə

handunia səə

12 Yen sõna nɛn kĩnasibu, nge mɛ i ra raa mɛm nə sanam mɛ na wãa ka bɛɛ, tɛ̃ ye na ka bɛɛ toma, i kookari koowo n kere ka bɛrum ka diiribu bɛɛn faaba yu ka yibu.
13 Domi Gusunəwa u səmburu mɔ̀ bɛɛ səə kpa i n ka gõru kĩru mə te ta koo ko ye n koo nùn dore.
14 I kpuro koowo n kun ka wəkinu ɲ̀ kun mɛ sikirinəsu,
15 kpa i n dɛɛre i kun taarɛ gaa mə təmbun nəni səə, kpa i n sãa nge Gusunən bibu be ba ɲ̀ serere mə handunian tən kõsobun suunu səə be ba swaa sare. I n ballimə ben suunu səə nge fitilanu,
16 i n ka bu wãarun gari nəəsiamə. I n mɔ̀ mɛ, kon kpĩ n woo kana Kirisin tõru səə, yèn sõ nɛn hania ka nɛn səmbura kun kam kue.
17 Bɛɛn sãa te i mɔ̀ ka naanɛ dokebu ta sãa nge yãkuru. Baa bà n man go ba nɛn yɛm wisi nge doma tam bɛɛn yãku ten wəllə, nɛn nukura koo dora, kon maa ka bɛɛ nuku dobu bənu ko.
18 Nge mɛya n maa weenɛ bɛɛ i n nuku dobu mə kpa i ka man bɛɛn nuku dobu bənu ko.

Timəte ka Epafoditi

19 Yinni Yesu ù n wura na yĩiyə n bɛɛ Timəte gəriama ɲ̀ n sosi, kpa nɛn tii n ka dam wa nà n bɛɛn labaari nua.
20 Domi wi turon bwisikuna nu kua teenu ka nɛginu, u maa bɛɛn wənwəndu mə ka gem.
21 Be ba tie kpuro ben tii tənan bwisikuna ba mɔ̀, n ɲ̀ ka Yesu Kirisiginu.
22 Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ Timəte u tii sõəsi naanɛgii ma u ka man Labaari gean səmburu kua nge bii ka win baaba.
23 Yen sõna na yĩiyə n bɛɛ nùn gəriama sanam mɛ kon gia mì səə na wãa.
24 Na naanɛ sãa ma Yinni u koo de n na bɛɛn mi nɛn tii ɲ̀ n sosi.
25 I raa man bɛsɛgii Epafoditi gəriama ka somiru tèn bukata na mə, wi, wi u sãa nɛn beruse səmburu səə ka tabu səə. Tɛ̃ na wa ma n weenɛ n nùn gəsiama bɛɛn mi.
26 Domi bɛɛ kpuron waabu nùn nɛni gem gem, win laakari maa seewa yèn sõ i raa nua ma u barə.
27 U bara ka gem sere u gəə turuku kua, adama Gusunə u win wənwəndu wa. N ɲ̀ mə wi tənagiru, ka nɛn tiigira, kpa nɛn nuku sankiranu nu ku kpɛ̃a n banda.
28 Yen sõna na sɛnde n ka bɛɛ nùn gəsiama kpa bɛɛn nukuru tu ka dora ì n nùn wa, kpa nɛn nuku sankiranu nu maa ka kaara nɛn tii.
29 N n mɛn na, i nùn dam koosio nge bɛɛgii Yinni səə ka nuku doo bakabu kpa i tənu win bweseru bɛɛrɛ wɛ̃.
30 Domi u gəə turuku kua Kirisin səmburun sõ. U win tii kari bərie u ka man somiru naawa te i ɲ̀ fɛɛ wa bɛɛn tii i ka man naawɛ.

3

Nge mɛ ba ra gem wa

Gusunən wuswaaə

1 Tɛ̃, nɛgibu, i de i n nukuru do ye i ka sãa Yinnigibu. Nɛn mi, na ɲ̀ wasiramə n ka bɛɛ yaayasia ye na raa yorua kɔ, bɛɛn mi maa, somira.
2 I n tii sɛ ka kõsan kowobu be ba sãa nge bõnu, ma ba wasin bango naanɛ sãa.
3 Bɛsɛra sa sãa bangogii geebu, n ɲ̀ mə be, domi sa Gusunə sãamə ka win Hunde, sa woo kanamə Yesu Kirisin sõ, sa ɲ̀ maa bɛsɛn naanɛ doke wasin komanu səə.
4 Ka mɛ, nɛn tii kon kpĩ n nɛn naanɛ doke wasin komanu səə. Gabu bà n tamaa ba koo kpĩ bu ko mɛ, kaa ra gere nɛ?
5 Ba man marawa Isirelin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru səə. Na sãawa Yuu wi Yuuba ba

mara. Ma ba man bango kua sɔ̃ɔ nɔɔba itase.
N n maa woodan sɔ̃n na, na kua Falisi.
6 Na raa mam hania mɔ sere na Yesun
yigbɛru nɔni sɔ̃ɔmɔ. N n gem kason na,
woodan mɛm nɔɔbu sɔɔ, goo kun kpɛ̃ u man
taarɛ wɛ̃.
7 Adama ye na raa mɛɛra are, tɛ̃ na ye kpuro
garisi wom dirum Kirisin sɔ̃.
8 Na mam kpuro garisi wom dirum domi
gãa bakana nà n nɛn Yinni Yesu Kirisi gia.
Win sɔ̃na na kpuro deri, na maa ye mɛɛra
kubanu na n ka Kirisi mɔn sɔ̃,
9 kpa na n ka nùn gbinnɛ. Na ǹ maa yĩiyɔ
ma kon gem wa woodan mɛm nɔɔbun sɔ̃,
adama kon gem wa yèn sɔ̃ na Kirisi naanɛ
doke. Gem mɛ, mu weewa saa Gusunɔn min
di naanɛ doke bin saabu.
10 Ye na kĩ, yeya n Kirisi gia, ka maa dam
mɛ u ka seewa gɔrin di kpa na n bɔnu mɔ win
wahala sɔɔ, kpa n ka nùn weena win gɔɔ sɔɔ,
11 kpa na n yĩiyɔ nɛn tii ma kon se gɔrin di.

Aren naa girabu

12 N ǹ mɔ na are nɔma tura gina, n ǹ maa
mɔ na yiba. Adama na yi naa gire yi ka ko
nɛgii yèn sɔ̃ Yesu Kirisi u man kua wigii.
13 Nɛgibu, na ǹ tamaa na gina yi nɔma
tura, adama gãa teena na mɔ̀, na gãa birukinu
duari, ma na wuswaaginu naa gire.
14 Nge mɛya na ye na naa gire duka swĩi n
ka are yi wa yi Gusunɔ u sun sokue wɔllɔ saa
Yesu Kirisin min di.
15 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ be sa sãa tɔn girobu,
su bwisiku nge mɛ. Adama bɛɛ ì n bwisiku
tukunu ganu mɔ, Gusunɔ u koo bɛɛ gem
sɔ̃ɔsi.
16 Ka mɛ, baa ǹ n man na sa tura, su gesi da
wuswaaɔ swaa tia sɔɔ.
17 Nɛgibu, i man saario bɛɛ kpuro. Sa bɛɛ
kom gem sɔ̃ɔsi. N n mɛn na, i bu nɔni girario
be ba kom gem mɛ swĩi.
18 Na bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ nɔn dabiru, na kpam
wure na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ ka yĩresu, tɔn dabira wãa
be ba sĩimɔ nge Kirisin dãa bunanarun garin
yibɛrɛba.
19 Kam koba ba koo ka wiru go, domi
ben nukura ta sãa ben yinni. Ye n weenɛ
n bu sekuru ko yera ba ka woo kanamɔ.
Handunia yen gãanu tɔnawa ba bwisikumɔ.
20 Adama bɛsɛ, Gusunɔn wɔlla ta sãa bɛsɛn
wuu. Min diya sa bɛsɛn Faabagii Yinni Yesu
Kirisi mara u na.
21 Wiya koo bɛsɛn wasi yiiko sarirugii kɔsi
ka win dam mɛ mu koo de kpuro nùn wiru
kpĩiya, kpa yi ka win wasi yiikogii weena.

4

Yiirebu

1 Yen sɔ̃na nɛn kĩnasibu, bɛɛ bèn waara
man nɛni, bɛɛ be i man nuku dobu wɛ̃ɛmɔ,
ma na woo kanamɔ bɛɛn sɔ̃, i de i n yɔ̃ mɛ dim
dim Yinni sɔɔ, nɛn kĩnasibu.
2 Na Efodi ka Sɛntisi kanamɔ bu de ba n nɔɔ
nɛ Yinni sɔɔ.
3 Wunɛ maa, nɛn sɔm kowosi naanɛgii,
na nun kanamɔ a kurɔ be somiɔ. Ba suna
Labaari gean sɔ̃ ka nɛ sannu, ka maa Kelema
ka sere nɛn sɔm kowosi be ba tie, bèn yĩsa
yorua wãarun tireru sɔɔ.
4 I de bɛɛn nukura n do Yinni sɔɔ
baadomma. Na kpam wure na gerumɔ, i
de bɛɛn nukura n do.
5 I de tɔmbu kpuro bu bɛɛn tɔn geeru wa,
domi Yinnin naaru ta turuku kooma.
6 I ku wururа gãanun sɔ̃, adama baayere
sɔɔ i n da Gusunɔ kanɛ ka siarabu kpa i nùn
bikia yèn bukata i mɔ.
7 Ma bɔri yɛndu te Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ, te
ta tɔnun yɛ̃ru kpuro kere, ta koo bɛɛn gɔ̃ru
ka bɛɛn bwisikunu kɔ̃su bɛɛ ka Yesu Kirisin
gbinnaa sɔɔ.
8 Ye ya tie nɛgibu, i bwisikuo ye ya wã ye ba
koo siara. Yeya ye ya sãa gem kpuro, ka ye ya
bɛɛrɛ mɔ kpuro, ka ye ya swaa swĩi kpuro, ka
ye ya dɛɛre kpuro, ka ye ya do kpuro, ka ye n
weenɛ tɔmbu siara kpuro.
9 I n da ko ye i gia ka ye i mwa ka ye i nua
nɛn min di, ka ye i wa na kua. Sanam mɛya
Gusunɔ wi u bɔri yɛndu wɛ̃ɛmɔ u ko n wãa
ka bɛɛ.

Pɔlu Filipigibu siaramɔ

ben kɛ̃run sɔ̃

10 Nɛn nukura do gem gem Yinni sɔɔ ye
na ka wa ma i kpam nɛn bwisikunu mɔ̀. Na
ǹ gerumɔ ma i ku ra raa nɛn bwisikunu ko,
adama ayera i raa bie.
11 Na ǹ gerumɔ mɛ, yèn sɔ̃ na wãa yãaru sɔɔ,
domi na gia mɛ ko na n ka bɔri yɛndu mɔ baa
ǹ n mɛren na.
12 Na yãarun dɔɔnɛ mɔ, na maa mɔɔ
bakarun dɔɔnɛ mɔ. Yam kpuro ka ye n man
deema kpuro sɔɔ, na gia mɛ kon ko deburun
saa ka gɔ̃ɔrun saa. Na maa yɛ̃ mɛ kon ko mɔɔ
bakaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ.
13 Kon ye kpuro kpĩ saa Kirisin min di wi
u man dam kɛ̃mɔ.
14 Ka mɛ, i kua n wã ye i ka man nɔni
swãaru bɔnu kua.
15 Bɛɛ Filipigibu bɛɛn tii i yɛ̃ sãa sãa ma
Labaari gean kparabun torubu sɔɔ, sanam
mɛ na sĩa Masedɔnin di, Yesun yigbɛru garu
sari te ta man somi ma n kun bɛɛ tɔna. Nɛ ka
bɛɛ tɔnawa sa kɛ̃ɛna.
16 Domi ye na wãa Tɛsalonikaɔ, i man somi
kɔ nɛn bukata sɔɔ, n ǹ mam mɔ nɔn teeru.
17 N ǹ mɔ kɛ̃ra na kasu, na kĩwa sosiru tu
sosi bɛɛn are sɔɔ.
18 Na ye kpuro wa ye i man mɔrisiama. Ya
maa tura ya tia. Tɛ̃ ye Epafoditi ka man bɛɛn
kɛ̃nu naawa nu ka man saka kua, nu sãawa
nge yãku nubu durorugiru te ta Gusunɔ
wɛ̃re ma u tu mwa.

19 Gusunɔ nɛn Yinni u koo bɛɛ kpuro wɛ̃
yèn bukata i mɔ nge mɛ win dukia yiikogia
nɛ, Yesu Kirisin min di.
20 Su Gusunɔ bɛsɛn Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka
baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dãakibu

21 I Yesu Kirisigibu kpuro tɔbirio. Nɛ ka
bɛsɛgii be sa wãa sannu sa bɛɛ tɔbura.
22 Naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa mini, n
ku mam ko sina kpaarugibu ba bɛɛ tɔbura.
23 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka
bɛɛn baawure wãa.

TIRE TE PƆLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sãawa wuu maro burə ge ga wãa Efesun sõə yari yeru gia, Turukin temə. Goo kun yɛ̃ sãa sãa nge mɛ Yesun yigbɛru ta ka torua Koloseə. Adama Epafasi ka Filemɔɔwa ba ka Labaari gea da mi. Sərəkudo be, ba maa ye nuawa Pəlun min di sanam mɛ u sina Efesuə wõə ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemɔɔ 1:2-5. Pəlu kun Kolosegibu beram daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sõna u tireru yorua u Tisiki ka Onɛsimu wɛ̃ bu ka da. Ye ya sãa Kolosegibun yigbɛrun wahala yera ba sãa dabinu mɛnna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunən gari garisi tia. Yigbɛ te sɔə, Gɛrɛkiba ba wãa ka Yuuba ka sere tem min təmbu be ba mɔ̀ Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sɔə kpa yi n sãa tia. Yen sõna Pəlu u Kolosegibu yorua ye n weenɛ bu ko, yera bu tii Yesu wɛ̃ mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win səmburu, wiru 1:15-23.
4. Səmbu te ba Pəlu nəmu səndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Bɛsɛn gbinnaa ka Kirisi, wiru 2:6-19.
6. Wãa kpaaru Kirisi sɔə, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.
7. Kirəba ka təbiribu, wiru 4:2-18.

Təbiribu

1-2 Bɛɛ naanɛ dokeobu Koloseə, bɛɛ be i sãa bɛsɛn kĩnasi bərəkiniba Kirisi sɔə, nɛ Pəlu, Kirisi Yesun gəro Gusunən kĩrun sõ ka bɛsɛgii Timəte, sa bɛɛ təbura. Gusunə bɛsɛn Baaba u bɛɛ durom kua kpa u bɛɛ alafia kɛ̃.

Siarabu kanaru sɔə

3 Sa ra Gusunə bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bɛɛn sõ baadomma bɛsɛn kanaru sɔə,

4 yèn sõ sa nua nge mɛ i Yesu Kirisi naanɛ doke ka nge mɛ i naanɛ dokeobu kpuron kĩru mə.

5 Sanam mɛ Labaari gea ye ya sãa gem gari ya gbia ya tura bɛɛn mi, i nua ma i yĩiyəbu mə ma ba bɛɛ gãanu yiiye wəllə. Yĩiyə bin sõna i naanɛ dokebu ka kĩru mə.

6 Labaari gea ye, ya tɛriamə ya ka domaru naamə handunia kpuro sɔə nge mɛ ya kua bɛɛn mi saa mìn di i Gusunən durom gari nua ma i tuba ma yi sãawa gem.

7 Epafasi bɛsɛn kĩnasi sam kowosi, wi u sãa Kirisin sam kowo naanɛgii ma u kua bɛsɛn kəsire bɛɛn mi, wiya u bɛɛ ye giasia.

8 U maa sun kĩi te Hunde Dɛɛro bɛɛ kãn baaru sõəwa.

9 Yen sõna sa ra n kanaru mɔ̀ bɛɛn sõ kpeetim sari saa mìn di sa bɛɛn gari nua. Sa Gusunə kanamə u de i gia mam mam ye u kĩ, kpa u de win Hunde u bɛɛ bwisi ka laakari kɛ̃.

10 Saa yera bɛɛn sanu sanusu su ko n ka Yinnigiigisu weenɛ, kpa i n da ko ye n koo nùn wɛ̃re. Bɛɛn wãara koo maa kookoo geesu bwese bweseka sõəsi nge dãa te ta bii geenu marumə, kpa i Gusunə giam sosi.

11 Sa Gusunə kanamə u bɛɛ tãsisia kpuro sɔə ka win dam yiikogim, kpa i kpĩ i n ka yabu baayere tɛmanɛ ka suuru nuku dobu sɔə.

12 I n Baaba siaramə wi u dera i bənu mə tubi sɔə ye Gusunə u naanɛ dokeobu yiiye yam bururam sɔə.

13 Geema u sun wəra saa yam wõkurun dam di ma u sun sinasia mi win Bii kĩnasi u bandu dii.

14 Domi win saabuwa sa yakiara ma ba bɛsɛn durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win səmburu

15 Gusunə u ɲ̀ waarə adama Kirisi u sun nùn sõəsi mam mam win wasi sɔə. U sãa win Bii yeruma wi u wãa ba sere gãanu kpuro taka kua.

16 Domi win min diya Gusunə u baayere taka kua ye ya wãa wəllə ka temə, ye sa ka nəni waamə ka ye sa ɲ̀ waamə, nge wəllun sinambu ka wirugibu ka yiikogibu ka sere damgibu. Gusunə u kpuro taka kua saa win min di, u maa ye kua win sõ.

17 U wãa ba sere gãanu kpuro taka kua. Win dam saabuwa gãanu kpuro nu ka wãa nin ayerə.

18 Win yigbɛru ta sãawa nge wasi, wiya maa sãa nge yin wiru. Wiya wãarun nuuru, wiya maa gbia u seewa gərin di, u ka ko kpuron gbiikoo.

19 Domi Gusunən gõru kĩra win daa kpuro ya n ka wãa win Bii sɔə.

20 Ma n nùn wɛ̃re u wi ka təmbun sannə kpeesia ka win Biin yɛm dãa bunanaru wəllə kpa u ka tii gãanu kpuro dorasia saa win min di ni nu wãa temə ka ni nu wãa wəllə.

21 Bɛɛ maa, i raa gasə ka Gusunə toma, i raa sãa win yibɛrɛba bɛɛn bwisikunu sɔə bɛɛn kookoo kõsusun sõ.

22 Adama tɛ̃, Gusunə u ka tii bɛɛ dorasia sanam mɛ win Bii u gu nge tənu, kpa i ka yõra win wuswaaə i n dɛɛre, i n wãa disinu ka taarɛ sariru sɔə

23 i n tɛmanɛ i n tãsa naanɛ dokebu sɔə dim dim, kpa i ku ra bɛɛn yĩiyəbu deri bi i mə saa mìn di i Labaari gea nua, ye ba tənu baawure nəəsia wi u wãa handunia sɔə. Nɛ Pəlu na maa kua yen səmə.

Səmbu te ba Pəlu

nəmu səndia Yesun yigbɛrun sõ

24 Tɛ̃ nɛn nukura do yèn sɔ̃ na nɔni swãaru
waamɔ bɛɛn sɔ̃. Ma na nɔni swãa te yibiamɔ
te Kirisi u koo ra wa win yigbɛrun sɔ̃ te ta sãa
win wasi.
25 Ma Gusunɔ u man kua yigbɛ ten sɔm
kowo nge mɛ u man yiire bɛɛn sɔ̃, kpa n ka
win gari kpuro nɔɔsia.
26 Gari yi, yi sãa asiri ye u raa tɔmbu kpuro
berue saa yellun di, adama tɛ̃ u wigibu ye
sɔ̃ɔsi.
27 Domi u kĩ u bu giasia ma win asiri ya
bɛɛrɛ ka yiiko mɔ bwese tukunun suunu sɔɔ.
Asiri ye wee, Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ, yeya ya
gerumɔ ma i ko Gusunɔn yiiko bɔnu ko.
28 Kirisi win gariya sa kparamɔ, ma sa tɔnu
baawure kirɔ mɔ̀, sa maa bu keu sɔ̃ɔsimɔ
ka bwisi gee, kpa bu ko tɔn girobu be ka
Kirisin gbinnaa sɔɔ su sere bu tusia Gusunɔn
wuswaaɔ.
29 Yen sɔ̃na na sɔmburu mɔ̀ na sunamɔ ka
win dam mɛ mu sɔmburu mɔ̀ nɛ sɔɔ gem ka
tia.

2

1 I de n bɛɛ sɔ̃ nge mɛ nɛn hanian kpãara nɛ
bɛɛn sɔ̃ ka Lodisegibun sɔ̃ ka maa be kpuron
sɔ̃ be ba ɲ̀ ka man nɔni waare.
2 Na mɔ̀ mɛ, n ka bu dam kɛ̃ n kpã, kpa
ben tii ba n gbinnɛ ka kĩru, kpa ben yɛ̃ru ta
n sosimɔ sika sariru sɔɔ. Nge mɛya ba koo ka
Gusunɔn asiri gia ye ya sãa Kirisin tii.
3 Wi sɔɔra bwisi ka yɛ̃run dukia kpuro
berua.
4 Na bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔwa kpa goo u ku raa bɛɛ
nɔni wɔ̃ke ka nɔɔ dobu.
5 Domi baa nɛn wasin kuseru tà kun wãa
bɛɛn mi, ka mɛ, nɛn hunde ya ka bɛɛ wãa. Na
maa nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ i wãa nɔɔ tia sɔɔ,
ma bɛɛn naanɛ dokebu yɔ̃ dim dim Kirisi sɔɔ.

Wãa te ta yiba Kirisi sɔɔ

6 N n mɛn na, nge mɛ i Yinni Yesu Kirisi
wura, i n bɛɛn wãaru dimɔ i n gbinnɛ ka wi.
7 I de bɛɛn gbini yi n duku wi sɔɔ, kpa i n
tii nɔɔrimɔ i n kpɛ̃amɔ saa win min di, kpa i
n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ nge mɛ ba bɛɛ sɔ̃ɔsi,
kpa siarabu bu n yiba bɛɛn nɔɔ sɔɔ.
8 I n tii sɛ kpa goo u ku raa bɛɛ yina mwa
ka win yɛ̃ru garu ka taki dibu. Sɔ̃ɔsi ten
bweseru ta naamɔwa saa tɔmbun deemaan
di ka maa handunian bũnu, n ɲ̀ mɔ Kirisin
min di.
9 Domi mèn nɔru Gusunɔ nɛ, ya sɔ̃ɔsira
Kirisin wasi tɔnugii sɔɔ.
10 Ma i kpuro mɔ wi sɔɔ bɛɛ ka win gbinnaa
sɔɔ wi u sãa wɔllun wirugibu ka yiikogibun
sina boko.
11 Bɛɛ ka win gbinnaa ye sɔɔ, i maa bango
wa, adama n ɲ̀ mɔ bango ye tɔnu ra ko. Yeni
ya weewa Kirisin min di. Ya sãawa yakiabu
saa wasi durumgiin dam di.
12 Geema, sanam mɛ ba bɛɛ batɛmu kua
n sãare ba bɛɛ sikuawa ka Kirisi ma ba bɛɛ
seeya ka wi, yèn sɔ̃ i Gusunɔn dam bakam
naanɛ sãa wi u nùn seeya gɔrin di.
13 Gasɔ, i raa sãa gɔribu bɛɛn toranun sɔ̃ ka
maa yèn sɔ̃ i sãa be ba kun bango kue. Adama
tɛ̃ Gusunɔ u bɛɛ kua wasobu ka Kirisi sannu
sanam mɛ u sun bɛsɛn toranu kpuro suuru
kua.
14 Kirisi u yora ye wɔka ye ya sun taarɛ wɛ̃
bɛsɛn wooda sarabun sɔ̃, u maa ye kpare dãa
bunanaru wɔllɔ u ka ye kpeesia.
15 Sanam mɛ u gu dãa bunanaru wɔllɔ u
wɔllun wirugibu ka yiikogibu kamia u bu
sekuru doke batuma sɔɔ u maa ben dam
kpeesia.
16 N n mɛn na, i ku de goo u bɛɛ taarɛ wɛ̃
dim ka nɔrubu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ tɔ̃ɔ bakanu
ganun dibu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ suru kpaon yaribu
ka tɔ̃ɔ wɛ̃raruginun kookoosu sɔɔ.
17 Yeni kpuro ya sãawa gãa ni nu sisin
yaayaasu. Kirisin tiiwa gãa ni.
18 Goo wi u sãare u tii kawamɔ, ma u
wɔllun gɔradoba sãamɔ, i ku de u bɛɛ bɛɛn
sian are wɔrari. Domi tɔnu win bweseru u tii
suamɔ kãsinun sɔ̃, u maa tii gãamɔ kam win
bwisiku tɔnuginun sɔ̃.
19 U ɲ̀ Kirisi nɛni kem kem wi u sãa wiru,
tèn min di wasi kpuro yi mɛnnɛ ka yin gbin
gbinka ka sĩinu, yi ka dam waamɔ yi kpɛ̃amɔ
nge mɛ Gusunɔ u yi sosimɔ.

Gɔɔ ka wãaru Kirisi sɔɔ

20 Mà i gu ka Kirisi sannu i kisira
handunian komanun di, mban sɔ̃na i wãaru
dimɔ nge handunia yenigibu. Mban sɔ̃na i
derimɔ ba bɛɛ woodaba sɔbimɔ be ba nɛɛ,
21 a ku yeni bɛsu, a ku yeni denda, a ku
yeɔnɔ baba.
22 Yeni kpuro ya koo kam kowa bà n ye
dendimɔ. Tɔmbun wooda ka ben sɔ̃ɔsinu
tɔnawa i swĩi.
23 Geema, wooda be, ba ka bwisin gãanu
weenɛ à n bu mɛɛra, ka ben sãaru te ta
wee saa tɔnun gɔ̃ru kĩrun di, ka ben tii
kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun
serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun
dam gam mɔ yu ka wasin kĩru kankam taare.

3

1 Ba bɛɛ seeya ka Kirisi sannu gɔrin di. N n
mɛn na, i wɔllun gãanu kasuo mi Kirisi u sɔ̃
Gusunɔn nɔm geuɔ.
2 I wɔllun gãanun bwisikunu koowo, n ɲ̀
mɔ temginu.
3 Domi i gu, bɛɛn wãa geera maa berua ka
Kirisi sannu Gusunɔn mi.
4 Kirisi wi, u sãawa bɛɛn wãaru. Sanam mɛ
u koo kurama, bɛɛn tii maa i ko i tera ka wi
sannu win yiiko sɔɔ.

Wãa gururu ka wãa kpaaru

5 N n mɛn na, i handunian kĩrun gãanu
kpuro goowo ni nu sɔmburu mɔ̀ bɛɛ sɔɔ, niya
kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa disinugia,

ka wasin binɛ, ka kĩru kankam, ka kɔdɛ, domi
kɔdɛ ya sãawa nge bũu sãaru.
6 Gãa ni kpuron sɔ̃na Gusunɔn mɔru wee
ben mi, be ba ɲ̀ nùn mɛm nɔɔwammɛ.
7 Geema, i raa gasɔ mɔ̀ nge be, sanam mɛ
tora nin bwesera bɛɛ wãasi.
8 Adama tɛ̃, i ye kpuro kɔ̃ɔwɔ ye n sãa mɔru
ka nuku gbisibu ka maa nuku kɔ̃suru. I ku
de wɔmburu ɲ̀ kun mɛ gari swininu nu yari
bɛɛn nɔɔ sɔɔn di pai.
9 I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen
kookoosu pota kɔ,
10 ma i daa kpaa sebua. Gusunɔwa u bɛɛ
daa kpaa ye wɛ̃ i n ka nùn giamɔ kpa i n ka
nùn weenamɔ.
11 Nge mɛya bɛɛ sɔɔ goo kun goo, tɔn tuko
ka Yuu, wi u bangɔ kua ka wi u ɲ̀ bangɔ kue,
baru kpaarugii, nɔni wɔ̃kunugii, yoo ka tii
mɔwɔ, adama Kirisi tɔnawa sãa gãanu, u maa
wãa tɔmbu kpuron suunu sɔɔ.
12 N n mɛn na, yèn sɔ̃ Gusunɔ u bɛɛ kĩa ma
u bɛɛ gɔsa i ka ko wigibu, wee ye n weenɛ i
sebe, wɔnwɔndu ka tɔn geeru ka tii kawabu
ka daa duudwia ka suuru.
13 I n tɛmanasinɛ kpa i n suuru kuanammɛ
gari gɛɛ yì n dua bɛɛn suunu sɔɔ. Nge mɛ
Yinni u bɛɛ suuru kua, i n suuru kuanammɛ
nge mɛ.
14 Yeni kpuron wɔllɔ i kĩru sebuo te ta koo
de i n nɔɔ nɛ mam mam.
15 Kpa i de Kirisin bɔri yɛndu ta n bɛɛn
gɔ̃rusu kpare, kpa i n takaru mɔ̀. Ba bɛɛ
sokawa i n ka sãa wasi tee, kpa i n bɔri yɛndu
mɔ.
16 I de Kirisin gari yi n yiba bɛɛn gɔ̃ruɔ nge
dukia. I gari bia kuanɔ kpa i dam kɛ̃ɛna ka
bwisi gee kpa i n womusu mɔ̀ i n Gusunɔ
tɔmamɔ. I nùn takarun womusu kuo bɛɛn
gɔ̃rusɔ.
17 Bɛɛn kookoosu ka bɛɛn gere sɔɔ, i ye
kpuro koowo i ka Yinni Yesun yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃
kpa i Gusunɔ Baaba takaru ko win min di.

Tɔmbun nɔɔsinaa

wãa kpaaru sɔɔ

18 Bɛɛ kurɔbu i bɛɛn durɔbu wiru kpĩiyɔ
nge mɛ n weenɛ Yinnigii u ko.
19 Bɛɛ durɔbu i bɛɛn kurɔbu kĩɔ, i ku de i n
sɛ̃ be sɔɔ.
20 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm nɔɔwɔ
gãanu baanire sɔɔ, domi mɛya Yinni u kĩ.
21 Bɛɛ maa tundobu i ku bɛɛn bibu mɔrun
kookoosu kua kpa ben nuki yi sankira.
22 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔɔwɔ
kpuro sɔɔ handunia mi, n ɲ̀ mɔ sanam mɛ ba
bɛɛ yɔ̃re tɔna, i ka bu tɔn geeru sɔ̃ɔsi, adama
i bu mɛm nɔɔwɔ n kun ka murafitiru yèn sɔ̃ i
Yinni nasie.
23 Ye i mɔ̀ kpuro i ye koowo ka kĩru, kpa n
sãa nge Yinniwa i kuammɛ, n ɲ̀ mɔ tɔmbu.
24 I n yɛ̃ ma Yinniwa u koo bɛɛ are kɔsia
yi yi sãa tubi ye u win tɔmbu yiiye, domi
Kirisiwa bɛɛn Yinni wìn wãaru i wãa.
25 Adama wi u tora, u koo win are wa nge
mɛ win torara nɛ, domi Gusunɔn mi, goo kun
goo.

4

1 Bɛɛ yinnibu i bɛɛn yobu kuo dee dee nge
mɛ n weenɛ. I yaayo ma bɛɛn tii i maa Yinni
mɔ wɔllɔ.

Yiirebu

2 I tɛmanɔ kanaru sɔɔ kpa i n ka swaa mɛɛra
i n Gusunɔ takaru mɔ̀.
3 I maa sun kanaru kuo kpa Gusunɔ u sun
swaa kua su ka win gari waasu ko, su ka kpĩ
su Kirisin asiri tubusia. Asiri yen sɔ̃na na
wãa pirisɔm sɔɔ tɛ̃.
4 N n mɛn na, i kanaru koowo kpa n ka kpĩ
n ye sɔ̃ɔsi nge mɛ n weenɛ n gere.
5 I tii kparo ka bwisi be ba kun naanɛ do-
ken mi. I saa baayere dendio yu ka arufaani
ko.
6 I de bɛɛn gari yi n nɔɔbu do kpa yi n swaa
swĩi, kpa i n ka yɛ̃ nge mɛ n weenɛ i baawure
wisi.

Tɔbiribu ka nɔɔ kanabu

7 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki, wi u sãa sɔm kowo
naanɛgii ka nɛn beruse Yinnin sɔmburu sɔɔ
u koo bɛɛ nɛn labaari kpuro sɔ̃.
8 Na bɛɛ nùn gɔriammɛwa u ka bɛɛ sɔ̃ nge
mɛ sa ka wãa, kpa u ka bɛɛ gɔ̃ru yɛmiasia.
9 Onɛsimu, bɛsɛn kĩnasi bɔrɔkini, wi u sãa
bɛɛn migii, u koo nùn yɔ̃sirima. Bera ba koo
bɛɛ sɔ̃ ye ya sun deema mini kpuro.
10 Aritaaki, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm sɔɔ u
bɛɛ tɔbura. Maaku maa bɛɛ tɔbura wi u sãa
Baanabasin dusi. Na raa bɛɛ Maaku win gari
sɔ̃ɔwa, ù n na bɛɛn mi, i nùn dam koosio ka
bɛɛrɛ.
11 Yosue wi ba mɔ̀ Yusitu, u maa bɛɛ tɔbura.
Be ita ye tɔnawa ba sãa Yuu be ba naanɛ doke
ma ba ka man sɔmburu mɔ̀ Gusunɔn bandun
sɔ̃. Ba man dam kã gem gem.
12 Epafasi, Yesu Kirisin sɔmɔ wi u maa sãa
bɛɛn migii, u bɛɛ tɔbura. U ra kanaru ko gem
gem bɛɛn sɔ̃, u Gusunɔ kanamɔ i ka kpĩ i yɔ̃ra
dim dim ka tɔn giroru kpa i n sɔɔru sãa i ka
Gusunɔn kĩru kpuro ko.
13 Na kon kpĩ n nùn seeda diiya ma u bɛɛn
bwisikunu mɔ̀ gem gem, ka maa be ba wãa
Lodiseɔ ka Herapolisiɔ.
14 Luku bɛsɛn kĩnasi dokotoro, wi ka
Demasi ba bɛɛ tɔbura.
15 I bɛsɛgibu tɔbirio be ba wãa Lodiseɔ ka
kurɔ wi ba mɔ̀ Ninfa ka maa Yesun yigbɛ te ta
ra mɛnnɛ win yɛnuɔ.
16 I n tire teni gara i kpa i maa tu Yesun
yigbɛru wɛ̃ɛyɔ Lodiseɔ bu gari. Kpa bɛɛn tii i
maa garu gari te ta wee Lodisegibun min di.

17 I maa Aasipu sɔ̃ɔwɔ u sɔmbu te nɔni
dokeo te ba nùn nɔmu sɔndia Yinnin sɔma
sɔɔ u ka kpĩ u tu dakura.
18 Wee na yorumɔ ka nɛn tiin nɔma, nɛ Pɔlu
na bɛɛ tɔbura. I ku duari ma na wãa pirisɔm
sɔɔ.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU Ù TƐSALONIKAGIBU KUA

Sanam mɛ Pɔlu u tire te yorua, Tɛsalonika ya sãawa bera ye ba mɔ̀ Masedɔnin wuu maro ge Romugibu ba mɔ. Gisɔ Tɛsalonika ye, ya sãawa Gɛrɛkiban wuu maro yiruse sɔ̃ɔ yɛ̃ɛsan nɔm geuɔ. Miya goo nimkusu su ra yɔ̃re. Pɔluwa u ka Labaari gea da mi, Gɔrobun Kookoosu 17:10-11. Amɛn biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tɔn tukobu ba naanɛ dokemɔ. Yen wahala ya dera Pɔlu u doona Tɛsalonikan di u da Bereɔ. Yen biruwa u Tɛsalonikagibun labaari nua saa win bɔ̃ɔ Timɔten min di, yera u tire te yorua u ka bu tãsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pɔlun sɔmburu Tɛsalonikaɔ, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirɔba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tɔbiribu ka kirɔ dãaki, wiru 5:12-28.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ, bɛɛ be i sãa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, nɛ Pɔlu ka Silasi ka Timɔte sa bɛɛ tɔbura. Durom ka alafia ya n ka bɛɛ wãa.

Tɛsalonikagibun wãaru

ka ben naanɛ dokebu

2 Sa ra n Gusunɔ siaramɔ bɛɛ kpuron sɔ̃, sa ra n maa bɛɛ yaaye baadomma kanaru sɔɔ.

3 Sa yaaya Gusunɔ bɛsɛn Baaban wuswaaɔ nge mɛ i ka bɛɛn naanɛ dokebu hania mɔ̀, ka nge mɛ bɛɛn kĩra sɔ̃ɔsiramɔ bɛɛn sɔm damginu sɔɔ, ka nge mɛ bɛɛn yĩiyɔbu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi sɔɔ bu yɔ̃ dim dim.

4 Bɛsɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u kĩ, sa yɛ̃ ma u bɛɛ gɔsa wigibu.

5 Domi bɛsɛn Labaari gea ya ṅ nɛ bɛɛn mi ka gari tɔna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dɛɛro sannu ka maa sika sariru. Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ sa sĩisina bɛɛn suunu sɔɔ bɛɛn arufaanin sɔ̃.

6 Ma i kua be ba bɛsɛn daa ka Yinnigia saarimɔ, domi i bɛsɛn Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dɛɛro bɛɛ wɛ̃, baa mɛ ya ka bɛɛ nɔni swãaru naawa.

7 Yen biru bɛɛn tii i kua bèn daa Masedɔnin naanɛ dokeobu ka Gɛrɛkiba ba saarimɔ.

8 Domi Yinnin gari yi, yi nɔɔra saa bɛɛn min di, n ṅ mɔ Masedɔni ka Gɛrɛkiban tem sɔɔ tɔna, adama bɛɛn naanɛ dokebu Gusunɔ sɔɔ bu sɔ̃ɔsira yam kpuro sere n ṅ maa tilasi su bin gari gere.

9 Ba gerumɔ nge mɛ i sun nɛnusina ye sa da bɛɛn mi, ka nge mɛ i gɔ̃ru gɔsia i bũu sãaru deri i wura Gusunɔn mi i ka nùn sã, wi u sãa Yinni waso ka gemgii,

10 ka maa nge mɛ i win Bii wi u seeya gɔrin di swaa daki u na wɔllun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunɔn mɔru ye ya sisin di.

2

Sɔmbu te Pɔlu kua

Tɛsalonikaɔ

1 Nɛgibu, bɛɛn tii i yɛ̃ ma bɛsɛn naaru bɛɛn mi ta ṅ kue kam.

2 I yɛ̃ ma ba sun nɔni sɔ̃ɔwa ba sun tɔ̃ya kua Filipiɔ sa sere na bɛɛn mi. Ka mɛ, Gusunɔ sun wɔrugɔru wɛ̃ sa ka win Labaari gea kpara bɛɛn suunu sɔɔ, baa mɛ tɔn dabira sun yinari.

3 Bɛsɛn waasu ya ṅ sãa torarun gari, ya ṅ maa mɛnnɛ ka bwisiku kɔ̃sunu ganu ṅ kun mɛ ka taki.

4 Adama, nge mɛ Gusunɔ sun naanɛ kua u ka sun Labaari gea nɔmu sɔndia, nge mɛya sa ka ye kparamɔ. Sa ṅ ye mɔ̀ nge mɛ ya koo ka tɔmbu dore ma n kun mɔ Gusunɔ wi u bɛsɛn gɔ̃rusu wɛ̃ɛrimɔ.

5 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ sãa sãa ma sa ṅ bɛɛ kɔkura ka gari dure, sa ṅ maa waasu kue su ka bɛɛn gobi wan sɔ̃. Gusunɔwa sãa bɛsɛn seeda.

6 Sa ṅ maa bɛɛrɛ kasu bɛɛn mi ṅ kun mɛ gabun mi,

7 baa mɛ sa ko raa kpĩ su bɛɛ bɛsɛn dam sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ sa sãa Kirisin gɔrobu. Adama sa kuawa kpurɛ kpurɛ bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ bii mɛro ra win bibu nɔɔri.

8 Yèn sɔ̃ sa bɛɛ kĩ gem gem sa raa sɔɔru sãa, n ṅ mɔ su ka bɛɛ Gusunɔn Labaari gea wɛ̃ tɔna, adama ka maa bɛsɛn tiin wãaru, domi bɛɛn kĩra sun nɛni.

9 Bɛsɛgibu, i bɛsɛn sɔmburu ka bɛsɛn wahala yaaye ye sa wa. Sa sɔmburu kua sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru yèn sɔ̃ sa ṅ kĩ su bɛɛn goo gɔngɛrɛ ko sanam mɛ sa Gusunɔn Labaari gea kparamɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

10 Bɛɛya i sãa bɛsɛn seedagibu ka maa Gusunɔn tii, ma bɛsɛn daa ya dɛɛre bɛɛ naanɛ dokeobun wuswaaɔ, ya maa sãa dee dee, ya ṅ taarɛ gaa mɔ.

11 I maa yɛ̃ ma sa ka bɛɛ kuawa nge mɛ tundo u ra ka win bibu ko.

12 Sa bɛɛ dam kã, sa maa bɛɛn gɔ̃rusu yɛmiasia, sa maa bɛɛ suuru kana i n ka sĩimɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔn wuswaaɔ, wi u bɛɛ sokumɔ i n ka bɔnu mɔ win yiiko sɔɔ mi u bandu swĩi.

13 Sa ra maa Gusunɔ siare baadomma yèn sɔ̃ sanam mɛ sa bɛɛ waasu kua i ṅ gari yi garisi tɔnugii, i yi wurawa ma yi sãa Gusunɔgii. Mɛya yi sãa ka gem, ma yi sɔmburu mɔ̀ bɛɛ naanɛ dokeobu sɔɔ.

14 Nɛgibu, i ka Yesu Kirisin yigbɛnu weena
ni nu sãa Gusunɔginu Yudeaɔ, domi i nɔni
swãaru wa saa bɛɛn temgibun min di nge mɛ
tɔn ben tii ba wa Yuuban min di.
15 Yuu beya ba Yinni Yesu ka Gusunɔn
sɔmɔbu gɔ, ba maa sun nɔni sõɔwa. Ben daa
kun Gusunɔ wɛ̃re, ba maa ka tɔmbu kpuro
yibɛrɛ teeru nɛni.
16 Ba mam yinamɔ su tɔn tukobu waasu
kua bu ka faaba wa. Nge mɛya ben durum ya
sosimɔ ya bandamɔ. Adama Gusunɔn mɔru
ya den sakɛ fuke ben wirɔ.

Pɔlu u kĩ u kpam

Tɛsalonikagibu wa

17 Nɛgibu, nge mɛ sa bɛɛ bia sõɔ yiru wasi
sɔɔ, n ǹ mɔ gõru sɔɔ, sa bɛɛn bɛkɛ mɔ̀ gem gem
sa sɛnde su ka bɛɛ wa.
18 Sa kĩa su wurama bɛɛn mi. Nɛ Pɔlu na
kasu nge nɔn yiru n ka na, adama Setam sun
swaa ganua.
19 Dɔma te Yinni Yesu koo wurama, mba n
ko n sãa bɛsɛn yĩiyɔbu ka bɛsɛn nuku dobu,
mba sa ko maa ka woo kana win wuswaaɔ ma
n kun bɛɛ.
20 Geema, bɛɛn sõna sa woo kanamɔ, sa
maa nuku dobu mɔ.

3

1 Yen sõ, sanam mɛ bɛsɛn bwɛ̃ra yina yu
kpuna, sa gõru doke ma nɛ na kon sina Atɛniɔ
nɛ turo.
2 Ma na bɛsɛgii Timɔte gɔra wi u sãa
Gusunɔn sɔm kowo Kirisin Labaari gean sõ.
Na nùn gɔra bɛɛn mi u ka bɛɛ tãsisia, kpa u bɛɛ
dam kɛ̃ bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ,
3 kpa baa bɛɛn turo u ku de nɔni swãa teni
tu nùn nanda. Domi bɛɛn tii i yɛ̃ ma yeni ya
ǹ koo ko ya kun sun deemɛ.
4 Baa sanam mɛ sa raa wãa ka bɛɛ, sa bɛɛ
sõɔwa kɔ ma ba koo sun nɔni sõ. Mɛya n maa
koora nge mɛ i yɛ̃ sãa sãa.
5 Yen sõna, sanam mɛ nɛn bwɛ̃ra yina yu
kpuna, na Timɔte gɔra bɛɛn mi kpa n ka gia
mɛ bɛɛn naanɛ dokebu sãa. Na bɛrum kua
kɔkuro kun da bɛɛ kɔkura i ka durum ko, kpa
bɛsɛn sɔmburu ta n kue kam.
6 Adama tɛ̃, ye Timɔte u wurama bɛɛn min
di, u sun bɛɛn naanɛ dokebu ka bɛɛn kĩrun
baaru gea sõɔwa. U sun sõɔwa ma i ra n sun
yaaye ka kĩru ma i kĩ i sun wa gem gem nge
mɛ bɛsɛn tii sa kĩ su bɛɛ wa.
7 Yen sõna nɛgibu, baa mɛ sa nɔni swãaru
wa ka wahala kpuro, bɛsɛn nukura yɛmia ka
bɛɛ bɛɛn naanɛ dokebun sõ.
8 Tɛ̃, bɛsɛn hunde ya wurama yèn sõ i yõ
dim dim Yinni sɔɔ.
9 Amɔna sa ko Gusunɔ siara n nɛ bɛɛn sõ, ka
nuku doo baka bi i sun wɛ̃ɛmɔ Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin wuswaaɔ.
10 Bururu ka yoka sa nùn kanamɔ gem gem
u de su bɛɛ wa kpam ka nɔni, kpa su sosi ye
n kɔmia bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.
11 Kpa Gusunɔ bɛsɛn Baaban tii ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisi bu sun swaa kua su ka na
bɛɛn mi.
12 Kpa wi, Yinni u bɛɛn kĩru sosi tu kpɛ̃a
bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka maa tɔmbu kpuron mi
nge mɛ bɛsɛn kĩra sãa bɛɛ sɔɔ.
13 Kpa u bɛɛn gõrusu tãsisia su ka dɛɛra
su ko taarɛ sarirugisu Gusunɔ bɛsɛn Baaban
wuswaaɔ, sanam mɛ bɛsɛn Yinni Yesu koo
wurama ka wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusunɔ wɛ̃re

1 Ye n tie nɛgibu, i gia bɛsɛn min di mɛ n
weenɛ i n sĩimɔ n ka Gusunɔ wɛ̃re, i maa mɔ̀
mɛ kɔ. Tɛ̃ sa yiire sa bɛɛ kanamɔ ka Yinni
Yesun yĩsiru, i n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.
2 Domi i yɛ̃ yiire bi sa bɛɛ wɛ̃ ka Yinni Yesun
yiiko.
3 Wee, ye Gusunɔ u kĩ bɛɛ sɔɔ, yera i n dɛɛre
kpa i tii kpĩ mam mam sakararun kobu sɔɔ.
4 Kpa durɔ baawure u n yɛ̃ nge mɛ wi ka
win kurɔ ba ko n wãasinɛ dɛɛraru ka bɛɛrɛ
sɔɔ,
5 n ǹ maa mɔ ka wasin binɛn kĩru nge mɛ
tɔn tukobu ba mɔ̀ be ba kun Gusunɔ yɛ̃.
6 Gari yini sɔɔ, n ǹ weenɛ goo u win kpaasi
torari ǹ kun mɛ u nùn taki di. Sa bɛɛ yenin
kirɔ kua kɔ, sa bɛɛ sõɔwa ma Yinniwa u koo
yen mɔru kɔsia.
7 Domi Gusunɔ kun sun soka su ka daa
disinugia ko ma n kun mɔ sa n dɛɛre.
8 Yen sõ, baawure wi u sõɔsi te yina, n ǹ
tɔnun gere u yina, Gusunɔn gerewa u yina wi
u bɛɛ win Hunde Dɛɛro kã.
9 Ye n sãa naanɛ dokeobun kĩanaa, n ǹ tilasi
n ka bɛɛ ye yorua. Domi Gusunɔ u bɛɛ sõɔsi
nge mɛ n weenɛ i n kĩanɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.
10 Geema, i mɔ̀ mɛ ka naanɛ dokeobu
kpuro be ba wãa Masedɔniɔ. Adama nɛgibu,
sa bɛɛ kanamɔ, i n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.
11 I kookari koowo i n ka nɔɔ tia sãa, kpa i n
bɛɛn tiin wunanɔsu mɔ̀, i n sɔmburu mɔ̀ nge
mɛ sa raa bɛɛ yiire.
12 Nge mɛya bɛɛn kookoosu su ko n wã be
ba kun naanɛ doken mi, kpa i kun maa gãanu
ganun yãaru mɔ.

Yinnin naaru

13 Nɛgibu, sa kĩ i gem gia be ba gun sõ, kpa
i kun nuki sankire nge be ba tie be ba kun
yĩiyɔbu mɔ.
14 Sa naanɛ doke ma Yesu u gu, ma u kpam
seewa gɔrin di. Yen sõ, sa naanɛ sãa ma, be
ba Yesu naanɛ doke ba ka gu, Gusunɔ u koo
ka bu wurama ka wi sannu.
15 Yeniwa Yinnin sõɔsi bi sa bɛɛ sõɔmɔ. Bɛsɛ
be sa ko n wãa dɔma te Yinni u koo na, sa ǹ
ko gɔribu gbiiya.

16 Domi u koo de gbãrabu bu nɔɔra ka
Gusunɔn gɔrado wirugiin nɔɔgiru ka win
kɔban wurenu, kpa Yinnin tii u sarama saa
wɔllun di. Wigii be ba gu ba koo gbi bu se.
17 Yen biru bɛsɛ be sa tie sa wasi, ba koo
sun sua ka be sannu guru winu sɔɔ, kpa su
ka nùn yinna wom dirum sɔɔ. Mɛya sa ko n
wãa ka wi sannu ka baadomma.
18 Yen sɔ̃, i de i dam kɛ̃ɛna ka gari yini.

5

1 Nɛgibu, n ǹ tilasi su ka bɛɛ tɔ̃ru ka sanam
yorua mɛ̀ sɔɔ yabu yeni ya koo koora.
2 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ gem ka gem ma Yinnin
tɔ̃ru ta koo nawa nge gbɛnɔ wi u sisi wɔ̃kuru.
3 Sanam mɛ tɔmba kun ka gɛɛ nande ba
mɔ̀, alafia wãa, saa yera kpeerasiabu koo
tunuma suaru sɔɔ nge mɛ maru wuriribu bu
ra guragii deemɛ, ba ǹ maa kpiki yeru wasi.
4 Adama bɛɛ nɛgibu, i ǹ wãa yam wɔ̃kuru
sɔɔ, n ǹ maa weenɛ sanam mɛ, mu bɛɛ biti
mwa nge gbɛnɔn naaru.
5 Bɛɛ kpurowa i sãa yam bururam tɔmbu
ka maa sɔ̃ɔ sɔɔgibu. Sa ǹ sãa wɔ̃kurugibu be
ba wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
6 Yen sɔ̃, su ku dweeya nge be ba tie, adama
n weenɛ su se su yɔ̃ra sa n ka tii sɛ.
7 Wɔ̃kura tɔmbu ba ra dweeye, wɔ̃kura
tam nɔrobu ba ra maa tam nɔ.
8 Adama bɛsɛ be sa sãa sɔ̃ɔ sɔɔgibu, n weenɛ
sa n tii sɛ. Su naanɛ dokebu ka kĩru sebe nge
tarakpe, su maa faaban yĩiyɔbu doke nge sii
furɔ kɔkɔru.
9 Domi Gusunɔ u ǹ sun soka su ka win
mɔru wa, u sun sokawa su ka faaba wa saa
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di
10 wi u gu bɛsɛn sɔ̃, kpa sa n wãaru dimɔ ka
wi sannu, sà n wãa hunde sɔɔ ǹ kun mɛ baa
sà n gu.
11 Yen sɔ̃, i n dam kɛ̃ɛnamɔ kpa i n
tãsisianamɔ nge mɛ i mɔ̀ tɛ̃.

Tɔbiribu ka kirɔ dãaki

12 Sa maa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bu bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ be ba sɔmburu mɔ̀ gem gem bɛɛn su-
unu sɔɔ, be Yinni u dera ba bɛɛ kparamɔ ma
ba bɛɛ swaa sɔ̃ɔsimɔ.
13 I n ben kĩru mɔ ta n kpã ka bɛɛrɛ ben
sɔmburun sɔ̃. I de i n nɔɔ tia sãa bɛɛn tii tiinɛ
sɔɔ.
14 Sa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i mɛm nɔɔ
sarirugibu kirɔ koowo. I bu dam kɛ̃ɛyɔ be ba
mwia kpanɛ. I dam sarirugibu somiɔ. I ka
tɔmbu kpuro tɛmanɔ.
15 I laakari koowo i ku de goo u win beruse
kɔ̃sa kɔsia, adama i n gea kuanammɛ ka maa
be ba tie kpuro.
16 I n nuku dobu mɔ sanam baamɛre sɔɔ.
17 I n da n kanaru mɔ̀ saa baayere.
18 I n siaramɔ baa ǹ n mɛren na. Yeniwa
Gusunɔ u kĩ i ko bɛɛ ka Yesu Kirisin wãasinaa
sɔɔ.
19 I ku Hunde Dɛɛro yinari u sɔmburu ko
bɛɛ sɔɔ.
20 I ku Gusunɔn sɔmɔbun gari gɛm.
21 Adama i gãanu kpuro wɛ̃ɛrio kpa i nɛnɛ
ni nu sãa gem.
22 I tii nɛnuɔ kɔ̃sa baayeren di.
23 Kpa Gusunɔ, Yinni wi u ra alafia wɛ̃,
u bɛɛ wuna i ka ko wigibu mam mam, kpa
u bɛɛn hunde ka bɛɛn bwɛ̃ra ka bɛɛn wasi
kpuro bere taarɛ sariru sɔɔ sere ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin wuramarɔ.
24 Gusunɔ wi u bɛɛ soka u naanɛ mɔ, u koo
maa ye kpuro ko.
25 Nɛgibu, i n sun kanaru kuammɛ.
26 I bɛsɛgibu kpuro tɔbirio ka kĩru.
27 Na bɛɛ yiiremɔ ka Yinnin yĩsiru, i
bɛsɛgibu kpuro tire teni gario.
28 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n wãa
ka bɛɛ.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TƐSALONIKAGIBU KUA

Pəlu u Tɛsalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisinɛ ben suunu sɔɔ Yesun wuramarun sɔ̃. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sɔmburu deri. Ba ɲ̀ maa garu mɔ̀ ma mɛro bisibu gabu ba sere bu nɔɔrimə. Gaba maa burisinɛ yèn sɔ̃ ba tamaa Yesu u wurama kɔ, ma u bu deri, ma n sãare nəni swãa te ba wa Yesun sɔ̃ ta kua kam. Yen sɔ̃na Pəlu u bu sɔ̃ɔsiru wɛ̃ te ta gerumə mɛ Yesun wuramaru ta ko n sãa. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sɔmburu ko. Mɛya u maa be ba nəni sɔ̃ɔmə dam kã bu ka tɛmana. Domi Yesu u koo baawure siriawa dee dee u sere nùn win are wɛ̃.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka nuku yɛmiasiabu, wiru 1.
2. Kɔ̃san kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirəba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Təbiri dãakibu, wiru 3:16-18.

Təbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ bɛɛ be i sãa Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu bɛsɛ Pəlu ka Silasi ka Timəte, sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Siribu ko n wãa

Kirisin naarun tɔ̃ru sɔɔ

3 Bɛsɛgibu, n weenɛ sa n Gusunə siaramə saa baayere bɛɛn sɔ̃. N wã sa n mɔ̀ mɛ yèn sɔ̃ bɛɛn naanɛ dokebu bu sosimə gem gem, ma kĩi te i mə bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ta maa kpɛ̃amə ta sosimə.

4 Yen sɔ̃na bɛsɛn tii sa Yesun yigbɛnu woo kanɛ bɛɛn sɔ̃, domi i tɛmana i yɔ̃ naanɛ dokebu sɔɔ nəni swãaru ka tɔ̃yan saa.

5 Yeniwa ya sɔ̃ɔsimə kam kam ma Gusunə u ra siri dee dee, kpa bu ka bɛɛ garisi be ba tura ba n ka wãa mi Gusunə u bandu swĩi tèn sɔ̃ i wahala waamə.

6 Domi Gusunə u koo ko ye n sãa dee dee, u koo bu nəni sɔ̃ be ba bɛɛ nəni sɔ̃ɔmə.

7 Ma bɛɛ be i nəni swãaru waamə, u koo bɛɛ wɛ̃rabu wɛ̃ ka maa bɛsɛn tii, sanam mɛ Yinni Yesu koo kurama wəllun di ka dɔ̃ɔ yari ka win gərado damgibu.

8 Yesu wiya u koo bu sɛɛyasia be ba kun Gusunə yɛ̃, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure.

9 Ben dii kəsiaru ta ko n sãawa kam koo bi bu kun nəru mə sere ka baadomma. Ba ko n karanɛwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia,

10 sanam mɛ u koo na kpa win bɛɛrɛ yu sɔ̃ɔsira wigibu sɔɔ, kpa naanɛ dokeobu kpuro ba n nùn kãsa tɔ̃ɔ te sɔɔ. Bɛɛn tii i ko n maa wãa mi, domi i bɛsɛn seeda naanɛ doke ye sa di.

11 Yen sɔ̃na sa kanaru mɔ̀ baadomma bɛɛn sɔ̃, Gusunə bɛsɛn Yinni u ka kpĩ u bɛɛn kookoosu siara wãa te u bɛɛ sokua sɔɔ kpa win dam mu de i gea ko ye i gɔ̃ru doke kpa mu maa de bɛɛn naanɛ dokebun kookoosu su n yiba.

12 Nge mɛya bɛsɛn Yinni Yesun yĩsira koo ka bɛɛrɛ wa bɛɛn min di, kpa bɛɛ i maa bɛɛrɛ wa win min di Gusunə ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kɔ̃san kowo

1-2 Nɛgibu, na bɛɛ kanamə i ku de bɛɛn laakari yu burisina, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sɔ̃ ka maa bɛsɛn mɛnnabu win mi, i ku maa de sɔməbun gari gɛɛ ɲ̀ kun mɛ waasu gaa ɲ̀ kun mɛ tire te ba nɛɛ na yorua, yen gaa yu bɛɛ biti ko yà n gerua ma Yinnin tɔ̃ra tunuma kə.

3 I ku de bu bɛɛ nəni wɔ̃ke baa fiiko. Yinnin tɔ̃ɔ te, tu sere na tən dabira koo Gusunə seesi, yen biru kɔ̃san kowo wi, u koo kurama wi u sãa kam kooren bii.

4 U koo tii sua n kpuro kere kpa u ye kpuro seesi ye ba sokumə Yinni ka ye ba sãamə. U koo mam da u sina Gusunən sãa yerə kpa u tii soku Gusunə.

5 I ɲ̀ yaaye ma na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa sanam mɛ na wãa bɛɛn mi?

6 Tɛ̃, i yɛ̃ sãa sãa ye ya nùn nɛnusi sere win saa yu ka turi.

7 Domi kɔ̃sa ya sɔmburu mɔ̀ kə asiri sɔɔ. Adama wi u gina ye yinasiamə u ko n ye yinasiaməwa sere bà n ka nùn doona.

8 Saa yera kɔ̃san kowo wi, u koo kurama kpa Yinni Yesu u nùn wom wure u go, kpa u nùn kpeerasia ka win naarun yiiko.

9 Kɔ̃san kowo wi, u koo na ka Setam dam, kpa u sɔm maamaakigii bwese bweseka ko ye ya sãa weesugia.

10 U koo maa bu nəni wɔ̃ke bu ka kom kɔ̃sum ko, be ba koo kam ko yèn sɔ̃ ba yina bu gem kĩa mɛ mu koo bu faaba ko.

11 Yenin sɔ̃na Gusunə u koo de gãa damginu ganu nu bu torasia bu ka weesu naanɛ ko.

12 Nge mɛya, be ba ɲ̀ gem naanɛ doke ma ba kom kɔ̃sum kua ka nuku dobu, ba koo taarɛ sua.

Ba bɛɛ gəsa i ka faaba wa

13 Nɛgibu, bɛɛ be Yinni u kĩ, sa ɲ̀ ko ko sa kun Gusunə siare bɛɛn sɔ̃ saa baayere. Domi Gusunə u bɛɛ gəsa saa toren di i ka faaba wa ka Hunde Dɛɛron dam wi u bɛɛ kua

Gusunəgibu, ka maa bɛɛn naanɛ ye i mə gem
səə.
14 Yenin saabuwa Gusunə u bɛɛ soka ka
bɛsɛn Labaari gean kparabu, i n ka bɔnu mə
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yiiko səə.
15 N n mɛn na nɛgibu, i yɔ̃ro dim dim i n
sɔ̃əsi ni nɛni ni sa bɛɛ sɔ̃əsi nəə ka nəə ka maa
tireru səə.
16 Gusunə bɛsɛn Baaba wi u sun kĩa, ma
win durom saabu u sun dam kã mɛ mu kun
nəru mə ka maa yĩiyə geebu, wi ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin tii
17 bu bɛɛn gɔ̃rusu dam kɛ̃, kpa bu bɛɛ tãsisia
i ka səm geenu ka gari gee kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

1 Ye n tie nɛgibu, i sun kanaru kuo kpa
Yinnin gari yi wa yi kpararа fuuku, kpa yi n
yiiko mə nge mɛ yi kua bɛɛn suunu səə.
2 I maa kanaru koowo kpa Gusunə u sun
wəra tən kɔ̃so wiru sariban nəman di, domi
n ɲ̀ təmbu kpuro ba gari yi naanɛ dokemə.
3 Adama Yinni u sãa bərəkini. U koo bɛɛ
tãsisia kpa u bɛɛ kɔ̃su tən kɔ̃so win sɔ̃.
4 Yinni u dera sa bɛɛ naanɛ sãa. Sa yɛ̃ ma i
mɔ̀ ye sa bɛɛ yiire, mɛya i ko n maa mɔ̀ i n dəə.
5 Kpa Yinni u de bɛɛn bwisikunu nu n woo
Gusunən kĩru gia ka maa Kirisin tɛmanabu
səə.

N weenɛ tənu u səmburu ko

6 Nɛgibu, ka Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sa bɛɛ
yiiremə, i naanɛ dokeo baawure gəwo wi u
sãa garu koo sari ma u ɲ̀ sɔ̃əsinu swĩi ni sa bɛɛ
wɛ̃.
7 Bɛɛn tii i yɛ̃ mɛ n weenɛ i bɛsɛn daa saari.
Domi sa ɲ̀ kue garu koo sariba bɛɛn suunu
səə.
8 Sa ɲ̀ goon dĩanu di sa kun nin gobi kəsie,
adama sa səm sɛ̃səgiru kua bururu ka yoka
sere sa wasira kpa su ku ka ko goon səmunu.
9 N ɲ̀ mə sa ɲ̀ yen yiiko mə, adama sa kĩwa
bɛsɛn tii su bɛɛ kom gem sɔ̃əsi mɛ i ko saari.
10 Sanam mɛ sa wãa bɛɛn mi sa bɛɛ yiire
sa nɛɛ, wi u kun kĩ u səmburu ko, n ɲ̀ maa
weenɛ yɛ̃ro u di.
11 Wee, sa nua ma bɛɛn gabu ba sãa
yikurobu be ba kun garu mɔ̀ ma n kun mə
gari wəbia wəribu.
12 Sa tən ben bweseru yiiremə sa bu su-
uru kanamə Yinni Yesu Kirisin sɔ̃, bu de bu
səmburu ko laakari səə kpa bu ben tii diisia.
13 Adama bɛɛ nɛgibu, i ku wasira ka gean
kobu.
14 Goo ù n yina u gari yi mɛm nəəwa yi sa
yorua tire teni səə, i n nùn laakari sãa kpa i
kun maa gãanu məəsinɛ ka wi, n wa sekuru
tu nùn mwa.
15 I ku nùn garisi nge yibɛrɛ, adama i nùn
swaa sɔ̃əsio mɛro bisi bisikum.

Domaru ka təbiribu

16 Yinni wi u ra alafia wɛ̃ u bɛɛ alafia kɛ̃ saa
baayere ye n bɛɛ deema kpuro səə kpa u n ka
bɛɛ kpuro wãa.
17 Ka nɛn tiin nəmuwa na yeni yorua. Nɛ
Pəlu na bɛɛ təbura. Yera n sãa nɛn yĩreru nɛn
tirenu kpuro səə.
18 Nɛn yora mi. Kpa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin durom mu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Timɔte u Yesu naanɛ dokewa win aluwaasirun di, sanam mɛ Pɔlu u da Lisitiɔ nɔn gbiikiru. Win daaru yiruse sɔɔra u Timɔte gɔsa u ka nùn yɔ̃siri bu Labaari gea kpaɾam da, Gɔrobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timɔten tundo u sãawa Gɛɾɛki, ma win mɛro u sãa Yuu wi u Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ too, wiru 1:1-5. Pɔlu u tire te yoruawa win tɔkɔru sɔɔ. U Timɔte sɔ̃ɔwa u nɛɛ u de u n tãsa win naanɛ dokebu sɔɔ, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n dɛɛre Yesugibun suunu sɔɔ, wiru 3:15. U maa nùn ka swaa sɔ̃ɔsi ye ya weenɛ Yesun yigbɛ kparobu ka Gusunɔn sɔm kowobu kpuro bu swĩi. Mɛya u maa nùn sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Yesugibu ba ko n wãasinɛ. U maa nùn kirɔ mɔ̀ u ka sɔ̃ɔsi geenu sɔ̃ɔsi ni nu dɛɛre keu koosio weesugibun sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ Yesun yigbɛru ka ten sɔm kowobun sɔ̃, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ win sɔmburu sɔ̃, wiru 4n di sere wiru 6.

Tɔbiribu

1-2 Timɔte, wunɛ wi a kua nɛn bii yèn sɔ̃ a Yesu naanɛ doke, Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛ Pɔlu, Yesu Kirisin gɔro nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sãa bɛsɛn yĩiyɔbu, ba man yiire, na nun tire teni kuammɛ.

Sɔ̃ɔsi weesugirun kirɔ

3 Tɛ̃, na kĩ a sina Efesuɔ nge mɛ na nun yiire sanam mɛ na dɔɔ Masedɔni gia kpa a bu yinari be ba sɔ̃ɔsi tukunu sɔ̃ɔsimɔ.

4 A bu sɔ̃ɔwɔ bu ku raa ben laakari doke gari yi tɔmba seka sɔɔ, ka maa sikadoban yĩsa sɔɔ. Yeya ya sikirinɔsu seeyamɔ, ya ɲ maa Gusunɔn himba wuswaa daasiamɔ ye tɔnu ra gie ka naanɛ dokebu.

5 Adama na yiire bi mɔ̀wa n ka bɛɛn kĩru seeya te ta wee saa gɔ̃ru ge ga dɛɛren di ka laakari taarɛ sarirugian di ka maa naanɛ doke kpikibun di.

6 Wee, gaba gɛra saa gari yin min di ma ba kɔ̃ɔra sikirinɔ kamgisu sɔɔ.

7 Ba kĩ ba n sãa Gusunɔn woodan keu sɔ̃ɔsiobu, adama ba ɲ ben tiin garin tubusianu yɛ̃ baa yi ba gerumɔ ka naanɛ baka.

8 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma wooda ya wã tɔnu ù n ye dendimɔ nge mɛ n weenɛ.

9 Kpa u n yɛ̃ ma ba ɲ wooda kue gemgibun sɔ̃. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mɛm nɔɔ sarirugibun sɔ̃, ka be ba ɲ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃, ka durumgibu, ka maa tɔn be ba ɲ Gusunɔ ka gãa dɛɛranun bɛɛrɛ yɛ̃, ka sere be ba ben tundobu ɲ kun mɛ ben mɛrobu goomɔ, ka maa tɔn gowobu gabu,

10 ka maa sakara kowobu, ka tɔn durɔ be ba kɔ̃ɔ mɛnnamɔ ben tii tiinɛ, ka be ba tɔmbu gbɛnimɔ ba dɔramɔ, ka weesugibu, ka be ba weesu sɔɔ bɔ̃rumɔn sɔ̃, baayere kpuro gesi ye ya kun sãa sɔ̃ɔsi geeru.

11 Sɔ̃ɔsi te, ta wãawa Labaari gea ye ba man nɔma bɛria sɔɔ. Gusunɔwa ya ka yã. Wiya u yiiko mɔ, u maa sãa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunɔn wɔnwɔndun sɔ̃

12 Na Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni siara wi u man dam kã n ka nɛn sɔmburu ko. Na saabu kua yèn sɔ̃ u man garisi naanɛgii ma u man gɔsa win sɔmburu sɔɔ,

13 baa mɛ na ra raa nùn gari kam gerusi ma na nùn nɔni sɔ̃ɔwa ma nɛn mɔru ku ra n toma. Ka mɛ, u man wɔnwɔndu kua yèn sɔ̃ na ɲ yɛ̃ ye na mɔ̀, domi na ɲ daa naanɛ doke.

14 Ma bɛsɛn Yinnin durom mu banda nɛ sɔɔ. U man naanɛ dokebu ka kĩru wɛ̃.

15 Gari naanɛgii yi yi weenɛ i nɔma gãri i mwa mam mam yiya, Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u ka durumgibu faaba ko bè sɔɔ na sãa ben kpoko.

16 Adama yenin sɔ̃na Gusunɔ u man wɔnwɔndu kua, kpa Yesu Kirisi u ka kpĩ u win suuru nɔru sarirugia sɔ̃ɔsi nɛ sɔɔ nɛ wi na sãa kpoko, kpa na n ka sãa yĩreru ben sɔ̃ be ba koo nùn naanɛ doke bu ka wãaru te ta ku ra kpe wa.

17 Tɛ̃, Gusunɔ turo wi, sina boko wi u ko n wãa ka baadommaɔ, wi u kun gbimɔ, wi ba ɲ ka nɔni waare, wigia bɛɛrɛ ka yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

18 Timɔte nɛn bii, na nun yiire bini mɔ̀ nge mɛ Gusunɔn sɔmɔbu ba raa gerua wunɛn sɔ̃. A de sɔmɔ ben gari yi, yi n sãa wunɛn tabu yãnu kpa a ka taa geebu ko

19 a n naanɛ doke kpa wunɛn gɔ̃ru ga kun nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Adama sibu gabu ba ɲ gɔ̃ru gen bweseru swaa sue, ma ba ben naanɛ dokebu kam koosia nge goo nimkuu ge ga nim diira.

20 Tɔn be sɔɔra Himɛnɛ ka Alesandu ba wãa be na Setam nɔmu sɔndia bu ka gia ma n ɲ weenɛ bu Gusunɔ gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

1 Yen sɔ̃na na bɛɛ kanamɔ gbiikaa, i n kanaru mɔ̀ tɔmbu kpuron sɔ̃ i n bikiamɔ ka tii kawabu, kpa i n da maa Gusunɔ siare.

2 Nge mɛya i maa kanaru koowo tem yɛ̃robun sɔ̃ ka sere be ba wãa aye damginu sɔɔ kpuro, kpa su wa su bɛsɛn handunian

wãaru di ka bɔri yɛndu ka alafia, sa n Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ kpa sa n daa gea mɔ̀.
3 Kana ten bwesera ta wã ta ra maa Gusunɔ
bɛsɛn Faaba kowo wɛ̃re
4 wi u kĩ tɔmbu kpuro bu faaba wa, kpa bu
wa bu gem tubu.
5 Domi Gusunɔ turowa wãa, sannɔ yakianɔ
turowa maa wãa bɛsɛ ka Gusunɔn baa sɔɔ,
wiya Yesu Kirisi wi u kua tɔnu,
6 ma u tii wɛ̃ u kua baawuren abɔru. Seeda
yera ya sɔ̃ɔsira sanam mɛ yen saa ya tura.
7 Yenin sɔ̃na ba man gɔsa waasu kowo ka
gɔro, kpa n ka tɔn tukobu naanɛ dokebu ka
gem keu sɔ̃ɔsi. Geema na gerumɔ na ǹ weesu
mɔ̀.
8 Yen sɔ̃na na kĩ baama mi ba kanaru mɔ̀ tɔn
durɔbu bu tu ko ba n nɔma ye ya dɛɛre sue
wɔllɔ n kun ka mɔru n kun ka sikirinɔ.
9 Mɛya maa na kĩ tɔn kurɔbu bu tii sɔmɛ
saka sɔɔ ka girima kpa ben buraru ta kun sãa
tara gidigia ǹ kun mɛ wura ǹ kun mɛ goonu,
bu ku maa yãa gobi bɛkɛginu doke.
10 Adama ben bura yãnu nu n sãa kookoo
burasu nge mɛ n weenɛ kurɔ be ba tii garisi
Gusunɔ sãɔbu bu ko.
11 A de tɔn kurɔ u gia laakari sɔɔ ka wii
kpĩibu mam mam.
12 Na ǹ wure tɔn kurɔ u keu sɔ̃ɔsi, ǹ kun
mɛ u n sãa tɔn durɔn wirugii adama u n da n
maari.
13 Domi Adamuwa Gusunɔ u gbia u taka
kua, yen biru Efa.
14 Mɛya n ǹ mɔ Adamu Setam u nɔni
wɔ̃kua, win kurɔwa, u nɔni wɔ̃kua ma u
wooda sara.
15 Adama tɔn kurɔ u koo faaba wa ù n bibu
marumɔ ù n gesi wãa naanɛ dokebu ka kĩru
ka wãa dɛɛraru sɔɔ ka tii yɛ̃ru sannu.

3

Yesun yigbɛ kparobu

1 Gari naanɛgii wee. Goo ù n kĩ u n sãa
Yesun yigbɛ kparo, sɔm geera u kĩ.
2 N weenɛwa yɛ̃ro u n sãa taarɛ sarirugii
kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ, yen biru u
n maa sãa gayagii kpa u n tii yɛ̃ u kun sãa tɔn
bɛrɛtɛkɛ, adama u n sãa sɔbun yaarɛ kowo ka
maa wi u koo keu sɔ̃ɔsibu kpĩ.
3 Kpa u kun sãa tam nɔro ǹ kun mɛ sannɔ
kĩro adama u n sãa suurugii wi u alafia kĩ, kpa
u kun sãa gobin kĩro.
4 Kpa u n sãa wi u win yɛnu nɔma sikerenɛ
mam mam, kpa u win bibu mɛm nɔɔbu ka
tɔnun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu kpuro sɔ̃ɔsi.
5 Domi tɔnu ù kun yɛ̃ mɛ u koo ko u ka win
tiin yɛnu nɔma sikerena, amɔna yɛ̃ro wi, u
koo ka kpĩ u Gusunɔn yigbɛru nɛnɛ.
6 N ǹ maa weenɛ yɛ̃ro u n sãa naanɛ dokeo
kpaɔ, ye n koo de u n tii gãamɔ kpa u taarɛ wa
nge mɛ Setam u wa.
7 Yen biru n weenɛ be ba ǹ naanɛ doke ba n
yɛ̃ro win seeda gea dimɔ, kpa bu ku nùn gɛm,
kpa u ku raa maa Setam yina wɔri.

Yesun yigbɛ sɔm kowobu

8 Mɛya maa n ǹ weenɛ Yesun yigbɛ sɔm
kowobu ba n sãa be ba ǹ bɛɛrɛ mɔ nge nɔsu
yirugibu ǹ kun mɛ tam yobu ǹ kun mɛ be ba
ka bwisi kankam gobi kasu,
9 adama ba n naanɛ dokebun gem mɛ mu
tera nɛni ka gɔ̃ru dɛɛrɔ.
10 N weenɛ bu maa gina ben laakari mɛɛri.
Bà n wa ba ǹ taarɛ gaa mɔ kpa bu sere ben
sɔmburu wɔri.
11 Nge mɛya n maa weenɛ kurɔbun tii ba
n sãa be ba koo bɛɛrɛ wɛ̃, kpa ba kun sãa tɔn
wĩɔbu ma n kun mɔ gayagibu be ba naanɛ mɔ
kpuro sɔɔ.
12 Kurɔ tia tiawa yigbɛ sɔm kowobu ba ko
n mɔ, kpa ba n sãa be ba ben bibu ka ben tiin
yɛnusu nɔma sikerenɛ mam mam.
13 Sɔm kowo be ba ben sɔmburu mɔ̀ ka
nuku tia ba koo ten baruka di ben wãaru sɔɔ,
kpa ba n toro sindu mɔ ben naanɛ dokebu sɔɔ
bi Yesu Kirisi sun wɛ̃ɛmɔ.

Asiri baka

14 Na yĩiyɔ n na n nun wa, adama na nun
tire teni yoruammɛwa,
15 baa nà n tɛɛmɔ, amɛn biru a n ka yɛ̃ nge
mɛ n weenɛ a n tii kpare Gusunɔn tɔmbun
suunu sɔɔ be ba sãa Gusunɔ Yinni wason
yigbɛru. Yigbɛ tera ta sãa gem gbere ka mɛn
maro.
16 Ka gem, goo sari wi u koo kpĩ u bɛsɛn
sãarun asiri yen kpãaru siki.
Gusunɔ u sɔ̃ɔsira tɔnun wasi sɔɔ.
Hunde Dɛɛro nùn gem wɛ̃.
Wɔllun gɔradoba ba maa nùn wa.
Ba win gari bweseru baatere waasu kua.
Ma ba yi naanɛ doke handunia sɔɔ.
Ma ba kpam nùn sua wɔllɔ u wura win yiiko
sɔɔ.

4

Keu koosio weesugibu

1 Adama Gusunɔn Hunde gerumɔ kpasasa
ma sanam gam sisi mɛ̀ sɔɔ gaba koo
naanɛ dokebun swaa deri bu hunde koni
weesugibu mɛm nɔɔwa, kpa bu maa
wɛrɛkunun sɔ̃ɔsiru swĩi.
2 Sɔ̃ɔsi te, ta weewa saa wee kowobun min
di be ba tii mɛɛra gabu. Tɔn ben gɔ̃ru ga gu
nge ge ba sii sunsu mani.
3 Tɔn ben bwesera ba gerumɔ ma n ǹ wã
tɔmbu bu suana, yen biru n ǹ maa weenɛ bu
dĩanu kpuro di. Adama Gusunɔ u ye kpuro
taka kuawa naanɛ dokeobu be ba gem gia bu
ka di ka siarabu sannu.
4 Domi gãanu baanire ni Gusunɔ u taka kua
gãa geena, gãanu sari ni sɔɔ, ni ba koo kɔ̃,
adama bu gesi ni kpuro mɔɔ ka siarabu.

5 Domi Gusunɔn gari ka kanara ni kpuro
dɛɛrasiamɔ.

Yesu Kirisin sɔm kowo geo

6 Wee, à n naanɛ dokeobu bwisi yini kɛ̃mɔ
kaa n sãawa Yesu Kirisin sɔm kowo geo, kaa
n maa wunɛn tiin hunde diisiamɔ ka naanɛ
dokebu ka sɔ̃ɔsi geerun gari yi a swĩi.
7 Adama a wiira gari yinɔ yi tɔmba seka kpa
a n wunɛn hunde dendimɔ Gusunɔn bɛɛrɛ
wɛ̃ɛbu sɔɔ.
8 Geema, wasin dendibu arufaani gaa mɔ,
adama Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu bu arufaani
kpuro mɔ yèn sɔ̃ bu gisɔn wãaru ka maa
siagirun nɔɔ mwɛɛru mɔ.
9 Gari naanɛgiiya mi. N wã bu yi nɔma gãri
mam mam bu mwa.
10 Yen sɔ̃na sa sunamɔ sa sɔmburu mɔ̀,
domi sa bɛsɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ Yinni
waso sɔɔ wi u sãa tɔmbu kpuron Faaba kowo,
su mam nɛɛre be ba naanɛ doke.
11 A n bu sɔ̃ɔsi te yiiremɔ kpa a n bu tu
sɔ̃ɔsimɔ.
12 A ku de ba n wunɛn aluwaasiru gema,
adama a de a n naanɛ dokeobu kom gen
sɔ̃ɔsimɔ wunɛn gari gerubu sɔɔ, ka wunɛn
wãarun kookoosu sɔɔ, ka wunɛn kĩru sɔɔ, kpa
a n naanɛ mɔ ka maa gɔ̃ru kpiku.
13 Sere n ka tunuma, a n tɔmbu Gusunɔn
gari gariammɛ kpa a n bu dam kɛ̃mɔ kpa a n
bu keu sɔ̃ɔsimɔ.
14 A ku hunden kɛ̃ru atafiiru ko te ta wãa
wunɛ sɔɔ, te ba nun nɔmu bɛria Gusunɔn
sɔmɔbun gari sɔɔ sanam mɛ yigbɛ guro
guroba nun nɔma sɔndi wirɔ.
15 A gari yini nɔni dokeo, a maa yi tii wɛ̃ɛyɔ
mam mam, kpa tɔmbu kpuro bu wunɛn
wuswaa daabu wa.
16 A n tii sɛ, a maa wunɛn sɔ̃ɔsiru laakari
dokeo kpa a n tɛmanɛ gãa nini sɔɔ. Domi à
n mɔ̀ mɛ, kaa tii faaba ko ka maa be ba nun
swaa daki.

5

Dobonia naanɛ dokeobun sɔ̃

1 A ku durɔ bukuro gerusi ka dam, adama a
tɛmanɔ a nùn dam kɛ̃ nge wunɛn tiin tundo.
Mɛya maa aluwaasiban tii, a bu koowo nge
wunɛn maabu ka wɔnɔbu.
2 N n maa kurɔ tɔkɔnun na, a nin baawure
koowo nge wunɛn tiin mɛro, a maa kurɔ
mɔro kpɛmminu ko nge wunɛn sesubu daa
dɛɛra sɔɔ.
3 A gɔminibu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be ba sãa
gɔminibu ka gem.
4 Adama gɔmini goo ù n bibu mɔ ń kun mɛ
nikurɔminu, n weenɛ bu gbi bu gia bu gea
ko ben tii tiin mɛro bisibu sɔɔ kpa bu wa bu
ben mɔwɔbu gea dibu kɔsia, domi yeni ya wã
Gusunɔn mi.
5 Kurɔ wi u sãa gɔmini ka gem wiya wi u
ń goo mɔ wi u koo nùn nɔɔri. Win yĩiyɔbu
wãawa Gusunɔ sɔɔ kpa u n kanaru mɔ̀ u n
win somiru bikiamɔ bururu ka yoka.
6 Adama gɔmini wi u win wãarun yɛ̃ɛritia
tɔna kasu u kua gɔri kɔ baa mɛ u wasi.
7 A n bu gãa ni kpuro sɔ̃ɔmɔ kpa goo u ku
raa ka bu taarɛ wɛ̃.
8 Wi u kun win dusibu nɔɔri n ku mam
ko win yɛnugibu, wiya u naanɛ dokebu yina,
ma u naanɛ doke sarirugii dukuram kera.
9 A ku gɔmini goo sosi gɔminibun wuuru
sɔɔ ma n kun mɔ yɛ̃ro u wɔ̃ɔ wata mɔ, kpa u n
sãa wi u ka durɔ turo yɔ̃ra,
10 ma ba win sɔm geerun seeda dimɔ. U n
sãa kurɔ wi u bibu nɛnum yɛ̃, kpa u n daa
sãa sɔbun yaarɛ kowo ka maa wi u naanɛ
dokeobu nɔɔrire ka tii kawabu, kpa u n daa
wahalagibu somire, kpa u n sãa wi u ra n sɔm
geenu baanire mɔ̀ ka kĩru.
11 Adama a ku gɔmini kpɛmminu sosi
gɔminibun wuuru sɔɔ, domi sanam mɛ ben
kĩra koo bu bɔria bu ka Kirisi atafiiru ko, ba
koo kĩa bu durɔbu sua
12 kpa bu ben tii taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ ba ben nɔɔ
mwɛɛ gbiikiru kua kam.
13 Yèn sɔ̃ ba ń garu mɔ̀ ba koo se ba n yɛnusu
duurimɔ. N ń mam ye tɔna, adama ba ko n
da tɔmbu wĩ kpa bu gari wɔbia wɔri kpa ba n
gari swinimɔ.
14 Yenin sɔ̃na na kĩ gɔmini kpɛmminu nu
durɔbu sua kpa bu bibu ma, kpa bu ben
yɛnu nɔni doke kpa bu ku raa bɛsɛn yibɛrɛba
ayeru deria bu ka bɛsɛn kɔ̃sa gere.
15 Domi gɔmini ben gaba gɛra kɔ ba Setam
swĩi.
16 Adama naanɛ dokeo goo ù n gɔminibu
mɔ win dusibu sɔɔ, a de u bu somi. A ku de u
Yesun yigbɛru sɔmu ni sɔbi kpa tu ka kpĩ tu
gɔmini be ba kun goo mɔ somi.
17 Yen biru yigbɛrun guro guro be ba hania
mɔ̀ ben sɔmburu sɔɔ, n weenɛ bu bɛɛrɛ bakan
arufaani di, n ku mam ko be ba ra sunɛ gem
gem waasu ka keu sɔ̃ɔsibu sɔɔ.
18 Domi Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
“I ku bɛɛn naa kinɛnu nɔɔ bɔke saa ye nu
sɔmburu mɔ̀ dĩanu sɔɔ.” Yi maa gerumɔ, “N
weenɛ sɔm kowo u win kɔsiaru wa.”
19 Bà n ka nun yigbɛ guro guro goon taarɛ
naawa, a ku gari yi wura ma n kun mɔ tɔnu
yiru ń kun mɛ ita ba yen seeda di.
20 A be ba tora gerusio yigbɛrugibu
kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu bɛrum
duura.
21 Na wure na nun sɔ̃ɔmɔ Gusunɔ ka Yesu
Kirisi ka win gɔrado be u gɔsan wuswaaɔ, a
sɔ̃ɔsi nini mɛm nɔɔwɔ n kun ka goon nɔnu
nasiaru. A ku maa gãanu ko kpaasirun kĩrun
sɔ̃.
22 A ku maa sɛnda a ka goo nɔma sɔndi.
Mɛya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun toranu
sɔɔ. A tii nɛnuɔ dɛɛraru sɔɔ.

23 Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama a
n da tam nɔ fiiko wunɛn nukurun alafian sõ
yèn sõ a ra bare kiri kiri.
24 Gabun toranu nu ra sõɔsire batuma
sɔɔ bu sere bu siri. Adama gabuginu ra
sõɔsirewa amɛn biru.
25 Nge mɛya maa sɔm geenun tii, nu ra
sõɔsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sãa sãa
nu ǹ berurɔ ka baadomma.

6

1 Be ba yoru dimɔ n weenɛ bu ben tiin
yinnibu bɛɛrɛ wɛ̃ gãanu kpuro sɔɔ, kpa goo
u ku raa ka fɛɛ wa u Gusunɔn yĩsiru ka bɛsɛn
sõɔsinu gari kam gerusi.
2 Yoo be ba maa yinni naanɛ dokeobu mɔ,
bu ku raa bu gɛm bu nɛɛ, ba sãa dusinu Yinni
sɔɔ. Adama bu de bu yinni be sã ka girima
kpa bu ben sɔman arufaani di n kpã yèn sõ
ba sãa naanɛ dokeobu ka maa kĩnasibu Yesu
sɔɔ.

Sõɔsi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weenɛ a waasu ka keu ko.
3 Baawure wi u sõɔsi tukuru garu sõɔsimɔ
ma u yina u bɛsɛn Yinni Yesun Kirisin gari
gemgii nɛnɛ, ka maa sõɔsi te ta Gusunɔn bɛɛrɛ
wɛ̃ɛbu sõɔsimɔ,
4 yɛ̃ro u tii suewa, u ǹ maa gãanu yɛ̃.
Adama sikirinɔsu ka gari wɛ̃ɛrinun kĩra u
barɔ. Min diya nisinu ka sannɔsu ka yaa
kasikibu ka tɔn naanɛ sarira wee.
5 Tɔn ben wira sĩira ba ǹ maa gem yɛ̃ ma ba
sikirinamɔ nɔru sari. Ba tamaa ma Gusunɔn
sãaru ta koo bu ko arumanigibu.
6 Geema, Gusunɔn sãaru ta sãawa arumani
baka, ye tɔnu u mɔ yà n ka nùn nɛrena.
7 Domi sa ǹ ka gãanu ganu nɛ handunia ye
sɔɔ, mɛya sa ǹ maa ka gãanu wiɔ.
8 N n mɛn na, sà n dĩanu ka yãnu mɔ n ko n
sun turia.
9 Adama be ba kĩ ba n sãa arumanigibu,
beya ba ra wɔri kɔkiribu sɔɔ, kpa wiirarun
kĩru ka kĩi gɔburu tu bu yina mwa ba n ka dɔɔ
kam kobu ka kpeerasiabu sɔɔ.
10 Domi gobin kĩra sãawa kom kõsum
kpuron nuu teeru. Sibu gaba tu naa gira
sere ba naanɛ dokebu gɛɛrari ba tii kpɛ̃ɛ nuku
sankira dabinu sɔɔ.

Ye Pɔlu u Timɔte yiire

11 Adama wunɛ Gusunɔgii, a yeni kpuro
duka suurio kpa a gem naa gira ka maa
Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu ka naanɛ dokebu ka
kĩru ka tɛmanabu ka sere daa duudwia.
12 A naanɛ dokebun taa geebu koowo kpa
a wãaru te ta ku ra kpe are di. Domi wãa te
sɔɔra Gusunɔ nun soka, ten sõna a maa naanɛ
dokebun seeda gea di seedagii dabinun nɔni
biru.
13 Na nun yiiremɔ Gusunɔn wuswaaɔ wi u
ra yabu kpuro wãaru wɛ̃, ka maa Yesu Kirisin
wuswaaɔ wi u seeda gea di Pɔnsu Pilatin
wuswaaɔ,
14 a wooda ye nɛnuɔ kpa a n wãa dɛɛraru ka
taarɛ sariru sɔɔ sere tõɔ te bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisi u koo kurama.
15 Gusunɔ, wi u koo de tõɔ te, tu sõɔsira ten
saa sɔɔ, wi turo dege degewa sãa domarugii
ka yiikogii ka sina boko ka yinnibun Yinni.
16 Wi turowa sãa wi u kun gbimɔ. U wãa
yam bururam sɔɔ mɛ goo kun kpɛ̃ u susi. Goo
kun nùn waare, goo u ǹ kpɛ̃ u mam nùn wa.
Wigia bɛɛrɛ ka sinaru te ta ku ra kpe. Ami.
17 A tem mɛn arumanigibun laakari seeyo
bu ku woo kana bu ku raa maa ben yĩiyɔbu yi
dukia ye ya koo kpe sɔɔ. Adama bu bu yiiyo
Gusunɔ sɔɔ wi u sun kpuro wɛ̃ɛmɔ ka nuku
tia bɛsɛn nuku dobun sõ.
18 A bu sõɔwɔ bu gea ko bu ko arumanigibu
sɔm geenu sɔɔ, kpa ba n nuku tia mɔ ba n
sɔɔru sãa bu ka ben mɔru gabu bɔnu ko.
19 Nge mɛya ba koo tii arumani gea berua
ye ya ǹ sankiramɔ sian sõ. Sanam mɛya ba
koo kpĩ bu wãa geeru naamwɛ.
20 Timɔte, a ye ba nun nɔmu sɔndia
nɛnuɔ n wã. A dɛsiro saa handunian gari
kankamgiin di. A ku maa sikirina ka be ba
tamaa ba yɛ̃ru mɔ.
21 Ben yɛ̃ɛ te, ta dera ben gaba kõɔra naanɛ
dokebun swaan di.
Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Sanam mɛ Pɔlu u Timɔte tireru yiruse te yorua u wãawa pirisɔm sɔɔ Romuɔ, u ka gɔɔ mara, wiru 4:6-8. U Timɔte kana u nùn naamwɛma kpa u ka nùn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mì sɔɔ Gusunɔn gari yorua. U maa Timɔte yiiremɔ u de u n sãa naanɛgii Yesun mi ka sere Labaari gean kparabu sɔɔ. U maa nùn kirɔ mò daa kɔ̃si yi tɔmba koo ra ko sanam dãakim sɔɔn sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pɔlu u Timɔte kirɔ mò u n ka sãa naanɛgii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tɔmba koo Gusunɔn gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pɔlun wãaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dãaki, wiru 4:9-22.

Tɔbiribu

1-2 Na nun tire teni kuammɛ Timɔte, nɛn bii kĩnasi. Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu, wi Yesu Kirisi kua win gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, n ka wãa te sa mɔ Yesu Kirisin min din nɔɔ mwɛɛru kpara.

Siarabu ka dam kɛ̃ru

3 Na Gusunɔ saabu kua wi na sãamɔ ka laakari taarɛ sarirugia nge mɛ nɛn sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ bururu ka yoka.

4 Na wunɛn yĩresu yaaye ma na kĩ n nun wa gem gem kpa nɛn gɔ̃ru dobu bu ka yibu.

5 Na wunɛn naanɛ dokebu yaaye bi bu ɲ murafitiru mɔ. Bin bwesera wunɛn nikurɔ Loisi ka wunɛn mɛro Enisi ba raa mɔ. Na yɛ̃ kam kam ma a maa bu mɔ.

6 Yenin sɔ̃na na nun yaayasiamɔ, a kɛ̃ɛ te dɔ̃ɔ yabio te Gusunɔ u nun wɛ̃ sanam mɛ na nun nɔma sɔndi.

7 Domi hunde ye Gusunɔ u sun wɛ̃ ya ɲ koo de su bɛrum ko, ya koo dewa sa n dam ka kĩru ka gaya mɔ.

8 Yen sɔ̃, a ku bɛsɛn Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nɛn tiin sekuru ko nɛ wi na wãa pirisɔm dirɔ win sɔ̃. Adama a de sa n bɔnu mɔ sannu nɔni swãaru sɔɔ Labaari gean sɔ̃ nge mɛ Gusunɔ u nun yen dam wɛ̃ɛmɔ.

9 Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sãa win tiin tɔmbu, n ɲ mɔ ye bɛsɛn tii sa kuan sɔ̃ ma n kun mɔ win himba ka win durom sɔ̃ mɛ u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di.

10 Tɛ̃, bɛsɛn Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom mɛ sɔ̃si. Domi u gɔɔn dam kpeesia ma u wãaru te ta ku ra kam ko sɔ̃si Labaari gean min di.

11 Gusunɔ u man kua gɔro ka keu sɔ̃sio n ka Labaari gea ye kpara.

12 Yen saabun sɔ̃na na nɔni swãa teni waamɔ. Adama sekura kun man mò, domi na yɛ̃ wi na naanɛ doke, na maa yɛ̃ kam kam u koo kpĩ u ye u man kerea kɔ̃su sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.

13 A nɛn sɔ̃ɔsiru nɛnuɔ ka naanɛ dokebu Yesu Kirisi sɔɔ ka kĩi te a mɔ win min di. Sɔ̃ɔsi te, ta sãa gari gee yi na nun nɔɔsia.

14 Gãa gee ni ba nun nɔma bɛria a nu nɛnuɔ ka Hunde Dɛɛron dam wi u wãa bɛsɛ sɔɔ.

15 Wunɛn tii a nua kɔ ma be ba wãa Asin tem sɔɔ, be kpurowa ba man deri bè sɔɔ Figɛli ka Hɛɛmɔgɛni ba wãa.

16 Kpa Yinni u Onɛsifun yɛnugibu wɔnwɔndu kua domi u man dam kã nɔn dabinu. U ɲ maa nɛn pirisɔm sekuru kue.

17 Ye u mam tunuma Romuɔ u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa.

18 Kpa Yinni u de Gusunɔ u nùn wɔnwɔndu kua tɔ̃ɔ te sɔɔ. Wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa sɔma ye u kua nɛn sɔ̃ Efesuɔ.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

1 Wunɛ maa nɛn bii, a n tãsa durom mɛ sɔɔ, mɛ sa mɔ Yesu Kirisin min di.

2 Gãa ni a nua nɛn min di seedagii dabinun wuswaaɔ, a nu gabu nɔmu bɛrio be a naanɛ sãa be ba koo maa kpĩ bu nu gabu sɔ̃ɔsi.

3 A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nɔni swãaru sɔɔ.

4 Tabu kowo wi u wãa tabu gberɔ, u ku ra maa win wãarun wunanɔ ko yèn sɔ̃ u kĩ u win tabu sunɔn kĩru ko.

5 Wasi kasanugii ù n dukan garasa mò, u ɲ kpɛ̃ u yen are wa ma n kun mɔ u yen wooda swĩi.

6 Mɛya maa gbee wuko wi u sɔmburu kua ka wahala, wiya u gina weenɛ u gberun marum sɔri.

7 A nɛn gari yi kpuro bwisikuo yi na nun sɔ̃ɔmɔ mi, domi Yinni u koo nun somi a ka kpuro tubu.

8 A Yesu Kirisi yaayo wi u yari Dafidin bweserun di, ma u sikura gɔrin di. Win gari yi wãa Labaari gea sɔɔ ye na waasu mò.

9 Labaari gea yen sɔ̃na na nɔni swãaru waamɔ sere ba ka man yɔni sɔri nge tɔn kɔ̃so. Adama ba ɲ Gusunɔn gari sɔri.

10 Yenin sɔ̃na na kpuro kpĩa be ba gɔsan arufaanin sɔ̃, kpa ben tii bu maa faaba wa Yesu Kirisin mi ka yiiko ye ya ku ra kpe.

11 Gari naanɛgii wee.

Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wãa ka wi.

12 Sà n tɛmana ka suuru, sa ko bandu di ka wi sannu.

Sà n maa nùn yina, win tii u koo sun yina.

13 Sà n sãa naanɛ sarirugibu, ka mɛ, u sãa naanɛgii.

Domi u ɲ kpɛ̃ u win tii yina.

Sɔm kowo wi u tii sɔ̃ɔsi gemgii

14 Yeni kpurowa kaa wunɛn tɔmbu
yaayasia kpa a maa bu kirɔ ko Gusunɔn
wuswaaɔ bu ku sikirina gari wɛ̃ɛrinun sɔ̃.
Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mɔ
ma n kun mɔ yu tɔmbu kam koosia be ba
swaa daki.
15 A hania koowo a n mɔ̀ ye kaa ka siarabu
wa Gusunɔn wuswaaɔ, nge sɔm kowo wi
sekura kun mɔ̀ win sɔmburu sɔɔ, wi u ra n
gem gari sɔ̃ɔsimɔ dee dee.
16 Adama a handunian gari kankamgii su-
urio, domi yi ra tɔmbu dɛsirasiewa n toma
Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃run di.
17 Ye tɔn ben bwesera sɔ̃ɔsimɔ, ya sãawa
nge boo kɔ̃so wi u wasi kɔ̃sisiamɔ. Be sɔɔra
Himɛnɛ ka Filɛtu ba wãa.
18 Ba gem swaa deri ma ba gabun naanɛ
dokebu suramɔ, domi ba nɛɛ, gɔribun seebu
sara kɔ.
19 Adama kpɛɛkpɛɛku damguu ge Gusunɔ
u sura ga ɲ̀ yĩirurɔ. Gari wee yi ba yorua
gen wɔllɔ. Yinni u wigibu yɛ̃. Yen biru
maa, baawure wi u Yinnin yĩsiru soku, u kom
kɔ̃sum kpuro derio.
20 Dii buraru sɔɔ gbɛ̃ɛ bwese bwesekawa ra
n wãa. Ba nin ganu kua ka sii geesu ka wura
ni ba ra dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu ko. Ba maa
nin ganu kua ka dãa kaaru ka sɔndu ni ba ra
dendi bu ka ko ye ba tura.
21 Baawure wi u tii sãrasiamɔ kom kɔ̃sum
di, ba koo nùn dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu ko.
Domi u sãa wi ba wuna nɛnɛm wi Yinni u
koo ka dendi, u maa sɔɔru sãa u ka sɔm geeru
baatere ko.
22 A aluwaasirun kĩru kankam suurio kpa
a gem ka naanɛ dokebu ka kĩru ka alafia naa
gira, wunɛ ka be sannu be ba Yinnin yĩsiru
sokumɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ.
23 Adama a tii gawo saa wiira gari ka
sikirinɔ yɛ̃ru sarirugisun di. A yɛ̃ kam kam
ma siya su ra sannɔ ma.
24 Wee n ɲ̀ weenɛ Yinnin sɔm kowo u n sãa
nɔɔ gɔmunugii, adama u tɔmbu kpuro daa
gea kuo, u n sãa wi u koo keu sɔ̃ɔsibu kpĩ kpa
u n da tɛmanɛ.
25 N weenɛ u be ba kun ka nùn nɔɔ tia sãa
gerusi tɛɛru. Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo de bu
ben gɔ̃ru gɔsia kpa bu gem gia.
26 Sanam mɛya ben laakari koo wurama
kpa bu kisira Setam yinan di wi u raa bu nɛni
u toorimɔ win gɔ̃ru kĩru sɔɔ.

3

Sanam dãakim

1 A n yɛ̃ ma sanam dãakim sɔɔ wãara koo
sɛ̃sia.
2 Tɔmbu ba ko n ben tii tɔnan arufaani
kasu, gɔbin kĩra ko n bu nɛni, ba ko n sãa woo
kanɔbu ka tii suobu kpa ba n Gusunɔ gari
kam gerusimɔ. Bibu ba ɲ̀ koo ben mɔwɔbu
mɛm nɔɔwa, tɔmba ko n sãa guturuba ka
Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sarirugibu.
3 Ba ko n sãa kĩru ka wanum sarirugibu.
Ba koo tɔmbu mɛm mani kpa ba n sãa mɔru
kankamgibu be ba nɔni tau. Ba ko ba n gean
kowobu tusa.
4 Ba ko n sãa kɔrumɔtɔnugibu ka lasabu
sarirugibu ka be ba tii sue ba gãamɔ. Ba ko
n handunian dobun kĩru mɔ n kere Gusunɔn
kĩru.
5 Ba ko n sãa bèn Gusunɔ sãara sakua, ba
ɲ̀ koo ten dam wura. A tɔn ben bweseru
suurio.
6 Ben gaba ko n yɛnusu duurimɔ kpa bu ka
ben gari tɔn kurɔ dam sarirugibu kamia, bèn
durum ya dera ba kom yaa bie ma ba kĩru
baatere diiriammɛ.
7 Baadomma kurɔ be, ba kasu bu gãanu gia
adama ba ɲ̀ kpɛ̃ bu gem gia.
8 Nge mɛ Yanɛsi ka Yambɛsi ba ka Mɔwisi
kinɛnu kua, nge mɛya tɔn be, ba maa ka gem
kinɛnu mɔ̀, ba ɲ̀ maa biti mɔ kɔ̃san bwisiku-
nun sɔ̃. Ba ɲ̀ garu koorɔ naanɛ dokebu sɔɔ.
9 Adama ben hania kun ka bu gam dɔɔ,
domi baawure u koo ben wiiraru wa nge mɛ
n Yanɛsi ka Yambɛsi deema.

Yiire dãakibu

10 Adama wunɛ Timɔte, a nɛn sɔ̃ɔsiru ka
nɛn kookoosu wa, ka nɛn himba handunian
wãaru sɔɔ ka nɛn naanɛ dokebu ka nɛn suuru
ka nɛn kĩru ka maa nɛn tɛmanabu,
11 ka bɔnɛ ye ba man dɔre ka nɛn nɔni swãa
te ta man deema Antiɔsiɔ ka Ikonimuɔ ka
Lisitiɔ. Bɔnɛ gaa sari ye na kun wa mi. Adama
Yinni u man yakia saa ye kpuron di.
12 Ka gem, baawure wi u kĩ u Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃ wi ka Yesu Kirisin wãasinaa sɔɔ, u ɲ̀ koo
ko u kun nɔni swãaru wa.
13 Adama tɔn kɔ̃sobu ka wee kowobu ben
kɔ̃suru ta ko ta n sosimɔwa. Nge mɛ ba gabu
nɔni wɔ̃kumɔ, mɛya ba maa tii nɔni wɔ̃kumɔ.
14 Adama wunɛ, a n gãa ni nɛni ni ba nun
sɔ̃ɔsi ni a naanɛ doke. A yaayo tɔn bèn min di
wunɛn yɛ̃ru ta wee.
15 Saa wunɛn birun diya a Gusunɔn gari yɛ̃
yi yi koo kpĩ yi nun bwisi kɛ̃ a ka Yesu Kirisi
naanɛ doke kpa a faaba wa.
16 Gusunɔn gari kpuro yi weewa saa
Gusunɔn min di. Yi maa arufaani mɔ yi ka
gem sɔ̃ɔsi, kpa yi ka tɔnu win toranu sɔ̃ɔsi,
kpa yi ka nùn sɛɛyasia, kpa yi maa nùn sɔ̃ɔsi
nge mɛ u ko n ka wãa gem sɔɔ.
17 Kpa Gusunɔgii u ka ko tɔn giro wi u sɔɔru
sãa u ka sɔm geeru baatere ko.

4

1 Na nun yiiremɔ ka gem Gusunɔn
wuswaaɔ ka Kirisi Yesun wuswaaɔ wi u koo
wasobu ka gɔribu siri, na maa nun yiiremɔ
win wuramaru ka win bandun sɔ̃,

2 a Gusunɔn gari waasu koowo a n sɔɔru
sãa baa ǹ n mɛren na, ba wura ba ǹ wure. A
bu kabia buo, a bu gerusio, kpa a bu dam kɛ̃
ka suuru baka, kpa a n bu Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsimɔ.
3 Domi saa gaa wee yè sɔɔ tɔmba kun ko n
kĩ bu sɔ̃ɔsi geeru swaa daki, adama ba koo
ben tii keu koosio dabinu kasua be ba koo
ben swaa nukiri ka gari yi ba nɔɔbu kĩ,
4 kpa bu ben swaa sĩiya saa gem di bu wura
gari yi tɔmba seka sɔɔ.
5 Adama wunɛ, a de a n yɛ̃ ye a mɔ̀ kpuro
sɔɔ. A ka nɔni swãaru tɛmanɔ, a Labaari
gean waasu kowon sɔmburu koowo, a maa
wunɛn sɔma yibio mam mam.
6 Adama nɛ maa, nɛn wãara kua nge doma
tam, nɛn saa ya turuku kua ye kon ka dunia
deri.
7 Na taa geebu kua na kpa, na maa tura yɔ̃ra
yerɔ, na naanɛ dokebu nɛni dim dim.
8 Tɛ̃, nasaran are man mara, yi yi sãa gem
mɛ Yinni siri kowo gemgii koo man wɛ̃ tɔ̃ɔ
te. N ǹ mɔ nɛ tɔna, ka be kpurowa be ba win
wuramaru mara ka kĩru.

Ye Pɔlu u maa Timɔte yiire

9 A kookari koowo a man naamwɛma a ku
tɛ.
10 Domi Demasi u man deri u doona
Tɛsalonika gia yèn sɔ̃ u handunian kĩru mɔ
too. Kɛrɛsansi u doona wi maa Galati gia, ma
Titun tii maa da Darumasi gia.
11 Luku turowa ka man wãa mini. À n sisi
a de i na ka Maaku sannu, domi u koo kpĩ u
man somi nɛn sɔmburu sɔɔ.
12 Na Tisiki gɔra Efesuɔ.
13 À n wee, a nɛn woorun yaberu tama te
na deri Torasiɔ Kaapusin wɔɔrɔ, ka maa nɛn
tirenu, n ku mam ko ni ba kua ka gɔna.
14 Alesandu seko wi, u man kɔ̃sa kua gem
gem. Yinni u koo nùn kɔsie ye u kua.
15 A tii laakari koowo ka wi, domi u kɔ̃rua
gem gem u bɛsɛn gari yina.
16 Goo sari wi u ka man yɔ̃ra nɔn gbiikiru
ye na ka tii yinamɔ, be kpurowa ba man deri.
Gusunɔ u ku ye garisi ben wirɔ.
17 Adama, Yinni ka man yɔ̃ra u man dam
kã na ka kpĩa na Labaari gea waasu kua tɔn
tukobu kpuron wuswaaɔ. Na maa yara gbee
sunɔn nɔɔn di.
18 Yinni koo man yakia saa kɔ̃sa kpuron
di kpa u ka man du win bandu sɔɔ wɔllɔ ka
alafia. Wiya yiiko mɔ sere ka baadommaɔ.
Ami.

Nɔɔ kanabu

19 Na Pirisila ka Akilasi tɔbura ka maa
Onɛsifun yɛnugibu.
20 Erasutu u yɔ̃ra Korintiɔ, na maa To-
rofimu deri Miletuɔ yèn sɔ̃ u barɔ.
21 A kookari koowo a na woorun saa yu
sere turi.

Ebulusi ka Pudɛnsi ka Linusi ka Kolodia ka
bɛsɛgibu kpuro gesi ba nun tɔbura.
22 Yinni u n ka nun wãa.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ kpuro
wãa.

TIRE TE PƆLU U TITU KUA

Titu u sãawa Gɛrɛki. U Yesu naanɛ dokewa Pɔlun min di, wiru 1:4. U Pɔlu yõsiri Labaari gean kparabu sɔɔ. Pɔlu u nùn gɔra nɔn ita u ka Korintigibun kẽnu mwaama ni ba wẽ Yerusalɛmugibun sõ, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gɔra yeni ya sun sõɔsi ma Pɔlu u Titu naanɛ sãa. Sanam mɛ Pɔlu u Kɛrɛtigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigbɛrugibu tãsisia, domi Pɔlu kun kpĩa u tɛ mi, wiru 1:5. Yen biruwa u nùn tire teni yorua u ka nùn sõ nge mɛ u koo koosina u ka yigbɛ te kpara. Tire ten gari yi sõɔsimɔ nge mɛ Gusunɔn sɔm kowo u ko n sãa ka sere maa nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina handunia ye sɔɔ. Mɛya ta sun sõɔsimɔ ma Yesun Labaari gea ya ra tɔnu faaba ko kpa yu nùn sãrasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbɛ sɔm kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina, wiru 2.
4. Kirɔba, wiru 3:1-11.
5. Gari dãaki, wiru 3:12-15.

Tɔbiribu

1-4 Titu, na nun tire teni kuammɛ wunɛ wi a sãa nɛn bii maruro naanɛ dokebun saabu bì sa mɔ Yesu Kirisi sɔɔ bɛsɛ kpuro. Kpa Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kẽ. Nɛna Pɔlu, Gusunɔn yoo ka Yesu Kirisin gɔro. Ba man gɔra n ka be Gusunɔ u gɔsa somi bu ka naanɛ doke, kpa n ka bu gem giasia mɛ mu Gusunɔ bɛɛrɛ wẽɛmɔ, ba n ka wãaru te ta ku ra kpe yĩiyɔ. Gusunɔ u ku ra weesu ko. Wiya u sun wãa te nɔɔ mwɛɛru kua toren di. Ma tẽ, win saa ye u gɔsa sɔɔ, u win gari terasia waasu sɔɔ yi ba man nɔma bɛria nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo u yiire.

Sɔmbu te ba Titu

nɔmu sɔndia Kɛrɛtiɔ

5 Na nun deriwa Kɛrɛtiɔ a ka ye ya tien wunanɔ ko, kpa a Yesun yigbɛ tɔnwerobu gɔsi wuu baagere sɔɔ nge mɛ na nun yiire.

6 Wi n weenɛ a gɔsi wee, wi u sãa taarɛ sarirugii kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ kpa win biba n sãa naanɛ dokeobu, n ɲ mɔ be ba ka daa bɛrɛtɛkɛ wĩimɔ ɲ kun mɛ mɛm nɔɔ sariru.

7 N weenɛwa yigbɛ kparo u n sãa taarɛ sarirugii yèn sõ u Gusunɔn sɔmburu nɛni. N ɲ weenɛ u n sãa tii suo, ɲ kun mɛ mɔrugii, ɲ kun mɛ tam nɔro, ɲ kun mɛ nɔɔ gɔmunugii, ɲ kun mɛ wi u dukia kasu ka keeta.

8 Adama u n sãa sɔbun yaarɛ kowo kpa u n da gean kobu kã. U n sãa wi u tii yẽ. U n sãa dee dee ka tɔn dɛɛro kpa u n gaya mɔ.

9 N weenɛ u n Gusunɔn gari naanɛgii nɛni dim dim nge mɛ ba nùn yi giasia, kpa u ka kpĩ u maa gabu dam kẽ ka sõɔsi geeru kpa u maa sikirinɔsugibu kamia.

10 Domi tɔn bɛrɛtɛkɛ dabinu wãa ka wiira gari gerobu ka be ba tɔmbu nɔni wõkumɔ, n kun mam ko Yuuba.

11 Ben bwesera n weenɛ bu nɔsu marisia, domi ba yɛnu dabinun tɔmbu bitani dokemɔ yèn sõ ba bu sõɔsimɔ ye n kun weenɛ bu ka gobi wan sõ.

12 Kɛrɛtigii ben tiin sɔmɔ turo u nɛɛ, baadommawa ba sãa wee kowobu ka gbeeku yɛɛ kõsi ka maa dim kĩro yikurobu.

13 Geema u gerua. Yen sõ, a bu gerusio gem gem kpa ba n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ dim dim,

14 kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekurɛ nɛnɛ, bu ku maa tɔn ben yiirebu swĩi be ba gem yina.

15 Gãanu baanire nu dɛɛre be ba dɛɛren mi, adama gãanu sari ni nu dɛɛre disinugibu ka naanɛ doke sarirugibun mi, yèn sõ ben bwisikunu ka ben gõrusu kun dɛɛre.

16 Ba gerumɔ ka nɔɔ ba Gusunɔ yẽ, adama ben kookoosu ben gari siki. Ba sãa tɔn kõsobu ka mɛm nɔɔ sarirugibu, ba ɲ kpẽ bu gãa geenu ganu ko.

2

Sõɔsi geeru

1 Adama wunɛ, a n sõɔsi geerun gari gerumɔ.

2 A durɔ bukurobu sõɔwɔ bu de ba n gaya mɔ, kpa ba n sãa bɛɛrɛgibu ka be ba tii yẽ, kpa ba n yõ dim dim naanɛ dokebu sɔɔ ka kĩru ka tɛmanabu.

3 Mɛya maa kurɔ tɔkɔnu, a nu sõɔwɔ nu de nin sanu sanusu su n dɛɛre, kpa nu kun sãa tɔn wĩɔbu ɲ kun mɛ tam yobu. N weenɛwa nu n bwisi gee sõɔsimɔ

4 kpa nu kpĩ nu kurɔ mɔro kpɛmminu sõɔsi nge mɛ n weenɛ bu ben durɔbu ka bibu kĩa,

5 kpa ba n tii yẽ ba n sãa tɔn dɛɛrobu ka tɔn geobu be ba ben mɔraru nɔni doke, ma ba ben durɔbu wiru kpĩiyammɛ, kpa goo ku kpĩ u Gusunɔn gari gari kam gerusi.

6 Mɛya maa, a aluwaasiba sõɔwɔ bu de ba n gaya mɔ.

7 Wunɛn tii maa, a n bu kom gem sõɔsimɔ. A n da Gusunɔn garin keu sõɔsi ka bɛɛrɛ, murafìti sariru sɔɔ.

8 A bu sõɔsio ka gari gee yi ba ɲ kpẽ bu taarɛ wẽ, kpa sekuru tu wunɛn yibɛrɛba mwa yèn sõ ba gãa kõsunu bia ni ba koo gere bɛsɛ sɔɔ.

9 A maa yobu sõɔwɔ bu ben yinnibu wiru kpĩiya kpuro sɔɔ, kpa bu ko ye ya koo bu wẽre bu ku ka bu sikirina.

10 Ba kun sãa bèn nɔma yam mɔ, adama
ba n tii sɔ̃ɔsimɔ naanɛgibu kpuro sɔɔ, kpa bu
kpuro ko Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowon sɔ̃ɔsiru
tu ka ko bɛɛrɛgiru.
11 Domi Gusunɔ u win durom sɔ̃ɔsi tɔmbu
kpuron faaban sɔ̃.
12 Durom mɛ, mu sun sɔ̃ɔsimɔ ma n weenɛ
su wãa te ta kun Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ deri
ka maa handunian kĩru kankam, kpa sa n
wãa handunia mini gem sɔɔ ka laakari ka
Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu,
13 kpa sa n tɔ̃ɔ doo nɔɔrugii te swaa daki ka
yĩiyɔbu, tè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni boko ka
bɛsɛn Faaba kowo Yesu Kirisin yiiko ya koo
sɔ̃ɔsira.
14 Yesu Kirisi wi, u win tii wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃ u ka
sun yakia saa kom kɔ̃sum kpuron di, kpa u
ka sun ko tɔn dɛɛrobu be ba sãa wi tɔnagibu
be ba maa hania mɔ bu ka sɔm geenu ko.
15 Nge mɛya n weenɛ a gari gere. A tɔmbu
dam kɛ̃ kpa a maa bu gerusi ka wunɛn yiiko
kpuro. A ku de goo u nun gɛm.

3

Yesugibun sanu sanusu

1 A wunɛn tɔmbu yaayasio ba n
tem yɛ̃robu ka wuun tɔnwerobu wiru
kpĩiyammɛ ba n bu mɛm nɔɔwammɛ, kpa
ba n sɔɔru sãa sɔm geenu kpuron sɔ̃.
2 A bu sɔ̃ɔwɔ bu ku raa goon kɔ̃sa gere bu
ku maa goo nɔɔ kasu, adama bu baawure ben
daa duudwia sɔ̃ɔsi.
3 Domi bɛsɛn tii sa raa sãa gari bakasu
ka mɛm nɔɔ sarirugibu ka be ba tore. Sa
raa sãa gɔ̃ru kĩru kankam ka handunian kĩru
baateren yobu. Sa raa wãa nuku kɔ̃suru ka
binɛ sɔɔ. Sa sãa be tɔmba tusa, sa maa tusinɛ.
4 Adama sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba
kowo u win tɔn geeru sɔ̃ɔsi ka win kĩru
tɔmbu sɔɔ,
5 u sun faaba kua ka sãrasia bi bu dera sa
marura nɔn mɛɛruse, ma Hunde Dɛɛro sun
wãa kpaaru wɛ̃. U ɲ̀ sun faaba kue sɔm gee
ni bɛsɛn tii sa kuan sɔ̃ ma n kun mɔ win
wɔnwɔndun sɔ̃.
6 Domi Gusunɔ u sun Hunde Dɛɛro wi wɛ̃ n
banda Yesu Kirisi bɛsɛn Faaba kowon saabu,
7 kpa win durom sɔ̃ su ka ko geegibu
Gusunɔn mi, kpa su ka wãaru te ta ku ra kpe
tubi di te sa yĩiyɔ.
8 Gari yi, gari naanɛgiiya.
Na kĩ a yi gere a sire kpa be ba Gusunɔ
naanɛ doke bu ben saa di sɔm geenun kobu
sɔɔ. Gari yi, yi wã yi maa sãa tɔmbun
arufaani.
9 Adama a wiira gari suurio ka maa
sikadoban yĩsan mɛɛribu ka sikirinɔsu ka
maa woodan sannɔsu. Yeni kpuro ya sãawa
kam, ya ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
10 Wi u karanaa dokemɔ, a nùn gerusio nge
nɔn yiru a sere nùn fɛ̃ra bee tia.
11 Domi a yɛ̃ ma tɔnu win bwesera sankire,
u toramɔ ma u tii taarɛ wɛ̃ɛmɔ.

Yiire dãakibu

12 Sanam mɛ kon nun Aatemasi ɲ̀ kun
mɛ Tisiki gɔriama, a hania koowo a ka man
naamwɛma Nikopolisiɔ, domi miya na gɔ̃ru
doke na n wãa woorun saa.
13 A Senasi wooda yɛ̃ro wi ka Apolo
kusenu kuo nu n wã ben sanum sɔɔ, kpa
gãanu ku raa bu kɔmia.
14 N weenɛ bɛsɛgibun tii bu hania ko sɔm
geenun kobu sɔɔ, kpa ba n nɔmu mɔ bukata
tilasigia ye sɔɔ, kpa ba kun wãaru dimɔ kam
sɔɔ.
15 Be ba wãa nɛn mini ba nun tɔbura be
kpuro. A bu tɔbirio be ba bɛsɛn kĩru mɔ
naanɛ dokebu sɔɔ.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ kpuro
wãa.

TIRE TE PƆLU U FILEMƆƆ KUA

Filemɔɔ u sãawa Pɔlun bɔrɔ wi u Yesu naanɛ doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnnɛ win dirɔ bu ka sãaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ̀ Onɛsimu. Onɛsimu wi, u nùn gobi gbɛna, ma u duka yakura u da wuu maroɔ, ge ba mɔ̀ Romu. Romu miya Onɛsimu u Pɔlu gia, miya u maa Yesu naanɛ doke. Saa yera Pɔlu u nùn kua nge win tiin bii. Yen sɔ̃na u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onɛsimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ̃, u ku maa nùn garisi nge yoo, ǹ kun mɛ gbɛnɔ, adama u nùn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ̃, naasu 4-7.
3. Pɔlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

1-3 Filemɔɔ, bɛsɛn kĩnasi ka bɛsɛn sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ wunɛn yɛnuɔ ka bɛsɛn sesu Apia ka maa Aasipu bɛsɛn tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛɛya sa tire teni kua. Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu wi ba pirisɔm sãa Yesu Kirisin sɔ̃, nɛ ka bɛsɛgii Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kĩru

ka win naanɛ dokebu

4 Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma nà n kanaru mɔ̀ wunɛn sɔ̃,

5 domi na wunɛn kĩrun baaru nɔɔmɔ te a naanɛ dokeobu kĩ ka maa wunɛn naanɛ doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ.

6 Na nùn kanamɔ u de nɔɔ tia ye bɛsɛ ka wunɛ sa mɔɔsinɛ naanɛ dokebun sɔ̃ yu sɔ̃ɔsira kookoosu sɔɔ kpa a gãa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu.

7 Wunɛn kĩru ta man nuku doo bakabu wɛ̃ nɛn kĩnasi, ta man dam kã gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛ̃ra yɛmiasia.

Pɔlu u Onɛsimu

suuru kanammɛ

8 Yen sɔ̃, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ̃ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weenɛ,

9 ka mɛ, kĩrun sɔ̃na na nun suuru kanamɔ, nɛ Pɔlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ̃ wãa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ̃.

10 Na nun suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃ wi u kua nɛn bii naanɛ dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini.

11 Yellu u ǹ daa sãa gãanu wunɛn mi, adama tɛ̃, u arufaani mɔ wunɛn mi ka nɛn tiin mi.

12 Na nun nùn gɔriama tɛ̃, a nùn mɔɔ nge nɛn tii tii.

13 Na raa kĩ u n wãa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wãa Labaari gean sɔ̃ u ka man somi wunɛn ayerɔ.

14 Adama na ǹ kĩ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunɛn somiru ta kun sãa tilasi. Na kĩwa ta n sãa wunɛn gɔ̃ru kĩru.

15 À ku tuba yenin saabuwa i ka karana wunɛ ka Onɛsimu saa fiiko kpa a wa a n ka nùn mɔ ka baadommaɔ,

16 n ǹ mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ̃ u yoo kera. U kua kĩnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weenɛ u n kere mɛ gem gem wunɛn mi, domi u ǹ sãa wunɛn yoo tɔna, u maa sãawa wunɛn kĩnasi Yinni sɔɔ.

17 Yen sɔ̃, à n man garisi wunɛn sɔm kowosi, a nùn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia.

18 U n nun gãanu tora ǹ kun mɛ ù n wunɛn dibu nɛni, n kua nɛn sɔmunu.

19 Wee, na yeni yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pɔlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa nà kun gerua, wunɛn tii a yɛ̃ ma wunɛn wãara nɛn dibu nɛni.

20 Yen sɔ̃na nɛgii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ̃. A man gɔ̃ru yɛmiasio Kirisi sɔɔ.

21 Na nun tire teni kuammɛ yèn sɔ̃ na wunɛn mɛm nɔɔbu naanɛ sãa, domi na yɛ̃ kam kam kaa ko n kere ye na mam nun kanamɔ.

22 Gãa teena nu tie, a man diru kasuo yèn sɔ̃ na yĩiyɔ Gusunɔ u koo bɛɛn kanaru mwa kpa u man bɛɛ wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

23 Epafasi, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm dirɔ Kirisi Yesun sɔ̃, u nun tɔbura.

24 Mɛya maa nɛn sɔm kowosibu Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka sere Luku, ba nun tɔbura.

25 Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba ɲ̀ yɛ̃ wi u tire te yorua. Gaba nɛɛ, Pəluwa u tu yorua yèn sõ ba Timəten gari mɔ̀ te səə, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalɛmun sãa yeru kəsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naanɛ doke ba dam kɛ̃run bukata mə. Domi ben gabu ba wãa sika səə. Ma ba wuramə ben yellun yãki yãki səə. Yeniba kpuron sõna ba tire te yorua bu ka Yuu be sõəsi ma ben yellun yãki yãki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yãku kowo tənwero wi u Yuuban yãku kowo tənwerobu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sõəmə ma Yesu u Gusunən gəradoba kere ka Məwisi ka Aroni ka Yosue. Mɛya nəə mwɛɛ kpaa te Yesu u sun kua tɛ̃, ya kere ye Gusunə u Məwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusunə u ka təmbu gari mɔ̀ saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gbia ba Gusunə naanɛ doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kɛ̃ru, wiru 13:20-25.

Gusunə u gari gerua

win Biin min di

1 Gasə Gusunə u ka bɛsɛn sikadoba gari kua nən dabinu ka swaa dabinu saa win səməbun min di.

2 Adama sanam dãakim mɛni səə u ka sun gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u handunia taka kua, Gusunə u maa nùn gəsa u ka nùn gãanu kpuro nəmu bɛria.

3 Win yiiko ya sõəsiramə win min di. Bii wi, u sãa Gusunən tii tiin weenasii, u maa baayere kpuro nɛni ka win gari damgii. Ye u təmbu sãrasia ben toranun di u kpa, u da u sina wəllə Gusunə dam kpurogiin nəm geuə.

Gusunən Bii

u Gusunən gəradoba kere

4 Nge mɛ Gusunə u win Bii yĩsiru kã te ta win gəradobaginu kpãaru kere, nge mɛya maa Bii win tii u Gusunən gəradoba kere.

5 Ka gem, Gusunə u ɲ̀ win gəradoban goo sõəre u nɛɛ,
"Wuna a sãa nɛn Bii.
Gisəra na kua wunɛn tundo."
N ɲ̀ maa mə win gərado goo u ka yã ye u nɛɛ,
"Kon ko win tundo,
u koo maa ko nɛn bii."

6 Adama saa ye u win Bii yeruma gəriə handunia səə u nɛɛ,
"Gusunən gəradoba kpuro bu yiiro bu nùn sã."

7 Wee ye u gerua win gəradoban sõ. U nɛɛ,
"Gusunə u win gəradoba kuawa nge woo,
ma u win səm kowobu kua nge dõə yari."

8 Adama win Biin sõna u nɛɛ,
"Gusunə, ba wunɛn bandu swĩi sere ka baadommaə.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.

9 A gea kĩ ma a kõsa tusa.
Yen sõna Gusunə wi u sãa wunɛn Yinni u nun gəsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃
ye u ka nun aye bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibuginu kpãaru kere."

10 U maa kpam nɛɛ,
"Yinni, toren di wuna a tem taka kua.
Wunɛn nəma a maa ka wəllu kua.

11 Ye kpuro ya koo doona adama wunɛ kaa n wãa.
Ya koo təkəru ko nge yãnu.

12 Kaa ye kure nge yaberu.
Ya ko ya n maa kəsiməwa nge yãnu.
Adama wunɛ, wuna mi, a ɲ̀ təkəru mɔ̀."

13 Gusunə kun maa win gəradoban goo sõəre u nɛɛ,
"A sinə nɛn nəm geuə
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."

14 N n mɛn na, mba wəllun gəradoba ba sãa. Ba sãawa hundeba be ba Gusunə sãamə. Bera u ra maa gəri bu da bu be ba koo faaba wa somi.

2

Faaba ye, ya kpã too

1 Yen sõ, n weenɛ su gari yi sa nua nɛnɛ sim sim kpa su ku ka nim doona.

2 Gari yi wəllun gərado ba ka na, yi yin dam sõəsi sere baawure wi u yi sara ɲ̀ kun mɛ wi u ɲ̀ yi mɛm nəəwɛ, u sɛɛyasiabu wa bi u ka weenɛ.

3 N n mɛn na, aməna sa ko ka kpĩ su sɛɛyasiabu suuri, sà n faaba baka yen bweseru atafiiru kua. Yinnin tii u gbia u faaba yen gari nəəsia. Yen biru be ba yi nua ba sun yi sõəwa ba sire ma gema.

4 Saa ye səərа Gusunə u ben seeda dam sosi ka yĩrenu ka maamaaki ka som damgii bwese bweseka. U maa kpam təmbu Hunde Dɛɛron kɛ̃nu bonu kua nge mɛ u kĩ.

Wi u təmbu kparamə

bu ka faaba wa

5 Geema, n ɲ̀ mə wəllun gəradobara Gusunə u handunia ye ya koo nan dam wɛ̃, yèn gari sa mɔ̀.

6 Adama Gusunən gari səə, goo u gerua u nɛɛ,
"Yinni Gusunə, mba tənu sãa a n sere ka nùn yaaye.
Wara ra n tənu a n sere ka nùn nəərimə.

7 A nùn kua u wunɛn gəradoba kəmiɛ fiiko.

Ka mɛ, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge sunɔ.
8 A nùn kua wirugii taka koora kpuron wɔllɔ."
Sanam mɛ Gusunɔ u tɔnu dam wɛ̃ gãanu kpuron wɔllɔ, gãanu sari ni u ɲ deri nu nùn wiru kpĩiya. Adama sa ɲ gina wa ma gãa ni kpuro nu nùn wiru kpĩiyɛ.
9 Ka mɛ sa Yesu wa. Saa fiiko sɔɔ ba nùn kua wi u ɲ Gusunɔn gɔradoba tura, kpa u ka gbi tɔmbu kpuron sõ Gusunɔn durom saabu. Tɛ̃, sa nùn waamɔ ka win yiiko ka bɛɛrɛ nge sunɔ, win gɔɔ wi u gun sõ.
10 Ka gem, n weenɛ Gusunɔ wi u kpuro taka kua ma ya wãa win sõ, u Yesu ko tɔn giro nɔni swãaru sɔɔ, kpa u ka tɔn dabinu ko win bibu be ba koo win yiiko bɔnu ko. Domi Yesu wiya u bu kpaɾamɔ bu ka faaba wa.
11 Yesu wi u tɔmbu sãrasiamɔ ben toranun di, wi ka be ba sãre ba kua tundo turon bibu. Yen sõna sekura kun nùn mɔ̀ u ka bu soku wigibu
12 sanam mɛ u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ, kon nɛgibu wunɛn gari sõ.
Kon nun siara ka womusu mi ba mɛnnɛ."
13 U maa kpam nɛɛ,
"Kon nɛn naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ."
Yen biru kpam u nɛɛ,
"Nɛ wee ka bii be Gusunɔ u man kã."
14 Nge mɛ bii be, ba wasi mɔ ka yɛm, Yesu win tii u kua nge be. U kua mɛ kpa u ka gbi. Win gɔɔ wi, u Yibirisi kpeerasia ye ya raa gɔɔn dam nɛni.
15 Kpa u maa ka bu yakia be ba sãa nge yobu ben wãaru kpuro sɔɔ gɔɔn bɛrum sõ.
16 Ka gem, n ɲ mɔ win gɔradobara u somiru na, Aburahamun biba u somiru na.
17 Yen sõna u ɲ koo ko u kun ka win wɔnɔbu weenɛ kpuro sɔɔ, kpa u ka ko ben yãku kowo tɔnwero wi u wɔnwɔndu ka naanɛ mɔ Gusunɔn sɔmburu sɔɔ, kpa u ka tɔmbun tora run yãkuru ko.
18 Tɛ̃, u koo kpĩ u bu somi be ba wãa kɔkiribu sɔɔ yèn sõ win tii u nɔni swãaru wa kɔkiribu sɔɔ.

3

Yesu u Mɔwisi bɛɛrɛ kere

1 Yen sõ nɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u soka i ka ko wigibu, i de i n Yesu mɛɛra wi Gusunɔ u gɔrima u ka ko yãku kowo tɔnwero wìn seeda sa dimɔ.
2 Wiya u ka Gusunɔ turo yõra wi u nùn gɔsa sɔmbu ten saabu nge mɛ Mɔwisi u kua win sɔmburu sɔɔ Gusunɔn yɛnugibu kpuron suunu sɔɔ.
3 Wi u yɛnu kua u bɛɛrɛ mɔ u kere yɛnu gen tii. Nge mɛya Yesu u ka bɛɛrɛ baka nɛ ye ya Mɔwisigia kere.
4 Geema, yɛnu baagere ga gen yɛ̃ro mɔ, adama Gusunɔwa u sãa kpuron yɛ̃ro.
5 Mɔwisi u kua sɔm kowo naanɛgii Gusunɔn yɛnugibu kpuron suunu sɔɔ u ka garin seeda di yi Gusunɔ u koo ra gere.
6 Adama Kirisi u sãa Bii naanɛgii wi Gusunɔ u kua win yɛnu yɛ̃ro. Bɛsɛra sa sãa win yɛnugibu sà n yĩiyɔbu mɔ sere ka nɔrɔ ka toro sindu ka naanɛ.

Wɛ̃ra te Gusunɔ u wigibu

wɛ̃ɛmɔ

7 Yen sõna nge mɛ Hunde Dɛɛro u gerua,
"I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
8 i ku de bɛɛn gõrusu bɔbìa
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua
dɔma te ba Gusunɔ seesi
ka sanam mɛ ba win laakari mɛɛra gbaburu sɔɔ.
9 Miya ba man wɛ̃ɛra ka laakari mɛɛribu.
Ba maa wa ye na kua sere wõɔ weeru.
10 Yen sõna na ka tɔn be mɔru kua.
Ma na nɛɛ, baadommawa ba toramɔ ben bwisikunu sɔɔ.
Ba ɲ nɛn swɛɛ tuba.
11 Na mɔru kua ma na bõrua na nɛɛ,
ba ɲ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re."
12 Yen sõ nɛgibu, i tii laakari koowo, i ku de bɛɛn goo u n gõru kõsu mɔ ge ga ɲ naanɛ doke, ge ga koo nùn biru wurasia Gusunɔ, Yinni wason min di.
13 Adama i n dam kɛ̃ɛnamɔ baadomma saa yè sɔɔ ba mɔ̀ gisɔ, kpa bɛɛn goo u ku de toraru tu win nɔni wõke tu win gõru bɔbiasia.
14 Geema, sa kua be ba gbinnɛ ka Kirisi sà n toro sindu mɔ sere ka nɔrɔ te sa mɔ toren di.
15 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
i ku de bɛɛn gõrusu bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua
dɔma te ba nùn seesi."
16 Berà be ba Gusunɔn nɔɔ nua ma ba nùn seesi. Beya be Mɔwisi u kpara kpuro saa Egibitin di.
17 Berà Gusunɔ u ka mɔru mɔ̀ sere wõɔ weeru. Beya be ba tora ma ba gbisuka gbaburu sɔɔ.
18 Sanam mɛ Gusunɔ u bõrua u nɛɛ, "ba ɲ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re," berà u ka yã ma n kun mɔ be ba ɲ nùn mɛm nɔɔwɛ.
19 Nge mɛya sa wa ma ba ɲ kpĩa ba due wɛ̃ra yee te sɔɔ yèn sõ ba ɲ naanɛ doke.

4

1 Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, sa ko kpĩ su du mi sa ko wɛ̃ra ka wi sannu. N n mɛn na, su laakari ko, kpa bɛɛn goo u ku raa deemɛ u wɛ̃ra yee te bia.
2 Domi ba sun Labaari gea waasu kua nge mɛ ba bu kua be ba gasɔ wãa gbaburu sɔɔ. Ba gari yi nua, adama yi ɲ bu arufaani gaa kue domi sanam mɛ ba yi nua, ba ɲ yi naanɛ doke.

3 Bɛsɛ be sa naanɛ doke, sa ko du wɛ̃ra yee
te sɔɔ tèn sɔ̃ Gusunɔ u nɛɛ,
“Na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ, ba ɲ̀ sisi
bu ka
man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.”
U gari yi gerua baa mɛ win sɔmburа kpa saa
mìn di u handunia taka kua.
4 Ka geema, gam gum Gusunɔn gari sɔɔ ba sɔ̃ɔ
nɔɔba yirusen gari gerua ba nɛɛ, “Gusunɔ u
win sɔmburu kpuro deri u wɛ̃ra sɔ̃ɔ nɔɔba
yiruse.”
5 Ma Gusunɔ u kpam gari tee yi gerua u nɛɛ,
“Ba ɲ̀ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.”
6 Be ba gbia ba Labaari gea ye nua ba ɲ̀ due
wɛ̃ra yee te sɔɔ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ mɛm nua. N n mɛn
na, ayera wãa gina gabu bu ka du te sɔɔ.
7 Yen sɔ̃na Gusunɔ u kpam tɔ̃ru yii te u soka
gisɔ. Wɔ̃ɔ dabinun biru u ten gari gerua saa
Dafidin min di, nge mɛ sa wa kɔ. U nɛɛ,
“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
i ku de bɛɛn gɔ̃rusu bɔbia.”
8 Geema, Yosue ù n daa tɔn be kpara u ka
dua wɛ̃ra yee te sɔɔ, Gusunɔ u ɲ̀ daa maa tɔ̃ru
garun gari mɔ̀.
9 N n mɛn na, wɛ̃ra te ta ka Gusunɔn sɔ̃ɔ
nɔɔba yirusegiru weenɛ, ta wãa Gusunɔn
tɔmbun sɔ̃.
10 Domi wi u dua Gusunɔn wɛ̃ra yerɔ u win
sɔmburu deriwa nge mɛ Gusunɔ u wigiru
deri.
11 N n mɛn na, su hania ko su ka du wɛ̃ra
yee te sɔɔ, kpa goo u ku ko mɛm nɔɔ sarirugii
nge tɔn be, kpa u kam ko.
12 Domi Gusunɔn gari yi wasi yi maa dam
mɔ. Yi nɔɔ do n kere takobi ye ba dɛ̃ɛra biru
ka wuswaa. Yi dam mɔ yi ka tɔnun gɔ̃ru ka
win hunde sɔku ka maa win gbinnu sere yu
kpɛ̃ɛru girari. Yi tɔnun gɔ̃run kĩru ka gen
bwisikunu sirimɔ.
13 Gãanu sari ni nu Gusunɔ berue win taka
koora sɔɔ. Kpuro ya wukiarewa ya yii win
wuswaaɔ. Wiya bɛsɛ kpuro sa ko maa bɛsɛn
wãaru tusia.

Yesu,

yãku kowo tɔnwero boko

14 Ka geema sa yãku kowo tɔnwero boko
mɔ wi u tura sere Gusunɔn mi, wiya Yesu
Gusunɔn Bii. N n mɛn na, su yɔ̃ra dim dim
bɛsɛn seeda ye sa di sɔɔ.
15 Domi sa yãku kowo tɔnwero mɔ wi u
koo kpĩ u ka sun duura bɛsɛn dam sariru sɔɔ
yèn sɔ̃ ba nùn kɔkura gãanu kpuro sɔɔ nge
bɛsɛ, adama u ɲ̀ durum koore.
16 N n mɛn na, su Gusunɔ duromgiin
sina turaru susi ka toro sindu kpa su ka
wɔnwɔndu wa ka durom mɛ mu koo sun
somi saa ye sa mɛn bukata mɔ.

5

1 Yãku kowo tɔnwero baawure wi ba gɔsa
tɔmbun suunu sɔɔn di, ba nùn yiiwa u ka
Gusunɔ sã ben sɔ̃. U ra Gusunɔ ben kɛ̃nu wɛ̃
kpa u yãkunu ko ben toranun sɔ̃.
2 U koo kpĩ u suuru ko ka yɛ̃ru sarirugibu
ka be ba swaa sare yèn sɔ̃ win tii u dam biare.
3 Yen sɔ̃na maa, u ɲ̀ koo ko u kun yãkunu
kue win tiin toranun sɔ̃ nge mɛ u mɔ̀
tɔmbuginun sɔ̃.
4 Goo kun kpɛ̃ u tii yãku kowo tɔnwerorun
bɛɛrɛ wɛ̃. Gusunɔwa u ra tɔnu gɔsi u wɛ̃ nge
mɛ u Aroni kua.
5 Nge mɛya Kirisi kun tii yãku kowo
tɔnwerorun yiiko wɛ̃. Gusunɔwa u nùn ye
wɛ̃ wi u nɛɛ,
“Wuna nɛn Bii.
Gisɔra na kua wunɛn tundo.”
6 Gam gum maa u kpam gerua u nɛɛ,
“Wuna kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki.”
7 Yesun handunian wãaru sɔɔ u Gusunɔ
kana wi u koo kpĩ u nùn wɔra gɔɔn nɔman di.
U maa nùn suuru kana ka wuri bɛkɛ ka yĩresu.
Ma Gusunɔ u nùn swaa daki win wii kpĩibun
sɔ̃.
8 Baa mɛ u sãa Gusunɔn Bii, u mɛm nɔɔbu
gia nɔni swãa te u wan sɔ̃.
9 Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye ya ku ra
kpe, be kpuron sɔ̃ be ba nùn mɛm nɔɔwa.
10 Ma Gusunɔ u nùn kua yãku kowo
tɔnwero nge Mɛɛkisidɛki.

Naanɛ doke deribun kirɔ

11 Gãa dabinu wãa ni sa ko kpĩ su gere gari
yin sɔ̃, adama ya sɛ̃ n ka bɛɛ yi tubusia domi i
kua be gari ku ra yeeri fuuku.
12 Saa ya tura i ka ko keu koosiobu. Ka mɛ,
i gina goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ Gusunɔn
garin torubu sɔ̃ɔsi. Bɛɛ be n weenɛ i n dĩa
dɔki dimɔ, i kpam bɔm bukata mɔ.
13 Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa, u ɲ̀
Gusunɔn gari geen dɔɔnɛ mɔ.
14 Adama dĩa dɔki sãawa guro gurobun
dĩanu be ba gea ka kɔ̃san wunanabu gia yèn
sɔ̃ ba yen dɔɔnɛ mɔ.

6

1 N n mɛn na, su Kirisin garin torubu deri
kpa su da wuswaaɔ su ka ko tɔn yebunu.
Su ku maa gari yin kpɛɛkpɛɛku sura, gera
gɔ̃ru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naanɛ
dokebu Gusunɔ sɔɔ,
2 ka wasi dɛɛrasiabun woronu ka nɔman
sɔndibu yãkurun wɔllɔ ka gɔribun seebun
gari ka sian siribu.
3 Wuswaa daa biya sa ko hania ko Gusunɔ
ù n wura.
4 N n ben sɔ̃n na, be ba raa yam wa
Gusunɔn gari sɔɔ, ma ba win kɛ̃nu denda, ma
ba bɔnu wa Hunde Dɛɛro sɔɔ,
5 ma ba wa ma Gusunɔn gari wã, ma ba sian
wãarun dam gia,
6 yen biru bà n biru kisi ba naanɛ dokebu
deri mam mam, n ɲ̀ maa koorɔ bu bu

gɔ̃ru gɔsiasia. Domi ba kpam Gusunɔn Bii kparemɔwa ben tii dãa bunanarɔ ma ba nùn sekuru dokemɔ batuma sɔɔ.
7 Sanam mɛ tem mu guri nim nɔrumɔ kiri kiri ma mu dĩanu kpiisiamɔ ni nu koo mɛn yɛ̃robu arufaani kua, Gusunɔ u ra mu domaru kuewa.
8 Adama mù n sãki ka awĩi kpiimɔ mu ɲ̀ garu koorɔ. N n sosi Gusunɔ u koo mu bɔ̃rusi, amɛn biru kpa mu dɔ̃ɔ mwaara.
9 Adama kĩnasibu, baa sà n gari yin bweseru gerumɔ, sa bɛɛ naanɛ sãa sa yĩiyɔ ma i ko n wãa faaban swaa sɔɔ.
10 Gusunɔ u sãawa gemgii, u ɲ̀ bɛɛn sɔmburu duarimɔ ka kĩi te i sɔ̃ɔsi win yĩsirun sɔ̃, sanam mɛ i wigibu nɔɔri nge mɛ i bu nɔɔrimɔ tɛ̃.
11 Ka mɛ, sa kĩ bɛɛn baawure u n hania ye mɔ sere ka nɔrɔ, kpa ye i yĩiyɔ yu ka koora mam mam.
12 Sa ɲ̀ kĩ i ko nge be ba tɛmanabu kpana, adama i bu saario be ba naanɛ doke ma ba tɛmana ba ka tubi dimɔ ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ

te ta ɲ̀ sika mɔ

13 Sanam mɛ Gusunɔ u Aburahamu nɔɔ mwɛɛru kua, ka yen bɔ̃ri sanna. U bɔ̃rua ka win tiin yĩsiru yèn sɔ̃ goo sari wi u maa nùn kere wìn yĩsiru u koo ka bɔ̃re.
14 U nɛɛ, kon nun domaru kua ka gem, kon de wunɛn bweseru tu dabia.
15 Nge mɛya Aburahamu u tɛmana, ma u wa yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u nùn kua.
16 Tɔmbu bà n bɔ̃rumɔ ba ra bɔ̃rewa ka wi u bu keren yĩsiru, kpa bɔ̃ri yi, yi ben gari sire kpa yi sikirinɔsu kpuro kpeesia.
17 Nge mɛya Gusunɔ u kĩa u be ba koo kɛ̃ru mwa te u bu nɔɔ mwɛɛru kua sɔ̃ɔsi kpasasa ma win gari kun kɔbiarɔ. Yen sɔ̃na u nɔɔ mwɛɛru kua u sire ka bɔ̃ri.
18 N n mɛn na, gari yiru wãa yi yi ɲ̀ kɔsirɔ, yì sɔɔ Gusunɔ kun kpɛ̃ u weesu ko. Yiya yi sun dam kãa gem gem bɛsɛ be sa kuku yeru kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa yĩiyɔ ba sun yiiye.
19 Yĩiyɔ bi, bu bɛsɛn gɔ̃ru nɛni sim sim nge goo nimkuun marutia gu ku ka kɔ̃ɔra. Bu dam mɔ, bu ɲ̀ sika mɔ, ma bu dua sere Gusunɔn wãa yerun suunu sɔɔ.
20 Miya Yesu u gbia u dua bɛsɛn sɔ̃ u kua yãku kowo tɔnwero ka baadommaɔ nge Mɛɛkisidɛki.

7

Mɛɛkisidɛki u sãa sunɔ

ka maa yãku kowo

1 Mɛɛkisidɛki wi, u sãawa Salɛmun sunɔ ka Wɔrukoon yãku kowo. Ye Aburahamu u sinambu tabu diima u wee, yera Mɛɛkisidɛki nùn sennɔ da u nùn domaru kua.
2 Aburahamu u ye u waama bɔnu kua ma u wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua u nùn wɛ̃. Gbiikaa win yĩsirun tubusiana sunɔ gemgii. Yen biru u sãa Salɛmun sunɔ, yen tubusiana alafian sunɔ.
3 Goo kun win tundo ka win mɛro ka win sikado goo yɛ̃. Ba ɲ̀ win marubu ka win gɔɔn gari koore. U ka Gusunɔn Bii weenɛ, u sãawa yãku kowo ka baadommaɔ.
4 I mɛɛrio nge mɛ durɔ win kpãara nɛ. Domi Aburahamu bɛsɛn sikado boko u gãa gee ni u tabu diima u ka wee bɔnu kua, ma u wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua u nùn wɛ̃.
5 Wooda ya Lefin bibu be ba sãa yãku kowobu yiire bu de Isireliba bu ben mɔru kpuro bɔnu ko, kpa bu wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua bu bu wɛ̃. Be ba bu bɔnu ye wɛ̃ɛmɔ ba sãa ben dusibu, ben tii maa Aburahamun biba.
6 Adama Mɛɛkisidɛki u ɲ̀ yara Lefin bweserun di. Ka mɛ, Aburahamu u nùn bɔnu ye wɛ̃. Yen biru Mɛɛkisidɛki u nùn domaru kua, wi, wi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛ ni kua.
7 Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra yãkabu domaru kue.
8 Lefin bibu, be ba wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia mwaamɔ ba sãa be ba ra gbi, adama Mɛɛkisidɛki, wi, u sãa wi u ɲ̀ gbimɔ nge mɛ Gusunɔn gari gerua.
9 Tɛ̃, su gere ma sanam mɛ Aburahamu u nùn bɔnu ye wɛ̃, Lefi wìn biba bɔnu mwaamɔ u maa bɔnu ye wɛ̃ win tii saa Aburahamun min di.
10 Domi baa mɛ ba ɲ̀ gina nùn mara sanam mɛ, u wãa win baaban wasi sɔɔ ye u ka Mɛɛkisidɛki yinna.
11 Wooda ye Gusunɔ u Isireliba wɛ̃ yera yãku kowo Lefigiba ka sɔmburu mɔ̀. Tɛ̃, yãku kowo be, bà n sɔmburu kua te ta yiba, n ɲ̀ tilasi yãku kowo tuko goo u kpam na wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki wi u ɲ̀ sãa Aronin bweseru.
12 Domi bà n yãku kowobun bweseru kɔsa tilasi bu maa wooda kɔsi.
13 Geema bɛsɛn Yinni wi gari yi, yi ka yã, u sãawa bweseru garugii tèn tɔmba kun yãku kobun sɔmburu koore.
14 Domi sa yɛ̃ ma ba nùn marawa Yudan bweseru sɔɔ. Mɔwisi kun maa bwese ten gari gerua yãku kowobun gari sɔɔ.

Yãku kowo goo

wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki

15 Gari gɛɛ wee yi yi ye kpuro bururasiamɔ. Yãku kowo tuko goo yara wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki.
16 Ba ɲ̀ nùn kue yãku kowo marumarurun di ma n kun mɔ ka wãaru te ta ku ra kpen dam.
17 Ka geema, Gusunɔn gari gerua win sɔ̃ yi nɛɛ,

"Wuna kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki."
18 Nge mɛya ba ka wooda gura gɔ yèn sɔ̃ ya ɲ̀
dam mɔ ya ɲ̀ maa arufaani mɔ.
19 Geema, Mɔwisin wooda ya ɲ̀ gãanu ganu
yibie. Adama tɛ̃, sa swaa gea mɔ yèn min di
sa ko Gusunɔ susi.
20 Yen biru Gusunɔ u bɔ̃rua. Beɔnɔ ba kua
yãku kowobu n ɲ̀ ka bɔ̃ri.
21 Adama wi u Yesu kua yãku kowo u ye
kuawa ka bɔ̃ri u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u bɔ̃rua.
U ɲ̀ maa win gari seeyamɔ.
U nɛɛ, kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ."
22 Yen sɔ̃na Yesu ka sun nɔɔ mwɛɛru naawa te
ta buram bo.
23 Mi Yesun gari ka yãku kowo ben gari yi
kpam wunana wee. Yãku kowo be, ba dabia
yèn sɔ̃ gɔɔ ku ra wure ba n wãa sɔmbu te sɔɔ
ka baadomma,
24 adama Yesu u ko n wãawa ka
baadommaɔ. Ba ɲ̀ maa win yãku kowo
sɔmburu suamɔ bu goo wɛ̃.
25 Yen sɔ̃na u koo kpĩ u bu faaba ko tɛ̃n di ka
baadommaɔ be ba Gusunɔ susimɔ win min
di, domi u wãawa u ka Gusunɔ suuru kana
ben sɔ̃.
26 N n mɛn na, Yesu sãawa yãku kowo
tɔnwero wìn bukata sa mɔ. U Gusunɔ wɛ̃re,
u dɛɛre, u ɲ̀ durum koore. Wi ka durumgibu
ba wunanɛ. Ba nùn sua ba ka da sere wɔllɔ.
27 U ɲ̀ sãa nge yãku kowo tɔnwero
beɔnɔ. U ɲ̀ baadomman yãku kobun bukata
mɔ, gbiikaa win tiin toranun sɔ̃ ka sere
gabuginu. U yãku teeru kua te ta tura sere
ka baadommaɔ sanam mɛ u ka win tii abɔru
kua.
28 Mɔwisin wooda ya dam sarirugibu kua
yãku kowo tɔnwerobu. Adama Gusunɔn
gari yi u kua ka bɔ̃ri, yi yi na woodan biru, yi
Bii wi u yiba ka baadommaɔ kua yãku kowo
tɔnwero.

8

Yesu

bɛsɛn yãku kowo tɔnwero

1 Tɛ̃ gari yin wiru wee. Bɛsɛ sa yãku
kowo tɔnwero win bweseru mɔ wi u sɔ̃ wɔllɔ
Gusunɔ dam kpurogiin sina turarun nɔm
geuɔ.
2 U yãku kowo tɔnwerorun sɔmburu mɔ̀
aye dɛɛraru sɔɔ te ta sãa Gusunɔn wãa yerun
tii tii, te Yinni u kua, n ɲ̀ mɔ tɔnu.
3 Ba ra yãku kowo tɔnwero gɔsiwa u ka
Gusunɔ kɛ̃nu wɛ̃ kpa u yãkunu ko. N n mɛn
na, bɛsɛn yãku kowo tɔnweron tii u ko n
gãanu mɔwa ni u koo ka yãkuru ko.
4 U n wãa handunia sɔɔ, u ɲ̀ ko n mam
sãa yãku kowo domi yãku kowoba wãa be
ba ra yãkuru ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya
yiiremɔ.
5 Yãku kowo ben sɔmburu ta sãa te ta wãa
wɔllɔn weenasiru tɔna ka ten yaayaasu, nge
mɛ Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa sanam mɛ u kĩ u
kuu bekurugiru ko, u nɛɛ, "A de a kuu te ko
ta n sãa nge te na nun sɔ̃ɔsi guuru wɔllɔ."
6 Adama tɛ̃ ba Yesu sɔmburu nɔmu sɔndia
te ta begiru bɛɛrɛ kere, domi u sãa arukawani
ye ya bɛɛrɛ bon swaa sɔmɔ. Ba arukawani ye
bɔkuawa ka nɔɔ mwɛɛ ni nu bɛɛrɛ bo.
7 Arukawani gbiikaa yà kun serere mɔ, n ɲ̀
maa koorɔ gaa yu ye kɔsire ko.
8 Adama Gusunɔ u win tɔmbu gerusimɔ ye
u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔ̃nu ganu sisi
nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani
kpaa bɔke.
9 Adama ya ɲ̀ ko n sãa yèn bweseru na raa ka
ben baababa bɔkua
dɔma te na bu nɔmu nɛnua na yara Egibitin
tem di.
Ba ɲ̀ ka nɛn arukawani ye yɔ̃re ye na ka bu
bɔkua.
Yen sɔ̃na na bu atafiiru kua.
Yeya Yinni Gusunɔ u gerua.
10 U kpam nɛɛ, arukawani kpaa ye wee,
ye kon ka Isireliba bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.
Kon ye yorusi ben gɔ̃rusɔ.
Kon ko ben Yinni kpa bu ko nɛn tɔmbu.
11 Goo sari be sɔɔ wi u koo win wuugii ɲ̀ kun
mɛ win temgii keu sɔ̃ɔsi u nɛɛ,
u Yinni Gusunɔ gio.
Domi be kpurowa ba ko n man yɛ̃
saa bii piimunun di sere ka bukurobɔ.
12 Kon bu ben toranu suuru kua.
Na ɲ̀ maa ben toranu yaayamɔ."
13 Sanam mɛ Gusunɔ u arukawani kpaan gari
mɔ̀, ya geruawa u gbiikaa kua gura. Ye ya
maa sãa gura ya tɔkɔ mɔ̀ ya doonɔ.

9

Sãa temkiru ka wɔrukiru

1 Arukawani gbiikaa ya sãarun wooda mɔ
ka maa sãa yeru handunia sɔɔ.
2 Ba kuu bekurugiru gira. Ten adɛrɔwa ba
soka dii dɛɛraru. Miya fitila ga wãa ka tabulu
ka Yinni Gusunɔn pɛ̃ɛ.
3 Ta maa dii sɔɔ mɔ ge ba kua ka beku
kareru. Geya ba soka dii te ta dɛɛre gem gem.
4 Miya kpakorora wãa te ba wura pote
tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke. Miya maa
woodan kpakorora wãa te ba maa wura pote.
Kpakoro te sɔɔ, weke wuragira wãa, mi ba
manna doke ka Aronin dɛka ye ya kpara ka
kpee bɛsi mi ba woodan gari yorusi.
5 Kpakoro ten wɔllowa wɔllun kɔ̃sobun
weenasiba wãa be ba Gusunɔn yiikon girima
sɔ̃ɔsimɔ. Ben kasa ya dɛriare ya wukiri mi ba
ra yãku yɛm yɛ̃ke toranun sɔ̃. Adama sa ɲ̀ kpɛ̃
su gãa ni kpuron gari saari tɛ̃.

6 Tɛ̃, bà n ye kpuro yi yi nge mɛ, yera yãku
kowobu ba ra du adɛrə ge sɔɔ bu ben sãarun
sɔmburu ko.
7 Adama yãku kowo tɔnwero wi turowa u
ra du dii sɔɔ ge sɔɔ, wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ nɔn teeru
ka yãku yɛm mɛ u ra Gusunə tusie win tiin
toranun sõ ka maa tɔmbuginu ni ba kua yɛ̃ru
sariru sɔɔ.
8 Nge mɛya Hunde Dɛɛro u sɔ̃ɔsimə ma
swaa ye ya dɔɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya
ɲ gina kɛniare saa yè sɔɔ adɛrə ge, ga wãa,
9 domi ga sãawa saa yen weenasia. Ya
gerumə ma kɛ̃nu ka yãku ni ba Gusunə
kuammɛ, nu ɲ kpɛ̃ nu tɔnu wi u sãa te mɔ̀n
gɔ̃ru dɛɛrasia mam mam.
10 Domi ya sãawa wasi tɔnan wooda ye
ya ka dim ka nɔrubu ka wasin dɛɛrasiabun
woronu yã. Ba wooda ye yi sere kpaa yu ka
na.
11 Adama Kirisi nawa u n ka sãa gãa gee ni
nu wãa tɛ̃n yãku kowo tɔnwero. U dua kuru
garun min di te ta kpãaru bo ma ta buram bo.
N ɲ mə tɔmbu ba tu kua. Ta ɲ wãa handunia
ye sɔɔ.
12 Ye Kirisi u dua nɔn teeru ten dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya tura sere ka
baadommaə. U ɲ due ka bonu ka naa binun
yɛm. Win tii tiin yɛma u ka dua, ma u sun
yakia sere ka baadommaə.
13 Ba ra bonu ka naa kinɛnun yɛm ka naa
ye ba dɔ̃ɔ mɛnin torom yɛ̃ke tɔmbu sɔɔ be ba
ɲ dɛɛre bu ka dɛɛra woodan nɔni sɔɔ.
14 N n mɛn na, amɔna Kirisin yɛm arufaani
ko n nɛ. Domi Gusunɔn Hunde wi u ku ra
kpen saabuwa u tii Gusunə wɛ̃ nge yãku te
ta ɲ bau mə. Win yɛma mu koo bɛsɛn gɔ̃ru
dɛɛrasia saa sɔm kamginun di kpa su ka kpĩ
su Gusunə, Yinni waso sã.
15 Yen sɔ̃na Kirisi u sãa nɔɔ mwɛɛ kpaarun
swaa sɔmə. Win min diya be Gusunə u soka
ba gãa ni nu ku ra kpe tubi dimə ni Gusunə
u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba koo kpĩ mɛ, yèn sɔ̃
gɔɔn gari dua sɔɔ, wi u tɔmbu yakiamə ben
toranun di ni ba kua nɔɔ mwɛɛ gururun saa
sɔɔ.
16 Domi nɔɔ mwɛɛ ten bweseru tu ka koora
tilasi wi u tu kua u gbi.
17 Geema, nɔɔ mwɛɛ ten bweseru ta ɲ
arufaani mə ma n kun mə wi u tu kua u gu.
Ta ɲ dam gam mə saa ye yɛ̃ro u wasi.
18 Yen sɔ̃na nɔɔ mwɛɛ gbiikiru ta ɲ yibiare
sanam mɛ ba ɲ yɛm yɛ̃ke.
19 Gbiikaa Məwisi u tɔmbu kpuro wooda
baayere nɔɔsia nge mɛ Gusunə u yi. Yen
biru u naa binu ka bonun yɛm sua ka nim,
u yãa san swãasu ka isəpun kikisu kpɛ̃ɛ, ma u
woodan tireru ka tɔmbu kpuro yɛm mɛ yɛ̃ke.
20 Ma u nɛɛ, yeniwa yɛm mɛ mu woodan
gari sire ye Gusunə u wɛ̃ bɛɛn sõ.
21 Məwisi u maa kuu bekurugii te ka gãanu
kpuro ni ba ra ka sãaru ko yɛm yɛ̃ke.
22 Woodan komaru sɔɔ yɛma mu ra gãa
dabinu dɛɛrasie. Toranu kun maa suuru
waarə ma n kun mə ba yɛm yɛ̃ka.

Kirisin yãkura

durum wəkamə

23 N weenɛ bu wɔllun gãanun weenasii ni
dɛɛrasia nge mɛ. Adama wɔllun gãanun tii
nu yãkunun bukata mə ni nu bɛɛrɛ kere.
24 Domi Kirisi u ɲ due dii dɛɛraru sɔɔ
te tɔnu kua, te ta sãa Gusunɔn wãa yerun
weenasiru. U duawa sere wɔllun tii tii sɔɔ u
n ka yɔ̃ tɛ̃ Gusunɔn wuswaaə bɛsɛn sõ.
25 Yuuban yãku kowo tɔnwero u ra du wɔ̃ɔ
ka wɔ̃ɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ka yɛm mɛ
mu ɲ sãa win tiigim. Adama Kirisi u ɲ due u
ka tii abəru ko nɔn dabiru.
26 U n kua mɛ, u koo raa nɔni sɔ̃ɔra nɔn
dabinu saa toren di. Adama u dua tɛ̃ nɔn
teeru sanam dãakim mɛni sɔɔ u ka toraru
wuna sanam mɛ u ka tii wɛ̃ nge abəru.
27 Nge mɛ Gusunə u baawure bure u gbi
nɔn teeru u sere nùn siri,
28 nge mɛya Kirisi u tii wɛ̃ nɔn teeru nge
abəru u ka tɔn dabinun toranu sɔbe. U
koo maa kurama nɔn mɛɛruse, n ɲ mə u ka
toranu sɔbe, adama u ka bu faaba kowa be ba
nùn mara.

10

1 Yuuban wooda ya ɲ gãa gee ni nu wãa tɛ̃n
gari tubusie sãa sãa, ya sãawa nin yaayaasu.
Yen sõna ya ɲ kpɛ̃ yu ka yãku tee ni ba ra ko
wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ tɔmbu dɛɛrasia mam mam be ba
Gusunə susimə ka ni.
2 Tɔn be ba Gusunə sãamə nge mɛn bwe-
seru, bà n daa dɛɛra mam mam ben toranun
di, ben gɔ̃ru ga ɲ koo raa maa bu taarɛ wɛ̃,
yãkunu kun ko n daa maa wãa.
3 Adama yãku ni, nu sãawa ni nu koo
tɔmbu ben toranu yaayasia wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ.
4 Domi naa kinɛnu ka bonun yɛm mu ɲ kpɛ̃
mu toranu wuna.
5 Yen sõna, sanam mɛ Kirisi u kĩ u na
handunia sɔɔ, u Gusunə sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
“A ɲ yãkuru kĩ ɲ kun mɛ kɛ̃ru.
Yen sõna a man wasi kua.
6 A ɲ nuku dobu mə yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
ɲ kun mɛ
torarun yãkunun sõ.
7 Ma na nɛɛ, nɛ wee Gusunə,
na sisi n ka wunɛn kĩru ko
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan tireru sɔɔ.”
8 Gbiikaa u gerua u nɛɛ, “A ɲ yãkuru kĩ ɲ kun
mɛ kɛ̃ru, ɲ kun mɛ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru,
ɲ kun mɛ torarun yãkuru. A ɲ maa nuku
dobu mə ni sɔɔ.” Ka mɛ, ba ni mɔ̀ nge mɛ
wooda ya yiire.
9 Yen biru u nɛɛ, “Nɛ wee na sisi n ka wunɛn
kĩru ko.” Nge mɛya u ka sãa gururu kpeerasia
ma u kpaaru kəsire kua.

10 Yesu Kirisi u Gusunɔn kĩi te kua, yen sɔ̃na
sa dɛɛra bɛsɛn toranun di ka abɔ te u kua ka
win wasi nɔn teeru.
11 Tɔ̃ru baatere yãku kowo baawure ra n
yɔ̃wa u ka win sɔmburu ko. Yãku tee niya u
ra n mɔ̀ baa mɛ nu ɲ̀ kpɛ̃ nu toranu wuna.
12 Adama yãku teera Kirisi u kua toranun
sɔ̃ te ta tura sere ka baadommaɔ. Yen biru u
da u sina Gusunɔn nɔm geuɔ,
13 u n ka mara sere Gusunɔ u ka win
yibɛrɛba sura bu ko win naa sɔnditiru.
14 Domi ka abɔ teera u bu dɛɛrasia mam
mam sere ka baadommaɔ be Gusunɔ u kua
wigibu.
15 Hunde Dɛɛro u maa sun ye sɔ̃ɔmɔ.
Gbiikaa u nɛɛ,
16 “Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
arukawani kpaa ye wee
ye kon ka bu bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.
Ye yorusi ben gɔ̃rusɔ.”
17 Ma u kpam nɛɛ, “Na ɲ̀ maa ben toranu ka
ben wooda sarabu yaayamɔ.”
18 Tɛ̃ bà n goon toranu wuna, n ɲ̀ maa tilasi
bu yãkuru garu ko ten sɔ̃.

Su Gusunɔ susi

19 Yen sɔ̃na nɛgibu sa toro sindu mɔ su ka
du dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ Yesun yɛm
saabu.
20 U sun swaa kpaa yaba ye ya wasi saa
karerun min di te ta sãa win wasi.
21 Sa maa yãku kowo tɔnwero mɔ wi ba
swĩi Gusunɔn tɔmbun sɔ̃.
22 N n mɛn na, i de su Gusunɔ susi ka
murafiti sariru ka naanɛ doke bi bu toro
sindu mɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ ge ga ɲ̀ taarɛ mɔ ka
wasi yi ba dɛɛrasia ka nim dɛɛram.
23 Su de sa n yĩiyɔ bini nɛni dim dim
bìn seeda sa dimɔ, domi Gusunɔ wi u nɔɔ
mwɛɛru kua u sãa naanɛgii.
24 Su laakari kuana kpa su dam kɛ̃ɛna, sa n
ka kĩru sɔ̃ɔsimɔ kpa sa n sɔm geenu mɔ̀.
25 Su ku mɛnnɔsu sina nge mɛ n sãa gabun
dɔɔnɛ. Adama su dam kɛ̃ɛna n kere, yèn sɔ̃ i
waamɔ ma Yinnin tɔ̃ru ta turuku kooma.
26 Domi sà n yɛ̃ ma torara sa ka mɔ̀ sanam
mɛ sa gem gia kɔ, yãkuru garu maa sari te ta
koo bɛsɛn toranu wuna.
27 N tiewa sa n siribu mara ka dɔ̃ɔ boko wi
u koo Gusunɔn yibɛrɛba kam koosia.
28 Baawure wi u Mɔwisin wooda sara ba ra
nùn gowa ka wɔnwɔndu sariru, tɔnu yiru ɲ̀
kun mɛ ita bà n seeda di ma u taarɛ mɔ.
29 N n mɛn na, amɔna n ko n sãa siribun
sanam ka wi u Hunde duromgii wɔnwa ma u
Gusunɔn Bii gɛma ma u win yɛm kam mɛɛra
mɛ Gusunɔ u ka win nɔɔ mwɛɛrun gari sire
ma u ka yɛ̃ro dɛɛrasia. I n yɛ̃ ma yɛ̃ro win
sɛɛyasiabu koo kpɛ̃a.
30 Domi bɛsɛ sa yɛ̃ro yɛ̃ wi u gerua u nɛɛ,
“Nɛna kon mɔru kɔsia, nɛna kon dibu kɔsia.”
U maa kpam nɛɛ, “Yinni Gusunɔ u koo win
tɔmbu siria.”
31 Gari kɔ̃siya Gusunɔ Yinni waso ù n tɔnu
nɔma doke.
32 I yaayo nge mɛ i gasɔ kua. Sanam mɛ i
Gusunɔn yam bururam wa i kpa, i nɔni sɔ̃ɔra
gem gem adama i yɔ̃ra sim sim taa bi sɔɔ.
33 Gasɔ ba bɛɛ wɔmmɔ ma ba bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ
batuma sɔɔ, gasɔ maa i gabu dam kɛ̃mɔ be ba
wahala yen bweseru waamɔ.
34 Geema, i ka pirisɔmba nɔni swãaru bɔnu
kua. Ye ba maa bɛɛ bɛɛn dukia wɔrari, i wura
ka nuku dobu, domi i yɛ̃ ma i dukia mɔ ye ya
bɛɛrɛ bo ye ya ko n wãa ka baadommaɔ.
35 N n mɛn na, i ku wɔrugɔru kpana, domi
ten are kpã.
36 Ka gem, i ɲ̀ ko ko i kun tɛmanɛ i ka
Gusunɔn kĩru ko kpa i wa i mwa yèn nɔɔ
mwɛɛru u bɛɛ kua.
37 Geema, nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“N tiewa fiiko, kɛ̃ɛriki tɔna.
Wi u koo na u ka tunuma, u ɲ̀ tɛɛmɔ.
38 Ma wi u sãa gemgii nɛn nɔni sɔɔ,
u ko n wãa naanɛ dokebun saabu.
Adama ù n biru wura,
nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ maa ka nùn doramɔ.”
39 Sa ɲ̀ wãa be ba biru wurɔ bu ka kam kon
wuurɔ, sa wãawa be ba naanɛ doke bu ka ben
hunden faaba wan wuurɔ.

11

Naanɛ dokebu

1 Wi u naanɛ doke u yɛ̃ kam kam ma ye u
yĩiyɔ u koo ye wa. U maa yɛ̃ ma ye ya ɲ̀ waarɔ
ka nɔni ya wãawa ka gem.
2 Naanɛ doke bin bwesera yeruku tɔmba
mɔ. Yen sɔ̃na ba bu seeda gea diiya.
3 Ka naanɛ dokeba sa tuba ma Gusunɔn
gariya handunia ya ka taka koora. Nge mɛya
ba ye sa waamɔ kua ye sa kun waamɔn di.
4 Ka naanɛ dokeba Abɛli u Gusunɔ yãkuru
kua te ta Kaɛnigiru bɛɛrɛ kere. Win naanɛ
dokebun saabuwa ba nùn soka gemgii domi
Gusunɔn tii u win kɛ̃nu mwa. Ka naanɛ
dokeba Abɛli u maa gari mɔ̀ ka tɛ̃ baa mɛ u
gu.
5 Naanɛ dokebun sɔ̃na ba Enɔku sua
Gusunɔn mi u ɲ̀ gu. Goo sari wi u maa ka
nùn nɔni waare, domi Gusunɔ u nùn sua u
ka da win mi. Gusunɔn gari maa gerumɔ, bu
sere nùn sua win kookoosu Gusunɔ wɛ̃re.
6 N deema goo sari wìn kookoosu koo
Gusunɔ wɛ̃re n kun ka naanɛ dokebu.
Geema, wi u Gusunɔ susimɔ u naanɛ sãa ma
Gusunɔ u wãa ma u ra be ba nùn kasu durom
kue.
7 Ka naanɛ dokeba Nɔwɛ u Gusunɔn gari
swaa daki sanam mɛ u nùn kirɔ kua ye ya
sisin sɔ̃ ye u ɲ̀ gina wa. U Gusunɔ nasia u
nùn mɛm nɔɔwa ma u goo nimkuu dãka gè
sɔɔ wi ka win yɛnugibu ba faaba wa. Nge

mɛya u handuniagibu taarɛ wɛ̃ ma u gem wa Gusunɔn nɔni sɔɔ naanɛ dokebun saabu.

8 Ka naanɛ dokeba Aburahamu u Gusunɔn sokuru wura ma u swaa wɔri u dɔɔ tem gam gia mɛ Gusunɔ u koo nùn wɛ̃ nge tubi ma u dɔɔ mi u ɲ̀ yɛ̃.

9 Ka naanɛ dokeba u sina nge sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛɛru kua. U wãa kuu bekuruginu sɔɔ wi ka Isaki ka Yakɔbu. Ben tii, nɔɔ mwɛɛ tee tera Gusunɔ u maa bu kua.

10 Domi Aburahamu u wuu bɔkɔ mara ge ga kpɛɛkpɛɛku damguu mɔ. Gusunɔwa u wuu gen kpunaa kua ma u gu bana.

11 Naanɛ dokebun saabuwa Saaraan tii maa dam wa u ka gura sua baa mɛ u yen saa doona. U yɛ̃ ma Gusunɔ wi u nɔɔ mwɛɛru kua u sãa naanɛgii.

12 Nge mɛya, saa tɔn durɔ turon min di, wi u gɔɔ tura, tɔmba marura ba dabia nge wɔllun kperi ka nim wɔ̃kun yani sɛɛri yi goo kun kpɛ̃ u gari.

13 Naanɛ dokebu sɔɔra tɔn be kpuro ba gu. Ba ɲ̀ gãa gee ni wa ba mwɛ nìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua, adama ba nu wawa sarun di ba dam koosia ma ba wura ma ba sãa sɔbu ka tem yarobu handunia sɔɔ.

14 Be ba gerumɔ mɛ, ba sɔ̃ɔsimɔ kpasasa ma ba tem kasu.

15 Tem mɛ ba derin bɛkɛ yà n daa bu mɔ̀, ba koo raa ayeru wa bu ka gɔsira mi.

16 Adama tɛ̃ ba tem kasu mɛ mu buram bo, tem mɛya tem wɔllugim. Yen sɔ̃na sekura kun Gusunɔ mɔ̀ bu ka nùn soku ben Yinni domi u bu wuu gagu sɔɔru kua.

17 Naanɛ dokebun sɔ̃na Aburahamu u ka Isaki yãkuru kua ye Gusunɔ u win laakari mɛɛrimɔ. Aburahamu wiya Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ka mɛ, u sɔɔru kpa u ka win bii teereru yãkuru ko.

18 Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Isakin min diya wunɛn bwesera koo yari.”

19 U bwisika ma Gusunɔ u dam mɔ u ka tɔnu seesia gɔrin di mam, ma ka gem u Isaki wa nge u wurama gɔrin di.

20 Ka naanɛ dokeba, Isaki u Yakɔbu ka Esau domaru kua, ma u bu sɔ̃ɔwa ye ya koo koora.

21 Ka naanɛ dokeba Yakɔbu u Yosɛfun bibu domaru kua tia tia ye u gɔɔ turuku kua, ma u dɛka tãsa u ka Gusunɔ sãwa.

22 Ye Yosɛfu u gɔɔ turuku kua, ka naanɛ dokeba u Isireliba sɔ̃ɔwa ma saa ya sisi yè sɔɔ ba koo yari Egibitin di, ma u bu sɔ̃ɔwa nge mɛ ba koo win kukunu koosina.

23 Sanam mɛ ba Mɔwisi mara, ka naanɛ dokeba win mɔwɔba nùn berua suru ita, domi ba wa ma u sãa bii durɔ burɔ, ba ɲ̀ maa bɛrum kue bu ka sunɔn wooda sara.

24 Ka naanɛ dokeba, ye Mɔwisi kpɛ̃a u yina bu nùn soku Egibitin sunɔn bii tɔn kurɔn bii.

25 U kĩa bu nùn nɔni sɔ̃ ka Gusunɔn tɔmbu sannu ka sere ye u koo yɛ̃ɛri durum sɔɔ saa fiiko.

26 U bwisika u wa n sanɔ bu nùn gɛm nge wi Gusunɔ u gɔsa n kere u Egibitin dukia wa, domi sian areya u mɛɛra.

27 Ka naanɛ dokeba Mɔwisi u yara Egibitin di, u ɲ̀ sunɔn mɔrun bɛrum kue. U yɔ̃ra dim dim nge wi u Gusunɔ waamɔ baa mɛ u ɲ̀ waarɔ.

28 Ka naanɛ dokeba u ka Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru torua ma u dera ba yɛm yɛ̃ka dii kɔnnɔsɔ kpa wi u bii yerumaba goomɔ u ku Isirelibagibu baba.

29 Ka naanɛ dokeba Isireliba ba nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari tɔbura nge tem dira. Adama sanam mɛ Egibitigiba kĩa bu ko nge mɛ, ba nim diira.

30 Naanɛ dokebun sɔ̃na Yerikon gbãrara ka wɔruma ye Isireliba ba wuu ge sikerena sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

31 Naanɛ dokebun saabuwa Rahabu kurɔ tanɔ wi, u ɲ̀ gu ka be ba ɲ̀ Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sannu yèn sɔ̃ u Isireliban gɔrobu dam koosia ka nuku tia.

32 Mba kon maa gere. Ayera kun man turi n ka Gedeonin gari gere ka Barakigii, ka Sansom ka Yɛfite ka Dafidi ka Samuɛli ka sere Gusunɔn sɔmɔbu.

33 Naanɛ dokebun sɔ̃na ba sinambu tabu di, ba kua ye ya wã, ba wa ba mwa ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba gbee sinansun nɔsu kɔrua,

34 ba dɔ̃ɔ boko gɔ, ba takobin gɔɔ kisirari. Ba ɲ̀ daa dam mɔ adama ba kua damgibu. Ba bu nasia tabu sɔɔ, ba tɔn tukobu tabu di.

35 Tɔn kurɔbu gabu ba ben tɔmbu wa ba wurama gɔrin di.

Ba gabu tɔ̃ya kua ba ka gɔ. Ba yina bu bu faaba ko bu ka wa bu se bu du wãaru sɔɔ te ta buram bo.

36 Ba maa kpam gabu yaakoru kua, ba bu sɛni so. Ba gabu bɔkua ka yɔni ba doke pirisɔm sɔɔ.

37 Ba gabu kpenu kasuka ba gɔ, ba gabu bɔtira kpirinu yiru, ba gabu gɔ ka takobi. Ba yãa gɔni ka boo gɔni deewa ba ka bɔsi. Ba sãa sãarobu, ba nɔni sɔ̃ɔra, ba tɔ̃ya wa.

38 Ben gem sɔ̃, handunia kun weenɛ ya n sãa ben wãa yeru. Ba yaayaare kua gbabunɔ ka guunu wɔllɔ ka kpee baaba sɔɔ ka wɔrusɔ.

39 Ba tɔn be kpuro seeda gea diiya ben naanɛ dokebun saabu. Ka mɛ, ba ɲ̀ wa ba mwɛ yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

40 Geema, nge mɛ Gusunɔ u sun gãanu yiiye ni nu bɛɛrɛ bo, u ɲ̀ kĩɛ bu ko be ba yiba n kun ka bɛsɛ sannu.

12

Gusunɔ bɛsɛn Baaba

1 Bɛsɛ maa, seeda dio dabi teniwa ta sun sikerenɛ. N n mɛn na, i de su ye fɛ̃ra su kɔ̃

ye ya sun baasi bɛsɛn sanum sɔɔ ka durum ye
ya ra sun fuuku mani sim sim, kpa su tɛmana
garasan duka sɔɔ ye ya sun mara.
2 Su nɔni wukia sa n Yesu mɛɛra. Win min
diya bɛsɛn naanɛ dokebu wee, wiya maa bu
yibiamɔ. U wura ba nùn go dãa bunanaru
sɔɔ, u ɩ̀ gɔɔ win bweserun sekuru mɛɛra
domi u nuku dobu yĩiyɔ bu nùn yiiye. Tɛ̃ u
sɔ̃ Gusunɔn sina kitarun nɔm geuɔ.
3 I win gari bwisikuo nge mɛ u tɛmana ka
yibɛrɛ tɛɛ te durumgiba ka nùn nɛnua, kpa i
ku mwia kpana i dam bia.
4 Domi bɛɛ ka durum gabirinaa sɔɔ, i ɩ̀ gina
gabirinɛ sere n ka ko gɔɔ.
5 I dam kɛ̃ɛ gari duari yi Gusunɔ u bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ nge win bibu? U nɛɛ,
“Nɛn bii, a ku Yinni Gusunɔn sɛɛyasiabu
atafiiru ko.
A ku maa nuki sankira ù n nun gerusimɔ.
6 Domi wi Yinni u kĩ wiya u ra sɛɛyasie,
kpa u tɔnu baawure sɛna so wi u garisi win
bii.”
7 I ka bɛɛn nɔni swãaru tɛmanɔ, Gusunɔ u bɛɛ
kuammɛwa nge win bibu. Bii wara wãa wi
win baaba ku ra sɛɛyasie.
8 Bà kun bɛɛ sɛɛyasie, nge bii be ba tie, ɩ̀ n
mɛn na, i ɩ̀ sãa baan bibu, bɛɛ bii seegebara.
9 Su bɛsɛn tundobu yaaya. Ba sun sɛɛyasia sa
maa bu bɛɛrɛ wɛ̃. N n mɛn na, sa ɩ̀ ko bɛsɛn
Baaba wɔrukoo wiru kpĩiya kpa sa n wãaru
mɔ?
10 Bɛsɛn tundo be, ba sun sɛɛyasia saa fiiko
sɔɔ nge mɛ n bu wɛ̃re. Adama Gusunɔ u ra
sun sɛɛyasie bɛsɛn arufaanin sɔ̃ kpa sa n ka
dɛɛre nge wi.
11 Bà n sun sɛɛyasiamɔ n da n gina sãawa
nuku sankiranu, n ɩ̀ mɔ nuku dobu. Adama
amɛn biru be ba swaa gea gia sɛɛyasia bi sɔɔ,
ba ra bin arufaani di ye ya sãa bɔri yɛndu ka
daa gea.

Bwisi kɛ̃ru ka kirɔ

12 Bɛɛ be i wasire i nɔma sãare, i tii tãsisio i
nɔma sua kpa i de bɛɛn dũa ya n dam mɔ.
13 I n sĩimɔ swɛɛ yi yi wã sɔɔ, kpa naa si su
ɩ̀ bwãa do, su ka bɛkura kpa su ku ka kirira.
14 I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa ka tɔmbu
kpuro kpa i n wãaru dimɔ te ta dɛɛre, domi
goo sari wi u koo Yinni wa, win wãaru tà kun
dɛɛre.
15 I n tii sɛ kpa bɛɛn goo u ku raa Gusunɔn
durom bia. I n tii sɛ kpa mɔru ye i yi gɔ̃ruɔ
yu ku raa se nge kpii pɔtura yu wahala doke,
kpa yen dɛ̃ɛ yi tɔn dabinu baba.
16 I n tii sɛ kpa goo u ku ka goo kɔ̃ɔ mɛnna
tantanaru sɔɔ, kpa goo u ku maa yina u
gãa dɛɛranu bɛɛrɛ wɛ̃, nge Esau wi u bii
yerumarun tubi dɔra dĩa gbɛ̃ɛ teerun sɔ̃.
17 Amɛn biru bɛɛn tii i yɛ̃ ma u kĩa win
baaba u nùn domaru kua adama u nùn yinari
domi u ɩ̀ swaa wa u ka kɔsi ye u kua baa mɛ
u kasu ka swĩi.
18 Bɛɛ, i ɩ̀ susimɛ guurɔ te ba koo kpĩ bu
baba, nge mɛ Isireliba ba guu te ba mɔ̀ Sinai
susi. Guu te, ta dɔ̃ɔ boko mɔ, ka yam wɔ̃kuru
ka yam tĩreru ka woo guna,
19 ka kɔban wurenu ka nɔɔgiru. Ye Isire-
liba ba nɔɔgii te nua ba suuru kana nɔɔ ge, gu
ku maa ka bu gari gɛɛ ko.
20 Domi ba ɩ̀ yiire bin dam mɔ bi bu nɛɛ,
“Hunde koni baayere ye ya guu te baba
baa ɩ̀ n gbeeku yaan na, ba koo ye kpenu
kasukuwa bu go.”
21 Ye ba wa mi, ya bɛrum mɔ sere Mɔwisi
u gerua u nɛɛ, “Bɛrum man mɔ̀ sere na di-
irumɔ.”
22 Adama bɛɛ, Siɔnin guura i susi ka
Gusunɔ Yinni wason wuu ge ga sãa
Yerusalɛmu wɔrukaa, ka gen gɔrado dabi
dabiru te ta ɩ̀ garirɔ te ta mɛnnɛ ka nuku
dobu.
23 Gusunɔwa i susi wi u sãa tɔmbu kpuron
siri kowo, ka win bii yerumaban mɛnnɔ bèn
yĩsa yorua wɔllɔ, ka maa tɔn geebun hun-
deba be Gusunɔ u dɛɛrasia mam mam.
24 Yesuwa i susi wi u sãa nɔɔ mwɛɛ kpaa ten
swaa sɔmɔ, ka win yɛm mɛ mu yɛ̃kara, mɛ mu
gari mɔ̀ yi yi Abɛlin yɛmgii nɔɔbu dobu kere.
25 N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku yɛ̃ron nɔɔ
yina wi u ka bɛɛ gari mɔ̀. Be ba yina bu win
gari swaa daki wi u bu kirɔ mɔ̀ handunia sɔɔ,
ba ɩ̀ sɛɛyasiabu kisirari. Kaa sere gere bɛsɛ?
Sa ɩ̀ kisiramɔ sà n nùn biru kisi wi u ka sun
gari mɔ̀ wɔllun di.
26 Win nɔɔ ga tem yĩira sanam mɛ, adama
tɛ̃ u sun nɔɔ mwɛɛ teni kua u nɛɛ, “Kon kpam
wure n tem yĩire nɔn teeru, adama n ɩ̀ maa
mɔ mɛ tɔna, ka wɔlla.”
27 Ye u nɛɛ, “Kon kpam ko nɔn teeru,” ya
sɔ̃ɔsimɔ ma taka koora koo yĩirura yu doona
kpa ye ya kun yĩirurɔ ya n ka wãa.
28 Yen sɔ̃, su Gusunɔ siara domi sa bandu
mɔ te ta ɩ̀ yĩirurɔ kpa su nùn sã nge mɛ u kĩ
ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu ka nasiaru.
29 Geema, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa nge
dɔ̃ɔ wi u ra kam koosie.

13

Nge mɛ bɛsɛn kookoosu

koo ka Gusunɔ wɛ̃re

1 I n da n bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩ.
2 I yaayo ma n weenɛ i sɔbu yaarɛ ko, domi
be ba kua mɛ, ben gaba wɔllun gɔradoba
yaarɛ kua ba ɩ̀ ka baaru.
3 I pirisɔmba yaayo nge mɛ i ko ko ì n ka bu
wãa sannu. I be ba nɔni sɔ̃ɔmɔ yaayo domi
bɛɛn tii, wasiya i maa mɔ.
4 I de baawure u n durɔ ka kurɔn suanaan
bɛɛrɛ yɛ̃ kpa durɔ ka kurɔ sɔɔ torara kun
wãa. Domi Gusunɔ u koo bu siri be ba kɔ̃ɔ
mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ ka be ba sakararu
mɔ̀.

5 I ku de gobin kĩru ta n bɛɛ nɛni. I de ye i
mɔ yu ka bɛɛ nɛrena domi Gusunɔ u nɛɛ, “Na
ɲ̀ nun derimɔ pai, mɛya na ɲ̀ maa nun biru
kisimɔ ka baadommaɔ.”
6 Yen sɔ̃na sa ko kpĩ su tororu so su nɛɛ,
“Yinni GusunɔWa sãa wi u koo man somi.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ.
Mba tɔnu koo kpĩ u man kua.”
7 I bɛɛn gasɔn swaa gbiobu yaayo be ba bɛɛ
Gusunɔn gari nɔɔsia. I bwisikuo nge mɛ ba
ben wãaru diisina ma ba gu, kpa i ben naanɛ
dokebu saari.
8 Yesu Kirisi turo wiya mi, gĩa ka gisɔ ka
baadommaɔ.
9 I ku de bu bɛɛ torasia ka sɔ̃ɔsi tuku
dabinu. Domi Gusunɔn duroma mu weenɛ
mu n bɛɛn gɔ̃rusu tãsisiamɔ, n ɲ̀ mɔ dĩanun
sesenu. Be ba yabu ye kpuro swĩi ba ɲ̀ yen
arufaani gaa waare.
10 Sa yãku yeru mɔ tèn yãkunu Yuuban
yãku kowo be ba ra raa sɔmburu ko dii
dɛɛrarɔ ba ɲ̀ kpɛ̃ bu di.
11 Domi ba ra yaa sabe nin gonu dɔ̃ɔ
mɛniwa wuun biruɔ sanam mɛ yãku kowo
tɔnwero u ka nin yɛm dua dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ u ka mu Gusunɔ tusia tɔmbun
durum sɔ̃.
12 Yen sɔ̃na Yesun tii maa nɔni sɔ̃ɔra wuun
biruɔ u ka wa u tɔmbu dɛɛrasia ka win tii tiin
yɛm.
13 N n mɛn na, su da win mi wuun biruɔ
kpa ba n sun gɛma nge wi.
14 Domi sa ɲ̀ wuu gagu mɔ tem mɛ sɔɔ, ge
ga ko n wãa ka baadommaɔ. Wuu ge ga wee
geya sa kasu.
15 N n mɛn na, sa n Gusunɔ siaramɔ saa
Yesun min di kpeetim sari nge yãku kobu,
yera sa n da win yĩsiru siare ka bɛsɛn nɔɔ.
16 I ku gean kobu duari, kpa i n sominamɔ
ka ye i mɔ. Ya sãawa nge yãku ni nu ra
Gusunɔ wɛ̃re.
17 I bɛɛn swaa gbiobu mɛm nɔɔwɔ kpa i bu
wiru kpĩiya. Domi bɛɛn hunden gariya ba ra
n ka wasire yèn sɔ̃ Gusunɔ u koo bu yen gari
bikia. I de bu kpĩ bu wisi ka nuku dobu, n
kun ka nuku sankiranu. Bà n wisa ka nuku
sankiranu, ya ɲ̀ bɛɛ arufaani gaa kuammɛ.
18 I n da sun kanaru kue. Sa yɛ̃ kam kam
ma bɛsɛn gɔ̃ru ga dɛɛre domi sa kĩwa sa n tii
kpare dee dee gãanu kpuro sɔɔ.
19 Ye na bɛɛ bikiamɔ gem gem, yera i
kanaru ko kpa Gusunɔ u de n wurama bɛɛn
mi fuuku.

Kanaru

20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ u bɛsɛn Yinni
Yesu seeya gɔrin di, ma Yesu wi, u kua bɛsɛn
yãa kparo boko win yɛm sɔ̃ mɛ mu nɔɔ mwɛɛ
te ta ku ra kpen gari sire.
21 Gusunɔ turo wi, u bɛɛ dam kɛ̃ i ka daa
gea ko kpa i ka win kĩru ko, kpa u maa
sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ te ta koo nùn wɛ̃re saa
Yesu Kirisin min di wi sa ko n bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
sere ka baadommaɔ. Ami.

Garin wii goberu ka tɔbiribu

22 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i de i dam kɛ̃ɛ gari
yi swaa daki ka tɛmanabu, domi ye na bɛɛ
yorua tire teni sɔɔ ya ɲ̀ dɛ̃u.
23 Na kĩ i n yɛ̃ ma ba bɛsɛgii Timɔte kara
pirisɔm di. U n tunuma yellu, sa ko na bɛɛn
mi sannu.
24 I bɛɛn swaa gbiobu kpuro tɔbirio ka maa
naanɛ dokeobu kpuro. Italin naanɛ dokeobu
ba maa bɛɛ tɔbura.
25 Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE
TE YAKƆBU Ũ YORUA

Yakəbun tire te, ta ka naanɛ dokeobu yã be ba yarinɛ baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sɔ̃əmə nge mɛ n weenɛ Yesugii u win wãaru diisina. Wahala yà n nùn deema, n weenɛ u tɛmana, u ku Gusunə taarɛ wɛ̃. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenɛwa u win yara kpĩ, kpa u sɔ̃əsi win kookoosu səə ma u sãa Yesugii. N ǹ weenɛ u goo gɛm. Təmbu kpuro ba sãawa tia Gusunən nəni səə.

Tire ten gari mɛro ya sãawa kookoosu səəra tənun naanɛ dokebu bu koo sɔ̃əsira.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1.
2. Naanɛ ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sãaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mɛɛribu ka kəkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nəəbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gɛm, wiru 2:1-13.
7. Naanɛ dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wəllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kɔ̃susun kirəba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Tɛmanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Təbiribu

1 Bɛɛ, bwesenu wəkura yiru, bɛɛ be i yarinɛ handunia kpuro səə, nɛ Yakəbu, Gusunə ka Yinni Yesu Kirisin yoo, na bɛɛ təbura.

A bwisi kanə ka naanɛ

2 Nɛgibu, laakari mɛɛri bwese bweseka yè səə i wəri kpuro i ye garisio gɔ̃ru dobu.

3 Domi i yɛ̃ ma bɛɛn naanɛ dokebu bù kun laakari mɛɛribu kpanɛ bu koo bɛɛ tɛmanabu marua.

4 Adama i de tɛmanabu bu bin səmburu ko sãa sãa kpa i n ka sãa tən girobu be ba yiba, kpa gãanu kun maa bɛɛ tie.

5 Bwisi yì n bɛɛn goo kəmiɛ u Gusunə bikio, u koo nùn yi wɛ̃ domi Gusunə wiya u yi təmbu kpuro wɛ̃ɛmə ka nuku tia gerusibu sari.

6 Adama yɛ̃ro u bikio ka naanɛ, n kun ka sika. Domi wi u sika mɔ̀ u sãawa nge nim wɔ̃kun nim mɛ woo ga suamə ga bərikiamə yam kpuro.

7-8 U sãawa gɔ̃rusu yirugii wi u ǹ swaa tia swĩi win wãaru səə. Tənu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gãanu ganu wa Yinni Gusunən mi.

Sãaro ka gobigii

9 I de naanɛ dokeo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ u woo kana yèn sɔ̃ Gusunə u nùn wəlle sua.

10 Dukiagii maa u woo kanə win kawabun sɔ̃, domi u koo doona nge yakasun wɛ̃su.

11 Sɔ̃ə yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wɛ̃su dɛrura ma sin buram kpa. Nge mɛya dukiagii u koo dɛrura win səma səə.

Laakari mɛɛribu ka kəkiribu

12 Doo nəərugiiwa wi u laakari mɛɛribun saa səə tɛmana. Domi win laakari mɛɛribun biru u koo wãaru wa tèn nəə mwɛɛru Yinni bu kua be ba nùn kĩ.

13 Bà n ka goo kɔ̃sa kəkura u ku raa gere u nɛɛ, Gusunəwa u nùn kəkura. Domi ba ku ra ka Gusunə kɔ̃sa kəkiri, mɛya win tii u ku ra maa ka goo kɔ̃sa kəkiri.

14 Adama sanam mɛ tənun kĩru kankam ta nùn soka ta gawa, yera u kəkirira.

15 Yen biru kĩru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru tà n maa kpɛ̃a ta kpa, kpa tu gəə ma.

16 Nɛn kĩnasibu, i ku tii nəni wɔ̃ke.

17 Kɛ̃ɛ geeru baatere ka kɛ̃ɛ buranu kpuro saa wəllun diya nu ra nɛ. Nu maa weewa Gusunən min di wi u sɔ̃ə ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kəsi, u ǹ maa tiro mə.

18 Win tii tiin kĩru səərə u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yãku gbiikii te u mwa win taka koora kpuron di.

Nəəbu ka kobu

19 Nɛn kĩnasibu, i yeni yɛ̃ sãa sãa, adama i de baawure u n da nə kpaaka, kpa u n da saku u sere gere, kpa u n da tɛ u sere məru bara.

20 Domi tənun məru ku ra kom gem ko Gusunən nəniə.

21 Yen sɔ̃, i daa disinugia ka kom kɔ̃sum kpuro derio kpa i gari yi mwa ka tii kawabu yi Gusunə u duura bɛɛn gɔ̃ruə domi yiya yi koo kpĩ yi bɛɛn hunde faaba ko.

22 Adama i de i ko gari yin kowobu, n ǹ mə yin nəwəbu təna be ba tii nəni wɔ̃kumə.

23 Domi wi u gari nua ma u ǹ kue, u sãawa nge durə goo wi u win wuswaa mɛɛra diki səə.

24 Ye u mɛɛra u kpa u doona ma u duari mii mii nge mɛ u sãa.

25 Adama wi u wooda gea wɛ̃ɛrimə ye ya tənu yakiamə ma u ye mɛm nəəwammɛ ka tɛmanabu, ma u ǹ sãa nəwə wi u koo duari, wiya sãa doo nəərugii win səmburu səə.

26 Goo ù n tamaa u Gusunə sãamə ma u ǹ win yara kpĩa, u tii weesu kuammɛwa, win sãaru kama.

27 Wi Gusunə Baaba u garisi win sãə geon tii, wiya wi u ra gobekuba ka gəminibu nəəri ben nəni swãaru səə kpa u tii nɛnɛ handunian disinun di.

2

A ku goo gɛm

1 Nɛgibu, bɛɛ be i bɛsɛn Yinni yiikogii Yesu
Kirisi naanɛ doke, i ku təmbun bɛɛrɛ keranaa
mɛɛri.
2 Nge mɛ n tɛ̃ wãa, gobigii goo u du bɛɛn
mɛnnə yerə ka wuran taabu ka yabe buraru,
kpa sãaro goo u maa duuma ka yabe kĩanu.
3 I n yabe burarugii bɛɛrɛ wɛ̃ i nɛɛ, u sinə
tən giro sin yerə, ma i maa sãaro sõəwa wi, u
yõro gìə, ǹ kun mɛ u sinə temə,
4 i ǹ təmbun bɛɛrɛ keranaa mɛɛrimə? I ǹ
maa bu sirimə ka bwisiku ni nu kun dɛnde?
5 Nɛn kĩnasibu, i swaa dakio. Gusunə u
bu gəsa be ba sãa sãarobu handunian nəni
səə bu ka ko dukiagibu ben naanɛ dokebun
sõ, kpa bu bandu di te u be ba nùn kĩ nəə
mwɛɛru kua.
6 Adama bɛɛ i sãaro be gema. N ǹ dukiagii
bera ba bɛɛ dam dəremə ba bɛɛ gawamə ba ka
daamə siri yerə?
7 Beya ba maa yĩsi gee te gari kam gerusimə
te Gusunə u bɛɛ wɛ̃.
8 Ka gem, gea i mɔ̀, ì n ban te Gusunə u
swĩin wooda mɛm nəəwa nge mɛ Gusunən
gari gerua yi nɛɛ, "A wunɛn tənusi kĩə nge
wunɛn tii tii."
9 Adama ì n təmbun bɛɛrɛ keranaa mɛɛra
durumwa i mɔ̀, ma wooda ya bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmə
yèn sõ i ǹ ye mɛm nəəwɛ.
10 Domi baawure wi u woodaba kpuro
swĩi ma u tia tora, yɛ̃ro ye kpuro torariwa.
11 Geema, wi u nɛɛ, "I ku sakararu ko,"
wiya maa nɛɛ, "I ku tənu go." Yen sõ, à kun
sakararu kue, adama ma a tənu go, a wooda
sarawa.
12 I gari geruo kpa i n mɔ̀ nge be Gusunə
koo siri ka wooda ye ya tənu yakiamə.
13 Domi wi u kun wənwəndu mə,
wənwəndu sariru səərа ba koo yɛ̃ro siri,
adama wənwənda ta koo kpĩ tu woo kana
siribun wuswaaə.

Naanɛ dokebu

ka bin kookoosu

14 Nɛgibu, are yerà n mə, goo ù n gerua
u nɛɛ, u naanɛ dokebu mə, kpa u kun bin
kookoosu mɔ̀. Naanɛ doke bi, bu koo yɛ̃ro
faaba ko?
15 Su gesi nɛɛ, bɛɛgii goo, tən durə ǹ kun mɛ
tən kurə u yãnun yãaru mɔ̀ ma u ǹ maa mə ye
u koo di.
16 Bɛɛn goo ù n nùn sõəwa u nɛɛ, kpuna mu
n do, a ku de wooru tu nun go, kpa a di a
debu, adama u ǹ nùn wɛ̃ yèn bukata u mə
wasin sõ, arufaani yerà n mə.
17 Nge mɛya naanɛ dokebu bù n wãa bi
təna, bù kun sõəsire ka kookoosu, bu kua
kam.
18 Adama goo u koo nɛɛ, wini u naanɛ
doke, wiənə maa u kookoosu mə. Kon gere,
a man wunɛn naanɛ dokebu sõəsio n kun
ka kookoosu, kpa nɛ maa n nun nɛn naanɛ
dokebu sõəsi ka nɛn kookoosu.
19 Geema, a naanɛ doke ma Gusunə turowa
wãa. N wɛ̃ra mɛ. Wɛrɛkunun tii nu maa yɛ̃
mɛ, ma nu diirimə bɛrum sõ.
20 Adama wunɛ laakari sarirugii, a ǹ tuba
ma naanɛ doke bi bu ǹ sõəsire kookoosu səə
bu sãawa kam?
21 Mba n dera bɛsɛn sikado Aburahamu u
gem wa Gusunən wuswaaə. Win kookoosa,
ye u ka win bii Isaki yãkuru kua.
22 A ǹ wa win naanɛ dokebu ka win
kookoosu sĩimə sannu? Ma win kookoosu
sõəsi ma win naanɛ dokebu yiba.
23 Ma Gusunən gari koora yi yi nɛɛ,
"Aburahamu u Gusunə naanɛ kua, ma
Gusunə u nùn garisi gemgii." Ma ba nùn
soka Gusunən bərə.
24 N n mɛn na, i wa ma Gusunə u tənu gem
wɛ̃ɛmə win kookoosun sõ, n ǹ mə win naanɛ
dokebu tənan sõ.
25 Nge mɛya n maa sãa ka Rahabu, kurə
tanə wi. U gem wa Gusunən wuswaaə win
kookoosun sõ ye u ka dera Yuuban gəro be,
ba dua win yɛnuə ma u bu yara ka swaa tuka
gaa.
26 Nge mɛ wasi yi yi kun hunde mə gora,
nge mɛya maa naanɛ doke bi bu kun sõəsire
kookoosu səə, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

1 Nɛgibu, i ku de i n dabi bɛɛ be i kĩ i ko
Gusunən garin keu koosiobu. Domi i yɛ̃ ma
bɛsɛ be sa Gusunən garin keu sõəsimə ba koo
sun siri ka wənwəndu sariru n kere gabu.
2 Gãa dabinu səərа bɛsɛ kpuro sa ra tore.
Goo ù kun tore gere səə u sãawa tənun tii wi
u koo kpĩ u win wasi kpuro yaruka doke.
3 Sa ra dumi yaruki dokeye yi ka sun mɛm
nəəwa. Nge mɛya sa ko kpĩ su yin wasi kpuro
gəsikia.
4 I kpam goo nimkusu mɛɛrio. Baa mɛ
su kpã ma woo damgisu su bərikiamə, sɛsɛ
piibuwa ba ra ka su gəsikie, nge mɛ goo tɛmə
u kĩ.
5 Nge mɛya yara ya sãa gãa piibu wasi səə.
Adama ya ra woo kanɛ gãa bakanun sõ.
I mɛɛrio nge mɛ dõə yɛ̃ɛ piibu ga koo kpĩ gu
dãa sube bakaru dõə mɛni.
6 Yara ya maa sãawa nge dõə. Ya sãa nge
kõsan wãa yeru bɛsɛn wasin doo dookan su-
unu səə, ma ya wasi kpuro sankumə, ya maa
bɛsɛn handunian wãaru kpuro dõə mɛnimə
ka gərin dõə.
7 Tənu u koo kpĩ u yɛɛ bwese bweseka
kamia, yi yi naasu nnɛ mə ka yi yi kabirimə
ka yi yi wãa nim səə, ka sere gunəsu. U mam
yi kamia kə.
8 Adama goo sari wi u koo kpĩ u yara
kamia. Ya sãawa gãa kõsunu ni goo kun kpɛ̃
u dwiiyasia. Ma ya dɛ̃ɛ gəəgii yiba.

9 Yera sa dendimə sa ka Yinni bɛsɛn Baaba
siaramə, sa maa kpam ka ye təmbu bõrusimə
be Gusunə u taka kua win weenasibu.
10 Siarabun gari ka bõrin gari yarimə nəə
teu gen min di. Nɛgibu, n ɲ weenɛ n sãa nge
mɛ.
11 Bwii tian di nim durom ka nim taatam
ko n swĩ sannu?
12 Nɛgibu, mango ya koo sõəbun binu ma?
Nge bere tõka ya koo mango ma? Mɛya maa
ba ku ra nim durom sɔke nim mɛ mu bəru
mən di.

Bwisi yi yi wee wəllun di

13 Bɛɛn wara u bwisi ka yɛ̃ru mə. U bwisi yi
sõəsio win daa gea səə ka kookoo si u mɔ̀ ka tii
kawabu ka laakari.
14 Adama ì n nisi kõsunu ka kinɛnu mə
bɛɛn gərua, i ku woo kana. I ku maa gem
weesu kua.
15 Bwisi yin bweserа kun wee wəllun
di. Yi sãawa handuniagii, ka wasigii, ka
Setamgii.
16 Domi mi nisinu ka kinɛnu wãa, miya daa
bɛrɛtɛkɛ ka kõsa kpuro ra n wãa.
17 Adama bwisi yi yi na wəllun di, gbiikaa
yi dɛɛre, yen biru yi nəə tia kasu, yi du, yi
ɲ ka wesianə sɛ̃, yi wənwəndu mə ma yi ra
səm geenu ko. Yi ɲ kĩru gem wɛ̃ɛmə, yi ɲ maa
murafitiru mə.
18 Be ba nəə tia kasu ba duurumə ka alafia,
ma ba gem gɛ̃ɛmə.

4

Handunian kĩru

1 Man diya sannəsu ka sikirinəsu naamə
bɛɛn suunu səə. Su naaməwa gãa dabinun
binɛn di ye ya ra n tabu mɔ̀ bɛɛn wasi səə.
2 I kĩ i n gãanu mə ni i ɲ kpɛ̃ i wa, ma i səəru
sãa i ka tənu go. I gãanun binɛ mə ni i ɲ kpɛ̃ i
wa, ma i sikirinamə, i sankinamə. Ye i kĩ, i ɲ
ye mə domi i ku ra Gusunə bikie.
3 I n maa bikia i ku ra wa yèn sõ tora i ka
bikiamə kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kĩru səə.
4 Bɛɛ be i ɲ ka tən turo yõ, i ɲ yɛ̃ ma
handunian bərə Gusunən yibɛrɛwa? N n
mɛn na wi u kĩ u ko handunian bərə, u tii kua
Gusunən yibɛrɛ.
5 I kun tamaa kam səərа Gusunən gari
gerua yi nɛɛ, "Gusunə u bɛsɛn hunde ye u sun
wɛ̃n kĩru bikiamə ka nisinu."
6 Adama u ra tənu durom kue mɛ n kpãaru
kere, domi Gusunən gari nɛɛ, "Gusunə kun
wãa be ba tii suen biruə, adama u tii kawobu
durom kuammɛ."
7 N n mɛn na, i Gusunə wiru kpĩiyə. I Setam
yinə kpa u bɛɛ suuri.
8 I Gusunə susio, u koo maa bɛɛ susi. I bɛɛn
nəma dɛɛrasio, bɛɛ durumgibu. I bɛɛn gõrusu
sãrasio, bɛɛ gõrusu yirugibu.
9 I de i n nuki sankire kpa i n gəə wooru sõ
kpa i swĩ. I de bɛɛn yɛ̃ɛsu su gəsia swĩi kpa
bɛɛn nuku dobu bu gəsia nuku sankiranu.
10 I bɛɛn tii kawo Yinni Gusunən wuswaaə
kpa u bɛɛ sua wəllə.

A ku wunɛgii siri

11 Nɛgibu, i ku kõsa manina. Wi u win win-
sim kõsa gerumə, ɲ kun mɛ wi u nùn sirimə,
woodan kõsa u gerumə ma u ye sirimə. Wee,
à n wooda sirimə, a ɲ maa sãa wi u ra ye mɛm
nəəwɛ ma n kun mə wi u ye sirimə.
12 Gusunə turowa wooda wɛ̃ɛmə, wiya maa
sãa siri kowo. Wi turowa koo kpĩ u faaba ko,
wiya koo maa kam koosia. N n mɛn na, wara
ra n wunɛ a ka wunɛn winsim siri.

I ku tii sua

13 I man swaa dakio tɛ̃, bɛɛ be i mɔ̀, gisə ɲ
kun mɛ sia i ko da wuu kasa i ko mi wõə tia
kpa i tenkuru ko i are di.
14 Domi i ɲ yɛ̃ ye bɛɛn wãara ko n sãa sia. I
sãawa nge bukə ge ga ra wərumɛ saa fiiko səə,
yen biru kpa gu yarina.
15 Mɛ n weenɛ i gere wee. Yinni Gusunə ù
n kĩ, ma i wãa, i ko yeni ko, ɲ kun mɛ yeənə.
16 Adama tɛ̃ i woo kanamə i tii suamə. Woo
kana bin bweseru kpuro bu ɲ wã.
17 Nge mɛya baawure wi u gean kobu yɛ̃ ma
u kun kue, u torawa.

5

Dukiagibun kirə

1 Tɛ̃ bɛɛ dukiagibu, i man swaa dakio. I
swĩiyə kpa i n araru mɔ̀ wahala ye ya bɛɛ
sisien sõ.
2 Bɛɛn dukia sankira, ma gɛmi bɛɛn yãnu
di.
3 Bɛɛn wura ka bɛɛn sii geesu wurura diira.
Wurura yera ya koo bɛɛ are kõsuru diiya, kpa
yu bɛɛn wasin yaa baasi di nge dõə. I dukia
gura i taasinɛ sanam dãakim mɛni səə.
4 Wee, i ɲ səm kowobu ben gobi kəsie be ba
ka bɛɛ dĩanu gura gberə, ma gobi yi, yi wuri
mɔ̀. Dĩa guro ben wuri maa dumə wəllu ka
tem Yinnin swaa səə.
5 I bɛɛn wãaru di handunia səə ka dukia
baka ka yɛ̃ɛribu. I dimə i bəriamə nge yãa
saka yãaru.
6 I geegii taarɛ wɛ̃ i go, u ɲ maa ka bɛɛ
gabirinɛ.

Tɛmanabu ka kanaru

7 Yen sõ, nɛgibu, i tɛmanə sere Yinni u ka
wurama. I mɛɛrio nge mɛ gbee wuko ra n
suuru sãa u n ka tem mara mu nùn dĩa geenu
marua. U ra n guri gbiikii ka dãaki mara.
8 Bɛɛn tii maa, i n suuru sãa, i n yõ dim dim
domi Yinnin naaru ta turuku kooma.
9 Nɛgibu, i ku gəburu waana kpa bu ku
raa bɛɛ taarɛ wɛ̃n sõ. Wee siri kowo u yõ dii
kənnəwə.

10 Nɛgibu, i Gusunən səməbu yaayo be ba
gari gerua ka Yinnin yĩsiru. I ben suuru
saario ye ba kua nəni swãaru səə.
11 Wee, sa bu sokumə doo nəərugibu yèn
sõ ba yõra dim dim. I Yoobun tɛmanabun
baaru nua, i maa yɛ̃ ye Yinni Gusunə u nùn
kua yen biru. Domi Yinni u ra wənwəndu ka
tən geeru ko.
12 Ye n kpuro kere nɛgibu, i ku ka wəllu
bõre, ǹ kun mɛ ka tem, ǹ kun mɛ ka gãanu
ganu. I gesi geruo mɛya sanam mɛ n sãa mɛ,
kpa i gere aawo, n ǹ mɛ, sanam mɛ n ǹ mɛ,
kpa i ku ka wəri Gusunən siribu səə.
13 Nəni swãara bɛɛn goo deemawa? U
kanaru koowo. Goon nukura ta do? U
Gusunə siaro ka womusu.
14 Bɛɛn goowa barə? U Yesun yigbɛ
tənwerobu sokusio. Bera ba koo nùn gum
tãre ka Yinnin yĩsiru kpa bu nùn kanaru
koosi.
15 Kana naanɛgii te, ta koo barə wi faaba ko.
Yinni Gusunə u koo nùn bwãa dobu wɛ̃. U n
daa maa tora, ba koo nùn suuru kua.
16 N n mɛn na, i bɛɛn durum tuuba
kuanə, kpa i n kanaru kuanammɛ, kpa i
ka wa i bɛkura. Gemgiin kanaru ta dam
arufaanigum mə n kpã.
17 Eli, tənuwa nge bɛsɛ. U kanaru kua gem
gem gura yu ku nɛ, ma gura kun na sere wõə
ita ka suru nəəba tia.
18 Yen biru u kpam kanaru kua, ma
Gusunə u gura nɛɛsia ma u dera dĩanu kpia
temə.
19 Nɛgibu, bɛɛn goo ù n ka gem tonda ma
goo ka nùn wurama mi kpam,
20 i n yɛ̃ ma wi u ka toro wurama saa
tararun swaan di, u koo toro win hunde
wəra gəən nəman di kpa u de bu tora dabinu
kpeesia.

TIRE GBIIKII
TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛ, Yesun bɔ̃ɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinɛ Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kẽ ben nɔni swãaru sɔɔ te ba waamɔ yèn sɔ̃ ba Yesu naanɛ doke. Nɔni swãa ten biru Gusunɔ u koo bu tãsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wãaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wãasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin tɛmanabu nɔni swãarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yãa gɔ̃ɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dãakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

1-2 Bɛɛ be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sãa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bɛɛ gɔsa nge mɛ u raa gɔ̃ru doke u ko. Ma i kua wigibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisi mɛm nɔɔwa, kpa win yɛm mu bɛɛ dɛɛrasia. Nɛ Piɛɛ, Yesu Kirisin gɔrowa, na bɛɛ tire teni yoruammɛ.

Durom ka alafia n bɛɛ sosia.

Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

3 Su Gusunɔ siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Win wɔnwɔn bakaru sɔɔra u sun mara nɔn mɛɛruse Yesu Kirisin seebu gɔrin din sɔ̃ kpa sa n ka yĩiyɔ wãarugibu mɔ

4 kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wigibu yiiye. Tubi ye, ya ɲ sankiramɔ, ya ɲ disinu mɔ̀, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bɛɛ yiiye wɔllɔ,

5 bɛɛ be Gusunɔn dam mu kɔ̃su naanɛ dokebun saabu i ka faaba wa ye ya sɔɔru sãa yu ka sɔ̃ɔsira sanam dãakim sɔɔ.

6 Yen sɔ̃na i nuku doo bakabu mɔ, baa mɛ nuku sankiranu nu kua tilasi tẽ saa fiiko sɔɔ, laakari mɛɛri bwese bwesekan sɔ̃.

7 Laakari mɛɛri bi, bu bɛɛn naanɛ dokebu wɛ̃ɛrimɔ. Nge mɛ ba ra wura mɛɛri ka dɔ̃ɔ, baa mɛ ya koo kam ko, nge mɛya ba bɛɛn naanɛ dokebu mɛɛrimɔ, bi bu wura bɛɛrɛ kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yiiko ka bɛɛrɛ wa sanam mɛ Kirisi koo kurama.

8 I nùn kĩ baa mɛ i ɲ nùn waare. I nùn naanɛ doke baa mɛ i ɲ gina nùn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu ɲ ka nɔɔ gerurɔ.

9 Domi i bɛɛn naanɛ dokebun are waamɔ, yeya bɛɛn hunden faaba.

10 Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛɛra, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mɛ Gusunɔ u bɛɛ yiiye.

11 Domi Kirisin hunde wi u wãa be sɔɔ u bu sɔ̃ɔwa yellu ma Kirisi u koo nɔni swãaru wa, yen biru u koo maa yiiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrà ka swaa yerà u ka yã.

12 Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔ̃ɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi ɲ sãa ben tiigii, ma n kun mɔ bɛɛgii. Tẽ i gari yi nua. Labaari gean waasu kowoba bɛɛ yi nɔɔsia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛɛron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn gɔradoban tii ba kĩ bu gari yin saria gia.

Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ

13 Yen sɔ̃, i de i n tii sɛ. I ku dom yĩbiri, kpa i n durom mɛ yĩiyɔ kam kam mɛ ba koo bɛɛ wẽ sanam mɛ Yesu Kirisi koo kurama.

14 I koowo bii mɛm nɔwɔbu kpa i ku de bɛɛn wãarun daa yu ka kɔdɛ mɛnna ye i raa mɔ sanam mɛ i ɲ gãanu yẽ.

15 Adama i de i n dɛɛre bɛɛn sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mɛ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u dɛɛre.

16 Mɛya Gusunɔ u gerua win gari sɔɔ u nɛɛ, “I n dɛɛre domi nɛn tii na dɛɛre.”

17 Bɛɛn kanaru sɔɔ i Gusunɔ sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mɛ baawure u kua. Yen sɔ̃, saa ye ya bɛɛ tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win nasiaru.

18 Bɛɛn tii i yẽ ye ba ka bɛɛ yakia saa bɛɛn wãa kamgirun di te i tubi di bɛɛn sikadoban min di. N ɲ mɔ ka gãa ni nu koo sankira, nge sii geesu ɲ kun mɛ wura.

19 Ka Kirisin yɛm bɛɛrɛgima ba ka bɛɛ yakia wi u ka yãa kinɛ kpɛndu weenɛ te ta ɲ alebu ɲ kun mɛ disinu ganu mɔ.

20 Gusunɔ u Kirisi wi gɔsa u yi ba sere handunia taka kua, ma u sɔ̃ɔsira bɛɛn arufaanin sɔ̃ sanam dãakim mɛni sɔɔ.

21 Saa win min diya i Gusunɔ naanɛ doke wi u nùn seeya gɔrin di ma u nùn yiiko wẽ. Nge mɛya i bɛɛn naanɛ ka bɛɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ sɔɔ.

22 Tẽ ye i tii sãrasia sanam mɛ i gem mɛm nɔɔwa, ma i bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩ murafitiru sariru sɔɔ, ɲ n mɛn na, i n kĩanɛ gem gem ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro.

23 Domi ba ɲ bɛɛ mara nɔn mɛɛruse ka bwese te ta koo gbi. Ba bɛɛ marawa ka bwese te ta ɲ gbimɔ te ta sãa Gusunɔn gari yi yi wasi yi yi ku ra kpe.

24 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,

“Tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu.
Ma ben bɛɛrɛ kpuro sãa nge sin wẽsu.
Yakasu ra gbere, kpa sin wẽsu dɛrura.

25 Adama Yinni Gusunɔn gari ko n wãawa ka baadomma.”

Gari yi, yi sãawa Labaari gea ye ba bɛɛ waasu kua.

2

Kpee wasiru ka bwese dɛɛraru

1 N n mɛn na, i kɔ̃sa kpuro derio ka weesu
kpuro ka murafitiru, ka nisinu, ka tɔn yaa
kasikibu.
2 Nge mɛ bii wɛ̃ɛnu ra bɔm kã, i hunden dĩa
dɛɛranu kĩɔ ni nu sãa Gusunɔn gari kpa i ka
kpɛ̃a faaban swaa sɔɔ.
3 Domi i Yinnin durom denda.
4 I susio win mi, wi u sãa nge kpee wasiru
te tɔmba yina adama Gusunɔ u tu gɔsa ta maa
bɛɛrɛ mɔ win mi.
5 I na bɛɛn tii nge kpee wasinu bu ka bɛɛ
dendi bu ka hunden wãa yeru bani. Miya i
ko n sãa yãku kowo dɛɛrobu be ba tii Gusunɔ
wɛ̃ɛmɔ nge yãku ni u koo mwa Yesu Kirisin
saabu.
6 Domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, Gusunɔ
u nɛɛ,
"Na kpee bɛɛrɛgiru gɔsa
na tu kua gani gɔmburun dam Siɔniɔ.
Wi u tu naanɛ doke, u ɲ sekuru wasi."
7 Kpee te, ta bɛɛrɛ mɔ bɛɛ be i naanɛ doken mi,
adama be ba ɲ naanɛ doken mi, ba yorua ba
nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina,
teya ta kua gani gɔmburun dam."
8 Ma gam gum ba kpam nɛɛ,
"Kpee tera ta tɔmbu sokurasiamɔ.
Teya ta maa bu suramɔ."
Ba sokura yèn sõ ba yina bu gari yi naanɛ
doke. Yeya Gusunɔ u raa gɔru doke ben sõ.
9 Adama bɛɛ i sãawa bwese te ba gɔsa, i maa
sãa sina bokon yãku kowobu, i sãa bwese te
Gusunɔ u yakia u yii nɛnɛm, kpa i ka win tɔn
geeru kpara wi, wi u bɛɛ soka yam wɔ̃kurun
di i ka du win yam bururam maamaakigim
sɔɔ.
10 Gasɔ, i ɲ sãa bwese te goo u yɛ̃, adama tɛ̃ i
kua Gusunɔn tɔmbu. Gasɔ i ɲ daa wɔnwɔndu
wa, adama tɛ̃ i wɔnwɔndu wa.

Gusunɔn sɔm kowon wãaru

11 Kĩnasibu na bɛɛ kanamɔ, bɛɛ be i sãa nge
sɔbu ka kpikobu handunia ye sɔɔ, i de i tii
kpĩ ka wasin binɛ ye ya ra n tabu mɔ̀ ka bɛɛn
hunde.
12 I de i n daa gea mɔ̀ be ba ɲ naanɛ doken
wuswaaɔ. Nge mɛya baa bà n bɛɛ daa kɔ̃sa
mani ba koo bɛɛn sɔm geenu wa kpa bu
Gusunɔ siara sanam mɛ u koo bu siri.
13 I wirugibu kpuro wiru kpĩiyɔ Yinnin sõ,
ɲ n tem yɛ̃ron na, wi u dam bo,
14 ɲ n maa wuu yɛ̃robun na, be u gɔrimɔ
bu ka kɔ̃san kowobu sɛɛyasia kpa bu gean
kowobu siara.
15 Ka gem, ye Gusunɔ u kĩ, yera i ka bɛɛn
sɔm geenu gari baka yɛ̃ru sariba marisia.
16 I tii kparo nge be ba tii mɔ, adama i ku
bɛɛn tii mɔru dendi i ka kɔ̃sa wukiri. I n bɛɛn
wãaru dimɔ nge Gusunɔn yobu.
17 I tɔmbu kpuro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, i bɛɛn naanɛ
dokeosibu kĩɔ, i Gusunɔ nasio, kpa i tem yɛ̃ro
bɛɛrɛ wɛ̃.

Ye Kirisin nɔni swãara

sun sɔ̃ɔsimɔ

18 Bɛɛ sɔm kowobu, i bɛɛn yinnibu wiru
kpĩiyɔ ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛ bakabu, n ɲ mɔ be ba sãa
tɔn geobu ka be ba du tɔna, adama ka be ba
sɛ̃n tii.
19 Ka gem, siaraba, ì n ka nɔni swãaru
tɛmana Gusunɔn sõ, te i ɲ ka weenɛ.
20 Nge arufaani yerà n mɔ ì n ka soberu
tɛmana tora te i kuan sõ. Adama ì n nɔni
swãaru wa gea ye i kuan sõ, ma i tɛmana,
siaraba Gusunɔn mi.
21 Yenin sõna Gusunɔ u bɛɛ soka domi
Kirisin tii u nɔni swãaru wa bɛɛn sõ ma u bɛɛ
kom gem sõɔsi kpa i ka win yira swĩi.
22 U ɲ torare, ba ɲ maa weesu nɔɔre win
nɔɔn di.
23 Ye ba nùn wɔnwa u ɲ wɔmburu kɔsie. Ye
ba nùn nɔni sõɔwa u ɲ bu bɔ̃rusi, adama u tii
Gusunɔ wi u ra siri dee dee wɛ̃wa.
24 Kirisin tii u bɛsɛn toranu sɔɔwa win wasi
sɔɔ dãa bunanaru wɔllɔ, kpa su ka toranu
karana kpa sa n wãaru dimɔ gem sɔɔ. Win
mɛɛran bosun sõna i bɛkura.
25 Domi i raa sãawa nge yãa ni nu kõɔre,
adama tɛ̃ i wurama bɛɛn hunden kparon mi,
wi u bɛɛ kõsu.

3

Kurɔbu ka ben durɔbun

wãasinaa

1 Bɛɛ maa kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru
kpĩiyɔ, kpa baa ben gabu bà kun Gusunɔn
gari naanɛ doke, bɛɛn daa yu de bu naanɛ
doke. N ɲ maa tilasi i gari gere,
2 domi ba koo wa ma bɛɛn wãara dɛɛre i
maa tɔnun bɛɛrɛ yɛ̃.
3 I ku kasu i tii ko kurɔ burabu ka bɛɛn
serin tara, ka wuraba, ka yãa buranu.
4 Adama i de bɛɛn buraru ta n sãa sɔɔkiru te
ta ɲ kpeemɔ, teya daa duudwia. Yeniwa gãa
bɛɛrɛginu Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Nge mɛya yellun tɔn kurɔ be ba Gusunɔ
sãamɔ ma ba nùn yĩiyɔ, ba ra raa tii sɔmɛ, ma
ba ben durɔbu wiru kpĩiya.
6 Mɛya Saaraa u kua, u Aburahamu mɛm
nɔɔwa sere u nùn soka yinni. Tɛ̃, bɛɛ ì n gea
mɔ̀ ma bɛrum kun bɛɛ mɔ̀, i sãawa win bii tɔn
kurɔbu.
7 Bɛɛ maa durɔbu, i n wãasinɛ ka bɛɛn
kurɔbu i n yaaye ma ba ɲ bɛɛ dam tura. I
bu bɛɛrɛn kookoosu kuo, domi Gusunɔ u koo
maa bu wãaru kɛ̃ ka bɛɛ sannu. I n mɔ̀ mɛ kpa
gãanu ganu nu ku bɛɛn kanaru gbara.

Nɔni swãaru gem saabu

8 Ye kpuron biru i n bwisiku teenu ka kĩi
teeru mɔ. I n kĩanɛ nge maabu ka wɔnɔbu. I
n wɔnwɔndu mɔɔsinɛ ka tii kawabu.
9 I ku kɔ̃sa kɔsiena, i ku wɔnna, adama i
domaru kuanɔ, domi Gusunɔ u bɛɛ sokawa
i ka ko mɛ kpa i domaru wa.
10 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Wi u kĩ u wãa geeru di,
kpa u n nuku dobu mɔ tɔ̃ru baatere,
u kɔ̃san gerubu de kpa u win nɔɔ kpĩ ka
weesu.
11 U de u kɔ̃sa suuri kpa u gea ko,
kpa u n alafia naa gire.
12 Domi gemgiba Yinni Gusunɔ u nɔni wɛ̃ɛ.
Ma u ben kanaru swaa daki.
Adama u kɔ̃san kowobu nɔni mɛnimɔ."
13 Wara u koo bɛɛ nɔni sɔ̃ ì n hania mɔ̀ i ka
gea ko.
14 Baa ì n nɔni swãaru wa gem sɔ̃, doo
nɔɔrugiba bɛɛ. I ku tɔmbun bɛrum ko, i ku
maa wurura.
15 Adama i de Kirisi u n sãa Yinni bɛɛn
gɔ̃ruɔ. I n sɔɔru sãa i ka bu wisi be ba bɛɛ bɛɛn
yĩiyɔbun asansi bikiamɔ.
16 Adama i bu wisio tɛɛru ka bɛɛrɛ. I de
bɛɛn gɔ̃ru ga n dɛɛre kpa be ba bɛɛn daa gea
ye ya wee Kirisin min di kɔ̃sa gerusimɔ bu
sekuru wa sanam mɛ ba bɛɛ nɔɔ mani.
17 Domi n sanɔ tɔnu u nɔni swãaru wa gean
kobun sɔ̃, ń n sãa Gusunɔn kĩru, n kere u tu
wa kɔ̃san kobun sɔ̃.
18 Nɔn teera Kirisi u gu gem sarirugibun
durum sɔ̃, wi, wi u sãa gemgii, kpa u ka bɛɛ
da Gusunɔn mi. Ba nùn go, u guwa nge mɛ
tɔmba ra gbi, adama ba nùn seeya ka Hunde
Dɛɛron dam.
19 Ka Hunde win dama u da u gɔribu waasu
kua be ba nɛni gɔriɔ,
20 be ba ń daa Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sanam
mɛ u tɛmanɛ sere Nɔwɛ u ka goo nimkuu
dãka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tɔmbu
fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba faaba
wa saa nim di.
21 Nim mɛ, mu raa sãawa batɛmun
weenasia ye ya bɛɛ faaba mɔ̀ tɛ̃. N ń mɔ
ya wasin disinu wɔkamɔ, adama ya sãawa
seeda ma sa tii Gusunɔ wɛ̃ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ Yesu
Kirisin seebun sɔ̃,
22 wi u da wɔllɔ ma u wãa Gusunɔn nɔm
geuɔ. Miya Gusunɔn gɔradoba ka wɔllun
yiikogibu ka damgibu ba nùn wiru kpĩiyɛ.

4

Wãaru te ta kɔsa

1 Kirisi u nɔni swãaru wa win wasi sɔɔ, yen
sɔ̃, bɛɛ maa n weenɛ bwisiku tee ni, nu n bɛɛ
dam kãa. Domi wi u ka nɔni swãaru tɛmana
win wasi sɔɔ u torarun baa deriwa,
2 kpa saa ye ya nùn tie win handunian
wãaru sɔɔ u n ka wãa u ka Gusunɔn kĩru ko,
n ń mɔ wasin kĩru kankam.
3 Geema, gasɔn saa ye i raa di i ka kua
ye tɔn tukoba ra kã, ya tura. I raa wãa daa
bɛrɛtɛkɛ sɔɔ ka binɛ ka aka tam nɔrubu ka tam
nɔrubun wɔrusu ka bũu sãaru te Gusunɔ u
yina.
4 Tɛ̃, ba biti soore yèn sɔ̃ i ń maa ka bu koma
bɛrɛtɛkɛ ni mɔ̀, ma ba bɛɛ wɔmmɔ.
5 Adama ba ń koo ko ba kun gari yi Gusunɔ
tusie wi u sɔɔru sãa u ka wasobu ka gɔribu
siri.
6 Yen sɔ̃na ba raa bu Labaari gea waasu kua
be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi nge mɛ
Gusunɔ u wasi, baa mɛ ba bu siri nge tɔmbu
handunian wãaru sɔɔ.

Be ba ka Gusunɔn kɛ̃nu

sɔmburu mɔ̀ dee dee

7 Baayere kpuron kpeeru ta turuku kua. N
n mɛn na, i tii nɛnuɔ ka laakari, kpa i se i yɔ̃ra
i ka kpĩ i kanaru ko.
8 Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n
kĩanɛ domi kĩru ta tora dabinu wukirimɔ.
9 I dam koosianɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka nuku
tia.
10 Bɛɛn baawure u de u ka win kɛ̃ɛ te
Gusunɔ u nùn nɔmu sɔndia dendi gabun sɔ̃
nge wi u ka Gusunɔn kɛ̃ɛ bwese bweseka
sɔmburu mɔ̀ dee dee.
11 Wi u waasu mɔ̀ u de u Gusunɔn gari
gere. Wi u maa goo sɔmburu kuammɛ u tu
koowo ka dam mɛ Gusunɔ u nùn wɛ̃, kpa
gãanu kpuro sɔɔ bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ saa Yesu
Kirisin min di, wi u yiiko ka dam mɔ sere ka
baadommaɔ. Ami.

Kirisigiin tɛmanabu

nɔni swãaru sɔɔ

12 Kĩnasibu, i ku biti soora ka laakari mɛɛri
bi bu bɛɛ wɛ̃ɛrimɔ nge dɔ̃ɔ. I ku bu garisi gãa
tukunu.
13 Adama i gɔ̃ru doro ye i ka Kirisin nɔni
swãaru sɔɔ bɔnu mɔ, kpa i n maa nuku doo
bakabu mɔ tɔ̃ɔ te win yiiko ya koo sɔ̃ɔsira.
14 Doo nɔɔroba bɛɛ, bà n bɛɛ wɔmmɔ
Kirisin yĩsirun sɔ̃, domi Gusunɔn Hunde yi-
kogii u wãa ka bɛɛ.
15 Bɛɛn goo u ku de u nɔni swãaru wa tɔn
goberun sɔ̃, ń kun mɛ gbɛnan sɔ̃, ń kun mɛ
kɔ̃san kobun sɔ̃, ń kun mɛ yèn sɔ̃ u gari wɔbia
wɔri.
16 Adama ù n nɔni swãaru wa yèn sɔ̃ u sãa
Kirisigii, u ku de sekuru tu nùn mwa. N
weenɛwa u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ u yĩsi te
mɔ.
17 Saa ya tura siribu bu ka tore. Gusunɔn
tɔmba bu koo maa gbi bu ka tore. Too, bù n
torua bɛsɛn min di, amɔna bin wii goberu ta
ko n sãa be ba yina bu Gusunɔn Labaari gea
naanɛ doken mi.

18 Ngɛ mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“Geegiin faaba yà n sɛ̃sia,
amɔna n ko n sãa kɔ̃san kowo ka durumgiin
mi.”
19 Ngɛ mɛya, be Gusunɔ u dera ba nɔni
swãaru waamɔ, ba n da gea ko, kpa bu ka ben
Taka kowo wi u naanɛ mɔ yɔ̃ra.

5

Gusunɔn yãa gɔ̃ɔn nɔɔribu

1 Yesun yigbɛ guro guro be ba wãa bɛɛn
suunu sɔɔ, bera na ka yã. Nɛn tii na sãawa
yigbɛ guro guro nge be, na maa sãa Kirisin
nɔni swãarun seeda dio ma na bɔnu mɔ yiiko
ye ya koo sɔ̃ɔsira sɔɔ.
2 Na bɛɛ kanamɔ, i Gusunɔn tɔn be ba wãa
bɛɛn suunu sɔɔ kparo ka kĩru nge mɛ Gusunɔ
u kĩ, n ǹ mɔ ka tilasi ǹ kun mɛ kɔsia bakarun
sɔ̃, adama i tii wɛ̃ɛyɔ bɛɛn sɔmburu sɔɔ.
3 I ku bu dam dɔre be ba bɛɛ nɔmu sɔndia i
kɔ̃su, adama i bu kom gem sɔ̃ɔsio mɛ ba koo
swĩi.
4 Ma sanam mɛ kparobun wirugii koo
kurama, i ko are yiikogii mwa yìn buram kun
kpeemɔ.
5 Mɛya maa, bɛɛ aluwaasiba, i yigbɛ guro
gurobu wiru kpĩiyɔ. Bɛɛ kpuro i tii kawabu
sebuo nge yaberu bɛɛn wãasinaa sɔɔ, domi
Gusunɔn gari gerumɔ, “Gusunɔ kun wãa be
ba tii suen biruɔ, adama u tii kawobu durom
kuammɛ.”
6 N n mɛn na, i tii kawo kpa i tii deri
Gusunɔn nɔm damguuɔ, kpa u bɛɛ sua wɔllɔ
saa ye u yi yà n tura.
7 I bɛɛn wahala kpuro sɔbio win mi, u koo
bɛɛ nɔɔri.
8 I seewo i yɔ̃ra kpa i n tii sɛ, domi Setam,
bɛɛn yibɛrɛ u bɔsu u wuri mɔ̀ nge gbee sunɔ
u kasu wi u koo go u tem.
9 I ka tii yinɔ win wuswaaɔ ka toro sindu
naanɛ dokebun sɔ̃ kpa i n yɛ̃ ma nɔni swãa
tenin bwesera ta bɛɛgibu wãasi be ba yarinɛ
handunia sɔɔ.
10 Gusunɔ durom kpurogii, wi u bɛɛ soka
i n ka bɔnu mɔ win yiiko nɔru sari sɔɔ, bɛɛ
ka Kirisin gbinnaan saabu, wiya u koo bɛɛ ko
tɔn yebunu kpa u bɛɛ yɔ̃rasia sim sim, kpa u
bɛɛ dam kɛ̃, kpa u bɛɛ tãsisia, sanam mɛ i nɔni
swãaru wa saa fiiko sɔɔ i kpa.
11 Wiya ko n bandu dii sere ka
baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dãakibu

12 Ka Silasi, bɛsɛgii wi na naanɛ sãan
somira na ka bɛɛ gari fiiko ye yorua n ka bɛɛ
dam kɛ̃ kpa n seeda di ma Gusunɔn durom
mɛ̀ sɔɔ i yɔ̃ sim sim, mu sãawa gem.
13 Yesun yigbɛ te ta wãa Babiloniɔ, te
Gusunɔ u gɔsa nge bɛɛ, ta bɛɛ tɔbura, mɛya
maa Maaku nɛn bii u bɛɛ tɔbura.
14 I tɔbirinɔ ka kĩru.

Kpa alafia ya n ka bɛɛ wãa bɛɛ be i sãa
Kirisigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛn tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mɛro sãawa, ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben sɔ̃ɔsi weesuginu ka kom bɛrɛtɛkɛ. N weenɛ bu Gusunɔ ka Yesu bɛsɛn Yinnin bɛɛrɛ nɛnɛ bu wa bu ka sɔ̃ɔsi ni fɛ̃ra ben suunu sɔɔn di. U maa bu tubusia yèn sɔ̃ Yesu kun wuramɛ fuuku. U nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ tɔmbu bu kam ko. U kĩwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen sɔ̃na Yesu u tɛɛmɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun nɔɔ mwɛɛru, wiru 3.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ be Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni ka bɛsɛn Faaba kowo geegii u naanɛ dokebu wɛ̃ nge bɛsɛ, nɛ Simɔɔ Piɛɛ, win yoo ka win gɔro, nɛna na bɛɛ tire te yoruammɛ.

2 Durom ka alafia n bɛɛ sosia yèn sɔ̃ i Gusunɔ yɛ̃ ka maa Yesu bɛsɛn Yinni.

Yesugiin daa

3 Win sinaru ta sun kpuro wɛ̃ yèn bukata sa mɔ sa n ka wãaru mɔ sa n Gusunɔ sãamɔ, kpa sa n nùn gìamɔ wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win tɔn geeru.

4 Nge mɛya u sun nɔɔ mwɛɛ baka bɛɛrɛginu kua kpa i n ka bɔnu mɔ win daa sɔɔ, sanam mɛ i sankiranu suuri ni nu wãa handunia sɔɔ binɛn sɔ̃.

5 Yen sɔ̃, i kookari koowo i ka bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea sɔɔ yɛ̃ru sosi,

6 kpa i yɛ̃ru sɔɔ gaya sosi, kpa i gaya sɔɔ, suuru sosi, kpa i suuru sɔɔ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sosi,

7 kpa i Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sɔɔ tɔn geeru sosi, kpa i tɔn geeru sɔɔ kĩru sosi.

8 Gãa nini, nù n wãa bɛɛ sɔɔ ma nu sosimɔ nu ǹ derimɔ i ko garu koo sarirugibu. Bɛɛn sɔmbura kun maa mɔ̀ arufaani sarirugiru n wa i ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi gia sãa sãa.

9 Adama wìn mi gãa ni, nu ǹ wãa, wiya sãa nge wɔ̃ko, u ku ra wa saruɔ. U maa duari ma ba nùn dɛɛrasia win gasɔn durum di.

10 Yen sɔ̃, nɛgibu, i hania sosio i ka gia sãa sãa ma Gusunɔwa u bɛɛ soka ma u bɛɛ gɔsa, domi ì n kua mɛ, i ǹ sokuramɔ ka baadommaɔ.

11 Nge mɛya ba koo de i du ka bɛɛrɛ mi bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi u bandu dii sere ka baadommaɔ.

12 Yen sɔ̃na, ko na n da n sɔɔru sãa n ka bɛɛ gãa ni yaayasia baa mɛ i nu yɛ̃ kɔ, baa mɛ i maa yɔ̃ dim dim gem mɛ sɔɔ, mɛ i wura.

13 Adama na tamaa n weenɛ saa ye na wãa hunde sɔɔ, na n da n bɛɛ gãa ni yaayasiamɔ kpa bɛɛn laakari ya n ka seewa.

14 Domi na yɛ̃ ma ǹ n sosi kon wasi yini deri nge mɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u man sɔ̃ɔsi.

15 Mɛya kon kookari ko kpa i ka kpĩ i gãa ni yaaya saa baayere nɛn doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

16 Ka gem, sa ǹ suka swĩi ye tɔmba kua ka ben bwisi, sanam mɛ sa bɛɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kpãaru wawa ka bɛsɛn nɔni.

17 Domi sanam mɛ Gusunɔ Baaba u nùn bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃, u nɔɔ gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga nɛɛ, "Winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa."

18 Bɛsɛn tii sa nɔɔ ge nua ga na wɔllun di sanam mɛ sa wãa ka wi guu dɛɛra ten wɔllɔ.

19 Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔbun gari yi sirera. N weenɛ i yi swaa daki domi yi sãawa nge fitila ge ga ballimɔ yam wɔ̃kurɔ sere yam mu ka sãra kpa Yesu wi u sãa nge yam sãrerun kpera yu ka bɛɛn gɔ̃rusu bururasia.

20 Gbiikaa i de i n yeni yɛ̃ ma gari yi Gusunɔ u win sɔmɔbu sɔ̃ɔwa yin gɛɛ sari yi tɔnu u koo kpĩ u tubusia ka win tii.

21 Domi Gusunɔn gari gɛɛ kun wãa yi tɔnu u gerua ka win tiin kĩru. Adama tɔmba Gusunɔn gari gerua nge mɛ Hunde Dɛɛro u bu sɔ̃ɔsi.

2

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Yudu 4-13)

1 Adama sɔmɔ weesugiba raa wãa tɔn ben suunu sɔɔ. Mɛya maa keu koosio weesugiba koo kurama bɛɛn suunu sɔɔ. Ba koo ka sɔ̃ɔsi weesuginu na ka bwisi, ni nu ra tɔmbu kam koosie kpa bu Yinni wi u bu yakia yina. Nge mɛya ba koo tii kam kobu sure suaru sɔɔ.

2 Tɔn dabira koo ben daa bɛrɛtɛkɛ swĩi, kpa ben sɔ̃, gabu bu gem swaa wɔmɛ.

3 Keu koosio weesugii ben binɛn sɔ̃, ba koo bɛɛ taki di ka ben gari yi ba bwisika ba seka. Adama saa tɛɛbun di ben siri kowo sɔɔru sãa u ka bu siri. Wi u koo maa bu kam koosia u ǹ dò.

4 Domi Gusunɔ u ǹ wɔllun gɔradoba deri be ba raa tora, adama u bu sure gɔriɔ mi ba bu nɛni wɔru sɔɔ yam wɔ̃kurɔ sere siribun tɔ̃ru.

5 U ǹ maa yeruku tɔmbu deri adama u Nɔwɛ faaba kua wi u gem kpara ka kpam tɔmbu nɔɔba yiru gabu ye u ka dera nim yibu bakara na ta handunian tɔmbu wukiri be ba ǹ win bɛɛrɛ yɛ̃.

6 U wuu si bɑ sokumə Sodomu kɑ Gomərɑ
tɑɑrɛ wɛ̃ mɑ u su kɑm koosiɑ kɑ dɔ̃ɔ. Nge
mɛyɑ su kuɑ yĩreru tən kɔ̃so be bɑ koo rɑ nən
sɔ̃.
7 Mɑ u tən geo wi bɑ mɔ̀ Lətu yɑrɑ wi u rɑ n
nuki sɑnkire tən kɔ̃so ben dɑɑ bɛrɛtɛkɛn sɔ̃.
8 Domi durə wi, u sãɑ tən geo tən ben
suunu sɔɔ. Yɑm sãreru bɑɑteren kɔ̃sɑ ye u
wɑɑmə kɑ ye u nəəmə yɑ win gɔ̃ru dɛɛrə tɔ̃yɑ
mɔ̀.
9 N n mɛn nɑ Gusunə u yɛ̃ mɛ u koo kɑ be bɑ
win bɛɛrɛ yɛ̃ yɑrɑ sɑɑ lɑɑkɑri mɛɛribun di. U
mɑɑ yɛ̃ mɛ u koo tən kɔ̃sobu yi u kɑ bu wɑhɑlɑ
ko siribun sɑnɑm,
10 n mɑm nɛɛre be bɑ ben wɑsin kĩru
kɑnkɑm mɔ̀ mɑ bɑ Gusunən yiiko gɛmɑ.

Keu koosio weesugii be, bɑ sãɑwɑ
wəbiɑgibu kɑ tii suobu, bɑ ɲ̀ mɑɑ bɛrum mə
bu kɑ wəllun yiikogibu wəmɛ.
11 Bɑɑ Gusunən gərɑdobɑ, be bɑ bu dɑm kɑ
yiiko kere gem gem, bɑ ɲ̀ wəllun yiikogibu
tɑɑrɛ wɛ̃ɛmə kɑ wəmburu Yinni Gusunən
wuswɑɑə.
12 Adɑmɑ mɑrumɑrɑ tən be, bɑ kɑ yeni mɔ̀
nge yɛɛ yi yi wãɑ bu kɑ mwɑ bu gən sɔ̃. Ye bɑ
kun tubɑ yerɑ bɑ wəmmə. Bɑ koo mɑɑ kɑm
kowɑ nge yɛɛ yi.
13 Kɔ̃sɑ ye bɑ gɑbu kuɑ, yerɑ bɑ koo bu
kəsie. Bɑ rɑ n nuku dobu mə bà n ben wɑsin
kĩnu kɑnkɑm mɔ̀ sɔ̃ə sɔɔ gbãɑrɑ. Bɑ sãɑ nge
too yãkuru, sɑnɑm mɛ bɑ dimə kɑ bɛɛ sɑnnu
kɑ ben ɑkɑnu, mɑ bɑ yɛ̃ɛrimə ben tɑki ye bɑ
təmbu dimə sɔɔ.
14 Bɑ rɑ n sɑkɑrɑrun nəni mə, torɑnu ku rɑ
bu turi. Bɑ rɑ be bɑ kun yɔ̃ dim dim yinɑ
mwɛ. Ben gɔ̃ru gɑ binɛn dəənɛ mə. Gusunə
u bu bɔ̃rusi.
15 Bɑ swɑɑ gɛɑ deri mɑ bɑ kɔ̃ərɑ. Bɑ
Bɑlɑmu, Beorun biin swɑɑ swĩi wi u kɔ̃sɑn
kobun ɑre kĩɑ.
16 Adɑmɑ Gusunə u nùn gerusi win
torɑrun sɔ̃. Geemɑ kɛtɛku ge gɑ ku rɑ gɑri ko
gɑ kɑ nùn gɑri kuɑ nge tənu mɑ gɑ Gusunən
səmə win wiirɑ kookoosu yɔ̃rɑsiɑ.

17 Tən be, bɑ sãɑwɑ bwii nim sɑribɑ kɑ
bukə ge woo gɑ bərikiɑmə. Gusunə u bu yɑm
wɔ̃kuru yiiye tɑ kpã.
18 Bɑ woo kɑnɑ gɑri gerumə yi yi ɲ̀ wiru
mə. Bɑ tənun gɔ̃run binɛ kɑnkɑm dendimə
bu kɑ gɑbu yinɑ mwɑ be bɑ kisirɑmɑ sɑɑ be
bɑ toren min di.
19 Bɑ bu tii məru nəə mwɛɛru kuɑmmɛ,
ɑdɑmɑ ben tii bɑ sãɑwɑ ye yɑ kɑ bu kɑm
koore dəən yobu. Domi bɑɑwure sãɑwɑ ye
yɑ nùn kɑmiɑn yoo.
20 Geemɑ, təmbu bà n hɑndunian dɑɑ
bɛrɛtɛkɛ kisirɑri yèn sɔ̃ bɑ bɛsɛn Yinni Fɑɑbɑ
kowo Yesu Kirisi gɑ, mɑ bɑ kpɑm derɑ yɑ
bu mwɑ yɑ kɑmɑ nən mɛɛruse, ben wãɑ
gbiikirɑ koo sãɑyɑ kɑ sere dãɑkiru.

21 N ko n dɑɑ sɑnə bɑ kun gem swɑɑ giɑre
kɑ sere bu ye gɑ kpɑ bu woodɑ dɛɛrɑ biru
kisi ye bɑ bu wɛ̃.
22 Ye n bu deemɑ yɑ sɔ̃əsimə mɑ mən teni
tɑ gem gerumə te tɑ nɛɛ, “Bɔ̃ə gɑ wurɑ gɑ gen
siɑnu dɑbirimə, mɑ kurusə ge bɑ woburɑ gɑ
kpɑm yironu burimə.”

3

Yinnin wurɑmɑrun

nəə mwɛɛru

1 Nɛn kĩnɑsibu, tire teni tɑ sãɑwɑ tireru
yiruse te nɑ bɛɛ yoruɑmmɛ. Ten bɑɑtere sɔɔ
nɑ kɑsu n bɛɛn bwisi gee yɑmiɑ kɑ sɔ̃əsi te nɑ
bɛɛ yɑɑyɑsiɑmə.
2 Nɑ kĩ i Gusunən səmə dɛɛrobun gɑri
yɑɑyɑ yi bɑ rɑɑ gerɑ, kɑ mɑɑ Yinni Fɑɑbɑ
kowon woodɑ ye gərobɑ bɛɛ sɔ̃əsi.
3 Gbiikɑɑ, i n yɛ̃ mɑ sɑnɑm dãɑkim sɔɔ,
təmbɑ koo yɑrimɑ bɑ n sĩimə kɑ ben tiin gɔ̃ru
kĩru. Bɑ koo bɛɛ yɑɑkoru ko
4 kpɑ bu gere bu nɛɛ, Yesu u nəə mwɛɛru
kuɑ mɑ u koo nɑ, nge n ɲ̀ mɛ. N n mɛn nɑ,
mɑnɑ u wãɑ. Domi sɑɑ mìn di bɛsɛn sikɑdobɑ
bɑ gu, bɑɑyere yɑ wãɑwɑ nge toren di.
5 Bɑ yeni duɑri sobun sɔ̃, mɑ gɑsə gɑriyɑ
Gusunə u gerɑ u kɑ wəllu kɑ tem tɑkɑ kuɑ.
U tem wunɑ nim sɔən di, mɑ u mu məmɑ kɑ
nim.
6 Nim mɛyɑ u derɑ mu hɑndunɑ yerukɑɑ
kɑm koosiɑ, kɑ mɛn yibu bɑkɑru.
7 Kɑ gɑri tee yiyɑ bɑ mɑɑ kɑ tɛ̃n wəllu kɑ
tem yii dɔ̃ən sɔ̃, sere tɔ̃ə te Gusunə u koo be
bɑ ɲ̀ win bɛɛrɛ yɛ̃ siri, kpɑ u bu kɑm koosiɑ.
8 Adɑmɑ nɛn kĩnɑsibu, i ku mɑɑ de i gãɑ tee
nini duɑri mɑ Yinni Gusunən mi, sɔ̃ə teerɑ
sãɑwɑ nge wɔ̃ə nərəbu, wɔ̃ə nərəbu yɑ mɑɑ
sãɑ nge sɔ̃ə teeru.
9 Gɑbɑ tɑmɑɑ Yinni u tɛɛmə u kɑ win nəə
mwɛɛru yibiɑ. Adɑmɑ u ɲ̀ tɛɛmə. N n sãɑre u
tɛɛmə, u kɑ bɛɛ suuru sãɑwɑ domi u ɲ̀ kĩ bɑɑ
tən turo u kɑm ko. U kĩwɑ təmbu kpuro bu
gɔ̃ru gəsiɑ.
10 Kɑ mɛ, Yinnin tɔ̃rɑ koo nɑwɑ nge gbɛnə.
Tɔ̃ə te sɔərɑ wəllɑ koo doonɑ kɑ wure bɑkɑnu.
Ye yɑ wãɑ wom dirum sɔə yɑ koo yɑndɑ kɑ
yɑm susu bɑkɑru, kpɑ tem mu dɔ̃ə mwɑɑrɑ
kɑ gãɑ ni nu wãɑ mɛ sɔɔ.
11 Yèn sɔ̃ gãɑ ni kpuro nu koo kɑm ko nge
mɛ, i yɛ̃ sãɑ sãɑ nge mɛ n weenɛ bɛɛn sɑnum
mu n dɛɛre kpɑ i n Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃.
12 Kpɑ i n win tɔ̃ru mɑrɑ i n kookɑri mɔ̀ tu
kɑ nɑ fuuku. Tɔ̃ə te sɔərɑ dɔ̃ə koo wəllu kɑm
koosiɑ, kpɑ ye yɑ wãɑ hɑndunɑ sɔə yu yɑndɑ
kɑ dɔ̃ən yɑm susuru.
13 Adɑmɑ Gusunə u wən kpɑɑru kɑ tem
kpɑm nəə mwɛɛru kuɑ mi gem ko n wãɑ.
Yerɑ sɑ mɑrɑ.
14 Yen sɑɑbu kĩnɑsibu, nge mɛ i tɔ̃ə te mɑrɑ,
i kookɑri koowo u kɑ bɛɛ deemɑ bəri yɛndu
sɔə kpɑ i kun disinu kɑ torɑru mə.

15 Bɛsɛn Yinni ù n tɛmanɛ, ayera u sun
derie su ka faaba wa, nge mɛ bɛsɛn kĩnasi
Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u
nùn kã.
16 Yera u yorua tirenu kpuro sɔɔ mi u gari
yi gerua. Win tirenu sɔɔ gam ka gam wãa mi
n tubusianu sẽ, ma yẽru sarirugibu be ba ɲ̀
yɔ̃ dim dim, ba gari yi gɔsikiamɔ, nge mɛ ba
ra ko ka Gusunɔn gari gɛɛ. Nge mɛya ba ka
ben tii kam kobu gawemɔ.
17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu i gãa ni yẽ kɔ. N
n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku de i kɔ̃ɔra i wɔruma
be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yẽn torarun sɔ̃.
18 Adama i n kpẽamɔ bɛsɛn Yinni Faaba
kowo Yesu Kirisin durom sɔɔ kpa i n nùn
giamɔ. Su nùn bɛɛrɛ wẽ tẽn di sere ka
baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKII
TE YOHANU U YORUA

Tɔmba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa mɛ win yĩsiru ta ɲ wãa mi. Mban sɔ̃na u tire teni yorua. Ben waati ye sɔɔ, sɔ̃ɔsiru gara tem pusi. Tera ba mɔ̀, ye tɔnu u koo kpĩ u baba u nɛnɛ, ya ɲ dɛɛre. Adama ye ya ɲ waarɔ ka nɔni nge hunde, yen bwesera ya dɛɛre. Adama sɔ̃ɔsi te, ta sãawa weesu. Ta ɲ wure ma Yesu u kua tɔnu. Ta nɛɛ, u sãawa hunde tɔna ye ya ɲ kpɛ̃ yu gbi. Yen sɔ̃na Yohanu u win tɔmbu kirɔ mɔ̀. U nɛɛ, Yesu ù kun daa kue tɔnu ma u ɲ gu bɛsɛn sɔ̃, u ɲ daa kpɛ̃ u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sɔ̃ɔ teeru sa ko n ka nùn weenɛ.

Tire te, ta maa nɛɛ, Gusunɔ u sãawa yam bururam. Mɛya u maa kĩ tɔmbu ba n wãa mɛ sɔɔ. U maa sãawa kĩrun nuuru. Yen sɔ̃na n weenɛ win tɔmbu ba n kĩanɛ.

Tire ten kpunaa

1. Wãasinaa ka Gusunɔ ka maa tɔnusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirisin yibɛrɛ, wiru 2:18-29.
3. Gusunɔn bibun daa, wiru 3.
4. Gusunɔn Hunde ka yibɛrɛn hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naanɛ dokeobun nasara, wiru 5.

Gari wãarugii

1-2 Wãaru te ta ku ra kpe ta sɔ̃ɔsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dimɔ, sa bɛɛ ten gari nɔɔsiamɔ te ta raa wãa Baaban mi, ma ba sun tu sɔ̃ɔsi. Ye wãa ten gari ka yã, ye ya wãa toren di, sa ye nua, sa ye wa ka nɔni, sa ye mɛɛra mam mam, bɛsɛn nɔma maa ye baba.

3 Yeya sa maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ kpa sa n ka sãa nɔɔ tia bɛsɛ ka bɛɛ, nge mɛ sa nɔɔ tia sãa ka Gusunɔ Baaba ka win Bii Yesu Kirisi.

4 Sa bɛɛ gari yini yoruammɛwa kpa bɛsɛ kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusunɔ sãawa yam bururam

5 Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kirisi win min di, ma sa bɛɛ ye nɔɔsiamɔ. Gusunɔ sãawa yam bururam, yam wɔ̃kuru sari win mi.

6 Sà n nɛɛ, sa nɔɔ tia sãa ka wi, ma sa sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ, sa weesu mɔ̀wa, sa ɲ maa gem kookoosu mɔ̀.

7 Adama sà n sĩimɔ yam bururam sɔɔ, nge mɛ win tii u wãa yam bururam sɔɔ, sa ko n nɔɔ tia sãa bɛsɛn tii tiinɛ. Win Bii Yesun yɛm mu maa sun dɛɛrasiamɔ saa toraru kpuron di.

8 Sà n nɛɛ, sa ɲ toraru mɔ, sa tii nɔni wɔ̃kumɔwa, gem sari bɛsɛ sɔɔ.

9 Adama sà n bɛsɛn toraru wura, Gusunɔ u koo sun suuru kua kpa u sun dɛɛrasia bɛsɛn kom kɔ̃sum kpuron di domi u sãawa naanɛgii, wi u ra ko dee dee.

10 Sà n nɛɛ, sa ɲ tore sa Gusunɔ weesugii mɔ̀wa, win gari kun maa wãa bɛsɛ sɔɔ.

2

Kirisi sun somimɔ

1 Bɛɛ nɛn bibu, na bɛɛ gari yini yoruammɛwa, i ku ka tora. Adama goo ù n tora, sa goo mɔ, wi u koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii.

2 Win tii u kua abɔru te ta ka bɛsɛn toranu kpuro doona, n ɲ mɔ bɛsɛginu tɔna, ka handuniagibu kpuron torana.

3 Sà n win wooda mɛm nɔɔwammɛ, sanam mɛya sa ko gia ma sa nùn yɛ̃.

4 Goo ù n nɛɛ, u nùn yɛ̃, ma u kun win wooda mɛm nɔɔwammɛ, yɛ̃ro sãawa weesugii, gee sari wi sɔɔ.

5 Adama wi u win gari mɛm nɔɔwa, wi sɔɔra Gusunɔn kĩra yiba ka gem. Amɛniwa sa ko n ka yɛ̃ ma sa gbinnɛ ka wi.

6 Wi u gerumɔ u ka nùn maninɛ, n weenɛ u n sĩimɔ nge mɛ win tii u sĩa.

Wooda kpaa

7 Nɛn kĩnasibu, n ɲ mɔ wooda kpaa na bɛɛ yoruammɛ, wooda gura, ye i raa mɔ saa toren di. Wooda gura ye, ya sãawa gari yi i nua kɔ.

8 Ka mɛ, wooda ye na bɛɛ yoruammɛ ya sãawa wooda kpaa, ma yen gem mu sɔ̃ɔsira Kirisi sɔɔ ka maa bɛɛ sɔɔ. Domi yam wɔ̃kura doonɔ, ma yam bururam gem mu ballimɔ.

9 Wi u gerumɔ u wãa yam bururam sɔɔ, ma u win beruse tusa, u wãawa yam wɔ̃kuru sɔɔ gina.

10 Wi u win beruse kĩ, yɛ̃ro wãawa yam bururam sɔɔ, gãanu maa sari wi sɔɔ ni nu koo goo sokurasia.

11 Adama wi u win beruse tusa, u wãawa yam wɔ̃kuru sɔɔ, u maa sĩimɔ yam wɔ̃kurɔ. U ɲ yɛ̃ mi u dɔɔ yèn sɔ̃ yam wɔ̃kura nùn wɔ̃ko kua.

12 Na bɛɛ yoruammɛ nɛn bibu, yèn sɔ̃ ba bɛɛ bɛɛn toranu kpeesia Yesun yĩsirun sɔ̃.

13 Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ baababa, yèn sɔ̃ i nùn yɛ̃ wi u wãa saa toren di. Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ aluwaasiba, yèn sɔ̃ i tɔn kɔ̃so wi tabu di.

14 Na bɛɛ yorua bɛɛ bibu, yèn sɔ̃ i Gusunɔ Baaba gia. Na bɛɛ yorua bɛɛ baababa, yèn sɔ̃ i nùn yɛ̃ wi u wãa saa toren di. Na bɛɛ yorua bɛɛ aluwaasiba, yèn sɔ̃ i dam mɔ, Gusunɔn gari maa wãa bɛɛ sɔɔ, ma i tɔn kɔ̃so wi tabu di.

15 I ku ra handunian yakande kĩa, ka gãa ni nu wãa handunia sɔɔ. Wi u ye kĩ, Baaban kĩra kun wãa wi sɔɔ.

16 Domi kpuro ye ya wãa handunia sɔɔ, tɔnun kĩru kankam, ka ye nɔni wan kɔdɛ, ka tii suabu, yen gaa kun nɛ saa Baaban min di, handunia miya ya wãa.

17 Handunia maa doonəwa mi, ka yen binɛ,
adama wi u Gusunən kĩru mɔ̀, u ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.

Kirisin yibɛrɛ

18 Nɛn bibu, saa dãaka mini. Nge mɛ i nua
ma Kirisin yibɛrɛ u koo na, n wee tɛ̃, Kirisin
yibɛrɛ dabira tunuma. Yen sɔ̃na sa yɛ̃ ma saa
dãaka mini.
19 Bɛsɛn suunu sɔən diya ba yara, adama
ba ɲ̀ sãa bɛsɛgibu. Domi bà n daa sãan na
bɛsɛgibu, ba ko n daa wãa ka bɛsɛ. Adama
ba yara, ma ya sɔ̃sira ma be kpuro ba ɲ̀ daa
sãawa bɛsɛgibu ka gem.
20 Adama bɛɛ i Hunde Dɛɛro mwa Kirisin
min di ma bɛɛ kpuro i kua yɛ̃rugibu.
21 Na bɛɛ yorua, n ɲ̀ mə yèn sɔ̃ i ɲ̀ gem yɛ̃,
adama yèn sɔ̃ i mu yɛ̃wa, i maa yɛ̃ ma weesu
kun kpɛ̃ su yari gem di.
22 Wara sãa wee kowo ma n kun mə wi
u nɛɛ Yesu kun sãa Kirisi. Yɛ̃ro wi, Kirisin
yibɛrɛwa wi u Gusunə Baaba ka win Bii
yinamə.
23 Domi wi u Bii yina, u ɲ̀ maa Baaba mə.
Wi u Bii wura, u maa Baaba məwa.
24 Bɛɛ maa, i de ye i nua saa toren di, ya n
wãa bɛɛn gɔ̃ruə, i ko n gbinnɛ ka Bii ka Baaba.
25 Nəə mwɛɛru wee te Kirisi sun kua, teya
wãaru te ta ku ra kpe.
26 Na bɛɛ yeni yoruawa be ba kĩ bu bɛɛ nəni
wɔ̃ken sɔ̃.
27 Adama bɛɛ, Hunde Dɛɛro wi i mwa
Kirisin min di, u wãa bɛɛ səə. Yen sɔ̃, i ɲ̀ goon
bukata mə wi u koo bɛɛ gãanu keu koosia.
Adama yèn sɔ̃ Hunde Dɛɛro wi, u bɛɛ gãanu
baanire keu koosiamə, ni nu sãa gem, n ɲ̀ mə
weesu, yen sɔ̃, i n ka Kirisi maninɛ, nge mɛ
Hunde Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃əsi.
28 Tɛ̃ nɛn bibu, i n maninɛ ka wi, kpa sa n ka
wərugəru mə sanam mɛ u koo kurama, kpa
su ku tii bere sekurun sɔ̃ tɔ̃ə te u koo na.
29 I n yɛ̃ ma Kirisi u sãawa geegii, i n maa yɛ̃
ma baawure wi u mɔ̀ dee dee, Kirisin biiwa.

3

Gusunən bibu

1 I mɛɛrio i wa, kĩi baka te Baaba sun kĩa,
sere ba sun soka Gusunən bibu. Geema,
mɛya sa sãa. Yenin sɔ̃na handuniagibu ba ɲ̀
sun yɛ̃ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nùn yɛ̃.
2 Nɛn kĩnasibu, tɛ̃ səə sa sãa Gusunən bibu,
sa ɲ̀ yɛ̃ gina amənа sa ko n sãa sia. Adama sa
yɛ̃ ma sanam mɛ Kirisi u koo kurama sa ko n
ka nùn weenɛ domi sa ko nùn wa nge mɛ u
sãa.
3 Baawure wi u yĩiyə binin bweseru mə, u
tii sãrasiaməwa, nge mɛ Kirisi u sãre.
4 Baawure wi u toramə, u wooda
saraməwa, domi toraru, wooda saraba.
5 I yɛ̃ ma Yesu u nawa u ka toraru wuna,
toraru maa sari wi səə.
6 Baawure wi u ka Kirisi maninɛ, u ku ra
n toramə. Wi u ra n toramə, yɛ̃ro kun nùn
waare, u sere nùn gia.
7 Nɛn bibu i ku de goo u bɛɛ nəni wɔ̃ke. Wi
u gea mɔ̀ u sãawa gemgii, nge mɛ Yesun tii u
sãa.
8 Wi u ra n toramə, Setamgiiwa, domi saa
toren diya Setam toramə. Ma Gusunən Bii u
na u ka Setam səma kpeerasia.
9 Baawure wi u sãa Gusunən bii, u ku ra
n maa toramə yèn sɔ̃ Gusunən wãara wãa wi
səə. U ɲ̀ kpɛ̃ u n toramə domi u kua Gusunən
bii.
10 Tɛ̃, sa ko kpĩ su tubu wi u sãa Gusunən
bii ka wi u sãa Setamgii. Baawure wi u kun
gea mɔ̀, ka maa wi u kun win beruse kĩ, u ɲ̀
sãa Gusunəgii.

Su kĩana

11 Gari wee yi i nua saa toren di. Su kĩana
12 kpa sa kun sãa nge Kaɛni wi u sãa tən
kɔ̃so wigii ma u win wənə go. Mban sɔ̃na u
nùn go. U nùn go yèn sɔ̃ win tii u kom kɔ̃sum
kua, wənə maa kom gem kua.
13 Nɛgibu, i ku biti soora handuniagibu bà
n bɛɛ tusa.
14 Yèn sɔ̃ sa bɛsɛn berusebu kĩ, sa yɛ̃ ma sa
gəə sarari, sa dua wãaru səə. Wi u kun tənun
kĩru mə, u wãawa gəə səə.
15 Baawure wi u win beruse tusa, u sãawa
tən gowo. Bɛɛn tii i maa yɛ̃ ma tən gowo goo
sari wi u wãaru te ta ku ra kpe mə.
16 Yeni səəra sa ka gia nge mɛ kĩra sãa, domi
Kirisi u win wãaru wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃. Nge mɛya,
n maa weenɛ su bɛsɛn tiin wãaru wɛ̃ bɛsɛn
berusebun sɔ̃.
17 Goo ù n dukia mə handunia ye səə, ma
u wa win beruse u yãaru mə, ma u nùn biru
kisi, amənа Gusunən kĩra ko n ka wãa yɛ̃ro
səə.
18 Nɛn bibu i ku de su kĩana ka gari tənа,
adama su kĩi geeru sɔ̃əsi bɛsɛn kookoosu səə.

Gusunən wuswaaə

19 Kookoo si səən diya sa ko n yɛ̃ ma sa sãa
gemgibu kpa sa n toro sindu mə Gusunən
wuswaaə.
20 Domi bɛsɛn gɔ̃ru gà n sun taarɛ wɛ̃ɛmə
sa yɛ̃ ma Gusunə u bɛsɛn gɔ̃ru kere, u maa
kpuro yɛ̃.
21 Yen sɔ̃, nɛn kĩnasibu, bɛsɛn gɔ̃ru gà kun
sun taarɛ wɛ̃ɛmə, sa ko n toro sindu mə
Gusunən wuswaaə.
22 Ma baayere kpuro ye sa bikiamə, sa ye
waamə saa win min di, domi sa win wooda
nɛni, sa maa mɔ̀ ye n wã win nəni səə.
23 Win wooda wee, su win Bii Yesu Kirisin
yĩsiru naanɛ doke, kpa su kĩana nge mɛ u sun
sɔ̃əwa.
24 Wi u win woodaba swĩi u ka Gusunə
maninɛ, Gusunə maa ka nùn maninɛ. Yenin
min diya sa yɛ̃ ma u ka sun maninɛ win
Hunde Dɛɛro wi u sun wɛ̃n sɔ̃.

4

Gusunɔn Hunde

ka yibɛrɛn hunde

1 Nɛn kĩnasibu i ku tɔmbu kpuro naanɛ ko be ba gerumɔ ba Hunde Dɛɛro mɔ, adama i bu wɛ̃ɛrio bà n sãa Gusunɔgibun na, domi Gusunɔn sɔmɔ weesugiba yiba handunia ye sɔɔ.

2 Yenin min diya i ko kpĩ i tubu be ba Gusunɔn Hunde mɔ. Baawure wi u wura ma Yesu Kirisi u kua tɔnu, wiya u sãa Gusunɔgii.

3 Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tɔnu, u ɲ sãa Gusunɔgii, Kirisin yibɛrɛwa, wìn gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia sɔɔ kɔ.

4 Bɛɛ nɛn bibu, i sãa Gusunɔgibu i maa sɔmɔ weesugii be kamia kɔ. Domi wi u wãa bɛɛ sɔɔ u dam mɔ u kere wi u wãa handunia ye sɔɔ.

5 Beni handuniagiba ba sãa, yen sɔ̃na ba ka handunian bwisi gari mɔ̀, ma handuniagiba bu swaa daki.

6 Bɛsɛ sa sãawa Gusunɔgibu. Baawure wi u Gusunɔ yɛ̃ u ra sun swaa daki, adama wi u kun Gusunɔ yɛ̃ u ku ra sun swaa daki. Yenin min diya sa ko kpĩ su gem ka weesu wunana.

Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru

7 Nɛn kĩnasibu, i de su kĩana, domi kĩra naamɔwa saa Gusunɔn min di. Baawure wi u tɔnun kĩru mɔ u sãawa Gusunɔn bii, u maa Gusunɔ yɛ̃.

8 Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, yɛ̃ro kun Gusunɔ yɛ̃ domi Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru.

9 Wee mɛ Gusunɔ u sun win kĩru sɔ̃ɔsisina, u win Bii teereru gɔrima handunia ye sɔɔ sa n ka wãaru te ta ku ra kpe mɔ wi sɔɔ.

10 Amɛniwa kĩi te, ta sãa, n ɲ mɔ bɛsɛra sa Gusunɔ kĩa, adama wiya sun kĩa, ma u win Bii gɔrima u ka ko abɔru bɛsɛn toranun sɔ̃.

11 Nɛn kĩnasibu, Gusunɔ ù n sun kĩ too nge mɛ, n weenɛ bɛsɛn tii su maa kĩana.

12 Goo kun Gusunɔ waare. Sà n kĩanɛ, Gusunɔ u ka sun maninɛ, ma win kĩra yibumɔ bɛsɛ sɔɔ.

13 Sa yɛ̃ ma sa ka nùn maninɛ, win tii maa ka sun maninɛ domi u sun win Hunde Dɛɛro kã.

14 Bɛsɛ maa sa wa, sa maa seeda dimɔ ma Baaba u win Bii gɔrima u ka ko handunian Faaba kowo.

15 Baawure wi u wura ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii, Gusunɔ ka nùn maninɛ, ma yɛ̃ro maa ka Gusunɔ maninɛ.

16 Ma bɛsɛ sa kĩi te yɛ̃, sa maa tu naanɛ doke te Gusunɔ u mɔ bɛsɛ sɔɔ.

Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru. Baawure wi u tɔnun kĩru mɔ u ka Gusunɔ maninɛ, Gusunɔ maa ka nùn maninɛ.

17 Nge mɛya win kĩra yibusinɛ bɛsɛ sɔɔ, kpa sa n ka toro sindu mɔ siribun sanam, domi nge mɛ Kirisi u sãa, mɛya maa bɛsɛn tii sa sãa handunia ye sɔɔ.

18 Bɛrum sari kĩru sɔɔ, kĩi te ta yiba ta ra bɛrum kpuro gire. N n mɛn na, wi u bɛrum mɔ, kĩra kun yiba wi sɔɔ, domi u sɛɛyasiabu yĩiyɔ.

19 Kĩra wãa bɛsɛ sɔɔ yèn sɔ̃ Gusunɔ u gbia u sun kĩa.

20 Goo ù n nɛɛ u Gusunɔ kĩ ma u win beruse tusa, u sãawa wee kowo. Domi wi u kun win beruse kĩ wi u waamɔ, u ɲ kpɛ̃ u Gusunɔ kĩa wi u kun waare.

21 Gusunɔ maa sun wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, wi u nùn kĩ, u de u n maa win beruse kĩ.

5

Handunian kamiabu

1 Baawure wi u naanɛ doke ma Yesu sãa Kirisi wi, yɛ̃ro sãawa Gusunɔn bii, ma baawure wi u tundo kĩ, u maa bii kĩwa.

2 Sà n Gusunɔ kĩ ma sa win wooda mɛm nɔɔwammɛ, sa ko n yɛ̃ ma sa win bibu kĩ.

3 Sà n Gusunɔ kĩ sa ko maa win wooda nɛnɛ. Win wooda kun maa sɛ̃.

4 Domi Gusunɔn bii baawure u ra handunia kamiɛ. Ka bɛsɛn naanɛ dokeba sa ra handunia kamiɛ.

5 Wi u handunia kamiamɔ, wiya wi u naanɛ doke ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii.

Seeda ye ba Yesu Kirisi diiya

6 Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yɛm. U ɲ nɛ ka nim tɔna, adama ka yɛm sanna. Hunde Dɛɛron tii u yen seeda dimɔ, yèn sɔ̃ u sãa gemgii.

7 Domi seedagibu itawa ba wãa [Gusunɔ wɔllɔ, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dɛɛro. Be ita ye, ba sãa nɔɔ tia. Ma seeda ita maa wãa handunia ye sɔɔ,]

8 Hunde Dɛɛro, ka nim, ka yɛm. Be ita ye, ba maa sãa nɔɔ tia.

9 Bɛsɛ sa tɔmbun seeda wuramɔ, adama Gusunɔn seeda kpãaru kere mɛ, domi Gusunɔn seeda sãa seeda ye u win Bii diiya.

10 Wi u Gusunɔn Bii naanɛ doke, u seeda ye mɔ win tii sɔɔ. Wi u kun naanɛ doke, u Gusunɔ wee kowo kuawa yèn sɔ̃ u ɲ seeda wure ye u win Bii diiya.

11 Seeda ye wee, Gusunɔ sun wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃. Wãa te, ta wãawa win Bii sɔɔ.

12 Wi u Bii mɔ, u maa wãa te mɔ. Wi u kun Gusunɔn Bii mɔ, u ɲ wãa te mɔ.

Wãaru te ta ku ra kpe

13 Na bɛɛ yeni yoruawa bɛɛ be i Gusunɔn Biin yĩsiru naanɛ doke, kpa i n ka yɛ̃ ma i wãaru te ta ku ra kpe mɔ.

14 Sa naanɛ sãa ma sà n nùn gãanu kana ni nu sãa win kĩru, u sun swaa daki.

15 Sà n maa yɛ̃ ma u bɛsɛn kanaru swaa daki, sa yɛ̃ ma baayere ye sa kanamɔ win mi, bɛsɛgia kɔ.

16 Goo ù n wa win beruse u toramɔ te ta kun sãa gɔɔgiru, u kanaru koowo. Gusunɔ u koo bu wãaru wɛ̃ be ba toramɔ te ta kun sãa

gəəgiru. Adama toraru gara wãa te ta ra gəə
ma. Na ɲ̀ gerumə goo u kanaru ko ten sɔ̃.
17 Gem sariru baatere ta sãawa toraru,
adama n ɲ̀ mə te kpuro ta sãa gəəgiru.
18 Sa yɛ̃ ma baawure wi u sãa Gusunən bii u
ku ra n toramə, domi Gusunən Bii nùn kɔ̃su,
tən kɔ̃so wi kun maa kpɛ̃ u nùn baba.
19 Bɛsɛ sa yɛ̃ ma sa sãa Gusunəgibu, adama
handunia kpuro wãa tən kɔ̃so win nəma səə.
20 Sa maa yɛ̃ ma Gusunən Bii u na, ma u
sun bwisi kã su ka Gusunə Yinni gemgii gia.
Sa gbinnɛ ka gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin
min di. Yesu Kirisi wiya sãa Gusunə Yinni
gemgii. U maa sãa wãaru te ta ku ra kpen
nuuru.
21 Nɛn bibu, i n tii sɛ ka bũu sãaru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini te Yohanu u soka kurə ka win bibu. U bu sɔ̃əmə bu kĩanə. U maa bu kirə mɔ̀ ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu ka ben sɔ̃əsinu.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kĩru, naasu 4-11.
3. Gari dãaki, naasu 12-13.

Təbiribu

1 Kurə wunɛ *, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, na nun təbura, wunɛ wi Gusunə u gəsa ka wunɛn bibu be na kĩ gem sɔɔ. N ǹ mə nɛ tɔna na bu kĩ, ka be ba gem gia kpurowa,
2 yèn sɔ̃ gem mɛ, mu wãa bɛsɛn gɔ̃ruə, mu ko n maa ka sun wãa sere ka baadomma.
3 Gusunə Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wənwəndu kua, kpa bu sun alafia wɛ̃ kĩru ka gem sɔɔ.

Gem ka kĩru

4 Nɛn nukura dora gem gem ye na wa wunɛn bibu gaba sĩimə gem sɔɔ nge mɛ Gusunə Baaba sun yiire.
5 Tɛ̃, kurə wunɛ, ye na nun yoruammɛ, ya ǹ sãa wooda kpaa, ya sãawa ye sa mə toren di. Na nun kanamə, su de su kĩana.
6 Kĩru ta sãawa Gusunən woodan mɛm nɔəbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yè sɔɔ n weenɛ i n sĩimə.
7 Dabira ba yarinɛ handunia sɔɔ ba təmbu swaa nim wiamə. Ba ǹ wure ma Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u kua tənu. Wi u sãa nge mɛ, wiya swaa nim wio ka Kirisin yibɛrɛ.
8 I tii laakari koowo, kpa i ku bɛsɛn sɔmburun are kɔ̃, i de i ten arufaani wa.
9 Baawure wi u ǹ yɔ̃re Kirisin sɔ̃əsiru sɔɔ, ma u tu sarari, u ǹ Gusunə mə. Adama wi u yɔ̃ te sɔɔ, u Baaba ka maa Bii mə.
10 Goo ù n na bɛɛn mi, ma n kun ka Kirisin sɔ̃əsi te, i ku yɛ̃ro dam koosia, i ku maa nùn domaru kua.
11 Domi wi u nùn yen gaa kua, u bɔnu mə win kom kɔ̃sum sɔɔ.

Gari dãaki

12 Baa mɛ na gãa dabinu mə n bɛɛ yorua, na ǹ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ. Adama na yĩiyə n bɛɛ beram na, kpa n ka bɛɛ gari ko nɔə ka nɔə kpa bɛsɛn nuku dobu bu ka yibu.
13 Wunɛn wənə wi Gusunə u maa gəsa, win biba nun təbura.

---

* **1:1** ***kurə wunɛ*** - Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini, te ba soka kurə ka win bibu.

TIRERU ITASE
TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Durɔ wi, u sãawa tɔn geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u wãa ka wi, wi ba mɔ̀ Diotɛfu. Wi, u kĩwa u n sãa tɔnwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ yellu, Yesugibu ba wahala mɔ nɔɔsinaa sarirun sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diotɛfu ka Demɛtiru, naasu 9-12.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 13-15.

Tɔbiribu

1 Gayusi, wunɛ wi na kĩ ka gem, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, nɛna na nun tɔbura.
2 Nɛn kĩnasi na kanamɔ a n kuuramɔ gãanu baanire sɔɔ, kpa wunɛn wasi yi n bwãa do nge mɛ wunɛn hunde ya sãa.
3 Nɛn nukura dora too too sanam mɛ naanɛ dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge mɛ gem mu wãa wunɛ sɔɔ, ka nge mɛ a sĩimɔ gem mɛ sɔɔ.
4 Nuku dobu gabu sari bi bu kere n nɔ nɛn biba sĩimɔ gem sɔɔ.

Waasu kowobun

dam koosiabu

5 Nɛn kĩnasi, naanɛ dokeon koma a mɔ̀ sanam mɛ a naanɛ dokeobu nɔɔrimɔ, n ku mam ko be ba sãa sɔbu.
6 Ba wunɛn kĩrun seeda dimɔ Yesun yigbɛrun wuswaaɔ. A de a n da bu kusenu kue ben sanum sɔɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔgii u ko.
7 Domi Yinnin yĩsirun sɔ̃na ba doona, ba ṅ gãanu mwɛ naanɛ doke sarirugibun mi.
8 Yen sɔ̃, bɛsɛra n weenɛ su tɔn ben bweseru somi, kpa bɛsɛn tii sa n bɔnu mɔ ka be, gem kparabu sɔɔ.

Diotɛfu ka Demɛtiru

9 Na Yesun yigbɛru tire piibu gagu yorua, adama Diotɛfu, wi u kĩ u n sãa ben gbiikoo u ṅ nɛn gari wure.
10 Yen sɔ̃na nà n na, kon gere daa ye u mɔ̀ u ka sun gari kɔ̃si manimɔ. N ṅ ye tɔna, u ku ra maa naanɛ dokeobu dam koosie. Be ba maa kĩ bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigbɛrun di.
11 Nɛn kĩnasi a ku kom kɔ̃sum saari ma n kun mɔ kom gem. Wi u gea mɔ̀ u sãawa Gusunɔgii, adama wi u kɔ̃sa mɔ̀ u ṅ Gusunɔ yɛ̃wa.
12 Demɛtiru u seeda gea mɔ baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaaɔ. Bɛsɛn tii sa nùn seeda diiyammɛ, a maa yɛ̃ ma bɛsɛn seeda sãawa gem.

Tɔbiri dãakibu

13 Na gãa dabinu mɔ n ka nun yorua, adama na ṅ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ.
14 Na yĩiyɔ sa ko waana ṅ n sosi, kpa su gari ko nɔɔ ka nɔɔ.
15 Alafia ya n wãa ka wunɛ.

Wunɛn bɔrɔba kpuro ba nun tɔbura. A maa man bɛsɛn bɔrɔba tɔbirio tia tia.

TIRE
TE YUDU U YORUA

Yudu u sãaɩwa Yesu Kirisin wɔnɔ turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sɔɔ ba sõɔsi weesuginu sõɔsimɔ ni nu koo de ben Yesun yigbɛnu nu karana. Tɔn be ba sõɔsi ni mɔ̀ mi, ba wãawa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ. Adama Gusunɔ u koo bu kam koosia nge mɛ u yeruku tɔmbu gabu kua be ba ɲ̀ nùn mɛm nɔɔwɛ. N weenɛwa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunɔn gari mɔ yi yi sãa gem sere ka baadommaɔ. Yiya n weenɛ ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kirɔ, naasu 17-23.
4. Siara dãakibu, naasu 24-25.

Tɔbiribu

1 Nɛ Yudu, Yesu Kirisin yoo, nɛ wi na sãa Yakɔbun wɔnɔ, na bɛɛ tire teni yoruammɛ, bɛɛ be Gusunɔ Baaba u soka. U bɛɛ kĩ, ma u bɛɛ kõsu Yesu Kirisin sõ.

2 Gusunɔ u n bɛɛ wɔnwɔndu ka alafia ka kĩru sosiammɛ.

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Piɛɛ II, 2:1-17)

3 Nɛn kĩnasibu, na raa kĩ n bɛɛ tireru yorua, nɛ ka bɛɛn faaban garin sõ, adama wee tẽ n kua tilasi n ka bɛɛ tire teni yorua n ka bɛɛ hania koosia kpa i ka gari yi i naanɛ doke suna yi Gusunɔ u wigibu wẽ nɔn teeru sere ka baadommaɔ.

4 Domi tɔn kõsobu gaba dua gbɛnum bɛɛn suunu sɔɔ be ba Gusunɔn durom gɔsikia, bu ka ben kom kõsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sãa bɛsɛn Yinni boko. Saa gasɔ gasɔn diya ba yorua ye n koo bu deema siribun biru.

5 Baa mɛ i ye kpuro yẽ sãa sãa, ka mɛ, na kĩ n bɛɛ yaayasia ma ye Yinni Gusunɔ u Isirelin tɔmbu wɔra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ɲ̀ naanɛ doke kam koosia.

6 I maa wɔllun gɔradoba yaayo bèn ayera kun bu turie, ma ba ben tiin wãa yeru gema ba deri. Gusunɔ u ka bu yɔni bɔkua, u kpẽɛ yam wɔ̃kuru sɔɔ ba ka siribun tõɔ bentembereru mara.

7 Mɛya maa Sodomu ka Gomɔra, ka wuu si su su sikerenɛ, si kpuron tɔmbu ba maa daa bɛrɛtɛkɛ kua, tɔn durɔbu ka tɔn durɔbu ba tii sankunamɔ. Ba wuu si kpeerasia ka dõɔ wi u ku ra gbi, ma n kua yĩreru tɔmbun sõ.

8 Ka mɛ, tɔn kõso be maa, ben bwisikunu sɔɔ ba ka toranu tii disi dokemɔ, ba ɲ̀ wirugibu wiru kpĩiyammɛ ma ba wɔllun yi-ikogibu wɔmmɔ.

9 Adama Misɛli, wi u sãa Gusunɔn gɔradoban wirugii, u ɲ̀ kãka u Setam taarɛ wẽ ka wɔmburu dɔma te ba sanna ba Mɔwisin goru sikirinɛ, adama u Setam sõɔwawa u nɛɛ, "Yinni Gusunɔwa u koo nun gerusi."

10 Adama tɔn kõso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba wɔmmɔ, ye ba maa mɔ̀ ka marumaruru nge yɛɛ yeya ya bu kam koosiamɔ.

11 Nɔni swãarugiba ba sãa. Domi ba Kaɛnin yira swĩi, ba tii sure toraru sɔɔ bu ka are wan sõ nge mɛ Balamu u kua, ma ba Gusunɔ seesi nge mɛ Kore u kua, ma ba tii kam koosia.

12 Tɔn be, ba sãawa sankara kowobu bɛɛn tõɔ baka ni i ra ko kĩrun sõ sɔɔ, ba ka bɛɛ dimɔ, ka sekuru sariru, ba ben tii nɔɔrimɔ tɔna. Ba sãawa nge guru winu ni woo ga bɔrikiamɔ, ni nu ku ra ka gura nɛ. Ba sãa nge dãa ni nu dɛrura nu ɲ̀ binu mɔ, ni ba wuka ka gbiniɔ, ni nu gu mam mam.

13 Ba sãawa nge nim wõkun nim kure ni nu kukumɔ. Nge mɛ nu nin yakeru kõɔmɔ mɛya ba maa ben sekuru sari kom sõɔsimɔ. Ba sãawa nge wɔllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunɔ u bu yam wõku te ta kpã yiiye tè sɔɔ ba koo du ka baadomma.

14 Enɔku maa, wi u sãa Adamun sikadobun tõka nɔɔba yiruse u Gusunɔn gari gerua ben sõ u nɛɛ, wee, Yinni u sisi ka win gɔrado dɛɛro dabi dabiru

15 u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunɔn bɛɛrɛ yẽru sarirugibu kpuro taarɛ wẽ ben kom kõsum kpuron sõ mɛ ba kua Gusunɔn gɛndun sõ, ka maa gari kõsin sõ yi torobu be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yẽ ba nùn gerusi.

16 Tɔn be, ba ra n wure, gãanu sari ni nu ra bu wẽre, ben binɛ bu kpare. Ba ra woo kana gari gere, ba maa tɔmbu gari dori sõɔmɔ bu ka yẽrobun gãanu wa.

Yiirebu ka kirɔ

17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, n weenɛ i gari yi yaaya yi bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin gɔroba raa gerua.

18 Domi ba bɛɛ sõɔwa ma sanam dãakim sɔɔ tɔn yaako kowoba koo na be Gusunɔn bɛɛrɛ yẽɛ sarira koo de ben binɛ ya n bu kpare.

19 Beya ba ka karanaa naamɔ, ba ben tiin bwisikunu mɔ̀, ba ɲ̀ Hunde Dɛɛro mɔ.

20 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, i tii tãsisio bɛɛn naanɛ doke dɛɛrabu sɔɔ i n kanaru mɔ̀ ka Hunde Dɛɛron dam.

21 I tii nɛnuɔ Gusunɔn kĩru sɔɔ, i n ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin wɔnwɔndu mara te ta koo ka bɛɛ wãaru te ta ku ra kpe naawa.

22 I ben wɔnwɔndu waawo be ba gɔ̃rusu yiru yiru mɔ̀.

23 I n gabu gawamɔ dõɔ sɔɔn di i n bu faaba mɔ̀. I maa gabun wɔnwɔndu waawo ta n ka bɛrum mɛnnɛ, adama i n ben toranu tusa

sere kɑ ben yɑbenɔ ni ben dɑɑ yɑ disinu tɛɛni.

Siɑrɑ dãɑkibu

24-25 Gusunɔ turo sãɑ bɛsɛn Fɑɑbɑ kowo wi u koo kpĩ u bɛɛ kɔ̃su i ku kɑ wɔrumɑ, kpɑ u bɛɛ terɑsiɑ win yiiko sɔɔ tɑɑrɛ sɑriru sɔɔ kɑ nuku dobu. Wiyɑ u yiiko kɑ kpãɑru kɑ dɑm kɑ girimɑ mɔ sɑɑ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di, yee yellun di, kɑ tɛ̃, sere kɑ bɑɑdommɑɔ. Ami.

YOHANUN KÃSIRU
TE TA YESU KIRISI SƆƆSI

Yohanu u win kãsi teni yoruawa sanam mɛ ba Yesugibu nəni sõəmə ben naanɛ dokebun sõ. Yera u bu yorua u ka bu dam kẽ ben nəni swãaru səə. Tire ten gari dabinu nu sãawa yĩrenu ni nu tubum sẽ.

Tire teni, ta sãawa Bibelin tire dãakiru. Ta sun sõəsimə nge mɛ handunia ya koo ka wiru goora ka nge mɛ Yesu u ko n sãa sanam mɛ u koo wurama.

Ta maa sun sõəmə nge mɛ Yesu u sãa. U sãawa wi u raa wãa, mɛya u wãa gisə, u ko n maa wãawa sere ka baadommaə. U sãawa gãanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sãa sinambun sunə ka yinnibun Yinni. U maa sãa win yigbɛrun wirugii. U sãawa nge gbee sunə ge ga yara Yudan bweserun di. U sãawa yãku kowo tənwero, ma u maa sãa nge yãa kinɛ kpɛndu te ba ka yãkuru kua.

Tire ten gari mɛro ya sãawa, Gusunə u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mɛya u koo be ba nùn naanɛ sãa doo nəəru wẽ ù n wən kpaaru ka tem kpam swĩi.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbɛnu nəəba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.
3. Ye ya koo koora sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

1 Tire teni səə ba gãa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunəwa u nùn gãa ni wẽ u ka win səm kowobu sõəsi ye ya koo koora ǹ n sosi. Nɛ Yohanu, nɛ wi na sãa Kirisin yoo, u man ye sõəsi, saa win gərадon min di wi u man gəria.

2 Na ye kpuron seeda di ye na ka nəni wa. Na Gusunən gari nəəsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di.

3 Doo nəərugiiwa wi u Gusunən gari yinin gari garimə, doo nəərugiba maa be ba yi swaa daki, ma ba nɛni ye ba yorua səə. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbɛnu nəəba yirun

təbiribu

4-5 Nɛ Yohanu, na bɛɛ Yesun yigbɛnu nəəba yiru təbura Asin tem səə.

Gusunə Yinni wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, ka hundeba nəəba yiru be ba wãa Gusunən sina kitarun wuswaaə, ka maa Yesu Kirisi wi u sãa seeda dio naanɛgii wi ba gbia ba seeya gərin di, wi u maa sãa sina boko, bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wẽ.

Yesu u sun kĩ. Ka win yɛma u sun yakia bɛsɛn toranun di.

6 Ma u sun mɛnna u kua bɛsɛn sunə, u sun kua win Baaba Gusunən yãku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

7 Wee, u sisi guru winu səə. Baawure u koo nùn wa, baa be ba nùn səkan tii. Handunian bwesenu kpuro nu koo gəə wuri ko win sõ. Mɛya n ko n sãa. Ami.

8 Gusunə Yinni Dam kpurogii, wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, u nɛɛ, wiya gãanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kãsiru səə

9 Nɛna Yohanu bɛɛgii, nɛ wi na maa bənu mə ka bɛɛ nəni swãaru səə ka Gusunən bandu səə ka tɛmanabu səə yèn sõ sa gbinnɛ ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni səə te ba mò Patuməsi Gusunən garin sõ ka Yesun seedan sõ.

10 Yinnin tõru səə Hunde Dɛɛro dera na kãsa, ma na nəə damguu nua nɛn biruə nge kãakãagi

11 ga nɛɛ, n yoruo tireru səə ye na waamə, kpa n tire te mərisia Yesun yigbɛnu nəəba yirun mi, Efesuə, ka Simiiniə, ka Pɛɛgamuə, ka Tiatiraə, ka Saaduə, ka Filadɛɛfiə, ka Lodiseə.

12 Ye na sĩira n ka wa wi u ka man gari mò, yera na dabu wuraginu nəəba yiru wa.

13 Ma na goo wa nge tənun bii u yõ dabu nin suunu səə. U yaberu sebua ta wãa sere win naa kəənə ma u kpaki wuragia sẽke win gãasə.

14 Win wiru ka win seri buririwa nge wẽsu ǹ kun mɛ nge gunsu ma win nəni sãa nge dõə yara.

15 Win naasu balliməwa nge sii gan te ba yania ba tea, ma win nəə ga sãa nge surun bakaru.

16 Ma u kperi nəəba yiru nɛni win nəm geuə, ma takobi nəə durora ye ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaa ya yarimə win nəən di, ma win wuswaa ballimə nge sõə wii wəllun sõə.

17 Ye na nùn wa, na wəruma win naasə nge goru. Ma u man win nəm geu səndi u nɛɛ, n ku bɛrum ko, wiya u sãa gbiikoo ka dãako.

18 Wiya u sãa waso, u raa gu adama tẽ u ko n wãawa ka baadommaə. U yiiko mə gəən wəllə ka gəribun wãa yerə.

19 Ǹ n mɛn na, n yoruo ye na wa, ka ye ya kooramə tẽ, ka ye ya koo koora amɛn biru.

20 Kperi nəəba yiru ye na wa nɛn nəm geuə ka dabu wuraginu nəəba yiru ye kpuron tubusianun asansi wee. Kperi nəəba yiru ye, ya sãawa Yesun yigbɛnu nəəba yiru yen gəradoba. Dabu wuraginu nəəba yiru ye maa, ya sãawa yigbɛ nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sõəwa

1 Kirisi u Yohanu sõəwa u nɛɛ, a Efesun Yesun yigbɛrun gərado yoruo a nɛɛ, nɛ wi

na kperi nɔɔba yiru ye nɛni nɛn nɔm geuɔ,
ma na sĩimɔ dabu wuraginu nɔɔba yiru yen
suunu sɔɔ na nɛɛ,
2 na win kookoosu yɛ̃ ka win sɔma ka win
tɛmana bi u mɔ. Na yɛ̃ ma u ɲ̀ kpɛ̃ u ka tɔn
kɔ̃sobu tɛmana, ma u ben laakari mɛɛra be
ba tii sokumɔ gɔrobu, adama ba ɲ̀ sãa mɛ, u
deema wee kowoba ba sãa.
3 U suuru mɔ, u ka nɔni swãaru tɛmana nɛn
yĩsirun sɔ̃, u ɲ̀ maa wasire.
4 Adama ye na nùn waasi wee, u ɲ̀ maa man
kĩ nge yellu.
5 Ɲ̀ n mɛn na, u yaayo mìn di u wɔruma kpa
u gɔ̃ru gɔsia u ko nge mɛ u ra raa ko. Ù kun
kue mɛ, kon na n win dabu sua gen ayerun
di.
6 Ka mɛ, u gãa teenu mɔ ni nu wã. U
Nikolaitigibun kookoosu tusa nge mɛ nɛn tii
na su tusa.
7 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde
Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.
Wi u tabu di, kon de u dãa wãarugii te ta
wãa Gusunɔn wãa yerɔn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sɔ̃ɔwa

8 Kirisi u maa nɛɛ, a Simiinin Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa
gbiikoo ka dãako, nɛ wi na raa gu ma na
seewa na wasi, na nɛɛ,
9 na win nɔni swãaru yɛ̃, na maa win sãaru
yɛ̃. Ka mɛ, u sãa atasiri. Na yɛ̃ kɔ̃sa ye ba nùn
gerusimɔ be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba
ɲ̀ sãa mɛ, Setam tɔmba ba sãa.
10 U ku bɛrum ko nɔni swãa te ta nùn sisien
sɔ̃. Wee, Setam u koo de bu ben gabu pirisɔm
doke u ka ben laakari mɛɛri. Ba koo wahala
wa sere sɔ̃ɔ wɔkuru. U de u n sãa bɔrɔkini
sere ka gɔɔwɔ, kpa n nùn wãaru wɛ̃ nge sina
furɔ.
11 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.
Wi u tabu di, gɔɔ yiruse kun nùn wasi.

Gari

yi ba Pɛɛgamugibu sɔ̃ɔwa

12 Kirisi u maa nɛɛ, a Pɛɛgamun Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na takobi
nɔɔ durora ye ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaa nɛni
na nɛɛ,
13 na win wãa yeru yɛ̃ mi Setam sina
kpaara wãa. U nɛn yĩsiru wure, u ɲ̀ win naanɛ
ye u man sãa fɛ̃re, baa sanam mɛ ba nɛn seeda
dio naanɛgii Antipasi gɔ ben mi, mi Setam
wãa yera wãa.
14 Adama ka mɛ, gãanu fiiko ni na nùn
waasi wee, gaba nùn wãasi be ba Balamun
sɔ̃ɔsiru swĩi. Balamu wi, u ra n Balaki sɔ̃ɔsimɔ
nge mɛ u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa
bu bũu sãa dĩanu di, kpa bu kɔ̃ɔ mɛnna
tantanaru sɔɔ.
15 Nge mɛya gaba nùn wãasi be ba
Nikolaitigibun sɔ̃ɔsiru swĩi.
16 Ɲ̀ n mɛn na, u gɔ̃ru gɔsio. Ù kun kue mɛ,
kon nùn naa swĩima tɛ̃, kpa n ka bu tabu ko
ka takobi ye ya yarimɔ nɛn nɔɔn di.
17 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.
Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua
wɛ̃ u di. Kon nùn kpee kpikiru wɛ̃ tè sɔɔ ba
yĩsi kpaaru yorua te goo kun yɛ̃ ma n kun mɔ
wi ba tu wɛ̃.

Gari yi ba Tiatiragibu sɔ̃ɔwa

18 Kirisi u maa nɛɛ, a Tiatiran Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ Gusunɔn
Bii wìn nɔni sãa nge dɔ̃ɔ yara ma nɛn naasu
ballimɔ nge sii gan te ba yania ba tea, na nɛɛ,
19 na win kookoosu yɛ̃. Na win kĩru yɛ̃,
ka win bɔrɔkiniru, ka win tɔn geeru ka maa
win tɛmanabu. Na yɛ̃ ma win sɔm dãakiru ta
gbiikiru kere.
20 Adama ye na nùn waasi wee. Kurɔ wi ba
mɔ̀ Yesabɛli wi u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, u
dera u nɛn sɔm kowobu swaa nim wia ka win
sɔ̃ɔsiru bu ka kɔ̃ɔ mɛnna tantanaru sɔɔ kpa bu
bũu sãa dĩanu di.
21 Na nùn ayeru wɛ̃ u ka gɔ̃ru gɔsia adama
u ɲ̀ kĩ u win kom bɛrɛtɛkɛ deri.
22 Yen sɔ̃na kon nùn kpĩ ka bararu kpa n
be ba ka nùn sakararu kua kpɛ̃ɛ nɔni swãa
bakaru sɔɔ bà kun gɔ̃ru gɔsie ba kom kɔ̃sum
deri mɛ u bu sɔ̃ɔsi.
23 Yen biru kon win bibu go. Saa yera
Yesun yigbɛnu kpuro nu koo gia ma nɛna na
tɔmbun bwisikunu ka ben gɔ̃rusu yɛ̃. Kon
ben baawure kɔsie nge mɛ win kookoosu nɛ.
24 Adama be ba tie Tiatira sɔɔ, be ba ɲ̀ sɔ̃ɔsi
kɔ̃su ni swĩi, ba ɲ̀ gie ye gaba sokumɔ Setam
asiri baka, na bu sɔ̃ɔmɔ, na ɲ̀ kon maa bu
sɔmunu ganu sɔbi.
25 Adama ye ba mɔ bu ye nɛnuɔ sim sim
sere n ka tunuma.
26-27 Wi u tabu di ma u mɔ̀ ye na kĩ sere
ka nɔrɔ, wiya kon yiiko ye wɛ̃ ye na mwa
nɛn Baaban min di. Kon nùn yiiko ye wɛ̃
bwesenu kpuron wɔllɔ u n bu kpare ka sii
bokuru kpa u bu so u kɔsuku nge wekenu.
28 Na kon maa nùn yam sãrerun kpera wɛ̃.
29 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.

3

Gari yi ba Saadugibu sɔ̃ɔwa

1 Kirisi u maa nɛɛ, a Saadun Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na
Gusunɔn Hundeba nɔɔba yiru ye mɔ ka maa
kperi nɔɔba yiru ye, na nɛɛ, na win kookoosu
yɛ̃. Na yɛ̃ ma ba gerumɔ u sãa waso baa mɛ u
sãa gɔri.
2 Ɲ̀ n mɛn na, u yando kpa u ye ya nùn tie
tãsisia yu sere gbi mam mam. Domi na wa
ma win kookoosu kun dɛnde sãa sãa Gusunɔ
nɛn Yinnin mi.

3 Yen sɔ̃, u yaayo ye ba nùn sɔ̃ɔsi ka nge mɛ
u ye nua. U ye mɛm nɔɔwɔ kpa u win gɔ̃ru
gɔsia. Ù kun yande, kon na n nùn deema
wɔ̃kuru nge gbɛnɔ. U ǹ ko n maa yɛ̃ saa ye
kon na.
4 Ka mɛ, gaba wãa Saaduɔ be ba kun tii
disinu tɛɛni, beya ba koo ka man sĩ kpa ba n
yãa kpikinu doke, domi beya n ka weenɛ.
5 Wi u tabu di, wiya u koo yãa kpikinu
doke mɛsum. Na ǹ kon maa win yĩsiru go
wãarun tireru sɔɔ. Batuma sɔɔ kon wura nɛn
Baaban wuswaaɔ ka win gɔradoban mi ma u
sãa nɛgii.
6 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde
Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.

Gari yi ba Filadɛɛfigibu sɔ̃ɔwa

7 Kirisi u maa nɛɛ, a Filadɛɛfin Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa
Dɛɛro ka Gemgii, nɛ wi na sina boko Dafidin
yɛnun kɔkɔrɔ nɛni, nɛ wi nà n kɛnia, goo ku ra
kɛnɛ, nɛ wi nà n maa kɛnua, goo ku ra kɛniɛ,
nɛna na nɛɛ,
8 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma win dam
kun kpã. Ka mɛ, u nɛn gari mɛm nɔɔwa, u ǹ
nɛn yĩsiru siki. Yen sɔ̃na na nùn gambo kɛnia
ye goo kùn kpɛ̃ u kɛnɛ.
9 Wee kon nùn Setam tɔn be nɔmu sɔndia
be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba ǹ sãa
mɛ, domi weesa ba mɔ̀. Kon de bu na win
wuswaaɔ bu kpuna bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Be
kpuro ba koo gia ma na nùn kĩ.
10 Yèn sɔ̃ u tɛmana u man mɛm nɔɔwa, yen
sɔ̃na kon nùn bere wahalan saa sɔɔ ye ya sisi
handunia kpuro sɔɔ yu ka tɔmbun laakari
mɛɛri be ba wãa handunia sɔɔ.
11 Na sisi na ǹ tɛɛmɔ. Ye u mɔ, u ye nɛnuɔ
kem kem kpa goo u ku raa nùn win nasaran
are mwaari.
12 Wi u tabu di wiya kon ko gbere Gusunɔ
nɛn Yinnin sãa yerɔ, u ǹ maa yariɔ. Kon
nɛn Yinnin yĩsiru yore win wɔllɔ ka maa win
wuun yĩsiru ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ge ga
koo sarama win wɔllun di. Kon maa nɛn yĩsi
kpaaru yore win wɔllɔ.
13 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.

Gari yi ba Lodisegibu sɔ̃ɔwa

14 Kirisi u maa nɛɛ, a Lodisen Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ gemgii, nɛ wi
na sãa seeda dio geo naanɛgii, Gusunɔn taka
kooran nuuru, na nɛɛ,
15 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma u ǹ yɛm,
u ǹ maa sum. Na raa kĩwa u n sum ǹ kun mɛ
u n yɛm.
16 Adama yèn sɔ̃ u sãa wurɔ wurɔ, u ǹ sum
u ǹ maa yɛm, kon nùn pura nɛn nɔɔn di.
17 U gerumɔ u mɔ̀, u sãa atasiri, u kua
dukiagii, u ǹ gãanun yãaru mɔ. Adama
na nùn sɔ̃ɔmɔ, wi, gɔ̃ru garin barɔwa, ka
wɔnwɔndo, ka masaasi ka wɔ̃ko ka tererugii.
18 Yen saabuwa na nùn bwisi kɛ̃mɔ, u de
u wura dwe nɛn mi ye dɔ̃ɔ sɔnwa, kpa u ka
ko dukiagii. U maa kpam yãa kpikinu dweo
ni u koo ka win tereru bere kpa u kun maa
sekuru mɔ̀. U kpam maa nɔnin tibu dweo u
doke kpa u yam wa.
19 Be na kĩ kpuro beya na ra nɔni doke kpa
n bu sɛɛyasia. Yen sɔ̃, u hania koowo kpa u
gɔ̃ru gɔsia.
20 Wee, na yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ na taka mɔ̀.
Baawure wi u nɛn nɔɔ nɔɔmɔ ma u kɛnia, kon
du win mi, kpa n ka nùn di kpa u maa ka man
di.
21 Wi u tabu di, wiya kon de u ka man sina
nɛn sina gɔnaɔ, nge mɛ na tabu di ma na sina
ka nɛn Baaba win sina gɔnaɔ.
22 Wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro
u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.

4

Sãa te ta wãa Gusunɔ wɔllɔ

1 Yen biru nɛ Yohanu na mɛɛra na wa kɔnnɔ
gagu ga kɛniare Gusunɔ wɔllɔ.
Ma na maa nɔɔ ge nua ge ga sãa nge
kãakãagi ge ga raa gbia ga ka man gari kua.
Ga kpam nɛɛ, n yɔɔma mi kpa u man sɔ̃ɔsi ye
ya koo na amɛn biru.
2 Mii mii Hunde Dɛɛro dera na kãsa. Wee,
na sina kitaru wa Gusunɔ wɔllɔ, goo u sɔ̃ te
sɔɔ.
3 Wi u sɔ̃ mi, win wuswaa ballimɔ nge ni
nu nɔni bwese bweseka mɔ ka ni nu nɔni
swãaru mɔ. Guru waa ya sina kita te sikerenɛ
ya ballimɔ nge kpee te ta nɔni wuru beku mɔ.
4 Ma sina kitanu yɛnda nnɛ nu sina kita te
kooro bure. Ma guro gurobu yɛnda nnɛ ba
sɔ̃ kita nin wɔllɔ ba yãa kpikinu doke ka furɔ
wuragisu.
5 Yera saa sina kita ten min di guru
maakinu yarimɔ ka wurenu ka guru
gbãsukunu. Fitilakunu nɔɔba yiru ni nu sɔ̃re
nu wãa sina kita ten wuswaaɔ. Niya nu sãa
Gusunɔn hundeba nɔɔba yiru.
6 Sina kita ten wuswaaɔ yɛru gagun
bwesera wãa mi, ge ga ka diki weenɛ.
Sina kita ten suunu sɔɔ ka ten gɔn gɔnka,
hunde koniba nnɛ ba wãa mi, ba nɔni dabinu
mɔ biru ka wuswaa.
7 Hunde koni gbiikaa ya sãa nge gbee sunɔ,
ma yiruse sãa nge naa buu. Itasen wuswaa
sãa nge tɔnugia, ma nnɛse ya ka gunɔ bakeru
weenɛ te ta yɔ̃ɔwa.
8 Hunde koni nnɛ yen baayere ya kasa
nɔɔba tia tia mɔ, ma yi nɔni mɔ yam kpuro
tɔɔwɔ ka sɔɔwɔ. Ba ra n womu mɔ̀ kpeetim
sari sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru ba n mɔ̀,
Dɛɛro! Dɛɛro! Dɛɛro!
Mɛya Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u sãa,
wi u raa wãa, wi u wãa, wi u maa sisi.

9 Sanam mɛ hunde koni be, ba yiiko ka bɛɛrɛ
ka takarun womusu nùn kuammɛ wi u wãã
ka baadommaɔ, ma u sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ,
10 sanam mɛya guro gurobu yɛnda nnɛ ye,
ba nùn kpunammɛ ba nùn sãamɔ. Ba maa
ben furɔsu pwetirimɔ ba kasi mɔ̀ sina kita
ten wuswaaɔ ba mɔ̀,
11 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a dam ka yiiko
mɔ,
wuna sa ko bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi wuna a gãanu kpuro taka kua.
Wunɛn kĩrun saabuwa nu ka wãã nu wasi.
Ten saabuwa nu maa ka taka koora.

5

Tire kureru

ka Yãa kinɛ kpɛndu

1 Wee na wa wi u sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ u
tire kureru garu nɛni win nɔm geuɔ. Ba tire
te yoruawa biru ka wuswaa, ma ba tu yĩrenu
nɔɔba yiru koosi.
2 Ma na wɔllun gɔrado damgii goo wa u
gbãra ka dam u nɛɛ, wara yiiko mɔ u ka yĩre
ni kusia kpa u tire kure te wukia.
3 Adama goo sari wi u wãã wɔllɔ ɲ̀ kun mɛ
temɔ ɲ̀ kun mɛ tem sɔɔwɔ wi u kpĩa u tire
kure te wukia u mɛɛra ten sɔɔwɔ.
4 Na swĩ gem gem yèn sɔ̃ goo sari wi u yiiko
mɔ u ka tire kure te wukia u ten sɔɔ mɛɛri.
5 Yera guro guro ben turo man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n ku swĩ. Wee, gbee sunɔ ge ga yara Yudan
bweserun di, ge ga sãã nge kpii kpaaru
Dafidin yɛnuɔ, ga tabu di, ga koo kpĩ gu yĩrenu
nɔɔba yiru ye kusia kpa gu tire te wukia.
6 Na mɛɛra ma na Yãã kinɛ kpɛndu wa ta
yɔ̃ sina kitarun suunu sɔɔ, ma hunde koni
nnɛ ka guro guro be, ba tu sikerenɛ. Yãã kinɛ
kpɛm te, ta sãare ba ka tu yãkuru koore, ta
kɔba nɔɔba yiru mɔ ka maa nɔni nɔɔba yiru
yi yi sãã Gusunɔn hundeba nɔɔba yiru, be u
gɔra handunia kpuro sɔɔ.
7 Yãã kinɛ kpɛm te, ta da win mi wi u sɔ̃ sina
kitarɔ, ma ta tire kure te mwa win nɔm geun
di.
8 Ye ta kua mɛ, yera hunde koni nnɛ ye
ka guro gurobu yɛnda nnɛ ye, ba kpuna Yãã
kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ. Ben baawure u
mɔrɔku mɔ ka wuran bweebu mì sɔɔ turare
wãã ye ya sãã naanɛ dokeobun kananu.
9 Ma ba wom kpɔɔ kua ba mɔ̀,
wuna a yiiko mɔ a ka tire kure te mwa
kpa a yĩre ni kusia.
Domi ba raa ka nun yãkuru kua.
Ma a Gusunɔn tɔmbu yakia ka wunɛn yɛm
saa bweseru baatere ka barum baamɛre
ka tɔmbu kpuro ka tem baamɛren min di.
10 A bu mɛnna a kua ben sunɔ,
a bu kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yãku kowobu.
Ba koo bandu di handunia kpuro sɔɔ.
11 Na kpam mɛɛra ma na wɔllun gɔrado
dabirun nɔɔ nua, ben geera tura nɔrɔn nɔrɔn
suba nɔrɔbu. Ba sina kita te ka maa hunde
koni nnɛ ye ka guro guro be sikerenɛ.
12 Ba nɔɔgiru sua ba mɔ̀,
Yãã kinɛ kpɛm te ba raa ka yãkuru kua,
ta tura bu ka tu yiiko wɛ̃,
ka dukia, ka yɛ̃ru, ka dam,
ka bɛɛrɛ, ka girima, ka siarabu.
13 Ma na nua taka koora kpuro, ye ya wãã
wɔllɔ ka temɔ, ka tem sɔɔwɔ, ka nim wɔ̃ku
sɔɔ, ye ya wãã handunia sɔɔ kpuro gesi ya
nɔɔgiru sue ya mɔ̀,
wi u sɔ̃ sina kitarɔ ka Yãã kinɛ kpɛm te,
beya ba siarabu ka bɛɛrɛ ka yiiko ka sinandu
mɔ
sere ka baadommaɔ.
14 Ma hunde koni nnɛ ye, ya wura ya nɛɛ,
ami. Ma guro guro be, ba kpuna ba sãaru
kua.

6

Yĩrenu

1 Yera na wa Yãã kinɛ kpɛm te, ta yĩrenu
nɔɔba yiru yen teeru kusia, ma na nua hunde
koni ben turo gbãra nge gura u goo sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a yarima.
2 Ye na mɛɛra, yera na dum kaa wa. Wi u ye
sɔni u tɛndu nɛni, ma ba nùn sina furɔ dokea.
U swaa wɔri nge tabu dio wi u dɔɔ u kpam
tabu diima.
3 Yera Yãã kinɛ kpɛm te, ta yĩreru yiruse
kusia, ma na nua hunde koni ben yiruse u
goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima.
4 Duma gaa kpam yara ya sãã dum swãã.
Wi u ye sɔni ba nùn dam kã u ka tabu yɛ̃bi
handunia sɔɔ kpa tɔmbu bu ka goona. Ma ba
nùn takobi baka gaa wɛ̃.
5 Yera Yãã kinɛ kpɛm te, ta yĩreru itase
kusia, ma na nua hunde koni ben itase u goo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima. Na mɛɛra ma na dum
wɔ̃ka wa. Wi u ye sɔni u tongoro nɛni win
nɔmaɔ.
6 Ma na nɔɔ gagu nua ga sãare ga wee
hunde koni nnɛ yen min di ga nɛɛ, alikama
kilo tian geera sãã sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobi.
Mɛya maa ɔɔsu kilo itan geera nɛ. Adama a ku
gum ka tam sanku.
7 Yera Yãã kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nnɛse
kusia. Ma na nua hunde koni ben nnɛse u
goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima.
8 Na mɛɛra ma na wa dum bɛrɔ wuruwa.
Wi u ye sɔni, win yĩsira Gɔɔ, ma gɔribun
wãã yera nùn swĩi. Beya ba yiiko wɛ̃ bu
ka handunian bɔnu nnɛse go ka takobi, ka
gɔ̃ɔru, ka baranu, ka maa gbeeku yɛɛ yi yi wãã
tem mɛ sɔɔ.
9 Yen biru Yãã kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
nɔɔbuse kusia. Ma na tɔmbun hundeba wa
yãku yerun kɔkɔrɔ be ba go Gusunɔn gari ka
seeda ye ba din sɔ̃.
10 Tɔmbun hunde beya ba gbãra ba nɛɛ,
Yinni dɛɛro, gemgii, sere saa yerà a mara a ka

handunian tɔmbu siri kpa a bu sɛɛyasia yèn sɔ̃ ba sun go.

11 Ba ben baawure yabe kpikiru sebusia, ma ba bu sɔ̃ɔwa bu wɛ̃ro fiiko gina sere ben sɔm kowosibu ka begibun geeru tu ka yibu be n tie bu go, nge mɛ ba maa be go.

12 Na kpam mɛɛra sanam mɛ Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nɔɔba tiase kusia. Ma tem mu yĩira ka dam, ma sɔ̃ɔ tĩra niki niki nge beku wɔ̃ku sinumgiru, ma suru swɛ̃ra kom kom nge yɛm.

13 Kperi maa wɔrukumɔ temɔ nge mɛ gandun bii birenu ra dɛrure sanam mɛ woo damguu ga tu siramɔ.

14 Ma wɔlla kurura nge tireru ma guuru baatere ka tem bureru baatere nu sin yenu kɔsa.

15 Sanam mɛya handunian sinambu ka tem yɛ̃robu ka tabu sinambu ka atasiriba ka damgibu, tɔmbu kpuro gesi, yobu ka tii mɔwɔbu, ba tii berua kpee wɔrusɔ ka kpee baaba sɔɔ.

16 Ba guunu ka kpenu nɔɔgiru mɔ̀ ba mɔ̀, i sun sɛ̃sikio, i bere saa win wuswaan di wi u sɔ̃ sina kitarɔ ka sere Yãa kinɛ kpɛm ten mɔrun di.

17 Domi ben mɔrun tɔ̃ɔ bembere te, ta tunuma. Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra u tu ma.

7

Isirelin tɔmbu 144.000

1 Yen biruwa na wɔllun gɔradoba nnɛ wa ba yɔ̃ handunian goonu nnɛ sɔɔ ba handunian wosu nnɛ nɛni, kpa woo gu ku ka ko tem sɔɔ, ka nimɔ, kpa gu ku dãru garu yĩiri.

2 Na maa wɔllun gɔrado goo wa u wee saa sɔ̃ɔ yari yerun di, u Gusunɔ Yinni wason yĩreru nɛni. U gɔradoba nnɛ ye nɔɔgiru kua be Gusunɔ u dam kã bu ka tem ka nim wɔ̃ku kɔ̃sa kua,

3 u nɛɛ, i ku handunia ka nim wɔ̃ku ka dãnu kɔ̃sa gaa kua sere su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔm kowobu yĩreru kua ben sirinɔ.

4 Yera ba man ben geeru sɔ̃ɔwa Isirelin bibun bwesenu kpuro sɔɔ bèn sirinɔ ba Gusunɔn yĩreru doke. Ba sãa tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ (144.000).

5 Yudan bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiruwa (12.000) ba yĩreru kua. Mɛya maa Rubɛnin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Gadin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.

6 Asɛɛn bweseru sɔɔ, tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Nɛfitalin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Manasen bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.

7 Simɛɔn bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Lefin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Isakarin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.

8 Sabulonin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Yosɛfun bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.

Tɔn wɔru guna

9 Yen biru na kpam mɛɛra ma na tɔn dabi dabinu wa be goo kun kpɛ̃ u gari. Ba yara saa tem baamɛre ka bweseru baatere ka tɔmbu kpuro ka barum baamɛren min di. Be kpuro ba yɔ̃ra sina kitaru ka Yãa kinɛ kpɛndun wuswaaɔ, ba yabe kpikinu sebua, ma ba bãa kakosu nɛni nɔmaɔ.

10 Ba nɔɔgiru kua ba nɛɛ, bɛsɛn faaba ya weewa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin min di wi u sɔ̃ sina kitarɔ, ka maa Yãa kinɛ kpɛm ten min di.

11 Ma wɔllun gɔradoba kpuro ba yɔ̃ra ba sina kita te ka guro guro be ka hunde koni nnɛ ye sikerenɛ. Yera ba kpuna sina kita ten wuswaaɔ ba Gusunɔ sãamɔ

12 ba nɛɛ, ami. Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u siarabu ka girima ka yɛ̃ru ka takaru ka bɛɛrɛ, ka dam, ka yiiko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

13 Yera guro guro ben turo man bikia u nɛɛ, berà beni be ba yabe kpikinu sebua. Man diya ba na.

14 Na wisa na nɛɛ, na ǹ yɛ̃ ni tɔnwero, wuna kaa n yɛ̃.

U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn beni ba yarimawa bɔnɛ bakan di. Ba ben yabenu tea ba bururasia ka Yãa kinɛ kpɛm ten yɛm.

15 Yenin sɔ̃na ba yɔ̃ Gusunɔn sina kitarun wuswaaɔ ba nùn sãamɔ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ win sãa yerɔ. Wi u sɔ̃ sina kitarɔ u koo bu win wãaru wukiri.

16 Ba ǹ maa gɔ̃ɔru wasi, ǹ kun mɛ nim nɔru. Sɔ̃ɔ kun maa bu soomɔ, mɛya maa yam susura kun bu wahala mɔ̀.

17 Domi Yãa kinɛ kpɛm te ta wãa sina kitarun suunu sɔɔ, tera ta koo bu kpara, tu ka da wãarun bwiaɔ. Gusunɔ u koo maa bu ben nɔni yĩresu kpuro woka.

8

Yĩreru nɔɔba yiruse

1 Sanam mɛ Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nɔɔba yiruse kusia, ma yam mari Gusunɔ wɔllɔ nge nɔni kpakinu tɛnan saka.

2 Yen biru na wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru wa be ba ra n yɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba bu kɔbi nɔɔba yiru wɛ̃.

3 Yen biru wɔllun gɔrado goo na u yɔ̃ra yãku yerun bɔkuɔ u wuran bweebu nɛni ge ga turare mɔ. Ba nùn turare wɛ̃ ya kpã u ka ye naanɛ dokeobun kananu mɛnna yãku yee wuragirun wɔllɔ te ta wãa Gusunɔn sina kitarun wuswaaɔ.

4 Turare yen wiisu seewa wɔllɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka naanɛ dokeobun kananu sannu saa gɔrado win nɔman di.

5 Yera gərado wi, u turaren bweebu ge sua u gu dɔ̃ɔ yibia saa yãku yeru min di, ma u gu kɔ̃ɔma temɔ. Sanam mɛ sɔɔra guru gbãsukunu na ka wurenu ka guru maakinu ka maa tem yĩiribu.

Kəbi

6 Yen biru wəllun gəradoba nəəba yiru be ba kəbi nəəba yiru ye nɛni, ba sɔɔru kua bu ka yi so.

7 Gərado gbiikoo u win kəba so. Yera guru kpenu ka dɔ̃ɔ ka yɛm sannu n burina, ma ya nɛɛra ka dam saa wəllun di. Ma tem bənu itase ya dɔ̃ɔ mwaara ka dãan bənu itase ka maa yaka bekusu kpuro.

8 Ma gərado yiruse u win kəba so. Ma gãa ni nu sãare nge guu bakaru te ta dɔ̃ɔ mwaamɔ, ba nu kasa kua nim wɔ̃ku sɔɔ. Nim wɔ̃kun bənu itase ya gəsira yɛm,

9 ma hunde koniba kpuro be ba wãa nim wɔ̃ku sɔən bənu itase ba gu, goo nimkusu kpuron bənu itase ya maa kam kua.

10 Yen biru, gərado itase u win kəba so. Yera kperi baka gaa ye ya dɔ̃ɔ yabure nge wii bəndu, ya wəruma wəllun di daru kokin bənu itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ.

11 Wee, kpera yen yĩsira sosubu. Ma nim mɛn bənu itase sosia ma tən dabira gu ye ba nim mɛ nəra yèn sɔ̃ mu sosia.

12 Yen biru gərado nnɛse u win kəba so. Yera sɔ̃ən bənu itase ka surun bənu itase ka kperin bənu itase tĩra, ma sɔ̃ɔ sɔən bənu itasen yam bururam kun maa wãa, mɛya maa wɔ̃kurun bənu itasen yam bururam.

13 Na kpam mɛɛra ma na gunə bakerun swĩi nua ta yɔ̃ɔwa sere sere Gusunə wəllə ta gbãramə too too ta mɔ̀, waiyo, waiyo, aməna handuniagibun nəni swãara koo nɛra sanam mɛ gərado ba ita be ba tie ba koo ben kəbi so.

9

1 Yen biru gərado nəəbuse u win kəba so. Ma na kpera wa ye ya raa wəruma temə saa wəllun di, ba ye wəru bəkə nəru sariruguun kəkərə wɛ̃.

2 Kpera ye, ya wəru ge wukia ma wiisu yara nge dɔ̃ɔ bokon wiisu, ma sɔ̃ɔ ka wom tĩra wəru gen wii sin saabu.

3 Ma twee yi yarima wii sin min di yi tɛria temə, ma ba yi dam kã nge nian bwãaru.

4 Ba yi wooda wɛ̃ yi ku yakasu sanku, ɲ kun mɛ gãa bekunu, ɲ kun mɛ dãru garu ma n kun mə tən be ba kun Gusunən yĩreru mə ben sirinə.

5 Twee yi, yi ɲ wooda wa yi ka təmbu go ma n kun mə yi bu nəni sɔ̃ sere suru nəəbu. Nəni swãa ten wuriribu sãawa nge nia yà n tənu tobən wuriribu.

6 Suru nəəbu ye sɔɔ, təmba koo gəə kasu adama ba ɲ wasi. Ba koo gəə kĩa adama u koo bu duka suuri.

7 Twee yi, yi sãawa nge dumi yi ba sɔɔru kua tabun sɔ̃. Yin winə gãanu wãa nge furə wuragisu, ma yin wuswɛɛ sãa nge təmbugii.

8 Yin sɛrum sãa nge tən kurəbun seri, ma yin donnu sãa nge gbee sunəginu.

9 Yin toronu maa sãawa nge tarakpe sisuginu, ma yin kasan wurenu sãa nge kɛkɛ sisugii yi dum dabinu gawe tabu sɔə.

10 Yi sinu mə ka səsənu nge nia, sii ni sɔɔra dam wãa yi ka təmbu nəni sɔ̃ suru nəəbu.

11 Yi sunə mə yin suunu sɔə wi u sãa wəru bəkə nəru sariruguu gen gərado wirugii. Win yĩsira ka Heberum Abadoni. Ka Gɛrɛkim maa wiya ba mɔ̀, Apolioni.

12 Tɛ̃, ye gbee swãa gbiikira doona n tie gbee swãanu yiru ni nu sisi.

13 Yera gərado nəəba tiase u win kəba so. Ma na nəə gagu nua saa yãku yee wuragirun kaanu nnɛn di te ta wãa Gusunən wuswaaə.

14 Nəə ge, ga gərado nəəba tiase wi u kəba nɛni sɔ̃əwa ga nɛɛ, a gəradoba nnɛ ye yɔ̃suo be ba bəkua daa baka ten mi te ba mɔ̀ Efarati.

15 Yera ba gəradoba nnɛ ye yɔ̃su be ba sɔɔru sãa wɔ̃ə gen suru win tɔ̃ə ten kəba yen sɔ̃ ye Gusunə u yii bu ka handunian bənu itasen təmbu go.

16 Ba man tabu kowo be ba dumi sənin geeru sɔ̃əwa. Ba nɛɛ, ba sãawa yako goobu (200.000.000).

17 Mɛ na dumi ka yin maasəbu waasina nɛn kãsiru sɔə wee. Ba tarakpenu doke ni nu sɔ̃ri nge dɔ̃ɔ, ma nu boogu sãa nge bura, ma nu maa sãa nge sɔ̃ə bisu. Dumi yin winu sãa nge gbee sunən wiru, ma yin nəən di dɔ̃ə ka wiisu ka sɔ̃ə bisu yarimə.

18 Handunian bənu itasen təmbu ba gu gãa sɛ̃səginu ita yen saabu, dɔ̃ə, ka wiisu, ka sɔ̃ə bisu, ye ya yarimə dumi yin nəsun di.

19 Domi dumi yin dam wãawa yin nəsə ka maa yin sinə. Yin sinu sãawa nge wɛɛ, nu winu mə. Niya yi ra ka təmbu nəni sɔ̃.

20 Handunian təmbu be ba tie, be ba kun gu ka gãa sɛ̃səgii ni, ba ɲ gɔ̃ru gəsie, bu ye ba ka nəma kuan sãaru deri, ka Setam bwãabu ka bũu ni ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka kpenu ka dãa, ni nu kun kpɛ̃ nu gari nə, nu ɲ maa kpɛ̃ nu yam wa, nu sere sĩ.

21 Mɛya maa tən be, ba ɲ ben tən goberu deri ka ben dobo dobo, ka ben kɔ̃ə mɛnnabu tantanaru sɔə, ka ben gbɛna.

10

Wəllun gərado

ka tire kure piibu

1 Na maa kpam wəllun gərado damgii goo wa u saram wee wəllun di. Guru wira nùn wukiri, guru waa win wiru tɛ̃ke, win wuswaa ballimə nge sɔ̃ə, ma win naasu sãare dɔ̃ə yari.

2 U tire kure piibu gagu nɛni ga wukiare win nəmuə. U win nəm geun nəə səndi nim

wɔ̃kun wɔllɔ, ma u maa nɔm dwaruguu sɔndi temɔ,
3 ma u kukura nge gbee sunɔn swĩi. Ye u
kukura u kpa, yera guru kukiribu nɔɔba yiru
ya nɔɔra.
4 Ye guru kukiri bi, bu nɔɔra bu kpa, mii
mii na sɔɔru kpa n ka gari yi yore. Adama na
nɔɔ gagu nua saa wɔllun di ga nɛɛ, ye guru
kukiribu nɔɔba yiru ye, ya gerua a ku ye
yore. A gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ.
5 Yera gɔrado wi na raa wa u yɔ̃ tem sɔɔ ka
nimɔ, u win nɔm geu yiiya wɔllɔ,
6 ma u bɔ̃rua ka Gusunɔn yĩsiru wi u wãa
sere ka baadommaɔ, wi u wɔllu ka ten gãanu
taka kua, ka tem ka mɛn gãanu ka maa nim
wɔ̃ku ka gen gãanu. Gɔrado wi, u gerua u nɛɛ,
saa kun maa dɛnyasiarɔ.
7 Adama sanam mɛ gɔrado nɔɔba yiruse u
koo win kɔba so, sanam mɛya Gusunɔ u koo
win himba ye goo kun yɛ̃ yibia nge mɛ u raa
win sɔmɔbu sɔ̃ɔwa.
8 Yen biruwa nɔɔ ge na raa nua wɔllun di
ga ka kpam man gari kua ga nɛɛ, a doo a tire
kure piibu ge ga wukiare mi mwa gɔrado
win nɔmun di wi u yɔ̃ tem ka nim wɔllɔ.
9 Na da gɔrado win mi, na nùn kana u man
tire kure piibu ge wɛ̃. Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n gu mɔɔ n tem n mwɛ. Ga koo sosia nɛn
nukurɔ, adama nɛn nɔɔwɔ ga koo dorawa nge
tim.
10 Na tire kure piibu ge mwa win nɔmun
di, ma na gu tema. Geema, nɛn nɔɔwɔ ga
dorawa nge tim, adama ye na gu mwɛ na kpa,
ga sosiawa daka daka nɛn nukurɔ.
11 Yera ba man sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, kon kpam
Gusunɔn gari gere tɔn dabiru ka tem
dabinun sɔ̃, ka bwese dabiru ka maa sinam
dabinun sɔ̃.

11

Seeda diobu yiru

1 Yen biru, ba man yĩirutia gaa wɛ̃, ye ya sãa
nge dɛka ma ba man sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n seewo
n da n Gusunɔn sãa yeru yĩire ka yãku yeru,
kpa n bu gari be ba sãaru mɔ̀ mi.
2 Adama n ku yen tɔɔ yaara yĩire, domi ba
ye tɔn tukobu kã be ba koo wuu dɛɛrɔ taaku
sere suru weeru ka yiru.
3 U koo de win seeda diobu yiru bu win
gari gere ba n saakiba sebua, sere sɔ̃ɔ nɔrɔbu
ka goobu ka wata (1.260).
4 Seeda diobu yiru ye, ba sãa olifin dãnu
yiru ye, ka dabunu yiru ni nu yɔ̃ Gusunɔ tem
kpuron Yinnin wuswaaɔ.
5 Goo ù n kĩ u bu kɔ̃sa kua, dɔ̃ɔwa ra yari
ben nɔsun di u ben yibɛrɛba kpeerasia, nge
mɛya wi u kasu u bu kɔ̃sa kua, u koo ka gbi.
6 Ba dam mɔ bu ka wɔllu kɛnɛ, gura yu ku
ka nɛ saa ye ba Gusunɔn gari gerumɔ. Ba
maa dam mɔ nim wɔllɔ bu ka mu gɔsia yɛm.
Ba maa kpam dam mɔ bu ka handunia bara
bwese bweseka kpɛ̃ɛ nge mɛn nɔɔ ba kĩ.
7 Sanam mɛ ba koo seeda di bu kpe, yera
gbeeku yaa ye ya yara wɔru nɔru sariruguu
gen min di ya koo ka bu tabu ko, yu bu kamia
kpa yu bu go.
8 Ben gonu ko n kpĩ wuu bɔkɔ gen swaa sɔɔ,
wuu mi ba ben Yinni dãa bunanaru kpare.
Wuu gen yĩsira ba weenasina ka Sodomu, ǹ
kun mɛ ka Egibiti.
9 Tɔn dabinu saa handunian tɔmbu
kpuron min di ka bwesenu kpuron di ka
barum baamɛren di ka sere tem kpuron di
ba koo ben gonu mɛɛri sɔ̃ɔ ita ka bɔnu, ba ǹ
koo wura bu bu sike.
10 Handunian tɔmbun nukura koo dora,
ba koo tɔ̃ɔ bakaru ko kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana
yèn sɔ̃ Gusunɔn sɔmɔbu yiru be ba raa
handuniagibu tɔ̃ya kua mi, ba gu.
11 Sɔ̃ɔ ita ka bɔnu yen biru, Gusunɔ u kpam
goo ni wɛ̃sia wãarugiru wesia, ma nu seewa
nu yɔ̃ra. Bɛrum bakam tɔn be kpuro mwa be
ba nu wa.
12 Yera Gusunɔn sɔmɔbu yiru ye, ba
nɔɔgiru nua wɔllun di ba nɛɛ, i yɔɔma gee.
Ba yɔɔwa wɔllɔ guru wiru sɔɔ sanam mɛ ben
yibɛrɛba ba bu mɛɛra.
13 Mii mii ma tem yĩira gem gem, ma wuu
gen bɔnu wɔkuruse ya wɔruma. Tɔn be ba gu
tem yĩiru bi sɔɔ, ben geera sãa tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔba yiru (7.000). Tɔn be ba tie, ma ba
nanda gem gem, ma ba Wɔrukoo bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Tɛ̃, gbee swãa yirusera doona, wee
itasera nɔɔ kɔruma.

Kɔba nɔɔba yiruse

15 Yen biru wɔllun gɔrado nɔɔba yiruse u
win kɔba so. Yera nɔɔ damgisu nɔɔra Gusunɔ
wɔllɔ su nɛɛ, handunia yenin banda kua
Gusunɔ bɛsɛn Yinni ka win Kirisigiru. U ko
n bandu dii sere ka baadommaɔ.
16 Sanam mɛya guro gurobu yɛnda nnɛ
ye, be ba sɔ̃ ben sina kitanu wɔllɔ Gusunɔn
wuswaaɔ, ba kpuna ba Gusunɔ sãamɔ
17 ba mɔ̀,
Gusunɔ Yinni dam kpurogii,
wunɛ wi a wãa tɛ̃,
a raa maa wãa,
sa nun siaramɔ
yèn sɔ̃ a wunɛn dam bakam denda,
ma a wunɛn ban dibu torua.
18 Handuniagibu ba mɔru bɛsira.
Ma wunɛn mɔru ya tunuma.
Saa ya tura bu ka gɔribu siri.
Saa maa tura bu ka wunɛn sɔmɔbu are wɛ̃,
ka be ba nun naanɛ doke
ka be ba wunɛn yĩsiru nasie, baka ka buu.
Saa maa tura bu ka bu kam koosia
be ba handunia kam mɔ̀.
19 Yera ba sãa yee te ta wãa Gusunɔ wɔllɔ
kɛnia ma woodan kpakorora tera win sãa
yee te sɔɔ. Ma guru maakinu wãa mi, ka
wurenu, ka guru gbãsukunu ka tem yĩirubu,
ka maa guru kpee bakanu.

12

Kurɔ goo ka yaa binti bintiru

1 Yera yĩre bakaru gara sõɔsira Gusunɔ wɔllɔ. Kurɔ goo wãa mi, sõɔwa sãa win
yaberu ma u suru yõrari ma u furɔ kperi
wɔkura yiruguu doke.
2 Kurɔ wi, u gura mɔ, marubun wahala ka
nuku wuriribu dera u wuri mɔ̀.
3 Yera yĩreru gara kpam sõɔsira Gusunɔ
wɔllɔ. Yaa binti binti swãaru garu ta wãa mi,
ta winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔba wɔkuru ma ta
sina furɔsu nɔɔba yiru doke.
4 Yaa ye, ya ka yen siru wɔllun kperin bɔnu
itase wɔka ya kõ temɔ. Ma ya da ya yõra kurɔ
win wuswaaɔ wi u kĩ u ma mi, yu ka wa yu
win bii tem ù n wɔruma.
5 Yera kurɔ wi, u bii tɔn durɔ mara wi u koo
bwesenu kpuro kpara ka sii bokuru. Adama
ba bii wi mwa ba ka nùn da Gusunɔn mi, mi
u sõ win sina kitarɔ.
6 Kurɔ wi, u maa duka doona gbaburu gia
mi Gusunɔ u nùn ayeru sɔɔru kua bu ka nùn
nɔɔri sõɔ nɔrɔbu ka goobu ka wata (1.260).
7 Yera tabu seewa wɔllu mi, Misɛli
Gusunɔn gɔradoban wirugii ka win
gɔradoba ba tabu kua ka yaa binti binti te.
Yaa ye, ka yen bwãa be, ba tabu kua.
8 Adama ba bu tabu di, ba ǹ wure yaa ye,
ka yen bwãabu ba n wãa wɔllu mi.
9 Ba yaa binti binti bembere te kasa kua
temɔ. Yaa ye, ya sãawa gasɔ gasɔn waa
ye ba mɔ̀ Yibirisi, ǹ kun mɛ Setam, ye ya
handuniagibu kpuro nɔni wɔ̃kua. Ba ye kasa
kua temɔ ka yen gɔradoba sannu.
10 Yen biru, ma na nɔɔgiru garu nua wɔllɔ
ta nɛɛ, tɛ̃ sɔɔra Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka
faaba na. Win dam ka win banda sõɔsira, ka
win Kirisin yiiko. Domi ba bɛsɛgibun mɛm
maniɔ kasa kua wɔllun di wi u ra n bu mɛm
manimɔ bururu ka yoka Gusunɔn wuswaaɔ.
11 Bɛsɛgii be, ba nùn tabu di ka Yãa kinɛ
kpɛm ten yɛm ka ben seedan gari. Ba ǹ ben
wãaru garisi gãanu, ba tu gɔɔ deria.
12 Yen saabu, wɔllu ka wɔrukobu i nukuru
doro. Adama tem ka nim wɔ̃kun gbee
swãara ko n kpã! Domi Setam ya bɛɛ sarema
ka mɔru baka yèn sõ ya yɛ̃ ma saa fiikowa n
ye tie.
13 Ye yaa ye, ya wa ma ba ye kõwa temɔ,
yera ya kurɔ wi nɔni sõɔbu wɔri wi u bii tɔn
durɔ mara mi.
14 Adama ba kurɔ wi gunɔ bake bakarun
kasa yiru wɛ̃ u ka yõ sere win ayerɔ gbaburɔ
mi n toma waa yen bɔkun di, mi ba koo nùn
nɔɔri saa ita ka bɔnu.
15 Yera waa ye, ya yen nɔɔ wukia ma ya nim
sia nge daa bakaru kurɔ win biruɔ kpa u ka
nim diira.
16 Adama tem mu kurɔ wi faaba kua, mu
mɛn nɔɔ baaya mu nim mɛ mwɛ mɛ mu yara
yaa yen nɔɔn di.
17 Sanam mɛya yaa ye, ya ka kurɔ wi mɔru
bara gem gem, ma ya da yu ka win bwese
te ta tie tabu ko, be kpuro be ba Gusunɔn
wooda mɛm nɔɔwammɛ, be ba Yesun seeda
dimɔ.
18 Ma yaa ye, ya da ya yõra yani sɛɛri sɔɔ
nim wɔ̃kun goorɔ.

13

Gbeeku yɛɛ yiru

1 Yen biruwa na gbeeku yaa gaa wa ya yariɔ
nim wɔ̃kun di. Ya kɔbi wɔkuru mɔ ka winu
nɔɔba yiru, ma sina furɔ ga wãa kɔbi yin
baayeren wɔllɔ, ma yĩsi kõsunu yorua yen
winɔ.
2 Gbeeku yaa ye na wa ya sãa nge
musuku gbeeku, ma yen naasu sãa nge wɔm
gbãrogisu, yen nɔɔ ga maa sãa nge gbee
sunɔguu. Yaa binti binti te, ta ten tiin dam
gbeeku yaa ye wɛ̃ ka maa ten sina kitaru ka
ten yiiko baka.
3 Gbeeku yaa yen wii teeru ta sãare ta
mɛɛra wa goo gookum, adama mɛɛra ye, ya
bɛkura. Handuniagibu kpuro ba ye mɛɛra ka
gidi, ma ba ye swĩi.
4 Tɔmbu kpuro ba yaa binti binti te sãwa
yèn sõ ta ten yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃. Ba
maa gbeeku yaa ye sãwa ba mɔ̀, wara sãa nge
gbeeku yaa yeni. Wara koo kpĩ u ka ye tabu
ko.
5 Ba dera gbeeku yaa ye, yu woo kana gari
ka gari kam gere, ba maa ye yiiko kã yu ka
yegiru ko suru weeru, ka yiru.
6 Yera ya yen nɔɔ wukia ya Gusunɔ gari
kam gerusim wɔri ka maa win yĩsiru, ka win
wãa yeru, ka be ba wãa wɔllɔ.
7 Ba ye swaa kã yu ka naanɛ dokeobu tabu
ko kpa yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko wɛ̃
bweseru baateren wɔllɔ, ka tɔmbu kpuro ka
barum baamɛre ka tem baamɛre.
8 Bèn yĩsinu ba ǹ yorua bu sere handunia
tore, wãarun tireru sɔɔ te ta sãa Yãa kinɛ
kpɛndugiru te ba ka yãkuru kua, beya ba koo
gbeeku yaa ye sã.
9 Ǹ n mɛn na, baawure wi u swaa mɔ, u
nɔɔwɔ.
10 Wi ba koo pirisɔm mwa, pirisɔmwa ba
koo nùn mwa. Wi ba koo go ka takobi,
takobiwa ba koo ka nùn go. Saa ye sɔɔ,
n weenɛ naanɛ dokeobu ba n tɛmanɛ ben
naanɛ dokebu sɔɔ.
11 Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa
ya yariɔ tem sɔɔn di. Ya kɔbi yiru mɔ nge yãa
kinɛ kpɛndun kɔbi, ma ya gari mɔ̀ nge yaa
binti bintiru.
12 Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko
dendimɔ yen nɔni biru. Ya tem ka mɛn
tɔmbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sã ye ba
raa mɛɛra kua goo gookum, ma ya bɛkura.

13 Yaa yiruse yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di
temɔ tɔmbun wuswaaɔ.
14 Ya handunian tɔmbu nɔni wɔ̃kua ka
maamaaki yèn yiiko ba ye wɛ̃ yu ko yaa
gbiikaa yen nɔni biru. Ya handuniagibu
sɔ̃ɔmɔ bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye
ba raa ka takobi mɛɛra kua, ma ya kun gu.
15 Yaa dãaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa
gbiikaan weenasia ye wɛ̃sia wãarugiru wɛ̃ yu
ka kpĩ yu gari ko nge tɔnu, kpa yu be ba yina
bu ye sã kpuro go.
16 Ma yaa ye, ya tɔmbu kpuro tilasi
kua, damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, gobigibu ka
sãarobu, yobu ka tii mɔwɔbu bu ka bu yĩreru
kua ben nɔm geuɔ ɲ̀ kun mɛ ben sirinɔ.
17 Goo sari wi u koo kpĩ u dwe ɲ̀ kun mɛ u
dɔra ma n kun mɔ ka gbeeku yaa yen yĩreru te
ta sãa yen yĩsiru, ɲ̀ kun mɛ yen yĩsirun damba.
18 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Baawure wi
u bwisi mɔ u koo kpĩ u gbeeku yaa yen
dambɔn tubusianu gia. Domi damba ye, ya
sãawa tɔnu goon damba. Yeya nata ka wata
ka nɔɔba tia (666).

14

Be ba yakian womu

1 Yen biruwa na mɛɛra ma na Yãa kinɛ
kpɛm te wa ta yɔ̃ Siɔnin guuru wɔllɔ. Tɔnu
nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ (144.000)
ba ka nùn wãa mi, be ba win yĩsiru ka win
Baaban yĩsiru yorua ben sirinɔ.
2 Ma na nɔɔ gagu nua wɔllun di nge surun
bakarun wurenu, nge guru gbãra bakabu.
Nɔɔ ge na nua ga sãawa nge ni mɔrɔku
sowoba soomɔn swĩi.
3 Ba yɔ̃ sina kitarun wuswaaɔ, mi hunde
koniba nnɛ ye ka guro guro be, ba wãa. Ba
womu kpɔɔ mɔ̀ ge goo kun kpɛ̃ u gia ma n kun
mɔ tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ
be ba yakia handunian di.
4 Tɔn be, ba sãa be ba tii nɛnua dɛɛraru
sɔɔ, ba ɲ̀ kurɔ damaru koore. Ba Yãa kinɛ
kpɛm te swĩiwa baama kpuro mi ta dɔɔ. Ba
bu yakiawa saa tɔmbun suunu sɔɔn di ba n
ka sãa nge yãku gbiikii te ba Gusunɔ ka Yãa
kinɛ kpɛm te kua.
5 Goo kun weesu nɔɔre ben nɔɔn di, ba
sãawa taarɛ sarirugibu.

Wɔllun gɔradoba ita

6 Yera na kpam wɔllun gɔrado goo wa
u yɔ̃ɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ, wi u
koo Labaari gea ye ya ku ra kpe kpara
handuniagibun mi, tem baamɛre ka bwe-
seru baatere ka barum baamɛre ka tɔmbu
kpuron mi.
7 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ nasio kpa i
nùn bɛɛrɛ wɛ̃, domi saa ya tura u ka tɔmbu
kpuro siri. I nùn sãawɔ wi u wɔllu ka tem
taka kua ka nim wɔ̃ku ka bwii.
8 Wɔllun gɔrado yiruse u gbiikoo swĩi u
nɛɛ, Babiloni, wuu bɔkɔ ge, ga wɔruma, ga
wɔruma, ge, ge ga tɔmbu kpuro tilasi kua ba
ka gen daa bɛrɛtɛkɛ bakan tam nɔra.
9 Gɔrado itase u gbiikobu yiru ye swĩi, ma u
nɔɔgiru sua u nɛɛ, baawure wi u gbeeku yaa
ye sãamɔ ka yen weenasia, ma u yen yĩsiru
mɔ win sirirɔ ɲ̀ kun mɛ win nɔmuɔ,
10 wiya u koo maa Gusunɔn mɔrun tam nɔ
mɛ u koo wisi ka mɛn dam win mɔrun nɔra
sɔɔ. Baawure wi u mɔ̀ nge mɛ, u koo tɔ̃ya
wa dɔ̃ɔ ka sɔ̃ɔ bisu sɔɔ, gɔrado dɛɛrobu ka Yãa
kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ.
11 Dɔ̃ɔ wi u nùn tɔ̃ya mɔ̀ win wiisu su ko
su n seemɔwa wɔllɔ ka baadommaɔ. Ba ɲ̀ ko
ba n maa wɛ̃rabu mɔ bururu ka yoka, be ba
gbeeku yaa ye sãwa ka yen weenasia, ka be
ba yen yĩsirun yĩreru mɔ.
12 Gari yi sɔɔ, n weenɛ naanɛ dokeobu bu
tɛmana, be ba Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwa
ma ba Yesu naanɛ kua.
13 Yen biru na kpam nɔɔ gagu nua wɔllun
di ga nɛɛ, n yeni yoruo, doo nɔɔrugiba be ba
gbimɔ saa tɛ̃n di Yinnin naanɛ dokebu sɔɔ.
Gusunɔn Hunde gerumɔ u mɔ̀, mɛya ni, ba
koo wɛ̃ra, domi ben sɔm geerun are koo bu
swĩi.

Handunian gɛ̃ɛbu

14 Yen biru na mɛɛra ma na guru wii
kpikiru wa, goo sɔ̃ mi nge tɔnun bii. Yɛ̃ro
sina furɔ wuraguu doke win wirɔ, ma u
kɔmbɔ nɛni ge ga nɔɔ do.
15 Wɔllun gɔrado goo u yara sãa yerun di,
ma u wi u sɔ̃ guru wiru wɔllɔ nɔɔgiru sua u
nɛɛ, a wunɛn kɔmbɔ suo a gɛ̃, domi gɛ̃ɛbun
sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gɛ̃.
16 Yera wi u sɔ̃ guru wiru wɔllɔ u win
kɔmbɔ doke handunia sɔɔ, ma u ye gã.
17 Gɔrado goo kpam yara sãa yerun di te ta
wãa wɔllɔ, win tii maa kɔmbɔ nɛni ge ga nɔɔ
do.
18 Gɔrado goo maa yarima saa yãku yerun
di, wi u dam mɔ dɔ̃ɔn wɔllɔ. U gbãra tãa tãa
u wi u kɔmbɔ nɔɔ durorɔ nɛni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a wunɛn kɔmbɔ dokeo kpa a handunian dãa
bii ni ba mɔ̀ resɛm sɔri, domi nu ye.
19 Gɔrado wi, u win kɔmbɔ doke ma u dãa
binu sɔra. Ma u nu wisi Gusunɔn mɔru
bakan dãa bii gama yerɔ.
20 Ba resɛm dãa bii ni gama nin gama yerɔ
wuun biruɔ. Ma dãa bii gama yee ten min
di yɛm mu koka mu tɛria sere kilo gooba
wunɔbu (300), ma mɛn dukum maa tura sere
dumin toro gɛndɛɔ.

15

Wɔllun gɔradoba

ka gbee swãa dãakinu

1 Yen biru, na kpam yĩreru garu wa Gusunɔ
wɔllɔ, ta kpã ma ta bɛrum mɔ. Ye na wa
wee. Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru ba gbee

swãanu nɔɔba yiru nɛni. Niya nu sãa gbee
swãa dãakinu, domi ni sɔɔra Gusunɔn mɔru
ya koo ka kpe.
2 Yera na gãanu wa ni nu sãare yɛru
dikiguu ge ga burinɛ ka dɔ̃ɔ. Na maa tɔn be
wa be ba gbeeku yaa ye ka yen weenasia, ka
yen yĩsirun damba tabu di. Tɔn be, ba yɔ̃ yɛru
gen wɔllɔ ba mɔrɔkunu nɛni ni Gusunɔ u bu
wɛ̃.
3 Ba Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowon womu
mɔ̀ ka maa Yãa kinɛ kpɛnduguu ba mɔ̀,
"Yinni Gusunɔ dam kpurogii,
wunɛn sɔma kpã, ya maa sãa maamaaki.
Wuna a tem kpuron sina boko.
Wunɛn swɛɛ yi sãa gem, yi dɛnde.
4 Yinni, wara kun wunɛn bɛrum mɔ.
Wara koo yina u wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi wunɛ turowa a sãa dɛɛro.
Tem baamɛren tɔmba koo na wunɛn mi, bu
nun sã.
Domi baawure u wunɛn sɔm geenu wa."
5 Yen biru na mɛɛra na wa ba sãa yeru kɛnia
Gusunɔ wɔllɔ mi win kuu bekurugira wãa.
6 Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be ba gbee
swãanu nɔɔba yiru nɛni mi, ba yara sãa yee
ten min di. Ba yãa kpikinu sebua ni nu dɛɛre
wasa wasa ma ba kpaki wuragii sɛ̃ke ben
gãasɔ.
7 Yera hunde koniba nnɛ ben turo u gɔrado
nɔɔba yiru ye yoruku wuraginu nɔɔba yiru
wɛ̃ ni nu Gusunɔn mɔru yiba. Gusunɔ u
sãawa Yinni wi u wãa sere ka baadommaɔ.
8 Ma sãa yee te, ta wiisu yiba Gusunɔn
yiiko ka win dam sɔ̃. Goo kun maa kpɛ̃ u du
mi sere wɔllun gɔradoba nɔɔba yirun gbee
swãanu nɔɔba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunɔn mɔrun yorukunu

1 Yera na nɔɔgiru garu nua saa sãa yee ten
min di ta wɔllun gɔrado be sɔ̃ɔwa ta nɛɛ,
bu doo bu Gusunɔn mɔrun yorukunu nɔɔba
yiru wisi handunia sɔɔ.
2 Gɔrado gbiikoo u da ma u win yoruku
wisi temɔ. Yera bwisi tobi bu wisi nge
fɔrɔnu be ba gbeeku yaa yen yĩreru mɔ ba yen
weenasia sãamɔ.
3 Sanam mɛya gɔrado yiruse u win yoruku
wisi nim wɔ̃ku sɔɔ. Nim mɛ, mu gɔsia nge
tɔn gorun yɛm, ma hunde koni baayere ya gu
nim mɛ sɔɔ.
4 Yera gɔrado itase u win yoruku wisi daa
bakanu ka bwii sɔɔ, ma nim mu gɔsia yɛm.
5 Ma na gɔrado winin nɔɔ nua wi u dam mɔ
nim wɔllɔ, u nɛɛ, Dɛɛro, wunɛ wi a wãa, a raa
maa wãa, wuna a sãa gemgii a ka siri mɛsum.
6 Domi ba naanɛ dokeobu ka Gusunɔn
sɔmɔbun yɛm yari, ma a bu yɛm wɛ̃ bu nɔ.
Mɛya ba ka weenɛ.
7 Yen biru na nɔɔ gagu nua saa yãku yeru
min di ga nɛɛ, geema Gusunɔ Yinni dam
kpurogii, wunɛn siribu sãa gem bu maa
dɛnde.
8 Yera gɔrado nnɛse u win yoruku wisi
sɔ̃ɔ wɔllɔ, ma sɔ̃ɔ u dam wa u ka tɔmbu dɔ̃ɔ
kpakiri.
9 Ma tɔmba dɔ̃ɔ kpakirira yam susu
bakarun sɔ̃. Ma ba Gusunɔn yĩsiru gari kam
gerusi wi u yiiko mɔ gbee swãa nin wɔllɔ.
Adama ba yina bu gɔ̃ru gɔsia bu nùn bɛɛrɛ
wɛ̃.
10 Yera gɔrado nɔɔbuse u win yoruku wisi
gbeeku yaa yen sina kitaru wɔllɔ. Ma n kua
yam wɔ̃kuru ketem yen bandun tem sɔɔ. Ma
tɔmbu ba ben yari temmɔ wuriribun sɔ̃.
11 Ma ba Wɔrukoo gari kam gerusi ben
wuriribu ka bwisinun sɔ̃. Adama ba yina bu
ben kom kɔ̃sum deri.
12 Yera gɔrado nɔɔba tiase u win yoruku
wisi daa bakaru sɔɔ te ba mɔ̀ Efarati, ma
ta gbera mam mam tu ka sɔ̃ɔ yari yerun
sinambu swaa kɛ̃ bu tɔbura.
13 Ma na wɛrɛkunu ita wa ni nu tii gɔsia nge
surenu, nu yarimɔ yaa binti binti ten nɔɔn
di ka gbeeku yaa yen nɔɔn di ka maa sɔmɔ
weesugiin nɔɔn di.
14 Wɛrɛku ni, nu sãawa Setam bwãabu,
be ba maamaaki mɔ̀, ma ba dɔɔ handunia
kpuron sinambun mi bu ka bu mɛnna bu
tabu ko Gusunɔ Yinni dam kpurogiin siri-
bun tɔ̃ru sɔɔ.
15 Ma Yesun nɔɔ ga nɔɔra u nɛɛ, wee, na sisi
nge gbɛnɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u swaa mɛɛra
ma u win yãnu kparenu sãa u ku ka swaa
wɔri tereru kpa u sekuru wa batuma sɔɔ.
16 Yera wɛrɛku ni, nu sinambu kpuro
mɛnna gam gum mi ba ra soku ka Heberum
Aamagedom.
17 Yen biru, gɔrado nɔɔba yiruse u win
yoruku wisi wom dirum sɔɔ. Ma nɔɔgiru
gara nɔɔra sina kitarun di sãa yerɔ ta nɛɛ, gari
kpa.
18 Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka
guru gbãsukubu ka tem yĩiru bakabu. Tem
yĩiru bin kpãara banda. Bin bweseru ta ǹ
koore saa mìn di ba tɔnu taka kua.
19 Wuu bɔkɔ ge, ga kurana wasi ita, ma
tɔn tukobun wusu su wɔruka. Gusunɔ u
Babiloni, wuu bɔkɔ ge yaaya ma u gu win
mɔru bakan nɔran tam wɛ̃ gu nɔ.
20 Tem burenu kpuro nu doona, guunu
kun maa waarɔ.
21 Yera guru kpee bakanu, nìn teera kilo
weeru tura, nu tɔmbu wɔriki wɔllun di. Ma
ba Gusunɔ gari kam gerusi guru kpee nin
nɔni swãarun sɔ̃ domi nɔni swãa te, ta banda.

17

Kurɔ tanɔ kpoko

1 Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba
yorukunu nɔɔba yiru ye nɛni, ben turo u
na u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n na u koo man sɔ̃ɔsi

nge mɛ ba koo ka kurə tanə kpoko wi siri bu sɛɛyasia wi u sõ nim bakam wɔllə.
2 Handunian sinamba ka kurə tanə kpoko wi daa bɛrɛtɛkɛ kua, ma kurə tanə win daa bɛrɛtɛkɛn tam mu handunian təmbu laakari bira.
3 Sanam mɛya gərado wi, u nɛn bwɛ̃ra sua kãsi kãsikum u ka da gbaburə. Miya na kurə goo wa u sõ gbeeku yaa swãa gaan wɔllə. Yen baama ba yĩsi kõsunu yorua ma ya winu nɔɔba yiru mə ka kəbi wəkuru.
4 Kurə wi, u yãnu sebua ni nu kərənnə ka swãa tobe sãa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu. U wuran nəra nɛni win nəmaə yè sɔɔ gãa kõsunu ka win kurə tanə disi yiba.
5 Win sirirə yĩsiru gara yorua tèn tubusianu sãa asiri. Yĩsi te wee, Babiloni baka, handunian kurə tanəbu ka daa bɛrɛtɛkɛ kpuron mɛro.
6 Ma na wa tən be ba Yesu naanɛ doken yɛm ka maa be ba win seeda din yɛm mu kurə wi bãarumə.
Ye na nùn wa, na biti soora gem gem.
7 Yera gərado wi, u man sõəwa u nɛɛ, mban sõna na biti soore. U koo man kurə win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u səni, ye ya winu nɔɔba yiru ka kəbi wəkuru mə.
8 Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya ǹ maa wãa. Ǹ n sosi ya koo yari wəru bəkə nəru sariruguun di yu da kam koo yerə. Handunian təmbu, bèn yĩsa kun wãa wãarun tireru sɔɔ bu sere handunia tore, ba koo biti soora bà n gbeeku yaa ye wa ya kpam kurama. Domi ya raa wasi adama ya ǹ maa wãa.
9 Ye ya bwisi bikiamə wee. Winu nɔɔba yiru ye, ya sãawa guunu nɔɔba yiru nùn wɔllə kurə wi, u sõ. Ya maa kpam sãa sinambu nɔɔba yiru.
10 Be nɔɔbu ba wəruma kə, turo u gina wãa, wi u tie u ǹ tunumam kpa. Sanam mɛ u koo maa na, u ǹ koo tɛ.
11 Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wãa, yen tiiwa ya sãa sunə nɔɔba itase, u yarawa nɔɔba yiru yen min di ma u dɔɔ kam koo yerə.
12 Kəbi wəku te na maa wa mi, ta sãawa sinambu wəkuru be ba kun gina bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kəbi tia ka gbeeku yaa ye sannu.
13 Be wəku te kpuro, himba tia ba mə, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃.
14 Ba koo ka Yãa kinɛ kpɛndu tabu ko, adama Yãa kinɛ kpɛm te, ta koo bu tabu di yèn sõ ta sãa yinnibun Yinni ka sina boko. Ma be Gusunə u soka u gəsa, be ba sãa bərəkiniba, be ka Yãa kinɛ kpɛm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.
15 Gərado wi, u maa man sõəwa u nɛɛ, nim mɛ na wa mi, mèn wɔllə kurə tanə wi, u sõ, mu sãawa təmbu ka tən wəru guni ka tem dabinun təmbu ka bwese dabinu.
16 Kəbi wəku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurə tanə wi tusi. Ba koo ye u mə kpuro sua kpa bu nùn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dõə mɛni muku muku.
17 Domi Gusunə u dera ba win gõru kĩru kua. U dera ba nɔɔ tia kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃, sere win gari yi ka koora.
18 Kurə wi na wa mi, u maa sãawa wuu bəkə ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wərumaa

1 Yenin biru na kpam wəllun gərado goo wa u saram wee wəllun di. U yiiko baka mə, win buram, u balliməwa pari pari handunia kpuro sɔɔ.
2 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, ya wəruma, Babiloni baka ye, ya wəruma. Ya tɛ̃ kua Setam bwãabun wãa yeru ka wɛrɛku kõsu baageren kuku yeru ka gunə bərənugisu ka si su gəbun wãa yeru.
3 Domi tem kpuron təmbu ba yen daa bɛrɛtɛkɛn tam nəra. Handunian sinambu ba ka ye kurə tanə kookoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa bɛrɛtɛkɛn kpãarun sõ.
4 Yera na kpam nɔɔ gagu nua wəllun di ga nɛɛ, i yarima nɛn təmbu, i yarima yen min di kpa i ku ka ye yen durum bənu ko kpa i ku ra tii kpɛ̃ɛ yen gbee swãanu sɔɔ.
5 Domi yen durum ya wəllu girari, ma Gusunə u yen kom kõsum yaaya.
6 I ye kəsieyo nge mɛ ya bɛɛ kua. I ye kəsieyo nge mɛ ya bɛɛ kuan nən yiru. I yen nəra yibio ka tam mɛ mu bəəbu nən yiru n kere nge mɛ ya bɛɛ səka.
7 I ye tõya ka nuku sankiranu kəsio, nge mɛ ya yen yiiko ka dukian doo nəəru di. Domi ya yen tii sõəwa ya nɛɛ, wee, ya sõ nge sina boko, ya ǹ sãa gəmini. Mɛya ya ǹ maa nuku sankiranu wasi pai.
8 Yen sõ, yen gbee swãara koo ye deema sõə teerun sõə, baranu ka nuku sankiranu ka maa gõəru, kpa yu dõə mwaara muku muku. Domi Yinni Gusunə wi u ye siri u sãa damgii.
9 Handunian sinambu kpuro be ba ka ye kurə tanəru ka daa bɛrɛtɛkɛ kua ba koo swĩ, ba koo weeweenu ko yen sõ, sanam mɛ ba yen dõə mwaarabun wiisu mɛɛra.
10 Ba ko ba n yõ n dɛsire yèn sõ ba yen nəni swãarun bɛrum mə, kpa bu nɛɛ, Babiloni wuu bəkə damguu, a kam kua, a kam kua. Kəbi tia sɔɔra siribu nun di.
11 Handunian tenkuba ba koo ye swĩisi ka nuku sankiranu yèn sõ goo kun maa ben kianu dwemə

12 ni nu sãa wura ka sii geesu ka kpee gobi
bɛkɛginu ka goo kpikinu ka beka ye ba kua
ka wɛ̃ɛ damgii, ka ni ba kua ka kɔrɔnnɔ ka
beku mari marinu ka maa beku wunɔmginu.
Goo kun maa dãa gobigia dwemɔ ka yabu
bwese bweseka ye ba kua ka suunu donnu
ka dãa yĩsinuginu ka sii gandu ka sisu ka kpee
kpikinu,
13 ka maa dãrun kokosun buuru te ba mɔ̀
kanɛli, ka kpee yãnu ka turare ka gum mɛ ba
mɔ̀ miru, ka gum swãm ka tam ka gum ka
som ka alikama ka nɛɛ ka yãanu ka dumi ka
yin kɛkɛba ka maa tɔmbun tii.
14 Ma tenku be, ba ye sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, gãa
geenu kpuro ni a ra raa kã nu n sãa wunɛginu
nu nun doonari, wunɛn dukia ka gãa buranu
kpuro nu nun nɔma yande, tɔnu kun maa ni
wasi pai.
15 Gãanu kpuron tenkuba be ba yen sõ kua
dukiagibu, ba koo yõra n tonde, ba n sumɔ ba
n weeweenu mɔ̀ yen nɔni swãarun bɛrum sõ
16 ba n mɔ̀, wee, wuu bɔkɔ ge, ga kam kua
ge ga raa tii buraru bɛra ka yãa ni ba kua ka
wɛ̃ɛ damgii ka ni ba kua ka kɔrɔnnɔ ka beku
wunɔmginu ka sere maa wuraba ka kpee
gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu.
17 Ma kɔbi tia sɔɔ gen dukia kpuro ya kam
kua.

Goo nimkusu kpuron wirugibu ka be ba
dua sɔɔ ka goo nimkusun sɔm kowobu ka be
kpuro gesi be ba dim waamɔ nim wɔ̃ku sɔɔ,
ba yõra ba dɛsire
18 ba nɔɔgiru sua ye ba wuu gen dõɔ
mwaarabun wiisu wa ba nɛɛ, wuu gagu maa
sari nge wuu bɔkɔ geni.
19 Ba tii yanim wisimɔ winɔ ba sumɔ ka
nuku sankiranu ba nɔɔgiru mɔ̀ ba mɔ̀, wuu
bɔkɔ ge, ga kam kuawa. Gen dukiawa be ba
goo nimkusu mɔ ba ka kua gobigibu. Ma kɔbi
tia sɔɔ ye kpuro ya kua bansu.
20 Wɔllu, a gõru doro wuu gen sõ. Bɛɛ
maa naanɛ dokeobu ka gɔrobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu, i gõru doro yèn sõ Gusunɔ u gu siri
ye ga bɛɛ kuan sõ.
21 Yera wɔllun gɔrado damgii goo kperu
sua ta ka nɛɛ bakaru nɛ ma u tu sure nim
wɔ̃ku sɔɔ u nɛɛ, nge mɛya ba Babiloni wuu
bɔkɔ ge sura temɔ ka dam, ga ǹ maa waarɔ
pai.
22 Ba ǹ koo maa mɔrɔkunun swĩi nɔ wunɛn
mi ka wom kowobu ka gaasiranu ka kɔbi.
Ba ǹ koo maa sɔm bwese bwesekan kowobu
wa, ba ǹ koo maa nɛɛ te ba nammɔn damu nɔ.
23 Ba ǹ maa fitilan yam bururam wasi mi,
ba ǹ maa kurɔ kpaa durɔbu ka kurɔ kpaobun
nɔɔ nɔɔmɔ. Wunɛn tenkubara ba raa dam bo
handunia gira sɔɔ, ma a ka wunɛn dobo dobo
tem kpurogibu nɔni wɔ̃kua.
24 Ba maa Gusunɔn sɔmɔbun yɛm ka naanɛ
dokeobugum wa wunɛ sɔɔ ka be kpuron yɛm
gesi be ba go handunia kpuro sɔɔ.

19

1 Yen biru na nɔɔ nua nge tɔn wɔrun
wurenu wɔllɔ ga nɛɛ, su Gusunɔ bɛsɛn Yinni
siara. U sãawa faaba kowo, u yiiko ka dam
mɔ.
2 Win siribu sãa gem bu maa dɛnde. Domi
u kurɔ tanɔ kpoko wi siri wi u handunia
kpuro sanka ka win daa bɛrɛtɛkɛ ma u nùn
sɛɛyasia yèn sõ u win sɔm kowobu go.
3 Ma ba kpam nɔɔgiru sua ba nɛɛ, su
Gusunɔ siara, wuu bɔkɔ gen dõɔ wiisu ko n
yɔɔmɔwa sere ka baadommaɔ.
4 Yera guro gurobu yɛnda nnɛ ye ka hunde
koni nnɛ ye, ba kpuna Gusunɔn wuswaaɔ mi
u sõ win sina kitarɔ, ba nùn sãwa ba nɛɛ, ami,
su Gusunɔ siara.

Yãa kinɛ kpɛndun

kurɔ kpaa tõɔ bakaru

5 Sanam mɛya nɔɔ gaga maa nɔɔra saa sina
kitaru gian di ga nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn Yinni
siaro bɛɛ win sɔm kowobu kpuro, bɛɛ be i
nùn nasie, baka ka buu.
6 Yera na nɔɔ nua nge tɔn wɔrun wurenu,
ga sãa nge surun bakaru ǹ kun mɛ guru
gbãsuku bakanu, ga nɛɛ, su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni dam kpurogii siara domi u bandu di.
7 I de su yɛ̃ɛri kpa bɛsɛn nuki yi dora. I de
su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ domi Yãa kinɛ kpɛndun kurɔ
kpaara tunuma, kurɔn tii maa sɔɔru kpa.
8 Ba dera u yãa kpiki bɛɛrɛginu sebua ni nu
dɛɛre wasa wasa. Yãa bɛɛrɛgii ni, nu sãawa
naanɛ dokeobun kookoo geesu.
9 Yera gɔrado wi, u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yeni
yoruo, doo nɔɔrugiba be ba dim soka Yãa
kinɛ kpɛndun kurɔ kpaa yerɔ.
U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari yi, Gusunɔn
gari geen tii tiiwa.
10 Yera na yiira win naasɔ n ka nùn sã,
adama u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn sɔm
kowosi ka maa nɛn berusebu kpurogii be ba
Yesun gem seeda di, n Gusunɔ sãawɔ.
Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya ya sãa
Gusunɔn sɔmɔbun garin nuuru.

Maasɔ dum kaagii

11 Na maa wa Gusunɔ wɔlla wukiara ma
dum kaa gaa kurama. Wi u ye sɔni win yĩsira
Gemgii ka Bɔrɔkini. Gem sɔɔra u ra siri, mɛya
u ra maa ka tabu ko.
12 Win nɔni sãawa nge dõɔ yara, ma u sina
furɔ dabinu doke win wirɔ. Ba yĩsiru garu
yorua win sirirɔ te goo kun yɛ̃ ma n kun mɔ
wi turo.
13 U yaberu sebua te ba wasa yɛm sɔɔ. Win
yĩsira Gusunɔn gari.
14 Wɔllun tabu kowobu ba nùn swĩi ba
dum kaaba sɔni, ma ba yabe kpiki bɛɛrɛginu
sebua ni nu dɛɛre wasa wasa.
15 Win nɔɔn di takobi nɔɔ doragia yara ye
u koo ka tem dabinun tɔmbu tabu di. U
koo bu kpara ka sii bokuru kpa u dãa binun

nim gama mɛ mu sãa Gusunɔ Yinni dam kpurogiin mɔru baka.
16 Win yaberɔ ka win taarɔ yĩsi teniwa ta yorua, sina boko ka yinnibun Yinni.
17 Na maa wɔllun gɔrado goo wa u yõ sõɔ sɔɔ. Ma u gunɔsu kpuro nɔɔgiru sue si su yõɔwa sere sere wɔllɔ u nɛɛ, i mɛnnama Gusunɔn dim soku yerɔ.
18 I na kpa i sinambu ka tabu sinambun yaa di ka tabu kowo damgibugia, ka dumi ka yin maasɔbugia ka sere tɔmbu kpuron yaa, yobu ka tii mɔwɔbu, baka ka buu.
19 Yera na gbeeku yaa ye wa ka handunian sinambu ka ben tabu kowobu. Be kpuro ba mɛnna bu ka wi u duma sɔni mi tabu ko ka win tabu kowobu.
20 Ba gbeeku yaa ye mwa ka sɔmɔ weesugii wi sannu, wi u raa sɔm maamaakiginu kua gbeeku yaa yen nɔni biru. Win sɔm maamaakiginun sõna u bu nɔni wõkua be ba raa gbeeku yaa yen yĩreru mɔ, ma ba yen weenasia sãwa. Ba gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpẽɛ wasi wasiru dõɔ bweru sɔɔ, wi u mwaaramɔ ka sõɔ bisu.
21 Ba ben tabu kowobu go ka takobi ye ya yara saa maasɔ win nɔɔn di. Ma gunɔsu kpuro su ben yaa di su deba.

20

Wõɔ nɔrɔbu

1 Yen biru na kpam wɔllun gɔrado goo wa u saram wee wɔllun di, u wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen kɔkɔrɔ nɛni ka yɔni bɛkɛ.
2 U yaa binti binti te sẽre ye ya sãa gasɔn waa ye ba mɔ̀ Yibirisi ka Setam, ma u ye bɔkua ka yɔni yi, sere wõɔ nɔrɔbu (1.000).
3 Ma gɔrado wi, u ye bɔrie wɔru bɔkɔ ge sɔɔ, u bɛrisi ma u yĩreru doke kpa yu ku maa ka bwesenu kpuro nɔni wõke sere wõɔ nɔrɔbu yu ka kpe. Yen biruwa ba koo ye kɛnia bu ye kusia saa fiiko.
4 Na maa sina kitanu wa. Be ba sõ nin wɔllɔ ba bu yɔllaa kua bu ka siribu ko. Na maa tɔmbun hundeba wa be ba wiru bura Gusunɔn gari ka Yesun seedan sõ, ka be ba ǹ gbeeku yaa ye sãwa ǹ kun mɛ yen weenasia, ba ǹ maa wure ba n yen yĩreru mɔ ben sirinɔ ǹ kun mɛ ben nɔmaɔ. Ba seewa gɔrin di ma ba bandu di ka Kirisi sannu wõɔ nɔrɔbu.
5 Yeniwa ya sãa gɔribun see gbiikibu. N deema, gɔri be ba tie ba ǹ seewe gɔrin di sere wõɔ nɔrɔbu ye, yu ka yibu.
6 Doo nɔɔrugiba be ba bɔnu mɔ see gbiikibu sɔɔ. Ba sãa be ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sõ. Gɔɔ yiruse kun maa yiiko mɔ be sɔɔ, domi ba ko ba n sãawa Gusunɔ ka Kirisin yãku kowobu, ba ko n ka nùn bandu dii wõɔ nɔrɔbu.

Ba Setam tabu di

7 Wõɔ nɔrɔbu yà n yiba ba koo Setam yõsu yen pirisɔm di,
8 ya koo yari yu da yu handunian bwesenu kpuro nɔni wõke ni ba mɔ̀ Magɔgu ka nin wirugii Gɔgu, kpa yu nu mɛnna bu ka tabu ko. Ba koo dabia nge nim wõkun goorun yani sɛɛri.
9 Be wee ba wee ba tɛrie, tem kpuro sɔɔ ma ba naanɛ dokeobun sansani sikerena ka wuu ge Gusunɔ u kĩ. Adama u dera dõɔ u sarama wɔllun di, ma be kpuro ba dõɔ mwaara.
10 Yera ba Setam ye ya raa tɔmbu nɔni wõkua kpẽɛ dõɔ bwerɔ wi u mwaaramɔ ka sõɔ bisu, mì sɔɔ ba raa gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpẽɛ. Miya ba koo nɔni swãa bakaru wa wõkuru ka sõɔ sɔɔ sere ka baadommaɔ.

Siri dãakibu

11 Yera na maa sina kita kpiki bakaru wa ka wi u sõ ten wɔllɔ. Ma tem ka wɔlla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waarɔ.
12 Yen biru na gɔribu wa, baka ka buu, ba yõ sina kita ten wuswaaɔ. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba mɔ̀ wãarun tireru. Ba gɔribu siri nge mɛ ben kookoosu nɛ si ba yorusi tire ni sɔɔ.
13 Sanam mɛya nim wõku ga ka gen gɔribu na, ma gɔɔ ka gɔribun wãa yera maa ka begibu na be ba raa nɛni. Ma ba be kpuro siri nge mɛ ben baawuren kookoosu nɛ.
14 Yera ba gɔɔ ka gɔribun wãa yee te sua ba kpẽɛ dõɔ bwee te sɔɔ. N deema, dõɔ bwee tera ta sãa gɔɔ yiruse.
15 Baawure wìn yĩsiru ba ǹ yorua wãarun tire te sɔɔ, ba nùn sua ba kpẽɛ dõɔ bwee te sɔɔ.

21

Wɔn kpaaru ka tem kpam

1 Yen biruwa na wɔn kpaaru ka tem kpam wa. Wɔn gururu ka tem gurum baa doona, nim wõku ga ǹ maa wãa.
2 Ma na wuu dɛɛrɔ wa, ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ga saram wee Gusunɔ wɔllun di, ga sɔɔru sãa nge kurɔ kpao wi u buraru sãa u win durɔ mara.
3 Na maa nɔɔgiru nua sina kitarun di ta nɛɛ, wee tẽ, Gusunɔn wãa yera wãa tɔmbun suunu sɔɔ, u ko n wãa ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusunɔn tii u ko n wãa ben suunu sɔɔ.
4 U koo bu ben nɔni yĩresu kpuro woka. Gɔɔ kun ko n maa wãa ka win nuku sankiranu ka swĩi ka wuriribu domi gasɔn gãanu nu doona kpuro.
5 Sanam mɛya wi u sõ sina kitarɔ u nɛɛ, wee na gãanu kpuro kua kpaanu.
U maa man sõɔwa u nɛɛ, n yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa sãa naanɛgii.
6 Ma u man sõɔwa u nɛɛ, ye kpuro ya kpa, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo wiya maa gbiikoo ka dãako. Baawure wi nim

nəru ga mɔ̀ u koo nùn nim kɛ̃ nim wãarugim bwian di n kun ka kəsiaru.
7 Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n sãa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii.
8 Adama bɛrurobu ka naanɛ doke sarirugibu ka kom kɔ̃sumgibu ka tən gowobu ka sakara kowobu ka dobo dobogibu ka bũu sãəbu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben bənu wa dɔ̃ɔ bwerɔ wi u mwaamə ka sɔ̃ɔ bisu. Yera ya sãa gəə yiruse.

Yerusalɛmu kpaa

9 Yera gərado ba nəəba yiru be ba raa yorukunu nəəba yiru nɛni nì səə gbee swãanu nəəba yiru wãa, ben turo u na u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n na, u koo man kurɔ kpao sɔ̃ɔsi wi u sãa Yãa kinɛ kpɛm ten kurɔ.
10 Sanam mɛya gərado wi, u nɛn bwɛ̃ra sua kãsi kãsikum u ka da guu bakaru garun wəllə. U man Yerusalɛmu wuu dɛɛrɔ ge sɔ̃ɔsi ga saram wee Gusunə wəllun di,
11 ga ballimə Gusunən yiikon giriman sɔ̃ nge kpee sɔ̃ɔ tiro gobi bɛkɛguu ge ba mɔ̀ yasipu, ge ga dɛɛre nge diki kpika.
12 Ma gbãra bakara gu sikerenɛ te ta kənnəsu wəkura yiru mə, ma wəllun gərado ba wəkura yiru ba kənnə si kɔ̃su. Kənnə si səərə Isirelin bibun bwesenu wəkura yirun yĩsa yorua.
13 Gbãra ten goonu nnɛ nnɛ ye, kənnəsu ita itawa nu mə. Kənnəsu ita wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ita maa wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, ma ita ita wãa yɛ̃sa ka yɛ̃sa.
14 Ba wuu gen gbãraru swĩiwa kpenu wəkura yirun wəllə, nìn wəllə ba Yãa kinɛ kpɛndun gərobu wəkura yirun yĩsa yorua.
15 Wəllun gərado wi u ka man gari kua u yĩirutia wuragia nɛni u ka wuu ge yĩire ka gen kənnəsu ka gen gbãraru.
16 Wuu gen goonu kpuro nu nɛwa, gen yasum ka gen dɛ̃ɛbu tia. Gərado wi, u gu yĩira ka win yĩirutia. Wee, gen dɛ̃ɛbu kua kilo nərəbun suba yiru ka goobu (2.200). Mɛya maa gen yasum ka gen gurum.
17 Gərado wi, u maa gbãra te yĩira ma ta kua gəm soonu wunaa weeru ka nnɛ. U yĩirumə ka win yĩirutia yèn bweseru təmba maa mə.
18 Ba wuu gen gbãraru kuawa ka kpee gobiginu ni nu nəni bwese bweseka mə ma ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya dɛɛre nge diki.
19 Ba wuu gen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin gbiikira ni nu nəni swãaru mə, nin yiruseru ni nu nəni boogu mə, itaseru ni nu nəni bwese bweseka gɛɛ mə, nnɛseru ni nu nəni wuru beku mə.
20 Nəəbuseru ni nu nəni bɛrɔ wuru mə, nəəba tiaseru ni nu nəni swãaru mə, nəəba yiruseru ni nu nəni wuru beku mə, nəəba itaseru ni nu nəni berɔ wuru mə, nəəba nnɛseru ni nu nəni dəm buuru mə, wəkuruseru ni nu nəni wuru beku ka dəm buuru mə, wəkura tiaseru ni nu nəni dəm buuru ka swãaru mə, wəkura yiruseru ni nu nəni gaadura mə.
21 Ma ba gamboba wəkura yiru kua ka kpee kpiki gobi bɛkɛginu wəkura yiru. Ba gambo baayere kua ka kpee kpiki nin teeru. Ma ba wuu gen swaa kua ka wuran tii tii ye ya sãa nge diki kpika.
22 Na ǹ sãa yeru wa wuu ge səə yèn sɔ̃ Gusunə Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yãa kinɛ kpɛm te, ba sãa gen sãa yeru.
23 Wuu ge, ga ǹ maa sɔ̃ɔ ǹ kun mɛ surun bukata mə ga n ka yam dɛɛre, yèn sɔ̃ Gusunən yiikon girima ballimə ge səə, ma Yãa kinɛ kpɛm te, ta sãa gen fitila.
24 Tem kpuron təmbu ba koo sĩ gen yam bururam səə, kpa tem girum sinambu bu ka ben yiiko ye ba raa mə na ge səə.
25 Wuu gen kənnəsu su ko su n kɛniarewa saa baayere, domi wɔ̃kura kun maa koorə mi.
26 Ba koo ka tem kpuron yiiko ka mɛn bɛɛrɛ na wuu ge səə.
27 Adama gãa kɔ̃sunu kun duə wuu ge səə pai, mɛya maa tənu wi u kom kɔ̃sum ka weesu mɔ̀. Be ba koo du mi, beya bèn yĩsa ba yorua Yãa kinɛ kpɛm ten tireru səə te ta sãa wãarun tireru.

22

1 Gərado wi, u man nim wãarugim daaru sɔ̃ɔsi te ta ballimə nge diki kpika, te ta kokumə Gusunə ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina kitarun di.
2 Ma ta kokusimə wuu gen swaan suunu səə. Dãa wãaruginu yɔ̃ daa ten goo gooka ni nu ra ma nən wəkura yiru wɔ̃ɔ tia səə, nən teeru suru baawure. Dãa nin wurusa ba ra ka tim ko bu ka tem kpuron təmbu bɛkia.
3 Bɔ̃ri gɛɛ kun ko n maa wãa wuu ge səə.
Gusunə ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina turara ta ko n wãa mi, kpa win səm kowobu bu nùn sã.
4 Ba koo win wuswaa wa kpa win yĩsiru ta n yorua ben sirinə.
5 Wɔ̃kura kun ko n maa wãa mi. Ba ǹ ko ba n fitilan yam bururam bukata mə ǹ kun mɛ sɔ̃ɔgim, domi Yinni Gusunəwa u ko n sãa ben yam bururam. Ba koo maa bandu di sere ka baadommaə.

Yesun wuramaru

6 Yera gərado wi, u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari yini gari geen tiiwa, yi maa naanɛ mə. Gusunə wi u win səməbu kpare, u win gərado gərima win səm kowobun mi u ka bu sɔ̃ɔsi ye ya koo ko ǹ n sosi fiiko.
7 Yesu nɛɛ, wee u sisi u ǹ tɛɛmə. Doo nəərugiiwa wi u tire tenin gari mɛm nəəwa.
8 Nɛ Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna

wəllun gərado win wuswaaə wi u man ye kpuro sɔ̃əsi, n ka nùn sã.
9 Adama u man sɔ̃əwa u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn səm kowosi ka nɛn beruse Gusunən səməbugii, ka sere be kpurogii be ba tire tenin gari mɛm nəəwa. N Gusunə sãawə.
10 Yera u maa nɛɛ, n ku tire tenin gari bere domi saa ya turuku kua yi ka koora.
11 Wi u kɔ̃sa mɔ̀ u n win kɔ̃sa mɔ̀ u n bə. Wi u daa disinugia mɔ̀, u n win daa disinugia mɔ̀ u n bə. Wi u maa gea mɔ̀ u n win gea mɔ̀ u n bə. Wi u maa sãa tən dɛɛro u de Gusunə u n maa nùn dɛɛrasiamə.
12 Yesu nɛɛ, wee, u sisi u ǹ tɛɛmə. U koo ka are na u baawure kəsia nge mɛ win səmbura nɛ.
13 Wiya u sãa gbiikoo ka biruko, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo.
14 Doo nərugiba be ba ben yãnu tea wasa wasa, ba n ka bənu mə dãa wãarugirun binu səə kpa bu du wuu ge səə, saa gen kənnən di.
15 Adama kom kɔ̃sum kowoba kun duə wuu ge səə, ka dobo dobo kowobu ka sakara kowobu ka tən gowobu ka bũu sãəbu ka baawure wi u weesu kĩ u mɔ̀.
16 Wi, Yesu u bɛɛ win gərado gəria u ka bɛɛ gari yini sɔ̃ win yigbɛnun sɔ̃. Wiya Dafidin sikadobu wi u sãa nge kpii kpaaru win yɛnuə. U sãawa yam sãrerun kpera ye ya ballimə.
17 Hunde Dɛɛro ka maa kurə kpao ba gerumə, u na.
Baawure wi u gari yi nəəmə u de u maa nɛɛ, u na.
Wi nim nəru ga mɔ̀ u na. Wi u maa nim wãarugim kĩ, u məə n kun ka kəsiaru.

Garin wii goberu

18 Nɛ Yohanu na baawure sɔ̃əmə, wi u tire tenin gari nəəmə, goo ù n gari gɛɛ sosi yi ba yorua mini səə, Gusunə u koo yɛ̃ron tɔ̃ya sosi ka gbee swãa ni ba yorua tire teni səə.
19 Mɛya maa wi u gari gɛɛ kawa tire tenin garin di Gusunə u koo yɛ̃ro bənu bira dãa wãarugirun binu səə, ka maa wuu dɛɛrə ge səə, ge ba tubusia tire teni səə.
20 Wi u gari yini kpuro gerua u yi sirewa u nɛɛ, mɛya, u sisi u ǹ tɛɛmə.
Ami, a na Yinni Yesu.
21 Yinni Yesun durom mu n ka wigibu kpuro wãa. Ami.